SUAREZ, FRANCISCO S.J., 1548-1618

DE DIVINA GRATIA

v. II

81525

BT695

Coll. Lugd. SS. Trinit. Soc. Jesu

DOCT. FRANCISCI SVAREZ GRANATENSIS, E SOCIETATE IESV,

IN REGIA CONIMBRICENSI Academia olim Primarij Theologiæ Profeſſoris emeriti;

OPERIS DE DIVINA GRATIA *PARS SECVNDA*,

CONTINENS LIBROS III. IV. ET V.

Nimirùm, De Auxilijs Gratiæ, in generali; De Auxilio ſufficiente; & de Auxilio efficaci Gratiæ Dei.

EDITIO PRIMA.

LVGDVNI,
Sumptibus PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, & CLAVDII RIGAVD.

M. DC. LI.

CVM SVPERIORVM PERMISSV.

M.H.

BT
760
.S83
1651
Jesuitica
Oversize

81525

Illuſtriſſmo & Reuerendiſſmo Domino

D. ALPHONSO LVDOVICO DV PLESSIS DE RICHELIEV,

S. R. E. CARDINALI,

ARCHIEPISCOPO LVGDVNENSI

GALLIARVM PRIMATI,

SVMMO SACRARVM largitionum Curatori.

AMBIT Purpura tegi tua (CARDINALIS EMINENTISSIME) ſummi Doctoris opus oſtro plane & murice dignum. Prodit in longas Academiarum lites Magni Suaris lucubratio poſthuma, & publicam lucem, quam Lugdunum quondam cæteris eius ſcriptis dedit, Tuis affectat auſpiciis. Eò nempe vt vetus & caſta de Gratia Dei Theologia ab erudito limatoque Eminentiæ Tuæ iudicio ſplendorem ſibi ac patrocinium accerſat: vt enim multis diſpliceat, abunde ei fuerit probari Tibi.

Habes in huius voluminis Prolegomeno accuratum de ſcientia Dei, vocata media, tractatum, quem ſi iis oculis propiùs inſpexeris quibus obſcura quæque peruadis, Medius arbiter Numinis effectus negabis neſcire Deum quod Tu ipſe ignorare non potes; quibus nimirum litem adiudicares, ſi diſſidentes de auxiliis Gratiæ Theologi Arbitrio Tuo acquieſcere communi conſilio decreuiſſent.

Ab hoc præludio tribus libris pendit Gratia Dei Sapientiæ Tuæ vectigal ingens auxilia ſua, frequentat hoſpes nota ac pene domeſtica Auxiliatrix Gratia auguſtos Mentis tuæ lares; ea felicitate vt, ſicut cum eius ope, Apoſtoli imbutus exemplo, nihil non potes: ita viciſſim apud te ipſa poteſt omnia. Vtra laus maior exiſtat illam in Te, Teque in illa cuncta poſſe ambiguum eſt.

Tum verò ſufficiens Gratia tot Nouantium Theologorum oppugnata

cuneis,tot hæreticorum impetita telis in aciem prodit ardua fronte minax & quidem te Auſpice ſecura victoriæ. Quid in Eccleſia poſſis illa tibi repræſentabit, quæ dat ſingulis recta poſſe. Senſit Lugdunum tua quid in profliganda corporum lue Purpuratus Eminentiſſimæ Charitatis tuæ poſſet apex,vt enim ſacras infulas periculo maior animus in medium vitæ diſcrimen intulit miniſtrato laboranti viatico , repente ad ſpeciem tantæ Pietatis peſtis exterrita primum gradus ſuſpenſos dedit;Ac ne cœleſtia ſpirans pectus afflaret in quod imprudens inciderat,deinceps ſæuire deſiit. Sentiet Eccleſia Gallicana haud ſecus quid poſſis in compeſcenda ſerpente latius periculoſarum de Gratia Dei opinionum contagione. Cumprimùm enim in huius operis fronte Eminentia tua prodierit ; habet quod ſperet veritas, futurum vt larua pietatis nudatus error Te hoſtem nactus breui pedem referat, & infeſtis fidem petere ſignis Mentis tuæ radiis perculſus abſiſtat, donec ſuadente Te Romani fulminis ictu profligetur. Sic cedent tuæ fatalia corporibus animiſque monſtra virtuti.

Neque minus in Authoritate tua præſidij ſibi repoſitum vltimus iſque Palmaris de Gratia efficaci liber pollicetur , quando victrix ſuauitas Gratiæ in tua Benignitate conquieſcit. Neminem arces , amas omnes huius vrbis ordines, plebem vt Paſtor foues, virginibus tanquam virtutibus Prudens Moderator præes, Nobiles vt amicos inſtituis, Regulares vt clientes complecteris, Clericos vt Antiſtes exemplis informas, Gallicanæ Eccleſiæ Patribus vt Primas pietatis & doctrinæ fulgore præluces:Quæ omnia efficientis gratiæ more congruo aptóque eruditionis lumine & blandis Beneficentiæ illecebris adminiſtras. Vtramque Gratiam & miſces & ſuperas. Sufficiens omnibus adeſt, Effectrix multis prodeſt ; Tu cum omnibus efficax Præſul adſis,Tui copiam præbes vniuerſis,quodque Diuinius eſt, vnus ipſe Tibi ſufficis. Spreuiſti aulæ fauores & emorientis Eminentiſſimi fratris inclinatam in te fortunam , ac tantum num palmas tendentem vocantemque neglexiſti , vt Deo Tibique viueres & Lugdunenſibus Tuis.

Quocirca neque te negabis, PRÆSVL ÆQVISSIME, Doctori rediuiuo pro libera Gratiæ efficientia decretoria concertatione dimicanti. Erumpit hactenus deſideratus tertius & vigeſimus doctiſſimi Suaris tomus, non quidem ex materno Societatis Ieſu ſinu, vt æquum fuerat, ſed ex obſcuris Luſitani hominis ſcriniis.Conqueritur enim ſibi naſcenti non modo non obſtetricatam tanquam germanæ filij ſui Proli Parentem optimam; ſed quod pene Nouercali odio nuper emergentem & etiamnum ſub prælo brachia iactantem conata ſit præfocare.

Verùm diuturnis latebris opprimi celeberrimi Auctoris opus fortaſſe Superi voluerunt, vt mora labori pretium faceret. Magna expectes diu; nam & ipſe fons gratiæ Chriſtus pluribus annorum millibus ſpem lactauit Orbis,donec iam prope deſperatus aduenit.Sic cœlo viſum vt optima quæque ſerò proueniant.Omnis eſt tarda maturitas. Sat citò venit quod opportunè. Quid verò hac tempeſtate opportunius eo libro quem nomini tuo,

CARDI

CARDINALIS EMINENTISSIME, dedicamus; id enim temporis ingens librorum examen aduerſus Auxilia diuinæ Gratiæ tota Gallia volitat, quibus manifeſtum ſpargitur virus, violatur Religio, fides tanquam crebro ariete percuſſa labat.

Patere igitur, PRIMAS EMINENTISSIME, hunc trium librorum velut aggerem ſparſis in vulgus erroribus oppoſitum, vnà cum noſtra trium Bibliopolarum ſodalitate triplici gentilitiæ Teſſeræ Tuæ vallo muniri. Erit enimverò, vt ſperamus, qui collatum in Typographiam noſtram ſacræ protectionis beneficium iſtud concelebret. Erit qui eruditiſſimi Suaris Manibus Te Patronum, & diſceptationum ſuarum arbitrum gratuletur. Magnum eſt vna opera, & viuos clientes authoritate tueri, & ſimul fato functis ſuffragari. Hanc Tibi laudem aſſerere peroptamus, CARDINALIS EMINENTISSIME, certumque nobis eſt dum ſpiramus & viuimus quà ſuperſtitum quà extinctorum ſcriptorum dicandis operibus Tuæ miniſtrare gloriæ, vt viuos necnon, & mortuos habeas raro miraculo clientelæ Tuæ deuinctos. Vale & quod facis Bibliopolarum tuorum ſodalitati ſemper faue.

EMINENTIÆ TVÆ

Serui additiſſimi

PHILIPPVS BORDE, LAVRENTIVS ARNAVD,
& CLAVDIVS RIGAVD *Bibliopolæ Lugdunenſes.*

¶ 3 APPRO

APPROBATIONES.

GRatiſſimum & profundiſſimum reperimus librum de Gratia, cui titulus eſt *Doctoris* FR. SVAREZ, &c. *Operis de diuina Gratia Pars II.* nihil enim in eo continetur quod veram doctrinam non ſapiat; Scripſimus hoc iudicium, die 6. Decembris 1650. nos in Alma facultate Pariſienſi Theologiæ Doctores.

F. M. MICARD Minor.

PAVLVS LOMBARD Prior Carmelitarum Lugduni.

CONSENSVS.

VIſa Doctorum approbatione, Ego infrà ſcriptus, Regio nomine non impedio, quin hic liber à PHILIPPO BORDE, LAVRENTIO ARNAVD, & CLAVDIO RIGAVD, Bibliopolis Lugdunenſibus excuſus, in publicam lucem prodeat; cum defenſione tali caſu requiſita, & ſolida. Actum Lugduni 13. Decembr. 1650.

LORIN.

PERMISSIO.

ITa & me non diſſentiente fiat. Lugduni, die duodecima Decembris, anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo.

SEVE.

INDEX

INDEX CAPITVM HVIVS VOLVMINIS.

Prolegomena de Scientia conditionata.

Cap. I. SENSV & ſtatu controuerſiæ propoſito, variæ ſententiæ cum ſuis Auctoribus referuntur. pag. 1

II. *Deum habere certam, & infallibilem ſcientiã futurorũ contingentium conditionatorum, ex Scriptura, prout à Patribus intellecta eſt, oſtenditur.* 5

III. *Plures ex Sanctis, & antiquis Patribus ſcientiam conditionatam in Deo cognouiſſe, præſertim Auguſtinum, & nullum eorum illam Deo negaſſe.* 10

IV. *Neque in Auguſtino, neque in aliis Patribus aliquid contra perfectionem diuinæ ſcientiæ conditionatæ reperiri.* 15

V. *Deum habere conditionatam ſcientiam futurorum ante decretum liberum, ſeu voluntatis, ſecundum rationis ordinem, nec poſſe talem ſcientiam in tali decreto fundari, ex eiſdem Scripturæ, & Patrum teſtimoniis oſtenditur.* 19

VI. *Quid de hac ſcientia conditionata D. Thomas ſenſerit.* 24

VII. *Ratione à priori oſtenditur dari in Deo conditionatam præſcientiam, & principali fundamento contrariæ ſententiæ occurritur, veritáſque talium propoſitionum declaratur.* 28

VIII. *Quæ decreta conditionata, & libera Deo attribuenda ſint, & in illis non poſſe contingentia ſub conditione futura præſciri.* 36

IX. *Nonnullis obiectionibus occurritur, earumque occaſione doctrina data magis declaratur, & veluti in ſummam redigitur.* 44

X. *Alteri obiectioni occurritur, & an ſcientia viſionis ſit cauſa futurorum explicatur.* 47

LIBER TERTIVS.

De Auxiliis Gratiæ in generali, prout in diuina actione, vel motione conſiſtunt.

Cap. I. *QVid ſit, & quotuplex internum gratiæ auxilium.* 61

II. *Vtrùm auxilium excitans ſit primum in ordine gratiæ ſanctificantis adultorum.* 64

III. *Vtrùm gratia excitans ſit actus vitalis hominis.* 66

IV. *Aliis fundamentis primæ ſententiæ ſatisfit, & quod ſit principium proximum efficiens gratiæ excitantis inquiritur.* 69

V. *Vtrùm motus gratiæ excitantis ſint indeliberati, ita vt ex neceſſitate non libertate fiant.* 71

VI. *Vtrùm gratia excitans in intellectu ſit, & quæ ſit neceſſitas, vel munus eius.* 73
VII. *Vtrùm gratiâ excitans in voluntate ſit, & quæ ſit neceſſitas, vel munus eius.* 75
VIII. *Vtrùm gratia excitans ſit neceſſaria ſolùm ante fidem, & alios habitus infuſos, vel etiam poſt illos.* 79
IX. *Duo incidenter dubia de neceſſitate excitantis gratiæ, tam in natura lapſa, quam integra expediuntur.* 87
X. *Vtrùm motus gratiæ excitantis ſint in ſua entitate ſupernaturales.* 89
XI *Quomodo ſupernaturalis excitatio ex naturalibus actibus Eccleſiæ, ſeu eorum, per quos vocatur pendere poſſit.* 93
XII. *Quomodo ſupernaturalis vocatio ab actibus eorum, qui vocantur pendere poſſit.* 94
XIII. *Vtrùm præter excitantem gratiam ſit neceſſaria gratia adiuuans ab illa diſtincta.* 99
XIV. *An gratia adiuuans ſit actio, vel principium actionis, & quæ ſit eius neceſſitas.* 102
XV. *Diuiſio auxilij moraliter, vel phyſicè adiuuantis, exponitur.* 103
XVI. *Quibus modis differat actualis influxus gratiæ adiuuantis, ab excitante gratia.* 105
XVII. *Vtrùm gratia excitans ſit principium phyſicè adiuuans præſertim vbi habitus infuſus deeſt.* 108
XVIII. *Vtrùm in homine liberè ac ſupernaturaliter operante ſine habitu, principium adiuuans, ad talem actum ſupernaturalem eliciendum, ſit aliquid creatum animæ infuſum,* 112
XIX. *Solùm Spiritum ſanctum immediatè adiuuare voluntatem vt principale principium proximè, & phyſicè faciẽs ſupernaturalem actum quando ſine habitu elicitur.* 116
XX. *Quid ſint gratia operans, & cooperans & quomodo ad excitantem, & adiuuantem comparentur.* 119
XXI. *Obiectionibus occurritur, & variæ ſententiæ de operante, & cooperante gratia attinguntur.* 121
XXII. *Auguſtini ſententia de gratia operante, & cooperante amplius examinatur.* 124
XXIII. *Quid ſit gratia præueniens, comitans, & ſubſequens, & quomodo ad excitantem, & adiuuantem comparentur.* 127
XXIV. *Quomodo gratia præueniens, comitans, & ſubſequens ad operantem, & cooperantem gratiam comparentur.* 130
XXV. *Vtrùm concurſus Dei, vt primæ cauſæ, ad ſupernaturales actus auxilium ſupernaturale ſit.* 134
XXVI. *Corollaria nonnulla, quæ ex doctrina ſuperioris capitis inferuntur.* 138
XXVII. *Vtrùm cauſa prima, & ſecunda, vt partiales cauſæ, ad eundem effectum concurrant.* 141
XXVIII. *An Deus etiam in ordine gratiæ per concurſum ſimultaneum influat in effectum, & actionem cauſæ ſecundæ immediatè immediatione virtutis, & ſuppoſiti.* 145
XXIX. *Vtrùm præter ſimultaneum concurſum gratiæ, qui eſt in actum voluntatis, vel intellectus, ſit neceſſarius alius præuius in potentia receptus, & à motibus excitantis diſtinctus, refertúrque prima ſententia cum ſuis fundamentis.* 147
XXX. *Quid ſit concurſus præuius, & quod munus eius, ob quod neceſſarium eſſe creditur.* 150
XXXI. *Quomodo præuius concurſus à potẽtia in qua recipitur, & ab eius actione diſtinguatur.* 153
XXXII. *An præuius concurſus ſit qualitas, vel in quo prædicamento ſit.* 155
XXXIII. *Vtrùm concurſus præuius conſtituat cauſam ſecundam in actu primo, vel compleat virtutem eius ad agendum.* 157
XXXIV. *Vtrùm concurſus præuius ſit ſeparabilis à ſimultaneo, ſeu ab actione cauſæ ſecundæ, & è conuerſo.* 167
XXXV. *Proponitur altera ſententia, quæ* docet

docet generalem concurſum Dei eſſe influxum in effectum, & imbibitum in actione cauſæ ſecundæ: influxum autem in cauſa per ſe, & ex vi generalis concurſus neceſſarium non eſſe. 170

XXXVI. *Influxum præuium primæ cauſæ in ſecundam non eſſe per ſe neceſſarium ad actiones proprias naturalium agentium.* 174

XXXVII. *Quid Patres, & Philoſophi de neceſſitate præuij concurſus quoad cauſas naturales ſenſerint.* 176

XXXVIII. *Quid de concurſu præuio in cauſis ſecundis naturalibus D. Thomas ſenſerit.* 179

XXXIX. *Quid Ariſtoteles, vel antiqui Philoſophi de neceſſitate concurſus præuij in cauſis ſecundis naturaliter agentibus ſenſerint.* 183

XL. *Soluendo rationes aſſertioni noſtræ contrarias, eadem veritas amplius confirmatur.* 187

XLI. *Ex vi generalis concurſus non eſſe neceſſariam præuiam motionem in voluntate, moraliter determinantem illam vt liberos actus eliciat.* 192

XLII. *Præuium concurſum phyſicè prædeterminantem non eſſe voluntati liberæ neceſſarium, vt aliquid determinatè velit.* 196

XLIII. *Doctrina ſuperioris capitis authoritate Scripturæ, & Patrum confirmatur.* 200

XLIV. *Authoritate D. Thomæ, & aliquorum poſteriorum Theologorum eadem doctrina confirmatur.* 202

XLV. *Ex concurſu Dei ad actus, qui ſunt peccata, peculiari ratione ſuperior doctrina comprobatur.* 209

XLVI. *Deducendo ad varia incommoda eadem doctrina comprobatur.* 211

XLVII. *Sententia ſuperioris capitis ex Scriptura, & Conciliis colligitur.* 218

XLVIII. *Ex Patribus eadem doctrina confirmatur.* 222

XLIX. *Quid de concurſu præuio ac prædeterminante ad actum peccati D. Thomas ſenſerit.* 225

L. *Fundamentis contrariæ ſententiæ ſatisfacit.* 227

LI. *Ad actus ſupernaturales neceſſarium non eſſe auxilium præuium per modum concurſus, ſed ſimultaneum ſufficere.* 231

LIBER QVARTVS.

De Auxilio ſufficiente, quid ſit, quibuſque detur, & quomodo ad libertatem voluntatis circa ſupernaturales actus neceſſarium ſit.

CAP. I. *AN rectè Auxilium gratiæ inſufficiẽs, & efficax diuidatur.* 236

II. *Vtrùm auxilium ſufficiens non ſolùm homini ſit neceſſarium vt poſſit operari, ſed etiam vt operetur, aliquo modo tribuat.* 240

III. *Vtrùm auxilium ſufficiens ſit verum auxilium gratiæ internæ diſtinctum à lege, reuelatione, & doctrina.* 246

IV. *Vtrùm auxilium ſufficiens internum in ſola gratia excitante conſiſtat, & cum illa conuertatur, ſeu idem omnino ſit.* 249

V. *Vtrùm gratia ſufficiens ſit tantùm actualis, vel etiam habitualem includat.* 253

VI. *An auxilium aliquod verè ſufficiens, ſit ex ſe inefficax, vel vnde id habeat, quando tale eſſe contingit.* 255

VII. *Vtrùm auxilium ſufficiens detur interdum prædeſtinatis, vel reprobis.* 260

VIII. *Vtrùm auxilium ſufficiens detur omnibus hominibus adultis, quantumuis reprobi ſint.* 263

IX. *An, & quomodo fidelibus ſemel iuſtificatis, qui tandem non ſaluantur, detur auxilium ſufficiens ad ſalutem æternam.* 267

X. *An & quomodo fidelibus peccatoribus ſemper dum viuunt, gratia ſufficiens tribuatur, qua conuerti, & iuſtificari poſſint.* 269

XI. *Quomodo infidelibus omnibus detur auxilium*

auxilium ſufficiens ad fidem, & ſalutem. 274

XII. *Difficultas circa ſuperiorem doctrinam proponitur, eiuſque occaſione tractare incipit axioma*, Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam. 278

XIII. *Tractatur altera ſententia præcedenti contraria, negans datam eſſe à Deo legem dandi auxilium gratiæ facienti quod in ſe eſt per vires naturæ ad ſeruandam legem naturalem.* 281

XIV. *Tractatur tertia opinio, quæ partim à præcedentibus recedit, partim cum vtraque conuenit.* 283

XV. *Propoſitæ difficultati ſatisfit, & Axioma propoſitum in vero, & catholico ſenſu explicatur.* 285

XVI. *Difficultati cap. 12. propoſitæ ſatisfit.* 296

XVII. *Obiectionibus in cap. 13. propoſitis ſatisfit.* 301

XVIII. *Quid Auguſtinus ſenſerit de ſufficienti auxilio, an omnibus adultis detur.* 304

XIX. *Vtrùm auxilia ſufficientia omnibus hominibus æqualiter conferantur ex parte Dei, vel vnde eorum varietas, ſeu inæqualitas oriatur.* 314

XX. *De concordia liberi arbitrij cum neceſſitate ſufficientis auxilij præuenientis.* 319

LIBER QVINTVS.

De Auxilio efficaci Gratiæ Dei.

CAP. I. *Qvotuplex ſit auxilium efficax.* 324

II. *Vtrùm auxilium efficax ſit ad ſingulos actus pietatis neceſſarium, vel ſolùm ad aliquos, vel aliquam eorum multitudinem.* 328

III. *Vtrùm auxilium efficax in omni ſtatu, & in omnibus perſonis ſit ad ſalutem, & ad omnes pietatis actus neceſſarium.* 330

IV. *Vtrùm gratiæ efficacitas conſiſtat in neceſſitate, quam infert voluntati, vt non liberè, ſed neceſſariò conſentiat.* 333

V. *Vtrùm auxilium ſit excitans, ſeu in aliqua excitatione poſitum, præſertim iuxta mentem Auguſtini.* 338

VI. *An efficax auxilium conſiſtat in motione, vel in effectione, de ſe & natura ſua prædeterminante phyſicè voluntatem humanam ad vnum actum, & exercitium eius.* 341

VII. *Vtrùm auxilium efficax neceſſarium ad piè operandum, ſit poſitum in aliqua excitatione per ſe, & ex vi ſuæ naturæ, ac præciſe entitatis, prædeterminantis phyſicè voluntatem ad conſenſum.* 347

VIII. *Vtrùm excitans gratia per ſeipſam, & natura ſua determinet ſaltem moraliter voluntatem, ideoque talis efficacia auxilij excitantis ad actus liberos & ſanctos voluntatis neceſſaria ſit.* 350

IX. *Proponitur opinio affirmans efficaciam auxilij præuij conſiſtere in phyſica prædeterminatione voluntatis per modum actus primi, ac proinde talem prædeterminationem ad omnes & ſingulos actus pietatis eſſe neceſſariam.* 355

X. *Directè oſtenditur, auxilium efficax neceſſarium ad ſingula ſupernaturalia opera, non poſſe conſiſtere in motione, vel qualitate prædeterminante phyſicè in actu primò voluntatem ad conſenſum* 358

XV. *Corollaria, quibus ratio ab incommodis diſtinctiùs concluditur.* 371

XVI. *Quibuſdam ſuffragijs rationis factæ occurritur.* 373

XVII. *Obiectionibus contra diſcurſum factum ſatisfit.* 375

XVIII. *Vtrùm poſſibile ſit auxilium efficax phyſicè prædeterminans voluntatem in actu primo ſaluo libero vſu eiuſdem voluntatis in eodem actu ſecundo, ac ſubinde an libertas quoad exercitium in actu voluntatis ſimul poſſit cum auxilio*

xilio phyſicè, & in actu primo prædeterminante voluntatem concordari. 376

XIX. *In humana voluntate non poſſe ſimul eſſe auxilium ex ſe ac phyſicè illam prædeterminans cum poteſtate reſiſtendi eidem auxilio.* 379

XX. *Auxilium ſi ex ſe ſit efficax, ac phyſicè prædeterminans non poſſe à libero vſu pendere, ſed neceſſitatem antecedentem inducere.* 382

XXI. *Vis ſuperioris diſcurſus alio modo manifeſtatur, & argumentis ſatisfit.* 384

XXII. *Vtrùm concurſus Dei ſimultaneus ex ſe prædeterminet voluntatem ad concurſum.* 388

XXIII. *Vtrùm concurſus ſimultaneus vt eſt à voluntate Dei ſemper ac neceſſariò habeat vim prædeterminandi phyſicè voluntatem.* 394

XXIV. *Vtrùm auxilium efficax prædeterminans phyſicè voluntatem influendo immediatè in actum eius liberum poſſibile ſit.* 398

XXV. *Quid addat auxilium efficax auxilio præuenienti ſufficienti, ſeu vocatio efficax generali, ac ſufficienti vocationi, & an per congruitatem vocationis hoc ſufficienter explicetur.* 404

XXVI. *Duabus obiectionibus contra ſuperiorem doctrinam ſatisfit.* 406

XXVII. *Satisfit alteri obiectioni, & à varijs incommodis doctrina data vindicatur.* 409

XXVIII. *Concluditur vera concordia libertatis auxilij cum efficaci auxilio eiuſque neceſſitate in gratiæ operibus.* 414

XXIX. *Aliis obiectionibus contra ſuperiorem concordiam ab incommodis deſumptis ſatisfit.* 418

XXX. *Doctrina data de auxilio efficaci, & concordia eius cum libero arbitrio, verbis Chriſti Matth. 11. comprobatur.* 425

XXXI. *Eadem doctrina aliis Scripturæ locis ad bonum vſum gratiæ exhortantibus ſuadetur.* 428

XXXII. *Alia Scripturæ teſtimonia contra phyſicam prædeterminationem expenduntur.* 432

XXXIII. *An ex locis Scripturæ, quæ dependentiam liberi arbitrij à voluntate, & omnipotentia diuina teſtantur: phyſicam prædeterminationem oſtendant.* 433

XXXIV. *An Scriptura dicat Deum dare nobis velle propter phyſicam prædeterminationem.* 436

XXXV. *An ſoli Deo tribuantur in Scriptura opera pietatis propter phyſicam prædeterminationem.* 438

XXXVI. *An Deus faciat, vt velimus, & faciamus per phyſicam prædeterminationem, aut efficientiam.* 440

XXXVII. *Ex capite quinto, & Canone quarto ſeſſ. 6. Concilij Tridentini veritas confirmatur, & quædam euaſio refellitur.* 444

XXXVIII. *Alteri euaſioni occurritur.* 447

XXXIX. *Ad fundamenta contrariæ interpretationis reſpondetur.* 451

XL. *Ex aliis locis eiuſdem Concilij Tridentini eadem veritas confirmatur, & aliis obiectionibus occurritur.* 453

XLI. *Expenduntur Canones 4. Concilij Mileuitani, & Arauſicani, & an Deus expectet hominis voluntatem, exponitur.* 456

XLII. *Expenduntur Canones quintus, & vigeſimusquintus Concilij Arauſicani, & an initium bonæ operationis ſit, vel non ſit, à libero arbitrio, declaratur.* 462

XLIII. *Quid alia Concilia, vel Pontifices ſummi de gratia efficaci ſenſerint.* 464

XLIV. *Ex Patribus Auguſtino antiquioribus phyſica prædeterminatio refellitur, & vocatio congrua comprobatur.* 469

XLV. *Antiquos Patres nihil pro phyſica prædeterminatione nobis tradidiſſe.* 475

XLVI. *An*

XLVI. *Auguſtinum in vocatione congrua ſine phyſica prædeterminatione efficacem præuenientem gratiam conſtituiſſe.* 478

XLVII. *Vtrùm Auguſtinus phyſicæ prædeterminationi aliquando faueat.* 483

XLVIII. *Quid poſt Auguſtinum Patres Latini de Gratia efficaci ſenſerint.* 487

XLIX. *Quid D. Thomas de hac controuerſia, ſeu de auxilio gratiæ efficacis ſenſerit.* 492

L. *Quid alij antiqui Scholaſtici in hac controuerſia ſenſerint.* 496

LI. *Quid moderni Scriptores de hac controuerſia ſenſerint.* 500

LII. *Tractatur quæſtio appendix, an gratia præueniens, auxilium ſufficiens, & efficax, poſſint eſſe æqualia in duobus hominibus, quorum vnus conſentit vocationi, & non alter.* 512

LIII. *Dubium appendix de concordia gratiæ efficacis cum gratuita, & efficaci electione, ac prædeſtinatione ſaluandorum omnium, & cum diuina prouidentia, ac prædefinitione actuum liberorum humanæ voluntatis.* 522

LIV. *Appendix de prædefinitionibus, cum aliarum obiectionum reſponſione.* 529

PROLE

PROLEGOMENON ALTERVM DE SCIENTIA, QVAM DEVS HABET DE LIBERIS ACTIBVS SVB CONDITIONE FVTVRIS, prius ratione, quàm abſolutè futura cognoſcat.

Dicitur *Alterum*, quòd Partis primæ Prolego menon ſecundum breuiùs de eadem ſententia diſputet.

CAPVT PRIMVM.

Senſu, & ſtatu controuerſiæ propoſito, variæ ſententiæ cum ſuis Auctoribus referuntur.

I. Neceſſitas huius Prolegomeni.

QVIA in diſcurſu huius operis maximo vſui nobis futura eſt ad concurſum diuinum, efficaciam vocationis, ſeu præuenientis auxilij, & diuinam prædefinitionem explicandã, & cum libertate arbitrij conciliandam, ideo ne ex fundamento nondum probato, vel non ſolido procedere videamur, conabimur in præſenti oſtendere, hanc ſcientiam non eſſe Deo denegandam. Nam licèt de hac eadem controuerſia ante viginti annos proprium opuſculum ſcripſerimus, quod paulò pòſt in lucem prodiit; tamen poſtea moderni Auctores, qui contendunt Deum ita mouere cauſas ſecundas etiam liberas ad agendũ, vt ineuitabili quadam neceſſitate antecedente eas prædeterminet, ad ſingulas actiones totos neruos contenderunt, vt hanc ſententiam impugnarent, & è medio tollerent, quia illâ ſublatâ, conuincere ſe putant, nec præuenientis gratiæ efficaciam, nec perfectam Dei prouidentiam, præſertim prædefinientem, & prædeterminantẽ poſſe ſubſiſtere: è contrario autem illa ſcientia ſubſiſtente omnia fundamenta ſuæ ſententiæ facilè conuelli vident; ideo neceſſarium nobis hoc loco viſum eſt, ſententiam quam veram credimus, ſtabilire, vt poſtea de auxiliis gratiæ cum fundamento diſputare poſſimus. Non diſputabo autem hîc omnia, quæ de illa ſcientia in prædicto loco

Prædeterminãtes cur toti ſint in conuellenda ſcientiâ mediâ.

Opuſc. 2. de ſcientia quã

A tractaui, ſed quæ huic tantùm loco fuerint neceſſaria, & in eo præcipuè inſiſtam, vt examinem, quàm ſint firma, & probabilia, quæ poſtea de illa ſententia ſcripta ſunt.

Deus habet futurorum contingentium.

Prior ſententia cum multiplici eius varietate proponitur.

In primis autem ſcire oportet modernos Theologos, qui neceſſitatem phyſicæ prædeterminationis introducere cœperant, abſolutè, & ſine diſtinctione negaſſe hanc ſcientiam conditionatam, quam mediam etiam vocant in Deo, & Scripturas omnes, & Sanctos, qui de illa loquuntur, B aliter interpretari conati ſunt. Nunc autem illas inter ſe diuiſas eſſe reperio, nam primarij eorum Magiſtri, qui de hoc puncto nouiſſimè, & poſt multam inquiſitionem, & diſputationem ſcripſerunt, in ſententias omnino contrarias abierunt. Nam Aluarez lib. 2. de Auxiliis diſp. 7. n. 8. ſupponit tanquam certum, & ex Scriptura, & Patribus ſatis probatum, Deum cognoſcere aliqua futura conditionata, quæ de facto neque futura ſunt, neque conditio, quã includunt, euentura eſt aliquãdo. Addit tamen Deum non cognoſcere hæc futura ante decretum aliquod liberum, ſed præcedere ſecundùm rationem quoddam decretum conditionatum, in quo à Deo cognoſci C poſſint, vt in exemplo illo vulgari de prædictione Chriſti, *Si in Tyro, & Sidone*, &c dicit habuiſſe Deum in ſua æternitate ante ſcientiam illius futuri effectus hoc decretum conditionale: ſi ego decreuiſſem, vt talia ſigna, & virtutes fierent in Tyro, & Sidone, ego efficaciter facerem, vt Tyrij, & Sidonij crederent; & in hoc decreto cognouit certiſſimè illam conditionem, ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent tales virtutes, pœnitentiam egiſſent. Et hanc ſententiam ſequuti ſunt poſtea aliqui ex Magiſtris & Lectoribus eiuſdem familiæ, qui proinde non negant hanc ſcientiam conditionatam, ſed cum addito, videlicet, non eſſe poſſibile talem ſcientiam vt prio-

2.

Aluarez.

Decretum in quo Deus futura conditionata videt, quale ſit ex mente Aluari.

rem

rem omni decreto libero Dei, quòd ſit efficax reſpectu talis effectus, licèt de facto non ſit effecturum illum, quia non abſolutè ponitur, ſed ſolùm ſub quadam conditione, quæ ex alio Dei decreto abſoluto futura non eſt. Hanc opinionem quoad hæc decreta conditionata probabilem iudicauit tandem Cumel in tom. 2. opuſc. diſp. 9. in ſecunda eius parte de modo cognoſcendi hæc futura, concluſ. 5.

Cumel.

3. At verò P. Ledeſma in diſp. 2. affini de hac ſcientia, 1. p. ſeu difficultate principali concl. 2. & 5. non ſolùm aſſerit, ſuperiorem ſententiam eſſe falſam, ſed etiam impoſſibilem, tam quoad aſſertionem talis ſcientiæ, quàm quoad illum modum, quo haberi ponitur in decreto conditionatò. quam ſententiam docuerat priùs Fr. Cumel 1. p. q. 14. art. 13. diſp. 8 concl. 3. in qua dixerat, quòd licèt Deus cognoſcat futura abſolutè in ſuo decreto, ac præ definitione; conditionata verò non ſic cognoſcere, quia nihil de illis decreuit. *Sed reſpondent* (inquit) *nonnulli, quòd licèt Deus illa non decreuerit abſolutè, nihilominus decreuit ſub conditione.* Et addit, *Ridicula ſanè reſponſio, quæ Deum imperfectum reddit.* Eandem ſententiam tenuit Cabrera 3. p. diſp. 1. §. 22. an. 338. vbi multis argumentis ſcientiam mediam, ſeu conditionatam impugnat. Et in n. 349. refert, illum modum agnoſcendi in diuina prædeterminatione ſub conditione, & ait: *Sed reſponſio friuola eſt, & in Deo imperfectionem conſtituit.* Inferiùs verò num. 363. & 364. dicit idem auctor ſcientiam horum futurorum, ſub conditione infallibilem, & probabilem ſecundùm exigentiam cauſarum, poſſe communicari creaturæ, & fuiſſe in anima Chriſti. Quæ quomodo cohæreant non video. nam ſi Deus non habet illam, quomodo communicauit creaturis, aut animæ Chriſti. Nam ſi ſolùm contendit de nomine *ſcientiæ mediæ*, ſatis friuola diſputatio eſt, præſertim, quia rationes ad rem ipſam euertendam tendunt, non nomen, maximè cùm diſertè neget, habere Deum talem ſcientiam etiam in ſuo decreto conditionato. Fortaſſe tamen, cùm dicit, poſſe communicari creaturæ, & fuiſſe communicatam animæ Chriſti ſcientiam *infallibilem, & probabilem*, non intelligit duos agnoſcendi modos, vt verba ipſa præſeferunt, vnum infallibilem in ſe, & alium probabilem in cauſa; ſic enim eſſet repugnantia in dictis quoad primum membrum: ſed intelligit vnam met cognitionem, quæ abſolutè ſit tantùm probabilis, ſeu coniecturalis in cauſis; infallibilis verò non quoad rei veritatem in ſe, ſed tantùm quoad probabilitatem. Sed tam eſt improprius ſenſus, vt ſit parum veriſimilis. Alia eſt etiam notanda repugnantia in illo auctore, nam in num. 345. ſentit, potuiſſe Deum hæc futura cognoſcere, *quia intellectus diuinus præuidit ad quid diuina voluntas ſe determinare debuiſſet.* Quod vt rectè aduertit Ledeſma, non eſt conſequenter dictum, cùm non ſit minus indifferens diuina voluntas prius ratione, quàm ſe determinet, qua voluntas humana. Eandem ferè doctrinam tradit idem Auctor in q. 18. 3. p. art. 2. diſp. 2. §. 8. nihil tamen addit.

Diſſident inter ſe Thomiſtæ circa decretum in quo Deus videt futura conditionata.

Ledeſma. Cumel.

Cabrera.

Pugnantia Cabrera loquitur, dū concedit Chriſto ſcientiam futurorum ſub conditione infallibilē & probabilē & tamē impugnat ſcientiam mediam.

Alia repugnantia eiuſdem auctoris refutatur à Ledeſma.

4. Cum his etiam ſentit Cabezudo 3. p. q. 62. quoad negandam ſcientiam hanc infallibilem; quoad decreta verò conditionata, nihil clarè dicit. nam in ſolut. ad 12. exponendo verba Chriſti *ſi in Tyro, & Sidone*, dicit per illa verba ſignificaſſe Chriſtum, quid contineretur in diſ-

Cabezudo.

A poſitione cauſarum, nimirum, quòd Iudæi erant indigni auxilio efficaci, & pecores, ſeu indigniores Tyriis, & Sidoniis In ſolutione autem 13. ait, ſciuiſſe Chriſtum, quòd ſi Tyrij, & Sidonij illa exteriora reciperent, etiam reciperent auxilium efficax, in quo ſignificat habuiſſe Deum illud conditionale decretum; quomodo enim poſſet illud aliter ſciri? Non tamen propterea tribuo illi hanc opinionem, quia potuit illud dicere in ſenſu poſito in priori ſolutione. nam priùs dicit iam explicata illa verba, & iuxta illa videtur intelligere, quòd Chriſtus illud ſciuit, non certò, & in ſe, ſed quantum erat ex minori repugnantia

B Tyriorum, vel etiam potuit ſentire, vt ex Cabrera proximè retuli, ſciuiſſe Chriſtum poſita illa conditione habituros eſſe Tyrios auxilium efficax, non quia iam Deus decreuit, ſed quia tunc illud decreuiſſet Ex profeſſo etiam ſcripſit contra ſcientiam mediam, ſeu conditionatam, Ripa in 1. p. q. 14. art. 13. dub. vlt. qui nulla diſtinctione, ſeu limitatione adhibita, negat Deum cognoſcere talia futura, nullámque facit mentionem conditionalium decretorum. Scripſit etiam his diebus peculiarem telectionem Blaſius Verdu, in qua plurimis, ac acerrimis verbis ſcientiam mediam inſectatur, de conditionatis

Ripa.

Blaſius Verdu.

C autem decretis nihil dicit. Affirmat quidem in 3. concluſ. Deum ſua ſcientia naturali, ſeu ſimplicis intelligentiæ cognoſcere determinatè, & infallibiliter conſenſum determinatum poſſibiliter in tali ordine, & præuiis, ita vt hæc determinata cognitio non ſit præciſè in natura arbitrij comprehenſi, ſed in præuenientia, & præuia fiat, & in propoſitum Dei efficax volens mouendo, ſeu permittens. Hæc ferè eſt aſſertio eius, quam magis declarans ait: Itaque aſſerimus præcognoſci infallibiliter poſſibilem alterum conſenſum, ex vi cognitionis eorum, quibus circumuenitur arbitrium abſque libertatis iactura. Dum autem hanc ſcientiam dicit eſſe omnino

D naturalem, ſentit profectò hanc ſcientiam antecedere ſecundùm rationem omne decretum liberum, quod Deus ex æternitate habuerit, ſed ſufficere, vt ſub conditione ſupponatur incluſa in his, quibus circumuenitur arbitrium. Quamuis autem hi auctores in modo negandi, vel admittendi ſcientiam conditionatam futurorum contingentium inter ſe diſſentiant, in vno puncto maximè conueniunt, nimirum, non poſſe ſcire Deum determinatè, ad quam partem inclinanda ſit liberè voluntas creata applicata ad agendum cum omnibus prærequiſitis, niſi ſecundùm rationem præcedat in voluntate Dei decretum determinandi illam vel abſolutè, vel ex hypotheſi

In quo conſentiāt prædicti auctores.

E iuxta ſcientiæ qualitatem. Et quoad hoc allegant Scotum pro hac ſententia, eo quòd in 1. d. 39. dixerit Deum cognoſcere futuros actus voluntatis humanæ in abſoluto decreto volūtatis ſuæ. nam videtur ponere illum modum præſciendi futura, vel vt vnicum, vel vt ante omnem alium neceſſarium, & quaſi fundamentum aliorum, ſi qui ſunt. Nam ſi hoc verum eſt in præſcientia abſolutè futurorum, proculdubio eadem eſt ratio de conditionatis cum proportione. Et eodem modo poteſt pro eadem opinione allegari Richardus in 1. d. 38. artic. 1. quæſt. 5. quatenus etiam ait Deum cognoſcere futura abſoluta in decreto ſuæ voluntatis, licèt priùs admittat ſcientiam illam in præſcientia æternitatis. Et eodem modo allegari poſſunt, qui eiuſdem ſunt ſententiæ in futuris abſolutis.

Citatur ab aduerſariis Scotus.

Poſſet etiā Richardus.

An

An verò conſtans ſit illatio, infrà videbimus. Solent etiam allegari Alenſis, & Albertus, ſed immeritò, vt dicam. Addunt præterea auctoritatem negatiuam antiquorum Scholaſticorum, tum quia apud illos nulla mentio talis ſcientiæ inuenitur, imò ſemper dum de præſcientia Dei tractant, ad illam decretum diuinæ voluntatis abſolutè præordinans, ac prædefiniens effectum requirunt; tum etiam, quia adæquatè diuidunt ſcientiam Dei, in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, & viſionis, & ad neutram pertinet hæc ſcientia futurorum ſub conditione, ſiue media, ſiue conditionata appelletur. Vnde dicti moderni magnis probris, & conuitiis in hanc ſcientiam inuehuntur, vocant enim illam falſam nouitatem, inutilem, leuiſſimam, improbabilem euidenter contra Auguſtinum, & D. Thomam, & quam omnes Doctores antiqui negant, ait Aluarez diſp. 120. n. 4. & noſtra ſententia certum eſt non dari. Et hæc exaggeratio eſt, vt opinor, vnum ex potiſſimis fundamentis huius ſententiæ; cui additur infamatio contrariæ ſententiæ, dicendo illam fuiſſe inuentum Pelagianorum, & Semipelagianorum, qui illam inuenerunt ad ſaluandam certitudinem diuinæ prouidentiæ, quia neceſſitatem diuini concurſus, & efficacis gratiæ negabant; hanc enim putant illi auctores eſſe potentiorem modum ſententiam ſuam perſuadendi. Addunt verò aliud fundamentum ex Philoſophia, vel Dialectica mendicatum, ſcilicet quòd in illis propoſitionibus, vt antecedunt ratione decretum Dei liberum, non eſt determinata veritas, nec cogitari poteſt modus, quo illa attingatur; ergo non poſſunt cadere ſub ſcientiam etiam Dei. Hoc verò fundamentum cum aliis, quæ alicuius momenti fuerint, poſtea expendemus, nam omnia, quæ hinc inde coaceruantur, qualia ſint, & facile à quocunque mediocri Theologo conſpici poteſt, & in medium afferre prolixum, & inutile iudico.

Alenſis 1. part. q. 24. memb. 7. Albert.

Probra Prædeterminantium aduerſus ſcientiam mediam.

Aluar.

Altera ſententia contraria, & affirmans refertur.

5. Secunda principalis ſententia docet cognoſcere Deum in ſua æterna præſcientia hæc omnia futura priùs ratione, quàm aliquid de rebus extrà producendis liberè diſcernat, non per coniecturam, nec cognoſcendo ſolùm inclinationem, ſeu pronitatem voluntatis liberæ in actu primo completo conſtitutæ cum omnibus prærequiſitis ad agendum; ſed infallibiliter, & præſciendo determinatè, quam partem ſua libertate eliget, ſi non impediatur. Dum autem dicitur debere in illa hypotheſi ſupponi voluntatem cum omnibus prærequiſitis ad agendum, in primis ſupponitur concurſus Dei generalis in illa hypotheſi incluſus, vt ex parte Dei ſufficienter oblatus, ac ſubinde ſupponitur decretum Dei liberum concurrendi, quantum in ſe eſt, cum voluntate. nam hoc eſt vnum ex maximè requiſitis ad poteſtatem ſimpliciter operandi, ſeu volendi, vt in lib. 4. & 5. latiſſimè oſtendemus; non poteſt autem præuideri actus futurus, niſi præuideatur potentia ſimpliciter cum omnibus prærequiſitis ad agendum, vt eſt per ſe notum. Sicut etiam non poteſt actus præuideri, quin in eo præuideatur futurus concurſus ſimultaneus intimè in illo incluſus. Non eſt tamen neceſſe vt ſupponatur decretum aliquod liberum, vt ſecundùm rationem præexiſtens in voluntate Dei;

Proponitur noſtra ſententia & explicatur.

A hæc enim videntur ab auctoribus prioris ſententiæ confundi, cùm omnino ſint diſtincta, & multum refert illa diſtinguere. Nam aliud eſt ponere in obiecto ſcientiæ voluntatem liberam Dei, aliud ſupponere illam in ipſo Deo, quaſi in ſubiecto; quis enim dubitet per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ præſciuiſſe Deum in ſua æternitate, prius ratione, quàm vellet creare mundum, ſe poſſe voluntariè ac liberè creare mundum? quomodo enim poſſet velle illud creare, niſi præſciret ſe poſſe id facere, & voluntatem ſuam eſſe efficacem, vt ſi voluerit ad id determinare, id faciat? Illa ergo præſcientia includit in ſuo obiecto volitionem Dei liberam, ſub illa conditio-ne, ſi determinetur, licèt nondum ſupponat illam determinatam: ſunt ergo illa duo valde diuerſa. Vnde in præſenti ſententia ſenſus eſt prius ratione, quàm Deus ſupponatur habere in ſe decretum liberum, ac determinatum, quòd voluntas creata velit præſcire, quid hæc voluntas in tali opportunitate, aut circunſtantiis volitura ſit, ſi Deus etiam ipſe voluntate ſua libera afferat ſufficientem, ac neceſſarium concurſum ex parte ſua, etiamſi nondum intelligatur Deus habere tale decretum offerendi, vel non offerendi concurſum.

Aliud eſt ponere in obiecto ſcientiæ huius voluntatem liberam Dei ſub illa conditione ſi determinetur; aliud ſupponere illam determinatam in ipſo Deo quaſi in ſubiecto.

C Hanc ſententiam ſic explicatam docuerunt à quadraginta, vel pluribus annis, Patres Societatis, & plures ex illis, qui per Dei gratiam, & ſanæ fidei, & prudentiæ, ac religionis, & non mediocris doctrinæ ac eruditionis, nomen, & auctoritatem non modicam obtinuerunt. Iam & illam expreſsè Cardinalis Tolet. ſuper Luc. cap. 10. annotat. 18. Bellarmin. lib. 2. de amiſſ. grat. cap. 17. ad 1. & latiùs lib. 4. de grat. & liber. arbitr. cap. 12. & 13. & lib. 4 cap. 15. Fonſeca lib. 6. Metaph. cap. 11. q. 4. ſect. 18. Molina in Concord. diſp 17. ad art. 13. Valentia 1. p. q. 14. art. 13. punct. 1. & ibi Vaſquez diſp. 67. Leſſius in opuſc. de Auxil. cap. 9. Benedict. Perer. lib. 16. D in Geneſ. cap. 11. diſp. 7. circa illa verba, *Non deſiſtent à cogitationibus ſuis*. Maldonat. Matth. 11. & D. Barradas ad eundem locum tom. 3. lib. 2. cap. 11. Albertinus in ſuis corol. in 3. q. 3. Theolog. dub. 1. Ioan. Lorin. Actor. 16. ad verſ. 6. quibus ego fidenter adhæſi. 6.

Card. Tolet. Card. Bellar. Fonſeca. Molina. Valentia. Vazquez. Leſſius. Bened. Perer. Maldonat. Barradas. Albertin. Ioan. Lorin.

Nec verò in hac cauſa ſoli fuimus, alij enim grauiſſimi omnium Ordinum viri, vel recentiores, vel æquales eandem ſententiam, vt veriſſimam amplexi ſunt. In primis Algarb. Epiſcopus tract. de Auxil. diſp. 2. p. 3. num. 24. & diſp. 3. p. 4. n. 6. Diotaleuius in egregio opuſculo de hac ipſa ſcientia; & latè Alexand. Peſantius 1. p. q. 14. art. 13. præſertim diſp. 3. & vlt. P. Lorc. Theologiæ Primarius Complutenſis 1. 2. tom. 1. diſp. 4. de actib. human. §. *In ſecundo puncto*, circa finem, & Ludouicus Iona in eadem vni- E uerſitate Primarius ſuper Epiſt. ad Hebr. cap. 4. diffic. 6. num. 12. Item Ioan. Alphonſ. Curiel, Salmanticæ inſignis Primarius Theologus in lib. controuerſ. in 7. aliàs 1. ad locum Sapien. 4 *Raptus eſt, &c.* quamuis enim dubium ſe oſtendat, & non parum fundamenta noſtræ ſententiæ eneruare conetur, tandem eam, vt probabiliorem eligit, & in hoc etiam dicitur mutaſſe ſententiam, quod hactenus examinare non licuit. Ante hos verò docuit hanc ſententiam Stapleton in Antidot. Euangel. ad 11. cap. Matth. vbi etiam Molinam, & Gregorium de Valent. honorificè allegat. Idem habet in Antidot. ad Epiſt. ad Roman. cap. 9. ad verſ. 12. §. *Deum altitudine*, &c. 7.

Algarbier. Epiſc. Diotaleuius. Peſantius. Lorca. Ludou. Iona. Ioan. Alphonſ. Curiel. Stapleton.

A 2 &

& eandem ſententiam ex profeſſo diſputat, & affirmat Alphonſus Mendoza in quodlibet. 7. Scholaſt. *Nulla ratione*(ait) *neganda eſt Deo certa, infallibilis,& determinata cognitio illorum euentuum conditionatorum, & oppoſitum qui aſſerunt, plurimum derogant theſauris ſapientiæ,& ſcientiæ Dei, & capaciſſimæ cognitionis immenſitati.* Et licèt poſtea inter varios modos huius ſcientiæ, illum de cognitione in præuio decreto referat, & vt probabilem relinquat, non ſimpliciter illum approbat, ſed alium addit poſtea, & plures antea poſuerat, & certum credit non limitari immenſitatem diuini intellectus ad præuium decretum.

Cordubæ mens eruitur.

Eandem ſententiam expreſsè tenet Corduba dicto lib. 1. ſuarum quæſtionum, q. 55. dub. 10. §. *Sed notat.* vbi ait Deum in æternitate ſua non prius determinare voluntatem ſuam ad concurrendum in tempore cum voluntate creata ad talem actum particularem, quàm præuideat, quòd noſtra voluntas ſic applicata, & diſpoſita ſe determinabit ad volendum, vel nolendum, ſe uad producendum hunc, vel illum actum, *tunc* (ait) *& antè diuina voluntas ſe determinat ad volendum talem actum.* At futura determinatio voluntatis noſtræ ad talem actum dicendum contingens eſt; ergo ex ſententia huius Auctoris præſcit Deus illud futurum contingens ante abſolutum decretum ſuæ voluntatis. Et reddit rationem, quia aliâs non poſſet concordari libertas voluntatis cum concurſu diuino. Prætereà eidem ſententiæ ſubſcripſit Cumel, & quod attinet ad ipſam ſcientiam, tanta aſſeueratione illam affirmat, vt in 1. p. q. 14. art. 13. diſp. 8. in concluſ. 1. dixerit, non eſſe tutum negare infallibilem, & certam cognitionem contingentium conditionatorum in Deo. A qua ſententia non receſſit in opuſc. nam in dicta diſp. 1. 2. tom. concluſ. primâ addit. *Neque eſſe tutum, neque vllo pacto ferendum*, præſertim de his conditionatis, quæ in Scriptura reuelata ſunt.

Cumel aſſerit, non eſſe tutum, neque vllo pacto ferendũ, negare Deo ſcientiam contingentium conditionatorum.

8. Ante hos etiam, & ante nos omnes, hanc Magiſter Soto lib. 3. Summularum cap. 8. lect. 3. & illam ponit inter prima Dialecticæ rudimenta, tanquam rem illo tempore receptam communiter, & extra controuerſiam exiſtentem. Ita verò illam ſententiam explicat, vt dicat in his conditionalibus eſſe veritatem cognoſcibilem ab ipſo Deo, non vi illationis, ſed ſolum ex eo, quòd de facto nunquam poneretur in re antecedens ſine conſequente. In quo planè ſupponit non cognoſci in aliquo decreto, vel priori influxu prædeterminante nam tunc veritas illa eſſet tantùm ex vi illationis, quod ipſe negat. Nec refert quòd de propoſitionibus promiſſiuis ſub conditione loquatur, quia in illis includitur hæc conditionalis ſi ille impleſſet conditionem, ille impleret promiſſum, quæ eſt merè conditionalis contingens, quam ait Soto, ſolum Deum noſſe, an ſit vera, vel falſa, quando conditio non eſt implenda, imò, quod magis eſt, etiam quando conditio impleri non poteſt, vt apertè in ſolut. ad 5. in fine.

Sententiam noſtram vt extra controuerſiam exiſtentem Soto tradit in ſummulis.

9. Præterea magis theologicè hac ſcientia conditionata ad explicanda diuinæ gratiæ auxilia noſtris temporibus vſi ſunt Driedo in p. 1. cap. 4 ad 3. vbi exponendo verba quædam Ambroſij exponentis illa verba, *Miſerebor, cui miſerebor*, hoc eſt, *miſericordiam dabo, quem præſciui conuerſurum*; & illa, *hoc eſt dare cui eſt dandum, & non dare cui non eſt dandum, vt illum vocet, quem ſciat obedire, illum autem non vocet, quem ſciat non obedire*; addit ipſe Driedo, *Voluit Ambroſius obedientiam, ſeu cordis conuerſionem præuiſam à Deo eſſe finem vocationis, perindè atque finis gratiæ, ſeu vocationis, & vſus gratiæ*, & addit. *Quia rationabile, & decens eſt, Deum dare gratiam ei, quem nouit bene vſurum gratia, idcirco dare illi, eſt dare cui eſt dandum.* In quibus verbis ſupponit præſcire Deum, an homo ſit bene vſurus vocatione, priuſquam velit dare illam, quod non poteſt eſſe niſi per ſcientiam conditionatam. Et ſimiliter tractans inferiùs ſententiam Auguſtini, dicit, *Conſenſum liberi arbitrij eſſe ex motione Patris cœleſtis ſic trahentis illum, qualiter aptum nouit.* quæ notitia conditionata etiam eſt, vt conſtat, nec ab illo Auctore ponitur in præuio decreto Dei prædeterminante, nam illud ſæpe negat, vt in lib. 5. videmus. Et ibidem paulo inferiùs ita exponit verba ſimilia Chryſoſtomi, quem conſtat etiam apud aduerſarios, illa decreta prædeterminantia ad extra liberum arbitrium non poſuiſſe. Eodem modo vtitur hac ſententia Ruard. art. 7. vt latiùs in lib. 5. videbimus, ne ſæpiùs eiuſdem Auctoris verba repetamus. Et eadem ratione poſſunt pro hac ſententia allegari omnes Catholici Doctores, qui putant omnem antecedentem neceſſitatem factam voluntati, repugnare libertati eius, & nihilominus ſaluant gratuitam Dei electionem, & prædeſtinationem, & gratiæ, ac vocationis efficaciam; hæc enim ſine hac præuia ſcientia conditionata ſubſiſtere non poſſunt, vt in nos argumentando aduerſarij fatentur. Sic autem maximè poteſt allegari Waldenſ. in Doctrinal fidei cap. 23. & 25. vbi inter alia multa habet hæc notanda verba. *Certè ille qui facit concordiam in ſublimibus, non faceret illam concordiam inter neceſſitatem, quam Auguſtinus appellat extrinſecam, & Anſelmus præcedentem, & liberum arbitrium.* Eodem modo poteſt referri Roffenſ. art. 32. §. *Nemo ſanè*, & ſequentibus.

Driedo eandem ſequitur in explicandis Patrũ locis. *Ambroſ.* *Auguſt.* *Chryſoſt.* *Ruard.* *VValdenſ.* *Roffenſ.*

Ex antiquis Theologis omiſſo pro nunc D. Thoma, cuius mentem in ſpeciali capite inueſtigabimus, allegari in primis poſſunt omnes, qui negant Deum cognoſcere futura libera in efficaci propoſito ſuæ voluntatis, vt ſunt Marſilius in 1. q. 4. Okam dictinct. 38. q. 1. & ibi Gabriël q. 1. art. 2. & præſertim Gregor. q. 2. art. 2. vbi contra Scotum dicit, tolli libertatem, ſi futura contingentia cognoſcuntur à Deo, vt determinatè vera in ſuo decreto; & addit, in omni ſigno, quo cogitetur propoſitio de futuro ante decretum, eſſe determinatè veram, vel falſam. Ex quo principio euidenter ſequitur, idem ſenſiſſe de illis futuris conditionatis, vt repræſentatis in intellectu diuino per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ ante omne decretum liberum, in quo fundamentum contrariæ ſententiæ euertit, vt conſtat. Illa autem ſententia inter antiquos Theologos valde communis eſt, vt infrà lib. 5. oſtendemus, referendo illos, qui negant, dari cauſis ſecundis auxilium præuium prædeterminans illas, & ſimultaneum, non putant dari ex abſoluta efficaci voluntate antecedente, ſed vel ex concomitante, vel ex voluntate includente aliquam conditionem. Fauent etiam huic opinioni, qui dicunt, aliquam præſcientiam ad prædeſtinationem ſupponi, vt Ægidius n. 1. d. 40. q. 2. art. 2. Id enim non videtur poſſe intelligi, niſi de hac præſcientia conditionata: nam abſoluta vel ſequitur prædeſtinationẽ, vel eſt ipſa prædeſtinatio. Et hoc modo meritò poteſt pro hac ſententia allegari Ioannes Arboreus tom. 1. Theoſoph. lib 4. cap. 11. vbi exponens vocationem, quæ ab Auguſtino vocatur

10. Antiqui Theologi nobiſcũ ſentiunt. *Marſil.* *Okam.* *Gabriel.* *Gregorius Arim.*

ſecundum

ſecundum propoſitum, dicit, *Hoc propoſitum ad præſcientiam, & prædeſtinationem Dei pertinet, nec prædeſtinauit aliquem, niſi quem præſciuit crediturum, & ſequuturum eſſe vocationem.* Hæc enim præſcientia cùm ponatur antecedere vocationem, & propoſitum eius, non poteſt eſſe, niſi conditionata. Denique fauent huic ſententiæ, qui dicunt effectum contingentem poſſe certò cognoſci ab eo, qui omnes cauſas comprehenderit, & omnia, quæ poſſunt illas impedire, vel non impedire. nam in hoc eadem eſt ratio de effectibus futuris in tempore, & de futuris poſſibilitet, vt eſt manifeſtum: tenet autem id Argentin. in 6. d. 40. art. 3. ad 6. contr. 1. concl. & alij, vt infrà attingemus.

Argentina.

II. Hæc ergo ſententia in auctoritate Theologorum, non ſolùm recentiorum, ſed etiam antiquorum Scholaſticorum longè contrariam ſuperat, dummodo contra illam non ſtet D. Thomas, quod nunc ſupponimus, & infrà oſtendemus. Quapropter nullus poteſt illam nouam vocare, niſi qui vel antiquos non legerit, aut non intellexerit, aut de nominibus voluerit potius diſputare, quàm de rebus. Fundamentum autem huius ſententiæ primariò nititur in auctoritate Scripturæ, & Patrum; quia verò auctores vtriuſque partis, illos in ſuum fauorem allegant, paulatim ſingula expendere neceſſe eſt, poſtea verò vim rationum expendemus. Quia verò auctores prioris ſententiæ diuiſi ſunt, nam, vt dixi, multi eorum ſimpliciter negant talem ſcientiam certam, alij verò illam admittunt, limitant tamen illam, ad modum habendi illam poſt decretum liberum, & in illo; ideo prius ſtabiliemus veritatem, & certitudinem talis ſcientiæ, nihil enim ſupponere volumus ne aliqua ex parte rem infectam relinquamus; poſtea verò oſtendemus modum illum talis præſcientiæ in propoſito, non ſolùm eſſe alienum à Scriptura, & Patribus, & ſine fundamento excogitatum, ſed etiam abſolutè impoſſibilem.

Stant plures à nobis Scholaſtici antiqui & recentiores, quam ab aduerſarijs.

CAPVT II.

Deum habere certam, & infallibilem ſcientiam futurorum contingentium conditionatorum, ex Scriptura, prout à Patribus intellecta eſt, oſtenditur.

I. NIhil ferè poſſum addere in hoc cap. his, quæ de eodem argumento in lib. 2. de ſcientia Dei dixi; nec tamen omnia repetam, ſed duo, vel tria teſtimonia ſelectiora, quamuis vulgaria, accuratiùs ponderabo. Primum eſt illud Matth. 11. & Luc. 10. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.* In his enim verbis continetur quædam propoſitio de quodam futuro effectu ſub conditione, qui nunquam de facto fuit, quia conditio illa impleta non eſt, & illa conditionalis propoſitio à Chriſto tanquam vera dicta eſt: fuit ergo certiſſima, & infallibiliter vera; ergo Chriſtus, qui illam protulit, habuit ſcientiam certam, & infallibilem illius contingentis futuri ſub conditione; ergo multo magis illam habet Deus. Et qua ratione vnum cognoſcit, cognoſcit om-

Opuſcul 2. lib. 2. à cap. 1. ad 7. Matth 11. 21. Luc. 10. 23.

A nia ſimilia, quia eadem eſt de omnibus ratio.

Duæ ſunt euaſiones. Prima eſt, illum Chriſti ſermonem non eſſe intelligendum tanquam propheticum, & ex certa ſcientia profectum, ſed altero è duobus modis. Primò, vt non ſit propria locutio aſſertiua, ſed tantùm figurata ad exaggerandum delictum Iudæorum, iuxta quendam vulgarem modum loquendi, quo ſolent homines exaggerare factum aliquod per comparationem ad aliud minus proportionatam. Vt ad exaggerandam ingratitudinem amici dicere ſolemus, ſi extraneo, vel inimico id feciſſem, magis gratus fuiſſet, & ad reprehendendum fidelis delictum, Paganus hoc non feciſſet, ſicut dixit B Paulus ad 1. Corinth. 5. *Auditur inter vos fornicatio, taliſq; fornicatio, qualis nec inter Gentes.* Ita ergo dici poteſt in præſenti, quia non eſt nouum in Scriptura, accommodare interdum ſermonem ad vulgarem modum loquendi hominum, vt latè Riber. Amos 2. num. 19. Cantipratenſis lib. 9. Hypotypoſ. regul. 2. Et hic locus videtur aptiſſimus, cùm Euangeliſta dicat ita fuiſſe loquutum ad exprobrandum Iudæis. Et hanc expoſitionem inter alias ponit Ianſenius in Concord. cap. 47. non approbat tamen illam, nec in ea figit pedem, ſed vt tolerabilem permittit. Neque negat, quin poſſint illa verba ſecundùm veram, & propriam præſcientiam intelligi; imò C refert illam vt expoſitionem Auguſtini, eamque laudat, & defendit. Caluinus autem negauit conſtanter Chriſtum loquutū fuiſſe ex præſcientia, ſed *ad communem humanæ mentis captum* (ait) *ſermonem ſuum accommodauit.*

2. Euaſio ex duplici expoſitione verborum Chriſti.

1 Cor. 5. 1.

Ribera. Cantipratenſ.

Ianſen.

Vtraque expoſitio Caluini eſt.

3.

Alius modus exponendi eſt, vt licèt Chriſtus aſſerendo, & affirmando id dixerit, non tamen vt certum, & infallibile, ſed quantum ex diſpoſitione talium hominum coniectari poterat. Quam expoſitionem indicauit etiam Caluinus relatus à Stapletonio ibi, dicens, *Non diſputat Chriſtus, quid præſcierit Deus, ſed quid facturi fuerint alteri, quatenus ex re ipſa percipi poterat.* Vnde Hilar. ibi canon. 11. quaſi per paraphraſin, dicens. *Fortè illis* D *credendi fuiſſet affectus, ſi talium virtutum contemplatio contigiſſet.* Nam dicens *fortè*, indicat non fuiſſe propheticam infallibilem reuelationem ex præſcientia. Quæ particula paulo pòſt additur ab ipſo Euangeliſta Matthæo in ſimili exprobratione comparatione Sodomorum facta, & in Græco eadem particula reperitur. Addúntq; aliqui, Chriſtum non dixiſſe omnes Tyrios, & Sidonios fuiſſe pœnitentiam acturos, ſed abſolutè ciuitates illas, totum à parte nominans, quia plures eſſent credituri. Quod confuſè tantùm, & non de certis perſonis dixerit, certum eſſe poterat in cauſa, & in diſpoſitione illorum populorum, quia non erant malè affecti erga Chriſtum. Denique E hæc expoſitio ſufficit, ad exprobrationem, quam Chriſtus intendebat, hoc enim ſolo titulo eos exprobrare voluit, quòd eſſent magis indiſpoſiti ad credendum, quàm eſſent Tyrij, & ideo dixit Tyrios, & Sidonios lenius eſſe puniendos, quàm Iudæos, non certè, quia credituri eſſent, quia propter futura ſub conditione tantùm nec augetur, nec minuitur pœna; ergo id dixit Chriſtus, quia tunc Tyrij non erant tam malè affecti; ergo in hoc tantùm ponit vim exprobrationis, non in eo, quod infallibiliter crederent. Et hæc expoſitio placet maximè pluribus ex modernis defenſoribus primæ opinionis ſecundo modo explicatæ. Et eam conſtanter defendit contra Stapletonium Curiel vbi ſuprà num. 62. & ſequentibus.

Stapleton.

D. Hilarius

Curiel.

4\. Euaſio refellitur primum, quia neutra expoſitio neceſſaria; deinde quòd ambæ ſunt contrariæ Patribus.

Hæ autem expoſitiones eſſent quidem tolerabiles, ſi eſſent neceſſariæ, & ſi eſſent conſentaneæ, vel non contrariæ traditioni Patrum: neutrum autem in eis inuenio; & ideo verba Chriſti ſimpliciter vt aſſertiua, & vt infallibiliter vera, & vt ex ſcientia prophetata iudico accipienda. Nam in primis quòd nulla ſit neceſſitas confugiendi ad figuratas locutiones, id eſt, quod agimus, & in diſcurſu probabitur, & id ſupponunt Patres locum interpretantes. Inter quos Auguſtinus de dono perſeuer. cap. 9. vbi arguens Semipelagianos, dicentes, homines iudicari ſecundùm opera præſcita ſub conditione tantùm, & nunquam futura, ſic infert. *Nec damnarem Tyrum, & Sidon, quamuis remiſſius, quàm illa ciuitates, in quibus non credentibus à Domino Chriſto mirabilia ſunt facta; quoniam ſi apud illos facta eſſent, in cinere, & cilicio pœnitentiam egiſſent, ſicut ſe habent eloquia veritatis, in quibus verbis Dominus Ieſus altius nobis myſterium prædeſtinationis oſtendit.* In quibus verbis euidenter docet Auguſtinus, primò verba illa Chriſti non fuiſſe vulgarem exaggerationem propter reprehenſionem, ſed fuiſſe *eloquia veritatis*, quæ non ſunt niſi propria, & aſſertiua rerum verarum. Secundò docet, illa verba eſſe adeò certa, & infallibilia, vt ſi per pœnitentiam ſic præſcitam abſoluendi eſſent peccatores, Tyrij & Sidonij proculdubio, nec remiſsè punirentur: iudicium autem Dei non fit per coniecturas, vel humanas præſumptiones, ſed per certam, & infallibilem ſcientiam. Supponit ergo Auguſtinus talem fuiſſe illam ſcientiam, quam Chriſtus habebat de tali pœnitentia Tertiò inde colligit Auguſtinus prædeſtinationis myſterium, quod etiam non ſatis colligeretur, niſi præſcientia illa eſſet certa. Vnde ſubiungit. *Si enim quærat à nobis, cur apud eos tanta miracula facta ſint, qui videntes illa non fuiſſent credituri, & apud eos facta non ſint, qui crederent, ſi viderent, quid reſpondebimus?* Vbi etiam pondero tam verum, & certum fuiſſe Auguſtino, Tyrios, & Sidonios credituros fuiſſe, ſi talia vidiſſent, quàm fuit certum Iudæos audientes non crediſſe. Denique poſtea expreſſioribus verbis id Auguſtinus teſtatur, illa tamen in caput ſequens reſeruo, quia proprior eſt eſt locus.

Auguſt.

5\. *Auguſt.* Hinc idem Auguſtinus in Enchirid. cap. 95. *Tunc* (id eſt, in die iudicij, ait) *non latebit cur apud quoſdam non factæ ſunt virtutes, egiſſent illi homines pœnitentiam, & factæ ſunt apud alios, qui non fuerant crediturі. Apertiſſimè namq; Dominus dicit: Væ tibi Corozain,* &c. Vbi verbum *apertiſſimè* conſiderandum eſt, explicat enim quanta certitudine id crediderit Auguſtinus. Nec aliter videtur ſenſiſſe Ambroſius, nam eadem verba exponens in Luc. 10. ait. *Docet grauiori pœnæ obnoxios fore, qui Euangelium conſequendum, quàm qui legem iudicauerint ſoluendam, eo quòd Tyrus, & Sidon ſi tanta virtutum cœleſtium vidiſſent miracula, non deſpexiſſent remedium pœnitentiæ.* Vbi conſidero Ambroſium abſque vlla hæſitatione, vel formidine verbis Chriſti innixum dixiſſe, quòd Tyrij, & Sidonij non deſpexiſſent pœnitentiam, ſi illis æquè ac Iudæis prædicata fuiſſet. Additq; ideo Iudæos grauius fuiſſe puniendos, quàm Tyrios, & Sidonios, quia grauius peccabant non credendo, quàm iſti naturalem legem violando. Quam rationem habent etiam Hieronymus, Chryſoſtomus, & alij, omnes tamen indicant præſciuiſſe Chriſtum futuram pœnitentiam Tyriorum. Maximè verò id declarat Anſelmus iuxta

Ambroſ.

Hieronym. Chryſoſtom.

A doctrinam Auguſtini, & ideo dicit. Qamuis illos præuidebat Deus habiles ad conuerſionem, non fuiſſe iniuſtitiam illis talem vocationem negare, quia aliàs erant peccatores, & Gentiles, quibus ſtatuerat non prædicari Euangelium, donec Iudæis eſſet oblatum, & ab eis repudiatum, addit. *Sed quare Deus negat gratiam* (vtiq; abundantiorem,) *libenter ſuſcepturis, & gratiæ conſenſuris, non eſt noſtrûm ſcire*, ſupponens profectò Tyrios, & Sidonios tales fuiſſe. Eodem ferè modo loquitur D. Thomas ibi allegans Auguſtinum in dicto lib. de prædeſtinat. Sanctorum, eiuſque doctrinam ſequens. Item de certa, & infallibili B præſcientia exponit illum locum Remigius, quem ſequitur ibidem Abulenſis q. 48. & in 51. dicens. *Chriſtus teſtatur hîc, quòd ſi Tyrijs & Sidonijs fuiſſet Euangelium prædicatum, pœnitentiam egiſſent.* Et in 52. explicans particulam *fortè* poſitam in poſterioribus verbis de comparatione Sodomorum, dicit cum Remigio, poſitam eſſe, vt indicaretur, quòd licèt Deus certò id præſcierit, & non ſub dubio, non imponit hominibus neceſſitatem.

D. Thom. *Auguſt.* *Remig.* *Abulenſ.*

His addere poſſumus ſimilem locum apud Ezechiel. cap. 3. *Non ad populum profundi ſermonis, & ignotæ linguæ tu mitteris*: & infrà, *Et ſi ad illos mittereris, audirent te.* Vbi Hieronymus, & C Theodoretus illa verba interpretãtur eſſe prophetica dicta, ex vera & infallibili præſcientia Dei. Neque eſt cur in eis fingamus exaggerationem, aut figuratum, & vulgarem loquendi modum. Denique ad vtrumque locum poteſt accommodari regula Auguſtini de interpretatione Scripturæ, vt proprietas verborum, & rigoroſa veritas ſeruetur, vbi vel auctoritas, vel neceſſitas non cogit aliter interpretari. Hæc enim regula non ſolùm intelligenda eſt de ſingularum dictionum proprietate, ſed multò magis de totius ſententiæ proprio, & non figurato ſenſu literali. Quod maximè locum habet vbi proprius, & rigoroſus ſenſus magis deſeruit intentioni loquentis, quàm D figuratus, & vt in præſenti licet conſiderare in verbis Chriſti; nam licet iuxta alios ſenſus improprios aliqualis exprobratio poſſit ſubſiſtere, multo eſt maior, & efficacior, ſi intelligamus Chriſtum ex propria præſcientia loqui, quia ſic comparatio eſt ad confundendos, & conuincendos Iudæos aptior. Denique hoc modo magis oſtenditur in illis verbis diuina Chriſti ſapientia, & potentia virtutis eius, magnumq; myſterium gratiæ, & prædeſtinationis eius. Non eſt ergo in hoc teſtimonio à verborum proprietate, & communi Patrum auctoritate recedendum, & etiam moderni Interpretes grauiores communiter ſenſerunt Caietanus, Maldonat. Toletus, & alij. 6.

6\. Similis locus Ezechiel. 3. 5. 6.

Auguſt.

Certa interpretandi Scripturam regula eſt, vt proprietas non ſolùm verborum, ſed etiam ſententiarum ſeruetur, vbi vel auctoritas, vel neceſſitas non cogit aliter interpretari, præſertim vbi rigoroſus ſenſus magis deſeruit intentioni loquentis, quàm figuratus.

Caietan. Maldon. Toletus in hunc locum.

E Neque aliud ſenſit Hilarius, ſed particulam *fortè* poſuit, quia Matthæus illam poſuerat, vnde credendum eſt, in eodem ſenſu illam poſuiſſe: Matthæus autem non poſuit illam propter dubitationem, aut incertitudinem cognitionis. Primò quidem, quia probabile eſt, particulam Græcam illi correſpondentem ἂν, magis eſſe expletiuam, & confirmatiuam ſermonis, quàm dubitationis, vt latè comprobat ex Scriptura Salmeron in Prolegom. 16. Et quamuis poſſit etiam eſſe potentialis, & ideo ab interprete vulgato in illo loco per particulam *fortè* tranſlata fuerit, nihilominus ſeruanda eſt regula Auguſtini tract. 37. in Ioan. Forſitan, *dubitationis verbum eſt, quando dicitur ab homine ideo dubitante, quia neſciente; cùm verò dicitur*

7\. Occurritur obiectioni ex verbis Hilarij.

Particula ἂν *fortè*, magis eſt expletiua & confirmatiua ſermonis, quàm dubitationis nota.

tur à Deo verbum dubitationis, cùm Deum nihil vtique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur diuinitas. Et idem notat idem Auguſtinus in Pſalm. 2. circa finem, & Chryſoſtomus hom. 78. in Matth. & Hieron. & Theod. in dictum locum Ezechiel 3. & Ierem. 26. & Gregor. hom. 9. in Ezechiel vbi ait, vocem illam dubitationis vſurpatam in eloquio diuino aliquod aliud myſterium ſignificare, ſcilicet, vel libertatem arbitrij, vel quòd præſcientia Dei non imponat humanæ voluntati neceſſitatem, vel quòd in paucis contingere debeat id, quod prædicitur, vel quia non vult Deus homines in deſperationem, vel nimiam ſeueritatem inducere, quæ in præſenti optimè poſſunt accommodari. Quomodocunque ergo illa particula ab Euangeliſta poſita ſit, nullo modo ſignificat dubitationem, aut coniecturalem ſermonem, neque etiam exiſtimandum eſt, eo quòd Dominus ſimpliciter de Tyro, & Sidone loquutus ſit, non deſignando certas perſonas eas non cognouiſſe, ſed in confuſa tantùm cognitione perſtitiſſe; talis enim cognitio non caret imperfectione propter confuſionem, nec poteſt eſſe omnino certa, cùm in morali tantùm coniectura fundetur, aut non tam erit cognitio effectus, quàm diſpoſitionis cauſæ. Quæ omnia repugnant vel perfectioni Chriſti, vel proprietati verborum eius. nam de ipſo effectu, & ſatis in particulari loquitur, cùm & modum, & tempus, ſeu accelerationem pœnitentiæ indicet, dicens, *Olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.* Non poteſt ergo de certitudine illius prophetiæ dubitari, nec quòd fuerit à propria, & prophetica ſcientia profecta. De modo autem, quod pertinet ad aliam illorum verborum interpretationem, poſtea dicemus.

Auguſt. Chryſoſt. Hieron. Theodor. Greg Magn.

Forſitan dubitationis eſt verbum, cùm ab homine dicitur, quãdo à Deo myſterium ſonat.

Aliud principale teſtimonium.

8. Inſignis locus 1. Reg. 23. 11, 12. expenditur.

SEcundum & potiſſimum fundamentum huius veritatis ſumitur ex reſponſo Dei 1. Regum 23. Cùm enim Dauid fugiens Saulem, ſe in Ceilam recepiſſet, & Saul obſidere vrbem, & illum comprehendere deliberaret, conſuluit Dauid Dominum, dicens: *Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & ſi deſcendet Saul, ſicut audiuit ſeruus tuus, Domine Deus Iſraël indica ſeruo tuo. Et ait Dominus: Deſcendet; dixitque Dauid: Si tradent me viri Ceilæ, & viros, qui ſunt mecum, in manu Saul. Et dixit Dominus: Tradent.* poſtea verò fugiente Dauid, nec Saul obſedit ciuitatem, nec Ceilæ tradiderunt Dauid. Fuit ergo illa reuelatio purè conditionalis, duáſque contingentes propoſitiones conditionales continuit. Vna eſt, ſi Dauid perſeuerauerit intra Ceilam, Saul deſcendet ad obſidendam ciuitatem. Altera eſt, ſi Saul deſcenderit & obſederit ciuitatem, viri Ceilæ tradent Dauid. Optimè ergo ſciebat Deus veritatem illarum propoſitionum, aliàs non fuiſſet infallibile ipſius reſponſum.

9. Proponitur primum effugium.

Hunc locum, quamuis expreſſus ſatis videatur, duobus modis effugiunt Auctores contrariæ ſententiæ. Prior eſt, vt illis verbis nihil de futuro euenire reueletur, ſed tantùm de præſenti voluntate Saulis, & Ceilitarum. Supponit enim hæc expoſitio, Dauid non interrogaſſe Deum de futuro euentu, ſed de voluntate, & deliberatione, quam iam tunc habebant Saul, & viri Ceilæ. Nam vt ille fugeret, ſatis illi erat, certò ſcire, quid machinabatur Saul, & quid cogitabant, & ſecum iam ſtatuebant ciues circa traditionem eius; quia verò neu-

A trum ſciebat, ſed de aduentu Saulis ſolùm per famam audierat inſidias eius, vt ipſe dixit, conſulendo Deum, & de conſiliis ſecretis Principum Ceilæ nihil noſſe poterat, voluit de his per diuinam reuelationem certior reddi. Vnde cùm Dominus reſpondit, *Deſcendet, tradent*, ſenſus eſt, hoc molitur Saul, & hoc cogitant viri Ceilæ. Nec expoſitio caret auctore, nam paraphraſis Chaldaica ita exponit interrogationes Dauid, *num cogitans deſcendere? num cogitantes tradere?* & in reſponſione Dei addunt, *cogitat deſcendere, cogitant tradere*, & Gloſſa Interlinear. ad verbum *tradent*, hanc habet gloſſam, *in voluntate habent, vt tradant*, & Matthias Toringis replicator Lyræ ibi annotat. 1. etiam dicit, Deum ſolùm reuelaſſe, quæ Saul, & B Ceilitæ habebant in corde, quia putat illam conditionalem non eſſe veram.

Paraphraſ. Chald. *Gloſſa inter.* *Matthias Toringis.*

Nihilominus cenſeo, hanc expoſitionem probandam non eſſe, multam enim vim infert Scripturæ verbis. Si autem ita licet verba Scripturæ propter priuatas opiniones additionibus, & improprietatibus verborum corrumpere, nihil certum erit in eius reuelationibus, & aſſertionibus: cùm enim Scriptura expreſsè dicat, interrogaſſe Dauid, *ſi deſcendet? ſi tradent?* & Deum ſimpliciter, & pleno ore reſpondiſſe, *deſcendet, tradent*, quæ omnia ſunt verba futuri euentus, quis audeat dicere Deum nihil de futuro euentu, ſed ſolùm de C præſenti cogitatione, aut deliberatione certiorem feciſſe Dauid? vnde contra verba tam expreſſa, nullius ponderis ſunt paraphraſis Chaldaica, vel Gloſſa Interlin. Quòd ſi addendo, & impropriando aliquid interpretandum eſt, exponantur potius hoc modo illi Auctores, quàm Scriptura. Cùm enim ſignificent reuelaſſe Deum præſentem cogitationem, & voluntatem, piè exponi debent, quòd & voluntas præſens, & perſeuerantia in illa vſque ad effectum, ſi Dauid non fugeret, fuerit reuelata. Alioqui eorum expoſitio admittenda non eſt, quia multum repugnat veritati, & proprio ſermoni Scripturæ, quod generaliter reprehenſibile eſt, quoties ſine cauſa, vel vrgente auctoritate fit, vt ſæpè diximus, maximè verò in hiſtorica narratione, quæ ſolet eſſe ſimplex, & omnino D propria. 10. Excluditur.

Si quid addendo minus proprio ſenſu interpretandum eſt, id in Paraphr. Chal. & gloſſa tolerabilius, quàm in propria & hiſtorica narratione Scripturæ.

Accedit, quòd ita intellexerit verba illa Hieronymus lib. Quæſtionum in 1. Regum, vbi verbum Dei *deſcendet*, ita exponit, *ac ſi diceret, ſi hìc ſteteris, deſcendet.* Vt in verbo *tradent*, ait. *Iſte eſt ſenſus, ſi deſcenderit Saul, & hìc te inueniet, tradent.* Ex quibus Hieronymi verbis ſumitur optimum argumentum. nam interrogationem Dauid, non ſolùm de præſenti tempore, ſed maximè de futuro, & addita, vel ſubintellecta conditione, vel vna, & in prima interrogatione, ſcilicet, ſi hìc permanſero, veniet Saul. Vel duplici in altera interrogatione, videlicet, ſi hìc perſeuerauero, & Saul venerit, tradent me. At verò interrogatio de ſola præſenti cogitatione, aut voluntate non recipit conditionem, vt per ſe conſtat; ergo non fuit illa E interrogatio Dauid, & conſequenter neque Deus in illo ſenſu reſpondit. Eiuſdem ſententiæ fuit Theodoret. lib. Quæſtion. in 1. Regum n. 54. vbi de Dauid ait, *Diuina Scriptura oſtendit eius pietatem, ſemper enim Deum ſciſcitans, & aciem inſtruebat, & quieſcebat.* Et addit. *Cùm itaque reſciuiſſet Saulem accedere, &c. Sciſcitatus eſt num eum eſſent tradituri, & cùm ex eo didiciſſet, eos eſſe dedituros, migrauit in alium locum.* Expreſſiùs Lyra Dei verbum, *deſcendet*, ita exponit. *Si manſeris in ciuitate, deſcendet.* Et verbum *tradent*, ita. *Si manſeris in ciuitate,* 11.

Vrgetur validius ex interpretatione Hieronymi.

Theod. *Lyran.*

tate,& Saul illuc venerit,tradent;itaque conditionalis eſt vera, quamuis neutrum euenerit. Quam ſententiam defendit ibi Burgenſis, quia illa conditionalis vera eſt, & neceſſaria, & ſubeſt ſcientiæ Dei, eſto ſecundùm ſe ex vi ſolius illationis non ſit neceſſaria; & idem tanquam certum ſupponit ibi Abulenſ q 13.

Burgenſ. *Abulenſ.*

12. *Alterum effugium declaratur.* Alter modus fugiendi vim huius loci eſt, Dauid quidem interrogaſſe de futuris euentibus, & Deum de eiſdem reſpondiſſe, non tamen ex certa ſcientia,ſed ex coniectura, non quòd vel ſcientia Dei in ſe formaliter ſpectata, ſit tantùm probabilis; nec dictum eius in eo ſenſu accipiendum ſit, in quo ſit fallibile, ſed quòd Deus euidentiſſimè cognoſcat præſentem diſpoſitionem talium voluntatum, ratione cuius ſunt magis propenſæ in hunc effectum,& quantum eſt ex vi illarum, veriſimilius eſt,illum effecturas,quam alium,ita vt illud *veriſimiliter* ex parte obiecti accipiatur, non ex parte ſcientis. Et in ſimili ſenſu verba reuelationis accipiantur, ſcilicet,*tradent*,ſubintelligendo,quantum ex propoſito, & diſpoſitione talium voluntatum coniectari poteſt. Et ſuadent hanc expoſitionem aliis Scripturæ exemplis, in quibus Deus abſolutè loquitur, & tamen reuelatio non eſt abſoluta, ſed ſubintellecta conditione, vt in Niniuitis Ionæ 3. & in Ezechia, cùm illi Iſaias cap.38. dixit, *Morieris*, & idem in comminatoriis prophetiis inuenitur,vt obſeruat D. Thomas 2.2. q.171.art.6.ad 2.& 1.p.q.19.

Iona 3.4. Iſaiæ c.38.1.

13. *Occluditur dignâ Auguſtino ſententiâ, non opinatur diuinitas.* Hæc verò expoſitio partim conuenit cum præcedenti, partim addit aliquid minus probabile. Conuenit etenim quatenus ait, Deum certò non reuelaſſe Dauidi niſi præſentem actum, vel diſpoſitionem perſonarum; addit autem etiam reuelaſſe, tales homines in ea voluntate permanſuros fuiſſe vſque ad effectum; hoc tamen non abſoluta aſſertione. ſed ſubintellecta limitatione, quantum ex diſpoſitione cauſarum iudicari poterat. Nos autem in primis dicimus, Deum nihil de præſenti diſpoſitione illorum hominum habitatorum Ceilæ reuelaſſe,præciſè enim dixit *tradent*,& fieri poterat vt tunc non haberent tale propoſitum, nec aliam affectionem ad illum effectum vehementer inclinantem, & nihilominus poſtea ex ſua libertate id facerent. Ergo ſine fundamento in reuelatione,vel in verbis Scripturæ cogitatur quidquid de illo affectu dicitur. Deinde dicimus, alienum valde eſſe à diuina perfectione coniecturâ vti, & ex illa ſola abſolutum proferre ſermonem, *non enim opinatur diuinitas*, vt Auguſtinus dixit. Nec refert dicere illud non eſſe iudicium opinatiuum, ſed certum de probabilitate effectus euenturi ex talibus cauſis, nam quod attinet ad imperfectionem cognitionis de tali effectu futuro, id idem reddit, vel recurrendum eſt ad aliam reſponſionem, quòd illa non eſt cognitio effectus vt futuri, ſed tantùm vt poſſibilis ex tali cauſa cum maiori propenſione,quod iam reiectum eſt, quia eſt contra veritatem verborum, niſi illis magna vis fiat,& ad figuratos ſenſus transferantur. Limitare autem diuinam ſcientiam, vt non poſſit de tali effectu vt futuro niſi coniecturalem cognitionem aſſequi, multum certè derogat diuinæ perfectioni, & ideo hanc etiam limitationem voluit excludere Auguſtinus, cùm dixit, *Non opinatur diuinitas.*

14. *Inſtantia efficax.* Et præterea hoc etiam eſt aut contra perfectam veritatem Dei in loquendo, aut contra vim verborum dictæ reuelationis: nam dubia pro certis affirmare contra veritatem eſt; ibi autem Deus ſimpliciter affirmauit, *tradent*, & eo ipſo, quod ipſe dixit, certum eſſe voluit; ergo propriè accipiendo illa verba, contra veritatem erant, ſi illa reuelatio ex ſola coniecturali cognitione oriebatur. Si autem ad ſaluandam verborum veritatem, ſubintelligenda dicatur limitatio, *quantum eſt ex parte cauſarum*, hoc ipſum eſt miſerum refugium contra verborum vim, & ſimplicem intellectum, vnde non ſaluat ſimplicem veritatem; quia abſoluta locutio, quæ ſimpliciter ſumpta eſt falſa, & ſolùm per ſubintellectam additionem eſt vera, non eſt vſurpanda à viro prudente,nedum ab ipſo Deo,niſi vel conſuetudo loquendi id habeat, vel aliqua ſpecialis cauſa, & neceſſitas id poſtulet: neutrum autem in præſenti inuenitur.

Miſerum effugium.

Et confirmatur, quia aliàs potuiſſet Dauid dubitare, non obſtante tali reuelatione diuina, an eſſet tradendus à Ceilitis, etiam veniente Saule, nec teneretur maiorem fidem adhibere illi reſponſo Dei, quàm ſi à Dæmone datum eſſet, quantum eſt ex parte cognitionis: vtrumque autem videtur abſurdum. Item fingamus in eo caſu Ceilitas habuiſſe animum, & diſpoſitionem magis propenſam ad non tradendum Dauid,eúmque poſtea expectaſſe, & non fugiſſe, tunc ſi vera eſt illa poſtulatio,potuiſſet contingere,vt expectante Dauide,& veniente Saule, viri Ceilæ pro ſuo arbitrio mutarent propoſitum, vel affectionem, & traderent Dauid,quia hoc non eſſet contra reuelationem Dei in hoc ſenſu factam. At profectò non immeritò conqueri poſſet Dauid, quòd eſſet à Deo deceptus, taliſque euentus multum derogaret auctoritati Dei loquentis. Ergo non eſt veriſimile, aut Deum conſulturum eſſe illo modo, ſi non ſperaret certam cognitionem de futuro, vel non futuro euentu ſub tali,vel tali conditione recipere: aut Deum fuiſſe ita reſponſurum, ſi de re non ſibi certò cognita loqueretur. Et ſimpliciter mihi videtur incredibile, & Deo indignum ſentire,non poſſe illum abſolutum,ac certum reſponſum dare de tali euentu, ſi de illo interrogaretur. Eſt ergo illa expoſitio contra factum ipſum,prout à Scriptura refertur,& contra ſummam Dei perfectionem,conſiderando ipſam vt poſſibilem, quidquid fuerit de facto.

15. *Confirmatio valida.*

Neque ſunt ſimilia exempla de aliis reuelationibus comminatoriis, vel tacitam conditionem includentibus, tum quia in comminationibus eſt ille valdè vſitatus modus loquendi,quaſi per ſe,& ex vi materiæ includens talem conditionem,tum etiam, quia conditio ſubintellecta in aliis locutionibus non prouenit ex impotentia (vt ſic dicam)Dei ad certò cognoſcendum id, quod affirmat, ſed ex ipſamet voluntate Dei in aliis locis ab ipſomet reuelata. Vt in comminatione includitur conditio,niſi pœnitentiam egeris, quam reuelauit Deus aliis locis promittendo pœnitentibus remiſſionem, & dicens per Ieremiam cap.18. *Repentè loquar aduerſus gentem, & aduerſus regnum, vt eradicem,& deſtruam,& diſperdam illud, ſi pœnitentiam egerit gens illa à malo ſuo, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaueram vt facerem ei.* Et ſimiliter in prædictione mortis Ezechiæ fuit conditio incluſa, niſi aliud à Deo impetraueris,quæ conditio continetur in promiſſione Dei, quòd exaudiet orantes ad ſe, & quomodo fuerit conueniens. Et ideo in illis, & ſimilibus reuelationibus, nec periclitatur veritas, vel auctoritas Dei, nec vis infertur verbis ſecundùm communem loquendi modum. Cuius ſignum eſt, quia non obſtante tali comminatione, vel prædictione, poteſt,

16. *Reſpódetur exemplis ex Scriptura allatis n. 12.*

Ier.18.7,8. Iſai 38.1. Ion.3.9.

poteſt, qui audit, licitè dubitare de euentu, iuxta illud Niniuitarum apud Ionam. *Qui ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat Deus.* Et ideo Ezechias ſtatim ac audiuit verbum Prophetæ, orauit ad Dominum, non credens prædictionem vt abſolutam, & immutabilem. nam iuxta alias promiſſiones eiuſdem Dei credidit eſſe poſſibilem mutationem in effectu, ſeu in cauſis. At verò hæc non habent locum, vbi reuelatio eſt abſoluta, & non includit tacitam conditionem pendentem ex alia promiſſione, & voluntate Dei, ſed ſolùm ex illa conditione, quæ in ea exprimitur; tunc enim non licet de tali reuelatione dubitare, nec aliquid addere, ſolùm eo prætextu, quòd Deus non potuerit certiùs illa cognoſcere, hoc enim contra vim verborum eſt, & contra vſum Scripturarum, ac proinde contra verborum vim, & proprietatem.

Ion. 3. 9.

Diſcrimen reuelationis comminatoriæ, vel includentis tacitam conditionem ab abſolutâ.

17. Tertiò expendi poteſt locus Ieremiæ 38. vbi variæ ſunt propheticæ prædictiones conditionales Ieremiæ ad Regem Sedeciam; vna eſt, *Si exieris ad Principes Regis Babylonis, viuet anima tua, & ciuitas hæc non ſuccendetur igni, & ſaluus eris tu, & domus tua.* Cúmque Rex reſpondiſſet. *Sollicitus ſum propter Iudæos, qui tranſierunt ad Chaldæos, ne forte tradar in manus eorum, & illudant me.* Adiecit Ieremias aliam ſimilem prophetiam, *non te tradent*, vtique, *ſi exieris*, &c. In hoc ergo loco prædicuntur multi effectus contingentes, & pendentes ex libertate Chaldæorum, & futuri ſub conditione, quæ impleta non eſt, & ideo nunquam fuerunt. Profecta ergo eſt illa prophetia ex infallibili ſcientia Dei, & ad hoc ſignificandum præmittit Ieremias, *Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël.* Et inferiùs poſtquam dixit, *non tradent*, ſubiungit: *Audi, quæſo, vocem Domini, quam ego loquor ad te.* Vnde in tam perſpicuo ſermone non habet locum aliquis tropus, nec interpretatio prædictione coniecturali in diſpoſitione humanæ voluntatis, tum quia voluntates Chaldæorum potiùs erant auerſæ, & diſpoſitæ ad occidendum Iudæos, tum etiam, quia aliàs non peccaſſet Sedecias non credendo, ac dubitando, & ob timorem ambiguum non exeundo. Atque ita hic locus videtur mihi conuincere id, quod nunc agimus, quòd dari poſſit hæc ſcientia. Nam reuerà non poteſt ille locus, non intelligi de vera, propria, & abſoluta prophetia, quantum ad veritatem rei reuelatæ, & ita planè exponunt Theodoret. D. Thomas, & Gloſſæ. Fortaſſe tamen quoad modum illius præſcientiæ non conuincit contra primam ſententiam primo modo explicatam, de quo poſtea dicam.

Locus Ierem. 38. à v. 17. palmaris & conuincens pro exiſtentia ſcientiæ cõditionatæ.

18. Quartò videtur ſatis efficax locus Actor. 22. vbi Paulus narrat vidiſſe ſe Dominum dicentem ſibi: *Feſtina, & exi velociter de Hieruſalem, quoniam non recipient teſtimonium tuum de me.* quæ verba ſatis euidenter concludunt conditionalem propoſitionem, *Si Hieroſolymis prædicaueris, non recipient teſtimonium*; cùm enim Paulus inde exierit, & non prædicauerit, ille effectus nunquam fuit abſolutè futurus; ergo fuit reuelatus ſub conditione. Quis autem audeat dicere illam non fuiſſe veram, & abſolutam reuelationem de tali effectu, ſub conditione futura, aut Chriſtum fuiſſe ex coniectura, aut ex non certa ſcientia loquutum?

Congeruntur plura Scripturæ loca minoris notæ pro noſtra ſententia.

Actor. 22. 18.

Quintò facit illud Exod. 3. *Ego ſcio, quòd non dimittet vos Rex Ægypti, niſi per manum validam.* Nam illa ſcientia de conditionali euentu erat, & ipſum verbum *ſcio* ſatis indicat cognitionem certam, & euidentem, maximè coniunctum cum

Exod. 3. 19.

A pronomine *Ego*, quod denotat illam ſcientiam eſſe diuinam, ac proinde omnino infallibilem, & ita exponit ibi Theodoretus q. 8.

Theodor. in Exod.

Sextò addi poteſt illud 3. Regum 11. vbi refertur Salomonem adamaſſe mulieres alienigenas, *de gentibus, ſuper quibus dixit Dominus filiis Iſraël: Non ingrediemini ad eas, neque de illis egredientur ad veſtras; certiſſimè enim auertent corda veſtra, vt ſequamini Deos earum.* In loco autem Exod. 34. ſolùm dictum fuerat, *Nec vxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis, ne poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant filios tuos in Deos ſuos.* In quibus verbis per ſe ſpectatis, vt indicauit D. Thom. 1. 2. q. 105. art. 4. ad 6. ſolum ſignificari videtur periculum, & occaſio moralis; B tamen per hoc non excluditur, quin fuerit tale illud periculum, vt in re ipſa ex illo eſſet futurus effectus, & ita in alio explicatur Deum certiſſima ſcientia nouiſſe in pluribus, & in quibus ille effectus poſita conditione implendus eſſet. Fateor tamen poſſe illam certitudinem referri ad actus, & lapſus, quos Deus abſoluta ſcientia futuros eſſe ob ſimilem occaſionem præcognouit.

3. Reg. 11. 2.

Exod. 34. 16.

Denique induci poteſt illud Matth. 24. *Niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fuiſſet ſalua omnis caro.* Cui conſonat illud Iſaiæ 1. *Niſi Dominus reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma, & Gomorrha fuiſſemus.* Et ſimiles ſunt aliæ locutiones in Scriptura, ſed non omnes æquè vigentes.

Matth. 24. 22.

Iſa. 1. 9.

C

19. Et ideo illis non obſtantibus aliqui dicunt non probari hanc ſcientiam efficaciter ex Scriptura; qui ſi per *efficaciter* intelligant, id eſt, non conuinci, rem eſſe de fide certam, rectè dicunt, quia Scriptura non tam euidenter loquitur, quin aliquam euaſionem patiatur. Et cùm Eccleſia nihil in hoc definierit, nec proprium ſenſum illorum teſtimoniorum declarauerit, per ſe non ſufficiunt ad certam, & infallibilem fidem faciendam. Si autem negare velint, illa teſtimonia eſſe efficacia ad faciendam magnam fidem humanam, & intra latitudinem opinionis longè probabiliorem, immeritò id dicunt; non video enim quæ maiora teſtimonia, vel in numero, vel in verborum proprietate, & energia ad veritatem aliquam nondum D de fide certam perſuadendam deſiderari poſſint, maximè cùm ille ſenſus talium teſtimoniorum ſit conſentaneus expoſitionibus Patrum, qui illa exponendo attigerunt. Cumque oppoſita ſententia nullum in Scriptura habeat fundamentum, vt etiam defenſores eius fatentur; negari non poteſt, quin hæc ſententia, quam defendimus, valde probabiliter ex Scriptura colligatur. Accedit tandem, quòd contraria ſententia nihil ex Scriptura, niſi generalia quædam principia, non ad ſuam opinionem ſuadendam, ſed ad noſtra fundamenta eneruanda poteſt inducere. Qualia ſunt, quòd Deus interdum, ac ſæpe loquitur de futuris effectibus iuxta diſpoſitiones cauſarum ſecundarum, etiamſi apertè id non explicet, vt notat D. E Thomas 1. p. q. 19. art. 6. ad 2. ex Iſai. 38. & 22. q. 171. art. 6. ad 2. & Ionæ 3. & Ierem. 18. & idem ſumitur ex Ierem. 23. Ezechiel. 2. & 3. Geneſ. 3. Exod. 23. Deuteron. 4. & 7. Vnde ſuadere volunt omnia allegata teſtimonia poſſe hoc modo exponi, præſertim cùm addatur particula *fortè*, quæ licèt in aliquibus locis ſumatur in ſignificatione propria, nihil vetat in aliis propriè ſumi, & conſequenter ita poſſe in prædictis locis exponi.

Teſtimonia Scripturæ nõ conuincunt ſcientiã mediam eſſe de fide; efficacia tamen ſunt ad faciendã magnam fidẽ humanã, & intra latitudinem opinionis longè probabiliorem.

D. Thom.

20. Sed hæc (vt dixi) generalia ſunt, nec rectè applicantur. Vt enim verum ſit, Deum interdum loqui

Satis fit Scri-

pturæ, locis quibus aduerſarij vtũtur ad fundamẽta noſtra eneruãda.

Auguſt.

qui de futuris iuxta diſpoſitionem cauſarum ſecũdarum, non eſt id pro libito applicandum ad quamcunque prædictionem futurorum, aliàs deſtruitur certitudo prophetica, iuxta doctrinam Auguſtini lib. de vnit. Eccleſ. cap. 9. & lib. 3. de doctrin. Chriſtian. cap. 10. Oportet ergo, & locorum circunſtantias, ac doctrinas, & expoſitiones Patrum obſeruare. Illum ergo modum loquendi obſeruat Deus, vel in propheriis comminatoriis, vel in effectibus, qui à ſua voluntate, & ex aliis promiſſionibus ab ipſo factis pendent, vt ſuprà declaraui. Sæpe idem inuenietur ille modus loquendi in verbis Dei, quæ non continent reuelationem, ſed admonitionem, conſilium, aut reprehenſionem, vt in multis ex locis allegatis videre licet. Et in eis ſæpe additur particula *fortè* in omni proprietate intellecta. Hæc autem non poſſunt accõmodari ad teſtimonia à nobis adducta, tum quia in illis continentur reuelationes diuinæ cum abſoluta aſſeueratione, & ſine circunſtantiis, quæ ſubintellectam conditionem, vel improprietatem indicent. Nec particula *fortè* ſemper addita eſt, & non eſt dubium, quin ſæpe adiungatur, vbi de rebus certiſſimis, & indubitatis ſermo eſt, vt Pſalm. 80. *Si populus meus audiſſet me, forſitan inimicos illorum humiliaſſem.* Et Ierem. 6. *Erudire Hieruſalem, ne fortè diſcedat anima mea à te.* Et docent Patres ſuprà citati, ex quorum doctrina hæc proprietas meliùs ſeruatur in locis citatis, vt oſtenſum eſt.

Pſalm. 80. Ierem. 6. 8.

CAPVT III.

Plures ex Sanctis, & antiquis Patribus ſcientiam conditionatam in Deo cognouiſſe, præſertim Auguſtinum, & nullum eorum illam Deo negaſſe.

1. Auctoritates Auguſtini pro ſciẽtia conditionata.

PRimùm omnium tribuo ſententiam hanc Auguſtino in lib. de Corrept. & Grat. cap. 8. vbi probans perſeuerantiam eſſe ex gratuito Dei dono, illos adducit in exemplum, qui cùm eſſent iuſti, *donum perſeuerantiæ non habent, ſed ex bono in malum deficiente bona voluntate moriuntur*, & addit: *Reſpondeant, ſi poſſunt, cur illos Deus cùm fideliter, & pie viuerent, non tunc de vita huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, & ne fictio deciperet animas eorum. Vtrùm hoc in poteſtate non habuit, an eorum mala futura neſciuit? Nempe nihil horum niſi peruerſiſſimè, & inſaniſſimè dicitur.* In quibus verbis illa, *an eorum mala futura neſciuit?* euidenter de ſcientia conditionata intelliguntur; quia loquitur Auguſtinus de ſcientia, qua ſuppoſita, poſſet Deus, ſi vellet, rapere hominem, priuſquam talia mala committeret, etiam in ſenſu compoſito talis ſcientiæ, ſicut fecit cum illo, de quo Sapient. 4. dictum eſt; *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius.* At verò ſemel ſuppoſita in Deo ſcientia abſoluta futurorum peccatorum, non poteſt cum illa ſcientia locum habere antecedens mors, priuſquam talia committantur peccata, quia ſupponitur iam præuiſa vita vſque ad illud tempus.

2. Præcipitur euaſio.

Loquitur ergo Auguſtinus de ſcientia conditionata, & dici non poteſt ipſum loqui tantùm de probabili coniectura, ob pericula huius vitæ, tum quia expresſè interrogat, *an eorum mala futura neſciuit*, vtique ſi viuerent; de ipſis ergo futuris

A malis loquitur; tum etiam, quia ſola pericula vitæ præcognita, niſi etiam lapſus occaſione illorum futurus præuideatur, non poterant eſſe ſufficiens ratio rapiendi iuſtum priuſquam malitia mutaret illum, aliàs omnes iuſti ſtatim ac iuſtificantur, rapi debuiſſent, quia omnes in tali periculo verſantur. Quòd ſi hoc reſtringatur ad ſpeciale periculum in quo lapſus probabiliſſima coniectura timeatur, & in tali cauſa cognoſcatur, ſic non poteſt doctrina eſſe vniuerſalis. nam multi iuſti cadunt, qui non habent ſpecialia pericula, ſed facillimè occurrentibus tentationibus cedunt; ergo in eis non præcedit illa coniectura ſpecialis, quòd eſſent lapſuri, ſi viuerent. nam multi, & fortaſſe B plures ſimiles perſeuerant ſemper in gratia inter ſimilia pericula, & ſimilia etiam gratiæ præuenientis auxilia, vt inter Religioſos maximè conſiderare licet; & nihilominus de illis veriſſimè dicitur, quòd Deus præſciens ipſorum lapſum, potuiſſet, ſi vellet, eos rapere, ne malitia mutaret eorum intellectum. Nam doctrina Auguſtini vniuerſalis eſt, & in omnibus, qui de bono in malum mutantur, & ita pereunt, locum habet, eo vel maximè, quòd eſt valdè alienum à doctrina, & mente Auguſtini, ſcientiam coniecturalem Deo tribuere, vt ex tract. 53. in Ioannem allegauimus. Loquitur ergo de certa ſcientia talium futurorum, quæ ſola & Deo digna eſt, & propria. nam aliam coniecturalem in cauſa etiam dæmon habere poteſt, C imò ſi de omnibus periculis vitæ ſermo ſit, etiam nos illam habemus. At Auguſtinus aliquam ſcientiam Deo attribuit ſingularem, & illi propriam, quæque ad altiſſimam eius prouidentiam, & prædeſtinationem ſufficiat. Igitur de inſcitia huic ſcientiæ contraria, æquè ac de impotentia ait Auguſtinus, *non niſi peruerſiſſimè, & inſaniſſimè Deo attribui.* in quo ego nihil ex me aſſero, ſed ſolùm, quod Auguſtinus dicit, refero. Qui autem Deo illam neſcientiam tribuunt, excogitant modum, quo ſub Auguſtini cenſura non comprehendantur, eum exponentes altero ex duobus modis, quos impugnauimus.

Grauis cenſura Auguſtini in aduerſarios ſcientiæ mediæ.

D Secundò allego Auguſtinum in epiſt. 49. q. 2. vbi inquirens cur Incarnatio tali tempore facta ſit, rationem reddit ex hac præſcientia, dicens, *tunc voluiſſe in hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuam, quando ſciebat, & vbi ſciebat eſſe, qui in eum fuerant credituri.* Reſpondent aliqui retractaſſe Auguſtinum locum hunc in lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 9. Ego verò dico non ſolùm non retractaſſe, ſed potiùs confirmaſſe. Sunt enim in hac ſcientia duo diſtinguenda, quæ pro his, quæ dicemus, ſunt valdè notanda, ſcilicet, eam eſſe, vel non eſſe, vel ſuppoſito quòd ſit, ea vti ad reddendas rationes aliquorum effectuum prouidentiæ Dei. Nam licèt veriſſimè E Deo talis ſcientia tribuatur, errari poteſt in vſu eius. Auguſtinus ergo in poſteriori loco retractat aliquo modo priorem quoad vſum illius ſcientiæ, non quoad exiſtentiam eius in Deo. Imò hanc iterum confirmat; verba enim eius ſunt. *Cernitis ne me ſine præiudicio latentis conſilij Dei, aliarumque cauſarum, hoc de præſcientia Chriſti dicere voluiſſe, quod conuincenda paganorum infidelitati, qui hanc obiecerant quæſtionem, ſufficere videretur? Quid enim eſt verius quàm præſcire Chriſtum, qui, & quando, & in quibus locis in eum fuerant credituri.* In his ergo verbis recognoſcit Auguſtinus, Deum habere illam ſcientiam, & non ſolùm verum id cenſet, ſed etiam nihil verius indicat. Addit tamen potuiſſe etiam dici, *tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum,*

3. Secunda auctoritas ex epiſt. 49.

Solutio quorumdam refellitur.

Duo valde diſtinguenda in quæſtione de hac ſciẽtia exiſtentia eius & vſus.

Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuam, quando ſciebat, & vnde ſciebat eſſe, qui electi fuerant in ipſo ante mundi conſtitutionem. per quæ verba non reprobat priorem ſententiam de ſcientia Dei conditionata, imò nec priorem rationem ſimpliciter retractat, ſed aliam altiorem tradit, cauſamque aſſignat, cur illam omiſerit.

4. Altera ſolutio reiicitur.

Hinc verò ſumunt aliqui occaſionem reſpondendi, admiſiſſe quidem Auguſtinum in vtroque loco illam ſcientiam, ſed in poſteriori loco declaraſſe talem ſcientiam fundatam fuiſſe in abſoluto decreto voluntatis Dei, quo tales homines, tali tempore futuros prædeſtinauerat. Sed de hoc puncto poſtea dicendum eſt, nunc enim non de modo, ſeu medio, quo ſcientia illa videt futura, ſed ſolùm de veritate ipſius ſcientiæ tractamus. Expendimus autem alia verba in eadem epiſtola Auguſtini, quibus illa reſponſio accommodari non poteſt, ſubiungit enim, *His enim temporibus, & his locis, quibus Euangelium non eſt prædicatum, tales omnes in eius prædicatione futuros eſſe præſciebat, quales non quidem omnes, ſed multi in eius corporali præſcientia fuerunt, qui in eum, nec ſuſcitatis ab eo mortuis, credere voluerunt.* Et infrà. *Quid ergo mirum ſi tam infidelibus plenum orbem terrarum Chriſtus prioribus ſæculis nouerat, vt eis apparere, aut prædicari meritò nollet, quos nec verbis, nec miraculis ſuis credituros eſſe præſciebat.* & ſimilia in fine repetit. At de his dicere non poſſumus Chriſtum noluiſſe venire, aut Euangelium prædicari, quando, vel vbi ſciebat eſſe, quos ipſe ante mundi conſtitutionem ad non credendum elegerat, tum quia Deus non ſubtrahit illis auxilium, quia non ſunt illo bene vſuri; tum etiam, quia Deus ex ſe neminem eligit ad non credendum, vel vt damnetur; ergo ſaltem hæc præſcientia mali vſus gratiæ ſi detur, non poteſt reſolui in electionem Dei, vt capite ſequenti latiùs ponderabo.

5. Tertia ſolutio excutitur.

Scio non defuturos, qui reſpondeant, reduci in non electionem, itaque eo ipſo, quòd Deus ſciuit, ſe non elegiſſe illos, ſcire potuit illos non conſenſuros, vel malè vſuros vocatione gratiæ. Sed hoc non poteſt ſatisfacere, quia ſi ſit ſermo de electione merè negatiua, illa non eſt decretum Dei liberum, ſed carentia decreti liberi, quæ non eſt operatiua ad extra. Vnde non poteſt efficaciter determinare liberum arbitrium, vt propterea in ea infallibiliter ſciatur, quid eſſet ſub tali ratione futurum à libero arbitrio. Si verò ſit ſermo de poſitiuo propoſito non eligendi, illud etiam propoſitum, cùm ſolum habeat pro obiecto negationem alterius propoſiti Dei, nihil etiam ad extra operatur, quia per illud nihil ad extra vult Deus; ſolum ergo quaſi formaliter excludit à voluntate diuina liberam electionem talium hominum; ergo de ſe relinquit æquè indifferens liberum arbitrium eorum; ergo non poteſt in tali decreto infallibiliter cognoſci futura determinatio libera voluntatis hominis. Neceſſe eſt ergo, vt dicant, eo ipſo quòd hominem non præeligit, vel vult non præeligere, velle efficaciter determinare illius voluntatem ad actum fidei, vel pœnitentiæ contrarium: aut certè velle ex ſe non dare illi prædeterminationem ad volendum credere, aut pœnitere, ſine qua impoſſibile eſt, ipſum credere, aut pœnitere in ſenſu compoſito. Quot verò incommoda hinc ſequantur, in capite ſequenti inſinuabo, & ex profeſſo in lib. 5. tractabo.

6. Auctoritas tertia Auguſt. ex lib. de dono perſeuerant.

Tertiò affero Auguſtinum in lib. de dono perſeuer. cap. 9. quem locum cap. præcedenti tractaui, expendendo verba Matth. 11. *Si in Tyro, & Sidone,*

A &c. quæ de hac ſcientia manifeſtè exponit Auguſtinus. Vltra id verò vtitur ibi eadem ſcientia ad explicandum myſterium diuinæ prædeſtinationis, & diuinæ etiam permiſſionis circa multos, qui cùm vno tempore iuſti fuerint, tandem damnantur, & in primis de illis ait potuiſſe Deum, vel non permittere, vt ita tentarentur, vel per gratiam ita illorum voluntates munire, vt tentationes ſuperarent. Deinde verò addit. *Vt ergo id non dicam, certè poterat illos Deus, præſciens eſſe lapſuros, antequam id fieret, auferre de hac vita,* vbi particula *præſciens*, de conditionata ſcientia eſt intelligenda, ſcilicet, præſciens eſſe lapſuros, ſi viuerent, vt probaui, quia ſi præſcientia

B abſoluta ſupponatur, iam non poteſt retrocedi (vt ſic dicam) auferendo de vita, antequam peccet, eum, qui iam ſupponitur præuiſus, & viuens, & peccans pro tali tempore. Deinde eandem præſcientiam ſupponit Auguſtinus ibi, cùm ait, *magna abſurditate cogitari, iudicari homines mortuos, etiam de his peccatis, quæ præſciuit Deus perpetraturos eſſe ſi viuerent.* Vbi nunquam dicit, Deum non habere illam ſcientiam, ſed illam ſupponendo, illum abuſum reprehendit.

7. Abuſum ſcientiæ mediæ reprehendit, ipſam ſupponit & probat.

Neque ſolùm ſcientiam ipſam ſupponit, ſed etiam expreſſis verbis affirmat, & verbis Chriſti probat, dicens: *Nunquid poſſumus dicere Tyrios,*

C *& Sidonios talibus apud ſe virtutibus factis, credere noluiſſe, aut credituros non fuiſſe, ſi fierent, cùm eis ipſe Dominus atteſtetur, quòd acturi eſſent magnæ humilitatis pœnitentiam, ſi in eis facta eſſent diuinarum ſigna virtutum.* vbi iam non expendo ſenſum verborum Chriſti, ſed ſolius Auguſtini ſententiam propono, expreſsè enim teſtatur, illum effectum ſub tali conditione futurum infallibili ſcientia fuiſſe à Chriſto cognitum. Denique in cap. 10. refert euaſionem eorum, qui dicebant, præſciuiſſe Deum, non ſolùm futuram fidem Sidoniorum, ſi vocarentur, ſed etiam præuidiſſe negaturos poſtea fuiſſe fidem, & ne propterea grauiùs punirentur, ideo illos non vocaſſe. Ipſe autem non negat talem ſcientiam,

D quod erat facillimum, ſi falſum eſſe crederet, quod illi ſupponebant, non tamen id facit, ſed acutè replicat, ſi Deus ex tali præſcientia non vocauit illos, ne tandem grauiùs punirentur, eo ipſo ſequi Deum non iudicare hominem ex malis, quæ facturus abſolutè non eſt, licèt de illo præſciat, id fuiſſe facturum, ſi talis, vel talis conditio permitteretur, & ita ſemper inuehitur in illum talis ſcientiæ abuſum, nunquam autem in ipſam ſcientiam.

8. Auctoritas quarta Auguſt. ex lib. de Grat & lib. arbitr.

Quartò eandem ſcientiam attribuit Auguſtinus Deo in libro de Grat. & lib. arbit. cap. 23. vbi inter myſteria diuinæ prædeſtinationis ponit, *illum baptizatum paruulum in hac vita relinqui,*

E *quem præſciuit Deus impium futurum; alium verò baptizatum rapi ex hac vita, ne malitia mutet intellectum eius.* Nam cùm de illo priori dicit præſciuiſſe Deum impium futurum, neceſſe eſt intelligi, de præſcientia antecedente deliberationem, (vt ſic dicam,) an talis paruulus relinquendus ſit in hac vita, necne: nam priuſquam Deus decreuiſſet illi vitam concedere, iam præſciebat illum futurum eſſe impium, aliàs nullum myſterium ad prædeſtinationem pertinens in eo inueniretur, quòd Deus permitteret illum viuere, quia non cum præſcientia peccati id decerneret, ſed potiùs quaſi ignorans pro illo ſigno, quid ille eſſet poſtea

Quoddam myſterium prædeſtinationis explicatur ab Auguſt. per hanc ſcientiam.

poſtea futurus; ita vt reſpectu ſcientiæ Dei quaſi à caſu ſequatur peccatum ex tali vitæ conceſſione: ergo vt vbi ſit admiratio prædeſtinationis, ſeu prouidentiæ diuinæ, quam Auguſtinus ſuſpicit, neceſſe eſt, vt loquatur de præſcientia antecedente ſecundùm rationem decretum de concedenda vita tali puero; ergo neceſſe eſt vt de præſcientia conditionata loquatur, quia ante decretum de vita tribuenda, non poteſt ipſa vitæ diuturnitas, ſeu duratio per abſolutam ſcientiam præuideri, cùm pendeat ex decreto Dei; ergo minus poſſunt per abſolutam ſcientiam præſciri peccata in illo vitæ tempore committenda; ergo neceſſe eſt loqui de ſcientia conditionata, vtique ſub illa conditione, ſi in vita conſeruetur, & cum his, vel aliis auxiliis relinquatur.

9. *Occupatur fiuoae*

Neque etiam hîc poteſt dici eſſe ſermonem de præſcientia periculi, & non ipſius impietatis futuræ, vt facilè oſtendi poteſt diſcurſu facto in primo teſtimonio, quia ſi ſit ſermo de generali periculo, cum quo omnes naſcimur, & viuimus, in eo nullum eſt peculiare myſterium, cùm ratio generalis prouidentiæ poſtulet, vt non obſtante illo periculo homines iuxta curſum, & exigentiam generalium cauſarum viuere ſinantur. Si verò ſit ſermo de ſpeciali periculo, illud non ſemper inuenitur in omnibus baptizatis in pueritia, qui poſtea impiè viuunt, & moriuntur cum illis communibus occaſionibus, & periculis, & nihilominus in eis etiam habet locum admiratio Auguſtini, cur Deus præuidens eorum impietatem futuram reliquerit viuere eos; ergo neceſſe eſt vt loquatur de præſcientia ipſa certa ipſorum malorum, & effectuum in ſe, & non in ſolo antecedenti periculo. Omitto, fugam illam alieniſſimam eſſe à mente Auguſtini, & aliorum Sanctorum, qui ita loquuntur de hac præſcientia Dei, ſicut de præſcientia aliarum omnium rerum abſolutè futurarum, vt in aliis locis citatis apertè declarauit Auguſtinus in tertio teſtimonio proximè citato.

10. *Anctoritas quarta ex locis in quibus vocationem ſecundùm propoſitum explicat Auguſt. per hanc ſcientiam.*

Vltimò addo omnia loca Auguſtini, in quibus vocationem efficacem, congruam, ſeu ſecundùm propoſitum, altam, atque ſecretam per hanc conditionatam ſcientiam explicat, quia nimirum Deus præuidet, quæ inſpiratio, ſeu vocatio tali voluntati ita congrua, & apta ſit, vt ab ea ſit infallibiliter acceptanda, illa enim præſcientia conditionalis eſt manifeſta, nam antecedit voluntatem dandi vocationem, vt ipſemet Auguſtinus ſupponit, vnde neceſſariò includit hanc conditionem, ſi hæc voluntas ita vocata fuerit, conſentiet, & ex ſuppoſitione talis præſcientiæ Deus vult dare talem vocationem. Hæc doctrina habetur ſæpiùs repetita, & fusè declarata in Auguſtino q. 2. ad Simplician. de prædeſtinat. Sanctorum, cap. 6. & ſeqq. de bono perſeuer. cap. 8. & 14. de ſpirit. & liter. cap. 54. epiſtol. 107. ante medium, & aliis locis in lib. 5. latè tractandis.

infrà lib. 5. cap. 5. 30. 47

11. *Reſponſio Curielis, & obiectio captioſa.*

Ad hæc teſtimonia reſpondet Magiſt. Curiel, negando hanc vocationem, vt congrua ſit, fundari in dicta præſcientia, quia infallibilitas conſenſus futuri à voluntate ſic vocata, non poteſt prouenire ex directione talis ſcientiæ, quod probat ad hominem contra nos, quia futurum ſub conditione, non ideo eſt futurum, quia Deus illud nouit, ſed potiùs ideo illud Deus nouit, quia ipſum futurum eſt, vt nos poſtea dicemus. Ergo non poteſt conſenſus infallibiliter coniungi cum tali vocatione ratione præſcientiæ, nec poteſt prouenire ex ſubordinatione principij proximi, ſcilicet, liberi arbitrij ſic vocati ad directionem huius ſcientiæ. Probat conſequentiam, quia aliàs dabitur vitioſus circulus quia infallibilitas futuritionis eiuſdem conſenſus ſub hac conditione prouenient ex directione talis ſcientiæ. Vnde addit hic auctor illam infallibilitatem prouenire aut ex vocatione ipſa, & aliquo modo ſpeciali illius, aut ex efficaci voluntate, vel intentione Dei habentis ita ſibi ſubordinatam, & ſubiectam humanam voluntatem, vt infallibiliter obſequatur modo ſuo, & ſalua libertate.

12. *Impugnatur.*

Sed in primis vndecunque talis infallibilitas proueniat, negari non poteſt, quin ex ſententia Auguſtini in dictis locis, ſcientia conditionata talis conſenſus futuri à tali voluntate, ſi ei talis vocatio detur, omnino infallibilis, & certa præcedat in Deo ſecundùm rationem ad voluntatem dandi homini talem vocationem, quod nunc ſolùm tractamus. nam de modo, aut medio, quo illa ſcientia poteſt eſſe infallibilis, poſtea dicturi ſumus. Et quidem, quòd illa infallibilitas, ſi perfecta ſit, vt in ſcientia Dei eſſe debet talis, vt implicet contradictionem illi ſubeſſe falſitatem, tanta (inquam) infallibilitas non poteſt in ſola vocatione, ſiue ſola, ſiue cum his, vel illis conditionibus autecedentibus ad conſenſum fundari, quia illa eſſet infallibilitas in cauſa, quæ non poteſt fundari in efficacitate vocationis, & cauſa ad determinandam antecedenter voluntatem ad vnum, ita vt non poſſit reſiſtere, & ita non poteſt non tollere libertatem, nec mouere voluntatem modo ſuo, id eſt, modo libero, quia indifferentia libertatis cum tali determinatione antecedente repugnat, vt ex dictis in præcedenti Prolegomeno conuinci poteſt, & in lib. 5. latiùs eſt oſtendendum. Vbi etiam oſtendemus ex eodem principio non poſſe illam infallibilitatem futuri conſenſus, ſi talis vocatio detur, fundari in propoſito Dei antecedenti, & omnino efficaci, quia quomodocunque cogitetur infallibilis, & inſeparabilis conſequutio humani conſenſus ex illo propoſito diuino, & vi ſolius cauſalitatis, & efficaciæ talis propoſiti diuini, non poteſt talis conſenſus liberè ab homine præſtari, ſed tantùm voluntariè, quod, vt dixi in dicto lib. 5. longo diſcurſu probandum à nobis eſt, & in ſequenti cap. aliquid neceſſariò erit dicendum.

13. *Soluitur in formâ argumentum ad hominem Curielis.*

Relinquetur ergo neceſſariò dicendum eſſe, loquutum eſſe Auguſtinum de ſcientia, per quam Deus veritatem ipſam in omnibus rebus infallibiliter attingit, quam intuens gratis decernit dare ſuis electis vocationes illas, quas præuidit habituras eſſe effectum, id eſt, habituras effectum inducendi voluntatem electorum, ad conſenſum, ſi illis tribuantur. Neque video quam vim habeat ad hominem contra nos obiectio facta. Reſpondemus enim concedendo antecedens, nimirum, Deum ſcire illam conditionalem eſſe veram, quia voluntas hominis cum tali vocatione ita determinanda eſt, & non è conuerſo. Circa conſequentiam autem aduertimus, committi æquiuocationem, quam ſtatim explicabo: nam licèt conſequutio noſtri conſenſus non fundetur in illa ſcientia, nihilominus in executione verum eſt, infallibilitatem diuini propoſiti abſoluti poſſe fundari in illa ſcientia, non tanquam in cauſa, ſed tanquam in conditione neceſſaria, vt diuina nec feratur in incognitum, nec ſine certo, & infallibili medio abſolutè intendat aliquid; quod eſt contra diuinam ſapientiam, & prudentiam. Vnde attentè eſt cauenda æquiuocatio

Laboratur æquiuoco.

æquiuocatio, quæ in argumento committitur, tranſeundo tacitè à propoſito abſoluto Dei ad conſenſum humanæ voluntatis. Nos enim non dicimus, conſenſum voluntatis humanæ infallibiliter eſſe coniungendum tali vocationi ratione præſcientiæ, nam illa coniunctio ſemper ſupponitur futura ex parte obiecti, ex libera determinatione voluntatis creatæ cum diuino auxilio in dicta conditione incluſo. Sed dicimus ex parte voluntatis diuinæ requiri cognitionem illius futuri ſub tali cognitione, & quòd cognitio illa ſit infallibilis, vt poſſet voluntas Dei determinari abſolutè ad volendum, vt homo credat, & habeat auxilium cum quo efficaciter operaturus eſt. Quapropter cùm in argumento ſubinfertur; ergo non poteſt conſenſus infallibiliter coniungi vocationi ratione præſcientiæ, nec ex directione illius facilè poteſt totum concedi, quia non eſt contra nos, nec ad cauſam refert, quia nihilominus poteſt illa præſcientia eſſe neceſſaria ad directionem ſuo modo voluntatis diuinæ, vt poſſit dare vocationem congruam, cui vult, & quem vult præeligere ad credendum, v. g. quia iam habet in ſua præſcientia medium infallibile, quo ſuum propoſitum exequi poteſt Et ita nullus circulus committitur, quia infallibilitas futuritionis nunquam in re prouenit ab hac ſcientia, ſed ſecundùm ordinem rationis, abſolutum decretum Dei prouenit ab hac ſcientia tanquam à proponente voluntati diuinæ obiectum tali propoſito accommodatum. Et hæc ſine dubio fuit mens Auguſtini in citatis locis.

14\. Teſtimonia aliorum Patrum.

Secundò principaliter probatur eadem veritas ex aliis Patribus. Et in primis affero, quos ſuprà citaui circa teſtimonium Matth. 11. quibus ad excerpta Genuenſ. reſponſ. 8. vbi ſic ait: (Proſp.) *De Tyrijs & Sidonijs quid aliud poſſumus dicere, quàm non eſſe eis datum, vt crederent, quos etiam credituros fuiſſe ipſa veritas dicit, ſi talia, qualia apud non credentes facta ſunt, virtutum ſigna vidiſſent.* Et ſubdit inferiùs. *Nos autem etiamſi rationem facti, & profunditatem iudicij eius penetrare non poſſumus, manifeſtiſſimè tamen ſcimus, & verum eſſe, quod dixit, & iuſtum eſſe, quod fecit.* Neque video quomodo ad verba tam clara Proſperi poſſint ſimiliter applicari euaſiones, quas ſuprà circa ipſa Chriſti verba retulimus, & refellimus. Et eodem modo poſſumus pro hac parte allegare Anſelmum, Remigium, & Abulenſ. (Anſelm. Remig. Abulenſ.) Matth. 11. nam exponentes verba Chriſti modo ſupra dicto, hanc ſcientiam in Deo eſſe ſupponunt. Item Anſelm. Matth. 6. exponens verba illa orationis Dominicæ, de hac ſcientia loquitur, cùm ait, *Deum per dulcedinem dare gratiam* (vtique vocationis, vel auxilij) *ei, quem ſcit non conſenſurum.* Simili modo Beda (Beda.) Actor. 16. reddit rationem, cur Paulus & ſocij vetiti ſunt prædicare verbum Chriſti in Aſia, vt ibi dicitur. *Quia ſciebat* (inquit) *contempturos verbum Dei*, & quod ad præſentem cauſam attinet, ſimilem rationem reddit OEcumen. (OEcumen.) dicens. Quia præſciuit contra Spiritum ſanctum pugnantiam hæreſim ibi eſſe dominaturam. Et ſimilem doctrinam habet Gregorius (D. Gregor.) homil. 12. in Ezechiel. & hom. in Euang. & Origen. (Origen.) homil. 9. in Leuitic.

15\. Inſignis locus Nemeſii.

Præterea Nemeſius lib. de Natur. homin. cap. 44. §. *Euripides*, in fine, vti Deum hac ſcientia ad perfectam prouidentiam, ſatis apertè docet, dicens, *Prouidentia res humanas non ſolùm ex his,*

A *quæ ſenſibus notantur, ſed etiam ex ſua, & propria præcognitione adminiſtrat.* Hoc autem intelligi de præcognitione conditionata, declarat, dicens: *Cùm enim Deus non neſciat, bono viro expedire pauperem eſſe, eiuſque ſenſum opes, ſi dentur, deprauaturas, vtiliter eum in paupertate ſinit viuere. At qui opulentus eſt, ſæpe importuniorem fore videns, ſi egeat (ad latrocinandum enim, aut alia quædam grauia facinora animum adiungeret) potiri illum opibus permittit.* Et concludit. *Nos enim nihil rerum venientium præſentientes, & ea, quæ inſtant, tantùm expectantes, non rectè de his, quæ in rebus humanis eueniunt, iudicamus. At Deo etiam futura tanquam præſentia ſunt.* quæ vltima verba de eadem B præſcientia conditionata, de qua expreſsè fuerat loquutus, ſine vlla tergiuerſatione intelligenda ſunt, & dè eadem ait, longè eſſe ab hominibus, & ideo ſæpe nos amare illa, & procurare, quæ habita futura nobis ſunt in ruinam, quia præſcire non poſſumus, quid euenturum ſit, ſi illa obtineamus, quæ conditionata ſcientia eſt. De Deo verò ait, etiam hæc futura illi eſſe præſentia, & reuera hic videtur omnium communis ſenſus, & conceptus hominum, præſertim de Deo, & de ſeipſis. Nam quia fideles ignorant, an diuitiæ, vel ſcientia, vel dignitas, aut quid ſimile, illis futura ſit occaſio peccandi, ad Deum accedunt orantes, vt ſi ea de cauſa peccaturi ſunt, C talem ſtatum, vel conditionem ab eis auertat, ſupponenres profectò non ignorare Deum, quid ipſi acturi ſint, ſi in tali munere, vel ſtatu conſtituantur; neque ita erant præſumentes de Deo coniecturalem cognitionem, quam Dæmon, vel etiam ipſe homo ex parte habere poteſt, ſed magna fiducia orant, nihil de certiſſima præſcientia diuina dubitantes. De præſcientia (inquam) quæ præcedit abſolutam futurarum rerum diſpoſitionem, & quæ poteſt eſſe ratio ſic, vel aliter de euentibus abſolutè futuris diſponendi. Nam quia nos vti illa non poſſumus ad noſtram prouidentiam, quia, vt dicitur Eccleſiaſt. 7. *Ignorat homo, quid conducat ſibi in vita ſua*; (Eccleſiaſt. 7. 1) ideo ad D Deum occurrimus, quem omnia talia futura ſcire non dubitamus. Inde enim videtur illa oratio profecta. *Cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te*, 2. Paralip. 20. (2. Paralipom. 20. 12.)

16\. Egregium Cyrilli teſtimonium.

Præterea eſt egregium Cyrilli teſtimonium ad idem confirmandum lib. 9. in Ioan. cap. 10. vbi varias mouet quæſtiones, cur Deus futurorum præſcius hoc, vel illud faciat, quæ non poſſunt niſi de præſcientia conditionata intelligi. Prima eſt. *Si omnia ſcire Chriſtus creditur, cur Iudam, qui futurus erat proditor, elegerit.* cui multis aliis propoſitis reſpondet, quia multa ſimilia occurrunt, ſi de his, quæ à Deo facta ſunt, ita velimus E inquirere. Vnde ait: *Quid enim prohibebit incuſare Deum, ac dicere: Cur in Regem, Saulem elegiſti, quem ſciebas gratiam tuam eſſe ſpreturum? Imò cur primum à terra hominem formaſti, quem non ignorabas mandata tua non ſeruaturum? Aſcendet hæc oratio etiam in ſuperiora. Cur enim Angelorum etiam naturam creaſti, cùm vt Deus præuideris futuram nonnullorum rebellionem?* Ad quas quæſtiones non reſpondet, negando talem ſcientiam in Deo, ſed illam ſupponendo ex libertate arbitrij, & aliis cauſis diuinæ prouidentiæ rationem reddendo. Illa autem præſcientia non poteſt eſſe coniecturalis, vel in diſpoſitionibus talium perſonarum, quia in Angelis, & primo homine erant optimæ diſpoſitiones, ad bonum (Quæſtio celebris cur Deus creauit homines & malos An-)

B

geIos cum præſcientia peccati eorum, adſtruit ſcientiam mediam.

num potius, quàm malum eligendum, nec erat in eis aliqua praua diſpoſitio, vel inclinatio ad malum, in qua talis coniectura fundari poſſit; fuit ergo præſcientia certa veritatis futuræ, & Deo præſentis. Atque eandem quæſtionem de creatione malorum Angelorum cum præſcientia peccati eorum mouet D. Hieronym. Decalog. 3. contr. Pelagian. non longè à principio, & reſpondet, *Vis audire rationem. Deus præſentia iudicat, non futura, nec condemnat ex præſcientia, quem nouerit talem fore, qui poſtea ſibi diſpliceat.* quæ profectò non niſi de conditionata ſcientia vera ſimpliciter eſſe poſſunt. Item idem interrogat Damaſcen. Dialog. contra Manichæos, parum ante medium, & reſpondet: Eximia quædam ac ſingularis bonitas in cauſa fuit, cur eum procrearet. *Sic enim ſecum loquutus eſt. Quandoquidem iſte malus futurus eſt, omniaque, quibus eum afficio, bona perditurus, egóne quoque eum bono prorſus ſpoliabo, ac delebo? Minimè. Verùm quamuis ipſe improbus futurus ſit, tamen eum non ita mulctabo, vt mei particeps non ſit, verùm bonum vnum ipſi tribuam, nempe, vt eſſentiæ ratione me ipſi impertiam, hócque nomine, quòd ſit in boni mei partem, vel inuitus veniat.* Per quæ verba euidenter affirmat Damaſcenus habuiſſe Deum hanc conditionatam præſcientiam de peccato Angelorum prius ratione, quàm haberet decretum creandi illos, & non obſtante illa voluiſſe illos creare propter bonitatem ſuam, & quia non punit peccata, priuſquam fiant, nec decernit propter illa, donec abſolutè futura eſſe præuideat; nec eius bonitatem malum vincere poteſt, vt idem Damaſcen. dixit lib. 4. de Fide cap. 22. Et ſimilis quæſtio tam de Angelo, quàm de homine in ſtatu innocentiæ tangitur à Gregorio Niceno, in orat. catechetica cap. 7. & nomine Chryſoſtomi in homil. de Adam & Eua in tom. 1. vbi eandem præſcientiam ſupponere videtur, quamuis non tam clarè, quin poſſit aliquis tergiuerſari. Denique ſimilem quæſtionem, ſeu obiectionem à Marcione refert Tertullianus lib. 2. contr. illum cap. 5. & conſtanter contra illum hanc præſcientiam cum bonitate, & potentia Dei coniunctam docet, oſtendens non eſſe contrarium diuinæ bonitati, imò illi valde conſentaneum, non obſtante præſcientia peccati futuri in homine, ſi tali modo crearetur, illum creare ſimul permittendo peccatum ſub tali conditione præuiſum; non poteſt enim totus ille diſcurſus de alia præſcientia peccati futuri in homine, ſi tali modo crearetur, illum creare ſimul permittendo peccatum ſub tali conditione præuiſum; non poteſt enim totus ille diſcurſus de alia præſcientia intelligi. Vnde cap. 7. expreſsè dicit, *Sed etſi præſcierat, malè hominem inſtitutione ſua vſurum, quid tam dignum Deo, quàm grauitas, quàm fides inſtitutionum qualiumcumque.*

Eandem quæſtionem Hieronymus mouet.

Damaſcenus illuſtrat.

Gregorius Nyſſ tangit.

Auctor homil. de Adamo & Eua.

Præiuerat omnibus Tertullianus.

17\.

Reſponſio cuiuſdam viri docti diminuta.

Ad hæc verò teſtimonia reſpondet quidam vir doctus, hos Patres non loqui de præſcientia conditionata, ſed de abſoluta, quia hæretici, vel Ethnici, quibus reſpondent, de hac ſcientia loquebantur; non enim erant tam ſubtiles, vt de altera cogitarent, neque ad obiectiones illorum erat neceſſaria, ſic enim argumentabantur. Si Deus non præſciuit peccatum Adæ, non eſt perfectus, ſi præſciuit, non eſt Adæ imputandum peccatum, quia illud vitare non potuit; ita enim refert argumentum Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos circa principium, & optimè intelligitur

A de abſoluta ſcientia viſionis. Vnde Sancti reſpondent habuiſſe Deum præſcientiam, & nihilominus Adamo iuſtè imputari, quia præſcientia illi peccandi neceſſitatem non impoſuit. Hæc verò reſponſio diminuta eſt, licèt alicui loco poſſit accommodari, non tamen omnibus. Tribus enim modis fit illa obiectio, vel quæſtio. Primò, in ſenſu prædicto, in quo ſine dubio loquitur Hieronymus. Et ſine dubio intelligitur optimè de abſoluta ſcientia, & ideo nos illo teſtimonio, & ſimilibus non vtimur. Secundò fit illa interrogatio de præſcientia peccati antecedente voluntatem creandi, non verò de futuro in effectu, ſed de poſſibili, id eſt, cur Deus præſciens hominem peccare poſſe, illum creare voluit, & da-
B re præceptum exponendi illum tali periculo, & non præueniendo illum, ne peccare poſſet. Et in hoc ſenſu tractat quæſtionem Baſilius homil. 9. ex variis, quòd Deus non ſit auctor malorum, versùs finem. Et ſic etiam illa quæſtio præſenti inſtituto non deſeruit, & ideo non allegaui illum locum Baſilij. Et in eundem ſenſum trahi poteſt Auctor homiliæ de Adam & Eua. Tertiò mouetur quæſtio de præſentia peccati non tantùm poſſibilis, ſed etiam futuri, & quæ ſecundùm rationem antecedat in Deo voluntas creandi hominem, & dandi præceptum, ac permittendi peccatum, & in hoc ſenſu euidenter
C procedit quæſtio de ſcientia conditionata, vt ſatis oſtenſum eſt, & prædictus Auctor non negat, ſed negat in hoc ſenſu eſſe vel propoſitam quæſtionem ab Ethnicis, vel admiſſam, & tractatam à Patribus.

Moueri poteſt quæſtio illa de creatione Dæmonū cum præſcientia peccati tribus modis.

Baſilius.

Arguitur ex ſolo tertio ſenſu.

Contrarium autem conſtat euidenter ex verbis Marcionis apud Tertullianum in dicto cap. 7. ſic enim obiiciebat. *Si Deus bonus, & præſcius futuri, & auertendi mali potens, cur hominem, & quidem imaginem, & ſimilitudinem ſuam, imò & ſubſtantiam ſuam, per animæ ſcilicet ſenſum paſſus eſt labi de obſequio legis in mortem, circumuentum à Diabolo? Si enim eſt bonus, qui euenire tale quid nollet, & præſcius, qui euenturum non ignoraret, & potens, qui depellere valeret, nullo modo euenniſſet, quod ſub his tribus conditionibus diuinæ ma-*
D *ieſtatis euenire non poſſet. Quod ſi euenit, abſolutum eſt è contrario Deum neque bonum credendum, neque præſcium, neque potentem.* Ex quorum tenore verborum conſtat, ipſum loqui de præſcientia peccati non poſſibilis tantùm, ſed etiam *futuri*, vt expreſsè dicit, & poſtea Tertullianus in toto diſcurſu ſupponit, & admittit. Item conſtat loqui de præſcientia antecedente voluntatem creandi hominem, & permittendi peccatum eius, quia ex illa præſcientia cum potentia, & bonitate inſerebat hæreticus non debuiſſe Deum tale peccatum permittere. Vnde vltimò conſtat illum non voluiſſe ex præſcientia inferre peccatum fieri neceſſariò, ac proinde non eſſe peccatum: ſed potiùs ſupponendo illud
E eſſe malum, & peccatum, inferebat, quandoquidem Deus illud non euitauit, cùm poſſet, & præſcitet, illi eſſe imputandum, ac proinde non eſſe bonum. Et ad hunc ſenſum argumentationis reſpondet Tertullianus, Deum eſſe ſummum bonum, etiamſi præſciens futurum peccatum, & potens illud impedire, voluerit illud permittere, quia non Deo, ſed voluntati hominis imputatur. Similis quæſtio apud Damaſcenum in dicto Dialogo. nam obiectio Manichæi erat: *Quid autem cauſa eſt, cur Deus, cùm Diabolum malum fore prænoſſet, eum*

18\.

Stabilitur tertius ſtatus quæſtionis primò auctoritate Tertulliani.

Secundò Damaſcen.

Argumenmentum Manichæi ſupponit præſcientiam, quæ antecedit voluntatem creandi Angelum.

eum procrearit. Vbi conſtat non argumentari Manichæum ex præſcientia contra libertatem arbitrij, ſed contra bonitatem volentis Deum creare Angelum, quem præſciebat futurum malum; ergo loquebatur de præſcientia antecedente voluntarem creandi Angelum. Et in hoc ſenſu reſpondet Damaſcenus, non quidem quòd præſcientia non tollat libertatem, ſed quia non iudicauit expedire priuare Angelum omni participatione bonitatis ſuæ; etiamſi præuideret illum malè fuiſſe illâ vſurum, vt in verbis ſuprà relatis manifeſtum eſt.

Tertiò Cyrilli.

Denique apud Cyrillum euidenter diſtinguuntur quæſtiones, cur Deus Iudam, quem præſciebat lapſurum, & cur Iudæ ad culpam imputetur, quod vi præſcientiæ faciebat. Et nos non ſumimus argumentum ex poſteriori quæſtione, ſed ex priori, quam neceſſe eſt intelligi de præſcientiâ antecedente electionem, at ſubinde eſſe conditionatam. Nec poteſt ſolùm intelligi de electione, quoad exequutionem eius in tempore factam, ſed etiam de æterno propoſito, quia non loquitur de malo, quod iam Iudas commiſerat, quando vocatus eſt, ſed de malo futuro poſt temporalem electionem, & ab æterno præuiſo ante propoſitum talis electionis, ſub ea conditione, quòd ſi eligeretur, tale malum eſſet commiſſurus, præterquam quòd ibi etiam adiungit Cyrillus interrogationem de Angelo & homine cur creati ſint, etiamſi præſcirentur futuri mali: & ratio interrogationis non eſt, quia hoc repugnat libertati, ſed quia repugnare videtur diuinæ bonitati; & ideo dixit ibidem Cyrillus, quòd huiuſmodi interrogationes ſunt quædam accuſationes contra Deum, cuius ſapientiam, & bonitatem defendit, quia ipſe optimè fecit conſtituendo Angelum, & hominem liberum, vnde libertatem ſupponit, neque illam defendit, quia argumentum non fiebat contra illam, ex abſoluta præſcientia. De his ergo, & ſimilibus locis, quæ acutè diſtinguenda ſunt, dubitari non poteſt, quin in eis ſit ſermo de præſcientia conditionata.

19\.
Non officit huic ſcientiæ quòd fuerit antiquis hæreticis nota.

Neque incredibile videri debet, hæreticos ſcientiam illam agnouiſſe, in qua intelligenda, & defendenda nunc tanto labore inſudamus. Nam in primis aduerſarij ad infamandam hanc ſcientiam dicunt ab hæreticis eſſe inuentam, Pelagianis ſcilicet, vel ſaltem Semipelagianis. Quid ergo mirum, quòd antiqui etiam hæretici illam cognoſcere, & ex illa argumentari potuerint, quamquam nos ſenſum hæreticorum, non propter eorum ſententiam inueſtigamus, ſed vt inde ſenſus Patrum intelligatur, quia eamdem ſcientiam futurorum, quam hæretici ſupponebant, admittunt, & illa ſtante obiectionibus, vel interrogationibus eorum reſpondent.

Auguſt.

Deinde Auguſtinus lib. 1. de Anim. & eius orig. cap. 12. refert, Vincentium Victorem, contra quem ſcribit in quodam libro, diſputaſſe *aduerſus eos, qui dicunt cur Deus hominem faciebat, quem, vtpote præſcius, ſciebat futurum non bonum.* quam quæſtionem ille etiam Vincentius expendebat, non negando illam Dei ſcientiam, *ſed quia de perfectis operibus debet Deus hominem iudicare, non de præcognitis, nec fieri aliquando permiſſis.* In quo ſententiam eius probat Auguſtinus, addens optimam rationem, quia aliàs Deus *non natum iudicaret, ſi propterea creare noluiſſet, quia non bonum futurum præſciſſet.* Vnde conſiderare licet, idem in illa contingere, quod in A aliis attributis Dei, in quibus diſtinguenda eſt cognitio, an ſint, à cognitione, quid, vel quomodo ſint; nam prior ſæpe eſt facilis, & vulgaris, etiam inter homines parum ſubtiles, vel etiam indoctos; poſterior eſt alta, & ſubtilis, & à paucis obtineri poteſt.

Item contingit in hac ſciẽtia quod in aliis diuinis attributis, in quibus verius cognoſcitur an ſint, quàm quid, vel quomodo ſint.

Quamuis ergo hæc præſcientia conditionata quoad modum ſuum difficilè intelligatur, & non ſine multa doctrina, & ſubtilitate diſcernatur, nihilominus quoad quæſtionem, ſeu quæſtionem an ſit, videtur eſſe valde communis, & vulgaris: & ad hunc modum loquuti videntur de illa hæretici, neſcientes fortè quid dicerent, nec diſcernentes B inter præſcientiam conditionatam, & abſolutam, & nihilominus verum dicentes, & in re ipſa de præſcientia conditionata loquentes. Et vt antea dicebam, etiam communis plebs fidelium ſæpiſſimè orat Deum, hanc ſcientiam neceſſariò ſupponendo, quamuis de illa diſtinctè, & (vt ita dicam) in actu ſignato cogitare neſciat.

Iaponibus eadem ſciẽtia lumine naturæ cognita, quam ſi inficiarentur præcones Euangelij, id non ſine ingenti ſcandalo facerent.

Quin potiùs etiam noſtris temporibus legimus in Iapone, & India ſimiles interrogationes ab hæreticis proponi Prædicatoribus, & annuntiantibus noſtram fidem, qui veluti naturæ lumine ducti cognoſcunt, vel ſupponunt Deum præſcium eſſe omnium futurorum ſiue abſolutè, ſiue ex aliqua hypotheſi nondum intellecta, vt C de facto futura. Vnde quando interrogationes ſuppones, ſupponunt præſcientiam conditionatâ, vt facilè declinarentur, negando habere Deum talem præſcientiam: nunquam autem id faciunt Euangelici Prædicatores, magnum enim fuiſſet ſcandalum hominibus interrogantibus, neque etiam id fecerunt vnquam Patres, vt vidimus.

CAPVT IV.

Neque in Auguſtino, neque in aliis Patribus aliquid contra perfectionem diuinæ ſcientiæ conditionatæ reperiri.

D

1\.
Num Arriani ad ſuum errorem cõfirmandum hac ſcientia vſi ſint.

NOn obſtantibus omnibus Auguſtini teſtimoniis, quæ in præcedenti capite adduximus, defenſores contrariæ ſententiæ proclamant, hanc ſcientiam reiectam eſſe ab Auguſtino, & Proſpero tanquam fundamentum Semipelagiani, vel Pelagiani erroris, imò, addunt aliqui, etiam Arrianos illam ſcientiam adinueniſſe ad ſuum errorem explicandum, ex quadam epiſtola Alexandri Epiſcopi Alexandrini ad Alexandrum Epiſcopum Conſtantinopolitanum, vbi Alexander refert Chriſtum factum eſſe filium Dei eximium per gratiam, eſſeque in noſtra poteſtaE te filios Dei fieri non aliter atque ille factus eſt, *ſcriptum namq; eſſe, filios genui, & exaltaui.* Et addit: *At cùm illis obiiceretur ſententia, quæ ſequitur, & ipſi ſpreuerunt me, aiunt Deum cum præſcientia, & præſentione prænouiſſet, neutiquam ipſum aſpernaturum, idcirco ex omnibus elegiſſe.*

Alexand. Epiſc. Alexandrinus.

Sed ſi attentè legantur ſequentia, & locus Pſalmi, quem illi hæretici malè allegabant. *Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus,* &c. facilè intelligitur loquutos fuiſſe illos hæreticos de præſcientia abſoluta futurorum operum Chriſti. Sed eſto fuerint loquuti de conditionata, quid noſtrâ intereſt, qui non ſolùm iſtis, ſed etiam pluribus hæreticis notam fuiſſe hanc ſcientiam, vt dixi,

ſuprà demonſtrauimus, neque propter illam iſti damnantur, ſed quia illa malè vſi ſunt. Nec eſt ſanum conſilium prudentis alias viri, vt ſcientiam conſentaneam diuinæ perfectioni Deo negemus, vt hæreticis reſiſtamus. nam ſicut non ſunt facienda mala, vt eueniant bona, ita non eſt neganda vna veritas, vt alia defendatur, alioqui negetur ſcientia abſoluta futurorum meritorum, quia Pelagiani dixerunt ex illa prædeſtinari homines, vt tollatur gratia efficax, quia Caluiniſtæ ad negandam libertatem illa vſi ſunt; eſsétque illud conſilium potiùs adhibendum ad non introducendam prædeterminationem phyſicam, propter difficultatem maximam, quæ eſt in conſtituenda differentia inter illam, & efficaciam motionis neceſſitantis, quam ponit Caluinus. Igitur quidquid hæretici ſenſerint, videamus, an Auguſtinus impugnando Semipelagianos à priori ſententia circa hanc ſcientiam receſſerit. Vnus enim, vel alter locus eſt apud Auguſtinum, qui nonnullam difficultatem habeat, quia contra Semipelagianos diſputans, non ſolùm videtur eos reprehendere, quòd hac ſcientia malè vterentur, ſed etiam, quòd ad ſuum tuendum errorem illam falsò confingerent. Nam in lib. de Prædeſt. Sanctor. cùm in cap. 12. & 13. impugnaſſet tantùm illius ſcientiæ abuſum, in cap. 14. etiam ipſam ſcientiam refellere videtur, exponens enim locum Sapient. 4. *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius*, ait: *Dictum eſt enim ſecundùm pericula vitæ huius, non ſecundùm præſcientiam Dei, qui hoc nouit, quod erat futurum, non quod futurum non erat, id eſt, quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, vt tentationum ſubtraheretur incerto, non quòd peccaturus eſſet, qui manſurus in tentatione non eſſet.* Et lib. 1. de orig. anim. cap. 12. ſimilem tractans quæſtionem, poſtquam argumentatus eſt contra abuſum talis ſcientiæ, etiamſi illa daretur, auget reſponſionem, etiam ſcientiam ipſam refellendo, ſic enim ait: *Quid quòd ipſa exinanitur omnino præſcientia, ſi quod præſcitur, non erit? Quomodo enim rectè dicitur præſciri futurum, quod non eſt futurum? Quomodo ergo puniuntur peccata, quæ nulla ſunt, id eſt, quæ nec vita iſta nondum incipiente commiſſa ſunt ante carnem, nec morte præueniente poſt carnem?* Et ſimili modo videtur ſenſiſſe de hac ſcientia Proſper in Epiſt. ad Auguſtinum, vt referens ac reprehendens phantaſiam Semipelagianorum, primùm eos arguit, quòd gratiam etiam præuenientem in præſenti ſubiicerent meritis ſub conditione futuris. Deinde addit, *ſed in tantum commentitiis meritis electionem Dei ſubiiciunt, vt quia præterita non extant, futura, quæ non ſint futura, confingant, nouóque apud illos abſurditatis genere, & non agenda præſcita ſint, & præſcita non acta ſint.* Denique Damaſcenus etiam contra Manichæos in fine de ſolis effectibus aliquando futuris dicit eſſe præſcientiam. *Nam ſi facturi* (inquit) *non eſſemus, nec ipſe quidem, quod futurum eſſet, prænoſceret.*

Non eſt ſanum viri prudentis conſilium ſcientiam conſentaneam diuinæ perfectioni Deo denegare, vt hæreticis reſiſtamus.

Obiicitur *Auguſtinus.*

Idem.

Proſper.

Damaſcen.

2. Enodatur ſublata æquiuocatione latente in voce *præſcientia.*

Reſpondetur totam hanc obiectionem in æquiuocatione vnius vocis præſcientiæ poſitam eſſe. nam quod ad rem attinet, veriſimile non eſt illos Patres ſibi fuiſſe contrarios, & Auguſtinum præcipuè vno verbo obiter dicto voluiſſe deſtruere, quod tam expreſsè tantáque aſſeueratione in aliis multis locis docuerat. Dicimus ergo verbum *præſciendi* ſumptum pro-

A priè, & in rigore, dicere habitudinem ad rem in tempore futuram, dicit enim anteceſſionem æternitatis ad tempus. Ita docet Damaſcenus *ſupra*; definiens enim quid ſit *prænotio*, ait, *prænotio eſt, ea quæ futura ſunt, antequam in ortum prodeant, noſſe.* nam in verbo *prænoſſe*, ſeu *præſcire*, illa particula *præ*, non dicit habitudinem ad alios actus, vel ad res alias, ſed ad obiectum ipſum præſcitum. Vnde dicit anteceſſionem ſecundùm exiſtentiam realem aliquando futuram, quæ in Deo eſt anteceſſio æternitatis ad tempus. De præſcientia ergo in hac proprietate ſumpta, dixit Auguſtinus in priori loco citato

Præſcire & prænoſſe quid propriè ſonet apud Patres.

B de Prædeſtinat. Sanctor. ſententiam illam Sapientis, *Raptus eſt*, &c. intelligendam eſſe ſecundùm pericula vitæ huius, non ſecundùm præſcientiam vtique propriam, quæ eſt rerum aliquando futurarum. Non excludit autem, quin poſſit, & debeat intelligi de his periculis vitæ, in quibus malitia mutaret intellectum hominis iuſti. Nam (vt iam dixi) ſi talia non ſint pericula, ſola ratio periculi non eſſet ſufficiens ad exaggerandam præmaturam mortem, vt ſpecialem gratiam, præſertim in omnibus iuſtis, qui in infantia, aut pueritia, vel intra quodcumque breue tempus rapiuntur. Nam

C in multis non eſt tantum periculum, quin ſuppoſitis communibus auxiliis gratiæ, ex vi cauſæ, & libertatis ſit æquè contingens ad vtrumlibet, quòd iſte mutetur, vel perſeueret, & creſcat in ſanctitate. Ergo ſi anticipatio mortis ſolùm eſt ex præſcientia periculi, profectò eſt etiam cum contingentia maioris ſanctitatis; ergo etiam erit contingens, quod illa mors vel maius bonum, vel malum impediens: ergo ſimiliter eſt contingens, & incertum, an ſit gratia, necne; neque Deus ipſe poterit hoc certò cognoſcere, ac determinare, quomodo talis homo, vel puer vitam ſuam, vel illius reliquum

In multis iuſtis non tanta ſunt vitæ pericula, vt ſuppoſitis communibus auxiliis gratiæ non ſit æquè contingens vtrumlibet, quòd iſte mutetur, vel perſeueret.

D tempus eſſet inſtituturus. Multo ergo meliùs locus ille de certa cognitione malitiæ futuræ ſub conditione intelligitur, & ſaltem Auguſtinus hanc intelligentiam non excludit, ſed ſolùm veram, & propriam præſcientiam reſpectu eorum, quæ nunquam futura ſunt.

Poteſt autem hæc expoſitio ſuaderi, tum quia eſt neceſſaria, ne Auguſtinus ſibi ipſi contrarius ſit, tum in aliis locis, tum in eodem lib. in cap. 9 vbi illam ſcientiam ipſe ſupponit, vt vidimus, & in cap. 16. & ſequentibus per illam explicat vocationem congruam, tum ex verbis, quæ ſtatim ſubiungit Auguſtinus. *Non ſecundùm præſcientiam Dei, qui hoc præſciuit, quod futurum erat,*

3. Solutio data ſuadetur. Auguſtinus ſibi eſſet contrarius.

E *non quod futurum non erat, id eſt, quod ei mortem immaturam fuerat largiturus, vt tentationum ſubtraheretur incerto, non quòd peccaturus eſſet, qui manſurus in tentatione non eſſet.* quæ omnia pertinent ad præſcientiam rerum, quæ aliquando futuræ ſunt.

Dices iuxta hanc opinionem vitioſum, & æquiuocum eſſe proceſſum Auguſtini contra Semipelagianos. Nam illi bene ſciebant non præſcire Deum, aliquando eſſe futura opera, quæ puer mortuus in infantia operaretur, ſi viueret; ergo contra illos non rectè argumentatur, ex eo, quòd illa non ſit vera præſcientia, id eſt, abſoluta. Reſpondeo in hoc erraſſe, & propriam vocem ignoraſſe Semipelagianos, quia in operibus nunquam futuris rationem meriti, & demeriti confingebant, propter ſolam prænotionem eorum. Ad hoc ergo repellendum Auguſtinus ait, illam prænotio-

Inſtantia.

Diluitur.

prænotionem non eſſe propriam præſcientiam, quæ ad meritum, vel demeritum ſufficiat, quia meritum, & demeritum actuale (vt ſic dicam,) id eſt, quod poſſit eſſe ratio fundandi præmium, vel pœnam per diuinum iudicium conferendam, non poteſt fundari in opere abſolutè rantùm poſſibili, etiamſi cognoſcatur vt futurum ſub conditione, ſed fundari debet in opere exiſtente, vel ſaltem realiter futuro in aliquo tempore, quia ſi pœna, vel præmium abſolutè dandum decernitur, etiam opus malum, vel bonum abſolutè eſſe, vel futurum præſciri neceſſe eſt. Et ideo Semipelagiani admittentes verum meritum in obiecto talis cognitionis, in re ipſa affirmabant, eſſe veram præſcientiam rei aliquando futuræ, licèt id fortè ignorarent, & ideo meritò redarguuntur ab Auguſtino, quòd illa non ſit præſcientia propriè dicta, & ideo ad meritum non ſufficiat. Et hoc eſt, quod etiam ait in alio loco de Animæ origine, *Exinanitur omnino præſcientia, ſi quod præſcitur, non erit. Exinanitur*, ait, non quoad rationem ſcientiæ, ſed quoad propriam rationem præſcientiæ, quæ neceſſaria eſt, vt in eius obiecto poſſit vera ratio mentis inueniri. Et ita etiam exinanitur quoad hoc, vt in illa poſſit ratio meriti fundari, & ideo ſubdit: *Quomodo enim rectè dicitur præſciri futurum, quod non eſt futurum.* vbi pondero particulam, *Quomodo rectè dicitur*, per quam ſignificat non improbari abſolutè, ſed quatenus opus per illam præſcitum, tanquam aliquid re vera futurum æſtimetur, vtpote præmio, vel pœna dignum. Vnde rectè adiungit, *Quomodo ergo puniuntur peccata quæ nulla ſunt?* id eſt, (vt exponit,) *quæ nunquam committentur poſt carnem*, vtique morte præueniente. Intentio ergo Auguſtini illis locis eſt illam ſcientiam non quidem non eſſe, ſed eſſe quandam ſimplicem intelligentiam, in cuius obiecto nulla ratio meriti fundari poteſt, & ita non eſſe veram præſcientiam, quæ interdum ad rationem meriti, & ad præmium anticipatum ſufficit, interdum verò ad præiudicium, & prædefinitionem alicuius pœnæ.

Exinanitur duobus modis Præſcientia ſi quod præſcitur, non erit.

Summa intentionis Auguſtini in obiectis locis.

4.

Aptatur hæc ſolutio Proſpero.

Et per hæc reſponſum eſt etiam ad Proſperum, quem alibi hanc ſcientiam conditionatam in Deo cognouiſſe iam oſtendimus; in alio ergo non ſcientiam, ſed abuſum eius reprehendit, fundandi nimirum in ea *commentitia merita*, vt rectè vocat, *confingendo futura, quæ non ſunt futura*, id eſt, affingendo illis meritum ac ſi verè & abſolutè futura eſſent, cùm tamen ſimpliciter futura non ſint, etiamſi ſub conditione ſint futura. Et in eodem ſenſu infert tanquam abſurdum, quòd *non agenda præſcita* dicuntur, vtique tantùm vera merita, ac ſubinde tanquam verè futura, ex quo etiam ſequitur aliud abſurdum, ſcilicet, vt *præſcita non actu ſint*; præſcita nimirum ſub eadem ratione, id eſt, vt vera merita, quia implicat ſic præſciri, & non eſſe futurum aliquando, vt diximus. Damaſcenus autem nulla indiget expoſitione, quia ibi proponit explicare proprietates harum vocum, *prædefinitio, prænotio*, & aliarum, & prænotionem ita deſcripſit, *prænoſcere eſt ea, quæ futura ſunt, antea noſſe*, vbi clarè limitauit vocem illam ad ſcientiam, quæ antecedit duratione, vel æternitate rem in tempore futuram. De hac ergo præſcientia loquens meritò ſubiungit, *Si facturi non eſſemus, nec ipſe, quod futurum non eſſet, prænoſceret.* Quanquam hæc verba, ſi rectè ſpectentur, cum proportione in ſcientia conditionata verum habent: nam ſi voluntas ſub tali conditione poſita hoc factura non eſſet,

Damaſceni aperta mens.

A neque illud futurum ſub conditione cognoſceretur; ſenſus tamen Damaſceni eſt, quem diximus, Atq; hæc nunc ſufficiant de ſententia Patrũ, nam de mente D. Thomæ commodiùs dicemus, poſtquam alium ſenſum contrariæ ſententiæ examinauerimus, quod in ſequenti cap. præſtabimus.

5.

Plura Auguſtini loca perperam obiecta, cùm in iis, ſermo ſit de ſcientia abſoluta futurorum.

Sed adhuc neſcio quo colore obiicitur nobis Auguſtinus lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 17. 18. & 19. quia in eis ex profeſſo probat contra Pelagianos, & Semipelagianos propoſitum diuinum eligendi prædeſtinatos ad gloriam, & ſanctitatem, non eſſe ex præſcientia, potiùs præſcientiam futuræ ſanctitatis illorum eſſe ex Dei propoſito; ſic enim reſpondet ad quæſtionem, quam B Proſper in Epiſt. ſua ipſum interrogauerat. Adduntur etiam verba Auguſtini *Epiſt.* 107. vbi tractans verba Ioan. 6. *Sciebat Ieſus, qui eſſent credentes, & qui eſſet traditurus eum*, inquit: *Et ne quiſquam exiſtimaret, credentes ſic ad eius præſcientiam pertinere, ſicut non credentes, id eſt, vt eis non fides daretur, ſed tantùm voluntas prænoſceretur, mox adiecit: Nemo poteſt venire ad me*, &c. Et epiſt 107. circa medium, ait, Deum omnia opera ſua futura in prædeſtinatione præſciuiſſe. Sed hæc loca nullo probabilitatis colore ad præſentem cauſam accommodantur; agit enim ibi Auguſtinus de abſoluta præſcientia meritorum, & probare vult ſanctitatem, quæ à vocatione in- C cipit, non dari ex meritis, ſed ex gratia. Vnde ſic incipit, *Intelligamus ergo vocationem, qua fiunt electi, non qui eliguntur, quia crediderunt, ſed qui eliguntur, vt credant.* Vnde poſtea concludit, *Electi ſunt itaq; ante mundi conſtitutionem ea prædeſtinatione, in qua Deus ſua futura facta præſciuit.* Loquitur ergo apertè de abſoluta præſcientia meritorum, quam ſequi, non præcedere decretum electionis diuinæ veriſſimè docet. Idemque proſequitur cap. 18. vbi refert ſententiam Pelagij dicentis, prænouiſſe Deum in ſua æternitate, qui eſſent futuri ſancti, & ideo eos elegiſſe. Et hoc impugnat ex verbis Pauli ad Epheſ. 1. dicentis: *Elegit nos, vt eſſemus Sancti, non quia* D *futuri eramus Sancti*, quod latè proſequitur, & concludit. *Elegit ergo nos Deus in Chriſto ante mundi conſtitutionem, prædeſtinans in adoptionem filiorum, non quia per nos Sancti & immaculati futuri eramus, ſed elegit, prædeſtinauitque vt eſſemus*, &c. Et infrà ſic inquit: *Ex hoc propoſito eſt illa electorum propria vocatio, quibus omnia operantur in bonum.* quod propoſitum non eſt certè conditionatum, ſed abſolutum, quo Deus ſtatuit ſanctitatem, vel vocationem congruam ad illam illis, quos gratuitò elegit, ex quo propoſito non conditionata, ſed abſoluta præſcientia ſequitur ſecundùm rationis ordinem. De hac ergo ſcientia Auguſtinus ibi loquitur, nec de conditionata verbum ibi habet, multóque minus de- E cretum conditionatum inſinuat. In cap. autem 19. doctrinam, quam contra Pelagianos tradiderat, contra Semipelagianos applicat. Hi enim dicebant elegiſſe nos, vt eſſemus Sancti, qui præuidit, nos ex nobis futuros eſſe credentes. Ipſe autem contra illos eodem teſtimonio, etiam elegiſſe nos Deum, vt eſſemus fideles, non quia præuidit credentes noſtro arbitrio, ſed vt ſua gratia nos faceret credentes, & ita in ſuo propoſito, & electione præuidit fidem noſtram futuram, non ante illam.

Ioan. 6.

Epheſ. 1. 4.

6.

Inſtantia notanda.

Sed inſtare poſſunt, quia eadem ratio, & proportio, quæ eſt præſcientiæ abſolutæ ad decretum abſolutum, eſt etiam præſcientiæ conditionatæ ad

ad propoſitum conditionatum; ergo licèt Auguſtinus in illis locis loquatur de ſcientia, & decreto abſolutis, inde ſumitur efficax argumentum ad conditionata. Conſequentia eſt clara, & antecedens probatur, quia ideo ſcientia abſoluta ſupponit propoſitum, quia effectus præſcitus, debet eſſe effectus propoſiti: ſed idem effectus debet etiam eſſe effectus propoſiti ſub conditione; ergo eſt eadem ratio. Vnde è contrario ſequitur, ſi conſenſus, v.g. fidei præuidetur ſub conditione, ſi detur talis vocatio, & ante omne propoſitum Dei, etiam conditionatum non præuideri, vt effectum ſaltem phyſicum, & proprium voluntatis Dei, ac ſubinde præſciri, vt effectum futurum ex ſola voluntate hominis. Quòd ſi hoc concedatur, ſequitur vlteriùs, Auguſtinum nihil contra Semipelagianos effeciſſe, quia ille bonus vſus futurus erit phyſicè à ſola voluntate hominis crediturì, & ita poterit eſſe meritum, & ratio totius prædeſtinationis.

7. Reſponſio prima.

Ad replicam reſpondetur in primis, non eſſe eandem rationem de præſcientia abſoluta, & conditionata. nam abſoluta eſt de re futura in aliqua differentia temporis, & ideo neceſſariò ſupponit in Deo liberum decretum proportionatum effectui præuiſo, quia non poteſt eſſe futurum niſi per voluntatem, aut cum voluntate Dei, & ita abſoluta præſcientia effectus abſolutè futuri neceſſariò ſupponit in voluntate Dei determinationem ad talem effectum producendum. Futura autem ſub conditione tantùm, vt ſic præcisè ſpectata, non ſunt de facto futura in aliqua differentia temporis, & ideo non neceſſariò ſupponunt decretum cum actuali determinatione voluntatis Dei, quia illud futurum vt ſic, adhuc manet in ſtatu poſſibilium. Secundò verò addimus hanc ſcientiam conditionatam neceſſariò includere in obiecto ſuo adæquato decretum Dei, non vt iam præexiſtens in voluntate Dei, ſed vt comprehenſum obiectiuè ſub conditione illa, ſub qua futurum illud proponitur: vt, v.g. cùm dicimus Deum præſcire, quòd ſi homo ita vocetur ad fidem, conſentiet, non eſt ſenſus, quod conſentiet ſuis viribus ſolis, ſed quòd adiutus tali vocatione, & cooperante etiam phyſicè gratia adiuuante, quæ cum illa offertur, & concurrente etiam Deo per influxum generalem gratiæ. Conditio ergo hæc omnia includit, & conſequenter includit propoſitum Dei dandi, vel offerendi hæc omnia cum vocatione, & tunc dicimus præſcire voluntatem hominis etiam eſſe cooperaturam, & ſic præſcire Deum ſub tali conditione conſenſum hominis.

Præſcientia conditionata eò differt ab abſoluta, quòd hæc ſupponat actualem determinationem voluntatis diuinæ, quam illa nō ſupponit. Reſponſio ſecunda. Conditio ſub qua futurum proponitur, includit propoſitū dandi, vel offerendi cū vocatione gratiam cooperātem influxum generalem.

8. Conſenſus præſcitur vt futurus à gratiâ præueniente vt à cauſâ morali, à gratiâ verò adiuuāte vt à cauſâ phyſicâ.

Vnde non ſequitur cognoſcere Deum illum conſenſum vt effectum voluntatis, & non gratiæ. nam præſcitur vt effectus futurus ex voluntate præuenta, & adiuta gratia. Nec etiam ſequitur ſciri vt effectum gratiæ ſolùm in genere cauſæ moralis, quia licèt futurus ſit à gratia præueniente tantùm moraliter, etiam præſcitur futurus phyſicè à gratia cooperante, ſeu adiuuante, quamuis non prædeterminante. Denique non ſequitur inefficacem eſſe diſcurſum Auguſtini ex teſtimoniis Scripturæ contra Pelagianos, & Semipelagianos. Cùm enim tam ſanctitas ipſa, quàm initium ſanctitatis, vel fidei, vel voluntas credendi ſit effectus diuinæ electionis, & propoſiti, optimè infertur, non poſſe eſſe cauſam eius etiam vt præuiſam, quia vt præuiſa per abſolutam ſcientiam procedit ex vocatione data ex propoſito, atque ita ſupponit gratuitum Dei propoſitum: vt præuiſa autem tantùm ſub conditione, non poteſt habere rationem meriti, vt in eodem libro latè probat idem Auguſtinus contra Semipelagianos. Et præterea etiam vt ſic præuiſa voluntas credendi, non præuidetur vt effectus ſolius liberi arbitrij, ſed vt effectus vocationis dandæ ex propoſito, non quòd in Deo ſupponatur, ſed in conditione ipſa includatur, vt declaraui. Vnde tantum abeſt, vt ex illa doctrina Auguſtini præſcientia conditionata excludatur, vt potiùs neceſſaria conſecutione inferatur. Nam in illis capitibus eò peruenit Auguſtinus contra dictos hæreticos, vt fides ſit ex vocatione, & non è conuerſo, & quòd vocatio illa debeat eſſe ex propoſito. In aliis autem locis eiuſdem libri, & aliis ſuprà allegatis, docet, vocationem ex propoſito eſſe illam, quæ datur, prout Deus nouit congruere homini vocato vt vocantem non reſpuat: hæc autem præſcientia conditionata eſt, & ante omne decretum Dei liberum præexiſtens in Deo, vt probaui; ergo iuxta diſcurſum Auguſtini non repugnat hæc præſcientia prædeſtinationi, ſed ad illam eſt neceſſaria, de qua re dicemus plura in lib. 5. cap. vltimo.

Præſcientia conditionata ex obiectis Auguſtini locis neceſſariò deducitur.

9. Gemina ex eiuſdem epiſtolis teſtimonia retorquentur.

Neque efficaciora ſunt alia duo teſtimonia ex epiſt. 105. & 107. nam euidenter loquitur in eis Auguſtinus de præſcientia operum futurorum in tempore, atque adeò de præſcientia abſoluta, non de conditionata. Poſſumus autem illa teſtimonia retorquere quatenus in eis, præſertim in priori docet Auguſtinus bona opera, quæ Deus ſpeciali gratia facit in nobis, præſciri à Deo ſuppoſita eius electione, ſeu prædeſtinatione: opera autem mala non ita cognoſci. Si enim hoc verum eſt in abſoluta præſcientia, etiam erit verum in ſcientia conditionata; ergo ſaltem illa non poſſunt cognoſci in decreto abſoluto ex parte Dei, licèt ſit ex parte Dei conditionatum, quia neutro modo poteſt Deus ex ſe velle, aut prædeſtinare peccatum. Nec valet diſtinctio de peccato pro materiali, vel pro formali, quia Auguſtinus etiam de ipſa voluntate non credendi negat eſſe ex propoſito Dei, præterquam quòd non poteſt habere locum illa diſtinctio, vbi malitia eſt inſeparabilis ab actione prædeſtinata, ſeu prædefinita, vt iam probatum eſt, & in lib. 3. iterum eſt dicendum.

10.

Quocirca ante præſcientiam conditionatam futuri operis praui, non ſolùm non eſt neceſſe, vt antecedat in Deo decretum, in quo poſſit tale decretum ſic præſciri, verùm etiam neque in conditione ipſa poteſt obiectiuè includi tale propoſitum. Quamuis enim neceſſe ſit, ibi includi aliquod decretum Dei, quia ſine aliqua libera Dei determinatione non poteſt aliquis effectus eſſe futurus; nihilominus non poteſt illud decretum eſſe tale, vt in illo cognoſcatur eſſe futurus ſiue abſolutè, ſiue ſub conditione, ſeruata proportione, & partitione, quia neque ante, neque poſt ſcientiam conditionatam, neque in ipſa, ſeu obiecto eius poteſt dari decretum prædefiniens actum, ſed permittens, & offerens generalem concurſum, in quo ſolo non poteſt cognoſci futurus actus, niſi ſimul cognoſcatur determinatio, & cooperatio libera voluntatis hominis, vt præſens obiectiuè, vel ſimpliciter, vel ſub conditione. In bonis autem licèt ante ſcientiam conditionatam non poſſit antecedere propoſitum præfinitiuum, & omnino abſolutum ex parte Dei, ne libertas lædatur; tamen ſuppoſita conditionata ſcientia poteſt optimè antecedere ante abſolutam præſcientiam eiuſdem futuri: quia cùm ſit de bono obiecto, non repugnat Deo, & cùm

Decretū incluſum in conditione tale non eſt, vt in illo cognoſci poſſit effectus abſolutè, vel ſub cōditione futurus.

ſupponat

ſupponat vſum libertatis præuiſum, non tollit illum, ſed purificat conditionem,& illi accommodat vocationem, per quam infallibiliter, & liberè compleatur, vt latiùs in lib.5. dicturi ſumus.

Infrà lib. 5. cap.24.

CAPVT V.

Deum habere conditionatam ſcientiam futurorum ante decretum liberum, ſeu voluntatis, ſecundùm rationis ordinem, nec poſſe talem ſcientiam in tali decreto fundari, ex eiſdem Scripturæ, & Patrum teſtimoniis oſtenditur.

1. NOn poſſumus ratione confirmare ſententiam noſtram, nec modum, quo talis ſcientia in Deo eſt concipienda, explicare, niſi priùs hoc punctum, in quo ab Auctoribus prioris ſententiæ, qui nobiſcum in aſſerenda ipſa ſcientia conueniunt, diſſentimus, diligenter expendamus, quod maximè ex eiſdem Scripturæ teſtimoniis, & Patrum à nobis præſtandum eſt, & obiter aliquas rationes attingemus. Dicimus ergo eiſdem teſtimoniis tam Scripturæ, quàm Sanctorum Patrum, poſſe ſufficienter probari, hanc præſcientiam, quæ in Deo eſt, non fundari in decreto libero Dei, ſed eſſe priorem illo ſecundùm rationem, vel etiam ſecundùm illum modum dependentiæ, vel independentiæ, qui inter actus ſolùm ratione diſtinctos inueniri poteſt, quia nimirum poteſt talis præſcientia eſſe ſine tali propoſito vel omnino, vel ſaltem ſine illo vt priori in quo fundetur.

Aſſertio in hoc capite probanda.

2. Hoc probamus primò ex verbis illis Chriſti. *Si in Tyro, & Sidone, &c.* nam ſupponendo, quòd ſint dicta ex certa præſcientia conditionata, vt illi Auctores, cum quibus nunc diſputamus, admittunt, nullum poteſt cogitari propoſitum Dei liberum, & ſecundùm rationem antecedens, in quo illa nitatur, reſpondent ante illam ſcientiam habuiſſe Deum propoſitum ex parte ſua abſolutum, & efficax, licèt conditionarum ex parte dandi hominis Tyri, & Sidonis auxilium efficax ad agendam pœnitentiam, ſi in eis talia ſigna fierent (quidquid tale auxilium efficax ſit,) & in illo propoſito cognouiſſe illam conditionalem, quia ratione illius habebat infallibilem veritatem, neque aliter illam habere potuiſſet. Sed, vt omittam, tum quòd tale propoſitum conditionatum, & liberum in tali caſu, & materia gratis confingitur, tum etiam, quòd ille modus præſcientiæ repugnat cum contingentia veritaris cognitæ, de quibus in diſcurſu capitis generaliùs dicemus; ſpecialiter repugnat illa reſponſio intentioni Chriſti in illo loco, & circunſtantiis prædictionis eius. Quia ſic immeritò Chriſtus exprobraſſet Iudæos comparatione Gentilium, ſi illi eſſent conuertendi per aliud auxilium, quod non dabatur Iudæis, ſine quo non ſtabat Iudæos conuerti: ſic enim Iudæi iuſtam reſponſionem habuiſſent, qua reprehenſionem declinarent, & cauſam diſparitatis in ipſum Chriſtum reiicerent. Quin potiùs dicere poſſent, fruſtrà, & fictè tantam vim in ſignis, & virtutibus poſuiſſe, etiamſi coniunctas haberent inſpirationes illis externis ſignis proportionatas, ſi alia Dei voluntas abſoluta non accedat, per quam voluntas audientis determinetur,

Primum teſtimonium Scripturæ. Matth 11.21. Luc.10.13.

Effugium.

Occluditur.

A quia ſine hac parum illa omnia valent, & hæc ſine tot virtutibus, & ſignis ſufficeret.

3. Igitur ſiſtendum eſt in illis virtutibus, & præuenientibus auxiliis, quæ Iudæis data ſunt, ita vt illa verba Chriſti, *Si in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te*, præcisè & excluſiuè intelligantur. nam ſi aliquid aliud, & efficacius dandum Tyriis, & Sidoniis Chriſtus ſubſtituit, non eſt ſincerè loquutus, nec iuſtam obiurgationem Iudæis obiecit. Sed ad hoc etiam reſpondent, obiurgatos comparatione Gentilium, non quia non fuiſſet tunc maius, & efficacius internum auxilium dandum Gentibus, ſed quia Iudæi indigniores ad illud recipiendum ſe reddiderunt. Hæc autem reſponſio textus, aut intentioni Chriſti conſentanea non eſt, quia non de prioribus peccatis, ſed de præſenti obduratione, & incredulitate eos obiurgabat; neque reprehendit Iudæos propter præcedentia peccata vt priùs commiſſa, ſed propter duritiam cordis, & firmam ad ſua peccata adhæſionem voluntariam, quam tunc habebant, & quam non habuiſſent Tyrij & Sidonij, ſi apud illos ſigna fierent, præterquam quòd illa euaſio non poteſt accommodari ad auxilium efficax quacumque ratione explicatur. Nam ſi conſiſtat in phyſica Dei prædeterminatione, vel in ſola abſoluta Dei voluntate, neutra pendet ex diſpoſitione hominis, vt lib. 5. oſtendemus, & ideo nec datur propter dignitatem hominis, nec propter indignitatem negatur. Et quamuis aliquod auxilium ex ſe efficax negaretur propter præcedens peccatum, hoc ipſum reuocandum erit, iuxta illam ſententiam in præuiam voluntatem, & determinationem Dei, quam pro ſolo ſuo arbitrio facit, à qua ſemper ſumi poteſt ſufficiens excuſatio talis exprobrationis, vt in lib. 3. latè dicemus. Si verò auxilium efficax conſiſtit in vocatione congrua, hæc ſupponit ſcientiam conditionatam, vt in ſuperiori capite dicebam, & quando vocatio non eſt efficax, id non prouenit ex Deo, ſed ex homine, & non prouenit formaliter, (vt ſic dicam) ex præcedentibus malis meritis, ſed ex actuali repugnantia, quam homo præbet vocationi. Hanc ergo præuidit Chriſtus, non fuiſſe futuram in Tyriis, & Sidoniis, & ideo vocationem, ſi daretur, futuram fuiſſe in illis congruam. Sed de his latiùs in citato loco lib. 5. vbi Auguſtini, & aliorum Patrum auctoritate vim, & efficaciam huius loci confirmabimus, & has euaſiones varias eſſe oſtendemus.

Verba Chriſti, ſi in Sidone, &c. intelligenda præcisè, & excluſiuè alterius auxilij, alioqui Chriſtus nõ eſſet ſincerè locutus.

Altera euaſio.

Pugnat cum textu & intentione Chriſti.

Infrà lib. 5. cap.18. ad 21.

4. Secundò argumentamur ex alio principali loco, & reuelatione facta Dauidi 1. Regum 23. de aduentu Saulis in Ceilam, ſi Dauid ibi expectaret, & traditione virorum Ceilæ, ſi Saul veniret, ſupponendo etiam, vt dicti Auctores nobiſcum admittunt, illam fuiſſe reuelationem certam, & infallibilem ex ſcientia certiſſima illarum conditionalium veritatum. Nam illa ſcientia non potuit fundari in decreto libero abſoluto Dei, quandoquidem effectus non erat aliquando futurus verè, & ſecundùm actualem exiſtentiam, vt per ſe patet. Neque etiam potuit illa ſcientia ſupponere decretum liberum conditionatum, quo nimirum Deus ex ſe ſimpliciter prædefinierat, vt ſi Dauid expectaret, Saul veniret, & ſi Saul veniret, Ceilitæ traderent Dauid. Nam, vt omittam alia, quæ generatim dici poſſent de otioſitate, vt ſic dicam, & indecentia talium decretorum conditionatorum, quæ neque in Scriptura, neque in effectibus diuinæ prouidentiæ fundari poſſunt: in hoc particulari caſu, & ſimilibus, eſt ſpecialis repugnantia, & in-

Secundum teſtimonium 1.Reg.23.

Decreta libera conditionata in quibus aduerſarij fundant hanc ſcientiam, otioſa & indecẽtia ſunt, & contraria diuinæ bonitati, maximè circa actus malos conditionatè præſcitos, quod deinceps fusè probatur.

decentia contra diuinam bonitatem, quia actiones illæ, vel Saulis veniendi ad capiendum Dauid Ceilæ permanentem, vel Ceilitarum tradendi Dauid in manus Saul, erant peccaminoſæ, & contra iuſtitiam; ergo contra bonitatem Dei eſt dicere, Deum ex ſe decreuiſſe mouere Saulm, & Ceilitas, vel excitando, vel prædeterminando voluntates eorum, ſiue ad volendum obſidere ciuitatem in odium, & comprehenſionem Dauid, ſiue ad volendum tradere Dauid obſeſſum in manus iniuſtiſſimi perſecutoris.

5. Reſponſio communis.

Reſpondere ſolent hoc non eſſe inconueniens reſpectu illarum actionum pro materiali, quia non oportet, vt Deus illas præfiniat formaliter quatenus peccaminoſæ ſunt, quod ſolùm diuinæ bonitati repugnat. Quia, vt dicti Auctores cenſent, non ſolùm ſub conditione, ſed etiam abſolutè præfinit Deus omnes actiones liberas peccaminoſas, quæ in quouis tempore fiunt, & voluntatem creatam ad illas prædeterminat, prout actiones reales, & liberæ ſunt, licèt vt non ſunt malæ, ſeu deficientes.

Refellitur.

Nos verò in primis credimus, repugnare hoc maximè diuinæ bonitati, qua, cùm malitia ſit inſeparabilis à tali actione hîc, & nunc circa talem materiam liberè facta, impoſſibile eſt, Deum ex ſe velle determinare voluntatem hominis hîc, & nunc ad talem actionem circa talem materiam prohibitam, vel ex ſe rectæ rationi contrariam, quin conſequenter, & moraliter velit, quidquid cum tali actione neceſſariò coniunctum eſt. Nam etiam naturalis Philoſophia docet, qui dat formam, dare conſequentia ad formam; & moralis docet, eum velle malitiam, qui vult actum, à quo inſeparabilis eſt malitia.

Deum non prædeſtinare actiones prauas definiturà Concilio Arauſic.

Deinde credimus repugnare hoc Conciliis & Patribus definientibus Deum non prædeſtinare actiones prauas. Nam Concilium Arauſican. can. 25. anathema dicit in eos, qui dicebant, aliquos eſſe ad malum prædeſtinatos a Deo. quod de malo culpæ intelligendum eſt, & de prædeſtinatione ad illas actiones, per quas ſi fiant, ineuitabiliter culpa committitur. Neque enim poterat Deus aliter homines ad malum prædeſtinare, niſi ad tales actiones ad eos prædeſtinando, & præparando, & ideo

Idem aſſerit D. Proſper.

Proſper de ipſis actionibus, & affectibus liberis, quibus homines peccant, dicit ad obiect. Vincent. cap. 6. *Quòd ſicut Deus non indidit malo Angelo illam voluntatem, qua in veritate non ſtetit, ita nec hominibus illum affectum, quo diabolum imitarentur, inſeruit*; & cap. 7. *nullo modo credendum huiuſmodi homines in hanc deſperationem ex Dei voluntate cecidiſſe*; & cap. 10. inde probat, Deum non eſſe auctorem alicuius malæ actionis, quia eius prædeſtinatione nunquam extra bonitatem, nunquam extra iuſtitiam. At certè actus peccati etiam pro materiali extra iuſtitiam eſt, & infrà alia afferemus.

6. Specioſum ſubterfugium.

Solent autem aduerſarj ad vitandam verborum inuidiam, dicere, præcognouiſſe Deum talem actum peccaminoſum, ſi talis occaſio occurreret in permiſſione, ſeu in propoſito, quod habuerat permittendi illum actum, & non dare auxilium efficax ad vitandum illum ſi talis conditio impleretur. Et rationem reddit Bannez, quia voluntas creata, niſi à Deo efficaciter determinetur ad bonum, infallibiliter deficiet circa quamcunque honeſtam materiam.

Eripitur exemptâ laruâ acuto dilemmate.

Sed hæc reſponſio vel intelligitur de permiſſione merè negatiua ex parte obiecti talis diuini propoſiti, id eſt, quòd ad neutram partem velit de ſe determinare voluntatem; vel intelligitur de tali permiſſione, quæ ſupponat, ſeu includat poſitiuam determinationem ad actum repugnantem præcepto, ſeu honeſtati. Si hoc ſecundum dicatur, A hæc reſponſio non eſt alia à præcedenti, ſed palliatur nomine permiſſionis, ne ſcandalizentur audientes, ſi dicatur Deus ex mera ſua voluntate decreuiſſe determinare hominum voluntates ad actus peccatorum. Vnde illa, quæ dicitur permiſſio reſpectu malitiæ, reuera non eſt permiſſio, ſed virtualis volitio. Nam Deus iuxta illum modum dicendi non tantùm decreuit non dare auxilium efficax ad honeſtè operandum, ſed etiam decreuit dare motionem efficacem ad talem actum in tali materia, ex quo neceſſariò reſultat deformitas peccati: ſequitur ergo per quandam connexionem, ac conſecutionem ex illo decreto Dei; non eſt ergo vera permiſſio, B ſed virtualis prædefinitio ipſius malitiæ, & ideo mirum non eſt, quòd ex tali decreto, ſeu permiſſione agnoſcatur infallibiliter peccatum futurum. At verò talis modus decreti, ſiue nomine præfinitionis, ſiue nomine permiſſionis ſignificetur, repugnat profectò diuinæ ſapientiæ, & bonitati. Sic enim dixit Proſper ſentent. 4. ad Gallos, *Non eſſe catholicum dicere, quòd, qui non credunt Euangelicæ prædicationi, ex Dei prædeſtinatione, & conſtitutione non credunt.*

Idem Proſper.

7. Altera pars dilemmatis.

Si verò ſit ſermo de priori permiſſione negatiua, in primis etiam illud eſt falſum, & quòd Deus quando permittit peccatum, ex ſe definiat non dare C homini auxilium per ſe efficax, & neceſſarium ad vitandum peccatum; repugnat enim hoc ſufficientiæ gratiæ, & poſſibilitati non peccandi, & illi principio tradito à Patribus, & Concil. Trident. quòd Deus neminem deſerit, niſi priùs deſeratur ab ipſo, de quo ſpecialiter videri poteſt Chryſoſtomus hom. 67. in Ioan. præter ea, quæ in lib. 3. & 5. dicturi ſumus de illo.

Chryſoſtom. *infra lib. 3. c. 11. lib. 5. à cap. 10.*

Deinde etiam poſito illo modo permiſſionis non poteſt illa cognoſci, quid faciet humana voluntas in tali euentu, ſed ſolùm quid non faciet. Probatur primò ad hominem, quia vt aliquid faciat, indiget prædeterminatione, & prædeliberatione Dei; ſed Deus per illam negatiuam permiſſionem non deliberauit dare prædeterminationem ad oppoſitum actum, neque ad al- D terum oppoſitorum, vt ſupponitur; ergo ex vi illius decreti non poteſt cognoſci, quid ſit voluntas creata in tali occaſione volitura.

Impugnatur acriùs.

Secundò argumentor ſimpliciter, quia vel Deus in illa voluntate permittendi ſiſtit omnino in negatione, ita vt ſolùm velit non determinare ad actum bonum, neque ad malum, neque etiam offerre ſufficientem concurſum ad aliquem actum; & ſic non ſolùm non cognoſcet in tali permiſſione aliquem actum futurum, ſed potiùs agnoſcet carentiam omnis actus, non vt contingentem, ſed vt neceſſariam, & conſequenter non cognoſcet futurum peccatum, quia talis carentia in tali homine non erit culpabilis, cùm non ſit in illius poteſtate habere actum. Vel Deus pemittendo non ſe habet adeò negatiuè, quin quantum ex ſe offerat concurſum ſufficientem, quo voluntas E velit aliquid arbitratu ſuo, & tunc impoſſibile eſt in tali permiſſione præcisè ſpectata determinatè ſcire, quid volet illa voluntas, quia illud decretum permiſſiuum Dei tam indifferens eſt, ſicut ipſa voluntas hominis, ſed in voluntate hominis id non poteſt cognoſci, vt maximè aduerſatij concedunt; ergo nec in tali decreto.

8. Graue incommodum ex prædicta ſolutione.

Et in hoc ſenſu falſum omnino eſt dicere, voluntatem creatam infallibiliter determinari ad malum, niſi efficaciter prædeterminetur ad bonum, quia perinde eſt, ac dicere voluntatem creatam ex ſe, & natura ſua eſſe determinatam ad malum, quod ſecundùm fidem dici non poteſt. Sequela patet, quia vel voluntas non prædeterminata poteſt ſe ad aliquid determinare, vel non poteſt. Si non poteſt; ergo

ergo licèt non prædeterminetur ad bonum, ex vi illius negationis non determinabitur ad malum, niſi ad illud prædeterminetur: ſicut etiam è contrario licèt non prædeterminetur ad malum, non determinabitur ad bonum, niſi ad illud prædeterminetur; ergo de ſe eſt indifferens ad vtrumque, neque in ſola negatione prædeterminationis ad bonum poteſt eſſe certa determinatio ad malum. Vel poteſt voluntas ſine præuia determinatione ad aliquid liberè determinari, & tunc etiamſi non prædeterminetur ad bonum, poterit ſimpliciter ad illud determinari,& non ad malum, aliàs apertè ſequitur illam de ſe eſſe ad malum determinatam,niſi per contrariam prædeterminationem detineatur, & quaſi à ſua naturali inclinatione extrahatur,quod dici nullo modo poteſt, nec ratione creationis ex nihilo, quia eſt contra bonam naturæ inſtitutionem, nec ratione peccati originalis in nobis, quia eſt incidere in errorem in præcedenti Prolegomeno reprobatum, quòd peccatum originale abſtulit libertatem ad operandum bonum.

9. Teſtimonia ex aliis Scripturæ locis.

Tertiò poſſumus ſimilem probationem ſumere ex aliis teſtimoniis Scripturæ, quibus veritatem huius ſcientiæ confirmauimus,ex quibus tertium omitto, quia in illo facilè dici poteſt, decreuiſſe Deum lenire, & mutare cor Regis Babylonis, ſi Sedecias ſe illi dedidiſſet: quamuis enim id probari non poſſit, neque etiam à nobis improbari poteſt, quia potuit Deus id decernere abſolutè, quia ſine peccato fieri poterat, & poſtea poſſet idem facere ſine læſione libertatis, per aliquam motionem, & cogitationem congruam. Omiſſo ergo illo loco, alter ex Actibus videtur ſatis efficax, virtute enim continet conditionalem hanc propoſitionem à Deo reuelatam, *licèt maneas, & prædices in Hieruſalem,non credent*; hæc autem non potuit cognoſci in decreto abſoluto, quo Deus ex ſe,& ante omnem præſcientiam efficaciter decreuerat,vt illi non crederent, etiamſi illis Euangelium prædicaretur. Alioqui veritas illius conditionalis reduceretur in voluntatem Dei, vt in cauſam propriam,& primariam,non in voluntates proprias talium hominum, atque ita verè dicere poſſemus; ideo Iudæi Hieroſolymis exiſtentes non crederent,etiamſi Paulus illis prædicaret,quia Deus decreuerat,vt non crederent. Hoc autem nihil aliud eſt quàm dicere, homines ex Dei prædeſtinatione non credere, quod à Proſpero in ſentent. 14. ad cap. Gallor. ſuprà citata damnatum eſt. Non ergo ideo Deus vidit, illos non fuiſſe credituros, prædicante Paulo, quia ipſe facturus erat, vt non crederent,etiamſi Paulus prædicaret; non credere enim,aut nolle credere, non eſt opus Dei, nec obiectum dignum diuini abſoluti decreti: præuidit ergo ante illum tale decretum, illos ſua mera voluntate non fuiſſe credituros, ſi talis conditio poneretur.

Ierem. 38. 17.

Actor. 22. 18.

D. Proſper.

10. Occupatur reſponſio.

Scio hîc etiam eſſe dicturos, anteceſſiſſe decretum,non quo voluit Deus facere, vt non crederent, ſed quo voluit non facere, vt crederent. Sed hoc vel nihil eſt,vel in idem reuoluitur. Nam ſi velle non facere nihil aliud ſit, quàm nolle dare extraordinarium auxilium, quod eſſet congruum, vel quod alio quouis modo faceret, vt crederent, non eſſet tamen de ſe ſimpliciter neceſſarium ad credendum; ſic facilè admitti poteſt, habuiſſe Deum tale decretum,tamen illud non ſufficit, vt in eo infallibiliter præuideret Deus, illos homines non fuiſſe credituros,prædicante Paulo,quia ſine tali auxilio haberent homines ſufficientem vocationem, & auxilium, quo poſſent credere ſi vellent; ergo etiamſi non eſſent habituri maius auxilium ratione prædicti decreti, & illo ſtante adhuc erat contingens, & de ſe incertum, an illi eſſent credituri, necne; ergo in illo decreto non poterat incredulitas illorum infallibiliter præuideri. Declaratur,nam hæc conditionalis, ſi Deus decreuit non dare copioſius auxilium ad aliquem actum, quàm ſit ad illum neceſſarium, non fiet, non eſt vera ex vi illationis, quia non repugnat fieri cum ſolis neceſſariis, & quia ex negatione cauſæ non adæquatæ,ſeu non neceſſariæ, non ſequitur negatio effectus. Ergo ſi illud decretum ſolum eſt de non dando auxilio extraordinario, ſeu copioſiori,quàm ſit neceſſarium ſimpliciter ad credendum, ex illo non infertur per neceſſariam conſequentiam,negatio credendi; ergo nec poteſt in illo decreto infallibiliter videri. At ſi decretum illud fuit de non dando auxilio ſimpliciter neceſſario ad credendum, profectò illud decretum fuit faciendi,vt illi homines non crederent, quia negatio actus non fit per poſitiuam actionem,per ſe loquendo, & ex vi negationis, ſed fit per ablationem cauſæ,vel influxus neceſſarij ad actum;ergo ſi Deus ex ſe ſupponitur habuiſſe decretum non dandi auxilium neceſſarium ad credendum, planè ſupponitur decretum, quo ſtatuit facere,vt non crederent, eo modo, quo hoc factibile eſt. Quòd ſi cum illa negatione iungatur voluntas non credendi, hæc non poterit præuideri in ſolo decreto purè negatiuo ex parte obiecti,ſed oportebit addere decretum determinandi voluntatem hominis ad volendum non credere, quod plus eſt, quàm velle facere, vt non credant, & magis Deo repugnat, in præcedenti teſtimonio declaratum eſt.

Hæc propoſitio non eſt vera vi illationis, ſi Deus decreuit non dare copioſius auxilium ad aliquẽ actũ, quàm ſit ad illum neceſſarium, non fiet.

Ex negatione cauſæ nõ adæquatæ, ſeu non neceſſariæ, non ſequitur negatio effectus.

11. Ratiocinatio efficax in formâ, ex cæteris Scripturæ & Patrum locis deſumpta.

Quartò ad hunc modum induci poſſunt cætera teſtimonia, non ſolùm quæ ex Scriptura, ſed etiam,quæ ex Patribus allegauimus,poſſumúſque omnia ad hoc argumentum reducere. Omnis conditionalis propoſitio de futuro actu libero eſt de actu malo, aut de bono, & de vtroque actu Deus habet talem præſcientiam certam, ſed malus non poteſt in decreto antecedente præſciri; ergo, vt cognoſcatur bonus, vel non eſt neceſſarium decretum, vel illudmet decretum, ne tollat libertatem, debet ſupponere conditionatam ſcientiam alterius veritatis. Maiorem admittunt aduerſarij, cum quibus nunc diſputamus,& probata eſt omnibus teſtimoniis in duobus præcedentibus capitibus adductis. Minor quoad primam partem de actibus malis probata eſt in ſecundo, & tertio teſtimonio proximè ponderatis, quia tale decretum non poteſt eſſe merè permiſſiuum,ſed neceſſe eſt, vt ſit prædeſtinatiuum, vel,quod idem eſt, prædefinitiuum ſaltem ipſius actus, qui vocatur materiale peccati,vt à me ſatis probatum eſt. Repugnat autem, vt decretum Dei ſit prædeſtinatiuum actus mali. nam prædeſtinatio mali, etiam pro materiali non poteſt Deo tribui, vt probaui. Et addi poteſt alia ſententia Proſperi ſexta ad Gallos,in qua dicit,non eſſe Catholicum, qui aſſerit,*prædeſtinationem in homine operari ſiue ad malum,ſiue ad bonum. Nam prædeſtinatio ſemper in bono eſt,quæ peccatum ſola voluntate commiſſum, aut remittendum nouit cum laude miſericordiæ, aut puniendum cum laude iuſtitiæ.* Vnde rectè dixit Fulgent. lib. 1. ad Monimum cap. 13. *Poſſet aliquod peccatum ex prædeſtinatione Dei eſſe, ſi poſſet aliquis homo iuſtè peccare.* quod eleganter proſequitur vſque ad cap. 17. Et ſimili modo poſſemus nos dicere, poſſet actus

Confirmatur minor iterũ authoritate Proſperi.

Fulgent.

actus peccati ex prædeſtinatione Dei eſſe, ſi poſſet iuſtè fieri, cùm tamen inſeparabiliter habeat adiunctam malitiam, nullo modo poteſt ex prædeſtinatione fieri, & conſequenter nec in præuio decreto cognoſci.

Argumentũ ad hominẽ contra Aluarem.

12. Et quamuis de hac re in lib. 3. & 5. ex profeſſo dicturus ſim, nunc ad hominem libet argumentari; quia D. Aluarez de hac ipſa ſcientia conditionata diſputans, duplex Dei decretum diſtinguit, vnum formale, & aliud virtuale: formale per ſe ſatis clarum eſt; virtuale verò eſſe dicit, quod in alio virtute continetur, quia in obiecto eius virtute, ſeu implicitè clauditur, ſicut in voluntate (ait) comedendi carnes in die Veneris, includitur virtute voluntas offendendi Deum. Cùm ergo ipſe ſupponit hæc decreta virtualia in Deo, profectò negare non poteſt, quin ſi Deus abſolutè prædefiniuit, ac voluit, vt in tali opportunitate, & occaſione ſi occurreret, homo haberet conſenſum in obiectum, cui inſeparabiliter eſt connexa malitia, negare non poteſt quin habuerit virtuale decretum ipſiuſmet malitiæ. nam virtute continetur in illo obiecto formaliter volito. Admittere autem talem voluntatem in Deo, etiam virtualem ex certa ſcientia, & cognitione omnium proprietatum, quæ in illo obiecto virtute, ſeu implicitè continentur, profectò multum derogat diuinæ bonitati. Non ſunt ergo talia decreta circa tales actus malos in Deo admittenda. Et quod de actibus poſitiuis dicimus, intelligendum eſt etiam de omiſſionibus actuum etiam voluntariis, ac liberis, quando tales ſunt, vt cum indiuiduo, & liberè cum tali ſcientia, vel negligentia contra præceptum ſuo modo fiunt, inſeparabilem malitiam habent, tunc enim eadem ratio verſatur, vt intuenti facilè patebit.

Non ſolùm formale, ſed etiam virtuale decretum circa malitiã peccati derogat Diuinæ bonitati.

Robur noſtræ argumentationis ex Patribus vberiùs declaratur.

13. Hoc ergo fundamento firmiſſimo ſuppoſito, optimè argumentamur ex teſtimoniis omnium Patrum, qui in Deo ponunt hanc ſcientiam conditionatam, etiam circa peccatum, & actum malum, & circa omiſſiones etiam malas, non enim poſſunt talia teſtimonia intelligi de præſcientia ſupponente decretum prædeſtinans huiuſmodi actus, quia hoc & aliis eorum ſententiis, & veritati multum repugnat; ergo ſicut illa teſtimonia cum aliis ex Scriptura adductis in cap. 2. de actibus peccatorum, probant dari in Deo hanc ſcientiam, ita probant, non fundari in antecedente decreto, quia permiſſiuum purum non ſufficit, niſi vel ſupponat aliunde eandem præſcientiam, vel aliquam voluntatem abſolutam, ac prædeſtinantem includat, vt probaui. Similiter idem docet Auguſtinus vbicumque ait, Deum velle hominem iuſtum in vita conſeruare vſque ad illud tempus, in quo præſcit eum peccaturum, & ſimilia ponderata in cap. præcedenti, in quatuor prioribus teſtimoniis Auguſtini. Nam illa ſcientia non poteſt ſupponere decretum efficax ex parte Dei, etiam ſub conditione ex parte obiecti, quia eandem indecentiam, & repugnantiam cum diuina bonitate includit. Idémque eſt de illa præſcientia, quòd homo non ſit conſenſurus, licèt vocetur, de qua loquitur Anſelmus Matth. 6. quia etiam illa reſiſtentia, ſeu negatio conſenſus eſt peccaminoſa, nec poteſt Deus ex ſe illam velle, maximè cùm ſit contraria generali eius intentioni. Poſſumúſque in hunc modum hanc partem confirmare, primò, quia Patres admittunt, & ſupponunt hanc conditionatam præſcientiam peccati futuri ſub conditione etiam in electis, in quibus non permittit electionem impleri, ne peccatum ſub conditione præuiſum impleatur, hoc attribuunt magnæ gratiæ Dei; ergo ſupponunt, illud peccatum non fuiſſe futurum ex decreto ipſius Dei, ſed ex pura fragilitate ipſius hominis, cui ſubuenit gratia. nam homo ex ſe non indigebat illa gratia, niſi à Deo ipſo in illo conditionato diſcrimine (vt ſic dicam) conſtitueretur. Vnde cùm Deus in ſecundo illo ſigno determinat homini tollere vitam, ne peccet, non tam illi gratiam concedit, quàm impedit, ne maleficium, quod erga illum cogitauerat, compleatur: quod eſt ſatis violentum remedium, magíſque dignum Deo fuiſſet, non imponere illi homini talem neceſſitatem peccandi, etiam ſub conditione. Non eſt ergo ille modus prouidentiæ Deo conſentaneus, ac ſubinde non eſt ille ſenſus Patrum, ſed planè ſupponunt, hominem ex ſe, & cum communi concurſu de ſe indifferente fuiſſe peccaturum, ſi viueret, & ideo ex miſericordia præueniri, vt potius prœmaturè moriatur, quàm poſtea peccet.

August.

Anſelm.

Confirmatio prima. Admittẽdus eſſet modus Prouidentiæ minùs Deo cõſentaneus.

Secundò poteſt vlteriùs declarari, quia ſicut multos rapit, quos præſcit fuiſſe peccaturos, ſi viuerent, ita etiam multos in vita conſeruat præſciens ſimiliter fuiſſe peccaturos, quod euidenter docet Auguſtinus in eiſdem locis de corrept. & grat. cap. 8. & de dono perſeuer. cap. 9. & aliis; ergo ſicut primum cognoſcit in decreto conditionato, ita etiam hoc poſterius; ergo ſicut Deus rapit illum, ne cadat, ita hunc conſeruat, vt cadat: hoc autem abſurdiſſimum eſt, & contra Auguſtinum lib. . contra Iulian. cap. 8. in fine, dicentem: *Non ideo creat pecora in armentis, & gregibus impiorum, vt Dæmonibus immolentur, quamuis hoc eos nouerit eſſe futuros.* Quod ideo verum eſt, quo Deus non decreuit, vt impij immolarent pecora Dæmonibus, nec facit, vt id faciant. Nam ſi hoc ex ſe, & abſoluta voluntate decreuiſſet, profectò etiam crearet armenta, vt illa ſua voluntas impleretur. Sic ergo nos dicimus, ſi Deus præſciret, hominem, ſi viuat, commiſſurum eſſe actum peccati, quia ipſe Deus ita determinauit ſub eadem conditione, quando poſtea vult antecedens impleri, id eſt, hominem viuere, id velle, vt homo ille cadat, & efficaciam ſui primi decreti in illo oſtendat; eſt ergo indignum Deo talia decreta illi tribuere. Vnde Auguſtinus in verbis citatis, quamuis de præſcientia abſoluta loqui videatur, tamen vt ſupponere videatur conditionalem, qua Deus voluit creare armenta, etiamſi præſciret, quòd ſi illa crearet, eſſent immolanda Dæmonibus. Et ipſam ſcientiam abſolutam talium peccatorum ſupponit, non eſſe in decreto, quo Deus ante illam præſcientiam abſolutè decreuiſſet, vt homines talia facerent. Nam ſi crederet in Deo eſſe tale decretum, non eſſet, cur negaret; imò negare non poſſet, Deum creare armenta talium hominum, vt materiam haberent, ex qua ſuum primum decretum infallibiliter implerent.

Cõfirmatio ſecunda. 14.

Auguſt.

Deus neminem conſeruat vt cadat.

Tertiò ſunt maximè ponderanda teſtimonia, in quibus Patres rationem inquirunt, cur Deus hominem, vel Angelum creauit, quem præſciebat peccaturum. Nam in tali præſcientia fingi non poteſt antecedens decretum conditionale, in quo fundetur. Oportebit enim ſupponere, Deum prius ratione, quàm abſolutè decreuiſſet creare Angelum, ſecum ita ſtatuiſſe, ſi talem Angelum, vel hominem creauero, illum peccare permittam, illa vtique permiſſione, quæ includat abſolutum decretum determinandi voluntatem talis hominis, vel Angeli ad actum habentem connexam ineuitabiliter

Tertia confirm. 15.

Quale decretum indignum Deo tenerentur admittere aduerſarij.

tabiliter malitiam peccati. Hoc ſuppono tanquam manifeſtum in illa ſententia, ex quo inferatur infallibiliter illa conditionalis illatiua, ſeu ex vi illuſionis, vt in illa ſententia ſupponitur neceſſarium. Talis autem cogitatio habet repugnantiam ad diuinam bonitatem, quam ſatis ponderauimus, & per ſe ſtatim occurret cuilibet attentè conſideranti. Habet etiam difficultatem de neceſſitate peccandi, quæ inde ſequitur, & eſt contraria libertati, vt ex Prolegomeno præcedenti facilè poteſt intelligi. Sed hæc prætereo, & in auctoritate Patrum inſiſto, eſt enim illa cogitatio euidenter aliena à mente Sanctorum illam quæſtionem, vel rationem inquirentium; nam ſi præſcientia peccati ſub conditione futuri ſupponit decretum illud, in quo eius veritas, & illatio fundatur, potiùs quærenda eſſet ratio, cur Deus ſatis decretum habuerit. nam ibi eſſet ſola ratio admirationis, & difficultatis, & ſine dubio eſſet maxima, & iudicio meo inexplicabilis, quando Deus, cùm ſit ſummè bonus, & ſapiens, ſola libertate, & nulla occaſione ſumpta ex determinatione creaturæ talem determinationem ex ſe habuerit. At Patres nullam quæſtionem de hoc mouerunt, nec rationem talis decreti dare tentarunt; ergo ſignum eſt illam præſcientiam, quam ſupponunt, eſſe ſimplicem ſcientiam quaſi naturalem in ordine ad decreta libera diuina, quia ante illa ſupponitur, & ea nonobſtante, decreuit Deus hominem liberè creare, & illi præceptum imponere, & ſuæ libertati eum committere, & hoc eſt primum decretum liberum, quod Sancti circa creationem hominis, vel Angeli ponunt, & ideo de illo ſolo rationem reddunt, cur illa præſcientia ei non obſtiterit, quia malitia (inquiunt) hominis illo modo futura non potuit vincere bonitatem Dei, nec debuit puniri antequam fieret. Quæ rationes nullo modo accommodari poſſunt ad illud conditionatum decretum, vt conſtat; eſt ergo ille modus explicandi dictam præſcientiam in illo caſu alienus à mente dictorum Patrum, & per ſe incredibilis, cùm nulla auctoritate nitatur, & ſit de re obſcuriſſima pendente ex ſola libertate Dei, & habente alias difficultates, & incommoda, quæ inſinuauimus.

Quare Deus illud habuerit, difficultas inexplicabilis, ideo intacta Patribus quòd tale decretũ conditionatum ab eorum mente ſit alienum.

16\. Venio ad alteram partem de hac præſcientia prout à Patribus eſſe dicitur de bonis actibus ſub conditione futuris. In quo in primis conſideranda eſt illa præſcientia, quam Sanctus Auguſtinus antecedere ſupponit ad congruam vocationem, nimirum, quia præſcit Deus quis modus vocationis erit congruus alicui, vt vocationem non reſpuat. quod etiam aliis allegatis locis dixit Chyſoſtomus, Deum aliquos ex gratia tunc vocare, quando eos ſcit obtemperaturos. Nam illa præſcientia, vt oſtendit, non poteſt eſſe abſoluta, cùm hæc ſequatur ad propoſitum, ſic vocandi, vt conſtat; eſt ergo ſcientia conditionata. Et non poteſt fundari in conditionato decreto. Primò, quia non fundant Patres congruitatem vocationis in decreto, ſed in quadam attemperatione vocationis ad talem voluntatem taliter affectam, & tali tempore cum talibus circunſtantiis præcognitam, quam Deus infinita ſua ſapientia intimè proſpiciens intuetur in tali opportunitate eſſe obtemperaturam, vt videre licet in Auguſtino locis allegatis, & præcipuè in dicto cap. 14. de dono perſeuer. vbi ex eo, quòd Deus aliquos vocat prout nouit eis expedire, infert, *eſſe in aliquibus naturaliter munus quoddam intelligentiæ, quo præmoueantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant.* In qua illatione apertè ſentit veritatem illius conditionalis, *ſi iſte ita vocetur, conſentiet*, non fundari in antecedente decreto Dei prædeterminante, illud enim in quocumque homine cuiuſcumque conditionis, vel ingenij ſemper erit efficax: ſentit ergo Auguſtinus illam præſcientiam nullum ſupponere decretum, à quo habeat vocatio illam congruitatem, ſed hanc ſumi ex coaptatione ad tale ingenium cum aliis conditionibus, quibus perſpectis Deus infinita ſua ſcientia veritatem futuri conſenſus intuetur.

Præſentia actus boni ſub conditione futuri non fundatur in decreto conditionato ſecundùm Patres.

Primò, quia Patres fundant cõgruitatem vocationis non in decreto, ſed in quadam attemperatione vocationis cum voluntate in his circumſtantiis.

Supràcap. 3.

17\. Secundò idem probamus ratione, quia hæc conditionata ſcientia, quam Auguſtinus, & alij Patres ſupponunt, ante vocationem præcedit ſecundùm rationem ad propoſitum abſolutum dandi vocationem; ergo nullum aliud decretum ſupponit vel abſolutum, vel conditionatum. Maior euidẽs eſt ex teſtimoniis, & ſtatim ampliùs probabitur; conſequentia verò quoad priorem partem de decreto abſoluto probatur, quia vel illud eſſet in Deo per modum intentionis dandi homini conſenſum liberum in fidem, vel quid ſimile, vel eſſet per modum executionis, ita vt eadem volitio, ſit effectio ipſiuſmet conſenſus hominis, vel ſaltem motionis prædeterminantis ad illam. Prior actus non ſolùm eſſe poteſt in Deo ante præſcientiam abſolutam futuri conſenſus, ſed etiam eſt probabile ſemper præcedere in actibus bonis, & maximè in ſupernaturalibus, quia poteſt illos Deus prædefinire, & prædeſtinare, antequam abſolutè præſciat illos eſſe futuros. Nihilominus tamen hæc prædefinitio Dei ſupponit ſcientiam conditionatam in Deo, qua nouit, quòd ſi hominem efficaciter moueat, aut vocet tali modo, infallibiliter conuertetur. quam præſcientiam negare non poſſunt aduerſarij, tum quia per ſe eſt neceſſaria ad talem actũ intentionis abſolutum prudenter habendum, quia nemo poteſt ſpecialiter intendere, ſeu abſolutè velle conſequi aliquem finem, niſi media, quibus illum conſequuturus eſt, habeat præcognita. Vnde vt intentio ſit infallibilis, neceſſe eſt vt media præcognoſcantur, vt infallibiliter efficacia ad conſequendum finem. Hæc autem præcognitio ſiſtit in hac conditionali, ſi vſus fuero his mediis, conſequar finem, & in præſenti reuocatur ad iſtam, ſi ita vocauero hunc hominem, conſentiet. Tum etiam, quia dicunt auctores contrariæ opinionis, conſenſum infallibiter ſequi ex motione phyſicè prædeterminante; ergo antequam Deus habeat intentionem ſaluandi, vel faciendi illum credentem, habet ſcientiam huius conditionalis: Si dedero huic talem motionem, ſaluabitur, vel credet. Atque hinc facilè probatur altera pars de decreto exequente, qua omne volitum eſt præcognitum, etiam in Deo: ſed Deus vult dare illam vocationem, vel motionem, vt congruam, & efficacem; ergo præcognouit illam vt talem; ergo antequam velit illam dare præſcit, quòd ſi illam dederit, habebit effectum, quod, vt probaui, negare non poſſunt etiam aduerſarij. Vnde quoad hoc ſolum eſt differentia, quia nos ponimus illam ſcientiam non ex vi illationis ex tali conditione: ipſi autem debent illam admittere ex vi illationis; & ita quantum ad hoc punctum reuocatur diſſenſio ad quæſtionem de prædeterminatione phyſica tractanda ex lib. 3. per medium, vt latiùs in lib. 5. per totum. Iam verò probatur prior conſequentia quoad decretum conditionatum liberum, quod in Deo præcedere debeat ad talem ſcientiam, & primò in ſententia aduerſariorum eſt euidens, quia ſcientia illa, quam declaraui, habetur ex vi illationis, vnde pertinet ad ſciẽtiam ſimplicis intelligentiæ omnino neceſſariam; ergo nullum ſupponit decretum

Secundò idem ratione oſtenditur.

Prima pars conſequẽtiæ de decreto abſolutè probatur.

Scientia cõditionata per ſe eſt neceſſaria ad actum intẽtionis abſolutum prudenter habendum circa actus bonos.

Eſt etiam neceſſaria ad decretum exequens.

Prima pars conſequentiæ de decreto conditionato.

decretum liberum, ſicut ſcientia huius conditionalis: ſi Sol creatus fuerit, illuminabit; vel ſi voluero creare mundum, incipiet eſſe, & quælibet ſimilis eſt in Deo ante omne decretum liberum: non eſt autem minus neceſſaria illa conditionalis in vi illationis, ſi dedero huic homini motionem prædeterminantem, conſentiet; ergo etiam illa non ſupponit decretum liberum conditionatum; ſed potiùs in ſuo obiecto includit illud, non vt iam exiſtens, quoad liberam determinationem, cum reſpectu rationis, ſed vt poſſibile noſtro modo concipiendi; ſicut intelligimus nunc fuiſſe in Deo poſſibile decretum liberum creandi alium modum, quod de facto non fuit. In noſtra verò ſententia probatur, quia vocatio non habet, quòd ſit congrua à phyſica prædeterminatione, neque ex immediata efficacia antecedente diuinæ voluntatis; ergo congruitas vocationis, ſeu efficacitatis eius vt poſſibilis non pendet ex aliquo decreto libero Dei etiam conditionato; ergo nec ſcientia de efficacitate talis vocationis, ſi detur, ſupponit ſecundùm rationem antecedens decretum conditionatum. Antecedens probamus, quia ille modus efficaciæ repugnat libertati, iuxta dicta in Prolegomeno præcedenti, & latiùs dicenda in lib. 5. Conſequentia verò prima eſt per ſe ſatis euidens, quia nihil aliud eſt ſcire hanc conditionalem eſſe veram, ſi hæc vocatio detur, Homo conſentiet, quàm ſcire hanc vocationem cognitam vt poſſibilem, cognoſci etiam vt efficacem poſſibiliter; ergo ſi vocatio non habet hanc efficacitatem vt poſſibilem à libero decreto Dei, ſine illo, & ante illud præſcietur, quia omne, quod eſt poſſibile, præcognoſcit Deus ante omne liberum decretum. Et nihilominus in obiecto illius ſcientiæ includitur aliquod decretum Dei ſub conditione, non tamen prædeterminans phyſicè, ſed offerens concurſum concomitantem, vt ſuprà declaraui. Et ita quoad partem etiam reuocatur tota differentia quæſtionum ad controuerſiam de concurſu Dei præuio, vel concomitante, & de præueniente gratia phyſicè prædeterminante, vel moraliter alliciente, & phyſicè tantùm cooperante, & conſequenter erit differentia in decreto incluſo in obiecto illius ſcientiæ, ſeu in ipſa conditione, quale ſit. Quòd autem hoc decretum vt in re ipſa exiſtens in Deo ſupponatur ad talem ſcientiam, in nulla ſententia dici poſſe videtur.

Quale decretum includatur in obiecto ſciẽtiæ mediæ.

18. Vltimò poſſunt ponderari teſtimonia Patrum, quia ſicut dicunt præcisè Deum hominem iuſtum eſſe lapſurum, ſi viuat, per mortem præuenire illum, ne peccet; ita dicunt præſcire Deum hominem prauum fuiſſe acturum pœnitentiam, ſi viueret, & nihilominus non vult ei concedere vitam, ſed permittere, vt in peccato moriatur. Illa enim præſcientia conditionata de pœnitentia nunquam futura non poteſt fundari in decreto abſoluto, vt per ſe conſtat: conditionatum autem ibi ſuperfluè fingeretur, & ſanè præter intentionem Patrum. nam tale decretum ſolum eſſet huiuſmodi. Si darem huic vitam, darem etiam pœnitentiam; quia tale decretum nec continetur in aliqua vniuerſali promiſſione, vel ordinaria lege Dei, neque eſt neceſſarium ſecundùm communem curſum prouidentiæ ad aliquem effectum eius, neque habet aliquam vtilitatem, vel rationem: ergo & fruſtrà ponitur, ac ſine fundamento, & incredibile eſt, Patres fuiſſe loquutos de illa præſcientia ex ſuppoſitione talis decreti liberi, cuius fundamentum, imò nec veſtigium in Scri- A ptura, vel in effectibus, aut reuelationibus Dei inuenitur. quam rationem infrà latiùs proſequemur, nunc enim ſolùm ad ponderanda teſtimonia Sanctorum illam attingimus.

Incredibile eſt Patres fuiſſe loquutos de præſcientia ſupponente tale decretũ cuius nuſquam veſtigiũ in Scriptura vel in effectibus Dei inuenitur.

Capvt VI.

Quid de hac ſcientia conditionata D. Thomas ſenſerit.

QVoniam auctores contrariæ ſententiæ (vt ſolent) auctoritate D. Thomæ in primis muniuntur, ideo in potiſſimis punctis huius mate- 1.
B riæ, & maximè controuerſis ſumma diligentia eius mentem inueſtigare conabimur. Primum ergo D. Thomam non agnouiſſe ſcientiam hanc conditionatam vel omnem, vel ſaltem, quæ diuinum decretum antecedat, ex principiis eius colligunt Primò, quia D. Thomas adæquatè diuidit ſcientiam Dei in liberam & naturalem; ſed hæc ſcientia conditionata nec libera dici poteſt, quia eſt in Deo ſine decreto libero eius, nec naturalis, quia ſimpliciter poſſet non eſſe in Deo, ſi voluntas creata aliter eſſet volitura, vt poſſet etiam poſitâ tali conditione: ergo eſt tertia ſcientia, quam D. Thomas non agnouit. Pro maiori citatur D. C Thomas 1. p. q. 14. art. 9. 3. p. q. 10. art. 2. ad 2. & q. 13. art. 1. ad 2. lib. 1 contr. gent. cap. 66. & 69. in fine, quodlib. 3. art. 3. q. 8. de verit. art. 4. q. 20. art. 4. ad 1. in 1. d. 38 q. 1. art. ... in 3. d. 14. q. 1. art. 2. q. 2. in 4 d. 49. q. 2 art. 5.

Propoſitio tripartita quã aduerſarij nituntur probare ex D. Thoma. Prima ab adæquata diuiſione ſcientiæ in liberam & naturalem.

D. Thom.

Secundò, quia iuxta doctrinam D. Thomæ nullus eſt modus, quo poſſit Deus habere talem ſcientiam. Probatur. quia 1. p. q. 14. art. 13. vnicam tantùm viam eſſe dicit, qua poſſit Deus cognoſcere futura contingentia, ſcilicet in præſentia æternitatis: ſed conditionata futura non poteſt cognoſcere in præſentia æternitatis, quia nunquam futura ſunt, & æternitas non coëxiſtit niſi D in his, quæ in aliqua differentia temporis extitura ſunt; ergo in doctrina D. Thomæ futura conditionata contingentia non poſſunt ſubeſſe certæ, & infallibili cognitioni. Minor cum conſequentia videntur claræ. Maior patet ex D. Thoma 1 p. q. 14. art. 13. vbi diſtinguens duplicem ſtatum futurorum in ſe, & in cauſis ſuis, ait, in cauſis nullo modo poſſe certò cognoſci, ſed ad ſummum per coniecturam: prout autem vnumquodque illorum eſt actu in ſeipſo, ſic ſubdi cognitioni certæ, & infallibili, & quia ita attinguntur per æternum Dei intuitum, ideo certò præſciri, quia eius æternus intuitus fertur ſuper omnia, vt ſuæ æternitati præſentia. In quo diſcurſu manifeſtè omnem alium modum cognoſcendi futura contingentia excludit. Idem docet 2. 2. q. 171. art. 6. ad 2. & lib. E 1. contr. gent cap. 67. vbi in ratione prima hanc ſumit propoſitionem. *Contingens certitudini cognitionis non repugnat, niſi vt futurum eſt, non autem vt præſens eſt.* Declarat autem ſolùm eſſe præſens pro tempore, pro quo eſt, quæ præſentia locum non habet in re nunquam futura, & in toto illo capite explicat præſentiam per actualem exiſtentiam, quæ in futuris conditionatis vt ſic non interuenit. Idem habet in 1. d. 38 q. 1. art. 5. & q. 2. de verit. art. 12. vbi generaliter concludit, contingens, vt futurum eſt, per nullam cognitionem etiam diuinam poſſe infallibiliter cognoſci. Quod etiam tradit q. 16. de Malo, art. 7. & vbique addit particulam excluſiuam, dicens, non poſſe futura contingentia

2. A cognitione futurorũ contingentium in præſentia æternitatis.

Idem.

Idem.

tingentia certè ſciri,niſi tali modo, vtique vt præſentia dicto modo;ergo.

3\. Sequeretur futura abſoluta cognoſci poſſe in cauſa proxima,vel remota.

Et confirmatur primò hoc teſtimonium D. Thomæ, quia ſi ſemel admittatur præſcientia hæc conditionata,apertè ſequitur,poſſe etiam abſoluta cognoſci alio modo, quàm per præſentiam æternitatis,nimirum, in aliqua cauſa proxima,vel remota, quod eſt contra eandem hypotheſim poſitam in doctrina D.Thomæ. Sequela patet,quia ſi Deus ante omne decretum liberum per ſimplicem intelligentiam videt, hanc conditionalem eſſe veram, ſi Petrus in tali occaſione cum talibus circunſtantiis conſtituatur, liberè loquetur, & in poſteriori ſigno addatur decretum liberum, quo vult Petrum conſtituere in tali occaſione,& circunſtantiis,eo ipſo videt Petrum liberè eſſe loquuturum in illis duabus præmiſſis ſine diſcurſu ex parte ſua;ergo iam videt futurum abſolutum alio modo, quàm per præſentialitatem exiſtentiæ eius. Idem argumentum poteſt contra me fieri:nam ſuppoſita illa conditionali ſcientia, dico poſſe Deum prædefinire actum liberum futurum, ſaltem per modum intentionis abſolutæ; ergo iam cognoſcit Deus per abſolutam ſcientiam in illo decreto Dei illum actum eſſe abſolutè futurum, cùm tamen in illo ſigno non videatur illum futurum in ſe vt præſens, quia nondum intelligitur decretum abſolutum Dei, quo & conditio verificetur, & fiat effectus, ſine quo non poteſt talis effectus videri vt præſens in æternitate.

Inſtantia ad hominem contra authorem.

4\. In propoſitionibus de futuro contingenti & cõditionato illatio ſi eſſet bona, eſſet neceſſaria.

Et confirmatur ſecundò, quia D.Thomas 1.p. q.14.art.13. ad 2. dicit veritatem conditionalis propoſitionis conſiſtere in bonitate illationis, ſed in iſtis conditionalibus propoſitionibus, de quibus tractamus,illatio non eſt bona. nam ſi eſſet bona, eſſet neceſſaria, & ſi eſſet neceſſaria, iam futurum non eſſet contingens, ſed neceſſarium,quod eſt contra hypotheſim, & contra contingentiam,ſeu libertatem talium effectuum;ergo illæ propoſitiones vel ſunt falſæ, vel ſaltem non ſunt cognoſcibiles vt veræ: ac ſubinde iuxta D. Thomæ principia non cognoſcit illa, quia ſicut Deus non poteſt facere, quod de ſe eſt impoſſibile,ita non poteſt ſcire,quod de ſe non eſt cognoſcibile,quia verum non eſt.Et hæc ferè ſunt teſtimonia,quæ Thomiſtæ in hac cauſa allegant.

5\. Hæc præſcientia non poteſt eſſe ante decretũ abſolutũ ex parte Dei,& conditionatum ex parte obiecti.

Tandem quòd hæc præſcientia ſaltem non poſſit eſſe ante decretum abſolutum ex parte Dei, cum conditione ex parte obiecti, probatur argumento iam ſuprà facto, quia eadem eſt proportio futuri conditionati ad decretum conditionatum, quæ eſt futuri abſoluti ad decretum abſolutum; ſed futurum abſolutum non poteſt à Deo ſciri, niſi præuio decreto abſoluto in voluntate Dei: ergo nec conditionatum ſciri poteſt, niſi præuio conditionato decreto. Conſequentia clara eſt, & Maior ex paritate rationis videtur nota. Minor autem probatur ex D. Thoma in 1. d.39. q.1. art.2. ad 5.vbi loquens de ſcientia abſoluta futurorum contingentium,ait, *Scire ſecundùm rationem,ſequitur voluntatem*,& art.2.ad 1.dicit,quòd ſcire Deum eſt ſubiectum voluntatis ipſius, vnde ſupponit illam.

D.Thom.

6\. Aſſertio noſtra.

Nihilominus aſſero in doctrina D. Thomæ nihil inueniri huic ſententiæ contrarium, imò interdum illam indicare, vel ſupponere. Vt hoc oſtendam,diſtinguo duo,quæ in hoc puncto ſemper ſunt ſeparanda, ſcilicet, an ſit talis ſcientia in Deo,& quomodo,ſeu quo medio ſit. Priorem ergo partem, ſcilicet non ignoraſſe D. Thomam hanc ſcientiam ſimpliciter, & quoad an eſt colligimus ex 3.p.q.1.art.5.ad 2. vbi tractans D. Thomas rationem Auguſtini,cur Chriſtus tali tempore voluit incarnari,& Euangelium prædicari, quia præſciuit tunc plures fuiſſe in eum credituros; illius occaſione attingit etiam locum Matth.11. de Tyriis, & Sidoniis, & cum eodem Auguſtino lib.de dono perſeuer.cap.9.ſentit verba illa Chriſti dicta fuiſſe per abſolutam reuelationem pœnitentiæ,quæ futura erat in Tyriis & Sidoniis, ſi conditio illa in eis fuiſſet impleta, & occulto iudicio diuinæ prædeſtinationis tribuit, quòd non obſtante illa præſcientia non fuerint talia ſigna apud illos facta. Vnde ſuper cap. Matth. 11. de propria præſcientia exponit locum illum, vbi infert ex illis Chriſti verbis conuinci errorem dicentium, non ſaluari niſi eos, quos Deus præſciuit, quia conuerterentur, ſi prædicaretur eis. *Nam hoc*(inquit)*excludit,dicens,quòd Tyriis, & Sidoniis malè erit*, vtique quamuis crediturì eſſent, ſi audiſſent. *quia non iudicabit Deus illos ex his, quæ facerent, ſed ex his,quæ fecerunt*, vt ibidem cum Auguſtino ſubiungit. Supponens non deeſſe Deo talium operum ſcientiam, ſed in ipſis operibus deeſſe rationem meriti, & demeriti, niſi in aliqua differentia temporis futura ſint. Poteſt etiam idem D. Thomas allegari in 3.p.q 1.art.3. ad 4.vbi dicit, *prædeſtinationem ſupponere præſcientiam futurorum*, quod de hac præſcientia optimè intelligitur. nam abſoluta præſcientia futurorum potiùs ſequitur ad prædeſtinationem, maximè iuxta ſententiam Thomiſtarum. Sed ille locus, vt ibi notaui,incertus eſt. Item allegatur D. Thomas in eadem q.art.2.& 6.vbi rationem decreti, quod Deus habuit, vt Incarnatio nec ſtatim in principio mundi fieret, nec in finem eius reſeruaretur, ſumit ex præſcientia futurorum effectuum liberorum,qui eſſent in humano genere,ſi aliquo ex illis extremis temporibus Chriſtus carnem aſſumeret,vel non ſumeret. Quæ præſcientia ſine dubio conditionata eſt, quia & præintelligitur ante decretum de tempore futuræ Incarnationis, & ſub conditione,ſi tali,vel tali tempore fiat,& multi ex illis effectibus de facto non euenerunt,quia conditio non eſt impleta. Vt v.g. præcognouit Deus fidem eſſe penitus abolendam in mundo, ſi differretur Incarnatio vſque ad finem ipſius mundi; quod tamen poſtea non euenit,quia conditio impleta non eſt: oportet etiam ſcientiam eſſe certam, aliàs prouidentia Dei, quæ in illa fundatur, non eſſet certa. Denique oportet præſcientiam non eſſe confuſam, ſed diſtinctam, & claram, & ideo determinatè,& in particulari præſciuit Deus, in quibus,& quomodo tales effectus euenirent, ſi Incarnatio antea,vel tardiùs fieret.

Nota fuit D. Thomæ ſciẽtia conditionata quoad an eſt.

Auguſt.

D.Thom.

Idem.

7\. Nihil eſt huic ſciẽtiæ repugnãs in doctrina D. Thomæ. Satisfit primæ obiectioni ſuprà num.1.

Secundò probatur, nihil eſſe in doctrina D. Thomæ,quod huic ſcientiæ repugnet, quod fiet ſufficienter reſpondendò ad primam obiectionem contrariæ ſententiæ,quæ in hoc ſenſu maximè procedit, reliquæ enim magis attingunt partem alteram de modo talis ſcientiæ. Primò ergo negamus reperiri in D. Thoma in locis, quæ ibi allegantur, diuiſionem ſcientiæ diuinæ, in naturalem, & liberam: non enim in D. Thoma illa verba inueniuntur. Sed diuidit D. Thomas illis locis ſcientiam Dei in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, & viſionis, ſub quibus verbis in aliis locis quamplurimis eandem diuiſionem repetit, nunquam ſub prioribus de ſcientia naturali,& libera. Arguens autem nomina mutauit, vt aliquam ſpeciem difficultatis haberet obiectio,

Nuſquam S. Doctor diuiſit ſcientiã Dei in liberam & neceſſariam.

obiectio, tacitè ſupponens verba eſſe æquiualentia, cùm tamen neque reuera ſint, neque ex doctrina D. Thomæ id probari poſſit. Admiſſa ergo diuiſione illa ſub verbis D. Thomæ negatur conſequentia, nam illa adæquata eſt, & ſcientia conditionata, ſimpliciter loquendo ſub ſcientia ſimplicis intelligentiæ continetur, ſiue libera, ſiue naturalis appelletur, quia ſcientia ſimplicis intelligentiæ formaliter non habet ex eo quòd talis eſt, quòd ſit libera, vel neceſſaria, ſed ex eo, quòd eſt de rebus poſſibilibus, ſeu abſtrahentibus ab exiſtentia in aliqua differentia temporis futura, & ideo inuenitur in Deo ante omne decretum liberum de rebus aliquando futuris. Et hoc totum conuenit in conditionatam ſcientiam, quia licèt per illam videatur effectus contingens, non tantùm vt contingens, ſed etiam vt determinatum ad alteram partem ex hypotheſi; tamen quia illa hypotheſis nondum ſupponitur futura ex aliquo decreto Dei, totum id manet ſub eſſe poſſibili, & ideo tota illa cognitio ad ſimplicem intelligentiam pertinet. Vnde neque illi Doctores, qui admittunt hanc ſcientiam conditionatam ſaltem in decreto conditionato, loquuntur ad mentem D. Thomæ, dum dicunt talem ſcientiam eſſe ſcientiam viſionis, quia D. Thomas nunquam poſuit ſcientiam viſionis circa res nunquam futuras, neque in illa differentia temporis habituras exiſtentiam, vt in locis citatis videri poteſt: at verò hæc ſcientia eſſe poteſt de rebus, nunquam de facto futuris, vt de pœnitentia Tyrorum, de traditione Ceilitarum, & ſimilibus. Igitur ex diuiſione illa prout à D. Thoma traditur, nullum argumentum ſumitur.

Diuiſio ſciẽtiæ Dei in ſcientiã ſimplicis intelligentiæ & viſionis prout à D. Thoma traditur, non officit ſententiæ noſtræ.

8. Suppoſitio.

Admiſſa tamen diuiſione ſub illis verbis *libera*, & *naturalis*, ſupponendum eſt, ſcientiam Dei non poſſe dici liberam, ex parte ipſius ſcientiæ, prout noſtro modo intelligendi eſt quaſi elicitus à Deo; quia determinatio ſcientiæ Dei ad talem reſpectum, ſub quo dicitur ſcientiæ huius, vel illius rei, non ſubditur libertati Dei, ſed ſuppoſito obiecto quaſi reſultat naturaliter. Quod ita declaratur ex his, quæ in nobis accidunt: nam actus duobus tantùm modis poteſt eſſe liber, ſcilicet, vel formaliter, ſeu elicitiuè, vel denominatiuè ex imperio alterius actus: prout modò eſt actus liber voluntatis, non verò actus intellectus, ſed ad ſummum poſteriori modo. Sic ergo in Deo ſecluſa imperfectione elicientiæ, ſeu efficientiæ actus, determinatio actus voluntatis Dei eſt per ſe formaliter liber, nam propoſito eodem obiecto poteſt per ſeipſam voluntas Dei ad illud determinari; intellectus verò non eſt ſic formaliter liber, nec poteſt etiam determinari ex motione voluntatis ſuæ, quæ circa ipſum intellectum verſetur, quaſi applicando illum ad talem determinationem, quia cùm omnis ſcientia Dei ſit clara, & euidens, & ſit puriſſimus actus, neque quoad exercitium, neque quoad ſpecificationem (vt more noſtro loquamur,) poteſt pendere ex motione voluntatis. Loquendo ergo de propria libertate actus ex parte operantis, nulla eſt in Deo ſcientia libera, ſed ipſa etiam viſionis eſt *naturalis*, non ſimpliciter, ſed præſuppoſito obiecto, ſicut calefactio ab igne eſt naturalis, ſuppoſita tamen materia applicata, circa quam verſari poſſit. Et ita etiam non procedit argumentum; quia verò obiecta ſcientiæ diuinæ quædam ſunt neceſſaria, alia verò ex ſe non habent neceſſitatem, ſed contingentiam, ideo ex parte obiectorum poteſt admitti il diuiſio. Inter obiecta autem non neceſſaria quædam ſunt talia per ſolam determinatam habitudinem ad voluntatem creatam, nullo ſuppoſito decreto libero voluntatis Dei, alia pendent ex antece-

Nulla eſt in Deo ſcientia libera propria libertate actus ex parte operantis, quia ſuppoſito obiecto quaſi reſultat naturaliter.

Variæ acceptiones ſciẽtiæ liberæ & neceſſariæ in Deo.

A dente decreto libero voluntatis Dei. Poteſt ergo vno modo dici libera omnis ſcientia, cuius obiectum de ſe non eſt neceſſarium, ſed poſſet non eſſe, ſiue hoc habeat ex habitudine ad voluntatem creatam, ſiue ad voluntatem Dei, & ſic omnis ſcientia contingentium, ſiue conditionata, ſiue abſoluta, dicetur contingens, & à naturali diſtinguetur. Poteſt item reſtringi nomen ſcientiæ liberæ ad illam ſcientiam, quæ verſatur circa obiectum futurum ex libero decreto Dei, quia propriè non dicitur alicui liberum, niſi quòd aliquo modo pendet ex voluntate eius quoad eſſe, & non eſſe, & ſic omnis ſcientia conditionata, quæ non pendet ex actuali decreto Dei li- B bero, nec illud ſupponit, dicetur naturalis, id eſt, non libera, ſed neceſſaria ſaltem ex parte obiecti, quod ſupponitur independenter à libero decreto Dei, quoad veritatem ſub eſſe poſſibili, ſicut creaturæ omnes ſub eſſe poſſibili ſunt ſcibiles independenter à libero decreto voluntatis diuinæ; ſub illis ergo contineri poſſunt & veritates neceſſariæ, & contingentes, & nihilominus omnium ſcientia eſt naturalis, & non libera ipſi Deo, quæ doctrina in ſe vera eſt, & contra D. Thomam eſſe non poteſt, quia, vt dixi, nunquam diſtinxit ſcientiam Dei in naturalem, & liberam, nec declarauit vnde illæ denominationes ſumendæ C ſint.

9. Retorquetur obiectio ſecũda in prædeterminantes.

Secunda obiectio retorqueri poteſt in eos, qui dicunt præuidere Deum hæc futura in prædeterminatione voluntatis creatæ facta à Deo per abſolutum decretum: nam certè D. Thomas modum præcognoſcendi futura contingentia nunquam docuit, nec antiqui Thomiſtæ ita interpretati ſunt D. Thomam, ſed vbique docent ſecundùm D. Thomam non poſſe futura contingentia cognoſci in cauſa, quantumuis præparata, & diſpoſita ad effectum, ſed ſolùm in præſentia ipſius actualis determinationis, vt patet ex Capreolo in 1. diſt. 38. quæſt. 1. art. 2. per totum, præſertim ad argumentum Durandi contra primam concluſionem. Caietano 1. D part. quæſt. 14. art. 13. circa reſponſionem ad primum in fine. Hiſpalenſ. in 1. diſt. 38. quæſt. 1. artic. 4. ad 7 vbi Aquarius in additionibus ad Capreolum concluſ. 6. diſtinctiùs id tradit, omnes alios modos cognoſcendi futura excludendo, affirmatque omnes Thomiſtas antiquiores ita ſenſiſſe. Imò etiam alij Scholaſtici, qui ſententiam illam D. Thomæ impugnarunt, intellexerunt D. Thomam ita illum modum elegiſſe, vt omnes alios reiiceret, & in hoc ſenſu illam impugnarunt, vt in Durando, Scoto, Aureol. & aliis in 1. diſt. 38. & 39. videre licet. Hinc ergo argumentamur, quia cognoſcere futura, in decreto prædeterminante liberum arbitrium, non eſt cognoſcere illa vt præſentia, ſed futura, neque eſt illa cognoſcere in ſe, ſed in cauſa: vtrinque autem repugnat certitudini cognitionis futurorum contin- E gentium iuxta principia D. Thomæ; ergo. Minor auctoritate ſola nititur, & ideo videtur ſatis probata, & ex ipſis locis D. Thomæ, & ex aliis Doctoribus. Maior autem probatur, quia prius natura, quàm intelligatur effectus prodire à cauſa phyſicè prædeterminata cognoſcitur in illa; ergo vt ſic non cognoſcitur vt præſens, ſed vt futurum à tali cauſa, quia effectus non eſt præſens donec à ſua cauſa manat: tunc autem non cognoſcitur vt iam manans à cauſa; ergo vt emanaturus à cauſa ſic effecta. Et inde etiam concluditur, illo modo non cognoſci effectum in ſe, ſed in cauſa, quia nondum intelligitur emanaſſe de cauſa; ergo nec habere eſſe in ſe, ratione cuius poſſit in ſe cognoſci,

Capreol.

Caietan.

Hiſpalenſ.

Scot. ibi d. 39. ad 5. quæſt. ſ. aliter ponitur. *Bonau.* d. 39. art. 2. q. 3. *Alenſ.* 1. p. q. 23. memb. 4. art 3. & mẽb. 3. art 4. *Cir. dub.* qu. 55. dub. 3. *Henr.* in 1. d. 38. art. 3. *Ægidius* opuſculo cõtra Correptores Doctrinæ D. Thomæ.

Cognoſcere futura in decreto prædeterminante voluntatem non eſt cognoſcere illa vr præſentia, ſed vt futura, neque in ſe, ſed in cauſa.

gnoſci; ergo in cauſa vt ultimatè completa cognoſcitur. Denique in conditionatis futuris id declaratur, quia iuxta illam ſententiam cognoſcuntur in vi illationis, quia ex cauſa ſic determinata neceſſariò ſequitur effectus, ſaltem neceſſitate conſequentiæ, vt etiam aduerſarij loquuntur; ergo per talem ſcientiam non cognoſcitur effectus contingens in ſe, ſed in quadam cauſa, cum qua habet neceſſariam connexionem, & illationem: hoc autem, vt dixi, repugnat futuris contingentibus, iuxta doctrinam D. Thomæ, & infrà oſtendemus eſſe in hac parte veriſſima: nam ille modus cognitionis rerum contingentiæ repugnat.

10. Diluitur.

Quocirca ad argumentum quatenus fit contra nos, reſpondemus, doctrinam illam D. Thomæ nobis non repugnare; quia etiam futura contingentia ſub conditione non præſciuntur in cauſa à Deo, nec vt futura, ſed vt in ſe ſunt aliquo modo ſcientiæ Dei, æterna. Quando enim Deus ante decretum liberum de vocando tali modo Paulum præcognouit, quòd ſi Paulus ſic vocaretur, eſſet conſenſurus, non id cognouit, quia viderit, ex voluntate ſic neceſſariò ſequi conſenſum etiam neceſſitate conſequentiæ, & ita nec cognouit illum effectum in tali cauſa, nec propriè vt futurum, ſed cognouit ab illa voluntate emanaturum fuiſſe conſenſum videndo obiectiuè ipſammet emanationem tanquam præſentem. Supponimus enim, cùm Deus dicitur futurum contingens vt præſens, non intelligi de præſentia reali fundata in exiſtentia actuali, quam res cognita extra Deum habet, etiam in menſura æternitatis, id etiam in abſolutis falſum cenſemus, & alienum à mente D. Thomæ, vt Hiſpalenſis ſuprà etiam rectè ſenſit: intelligitur ergo de præſentia obiectiua, quæ in hoc conſiſtit, quòd non cognoſcitur effectus vt contentus tantùm in cauſa, ſed vt emanans ab illa pro ſua duratione, quæ ita menti Dei præſentatur, ac ſi eſſet in re iam præſens. Et ad eundem modum res futura etiamſi non abſolutè, ſed tantùm ſub conditione ſit futura. nam videndo in exemplo adducto voluntatem Pauli ex hypotheſi, ſeu conditionaliter ita conſtitutam, & vocatam, videt ab illa dimanare conſenſum ſub eadem hypotheſi; & ita illemet conſenſus ſic videtur futurus vt præſens, & in ſe, non vt futurus, & in cauſa, vt in ſequenti cap. latiùs exponemus. Vnde non obſtat, quòd hæc futura conditionata vel nunquam ſint futura, vel quòd cognoſcatur prius ratione, quàm ſint abſolutè futura, quia nihilominus cognoſcuntur vt præſentia obiectiuè æternæ Dei cognitioni, quia non in cauſis, ſed in ſeipſis cognoſcuntur, & quia æternus intuitus omnia complectitur, vt in ſequentibus explicabimus.

Futurũ contingens etiã conditionatũ quo ſenſu dicitur Deo præsẽs in æternitate ex mente D. Thomæ. *Hiſpalenſis ſuprà n. 9.*

11. Infringitur 1. confirm. ſuprà n. 5.

Ad primam confirmationem reſpondetur, poſt ſcientiam conditionatam alicuius futuri duplex decretum poſſe intelligi in diuina voluntate, quo illa cognitio tranſeat in abſolutam, vt in eadem confirmatione tangitur. Vnum eſt decretum executiuum, quo Deus vult purificare conditionem illam, vt res illa ſit abſolutè futura: vt, v. g. dare vocationem, per quam nouit voluntatem eſſe conuertendam, ſi illi daretur, & tunc eo ipſo videri talem conuerſionem in ſe ipſa, & vt præſentem in æternitatem ſecundùm illam exiſtentiam, quam ſuo tempore habitura eſt. Quia ex vi illius decreti vult Deus non ſolùm dare homini omne auxilium præuſum ad talem conuerſionem, ſed etiam dat omnem concurſum, ſeu actualem influxum cooperantem ex parte ſua neceſſarium ad talem effectum, quem concurſum ſimul cum influxu voluntatis hominis intuetur vt terminum ad talem concurſum, & ita illa cognitio eſt intuitiua talis effectus in ſe ipſo: vnde non eſt cognitio quaſi per diſcurſum virtualem, videlicet, ſi iſte homo vocetur, conſentiet: ſed vocabitur; ergo conſentiet, quia illa minor videtur in ſe quatenus ipſa vocatio cum omnibus aliis neceſſariis iam eſt determinata ad eſſe, & non poteſt videri ſine termino ſimili modo præſenti; ergo illa cognitio non eſt extra modum intuitionis rei in ſe, vt præſentis æternitatis.

Præſcientia conditionata poteſt tranſire in abſolutam per decretũ executiuum, vel per modum intentionis.

12.

Maior difficultas eſt in alio decreto, quod ſuppoſita illa præſcientia conditionata, poteſt Deus habere per modum intentionis, volendo immediatè, & abſolutè, vt homo conſentiat, v. g. volendo credere, ex qua intentione vult dare illi talem vocationem: nam illud decretum, ſeu propoſitum dandi fidem, prius eſt ſecundùm rationem, quàm voluntas executiua dandi vocationem; ergo in illo decreto ſcit Deus abſolutè effectum eſſe futurum, priuſquam illum vt abſolutè præſentem in æternitate intueatur, atque cognoſcit prius futurus vt futurum in cauſa, quàm illum videat in re præſentem. Ad quod reſpondeo, non poſſe negari hunc præſcientiæ modum, non tamen ita eſſe in cauſa, quin includat præſentiam in æternitate, quatenus illam ſupponit in præſcientia conditionata, & ad illam dicit habitudinem virtualem; non poſſet enim Deus habere tale decretum de futuro actu libero, niſi iam in theſauris ſapientiæ ſuæ prænouiſſet vocationem, per quam poteſt infallibiliter executioni mandari, & ideo tale decretum dicit habitudinem ad illud obiectum, vt iam conditionaliter præſens æternitati, & virtute includit voluntatem dandi talem vocationem, & concurſum, & ideo ille modus præſcientiæ non excluditur ab illo modo, qui eſſe dicitur per præſentiam æternitatis, ſed ſub illo continetur, vel ad illum reuocatur.

Præſcientia in decreto per modum intentionis ita eſt in cauſa vt includat etiam præſentiã in æternitate.

13. Soluitur confirm. 2. ſuprà n. 4.

Ad ſecundam confirmationem reſpondemus D. Thomam in loco ibi allegato, non loqui de omni genere propoſitionum, ſed tantùm de illis, quæ fundantur in illatione, in quibus ad earum veritatem neceſſarium eſt, vt illatio ſit neceſſaria. Non negat autem D. Thomas poſſe eſſe aliud genus conditionalium propoſitionum, quarum veritas non pendet ex formali illatione (vt ſic dicam,) ſed tantùm ex materiali, id eſt, ex actuali emanatione, quam de facto talis actus haberet à tali potẽtia, ſi talis conditio ſupponeretur, etiamſi ex vi antecedentis cauſæ poſſet non emanare. In quo ſenſu habent illæ propoſitiones veritatem, vt poſſint cognoſci, vt in ſequentibus dicemus. Nec D. Thomas ignorauit hoc genus conditionalium propoſitionum, cùm ſæpè aliàs de illis loquatur magis in actu exercito, quàm in actu ſignato, vt ſic dicam. Vnde fortiùs poteſt hæc obiectio retorqueri in eos, qui admittunt in Deo hanc ſcientiam conditionatam; volunt tamen ſemper fundari in vi illationis, & ab illa pendere dicunt veritatem propoſitionis ſic cognitæ, & vt bona ſit illatio, neceſſarium putant interponi, & antecedere decretum Dei, in quo bonitas illationis fundetur. Nam ex dicta ſcientia planè ſequitur hæc futura non præſciri vt præſentia, ſed vt futura, & conſequenter non cognoſci vt futura contingentia, ſed vt futura neceſſaria, quia cognoſcuntur

Duplex genus eſt propoſitionum conditionalium. 1. Quarum veritas pendet ex formali illatione. 2. ex materiali duntaxat. Retorquetur.

gnoſcuntur ex vi illationis neceſſariæ. Nec ſatisfacit vulgaris reſponſio, quòd illa ſit neceſſitas conſequentiæ, quæ non repugnat contingentiæ, quia illud eſt verum quando illatio fit ab aliquo poſteriori, quod ſupponit iam factum contingentem effectum, vt ſi Deus ſcit, fiet. At verò quando illatio eſt ab aliquo priori, & cauſa præcedente, tunc neceſſitas conſequentiæ redundat in neceſſitatem conſequentis, conſequenter tollit contingentiam, ſeu libertatem, iuxta dicta in Prolegomeno præcedente. Hoc autem modo ponitur neceſſitas illationis in his futuris iuxta dictam ſententiam: nam bonitas, aut neceſſitas illius conditionalis illationis fundari dicitur in efficaci decreto, & prædeterminatione diuinæ voluntatis, quæ eſt cauſa efficaciſſima talis effectus futuri tandem inducens antecedentem, & cauſalem neceſſitatem, vt implicet contradictionem, effectum non ſequi poſita tali cauſa; ergo in illis futuris eſt neceſſitas ſimpliciter, ac ſubinde non cognoſcuntur vt futura contingentia, ſed vt neceſſaria, quod eſt contra hypotheſim, & contra libertatem, & ideo nunquam D. Thomas talem modum cognoſcendi futura contingentia nos docuit, ſed abſolutè reiecit omnem præſcientiam futurorum contingentium in cauſa, vt viſum eſt.

Vulgaris reſponſio intercluditur.

14. Præmittuntur quædam ad ſolutionẽ 4. confirm. ſuprà n. 5.

Vnde ad vltimam confirmationem reſpondemus admittendo ex parte proportionem inter ſcientiam abſolutam, & conditionatam in ordine ad decretum diuinæ voluntatis, & ex parte negando illam. Duplex enim poteſt intelligi decretum voluntatis Dei ante præſcientiam, ſcilicet abſolutum, quod ſolet dici prædefiniens, vel prædeſtinans, & includens aliquam conditionem, vel limitationem. Dicimus ergo ad neutram præſcientiam ſupponi neceſſariò decretum abſolutum, & efficax ex parte Dei, in quo effectus futurus cognoſcatur. De ſcientia conditionata ita in argumento ſupponitur, & nos id iam diximus, & iterum dicemus. De abſoluta verò alibi eſt à nobis tractatum latè, vbi contra Scotum docuimus, non eſſe voluntatem Dei abſolutam, eſſe adæquatam rationem præſciendi omnia futura contingentia, neque primariam, & per ſe ſufficientem cognoſcendi aliqua. Non quidem adæquatam, quia peccata futura cognoſci non poſſunt in aliquo decreto abſoluto voluntatis Dei, quod ſecundùm rationem talem ſcientiam antecedat, quia Deus ex ſe nullum tale decretum habet circa peccata, nec vt peccata ſunt, nec vt actus ſunt. Sed habet tantùm voluntatem concurrendi ad illa, in qua voluntate per ſe ſpectata non poteſt cognoſci effectum eſſe futurum, quia oportet ſimul cognoſcere, voluntatem humanam eſſe concurſuram, quod in illo decreto Dei non eſt volitum, nec abſolutè definitum, & ideo non poteſt in illa cognoſci. Neque etiam poteſt tale decretum eſſe prima, & vnica ratio cognoſcendi aliqua futura, videlicet actus bonos, & ſupernaturales, quia licèt hoc poſſit Deus prædefinire, & ea poſita prædefinitione infallibile ſit, effectum eſſe futurum; nihilominus non poteſt Deus talem actum prædefinire ſalua libertate, niſi ſupponeret conditionatam ſcientiam medij, per quod poſſet facere, vt ille effectus liberè, & infallibiliter fiat. Et ita, vt paulo antea dicebam, illa præſcientia non eſt in ſolo decreto per ſe ſpectato, ſed vt habitudinem ad tale medium tali præſcientiæ ſubſtantem.

Propoſitio inter ſcientiam abſolutam & conditionatam in quo ex parte admittenda.

lib. 1. de a b- ſolut. ſcientia futur cõting. cap. 6.

ſuprà n. 12.

15. Solutio in forma.

Sic ergo ad argumentum negamus abſolutam præſcientiam contingentium ſupponere neceſ- A ſariò decretum abſolutum, in quo ſolo ſufficienter habeatur. Nec D. Thomas in argumento in locis citatis id dicit. Aliud eſt enim quòd præſciẽtia abſoluta futurorum ſupponat aliquod decretum liberum; aliud verò, quòd ſupponat decretum, in quo ſolo nitatur. Primum eſt verum, quia ſine futura efficientia Dei nihil poteſt eſſe futurum: efficientia autem Dei eſſe non poteſt niſi ex libero decreto voluntatis Dei, & ideo à ſola præſcientia omnis futuri ſupponit aliquod decretum voluntatis Dei, & hoc ſolum eſt, quod D. Thomas docet locis citatis. Secundum autem eſt falſum, nec docetur à D. Thoma in illis locis, ſed ſolùm, quòd præſcientia ſupponit aliquam vo- B luntatem, quod vniuerſalius. nam poteſt ſupponere volitionem non omnino abſolutam, nec prædefinitam, in qua ſola non cognoſcitur ſatis futurum, vt declaratum eſt, & ideo D. Thomas ſæpe diſtinguit in Deo ipſo certitudinem præſcientiæ à certitudine prædeſtinationis, ſeu prædefinitionis, & dicit omnia, quæ præſciuntur à Deo, eſſe certa priori, non tamen omnia poſteriori modo, vt videre licet 1. p. q. 23. art. 7. & quæſt. 6. de verit. art. 3. & infrà oſtendemus, non omnia præſcita à Deo eſſe ab eodem prædefinita efficaciter ante præſcientiam.

D. Thom.

16. Proportio inter ſcientiam abſolutã & conditionatam in ordine ad decretum in quo neganda.

De alio verò decreto libero ſufficiente ad agendum ad extra, licèt non ſit omnino abſolutum, C ſed prædefinitiuum, dicimus verſari diſcrimen inter ſcientiam abſolutam, & conditionatam, quia abſoluta ſupponit in Deo aliquod huiuſmodi decretum, vt dixi; conditionata verò, minimè. Et ratio eſt, quia ſcientia abſoluta terminatur ad realem exiſtentiam rei aliquando futuræ, & quia talis exiſtentia pendet à voluntate Dei, vel per ſe efficiente, vel cum cauſa ſecunda concurrente; ideo neceſſariò talis voluntas libera ſupponitur tali præſcientiæ abſolutè. At verò ſcientia conditionata non dicit habitudinem ad effectum aliquando futurum, & ideo ex hac parte non dependet à decreto libero, quod in Deo ſupponat; ſed dicit habitudinem ad effectum ſub conditione futurum, ad quod ſatis eſt, vt in conditione D includatur decretum Dei, non quòd iam ſit, ſed quòd ſi ex parte Dei ponatur, ſufficiet, vt voluntas humana operetur de facto, Deo cum illa concurrente, ſeu cooperante. Quia ergo conditionalis nihil ponit in eſſe, ideo nec ſupponit in eſſe (vt ſic dicam) decretum Dei, ſed tantùm in conditione illud inuoluit, ac proinde de his quæ D. Thomas dicit de præſcientia abſoluta, non rectè fit illatio ad conditionatam quoad hanc partem, quia eſt ratio longè diuerſa, vt declaraui. Aliæ item difficultates poſſent obiici hîc in doctrina D. Thomæ, ſed in ſequentibus capitibus commodiùs examinabuntur.

Conditionalis nihil ponit in eſſe, ideo nec ſupponit in eſſe decretum Dei, ſed tantùm in conditione illud inuoluit.

E

CAPVT VII.

Ratione à priori oſtenditur dari in Deo conditionatam præſcientiam, & principali fundamento contrariæ ſententiæ occurritur, veritáſque talium propoſitionum declaratur.

1. Fundamentum totius diſputatio-

VT noſtram ſententiam ratione confirmemus, ſupponimus in primis, certum eſſe debere omnibus Catholicis, quòd ſi in his propoſitionibus

nis nemini Catholico dubium.

bus conditionatis de futuro contingenti eſt aliqua veritas determinata in alterutra parte contingentiæ, illam non ignorari à Deo. Ratio eſt, quia omnis veritas de ſe ſcibilis eſt, obiectum enim ſcientiæ eſt veritas, & è conuerſo omne verum participat aliquo modo rationem entis, vnde ſub ea ratione ſcibile eſt: ſi autem obiectum eſt ſcibile, etiam ſcientia poſſibilis eſt, teſte Philoſopho *cap.de Ad aliquid*, quia illa duo correlatiuè dicuntur; imò ſcibile dicitur à ſcientia, quæ erga ipſum verſari poteſt. Si ergo tale futurum eſt ſcibile, profectò etiam ſcientia de illo eſt poſſibilis: ſi autem illa ſcientia poſſibilis eſt, Deo maximè erit poſſibilis, tum quia ſi eſt poſſibilis illa ſcientia, aliqua perfectio eſt; ergo non poteſt Deo deeſſe: tum etiam, quia ſicut Deus eſt omnipotens, quia habet ſummam poteſtatem, ita eſt omniſciens, quia habet ſummam ſcientiam; ergo ſicut potentia eius ſe extendit ad omne poſſibile, ita & ſcientia ad omne ſcibile; ergo ſi hæ propoſitiones ſcibiles ſunt, ſcientia illarum poſſibilis eſt Deo. Ac denique ſi Deo eſt poſſibilis talis ſcientia, actu ac neceſſariò illam habet, ſuppoſita veritate, & ſcibilitate obiecti, quia, vt ſuprà tetigi, ſcientia de ſe eſt perfectio neceſſaria, & naturalis, quia non liberè, ſed ex neceſſitate terminatur ad omnia ſcibilia, ſuppoſita capacitate ex parte obiecti: ignorantia enim vel neſcientia cuiuſcumque rei ſcibilis imperfectio eſſet in Deo. In his ergo omnibus non eſt, nec poteſt eſſe diſſenſio. Tota ergo controuerſia ad hoc reuocatur, vt videamus, an illæ conditionales habeant determinatam veritatem ſcibilem.

Cardo difficultatis.

2\. Proponũtur argumenta contratiæ ſententiæ.

Primi ergo opinantes, qui hanc ſcientiam Deo negant, in hoc maximè fundantur, quòd in illis propoſitionibus non eſt determinata veritas, niſi antecedat decretum Dei, quo cauſa determinetur. Et ideo qui negant tale decretum, conſequenter abſolutè, & ſimpliciter dicunt talia conditionata non cognoſci certò etiam à Deo: qui verò decretum conditionatum ponunt, ſaltem negant, ante illud poſſe cognoſci. Illud autem fundamentum, ſcilicet, in his propoſitionibus conditionalibus non eſſe determinatam veritatem, ita ſuadere videntur. Quia res antequam fiat, non habet eſſe niſi in cauſa ſua; ergo nec poteſt habere eſſe futurum, niſi prout eſt in cauſa ſua, quia eſſe futurum includat eſſe; ergo vel in ſe, vel in cauſa: non in ſe; ergo in cauſa. Et patet ex differentia inter rem futuram, & præſentem, vel præteritam comparatam. Nam res dicitur præſens propter eſſe, quod in ſe iam habet, præterita propter eſſe, quod iam habuit in ſe, & quod iam fuit extra cauſas: futura verò nondum habuit eſſe in ſe, & ideo non poteſt determinari futura ratione proprij eſſe, quod in ſe habeat; ergo. ſolùm quia habet eſſe in cauſa. Rurſus non quodlibet eſſe in cauſa ſufficit, vt res dicatur futura, ſed oportet, vt habeat eſſe in cauſa determinata ad efficiendum, quia res etiam habet eſſe poſſibile in cauſa ſua, & tamen non omne poſſibile eſt futurum, vt per ſe conſtat; ergo aliquid addit eſſe futurum vltra hoc, quod eſt habere eſſe in cauſa: nihil autem aliud addere poteſt, niſi determinationem cauſæ ad agendum; ergo ſi cauſa in qua res eſt poſſibilis, non ſit determinata, ſed indifferens, quia ipſa fuerit in illo ſtatu, non poteſt effectus eius determinatus eſſe futurus; ergo nec propoſitio ſignificans illum eſſe futurum, poteſt eſſe vera determinatè; ergo nec ſcibilis. At verò per conditionales propoſitiones de quibus tractamus, ſignificatur effectus determinatus futurus à cauſa ſecunda de ſe indifferente, & indeterminata; ergo niſi præcedat aliquod decretum cauſæ primæ, quo cauſa ſecunda eſſet determinanda in tali euentu, non poteſt illa propoſitio habere determinatam veritatem, ac proinde nec ſcibilis erit per certam, & infallibilem ſcientiam. Vnde ſi tale decretum non datur abſolutè, nec erit talis ſcientia; ſi verò datur, ſaltem non erit antequam illud ſecundùm rationem antecedat.

Primum:

Secundum.

Tertium.

3\. Aſſertio noſtra.

Nihilominus dicimus in his propoſitionibus conditionatis conceptis ante liberum decretum Dei in ipſo iam exiſtens, eſſe determinatam veritatem, ratione cuius & ſcibiles ſunt, & à Deo ſciuntur, non in decreto ſuo, ſed in ſeipſis. Hanc aſſertionem latè tractaui in lib. 2. de ſcient. Dei cap. 6. & 7. & nihil ferè hîc addendum occurrit. Quia verò moderni inſtant, & contendunt totam veritatem determinatam futurorum contingentium eſſe ſumendam ex ſolo eſſe, & determinatione, quam habent in cauſa, ideo ad hanc falſam apprehenſionem excludendam, rem iterum breuiter explicabo. nam nobiſcum in aſſertione conſentiens, id tetigit latè, & ſubtiliter Diotaleuius in dicto Opuſc. cap. 6. & breuiter quidem, tamen etiam optimè Peſantius 1.p. q. 14. art. 13. diſp. 5. qui auctores rectè iudicant eandem omnino eſſe difficultatem, & rationem in præſcientia Dei de futuris contingentibus abſolutè futuris, quæ eſt de conditionatis, & ideo & cognoſcibilitatem ex parte obiecti, & cognitionem ex parte Dei in futuris conditionatis ad inſtar abſolutorum eſſe explicandam. quæ ſententia mihi valdè placet, videtúrque veriſſima, vt etiam in allegato loco dixi, & ideo per diſcurſum vtriſque communem rem totam breuiter explicabo, & parilitatem inter illa oſtendam, & inde facilè concludetur ratio à priori noſtræ ſententiæ, & oppoſitum fundamentum facilè diſſoluetur.

Diotaleuius. Peſantius.

4\. Præmittitur declaratio quidditatis futuri formaliter ſumpti.

Primò ergo ad explicandam veritatem horum conditionalium de futuro, declarandum prius eſt, quid ſit; aliquid eſſe futurum propriè, & formaliter. Aliqui enim dicunt eſſe futurum, nihil aliud eſſe, quàm habere eſſe in cauſa aliquo modo determinata, & nondum habere, vel habuiſſe in ſe illud. Hoc vltimum manifeſtum eſt ex diſtinctione futuri à præſenti, & præterito, & inde ſequitur, ſcilicet, quòd ſit eſſe in cauſa, quia eſſe futurum eſt aliquod eſſe; ergo debet eſſe alicubi; ergo vel in ſe, vel in cauſa: ſed non in ſe; ergo in cauſa. Quia verò eſſe in cauſa, vt ſic, ſufficit ad eſſe poſſibile, non verò ad eſſe futurum, vt conſtat, quia multa ſunt poſſibilia, quæ non ſunt futura, ideo additur, quòd debet eſſe in cauſa determinata ad agendum. Nam eo ipſo quòd cauſa eſt potens, & eſt determinata ad agendum, effectus eius futurus eſt. quæ doctrina videtur ſumi ex D. Thoma lib. 1. Periherm. lect. 13. circa finem, vbi docet, futurum habere eſſe in ſua cauſa, & ideo ſi ſit ſimpliciter determinata ad vnum, effectum eius poſſe dici ſimpliciter futurum; ſi verò ſit magis propenſa ad vnam partem, effectum poſſe dici futurum, ſed non omnimoda certitudine: ſi autem cauſa ſit indifferens, & non magis determinata ad vnam partem, quàm ad aliam, effectum non poſſe dici futurum, vel non futurum, ſed poſſibile. Sed licèt verũ ſit effectum, antequam ſit, habere eſſe in cauſa, nihilominus formalis denominatio futuri non ſumetur ex eo, quòd res habet eſſe in ſua cauſa, quantumuis determinata. Probatur, quia hoc ipſum, ſcil. rem habere eſſe in cauſa, non eſt futurum, ſed eſt præſens;

D. Thom.

Refutatur primus explicandi modus.

ergo non poteſt in eo ſolo conſiſtere formaliter ratio futuri. Item aliàs cognoſcere aliquid eſſe futurum, nihil aliud eſſe, quàm cognoſcere, talem rem habere eſſe in ſua cauſa hoc, vel illo modo determinata, quod dici non poteſt, aliàs & Angelus poſſet cognoſcere futura, quantum cognoſcibilia ſunt, quod poteſt comprehendere eſſe quod habent in cauſis, vel Deus non poſſet cognoſcere futura contingentia cum certitudine, quia ſolùm cognoſcetet habere eſſe in cauſa vel indifferente, vel ad ſummum inclinata ad vnam partem, quod non ſatis eſt ad certam cognirionem, vt D. Thomas dixit, & per ſe conſtar. Denique ex ipſarum propoſirionum, ſeu locutionum diſtinctione poteſt facilè intelligi, non eſſe formaliter idem, rem eſſe futuram, & habere eſſe in cauſa determinata, id enim poteſt iuxta illam ſententiam intelligi de cauſa determinata in actu ſecundo, quia illa non eſt cauſa in potentia, ſed in actu; intelligitur ergo de cauſa determinata in actu primo: ſic autem eſſe cauſam determinatam, & effectum eſſe futurum, non ſunt formaliter idem, tum quia illæmet duæ propoſitiones non ſunt ſynonymæ, ac proinde in ipſis ſignificatis eſt aliqua diuerſitas: tum etiam, quia prius natura habet res eſſe in cauſa determinata, quàm ſit futura; tum denique quia poreſt cauſa non eſſe determinata in actu primo, & effectus eſſe futurus: & è contrario poteſt cauſa ſecunda eſſe determinata ſimpliciter, & effectus non eſſe futurus, vt ex dicendis conſtabit.

Non eſt formaliter idem rem eſſe futuram & habere eſſe in cauſa determinata.

5\. Definitio futuri à Peſantio tradita impugnatur.

Aliqui ergo addunt rem eſſe futuram eſſe denominationem à voluntate Dei volente illam eſſe, antequam ſir, ita vt rem poſſibilem eſſe futuram formaliter nihil addat, niſi determinarionem extrinſecam à voluntate Dei. Ita Alexander Peſant. ſuprà, & fundatur, quia res poſſibilis non incipit eſſe futura, niſi per decretum liberum Dei. Vnde ipſum etiam futurum in cauſa naturaliter agente, vt, v.g. Solem cras eſſe oriturum, non eſt ſimpliciter fururum in illa virtute Solis, niſi adiungarur decretum Dei concurrendi cum Sole. Sed mihi etiam hæc ſententia non ſatisfacit vniuerſaliter loquendo: nam licèt poſſet aliquo modo habere locum in rebus futuris per efficientiam ſolius Dei, & in futuris à cauſis naturalibus adiuncto decreto efficaci concurrendi Dei, & ablato omni impedimento, nihilominùs etiam in his non videtur illo modo rectè explicari formaliter ipſum eſſe futurum. Nam formaliter, & in rigore aliud eſt eſſe volitum, & eſſe futurum. nam illud eſt prius, & ratio, ſeu cauſa alterius, præſertim, ſi verum eſt potentiam Dei executiuam eſſe ratione diſtinctam à voluntate. Item ſi loquamur de voluntate intentionis, per illam non poteſt dici res eſſe formaliter futura, ſed magis remotè, & quaſi radicaliter. Præterea in effectibus, quos non Deus ſolus immediatè, ſed cum cauſis ſecundis facit, eſſe futurum non eſt à ſola voluntate Dei, eſto non ſit ſine illa; ergo licèt demus rem eſſe futuram per denominationem à voluntate Dei, non eſſet ab illa ſola, ſed ſimul à concauſa. Probatur, quia ab eadem cauſa habet res, quòd ſit futura, à qua habitura eſt eſſe, cùm fuerit præſens: ſed tamen, v. g. cùm eſt præſens, non habet eſſe à ſola voluntate Dei; ergo eſſe futurum in tali effectu, non eſt denominatio à ſola voluntate Dei, ſed à tota cauſa.

In rigore aliud eſt eſſe volitũ à Deo, aliud eſſe futurum.

6\. Vrgetur ad hominem contra Peſantium.

Maximè verò illa ſententia eſt difficilis in effectibus liberis, ſupponendo, vt idem auctor ſupponit, voluntatem Dei non prædeterminare phyſicè voluntatem creatam ad agendum, ſed tantùm concurrere concurſu ſimultaneo, ſuppoſita ſufficiente virtute in actu primo. nam hoc poſito, vt conſenſus liber ſit futurus, ſufficit ex parte Dei voluntas concurrendi, & illud decretum non ſufficit, vt effectus ſit futurus; ergo eſſe futurum talis actus, non eſt denominatio ab illo decreto. Conſequentia eſt clara, quia ſi illud eſſe futurum conſiſtit in tali determinatione, debet eſſe & inſeparabile ab illa, & ſufficienter ab eadem in ratione formæ denominantis. quod oſtenditur probando minorem. Nam voluntas Dei concurrendi cum voluntate libera, relinquit illam indifferentem, & potentem ad agendum, vel non agendum, etiam in ſenſu compoſito, & ſtante illo decreto Dei; ergo ex vi illius decreti nullus actus illius voluntatis habet, quòd ſit futurus. Quod maximè videre licet in actu peccati, quem Deus ex ſe non abſolutè vult, & ideo non poteſt habere, quòd ſit futurus per denominationem à voluntate Dei. Reſponderi poteſt ex doctrina eiuſdem auctoris, Deum prius ratione, quàm velit concurrere cum voluntate creata ad determinatum, & priuſquam det illi determinatum concurſum, præuidere, ipſam voluntatem creatam ex ſe talem determinatum actum eſſe operaturam, & ideo accedente voluntate concurrendi, ſtatim ab illa denominari, & eſſe rem futuram. Sed contra hoc eſt, quia ſicut voluntas non poteſt actu operari ſine concurſu Dei ſimul cum illa actu operante, ita non poteſt eſſe, vel intelligi operatura, quin intelligatur habitura concurſum Dei; ergo ſi præſcitur operatura abſolutè, intelligitur habitura concurſum Dei, & conſequenter præintelligitur in Deo voluntas dandi concurſum in tali tempore, &c. Si autem præſcitur ſolùm operatura ſub conditione, in ipſa conditione includi neceſſariò debet voluntas concurrendi; ergo ſeruata proportione nulla ratione poteſt eſſe prius, voluntatem hominis eſſe operaturam, quàm eſſe habituram concurſum Dei; ergo nec poteſt Deus prius præſcire abſolutè illam eſſe operaturam, quàm velit cum illa concurrere, cùm ab illa volunrate debeat manare concurſus, qui in futura operatione creaturæ neceſſariò imbibitur; ergo decretum concurrendi Dei ſolùm, ac præciſè ſpectatam nunquam denominat effectum liberum creaturæ abſolutè futurum, niſi cum illo decreto coniungatur determinatio creaturę in actu ſecundo futura. Et hac ratione præſcientia futuri actus peccati non poteſt haberi in ſola voluntate Dei, ſicut neque eſſe poteſt in ſola voluntate creaturæ, ſed altior modus præſcientiæ neceſſarius eſt, vt in lib. 1. de ſcientia Dei latiùs diximus, & ſtatim breuiter attingemus.

Euaſio eripitur Peſantio.

7\. Concluſio prima ex dictis, quid ſit eſſe futurum formaliter.

Dico ergo eſſe rem futuram formaliter conſiſtere in tranſitu quodam rei ab eſſe, quod habet in cauſa, ad eſſe, quod in ſeipſa aliquando habitura eſt, vnde eſt quaſi tendentia quædam ab eſſe in potentia ad eſſe in actu, quæ in re ipſa ponenda eſt. Loquimur enim de futuris realibus, & extra Deum, vt excludamus futura, quæ vel ſecundùm ordinem naturæ conſiderari poſſunt in creatura pro eodem inſtanti prius natura, quàm velit, vel ſecundùm rationem in decretis Dei liberis ſpectari poſſunt, de quibus cum proportione erit ſecundùm ordinem rationis loquendum. Hæc ergo declaratio formalis rationis ſignificatæ per propoſitionem de futuro probatur in primis à ſufficienti partium enumeratione, quia excluſis aliis declarationibus, nulla alia occurrere poteſt, quæ formalem rationem futuri declaret. Deinde ex conceptu immediato, qui reſpondet propoſitioni ſignificanti rem eſſe futuram; cùm enim dicimus,

Petrus

Petrus peccabit, nihil aliud ſignificamus, niſi A peccatum, quod ſecundùm ſe eſt poſſibile huic voluntati ſucceſſu temporis, vel tali rempore eſſe actu futurum in illa, ſeu ab illa; ergo per hanc habitudinem, vt ita dicam, conſtituitur peccatum illud in eſſe futuri: idem autem eſt in reliquis; ergo formaliter in hoc conſiſtit ratio futuri. Denique conſiderando futura in ordine ad cognitionem noſtram, licèt interdum ex cognitione cauſæ, nihilominus tunc certi omnino reddimur de veritate prolatæ propoſitionis de futuro, quando expectato euentu, videmus in actu poſitum, quod prius erat poſſibile, & futurum eſſe poterat pronuntiatum; ergo omnes concipimus rationem futuri poſitam eſſe in illo tranſitu, & ab illo pendere realem, vt ita dicam, ſeu phyſicam veritatem propoſitionis de futuro. Nam ſi eſt illi conformis, eſt vera, ſin minus, eſt falſa, qualecumque fuerit eſſe, quod habebat in cauſa.

8. Eſſe in cauſa eſt fundamentum, eſſe actuale terminus futuritionis.

Quocirca eſſe, quod effectus habet in cauſa, ſolum eſt fundamentum futuri eſſe, non ratio formalis eius: eſſe autem actuale ipſius pro ſua menſura, ſeu temporis differentia, eſt quaſi terminus futuritionis: futuritio autem concipitur à nobis, quaſi habitudo quædam, ſeu tranſitus à tali fundamento ad talem terminum. Quia verò iſte tranſitus non poteſt innoteſcere nobis, niſi per cauſas, ideo incipimus, & loquimur iuxta exigentiam, & diſpoſitionem cauſæ, & hoc modo loquutus eſt de futuris D. Thomas in dicta lectione 13. lib. 1. Periherm. Vnde cùm ait rem, quæ habet eſſe in cauſa de ſe propenſa, & determinata ad talem effectum, quamuis impediri queat, dici poſſe futurum, intelligit profectò quoad modum loquendi humanum ſine mendacio, quam vocamus nos veritatem moralem, ſeu formalem, quoad intentionem loquentis ex humana coniectura. Nihilominus tamen id ſatis non eſt ad formale eſſe futurum, nec ad phyſicam, & realem veritatem loquutionis, quam etiam materialem in ſcholis ſolemus appellare, ſi in re ipſa, & cum effectu res non euenit, ſicut prædicta erat. Et hoc modo dicit idem D. Thomas in 2. diſp. 38. q. 1. art. 5. non poſſe hanc propoſitionem eſſe veram: Petrus curret, & quòd Petrus deficiat à curſu, id eſt, quòd curſus nunquam fiat, quia & propoſitio iam eſſet, & fuiſſet falſa. Vnde ad tollendam æquiuocationem vti poſſumus diſtinctione frequenti apud eundem D. Thomam. Nam duobus modis dici poteſt aliquid eſſe futurum, vno modo, quia ita eſt ordinatum, vel diſpoſitum in cauſis, licèt fortaſſe in reipſa futurum non ſit. Ita ſignificat D. Thomas citato loco Periherm. & 1. p. q. 19. art. 7. ad 2. & clariùs q. 12. de verit. art. 10. ad 7. vbi ait, *Aliquid poteſt dici eſſe futurum non ſolum ex hoc, quod ita erit, ſed quia eſt ordinatum in cauſis ſuis, vt ſic ſit futurum.* Etſi, ait, quamuis Medicus prædicet ſanitatem futuram, licèt poſtea impediatur, non dixiſſe falſum, quia ita erat in cauſis ordinatum. Et allegat Ariſtot. 2. de Generat. cap. 11. text. 64. dicentem, fieri poſſe, *vt is qui futurus eſt incedere, non incedat.* Sed, vt dixi, inter hæc duo illud eſt ſimpliciter, & abſolutè futurum, quod tale dicitur, quia tale erit, & talia ſunt omnia, quæ Deus abſolutè, & ſimpliciter reuelat eſſe futura, vt, *Virgo pariet, Petrus peccabit.* Vnde ad veritatem talis propoſitionis de futuro neceſſarium eſt, vt res eueniat ſicut futura eſſe cognoſcitur, aut dicitur. Aliud verò quod eſt futurum tantùm in ordine aliquarum cauſarum, quæ tamen impediendæ ſunt, re vera non eſt ſimpliciter futurum, ſed tantum ſecundùm quid, id eſt, quantum eſt ex vi talium cauſarum, vnde prædicatio in tantum eſt certa, in quantum non eſt abſoluta, ſed factam conditionem, vel limitationem includens, ſcilicet, erit, quantum eſt ex præſenti diſpoſitione cauſarum, vel niſi impediantur. Aut certè ſi eſt abſoluta prædictio, non erit materialiter, ſeu realiter, vt ſic dicam, vera, & ideo nunquam poterit eſſe reuelatio Dei, cuius veritas ſemper eſt non tantùm formalis, ſed etiam materialis, id eſt, non tantùm non mentitur, ſed etiam in re ipſa nihil falſum dicit, & in B eo duo coincidunt, quia ſemper ex certa ſcientia loquitur. In homine autem, qui ſæpe ſimpliciter affirmat quod ſibi tantùm probabile, aut veriſimilius eſt, locutio illa de tali futuro, ſi abſoluta ſit, poterit quidem vera dici formaliter, id eſt, iuxta mentem loquentis, quia ſic loquendo non mentitur; nihilominus tamen propoſitio ipſa in ſe falſa erit, quia non eſt conformis rei in ſe, de qua abſolutè profertur, & ſic ſæpe contingit aliquem dicere falſum, & non mentiri. Et hæc de ratione formali futuri.

D. Thom.

Duobus modis dici poteſt aliquid eſſe futurum iuxta Doctorem Angelic. ſimpliciter ſecundùm quid.

Futurum ſecundũ quid nõ poteſt eſſe reuelatio Dei, cuius veritas non tantum eſt formalis, ſed etiam materialis.

9. Præmittitur ſecundò declaratio conceptus futuri contingentis. Placitum quorumdam.

Secundò declarandum eſt quid addat futurum contingens vltra rationem futuri. Aliqui C exiſtimant futurum contingens eſſe, quod in ſe eſt indeterminatum, & indifferens, vt eueniat, vel non eueniat, vel æqualiter ad vtramque partem, vel inæqualiter; ſed hoc vel non eſt verum, vel magna indiget declaratione, & limitatione. nam iuxta illam rationem contingentis ſequitur, contingens futurum re vera non rectè dici, nec eſſe futurum, quia ſi adhuc eſt ex ſe indifferens, vt poſtea ſit, vel non ſit, profectò non magis dici poteſt futurum, quàm non futurum. Item illud futurum contingens eſt verè futurum, quod Deus præſcit futurum eſſe; ſed illud quod Deus præſcit eſſe futurum, non eſt indifferens ad D non eſſe futurum, quia Deus definite iudicat eſſe futurum, & non eſſe de futurum; ergo iam ita eſt in ſe determinatè verum, ac futurum. Denique cùm dicitur aliquid eſſe futurum ſimpliciter, ſignificatur determinata habitudo eſſe potentialis, ad eſſe actuale in aliquo tempore præſentialiter ponendum; ergo quantumuis ſit contingens, ſi verè futurum dicitur, ſecundùm illam habitudinem dicit determinationem ad eſſe, & excludit negationem eſſendi vniuerſalem, pro omni tempore futuro. Igitur cùm futurum contingens, per hoc additum non excluditur, vera, & determinata ratio futuri, ſed modus eius declaratur. Addit ergo contingentia ſupra rationem futuri indifferentiã potentialem, non actua- E lem in ratione futuri, id eſt, per illam proprietatem ſignificatur, quod licèt ille effectus determinatè futurus ſit, nihilominus de ſe talis conditionis eſt, vt poſſet non eſſe futurus, quod prouenit ex parte cauſæ, quæ illum eſt effectura; nam talis eſt vt poſſit impediri, licèt de facto non ſit impedienda. Quod ita breuiter, & diſtinctè explicatur, nam futurum contingens non dicitur tale, quia erit, vel non erit, hoc enim diſiunctum non eſt contingens, ſed neceſſarium, & ineuitabile: oportet ergo alteram partem determinare; ergo futurum contingens poſitiuum dicitur, quod erit, quamuis poſſet non fore: negatiuum autem dicitur, quod non eueniet, licèt poſſet euenire.

Futurum importat determinatam habitudinem eſſe potentialis ad eſſe actuale in aliquo tempore præſentialiter ponendum. Concluſio ſecunda.

Contingentia ſupra rationem futuri addit indifferentiam potentialem, non actualem.

10. Quæ indifferẽtia quæ-

Atque hinc intelligitur, quæ indifferentia ſit de ratione futuri contingentis, & quæ determi-

 natio

vt determinatio ſit de ratione futuri contingentis.

natio illi repugnet. Eſt enim de ratione eius aliqua indifferentia in cauſa in actu primo præciſè ſpectata, quæ dici poteſt indifferentia potentialis, quæ indifferentia aliter eſt in cauſa libera, aliter in cauſa naturaliter agente, vt ſtatim dicetur, & ideo ſolet generali modo indifferentia illa explicari per hoc quòd cauſa ſit impedibilis ne producat effectum. nam tunc licèt habeat in potentia effectum, nihilominus carere poteſt effectu, & ideo habet effectus hanc indifferentiam potentialem, vt poſſit eſſe futurus, & non eſſe. Non eſt tamen de ratione futuri contingentis indifferentia actualis in ipſa habitudine ad eſſe in ſe pro aliqua differentia temporis futuri, nam, vt dixi, in hoc habet determinationem, alioqui non eſt futurum. E contrario verò determinatio in cauſa ſecundùm ſe, & in actu primo conſiderata, repugnat contingentiæ futuri effectus, quia excludit indifferentiam illam, à qua talis effectus contingens denominatur. Nam hæc contingentia re vera in effectu non eſt modus realis intrinſecus ipſius effectus, ſed eſt denominatio à tali cauſa, & indifferentia locus, ſicut libertas in actu voluntatis non eſt modus eius intrinſecus, ſed denominatio à tali principio habente talem indifferentem poteſtatem; ergo ſi determinatio quaſi potentialis in cauſa repugnat futuro contingenti, non illi repugnat determinatio actualis, quæ in ipſa habitudine ad terminum ſpectatur, vt declaraui, & intelligi poteſt in effectu contingenti præſenti: nam licèt habeat determinationem actualem à cauſa, nihilominus eſt contingens ſimpliciter ex modo agendi, ſeu poteſtate cauſæ: ita ergo effectus futurus poteſt eſſe determinatus quoad actualem habitudinem ad eſſe actuale, etiamſi ſit contingens in potentia, ſeu in modo agendi cauſæ.

11. Obiicitur doctrina Ariſtotelis circa propoſitiones de futuro contingenti.

Contra hæc verò obiici poteſt doctrina Ariſtot. lib. 1. Periherm. cap. vlt. dicentis in propoſitionibus ſingularibus de futuris contingentibus non eſſe determinatam veritatem, vel falſitatem, & ideo vel nullo modo cognoſci poſſe, vt ea, quæ ſunt omnino indifferentia, ad vtrumlibet, vel ſolùm per coniecturam, vt in his, quæ vt inplurimum eueniunt, vel ad quæ cauſæ magis inclinant. De hac ſententia Ariſtotelis dixi in lib. 1. de Scientia Dei, cap. 2. & ingenuè faſſus ſum, me in hac parte ab Ariſtotele diſſentire, quia eius ſententiam fidei veritati repugnare ſentio. Poſtea verò Diotaleuius Ariſtotelem ab errore excuſare viſus eſt, quia loquutus eſt (inquit) de futuris contingentibus formaliter, vt futura ſunt, id eſt, habent eſſe in cauſis ſuis, & ex illis cognoſci poſſunt, non enim potuit de illis ſecundùm rationem aliquam præſentialitatis loqui; quia non potuit illam præſentiam ratione naturali aſſequi, quam nos fide illuſtrati poſſumus vix concipere.

Diotaleuius excuſat Philoſophum ab errore.

12. Sed fruſtrà.

Sed hæc interpretatio non declarat, quòd Ariſtoteles non errauerit, ſed quòd vt homo errauerit, quia modum talis veritatis & præſentiæ eius cognoſcere non potuit. Supponendo enim futura contingentia non habere aliam veritatem, niſi quam habent in ſua cauſa, & ex vi eius, vt talem effectum in potentia continet, conſequenter fortaſſe loquutus eſt, dicens non habere determinatam veritatem, nec ſubiacere certæ cognitioni. Tamen in illa ſuppoſitione errauit, ſiue per impotentiam naturalem aſſequendi altionem cognitionem cõtingentiũ, ſiue ex alia quacunque cauſa, id enim parum refert, cùm de errore cõſtet,

A quia futura, vt dixi, non ex ſola cauſa, ſed etiam ex determinatione futura, & ex euentu rei per illa ſignificata habent veritatem. Et licèt antequam ſint, non habeant realem præſentiam in propria menſura, habent nihilominus aliquam præſentiam, vel realem obiectiuam in menſura æternitatis, & ideo illa eadem priùs ſignificata vt futura, abſolutè, & determinatè vera eſſe poſſunt per conformitatem ad ſuum terminum, etiamſi in cauſis prout ſunt tantùm in potentia, & actu primo, non habeant determinatam veritatem.

Quòd ſi Ariſtoteles illam præſcientiam, ſeu modum veritatis aſſequi non potuit, excuſabi- 13.
B tur ipſe à culpa: ſententiæ autem, quas inde intulit, non poterunt ab errore excuſari. Nam in primis intulit non eſſe alium modum veritatis in his propoſitionibus de futuris contingentibus, præter illam, quæ ex ſuis cauſis, & ab eſſe in potentia, quod in eis habent, cognoſci poteſt, quod abſolutè verum non eſt, vt declaraui, & apertè repugnat præſcientiæ Dei de his contingentibus. Vnde ſecundò intulit, hæc contingentia non habere talem veritatem, quæ infallibili ac certa ſcientia cognoſci poſſit. Nec limitat ſermonem ad cognitionem humanam, vel diuinam, quia certè videtur intellexiſſe, in tali propoſitione non eſſe veritatem certò cognoſcibilem à quo-
C cunque, in quo ſenſu falſa eſt omnino loquutio. Vnde tertiò probabiliſſimum eſt, credidiſſe, nec Deum præſcire in his futuris abſolutam & determinatam veritatem, ac ſubinde Deũ non præſcire certò hæc futura priuſquam fiant, quod illi multi antiqui Patres tribuerunt, & ex conceſſis à prædicto auctore neceſſariò ſequitur. Nam Ariſtoteles non cognouit futura poſſe cognoſci vt præſentia, & in cauſis cenſuit non eſſe certò cognoſcibilia; ergo inferre debuit, neque à Deo ipſo certò cognoſci. Quamuis ergo Ariſtoteles rectè philoſophatus fuerit de his futuris præciſè ſpectatis in ordine ad ſolas cauſas, & cognitionem, quæ ex illis ſumi poteſt, abſolutè de his futuris non rectè ſenſit. Negari enim non poteſt
D quin habeant in re determinatam veritatem, vel falſitatem de ſe certò, & infallibiliter cognoſcibilem, ſi ex parte intelligentis virtus intelligendi non deſit, vt in dicto lib. 1. latiùs dixi, & rationibus Ariſtotelis reſpondi.

Poteſt fortè à culpa excuſari: ſententiæ tamen eius, inde deductæ erroneæ ſunt. Prima.

Secunda.

Tertia.

Ex hac autem doctrina Ariſtotelis, quam quoad hanc partem probat D. Thomas, colligimus, & tertio loco addimus duabus principiis poſitis veritatem determinatam, quæ ineſt propoſitionibus abſolutis de futuro contingenti, non eſſe ſumendam ex determinatione cauſarum quaſi in actu primo conſtitutarum ad agendum, ſed aliunde. Loquor de determinatione in actu primo, vt excludam cauſam vt iam determinatam in actu ſe-
E cundo, quia cauſa quando iam eſt, vel cognoſcitur in tali ſtatu, effectus eius etiamſi ſit contingens, non cognoſcitur vt futurus, ſed vt præſens, quia determinatio illa in actu ſecundo non eſt aliud, quàm ipſa actio, per quam effectus accipit eſſe, & ideo ſic ſpectatus iam non vt futurus, ſed vt præſens conſideratur; & ideo vt ſic poteſt veritatem ſumere à cauſa determinata in actu ſecundo, & in ipſa determinatione cognoſci tanquam in via, quæ in ſeipſa, & tanquam præſens videatur. Futurum autem vt futurum ante hanc determinationem conſiderandum eſt, ac proinde ſolùm ſpectatur in cauſa vt conſtituta in actu primo, & ſic dicimus non habere veritatem certam, vel determinatam in illa. Et hoc optimè probatur ratione 14.

Determinatio cauſæ duplex, altera in actu primo, altera in actu ſecundo.

Concluſio tertia.

ratione Ariſtotelis, quia contingentia effectus futuri formaliter ſumitur ex indifferentia cauſæ ſecundùm ſe ſpectatæ; imò, vt dixi, effectum eſſe contingentem nihil addit niſi determinationem à cauſa indeterminata ad vnum, vel ad agendum, vel impedibili, vt dicunt. Item ob hanc cauſam non poteſt effectus contingens vt futurus certò cognoſci in cauſa, vel ex cauſa, vt D. Thomas docet 1.p.quæſt.14.art.13. & in 1.diſt.38.quæſt.1. art.5. & quæſt.2.de verit.art.12. & quæſt.12.art.1. & quæſt.16. de malo, art.7. & ſæpe aliàs. Et hæc eſt potiſſima ratio, ob quam ſolus Deus poteſt ſua veritate futura contingentia certò cognoſcere, iuxta illud, *Annunciate nobis futura, & dicemus, quia dij eſtis vos*, nimirum, quia cognoſcere futurum tanquam præſens tranſcendit potentialitatem creaturæ, & cognoſcere futurum ex cauſa eſt impoſſibile, quando cauſa eſt indeterminata, vt in futuris contingentibus eſſe debet; ergo eſt contra rationem talis futuri, quòd habeat talem determinationem in cauſa. Denique, quia in hoc maximè, & quaſi adæquatè differt futurum contingens à neceſſario, quod hoc habet determinationem in cauſa, quam illud non habet.

D. Thom.

Ratio potiſſima cur ſolus Deus poteſt futura contingentia certò cognoſcere.

B

15. Contingentia diuerſo modo inuenitur in cauſis naturalibus, & liberis, in iſtis actiuè, in illis paſſiuè.

Vt autem hæc aſſertio meliùs intelligatur, fiatque euidentior, oportet aduertere effectus contingentium inueniri tam in cauſis naturaliter agentibus, quàm in liberis, diuerſo tamen modo. C Nam in cauſa naturaliter agente effectus non eſt contingens quaſi actiuè reſpectu propriæ, & proximæ cauſæ ratione virtutis eius, ſed quaſi paſſiuè ob imperfectionem eius cauſæ, quæ impediri poteſt per aliam cauſam, vel rem aliam occurrentem, & ad impediendum virtutem alterius cauſæ, ne agat, ſufficientem. In libera autem cauſa effectus eſt contingens per ſe, & ex interna virtute cauſæ, quia ita eſt ſufficiens ad agendum, vt ipſa poſſit ſe impedire, (vt loquutus eſt Capreolus in 1. diſt.38. quæſt.1. art.2.) id eſt, valeat actum ſuum ſuſpendere, & ad hunc, vel oppoſitum determinare: quod etiam ex dictis Prolegomeno præcedenti manifeſtum eſt.

Capreol.

16. Effectus naturalis contingens habet in ſua cauſa quandam determinationem ad vnum, ex qua poſitis omnibus ad agendum requiſitis reſultat neceſſitas.

Et hinc ſequitur alia differentia, quia effectus naturalis contingens habet in ſua propria cauſa per ſe, ac præciſè ſumpta, quandam determinationem ad vnum, ratione cuius in illa cognoſci poteſt, vt certò futurus certitudine quadam naturali, & includente conditionem hanc, ni impedimentum aliunde interueniat. Vnde ſi effectus comparetur non ad ſolam cauſam per ſe, ac præciſè ſpectatam, ſed cum omnibus requiſitis ad agendum, in quibus includitur impedimentorum ablatio, & quod concurſus Dei ſit paratus: in toto illo cumulo cauſarum habet talis effectus omnimodam determinationem ad vnum, quia hanc habet per ſe ex propria cauſa, contingentiam autem per accidens, ex impedimentis, vel effectibus aliarum cauſarum, quibus ablatis, vt in hypotheſi ſupponitur, manet integra determinatio, & ideo poterit in illo toto cauſarum ordine cognoſci certiſſimè effectus futurus, quia licèt reſpectu propriæ cauſæ ſit contingens dicto modo, nihilominus non cognoſcitur vt contingens, quia per concurſum omnium cauſarum, & conditionum antecedentium ad talem actionem tollitur contingentia effectus, & reſultat neceſſitas. Vnde ſi Deus velit abſoluto decreto præfinire auferre à tali cauſa omnia impedimenta, in illo etiam decreto poſſe infallibiliter ſcire talem effectum eſſe futurum, tunc verò iam non

A ſcit illum vt contingentem, ſed vt neceſſarium.

At verò effectus contingens ex libertate cauſæ non ſolùm eſt contingens comparatus ad ſuam propriam, ac proximam, & per ſe cauſam præciſè ſpectatam, ſed etiam in ordine ad totum cumulum cauſarum, vel conditionum neceſſariarum, vel de facto concurrentium, ex parte actus primi ad talem effectum. Et ideo nunquam poteſt talis effectus habere abſolutam determinationem in cauſa, vt eſt in actu primo, ſiue in ordine ad ſolam proximam cauſam per ſe, vt eſt per ſe notum, ſine ordine ad totum cumulum cauſarum, conditionum, aut circunſtantiarum ex parte actus primi concurrentium. Quia ſi effectus eſſet determinatus in actu primo in cumulo cauſarum, &c. iam vt ſic non eſſet contingens, & conſequenter nec liber, eſſet enim omnino neceſſarius in cauſa, & poſitis omnibus prærequiſitis ad agendum, quod repugnat libertati, vt oſtenſum eſt in ſuperiori Prolegomeno. Item in illo cumulo cauſarum neceſſe eſt includi voluntatem liberam; ergo non obſtantibus omnibus, quæ illi coniunguntur in actu primo, illa poteſt ſemper ſe impedire, ne agat, vel hoc agat, quia hoc habet per intrinſecam poteſtatem; vel ſi per coniunctionem aliarum conditionum, aut cauſarum, quæ illi coniunguntur in actu primo, illa eſt priuata hac poteſtate ſe impediendi, conſequenter eſt priuata libertate, & ita iam non contingenter operatur propria, & perfecta contingentia libertatis. Vnde includitur effectum liberè futurum, non ſolùm non cognoſci poſſe cum certitudine in determinatione in actu primo, quam habeat in ſua cauſa proxima, verùm etiam nec in ea, quam habeat in collectione omnium cauſarum ad illum concurrentium, prout in actu primo reſpectu talis effectus conſiderantur. Probatur, quia illa cauſa adæquata vt conflata ex omnibus concurrentibus adhuc eſt indifferens, & retinet in ſe principium contingentiæ; ergo impoſſibile eſt in illa, quantumuis propenſa, & inclinata ſit in actu primo, infallibiliter cognoſci effectum futurum, D cùm ſemper ab intrinſeco poſſit talis effectus impediri per intrinſecam poteſtatem cauſæ proximæ, id eſt, potentiæ liberæ in illo cumulo cauſarum incluſæ. Confirmatur, quia effectus futurus à cauſa naturali etiam determinata ad vnum, ſi impedibilis ſit, non poteſt in tali cauſa certò ſciri futurus, niſi aliunde præſciatur talem cauſam non fore impediendam: at verò in cauſa libera hoc non habet locum, quia virtus ſe impediendi eſt intrinſeca, & inſeparabilis ab illa manente libertate; ergo quamdiu in illo cauſarum cumulo includitur voluntas libera, & ſalua relinquitur eius libertas, nunquam poteſt in illa cauſa effectus eſſe omnino determinatus, ac proinde E neque in illa infallibiliter cognoſci, niſi aliunde præſciatur, ipſam voluntatem non eſſe impedituram.

17. Contrarium omninò euenit in effectu cauſæ liberæ.

Idcirco non poteſt certò cognoſci in ſua cauſa præciſè ſumpta, neque in cumulo eorum omniũ quæ concurrunt ex parte actus primi.

18. Concluſio quarta. Contingentia abſolutè futura habet determinationem ſuæ veritatis ex actuali determinatione cauſæ liberæ, vt ſuo tempore præſente.

Quartò ex his concludo quoad contingentia abſolutè futura, & libera, de quibus in præſenti ſolùm agimus; hæc, inquam, futura habere determinationem veritatis ſuæ ex actuali determinatione cauſæ liberæ, quam tali tempore habitura eſt in actu ſecundo, ad quam determinationem, vt ſuo tempore præſentem, dicit habitudinem propoſitio illa, per quam eadem determinatio per modum futuri ſignificatur, ita vt ille effectus non cognoſcatur futurus à ſua cauſa per modum illationis cauſalis, ſeu rationis, quæ his verbis explicatur, quia talis cauſa ſic eſt in actu primo diſpoſita,

Effectus liber non cognoſcitur abſolutè futurus à ſua cauſa per modum illationis cauſalis, ſed per ſimplicem vel copulatiuam propoſitionem de ineſſe.

diſpoſita, ideo talis actus erit, vel iſtis verbis: Hæc cauſa erit tali modo applicata, vel præparata; ergo talis actus erit, ſed cognoſcitur per ſimplicem, vel copulatiuam propoſitionem de ineſſe, quæ his verbis ſignificari poteſt. Cauſa hæc, ſeu voluntas tali tempore ita diſpoſita hoc faciet, cuius propoſitionis veritas non in virtute cauſæ, ſed in ſe cognoſcitur. Et hoc eſt, quod dixit D. Thomas, futura contingentia, & maximè libera cognoſci vt præſentia in ſeipſis, non in cauſis. Senſus enim eſt non cognoſci ex eo, quòd in virtute cauſæ cognoſcitur certa conſequutio futuri effectus, ſed quia præuidetur cauſa vt actu operans in tali tempore, quod eſt præſens æternitati, licèt reſpectu prioris temporis ſit futurum. Hæc autem præſentia ſecundùm veram ſententiam, non eſt per realem coëxiſtentiam, quam res futura, antequam in ſuo tempore ſit, habeat in æternitate; repugnat enim eſſe coëxiſtentem alteri rem, quæ in ſe nondum exiſtit, vt in dicto libro latiùs dictum eſt, ſed eſt illa præſentia obiectiua reſpectu intuitus æterni diuini intellectus.

Quis ſenſus eius ſententiæ D. Thomæ qua dixit futura contingentia cognoſci vt præſentia in ſeipſis, non in cauſis.

19. Explicatur & probatur alterius.

Quæ eſt ſatis expreſſa ſententia D. Thom. 1. p. vbi ſuprà, & 2.2. q.171. art. 6. ad 2. vbi ſic ait. *Diuina præſcientia reſpicit futura ſecundùm duo, ſcilicet ſecundùm quod ſunt in ſeipſis, in quantum ſcilicet, ipſa præſentialitas intuetur, & ſecundùm, quod ſunt in ſuis cauſis, in quantum ſcilicet videt ordinem cauſarum ad effectum.* Vbi in priori parte ſatis declarat, illam præſcientiam non eſſe per coëxiſtentiam, ſed per eminentiam diuini intuitus, qui præſentialiter attingit ea, quæ in ſe nondum ſunt, ita nimirum ea videndo ex æternitate, ſicut ea videt poſtea quando iam actu fiunt. Quia Deus non aliter videt rem poſtquam eſt, quàm antea, *alias ex euentibus rerum aliquid accreſceret diuinæ cognitioni*, quod repugnat immutabilitati Dei, vt rectè argumētatur D. Thomas in 1. d.38. q. 1. art. 5. Vnde reſpectu diuini intuitus non eſt antea, nec poſtea, ſed ſemper eſt idem reſpectus in ſe omnino inuariabilis, & ideo ſicut non exiſtentem videt præſentem, ita etiam rem futuram præſentialiter intuetur, & hoc eſt eſſe præſentem æternitati, & ex hac præſentialitate ſumitur infallibilitas cognitionis, non ex cauſis vt prioribus ſua cauſalitate. Vnde in altera parte non dicit D. Thomas videri futura in ſuis cauſis *determinatis*, vt quidam malè allegant, addendo particulam *determinatis*, nam D. Thomas præcisè dicit *in ſuis cauſis*, & addidit explicationem, dicens, *in quantum videt ordinem cauſarum ad effectum*: qui ordo in cauſis liberis poteſt eſſe propenſionis, ſeu inclinationis. Et ideo ſubiungit, *Et quamuis contingentia futura ſint in ſeipſis determinata ad vnum, tamen prout ſunt in ſuis cauſis, non ſunt determinata, quin poſſint aliter euenire.* Ex quo vlteriùs colligit priorem modum cognoſcendi eſſe omnino certum, & infallibilem quoad veritatem futuri euentus, poſteriorem autem licèt ſit infallibilis quoad cognitionem diſpoſitionis, & ordinis cauſarum, non tamen quoad veritatem futuri euentus, qui per propriam propoſitionem de futuro ſignificatur, vt diximus. Et hæc nunc nobis ſufficiunt de his contingentibus abſolutè futuris, quæ ſolùm præmiſſa ſunt, vt ab illis gradum faciamus ad futura conditionata, de quibus tractamus.

Diuinus intellectus ratione ſuæ eminentiæ præſentialiter attingit ex æternitate ea quæ in ſe nondum ſunt ſicut ea videt quādo poſtea actu fiunt.

Infallibilitas cognitionis futurorum contingentium abſolutorum vnde ſumitur.

20. Concluſio quinta.

Quintò igitur ex dictis inferimus, futura contingentia conditionata non eſſe vera in vi illationis ex cauſa, neque in illa cognoſci poſſe in- A fallibiliter, vt determinatè vera, & certò futura, etiamſi talis cauſa integra futuri eſſe ſupponatur. Hæc aſſertio eſt directè contra eos, qui ſcientiam hanc conditionatam admittunt, non tamen niſi poſt decretum Dei abſolutum ex parte ſua, & conditionatum ex parte obiecti. Nam hi conſequenter dicere coguntur Deum cognoſcere illa in vi illationis ex tali decreto, vel (quod perinde eſt) ex vi prædeterminationis futuræ in voluntate hominis ex tali decreto Dei, ſeu ex vi voluntatis humanæ, vt eſt ſub decreto Dei, aut denique ex vi collectionis, ſeu coniunctionis vtriuſque voluntatis humanæ, & diuinæ ad talem effectum producendum. Hæc enim omnia in B idem redeunt, & æquiualentia ſunt, quatenus eadem ratio in omnibus militat, ad hoc enim tale decretum poſtulatur, vt ex illo infallibiliter inferatur ſub conditione, quod Deus ſub tali conditione decreuit; ergo iuxta illam ſententiam veritas illius conditionalis, quam non habet, niſi poſt decretum in illatione fundatur, ac ſubinde quòd talis effectus ſit futurus ex illa hypotheſi in cauſa cognoſcitur. Contra hoc ergo probatur aſſertio ex dictis de futuris abſolutis, nam hæc non poſſunt cognoſci in cauſa, neque habent in illa determinationem; ergo neque poterunt ſic conditionata cognoſci. Patet conſequentia, quia militant omnes rationes, quia idem ge- C nus ordinis, ſeu habitudinis habet cauſa actu exiſtens ad effectum abſolutè futurum, quod habet cauſa ſub conditione propoſita, aut concepta ad effectum ex illa futurum, ſi conditio impleta fuerit. Vnde ſicut in abſolutis habitudo cauſæ ad effectum eſt indeterminata, & vel omnino indifferens, vel impedibilis, etiam ab intrinſeco in contingentibus liberis, ita prorſus eſt in conditionatis; ſed propter eandem cauſam non poſſunt abſoluta cognoſci certò ex vi cauſæ, ſed ad ſummum coniecturaliter; ergo idem eſt de conditionatis. Atque ita tota doctrina, quam D. Thomas tradit de ſcientia futurorum contingentium, de ſe generalis eſt tam conditionatis, quàm D abſolutis. Ratio etiam à priori ſæpe tradita eadem eſt, quia talis neceſſitas illationis ex cauſa determinata ad vnum tollit contingentiam; ergo conditionalis ſic cognita, non cognoſcitur vt contingens, ſed vt neceſſaria; ergo neque effectus contingenter, vel liberè eſſet futurus à tali cauſa poſita hypotheſi; hoc autem eſt contra id quod in diſputatione tota ſupponitur, quódque eſt omnino certum, ſcilicet, talia futura eſſe verè libera, & vt talia cognoſci. Cùm enim Chriſtus prænouit Tyrios, & Sidonios facturos fuiſſe pœnitentiam, ſi virtutes in illis fierent, ſine dubio prænouit, liberè facturos fuiſſe pœnitentiam; & ſimiliter de Saule præſciuit Deus liberè fuiſſe aſcenſurum Ceilam, ſi ibi permaneret Dauid, & E Ceilitas verè fuiſſe illum tradituros, & ſic de aliis. Sequela verò eſt à nobis ſæpiùs probata, quia illa neceſſitas licèt per conditionalem illationem explicetur, re tamen vera non eſt neceſſitas ſolius illationis eiuſdem effectus ex ſeipſo, vt eſt illa, quod eſt, quando eſt, neceſſariò eſt; nec eſt illationis prioris ex poſteriori, vt ſi homo loquitur, vult loqui, ſed eſt neceſſitas cauſalitatis, & ex priori, & antecedenti hypotheſi indeperedenti ab vſu libertatis: talis autem neceſſitas, eſt neceſſitas ſimpliciter. Neque immorabor nunc in refutandis reſponſionibus, quia partim id actum eſt in Prolegomeno præcedenti, partim fuſiùs in lib.5. agendum erit.

Futura contingentia conditionata non ſunt vera in vi illationis ex cauſâ etiam integrâ.

Probatur.

Idem genus habitudinis habet cauſa actu exiſtens ad effectum abſolutè futurum, quod habet cauſa ſub conditione concepta ad effectum ex illa futurum purificatâ conditione.

Ratio à priori communis à futuris abſolutis & conditionatis.

Sextò

21. Concluſio 6. Veritas determinata contingentis conditionatè futuri inuenitur in vi actualis dimanationis effectus à ſuâ causâ quæ ſuppoſitione facta per modum præſẽtis cognoſcitur ab intellectu diuino.

Probatur 1.

Sextò concludimus ex dictis, nihilominus in his conditionatis contingentibus inueniri veritatem determinatam, quia non ſumuntur in vi illationis, ſed in vi actualis dimanationis effectus à ſua cauſa, quæ tali ſuppoſitione facta, vel concepta per modum præſentis cognoſcitur ab illo intellectu, qui ſuo intuitu attingit tanquam præſentia ea, quæ futura ſunt. Hæc aſſertio tam eſt contra eoſdem, quatenus negant hæc conditionata eſſe ſcibilia ante decretum abſolutum ex parte Dei, quàm contra alios, qui abſolutè negant talia conditionata cognoſci à Deo certa, & infallibili cognitione. Probatur autem ex eadem propoſitione inter contingentia abſoluta & conditionata. Intelligendum eſt enim, quòd ſicut in abſolutis cauſa ſupponitur tanquam exiſtens ex hypotheſi, & vt præſens in mente Dei ad modum exiſtentis ſub eadem hypotheſi, vt in exemplo de Dauid, ſupponitur Dauid permanens intra Ceilam ita præſens in cognitione Dei ex hypotheſi, ac ſi futurum aliquando eſſet. Quod poteſt explicari ex modo, quo nos ſolemus aliquid ſupponere, vt diſcurramus, vel inquiramus, quid de illo conſequenter dicendum eſſet. Deinde ſicut in abſolutis de cauſa, exiſtente, vel præſente intuitu Dei vt exiſtens verè affirmatur in eadem mente Dei talem effectum eſſe liberè dimanaturum ab illa, non quia in virtute cauſæ hoc videat Deus, ſed quia intuitu ſuo videt cauſam illam tametſi liberam, tanquam influentem in illum effectum, ita in his conditionatis de cauſa ex hypotheſi concepta vt præſenti ſub tali exiſtẽtia poſſibili; poteſt verò affirmari, & cognoſci in mente Dei, hunc determinatum effectum eſſe dimanaturũ ab illa cauſa liberè, & eadem hypotheſi, nõ quia in virtute cauſæ talis effectus determinatè cõtineatur, aut videri poſſit, ſed quia verè eſſet ad illũ determinanda, & intuitus diuinus propter ſuã infinitatem & immutabilitatem intuetur cauſam illam ſic ex hypotheſi poſitam tanquam præſentialiter influentem, & non in alium: ita vt propoſitio, quæ noſtro modo concipiendi inde formatur, non ſit hypothetica conditionalis propria, & illatiua, ſed ſimplex, & cathegorica, quæ dici rectè poteſt de conditionato extremo; ergo ſicut in futuris abſolutis eſt veritas determinata per habitudinem immediatam cauſæ ad effectum de facto futurum, quem Deus propter vim infinitam intelligendi intueri poteſt, & ita infallibiliter præſcire talia futura; ita conditionatis contingentibus eſt veritas determinata per immediatam habitudinem cauſæ ad effectum ex hypotheſi futurum, quam Deus per modum etiam ſimplicis intuitus propter eandem infinitatem certò cognoſcere poteſt. Probatur hæc conſequentia primò à paritate rationis, & proportionis, quia de cauſa aliquando verè futura non alia ratione futurum aliquod cognoſci poteſt ab habente vim intelligendi, & intuendi futura, niſi quia talis cauſa in re ipſa in actu ſecundo futura eſt, qui actus non poteſt non eſſe certus, & determinatus, & ita ad illum dicit habitudinem propoſitio de futuro, vt ſit vera, & ad eundem determinatur intuitus Dei æternus, & infinitus, ſed eodem modo cauſa ex hypotheſi propoſita, & apprehenſa, ac ſi futura eſſet, conſequenter tranſitura eſſet in actum ſecundum, qui in re non poſſet eſſe niſi certus, & determinatus: ergo propoſitio de futuro dicens habitudinem ad talem effectum in re erit vera, & ad eandem infinitatem, & immutabilitatem intuitus diuini pertinet, vt illam attingat, & deinde ſicut captum humanum ſuperat intelligere, quomodo diuinus intuitus, & intellectiua virtus hanc habeat efficacitatem in his conditionatis, ita planè in abſolutis, neque eſt maior difficultas in his, quàm in illis, ſi quis attentè, & conſideratè rem inſpiciat; ergo ſicut illud non negatur Deo, ita neque hoc poſterius negari debet.

Propoſitio de futuro contingenti conditionato non eſt hypothetica ſed cathegorica de conditionato extremo.

Probatur 1.

Oſtenditur paritas rationis inter modum intelligẽdi abſolutè & cõditionatè futura.

Intuitus Dei æternus propter ſuã infinitatem & immutabilitatem attingit cauſam ex hypotheſi poſitã tanquam præſentialiter influentem.

Denique ex hoc modo declarandi veritatem obiectiuam, quæ his conditionatis futuris contingentibus ineſſe poteſt, & ſecundùm quam cognoſcibiles ſint, ſatis conſtare poteſt, nullam implicationem contradictionis aſſignari poſſe in huiuſmodi obiecto ſcibili, vel in eius ſcientia; ergo hoc ſatis eſt, vt à Deo rectè de Deo ſentiente negari debeat, aut poſſit hæc ſcientia. Conſequentia hæc probatur facilè ex comparatione facta inter omnipotentiam, & omniſcientiam Dei, æquè enim ſunt infinita; ergo ſicut negari non debet, aut poteſt, Deum poſſe aliquid, quod repugnantiam non inuoluit, ita nec poteſt negari, eum ſcire quidquid non implicat contradictionem. Item ratione ſuprà facta, quòd ſi obiectum eſt cognoſcibile, ſcientia eſt poſſibilis, & ſi eſt poſſibilis, ineſt Deo: at ſi obiectum illud eſſe poteſt verum ſine repugnantia, eo ipſo cognoſcibile etiam eſſe; ergo etiam eſt poſſibilis eius ſcientia, ac proinde Deo non neganda. Denique talis ſcientia ex proprio conceptu, ſi in ea non inuenitur repugnantia, præ ſe fert magnam perfectionem, & Deo digniſſimam, multúmque extollit capacitatem (vt ſic dicam,) & amplitudinem diuinæ intelligentiæ, ac ſcientiæ, & ad extollendam diuinæ prouidentiæ rationem, & exactiſſimam prudentiam in ſuis operibus eſt accommodatiſſima: nam quo prouidentiæ ordo, ac diſpoſitio ex ampliori cognitione, & præſenſione futurorum cuiuſcunque ordinis, & rationis cogitari poſſint, eo prudentia excellentior, ac perfectior intelligitur: multum ergo pertinet ſcientia hæc ad diuinam perfectionem, ſi in ea implicatio non inuenitur, vt in antecedenti ſumebamus. 22.

Infertur ex concluſionibus præmiſſis poſitiua probatio aſſertionis poſitæ n. 3.

Conſequentia probatur primò.

Secundò.

Tertiò.

Illud autem antecedens vel ex ipſo credibile fit, quòd talis ſcientia videtur eſſe neceſſaria ad ſummam perfectionem prouidentiæ, & prudentiæ, quæ in Deo ſemper cogitanda eſt, & ideo dixit alicubi Auguſtinus, non poſſe Deum ſcire non varios, & mirabiles, ac infinitos modos, quibus voluntates humanas moueat eo modo, quo nouit eis conuenire, vt conuertantur, neque etiam poſſe ignorare, ſi aliquid tali, vel tali modo fieri permittat, infallibiliter eſſe euenturum, prius etiam ratione, quàm illud permittat. Et propterea idem antecedens ex diſcurſu facto videtur ſatis perſuaderi, quia nulla repugnantia maior poteſt aſſignari in futuris conditionatis, quàm in abſolutis, ſupponendo, quòd abſoluta per ſe primò non habent veritatem prædeterminatam ex decreto prædeterminante, ſed ex præſentia æternitatis, vt D. Thomas docet, & rationes factæ tum de libertate, qua alter lædi videtur, tum de malis actibus, quorum prima origo in diuinam voluntatem iuxta illam ſententiam retunditur, videntur conuincere. Secluſo ergo tali fundamento veritatis, & præſcientiæ futurorum liberorum, nulla profectò maior repugnantia poteſt aſſignari in veritate, & præſciẽtia futurorũ cõditionatorum, quàm abſolutorum: at in abſolutis nulla eſt, vt declarauimus ex certiſſimis fundamentis, maximè in doctrina D. Thomæ; ergo. 23.

Antecedens illuſtratur pronunciato Auguſtini.

Suadetur.

Denique

24. Probatio negatiua poſſibilitatis ſcientiæ conditionatæ.

Denique vt probemus, hanc ſcientiam eſſe Deo poſſibilem ſine repugnantia, ſatis nobis eſt quòd talis repugnantia non oſtendatur. Nam omnis ſcientia, vt talis eſt, & per ſe ſpectata aliquid perfectionis importet. Vnde, qui dicunt hanc ſcientiam non eſſe in Deo, tenentur oſtendere ipſam eſſe quid impoſſibile, & repugnans, & ideo non eſſe in Deo: hanc autem repugnantiam nobis non oſtendunt, neque in ipſa ſcientia abſolutè, nec in eadem vt independente à decreto prædeterminante, ſeu à quocunque decreto ſecundùm ordinem rationis præexiſtente in Deo; ergo. Minorem probamus nunc, reſpondendo ad fundamentum, ſeu difficultatem in principio poſitam, nimirum, quòd in his propoſitionibus non poſſit eſſe determinata veritas; procedit enim fundamentum illud ex falſa apprehenſione talium propoſitionum. nam cogitantur, ac ſi affirmarentur, & cognitæ eſſent in vi conditionalium, & ex ſola neceſſaria connexione cum tali cauſa poſita ex hypotheſi in tali, vel tali diſpoſitione, in quo ſenſu verum eſt, non habere determinatam veritatem, nec poſſe in vi illationis cognoſci, imò id nos maximè contendimus. Addimus verò in alio ſenſu eſſe accipiendas, vt ſint tantùm de conditionato extremo, de quo per modum cathegoricæ, ac ſimplicis propoſitionis affirmatur, vel negatur, quid acturum ſit, vel non ſit, ſi ſupponatur eſſe in hac, vel illa temporis differentia. Et ſic dicimus in illis eſſe determinatam veritatem, non minus, quàm in propoſitionibus abſolutis de futuro contingenti, & veram contradictionem inter eas fieri, ita vt neceſſariò altera determinatè vera, altera determinatè falſa eſſe debeat, ac proinde poſſit per certam ſcientiam comprehendi, & pro certo præcognoſci. Ad probationem autem, ſi contra hunc ſenſum procedat, concedendo primum antecedens, nimirum rem antequam fiat, non habere eſſe in ſe, ſed in cauſa, & negando conſequentiam, ſcilicet, non habere eſſe futurum, niſi prout illud eſſe eſt in cauſa. Nam licèt verum ſit, illud ipſum eſſe, quod nunc eſt tantùm poſſibile, & in cauſa denominari futurum, & tale affirmari per propoſitionem de futuro, nihilominus non dicitur futurum prout eſt in cauſa, ſed prout erit in ſe. Itaque ipſum eſſe poſſibile, quod res habet in cauſa, eſt quaſi ſubiectum, quod denominatur futurum, non tamen eſt futurum, nec denominatur à modo eſſendi, quem habet in cauſa, ſed à modo eſſendi, quem in ſe habebit à tali cauſa in aliqua futura duratione.

Reſpondetur ad 1. argum. aduerſariorum, ſuprà n. 2. explicando ex quo fonte petatur veritas propoſitionum conditionalium & contingentium.

Ad formam.

25. Soluitur ſecundum.

Cùm autem vrgetur, quia illud eſſe futurum includit eſſe, quod res futura, quamdiu eſt futura, non habet in ſe, ſed in cauſa. Reſpondeo includere illud eſſe vt ſubiectum denominationis futuri, non vt formam denominantem futuram, vt ſic dicam, quia illud eſſe, prout eſt in cauſa, non eſt futurum, ſed præſens. Forma autem illa, à qua illud eſſe poſſibile in cauſa denominatur futurum, non eſt cauſa ipſa, vel determinatio eius, vt in toto illo argumento contenditur. nam hoc eſt tollere contingentiam effectuum, & libertatem cauſarum ſecundarum; nec eſt aliqua res actu exiſtens cùm ſupponatur res futura in eſſe tantùm poſſibili. Eſt ergo habitudo quædam, quam res, prout eſt in cauſa, habet ad ſeipſam, vt erit præſens ſuo tempore. Qui ordo licèt ſecundùm compoſitionem mentis noſtræ ſit aliquid rationis, in mente Dei eſt obiectiua præſentia, quam illud eſſe habet in æternitate, ratione

A cuius veritas illa per modum præſentis cognoſcitur, quamuis in ordine ad nos determinetur futura ſecundùm varias temporis differentias. Dicetur hæc quidem in futuris contingentibus abſolutis locum habere, & neceſſaria eſſe, vt tanquam præſentia, ſalua contingentia, eſt non tanquam futura neceſſaria potius, quàm & contingentia præſciantur: at verò futuris conditionatis non ita poſſe accommodari, quia in prioribus illa præſentia fundatur in exiſtentia, quam res futura verè habebit in ſuo tempore, quod fundamentum in his conditionatis deeſt. Reſpondeo actualem exiſtentiam aliquando futuram eſſe fundamentum veritatis abſolutæ aſſertionis de futuro, eodemque modo ſeruata proportione actualem exiſtentiam, quæ ex ea hypotheſi eſſet

Inſtantia.

Expungitur.

B futura, eſſe fundamentum veritatis conditionatæ aſſertionis, & ideo vtramque veritatem poſſe cognoſci ad modum præſentis, quia Deus ita non accipit ſcientiam à rebus, vt ab actuali exiſtentia obiecti pendeat. Et reuera etiam in futuris abſolutis res prius quàm ſuo tempore, & ad extra producatur, non habet in ſe exiſtentiam, ſed intuitus diuinus attingit illam vt præſentem abſolutè; ita ergo conditionatis attingit rem futuram per modum præſentis. Vnde illud diſcrimen valde materiale eſt reſpectu diuini intuitus, & eminentis cognitionis eius. Et poteſt hoc ad hominem confirmari contra eos, qui ſaltem poſt decretum conditionatum Dei concedunt cognoſci hæc futura. nam, vt videantur à

Tertium in auctores retorquetur.

C D. Thoma non diſcordare, ſimul docent cognoſcere Deum illa ad modum præſentium, cùm tamen diuinum decretum conditionatum non det veram exiſtentiam rei futuræ, ſatis enim cenſetur, quòd daret illã ſi conditio impleretur. Ita ergo nos dicimus, quòd etiam abſque tali decreto, & ante illud daret illam, ſi alia conditio impleretur: nam illud licèt non videatur in cauſa, videri poteſt in ſe propter eminentiam diuini intellectus.

Capvt VIII.

D *Quæ decreta conditionata, & libera Deo attribuenda ſint, & in illis non poſſe contingentia ſub conditione futura præſciri.*

I. Status quæſtionis explicandi in hoc capite.

In ſuperiori capite oſtendimus poſſe in his futuris conditionatis eſſe determinatam veritatem, etiam vt obiiciuntur intellectui diuino priùs ſecundùm rationem, quàm diuina voluntas aliquod decretum liberum, & conditionatum habeat, quod ſatis eſt, vt præſcientia talium futurorum Deo non negetur; ex quo ſuffi-

E cienter improbatur ſententia generaliter negans Deo huiuſmodi præſcientiam, imò, vt dixi, hæc eſt ſola ratio à priori huius veritatis, quia ſi non oſtendatur implicatio contradictionis, in tali ſcientia non eſt Deo neganda. Aliæ verò rationes, quæ addi poſſunt ex vtilitate, vel neceſſitate talis ſcientiæ deſumptæ, vel ad perfectiſſimã Dei prouidentiam, præſertim circa prædeſtinatorum electionem, & liberorum actuum bonorum prædefinitionem, vel circa peccati permiſſionem cũ infallibili euentu, vel deinque ad explicandũ auxilium efficax præueniens: hæ, inquam, rationes latè in lib. 2. de ſcientia futuror. tractatæ ſunt, quod ideo nunc

nunc facere omittimus, & quia hæc vtilitas, vel neceſſitas huius ſcientiæ præcipuè probāda eſt ex his, quæ poſtea in lib.3.& 5. de gratia efficaci contra motionem phyſicè prædeterminantem, & de permiſſione peccati contra prædefinitionem eius dicenda ſunt. Quia verò contra nouam euaſionem admittendi præſcientiam horum futurorum ſub conditione, ita tamen, vt decreta conditionata præcedant, in quibus fundetur, pauca in aliis locis diximus, viſum eſt in hoc capite inquirere, an, & quatenus talia decreta Deo tribuenda ſint, vt ex diſcurſu eius conſtet, ſine fundamento illa confingi, quæ ad dictam ſcientiam fundandam inuenta ſunt.

2\. Notatio 1.

Duplex decretum conditionatum intelligi poteſt ſi tenẽs ex parte diuinæ voluntatis vnum cadit in antecedens, alterum in conſequens propoſitionis conditionalis. Exemplum vtriuſque.

Primò igitur obſeruare oportet, duobus modis poſſe in Deo ſupponi conditionale decretum. Primò, vt conditio ponatur ex parte ipſius voluntatis diuinæ, ita vt ſenſus non ſit, Deum habere, vel habuiſſe tale decretum, ſed quòd haberet illum ſi talis, vel talis conditio poneretur. Quod duobus modis poteſt concipi, ſcilicet, vel ponẽdo ipſum conditionatum decretum pro antecedenti, ſeu ſubiecto in conditionali propoſitione; vel ponendo illud ex parte conſequẽtis, ſeu prædicati. Exẽpla facilè poni poſſunt in facto Tyriorũ, vt decretum conditionale tale ſit: Si Deus decreuiſſet vt in Tyro talia ſigna fierent, illi agerent pœnitentiã: vel è contrario, ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, Deus decreuiſſet illorum voluntatem ad conſenſum determinare. In neutro enim modo denunciandi tribuitur Deo in præſenti aliquod decretum, quod iam habeat, ſed affirmatur, quòd iam habuiſſet. Eſt tamen diuerſitas conſideranda inter illos duos modos. Nã cùm decretũ ponitur ſub conditione ex parte ſubiecti, ſeu antecedentis, nullo modo attribuitur, vel affirmatur de Deo tale decretum, ſed tantùm affirmatur, quid ex illo ſequeretur, ſi poneretur. Et hoc modo deſeruire poteſt tale decretũ ſub conditione ſuppoſitũ ad cognitionem multarum conditionalium contingentium de voluntate creata, vt ex dictis facilè patere poteſt, & ſtatim magis explicabitur. Quando verò decretum ponitur ex parte prædicati, ſeu conſequentis conditionalis pertinet ad ſola decreta diuina, quatenus per modum futurorum ſecundùm rationem cognoſci poſſent, de quibus nunc nihil diſſerere decreui, quia ad punctum de gratia, quò tendimus, non referunt.

Omittitur cõſultò tractatio decretorum Dei ſub cõditione futurorũ vt aliena.

Notatio 2.

Aliud decretum eſt abſolutum ex parte ſubiecti, & conditionatum ex parte obiecti.

Alio modo poſſunt decreta conditionata eſſe in Deo, ita vt conditio ſolùm ponatur in obiecto, actus verò, & actualis determinatio verè ſit in Deo abſolutè, & de præſenti. Vt ſi intelligamus, Deum intra ſe ſtatuiſſe hoc modo: Decerno, quòd ſi virtutes, & ſigna fierent in Tyro, darem Tyriis auxilium internum prædeterminans, aut maius, vel ſpecialius, quàm Iudæis ſum daturus.

De poſsibilitate decreti conditionati ex parte obiecti.

3\. Repugnare ale decretũ ı Deo non ulli arbitrantur leui undamẽto.

Et de his decretis cõditionatis circa ea, quæ nũquã futura ſunt, aliqui purãt eſſe impoſſibilia, quia neque in Deo poſſunt ponere mutationẽ, cùm conditionalis nihil ponat in eſſe: impoſſibile autem videtur Deum habere decretũ liberum, ſine aliqua mutatione, vel in ipſo, vel in obiecto volito; quia quando Deus habet decretũ liberum, prius ratione intelligitur à nobis non volens, neque nolens, ſed quaſi indeterminatus, & in ſecundo ſigno rationis eſt volens per decretũ ſuum: hoc autem intelligi nõ poteſt ſine aliqua mutatione. Quòd ſi hæc ſententia vera eſſet, funditus rueret ſentẽtia ponens præſcientiam conditionatam in decreto conditionato.

4\. Contraria ntẽtia ſta.

Sed nihilominus illam ſentẽtiam probare nunquam potui. Quia ſicut falſum cenſeo negare Deo præſcientiã alicuius ſcibilis, ſiue abſoluti, ſiue conditionati, ita nõ minus cenſeo abſurdũ negare Deo libertatem, ſeu poteſtatem volendi omne obiectum volibile honeſtè, & ſecundùm rectam rationem, vt noſtro modo loquamur. Vnde conſidero differentiã inter ſcire, & velle, quòd ſcire actualiter eſt ex perfectione ſimpliciter, ac neceſſariò, ſuppoſita veritate ſcibili ex parte obiecti; at velle actu quodcunque obiectum creatum amabile etiam honeſtum, non pertinet ad perfectionẽ ſimpliciter, & nihilominus poſſe illud velle pertinet ad perfectionẽ poteſtatis liberæ; cùm ergo obiectum conditionatũ de ſe amabile ſit ſecundùm rectam rationem, & nos poſſimus illud velle, non eſt hæc poteſtas neganda Deo, qui non minorem libertatem habet in volendo, quàm homo. Propter quod vniuerſaliter cẽſeo, poſſe Deũ habere circa obiecta creata honeſtè amabilia omnes actus liberos voluntatis, quos poteſt homo habere, ſecluſa imperfectione, & mutatione in ipſo Deo, quæ inuenitur in homine, etiam per efficientiam, & receptionẽ talium actuum. Nec videretur poſſe negari decreta omnia circa obiecta conditionata ſine multis incommodis. Nam Deus offert homini gratiam, & remiſſionem peccati, ſi conuertatur, quod non poteſt intelligi ſine actu poſitiuo voluntatis Dei, nec poteſt dici ſufficere actum, quo vult Deus dare tale auxilium ſufficiens ad conuerſionem, quia voluntas dandi gratiã diſpoſito, ſeu ſi diſponatur, diſtincta eſt à voluntate dandi auxilium, tum quia obiecta ſunt diſtincta, & poſſet Deus velle hoc ſecundum, & non velle, imò & nolle primũ: tum etiã promittere gratiam homini, ſi diſponatur, diſtincta promiſſio eſt à promiſſione auxilij: promiſſio autẽ in volũtate fundatur, & ab illa accipit vim obligãdi. Similiter voluntas offerendi concurſum generalem vel gratiæ, vel naturæ, etiam ad actum nunquam futurum de obiecto conditionato eſt, & non poteſt negari in Deo, quia certiſſimũ eſt, Deum ad ſe talẽ offerre concurſum, quia aliàs non daret auxiliũ ſufficiens, non poteſt autẽ offerre ſine actu voluntatis, quia liberè offert. Vnde non eſt neceſſe vt per omne decretum liberũ Dei reſultet ſemper mutatio phyſica in re volita, vt aliis locis latè [illegible]atis eſt enim, quòd reſultet phyſica mutatio, v[illegible]ralis, vel obiectiua, ſeu rationis quatenus ex tali decreto habet res vt obiecta menti aliam habitudinem ad eſſe exiſtentiæ, quam priùs ratione ex ſola poſſibilitate haberet. Sic enim per decretum, quo Deus ſtatuit non creare alium mundum poſſibilem, intelligitur habere ad ſuum eſſe relationem nunquam futuri immutabilem, ac perpetuã. Admittimus ergo vtrumque genus conditionati decreti poſſe eſſe in Deo, nunc breuiter circa vtrumque explicandum eſt, an ſint de facto, & quadantenus admittenda ſint.

Probatur à priori & ab incommodis.

Poteſt Deus circa obiecta creata honeſtè amabilia omnes actus liberos voluntatis habere excluſa imperfectione, quos homo poteſt elicere, & recipere.

1\. Incommodum, non poſſet Deus offerre homini gratiã ſi conuertatur.

2\. Incommodum, neque poſſet offerre concurſũ generalẽ ad actum nunquam futurum.

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ ſuprà n 3.

Aſſertio 1. Poſſibile eſt vtrumque genus decreti conditionati ex parte obiecti in Deo.

An & quomodo in Deo concipi poſſit decretum primi generis.

5\.

De primo ergo genere decreti ſub conditione interrogari poteſt, qua ratione poſſit in Deo concipi, ita vt ex eo poſſit à nobis formari cõditionalis propoſitio de futuro contingenti, quæ ſit determinatè vera, & à Deo ſciatur. Et ratio dubitandi eſt, quia illud non eſt, cùm conditionalis nihil ponat in eſſe; ergo ex nihilo nihil determinatũ poteſt cognoſci. Item impoſſibile videtur, Deum in ſe ipſo cognoſcere, vel apprehẽdere tale decretũ ſub conditione, cùm ſemper cognoſcat omnia decreta ſuæ volũtatis tanquã præſentia. Sed nihilominus dicẽdũ eſt, & poſſe concipi in Deo non ſolùm à nobis, ſed etiã ab ipſo Deo, & illo poſito ex hypotheſi aliquẽ effectũ contingentẽ ſciri etiã poſſe ſub conditione futurũ.

Ratio dubitandi prima.

Secunda.

Vtrumque breuiter declaratur, quia Deus ratione prius habet ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, quàm habeat decreta libera,ſiue abſoluta, ſiue conditionata ex parte obiectorum. Probatur, quia in Deo naturalia, ſeu neceſſaria ſunt priora liberis, vt eſt vulgare apud Theologos: ſcientia autem ſimplicis intelligentiæ naturalis eſt; ergo antecedit ſecundùm rationem decreta libera,præterquam quòd cognitio antecedit voluntatem circa idem; ergo cognitio creaturarum,quæ eſt per ſimplicem intelligentiam antecedit omne decretum Dei liberum,cùm tale decretum non niſi circa creaturam cognitam verſari poſſit. In illo ergo ſigno rationis Deus cognoſcit creaturas eſſe poſſibiles,quocunque modo poſſibiles cogitentur, ſiue per non repugnantiam ex parte ipſarum,ſiue per denominationem à ſua potentia,quã per eandem ſcientiam comprehendit; ergo etiam per illam ſcientiam comprehendit decretum liberum creandi ſaltem vt poſſibile; ergo per eandem ſcientiam præcognoſcit aliqua futura conditionata ponẽdo decretum in conditione,vt ſi decreuero creare mundum,fiet; ſi decretum vt filius fiat homo,incarnabitur,& ſimilia: nam hæc cognitio intrinſecè connexa eſt cùm priori cognitione comprehenſiua omnipotentiæ Dei,& modi operandi eius circa omnes creaturas poſſibiles.

Deus prius ratione habet ſciẽtiam ſimplicis intelligentiæ, quàm habeat decreta libera,ſiue abſoluta, ſiue cõditionata ex parte obiecti.

6. *Limitatur aſſertio.*

Addendum verò eſt non omnes effectus eiuſmodi decreti poſſe infallibiliter cognoſci in decreto conditionato. Nam quidam ſunt effectus ſolius Dei, & illi optimè cognoſcuntur,quia voluntas Dei eſt ſufficiẽs, & adæquata cauſa talis effectus,& per decretum ſupponitur ex hypotheſi determinata ad talem effectũ, & ita infallibiliter, & ineuitabiliter infert effectum. Quapropter conditionales propoſitiones huiuſmodi veræ ſunt ex vi illationis. Neque hoc repugnat contingentiæ talium effectuum in ordine ad voluntatem Dei, quia illa hypotheſis ſupponit liberam determinationem Dei in ſuo decreto, & per conditionalem ſolùm explicatur efficacia, & immutabilitas talis decreti,quæ non repugnat libertati, ideóque illa neceſſitas eſt puræ conſequentiæ, & ſuppoſitione conſequente ad vſum libertatis:nam illum ponit in hypotheſi,& ideo non repugnat libertati Dei,nec contingentiæ effectuum eius,vt ab illa tales denominãtur. Denique licèt illatio ſit ſuppoſitio neceſſaria,ſemper pendet ex libertate Dei, & ideo effectus ſemper eſt abſolutè contingens. Alij verò ſunt effectus,quos non facit Deus ſolus,ſed cum cauſis ſecundis,quarũ coëfficiẽtiam decretum aliquo modo includit:& hi ſunt duplici genere,nam quidam ſunt à cauſis naturaliter agentibus, & in his etiam facilè intelligimus conditionalem de futuro certo, & infallibiliter ex vi illationis,quia tales effectus, vel non ſunt contingentes reſpectu cauſæ proximæ, ſolumque habere poſſent indifferentiam, ſeu contingentiam in ordine ad decretum:hoc autem in hypotheſi ſupponitur, & ideo relinquitur illatio omnino neceſſaria.Vel certè ſi tales effectus habent aliquam contingentiam extrinſecam, quia cauſæ proximæ illorum poſſent ab aliis impediri,tũc oportebit in hypotheſi includi decretum,& concurrendi,& auferendi omnia impedimenta, vt in ſuperioribus declaratum eſt.

Conditionales propoſitiones de effectibus ſolius Dei veræ ſunt ex vi illationis.

Veræ ſunt etiam cõditionales de effectibus quos Deus facit cum cauſis naturaliter agentibus, ex vi illationis.

7. *Quid de effectibus quos Deus facturus eſt cùm cauſis liberis?*

Alij denique ſunt effectus, quos Deus facturus eſt cum cauſis liberis, & in his etiam poſſunt illæ propoſitiones conditionales formari à nobis, & apprehendi vt repræſentatæ obiectiuè in mente Dei in illo primo ſigno rationis.Sed de illarum virtute aliter iudicandum eſt, iuxta ſententiam admittentem decreta prædeterminantia actuum liberorum,vel iuxta oppoſitam ſententiam. Nam iuxta priorem habent tales propoſitiones veritatem determinantem, & infallibilẽ in vi illationis ex tali decreto,& ita Deus in illo primo ſigno rationis,& per ſolã ſimplicis intelligen- A tiæ,ac merè naturalem, ſeu neceſſariam cognoſcit in tali decreto conditionali ſuæ voluntatis,quidquid voluntates humanæ eſſent facturæ in omni occaſione,ſi ipſe tale,vel tale decretum prædeterminans circa illas haberet, & quid non eſſent facturæ ſi tale decretum ipſe non haberet. Vnde cùm illud decretum ſit vera cauſa antecedens omnem aliam cauſam, videtur per illum modum omnis contingentia tolli reſpectu voluntatum creaturarum,& poni in eis quoddã ineuitabile factũ,ſolumque reſpectu diuinæ voluntatis poſſe talia futura dici contingentia,ſeu libera,quatenus hypotheſis,in qua ponitur tale decretũ,ex Dei libertate pendet. Ad euitandum ergo hæc inconueniens talia decreta antecedentia omnem ſcientiam futurorum contingentium,tam abſolutam, quàm cõditionatam B nos non admittimus,ſed ſolùm concomitãtia, ſeu offerentia concurſum ex parte Dei, de quibus etiam poſſunt formari propoſitiones conditionales in mente Dei.Si ego decreuiſſem dare cõcurſum tali voluntati,in tali occaſione hoc faceret,vt per ſe patet. Dicimus autẽ illas non habere voluntates determinatas in ſolo decreto,neque in illo ſolo poſſe cognoſci,quia effectus pendet ex alia cauſa indifferẽte,quæ propter tale decretum ad vnũ non determinatur.Vnde etiam dicimus tales propoſitiones non eſſe determinatas in integra cauſa,prout,ſcilicet,ex voluntate creata quaſi conflatur, quia etiam tota illa eſt indifferens in actu primo,etiam ex parte volũtatis creatæ,& coniunctæ, ſeu compoſitæ cũ tali decreto,quia aliàs effectus non C eſſet liber.Et nihilominus addimus habere tales propoſitiones veritatem determinatam,& habuiſſe illam in illo primo ſigno æternitatis,nõ in virtute,ſeu actu cauſæ,ſed in ſe, & in ipſa determinatione in actu ſecundo ita præſente obiectiuè in mente Dei,vt vſque ad illam penetret æternus eius intuitus, vt iam explicatum eſt. Et ad hunc modum ſunt à Deo præſcitæ omnes iſtę conditionales in illo primo ſigno rationis, quod omnem liberam determinationem voluntatis diuinæ vt exercitam,& quaſi in re poſitam antecedit. Et hæc de conditionatis decretis prioris ordinis.

Per decreta antecedentia omnem præſcientiã conditionatam & abſolutam tollitur omnis contingentia reſpectu noſtri, & quoddam futurum ineuitabile inducitur.

Reiectis decretis antecedentibus ſola admittenda ſunt concomitantia.

De decretis conditionatis ſecundi generis ex parte obiecti.

8. *Dubium primum an in Deo decreta infinita.*

Circa ſecundum autem genus decreti conditionati, D quoniam talia decreta variis modis cogitari poſſunt, dubitari poteſt in primis,an poſſit cum probabilitate affirmari habuiſſe Deum ab æterno circa omnem voluntatem creatam, & creabilem omnia decreta conditionata ratione diſtincta, vel, quod perinde eſt, vnum ſimplex in finita virtute complectens determinando modum, quo moueret, ſeu determinaret omnes & ſingulas voluntates poſſibiles in omnibus actibus earum,& in omnibus circumſtantiis, & occaſionibus,quæ infinitis modis combinari poſſunt. Aliqui enim ſentiũt habuiſſe Deũ talia decreta,poteſtque E in hunc modũ intelligi:nam poſt illud primũ æternitatis ſignum, in quo Deus omnia poſſibilia,& omnia futura poſſibiliter(vt ſic dicã) præſciuit, in ſecundo ſigno, priuſquam aliquid abſolutè vellet facere, habuit decretum quoddam abſolutum ex parte actus, conditionẽ includens in obiecto, per quod ſtatuit apud ſe, quid eſſet facturus circa omnem voluntatem creatã, vel creabilem in omni poſſibili opportunitate.Quod decretum nos ratione diſtinguimus in ordine ad diuerſos actus,vel voluntates,in ſe tamen vnum ſimpliciſſimũ eſt,& infinitum,& omnia conditionata,quantumuis infinitis,& infinitas infinitis modis cognoſcibilia comprehendit; atque hoc modo opinantur aliqui ex his,qui nec Deo negare audent ſcientiam omnium contingentium futurorum ſub conditione, nec volunt illam eſſe ante decretum liberum Dei. Nam hinc ſequitur neceſſarium

Affirmãtes qui.

Ratiocinium in quo fundari poſſunt.

ceſſarium eſſe ponere in Deo talia conditionata decreta circa aliqua futura ſub conditione, quæ de facto nunquam erunt: non apparet autem ratio admittendi hæc decreta, circa quædam futura potius, quàm circa alia; ergo admittenda erunt circa omnia poſſibilia. At verò poſſibilia ordine rationis priora ſunt, quàm futura; ergo illud decretum conditionatum adæquatum his omnibus conditionatis poſſibilius ratione antecedet abſoluta decreta de futuris. Et confirmatur hæc ratio, quia ſi Deus non habeat tale decretum adæquatum, multas propoſitiones ſimiles ignorabit, illas ſcilicet, circa quas tale decretum non habuit, quod iuxta illam etiam ſententiam admittendum non videtur.

9. *Aſſertio tertia negatiua vnde impugnatur primò illa decreta conditionata ex parte obiecti, quia ſine fundamento conficta.*

Decreta libera ex infinita perfectione diuina ideò non innoteſcunt, quia nõ ponunt in Deo perfectionẽ.

Nihilominus hæc ſententia parum probabilis apparet. Primò, quia de diuinis decretis, & voluntatibus liberis nihil aſſerere poſſumus cum fundamento, niſi quod vel reuelatum eſt, vel ex reuelatis, aut ex affectibus diuinis ſufficienter colligi poteſt; ſed illud decretum liberum eſt, & neque eſt reuelatum, neque ex reuelatis, aut aliis effectibus colligi poteſt: ergo non poſſumus cum probabilitate affirmare, habuiſſe Deum tale decretum. Maior certa eſt, quia decreta libera non ponunt in Deo perfectionem, & ideo ex perfectione diuina infinita non innoteſcunt, & ideo nulla ſupereſt via illa cognoſcendi niſi vel reuelationis, vel effectibus. Minor autem quoad reuelationem certa eſt, vel oſtendatur reuelatio: quoad effectus verò patet, tum quia illud decretum nullum habet effectum ad extra, quia conditionalis nihil ponit in eſſe, tum etiam, quia ſine tali decreto per abſoluta decreta ſufficienter producit Deus res omnes, quæ in alia temporis differentia fiunt; ergo ex effectibus non poteſt tale decretum vel probabiliter colligi.

10. *Impugnatur ſecũdo quia otioſa.*

Vnde argumentor ſecundò, quia tale decretum adæquatum, vel decreta ratione diſtincta circa omnia conditionata poſſibilia ſunt otioſa, & ſine vllo fructu; ergo fruſtrà & ſine probabilitate in Deo cogitantur, vel finguntur. Antecedens probatur, quia talia decreta nec Deo perfectionem addunt, nec in creaturis aliquid efficiũt, nec ad effectus diuinæ prouidentiæ, aut prædeſtinationis aliquid conferunt: ſunt ergo prorſus inutilia, & otioſa. Conſequentia verò probatur, quia voluntas Dei eſt ordinatiſſima, & ideo nihil fruſtrà, & otioſè vult: nam ſi in homine prudenti reputarentur tales actus otioſi, & vani, ac proinde alieni à recto vſu prudentiæ, quomodo non eſt multo magis de Deo ita ſentiendum. Confirmatur primò, quia Deus nihil vult circa creaturas, niſi ordinando illas in aliquem finem: at per illud præciſè ſpectatum in nullum finem creaturæ ordinantur; eſt ergo ille modus decernendi, & volendi alienus à diuina ſapientia, & prouidentia. Confirmatur ſecundò, quia ſi Deus abſolutè decreuiſſet nihil creare, non haberet illud decretum conditionatum circa poſſibilia, quia eſſet vanum, & ſine fructu, & per ſe non pertinens ad perfectionem Dei; ergo non minus ſuperfluum eſt tale decretum, licèt ſit coniunctum cum alio decreto abſoluto. Patet conſequentia, quia etiam hoc modo eſt otioſum, & ſine fructu.

Voluntas Dei cùm ſit ordinatiſſima, nihil fruſtrà & otioſè vult.

1. Confirmatio conſequentiæ.

Secunda cõfirmatio à pari ex quadam hypotheſi.

Euaſio.

Nec poteſt retorqueri argumentum in ſcientiam conditionatam.

Dices, eadem ratione probaretur ſcientiam omnium conditionatorum eſſe Deo otioſam. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ſcientia illa nunquam poteſt dici otioſa, aut infructuoſa, tum quia omnis ſcientia per ſe ad perfectionem ſimpliciter ſpectat, & ideo talis ſcientia, vt ſuprà dixi, eſt perfectio neceſſaria, & merè naturalis ſuppoſito obiecto ſcibili: volitio autem, ſeu determinatio libera, non eſt perfectio Dei, & ideo non eſt illi tribuenda ſine fructu; tum etiam, quia aliàs in ordine ad perfectionem prouidentiæ eſt illa ſcientia vtiliſſima, vt in omnibus poſſit Deus ex certa præſcientia omnimodo perfecta, & poſſibili diſponere, quod non habet locum in illo decreto libero, vt oſtenſum eſt.

11. *Impugnantur tertiò ab ordine prioris & poſterioris inter actus diuini intellectus & voluntatis.*

Tertiò poſſumus argumentari; quia in actibus diuini intellectus, & voluntatis non inuenitur ordo rationis prioris, & poſterioris, niſi quatenus ex parte obiectorum inuenitur aliquis ordo, vel dependentia: ſed inter decretum conditionatum, & abſolutum, nullus talis ordo, nec fundamentum eius inuenitur; ergo ſine fundamento aſſignatur talis ordo, & fingitur decretum conditionatum tanquam neceſſariò præmittendum ante abſolutum. Maior ſupponitur ex communi ſententia Theologorum, quæ in hoc meritò fundatur, quod decretum voluntatis in ſe ſimpliciſſimum eſt, & ideo ſicut in illo ex parte ſua non eſt diſtinctio, ita neque ordo; neque debet à nobis gratis, & ſine fundamento cogitari, vel potiùs fingi: ſolùm ergo poteſt in ordine, vel dependentia obiectorum fundari. Probatur ergo minor, quia vel tale decretum conditionatum comparatur ad abſolutum in ordine ad obiecta diuerſa, videlicet, quatenus conditionatũ eſt circa futura, quæ nunquam erunt, & abſolutum circa illa, quæ aliquãdo erunt. Et ſic nullus eſt ordo inter obiecta illorum, vt per ſe patet, quia impertinenter ſe habent, nec futurum vnius eſſe pẽdet ex eſſe poſſibili alterius, nec è cõuerſo; ergo neque inter tales actus eſt ordo. Vel illa decreta comparantur ad vnum, & idem futurum, quod prius ſub conditione, poſtea abſolutè futurum decernitur, & ſic minus poteſt ordo intelligi, nam licèt poſſibile vt ſic ſit prius, quàm futurum, quia poteſt eſſe ſine futuro, & non è contrario, tamen in futuro ſub conditione non poteſt hic ordo conſiderari iuxta illam ſententiam: nam illa ſupponit, quòd res habet vtramque rationem futuri tam conditionati, quam abſoluti à decreto diuino. Cùm ergo vtraque ratio futuri nõ ſit niſi per denominationem à decreto libero Dei ita prædefiniente, vt ſit ordo aliquis in reipſa ſic, vel ſic futura, debet ſupponi ordo inter ipſa decreta: in decretis autẽ eſſe non poteſt niſi ratione obiectorum; ergo cõmittitur circulus, & impoſſibilis oſtẽditur talis ordo. Quod etiam patet, quia neutrum decretum alterũ neceſſariò ſupponit, etiam ſecundùm noſtrũ intelligẽdi modum, poteſt enim Deus habere vnum decretum ſine altero, & è contrario, vt facillimè poteſt ab vnoquoque cõſiderari. Ergo fruſtrà cogitatur ordo inter talia decreta, præterquam quòd fruſtrà inducuntur etiam concomitanter circa eadem futura, vt alia argumenta oſtendunt, & nunc amplius explicabitur.

Circulus vitioſus exiſteret inter ordinem decretorum & obiectorum.

12. *Dubium ſecundum, an ſaltem Deus habuerit decretum conditionatum circa aliquos actus liberos ſub conditione futuros.*

Aſſertio 4. Similiter negatiua iiſdem de cauſis.

Poteſt enim vlterius dubitari, eſto non aſſeramus Deum habuiſſe decretum conditionatum circa omnia futura poſſibilia, & ſub omni conditione, & combinatione poſſibili, ſaltem habuerit illud circa aliquos actus liberos ſub conditione futuros. In qua interrogatione ſuppoſita reſolutione negatiua dubij præcedentis conſequenter videtur dicendum non habuiſſe Deum talem actum circa creaturas rationales, ſeu voluntates tantùm poſſibiles, id eſt, quæ nunquam futuræ ſunt. Probatur, quia oſtenſum eſt non habuiſſe tale decretum circa omnia poſſibilia præintellecta, & nondum abſolutè futura; ergo dicendum conſequenter eſt circa

ſis circa creaturas rationales nunquam futuras.

nullam voluntatem conſideratam tantùm vt poſſibilem habuiſſe talem actum, ac proinde circa illas voluntates, quæ nunquam futuræ ſunt, ſed manſerunt ſub ſolo eſſe poſſibili, non habuiſſe Deum tale decretum. Probatur conſequentia, tum quia eadem eſt ratio de ſingulis, quæ eſt de omnibus ſimul ſumptis; tum etiam quia rationes factæ in præcedenti puncto eandem efficaciam habent in ſingulis voluntatibus tantùm poſſibilibus, vt facilè conſideranti, & applicanti patebit. Supereſt ergo, vt de voluntatibus hominum, & Angelorum, qui creati, vel creandi ſunt, videamus. In illis autem duos actuum ordines diſtinguere poſſumus, vnus eſt actuum liberorum, qui ſunt aliquando futuri, quatenus prius ratione conſiderari poſſunt vt poſſibiles, quàm vt abſolutè futuri: alius eſt actuum poſſibilium, qui abſolutè non ſunt futuri, vt fuit Tyriorum pœnitentia.

Quid de hominibus, & Angelis creatis, vel creãdis, dicẽdum deinceps inquiritur in duplici actuũ ordine.

De actibus liberis ſub conditione reipsâ aliquando purificandâ futuris.

13\. Probant aliqui partem negatiuam.

De his futuris contingentibus, quæ aliquando futura ſunt, aliqui probant, non habere Deum circa illa conditionatum decretum, quia hæc futura nunquam præſciuntur vt futura ſub conditione; ergo neque ſub conditione præfiniuntur. Antecedens probatur, quia ex æternitate præſciuntur futura abſoluta ſcientia ſimpliciter futura; ergo non poſſunt ſimul ſub conditione præſciri, quia iam purificata eſt conditio. Prima verò conſequentia probatur, tum à puritate rationis, imò ſi præſcientia, quæ eſt ſuo modo naturalis, & neceſſaria, non datur circa talia abſolutè futura, multo minus dabitur conditionatum decretum, quod nec neceſſarium eſt, nec ad perfectionem per ſe pertinet; tum etiam, quia ſi daretur tale decretum conditionatum, eo ipſo poſſet in illo ſubſiſtere conditionata præſcientia eiuſdem futuri ſic prædefiniti. Hoc verò fundamentum non eſt ſolidum, nam antecedens eius falſum eſt, ſuprà enim oſtendimus peccatum Adæ, v.g. prius fuiſſe ſub conditione præuiſum, ſi permitteretur, quàm fuerit permiſſum, & conſequenter prius etiam, quàm fuerit abſolutè præuiſum, quia ante præſcientiam abſolutam præcedit voluntas permittendi. Et ſimilibus exemplis, variiſque teſtimoniis oſtendimus ſuprà circa eandem rem futuram præcedere in Deo ſecundùm rationem conditionatam præſcientiam ante abſolutam. Neque contra hoc obſtat, quòd præſcientia abſoluta ſit æterna, quia etiam præſcientia conditionata æterna eſt, & in ipſa æternitate vna ſcientia eſt prior ratione, quàm alia, quando ex parte obiecti eſt fundamentum. Vnde licèt poſterius ratione purificetur conditio, & ideo ſequatur abſoluta ſcientia, nihilominus prius ratione poteſt conditio intelligi, vt nondum definita, vel impleta, & ideo eſſe poteſt locus conditionatæ præſcientię, vt videre licet in futuris neceſſariis ſub conditione: nam prius præſciuntur in obiectis poſſibilibus, licèt in alio ſigno rationis præſciantur abſolutè futura, vt priùs vidit, quòd ſi ſol crearetur, illuminaturus eſſet, & poſtea vidit ſolẽ illuminaturum. Idem ergo intelligitur facilè etiam in cõtingentibus. Quapropter non repugnat ſimul, & ex æternitate habere Deum præſcientiam cõditionatam, & abſolutam eiuſdem futuri conditionati, imò ſemper ante præſcientiam abſolutam, conditionata præcedit, quatenus ad ſimplicem intelligentiam pertinet, & ante libera decreta præcedit, vt dictum eſt. Nihilominus tamen non eſt eadem ratio de decretis conditionatis, illa enim cùm nullo modo neceſſaria ſint, ſed li-

Sed minus ſolido fundamento.

Non ſolùm nõ repugnat ſimul ab æterno haber[...]um præſciẽtiam conditionatã & abſolutam eiuſdem futuri conditionari, ſed ſemper conditionata præcedit abſolutam.

Aſſertio 5. negatiua.

A bera, niſi ex effectu, vel alio certo principio inferantur, non ſunt gratis fingenda, vt dixi. Vnde circa res abſolutè futuras non videntur admittenda decreta conditionata, cùm abſoluta ſufficiant.

Verumtamen hoc non obſtante in hoc puncto varij ſunt dicendi modi: nam qui putant præſcientiã Dei de futuris actibus liberis præſupponere ſemper decretum prædefiniens, & prædeterminãs talem actum, in quo fundetur, ſimúlque admittunt, Deum præſcire certò hæc futura ſub conditione prius ratione, quàm illa cognoſcat vt abſoluta futura, conſequenter dicunt habere Deũ circa futura decretum conditionatum priuſquam habeat abſolutum, quod B ſolum aſſerunt ne cogantur vel negare in his omnibus conditionatã præſcientiam, vel illam ſine præuio decreto admittere. Sed nihilominus rationes ſuprà factæ contra hanc ſententiam vim habent, quia reuera otioſum eſt, & inutile tale cõditionatum decretum, ſi effectus futurus eſt per abſolutum, & prædefinitiuum. Quod explicatur exemplo illo de peccato Adæ: nam poſtquam Deus per ſimplicem intelligentiam prænouit tale peccatum fuiſſe futurum in tali occaſione ſi ipſe voluntatem Adæ ad materialem actum determinaret, & ita peccatum permitteret, ſtatim decreuit voluntatem Adæ ſic determinare; ergo inutiliter, & gratis fingitur, ante hoc deC cretum habuiſſe Deum aliud conditionatum, quo ſtatuit, quòd ſi talis occaſio occurreret, ſeu poneretur in rerum natura, determinaturus eſſet voluntatẽ Adæ ad talẽ actum, quia in ordine ad prouidentiam Dei circa talem actum nihil confert tale decretum, quia ex vi illius Deus ad extra nihil operatur. Item, quia nulla eſt ratio ordinis etiam ſecũdùm rationem inter decretum illud conditionatum, & aliud abſolutum, & concomitanter eſſe non poſſunt, quia poſito actu abſoluto, purificatur conditio, & conſequenter obiectum decreti conditionati tollitur. Item, quia ſolùm videtur fingi tale decretum, vt poſſit præcedere conditionata præſcientia ante decretum abſolutum, ſeu ante permiſſionem abſolutam talis peccati, hoc enim Patres ſuprà allegati ſupponere vi-D dentur. At verò hoc eſt contra mentem eorundem Patrum, vt ſuprà viſum eſt, loquuntur enim de præſcientia, quæ præcedat omne decretum liberum Dei, aliàs fruſtrà quærerent, cur Deus præſciens peccatũ futurum, illud permiſerit, ſi iam illa præſcientia eſſet ex priori permiſſione. Inde igitur potiùs probatur, illam præſcientiam non fundari in decreto, quàm quòd ſit tale decretum propter præſcientiam; imò ſi præſcientia illa non poſſet haberi niſi in ſimili decreto, tam eſſet impertinens illa præſcientia, quàm ipſum decretum, quia ad nullũ effectum prouidentiæ, nec ad conciliandam libertatem cum prædefinitione, nec ad reddẽdam rationem, cur Deus permittat peccatum, quod præſcit futurum, deſeruiret. Ac denique cùm illud decretum ex parte Dei ſit prædefinitum, licèt ex parte obiecti conditionem includat, auE get abſurditatem, quæ in eo cernitur, quòd Deus ex ſe præfiniat actus malos, quaſi non ſatis illis ſit, eos abſolutè decernere, ſed etiam in illis ſub conditione præfiniendis, quaſi complacere, & otioſè delectari, quæ vltima ratio eſt propria malorum actuum; aliæ verò etiam in bonis locum habent, & ideo omne decretum prædefinitiuum ſub conditione circa actus liberos abſolutè futuros impertinens eſt, etiamſi ex decreto abſoluto prædefiniente futurus eſſe ſupponantur.

14\. Contraria ſententia quorundam prædeterminantium admittit huiuſmodi decreta conditionata ante abſoluta circa ritus futuros. Reiicitur 1. ex dictis.

Ponitur res in exemplo.

Secundò à defectu ordinis inter iſta decreta.

Tertiò ex mente Patr.

Quartò quòd nullius ſint vſus.

Quintò ab abſurdo.

At verò aliqui auctores licèt negent facere Deum in nobis actus liberos per decreta præuia prædeterminantia, nihilominus ponunt in Deo duplex decretum, vnum abſolutum, & aliud conditionatum 15.

Alter modus admittendi in Deo duplex decretum, conditionatum & abſolutum circa actus liberè futuros.

Fundamentũ huius placiti.

tum circa hos actus, quos voluntas humana liberè facit, vel eſt aliquando factura. Nam quia hi actus fieri non poſſunt ſine concurſu Dei ſimultaneo, neceſſe eſt, vt ex parte Dei antecedat decretum, & voluntas offerendi concurſum huiuſmodi, quam voluntatem dicunt eſſe generalem, nimirum offerendi concurſum ad plures actus, inter quos poteſt voluntas in tali occaſione deliberare, ſeu eligere, quia hoc eſt neceſſarium, vt homo ſit potens ad quemlibet eliciendum, & conſequenter eſt etiam ad actum liberum neceſſarium, vnde etiam concludunt decretum illud voluntatis Dei eſſe conditionatum, quia non habet effectum niſi cooperante libero arbitrio hominis, quę eſt conditio intimè incluſa in obiecto talis decreti: inde enim fit, vt licèt hæc voluntas Dei ad plures actus diuiſim offerat concurſum, vnum tantùm operetur; ita ergo ad hos actus liberos decretum conditionatum antecedit. Quia verò conditionatum decretum non videtur ſufficere, vt effectus in re fiat, ideo dicunt dicti Auctores, neceſſarium eſſe aliud decretum abſolutum, & particulare, quo Deus ſimpliciter vult, vt hîc, & nunc talis actus, à tali voluntate circa tale obiectum fiat, quod decretum vocant concomitans, & non prædefiniens, quia eſt de effectu ſimul efficiendo cum libero arbitrio, & non aliter, & quia non vult Deus abſolutè liberum arbitrium ſic operari, niſi quia ſuppoſito priori decreto conditionato, & vniuerſali præuidet liberum ipſum arbitrium fore ad illum actum determinandum, potius quàm ad alium. Ita ſentit Corduba lib. 1. q. 55. dub. 8. 9. & 10. & multi alij ex modernis.

Corduba ita ſentit.

16. Improbatur.

Decretum offerens cõcurſum ad plures actus non ideo generalis dicitur quòd ſit confuſum & circa actum liberum in communi.

Ego tamen nunquam intelligere potui, cur neceſſarium ſit, vel quomodo ſatis intelligi poſſit, quòd concurſus Dei ſimultaneus procedat immediatè ab hoc decreto particulari, quo Deus abſolutè vult iſtum actum fieri nunc à tali voluntate humana. Nam ſuppono priorem actum non ita eſſe, aut dici generalem, vt ſolùm in confuſo verſetur circa actum liberum in communi, vel poſſibilem circa tale obiectum hîc, & nunc, quia Deus non habet huiuſmodi actus confuſos, qui ex parte cognitionis, ſeu apprehenſionis obiecti imperfectionem videntur ſupponere; vel certè, quia talis actus, nec eſt neceſſarius, nec ſufficit ex parte Dei ad agendum aliquid ad extra, cùm actiones ſint circa particularia, & ad illas etiam particularia decreta ſufficiant; neque etiam ex parte liberi arbitrij eſt neceſſarium tale decretum confuſum, quia per decretum particulare ſufficienter ei prouidetur, vt iam declaro. Dicitur ergo illud conditionatum decretum generale, quia per illud non offertur concurſus ad vnum tantùm actum, ſed ad plures, vel etiam ad omnes, quos liberum arbitrium circa obiectum ſic propoſitum poteſt hîc, & nunc exercere. Ad omnes (inquam) non in diuiduo poſſibiles, ſed in ſpecie, non tamen confuſè, ſed in particulari ad determinatum, & ſingularem actum ſub ſpeciebus ſingulis, vt ad talem actum amoris, odij, conſenſus, vel diſſenſus, & ſimilibus; per hoc enim non impeditur libertas etiam quoad ſpecificationem, cùm voluntas maneat indifferens ad actus diuerſos, & contrarios efficiendos. Imò per illud decretum quodammodo completur libertas, quia voluntas creata non poteſt ex ſua ſola libertate determinare indiuiduationem ſui actus, & ideo vt operari poſſit & digerere, neceſſe eſt, vt habeat paratum concurſum ad determinatos actus in omnibus ſpeciebus, inter quas poteſt eligere. Sic ergo neceſſarium eſt decretum commune ad

Dicitur generale quod in omnibus & ſingulis ſpeciebus actuum qui poſſunt hic & nũc elici, ſingulos actus determinet.

A plures actus, licèt etiam ſit ad ſingulos in indiuiduo. Eſt autem tale decretum quaſi conditionatum, quia vt ſaluetur libertas quoad exercitium, non determinatur tale decretũ ſimpliciter ad agẽdum, vtique ſi arbitrium creatum coagere voluerit.

Decretũ illud generale eſt quaſi cõditionatum.

17. Aſſertio ſexta poſito illo generali decreto non eſt neceſſarium decretũ abſolutum particulare.

Primò quia decretũ generale eſt etiam particulare.

Sic ergo explicato illo generali decreto conditionato, dico, per ſe, & ex vi concurſus ſimultanei non eſſe neceſſarium aliud decretum abſolutum particulare circa actum illum, qui in tempore fit, vel futurus eſt à libero arbitrio creato. Primò, quia illud prius decretum etiam eſt particulare, vt declaraui; vnde ex hac parte habet ſufficientem determinationem, vt operetur ad extra, neque enim obſtat, quòd de ſe extendatur ad alios actus poſſi-B biles, ſeu (quod perinde eſt) quòd Deus habeat plura decreta ſimilia ratione diſtincta, quibus offert concurſum ad varios actus: nam poteſt nihilominus agere per vnum potius, quàm per aliud, non ex parte ipſorum decretorum Dei, ſed ex parte arbitrij creati, quod ſua libertate vni decreto potius, quàm alteri operatur; ergo ex hac parte ſufficit quodcunque ex illis decretis ad operandum ad extra. Aliunde verò non obſtat, quòd ſit conditionatum, quia quantum eſt ex parte Dei, eſt abſolutum, quia reuera Deus quantum eſt ex ſe, paratus eſt ad efficaciter concurrendum, tam ad hunc, quàm ad illum actum; ergo hoc ſatis eſt vt efficiat illum, ad quem coagendum liberum arbitrium inclinatur. Et declaratur. nam ſi potentia executiua, ſeu actiua C Dei ad extra eſt diſtincta ratione à voluntate, & per hanc applicatur ad agendum per illum actum quaſi conditionatum manet applicata, & expoſita ad influendum in talem actum, ſi ei voluntas creata adiungatur. Si verò ipſa voluntas eſt ipſa potentia immediatè ad extra efficiens, ſatis illi eſt ad efficiendum ita velle, ſicut effectura eſt. At verò non eſt effectura actum liberum voluntatis creatæ ſe ſola, ſed ſimul cum voluntate creata ſi ipſa velit; ergo ſatis eſt vt hoc ipſum velit, ſicut reuera illud vult per conditionatum decretum; quia per illud præciſè vult coagere voluntati, licèt non prædeterminãdo illam ad agendũ; ergo illud idem D decretum ſufficit vt voluntas Dei actũ voluntatis humanæ coëfficiat, quando hæc ipſi adiungitur.

Secundò eſt abſolutũ ex parte Dei quod ſufficit.

Declaratur in duplici opinione diſtinguẽte & non diſtinguente formaliter omnipotentiam à voluntate Dei.

18. Tertiò videtur repugnare tale decretum abſolutum & poſterius, libertati creatæ.

Prima ratio ſequeretur voluntatem nõ omittere liberè actus quos non facit.

Vnde etiam videtur concludi non ſolùm fruſtrà poni aliud decretum ratione poſterius & abſolutum, ſed etiam poni nõ poſſe ſalua integra voluntatis creatæ libertate. Primò quidem, quia vel illud poſterius decretum eſt ſimpliciter neceſſarium ad concurſum ad extra præſtandum, vel non eſt neceſſarium, ſi neceſſarium non eſt, ſuperfluè ponitur; ſi verò eſt neceſſarium: ergo per aliud prius decretum non offertur ſufficienter voluntati humanæ concurſus neceſſarius ad alios actus, quos nõ facit, & conſequenter non liberè illos omittit, ſed ex defectu concurſus. Sequela patet, quia non habet homo concurſum quaſi in actu primo, niſi quate-E nus illum habet paratum per voluntatem Dei; ergo non habet illum ſufficienter donec per ſufficientem Dei voluntatem ſit oblatus, ita vt non ſit neceſſarium expectare aliud decretum Dei, vt in re ipſa ponatur ad extra talis concurſus, nec vt voluntas hominis illi cooperetur, ſi velit. Secũdò, quia ſi illud decretum abſolutum eſt neceſſarium, nõ erit in poteſtate hominis, quòd Deus habeat, vel non habeat tale decretũ, & conſequenter cùm illud nõ ſupponitur, neque etiam effectus eius erit in hominis poteſtate. Hæc poſterior ſequela manifeſta eſt; prior verò probatur, quia ſi eſſet in poteſtate hominis, maximè quia ſupponit in Deo præſciẽtiã ſub conditione illius actus in particulari, ad quem

ſecunda, nõ eſſet in poteſtate hominis effectꝰ talis decreti in ſententia Cordubæ.

eſt determinanda voluntas creata cum concurſu abſoluto per prius decretum generale,& conditionatum: at hoc inuoluit repugnantiam in illa ſententia; ergo. Maior patet ex eiuſdem ſententiæ declaratione. Minor probatur ex eiuſdem principiis, quia concurſus non poteſt dari ad extra per conditionatum decretum, donec accedat abſolutum; ergo nec poteſt ſub conditione præuideri, quid ſit operatura voluntas, ſi illi offeratur concurſus per ſolum conditionatum decretum, quia cum illo ſolo nihil poteſt operari ad extra, & vt futurum ſub conditione præuideatur, neceſſarium eſt, vt ex parte cauſæ ponantur omnia neceſſaria ad effectum immediatè influendum, quia debet præuideri effectus in ſe, & vt manans à cauſa, quod eſt impoſſibile, niſi ſupponatur quidquid neceſſarium eſt ad agendum ex parte cauſæ proximæ. Propter quod exiſtimo vel illum modum præſcientiæ eſſe impoſſibilem, vel poſterius decretum non eſſe neceſſarium ad concurſum ad extra tribuendum. Vnde argumentor tertiò, quia tale decretum poſterius, vel non poteſt non eſſe prædefinitiuum, ac prædeterminatiuum voluntatis humanæ, vel non poteſt non eſſe aliquo modo conditionatum. Probatur, quia vel Deus per illud decretum non ſolùm vult concurrere, ſed etiam abſolutè vult vt voluntas hominis cooperetur; vel præcisè vult concurrere, nihil de concurſu voluntatis abſolutè diſponendo, ſed quaſi permittendo. Priori modo decretum Dei eſt prædefinitiuum, & non tantùm concomitans, quia eſt abſolutum de actu ipſo, & ipſomet voluntatis humanæ conatu, & (vt oſtendi) non poteſt eſſe ex præſentia eiuſdem actus vt futuri, ſub conditione, niſi in ipſamet conditione hoc idem decretum prædefiniens includatur, quod & libertati repugnat, & a dictis auctoribus non conceditur. Poſteriori autem modo decretum ſemper includit conditionem in obiecto ſuo, vtique concauſationem liberi arbitrij, quam non determinat, ſed ſuæ libertati permittit, & ita ſuperfluum eſt tale decretum, quia quoad partem coincidit cum priori decreto conditionato, ſolùmque cum priori coniunguntur alia decreta, quibus concurſus ad alios actus offertur, quæ non obſtant, quominus per illud prius decretum concurſus ad extra non ſolùm offeratur, ſed etiam comitante libero arbitrio conferatur.

Impoſſibile eſt præuideri effectum liberũ in ſe, & vt manãtem à cauſa niſi ſupponatur quidquid neceſſariũ eſt agendum ex parte cauſæ proximæ.

Tertia ratio tale decretũ vel non eſt merè abſolutũ, vel eſt prædefinitiuum.

Si poſterius decretũ non eſt merè abſolutum, coincidit cum priori decreto conditionato.

19. Declaratur vberiùs aſſertio ſexta in n.17.

Quapropter dicendum cenſeo propter ſolum ſimultaneum concurſum non eſſe neceſſaria duo decreta, ſed ſufficere illud, quo Deus quantum eſt ex ſe offert concurſum voluntati ad hunc actum in particulari, licèt ſimul offerat ſimilem concurſum ad alios actus. Imò credimus de actibus malis, etiam vt actiones reales ſunt, non habere Deum aliud decretum magis abſolutum, quo illos eſſe velit, quia nec illos præfinit, neque in eis complacet ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid, id eſt, prout ab ipſo Deo ſunt, ſeu quoad generalem concurſum, quem ad eos præbet; prout verò ſunt ab homine ſimpliciter, diſplicent Deo, & illos ad pœnam ordinat. In quo eſt aliquod diſcrimen in bonis actibus, non illos abſolutè vult Deus, ſaltem voluntate conſequente & complacentiæ, & præſertim actus ſupernaturales, & gratiæ. Nam præter voluntatem antecedentem, qua Deus non ſolùm vult ad illos actus concurrere, ſed etiam cupit illos fieri, & ideo illos contulit, inſpirat, &c. habet erga illos abſolutum complacentiæ affectum conſequentem: nam videns liberum arbitrium cum gratia determinari ad actum bonum, in illo complacet, non ſolùm prout eſt à ſe, ſed etiam prout eſt ab homine, ſeu quatenus in ſe eſt honeſtus, & ſuæ voluntati conformis. Et fortaſſe ſemper, vel ſæpiùs tales actus præfinit per modum intentionis, licèt non per modum executionis, vt lib. 5. in fine explicabimus. Illa verò prædefinitio ſupponit ſcientiam conditionatam priorem omni decreto prædefiniente ſub eadem conditione, quia tale decretum ſuperuacaneum eſt, vt oſtendimus, cùm ad præbendum concurſum, nec ad alium effectum prouidentiæ circa tales actus eſt neceſſarium, imò neque eſſet poſſibile, ſalua libertate actus, vt dicto lib. 5. oſtendemus.

De actibus hominum & Angelorum ſub conditione nunquam purificandâ futuris.

Supereſt dicendum de vltimo membro, ſcilicet de voluntatibus creatis, vel aliquando futuris quoad actus futuros ſub aliqua conditione, qui nunquam futuri ſunt, quia conditio nunquam eſt euentura, vt fuit pœnitentia Tyriorum, & traditio Ceilitarum, & ſimiles, de quibus eſt controuerſia cum aduerſariis præcipua, qui propter Scripturæ teſtimonia fatentur, habere Deum præſcientiam talium futurorum certam, & infallibilem, & quia manifeſtum eſt Deum non habuiſſe circa hæc futura abſoluta decreta prædefinitiua, & particularia circa talia futura; nullam verò illorum decretorum rationem aſſignant, vel vtilitatem, ſed tantùm à poſteriori, quia Deus illa futura reuelauit, fatentur illa præuidiſſe, & quia aliàs ſupponunt, non poſſe futura præſciri, niſi in decreto prædefiniente, concludunt talium decretorum neceſſitatem. Vocatur autem tale decretum prædefinitiuum, licèt ſit conditionatum, quia tale eſt, vt poſita conditione ex vi illius Deus efficaciter prædeterminaret voluntatem hominis ad talem actum, vt voluntatem Tyriorum ad pœnitentiam ſi vidiſſent ſigna, & voluntates Ceilitarum ad tradendum Dauid, ſi Saul aſcenderet, & ciuitatem obſideret. 20.

Aperitur difficultas.

Nos verò dicimus diſtinguenda eſſe hæc decreta, & vt doctrina ſit generalis, & integra, extendere poſſumus ſermonem etiam ad effectus, quos Deus eſſet facturus, ſi aliqua conditio impleretur. Quædam ergo decreta conditionata eſſe poſſunt de rebus, quas Deus eſſet facturus, ſi hoc, vel illud accideret, vel alia de his, quæ homines liberè eſſent facturi, ſi talis conditio poneretur. Item quædam ex his continentur ſub generalibus legibus prouidentiæ diuinæ, vt particulare ſub vniuerſali: alia verò cogitari poſſunt ita ſpecialia, vt in generalibus principiis prouidentiæ gratiæ, vel naturæ non contineantur. Item conditio ipſa interdum talis eſt, vt à Deo ſolo ſit implenda pro ſuo arbitrio, interdum ab homine futura poſtulatur. Exempla quoad decreta ipſius Dei, ſeu de effectibus, quos ipſe eſſet facturus, ſi talis conditio impleretur, poſſumus adhibere ex Scriptura, dicitur enim Pſalm. 80. *Si populus audiſſet me, Iſraël ſi in vijs meis ambulaſſet, pro nihilo forſitan inimicos eorum humiliaſſem.* Vbi ſub conditione aſſerit Deus, quid ipſe eſſet facturus, ſi populus Iſraël rectè circa eum ſe geſſiſſet: quæ prædictio poteſt fundari in generali lege prouidentiæ Dei, quia ſtatuit, & ſæpe promiſit, illum populum ab inimicis defendere, ſi obediſſet legi eius; particula verò *forſitan* non propter dubitationem addita eſt, ſed fortè ad denotandum illam conditionem debuiſſe perfectè impleri, vt locum haberet infallibilis eius conſecutio, ac promiſſionis adimpletio. Simili modo cùm Eliſæus 4. Regum 13. dixit ad Ioas

21. Extenditur ad effectus quos Deus facturus eſſet ſi conditio poneretur.

Diuiſio horũ decretorum.

Exempla ex Scripturâ.

Pſalm. 80. 11.

4. *Reg.* 13. 19.

Ioas Regem Iſraël, *Si percuſſiſſes quinquies, aut ſexies, ſiue ſepties, percuſſiſſes Syriam vſque ad conſumptionem*, prædixit ſub illa conditione aliquid, quod Deus facturus fuiſſet ſi talis conditio fuiſſet impleta, illa enim victoria virtute diuina factura fuiſſet: illa ergo prædictio fundata ſine dubio fuit in decreto conditionato Dei, quo id facere ſtatuerat ſi Rex quinquies, &c. percuſſiſſet terram. Quod decretum non poteſt dici contentum eſſe in aliqua lege, vel permiſſione generali Dei, vt per ſe notum eſt; ſed videtur fuiſſe ex ſpeciali prouidentia eius factum illud ex ſolo conſilio voluntatis ſuæ; ille enim effectus ſine dubio non erat per ſe connexus cum illa conditione, nec conditio illa percutiendi multoties quidquam conferebat ad effectum: voluit tamen Deus expectare tale ſignum, aut ſymbolum, & non aliter conferre vires, & potentiam ad conſummatam victoriam obtinendam. Simili modo intelligi poteſt locus Ieremiæ 38. ſuprà allegatus. *Si profectus exieris ad Principes Regis Babylonis, anima tua.* Ibi enim prædicitur aliquid, quod Deus ipſe promittebat tanquam ſua virtute, ac ſpeciali auxilio, & prouidentia implendum: promittere autem illud voluit ſub tali conditione ex ſua ſpeciali diſpenſatione, & non alio modo, vt Rex ille ſe humiliaret, & ob alias cauſas Deo notas. Ad hoc denique genus pertinent conditionales omnes propoſitiones de futuro, quæ in promiſſionibus diuinis ſub conditionibus factis hominibus fundantur: vt ſi homo ſe diſpoſuerit, Deus illi gratiam conferet, ſi orauerit, ſicut oportet, impetrabit, & ſimiles.

Ierem. 38. 17.

22. *De huiuſmodi decretis ad generale, aut ſpeciale prouidentiã non eſt difficultas.*

De his ergo ordinatis decretis nulla nobis eſt controuerſia, tum quia ſufficienter ſunt reuelata, tum etiam, quia vel ad generalem, vel ad ſpecialem prouidentiam gratiæ, vel naturæ neceſſaria ſunt. Vnde quando decreta ſunt generalia, in multis habent effectum, quia in eis ſubſiſtit conditio, in aliis verò in quibus non impletur, Deus ex parte ſua paratus eſt ex vi decreti ſui effectum conferre, licèt poſtea non faciat ex defectu conditionis, quod ſatis eſt etiam in ſpecialibus decretis, vt non ſint odioſa, aut ſuperflua, ſed ad ordinem prouidentiæ pertinentia. Ex quo etiam fit, quod attentè conſiderandum, in omnibus huiuſmodi conditionatis decretis ſemper poſtulari conditionem ex parte hominis liberè operantis, vel cooperãtis ad aliquem effectum, vt in exemplis allatis videre licet. Nunquam enim inuenietur promiſſio effectus ſub conditione pendente à ſolo beneplacito Dei, quæ ob defectum ſolius conditionis non impleatur, quia talis promiſſio vana eſſet, & nullius vtilitatis, quia ſemper tota promiſſio pendet ex ſolo arbitrio promittentis, & ideo perinde eſt ac ſi non fieret: vt ſi ego alicui promitterem, ſi voluero, dabo tibi centum, vel ſi quis ita promittat, ſi venero, hoc faciam, cum propoſito nunquam veniendi, fruſtranea eſſet promiſſio, maximè ſi propoſitum illud eſſet immutabile. Ita ergo eſſet ſi Deus promitteret alicui, verbi gratia, ſi te vocarem, prædeterminarem ad conſenſum, & alioqui haberet abſolutum decretum nunquam vocandi; nam cùm vocatio à ſola Dei voluntate pendeat, & decretum illud ſit immutabile, otioſa, & fruſtratoria eſſet talis promiſſio; & ſimiliter vanum eſt tale decretum conditionale, in quo poſſit talis promiſſio fundari, ideóque non eſt Deo tribuendum: nam de illo omnes rationes paulo antea factæ.

Notatu dignum illud eſt nullã eſſe promiſſionẽ effectus ſub conditione pendẽte à ſolo beneplacito Dei, quæ ob defectum ſolius conditionis non impleatur.

Aſſertio ſeptima. Repugnat Deo tale decretum, ſi te vocarẽ prædeterminare poſito quòd ſtatuerit non vocare.

23. *Exempla decretorum ſecundi generis ſuprà n. 2. initio.*

Exempla verò quæ pertinent ad effectus contingentes, quos ipſe homo eſſet facturus, ſi talis conditio impleretur, manifeſta ſunt in pœnitentia Tyriorum, & facto Ceilitarum; inter quæ differentiam conſidero. nam in priori effectu conditio proximè pendebat ex diuina voluntate, in poſteriori verò ex humana, vt facilè conſideranti patebit. Ex qua differentia aliam infero: nam in priori effectu, qui futurus eſſet à voluntate hominis, ſi poneretur conditio pendens ex ſola voluntate Dei, non poteſt veritas conditionata de futuro contingenti fundari in decreto prædeterminante conditionato Dei, quando tale futurum ſub conditione nunquam eſt abſolutè futurum, quia ſi Deus habuiſſet tale decretum conditionatum de prædeterminanda voluntate creata ad talem effectum, ſubſiſtente tali conditionata, oportuiſſet, vt ex vi talis decreti Deus eſſet paratus ad prædeterminationem illam conferendam, alioqui vanum, & ſine vtilitate vlla eſſet tale decretum, vt in aliis argumentati ſumus: at Deus in eo caſu non eſt paratus ad dandum tale auxilium, quia ſi eſſet paratus, daret illud, cùm ab homine non pendeat; ergo nec habuit tale decretum. Item conditio illa, vt ſupponitur, pendet à ſola voluntate Dei, alioqui Deus ex ſe decreuit non ponere talem conditionem, quia ſupponitur nunquam futura; ergo non poteſt eſſe paratus ad dandum aliud auxilium, quod illam conditionem impletam neceſſariò requirit. Denique in facto Tyriorum, & Sidoniorum res apertè declaratur; nam conditio ſub qua prædicta fuit eorum pœnitentia, fuit, *ſi tales virtutes factæ fuiſſent in te*, quæ conditio ex ſola voluntate Dei fuit dependens: at verò per abſolutum eius decretum præfinitum fuit, vt tales virtutes in illis ciuitatibus non fierent; ergo Deus non habuit decretum determinandi ad pœnitentiam homines illarum ciuitatum, ſi tales virtutes in illis fierent. Probatur conſequentia, quia tale decretum fuiſſet de re pendente à ſola voluntate Dei, & ſub conditione ab eadem voluntate ſola pendente, & ex decreto abſoluto eiuſdem voluntatis nunquam implendæ: tale autem decretum conditionatum eſt prorſus otioſum, & fruſtraneum, quia per illud reuera nihil Deus contulit Tyriis, vel Sidoniis, nec paratus fuit conferre, nec continet promiſſionem vllam, nec ſub vlla generalitate diuinæ prouidentiæ, nec ad illam aliquid confert. Fruſtrà ergo Deo tribuitur, nec poteſt fundari in Scriptura. Nam conſiderando circunſtantias illius particularis loci Matth. 11. potiùs illi repugnat, vt ſuprà oſtendi; in nullo verò alio Scripturæ loco ſimile aliquod decretum inuenitur, aut inſinuatur, quod ego inuenire potuerim.

Aſſertio 8. Diſcrimen duplex inter pœnitentiam Tyriorum & factum Ceilitarum.

Probatur 1.

Probatur 2.

Probatur 3. in exemplo.

24. *Aſſertio 9. Quando effectus futurus & conditio pendeat à voluntate creata, futuritio conditionata actus mali fundari nequit in decreto Dei cõditionato: ſecus eſt de futuritione actus boni. Oſtenditur 1. pars. Oſtenditur 2. pars.*

At verò quando effectus futurus eſſet à voluntate hominis, & conditio etiam pendet ab hominis voluntate, diſtinguendum videtur inter effectum futurum à malo, & peccaminoſo actu voluntatis, vel à bono: nam in priori non poteſt futuritio conditionata fundari in decreto Dei conditionato, quia oportet per totale decretum eſſe paratam diuinam voluntatem ad inducendam voluntatem humanam ad actum malum, ſi talis conditio impleretur, vt iam declaratum eſt: hoc autem repugnat diuinæ voluntati, ſiue illa inductio intelligatur per modum inſpirationis, aut cogitationis à Deo immiſſæ, ſiue multo magis per modum phyſicæ prædeterminationis, vt lib. 3. manifeſtum fiet, & talis eſt caſus de Dauide, & Saule, & Ceilitis, vt ſuprà viſum eſt. At verò ſi effectus contingens poſſit eſſe ab humana voluntate ſine culpa, tunc non repugnat Deo tale decretum conditionatum, dummodo ad ordinem, & conſilia diuinæ prouidentiæ aliquid conferat; quia licèt tunc effectus eſſet futu-

rus proximè ab humana voluntate, poſſet eſſe principaliter per operationem Dei facientis illam velle, ſiue per determinationem, ſiue per congruas inſpirationes, & cogitationes, hoc enim ad præſens punctum non refert, & ideo non repugnat talem prædictionem in tali Dei promiſſione, ſeu decreto, ſub conditione fundari. Exemplum adhibere poſſumus in aliis verbis ſumptis ex Ierem. 38. *Si exieris ad Principes Regis Babylonis, non te tradent transfugis Iudæis*; nam in eis prædicitur effectus pendens à voluntate Principum Chaldæorum, & ſupponens conditionem pendentem à voluntate Regis Sedeciæ, & nihilominus continent illa virtualem promiſſionem Dei, & conſequenter oſtendunt voluntatem Dei determinatam ad dirigendas voluntates Chaldæorum Principum, ſi Sedecias ad illos exiret, vt infallibiliter illum non traderent Iudæis. Tale ergo decretum conditionatum in Deo eſſe poteſt, & non eſt fruſtrà, ſed ad diſpoſitionem ſuæ prouidentiæ pertinere potuit.

Exemplum Ierem. 38.

25. Aſſertio decima. Per hæc decreta conditionata non ſatis defenditur præſcientia omnium futurorum. Infertur ex dictis.

His ergo modis videntur vel admittenda, vel reiicienda conditionata decreta libera in voluntate Dei, ita vt neque illa negentur, quæ in Scriptura, & ordine prouidentiæ fundantur, neque illa fingantur, quæ vtroque fundamento omni vtilitate carent. Vnde tandem concluditur per hæc decreta conditionata non ſatis defendi præſcientiam certam omnium futurorum ſub conditione. Nam licèt ea futura ſub conditione, quæ pendent ex ſola voluntate Dei, poſſint ex vi decreti conditionati præſciri, quia per ipſum decretum habent immediatè, quòd eſſent futura; nihilominus alia futura quæ proximè pendent à voluntate humana, & in Scriptura reuelantur, non potuerunt præſciri ex vi talis decreti, quia vel in Deo eſſe non potuit, vt circa actus malos, vel quia ex aliis decretis Dei, vel ex rei inutilitate, & ex modo ipſo loquendi Scripturæ ſatis colligitur Deum tale decretum non habuiſſe, vt explicatum eſt. Et de conditionatis decretis, & de fundamentis ſcientiæ conditionatæ nobis ſufficere videntur. Nunc aliquibus obiectibus ſatisfaciendum ſupereſt.

CAPVT IX.

Nonnullis obiectionibus occurritur, earumque occaſione doctrina data magis declaratur, & veluti in ſummam redigitur.

1. Obiectio prima. Daretur aliqua veritas creata neceſſariò futura abſque voluntate Dei.

PRobando ſententiam noſtram fundamenta contrariæ diſſoluimus: vt verò nihil conſideratione dignum prætermittamus, nonnullas alias obiectiones proponemus, ex quarum ſolutione veritas ipſa magis eluceſcet. Prima obiectio eſt, quia ex noſtra ſententia ſequitur eſſe aliquam veritatem creatam neceſſariò futuram abſque voluntate Dei; conſequens videtur valde abſurdum; ergo. Sequela patet, quia ſi Deus ante omne ſuum decretum liberum præuidit Adam conſtitutum in tali ſtatu, & occaſione, ac tentatione fuiſſe peccaturum, talis effectus verè fuit futurus independenter à libertate Dei, quia ante omne decretum ſuum liberum fuit futurus, vnde poſt talem præſcientiam non potuit Deus impedire, quominus poſita illa hypotheſi peccatum illud eſſet futurum; & idem eſt in omnibus ſimilibus. Conſequens autem hoc abſurdum eſſe videtur, quia ſi hoc eſſet verum, non habet Deus abſolutum, & vniuerſale dominium omnium futurorum euentuum, nec haberet omnipotentiam faciendi, vt à tali cauſa tali modo ſe habente proueniret, vel non proueniret talis effectus, quia neceſſariò euenturus eſt, qui per ſcientiam conditionatam præuiſus eſt futurus. Vnde confirmatur difficultas, quia ſicut in abſolutè futuris verum eſt illud, *Omnia quæcunque voluit fieri*, & è contrario etiam verum eſt, nihil fieri, vel futurum eſſe, niſi quod ipſe vult, aut liberè permittit, ita in conditionatè futuris verum eſſe debet, nihil fuiſſe, vel eſſe poſſe ſub aliqua conditione futurum, niſi quòd ipſe ſub conditione ſaltem liberè decernit, aut permittit, eſt enim eadem proportionalis ratio, & vtrumque pertinet ad ſupremam, & vniuerſaliſſimam poteſtatem Dei; ergo non eſt illi denegandum, præſertim, quia nihil repugnat habere Deum hæc conditionata decreta, cùm in ordine prouidentiæ ſæpe ſint neceſſaria, vt nos etiam fatemur: nam Deus offert generalem concurſum, quo voluntas ſæpe non eſt vſura, quod non poteſt eſſe niſi per conditionatum decretum, ſimiliter paratus eſt iuſtificare peccatorem, quem nunquam iuſtificabit, & ſic de aliis.

Cõfirmatur primò à pari.

2. Confirm. ſecundò, quia Diuina veritas non poteſt eſſe ratio cognoſcendi id quod non habet veritatem à Deo.

Confirmatur ſecundò hæc difficultas, quia diuina veritas eſt Deo ratio cognoſcendi omnes veritates extra ſe, ſicut diuina bonitas eſt ratio volendi omnia bona extra ſe: non poſſet autem diuina bonitas eſſe ratio cognoſcendi veritates has conditionatas ſi illæ eſſent independentes à decreto Dei, quia tunc non haberent veritatem à Deo, & ita nec veritas Dei poſſet eſſe ratio cognoſcendi illas; ergo impoſſibile eſt, quòd habeant veritatem cognoſcibilem ante decretum Dei. Tandem confirmatur, quia ſi Deus cognoſceret hæc contingentia vt determinatè vera ante decretum voluntatis ſuæ, cognoſceret illa vt ex ſe omnino neceſſaria, vel reuocanda erant in aliquam aliam cauſam extrinſecam, & infallibiliter determinantem voluntatem hominis: conſequens autem omnino eſt falſum; ergo. Sequela declaratur. nam conſtituamus, v.g. Petrum & Paulum præuiſos ſub eſſe poſſibili cum tali vocatione, & omnibus circunſtantiis eius, & ex vi libertatis de vtroque præuideri in quodam priori ſigno rationis, poſſe conſentire, vel diſſentire: in poſteriori autem ſigno, & ante decretum Dei Petrum videri conſenſurum, & Paulum non conſenſurum; peto vnde prouenire poſſit hæc diuerſitas, non enim ex Deo cùm ſupponatur habuiſſe decretum, nec ex ipſis voluntatibus humanis, cùm ſint æquè indifferentes de ſe, nec ex obiecto, cùm ſupponatur eſſe idem, & licèt eſſet diuerſum, non efficaciter monet. Ergo oportet id referre vel in aliquam neceſſitatem indiuidualem talis perſonæ, vel in aliquam conſtellationem, vel aliquid ſimile. Quàm verò abſurdum hoc ſit facilè patet, quia & repugnat libertati, cùm & illa neceſſitas ſit antecedens, & quaſi fatalis, cùm non ſit ex decreto Dei, nec ex decreto hominis libero, ſed quaſi ex naturali determinatione. Et in operibus pietatis repugnat maximè diuinæ gratiæ, vt conſtat. Multa argumenta his ſimilia ab auctoribus contrariæ ſententiæ prolixè ſatis multiplicantur. Sed illa omitto, quia ex eiſdem principiis, & æquiuocationibus terminorum procedunt; imò hæc etiam ex-

Cõfirmatur tertiò, reuocanda eſſent conditionatè futura ad cauſam extrinſecam à qua determinaretur voluntas.

Augetur difficultas, quia daretur fatum.

cuſari

cuſari poſſent, quia ex principiis poſitis facilè poſſunt à quocunque diſſolui; tamen vt omnibus ſatisfaciamus, & maioris claritatis gratia, quæ diximus de veritate cognoſcibili in his conditionatis, & modum præſcientiæ illorum, quaſi per recapitulationem ampliùs explicemus.

Recapitulatio hactenus de hac ſcientia diſputatorum per quinque notanda.

Multa ergo ex ſimilibus argumentis ex eo procedunt, quia non diſtinguitur inter decretum Dei vt præcedens ordine rationis in ipſomet Deo, vel vt obiectiuè incluſum in hypotheſi futuri euentus conditionati. Hæc autem diuerſa eſſe, & ſuprà tactum eſt, & eſt per ſe manifeſtum. Nam Deus ſcit per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, quæ omne decretum liberum præcedit, quòd ſi ignis applicetur ligno, calefaciet illud; in ea verò hypotheſi neceſſariò includitur decretum Dei volentis concurrere, quia ſine illo non poſſet ſequi talis effectus etiam poſita conditione; ergo in illa includitur, ſi ignis applicetur, & Deus ſuum concurſum non ſuſpenderit, quæ non exprimitur, quia ſupponitur quaſi incluſa ex naturali debito. Et in operibus liberis etiam gratiæ præcognoſcit Deus per eandem ſcientiam, quòd ſi talis homo talem inſpirationem cum tali, vel tali motione, tali tempore habeat, conſentiet, quæ ſcientia antecedit omne decretum liberum in Deo ipſo, non tamen excludit decretum liberum ad modum poſſibilis, & incluſum in obiecto. Et in hoc ſub his verbis neceſſe eſt, vt aduerſarij conueniant, quoniam talis præſcientia neceſſaria eſt, vt Deus poſſit velle, & eligere media efficacia prædeſtinationis: ſed differentia eſt in modo decreti, vel motionis: nam aduerſarij volunt in illa hypotheſi debere includi motionem prædeterminantem voluntatem creatam, vel hanc conditionalem: Si ego voluero efficaciter, in talē voluntatem conſentire, & ex hac voluntate illam vocauero, &c. nos autem dicimus tale decretum ſic incluſum in illa conditione non eſſe neceſſarium, ſed ſufficere decretum concurrendi ſimultaneè poſt talem vocationem, ita vt ſenſus conditionalis ſit iſte: Si dedero huic talem inſpirationem, ſeu vocationem, & voluero illi offerre meum concurſum, ſeu concomitans auxilium, talis actus ſequetur. Vnde fit, nunquam talem actum cognoſci futurum ſub conditione ſine aliquo decreto libero Dei, etiamſi modo noſtro cognoſcendi & loquendi prius ſit in Deo talis præſcientia, quàm ſit quaſi elicitum tale decretum liberum Dei.

3\. Aduertendū primò hæc duo eſſe lōgè diuerſa. Decretum Dei præcedere ordine rationis in ipſo Deo, & obiectiuè includi in hypotheſi futuri conditionati.

Vnde eſt ſecundò conſiderandum ſæpe confundi decretum liberum Dei generatim ſumptum, cum decreto prædefiniente efficaciter, ſeu prædeterminante, & quia dicimus Deum præcognoſcere futura ante decretum prædeterminans, vel poſſe etiam eſſe futura ſine tali decreto, ſtatim infertur, vel nobis tribuitur, quòd aſſeramus futura conditionata præſciri independenter à decreto voluntatis Dei, quæ non eſt illatio bona, quia eſt à particulari ad vniuerſale negatiuè. Et defectus poteſt facilè deprehendi, quia peccatum præſcitur futurum non ſolùm ante decretum prædeterminans, aut abſolutè præfiniens, ſeu (quod idem eſt) prædeſtinans etiam actum ipſius peccati, & tamen non erit futurum ſine aliquo decreto voluntatis Dei, iuxta illud Auguſtini in Enchirid. cap. 95. *Non fit aliquid niſi omnipotens fieri velit, vel ſinendo vt fiat, vel ipſe faciendo vt fiat, vel ipſe faciendo.* Dicimus ergo ad cognoſcenda futura conditionata neceſſarium eſſe vt in ipſa conditione ponatur aliquod decretum Dei, non tamen ita abſolutum, vt prædeterminet voluntatem creatam: nam neceſſitas talis decreti repugnaret libertati voluntatis creatæ quoad vſum liberum aliorum actuum, ſeu quoad liberam omiſſionem, vel (quod perinde eſt) quoad libertatem, quoad ſpecificationem, & reſpectu eiuſdem actus futuri ex vi talis decreti repugnaret libertati eius, quoad exercitium, neque præſciretur vt contingens, ſed vt neceſſariò conſequens ex antecedenti ſuppoſitione, præter abſurditatem quæ de peccato ſequitur, quòd in ſimili decreto præſcirentur futura, ſaltem quoad ipſos actus, à quibus eſt inſeparabilis malitia, quæ quidem abſurditas quanta ſit, ſæpe inculcatur à nobis, & millies repetetur, ac latiſſimè in diſcurſu huius operis tractabitur, quia res eſt ſummæ conſiderationis, & quæ huic materiæ magnam lucem affert.

4\. Aduertēdum ſecundò ſæpe confundi decretū Dei liberum in genere cum decreto prædeterminãte.

Auguſt.

Ex quo aduertimus tertiò (quod ſuprà iam tactum eſt) auctores contrariæ ſententiæ reducere totam rationem præſcientiæ diuinæ circa futura contingentia ad neceſſariam illationem actus liberi ex hoc decreto prædeterminante: nam ſine illo putant, non poſſe eſſe veritatem determinatam in his propoſitionibus de futuro; hoc enim eſt totum ſuæ ſcientiæ fundamentum in hoc puncto de præſcientia conditionata. Vnde duo ex illis ſequuntur incommoda, vnum in re ipſa, & contra doctrinam certam, aliud in ſua ſchola, & contra principia recepta ante hanc controuerſiam. Primum eſt, quòd reuera Deus non habet præſcientiam contingentium, ſed neceſſariorum, quia vt illa futura præcisè poſſit, quæ ex ſe, & in ordine ad cauſam proximam eſſent contingentia, facit, vt neceſſariò eueniant, vt ſic illa præſcire poſſit. Vnde quidam ex dictis Theologis non dubitauit dicere, Deum non minus euidenter cognoſcere futurum effectum in voluntate creata à ſe prædeterminata, quàm in cauſa naturaliter agente: at hoc dici non poteſt; ergo neque primum audiendum eſt. Conſequentia cum minori ſunt notæ. Maior autem ſatis probata eſt ex dictis in præcedentibus capitibus, iunctis his quæ in præcedenti Prolegomeno dicta ſunt, & iterum eſt latè probanda in lib. 5. Secundum incommodum eſt, quòd ſi vera eſt illa ſententia, fruſtrà laborauit D. Thomas in explicando modo, quo Deus præſcit futura contingentia abſoluta per præſentiam æternitatis, immeritóque dixiſſet, non poſſe cognoſcere illa in cauſa. nam licèt non cognoſcat in cauſa proxima nudè ſumpta, quia ſic non eſt cauſa completa, cognoſcit tamen in cauſa completa per determinationem impreſſam à cauſa prima, quam determinationem futuram eſſe in ſua voluntate cognoſcit. Nec eſſet vlla differentia in cognoſcendis futuris, quæ à ſola Dei voluntate pendent, & quæ pendent à voluntate creata: nam omnium cognitio ad ſolam Dei voluntatem reſoluitur. Hæc autem omnia quàm ſint noua in doctrina D. Thomæ, ex locis ſuprà allegatis, & ex veteribus Thomiſtis, quos etiam allegauimus, ſatis conſtat.

5\. Aduertēdum tertiò aduerſarios fundantes hanc præſciētiam in illatione neceſſaria ex decreto prædeterminãte incidere in duo incommoda. Primum Deū non habere præſciētiam contingentium, ſed neceſſariorum.

Secundum fruſtrà D. Thomam deſudaſſe in adſtruendâ futurorum contingētiū præſentiâ in æternitate.

Quartò aduertimus in his obiectionibus, & aliis quæ ab iſtis auctoribus fiunt, non diſtingui in his futuris contingentibus determinationem futuri effectus in cauſa, vel in ſe, quam etiam vocauimus nos determinationem in actu primo, vel in actu ſecundo. Hinc enim ex eo, quòd effectus futurus non habet determinationem in actu primo

6\. Aduertēdum quartò diſtinguēdam eſſe determinationem futuri effectus in cauſa, vel in actu

primo, & in ſ, vel in actu ſecundo.

mo in voluntate creata abſque decreto prædeterminante iuxta eorum ſententiam inferunt, non habere determinatam veritatem, quia nimirum ſupponunt nullam poſſe determinationem talis effectus, in qua veritas determinata propoſitionis de futuro nitatur. At verò D. Thomas in abſolutè futuris aliam determinationem effectus agnoſcit, nimirum præſentialitatis in æternitate, quæ non eſt in cauſa, ſed in ipſo effectu in ſeipſo, & conſequenter includit determinationem cauſæ ad illum producendum in actu ſecundo, vt præſentem æternitati, & per ordinem ad illam determinationem, & præſentiam habent propoſitiones ſub modo de futuro prolatæ determinatam veritatem. Ad hanc autem determinationem actualem etiam vt præſentem æternitati non oportet ſupponere cauſam ad vnum determinatum in actu primo, ſed ſatis eſt ſupponere illam completam omnimodo in actu primo, non ad vnum tantùm effectum, ſed ad plures cum indifferentia. nam à tali cauſa poteſt prodire determinatus effectus pro eius libertate, & de neceſſitate aliquis prodibit conſiderando actum vt futurum, quamuis non hic, vel ille determinatè ex vi diſpoſitionis cauſæ in completo actu primo, ſed confusè aliquis: conſiderando autem actum vt præſentem æternitati neceſſariò futurus eſt certus, & determinatus actus in ſpecie & indiuiduo, & ad illum poteſt ſupponi concurſus ex parte Dei ad hæc omnia determinatus, ac ſufficiens, & ſimultaneus, qui ſatis eſt, vt effectus poſsit eſſe determinatè præſens æterno intuitu diuinæ præſcientiæ ſine alia prædeſtinatione, quæ libertatem lædat. Et ideo D. Thomas illum modũ cognitionis vt neceſſarium ad ſaluandam libertatem, & conciliandam cum illa præſcientiam excogitauit, vel potiùs ex antiquioribus Patribus hauſit. Idem ergo modus determinationis intelligendus eſt in futuris conditionatis in ordine ad præſcientiam, illa enim etiam poteſt intueri vt præſentia ex hypotheſi, ſeu admodum præſentium, & poteſt intueri cauſam non ſolùm quoad diſpoſitionem, & virtutem completam in actu primo, ſed etiam quoad actualem habitudinem, & determinationem per actualem influxum in talem effectum, quem Deus infinita efficacia intelligendi intueri poteſt per modum præſentis. Nam eadem eſt habitudo inter talem cauſam apprehenſos, vt præſentia, & in ſe exiſtentia ex hypotheſi, quæ intelligitur eſſe inter illa vt præſentia æternitati. nam etiam hæc præſentia eſt obiectiua, & non eſt de re verè, & realiter exiſtente ab æterno, ſed de re, quam Deus ita prorſus intuetur, ac ſi verè in ſe exiſteret, vel ſicut intuetur illam nunc, quando in ſe iam exiſtit, & ideo de illa intuetur non ſolùm quid poteſt operari, ſed etiam quid operatur, ex efficacia, & infinitate ſui æterni intuitus. Ex eodem ergo ſimili modo intuetur emanationem futuram talis effectus à tali cauſa ſuppoſita ex hypotheſi per modum præſentis: nam eadem eſt ratio, & nulla maior inuenitur repugnantia. Et tota hæc excellentia cognitionis meritiſſimè recognoſcitur in infinitæ ſcientiæ Dei theſauro.

D. Thom.

Idem.

Futura conditionata præſentia ſunt in æternitate, quia videntur à Deo ad modum præſentium.

Satisfit obiectionibus numero primo, & ſecundo propoſitis.

7. His poſitis facile eſt ad ſingulas obiectiones reſpondere. Ad primam, in qua inferebatur aliquid eſſe futurum ſaltem ſub conditione ſine voluntate Dei, reſpondetur negando ſequelam, includit enim in ipſa hypotheſi decretum liberum ponendum in re, vt ab illo poſſit eſſe effectus, qui dicitur ſub conditione futurus, quia ab illo eſſentialiter pendet. Quod neceſſe eſt fateantur, qui dicunt Deum per ſuum concurſum determinare voluntatem, quia conſequenter negare non poſſunt, quin Deus per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ cognoſcat, quòd ſi voluntas hominis cum tali obiecto, & cognitione creetur, & ipſe Deus velit cum illa concurrere ad talem actum, illum efficiet. Solùmque eſt inter nos, & ipſos differentia, quòd ipſi dicunt, illum concurſum eſſe præuium, & prædeterminatiuum voluntatis creatæ, & ideo conſequenter dicunt in illo, ſi dandus ſit, cognoſci infallibiliter futuram determinationem creatæ voluntatis: nos autem dicimus concurſum non eſſe prædeterminantem, ſed concomitantem, & ideo in decreto dandi illum, aut per modum illationis, ex illo non cognoſci liberam determinationem voluntatis futuram, ſed cognoſci in ſe ipſa præſentialiter ex vi & efficacia diuini intuitus. Vnde ſi argumentum coarctetur ad voluntatem Dei prædeterminantem, ita vt illatio ſit, ſequi ex noſtra ſententia, aliquid eſſe futurum ſine voluntate Dei prædeterminante, concedimus ſequelam, eſt enim conſequens veriſſimum, non ſolùm conditionatis futuris, ſed etiam in abſolutis, vt ſatis nos docet actus peccatorum, etiam vt tales actus ſunt, & liberè fiunt. Neque hoc eſt contra Dei omnipotentiam, vel abſolutum dominium, quia talis effectus non eſt futurus ſine influxu omnipotentiæ Dei, nec ſine voluntate ſua, quia vult, & voluntatem creatam ſinere liberè operari, & cum illa concurrere, poſſetque ſi vellet, illum actum impedire, aliter ſe habendo cum voluntate creata. Si autem vult illum indifferentem ſinere, neceſſe eſt, vt quod voluerit ipſa operetur, & conſequenter etiam neceſſe eſt, vt ipſe Deus præſciat, quid ipſa voluntas creata ſic conſtituta operatura, & volitura ſit.

Ad primam negatur cõſequentia.

Vnde facilis eſt reſponſio ad primam confirmationem: concedimus enim æquiparationem, quæ in illa fit inter futura abſolutè, vel ſub conditione quantum ad hoc, quòd ſicut nihil eſt abſolutè futurum, niſi quod Deus aut vult fieri, aut vult ſinere vt fiat; ita in conditionatis nihil eſt futurum ex hypotheſi, niſi quòd Deus aut vellet fieri, aut vellet ſinere vt fieret. Diſcrimen autem eſt, nam reſpectu abſolutè futurorum illud velle Dei ſupponitur præxiſtens in Deo ante præſcientiam abſolutam; reſpectu verò futurorum ſub conditione non ita ſupponitur, ſed tantùm includitur in conditione tanquam coniungendum cum illa, ſi in re ipſa poneretur. Et ratio diſcriminis eſt clara, quia ſcientia abſoluta terminatur, ad effectum ſecundum actualem exiſtentiam præſentem abſolutè æternitati Dei, & ideo neceſſariò ſupponit in Deo actuale decretum æternum, à quo dimanaturus eſt concurſus ad talem effectum. At verò conditionalis nihil ponit in eſſe, vnde per ſcientiam illius non videtur effectus vt abſolutè futurus, ſed tantùm ſub conditione, & ideo non neceſſe eſt vt decretum Dei in reipſa ſupponatur, ſed ſufficit vt in conditione includatur. Quod verò in illa confirmatione additur non repugnare, quòd ſint in Deo aliqua decreta conditionata, iam declaratum eſt in cap. præcedenti, quatenus id verum ſit, & quomodo id

8. Ad primam confirmat. Imitatur paritas, inter futura abſoluta & conditionata.

Inſtantia quædam. Refellitur.

id non ſufficiat, vt tota ſcientia futurorum ſub conditione ad talia decreta conditionata, tanquam ad vnicum, & neceſſarium fundamentum reuocetur. Nam vt talia decreta præciſè ſpectata ſint ratio ſufficiens præſciendi futura, oportet, vt ex parte Dei ſint abſoluta, & prædefinitiua voluntatis creatæ, vt in tali decreto poſſit eſſe infallibilis futura cooperatio creatæ voluntatis. At verò reſpectu malorum actuum non ſunt poſſibilia decreta prædeterminantia, quia repugnant diuinæ bonitati & ſapientiæ, ſiue illa ſint abſoluta, ex parte obiectorum, ſiue conditionata, quia eadem eſt vtrorumque ratio, ſi ex parte Dei ſint abſoluta, & prædeterminantia. Reſpectu autem bonorum actuum repugnant talia decreta libertati ipſorum, ſi efficaciter ſint prædeterminatiua quoad executionem, vt ſupponitur. Si verò ſolùm ſunt prædefinitiua ſecundùm ordinem intentionis, neceſſe eſt, vt ſupponant ſcientiam conditionatam ne libertatem tollant, & ideo non poſſunt eſſe ſufficiens talis ſcientiæ fundamentum. quæ omnia infrà lib. 5. latè probanda ſunt de abſolutis decretis, & ideo nunc à longiori probatione ſuperſedemus, ſupponendo, quod certiſſimum eſt, eandem in hoc eſſe rationem de decretis conditionatis, quæ de abſolutis. Accedit prætereа, quòd multiplicatio talium decretorum conditionatorum ſuperuacanea eſt, & inutilis, ac otioſa, & ſine fundamento introducta, vt probaui. Sola ergo illa conditionata decreta admittenda ſunt, quæ diuinæ prouidentiæ, vt verſatur circa res aliquando futuras, conſentanea, & vtilia inueniuntur, & in generalibus principiis eius fundari poſſunt. Hæc autem ita ſunt conditionata, vt etiam ex parte Dei non ſint omnino abſoluta, quoad executionem effectus, & prædeterminationem cauſæ ſecundæ. Quòd ſi reſpectu contingentium abſolutè futurorum aliqua ſunt decreta ſimpliciter abſoluta, & prædefinitiua ex parte Dei, de ſe includunt virtute conditionem, & ideo neceſſe eſt vt ſupponant illam quaſi purgatam per ſcientiam conditionatam, vt ſimpliciter, & abſoluta eſſe poſſint, vt in lib. 5. cap. vlt. latiùs declarabo.

Sola iſta cõditionata decreta admittenda ſunt in Deo, quæ diuinæ Prouidentiæ circa res futuras conſona & vtilia ſunt, & in generalibus principiis eius fundari poſſunt.

9. *Secunda cõfirmatio diſſoluitur diſtinguendo duplicem rationem cognoſcendi vel per modũ principii, vel per modũ termini.*

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur duplicem poſſe diſtingui rationem cognoſcendi, ſcilicet vel per modum principij, vel per modum termini, ſeu ex parte cognoſcentis, aut ex parte rei cognoſcendæ. Dico ergo veritatem Dei eſſe rationem cognoſcendi omnes voluntates creatas, & creabiles ex parte principij, ſeu ex parte ipſius Dei, vt eſt creaturarum ſcientia. Et ſic quamuis Deus per ſeipſum ſciat omnia poſſibilia fieri ab ipſo, nihilominus ſupponit ex parte obiecti veritates neceſſarias, vt hominem eſſe animal rationale, & ſimilia. Et ſimiliter ſupponit illa ſcientia veritates poſſibiles, vt hominem poſſe peccare, vel bene agere. Et cum eadem proportione ſupponit veritatem cognoſcibilem in futuris contingentibus, tam abſolutis, quàm conditionatis, quamuis per ſeipſum, & per ſuam veritatem in cognoſcendo, id eſt, per ſuam infinitam, & certiſſimam ſcientiam, & per ſuas ideas vt rationes cognoſcendi aliam omnem veritatem intueatur. Cùm verò obiicitur, quia Deus non poteſt hoc modo per ſe cognoſcere veritatem futuram, ſi ab ipſo non pendeat, concedimus aſſumptionem: negamus autem ſubſumptionem, nimirum futura conditionata non pendere à Deo, ſi non ſupponant in Deo decretum; ſatis enim eſt, quòd in conditione illud includant, quia propter eſſentialem dependentiam neceſſariò includi debet, vt declaraui, neque oportet vt tale decretum ſit prædeterminans, neque quòd ſit adæquata ratio veritatis futuræ, quando talis eſt, cùm non ſolùm ab illo, ſed etiam à libero arbitrio pendeat tanquam à ſua concauſa ſimul in ſuo genere concurſura, quæ dependentia, vt futura, non poteſt in illo decreto cognoſci, ſed in ſe, vt iam declaraui.

Ad inſtantiam.

10. *Tertia confirmatio negando alterutrũ ſequi vel vt per ſe neceſſaria, vel vt ab aliqua cauſa prædeterminante futura ſint.*

Ad vltimam confirmationem negatur ſequela, nimirum, ſi Deus cognoſcat talia futura ante ſuum decretum prædeterminans ſub conditione, ſequi vt illa cognoſcat, vel vt per ſe neceſſaria, vel vt futura ex aliqua alia cauſa extrinſeca prædeterminante hominis voluntatem. Neutrum B enim ſequitur, non quidem primum, quia licèt hæc ſint contingenter futura, habere poſſunt determinatam veritatem, non quia per ſe neceſſaria ſit ſimpliciter, ſed quia ita futura eſt, vnde ad ſummum reſultat neceſſitas ſuppoſitionis, qua dicitur, id quod eſt, neceſſariò eſſe; ſic enim quod futurum eſt neceſſariò erit. Neque etiam ſequitur ſecundum, quia voluntas humana, vt ſe determinet, non indiget cauſa intrinſeca determinante, neque alia cauſa extrinſeca propriè, & phyſicè cooperante præter Deum. Vnde ad exemplum in argumento propoſitum de duabus voluntatibus, v.g. Petri & Pauli conceptis ſub eſſe poſſibili, & C applicatis cum eiſdem obiectis, & circunſtantiis ad operandum, de quibus in quodam priori rationis æquè præſcitur poſſe conſentire & diſſentire, & in alio ſigno rationis poſteriori de vna præſcitur eſſe conſenſuram, & de alia eſſe diſſenſuram, cuius diuerſitatis, & præſcientiæ ratio non creditur reddi poſſe, niſi ex aliqua cauſa extrinſeca prædeterminante. Verumtamen non ita eſt: aut enim poſtulatur ratio diuerſi euentus, aut ratio præſcientiæ illius ex parte Dei. Prior ratio propria, & proxima eſt liberum arbitrium, vel ſolùm in malis, vel adiutum in bonis. Neque contra hoc obſtat, quòd illæ voluntates in priori ſigno ſint D æquè indifferentes. nam potiùs ex hac ipſa indifferentia naſcitur, vt vnus ſic, alius ſic operetur pro ſuo arbitrio, etiam cæteris omnibus antecedentibus exiſtentibus paribus, quia hoc ipſum poſtulat libertatis dominium, vt in Prolegomeno præcedenti oſtenſum eſt. Fruſtrà ergo obiicitur, vel cogitatur neceſſarium eſſe recurrere ad conſtellationem, vel indiuiduationem, ſeu complexionem: nam liberum arbitrium his omnibus dominari poteſt, ſi velit. Ex intrinſeca ergo poteſtate illius futura eſſe poterit illa diuerſitas. Suppoſito autem quòd ſit futura, non oportet ex parte Dei aliam rationem reddere, vt cognoſci poſſit, niſi quia infinitam vim habet cognoſcendi & E omnem veritatem in ſe ipſa intuendi ſine vllo diſcurſu formali, vel virtuali, ſed per ſolam ſimplicem veritatis contemplationem.

Ad exemplum.

Inſtantia præcluditur.

CAPVT X.

Alteri obiectioni occurritur, & an ſcientia viſionis ſit cauſa futurorum, explicatur.

1. *Occaſio & neceſſitas huius quæſtionis agitandæ.*

IN fine huius Prolegomeni neceſſarium viſum eſt de cauſalitate præſcientiæ diuinæ circa futura contingentia pauca præmittere, tum quia hæc reſolutio neceſſaria nobis erit ad auxilia diuinæ gratiæ explicanda: nam hac ratione hoc tempore valdè agitata eſt hæc controuerſia, tum etiam

Obiectio ſecunda. Si daretur ſcientia conditionata, eſſet cauſa futurorum, quod diſcrepat. Aſſumptum probatur à pari, quia ſcientia viſionis eſt cauſa rerum.

etiam ad occurrendum obiectioni, quæ contra præcedentem reſolutionem fieri poteſt, videtur neceſſaria. Nam perinde comparari debet ſcientia conditionata ad contingentia ſub conditione futura, ſicut comparatur præſcientia abſoluta ad res aliquando futuras, ſed per abſolutam præſcientiam non præuidentur futura, niſi quatenus eadem ſcientia eſt cauſa illorum; ergo vt præſciantur futura ſub conditione, oportebit, vt eadem præſcientia ſit cauſa futuritionis illorum. At hoc eſſe non poteſt; ergo nec poteſt dari talis præſcientia. Minor (cætera enim nunc ſupponuntur) probatur, tum quia Deus non habet cauſalitatem circa futura tantùm ſub conditione, cùm illa reuera futura non ſint, & quatenus talia ſunt, ſub latitudine entium poſſibilium permaneant: tum etiam, quia licèt in illis velimus conditionatam cauſalitatem conſiderare, hæc non poteſt ſcientiæ attribui, alioqui oportebit, in ipſa hypotheſi, ſeu conditione eandem ſcientiam inuoluere, ſicut diximus in illa conditione includi decretum voluntatis Dei ſufficiens ad cauſalitatem talis futuri. Hoc autem eſt impoſſibile, alioqui circulus committeretur, ſeu ſenſus identicus fieret, perinde enim eſſet, ac ſi diceretur; Si virtutes in Tyro fierent, & voluntas Dei, cum præſcientia futuri conſenſus concurrerent, Tyrij pœnitentiam agerent: hoc autem friuolum eſt, & abſurdum, vt conſtat; ergo repugnat dari talem ſcientiam, ſi ipſa ſcientia eſt cauſa futuritionis rerum. Vt hæc igitur obiectio diſſoluatur, neceſſarium eſt expendere, an id, quod ſupponit de cauſalitate ſcientiæ viſionis, verum ſit, & conſequenter tractandum erit, an hæc cauſalis propoſitio vera ſit, *Quia Deus præſcit hoc eſſe futurum, ideo futurum eſt*. Per occaſionem verò, & quaſi neceſſariam conſequutionem in fine videbimus, an altera cauſalis vera ſit, *Quia hoc futurum eſt, ideo Deus illud præſcit.*

An ſcientia viſionis ſit cauſa rerum.

2. Prior ſententia affirmans ſuadetur primò authoritate Scholaſticorum.

Eſt ergo prior ſententia affirmans illam cauſalem, *Hoc eſt futurum, quia Deus ſcit illud eſſe futurum*, eſſe veram, quod eſt dicere ſcientiam viſionis, vt talis eſt, eſſe cauſam futuritionis, vel præſentiæ obiecti ſui; hæc enim duo in idem redeunt, & ideo de illis indifferenter loquemur. Hanc ſententiam defendunt hoc tempore moderni Thomiſtæ ſuprà allegati, eámque antiquis Scholaſticis tribuunt cum Magiſtro in 1. d. 39. & in ſpeciali refertur Albertus art. 3. Bonauent. art. 1. q. 1. & 2. Maximè verò probatur in primis auctoritate D. Thomæ 1. p. q. 14. art. 8. ad 1. vbi referens Origenem dicentem, *Non propterea aliquid erit, quia id ſcit Deus futurum, ſed quia futurum eſt, ideo ſcitur à Deo antequam fiat*. Exponit, priorem partem intelligendam eſſe conſiderando rationem ſcientiæ non habentis adiunctam voluntatem: poſteriorem autem partem accipiendam eſſe in ratione conſecutionis, ſeu illationis, non ſecundùm propriam rationem cauſalitatis. Et in ſolutione ad tertium ait, obiectum ſcibile non comparari ad ſcientiam Dei vt menſuram eius, ſed è conuerſo ſcientiam Dei eſſe menſuram eius, quia eſt ſcientia artificis, quæ eſt menſura arte facti. Et art. 16. dicit Deum rebus à ſe factis habere ſcientiam practicam, quæ non eſt niſi ſcientia viſionis.

Magiſter. Bonauent. D.Thom.

3. Secundò authoritate Patrum. *Auguſt.*

Secundò videtur hæc expreſſa ſententia Auguſtini: nam lib. 6. de Trinitat. cap. 10. & lib. 15. cap. 13. expreſsè dicit: *Creaturas non quia ſunt nouit Deus, ſed ideo ſunt, quia nouit*. Et lib. 5. de Ciuit. cap. 9. de creaturis ait: *Quidquid valent, & quidquid facturæ ſunt, certiſſimè valent, & facturæ ſunt, quia valituras atque facturas ille præſciuit, cuius præſcientia falli non poteſt*. Similia ferè verba habet Gregor. lib. 20. Moral. cap. 23. aliàs 24. dicens: *Quæcunque ſunt non ab æternitate ideo videntur, quia ſunt, ſed ideo ſunt, quia videntur*. Eamdem ſententiam videtur latè docere Boëtius lib. 5. de Conſolat. proſa vlt. circa finem, vbi etiam Dionyſ. Carthuſ. ita exponere videtur, & illius verba poſtea referemus.

Gregor. Boët. Dionyſ. Carthuſ.

4. Tertiò ratione. Prima.

Tertiò ſuadetur hæc ſententia rationibus. Prima, & præcipua eſt, quia ſcientia viſionis non eſt ſpeculatiua, ſed practica; ergo eſt cauſa rerum. Conſequentia clara eſt. Antecedens probatur, quia ſcientia ſimplicis intelligentiæ, eſt tantùm ſpeculatiua; ergo ſcientia viſionis eſt practica. nam ſicut ſcientia viſionis, & ſcientia ſimplicis intelligentiæ adæquatè diuidunt ſcientiam Dei, ita etiam practica, & ſpeculatiua, & ideo ſi ſcientia ſimplicis intelligentiæ ſpeculatiua eſt, neceſſe eſt vt ſcientia viſionis ſit practica. Secundò probatur idem antecedens, quia ſcientia viſionis non ſupponit obiectum ſuum, ſed illud operatur; ergo eſt practica. Conſequentia clara eſt. Antecedens verò probatur, quia ſcientia Dei non contemplatur res exiſtentes, niſi vt præſentes æternitatis, & vt à ſe factas; ergo non poſſunt obiecta illius ſcientiæ antecedere cauſalitatem eiuſdem ſcientiæ, ſed cauſando illa, intuetur illa quaſi terminum ſuæ cauſalitatis.

Secunda.

Secunda ratio eſt, quia aliqua ſcientia Dei eſt cauſa rerum: ſed ſcientia ſimplicis intelligentiæ non eſt cauſa rerum; ergo ſcientia viſionis eſt ſcientia illarum rerum, quæ per illam videntur. Conſequentia ſupponitur ex ſufficientia partitionis diuinæ ſcientiæ in viſionis & ſimplicis intelligentiæ. Maior item vt certa relinquitur. Minor autem patet. Primò, quia nulla ſcientia antecedens determinationem voluntatis Dei poteſt eſſe cauſa rerum, quia vt ſic non eſt ordinata ad opus, hæc enim ordinatio per voluntatem fit, nec poteſt eſſe cauſa, niſi prout ordinatur ad opus. At verò ſcientia ſimplicis intelligentiæ vt talis eſt, antecedit decreta libera diuinæ voluntatis, vt per ſe conſtat; ergo vt ſic non eſt cauſa. Et confirmatur primò, quia ſcientia, vt ſit cauſa, debet eſſe practica, vt per ſe notum eſt: at ſcientia ſimplicis intelligentiæ non eſt practica, ſed ſpeculatiua, teſte D. Thoma 1. p. q. 14. art. 16. & ibi Caietan. ergo. Et confirmatur ſecundò, quia ſcientia, quæ eſt cauſa rerum, eſt libera, potuit enim non eſſe cauſa, ſicut res potuerunt non eſſe: at ſcientia ſimplicis intelligentiæ non eſt libera, ſed ſola ſcientia viſionis.

D.Thom.

Tertia.

Tertia ratio ſit, quia ſi ſcientia viſionis non eſſet cauſa futuri, futurum eſſet cauſa viſionis: hoc autem ſecundum dici non poteſt, quia temporale non poteſt eſſe cauſa æterni; ergo primum dicendum eſt. Maior ſumitur ex D. Thoma q. 2. de verit. art. 14. vbi ſimili diſcurſu probat ſcientiam Dei eſſe cauſam rerum, quia omnis ſcientia, vel eſt cauſa obiecti, vel cauſata ab illo, vel vtrumque ab vno tertio: ſcientia autem Dei nec ab obiecto, nec ab aliquo tertio cauſatur; vnde neceſſe eſt, vt ſit cauſa ſui obiecti: hæc autem ratio æquè ad ſcientiam viſionis applicari poteſt.

D.Thom.

5. Aſſertio negatiua.

Nihilominus dicendum eſt ſcientiam viſionis quatenus ratione diſtinguitur ab omni alia ſcien-

tia

tia Dei, ac præciſè ſpectata, ſecundùm reſpectum, quem ſcientia viſionis, vt talis eſt, denotat, non eſſe cauſam obiecti ſui, ſed ſupponere illud, ideóque in rigore, & proprietate cauſalis notæ falſam eſſe illam propoſitionem, *quia Deus præſciuit hoc eſſe futurum, ideo futurum eſt.* Hanc ſententiam docui priùs in lib. 1. de Auxil cap.13. num.15.& in lib.1.de Scientia Dei cap. 5. n. 9. & poſtea in 1. p. lib. 3. de Attributis Dei poſitiuis cap.4.n.10. & ſequentibus, vbi auctoritate, & ratione confirmata eſt: propter nouas autem impugnationes aliquid addere neceſſarium viſum eſt. Animaduertimus autem, ſermonem eſſe de ſcientia viſionis, ſeu rerum exiſtentium, aut futurarum formaliſſimè, ac præciſè vt talis ſcientia eſt. Nemo enim dubitat quin ſcientia Dei ſit cauſa omnium actuum futurorum, quatenus boni ſunt, ſed quia illa ſcientia, quæ in ſe vnica, & ſimpliciſſima eſt, ſub diuerſis rationibus ſectatur à nobis, ideo dicimus præciſè conſideratam, vt eſt ſcientia viſionis, vt & inſtitutionis rerum, non eſſe cauſam, ſed ſupponere cauſalitatem, & intueri, quod ab ipſa media voluntate, & omnipotentia ſua factum eſt, iuxta illud Geneſ. 1. *Videt Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Ex quo non immeritò argumentari poſſumus, quia illud verbum non poteſt niſi de ſcientia viſionis intelligi, & verbum *fecerat* ſatis apertè indicat illam viſionem ſuppoſuiſſe res iam factas, ac proinde vt talis viſio eſt, non feciſſe illas, ſed eas per omnipotentiam à voluntate applicatam, & per alium modum ſcientiæ, vel artis directam iam factas vidiſſe, & in eis tanquam bonis complacuiſſe. At verò ſcientia, quæ ſupponit rem factam, non eſt cauſa eiuſdem, quatenus talis ſcientia eius eſt; ergo neque ſcientia viſionis eſt cauſa rerum factarum.

Alibi per tractata.

Explicatur.

Prob. primò ex Scriptura. Geneſ. 1.

6. Prob. ſecundò, ex Patribus.

Secundò probatur auctoritate Patrum dicentium, res non eſſe futuras, quia Deus ſcit illas eſſe futuras; hæc enim negatio in illo proprio ſenſu poteſt eſſe vera, ſi ſcientia viſionis eſt cauſa futurorum, quia ſi eſt cauſa, eſt vera, imò & realis & phyſica cauſa: ſed per illam cauſalem locutionem nihil aliud ſignificatur, niſi huiuſmodi cauſalitas; ergo Patres negantes illam propoſitionem cauſalem, dictam planè cauſalitatem negant. Sunt autem illa Origen. Hieronym. Iuſtinus, Chryſoſtom. Beda, Cyrillus, & Damaſcen. quos dicto lib. de Auxil. cap. 13. retuli, ex quibus ſolius Damaſceni verba hîc expendere viſum eſt. Ille in Dialog. contra Manich. prope finem, ſic inquit. *Deus ea, quæ voluntariè à nobis futura ſunt, hoc eſt, ea quæ in poteſtate noſtra ſita ſunt, nimirum, virtutem, ac vitium præſciens, ea demum definit, quæ in arbitrio noſtro minimè conſiſtunt. Ac quidem vis Dei præſciens à nobis cauſam haudquanquam habet: at verò vt ea, quæ facturi ſumus, præſciat, à nobis proficiſcitur: nam ſi facturi non eſſemus, ne ipſe quidem quod futurum non eſſet, prænoſceret. Et quidem Dei præſcientia vera, atque inuiolabilis eſt, verùm ipſa haudquaquam cauſa eſt, cur omnino fiat id, quod futurum eſt, quin potiùs, quia hoc, vel illud facturi ſumus, idcirco prænoſcit Deus.* Quod teſtimonium adeò eſt expreſſum, & luculentum, vt nec declaratione indigeat, nec tergiuerſationibus ſubeſſe poſſe videatur. Solùm aduerto eleganter declaraſſe Damaſcenum, Deum non accipere ſcientiam à rebus futuris, ſeu ſuæ æternitati præſentibus, ſed ex ſe habere vim præſciendi, & nihilominus quòd illa ſcientia terminetur, ad hoc, vel illud obiectum à nobis pendere, quatenus in nobis eſt ponere, vel non ponere, obiectum ad quod terminanda eſt illa præſcientia, & ideo voluntas noſtra cauſa eſt, quòd hoc, vel illud ſit. *At quod prænoſcat Deus* (vt infrà repetit) *in vero præſcienti ipſius potentiæ adſcribendum eſt.* Et in hoc ſenſu diſertè negat, *ſcientiam Dei, qua prænoſcit futura, eſſe cauſam, cur omnino fiat id, quod futurum eſt.* vbi particula *omnino* emphaſim habet ad ſignificandum ſcientiam Dei non eſſe cauſam determinantem talem euentum futurum, ſed futuritionem eius ſupponere. Et in eodem ſenſu ſubdit, *quia hoc, vel illud facturi ſumus, ideo prænoſcit illud Deus.* vbi cauſalis nota non dicit cauſam ex parte Dei, ſed rationem, vel conditionem, quę ſupponi debet ex parte obiecti.

Damaſceni locus expenditur.

5. Aſſertio negatiua.

Similiter Euſebius lib. 6. de Præparat. Euangel. cap. 9. vt declaret præſcientiam Dei neceſſitatem actibus liberis non imponere, ita concludit. *Deus cùm vniuſcuiuſque voluntatem præuideat, hunc perperam, illum rectè acturum non ignorat. Non ergo præcognitio futurorum cauſa: nec enim vllo pacto ad peccandum Deus quemquam impellit, aut monet, ſed è contra. Dicam enim, etiamſi abſurdum multis fortaſſe videatur, id quod futurum eſt, cauſa eſt, vt Deus euenturum illud præuideat; non ergo ideo fit, quia præſcitur, ſed quia futurum erat, præſcitur.* In quibus verbis profectò non habet locum vulgaris expoſitio, quòd illa particula cauſalis ſolùm ſignificet conſecutionem, ſeu illationem vnius ex alio: tum quia ſi in hoc ſenſu loqui voluit Euſebius, profectò non timuiſſet ne ſua ſententia multis forſitan abſurda videri poſſit: tum etiam, quia immeritò negaſſet priorem partem, ſcilicet, rem fieri, quia præſcitur. nam ſecundùm illationem certiſſimum eſt, rem eſſe futuram, ſi præſcita eſt. Item in illo ſenſu etiam in peccatis verè diceretur. Petrus peccabit, quia Chriſtus prædixit vtique ſecundùm neceſſariam illationem, ſeu conſecutionem. At hoc etiam Euſebius negat, loquitur ergo in proprietate cauſali in aliquo ſenſu, & ideo etiam ad probandum ſcientiam non eſſe cauſam, addit. *nec enim Deus quemquam ad peccandum mouet, aut impellit.* Et hũc modum concordandi præſcientiam Dei cum libertate arbitrij, & declarandi, quomodo Deus, licèt præſciat peccatum futurum, non ſit cauſa eius, ſequuti ſunt cæteri Patres, præſertim Hieronym. dialog. 3. contra Pelagian. vbi contra Marcionem ait. *Non ideo peccauit Adam, quia Deus hoc facturum nouerat, ſed præſciuit Deus, quaſi Deus, quod erat propria voluntate facturus.* Et ſimiliter dixit Leo Papa ſermon. 16. de paſſione Domini. *Non impias furentium manus immiſit in ſe Dominus, ſed admiſit, nec præſciendo, quod faciendum eſſet, coëgit, vt fieret.*

7. Teſtimoniũ Euſebij Cæſarienſis.

Vulgaris eius expoſitio reiicitur.

Primò.

Secundò.

Hieronym.

Leo Papa.

8. Tertiò ad locum Cyrilli ſuprà allegatum addi poteſt alius, vbi de Iuda ait. *Non ideo, quia de illo ſcriptum eſt, quòd periturus eſſet, propterea eò nequitiæ proceſſit, &c. Verùm quoniam malignitate ſua periturus omnino erat, idcirco id omnino futurum eſſe Scriptura prædixit, quam falſum quicquam dicere impoſſibile eſt. Deus enim per Scripturam loquitur, &c.* Quod proſequitur, oſtendens

Cyrill. iterum.

dens planè idem eſſe de præſentia Dei. Et quamuis ibi de peccatis loquatur, tamẽ quia hoc fundat in ratione libertatis, ſcilicet, quia Deus ſuo præiudicio, ac præſcientia non determinat voluntatem liberam, ſententia eius in omnibus futuris locum habet, ſicut illam tradiderat lib. 9. cap. 10. Et ſic poteſt allegari quarto loco Gaudentius tract. 3. in Exod. ad Neophyt. vbi ſimiliter ait, *Synagoga Iudæorum, quod erat crudeliter factum, prædictum eſt, non iuſſum; nec ideo factum eſt, quia prædictum erat, ſed ideo prædictum erat, quia erat futurum, vt præſcientiam Deus in his, quæ per libertatem hominum futura erant, oſtenderet.* In quo vltimo verbo declarat ſententiam ad omnes actus liberos extendi, eamdémque in diuina præſcientia locum habere.

Gaudentius.

9. Auguſtini diſcurſus.

Quintò eodem modo diuinam præſcientiam explicat Auguſtinus lib. 3. de liber. arbitr. cap. 4. vbi ait neceſſariam connexionem, quæ inuenitur inter præſcientiam Dei, & rem futuram, non prouenire ex eo, quòd ſcientia Dei eſt: nam ſi ponamus hominem eſſe, qui præſcit futurum, eadem neceſſitate inferretur euenturum eſſe, quod præſcitum eſt, & inde è conuerſo colligit, quòd ſicut præſcientia hominis nõ induceret neceſſitatem contrariam libertati, ita nec illam inducit præſcientia Dei. qui diſcurſus efficax non eſſet, ſi ſcientia futurorum Dei eſſet cauſa futuritionis illorum, nam tunc non eſſet bona æquiparatio ad præſcientiam hominis, quia hæc non eſſet cauſa futuri præcogniti, vt per ſe cõſtat. Vnde longè alia connexio eſſet inter effectum futurum, & præſcientiam Dei, quàm inter eundem, & præſcientiam hominis. nam illa eſſet cauſalis, vt ſic dicam, & non ita, vt conſequenter illa neceſſitas, quæ ſequitur futurum ex præſciẽtia Dei, non eſſet ex illa præſcientia, vt præſcientia eſt, ſed vt præſcientia Dei eſt, quia non omnis præſcientia habet cauſalem connexionem cum re futura, ſed illa præſcientia Dei; & ita ruit tota reſponſio, & declaratio Auguſtini. Igitur ſententia eius eſt, quòd ſicut præſcientia hominis nõ eſt cauſa futurorum, etiamſi illa præſcire ponatur, ita nec præſcientia Dei, vt eſt ſcientia viſionis futurorum, eſt cauſa illorum: vnde concludit. *Sicut itaque non ſibi aduerſantur hæc duo, vt tu præſcientia tua noueris, quod alius ſua volũtate facturus eſt, ita Deus neminem ad peccatum cogens, præuidet tamen eos, quia propria voluntate peccabunt.* Et infrà ſubinfert. *Hinc ergo iam intellige, qua iuſtitia Deus peccata puniat, quia, quæ nouit futura, non facit.* Dicet fortaſſe aliquis id eſſe ſpeciale in peccatis, quia Deus illa non facit, neque per ſcientiam viſionis, neque per aliam, neque per voluntatem. Sed contra hoc eſt, quod prior diſcurſus Auguſtini generalis eſt, & ad omnes actus futuros tam bonos, quàm malos, & ideò, licèt in malis ponat exemplum, non ideo coarctat ſententiam, eo vel maximè, quòd ſtatim argumentatur ab actibus bonis ad malos, quia Deus dat præmium bonis actibus, etiamſi præſciat illos; ergo etiam dabit ſupplicium pro malis, licèt illos præſciat. Supponens profectò ex vi præſcientiæ futurorum non magis facere Deum bonos actus, quàm malos, licèt per voluntatem, & alias virtutes, ſeu attributa ſua efficiat bonos actus, & non malos, vt mali ſunt. Vnde addo ex vi diſcurſus Auguſtini Deum præſciendo actum malum futurum, non magis efficere illum per ipſam præſcientiam quoad actum materialem, quàm quoad formalitatem peccati, quia etiam ad materialem actum non cogit præſcientia, nec inducit, ſed illum ſupponit, & quaſi extrinſecè ad eum comparatur, ſicut viſio, vel ſcientia hominis ad rem viſam, vel ſcitam; tum quia non aliter videt Deus malitiam peccati, quàm videndo actionem ipſam, cum obiecto, & modo, ac circumſtantiis, quibus fit: nam inde videt malitiam reſultare, & ideo intuetur; tum etiam, quia aliàs non ſatis reſponderet dicentibus, Deum præſciendo peccatum cogere ad illud, quia illi de actionibus ipſis loquebantur, & in eis ponebant neceſſitatem à præſcientia prouenientem, quam non aliter Auguſtinus excludit, niſi negando præſcientiam eſſe cauſam actionis.

Ex mente Auguſtini ſicut præſcientia hominis nõ eſt cauſa futurorum, etiam ſi illa præſcire ponatur, ita neque in Deo ſcientia viſionis futurorum eſt cauſa illorũ.

Effugium.

Occluditur.

Additio efficax.

10. Alter Auguſt. locus.

Atque ſimilem doctrinam habet Auguſtinus lib. 5. de Ciuit. cap. 10. vbi prius in generali loquitur, dicens: *Non propterea nihil eſſe in noſtra voluntate, quia Deus præſciuit, quid futurum eſſet in noſtra voluntate*; & poſtea ſubdit, *Nec enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum eſſe præſciuit.* Vbi certè non ſolùm de peccato pro formali, ſed etiam de actione peccati loquitur: nam ſi de ipſa actione dici poſſet, ideo Petrus negauit Chriſtum, quia Chriſtus id prædixit, vel præſciuit, conſequens profectò eſſet, vt de peccato idem dici poſſet, cùm talis actio hîc, & nunc liberè facta non poſſit à malitia ſeparari. Præter rationem factam, quòd aliter non ſatisfaceret Auguſtinus difficultati, accedit, quòd idem ſentit de voluntate non peccandi cùm adiungit, etiam ſi Deus præſcierit, hominem eſſe peccaturum, nihilominus, ſi ipſe nolit, non peccat. *Sed ſi peccare noluerit*, (inquit) *etiam hoc ille præſciuit*, planè ſentiens hoc etiam non fieri ex vi præſcientiæ, ſed ſupponi futurum, vt præſciatur, iuxta regulam Auguſtini lib. 4. Geneſ. ad liter. cap. 32. *Neque enim cognitio fieri poteſt, niſi cognoſcenda præcedant*: quæ regula, vt vniuerſalis ſit, non de anteceſſione obiecti ſecundùm actualem exiſtentiam, ſed ſecundùm veritatem, & ſecundùm eſſe obiectiuum intelligenda eſt. Et non in eo fundatur, quòd cognitio à rebus ſumitur, quia hoc in ſolis hominibus verum habet, ſed quia cognitio conformatur rei cognitæ, vt vera ſit, vnde ſupponit in illa obiectiuam veritatem.

Regula Auguſtini. Cognitio fieri non poteſt niſi cognoſcenda præcedant.

11. Anſelmi ſolidum fundamentum concordiæ Prædeſt. & gratiæ cum libertate, firmat aſſertionẽ noſtram.

Sextò addimus Anſelmum, qui toto lib. de Concord. hoc præcipuum iacit fundamentum concordiæ, præſcientiæ, prædeſtinationis, & gratiæ cum libero arbitrio, quòd præſcientia futurorum non eſt ſuppoſitio antecedens futurum, vt futurum eſt, ſed conſequens illud. Declarat autem quid intelligat per antecedentem ſuppoſitionem, dicens, *eſſe illam, quæ facit non eſſe futuram*; ergo ex ſententia Anſelmi præſcientia Dei non facit rem eſſe futuram, alioqui eſſet ſuppoſitio antecedens, quod ipſe negat; ergo talis ſcientia non eſt cauſa futuri, vt futurum eſt: ſolum enim eſſe poſſet cauſa in genere efficientis, vtique faciendo, vt ſit futurum. Vnde in actibus liberis futuris à Deo pręſcitis ait, ſolum eſſe neceſſitatem illam, *quam ipſa voluntatis libertas facit.* Vnde concludit, *Hæc omnia Deus, qui ſcit omnem veritatem, & non niſi veritatem ſciuit, ſicut ſunt ſpontanea, vel neceſſaria videt, & ſicut videt, ita ſunt.* Et infrà, *Quamuis neceſſe ſit fieri, quæ præſciuntur, quædam tamen præſcita,* (ſcilicet futura liberata) *non eueniunt ea neceſſitate, quæ præcedit rem, & facit.* In quibus verbis, & toto diſcurſu illius operis hoc agit, vt à ſcientia viſionis cauſalitatem rei futurę excludat, ſed ad illam ſupponi doceat tanquam veritatem, quæ aliunde habet neceſſitatem, quàm ex eo, quod futura eſſe ſupponitur. Atque eodem modo hanc præſcientiam declarat Beda in lib. variar. quæſtion. q. 13. vbi vtitur exemplo ſcientiæ, ſeu viſionis hominis, quo vſus eſt Auguſtinus. *nam ſicut homo*, ait, *videndo hominem iacentem non facit illum iacere, ita nec Deus præſciendo hominem operaturum, facit illum ſic operari*; ergo ſicut viſio hominis non eſt cauſa effectus, quem videt, ita nec iſta ſcientia intuitiua eſt cauſa, ex horum Patrum ſententia.

Beda.

Vltimò,

12. Boëtium nobiſcum ſentire probatur pluribus.

Vltimò, quia non defuit Theologus, qui auſus fuerit dicere Boëtium contrariam ſenrentiam expreſsè docuiſſe, contrarium veriſſimum eſſe paulo diligentiùs oſtendam. Ille igitur lib. 5. de Conſolat. proſa 3. cùm argumentum propoſuiſſet ex præſcientia futurorum contra libertatem, ſubiungit, *Neque enim illam probo rationem, qua ſe quidam credunt hunc quæſtionis nodum poſſe diſſoluere. Aiunt enim, non ideo quid eſſe euenturum, quoniam id prouidentia diuina futurum eſſe proſpexit, ſed è contrariu potiùs, quoniam quid futurum eſt, id diuinam prouidentiam latere non poſſe.* Deinde in tota illa proſa contra dictam reſponſionem argumenratur; poſtea verò in proſa 4. ira reſpondet in perſona Philoſophi, *Quæro cur illam ſoluentium rationem minus efficacem putes; quæ, quia præſcientiam non eſſe futuri cauſam neceſſitatis exiſtimat, non impediri præſcij arbitrij libertatem putat?* poſtea verò rationem illam declarando & defendendo ad hoc in primis ita colligit. *Etenim poſitionis gratia, vt quid conſequatur aduertas, ſtatuamus nullam eſſe præſcientiam, num quæ ex arbitrio eueniunt, ad neceſſitatem coguntur?* In qua poſitione apertè ſupponit, futurum non eſſe à præſentia tanquam à cauſa, aliàs poſitio ſecum pugnaret, nihílque ad rem declarandam deſeruiret; quia verò non eſt cauſa, rectè infert, *Statuamus iterum eſſe, ſed nihil rebus neceſſitatis iniungere: manebit, vt opinor, eadem voluntatis integra, atque abſoluta libertas.* Deinde, quia ipſe Boëtius quaſi argumentando, vel ſubterfugiendo dixerat in proſa 3. quòd licèt præſcientia non ſit cauſa, inferet neceſſitatem, pergit Philoſophus ſic vrgendo, *Sed præſcientia, inquies, tametſi futuris neceſſitas non eſt, ſignum tamen eſt, ea neceſſariè eſſe euentura contra quod replicat, quia hoc modo etiamſi præcognitio non fuiſſet, neceſſarios futurorum exitus eſſe conſtaret; omne enim ſignum, quod ſit, oſtendit; non verò efficit, quod deſignet.* Vnde in toto diſcurſu ad ſaluandam contingentiam futurorũ, ſupponit, præſcientiam non eſſe cauſam euentuum eorũ, ſed ſolum ſignum, ſeu notitiam.

13. Mens eiuſdem ex aliis locis eruitur.

Poſtea verò proſequitur declarando, *quomodo earum rerum, quæ neceſſarios exitus non habent, poſſit eſſe certa prænotio.* Et in ſumma in hoc rationem conſtituit, quòd *omne quod cognoſcitur, non ſecundùm ſui vim, ſed ſecundùm potius cognoſcentium comprehenditur facultatem.* quod principium optimo diſcurſu declarat tota illa proſa 4. & 5. & deinde in 6. aſcendit ad diuinam æternitatem, vt inde colligat, Deum omnia prænoſcere modo ſuo, & iuxta ſuam vim, & naturam, non ſecundùm ordinem rerum cognitarum, ac proinde futura, *quaſi iam gerantur in ſimili cognitione conſiderat.* qui ſanè diſcurſus optimus eſt, etſi attentè conſideretur, non minus ad futura conditionata, quàm ad abſoluta applicari poteſt. Deinde verò reuertetur ad concludendam, quomodo præſcientia non lædat libertatem, quia ſicut non cauſat, ita neque immutat, quæ videt. Sumítque argumentum ex noſtra cognitione, dicens: *Quid igitur vt neceſſaria fiant, quo diuino lumine luſtrantur, cùm nec homines quidam neceſſaria faciant, quæ vident?* Quæ ratio nullius eſſet momenti, ſi præſcientia, vt talis eſt, cauſa eſſet, ſicut ſuprà circa Auguſtinum dicebamus. Vnde ſubiungit. *Si eſt diuini humanique præſentis digna collatio, vtique vos veſtro hoc temporario præſenti quædam videtis, ita ille omnia ſuo cernit æterno. Quare hæc diuina prænotio naturam rerum proprietatemque non mutat.* Denique eandem concordiam præſcientiæ cum A libertate diſtinguendo ſecundùm neceſſitatem abſolutam, & conditionatam, ſeu conſequentem & antecedentem declarat, & tandem ita concludit. *Quàm comprehendendi omnia, videndíque præſentia non ex futurarum prouentu rerum, ſed ex propria Deus ſimplicitate ſortitus eſt. Ex quo illud quoque ſoluitur, quod paulo antè poſuiſti, indignum eſſe, ſi ſcientiæ Dei cauſam futura noſtra præſtare dicantur. Hæc enim ſcientiæ vis præſentaria notione cuncta complectens rebus omnibus modum ipſa conſtituit, nihil verò poſterioribus debet. quæ cùm ita ſint, manet intemerata mortalibus arbitrij libertas.* Ex quibus verbis colligere voluerunt, B Boëtium tribuere præſcientiæ cauſalitatem practicam, quia dicit, *rebus omnibus modum ipſam conſtituere.* Sed non ſatis perſpecto, & conſiderato contextu ex ſenſu loquentis hoc intulerunt. Non enim ſibi eſt contrarius, nec vno verbo euertit, quæ tam longo diſcurſu confirmauerat. In his ergo ſolum infert, Deum non accipere ſcientiam à rebus, nam & ſcientiam, & modum ſcientiæ ex ſe, & ex ſua ſimplicitate habet, & ideo non videt res ſucceſſiuè, ſicut illæ fiunt, *ſed præſentaria notione cuncta complectens rebus omnibus modum ipſa conſtituit.* Non quia quatenus ſcientia viſionis ſit cauſa illarum, ſed quia eaC dem eſt ſcientia, quæ omnibus rebus modum imponit, dirigendo voluntatem, & quæ poſtea res intuetur: vnde præſciendo, & intuendo illas, non mutat modum, quem circa vnumquemque ordinauit. Vel certè ipſamet præſcientia, vt talis eſt, conſtituere dicitur rebus modum, non contingentiæ, vel neceſſitatis, ſed præſentialitatis æternæ. Illam enim quaſi conſtituit, vel complet Deus ſua præſcientia, *& ideo nihil poſterioribus debet.* Et indirectè concluditur, quòd manet intemerata mortalibus arbitrij libertas, non quia præſcientia, vt talis eſt, rebus conferat modum contingentiæ, vel neceſſitatis, ſed quia non D aufert, ſed vnamquamque rem videt, prout futura eſt, & illam non immutat. hic enim ſenſus eſt conſequens ad omnia, quæ dixerat.

Locus quo vtũtur aduerſarij vt ſibi Boëtium vendicent.

Sed perperam.

Rationes theologicæ, pro aſſertione noſtra.

Tertiò principaliter argumentamur rationibus theologicis fundatis in principiis, vel communibus Theologorum, vel ab his, cum quibus diſputamus, admiſſis. Prima ratio ſit, quia Deus ita efficit res per intellectum, & voluntatem, vt immediatius ad extra efficiat per voluntatem, quàm per intellectũ, ſiue voluntas immediatè per ſuum actum ad extra efficiat, ſiue per potentiam executiuam, ratione diſtinctam, quod ad præſens niE hil refert: ſed ſcientia viſionis eſt ratione poſterior, quã voluntas illa, per quam Deus ad extra operatur; ergo talis ſcientia non eſt cauſa rei ad extra, ſed ſupponit iam productam per voluntatem, vel potentiam exequentem. Conſequentia nota eſt, & minor maximè defenditur ab aduerſariis. Vt autem maiorem probemus, ſupponimus, ſermonem eſſe de propria efficientia, vt diſtinguitur ab exemplari cauſalitate: nam hoc poſteriori modo poteſt ſcientia diuina eſſe immediatè cauſa operum Dei per ſuas ideas, ſeu exemplaria, quatenus per illas dirigit actiones omnipotentiæ, vt effectus talibus exemplaribus conformes euadãt, vt in Metaph. diſp. 30. ſect. 7. declaraui. Sed illa cauſalitas eſt alterius rationis, & magis pertinet ad ſpecificationem actus, quàm ad exercitium actionis, propriámque efficientiam, de qua loquimur. Sic ergo intellecta maior probatur ex D.

14. Prima ratio petitur ex communi principio theologico; Deus immediatius agit ad extra per voluntatem, quàm per intellectum, ſiue omnipotentia ſit ratione diſtincta à voluntate, ſiue non.

Explicatur maior.

Probatur ex D.Thoma.

Thoma 1.p.q.19.art.4.ad 4.vbi ait,quòd *ſcientia,& voluntas ſunt cauſa eiuſdem operis, ſed ſcientia vt dirigens, & voluntas vt imperans.* Et in hoc comparat Deum cum homine per artem operante, in quo ars, per quam concipitur forma operans, dirigit voluntatem,voluntas autem imperat,& mouet potentiam exequentem. Conſtat autem in artifice humano voluntatem immediatius concurrere ad executionem operis, quàm artem. At verò in intellectu artificis præter conceptionem formæ exemplaris & iudicium mouens ac dirigens voluntatem, quod antecedit voluntatem vt exequentem, intelligi non poteſt alius actus intellectus poſterior voluntate,qui habeat rationem cauſæ reſpectu exterioris actionis, ſeu executionis, ſed poſt executionem ſequitur in eodem artifice viſio ipſius artefacti,quæ non eſt cauſa, ſed pura cognitio.

15\. Sic ergo in Deo ſeruata proportione ſcientia antecedit dirigendo voluntatem per modum prudentiæ & artis, neque habet ſcientia alium immediatum influxum ad extra,ſed ille eſt vel immediatè à voluntate, vel vt mouente & applicante potentiam exequentem, ſi illa eſt ratione diſtincta, vt eſt ſatis probabile, & D. Thomas in illo loco indicat. Ergo ſcientia quæ ſubſequitur poſt talem influxum voluntatis, & potentiæ, non eſt cauſa rei ad extra: talis autem eſt ſcientia viſionis, vt conſtat. Eamdémque doctrinam tradit D. Thomas 1.p.q.25. art. 1. ad 4 vbi ratione diſtinguendo illa tria, ſcientiam, voluntatem & potentiam, ait potentiam exequi, quod voluntas imperat,& ad quod ſcientia dirigit. Vbi etiam ſolùm tribuit ſcientiæ in hac cauſalitate directionem voluntatis,& potentiæ, quæ directio, & remotior eſt,quàm voluntatis motio, & nullo modo tribui poteſt ſcientiæ viſionis, quæ voluntatem iam directam ſupponit. Et quamuis D.Thomas ibi quoad diſtinctionem potentiæ à ſcientia, & voluntate ſub diſiuncto addat, *Vel dicendum, quòd ipſa ſcientia, vel voluntas diuina ſecundùm quod eſt principium effectiuum, habet rationem potentiæ*; *nunquam tamen tribuit ſcientiæ aliam cauſalitatem præter directionem.* Et in ipſomet ordine numerandi prius ponit ſcientiam, quàm voluntatem, & poſtea art.5.ad 1.repetit, quòd in cauſalitate Dei potentia intelligitur vt exequens, voluntas vt imperans, & intellectus, ac ſapientia vt dirigens. Vnde etiam ſecundùm eam ſententiam, quæ potentiam exequentem ab aliis attributis non diſtinguit, probabilius tribuetur voluntati, quàm ſcientiæ. quod etiam ſenſit ibi Caietanus dum ex illa illatione colligit, *duobus modis ſuſtineri potentiam actiuam in Deo, vel vt ſit potentia executiua intellectus, & voluntatis, vel vt ſit ipſa voluntas conſulta, vt efficax reſpectu effectuum.* per quæ verba immediatam efficaciam ad extra tribuit voluntati conſultæ,vtique ab intellectu, in quo apertè ſenſit intellectum remotiùs concurrere. quod etiam eſt conſentaneum D.Thomæ 1.d.38. q. 1. art... vt infrà referam.

D.Thom. — Idem. — Caietan.

16\. At verò his non obſtantibus moderni Thomiſtæ contendunt ad effectus ad extra intellectum diuinum non tantùm concurrere dirigendo voluntatem,& potentiam exequentem, ſed etiam imperando; quod imperium dicunt eſſe actum intellectus ex D.Thoma 1.2. q.17. & illud dicunt eſſe poſterius actu voluntatis, à quo imperio dicunt immediatè fluere effectus ad extra, & ita intellectum eſſe ipſam potentiam exequentem per hoc imperium,iuxta illud Geneſ.1. *Fiat lux, fiant* A *luminaria, &c.* Contra hanc verò reſponſionem argumentor ſecundò,quia in primis difficillimum eſt explicare hunc actum imperij, reſpectu rerum ad extra.qui ſit diſtinctus à voluntate. Et ideo D. Thomas in locis citatis imperium Dei, prout eſt effectiuum ad extra, tribuit voluntati, nihilominus in ordine ad executionem non illi imperio, ſed voluntati tribuit efficaciam immediatam per actiuum vſum, quo & ſeipſum, & alias potentias applicat ad agendum. Verumtamen de illo actu latiùs diſputaui nunc verò vlteriùs progredior,quia etiam poſito illo imperio vt immediatè exequente actionem Dei ad extra,non poteſt negari,quin illud imperium ſit ratione diſtinctum à ſcientia viſionis,& quod ibi interuenit,ſit prius illa

Moderni Thomiſtæ cenſent intellectum diuinum concurrere ad effectus ad extra non ſolùm dirigendo volũtatẽ, ſed etiã imperando. Geneſ.1.

Impugnatur hoc imperium.

B Primum videtur per ſe notum ex terminis,quia videre rem præſentem,vel futuram,non eſt imperare;ergo illa duo diſtinguuntur ratione cum magno fundamento in re. Antecedens patet, quia Deus videt per ſcientiam viſionis decreta libera ſuæ voluntatis,& tamen non facit,neque imperat illa;ergo videre vt ſic,non eſt imperare, nec facere; ergo licèt coniungantur,ratione ſemper diſtinguuntur. nam videre vt ſic ſemper eſt eiuſdem rationis,ſeu modi circa omnia viſibilia.Item eſt ſimile argumentum, quia Deus videt peccata, & non imperat illa;ergo etiam in actibus bonis videt illos, eſto circa illos vtrumque actum Deus habeat. Quia,vt dixi,videre vt ſic eiuſdem rationis eſt tam in bonis, quàm in C malis. Et certè ex terminis & ex ipſo communi omnium hominum ſenſu videre non eſt imperare. At per ſcientiam viſionis Deus tantùm videt ea, quæ ſub illam ſcientiam, quatenus talis eſt, cadunt;ergo per illam ſcientiam,vt talis eſt,non imperat,ac proinde nec facit. Et confirmari optimè poteſt ex Geneſ.1.vbi dicitur prius, *dixitque Deus, fiat lux*,& poſtea ſubditur,*& vidit Deus lucem, quòd eſſet bona*,vbi imperare, & videre tanquam diſtincta ratione ſaltem ponuntur,& imperare idem eſt, quod facere, aut efficaciter velle: videre autem idem eſt quod intueri rem factam, quod ſine dubio ad ſcientiam viſionis ſpectat, & ideo verbum *fiat*,ponitur vt præcedens verbum *vidit* vt ſubſequens,quia nimirum,prius eſt rem facere, poſte- D rius verò rem factam intueri Quamuis ergo hæc in Deo idem ſint,tamen cùm non ſint ſynonyma, ratione ſaltem diſtinguuntur, fiétque hoc ex ſequenti diſcurſu euidentius.

Secunda ratio aſſertionis. Imperiũ huiuſmodi (ſi quod ſit) diſtinguitur à ſcientia viſionis,& prius eſt illa. Prima, quia ſi videre idẽ eſſet ac imperare & facere, Deus videndo ſuo decreta libera, ea imperaret & faceret. Secunda à ſimili, ſi ut Deus vidẽdo peccata non imperat illa, ita neque videndo imperat actus bonos. Confirm.

Tertia ratio aſſertionis.

17\. Tertiò igitur argumentor in hunc modum,quia Deus cauſat res ad extra per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ vt applicatam, & determinatam per voluntatem;ergo non per ſcientiam viſionis. Antecedens eſt expreſsè D. Thomæ 1.p.q. 14. art.8. éſtque valdè notandus diſcurſus illius articuli ad veritatem,quam tractamus,intelligendam, & ſua- E dendam. Ad declarandum enim,quomodo ſcientia Dei ſit cauſa rerum, hanc propoſitionem ſumit:ſic ſcientia Dei ſe habet ad omnes res creatas, ſicut ſcientia artificis ſe habet ad artificiata. Vnde ſicut ſcientia artificis,ſeu ars eſt principium,quo artifex ad extra operatur;ſic ſcientia Dei eſt principium, quo Deus res ad extra producit.Hæc autem æquiparatio euidenter procedit de ſcientia ſimplicis intelligentiæ, in illa enim ſunt rationes omnium rerum, & illa eſt diuina ars non ſolùm factorum, vel fiendorum,ſed etiam factibiliũ. Quod euidenter etiam patet ex ſimilitudine, & diſcrimine, quod ſtatim D. Thomas adiungit inter formam naturalem,

Deus cùm res cauſet per ſcientiã ſimplicis intelligentiæ non cauſat illam per viſionem.

naturalem, & intellectualem; conueniunt enim, quia vtraque operatur, prout inclinatur, ſeu determinatur opus; differunt verò, quia forma materialis à natura inclinatur, & determinatur: forma autem intellectualis determinatur, per voluntatem. Et rationem addit, quia illa forma eſt indifferens ad oppoſita, & ideo nihil agere poteſt niſi per appetitum determinetur. Ex quo diſcurſu euidenter conſtat, illam ſcientiam, de qua D. Thomas ibi loquitur, non eſſe ſcientiam viſionis, ſed ſimplicis intelligentiæ, tum ſcientia ſimplicis intelligentiæ eſt verè indifferens ad oppoſita: ſcientia autem viſionis minimè indifferens, ſed determinata ad ea, quæ futura ſunt: tum etiam, quia ars illa, vel ſcientia, aut forma intelligibilis, quæ determinanda eſt per voluntatem, antecedere debet decretum liberum voluntatis, quo determinatur: ſic autem præcedit ſcientia ſimplicis intelligentiæ, non autem ſcientia viſionis, quia hæc ſequitur decreta Dei libera, vt ipſi etiam docent; ergo ſcientia de qua D. Thomas in illo articulo loquitur, & quæ per voluntatem determinatur, eſt ipſamet ſcientia ſimplicis intelligentiæ, quæ ſecundùm ſe, & vt præcedit, ita vocatur, vt verò determinata eſt, & applicata per voluntatem ad agendum, proprium nomen accepit, & ſcientia approbationis dicitur, vt ibidem D. Thomas notauit.

Iuxta D. Thom. ſciẽtia Dei quæ cauſat ad extra, eſt ſimplicis intelligentiæ.

18. Poreſt denique ratione oſtendi antecedens in argumento aſſumptum, quia per illam ſcientiam Deus ad extra operatur, quæ eſt illi principium, quaſi in actu primo ad operandum; ſed huiuſmodi principium ex parte intellectus eſt ipſa ſcientia ſimplicis intelligentiæ: ergo. Maior patet, quia omnis res operatur per eam formam, quæ illam conſtiruit in actu primo ad agendum, vt inductione in omnibus agentibus conſtat, & ratione, quia inter principium agendi proximum, & complerum non mediat niſi actio: agens autem propriè egit per illam formam, à qua per ſe, & immediatè manat actio; illa autem forma eſt, quæ conſtituit agens in actu primo ad agendum. Minor verò, ſcilicet, hoc principium in Deo ex parte intellectus eſſe ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, manifeſta eſt, tum quia Deus nunc eſt ſufficienrer conſtitutus in actu primo ad producendum omnia poſſibilia, quæ nunquam actu producet, tum etiam, quia artifex per ipſammet artis ſuæ conceptionem actualem eſt conſtitutus in actu primo ſufficiente ex parte intellectus ad artificioſè operandum, & tantum deeſt applicatio voluntaris, & potentiæ executiuæ, vt per illud principium ad extra operetur. Deus autem per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ conſtituitur ſupremus artifex in actuali conceptione omnium faciendorum, & factibilium; ergo per illam ſcientiam eſt conſtiturus quaſi in actu primo ad operandum ad extra. Vnde propter hanc cauſam dixit D. Thomas 1. p. q. 14. art. 16. ad 1. *Scientiam Dei eſſe cauſam rerum, quorumdam quidem actu, aliorum autem virtute, ſcilicet eorum, quod eſt facere, & tamen numquam faciet.* Hæc autem poſterior ſcientia eorum, quæ nũquam faciet, eſt ſcientia ſimplicis intelligentiæ; per illam ergo conſtituitur Deus ex parte intellectus in actu primo ad efficiendas creaturas poſſibiles, & per eamdem eſt cauſa earum, quas aliquando facit. Et in q. 15. art. 3. ad 2. dicit idem Doctor ſanctus, *eorum, quæ neque ſunt, neque erunt, neque fuerunt,* Deum non habere practicam cognitionem, niſi virtute tantùm. Ergo ſcientia ſimplicis intelli-

Aſſumptum ratione oſtẽditur.

Axioma. Omnis res operatur per eam formam quæ illam conſtituit in actu primo ad agendum.

D. Thom.

A gentiæ, quæ talium rerum eſt, practica ſaltem virtute, id eſt, in actu primo, & quantum eſt ex ſe; ergo ipſa eſt principium operandi, & quando Deus vult aliquid operari, per illam tanquam per principium agendi illud operatur. Et ideo idem D. Thomas dicto art. 16. non abſolutè negat ſcientiam ſpeculatiuam eſſe practicam, ſed cum addito, ſcilicet, *ſecundùm quod ſcientia practica dicitur à fine.* Deus enim non habet illam ſcientiam per operationem ad extra, tanquam propter finem, nec etiam per voluntatem ſuam ordinauit illam ad operationem, & ſecundùm hanc rationem dicitur non eſſe practica. At verò ſecundùm virturem, & vim cauſandi eſt maximè practica multo excellentius, quàm quælibet ars, vnde cùm denominatur practica ex applicatione voluntatis ad opus, nihil additur in ratione ſcientiæ, nec in virtute cauſandi, ſed additur quaſi denominatio extrinſeca ex actu voluntatis, quaſi approbantis, & eligentis operationem huius effectus potius, quàm alterius. *Idem.*

B

Tandem poteſt hæc doctrina confirmari ex doctrina einſdem D. Thomæ art. 3. q. 15. vbi docet eaſdem ideas eſſe in mente diuina principia cognitionis, & factionis; & vt ſunt principia cognitionis vocari rationes rerum, prout verò ſunt principia factionis, vocari exemplaria, & ideo habere Deum rationes omnium rerum poſſibilium; exemplaria verò tantùm earum rerum, quas aliquando facit, vel facturus eſt. Ex hac C enim doctrina apertè conſtat, in intellectu diuino idem eſſe principium faciendi res, & cognoſcendi illas, vt poſſibiles ſunt. nam rationes rerum ſunt in ſcientia ſimplicis intelligentiæ: ſunt autem de rebus poſſibilibus, & eædem dicuntur conſtitutui in eſſe exemplarium, quando per voluntatem applicantur ad opus; ergo eadem ſcientia ſimplicis intelligentiæ, vt applicata per voluntatem eſt illa ſcienria, per quam Deus ad extra operatur, & conſequẽter eſt cauſa omnium, quæ fiunt, vel futura aliquando ſunt. Et ita ſatis probatum eſt antecedens in ratione aſſumprum.

19. Confirmatio eiuſdem aſſumpti.

In intellectu diuino idem eſt principium faciendi res & cognoſcẽdi illas vt poſſibiles ſunt.

Prima verò conſequentia non minus euidenter oſtendi poteſt, nimirum, Deum non operari ad extra per ſcientiam viſionis, vt talis eſt. Et D primò expendo ipſummet D. Thomam in d. art 8. q. 14. vbi quærit, an ſcientia Dei ſit cauſa rerum. nam quia non agir de cauſa virtuali (vt ſic dicam,) id eſt, in actu primo, ſeu in potentia, ſed de cauſa actuali, id eſt, actu agente, non dixit, ſolam ſcientiam ſimplicis intelligentiæ eſſe cauſam, ſed addit, *ſecundùm quod habet voluntatem coniunctam.* Et addit: *Vnde ſcientia Dei ſecundùm quod eſt cauſa rerum, conſueuit nominari ſcientia approbationis,* nõ dixit *viſionis*, quod certè fuiſſet clarius, & norius, ſi vel eſſent idem ſecundùm rationem, vel ſi ſcientia viſionis vt ſic eſſet cauſa rerum. Ne autem in nomine ſcientiæ approbarionis E committatur æquiuocatio, eſt aduerrendũ ſcientiam, quæ approbationis dicitur, ſolùm addere ſupra ſcientiam affectum aliquem voluntatis ad rem ſcitam. Vnde fit, vt tam ſcientia ſimplicis intelligentiæ, quàm viſionis poſſit ſcientia approbationis denominari; ſic enim dici poteſt Deus habere de ſeipſo ſcientiam approbationis, quia complacet in ſe, videndo ſe, & ſic etiam ſcientia viſionis, prour eſt de bonis, quæ facit ipſe Deus, poteſt dici approbationis, quia videndo opera ſua complacet in illis, non iam affectu cauſatiuo, & operatiuo, ſed ſolùm affectiuo, & quaſi cuiuſdam gaudij. Aliter verò ſe habet voluntas

20. Probatur Deum non operari ad extra per ſcientiam viſionis vt talis eſt, primò expendendo locum D. Thomæ.

Scientia approbationis ſolum addit ſupra ſcientiam affectũ aliquem voluntatis ad rem ſcitam.

Tam ſcientia ſimplicis intelligẽtiæ quàm viſionis denominari poteſt ſcientia approbationis.

luntas diuina, cùm adiungitur ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ, volendo, & determinando, quid ex his, quæ per illam prænouit, factura eſt; tunc enim approbat id, quod vult per decretum, quo vult illud efficere, & cauſare, & tunc ſcientia ſic terminata per voluntatem approbationis etiam dicitur, & in hoc ſenſu loquutus eſt D. Thomas in dicto loco, cùm dicit talem ſcientiam eſſe cauſam rerum, & ſic etiam de illa in hoc diſcurſu loquemur.

21\. Secũdò prob. quia ſcientia approbationis eſt ratione diſtincta, & prior quàm ſcientia viſionis. Oſtenditur inter illas diſtinctio. D. Thom.

Hoc ergo poſito probatur ſecundò prior conſequentia, quia ſcientia approbationis eſt ratione diſtincta, & prior quàm ſcientia viſionis, ſed ſcientia Dei, ſecundùm quod eſt cauſa rerum, eſt ſcientia approbationis, vt D. Thomas expreſsè docuit, & reliqui Theologi infrà citandi; ergo. Maior quoad priorem partem probatur, quia ſcientia approbationis vltra ſcientiam ſimplicis intelligentiæ non addit aliquid in ratione ſcientiæ, ſed tantùm addit applicationem, & determinationem voluntatis, vt D. Thomas dixit: at ſcientia viſionis noſtro modo intelligendi addit aliquid pertinens ad cognitionem, nempe peculiarem reſpectum ad res creatas, & viſibiles intuitiuè ſecundùm actualem, & exercitam exiſtentiam, & ex parte voluntatis per ſe nihil addit; ergo planè diſtinguitur ratione cum fundamento in re ſcientia viſionis à ſcientia approbationis. Et ita illas doctè diſtinxit Ægidius Luſitanus 1.2.q. 2. art. 4. §. 4. verſ. *Sed vt hæc melius intelligantur, aduertendum eſt duplicem ſcientiam poni in Deo, vnam viſionis, quam vocant ſpeculatiuam, alteram approbationis, quam practicam appellant, quia eſt rerum cauſa.* Neque propterea quis exiſtimet diminutã reddi diuiſionem ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ, & viſionis, quia (vt dixi) ſcientia approbationis nihil addit ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ, quoad rationem ſcientiæ pertineat, ſed ſolùm aliquid pertinens ad rationem cauſæ, ac ſubinde pertinens ad voluntatem per determinationem ab actu illius, vt declaraui. Et hinc facilè probatur altera pars eiuſdem maioris, ſcilicet, quòd ſcientia viſionis ſit ratione poſterior, quàm ſcientia approbationis, quia ſcientia ſimplicis intelligentiæ prior eſt, vt conſtat, & immediatè illi adiungitur voluntas ordinans, & determinans in ſcientia tales ideas, vt ſint exemplaria rerum futurarum, & hoc ipſum quaſi formaliter, ſeu denominatiuè tranſit prior ſcientia in ſcientiam approbationis, & practicam, & nondum intelligitur ſcientia viſionis, quæ ad res procedentes à ſcientia approbationis terminatur; eſt ergo poſterior, & nullo modo eſſe cauſa.

Ægid. Luſitan.

Monſtratur prioritas.

Tertiò probatur eadem conſequentia ex eo quòd ſcientia viſionis propriè non ſubiacet applicationi diuinæ voluntatis.

Tertiò poteſt idem declarari, quia ſcientia viſionis per ſe, & propriè non ſubiacet applicationi, & determinationi liberæ voluntatis ex parte ipſius ſcientiæ, vt ſic dicam, ſed ſolùm ex parte obiecti, quatenus à voluntate Dei pendet vt res fiat, ſuppoſito enim quòd ſit futura, vel ſit, non pendet ex voluntate Dei, quin eam videat, ſicut eſt, vel futura eſt, ſed neceſſariò eam videt, & ideo Deus neceſſariò videt mala, ſi futura ſunt, & determinationes liberas ipſius voluntatis diuinæ, quæ ſupponuntur quidem ex parte obiecti, non ex parte ſcientiæ, quaſi applicando illam: at verò ſcientia ſimplicis intelligentiæ ex parte ipſius Dei applicatur ad opus per voluntatem liberam, & ab illa quaſi pendet noſtro modo loquendi, & per hanc applicationam ſcientia approbationis denominatur. Dices etiam, ſcientiam ſimplicis intelligentiæ non pendere à voluntate in ſciendo, ſed in cauſando.

Euaſio.

Sed vana.

Sed contrà, nam hîc potiùs augetur vis rationis iudicio meo euidenter. Vnde argumentor quartò: nam illa ſcientia, quæ eſt cauſa rerum in Deo, ſupponitur vt neceſſaria in ratione ſcientiæ, & cauſæ in potentia, & applicatur per voluntatem in ratione cauſæ actualis ad extra, quia liberè cauſatura eſt, & vtrumque optimè conuenit in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, vel eſt ſcientia ſimpliciter, & ars operatiua, vel ſcientia approbationis, & cauſa in actu: at verò ſcientia viſionis, vt talis eſt non poteſt ſupponi in ratione ſcientiæ ante decretum liberum voluntatis, & illo decreto ſuppoſito neceſſariò ſequitur; imò in illo præcipuè habetur iuxta aliam ſententiam, & poſtquam completa eſt in ratione talis ſcientiæ, non poteſt per voluntatem applicari ad cauſandum ſuum obiectum, quia iam non habet in illo, quid cauſet: ergo talis ſcientia non poteſt eſſe ſcientia approbationis.

Quartò prob. Scientia quæ eſt cauſa rerum ſupponitur vt neceſſaria in ratione ſcientiæ & cauſæ in potentia, & applicatur per voluntatem.

Oppoſitum conuenit ſcientiæ viſionis.

Quintò ſcientia approbationis prius ratione eſt ſcientia indifferens, quàm per voluntatem determinetur, & quaſi approbetur, in ordine ad cauſalitatem actualem: ſcientia autem viſionis non eſt ſcientia indifferens, ſed determinata ad id quod futurum eſt, & ita non eſt capax determinationis, quam à voluntate recipiat, ſed ſupponit determinationem factam à voluntate in obiecto talis ſcientiæ, & poſtquam completa eſt in ratione talis ſcientiæ, non poteſt vlteriùs determinari, vel applicari; ergo non eſt propria ſcientia approbationis, nec per voluntatem Dei conſtituitur in ratione ſcientiæ actualis.

Quintò, prob Scientia approbationis quæ eſt cauſa rerum prius ratione eſt indifferens quàm per voluntatem determinetur.

Secus de ſcientia viſionis.

22\. Sextò prob. Scientia quæ eſt cauſa rerum eſt practica. D. Thom.

Vnde argumentor ſextò in hoc puncto, quia ſcientia approbationis, & quæ eſt cauſa rerum, eſt ſcientia practica, ſed ſcientia viſionis non eſt ſcientia practica; ergo. Maior eſt D. Thomæ dicto art. 8. & 16. q. 14. Minor patet ex dictis, quia ſcientia Dei conſtituitur in eſſe practicę ex parte finis per determinationem voluntatis, & vt ſic poſſit conſtitui, ſupponitur in eſſe ſcientiæ practicæ virtualiter, ſeu in potentia: vtrumq; enim probatum eſt manifeſtè ex doctrina D. Thomæ, & per ſe videtur clarum, quia niſi ſcientia ſupponatur tam in eſſe ſcientiæ, quã in eſſe artis, ſeu virtutis actiuæ in ſuo genere, quomodo per voluntatem ad aliquid faciendũ applicari? niſi ſupponatur practica virtute. A ſcientia viſionis non poteſt conſtitui per voluntatem in ratione practicæ actualiter, & ex parte finis, quia poſtquam ſcientia viſionis in ſua ratione completa eſt, nihil circa obiectum eius operandum relinquitur, nec poteſt ampliùs per voluntatem applicari: ergo in ſe nullo modo eſt practica in virtute, ſeu in actu primo, ſed eſt mera contemplatio rei factæ. Et ideo Patres ſuprà citati, meritò illam comparant viſioni noſtræ, qua rem præſentem intueamur, quæ non immutat rem viſam, neque aliquid agit in illam. Et ſimiliter D. Thomas rem hanc explicat exemplo artificis humani, qui per artem eſt potens ad agendum, per voluntatem: applicat autem, vt actualiter operetur, dirigendo potentiam exequentem; poſtquam verò imaginem, v.g. operatus eſt, & contemplatur illam, quæ viſio nullo modo practica eſt, nec iam poteſt applicari, ſed eſt mera contemplatio, & in ſola cognitione ſiſtit. Sic ergo ſcientia Dei, ſimplicis intelligentiæ eſt ars, per quam Deus operatur; applicatur autem per voluntatem, & poſtquam ſic applicata eſt, operata eſt ſiue per ſe, ſiue per voluntatem, ſiue per potentiam executiuam ratione diſtinctam. Sequitur ſecundùm rationis ordinem ſcientia viſionis

Scientia viſionis non eſt practica.

Scientia ſimplicis intelligentiæ eſt ars per quam Deus operatur.

ſionis per modum intuitionis ſimplicis; nullo A ergo modo poteſt intelligi vt cauſa.

Quarta ratio aſſertionis.

23. Quarta ratio principalis ſumi poteſt ex alio principio maximè recepto, præſertim in ſchola D. Thomæ, & veriſſimo, ſi conuenienter intelligatur, nimirum, Deum per ſcientiam viſionis intueri res vt præſentes æternitati, quod etiam de præſentia ſecundùm realem coëxiſtentiam dicti moderni Thomiſtæ volunt intelligi; ergo coëxiſtentia illa in æternitate ſupponitur ex parte rerum ad ſcientiam viſionis Dei; ergo non facit illam, nec eſt cauſa illius, ſed ſupponit illam, B & ratione illius res omnes intuetur. Quod eodem modo procedit, etiamſi præſentia illa vt præuia ipſi ſcientiæ obiectiua tantum ſit in actu primo. Et declaratur ex diſcurſu D. Thomæ in 1. p. quæſt. 14. art. 13. vbi inquirit rationem ex parte obiecti neceſſariam, vt Deus cognoſcat futura contingentia, & quia non poteſt eſſe niſi res ipſa, vel prout eſt in cauſa, vel prout eſt in ſe, docet ad certam præſcientiam non ſufficere cognoſcere contingentia in cauſis, ſed oportere cognoſcere in ſeipſis, & ſic dicit, Deum præſcire futura, *quia eius intuitus fertur ab æterno ſupra omnia prout ſunt in ſua præſentialitate*; & addit. *Vnde manifeſtum eſt quòd contingentia infallibiliter à Deo cognoſcuntur, in quantum ſubduntur diuino conſpectui ſecundùm ſuam præſentialitatem.* C Vbi etiam Caietanus dub. 1. & 2. ait, præſentiam illam in æternitate abſtrahere à præſentia cogniti, formaliter loquendo, & ſupponi ad ſcientiam Dei, vt ex parte obiecti ſit capacitas terminandi ſcientiam certam, & infallibilem, vt in §. *& confirmatur.* Et ad ſecundum apertè declarat. Ergo iuxta D. Thomæ, & antiquorum Thomiſtarum doctrinam, ſcientia viſionis vt ſic non facit rem, ſed factam intuetur; non eſt ergo cauſa propria futurorum. Et confirmatur, quia ſi hæc ſcientia eſſet cauſa, à qua habet res contingens, vt ſic futura, non oportuiſſet D. Thomam adeò laborare in explicanda ratione ex parte obiecti, qua poſſit D hæc futura cognoſci; vnica enim eſſet ratio, ſcilicet, efficacia ipſiuſmet ſcientiæ, qua facit, vt futura licèt contingentia, infallibiliter eueniant. Si enim ego efficacia meæ viſionis poſſem facere præſentem hîc rem, quæ Romæ exiſtit, facile eſſet rationem reddere, cur ego hîc exiſtens poſſim videre rem Romæ exiſtentem, nimirum, quia ego vt illam hîc videam, non eſt neceſſe, vt ſupponatur hîc præſens, quia ego viſione mea poſſum illam facere hîc præſentem: ita ergo ratiocinandum eſſet in Deo. At verò nec D. Thomas, nec ferè vllus antiquorum Theologorum hanc cauſam reddidit, ob quam Deus præſciat futura, & reuera non ſatis concipitur mente, quomodo viſio, vt viſio intuitiua, faciat obiectum ſuum E eſſe.

Coëxiſtentia obiectiua rerum in æternitate ſupponitur ad ſcientiam viſionis, vnde non ſit ab illa.

Declaratur ex diſcurſu D. Thom.

Confirmatio.

24. Poteſtque ampliùs declarari, & vrgeri hæc difficultas ex alia, quam tractare ſolent Theologi de productione Verbi diuini, quærunt enim, an procedat à Patre ex cognitione intuitiua ſui ipſius, mirumque in modum laborant in explicando, quomodo poſſit ex ſcientia intuitiua ſuiipſius produci, & ſolùm propter altitudinem myſterij, & quia productio illa merè naturalis eſt, credendo magis, quàm intelligendo illam admittunt. Quomodo ergo credibile eſt per ſcientiam viſionis, per quam rem ſibi præſentem intuetur, Deum facere illam præſentem, vt eam intueatur? vel quid eſt, quod nos in has anguſtias cogat, cùm ſit in Deo alia ſcientia, per quam intelligimus rem fieri, & deinde ſic factam per ſcientiam viſionis videri? Tandem iſto modo optimè, & iuxta ſententias Patrum conciliantur futura contingentia cum diuina præſcientia, quia mera intuitio non mutat modum exiſtentiæ, vel effectionis rei viſæ: at verò ſi illamet ſcientia eſt cauſa futuri, vix poteſt intelligi concordia, quia ſcientia illa non eſt indifferens de ſe, ſed determinata ad vnum, nam per illam ex duabus contradictoriis, vel contrariis vnum determinatè futurum videtur: ſi autem hæc ſcientia facit obiectum ſuum, non determinatur ab illo; ſed determinat illud: repugnat autem actioni liberæ ab extrinſeco agente ad vnum determinari, vt infrà lib. 5. oſtendemus.

Illuſtratur & premitur difficultas ex illa an Verbum procedat à Patre ex cognitione intuitiua ſuiipſius.

Vrgetur item.

Deinde vt ſcientia Dei determinet effectum futurum, oportet illam eſſe determinatam: peto igitur vnde ſcientia viſionis determinetur ad faciendum, vt contingens potius, quàm oppoſitum ſit ſibi præſens: aut enim habet hanc determinationem à natura ſua, & præciſa voluntate, & ſic omnia euenient ex neceſſitate quadam naturali, quia ſcientia illa neceſſariò agit id, ad quod eſt natura ſua determinata. Aut habet determinationem illam à voluntate Dei, & hoc etiam dici non poteſt, tum quia voluntas diuina non poteſt determinare intellectum ad actum ſcientiæ, nec quoad exercitium, quia eſt purus actus, nec quoad ſpecificationem, quia eſt euidens cognitio: tum etiam, quia ſi voluntas diuina media ſcientia viſionis determinaret ad vnam voluntatem creatam, & ſic nec liberè nec cum indifferentia ſe determinaret. Concludimus ergo ſcientiam viſionis, vt talis eſt, non eſſe cauſam futuri, quod per eam videtur, ac proinde cauſalem illam falſam eſſe, quia Deus videt hoc eſſe futurum, ideo futurum eſt, ſi in propria vi cauſali accipiatur, licèt in vi illationis optima ſit conſecutio.

Vltima inſtantia.

Concluſio totius probationis.

Confirmatur aſſertio authoritate Scholaſticorum.

Tandem poſſumus hanc partem auctoritate Scholaſticorum confirmare, quam in hunc vltimum locum reſeruaui, quia ex principiis, & rationibus theologicis mens Theologorum in hoc puncto præcipuè colligenda eſt. Et ſic in primis tribuimus hanc ſententiam D. Thomæ, quia ex principiis eius ita colligitur, vt nõ videatur aliter poſſe conſiſtere, vt declaratum eſt de illo principio, quòd futura præſciuntur à Deo, vt ſunt præſentia æternitati, & ex illo, quòd ſcientia ſimplicis intelligentiæ, vt tranſit in ſcĩetiam approbationis per determinationem voluntatis, eſt cauſa rerum. Item ex illo, quòd illamet ſcientia ſimplicis intelligentiæ, eſt de ſe practica virtualiter, & per adiunctam voluntatem conſtituitur practica actualiter, quod ſcientiæ viſionis non competit. Item ex eo, quòd illa ſcientia, quæ eſt cauſa rerũ, ſupponitur voluntati operatiuæ, & habet illam adiunctam vt applicantem illam ad opus, quod etiam non poteſt ſcientiæ viſionis adaptari. Et hoc confirmant optima verba D. Thomæ in 2. d. 22. q. 1. art. 2. ſic enim ait, *Sciendum eſt quòd ſcientia ſecundùm rationem ſcientiæ non dicit aliquam cauſalitatem, aliàs omnis ſcientia cauſa eſſet, ſed in quantũ eſt ſcientia artificis operantis res, ſic habet rationẽ cauſæ reſpectu rei operatæ. Vnde ſicut eſt cauſalitas artificis per artem ſuam, ita conſideranda eſt cauſalitas diuinæ ſcientiæ.*

Principia D. Thomæ ex quibus & vera mens eius, & doctrina noſtra deducitur.

Aliud teſtimonium Angelici Doctor.

tiæ. Vnde inferiùs colligit *quòd principalitas cauſalitatis conſiſtit penes voluntatem, quæ imperat actum.* Et infrà addit ſcientiam Dei eſſe cauſam bonorum, *ſecundùm quod conſequuntur formam diuinæ artis, & finem, non tamen quòd reſpectu horum dicat perfectam cauſalitatem, niſi prout illi adiungitur voluntas.* quæ omnia, & ſingula verba mirum in modum confirmant rationes à nobis factas, ac ſubinde aſſertionem. Nam prima propoſitio quam D.Thomas de ſcientia profert, poteſt ſub eadem forma ad ſcientiam viſionis applicari nam ſcientia Dei ſecundùm rationem ſcientiæ viſionis non dicit aliquam cauſalitatem, aliàs omnis ſcientia viſionis cauſa eſſet, quod falſum eſt, vt patet in ſcientia actuum liberorum ipſius Dei, & ſcientia peccatorum. Ergo vt ſit cauſa, oportet, vt id habeat ſub alia ratione ex aliquo adiuncto: neutrum autem dici poteſt. De primo patet, quia ſi alia ratio cogitari poteſt, maximè ratio artis, vt in verbis proximè ſubiunctis addit D.Thomas, & ratio artis non conuenit ſcientiæ viſionis, vt videtur per ſe notum, tum quia ratio artis eſt naturalis Deo, & antecedit omnia decreta libera Dei, tum etiam, quia ſcientia viſionis terminatur ad ipſum arte factum. De ſecundo probatur ex vltimis verbis D.Thomæ, quia ſcientiæ ad cauſandum non adiungitur, niſi voluntas Dei: & voluntas Dei vt operatiua, & determinata ad operandum ad extra non adiungitur ſcientiæ viſionis, ſed potiùs viſio adiungitur illi, & ſupponit, vt etiam aduerſarij maximè contendunt, & omnes fatemur, licèt in diuerſo ſenſu, & ſuprà explicatum eſt; ergo nullo modo ſecundùm doctrinam D Thomæ poteſt tribui ſcientiæ diuinæ, vt eſt viſio rei futuræ, quòd ſit cauſa, cur illa futura ſit. Neque D. Thomas in 1 part. aliud dixit, vt reſpondendo ad argumenta dicam.

Subtiliùs ponderatur.

26. Præterea Magiſter in 1.d.38.cap. 4. ſic ait. *Dicimus, ſcientiam, vel præſcientiam Dei non eſſe cauſam eorum, quæ fiunt, niſi talem, ſine qua non fiunt, ſi tamen ſcientiam ad notitiam referamus.* quæ verba ſimpliciter non niſi de ſcientia viſionis vera eſſe poſſunt: nam licèt de ſcientia ſimplicis intelligentiæ, vt ſeparata à voluntate verum habeant, quoad rationem cauſæ actualis, nihilominus in potentia, & virtute, etiam illa ſcientia ſecundùm ſe, & vt eſt quædam ars, eſt cauſa, ſeu cauſatiua: ſcientia autem viſionis eſt ars, nec eſt aliud, quàm mera notitia; non eſt ergo cauſa ſecundùm Magiſtrum. Vnde S. etiam Bonauent. ibi art. 1. quæſt. 1. ait poſſe ſermonem eſſe de præſcientia, quantum ad rem ſignificatam, prout illo nomine ſignificatur, vel quantum ad rem ipſam ſecundùm ſe; & priori modo dicit non habere rationem cauſæ: poſteriori autem modo eſſe cauſam. At verò per præſcientiam vt ſignificatam illo nomine, non videtur nudum nomen intelligendum, ſed res ipſa vt ſubeſt alicui præcisè rationi ſignificatæ per nomen præſcientiæ, quæ non eſt alia, niſi ſcientia viſionis. Nam quia hæc ſcientia in re non eſt alia, niſi ipſa ſcientia naturalis Dei, clarum eſt, rem importatam per illam vocem eſſe cauſam; tamen vt eſt præſcientia, ſeu ſcientia viſionis addit peculiarem reſpectum, & ſub hac ratione non habet rationem cauſæ, ſed tantùm ſcientiæ. Addit verò Bonauent. (quod prò præſenti controuerſia notandum eſt) reſpectu futurorum quæ Deus cauſat cum cauſa ſecunda, ſcientiam Dei, etiam prout eſt cauſa futurorum, non eſſe totam cauſam, ſed ſimul cum cauſa ſecunda cui cooperatur. Vnde fit illam præſcientiam, etiamſi ſub illa ratione cauſa eſſet, non tamen dici poſſe totam cauſam talium futurorum, ſeu futuritionis illorum, vt

Magiſter nobiſcū ſentit.

Interprete S. Bonauent.

A auctores contrariæ ſententiæ intendere videntur. Expreſſiùs docet hanc ſententiam Gregor. eadem diſt.38. quæſt.2 art. 3. ad 3. principale, vbi dicit cauſalem hanc propoſitionem, quia Deus præſcit, ideo res futuræ ſunt, ſi ſit cauſalis, & non æquiualens præcisè conditionali, abſolutè negandum eſſe, quia præſcientia non eſt cauſa, & vtitur exemplis Auguſtini & Boëtij de ſcientia noſtra, & prædictionis rei futuræ. Marſilius verò, quæſt.40. art. 2. in vltima eius parte, licèt non attingat in terminis quæſtionem hanc de cauſalitate ſcientiæ viſionis, tamen in ſuppoſitione cauſalitatem tribuit ſcientiæ, quam vocat diſpoſitionis, ſeu approbationis, quam dicit ſupra ſcientiam ſimplicis intelligentiæ ſolam voluntatem addere, & poſtea ſubiungit præſcientiam, & B loquẽs de futuris à cauſa libera dicit in ſuppoſitione quinta præſciri æternaliter, *ex immẽſitate ſcientiæ diuinæ præuidentis quid, qualiter, & quomodo, & quando cuiuſlibet voluntas creata ſe debeat bene, vel malè determinare.* Quia ita ſe habet (vt ſentit) ſcientia viſionis ad futura quæ videt, ſicut ſcientia ſimplicis intelligentiæ ad poſſibilia, ſcilicet, vt pura ſcientia, & non vt cauſa Vnde etiam comparat illam cognitioni noſtræ reſpectu præſentium, in quibus per ſcientiam noſtram nullam mutationem facimus. Eodem modo loquitur Ægidius in eadem diſt. q. 1. vbi inter alia dicit Dei voluntatem eſſe immediatam C cauſam productionis rerum, & ſcientiam non eſſe cauſam, niſi media voluntate, & prout per illam extenditur ad praxim, quæ non poſſunt ſcientiæ viſionis applicari, & in diſt.40. quæſt. 2. art. 2. dicit, præſcientiam eſſe ſuppoſitionem conſequentem, non antecedentem. Ex quo principio apertè ſequitur, non eſſe cauſam, vt ſuprà declaratū eſt. Multoque magis idem ſequitur ex ſententia Durandi in eadem diſt. quæſt. 1. dicentis ſolam potentiam Dei executiuam eſſe proximam cauſam effectuum, & illam proximè applicari à voluntate; ſcientiam verò ſolum remotè concurrere, dirigendo per modum prudentiæ, vel artis. Denique non immeritò allegatur pro hac parte Alenſis in 2. quæſt. 24. memb. 2. Nam inquirens an præſcientia rei ſit cauſa rerum, D reſpondet, vt eſt ſententia ſimplicis notitiæ, non eſſe cauſam, vt verò eſt approbata, ratione approbationis poſſe dici cauſam. Ex qua reſponſione conſtat nomine præſcientiæ non intelligere ſcientiam viſionis, cùm ſub illa comprehẽdat ſcientiam ſimplicis intelligentiæ. Loquitur ergo abſolutè de ſcientia Dei, & illi vt coniunctæ voluntati tribuit totam cauſalitatem. Et ſimilem doctrinam habet quæſt. 32. memb. 3. Vnde tacendo ſemper de ſcientia viſionis, illam profectò omittit tanquam omnino à cauſalitate alienam, & conſequentem ſecundùm rationem poſt totam cauſalitatem circa id, quod per illam præſcitur. Imò ſi præſcitum ſit futurum à voluntate creata, non ſolam cauſalitatem voluntatis increatæ, ſed etiam cauſalitatem creatæ E voluntatis vt futuram, ſeu exiſtentem æternitatis talis præſcientiæ præſupponit. His addo VValden. lib. 1. Doctrinal. cap. 25. num. 10. vbi referendo Hieronymum, ait, *Non ex eo quòd Deus ſcit futurum aliquid, ideo futurum eſt.* Et ſimiliter huic ſcientiæ conſentit Ioan. Arbor. approbando dictum Origen. tomo 1. Theoſoph. lib. 4. cap. 11. circa finem. Denique ex modernis auctoribus præter noſtros ſcriptores omnes, hanc ſententiam conſtanter docet Ferdinand. Maſcar. lib. de Auxil. diſp. 2. part. 6. num. 14. & Alexand. Peſant 1. part. quæſt. 14. art. 8. & eandem ſententiam (quamuis punctum non diſputet) ſupponit planè Diotaleu. in ſua diſp. de ſcient. conditionata. In qua ſimul explicat rationem,

Gregorius idem expreſſius docet.

Marſilius fauet.

Ægidius conſonat.

Durandus ſequi tenetur.

Alenſis ſtat nobis.

Nec non VValdenſis.

Ioan. Arboreus conſentit

Ferdin Maſcar. tuetur. Peſantius, & Diotaleuius ſupponunt.

nem, & modum cognoſcendi omnia futura contingentia etiam abſoluta, ſempérque ſupponit, res futuras ſecundùm ſuum eſſe ſupponi, vt productas ante ſcientiam viſionis, quod eſſe non poteſt ſi ſcientia viſionis eſt cauſa earum. Imò in cap. 6. in propoſitione 3. de futuris contingentibus abſolutis docet, præſcientiam viſionis horum futurorum adeò eſſe independentem, & quaſi alienam à cauſalitate, vt ſi per impoſſibile actus voluntatis noſtræ liber non penderet à diuina voluntate, ſi Deus haberet eandem perfectionem intelligendi, quam nunc habet, eodem modo æternus actum futurum videret, vt ſuæ æternitati præſentem, quam propoſitionem latè perſequitur, & in doctrina D. Thomæ putat eſſe viriſſimam. Ex illa verò apertè ſequitur, ſcientiam viſionis, vt talis eſt, valde alienam eſſe à ratione cauſæ, & hoc ſenſiſſe illum auctorem, quod nunc ſolum intendimus, quidquid ſit de illa hypothetica propoſitione.

27. *Sequitur ex dictis cauſalem hanc, quia Deus præſcit futura, ideo futura ſunt, intellectam de ſcientia viſionis vt ſic, falſam eſſe.*

Per hæc igitur exiſtimo ſatis eſſe demonſtratum, propoſitionem illam cauſalem, *quia Deus præſcit futura, ideo futura ſunt*, intellectam de ſcientia viſionis, vt talis eſt, falſam eſſe, ideóque magno pondere rationis, & auctoritatis fundatam eſſe. De altera verò cauſali, *quia res futura eſt, Deus illam præſcit*, dicam in vltimi argumenti ſolutione. Solum ergo ſupereſt, vt alterius ſententiæ motiua expendamus.

Contrariæ ſententiæ motiua ſoluuntur.

28. Ad auctoritatem Alberti Magni.

Primum ſumebatur ex auctoritate Scholaſticorum, ex quibus Magiſter, & Bonauent. noſtræ ſententiæ non repugnant, imò fauent, vt oſtendimus. Albertus autem in dicto art. 1. obſcuriùs loquitur: nam diſtinguendo præſcientiam à ſcientia, dicit, præſcientiam eſſe cauſam aliquorum futurorum, quamuis non omnium, quia non eſt cauſa malorum, ſed bonorum. Sed licèt non cogamur eius auctoritatem ſequi, quia verè non loquitur expreſsè de ſcientia viſionis, vt talis eſt, dicere poſſumus, loquutum eſſe de illa materialiter, vt eſt ſcientia approbationis. Eadem enim ſcientia ſimplicis intelligentiæ, adiuncta voluntate induit rationem ſcientiæ approbationis, & actualis cauſæ, per quam habet res, quòd ſit futura, & inde reſultat ſtatim proprius reſpectus, ſecundùm quem illa eadem ſcientia viſionis appellatur. Illam ergo ſcientiam, vt iam eſt ſub voluntate, vocauit Albertus præſcientiam, ſic enim diſtinxit. *Scientia Dei poteſt eſſe duplex, ſcilicet, ſimplicis notitiæ, & approbationis*, & priorem dicit, non eſſe præſcientiam, quia non reſpicit futurum: poſteriorem autem ſub præſcientia comprehendi, & ideo illi cauſalitatem tribuit.

29. Ad loca D. Thomæ.

De D. Thomæ autem ſententia ſatis dictum eſt; quæ verò in contrarium inducuntur ex 1. part. quæſt. 14. parum obſtant illi parti, ſeu propoſitioni, quam nunc diſputamus. Nam in art. 8. ad 1 in priori parte eius, quia Origenes dixit ſcientiam Dei non eſſe cauſam futurorum, cum exponit eum loquutum eſſe ſecundùm rationem ſcientiæ, & addit, *cui non competit ratio cauſalitatis, non adiuncta voluntate.* Et ita videtur exponere Origenem de ſcientia ſimplicis intelligentiæ. Sed quidquid ſit de expoſitione Origenis (nam fortaſſe potiùs de ſcientia viſionis, vt tali loquutus eſt,) D. Thomas ibi non ſcientiæ viſionis, ſed ſcientiæ approbationis cauſalitatem futurorum tribuit. De altera verò parte illius ſolutionis infrà dicam. In ſolutione verò ad 3. de eadem ſcientia approbationis loquitur, de qua in articulo fuerat loquutus, conſiderat enim illam vt

A artem, per quam Deus operatur, non vt ſimplicem intuitionem rerum factarum. Et de eadem ſcientia loquitur in art. 16. cùm dicit ſcientiam Dei eſſe practicam. Nam ſcientia viſionis cùm ſupponat rem factam in æternitate, non poteſt eſſe practica reſpectu eiuſdem, ſed ſimplex intuitio, ſicut eſt reſpectu malorum, in quo reſpectu eadem profectò eſt ratio etiam bonorum.

Ad Auguſtinum Magiſter, & alij dicunt, Auguſtinum eſſe loquutum de ſcientia approbationis. Et in primo quidem loco non loquitur Auguſtinus de rebus futuris, ſed de rebus creatis; ſic enim loquitur. *Non enim hæc quæ creata ſunt, ideo ſciuntur à Deo, quia facta ſunt: at non potius ideo facta ſunt, vel mutabilia, quia immutabiliter à Deo ſcientur.* 30. *Enodatur primũ teſtimonium Auguſtini à Magiſtro.*

B Non ergo loquitur de rebus futuris, vt futuris, ſed materialiter (vt aliqui loquuntur) de rebus ipſis, quæ aliquando fiunt. Vnde non loquitur de ſcientia viſionis, ſed de ſcientia ſimplicis intelligentiæ, vt ex antecedentibus conſtat; loquitur enim de verbo diuino, quod eſt perfectum, & cui nihil deeſt. *Et ars quædam, ait, omnipotentis, atque ſapientis Dei plena omnium rationum incommutabilium.* Et infrà, *Ibi nouit omnia Deus quæ fecit per ipſam*, &c. Ipſam ergo naturalem ſciẽtiam Dei dicit eſſe cauſam, per quam facit omnia. Atque eodem modo exponendum eſt, quod in ſecundo loco ait de creaturis. *Ideo ſunt, quia nouit*, vel, *quia ſciuit, creauit*; ſemper enim de naturali ſcientia loquitur, vnde addit, *non enim neſciuit,* *Secundum.*

C *quæ fuerat creaturus.* loquitur ergo de illa ſcientia, quæ ſupponitur vt neceſſaria ad creandum. Intelligit autem eſſe cauſam de ſe in actu primo: in actu autem ſecundo adiuncta voluntate. Ac propterea Magiſter exponit. *Ideo ſunt, quia nouit, id eſt, quia ſcienti placuit, ſeu quia ſciens diſpoſuit.* Scientia autem, quam voluntas ſupponit, vt de futuris diſponat, ſcientia eſt ſimplicis intelligentiæ, non viſionis. In tertio verò teſtimonio magis loqui videtur Auguſtinus de præſcientia futurorum, nam & vtitur præſciendi verbo, & præmittit verbum volendi; ſic enim ait: Voluntates noſtræ tantum valent, quantum eas Deus valere voluit, atque præſciuit. Poſſet tamen *Tertium.*

D etiam exponi de ſcientia ſimplicis intelligẽtiæ, quæ lato modo ſolet etiam dici præſcientia, quia etiam præcedit res vt futuras, vel etiam, quia præſupponitur voluntati. Vnde cùm poſtea ſubdit voluntates noſtras tantùm eſſe volituras, quia Deus id præſciuit, ſubintelligendum eſt, *& voluit*; præſciuit enim Deus vires omnes, & virtutes quas illis conferre poterat, & tales, ac tantas dare voluit, & ideo tantum volituræ ſunt. Aut ſi velimus de propria præſcientia cauſalem illam intelligere, non dicit cauſalitatem rei in futuro eſſe, reſpectu certitudinis veritatis de futuro. Dixerat enim Auguſtinus, *Quidquid valent, certiſſimè valent, & quidquid futura ſunt, omnino*, id eſt, indubitanter, *futura ſunt*, quia ita præſcitæ ſunt, & præſcientia Dei non poteſt non eſſe cer- *Quartum.*

E tiſſima, & ab illa denominantur res certiſſimè futuræ, certitudo enim in rebus, formaliter loquendo, non eſt niſi denominatio ab aliqua certa ſcientia.

Ad verba Gregorij aliqui reſpondent, Gregorium non loqui de exiſtentia rerum, ſed de præſentia, ita vt ſenſus illius cauſalis ſit, Deum non ideo cognoſcere res, quæ illi ſunt præſentes, ſed potiùs quia cognoſcit illas, eas habere præſentes, præſentia vtique obiectiua, quam habent in æternitate. Docet enim ibi Gregor. in Deo non tam eſſe præſcientiam futurorum, quàm ſcientiam. *Quia Deo* (inquit) *futurum nihil eſt, quia omne, quod nobis fuit, & erit, in eius conſpectu præſtò eſt.* Et infrà. *Præſcius dicitur, quamuis nequaquam futurum præuidet,* 31. *Verborum Gregorij Magni ſenſus probabilis.*

quod

quod præſens videt. Et ſtatim adiungit. *Nam, & quæque ſunt, non ab æternitate eius ideo videntur, quia ſunt* (vtique in ſua reali exiſtentia,) *ſed ideo ſunt* (vtique in æternitate præſentia,) *quia videntur.* qui eſt ſatis probabilis ſenſus, intelligendus tamen eſt de præſentia, vt ita dicam, actuali; nam aptitudinalis ex parte obiecti ſupponitur, vt ſuprà dixi.

Verus.

Dici etiam poteſt Gregorium ſolum voluiſſe docere, Deum non accipere ſcientiam à rebus, ſed ex ſe, & ex ſua infinitate, & æternitate habere, vt omnia eodem modo intueatur, quia eadem ſcientia, qua res omnes producit, eaſdem intuetur, & in hoc ſenſu dicit, *ideo ſunt, quia videntur*, non quia viſio, vt viſio, ſit ratio cauſandi illas, ſed quia eademmet ſcientia, quæ eſt viſio, eſt cauſa illarum. De Boëtio iam ſatis dictum eſt.

32.
Prima ratio aduerſariorũ ſoluitur, & retorquetur.

Ad primam rationem negatur antecedens, & in contrarium retorquetur, quia ſcientia viſionis, vt talis eſt, non eſt practica, ſed ſpeculatiua, vt oſtenſum eſt, & ideo non eſt cauſa ſui obiecti, & per modum artis, quia ſupponit obiectum factum per ſcientiam Dei tanquam per artem rerum factibilium. Dico autem, *ſui obiecti, & per modum artis*, quia ſi præſcientia vnius rei comparetur ad alium effectum, poteſt dici cauſa eius, non immediata, nec per modum artis, nec vt proprium principium phyſicæ effectionis, ſed remotè, & per modum prudentiæ, vel potiùs experientiæ, quæ interdum prudentiæ miniſtrat, vt noſtro modo res diuinas explicemus, ſubintelligendo ſemper, imperfectionibus remotis.

Axioma. Iudicium practicum in aliquo ſpeculatiuo fundatur.

Sic enim præſcientia peccati, v. g. inducit iudicium, & conſequenter voluntatem puniendi illud, & hac ratione illa ſcientia culpæ, dici poteſt cauſa punitionis, neque ad hoc refert, quòd ſit ſpeculatiua, quia, vt dixi, eſt per modum experientiæ, quæ ad praxim, & prudentiam vtilis eſt. Nam iudicium practicum in aliquo ſpeculatiuo fundatur. Hîc autem loquimur de ſcientia viſionis reſpectu ſui proprij obiecti, illius enim non eſt cauſa, nec practica cognitio, ſed mera intuitio.

Probatio prior diluitur.

Ad probationem item primam negatur aſſumptum, ſcilicet, ſcientiam ſimplicis intelligentiæ eſſe ſpeculatiuam, & non practicam; hæc enim poſterior pars falſa eſt: nam ſi ſcientia ſimplicis intelligentiæ ſecundùm ſe, ac præcisè ſpectetur, vt præcedit actum liberum Dei, ſic eſt practica in actu primo reſpectu effectionis ad extra, quia eſt ars rerum factibilium: omnis autem ars practica eſt ſaltè in actu primo, ſeu virtute, vt D. Thomas dicit, quod perinde eſt. Si verò conſideretur vt ſubſtant voluntati liberè exequenti productionem rerum ad extra, ſic eſt practica in actu ſecundo, quia ſimul cum voluntate concurrit, dirigendo tanquam exemplar rei faciendæ.

Poſterior laborat æquiuoco.

Altera verò probatio in æquiuocatione verſatur: nam ex ſcientia Dei abſolutè argumentatur ad ſcientiam viſionis, quæ poteſt dici argumentatio ab vniuerſali ad particulare affirmatiuè, ſeu ex puris particularibus, ſeu à materiali ad formale.

Ad formam.

Itaque in forma reſpondetur negando antecedens: nam ſcientia viſionis ſupponit ſuum obiectum, quod etiam probatione ibi addita conuincitur, quia intuetur res vt præſentes æternitati, ac ſubinde vt factas in eadem æternitate; ſupponit ergo cauſalitatem earum, ad quam quidem ſuo modo operatur ſcientia Dei non tam vt eſt viſionis, ſed vt eſt ſcientia approbationis. Quia tamen vtraque ſcientia in re vna eſt, & indiuiſibilis, eadem ſcientia Dei cau-

A ſando res illas intuetur, nihilominus illa duo reſpectus ratione diſtinctos dicunt, & ratio viſionis ſupponit rationem cauſæ, non conſtituit.

33.
Ratio ſecunda ſoluta manet ex dictis.

Secunda ratio ex dictis ſoluta eſt: iam enim oſtendimus, quomodo ſcientia ſimplicis intelligentiæ ſit cauſa rerum, vel in virtute, ſeu actu primo, ſi præcisè ſpectetur, vel in actu ſecundo, ſi coniuncta voluntati in ſcientiam viſionis tranſeat. Vnde licèt ſcientia Dei adæquatè diuidatur in ſimplicis intelligentiæ, & viſionis, illud maximè verum eſt in ratione ſcientiæ: nam in ratione cauſæ actualis additur ſcientia approbationis, vel ipſamet ſcientia ſimplicis intelligentiæ ſubdiuiditur quaſi duos habens ſtatus ante, vel

Confirmatio prima infringitur.

B poſt decretum liberum voluntatis. Ad primam verò confirmationem iam dictum eſt ex eodem loco D. Thomæ ibi allegato, ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, ex ſe practicam eſſe virtualiter, ſeu in actu primo, compleri autem per voluntatem, per quam ad operandum actu applicatur.

Secunda diſtinctionem patitur.
Sciẽtia ſimplicis intelligentiæ libera eſt in ratione cauſæ, non in ratione ſciẽtiæ.

Ad ſecundam confirmationem dicimus primò, ſcientiam ſimplicis intelligentiæ non eſſe liberam in ratione ſcientiæ, eſſe autem liberam in ratione cauſæ, & hoc ſolum in illa confirmatione probari. Deinde addimus ſcientiam viſionis, neque eſſe in ſe liberam formaliter, cùm non ſit actus voluntatis, neque etiam denominatiuè eſſe liberam ab actu voluntatis quaſi mouente, vel applicante intellectum ad illam ſcientiam, vt declara-

Scientia viſionis libera eſt antecedenter non formaliter.

C ui. Solum ergo dici poteſt libera quaſi antecedenter, quia obiectum circa quod verſatur, liberum eſt. Hîc autem modis libertatis nihil confert, vt poſſit eſſe cauſa rerum, quia potiùs ſupponit rem liberè futuram, & inde noſtro modo loquendi, neceſſariò quaſi reſultat reſpectus, qui connotatur in ſcientia Dei, cum viſionis appellatur: ſcientia autem, quæ eſt libera, in ratione cauſæ debet ita denominari à voluntate applicante illam ad cauſandum, quod optimè conuenit in ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, ſeu approbationis, non in ſcientiam viſionis, vt declaraui.

34.
Dubium pro reſponſione ad vltimam rationem.
Verùm hæc propoſitio, *quia res ſunt futuræ, præſciuntur à Deo*, vera ſit in vi cauſalis, & non tantum in vi illationis.

Tertia ratio poſtulat alteram partem, quam

D propoſui de alia propoſitione, *quia res ſunt futuræ, præſciuntur à Deo*, an poſſit admitti in vi cauſalis, & non tantùm in vi illationis. Nam D. Thomas ſuprà ſimpliciter illam negat in priori ſenſu, & Origenem illo modo loquentem in poſteriori ſenſu exponit. Auguſtinus etiam, & Gregorius abſolutè illam negant, quos Magiſter in diſt. 38. ſequitur, & Albertus ibi art. 3. & ducuntur, quia omnis ſcientia Dei eſt increata, immutabilis, & æterna, & ideo non poteſt habere cauſam, præſertim creatam, mutabilem, & temporalem.

D Thom. Auguſtinus. Gregor. Albertus. Magiſt. negant.
D. Hieronym. Origen. Damaſcen. affirmant.

At verò D. Hieronym. Origen. Damaſcen. & alij Patres ſuprà citati illam cauſalem ſimpliciter admittunt.

E Nec videntur ſufficienter exponi ſecundùm illationem tantùm, ita vt cauſalis illa ad conditionalem reducatur. nam in illo ſenſu etiam altera propoſitio, *quia Deus ſcit rem futuram, ideo futura eſt*, eſſet admittenda, quia in ſenſu conditionali veriſſima eſt. At verò dicti Patres vnam admittunt, & alteram negant; ergo loquuntur in ſenſu pluſquam conditionato. Et ita illam admittunt Bonauent. Gregorius, & alij Doctores ſuprà citati.

Bonauent. Gregor. Arim.

Ratio autem reddi poteſt, quia per illam cauſalem propoſitionem non denotatur cauſa phyſica ſcientiæ Dei, ſed tantùm ratio obiectiua, quæ non repugnat Deo: nam etiam in ſcientia ſimplicis intelligentiæ Deus ſcit tales creaturas,

creaturas, quia poſſibiles ſunt, & non ideo ſunt poſſibiles, quia ſcit illas. Et in diuina voluntate etiam datur obiectiua ratio, amat enim ſeipſum, quia eſt bonus, imò & creaturas amat propter bonitatem ſuam.

35. Reſolutio. Controuerſia poſita eſt in modo loquendi.

In hoc puncto exiſtimo controuerſiam eſſe in modo loquendi, nam poſteriores auctores ſolùm intendunt, ad ſcientiam viſionis neceſſariam eſſe, vt præſupponatur obiectum ſcibile, & verum, ſecundùm aliquam veritatem determinatam, vnde quia hæc ſcientia eſt de rebus futuris, neceſſariò ſupponere debet, quòd ſint futura, quia niſi hoc ſupponatur, non erit obiectum ſcibile, & conſequenter nec poterit eſſe ſcientia. Si autem id ſupponatur, neceſſariò reſultat talis ſcientia, vt noſtro modo loquamur. Neque aliud cauſalitatis genus tribuunt futuris reſpectu ſcientiæ Dei, optimè enim norunt, nec Deum accipere ſcientiam à rebus ſicut homines, neque fieri aliquod argumentum reale in ſcientia Dei ex eo, quòd res ſint futuræ, ſicut fit in Angelis, quando effectus contingentes vident: nam licèt ab illis non accipiant ſcientiam, creſcunt ſaltem in actuali ſcientia. Deus autem non ita, ſed eadem ſimpliciſſima, & naturali ſcientia ſine vlla additione reali videt res ſi ſupponantur futuræ, & ſine vlla diminutione non videret illas, ſi non eſſent futuræ, vt rectè attigit Hugo de S. Victor. lib. 1. de Sacrament. p. 1. cap. 14. 16. & 18. Hæc ergo doctrina vera eſt, quam D. Thomas, & alij Patres non negarent; ſed quia illa nota cauſalis aliquid amplius indicare poteſt, modum loquendi ſimpliciter non approbant. Et in rigore melius dicitur rem eſſe futuram, ſupponi ordine rationis ad ſcientiam viſionis, vel vt conditionem neceſſariam, ſicut dixit Magiſter, vel vt terminum, quo poſito cum fundamento reſultat relatio, & ideo ſicut in relatiuis non elicimus, vnum referri ad terminum, quia terminus exiſtit, ſed exiſtente illo, aut non ſine illo, ita in præſenti meliùs dicemus, vt Deus præſciat futura neceſſarium eſſe, vt ſupponatur futura: nam ſi non eſſent futura, non præſcirentur, vt dixit Hugo ſuprà. Et in hoc ſenſu reducitur illa cauſalis ad conditionalem, non quamcumque, ſed talem, quæ fundetur in hypotheſi neceſſariò præſupponenda, & ideo altera cauſalis, *quia Deus ſciuit, hoc erit*, etiam in hoc ſenſu non admittitur, quia ſcientia viſionis nullo modo ſupponenda eſt, vt res ſit futura.

In rigore melius dicitur, res eſſe futuras, ſupponi ordine rationis ad ſcientiam viſionis, quàm quia res ſunt futuræ, eas à Deo præſciri.

Reducitur illa cauſalis ad conditionalem.

LIBER

LIBER TERTIVS DE AVXILIIS GRATIÆ IN GENERALI, PROVT IN DIVINA ACTIONE, VEL MOTIONE conſiſtunt.

PRÆLVDIVM.

1. Partitio tertius operis de Gratia.

VNIVERSAM Gratiæ amplitudinem in duo principalia membra in ſuperioribus diuiſimus, actualem, & habitualem, cum D. Thoma 1. 2. quæſt. 110. art. 2. nam donum animæ inditum, ſi in ea ſine actuali operatione permanere poſſit, ſub habituali gratia comprehenditur; ſi verò vel operatio animi ſit, vel cum ea tantùm duret, actualis gratia vocatur. Et de habituali quidem in poſteriori parte principali huius operis dicturi ſumus. Actualem verò, de qua in priori parte dicere propoſuimus, in duo membra ſubdiſtinguimus, ſcilicet in humanam, ac moralem operationem ſupernaturalem, ſeu gratuitam, de qua in duobus præcedentibus libris dictum eſt: & motionem, ſeu auxilium, quod propter actus perfectos efficiendos diuinitus præſtatur.

Poſterior pars iam pridem edita eſt.

2.

3. Præmittitur neceſſitas gratiæ actualis, de qua in tribus ſequentibus libris agendum eſt.

Quòd autem talia auxilia nobis neceſſaria ſint, ſatis monſtratum eſt. Illa verò ad actualis gratias pertinere, facilè patet, quia ſunt dona humanæ naturæ debita, quibus Deus actu mouet, & iuuat hominem ad rectè & fructuosè in ordine ad ſupernaturalem finem operandum, & non permanent in homine, niſi quando aliquam mentis opinionem actu exercet, & ita de his gratiis euidenter loquuntur Concilia, & Patres paſſim diuinam illuminationem, inſpirationem, internam doctrinam, vel motionem requirunt. Et ſimili modo cùm Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. c. 11. A num. 13. & 16. præter habitus gratiæ poſtulet in iuſtis diuinum auxilium ad perficiendum in gratia, & ad perſeuerandum in illa, & ad merendum apud Deum, apertè docet, præter habitualem eſſe nobis neceſſariam gratiam actualem, ratio etiam eſt uidens, quia nulla virtus creata poteſt operari ſine motione actuali Dei, vnde ſi ſupernaturalia opera ſine habitibus operamur, ibi maximè neceſſaria eſt actualis gratia Dei: ſi autem per habitus operamur, ipſimet habitus cùm ſint virtutis actiuæ B creatæ, indigent actuali influxu Dei. Eſt ergo talis gratia actualis omnino neceſſaria, & hanc ſignificare ſolemus nomine auxiliorum gratiæ, de quibus in hoc loco dicere aggredimur.

4. Diuiſio gratiæ actualis in auxilium ad actus gratiæ gratis datæ, & ad actus gratiæ ſanctificantis.

Hoc autem auxilium gratiæ actualis, ſi de illo in tota ſua generalitate loquamur, tam ad actus ſanctificantis gratiæ, quàm ad actus gratiæ gratis datæ neceſſarium eſt; imò hæ gratiæ, quæ gratis datæ dicuntur, ordinariè non per habitus, ſed per auxilia actualia dantur, vt de Prophetia docuit C D. Thomas 2. 2. quæſt. 171. artic. 2. & de operatione miraculorum quæſt. 178. art. 1. ad 1. idémque eſt de diſcretione ſpirituum, quæ eſt veluti ſpecies quædam prophetiæ, vt idem D. Thomas ſenſit 1. 2. quæſt. 3. art. 4. & fortaſſe idem eſt de aliis gratiis gratis datis, quæ Paulus annumerat 1. Corinth. 12. vt ſenſit D. Thomas 3. contr. gent. cap. 154. in fine, & diximus latiùs in tract. de Fide, propter quam vel propagandam, vel illuſtrandam illæ gratiæ præcipuè conferuntur.

De poſteriori genere in præſenti ſermo eſt.

conferuntur. In præſenti ergo de his auxilijs tractamus, quæ ad actus, quibus ſanctificamur, conferuntur, quia, vt in ſecundo Prolegomeno dixi, de gratiis gratis in particulari diſſerimus, quamuis intellectis, & explicatis auxiliis gratiæ ſanctificantis facillimum ſit, eandem doctrinam, ad actus cuiuſcunque gratiæ applicare: ad eos præcipuè, qui in mente conſummantur.

5. Subdiuiſio auxilij gratiæ ſanctificantis.

Denique gratiæ ſanctificantis auxilium, vt in eodem Prolegomeno dixi, externum, & internum eſſe poteſt. Veruntamen externum nullam peculiarem diſputationem requirit, ſed ſimul cum interno obiter declarabitur. Agendum ergo nobis eſt in hoc libro, & duobus ſequentibus de internis gratiæ ſanctificantis auxiliis: nam in præſenti libro rationem communem, ſeu ſubſtantiam huius auxilij & ſpecies eius inueſtigabimus, & explicabimus; in duobus verò ſequentibus, de illius poteſtate ſufficienti efficacia, & cum libero arbitrio concordia dicemus.

Subiectum proprium huius ſecundæ partis.

CAPVT I.

Quid ſit, & quotuplex internum Gratiæ auxilium.

1. QVamuis interna gratiæ auxilia non poſſint exactè cognoſci, niſi ad ſingulas earum ſpecies in particulari deſcendendo, nihilominus neceſſarium duximus, nonnulla, quæ illis ferè omnibus communia ſunt, præmittere, vt ita deinceps, quæ ſingulorum ſunt propria, faciliùs explicemus.

Aſſertio prima quid nomine Auxilij gratiæ ſignificetur.

Primò ergo ſupponimus, nomine auxilij gratiæ ſignificari aliquod donũ ſupernaturale gratis homini collatum, quo aliquo modo ad bene operandum iuuatur. Res autẽ ipſa ex dictis in duobus libris præcedẽtibus petenda eſt, nam ibi oſtenſum eſt contra Pelagium, non poſſe hominem ſanctè viuere ſine dono gratiæ Dei, hoc enim donum prout iuuat hominem ad rectè operandum, auxiliũ vocatur, & quatenus non eſt debitum naturæ, ſed ſupra ordinẽ eius, ſupernaturale dicitur. An verò ſit ſupernaturale quoad ſubſtantiam, vel quoad modum tãtum, infrà videbimus, & eadem ratione dicitur gratis homini collatum, quia cùm ſit ſupra naturæ ordinem, non eſt naturæ debitum. Neque etiam poteſt eſſe ex merito ipſius naturæ, vt cõtra Semipelagianos definitũ eſt, vt ſuprà vidimus, & libro ſequenti dicetur ex profeſſo. Ideo ergo hoc auxilium vocatur gratiæ, quia gratuitò datur. Dixi autem non eſſe debitum ex merito ipſius naturæ, quia ex merito prioris gratiæ, ſeu auxilij debitum eſſe poteſt ſubſequens auxilium, & nihilominus illud erit auxilium gratiæ, quia erit gratia pro gratia. Quia verò neceſſariò ſiſtendum eſt in aliquo primo auxilio, illud omnimodo oportet eſſe liberalis gratia, ac ſubinde tota collectio auxiliorum, quæ cuilibet homini conferuntur, eſt gratia, id eſt, in aliquo primo auxilio omnino gratuito fundata.

4. Omne auxilium gratiæ aliquo modo ſupernaturale.

Tota collectio auxiliorum quæ cuilibet homini conferuntur, eſt gratia ratione alicuius primi omnino gratuiti auxilij.

2. Aſſertio 2.

Secundò dicẽdum eſt, auxilium internum gratiæ, ſaltem propriè ſumptum, ac rigoroſè eſſe ali-

Auxilium internum gratiæ propriè dictum eſt aliquid creatum.

A quid creatum, non quòd per proprium creationem fiat, id enim neceſſarium non eſt, vt poſtea de gratia habituali dicemus, ſed quòd aliquid ſit extra Deum vt ab eo factum, ac participatum. Et ſic eſt certiſſima aſſertio indefinitè & abſolutè ſumpta; quia Scriptura loquitur de donis gratiæ, vt ſignificet eſſe effectus gratuitos diuinæ potentiæ, quod maximè de illis, quæ ad nos iuuandum, vt ſanctè viuamus, vel operemur, intelligit, vt conſtat ex illo Epheſ. 4. *Vnicuique data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis Chriſti, propter quod dicitur: Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus*, & Rom. 12. *habentes donationes ſecundùm gratiam, quæ data eſt nobis.* quibus locis; licèt videatur loqui de miniſteriis, vel gratiis gratis datis, ſine dubio inuoluit auxilia gratiæ, gratum facientis. Et plura alia, quæ in Prolegomeno primo allegauimus, probando, dici in nobis gratiam creatam, & ex ſequenti aſſertione euidenter etiam monſtrabitur; oſtendemus enim auxilium gratiæ eſſe aliquid nobis inhærens, quod eſſe non poteſt niſi ſit aliquid creatum. Denique ſuprà oſtenſum eſt, dari in nobis quoſdam actus ſupernaturales, qui neceſſariò debent eſſe creati, cùm ſint actus vitales: ſed in his actibus neceſſariò includitur auxilium aliquod intrinſecum ſaltem quoad eſſentialem dependentiam, quam à Deo habent. Deinde infrà oſtendemus, multa ex auxiliis neceſſariis ad bene operandum eſſe actus vitales noſtros. Ergo neceſſo eſt eſſe aliquid citatum.

Prob. 1. ex Script. *Epheſ.* 4. 7. *Rom.* 12. 6.

2 Quia hæc auxilia ſunt effectus ſupernaturales.

3. Quia actus vitalis.

3. Intelligenda aſſertio indefinitè. Dubium an aliquod auxilium ſit etiam increatum, putà ipſemet Spiritus ſanctus.

Dixi autem aſſertionem eſſe certam indefinitè & abſolutè ſumptam, quia quòd aliqua, & plura auxilia gratiæ ſint dona creata, ſine dubio eſt de fide, vt in ſequenti aſſertione probabitur. An verò aliquod auxilium ſit etiam increatum, ſub controuerſiam theologicam cadit. nam Spiritus ſanctus ipſe prout immediatè nos adiuuat ad aliquos actus, poteſt etiam denominari auxilium gratuitum, & increatum. Sicut ſacra Scriptura vocanit mulierem adiutorium hominis, ſimile viro, Gen. 2. melius verò & propriùs vocatur Spiritus ſanctus adiutor noſter, quàm ipſum adiutorium, nam ab adiutorio, quod nobis præbet, extrinſecè denominatur adiutor, ſicuti à creatione creator; ergo ipſum adiutorium in rigore ſumptum aliquid creatum eſt ab ipſo Deo promanãs, & ideo in Scriptura ſolent illa duo diſtingui. *Adiutorium noſtrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram*, Pſal. 113. &, *Deus in adiutorium meum intende*; &, *Inuocaui Dominum vt non derelinquat me in adiutorio*, Eccleſ. 51. Diſtinguitur ergo adiutorium ab ipſo Deo tanquam aliquid dandum ab ipſo Deo. Eodem modo loquitur Scriptura ſacra, vt Pſal. 19. *Mittat tibi auxilium de ſancto*; & Pſal. 120 *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino.* Propter hæc igitur dixi in aſſertione, auxilium internum propriè ſumptum ſemper eſſe aliquid creatum, quia ſi nomẽ *auxilij* extendatur ad omne ſupernaturale principium nos adiuuans ad ſanctam operationem, poteſt in latitudine auxiliorũ dari aliquod increatum; ſed de illo dicimus impropriè vocari auxilium, cùm ſit ipſe principalis adiutor, ideóque de internis auxiliis propriè ita vocatis ſine limitatione dicimus, eſſe aliquid creatum. in quo vt video nulla eſt diſſenſio inter Catholicos. De illo verò puncto, an interdũ principiũ nos proximè adiuuans ad actus ſupernaturales ſit increatum, ſolet eſſe aliqua controuerſia, quam infrà in hoc libro, & ſequentibus tractabimus.

Reſolutio. Rectiùs dicitur Adiutor quàm adiutorium, & Auxiliator quàm auxilium. Probatur ex Scriptura. *Pſal.* 123. 8. *Pſal* 69 1. *Eccleſ.* 51. 14. *Pſal.* 19. 3. *Pſal* 120 1.

Auxilium nõ extenditur ad principium adiuuans niſi impropriè.

F Tertiò

4\.

Aſſertio 3. Internum gratiæ auxilium eſt accidens potentiæ rationali inhęrēs.

Sequitur ex dictis.

Oſtenditur ex Script. quæ explicat hæc auxilia per verba ſignificantia actus vitales.

Tertiò dicendum auxilium internum gratiæ eſſe creatum accidens potentiis animæ, præſertim voluntati, & intellectui inhærens. Hæc concluſio intelligitur, ſicuti præcedens, de propriis auxiliis gratiæ modo ibi explicato, & ſic eſt certa, & extra omnem controuerſiam. Et in primis probari poteſt ex his, quæ diximus de actibus gratiæ. Nam illi ſine dubio ſunt dona Dei nobis inhærentia. Ergo neceſſe eſt auxilia illis intrinſeca nobis inhærere. Item Scriptura explicat ſæpe, hæc auxilia per verba ſignificantia actus vitalis, vt ſunt vocare, audire, & ſimilia. At verò hi actus neceſſariò ſunt nobis inhærentes, vt per ſe conſtat; ergo. Aſſumptum patet ex illo Ioan. 6. *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* (*Ioan 6. 45.*) Audire enim, & diſcere actus vitæ ſunt, & mentis. Item dicitur ibidem, *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum*; (*Ibid. 44.*) nam tractio per actus vitæ, & effectus fit, vt Auguſtinus exponit, & communiter Patres infrà citandi. Item vocatio ſancta, de qua Paulus loquitur 2. Timoth. 1. (*2. Timoth. 1.*) quam etiam cæleſtem appellat Hebr. 3. (*Hebr. 3. 1.*) Philipp. 3. 14. (*Philip. 3. 14.*) ſupernam & Petr. 2. 1. 1. (*2. Pet. 1. 1.*) certam, ac frequenter Scriptura loquitur, in mente auditur, & recipitur, vnde eſt illud Math. 13. (*Math. 13. 9.*) *Qui habet aures audiendi audiat*, & Pſal. 94. (*Pſal. 94. 8.*) & ad Hebr. 3. (*Hebr. 3. 7. & 15.*) *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra*, &c. & ita etiam in mente recipitur. Hæc autem maximè pertinent ad gratiæ auxilia, vt poſtea videbimus. Denique Scriptura docet, hæc gratiæ auxilia ſæpe donari; quamuis enim frequentiùs hoc dicatur indifferenter de donis gratiæ, nihilominus ſub illis cōprehenduntur hæc auxilia, & interdū de illis in ſpeciali eſt ſermo, vt cùm dicitur Ioan. 1. (*Ioan. 1. 9.*) *Deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* nam illuminatio in eo, qui illuminatur recipitur, & per eam ad agnoſcendum iuuatur. Item ſolet gratiæ auxiliū ſignificari nomine *Spiritus*, qui ad benè operandum nobis datur, vnde & ſpiratio appellatur, iuxta illud, *Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audio*, Ioan. 3. (*Ioan. 3. 8.*) vnde Paulus ad Eph. 1. (*Epheſ. 1. 17.*) orat. *vt Deus det vobis ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis, in eius agnitione; illuminatos oculos cordis veſtri, vt ſciatis, quæ ſit ſpes vocationis eius*, &c. ſic etiam dicit 2. Timoth. 1. (*2. Timoth. 1. 7*) *Non dedit nobis ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis.*

Dicuntur etiā à Script. donari.

Significātur nomine Spiritus.

5\.

Probatur ex Conciliis.

Præterea ex his, & ſimilibus locis ſumptæ ſunt plures Conciliorū locutiones, quibus gratiæ auxilia ſignificantur, vt dona creata nobis inhærentia. Sic Conciliū Mil. can. 3. (*Mileuit.*) dixit, ſed etiam in adiutorium, vt non cōmittantur, & can. 4. (*Idem.*) tradit hoc adiutorium non conſiſtere in ſola reuelatione, ſed in aliquo alio dono, quod nobis præſtatur, vt quæ facienda cognouerimus, facere diligamus, atque valeamus. Clariùs Concil. Arauſic. can. 4. (*Arauſic.*) dicit per ſancti Spiritus infuſionem, & operationem voluntatem noſtram à peccato purgari, atque ad id præparari; & can. 5. (*Idem.*) dicit fieri in nobis per gratiæ donum; & can. 6. de reliquis actibus ait, fieri per infuſionem, & inſpiratione Spiritus ſancti in nobis; ac denique idem nō minus clarè ſumitur ex Concilio Trid. ſeſſ. 6. c. 5. (*Trident.*) vbi docet, initium iuſtificationis ſumi à præueniente gratia, quæ ſine dubio eſt vnum ex diuinis auxiliis, quod declarat dicens, hoc eſt, ab eius vocatione, quā in homine recipi manifeſtum eſt, vnde ſtatim vocat eam excitantem gratiam, & tactum cordis, qui in homine fit per Spiritus ſancti illuminationē, (*Idem.*) & inſpirationem, quæ omnia manifeſtè dicunt actus nobis inhærentes. Quod aliqui etiam colligunt ex eo quod ſubdit Concilium, neque vt homo ipſe nihil omnino agat, ſpirationem illam recipiens: nam videtur his verbis expreſsè ſignificari illam ſpirationem in nobis recipi; ſed decepti ſunt in verbo *recipiendi*. nam ibi non

Inefficax aliorū probatio ex eodem Concil.

A ſignificat phyſicam receptionem, ſed liberum conſenſum, ſicut dicitur recipere fidē, qui vult credere. Conſentire ergo inſpirationi eſt recipere illam, ſicut abiicere eā eſt illi diſſentire, vt in can. 4. idem Concilium explicauit, nam abiicere illam, ita, vt nos non excitet, ſæpe non eſt in hominis libertate, ſicut non eſt in noſtra poteſtate, quin viſis tangamur; ex hac verò poteſtate recipiendi hoc modo, vel abiiciendi inſpirationem, optimè colligitur, illam eſſe aliquam cogitationem, vel motionē animi noſtri, ac ſubinde nobis inhærere. Addit denique ibi Concilium, gratiam adiuuantem, quæ etiam eſt aliquid diſtinctum ab ipſo Deo modo ſuprà declarato, & ideo ſi eſt internū adiutorium, non poteſt eſſe niſi in nobis: vnde B in cap. 16. Deum in homines iuſtificatos iugiter virtutem influere ait, quæ virtus bona eorum opera ſemper antecedit. Quam doctrinam can. 4. repetit, & in 5. addit liberum arbitrium moueri, & excitari per vocationem, quod ſine aliquo præuio dono inhærente ipſi libero arbitrio intelligi non poteſt.

Conſentire inſpirationi eſt recipere illam: vnde iuxta locutionem Trident. recipere nō ſemper ſignificat phyſicā ſuſceptionem. *Idem.*

Idem.

6\.

Probatur ratione.

Tandem addi poteſt ratio, quia auxilium gratiæ præbet voluntati, vel intellectui vires ad agendum, vel ipſammet actionem: ſed vtrūque fit per aliquod nobis inhærēs, quæ ratio ex principiis ſuperiùs poſitis eſt manifeſta. Vnde Pelagiani, vel eorum reliquiæ, aut alij hæretici, poſſunt à doctrina data diſſentire. Pelagius enim cùm omnes actus ad ſalutem C vtiles fieri poſſe viribus naturæ diceret, conſequenter vera auxilia gratiæ negauit, & licèt aliqua interdum admiſerit vt vtilia, ſeu ad faciliùs operandum, ſolùm fuit per modum doctrinæ, & reuelationis ex parte obiecti, non per modum auxilij interni dantis vires ad operādum, & ex Auguſtino in lib. de gratia Chriſti in 3. Prolegomeno oſtendimus. Noui autem hæretici in contrario extremo, licèt hominem per ſe ipſum aliquid boni agere poſſe negent, ideò corruptionem humanæ naturæ exaggerant, vt vera gratiæ auxilia negare, & totam gratiam in fauore extrinſeco ponere cogantur. Dicunt enim non poſſe ad iuſtitiam ſe diſponere, & quo magis ad hoc conantur, eo magis peccare, nec poſſe fructus veros iuſtitiæ facere, ſed in omnibus ſuis actibus peccare. D Nullum ergo verum auxilium gratiæ in eorum ſententia nobis datur, ſed ſolus fauor, quo peccata propter fidem non imputantur; de ipſa verò fide quid ſenſerint, vel conſequenter loquendo ſentire potuerint, in ſuperiori lib. c. 2. diximus, & ideo de his erroribus nihil ampliùs dicere in præsēti neceſſe eſt.

Hinc reiicitur Pelagianorū error.

Auguſt.

Nouatorum oppoſitum dogma.

Lib. 1. part. de gratia.

Dico igitur primò, auxilium gratiæ in nobis eſſe qualitatem aliquam, vel actionem, ſeu motionem nobis diuinitus immiſſam.

7\.

Aſſertio 4. Auxilium internum gratiæ eſt qualitas, vel actio aut paſſio.

Ad probandam hanc aſſertionem ſuppono, vt clarum, non poſſe auxilium gratiæ ad aliquod prædicamentum præter qualitatem, vel actionem, ſub qua paſſionem ſemper includo, pertinere, quia oſtenſum eſt eſſe accidens, per quod à prædicamēto ſubſtantię excluditur, & cùm ſit in ſuperioribus potētiis animę E rationalis, conſtat eſſe accidens ſpirituale, per quod à quantitate, & cæteris imperfectis prædicamentis aliquod auxiliū gratiæ poſſit dari etiam in phantaſia, vel appetitu ſenſitiuo, ac proinde materiale ſit, manifeſtū eſt longè diſtare à quantitate: nā ad effectus lōgè diuerſos datur. Et eadem ratione non poteſt auxiliū gratiæ in relatione aliqua poni, cùm relationis nec principia agendi, nec per ſe termini actionis, nec etiā actio per ſe tendens ad aliquam actionem eſſe poſſit, vt tanquam manifeſtum ſuppono. Relinquitur ergo vt ſolùm ad alterum ex illis duobus prædicamentis qualitatis, vel actionis poſſit auxilium gratiæ pertinere.

Non poteſt reduci ad aliud prædicamentum.

De illis verò duobus eſt nonnulla dubitatio, 8.

nam

Diuiſio auxilij in habituale & actuale.

nam quidam diſtinguunt auxilium in habituale, & actuale, & dicunt auxilium habituale eſſe qualitatem; actuale verò non eſſe qualitatem, ſed motionem puram, ac in ſola actione, vel paſſione conſiſtere, & videtur fauere D. Thomas 1.2.q.110. art.2. vbi in genere tractans de gratia, priùs concludit eſſe qualitatem, vel actioné, & poſteà diſtinguit gratiam in habitualé, & actualé, & habitualem dicit eſſe qualitatem; actualem verò in prædicamento actionis reponi. Videtur intelligere ita eſſe actionem, vt nihil aliud ſit, neque vllo modo ſit qualitas. nam ſi tantùm intellexiſſet, eſſe actionem, quia ſemper tale auxilium per actionem datur, & conſeruatur, nulla eſſet differentia à D. Thoma conſtituta inter habitualem, & actualem gratiam, quia etiam habitus non dabitur nobis ſine actione Deo ſupernaturali, & gratuita. Nobis verò in præſenti diſtinctio illa neceſſaria non eſt, quia in hac prima parte huius operis de ſola gratia actuali tractare propoſuimus. Vnde nomine auxilij, ſolùm illud intelligimus, quod in actuali operatione conſiſtit, vel ſolùm quandiu illa durat, in nobis permanet, quanquam ſuo modo poſſit etiam habitus vocari auxilium, quod ad ſolum modum loquendi ſpectat, vt in ſequentibus iterum dicam.

D.Thom.

Non eſt huius loci

6.

Vberior explicatio & probatio aſſertionis quartæ.

9.

Auxiliũ gratiæ nõ in ſola motione, etiam in qualitate conſiſte.

Auguſt. Nouatoribus oppoſitum dogma.

De auxilio ergo gratiæ ſic ſumpto, dico non eſſe ſolam actionem, vel motionem, ſed etiam qualitatem, quamuis dependentem ab actuali vitæ operatione. Declaratur, & probatur, quia in primis neceſſarium eſt, vt auxilium gratiæ incipiat ab actione Dei in nobis, quia auxilium actuale conſiſtit in actuali mutatione interiùs in potentiis noſtris facta, vt ex ipſis terminis, & probationibus tertiæ concluſionis manifeſtum omnis autem actualis mutatio media actione ... pit, quia progredi ab agente, & in ſubiecto ... neceſſe eſt. Hæc autem actio neceſſe eſt vt ... at aliquem terminum, hoc enim eſt de ratione ... is actionis realis, vt ex Philoſophia, & Metap... ſuppono, quia omnis actio eſt via quædam ... via ad aliquem terminum ducit, nec aliter co... poteſt. Omnis ergo actio Dei in nobis hab... termino aliquod gratiæ donum in nobis fa... Hic autem terminus ſecluſis habitibus trip... gitari poteſt.

Actionis Dei in nobis triplex terminus cogitari poteſt.

Lib.1. de gratia.

10.

Eſt terminus vitalis liber productus per actionem à diſtinctá.

Primò, quando proximus, & immed... & libera operatio eſt vt eſt actio illa, qua terminus talis actionis, fundit voluntatem cred... nobis immediatè in credendi deliberatum, vel ipſummet actum aut contritionem, vel que... tum amorem ſui, actum. Et tunc ſola Dei actio ... alium ſimilem xilij: terminus autem eius per ſe rationem auſed effectus auxilij. Atque ita de ... t auxilium, dicitur ſolùm conſtitui in prædican... xilio verè Probatur, quia auxilium dicit relatio... ctionis. qui iuuatur, datur enim illi in ordine a... eum, eius, nimirum vt in illa per tale auxilium ... modo iuuetur. At verò in illo genere auxilio per actionem ſuam non facit ſolus, ſed ſimul voluntate, vel intellectu hominis, à quibus ne ſe eſt vt tales actus ſimul procedant. Ergo tale auxilium in illa actione Dei, vt actio eſt, verè, ac propriè conſiſtit. At verò terminus talis actionis, qui eſt actus vitalis perfectus, licèt verè ſit qualitas iuxta ſententiam à Theologis, & Philoſophis frequentiùs receptam, non datur, per ſe loquendo, propter aliam operationem, ſed proximè propter ſe, ſuúmque effectum formalem, remotè verò propter præmium, vel alios effectus ſupernaturales, & ideo non habet rationem auxilij, ſed cuiuſdam doni actualis gratiæ, ita enim vocantur hi actus à Patribus, dicentibus, tantã eſſe Dei erga homines bonitatem, vt eorum velit eſſe merita, quæ ſunt dona ſua: dixi autem, ſæpè *per ſe loquendo*, quia interdum poteſt vnus actus ſupernaturalis ac liber, & perfectus multum iuuare ad alium efficiendum, & ſub eo fine, & intentione à Deo dari, vt actus fidei, vel orationis iuuet ad reſiſtendum Dæmoni, & diuinus amor ad implenda diuina præcepta: ſed hoc eſt ſecundarium, & quaſi acceſſorium his actibus, & ideò ſtrictè loquendo inter auxilia non computantur, ſed vt illi fiant cætera auxilia præſtantur.

Actio productiua huius termini proprij eſt auxilium.

Terminus iſte licèt ſit vera qualitas, non eſt auxiliũ ſtrictè, ſed effectus auxilij. Per accidens tamen & ſecundariò denominari poteſt auxilium quatenus ſubinde iuuat ad aliũ ſupernaturalem & liberum eliciendum.

II.

Secundus terminus eſt actus vitalis intellectus, aut voluntatis nõ liber, per actioné à ſi diſtinctá productus. Eſt vera qualitas. Habet formaliter & proximè rationem auxilij, actio verò qua ſit remotè.

Secundò poteſt actio, qua nobis Deus præbet auxilium, terminari proximè ad aliquem actum vitalem intellectus, aut voluntatis, non tamen liberum, nec perfectè humanum, ſed mouentem, vel operantem ad alliciendum conſenſum ſupernaturalem ac liberum, & huiuſmodi auxilium præter actionem Dei includit qualitatem quandam, quia, vt dixi, terminus intrinſecus illius actionis eſt actus vitalis: actus autem vitalis in ſuo eſſe perfecto qualitas eſt; & quamuis ſub vtraque ratione ſit verum auxilium, nihilominus in ordine ad actum liberum, propter quem datur, immediatius eſt auxilium, prout eſt quædam qualitas animam afficiens, & excitans, ſeu dans ei vires ad operandum. Ratio eſt, quia motio illa, vt eſt actio diuina proximè iuuat potentiam hominis ad eliciendum actum illum indeliberatum, & ibi ſiſtit, vt ſic dicam, illud adiutorium quoad ... proximum, & per ſe influxum, & ideo non tam eſt auxilium per ſe ad actum virtutis intentum, quàm auxilium ad motum vitæ formaliter diſtinctum, qui ad actum moralem, & virtutis proximè iuuat; qui verò vitalis qualitas, quæ fit per illam actionem per ſe ipſam proximè iuuat ad vlteriorem actum ſupernaturalem, ideo etiam ipſa actio poteſt ſaltem remotè dici auxilium ad ipſum conſenſum. Hoc ergo genus auxilij in actione, & qualitate diuerſis rationibus conſiſtit. Et quia in re nunquam ſeparantur, nec diſtinguuntur, niſi ſicut res, & modus, ideo morali, & communi modo loquendo, totum illud vnum auxilium reputatur, quod poteſt dici veluti ex actione, & qualitate compoſitum.

Moraliter hi ... ambo cum actione quaſi vnum auxilium reputatur.

12.

Tertius terminus non vitalis ... modũ actus primi permanens in potentia nõ operante vel quandiu illa operatur. Admittitur à modernis Theologis.

Controuertitur ante eos an ſit qualitas necne.

Nullum tale datur auxilium.

Tertio modo poteſt intelligi Deus aliquid in potentia efficiendo, quod non ſit actus ſecundus, ſeu vitalis, ſed tantùm aliqua entitas per modum actus primi, non tamen permanentis in potentia non operante ſed durantis, ſolùm quandiu potentia operatur, vt in hoc ab omni qualitate, quæ per modum habitus nobis infunditur, diſtinguatur. Et hoc genus auxilij ponũt aliqui moderni Theologi, & vocant illud actuale, non quia ſit actus vitæ, ſed quia eſt quaſi tranſiens, vt ita diſtinguant illud ab habituali auxilio. Et conueniunt omnes, eſſe motionem, ſeu actionem Dei. Eſt autẽ magna controuerſia inter eos, an ſit qualitas necne, quidã enim eorum dicunt eſſe puram motionem, alij verò addunt etiam eſſe qualitatem quandã, ad quam illa motio, vel actio intrinſecè terminatur. Ego verò nullum tale auxilium internum potentiiſque intimæ inhærens præter actus vitales, & actiones ...um, nec alias qualitates per ſe infuſas agnoſco, ...el habitus, vel ſupernaturales actus vitales. ...n ſequentibus latè tractandum eſt in variis locis,

locis & euaſionibus. Poſita verò illa ſententia multò probabilius eſt tale auxilium proximè conſiſtere in qualitate, licèt præcedat actio, vel motio Dei, per quam talem actum infundit, vt in diſcurſu huius libri oſtendam.

13. Nunquam infunditur motio ſine qualitate, quæ ſit etiã auxilium, vel terminus auxilij.

Sic ergo ſatis probata relinquitur aſſertio, ſimúlque declaratum eſt, quando actualia auxilia non ſolùm actiones eſſe poſſunt, ſed etiam qualitates, imò nunquam eſſe poſſe actiones, vel motiones, quin per ea infundatur aliqua qualitas, quæ ſit etiam auxilium, vel vltimus actus, & terminus auxilij. Neque exiſtimo D. Thomam in ſenſu contrario huic doctrinæ locutum eſſe, ille enim de ſolis auxiliis non tractat, ſed ſimpliciter de gratia, & quando dixit actualem gratiam non eſſe qualitatem, non loquitur de auxilio gratiæ, nec de actione, vt actio eſt, ſed gratuito effectu, hoc eſt, de ipſomet actu vitali, vt eſt quidam motus animi perfectus, de quo negari non poteſt, quin ſit in re ipſa vera qualitas. Solùm ergo ad diſtinguendum illud actuale donum ab habituali, dixit Diuus Thomas non eſſe qualitatem, imitatus Ariſtotelem lib. 10. Ethic. cap. 3. dicentem operationem virtutis, & felicitatem non eſſe qualitatem, intelligit enim non eſſe qualitatem non puram, & ab actuali, & vitali efficientia hominis independentem, & ideo iſti actus, ne putarentur eſſe qualitates merè paſſibiles, ſeu receptibiles in ſubiectis, non operationum, ſeu actuum retinuerunt, quia ad ſuos formales effectus actualem influxum vitæ requirunt. In hoc ergo ſenſu D. Th. vt actum ab habitibus gratiæ diſtingueret, dixit actus non eſſe qualitates, quia in actuali motu conſiſtunt, ſine quo poſſunt habitus permanere.

Mens D. Thomæ ſuprà num. 8.

Ariſtotel.

14. Tertio quarta. Auxilium gratiæ multiplex. Primò diuiditur in auxilium in actu, & voluntate receptum.

Vltimò dicendum eſt auxilium gratiæ non vnum tantùm, ſed multiplex eſſe. Hanc aſſertionem perfunctoriè attigimus in Prolegomeno primo, voces diuerſorum auxiliorum explicando: in diſcurſu autem huius libri res per illas ſignificatas explicaturi ſumus ad vnam, vel duas diuiſiones illas vocando. Poteſt enim auxilium gratiæ primò diuidi in auxilium, in intellectu, vel in voluntate receptum, quæ diuiſio generatim ſumpta nullâ indiget expoſitione, nam vnum in actibus, vel motionibus in voluntate receptis, aliud in illuſtratione intellectus conſiſtit. Secundò, diuidi poteſt vtrumque auxilium in ſupernaturale quoad ſubſtantiam, vel quoad modum, quam diuiſionem in dicto Proleg. 1. ſufficienter pro loci opportunitate declaraui. Et ex dictis in duobus libris præcedentibus ex parte effectuum, ſeu terminorum amplius explicata eſt, nam auxilium in ſubſtantia ſupernaturali ad actus in ſe ſupernaturales neceſſarium eſt; illud verò quod datur ad actus ordinis naturalis, ſolum quoad modum ſupernaturale requiritur. Quomodo autem in ſeipſis hæc auxilia diſtinguantur, in cap. huius libri dicetur. Tertiò diuiditur auxilium gratiæ in excitans, & adiuuans, ad quæ membra reuocamus alia ſimilia, quæ à PP. traduntur, nimirum auxilij operantis, & cooperantis, præuenientis, comitantis, & ſubſequentis, ac denique, illud quod ſpecialiter dicitur dari per modum conuerſus, de quibus omnibus eo ordine, quo propoſita ſunt, in diſcurſu huius libri dicturi ſumus. Quartò diuiditur auxilium gratiæ in ſufficiens, & efficax, quæ membra in duobus libris ſequentibus declarabimus.

Secundo vtrumque ſubdiuiditur in ſupernaturale ſecundum ſubſtantiam, vel quoad modum.

Tertiò, in auxilium excitans & adiuuans.

Quartò, in ſufficiens & efficax.

CAPVT II.

Vtrùm auxilium excitans ſit primum in ordine gratiæ ſanctificantis adultorum.

1. Suppoſitio. Hæc auxilia pertinent ad ſolos adultos.

SVpponimus interna auxilia gratiæ propria eſſe adultorum & ratione vtentium, quia in operatione rationali aliquo modo conſiſtunt, & ad actus liberos efficiendos conferuntur; ideóque infantes ſicut ad liberè operandum, ratione vtendum apti non ſunt, ita neque auxiliorum gratiæ ſunt capaces; & ideo in hoc, & duobus ſequentibus libris, etiamſi interdum ſimpliciter de ſanctificatione loquamur, de ſola ſanctificatione adultorum ſemper intelligimus, quod ſemel admonuiſſe ſufficiet. Supponimus deinde dari vnum ex auxiliis ſub illa generali voce, videlicet ſub ſanctificatione quod continetur ſub nomine vocationis, locis in proœmio huius libri allegatis, & Rom. 8. Marc. 2. & alibi ſæpe, & ſub nomine pulſus, Apocalypſ. 3. & ſub nomine locutionis ad cor, Oſe. 2. & vox ipſa excitationis ſatis inſinuatur Dan. 13. ibi, ſuſcitauit Dominus ſpiritum Danielis pueri. Perinde etiam dictum eſt, ac ſi diceretur *excitauit*, & ita etiam dixit Petrus Ep. 2. cap. 3. *Veſtram excito in commotione ſinceram mentem.* Et Eccleſia frequenter publicè orat: Excita Domine corda noſtra, excita Domine tuorum fidelium voluntates, &c. & ex Conciliis, & PP. plura ſtatim afferemus Ratio autem potiſſimè petenda eſt ex fragilitate liberi arbitrij ad opera virtutis, & pietatis, nam inde oritur neceſſitas huius auxilij, quæ magis in ſequentibus declarabitur.

Supp. 2. Dari auxilium quod in Scriptura vocatio, locutio, excitatio dicitur. Rom. 8. Marc. 2. Apoc. 3. Oſe. 2. Dan. 13. 2. Pet.

2. Supp. 3. Sanctificatio adulti plurium actuum ſucceſſionem includit.

Tertiò ſupponimus ſanctificationem hominis adulti, vt complectitur non ſolùm formam, quæ ſanctificantis infuſionem, ſed diſpoſitiones, quæ ad illam præcedunt, non vno momento, nec vno actu, ſed plurium ſucceſſione fieri, & ideò priuſquam quid ſit hoc auxilium declaremus, neceſſarium iudicamus exponere an via generationis, iuſtificationis initio hac gratia ſumatur. Quod ſimili ferè modo quæri poteſt de quolibet opere pietatis, vel operationũ, quãdo videlicet homo priùs de ea nihil cogitabat, & poſtea aliquo tempore, vel ſtatim illud operatur; nam etiam mutatio non in momento fit, ſine ſucceſſione plurium actuum, & ideo ibi etiam quæri poteſt, inter auxilium, quod ad tale opus datur, ab eo ante incipiat.

Status quæſtionis.

3. Ratio dubitandi, gratia excitans eſt actus vitalis.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia gratia excitans in vitali actu conſiſtit; ſed prima gratia initians non poteſt eſſe actus vitalis: ergo gratia excitans non poteſt eſſe prima gratia initians. Maior ſupponitur tum ex communi ſententia, tum ex vi vocis, nam excitatio interna non fit ſine hominis attentione, & vigilia, & hæc non fit ſine actu vitæ. Minor probatur primò, quia gratia prima auxilians debet fieri in nobis à ſolo Deo: actus autem vitalis non fit in nobis à ſolo Deo, vt ſupponimus. Ergo actus vitalis non eſt prima gratia auxilians. Conſequẽtia eſt clara: & maior teſtimoniis, & rationibus oſtendi poteſt. Primum teſtimonium ſit illud Pſal. 120. *Auxilium*

Gratia primam auxiliantem fieri in nobis à ſolo Deo oſtenditur teſtimoniis.

Primum *Pſal. 120.2.*

lium meum à Domino, qui fecit cælum & terram, quod additum videtur, vt intelligamus, ſicut ſolus Deus fecit cælum & terram, ita à ſolo Deo eſſe noſtrum auxilium, non à nobis, & ideo etiam non dixit, à Domino, & à me, quia ſolus Deus confert tale auxilium. Secundò, ex illo Apoc. 3. *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis audierit vocem meam,* &c. Vbi duo diſtinguuntur, vnum eſt pulſare, quod eſt ſolius Dei, aliud eſt audire, quod eſt etiam ab homine: homo autem non excitatur donec audiat; ergo antequam excitetur, excipit etiam gratiam præuenientem, qua pulſatur. ergo datur gratia præueniens prior excitante. Tertiò probatur ex Cōcilio Arauſic. 2. can. 20. dicente: Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo; quod maximè dictum eſt à Concilio propter gratiam primam præuenientem, qua homo à Deo mouetur, vt contra Semipelagianos doceat illam primam gratiam, quæ eſt exitium ſalutis, non pendere à natura, ſed à ſolo Deo. Ergo illud primum auxilium ex mente Concilij, nullo modo fit ab homine, ac proinde non eſt actus vitalis, nec gratiam excitans.

Secundum *Apocal. 3. 20.*

Tertium *Concil. Arauſic.*

4. Ratione cōfirmatur. Prima gratia cùm ſit ſupernaturalis à ſolo Deo in nobis produci poteſt.

Præterea poteſt rationibus confirmari. Prima, quia motus gratiæ excitantis, eſt in ſe ſupernaturalis, vt infrà oſtendemus: ergo non poteſt fieri à potentia naturali animæ, niſi conſtituta ſaltem primò natura, per aliquod principium ſupernaturale illi intrinſecum, & inhærens, vt per illud in actu primo conſtituatur. Ergo primum donum gratiæ actualis eſt infuſio illius principij gratuiti, quo intellectus, vel voluntas conſtituitur in actu primo ad efficiendum actum vitalem, ſupernaturalem etiam non liberum, & ita ſolus Deus efficit in nobis primam gratiam ſine nobis actiuè, ſed tantùm paſſiuè concurrentibus. Poſterior illatio data eſt. Prior autem probatur. Primò, quia actus ſecundus ſupponit eſſentialiter actum primū; ergo non poteſt naturalis potentia efficere actum ſupernaturalem, quoad ſubſtantiam, niſi priùs conſtituatur in actu primo etiam ſupernaturali. Secundò, quia in actu vitali ſupernaturali, etiam ipſa vitalitas eſt ſupernaturalis. Ergo debet eſſe à principio intrinſeco ſupernturali; ergo ante actum vitalem ſupernaturalem debet ſupponi alia prior gratia, quæ non ſit actus vitalis. Tertiò, quia aliàs primum initium noſtræ ſalutis non eſſet reducendum in ipſum Deum ſolum, ſed in Deum & naturam, quod nullus Theologus concedet; quia videtur ad Semipelagianiſmum accedere. Sequela probatur, quia actus vitalis excitantis gratiæ non pendet à ſolo Deo, ſed etiam ex potentia noſtra, vt quædam natura eſt, neceſſitate quadam naturali influens in tales actus. Quartò, quia gratia præueniens, qua Deus nos mouet ad hos actus gratiæ excitantis, non eſt influxus immediatus in ipſos actus; ergo ille influxus non eſt ab ipſis potentiis, nam ipſæ non efficiunt in ſe aliquid præuium ad actus. Ergo ille influxus non eſt actus vitalis, ſed prius ipſo. Antecedens probatur, quia ſi Deus ſolum influeret in actum cogitationis, v. g. gratiæ excitantis, talis cognitio eſſet ſola ex ſola facultate naturæ cum concurſu Dei, contra illud Pauli 2. Cor. 3. *non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

Suadetur illud aſſumptum. Primò actus 2. ſupponit primum. Secundò, vitalitas illius actus ſupernaturalis eſt.

Tertiò, primum initiū noſtræ iuſtificationis eſt à ſolo Deo.

Quartò, gratia præueniens cum ſit præuia ad actum non efficitur à potentiis.

2. Cor. 3. 5.

5. Nihilominùs dicendum eſt, primum donum gratiæ, quod Deus homini confert in ordine ad eius ſanctificationem, eſſe aliquam gratiam excitantem. Hæc aſſertio eſt immunis Theologorum, qui de his gratiis clariùs, & expreſſiùs ſcripſerunt, quos in ſe- A quentibus referam, quamuis illam non tam diſputare, quàm ſupponere videantur, & quamuis in aſſertione de interna gratia loquemur, poſſumus eius probationem ab externa inchoare, quia in adultis prima gratia exterior neceſſariò eſſe debet etiam exteriùs excitans, vtique per verbum Dei, iuxta Paulum ad Rom. 10. dicentem, *fides eſt ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Eſt enim fides humanæ ſalutis initium, ac fundamentum, & radix totius iuſtificationis, vt dixit Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 8. initium autem fidei externum eſt prædicatio Verbi Dei, quæ mentem excitat. Ergo prima gratia exterior ad iuſtificationem pertinens gratia excitans eſt.

Aſſertio.

Gratia excitans eſt primum donum homini collatum in ordine ad eius ſanctificationem. Prima gratia exterior eſt excitans. *Rom. 10. 17. Trident.*

Idem autem non minus certum eſt de interna gratia. quod probatur, primò ex Concilio Tridentino ſuprà cap. 5. dicente, declarat præterea ipſius iuſtificationis exordium in adultis à Dei per Chriſtum Ieſum præueniente gratia ſumendum eſſe, hoc eſt, ab eius vocatione. Manifeſtum autem eſt vocationem eſſe gratiam excitantem, vt idem Concil. paulò pòſt declarat, dicens, vt per eius excitantem gratiam: & in doctrina Auguſtin. eſt manifeſtum, vt poſtea declarabimus. Poteſtque declarari ex vocatione ſenſibili, nam illa nihil aliud eſt, quàm quædam excitatio, quæ per ſenſum vſque ad mentem peruenit; ergo etiam interna vocatio Spiritus ſancti nihil aliud eſt, quàm excitatio ab eodem Spiritu ſancto menti indita. Præterea idem Concilium in cap. 7. deſcribit totam ſeriem gratiarum, & motionem Spiritus ſancti, quæ in iuſtificatione interuenire ſolent ab exordio eius, vſque ad finem, & tamen caput illud ſic inchoat. Diſponuntur autem ad ipſam iuſtificationem dum excitati diuina gratia, &c. ergo excitantem gratiam ponit tanquam primam, & tanquam totius iuſtificationis initium. Secundò argumentari poſſumus in hunc modum, quia illuminatio, ſeu inſpiratio Spiritus ſancti gratia excitans eſt: ſed prima gratia, quæ hominibus adultis datur, ad inchoandum in eis ſanctificationem, eſt inſpiratio, & illuminatio; ergo gratia inchoans iuſtificationem eſt gratia excitans. Conſequentia eſt clara, & minor eſt certa, probabitúrque in capite ſequenti. Minor autem probatur apertè ex Concilio Tridentino in loco citato, nam cùm dixiſſet, exordium iuſtificationis eſſe à vocatione, quæ per excitantem gratiam fit, ſubiungit. Ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omnino agat inſpirationem illam recipiens, &c. vbi apertè declarat tactum cordis fieri per Spiritus ſancti illuminationem, & ita tacitè exponit illud Apoc. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo.* nam idem eſt tangere ac pulſare cor, & reuera idem eſt excitare illud. Atque ita ex illo loco optimè probatur tam aſſertio, quàm dicta minor propoſitio: iam primus actus, ſeu pulſatio cordis à Spiritu ſancto facta eſt prima gratia eius in hoc genere, ſed hic tactus fit per illuminationem, & inſpirationem eiuſdem Spiritus ſancti. Ergo illuminatio, ſiue inſpiratio Spiritus ſancti eſt prima gratia auxilians, ac proinde excitans gratia ſimiliter eſt prima. Et confirmatur hæc ratio tam ex dicto Concilio Tridentino, quàm ex Arauſicano. Hæc enim Concilia, vt docerent gratiam abſolutè loquendo non dari ex meritis, reduxerunt totam gratiarum ſeriem ad primam, vt eam ante omne meritum dari oſtenderent. Sed in hac reductione ſemper ſiſtunt in diuina excitatione per Spiritus ſancti inſpirationem; ſentiunt ergo primam gratiam auxiliantem eſſe excitantem. Conſequentia clara eſt: de Maiori autem poſtea latè dicturi ſumus, nunc illam ſupponimus. Minor autem ſatis probatur

Prima etiam interior. Probatio prima ex Trident.

Probat. 2. ex eodem Conc.

Apocal. 3.

Probat. 3. efficax

Confirm.

batur ex Concilio Tridentino ex locis citatis, & can. 3. Si quis dixerit ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, &c. & can.4. Si quis dixerit, liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum. In quibus locis ſemper in diuina inſpiratione, & excitatione tanquam in prima gratia ſiſtit. Et Concil. Arauſ. cap. 5. inde docet initium fidei non eſſe ex nobis, quia affectus credendi per gratiæ donum fit in nobis, & explicat Concil. id eſt, per inſpirationem Spiritus ſancti, vtique per primum gratiæ auxilium. Et ſimiliter in can. 6. contra Semipelag. definit gratiam Dei non dari credentibus, volentibus, deſiderantibus, ſed potiùs, *vt credamus velimus, vel hæc omnia ſicut oportet agere valeamus per infuſionem, & inſpirationem Spiritus ſancti in nobis fieri.* Et ſimilem doctrinam habet in can. 7. & aliis, ſemperque vltimam gratiæ reſolutionem, ac diuinam inſpirationem facit.

Concil. Arauſic.

6. Et iuxta doctrinam hanc dixit Bernardus lib. de Gratia, & lib. arbitrio. Conatus noſtri caſſi ſunt, ſi non adiuuentur, nulli ſi non excitentur, & ibi ſiſtit tanquam in primo initio. Similiter D. Proſper l. 2. de vocat. Gen. cap. 26. Gratia, inquit, Dei in nobis, iuſtificationibus principaliter præeminet, ſuadendo, illuminando; & ſubiungit, ſed etiam voluntas hominis ſubiungitur ei, quæ ad hoc prædictis eſt excitata præſidiis, vt diuino in ſe cooperetur operi. Etiam planè docet initium gratiæ ab excitante ſumi. Omnes denique doctrinam hanc ex Auguſt. ſumpſerunt, qui in libris contra Pelagium, & reliquas eius illam tradidit, præſertimque hanc gratiam explicat lib. 1 ad Simplicianum quæſt. 2. & lib. 83. quæſtionum q. 68. & toto libro de Gratia Christi, & lib. 2. de peccatis, vbi cap. 18. dicit, hominem conuerti ad Deum, niſi ipſo excitante, & adiuuante non poſſe, & vbi ponit excitantem gratiam vt primam, & per illam dicit, agi hominem à Spiritu ſancto, iuxta illud ad Rom. 8. *Qui Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei.* quod exponens ſerm. 10. de verò Apoſt. Aguntur, inquit, Spiritu illuminante, excitante, & adiuuante, vt filij Dei fiant.

Probatur ex Patribus. Bernard. Proſper. Auguſt. Idem. Rom. 8. 14.

7. Ratione declaratur hæc veritas, quia ſi comparemus gratiam actualem ad habitualem in adultis, prior ordine generationis eſt actualis, & nunc ſupponimus, quia habitualis non infunditur ſine hominis diſpoſitione, quæ diſpoſitio per actus hominis fit: diſpoſitio autem præcedit formam, vel ordine naturæ ſi ſit proxima, vel temporis ſi ſit remota: ſicut regulariter, & ſecundùm communem legem in iuſtificatione hominis fit, procedit enim ab imperfecto ad perfectum, & ideo diſpoſitiones remotæ præcedunt etiam tempore habitualem gratiam. Ante diſpoſitionem autem remotam, quæ in aliquo actu libero ſemper conſiſtit, præcedere debet aliquod gratiæ auxilium, vt ita opus gratiæ à Deo ſolo incipiat; ergo tale auxilium non eſt niſi excitans. Probatur hæc conſequentia, quia auxilium adiuuans propriè ſumptum, vt diſtinguatur ab excitante, non præcedit cooperationem liberam voluntatis ordine temporis, nec cauſalitatis, vt in ſequentibus oſtendemus: auxilium autem excitans vtroque modo antecedit conſenſum liberum; ergo ab illo incipit motio diuina in ordine gratiæ; ergo illa eſt prima gratiæ. Secundò hoc ipſum declaratur, quia externa gratia excitans ſolùm eſſe poteſt in intellectu, aut voluntate, nam ſi quæ poſſunt eſſe in aſpectu ſenſitiuo, nunc non conſiderantur, ſed quaſi externæ reputantur. Aut ergo loquimur de prima gratia ſimpliciter reſpectu totius mentis (vt ſic dicam,) vel de prima gratia reſpectu ſingularum potentiarum. Priori modo manifeſtum eſt primam gratiam actualem in actu recipi debere, quia eſt prior potentia, neque poteſt voluntas moueri, niſi medio intellectu. Deinde in ipſo intellectu vt operari poſſit, in aliquo ordine neceſſe eſt, vt præcedat aliqua excitatio, quia non poteſt iudicare, niſi apprehendat, nec poteſt apprehendere, niſi ab alio motus, quia de ſe eſt impotentia, quæ non poteſt ſe reducere in actum, niſi ab alio excitatus, & adiutus, qui ordo etiam in naturalibus actionibus ſeruetur. Ergo multo magis in ſupernaturalibus, vt intellectus poſſit ad propriam operationem ſupernaturalem eleuari, neceſſe eſt, vt ſupernaturalis excitatio in illo antecedat. Illa ergo eſt prima gratia reſpectu intellectus, & conſequenter etiam reſpectu totius mentis, ſeu partis rationalis. Atque hoc modo Auguſtinus lib. de prædeſtinat. Sanctor. in principio reuocat totam gratiarum ſeriem ad ſanctam cogitationem, quæ non poteſt eſſe à nobis, ſed ex Deo, iuxta illud Apoſtoli 2. ad Cor. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid* (vtique ad ſalutem pertinens) *à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Et eamdem doctrinam habet lib. de Bono perſeuer. cap. 19. & lib. 2. contra 2. epiſtolas Pelagianor. cap. 8. & alibi frequenter, præſertim in dicta quæſt. 2. ad Simplician. Ex hac igitur parte ſanctæ cogitationis excitatio prima gratia eſt: nam ante primam cogitationem eſt homo quaſi dormiens, per cogitationem autem excitatur: reſpectu autem voluntatis illamet excitatio intellectus dici poteſt prima etiam gratia voluntatis, quia licèt ſubiectiuè ſit in intellectu, de ſe voluntatem allicit, & attrahit. Tamen hæc non eſt prima gratia intrinſeca, ſeu inhærens ipſi voluntati, & ideò in ipſamet voluntate diſtinguendus eſt tactus, ſeu motus Spiritus ſancti à libero conſenſu, quæ duo in dicto loco Apocalypſ. 3. per verba pulſandi, & aperiendi declarantur: prius autem eſt pulſare, quàm aperire; ergo & tactus cordis, prior eſt, quàm liber conſenſus; ergo gratia excitans, per quam ille tactus ſic eſt prima inter gratias voluntatis. Quàm verò ſit neceſſaria hæc gratia, & quòd ſit munus eius, poſtea videbimus. Ad rationes dubitandi in principio poſitas in ſequenti capite commodiùs reſpondebimus, duas enim quæſtiones poſtulant, quas ibi tractabimus.

Ratione ſtabilitur aſſertio. Declaratur amplius. Intellectus de ſe eſt in potentiâ, nec poteſt ſe reducere ad actũ, niſi ab alio excitatus & adiutus. Auguſt. 2. Cor. 3. 5. Idem. Prima gratia intrinſeca voluntati eſt tactus diſtinctus à libero conſenſu. Apoc. 3. 20.

CAPVT III.

Vtrùm Gratia excitans ſit actus vitalis hominis.

1. DVas opiniones ad hoc punctum pertinentes inuenio, quæ in vno principio conueniunt, in aſſertionibus autem multum differunt. Prima opinio dicit primam gratiam excitantem non eſſe actum vitalem, ſed quandam priorem gratiam, quæ ſit principium actus vitalis. Fundamenta huius opinionis ſunt duo, tacta in rationibus poſitis capite præcedenti in principio. Primum eſt, quia prima gratia præueniens debet fieri à ſolo Deo in nobis, id eſt, non concurrentibus, nec moraliter, nec phyſicè illam efficiendo; ergo non poteſt eſſe actus vitalis. Secundum eſt, quia actus vitalis, qui eſt per ſe actus gratiæ, & actus ſupernaturalis; ergo vt à nobis fiat, neceſſariò ſupponit aliam gratiam, quæ det nobis vires ad efficiendum talem actum, quia non poteſt fieri per ſolas vires naturæ; ergo prima gratia excitans non poteſt eſſe actus vitalis. Non negat autem hæc opinio, quin aliæ excitantes gratiæ, quæ poſt primam ſequuntur, poſſint eſſe actus vitales,

1. Opinio docet primam gratiam excitantem nõ eſſe actum vitalem, ſed principium eius. Fundatur 1. Fundatur 2.

les, vel neceſſarij, vel interdum etiam liberi.

2\.

Opinio 2. gratiam excitantem eſſe actū vitalem quidem, ſed qui fit à ſolo Deo.

Commune fundamētum vtriuſque ſententiæ eſt gratiā præuenientem fieri à nobis ſine nobis.

Conc. Arauſ. Auguſt. Bernard.

Altera opinio eſt gratiam excitantem etiam primam eſſe actum vitalem, & nihilominus non fieri à nobis effectiuè, ſed à ſolo Deo. Prioris partis fundamenta poſtea videbimus: poſterior autem fundatur in illo principio, in quo hæc ſententia conuenit cum præcedenti, quòd Deus has præuenientes gratias facit in nobis ſine nobis, nam ex illo colligit hæc opinio talem gratiam, etiamſi actus vitalis ſit non fieri à nobis. Antecedens probatur teſtimonio Concilij Arauſicani ſuprà adducto, multa eſſe in homine bona, quæ non facit homo, quod præcipuè dictum videtur propter gratias excitantes, vt ex Auguſtino, à quo ſumpta illa ſententia, intelligi poteſt, lib. 2. contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 8. Et ſic etiam Bernard. lib. de Grat. & libert. arbitr. circa finem dicit, *Deum ſolum operari in nobis exordium ſalutis, non per nos, neque nobiſcum.* Et ibidem adiungit gratiam excitare liberum arbitrium, dum ſeminat cogitatum. Et eodem modo loquitur Anſelmus circa id 1. ad Corinth. 15. *Non ego, ſed gratia Dei mecum. Superna* (inquit) *pietas aliquid agit in nobis ſine nobis, vt ſubſequente libero arbitrio bonum quod appetimus agat nobiſcum.* Et eodem modo loquitur Gregor. cap. 10. aliàs 11. Conſequentia verò probatur, quia non repugnat cogitationem, aut motum vitalem fieri à Deo in nobis ſine nobis phyſicè etiam concurrentibus; ergo ita exponendæ ſunt dictæ locutiones Patrum, vt cum omni proprietate intelligantur.

Anſelm.

Greg. Magn.

3\.

Aſſertio 1. pro vera ſententia. Gratia excitans prima eſt actus vitalis intellectus aut voluntatis. Sequitur ex dictis. Firmatur auctoritate.

Nihilominùs communis, & vera ſententia duabus aſſertionibus continetur. Prior eſt, gratiam excitantem etiam primam eſſe actum vitalem intellectus, vel voluntatis; ita ſentiunt omnes auctores infrà referendi, & probatur ex dictis in præcedenti capite, vbi oſtenſum eſt primam gratiam eſſe excitantem, eámque in illuminatione, & inſpiratione conſiſtere. At illuminatio, & inſpiratio actus vitales ſunt, vt eſt per ſe notum; ergo prima gratia excitans actus vitalis eſt. Simile argumentum eſt, quod ex vocatione, & initio iuſtificationis ſumitur: nam vocatio eſt iuſtificationis initium, ac ſubinde prima gratia excitans; ſed vocatio Dei interna, vt in nobis fit, & recipitur, non eſt ſine aliqua actione vitali, imò in illa conſiſtit; ergo prima etiam gratia excitans vitalis actio eſt. Maior ſatis probata eſt ſuprà ex verbis Concilij Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. *Declarat iuſtificationis exordium in adultis, & ab eius vocatione eſſe ſumendum,* quam vocationem ſtatim explicat per gratiam excitantem. Idemque tradit Auguſtinus citatis locis, ideoque in dicto libro 83. Quæſtionum q. 68. dixit: *Si quis ſibi tribuat quòd venerit vocatus, non tamen poteſt ſibi tribuere quòd vocatus ſit*, quia nimirum à vocatione ſumitur initium. Minor item propoſitio ex eiſdem locis probatur, nam vocatio Dei interna nihil aliud eſt, quàm illuſtratio quædam mentis, & inſpiratio, qua Spiritus ſanctus potentias noſtras ad bene operandum erigit, & inflammat; vt idem Concilium ſignificauit, dicens Deum vocando hominem tangere cor eius per Spiritus ſancti illuminationem, quam ſtatim etiam inſpirationem vocat. Et eodem modo loquitur Auguſtinus, qui etiam ſæpè hanc vocationem explicat per ſanctam cogitationem, vel ſanctum deſiderium, ſeu boni cupiditatem, vt loquitur lib. 2. contra duas epiſt. Pelagian. cap. 8. vel per illuminationem intellectus, vel voluntatis delectationem, aut ſuauitatem, vt lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. Hæc autem omnia in vitalibus actibus conſiſtunt, vt per ſe patet. Ergo prima gratia excitans, actus vitalis eſt.

Trident.

Auguſt.

Idem.

4\.

Denique poteſt ratione ita declarari, quia diuina vocatio interiora à locutione Dei in nobis initium ſumit. Locutio autem Dei in nobis non eſt niſi aliqua cogitatio, vel conceptus mentis nobis à Deo immiſſus, quia licèt loquutio ſit à Deo loquente, vt percipiatur à creatura, in illa recipi debet, vt rectè docuit Gregor. lib. 2. Moral. cap. 4. aliàs 5. vbi ait, *Loqui Deum ad Angelos eo ipſo, quòd eorum cordibus occulta ſua inuiſibilia oſtendit*; & infrà quaſi audientibus dicitur, *quod videntibus inſpiratur.* Et infrà eodem modo explicat locutionem Dei ad animas ſanctas per infuſionem alicuius cognitionis, vel effectus; ſic ergo vocatio interior Spiritus ſancti eſt illa locutio Dei, de qua ipſe dixit, *ducam eam ad ſolitudinem, & loquar ei ad cor.* Ergo talis vocatio fit per actum vitalem nobis immiſſum. Et confirmatur, quia niſi homo perciperet locutionem Dei in ſe, non poſſet ab illo excitari, vt attenderet: locutio autem Dei fit, vt homo excitetur, & attendat; ergo neceſſe eſt vt fiat per aliquem actum vitæ, quo homo aliquid percipiat, & ex vi illius aliquid etiam appetat, vel fugiat, aut timeat. Declaratur præterea, quidquid à Deo infunditur præter actionem vitalem, poteſt infundi vel paruulo, vel homini dormienti; quid enim repugnat? Vocatio autem diuina, & gratia excitans eſt propria adultorum, vt Concilium Tridentinum ſuprà non obſcurè aduertit, daturque illis vt quaſi à ſomno excitentur, & vigilent, iuxta illud Epheſ. 5. *Exurge qui dormis*, &c. & ideo non habet locum niſi in adultis, & qui ratione vti poſſunt: datur ergo per modum actus ſecundi, nam quamdiu potentia eſt tantùm in actu primo, eſt quaſi dormiens, vt Ariſt. dixit in lib. 2. de Anima. Denique confirmatur, quia propter hanc rationem hæc gratia excitans eſt tantùm actualis, id eſt, ſolùm in homine durans, quamdiu actu vitaliter operatur. Omnis enim gratia realiter diſtincta ab operatione vitali poteſt, quantum eſt ex ſe, permanere, etiamſi potentia vitaliter non operetur, vt reſpondendo ad fundamenta prioris ſententiæ mox dicemus, ex qua reſponſione magis hæc aſſertio confirmatur.

Ratione roboratur.

Quid locutio Dei.

Greg. Magn.

Diuina locutio in nobis eſt actus vitalis.

Epheſ. 5. 14.

Ariſtot. Confirm.

5\.

Aſſertio 2. Ad gratiam excitantem concurrunt vitaliter & effectiuè potētiæ animæ.

Soto. Medina. Bellarm. Vaſquez.

Dico ſecundò. Gratia excitans non fit in nobis ſine efficientia vitali & phyſica potentiarum animę, ita tenet Soto lib. 1. de Natur. & gratia cap. 16. & Medina 1. 2. q. 111. art. 2. ad argumenta, verſic. *ſed & illud annotatione dignum.* Bellarminus lib. 6. de liber. arbitr. cap. 15. propoſit. 6. Gabriel Vaſquez diſput. 185. cap. 3. num. 11. & c. 9. n. 35. & Valent. diſput. 8. q. 3. puncto 3. §. *ſed arbitror.* & à cæteris modernis Theologis hæc ſententia communiter recipitur. Ratio autem ſufficiens eſt, quia iuxta veriorē doctrinam ita eſt intrinſecum actui vitali danti ſuum effectum formalem potentiæ, in qua manet, quòd effectiuè ab ea prodeat tanquam ab intrinſeco principio vitæ, vt omnino repugnet huiuſmodi potentiam cognoſcere, aut amare per actum, quem nunc elicit, vt nunc ex Philoſophia ſuppono, & ex 1. 2. q. 3. & 9. ſed per hos actus gratiæ excitātis homo ita mouetur, vt aliquid cognoſcat, amet, timeat, delectetur: ergo non poſſunt fieri ſine concurſu vitali potentiarum. Vnde licèt daremus de potentia abſoluta poſſe actum vitalem aliter fieri, non poſſe ſine extraordinario miraculo, & præter naturam taliū actuum, nihilominus certum eſt fieri non poſſe: ſuperuacaneū autem eſt tale miraculum fingere, quia neque experientia illud inducat, nam potiùs experimur ita nos perueniri, & moueri in his actibus, ſicut in aliis motibus indeliberatis, quos ſine dubio potentię noſtræ eliciunt: neque ratione ſubſiſtit, quia miraculū illud, nec ad gratiam, vel ad meritū confert; neque è cōuerſo phyſicus ille concurſus potentiarū aliquid obeſt veritatis gratiæ omnino gratuitæ, cùm illa efficiētia non ſit libera, vt

De ratione actus vitalis eſt vt efficienter producatur à potentia vitali, ſaltem citra miraculum.

Quod tamen fingi non debet.

capite ſequenti oſtendemus. Nec denique tale miraculum reuelatum eſt, aut aliqua authoritate verè, aut legitimè fundatur, vt reſpondendo ad argumenta manifeſtum fiet.

6. *Ad Concil. Arauſ. ſuprà n. 2.* Ad fundamentum, in quo contrariæ opiniones conueniunt, reſpondemus in primis ſententiam illam generalem Auguſtini, & Concilij Arauſicani, *multa ſunt in homine bona, quæ non facit homo*, etiamſi ita exponi permittamus, vt omnem efficientiam phyſicam ex parte hominis excludat ſufficienter verificari quoad ſupernaturalia dona gratiæ, in virtutibus per ſe infuſis, & Spiritus ſancti donis, & habituali gratia ſanctificante. Deinde magis ad mentem Patrum reſpōdetur, per illa, & ſimilia verba ſolùm excludi liberam hominis cooperationem; ſic enim, vt infrà videbimus, diſtinguit Auguſtinus gratiam, quam Deus in nobis ſine nobis operatur, à gratia qua nobiſcum cooperatur. Nam huic poſteriori nos liberè cooperamur, priori autem minimè: quia ergo gratia excitans in nobis fit ſine cooperatione libera noſtra, ideo dicitur fieri in nobis ſine nobis, etiamſi non fiat ſine efficientia neceſſaria noſtrarum potentiarum; hoc enim referebat ad confutandos Semipelagianos, vt ab Auguſtino, vel aliis Patribus negaretur. Poteſtque hic modus loquendi explicari ex Paulo ad Romanos 7. vbi de naturali, & inordinato motu concupiſcentiæ priùs dicit, *Quod odi malum, hoc facio.* Et poſtea quaſi declarans verbum *facio*, addit, *non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.* Nam motus concupiſcentiæ licèt inuoluntarius ſit, nihilominus fomes, ſeu appetitus verè, ac phyſicè facit, & operatur illum, & nihilominus ipſe homo dicitur non operari illum, quia non liberè, neque humano modo illum operatur, nec illi conſentit. Illud enim propriè dicitur homo operari, quod humano modo operatur. nam operatio humana illa eſt, quæ ex perfecto vſu rationis, & voluntatis procedit, vt docuit D. Thommas 1. 2. quæſt. 1. art. 1. & ideò tunc propriè dicitur homo vt homo operari, quando libero, & morali modo operatur. Et hic modus loquendi maximè locum habet, quando ſermo eſt de actionibus ad ſalutem pertinentibus, vt eſt in præſenti. Vnde poteſt hoc etiam declarari ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. can 4. vbi damnat negantes, hominis liberum arbitrium cooperari excitanti gratiæ: intentio autem eius fuit cooperationem liberam definire, vt poſtea apertè declarat, & nihilominus ſimpliciter, & ſine addito cooperari dixit, quia videlicet non eſt propriè & ſimpliciter hominis operatio, niſi quæ libera eſt. Atque eo modo antiqua Concilia, & Patres cùm dicunt gratiam non excludere cooperationem hominis poſt Dei vocationem, de libera cooperatione loquuntur. Et eodem ſenſu dixit Auguſtinus, *Qui creauit te ſine te, non ſaluabit te ſine te.*

Vir amans Patrum. — *Roman. 7. 15.* — *Illud propriè homo dicitur operari quod humano modo operatur.* — *D. Thom.* — *Trident.*

7. *Ad 1. fūdam. primæ ſent.* Iuxta hanc ergo doctrinam ad primum fundamentum primæ ſententiæ, & ad omnia teſtimonia, quæ Vega adducit, reſpondemus diſtinguendo propoſitionem aſſumptam, ſcilicet, primam gratiam fieri à ſolo Deo. Eſt enim vera ſi particula *ſolum* excludat hominis conſenſum, vel etiamſi excludat omne meritum, quòd maximè Auguſtinus intendit; non tamen eſſe veram, ſi excludat omnem phyſicam efficientiam intellectus, vel voluntatis, niſi fortaſſe ſumatur actus ille, qui eſt prima gratia ſecundùm peculiarem reſpectum, ſeu inadæquatum conceptum, vt ſtatim declarabo. Ad illud autem teſtimonium Pſalmi præcedenti capite propoſitum, *Auxilium meum, qui fecit cœlum, & terram*, reſpondetur primò, auxilium illud etiam primum abſolutè dici, eſſe à ſolo Deo, quia ipſe principaliter efficit illum actum, vtiturque noſtra facultate tanquam inſtrumento ad illum efficiendum. Vnde quia ſolus Deus poteſt illo modo efficere in nobis talem actum, & mouere potentiam, vt illum efficiat, ideo etiam dici poteſt tale auxilium eſſe à ſolo Deo, nam tunc etiam particula *ſolum* non excludit phyſicam efficientiam inſtrumentalem proximæ facultatis. Quod maximè eſt loquendo de illo actu ſub nomine auxilij; nam ille actus habet duplicem reſpectum, vnum ad cauſam principalem, quæ eſt Deus, alium ad cauſam proximam inſtrumentalem, quæ eſt potentia, ſub priori tamen habitudine habet rationem auxilij, quod proinde ſoli Deo meritò tribuitur; actus verò ipſe ita fit à ſolo Deo, vt ab illo ſolo habeat initium, & ipſe ſolus ſit principalis cauſa phyſica eius, moralis autem vnica; & ita ex parte hominis excluditur omne meritum, vel libera cooperatio, non verò phyſicus concurſus potentiæ ad actum vitalem neceſſarius.

Ad locum Pſal.

Ad locum autem Apocalypſ. 3. *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo*, reſpondetur in primis tactum Dei in corde altioris rationis eſſe, quàm ſit pulſus materialis ianuæ, nam pulſus Dei internus fit per voces internarum inſpirationum, ac proinde per actus vitales: pulſus non debet eſſe accommodatus rei, quæ pulſatur, & ideo longè aliter pulſatur cor viuens, quàm inanimata ianua. Deinde cùm ibi adiungitur, *Si quis audierit vocem meam*, clarum eſt illam vocem Dei in corde non eſſe, niſi conceptionem aliquam mentis, vt ſuprà explicaui. Dici autem ſolet quis audire vocem Dei internam, vel quando ita illam audit, vt ei etiam obediat, quomodo poteſt intelligi illud Pſalm. 84. *Audiam quid loquatur in me Dominus*; vel quando percipit ipſam inſpirationem Dei, etiamſi illi reſiſtat, quomodo poteſt intelligi illud Pſalm. 94. *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* vtroque ergo modo poteſt hoc verbum in prædicto loco ſumi, & in priori Deus tangit cor per inſpirationem, homo autem audit per conſenſum, & ita non procedit obiectio. In poſteriori autem ſenſu, qui videtur ſatis conſentaneus contextui, nam dicitur, *Si quis audierit vocem meam, & aperuit mihi ianuam*, id eſt, cor, quod per conſenſum aperitur, & ita audire videtur poni tanquam quid præuium ad conſenſum. Et in hac ſignificatione *audire*, nihil aliud eſt, quàm percipere inſpirationem diuinam, ſeu ſentire tactum eius. Atque hoc modo ſi loquamur de inſpiratione, vel illuminatione prout eſt in intellectu, optimè fieri poteſt, vt eademmet operatio prout à Deo fit, ſit pulſus Dei in corde; prout verò fit, & recipitur in intellectu, ſit auditus eiuſdem inſpirationis, ita enim fieri facilè poteſt in locutione purè mentali. Neque in hoc comparandus eſt materialis pulſus cum ſpirituali, quia materialis pulſus ſolum obiectiuè immutat ſenſum, & media ſpecie efficit auditum: pulſus autem diuinus merè internus ſi intellectualis ſit, immediatè, ac formaliter afficit intellectum, & reddit illum accendentem, & aliquid apprehendentem, vel intelligentem, & ideo eodem actu percipit intellectus eandem Dei locutionem, quatenus perceptio mentis in ſe virtualiter reflectitur. nam qui aliquid

Ad locum Apocal. — *Pſalm. 84.* — *Pſalm. 94.* — *Eadem operatio prout à Deo fit eſt pulſus, prout fit & recipitur in intellectu eſt auditus.*

quid denuo apprehendit, ſimul virtute concipit, A quòd aliquid apprehendat, & conſequenter quòd ab aliquo excitetur, & moueatur. Si autem inſpiratio ſit in voluntate, talis motus non percipitur niſi per intellectum, atque ideo per alium actum ex priori naturaliter reſultantem, & ita ibi clariùs diſtinguitur pulſus ab auditu.

CAPVT IV.

Aliis fundamentis primæ ſententiæ ſatisfit, & quod ſit principium proximum efficiens gratiæ excitantis inquiritur.

1. *Dubium incidens, quæ cauſa proxima concurrat cum potentiis vitaliter ad actus gratiæ excitantis.*

ALia fundamenta primæ ſententiæ petunt dubium, ſi actus gratiæ excitantis effectiuè fiunt à noſtris potentiis, quæ virtute proximè, vel quo adiutore proximo illos efficiant; ſupponimus enim nunc illos actus eſſe ſupernaturales, & ideo non poſſe à ſola naturali potentia virtute ſua elici; propter hanc enim rationem præcipuè moti ſunt dicti auctores ad dicendum infundi nobis aliam gratiam priorem his actibus, quæ ſit principium illorum, quam volunt eſſe rem creatam, & inhærentem potentiæ reipſa diſtinctam ab actu gratiæ exiſtentis, & principium eius, quam alij vocant motionem, virtuoſam puram, ita vt qualitas non ſit. Alij dicunt eſſe qualitatem actualem, ſeu tranſeuntem in nobis receptam, & nullo modo à nobis factam.

2. *Aſſertio Solus Spiritus ſanctus immediatè per ſeipſum eleuat potentias ad eliciendos tales actus gratiæ excitantis. Prob. 1. ex authoritate.*

Ego verò cenſeo nullam talem entitatem infundi, quæ ſit prior tempore, vel natura ipſo actu gratiæ excitantis, vel principium proximum eius, ſed ſolùm Spiritum ſanctum immediatè ac per ſeipſum infundere hos actus eleuando potentiam ad conficiendum illos. Probatur primò ex his quæ diximus, nimirum gratiam excitantem eſſe primam, quæ nobis infunditur, vt Patres & Concilia docent. Dicent fortaſſe ſub hac excitante gratia includere Concilia illam priorem gratiam, quæ ad eliciendam inſpirationem infunditur. Sed qui ſic reſpondet, oſtendere hoc debet ex ipſis Conciliis, aut Patribus, in illis enim nullum veſtigium talis gratiæ inuenimus, quin potiùs ipſam inſpirationem ponunt vt gratiam primam, & præterea indicant immediatè infundi ab ipſo Spiritu ſancto, & non mediante alia qualitate. Vnde Concilium Arauſic. can. 4 de huiuſmodi inſpiratione ait fieri in nobis per ſancti Spiritus infuſionem, & operationem, & per hanc dicit præparari voluntatem à Domino, & cap. 6. ſimiliter vocat inſpirationem, & infuſionem ſancti Spiritus, & eodem modo loquitur Concilium Tridentinum. Vnde etiam communiter Theologi antiqui non docuerunt infundi nobis aliquod donum gratiæ per modum actus primi præter habitus infuſos. Certum eſt enim ad alliciendum actum gratiæ excitantis non infundi habitum, nullus enim ſupernaturalis habitus infunditur adulto, niſi præuio conſenſu libero, tanquam neceſſaria diſpoſitione, vt infrà dicitur; ergo talis gratia, quæ ſit prior actu ſecundo, & eſt principium eius, & non habitus, non habet fundamentum in aliqua doctrina Patrum, aut Theologorum.

Conc. Arauſic.

Concil. Trident.

3. *Secundò ratione impugnando duos modos quibus hæc gratia poteſt explicari.*

Deinde ratione impugnatur tale genus gratiæ expendendo dictos duos modos explicandi hanc gratiam: prior dicit, eſſe ſpiritualem quamdam, & ſupernaturalem motionem virtuoſam, quæ eſt res diſtincta ab actu vitali, & à ſolo Deo immiſſa, & non eſt qualitas vel formaliter, vel realiter, ſed pura tantùm motio virtuoſa, per quam Deus dat virtutem potentiæ, vel eleuat illam ad hos actus efficiendos. Hic verò dicendi modus ſupponit hanc motionem conſtituere potentiam in actu primo ad hos actus eliciendos, & nihilominus ait non eſſe qualitatem, ſed puram motionem, quod gratis dictum videtur, nam in potentiis animæ firmæ conſtituentes illas in actu primo ſunt qualitates, vt in ſenſibus externis, & internis videre licet, præterquam quòd generaliter loquendo ſecundùm Philoſophum principia B non intelligimus, qualis ſit motio, quæ tantùm ſit motio, & non ſit qualitas, nec res alterius prædicamenti, cùm non poſſit intelligi motio, quin ad aliquem terminum intrinſecum tendat: in motione autem ſpirituali non poteſt intelligi terminus actionis, vel motionis, niſi qualitas; omitto enim locum, aut vbi qualecumq; illud ſit, quod in rebus ſpiritualibus eſſe poteſt, quia in præſentem conſiderationem venire non poteſt: ſi ergo motio illa nullam qualitatem infundit intellectui, aut voluntati, non habet intrinſecum terminum qui per illam fiat; quomodo ergo eſt pura motio, vel ad quid mouet, eo vel maximè C quòd talis motio ſi ponitur per modum actionis, eſt actio tranſiens, nam eſt ab agente Deo, & recipitur in paſſo. Non ſolent autem dicti auctores actionem tranſeuntem in Deo concedere, neque ſcio auctorem aliquem actionem tranſeuntem ſine termino hactenus poſuiſſe. Vel illa motio eſt tantùm per modum paſſionis, & ſic concipi non poteſt, niſi per modum viæ, ac proinde per modum tendentiæ ad aliquem terminum: nam ſi nec eſt via, nec tendentia, erit profectò entitas aliqua facta à Deo in tali potentia ſolùm per modum effectus. Oportebit ergo vt ſit qualitas, alioqui extra omnia prædicamenta D vagabitur, vt facile patebit diſcurrenti per ſingula: id autem concedere philoſophicum non eſt, neque etiam eſt, quòd Theologiæ attribuamus, quod nos cogat contra principia Philoſophiæ huiuſmodi entitates introducere.

4. *Aliud incómodú contrariæ ſententiæ.*

Alia enim difficultas in illa ſententia occurrit, quia defenſores eius ad omnem actionem cauſæ ſecundæ, aliàs in actu primo pleniſſimo conſtitutæ requirunt ſimilem rationem virtuoſam præuiam, vt infrà videbimus. Vnde etiam aſſerunt quòd licèt potentia ſit instructa, & eleuata per habitum infuſum, indiget illa motione virtuoſa primæ cauſæ, vt poſſit actum infuſum elicere; ergo ſignum eſt illam motionem non poſtulari E tunc vt principium proximum efficiendi actum infuſum, nam habitum eſt huiuſmodi principium ſufficiens; ergo etiam reſpectu actuum gratiæ excitantis, illa motio (ſi detur) non eſt principium proximum, ex parte cauſæ ſecundæ; ſed pertinebit tantùm ad concurſum vniuerſalem primæ cauſæ. Vnde vlteriùs ſequitur, etiam iuxta illam ſententiam illos actus elici à potentia nuda ſine alio actu primo ſupernaturali ipſi inhærente, qui cum illa ſit principium proximum actu gratiæ excitantis; quia illa motio virtuoſa per ſe ſola non ſupplet vicem habitus quando ille deeſt, aliàs ſuperfluè daretur ſimul cū habitu.

Si daretur motio virtuoſa non eſſet principium proximum ex parte cauſæ ſecundum, ſed pertineret ad concurſum cauſæ primæ.

Præcluditur euaſio duplex.

Duobus modis reſpondere poſſunt, vnus eſt ad hos actus ſupernaturales, qui ſine habitibus fiunt, dari duas motiones virtuoſas, vnam, quæ

ſit

ſit proprius actus primus, & ſuppleat vicem habitus. Alius eſt dari vnam, quæ vtramq; vim eminenter habeat.

Prima.

Priorem modum in dictis auctoribus non inuenio, nec videtur certè veriſimilis, tot gratiarum, ſeu occultarum motionum multiplicatio, quæ neque probari, nec ſatis intelligi poſſunt, præterquam quòd fruſtrà fit per plura, quod per vnum fieri poteſt; cur enim non poterit? vel ſi duæ motiones poſtulantur, cur non plures, etiam ſine certo termino poſtulari poterunt.

Secunda.

Alium ergo modum dicti auctores eligunt, à quibus non vlteriùs interrogamus, an illa motio ſit eiuſdem rationis, quando datur ad operandum, tam ex habitu, quàm ſine illo; an verò ſit diuerſæ rationis. Hoc poſterius non videtur veriſimile, quia motiones illæ ſupponuntur tendere ad actus, & quaſi terminos eiuſdem rationis: motiones autem ſumunt ſpeciem à terminis; cur ergo erunt illæ diuerſæ rationis. Nam quòd is, cui datur, quælibet illarum habeat, vel non habeat habitum, valde accidentarium eſt, & in hoc etiam diſtinctiones multiplicare ſine alia ratione, vel explicatione philoſophicum non eſt.

Illæ motiones nequeũt eſſe eiuſdem rationis.

Vnde illi met auctores priorem partem eligunt, dicentes, motiones illas eſſe eiuſdem rationis. Ex quo neceſſe eſt ſequi, vt vel illa motio data potentiæ non habenti habitum, non ſuppleat vocem habitus, nec conſtituat potentiam in actu primo, nec compleat illam in ratione cauſæ proximæ, ſed ſolùm ſit concurſus cauſæ primæ, quod deſtruit ſententiam illorum, & noſtram confirmat, vel certè oportebit dicere, eum qui operatur ex habitu infuſo, recipere duos actus primos, habitum ſcilicet, & motionem.

Primò quia darentur duo actus primi ad eundem actum.

Sequela patet, quia illa motio data potentiæ non habenti habitum, formaliter conſtituit illam in actu primo; ergo etiam data potentiæ habenti habitum dabit eumdem effectum, quia neque habitus præexiſtens formalem effectum motionis impedire poteſt, neque forma poteſt eſſe impotentia, quin illi ſuum effectum formalem conferat. Habet ergo illa potentia duos actus primos, duáſque virtutes actiuas proximas ad eundem actum, quod ſuperfluum eſt.

Secũdò maior ex triplici actu primo prodiret actio.

Præterea ex illo duplici actu primo maior prodiret actio, quàm ab altero tantùm, ſicut à duplici luminoſo, maior fit illuminatio; quia ſi motio eſt per ſe ſufficiens actus primus, ſine miraculo impediri non poteſt, quin operante potentia cum habitu, ipſa etiam motio cooperetur non ſolùm vt concurſus Dei, ſed etiam vt actus primus potentiæ.

Tertiò ſuperflui eſſent habitus.

Ex quo vlterius poſſet quis facilè inferre, ſuperfluos eſſe habitus operatiuos infuſos, cùm nunquam operentur ſine aliquo actu primo magis actuali, de ſe dante ſufficientem virtutem in actu primo ad efficiendos eoſdem actus.

Eædem motiones non ſunt eiuſdem rationis in operante ſine habitu.

Neque tandem dici poteſt, illas duas motiones eſſe eiuſdem rationis in operante ſine habitu, & cum illo, & nihilominus vnam illarum ratione ſuæ entitatis dare vim agendi habitus, & alteram de ſe non habere tantam perfectionem, quia ſi forma eſt eiuſdem rationis, etiam vis agendi, & formalis effectus eiuſdem rationis eſſe debet. Et hæc obiter de iſta motione ſint dicta, nam plura in ſequentibus ſunt dicenda.

Proponitur alter explicandi modus per qualitatem tranſeuntem.

Supereſt alter modus explicandi gratiam præuiam ad hos actus excitantis gratiæ, qui ſolùm differt à præcedenti, quia non dicit hanc gratiam eſſe motionem, ſed qualitatem quandam actualem, ſeu tranſeuntem, quæ ſit principium ſupernaturale, & proximum talis actus. Cuius opinionis fundamentum ex parte eſt idem, ſcilicet, quòd non poteſt potentia elicere actum ſecundum ſupernaturalem, niſi habeat actum primum eiuſdem ordinis ſibi inhærentem. Quòd autem hic actus primus ſit qualitas, probari poteſt argumentis factis contra priorem ſententiam: vocatur autem à ſic opinantibus actualis, ſeu tranſiens, quia ſolùm datur vt actualiter efficiat, & quia tantum durat, quandiu efficit, ſeu quamdiu durat operatio, propter quam datur, ſicut ictus impreſſus lapidi, vt ſurſum moueatur, dici poteſt qualitas actualis, & tranſiens propter ſimilem rationem; in reliquis verò conuenit hæc opinio cum præcedenti, nam etiam qui de illa gratia ſic ſentiunt, ponunt præuiam gratiam per modum concurſus: & ita eodem modo procedit diſcurſus factus in præcedenti opinione.

Reiicitur.

Nã ſi per qualitatem intelligunt ſolum concurſum præuium, ille non ſatis eſt, vt ſuppleat vicem habitus, neque vt conſtituat potentiam in actu primo: ſi verò in his actibus gratiæ excitantis præter concurſum præuium ponunt qualitatem realiter ab ipſo diſtinctam; ſic multiplicantur etiam & auxilia gratiæ ſine fundamento auctoritatis, aut rationis, vel ſentiunt ipſum concurſum præuium includere illam qualitatem, & ſic aut eadem qualitas dabitur homini operanti per habitum, quod etiam ſuperfluum eſt, vt declaraui, vel concurſus præuius erit diſtinctæ rationis in eo, qui cum habitu, vel ſine habitu operatur, quod ipſi non admittunt.

Dubium ſecundum. Non eſt eadem qualitatis [illegible] ratio,

Quidquid verò ſit de concurſu præuio, poteſt quis dicere hanc præuiam qualitatem per modum actus primi eſſe neceſſariam ad hos actus gratiæ excitantis eliciendos per ſe, & propter inſufficientia potentiæ, etiamſi fortaſſe alius concurſus præuius neceſſarius non ſit. Quòd ſi hæc neceſſitas vera eſt, ſatíſque fundata non tantùm in actibus gratiæ excitantis, ſed etiam in multis actibus plenè deliberatis, & propriæ gratiæ cooperantis, qui tempore, vel natura infuſionem gratiæ habitualis antecedunt, inuenitur, & ideo tractando de illis actibus in ordine iuſtificationis examinandum eſt à quo principio proximo ſupernaturali procedunt, & ibi commodius & vniuerſalius opinionem hanc expendimus. Nunc ergo ſolùm dicimus ad quæſtionem præſentem parum referre, ſiue illa qualitas infundatur cum actu gratiæ excitantis, ſiue non: nam ſi fortaſſe infunditur, computatur tanquam vnum donum cum ipſa excitatione, & ipſa per ſe non meretur nomen gratiæ excitantis, neque Auguſtinus, neque Concilium Tridentinum aliter ea voce vtuntur, niſi ad ſignificandam gratiam, quæ potentiam formaliter excitat, ac moraliter moueat, & dirigat, vel trahat, afficiat, vel regat. His enim, & ſimilibus verbis perpetuò Auguſtinus vtitur, cùm excitantem gratiam, & efficiens excitationem, vt dicatur propriè auxilium excitans, niſi vtendo terminis æquiuocè, & præter vſitatum morem Conciliorum, alioquin etiam Deus ipſe poterit dici gratia, vel auxilium excitans, nam eſt principale principium efficiens in nobis excitationem. Fateor tamen contentionem hanc forè tantùm de vſu vocis, ſi ſemel qualitas illa admittatur.

Aſſertio 1. Nulla huiuſmodi qualitatis neceſſitas eſt, n…

Ego verò qualitatem illam neque neceſſariam eſſe cenſeo, neque eſſe cur credamus illam infundi; priorem partem oſtendo, quia probabilius eſt, poſſe Deum eleuare potentiam animæ, ad eliciendum

que vſus. Prior pars oſtenditur.

ciendum actum ſupernaturalem, ſine habitu, & ſine qualitate inhærente, ſupplente vicem eius, ſcilicet adiuuante ipſo Deo, & per ſeipſum ſupplente efficacitatem habitus; quod de viſione beatifica ſuo loco probaui, & infrà can. 6. & 8. latiùs dicam, quia cùm actus non ſit vitalis ex influxu habitus, ſed ex influxu potentiæ vitalis, qui eſt diſtinctus, & in ſuo genere proximus, poteſt Deus per ſeipſum facilè ſupplere efficientiam habitus, quia ſecluſo vitali influxu, quidquid Deus poteſt facere per cauſam ſecundam, poteſt facere ſe ſolo; ita ergo in præſenti poteſt infundere immediatè ipſi potentiæ actum vitalem gratiæ excitantis, cooperante ſimul potentia, & in actum illum vitaliter influente: hac ergo ratione non eſt neceſſaria ſimpliciter talis qualitas.

Poſterior pars.

Alteram verò partem de facto, quam veriſimiliorem credimus, per rationes ſuprà factas, nunc tantùm probamus, alias enim in citatum locum remittimus, quæ de actibus liberis ſpecialiter procedunt, in quibus illa ſententia maiorem habet difficultatem, quam in his actibus gratiæ excitantis, eo quòd neceſſarij ſint; nihilominus tamen ad illos efficiendos non credimus dari talem qualitatem, quia fortè non eſt poſſibilis ſpiritualis qualitas, quæ non ſit actus vitalis, ſed per modum actus primi, & ſit natura ſua tranſiens, & quaſi dependens à ſuo effectu; nam ſi ab illo non pendet, cur ceſſante illo ſtatim corrumpitur, cùm ſit in ſubiecto incorruptibilis, & à nullo contrario expellatur, neque habeat aliam cauſam corruptionis, præter ſuſpenſionem influxus diuini, per quam etiam habitus infuſi, imò & anima ipſa poteſt eſſe animata.

Fortaſſe non eſt poſſibilis ſpiritualis qualitas tranſiens quæ nō ſit actus vitalis, ſed ſe habeat per modū actus primi.

Careret principio ſuæ deſtructionis.

Neque poteſt aſſignari ratio, cur ſuſpenſio illa diuini influxus ſit magis connaturalis, aut debita illi qualitati, quàm habitibus, vel aliis ſimilibus. Præterea, quia quoties potentia operatur ſupernaturalem actum ſine habitu infuſo, non elicit illum connaturali modo, nam ad hoc datur habitus, & ideo non eſt neceſſe, vt ad operandum eleuetur per qualitatem inhærentem præuiam, nam cùm illa non ſit permanſura impotentia poſt operationem, & tunc potentia eleuetur ad agendum præternaturali modo, tanquam Dei inſtrumentum, ſuperuacanea eſt illa qualitas, cùm Spiritus ſanctus ipſe immediatè poſſit vti potentiis animæ illo modo infundendo illis illuminationem, ac inſpirationem, vt Concilia magis indicant.

Dum potentia non elicit actū ſupernaturalem connaturali modo, non debet eleuari per qualitatem inhærentem. Inſtantia repellitur.

Neque hinc ſequitur, quòd primum auxilium gratiæ ſit à nobis, vel à natura, integrè, vel ex parte. Quia in primis illa gratia excitans principaliter eſt à Spiritu ſancto. Deinde datur omnino gratis, & ſine vllo merito, vel diſpoſitione noſtra, imò & ſine cooperatione libera noſtra, vt ſtatim dicemus; & ob has omnes, & ſolas cauſas dicitur non eſſe à nobis, vt conſtat ex Auguſtino lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 9. Deinde intellectus, vel voluntas non ſolùm non habet vires naturales, ad efficiendum talem actum ſufficientes, verùm etiam neque ad illum concurrit per potentiam naturalem, ſed per obedientiam tanquam Spiritus ſancti organum, & ideo nullo modo dici poteſt ille actus eſſe à natura, licèt veriſſimè dicatur ab intellectu, vel voluntate à Spiritu ſancto ſpecialiter motis, ſeu eleuatis produci.

Satisfit fundamentis contrariæ ſententiæ.

Et ita facilè patet reſponſio ad fundamenta contrariæ ſententiæ, in primo, & ſecundo capite propoſita. Ad principale enim vltimo loco poſitum concedimus nunc (quod infrà ſupereſt videndum,) actum gratiæ excitantis eſſe ſupernaturalem, ideóque non poſſe fieri viribus naturæ, & conſequenter eſſe neceſſarium principium ſuperioris ordinis adiuuans, & eleuans potentiam. Dicimus autem hoc principium eſſe ipſummet Spiritum ſanctum. Ad primam verò replicam, quia illud principium debet eſſe inhærens, vt conſtituat potentiam in actu primo; reſpondemus duplicem, ſecundùm rationem, eſſe influxum in illum actum, vnum intrinſecum, & vitalem, qui neceſſariò eſſe debet immediatè ab entitate ipſius potentiæ, & ideo reſpectu illius non conſtituitur potentia in actu primo per aliquid à ſe diſtinctum, ſed per potentiam obedientialem, quæ ab entitate eius non diſtinguitur. Alius eſt influxus ex parte principij coadiuuantis potentiam ad ſubſtantiam actus, & ad hunc influxum vt connaturali modo fiat neceſſarius, eſt actus primus inhærens potentiæ: vt autem fiat præternaturali modo non debito potentiæ, ſatis eſt quòd ſit à principiis ſuperiori aſſiſtente ipſi potentiæ, vt eſt ipſemet Spiritus ſanctus. Neque oportet ad alia propoſita in capite primo ſigillatim reſpondere, quia infrà explicandum eſt vitalitatem actus ſupernaturalis eſſe poſſe ab ipſa facultate per potentiam obedientialem influente. Item dictum eſt quomodo hæc gratia pendeat à ſolo Deo, vt excludit, vel meritum, vel naturalem influxum potentiæ, non verò vt excludit omnem efficientiam per potentiam obedientialem. Ac tandem manifeſtum ex dictis eſt, etiam de his actibus veriſſimè dici, non eſſe nos ſufficientes ad illos habendos à nobis, quaſi ex nobis, quia tota efficientia, imò & efficacia illorum eſt ab Spiritu ſancto, vt declaratum eſt.

Actus ſupernaturalis elicitur à potentia ſine habitu, ſit præternaturali modo per influxum immediatū Spiritus ſancti.

CAPVT V.

Vtrùm motus gratiæ excitantis ſint indeliberati, ita vt ex neceſſitate, non libertate fiant.

1. Status quæſtionis.

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia gratia excitans eſt neceſſaria ad ſalutem, & ad bene operandum: motus autem indeliberati, præſertim voluntatis, nihil conferunt ad ſalutem, quia nec moraliter boni, neque meritorij eſſe poſſunt; ergo non poteſt gratia excitans in his motibus conſiſtere. Deinde quoties Sancti poſtulant à Deo dona gratiæ, non poſtulant ab ipſo motus indeliberatos, ſed morales, ac perfectè humanos; ergo ſignum eſt indeliberatos motus non pertinere ad dona gratiæ, præſertim, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria: nam omnia huiuſmodi dona frequenter poſtulātur à Sanctis, vt paſſim in Scriptura conſtat, & refert latè Auguſtinus in lib. de Grat. Chriſti, & de nat. & grat. & de Grat. & libr. arbitr. & aliis, inde oſtendens gratiæ neceſſitatem. Vnde è contrario, ex eo quòd tales motus non poſtulantur à Deo, rectè inferimus non pertinere ad bona gratiæ. Denique inductione id oſtenditur, nam actus fidei liber eſt, & tamen eſt gratia excitans ad ſpem: ſpes etiam eſt actus liber, & tamen excitat ad charitatem; ſimiliter timor voluntatis, eſt actus liber, & excitat ad pœnitentiam, & ſic de aliis; ergo nō oportet, vt gratia excitās ſit actus indeliberatus.

Auguſt.

2. Aſſertio. Actus gratiæ purè excitātis ſunt neceſſarij & indeliberati. Eſt cōmunis. *Vega.*

Nihilominus dicendum eſt proprios actus purè excitantis gratiæ liberos non poſſe eſſe, ſed neceſſitate quadam ſine operantis deliberatione fieri, & in hoc ſēſu rectè indeliberatos dici. Aſſertio eſt cōmuniter recepta à Theologis in c. 2. allegatis: nam Vega tam neceſſarios putat hos motus gratiæ excitātis, vt homo paſſiuè in eis recipiēdis tantùm ſe habeāt. Alij verò

Probatur 1. authorit. verò licèt dicant efficiéter à nobis elici, dicunt tamen fieri ſine cooperatione libera; & in fine eiuſdem capitis explicauimus de his actibus ſententiam Concilij Arauſic. & Auguſt. multa eſſe in homine bona quæ non facit homo, vtique liberè cooperando, propter quod dicuntur hi actus à ſolo Deo fieri, vt loquitur Auguſtinus lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagian. cap. 9. dicens, *in vno iſtorum* (id eſt, in actu deliberato) *cooperatur Deus homini facienti, alterum verò* (id eſt, actum gratiæ excitantis) *ſolus facit*; ergo talis actus non eſt liber, quia ſine cooperatione hominis libera, non fit actus liber.

Conc Arauſ. Auguſt.

Obiectio. Dices, eſto non ſit talis actus in ſe, & proximè formaliter liber, nihilominus poteſt eſſe aliquomodo liber, quatenus pendet ex aliqua diſpoſitione libera, ſine qua non daretur.

Diluitur. Reſpondetur nos nunc loqui priori modo, & cum proprietate de actu libero: deinde addimus licèt fortaſſe aliqua gratia excitans ſit ex priori diſpoſitione libera hominis, nihilominus totam gratiam excitantem hoc modo liberam eſſe non poſſe, quia prima diſpoſitio libera priorem excitantem gratiam neceſſariò ſupponit, vt inferiùs oſtendemus.

3. Probatur ſecundò. Vnde argumentor ſecundò: nam vocatio eſt gratia excitans, vt ſuprà viſum eſt, ſed vocatio non eſt homini libera, quia non eſt in poteſtate eius, & ideo non poteſt ipſi attribui; ergo etiam gratia excitans non eſt libera. Minor eſt Auguſtini lib. 83. quæſtionum in 68. dicentis, *Si quis ſibi tribuat, quod veniat vocatus, non tamen poteſt ſibi tribuere, quòd vocatus ſit*, quia nimirum venire eſt liberum homini, non autem vocari: & ideò Paulus primum prædeſtinationis effectum poſuit in vocatione, dicens ad Roman. 8. *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit*. & in cap. 9. vt declararet opus gratiæ dixit, *non ex operibus, ſed ex vocante*, quia ex vocatione, quæ à ſolo Deo eſt, gratiæ opus incipit, vt latè ponderat Auguſtinus dicta q. 2. ad Simplician. dicens, *niſi vocando præcedat miſericordia Dei, neque credere quiſquam poteſt, vt ex hoc incipiat iuſtificari*. Et infrà dicit. *quia non præcedit voluntas bonam vocationem, ſed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo rectè tribuitur, quod bene volumus, nobis verò tribui non poteſt quod vocamur*. Non eſt ergo nobis libera vocatio: vnde multo minus eſt in poteſtate hominis, quòd hoc, vel illo modo vocetur, ſed in hoc maximè gratia Dei commendatur, vt dixit idem Auguſtinus lib. de Spirit. & liter. cap. 34. vbi docet piam voluntatem diuino muneri tribui, quia *viſorum ſuaſionibus agit Deus, vt velimus, & vt credamus, ſiue extrinſecus per euangelicas exhortationes, ſiue intrinſecus vbi nemo habet in poteſtate, quid ei veniat in mentem*. Antecedit ergo hæc gratia poteſtatem hominis, & à fortiori etiam vſum libertatis præcedit; non ergo conſiſtit in actu libero, ſed neceſſario.

Auguſt.

Rom. 8. 29.
Rom 9 11.

4. Probatur tertiò ratione ex Auguſtino deſumpta. Ratio denique ex eiſdem locis Auguſtini ſumitur, quia hæc gratia hominem quaſi dormientem, vel non attendentem ad vigilandum, vel attendendum excitat; ergo ex modo ſuo habet, vt à foris veniat, & non ab ipſo homine; ergo ex propria ratione habet, vt non ſit libera, & ideo ſatis indicatur hæc proprietas huius gratiæ illis verbis, *Ego ſto ad oſtium, & pulſo*, Apocal. 3. & in ipſo nomine vocationis includetur. nam vocatio non eſt à vocato, ſed à vocante. Vnde eſt illud Prouerb. 1. *Vocaui, & renuiſtis*. Deinde excitatio hæc ab intellectu incipit, quia non poteſt voluntas niſi per intellectum excitari: intellectus autem excitari poteſt medio obiecto ab extrinſeco agen-

Gratia hominé quaſi dormientem vel non attendétem ad attédendum excitat.

Apoc. 3. 20.

A te propoſito. Primus ergo actus excitantis gratiæ in intellectu eſt; ille ergo actus non poteſt eſſe liber, cùm antecedat motionem voluntatis, quæ ſola eſt formaliter libera. Et hoc modo reducit ſæpe Auguſtinus hanc primam excitantem gratiam ad ſanctam, & piam cogitationem, vt lib. 2. contra duas epiſtol. Pelagian. cap. 8. & de prædeſtinat. Sanctor. cap. 2. ſic interpretans illud Pauli, *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis*. Et eodem modo dixit Bernardus lib. de Grat. & liber. arbitr. *Deum inchoare gratiam in nobis dum ſeminat cogitatum*. Eſt autem quaſi naturalis modus operandi voluntatis noſtræ, vt præuenta cogitatione aliqua, per quam ſibi obiectum fugiendum, vel proſequendum proponitur, ſtatim in actum

Auguſt.

B indeliberatum prodeat, priuſquam intellectus plenè aduertat vt deliberare poſſit; vt ergo Deus in his motibus gratiæ ſeſe accommodet naturæ, & vt vtramque potentiam iuuet, per illam cogitationem intellectus ſtatim mouet, & excitat voluntatem ad aliquem effectum amoris, vel timoris, proſecutionis, aut fugæ, qui proinde indeliberatus eſt, & per modum motus, quem primo primum appellant.

Dices hinc ſolùm includi vnum actum intellectus, & alterum voluntaris, eſſe non liberum in ordine gratiæ excitantis. Reſpondetur in primis hos primos actus non ſemel tantùm in vita eſſe neceſſarios, ſed ſingulis temporibus, diebus, ſeu horis, in quibus mens incipit ad nouum ſuperna- 5. Obiectio. Occurritur.

C turalem actum moueri. poſtquam prior excitatio, & cogitatio omnino ceſſauit, ita vt neque ipſa, neque virtus eius manſerit, & hac ratione ſæpiſſimè hac prima gratia excitante indigemus. Deinde addimus, etiamſi mens iam inceperit operari, vel etiam deliberare, aut conſentire, Deum ſæpe immittere nouas illuſtrationes, & inſpirationes, vel vt intellectus meliùs, & clariùs rem apprehendat, vel vt maiori firmitate iudicet, vel plura intelligat, & penetret, vel vt voluntas magis afficiatur maiori cum ſuauitate, & delectatione operando, & iſti omnes motus præueniunt vſum libertatis, vt per ſe patet. Addendum verò eſt poſt primam cogitationem, & motionem poſſe etiam ſubſequi ali- Addendum ſecundo.

D quam liberam applicationem mentis ad maiorem conſiderationem rei per illam primam cogitationem propoſitæ. Quia ordinario, & humano modo procedendo inter illam primam cogitationem, & conſenſum, vel diſſenſum plenè deliberatum intercedit aliquod tempus in quo voluntas iam excitata per primam cogitationem, & diuina gratia adiuta poteſt vel applicare intellectum, vt ex illa prima cogitatione magis inquirat, & diſcurrat, vel auertere alias cogitationes, quæ illam primam poſſunt impedire. Hoc enim & eſt conſentaneum connaturali modo procedendi hominis in ſuo diſcurſu, & progreſſu mentis, & non repugnat

E gratiæ, ideo eſt valde conſentaneum ſuaui eius motioni, ideóque nullam cooperationem liberam impedit, quam voluntas per gratiam reparata poſſit adhibere. Quod ex antiquis notauit Alenſis 3. p. q. 30. aliàs 61. memb. 3 art. 4. §. *Ad aliud*, & ex modernis Molina in Concord. diſput. 43. & ideo in aſſertione limitatè loquutus ſum de actibus puræ gratiæ excitantis, quia illi ſoli ſunt ſimpliciter neceſſarij: cum illis autem miſceri poſſunt conſiderationes, vel volitiones, aut affectiones liberæ, quæ iam non ſunt ex ſola gratia excitante, ſed etiam ex adiuuante, vt infrà dicemus. Alenſ.

Ad primam ergo rationem dubitandi in principio poſitam, reſpondetur, hos actus gratiæ exci- 6.

tantis

dubitandi, ſup. n.1. tantis præciſè ſpectatos res conferre quidem ad ſalutẽ tanquã per ſe meritorios vitæ æternæ, neque tanquã diſpoſitiones proprias, quibus homo iſte moraliter ſe ad iuſtitiã diſponit; nihilominus tamen cõferre multum, vt per eos Deus inchoet in nobis opus gratiæ præparando voluntatem, & initium bonæ voluntatis illi conferendo, quod ſine vſu libertatis optimè fit.

Ad ſecundam. Ad ſecundam negamus Sanctos poſtulare à Deo hanc gratiam excitantem, contrarium enim conſtat experimento omnium, qui ſapienter, & ſecundùm fidem orare didicerunt. Et in Scriptura eiuſmodi petitiones ſæpe leguntur; huiuſmodi enim ſunt illæ orationes, *Cõuerte nos Deus ſalutaris noſter*, Pſal.84. *Conuerte nos Domine, & conuertemur*, Thren.5. & ſæpiùs in Pſalm.79. *Deus conuerte nos.* Et in Pſal.118. omnes illæ petitiones, Reuela oculos meos, da mihi intellectum, inclina cor meum in teſtimonia tua, ſunt de hac gratia excitante, & ad eandem pertinet illud, *Viam mandatorum tuorum cucurri cùm dilataſti cor meum.* Et eandem poſtulat ſæpe Eccleſia in orationibus publicis, vt ſuprà veluti ex collectis Dominicæ 24. poſt Pentecoſtem, & Dominicæ 2. Aduentus.

Pſal.84.5. Thren.5.2. Pſal.79 4.8. 15.20. Pſalm. 118. 59.79.

7. Ad tertiam. Ad tertiam reſpondetur gratiam excitantem ſimpliciter, & per antonomaſiam dictam eſſe illam, quæ fit in nobis ſine nobis, vt diximus, & ideo non omnis excitans alium, etiamſi ſupernaturalis ſit, ex gratia factus dicitur gratia excitans, ſi ſit actus deliberatus, & humano ac morali modo factus. Tum, quia talis actus eſt effectus gratiæ adiuuantis, & cooperantis; tum etiam, quia huiuſmodi actus non computantur propriè inter auxilia gratiæ, ſed potiùs ſunt fructus auxiliorum gratiæ: rum denique, quia hi actus non dantur per ſe primò, vt excitent ad alios, ſed per ſe, ac propter ſe donantur; conſequenter verò habent vim excitandi: gratia autem excitans propriè datur ad illa, quæ per ſe primò datur ad hoc munus, & per modum auxilij ad alium ſimilem deliberatum, eſſe gratiam excitantem reſpectu alterius actus ſubſequentis, & ideo, vt ſic, non tribui homini, ſed ſoli Deo, quia homo non excitat ſeipſum, ſed quod ſpectat ad appellationem gratiæ excitantis, non eſt contendendum de nomine, nam in bono ſenſu poteſt admitti, cùm reuera prior actus gratiæ deliberatè factus poſſit ad ſubſequentem excitare, dummodo non negetur differentia talis actus à propria, & pura gratia excitante, quam explicuimus. Et tamen modò quòd vnus ex his actibus excitat ad alium, non video, cur non poſſit hoc tribui tali actui, vt ab homine fit cum auxilio Dei, quia illa excitatio non eſt neceſſaria, & quaſi ab extrinſeco, ſicut eſt altera, quę fit per proprios motus gratiæ excitantis, ſed eſt libera; ergo eſt non tantùm à Deo, ſed etiam ab homine, vnde propriiſſimè etiam dicitur homo excitare ſeipſum, vel per ſe in naturalibus actionibus, vel per auxilium Dei

Sicut vnum corpus ab alio motum poteſt mouere aliud, ita homo excitatus à Deo poteſt vlterius mouere ſeipſum. in ſupernaturalibus; ſicut enim vnum corpus ab alio motum poteſt mouere aliud, ita homo excitatus à Deo poteſt vlteriùs excitare ſeipſum, & ad hoc vtimur conſideratione, & meditatione rerum æternarum, vt nos ipſos cum diuina gratia ad bene operandum excitemus. Non tamen erit idem ſi verbo *vocandi* vtamur, quia licèt vocatio etiam ſit excitatio, non tamen omnis excitatio eſt vocatio. Vnde etiam verbum vocandi ſpecialius eſt, quàm excitandi, nam illud propriè refertur ad alium; & ita in præſenti ſignificat primam Dei excitationem: verbum autem excitandi non includit illum reſpectum, & dici poteſt de quacunque motione ad ſubſequentem actum, quę ex vi procedentis fit.

A Et eſt ſimile de verbo *operandi*; nam homo propriè dicitur imperare ſibiipſi: imperium autem quædam excitatio eſt, & in ſupernaturalibus actibus media prudentia infuſa locum habet.

Capvt VI.

Vtrùm gratia excitans in intellectu ſit, & quæ ſit neceſſitas, vel munus eius.

Cvm in ſuperioribus dictum ſit initium interioris gratiæ ab excitante auxilio deſumi, tanquam certum ſupponimus hanc gratiã eſſe in intellectu, imò & in illo primitus inchoari, vt ſatis ſignificauit Conc.Trid.ſeſſ.6.c.5.docens vocationem fieri tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem; illuminatio enim interna & ſpiritualis ad intellectum pertinet, & in illo fieri neceſſe eſt, idémque multis aliis teſtimoniis ſtatim confirmabimus. Præterea eſt hoc manifeſtũ in primis ex naturali ſubordinatione potentiarum animæ, nam inter eas præcedit intellectus, ſine cuius motione non poteſt voluntas moueri, niſi ab aliquo extrinſeco agẽte, vel obiecto excitetur; ergo prima excitatio neceſſariò debet in intellectu præcedere. Atque hoc modo explicuit neceſſitatem hanc gratiæ excitantis D.Th.1.2.q.109.art.2. ad 1.& q.24.de verit.art.14.& 15. Si tamen generaliter hæc ratio ſumatur, non ſolùm probat neceſſariam eſſe præuiã excitationem in ordine actuum gratiæ, ſed etiam in ordine naturalium actuum, & ita illum diſcursũ confirmat D.Thom.auctoritate Ariſtot. lib.7. Ethic. ad Eudem. cap.18. de bona fortuna, vbi ſentit voluntatem humanam non ita eſſe dominam ſuorum actuum, quin ſaltem in prima cogitatione indigeat moueri ab alio, quia non poteſt mouere ſeipſam ante cogitationem, & conſequenter neque poteſt intellectum ad primam cogitationem mouere: oportet ergo vt ab alio moueatur; & quia omnes cauſæ inferiores ſubordinantur prouidentiæ diuinæ, talis excitatio etiam in naturali ordine principaliter in Deum reducitur, vt in lib.2. explicaui. Quamuis autem hæc ratio, vt dixi, ad vtrumque ordinem gratiæ, & naturæ communis ſit, vnicuique eſt cum proportione applicanda, quia motio primi mouentis eſt accommodata vltimo fini: per gratiam autem mouetur homo ad finem naturam ſuperantem; ergo prima motio quæ per excitationem fit, eſſe debet per motionem eiuſdem ordinis, & quæ à Deo auctore gratiæ procedat. quo diſcurſu vtitur etiam D.Thomas.1.2.q.69.art.6. dicens, cùm Deus conuertat omnia ad ſeipſum, homines tamen conuertere ad ſe, vt ad ſpecialem finem cui intendunt, & cui cupiunt adhærere ſicut bono proprio, ſecundùm illud Pſalm.72. *Mihi adhærere Deo bònum eſt.* Et dicta q.24.de verit. art. 15. id declarat, quia modus præparationis, & conuerſionis ad Deum vt ſupernaturalem finem eſt homini naturaliter ignotus, & ideo neceſſe eſt, vt ad illum aſſequendum ſpeciali modo diuinitus dirigatur, & gubernetur, quæ directio per ſanctam cogitationem inchoatur.

1. Aſſertio 1. Gratia excitans eſt in intellectu. Trident. D.Thom. Idem. Idem.

2. Confirmatur vlterius ex doctrina Auguſt. Eſt etiam hæc doctrina D. Auguſtini, qui neceſſitatem huius gratiæ excitantis ad ſanctam cogitationem vbique reducit, præſertim in dicta quæſtio. 2. ad Simplician. vbi circa finem ait. *Quis poteſt credere niſi aliqua vocatione, hoc eſt, aliqua rerum teſtificatione tangatur? Quis habet in poteſtate tali viſo attingi mentem ſuam, quo eius voluntas moueatur ad fidem? aut quis habet in poteſtate, vt vel occurrat, quod tunc delectare*

delectare poſſit, vel delectet cùm occurrerit. Eandem doctrinam habet lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. & 18. & lib. 2. contra duas epiſtolas. Pelagianorum cap. 8. ſempérque ad hoc inducit illud 2. ad Corinth. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Eſt autem naturale intellectui, vt ad primam ſuam cogitationem ab extrinſeco obiecto, vel quod ſuppleat vicem obiecti, moueri incipiat, & ideo in hac excitatione gratiæ id ſeruari neceſſe eſt, imò in eo eſt maior neceſſitas, quia intellectus magis diſtat, magíſque eſt in pura potentia reſpectu obiectorum, quæ ordinem naturæ ſuperant, & ideo neceſſe eſt, vt per influxum incipiat in actum reduci. Quamuis autem naturale ſit intellectui per ſenſum excitari, tamen diuina virtute, & per auxiliũ gratiæ poteſt aliquando interna tantùm motione excitari, quamuis frequentiùs, & regulariter mediis externis obiectis illuminetur. Et ideo D. Auguſtinus duos modos huius excitationis, internum nimirum, & externum ſæpe diſtinguit, vt lib. 83. quæſtion. quæſt. 68. ait, *Quoniam neque velle quiſquam poteſt, niſi admonitus, & vocatus ſiue intrinſecus, vbi nullus hominum videt, ſiue extrinſecus per ſermonem ſonantem, aut per aliqua ſigna viſibilia efficitur, vt etiam ipſum velle Deus operatur in nobis.* Et ibidem ſubdit de Pharaone ipſum non latuiſſe quantum boni conſequutæ fuerint terræ illæ per aduentum Ioſeph, *& illius* (ait) *rei geſtæ cognitio vocatio eius fuit, vt populus Iſraël miſericorditer tractans, non eſſet ingratus.* Simili modo lib. de ſpirit. & liter. cap. 34. dicens, *Viſorum ſuaſionibus agit Deus, vt velimus, & vt credamus, ſiue extrinſecus per Euangelicas exhortationes, vbi & mandata legis aliquid agunt, ſi ad hoc admonet hominem infirmitatis ſuæ, vt ad gratiam iuſtificantem credendo, confugiat; ſiue intrinſecus vbi nemo habet in poteſtate, quid ei veniat in mentem, ſed conſentire, vel diſſentire propriæ voluntatis eſt.* Atque eodem modo D. Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 25. & 26. & lib. contra Collatorem explicat hanc gratiam excitantem noſtra cognitione incipientem partim per extrinſeca obiecta, vel ſigna, partim per internam reuelationem, vel monitionem.

2. *Cor.* 3.

Auguſt.

Idem.

Proſper.

Aſſertio 2. Exterior excitatio ab interiori non ſeparatur regulariter.

Quamuis autem vt dixi, excitatio hæc interior poſſit ab externa ſeparari per virtutẽ gratiæ, quia Deus in actione ſua non pendet à ſenſibus, ſed poteſt virtute ſua immediatè immutare mentem, & loqui ad cor hominis, nihilominùs exterior excitatio ab interiori non ſeparatur: nam ſi vox, vel alia ſpecies ſenſibilis perueniret ad ſenſum, & non attingeret intellectum, eúmque admoneret, non poſſet talis motio externa inter auxilia gratiæ computari, quia nullum adiutorium ad bene operandum præberet. Deinde circa priorem excitationem merè internam aduertendum eſt, licèt poſſet à Deo fieri per ſpecies ſupernaturales, & infuſas, vel per accidens, vel etiam per ſe, nihilominus regulariter & ſecundùm ordinariam legem non ita fieri, ſed mouendo, & excitando ſpecies à ſenſibus acceptas ad aliquid ſalutare cogitandũ, quod intellectus facere ſua voluntate non poſſet. Quòd ſi interdum Deus præbet nouas ſpeces, in eo ſupplet vicem ſenſibilium obiectorũ, & cùm per eas non eleuetur homo ad cogitandum ſine dependentia à phantaſmatibus, neceſſe eſt, vt cum eis dentur phantaſmata proportionata; imò veriſimile eſt talem impreſſionem ſpecierum à phantaſia incipere, & illa mediante ad intellectum tranſire media affectione intellectus agen-

Notatio 1. Excitatio merè interna communiter fit per ſpecies hauſtas à ſenſibus.

In operibus gratiæ Deus

A tis, quia in his operibus gratiæ non multiplicat Deus miracula non neceſſaria, ſed vbi commodè fieri poteſt, naturalem ordinem ſeruat. Vbi autem hæc impreſſio ſpecierum per diuinam actionem antecedit, licèt ad beneficia gratiæ pertineat, quia ſupernaturalis eſt ſaltem in modo, non eſt tamen interna gratia excitans, ſed potiùs ad exteriorem gratiam ſpectat, quia per ſe, & ex natura ſua per ſenſibilia obiecta fieri poſſet. Vnde à contrario circa alium modũ externæ excitationis aduertendum eſt, quòd licèt per externas voces, aut ſigna imprimantur ſpecies, quæ poſſunt etiam in intellectu aliquam naturalem cogitationem excitare, nihilominus illa non pertinet ad propriũ internũ

non multiplicat miracula non neceſſaria, ſed vbi commodè poteſt naturalem ordinem ſeruat.

Notatio 1. Cognitio naturalis cauſata per ſigna quæ mouere poſſunt intellectum, non pertinet ad internum auxilium gratiæ.

B auxilium gratiæ excitantis, quia illa cogitatio reuera fit ſolis viribus naturæ, & ſolùm ea quadam exteriori gratia, quæ eſt quaſi plantatio, & rigatio, de qua dixit Paulus, *Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* Item illa cogitatio eſt à nobis quaſi ex nobis, ſicut aliæ cogitationes naturales, quia propria virtute intellectus fit, ſolúmque requirit impreſſionem ſpecierum, quæ à talibus obiectis ſenſibilibus naturaliter etiã fit: at verò pia cogitatio, quæ eſt gratia exiſtens, talis eſt, vt ad illam non ſimus ſufficientes ex nobis, ſed ſufficiẽtia noſtra ex Deo eſſe debeat. Deniq; gratia, quę datur ad illã cogitationẽ, non trãſcendit legẽ, vel doctrinã; vnde Pelagius (vt in lib. 1. & 3. ſæpe aduertimus) in hoc ſenſu etiã

1. *Cor.* 3. 7.

C admittebat excitantem gratiam, & inſpirationem; Auguſtinus verò contra illam vrget, exigendo iuxta Scripturas, altiorem gratiam excitantem, quàm internam doctrinam, & occultam gratiam vocat, vt videre licet in toto lib. de Grat. Chriſti, & aliis frequenter, (vt ita rem explicem) etiã eſt interna, & ſpiritualis cogitatio, quæ diuina virtute fit in intellectu, & ab intellectu mediis ſpeciebus ab interioribus ſignis intellectus impreſſis.

D. Auguſt.

Ex his ergo ſatis declaratum relinquitur munus, & neceſſitas huius gratiæ, quatenus ad intellectum pertinet. Nam munus illius, quæ vox ipſa præ ſe fert, eſt actu mouere, & monere hominem, vt rebus diuinis, & ſupernaturalibus afficia-

Aſſertio 3. Munus & neceſſitas gratiæ excitantis colligitur ex dictis.

D tur: neceſſitas autem partim prouenit ex ea generali ratione, quòd homo non poteſt ſeipſum ad primam cogitationem mouere, partim ex potentia naturali hominis ad res ſupernaturales cognoſcendas, propter quam neceſſe eſt, vt illa prima motio ex gratia procedat, & vtrũque ſignificatum eſt ab auctore libri de Eccleſiaſt. dogmat. cap. 20. dicente, *Manet ad ſalutem quærendam libertas arbitrij, ſed monente prius Deo, & monente ad ſalutem, & ita initium ſalutis Deo operante habemus*; & eamdem ſententiam continent, quæ ſuprà ex Auguſtino retulimus, præſertim in q. 2. ad Simplician. vbi in fine addit. *Voluntas niſi aliquid occurrat, quod inuitet animum, moueri nullo modo poteſt.* Hac ergo de cauſa præcedere excitationem

E in intellectu neceſſe eſt.

Quoniam verò in intellectu apprehenſio & iudicium inuenitur, inter quæ apprehenſio ordine naturæ præcedit, dubitare quis poteſt, an præuia hæc excitatio ſimpliciter neceſſaria in præuia apprehenſione tantum conſiſtat, vel etiam iudicium requirat. Reſpondetur nec ſufficere apprehenſionem ſolam, quæ non includat aliquam cogitationem rei apprehenſæ, & conſequenter iudicium aliquod, licèt imperfectum, neque etiam requiri iudicium perfectum, & conſummatum, quod cũ perfecta cognitione, & deliberatione fit. Ratio prioris partis eſt, quia hæc excitatio talis eſſe

Dubium. Aſſertio 4. Non ſufficit apprehenſio, ſed requiritur iudicium imperfectũ.

Ratio primæ partis.

eſſe debet, vt poſſit in voluntate aliquem effectum commouere, nam ad hunc finem datur, vt ex dictis allegatis Conciliis, & Patribus conſtat. Ad mouendum autem effectum, non ſufficit quælibet apprehenſio, ſed neceſſarium eſt aliquale iudicium, vt nunc ſuppono. Ratio verò alterius partis eſt, quia ad primum motum voluntatis non requiritur perfectum iudicium: hæc autem excitatio intellectus ſatis eſt, vt proximè moueat voluntatem ad aliquem motum indeliberatum, qui ſolet primus appellari. Item perfectum iudicium de ſe ſupponit voluntatem applicantem intellectum vel ad perfectè conſiderandum, vel etiam ad ipſum iudicium ferendum; ergo non oportet vt tale iudicium præcedat in intellectu per modum puræ gratiæ excitantis, ſed ſatis eſt, quòd præcedat illa cogitatio, quæ ad inuitandam voluntatem ſufficiat, & vt illa poſita poſſit etiam voluntas applicare intellectum ad melius conſiderandum, quod facere poterit adiuuante gratia, quæ iam non erit purè excitans, vt ex dictis in ſuperioribus declaratum relinquitur.

Ratio ſecundæ partis.

CAPVT VII.

Vtrùm gratia excitans in voluntate ſit, & quæ ſit neceſſitas, vel munus eius.

I. Status quæſtionis & ratio dubitandi.

EX dictis in præcedenti capite colligere aliquis poteſt excitantem gratiam in intellectu tantùm, & non in voluntate eſſe neſſariam: conſequens autem non videtur admittendum; ergo. Sequela probatur, quia tota illa neceſſitas fundata eſt à nobis in ſubordinatione voluntatis ad intellectum; ex illa verò ſolum colligitur neceſſariam eſſe excitationem intellectus, quia illa poſita poteſt voluntas ſe mouere, etiamſi ab alio in ſeipſa non excitetur. Confirmatur, ac declaratur, quia motus voluntatis, quicunque ille ſit, ſupponit in intellectu ſufficientem cogitationem ex neceſſitate, & quaſi eſſentiali ſubordinatione: motus autem perfectè deliberatus voluntatis non habet hanc neceſſariam ſubordinationem, vel dependentiam à motu indeliberato, vt illum neceſſariò ſupponere debeat; ergo poteſt eſſe in voluntate motus gratiæ adiuuantis, ſeu cooperantis, qui ſit plenè liber, & ſupernaturalis, etiamſi in ipſamet voluntate non præcedat motus indeliberatus gratiæ excitantis. Quòd autem ſequela admittenda non ſit, probatur, tum quia Concilia explicant hanc gratiam excitantem nomine inſpirationis, & hanc dicunt eſſe neceſſariam: inſpiratio autem motum voluntatis ſignificare videtur, quem eadem Concilia tactum cordis vocant, tum etiam, quia videtur inde ſequi error Pelagij, qui dicebat præuenientem gratiam neceſſariam ad bene operandum, tantùm eſſe legem, & doctrinam. At verò ſi gratia excitans ſolùm eſt cogitatio intellectus, ſolùm deſeruit per modum doctinæ reuelantis, & proponentis voluntati bonum, quod amandum eſt.

Confirmatur.

2. In hoc puncto videri poteſt alicui non eſſe inconueniens concedere, excitantem gratiam non eſſe neceſſariam in volũtate, id enim indicare videtur Alexãder Alenſ. 3. p. q. 61. mem. 6 art. 3. aliàs 7. memb. 3. dicit enim excitare liberũ arbitriũ eſſe effectum gratiæ, tamen quia liberũ arbitriũ eſt facultas voluntaris & rationis, excitare pertinere ad rationem, iuſtificare autem ad voluntatem. Vbi excitationem tribuit ſoli intellectui, & inter illam excitationem, & illum motum voluntatis, quo iuſtificamur, non videtur poſtulare aliquem motum indeliberatum voluntatis. Neque alij antiqui Scholaſtici, neque ipſe D. Thom. aliquid de neceſſitate horum motuum indeliberatorum gratię, quę in voluntate præcedere debeat nobis, expreſsè crediderunt. Pręterea non videtur hæc ſententia aliena à mente Conc. Trid. nam licèt illuminationem, & inſpirationem nominet, indicat tamen eſſe eandem motionem, ſic enim ait in dicto c. 5. *Tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omnino agat inſpirationem illam recipiens.* vbi quam vocauerat illuminationem, poſtea inſpirationem vocat, & de illa vt de ſingulari motione loquitur. Et ideo in Can. 3. ex parte gratiæ excitantis ac præuenientis ſolam inſpirationem requirit, ad actus iuſtificationis: non omiſiſſet autem illuminationem, ſi illa eſſet diſtincta motio, cùm ſit maximè neceſſaria. Idemque argumentum ſumi poteſt ex Concil. Arauſic. c. 5. & 6. vbi ſolam inſpirationem requirit, cùm tamen in 7. illuminationem, & inſpirationem appellet. Videtur ergo eadem ſancta cogitatio vocari illuminatio quatenus afficit intellectum; inſpiratio verò quatenus inuitat, & metaphoricè attrahit voluntatem. Vnde etiam ſumitur coniectura, quia per actum intellectus ſufficienter excitatur ipſa voluntas motione, ſeu tractione metaphorica. Non ergo eſt neceſſe, vt excitetur quaſi formaliter per inhærentem motum.

2. Suadetur ſententia negãs neceſſariam eſſe gratiam excitantẽ in voluntate. *Alenſ.*

Ex Concil. Trid.

Arauſic.

Neque etiam videtur ab hac ſententia alienus Aug. nam in multis locis, quæ iam allegauimus, neceſſitatem gratiæ excitantis ad ſanctam cogitationem reuocat, vt lib. de prædeſt. Sanctor. c. 2. & de bono perſeuer. c. 8. Illam ergo cenſet eſſe ſufficientem in ratione excitationis, vt in lib. de Grat. Chriſti, c. 13. vocat illam internam doctrinam, dicens, *Si doctrina dicenda eſt, certè ſic dicatur, vt altius, & interius eam Deus cum ineffabili ſuauitate credatur infundere non ſolum per eos qui plantant, & rigant extrinſecus*, & tract. 26. in Ioan. explicat verba illa Chriſti Domini. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum*, per alia dicta Petro ab eodem Chriſto Domino Matth. 16. *Caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cœlis eſt*; addit enim Aug. iſta reuelatio, ipſa eſt attractio: at reuelatio in intellectu tantùm fit, & ſubiungit. Ramum viridem oſtendis oui & trahis illam; nuces puero demonſtrantur, & trahitur. quibus modis per ſolam cognitionem hanc gratiam declarat, & ſimili modo, circa eundem locum loquitur Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 6. dicens, non vi quadam cogi, trahique fidelis putandum eſt, ſed monitione, doctrina, reuelatione ineffabiliter facta, vt ille ſolus nouit, qui dignos cognouit, & in c. 7. id confirmat ex aliis verbis Chriſti. *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. Vbi enim* (inquit) *auditus, diſciplina, doctrinaque adeſt, ibi fides non viſu, ſed perſuaſione oritur*; perſuaſio autem ad intellectũ fit, quia perſuaſione facta, immediatè ſequi poteſt, cùm adiuuante gratia volũtas credendi abſque interuentu pręuij motus indeliberati eiuſdem voluntatis. Eandẽque doctrinã circa eundẽ locũ indicat Chryſ. Hom. 45. in Ioan. dicẽs. Quomodo trahat hoc, Propheta prædixerat, quod erũt omnes docibiles Dei.

3. *Auguſt.*

Ioan. 6. 44.

Matth. 16. 17.

Cyrillo.

Ioan. 6. 45.

Chryſoſt.

Denique ſententia hæc nullo modo incidit in errorem Pelagij, nam Pelagius, vt ibi vidimus, gratiam ſolũ ponebat in doctrina externa, quatenus naturali modo poteſt intellectum excitare, & inſtruere; hæc verò ſentẽtia requirit ſpecialẽ illuminationẽ internam, quã Pelagius non agnoſcebat.

4. Hęc ſententia non videtur incidere in errorem Pelagij.

Et ideo ſignatim addit Auguſtinus in citato loco, *non ſolum per eos qui plantant, & rigant extrinſecus,* (vtique, vt dicebat Pelagius ,) ſed per ſeipſum quod eſt proprium Catholicæ doctrinæ. Et hoc ipſum ſignificauit Cyrillus in verbo illo, *reuelatione ineffabiliter facta.* non enim dicitur ineffabilis, niſi propter internum, & occultum modum diuinæ illuminationis. Et in eodem ſenſu dixit Chryſoſtomus, per illud verbum *trahendi* , non liberum arbitrium tolli, ſed neceſſitatem diuini auxilij demonſtrari. Vnde eſt aliud manifeſtum etiam diſcrimen , nam Pelagius præter illam ſuam gratiam externam, non admittebat gratiam adiuuantem , quam hæc ſententia in voluntate requirit. Quod ſatis eſſe ad diſtinguendam Catholicam doctrinam à Pelagiana, docuit Auguſt. in dicto lib. de Grat. Chriſti cap. 47. dicens ad Pelagium , ſi conſenſerit nobis etiam ipſam voluntatem & actionem diuinitus adiuuari, & ſic adiuuari, vt ſine illo adiutorio nihil bene velimus & agamus , &c. nihil de adiutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, inter nos controuerſiæ relinquatur.

Auguſt.

5\. Aſſertio 1. Excitãs gratia non ſolũ in intellectu, ſed etiam in voluntate infunditur ante deliberatum conſenſum ſupernaturalẽ. Certa eſt, quia eſt manifeſta doctrina Auguſtini. Primus locus.

Nihilominus dicendum eſt, excitantem gratiam non ſolùm in intellectu , ſed etiam in voluntate infundi, ante piam voluntatem , ſeu deliberatum conſenſum ſupernaturalem. Hæc aſſertio certa eſt, & in ea conueniunt omnes moderni Scriptores, eſt enim manifeſta doctrina Auguſtini. nam ferè ſemper piæ cogitationi adiungit aliquem voluntatis motum, & ſpecialiter lib. de prædeſtinat. Sanctor. c. 20. *Cùm Deus* (inquit) *vult fieri, quod non niſi volentibus hominibus oportet fieri, inclinari eorum corda vt hoc velint, eo ſcilicet inclinante, qui in nobis mirabili modo, & ineffabili operatur, & velle.* Et ita intelligit illud Pſalm. 118. *Inclina cor meum in teſtimonia tua,* & illud 3. Reg. 8. *Fiat Dominus noſter nobiſcum, & inclinet corda noſtra ad ſe.* & illud Prou. 8. iuxta Septuaginta , *præparatur voluntas à Domino.* propriè enim præparatur voluntas per aliquid in ſe receptum, & non per ſolam intellectus cogitationem; & lib. 2. de peccator. merit. c. 17. & 18. duos effectus huius excitantis , & præuenientis gratiæ declarat: vnus eſt, *vt innoteſcat, quod latebat, aliud vt ſuaue fiat, quod delectabat,* quorum prior ad intellectum, poſterior ad voluntatem pertinet, & vtrumque dicit pertinere ad illam gratiam, qua Deus adiuuat voluntates , quam gratiam ibi appellat *victricem delectationem.* Et ſimiliter in dicto lib. de Grat. Chriſti cap. 13. dicit doctrinam internam in qua vocatio conſiſtit, cum mirabili ſuauitate infundi. Quæ certè ſuauitas ſine aliquo motu voluntatis intelligi non poteſt.

Secundus. Tertius.

6\. Quartus.

Præterea in lib. 2. contra duas epiſtol. Pelagian. cap. 8. dicit cupiditatem boni non incipere in nobis à nobis, ſed à Deo, vtique per excitantem gratiam , & in cap. 9. dixit hominem præparare cor, non tamen ſine adiutorio Dei, qui tangit cor. Et in fine eiuſdem capitis ait, *Benedictio dulcedinis eſt gratia Dei, qua fit in nobis, vt nos delectet, & cupiamus, hoc eſt, amemus quod præcipit nobis , in qua ſi nos non præuenit Deus, non ſolum non perficitur, ſed neque inchoatur in nobis.* & ſimilia multa habet in epiſt. 106. & 107. & aliis libris contra Pelagian. Latiùs verò, & apertiùs Proſper lib. contra Collector. cap. 14. explicando verbum Chriſti, *Niſi Pater meus traxerit eum* , multa enumerat , quæ partim ad intellectum, partim ad voluntatem pertinent , trahit (inquit) ad Deum contemplatio, & trahit cognitio diuinorum operum , & ſtatim addit , animum audientis inflammat. Item trahit timor, trahit lætitia, trahit deſiderium, trahit delectatio, quæ omnia

Proſper.

A teſtimoniis Scripturæ confirmat , & concludit. *Quis perſpicere , aut enarrare poſſit per quot effectus viſitatio Dei animum ducat humanum* ? & ſimilia multa habet lib. 2. de vocat gent. cap. 26. vbi poſt multa quæ ad intellectum pertinent, concludit, & fidei affectionibus imbuendo. Et Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 8. dicit Deum primum inchoare in homine voluntatem bonam, deinde eandem voluntatem adiuuare inchoatam , & idem proſequitur cap. 14.

Fulgent.

7\. Aſſertio 2. Gratia excitans non modò vtilis, ſed etiam neceſſaria voluntati.

Ex quibus vlteriùs addimus hanc gratiam excitantem , & voluntati inhærentem , non ſolùm vtilem , ſed etiam neceſſariam eſſe in ordine humanæ iuſtificationis. Hæc aſſertio ex dictis Patri- B bus, & teſtimoniis colligitur : nam in dictis locis ſæpe de gratia neceſſaria ad fidem , vel conuerſionem loquuntur: & inde Concil. Trident. illuminationem, & inſpirationem tanquam neceſſarias requirit , & certè nomine inſpirationis impulſum aliquem voluntatis intelligere videtur. hæc enim ſignificant illa verba, *Tangente Deo cor hominis,* nomine enim cordis voluntas ſignificatur : dicitur autem Deus tangere cor per Spiritus ſancti illuminationem, quia ex illuminatione intellectus ſtatim reſultat in voluntate motus aliquis, quo Deus tangit cor, & hic motus eſt etiam inſpiratio, quam voluntas amplecti, vel reſpicere poteſt, vt Concilium ait ; eſtque hoc conſentaneum verbis illis C Apocal. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo.* Nomine etiam oſtij voluntas ſignificari videtur. nam per illam Deus ingreditur in animam, vel ab illa expellitur. Cùm ergo dicitur Deus pulſare oſtium , rectè intelligitur id facere mouendo , & excitando non tantùm intellectum , ſed etiam voluntatem. Nam ex duobus quæ ibi ſtatim ſubiunguntur, *Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum* ; & licèt primum ad intellectum pertineat, ſecundum proprium eſt voluntatis, illa enim eſt, quæ per liberum conſenſum Deo ianuam aperit ; ergo ipſa eſt etiam oſtium , quod per gratiam excitantem pulſatur. Et hîc ſumi poteſt prima ratio huius neceſſitatis, quæ ſumitur ex naturali D ſympathia iſtarum potentiarum. nam ſicut voluntas non poteſt excitari niſi medio intellectu , ita è contrario poſito in intellectu ſufficienter excitatiuo, & non exiſtente in intellectu ſufficienti conſideratione ad deliberandum , ſtatim conſurgit in voluntate neceſſitate quadam naturali motus aliquis cogitationi intellectus proportionatus. Nam ſi cogitatio eſt, v.g. de pœnis inferni, oritur timor; ſi verò eſt de diuinis beneficiis, reſultat aliquis effectus amoris ſaltem imperfectus , & ſic de cæteris. Quamuis enim iſti motus non fiant ſine intrinſeco influxu gratuito , quia verò iam ſupponunt in intellectu priorem aliquam gratiam , cum qua habent connaturale quaſi vinculũ, ideo Deus conſequenter concedit illum influxum in volun- E tate , illámque mouet modo accommodato ipſi naturæ.

Apoc. 3.

Prima ratio fundata in Scriptura. Poſito in intellectu ſufficienti excitatiuo, & abſente ſufficienti conſideratione ad deliberandũ, ſtatim conſurgit neceſſariò in voluntate motus aliquis cogitationi intellectus proportionatus.

8\. Secũda ratio. Volũtas per motus gratiæ excitãtis aliquo modo diſponitur & trahitur ad perfectum conſenſum.

Accedit alia ratio quæ præcipua eſt, quia voluntas per hos imperfectos motus aliquo modo diſponitur , & paulatim trahitur ad perfectum conſenſum, vel immediatè , vel mediante intellectu, quod in prima vocatione ad fidem ita poteſt applicari. nam prima gratia excitans intellectum per cogitationem alicuius virtutis credendæ imperfecta eſt, quia non ſtatim repræſentat ſufficienter omnes rationes credendi, & ideo neceſſe eſt vt voluntas afficiatur aliquo modo ad cogitationem illam, vel obiectum eius, vt inde applicetur intellectus vel ad recogitandum, & expendendum ea,

ea, quæ audiuit, vel ad iterum audiendum, vel ad diligentiùs attendendum. Et huiuſmodi videtur fuiſſe gratia data Lidiæ Purpurariæ, cuius Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur à Paulo Actor. 16. vt ſumitur ex Proſper. lib. 1. de vocat. gentium cap. 23. aliàs 9. & contra Collator. cap. 3. & in epiſtol. ad Ruffinum; deinde verò creſcente hoc modo cogitatione intellectus, creſcit etiam ille indeliberatus voluntatis affectus, atque ita tandem eò peruenit, vt voluntas liberè, & efficaciter velit credere. Et hoc ſi quod Auguſtinus dixit, *Deum trahere hominem ad fidem ineffabili ſuauitate, oſtendendo quod non apparebat, & faciendo vt ſuaue fiat quod non delectabat.* Et ſic etiam dixit Proſper lib. 2. de vocat. gent. c. 16. Deum trahere hominem cor illuminando, & fidei affectionibus imbuendo, & cap. 14. contra Collator. Trahit (inquit) geſtarum rerum cognitio, & diuinorum operum relaturæ cor audientis inflammant, trahit contemplatio, trahit delectatio lectionis. Et quod de fide dictum eſt, ad dilectionem, & pœnitentiam, alioſq; actus pietatis applicari poteſt.

Actor. 16. *Proſper.* *Idem.*

Declaratur & probatur vlteriùs, quia hic modus excitandi valde conformis eſt prouidentiæ, & neceſſarius in natura lapſa.

9. Eſtque hic modus excitandi, & trahendi animam valdè conformis ſapienti prouidentiæ Dei, & valde neceſſarius homini, præſertim in natura lapſa. Primum patet, quia vtraque potentia intellectus, & voluntatis, eſt de ſe valde improportionata ad ſupernaturales actus, & ideo ad ſuauem prouidentiam pertinet paulatim illā ſubleuare, procedendo ab imperfecto ad perfectum; ergo ſicut intellectus hoc modo ducitur à Deo præuia gratia excitante, ita etiam voluntas. Vnde in ipſa hominis iuſtificatione hoc ipſum ordinariè Deus obſeruat, vt deſcripſit Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. vbi varios ponit actus ad vtramque potentiam, ex quibus aliqui ſæpe poſſunt ad gratiam excitantem pertinere, vt diuino timore concuti, deſiderium aliquod ſalutis concipere: & ſecundum patet, quia per originale peccatum non ſolam ignorantiam contraximus, ſed multo magis infirmitatem, & imbecillitatem bene operandi, vt rectè docet D. Thomas 1. 2. q. 109. art. 2. ad 3. & ſumitur ex Auguſtino de nat. & grat. cap. 63. & 1. Retract. cap. 9. vt exponitur ab eodem D. Thoma 1. 2. q. 85. art. 3. ad 5. Ergo ſicut intellectus indiget excitatione propter ignorantiam, ita debet excitari voluntas propter difficultatem bene operandi: quæ ratio in ſequenti magis explicabitur.

10. *Tertia quorundam ratio.* Tertiam rationem addunt aliqui, quia voluntas priuſquam aliquem motum gratiæ excitantis in ſe recipiat, nullum habet ſupernaturale principiū ad eliciendum actum ſupernaturalem perfectum, ſeu deliberatum: ergo indiget excitante gratia, per quam tanquam per proximum principium poſſit dicere deliberatum conſenſum, ſi velit. Antecedens ſupponitur, quia ante excitantem gratiam non præcedunt habitus infuſi, neque alia trāſiens qualitas, quæ illorum vicem ſuppleat, vt in præcedentibus capitibus oſtenſum eſt. Conſequentia verò probatur, quia voluntas non poteſt operari ſine aliquo principio proximo, neque excitatio ſolius intellectus illi poteſt ad hoc munus deſeruire, quia eſt illi extrinſeca, principium autem operationum intrinſecum eſſe oportet potentiæ operationum elicienti.

11. *Nihil addit præcedentibus ſi intelligatur de principio moraliter attrahente.* Hæc verò ratio vel nihil addit præcedentibus, vel efficax non eſt, neque ſubſiſtit, nam de duplici principio intelligi poteſt, ſcilicet morali, aut phyſico: ſi ergo ſolùm intelligatur de principio moraliter attrahente, inclinante, aut etiam adiuuante voluntatem; ſic hæc ratio nihil addit præcedentibus, quin potius etiam pia cogitatio intellectus dicitur paſſim ab Auguſtino initiū bonæ voluntatis, quia metaphoricè mouet illā, quæ eſt motio moralis, ſiue reducatur ad cauſalitatem finalem, ſiue ad efficientem moralem, vt eſt conſilium, monitio, reprehenſio, & ſimilia. In hoc verò genere magis propriū, & propinquum principium voluntatis eſt motus aliquis delectationis, aut timoris, vel deſiderij eiuſdem voluntatis, his enim motibus magis diſponitur ipſa potentia ad vlteriorem conſenſum, & ad applicandum intellectum ad meliùs conſiderandum, & practicè iudicandum, vt declarauimus, & ob hanc rationem diximus eſſe neceſſarios hos motus voluntatis, quod perinde eſt, ac dicere eſſe neceſſarios, vt principia moraliter inducentia voluntatem. Et hoc ſanè modo explicat vbique Auguſtinus neceſſitatem, & cauſalitatem iſtorum motuum, vt in locis allegatis videre licet, & maximè in 2. lib. de peccator. merit. cap. 17. *Auguſt.*

12. *Sin autem de principio phyſico vt quidam moderni volūt, non ſubſiſtit.* Si autem ratio illa intelligatur de principio phyſico, vt aliqui moderni illam intelligere videntur, mihi non videtur ſubſiſtere. *Primò.* Primò, quia gratia excitans per ſe, non ad hoc ponitur vt ſit principium phyſicum efficiendi aliud, ſed vt formaliter excitet, & vigilare faciat potentiam, & ideo per ſe habet vt ſit actus ſecūdus & elicitus, non quòd ſit eliciens, ſeu producens, quod magis pertinet ad actum primum. *Secundò.* Secundò, quia eſſe principium phyſicum conſenſus magis pertinet ad gratiam adiuuantem, vt infrà videbimus. Quòd ſi quis dicat eamdem gratiam excitantem fieri adiuuantem, quando concurrit cum potentia ad conſenſum, eſto hoc verum ſit in proprio genere moralis adiutorij, vt infrà videbimus, nihilominus de adiutorio phyſico (vt ſic dicam) gratis hoc dicitur, quia hoc valde accidentarium eſt ad proprium munus, & neceſſitatem gratiæ excitantis. *Tertiò.* Tertiò huius rei ſignum eſt, quia etiamſi ſupponatur impotentia ſupernaturale principiū phyſicè ſufficiens ad ſupernaturalem actum, adhuc eſt neceſſaria gratia excitans, vt capite ſequenti dicemus. Et patet in puero baptizato ad vſum rationis perueniente, nam licèt habeat habitus infuſos, excitandus eſt, vt poſſit actu credere, vel amare. Vnde fit etiam proportionem illam in dicta ratione aſſumptam, quòd excitatio non ſupponit habitus infuſos, non eſt in vniuerſum verum, nam interdum poteſt ita eſſe, interdum non eſſe. Ex quo potiùs colligitur gratiam excitantem ſiue in voluntate, ſiue in intellectu, non requiri vt ſit principium phyſicum alterius actus. An verò quaſi concomitanter id habeat, ſaltem quando deeſt aliud phyſicum principium, controuerti poteſt. Id tamen commodiùs infrà tractabo, & oſtendam excitantem gratiam hanc, phyſicam efficientiam per ſe non habere. Nunc ſolùm addo neceſſitatem illius principij, non rectè probari, ex eo quòd voluntas non poteſt dicere actum ſupernaturalem ſine præuio principio phyſico ſupernaturali ſibi inhærente, nam ipſummet actū gratiæ excitantis elicit ſine tali principio; vt iilimet Theologi non negant, &

& capite præcedenti à nobis oſtenſum eſt, vbi conſequéter diximus, quòd idem cõtingere poſſit in primo actu ſupernaturali,& libero,quod iterum in dicto loco magis ex profeſſo examinabitur.

13. Recẽtiorum placitũ quadripartitum. 1. Propoſitio. Non omittam autem aduertere quoſdam alios ex recentioribus Theologis ſentire imprimis gratiam excitantem eſſe neceſſariam, vt voluntas habeat principium intrinſecum, quo poſſit efficere liberum actum ſupernaturalem; nihilominus nega- (Secunda.) re principaliter hoc eſſe ipſos actus indeliberatos, quia vnus actus immanens non eſt principium for- (Tertia.) male effectiuum alterius. Et ideo dicunt tertiò, excitantem gratiam non conſiſtere formaliter, & eſſentialiter in his actibus indeliberatis, ſed in motione virtuali, & efficaci, per quam tanquam per principiũ formale Deus operatur in nobis tam indeliberatos actus, quàm deliberatos ſupernatura- (Quarta.) les. Vnde quartò addunt huiuſmodi actus indeliberatos non ex neceſſitate antecedere perfectam conuerſionem, etiamſi gratia excitans ordine naturæ neceſſariò illam antecedat.

14. Reſolutio reijcitur. Tertia prop. Verumtamen tertiam iſtarum propoſitionum iam ſuprà impugnauimus, & oſtendimus eſſe falſam præter communem Scholaſticorum modum loquendi, & explicandi, gratiam excitantem ſolùm videri inuentam ad introducendam illam motionem virtuoſam, & efficacem, contra quam aliqua iam ſuprà diximus, & plura in hoc lib. 3. & infrà (Admittitur ſecunda.) dicturi ſumus. Hac igitur tertia propoſitione reiecta, & retenta ſecunda, quam veram cenſemus, prima non poteſt ſubſiſtere, quia nulla relinquitur gratia, quæ poſſit eſſe principium formale efficiendi actum deliberatum, iamque eſt à nobis oſtenſum, & iterum infrà probandum eſt, tale principium inhærens potentiæ non eſſe ſimpliciter neceſſarium ad eliciendum actum, ſed tunc ſolùm quando potentia connaturali modo, ſeu ex habitu operatur.

15. Quarta improbatur. Quartum verò dictum horum Theologorum ego abſolutè, & ſine vlla limitatione affirmare non auderem, nec cenſeo eſſe admittendum. Nam Concilia ſatis expreſsè docent, gratiam illam præuenientem, quæ tangit cor per illuminationem, & inſpirationem, eſſe abſolutè neceſſariam ante perfectam conuerſionem peccatoris, vel ante voluntatem cre- (*Arauſic.*) dendi; ita enim loquitur Concilium Arauſicanum (*Trident.*) Can. 4. 5. 6. & 7. Et Concilium Trident. cap. 5. & Can. 3. Et eodem modo Auguſtinus eumdem iuſtificationis, & initij eius ordinem ponit. Vnde meri- (*Bellarm.*) tò Cardinalis Bellarminus lib. 6. de Grat. & liber. arbitr. cap. 15. ex profeſſo probat, ex Conciliis, & Patribus ſine gratia excitante, quam ipſe in dictis actibus indeliberatis poni t, nullum motum pietatis fieri poſſe, & tacitè reprehendit Vegam, qui lib. 6. in Trident. cap, 7. auſus eſt dicere, cum ſola gratia adiuuante ſiue excitante poſſe interdum iuſtificatio- (*Vega.*) nem perfici, cùm tamen Vega per gratiam excitantem non intelligat, niſi prædictos motus, & eamdem ſententiam nominato Vega reprobat Vaſquez 1. 2. diſp. 85. c. 3. in fine & Valẽt. 2. tom. diſp. 8. punct. 3. §. 1. in fine. Sed de hac opinione Vegæ iterũ capite ſequenti dicam, nunc tantùm aſſero gratiam illam excitantem, qua Deus incipit cor mouere per actus nõ liberos, cõmuni & ordinaria lege eſſe ſimpliciter neceſſariá ad perfectos, & deliberatos actus ſupernaturales, quibus ad iuſtitiã diſponimur efficiendos.

16. Refelluntur coniecturæ in contrariũ ſup. n. 2. Neque contra hanc reſolutionem obſtant coniecturæ, quæ in contrarium fiebant, quia de Concil. Trident. iam dictum eſt, quomodo ſit intelligendum, nam inſpiratio per tactum cordis explicatur; & eodem modo intelligendum eſt Concilium Arauſicanum. Auguſtinus verò ſub piæ cogitatione intelle-

A xit, ſeu comprehendit bonum affectum voluntatis, qui vel cogitatione intellectus excitatur, vel viciſſim illam promouet, vt explicatum eſt, & ad eumdem modum explicanda ſunt alia loca Auguſtini, quamuis non ſemper vtrumque modum declaret, non enim id ſemper neceſſarium eſt. Et eodem modo intelligendi ſunt alij Patres explicantes verbum *trahendi*. Nam licèt interdum illam tractionem explicent per verba pertinentia ad intellectum, quia inde incipit tractio, non excludunt motus voluntatis ſequentes cogitationem intellectus, & vim tractionis conſummantis. Et hoc modo à Pelagio, qui in vtroque errauit, recedendum eſt.

B Nihilominus tamen propter rationem dubitandi priùs propoſitam exiſtimo neceſſitatem huius motionis per actum vitalem non liberum, non eſſe tam abſolutam, & per ſe in voluntate, ſicut in intellectu, ita docuit ſine alia declaratione P. Vaſquez tom. 2. diſput. 38. cap. 1. in fine. Ratio autem eſt, quia non eſt tanta ſubordinatio, & cauſalitas per ſe inter actum indeliberatum, & deliberatum eiuſdem voluntatis, quanta eſt inter actum non liberum intellectus, & liberum voluntatis. Nam hæc poſterior prouenit ex intrinſeca natura talium potentiarum, & in genere cauſæ finalis, & quaſi formalis ex parte obiecti, eſt quædam dependentia eſſentialis inter C ipſos actus. Hæc autem non inuenitur in prioribus actibus eiuſdem voluntatis, ſed ibi neceſſitas oritur ex imperfecto modo, quo homo procedit in ſuis actibus ab imperfecto ad perfectum. Et fortaſſe hæc neceſſitas vel tota, vel maiori ex parte prouenit ex imperfectione præſentis ſtatus naturæ lapſæ, vt in capite ſequenti magis explicabo. Declaratur deniqne, quia de potentia abſoluta, ſeu per miraculum, vel extraordinarium auxilium non apparet repugnantia, vt ita proponatur immediatè à Deo fides, & iudiciũ credulitatis eius in intellectu, vt poſſit voluntas ſtatim moueri actu deliberato, ac perfecto ad volendum credere; quia neque motus indeliberatus tunc apparet neceſſarius aliqua ſufficien- D ti ratione, neque videtur habere locum, cum tam perfecta aduertentia intellectus, nec denique ſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia, vt vel non poſſit ita ſubitò illuminare perfectè intellectum, vel ſtatim etiam voluntatem ad deliberatè volendum adiuuare. Quia verò hic modus deliberandi, & iudicandi, multum ſuperat connaturalẽ modum operandi hominis, præſertim in natura lapſa, ideo in hoc ſtatu communi lege accéditur voluntas, & mouetur per actus indeliberatos, priuſquã perfectè cõſentiat.

(17. Aſſertio 3. Quæ ſatisfacit rationi dubitandi ſup. n. 1. *P. Vaſquez.* — Neceſſitas gratiæ excitantis in voluntate potiſſimũ prouenit ex imperfectione ſtatus naturæ lapſæ.)

At verò vt aliqua gratia excitans in intellectu non procedat ante primum motum deliberatum voluntatis, nec per miraculũ fieri poſſe videtur, quia, vt ſuppono, fieri nõ poteſt, vt voluntas in cognitum feratur. Scio P. Molinam in concordia abſolutè dixiſſe, de potentia abſoluta poſſe in nobis fieri per gratiam actus ſupernaturales, & perfectos ſine his E præuiis motibus excitantis gratiæ. Sed ille procedit in eo fundamento, quòd gratia excitans nunc ſolùm requiritur vt principium per ſe efficiens illorum actuum, & ideo conſequenter ait, Deum poſſe per ſe ſupplere illam efficientiam ſine principio creato. Nos autem non credimus eſſe illud munus gratiæ excitantis, ideóque nõ ſolùm credimus poſſe Deum illam efficientiam ſupplere, ſed etiam de facto ita facere, quoties voluntas, non ex habitu, ſed diſponendo ſe ad recipiendum habitum operatur. Et ideo neceſſitatem gratiæ excitantis ex proprio eius munere aliter ſumimus, vt declaratum eſt, & hanc neceſſitatem ex parte intellectus tantum eſſe inuenimus, vt per ſolam efficientiam Dei in voluntate

(18. P. Molinæ mens eluc[i]datur.)

ſuppleri

ſuppleri non poſſit, quia illa neceſſitas non fundatur tantùm in efficientia, ſed in cauſalitate aliquo modo formali, ſeu obiectiua. Ideoque rectè dixit Auguſt. de prædeſt. Sanct. cap. 2. neminem poſſe credere niſi priùs cogitet eſſe credendum, illa autem cogitatio eſt excitatio: de motibus autem voluntatis facilè illam ſententiam admittimus, vt iam dixi.

Auguſt.

19. Aſſertio 4. Excitãs gratia eſſe poteſt etiam in parte ſentiente.

Vltimò addendum eſt gratiam hanc excitantem non ſolùm eſſe poſſe in intellectu, & voluntate, ſed etiam in parte ſentiente, vel quantum ad phantaſiam, ſeu cogitatiuam, vel quantum ad appetitum: nam vtriuſque potentiæ diſpoſitio multum confert ad motionem ſuperiorum potentiarum, quia intellectus pendet ex phantaſia, & ideo phantaſmata conuenientium obiectorum, & bona coordinatio illorum, maximè conducit ad intellectus illuminationem. Similiter voluntas per quandam concomitantiam afficitur iuxta affectus appetitus, vt ſunt timor, complacentia, ſpes, & ſimiles, qui omnes maximè ſubſunt Spiritus ſancti motioni: nam altero modo poteſt illos excitare, quàm ſenſibilia obiecta ſufficiant, & ita pertinent hæc ad gratiam excitantem. quæ doctrina eſt conformis Auguſtino in citatis locis, præſertim de Spirit. & liter. & ad Simplicianum; ſolùm aduerto hos motus appetitus, vel phantaſiæ interdum redundare ex actibus deliberatis voluntatis, & intellectus, & tunc magis pertinere ad gratiam adiuuantem & ſubſequentem, quàm ad excitantem, quia iam ſunt à nobis aliquo modo liberè operantibus ſaltem per quandam dimanationem, ſeu concomitantiam; aliquando verò ſe habent hi motus antecedenter ad omnem conſenſum liberum, & tunc propriè pertinent ad gratiam excitantem, quamuis remotè, & imperfectè. Suntque valde vtiles, & moraliter neceſſarij ſpectata humanæ naturæ conditione; ſimpliciter verò non ſunt ita neceſſarij, ſicut intellectus, aut voluntatis excitationes, quia non afficiunt ipſaſmet potentias, à quibus ſupernaturales actus perfecti eliciuntur, neque proximè illas diſponunt, ac præparant, & alioqui poteſt Spiritus ſanctus immediatè operari intellectu, & voluntate per illas potentias inferiores excitando potius, quàm è conuerſo. Denique ad hoc genus reducuntur externæ occaſiones bonæ, & motiones externorum obiectorum, vt ſunt prædicatio Euangelij, iuxta illud 2. Petri 3. *veſtram excito in commonitione ſinceram mentem*, exempla Sanctorum, & ſimilia, quæ licèt ab Auguſtino diſputante contra Pelagium ſub lege, & doctrina, magis quàm ſub gratia ſoleant comprehendi, nihilominus, generatim loquendo, beneficia gratiæ ſunt, & ſub gratia generatum dicta continentur, vt in principio huius materiæ dixi. Et aliquo modo iuuant, quamuis per ſe non ſufficiant, iuuant autem vt inſtrumenta, quibus Deus vtitur ad homines interiùs excitandos, & ideo ad gratiam excitantem reuocantur, vt ex Auguſtini ſententia ſæpe in ſuperioribus dixi, præſertim in lib. de Spirit. & liter. c. 33. lib. 1. de peccator. merit. & remiſ. c. 22. & q. 2. ad Simplicianum.

Auguſt. *2. Petr. 3. 1.* *Auguſt.*

Capvt VIII.

Vtrùm gratia excitans ſit neceſſaria ſolùm ante fidem, & alios habitus infuſos, vel etiam poſt illos.

1. HÆc quæſtio neceſſaria viſa eſt, tum ad magis explicandum munus, & neceſſitatem gratiæ excitantis, tum etiam, quia eſt vnum ex punctis hoc tempore controuerſis occaſione eorum, quæ Molina in ſua concordia docuit. Supponimus autem ex dictis in capite præcedenti, abſolutè loquendo, neminem poſſe ad Deum conuerti, niſi præuia excitante gratia. Id enim apertis verbis definit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. can. 3. *Si quis dixerit ſine excitante, & adiuuante gratia*, &c. & Auguſtinus lib. octoginta trium quæſtionum, q. 68. dixit, neminem poſſe venire ad Deum, niſi admonitum, & vocatum, & lib. 2. de peccat. merit. cap. 18. ait, ideo ſcriptũ eſſe Deum operari velle in nobis, quia ſine ipſo excitante, & vocante nihil poſſumus. Quæ ſententiæ, & definitiones non poſſunt explicari regulariter, velut in plurimum, tum quia eſt contra vim Conciliorum, & Patrum, qui contra Pelagium abſolutam gratiæ neceſſitatem docere voluerunt; tum etiam, quia æqualem neceſſitatem ponunt in gratia excitante, & in adiuuante: non obſtante autem hac neceſſitate in explicatione, & applicatione illius ad diuerſos caſus opinionum diuerſitatem inuenio ad quos explicandos varios ſtatus hominis in ordine ad Dei excitationem, & vocationem diſtinguo.

Abſolutè loquendo nemo poteſt conuerti ad Deum niſi præuia gratia excitãte. *Trident. Arauſic.*

2. Status quæſtionis.

Primus eſt eorum, qui nunquam exteriùs, vel interiùs vocati ſunt, & de his nulla eſt in præſenti quæſtio: nam illi indigent maximè diuina excitatione, & hoc ad minimum docent Concilia: quomodo autem poſſint hi homines hanc vocationem obtinere libro ſequenti videbimus. Secundus ſtatus eſt hominis ſemel ad fidem ſufficienter vocati, qui vocationi reſtitit, & credere noluit, retinet tamen vocationis memoriam: nam ſi penitus fuiſſet illius oblitus, perinde repulſaretur, ac ſi nunquam illam habuiſſet. In tertio ſtatu ponimus hominem non ſolùm vocatum ad fidem, ſed etiam iam credentem, ac proinde habentem habitum fidei infuſum, vel etiam habitum ſpei, non quoad hoc vtriuſque eſt eadem ratio. Et in hoc ſtatu poteſt moueri quæſtio de neceſſitate excitationis, vel ad eliciendos actus fidei, & ſpei, vel ad eliciendum actum contritionis, & ſe diſponendum ad iuſtificationem. Quartus denique ſtatus eſſe poteſt hominis iam iuſtificati.

2. 1 Opinio Vegæ.

Prima ergo opinio eſſe poteſt, gratiam excitantem in ſolo primo actu eſſe ſimpliciter neceſſariã, in reliquis verò eſſe poſſe vtilem, nõ tamen neceſſariam, ſaltem ad conuerſionem. Ita ſentit Vega lib. 6. in Trident. c. 7. vt in vltimis verbis apertè declarat, dicens. *Neque nos ſolam adiuuantem gratiam poſſe ſufficere concedimus in aliis, quàm in fidelibus, vel in eis, qui iam aliquando beneficio gratiæ excitantis ad fidem, aut conuerſionem ſuam exſtimulati ſunt, nouo ſtimulo non indigent.* Et ideo cùm Concilium dicit, peccatores excitante, vel adiuuante Dei gratia conuerti c. 5. & vtramque eſſe neceſſariam can. 3. Vega exponit, ideo dictum eſſe, quia eſt communis, & trita via conuerſionis, & pœnitentiæ peccatorum, & in illis qui non eſſent vel fide iam illuminati, vel certè iam aliqua excitante gratia præuenire, vtraque gratia eſt neceſſaria. Omiſſis autem, quæ pertinent ad duos vltimos ſtatus, quæ aliis ſententiis communia ſunt, quoad ſecũdum ſtatum poteſt fundari hæc ſententia, quia ſi præceſſit aliqua excitatio, per illam ſatisfactum eſt neceſſitati gratiæ, ex hac parte, nam Concil. Trident. ſolum requirit præuiam vocationem, vel excitationem, quæ in dicto homine, de quo loquimur, iam præceſſit: monet autem illa excitatio iam præcedens virtute, & veluti ſemen cordi immiſſum; ergo illud ſufficit, vt per adiuuantem gratiam poſtea fructificari poſſit.

4. Opinio 2. bipartita. Secunda ſententia eſt, peccatorem fidelem habentem habitum fidei infuſæ mortuæ, non indigere noua gratia excitante ad ſubſequentia pietatis opera, ſigillatim ſumpta, per ſe loquendo, & excluſis extrinſecis difficultatibus ex tentationibus, vel aliunde ortis. Quæ ſententia duas habet partes, vna eſt de actibus elicitis ab habitu fidei, idémque erit de actu ſpei, ſi peccator infuſum habitum ſpei habeat. & hæc pars coincidit cum tertia ſententia ſtatim referenda, quæ loquitur de hominibus iuſtis. Altera pars eſt de actibus charitatis, aut pœnitentiæ, vel aliarum virtutum infuſarum, quarum habitus peccator non habet. Et quoad hanc partem inſinuat hanc ſententiam Roffenſ. art.36. contra Luther. quatenus dicit peccatorem non prorſus derelictum à Deo ſeipſum per fidem excitare ad contritionem, ſeu diſpoſitionem ad iuſtitiam ſine noua gratia. Et idem ſentiunt Ruardus, & Cumel infrà citandi clariùs, tenet hanc opinionem Vegaloco ſuprà citato. Videtur tamen requirere, vt aliqua excitatio ad pœnitentiam in peccatore præceſſerit, in virtute cuius poſſit poſtea moueri. Hæc autem limitatio habet eandem rationem & difficultatem, quam præcedens opinio, & ideo pro nunc omittenda eſt. Fundamentum itaque huius ſententiæ eſt, quia qui habet fidem, poteſt per illam operari ſine noua excitatione: per actum tamen fidei poteſt ſufficienter excitari ad pœnitentiam, vel aliam virtutem; ergo etiam ad opera aliarum virtutum non indiget noua gratia excitante, quam Deus in ipſo peccatore, ſine ipſo operetur, & confirmatur; quia iuſtus per fidem poteſt ſeipſum excitare ad amorem: ergo & peccator. Probatur conſequentia, quia licèt peccator non habeat actum charitatis, habet nihilominus paratum auxilium adiuuans ſufficiens ad amorem eliciendum; ergo quòd illa gratia adiuuans ſit per habitum, vel per aliud auxilium adiuuans Dei, nihil refert ad excitationem fidei, quia ſolus habitus licèt det facultatem intrinſecam operandi, purum immutat diſpoſitionem hominis, vt faciliùs, vel difficiliùs poſſit per fidem excitari. Eo vel maximè, quòd poteſt interdum peccator ſua fide efficaciùs vti ad ſe excitandum, quàm iuſtus. Denique hoc videtur ſignificare Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. c. 6. vbi poſt primam excitationem ad fidem, per hanc dicit moueri liberum arbitrium in Deum, & deinceps per vnum actum liberum alium excitari.

5. Opinio 3. Tertia ſententia eſt, iuſtum poſſe ſine excitante gratia ſpeciali elicere opera pietatis, ſeu actus earundem virtutum infuſarum. Ita tenet apertè Caietanus 1.2 q.109. art.9. vbi ita etiam exponit D. Thomam dicentem hominem habentem habitum gratiæ, indigere auxilio actuali, ad opera gratiæ, per ſe quidem, & in ordine ad ſingula opera ratione generali, videlicet, *quia nulla res creata poteſt in quemcunque actum prodire, niſi virtute motionis diuinæ*, vtique generalis concurſus: quem non excludit ibi Caietanus cùm dixit, *quòd homo ex ſola gratia poteſt ipſa gratia vti bona faciendo, & mala vitando nunc, & ad hoc*; ergo particula illa *ſola* excludit excitantem gratiam, nam actualis concurſus ad adiuuantem pertinet, vt infrà dicam. Eandem ſententiam tenet Soto lib.3. de natur.& grat. c.4. art.2. vbi tantùm ſub probabilitate dicit, iuſtum propter gratiam grata facientem non indigere alio ſpeciali auxilio Dei mouentis ad ſingula opera præceptorum, vel meritoria. In eadem ſententia eſt Ruardus art.7. § ex propoſitionibus, vbi generaliter de fidelibus loquitur, & affirmat poſſe actu credere ea, quæ ſunt fidei cum ſola cooperatione Dei vniuerſali in ordine gratiæ, & addit ſimiliter poſſe operari opera ſalutis; in quo videtur ad ſecundam ſententiam accedere, niſi intelligatur de proportione cum fideli iuſtificato; & ita etiam docuit hanc ſententiam Bellarm. lib.6. de grat. & liber. arbitr. c.15. propoſit. vltima. Tenet etiam Cumel. 1. 2. q.111. art.3. diſp.1. dub.3. Appendice §. *reſtat dicere*, vbi etiam loquitur de peccatore habente fidem reſpectu actuum fidei, tamen ſtatim conſequenter dicit idem de iuſto., & allegat Lunerum in tract. de grat. Chriſti, cap.11.&12. citari etiam poteſt Pauia lib.3. orthodoxar. explicat. quatenus ait iuſtum à fide excitari, ad bene operandum. Item Camerarius lib. 1. de liber. arbitr. cap. 10. quatenus dicit per habitum infuſum fidei mortuæ poſſe peccatorem aſſentiri veritati reuelatæ ſine nouo motu gratiæ excitantis. Eandem ſententiam tenet Molina in concord. diſp.8.

6. Fundari poteſt in Arauſicano. Fundari poteſt hæc ſententia primò in verbis Concilij Arauſicani, cap. 25. vbi ſic habet, *hoc etiam ſecundùm fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptiſmum gratia, omnes baptizati (Chriſto auxiliante & cooperante, quoad ſalutem pertinet, poſſint, & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere*; vbi videtur non requirere in iuſtis, niſi auxilium cooperantis gratiæ; & paulo inferiùs, hoc magis declarans ait, *Hoc etiam ſalubriter profitemur, & credimus, quòd in omni opere bono nos non incipimus, & poſtea per miſericordiam Dei adiuuamur, ſed ipſe nobis nullis præcedentibus meritis fidem, & amorem ſui priùs inſpirat, vt & Baptiſmi ſacramenta fideliter requiramus, & poſt Baptiſmum cum ipſius adiutorio, quæ ſibi ſunt placita, implere poſſimus.* vbi ante Baptiſmum, id eſt, ante iuſtificationem fidei, & boni operis initium per diuinam inſpirationem, poſt iuſtificationem verò, ſolum Dei auxilium requirit. Vnde etiam indicat opera pietatis, quæ poſt iuſtificationem fiunt, eatenus non incipere à nobis, quatenus ſine gratia fieri à nobis non poſſunt, quæ gratia per inſpirationem à nobis incepit. Ratione ſuadetur primò. Ratione probatur eadem ſententia, quia duo nomina, propter quæ poteſt gratia excitans requiri, per habitum infuſum ſufficienter implentur. Nam ſi gratia excitans ponitur, vt ſit principium phyſicum actus, vt Molina vult, multo magis hoc præſtat habitus; ſi verò gratia excitans eſt neceſſaria ad inclinandum animum, id etiam ſufficienter ſupplet habitus infuſus, qui eſt veluti fons aquæ viuæ ſalutis in vitam æternam, vt dixit idem Molina in Appendice ad concordiam, in reſponſione ad obiectionem tertiam §. *illud obiter.* vbi conſequenter dicit habitus quatenus arbitrium noſtrum alliciunt, & inclinant ad ſupernaturales actus eliciendos præuenientis gratiæ rationem habere. Idemque ſentit Bellarm. ſupra ſic argumentando. Si poteſt homo nondum iuſtificatus ex ſemine bonæ inſpirationis, producere bonum conuerſionis, quanto magis ex ſemine gratiæ gratiam facientis poterit fructum iuſtitiæ efficere. Secundò poteſt ſuaderi hæc opinio naturali ratione, quæ maximè videtur dictos auctores mouiſſe: nam potentia naturalis cum ſolo concurſu Dei poteſt ſuum actum elicere; ergo & potentia ſupernaturalis, qualis eſt habitus infuſus, poterit cum ſolo concurſu generali gratiæ ſuum actum elicere. Dices neceſſariam eſſe præuiam obiecti propoſitionem; ſed contrà, quia reſpectu fidei iam infuſæ hęc propoſitio ſufficienter fit

fit per media externa, & naturali modo, quoad apprehenſionem obiecti: fides autem poteſt reliquis virtutibus obiecta proponere.

7. Opinio 4. *Vaſq.*

Quarta opinio eſſe poteſt ad omnem actum ſupernaturalem etiam in iuſtis neceſſariam eſſe excitationem præuiam, quam aliqui moderni videntur defendere, præſertim Vazquez diſp. 185. cap. 6. vſque ad 9. & diſp. 193. cap. 1. & 2. nititur in illo principio, quòd non ſit opus bonum ſine cogitatione congrua proportionata, quæ cognitio ſemper habet rationem gratiæ excitantis, ideóque non ſolùm de actibus ſupernaturalibus, ſed etiam de naturalibus idem ſentit: nos autem de ſolis operibus pietatis loquimur, nam de cæteris in lib. 2. ſatis dictum eſt. Quid ego de his ſententiis ſentiam, diſcurrendo per dictos tres ſtatus hominis breuiter explicabo.

Aſſertio prima circa primum punctum difficultatis.

8. In eo qui nunquam credidit præter primam excitationẽ neceſſaria eſt inſpiratio.

Dico ergo primò, in eo, qui nunquam credidit, præcedens excitatio, vel vocatio, non ſufficit vt credere incipiat, ſed noua inſpiratio neceſſaria eſt. Probatur, quia Concilia ad conuerſionem ad fidem, quando primò fit, ſeu (quod idem eſt) ad primam voluntatem credendi requirunt inſpirationem, quæ det homini poteſtatem ad talem conuerſionem, ſeu voluntatem habendam, & ſit aliquo modo principium eius. Inſpiratio autem præterita, cùm iam non ſit, non poteſt dare in præſenti poteſtatem, nec adiuuare ad conuerſionem, quæ nunc fit, vt per ſe eſt euidens, ſiue talis excitatio ſit principium morale, ſiue phyſicum illius actus, qui in præſenti fit. Quòd ſi dicatur excitatio præterita in præſenti eſſe aliquo modo, interrogo, an ſit actu, vel virtute: ſi primum dicatur, neceſſarium eſt, vt ſit eadem quæ priùs incepit, & vſque nunc durat, & tunc erimus extra caſum diſputationis, quia tunc conuerſio non ſit ſine præuia inſpiratione actuali, quia licèt prius tempore inceperit, quod ferè ſemper contingit, adhuc durat: vel ſi prior abiit, & nunc altera exiſtit, illud ipſum eſt, quod in aſſertione intendimus, nam hæc ſecunda excitatio non poteſt eſſe à nobis, ſed eſſe debet ab eodem auctore à quo fuit prima, alioqui non eſſet per infuſionem, vel inſpirationem Spiritus ſancti, vt Concilia loquuntur.

9. Prior excitatio non manet in virtute.

Si verò altera pars eligatur, nimirum, priorem excitatem manere in virtute, vel quaſi in ſemine, quod videtur Vega intendere, contra hoc argumentor in hunc modum. Quia virtus illa non eſt niſi aliquid per modum actus primi, imò non poteſt eſſe aliud niſi ſpecies aliqua præcedentis excitationis, quæ in memoria maneat; quid enim aliud cogitari, aut ſignificari poteſt? Vnde ſi homo eſſet omnino oblitus præcedentis excitationis, ita vt nullo modo poſſet illius recordari, non magis poteſt præterita excitatio ad præſentem conuerſionem deſeruire, quàm ſi nunquam fuiſſet; ergo poteſt dici manere in virtute, quia in memoria manet. Illa autem memoria vt eſt tantùm in habitu, non excitat mentem formaliter, nam in homine dormiente eſſe poteſt; ergo per ſe, ſeu formaliter, & immediatè non iuuat ad conuerſionem per modum gratiæ excitantis; ergo, vt iuuet, oportet, vt illa ſpecies, quæ ex præterita excitatione in memoria manſit, ad operandum excitetur: hoc autem non fit ſufficienter ſine noua inſpiratione ab Spiritu ſancto immiſſa,

A ergo ſemper hæc eſt neceſſaria, non obſtante præcedenti excitatione. Totus diſcurſus eſt euidens, quoad omnes partes, ſolúmque antecedens vltimæ conſequentiæ declaratione, & oſtenſione indiget.

Probatur autem in hunc modum, quia in primis ſicut intellectus nudus non excitatur primò ad operandum ab ipſomet intellectu, vel à voluntate, ita etiam licèt includat intellectum iam conſtitutum in actu primo per ſpeciem, non poteſt à ſe, vel à voluntate primò, vel directè applicari ad actualem conſiderationem, ſed oportet, vt ab aliqua cauſa extrinſeca, vel obiecto excitetur, vt eſt in Philoſophia notum, quia neque memoria eſt potentia libera, quæ ſe applicet ad opus, neque voluntas poteſt fieri in aliquid in memoria retentum, niſi eius conſideratio præexiſtat; ergo etiam in præſenti memoria præteritæ excitationis, non poteſt per ſeipſam, vel per voluntatem primum excitari; oportet ergo vt ab aliqua cauſa extrinſeca, vel obiecto excitetur; ergo ab Spiritu ſancto excitari debet. Probatur hæc vltima conſequentia, quia in hac excitatione duo poſſunt conſiderari. Primum eſt externum obiectum, quod occurrit ſenſibus. Aliud eſt id quod interiùs fit per conſiderationem actualem præteritæ excitationis, vel obiecti eius. Vtrumque autem horum, ſi ad ſalutem conferat, eſt à gratia Spiritus ſancti exteriùs, vel interiùs excitante. De priori patet, quia licèt illa exterior excitatio fieri poſſet per naturalem efficientiam obiectorum ſenſibilium, tamen quòd occaſio talis excitationis occurrat, & quòd cauſæ ad illam ſufficientes conueniant, non fit abſque nutu, & ſingulari prouidentia Dei ordinata ad ſpiritualem ſalutem eius, qui ſic excitetur, & ideo illamet externa excitatio inter beneficia gratiæ interiora computatur, iuxta doctrinam Auguſtini in multis locis ſuprà allegatis, præſertim lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 8. & de bono perſeueran. cap. 14. & dicto cap. 33. de ſpirit. & liter. & d. q. 2. ad Simplician. & homil. 23. & 50. de quo etiam in lib. 2. & 3. multa dicta ſunt, & in ſequentibus ſæpe inculcabitur.

10. Species relicta in memoria non excitatur ſufficienter ſine noua inſpiratione.

In hac vltima excitatione duo conſiderãda. 1. Externum obiectum.

Auguſt.

Quod verò attinet ab alteram partem de interiori excitatione, probatur, quia ſi memoria interiùs excitata ab illo obiecto ſolum prodeat in quamdam recordationem, vel conſiderationem merè naturalem excitationis præteritæ, vel obiectorum eius, illa non ſufficiet ad excitandum hominem ad ſupernaturalem conuerſionem ad fidem, vel pœnitentiam; ergo neceſſe eſt, vt peculiaris actio Spiritus ſancti ibi intercedat, & vtatur illo medio exteriori, & ſpecie interiori tanquam inſtrumento, ad illuminandum intellectum hominis, & commouendam voluntatem eius altiori modo, quàm ex vi naturæ fieri poſſit per illa media. Vtrumque declaratur, quia in prima excitatione ad fidem, vt ſit verum auxilium gratiæ ſufficiens, non ſatis eſt prædicatio exterior ſufficientiſſimè propoſita, cum tota naturali ſuaſione, quæ ex vi exterioris prædicationis interiùs fieri poteſt naturaliter, ſed neceſſarium eſt, vt Spiritus ſancti actio ad vtendum altiori modo illis inſtrumentis, internè, & occultè interueniat, alioquin illa non eſſet ſufficiens excitatio, & vocatio, vt in lib. ſequenti oſtendendum eſt, & tradit Auguſtinus toto libro de gratia Chriſti, & prædeſt. Sanctor. cap. 8. & Proſper contra collator. c. 28. & Gregor. lib. 11. Moral. c. 5. ergo à fortiori ſola naturalis memoria, vel

11. Alterum eſt excitatio interior per ſpeciem internam.

Declaratur amplius.

Aug. Proſp. Greg.

vel conſideratio prioris excitationis cauſata ab obiecto exteriori, multo minus poteſt habere vim ſufficientis excitationis, ſine altera doctrina, & motione interna Spiritus ſancti; patet conſequentia, quia ſpecies relicta in memoria ex præterita excitatione fuit merè naturalis, & acquiſita, & non poteſt maiorem habere efficaciam, quàm ſpecies impreſſæ in ipſa actuali excitatione, ſeu externa fidei propoſitione; ergo quamuis prior excitatio præceſſerit in homine infideli, noua excitatio neceſſaria eſt, vt conuertatur. Solúmque poteſt aſſignari differentia inter hominem prius excitatum, & alium nunquam vocatum, quod ille prior ſi facile recordari poſſit illorum, quæ antea viderat, vel audierat, faciliùs poterit nunc inſtrui, vel excitari, quia præterita in memoriam reuocata aliquid iuuare poſſunt, ad eum modum, quo melius ingenium poteſt aliquo modo deſeruire ad facilius apprehendendam fidem ſi proponatur: ſemper tamen interior excitatio noua neceſſaria eſt, & confirmatur, quia in iſto homine, de quo loquimur, voluntas numquam fuit inducta ad conſentiendum per voluntatem credendi; ergo nunc indiget excitatione in ipſamet recepta, quæ eleuetur ad illam voluntatem eliciendam, nam ſi quæ foras excitatio præceſſit, illa iam non eſt, nec aliquid in voluntate reliquit, ſed ad ſummum aliquam ſui memoriam in intellectu, ſicut manſit in diſcipulis, qui dicebant. *Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, cùm loqueretur in via?* Hæc autem memoria non ſufficit pro voluntate, nam oportet, vt in ſe afficiatur, & paulatim ſubleuetur, vt ſuprà explicaui. Ergo noua excitatio in voluntate neceſſaria eſt. Vnde quia voluntas non excitatur niſi præuio intellectu, vt illa excitatio voluntatis ſit ſufficiens, oportet, vt ex proportionata cogitatione intellectus præcedat; ergo in ipſo intellectu etiam præcedere debet noua excitatio, etiamſi ad illam poſſit præcedens aliquid iuuare, modo iam dicto.

Confirmatur.

Luc.24.32.

Aſſertio ſecunda circa ſecundum punctum difficultatis.

12. Secundò dicendum eſt peccatorem, etiamſi habeat fidei habitum, indigere aliqua gratia excitante vt ad iuſtificationem diſponi, & in Deum conuerti poſſit, hæc aſſertio communior eſt, tenet illam Bellarminus dicto c.15. ad 3. contra 4. concluſ. & Valent. diſp.8. q.3. punct. 3. §.1. propoſit. 8. Driedo de capt. & redempt. gener. humani tractatu 5.c.2.p.2.in ſolutione tertiæ quæſtionis, & Vega in hoc conſenſit, quodque loquitur de conuerſione ad fidem, vel pœnitentiam, & idem ſentiunt communiter alij moderni, & habet magnum fundamentum in Concil. Trident. ſeſſ.6. c.14. vbi loquitur de fidelibus, lapſis, dicit rurſus iuſtificari poſſe *cum excitante Deo*, &c. vbi apertè indicat etiam illius iuſtificationis initium à noua excitante gratia ſumendum eſſe. Idem ſumi poteſt ex ead. ſeſſ. can. 3. vbi definit neminem poſſe credere, ſperare, amare, vel pœnitere ſicut oportet, ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione: quæ definitio non ſolùm in totam collationem illorum actuum, ſed etiam in ſingulos actus cadit; ergo licèt quis iam credat etiam ad pœnitentiam agendam, ſicut oportet, indiget Spiritus ſancti inſpiratione, quæ eſt gratia excitans. Idem ſumi poteſt ex eodem Concilio ſeſſ. 14.c.4. vbi non ſolùm de contritione perfecta, ſed etiam de imperfecta, quæ attritio dicitur, docet donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non quidem adhuc inhabitantis, ſed tantùm mouentis; ergo multo magis ad perfectam contritionem neceſſarius eſt Spiritus ſancti impulſus, qui eſt gratia excitans. Denique plura teſtimonia, quæ ad ſequentem aſſertionem confirmandam afferemus, hanc à fortiori conueniunt.

Peccator fidelis vt conuerti poſſit eget gratia excitante. *Bellarm n. Valentia. Driedo. Vega.* Fundatur in Trident.

13. Ratione probatur aſſertio, quia vel gratia excitans requiritur tanquam principium phyſicum illius actus deliberati ad quem excitat, vel propter peculiare munus excitandi potentiam: vtroque autem titulo eſt neceſſaria peculiaris excitatio ad contritionem in peccatore credente, etiamſi fidei habitum habeat; ergo. Probatur minor quoad priorem partem, quia etiam illa peccator caret habitibus infuſis charitatis, & pœnitentiæ, ac proinde caret connaturali principio intrinſeco talium actuum; ergo ex hoc capite etiam indiget gratia excitante, ſi munus illius eſt huius principij rationem ſubire, & vicem habitus ſupplere: neque enim habitus fidei, vel actus eius poteſt eſſe principium formale, quo voluntas elicit contritionem, vt per ſe notum eſt. Quoad alteram verò partem probatur minor, quia licèt peccator habeat habitum fidei, ille ſolus non poteſt ſupplere munus vitalis excitationis voluntatis. Primò, quia non afficit illam neque formaliter inclinat; ergo vt illam excitet, oportet, vt noua formalis motio fiat in voluntate; ergo hæc erit noua inſpiratio, quamuis ex actu fidei reſultare poſſit, quod non negamus: dicimus autem neceſſarium eſſe vt præcedat, & præparet voluntatem ante perfectam conuerſionem, deinde vt intellectus per fidem voluntatem excitet, neceſſe eſt prius ipſe excitari, nam ſolus fidei habitus ad hoc non ſufficit, quia ſi homo ſit tantùm in actu primo, & quaſi dormiens in vſu talis habitus, non poteſt incipere illo vti, niſi diuinitus excitetur, propter rationem in præcedenti aſſertione factam, qui eodem modo hìc locum habet, quia habitus non magis excitat potentiam, quàm ſpecies præcedentis excitationis in memoria relicta, quia habitus ſolùm deſeruit ad conſtituendam potentiam in primo actu, & ad cooperandum illi per modum gratiæ adiuuantis, quando elicit actum, non verò ad excitandum formaliter, & vitaliter potentiam, tota enim inchoatio habitus eſt dormientis, vt ſic dicam, non vigilantis, qualis in motibus gratiæ requiritur, & ideo nunquam poteſt excitatio ab ipſo habitu initium ſumere, ſicut potentia ipſa naturalis intellectus, vel memoriæ eſt naturaliter propenſa ad ſuum actum, tamen non poteſt illum inchoare, niſi aliunde excitetur, vel applicetur. Idem ergo eſt cum propoſitione de ipſo actu fidei, ſeu de homine illum habente.

Ratione ſtabilitur. 1. Pars minoris. 2. Pars minoris. Tota inclinatio habitus dormientis potius eſt quàm vigilantis; idcirco non ſufficit in motibus gratiæ.

14. Obiici verò poteſt, quia in eo, qui iam credit, excitatio ipſius fidei ſine noua excitatione voluntatis ad credendum fieri poteſt per ſolam nouam apprehenſionem, & memoriam obiecti fidei, quia poteſt naturaliter fieri occurrente obiecto externo ſufficiente ad excitandas ſpecies, & memoriam myſteriorum fidei; ergo hæc ſola excitatio quaſi externa ſufficit, vt homo poſtea per actum fidei poſſit ſeipſum excitare cum ſola gratia adiuuante ad contritionem habendam. Et confirmatur, nam licèt homo indigeat tunc aliqua inſpiratione, ſi illam facit, vel impetrat ex vi fidei, iam

Obiectio. Confirmatio.

iam illa non erit gratia excitans, quam Deus in nobis ſine nobis operatur.

15. Reſponſ. Aſſenſus fidei conſiderari poteſt ſpeculatiuè.

Reſpondeo ad priorem partem, aſſenſum fidei dupliciter poſſe conſiderari. Primò quaſi ſpeculatiuè tantùm, vt eſt aſſenſus cuiuſdam veritatis. Secundò practicè, vt ſuadet voluntati conuerſionem, eſt enim fides eminenter practica,& ſpeculatiua, vt ſuppono. Priori modo probabile eſt peccatorem aſſuetum ad credendum, poſſe cum externa propoſitione obiectorum fidei excitari ſufficienter ad exercendum actum fidei,quia obiectum illud ſtatim offertur, vt credibile, & intellectus iam eſt ſufficienter conſtitutus in actu primo ad eliciendum ſecundum cum communi concurſu,ſeu auxilio gratiæ cooperantis, præſertim, quia, vt ſuprà lib. 2. dixi, probabile eſt ad illud exercitium fidei non ſemper eſſe neceſſariam voluntatem ſupernaturalem, ſine qua ille actus fidei non eſt practicè, & moraliter (vt ſic dicam) ſupernaturalis, ſed ſpeculatiuè tantùm,& intellectualiter,ad quod ſufficit intellectuale lumen infuſum habens communem concurſum gratiæ paratum, & obiectum ſufficienter propoſitum, & applicatum ad operandum per quamcumque voluntatem, de quo in tertio puncto plura dicam. At verò practicè non poteſt actus fidei, præſertim mortuæ, ſufficienter applicari ad excitandam voluntatem ad veram conuerſionem, ad pœnitentiam agendam,niſi diuina gratia excitans circa vſum eiuſdem fidei intercedat. Tum applicando fidem ad iudicium practicum, & illuminando intellectum, ad conſideranda motiua ſupernaturalia apta ad commouendam voluntatem, tum ex parte voluntatis,quæ per ſe impotens eſt ad talem conuerſionem, & per peccatum priuata eſt ſpiritualibus donis, & per conuerſionem ad creaturas eſt debilior facta Et ideo licèt verum ſit actum fidei mortuæ aliquid poſſe iuuare, eo quòd etiam actus ille ſit ex gratia, nihilominus etiam diuina inſpiratio neceſſaria eſt.

& practicè.

16. Ad confirmat. ſuprà n. 14. Non eſt cõtra rationem gratiæ excitantis vt ſit quod ſub aliquod meritum cadat.

Ad alteram partem reſpondeo in primis non eſſe contra rationem gratiæ excitantis, quod poſſit cadere ſub aliquod meritum, quando non eſt prima gratia excitans, ſed aliam ſupponit. Cùm enim gratia excitans dicitur fieri in nobis ſine nobis, ſolùm excluditur noſtra cooperatio libera in ipſomet actu gratiæ excitantis, iuxta ſuperiùs dicta,non tamen excluditur omnis prior cauſa moralis ex parte hominis cum priori gratia operantis, & alteram excitationem impetrantis, tanquam gratiam pro gratia. Hoc enim non eſt contra communem rationem gratiæ, imò pertinet ad eius virtutem, & perfectionem, vt in libro ſequenti cap. 12 latiùs dicam. Neque etiam eſt contra peculiarem rationem gratiæ excitantis, quia licèt præcedat aliqua hominis conſideratio, vel meritum, vel impetratio: nihilominus id quod datur, poteſt eſſe ſola gratia præueniens, & Spiritus ſancti impulſus, qui nec ad libertatem hominis proximè pendeat, neque per ſe primo in eius poteſtate exiſtat. Sic ergo in præſenti fieri poteſt, vt inſpiratio proximè voluntatem excitans, & adiuuans ad pœnitentiam, licèt in ſe vera gratia ſit, non detur niſi conſideranti,vel appetenti ex fide. Tunc autem neceſſarium erit, vt præcedat inſpiratio, quæ fidem ipſam excitet, & applicet practicè ad ſic petendum, quæ tunc erit prima in illo ordine, ac proinde omnino gratuita,& cum illa ſaltem mediatè detur propter pœnitentiam, etiam ratione illius verum erit peccatorem fidelem non conuerti ad pœnitentiam ſine excitatione gratia gratuita,omnino,ac præueniente.

A

Aſſertio tertia circa tertium punctum difficultatis.

17. Iuſtus ad opera pietatis eget gratia excitante ad duos præſertim effectus. 1. Eſt ad diu perſeuerandum. *Trident.* 2. Ad vincẽdam grauem tentationem.

Tertiò dicendum eſt hominem iuſtificatum indigere, etiam in ſuis operibus pietatis gratia excitante; hæc aſſertio quoad aliquid videtur certa; quoad aliquid verò ſolùm probabilior, iuxta varios effectus, ad quos talis gratia in homine iuſto deſiderari poteſt. Vnus eſt perſeuerantia in gratia vſque ad mortem,vel longo tempore; ad hanc enim non ſufficiunt habitus, niſi diuina protectio intercedat, vt ſumitur ex Concil.Trident. ſeſſ.6. cap. 11. & 13. & ſuprà in libro 2. probatum eſt,& infrà tractando B de bono perſeuerantiæ latiùs dicetur. Alius effectus eſt particularis victoria alicuius grauis tentationis, vel (quod idem eſt) certa, ac definita obſeruatio præcepti, vbi magna difficultas occurrit, tunc enim eſt peculiare Dei auxilium, iuxta ſuprà dicta in lib. 1. & 2. doctrina enim ibi data communis eſt hominibus lapſis, tam iuſtis, quàm peccatoribus: nam teſtimonia ibi adducta indifferenter de his hominibus loquuntur.

18. Rationes verò æquè de vtriſque procedunt, quia ſoli habitus infuſi parum ad difficultates ſuperandas conferunt, niſi homo, qui illos habet, diuinitus adiuuetur, quod adiutorium ab excitante gratia præcipuè incipere debet, quia, vt dixit Bernardus lib. de Grat. & libr. arbitr. *conatus liberi arbitrij, & C caſſi ſunt, ſi non adiuuentur, & nulli, ſi non excitentur.*

Bernard.

19. Notandum primò. Ad opera pietatis protectio Dei multùm iuuat.

Circa hos verò effectus obſeruare oportet, non ſolùm internam gratiam excitantem, ſed etiam externam excitationem, vel protectionem poſſe ad illos multum iuuare, ideóque magna ex parte poſſet hanc excitationem per prouidentiam gratiæ ſuppleri, vel minui neceſſitas gratiæ excitantis ad huiuſmodi effectus. Nam ſi Deus ſua ſpeciali prouidentia efficiat, vt iuſto pauciores occaſiones peccandi occurrant, paucioribus etiam internis excitationibus indigebit ad perſeuerandum: & ſimili modo, ſi Deus efficiat, vt tentatio, vel ſuaſio ad malum non D ſit vehemens, nec diuturna,fieri poteſt,vt poſſit vinci tentatio cum communi adiuuante gratia,ſine alia ſpeciali excitatione;& ideo Auguſtinus ſæpe multũ cõmendat hanc diuinam protectionem perſeruandi, & inter auxilia gratiæ illam ponit, eíque effectum hominẽ ab aliquibus peccatis tribuit,vt videre licet in Soliloquiis cap. 15. & 16. quæ vel ſunt Auguſtini, vel ex ſententiis eius deſumpta,& ita ferè eadem verba habentur in lib. 50. Homiliar. in 23. cap. 6. vbi ſic ait. *Hoc dicit tibi Deus tuus, Regebam te mihi, vt adulterium non committeres, ſuaſor defuit, vt ſuaſor deeſſet, ego feci, locus, & tempus defuit vt hæc deeſſent, ego feci, adfuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus, vt conſentires, ego terrui.* vel vt in Soliloquiis habetur, *Sed vt non conſentirem, tu me tenuiſti*; ſed in E idem redit, nam terrendo hominem, Deus tenet illum, ne conſentiat, & vtroque modo gratia excitans indicatur.

Auguſt.

20. Notandum ſecundò. Gratia excitãs in facultatibus ſenſitiuis quid poſſit circa effectus duos recenſitos n. 17.

Simili modo obſeruari poteſt circa duos dictos effectus interdum poſſe fieri per gratiam excitantem appetitum ſentientem, vel moderantem affectum eius, aut phantaſiam illum commouentem: nam, vt dixi in fine capitis præcedentis, gratia excitans interior, etiam in internis potentiis ſenſitiuis ſæpe operatur. Vnde cùm ab his ſæpiſſimè pendeat, vel tentationis grauitas, vel propenſio ad peccandum, fieri optimè poteſt, vt per internam excitationem in portione inferiori factam, eo ipſo confortetur voluntas ad non conſentiendum, non tam per poſitiuam

tiuam virtutem, quam in ſe recipiat, quàm per ablationem difficultatis, ex motu appetitus prouenientis. Quamquam verum ſit motionem gratiæ factam in appetitu ſenſitiuo non poſſe non redundare in voluntatem, ſaltem per ſympathiam naturalem. Dicimus fieri poſſe, vt non ſit neceſſaria ſpecialis excitatio in voluntate, quàm ſit illa, quæ per appetitum inſurgere poteſt. Et interdum fieri poteſt, vt ſufficiat ſola moderatio concupiſcentiæ ſenſitiuæ, vel apprehenſionis phantaſiæ, licèt nulla poſitiua motio in voluntate redundet, ſed ſola ablatio difficultatis in obiecto, vt dictum eſt. Hæc autem locum habent vbi ablata difficultate, poteſt præceptum impleri, vel peccatum vitari per actum naturalem: nam ſi ſupernaturalis neceſſarius ſit, ad punctum ſequens pertinebit.

Motio gratiæ facta in appetitu ſenſitiuo redundat neceſſariò in voluntatem.

21. Tertius effectus gratiæ in iuſtis conſiderari poteſt in ordinario modo operandi actus fructuoſos, ſeu meritorios iuſtitiæ. In quo in primis certum eſt frequentem Dei inſpirationem, & excitationem vtiliſſimam eſſe iuſtis ad hæc opera præſtanda, & ad proficiendum per illa in via virtutis, & ſanitatis, ipſo ferè experimento conſtat, & ideo fideles frequenter à Deo petunt huiuſmodi inſpirationes, & quo ſanctiores, eo anxiùs illas deſiderant: ideo in Scriptura ſacra, præſertim in Pſalmis huiuſmodi petitiones frequentes ſunt. Ex quo etiam intelligimus hoc genus gratiæ eſſe moraliter neceſſarium ad frequenter, & cum ſpirituali fructu hæc opera præſtanda.

3. Effectus gratiæ excitantis in ordine ad actus meritorios.

Ampliatur & probatur vlteriùs aſſertio tertia.

22. Difficultas verò eſt, an ad ſingula opera pietatis ſit excitans gratia neceſſaria in nobis iuſtificatis? Et in hoc ſenſu negant huius gratiæ neceſſitatem auctores tertiæ opinionis, & paucos inuenio contradicentes. Valentia tamen ſuprà propoſit. 3. videtur oppoſitum ſentire, quamuis non dicat expreſsè hanc gratiam eſſe neceſſariam, ſed habere locum in his actibus iuſtorum. Clariùs hoc ſentit Vaſquez, & conſequenter loquendo cogitur id affirmare, nam ipſe docet hominem per vires liberi arbitrij non poſſe efficere bonum actum moralem ordinis naturæ ſine excitante gratia, quam vocat cogitationem congruam, & gratiam ordinis naturalis; ergo conſequenti ratione in homine iuſto erit neceſſaria cogitatio congrua ad ſingula opera ſupernaturalia, ſeu pietatis, quæ erit gratia ordinis ſupernaturalis. Ex hoc tamen diſcurſu ſolùm concluditur illam cogitationem congruam eſſe neceſſariam, vt actus fiat, non tamen vt fieri poſſit, quia cogitatio congrua eo modo, quo eſt gratia, pertinet ſemper ad gratiam efficacem, ſine qua datur poteſtas operandi. Hîc autem generatim loquimur de neceſſitate huius gratiæ, vt poſſit iuſtus operari, ſiue ſit efficax, ſiue ſufficiens tantùm. Item, tota ratio gratiæ iuxta illam ſententiam ponitur in congruitate cogitationis, non in cogitatione ipſa, ſeu ſubſtantia eius, (vt ſic dicam:) nos autem à congruitate abſtrahimus, & de excitatione inquirimus, ſiue ſit congrua, ſiue non.

Vaſquez.

Ad ſingula opera pietatis in iuſtificatis excitãs gratia prout abſtrahat ab efficaci & inefficaci, eſt neceſſaria.

23. Aliter igitur argumentor Auguſtini ferè diſcurſu in lib. de prædeſtinat. Sanct. cap... & ſequentibus, & lib. de grat. & liber. arbit. cap. 7. quia ad piè operandum neceſſariò procedere debet pia cogitatio etiam in homine iuſtificato: ſed pia cogitatio non poteſt incipere in nobis à nobis, etiam poſt iuſtificationem; ergo debet incipere ab Spiritu ſancto, & conſequenter ad gratiam excitantem pertinet; ergo ſaltem hoc titulo indiget iuſtus gratia excitante ad ſingula opera pietatis. Maior euidens eſt, quia ope-

Probatur ratione deſumpta ex Auguſt.

A ratio pia includit pium actum voluntatis: voluntas autem moueri non poteſt ſine proportionata cogitatione intellectus, & ideo pia voluntas neceſſariò ſupponit piam cogitationem. Minor autem probatur ex Paulo ad Philippenſ. 2. dicente, *Deus eſt, qui operatur in nobis & velle, & perficere.* quod ideo dictum eſt, quia ſine illo excitante non poſſumus habere voluntatem bonam, vt dixit Auguſtinus lib. 2. de peccator merit. cap. 18. Item ex eodem Paulo 2. Corinth. 3. dicente, *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* vbi in primis Paulus non de ſolis peccatoribus, ſed maximè de iuſtis loquitur; imò etiam de ſeipſo, cùm dicat. *Non ſumus ſufficientes*, & infrà
B ſubiungat. *Qui & idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti.* Nec etiam loquitur de cogitatione congrua, ſed abſolutè de cogitatione pia, & ſufficienti: nam ſimpliciter dicit, *non ſumus ſufficientes aliquid cogitare*, & poſtea ſubdit, *ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Loqui autem ibi Paulum de cogitatione pia, id eſt, quæ ad bonam etiam voluntatem ſufficiat, ſuprà lib. 2. latè à nobis oſtenſum eſt; ergo etiam iuſti vt bene operari poſſint, neceſſe habent, vt initium ſanctæ cogitationis à Deo recipiant. Sancta cogitatio eſt gratia excitans, quando eſt prima, nam à Deo mittitur, & non à nobis procedit; ergo hæc excitatio etiam iuſtis neceſſaria eſt ad ſingula opera pietatis.

Philip. 2. 13.
Auguſt.
2. Cor. 3. 5.

C Secundò probari poteſt hæc ſententia ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 16. vbi de iuſtificatis hominibus loquens inquit: *Cùm Chriſtus Ieſus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites in ipſos iuſtificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus bona ipſorum opera ſemper antecedit, & comitatur, & ſubſequitur*, &c. gratia autem quæ antecedit opera, non videtur eſſe niſi gratia excitans, ideo dici poſſe per gratiam antecedentem intellexiſſe ſibi Concilium ipſos habitus virtutum infuſarum. Veriſimilius tamen loqui videtur de actuali motione gratiæ, nam loquitur de iuſtificatis, in quibus iam ſupponit iuſtitiam eis donatam, per quam Chriſto tanquam viti ſicut viui palmites vniti ſunt, & in eos ſic iu-
D ſtificatos dicit influere virtutem. loquitur ergo de influxu actuali. quod etiam optimè intelligitur perſiſtendo in metaphora, nam viris non dicitur influere virtutem in palmites, quia ſubſtantiam (vt ſic dicam,) vel potentias illis tribuit, ſed quia ſuccum, vel alimentum, vel aliquod ſimile quo nutriantur, & augeantur, & fructum ferant, in illos influit; ergo in eodem ſenſu dicit Concil influere Chriſtum in iuſtificatos virtutem antecedentem, comitantem, & ſubſequentem ad bene, ac meritoriè operandum.

24. Probatur 2. ex Trident.

Præterea eſt optimum teſtimonium Cæleſtini Papæ in Epiſtol. ad Epiſcopos Galliæ cap. 8. dicentis, *Omnia ſtudia, & omnia opera, ac merita Sanctorum ad Dei gloriam, laudemque referenda ſunt, quia nemo*
E *aliunde ei placet, niſi ex eo, quòd ipſe donauerit.* Ne verò quis ſufficienter dicat donare per habitualem, & adiuuantem gratiam, vlteriùs pergat, & conſideret teſtimoniũ Zoſimi Papæ, quo Cæleſtinus ſuam ſententiam confirmat. *Nos autem inſtinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem ſuum referenda ſunt, vnde naſcuntur,) ad fratrum, & Epiſcoporum noſtrorum conſcientiam vniuerſa retulimus.* quæ verba Africani Patres, vt ibidem refertur, ita expendunt. *Quid tam libero feciſti arbitrio, quàm quod vniuerſa in noſtræ humilitatis conſcientiam retuliſti, & tamen inſtinctu Dei factum eſſe fideliter, ſapienterque vidiſti, veraciter, fidenterque dixiſti? ideo vtique quia præparatur voluntas à Domino, & vt boni aliquid agant paternis inſpirationibus ſuorum ipſe tangit corda fidelium.*

25. Probatur 3. auctoritate Patrum.
Cæleſtinus Papa.
Zoſimus Papa.
Africani Patres.

lium. Quo vnico teſtimonio videtur hæc ſententia confirmari auctoritate duorum Pontificum, & vnius Concilij Africani, quibus accedit etiam Proſper, qui lib. contra Collator. cap. 10. hoc etiã teſtimonio vtitur contra Caſſianum, & alios. Eſt autem in illis verbis ponderandum, ſermonem eſſe de fidelibus, & per hoc in primis improbari primam, & ſecundam ſententiam, & duas primas aſſertiones noſtras confirmari. Deinde etiam, quia indefinitè dicit, *ſuorum corda fidelium*, iuſtos etiam comprehendit, imò illos maximè, qui illi maximè ſunt fideles, & quos Deus vt ſuos præcipuè gubernat. Quod etiam apertè colligitur ex teſtimonio Pauli, quod idem Concilium ſtatim adduxit; quotquot enim ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei. Deinde ponderandum eſt illud, *vt aliquid boni agant, paternis inſpirationibus ſuorum tangit corda fidelium.* Nam in hoc caſu ſupponunt Africani Patres, ſine huiuſmodi inſpiratione nihil boni poſſe agere etiam fideles, & filios Dei, ac proinde ad ſingula opera pietatis indigere iuſtos diuina gratia excitante. Vnde de hoc eodem auxilio loquuntur cum ſubiiciunt, *Vt noſtrum ſentiamus deeſſe arbitrium, & in bonis quibuſque, ac voluntatis humanæ ſingulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium.* *Proſper.*

26. *Alia Patrum teſtimonia.* Atque in hunc modum poſſunt ad comprobandam hanc ſententiam referri omnia teſtimonia, quibus lib. 1. vſi ſumus ad probandum nullum opus bonum poſſe ab homine fieri ſine auxilio gratiæ Dei, quæ ita expoſuimus, vt de pietatis operibus omnibus, & ſingulis intelligantur. Nam doctrina illa generalis eſt ad iuſtos, & iniuſtos, perfectos, & imperfectos, quia de omnibus, & ſingulis operibus pietatis traditur, ſine vlla perſonarum, vel ſtatuum diſtinctione. Et ex vi illius doctrinę nullus Catholicus audebit dicere, poſſe iuſtum exercere actum fidei, vel charitatis ſine gratia Dei, non tantùm habituali, ſed etiam actuali, ſaltem adiuuante; ergo ſignum eſt ſub illa vniuerſali doctrina, etiam opera pietatis iuſtorum comprehendi, in quibus propterea etiam locum habet ſententia Auguſt. lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. *Sine Deo excitante, & adiuuante, nihil poſſumus.* *Auguſt.* Imò idem Auguſtinus expreſsè de iuſtificatis eodem modo loquitur lib. de natur. & Grat. cap. 26. vbi habet illam celebrem ſententiam. *Sicut oculus corporis etiam planiſſimè ſanus, niſi candore lucis adiutus, poteſt cernere, ſic homo etiam perfectiſſimè iuſtificatus, niſi æterna luce iuſtitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non poteſt viuere.* Et priùs dixerat, *vt piè ſemper, iuſtéque viuatur*, vbi ponderanda eſt comparatio, & verbum illud, *non poteſt cernere*, quod denotat tum neceſſitatem ad ſingula opera, ſicut ad ſingulos actus videndi, tum etiam neceſſitatem adiutorij antecedentis, quod in ſuo genere dat poteſtatem operandi, ſicut in oculo, & luce contingit. *Idem.* Simili modo lib. de Grat. & lib. arbitr. cap. 6. de homine iuſtificato ait, neceſſarium eſſe illi vt ambulet cum illo gratia, & incumbat ſuper iſtam, vt rectè viuat, vbi vtrumque auxilium indicat §. *denique.* Alij autem Patres & Concilia gratiam illam, quam vniuersè ad opera pietatis requirunt, declarant per inſpirationes, & illuminationes diuinas, & per motiones præuias, quibus præparatur voluntas à Domino, & per initium bonæ voluntatis, & operationis, quæ omnia excitantem gratiam ſignificant. Et hoc etiam confirmant illæ ſententiæ Concilij Arauſicani. *Arauſic.* *Hoc ſalubriter profitemur, quòd in omni opere bono, nos non incipimus,* quod ſtatim declarat. *quia fidem, & amo-*

A *rem priùs Deus inſpirat.* Vnde cùm poſtea ſubdit, poſt Bapriſmum ea, quæ Deo ſunt placita, poſſe à baptizaris per Dei adiutorium impleri, de eodem adiutorio diuinæ inſpirationis loquitur ſine dubio. Item illam ſententiam, *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo; nulla verò facit bona homo, quæ nõ præſtet Deus, vt faciat homo* Nemo negabit de omni homine etiam iuſto intelligendam eſſe. Et tamen ratione excitantis gratiæ, dictam eſſe manifeſtum eſt, tum ex vſitata phraſi Auguſtini, quòd Deus per vocationem facit vt faciamus: tum ex eodem Auguſtino lib. 2. contra duas epiſtol. Pelagian. c. 9. *Auguſt.* vbi eandem ſententiam priùs tradidit, & ratione excitantis gratiæ declarat, Deum facere in nobis, *vt quidquid eſt boni, cum illo faciamus.* B Denique idem confirmat illa ſententia eiuſdem Concilij, *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiſcum vt operemur, operatur.* quia iuxta frequentem modum loquendi Auguſtini, Deus operatur in nobis per gratiam excitantem, nobiſcum autẽ per adiuuantem. Et ita ponitur eadem ſententia à Proſpero inter alias Auguſtini ſententia 22. Denique hoc confirmant teſtimonia Scripturæ, quibus ſimiles ſententiæ ſolent ab eiſdem Patribus confirmari, quales ſunt illud Prouerb. *Præparatur voluntas à Domino*, & illud ad Romanos 8. *Qui ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei*, & ſimilia.

Nunc autem libet peculiariter expendere rationem Pauli ad Hebr. 13. *Deus autem pacis, &c. aptet vos in omni bono, vt faciatis eius voluntatem,* C *faciens in vobis, quod placeat coram ſe per Ieſum Chriſtum.* quo loco non tantùm pro peccatoribus, ſed etiam pro iuſtis Paulus orat, petens vt Deus illos aptet in omni bono: aptare autem idem eſt quod præparare, inclinando voluntatem ad bonum. Nam cùm voluntas ſit principium omnis boni actus, tum homo aptatur ad bonum, quando voluntas eius inclinatur ad bonum, ſeu quando Deus illi immittit voluntatem bonam, vt ibi notat D. Thomas. Modum autem huius præparationis explicauit Paulus, dicens, *faciens in vobis, quod placeat coram ſe.* quia, vt alibi dixit, *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere.* Hoc autem facit Deus in nobis per gratiam excitantem, vt in lib. D 5. latiùs videbimus ex Auguſtino, & indicat illud verbum, *faciens in vobis*, quia, vt nuper dicebam, per gratiam excitantem operatur ſolus Deus in nobis. Vnde Anſelmus ibi rationem illius petitionis Pauli reddit, quia niſi ipſo in vobis operante, nihil poteſtis agere, quod oculis eius placeat. hæc eſt gratia, quæ mentem præuenit. Hæc enim gratia omnibus tam iuſtis, quàm iniuſtis neceſſaria eſt vbique, & ſemper, vt opera, quæ Deo placeant, facere poſſint. 27. Prob. 4. ex Scriptura ponderando locum D. Pauli ad Hebr. 13. 20.21.

Ratione probari poteſt eadem ſententia, quia in homine non habente habitum infuſum, neceſſaria eſt gratia excitans, quæ voluntatem inducat, & iuuet ad opus pietatis; ergo etiam in habente virtutes infuſas, eſt eadem gratia neceſſaria, ſi nulla alia differentia inter duos operantes intercedat, niſi quòd vnus habeat habitum, & non alius. Antecedens ſuprà probatum eſt cum ſimili ferè illarione, quæ iterum probatur, quia probabilius eſt gratiam excitantem non requiri tanquam principium phyſicum, quod ſuppleat vicem habitus, quod nunc ſupponimus, & infrà probandum eſt, & ideo ex hac parte habitus non tollit neceſſitatem excitantis gratiæ. Aliunde verò id quod eſt proprium gratiæ excitantis, quod eſt formaliter præſtare vt homo vitaliter attendat, & vigilet, vel afficia- 28. Prob. quintò ratione.

tur, hoc non præſtat formaliter habitus, nec ſuppletur per naturalem illam propenſionem, quam habet ad ſuum actum, quia eſt diſtinctæ rationis, & non tranſcendit ſtatum dormientis (vt ſic dicam,) ſeu ſtatum potentiæ in actu primo, qui ſemper eſt imperfectus, & potentialis reſpectu actus ſecundi; ergo non diſtante habitu manet eadem neceſſitas excitantis gratiæ, & declaratur in hunc modũ. Nam ſi vera eſſet ſententia, quam Vega tenet, catechumeno, etiamſi incipiat credere per verum actum fidei infuſæ ante Baptiſmum, ſeu contritionem, non infundi habitum, tunc ſi ille poſt primum actum fidei interruptum ſecundum effecturus ſit, ex pia voluntate ſupernaturali indigebat noua gratia excitante, quia nec habet habitũ infuſum, nec prior, quæ præceſſit ad primum actum, ſufficit ad ſecundum, vt probant rationes in primo puncto factæ. At profectò eadem ratio neceſſitatis inuenitur in catechumeno, etiam ſuper primum actum, & infundatur habitus, vt probabilior fert opinio, quia per habitum non fit habilior, vel potentior ad ſe excitandum, ſed ad credendum, ſi excitetur. Eadémque ratio fieri poteſt de cæteris virtutibus infuſis, ſi fingamus hominem ſanctificari ſine illis per ſolam gratiam ſanctificantem, vel alio modo.

Abſurdum conſequens ex quodam placito Vegæ.

30. Deinde poteſt neceſſitas gratiæ excitantis in homine iuſto ita declarari, & temperari, vt creditu facilior fiat, nam loquimur in primis de homine, qui de nouo incipit operari, & tranſire ab actu primo ad ſecundum, quia ſi iam ſit in actu ſecundo, & ab illo ad alium tranſeat per aliquam colligationem, tunc non indigebit noua gratia excitante, quia per primũ actũ excitari poteſt ad ſecundum in virtute primæ excitationis, ratione cuius vterque actus vel quotquot multiplicati fuerint ſic connexi in Deum referuntur. Sic enim Proſper contra Collat. cap. 3. in fine excuſat quædam verba Caſſiani dicẽtis. *Cùm Deus in nobis ortum quendam bonæ voluntatis inſpexerit, illuminat eum confeſtim, atque confirmat, & incitat ad ſalutem*: addit autem Proſper. *Et hic poteſt adhuc dicere illius ſe ortũ bonæ voluntatis ſignificaſſe, cuius à Deo ſunt plantata, vel inſpirata principia, quia illuminatis iam cordibus poſſunt ſalubres prodire conatus, qui ideo ipſius hominis proprij eſſe dicuntur, quia iam bonorum conatuum acceperit facultatem, & eorum ſemina ad ſuum referũtur auctorem*. quam doctinam (quidquid Caſſianus ſenſerit) tanquam veriſſimam nobis tradit Proſper, & æquè procedit ſiue illi conatus ſint tantùm circa vnũ actũ, ſiue circa plures connexos inter ſe, & ab eodem diuino ſemine procedentes. At verò quando iuſtus omnino de nouo incipit piè operari, vel quia antea dormiebat, & vigilare incipit per actum bonũ, & ſanctum, vel etiam, quia licèt de re ſancta cogitaret, ſubitò trãsfertur ad aliam omnino diſtinctam, & cum præcedenti nullo modo connexam, in his caſibus neceſſaria eſt motio ſaltem ex parte intellectus, quæ omnem libertatem antecedat; ergo ſi talis motio ex parte ſua ſit ſufficiens ad actũ pietatis, non poteſt eſſe niſi ex gratia excitante diuina. Quod quidem eſt euidentius, quãdo illa motio eſt merè interna, quia ſi nihil externũ occurrit, quod illam inchoaret, tunc enim, vt diximus, Zoſimus Papa eſſe non poteſt niſi ex inſtinctu Dei, ſiue immediatè operãtis, ſiue medio aliquo miniſterio ſanctorum Angelorum, ſaltem quoad motionem phantaſmatum, quando ab illis incipit intellectualis cognitio.

Aperitur euidentiùs huius ſententiæ probabilitas.

Proſper.

31. Quando verò cogitatio interna per motionem

A alicuius ſenſibilis obiecti incipit, tũc aliquid poteſt operari habitus, vt talis excitatio fiat, poteſtque etiã iuuare aliqua bona diſpoſitio per priores actus bonos acquiſita, præſertim ſpecies præteritorum actuum in memoria relictæ, illæ enim immediatè excitantur per obiecta externa, & dũ repræſentant vel pium propoſitũ prius habitum, vel obiectum, vt iam prius amatum, aut creditũ, faciliùs inducunt cogitationem ad piũ actũ inclinantem, quæ vera gratia dicenda eſt, tum quia occaſio talis excitationis, ex gratuita Dei prouidentia parata eſt, tum etiam, quia quodammodo præſcitur in virtute prioris gratiæ ad præcedentes actus efficiendos data. Et nihilominùs exiſtimo, vt cogitatio illa, quæ per huiuſmodi obiecta externa

Quãdo cogitatio interna hauſta eſt à ſenſibus, poteſt aliquid operari habitus.

B interiùs excitatur, ſufficiens ſit, vt voluntas poſſit piam, & ſupernaturalem actũ elicere, neceſſarium eſſe vt Deus aliquid interius ſpeciali modo in iuſto operetur, vel cogitationem dirigẽdo vt ſupernaturalem rationem operandi volũtati proponat, ſicut oportet, vel ſuauitatem aliquam infundendo, quæ & inclinet, & ſatis attendere faciat ad talem operandi modum. Moueórque præcipuè, quia hoc videtur mihi magis conſentaneum doctrinæ Conciliorũ, & Auguſtini, & quia ipſe modus ſupernaturalis operandi reuera ſemper videtur hoc exigere, præſertim, vt eliciatur actus in ſua ſubſtantia ſupernaturalis. Fateor tamen ne-

Quid requiratur vt cogitatio quæ per obiecta externa excitatur ſufficiens ſit vt voluntas poſſit ſupernaturalem actum elicere.

C ceſſitatem hãc gratiæ excitantis in homine iuſto per ſe ac ſimpliciter inueniri ex parte intellectus, & in cogitatione eius, non tantùm vt ſit congrua, ſed etiam vt ſit ſufficiens. Ex parte autem voluntatis, quia neceſſitas magis oritur ex infirmitate naturæ lapſæ, quæ infirmitas per iuſtitiam ſanatur aliquo modo, vel reparatur, ideo ſi magna iuſtitiæ perfectio, & habilitas, ac promptitudo ad piè operandũ ex frequenti vſu ſanctè viuendi comparata ſit, fieri poterit vt excitans gratia intellectus ſufficiat ad eliciendum ſtatim ex habitu gratiæ piam, ac deliberatam voluntatem, nullo interueniente motu indeliberato eiuſdem voluntatis. Verumtamen quamuis hoc magis accidere poſſit iuſtis, quã peccatoribus, & perfectis, quàm

D imperfectis, nihilominus in omnibus rarum eſſe opinor, tunc propter tarditatem hominis in deliberãdo, præſertim in materia tam graui, & ſupernaturali, tunc propter infirmitatem, & difficultatem, quæ in hac vita nunquam omnino tollitur.

Obiiciet ſaltem nobis aliquis, quia ſuprà in ſecunda concluſione diximus, peccatorẽ fidelem cum ſola externa propoſitione obiecti fidei poſſe ſine aliqua gratia excitante elicere actũ fidei, ſaltem modo ſpeculatiuo, cũ tamen actus ille etiam ſupernaturalis ſit: ergo ſimilis propoſitio obiecti poterit eſſe ſufficiens ex parte volũtatis. Reſpondetur in primis, illam particulam *ſolùm* non excludere concomitantia, id eſt, non excludere in- 32.

32. Obiectio.

Reſponſ.

E ternam doctrinam qua Spiritus ſanctus facit interiùs incipere obiectum fidei, prout neceſſarium eſt ad actum fidei eliciendum: probabile enim eſt etiam ad illum modum concipiendi vti Deum exteriori verbo vt inſtrumento, & adiuuare, ſeu manuducere intellectum, vt melius id faciat, quàm ſuis viribus poſſit, & hoc genus auxilij ad omnes, & ſingulos actus fidei etiamſi ex habitu fiant, eſſe neceſſarium. Iuxta hoc ergo, particula *ſolùm* excludit tantùm alia auxilia, quæ ex parte piæ voluntatis ad credendum ſunt neceſſaria, quia ſupponimus illum actum fieri poſſe ex habitu ſine ſpeciali motione voluntatis ad talem aſſenſum in ſpecie, ſed tantùm ad conſide-

randum,

randum, vel iudicandum de huiuſmodi rebus. A
In actibus voluntatis vt ſanctè fiant maior eſt difficultas quàm in actu intellectus ſpeculatiui. Deinde verò addimus in actibus voluntatis, vt ſanctè fiant eſſe longè maiorem difficultatem, quàm in actu intellectus ſpeculatiui, etiamſi ſit fidei, quando iam intellectus ſupponitur captiuatus in obſequium eius; tunc enim ſimpliciter fertur in veritatem obiecti propoſiti, & difficultates fidei, vel non conſiderantur, vel ex habitu tanquam nullæ reputantur. At verò rectitudo, & ſanctitas in actu voluntatis, ex multis circunſtantiis pendet, & præſertim ex puro motiuo conſentaneo tali actui, quod difficile ab aliis motiuis ſecernitur, & plura etiam ſunt, quæ illum impedire, vel obſcurare poſſunt, & ideo maior neceſſitas excitantis gratiæ ad actus pietatis prout à voluntate pendent, etiam in iuſtis inuenitur. B

33. Ad 1. fund. 1. ſentent. Supereſt vt ad argumenta aliarum opinionum reſpődeamus. Et ad primum fundamentum primę ſententiæ nihil noui eſt, quod dicamus, iam enim oſtẽſum eſt, quomodo excitatio præcedẽs eodem modo, quo dicitur in virtute, vel in ſemine manere, non poteſt per ſe ſufficere, niſi iterum excitetur, & iuuetur. Ideoque & cum proportione dicimus ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, nam etiam fides mortua indiget excitatione vt actu operari valeat, & per ſe eſt etiam inefficax ad excitandam ſufficienter voluntatem ad perfectam conuerſionem, non tam ratione ſui, quàm ratione ſubiecti infirmi, & prauè affecti. Neque Concil. Trid. c. 6. dicit vnicam excitationem ſufficere ad omnes diſpoſitiones, quas ibi numerat: poſſet tamen id habere locum quoad excitationem omnino non liberam, & ab extrinſeco prouenientem quando actus voluntatis ita eſſent inter ſe connexi, vt vnus ad alium moueret, tunc enim procedit ſaltem prima excitatio ab Spiritu ſancto, quæ ſufficiat mouere volũtatem ad aliquem liberum actum; ille verò ſtatim excitat mentem ad alium ſibi conſentaneum, excitando etiam aliam cogitationem in intellectu, ſi neceſſaria fuerit, in qua etiam Spiritus ſanctus habet ſuum proprium influxum. Vnde licèt hoc modo procedatur, & vſque ad perfectam conuerſionem, & iuſtificationem perueniatur, id non fit ſine propria gratia excitante, vt iam declaraui. Confirmatio autem quæ ibi additur in æquiparatione inter iuſtum, & peccatorem ex dictis in tertia aſſertione ſoluta relinquitur, & in capite ſequenti amplius declarabitur.

(Margin: Ad fund 2. — Tridem.)

34. Ad fund. 3. ſentent. ſup. num. 6. Ad fundamentum tertiæ ſententiæ in primis reſpondendum eſt ad verba D. Thomæ in dicto art. 9. in quibus aliqui per auxilium gratiæ, & per motionem diuinam aliquam gratiam excitantem intelligunt. Vnde potiùs colligunt ſecundùm D. Thomam iuſtum indigere gratia excitante ad ſingula bona opera etiam ordinis naturalis; ſed hoc veriſimile non eſt, & latiùs in primo libro dixi. Dico ergo D. Thomam ibi indefinitè loqui de bono efficiendo, & malo euitando, & ita eodem modo loqui de motione Dei indefinitè, & cum partitione accommoda poſtulare illam ad omne opus bonum, generalem ſcilicet, ſeu naturalem, ad opera naturæ; ſpecialem verò, ſeu gratuitam ad opera pietatis. Ad Concilium Arauſicanum reſpondemus, cùm in prioribus verbis dicit, *Chriſto auxiliante, & cooperante,* & cùm in poſterioribus dicit, *cum ipſius adiutorio*, ſemper intelligere auxilium diuinæ inſpirationis, de quo in præcedentibus capitulis ſæpe fuerat loquutum, & in ſequentibus oſtendemus Auguſtinum, & alios Patres in communi modo loquendi de diuina gratia nomine diuini auxilij excitantem gratiam in primis comprehendere.

(Margin: Mens D. Thom.)

35. Soluitur 1. ratio ſuprà n. 6. Ad primam rationem omiſſa efficientia phyſica, propter quam nos excitantem gratiam non requirimus, negamus, proprium munus eius, quod vtique formaliter præſtat, poſſe per ſolum habitum ſuppleri, quia, vt declaraui, neque formaliter dat habitus illum modum actualis, & vitalis inclinationis, quem dat excitatio, neque efficere aliquid poteſt niſi ipſe excitetur. Vnde ad illam comparationem inter ſemen inſpirationis, & ſemen gratiæ habitualis reſpondemus, in hoc potiùs ſeruandam eſſe proportionem, quòd ſicut excitatio non poteſt facere bonum conuerſionis ſine adiuuante & cooperante gratia, ita neque habitus gratiæ poteſt efficere fructum iuſtitiæ ſine diuina inſpiratione, ſeu excitatione; in vniuerſum enim vera eſt Auguſtini ſententia, quòd Deus præparat voluntatem adiuuandam, & adiuuat præparatam. Soluitur 2. Ad ſecundam rationem rectè reſponſum eſt, habitus gratiæ, quia ſunt in potentiis animæ, & operantur ad modum illarum præter comitantem gratiæ concurſum indigere præuia excitatione ad operandum. Hanc autem dicimus non fieri ſufficienter per obiecta externa ſine interuentu ſpecialis auxilij Dei interioris, vt auctoritate, & ratione explicatum eſt. C

CAPVT IX.

Duo incidenter dubia de neceſſitate excitantis gratiæ, tam in natura lapſa, quàm integra expediuntur.

1. Dubium primum incidens. Vtrùm iuſtus ſine auxilio ſpeciali poſſit aliquid boni facere, quod peccator ſine tali auxilio efficere nequeat. Vega affirmat. EX dictis in præcedenti capite duo incidentia dubia expediri poſſunt. Primum eſt, an quoties peccator indiget auxilio ſpeciali ad aliquod bonum operandum, illo etiam indigeat homo D iuſtificatus; vel è conuerſo, an homo iuſtus ratione ſolius gratiæ habitualis poſſit aliquid boni facere ſine auxilio ſpeciali, quod homo peccator ſine tali auxilio facere non poteſt. Quod dubium attingit Vega q. 14. de iuſtificat. Et in concluſione ſecunda reſpondet poſſe iuſtum aliquid facere ſine ſpeciali auxilio, quod non poteſt peccator; non declarat tamen quid illud ſit, allegat verò Canonem 3. Concilij Mileuitani, in quo dicitur, gratiam Dei in qua iuſtificamur, non ſolùm valere in remiſſionem peccatorum, quæ commiſſa ſunt, ſed etiam in adiutorium, ne noua committantur, quem canonem de gratia habituali intelligit, ſentitque per illam ſine aliquo alio ſpeciali auxilio poſſe vinci tentationem, quæ ab homine exiſtente in peccato, ſine illo auxilio vinci non poſſet. Idque confirmat, quia per gratiam habitualem cum ſuis virtutibus ſanatur anima, & confortatur ad bene operandum; ergo poteſt ſua virtute hoc præſtare ſine alio ſpeciali auxilio, aliàs fruſtrà daretur.

2. Vaſq. negat. Contrariam ſententiam docet Vaſquez 1. 2. diſp. 193. cap. 2. fundaturque in illo ſuo principio, quòd cogitatio congrua ad omnem operationem neceſſaria eſt, ſiue homo ſit in peccato, ſiue in gratia, quia non magis poteſt voluntas, vel intellectus habens infuſum habitum operari, ſine cogitatione præuia, quàm cùm caret habitu: cùm autem operatio honeſta ex tali cogitatione ſequitur, non poteſt non eſſe ſancta, & congrua

congrua: talis autem cogitatio congrua ſemper eſt gratia, quæ non debita homini etiam habenti gratiam, nam in quauis occaſione, & momento poteſt Deus illam non dare ſine infidelitate, quia illam non promiſit, & ſine iniuſtitia, quia homo propter ſolum habitum iuſtitiæ illam non meretur. Hæc verò parui momenti ſunt contra Vegam, tum quia ille facile negaret omnem cogitationem congruam eſſe ſpecialem gratiam, tum etiam quia fortaſſe diceret, gratiam habitualem efficere, vt aliqua cogitatio ſit congrua reſpectu hominis iuſti, quæ non eſſet reſpectu peccatoris. Et ex hac parte ſpecialius auxilium, id eſt, meliorem, ſeu intenſiorem cogitationem eſſe neceſſariam peccatori, vt poſſit eſſe congrua, quàm iuſto.

3. Aſſertio 1. Vtendũ hac in re diſtinctione.

Mihi verò diſtinguendum videtur de auxilio excitante, vel cooperante, & de bonis operibus ordinis naturalis, vel ſupernaturalis. In operibus ergo naturalis ordinis nullum inuenio diſcrimen inter hominem habentem, vel non habentem habitum gratiæ, ſiue quoad auxilium excitans, ſiue quoad cooperans, vtique per ſe loquendo, & ex vi ſolius habitus. Ratio eſt, quia iſti habitus infuſi non dantur tanquam principia iſtorum operum naturalium, neque ad illa per ſe inclinant, ideóque ſi quæ eſt in illis difficultas, illam non minuunt, ac proinde relinquunt eandem auxilij ſpecialis neceſſitatem, vbi propter difficultatem operis intercedit, & ideo non poteſt cum probabilitate dici ſolum habitum ſufficere, vt eadem gratia ſit efficax, vel congrua, quæ aliàs non eſſet, cùm habitus gratiæ per ſe nihil ad talem efficaciam conferat.

In operibus naturalis ordinis nullum eſt diſcrimẽ inter iuſtum & peccatorẽ quoad auxilia.

Ad fundamentum Vegæ.

Et ita etiam quoad hanc partem ceſſat fundamentum Vegæ, quia licèt gratia ſanet animam quoad mortem culpæ apud Deum, non ſanat illam quoad repugnantiam fomitis, nec vim tentationum dæmonis aufert. Quapropter cæteris paribus non magis poteſt vinci aliqua tentatio ſine auxilio ſpeciali ab homine iuſto, quàm à peccatore. Nec rectè in contrarium inducitur Canon tertius Concilij Mileuitani, tum quia ibi gratia iuſtificationis non ſignificat ſolum habitum, ſed omnia auxilia gratiæ, quibus homo ad iuſtitiam aſſequendam iuuatur, vt infrà tractando de iuſtificatione videbimus, tum etiam, quia licèt de habitu loqueretur, non eſſet intelligendus habitus per ſe, & (vt ita dicam) formaliter non iuuat ad tentationem vincendam, ſed eſt ratio ob quam, vel Deus magis protegit iuſtum ne grauitèr tentetur, vel magis illum adiuuat, ſi tentetur, vel etiam quia facilius illum exaudit auxilium petentem ne cadat.

Ad Canonẽ Milleuit.

Limitatio cõcluſionis.

Dixi autem per ſe, & *ex vi habitus infuſi*, quia ſi aliunde iuſtus propter exercitium virtutis moderatas habeat paſſiones, & oblatam difficultatem, quæ ex conſuetudine peccandi, vel ex aliquo effectu ad creaturam naſcitur, contingere facilè poterit, vt aliquid boni naturalis facere, vel aliquid mali vitare poſſit iuſtus ſine ſpeciali gratia, quod non poſſit peccator. Nam licèt in vtroque requiratur congrua cogitatio ad talem effectum, tamen ſi cogitatio congrua ſit ordinis naturalis, non ſemper eſt ſpeciale auxilium gratiæ, quæ ex principiis poſitis in libro primo facilè conſtant.

4. In operibus ſupernaturalis ordinis

In operibus autem ſupernaturalibus ordinis diſcrimen neceſſariò conſtituendum eſt, inter auxilium gratiæ excitantis, vel adiuuantis. Nam in neceſſitate excitationis ad actus ſupernaturales nulla differentia inuenitur inter iuſtum, & peccatorem, ſeu inter habentem, vel non habentem habitus infuſos, hoc enim probant omnia, quæ in tertia aſſertione capitis præcedentis diximus. Hoc autem, ſicut in priori puncto dixi, per ſe, ac præcisè ex vi habituum gratiæ intelligendum eſt, quia illi non ſupplent, neque auferunt neceſſitatem excitationis, ſed potiùs illa indigent. Si verò contingat hominem iuſtum ex vſu præcedentium actuum, & ex ſpeciebus illorum in memoria relictis, & moderatione affectuum à ſimilibus diſpoſitionibus inducta, eſſe aptiorem, & faciliorem ad excitationem capeſſendam, in hac facilitate poterit diſtingui à peccatore, nunquam tamen diſtingui poterit in abſoluta neceſſitate excitationum, quia ſemper iuſtus illa indiget in hac vita, quantumuis perfectus ſit. Imò etiam differentia in dicta felicitate non eſt vniuerſalis, nec ratione habitus: nam ſi contingat iuſtum, & ſuo modo perfectum peccare mortaliter, licèt amittat habitus infuſos, retinet illam bonam acquiſitam diſpoſitionem, qua phyſicè (vt ita rem explicem) redditur habilior, ſeu minus ineptus ad excitationem diuinam, & tactum cordis ſentiendum. At verò quoad gratiam adiuuantem eſt clara differentia inter iuſtum, & peccatorem, quia iuſtus habet intrinſeca principia proxima ac per ſe ſupernaturalium actuum, & illa non ſupplentur per ſupernaturalem gratiam, ideoque indiget peccator magis quàm iuſtus alia ſpeciali gratia adiuuante ad actus charitatis, pœnitentiæ, & aliarum virtutum infuſarũ, quas non habet. Et hoc tantùm probat ratio Andreæ Vegæ: nam habitus infuſi operatiui ad hoc ſolum dantur, vt ſint principia proxima intrinſeca ſuorum actuum, vt hoc modo adiuuent potentiam ad illos phyſicè, & connaturali modo eliciendos.

quoad neceſſitatem gratiæ excitantis par eſt iuſti & peccatoris conditio.

Diſparanɛ vtriuſque conditio eſt quoad gratiam adiuuãtem.

5. Dubium alterum. Vtrum homo in ſtatu innocentiæ indiguerit gratia excitãte ad actus iuſtitiæ, &c. Negant Bellarminus. *Auguſt.*

Vltimò ex dictis definitur facile aliud dubium cum doctrina data connexum, videlicet vtrùm Adam in ſtatu innocentiæ indiguerit gratia excitante ad actus iuſtitiæ, & ad perſeuerantiam in illa. Aliqui enim negant, docéntque ſolum indiguiſſe cooperante gratia, ſeu generali concurſu iuſtitiæ, ita docet abſolutè Bellarm. lib. de gratia primi hominis, cap. 4. fundaturque in quibuſdam locis Auguſtini, in quibus docet maiori quodam auxilio indigere hominem in ſtatu naturæ lapſæ, quàm integræ, vt lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. & lib. de bono perſeuer. cap. 7. & lib. 3. Hypognoſt. in principio, hoc enim propter auxilium gratiæ excitantis videtur ab Auguſtino dictum, nam in hoc ſtatu, illo maximè indigemus propter naturæ corruptionem, & ideo in natura integra non videtur fuiſſe ita neceſſarium. Contrariam ſentẽtiam latè docet Vazq. 1. 2. diſp. 193. c. 3. & 4. docetque ad omnes, & ſingulos actus bonos tam naturales, quàm ſupernaturales ordinis indiguiſſe hominem in ſtatu gratiæ naturæ auxilio gratiæ excitantis. Idemque dicit de Angelis viatoribus, ſempérque fundatur in illo ſuo principio de neceſſitate cogitationis congruæ, quam ſemper cenſet eſſe ſpeciale auxilium gratiæ.

Vaſquez affirmat.

6. Aſſert. 2. diſtinguendum eſt. Ad actus naturalis ordinis non fuit tunc neceſſaria gratia excitans.

Nobis autem diſtinctione proximè data de bonis actibus ordinis naturalis, vel ſupernaturalis vtendum eſt, & in primis dicendum eſt ad actus ordinis naturalis non fuiſſe ſimpliciter neceſſarium in ſtatu integræ naturæ auxilium gratiæ excitantis. Ratio eſt, quia ad talia opera per ſe nõ eſt neceſſariũ tale auxiliũ gratię, ſed ob infirmitatem, &

A & ignorantiã naturæ lapſæ. Et hoc generatim de auxilio gratiæ probatũ eſt latè in lib. 1. vbi etiam oſtendimus hanc eſſe communem ſententiam D. Thomæ,& Theologorum, & fortaſſe hoc tantùm voluit dicere Bellarminus: nam hoc tantùm ſuis rationibus affirmat. Neque fundamentum illud de cogitatione congrua oppoſitum probat, quia talis cogitatio naturalis eſt, & ideo licèt congrua ſit, non pertinet ad auxilia gratiæ, vt latè in ſuperioribus probatum eſt, quæ in ſequenti libro quaſi per recapitulationem iterum proponemus.

Neque obſtat fund. Vaſquez ſuprà n. 2.

7. *Neceſſaria tamen fuit ad actus ordinis ſupernaturalis.*

Deinde addendum eſt indiguiſſe hominem in ſtatu innocentiæ gratia excitante ad actus ordinis ſupernaturalis, non ſolùm propter cogitationem congruam, quæ in ordine gratiæ pertinet ad auxilium efficax, ſed etiam propter cogitationem B auxilij ſufficientis, licèt non eſſet futurum efficax. Ratio eſt, quia neceſſitas gratiæ excitantis ad hos actus non eſt quaſi per accidens, propter corruptionem naturæ, ſed per ſe, propter excellentiam talium actuum. Et hoc probant omnia quæ capite præcedenti adduximus in confirmationem tertiæ aſſertionis. Nam in primis ſi ſit ſermo de actibus diſponentibus ad primam iuſtificationem, tam certum eſt hominem non potuiſſe in ſtatu naturæ integræ, imò neque Angelos in ſua conditione ſe diſponere ad primam gratiam habitualem, ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, & illuminatione, ſicut eſt certum de homine, vt nunc ſupponimus ex materia de iuſtificatione; ergo ad hanc ſaltem indiguerunt gratia excitante. Si verò ſit C ſermo de aliis bonis actibus, qui ſunt fructus iuſtitiæ, ſic procedunt rationes factæ de hominibus iuſtis, quia, vt dixi, non fundantur in peculiari conditione naturæ lapſæ, ſed in propria natura talium actuum. Et ideo illæ ſententiæ, ***Deus eſt qui operatur in nobis velle, & perficere***, ***& qui cœpit in nobis opus bonum perficiet.*** Non minus habent locum in Angelo, & in homine integro, quàm in lapſis. Denique in hoc ſenſu ait ſæpe Auguſtinus indiguiſſe hominem in hoc ſtatu diuino adiutorio ad perſeuerandum, & fructificandum in operibus iuſtitiæ, vt videre licet lib. 14. de Ciuit. cap. 27. & de Natur.& Grat. cap. 26. & in Enchirid. cap. 106. vbi de quocunque homine D perfectè iuſtificato loquitur, neque in lib. de Corrept. & Grat. eſt ſibi contrarius, quia non loquitur de quacunque gratia excitante, ſed de efficaci, & ſpecialiter de peculiari dono perſeuerantiæ hominibus lapſis neceſſario, & tractando de hoc dono, & de gratia efficaci locum illum Auguſtini vberiùs declarabimus.

CAPVT X.

Vtrùm motus gratiæ excitantis ſint in ſua entitate ſupernaturales.

E 1. *Certum eſt motus gratiæ excitantis eſſe aliqua ratione ſupernaturales.*

QVamuis iſta quæſtio ad exiſtentiam iſtorum actuum pertinere videtur, eam in hunc locum diſtulimus; quia ſuppoſitis, quæ hactenus diximus, faciliùs poterit explicari. Primum ergo ſupponimus negari non poſſe, quin iſti actus ſint aliquo modo ſupernaturales, quia omnia vera dona gratiæ, quæ ad ſalutem conferunt, ſunt aliquo modo ſupernaturalia: ſed gratia excitans eſt verum donum gratiæ, & ad ſalutem multum confert; ergo eſt aliquo modo ſupernaturalis; ergo motus illos, in quibus talis gratia conſiſtit, aliquo modo ſupernaturales eſſe neceſſe eſt, quia intrinſecè ſunt ipſa gratia excitans, neque illa duo in re diſtinguuntur, vt ſuprà oſtenſum eſt. Item, quia aliàs poſſit homo per naturales vires mereri hos motus gratiæ excitantis, ſi eſſent naturalia bona, quia huiuſmodi bona ea de re poſſunt ſub bonum meritum naturalis virtutis ſaltem de congruo, iuxta doctrinam D. Thomæ 1. 2. quæſt. 22. Denique ſi hi motus eſſent merè naturales, quidquid per illos ſeu virtute illorum fieret, profectò per naturales vires fieret: hi autem motus dantur, vt ſupernaturaliter faciamus, quod per vires naturæ facere non poſſumus; ergo neceſſe eſt vt iſti motus ſupernaturales ſint. Hoc ergo ſuppoſito, inquirimus, quam rationem ſupernaturalitatis iſti motus habeant in eodem ferè ſenſu, in quo facilem quæſtionem de actibus deliberatis tractauimus in lib. 2. ſcilicet an ſint ſupernaturales in ſubſtantia ſua, vel in modo.

D. Thom.

Status quæſtionis.

2. *Ratio dubitandi.* *Non videntur eſſe tantum ſupernaturales ſecundum modum.*

Ratio autem dubitandi in vtramque partem ex ibi dictis ſumi poteſt, hîc enim apparet neceſſarium eſſe, vt ſint ſupernaturales in ſubſtantia, quia ſi entitas illorum naturalis eſt, explicari non poteſt quem modum ſupernaturalem neceſſariò habere debeat, vt oſtendi poteſt diſcurſu ibi facto. Nam vel ille modus eſt extrinſecus actui, vel intrinſecus. Primum dici non poteſt, tum quia in his actibus, cùm liberi non ſint, non habet locum ratio meriti, vel acceptationis, vel relationis moralis in aliquem finem: tum etiam, quia nullus modus extrinſecus poteſt conferre actui perfectionem, vel virtutem, quæ dat vires ad ſupernaturaliter operandum, ſed iſti actus dantur vt auxilia ad ſupernaturaliter operandum, quod non habent per id, quod eſt naturale in ipſis, quidquid illud ſit, ſed vt ſunt ſupernaturales; ergo non poſſunt ſufficienter conſtitui in eſſe ſupernaturali per modum extrinſecum. Neque etiam modus intrinſecus ſatis eſſe, aut explicari poteſt; quid enim eſſe poteſt, niſi vel intenſio, vel duratio, vel aliquid ſimile: hi autem modi vel neceſſarij non ſunt, vel certè etiam ipſi naturales ſunt, quia eiuſdem ordinis cum ipſis actibus ſunt.

3. *Neque iis apparet neceſſaria ſupernaturalitas ſecundùm ſubſtantiam. Primò. Secundò.*

Aliunde verò multo difficilius eſt in his actibus entitatem, & ſpeciem ſupernaturalem intelligere, quàm in propriis actibus virtutum infuſarum. Primò, quia iſti actus gratiæ excitantis non habent virtutes per ſe infuſas, ad quas pertineant. Item non videntur habere obiecta formalia ſupernaturalia, quia nec ſunt actus fidei, aut prudentiæ in intellectu, nec charitatis, aut ſpei, vel aliarum virtutum infuſarum in voluntate: omnia autem ſupernaturalia obiecta harum potentiarum pro ſtatu viæ ſub his virtutibus comprehendi videntur. Ex his autem principiis præcipuè colligebamus ſuperiùs ſupernaturalitatem in ſubſtantia actuum perfectorum gratiæ; ergo in his motibus indeliberatis non habemus vnde tantam ſupernaturalitatem colligamus. Neque etiam videtur in illis tam neceſſaria, tum quia valde imperfecti ſunt in ſuo genere, & non ſunt principia phyſica perfectorum actuum, vt ſupponimus: vt autem moraliter ad eos inducant, & iuuent, ſatis eſt vt peculiari modo dirigantur, vel tribuantur à Deo, etiamſi abſolutè, & in ſe, ſupernaturales non ſint: tum etiam, quia in his actibus ſupernaturalitas hæc quoad modum poteſt faciliùs intelligi, nimirum, propter modum quo à Deo fiunt, neceſſitando potentias, & illas aliter immutando, quàm

Tertiò.

Quartò.

per ſola obiecta externa fieri poſſit. Eſt prætereà in his actibus peculiaris difficultas, quia in ſuo fieri, & eſſe ordinariè ac ſingulariter pendent à miniſterio hominum, ſcilicet à verbo Dei, per miniſtros Eccleſiæ prædicato, & ab aliis admonitionibus, exemplis, & obiectis externis, quæ excitant vel ad timorem mortis, aut inferni, vel ad alium ſimilem affectum: non videntur autem ex his omnibus occaſionibus ſtatim inſurgere ſupernaturales motus, tandem, quia etiam pendent hi motus ex naturali conatu potentiarum noſtrarum, non ſolùm, quia ab iis effectiuè procedunt, vt diximus, ſed etiam, quia quando omnino ſunt neceſſarij, videntur ex naturali conatu, & impetu prudentiæ prodire: quando verò ſunt aliquo modo liberi, ſaltem remotè induſtria humana quæruntur, & obtinentur, nimirum, quia homo ſe mouet ad concionem audiendam, vel legit librum, vt ita excitetur ad virtutem; ſignum eſt ergo hos actus eſſe in ſe naturales.

4. Iudicium authoris.

In puncto principali huius quæſtionis pauca inuenio à Theologis dicta; iuxta principia verò poſita in hac materia diſtinguendum videtur, inter excitantem gratiam, quæ ad naturalem legem ſeruandam, vel tentationibus contra illam reſiſtendo, & bonos actus morales ordinis naturalis efficiendos, & excitantem gratiam, qua ad ſupernaturalem conſenſum, & alios actus infuſos ſubleuamur, & adiuuamur; vtrumque enim auxilium gratiæ nobis neceſſarium eſſe in lib. 1. & 2. ſatis oſtenſum eſt, & in vtroque ſeruata propoſitione initium ſumi ab excitante gratia, omnes etiã Doctores pro comperto habent, & de gratia requiſita ad ſupernaturales actus ſatis claè id docet Cõcil. Trid. & in toto diſcurſu huius libri id præcipue à nobis declaratum eſt. De actibus tamen moralibus idem ſumi poteſt ex Concilio Arauſicano Can. 7. & per plures alios. Et quamuis illa non ſit tam expreſſa definitio, quia loquitur de actibus factis, ſicut oportet ad ſalutem æternam; tamen attenta identitate rationis, & ſeruata proportione, idem motus adiutorij diuini præſtatur ad actus naturales, quando neceſſarium eſt per inſpirationem alicuius bonæ cogitationis, aut motionis, quæ non ſit in hominis poteſtate, & ad bene operandum iuuet; & in hoc ſenſu attigerunt diuiſionem hanc Bellarminus lib. 5. de Grat. & lib. arbitr. cap. 7. Molin. in concord. diſp. 19. & 35. & latiùs Vaſquez 1. 2. diſp. 189. cap. 14. & 19. diſp. 190. cap. 12. vbi alios auctores refert, quos in lib. 1. & 2. tractando de neceſſitate gratiæ ad vtroſque actus ſufficienter retulimus, non ferè ſemper loquuntur ſub generalibus nominibus gratiæ, vel auxilij, vel motionis, nihil verò ſpeciale dicunt de gratia excitante, de qua nunc tractamus.

Trident. — *Arauſic.* — *Bellarm. Molina. Vaſquez.*

5. Aſſertio prima. Gratia excitans ad actus moraliter bonos ordinis naturalis, non eſt neceſſariò ſupernaturalis ſecundùm ſubſtãtiam. Explicatur.

Dico ergo primò. Gratia excitans quæ ad actus moraliter bonos, vt præcisè ad ordinem naturæ pertinent, neceſſaria, vel ſufficiens non eſt ſupernaturalis in entitate, ſed ſolùm in modo quo datur. In hac aſſertione addidi in primis illam particulam, *vt præcisè pertinent ad ordinem naturæ*, quia ſi tales actus fiant ſub aliquo reſpectu ſupernaturali, tunc altior excitatio erit ad illos neceſſaria, non propter ipſos, ſed propter actum, à quo ſupernaturaliter imperantur, aut referuntur. Dixi etiam ſermonem eſſe de excitatione neceſſaria, quia etiam excitatio in ſua entitate ſupernaturalis poteſt multum iuuare ad hos actus ſtudioſè, & faciliùs efficiendos, non tamen eſt

A ſimpliciter neceſſaria. Sic ergo declarata aſſertio Probatur prima pars negatiua eius, primò ex diſcurſu facto in poſteriori ratione dubitandi, quia nullum eſt principium vbi talis ſupernaturalitas neceſſaria videatur. Item, quia adiutorium debet eſſe proportionatum effectui, propter quem datur talis excitatio, eſt merè naturalis; ergo excitatio neceſſaria, quæ ſit ſufficiens adiutorium, erit etiam ordinis naturalis. Prætereà, quia hæc excitatio ſufficiens ad ſeruandam legem naturæ dari poſſet, & neceſſaria eſſet etiam homini creato in puris naturalibus, & nunc etiam credibilius eſt, dari ad plures actus hominibus infidelibus, qui cogitationem in entitate ſupe-

Stabilitur primò in ratione dubitandi ſuprà num. 2.

Secundò à ſigno.

B naturalem numquam habuerunt, quia numquam ſupernaturaliter crediderunt, nec de ſupernaturali cogitarunt; ergo ſignum eſt excitationem per ſe requiſitam, & ſufficientem ad huiuſmodi actus, non eſſe ſupernaturalem; & in hac parte videntur conſentire Bellarminus, & Vaſquez ſuprà, & fortaſſe Theologi antiqui, cùm dicunt, ad hos actus requiri auxilium gratiæ gratis datum, non gratum facientis, hoc etiam ſignificare voluerunt, quamuis etiam concurſum generalem comprehendant, vt in ſuperioribus dixi.

Bellarm. Vaſquez.

6. Sufficit vt ſit ſupernaturalis ſecundùm modum.

Poſterior pars quæ affirmat gratiam hanc excitantem eſſe ſupernaturalem quoad modum, aliqui ita declarant, vt modum illum ſolum in C quadam congruitate honeſtæ cogitationis conſtituant, & in reliquis ſupponunt talem excitationem intrinſecè eſſe poſſe cogitationem merè naturalem, quæ per actionem obiectorum externorum per naturales vires intellectus humani, Deo tantùm per generalem concurſum influente, eliciatur, & non habeat aliam rationem gratiæ, niſi quia ex generali prouidentia ita fuerunt à Deo cauſæ ſecundæ diſpoſitæ, vt in tali tempore, & occaſione cogitationem illam excitarint, quando præſciebat hominem fuiſſe illi conſenſurum, quod eſt cogitationem eſſe congruam. Sed contra hanc explicationem variis modis argumentati ſumus in lib. 2. oſten-

Impugnatur quorundam ratio explicandi illum modum.

Primò.

D dentes illam non eſſe veram auxiliantem gratiam, tum quia illa cogitatio non excedit rationem legis, & doctrinæ, tum etiam, quia illa congruitas non dat vires ad operandum præter vires naturales, ſed ad ſummum dicit eaſdem vires opportuno tempore datas, & ita quidquid per illam cogitationem fit, ſolis viribus naturæ fit. Accedit, quòd illud genus gratiæ dandi naturale beneficium congruo tempore, eſt quid extrinſecum ipſi cogitationi, & bono operi, quod ab illo procedit; ergo neque ipſi cogitationi addit virtutem aliquam, nec bono operi addit moralem benignitatem, aut valorem confert ad meritum. Aliunde verò illud genus beneficij totum continetur intra ordi-

Secundò.

Tertiò.

E nem naturæ; ergo nullo modo dici poteſt illa cogitatio ſupernaturalis, nec opus eius fieri ex gratia, nec ſatis eſt dicere Deum ordinaſſe illam cogitationem ad finem ſupernaturalem, quia hæc etiam ordinatio extrinſeca eſt, & non dat vires, nec adiutorium bene operandi: vnde neque Maſſilienſes illam negarunt; quod tamen eos non excuſat, quia illa ordinatio non reddit opera meliora, nec maioris valoris, & quia illa non obſtante ſupernaturalis gratia ſubiicitur obedientiæ humanæ.

7. Vera explicatio in qua

Aliter igitur intelligi poteſt illa excitatio in ſua entitate naturalis eſſe, & in modo quo efficitur ſupernaturalis, quia vel fit immediatè à

Deo

poſita ſit ſupernaturalitas ſecundum modum gratiæ excitantis.

Deo inſpirante interiùs honeſtam cogitationem naturalem, quia videlicet licèt poſſent naturalia obiecta illam excitare ſi occurrerent, cùm tamen non occurrunt, Deus miſericorditer illam præbet, ideóque & gratia meritò appellatur, quia vltra debitum naturæ datur, & auxilium gratiæ, quia verè iuuat ad bene operandum in ipſo ordine. Et ſupernaturalis dici poteſt, quia præter ordinem naturæ, & vltra debitum cauſarum naturalium datur. Vnde etiam dici poſſet per accidens infuſa, quia ab Spiritu ſancto inſpiratur, & ita eſt ab ipſo indita, per accidens tamen, quia ille modus productionis non eſt connaturalis, nec per ſe debitus illi cogitationi. Vnde hic modus gratiæ non ſolùm in cogitatione congrua, ſed etiam in incongrua, id eſt, non efficaci, ſed tantùm ſufficiente inueniri poteſt. Quia etiamſi Deus inſpiret naturalem cogitationem honeſtam ex peculiari gratia præter ordinem cauſarum, non neceſſitat voluntatem, & ideo poteſt illi diſſentire, ſi velit; ergo in ipſo etiam genere gratiæ poteſt eſſe excitatio incongrua.

Hic modus reperitur in cogitatione congrua, & incongrua.

8. Effugium.

Dicet aliquis, quamuis abſolutè hoc ſit poſſibile, nihilominus ſecundùm ordinariam prouidentiam non dari à Deo talem cogitationem illo peculiari modo, niſi quando futura eſt congrua.

Præcluditur.

Sed hoc gratis dicitur, & ſine vlla probabilitate; nam ſi Deus frequentiſſimè inſpirat cogitationes ſupernaturales, quas præſcit futuras eſſe incongruas, cur non etiam naturales? ac deinde aliàs ſequeretur quoties homo non conſentit ſimili cogitationi internæ, colligi poſſe illam non fuiſſe inſpirationem diuinam, quod omnino falſum eſt, vt ſuprà in Caſſiani doctrina notauimus. Certum enim eſt hoc genus auxilij indifferens eſſe ad ſufficiens, & ad efficax in ratione excitantis. Ex quo ſumi poteſt noua impugnatio præcedentis opinionis, quia iuxta illam nulla eſſet gratuita excitatio ordinis naturalis, niſi efficax. nam cogitatio congrua iuxta illam opinionem, ſemper eſt efficax, de quo argumento dicam plura in libro ſequenti cap. 15.

9. Simile auxilium gratuitum in voluntate admittendum eſt.

Atque ad eundem modum poteſt explicari in voluntate ſimile auxilium gratuitum per bonos motus indeliberatos in ea inſurgentes. nam, quia hi motus non excitantur niſi media cogitatione, quando cogitatio ipſa eſt ſupernaturalis modo explicato, etiam motus voluntatis ex ea naturaliter reſultantes ad idem genus gratiæ ſpectant. Poteſt autem contingere vt honeſta cogitatio intellectus, ſiue naturali modo excitata, ſiue gratuitò, ſufficiens non ſit ad excitandam voluntatem ad bonum motum indeliberatum propter aliquam indiſpoſitionem eius, & nihilominus Deus ex peculiari miſericordia illum motum excitet in voluntate neceſſitando illam, vt paulatim illam trahat ad liberum conſenſum, & tunc ille motus in ſe, & abſolutè naturalis, in modo tamen quo immediatè fit, ſupernaturalis exiſtit. Dico autem *immediatè*, quia etiam poterat Deus ex parte intellectus augere cogitationem mouendo intellectum, vt efficaciùs attendat, vel ad plura motiua, vſque ad eum gradum, ſeu quantitatem in quo valeat cogitatio naturalem motum in voluntate cauſare, & tunc ex tali ſuppoſitione motus voluntatis naturali modo fit, tamen in radice cogitationis ſemper eſt gratia. Et ſimili modo poteſt in ipſamet cogitatione accidere, vt licèt ſuppoſita tali applicatione obiectorum externorum naturali modo ab illis excitetur, nihilominus ſit gratia quando nimirum

A talis obiectorum concurſus, & occurſus non prouenit ex ſola generali prouidentia, vel communi curſu cauſarum ſecundarum, ſed ex peculiari prouidentia Dei volentis per illa media illo ſpeciali modo hominem iuuare.

10. Infinita quædam varietas eſt horum auxiliorum.

Et iuxta hos ferè modos poteſt penè infinita varietas in hoc genere gratiæ inueniri, ſiue quia Deus peculiariter diſponit cauſas externas in ordine ad internam excitationem naturalem, ſiue quia vlteriùs illam confert ſine adminiculo cauſarum externarum, ſiue quia interiùs plus mouet, quàm externæ cauſæ poſſent immutare. Quod interdum poteſt facere directè, per ſe efficiendo, interdum indirectè per ſpecialem prouidentiam remouendo, quæ aliàs naturaliter impedirent ſimilem excitationem, vel motionem cauſarum
B naturalium. Quæ tota doctrina ſumpta eſt ex Auguſtino partim 2. lib. de peccat. merit. cap. 17. partim libro quinquaginta homiliar. homil. 17. & lib. 2. Confeſſion. cap. 17. & lib. 9. cap. 8. & q. 2. ad Simplicianum, & aliis communibus locis, & ex Proſpero lib. 2. de vocar. gent. per multa capita, præſertim 25. & 26. & contra Collator. cap. 14. In quibus tamen Patribus aduerto interdum videri loqui indifferenter de his beneficiis Dei, & illa gratiæ Dei deputare, etiamſi poſſent ex generali prouidentia prouenire: tamen vel loquuntur de illis, vel iuxta ſubiectam materiam, quia intelligunt in ordine ad ſalutem ſemper in his interuenire aliquam ſpecialem effi-
C caciam Dei, vel interdum generaliùs vtuntur nomine gratiæ, nam profectò quando talis excitatio ex ſolo curſu cauſarum cum generali influentia Dei, non aliter eſt gratia, quàm beneficium creationis, ad quod pertinet: propriè autem dicitur auxilium gratiæ, quando fit aliquo modo ſupernaturali, vt explicatum eſt; ita ergo ſufficienter explicatur, & intelligitur auxilium naturale in entitate, & in modo ſupernaturali.

August.

Idem.

11. Enodatur ratio dubitandi poſita in n.num.2.

Vnde quoad hanc partem ſoluta manet prima ratio dubitandi in principio poſita, quæ contra hanc primam aſſertionem directè procedit. Negamus enim non poſſe eſſe excitationem naturalem in ſubſtantia, & gratuitam, ſeu ſupernatu-
D ralem in malo. Hunc autem modum non ponimus in aliquo medio acceptatione, vel ratione ad finem ſupernaturalem, ſed in modo faciendi, & cauſandi in nobis talem excitationem. qui modus quodammodo dici poteſt intrinſecus actui, quia & tanquam via ad ipſum, ſeu fieri ipſius prout eſt à Deo, & quodammodo dici poteſt extrinſecus, quatenus non eſt debitus actui, nec ſecundùm ordinarium curſum cauſarum fit. Addo etiam per hunc modum effectionis nihil poni in his motibus gratiæ, quod naturale non ſit, imò ipſamet effectio abſolutè ſpectata naturalis eſt, ſolúmque reſpectiuè, ad ordinarias cau-
E ſas naturales dicitur ſupernaturalis, ſicut illuminatio huius domus ſi clauſis ianuis, vel noctu, & ſecluſis omnibus cauſis ſecundis à Deo ſolo immediatè fiat, dicetur quidem ſupernaturalis quoad modum per reſpectum ad cauſam, in ſe tamen, & abſolutè naturalis actio eſt. Denique hic modus ſupernaturalitatis ſufficit in his motibus, quia non dantur per ſe ac proximè propter actus ſupernaturales in ſubſtantia, ſed propter actum virtutum acquiſitarum, & ad vitandum peccatum contra legem naturæ, & ad hoc optimè iuuare poſſunt, quia virtutem aliquam phyſicam, vel moralem eiuſdem ordinis conferunt, quam homo neque ex ſe, nec per ordinarium

Confirm. reſponſio primò.

Confir. ſecundò.

curſum cauſarum naturalium habere potuiſſet.

12. *Aſſertio 2. Gratia excitans quæ eſt principium proximum actus virtutis infuſæ, eſt ſecundum ſubſtantiam ſupernaturalis. D.Thom. Bonauent. Bellarm. Vaſquez. Molina. Auguſt.*

Secundò dicendum eſt actus gratiæ excitantis, quæ ſunt proxima auxilia ad actus ſupernaturalium virtutum infuſarum, eiuſdem ordinis ſunt, & in ſua ſubſtantia ſupernaturales. Hæc aſſertio communis eſt, ſignificant illam ex antiquis D.Thomas 1. 2. q. 111. art.2.& 3. Bonauent.in 2.diſt.28.art.2. quæſt. 1.& Alenſ.3.part. quæſt. 61. ex modernis Bellarminus & Vaſquez ſuprà, & accuratè Molina in concord. diſput. 35. & 36. & ſine dubio eſt ſententia Auguſtini, nam lib.de Grat. Chriſti cap.13.de hac interna gratia excitante præcipuè loquitur, cùm dicit, *Si doctrina dicenda eſt, certè ſic dicatur, vt altiùs & interiùs eam Deus cum ineffabili ſuauitate dicatur infundere, non ſolùm per eos, qui plantant, & rigant extrinſecus, ſed etiam per ſeipſum, qui incrementum ſuum miniſtrat occultus.* In quibus verbis indicat hanc gratiam eſſe altioris ordinis ab omni motu naturali, ideo enim tribuit eam ſoli Deo operanti, vltra omnem efficaciam Verbi humani, hoc enim ſignificat per illa verba, *non ſolùm per eos, qui plantant, & rigant extrinſecus, ſed etiam per ſeipſum.* Nam ſub verbis plantandi, & rigandi, abſque dubio non ſolùm includunt verba prædicantium, quatenus ad aures corporis perueniunt, ſed etiam quantum ad omnem vim, quam habent ad inſtruendum intellectum, vel mouendum effectum operante eo, qui audit ſola virtute naturali cum generali concurſu Dei; vltra hoc ergo requiritur aliquid, quod ſolus Deus interius poteſt facere, quod etiam indicauit per illa verba ineffabili ſuauitate.

13. *Diſcrimen inter vtrumque genus gratiæ excitantis.*

Vnde in hoc magna eſt differentia inter hoc genus gratiæ excitantis, & aliud in ſuperiori concluſione explicatum. Nam illud licèt interdum fieri poſſit à Deo immediatè ex defectu cauſarum ſecundarum, non excedit virtutem illarum, ſed ſolùm quòd interdum non occurrunt, vel non applicantur, Deus per ſe producit effectum; ſæpè verò ſimiles motus operatur per alias cauſas, & frequenter miniſterio Angelorum illas applicat, vel exteriùs, vel interiùs media phantaſia. Et quamuis interdum immediatè, & per ſe moueat intellectum, vel voluntatem (quod ſolus Deus facere poteſt etiam intra ordinem naturalem;) nihilominus ſimiles effectus fieri poſſunt mediis cauſis creatis, & ideo ex modo ſolùm quaſi accidentario effectui, tunc ſolus Deus libera ſua voluntate operatur. At verò in hoc poſteriori genere gratiæ illa interim motio tam propria eſt Dei, vt numquam qui plantant, vel rigant ad ſimilem efficiendam ſua virtute ſufficiant. Ex quo rectè colligitur talem excitationem eſſe per ſe infuſam, & ordinis diuini, ac ſupernaturalis.

14. *Confirm. ex eodem Auguſt.*

Quod præterea confirmatur verbis eiuſdem Auguſt. lib.15. de Ciuitate, cap.6. vbi poſtquam retulit varios modos, quibus per verbum Dei externum mouentur fideles ad proficiendum in bono, addit: *Spiritus autem ſanctus operatur intrinſecus, vt valeat medicina, quæ adhibetur extrinſecus. Alioqui etiamſi ipſe Deus vtens creatura ſibi ſubdita in aliqua ſpecie humana ſenſus alloquatur humanos, ſiue iſtos corporis, ſiue illos quos iſtis ſimillimos habemus in ſomnis, nec interiori gratia mentem regat, atque agat, nihil prodeſt homini omnis prædicatio veritatis.* Per quæ verba apertè declarat, quod dicebamus, tunc internam gratiam eſſe altioris ordinis ab omni illa, quæ per cauſas ſecundas fit, aut fieri poteſt. Et hoc ipſum ſignificauit Auguſtin. in verbis illis, *valde remota eſt à ſenſibus hæc ſchola, in qua pater auditur.* Et docet lib. de prædeſt. Sanctor. cap. 8. ſignificat enim gratiam illam talem eſſe, vt ſuo genere non

A poſſit per ſenſus acquiri, ac ſubinde eſſe per ſe infuſam. Et hanc mentem Auguſtini cum eodem modo loquendi imitati ſunt Proſper contra Collator. cap.6.& 1.de vocat.gent.cap.8.& 9. & Fulgentius lib.1.ad Monimum cap. 28.& lib.de Incarnat.& Grat. cap. 17. & ſequentibus, & Petrus Diaconus cap.6.& Gregor.lib.3.Reg. cap.5.& Bernard.lib.de Grat.& lib.arbitr. præſertim circa finem. Et in eodem ſenſu loquuntur Concilia de prima vocatione, inſpiratione, aut illuminatione fidei, præſertim Arauſicanum & Tridentinum locis ſæpe citatis.

Proſper. Fulgent. Greg.Magn. Bernard.

15. *Ratione munitur aſſertio, à poſteriori.*

Ratio verò huius aſſertionis reddi poteſt. Primò à poſteriori, quia ſi iſti actus eſſent naturales quoad B ſubſtantiam, non eſſent per ſe infuſi; ergo quantum eſt ex ſe, poſſunt interdum fieri in nobis per acquiſitionem ex ſenſibus, & ſenſibilibus obiectis. Conſequens autem admitti non poteſt, aliàs poſſet in aliquo caſu homo habere ſufficientem excitationem ad credendum ex vi externæ prædicationis ſine peculiari interna inſpiratione à Deo immiſſa, quod repugnat definitionibus fidei. Vnde à contrario argumentor ſecundò, quia per hanc excitationem ſufficientem, datur homini poſſe ſupernaturaliter credere, ſed ſola naturalis entitas non eſt ſufficiens ad dandam hanc poteſtatem, quia eſt altioris ordinis, & per illam eleuatur potentia ad C agendum vltra vires naturales; ergo neceſſe eſt vt talis gratia excitans ſit in ſua entitate eiuſdem ordinis naturalis. Tertiò poteſt hoc declarari, quia non eſt impoſſibile infundi hominibus huiuſmodi motus hoc modo ſupernaturales, & illi ſunt magis accommodati ad eleuandas potentias animæ ad ordinem ſupernaturalem ſuaui modo, & cum maiori proportione reſpectu perfectorum actuum ſupernaturalium; ergo ita fieri credendum eſt. Conſequentia cum minori patent. Maior autem conſtabit reſpondendo ad poſteriorem rationem dubitandi, quæ contra hanc partem directè procedebat.

à contrario. à non repugnantia.

16. *Diluitur 2. ratio dubitandi ſuprà num 3. Reducuntur illi motus ad dona Spiritus ſancti intellectualia. Ad intellectum. Ad conſiliũ. Ad ſcientiã. Ad ſapientiam.*

Et in primis in ea ſumebatur actus iſtos non habere virtutes infuſas, ad quas pertineant. Reſpon- D demus autem poſſe optimè ad dona, vel virtutes reuocari, nam hæc aſſertio ſupernaturalis prout in intellectu tribuitur, ad intellectualia dona Spiritus ſancti pertinere videtur; nam & in modo quo infunditur per ſpecialem impulſum præuenientem, atque in munere, ſeu officio cum illis donis conuenit, quia talis gratia eſt interna doctrina Spiritus ſancti, ad quam duo ſpectant, ſcilicet, ſpecialiter dirigere intellectum, vt ſupernaturalia myſteria credenda, vel amanda conuenienter apprehendat, & de illis rectum iudicium practicum ferat. Vtrumque autem ex his muneribus pertinet ad dona Spiritus ſancti, prius ad intellectum, poſterius verò ad conſilium, & ſuo modo ad ſcientiam, & ſapientiam quatenus res propoſitæ dignæ creditu, vel amore, vel executione, vel fuga æſtimari poſſunt. Et quamuis in principio vocationis nondum homo E receperit habitus horum donorum, nihilominus ex motione Spiritus ſancti poteſt elicere aliquos actus, qui ſint veluti inchoationes eorum. qui actus licèt ſint imperfecti, nihilominus in modo, quo circa ſua obiecta verſantur, eamdem rationem formalem ſuæ ſpecificationis ſupernaturalis participant, quam habent actus perfecti ab habitibus illorum donorum eliciti.

17. *Motus huius gratiæ pertinentes ad voluntatem, reducuntur ad virtutes infuſas.*

Simili modo motus huius gratiæ pertinentes ad voluntatem, ad virtutes infuſas reuocari facile poſſunt. Nam ſi talis actus ſit deſiderium imperfectum ſalutis, ad ſpem reducitur; idemque dicimus de perfecto timore gehennæ; ſi verò ſit complacentia aliqua in bono diuino, vel affectio-

Ad ſpem. Ad charitatem. affectio imperfecta ad Deum ipſum, inchoatio eſt quædam charitatis, & cum eadem proportione diſcurri poteſt per alias virtutes infuſas. Quibus addi poteſt, quod ſuprà lib. 2. diximus, inter actus deliberatos harum virtutum dari aliquos, qui licèt imperfecti ſint, ſupernaturalem ſubſtantiam, & entitatem habent. Atque hanc explicationem horum actuum ſumpſi ex Proſpero lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. aliàs 9. vbi de hac gratia excitante priùs dicit, *in omnibus iuſtificationibus principaliter praeminere.* Et deinde declarat externum modum excitandi, tandem verò internum ita explicat, *dando intellectum, inſpirando conſilium, corque ipſum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.* Quòd ſi quis obiiciat, quia ante actum fidei nullus eſt ſupernaturalis motus in voluntate. Reſpondemus id ad ſummum eſſe verum de actibus ſupernaturalibus planè deliberatis, & non in omnibus illis eodem modo, quia voluntas credendi ſupernaturalis eſt,& non ſupponit actum fides, ſed illum ſecum affert. Ad hos autem motus imperfectos, & indeliberatos ſufficit practica motio intellectus per illuminationem, & inſpirationem Spiritus ſancti, quæ eſt quædam inchoatio, & initium fidei, quod habet locum in homine nondum credente: nam in eo, qui iam credit, poteſt etiam ipſa fides excitari,& ad cæteras voluntatis motiones cooperari: & per hæc ſatis reſponſum eſt ad difficultatem poſitam in dicta ratione dubitandi in priori parte eius; de altera verò parte dicam in capite ſequenti.

Proſper.

Inſtantia expungitur.

Capvt XI.

Quomodo ſupernaturalis excitatio ex naturalibus actibus Eccleſiæ, ſeu eorum, per quos vocatur, pendere poſſit.

1. Status quæſtionis duplex. DVo in titulo proponimus, quæ in vlteriori ratione dubitandi præcedentis quæſtionis petebantur. Vnum eſt, quomodo hæc gratia excitans licèt ſupernaturalis ſit, pendere poſſit ex miniſterio hominum,& prædicatione Eccleſiæ,& aliis obiectis externis. Secundum eſt, quomodo pendeat à naturali conatu, vel aliquo libero vſu recipientis illam, de qua re diſputant inter ſe moderni Theologi; ſed nullam rationē difficultatis, aut controuerſię in hoc inuenio.

2. Certa ſuppoſitio ex dictis. Excitatio gratiæ fieri poteſt merè interiùs, vel exteriùs. Circa primum ergo punctum ſuppono doctrinam ſuprà traditam, ſcilicet, excitationem gratiæ, dupliciter fieri poſſe, ſcilicet, merè interiùs, aut per aliquam exteriorem, vel ſenſibilem motionem, quæ ex doctrina Auguſt. dicta q. 2. ad Simplicianum, & de ſpirit. & liter. cap. 33. & 34. & lib. octoginta trium quæſtionum, q. 68 & lib. 1. de peccat. merit. cap. 25. & de catechizand. rudib. cap. 4. & 5. & Proſperi in lib. 2. de vocat. gent. cap 8. & 9. aliàs 25. & 26. & D. Gregor. lib. 2. Reg. ſuo cap. 4. & circa illa verba capitis 3. *Vocauit Dominus Samuel*, & D. Thomas lect. 6. in ad Roman. 8. circa illa verba, *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit.* Et ratio eſt, quia excitatio voluntatis non fit, niſi præuia excitatione intellectus: at verò intellectus excitari poteſt vel immediatè ab ipſo Deo, vt ex Dei omnipotentia manifeſtum eſt,& per obiecta ſenſibilia,& eſt illi connaturale. Quamuis autem ſpectata conditione ſupernaturaliū obiectorum, & actuum excitatio interna, & ſpecialis immediatè facta à ſolo Deo magis proportiona videatur, nihilominus attenta hominis conditione alter modus excitationis per ſenſibilia obiecta eſt viatori homini magis accommodatus,& ideo ſecundùm legem ordinariam, & communem hunc modum Deus obſeruat,& vt vſu ipſo, ac experiētia conſtat,& ex Scriptura ſumitur ad Rom. 10. *Fides ex auditu*,& Luc. 7. *Meſſis quidē multa, operarij autē pauci: rogate ergo dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam*; & ideo Actor. 10. miſſus eſt Petrus ad Corneliū per peculiarem Dei reuelationē, & c. 16. Miſſus eſt Paulus in Macedoniam rogatus, à viro Macedo, qui per viſionem ei apparuit.

Auguſt. Proſper. D. Gregor. Magn. D. Thom.

Rom. 10. 17. Luc. 7. Actor. 10. 19. Idem 16. 9.

3. Nodus difficultatis. Difficultas ergo poſita quoad hanc partem procedit de hac poſteriori, & ordinaria excitatione diuina, nam alia extraordinaria, & merè interna à Deo ſolo in mente fit ſine dependentia ab exteriori miniſterio. De hac verò ordinaria negari non poteſt, quin aliquo modo pendeat ab actibus ſenſibilibus, quæ ſunt naturales quoad ſubſtantiam. Dicunt verò aliqui hanc dependentiam non repugnare ſupernaturali excitationi, quia ſolùm eſt tanquam à conditione, ſine qua non ex diuina prouidentia,& ordinatione: nā tota illa actio ſenſibilis, quæ ex parte miniſtrorum Eccleſiæ procedit, ſolum eſt quaſi applicatio materiæ, circa quam homo poſſit ſupernaturaliter operari, cui modo dicendi fauet Paulus 1. ad Corinth. 3. dicens, *Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementem dedit.* Et ſubiungit, *Itaque neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* In negotio etiam ſalutis omnes miniſtri Eccleſiæ tantùm plantant,& rigant,& ideo dicuntur non eſſe aliquid, quia nō per ſe faciunt effectum, quamuis eorum miniſterium neceſſarium ſit,& ad eum ſcilicet modum, quo in fructibus ſenſibilibus plantatio,& rigatio, neceſſaria eſt, non vt per ſe cauſet, ſed vt conditio applicans actiua paſſiuis.

Placitum quorundam.

Placitum aliorum. Alij verò quibus hoc non ſatisfacit, dicunt miniſterium Eccleſiæ nō ſolùm eſſe conditionem neceſſariam, ſed etiā eſſe actionem cauſæ moralis ſuadentis,& inuitātis exteriùs voluntatem. Nam talis cauſa aliquo modo operatur ad vocationem internam diſponendo ſubiectum,& ideo Paulus eodem citato loco Euangelij Prædicatores vocat, *adiutores Dei*,& 2. Corinth. 6. ait, *adiuuantes exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*,&c. Sed hoc in re non differt à precedenti, quia tota cauſalitas moralis phyſicę non tranſcendit cauſalitatem per accidens, & iuxta ſubiectam materiam durum eſt, illam conditionem eſſe per modum exhortationis, & inductionis moralis, præterquam quòd etiam in hoc genere cauſalitatis moralis aliquid deeſt huic exteriori excitationi miniſtrorum Eccleſiæ, propter quod etiam in genere moralis cauſæ dici debet potius conditio neceſſaria, ſeu cauſa per accidens, quàm propria cauſa per ſe, etiam moralis, vt videbimus.

Coincidit cū prior.

4. Aſſertio. Duæ res in hac excitatione conſiderāda, ſupernaturalitas,& gratia pura. Supernaturalitati entitatiuè non repugnat miniſterium ſenſibile. Dico ergo duo poſſe in hac excitatione diuina cōſiderari, vnum eſt eſſe entitatem ſupernaturalem, aliud, eſſe gratiam puram, ſeu gratis datam: neutri ergo rationi repugnat, quòd ab aliquo miniſterio externo, ſeu actione ſenſibili pendeat. Prior pars declaratur, quia, vt dictum eſt, verbum externum non eſt propria cauſa excitationis ſupernaturalis, ſed per modum ſigni excitantis mentem, & quaſi præbentis occaſionem, vt ſupernaturaliter à Deo excitari poſſit; ergo quòd illa præuia occaſio, & quaſi phyſica præparatio, aut animi commotio naturalis ſit, non obſtat quominus motio, quæ à Deo ſolo per ſe, ac principaliter fit, in ſua entitate ſupernaturalis ſit. Addo etiam quòd licèt Deus vteretur verbo prædicationis, aut ſpecie illius menti impreſſa, tanquam inſtrumento proprio, & phyſico ad excitandum intellectum, hoc non obſtaret, quo minus illa excitatio eſſet in ſua entitate ſupernaturalis, quia

Deus

Extenditur 1. ad ſacramentum Euchariſtiæ in quo corpus Chriſti vim habet excitandi in nobis motus ſupernaturales entitatiuè.
Extenditur 2. ad miniſterium Angelorum.

Deus poteſt vti re naturali, imò corporea ad efficiendam rem ſupernaturalem. Vnde aliqui probabiliter exiſtimant per diuina Sacramenta, præſertim per Euchariſtiam, Deum excitare in accedentibus dignè huiuſmodi affectus gratiæ, quamuis ſupernaturales ſint. Quod autem in hac parte dictum eſt de miniſterio Eccleſiæ, & externa vocatione, extendi poteſt ad miniſterium Angelorum, & ad vocationem non ſolùm externam, ſed etiam internam, quatenus per Angelos fieri poteſt. Nam etiam illi non poſſunt per ſe efficere ſupernaturalem excitationem, hoc enim eſt proprium Dei, cuius ſolius eſt propriam gratiam infundere: poſſunt tamen miniſterium aliquod adhibere, vel applicando obiecta ſenſibus externis, vel interiora phantaſmata excitando, vt mentem hominis attendere faciant, & (vt ſit dicam) Deo præbeant occaſionem ſupernaturaliter illum excitandi.

5. Neque repugnat puræ gratiæ.

Altera pars de ratione gratiæ probatur. Primum, quia hoc miniſterium Eccleſiæ, per ſe loquendo, non inducit apud Deum aliquam rationem debiti, propter quod Deus talem excitationem ſupernaturaliter dare teneatur, quia ſolùm tenetur dare concurſum generalem ex natura rei debitum illis actionibus, qui ſufficiet quidem ad excitandum in mente attentionem aliquam, vel conceptum; nunquam tamen ſatis erit ad excitationem neceſſariam, ad ſupernaturalem concurſum faciendum, niſi Deus altiori modo mentem ipſam moueat, vt ſuprà declaratum eſt. Altior autem illa motio non fit debita propter prædicationem externam verbi Dei, vel aliud ſimile miniſterium humanum, imò neque conſtat Deum ita promiſiſſe dare ſimiles excitationes audientibus verbum Dei, vel oblata alia ſimili occaſione, quin interdum eas negare poſſit, & neget propter hominis demerita, vel alia occulta iudicia ſua.

6. Aſſertio ampliatur & illuſtratur.

Dico verò vlteriùs, quòd licèt de hoc eſſet certa lex à Deo ſtatuta dandi (vt ita dicam) hanc efficaciam verbo Euangelij ſui, vt ita ſit virtus in ſalutem omni credenti, & quaſi inſtrumentum ad conuertendas, & curandas animas, ideóque ad præſentiam eius infallibiliter Deus excitet mentem non ponentem obicem; nihilominus hoc non minueret rationem gratiæ in tali excitatione, tum, quia totum illud miniſterium verbi Dei eſt ex prouidentia ſupernaturali, & pertinet ad gratiam Dei externam, & ita in ſuo genere gratis etiam datur: tum etiam, quia ipſamet prædicatio Euangelij non fit ſine ſpeciali auxilio Dei, quod auxilium licèt reſpectu miniſtrorum ſit gratia proximè illis conceſſa ad operandum, etiam eſt gratia reſpectu audientium, propter quorum fructum, vel conuerſionem datur, & ideo etiam ex hac parte initium vocationis eſt omnino gratuitum: tum denique, quia, moraliter loquendo, illa exterior vocatio, & interior, quam Deus adiungit, non ſunt veluti duæ gratiæ, ſed eſt vna integra diuina vocatio, ad eum modum, quo ex actu interiori, & exteriori fit vnus actus moralis, & ita tota illa eſt vna vocatio, quæ omnino gratis datur.

7. Quo pacto miniſtri Eccleſiæ poſſunt concurrere ad primam vocationem eorum qui conuertuntur.

Vltimò verò addo poſſe miniſtros Eccleſiæ iuuare homines, quos inſtruunt, non ſolùm prædicando, mouendo, & alia externa miniſteria exercendo, ſed etiam apud Deum pro illis, quos docent, vel gubernant intercedendo. Et hoc modo poſſunt conatus Eccleſiæ concurrere ad excitationem, ſeu primam vocationem alterius: etiam A ad fidem, non ſolùm per modum conditionis ordinariè requiſitæ, ſeu cauſæ moralis inducentis, ſed etiam per modum meriti de congruo, & impetrationis. Quia licèt nemo poſſit ſibi primam vocationem mereri, vt dicemus libro ſequenti, vnus tamen iuſtus poteſt alteri illam mereri, ſicut Stephanus meruit vocationem Pauli, & ita poteſt etiam Eccleſia, vel miniſter eius impetrare à Deo, vt præbeat auxilium vocationis internæ eis, quibus Euangelium prædicant, neque hoc minuit rationem gratiæ in tali vocatione, quia reſpectu impetrantis, ſeu merentis præcedit ex priori gratia fidei, vel etiam charitatis; reſpectu autem eius, qui vocatur, B ſemper vocatio illi omninò gratis datur, imò etiam gratia illa quæ Prædicatori data eſt orandum pro audiente fuit gratuitum beneficium gratiæ ipſi vocato donatum, quia licèt alteri immediatè collatum fuerit, propter ipſum fuit ei datum. Et ita quocumque modo conſideretur miniſterium Eccleſiæ regulariter neceſſarium ad vocandos homines ad fidem, pœnitentiam, vel fructum bonorum operum, rationem gratiæ in interna, & ſupernaturali vocatione non minuit.

CAPVT XII.

Quomodo ſupernaturalis vocatio ab actibus eorum, qui vocantur, pendere poſſit.

1. Status difficultatis.

SVpereſt dicendum de conatu, ſeu cooperatione eius qui vocatur, an ſit aliquo modo neceſſarius ad primam vocationem, quam quæſtionem aliqui confundunt cum illa, An facienti quod in ſe eſt, Deus conferat gratiam, etiam quo ad primam vocationem, ſeu excitationem. Sed immeritò, nam ſunt quæſtiones diuerſæ, & ideò hanc poſteriorem in librum ſequentem remittimus, quia cum declaratione ſufficientis auxilij coniuncta eſt. In priori ergo puncto D aduertendum eſt ſermonem eſſe poſſe, aut de conatu ipſius hominis vocati, quo ſimul cum Deo influit in ipſummet actum ſupernaturalem quo interiùs excitatur, vel de aliquo conatu præuio, quo ad illam vocationem tandem perueniatur: de priori nulla ſupereſt difficultas, iam enim ſuprà definiuimus noſtras potentias effectiuè concurrere ad hos actus excitantis gratiæ, quantumuis ſupernaturales ſint: non poſſunt autem effectiuæ concurrere niſi conatum adhibendo; ergo aliquis conatus ex parte recipientis neceſſarius eſt, ad primam etiam excitationem diuinam. Hic autem conatus non poteſt dici naturalis, niſi fortaſsè impropriè, & per denominationem extrinE ſecam, quatenus eſt ab ipſa potentia, quæ eſt entitas naturalis, in ſe tamen ſpectatus ſupernaturalis eſt, quia eſt realiter idem cum actu ſupernaturali, & ipſamet actio, quia talis actus fit à Deo, principaliter, & à potentia inſtrumentaliter, vt loquitur D. Thomas 3. contra gent. cap. 149. ideóque non eſt à potentia, vt naturalis eſt, ſed vt obedientialiter ſubeſt motioni diuinæ. Ac proinde ex tali conatu potentiæ non minuitur ratio gratiæ in tali motione, tum quia non eſt liber, ſed neceſſarius, tum etiam, quia non eſt præuiſus, ſed ſimultaneus cum influxu Dei. Neque etiam obeſt ſupernaturalitati actus, quia

D. Thom.

A quia tribuitur per potentiam obedientialem, vt dixi: potentia autem obedientialis optimè poteſt influere in actum ſupernaturalem, vt in lib. 2. explicaui, & in his actibus neceſſariis multo facilius, quàm in liberis intelligitur.

2. Sententia Molinæ de conatu præuio ex parte hominis adhibẽdo proponitur.

Difficultas ergo eſt de conatu præuio, qui interdum ex parte hominis adhibendus eſt, vel adhibetur, vt tandem naturalem vocationem internam obtineat, de quo conatu diſputant prædicti auctores. Nam Molina dicit poſſe, & debere hominem naturalem conatum ad aliquas actiones naturalis ordinis adhibere, vt per eum non ſtet, quominus proximè ad fidem vocetur interiùs. Huiuſmodi ſunt conatus, vt diligentia ad audiendam fidem, & conſiderandum. B Item intentio, vel deſiderium aliquod inueniendi veritatem, ſeu veram religionem, & ſalutis viam, & ſimiles; nam hæc, & ſimilia regulariter neceſſaria ſunt ante fidem, quia Deus ſe accõmodat naturali modo procedendi hominis in acquirenda cogitatione, & meritò ab illo poſtulat diligentiam in his, quæ ex parte ſua cum generali concurſu ſuo efficere poteſt. Illa autem omnia, quæ diximus, talia ſunt, vt per conatum naturalem fieri poſſint, imperfecto quidem modo, ſufficiente tamen ad illud remotum, & quaſi externum initium fidei: nam audire concionem, & audire illam naturale quid eſt, & neceſſarium ad acquirendas ſpecies, quibus de rebus fidei cogitari poſſit. Item illa actio in initio non fit ex motiuo ſupernaturali, non enim poteſt tale motiuum haberi ante perfectum auditum C fidei; ergo debet fieri ex motiuo naturali; ergo actu, & conatu naturali. Idemque conſequenter dicendum erit de aliis actionibus voluntariè attendendi, cogitandi, deſiderandi, imò & petendo agnitionem veritatis, ſeu veram fidem in illa materia: nam omnes iſti actus eſſe poſſunt ordinis naturalis, quatenus imperfecto, & humano modo poſſunt in illa materia verſari; ergo vt homo non ſit negligens in ſua ſalute, oportet, vt in his omnibus per naturalem conatum faciat, quod potuerit.

3. Diſplicet modernis Theologis qui in contrarium adducunt loca Scripturæ & Patrum. Regulaque dam doctrinalis in hac materia.

Hæc verò ſententia aliis modernis Theologis diſplicet, quia videtur nimium tribueri naturæ, & libero arbitrio operanti ex ſolo conatu naturali in D ordine ad ſuam ſalutem. Nam regula doctrinalis in hac materia eſt, nihil omnino poſſe facere hominem, quod aliquo modo conferat ad ſalutem æternam, ſine gratia Dei per Chriſtum, iuxta verbum Chriſti, *ſine me nihil poteſtis facere*, id eſt, vt ponderat Auguſtinus, *neque multum, neque parum, neque magnum, neque paruum*, vt multis aliis teſtimoniis in lib. 2. confirmatum eſt. In illis autem actionibus, quas enumerauimus, quibus auditor doctrinæ fidei paulatim tendit ad internam vocationem proximè ſufficientem ad voluntatem credendi multæ ſunt actiones valde vtiles, & regulariter neceſſariæ ad ſalutem, iuxta ordinarium modum prouidentiæ diuinæ; ergo non poſſumus dicere omnes illas fieri ſolo conatu naturali, neque videtur modo loquen- E di Scripturæ, & Conciliorum conſentaneum. Minor cum conſequentia declaratur. Nam in primis opportunitas habendi Prędicatorem Euangelij, gratiæ Dei tribuenda eſt, vt probat exemplum vocationis Pauli ad prædicandum in Macedonia, & non in Aſia, ſeu Bithynia, Actor.16. Et ſæpe docet Auguſtinus, vt videri poteſt ſuprà Pſalm. 87. & ſuper Pſalm. 134. & lib. quinquaginta Homiliarum in 23. lib. 1. de peccator. merit. & remiſſ. cap. 22. & q. 2. ad Simplic. & Gregorius 20. Moralium cap. 18. quia neque poteſt homo illam occaſionem ſibi præparare, neque ſine Dei prouidentia peculiari euenire poteſt. Deinde attendere vt oportet ad ea quæ

Auguſt.

Greg. Magn.

prædicantur, gratiæ Dei eſt, iuxta illud quod de Lydia purpuraria dicitur, Actor.16. *cuius Dominus aperuit cor, attendere his, quæ dicebantur à Paulo.* *Act.16.14.* Item cogitare de eiſdem rebus in ordine ad ſalutem comprehenditur ſub illa regula Pauli 2. ad Corinth. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis*, vt ſuprà cum Auguſtino, & aliis Patribus explicauimus. *2.Cor.3.5.* Denique deſiderium, petitio, & ſimiles actus ſi ad fidem aliquo modo conducunt, videntur comprehendi ſub regula Concilij Arauſicani cap.6. & 7. *Si quis ſine gratia Dei credentibus, volentibus, &c. non autem vt hæc omnia, ſicut oportet, agere valeamus, per infuſionem, & inſpirationem ſancti Spiritus in nobis fieri confitetur, reſiſtit Apoſtolo dicenti, Quid habes quod non accepiſti? Item ſi quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet, vitæ æternæ cogitare poſſe affirmat ſine inſpiratione Spiritus ſancti, hæretico fallitur ſpiritu.*

Regula Arauſicani.

4. Ad enodationẽ quæſtionis præmittitur diſtinctio duplicis vocationis ad fidem, 1. eſt remota & externa, 2. proxima & interna.

Vt litem hanc aliquo modo componamus, & rem ipſam ſine verborum ambiguitate, vel contentione declaremus, diſtinguamus duplicem vocationem ad fidem, videlicet remotam, & proximam, ſeu externam, & internam. Remotam voco illam, quam poteſt facere homo plantando, & rigando; proximam verò, quam interiùs facit homo, vt homo ſit maximè potens ad ſuam conuerſionem, aliqua dixit Gregorius Homil.33. in Euangelium, loquens de Chriſto, & Magdalena, *ipſe eam per miſericordiam traxit intus, qui per manſuetudinem ſuſcepit foris.* Et Leo Papa loquens de Stella, & Magiſt. ſerm. 1. de Epiphania, *Dedit* (inquit) *aſpicientibus intellectum, qui præſtitit ſignum, & quod fecit intelligi, fecit requiri, & ſe inueniendum obtulit requiſitus.* Et Auguſt. de Corrept. & grat. cap.6. *Corripiatur peccator, vt ſtrepitu correptionis forinſecus inſonare Deus in illo intrinſecus occulta inſpiratione operetur & velle.* Priorem verò vocationem appello remotam, quia per ſe non ſufficit, nec dat auxilium ſufficiens, ſed quamdam inchoationem, & quaſi materialem præparationem ad illam; alteram verò proximam, quia vt dat ſufficientem facultatem operandi, & ex illa poteſt immediatè ſequi voluntas credendi.

Greg. Magn. *Leo.* *Auguſt.*

5. 1. Conueniẽtia inter vtramque vocationem, vtraque pertinet ad gratiam excitãtem.

Secundò aduerto has duas vocationes partim conuenire, partim differre. Conueniunt in primis, quòd vtraque fit, vel incipit in nobis ad aliquam illarum proximè cooperantibus liberè: nam vtraque pertinet ad motionem, ſeu gratiam excitantem, de qua ſuprà oſtenſum eſt fieri in nobis ſine noſtra libera cooperatione. Et de priori quidem patet, quia per illam fit quaſi prima apprehenſio, vel conceptio rerum fidei, ante quam non poteſt præcedere voluntas, quæ circa eaſdem res verſetur. Et licèt contingere poſſit, vt aliquis voluntariè accedat ad audiendam fidem, & hac ratione notitia, vel apprehenſio inde comparata poſſit dici liberè acquiſita, nihilominus neceſſe eſt, vt ante illam voluntatem antecedat prior aliqua apprehenſio fidei, ſeu prædicationis eius ſaltem in confuſo, quæ hominem ad illam voluntatem incitet, & tunc ab illa apprehenſione incipit talis vocatio, & ita ſemper reducitur ad aliquam primam motionem, quæ in nobis fit ſine libertate noſtra. De altera verò interna vocatione, id eſt in ſuperioribus probatum, & patebit magis ex dicendis. Secundò conueniunt quòd vtraque vocatio pertinet ad ordinem gratiæ, & prouidentiæ ſupernaturalis. De interna id ſatis patet ex dictis: de externa verò probatur, quia ordinatur ad internam, quæ ſupernaturalis eſt, & originem ducit ex donis gratiæ, quæ ad trahendos, & vocandos homines ad fidem & pœnitentiam Deus in Eccleſia ſua præparauit, & ita eſt beneficium gratiæ, & prouidentiæ

2. Conuenientia. Vtraque pertinet ad ordinem gratiæ & prouidentiæ ſupernaturalis.

uidentiæ ſupernaturalis. Vnde D. Thomas in 2. d. 28. q. 1. art. 4. ait quodlibet exercitium etiam naturale, quatenus ordinatur à Deo ad conuerſionem ſupernaturalem, dici poſſe gratiam. Denique ex diſtinctione poſita in principio capitis præcedentis id manifeſtum eſt. Tertiò conueniunt, quia in vtraque ſaluatur vera ratio gratiæ, vt ſignificat donum gratuitum, quod non ex operibus datur, quod quidem de prima vocatione externa manifeſtum eſt, quia ante illam nihil poteſt ex parte hominis præcedere, quod ad illam ordinetur, vt ex declaratione proximè data, & ex doctrina Auguſtini ad Simplician. q. 2. & de bono perſeuer. cap. 14. & de ſpirit. & liter. cap. 33. & 34. manifeſtum eſt. De poſteriori autem probatum eſt latè ſuperiori lib. cap. 13. & 15. & magis ex ſequentibus declarabitur.

D.Thom.

Tertia conuenientia, in vtraque ſaluatur vera ratio gratiæ vt donum gratuitum eſt.

Auguſtin.

6. Differunt autem hæ duæ vocationes in hoc maximè, quòd exterior eſt in ſubſtantia ſua naturalis, interior verò ſupernaturalis. Hoc ſecundum probatum eſt in cap. præcedenti. Primum autem indubitatum videtur, quia ſicut ex parte miniſtrorum Eccleſiæ externa prædicatio eſt inſubſtantialis, vt per ſe patet, ita ex parte audientis prima illa conceptio & apprehenſio naturaliter fit. Vnde ſicut de excitatione ſupernaturali diximus non fieri propriè conatu naturali, ſed obedientiali à noſtris potentiis, ita prorſus de interna vocatione dicendum eſt, quia ſunt omnino idem. At verò excitatio illa, quæ proximè fit per vocationem externam, per naturalem conatum potentiæ fit, quia tam actus ipſe, quàm productio eius naturalis eſt, vt diximus, & eadem ratione voluntas audiendi Prædicatorem, quæ interdum antecedit, vt dixi, in ſubſtantia ſua naturalis eſt, quia non eſt voluntas credendi, ſed audiendi tantùm, quæ in eo ſtatu non poteſt ex motiuo ſupernaturali procedere; imò continget aliquando vt ſit peccaminoſa, vt ſi quis velit audire prædicantem animo irridendi illum, & nihilominus poteſt Deus illamet voluntate poſtea bene vti ad conuertendum in illamet concione talem peccatorem. Et ſic licèt illa voluntas non fuerit ex gratia, permiſſio illius potuit eſſe ex prouidentia gratiæ. Aliquando verò eſſe poteſt illa voluntas ex intentione bona diſcendi veritatem, & tunc erit quidem ex aliqua bona inſpiratione Dei, nondum tamen ſupernaturali in ſubſtantia, quia motiuum illud generale nondum eſt ſupernaturale, neque includit abſolutam credendi voluntatem.

Diſcrimen præcipuum inter vtramque vocationem exterior eſt in ſubſtantia ſua naturalis, interior verò ſupernaturalis.

Vocatio illa externa poteſt eſſe interdum peccaminoſa.

7. Secundò differunt, quia externa vocatio eſt ſimpliciter prima, interna verò comparatione illius eſt ſecunda, quamuis in ordine ſuperioris gratiæ ſupernaturalis ſimpliciter, & in entitate ſua interna vocatio ſit prima ſimpliciter; quia verò vocatio exterior ad interiorem ordinatur, & per ſe ſola, quaſi nihil eſt, niſi per interiorem quaſi formetur, ideo ex vtraque fieri cenſetur, vna vocatio perfecta, quæ prima gratia auxilians ſimpliciter vocari ſolet.

Secundũ diſcrimen, Externa vocatio eſt ſimpliciter prima, interna reſpectu illius eſt ſecunda, ſed in ordine ſupernaturali eſt prima.

8. Tertia differentia, & notanda eſt, quòd ante vocationem primam externam nullus actus liber ex parte hominis antecedit, qui ad illam per ſe, vel ex intentione operantis referatur, vt paulo antea ſatis explicaui, quia ante illam vocationem nulla cogitatio ſalutis, vel rerum fidei in mentem ſubiit: ſine hac autem cogitatione, non poteſt ſubſequi actus liber. At verò poſſunt aliqui actus liberi ab homine fieri circa materiam talis vocationis, antequam ſupernaturalem vocationem internam recipiat, quia non ſemper dat Deus internam inſpirationem ſupernaturalem in eodem momento, vel tempore in quo homo incipit audire res fidei, ſed magna temporis mora inter illam, & alteram vocationem poteſt ſæpiùs intercedere: tum quia de hoc nullam habemus certam legem, aut promiſſionem Dei, ſed pendet ex eius libera voluntate, & ita quoſdam velociùs, quoſdam tardiùs vocat: tum etiam, quia non poteſt homo ſubitò percipere fidem ſibi propoſitam, & credibilitatem eius, & ſæpè neceſſarium eſt, errores priùs conceptos repellere, & de falſitate illorum aliquo modo conuinci, quod ſine mora temporis non fit. Et quamuis poſſit Deus efficacitate ſua, & abundantia luminis ſubitò mentem illuminare; regulariter tamen loquendo non ita facit, ſed hominem humano modo paulatim ducit, priùs per homines inſtruendo, & poſtea tempore opportuno internam vocationem immittendo. Hac ergo ratione ſæpè intendere poteſt homo iam exteriùs vocatus liberè facere aliquos tactus, antequam ſupernaturalem inſpirationem internam recipiat, vt ſunt ſuprà numerati, ſcilicet applicare mentem ad cogitandum, vel meditandum de rebus auditis, aut velle iterum eas audire, ſicut Athenienſes qui Paulum audierant, licèt nondum credidiſſent, dixerunt Paulo, *Audiemus te de hoc iterum*, Actor. 17. & ſimiles.

Tertium diſcrimen, Ante vocationem primam externam nullus actus liber ex parte hominis antecedit ex intentione operantis.

Secus res habet in vocatione interna.

Sæpè intendere poteſt homo exterius vocatus liberè facere aliquos actus naturales antequam vocationem internam recipiat.

Explicantur actus intermedij liberi inter vtramque vocationem.

De his ergo actibus mediis inter vtramque vocationem videtur eſſe controuerſia inter dictos auctores, nam de vocationibus ipſis, quatenus ſunt actus quidam non liberi, nulla controuerſia relinqui poteſt, ſi ea, quæ diximus, attentè conſideremus. De illis autem intermediis actibus liberis multa quæri poſſunt. Primum, quo conatu, quibuſve fiant viribus. Secundum, quantum ad obtinendam internam vocationem conferant. Tertium, quæ ſint ad illam neceſſaria. Ex quibus primum eſt, quod præcipuè hîc agimus, in illóque dicendum in primis eſt, illos actus eſſe quoad ſubſtantiam naturales. Probatur primò, quia ante ſupernaturalem excitationem non poteſt eſſe in homine actus liber ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, vt ex dictis hîc, & in libro præcedenti conſtat: ſed iſti actus antecedunt primam excitationem ſupernaturalem, vt declaratum eſt; ergo non ſunt in ſubſtantia ſua ſupernaturales; ergo naturales. Secundò eſt ſimile argumentum, quod ante voluntatem credendi ſupernaturalem, & primum actum fidei illi correſpondentem, nullus eſt in homine actus humanus, ac liber ſupernaturalis ordinis: illi autem actus liberi, de quibus tractamus, antecedunt fidem infuſam, & voluntatem credendi; ergo ſunt ordinis naturalis. Tertiò eſt ratio à priori, quia iſti actus non habent obiecta formalia ſupernaturalia, quia neque obiectum fidei ſupponitur pro illo tempore ſufficiẽter propoſitum, vt in diſcurſu declaratum eſt, neque ante fidẽ excitatur volũtas ab obiectis propriis & formalibus aliarum virtutum infuſarum. Igitur toto illo tempore verſatur voluntas circa illã materiã, vt ſubeſt alicui motiuo naturali, ſiue illud ſpeciale ſit, quale eſt cupere, inuenire veram fidẽ, aut religionem, quod etiam Iudæi, & Ethnici facere poſſunt.

Cardo controuerſiæ.

11. Dubium primum quales hi actus ſecundum ſubſtantiam, & quo conatu fiant.

Reſolutionis prima pars naturales ſunt entitatiuè.

Probat. 1.

Probat. 2.

Probat. 3.

Hinc

10. *Reſolutionis ſecunda pars, naturali virtute fiunt ex propria efficacia phyſica.*

Hinc ergo vlteriùs ſequitur, actus illos fieri conatu naturali, & viribus liberi arbitrij moraliter excitati, & adiuti per antecedentem vocationem, licèt externam. Primum patet, quia illi actus ſunt naturales in ſubſtantia; ergo fiunt per actionem naturalem: actio autem, & conatio naturalis idem ſunt; ergo fiunt conatu naturali. Ad exhibendum autem naturalem conatum, naturales vires ſufficiunt; ergo actus illi quoad ſubſtantiam ſuam fiunt per naturales vires liberi arbitrij. Vlteriùs verò addimus illos actus non fieri cum modo aliquo reali, ac phyſico in illis exiſtente, qui ſupernaturalis ſit, nam talis motus neque nobis videtur poſſibilis, quantum ſub philoſophicam notitiam cadit, vt in loco præcedenti latè diſcurrimus, & quamuis cogitaretur poſſibilis, fruſtrà, & ſine fundamento fingeretur ineſſe his actibus, ergo neque ratione talis modi neceſſariæ ſunt vires, vel conatus vltranaturales ad efficiendos hos actus. Et ita de ſimilibus actibus loquuntur communiter Theologi, vt patet ex Scoto, Gabriele, & aliis in 3. diſtinct. 23. dicentibus audita prædicatione Euangelij poſſe hominem prius credere per vires naturæ fide acquiſita, quàm infuſa. Imò Gabriel quæſt. 3. concluſ. 1. putat illum ordinem eſſe neceſſarium, ſcilicet, priùs aſſentiri propriis viribus imperfectè, vt paulatim eleuetur ad actum infuſum, & perfectum. Et Vega lib. 6. in Trident. cap. 13. dicit vtplurimum ita eſſe. Nobis verò ſatis eſt, quòd id poſſit fieri, & ſæpè fiat. nam ſi audita fide poteſt homo progredi vſque ad aſſenſum naturalem, ſua libertate, & diſcurſu naturali fundato tantùm in humana authoritate, vel ſenſibilibus ſignis, & argumentis, multo magis poterit eadem libertate vel imperfectè deſiderare maiorem cogitationem illarum, vel ſe mouendo ad audiendum verbum prædicationis, vel ad attendendum, cogitandum, &c.

Repugnat modus phyſicus ſupernaturalis illis additus. *Scotus.* *Gabriel.* *Vega.*

11. *Reſolutionis tertia pars neceſſaria eſt excitatio præuia naturalis, quæ prout datur ex prouidentia gratiæ, donum gratiæ eſt.*

Sunt ergo hæc naturalia in ſubſtantia ſua, & naturali virtute fiunt ex propria efficacia phyſica: nam moraliter neceſſaria eſt excitatio præuia, quæ licèt in ſe naturalis ſit, & naturali conatu fiat, nihilominus gratia eſt, quatenus ex prouidentia gratiæ procedit. Vnde ſimili modo poſſunt prædicti actus, licèt naturales ſint, inter dona gratiæ computari, quia neque fiunt ſine aliquo auxilio gratiæ, neque ipſi erant debiti naturæ, nec concurſus, qui ad illos datur eſt debitus ex vi naturalis prouidentiæ, ſed ſuppoſito ordine gratiæ.

12. *Ad motiua ſecundæ ſententiæ.*

Et hoc ad ſummum probant, quæ in fauorem ſecundæ ſententiæ adduximus: nam licèt principaliter procedant de inſpiratione diuina, & excitatione ſupernaturali, quæ datur tanquam proximum auxilium ad actum ſupernaturalem, & infuſum, nihilominus cum proportione procedunt in his actibus imperfectis, quatenus aliquo modo ad finem vocationis conducunt, nam vt ſic ad ordinem gratiæ pertinent ſecundùm quendam modum, & non fiunt ſine aliquo auxilio gratiæ excitantis, nam, vt diximus, illa vocatio præuia, licèt ex ſenſibilibus orta, gratia quædam eſt, & propter Chriſtum datur. Neque Molina, neque alius ex defenſoribus primæ ſententiæ excludunt à prædictis actibus hoc genus gratiæ, ſed ſolam illam, quæ ordinis eſt ſupernaturalis, vt apertè declarauit Molina diſput. 35. in fine, & 36. in principio in Concord. ad artic. 13. & ita in illo primo puncto nulla videtur ſupereſſe difficultas.

Molina.

Notanda circa ſecundum & tertium dubium propoſitum ſuprà num. 9.

13. *Duplex ratio cauſalitatis in actibus illis intermediis conſiderari poteſt, per modum meriti, vel remouẽdo impedimentũ. Placet nonnullis orthodoxis Doctoribus primum genus cauſalitatis.*

Circa ſecundum autem, & tertium punctum, quæ propoſui, quia magis pertinent ad librum ſequentem, hîc pauca breuiter aduertam. Vnum eſt, hos actus liberos qui poſſunt, & ſolent intercedere inter primam excitationem externam, duobus modis poſſe comparari ad primam excitationem ſupernaturalem, ſeu primum B ſalutis auxilium, ſcilicet, vel per modum meriti, ſeu moralis diſpoſitionis, vel remouendo impedimentum, & quaſi materialiter habilitando ſubiectum. Aliqui ergo Auctores Catholici primum genus cauſalitatis in his actibus reſpectu primæ excitationis ſupernaturalis admittunt. qui in hoc à Semipelagianis diſcrepant, quòd illos actus, & qualemcumque rationem meriti, vel diſpoſitionis moralis in eis inuentam non tribuunt ſoli libero arbitrio, ſed vt excitato, & adiuto per excitationem illam externam, & cogitationem honeſtam inde conceptam, quæ gratia eſt cùm ſit vltra naturæ debitum, & ex ſupernaturali prouidentia proueniat, etiamſi nondum ſit in ſua entitate ſupernaturalis. C Mihi autem hæc ſententia non placet, tum, quia illa gratia non videtur excedere rationem legis, & doctrinæ, & ita neque Semipelagiani illam negarent, tum, quia ante internum, & proximum fidei initium non poteſt eſſe in homine aliquod meritum doni alicuius ſupernaturalis, aliàs fides ipſa, & initium fidei poſſet ſub aliquod meritum cadere, quod admittendum non eſt, vt libro ſequenti oſtendam. Dico ergo omnes illos actus, eo ipſo quòd neque ex fide, neque ex interno auxilio ſupernaturali procedunt, non eſſe proportionatos ad meritum quodcunque in cauſalitatem moralem internæ vocationis ſupernaturalis.

Improbatur à nobis. *Axioma, Ante internum & proximum fidei initium nõ poteſt eſſe in homine aliquod meritum doni ſupernaturalis.*

14. *Expenditur cauſalitas materialis remouendo impedimenta vocationis variis modis. Primus modus. Secundus.*

D Alio ergo modo poſſunt illi actus aliquo modo conferre materialiter tantùm, & ex parte ſubiecti remouendo impedimenta vocationis, & acquirendo diſpoſitionem corporalem, vel habitudinem, quæ minus ineptum reddat hominem ad vocationem. Et primò quidem dum homo ſe exercet in his actibus, noua cauet peccata, quæ poſſint vocationem impedire, & ex parte ſua excutit torporem, & negligentiam, quæ poſſit illi ad culpam imputari: deinde ſi homo ſit diligens in recogitatione eorum, quæ audiuit à Prædicatore fidei, fieri poteſt, vt perueniat ad cognoſcendum errorem naturali rationi contrarium, in quo verſabatur. Hac enim ratione Prædicatores Euangelij prius ſolent E infideles ſuorum errorum conuincere, quàm eis ſupernaturalia myſteria perſuadeant, quia deponere errorem, vel nimium affectum ad aliquam ſectam, faciliorem reddit fidei introductionem, ſaltem remouendo prohibens. Item ad recipiendam vocationem internam neceſſariæ ſunt ſpecies intelligibiles, quæ per auditum Euangelij naturaliter acquiruntur, & per eas in principio naturaliter fit aliqua conceptio, & apprehenſio imperfecta, & per recogitationem ſimilem meliùs conſeruantur in memoria, quod multum confert, vt poſtea Spiritus ſanctus

Tertius.

ſanctus illis ſpeciebus, & intellectu illis confirmato tanquam inſtrumento vtatur ad efficiendam internam vocationem ſupernaturalem. Et declaratur, nam, vt ſuprà dixi, hoc modo miniſtri Eccleſiæ per verbum Dei externum mentes audientium præparant, & aliquo modo diſponunt, vt eas poſtea Spiritus ſanctus ſua præſentia illuſtret, vt dixit Gregorius Hom. 17. in Euangelia, quam præparationem ſignificauit Paulus per verbum plantandi, & rigandi; plantare enim dici poſſunt, quatenus ſpecies rerum diuinarum mentibus imprimunt, & ad eas concipiendas manuducunt; rigare verò quatenus ad aliquem affectum excitant: ergo etiam ipſe homo poteſt ſuo ingenio, & arbitrio ad hanc quaſi moralem præparationem cooperari, recogitando, & mente eleuando, & ſemine verbi concepto, prout potuerit vtendo.

Illuſtratur hæc doctrina.

Gregorius Magn.

15. Idem poteſt ex parte affectus declarari. Primum quoad remotionem impedimenti: nam affectio naturalis, & humana ad propriam opinionem, vel ſectam, vel etiam ad honores, & res corporales nimium impediunt; ita vt neque animus conuenienter applicari poſſit ad res fidei audiendas, & concipiendas. Igitur ſi quis vel rationibus humanis inducatur ad tollendum, vel minuendum illum affectum, & ad hoc adhibeat ſuum conatum naturalem excitatum verbo Dei, aliquid poterit illa diligentia conferre ad vocationem ſaltem per modum remouentis prohibens. Et licèt verum ſit ſimilem affectionem, ſi magna ſit, non poſſe ſine auxilio gratiæ ſuperari, poteſt ad hoc interdum ſufficere auxilium ordinis naturalis, quod peculiari etiam modo datur per ipſam vocationem ad fidem, licèt externam, nam per illam excitantur in homine cogitationes, & affectiones honeſtæ, quæ licèt in illo initio ſint imperfectæ, & ordinis naturalis, iuuare poſſunt ad aliquam contrariam affectionem eiuſdem ordinis moderandam, & ſic ad tollendum aliqua ex parte impedimentum fidei. Præterea naturalis complexio, vel proprietas ingenij poteſt ex parte ſubiecti eſſe magis accommodata huic vocationi, quàm illi, nam qui habet, v.g. complexionem ſanguineam, faciliùs amore ducitur, alius verò magis timore mouetur: & Deus frequenter ſuam motionem hominis conditioni accommodat, licèt non ſemper eam proportionem ſeruet. Et Auguſtus de bono perſeuer. cap. 14. dixit, ***habere quoſdam in ipſo ingenio diuinum naturaliter lumen intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant.*** Sicut ergo naturalis complexio, vel proprietas poteſt quaſi naturaliter ad vocationem conducere, non vt cauſa, & ratio eius, ſed vt à nobis faciliùs percipiatur, ſi detur ita aliqua affectio acquiſita per actus bonos, poteſt per illam proportionem, ſeu temperamentum inducere, vel augere. nam conſuetudo imitatur naturam; vnde ſicut per prauos actus contrarios prædicationi fidei induratur cor, ita per bonos licèt naturales, poteſt paulatim affici, & materialiter huic, vel illi vocationi magis coaptari, atque hoc modo dixit P. Vaſquez 1.p.diſp.93. cap.4. circa finem non pertinere ad Semipelagianam ſententiam concedere diſpoſitionem naturalem ex nobis, aut ex bona indole naturali, non quidem ad gratiam obtinendam, ſed vt gratia, & miſericordia collata faciliùs in nobis operetur.

Explicatur illorum actuum intermediorũ cauſalitas ſubiectiua remouendo alia impedimenta ex parte affectus.

Necnon ex parte complexionis naturalis vel genij.

Auguſtin.

P. Vaſquez.

Iudicium authoris, circa totum ſtatum huius controuerſiæ.

16. Igitur aliquo ex his modis non repugnat hominem vocatum exteriùs ad fidem illam et vocatione, & generali concurſu Dei adiutum aliqua opera facere, quibus vel non ſtet per illum vocatio interior, neque illi impedimentum ponat, vel etiam fiat materialiter aptior ad vocationem illam recipiendam, vel illi inſtrumentaliter cooperandum, cùm ſine aliqua eius efficientia non fiat, vt ſuprà diximus. Eſtque hoc valdè conſentaneum conditioni hominis, & ordinario modo prouidentiæ Dei, qui ab homine cooperationem accommodatam requirit. Et aliunde non repugnat gratiæ quatenus gratis danda eſt, quia talis diſpoſitio, (vt dixi) nullum meritum fundare poteſt. Vnde neque eſt mortuum propter quod Spiritus ſanctus conferre debeat ſupernaturalem excitationem, & ideo pro ſua libera voluntate interdum excitat obduratum, vel illuminat negligentem, & alium non adeò prauum, vel aliquem bonum affectum habentem non ita præuenit interiùs, vt ſequenti libro latiùs videbimus. Neque etiam hoc genus diſpoſitionis repugnat gratiæ, vt ſupernaturalis forma, vel motio eſt, quia non eſt diſpoſitio per ſe conferens ad illam, ſed eſt quaſi tollens impedimentum, vel minuens ineptitudinem & improportionem ſubiecti, ſicut dicunt Theologi Deum diſtribuiſſe Angelis gratiam iuxta proportionem naturalem, non quia naturalis perfectio fuerit motiuum dandi gratiam, vel diſpoſitio per ſe ad illam; ſed quia ex parte ſubiecti erat quaſi materialis diſpoſitio, congruitatem, & maiorem quamdam habilitatem inducens. nec denique difficultas alia in hoc occurrit, quæ alicuius momenti eſſe videatur.

Aſſertio. Nõ ſolùm poſſibiles ſunt illi actus intermedij, ſed etiam conſentanei & neceſſarij, prout remouent impedimentum, & materialiter hominem diſponunt ad vocationem. Quàm conſentanei.

17. Ex quo tandem facilè declaratur, quàm ſint neceſſarij iſti actus, quibus homo prout poteſt, primæ externæ vocationi cooperatur, ſeu illa benè vtitur, vt primam excitationem internam, & ſupernaturalem conſequatur; ſi enim abſolutè loquamur, & neceſſitatem hanc per reſpectum ad potentiam Dei ſpectemus, clarum eſt non eſſe præuiam illam operationem neceſſariam, ſeu cooperationem liberam hominis, nam ſi Deus velit, neſcit tarda molimina eius gratia, vt Gregorius dixit; poteſt ergo ad vocem primam Prædicatoris illuminare mentem, non ſolùm ſufficienter, ſed etiam efficaciter, ſicut fecit vocando Matthæum, aut Paulum, vel Magdalenam, imò non ſolùm voce, ſed etiam aſpectu ſolo poteſt id facere, vt reſpiciendo Petrum illum interiùs ad pœnitentiam conuertit, & de Magis credibile eſt viſa ſenſibili ſtella ſtatim fuiſſe interiùs illuminatos. Et cum multis aliis Deum illa liberalitate vti certiſſimum eſt, non pro illorum meritis, aut cooperatione, ſed iuxta conſilium voluntatis, & gratiæ ſuæ; ordinariè verò relinquit Deus homines operari per ordinaria media gratiæ, quæ in Eccleſia ſua pro omnibus inſtituit, & iuxta hanc menſuram, & modum vocationis, & adiutorij quæri poteſt, quanta ſit neceſſitas illarum actionum liberi arbitrij, quas explicuimus.

Quàm neceſſarij.

In quo breuiter diſtinguere poſſumus duos ordines talium actuum, quidam ſunt ex natura rei aliquo modo ordinati ad complendam capacitatem hominis reſpectu ſupernaturalis excitationis, vt ſunt v. g. audire verbum prædicationis, vel illo audito, & non ſatis intellecto, de illo ampliùs interrogare, vel cogitare, & conſequenter velle ad hoc applicare intellectum, & auertere cogitationes impedientes, & ſimilia. Idemque cum proportione intelligendum eſt de vocatione ad pœnitentiam, vel ad perfectionem, aut ad quemlibet alium progreſſum virtutis. Nam omnes hæ vocationes ordinariè fiunt per verbum Dei externum, aut voce prolatum, aut ſcripta, aut per alia exteriora ſigna, vel exempla, quæ mentem excitant, non ſtatim ſupernaturali excitatione, ſed memoriam, & effectum naturali modo mouendo, & ideo non oportet vt homo contemnat illam inchoationem gratiæ, ſed illi pro viribus cooperetur, vt altiori gratiæ Dei impedimentum non ponat. Ad hunc ergo modum poſſunt iſti actus eſſe moraliter neceſſarij, & ſuo modo pertinent ad communem gratiæ curſum, vt explicatum eſt.

18. Duplex eſt illorum actuum ordo.

Primus ordinatur per ſe ad complendam capacitatē homini reſpectu excitationis ſupernaturalis.

Alij verò eſſe poſſunt actus, non ita per ſe ordinati ad vlteriores, ſed qui ex libertate hominis exerceri poſſunt, & ſunt valde affines prioribus actibus, vt ſunt deſiderium ſalutis, licèt imperfectum per modum velleitatis, petitio eiuſdem ſalutis, vel mediorum ad illam obtinendam. Et hi quidem actus, ſi ſunt in homine iam fideli, & ex fide aliquo modo procedant, poſſunt eſſe diſpoſitiones morales remotæ, ſeu impetratoriæ. Et ſine dubio ſunt valde vtiles, etiamſi contingat non eſſe in ſubſtantia ſupernaturales, quia per influxum fidei aliquo modo eleuantur, & ita non fiunt ſine auxilio aliquo gratiæ. At verò ſi tales actus præcedant fidem, & externam vocationem ſupernaturalem ad illam, tunc non ſolùm neceſſarij non ſunt, ſed etiam per ſe nihil conferunt ad obtinendam gratiam internam Dei, quia ſunt improportionati, & nullo modo fundantur in fide; non ſunt tamen contemnendi, quia & remouent impedimenta, & aliquo modo afficiunt hominem ad id quod bonum eſt, & ita relinquunt animum de ſe magis aptum, ſaltem phyſicè, vt ſuprà explicaui, vt faciliùs, & cum minori repugnantia poſſit ad perfectum fidei affectum ſupernaturaliter excitari, quod quidem nihil obeſt rationi gratiæ, cùm hoc ipſum ex aliqua gratia procedat, vt declaratum eſt.

Secundus non per ſe, ſed liberè ad eum finem ordinatur ab homine.

Limitatur ſuperior doctrina.

19. Vltimò ex dictis colligere poſſumus tres, vel quatuor modos, quibus poteſt mens noſtra excitari ad bene operandum, vel ad cauendum malum, qui omnes à Deo ſunt, non tamen pariter, ſed ſecundùm eandem rationem. Prima excitatio eſt merè naturalis, id eſt, per communem curſum naturalis prouidentiæ diuinæ, & cauſarum ſecundarum, quam eſſe poſſe & congruam, & incongruam, & neutro modo pertinere ad beneficia gratiæ, ſed naturæ, maiora, vel minora, in libro primo oſtenſum eſt. Secundus ordo excitationis eſt, quæ dantur à Deo ex peculiari prouidentia, & liberalitate in maiori perfectione, vel abundantia, quàm per communem curſum cauſarum ſecundarum fieri poſſint, in ſe tamen naturales ſunt, & circa obiecta ſolùm naturalia verſantur. Et huiuſmodi excitationes reuera ſunt gratia, non tamen attingunt intrinſecè (vt ita dicam) ordinem ſupernaturalem, & dari poſſent ſolùm ad iuuandam naturam in ordine ad honeſtatem, & finem naturalem, licèt de facto ſemper à Deo ad ſupernaturalem finem ordinentur. In tertio ordine ſunt excitationes quæ immediatè pertinent ad ordinem gratiæ, & prouidentiæ ſupernaturalis; & hæ in duplici differentia eſſe poſſunt. Nam quædam ſunt motus in ſua ſubſtantia naturales, quia mediis ſenſibus in mente naturali virtute excitantur, & nihilominus immediatè, & quaſi intrinſecè pertinent ad ordinem gratiæ ratione materiæ in qua verſantur, & quia ex peculiari & ſupernaturali prouidentia tribuuntur, & præparantur cauſæ à quibus proueniunt. Aliæ ſunt in ſubſtantia ſua ſupernaturales, & à Spiritu ſancto immediatè mentibus infunduntur tanquam auxilia proxima, & proportionata actibus humanis per ſe infuſis, & in ſe ſupernaturalibus. quæ omnia membra ex doctrina huius, & præcedentis capituli declarata manent: viſum eſt autem ſub compendio illa hîc proponere, quia & ad omnia ſuperiùs dicta de neceſſitate gratiæ, & ad diſtinguendum Semipelagianum errorem à Catholica doctrina magnam lucem afferre poſſunt; & quia in libro ſequenti ad explicandam ſufficientiam gratiæ illorum cognitio erit nobis neceſſaria.

Quatuor modis mens noſtra excitari poteſt ad bene operandum vel cauendum malum.

Primò per excitationē merè naturalem ſecundùm curſum prouidentiæ naturalis.

Secundò per excitationē datam ex peculiari prouidentia, & liberalitate in ordine ad finem naturalem.

Tertiò per motus entitatiuè naturales in ordine ad finem ſupernaturalem.

Quartò per motus in ſubſtãtia ſua ſupernaturales.

CAPVT XIII.

Vtrùm præter excitantem gratiam ſit neceſſaria gratia adiuuans ab illa diſtincta.

1. HActenus de excitante gratia dictum eſt, nunc ad complendam diuiſionem gratiæ in excitantem, & adiuuantem oportet ipſam adiuuantem explicare. Et in primis ſupponimus ad bene operandum ſicut oportet ad ſalutem neceſſariam eſſe gratiam adiuuantem. Primò, quia ex Scriptura ſacra id apertè colligitur, nam in illa ſæpè Deus vocatur adiutor noſter Pſal. 62. *In matutinis meditabor in te, quia fuiſti adiutor meus.* Vnde Auguſtin. *Niſi Deus adiuuet opera noſtra, impleri à nobis non poſſunt, & digna debemus operari.* quaſi dicat vt opera noſtra digna ſint, neceſſarium eſſe Dei adiutorium. Vnde etiam eſt illud Pſal. 53. *Ecce enim Deus adiuuat me.* vbi Auguſt. *Omnes Sancti adiuuantur à Deo, ſed intus, vbi nemo videt.* Item Pſal. 18. *Domine adiutor meus, & Redemptor meus.* Vbi autem Auguſtinus, adiutor in bonis, & Redemptor in malis, *Adiutor vt habitem in charitate ſua, redemptor ab iniquitatibus meis.* Et pleraque ſunt Scripturæ loca, in quibus vel Deus vocatur adiutor noſter, vel nos ab illo petimus vt nos adiuuet, vel confitemur ſine ipſius adiutorio non poſſe ſaluari: adiuuat nos autem Deus per gratiam adiuuantem. Secundò nihil frequentius eſt in ore omnium fidelium, nihilque ſæpiùs repetit Eccleſia in ſuis publicis orationibus, quàm illud, *Deus in adiutorium meũ intende. Domine ad adiuuandum me*

Aſſertio prima, Neceſſaria eſt gratia adiuuans ad operandum ſicut oportet ad ſalutem.

Probatur ex Scriptura, Auguſt. & Conciliis. *Pſal.* 62 7. *Pſal.* 53. 4. *Pſal.* 18. 16. *Auguſt.*

Pſal. 69. 1. *me feſtina.* quod ex Pſalm. 69. ſumptum eſt. Item repetit illud, *Adiutorium noſtrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram*, ex Pſalm. 123. *Pſal. 123. 8.* *Concil. Mileuit.* Item Concilium Mileuitanum, & Arauſicanum definiunt gratiam eſſe neceſſariam in adiutorium noſtrum. *Trident.* Diſtinctius verò Concilium Tridēt. ſeſſ. 6. cap. 5. & can. 3. neceſſitatem gratiæ excitantis, & adiuuantis definiuit. Tertiò hæc eſt *Auguſtin.* doctrina Auguſtini, qui pro hac gratia adiuuante maximè contra Pelagium pugnauit, præſertim lib. de Grat. Chriſti cap. 23. & ſequentibus, & lib. 2. contra duas epiſtol. Pelagiani. cap. 9. & epiſtol. 105. 106. & 107. & alis locis, quæ in ſequentibus allegauimus. Rationem autem ſeu neceſſitatem huius gratiæ, niſi priùs, quid illa ſit, & ad quid detur, intelligatur, explicare non poſſumus.

2\. *Difficultas circa diſtinctionẽ gratiæ adiuuantis ab excitante. Suadetur identitas gratiæ adiuuantis cum excitante. Primò ratione.*

Priùs verò oportet vocis ambiguitatem tollere: ideóque inquiri poteſt, an gratia adiuuans ſit aliquid diuerſum ab excitante. Ratio dubitandi eſt, quia gratia excitans nos adiuuat; ergo eſt gratia adiuuans; ergo illæ gratiæ nullo modo diſtinguuntur. Antecedens patet, quia excitans gratia eſt quaſi doctrina interna, vel admonitio diuina, vel inclinatio, aut propenſio ad aliquid. Magiſter autem docens adiuuat diſcipulum; ergo multo magis Deus interius docet, & adiuuat hominem. Vnde & Prædicatores Euangelij adiutores Dei dicuntur 1. Corinth. 3. quia Deum in docendis, & inſtruendis hominibus iuuant. Item qui alium monet, iuuat illum, iuxta illud Pſalm. 2. *Adiuuantes exhortamur, &c.* *Secundò ex Concil.* Denique propenſio, & inclinatio ſine dubio multum iuuat in quocunque opere; ergo gratia excitans omnibus his modis nos adiuuat: eſt ergo gratia adiuuans. Atque hoc confirmat *Mileuitano.* modus loquendi Conciliorum, nam Mileuitan. cùm cap. 3. definit gratiam Dei qua iuſtificamur, non ſolùm ad remiſſionem peccatorum dari, ſed etiam in adiutorium, vt non committantur, nomine adiutorij excitantem gratiam præſertim intelligit. Vnde cap. 4. declarat, hanc gratiam non tantùm nos adiuuare, reuelando, quæ facienda ſunt, ſed præſtando, vt quod *faciendum nouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.* Ergo illa gratia quæ dat nobis poſſe facere, & quæ facit nos facere, ipſa eſt, quæ nos adiuuat. Illa autem eſt vocatio diuina, quæ eſt gratia excitans; ergo hæc eadem eſt gratia adiuuans. *Tridentino.* Item Concilium Tridentinum ſeſſione 6. cap. 5. de excitante & adiuuante gratia, tanquam de vna ſic loquitur. *Vocantur vt qui per peccata à Deo auerſi erant, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum ſe ad ſuam ipſorum iuſtificationem, eidem gratiæ liberè aſſentiendo, & cooperando diſponantur.* Vnde ponderandum eſt illud verbum, *eidem gratiæ*, refert enim gratiam excitantem, & adiuuantem, de qua ſermo præceſſerat, refert illam tanquam vnam, nam ſi eſſent plures, dicendum fuiſſe eiſdem gratiis.

3\. *Auctoritate Auguſtini.*

Præterea D. Auguſtinus libr. de Gratia Chriſti cap. 4. poſt multa contra Pelagium diſputata ad vitandas tergiuerſationes eius, ita concludit. *Si conſenſerit, ita ipſam voluntatem & actionem diuinitus adiuuari, & ſic adiuuari, vt ſine illo adiutorio, nihil liberè velimus, & agamus, eamque eſſe gratiam Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, nihil de adiutorio Dei, quantum arbitror, inter nos controuerſiæ relinquetur.* In quibus verbis conſi-A dero Auguſtinum à Pelagio confeſſionem vnius gratiæ excitantis poſtulare, cùm tamen Pelagius non minus errauerit, negando gratiam excitantem, quàm adiuuantem, vt patet ex eodem Auguſtino in eodem lib. cap. 10. & ſequentibus. Item lib. 2. de peccator. merit. & remiſſ. cap. 17. cùm Auguſtinus in principio dixiſſet poſſe hominem in hac vita eſſe ſine peccato, gratia adiuuante diuina, poſtea explicando hanc gratiam dixit. Vt autem innoteſcat quod latebat, & ſuaue fiat, quod non delectabat, gratiæ Dei eſt quæ hominum adiuuat voluntates. Illa autem gratia quæ innoteſcit, quæ latebat, & ſuaue fit, quod non delectabat, non eſt niſi B illuminatio, & inſpiratio diuina, ſeu ſancta cogitatio, & pia affectio, vt ipſe in diſcurſu explicat. Vtraque eſt gratia excitans; ergo hæc eadem eſt apud Auguſtinum gratia adiuuans. Et ſimili modo in cap. 19. illam gratiam vocat certam ſcientiam, vel victricem delectationem, *quam* (inquit) *interdum non dari Sanctis, vt cognoſcant non à ſeipſis, ſed ab illo ſibi eſſe lucem, qua illuminentur tenebræ eorum, & ſuauitatem, qua det fructum ſuum terra eorum*, quæ duo Deus in nobis ſine nobis operatur; ideo ad gratiam excitantem pertinent, & nihilominus ſubiungit: *Cùm autem ab illo illius adiutorium deprecamur, quid aliud deprecamur, quàm vt aperiat quod latebat, vt ſuaue fiat, quod non* C *delectabat.* Denique libro de Gratia, & libero arbitrio, cap. 15. tractans verba Ezechiel. 11. *Ezechiel. 11. 19.* *Dabo vobis cor carneum*, & illa cap. 18. *Facite nobis cor nouum*, interrogat. *Quare dat, ſi* *Idem 18. 31.* *homo facturus eſt, niſi quia dat, quod iubet, cùm adiuuat vt faciat, cui iubet?* Et tamen aliis locis ſimiles Dei locutiones, *Dabo vobis, faciam, vt faciatis, &c.* explicat de vocatione; ſeu, quod idem eſt, de gratia excitante, per quam Deus illa facit in nobis; ergo illa eadem gratia eſt, qua Deus nos adiuuat vt faciamus.

4\. *Aſſertio ſecunda, Gratia adiuuans propriè ſumpta, diſtincta aliquo modo eſt ab excitante. Declaratur ex notatione nominis.*

Nihilominus negari non poteſt quin gratia adiuuans propriè ſumpta ſit ſpeciale auxilium gratiæ, ab excitante aliquo modo diſtinctum. D Itaque ſicut Dialectici dicunt, omne genericum, ſeu commune interdum vni ſpeciei appropriari, ita in præſenti de nomine adiutorij, vel adiuuantis gratiæ dicere neceſſe eſt, tum ad intelligenda varia loca Auguſtini, tum ad ſingula gratiæ auxilia in ſpecie declaranda. Nam quæ adduximus, oſtendunt nomen adiutorij diuini, vel quod perinde eſt, adiuuantis gratiæ interdum generaliter ſumi pro quocunque gratiæ auxilio. Et certum ipſum nomen auxilij, hanc eandem ſignificationem poſtulat. Quid eſt enim adiuuare, niſi auxilium præſtare? auxilium autem nomen generale eſt, ad omnia gratiæ auxilia; ergo & verbum ad- E iuuandi poteſt in eadem generalitate ſumi, ergo & verbum adiutorij, ſeu gratiæ adiuuantis. Imò & Deus ipſe dici poteſt adiutor noſter etiam ratione auxilij excitantis, quod nobis infundit, & in teſtimoniis allegatis, & in multis aliis Scripturæ locis, præſertim Pſalmorum, oratur Deus, vt nos adiuuet illuminando, cor inclinando, & alia ſimilia, quæ ad excitantem gratiam pertinent faciendo. Non obſtante verò hac ſignificatione dicimus nomen gratiæ adiuuantis peculiariter tributum eſſe cuidam ſpeciali beneficio, & auxilio gratiæ ab exci-

tante

tante aliquo modo diſtincto, & in hoc ſenſu diuidi gratiam in excitantem, & adiuuantem.

5. Probatur 1. ex doctrina Auguſtini.

Hoc probamus. Primò ex doctrina Auguſtini, à quo ferè omnes iſtæ voces ſumptæ ſunt. Ille enim gratiam adiuuantem planè diſtinguit ab excitante in Enchirid. cap. 32. cùm inquit, *Totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Nam ſine dubio aliud eſt præparare, aliud adiuuare voluntatem, & primum tribuit Auguſtinus gratiæ excitanti, & ideo dicit ſcriptum eſſe, *Non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis, quia præparatur voluntas à Domino*, vtique ſolo, & ſine homine, quod ſpectat ad excitantem gratiam, quam Deus facit in nobis ſine nobis, vt ſuprà dictum eſt. Ergo adiuuare præparatam voluntatem, eſt nouum Dei beneficium, & diſtinctum auxilium, quod gratia adiuuans vocatur. Vnde idem Auguſt. quæſt. 2. ad Simplician. ſic inquit. *Non ideo dictum eſſe putandum: Non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, quia ſine eius adiutorio non poſſumus adipiſci quod volumus, ſed ideo potius, quàm ſine eius vocatione non volumus.* lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. *Quòd ad Deum nos conuertimus, niſi ipſo excitante, atque adiuuante, non poſſumus.* In quo modo loquendi apertè indicat adiuuantem gratiam aliquid addere ſupra excitantem. Præterea hoc conſtat ex diuerſis muneribus, quæ Auguſtinus tribuit gratiæ excitanti, & adiuuanti, nam primæ tribuit tangere cor, ſanctam cogitationem immittere, & ſimilia, quæ Deus in nobis, ſine nobis operatur, vt in ſuperioribus ſatis explicatum, & allegatum eſt. At verò gratiæ adiuuanti tribuit ſimul cum homine operari, ſicut dicit lib. 2. contra duas epiſtol. Pelagian. cap. 9. *Quamuis niſi adiuuante illo, ſine quo nihil poſſumus facere, os non poſſumus aperire, tamen nos aperimus illius adiumento, & opere noſtro.* Vnde in 2. lib. de peccator. merit. & remiſſ. cap. 5. dicit, *Neque adiuuari poteſt, niſi qui aliquid ſponte conatur.* Et rationem reddit, quia Deus non ita mouet hominem, ſicut mouet lapidem, vel brutum, in quibus voluntatem, & rationem non condidit, ſignificans gratiam adiuuantem non dari niſi in ipſa, & cum ipſa operatione, quod euidentiùs expreſſit in id Pſal. *Adiuua nos Deus ſalutaris noſter*, dicens, *cùm adiuuare nos vult, neque ingratus eſt gratiæ, aut tollit liberum arbitrium; qui enim adiuuatur, etiam per ſeipſum aliquid agit.* Et tract. 4. in 1. Epiſt. Ioan. *Quando (inquit) iuuaris, ſi nihil agis.* & ſerm. 13. de verbis Apoſtoli cap. 11. *Agis (inquit) & ageris, & tu bono agis, ſi bono agaris; Spiritus enim Dei qui te agit, agentibus adiutor eſt, ipſum nomen adiutoris præſcribit tibi, qui tu ipſe aliquid agis. Agnoſce quid poſcas, agnoſce quid confiteris, quando dicis, Adiutor meus eſto, adiutorem vtique inuocas Deum, nemo adiuuatur ſi ab illo nihil agatur, &c.*

Diuerſa munera tribuit Auguſtinus gratiæ excitanti & adiuuanti.

6. Conſectariū ex dictis, Adiuuans gratia non datur niſi ei qui liberè agit, vnde ſuperadditur excitanti. Tridentin.

Ex his ergo omnibus colligitur adiuuantem gratiam non dari, niſi ei, qui liberè agit, credendo, vel pœnitentiam agendo, vel alio modo piè operando: gratia autem excitans datur ante liberam operationem, vt in ſuperioribus ſatis oſtenſum eſt; ergo aliquam gratiam addit adiuuans ſupra excitantem ab illa diſtinctam. Deinde hoc ſatis indicat Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 5. Primum quatenus diſtinctè requirit excitantem atque adiuuantem gratiam, non enim toties illa duo repeteret cap. 5. & can. 3. A ſi illa duo eſſent ſynonyma, & non aliquo modo diſtincta. Secundò, quia dicit hominem diſponi aſſentiendo, & cooperando illi gratiæ, quæ duo verba cum portione accommoda accipienda ſunt: nam aſſentiri correſpondet gratiæ excitanti, cooperari verò adiuuanti. Vnde paulo inferiùs dicit Concilium, tangente Deo cor hominis, ipſum hominem non omnino nihil agere inſpirationem illam recipiens, vtique per liberum conſenſum, ſicut illam abiicere ſit per diſſenſum. Quomodo etiam dixit Auguſtinus vocare poſſe ſolius gratiæ: aſſentire autem, vel diſſentire propriè voluntatis eſſe. Eſt tamen diſcrimen, quia diſſentire poteſt homo ſua ſola libertate, aſſentire autem non poteſt, ſine adiutorio Dei. Et ideo vt aſſentiatur gratiæ excitanti, neceſſe eſt vt coo- B peretur adiuuanti: ſunt ergo illæ duæ gratiæ diſtinctæ. Et præterea Concilium quoties de actibus, quibus homo diſponitur ad iuſtitiam, loquitur, vtramque gratiam coniungit, vt patet in cap. 5. & in principio 6. *diſponuntur tamen ad ipſam iuſtitiam, dum excitati, & adiuti diuina gratia, &c.* & Cant. 3. *Si quis dixerit ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, & eius adiutorio, &c.*

Vt aſſentiatur homo gratiæ excitāti, neceſſe eſt vt cooperetur adiuuanti.

7. Ratio aſſertionis 2. deprompta ex Auguſt.

Ratione ſumpta ex prædicta doctrina Auguſtini poteſt hoc declarari, quia gratia excitans datur homini antequam liberè operetur, vel conſentit; ergo neceſſe eſt gratiam adiuuantem aliquid addere excitanti, in quo ab illa diſtinguatur. Maior in ſuperioribus ſatis decla- C rata, & probata eſt, & conuincitur ex Concil. Tridentino can. 4. dicente hominem iam excitatum poſſe diſſentire. Minor autem patet ex dictis ſententiis Auguſtini, & ex verbis Concilij quæ ponderauimus. nam ſemper coniungit adiuuantem gratiam conſenſui, & è contrario negat conſenſum eſſe poſſe ſine adiuuante gratia. Ex proprietate autem ipſius verbi adiuuandi, optimè poteſt declarari: nam adiuuare eſt aliquid cum aliquo agere, & ideo nemo actu adiuuat, niſi & ipſe, & is, qui adiuuatur, aliquid agant; ergo in operibus gratiæ non datur homini adiuuans gratia, niſi quando libero, & humano modo aliquid operatur, nam ad huiuſmodi operationem hæc gratia datur: at verò gratia excitans datur per operationem liberam, D ſed neceſſariam, vt ſuprà viſum eſt, & ideo operationem liberam præcedere poteſt. Declaratur tamen à ſimili, nam gratia creans non datur niſi quando Deus actu creat; ergo neque gratia adiuuans, niſi quando Deus actu adiuuat. Vnde eo etiam modo quo intra ordinem gratiæ creatricis poteſt dari gratia adiuuans, illa non datur niſi quando Deus actu concurrit cum creatura, quia tunc illam ad agendum adiuuat; ergo idem eſt cum propoſitione in gratia pertinente ad ordinem gratiæ ſanctificantis, quatenus in illo gratia adiuuans inuenitur, ex quo etiam fit, vt ſicut Deus ab æterno non eſt Creator, vel conſeruator, ſed in tempore, ita neque ſit adiutor niſi in tempore, & non ſemper, ſed quando actu adiuuat. Deno- E minatur autem adiutor ab adiuuante gratia, non ab excitante, propriè loquendo. Ex his ergo ſatis conſtat, has gratias eſſe diſtinctas aliquo modo: hæc autem diſtinctio, & plures etiam differentiæ inter ipſas in duobus capitibus ſequentibus commodiùs explicabuntur, ſimul declarando, quid hæc adiuuans gratia ſit.

Deus nō eſt Adiutor ab æterno, ſed in tempore.

Capvt XIV.

An gratia adiuuans ſit actio, vel principium actionis, & quæ ſit eius neceſſitas.

1\. Neceſſitas gratiæ adiuuãtis ex duplici radice eruitur.

CVm oſtenſum ſit dari nobis adiuuantem gratiam, præter excitantem, vt Concilia tradunt, hanc etiam gratiam eſſe nobis neceſſariam ad ſanctè operandum, ſicut oportet ad ſalutem, explicare neceſſe eſt, quid & quotuplex ſit hæc gratia: ad hoc autem declarandum cauſam, & radicem huius neceſſitatis aperire neceſſarium eſt, nam inde conſtabit ad quem finem ipſa ordinetur, & ex fine ratio, & varietas eius facilè intelligetur. Neceſſitas igitur huius gratiæ ex duplici capite oriri poteſt. Primò ex dependentia eſſentiali, quam voluntas creata, vt eſt quædam cauſa ſecunda, habet in operando à Deo, vt eſt prima, & vniuerſalis cauſa in omni ordine, tam naturæ, quàm gratiæ. Quòd enim omnis creatura non ſolùm pendeat à Deo in fieri, & in conſeruari, ſed etiam in operari, tanquam in noſtra fide certum ſupponimus, ex prima parte, & ex Metaphyſicis diſputationibus: conſiſtit autem hæc dependentia operationis in hoc, quòd nihil poteſt creatura facere ſine actuali ope, & influxu Dei. Hæc igitur dependentia etiam in operibus gratiæ inuenitur, cùm etiam ſint extra creata. Et quamuis talis influxus, ſeu concurſus Dei in actionibus naturalibus non habeat propriam rationem gratiæ de qua tractamus, quia eſt debitus naturæ, vt lib. 1. diximus, nihilominus concurſus vniuerſalis Dei ad opera vniuerſalia inter propria dona gratiæ ſanctificantis numerandus eſt, quia abſolutè non eſt debitus naturæ, & quamuis poſſit eſſe debitus ratione prioris gratiæ, eo ipſo eſt gratia pro gratia. Et de hoc genere gratiæ dicam in vltima parte huius libri, explicatis priùs cæteris nominibus, ſeu diuiſionibus gratiæ, quia & ſupponit illas, & longiorem magis, quàm controuerſam diſputationem poſtulant.

(margin: 1. Radix, dependentia eſſentialis creatæ voluntatis à cauſa 1. in ordine naturæ & gratiæ.)

2\. 2. Radix infirmitas liberi arbitrij ad vitandum errorem, & malitiam, & ad operandũ ſicut oportet.

Secunda radix huius neceſſitatis eſt defectus virium, & infirmitas liberi arbitrij, ad vitandum errorem, & malitiam, & ad operandum bonum virtutis, ſicut oportet. Vnde ſicut homo debilis, & infirmus non poteſt rectè ambulare, niſi ab aliquo iuuetur, ita neque liberum arbitrium, niſi adiuuetur à Deo. Et ſicut non ſatis iuuatur infirmus, exhortando, & monendo illum vt ſurgat, ſed oportet manum admouere, & ſimul cum illo operari, & illum ſuſtinere, vel ſubleuare: ita non ſatis eſt liberum arbitrium ad hæc opera gratiæ excitare, ſed illud actu iuuare, cum illo operando, aut virtutem operandi addendo, neceſſe eſt. Et hoc pertinet ad ſolũ Deum, qui hoc nobis præſtat, per adiuuantem gratiam. Eſt autem conſiderandum hanc indigentiam liberi arbitrij eſſe diuerſam ab illa, quæ reſpectu primæ cauſæ communis eſt omni virtuti creatæ, etiamſi in ſuo genere cauſæ ſecundæ completa ſit: nam vltra indigentiam hanc habet noſtrum liberum arbitrium defectum virtutis ad bene agendum, etiam in proprio ordine cauſæ proximæ ad huiuſmodi actus virtutis efficiendos, & ideo indiget ſpeciali gratia adiuuante diſtincta à præcedente, quæ illum defectum virium adiuuando ſuppleat. Quòd autem in libero arbitrio ſit hic defectus virium partim ob

A lapſum peccati originalis, partim ob excellentiam ſupernaturalium actuum, in lib. primo & ſecundo latè oſtenſum eſt, vbi quæ generatim ibi diximus de neceſſitate gratiæ, etiam de hac adiuuante procedunt. Et de eadem rectè intelliguntur verba Pauli ad Roman. 8. *Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram*, in quibus hanc radicem huius neceſſitatis attingit, & propterea etiam dixit ad Philip. 2. *Deus eſt qui operatur in nobis & velle, & perficere*, & cap. 1. *qui cœpit in nobis opus bonum* (vtique per excitantem gratiam) *perficiet*, ſcilicet per adiuuantem. *Rom. 8. 26. Philip. 2. 13*

3\. Conſectarium 1. ex hac duplici neceſſitate.

Ex hac ergo duplici neceſſitate prima diſtinctio adiuuantis gratiæ colligitur. Vna eſt per modum concurſus, alia per modum ſpecialis cooperationis B in ratione proximæ cauſæ principalis talis effectus. Et vt ſine æquiuocatione loquamur, priorem non auxilij, vel adiuuantis gratiæ nomine, ſed ſimpliciter nomine concurſus gratiæ ſignificabimus. Aliud verò ſpeciale adiutorium, quod Deus etiam vt cauſa proxima ad actus ſupernaturales præbet ſimpliciter nomine adiuuantis gratiæ, ſignificabimus, quia reuera de hoc adiutorio præcipuè loquuntur Auguſtinus, & alij Patres, quando gratiam adiuuantem requirunt, tum quia hoc præcipuè Pelagius negabat, vt in vltimo Prolegomeno diximus; tum etiam, quia ſpecialius adiutorium poſtulant Patres in operibus gratiæ, quàm in operibus naturæ, & C alium defectum virium ad opera gratiæ, quàm ad opera naturæ, in libero arbitrio recognoſcunt, & docent. Igitur propria gratia adiuuans vocatur illa, qua in ratione cauſæ primæ creata voluntas ad opera pietatis indiget.

(margin: Diuiditur gratia adiuuans in eam quæ datur per modum concurſus, & quæ per modum ſpecialis cooperationis: illa deinceps vocabitur concurſus gratiæ, hæc verò abſolutè gratia adiuuans.)

4\. Conſectarium ſecundum. Vtrumque gratiæ adiutorium conſiſtit in aliquo influxu Dei in actus liberos & ſupernaturales voluntatis.

Secundò colligitur ex dictis hoc gratiæ adiutorium proximè conſiſtere in aliquo Dei influxu in ipſos actus liberos, & ſupernaturales voluntatis, quod quidem commune eſt tam concurſui gratiæ, quàm propriæ gratiæ adiuuanti. Nam concurſus actu non datur à Deo, niſi quando cauſa ſecunda actu operatur; quando verò ipſa non agit, conſeruatur quidem à Deo, non tamen poteſt tum Deus cum illa agere, & conſequenter neque concurrere; ergo concurſus non eſt, niſi dum cauſa ſecunda agit: D conſiſtit ergo proximè, & vltimatè (vt ita dicam) in actuali motione, vel actione ſiue præuia, ſiue ſimultanea ordine naturæ cum actione cauſæ ſecundæ, quod poſtea videbimus. Nam in fine capitis præcedentis probatum eſt ex Auguſtino, & ratione, neminem iuuari, niſi qui agit. Ex quo rectè infertur, hoc auxilium gratiæ adiuuantis proximè conſiſtere, & conſummari in actuali influxu, & actione Dei cum homine ſupernaturaliter operante. Nam eo ipſo quòd homo deſinit operari, etiam Deus deſinit adiuuare; ergo ſicut operatio hominis in actuali influxu ex parte ſua conſiſtit, ita adiuuans gratia in actuali influxu ex parte Dei poſita eſt. Deinde ſicut in his actibus dum homo operatur dicitur cooperari Deo, ita cùm Deus illum adiuuat dicitur coope- E rari homini, vt infrà videbimus, & ex Concil. Trident. dicta ſeſſ. 6. cap. 5. apertè colligitur: cooperatio autem manifeſtè influxum, ſeu actionem ſignificat, vt infrà de gratia cooperante tractando iterum explicabimus. *Trident.*

5\. Gratia adiuuans conſiſtit proximè in actuali influxu, ſeu actione.

Dixi autem gratiam adiuuantem proximè conſiſtere in actuali influxu, quia præter influxum neceſſarium eſt aliquod ſupernaturale principium à quo actualis ille influxus promanet. Nam ille influxus non eſt niſi actio quædam: omnis autem actio ſuum immediatum, & proportionatum principium requirit; ergo cùm influxus adiuuantis gratiæ ſupernaturalis ſit, requirit princi-

pium

pium ſupernaturale à quo immediatè fluit. Hinc ergo patet non ſolum actualem influxum, ſed etiam principium à quo procedit, poſſe gratiam adiuuantem appellari, quia verè adiuuat intellectum, aut voluntatem, nam ſupplet defectum virtutis eius ad ſupernaturalem actum efficiendum: ſupplet autem ſimul cum potentia efficiendum actum, quæ ipſa ſola efficere non poteſt: hoc autem eſt iuuare, ſicque lumen gloriæ iuuat intellectum ad videndum Deum, & charitas ad amandum, & Deus ipſe dici poteſt iuuare cauſas ſecundas ad operandum, & in ordine gratiæ ſpeciali titulo *adiutor noſter* appellatur. Aliunde verò ex ſupradictis videtur colligi propriam gratiam adiuuantem in ſolo influxu actuali poſitam eſſe, tum quia gratia adiuuans non eſt, niſi quando homo actu operatur: principium autem operandi in nobis permanet etiam dum non operamur, tum etiam, quia gratia adiuuans in genere actualis gratiæ collocatur, & ſub illo ab excitante condiſtinguitur. Sicut ergo excitans tantùm conſiſtit in actuali motione, ita etiam adiuuans.

Dubium vtrùm principium ſupernaturale à quo procedit hæc actio dici poſſit gratia adiuuans.

6\. Reſolutio. Quædam dici poteſt gratia adiuuans per modum principij, alia per modum influxus ſeu actionis.

Verumtamen non oportet de nominum ſignificatione contendere, clariúſque & magis ſine ambiguitate procedemus ſecundùm diuiſionem adiuuantis gratiæ ſubiungendo, quædam dici poteſt adiuuans per medium principij, alia per modum influxus, ſeu actionis. Et hæc quidem poſterior iam ſatis explicata eſt, & in omni proprietate, & rigore nomen adiuuantis gratiæ meretur, quia eſt magna gratia, & actu nos iuuat; imò eſt ipſum actuale auxilium quo ſupernaturaliter iuuamur. Vnde ſi ſermo ſit de gratia actuali adiuuante, hæc ſola eſt gratia adiuuans, & ab illa quælibet alia gratia adiuuans denominatur, ſeu adiuuare dicitur, vt probant omnia hactenus dicta in hoc, & in capite præcedenti. Nihilominùs tamen etiam principium proximum adiuuantis auxilij poteſt in ſuo ordine vocari gratia adiuuans, vt probat ratio facta. Poteſt autem tale principium in duplici ſtatu conſiderari, ſcilicet in actu primo, vel ſecundo. Quando verò eſt in hoc poſteriori ſtatu, propriè dicitur adiuuans, ſumit autem hanc denominationem ab ipſo actuali adiutorio, vt dicebam: nam ſicut agens hanc denominationem ſumit à ſua actione, & ideo non eſt propriè agens, niſi quando eſt in actu ſecundo, ac proinde per denominationem ab ipſo actuali adiutorió vocatur adiuuans. Nihilominus tamen, quia illud principium de ſe eſt gratia data ad iuuandam potentiam etiam in primo ſtatu quando eſt in actu primo, poteſt dici gratia adiuuans, cum illa declaratione, ſeu limitatione *per modum principij*. Vel certè dicitur gratia adiutrix, nam hæc vox magis actum primum, quàm ſecundum ſignificare videtur, id eſt, principium de ſe aptum ad iuuandam potentiam, cùm voluerit operari. Et ita breuitatis gratia loquemur. nam licèt in præſenti libro de actuali gratia, & auxilio præcipuè tractemus, non poteſt ſatis influxus gratiæ adiuuantis ſine ſuo principio explicari, & ideo de vtroque dicendum erit.

Principium huius influxus, vt ſpectatur in actu ſecundo dicitur adiuuans.

De ſe tamen cùm ſit gratia data ad iuuandam, potentiam vocabitur breuitatis cauſa, gratia adiutrix.

***

CAPVT XV.

Diuiſio auxilij moraliter, vel phyſicè adiuuantis, exponitur.

Conſiderandum vlteriùs eſt duobus modis poſſe hominem iuuari in operibus gratiæ, moraliter ſcilicet, & phyſicè. nam hi duo modi cauſandi locum habent in operibus gratiæ, nam ſunt opera moralia, & phyſicè fiunt à noſtris potentiis, ideóque vtroque modo vocari poſſunt per gratiam, imò vtrumque adiutorium eſt illis neceſſarium ſecundùm catholicam doctrinam. Et in primis de adiutorio morali probatur primò, quia cauſalitas finis moralis eſt, quia eius motio eſt metaphorica, & ſolùm attrahit alliciendo, & inuitando, & ideo finis dicitur quaſi primum principium in moralibus, imò aliæ cauſæ, quæ morales reputantur, licèt ad efficientes reuocentur, vt ſunt cauſa conſulens, imperans, & ſimiles, ideo dicuntur moraliter cauſare, quia finalem cauſam imitantur, & illam aliquo modo ad cauſandum iuuant, illiuſque pulchritudinem, vel bonitatem magis oſtendendo, vel aliis motiuis ad illam alliciendo. At verò gratia omnibus his modis adiuuat voluntatem noſtram, vt ex locutionibus Auguſtini & Proſperi, cum teſtimoniis Scripturæ, quæ illi allegant, probari facilè poteſt. Nam ex parte obiecti, ſeu finis explicat hoc adiutorium Auguſtinus tract. 26. in Ioan. dicens, *Ramum viridem oſtendis oui, & trahis illam*, vt explicet hoc modo trahi voluntatem per gratiam. Vnde concludit, *Veritatis reuelatio ipſa eſt attractio; quid enim fortius deſiderat anima, quàm veritatem.*

1\. Aſſertio. Duobus modis iuuari debet homo in operibus gratiæ, moraliter & phyſicè.

Pars aſſert. prob.

Cauſalitas finis moralis eſt, ideo dicitur primum principium in moralibus.

Cauſa conſulens, imperans, &c. idcircò moraliter cauſant quia cauſam finalem imitantur & iuuant.

Auguſtinus hoc adiutorium explicat ex parte obiecti, ſeu finis.

Idem colligitur ex eodem Auguſtino lib. de ſpirit. & liter. cap. 34. vbi dicit, non ita eſſe Deum cauſam malæ voluntatis, ſicut bonæ, *quia viſorum ſuaſionibus agit Deus vt velimus, & vt credamus*, &c. nam ille modus inductionis moralis eſt, & ex parte obiecti. Et ibidem addit modum agendi *per ſuaſionem*, & vocationem, quæ pertinent ad cauſalitatem moralem effectiuam, & ideo dicta q. 2. ad Simplicianum, vocationem appellat effectricem bonæ voluntatis. Et eodem modo loquitur lib. 83. quæſtionum in 68. vbi inter alia habet, *quia nec velle quiſque poteſt, niſi admonitus, & vocatus, ideò & ipſum velle Deus operatur in nobis.* Et eodem modo dixit ſerm. 13. de verb. Apoſtol. exponens illud ad Roman. 8. *Quotquot ſpiritu Dei aguntur, hi filij ſunt Dei.* addendo, *non litera, ſed ſpiritu, non lege præcipiente, minante, promittente, ſed ſpiritu exhortante, & illuminante, adiuuante.* Et cap. 12. Sic vos ſcitote agere, vt ſit rector ſpiritus, & adiutor: regere autem, & exhortari morales modi cauſandi ſunt, & de illis etiam explicat verba Chriſti, *ſine me nihil poteſtis facere.* Et eandem cauſalitatem præbet vocationi lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 15. & 16. & cap. 19. ait, *illa vocatione, quæ ſine pœnitentia eſt, id prorſus agitur, & peragitur, vt credamus.* Aliis verò locis explicat hanc cauſalitatem per modum ſuauis inclinationis, vel tractionis, quia per vnum affectum ad alium inclinamur, quæ moralis etiam inductio eſt. Atque ita ſerm. 2. de verb. Apoſtol. cap. 2. dicit ſuauitatem quam gratia infundit, eſſe ſpiritualem tractionem, & lib. 2. de peccator. merit. c. 19. dixit hanc gratiam eſſe victricem delectationem.

2\. Idem moralem illi tribuit cauſalitatem, dum eam vocat ſuaſionem.

Vocationem effectricem bonæ voluntati.

Idem.

Rom. 8. 14.

Docet ſpiritum exhortari regere.

Hanc cauſalitatem explicat per modum ſuauis inclinationis ſpiritualis tractionis.

3. Alibi tradit trahi voluntatem miris & occultis modis.

Aliis verò locis generaliter dicit gratiam nos iuuare miris, & occultis modis, ſic lib. 1. contra duas epiſtolas Pelagian. cap. 19. *Trahitur*, inquit, *voluntas miris modis, vt velit ab illo, qui nouit, intus in ipſius hominum cordibus operari.* & lib. 5. Confeſ. c. 7. & 8. de ſe ipſo ſuáque vocatione loquens dicit. *Egiſti mecum miris, & occultis modis, tu illud egiſti Deus meus: nam à Domino greſſus hominis dirigentur, & viam eius volet.* Hos autem modos in particulari declarat lib. de don. perſeuer. cap. 14. Quia oſtendũtur mentibus congrua ſigna, aut verba. & lib. de corrept. & grat. cap. 15. vtilem ait eſſe correptionem, quam intus adiuuat Deus; & ibidem addit hoc facere Deum diuerſis, & innumerabilibus modis, & lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. omnes hos modos reducit ad illa duo capita, *quia per gratiam fit vt non lateat quod iuſtum eſt, vel vt ſuaue fiat quod non delectabat.* Vtrumque autem pertinet ad cauſalitatem moralem, quia per cogitationem allicitur voluntas, & per ſuauitatem fit amabilior operatio. Et inde etiam fit, vt talis iudicetur, quia ſicut vnuſquiſque affectus eſt, ita de rebus iudicat, iuxta axioma Ariſtotelis. Qualis vnuſquiſque eſt, talis finis ſibi videtur. Et ſimili modo explicat hoc adiutorium gratiæ Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 9. aliàs 26. vbi dicit hanc gratiam non eſſe violentam, quia mouet ſuadendo, exhortando, terrendo, incitando, dando intellectum, inſpirando conſilium, cor illuminando, & fidei affectionibus imbuendo, quæ omnia verba moralem inductionem, & cauſalitatem manifeſtè ſignificant. Et ſimilibus vocibus vtitur, licèt breuiùs, Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 6. & 7.

Axioma Ariſtotelicum. Qualis vnuſquiſque eſt, talis finis ſibi videtur. *Proſper.* *Cyrillus.*

4. 1. Pars aſſertionis ratione probatur quam Patres indicant.

Ratio autem huius cauſalitatis ab eiſdem Patribus indicatur, quia homo in actionibus ſuis non ducitur, neque mouetur, vt quid inanime, vel vt brutum, ſed vt liberè ſe moueat, & agat, & ideo adiutorio morali indiget proportionato libero conſenſui, ad quem inducitur. Quam rationem indicauit Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 5. adiuncto can. 4. Et declarari amplius poteſt, quia homo indiget gratia adiuuante propter infirmitatem, & ignorantiam ex peccato originali contractam, ex qua difficultas bene operandi oritur, quæ difficultas non ſolùm in bonis operibus naturalibus inuenitur, ſed etiam in opera ſupernaturalis ordinis redundat, quibus accreſcit alia in proportione, quam habet natura in ſuo præcisè ordine ſpectata talium operum ſupernaturalis ordinis. Hæc tamen difficultas magna ex parte moralis eſt, & per moralia media vel minui, vel vinci, & ſuperari debet, vt libero, & naturali modo vinci poſſit, ſicut lib. 1. & 2. ſatis explicatum eſt. Ergo auxilium moraliter adiuuans maximè neceſſarium eſt.

Trident.

5. 2. Pars aſſertionis de neceſſitate gratiæ phyſicè adiuuantis. Quid cauſa phyſicè adiuuans.

At verò gratia phyſicè adiuuans ex alio capite neceſſaria eſt, & ideo aliter ad opera ſupernaturalis ordinis; aliter verò ad naturalia requiritur. Eſt verò cauſa phyſicè adiuuans, illa, quæ realiter & per ſe efficiat aliquid per propriam, & realem actionem influendo in terminũ productum: cùm autem operatio humana ſit effectus realis, & in ſuo eſſe ſit quædam qualitas phyſica, id eſt, habens ſuam propriam entitatem, & naturam per rationem phyſicam, neceſſariò fieri debet: hæc autem actio requirit principium habens totam virtutem neceſſariam ad agendum, vt per ſe notum eſt. Conſtat autem ex dictis in libro ſecundo, in noſtris pòtentiis naturalibus intelle-

Axioma. Potentiæ noſtræ naturales

A ctus & voluntatis non eſſe virtutem naturalem integram, & ſufficientem ad efficiendos actus ſtudioſos ſupernaturalis ordinis, qui ſunt in ſua entitate ſupernaturales; ergo ſaltem ad hos actus omnino neceſſaria eſt gratia phyſicè adiuuans. Vnde licèt de hac gratia non tam clarè Auguſtinus, & alij Patres loquantur: nihilominus quoad hanc partem tam certa eſt, quàm eſt certum Deum dare nobis virtutes per ſe infuſas, quibus hos actus etiam per ſe, & phyſicè efficere valeamus. Nam ex dicto principio ſequitur neceſſariam eſſe gratiam ſpecialem phyſicè adiuuantem potentiam, quæ eſt principium proximum talium actuum, quia ex natura ſua caret virtute B ſaltem completa ad illos efficiendo, ideóque illi adduntur virtutes per ſe infuſæ, quæ defectum illum ſuppleant, & vbi illæ defuerint, neceſſarium erit vt earum actiuitas ſupernaturalis aliunde ſuppleatur. Et declaratur hoc ampliùs, nam ſicut iſti actus in entitate ſua ſupernaturales ſunt, ita dicunt eſſentialem dependentiam ab aliquo principio proximo ſupernaturali, à quo per influxum etiam ſupernaturalem immediatè, ac per ſe procedant; ergo ad illos eſt neceſſaria gratia phyſicè adiuuans, quæ ſit etiam ordinis ſupernaturalis.

non ſunt completæ in ordine ad actus ſupernaturales.

Inde ſequitur neceſſitas gratiæ phyſicè adiuuantis.

6. Probatur eadem neceſſitas ex Scriptura & Concilio. *Trident.*

Præter hæc poteſt hoc genus gratiæ colligi ex aliis modis loquendi Scripturæ & Conciliorum, ac Patrum. Quomodo enim Concilium C Tridentinum dicit liberum arbitrium à Deo excitatum, & motum quando ſupernaturalem præbet concurſum verè aliquid agere, non tantùm docet agere moraliter, ſed etiam phyſicè & per ſe, quia in ipſo actu elicito à libero arbitrio, non poteſt efficientia moralis à phyſica ſeparari; imò illam neceſſariò ſupponit, & addi indifferentiam: ſed in hac ipſa actione docet liberum arbitrium cooperari cum Deo, & conſequenter Deum cooperari, ſeu coagere cum libero arbitrio; ergo intelligit, Deum etiam ibi phyſicè agere cum voluntate, vel per ſe, vel per aliquam gratiam, quam infundit. Vnde optimè, & cum omni proprietate de hoc etiam genere gratiæ in- D telligimus locutiones Scripturæ, quæ neceſſitatem cooperationis Dei ad noſtra opera inducant, vt illud. Ioan. 15. lib. contra duas epiſtolas Pelag. cap. 9. *Quamuis niſi adiuuante illo, ſine quo nihil poſſumus facere, os non poſſumus aperire, tamen nos aperimus illius adiumento, & opere noſtro.* Vnde paulo inferiùs ponderans illud Exod. 4. *Ego aperiam os tuum, & inſtruam te* (inquit,) *Vtrumque ad Dominum*; quare hoc? niſi quia in vno iſtorum cooperatur homini facienti, alterum ſolum facit. Vnde infert illam generalem ſententiam in Concilio Arauſicano can. 20. confirmatam, *Multa facit Deus in homine bona, quæ non facit homo; nulla verò facit homo, quæ non* E *facit Deus homo.* Similiter hoc confirmat illud ad 1. Corinth. 3. *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* Et illud ad Philip. 1. *Qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet.* nam hæc & ſimilia verba propriè ſumpta ſignificant propriam efficaciam Dei inchoantis, facientis, & augentis bona opera noſtra. Item ſignificant impotentiam noſtram ad faciendũ hæc opera ſine Deo; ergo ſicut ex parte noſtra efficientia propria eſt, & phyſica, ita etiam multo magis ac principalis ex parte Dei. Et hoc etiam in proprietate ſignificat verbum *cooperandi*, & *cooperatoris*, quod & nobis tribuitur reſpectu Dei, & Deo reſpectu noſtri, vt infrà videbimus tractando

Auguſt. 1. Cor. 3. 7. Philipp. 1.

Fides eſt per antonomaſiam dicitur opus Dei.
Auguſt. Rom. 5. 5.

do de gratia operante, & cooperante; ergo ex vtraque parte eſt vera cooperatio, & effectio per ſe, ac phyſica. Imò per antonomaſiam fides dicitur ſpecialiter opus Dei, quia ipſa principaliter in omni genere illud operatur, vt ibi Auguſtinus notat, & ob eamdem rationem dicuntur hi actus infuſi à Deo, nam quod Paulus ait ad Roman. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris*, non minus de actu, quàm de habitu verum eſt, vt ſæpe in ſuperioribus eſt dictum, & ſentit Auguſt. de ſpir. & liter. cap. 32. infuſio autem propriam, & phyſicam effectionem apertiſſimè ſignificat. Denique confirmat hoc Auguſtinus dicto cap. 9. contra duas epiſtolas Pelag. ex illo 1. Ioan. 4. *Charitas ex Deo eſt*, vtique vt à præcipuo auctore, & cauſa per ſe, ac principali eius; & ſubiungit Auguſtinus, *Neque initium eius ex nobis, & perfectio eius ex Deo, ſed ſi charitas ex Deo, tota nobis ex Deo eſt.* Ita enim nos concludere poſſumus, ſi habitus charitatis ex Deo, etiam actus charitatis ex Deo eſt verè & phyſicè, eademque ratio eſt de cæteris actibus ſupernaturalibus: ſunt autem ex Deo media gratia adiuuante; eſt ergo neceſſaria ad hos actus gratia phyſicè adiuuans.

7.
Gratia ſupernaturalis ordinis phyſicè adiuuans non eſt neceſſaria ad actus virtutum acquiſitarum.

Hoc autem quæ de gratia phyſicè adiuuante ad actus ſupernaturales diximus, non eodem modo locum habent in actibus virtutum acquiſitarum. Nam cùm illi ſint in ſubſtantia naturales, & per actionem ordinis naturalis fiant, nihil in phyſico principio, ſeu in ſpeciali influxu proximo ſuperans ordinem naturæ ex parte Dei requirunt. Et ratio eſt, quia iſti actus ſunt proportionati viribus naturalibus voluntatis, & intellectus. Vnde in his potentiis ſunt integræ vires per ſe requiſitæ ex parte principij proximi principalis talium actuum; ergo ad illos non eſt neceſſaria, per ſe loquendo, gratia phyſicè adiuuans potentiam per modum principij proximi. Vnde in hoc eſt notanda differentia inter gratiam moraliter, vel phyſicè adiuuantem: nam prior ad hos actus neceſſaria eſt, non verò poſterior. Eſt autem ratio differentiæ, quia gratia adiuuans non eſt neceſſaria ad hos actus per ſe, & ex natura potentiæ, ſed per accidens, & lapſu humanæ naturæ, & ex impedimentis ad benè operandum inde ſubortis, contra quæ gratia moraliter adiuuans neceſſaria eſt, vt paulo antè explicuimus. Augmentum autem virtutis per ſe actiuæ ipſius potentiæ, non ſunt per peccatum diminutæ, vt ſuprà lib. 1. latè probatum eſt. Et hoc optimè declarat innocentiæ ſtatus, in quo nec phyſicè gratia adiuuans erat neceſſaria ad hos actus, quia potentia in ſe erat eadem, quæ nunc eſt, nec moraliter iuuans, quia tunc non erant impedimenta lapſæ naturæ.

Ad illos tamen neceſſaria eſt gratia moraliter adiuuans.

8.
Poſſibile eſt auxiliū gratiæ phyſicè adiuuantis naturalis ordinis, licèt non ſit neceſſarium.

Dixi autem ad hos actus non requiri gratiam phyſicè adiuuantem ſupernaturalis ordinis, quia eo modo, quo iſti actus poſſunt fieri, & ſæpe fiunt ex aliquo auxilio gratiæ naturalis ordinis, ita etiam auxilium adiuuans, quod ad illos datur, vel dari poteſt gratuitum, & abſque naturali debito collatum reputari poteſt, & ita appellari gratia eiuſdem ordinis. Hoc patet à ſimili de concurſu ipſo generali: nam licèt hic debeatur potentiæ ad actus ſibi connaturales ſuppoſitis aliis prærequiſitis ad agendum: tamen quando Deus ſpeciali modo, & auxilio non debito voluntati, verbi gratia, præparat illam cum omnibus prærequiſitis, vt conuenienter operetur, tunc ille concurſus non eſt debitus naturæ. Et tamen, vt probabilior fert opinio, habitus acquiſitus phyſicè adiuuat potentiam, & auget virtutem agendi, non per intenſionem, ſed per multiplicationem virtutis: erit ergo illa gratia phyſica adiuuans. Idemque poteſt facere Deus per motionem aliquam, vel

A influxum phyſicum maiorem, quàm tali actui, vel potentiæ ex natura rei debeatur. Hoc autem genus auxilij, licèt poſſibile ſit, non eſt neceſſarium, vt dixi, imò rarum, & extraordinarium eſſe cenſet. Occurrebat autem hîc opinio, quæ ad hos etiam actus requirit gratiam efficacem phyſicè prædeterminantem, quæ ſi datur, ſine dubio phyſicè adiuuat. Illa verò opinio coincidit cum alia Gregorij, quam ſuprà lib. 1. impugnauimus, & generatim de omnibus actibus tractanda eſt in lib. 5. & in diſcurſu huius aliquid attingemus, dicendo de diuino concurſu, & ideo neceſſe non eſt in præſenti circa illam ampliùs immorari.

9.
Applicari poteſt eadē diuiſio gratiæ phyſicè & moraliter adiuuantis ad gratiam adiutricem, & concurſū gratiæ.

B Ex dictis igitur ſatis declarata manet diuiſio poſita de gratia phyſicè, vel moraliter adiuuante, quæ & ad principium adiuuans, & ad ipſum actuale auxilium applicari poteſt. Propriùs tamen videtur vtrumque membrum in principio adiuuante inueniri. nam habitus per ſe infuſus, vt diximus, phyſicè adiuuat potentiam ad actum ſupernaturalem eliciendum, & quando deeſt habitus, aliquod aliud principium neceſſarium eſt, quod phyſicam eius actiuitatem ſuppleat. Actualis verò influxus in ſupernaturalem actum, prout à tali principio procedit per ſe, ac phyſicè, & realis eſt, ac proinde eſt etiam actualis gratia phyſicè adiuuans: hoc ergo genus C adiutorij tam habituali gratiæ, quàm actuali auxilio cooperanti propriè conuenit: at verò adiutorium morale neque habitui, neque actuali influxui videtur conuenire: imò ſi quis rectè conſideret quod ad probandum hoc adiutorium morale adduximus, magis videtur ad excitantem gratiam, quàm ad adiuuantem pertinere: nam ipſemet motus gratiæ excitantis quatenus formaliter afficit potentiam, moraliter confortat illam, & nullum alium influxum quaſi effectiuum habere videtur: quæ obiectio petit, vt ampliùs explicemus diſcrimen inter gratiam excitantem, & actu adiuuantem, quod in ſequentibus capitibus commodiùs faciemus.

D

CAPVT XVI.

Quibus modis differat actualis influxus gratiæ adiuuantis, ab excitante gratia.

1.
Opinio negans. Gratiā adiuuantem realiter ab excitante diſtingui.

NOnnulli auctores abſolutè docent, gratiam excitantem non re, ſed ratione diſtingui ab adiuuante: nam eadem prout formaliter afficit potentiam illuminando, vel actu inclinando illam, dicitur excitans; prout verò obtinet à voluntate conſenſum, dicitur adiuuans. Vnde quatenus excitans eſt, ſeparari poteſt à conſenſu, & eſſe prior tempore E illo; quatenus verò habet ſubſequentem conſenſum, & eſt aliquo modo actualis cauſa illius, ſimul denominatur adiuuans, quæ videtur tantùm diſtinctio rationis, vel cuiuſdam habitudinis. Et hoc ſuadet teſtimonio Concil. Trid. ſuprà tractato, quia videtur de his gratiis tamquam de vna loqui. Et ſimiliter Auguſtinus, vt infrà videbimus de gratia operante, & cooperante, tanquam de vna loqui ſolet: illæ autem cum excitante, & adiuuante coincidunt, vt ibidem dicemus.

2.
Aſſertio. Gratia adiuuans addit aliquid realiter diſtinctum vltra excitantem.

Nihilominus iam in cap. 13. oſtenſum eſt negari non poſſe quin adiuuans gratia diſtinguatur ab excitante, addens vltra illam nouum auxilium, & beneficium gratiæ. Nunc verò vlteriùs dicimus id

quod

quod addit actualis gratia adiuuans vltra excitantem eſſe aliquid realiter diſtinctum ab illa. Probatur, quia gratia adiuuans addit realem influxum in conſenſum deliberatum voluntatis, vel aſſenſum ſupernaturalem intellectus: hic autem influxus realiter diſtinguitur ab actu gratiæ excitantis; ergo actualis gratia adiuuans addit rem diſtinctam ab excitante. Maior ſatis declarata eſt in capite præcedenti. Minor autem per ſe clara eſt, quia motus gratiæ excitantis, & actus deliberatus voluntatis, vel intellectus, realiter inter ſe diſtinguuntur, vt per ſe notum eſt: ſed hic influxus gratiæ adiuuantis eſt idem realiter cum actu deliberato, quia nihil eſt aliud quàm actio eius, prout ab aliquo ſupernaturali principio procedit; ergo diſtinguitur realiter à motu gratiæ excitantis. Quę ratio adeò clara eſt, vt in hoc puncto nulla videatur eſſe diſſenſio inter Theologos quæ ad rem pertineat. Vt autem etiam in modo loquendi auferatur, aduertenda eſt diſtinctio quam ſuprà poſui de gratia adiutrice in actu ſecundo, nam hæc duo membra licèt propriiſſimè reperiantur in adiutorio phyſico, etiam in morali poſſunt conuenienter diſtingui. Gratia ergo excitans per ſe ſpectata eſt moraliter adiutrix, & hoc probant omnia adducta capite præcedenti in priori membro tertiæ diuiſionis. Et hoc modo verum eſt, denominationem hanc adiutricis gratiæ nihil addere gratiæ excitanti, ſed eſſe eamdem ſub alio reſpectu conceptam. Nam ſicut in phyſicis eadem forma, verbi gratia, calor, eſt diſpoſitio quatenus formaliter afficit ſubiectum, & eſt quaſi potentia actiua, quatenus eſt principium proximum calefaciendi; ita ſeruata proportione motus gratiæ eſt excitans, prout eſt actus quidam formaliter afficiens mentem; quatenus verò de ſe poteſt iuuare ad conſenſum, habet rationem principij efficientis, ſaltem moraliter, & vt ſic vocatur adiutrix gratia.

Prob.

Notandum circa modũ loquendi.

Gratia excitans per ſe ſpectata eſt moraliter adiutrix.

3. Neque obſtat quòd gratia excitans in ſua entitate ſit actus ſecundus, nam hoc habet quatenus eſt forma intellectum, vel voluntatem formaliter afficiens, nihilominus tamen reſpectu alterius actus poteſt cooperari, vt principium efficiens in actu primo, quando illum actu non efficit. Sic ergo gratia excitans quando non obtinet conſenſum, dicitur gratia adiutrix, & ita in re ſunt idem, vt dixi. Adiuuans autem non denominatur in ſuo genere, ſeu in ſuo modo adiuuandi, niſi quando voluntas actu conſentit: quia, vt cap. 13. oſtenſum eſt, gratia non eſt adiuuans niſi aliquid efficiat is, qui iuuatur: cùm autem adiutorium hoc ſit morale, vt diximus, neceſſe eſt, vt homo moraliter conſentiat, quando per gratiam excitantem actu iuuatur. Tum autem verè, & propriè denominari poteſt gratia adiuuans moraliter, quia ſicut prius tempore, vel natura, quàm voluntas conſentiat, hæc gratia excitat hominem ad talem actum, ita etiam in ipſo actuali conſenſu moraliter iuuat ad præſtandum illum, vel ad perſeuerandum in illo, ad eum modum, quo vnus homo exhortando iuuat alium, prout loquitur Paulus 2. ad Corinth. 6. *Adiuuantes exhortamur*, &c. Talis autem denominatio adiuuantis reſpectu gratiæ excitantis, eſt quaſi extrinſeca proueniens ab illamet actione, qua fit conſenſus, ſeu deliberatus actus voluntatis, vel intellectus; nam ſicut agens ſic denominatur ab actione, ita etiam hæc gratia denominatur actu adiuuans ab actione ab illa ſuo modo prodeunte. Neque obſtat quòd illa actio vel influxus, quo fit actus deliberatus in ſe ſit phyſicus, & realis influxus, nam præciſè ſpectatus, vt eſt à gratia excitante, ſic tantùm eſt ab illa moraliter, & ita induit rationem moralis cauſalitatis, ſicque denominat ſuum principium moraliter adiuuans. Ad eum modum quo dixi in Metaphyſica, eumdem influxum prout eſt à cauſa finali eſſe cauſalitatem finis, & prout eſt à principio actiuo eſſe cauſalitatem efficientis, ita enim in præſenti idem influxus gratiæ adiuuantis, qui eſt phyſicus reſpectu alterius principij, moraliter eſt ab excitante gratia, & ratione illius, ſine vlla confuſione, vel verborum æquiuocatione adiuuans denominari poteſt.

Quãdo non obtinet conſenſum dicitur gratia adiutrix.

Quando obtinet cõſenſum propriè denominari poteſt gratia moraliter adiuuans.

2. Cor. 6. 1.

Gratia excitans denominatiuè ab actione, & conſenſus dicitur adiuuans.

Illuſtratur exemplo.

4. Atque ex his poſſunt colligi aliæ differentiæ inter actualem gratiam, & adiuuantem, & excitantem, quas alij iam annotarunt; eas verò indicare oportet, & in vero ſenſu explicare. Prima eſt, quòd gratia excitans eſt effectiuè *à ſolo Deo, adiuuans à Deo, & ab homine*. tradit Vega lib. 6. in Trident. cap. 8. fundatur tamen in illa ſententia quòd motus gratiæ excitantis nullo modo eſt effectiuè à nobis, quam ſuprà reprobauimus. Vt ergo differentia rectè ſubſiſtat, dicendum eſt excitantem gratiam non eſſe affectiuè à libero arbitrio: adiuuantem autem non dari ſine cooperatione liberi arbitrij. Et hoc modo prior pars ſatis probata eſt in ſuperioribus, vbi etiam in hoc ſenſu explicauimus ſententiam Patrum, dicentium hanc gratiam fieri in nobis ſine nobis, vtique morali, & humano modo operantibus. Altera verò pars intellecta de actuali gratia, vt loquimur, vera eſt, nam, vt dicebam, hæc gratia adiuuans non eſt, niſi actio ipſa qua fit actus fidei, vel charitatis, vel alij ſimiles; iſti autem actus non fiunt in nobis ſine morali, & libera cooperatione noſtra. Cùm autem aliquis actus huiuſmodi ſit à Deo, & nobis, non interueniunt ibi duæ actiones, altera Dei, altera noſtra, ſed vna indiuiſibilis, quæ ab vtroque principio proximo, & principali, ſeu vniuerſali eſſentialiter pendet, vt infrà latiùs oſtendemus; ergo talis actio fieri non poteſt in nobis ſine nobis moraliter, & liberè cooperantibus.

Aliæ differentiæ inter vtramque gratiam. Prima non rectè aſſignatur à Vega.

Aſſertio 1. Rectius dicimus actualem gratiam excitantem non eſſe affectiuè à nobis, adiuuantem non dari ſine noſtra cooperatione.

5. Poſſunt autem in illamet actione duæ habitudines diſtingui, vna ad Deum, & alia ad liberum arbitrium, & ſecundùm priorem tribui à ſolo Deo, & conſequenter dici etiam poteſt, vt habet rationem gratiæ adiuuantis eſſe à ſolo Deo, nam vt eſt à nobis, potius ſumus adiutores Dei; ſed hoc non refert, tum quia non de reſpectibus, ſed de reipſa agimus, & in re omnino vna, & indiuiſibilis eſt illa gratia, ſolumque per inadæquatos conceptus, ſeu ratione ratiocinata cum virtuali fundamento in re illo modo diſtinguitur; tum etiam, quia eadem prout eſt à libero arbitrio, non eſt ab illo vt naturaliter operante, ſed vt eleuato, & vt inſtrumento diuinæ virtutis, ideóque etiam ſub illo reſpectu pertinet ad beneficia gratiæ. Dixi autem hanc partem intelligendam eſſe de actuali motione adiuuantis gratiæ, quia in gratia adiuuante per modum principij locum non habet. Nam illud principium vel eſt habitus infuſus, qui à Deo fit in nobis ſine nobis coagentibus, licèt in adultis non fiat ſine aliqua præuia diſpoſitione libera, in vno etiam differt ab excitante gratia, vel ſi deeſt habitus, id, quod ſupplet vicem eius, multominus poteſt fieri à nobis, quia vel eſt motio à ſolo Deo impreſſa, vel ipſe Deus, vt videbimus. Et ratio clara eſt, quia talis gratia prærequiritur ad cooperationem noſtrã tanquam principium efficiens eiuſdem actionis; ergo non poteſt idem principium eſſe ex libera cooperatione noſtra. Non deſunt tamen qui prædictam actualem gratiam adiuuantem, quam explicuimus, ponant aliam etiam actualem, & adiuuantem, quam Deus efficit in nobis, non ſolùm ſine nobis liberè

In actione gratiæ adiuuantis duplex eſt habitudo, vna ad Deum, alia ad liberum arbitrium.

Declaratur limitatio aſſertionis.

coope

cooperantibus, ſed etiam nec phyſicè illam efficientibus, quam præterea & præoperantem, & prædeterminantem appellant. Nos verò tale genus auxilij neque agnoſcimus, neque admittimus, ſed quia prolixam petit diſputationem, ex parte in hoc libro inchoauimus, & in quinto conſummabimus, ideo nunc noſtram ſententiam ſupponendo ſimpliciter loquimur, & procedimus.

6. Secunda differentia eſt, quia gratiæ excitanti de ſe reſiſti poteſt, & ideo ſæpe tantùm eſt ſufficiens, quia ei reſiſtitur; adiuuanti autem nunquam reſiſtitur, ſed ſemper eſt efficax, id eſt, habet effectum. Hanc differentiam notauit idem Vega, & prior eius pars ſumitur ex Concil. Trid. dicto cap. 5. ibi, *Quippe qui & illam abiicere poteſt*, & can. 4. ibi *poſſe diſſentire, ſi velit*. Et ex Concil. Senon. in decreto 15. fidei, quæ duo Concilia planè docent hanc poteſtatem reſiſtendi huic gratiæ neceſſariam eſſe, vt non tollat libertatem, de qua re in lib. 15. ex profeſſo dicendum eſt. Altera verò pars ex ſuprà dictis eſt manifeſta, quia gratia adiuuans actualis non datur niſi homini actu operanti, & conſentienti: qui autem conſentit, non reſiſtit. Item hæc gratia adiuuans eſt ipſe influxus Dei, vel habitus in actum deliberatum voluntatis, qui influxus in re non diſtinguitur ab actione ipſius hominis; ergo cùm hæc gratia actu datur, iam homo non reſiſtit. Quæ rationes probant eſſe impoſſibile hominem reſiſtere huic gratiæ: eſt autem illa impoſſibilitas compoſita (vt ſic dicam,) & ideo non repugnat libertati. Nam hæc gratia inuoluit, ſeu habet concomitantem liberum influxum voluntatis, & ideo eo ipſo quòd talis gratia dari ſupponitur, ſimul etiam ſupponitur vſus liber voluntatis conſentientis, cum quo non ſtat ſimul reſiſtentia, quæ fit per actualem diſſenſum, vel negationem conſenſus, quæ eſt repugnantia ſenſus compoſiti, quia non poteſt res ſimul eſſe, de qua dixit Ariſtoteles, *Res quando eſt, neceſſe eſt eſſe*.

Aſſertio 3. Differentia 2. eſt quod gratia excitans ſæpe tantum ſufficiens eſt, adiuuãs verò ſemper efficax. Concil. Trid. Cõcil. Senon.

7. Et in hoc eſt aperta differentia inter hanc adiuuantem gratiam, & excitantem, nam excitans eſt ſimpliciter prior libero vſu voluntatis, nec inuoluit liberam cooperationem eius, aut ab illa pendet, ideòque non habet neceſſariam connexionem cum illa, aliàs illa non eſſet neceſſitas compoſita (vt aiunt,) vel ſecundùm quid, ſed abſoluta, & ſimpliciter, & ita tolleret libertatem, & cùm eam non tollat, vt ſupponimus, ſemper poteſt voluntas ei reſiſtere, ſi omnis alia ſuppoſitio tollatur, quod ſecus eſt in gratia actu adiuuante, vt iam explicaui. Dico autem *actu adiuuante*, quia ſi talis gratia conſideretur ſolùm vt oblata ex parte Dei, & quaſi in actu primo exiſtente in poteſtate hominis, ſic aufertur dicta compoſitio, & ideo non minus poteſt ei reſiſti, quàm gratiæ excitanti, propter eandem rationem. Iterum autem occurrebat hîc quæſtio, an detur aliqua gratia adiuuans non inuoluens dictam compoſitionem, ſed prior natura, ſeu cauſalitate, quàm cooperatio hominis, cui reſiſti non poſſit, vel cui infallibiliter non reſiſtatur. Item ſupererat quæſtio, vtrùm detur aliqua gratia excitans cui reſiſti non poſſit, vel ſaltem cui infallibiliter non reſiſtatur, ſed de his punctis ferè toto libro quinto tractandum eſt.

Vberiùs declaratur eadem differentia.

8. Tertia differentia quam Vega etiam attigit, eſt maiorem excitantem gratiam non eſſe (vt ita dicam,) regulam ſanctitatis maioris, ſed hanc ſumendam eſſe ex maiori adiuuante gratia, quam

Aſſertio 4. Differentia 3. eſt quod

A etiam indicat Soto lib. 1. de nat. & grat. cap. 16. verb. per hanc. Probatur, quia gratia excitans non facit hominem ſanctum ſine cooperatione libera: poteſt autem aliquis recipere magna excitantia auxilia, & illis non cooperari, vt fecerunt Iudæi Chriſto prædicante, & miracula faciente; alij verò cum minoribus excitationibus poſſunt cum adiuuante gratia liberè conſiſtere, vt prædicante Iona Niniuitæ fecerunt; ergo menſura ſanctitatis iuxta modum, & gradum adiuuantis gratiæ, non ſolius excitantis accipienda eſt. Et ita hæc differentia optimè confirmatur ex verbis Chriſti Matth. 11. *Si in Tyro, & Sidone factæ eſſent* B *virtutes, quæ factæ ſunt in te, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.* & verbis cap. 12. *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quàm Ionas hic.* Confirmatur etiam ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 7. dicente, *Iuſtitiam in nobis recipientes vnuſquiſque ſecundùm ſuam menſuram, quàm Spiritus ſanctus partitur ſingulis prout vult, & ſecundùm propriam cuiuſque diſpoſitionem & cooperationem.* Nam ex his verbis colligimus menſuram ſanctitatis in ſuo genere eſſe hominis diſpoſitionem: diſpoſitio autem cùm ſit actus ſupernaturalis deliberatus, eſt proprius effectus gratiæ adiuuantis, cui & nos coo- C peramur, & illa nobiſcum; ergo gratia adiuuans eſt, etiam in ratione auxilij menſura, & regula ſanctitatis, quia talis gratia adiuuans ſeruat proportionem cum diſpoſitione, & cooperatione noſtra, quia nec nos poſſumus plus cooperari, quàm Deus nos adiuuet, nec Deus minus adiuuat, quàm nos cooperemur.

gratia excitans non eſt regula ſanctitatis maioris, ſed hęc ſumenda eſt ex maiori gratia adiuuante. Probatur.

Matth. 11.

Matth. 12.

Confirm. ex Trident.

9. Sed obiici poteſt contra vtrumque membrum. Contra primum quidem, quia idem Concilium ait, Iuſtitiam dari ſecundùm menſuram, *quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis, prout vult*; ergo prima, & vnica menſura ſanctitatis eſt voluntas Dei, quæ magis, vel minus efficaciter hominem D vocat, prout vult; ergo potius vocatio, quàm gratia adiuuans eſt prima menſura ſanctitatis, vocatio autem pertinet ad gratiam excitantem. Et confirmatur ex Auguſtino, qui multis in locis ad vocationem reducit totam varietatem in hominis conuerſione, vel ſanctificatione, vt videre licet in dicta quæſt. 2. ad Simplician. & lib. de bono perſeuer. cap. 14. Contra alteram verò partem fit obiectio, quia ſequitur conatum liberi arbitrij eſſe radicem, & menſuram ſanctitatis, quod videtur eſſe Semipelagianum. Sequela patet, quia gratia adiuuans quoad actualem influxum datur iuxta conatum liberi arbitrij, nam ſi E liberum arbitrium non conetur, non datur: ſi autem conetur, datur, & ita ſemper iuxta proportionem noſtri conatus tribuitur; ergo tandem in noſtrum conatum fit vltima reſolutio.

Obiectio contra 1. partem aſſertionis 4.

Obiect. contra 2. illius partem.

10. Ad priorem partem reſpondetur, voluntatem Dei eſſe primam, & principalem cauſam auxilij adiuuantis, & ideo quamuis auxilium ſit veluti proxima menſura ſui effectus, non excludere, imò includere voluntatem Dei, tanquam primam & principalem cauſam. Ad Auguſtinum verò reſpondemus, nos hîc loqui de auxilio excitante generaliter abſtrahendo ab efficaci, vel ſufficiente: Auguſtinum autem illis locis loqui de vocatione congrua, quæ eſt auxilium excitans efficax, & de illo etiam eſt verum eſſe certam regulam ſanctitatis, tamen id habet, quatenus aliquo modo includit auxilium adiuuans, vt libro quinto dicetur.

Ad primam.

Ad

11. Ad ſecundam.

Ad alteram partem reſpondetur, conatum liberi arbitrij, ſi per ſe ſolum conſideretur, non ſolùm non eſſe regulam ſanctitatis, verùm etiam nihil per ſe conferre, vt Pelagiani errabant. Conatus autem liberi arbitrij vt cooperantis adiuuanti gratiæ multum valet ad ſalutem, & in ſuo genere poteſt dici menſura ſanctitatis, cùm Concilium dixerit illam infundi iuxta hominis diſpoſitionem & cooperationem. Inde tamen non ſequitur conatum liberi arbitrij eſſe rationem in qua fit vltima reſolutio, cur homini talis, vel tanta gratia tribuatur, tum quia (vt dixi) conatus liberi arbitrij non eſt ſeparandus ab influxu gratiæ adiuuantis: tum etiam, quia licèt auxilium gratiæ adiuuantis non conferatur, niſi cooperanti arbitrio; nihilominus talis cooperatio, non eſt ratio ob quam detur tale auxilium, ſed eſt concauſa ſine qua non datur. tum denique, quia etiam ille conatus eſt ex vocatione, & in illam vt in priorem cauſam reducitur, vt in libro quinto latiùs dicemus.

12. Quæſtiuncula vtra ſit maior gratia excitans, vel adiuuans. Motiua pro gratia excitante.

Ex his verò incidens oritur quæſtiuncula, quæ videlicet, ſit maior gratia, cæteris paribus, ſeu ex ſuo genere, an excitans, vel adiuuans, videri enim poteſt excitans. Primò, quia magis gratis datur, vel ſaltem minus dependenter à noſtra libertate: nam fit in nobis ſine nobis, cùm tamen adiuuans non detur ſine libera cooperatione noſtra, in quo videmur nos aliquid ad illam conferre, ex quo capite videtur ratio gratiæ in illa minui. Secundò, quia gratia excitans ex ſuo genere non ſupponit aliam gratiam, & ideo ſi reſoluatur vſque ad primam, non poteſt cadere ſub meritum, nec eſſe vllo modo debita. Adiuuans autem gratia ex ſuo genere, vel cadit ſub aliquod meritum quatenus liberum vſum poſtulat, vel ſaltem ſemper eſt debita ratione alicuius gratiæ prioris, quam ſemper ſupponit, & ita ſemper eſt gratia pro gratia.

Motiua pro adiuuante.

In contrarium verò eſt, primò quia gratia adiuuans magis ſanctificat hominem, quàm gratia excitans, vt in puncto proximè præcedente dicebamus. Secundò, quia actus fidei, charitatis, & ſimiles, qui liberè fiunt per virtutes infuſas, perfectiores ſunt in ſpeciebus ſuis, quàm motus gratiæ excitantis, qui illis cum proportione reſpondent, ſeu qui propter illos dantur, vt videtur per ſe notum ex hactenus dictis, tum quia actus virtutum theologicarum ſunt perfectiſſimi in toto ordine gratiæ, & idem eſt de cæteris cum proportione, tum etiam, quia motus indeliberati gratiæ excitantis ordinantur ad hos actus tanquam imperfectum ad perfectum: ſed influxus gratiæ adiuuantis proximè datur ad hos actus perfectos, & realiter eſt idem cum illis; ergo eſt perfectior, quàm excitans gratia.

13. Reſolutio. Gratia adiuuans maior eſt in perfectione abſoluta entis.

Reſpondetur has duas gratias poſſe comparari, vel in abſoluta perfectione entis, vel in ratione, ſeu habitudine liberalis, ſeu gratuiti doni. Priori modo præferenda videtur gratia adiuuans proper rationes factas, nec quoad hoc obſtat quòd actio gratiæ adiuuantis pendeat à libero arbitrio, tum quia pendet ab illo vt ab inſtrumento Dei per obedientialem potentiam operante, quod actionis perfectionem non minuit: tum quia etiam motus gratiæ excitantis pendet effectiuè à noſtris potentiis, quamuis prior dependentia ſit libera, & non hæc poſterior, quod non minuit prioris perfectionem, ſed potiùs commendat.

In ratione doni gratuiti ſeruant quandam æqualitatẽ.

In ratione autem doni liberalis ferè ſeruant quandam æqualitatem, quia etiam gratia adiuuans ſi reducatur ad primam in ſuo genere, non poteſt cadere ſub meritum, vel diſpoſitionem hominis, quia non magis ſupponit opus liberum meritorium, quàm gratia excitans; & quamuis requirat cooperationem liberam, non tamen priorem, nec vt rationem ob quam detur, ſicut dixi, & ideo nihil minuitur ratio gratiæ. Dixi autem *ferè*, quia licèt neutra iſtarum gratiarum ſit debita homini alicuius conditionis naturæ, non tamen inter ſe ſeruant ordinem, ideóque ſuppoſita gratia excitante, ratione illius poteſt dici aliquo modo debita, quod abſolutè non minuit rationem gratiæ, quia illud debitum non tam eſt reſpectu hominis, quàm ex parte Dei, & prouidentia eius, & ex quadam proportione inter gratias ipſas.

Capvt XVII.

Vtrùm gratia excitans ſit principium phyſicè adiuuans, præſertim vbi habitus infuſus deeſt.

1. Status quæſtionis explicandæ.

Diximus de actuali influxu gratiæ adiuuantis, ſupereſt, vt explicemus quod ſit principium ſupernaturale, à quo proximè, & principaliter tale auxilium efficitur; hanc enim ſuprà appellauimus gratiam adiuuantem per modum principij: non tractamus autem de influxu Dei per modum generalis concurſus, de quo poſtea videbimus. Nunc igitur ſolùm agimus de proprio principio particulari, quod iuuat potentiam, quæ de ſe eſt inſufficiens principium proximum ad eliciendos actus illos. Primò quando iam eſt informata habitu, & de hac etiam nunc non tractamus, quia ſupponimus iam habere intrinſecum principium coadiuuans: an verò indigeat aliquo alio auxilio, poſtea videbimus. Alio ergo modo contingit huiuſmodi actum elici à potentia nondum informata habitu, vt in conuerſione ad fidem contingit, in prima voluntate credendi, & in conuerſione peccatoris fidelis, in vltima diſpoſitione ad gratiam, vt infrà videbimus; & certior eſt in remotis diſpoſitionibus ſupernaturalibus, quæ etiam tempore antecedunt habitualem iuſtitiam, & à ſolo habitu ſpei ſæpe elici non poſſunt. De his ergo actibus eſt difficultas à qua gratia adiuuante per modum principij phyſicè procedant.

2. Prima opinio. Actus ſupernaturales procedere à gratia excitante tanquam à principio phyſico. Probatur 1. ex Concil. Trident.

Nonnulli moderni Theologi docuerunt, huiuſmodi actus procedere effectiuè ab ipſa gratia excitante, & illam met iuuate potentiam tanquam principium phyſicum ad eliciendum actum. Et primò ad id ſuadendum inducunt Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. quatenus dicit, *peccatorem vocari à Deo, vt per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum ſe ad ſuam ipſorum iuſtificationem, eidem gratiæ liberè aſſentiendo, & cooperando diſponantur.* Significat enim Concilium hominem cooperari gratiæ excitanti; ergo etiam ſentit excitantem gratiam cooperari ipſi homini: nam hæc duo correlatiua ſunt, & conſequendo etiam ſignificat eamdem gratiam excitantem cooperando homini fieri adiuuantem; ergo ſicut cooperatio hominis phyſica eſt, ita etiam cooperatio gratiæ excitantis; ergo eſt gratia adiuuans per modum principij phyſici.

3. Probatur 2. ex Auguſtino.

Secundò ad idem inducitur Auguſtinus, quatenus ſæpe docet vocationem eſſe gratiam efficacem, vnde aliquando vocat illam effectricem bonæ voluntatis, interdum de illa dicit dare vires efficaciſſimas voluntati, ſæpe etiam per vocationem dicit facere Deum, vt velimus, vel vt faciamus, & auferre ab homine cor lapideum, & dare cor carneum, & ſimiles

ſimiles effectus quos Scriptura diuinæ gratiæ tribuit. Hos autem effectus facit Deus in nobis verè & phyſicè; ergo principium proximum, per quod illos facit, eſt vocatio; ergo etiam vocatio facit illos propriè, & phyſicè, nam illa verba hoc in proprietate ſignificant, & nulla eſt ratio ob quam ad metaphoricos ſenſus trahantur. Vocatio autem (vt ſæpe diximus) eſt gratia excitans; ergo.

4. Probatur 3. ratione, quia aliud principium ſupernaturale fingi nequit.

Tertiò additur ratio, quia voluntas indiget aliquo principio ſupernaturali coëfficiente huiuſmodi actum, & non habet habitum, vt ſupponimus, nec aliud poteſt facilè fingi; ergo non poteſt eſſe niſi excitatio ipſa. Et confirmatur, nam per illam datur homini auxilium ſufficiens, vt poſſit operari, ſi velit; ergo per illam datur principium phyſicè adiuuans: nam ſine hoc non poteſt voluntas velle, ſicut oportet; ergo hoc etiam principium datur per gratiam excitantem; ergo ipſamet gratia excitans eſt tale principium, quia præter illam nihil cum illa, aut ex vi illius neceſſariò datur.

5. Reiicitur hæc opinio.

Nihilominus aſſero motus gratiæ excitantis non eſſe principia phyſica adiuuantia potentiam ad eliciendos actus deliberatos gratiæ adiuuantis. Hæc aſſertio ratione præcipuè probanda eſt, quia in hoc puncto non habemus poſitiuam auctoritatem Scripturæ, Conciliorum, aut Patrum: ſuppoſita autem ratione authoritate negatiua ſatis probabiliter eam confirmare poterimus. Rationem autem in hunc modum declaro. nam duobus modis cogitari poteſt, quòd motus excitantis gratiæ ſit principium formale, quo voluntas, v. g. elicit ſupernaturalem conſenſum. Primò, quia natura ſua eſt forma connaturalis potens producere talem effectum, & habens ad hoc ſufficientem virtutem in ſuo genere principalem, ad eum modum, quo habitus infuſus cenſetur eſſe principium ſui actus. Secundò poteſt motus gratiæ excitantis cogitari tanquam inſtrumentum phyſicum, quo Deus vtitur ad iuuandam potentiam carentem habitu, eleuando nimirum motum ipſum excitantis gratiæ ad hanc efficientiam; quamuis ad illam ex ſe non habeat connaturalem, vel ſufficientem virtutem: neutro autem horum modorum videtur poſſe ſatis probabiliter defendi illa gratia; ergo aſſerenda non eſt.

Quia gratia excitans neque eſt forma connaturalis ad hunc effectum, neque inſtrumentum phyſicum Dei adiuuandam voluntatem.

6. Primum oſtenditur, quia gratia excitans eſt ſæpius in potentia diuerſa ab illa quæ actum elicit, & actus immanens vni potentiæ non eſt principiũ phyſicum actus alterius potentiæ.

Probo igitur in primis in motibus gratiæ excitantis non eſſe talem vim actiuam, & in ſuo ordine connaturalem. Primò, quia contingere poteſt, motum excitantis gratiæ eſſe in intellectu, & conſenſum eſſe in voluntate, vel è conuerſo actum excitantem eſſe in voluntate, & mouere ad actum intellectus, vel vtrumque actum excitatum eſſe eiuſdem potentiæ: nullo autem ex his modis poteſt actus gratiæ excitantis eſſe principium phyſicè efficiens deliberatum conſenſum; ergo. Maior ſupponitur ex ſuprà tractatis. Minor autem quoad duas priores partes probatur ratione vtrique communi, quia inter actus immanentes actus vnius potentiæ non eſt principium phyſicè efficiens alterius potentiæ actum, vt eſt in Philoſophia magis receptum: tum, quia actus vnius potentiæ non perficit formaliter aliam; nulla autem forma dat virtutem agendi, niſi ſubiecto, & potentiæ cui ineſt, tum etiam, quia iſti actus immanentes etiam in

A propriis potentiis ordinariè, non efficiunt niſi habitus, vt ſtatim dicam; ergo multo minus poſſunt efficere actus alterius potentiæ.

7. Deinde actus intellectus non efficit phyſicè actum voluntatis.

Declarantur præterea ſingula membra: nam actus intellectus non excitat voluntatem in ordine ſupernaturali, niſi illo modo quo voluntas ſecundùm connaturalem ordinem nata eſt moueri ab intellectu: at verò ſecundùm naturalem ordinem intellectus non mouet voluntatem per ſuum actum phyſicè efficiendo actum voluntatis, ſed vel mediante obiecto, quod illi præſentat, vel perſuadendo, B vel alio ſimili modo moraliter mouendo; ergo idem eſt in excitatione ſupernaturali. Minor ab omnibus Philoſophis recepta eſt, nemo enim dixit cogitationem malam eſſe principium phyſicum, quo voluntas præbet conſenſum peccati, vel cogitationem bonam eſſe ſimile principium honeſtæ volitionis: nam cogitatio eſt valde extrinſeca voluntati, & non conſtituit illam in actu primo ad agendum, & ideo non poteſt illi dare vim propriam, & phyſicè actiuam. Vnde licèt inter Philoſophos ſint variæ opiniones, an bonum cognitum concurrat effectiuè ad ſpecificationem actus voluntatis, omnes in hoc viden- C tur conuenire, quòd ipſe actus cognoſcendi, non eſt principium formale eliciendi, ſeu efficiendi actum voluntatis, & inter opiniones de obiecto cognito, ea longè probabilior eſt, quæ negat habere tale obiectum propriam efficientiam phyſicam in voluntatem, ſed tantùm finalem metaphoricè eliciendo, & quaſi formam extrinſecam ſpeciem tribuendo. Ac denique licèt daremus, obiectum illud, aut conceptum eius habere aliquam efficientiam in voluntatem, numquam dat illi virtutem agendi neceſſariam ex parte voluntatis ad eliciendum ſuum actum, & ideo ex il- D lo capite numquam poteſt intellectus actus eſſe principium eliciens cum voluntate actum ipſius.

8. Idem contingit in actibus ſupernaturalibus intellectus & voluntatis.

Quòd autem eodem modo inter ſupernaturales actus philoſophari debeamus, probatur ex altera proportione aſſumpta, quia eadem eſt propoſitio, vel ſubordinatio virtutum, & actuum ſupernaturalium intellectus, & voluntatis, quæ eſt ipſarum potentiarum inter ſe, quia licèt ſint excellentioris ordinis, ſemper continentur ſub eiſdem generibus intelligendi, & videndi; & ideo cum eadem proportione ad illum ordinem aſcendunt, nec nos poſſumus aliter de illis iudicare, præ- E ſertim cùm nihil aliud de illis reuelatum nobis ſit. Imò poteſt hoc ipſum inductione quadam, etiam in ipſo ordine ſupernaturali, confirmari: nam actus fidei fortius excitat voluntatem ad actum charitatis, quàm cogitatio aliqua minus perfecta gratiæ excitantis. Nemo autem dicit actum fidei eſſe principium phyſicè efficiens actum charitatis, vel contritionis. Imò etiam beata viſio dici poteſt ſupernaturaliter excitare voluntatem ad amandum, & tamen actus videndi non eſt principium efficiens ad actum amandi. Et licèt daremus obiectum propoſitum per fidem, vel viſionem concurrere effectiuè ad ſpecificationem amoris, nihilominus per actum intellectus, vel obiectum illius, vt tale

Confirmatur ex actu fidei & charitatis, viſionis, & amoris beatifici.

tale eſt, non datur voluntati virtus amandi ſupernaturalis, & ideo etiam in patria eſt neceſſarius actus charitatis, & ſi ille deeſſet, eſſet neceſſarium aliud principium, quod efficacitatem eius suppleret. Ergo multo minus poteſt in via ſola excitatio intellectus dare voluntati virtutem ad eliciendum actus ſupernaturales, quam natura ſua non habet, vt ſuppleret illam, quam daret habitus ſi deeſſet, & quæ ex parte potentiæ, & non ex parte obiecti neceſſaria eſt.

9. Neque actus voluntatis producit phyſicè actum intellectus. Sed tantum applicat potẽtiam ad agẽdum per naturalem ſympathiã.

Alterum membrum erat, quando motus voluntatis excitat intellectum, vel inducit illum, quod duobus tantùm modis in ordine naturalium actuum contingit, ſcilicet vel directè applicando, ſeu mouendo intellectum ad B exercitium actus, vel indirectè tantùm per quamdam veluti reſultantiam. Priori modo excitat voluntas intellectum ad credendum directè volendo, vt aſſentiatur, poſteriori modo per timorem, v. g. excitat ad bene iudicandum de turpitudine peccati, & per piam effectionem ad rem præceptam, vel ad præcipientem inclinatur intellectus ad bene iudicandum de re præcepta, aut de præcepto obſeruando: neutro autem modo actus voluntatis eſt principium formale phyſicè efficiens actum intellectus, ſed applicat tantùm potentiam ad agendum per quamdam naturalem ſympathiam, & ſubordinationem potentiarum, quæ in eadem anima radicantur, vt ex Philoſophia ſuppono quoad ra- C tiones naturales, & eadem proportio ſeruanda eſt in ſupernaturalibus, propter rationem ſuprà factam.

10. Quod oſtẽditur in voluntate credendi.

Et declaratur in voluntate credendi: non enim eſt principium proprium, & phyſicum aſſenſus fidei, qui eſt in intellectu, aliàs non indigeret intellectus habitu proprio ad credendum, quia per illum actum voluntatis ſufficienter iuuaretur, quod eſt manifeſtè falſum. Et ratio eſt, quia voluntas ſe habet quaſi imperans: potentia autem imperans non dat virtutem exequendi potentiæ imperatæ, ſed ſupponit illam. Vnde (quod ad rem maximè ſpectat) licèt illa motio voluntatis eſſet per D aliquem influxum phyſicum imperatiuum (vt ſic dicam,) nihilominus ad eliciendum aſſenſum ſupernaturalem fidei indiget intellectus proprio ſupernaturali principio, quod voluntas illa ſupplere non poteſt. Ergo multo minus quilibet alius actus indirectè excitans, vel inducens intellectum, poteſt eſſe proximum principium phyſicè efficiens ipſum aſſenſum, vel ſupplens vicem habitus intellectualis, quia & minorem proportionem habet, & minorem, magiſque accidentarium influxum in ipſum intellectum, vt per ſe notum eſt.

11. Idem demõſtratur quãdo actus ſũt eiuſdem potentiæ, neque enim tunc poteſt eſſe principium phyſicumalterius, quod oſtenditur in intellectu.

Tertium membrum erat, quando actus ſunt eiuſdem potentiæ: nam illuminatio, v. g. vel interior doctrina, quæ in intellectu antecedit per modum gratiæ excitantis ad actum fidei, comparatur ad illum ſicut apprehenſio ad iudicium, vel ad ſummum; ſicut iudicium de credulitate ad iudicium de veritate rei propoſitæ. Apprehenſio autem non eſt principium efficiens iudicium, quando ab illo diſtinguitur, ſed materialiter tantùm ſe habet applicando obiectum, & licèt in ſuo genere, ſeu ex parte obiecti haberet aliquam efficientiam,

A nihilominus ex parte potentiæ ſupponere debet virtutem in ſuo genere integram, vt eſt in naturalibus, vel lumen intellectus per ſe ſolum reſpectu concluſionis per ſe notæ, vel adiutum iudiciis præmiſſarum reſpectu concluſionis, &c. Sic ergo in ſupernaturalibus tota illa apprehenſio, vel illuminatio, quæ antecedit aſſenſum fidei, non dat vim per ſe actiuam intellectui ad credendum ſupernaturaliter, ſed illam dat habitus quando adeſt: quando verò deeſt, aliunde ſuppleri debet, nam eſt longè diuerſæ rationis, vt declaratum eſt. Idemque euidentiſſimum eſt in iudicio credibilitatis, nam ex illo non infertur iudicium veritatis, vt propter connexionem poſſet vnum iudicium aliud efficere. Vnde credulitatis iudicium immediatè inducit voluntatem, non tamen dat facultatem intellectui, vt credat eſſe verum, quod iudicatur credibile. Accedit, quòd omnes iſti actus antecedentes in intellectu actum credendi ſunt minus perfecti, quàm ipſi actus credendi; ergo non poſſunt dare proximam, & principalem poteſtatem ad eliciendum ipſum actum credendi, quam dat habitus, ac proinde non poſſunt vices eius ſupplere.

Atque hæ rationes locum habent in motibus voluntatis, nam etiam in illa motus gratiæ excitantis ſunt minus perfecti, quàm actus deliberati charitatis, vel aliarum virtutum infuſarum, & ideo non poſſunt illos efficere tanquam principia proxima principalia. Item, quia iſti actus non habent connexionem neceſſariam inter ſe, nec vnus per ſe, & ex natura ſua ordinatur ad alterum, ſed iuxta ordinem diuinæ ſapientiæ, & obſeruata hominis capacitate, interdum per amorem, interdum verò per timorem excitatur homo ad eundem conſenſum. Actus autem voluntatis non eſt principium alterius, niſi fortè quando per ſe vnus ad alium ordinatur, ſicut electio ad intentionem, quæ connexio non inuenitur inter motus gratiæ excitantis, & actus deliberatos voluntatis; ergo non poſſunt eſſe connaturalia principia effectiua illorum. Accedit quòd præter motus gratiæ excitantis requiritur, per ſe loquendo, habitus adiuuans potentiam; ergo ſola gratia excitans non dat virtutem agendi, quam dat habitus, neque ſupplet illam quando habitus deeſt, aliàs non eſſet neceſſarius habitus. Probatur hæc conſequentia, quia etiam iuſti habentes habitum indigent gratia excitante ad vſum illorum, vt ſuprà probatum eſt; ergo ſi illa eſſet connaturale principium ſicut habitus, cùm aliunde ſemper præcedat, non eſſet neceſſarius habitus. 12. Idem oſtenditur in voluntate.

E Vnde quando homo operatur ex habitu infuſo, tunc gratia excitans non concurrit vt principium phyſicum, quia habitus ſufficit; ergo ſignum eſt excitationem non habere natura ſua illam actiuitatem. Reſponderi poteſt, habere quidem illam, præueniri autem per habitum, & impediri ne actu efficiat: ſed hoc gratis dicitur; cur enim non potiùs ipſa præuenit, & impedit habitum, cùm ſit actualis motio. Item ad quid multiplicantur virtutes actiuę eiuſdem ordinis, quæ ſe in agendo impediant. Magis ergo conſequenter diceretur, vtrumque principium ſimul tunc concurrere, & ſe iuuare ad faciliùs 13. Gratia excitans non eſt principium phyſicum cum habitu infuſo, qui per ſe ſufficit.

liùs producendum effectum. Contra hoc verò obſtat, quia inde ſequitur habitum infuſum non dari poſſe, nec eſſe neceſſarium ad connaturaliter operandum, quia gratia excitans dat ſufficientem poteſtatem phyſicam, & conſequenter ſufficit vt actus connaturaliter fiat, quia illa virtus eſſe dicitur intrinſeca, & ſufficit per modum principij proximi principalis: contrarium autem docent de habitibus infuſis communiter Theologi; ergo ſignum eſt in motibus gratiæ excitantis illam virtutem actiuam non agnouiſſe.

14\. *Gratia excitans non eſt inſtrumentū Phyſicum effectuum actus ſupernaturalis. Non quidē eſt inſtrumentum naturaliter ordinatum ad talem effectum.*

Supereſt vt probemus, hos actus excitantis gratiæ non eſſe inſtrumenta phyſica efficientia actus gratiæ adiuuantis. Aut enim eſſent inſtrumenta connaturalia, & natura ſua ordinata ad talem effectum inſtrumentaliter efficiendum, aut eſſent inſtrumenta tantùm eleuata ex ſola libera voluntate Dei, & poſitiua inſtitutione. Primum non poteſt dici cum probabilitate, tum quia ferè omnibus rationibus factis impugnari poterit, & præſertim, quia inter actus ſimiles ordinis naturalis non inuenitur talis efficientia inſtrumentalis; ergo ſine cauſa fingitur inter actus ordinis ſupernaturalis ſeruata proportione, tum etiam, quia cùm motus gratiæ excitantis ſint minùs perfecti, vt dictum eſt, licèt haberent inſtrumentalem efficientiam, indigerent aliquo principio principali, quia inſtrumentum imperfectum per ſe non ſufficit, & tunc inſurgit eadem difficultas, nimirum quòd ſit illud principium, quando deeſt habitus, præterquam quòd poſito alio principali principio ſine cauſa fingitur illa inſtrumentalis efficientia, cùm in huiuſmodi actibus non ſoleat eſſe neceſſaria.

15\. *Neque eſt inſtrumentū eleuatum.*

Vnde altera pars de inſtrumento eleuato, & quaſi miraculoſo, licèt impoſſibile non ſit, non poteſt cum fundamento firmari, quia de his quæ ſunt ſupra naturas rerum, & ex diuina pendent voluntate, nihil affirmandum eſt, niſi quòd vel eſt reuelatum, vel ex reuelatis ſufficienter colligitur, vel ſaltem ſufficienti auctoritate probari poteſt: nihil autem horum in præſenti inuenitur; vbi enim eſt hoc reuelatum, aut ex quibus principiis reuelatis colligitur? de authoritate verò ſtatim dicam. Et confirmatur, nam ſi motus ipſi gratiæ excitantis ex ſe non habent connaturalem vim actiuam perfectorum actuum; ergo vt releuentur ad agendum indigent vel additione alicuius virtutis, vel ſaltem ſpeciali motione, & cooperatione Dei. At verò eadem facilitate poteſt Deus immediatè eleuare ipſas potentias ad eliciendos ipſos actus ſine habitibus, vt infrà oſtendemus; ergo non eſt ponenda in his motibus gratiæ excitantis talis eleuatio, vel inſtrumentalis affectio ſine aliquo fundamento, vel neceſſitate. Declaratur tandem à ſimili, quia etiam poteſt Deus efficere in nobis habitum, v. g. charitatis per primum actum charitatis, tamquam per inſtrumentum phyſicum, & ſimili modo illum augere per actus ſubſequentes, & tamen, vt infrà videbimus, communiter id negatur, quia illa effectio non eſt connaturalis, & miraculoſa non eſt aſſerenda ſine fundamento reuelationis, ſeu authoritatis. Denique tamen de contritione, vt eſt pars Sacramenti Pœnitentiæ, id veriſimiliter credi poteſt, quia in inſtitutione illius Sacramenti poteſt probabiliter fundari; ergo ſine vllo fun-

A damento ſimili non eſt probabilis ſimilis aſſertio.

16\. *Eadem opinio probatur auctoritate negatiua, quæ in his magni ponderis eſt.*

Atque hinc tandem probare poſſumus noſtram ſententiam authoritate negatiua, quæ in his rebus ſupernaturalibus magnam vim habet. Et in primis nec D. Thomas, nec alij Theologi antiqui, vel qui ante paucos annos ſcripſerunt, huiuſmodi efficientiam motibus gratiæ excitantis tribuerunt, quod ego viderim, vel allegatum inuenerim, quamuis diligenter quæſierim, imò, vt ſuprà argumentabar, cùm omnes requirant habitus infuſos operatiuos, qui dent intellectui, & voluntati poteſtatem efficiendi hos actus, eo ipſo ſupponere videntur, nullum actum priorem intellectus, vel voluntatis dare illis virtutem
B actiuam ad efficiendos alios actus ſubſequentes. Vnde cùm in particulari tractent quæſtionem de primo actu, qui eſt diſpoſitio ad habitum, à quo principio ſupernaturali proximo eleuatur, multi contendunt dici ab eodem habitu, ad quem diſponit, quia profectò ſupponunt non eſſe in nobis aliud prius principium ſupernaturale creatum, & nobis inhærens ad efficiendum phyſicè talem actum: qui autem negant illum elici ab habitu, quærunt alios modos, quibus potentia iuuetur phyſicè ad eliciendum actum: excitanti autem gratiæ illud adiutorium non attribuunt, neque etiam in Patribus, aut Conciliis habet illa ſententia fundamentum; nullum enim affer-
C tur præter ea, quæ in principio allegata ſunt, quæ nihil probant, vt reſpondendo facilè patebit.

17\. *Reſpondetur Concil. Tridentino adducto n.2.*

Ad Concilium ergo Tridentinum iam ſuprà dixi, potiùs ex eo colligi adiuuantem, & excitantem gratiam aliquo modo diſtingui, quia ſemper de illis, vt de pluribus loquitur. Neque obſtat quòd in ſingulari dicat *eidem gratiæ*, tum quia loqui potuit de tota illa gratia tanquam de vno adiutorio completo ex excitante, & adiuuante gratia, cui homo cooperatur. Verum tamen eſt, Concilium non explicaſſe modum illius diſtinctionis, nec an intercedat inter principia excitantia, vel adiuuantia, vel inter ipſas naturales motiones vtriuſque gratiæ. Vnde licèt concedamus
D quando Concilium dicit hominem eidem gratiæ cooperando ſe diſponere ad iuſtitiam, referre gratiam excitantem, inde colligi non poteſt efficientia phyſica gratiæ excitantis in actu gratiæ cooperantis, quia etiam cauſa moralis dicitur operari, & homo dici poteſt cooperari gratiæ excitanti, vt moraliter adiuuat, ſicut Iacobi 2. dicitur fides cooperari operibus hominis iuſti, & Paulus ad Galat. 5. dicit fidem per charitatem operari.

18\. *Satisfit Auguſtini locis n.3. relatis.*

Eademque reſponſio habet locum in locutionibus Auguſtini, omnes enim propriiſſimum ſenſum habent in cauſalitate morali, & ſi quis illum attentè legerit, non aliam cauſalitatem tribuit vocationi, vt noſtram ſa-
E lutem operanti: ipſa autem vocatio propria, & phyſica actione fit à Deo in nobis, & ita per illam propriè operatur ſalutem noſtram, ſicut homo propriè & phyſicè efficit contritionem: per illam autem non niſi moraliter, & diſpoſitiuè cauſat ſuam ſanctificationem & nihilominus in Scriptura dicitur homo pœnitens viuificare animam ſuam, & ſanctificare ſe, quæ omnia in libro quinto latiùs explicabuntur. Ratio autem ibi adducta cum confirmatione non probant ipſam excitationem eſſe principium phyſicè adiuuans, ſed probant cum

cum excitatione dari, vel præſtò eſſe homini principium ſufficiens ad adiuuandam potentiam, etiam in genere phyſico. Quod autem ſit hoc principium, in ſequentibus capitibus inquiremus.

Caput XVIII.

Vtrùm in homine liberè ac ſupernaturaliter operante ſine habitu principium adiuuans, ad talem actum ſupernaturalem eliciendum, ſit aliquid creatum animæ infuſum.

1. Status quæſtionis.

CVm oſtenſum ſit motum gratiæ excitantis non eſſe immediatum principium phyſicè concurrens cum potentia ad eliciendum liberum, & perfectum actum, neceſſarium eſt, inter motum gratiæ excitantis, & actum ſupernaturalem, liberè intercedere aliquid aliud proprium, quod phyſicè iuuet potentiam ad eliciendum talem actum, ideóque inquirendum ſupereſt, quodnam ſit illud principium. In qua re aliqui moderni exiſtimant, neceſſarium eſſe vt præcedat in potentia ſaltem ordine naturę aliquod principium creatum illi infuſum à ſolo Deo, quod adiuuet potentiam ad eliciendum talem actum. Probatur primò, quia voluntas, v.g. per ſe ſolum non habet poteſtatem ſufficientem in actu primo ad eliciendos actus ſupernaturales in ſubſtantia; ergo impoſſibile eſt quòd tales actus eliciat, niſi detur illi poteſtas aliqua ſupernaturalis: hæc autem eſſe non poteſt, niſi aliquid creatum in ipſa voluntate receptum.

2. Opinio exiſtimās principium actus ſupernaturalis eſſe aliquid à Deo infuſum potentiæ.

Et confirmatur primò, quia fieri non poteſt vt potentia eliciat actum ſecundum, quin priùs conſtituatur in actu primo ſufficienti ad talem actum eliciendum; ſed quia actus primus, & ſecundus ſunt eſſentialiter ſubordinati: non poteſt autem voluntas conſtitui in actu primo, niſi per aliquam formam creatam ſibi inhærentem, quod maximè locum habet in forma, quæ ſit principium principale actus vitalis, quia de ratione huius principij eſt, vt informet ipſum viuentem. Vnde Ariſtot. lib. 2. de anima tex. 24. inde infert animam eſſe intrinſecam formam, quia eſt principium principale operationum vitæ, & D. Thomas 2. contra gent. cap. 19. inde probat intellectum non poſſe eſſe ſubſtantiam ſeparatam, quia eſt principium principale proximum, operationum vitæ. Inde etiam probamus animam Chriſti non potuiſſe intelligere, aut velle per intellectum, aut voluntatem increatam, quia non inhærent formaliter ipſi animæ; ergo ſimiliter non poſſunt noſter intellectus, aut voluntas elicere actus ſupernaturales in ſubſtantia ſine principio formaliter inhærente, quia de ſe non habent virtutem principalem ad eliciendos tales actus, ſed per formam aliquam addi debeat; ergo neceſſe, vt talis forma creata, & inhærens in ipſa potentia ſaltem ordine naturæ antecedat.

3. Primò, quia debet potentia per aliquid ſibi intrinſecum conſtitui in actu primo.

Ariſtoteles.

D. Thomas.

4. Secundò, Prob. quia Deus ſolus poſſet efficere actus vitales & liberos ab homine.

Confirmatur ſecundò, quia aliàs poſſet Deus ſolus efficere in homine huiuſmodi actus vitales & liberos, quia ſi poſſunt fieri in voluntate, verbi gratia, ſine interuentu virtutis creatæ mediæ inter potentiam, & actum, neceſſe eſt, vt fiant à Deo tanquam à principio proximo principali;

A ergo eadem ratione potuerunt fieri abſolutè, & ſimpliciter à ſolo Deo, quia non minus repugnat actui vitali fieri ab extrinſeco principio proximo principali, quàm ab integra, & totali cauſa. Tertiò hoc confirmant, quia Deus concurrit cum voluntate, verbi gratia, ad actus ſupernaturales concurſu ſupernaturalis ordinis: ſed hic concurſus eſt influxus Dei immediatus in ipſam voluntatem, & non tantùm in actum eius; ergo impoſſibile eſt vt talis actus fiat à voluntate, niſi Deus in ipſam aliquid ſupernaturale præuium immittat; ergo illud erit principium proximum principale talium actuum. Atque his argumentis contendunt huius ſententiæ auctores efficere, B oppoſitum repugnare etiam de potentia Dei abſoluta.

5. Tertiò, Prob. ex modo quo Deus concurrit cum voluntate.

Secundò verò principaliter probatur ſaltem de lege, & de potentia ordinaria non aliter fieri (quidquid ſit de abſoluta potentia,) ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. dicente peccatores vocari, vt *per Dei excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum ſe ad ſuam ipſorum iuſtificationem, vt eidem gratiæ liberè aſſentiendo, & cooperando diſponantur.* vbi Concilium non minus adiuuantem gratiam, quàm excitantem ſentit eſſe aliquid creatum infuſum voluntati, vt illam adiuuet ad motum conuerſionis. Neque poteſt intelligi de influxu gratiæ adiuuantis, ſed de principio eius, quia loquitur de gratia antece- C dente ad conſenſum, & cooperationem, qua præparatur voluntas, vt Deo vocanti conſentiat, quod confirmant verba ſequentia; *ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, nec homo nihil omnino agat inſpirationem illam recipiens, quippe qui illam abiicere poteſt.* quæ verba *tangendi*, *recipiendi*, & *abiiciendi*, ſignificant gratiam illam eſſe aliquid creatum in anima receptum. Idem indicant verba canonis 3. ibi, *Sine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio*, & canonis 4. ibi, à Deo motum & excitatum.

6. Idem probatur ſaltem de lege ordinaria, 1. ex Conc. Trid.

Simili modo poteſt hæc ſententia confirmari ex Patribus aſſerentibus amorem Dei, & ſimiles actus fieri in nobis per infuſionem gra- D tiæ, & Spiritus ſancti; ſic ait Auguſt. tract. 75. in Ioan. *Non valemus amare niſi accipiamus Spiritum ſanctum*: non accipimus autem Spiritum ſanctum, niſi quatenus aliquod donum ſuum nobis infundit; ergo neceſſe eſt vt priùs nobis donetur tale donum, quod ſit principium amoris. Idem ſumitur ex Auguſtino in Manuali cap. 20. & 27. & lib. de ſpirit. & liter. cap. 3. 8. & 9. quatenus ait, *non poſſe nos diligere Deum niſi priùs ſanemur.* fauet etiam Gregorius Homil. 30. in Euangel. quatenus ait. *Qui Deum deſiderat, iam habet quod amat.* Denique ad idem induci poſſunt canones Concilij Arauſicani, quatenus in eis dicitur, inuocationem Dei, E deſiderium ſalutis, voluntatem credendi, & ſimilia opera pietatis fieri in nobis per Spiritus ſancti infuſionem, & operationem. At verò Spiritus ſanctus non infunditur, niſi per aliquod donum, vt idem Concil. can. 5. interpretatur, & tale donum dat vires, & poteſtatem operandi, ex mente eiuſdem Concilij, & eſt præuium ad actum amoris, & ſimiles, vt ex canone 6. 7. 20. & 25. eiuſdem Concilij colligitur; ergo eſt aliqua gratia creata quæ ſit principium talium actuum. Tandem poteſt addi ratio, quia conſentaneum eſt ordinariæ legi prouidentiæ Dei, vt per cauſas ſecundas

7. 2. Ex PP. Auguſtin. Gregor. Concil. Arauſic. 3. Ratione.

det

det internam virtutem ſufficientem ad ſuas actiones; ſed in his actibus non repugnat ſeruari hanc legem, & hunc ſuauem prouidentiæ modum; ergo etiam ad hos actus dat Deus internam virtutem, quæ eſſe non poteſt niſi aliqua gratia cteata ſupernaturalis.

8. *Quodnam ſit iſtud principium infuſum.* Quòd ſi inquiratur, quæ ſit iſta gratia? auctores huius ſententiæ pro comperto habent, non eſſe aliquem actum vitalem, quia ſupponunt non eſſe ipſos modos indeliberatos gratiæ excitantis, neque etiam poſſunt eſſe actus deliberati, quia horum principium inquirimus, prætterquam quòd regulariter iſti actus immanentes non ſunt principia agendi: oportet ergo vt talis gratia ſit aliquid in nobis receptum, & à ſolo Deo factum. *An ſit habitus.* Tribus autem modis inuenio explicatam hanc gratiam. Primus eſt dicentium eſſe habitum infuſum, ad quem talis actus diſponit, vt eſt prior natura, quàm actus in genere cauſæ efficientis. quomodo opinantur multi de vltima diſpoſitione ad gratiam. Sed de hoc puncto diſputandum infrà in libro ſeptimo de iuſtificatione; nam ad illum locum pertinet, & ibi oſtendam ſententiam hanc falſam eſſe; quidquid veaò de illa ſit, in præſenti non poteſt ſatisfacere: ad ſummum enim poteſt habere locum in vltima diſpoſitione ad gratiam, qui eſt ſimul tempore cum impreſſione habitus; hîc autem vniuerſaliùs loquimur de quocumque actu ſupernaturali, qui poteſt ſæpe tempore antecedere infuſionem habitus, vt ſupponimus, & authores contrariæ ſententiæ non negant. Et ſuprà oſtendimus lib. 2. actus virtutum moralium infuſarum eſſe poſſe in peccatore non habente tales virtutes, & attritio, ſeu contritio imperfecta poteſt eſſe in peccatore prius tempore, quàm iuſtificetur, vt ex Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. conſtat; ibi nihilominus dicit talem actum eſſe à Spiritu ſancto mouente, licèt nondum inhabitante. Iſti enim actus non poſſunt eſſe ab habitu, qui nondum eſt; ergo in illis non habet locum dicta ſententia. Coniectare autem poſſumus auctores illius ſenrentiæ non agnouiſſe aliud principium creatum ſupernaturalium actuum, præter habitum: nam ſi illud agnouiſſent, non redigerentur in eas anguſtias, vt actum qui diſponit ad habitum ab ipſomet habitu fieri dicerent. *An qualitas habitus ſimilis.* Secundus modus explicandi hanc gratiam eſt, vt ſit qualitas quædam ſimilis habitui in hoc, quod infunditur per modum actus primi, & virtutis actiuæ: diſſimulis autem ab habitu, quia non eſt permanens, ſed ſolùm per modum tranſeuntis infunditur. *An motio tantùm.* Tertius modus eſt gratiam illam non eſſe qualitatem, ſed motionem tantùm, & hos duos modos inter alia refert in dicto quodlib. 2. Mendoſa non tamen deſignat auctores.

9. *Modernorum ſenſus.* Moderni verò qui poſtea de auxiliis ſcripſerunt, nunc vnum, nunc alium inſinuant, vt latiùs infrà tractando de concurſu præuio dicemus, nam eodem modo in vtroque puncto philoſophantur.

10. *Vera ſententia. Hoc principium in potentia deſtituta habitu non eſt aliqua gratia creata.* Nihilominus dicendum cenſeo liberum arbitrium, quando ſupernaturales actus elicit ſine habitu non iuuari per aliquam gratiam creatam, quæ ſit principium proximè phyſicè coëfficiens talem actum. Hanc ſententiam tenet ex modernis Mendoça ſuprà; ex antiquis verò ſumi poteſt ex illis auctoribus, qui negant vltimam diſpoſirionem ad gratiam procedere ab habitu, quia nullum aliud principium phyſicè actiuum ſupernaturale & creatum illius diſpoſitionis aſſignant, vel putant eſſe neceſſarium. *Prob. 1. auctoritate.* Ex Conciliis autem, & Patribus non ſunt hîc teſtimonia requirenda, quia, vt ſuprà dixi, de hoc phyſico adiutorio nihil ſpecialiter tractarunt, ſed ſolùm gratiam ad hos actus ab Spiritu ſancto infundi, vel Deum nos iuuare ad illos efficiendos docuerunt, vt capite ſequenti referemus. Ratione ergo probanda eſt aſſertio.

11. *2. Ratione, quia neque qualitas, neque motio actualis eſſe poteſt.* Vt autem diſcurſum formemus, ſecluſo habitu non poſſe talem gratiam cogitari, niſi altero ex duobus modis ſuprà relatis, ſcilicet, vel vt ſit qualitas, vel ſpiritualis motio, quia cogitari non poteſt accidens ſpirituale inhærens intellectui, aut voluntati, & realiter diſtinctum ab illis, quódque non ſit actus vitalis, ſed potiùs principium proximè actiuum vitalium actuum, quod in alio prædicamento ſit præter qualiratis, actionis, vel paſſionis, nam mera relatio prædicamentalis non eſt principium agendi, & ſupponere debet fundamentum abſolutum, quod non poteſt eſſe niſi qualitas, aut actio, aut paſſio, & ideo ſi quæ eſt talis relatio reſultans, in conſiderationem non venit. Cætera verò prædicamenta in accidente ſpirituali locum non habent, vt per ſe patet, & in ſuperioribus iterum tactum eſt. Hæc aurem gratia, ſi datur, accidens ſpirituale eſt, cum potentiis ſpiritualibus inhæreat, & realiter ab ipſis diſtincta, cùm illis per ſe infundi debeat.

12. *Impoſſibile autem eſt eſſe ſolum modum additum potentiæ contra Mendoſam.* Improbabilis enim eſt opinio alia, quam ſuprà Mendoça refert, ſcilicet per hanc gratiam non addi voluntati, verbi gratiâ, realiter entitatem ab illa diſtinctam, ſed modum quemdam ab illa ſolùm moraliter (vt aiunt,) ſeu formaliter diſtinctum; hæc, inquam, opinio probabilis non eſt; quia hæc gratia vt ſit principium phyſicum, & principale in ratione proximæ virtutis ſupernaturalium actuum, oportet, vt ſit entitas perfecta, & in re ipſa diſtincta à potentia, ſicut ipſi ſunt actus, prætterquam quòd neque intelligi poteſt, quid ſit ille modus, vel qualis motio in voluntate fiat, vt illum modum acquirat. Prærerea licèt detur licentia fingendi talem modum, eſſet conſtituendus, vel reducendus ad aliquod prædicamentum, quod eſſe non poteſt, niſi vel qualitatis, vel actionis, aut paſſionis, & in eis eſſet quid valde imperfectum reſpectu actuum proprias ſupernaturales entitares habentium. Vnde non poſſe eſſe principium proximum, & principale illarum, imò ſi peritus Philoſophus rectè conſideret, fortaſſe non inueniet accidens, quod ſit modus tantùm, & non propria entitas quòd ſit propria virtus, & principium per ſe agendi, ſed ad ſummum conditio requiſita, vel conferens ad actionem, vt figura, motus, & ſimiles. Concludimus, ergo non poteſt intelligi talem gratiam, niſi quæ motio, aur qualitas ſit.

13. *Principium iſtud non eſt motio quæ reducenda eſſet ad qualitatem: eſt enim via ad terminum qui qualitas eſt.* Addimus verò vlteriùs, motionem neceſſariò reducendam eſſe ad qualitatem. Primò quia motio in ſuo eſſe, oportet, vt paſſio, vel actio ſit, & conſequenter vt ſit via ad quem terminum, non enim poteſt intelligi via ſine termino, vt ſuprà tractando de principio gratiæ excitantis oſtendi, & omnia ibi dicta poſſunt hîc applicari: nam et eadem proportionalis ratio, & inferiùs tractando de concurſu, & de gratia efficaci, hic iterum inculcare

inculcare neceſſarium erit, terminus autem illius motionis non poteſt eſſe, niſi qualitas vt diſcurſus in præcedenti paragrapho factus conuincit; ergo neceſſarium eſt, quantum ad præſentem quæſtionem attinet, motionem illam ad qualitatem reducere; quia cùm motio illa ſit via ad ſuum terminum, ſiue per modum actionis, ſiue per modum paſſionis, vt ſic non eſt principium per ſe agendi alium actum perfectum, tum vt ſic habeat rationem imperfectam, tum etiam, quia nulla entitas eſt principium agendi aliud, donec in ſuo eſſe iam ſit integrè conſtituta: quamdiu autem entitas concipitur, quaſi in via, non eſt in ſuo eſſe plenè conſtituta, & ideò vt ſic non eſt principium agendi aliud, ſed ſolùm ſuum terminum per modum tendentiæ ad illum.

14. Deinde quãuis à ſuo termino non diſtingueretur, non poſſet eſſe cauſa principalis.

Accederet, quòd licèt admitteremus illam gratiam per modum puræ motionis non habentis aliquem intrinſecum terminum, non poſſet eſſe principalis virtus proxima effectrix ſupernaturalium actuum, ſed ſolùm inſtrumentalis: hæc autem gratia ponitur à dictis auctoribus vt virtus principalis, æquè ac habitus infuſus, imò non admittunt actus vitales poſſe fieri per inſtrumentalem virtutem, & nos etiam de principali virtute adiuuante tractamus, quæ ſuppleat vicem habitus: nam inſtrumentalem diſtinctam à voluntate, vel impoſſibilem in eo ſenſu, vel nulla ratione fundatam eſſe credimus. Quòd autem pura motio etiamſi admittatur, non poſſit eſſe virtus principalis, probatur; tum quia non poteſt eſſe niſi entitas valdè imperfecta, cùm dicatur conſiſtere tantùm in fieri, & non in aliquo facto eſſe; tum etiam, quia res omnes, quæ non agunt niſi per motionem receptam ab alio, ſolùm intelliguntur agere vt inſtrumenta; imò ſi argumentum ſumendum eſt ab his, quæ experimur in inſtrumentis artis, quæ non agunt niſi mota, illa motio non ſolùm non dat virtutem agendi, verùm potiùs ſupponit illam, & tantùm eſt quaſi conditio requiſita ad modum agendi. Concludimus ergo, ſi talis gratia datur, eſſe debere per modum qualitatis à ſolo Deo infuſæ, vt voluntatem in actu primo ad agendum conſtituat.

15. Non eſt etiã hæc principium qualitas. *Mendoça.* 10. Quæ nequit aſſignari quid illa ſit, an habitus an aliquid tranſiens.

Contra hanc ergo qualitatem obiicit primò Mendoça ſuprà, quia fieri non poteſt, vt ſpecie diſtinguatur ab habitu ad quem talis actus natura ſua pertinet, vt v. g. à charitate, ſi actus ille ſit amoris Dei ſuper omnia. Aſſumptum probat, quia illa qualitas eſt actus primus tendens in idem obiectum materiale, & formale tamquam principium actus eiuſdem ſpeciei; ergo non habet vnde poſſit ab habitu charitatis ſpecie diſtingui, quod ille ampliùs non vrget. Alij verò reſpondent illam qualitatem diſtingui ab habitu, non tantùm ſpecie, ſed etiam genere ſubalterno, quia non eſt qualitas permanens ſicut habitus, ſed quaſi tranſiens, ſeu habens eſſe quaſi fluens, quod non durat, niſi quamdiu durat operatio. Hanc verò reſponſionem ego impugnaui in 1. p. tractat. 1. lib. 2. cap. 6. diſputando ſimilem quæſtionem de lumine gloriæ, & viſione beata, quia illa qualitas licèt ex voluntate Dei poſſit non diutius conſeruari, quàm dum actus durat, non poteſt hoc fundari in natura intrinſeca talis qualitatis, vel ſaltem nullum nos habemus fundamentum aut iudicium, vel exemplum alicuius ſpiritualis qualitatis habentis talem proprietatem connaturalem: ex maiori autem, vel minori duratione rei ex ſola voluntate Dei extrinſeca non poteſt ſumi argumentum diſtinctionis ſpecificæ, vt per ſe notum eſt; quia eamdem rem poteſt Deus maiori, vel minori tempore conſeruare, prout voluerit.

16. Non eſt aliquid tranſiens.

Antecedens patet, quòd illa qualitas, ſi datur, non pendet ab actu, quia per eam fit, ſed potiùs actus ab ipſa; non ergo ex hac parte non repugnat permanere, etiamſi actio ceſſet. Deinde non pendet ab actiuo influxu potentiæ, quia non eſt actus vitalis, ſeu ſecundus, ſed primus ab alio receptus; aliunde verò eſt illa qualitas ſpiritualis, & in ſpirituali ſubiecto, pendénſque in fieri & eſſe tantùm à Deo; ergo ex ſuo genere eſt incorruptibilis, præſertim ſi non habet contrarium, vel ſi illud habet, ſaltem quamdiu ab illo non expellitur, non habet ex ſe vnde deſinat eſſe, niſi ex voluntate Dei nolentis illam conſeruare, quod etiam facere poteſt in habitu, ergo de ſe non eſt minùs permanens quàm habitus. quod rectè explicatur exemplo adducto de viſione Dei, & lumine gloriæ, nam ſi Paulus, v. g. in via ad viſionem Dei breui tempore raptus eſt medio aliquo lumine tamquam principio viſionis, non poſſumus cum fundamento dicere, lumen illud fuiſſe diſtinctum ſpecie à lumine gloriæ Beatorum, ſolùm quia in Paulo breui tempore durauit, & in Beatis eſt æternum: nam eadem differentia inter viſiones reperitur, & non propterea ſpecie diſtinguuntur, quia viſio quam habuit Paulus, de ſe æterna erat, licèt in Paulo viatore breui tantùm tempore Deus illam conſeruare voluerit, quod ſimiliter de lumine dici poteſt, cùm nulla maior ratio corruptibilitatis, ſeu tranſitorij fluxus in lumine, quàm in viſione cogitari poſſit.

17. Secũdò, quia vel habet ſecum coniunctum infallibiliter effectum, vel nõ. Primùm dici nequit, quia eſſet ſẽper gratia efficax.

Secundò principaliter argumentor, interrogando, an illa qualitas, quæ infunditur vt principium phyſicum, talis actus habeat infallibiliter coniunctum actum ſecundum, propter quem datur, vel poſſit de facto non ſequi opus, etiamſi illa infundatur, neutrum enim dici poteſt conſequenter iuxta illam ſententiam; ergo non infunditur talis qualitas. Probatur minor quoad priorem partem, quia ſi illud auxilium adiuuans per modum principij quoties infunditur habet coniunctum proprium actum, non eſt auxilium ſufficiens, ſed efficax; ergo tale principium, ſeu qualitas non includitur in auxilio tam ſufficiente, quàm adiuuante, in actu primo, vnde conſequenter ſequitur per auxilium ſufficiens non conſtitui phyſicè potentiam in actu primo ad operandum, cuius comtrarium illi auctores in argumentis ſuis ſupponunt, & ad veram ſufficientiam auxilij neceſſarium videtur, iuxta ſuperiùs dicta.

18. Non benè cohærebit cũ libertate ſi illa coniunctio infallibilis cum effectu ſit ex natura huius qualitatis.

Deinde contra illud primum membrum occurrit grauis difficultas, infrà tractanda, de concordia auxilij efficacis cum vſu libero, nam ſi illa qualitas infallibiliter ſecum inducit actum ſecundum, vel illud eſt ex intrinſeca natura talis qualitatis determinantis voluntatem ad exercitium actus, vel illa infallibilitas aliunde prouenit, ſcilicet ex præſcientia Dei, non enim poteſt alia ratio cogitari. Si primùm dicatur, rectè quidem ex illo effectu diſtinguetur qualitas illa ab habitu, nam habitus non ita determinat potentiam, ſed illo vtimur cùm volumus. tunc autem difficillimum eſt libertatem actus cum illa qualitate componere; quia infuſio illius qualitatis non eſt formaliter, & in ſe homini libera

bera, quia ad illam efficiendam non concurrit etiam phyſicè, vt ſupponitur, ſed merè paſſiuè ſe habet recipiendo illam: in pura autem receptione paſſiua non eſt vſus libertatis, vt ſumitur ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. & can. 4. Neque etiam eſt illa infuſio libera antecedenter, ſeu per denominationem ab aliqua præuia diſpoſitione libera, propter quam illa qualitas infundatur, quia oportebit illam diſpoſitionem eſſe ſupernaturalem, & conſequenter à gratia excitante, & adiuuante fieri, & tum redibit quæſtio, quodnam ſit principium adiuuans ad illam diſpoſitionem. Igitur neceſſariò ſiſtendum eſt in gratia prima adiuuante per modum principij phyſicè, quæ non magis detur homini propter præuiam diſpoſitionem eius, quàm detur prima gratia excitans propter ſimilem diſpoſitionem; ſicut enim prima excitatio non eſt libera homini vllo modo, ita neque prima infuſio illius qualitatis, quæ dicitur eſſe gratia adiuuans per modum principij phyſici. Ex quo ſequuntur duo incommoda, vnum eſt, illum cui non infunditur illa qualitas ſimpliciter, non habere auxilium ſufficiens, quia ſine illa non poteſt elicere actum, nec eſt in poteſtate libera eius habere talem qualitatem, cùm nihil poſſit liberè agere, quo illam obtineat. Aliud inconueniens eſt, quia ille cui datur talis qualitas, non liberè operabitur, nam ſi illa qualitas determinat quoad exercitium actus voluntatem cui infunditur, ita infallibiliter ex intrinſeca ſua natura, vt non poſſet voluntas ei reſiſtere, & actum cohibere, non apparet, quomodo actus ille liber quoad exercitium prodeat. qua ratione hîc amplius non proſequor, quia neceſſariò ſunt in ſequentibus ſæpiùs repetendæ, præcipuè tractando de auxilio, & concurſu efficaci.

Concil. Trid.

19. Neque etiam ſi illa cõnexio fit ex præſcientia Dei.

Si autem aliud membrum eligatur, nimirum illam infallibilem connexionem, inter qualitatem illam, & conſenſum voluntatis, non eſſe ex natura intrinſeca talis qualitatis, ſed ex præſcientia, quia ſcilicet præuidens Deus voluntatem ſic excitatam conſenſuram, ſi adiuuetur, infundit illi talem qualitatem, vt per eam ſicut oportet operetur: quando autem præuidet non conſenſuram, etiamſi ei infundatur talis qualitas, tunc illam non infundere, non quia de ſe ſine actu eſſe non poſſet, nec quia ſemel infuſa non ſubiaceat quoad vſum liberæ poteſtatis voluntatis, ſed quia in tali homine eſſet otioſa, & inutilis, ſi hoc, inquam, dicatur, iam eligitur alterum membrum partitionis in primo dilemmate poſitæ, ſimúlque illo modo facilè ſaluatur libertas; tamen explicatio non eſt iuxta ſenſum, & principia auctorum contrariæ ſententiæ, qui illam præſcientiam non admittunt, vt videbimus. Et præterea non euacuat primam difficultatem tactam, quia ſi qualitas illa ex natura ſua infundi poteſt potentiæ non operanti, nec ex vi illius ſtatim operaturæ, de ſe non eſt qualitas pendens ab actuali operatione, neque requirens illam, vt in potentia ſit, & permaneat; ergo de ſe eſt qualitas habitualis, & verus habitus, & conſequenter eiuſdem ſpeciei, cum virtute infuſa, ad quam pertinet talis actus, immeritóque appellatur quaſi tranſiens, cùm non ſit hæc eius natura, quidquid ſit de voluntaria infuſione, vel conſeruatione Dei cum tali præſcientia, & non ſine illa. Nam etiam habitum ipſum poteſt Deus, non infundere adulto, niſi præſciat illum ſtatim in eodem momento operaturum cum illo, ſicut veriſimile eſt fuiſſe infuſum Angelo, vel primo homini in ſua creatione. Et declaratur ampliùs, nam ſi illa qualitas ex natura ſua infundi poteſt voluntati non ſtatim operanti, etiamſi de facto ſolùm infundatur ei, quæ præſcit operatura, nihilominus poſtquam fuerit ſemel infuſa, permanebit in potentia, quantum eſt ex natura ſua, etiamſi potentia ab operatione ceſſet, quia non poteſt magis pendere ab operatione in conſeruari, quàm in fieri; ergo conſideratâ illius naturâ, nihil habet in quo ab habitu differat.

20. Eſt habitus, ad illum tãtum actum infuſus, & qui eo elicito deſumitur. D. Thom.

Sed aliquis fortaſſe argumento coactus, fatebitur qualitatem illam nihil aliud eſſe, quàm ipſum habitum, vocari autem tranſeuntem ſolùm extrinſecè, quia tunc non infunditur à Deo vt permaneat, ſed ſolùm ad illum actum, & quandiu ille durauerit. Sic enim D. Thom. 2. 2. q. 175. art. 3. ad 2. ſentit lumen gloriæ infuſum Paulo in raptu, in ſpecie & entitate fuiſſe idem, quod eſt in Beatis, datum tamen eſſe per modum tranſeuntis, quia ſolùm ad breue tempus datum eſt.

21. Reiicitur hæc ſolutio.

Veruntamen hoc in primis eſt contra hypotheſim, quam in diſpoſitione ſupponimus, nimirum, ſermonem eſſe de actibus, qui ab habitibus non eliciuntur; deinde friuolum, & incredibile videtur dicere peccatori, quoties prius tempore, quàm iuſtificetur, elicit actum ſupernaturalem temperantiæ, aut fortitudinis, vel pœnitentiæ imperfectæ, qua ſe remotè diſponit ad remiſſionem peccati, infundi habitus talium virtutum, & auferri ſtatim ac ceſſat operari. Et præterea in contritione, ſeu vltima ad gratiam diſpoſitione, non habet locum illa reſponſio, quia tunc actus permanenter infunditur; ergo neceſſariò erit illam diſpoſitionem elici ab ipſo habitu, ad quem ipſa diſponit, & ratione cuius ipſe habitus infunditur, quod repugnare, tractando de iuſtificatione, probabimus. Nunc autem tanquam certum ſupponimus, actum propter quem eliciendum datur auxilium gratiæ proximè adiuuantis, non poſſe eſſe rationem, & cauſam, propter quam tale auxilium datur, alioqui eſſet talis ratio, vel cauſa, non vt factus per vires gratiæ, ſed vt factus per ſolum liberum arbitrium, quod nemo dicet, qui Semipelagianum errorem omnino voluerit euitare.

22. Aliæ confirmationes.

Denique poſſunt ad hanc rationem confirmandam adduci omnia, quibus ſuprà probauimus, ad eliciendos actus ſupernaturales gratiæ excitantis, non eſſe neceſſariam, nec præcedere infuſionem alicuius qualitatis, vel motionem, quæ non ſit actus vitalis. Nam eſt eadem, vel maior ratio, quia tam motus gratiæ excitantis, quàm actus proprij gratiæ adiuuantis ſupernaturales ſunt, & effectiuè à nobis fiunt, ſolùmque differunt vel in maiori, vel minori perfectione, quod parum refert ad neceſſitatem ſupernaturalis principij, vel in hoc quòd illi ſunt neceſſarij, iſti autem liberi. Et ex hoc capite magis videtur repugnare impreſſio illius qualitatis actibus liberis, quàm neceſſariis, vt explicatum eſt. Quod verò ad auctoritatem pertinet, talis qualitas præuia ad hos actus non maius habet fundamentum in Scriptura, Conciliis, vel Auguſtino, reſpectu illorum, quàm reſpectu motuum gratiæ excitantis; nullam enim præuiam gratiam in illis inuenimus, præter inſpirationes, illuminationes, & alias ſimiles, quæ in actibus vitalibus conſiſtunt. quod amplius ex ſolutione argumentorum conſtabit, quam commodiùs capite ſequenti trademus.

Capvt XIX.

Solum Spiritum ſanctum immediatè adiuuare voluntatem vt principale principium proximè, & phyſicè faciens ſupernaturalem actum, quando ſine habitu elicitur.

1. Probatur aſſertione 1. ex ſuperioribus capitibus.

HÆc aſſertio à ſufficienti partium enumeratione ex diſcurſu præcedentium capitum neceſſariò concluditur. Nam oſtenſum eſt aliquod principium coëfficiens cum voluntate talem actum, & ſupplens defectum virium eius neceſſarium eſſe. Deinde probatum eſt hoc principium, non eſſe motionem, vel qualitatem creatam, quæ præcedat per modum actus vitalis, & excitantis gratiæ, vel per modum actus primi à ſolo Deo infuſi, & paſſiuè tantùm in voluntate recepti; ergo neceſſarium eſt vt tale principium ſit increatum; eſt ergo Deus ipſe, ſeu Spiritus ſanctus. Atque ita videntur ſentire de vltima diſpoſitione ad gratiam multi ex auctoribus, qui negant illam effectiuè procedere ab habitibus infuſis, præſertim Mendoça in dicto quodlib. 2. ad finem, & Vega lib. 6. in Trident. cap. 28. vbi non requirit aliam gratiam præuenientem creatam ad talem diſputationem præter excitantem, & ita exponit Scotum. Eadem autem ratio, vel certè maior in cæteris actibus ſupernaturalibus, qui tempore antecedunt habitus, locum habet.

[2. Auctoritate Mendoçæ. *Vega.*]

2. Hic modus agendi poſſibilis eſt.

Poſſumus autem vlteriùs aſſertionem noſtram confirmare, duo demonſtrando. Vnum eſt, hunc modum diuini adiutorij eſſe poſſibilem, id eſt, non repugnare de potentia abſoluta. Aliud eſt etiam ſecundùm legem ordinariam eſſe ſufficientem, & modo loquendi Scripturarũ, & Patrum, & conuenienti ordini diuinæ prouidentiæ conſentaneum. Priorem partem probaui de viſione beatifica in particulari in 1. part. tract. 1. lib. 2. cap. 1. vbi dixi poſſe fieri ab intellectu creato ſolo Deo cooperante, & ſpecialiter influente cum illo. quam ſententiam tenet etiam Fr. Ioan. Vincent. de gratia Chriſti, quæſt. 6. poſt quartam concluſionem. Vaſquez 1. part. diſp. 46. cap. 2. Molina 1. part. quæſt. 12. art. 5. diſp. 2. qui plures auctores pro illa ſententia referunt in 4. diſt. 49. Nemo autem negauit eandem eſſe, vel maiorem rationem de actibus viæ. Ratio autem communis omnibus, quia nulla ratio repugnantiæ, vel implicationis contradictionis in hoc modo efficientiæ oſtendi poteſt. Nam ſi qua cogitari valet, maximè erit, quia vitalis actus, vt talis eſt, non poteſt fieri ſine principio intrinſeco, & inhærente ipſi operanti, cuius contrarium ex illo efficientiæ modo ſequi videtur. At hæc ratio nullius momenti eſt, & poteſt efficaciter in contrarium retorqueri, quia etiamſi ſolus Deus ad illam actum cum voluntate operetur, ſemper actus ille eſt ab intrinſeco principio vitæ, nempe à voluntate cooperante cum Deo, & ex habitudine ad illam denominatur vitalis, non ex habitudine ad Deum; ergo non habet locum illa repugnantia.

[*Ioan. Vincent. Vaſquez. Molina.*]

3. Neque obeſt vitalitas actus.

Vnde argumentor aliter, vt res magis explicetur (nam vis rationis eadem ferè eſt,) quia quando voluntas amat Deum ex habitu charitatis, non influit in actum per ſolam charitatem, ſed etiam per ſeipſam, & licèt idem indiuiſibilis influxus ſit ab habitu, & à potentia, tamen formaliter, & per ſe non habet, quòd ſit vitalis ex habitudine ad habitum, A ſed ad potentiam, quia illa ſola eſt proximum intrinſecum principium vitæ. At verò quando dicimus Deum cum potentia ſola eumdem amorem operari, Deus non ſupplet, neque tollit, aut impedit influxum potentiæ, ſine quo actus non poteſt eſſe vitalis, ſed tantùm ſupplet efficientiam habitus, quæ per ſe vitalis non eſt; ergo facillimè, & ſine vlla repugnantia poteſt Deus id facere, habet enim in eo locum vulgare axioma, quòd quidquid poteſt Deus facere per cauſas ſecundas, poteſt facere ſe ſolo.

4. Quod ex ipſis aduerſariis probatur.

Nec potuerunt auctores contrariæ ſententiæ vim huius rationis effugere, niſi vel dicendo habitum B infuſum, vel aliam qualitatem ſupernaturalem loco eius inditam, eſſe totum principium proximum, quo potentia facit actum, ipſa tantùm quaſi materialiter ſe habente ſubſtantando illud principium, vel ſaltem aſſerendo illud ſupernaturale principium actus, eſſe principium proximum, vnde actus habet quòd ſit vitalis. Vtrumque autem horum eſt falſum, quia primùm eſt contra rationem actus vitalis, de cuius ratione formali eſt, vt effectiuè procedat ab anima, niſi etiam effectiuè procedat à potentia eius, quatenus in ipſa anima radicatur, & ab ipſa fluit? Nam effectio quæ prouenit ſolùm à forma extrinſecus adiuuante, nullo modo poteſt eſſe ab anima, ſicut calefactio, quæ eſt ab aqua calida, C nullo modo elici poteſt à forma aquæ, quia ſolum eſt à calore tamquam à principio agendi, quod extrinſecus aduenit aquæ, & ex hac ratione impugnatur etiam altera pars, ſeu modus dicendi, quia cùm habitus, ſeu qualitas infuſa non ſit potentia intrinſecè manans ab anima, non poteſt eſſe principium vitalitatis actus (vt ſic dicam,) vt lib. 6. cap... longo diſcurſu monſtrandum eſt.

5. Soluitur obiectio.

Relinquitur ergo ex vitalitate actus ſupernaturalis, non repugnare quin fiat à potentia ſine habitu, vel alia qualitate inhærente, quæ illam per modum principij phyſici adiuuet, quia hanc efficientiam optimè poteſt Deus ſupplere per ſeipſum, nec enim neceſſe eſt, vt potentiæ inhæreat, ſatis eſt D enim quòd illi intimè adſit, & cum illa influat. Reſpondent aliqui hanc intimam præſentiam ſufficere quidem vt Deus concurrat cum potentia per modum cauſæ vniuerſalis, non tamen, vt concurrat per modum cauſæ particularis, & principalis. Reſpondetur falſam poſteriorem partem, tum quia nulla ſufficiens ratio differentiæ reddi poteſt, cùm etiam ſic operatur ſolus in potentia illos effectus, qui non ſunt actus vitales; ergo etiam poterit ad vitales actus, vt cauſa proxima, & principalis influere ſimul cum potentia vitali, & non excludendo cooperationem eius; hoc enim neceſſarium non eſt, quia potentia non minus poteſt ſuum influxum præbere cum principio principali ſibi aſſiſtente, vt ſic dicam, quàm cum inhærente, nulla enim repugnantia aſſi- E gnari poteſt, ſiue potentia exiſtimetur principium partiale, & principale etiam in ſuo genere reſpectu actuum ſupernaturalium, ſiue reputetur principium eleuatum per potentiam obedientialem, ac proinde inſtrumentale: nam quidquid horum cenſeatur, poteſt Deus cooperari potentiæ, vel eleuare illam ſupplendo ſimul per ſeipſum omnem efficientiam, quam habitus præſtare potuiſſet.

6. Ille modus agendi Dei ordinariè à Deo vſurpatur.

Venio ad aliud membrum de poteſtate ordinaria, & de facto. Et in primis expendo diſtinctionem indicatam à Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. duobus modis fieri aliquod opus in nobis ab Spiritu ſancto, ſcilicet, vel inhabitante, vel tantùm mouente, propriè enim inhabitat Spiritus ſanctus in nobis per habitualem gratiam, & ſanctitatem, & ideo tunc dicitur

dicitur operari propriè, vt inhabitans in nobis, quando per habitus operamur. Opera ergo quæ antecedunt habitus, ſunt dona Dei, & Spiritus ſancti impulſus non inhabitantis, ſed tantùm mouentis, ſicut de attritione quæ antecedit charitatem, docet Concilium in citato loco; ergo ſatis conſentaneè ad illum modum loquendi Concilij intelligimus ad huiuſmodi actus ipſummet Spiritum ſanctum immediatè nos mouere, priùs cor pulſando per excitantem gratiam, quam ibi Concilium impulſum vocat, & deinde nobiſcum influendo in actum an-

1. Ex aliis Conciliis. tecedentem ad habitum, *quo homo ſibi viam ad iuſtitiam parat*, vt idem dicit Concilium. Deinde ad hos actus ſolùm requirunt Concilia excitantem, & adiuuantem gratiam, & ſolam excitantem dicunt eſſe præuenientem per Spiritus ſancti inſpirationem, & illuminationem: adiutorium autem tribuunt gratiæ cooperanti, & Deo, ſeu Spiritui ſancto adiuuanti, vt conſtat ex eodem Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. & can. 3. & 4. & Concilio Arauſicano Can. 4. & 6. & ſequentibus. Vtrumque autem propriè, & ſufficienter ſaluatur, dicendo ipſum Spiritum ſanctum effectiuè per ſeipſum, & excitare potentiam, & adiuuare illam, præſertim quando nondum illam inhabitat, ſic enim Deus in nobis, atque nobiſcum operatur, vt loquitur idem Concilium

Arauſic. Arauſicanum cap. 9. Denique Scriptura ſæpiſſimè vocat Deum adiutorem noſtrum, & ſpecialiter cooperantem, quod certè non dicit propter ſolum generalem concurſum, ſed præcipuè propter ſingulare auxilium gratiæ, & ita etiam loquitur Auguſtinus, & Scripturas interpretatur. Hæ autem loquutiones indifferentes ſunt, & propriiſſimè intelligi poſſunt de Deo immediatè noſtras potentias adiuuante; ergo vbi non concurrit per habitum, non oportet fingere aliquam qualitatem, vel incognitam motionem, ſed ipſimet Spiritui ſancto hanc efficientiam immediatè tribuere. Et confirmatur optimè ex doctrina D. Thomæ quæſt. 22. de verit. art. 8. vbi cùm docuiſſet poſſe Deum mutare vo-

D.Thom. luntatem ab vno actu in alium, addit. *Immutat autem* (ſcilicet Deus) *voluntatem dupliciter, vno modo mouendo tantùm, quando ſcilicet voluntatem mouet ad aliquid mouendum, ſine hoc quod aliquam formam imprimat voluntati, ſicut quando ſine appoſitione alicuius habitus, quandoque facit, vt homo velit hoc, quod priùs non volebat; alio verò modo imprimendo aliquam formam in ipſam voluntatem.* vbi non ſolùm loquitur D. Thomas de potentia abſoluta, ſed etiam de ordinaria, & vſitata à Deo, & per formam ſine dubio intelligit quamcumque qualitatem præuiam, quæ ſit principium agendi ipſi voluntati. Docet igitur, quoties Deus mouet voluntatem ad volendum immediatè, & per ſeipſum efficere actum volendi ſine media forma creata, quamuis non excludat cooperationem eiuſdem voluntatis, vt per ſe notum eſt.

7. 3. Ratione ex modo operandi diuinæ prouidentiæ. Vltimò poſſumus hoc congruenti ratione declarare, quia hic modus operandi non eſt præter ordinem prouidentiæ Dei, ſed potiùs eſt illi maximè conſentaneus: nam ad Deum ſpectat ſupplere impotentiam cauſarum ſecundarum in vnoquoque genere, quando illis deeſt intrinſeca virtus ad connaturaliter operandum, & nondum ſunt illius capaces, ſed potiùs ad illam obtinendam tendunt, alio modo minus perfecto operando. Ita enim in præſenti contingit, nam quando homo operatur hos actus ante habitum, præcedit ab imperfecto ad perfectum, nimirum ab ſtatu iniuſtitiæ, vel carentiæ iuſtitiæ, ad ſtatum iuſtitiæ paulatim tranſeundo, & ideo pro eo tempore non poteſt connaturali modo, & per virtutem intrinſecè inhærentem operari: pertinet ergo ad Deum vt primum auctorem gratiæ tunc per ſeipſum ſupplere defectum hominis, & illum ad ſe conuertere per ſeipſum peculiariter mouendo, & adiuuando, quo modo ſolet loqui D. *D.Thom.* Thomas 1.2. quæſt. 109. art. 6. & 7. etiam de conuerſione ad Deum per vltimam & perfectam diſpoſitionem ad gratiam. Tandem confirmabitur ampliùs hæc ſententia reſpondendo ad argumenta in capite præcedenti relicta.

Primum erat voluntatem natura ſua non habere 8. poteſtatem ad actus ſupernaturales eliciendos ſufficienter, quod ſimpliciter, & abſolutè concedimus de poteſtate integra, & in genere principij proximi ſufficiente, ſeu principali, quod ſuprà lib. 2. latè docuimus. Inde tamen non ſequitur eſſe neceſſarium principium adiuuans ipſi potentiæ inhærens; nam ſufficit principium coëfficiens, potens ad ſupplendum defectum habitus, vel alterius principij, vt declaratum eſt. Si verò ſit ſenſus illius antecedentis potentiam naturalem animæ, nullam omnino virtutem etiam inchoatam de ſe habere ad eliciendum huiuſmodi actus, ſi ab alio ſufficienter iuuetur, falſum eſt, & contra communem ſententiam, quam cum Driedone & Ruardo tradit Bellarminus lib. 6. de Grat. & liber. arbitr. cap. 15. & plures alij tam antiqui, quàm moderni, quæ infrà tractando de gratia habituali lib. 6. de referemus. Idemque parum inſinuat Auguſtinus de ſpirit. & liter. cap. 33. vbi tractans quæſtionem, an voluntas credendi ſit à libero arbitrio, vel à Deo, reſpondet; *quòd liberum arbitrium naturaliter attributum à creatore animæ rationali, illa media vis eſt, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinare ad fidelitatem poſſit*; ſentiens voluntatem credendi eſſe ab hac vt liberi arbitrij naturalis, non tamen ſola, ſed à Deo ſupernaturaliter adiuta. Et ideo, (inquit) nec iſtam voluntatem, qua credit homo Deo, dici poteſt homo habere, quam non acceperit, quandoquidem vocante Deo ſurgit de libero arbitrio, quod naturaliter cùm crearetur accepit. Ergo, teſte Auguſtino, voluntas credendi procedit ab aliqua vt naturaliter indita voluntati liberæ, ſiue illa dicatur naturalis, & principalis in ſuo ordine, licèt partialis, ſiue dicatur obedientialis, & inſtrumentalis, de quo dicto lib. 6. dicendum eſt. Aliqua verò prorſus neceſſaria eſt, vt actus poſſit eſſe vitalis, quia non poſſet actus effectiuè fieri ab ipſa potentia, ſed tantùm à virtute addita, quod repugnat actui vitali, & præſertim libero. Eadem autem inchoata vis liberi arbitrij ſufficit vt actus poſſit eſſe vitalis, ac proinde ſatis etiam eſt, vt poſſit elici ab eodem libero arbitrio, ab ipſo Deo immediatè adiuto ſine aliqua qualitate inhærente, vt probatum eſt.

Soluuntur argumenta. 1. Ex improportione voluntatis ad actus ſupernaturales.

Driedo. Ruard. Bellarmin.

Auguſt.

Vnde ad primam confirmationem quòd poten- 9. tia debet conſtitui in actu primo per formam inhærentem, reſpondetur id eſſe verum de actu primo integro, & totali: nam ſi aliqua entitas ſit totum principium agendi, non poteſt actio tribui alicui ſuppoſito, niſi illa entitas inhæreat, vel infirmet illud ſuppoſitum, ſi non ſit idem cum illo, vt eſt in Deo. Ratio autem eſt, quia quando forma diſtincta eſt totale principium agendi, non poteſt denominare ſubiectum, vel ſuppoſitum agens, niſi illi inhæreat, tum quia forma non dat agere, niſi quatenus dat eſſe; tum etiam, quia vna res non denominatur agere actione alterius rei ſuppoſito diſtinctæ, vt eſt per ſe notum, quia actio, vt actio, ſolum denominat illud à quo eſt: ſecus verò eſt, quando actus primus non eſt totalis, & in præſenti habitus, vel qualitas creata non eſt totale principium proximum

Ad id quòd potentia ſit conſtituenda in actu primo per formam inhærentem.

mum eliciendi actum ſupernaturalem, ſed eſt quaſi partiale, ſeu complens principium proximum, & hoc modo dicitur conſtituere potentiam in actu primo, non dando actum primum, nam ipſa potentia per ſeipſum habet aliquam vim in actu primo, vt probatum eſt, ſed dicitur conſtituere in actu primo complendo illum. Dicimus ergo huiuſmodi actum primum, non integrum, ſed completiuum (vt ſic dicam,) poſſe ſuppleri per actum non inhærentem, ſed aſſiſtentem ad coëfficiendum cum potentia, quia actiuitas potentiæ eſt diſtincta ab actiuitate alterius comprincipij, & ideo etiam ſi illud non ſit inhærens, potentia verè elicit actum, quia neque eſt, nec denominatur per ſe eliciens actum à ſola efficientia habitus, vel Dei, ſed ab efficientia propria per vim innatam & diſtinctam ab ipſa entitate voluntatis, quam explicauimus. Quocirca vt rem magis declarem, quando voluntas cum habitu charitatis, elicit actum charitatis, dupliciter denominatur efficiens talem actum; primò per ſe, quatenus per ſuam entitatem influit in illum actum. Secundò per aliud, quatenus efficientia habitus tribuitur potentiæ, cui inhæret. At verò quando voluntas elicit actum amoris ſine habitu charitatis, & iuuatur à Deo, fatemur non denominari efficientem ab influxu Dei, quia non eſt ab actu primo inhærente; retinet verò alium influxum per ſeipſam, & ab illo verè, & ſufficienter denominatur efficiens, quin ille eſt verus influxus effectiuus, & ſolus eſt per ſe neceſſarius, & quaſi eſſentialis ad actum vitalem, & liberum. Atque hinc facile patet reſponſio ad cætera, quæ in illa confirmatione attinguntur. In quibus æquiuocatio committitur, tum confundendo principium principale comparatione potentiæ, vel comparatione cuiuſcumque alterius comprincipij, & principium integrum cum partiali, tum etiam non diſtinguendo in intellectu, & voluntate duplicem rationem, vnam elicientis, & alteram recipientis actum. Anima ergo reſpectu voluntatis eſt principium principale cuiuſcumque actus voluntatis, etiam ſupernaturalis, quia ab illa habet tamquam à prima radice, quòd ſit vitalis. Et de hoc principio loquitur Ariſtoteles quando inde infert animam eſſe intrinſecam formam, dans nimirum ſubſtantiale eſſe vitæ, quia inde habet operatio principaliter vt ſit vitalis. Nihilominus tamen reſpectu ſubſtantię actus poteſt eſſe aliud principium principalius in ratione virtutis actiuæ, & hoc modo dicimus habitum charitatis eſſe principalius principium talis actus, quamuis nō ſit neceſſarium ad vitalitatem eius. Et præterea etiam Deus ipſe poteſt eſſe principalius principium eiuſdem actus loco habitus, quamuis non inhæreat potentiæ à quo proximè, & principaliter ab anima habet ille actus quòd vitalis ſit. Quod totum procedit ſiue voluntas ſimul cum habitu, vel Deo dicatur in ſuo genere principale principium, ſiue inſtrumentale, dummodo influxus eius ad vtilitatem actus ſufficiat.

Declaratur in actu charitatis.

10. In quo etiam neceſſe eſt duas alias rationes potentiæ actiuæ, & paſſiuæ in voluntate, vel intellectu diſtinguere, quia in ratione potentiæ actiuæ, neutra eſt integrum principium proximum talis actus, non ſolùm propter concurſum requiſitum ex parte obiecti, ſed etiam propter influxum neceſſarium ex parte facultatis operatricis, & ideo in genere efficientis iuuari poteſt à principio extrinſecus adiuuante, ſiue inhærente, quando actus fit connaturali modo, ſiue aſſiſtente, & ſimul mouente, quando actus fit modo quaſi præternaturali. At verò in ratione potentiæ paſſiuæ, eſt intellectus, vel voluntas totale principium, & eſt ſimpliciter neceſſarium ad recipiendum effectum actus vitalis, vt eſt intelligere, vel amare, ita vt non ſolùm poſſit ille effectus recipi in alia potentia, quæ non ſit intrinſeca ipſi animæ, vt viuenti, verùm etiam nec poſſit in hoc iuuari à principio extrinſecus adiuuante, ſiue inhærente, ſiue non inhærente. Et ita actus charitatis licèt eliciatur à potentia cum habitu coëfficiente, non recipitur in potentia habitu ipſo ſimul correcipiente, vt eſt communiter receptum. Et in hoc genere cauſalitatis receptiuæ actus vitalis maximè fundantur diſcurſus D. Thomæ, & Theologorum ad probandum, nec hominem poſſe intelligere per intellectum, qui ſit ſubſtantia ſeparata, nec Chriſti animam potuiſſe amare per voluntatem increatam; loquuntur enim de intellectu poſſibili, vt poſſibilis eſt, & de voluntate vt informari poteſt amore, ita enim per illam anima, vel homo in ratione amantis conſtituitur. Nam reuera multo maior repugnantia eſt quòd actus vitalis in extrinſeca ſubſtantia, vel potentia recipiatur, & nihilominus conſtituat hominem intelligentem, vel amantem, quàm in hoc, quòd idem actus ab extrinſeco principio infuſus, & in potentia animæ receptus, hominem tali anima informatum intelligentem, vel amantem conſtituat: vnde non deſunt Theologi, & antiqui, & moderni, qui hoc poſterius dixerint eſſe poſſibile, cùm tamen in primo, tam Auerrois phantaſia, quàm hæreticorum amentia omnibus incredibilis viſa fuerit. Et licèt probabilius ſit, etiam illud prius repugnare de totali principio productiuo talis actus, non tamen de partiali principio, ſeu adiuuante potentiam per ſeipſam intrinſecè influentem, vt ſæpe dixi: nam in hoc etiam non æquiparantur duæ illæ motiones potentiæ vitalis, ſcilicet actiua, & paſſiua, vt etiam declaraui.

Explicatur ex ipſa ratione intellectus & voluntas quo modo iuuari poſſunt per principium extrinſecum & aſſiſtens.

Et per hæc reſponſum eſt ad ſecundam confirmationem, negamus enim poſſe ſequi Deum ſolum ſine influxu voluntatis, efficere in illa actum, quo ipſa amet, quia per hoc excluderetur intrinſecus influxus ipſius potentiæ, quod repugnat actui vitali, præſertim habenti ſuum effectum formalem in tali potentia. Hoc autem non ſequitur ex eo, quòd Deus per ſeipſum adiuuet potentiam ſimul influentem, & ſuo auxilio eleuantem illam, vt ille influxus tali actui proportionatus ſit, vt ex dictis ſatis patet. Tertia confirmatio in primis aſſumit falſum, quia generalis concurſus Dei, per ſe ac præciſè ſpectatus, non eſt influxus in cauſam, ſed in effectum, & productionem eius, vt inferiùs dicam. Deinde nihil ad propoſitum refert, quia non tractamus de Deo, vt concurrente per modum primæ cauſæ, ſed vt adiuuante per modum cauſæ proximæ, ſupplendo penuriam habitus, & quoad hoc dicimus non oportere, vt id faciat media qualitate, vel motione priùs indita ipſi potentiæ, ſed per influxum immediatum in ipſum actum, quidquid ſit de modo quo generalem concurſum præſtet.

11. Solutio obiectio facile di productione actus vitalis à ſolo Deo.

Ad tertiam confirmationem.

Ad argumenta ſecundo loco propoſita reſpondemus Concilium Tridentinum quoties loquitur de gratia, qua Deus tangit cor, & præmouet illud, ac præparat, vt conſentiendo ſe diſponat ad iuſtitiam, explicare id per verba vocationis, illuminationis, & inſpirationis, quæ omnia gratiam excitantem ſignificant. Præter hanc ergo nullam aliam inhærentem potentiæ, & præuiam ad conuerſionem, ſeu liberam diſpoſitionem ad iuſtitiam, à Concilio Tridentino traditam, vel inſinuatam inuenimus. Cùm autem gratiæ excitante adiungit adiuuan

12. Reſponſio ad Concil. Trident.

adiuuantem, nunquam dicit illam eſſe præuiam, nec per illam tangere Deum cor, ſed potiùs ſentit eſſe cooperantem nobiſcum, dum dicit nos cooperari cum illa. Quid autem ſit iſta gratia adiuuans, non declarat, tum quia multiplex eſſe poteſt, tum etiam, quia de hoc eſt varietas opinionum inter Theologos, quam dirimere non erat ad doctrinam fidei neceſſarium. Et ideo ſolum eſt, certum influxum gratiæ adiuuantis, eſſe quid creatum, & in nobis receptum, & gratiam ipſam excitantem ſuo morali modo adiuuare, quando homo actu conſentit. De principio autem phyſicè adiuuante ſolùm habemus eſſe creatum, & inhærens, quando per habitum datur: ante infuſionem autem habitus ſolùm legimus ipſummet Spiritum ſanctum mouere, & adiuuare voluntatem. Vnde ad alia omnia teſtimonia, quæ ibi adducuntur, reſpondemus Spiritum ſanctum eo ipſo, quòd incipit ſupernaturaliter excitare hominem, incipere eſſe in homine nouo modo, non vt habitatorem, ſed vt motorem, qui excitat hominem, & ad illum iuuandum præſtò adeſt, & hac ratione dicitur aliquo modo tunc dari, & infundi, & incipere hominem ſanare, & ſimilia, quæ iuxta noſtram ſententiam facillimum, & propriiſſimum ſenſum habent.

13. *Quid ſit gratia adiuuans. Auguſtin.* Ex dictis autem inferri videtur, ipſum Deum, ſeu Spiritum ſanctum poſſe eſſe, & appellari gratiam adiuuantem, quod aliquibus videtur magnum inconueniens, quia Auguſtinus de prædeſtinat. Sanctor. cap. 10. dicit gratiam adiuuantem eſſe effectum prædeſtinationis: ſed hoc parui momenti eſt, quia, vt diximus in ſecũdo Prolegomeno, dari poteſt aliqua gratia increata, & Spiritus ſanctus appellatur donum quod iuſtis gratis datur, & nomen illud ex tempore illi conuenit, licèt ipſe æternus ſit, quatenus non ab æterno, ſed in tempore nobis datur; ergo ſimili modo poterit appellari gratia, & quatenus adiutor noſter eſt, poterit appellari gratia adiuuans, quæ dominatio ex tempore illi conuenire poteſt, quia ſumitur ab actuali influxu gratiæ adiuuantis, qui creatus eſt, & in tempore in nobis fit. Iuxta autem communem vſum vocis, gratia adiuuans propriè dicitur ipſe influxus in nobis receptus: Deus autem meliùs adiutor, ſeu principium adiuuans nominatur. Denique ad vltimam rationem, iam reſponſum eſt ad efficiendos hos actus connaturali modo, infundere Deum nobis intrinſeca, & inhærentia principia illorum, quæ tantùm ſunt habitus, præter quos alia principia intrinſeca, & connaturalia, vel eſſe non poſſunt, vel certè non ſunt nobis reuelata, nec ſecundùm rectam rationem neceſſaria, & ideo ipſius Dei influxum in hoc modo operandi & ſufficientem, & magis accommodatum eſſe cenſemus.

CAPVT XX.

Quid ſint gratia operans, & cooperans, & quomodo ad excitantem, & adiuuantem comparentur.

1. PRiuſquam de concurſu generali gratiæ dicamus, oportet alias diuiſiones auxiliorum gratiæ, quæ cum præcedenti in reipſa coincidunt, explicare, vt ſic diſtinctiùs procedamus, & circa concurſum poſſimus latiùs immorari. Diuiditur ergo vlteriùs gratiæ auxilium in operans, & cooperans, circa quam diuiſionem omiſſis pro nunc Scholaſticorum opinionibus, ad rem, & in ſe, & iuxta Auguſtini mentem explicandam, tria breuiter dicenda videntur. Primum eſt, gratiam conuenienter diuidi in operantem, & cooperantem. hæc aſſertio certa eſſe debet. Primò, quia licèt ſub his formalibus terminis, neque in Conciliis. neque in Scriptura reperiatur, tamen ex his fontibus illam hauſerunt communiter Theologi, D. Thomas 1.2. quæſt. 111. art. 2. & ibi Corrad. Caietanus, & alij expoſitores, Alenſ. 3. p. quæſt. 69. num. 3. art. 1. Scholaſtici communiter in 2. d. 26. vbi Bonauent. q. 6. Albert. art. 6. Durandus q. 3. Gabr. q. vnic. art. 1. notabili, & Marſil. in 2. q. 17. Antonin. 4. p. tit. 19. cap. 3. Sot 1. de natur. & grat. cap. 16. Ruardus art. 7. contra Luther. & Dried. lib. 2. de Grat. & lib. arbit. tract. 1. cap. 2. & Bellarm. lib. 1. de grat. & lib. arbit. cap. 14. Staplet. lib. 4. de grat. & lib. arbitr. cap. 17. Vega lib. 6. in Trid. cap. 5. ad 6. & inuenitur etiam in Proſpero epiſtola ad Auguſtinum, vbi operantem gratiam vocat præoperantem, vt anteceſſionem eius ad conſenſum liberi arbitrij indicet, vt mox videbimus. *Diuiſio gratiæ in operantem, & cooperãtem. D. Thom. Corrad. Caietan. Alenſ. Albert. Bonau. Marſil. Antonin. Soto Ruard. Dried. Bellarm. Staplet. Vega.*

2. *Ex Auguſtino.* Secundò ſumpta eſt hæc diuiſio ex Auguſtino lib. de grat. & lib. arb. cap. 17. vbi inter alia multa dicit, *Deus cooperando perficit, quod operando incipit*, & in verbis *operandi*, & *cooperandi*, ſatis indicat gratiam operantem, & cooperantem, quas magis explicans addit, *vt velimus ſine nobis operatur; cùm autem volumus, & ſic volumus, vt faciamus, nobiſcum cooperatur.* Ipſe autem Auguſtinus doctrinam illam ſumpſit ex Paulo ad Philip. 2. dicente, *Deus eſt qui operatur in nobis, velle, & perficere.* nam operari velle, dicit pertinere ad gratiam operantem: perficere autem ad cooperationem. Et aliis locis ſignificat Paulus vtramque gratiam: nam cùm ad Rom. 9. dicit, *non eſt volentis, nec currentis, ſed Dei miſerentis*, operantem gratiam ſignificat, vt ſentit Aug. in Enchirid. c. 22. & ad eãdem pertinet quod 2. Corinth. 3. dicit, *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis*: nam cogitatio ſancta, & iuxta doctrinam Auguſtini, ad operantem gratiam pertinet. Illud verò, 1. ad Corinth. 15. *non ego, ſed gratia Dei mecum*, ſpectat apertè ad cooperantem. Vnde dixit Auguſt. ſerm. 13. de verb. Apoſt. cap. 11. *ſi non eſſes operator, non eſſet ille cooperator.* vnde Proſper in epiſt. ad Auguſtinum inter alia poſtulat ab eo explicari, *quomodo per iſtam præoperantem & cooperantem gratiam, liberum non impediatur arbitrium*: vbi operantem gratiam vocat præoperantem, non quia diuerſa ſit, ſed, vt dicit, præcedere ad noſtram cooperationem; cooperantem verò eſſe ſimultaneam. Atque etiam dixit Bern. lib. de grat. & lib. arbitr. in principio. *Gratia operanti ſalutem cooperari dicitur liberum arbitrium dum conſentit.* Et Anſelmus in eundem locum 1. ad Corinth. 15. cum Gregorio lib. 16. Moralium cap. 11. *Superna* (inquit) *pietas prius agit aliquid in nobis ſine nobis, vt ſubſequente quoque noſtro libero arbitrio bonum quod iam appetimus, agat nobiſcum.* *Proſper. Bernard. Anſelmus. Gregor.*

3. *Ex Concil. Arauſic.* Tertiò idem ſumitur ex Concilio Arauſicano cap. 4. & 9. dicit enim multa bona operari Deum in nobis, & alia operari nobiſcum: nam primum officium eſt gratiæ operantis, ſecundum cooperantis. Concilium etiam Tridentin. hoc indicat cap. 7. & can. 4. nam cùm ait nos cooperari gratiæ Dei, clarè dicit gratiam operari nobiſcum. Et in *Trident.*

eodem

Ambroſ. eodem ſenſu dixit Ambroſius lib. 2. in Lucam gratiam Dei ſtudiis cooperari humanis, operante autem gratiam declarauit Concilium quando dixit Deum incipere vocando, & tangendo cor. At denique vtramque attigit Cæleſtinus Papa Epiſt. ad Gall. cap. 12. dicens, *agi Deum in nobis,* Cæleſtinus. *vt quod vult, & velimus, & agamus, nec eſſe otioſa in nobis patitur, quæ exercenda, non negligenda donauit, vt & nos cooperatores ſimus gratiæ Dei.* Ex quibus duobus, primum ad operantem, ſecundum ad cooperantem gratiam pertinet. Vltimò declarari hoc poteſt ratione; quia, vt ſuprà diximus, Deus incipit in nobis operari illuminando, & inclinando voluntatem, vt velit; quam gratiam operatur in nobis ſine nobis: ad actus autem liberos aliter nobiſcum operatur. Sed hæc duo genera gratiarum per illa verba declarantur, ergo meritò data eſt illa diuiſio, & hæc ratio magis ex ſequentibus declarabitur.

4. *Hæc diuiſio coincidit cũ alia in excitantem & adiuuantem. Probatur ex Auguſt.*

Secundò dicendum eſt diuiſionem hanc quoad rem ipſam coincidere cum præcedente, ita vt gratia operans, eadem ſit, quæ excitans, & cooperans eadem quæ adiuuans, ſolúmque differant ratione, ſed potiùs in vocum etymologia. In hac aſſertione loquor ſecundùm mentem Auguſtini, nam de ſententiis Scholaſticorum paulo inferiùs dicam. Hanc ergo fuiſſe Auguſtini mentem oſtendo, primò ex lib. 2. de grat. & & lib. arb. cap. 17. vbi inter alia dicit, *ſpe vt velimus operatur incipiens qui volentibus cooperatur perficiens.* Hæc autem duo munia in locis ſuprà allegatis tribuit Auguſtinus excitanti, & adiuuanti gratiæ. ergo ſunt eadem auxilia diuerſis vocibus declarata. Idque magis declarauit in lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. vbi docet, ideo dictum eſſe à Paulo, *Deum operari in nobis velle, & perficere*; quia ſine illa excitante & adiuuante nihil poſſumus. In aliis autem locis, vt vidimus, ex illa ſententia Pauli colligit operantem, & cooperantem gratiam; ergo has non diſtinguit ab excitante, & adiuuante. Et idem argumentum ſumitur ex Enchirid. cap. 32. dum ait Deum operari voluntatem bonam in nobis, quia *voluntatem præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Præterea frequentiſſimè Auguſtinus tribuit vocationi quod per illam operatur Deus in nobis, vt velimus, & quod facit, vt faciamus. Et hoc ipſum tribuit gratiæ operanti: at verò vocatio gratia excitans eſt, vt conſtat ex Concil. Tridentin. Ergo gratia excitans eſt operans, ac ſubinde adiuuans, eſt cooperans. De antecedenti videri poteſt latè Auguſtinus q. 2. ad Simplician. & de ſpirit. & liter. cap. 34. & lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. & de prædeſt. Sanctor. cap. 19. & 2. Retract. cap. 1. & epiſt. 107. Hic accedit elegans Bernardi ſententia mirum in modum rem hanc declarans, lib. de Grat. & liber. arbit. ſub finem. Cùm enim dixiſſet, omnia interiora bona, quæ in nobis fiunt, ſoli gratæ eſſe tribuenda, ſubiungit. *Ipſa liberum excitat arbitrium cùm ſeminat cogitatum, ſanat cùm immutat affectum, roborat, vt perducat ad actum, ſeruat ne ſentiat defectum: ſic autem iſta cum libero arbitrio operatur, vt tantùm illud in primo præueniat, in cæteris comitetur. Ad hoc vtique præueniens, vt iam ſibi deinceps cooperetur. Ita tamen, quòd à ſola gratia cœptum eſt, pariter ab vtroque perficitur, vt mixtum non ſigillatim, ſimul non viciſſim per ſingulos perfectus operentur.* de quo teſtimonio plura in cap. 22. dicemus. Bernard.

5. Confirmari præterea poteſt aſſertio, & deduci ex Concilio Tridentino iſto modo: nam Concilium ſufficienter nos docuit auxilia gratiæ ad ſalutem neceſſaria: at verò ad actus, ad ſalutem, & iuſtitiam neceſſarias non requirit alias gratias præter excitantem, & adiuuantem; ergo ſub illis comprehendit operantem, & cooperantem. Deinde idem Concilium expreſsè dixit, nos cooperari adiuuanti gratiæ, vnde tacitè ſignificat ipſam adiuuantem gratiam cooperari nobiſcum, ac ſubinde eſſe cooperantem. De gratia verò excitante dicit fieri ab Spiritu ſancto in nobis per illam inchoante noſtram ſalutem, quod pertinet ad gratiam operantem; ergo planè ſentit has gratias eſſe eaſdem. Ex Concil. Trident.

Declaratur tandem ratione, quia voluntas noſtra, vt ſupernaturaliter operetur, non indiget niſi vt priùs à Deo præparetur, & poſtea iuuetur: ergo tantùm indiget duabus gratiis actualibus, quæ illa duo munera præſtant, etſi variis nominibus appellentur. Deinde gratia operans vocatur, quam Deus ſolus in nobis facit, id eſt, ſine efficientia noſtra libera; cooperans verò dicitur gratia, quam Deus facit nobiſcum, vt patet ex Auguſtino citatis locis, & inter ſententias eius ponitur 22. quæ habetur etiam in Arauſicano can. 9. Sed illæmet proprietates conueniunt gratiæ excitanti, & adiuuanti, vt ex ſuprà dictis conſtat; ergo. Denique Deus non dicitur operari in nobis, niſi inſpirando, illuminando, & mentem bonis affectibus imbuendo, vt dixit Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 9. aliàs 26. ſed per eoſdem motus gratiæ excitat mentem noſtram. Ergo non diſtinguuntur in re prædictæ gratiæ. 6. *Idem probatur ratione.* *Arauſican. Conc.* *Proſper.*

7. *Altera ... ex perſ...*

Ratio verò omnium reddi poteſt ex D. Thom. 12. q. 111. art. 2. dicente, motum qui eſt in mobili, tribui mouenti: noſtram autem mentem ad Deum, vt ad mouentem cooperari, & ideo quando mens noſtra *eſt mota, & non mouens,* vtrique liberè. *ſolus autem Deus eſt mouens, operatio Deo tribuitur, & ſecundùm hoc dicitur gratia operans, in illo autem effectu, in quo mens noſtra & mouet, & mouetur, operatio non ſolum tribuitur Deo, ſed etiam animæ, & ſecundùm hoc dicitur gratia cooperans.* Atque ita gratia dici poteſt cooperans, vel reſpectu cauſæ ſuæ, quia à ſolo operante fit, quod eſt ſatis conſentaneum modo loquendi Auguſtini; vel dici poteſt operans reſpectu effectus per illam intenti, qui eſt liberum velle hominis: nam Deus per illam operatur, vt velimus. Excitans autem nominatur, vel ab effectu quaſi formali, quem in nobis habet, vel per illam vocem explicatur modus, quo per talem gratiam Deus operatur, vt velimus, ſcilicet excitando mentem, & moraliter illam inducendo. Voces autem adiuuantis, & cooperantis gratiæ, ſatis inter ſe ſimiles ſunt, tamen per vnam declaratur neceſſitas, & indigentia talis gratiæ ex parte hominis, nimirum infirmitas, quæ iuuanda eſt; per alteram verò declaratur neceſſitas humanæ cooperationis, ſine qua illa gratia non operatur.

8. *Quomodo gratia operans & cooperans inter ſe & in ordine ad actus comparentur.*

Tertiò dicendum eſt operantem, & cooperantem gratiam, quoad neceſſitatem, diſtinctionem, & vnitatem ita inter ſe, & ad actus humanos ſupernaturales conferri, ſicut excitans, & adiuuans ad eoſdem actus, & inter ſe comparantur. Hæc aſſertio ſequitur euidenter ex dictis, quia ſi gratia operans eſt eadem quæ excitans, non poteſt plus, vel minus diſtingui, quia etiam adiuuans,

adiuuans, & cooperans, non diſtinguuntur inter ſe. Et eadem ratione non poſſunt eſſe minus neceſſariæ gratia operans, & cooperans ad pietatis opera, quàm gratia excitans, & adiuuans, eo quòd inter ſe non diſtinguuntur. Vnde, ſicut ſuprà diximus, excitantem gratiam ad opera pietatis requiri, vt dicendum eſt de gratia operante, quod etiam de cooperante per ſe euidens eſt. Et manifeſtè vtrumque probatur ex teſtimoniis Auguſtini proximè allegatis, præſertim lib. de Grat. & lib. arb. cap. 16. & 17. & ex lib. de dono perſeuer. cap. 13. vbi ait, *Nos volumus, ſed Deus in nobis operatur & velle: nos operamur, ſed Deus in nobis operatur etiam operari pro bona voluntate.* Hæ namque locutiones indefinitæ limitari à nobis non poſſunt, & ideo vniuerſalibus æquiualent. quod clariùs expreſſit Concilium Arauſicanum, cap. 9. dicens: Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiſcum vt operemur, operatur.

Auguſtin.

Conc. Arauſic.

Capvt XXI.

Obiectionibus occurritur, & variæ ſententiæ de operante, & cooperante gratia attinguntur.

1. *Prima obiectio. Gratia habitualis dicitur operans & cooperans.*

Circa doctrinam ſuperioris capitis nonnullæ difficultates occurrunt, ex quibus variæ opiniones Theologorum ortæ ſunt, quas in hoc capite expedire neceſſarium eſt. Prima eſt, quia non ſolùm actualis gratia dicitur operans, & cooperans, ſed etiam gratia habitualis: at verò habitualis gratia non poteſt dici excitans, vel adiuuans; ergo ſignum eſt hanc ſecundam diuiſionem eſſe diſtinctam à prima, & plura comprehendere. Maior propoſitio eſt D. Thomæ dicta quæſt. 111. artic. 2. vbi dicit gratiam habitualem, quatenus formaliter ſanctificat, eſſe gratiam operantem, quod ſequuntur aliqui auctores ex allegatis in principio capitis præcedentis: potéſtque in eius fauorem induci Auguſtinus lib. 2. de peccator. merit. cap. 19. quatenus ait, *niſi adiuuante gratia ſuperetur ad iuſtitiam, nemo conuertitur: niſi operante gratia ſanetur, iuſtitiæ pace nemo fruitur.* ſanitas enim animæ confertur per habitualem gratiam, & tamen ait Auguſtinus per operantem gratiam fieri. Hæc autem obiectio locum non haberet, ſi cum aliquibus modernis diceremus, habitus gratiæ operatiuos eſſe gratiam excitantem, quatenus ad gratiam inclinant. Ille autem modus loquendi nobis in ſuperioribus probatus non eſt, quia neque eſt conſentaneus doctrinæ Auguſtini, & Conciliorum de gratia excitante, nec inclinatio habitus eſt vera excitatio vitalis, quæ eſt proprius formalis effectus gratiæ excitantis.

D.Thom.

2. *Explicatur ille loquendi modus.*

Reſpondeo igitur (licèt fortè ſit quæſtio de modo loquendi) iuxta ſenſum Auguſtini habitualem gratiam non eſſe operantem, nunquam enim Auguſtinus loquutus eſt de gratia habituali, quando dixit Deum in nobis ſine nobis operari, vt velimus, ſed de actuali gratia excitante, & vocante, vt alij graues Theologi moderni adnotarunt, Bellarmin. lib. 1. de grat. & lib. arbitr. cap. 14. §. *hæc doctrina*. Vaſquez, Valentia, & alij: loquitur enim Auguſtinus in illis locis de initio ſalutis contra Semipelagianos, quod non ſumitur à gratia habituali, quam illi fortè non negabant, ſed à vocatione, inſpiratione, & illuminatione, vt Concil. Trident. dixit. Item prima gratia operans nullo modo eſt à nobis liberè, nec diſpoſitiuè, nec imperatiuè ſecundùm Auguſtinum, qui ita loquitur de initio ſalutis: at prima gratia ſanctificans pendet aliquo modo à nobis, ſaltem diſpoſitiuè, imò & aliquo modo meritoriè per fidem, & pœnitentiam, maximè iuxta modum loquendi Auguſtini in epiſt. 105. & 107. In verbis autem allegatis Auguſtinus per ſanantem gratiam non intelligit ſolam habitualem, ſed auxilium cuiuſcumque gratiæ ſanctificantis, quia licèt non conferat animæ formalem ſanitatem, à culpa inchoat ſanitatem dando vires, quibus anima in Deum conuertatur.

Bellarm. Vaſq. Valent.

3. *Satisfit obiectioni.*

Ad obiectionem ergo reſpondeo etiam D. Thomam reliquóſque Theologos citatos præcipuè declarare illam diuiſionem de gratia actuali, voluiſſe tamen, & commodè potuiſſe illas voces accommodare ad gratiam habitualem ſecundùm diuerſas rationes ſpectatam, de quo vſu (vt dixi) concedendum non eſt, tum quia pertinet ad ſignificationem, & impoſitionem vocum, tum etiam, quia omnis cauſalitas in quocumque genere vocari ſolet operatio, & ita habitus gratiæ, quatenus cum potentia operatur, optimè dicitur cooperans, ſicut etiam dicitur adiuuans: vt verò informat animam, & illam formaliter ſanctificat, vel benè diſponit, poteſt dici operans, quamuis minùs propriè, & non ſine metaphora, qua etiam alij vtuntur ad vocandum habitum gratiæ excitantem gratiam, quatenus inclinat, quod, vt dixi, minùs vſitatum, magíſque improprium, ac metaphoricum eſt.

4. *1. Obiectio, ſequeretur primũ actũ eſſe à gratia cooperante, quod falſum eſt.*

Secunda difficultas eſt, quia ex declaratione à nobis data ſequitur, primum actum, quo voluntas incipit velle bonum, & odiſſe malum, vel quo voluntas peccatoris incipit liberè conuerti in Deum, eſſe à gratia cooperante. conſequens eſt falſum; ergo. Sequela nota eſt. Minor autem conſtat ex D. Thoma dicto art. 2. vbi dicit primum actum internum voluntatis, quo diligimus Deum ſuper omnia, vel intendimus ſupernaturalem finem, eſſe tantùm à gratia operante; actum verò externum eſſe à gratia cooperante. Intelligere autem videtur per actum externum non ſolùm externam motionem membrorum (quia illa ſecundùm ſe non eſt ſupernaturalis, vt conſtat,) ſed internam voluntatem ſupernaturalem imperantem actionem externam, atque ideo omnem voluntatem, quæ verſatur circa media, vt eſt electio, & vſus. Ille enim modus loquendi conſentaneus eſt D. Thomæ 1.2. quæſt. 18. articul. 6. & alius non poteſt hîc accommodari, vt conſtat. Ratio autem D. Thomæ fundatur in alia doctrina eius, quòd voluntas, vt eſt finis, non ſe mouet, ſed mouetur ab auctore naturæ: in volitione autem mediorum iam ſe mouet ex præconcepta intentione finis. Ita docet 1.2. q. 9. art. 4. Ita etiam hîc inquit in intentione finis ſupernaturalis voluntatem ſe habere, vt motam ab auctore gratiæ, & ideo motionem illam eſſe ſolùm à gratia operante: in electione autem mediorum iam ipſam ſe mouere, & ideò motum illum eſſe à gratia cooperante, & ita intelligit Auguſtinum dicto lib. de grat. & lib. arb. c. 17. dicentem, Deum operari in nobis ſine nobis, vt velimus,

D.Thom.

Idem.

Auguſtin.

ſcilicet primum velle. Cùm autem volumus, & ita volumus vt faciamus, cooperari nobiſcum, id eſt, quando volumus eligendo media efficaciter, & conſtanter exequendo illa.

5. *Confirmatur obiectio. Caietan.* Eandem doctrinam habet D.Thom. in 2.d.26. q.2.art.5. eámque ſequitur Caiet. dicto art. 2. in prima reſponſione, & expoſitione ſua; addit verò in ſecunda, gratiam operantem verſari circa actus, qui non ſunt meritorij de condigno, quia non procedunt ab habitibus; gratiam verò cooperantem dari ad actus meritorios. Hoc tamen poſterius nec in D.Thoma habet fundamentum, quod ego videam, neque eſt vſitatus ille modus loquendi, ideóque admittendus non eſt. Eandem verò doctrinam ſimpliciter ſequitur Soto lib.1. de nat. & grat. c.16. vbi etiam Auguſt. ad eundem ſenſum trahit. (*Soto.*) Imò etiam Bellarm. lib. 1. de grat. & lib. arb. cap.14. eandem ſequitur ſententiam, licèt in verbis diſcrepet à D. Thoma, quia putauit illum de propriis externis actibus fuiſſe loquutum. (*Bellarm.*) Et hac ſententia abutuntur aliqui ex hæreticis huius temporis, qui licèt generaliter non conſentiant cum Caluino, & Luthero in neganda libertate, ſaltem primum actum conuerſionis dicunt non eſſe liberum, quia eſt à ſola gratia operante, & ita non fit à nobis. Quapropter licèt inter Catholicos in hoc non ſit in re diſſenſio, & ideo in illa explicatione gratiæ operantis, fortè ſit ſolum controuerſia de verborum vſu; nihilominus, hoc tempore cautè loqui oportet, remque ipſam ſatis explicare.

6. *Soluitur obiectio concludendo primum illū actum eſſe à gratia cooperante, idque oſtenditur 1. ratione.* Perſiſtendo igitur in ſententia poſita in capite præcedenti, dico primum actum dilectionis Dei ſuper omnia, vel conuerſionis liberæ animæ in Deum, vel in quemcunque pium finem, non ſolùm à gratia operante, ſed etiam à cooperante. Prior pars ſine controuerſia admittitur, & ideo vt alteram probem, ſuppono, huiuſmodi actum eſſe perfectè voluntarium, ac liberum, ideóque & à noſtra voluntate & effectiuè, & cum dominio fieri. hoc eſt de fide definitum in Tridentino, & infrà eſt latè tractandum. Vnde certum etiam eſt voluntatem non ita moueri ab alio, in illo actu, quin etiam ipſa ſe moueat, & phyſicè, & aliquo morali modo: phyſicè quidem, quia in ſe efficit motum illum, nihil enim aliud eſt mouere ſe, vel alium, quàm in ſe, vel in alio efficere motum. Moraliter verò, quia liberè ſe mouet, & motio libera moralis eſt, & ideo talis actus poteſt eſſe meritorius de condigno, & in puero baptizato perueniente ad vſum rationis; vel ſaltem poteſt eſſe moralis diſpoſitio, vt conſtat. Hinc ergo concludo talem actum eſſe propriiſſimè à gratia cooperante, quia ſine illa nihil ſupernaturale poteſt voluntas noſtra liberè operari. (*2. Ex Trid.*) quod etiam patet ex verbis illis Concilij Tridentini cap. 5. ad conuertendum ſe ad ſuam ipſorum iuſtificationem, eidem gratiæ liberè aſſentiendo, & cooperando diſponuntur. Ecce ad vltimam diſpoſitionem gratiæ cooperatur peccator; cui autem cooperatur, niſi gratiæ? Ergo illa diſpoſitio eſt à gratia cooperante: eſt autem illa diſpoſitio actus in finem tendens, vt conſtat; ergo. Idem confirmant verba can.3. in quo actus amoris Dei, & conuerſionis dicuntur eſſe à gratia adiuuante, quæ eadem eſt cum cooperante, vt oſtendimus.

7. *3. Ex Auguſtino.* Præterea hanc fuiſſe mentem, & ſententiam Auguſtini probamus ex illa ſententia eius 22. quam vſurpauit Arauſicanum cap. 9. *Quoties bona agimus, Deus in nobis, & nobiſcum, vt operemur,* A *operatur.* per quæ verba concurſum gratiæ operantis, & cooperantis, declaratur, & ad omnia opera bona, id eſt, pietatis poſtulatur. Inter illa autem bona maximè computatur ipſa conuerſio, & liber concurſus ad vocationem, de quo conſenſu apertè loquitur Auguſt. lib.2. contra 2. epiſt. Pelagian. cap. 2. cùm dicit: *Quamuis niſi adiuuante illo, ſine quo nihil poſſumus facere, os non poſſumus aperire, tamen aperimus illius adiumento, & opere noſtro.* Aperire autem os vocat, conſentire primæ gratiæ vocanti: vnde ſubdit, nam quid eſt præparare cor, & os aperire, niſi voluntatem præparare; ergo illamet prima conuerſio & B diſpoſitio fit à Deo adiuuante; ergo Deo cooperante. Eſt ergo ille actus etiam à cooperante gratia. Præterea in lib. de grat. & lib. arb. cap.17. loquens de primo amore, vel imperfecto, vel perfecto Dei, dicit. *Quis paruam dare cœperat charitatem, niſi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit. Quoniam ipſe vt velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur, perficiens.* Dicitur autem homo ſimpliciter velle, quod libera, & efficaci voluntate vult; ergo talis voluntas etiamſi ſit prima, eſt à gratia cooperante. Vnde è conuerſo quoties actus eſt à ſola gratia, dicitur fieri à ſolo Deo, quia non fit à nobis liberè, nam ſtatim ſubdit, *vt velimus*, ſine nobis operatur; ergo è C contrario quando actus eſt liber, etiamſi ſit primus, eſt à gratia cooperante. Et ideo adiungit, *Cùm autem volumus, & ſic volumus, vt faciamus*, id eſt, cùm efficaciter volumus, nobiſcum cooperatur. Et tandem concludit, *tamen ſine illo vel operante, vt velimus, vel cooperante cùm voluimus, ad bona pietatis opera nihil valemus.*

Et in eadem ſunt ſententia Proſper 2. de vocat. gent. c.9. aliàs 26. & Anſelm. in id 1. Corinth. 15. *Non ego, ſed gratia Dei mecum*, & optimè Bernard. in lib. de grat. & lib. arb. in principio, vbi ſic inquit. *Gratiæ operanti ſalutem cooperari dicitur liberum arbitrium, dum conſentit, hoc eſt, dum ſaluatur.* Conſen- D tire enim ſaluari eſt, vtique ſecundùm præſentem iuſtitiam, vel ſi perſeueratur. Igitur omnis conſenſus liber, & ſupernaturalis præſtitus gratiæ vocanti, ſeu operanti, ſiue ſit pœnitentia, ſiue amor Dei, ſiue ipſa voluntas credendi, eſt à gratia cooperante, quia non cooperatur lib. arbitr. niſi gratiæ, vt ſæpe dictum eſt. Vnde tacitè Bernardus exponit Aug. vt quoties dicit, Deus operando incipere ſalutem in nobis, intelligatur de initio illo gratiæ vocantis, quod antecedit conſenſum, quia cùm adeſt conſenſus, iam non eſt tantùm initium ſalutis, ſed ſalus ipſa, & ideo iam non ſolùm Deus operatur, ſed etiam nobiſcum cooperatur; & ideo quoties Aug. ſoli Deo tribuit operari, vt velimus, E loquitur de operatione per illuminationem, & inſpirationem, per quam moraliter Deus operatur, vt velimus, etiam ſi nos nondum velimus, donec liberè conſentiamus. 8. *Cōfirmatur ex Proſp. Anſelm. Bern.*

Vnde etiam fit, gratiam operantem, non ſolùm dari ad primum velle, ſeu ad intentionem finis, ſed etiam ad electionem mediorum, & ad externos actus, ſeu volitiones efficaces eorum. quod probatur ex Aug. de dono perſeuer. c.13. dicente: *Nos ergo volumus, ſed Deus in nobis operatur & velle*; nos ergo operamur, ſed Deus in nobis operatur, & operari pro bona voluntate. Et ita loquitur Scriptura, *faciam vt faciatis, & in præceptis meis ambuletis.* quæ verba & opera externa, & voluntates eorum, ſeu mediorum comprehendunt. Denique ex tota doctrina Auguſtini, q.2. ad Simplician. & de ſpirit. & liter. cap. 34. & aliis locis, quæ infrà tractando 9. *Gratia operans datur ad finem & media. Auguſtin.*

tractando de gratia efficaci ex profeſſo ponderabimus, conſtat gratiam illam, qua Deus facit, vt velimus, vel vt operemur, operantem eſſe; ergo gratia operans non ſolùm ad internum velle per modum intentionis, ſed etiam ad voluntatem exequentem, & operantem eſt neceſſaria.

10\. Omnes actus ſupernaturales ſunt ab vtraque gratia operante, & cooperante, ſed diuerſo reſpectu.

Quapropter non ſunt ita diſtinguendæ iſtæ duæ gratiæ, vt quidam actus ſupernaturales ſint ab vna, & quidam ab alia, ſed ita vt ſinguli ſint ab vtraque, diuerſo tamen modo, nam ab operante ſunt præueniendo, & inſpirando, vt velimus, & faciamus: à cooperante autem ſimul influendo cum voluntate, quando liberè velle incipit. Et ideo quoad hoc non oportet diſtinguere inter actus ſupernaturales, & antecedentes iuſtificationem, quia non ſolùm diſpoſitiones proximæ, ſed etiam remotæ ad iuſtitiam, quatenus ſunt actus liberi ſupernaturales à gratia cooperante, ſint ſimul cum operante, vt conſtat ex dictis. Et ſimiliter non eſt neceſſe diſtinguere inter actus meritorios, vel non meritorios, quia ſi ſit ſermo de merito de congruo in omnibus actibus liberis, & ſupernaturalibus, ſeu ex fide procedentibus, inueniri poteſt, iuxta doctrinam Aug. epiſt. 105. (*Auguſtin.*) Si verò ſit ſermo de condigno, diſpoſitiones ſaltem remotæ ad iuſtitiam non ſunt meritoriæ de condigno, nec vltima vt ordine naturæ antecedit gratiam, & tamen ſunt ab vtraque gratia, vt oſtenſum eſt. Fructus etiam iuſtitiæ, qui ſunt meritorij de condigno, non ſolùm fiunt à gratia cooperante, ſed etiam ab operante, ſeu antecedente, vt loquitur Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 16. (*Tridentin.*) Quæ omnia ſunt conſentanea his quæ ſuprà de gratia excitante, & adiuuante diximus. & ex illis neceſſariò conſequuntur, cùm hæ gratiæ reſpectiuè eædem ſint, vt etiam docuimus.

11\. Obiectio ex S. Thoma.

Ad obiectionem ergo concedimus ſequelam, & ad D.Thom. reſpondemus, nunquam negaſſe doctrinam traditã, quatenus ad rem ipſam ſpectat. Nam q. 109. art. 6. expreſsè docet hominem diſponere ſe vltimatè ad gratiam per liberum arbitrium cum gratia Dei: idem autem eſt ſe diſponere, quod ſe mouere, & q. 113. art. 6. & 8. inter requiſita ad iuſtificationem ponit motũ lib. arbitr. qui rectè non poteſt eſſe ab ipſo, niſi cooperante gratia Dei. Igitur in alio loco ſolùm explicuit voces operantis, & cooperantis gratiæ ſecundùm aliam conſiderationem, & alium loquẽdi modum moraliter, & phyſicè accommodatum. Nam licèt voluntas in omni actione libera ſe phyſicè, & moraliter moueat, quaſi per antonomaſiam dicitur ſe mouere moraliter, quando non ſolùm actionem, ſed etiam principium actionis à ſe habet. Atque hoc modo dicitur ſe mouere in deliberationibus circa media, cùm ex præconcepto fine ad conſultandum de mediis ſe applicat: & in ſenſu huic oppoſito dicitur non ſe mouere in prima intentione finis, non quia non efficiat liberè illum intentionis motum, ſed quia illum elicit ex inclinatione, & motione accepta ab auctore naturæ, vel gratiæ. Et cum ea proportione dicitur ille primus actus, etiamſi liber ſit eſſe peculiari modo à gratia operante, comparatione aliorum, qui ſunt circa media eligenda, vel exequenda, non quia non ſit etiam à gratia cooperante, ſed quia in eo maiorem vim, & efficaciam habet inſtinctus, & diſtinctio gratiæ operantis; & cum eadem proportione alij actus dicuntur eſſe à gratia cooperante, non quia non etiam fiant in virtute operantis gratiæ, ſed quia non ita proximè, & immediatè ſunt ab illa, ſed mediante intentione, deliberatione, ac conſultatione, quæ cum operante gratia fiunt. In hoc ergo ſenſu ſuſtineri poteſt ille modus loquendi D.Thomæ, de quo iterum in ſequentibus redibit ſermo. Accipiendus verò eſt, vt dixi, per quandam vocum extenſionem, ſeu accommodationem, nam proprius ſenſus ſine dubio eſt, quem antea expoſuimus.

12\. 3. Obiectio. Gratia operãs applicat efficaciter voluntatem ad velle, ex Auguſtino, quod non facit gratia excitans. ergo non ſunt idem.

Tertia difficultas eſt, quia gratia operans apud Aug. eſt illa, quæ efficaciter applicat voluntatem ad velle, vt ex locis citatis conſtat: ſed gratia excitans non ita applicat voluntatem; ergo non ſunt idem. Propter hoc Greg. in 2. d. 28. q. 1. concl. 1. & 3. & d. 12. dicit gratiam operantem non eſſe excitantem, neque etiam adiuuantem, ſed quandam gratiam mediam, quam poſſumus vocare applicantem, quia ſecundùm illam datur ad applicandam voluntatem excitatam, vt cum effectu velit, & quia ſolus Deus eſt, qui applicat illam cum efficacia, ideo talis gratia dicitur operans. Cum qua opinione Greg. (*Gregor.*) in re videtur coincidere recentiorum ſententia, de auxilio ita efficaci, vt phyſicè prędeterminet voluntatem, quod neceſſarium eſſe dicunt ad omnes ſupernaturales actus, & à ſolo Deo in nobis fieri. Et ideo dicunt gratiam operantem eſſe, vel ſolum illud auxilium phyſicè prędeterminans voluntatem, vel certè illud eſſe operans, quaſi per antonomaſiam, & ad hoc ſignificandum vocant illam gratiam præoperantem, quæ vox apud Aug. (vt ego ſciam,) non inuenitur, ſed ſemel apud Proſperum in epiſtola ad Auguſt. vt ſuprà notaui. Vnde inferunt gratiam operantem realiter diſtingui ab excitante, tum quia excitans non ita determinat voluntatem, ſed operans illi additur, vt conſentire faciat voluntatem; tum etiam, quia excitans gratia non efficit phyſicè conſenſum liberum: gratia verò operans illum phyſicè facit, & facere facit. Vnde conſequenter hanc eandem gratiam dicunt eſſe operantem, quatenus à ſolo Deo fit; cooperantem verò quatenus conſenſum ſimul cum voluntate facit. Atque ita concludunt operantem & cooperantem gratiam nec in re diſtingui, & indicant nunquam ſeparari.

13\. Reiicitur hæc ſententia.

Sed hæc parum obſtant doctrinæ datæ in præcedenti capite. Nam opinio Gregorij in primo libro à nobis reiecta eſt; altera verò ſententia de gratia præoperante efficaciter ac phyſicè prædeterminante in lib. 5. ex profeſſo tractanda, & impugnanda eſt. Nunc breuiter ad ea quæ P. Aluar. (*Aluar.*) in diſp. 81. tangit, reſpondebo. Et in primis dico ipſum non poſſe conſequenter negare gratiam operantem eſſe gratiam excitantem. Nam in diſp 74. n. 4. dixerat primam gratiam præuenientem, & excitantem non eſſe actum vitalem: illa autem gratia, ſi datur, eſt gratia operans ſine dubio, quia eſt gratia actualis, quã ſolus Deus operatur in nobis, quod ipſe fatetur ſufficere ad gratiam operantem; ergo illa gratia operans, & omnis ſimilis motio præuia virtuoſa, & efficax, vt ille loquitur, eſt gratia excitans.

14\. Nunquam gratia operans diſtinguitur ab excitante.

Vnde fit vlteriùs nunquam diſtingui realiter gratiam operantem ab excitante, quia operans ſemper eſt excitans, iuxta illius ſententiam; & è contrario gratia excitans ſemper eſt operans. Nam eſto detur aliqua gratia operans, quæ ſit etiam phyſicè cooperans, vel prædeterminans voluntatem, non tamen propterea dicendum eſt hoc eſſe de ratione gratiæ operantis, vt ſic, quia ſine vlla dubitatione actus vitalis gratiæ excitantis, ſunt auxilia gratiæ operantis. Nam Auguſtinus, Proſper, Bernardus, & alij Patres, imò Concilia

cilia Tridentinum,& Arauſicanum per illos actus dicunt Deum operari in nobis,ſine nobis,& omnes moderni Scriptores hos actus in primis ponunt inter gratias operantes, vt videre præcipuè licet in Soto, Bellarmino, Stapletonio, Valentia, & Vega. Licèt enim interdum alias ſignificationes, vel etiam alios modos gratiæ operantis admittere videantur, nihilominus primo loco ſub eo genere ponunt motus gratiæ excitantis; ergo ſemper gratia excitans eſt operans,& è conuerſo. Vnde vlterius fit non rectè dici,eas realiter diſtingui, niſi fortè eo modo, quo vna gratia excitans poteſt ab alia realiter diſtingui, niſi fortè eo modo, quo vna gratia excitans poteſt ab alia realiter diſtingui, quia etiam poteſt differre in modo excitandi,& operandi iuſtificationem.

15. *Confirmatur.* Addimus verò vlteriùs nullam talem dari gratiam operantem,quæ propriè,& vitaliter excitans non ſit; negamus enim dari motionem illam, vel auxilium efficax prædeterminans, quod ex parte in fine huius libri probabimus, quatenus id tribui ſolet concurſui generali Dei, partim in lib.5. quatenus id ſpectat ad proprium gratiæ auxilium, quod efficax dicitur; de quo vt præueniens eſt, ibi oſtendimus non eſſe neceſſarium, vt phyſicè nos faciat conſentire, vel vt ipſum conſenſum phyſicè efficiat, ſed ſufficere vt moraliter id faciat; nam phyſicum principium aliud eſt, vt ſuprà cap. 18. oſtenſum eſt: præter principium autem, ſeu actum primum phyſicè cooperantem ad actum, non eſt neceſſarium aliquid aliud phyſicè concurrens præter Deum ipſum, per ſimultaneum concurſum influentem, vt in diſcurſu huius libri oſtendam. Nec huic doctrinæ obſtat, quòd eadem gratia operans, poſſit fieri cooperans, quia in gratiis actualibus ſatis eſt quòd moraliter cooperetur, ſicut de fide dixit Iacobus cap. 2. & Trid.ſeſſ.6.cap.10.cooperari operibus iuſtorum, & ſicut ſuprà diximus, excitantem gratiam moraliter iuuare, nam eodem modo loquendi eſt gratia cooperans, quæ nullo modo dici poteſt operans, ſcilicet ipſum actuale auxilium imbibitum in actione noſtra, qua Deus operatur nobiſcum: nam illud eſſe non poteſt ſine nobis cooperantibus,& ita nullo modo poteſt eſſe gratia operans, ſicut etiam ita eſt adiuuans, vt non ſit excitans; & ſic in omnibus ſeruant illæ gratiæ proportionem,vt diximus. *Iacob. Trident.*

16. *Gratia operans non eſt perpetuò efficax.* Addo denique, gratiam operantem non ſemper eſſe efficacem: nam inde fieret eſſe inſeparabilem à conſenſu, quod dici non poteſt. Probatur ſequela. Primò ad hominem contra P. Aluarez, quia ille affirmat gratiam operantem phyſicè infundi ante gratiam excitantem: at gratia excitans poteſt eſſe inefficax; ergo quoties gratia excitans eſt inefficax, etiam prior gratia operans eſt inefficax. Dicet fortè illam gratiam operantem eſſe tunc inefficacem ad conſenſum, non verò ad ipſam excitationem; ſed hoc in primis nihil eſt, nam etiam ipſa gratia excitans eſt efficax ad excitandum. Deinde ipſe in ſecunda concluſione expreſsè loquitur de efficacia ad conſenſum efficiendum,& determinandam voluntatem,vt illum præbeat, & abſolutè docet gratiam operantem habere illam efficaciam. Non eſt ergo illa efficacia de ratione gratiæ operantis, quidquid nunc ſit, an aliqua gratia operans poſſit illam habere. Obiter tamen aduerto cauendum eſſe aliud extremum dicentium gratiam operantem eſſe inefficacem,& ſolam cooperãtem eſſe efficacem. quod ſentit Palaci. in 2. diſt. 26. dum ait Deum mouere *Aluarez.* *Palaci.*

A voluntatem efficaciter, & inefficaciter, & quando mouet efficaciter, gratiam eſſe operantem, quando inefficaciter, gratiam eſſe cooperantem. Sed licèt hoc poſteriùs verum ſit, quia gratia cooperans inuoluit hominis cooperationem, & ideo quantum ad illum actum, propter quem datur, ſemper eſt efficax. Nihilominus illud prius non eſt verum, quia gratia operans abſtrahit ab efficaci, & inefficaci, ſicut gratia excitans, vel vocatio, vt in lib. 5. ex profeſſo probabimus.

B

CAPVT XXII.

Auguſtini ſententia de gratia operante, & cooperante, ampliùs examinatur.

I. *Verba Auguſtini quæ faciunt difficultatem.* QVarta difficultas ſumi poteſt ex celebri teſtimonio Auguſtini lib. de Grat. & lib. arb. cap. 17. quod cenſetur eſſe præcipuum huius diuiſionis fundamentum. Vbi autem priùs dicit, eum, qui vult ſeruare præceptum,& non poteſt, habere voluntatem paruam, ſeu inualidam, quam vocat imperfectam charitatem; eum verò, qui & vult, & poteſt ſeruare præceptum, habere voluntatem robuſtam, quam è conuerſo perfectam charitatem appellat. C Et ſtatim ſubiungit: *Quis iſtam, etſi paruam, dare cœperat charitatem, niſi ille, qui præparat voluntatem, & cooperando perficit quod operando incipit? Quoniam ipſe vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens: propter quod ait Apoſtolus, Certus ſum, quoniam qui operatur in vobis opus bonum, perficit vſque in diem Chriſti Ieſu. Vt ergo velimus, ſine nobis operatur: cùm autem volumus,& ſic volumus, vt faciamus, nobiſcum cooperatur: tamen ſine illo, vel operante, vt velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. De operante illo, vt velimus, dictum eſt. Deus eſt enim qui operatur in nobis, & velle, de cooperante illo, cùm iam volu-* D *mus,& volendo faciamus: ſcimus (inquit) quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Videtur ergo ex ſententia Auguſtini gratia operans, & cooperans non diſtingui, niſi quia operans præbet charitatem, vel voluntatem imperfectam, cooperans autem perfectam. Quo teſtimonio aliqui moderni ad id aſſerendum conuincuntur, & conſequenter addunt priorem charitatem dici eſſe à gratia operante, quia prima gratia ſine meritis datur; poſteriorem verò eſſe à gratia cooperante, quia perfectio charitatis ſub meritum cadit. Et videtur eſſe expoſitio conſentanea verbis Auguſtini, quia charitas imperfecta non eſt motus indeliberatus, ſed liber, qualis fuit in Petro, quando dixit Chriſto, *Si oportuerit me mori* E *tecum, non te negabo.* quo exemplo vtitur Auguſtinus: & tamen illam charitatem imperfectam tribuit gratiæ operanti; ergo per gratiam operantem non intelligit motus indeliberatos gratiæ excitantis, ſed motus liberos imperfectos, qui ſub meritum non cadunt. *Prima expoſitio. Gratiã operantem eſſe motus liberos imperfectos, cooperantem eſſe motus liberos perfectos & meritorios.*

2. *Reiicitur illa expoſitio. Primo ſi agatur de habituali charitate perfecta, & imperfecta.* Hæc tamen expoſitio, neque veram doctrinam continet, neque conſentaneam aliis locis Auguſtini. Vnde neceſſe locum illum aliter interpretari. Primum probo quòd iuxta illam expoſitionem Auguſtinus loquitur de charitate habituali perfecta, vel imperfecta, vel de actibus charitatis perfecto, vel imperfecto. Primum membrum inſinuat

nuat ille auctor cùm probat charitatẽ imperfectam fieri in nobis à Deo ſine nobis, quia prima gratia abſque meritis datur, non enim loqui poteſt de gratia actuali, quia hæc eſt gratia excitans, quam ipſe excludit; ergo neceſſe eſt vt de habituali loquatur. Vnde conſequenter ſubdit charitatem perfectam cadere ſub meritum, quia augmentum gratiæ ex meritis datur, quod planè intelligitur de gratia habituali. At idem paulo inferiùs dicit, alienum fuiſſe à mente Auguſtini diuiſionem illam accommodare ad gratiam habitualem, quod & nos ſuprà diximus, & eſt euidens, ſaltem in dicto loco Auguſtini, quia manifeſtè de actibus loquitur. Item, quia ſi de habitu loqueretur, non potuiſſet cum fundamento dicere, Petrum, cùm dixit Chriſto, *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo* habuiſſe habitum charitatis adeò imperfectam, vt nullum eius, vel gratiæ augmentum per ſua merita eſſet conſequutus: nam poterat habere gratiam habitualem valde perfectam, & nihilominus in illa non perſeuerare, ſed Chriſtum negare. At denique, quia licèt de habituali charitate loqueretur, non verè diceret Auguſtinus, neque conſequenter in doctrina ſua, imperfectam, vel primam gratiam fieri in nobis ſine nobis, id eſt, ſine vllo merito noſtro. Quia illa particula *ſine nobis*, relata ad meritum, non ſolùm excludit meritum de condigno, ſed etiam de congruo. Additur enim ab Auguſtino, & Concilio Arauſicano illa particula ad reprobandum Semipelagianorum errorem, qui meritum aliquod primæ gratiæ, & initij noſtræ ſalutis ponebant, & ideo non ſatis reprobatur, niſi excludendo omne meritum, etiam de congruo ab initio ſalutis, vt in quinto Prolegomeno viſum eſt, & in libro ſequenti latiùs dicetur. At verò iuxta doctrinam Auguſtini epiſt. 105. prima gratia habitualis, & remiſſio peccatorum non comparatur ſine aliquo merito impetratorio per fidem; ergo non poterat de illa intelligere Auguſtinus, quòd fiat in nobis, ſine nobis, reſpectu meriti.

3. *Si agat de actu charitatis perfecto, & imperfecto.*

3. Supereſt ergo, vt Auguſtinus in illo loco de actu charitatis perfecto, vel imperfecto loquutus fuerit. Hoc autem poſito non rectè probatur charitatem imperfectam fieri in nobis ſine nobis, quia prima gratia non cadit ſub meritum. Quæ eſt enim hæc illatio, aut connexio? Nam licèt prima gratia habitualis infundatur nobis ſine merito de condigno, nihilominus poteſt in nobis præcedere imperfectus motus charitatis meritorius de congruo, & ante illum motum charitatis præcedere motus ſpei, vel fidei, qui poteſt eſſe meritum de congruo auxilij ad illum motum charitatis imperfectum; ergo illa ratione non poteſt dici fieri in nobis ſine nobis, & conſequenter neque poteſt dici gratia operans in illo ſenſu. Rurſus etiam motus perfectus charitatis, & ſuper omnia non cadit ſub meritum de condigno, quia poteſt natura antecedere habitualem gratiam, ſine qua non eſt meritum de condigno; poteſt enim ille amor perfectus per præcedentia opera ex fide, & auxilio gratiæ facta non ſine aliquo merito impetratorio obtineri; ergo non magis fit in nobis ſine nobis, quàm motus imperfectus; ergo non magis vnus, quàm alter eſt ex gratia operante, vel cooperante. Dicetur fortè omnem motum charitatis, qui non fit ex habitu, vocari imperfectum, & è contrario omnem qui ex habitu charitatis, dici perfectam charitatem. Sed hoc neque euitat difficultatem, neque explicat

A Auguſtinum; tum propter rationem factam, quòd motus liberi charitatis præcedentes habitum, cuiuſcumque perfectionis ſint, non fiunt ſine nobis, etiam relati ad meritum aliquod, tum etiam, quia Auguſtinus, vt dixi, nihil de habitu loquutus eſt. Vnde non conſiderauit, an actus procedat ex habitu, nec ne, vt illum perfectam, vel imperfectam charitatem vocaret. Denique etiamſi actus procedentes ex actu charitatis ſint ipſi meritum de condigno; nihilominus non cadunt ſub meritum de condigno, & poſſunt cadere ſub meritum de congruo, & ita non magis ſunt ſine nobis, quàm actus præcedentes habitum; nullo enim modo poteſt expoſitio, & ſententia illa vera eſſe, aut Auguſtino accommodari.

4. *3. Gratia operans non eſſet neceſſaria ad omnes actus pietatis.* *Conc. Arauſic.*

B Accedit quòd iuxta illam gratia operans non eſſet neceſſaria ad omnes actus pietatis, quod ſuprà oſtenſum eſt falſum eſſe, & contra eumdem Auguſtinum, & Concilium Arauſicanum can. 9. dicens, *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiſcum, vt operemur, operatur.* Sequela patet, charitas imperfecta iuxta illam expoſitionem, eſt ex gratia operante, & non cooperante; quia fit in nobis ſine nobis, & nihilominus dicitur eſſe actus liber, bonus, ac pius; & licèt dicatur eſſe imperfectus, non poteſt illo titulo excipi à generali doctrina Concilij, quæ cùm ſit contra Semipelagianos, tam imperfectos, quàm perfectos actus, comprehendere neceſſe eſt, aliàs non ſa- C tis damnaſſet Semipelagianos, qui ſolùm actus imperfectos ſibi tribuebant. Vnde etiam conſtat illam particulam *ſine nobis*, non rectè explicari ſolùm reſpectu meriti, quia excludit etiam cooperationem liberam: nam quoties nos liberè cooperamur, non dicitur Deus agere in nobis, & nobiſcum, vt ibi loquitur Concilium. Vnde Auguſt. q. 2. ad Simplicianum, dicit ideo Deum incipere operari in nobis, quia non eſt in poteſtate hominis vt cogitatio, & vocatio ad ipſum perueniat. Et ſic etiam de dono perſeuer. cap. 3. *non eſſe in poteſtate noſtra cor noſtrum*; ideoque indigere diuino auxilio, vtique operante, & lib. de ſpirit. & liter cap. 34. in vniuerſum dicit Deum D operari ipſum velle, præueniendo voluntatem per vocationem: conſentire autem vocationi ſemper eſſe propriæ voluntatis, vtique cum operante gratia. In omni autem actu libero voluntatis ſiue perfecto, ſiue imperfecto, eſt aliquis conſenſus, quia eſt aliqua determinatio libera; ergo ſi actus eſt pietatis, ſemper fit per gratiam cooperantem, & ſupponit operantem. Ergo è contrario gratia purè operans non eſt niſi in actibus non liberis, quales ſunt gratiæ excitātis, vt iam declarauimus. *Auguſt.*

5. *Vera mens Auguſtini de omni bona voluntate.*

Dico ergo in primis, licèt ibi Auguſtinus de charitate imperfecta loqui videatur, tamen id ſolum eſſe veluti cauſa exempli, & doctrinam generaliter accipiendam eſſe de omni bona voluntate, quam in principio capitis, *voluntatem faciendi* E *Dei mandatum*, appellauit. Et ratio eſt clara, quia gratia operans, & cooperans, non ſunt neceſſariæ propter ſolos actus charitatis, ſed propter omnes actus pietatis, vt ſæpe dictum eſt, & probatum. Deinde probabile eſt per voluntatem imperfectam intelligere Auguſtinum ſimplicē affectum, non liberum ad bonum à ſolo Deo immiſſum. iuxta quem ſenſum facilè expeditur difficultas, quia ille eſt gratia operans, & dicitur imperfectus, quia non eſt liber: è conuerſo autem liber omnis actus qualiſcumque ſit, ex ea parte qua liber fit, eſt actus humanus, & ideo voluntas perfecta nominatur. Poteſtque hoc ſuaderi, quia niſi hoc modo

locum illum explicemus, vix poteſt diſtinctio illa voluntatis, vel charitatis paruæ, & magnæ de actu voluntatis cum certitudine, vel cum ſufficienti coniectura declarari. Nam voluntas non dicitur ab Auguſtino magna, vel parua ex parte obiecti, quia circa idem obiectum, ſcilicet facere mandatum, vel ponere animam pro Chriſto, illam duplicem voluntatem diſtinguit, eámque dicit fuiſſe magnam in Martyribus, qui magnum illud mandatum fecerunt, paruam autem in Petro, qui id volebat, quando dicebat, *animam meam pro te ponam*, & poſtea non fecit.

6. Quomodo diſtinguatur ab Auguſt. parua & magna charitas.

Diſtinguuntur ergo illæ duæ voluntates ex modo tendendi in illud obiectum. Quis eſt igitur iſte modus, ſi vterque actus liberaliſſe ſupponitur? nam quòd vna voluntas ſit conſtans, & non alia, non ſatis indicat imperfectionem in ipſo actu, pro tempore quo fit, ſed in optante illam oſtendit. Hoc tamen non ſatis eſt, vt diuerſa gratia operans ad talem actum neceſſaria ſit. Si verò dicamus voluntatem perfectam dici, quæ eſt per actum abſolutum; imperfectam, quæ per conditionatum, velleitatem vocant. In primis non conſtat exemplo Petri, quod Auguſtinus adducit, nam Petrus tunc propoſitum ex ſe abſolutum habuiſſe videtur, licèt poſtea illud mutauerit. Et deinde etiam deſiderium ſanctum, licèt non ſit omnino abſolutum, non ſit liberè ſine cooperante gratia. Denique ſi (vt alij volunt) per voluntatem imperfectam intelligatur voluntas intendens, per perfectam, voluntas vtens, & exequens; in primis incredibile eſt propoſitum ſeruandi mandata abſolutum, & vniuerſale vocari ab Auguſtino voluntatem imperfectam. Deinde etiam eſt incredibile, ſenſiſſe Auguſtinum talem actum fieri ſine gratia cooperante, cùm in cap. 16. dicat, petendum eſſe à Deo, vt tantum velimus, quantum neceſſe eſt, vt volendo faciamus.

7. Parua & ſimplex affectio, perfecta autem volitio libera.

Videtur ergo illa facilior, & expeditor intelligentia, vt voluntas parua dicatur illa ſimplex affectio, quam Deus per gratiam excitantem, quæ eſt etiam purè operans, ſolet immittere: voluntas autem perfecta ſit volitio libera, quæ non dicitur perfecta, quia in ſe, & abſolutè ſemper talis ſit, ſed ſolùm comparatione prioris, in qua gratia ſolùm operatur, & nondum voluntati liberæ cooperatur. Obiici verò contra hoc ſolet, quia Auguſtinus dicit, gratiam operantem facere, vt velimus, quod intelligit non ſolùm de affectu illo indeliberato, ſed etiam de libera voluntate. Nam de hoc velle loquitur Paulus cùm dicit, *Deus operatur in nobis velle*, & tamen de illo velle ait Auguſtinus fieri per gratiam operantem, cùm ait, *De operante, vt velimus, dictum eſt, qui operatur velle.* Reſpondetur duobus modis fieri poſſe per gratiam operantem, vt velimus; vno modo formaliter imperfectè, & hoc confert gratia operans per ſe ſola, & Deus infundendo illam dicitur facere, vt velimus. Et in hoc ſenſu videtur ſumi ab Auguſtino cùm dicit, *vt velimus ſine nobis operatur*, quia de nullo libero velle id poteſt dici verè, vt iam oſtendi. Alio modo poteſt gratia operans facere, vt velimus liberè, quod non facit formaliter, ſed effectiuè, ſiue phyſicè, ſiue moraliter. Et hoc vlteriùs ſubdiſtinguendum eſt. Nam gratia operans, vt ſuprà tetigi, poteſt eſſe efficax, & inefficax, ſeu conſequi effectum, & non conſequi. Quando ergo non conſequitur effectum bonæ voluntatis deliberatæ, dicitur facere, vt velimus vtique quantum eſt ex ſe, & tunc particula, *vt velimus*, ſignificat quidem effectum, non tamen iam factum, ſed vt finem intentum per talem operantem gratiam. Et in hoc ſenſu, etiam eſt verum

A Deum operari in nobis ſine nobis, vt velimus, licèt non conſequatur effectum intentum, quia nos non cooperamur. Quando verò talis gratia coniungitur effectui liberæ volitionis, & illam cauſat, tunc verè dicitur efficaciter facere, vt velimus, & Deus per illam dicitur operari noſtrum velle liberum, cuiuſcumque gradus, vel perfectionis ſit: tunc autem talis gratia non manet in ratione ſolius operantis, ſed tranſit in cooperantem, quia ſimul cum voluntate efficit illud velle. Et ita in hoc ſenſu dici non poteſt Deum in nobis ſine nobis operari, vt velimus, quia numquam inducit effectum liberæ voluntatis per ſolam gratiam operantem, ſine cooperante, vt declaraui.

B

8. Ex illa doctrina pia Auguſtini loca explicantur.

Atque hæc doctrina mihi quidem veriſſima videtur, & neceſſaria ad explicandas varias locutiones, & loca Auguſtini, ad quæ eſt cum magna diſcretione, ſempérque attentè conſiderato contextu applicanda: vnde quod ad præſentem locum attinet, in vno puncto mihi non ſatisfacit, nimirum, quòd Auguſtinus per paruam charitatem, vel voluntatem intellexerit ſolum ſimplicem affectum non liberum à Deo immiſſum. Nam certè quando Petrus Chriſto dixit, *Animam meam pro te ponam*, actum liberum charitatis habebat, & tamen de illo ait Auguſtinus habuiſſe paruam, & imperfectam charitatem. Concedo ergo etiam inter actus liberos charitatis, ſeu bonæ voluntatis, eſſe

C aliquos imperfectos variis modis ſuprà tactis. Videtur autem Auguſtinus ſpecialiter vocare dilectionem, vel voluntatem imperfectam illorum, qui rectè proponunt, & poſtea non implent, quod proponunt, de quibus dixit Chriſtus, *Qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Luc. 8.

Verba adducta pon.

Numquam verò dixit Auguſtinus, vt in obiectione ſupponitur, hanc voluntatem eſſe à ſola gratia operante, ſine cooperante, ſed dixit. *Et quis iſtam etſi paruam dare cœperat charitatem, niſi ille, qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit.* per quæ verba voluit pungere Semipelagianos, qui dicebant quædam initia imperfecta voluntatis bonæ eſſe à nobis. Contra illos ergo ait, etiam initium illius paruæ charitatis fuiſſe ex Deo, qui incipit operando, & ſic præparat voluntatem. Per hoc autem non excludit, quin etiam illi cooperetur in eodem actu libero, licèt imperfecto, quia ex ea parte, qua liberè fit, aliquam perfectionem habet, & illam ſine cooperatione Dei habere non poteſt. Illud autem initium operantis gratiæ, dicit eſſe ad velle, potius quàm ad operari, vel perficere, quia gratia purè operans, vel excitans primum omnium neceſſaria ad velle, & mediante illo poteſt ſufficere ad faciendum, ſeu operandum, niſi in executione ipſa difficultas operandi creſcat; tum enim noua gratia operans neceſſaria erit, vt homo non tantùm velit, ſed etiam operetur: quoties autem homo vult, vel operatur, ſola operans gratia inchoat voluntatem, ſiue volentem, ſiue exequentem; neutram verò cum effectu inducit, niſi tranſeat in cooperantem, iuxta illud Auguſtini lib. de nat. & grat. cap. 31. *Operamur & nos, ſed illo operante cooperamur, quia miſericordia eius præuenit nos.* August.

D

E

10. Alia verborum explicatio.

Ita igitur intelligenda ſunt verba, quæ in dicto capite 17. Auguſtinus ſubiungit. Vt ergo *velimus, ſine nobis operatur*, vtique quoad initium bonæ voluntatis, quod ſolus Deus facit, ſiue voluntas conſentiat, ſiue non, & ſiue vel tantùm imperfectè conſentiat, ſiue etiam perfectè. Et ita eſt intelligendum quod

quod ſubdit. Cùm autem volumus, & ſic volumus vt faciamus, nobiſcum cooperatur, id eſt, ipſemet Deus, & eius gratia operans; per quam ſolus in nobis operatur, vt velimus, nobiſcum cooperatur cùm volumus, atque etiam, cùm ita volumus, vt faciamus. quia vel virtus primæ gratiæ operantis, ad omnia extenditur, vel noua additur, ſi ad conſtantiam, vel perfectionem in operando neceſſaria ſit. Et ideo dixit in cap.16. eiuſdem lib. *Certum eſt nos mandata ſeruare, ſi volumus, ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, vt certum velimus, quantum ſufficit, vt volendo faciamus. Certum eſt velle, cùm volumus, ſed ille facit, vt velimus bonum, &c. Certum eſt nos facere, cùm faciamus, ſed ille facit, vt faciamus* B *præbendo vires efficaciſſimas voluntati.* Ergo & velle ſimpliciter (vt ſic dicam) & ita velle, vt faciamus, & ſeruemus mandata, eſt à gratia cooperante, per quam facit Deus, vt velimus, & vt faciamus, quamuis ipſum velle, & facere, id eſt, voluntatem proponentem, & exequentem, ipſe etiam nobiſcum cooperetur. Denique hanc eſſe Auguſtini mentem facile intelligit, qui alia loca eius ſuprà citata conſiderauerit, præſertim lib.2. de peccator. merit. & remiſſ. cap.17. 18. & 19. de ſpirit. & liter. cap. 34. & q.2. ad Simplicianum, & quæ in capite ſequenti ex Gregorio, Bernardo, & aliis afferemus, hanc doctrinam confirmant, quam ipſos ex Auguſtino ſumpſiſſe nemo in dubium reuocabit.

Auguſtin.

CAPVT XXIII.

Quid ſit gratia præueniens; comitans, & ſubſequens, & quomodo ad excitantem, & adiuuantem comparentur.

1. HÆc quæſtio eodem ferè modo, quo præcedens, breuiter expediri poteſt. Dico ergo primò actuales gratias conuenienter illis tribus nominibus ſignificari. Ita docent omnes Theologi, & patet primò, quia in Scriptura fit mentio harum gratiarum. Pſalm. 58. *Miſericordia eius præueniet me*, & Pſal.20. *Præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis*, & tamen Pſal. 22. dicitur, *Miſericordia eius ſubſequetur me.* vox autem comitandi non inuenietur formaliter, in Scriptura tamen inuenitur æquiualenter, quoties Deus adiutor noſter dicitur. Et maximè ſignificata eſt à Paulo 1. Corinth.15. in illa verba. *Non ego, ſed gratia Dei mecum.* nam illa particula *mecum*, concomitantiam indicat. Secundò Trident. ſeſſ. 6. cap.5. dicens verbis illis, *Conuerte nos Domine, & conuertmur*, ait nos confiteri gratia Dei præueniri. Et ita ex illo loco gratiam præuenientem colligit, de qua dicit can. 3. *Si quis ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione.* Dum autem addit, *eiuſque adiutorio*, comitantem indicat, de qua & de cæteris in cap. 16. expreſsè dixit, quæ virtus (ſcilicet gratiæ Chriſti) bona eorum opera ſemper antecedit, & comitatur, & ſubſequitur. *Et Eccleſia in quadam Collecta orat: Tua nos Domine gratia ſemper præueniat, & ſequatur.* De concomitante autem videtur intelligi quod ſubditur. Ac bonis operibus iugiter præſtet eſſe intentos. Expreſſiùs verò de hoc tertio membro in alia collecta dicitur. *Quos cœleſti recreas munere, perpetuo*

[Gratia actuales in præuenientem, comitantem & ſubſequẽtem diuiditur, quod probat 1. ex Scriptura. *Dauid.* — *Paulus.* — *Ex Trid.*]

A *Domine comitare præſidio*, & alia ſtatim afferemus, ex eadem Eccleſia, & Patribus.

Declaratur tandem ratione, quia ad ſalutem tria ſunt nobis neceſſaria, initium ſalutis, conſenſus inuocationem, & conſeruatio propoſiti, vel executio, vel etiam augmentum; propter initium ergo neceſſaria fuit gratia præueniens: ad conſenſum autem addenda fuit gratia comitans, quia ſine Deo adiuuante nihil poſſumus; ad reliqua verò neceſſaria fuit gratia ſubſequens, quia ſine actuali influxu gratiæ, nec progredi, nec perſeuerare in ſalute inchoata poſſumus, & multo minus in illa creſcere. Quam ferè rationẽ tradidiſſe videtur Bernard. lib. de grat. & lib. arbitr. B verſùs finem, dicens. *Si ergo Deus tria hæc (hoc eſt bonum cogitare, velle, perficere) operatur in nobis, primum profectò ſine nobis, ſecundum nobiſcum, tertium per nos facit. Siquidem immittendo bonam cogitationem nos præuenit immutando etiam voluntatem, ſibi per conſenſum iungit, miniſtrando & conſenſui facultatem foris per apertum opus noſtrum internus opifex innoteſcit. Sanè ipſi nos præuenire nunquam poſſumus. Qui autem bonum neminem inuenit, neminem ſaluat, quem non præuenit? A Deo ergo ſine dubio noſtra fit ſalutis exordium, neque per nos vtique, nec nobiſcum. Verùm conſenſus, & opus, etſi non ex nobis, non iam tamen ſine nobis.*

[2. 3. Ratione ex iis quæ nobis ad ſalutem neceſſaria ſunt. — *Bernard.*]

C Dico ſecundò gratiæ, quæ his vocibus ſignificantur, quatenus internæ, & actuales ſunt, in re non diſtinguuntur à gratia excitante, & adiuuante, ſed connotant ſolum quaſdam habitudines prioris, & poſterioris. Sententia eſt communior Theologorum, cum Magiſtro in 2. d. 27. Probatur autem diſcurrendo per ſingulas gratias prædictas. Nam in primis Concil.Trident. ſeſſ.6. cap. 5. excitantem gratiam præuenientem appellat, dum ait, *exordium ſalutis ſumi à præueniente gratia Dei*, hoc eſt, inquit, ab eius vocatione. Conſtat autem vocationem eſſe excitantem gratiam. Idem colligitur ex illa oratione Eccleſiæ. *Actiones noſtras quæſumus Domine aſpirãdo præueni.* D Ergo inſpiratio eſt gratia præueniens: inſpiratio autem gratia excitans eſt. Et eodem modo dixit Concilium Tridentinum dicto can. ſiquis. 3. ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione. Similiterque dixit Auguſtinus lib.2. de peccator. merit. cap.17. & 19. Deum præuenire nos operando in nobis ſine nobis, quod facit per gratiam excitantem, vt ſuprà vidimus. Idem habet q.2. ad Simplicianum, & paſſim. Sic etiam Gregor. lib.16. moral. cap.11. dicit. *Si ſuperna gratia mentem non præuenit, nunquam profectò inueniet innocentem.* Quomodo autem præueniat, declarat, dicens. *Superna pietas prius agit aliquid in nobis ſine nobis.* De comitante verò ſubdit. *Vt ſubſequente quoque noſtro libero arbitrio, bonum quod appetimus, agat nobiſcum.* Vnde lib. 17. cap. 9. aliàs 8. gratiam E præuenientem dicit eſſe lumen diuinum, id eſt, illuminationem. Et lib.18. cap.23. aliàs 25. dicit, eſſe inſpirationem diuinam. Similia reperientur in Bernardo ſuprà, & in Proſpero, & Anſelmo locis citatis capite præcedenti.

[3. Hæ gratiæ non differũt ab excitante & adiuuãte. — *Magiſter.* — *Concil. Trid.* — *Auguſt.* — *Gregor.*]

Ratio item clara eſt, quia, vt ſtatim dicam, illa habitudo prioritatis, quam declarat vox *præueniens*, ſumi poteſt, vel in ordine ad conſenſum liberum, vel in ordine ad merita, ſeu bona opera, vel in ordine ad alias gratias. Omnibus autem his modis poteſt gratia excitans eſſe præueniens, quia præcedit conſenſum ad quem excitat, vt per ſe notum eſt, præcedit etiam omnia merita, vt ſuprà contra Semipelagianos probatum eſt. Deni-

[4. Ratione probatur de gratia præueniente.]

que præcedit alias gratias ex genere ſuo, quia in toto ordine gratiarum excitans eſt prima. Eſt ergo omnibus modis præueniens. Simili modo gratia comitans, eadem eſt quæ adiuuans, de qua ſub illa voce, vt ſuprà dixi, rarò loquuntur Patres, & ideo non afferimus eorum teſtimonia, neque ſunt neceſſaria, quia ex terminis ipſis res eſt manifeſta, quia non poteſt gratia liberum arbitrium adiuuare, niſi ſimul concurrat cum illo, & hoc eſt comitari illud: vnde hæc habitudo concomitantiæ ex parte gratiæ habet pro termino, ſeu correlatiuo liberum arbitrium, ſeu influxum eius in eumdem conſenſum. Quam concomitantiam optimè explicauit Bernardus in dicto libro, dicens: *Qui enim bono quod opere complent, voluntate conſentiunt, opus omnino quod per eos Deus explicat, ipſis communicat. Vnde Paulus cùm bona plurima quæ Deus per ipſum fecerat, enarraſſet, Non autem ego, ait, ſed gratia Dei mecum. potuit dicere, per me; ſed quia minus erat, maluit dicere, mecum, præſumens ſe non ſolùm operis eſſe miniſtrum per effectum, ſed & operantis quodam modo ſocium, per conſenſum.*

De comitante.

5\. Et de gratia ſubſequente.

Tridentin. *Auguſtin.* *Gregor.* *Fulgent.*

De gratia ſubſequente eſt nonnulla maior dubitatio, quia aliqui ſignificant conſtituere membrum tertium diſtinctum; ſed reuera nihil tale neceſſarium eſt, imò nec facilè cogitari poteſt. Suppono autem ſermonem eſſe de interna, & actuali gratia, nam de influentia interna maximè loquitur Tridentinum in cap. 16. vbi illa tria membra poſuit. Sic ergo gratia ſubſequens, non eſt niſi adiuuans, vt ſubſequitur excitantem, vel quodlibet auxilium quod poſt aliud & veluti ratione illius datur. Probatur ex Auguſtino lib. de nat. & grat. cap. 31. vbi contra Pelagianos dicentes, *Nos ipſi nos ipſos iuſtificamus, ait, vbi quidem operamur & nos; ſed illo operante cooperamur, quia miſericordia eius præuenit nos: præuenit autem vt ſanemur, quia, vt ſubſequitur, vt glorificemur præuenit, vt piè viuamus, quia ſine illo nihil poſſumus facere.* Vbi videtur ſub gratia ſubſequente comprehendere omnes gratias neceſſarias poſt primam vocationem, non ſolùm ad benè operandum, ſed maximè ad perſeuerandum vſque ad mortem. Et in idem redit, quod ait in Enchirid. cap. 32. nolentem præuenit, vt velit; volentem ſubſequitur, ne fruſtrà velit, id eſt, vt poſſit exequi, quod voluit, aut in incepto perſeuerare. Ad hoc autem ſolum indiget homo nouis auxiliis excitantibus, & adiuuantibus; ergo illa dicuntur ſubſequentia reſpectu primæ vocationis, vel primæ cooperationis gratiæ, quæ etiam dici poteſt ſubſequens, reſpectu præuiæ excitantis. Et ita ferè expoſuit Gregor. homil. 9. in Ezechiel. in principio, dicens. *Ipſe aſpirando nos præuenit, vt velimus, qui adiuuando ſubſequitur, ne inaniter velimus, ſed poſſumus implere, quod volumus.* Idem latè Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 11. *Ipſa præueniendo miſericorditer incipit, ſubſequendo cuſtodit.* Et paulo pòſt. *Præuenit donans homini bonam voluntatem, ſubſequitur benè volentem, operando in illo boni operis facultatem.* Et concludit, *Hoc igitur iſta miſericordia Dei, in homine ſubſequitur, quod præueniens ipſa largitur.* quibus verbis, & aliis, quæ ſubiungit, apertè ſentit, ſubſequentia auxilia non eſſe, niſi quæ poſt præuenientem gratiam nos cuſtodiunt, & adiuuant ad augmentum, & perſeuerantiam in iuſtitia, quæ non ſunt niſi noua auxilia excitantia, & comitantia: nullum ergo nouum auxilium gratiæ per hoc tertium membrum ſuperioribus additur.

6\. Gratia dicitur ſubſequens ratione præcedentis.

Vt ratione hoc declaremus, aduerto, vocem illam *ſubſequens*, relationem poſterioritatis dicere, vt per ſe manifeſtum eſt: poteſt ergo hæc relatio accipi reſpectu trium terminorum, quos paulo antè declaraui. Primò enim comparari poteſt ad præcedentem gratiam, & ſic tam gratia comitans, quàm ſecunda præueniens poteſt rectè dici ſubſequens. Et de comitante videtur ita loqui Eccleſia in quadam oratione pro iter agentibus, dicens, *vt præueniente tua gratia dirigas, & ſubſequente comitari digneris.* nam gratia comitans, ſeu adiuuans ſemper ſupponit præuenientem, & ideo eſt ſubſequens reſpectu illius. Et ita in hac parte conſentiunt etiam D. Thomas, & Theologi ſuprà. Vnde etiam patet ſecundam gratiam præuenientem dici poſſe ſubſequentem reſpectu alterius gratiæ præcedentis, tam præuenientis, quàm comitantis. Loquor autem de ſecunda, quia prima non poteſt in hoc ordine dici ſubſequens, quia non datur ratione alterius, in quo differt à prima comitante, quia hæc datur ratione præuenientis, & quaſi conſequens ad illam, vt ſuprà tetigi.

7\. 2. In ordine ad conſenſum.

3\. Reſpectu meriti.

Secundò poteſt alia relatio ſumi in ordine ad liberum conſenſum, & ſic reſpectu vnius, & eiuſdem conſenſus non poteſt gratia comitans, vel præueniens, quæ ad illum datur, eſſe ſubſequens, quia in nullo genere, aut modo eſt poſterior, quàm vſus liberi arbitrij, vt ſæpè dictum eſt. Et in hoc ſenſu dixit Auguſtinus, non poſſe gratiam eſſe pediſſequam liberi arbitrij: tamen reſpectu talis conſenſus, etiamſi primus ſit, reliquæ gratiæ quæ poſtea dantur, dici poſſunt ſubſequentes, quia ſunt poſteriores, & poſſunt dari ratione illius, quod non eſt inconueniens, quia ille conſenſus non eſt naturalis, ſed gratuitus, quod ſtatim magis patebit. Et eadem ratione ſi gratia præueniens & comitans, ſeu excitans, & adiuuans non comparentur ad conſenſum, propter quem dantur tamquam propter finem, ſiue effectum, ſed ad alium præcedentem, ſic dici poſſunt ſubſequentes reſpectu illius. Tertiò poteſt dici gratia ſubſequens reſpectu præcedentis meriti, vel diſpoſitionis, quomodo frequẽter loquuntur Patres, & ſic conſtat multas gratias excitantes, & adiuuantes poſt primas poſſe eſſe ſubſequentes: nam poſſunt cadere ſub meritum ſuppoſita priori gratia, vt ſæpè etiam dictum eſt.

8\. Ex his fit ſubſequentẽ gratiam non diſtingui ab excitante.

Ex his ergo rectè concluditur, gratiam ſubſequentem non eſſe auxilium diſtinctum ab excitante, & adiuuante; ſed illa eadem vt habentia tales reſpectus illis vocibus nominari. Quod ratione dialectica declarari poteſt, nam reſpectu diuerſorum, poteſt eadem res accipere denominationes relatiuas, quaſi oppoſitas, vt patris, & filij, prioris, & poſterioris; ſic ergo eadem gratia poteſt dici præueniens, & ſubſequens, & comitans, quamuis adiuuet, & excitet. Denique ſi conſiderentur effectus, propter quos dari poteſt gratia ſubſequens, non inuenitur alius modus, quo poſſit illos efficere, niſi vel excitando, vel adiuuando: ſed iſtæ gratiæ actuales non dantur niſi propter ſuos effectus; ergo gratia ſubſequens actualis, & interna non datur, niſi vt excitet, vel adiuuet, vel ad bonum operandum, vel ad malum vitandum, ſiue hoc conſideretur in ſingulis actibus, & occaſionibus, præſertim poſt primum conſenſum liberum, ſiue in ipſa perſeuerantia; ergo non poteſt eſſe gratia

gratia diſtincta ab excitante, & adiuuante, vt etiam ſatis conſtat, licèt hæc diuiſio trimenbris videatur, nihil addere priori diuiſioni auxilij in excitans, & adiuuans, ideóque nihil obſtare quominus illa diuiſio adæquata ſit. Obiter tamen notari poteſt differentia inter illa membra: nam in ordine gratiarum præuenientium dari poteſt aliqua, quæ ſit purè præueniens, quia in omni ordine prioris, & poſterioris peruenitur ad primum, & proportionali modo poteſt dari gratia purè ſubſequens, quia poteſt dari vltima: comitans autem ſemper poteſt alios reſpectus participare, quia vel eſt ſubſequens reſpectu præuenientis, vel poteſt eſſe ſubſequens reſpectu poſterioris gratiæ, quamuis reſpectu cooperationis liberi arbitrij ſit purè comitans, vt iam explicatum eſt, & in ſequenti capite latiùs dicetur. Aduerto etiam non omnem gratiam, quæ poſt aliam datur, dici propriè ſubſequentem, ſed illam quæ aliquo modo ratione prioris datur: nam ſi nullo modo ſit ab illa, vel ratione illius, non dicitur propriè ſubſequens, niſi fortè in ratione temporis, quod eſt accidentarium, & non conſideratur.

9. Sequitur 2. dari illam in iuſtis, & peccatoribus.

Præterea ex dictis inferri poteſt, gratiam ſubſequentem non dari tantùm in hominibus iuſtis, ſed etiam in peccatoribus, imò etiam in infidelibus, ſi ad fidem iam vocati ſunt, vel aliquo modo præuenti, & cooperari incipiunt: patet facilè ex dictis, quia peccator per fidem poteſt impetrare auxilium ad pœnitentiam petendo, & eleemoſynas faciendo, vt Scriptura docet; ergo ſi tale auxilium impetrat, habet reſpectu fidei veram rationem gratiæ ſubſequentis. Et eadem ratio locum habet in homine vocato ad fidem, nondum planè conuerſo: nam ex præueniente gratia quam recipit, poteſt concipere aliquod bonum deſiderium, quo paulatim diſponatur; poſterius ergo auxilium, quod illi homini datur intuitu diſpoſitionis eius, & reuera gratia ſubſequens. Quin potiùs, vt dixi, ipſa gratia cooperans, quæ his hominibus datur, vt ſe remotè diſponant ad gratiam, poteſt dici ſubſequens reſpectu excitantis, quæ præceſſit; non eſt ergo gratia ſubſequens propria iuſtorum. Quòd ſi interdum Auguſtinus, vel Fulgentius locis citatis, eam ſpecialiter iuſtis attribuere videntur, non ideo eſt, quia aliis nullo modo communicetur, ſed id faciunt ad explicandam iuſtitiam ſemel comparatam, & auxilia, quæ dantur ad illam obtinendam, non ſufficere ad ſalutem, ſed etiam ipſos iuſtos indigere gratiis ſubſequentibus. Vnde non negant, imò à fortiori docent, eiſdem auxiliis indigere peccatores, quamuis non ſint illis ita debita, ſicut iuſtis. Et ideo fortè etiam innuere voluerunt eſſe in iuſtis maiorem quamdam rationem, ob quam auxilia, quæ illis dantur, ſint ſubſequentia, quia vel ſunt debita, tanquam connaturalia gratiæ habituali, vel etiam, quia iniuſti poſſunt multa auxilia de condigno mereri.

10. 3 Non datur ad ſolam perſeuerantiam, ſed ad quemcũque actum bonum.

Secundò ſequitur ex dictis, ſubſequentem gratiam non tantùm dari ad perſeuerandum, ſed etiam ad quemcumque progreſſum faciendum in gratia quocumque modo inchoata. Hæc ſequitur apertè ex præcedenti, quia vt fidelis peccator ad iuſtitiam vlteriùs progrediatur, & ſe diſponat, nouo gratiæ auxilio indiget, quod reſpectu fidei ſubſequens eſt. & idem eſt de ſimilibus. Et eâdem vel maiori ratione non datur gratia ſubſequens tantùm ad actus internos, ſeu ad executionem boni propoſiti, ſed etiam ad interiores actus, & ad ipſum bonum propoſitum concipiendum. Probatur inductione facta, nam peccator, vt concipiat propoſitum pœnitentiæ, & ſe diſponat, recipit gratiam ſubſequentem ad fidem, vel timorem. Et ita Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. deſcribens ſeriem, & ordinem iuſtificationis varios numerat actus, quorum vnus prior eſt alio, & ad ſingulos requiritur auxilium gratiæ, vt conſtat, & ideo auxilium datum ad poſteriorem actum ſubſequens eſſe poteſt reſpectu actus præcedentis. Ratio verò eſt, quia hæc auxilia ſunt, vel excitantia, vel adiuuantia, quæ recipiunt illas denominationes, quoties datur ratione prioris gratiæ, vel intuitu alicuius boni operis præcedentis.

11. An gratia ſubſequens aliquid addat ſupra excitantem.

Sed dicunt aliqui, præter auxilia, quæ dantur ad bonum incipiendum, neceſſarium eſſe, vt Deus etiam exteriùs ad executionem propoſiti, & conſequenter ad opus externum præbeat occaſionem opportunam ad bene operandum, & præterea vt auferat omnia impedimenta: nam hæc meritò inter gratias computantur. Ergo rectè dicitur gratiam ſubſequentem addere huiuſmodi bona vltr gratiam excitantem, & adiuuantem. Reſpondetur in primis hoc nihil obſtare, quia loquimur de gratia interna, vt in concluſione dixi: illæ autem gratiæ externæ ſunt. Deinde dico etiam ad illas gratias externas poſſe, & debere doctrinam datam applicari, quia præparatio opportunæ occaſionis ad bene operandum, licèt ſit gratia ſubſequens reſpectu præcedentis propoſiti; tamen reſpectu operis, ad quod datur, reuera eſt gratia præueniens, quia à Deo fit ſine nobis. Quo modo rectè intelligitur illud Prouerbior. 16. *Hominis eſt præparare animam, Dei autem gubernare linguam.* nam illamet directio & gubernatio linguæ reſpectu præparationis eſt ſubſequens, & reſpectu locutionis eſt præuia, quia eſt ſolius Dei, vt in eiſdem verbis planè indicatur. Vnde talis gratia poterit eſſe excitans eo modo, quo per externa verba homo excitatur. Ac denique ſi homo tunc operetur, etiam poteſt dici gratia adiuuans, quia non parum iuuat, vel carere impedimentis ex prauis occaſionibus, vel bonas habere. Igitur quoad gratias externas, nulla eſt hîc differentia. Addo denique has gratias externas etiam ad concipiendum primum bonum propoſitum dari poſſe, & requiri, quia etiam congrua occaſio exterior, & ablatio impedimenti multum conferre poſſunt ad bonum propoſitum concipiendum. Ideoque opportuna occaſio audiendi verbum Dei, præueniens gratia eſt, & ad excitantem pertinet, & ablatio impedimenti, quod poſſet idem propoſitum impedire, gratia eſt, quæ tale propoſitum comitatur, vt fiat; ergo non eſt cur inter conceptionem, vel executionem boni propoſiti diſcrimen vllum conſtituamus.

12. An hæc nomina gratiæ habituali accommodentur.

Tandem dixi in aſſertione, *ſi loquamur de gratijs actualibus*, quia D. Thomas in dicto art. 3. etiam accommodat has tres voces ad gratiam habitualem, quod facile etiam fieri poteſt. Nam habitualis gratia, quatenus à ſolo Deo infunditur, & præcedit actus quos elicit, dici poteſt præueniens; quatenus verò ſimul eſt cum actibus quos elicit, & ad illos cum voluntate cooperatur, poteſt dici gratia comitans, quia liberum arbitrium in operando comitatur. Eadem verò gratia, vel quoad infuſionem ratione diſpoſitionis præcedentis, vel quoad ſuum augmentum, quia datur ex merito de condigno, gratia ſubſequens dici poteſt. Hæc verò ſolum eſt accommodatio quædam per ſe probabilis, quamuis Auguſtinus nihil de illa tractauerit.

CAPVT

CAPVT XXIV.

Quomodo gratia præueniens, comitans, & ſubſequens ad operantem, & cooperantem gratiam comparentur.

1. QVæſtio hæc in ſententia quam ſequimur, nullam nouam difficultatem habet. Diximus enim gratiam excitantem & adiuuantem, cum operante, & cooperante reſpectiuè conuerti. Vnde neceſſe eſt, vt eamdem proportionem, ſeu habitudinem ſeruent ad præuenientem, comitantem, & ſubſequentem. Quia verò moderni quidam aliter ſentiunt, ſaltem de cooperante gratia, pauca de illa dicere neceſſarium exiſtimauimus. Eſt ergo hoc tempore quorumdam Theologorum ſententia affirmans, non ſolùm operantem gratiam, ſed etiam cooperantem eſſe præuenientem, & non ſimultaneam, ſeu comitantem, vel fortè etiam ſubſequentem. Vt autem intelligatur huius ſententiæ ſenſus, aduertendum eſt non diſtinguere præuenientem, & ſubſequentem gratiam per comparationem ad alias gratias, ſed per comparationem ad efficientiam, & influxum liberi arbitrij. Nam priori modo fortè non negarent hi Doctores, poſſe cooperantem gratiam eſſe ſubſequentem, cùm etiam gratia operans, imò & excitans (quæ ſecundùm illos eſt diſtincta ab operante, & prior illa) poſſit eſſe ſubſequens ad priorem gratiam, imò & ad aliquod meritum quando non eſt prima in ſuo ordine, ſed aliam ſupponit, vt oſtenſum eſt. Loquuntur ergo per comparationem ad influxum liberi arbitrij, cum ipſamet gratia, & ſic ſupponunt, gratiam operantem ſemper eſſe præuenientem, de quo nulla eſt controuerſia. Nam licèt non eamdem gratiam nomine operantis intelligamus omnes, (nos enim excitantem intelligimus, illi verò prædeterminantem phyſicè,) nihilominus qualiſcumque ſit, ſi eſt gratia operans, ſine dubio præcedit ordine naturæ, ſeu cauſalitaris conſenſum liberi arbitrij, quia eſt cauſa eius; ergo de gratia cooperante difficultas ſupereſt.

Quæſtio an gratia cooperans ſit tantùm præueniens ratione cõſenſus liberi.

2. Addunt enim etiam gratiam phyſicè cooperantem in quantum cooperantem eſſe præuenientem. Ita tenet P. Aluarez, & ſolùm citat pro ſua ſententia Medinam 1.2.quæſt.111.art.2.de cuius ſententia infrà dicam. Probatur autem hæc ſententia primò ex illo Pauli ad Philip. 2. *Deus eſt qui operatur in nobis velle, & perficere.* & Iſaiæ 26. *Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine.* quæ teſtimonia ſine alia inductione proponuntur. Secundò ex Gelaſio Pap. epiſt. 5. ad vniuerſos Epiſcopos per Picenum circa finem, dicente. *Quis autem audeat dicere Chriſtianus aliquid habere boni ſine gratia? quando magiſter gentium clamat, cuncta breuiter in ſe bona concludens: Gratia Dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit. vt oſtenderet, quia donum gratiæ non ipſe præceſſerit, ſed fuerit ſubſequutus, atque monſtraret cooperationem ſe eſſe gratiæ ſubſequendo; ſed plus omnibus, inquit, laboraui. Ac rurſus veritus ne de ſe præſumere videretur, adiungit. Non ego, ſed gratia Dei mecum. Non dixit, ego, & gratia Dei mecum, ſed præpoſuit gratiam præcedentem ſe, atque ſubiungit.* Si ergo liberum arbitrium ſubſequitur, gratia profectò antecedit cooperando eidem libero arbitrio, quia non poteſt arbitrium cooperando ſubſequi, niſi gratia cooperando antecedat.

Quod etiam de gratia phyſicè cooperante intelligunt. *Aluarez. Medina.* Probatur 1. ex Scripturis. 2. Ex PP. *Gelaſius.*

3. Tertiò probatur ex Trident. ſeſſ. 6. can. 4. definiente. *Si quis dixerit liberum arbitrium à Deo motum, excitatum nihil operari aſſentiendo Deo excitanti, atque vocanti, anathema ſit.* Nam ſi arbitrium cooperatur motum, præcedit motio; ergo præcedit gratia cooperans. Probatur hæc vltima conſequentia, quia illa motio non fit per ſolam gratiam excitantem, ſed etiam per cooperantem & adiuuantem. Vnde idem Concilium cap. 5. non obſcurè ſignificat etiam adiuuantem eſſe præuenientem, cùm tamen adiuuans gratia ſit etiam cooperans.

3. Ex Tridentino.

Quartò additur Proſper in epiſt. ad Auguſtinum, vbi gratiam cooperantem præoperantem appellat, quia eſt præueniens. Et adiunguntur Patres, qui impugnarunt Fauſtum Rhegienſem, quia non admittebat gratiam cooperantem præuiam, ſed comitem, & illi primas partes tribuebat. Ergo ex ſententia Patrum neceſſe eſt gratiam concomitantem præuiam admittere.

4. Ex Proſpero.

4. Quintò allegatur D. Thomas 1.2. quæſt. 111. art. 2. quia dicit, *in illo effectu, in quo mens noſtra & mouet, & mouetur operatio, non ſolùm attribuitur Deo, ſed etiam animæ, & ſecundùm hoc dicitur gratia cooperans.* Ex quibus verbis colligunt liberum arbitrium in eo effectu, qui gratiæ cooperanti attribuitur, moueri à Deo, & mouere ſeipſum; ergo gratia cooperans, in quantum cooperans mouet liberum arbitrium, & ſimul cum illo liberam operationem producit; ergo gratia cooperans, vt ſic, præcedit ordine naturæ, & ſic eſt præueniens, quia omne mouens, præcedit ordine naturæ motum ſuum.

5. Ex S. Thoma.

5. Sextò adduntur rationes. Prima, quia opus meritorium eſt effectus gratiæ cooperantis, ſed in omni opere meritorio mens noſtra mouetur phyſicè à Deo, iuxta id ad Roman. 8. *Qui ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei*; mouentur enim vt agant, vt ſæpe exponit Auguſtinus; ergo præcedit motio Dei qua aguntur; ergo præcedit gratia cooperans phyſicè, quia non ſolùm moraliter, ſed etiam phyſicè aguntur. Secunda ratio, quia gratia cooperans, ſeu Deus per illam non cooperantur vt duæ cauſæ partiales, ſed vt totales, vnaquæque in ſuo genere; ergo gratia cooperans præcedit ordine cauſalitatis cooperationem liberi arbitrij. Probatur conſequentia, quia ſi non ſunt cauſæ partiales, ſed totales, vna pendet eſſentialiter ab alia, tanquam à ſuperiori: at vbi eſt dependentia, eſt ordo naturæ; ergo cauſa ſuperior, ſcilicet Deus, vel gratia ordine naturæ præcedit in cooperando.

6. Rationes multiplices.

6. Hanc ſententiam cenſeo eſſe falſam: vt autem ſenſus eius rectè intelligatur, & ſine confuſione, vel æquiuocatione impugnetur, ſupponere in primis oportet dictos auctores præter omnes gratias excitantes, & adiuuantes à nobis explicatas, addere quamdam actualem gratiam realiter diſtinctam ab omnibus actibus elicitis à noſtris potentiis, ſiue ſint motus indeliberati excitantis gratiæ, ſiue actus liberi arbitrij meritorij, ſeu pietatis, quam gratiam vocant motionem virtuoſam, & hanc ipſam gratiam ſubdiſtinguunt vel re, vel munere. Vnam dicunt præcedere ante motus gratiæ excitantis tãquam principium illorum, de quo puncto iam ſuprà dictum eſt: aliam dicunt ſubſequi poſt motus gratiæ excitantis, vt determinet efficaciter voluntatem ad actus liberos, & ſit ſuo modo cauſa per ſe efficiẽs, & faciens facere conſenſum, quo liberum arbitrium gratiæ excitanti reſpondet. Huic ergo gratiæ duo munera tribuunt, vnũ eſt mouere voluntatem per ſeipſam, quaſi formaliter, ita vt in ea motione voluntas merè paſſiuè ſe habeat talem motionem recipiendo; & vt ſic dicunt eſſe gratiam operantem, ac præuenientem,

Reiicitur hæc ſententia, & eius ſenſus magis explicatur.

uenientem, de quo nunc quæſtionem directè non mouemus. Aliud eſt efficere cum voluntate actum liberum, & ſic dicunt illam eſſe gratiam cooperantem, & nihilominus ſub hac ratione dicunt etiam eſſe gratiam præuenientem, & prius natura operantem, quàm voluntatem. & de hoc vltimo puncto eſt nunc principalis controuerſia. Vt autem meliùs noſtram ſententiam explicemus, tam de hac gratia, quàm de omni verè cooperante breuiter dicemus.

7\. *1. Concl. Nulla datur gratia actualis phyſicè præmouens.*

Dico ergo primò nullam dari actualem gratiam phyſicè præmouentem, determinantem, vel cooperantem cum voluntate ad actus pietatis. Hæc aſſertio tangit totam materiam de concurſu præuio in ſequentibus capitibus diſputandam, & de auxilio efficaci lib. 5. tractandam, & ideo ne peruertamus ordinem, & confundamus diſputationem à prolixa eius probatione abſtinemus, ſed eam tantùm ſupponimus, vt iam præuenientem gratiam in noſtra ſententia explicemus. Probatur autem breuiter, quia illa gratia, neque neceſſaria eſt per modum præuij concurſus neceſſarij ex parte cauſæ primæ; neque per modum ſpecialis auxilij neceſſarij ex parte cauſæ ſecundæ; ergo nullo modo. Conſequentia eſt euidens ex ſufficienti partitione. Prima verò pars antecedentis probabitur in diſcurſu huius libri, ac tandem concludetur in capite vltimo. Nunc verò addo, licèt ille præuius concurſus eſſet neceſſarius, non eſſe illam gratiam operantem, vel cooperantem, de qua Patres loquuntur; quia Patres tractant de gratia quæ ſe tenent ex parte cauſæ ſecundæ, & iuuet illam, & det illi vires efficaciſſimas, vt loquitur Auguſtinus. Nec requirunt illam gratiam propter dependentiam cauſæ ſecundæ à prima, ſed propter infirmitatem naturæ lapſæ ad operandum quodcumque bonum, vel propter imbecillitatem naturæ ſecundùm ſe ad opera gratiæ cooperantis. Et ideo etiam talem modum operationis Dei requirunt, qui actibus malis, vel non bonis communis non ſit. Gratia ergo præueniens, ſiue operans, ſiue cooperans non requiritur ex generali ratione concurſus primæ cauſæ; ideóque ad illum non pertinet, ſiue ille detur præuius, ſiue non detur. Altera verò pars antecedentis patet, quia ſi talis gratia eſſet neceſſaria ex parte voluntatis, vt cauſa ſecunda eſt, daret illi poſſe operari, quod neque verum eſt, nec ab aliis auctoribus conceditur. Sequela autem patet, quia daret illi virtutem, & vires neceſſarias ad agendum, hoc autem eſt neceſſitas principij dantis poteſtatem agendi: ſed de hoc puncto hæc nunc ſatis.

8\. *Concl. Si [ta]lis gratia [ad]mitteretur, nō poſſet [di]ci præue[niens] vt cooperans eſt.* *Aluar.*

Dico ſecundò, etiamſi talis gratia admittatur, nihilominus non poteſt dici præueniens ſub illa replicatione, quatenus cooperans eſt. Probatur primò, quia illa gratia eſt ſimul operans, & cooperans, vt ipſe Aluarez ſupponit diſputatione antecedenti 81. vbi in 2. concluſ. ait gratiam operantem phyſicè eſſe realiter diſtinctam à gratia excitante; imò etiam præoperantem illam vocat, quia prædeterminat voluntatem. Et deinde addit num. 9. hanc gratiam phyſicè operantem non eſſe diſtinctam realiter à gratia cooperante phyſicè, ex ſententia D.Thomæ 1.2.q.111. art. 2. ad 4. *D. Thomas.* Hinc ergo argumentamur, quia illa gratia phyſicè determinans voluntatem (ſi datur,) vt eſt operans, eſt præueniens; ergo vt eſt cooperans, non eſt præueniens, ſed comitans voluntatem cooperantem. Antecedens certiſſimum eſt in illa ſententia, quia illa gratia à ſolo Deo fit in nobis ſine nobis, & per eam Deus ſolus operatur determinando voluntatem, & faciendo efficaciter vt conſentiat: at verò totum hoc antecedit ordine naturæ, & cauſalitatis influxum liberum voluntatis; ergo talis gratia ſecundùm illam rationem operans eſt. Hinc ergo probatur prior conſequentia. Primò, quia inter infuſionem illius gratiæ prædeterminantis, & influxum liberum noſtræ voluntatis, non antecedunt duo inſtantia naturæ, ſeu cauſalitatis, in quibus illa gratia noſtrum liberum conſenſum antecedat, ſed vnicum tantùm, in quo gratia illa infunditur voluntati, & prædeterminat illam quaſi in actu primo, prius natura, quàm operetur, & in ſecundo inſtanti naturæ ſtatim ſequitur operatio, neque medium inſtans cogitari poteſt, aut probabilis ratio illius reddi. At gratia illa prius natura eſt gratia præueniens, & non vt cooperans. Probatur conſequentia, quia gratia præueniens eſt, quæ ordine naturæ antecedit influxum liberi arbitrij: ſed gratia illa, vt cooperans non antecedit ſic; ergo non eſt præueniens. Probatur minor, quia illa gratia vt cooperans eſt poſterior natura, quàm vt operans: ſed in illo poſteriori naturæ iam eſt influxus liberi arbitrij, quia gratia illa non præcedit liberum vſum per duo inſtantia naturæ, ſed per vnum tantùm; ergo gratia illa vt cooperans, eſt ſimul natura cum vſu liberi arbitrij, ac proinde non poteſt eſſe præueniens.

9\. *2. Probatur ex cauſalitate quam habebit hæc gratia.*

Secundò idem conuincitur; quia gratia illa duplicem habere poteſt cauſalitatem, vna eſt formalis, altera effectiua: ſub priori eſt tantùm gratia operans, & antecedit vſum libertatis: ſub poſteriori autem eſt cooperans, & non ſic antecedit; ergo vt operans eſt præueniens, & non vt cooperans. Conſequentia eſt clara. Minor declaratur, quia illa gratia infunditur à ſolo Deo voluntati prius natura, quàm operetur, vnde neceſſe eſt vt illam afficiat, & ſuo modo illam informet, quia non poteſt in ea fieri, quin illi inhæreat, nec poteſt illi inhærere, quin eam informet; hæc autem informatio, iuxta illam ſententiam in hoc conſiſtit quòd voluntatem ita compleat in virtute & efficacitate, vt eam omnino determinet ad eliciendum conſenſum prius natura, quàm agat, quamuis ſe continere non poſſit, quin in eodem inſtanti temporis, & poſterius natura illum actum eliciat; ergo in illo priori naturæ, & in toto illo munere habet illud auxilium, vim, & cauſalitatem ſolius gratiæ operantis, quia & à ſolo Deo fit, & ſe ſola ſine vlla cooperatione liberi arbitrij totum illum effectum confert. Deinde verò gratia illa efficit ipſum conſenſum voluntatis tanquam principium eius, vel principij complementum, iuxta varios modos loquendi eorum actuum, quos infrà tractabimus. Sub hac ergo ratione participat cauſalitatem effectiuam, & donec intelligatur illam actualiter exercere, nondum habet rationem gratiæ cooperantis, quia in toto priori naturæ, quod antecedit effectiuam cauſalitatem, nondum eſt cooperans, vt declaraui. Et ita eſt ſufficienter declarata tota maior propoſitio, quam in principiis illius ſententiæ ſectatores eius negare non poſſunt, ſi conſtanter loquuntur. Probatur ergo minor, quia gratia non poteſt intelligi in actu ſecundo efficiens conſenſum voluntatis prius natura, quàm voluntas etiam illum efficiat; ergo vt actu efficiens non eſt gratia præueniens, ſed comitans.

comitans. At non eſt gratia cooperans niſi vt A actu efficiens, ſeu tunc incipit eſſe cooperans cùm incipit efficere actu; ergo vt cooperans non eſt præueniens, ſed comitans, & iuuans ipſam voluntatem operantem.

10. *Probatur ex doctrina D. Thomæ.* Tertiò declaratur idem in doctrina D. Thomæ in dicta quæſt. 111. artic. 3. vbi ait gratiam habitualem eſſe operantem, vt informat animam, cooperantem verò vt eſt principium operis, ſicque habitus charitatis cùm actu non operatur, ſiue in tempore, ſiue in naturæ ordine, non poteſt dici cooperans, ſed tantùm operans, quia nondum effectiuè operatur, ſed tantùm formaliter, incipit eſſe cooperans, cùm incipit effectiuè operari; ergo idem eſt dicendum cum propor- B tione de auxilio illo prædeterminante, ſi detur; ſolum enim interuenit differentia, quia habitus prius tempore poteſt eſſe gratia operans, quàm cooperans, quia in reipſa poteſt ab operatione effectiua ſeparari; illud verò auxilium ſimul tempore ſemper eſt gratia operans, & cooperans, in prioritate autem, & ordine naturæ ſeruat proportionem. At verò charitas habitualis non poteſt dici præueniens in quantum cooperans, quia non prius natura operatur, quàm ipſa voluntas, ſed ſolùm habet rationem gratiæ præuenientis, quatenus eſt operans; ergo idem eſt de auxilio præmouente.

Obiectio reiicitur. Reſpondent conſtituendo, diſcrimen, quia habitus non facit facere voluntatem, C ſed potiùs voluntas vtitur habitu: illud autem auxilium facit facere voluntatem, ſed potiùs voluntas vtitur habitu: illud autem auxilium facit facere voluntatem, imò & ipſum habitum, & ideo vt ſic natura antecedit, & eſt præueniens; ſed hoc nihil obſtat, quia etiam poſita illa doctrina illud met facit facere, vt eſt prius natura, quàm ipſum *facere*, non poteſt eſſe ab illo auxilio effectiuè, ſed tantùm formaliter adhærendo, & quaſi inclinando, & impellendo potentiam nondum vitaliter operantem. Nam licèt Deus quatenus effectiuè infundit illud auxilium, dicatut (iuxta illam opinionem) facere vt faciamus, tamen ipſum auxilium vt prius natura ineſt vo- D luntati, quàm effectiuè operetur, non poteſt effectus facere, vt faciat, ſed tantùm formaliter, quia implicatio eſt dicere, quod cauſet effectiuè prius natura, quàm efficiat; ergo formaliter tantùm poteſt dicere facere, vt faciat. Vnde cum *Aluarez.* Aluarez ſuprà ad confirmationem ſecundi argumenti dicit cooperationem huius gratiæ, ſecundùm inſtans naturæ præcedere, non eliciendo operationem ſine nobis, ſed faciendo quod nos liberè & infallibiliter conſentiamus, vel repugnantia dicit, vel verbis æquiuocè vtitur; quia ſi illa gratia non priùs natura elicit operationem, non cauſat effectiuè; ergo vt ſic non eſt coope- E rans, nec facit facere niſi formaliter adhærendo. Deinde in ſecunda ſolutione ad 15. dicit primum initium noſtri conſenſus eſſe à ſola illa gratia, mouendo ait, & applicando liberum arbitrium ad operandum. At hoc non facit effectiuè, ſed formaliter, & conſequenter, vt gratia operans. Neque in ipſo conſenſu eſt aliud initium præter actionem ipſam vitalem; igitur illud auxilium prout inchoat conſenſum, illo modo, ſeu prout eodem modo facit facere, non eſt gratia cooperans, ſed operans, nam cooperans dicitur vt cum voluntate faciat, ſicut etiam ipſum nomen præ ſe fert. Quamuis ergo illud auxilium vt facit facere ſit gratia præueniens, non ideo vt cooperans eſt præuius, ſed tantùm comitans.

Vltimò declaratur, quia duobus modis poteſt gratia denominari cooperans, ſicut ſuprà de adiuuante diximus. Vno modo tanquam actio, ſeu actualis influxus gratiæ, quæ dicitur cooperans quatenus imbibitur eſſentialiter in actione ipſius liberi arbitrij. Alio modo tanquam principium, a quo influit actio, ſeu influxus cooperans. Priori modo repugnat gratiam operantem eſſe præuenientem, quia eſſentialiter imbibitur in actione, & influxu liberi arbitrij, & ideo non poteſt eſſe prior natura, quia nec eſt cauſa eius, ſed in re ſunt omnino idem, nec poteſt aliquid eſſe prius natura, quàm id cum quo eſſentialiter identificatur, & ideo iidem auctores hoc genus auxilij vocant ſimultaneum, non præuium, vt in ſequentibus capitibus latè videbimus. Poſteriori autem modo non dicitur gratia cooperans prius natura, quàm operetur, quia per ipſam cooperationis actionem denominatur cooperans, ſicut agens denominatur ab actione. Non enim dicitur gratia cooperans aptitudine tantùm, ſeu in actu primo, id eſt, quia potens eſt ad cooperandum cum voluntate, ſic enim & habitus dormientis diceretur cooperans, & Deus ipſe quando nihil actu facit, & voluntas ipſa exiſtens in otio diceretur cooperans, quia apta eſt ad operandum: hæc autem omnino falſa eſſe conſtat; ergo illa denominatio ſumitur ab actuali influxu cooperatiuo; ergo ſi influxus ipſe non poteſt eſſe gratia præueniens, multo minus principium eius, quatenus cooperãs eſt, poteſt eſſe præueniens, quia talis denominatio ſupponit influxum ſimultaneum, ac proinde ſupponit etiam liberi arbitrij influxum; ergo gratia cooperans etiam phyſicè, vt talis eſt, non poteſt eſſe præueniens. Vnde repugnantiam profectò in dictis inuoluunt, qui fatentur motionem præuiam, non eſſe cooperantem, niſi ſimul tempore cùm producit effectum. Et nihilominus dicant, etiam vt ſic eſſe præuenientem, nam in actuali influxu non præuenit voluntatem, nec efficit actum eius prius natura, quàm ipſa voluntas, vt ſatis demonſtratum eſt, & iterum ſtatim dicam, & ſæpiùs in ſequentibus. 11. *4. & vltimò Probatur ex modo quo dici poteſt cooperans.*

12. *3. Concluſio. Gratia cooperans nunquam præueniens ratione ſenſus liberi.* Atque hinc concludo, & dico tertiò, gratiam cooperantem qualiſcunque illa ſit, numquã eſſe præuenientem reſpectu cooperationis liberi arbitrij, hanc aſſertionẽ generaliter probant rationes factæ proximè, ſolùm illam addo ne quis exiſtimet, doctrinam datam procedere tantùm ex ſuppoſitione auxilij prædeterminantis, & phyſicè cooperantis, nam doctrina vniuerſalis eſt de omni gratia præuia, quæ tranſit in cooperantem, ſiue moraliter iuuando, vt eſt gratia excitans, ſiue phyſicè, vt eſt habitus infuſus, vel interdum ipſe Spiritus ſanctus, iuxta ſuperiùs dicta. Probarique vlteriùs poteſt ex dictis ſuprà de gratia adiuuante, ibi enim multa ex doctrina Auguſtini allegauimus, quibus oſtendit gratiam non eſſe adiuuantem, niſi nobis etiam coadiuuantibus, quia verbum *adiuuandi*, mutuam relationem inuoluit. Eandem autem, & expreſſiùs indicat verbum *cooperandi*, vt per ſe patet.

13. *Obiectio cooperari non dicere reſpectu ad eum qui ſimul natura operatur. Reiicitur hæc obiectio.* Dicunt verò aliqui cooperari dicere reſpectu ad alium ſimul tempore operantem, non tamen ad eum, qui ſimul natura operatur. Sed contrà. Primò, quia quidquid ſit an poſſit id contingere, vel ſufficere in his, qui diuerſis actionibus ſimul agunt, & in his qui vnam & indiuiſibilem ſimul actionem eliciunt, impoſſibile eſt, vt vna indiuiſibilis actio eſſentialiter pendens à duobus principiis, prius natura, & cauſalitate ſit

ſit ab vno, quàm ab alio, quia indiuiſibilis entitas, & formalis ratio actionis huiuſmodi ſimul natura eſt tota; ergo ſimul etiam natura dicit habitudinem ad vtrumque principium. Talis autem eſt ſimultas, quam verbum cooperandi in his actionibus gratiæ denotat; ergo dicit relationem ad aliũ cooperantem ſimul non tantùm tempore, ſed etiã natura. Secundò id maximè confirmatur, quia illa actio intrinſecæ eſt vitalis; ergo impoſſibile eſt prius natura fieri ab aliquo principio adiuuante potentiam, quàm ab ipſamet potentia vitali; ergo non habet talis actio eſſe prius natura à quacumque gratia adiuuante, quàm ab ipſa voluntate; ergo talis gratia vt actu efficiens, non poteſt eſſe præueniens reſpectu voluntatis, vt cooperantis. Tertiò, quia auxilium præuium iam inditum voluntati in eo inſtanti, in quo actu cum illa operatur, non habet cauſalitatem in illam, vt operanté præter influxum ſimultaneum in ipſam operationem, quia ſi quam aliam cauſalitatem in ipſa voluntate priùs natura habet, illa non eſt gratiæ cooperantis, ſed operantis, vt iam explicaui, quia non eſt ab ipſa motione vt efficiente, ſed vt inhærente: ergo talis cooperatio effectiua non dicit tantùm relationem ſimultatis in duratione, ſed etiam in ordine naturæ, & cauſalitate.

14. Confirmatur hæc ſententia ex Bernardo.

Denique ſententiam hanc expreſsè docuit Bernard. lib. de Grat. & liber. arbit. circa finem, vbi de gratia ſic inquit. *Ipſa liberum excitat arbitrium, cùm ſeminat cogitatum, ſonat, cùm immutat affectum, roborat vt perducat ad actum, ſeruat ne ſentiat defectum. Sic autem iſta cum libero arbitrio operatur, vt tantum illud in primo praeueniat, in cæteris comitetur. Ad hoc vtique præueniens, vt iam ſibi deinceps cooperetur, ita tamen quod à ſola gratia cœptum eſt, pariter ab vtraque perficitur, vt mixtim, non ſingulatim, ſimul non viciſſim, ſingulos profectus operentur.* Quid clarius, quæſo, aut euidentius dici poterat? nihil verò eſt tam manifeſtum quod tergiuerſationibus non ſit expoſitum. Reſpondent ergo Bernardum, cùm dixit gratiam præuenire arbitrium, quoad ſolam gratiam excitantem, loqui de præuentione ſecundùm ordinem temporis: ſic enim ſola gratia excitans eſt prior, quàm conſenſus, & cùm dixit in reliquis ſimul concurrere cum arbitrio, intelligere de ſimultate temporis, non naturæ, idque ſuadere nituntur, quia ſtatim Bernard. ſubdit. *Non partim gratia, partim liberum arbitrium, ſed totum, ſingula opere indiuiduo peragunt, totum quidem hoc, & totum ex illa, ſed vt totum in illo, ſic totum ex illa.* Nam quia dicit, *totum ex illa*, exponunt gratiam priùs natura concurrere, & cooperationem arbitrij ex cooperatione gratiæ pendere, ac ſubinde cooperationem gratiæ eſſe natura priorem.

15. …ens Bernardi amplius explicatur.

Ad hæc certè nimis voluntaria, & violenta ſunt. Nam priùs dicit Bernardus, totum quidem hoc, ideſt, liberum arbitrium prius natura efficere actum & cooperationem gratiæ à cooperatione arbitrij pendere; ſicut ergo iſta illatio friuola eſſet, ita eſt etiam illa, eámque excludunt illa verba, *ſed totum, ſingula opere indiuiduo peragunt.* Et hæc ipſa manifeſtè conuincunt loqui Bernardum etiam de ſimultate naturæ, & cauſalitatis, & fundamentalem rationem attingit, quia vnica indiuiſibilis actio eſt ab vtroque principio. Idemque optimè ſignificauit, cùm dixit, quod à ſola gratia cœptum eſt, pariter ab vtroque perficitur, vt mixtim, non ſingulatim, ſimul, non viciſſim. Conſultò enim videtur tot modis explicaſſe illam ſimultaneam, ne putaretur eſſe per ſolam concomitantiam temporis, ſed cauſalitatis & actionis indiuiſibilis, & quaſi mixtæ ex influxu ſimultaneo gratiæ, & liberi arbitrij. Vnde cùm ſolam gratiam excitantem dicit eſſe præuenientem, in oppoſita ſignificatione vocem præuenientis aſſumit, conſiderando id, quod eſt per ſe, non quod eſt accidentarium. Nam quòd excitans gratia tempore præcedat, accidentarium eſt; per ſe autem eſt, quòd præcedat ordine cauſalitatis, & quòd à Deo ſolo fiat. Et in hoc genere dicit Bernardus illam gratiam vnicam, & ſolam eſſe præuenientem, & à ſola illa opus ſalutis inchoari.

Ad primum ergo teſtimonium reſpondetur, Deum operari in nobis velle, & perficere, excitando, & adiuuando nos, ſeu operando in nobis, & cooperando nobiſcum. Et ſimiliter operatur Deus omnia noſtra nobiſcum concurrendo, quæ omnia optimè conſiſtunt ſine ordine naturæ in ipſamet cooperatione Dei cum homine. In teſtimoniò Gelaſij aſſerenda ſimul eſſent verba præcedentia, quæ ſic habent. *Illud autem Pelagianorum virus eſt, olimque damnatum, quo putant gratiam ſecundùm merita hominum poſſe conferri,* & ſequentia, quibus concludit, *principium ſalutis & fidei à gratia cœpiſſe.* hoc autem initium, iam ſæpe oſtenſum eſt, eſſe vocationem, & illud donum gratiæ eſt, de quo in allegatis verbis dicit, *Non præceſſiſſe Paulum operando; ſed fuiſſe ſubſequutum* Et reſpectu eiuſdem ait, fuiſſe Paulum cooperatorem gratiæ, ſubſequendo, & ob eam gratiam ait, dixiſſe Paulum, *non ego, ſed gratia Dei mecum*, præponendo gratiam præcedentem ſe. Neque Sancti aliam præuenientem gratiam, quæ Paulum præuenerit, nos docuerunt; neque eſt vnde ſuſpicemur Gelaſium in alio ſenſu eſſe loquutum. 16. Soluuntur teſtimonia n.2. allata.

Ad tertium ex Tridentino reſpondetur contrarium conuinci ex eiſdem verbis, nam cùm dicit liberum arbitrium eſſe à Deo motum, & excitatum, non duas gratias præuenientes ponit, ſed quia generali verbo dixerat *motum*, declarat modum motionis, addendo, & excitatum. Alioqui fingi etiam poſſet ante excitationem præcedere, aliam motionem, quod friuolum eſt. Deinde excitationem per vocationem declarat, & illi immediatè adiungit cooperationem, nullámque aliam gratiam præuenientem, & mediam inter gratiam excitantem, & noſtram cooperationem nobis tradit. De gratia verò cooperante nihil ibi expreſsè tradit, ſed in correlatiuo ex parte noſtra illam comprehendit, & ſimul cum noſtra cooperatione coniungi ſignificat. Neque aliud alio modo inſinuauit de gratia adiuuante in cap. 5. vt ex verbis eius apertè conſtat, & ſuprà ſatis oſtenſum eſt. 17. Ad Tridentinum n. 3. adductum.

Proſper autem operantem gratiam, quæ non eſt alia ab excitante, præuenientem merito cenſuit, & ideo præoperantem illam vocauit, numquam tamen de cooperante ſignificauit eſſe præuenientem, aliàs illam etiam præparanté poſſet appellare. Ad Proſperũ

Ad D. Thomam concedimus Deum mouere voluntatem hominis per gratiam cooperantem, non tamen motione diſtincta ab illa, qua ſe mouet ipſa voluntas, & ideo illa motio vt talis, nullo modo eſſe poteſt gratia præueniens, ſed comitans. Vnde in vtraque conſequentia, quæ ibi fit, eſt clara deceptio, gratia enim cooperans, vt talis eſt, non eſt principium mouens, vt eſt prius natura, quàm ſua motio, ſed vel eſt motio ipſa, vel eſt principium agendi, vt denominatum, vel conſtitutum in actu ſecundo per illam, & ſic mo- 18. Ad D. Thomam n. 4.

nens, ſeu agens in actu ſecundo, non eſt prius natura, quàm eius motio, ſeu actio, cùm per illam formaliter conſtituatur.

19. Ad rationes n. 5. allatas.

Ad primam rationem diſtinguenda eſt minor. *In omni opere meritorio mens noſtra mouetur phyſicè à Deo*, motione cooperatiua verum eſt, præuia, ſeu præueniente, non eſt verum niſi ratione gratiæ excitantis, de qua loquitur Paulus ad Rom.8. vt paſſim exponit Auguſtinus, & lib. 5. videbimus. Gratia autem excitans licèt phyſicè à Deo fiat, & vt ſic poſſit dici phyſica præmotio, non tamen influit phyſicè in concurſu, ſed moraliter. Et nihilominus licèt in ſe, & vt excitans ſit præuium, & adiuuans, & cooperans, & comitans. Ad ſecundam quidquid ſit de antecedente, quoad particularitatem cauſarum negatur conſequentia, quia duæ cauſæ totales in ſuis generibus, quarum vna pendet ab alia eſſentialiter in agendo, poſſunt ſimul natura concurrere ad eamdem rationem, & effectum, vt de cauſa prima, & ſecunda paulo pòſt oſtendemus, & de potentia, & habitu ipſi etiam arguentes concedunt. Idem ergo eſſe poterit de gratia operante, vt ſit cooperans concurrendo cum voluntate. Aliàs nullus poſſet eſſe influxus ſimultaneus ſecundùm naturam à gratia ſimul, & voluntate, quod neque illi auctores dicere audent, vt in ſequentibus videbimus.

CAPVT XXV.

Vtrùm concurſus Dei, vt primæ cauſæ, ad ſupernaturales actus auxilium ſupernaturale ſit.

1. Status quæſtionis de concurſu primæ cauſæ vt ſic ad actus pietatis.

HActenus illa gratiæ auxilia explicuimus, quæ ad ſupplendam, & iuuandam imbecillitatem & infirmitatem virium liberi arbitrij ad operandum bonum diuina liberalitate conferuntur, quæ omnia ad cauſalitatem particularem cauſæ ſecundæ, ſeu proximæ ſpectant, vt explicatum eſt, nunc dicendum nobis eſt de concurſu generali Dei vt primæ cauſæ; nam etiam propriiſſimè poteſt auxilium vocari, & inter auxilia adiuuantia recenſeri, vt ſuprà tetigimus. Diſputationem autem de illo in hunc locum diſtulimus, quia & propriam quamdam rationem auxilij habet, & hoc tempore ſingularem habet controuerſiam, quam hoc loco exactè diſputare neceſſarium duximus, vt ad ſimilem diſputationem de auxilio efficaci viam paremus. Solet autem diſtingui concurſus in ſimultaneum, & præuium, ſeu in concurſum in cauſam ipſam ſecundam, vt agens eſt, & in effectum, ſeu actionem eiuſdem cauſæ. Nos verò concurſum præuium neceſſarium eſſe non credimus, & ideo in his prioribus capitulis de concurſu ſimpliciter loquentes, ſimultaneum intelligimus, illo verò explicato, de præuio inquiremus.

2. 1. Concluſ. Potentiæ creatæ ſiue nudæ, ſiue habitu inſtructæ, indigent concurſu cauſæ primæ ad actus ſupernaturales.

Primùm ergo ſtatuimus potentias noſtras ſiue nudas, ſiue etiam habitibus infuſis inſtructas indigere concurſu Dei vt vniuerſalis cauſæ ad ſupernaturales actiones eliciendas. Hæc aſſertio certiſſima eſt, neque in illa eſt controuerſia inter modernos. omnes enim damnant ſententiam Durandi in 2.d 1.q.5. & d.37. q.1. qui negauit eſſentialem dependentiam voluntatis in ſuis actionibus liberis ab actuali concurſu, & influxu Dei. quam etiam in Origene damnat D. Thomas 3. A contr.gent.cap.89. dicitque eſſe euidenter contra Scripturam. Suprà etiam libro 1. retulimus graues auctores ſentientes errorem hunc damnatum fuiſſe in Pelagio, qui vt ſaluaret libertatem, videtur conſtituiſſe voluntatem noſtram omnino independentem à Deo in operando; ſic ergo veritas contraria probari poteſt. Primò locutionibus Scripturæ generalibus, de operibus humanis, ſiue naturalia ſint, ſiue ſupernaturalia, vt eſt illud Actor. 17. *In ipſo viuimus, mouemur, & ſumus*, vbi in verbo *viuimus*, non tantùm ſubſtantialis vita, quæ ſatis fuerat in verbo *ſumus* comprehenſa, ſed etiam actualis vita, ſeu opera vitæ rectè intelliguntur, quamuis etiam poſſunt ſub verbo *moue-* B *mur* contineri. Item illud 1. ad Corinth. 12. *Deus operatur omnia in omnibus*, vbi Paulus de ſupernaturalibus operationibus apertè loquitur, & Iſaias cap. 16. dixit, *Domine, omnia opera noſtra operatus es in nobis*, quod maximè de ſupernaturalibus intelligi debet. Secundò poſſunt afferri teſtimonia, quæ ſpecialiter de ſupernaturalibus operibus loquuntur, vt eſt illud Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere*, & ad Philip. 2. *Deus eſt qui operatur in nobis velle, & perficere.* & illud 1. ad Corinth. 13. *Plus omnibus laboraui, non ego, ſed gratia Dei mecum.* Ratio verò eſt, quia non minus pendent habitus infuſi à Deo vt prima cauſa in ſuo eſſe, & operari, quàm alia principia crea- C ta, vt latiùs dixi lib. 3. de auxiliis cap. 3. & 4. & in Metaphyſ. diſput. 22. ſect. 4.

Durandus. D.Thomas.

Probatur 1. ex Scriptura.

3. 2. Concluſio Id certum in potentia inſtructa habitu infuſo. Et probatur ex dependentia eſſentiali entis creati à cauſa prima.

Secundò videtur certum, & recipiendum ab omnibus ad eliciendos actus ſupernaturales per habitus infuſos neceſſarium eſſe auxilium Dei vt cauſæ primæ concurrentis per actualem influxum in ipſo ſupernaturali actu, qui ſit eſſentialis dependentia eiuſdem actus à cauſa prima. Probatur, quia omnis entitas creata eſſentialiter pendet immediatè à Deo tanquam à cauſa per ſe & principali in ſuo genere: nam hoc de eſſentia entis participati, ſed actus iſti ſupernaturales ſunt entia participata, & actiones per quas fiunt, eo modo quo aliquid ſunt, etiam ſunt entia per participa- D tionem; ergo per ſe ipſas fluunt immediatè à Deo, vt ab illo eſſentialiter pendent. Et hac ratione probamus in locis allegatis contra Durandum, non ſolùm omnes effectus cauſarum ſecundarum, ſed etiam omnes actiones earum immediatè fluere, & pendere à Deo. Et quia actio non pendet ab agente per aliam actionem, ſed per ſeipſam, inde concludimus ipſammet actionem cauſæ ſecundæ per ſeipſam pendere à Deo; ex quo vlterius inferimus contra nonnullos modernos in emanatione effectus à cauſa ſecunda, & prima, non interuenire duas actiones, vnam cauſæ ſecundæ, & alteram primæ. quæ eſt expreſſa ſententia D.Thomæ 1.p. q.105. art.5. ad 2. la 3. contr. gent. cap.70. ratio ſit, E quia neceſſe eſt vt ipſamet actio cauſæ ſecundæ per ſeipſam fluat, & pendeat à prima; eſt ergo vna indiuiſibilis actio, quæ duplicem habet habitudinem, & vt eſt à creatura dicitur actio eius, vt verò eſt à Deo, dicitur concurſus, ſeu auxilium eius ſimultaneum. Hæc ergo omnia cum proportione applicáda ſunt ad actiones ſupernaturales, etiamſi eliciantur ab habitibus. nam eadem omnino ratio in eis verſatur. Et in hoc puncto nobiſcum conueniunt moderni Thomiſtæ, nam licèt requirant auxilium adiuuans præuium, & quaſi medium inter habitum, & actionem eius, non tamen negant auxilium hoc per modum actualis concurſus, & influxus immediati in effectum, quod etiam vocant auxilium ſimultaneum, vt videre

Ledeſma. dere licet in Aluarez diſp. … & Ledeſma … 3. ad 8. & ferè toto art.4.

4\. 2\. Concl. Illi concurſus ſiue auxiliũ ad actus ſupernaturales, eſt etiam ſupernaturalis & ordinis gratiæ. *Aluar.* *Ledeſma.*

Tertiò videtur etiam certum, & ab omnibus concedendum, hoc auxilium ſimultaneum, ſeu concurſum neceſſarium ad actus ſupernaturales eliciendos etiam per habitus eſſe ſupernaturale & ordinis gratiæ. hoc etiam docui in dicto lib. 3. de Auxiliis, & in dicta diſp. 22. Metaphyſ. Et poſtea id latiſſimè probarunt Aluar. dicta diſp.20.& Ledeſma in dicto art 4. vbi variis teſtimoniis, & rationibus hoc confirmant. Teſtimonia verò ſunt illa, quæ generaliter tradunt ad ſingula opera pietaris neceſſarium eſſe actuale auxilium Dei, quæ nos ſuprà lib.1. latè adduximus, & reuera intelliguutur etiam de iuſtis per habitus infuſos operanttbus, vt nos etiam in c.6. huius libri latè probauimus, & docet apertè Concilium Arauſicanum can.10.& 25.& Celeſtinus Papa in ſua epiſt.cap.8.& 10. & Auguſtinus lib. de Corrept. & grat.cap.1.& ex Scriptura apertè colligitur, nam cùm Paulus dixit, *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere*, etiam de ſeipſo, & generatim de hominibus iuſtis loquebatur, & Chriſtus ad Apoſtolos iam iuſtificatos loquebatur cùm dixit, *Sine me nihil poteſtis facere*, Ioan. 15. Ac denique non minus iuſti, quàm peccatores inuocant Deum. *Adiutor meus eſto, ne derelinquas me*, Pſal.26.

5\. Neque de auxilio tantum excitante, ſed etiam adiuuante. Concluſio probatur. *Auguſt.*

Dicere verò poteſt aliquis hæc ſufficienter colligi de actuali auxilio gratiæ excitantis, quod etiam eſſe neceſſarium iuſtis ſuprà cap. 6. extendimus. Verumtamen per hoc non poteſt excludi neceſſitas gratiæ adiuuantis, quia ad quemcumque actum eſt neceſſaria gratia excitans, eſt etiam neceſſaria noua gratia adiuuans ex parte Dei, iuxta doctrinam Auguſtini in Enchirid. cap.32. dicentis, *Rectè dictum intelligitur non volentis, nec currentis, ſed miſerentis eſt Dei, vt detur totum Deo, qui hominis volantatem bonam, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* & lib. 2. de peccator. merit.& remiſſ. cap.18. Quòd nos ad Deum conuertimur, niſi Deo excitante, & adiuuante, non poſſumus, & alia quæ ex Conciliis, & Patribus de neceſſitate gratiæ adiuuantis in ſuperioribus adduximus. Nec poſſunt illa omnia ad ſolos peccatores, ſeu operantes ſine habitu limitari, tum quia indefinitè, & generaliter loquuntur, & tales locutiones doctrinales æquiualent vniuerſalibus, tum etiam, quia ſæpè loquuntur ſpecialiter de iuſtis, vt patet ex Auguſtino lib.de natur.& grat. c.26. vbi prius dicit cùm Deus iuſtificat hominem, & ad perfectam ſanctitatem deducit, non deſerere illum, niſi ab ipſo deſeratur: intelligit autem non *deſerere* quod adiutorium, quo homo etiam iuſtificatus indiget. Vnde ſubiungit, *Sicut oculus pleniſſimè ſanus niſi candore lucis adiutus non poteſt cernere, ſic homo etiam perfectiſſimè iuſtificatus, niſi æterna luce iuſtitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non poteſt viuere.* & in eodem ſenſu dicit lib.de grat. & lib.arbit.c.6. *Neceſſarium eſt homini etiam cùm fuerit iuſtificatus ex fide vt ambulet cum illo gratia, & incumbat ſuper ipſam ne cadet.* quod variis teſtimoniis Scripturæ confirmat, & apertè loquitur de gratia actuali diſtincta ab ipſis habitibus, & conſequenter de propria actione Dei vltra influxum ipſorum habitum: nam ad hoc requiritur tale adiutorium Dei, vt homo per ipſos habitus poſſit operari; ergo ſaltem neceſſarium & auxilium adiuuans per modum concurſus ſupernaturalis, quia inter actualia auxilia hoc eſt (vt ita dicam) minimum auxilium phyſicè adiuuans in ordine gratiæ.

6\. Variæ rationes.

Rationes autem quamplures accumulant dicti auctores ad hanc veritatem confirmandam, eo quòd exiſtimens in ipſo puncto ſe Molinam impugnare, referunt enim illum dixiſſe qui habet infuſum habitum, non indigere ſupernaturali auxilio ad ſingulos actus ſupernaturales. Vtique in Concord.diſp.26. & 27.& 36. 37.38.39.& in diſp.4. dixiſſe fertur hominem in ſtatu innocentiæ potuiſſe habere actus ſupernaturales cum habitibus ſupernaturalibus, & auxilio generali naturali. Mihi autem non videntur tot rationes neceſſariæ, quia ſuppoſitis principiis fidei, res eſt euidentiſſima; agimus enim de concurſu illo ſimultaneo, qui eſt in ipſo actu deliberato voluntatis, ſeu quo immediatè talis actus pẽdet à Deo. Cùm ergo fides doceat illum actum eſſe ſupernaturalem, ſiue in ſubſtantia, ſiue in modo, planè euidens eſt, dependẽtiam illam intrinſecã, quam habet talis actus vt ſupernaturalis eſt à Deo, eiuſdem ordinis eſſe, ac ſubinde ſupernaturalem quoad ſubſtantiam iuxta veram ſententiam de actuum ſupernaturalitate. Quomodo enim poteſt eſſentialis dependentia effectus eſſe inferioris ordinis, quàm ipſe effectus. Itẽ terminus intrinſecus illius concurſus, qui eſt ipſemet actus immanens, vt eſt quædam qualitas in facto eſſe, hic, inquam, terminus eſt ſupernaturalis, principium etiam immediatum illius influxus eſt ſupernaturale: nam eſt Deus vt auctor gratiæ, non vt auctor naturæ: ergo etiam influxus ipſe ſui concurſus eſt ſupernaturalis, quia via eſſe debet proportionara termino, & principio, à quibus ſub quacũque ratione ſpectetur, ſpeciem ſumit. Imò licèt concurſus hic eſſet aliquid præuium in potentia, & diſtinctum ab actu ſupernaturali, oporteret eſſe motionem, vel qualitatem ſupernaturalem, & per ſe infuſam: tum quia aliàs non eſſet apra ad influendam in actum ſupernaturalem, & ita eſſet ſuperflua; tum etiam, quia talis motio non eſt naturæ debita, neque poteſt fieri per cauſas naturales, etiamſi ſub illis Deus, vt auctor naturæ comprehendatur.

Falsò accuſatur Molina.

7\. Molina defenditur.

Hæ igitur rationes nobis ſufficiunt, præſertim, quia nulla difficultas alicuius momenti in contrarium occurrit, ſuppoſita vera, & catholica doctrina de horum actuum ſupernaturalitate. nec etiam in hoc puncto eſt controuerſia inter Catholicos Doctores. Neque Molina, ſi attentè legatur, & ſincerè exponatur, contrarium docuit in locis, in quibus allegatur. nam in dicta diſput. 4. numquam dicit Adam in ſtatu iuſtitiæ potuiſſe per habitum charitatis cum ſolo auxilio generali naturali diligere Deum, ſed præciſè dicit cum communi auxilio, vel influxu. Itaque particula illa *naturali* addita eſt, neque includitur in auxilio communi. nam auxilium commune latiùs poteſt, quàm naturale, vt ſtatim dicam. In aliis verò diſputationibus non habet illam negatiuam, ſcilicet Deum non concurrere ad hos actus auxilio ſupernaturali, ſed eodem modo loquitur, dicens, D… cõcurrere immediatè ad hos actus per ſuũ …m generalem, vel vniuerſalem, quia nul… …ſa ſecunda etiamſi ſupernaturalis ſit, niſi à [illegible] immediatè influẽte adiuuetur quidquid efficere poteſt, vt expreſsè habet diſp. 36. aliàs 37. §. *Cùm autem.* vbi etiam dicit vnicam eſſe actionem in tali actu, quæ eſt à Deo, potentia, & habitu, & illam dicit eſſe in ſe ſupernaturalem, & licèt conſideret quaſi ſpecificatiuè, aũt de-

terminatiuè habere à principio proximo ſupernaturalitatem, non dubitat tamen quin effectiuè tota ſit ab iſtis principiis, & à ſingulis eorum in ſuo genere, & ideo vocat illas cauſas partiales partialitate cauſæ, non effectus. de qua locutione paulo pòſt dicam. Et diſp.36. §. *Quoad primam*, expreſsè dicit Deum per ſuum ſupernaturalem influxum non ſolùm concurrere ad hos actus, ſed etiam euehere alias cauſas, vt illos producant. & in §. *Hinc liquet*, repetit Deum ſupernaturaliter influere in hos actus, & idem habet q. 23. art. 4. membro 6. ad primam obiectionem.

8. *Modus loquendi Molinæ.* Solet autem Molina interdum loqui de hoc auxilio generali, ac ſi eſſet vnum quid indifferens ad influendum in actus naturales, & ſupernaturales, & ideo putatur vocare illud commune, non communitate rationis, ſeu cauſalitatis, ac ſi eſſet vnus numero indifferens ad actus naturales & ſupernaturales, vel ſaltem ita vnus, vt ſemper ſit eiuſdem ordinis naturalis. Sed hæc & in ſe improbabilia ſunt, & in mentem eius nunquam venerunt, quia ille non ponit alium concurſum præter eum, qui imbibitur in ipſa actione cauſæ ſecundæ, & ideo dicit eſſe influxum in effectum, & non in cauſam: ergo non potuit cogitare vnum numero concurſum Dei, qui ſit aliquid creatum dari ad omnes actiones voluntatis, cùm ſingulæ intimæ inducant ſuum influxum, vel eſſe vnum ſpecie, vel eiuſdem ordinis, cùm expreſsè dicat Dei concurſum modificari in vnaquaque cauſa ſecundùm naturam, & ſpeciem eius.

9. *Quid ſit ille Dei concurſus, & quomodo dicatur communis.* Igitur hic concurſus Dei duobus modis conſiderari poteſt. Primò ex parte Dei, & quaſi in actu primo, & ſic non eſt aliquid diſtinctum ab ipſo Deo, ſed eſt ipſa voluntas Dei parata ad concurrendum, & ſic dicitur de ſe indifferens, quia parata eſt voluntas Dei ad concurrendum cum voluntate creata iuxta modum cooperationis eius, tam ad actus naturales, quàm ad ſupernaturales, & ad bonos, & ad malos. Secundò poteſt concurſus Dei conſiderari, vt fluens à Deo, & in actu ſecundo, & ſic nunquam eſt in re indifferens, aut communis communitate (vt ita dicam) reali, ſed rationis: nam in re ſemper eſt modificatus iuxta exigentiam termini, ſeu effectus, & conſequenter ſemper eſt aut naturalis in actibus ordinis naturæ, aut ſupernaturalis in actibus ordinis gratiæ, vt in vtroque ordine eſt diuerſarum ſpecierum pro diuerſitate actuum. Quia verò in quocunque effectu hic concurſus eſt à Deo, vt à cauſa vniuerſali, & non propria, & particulari: itemque, quia hæc dependentia à Deo generalis eſt omnibus actionibus creatis, ideò ſecundùm hanc conſiderationem dicitur hic concurſus communis, vel vniuerſalis communitate, & vniuerſalitate rationis, non rei: & ſimili modo dicitur generalis, quia eſt à Deo, vt generaliter influente, & ſecundùm eundem reſpectum dicitur eſſe eiuſdem rationis, non ſpecificæ, vel naturalis, ſed abſtractæ, & quaſi tranſcendentalis.

10. *& generalis.* Ad hunc ergo modum verè dicitur auxilium adiuuans ad actus ſupernaturales, quando eſt per modum concurſus primæ cauſæ eſſe auxilium generale, quia neceſſitas eius non prouenit ex particulari excellentia actuum ſupernaturalium, ſed ex generali conditione omnium actuum creatorum, quæ eſt eſſentialiter pendere à primo actu increato, quamuis vnuſquiſque actus poſtulet hanc dependentiam iuxta modum, & perfectionem ſuam, peculiari etiam modo dicitur hoc auxilium generale in ordine gratiæ, quia licèt conſideratum abſolutè ſecundùm ſuam entitatem & perfectionem ſit ſpeciale, quia & eſt altioris ordinis, quàm omnia auxilia naturalia, & quia non erat debitum homini ſecundùm naturam ſuam ſpectato; nihilominus comparatum ad alia auxilia gratiæ, & præſertim ad habitus infuſos rectè dicitur generale, quia ſeruat eandem proportionem ad principia ſupernaturalia, quam concurſus ordinis naturæ ad virtutes naturales.

Quartò dicendũ eſt, ſicut concurſus ordinis naturę eſt debitus virtutibus naturalibus, ita hic cõcurſus ſupernaturalis eſt debitus virtutibus ſupernaturalibus, in quo aliquo modo deficit à ratione gratiæ omnino indebitæ, ſicut de concurſu naturali diximus lib.1. cap.1. & tradit Soto lib.1. de nat. & grat. cap. 2. quam aſſertionem tradidi etiam in lib.3. de Auxil.c.3.n.4. eam verò referens Ledeſma dicta q. art.4. corollar.2. poſt 5. concluſ. eam impugnat, dicens, contrarium commune eſſe inter Theologos, præcipuè diſcipulos D. Thomæ, nimirum concurſum generalem, etiamſi ſit proportionatus virtuti cauſarum ſecundarum, non eſſe illis debitum. Ratio autem eius eſt, quia concurſus generalis, ſeu auxilium generale in ordine gratiæ eſt auxilium efficax: ſed auxilium efficax non eſt debitum; ergo auxilium generale non eſt debitum. Minor probatur, quia quoties voluntas actu non diligit Deum, non recipit auxilium efficax, & tamen nullum auxilium illi debitum denegat illi Deus; ergo auxilium efficax non eſt debitum. 11. *4. Concluſio.* *Soto.* *Ledeſma.*

Hæc verò ratio meliùs probat auxilium efficax phyſicè præueniens, & determinans voluntatem non eſſe neceſſarium ad generalem concurſum Dei, cum voluntate, & habitibus eius, ſiue acquiſitis, ſiue infuſis, quàm quod generalis concurſus non ſit debitus cauſis ſecundis. Nam hoc profectò negari non poteſt, loquendo de illo debito, quo proprietates connaturales vnicuique rei debentur, quod debitum ſufficit ad fundandam aliquam rationem iuſtitiæ in Deo, ſicut dixit D. Thomas 1. p. q.21. art.4. Quis autem neget concurſum connaturalem & proportionatum eſſe veluti proprietatem quandam connaturalem vniuſcuiuſque virtutis; ergo talis concurſus eſt debitus, hoc nimirum debito connaturalitatis. Et hac ratione id aſſeruit Soto dicto lib. 1. de natur. & grat. cap. 2. Nec ego inueni Theologos contradicentes, quos opotteret in præſenti allegare, imò multi dicunt voluntatem aliquam violentiam pati, ſi ſufficienter propoſito obiecto, & poſitis aliis requiſitis ex parte eius ei denegetur concurſus ad amandum, & ideo amorē non eliciat, quod tenuit Alman. in tract.1. Moral. cap.2. & ſequitur Medina 1. 2. q.6. art.4. quæ doctrina maximè fundatur in hoc, quòd talis concurſus eſt debitus, vt notauit Vaſquez 1. 2. diſp. 26. cap. vltimo. Confirmatur primò. Nam potentiæ debetur actus proprius hoc debito connaturalitatis, & ideo dicunt Theologi intellectui lumine gloriæ eleuato deberi viſionē beatam, & ſimiliter materiæ proximæ diſpoſitæ & organizatæ ad eſſe hominis, debetur anima rationalis, & hac ratione eſt naturaliter debita creatio animæ rationalis. Ergo ſimili modo debetur lumini gloriæ concurſus ad viſionem beatam, & idem eſt cum proportione de cæteris virtutibus tam infuſis, 12. *S. Thom.* *Soto.* *Alm.* *Medin.* *Vaſquez.* *Probatur ratione.*

ſis, quàm acquiſitis. Confirmatur ſecundò, quia ſi non debetur igni concurſus generalis, non erit contra ordinem naturaliter debitum negare illum talem concurſum; ſicut ille auctor dicit, non eſſe contra debitum naturale negare homini auxilium efficax ad amandum; ergo non erit miraculum ignem non calefacere, vel non comburere pueros in camino Babylonis, quia ſolùm non non combuſſit, quia defuit Dei concurſus: negare autem talem concurſum non fuit miraculum, iuxta illam ſententiam, quia negare quod non eſt naturaliter debitum, non eſt miraculum, ſicut negare auxilium efficax non eſt miraculum; ergo neque carentia actionis, quæ inde ſequitur, miraculoſa eſt, ſicut non eſt hominem carentem auxilio efficaci, non diligere Deum.

13. *Soluitur obiectio ex diſcrimine agētium neceſſariorum & liberorum petita.*

Fortaſſe verò aliquis argumento conuictus dicet, agentibus ex neceſſitate naturæ deberi auxilium efficax, quia generalis concurſus ſemper eſt determinatus iuxta capacitatem talium agentium: agentibus autem non deberi auxilium efficax, quia nullum eſt determinatum ex natura talis agentis. Sed hoc in primis gratis dicitur, quia non patitur ratio cur ignobilioribus cauſis ſecundis debeatur auxilium primæ cauſæ proportionatum ſuis virtutibus, & non debeatur nobilioribus agentibus liberis proportionatum ipſis, & peculiari modo agendi illorum. Et deinde non minus miraculum eſſet, voluntatem de ſe expeditam cum omnibus requiſitis ad agendum nihil liberè velle ex ſolo defectu concurſus, quàm ignem non cremare ex defectu ſui concurſus; ergo tam eſt debitus voluntati concurſus ad liberè volendum, ſicut igni ad calefaciendum. Eſt tamen notanda diuerſitas, quia igni debetur vnus determinatus concurſus, voluntati autem minimè, ſed indifferens iuxta illius naturam, ſeu multiplex ſub diſiunctione, vt ita non explicem, id eſt, concurſus ad volendum, vel nolendum, aut ad volendum hoc, vel oppoſitum.

14. *...nale ſit il-...d diſcrimē ...ſpectu cō-...rſus debi-*

Vnde ſequitur aliud diſcrimen, nam reſpectu agentis neceſſarij debitum eſt (vt ita dicam) abſolutum, id eſt, nullam includens conditionem, quæ non ex naturali neceſſitate compleatur: reſpectu verò voluntatis liberæ, licèt abſolutè debeatur concurſus ſub diſiunctione, modo explicato: determinatus autem concurſus ad talem actum non debetur, niſi ſub conditione pendente ex libertate voluntatis, nimirum ſi per ipſam non ſteterit, ſeu dummodo ipſa cooperetur. Hæc autem conditio habet locum in auxilio efficaci comitante, vt per ſe patet, & in lib. 5. dicitur. Et ideo tale auxilium poteſt eſſe debitum modo prædicto, & actu non dari, quia ex parte Dei non denegatur, imò ſemper eſt paratus ſub prædicto modo, & conditione, & quoties de facto non datur poſitis aliis prærequiſitis ad agendum, ſolùm eſt ex defectu conditionis ex parte hominis deficientis. Dicta verò conditio non ita locum habet in auxilio efficaci phyſicè præueniente voluntatem, quia tale auxilium, vt actu conferatur, non poteſt pendere ex libero vſu voluntatis, vt in lib. 5. oſtendam. Ex quo (vt dicebam in principio) potiùs infertur nullum eſſe tale auxilium efficax, quod poſſit eſſe generale, aut neceſſarium ad liberam actionem voluntatis; tum, quia neceſſitas illa non eſſet compoſita, ſed abſoluta, cùm non pendeat ex vſu libero voluntatis, tum

A etiam, quia eo ipſo quòd tale auxilium determinatum pro ſolo Dei arbitrio dari dicitur, vel negari, eſt euidens argumentum, illud non pertinere ad concurſum generalem, & eſſentialem dependentiam ſecundæ cauſæ à prima in agendo, vt ex dicendis in ſequenti capite patebit.

Quæret fortaſſe aliquis, an hoc debitum intelligatur ſolùm reſpectu eius, qui ex habitu operatur, videri enim poteſt ita eſſe aſſerendum, quia hoc auxilium non debetur voluntati ſecundùm ſe ſpectatæ, ſed ratione virtutis ſupernaturalis; ergo non habenti habitum non debetur hoc auxilium. Reſpondetur argumentum concludere B non deberi debito connaturalitatis, nihilominus tamen alia ratione dicendum eſt ex conuenienti ordine diuinæ prouidentiæ, peccatori iam ſufficienter excitato ad fidem, vel pœnitentiam, vel ſimiles actus moraliter eſſe debitum hunc concurſum. Ratio eſt, quia licèt excitatio non ſit principium phyſicum, eſt principium morale ſufficiens in ſuo ordine, & datur, vt homo poſſit moraliter conuerti; & ideo ſecundùm rectum ordinem prouidentiæ ſecum affert paratum auxilium phyſicè adiuuans, ſi per hominem non ſteterit, & hoc eſt morale debitum, de quo loquimur. Accedit, quòd homo ſic excitatus poteſt liberè conſentire, & ad hunc finem datur illi excitatio, & ab eo ſæpe conſenſus ſub obligatione C exigitur; ergo tali prouidentiæ ſuppoſita, debetur illi concurſus neceſſarius ad conſenſum, ſaltem ſub ea conditione, ſi per hominem non ſteterit. 15. *Quomodo intelligatur hoc debitum auxilij generalis, & reſpectu cuius.*

Sed quæri rurſus poteſt, an in illo, qui non operatur ſupernaturaliter ex habitu, ſit neceſſarius duplex Dei influxus in ipſum actum, vnus, quo ſupplet vicem habitus, & agit vt cauſa proxima, alius generalis cauſæ primæ. Videtur enim ita neceſſariò dicendum, quia quando habitus adeſt, habet ſuum concurſum diſtinctum à concurſu generali; ergo quando Deus ſupplet concurſum habitus, adhibet etiam diſtinctum influxum. Reſpondetur in reipſa non eſſe duos influxus, ſed D vnum eminentiorem virtute continentem plures, quia ratione poſſunt tantùm diſtingui. Nam, vt ſuprà dixi, illa actio vnica eſt, & ſimplex, ideoque etiam reſpectu principiorum realiter diſtinctorum, vt ſunt cauſa prima, & ſecunda, vel habitus, & potentia non diſtinguuntur in re, tanquam duæ partiales actiones, ſed ſolùm habitudine rationis; ergo multo minus poterunt diſtingui reſpectu Dei, in quo ratio cauſæ primæ, & proximæ in re non diſtinguuntur; imò ſi ibi conſideretur Deus præciſè vt cauſa particularis ſupplens vicem habitus, ille influxus vt eſt à Deo eſt longè altioris rationis, quàm influxus habitus, quia iſte eſt influxus principij creati, & ideo poſtulat concurſum cauſæ pri- E mæ: influxus autem Dei eſt à principio increato, & ideo per ſe eſt independens ab omni ſuperiori cauſa. Vnde in tali influxu ſic ſpectato, nec ratione diſtinguuntur concurſus cauſæ primæ, & influxus Dei vt cauſæ proximæ, tum neque in ipſo Deo diſtinguuntur ratio cauſæ primæ, & proximæ, neque in ipſa actione diſtingui poſſint actio cauſæ proximæ, & concurſus cauſæ primæ, quia illa actio per ſe talis eſt, vt concurſu alterius cauſæ non indigeat; ita ergo eſt in dicto influxu Dei in talem actum ſupernaturalem præciſè ſpectatum vt eſt à Deo, vt cauſa prima, & ſupplente vicem habitus. 16. *An concurſus Dei generalis, & vt cauſæ primæ ſit neceſſarius nō operanti ex habitu.*

Quia verò actio illa etiam eſt à voluntate creata, ideo reſpectu illius, ille influxus Dei, & habet rationem ſpecialis adiutorij ſupplentis vicem habitus, & rationem concurſus generalis ordinis gratiæ adiuuantis potentiam creatam, & ita poteſt ibi ratione diſtingui duplex Dei concurſus.

17. *Concurſus ille generalis ad actus ſupernaturales eſt donum ordinis gratiæ.*

Vltimò ad quæſtionem directè reſpondendo dicimus vltimò concurſum hunc generalem ad ſupernaturales actus eſſe verum donum ordinis gratiæ gratuitum, & ſpeciale reſpectu concurſus generalis ordinis naturæ, quæ reſolutio communis etiam eſt, & ſingulæ partes facilè probantur ex dictis: nam eſſe donum ordinis gratiæ ex tertia aſſertione manifeſtum eſt, quia eſt donum in ſe ſupernaturale, ſicut eſt actus ipſe ad quem datur. Eſſe autem gratuitum probatur, quia per ſe non datur ex operibus, quia non requirit antecedentia opera. Et licèt non detur niſi cooperanti, non tamen datur propter cooperationem, quia nullo modo cooperatio antecedit tale auxilium, ſed ad ſummum eſt ſimul cum illo: datur ergo ad operationem cum comitante cooperatione cauſæ ſecundæ, gratis tamen datur. Quòd ſi contingat præcedere aliquod meritum, vel impetratio talis auxilij, illud non poteſt eſſe fundatum in operibus ſolius naturæ, ſed in fide, & priori gratia; & ideo etiam tunc eſt donum gratuitum, quamuis non primum, ſed tamquam gratia pro gratia, quod ſatis eſt, vt non ſit ſimpliciter ex operibus, & ideo etiam in gratia excitante idem contingere poteſt, vt in ſuperioribus ſæpe dictum eſt, & in lib. vlt. latiùs dicemus. Atque ob eamdem cauſam non obſtat huic parti aſſertio præcedens, quia licèt hoc auxilium detur vt debitum habitui, vel priori gratiæ, numquam datur vt debitum naturæ ſecundùm ſe ſpectatæ, & ideo ſemper illud debitum eſt fundatum in gratia, & conſequenter ipſum auxilium eſt ſemper gratuitum tamquam gratia pro gratia. Ex quo etiam facilè patet vltima pars de auxilio ſpeciali: nam omne auxilium gratiæ comparatione naturæ eſt ſpeciale, quamuis reſpectu prioris gratiæ præſertim habitualis vocetur generale in ordine donorum gratiæ, & per quamdam conuenientiam, ſeu proportionalitatem ad curſum naturæ. Nam ſicut iſte eſt communis ad virtutes naturales, ita ille eſt communis ad ſupernaturales. Si autem illi duo inter ſe comparentur abſolutè reſpectu naturæ, ſic concurſus gratiæ eſt ſpecialis, quia eſt vltra debitum naturæ: concurſus autem naturalis eſt tantummodo, & quaſi per antonomaſiam generalis, quia non excedit commune debitum naturæ.

18. *Diluitur obiectio.*

Vna ſupereſt obiectio facilis, quam non omitto, quia ad magis declarandam diſtinctionem auxiliorum deſeruire poteſt. Videtur ergo ſequi ex dictis ad excitantem gratiam eſſe neceſſariam adiuuantem, quod videtur inconueniens: tum quia aliàs confunderentur iſtæ gratiæ inter ſe, tum etiam, quia tunc gratia excitans non eſſet prior, quàm adiuuans, ſed vel ordine naturæ poſterior, vel ad ſummum eſſent ſimul, quod eſt contra ſuprà dicta. Sequela patet, quia gratia excitans eſt opus ſupernaturale factum ab homine; ergo non poteſt fieri ſine concurſu Dei eiuſdem ordinis: ſed talis concurſus eſt gratia adiuuans; ergo non poteſt fieri ſine gratia adiuuante. Reſpondeo committi æquiuocationem in verbo *gratia adiuuantis*; propriè enim dicitur reſpectu arbitrij liberè operantis, & ſic omnino diſtinguitur à gratia excitante, vt excitans eſt, præſertim loquendo de adiuuante per modum influxus, vt ſuprà probatum eſt. In hoc ergo ſenſu negatur ſequela, cuius probatio non procedit, quia

A motus gratiæ excitantis non fiunt à nobis liberè. Si autem aliquis omnem concurſum Dei ad omnem etiam actionem neceſſariam vocet auxilium adiuuans, ſic verum eſt Deum efficere in nobis actus gratiæ excitantis adiuuando, & eleuando noſtras potentias ad illos efficiendos: nam eo modo, quo in illis motibus poteſt diſtingui via, & terminus, ſeu actio, & qualitas, poteſt etiam diſtingui auxilium quaſi adiuuans potentiam ad agendum à gratiæ formaliter excitante potentiam. Ille tamen modus loquendi, vt dixi, non eſt vſitatus, ſed vtrumque ſub gratia excitante, ſiue in fieri, ſiue in facto eſſe comprehenditur.

B

Capvt XXVI.

Corollaria nonnulla, quæ ex doctrina ſuperioris capitis inferuntur.

PRiuſquam de concurſu præuio in cauſam dicam, operæ pretium viſum eſt ex doctrina capitis ſuperioris, nonnullas proprietates, ſeu vera attributa huius concurſus comitantis inferre, vt ſupponamus ea, in quibus nulla ferè eſt diſſenſio inter eos, qui de concurſu per influxum in cauſam diſſentiunt, quæ maximam lucem afferent ad intelligendam ſententiarum diuerſitatem in alio puncto de concurſu præuio, ſimulque ad percipiendam efficaciam rationum vtriuſque opinionis multum conferunt. C

Primò ergo colligitur ex dictis hoc auxilium actuale quod eſt per modum concurſus comitantis, eſſe aliquid creatum animæ potentiis inhærens. Hoc pro comperto habent omnes Theologi, & Philoſophi, etiam in ſua ſphæra, quia hic concurſus eſt dependentia operationis creatæ à creatore; ergo eſt aliquid creatum, ſeu factum exiſtens in ſubiecto, in quo ipſa operatio exiſtit. Inuenio tamen generatim relatum ſine nomine auctoris quoſdam dixiſſe hunc concurſum non eſſe aliquid in creatura, ſed voluntatem Dei efficacem, quia vult talem effectum fieri. Et fortaſſe mouebantur, quia hic concurſus Dei non poteſt eſſe increatum, niſi per modum actionis Dei tranſeuntis: at verò Deus non operatur ad extra per actionem tranſeuntem, vt nonnulli opinabãtur, ſed per ſuam increatam volitionem immanentem, quæ eſt virtute tranſiens, non actu; ergo illamet volitio erit concurſus cum creatura ad operationem eius. Pro qua ſententia allegari poteſt Capreol. *diſp.* 1. *q.* 2. præſertim ad argumenta Durandi contra concluſionem. Sed hoc nobis nihil obſtat. Primò, quia ſententia illa falſa eſt, nam effectus Dei etiam manãt ab ipſo per actiones tranſeuntes reſpectu ipſius: voluntas autem Dei eſt principium talium actuum, vel per ſeipſam, vel per omnipotentiam, quæ ſit attributum ratione diſtinctum à voluntate, quæ omnia ex Metaphyſica, & ex 1. part. quæſt. 19. 25. & 45. ſuppono. Secundò, quia etiam data illa ſententia non poteſt negari, quin in ipſamet actione creaturæ intrinſecè imbibatur eſſentialis dependentia, & emanatio à Deo tamquam à primo efficiente principio, ſiue dicatur emanare ab illo tamquam actio, ſiue tamquam effectus, ſiue tamquam paſſio, vel mutatio quædam creaturæ; quocumque enim modo ſpectetur, ſeu appelletur illa dependentia, eſt concurſus Dei ſimultaneus coëfficientis cum cauſa ſecunda actonum eius. Nos verò, quia reſponſionem

1. Auxilium actuale eſt aliquid creatum potentiis inhærens.

Capreol.

ſponſionem priorem veriorem exiſtimamus, eandem actionem, quæ eſt à creatura, vt eſt à Deo, dicimus eſſe hunc concurſum Dei. Et Capreol. licèt ſuprà dicat actionem Dei vno modo eſſe immanentem, nihilominus etiam docet, ipſam actionem externam cauſæ ſecundæ eſſe actionem Dei.

2. *Concurſus Dei non diſtinguitur, realiter ab actione creaturæ.*

Secundò ſequitur ex dictis, concurſum Dei cum cauſa ſecunda non diſtingui realiter, vel actualiter ex natura rei ab actione creaturæ, ſed tantùm ratione ratiocinata, per inadæquatos conceptus eiuſdem actionis cum fundamento in ipſa. Hoc corollarium quoad priorem partem de diſtinctione reali perfecta, quæ dicitur eſſe tanquam res à re, per ſe nota eſt, & extra controuerſiam, & à fortiori patebit ex altera. quæ probatur, quia ſi ibi eſſet diſtinctio modalis ex natura rei, vel eſſet tanquam inter duas actiones, vel tanquam inter actionem, & terminum: neutrum autem dici poteſt, quod ita oſtenditur. Nam in cap. præcedenti aſſertione 2. oſtenſum eſt in effectu cauſæ ſecundæ non interuenire actionem aliquam, qua ſit ſolius cauſæ ſecundæ, quia impoſſibile eſt cauſam ſecundam habere actionem, quæ immediatè non manet ab ipſo Deo, cùm ſit aliqualis entis participatio, quæ non poteſt non fluere immediatè ab ente per eſſentiam; ergo illamet & actio, quam elicit cauſa ſecunda, manat à Deo, ſeu Deus immediatè influit in illam; ergo ipſamet eſt concurſus Dei cum voluntate creata, non minus in actionibus ſupernaturalibus, quàm in naturalibus, nam eſt eadem ratio. Igitur præter hanc actionem non eſt neceſſarium fingere aliam, quæ ſit à ſolo Deo, quia vel talis actio tendit immediatè ad alteram actionem cauſæ ſecundæ, & ſic eſt impertinens, vel etiam impoſſibilis, quia ad actionem non eſt alia actio tanquam ad proximum terminum, aliàs procederetur in infinitum: actio ergo eadem per ſeipſam fluit à ſuo principio adæquato, ſeu ab omni cauſa, à qua eſſentialiter pendet; vel talis actio eſſet immediatè ad eundem terminum, ad quem terminatur altera actio, & ſic eſt ſuperflua, quia per alteram actionem, quæ ſimul eſt à cauſa prima & ſecunda, procedit ille terminus, pendétque ab vtraque cauſa ſufficienter; ergo ſuperflua eſt alia actio ſolius Dei tendens ad eundem terminum. Vnde tandem concluditur, non eſſe diſtinctionem modalem, vel actionis ab actione, vel tanquam actionis à termino. Alia autem ex natura rei cogitari non poteſt; ergo ſupereſt vt ſit tantùm diſtinctio rationis cum fundamento in re, nam quia eadem actio dicit habitudinem ad duas cauſas, vt eſt cauſa ſecunda dicitur calefactio, verbi gratia, vel volitio, vt verò præciſè concipitur, vt eſt à Deo, dicitur concurſus actualis Dei.

3. *Hic Dei concurſus diſtinguitur ab effectu cauſæ ſecundæ, ſeu termino actionis illius.*

Tertiò ſequitur ex præcedentibus, concurſum hunc cauſæ primæ diſtingui ab effectu, ſeu termino actionis cauſæ ſecundæ ex natura rei, non propria reali, ſed modali tantùm diſtinctione. Probatur, quia actio ipſius cauſæ ſecundæ diſtinguitur modaliter à ſuo termino: ſed hic concurſus Dei non diſtinguitur in re ab actione cauſæ ſecundæ; ergo eodem modo, quo ipſa actio cauſæ ſecundæ à ſuo termino diſtinguitur. Conſequentia euidens eſt, quia ſicut ea quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe: ita etiam è contrario, quæ inter ſe non diſtinguuntur in re, neceſſe eſt, vt à quocunque vnum diſtinguitur, alterum etiam diſtinguatur. Minor autem probata eſt in præcedenti corollario. Maior verò ex Metaphyſica ſupponitur, quia quæ in re ipſa ſunt ita ſeparabilia, vt alterum ſine altero manere poſſit, quamuis non ſit reciproca ſeparatio, neceſſe eſt, in re ipſa diſtingui, ſaltem modaliter. Ita verò ſe habent actio & terminus, vt patet in calefactione ignis, nam illa ceſſante manet calor. Vnde etiam poteſt firmari corollarium, quia etiam concurſus cauſæ primæ cum ſecunda ad aliquem terminum eſt ſeparabilis ab eodem termino, quia quando Deus producit calorem cum igne, ceſſante calore, ignis, ceſſat concurſus Dei, quia ſunt vna indiuiſibilis actio, perſeuerat autem calor. Ergo diſtinguitur concurſus ille in re ipſa ab ipſo calore.

Dices, poſtea calor conſeruatur à Deo ſolo. 4. *Diluitur obiectio.* Reſpondeo conſeruari per nouam actionem, quia quoties mutatur dependentia à priori cauſa, neceſſe eſt mutari actionem, quia non poteſt fieri mutatio, vel ceſſatio in dependentia ab aliqua priori cauſa ſine aliqua mutatione in re facta: non poteſt autem interuenire niſi in actione, cùm in termino non fiat. Hæc tamen doctrina non videtur tam facilè accommodari ad actus immanentes animæ, de quibus hìc tractamus, quia illi ita pendent in conſeruari à potentiis, vt ſine illarum influxu manere non poſſint. Nihilominus tamen etiam in his procedit illatio, & aſſertio, quia in illis diſtinguitur etiam ex natura rei actio à termino. quod poteſt oſtendi, tum per æquiparationem rationis, quia etiam in lumine, & aliis qualitatibus quæ pendent in fieri, & conſeruari à ſuis cauſis diſtinguitur actio à qualitate; tum etiam, quia in actibus immanentibus poteſt mutari actio, manente eadem qualitate actus, vt ſi idem amor elicitus ſine habitu charitatis incipiat per habitum conſeruari, vel alio ſimili modo, vt latiùs in Metaphyſica & in materia *de Anima* diſſeritur: hìc verò hæc perfunctoriè præmittimus, quia poſtea erunt neceſſaria.

5. *Hic concurſus eſt ſimultaneus cum actione humana.*

Quartò ſequitur ex dictis hunc Dei concurſum, vel auxilium etiam in operibus gratiæ eſſe omnino ſimultaneum reſpectu concurſus, ſeu actionis voluntatis humanæ. ita dixi in lib. 1. de Auxiliis cap. 4. & nunc inuenio communiter recipi à modernis Thomiſtis. Et Ledeſma dicit *Ledeſma.* in hoc debere conuenire omnes Doctores, & omnes diſcipulos D. Thomæ, citatque Caietanum *Caietan.* 1. p. q. 14. art. 13. quem ego etiam retuli lib. 1. de Auxil. cap. 6. & 14. Ratio eſt manifeſta ex dictis, quia vel comparantur actio creaturæ, & concurſus Dei inter ſe, vel comparantur vt attingunt terminum, & in neutro reſpectu poteſt intelligi prioritas propria naturæ, quæ in cauſalitate fundatur; ſunt ergo omnino ſimul. Prior pars probatur, quia ibi non ſunt duæ actiones reales, ſed vna tantùm re, & duplex ratione. Et confirmatur: nam ſicut illa actio præciſè, & inadæquatè concepta, vt eſt concurſus Dei, eſt ab illo ſolo ita concepta præciſè, vt eſt influxus cauſæ ſecundæ, eſt à ſola illa. Ergo vt ſic neutra ab altera; ergo neutra eſt prior in re ipſa (vtique prioritate cauſali,) altera; ſed neutra eſt ſine altera, & conſequenter vtraque eſt ſimul omnino, vel potiùs illa actio, cùm ſit vna indiuiſibilis, ſimul omnino eſt; vtramque verò rationem in ſe vniens, & ſimpliciſſimè complectens. Altera pars probatur tum diſcurſu facto, quia cùm illa ſit vna ſimplex actio, tota ſimul tendit in terminum, & attingit illum; tum etiam, quia ſicut ille duplex influxus cauſæ primæ & ſecundæ

cundæ propter indiſtinctionem non habent in ſe cauſalitatem in ſuo eſſe, ita neque habent cauſalitatem inter ſe in attingendo termino; ergo neque habent ordinem prioris, vel poſterioris naturæ in illa attingentia; tum denique, quia terminus non eſt à cauſa ſecunda prius natura, quàm à Deo, quia hoc eſt contra dependentiam eſſentialem creaturæ à prima cauſa, neque eſt à Deo prius natura, quàm à cauſa ſecunda, aliàs & cauſa ſecunda ageret in factum, & totus effectus priùs eſſet à ſolo Deo, & poſtea vel eſſet iterum à ſola creatura, quod eſt impoſſibile, vel iterum à cauſa prima, & ſecunda ſimul, quod eſſet ſuperfluum. Eſt ergo hic concurſus Dei omnino ſimultaneus cum influxu cauſæ ſecundæ.

6. *Obiectio ex dependentia cauſæ ſecundæ, à prima.* Dices, ergo cauſa ſecunda vt eſt actu agés, non pendet à Deo tamquam à cauſa, ex vi huius concurſus, quod videtur dici non poſſe. Probatur ſequela, quia ſi penderet cauſa ſecunda à prima, neceſſarium eſſet cauſam primam in hoc eodem concurſu eſſe priorem natura in cauſando. Propter hanc rationem multi putant neceſſariam eſſe præmotionem Dei in cauſam ſecundam, vt ratione illius verè dicatur cauſa ſecunda pendere à prima in cauſando. Sed non oportet vnam quæſtionem cum alia confundere; nam illa præmotio nec per ſe neceſſaria eſt, vt infrà dicam, nec in præſenti ad difficultatem tactam expediendam deſeruit. *1. Solutio reiicitur.* Nam etiam admiſſa tali præmotione, ipſamet pendet à Deo in agendo quoad concurſum ſimultaneum; qualiſcumque enim illa motio ſit, eſt quædam virtus creata, imò dicitur eſſe inſtrumentum Dei; ergo intrinſecè indiget immediato influxu intimò imbibito in actione illius, qui non attingat priùs natura effectum quàm præuia ipſa motio per actionem ſuam. Relinquitur ergo eadem difficultas de illa præmotione, quæ eſt de virtute permanente cauſæ ſecundæ, quomodo ſcilicet pendeat à Deo in agendo, & nihilominus Deus priùs non attingat effectum, quàm ipſa virtus creata, vel motio.

7. *2. Solutio reiicitur.* Alij diſtinctione vtuntur, nam concurſus primæ cauſæ, & ſecundæ dupliciter poſſunt comparari, primò vt exeunt à cauſis ſuis, ſecundò vt attingunt effectum. Et hoc poſteriori modo dicunt procedere quæ diximus, quòd concurſus primæ cauſæ non prius attingit effectum, quàm concurſus cauſæ ſecundæ. Sub priori autem reſpectu dicunt, concurſum cauſæ primæ eſſe priorem natura, quàm concurſum cauſæ ſecundæ, quia cauſa ſecunda pendet à prima in agendo; ergo concurſus cauſæ ſecundæ pendet à concurſu cauſæ primæ; & ab ipſa participat omnem ſuam virtutem. Sed hæc diſtinctio non rectè accommodatur ad concurſum Dei ſimultaneum, de quo tractamus, licèt poſſet habere locum reſpectu motionis præuiæ: nam illa poſita veriſſimè dicitur priùs natura exire à Deo, & efficere cauſam ſecundam, quàm actio cauſæ ſecundæ ab illa profluat, quamuis illamet præmotio Dei non prius natura attingat effectum cauſæ ſecundæ, quàm ipſamet cauſa ſecunda, vt iidem auctores fatentur. Et quantum ad eamdem præmotionem rectè etiam dicetur concurſum cauſæ ſecundæ pendere à concurſu cauſæ primæ, nomine concurſus illum præuium ſignificando.

8. Hoc tamen non rectè dicitur reſpectu concurſus ſimultanei, & concomitantis, quia in re non diſtinguitur à concurſu cauſæ ſecundæ, & ideo non poteſt eſſe inter eos realis emanatio, vel A cauſalitas; ergo nec prioritas naturæ, ſiue vt exeunt à cauſis, ſiue vt attingunt terminum, qui etiam ſub priori reſpectu non habent inter ſe realem cauſalitatem, eo vel maximè quòd in ipſo concurſu non eſt prior vnus reſpectus, quàm alius, id eſt, in actione non eſt prior natura exitus ab agente, quàm attingentia ad terminum ſpectatum, vt eſt in fieri. nam, v. g. illuminatio æquè primò exit à luce, & tendit in lumen; ergo ſimiliter concurſus Dei in illuminatione imbibitus æquè primò exit à Deo, & attingit lumẽ; ergo etiam vterque concurſus cauſæ primæ, & ſecundæ, ſicut attingunt terminum ſine ordine naturæ inter ſe, ita etiam exeunt ab vtraque cauſa ſi- B ne eodem ordine: ſunt ergo ſimul natura.

9. *3. Solutio Capreoli reiicitur.* Aliter verò Capreolus in 2. d. 1. q. 2. ad argumenta Durandi contra 6. concluſionem docet, actionem primæ cauſæ priùs natura attingere effectum, quàm actionem cauſæ ſecundæ. Sed, vt notaui in lib. 1. de Auxiliis, cap. 4. non videtur id intelligere Capreolus de actione Dei ad extra, ſed de ipſa Dei voluntate, quam ibi vocat actionem Dei internam, quæ eſt principium actionis externæ, & ſic eſt natura prior: non tamen negat Capreolus quin actio cauſæ ſecundæ, ſit etiam actio externa, ſeu tranſiens ipſiuſmet Dei, & ſic etiam ibidem fatetur vnam, & eamdem actionem tranſeuntem eſſe immediatè à cauſa ſecunda, & prima, & vt eſt à prima, eſſe concurſum ſimultaneum re- C ſpectu concurſus cauſæ ſecundæ. De hac ergo actione tranſeunte Dei dici non poteſt quod attingit effectum prius natura, quàm actio creaturæ, cùm in re ſint vna, & indiuiſibilis actio, & ob eamdem rationem, vt dixi, illa actio non prius natura emanat à Deo, quàm à cauſa ſecunda, prioritate ſcilicet cauſalitatis, licèt ſub aliis rationibus dicatur prima cauſa prius natura influere, quia eius influxus, & eſt intimior, ſeu eſſentialior, & magis neceſſarius, & de ſe magis etiam independens, vt rectè notauit Caietanus 1. p. qu. 14. art. 13. §. *Neque ſuſtinendus* & qu. 19. art. 8. in fine. *Caietan.*

10. *Vera ſolutio.* Ad obiectionem ergo factam reſpondetur ne- D gando ſequelam, quia vt cauſa ſecunda pendeat à prima in agendo, ſufficit quòd ab illa pendeat in omni re, & forma, vel modo, aut conditione reali neceſſaria, vt in eſſe actu agentis conſtituatur: pendet autem cauſa ſecunda à prima, non ſolùm in eſſe, & conſeruari, & in virtute agendi, ſed etiam in ſua actione: nam illamet actio eſſentialiter pendet immediatè à Deo, vt dictum eſt; per illam autem actionem conſtituitur cauſa ſecunda in eſſe actu agentis; ergo hoc ſatis eſt vt cauſa ſecunda pendeat in eſſe agentis à prima. Quòd ſi cauſa ſecunda conſideretur prius natura, quàm agat, vt ſic etiam dicitur pendere à Deo eſſentialiter in agendo, non ſolùm quia per continuum influxum eius habet virtutem agen- E di, ſine quo illam non haberet, ſed etiam, quia prædicta tali virtute nihil poteſt agere ſine actuali iuuamine, & auxilio cauſæ primæ, quod præbet ſimul cum illa efficiendo eamdem actionem, & effectum. E contrario verò dici non poteſt cauſa prima dependere à ſecunda in agendo, quia non poſtulat conſortium cauſæ ſecundæ ex indigentia, nam per ſe eſt ſufficiens ad operandum, ſi velit, licèt ex benigna prouidentia, vt relinquat ſuas creaturas operari, talem concurſum illis accommodare, quo ſine illis non operetur.

11. *Concurſus* Quintò infertur hunc concurſum Dei ſub hac præciſa ratione conceptum non concipi ex parte

ille ex parte ſuæ non eſt adæquata ratio productiua effectus quem tamē totum attingit.

parte eiuſdem cauſæ, vt adæquatam actionem productiuam ſui effectus, ſeu termini, licèt ex parte effectus totum illum attingat. Probatur prior pars, quia actio adæquata illius effectus, eſt quædam actio, quæ intrinſecè reſpicit duplicem cauſam, primam ſcilicet, & ſecundam; ergo illa inadæquatè concepta vt manat à ſolo Deo non eſt completa, & adæquata actio illius effectus; eſt ergo inadæquata, & ſub illa ratione dicitur non eſſe vnica. Declaratur à ſimili, nam ſapientia Dei ſub illa præciſa ratione concepta rectè dicitur non eſſe vnica perfectio Dei, nam iuſtitia intelligitur eſſe alia perfectio, & ſic de cæteris attributis. Vnde adæquata Dei perfectio concepta, vt tota perfectio Dei, omnia attributa Dei includit; ita ergo ſe habet actio illa prout in re eſt adæquata comparata ad concurſum cauſæ primæ, & influxum cauſæ ſecundæ præciſè conceptos. Ergo quilibet eorum ſolùm concipitur vt actio incompleta ex parte ſui principij; ſecus verò eſt ex parte termini, vt in altera parte dicebamus, quia quilibet illorum concurſuum etiam inadæquatè conceptus intelligitur terminari ad totum effectum, ſeu terminum, quia nihil eſt in termino quod non à Deo eſſentialiter pendeat, vel quod non à cauſa ſecunda tunc fiat. Nec fingi poteſt pars in effectu quæ magis attingatur per concurſum cauſæ ſecundæ, quàm alia, vt in ſequentibus magis explicabimus.

12. Obiectio ſoluitur. *Caietan.*

Obiicies, quia ſi Deus per illum concurſum prius natura attingeret effectum, quàm cauſa ſecunda, totum effectum produceret, & paulo antea dicebamus, & ſentit Caietanus 1. part. quæſt. 19. art. 8. in fine. Ergo ille concurſus vt præciſè concipitur à ſolo Deo, eſt totalis actio illius effectus. Reſpondetur hypotheſim illam deſtruere propriam rationem, & conditionem talis concurſus, & ideo licèt data hypotheſi bona ſit illatio, nihil infertur contra poſitam illationem, quia non fit illatio de concurſu prout modò à Deo præſtatur, ſed de concurſu qui fingitur ex illa hypotheſi. Declaratur, quia licèt Deus per ſe ſit potens ad faciendum ſe ſolo effectum cauſæ ſecundæ, nunc verò quando cum cauſis ſecundis concurrit, ita illis ſuum influxum, & actiuitatem accommodat, vt concurſus eius prout nunc præſtatur, non ſufficiat efficere effectus ſi cauſa ſecunda non coagat, quia Deus (vt ſic dicam,) in tali modo agendi non vult eſſe operator, ſed cooperator, vt in Metaphyſica dixi.

13. lsò accu- tus au- or.

Ex quo intulit quidam modernus Scriptor, inſinuaſſe me in illo loco, *quòd ſi in aliquo priori naturæ cauſa prima concurreret, & non produceret totum effectum.* Hoc autem neque in mentem meam venit, neque ex verbis meis poteſt cum probabilitate colligi. Sed potiùs immediatè infertur, fieri nullo modo poſſe, vt hic concurſus Dei prout de facto datur, prius natura attingat effectum, quàm influxus cauſæ ſecundæ, quod eſt veriſſimum, & ſatis probatum in corollario. Quod etiam idem auctor admittit, ideo paulo inferiùs fatetur ita eſſe de facto quòd Deus, vt nunc concurrit cum cauſa ſecunda, non priùs attingit effectum quàm illa, ideóque nec ſine illa producit effectum. At verò poſita hypotheſi quòd Deus vellet ſuo influxu priùs natura attingere effectum, tunc quidem produceret totum effectum actione totali, tam ex parte principij, quàm ex parte termini, quia Deo non deeſt virtus, & per illam voluntatem applicaret totam virtutem neceſſariam. Tunc autem concurſus Dei eſſet alterius rationis, imò non eſſet concurſus, quia particula *con*, dicit comitantiam alterius, ſed eſſet abſoluta effectio, & tunc creatura vel nihil ageret, vel actum ageret, quod præſenti quæſtioni eſt impertinens. Si autem talis fingatur hypotheſis, vt manente eodem concurſu prout nunc datur, prius natura attingat effectum, dico hypotheſim inuoluere repugnantiam, quia implicat concurſum eſſe ſimultaneum per entitatem in eadem indiuiſibili actione, & prius natura attingere, vt probatum eſt. Et ideo data illa poſitione, ſequitur per talem concurſum totum effectum fieri, quia aliquid fit cùm fit actio, quæ ſupponitur terminum ſuum attingere, vtique producendo illum, & non partem, tum quia non eſt maior ratio de vna, quàm de alia, tum quia terminus illius concurſus, eſt totus effectus, vt dixi. E contrario verò etiam ſequitur poſita illa hypotheſi nihil omnino fieri, quia deeſt concomitantia alterius agentis omnino neceſſarij ad talem effectum, & ad omne illud quod in ipſo fieri poteſt per talem concurſum, & Deus non applicat ſuam virtutem ad ſupplendum illum defectum, vt ſupponitur, quia ponitur nolle amplius efficere, quàm cum cauſa ſecunda ſimul efficiat.

Caput XXVII.

Vtrùm cauſa prima, & ſecunda, vt partiales cauſæ, ad eumdem effectum concurrant.

HÆc quæſtio neceſſaria eſt ad auxilia ſupernaturalia explicanda, & ad tollendas verborum contentiones, & ad ſoluendam obiectionem quæ ex illa contra dicta oritur; ſequi enim videtur Deum concurrere cum cauſa ſecunda, vt partialem cauſam effectus cauſæ ſecundæ, & non vt totalem. Conſequens eſt abſurdum. Ergo. Sequela patet, quia cauſa quæ non influit actione totali, & integra, non poteſt dici totalis in actu, cùm ab actione denominetur agens actu: diximus autem concurſum Dei cum cauſa ſecunda non eſſe actionem totalem; rectè ergo ſequitur, Deum vt influentem per illum concurſum non eſſe cauſam totalem; erit ergo partialis. Falſitas autem conſequentis oſtenditur, tum quia hoc eſt contra mentem omnium Theologorum, & Philoſophorum, tum etiam, quia hæc eſſet maxima imperfectio in Deo, nam eſſe cauſam partialem dicit dependentiam ab alia cauſa partiali, quæ eſt magna imperfectio. Item, quia cauſa partialis eſt inferior in ſua operatione, quàm cauſa totalis, quæ ex duplici partiali conflatur, ſicut ex duobus trahentibus nauim, & vnam cauſam totalem componentibus, vnuſquiſque per ſe eſt viribus inferior vtroque ſimul. Hoc autem Deo attribuere magna eſt imperfectio. 1. Neceſſitas huius quæſtionis explicanda.

2. Opinio Molinæ eſſe cauſas partiales.

In hoc puncto Molina in Concordia diſp. 26. in Antuerpiana editione circa finem, concedit Deum, & cauſam ſecundam ſimul concurrentes ad eumdem effectum eſſe cauſas partiales eius, & ex vtraque conflari vnam cauſam integram, vtiturque illo exemplo ad duobus trahentibus nauim. Contra quam ſententiam vehementer inſurrexerunt plures moderni Scriptores de Auxiliis gratiæ; ſed ſine dubio diſputant de vocibus, priuſquam de re, vt alibi dixi, & mox explicabo. Et prætereà excedunt in modo impugnationis. Primò, quia quidam eorum refert Molinam conſequenter dicere quòd *pars effectus reſpondet primæ cauſæ, & pars illius reſpondet ſecundæ, & ita Deus non attingit totum effectum priùs, ſed tantùm attingit partem effectus ſimul.* Quod certè Malè explicata.

certè ſi Molina diceret, non ſolùm in modo loquendi, ſed in re magni momenti erraſſet, non tantùm contra communem Theologorum, & Philoſophorum ſententiam, vt ille dicit, ſed etiam contra fidem. Nam inde fieret aliquam partem entis realis fieri in mundo, quam Deus non facit, ſiquidem dicitur ſolùm attingere partem effectus ſimul. At verò Molina longiſſimè ab illo errore abfuit, ſuamque ſententiam explicuit, dicens: *At cùm dicimus neque Deum per concurſum vniuerſalem, nec cauſam ſecundam eſſe integras, ſed partiales cauſas effectuum, intelligendum id eſt de partialitate cauſæ, vt vocant, non de partialitate effectus, totus quippe effectus, & à Deo eſt, & à cauſis ſecundis.* Et ſtatim adhibet exemplum de duobus trahentibus nauim, & declarans in quo ponat ſimilitudinem addit. *S quidem quiuis eorum ſimul efficit cum altero omnes, & ſingulas partes eiuſdem motus.* Illo ergo modo non fideliter refertur ſententia Molinæ.

3. Malè quoque damnetur. *Gregor.* — Hoc autem ſano ſenſu ſuppoſito immeritò etiam dicitur ille modus loquendi eſſe contra omnes Theologos. Graues enim, & non pauci Theologi illo modo loquuti ſunt. Gregorius enim in 2. diſt. 28. quæſt. 1. art. 3. ad 12. expreſsè dicit modum communem quo Deus concurrit ad quemlibet effectum agentis creati, eſſe iuuando cauſam ſecundam, *partialiter cum illa efficiendo.* quæ verba habet idem Capreolus quæſt. 1. art. 3. ad 12. contra tertiam concluſionem. Gabriel etiam 2. diſt. 1. quæſt. 2. art. 1. notab. 2. latè, & inter alia dicit, *Deus producens effectum cum cauſa ſecunda, eſt cauſa partialis, ſicut eſt cauſa ſecunda.* & diſt. 37. quæſt. 1. ad argument. de 4. via, Deus volendo cauſat omnia, non tamen ideo eſt cauſa totalis, quia vult ſecum concurrere alias cauſas. Eodem modo loquitur Olchot in 2. quæſt. 1. art. 3. in principio, & Lychetus in 2. diſt. 37. q. 2. §. Ad ſolutionem, vbi ait Deum concurrere ad omnem actionem noſtram vt cauſam partialem, quia vult cauſam ſecundam ſibi cooperari, & alios ſtatim referam. Neque contra prædictum ſenſum quod ad rem ſpectat, alicuius momenti eſt ratio illius auctoris; tunc enim ſolum eſt imperfectio in aliquo, quòd ſit cauſa partialis, quando indiget auxilio alterius concauſæ ex defectu virium propriarum, vt frequentiùs contingit in cauſis creatis, vt in viſu, ſpecie, & lumine, & in multis trahentibus nauim, quam neuter per ſe trahere potuiſſet. Nam, vt dixit optimè D. Thomas 4. contr. gent. cap. 7. ratio. 16. id prouenit, quia virtus cuiuſlibet imperfecta eſt, & inſufficiens ad iſtum effectum, ideóque ex diuerſis virtutibus congregatur vna virtus omnium, quæ ſufficit ad trahendum nauim. Secus verò eſt quando cauſa libera non ex indigentia, ſed ex ſua libertate, vel ex imperfectione virtutis, non vult totaliter applicare ſuam virtutem, nec modo ſufficienti, vt ſola producat effectum, ſed tantùm cooperando cum alia, quæ ſimul totum effectum coëfficiat. Tunc enim eſſe cauſam partialem in dicto ſenſu non ſupponit imperfectionem in tali cauſa, cùm ſupponatur per ſe ſola ſufficiens; neque etiam ille modus agendi ponit in ea imperfectionem, quia agere, vel non agere extra ſe non ponit perfectionem in ea, nec tollit perfectionem ab ipſa. Quapropter de huiuſmodi cauſa falsò dicitur, pendere ab alia in agendo: nam potiùs alia concauſa pendet ab ipſa, quia dependentia dicit neceſſitatem iuuaminis alterius ex propria impotentia. Vnde dicetur propriè effectus tunc pendere, non ab altera tantùm cauſa, quantumuis potente, ſed indigere alterius influxu. quod veriſſimum eſt ſuppoſito illo agendi modo, neque enim ſequitur aggregatum illarum cauſatum eſſe potentius altera cauſa ſecundùm ſe, ſed ſolùm prout voluntariè limitante ſuam influentiam: quod nullum eſt inconueniens. Nam in re hoc eſt ab omnibus dicendum, ſiue his verbis, ſiue aliis vtantur.

4. Quomodo cauſa prima coniungatur cauſæ ſecundæ. — Iſto ergo modo cauſa prima coniungitur cauſæ ſecundæ, vt concauſa, non ex defectu virium, ſed quia benignè vult ſeſe accommodare cauſæ ſecundæ, vt eius efficientiam non tollat, neque præueniat. Sicut homo fortis vult interdum non ſolus portare lapidem, ſed cum alio, qui vult iuuare illum, & non totum opus in ſe ſuſcipere, licèt poſſet, in quo etiam multum diſtat homo à Deo, quia homo licèt facere poſſit opus ſine ope alterius, non tamen tanta facilitate, aut velocitate, aut ſine tanto labore, & ita ſemper iuuatur aliquo modo in eo, quod per ſe non poteſt. Deus autem propter infinitatem virtutis, ſemper tam bene, & tam facilè, & ſine vllo labore ſolus poſſet facere, quod per cauſam ſecundam operamur: ſolùm ergo ex benigna prouidentia ſe conſtituit cooperatorem, & cauſam partialem, iuxta illum loquendi modum, quem ita explicuit Gabriel 2. diſt. 1. quæſt. 2. art. 3. dub. 5. ad 3. in actibus vitalibus eſt multorum opinio Deum non poſſe ſe ſolo efficere illos ſine cooperatione cauſæ ſecundæ, quod inter Thomiſtas ſatis receptum eſt, & ita videtur Deus ibi partialiter illo modo concurrere, non ex ſola voluntate, ſed quia tales actus non poteſt ſolus efficere. Et nihilominus dicendum eſt poſita illa ſententia id non eſſe imperfectionem in Deo, quia id non prouenit ex impotentia Dei, vel ex defectu virium, ſed partim ex incapacitate talis effectus, quia non eſt aliter producibilis, quàm à principio intrinſeco proximo, partim ex eminentia Dei, cuius puritati, & actualitati repugnat eſſe principium intrinſecum talium actuum. Quamuis, iudicio meo, probabilius ſit quidquid eſt efficientiæ in productione talium actuum non pendere eſſentialiter à proxima potentia, ſed poſſe à Deo ſolo fieri, licèt non connaturali modo, neque informando potentiam, & ideo vt ita fiat decreuerit Deus iuuare potentias, vt illos vitali modo eliciant, fiantque aptæ ad recipiendos in ſe formales effectus eorum.

5. Obiecta contra modum loquendi Molinæ. Ex PP. — Alius verò eiuſdem doctrinæ defenſor, & Molinæ impugnator maximè inuehitur contra illum modum loquendi applicatum ad opera gratiæ, de quibus ita etiam loquitur Molina, & in primis obiicit multa teſtimonia Patrum dicentium totum quod eſt in operibus gratiæ, eſſe tribuendum Deo, & non partem homini, partem Deo. Deinde dicentium ipſammet cooperationem hominis eſſe effectum gratiæ Dei, vt ſic verum ſit illud Roman. 9. *Non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis;* dicentium denique nihil habere hominem vnde glorietur, ſed totum quod habet eſſe diuinæ gratiæ beneficium. Obiicit præterea rationes. Prima eſt, *Deinde ex ratione.* quòd potentiæ animæ nullum habent virtutem innatam ad coëfficiẽdum actus ſupernaturales, etiam vt cauſæ partiales; ergo Deus non poteſt dici cauſa partialis propter cooperationem voluntatis. Secunda ratio eſt, quia aliàs dicendum eſſet etiam, Patrem partialiter producere Spiritum ſanctum, & ſimiliter Filium, & comparari poſſent cum duobus trahentibus nauim, neque neuter producit Spiritum ſanctum, ſed ambo ſimul. Tertia ratio ſit, quia principale agens, & inſtrumentum non ſunt duæ cauſæ partiales, ſed cauſa ſecunda eſt veluti inſtrumentum cauſæ primæ, præſertim in operibus gratiæ; ergo.

Diluuntur hæc omnia. — Sed citata teſtimonia non rectè accommodantur præſenti inſtituto, & punctum præſentis contro-

uerſiæ

uerſiæ variatur, quod in tota hac materia ſæpiſſimè fit, eſtque attentiſſimè cauendum. Hîc enim, vt dixi, non agimus de diuiſione effectus inter cauſas quaſi per partes, ſed de toto effectu, vt fit à pluribus cauſis. Neque etiam tractamus an illæ duæ cauſæ, quæ partiales vocantur, ſint inter ſe ſubordinatæ, necne, ſed tantùm vtriuſque concurſum, & neceſſitatem conſideramus, & ad hoc tantùm adducitur exemplum de duobus tranſientibus nauim, non vt in omnibus ſimile reputetur. Denique non agimus de toto influxu gratiæ, nec de Deo, vt variis modis in nobis per gratiam operatur; ſed præciſè vt cooperatur nobis per concurſum ſimultaneum ordinis gratiæ.

6. *Explicantur allata teſtimonia PP.* Quibus præ oculis habitis facilè intelligitur priora teſtimonia in contrarium allegata nihil obeſſe; illa enim contra Semipelagianos ſcripta ſunt, vel procedunt. Illi enim ita diuidebant bona pietatis opera inter hominem, & Deum, vt quædam dicerent fieri ab homine, ſolùm per liberum arbitrium, alia per Dei auxilium, illúdque non omnino gratuitum, ſed per priora opera ſua promeritum, vt Prolegom. 5. latè dictum eſt. Contra hos itaque dicit Auguſtinus lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 2. *Homo non ita componat cum Deo, vt partem fidei ſibi vendicet, atque illi partem relinquat, & quod eſt elatius, primam tollit, ipſe ſequentem dat illi.* Et contra eundem errorem ſic intellectum inducit verba Apoſtoli, *Quid habes quod non accepiſti.* & verba Cypriani, *In nullo gloriandum, quoniam noſtrum nihil eſt.* Et in eodem ſenſu dicit cap. 7. *Quidquid antequam in Chriſtum crederet, & cùm crederet, & cùm credidiſſet, Cornelius operatus eſt, totum Deo dandum eſt.* vbi particula *totum* non concludit cooperationem hominis, aliàs pugnaret cum verbo *operatus eſt*, ſed diſtribuit omnia opera conducentia ad ſalutem, etiamſi fidem antecedant. In eodemque ſenſu ait idem Auguſtinus lib. de dono perſeuer. cap. 6. in fine. *Tutiores viuimus, ſi totum Deo damus, non autem nos illi ex parte, nobis autem ex parte committamus.* nimirum aliquid noſtris viribus, & ſufficientiæ tribuendo, & propter illud aliquid à Deo ſperando. Et in hoc ſenſu allegat alium locum Cypriani exponentis verba orationis Dominicæ, *& ne nos inducas in tentationem*, & dicentis illam orationem admonere vnumquenque infirmitatis ſuæ, ne quis ſibi ſuperbè, arrogantérque aliquid aſſumat. Nam, vt infrà ſubdit, vbi præcedit humilis, & deuota confeſſio, datur totum Deo. vbi etiam particula *totum* non excludit, quin totum opus liberum fiat etiam ab homine, ſed diſtribuit omnia opera, & quidquid boni eſt in quocunque opere ab initio eius vſque ad finem. Et in eodem ſenſu ſubiungit Aug. c. 7. illam Domini orationem nihil nobis reliquiſſe, in quo tanquam in noſtro gloriemur. Vnde optimè Bernard. de Grat. & lib. arbitr. *non partim gratia, partim liberum arbitrium, ſed totum ſingula opera indiuidua peragunt; totum quidem hoc, & totum illa, ſed vt totum in illo, ita totum ex illa.* In quo vltimo verbo indicat alium modum, quo totum opus pium dicitur eſſe ex Deo, vt iam declaro.

Auguſt.

7. *Alia teſtimonia explicata.* Vnde teſtimonia etiam, quæ ſecundo loco obiiciuntur, ad punctum quod nunc tractamus, nihil conferunt, quia in præſenti non conſideramus Deum ſecundùm omnem rationem, & modum quo per gratiam ſuam in nobis operatur, noſtrúmque eleuat, vel regit arbitrium, ſed præciſè vt concurrit nobiſcum per concurſum ſimultaneum, & ſuo modo generalem, quod expreſsè Molina in

A eodem loco aduertit, nullus tamen Catholicus ignorat liberum arbitrium non niſi præuentum à Deo, & viribus gratiæ inſtructum poſſe in ſuo ordine eſſe cauſam ſupernaturalis actus fidei, & ſimilium, ideóque neceſſarium eſſe, vt à Deo præueniatur, vocetur, & excitetur ad ſupernaturalem conſenſum præſtādum. Conſiderando ergo Deum non vt cooperatorem, ſed vt inducentem, *& trahentem lib. arb. ad cōſenſum*, veriſſimum eſt in Deum ſolum tanquam in primam radicem & cauſam, *pium opus liberi arbitrij eſſe reducendum.* Et in hoc ſenſu loquuntur Patres ſecundo loco allegati, vt conſtat apertè ex Aug. de prædeſt. Sanctor. c. 16. vbi ponderans verba Pauli, *Non ex operibus, ſed ex vocante*, ait, *Nunquid dixit non ex operibus, ſed ex credente.* Rurſus, *Hoc abſtulit homini vt totū daret Deo etiam voluntas credendi, & cooperatio liberi arbitrij, quia illa etiam prouenit à vocatione, non quacunque, ſed congrua, qua fit, vt homo velit.* Per hoc autem non excluditur, quia liberum arbitrium ſit ſimul cauſa ſua fidei cum Deo illi cooperante, neque illi doctrinæ contrarium eſt, quod propter illam cooperationem cauſæ partialis vocetur.

B

Vnde idem Aug. lib 83. qq. q. 68. dixit, *Si quis ſibi tribuat quòd venerit vocatus, non poteſt ſibi tribuere quòd vocatus ſit.* & in Enchirid c. 32. tractans verba Pauli ad Rom 9. *Non eſt volentis, nec currentis, ſed Dei miſerentis*, exponit dicta eſſe, vt totum Deo detur. Declarans autem quomodo totum datum ſit Deo, addit, *Qui hominis voluntatem bonam & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Præparat autem excitando, adiuuat cooperando; ergo vt tribuat totum Deo, non conſiderat illum præciſè vt concurrentem, ſicut nec modò loquimur, ſed præcipuè vt voluntatem præparantem. Et ſic etiam Ambroſ. lib. 2. de Abraham c. 7. exponit eadem verba Rom. 9. *Non eſt volentis*, dicens, *vt omnia tribuas Deo qui te vocauit.* Et in idem redit quod dixit Paulus Oroſ in fine ſuæ Apolog. totum fructum palmitis tribuendum eſſe viti, quia dat non ſolùm vt poſſit, verùm etiam vt ſit, & Anſelm circa id ad Epheſ. 2. *Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis. Dei, ait, donum eſt fides, & vocatio, & non partim, ſed purè donum Dei, quia non ex operibus; ergo ratione vocationis totum eſt Dei ſolius, quia vocatio nullo modo eſt à nobis, & per illam nobis datur, vt poſſimus, & ſi ſit congrua, datur etiam vt velimus.* Eandémque doctrinam ſummatim tradit D. Thomas 1.2. q. 111. art. 2. ad 2. vbi dicit totam iuſtificationem eſſe ex gratia, quia ipſa cooperatio noſtra procedit ex gratia vtique excitante, & fit cum adiuuante. 8. *Confirmatio allatæ expoſitionis. Auguſt.* *Ambroſ.* *Oroſ.* *Anſelmus.* *D. Thom.*

C

D

Denique eos ſenſus habent teſtimonia in tertio loco allegata; vbicumque enim Patres dicunt, totum opus ſalutis eſſe tribuendum Deo, non intendunt excludere propriam cauſalitatem liberi arbitrij in operibus pietatis, ſed interdum illam ſolam nihil per ſe valere, niſi à Deo, & adiuuetur. Sic Hieronym. Ierem. 18. exponens, illa verba, *Sicut lutum in manu figuli*, oſtendit per illa non excludi cauſalitatem liberi arbitrij, ſed doceri non eſſe totum tribuendum homini, ſed gratiæ, quod exponens ſubiungit, *ita enim libertas arbitrij ſeruanda eſt, vt in omnibus excellat gratia largitoris.* Et ſimilia multa habet Chryſoſtomus in Ioan. 15. & tom. 4. ſuper 2. epiſtol. ad Theſſalon. & 6. in id 2. ad Corinth. 3. *non quòd ſimus ſufficientes*, &c. nam quia Paulus dixerat, fiduciam habemus ad Deum, vt hoc, inquit, emolliat, ſubdit, *non quòd ſimus ſufficientes*, &c. hoc eſt, non ita dixi, fiduciam habemus tamquam aliud noſtrum ſit, aliud Dei, ſed totum iſtud Deo adſcribo. 9. *Alia teſtimonia ablata explicata.* *Hieronym.* *Chryſoſtom.*

E

bo. Ac denique eodem ſenſu dicunt Patres, nihil eſſe in homine de quo poſſit gloriari, quia omnia debent in Deum referri, & quo quiſque ſanctior eſt, eo magis totum Deo tribuere, vt videre licet in Cypriano lib. 3. ad Quirin. cap. 11. Baſilio Homil. 22. de humil. & Nazianzen. orat. 31. ita exponit illud Roman. 9. *Non eſt volentis*, &c. Idcirco ait, *non volentis*, id eſt, non ſolùm volentis, nec currentis ſolùm, *ſed* etiam *miſerentis Dei*. Ita quoniam velle quoque ipſum à Deo eſt, optimo iure totum Deo aſſignauit, hæc enim ideo dicuntur, quia omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum, Iacob. 1. & eo ipſo, quod vt tale recognoſcitur, homo non habet vnde glorietur, iuxta illud ad Epheſ. 2. *Dei enim donum eſt, vt ne quis glorietur*, vtique in ſeipſo, vt exponit Auguſtinus nuper allegatus in cap. 7. de prædeſtinat. Sanctor. qui autem recognoſcit perfectè gratiam Dei, licèt ſuam cooperationem liberam neceſſariam eſſe cognoſcat, non in ſe, ſed in Domino gloriatur, quod Paulus non reprehendit 2. Corinth. 11. de qua re dixi plura in lib. de Auxiliis cap. 20. ad 3. n. 13.

Cyprian. Baſil. Nazianz.

10. Prima ratio diluitur.

Ad primam rationem reſpondetur negando aſſumptum, quamuis enim ex ſe voluntas non habeat innatam virtutem per ſe ſufficientem, etiam in ratione principij proximi ad actus ſupernaturales faciendos, negari non poteſt quin habeat aliquam inchoatam, ſiue illa dicenda ſit naturalis, vt multis placet, ſiue obedientialis, vt mihi magis probatur, & illa ſufficit vt in ſuo genere dicatur cauſa, & concauſa cum Deo. In hac verò ratione indicant iſti auctores liberum arbitrium per ſeipſum non habere proximum, & immediatum influxum in opera gratiæ, ſed ſolùm mediante habitu infuſo, vel alia motione gratiæ præuia, quæ ſuppleat vim effectricem habitus; & in hoc ſenſu ſignificant etiam totum opus pium eſſe tribuendum gratiæ, quia totum principium tam proximum, quàm primum, quo fit, eſt gratia. Verumtamen, quia hoc numquam ſatis declarant, illud eis ſimpliciter non tribuo: ſi tamen ita ſentiunt, falſam exiſtimo talem doctrinam, & interpretationem, quia eſt contra rationem actus vitalis, & liberi, & in lib. 6. fusè tractabo.

11. Diluitur altera ratio contra Molinam allata, & tertia quoque.

Ad ſecundam rationem negatur ſequela, quia Pater & Filius non ſunt duo principia Spiritus ſancti, ſed vnum, producunt enim vna & eadem voluntate, ac virtute, quæ tota eſt in vtraque perſona, & tota in ſingulis, & ideo nulla eſt æquiparatio. Ad tertiam rationem reſpondetur (in primis) non procedere in ſententia eiuſdem auctoris, qui alibi totis viribus contendit voluntatem eſſe cauſam principalem actus ſupernaturalis, & ſaltem ratione habitus, quando per illum operatur, negari non poteſt. Deinde dicimus etiam cauſam inſtrumentalem habere ſuam cauſalitatem propriam, ratione cuius cauſa principalis non eſt ſimpliciter adæquata, & vnica cauſa effectus, ab vtraque producti, & de effectibus gratiæ id inſinuat Paulus, dicens, *Non ego, ſed gratia Dei mecum*. & ex Theologis Bonauent. in 1. diſt. 40. art. 2. quæſt. 1. dicit prædeſtinationem non eſſe totam cauſam, ſed cum alia, ſcilicet, cum libero arbitrio. Et Thomas Eliſius Ordinis Prædicatorum tract. de donis Spiritus ſancti p. 473. aliàs 478. de diſpoſitionibus ad gratiam dicit, *Sufficientia diſpoſitionum eſt à Deo, & à nobis, vt à duabus cauſis partialibus facientibus vnam totalem.*

Bonauent. *Thom. Eliſius*

12. Nihil quoad doctrinã in opinione Molinæ dã

Concludo igitur ſi rem ipſam ſpectemus, nihil eſſe in illa doctrina, quod iure improbari poſſit. Addo etiam ſi vis fiat in verbis, vel in modo loquendi, vel in exemplo de duobus trahentibus nauim, nul-

A lam reperiri ibi ſufficientem cauſam, vel occaſionem offenſionis: tum, quia cùm de re, & vero ſenſu conſtat, & in verbis nulla occaſio errandi datur, quia ſufficienter explicantur, non eſt, cur de illis multum contendatur, tum etiam, quia graues Theologi eodem modo loquuti ſunt, vt vidimus, & alij exemplo illo de duobus trahentibus nauim vſi ſunt ad concurſum Dei cum creatura explicandum, vt videri poteſt in Bellarmino lib. 4. de Grat. & lib. arb. cap. 15. in principio. Stapletonio in Antido. contra Colum. in epiſt. ad Corinth. verſ. 6. Raphaële Venuſt. lib. de prædeſt. & lib. arb. contra Luther. lib. 1. fol. 41. & ex veteribus Gabriele 2. diſt. 1. q. 2. dub. 5. ad 3. Olcoth in 2. quæſt. 1. art. 4. ad 10. for-
B mam quarti argumenti principalis. & Caietan. 3. part. quæſt. 62. art. 4. ad finem, & Conrad. 1. 2. q. 79. art. 1. in fine corporis. §. *nota ſecundò*. Qui tamen auctores non vtuntur hoc exemplo vt in omnibus putent tenendam eſſe ſimilitudinem, ſed in hoc ſolùm, quòd Deus, & liberum arbitrium, ſeu cauſa prima, & ſecunda habent propriam efficientiam in eumdem effectum, & neutra illum operatur ſine conſortio alterius, ſicut vnus trahentium non mouet nauim ſine alterius conſortio.

nandum eſſe neque in modo loquendi. *Bellarmin. Stapleton. Raph. Venuſt. Gabriel. Holcot. Caietan. Conrad.*

13. Aluarez ſenſus & opinio.

Vnde etiam P. Aluarez fatetur ſi per cauſam partialem alicuius effectus nihil aliud ſignificetur niſi cauſa quæ ſine conſortio alterius cauſæ non
C operatur talem effectum, ſic Deum concurrentem cum cauſa ſecunda eſſe cauſam partialem, imò ait, auctores vtriuſque ſententiæ hoc vnanimi conſenſu confiteri, etiam in Deo, & libero arbitrio reſpectu ſupernaturalis concurſus. Addit tamen alio modo dici cauſam partialem, quæ ita cum alia operatur, vt licèt fortè illi dederit virtutem agendi, non tamen dat illi in proprio genere cauſæ efficientis proprium influxum, & conatum, & in hoc poſteriori ſenſu ait loqui Molinam, imò & nos omnes. Quia docent, ait, liberum arbitrium habitu ſupernaturali, vel excitante Dei gratia adiutum ita efficere actum ſuum, & in illum influere pro innata libertate, vt à Deo, vel ab auxilio effi-
D caci tamquam à cauſa priori, & per ſe efficiente non dependeat.

14. Reijcit quòd falsò attribuat quædam auctori.

Sed in hoc confundit vnam quæſtionem cum alia de phyſica prædeterminatione, & nobis attribuit quæ in noſtris certè libris non legit, vel deſignet loca in quibus ea inuenerit. Probatur primum, quia hîc præcisè tractamus de concurſu ſimultaneo, & de Deo vt præbente illum, vt iam admonui. quæ conſideratio locum habet quidquid ſit de altera quæſtione de concurſu præuio: nam admiſſa illa motione præuia, vt cauſa ſecunda ſic præmota influat in effectum, indiget actuali cooperatione Dei, & Deus ſic influens poſtulat conſortium alterius cauſæ; ergo ſi cauſa partialis ſolum ſignificat cauſam ita agentem, vt poſtulet conſortium alte-
E rius coagentis, etiam Deus ſic agens, erit cauſa partialis, neque hæc vox excludit præmotionem vel phyſicam, vel moralem vnius cauſæ in aliam, neque illam includit, ſed ab hoc abſtrahit, ſupponitque voluntatem ſufficienter conſtitutam in actu primo per præcedentia auxilia immiſſa à ſolo Deo eſſe cauſam partialem ſui actus ſecundi; & ſimiliter Deum tunc non facere talem actum ſine conſortio voluntatis humanæ. Sicut Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. ait Dei præuenientem opitulationem per innumeros modos omnibus adhiberi. Et quod à multis refutetur, ipſorum eſt nequitiæ; quod autem à multis ſuſcipitur, & gratiæ eſt diuinę, & voluntatis humanæ. Vnde addo etiamſi verum eſſet, pręcedere motionem phyſicam Dei in liberum

Proſper.

arbitrium, adhuc verum eſſet in illo ſenſu Deum vt concurrentem per influxum ſimultaneum eſſe cauſam partialem, non ſolùm reſpectu liberi arbitrij, ſed etiam reſpectu illius præuiæ motionis, quia illa etiam concurrit ad actum, non ſine conſortio alterius concurſus ſimultanei Dei, vt in puncto ſequenti dicam.

15. *Alia calumnia Aluaris.* Deinde oſtendo alteram partem. Quis enim noſtrûm vnquam dixit voluntatem noſtram infirmatam habitu infuſo, & excitatam à Spiritu ſancto pro innata libertate ita influere in ſuum actum, vt à Deo, vel ab auxilio efficaci tamquam à cauſa priori, & per ſe efficiente non pendeat? Contrarium enim ex præcedenti capite ſtatuimus, vt non nouum, ſed vt antiquum, & indubitatum. nam voluntas donis creatis affecta cauſa ſecunda eſt: hanc autem cauſam eſſentialiter diximus pendere in ſuo influxu à cauſa prima, quæ cauſa prior eſt, & per ſe efficiens, & concurſus eius auxilium efficax eſt. ergo quod per illa verba in rigore ſignificatur, falsò nobis tribuitur. Quòd ſi ſub illis tantùm ſignificetur voluntatem excitatam, vel affectam habitu, vel alia virtute ſufficiente in actu primo, non pendere ab alio auxilio efficaci priori, & præuio; hoc totis viribus contendimus, non tamen per illa verba in proprietate ſumpta ſignificatur. Neque etiam propter illam controuerſiam de auxilio illo præuio dicitur Deus cauſa partialis, ſed præcisè propter concurſum ſimultaneum.

16. *Quomodo Deus ſit cauſa partialis & totalis ſimul.* Vltimò addo in hoc puncto, etiamſi modus ille loquendi, quo dicitur Deus cauſa partialis, admittatur, non propterea negari, quin ſit cauſa totalis ſub alia conſideratione, nimirum in ſuo genere cauſæ ſupremæ: vnde Raphaël Venuſtus lib. 2. de prædeſt. dixit Deum eſſe cauſam operis noſtri partialem, & totalem, ſed non totaliter influentem. *[Raph. Venuſtus.]* Quod certè Molina non ignorauit: nam in loco allegato ſtatim ſubdit: Si ſit de integra, ſiue tota cauſa, non omninò, ſed in aliquo gradu cauſæ, tunc Deum per concurſum generalem eſſe cauſam integram in genere vniuerſaliſſimæ, ſeu primæ cauſæ, quia in eo gradu neque habet, neque habere poteſt conſortem. Et ob hanc rationem mihi ſemper magis placuit hic loquendi modus, vt Deus etiam vt concurrens auxilio ſimultaneo vocetur potius cauſa totalis, quàm partialis, quia vt dicatur totalis, ſufficit quòd in ſuo ordine, & gradu, qui eſt perfectiſſimus, tota cauſa ſit. Et hæc vox maioris eſt excellentiæ, & perfectionis, quàm altera, vt per ſe patet. Aliunde verò nomen partialis cauſæ videtur dicere habitudinem ad alteram cauſam partialem eiuſdem ordinis, vt rectè adnotauit Caietanus *[Caietan.]* 1. p. quæſt. 52. articul. 2. §. *Ad euidentiam*, in fine. Vnde neceſſe eſt vt ex vtraque cauſa quæ partialis dicitur, vna cauſa integra confletur, quod in præſenti admittit Thomas Eliſius *[Thomas Eliſius.]* in verbis allegatis. Re tamen vera non rectè: nam ex cauſa prima, & ſecunda non conflatur vna totalis cauſa, ſed cumulus plurium cauſarum ad talem modum efficiendi neceſſariarum, quod longè diuerſum eſt, vt benè notauit Fonſeca *[Fonſeca.]* lib. 5. Metaph. cap. 2. quæſt. 9. ſect. 2. §. *Quo loco*, in fine; ſicut materia, & forma licèt ſimul concurrant, vt plures cauſæ ad eumdem effectum, non poſſunt dici componere vnam cauſam totalem; ergo neque cauſa prima, & ſecunda ſimul concurrentes dici poſſunt vnam cauſam efficere, ſeu componere. Ergo ſicut materia, & forma non dicentur plures partiales cauſæ, ſed vnaquæque eſt totalis in ſuo genere, ita de cauſa prima & ſecunda, cenſendum, & loquendum eſt. Nam ſeruata proportione, eadem eſt ratio, quia ſicut materia, & forma habent diuerſos cauſandi modos, & vnaquæque in ſuo genere eſt perfecta, & integra; ita modus influendi cauſæ primæ, & ſecundæ eſt longè diuerſus, & vnaquæque in ſuo genere plenè exhibet ſuam cauſalitatem. Dicamus ergo cauſam primam, non eſſe cauſam ſolam, vel vnicam efficientem illius effectus, ad quem concurrit: ſed eſſe vnam præcipuam ex multis concurrentibus non tantùm cumulum cauſarum ibi operatiuum. quibus res quidem eadem ſignificatur, & inuidia verbi euitatur.

Nec huic dicendi modo obſtat obiectio ſuprà facta, ſed potiùs illum confirmat. 17. *Quomodo Dei actio ſit totalis, & non partialis.* Nam actio illa, qua effectus fit ſimul à Deo, & à creatura in re tota eſt à Deo, & tota à libero arbitrio, cùm in re non habeat partes diſtinctas, & ideo concurſus Dei non poteſt dici ſimpliciter actio partialis Dei, ſicut ſapientia Dei non poteſt partialis perfectio Dei appellari, ſed eſt tota perfectio in ſua formali ratione, & ad ſummum dici poterit, vel vna ex perfectionibus Dei ſecundùm rationem, vel ipſa tota perfectio Dei incompletè concepta. Ita ergo concurſus Dei licèt in bono ſenſu, & ſecundùm rationem dici poſſit vna ex rationibus diſtinctis ibi concurrentibus, vel illa actio tot incompletè concepta, non dicetur tamen propriè actio partialis, quia non eſt pars alicuius actionis totalis. Quòd ſi aliquis illam vocauerit cauſalitatem partialem eo modo, quo priores Doctores vocant Deum cauſam partialem, oportet, vt cum aliquo addito, vel cum ſufficienti explicatione loquatur, vt addendo *ſecundùm rationem*, vel ſecundùm noſtrum concipiendi modum, vel quid ſimile.

CAPVT XXVIII.

An Deus etiam in ordine gratiæ per concurſum ſimultaneum influat in effectum, & actionem cauſæ ſecundæ immediatè immediatione virtutis, & ſuppoſiti.

RESolutio huius puncti neceſſaria eſt ad ſequentia, & ideo præmittenda eſt, quam breuiter expedire poſſumus, quia in eo, vel nulla eſt diſſenſio opinionum, vel ſi quæ eſt, parui eſt momenti, & inter ipſos etiam Thomiſtas verſatur. 1. *Neceſſitas huius quæſtionis.* Dico ergo Deum ad actiones gratiæ per ſe, & immediatè concurrere per influxum ſimultaneum vtroque ex illis modis. *Concl. Deus vtroque illo modo concurrit immediatè.* Probatur in primis generatim. *Probatur 1. in vniuerſum.* quia illa cauſa dicitur immediata reſpectu alicuius effectus, à quo immediatè procedit actio, quæ immediatè etiam terminatur ad talem effectum: ſed actio quæ immediatè terminatur ad effectum creaturæ, immediatè procedit à Deo vt cauſa prima, & generaliter concurrens; ergo Deus eſt cauſa immediatè influens in talem effectum. Maior videtur clara, quia cauſa efficiens,

ciens, & effectus eius quaſi ſe contingunt, & conneƈtuntur media actione: actio autem duplicem dicit habitudinem, vt actio eſt, nimirum quòd ſit ab agente, & quod tendat in terminum, & ideo quando immediatè dicit habitudinem ad cauſam, & ad terminum immediatè inter ſe illa connectit; illa ergo eſt cauſa ad quam immediatè dicit actio immediatam habitudinem. Et hæc immediatio hîc magis conſideratur, quàm propinquitas localis, vel intima præſentia. Nam ſi per impoſſibile Deus diſtaret loco à creatura, & in habitudine actionis, vel dependentiæ illam eodem modo produceret, eſſet cauſa immediata, & è conuerſo licèt ſecundùm præſentiam ſubſtantialem eſſet intimè indiſtans, ſi actio cauſæ ſecundæ non eſſet immediatè à Deo, ſed à cauſa ſecunda, vt voluit Durandus, Deus non eſſet cauſa immediata talis effectus ex immediatione ſuppoſiti, quamuis ſuppoſitum Dei à tali effectu loco non diſtaret. Nunc autem actio cauſæ ſecundæ, vt oſtenſum eſt, dicit immediatam habitudinem ad Deum propter dependentiam per ſe, & eſſentialem ab ipſo.

2. *2. Probatur de immediatione virtutis.*

Probatur præterea in particulari pars prior de immediatione virtutis, propter quam declarandam hanc quæſtionem proponimus. Eſt enim clariſſima ſecundùm opinionem, quæ negat generalem concurſum Dei præuium, ſeu in cauſam. Nam tunc in cauſa ſecunda ſolùm præcedit virtus actiua, quam Deus illi concludit in actu primo, ſiue per naturam, ſiue per gratiam. Si ergo Deus non concurreret ad effectum cauſæ ſecundæ niſi mediatè mediatione virtutis, profectò non aliter influeret, niſi dando virtutem agendi cauſæ ſecundæ, & illam conſeruando: at hoc eſt incidere in errorem Pelagij, & Durandi; ergo neceſſe eſt fateri Deum influere immediatè per virtutem ſuam, quæ iuxta illam ſententiam, nulla eſt alia niſi virtus increata in ipſo Deo exiſtens. At verò iuxta ſententiam ponentem concurſum præuium cauſæ primæ in ſecundam, res indiget maiori explicatione. Nam iuxta illam ſententiam præter omnem virtutem cauſæ ſecundæ conſtitutæ in actu primo, datur illi à ſolo Deo noua motio, quæ, vt infrà videbimus, dicitur eſſe virtus quaſi inſtrumentalis ipſius Dei, à qua immediatè fit actio cauſæ ſecundæ, quatenus in virtute cauſæ primæ operatur, & præſertim quatenus dat ſuo effectui eſſe exiſtentiæ.

3. *Etiam in ſententia quæ ponit concurſum primum Dei.*

Cùm ergo dicitur Deus concurrere ad effectus cauſæ ſecundæ immediatè immediatione virtutis, intelligi poſſet iuxta illam ſententiam ratione illius virtutis Dei, quæ eſt quid creatum priùs natura factum à Deo in ipſa cauſa ſecunda ſine alio influxu, qui ſit immediatè à virtute increata Dei. Et hunc ſenſum ſufficere aſſero, imò eſſe omnino falſum, & ex parte incidere in ſententiam Durandi, quia illo modo Deus non eſſet cauſa per ſe, & directè influens in effectum, & actionem creaturæ, ſed tantùm per accidens, vel per denominationem remotam ſumptam ab actione virtutis impreſſæ cauſæ ſecundæ, ſicut qui impreſſit impetum lapidi, dicitur mouere lapidem non per ſe, & per proprium influxum in motum ipſum, ſed remotè, & per quandam denominationem ab actione impetus, tanquam ab actione inſtrumenti ſeparati. Hoc autem eſt contra rationem primæ cauſæ, à qua per ſe, & eſſentialiter pendet omne ens per participatio-

A nem qualis eſt omnis effectus, & actio creaturæ. Vnde ſine dubio dicendum eſt actionem creaturæ eſſe immediatè à Deo immediatione virtutis increatæ in ipſo Deo exiſtentis, ita vt licèt admittatur illa præuia motio in cauſa ſecunda, & quòd ab illa etiam procedat immediatè in ſuo genere actio cauſæ ſecundæ, negari non poſſit hæc immediata manatio actionis cauſæ ſecundæ ab increata virtute Dei. Atque ita videntur ſentire moderni Thomiſtæ ponentes illam motionem præuiam, nunquam tamen rem ipſam ſatis explicant, meliùs eam expoſuit Caietan. 1. p. q. 19. art. 8. quia præuiam illam motionem non agnouit. *Caietan.*

4. *3. Probatur de immediatione ſuppoſiti.*

B Supereſt in particulari probanda & explicanda pars altera de immediatione ſuppoſiti. Nam quidam Thomiſtæ dixerunt, Deum concurrendo cum cauſis ſecundis non efficere effectus earum immediatione ſuppoſiti, licèt creando, vel conſeruando aliquid, per ſeipſum immediatè operetur immediatione ſuppoſiti. Ita ſentit Ferrar. 3. contra gent. cap. 70. & tribuit D. Thomæ ibi ratione 1. *Ferrar.* At verò Caietanus 1. parte quæſtio. 8. art. 1. *Caietan.* diſtinctione vtitur de Deo etiam vt concurrente ad effectum creaturæ, nam quatenus dat illi exiſtentiam, dicit ſub hac ratione agere Deum immediatè immediatione ſuppoſiti, vt verò concurrit cum cauſa ſecunda ad formam, vel motum, quem ipſa cauſa ſecunda efficit C principaliter, dicit non agere immediatione ſuppoſiti, ſed tantùm virtutis. Itaque in hoc videntur conuenire, quòd Deus tunc ſolùm operatur immediatè immediatione ſuppoſiti, quando ſolus ſine concurſu alterius ſuppoſiti operatur ſaltem vt cauſa principalis. Caietanus autem addit Deum ſolum efficere eſſe exiſtentiæ, etiam quando concurrit cum creatura ad operandum, & illum ſequitur Aluarez d. 18. n. 19. *Aluar.* & tribuit D. Thomæ q. 3. art. 7. neutrum autem nobis verum videtur.

5. *Diſtinctio Caietani reiicitur.*

Et in primis diſtinctio illa Caietani reiicienda eſt, quia etiam cauſæ ſecundæ dant ſuis effectibus eſſe exiſtentiæ, aliàs nihil efficerent, D quia efficere rem aliquam, non eſt aliud quàm dare illi exiſtentiam, quam antea non habebat. Nam res prius quàm fiat, non eſt res actu, ſed tantùm in potentia. Vnde vt ſit res in potentia, non oportet vt fiat, ſed vt poſſit fieri per effectionem; ergo fit res vera, & actualis, per exiſtentiam conſtituitur in eſſe actualis entis; ergo nihil aliud eſt, rem fieri, niſi accipere exiſtentiam. Ergo vel cauſæ ſecundæ nihil agunt, vel dant effectiuè exiſtentiam ſuis effectibus; ergo ex hac parte non magis concurrit Deus immediatè immediatione ſuppoſiti cum cauſis ſecundis ad eſſe exiſtentiæ ſuorum effectuum, quam ad ipſos effectus. Neque probabilior eſt ſubdiſtinctio dicentium cauſas ſecundas eſſe cauſas E principales in ſuo genere ſuorum effectuum, quantum ad formas, vel naturas eorum, quantum verò ad communicandum eſſe exiſtentiæ, eſſe tantùm inſtrumenta Dei. Hoc enim etiam eſt falſum, quia omnis efficientia, ſiue principalis, ſiue inſtrumentalis, eſt communicatio alicuius eſſe exiſtentiæ, quia per illam immediatè producitur aliqua entitas actualis, quæ incipit eſſe in rerum natura, & hoc eſt recipere exiſtentiam. Vnde ſi cauſæ ſecundæ aliquam rem producunt vt cauſæ principales in ſuo genere, eodem modo producunt aliquam exiſtentiam, vel è contrario, ſi

in

in productione exiſtétiæ ſunt tantùm propria inſtrumenta Dei nihil efficiunt vt cauſæ principales. Sed de hoc puncto in ſequentibus capitibus occurrit occaſio dicendi plura, vbi de illo etiam loco D.Thomæ qu.3. de potent. dicemus. Nunc verò ad immediatam actionem Dei parum refert illa diſtinctio, quia etiam actio inſtrumenti poteſt impedire immediationem ſuppoſiti in agendo: nam animal per ſemen generat tanquam per inſtrumentum, & id ſatis eſt, vt non efficiat tunc immediatè immediatione ſuppoſiti, ſed tantùm immediatione virtutis ſemini impreſſæ.

D.Thom.

6. *Probatur concluſio.* Quapropter generaliter aſſero concurſum Dei cum cauſa ſecunda eſſe immediatè à Deo immediatione ſuppoſiti. Ratio eſt, quia immediatio ſuppoſiti non conſiſtit in hoc, quòd ſit vnicum ſuppoſitum agens, aliàs etiam creatura non ageret immediatè immediatione ſuppoſiti, quia non eſt vnicum ſuppoſitum agens, nam etiam Deus eſt ibi ſuppoſitum ſua virtute immediatè influens, & tria ſuppoſita diuina in omni ſua actione ſimul operantur, & plures portantes lapidem immediatione ſuppoſiti ibi concurrunt. Tunc ergo ſolum dicitur aliquid operari mediatè mediatione ſuppoſiti, quando per ſolam virtutem alteri ſuppoſito communicatam influit in effectum talis virtutis, ſicut de generante per ſemen deciſum dicebamus, & idem eſt de mouente per impetum impreſſum, & de generante mouente lapidem, iuxta modum loquendi Philoſophorum. At verò quoties ſuppoſitum per virtutem ſibi inhærentem, ſiue intrinſecam, immediatè operatur, tum verè agit immediatione ſuppoſiti, ſiue habeat aliud ſuppoſitum cooperans, ſeu ſimul efficiens, ſiue in eodem genere cauſæ, ſiue diuerſo: quia concomitantia alterius cauſæ non conſtituit mediationem propriam inter ipſa ſuppoſita cauſantia. quia nec illa immediatio inuenitur ſecundùm localem propinquitatem, vel diſtantiam, nam poſſunt eſſe ſimul coniecta, vel ſufficienter applicata ad immediatè efficiendum, vt maximè eſt euidens in Deo reſpectu cuiuſcumque ſuppoſiti creati, neque etiam inuenitur illa mediatio in habitudine cauſæ & effectus, quia productio talis effectus immediatè poteſt fluere ab vtroque ſuppoſito, ſicut fluit immediatè ab vtriuſque virtute. Oſtenſum autem eſt concurſum cauſæ primæ eſſe immediatè à virtute increata Dei, quæ virtus eſt intimè in ipſo Deo, imò eſt ipſum ſuppoſitum Dei, & intimè adeſt omni operi cauſæ ſecundæ illud faciendo. Quid ergo ampliùs deſiderari poteſt ad immediationem ſuppoſiti? Ratio enim alterius ſententiæ ſolùm probat, in hoc concurſu Deum non eſſe vnicum ſuppoſitum agens, non verò non eſſe immediatum, quod longè diuerſum eſt.

7. *Obiectio ſoluitur.* Sed obiicies, quia communiter dicitur quòd Deus operatur effectus cauſarum ſecundarum illis mediantibus. Et ita cauſa ſecunda vocatur proxima, & vniuerſalis remota, vt patet in cælo, & in aliis intermediis cauſis. Reſpondeo etiam communiter dici cauſam primam intimiùs, & immediatiùs attingere, & quaſi penetrare effectum omnis cauſæ creatæ, quàm ipſa cauſa ſecunda. quod quia ad Dei perfectionem pertinet, maiori proprietate eſt intelligendum, non ſolùm de virtute, ſed etiam de ſuppoſito, cùm & in Deo hæc non diſtinguantur, & eadem ſit vtriuſque ratio, vt declaraui. Dicitur ergo Deus agere mediis cauſis ſecundis, quia etiam illis dat virtutem operandi, & illas conſeruat ad ſuos motus agere ſinit, & ita etiam per illas operatur, quamuis non per illas ſolas, ſed etiam immediatè per ſeipſum illas adiuuando, & immediatè cum illis efficiendo, vt explicatum eſt.

Et in hoc ſuperat Deus alias cauſas vniuerſales creatas & cœlos, nam iſtæ ordinariè non agunt cum cauſis ſecundis inferioribus immediatione ſuppoſiti, ſed virtutis, imò ordinariè non influunt in ipſam actionem cauſæ inferioris, ſed in ipſam cauſam, vt inferiùs explicabo, & ita reſpectu aliarum cauſarum creatarum vniuerſalium facilè intelligitur, quo modo Deus intimiùs, & immediatiùs agat cum cauſa inferiori. At verò reſpectu cauſæ ſecundæ proximæ, & particularis non dicitur Deus immediatiùs agere propter ſolam negationem cauſæ mediæ: nam hoc modo etiam cauſa ſecunda proxima agit omninò immediatè immediatione ſuppoſiti, ſed eſt ſine medio; ſed id dicitur vel propter altiorem rationem immediationis ad eum modum, quo vnus aſſenſus dici ſolet certior alio, non propter ſolam carentiam formidinis, quæ in vtroque poteſt eſſe integra, ſed propter altiorem rationem aſſentiendi. Sic ergo dici poteſt Deus immediatiùs influere, quia à ſe, & eſſentialiter habet illam immediatam cauſalitatem, nec poteſt quidquam fieri ſine illa, quod non ita eſt in cauſa creata. Vel etiam dici hoc poteſt, quia cauſa creata non intimè adeſt ſuo effectui ſicut Deus, quod maximè patet in cauſis ſecundis naturalibus, ſeu corporalibus. per ſe enim, & immediatione ſuppoſiti ſolùm agunt in paſſum, in quantum illud attingunt, & per ſolam virtutem quaſi diffuſam penetrant ipſum. Deus autem non ſic, ſed intimè adeſt vt per ſeipſum immediatè agit in toto, & in ſingulas partes eius. In cauſa verò ſpirituali, vt in voluntate reſpectu ſui actus, non ita procedit hæc ratio, prior verò ad illum modum loquendi ſufficit. 8. *Eminentia primæ cauſæ hac in parte.*

Caput XXIX.

Vtrùm præter ſimultaneum concurſum gratiæ, qui eſt in actum voluntatis, vel intellectus, ſit neceſſarius alius prævius in potentia receptus, & à motibus excitantis diſtinctus; refertúrque prima ſententia cum ſuis fundamentis.

Quæſtio hæc valdè coniuncta eſt cum quæſtione de auxilio efficaci gratiæ, eſt tamen in rigore diſtincta, & magna ex parte ex diuerſis principiis pendens, pertinétque ad auxilium per modum concurſus, de quo diſputamus, & ideo non poteſt hoc loco prætermitti. Duplici ergo ratione, vel titulo poteſt hæc præmotio diuina requiri ad actus voluntatis humanæ. Primò ex generali ratione concurſus primæ cauſæ cum ſecunda, ſiue naturali, ſiue libera. Secundò ex peculiari neceſſitate, vel indigentia orta ex propria excellentia ordinis gratiæ, & actuum eius, quatenus vires naturales voluntatis humanæ excedunt. Hæc verò poſterior conſideratio pertinet ad librum quintum; ideo quoad fieri poſſit, illam à priori ſeparabimus, & in illum locum eam remittimus. In priori autem 1. *Ratio dubitandi, & ſtatus quæſtionis.*

tem ſenſu quæſtio in præſenti tractanda eſt, nam quia diximus in actibus ſupernaturalibus dari influxum immediatum Dei, per modum ſimultanei concurſus, ex generali ratione, & ſubordinatione cauſæ ſecundæ ad primam, videndum ſupereſt an ex vi eiuſdem ſubordinationis, & dependentiæ ſit neceſſarium aliud auxilium à ſolo Deo vt à prima cauſa ipſi voluntati inditum prius natura, quàm velit, aut amet, vel ſimilem actum efficiat, vt per illud phyſicè iuuetur, vel determinetur ad talem actum. Vnde hæc quæſtio duplicem generaliorem inuoluit, vna eſt de concurſu Dei cum omnibus cauſis ſecundis, an ſit influxus non tantùm in effectum cauſæ ſecundæ, & ſimultaneus cum actione eius, vel etiam ſit influxus præuius in ipſam cauſam. Alia eſt an hic concurſus præuius, ſaltem in cauſa libera & indifferente ad agendum hoc, vel illud, aut agendum, & non agendum ſit per ſe, ac ſemper neceſſarius ad effectum ſeu proprium actum talis cauſæ. Prius ergo priorem quæſtionem, deinde poſteriorem proſequemur, cuius reſolutionem ad ſupernaturales actus gratię in fine applicabimus.

2.
Prima ſententia admiſſæ neceſſitatis influxus præuij ad omnem actionem creaturæ.

Prima ergo ſententia docet neceſſarium eſſe hunc influxum præuium ad omnem actionem cauſæ ſecundæ ex ſubordinatione, & dependentia eſſentiali quam cauſa ſecunda habet à prima. hanc ſententiam tanquam communiter receptam in ſchola D. Thomæ defendunt conſtanter moderni Scriptores phyſicæ prædeterminationis defenſores; nam hanc præmittunt vt baſim & fundamentum ſuæ doctrinæ de efficacia gratiæ. Et in primus tribuunt illam Capreolo 1. d. 1. q. 2. præſertim in concluſ. 6. & ad argumenta contra illam. Sed ibi Capreolus neceſſitatem concurſus ſimultanei expreſsè declarat, illamque quatenus extra Deum eſt, dicit eſſe eandem actionem cauſæ ſecundæ, prout à Deo eſt. Alium verò influxum cauſæ primæ, in ſecundam non diſtinguit, nec declarat, ſed loquitur eiſdem modis, quibus D. Thomas, quem allegat præſertim in q. 3. de præſent. art. 7. de quo infrà dicturi ſumus. Citatur etiam idem Capreolus in 2. d. 28. q. 1. ad 12. contra ſecundam concluſionem. Sed ibi potiùs docet influentiam generalis concurſus poſitam eſſe in ſola partiali coefficientia Dei, vt cap. 29. latiùs referam.

Capreol.

3.
Caietan.

Præterea tribuitur hæc ſententia Caietano 1. p. quæſt. 14. art. 13. circa principium. & quæſt. 19. ad 8. in fine, ſed in his locis potiùs docet contrarium, vt cap. 29. oſtendam. Refertur præterea in eadem 1. parte quæſt. 45. art. 5. vbi Durando reſpondens ait, cauſam ſecundam non agere niſi vt inſtrumentum Dei, quia oportet vt agatur à Deo multipliciter, quod remittit ad modos numeratos à D. Thoma dicta quæſt. 3. de potent. art. 7. in quibus videtur hîc includi, de quo infrà videbimus. Allegatur denique 1. par. quæſt. 115. art. 6. §. *Ad euidentiam*, vbi non de concurſu Dei, ſed de influentia colorum tractat, de qua eſt ratio longè diuerſa, vt poſtea videbimus.

4.
Huius ſententię defenſores Ferrarenſis, Cabrera.

Hanc verò ſententiam apertè tradit Ferrar. 3. contra gent. cap. 70. § *circa illam propoſitionem*, eandem tenet Cabrera 3. p. quæſt. 17. art. 4. d. 2. § 3. num. 113. vbi variis exaggerationibus vtitur, quibus reſpondere non eſt neceſſe, multaque allegat, & congerit, quæ ad rem non faciunt, quia confundit quæſtionem vniuerſalem de generali concurſu, cum quæſtione de auxilio gratiæ efficacis, de qua nunc non tractamus. Eandem ferè eodem modo defendit Aluarez diſp. 18. & Ledeſma de Auxiliis in principio quæſtionis concluſ. 3. & latiùs art. 2. concluſ. 2. & toto art. 5. & 18. Alios omitto, quia nihil ſuperioribus addunt. Solet etiam hæc ſententia tribui Ariſtoteli, Auguſtino, & maximè D. Thomæ, quorum teſtimonia nunc omitto, quia de illorum ſententia ſpeciale caput inſtituam. Aliqui etiam in confirmationem huius ſententiæ congerunt illa Scripturæ teſtimonia, in quibus dicitur Deus facere vt faciamus; & vt præcepta impleamus, vel incipere in nobis velle, & illud perficere & ſimilia, quæ de auxiliis gratiæ præuenientis ſpecialiter dicta ſunt, & ideo nihil ad præſentem cauſam faciunt, vt in ſequentibus, & latiùs, ac propriùs in libro quinto oſtendam. Auctoritas ergo huius ſententiæ, non eſt maior quàm à nobis propoſita eſt; rationum ergo fundamenta perpendamus.

Aluarez.

5.
Probatur ratione 1. quia ſecunda cauſa nihil agere poteſt niſi in virtute primæ.

Prima ratio ſit, quia cauſa ſecunda nihil agere poteſt niſi in virtute primæ; ergo neceſſe eſt, vt Deus priùs illi imprimat ſuam virtutem, per quam ad agendum vltimatè compleatur. Conſequentia probatur, quia ſi nihil præuium à Deo reciperet præter concomitantem actionem non ageret in virtute Dei, ſed ſola propria virtute. Antecedens autem probatur, quia cauſa ſecunda tribuit ſuo effectui aliquod eſſe exiſtentiæ; ſed hoc eſſe non tribuere, niſi in virtute primæ cauſæ, & per motionem actualem eius, qua & in ſua virtute actiua compleatur, & à primo agente ad efficiendum moueatur. ergo neceſſariò indiget cauſa ſecunda illa præmotione. Minor probatur, quia eſſe exiſtentiæ eſt vltima actualitas rei, virtus autem operatiua creaturæ eſt actus admiſtus potentiæ; ergo non poteſt per ſe ſua virtute efficere vltimam exiſtentię actualitatem, quia principium agendi debet habere non minorem actualitatem, quàm eius operatio. Et confirmatur, quia forma creata, ſeu potentia eſt tantum actus primus, & conſequenter eſt actus admiſtus potentiæ; ergo non debet habere tam perfectam actualitatem, quantam habet operatio, quæ eſt actus ſecundus; ergo oportet vt per motionem præuiam illam recipiat.

6.
2. Ratio, eſſe exiſtentiæ eſt proprius Dei effectus, quia nulla creatura, tanquam inſtrumentum Dei fieri poteſt.

Secunda ratio principalis eſt, quia eſſe exiſtentiæ, eſt proprius effectus Dei; ergo à nulla creatura fieri poteſt, niſi tanquam ab inſtrumento Dei; ergo prius debet recipere virtutem, ſeu motionem, qua vt inſtrumentum Dei ad dandum eſſe ſuo effectui moueatur, ſeu compleatur. Conſequentia prima clara eſt, quia proprius effectus Dei ab illo tantum principaliter fit; ergo inferiores cauſæ non attingunt illum, niſi in virtute Dei; ergo oportet vt ab illo præuia motione tanquam à primo artifice moueantur. Antecedens autem probatur, quia eſſe eſt vniuerſaliſſimus effectus, ac proinde eſt proprius vniuerſaliſſimę cauſæ, quod ſentit auctor libri de cauſis, dicens, intelligentiam non dare eſſe, niſi in quantum eſt diuina. Et apertius illud principium tradit D. Thom. 1. p. q. 45. art. 5. & 3. contra gent. cap. 63. & q. 3. potent. art. 7. maximè verò dicitur hæc ratio ſumpta ex ſolutione illius articuli, quem in capite 31. pertractabimus.

D. Thom.

7.
3. Ratio concurſus cauſæ ſecundæ pendet eſſentialiter à concurſu cauſæ primæ.

Tertia ratio ſit, quia concurſus cauſæ ſecundæ pendet eſſentialiter à concurſu cauſæ primæ; ergo concurſus cauſæ primæ eſt prior ordine cauſalitatis; ergo recipitur in ipſa cauſa ſecunda prius natura, quàm ipſa agat. Conſequentiæ ſunt claræ. Antecedens autem probatur, quia aliàs

cauſa

cauſa ſecunda poteſt agere ſine auxilio cauſæ primæ, & ſic eſſent plures cauſæ primæ, ſeu plura prima principia, quæ eſt hæreſis Manichæorum. Sequela probatur, quia de ratione principij primi eſt vt poſſit agere ſine auxilio prioris agentis, & ſine influentia illius: ſi autem cauſa ſecunda, vel voluntas creata ageret aliquid ſine præuia motione prioris agentis, ageret ſine auxilio, & influentia eius; ergo eſſet primum principium ſuæ actionis, & ſic eſſent plura principia. Et hæc ratio dicitur deſumpta ex D.Thoma in 2.d.37.q.2. art.2. vbi ſpecialiter agit de actu peccati, vt actus eſt, & probat eſſe à Deo ratione ſumpta ab illo abſurdo, quòd voluntas creata eſſet primum principium ſuæ actionis, ſi aliquam actionem poſſet producere, cuius auctor Deus non eſſet. Inducítque ſtatim reſponſionem quorumdam negantium illam ſequelam, quoniam de ratione primi principij non eſt tantùm agere à ſe, ſed etiam eſſe à ſe, quod neque voluntas, neque vlla cauſa creata habet.

D.Thom.

8\. Confirmatur hæc ratio.

Refutat autem D. Thomas reſponſionem primò, quia virtus ab eſſentia producit, & operatio à virtute. Vnde *cuius eſſentia ab alio eſt,* (inquit) *oportet, quòd virtus, & operatio ab alio ſit.* Secundò, quia per illud reſponſum licèt euitetur, ne cauſa creata ſit primum ens, non euitatur quin *ſit primum agens, ſi eius actio in aliud prius agens non reduceretur, ſicut in cauſam.* Tertiò, quia quod non habet eſſe à ſe, non poteſt habere à ſeipſo agere: ſed potentia creata non habet eſſe à ſe, hoc, quod eſt actualiter influere in ſuam operationem, ſed hoc ipſum accipit à Deo; ergo neceſſe eſt, vt Deus influat in ipſam potentiam creatam aliquid præuium, quo moueatur, & applicetur, vt actualiter agat. Conſequentiæ videntur claræ, & minor eſt certiſſima: Maior autem à D.Thoma ſuprà probatur, quia res, quæ non habet eſſe à ſe, non poteſt à ſe durare; ergo neque poteſt à ſe agere. Ab aliis autem probatur, quia etiam in ipſa Trinitate Filius non habet à ſe producere ad intra, ſed à Patre, quia non habet à ſe eſſe, ſed à Patre, vt docet Concil. Florentinum, & Filius ipſe teſtatur Ioan. 5. *Non poteſt Filius à ſe facere quicquam.* ergo multo minus poteſt creatura agere à ſe.

9\. Altera confirmatio.

Confirmatur hæc ratio, quia aliàs aliquid eſſet in creatura, quod non eſſet à Deo, nam præter virtutem permanentem ad agendum, & actionem eſt in cauſa ſecunda agere, vel determinari ad agendum, & hoc eſt aliquid in illa, quod non fit per concurſum ſimultaneum in effectum: ergo oportet vt fiat à Deo, per proprium influxum in cauſam, & habeat illud cauſa ſecunda à ſe, & ſine Deo. Tandem explicatur aliter hæc ratio, quia operatio cauſæ ſecundæ, & effectus diuinæ præmotionis, quia cauſa prima facit, vt ſecunda operetur; ergo præcedit diuina præmotio, quia cauſa præcedit effectum ſuum.

10\. Ratio ex eſſentiali ſubordinatione cauſæ ſecun.

Quarta ratio ſimilis præcedenti eſt, quia omnis cauſa ſecunda ſubordinatur primæ eſſentialiter; ergo priuſquam cauſa ſecunda operetur, mouetur à prima per influxum aliquem in ipſa cauſa ſecunda receptum priuſquam fluat in effectum. Antecedens certiſſimum eſt; conſequentia verò probatur multis modis. Primò, quia Deus non dicitur cauſa prima ſolùm propter maiorem perfectionem, aliàs Angelus ſupremus diceretur cauſa prima reſpectu rerum omnium naturalium, quia eſt per ſe perfectior illis; ergo dicitur prima, quia prius mouet ipſam cauſam ſecundam. Secundò, quia aliàs non eſſet ordo per ſe inter cauſam pri-

A mam & ſecundam, quia nec ordo perfectionis conſtituit ordinem per ſe quoad cauſalitatem, vt eſt per ſe notum, nec ſola concomitantia in operando conſtituit ordinem per ſe inter plures cauſas, vt patet in multis trahentibus lapidem; ergo vt ſit ordo per ſe inter cauſam primam, & ſecundam, neceſſe vt prima præcedat præmouendo ſecundam, & influendo in ipſam. Tertiò, quia omnis cauſa ſecunda eſt mouens mota, quia ſe habet vt inſtrumentum reſpectu primæ; ergo è contrario ſi agit abſque præmotione prioris cauſæ, eſt ſimpliciter cauſa prima; vt priori non ſubordinatur. Quartò, quia omnes cauſæ vniuerſales creatæ, vt Sol, & ſtellæ, cùm cooperantur B cauſis inferioribus, aliquid in illas influunt præuium ad operationem; ergo multo magis Deus.

Quinta ratio principalis, & generalis etiam eſt, quia cauſa ſecunda non facit, niſi quòd Deus vult eam facere; præcedit ergo voluntas efficax Dei, non ſolùm anteceſſione æternitatis, ſed etiam ordine cauſalitatis, & naturæ, ante omnem actionem cauſæ ſecundæ; ergo Deus per illam voluntatem efficacem phyſicè præmouet, & applicat cauſam ſecundam ad ſuam operationem. Probatur hæc conſequentia vltima, quia voluntas Dei abſoluta eſt efficaciſſima, & ipſius velle, & facere, & ita per illam voluntatem phyſicè concurrit ad actionem cauſæ ſecundæ; ergo concurrit præmouendo illam, & faciendo, vt infallibiliter faC ciat. Atque hæc ratio de omni cauſa creata, ſiue naturali, ſiue libera, & de omni effectu reali cuiuſcumque ordinis ſit, procedit, quia nihil poteſt in rerum natura fieri, niſi quod Deus abſolutè & efficaciter fieri vult. 11.

11\. 5. Ratio ex eo quod cauſa 2. non facit niſi quod Deus vult illam facere.

Sexta ratio ſpecialis ſit de agentibus naturalibus inanimatis, quia omne agens creatum cùm operari incipit reducitur de potentia in actum, & ita agendo perficitur: ſed ita agentia naturalia, & inanimata non perficiuntur nec actuantur ſua actione formali; ergo neceſſe eſt, vt perficiatur motione aliqua præuia, quam à prima cauſa recipiunt. Maior videtur Philoſophorum conſenſus cum Ariſtotele 8. phyſic. cap. 5. Minor etiam proD batur facilè, quia iſta agentia ſolùm agunt per actionem tranſeuntem, quæ eſt in paſſo, & non in agente, iuxta receptam doctrinam, & ideo non perficit formaliter ipſum agens; ergo oportet vt antecedenter ab ipſo Deo perficiatur.

12\. 6. Ratio a gẽ. tia naturalia & inanimata non poſſunt ſe ſua virtute de potentia ad actum reducere, & ſe ita perficere.

Septima ratio ſpecialis additur de actionibus vitalibus, quia eſſentialiter pendent à potentia vitali. Vnde fieri etiam non poteſt de potentia abſoluta, vt Deus producat actionem vitalem creatam, niſi mediante principio vitali, cùm dicat intrinſecum ordinem ad potentiam vitalem; ergo impoſſibile eſt, quod Deus ſuo concurſu influat in actionem vitalem, niſi priùs natura influat in ipſam cauſam vitalem, pèr quam debet produci vitalis actio.

13\. 7. Ratio circa actus vitales.

E Octaua ratio ſpecialis additur de actu libero voluntatis, quia voluntas natura ſua eſt indeterminata ad producendum, vel non producendum talem actum, ſeu ad producendum hunc, vel alium contrarium; ergo non poteſt rationem inchoare, niſi priùs natura Deus influat in ipſam voluntatẽ prædeterminando illam ad talem actionem potius quàm ad aliam. Probatur conſequentia, quia voluntas nunquã poteſt prodire, vel inchoare actionem niſi determinatam, & in particulari: à cauſa autem indeterminata in eo ſtatu manente non poteſt determinatus effectus prodire; ergo oportet vt prius prædetermínetur à Deo, quia nullũ eſt agens

14\. 8. Ratio ex actione libera voluntatis quæ indiget prædeterminatione cum ipſa ſit indeterminata.

 ſuperius,

ſuperiùs, à quo poſſit prædeterminari. Conſequentia cum maiori euidentes ſunt. Minor autem probatur in primis auctoritate Commentatoris 2. Phyſic. text. 48. & D. Thoma 1. p. q. 19. art. 3. ad 5. deinde ratione, tum quia quamdiu cauſa eſt indeterminata, non eſt cur magis hunc effectum determinatum quàm alium efficiat, tum etiam, quia talis cauſa non eſt plenè in actu, ſed eſt in potentia, & ideo ab illa, vt ſic non eſt, determinatus effectus. Tum præterea, quia omne quod quandoque eſt agens actu, quandoque in potentia indiget moueri ab alio, & ideo promouendum eſt ad mouentem qui ſit purus actus: talis autem eſt voluntas libera creata, vt interdum ſit in potentia, quandoque in actu; ergo reuocanda eſt in Deum, vt in primum mouentem.

Commentator. D. Thomas.

15. *1. Confirmatio.* Confirmatur primò hæc ratio, quia niſi Deus ſuo influxu ita præueniat cauſam liberam, ſequitur omnes actus liberos fortuitò & contingenter euenire reſpectu Dei. Conſequens eſt falſum, & contra debitum ordinem diuinæ prouidentiæ, & contra eius perfectionem, quæ non permittit vt caſus, & fortuna in Deum cadant. Sequela probatur, quia ſi Deus non ita præuenit voluntatem creatam, eius libera determinatio non pendet ex diuina voluntate, & prouidentia, ſed ab ipſa voluntate ſe liberè determinante; ergo talis determinatio ſemper erit contingens, & caſu, ac fortuito eueniet reſpectu Dei. *2. Confirmatio.* Confirmatur ſecundò eadem ratio, quia aliàs Deus non eſſet prima cauſa determinationis liberæ voluntatis, quod eſt abſurdiſſimum, quia illa determinatio eſt aliquid in rerum natura: quidquid autem eſt aliquid, eſt à Deo vt prima cauſa; ergo ſequela probatur, quia ſi Deus non prædeterminat voluntatem; ergo determinatio eius non eſt à Deo, ſed à voluntate primò & per ſe applicante ſe ad operandum prius natura, quàm Deus in illam influat. *3. Confirmatio.* Confirmatur tertiò, quia libertas creata ita ſubordinatur diuinæ, & formaliter loquendo, in diuinam libertatem, & voluntatem tamquam in cauſam primam phyſicam reducatur, etiam in genere phyſico, iuxta doctrinam D. Thomæ 1. p. qu. 19. art. 8. ibi à Thomiſtis communiter receptam, & Ledeſmam allegat; ergo neceſſe eſt vt operatio etiam libertatis liberæ ſit à Deo vt præmonente liberè vt inde habeat voluntas creata voluntatem ſuæ determinationis. *Confirmatio vltima.* Confirmatur vltimò, quia vel voluntas humana determinat diuinam ad hunc particularem effectum, vel è conuerſo. Primum dici non poteſt; ergo ſecundum, quia non eſt medium, aliàs vtraque æquè primò ſe determinaret, quod eſt contra diuinam perfectionem, & eſſet quaſi caſuale & fortuitum. Probatur minor, quia illa etiam eſt imperfectio diuinæ voluntatis, penderet enim à creata, & ab illa modificaretur concurſus eius.

D. Thom.

16. *Vltima ratio in actibus ſupernaturalibus.* Vltima ratio affertur, quæ maximè videtur actibus ſupernaturalibus congruere, quamuis ab aliquibus etiam ad bonos actus morales ordinis naturalis accommodetur, ſumitúrque ab inconuenienti, quia initium talium actuum, ſiue fiant ante habitum, ſiue ex illo, ſumendum eſt à præmotione Dei, quæ in voluntate præcedat, & phyſicè actum efficiat, quia aliàs primum initium piæ operationis eſſet ex nobis. nam homo eſſet qui primò illam inciperet. Conſequens autem eſt contra definitionem fidei; ergo. Sequela probatur, quoniam ſi voluntas affecta habitu infuſo ſine præmotione Dei poſſet vti illo habitu & innata ſua libertate, iam ipſa voluntas primò inciperet actum illum, ac proinde ab illa eſſet initium ſalutis quoad talem actum. Minor autem, & falſitas conſequentis probatur. Primò ex Concilio Arauſicano Can. 25. dicente, *Hoc ſalubriter confitemur, quod in omni opere bono nos non incipimus, & poſtea per Dei miſericordiam adiuuamur, ſed ipſe nobis, nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem, & amorem ſui inſpirat.* Secundò ex Concilio Senon. in principio, dicente. *Accedentem ad Deum oportet primum diuinæ gratiæ munere adiutum credere, deinde bonis operibus intendere, in quibus efficiendis, & liberum arbitrium operatur, & gratia, primò tamen, & principaliùs gratia. Quare qui hominem benè operari, & ſalutem conſequi arbitratur ſine gratia, aut primatum boni operis libero arbitrio adſcribit, non gratiæ, Pelagianus cenſendus eſt.* Tertiò, quia aliàs aliquid proprium haberet homo in negotio ſalutis quod non accepiſſet ex gratia, contra illud Pauli 1. ad Corinth 4. *Quid habes quod non accepiſti?* Sequela probatur, quia voluntas quòd actu operetur, non habet ab habitu ſupernaturali, quia ſolus habitus non dat voluntati, quod infallibiliter operetur, ſed ſolùm vt poſſit operari, ſi velit. Concurſus etiam Dei licèt ſit ordinis ſupernaturalis, non tribuit efficienter voluntati quod operetur, nec facit illam influere, ſed concurrit cum illa ſimul ad actualem operationem, ſi ipſa voluerit operari; ergo quod voluntas operetur, habebit ex ſeipſa, & non ex gratia, quod dici non poteſt.

Conc. Arauſican.

Conc. Sen.

CAPVT XXX.

Quid ſit concurſus præuius, & quod munus eius, ob quod neceſſarium eſſe creditur.

NOn poſſumus de prædicta ſententia ferre iudicium, niſi priùs ſenſus illius exactè intelligatur. Vnde, quia in illo explicando defenſores eius non conueniunt, nonnullis interrogationibus, ſeu dubitationibus propoſitis, illum inquitere neceſſarium duximus.

1. *An concurſus ille prauius ſit quid creatum.* Prima interrogatioio eſt, an hic concurſus ſit aliquid creatum, necne? Sed in hoc puncto non inuenio cõtrouerſiam inter dictos auctores. Nam licèt aliqui dicant Deum mouere cauſam ſecundã per voluntatem ſuam immediatè, & ipſammet volitionem Dei vocent motionem, vel applicationem cauſæ ſecundæ ad agẽdum, illud non poteſt intelligi de motione, qua cauſa ſecunda mouetur formaliter, ſed de motione effectiua, per quam influit Deus in creaturam, quæ propriè non eſt concurſus ipſe formalis, ſed concurſus principium, quem Deus effectiuè influit in creaturam: nam illud principium increatum eſt, ſiue dicatur eſſe in Deo per modum virtutis actiuæ, ſiue per modum actionis immanentis, & virtualiter tranſeuntis. Hîc autẽ loquimur de influxu qui iuxta hanc ſententiam ab hoc principio increato manat in cauſam ſecundam prius natura, quàm agat. Et hoc neceſſe eſt eſſe aliquid creatum. *Oſtenditur eſſe.* Primò, quia fit à Deo in ipſa cauſa ſecunda. Secundò, quia per illum mouetur phyſicè, & realiter ipſa cauſa ſecunda; ſupponit enim illa ſententia, cauſam ſecundam non poſſe agere niſi motam: non mouetur autem formaliter per volitionem Dei increatam, vt per ſe notum eſt, nam per illam non ſe habet

habet formaliter cauſa ſecunda aliter quàm priùs; ergo per aliquam mutationem intrinſecam, quæ in illo de nouo fit, mouetur; ergo motio præuia neceſſarium eſt aliquid creatum.

1. An concurſus præuius generalis ſit idem in omnibus cauſis & quoad omnes effectus.

Secunda interrogatio eſt, an hic præuius concurſus generalis primæ cauſæ ſit eiuſdem rationis in omnibus cauſis ſecũdis quoad omnes effectus, & actiones earum, vel in eis varietur, & quo modo. De concurſu enim comitante, & ſimultaneo diximus ſuprà, & eſt per ſe euidens multiplicari, & diſtingui pro varietate actionum cauſarum ſecundarum, quia & eſt idem cum ipſa actione cauſæ ſecundæ, & ad eundem terminum tendit.

Ratio dubitandi.

Non procedit autem hæc ratio eodem modo in concurſu præuio ſi detur, nam ille diſtinguitur, vt ſtatim dicam, ab actione cauſæ ſecundæ, & eſt aliquo modo principium eius. Vnde non reſpicit actionem cauſæ ſecundæ tanquam terminum, propriè loquendo, ſed tanquam actionem à ſe emanantem, & terminum illius actionis reſpicit tanquam effectum. Vnde non oportet, quòd ab actionibus cauſarum ſecundarum, vel terminis ſumat diſtinctionem, nam poterit eſſe eminentius quoddam, & quaſi vniuerſale principium plurium, & variarum actionum. Explicatur, ſupponendo præmotionem illam eſſe qualitatem, nam conſequenter dicendum eſſe qualitatem actiuam, quæ ex ſua natura, & particulari modo eſt propria virtus inſtrumentalis cauſæ primæ, vt prima cauſa, & vniuerſalis eſt: ergo licèt ſit in ſe vnius ſimplicis entitatis, & ſpeciei, poteſt eſſe vniuerſale principium per quod cauſa prima cum omnibus cauſis ſecundis ad omnes earum actiones quantumuis diſtinctas operatur, & pro voluntate eiuſdem primæ cauſæ illas determinat, vel applicat ad varias actiones pro cauſarum ſecundarum varietate. Idémque dici poterit de illo concurſu etiam ſi fingatur vt pura motio, quæ dicitur eſſe motio virtuoſa. Vnde in ſuo genere poterit habere virtutem illam cum dicta eminentia, & vniuerſitate.

3. Varium & diuerſum eſſe volunt illius auctores.

Nihilominus defenſores illius ſententiæ licèt interdum magnam, & eminentem virtutem tribuant illi motioni, ita vt ſola poſſit aliquando ſupplere principium actuum proximum cauſæ ſecundæ, ſi illi deeſt; nihilominus in præſenti non ita ſentiunt, ſed hunc concurſum variari ſignificant iuxta cauſarum ſecundarum in ſuis virtutibus & actionibus, varietatem. Et in primis negari non poteſt, quin talis influxus in cauſam ſpiritualem, vel materialem genere diſtinctus ſit: nam eſt quoddam accidens quod in re corporea materiale eſt, in re verò ſpirituali, ſpirituale, neque hoc maiori probatione indiget. Deinde non minus certum eſt influxum in cauſam ſecundam, verbi gratia, voluntatem ad actum naturalem, vel ſupernaturalem diſtingui, etiam in eſſe entitatis, ſeu qualitatis naturalis, aut ſupernaturalis, quia ad naturales actus non eſt per ſe neceſſarius influxus præuius ſupernaturalis, nec ad actus ſupernaturales ſufficere poteſt concurſus ordinis naturalis etiam præuius, ſuppoſita generali neceſſitate talis præuij concurſus, quia talis motio præuia ponitur, vel ad eleuandam potentiam, vel ad determinandam, vel ad applicandam illam: motio autem merè naturalis non poteſt vel eleuare, vel determinare, vel applicare naturalem potentiam ad actnm ſupernaturalem, vt videtur per ſe notum.

4. Diuerſifica-

Denique hinc veriſimilius dici videtur in illa ſententia hanc motionem multiplicari ſecun-

A dùm ſpeciem pro diuerſitate cauſarum ſecundarum quibus tribuitur, quia vnicuique datur ab illam determinandam, ſeu applicandam ad ſuum determinatum effectum, & ideo magis conſequenter dicitur dari motionem, quæ ex ſua ſpecie, & natura illam determinationem habeat, quàm quod ex ſola voluntate Dei determinetur, vel applicetur ad hunc, vel illum effectum. Illud autem quod dicti auctores de hoc præuio concurſu dicunt de ſe aptum eſſe ad ſupplendam totam actiuitatem principij proximi cauſæ ſecundę, eſſeque eiuſdem rationis quando ſupplet defectum principij proximi, & quando ſupponit illud, ſolúmque illud ad operandum applicat, difficile creditu eſt, vt ſuprà tractando de actibus ſupernaturalibus qui ſine habitu fiunt, tactum eſt, &

tur ſpecie pro diuerſitate cauſarum ad quas datur.

B in ſequentibus magis oſtendetur. Habet etiam peculiarem difficultatem, an hic concurſus datus cauſæ naturaliter agenti, & datus cauſæ liberæ, eiuſdem, vel diuerſæ rationis, intelligendus ſit, de quo puncto in cap. 31. dicam.

5. An hic concurſus præuius determinatus ex ſe ſit tum ad ſpeciem tum ad indiuiduum actionis.

Tertiò conſequenter interrogari poteſt, an hoc auxilium præuium determinatum ſit ex ſe non ſolùm ad ſpeciem actionis, & effectus cauſæ ſecundæ, ſed etiam ad indiuiduum actum, & effectum. In quo puncto prædicti auctores ſentiunt neceſſarium eſſe, vt talis præuius concurſus detur determinatus ex ſe ad indiuiduum effectum & actioně. Ita docet Aluarez diſp. 19. concl. 3. ratio. 2. vbi inde probat hoc auxilium non eſſe habitum, quia habitus eſt de ſe indifferens ad plures actus

Aluarez.

C indiuiduos: hoc autem auxilium eſt determinatum ad vnam numero operationem. Et idem repetit ad ſolnt. 6. cõſentit Ledeſm. dicta q. vnica art. 2. ad 6. vbi ait voluntatem determinari per auxilium hoc præuium ad ſingularem operationem. Et videntur hi auctores in ſua ſententia ſatis conſequenter loqui, quia ponunt hanc præuiam motionem vt prædeterminet cauſam ſecundam ad operandum. At in cauſis naturali neceſſitate agentibus non eſt neceſſariò prædeterminatio ad ſpeciem actionis, quia illę ſunt de ſe ſatis determinatæ ad ſpeciem actionis. Indigent autem determinatione ad indiuiduum effectum, quia quoad hoc ſunt indifferẽtes; ergo recipiunt hanc determinationem per hunc præuium influxum; ergo neceſſe eſt vt ipſe influxus non ſit de ſe indifferens, ſed

Ledeſma.

D determinatus ad indiuiduum, aliàs ipſe indigeret prædeterminatione, & in infinitum procederetur. In cauſis verò liberis, hæc motio prædeterminat potentiam non tantùm quoad ſpeciem, ſed etiam quoad exercitium actus: exercitium autem actus non poteſt eſſe niſi in indiuiduo; ergo talis motio prædeterminans potentiam ad exercitium actus, neceſſariò illam debet determinare ad actum indiuiduum. Ergo multo magis ipſa motio debet eſſe ex ſe determinata ad indiuiduum, neque ipſa alia determinatione indigeat.

6. Hinc fit numero multiplicari pro numero effectuum.

Vnde videtur in hac ſententia conſequenter dicendum, hanc motionem numero multiplicari, & diſtingui non tantùm in cauſis numero diſtinctis, ſed etiam in eadem cauſa plures actiones, vel

E effectus eorum diuerſos producente, quod eſt manifeſtũ quando illæ actiones ſucceſſiuè fiunt, quia præuius concurſus ad vnamquanque illorũ ſolum determinat, quando vnaquæque actio durat: ergo variatur numero concurſus præuius, prout actio variatur. Ergo ſemper concurſus præuius datur ex ſe determinatus ad illam numero actionem, quam facit, & cum qua ſola durat. Idem autem erit conſequenter dicendum etiamſi cauſa ſecunda plures

actiones numero diſtinctas ſimul faciat, vt facilius contingit in actionibus tranſeuntibus, v.g. in igne, ſimul calefaciente plura ligna: nam actiones numero multiplicentur in ſubiectis recipientibus illas; ergo & concurſus præuij ad illas erunt diſtincti, quia vnuſquiſque eſt determinatus de ſe ad vnam tãtùm actionem ſingularem; & ideo ceſſante vna illarum, & non alia, ceſſabit concurſus præuius, qui ad vnam, non verò ad alteram datus fuerat.

7. Difficultas ex cauſis liberis. Hæc ergo omnia conſequenter dicuntur in illa ſententia, neque in illis peculiarem difficultatem, aut repugnantiam inuenio, præter eam, quæ eſt in liberæ voluntatis prædeterminatione ad vnum, de qua in cap. 31. aliqua, & plura in lib. 5. dicturi ſumus. Hîc ſolùm aduerto propter ſolam determinationem cauſæ ſecundæ ad ſingularem actionem, & effectum non eſſe neceſſarium cõcurſum præuium, nam per concurſum concomitantem ſufficienter id fieri poteſt, vt in lib. 1. de Auxiliis cap. 7. notaui, & oſtendi. Et apertè cõcedit Ledeſma art. 2. ad 6. dicens *Ledeſma.* quòd auxilium ſufficiens determinatur per auxilium concomitans ad ſingulam operationem. Et ratio eſt, quia cauſa ſecũda nullũ ſingularem effectum poteſt agere ſine concurſu Dei concomitante, ſeu ſimultaneo: poteſt autem Deus huiuſmodi concurſum limitare ad vnum effectum indiuiduum; ergo id ſatis erit vt actio cauſæ ſecundæ ad eumdem determinetur. Vnde fit propter hanc ſolam determinationem non eſſe neceſſarium concurſum præuium illum eſſe determinatum ex natura ſua ad vnam tantùm indiuiduam actionem, quia licèt eſſet indifferens de ſe ad plures, poſſet per ſimultaneum concurſum determinari, & ita ceſſaret proceſſus in infinitum: nihil ergo certum poſſet quoad hanc partem de tali concurſu præuia affirmari, licèt (vt dixi) illo ſemel poſito tota illa multiplicatio, & determinatio talis concurſus illi opinioni ſatis conſentanea ſit, & oſtendi non poſſit inuoluere repugnantiam. Superfluum tamen erit tot multiplicare concurſus, ſeu motiones, niſi earum neceſſitas clara oſtendatur.

8. An iſte concurſus præuius fiat à ſolo Deo. Quartò interrogari poteſt, an hic concurſus præuius fiat à ſolo Deo, vel etiam ab ipſa cauſa ſecunda. Hæc verò interrogatio in cauſis agentibus actione tranſeunte nullam habere poteſt controuerſiam, vt ſtatim dicam. De potentiis autem agentibus actione immanente aliqui ſenſiſſe videntur, hanc præuiam motionem non fieri à ſolo Deo, ſed ipſam etiam potentiam, quæ illam motionem recipit ad illam cooperari efficiendo, quod ſentire videntur, qui hanc præmotionem ab ipſo actu vitali potentiæ in re ipſa non diſtinguunt, vt ſtatim videbimus. Sed hic modus dicendi inuoluit repugnantiam in eadem ſententiam, eiuſque fundamenta deſtruit. Dicendum eſt ergo conſequenter in illa ſententia, hanc motionem à ſola prima cauſa fieri in ſecunda. Probatur, quia cauſa ſecunda non affecta hac præuia motione, non eſt ſatis applicata, vel determinata ad inchoandam aliquam actionem; ergo non poteſt influere in actionem, qua fit, vel in qua conſiſtit hic concurſus præuius, cùm iuxta eamdem ſententiam non efficiat, niſi iam applicata, vel determinata.

9. Probatur à ſolo Deo fieri in cauſa ſecunda. Item cauſa ſecunda non mouet niſi mota, vt ſupponitur; ergo non ſe mouet in illa prima motione per quam à cauſa prima mouetur ad agendum; ergo non efficit illam motionem, nam ſi illam efficeret, ſe moueret per illam ſaltem phyſicè; ergo Deus ſolus illam motionem efficit. Item hæc motio ſupponitur eſſe præuia, & prior natura omni cauſalitate, vel actione cauſæ ſecundæ, & conſequenter ſup-

A ponitur eſſe aliquo reali modo cauſa, & principium eius, vt ſtatim explicabitur; ergo impoſſibile eſt vt fiat ab ipſa cauſa ſecunda, quia non poteſt eſſe cauſa actionis cauſæ ſecundæ, & terminus, vel effectus eius, neque poteſt eſt ſimul prius & poſterius natura, & in genere efficientis cauſæ. Item, quia in agentibus per tranſeuntem actionem hæc motio non poteſt eſſe effectiuè ab ipſis, quia illa non agunt in ſe, præſertim ante tranſeuntem actionem, vt eſt per ſe notum. Quis enim dicat calorem prius natura, quàm calefaciat lignum, agere in ſeipſum actuando, & citando, vel alio modo mouendo ſeipſum? nemo certè id poteſt probabiliter cogitare, repugnatque principiis illius ſententiæ; ergo ſi in B his agentibus datur præuius concurſus à ſolo Deo, in illis fieri debet. Ergo idem dicendum eſt de agentibus actione immanente, nam eſt eadem ratio. Tum quia neceſſitas huius præuij concurſus fundari dicitur in generali ratione cauſæ creatæ, quod non poteſt incipere aliquid agere niſi præmota. Tum etiam, quia ipſa motio præuij concurſus excludit efficientiam eius à cauſa ſecunda quæcumque ſit, quia ſi illa coëfficit illum concurſum, etiam Deus facit illum concurſu cooperante non præuio. Tum denique, quia ſi in intellectu, verbi gratia, concurſus præuius fieret ab intellectu, actio illius eſſet immanens, & ſic non poteſt in re diſtingui ab actu intelligendi, quod dici non poſſe conſequenter infrà dub. 7. declarabo, & plura de hoc puncto erunt C neceſſariò dicenda infrà in cap. 33. & in lib. 5.

Quintò interrogari poteſt, in quo ſubiecto proximè & immediatè recipiatur ille concurſus præuius. 10. In quo ſubiecto immediatè recipiatur ille concurſus. In quo dicti auctores ſentiunt in primis recipi in ipſa cauſa ſecunda. Quia verò inter cauſas ſecundas quædam agunt actione tranſeunte, quæ non & in ipſis, ſed in paſſo recipitur; aliæ verò actione manente in ipſis. In prioribus id non indiget explicatione, recipi enim debet illa motio in ipſo agente, vt conſtituto in actu primo prius natura, quàm agat; in poſterioribus autem, quia idem eſt agens, & recipiens actionem, & terminum eius cum proportione, id intelligunt de ipſo agen- D te, vt agens eſt, id eſt vt præſupponitur in actu primo, prius natura, quàm ab illo actio egrediatur, & à fortiori prius natura, quàm in illo recipiatur. Vnde conſequenter etiam dicunt, proximum ſubiectum in quo recipitur talis motio, eſſe ipſammet potentiam, ſeu facultatem actiuam permanentem in cauſa ſecunda, quæ eſt principium proximum actionis eius: vt, verbi gratia, lucem Solis eſſe ſubiectum proximum, in quo recipitur concurſus præuius ad illuminandum, & calorem ignis ad calefaciendum, voluntatem ad volendum, & habitum charitatis ad amandum ſuper omnia, & lumen gloriæ etiam recipere in ſe nouam motionem, vel entitatem per quam moueatur ad eliciendam viſionem, & ſic de cæteris; quia illud principium, E *Cauſa ſecunda non mouet, niſi mota*, formaliter intelligitur de motione, quia ipſummet agendi principium aliquo modo mutetur, & ampliùs actuetur.

11. Difficultas in aſſignãdo illo ſubiecto quãdo principium proximũ agendi cauſę ſecundæ non eſt vnũ aliquid ſimplex, ſed ex pluribus cõpoſitum. Contingit autem, proximum principium agendi cauſæ ſecundæ non eſſe vnam ſimplicem qualitatem, ſed coaleſcere ex multis, vt principium viſionis ex viſu, & ſpecie, & fortaſſe ex lumine. Vnde dubitari poteſt in illa ſententia, an tunc cauſa ſecunda recipiat vnum ſimplicem concurſum præuium, vel plures quaſi partiales, quaſi conſtituentes vnum; videtur enim inconueniens tot motiones multiplicare. Nihilominus tamen conſequenter loquendo, illud etiam declarandum eſt, quia vna ſimplex entitas non poteſt immediatè recipi in viſu,

viſu, & in ſpecie viſibili, & lumine, vnumquodque A autem iſtorum principiorum indigebat ſua motione, & vltima actualitate à prima cauſa, quia non eſt maior ratio de vno, quàm de alio; ſicut etiamſi duo lumina concurrant ab eamdem indiuiſibilem illuminationem, licèt concurſus ſimultaneus ſit vnus in actione imbibitus concurſus præuius multiplicandus erit iuxta numerum principiorum, ſeu luminum agentium.

12. Explicatur illa difficultas & vrgetur.

E contrario verò ſi ab eodem calore ignis prodeant ſimul calefactiones in plura combuſtibilia cùm ſit clarum, concurſus ſimultaneos multiplicari iuxta numerum actionum tranſeuntium, dubitari poteſt an concurſus præuius ſit vnus, & ſimplex, an B verò etiam ille multiplicetur. Nam in hoc dicti auctores variè loquuntur, vt facilè poſſunt argumenta pro vtraque parte fieri, ſed ſuperuacaneum duco in hoc immorari, nam ſuppoſito illo principio, parum refert, ſic vel aliter in his illationibus, & aliis ſimilibus, quæ facilè excogitari poſſunt, opinari. Solùm hæc propono, vt conſiderentur hæc, & alia huiuſmodi, quæ ex illa poſitione ſequuntur. Nec omittam vlteriùs adducere iuxta illam ſententiam conſequenter dicendum eſſe nullam eſſe potentiam actiuam creatam purè actiuam, id eſt, quæ ſimul, & quoad modum prius paſſiua potentia non ſit. Quia omnis potentia quæ intrinſecè poteſt mutari in ſe aliquid recipiendo, eſt paſſiua; nihil enim aliud eſt eſſe potentiam paſſiuam, C niſi eſſe potentiam capacem recipiendi aliquid: hoc autem habet omnis virtus actiua creata, quia eſt capax illius præmotionis diuinæ quam in ſe recipit, vt agat. Ergo eſt potentia paſſiua, ſecundùm quam priùs actuari debeat, quam vim ſuam actiuam poſſit exercere, quia non poteſt mouere niſi mota: ergo prius (vt ſic dicam,) eſt mobilis, quàm principium mouendi; & hoc modo dicimus prius eſſe potentiam receptiuam vtique quoad reductionem in actum. Atque ita non ſolùm potentiæ animæ, ſed omnes potentiæ naturales calor, lux, & ſimiles ſunt potentiæ paſſiuæ, imò non ſolùm potentiæ, ſed etiam habitus vel infuſi, vt charitas, fides, lumen D gloriæ, vel acquiſitio quatenus efficere poſſunt, receptiui priùs ſunt. Neque ſolùm habitus, ſed etiam actus ipſi ſecundi potentiarum animæ, non ſunt vltimi, ſed potentiam paſſiuam in ſe habent, quatenus vnus actus eſſe poteſt verum principium phyſicè efficiens alium, ſicut eſt aſſenſus principij aſſenſus incluſionis, & intenſio finis electionis medij: nam ſi efficiunt indigent concurſu Dei; ergo & præmotione ſicut aliæ cauſæ ſecundæ. Hæc ergo omnia quamuis à dictis auctoribus expreſsè non doceantur, neceſſariò ab eis admittenda ſunt, quia per neceſſariam illationem inferuntur. Quòd ſi hæc difficilia videntur, & contra communem ſenſum Philoſophorum loquentium de virtutibus purè actiuis; & de habitibus, & actibus ſecundis, re- E ſpondebunt dicti auctores, illam communem doctrinam intelligendam eſſe de potentiis actiuis, & paſſiuis in ordine ad actiones, & paſſiones cauſarum ſecundarum inter ſe, non verò in ordine ad motionem generalem primi mouentis, nam reſpectu illius omnis actus creatus eſt mobilis, & conſequenter eſt aliqua potentia paſſiua.

Hinc ſequitur nullam eſſe potentiã purè actiuã, cum omne ſit receptum virtutis per quam in eſſe potentiæ compleatur.

Capvt XXXI.

Quomodo præuius concurſus à potentia, in qua recipitur, & ab eius actione diſtinguatur.

1. An concurſus, præuius realiter diſtinguatur ab actione potentiæ ad quam datur.

Sexta interrogatio de hoc concurſu eſt, an hæc præmotio ſit res diſtincta ab actione & potentia in qua recipitur, & quam determinare, ſeu applicare dicitur, vel quomodo ab ea diſtinguatur. Nam quòd ſit aliquid in reipſa diſtinctum à ſua potentia, nullus defenſor illius ſententiæ negare poteſt, quia fit impotentia illa per nouum influxum Dei realem & per realem mutationem eiuſdem potentiæ; ergo eſt aliquid diſtinctum in re ab eadem potentia, & illi de nouo additum. De modo autem diſtinctionis videntur dicti auctores variè loqui. Nam quidam aſſerunt hunc præuium concurſum tantùm formaliter diſtingui à voluntate, vel alia potentia in qua recipitur. Ita ſentit Cabeçudo dicta quæſt.62.art.5 dub.1.ad 3.ait enim, influxum, qui recipitur in cauſa diſtingui ab illa, & operatione illius realiter formaliter, ſicut modus rei diſtinguitur ab ipſa re; & ſimili modo diſtingui influxum receptum in effectu, ab ipſo effectu. Sed in his verbis videtur inuolui repugnantia: nam voluntas, & operatio eius diſtinguuntur inter ſe realiter; quo modo ergo poteſt ille influxus ab vtraque diſtingui tantùm formaliter? nam idem modus non poteſt identicè ineſſe duabus rebus realiter inter ſe diſtinctis. Item operatio cauſæ ſecundæ pertinet ad effectum eius, vel in via, vel in termino prout nomen operationis ſumptum fuerit; ergo influxus in cauſam non eſt modus ipſius operationis. Omiſſa autem hac parte in altera videtur cũ illo auctore conuenire Ledeſma art.1. concl.2.ration.1. §.*aliqui auctores*, vbi ſub disiunctione dicit, prædeterminationem eſſe entitatem realem, vel ſaltem modum entitatis realis; & in art. 7. ad 1. definitè dixit eſſe quemdam modum voluntatis. Fundamentum eſſe poteſt, vel quia illa diſtinctio ſufficit, & non oportet multiplicare entitates, vel quia ille concurſus eſt tantùm quædam motio, & motio ſolùm eſt quidam modus rei motæ, nec enim oportet motum à mobili realiter diſtingui, vt ex Philoſophia conſtat.

Variæ ſententiæ. *Cabeçudo.*

Ledeſma.

2. Difficultas aduerſus illos qui ſolũ diſtinctionẽ modalem ponunt.

Hic tamen modus dicendi parum credibilis videtur ſuppoſita illa ſententia, & præſertim loquendo de auxiliis gratiæ. Nam iſti auctores in hac motione ponunt maximam gratiæ efficaciam; & illam putant eſſe potiſſimam virtutem, ſeu virtuoſam motionem ſupernaturalium actuum effectricem; ergo fateatur neceſſe eſt illam eſſe entitatem ſupernaturalem ſicut ſunt ipſi actus; ergo oportet vt ſit entitas, & non tantùm modus additus voluntati. Atque hæc ratio poteſt cum proportione extendi ad cæteras cauſas, & virtutes earum naturales: nam hæc motio dicitur eſſe rerum principium, per quod omnis cauſa ſecunda, & eius potentia efficit ſuum effectum, vt paulò pòſt dicemus, at ſolus modus non dat per ſe virtutem agendi. Præterea oſtendimus ſtatim ipſum concurſum non poſſe intelligi ſine impreſſione alicuius qualitatis, quia nec poteſt eſſe ſine termino intrinſeco proximo, neque alius poteſt cogitari: qualitas autem extra figuram non eſt modus, ſed res habens propriam entitatem, alias etiam de ſpecie impreſſa dici poſſet tantùm eſſe modum

modum & actum videndi, vel appetendi tantum eſſe modum potentiæ. Quapropter ſi concurſus ille præuiùs indicatur neceſſarius, multo faciliùs, & intelligibiliùs ponitur, & quædam entitas addita potentiæ ad magis actuandam illam. quia nec in calore, nec in luce, vel ſimilibus qualitatibus concipi ſatis poteſt nouus modus ſine mutatione in intrinſeco, & in formali effectu quem ſubiectis ſuis præbent. Multóque minus intelligitur talis mutatio in voluntate, & ſimilibus potentiis in ſe indiuiſibilibus, & naturali quodam, & immutabili modo animam efficientibus. Quapropter ſuppoſita neceſſitate illius concurſus, negandum eſt ſufficere modum; quia ad mutationem talium potentiarum, quæ tantùm fiunt recipiendo aliquid nouum, neceſſarium eſt aliquam entitatem, ſeu formam illis imprimi. Nec refert quòd ille concurſus ſit motio, tum quia non eſt pura motio ſine termino, vt dicemus, tum etiam, quia omnis motio non eſt idem cum mobili, ſed tantùm modus localis: alteratio enim diſtinguitur realiter à mobili, ſicut & terminus eius: hæc autem motio ſi quæ eſt, non eſt localis motio, vt conſtat; eſt ergo alteratio, vel cum illa proportionem ſeruat.

3. An res diſtincta ſit ab actione & effectu.

Huic autem dubitationi ſeptima eſt annexa, ſcilicet an hæc præmotio ſit res diſtincta ab actione, & effectu cauſæ ſecundæ. In quo non eſt dubium de diſtinctione aliqua ex natura rei, hanc enim vt manifeſtam ſupponunt dicti auctores, & loquuntur conſequenter: nam ſi motio illa eſt realis cauſa actionis, & effectus cauſæ ſecundæ, & prior natura vera prioritate reali, ſeu cauſali, neceſſe eſt vt in re ſit aliqua diſtinctio inter illa, quia vt ſuprà de concurſu comitante dicebamus, interea quæ in re non diſtinguuntur, non poteſt eſſe realis cauſalitas, vel naturalis ordo prioris, & poſterioris. Item, quia aliàs nihil reale adderet hæc præmotio concurſui comitanti, quia non diſtingueretur ab illo in reipſa, quod eſt euertere omnino eamdem ſententiam de concurſu præuio. Vnde non video quomodo in ſua ſententia ſubſiſtere poſſit, quod dicit Ledeſma art. 6. concl. 3. ration. 3. *auxilium ſcilicet in ipſa operatione, & auxilium præmouens, & determinans eſſe omnino idem, & non differre niſi per hoc ſolum, quod auxilium præmouens, & prædeterminans tenet ſe ex parte principij operationis, taliter quòd inde incipiat operatio.* Hæc enim ſubſiſtere non poſſunt: nam ſtatim dicit, auxilium imbibitum in operatione non ſuppoui ad operationem. Contrarium autem docet de auxilio præmouente, quæ ſine diſtinctione aliqua in re neque intelligi poſſunt: & ita illam admittit in concluſ. 5. & alibi ſæpiſſimè. Fortaſſe autem cùm dicit eſſe omnino idem, intellexit eſſe vnum ordine, vt ipſe D. Thomas exponit art. 3. ad 6. & 7. Quidquid verò ſit de ſenſu eius, in ea ſententia non poteſt negari aliqua definitio in re. De propria ergo definitione reali, quæ ſolet vocari tamquam res à re, intelligitur interrogatio, quæ licèt videatur quæſtio multum ſpeculatiua, & parui momenti ad doctrinam Theologicam tradendam, nihilominus ad clariùs producendum, & vt difficultates occurrentes in vtraque ſententia meliùs percipiantur, vtile erit oſtendere, quid magis conſequenter, magíſque probabiliter, vel fortè neceſſariò in illa ſententia dicendum ſit.

Ledeſma. *D. Thom.*

4. Diſtinctio formalis, ſiue modalis à quibuſdam aſſerta. *Lede ma. Ioan. Vincet.*

Quidam ergo putant ſatis eſſe, quòd illa præmotio diſtinguatur formaliter, vt ipſi aiunt, ſeu modaliter, & ex natura rei ab actione, & effectu cauſæ ſecundæ. hanc ſententiam tenuiſſe doctiſſimos viros eius viæ ſectatores, refert Ledeſma art. 6. ſent. 2. nominatque Ioannem Vincent. cuius ſcripturam

A non habemus, nec vidimus. Allegat item Cumel. 1.2. quæſt. 111. art. 2. diſp. 1. vbi ſæpe dixit concurſum, vel auxilium Dei non eſſe niſi ipſum actum, ſeu actionem cauſæ ſecundæ, & à Deo fluit, & pendet. Sed id magis competit concurſui ſimultaneo, quàm præuio, & iuxta illam explicationem non ſolùm tollitur diſtinctio realis, ſed etiam formalis, ſeu ex natura rei. Poſtea verò in §. *Aliqui Theologi,* addit, hunc concurſum eſſe aliquid in cauſa ſecunda, quia non mouet niſi mota, ſiue talis motio diſtinguatur (ait) ab actu ſupernaturali, ſiue non. Statim autem in §. ſequenti videtur diſtinguere illam motionem à motibus gratiæ excitantis. Vnde nihil certum in hoc puncto de ſententia illius auctoris in dicta diſputatione colligere poſſum. Ipſe etiam Ledeſma non videtur in hac parte ſatis conſtans, aut reſolutus: nam in art. 5. concluſ. 3. ration. 4. dicit auxilium intrinſecè coadiuuans operationem, & prædeterminans voluntatem eſſe idem ſecundùm rem: per auxilium autem intrinſecè coadiuuans intelligit auxilium imbibitum in ipſa operatione, vt patet ex tertia concluſione, & ex principio illius tertiæ rationis. Item auxilium imbibitum vocat ſæpiſſimè concurſum ſimultaneum; hunc ergo dicit eſſe idem ſecundùm rem cum præuio, ſeu prædeterminante. At verò art. 6. concluſ. 5. in ratione prima dicit diſtingui ſaltem formaliter, & in ratione tertia addit diſtingui realiter. Et poſtea declarat hoc vltimum eſſe certum in agentibus tranſeunti actione, in aliis verò ſufficere diſtinctionem formalem, idémque ferè habet art. 3. ad 6. & 7. & latiùs & clariùs id docet art. 7. concl. 2. vbi aliquas rationes adducit, quæ ſi aliquid probant, illam opinionem euertunt, vt cap... declarabo, & ideo nunc illas omitto. Solùm ergo videtur poſſe fundari in illo principio, quod etiam allegat, quia fruſtrà ponuntur plures res, ſi vna ſufficit cum diſtinctione formali; hîc autem diſtinctio formalis videtur ſatis ad omnia ea, propter quæ ponitur hæc præmotio.

Cumel. *Ledeſma.*

5. Alij me... faciunt ... diſtinctam.

D Sed multo magis conſequenter loquuntur, qui dicunt præuium concurſum eſſe rem omnino diſtinctam à concurſu concomitante, & conſequenter ab actione, & effectu cauſæ ſecundæ, nam profectò ablata diſtinctione reali facillimum erit, imò neceſſarium alteram diſtinctionem ex natura rei tollere. Et in primis loquendo de influxu primæ cauſæ in ſecundam agentem actione tranſeunte, ſi ille influxus eſt aliquid in cauſa, neceſſe eſt eſſe rem diſtinctam ab actione eiuſdem cauſæ; quia eſt in ſubiecto realiter diſtincto, nam ille influxus præuius eſt in igne calefaciente, v. g. vt iam diximus, alio verò ignis eſt in ligno in quo fit calor, & lib. 1. de Auxil. cap. 6. notaui. Ergo in his ſaltem agentibus non poteſt dubitari de diſtinctione reali, vt tandem Ledeſma fatetur.

1. In agentibus tranſeuntes.

6. 2. In agentibus immanentes.

E Hinc verò argumentum ferè cogens ſumitur ad voluntatem, vel alias potentias operantes actione immanente, primò quia in aliis cauſis propria cauſa diſtinctionis illorum concurſuum non eſt diſtinctio ſubiectorum. Sed hoc à poſteriori eſt ſignum oſtendens euidentiùs diſtinctionem. Ratio autem propria diſtinctionis ex intrinſeca natura vtriuſque cócurſus præuij, & ſimulranei ſumenda eſt: talis autem ratio quæcumque fingatur in cauſis agentibus actione tranſeunti, in his etiam quæ agunt actione immanente inuenitur, ſiue hæc ſit, quia vnus concurſus eſt principium alterius, ſiue quia onus eſt per ſe, & natura ſua à ſola cauſa prima, alius eſt à ſecunda, ſimul cum prima, ſiue quia vnus ita eſt effectus Dei, vt ſit etiam inſtrumentum eius, & applicatio

applicatio cauſæ ſecundæ ad operationem; alius verò eſt pura actio, vel purus effectus vtriuſque cauſæ. Hæ namque rationes, & ſi quæ aliæ in illa ſententia excogitari poſſunt, non minus in actibus immanentibus, quàm in actionibus tranſeuntibus procedunt; ergo ſi in his ſufficiunt ad diſtinctionem realem, quam ſubiecta diſtincta manifeſtant, etiam in illis ſufficient, quamuis in eodem ſubiecto ſint. In eodem enim ſubiecto facile eſſe poſſunt accidentia realiter diſtincta, ſi aliunde habeant ſufficientem cauſam diſtinctionis.

7. Idem oſtenditur in actione immanente.

Præterea ſpecialiter idem oſtenditur, quia in actu immanente nulla eſt ratio formalis realis, ac phyſica, niſi vel qualitatis, vel actionis, & paſſionis, ſeu mutationis; alias enim præter has confingere voluntarium eſt. Vnde non ſatis eſt dicere dari in illo actu, ſeu in illa entitate aliam rationem formalem diſtinctam ab his in reipſa, niſi explicetur in quo genere, vel prædicamento ſit talis formalitas, & ad quid ponatur, aliàs qua facultate aſſerta fuerit, eadem contemnetur. At verò in illa ſententia non eſt niſi vna actio qualitatis, v. g. amoris, fidei, vel ſimilis; ergo in ratione qualitatis non poſſunt in illa entitate duæ rationes formales diſtingui quaſi ſpecificè, vt gradus genericos, & ſpecificos omittamus, quia nihil ad rem præſentem faciunt. Neque etiam in illa entitate, vel ad illam qualitatem poſſunt eſſe duæ actiones ex natura rei formaliter diſtinctæ, vna præuia ad actionem creaturæ, quæ ſit à ſolo Deo, alia quæ ſit à cauſa ſecunda. Primò, quia vel hæc poſterior, vt in ſuperioribus fusè probatum eſt, vel eſt ſimul à Deo, & ſic ſuperflua eſt prior actio. Secundò, quia ſi illa actio præuia ſolius Dei terminatur ad illam entitatem, ſeu qualitatem, quam effectura eſt cauſa ſecunda, iam cauſa ſecunda inuenit factum, quod effectura eſt, quia priùs natura fit à ſolo Deo; actio enim, quæ eſt prior natura in ſuo eſſe, & influxu à ſuo agente priùs etiam attingit natura terminum; ergo ſi actio talis termini priùs natura fluit à ſolo Deo, Deus etiam ſolus priùs facit totum illum terminum, & totaliter, ſeu vt cauſa vnica, diſtinguitur etiam propria efficientia cauſæ ſecundæ, & in actibus immanentibus id habet ſpecialem repugnantiam, quia vitales ſunt; ergo non poſſunt in illa entitate diſtingui in ordine ad eundem terminum duæ actiones formaliter diſtinctæ, neque etiam poteſt concurſus præueniens ſolius Dei eſſe actio tendens ad effectum cauſæ ſecundæ tanquam ad intrinſecum terminum, eo vel maximè quòd tunc non eſſet influxus in cauſam ſecundam, ſed in effectum eius, quia per ſe primò tendit ad ipſum effectum, & non manet in cauſa, vt cauſa efficiens eſt, ſed ſolùm quatenus eſt receptiua ſui effectus.

Ratio.

8. Diluitur reſponſio.

Reſpondent aliqui ibi eſſe duas actiones inter ſe ordinem habentes, quia prior quæ eſt concurſus præuius, tendit ad alterum, vt ad terminum: & ſic non diſtingui vt duas actiones immediatè tendentes ad eundem terminum, ſeu effectum, vna proxima, illa ſcilicet, quæ eſt à cauſa ſecunda cum concurſu ſimultaneo Dei, & alia, quæ eſt à ſolo Deo mediante prædicta, ad quam proximè vt ad ſuum intrinſecum terminum tendit. Ita indicat Ledeſma dict. art. 7. Sunt autem hæc in primis voluntariè dicta, quia probari non poſſunt, deinde ſuperflua; tum, quia illa actio, quæ ſimul eſt à cauſa prima, & ſecunda, ſufficit ad productionem ſui termini, tum etiam, quia actio non indiget alia actione, qua fiat: nam per ſeipſam immediatè egreditur ab agente. Denique videtur etiam impoſſibile, vt vna actio tanquam terminus ad aliam comparetur, quia actio, vt actio eſt, ſemper eſt via tantùm, alioqui ſi poſſet eſſe terminus alterius actionis, idem de priori diceretur, & ſic poſſet in infinitum procedi: non poſſunt ergo duæ actiones, vt actio, & terminus diſtingui; igitur diſtingui non poſſunt illi duo concurſus tanquam duæ actiones realiter identificatæ cum eodem termino, ſeu effectu, ſeu cum eadem qualitate; hæc enim omnia in idem recidunt. Vnde etiam concluditur, non diſtingui tanquam duas paſſiones, vel mutationes cum eadem proportione, quia vni actioni vna tantum paſſio reſpondet, quia ſunt vna tendentia ſecundùm diuerſos reſpectus; idémque eſt de mutatione, quæ ſunt in Philoſophia vulgaria, & ideo non oportet in eis immorari.

Ledeſma.

Ex hoc autem principio, quòd concurſus præuius, & concomitans inter ſe diſtinguuntur realiter, apertè concluditur eundem concurſum præuium diſtingui realiter ab actione, & effectu cauſæ ſecundæ. quia concurſus ſimultaneus non diſtinguitur in re ab actione cauſæ ſecundæ, vt ſuprà oſtenſum eſt, & actio cauſæ ſecundæ non diſtinguitur à termino, ſeu effectu eius, vt eſt vulgare in Philoſophia: ergo è conuerſo quidquid diſtinguitur realiter ab hoc concurſu ſimultaneo, diſtinguitur etiam realiter ab actione, & effectu cauſæ ſecundæ, vt per ſe notum eſt in rebus creatis. qui diſcurſus, vt dixi, eſt euidentior in actionibus tranſeuntibus, ſed reuera habet eandem vim in immanentibus, etiam liberis, ſupponendum ad illas efficiendas dari præmotionem, per quam vel determinetur, vel compleatur, vel applicatur, vel ab alio modo iuuatur potentia, iuxta ea quæ mox ſubiicimus.

9. Concluditur deſtructio realis allata.

Caput XXXII.

An præuius concurſus ſit qualitas, vel in quo prædicamento ſit.

Hæc eſt octaua dubitatio de hoc concurſu, in qua explicanda non conueniunt dicti auctores. Nam, vt in ſuperioribus tetigi, ſolum eſſe poteſt quæſtio, an ſit vera qualitas, vel ſit pura motio, nam de aliis prædicamentis nulla poteſt eſſe dubitatio. Multi ergo ex defenſoribus illius ſententiæ dicunt non eſſe qualitatem, ſed puram motionem virtuoſam, & quidam illorum dicit eſſe ſententiam expreſſam D. Thomæ 1. 2. q. 110. art. 2. At D. Thomas ibi non tractat de concurſu præuio, vel comitante, ſed generaliter de actuali gratia, quam diſtinguit ab habituali, & ſic habitus gratiæ vocat qualitates: actus autem gratiæ dicit non eſſe qualitates vtique à ſolo Deo factas tanquam formas, quæ ſunt principia operandi. quòd autem D. Thomas non loquatur de concurſu, & quòd hic ſit ſenſus eius, ex verbis eius oſtenditur. *Dupliciter* (inquit,) *ex gratuita Dei voluntate homo adiuuatur, vno modo in quantum anima iuuatur à Deo ad aliquid cognoſcendum, vel volendum, vel agendum: & hoc modo ipſe gratuitus Dei effectus non eſt qualitas, vel motus quidam animi.* Non loquitur ergo D. Thomas de concurſu præuio, ſed de toto effectu gratuito prout diſtinguitur ab habitu, & illum dicit D. Thom. non eſſe qualitatem

1. Variæ ſententiæ.

1. Eſſe puram motionem.

D. Thom.

qualitatem vtique puram, & diſtinctam ab actuali motu animi: vel non eſſe qualitatem permanentem, & per modum qualitatis denominantis, ſicut de paſſione dixit Ariſtoteles in prædicamentis. Alioqui certum eſt actum immanentem eſſe veram qualitatem, quod etiam ſuprà diximus de actibus gratiæ, qui omnes vocantur animi motus, quia non ſunt ſine actuali influxu, & effectione vitali potentiarum animæ. Et in hoc ſenſu diſtinguuntur ab habitibus, quos Deus ſolus infundit tanquam *formas*, vel, *qualitates*, vt D. Thomas ait, quæ ſint principia actuum.

2. *Ratione oſtenditur. 1. vt vitentur abſurdæ alterius opiniones.*

Omiſſa ergo auctoritate, ratio illorum auctorum prima eſt, vt euitent incommoda, quæ ex illorum ſententia ſolent inferri. Vnum eſt, quia ſi illa motio præuia eſſet qualitas, vtique eſſet qualitas actiua, nam ad hoc ponitur vt agat; ergo indigeret motione primi agentis, etſi procederetur in infinitum. Ideoque ſiſtendum eſt in motione quæ non ſit qualitas; ac ſubinde illa erit pura motio, quæ datur cauſæ ſecundæ in actu primo ſufficienter conſtitutæ. Aliud inconueniens eſt, quia ſi ille præuius concurſus eſſet per infuſionem qualitatis actiuæ, illa eſſet per modum actus primi, & compleret in homine principium ſufficiens actuum conuerſionis, vel amoris, & conſequenter, qui illam qualitatem non reciperet, non haberet auxilium ſufficiens ad operandum, quod in naturalibus eſt euidenter falſum, & in ſupernaturalibus ab ipſis etiam non amittitur, quia repugnat ſanæ doctrinæ. Tandem argumentantur inductione, quia illa motio non eſt potentia; nam ſupponit illam, nec eſt habitus, quia non ſeparatur ab actuali actione, ſicut poteſt ſeparari habitus, non eſt diſpoſitio, quia eſt quaſi actus vltimus; non eſt ergo qualitas, ſed pura motio. Confirmatur hæc ratio, quia concurſus ſimultaneus non eſt qualitas; ergo nec præuius erit qualitas.

2. Id oſtenditur inductio.

3. *1. Sententia eſſe qualitatem.*

Alij nihilominus eiuſdem doctrinæ defenſores dicunt, hanc motionem licèt vt eſt paſſio quædam in fieri, ſit vera motio, in termino intrinſeco eſſe qualitatem, pro qua ſententia citat Ledeſma M. Ioannem Vincentium, & alios doctiſſimos diſcipulos D. Thomæ; ipſe verò variè loquitur, nam in prima concluſione aſſerit hanc ſententiam non eſſe omnino improbabilem: in ſecunda dicit, probabilius, & ferè ſibi certum eſſe, hoc auxilium præuium non eſſe qualitatem cõſtituentem voluntatem in vltima conſummatione actus primi; poſtea verò explicando diſtinctionem dicit, an ſit qualitas, nec affirmamus, nec negamus in præſenti. Et in concl. 3. iterum ait, hoc auxilium nihil aliud eſſe, niſi diuinam motionem. At paulò inferiùs dicit ſecundùm probabiliorem ſententiam in voluntate, & ſimili potentia motionem ad actum immanentem eſſe qualitatem. Itaque licèt neget hanc motionem eſſe qualitatem conſtituentem potentiam in actu primo (de quo pũcto ſtatim dicam,) abſolutè videtur ſentire eſſe qualitatem, quamuis paulo pòſt dicat illam non eſſe niſi motionem paſſiuam, & factionem quamdam. quæ omnia oſtendunt perplexitatem quamdam, & obſcuritatem, in concipienda, & explicanda entitate huius motionis.

Ledeſma. Ioan. Vincentius.

4. *Suadetur hæc opinio.*

Poteſt nihilominus hæc ſententia dupliciter ſuaderi. Primò à priori: nam hic concurſus præuius eſt res quædam, quam Deus verè, & propriè efficit in cauſa ſecunda, v. g. in voluntate; ergo ibi interuenit effectio Dei in cauſa ſecunda per mutationem eius; ergo etiam interuenit aliquid

A factum, quod non poteſt eſſe niſi qualitas. Antecedens ſupponitur expoſitione illius ſententiæ, aſſerit enim hunc concurſum eſſe influxum Dei in cauſam ſecundam, qui influxus realis eſt, & non niſi in genere cauſæ efficientis, vt per ſe patet, eſt ergo vera, & realis effectio Dei. Vnde fit euidens prima conſequentia, quia non loquimur de effectione vt ab aliquibus conſideratur ad intra in ipſo Deo: ſic enim cùm non ſit ipſa volitio Dei, non eſt motio formalis, ſed effectiua, ſeu principium mouens, de quo nunc non tractamus: loquimur ergo de effectione tranſeunte ſiue per modum actionis, ſiue per modum paſſionis conſideretur, vt ſic neceſſe eſt eſſe actualem motionem, quia per eam voluntas, ſeu cauſa ſecunda

B aliter ſe habet, quàm priùs, quia actuatur illo influxu Dei, quo antea non actuabatur; interuenit ergo ibi motio quædam. quod nullus illius opinionis ſectator negat, vel negare poteſt, cùm fundamentum eius opinionis potiſſimum ſit, quia cauſa ſecunda non mouet, niſi mota.

5. *Ex termino illius effectionis, quæ eſt aliqua qualitas.*

Altera verò conſequentia probatur facilè, quia non poteſt intelligi aliqua effectio quin ſit aliquid factum: nec motio ſine intrinſeco termino, ſicut non poteſt eſſe via, quæ ad aliquem terminum non tendat, motio enim via quædam eſt qua paſſum ab vno termino in alium tranſmutatur; ergo ſi concurſus ille præuius eſt motio Dei, aliquem terminum intrinſecum habere neceſſe eſt:

C ille autem non eſt ibi neque quantitas, neque ſubſtantia; ergo erit aliqua qualitas, quia nihil aliud cogitari poteſt Reſpondet Ledeſma terminum proprium, ſeu proximum illius concurſus præuij eſſe, cauſam ſecundam eſſe præmotam: nam vltimus terminus ad quem tendit, eſt ipſa operatio, vel effectio cauſæ ſecundæ. Sed hæc verba rem non declarant, nec vim rationis eludunt; quia illud eſſe præmotum vel intelligitur tantùm in fieri, ita vt idem ſit, quod eſſe in actuali præmotione, vel ſumitur in facto eſſe, id eſt, quòd ſit aliquod eſſe ad quod terminatur illa motio tanquam per eam factum, non tanquam per formalem cauſam, ſed tanquam per viam, vt ſi

Ledeſma.

D dicamus, quòd terminus calefactionis eſt eſſe calidum. In priori ſenſu non terminus illius præmotionis, ſed quaſi formalis effectus eiuſdẽ ſignificatur. Omnis enim motus dat formaliter mobili actus moueri, ſeu eſſe motum, illud tamen eſt quaſi eſſe formale, quod non eſt terminus motus, ſed quaſi formalis effectus eius, vltra quem neceſſe eſt terminum aſſignare, ad quem motus ille tendat; quia dum motus formaliter conſtituit mobile actu motum, neceſſarium eſt vt aliquò illud ducat, & moueat. Sic ergo præmotio hæc ſi dat cauſæ ſecundæ formaliter eſſe præmotum, ſeu actu præmoueri, ad aliquid illam præmouet, diſtinctum ab ipſo præmoueri, tanquam in terminum à via, & de hoc inquirimus, quid eſſe poſſit, niſi

E qualitas aliqua.

6. *Explicatur ille terminus.*

Vnde ſi eſſe præmotum in altero ſenſu explicetur, vt ſignificet aliquod eſſe factum in termino per illam præmotionem, inquirimus quæ ſit forma, vel entitas dans illud eſſe, (ſeu vt verborum ambiguitas tollatur,) quærimus terminum illius præmotionis in abſtracto, ſicut terminus calefactionis eſt calor, & illuminationis eſt lumen Et ideo in concreto dici poteſt, terminum eſſe calidum, vel eſſe illuminatum: ita ergo ſi terminus illius præmotionis eſt eſſe aliquod ad quod cauſa eſt præmota, quærimus formam in abſtracto, quæ dat illud eſſe, quæ ſit formalis terminus proximus

mus illius præmotionis, & tunc dicimus nõ poſſe eſſe niſi qualitatem, quia in nullo alio prædicamento cogitari poteſt. Et confirmatur, ac declaratur in hunc modum, quia vel cauſa ſecunda eſt ſpiritualis, vel corporea: ſi ſpiritualis mutari, vel moueri non poteſt, niſi ad qualitatem, præſertim per mutationem extrinſecus illi aduenientem. Et ita Ledeſma ipſe fatetur inuoluntate, & intellectu hoc auxilium efficax eſſe qualitatem, vt ſuprà retuli art.6.concl.3. Si verò cauſa ſit corporalis, mutatio illa accidentalis eſt, & non eſt ad locum, nec ad quantitatem; ergo non poteſt eſſe niſi ad qualitatem, quia iuxta doctrinam Philoſophi ad alia prædicamenta accidentium non eſt per ſe motus, nec mutatio.

Ledeſma.

7. *An motio ipſa ſit terminus per diuinã operationem productus. Aluarez.*

Alij contenti ſunt dicendo motioně ipſam eſſe terminum productum per ſolam diuinam operationem, vt dixit Aluarez diſp.19. in ration.3. pro 5.concluſ. Sed non ſatisfacit, nam quæro, an loquatur de operatione Dei ad extra, vel ad intra. Primum dici non poteſt, quia illa operatio ad extra, non eſt niſi ipſa motio, neque motio vt motio poteſt eſſe intrinſecus terminus operationis tráſeuntis. Secundum autem non ſatisfacit, nam licèt motio facta in cauſa ſecunda ſit terminus, vel effectus volitionis diuinæ, quæ dicitur volitio ad intra, nihilominus externa illa motio, vt eſt via quædam, habere debet aliquem terminum per illã factum, vt probatum eſt. Et ampliùs declarari, & confirmari poteſt exemplis, nam in omni alia quaſi inſtrumentali præmotione, quam phyſicè experimur, proprium terminum præmotionis diſtinctum ab effectu formali motionis inuenimus, & aſſignamus, vt in inſtrumentis artis motus, inſtrumenti eſt motus localis, qui ſemper habet ſuum proprium terminum, qui eſt vbi, & in viſu quatenus præmouetur à calore, vt videat, intelligimus aliquam qualitatem illi impreſſam, quæ eſt quaſi ſemen, & inſtrumentum obiecti. Et in lapide dum proiicitur ante motum localem, intelligimus impreſſionem impetus tanquam præmotionem quandam, per quam imprimitur impetus, qui eſt quaſi virtus inſtrumentaria proiicientis; & inde docent omnes Philoſophi impetum eſſe qualitatem, quia illa motio præuia aliquem intrinſecum terminum habere debet, qui non eſt ibi, quia illa impreſſio eſt ante motum localem, vnde neceſſariò concludendum debere eſſe qualitatem, quia nihil aliud eſſe poteſt. Nec ſatisfacit Philoſophus reſpondendo terminum illius præmotionis eſſe hoc ipſum *eſſe præmotum*, vel eſſe fortiter pulſum, ſed neceſſe eſt vt ſignet formalem terminum, & formam proximè factam per fortem illum contactum, vt poſtea ſit inſtrumentum localis motus rei proiectæ. Sic ergo in præſenti vel illa præmotio nulla eſt, vel certè in proxima, ac intrinſeco termino qualitatem aliquam eſſe neceſſe eſt.

8. *[Ad]duuntur [ra]tiones qui[bu]s pro[ba]tur hunc [co]ncurſum [p]ræuium [nõ] eſſe qua[li]tatem. [A]d primam.*

Secundò principaliter poteſt hoc ſuaderi, quia rationes quibus alij contendunt hanc præmotionem non eſſe qualitatem, vel abſolutè probant non eſſe creatam entitatem, vel nihil probant contra qualitatem. Prima ratio ab inconuenienti erat de proceſſu in infinitum, quia ſi eſſet qualitas, indigeret alia præmotione ad agendum. Ac idem ſequitur de quacumque entitate creata, quæ ſit principium actiuum alterius actionis, nam illa indiget concurſu Dei, ac ſubinde indigebit præmotione, quia eſt entitas potentialis, & non eſt ſuum eſſe, quæ ſunt rationes, propter quas dicitur qualitas creata indigere præmotione.

Reſponderi ſolet concurſum præuium requiri in omni principio proprio cauſæ ſecundæ, non in ipſa præmotione, quæ eſt inſtrumentum primæ cauſæ; quia ſicut actio non indiget alia actione, qua fiat, ita nec præmotio alia præmotione, qua fiat, vel ad faciendum applicetur, quia applicando cauſam ſecundam applicat ſeipſam, vel dum eſt applicatio alterius, eſt etiam ſuiipſius, ſicut quantitas ſeipſa eſt quanta. Sed contrà ſiue hoc ſit verum, ſiue falſum, habebit locum, etiamſi illa præmotio intrinſecè terminetur ad qualitatem, quia illa qualitas dicitur eſſe quaſi tranſiens, & omnino actualis, quæ per illammet actionem, ſeu præmotionem, qua fit, applicatur etiam virtualiter ad operandum, cum virtute cauſæ ſecundæ, vel applicandam illam ad agendum, vel quippiam ſimile.

Et ita etiam ad ſecundum dicetur, quòd licèt hæc præmotio ſit qualitas, non aliter complet, vel applicat cauſam ſecundam ad agendum, quàm ſi eſſet tantùm motio, vel è contrario ſi ex neceſſitate talis qualitatis ſequitur cauſam ſecundam carentem aliqua qualitate non eſſe ſimpliciter ſufficientem ad agendum. Idem certè ſequitur ſi præmotio ſit neceſſaria, & non detur, cuiuſcumque rationis, vel entitatis fingatur eſſe talis præmotio, quia vt non ſit ſimpliciter ſufficiens, ſatis eſt, quòd aliquid neceſſarium ad agendum deſit, & non habeatur, neque haberi poſſit. quod argumentum ſæpiùs in ſequentibus vrgebimus, præſertim in cauſis liberis. Nunc autem ſolùm concludimus argumentum illud, non magis probare præuium concurſum non eſſe qualitatem, quàm non eſſe aliquem veram entitatem. Inductio verò quæ ibi additur, non eſt integra, nam licèt probet iſtum concurſum non eſſe habitum, neque paſſibilem qualitatem permanentem, non probat quaſi eſſe tranſeuntem qualitatem ad modum impulſus, vel certè ſi in aliqua cauſa ſecunda non creditur poſſibilis talis qualitas natura ſua tranſiens, quæ non ſit actus vitalis, vt in ſpiritualibus eſt probabile, multo erit impoſſibilior motio tranſiens ſine vllo termino qui cum illa ſit, & tranſeat.

9. *Ad ſecundam rationem ſuperius allatam.*

Ad confirmationem autem de concurſu ſimultaneo, facile negabitur conſequentia, quia concurſus ſimultaneus eſt in genere actionis, habétque eundem terminum cum actione cauſæ ſecundæ. Concurſus autem præuius eſt actio, vel paſſio diſtincta ab actione cauſæ ſecundæ, & ideo ſuum terminum habere debet, qui non poteſt eſſe niſi qualitas. Et ita ſuppoſito tali concurſu præuio, multo probabilius eſt non conſiſtere in pura motione, vel præmotione, ſed eſſe talem præmotionem quæ qualitatem aliquam cauſæ ſecundæ imprimat, quod ex dicendis magis confirmabitur.

10. *Ad confirmationem.*

CAPVT XXXIII.

Vtrùm concurſus præuius conſtituat cauſam ſecundam in actu primo, vel compleat virtutem eius ad agendum.

IN hoc capite alia duo dicta de hoc concurſu tractanda ſunt, quæ ad totam hanc materiam intelligendam ſunt in primis neceſſaria. Primum, ſeu nonum in ordine eſt, an hic concurſus præuius detur cauſæ ſecundæ ad conſtituen- 1.

1. Quæſtio an hic concurſus præuius com-

dam

Pleat in actu Primo cauſam creatam.

dam illam, vel ſaltem complendam in actu primo, vel potiùs per modum actus ſecundi, quod aliter interrogari ſolet, an ita detur, vt teneat ſe ex parte cauſæ ſecundæ, eiuſque virtutem compleat ad agendũ, vel potiùs ſe teneat ex parte actus ſecundi, & ſit quaſi inchoatio eius. In hoc enim puncto valde inter ſe diſſentiunt defenſores huius influxus in cauſã.

2\. 1. Opinio affirmat. *Cabrera.* *Aluarez.* *Ledeſma.*

Prima opinio eſt, hunc concurſum tenere ſe ex parte cauſæ ſecundæ, eíque dare complementum actus primi, ſeu virtutis agendi: ita tenet Cabrera dicta quæſt.18.art.4.diſp.6.dub.1. num.59.& hanc ſententiam tenet etiam Aluarez locis infrà citandis, eámque defendere multos doctiſſimos Thomiſtas refert Ledeſma, & ipſe probabilem reputat, pluresque rationes in fauorem eius adducit, quæ non ſunt diſtinctæ ab his, quæ in cap.27. ad perſuadendum hunc concurſum præuium adduximus. Fundamentum huius ſententiæ eſſe videtur, quia hic concurſus præuius datur cauſæ ſecundæ in ordine ad actionem, & non eſt influxus in ipſam actionem cauſæ ſecundæ, vt ſupponitur; ergo eſt influxus in cauſam ſecundam, & actiua eſt, quia aliàs non daretur in ordine ad actionem; ergo datur illi vt qualitas, vel motio actiua, cùm ad agendum detur; ergo datur per modum actus primi, quia omnis actus, qui non eſt ipſa actio, vel terminus eius, & ad agendum datur, eſt actus primus.

3\. Complet etiam in virtute agendi. *D.Thom.*

Vnde etiam concluditur, per hunc concurſum compleri cauſam ſecundam in virtute agendi, hæc enim motio non dat cauſæ ſecundæ totam virtutem proximam, ſeu intrinſecam actiuam in ſuo ordine, vt omnes ſupponunt, & latè probat D. Thomas 3. contra gent.cap.69.& 70. quæſt. 7. de potent.art.7. nec etiam talis motio dat virtutem cauſæ ſecundæ ad agendum, aliàs ſuperfluè daretur, & non daretur illi vt qualitas actiua; ergo datur vt formaliter conferat ſaltem complementum virtutis actiuę. Et confirmatur ex alio fundamento illius ſententiæ, quòd cauſa ſecunda non habet virtutem principalem, etiam in ordine ſuo ad dandum ſuo effectui eſſe exiſtentiæ, ſed per hunc concurſum præuium recipit virtutem inſtrumentariam Dei ad dandum eſſe exiſtentiæ effectui ſuo; ergo hæc motio conſtituit cauſam ſecundam in actu primo completo ad dandum eſſe exiſtentiæ, & quoad illam complet virtutem eius. Tandem confirmatur ex D.Thoma 3. contra gent.cap.6.ration.4.dicente, *Complementum virtutis agentis ſecundi eſſe ex virtute agentis primi, idémque ſentit in dicto art.7.de potent.*

4\. Altera opinio negans. *Ledeſma.* *Aluarez.*

Aliorum verò ſententia eſt, hunc concurſum præuium non eſſe qualitatem conſtituentem cauſam ſecundam in actu primo, ſiue dando totam virtutem agendi, ſiue complendo illam in actu primo conſummato, ſed ſolùm eſſe inſtrumentariam virtutem Dei applicantis, & mouentis cauſam ſecundam ad agendum, hanc opinionem probabiliorem, & ferè certam eſſe iudicat Ledeſma ſuprà, & in diſp. de elect ad glor.dub.2.§.*ad impugnationem*, imò addit eam tenere communiter diſcipulos D. Thomæ, & alios grauiſſimos Doctores, & videtur ſequi, ex his, quæ dicit Aluarez diſp. 19. in quarta & quinta probatione tertiæ concluſionis, quamuis idem auctor in eadem diſp.ad 2.confirmationem eius, & in diſp.18.ad primum, & in diſp. 21. num. 7. expreſsè fateatur hoc auxilium præuium, ſeu complementum virtutis operatiuæ actus primi; & non eſſe actionem cauſæ ſecundæ, nec formaliter, nec realiter, ſed aliquid præuium ad illam. Solùm ergo contendit non eſſe qualitatem actiuam, ſeu conſtituentem, aut complentem actum primum.

Probatur hæc opinio.

Probatur autem hæc ſententia primò, quia cauſæ ſecundæ ha-
A bent virtutes completas actiuas ſuorum propriorum effectuum, vt ignis caloris, Sol luminis, habitus charitatis ſui actus, & ſic de aliis; ergo non indigent complemento virtutis, aut actus primi; non ergo ad hoc eſt neceſſarius concurſus præuius. Secundò, quia ſuperfluum eſt multiplicare tot qualitates actiuas, ad hoc vt cauſa ſecunda conſtituatur completè in actu primo. Tertiò, quia aliàs cauſa ſecunda ſic conſtituta in actu primo per illam qualitatem indigeret alio concurſu præuio, quo reduceretur de potentia in actum ad agendum: nam, vt ait D.Thomas 1.2.q.109.art. 1. quantumcumque cauſa ſecunda ſit perfecta in actu primo, indiget motione primæ cauſæ, & ratio eſt, quia actus primus ſolùm eſt in potentia ad actum ſecundum; ergo cauſa ſecunda completa per illam qualitatem, adhuc eſt tantùm in potentia ad agendum; ergo indigebit alio præuio concurſu, quo actualiter moueatur, & applicetur, vt agat, & ſic vel procedetur in infinitum, vel ſiſtendum eſt in ipſo auxilio præuio, vt non detur ad complendam virtutem, ſed tantùm ad applicandam, & mouendam virtutem completam cauſæ ſecundæ ad actualem operationem. Quartò, quia aliàs in operibus liberis, præſertim bonis, homo, qui non reciperet hoc complementum virtutis actiuæ, non haberet ſimpliciter poteſtatem ad agendum, & ſic non imputaretur ei non agere, aut non velle, quod dici non poteſt. *D.Thom.* (B)

Et hinc inferunt iſtum concurſum præuium non tenere ſe ex parte principij proximi actionis, vel effectus cauſæ ſecundæ, neque etiam ex parte actus ſecundi, ſeu actionis cauſæ ſecundæ, ſed eſſe veluti quoddam medium inter vtrumque actum. Primum patet, quia quidquid ſe tenet ex parte principij actiui ſiue conſtituendo, ſiue complendo illud, pertinet ad actum primũ, vt cum proportione videre licet in ſpecie viſibili, vel in habitu, & ſimilibus; ergo. Secũdum ſatis eſt in dubio tertio, & ſequẽtibus, quia hic concurſus præuius totus eſt à ſolo Deo, & in re eſt omnino diſtinctus ab actione, & effectu cauſæ ſecũdæ; ergo nullo modo pertinere poteſt intrinſecè ad actum ſecundum cauſæ ſecundæ, ita vt ſit aliquid illius, vel eius inchoatio. Et inde cõcluditur pars tertia à ſufficienti partium enumeratione, & explicatur in hunc modum, quia hic concurſus, cùm ſit vltima motio primæ cauſæ, partim reſpicit, & actualiter iuuat actum primũ ipſius cauſæ ſecundæ, non quidem dando illi vim agẽdi, ſed mouendo illũ, & actualiter ad opus applicando, ita vt efficaciter illũ faciat operari: partim reſpicit actum ſecundum, quia cũ illo immediatè, & neceſſariò cõiungitur, & ita eſt quaſi nexus inter actũ primũ, & ſecundũ, & ideo dicitur quaſi mediũ inter illa duo extrema ab vtroque diſtinctum. (C, D) 5. Vnde infertur eſſe aliquid medium inter actum primum, & ſecundum.

Hoc ergo modo inter ſe pugnant huius præuij cõcurſus defenſores, neque ſine merito, nec ſine magna rationum efficacia, vnde (vt ita dicam) inter eos bellum iuſtum geritur data hypotheſi, de neceſſitate cõcurſus præuij, in qua inter ſe cõueniunt. Exiſtimo tamẽ rationibus vtriuſque partis ſimul ſumptis hypotheſim illam euerti, & talem præmotionẽ in cauſa ſecunda neceſſariam non eſſe ſufficienter conuinci, quia nec actus primus, nec ſecundus eſſe poteſt, nec inter hæc medium conuenienter cogitari poteſt. (E) 6. Ex hoc diſſidio infertur non eſſe neceſſarium præuium illum.

Non poſſumus autem reſolutionem huius dubij, diſcurſum ad eam oſtendendam neceſſarium exactè complere, ac declarare, niſi priùs aliud dubium de modo quo talis concurſus pręuius ad actionem cauſæ ſecundæ concurrerę cogitatur, vel cogitari poteſt, expediam. Et ideo de hoc puncto dicam priùs, poſteà ad præcedens reuertar. 7. Huius dubij ſolutio pendet ex alia quæſtione.

Decimò ergo inquiritur, an hic concurſus præuius 8.

8\. Quæſtio quomodo concurrat ad actionem & effectum cauſæ ſecundæ.

uius concurrat effectiuè ad actionem, & effectum cauſæ ſecundæ, tanquam principium per ſe, an ſolùm tanquam conditio neceſſaria, quæ ſit veluti cauſa per accidens. In quo puncto auctores primæ ſententiæ tractatæ in præcedenti dubio, apertè ſupponunt motionem præuiam per ſe & propriè efficere cum cauſa ſecunda effectum, imò, & actionem eius, & ideo dicunt dari per modum principij, & actus primi, reſpectu actionis cauſæ ſecundæ. At verò iuxta alteram ſententiam ibidem tractatam videtur potiùs dicendum illam præuiam motionem eſſe quandam conditionem neceſſariam ad actionem cauſæ, & non aliter concurrere propriè, & per ſe ad illam; ita enim facilè intelligitur, non eſſe actum primum, nec ſecundum, ſed medium quoddam, quia eſt conditio, quæ inter illos actus neceſſariò intercedit.

9\. Videtur concurrere tantum per modum conditionis neceſſariæ. Prima ratio, quia eſt tantum applicatio ad agendum.

Deinde poteſt hoc ſuaderi. Primò, quia illa præmotio in agentibus ex neceſſitate naturæ ſolùm requiritur, vt per illam applicetur vltimatè, & quaſi intimè cauſa ſecunda ad agendum, vt ita moueat mota, quia aliter mouere non poteſt: applicatio autem agentis ad agendum ſolùm videtur eſſe conditio neceſſaria ad agendum, non principium per ſe, vt conſtat in applicatione ignis. & in motibus cœlorum, & inſtrumentis artis, vel aliis locis, de illis tractando, latè declaraui. Ergo idem dicendum eſt de illa applicatione, quia non poſſumus nos iudicare de applicatione illa, quam ſenſibus non experimur, niſi iuxta illas, quas experimur, nec aſſertores illius applicationis aliis exemplis illam nobis declarant.

10\. Secunda ratio, quia eſt tantum motio.

Secundò, quia ille præuius concurſus non creditur agere, & influere in effectum cauſæ ſecundæ tanquam actio in intrinſecum terminum, nec tanquam forma, quæ det cauſæ virtutem agendi, ſed tantùm per modum motionis; ergo non influit in effectum cauſæ ſecundæ tanquam principium per ſe. Antecedens quoad primam partem neceſſariò admitti debet à dictis auctoribus, quia ponunt diſtinctionem realem inter concurſum, & actionem cauſæ ſecundæ, & ſaltem in agentibus naturalibus fatentur eſſe rem indubitatam: actio autem non diſtinguitur realiter ab intrinſeco termino, & etiam ipſi fatentur, vt eſt principium quaſi per ſe notum à Philoſophia; ergo ille concurſus non influit in actionem cauſæ ſecundæ, eo modo, quo actio influit in terminum intrinſecum. Quoad ſecundam verò partem ſupponitur antecedens iuxta opinionem ſecundam tractatam in præcedenti dubio. Conſequentia verò probatur, quia non videtur poſſe intelligi alius modus influendi per ſe in effectum aliquem, niſi aut per modum principij, aut per modum actionis intimæ, & immediatæ ipſi termino: ergo tertius ille modus per modum motionis ſolum eſſe poteſt per modum cauſæ per accidens, ſeu conditionis neceſſariæ.

11\. Hoc non repugnat cum perfectione concurſus primæ cauſæ.

Denique non eſt hoc contra perfectionem influxus, & concurſus primæ cauſæ, quia iuxta iſtorum auctorum ſententiam multis modis influit in actionem cauſæ ſecundæ, ſcilicet, dando virtutem agendi, conſeruando illam, applicando illam, & vtendo illa tanquam inſtrumento ad dandum eſſe in virtute primæ cauſæ. ex quibus modis primus, & ſecundus reſpectu effectus cauſæ ſecundæ ſunt per accidens. Ergo ſimiliter in tertio modo licèt Deus per ſe influat iu cauſam ſecundam per ſe efficiendo in illa dictam motionem, per quam applicat illam ad agendum, nihilominus reſpectu actionis, & effectus cauſæ ſecundæ poterit illa applicatio eſſe neceſſaria tantùm conditio. Nam in quarto includitur concurſus per ſe cauſæ primæ in effectum cauſæ ſecundæ, & ille ſufficit, quia ea in vno genere cauſæ primæ vna ſufficit.

12\. Altera opinio, concurrere effectiuè tanquam cauſa operationis cauſæ creatæ. *Ledeſma.*

Nihilominus Ledeſma in ſuo tractatu docet concurſum præuium concurrere ad operationem cauſæ ſecundæ effectiuè tanquam veram cauſam ipſius. ita habet art.6. ad 1. Et ad confirmationem ſexti argumenti dicit potentiam per habitum eleuatum efficere actum per diuinam motionem, quæ eſt virtus diuina. Et art.3. concl.3. expreſsè dicit concurſum præuium non tantùm requiri, vt conditionem neceſſariam, ſed etiam vt concurrat, & cauſet ipſam operationem cauſæ ſecundæ. Additque illam eſſe ſententiam D.Thomæ, & omnium diſcipulorum eius (*D.Thom.*). Idem repetit art.11. reſpondendo ad argumenta in principio. Et in vtroque loco me grauiter reprehendit, quod in Metaph. & lib.3. de auxil. dixerim aliquos Thomiſtas ponere illam præmotionem tantùm vt conditionem neceſſariam.

Quomodo id probet Ledeſma, nõ ſatis efficaciter.

Quòd autem concurrat illa motio tanquam vera cauſa efficiens per ſe neceſſaria ad operationẽ cauſæ ſecundæ, ipſe nõ probat, niſi quia vel Deus facit vt cauſa ſecunda operetur, vel quiā illa motio vocatur influxus Dei, & virtus diuina ad agendum effectum cauſæ ſecundæ, quia verba non ſignificant tantùm conditionem neceſſariam: ſed hæc probatio parum vrget; tum, quia modus ille loquendi, *facit vt faciamus*, longè alium ſenſum habet in Scriptura & Patribus, vt oſtendemus in libro quinto, tractãdo de auxilio gratiæ efficaci, ad quod maximè loquutio illa applicatur; tum etiam, quia iam dixi motionem eſſe poſſe per ſe à Deo mouentem cauſam ſecundam, & influere in illam, licet reſpectu effectus cauſæ ſecundæ, motio illa tantum eſſet neceſſaria conditio. Quòd autem illa motio ſit virtus diuina ad agendum effectum cauſæ ſecundæ, affirmatur ab illo auctore, & aliis eiuſdem ſententiæ, non tamen probatur, niſi fortè argumentis factis cap.27. de quibus poſtea dicemus. Vnde idem auctor in dicto art.11. ad argumenta fatetur, præmotionem quantum ad hoc, quod eſt, prædeterminare cauſam ſecũdam, ſolum eſſe conditionem neceſſariam, quia non dat (inquit) virtutem & efficaciam ad operationem, vtique ſecundùm dictam conſiderationem, licèt ſub alia, ſcilicet, & concurret effectiuè ad ipſum actum, ſit cauſa per ſe. quod an rectè dictum ſit, ſtatim dicam.

Explicatio maior ſententiæ Ledeſmæ.

Pergit enim idem auctor, & dicit præmotionem illam vt influit in actionem cauſæ ſecundæ, non diſtingui ab auxilio imbibito in actione cauſæ ſecundæ, in quo ſibi contradicit, niſi intelligat influxum emanantem ab illa concurſu præuio non diſtingui ab actione creaturæ, quod verum eſt: ab ipſo autem concurſu præuio neceſſe eſt realiter diſtingui, vt ſuprà probatum eſt, ideóque dici non poteſt concurſum imbibitũ, v.g. in actu charitatis, non diſtingui ab auxilio præuio prędeterminante, ſicut non poteſt dici non diſtingui ab habitu charitatis, vel à voluntate, vel à Deo, nam vnus, & idem eſt cum habitudine ad omnes illas cauſas, ſeu principia. quæ omnia ideo aduerto, quia declarant ſatis quàm obſcura, & implicata ſit hæc ſententia, cùm illius defenſores, nec ſatis illam explicare, nec iuxta illam ſatis conſequenter loqui valeant. Vnde dictus auctor ſuprà concludit, *hoc eſſe obſcurum myſterium fidei, quod eſt intellectui difficillimum*. In quo tacitè cenſuram adhibet, ſupponens ſententiam ſuam ad fidei dogmata, & myſteria pertinere. Nos autem inter fidei

myſteria hoc non agnoſcimus, maximè in generali puncto de concurſu præuio omnibus cauſis ſecundis neceſſario, quod punctum merè Philoſophorum eſt, & nullius myſterij fidei eſt fundamentum, & explicandum eſt, vt admitti debeat.

13. *Magis conſequenter dicitur illam præmotionẽ concurrere effectiuè.*

In hoc ergo poſteriori puncto ſuppoſita neceſſitate præuij influxus in cauſam, mihi videntur probabilius, & magis conſequenter loqui, qui affirmant præmotionem illam effectiuè, & per ſe concurrere ad actionem cauſæ ſecundæ. Moueor præcipuè, quia remota cauſalitate per ſe, nullam video probabilem neceſſitatem talis conditionis; nec quomodo intelligi, aut explicari poſſit, nedum ſuaderi. In quo aduerto hoc nomen conditionis, ſine qua non, generale eſſe poſſe, & ſpeciale. Nam generaliter loquendo omne principium neceſſarium ad actionẽ etiam, ſi per ſe influat in illam, poteſt dici conditio neceſſaria, vt lumen, vel ſpecies ad videndum, & calor in aqua, dicetur etiam conditio neceſſaria ad calefaciendum, quia nomen conditionis de ſe eſt quaſi tranſcendẽtale, quod de omni qualitate, proprietate, vel circunſtantia dici poteſt; ergo in illa generali ſignificatione, quidquid eſt neceſſarium ad actionem, poteſt dici conditio neceſſaria, ſeu, quod idem eſt, conditio ſine qua non. Aliter tamen communi vſu Philoſophorum, ac ſubinde propria ſignificatione philoſophica conditio ſine qua non, habet ſpecialem ſignificationem, dicitúrque quaſi priuatiuè de tali conditione, quæ cùm neceſſaria ſit, per ſe tamen non influit in effectum. Vnde quoties aliqua forma, vel entitas eſt neceſſaria ad effectum propter cauſalitatem per ſe, quam in illum habet, non dicitur propriè conditio ſine qua non. Et in hac ſignificatione calor non dicitur conditio ſine qua non calefacit aqua, ſed dicitur eſſe principium per ſe calefactionis, ſine qua aqua non poteſt calefacere. Nec in calore poteſt diſtingui duplex ratio, vna ſub qua ſit conditio ſine qua non, in dicta proprietate, & alia in qua ſit principium per ſe influens in calidum, quia tota neceſſitas eius eſt propter actiuitatem, quam per ſe habet: poteſt tamen in illò diſtingui duplex cauſalitas, vna formalis reſpectu aquæ, altera effectiua reſpectu alterius caloris, ſub neutra tamen dicitur propriè conditio ſine qua non, reſpectu calefactionis manentis, poſtea ab aqua calida, quia calor illam informans eſt illi neceſſarius, non vt quæcumque conditio, ſed vt principium per ſe influens in talem calefactionem. Imò nec prior calefactio per quam aqua fuit calefacta, poteſt dici propriè conditio neceſſaria ad poſteriorem ab aqua calida manantem, ſed eſt via qua principium calefaciendi acquiritur, neque habet aliam rationem conditionis neceſſariæ.

Non poteſt explicari neceſſitas illius conditionis, quam prima ſententia afferebat.

14. *Quod explicatur amplius in calore aquæ calefacientis.*

Sic ergo in propoſito cum proportione philoſophandum cenſeo, nam ſi calor aquæ indiget noua præmotione Dei ad calefaciendum lignum, ipſa præmotio conſiderari poteſt, vel reſpectu caloris aquæ, in quo ſubiectatur, vel reſpectu calefactionis ligni. Nam priori modo formaliter afficit calorem, ſeu aquam, vt calidam, & denominat illam motam, vel vltimatè actuatam, vel aliquid eiuſmodi. Imò in hac etiam prima habitudine poteſt influxus ille conſiderari, vt eſt in fieri, & vt ſic eſt mutatio quædam, & dicetur propria præmotio aquæ; conſequenter verò etiam habet aliquem terminum factum ſuo modo, iuxta dicta in dub. 6. & ſic eſt qualitas efficiens,

A & dans calori certum formalem effectum nobis innominatum, quia ignotus eſt ſecundùm propriam rationem, & ideo generaliter denominabit præmotam applicatam, vel alio ſimili modo, vt dixi. At verò reſpectu calefactionis manantis ab aqua calida, præmotio illa habet habitudinem cauſæ efficientis, ſeu principij neceſſarij, vt aqua calida actu calefaciat, iuxta illam ſententiam.

15. *Idem applicatur in hoc caſu actionis cauſæ ſecundæ.*

Dico ergo præmotionem illam ſecundùm hanc poſteriorem habitudinem non poſſe habere connexionem neceſſariam cum actione cauſæ ſecundæ, niſi ſit neceſſaria ad per ſe influendam in illam. Quia ſi talis præmotio ſub priori ratione conſideretur, nimirum, vt formaliter afficit, vel immutat cauſam ſecundam, non poteſt eſſe illi neceſſaria ad agendum, niſi talis præmo- B tio ſit etiam effectrix propriè, & per ſe actionis cauſæ ſecundæ, & propter talem efficientiam ad effectum cauſæ ſecundæ ſit neceſſaria. Nam ſecluſa hac habitudine, nulla ratio neceſſitatis in tali præmotione reſpectu actionis cauſæ ſecundæ cogitari poteſt; non eſt enim ſatis dicere eſſe conditionem neceſſariam, niſi neceſſitas illa declaretur, eiúſque ratio aliqua proferatur, quod hactenus à nullo defenſore illius opinionis factum inuenio. Et, niſi fallor, hoc probat efficaciter diſcurſus à me factus in lib. 1. de Auxil cap. 6. vbi oſtendi nec per nomen applicationis, nec præmotionis, aut excitationis talem conditionem, aut neceſſitatem eius explicari poſſe. Solùm inuenio datam eſſe poſtea diſtinctionem de C duplici applicatione, vna eſt extrinſeca, quæ in corporibus fit per localem propinquitatem cum ablatione ſenſibilium impedimentorum: in potentiis verò animæ fit per obiecti propoſitionem, aut cogitationem, & de hac dicuntur procedere omnia, quæ de applicatione ibi dixi, quia propter illam non ponitur eſſe neceſſaria hæc præmotio primæ cauſæ. Alia verò applicatio dicitur intrinſeca, & quaſi immediata inter facultatem actiuam, & actionem ſuam, & hæc dicitur neceſſaria omnibus cauſis ſecundis prius natura, quàm eliciant actionem ſuam, & ſolum fieri poſſe à cauſa prima.

16. *Quomodo intelligenda ſit applicatio ad agendum.*

Verumtamen ſi propriè de applicatione phyſica, & reali loquamur, non intelligitur propriè niſi inter res exiſtentes: ad rem autem futuram non D fit, niſi per propoſitum, vel deſtinationem animi. Applicatio ergo cauſæ ſecundæ in actu primo cõſtitutæ ad actionem ſuam, ſi intelligatur eſſe tamquam ad rem iam exiſtentẽ, non fit niſi agendo, ac ſubinde eliciendo actionẽ ipſam, ideóque formaliter non fit, niſi per actionem ipſam, hæc per ſeipſam fit, in quo eius eſſe conſiſtit, & ideo ſicut ipſa non applicatur agẽti (vt ſic dicam) niſi per ſeipſam, vel per immediatam habitudinem ad illud. Ita è conuerſo agens non applicatur hoc modo ad agendum, ſeu ad actionem, vt exiſtentem, niſi per illammet, vtique eliciẽdo illam. Si verò applicatio intelligatur ad actionem vt futuram in tempore, vel ſaltem ordine naturæ, tũc ſuppoſita omni applicatione paſſi, vel obiecti, quæ vocatur extrinſe- E ca, nulla alia applicatio media phyſica, & propria neceſſariò intercedens inter principium agendi, & actionem intelligi poteſt, ſed tantùm moralis per animi propoſitum, vel deſtinationem, quæ habet tantùm locum in his potentiis animæ, quæ habent inter ſe naturalem ſubordinationem ratione cuius vna imperat alteri, ſeu mouet, & applicat illam ad proprium actum. qui modus applicationis non ſolet fieri per

per impreſſionem alicuius entitatis, vel motionis factæ in potentia inferiori mota, ſed ſolùm per naturalem ſubordinationem, vel ſympathiam ad potentiam ſuperiorem mouentem. Igitur talis applicationis modus non poteſt cum proprietate, & veritate attribui illi motioni præuiæ, quam Deus imprimere dicitur omni cauſæ ſecundæ. Solùm ergo per quandam analogiam, & imitationem poterit dici applicatio, quatenus ſine tali præmotione non poteſt talis potentia agere; in illa verò poſita ſtatim quaſi neceſſitate quadam actionem ſuam elicit. Hæc autem tam neceſſaria connexio intelligi non poteſt in tali præmotione, niſi propter aliquam vim, & efficaciam propriam, ac per ſe, quam habeat in actionem cauſæ ſecundæ in quam neceſſariò influat, & à qua ipſa actio cauſæ ſecundæ eſſentialiter pendeat: nam ſi hæc ſecludatur, tanta neceſſitas talis conditionis ſine fundamento affirmabitur. Meritò ergo qui talem præmotionem requirunt, hanc cauſalitatem illi attribuunt.

17. *Hinc ſequitur hoc auxilium eſſe actum primum.*

Ex hac verò reſolutione intulerunt auctores allegati pro priori ſententia dubij noni, auxilium hoc præuium eſſe actum primum, vel complementum actus primi, ſaltem per modum cuiuſdam formæ complentis vim actiuam neceſſariam ex parte facultatis creatæ ad eliciendam actionem ſuam, & producendum effectum, quę conſequutio videtur mihi planè euidens, ac neceſſaria. Probatur per partes ſingulas. Nam in primis illud auxilium eſt actus quidam efficiens, & informans potentiam cauſæ ſecundæ, nam eſt oſtenſum eſſe debere aliquam qualitatem, & quamuis negetur eſſe qualitas, & vocetur motio, nihilominus negari non poteſt, quin ſit actus entis in potentia, nam hæc eſt de ratione omnis motus, vel mutationis. Item ille actus recipitur in facultate cauſæ ſecundæ tanquam in potentia purè paſſiua reſpectu talis auxilij; ergo è contrario auxilium illud imprimitur tali potentiæ tanquam actus illius, non imprimitur autem cauſæ ſecundæ tanquam actus ſecundus eius, nec tanquam inchoatio actus ſecundi; ergo imprimitur vt actus primus, vel complementum actus primi. Antecedens probatur, quia actus ſecundus cauſæ ſecundæ efficientis eſt ab illa effectiuè: iſte autem actus præmotionis non eſt effectiuè à cauſa ſecunda, vt iam inter nos conuenit. Et eadem ratione non poteſt eſſe inchoatio actus ſecundi, quia inchoatio actus ſecundi aliquid eſt ipſius actus ſecũdi; ergo eſt aliquid actionis cauſæ ſecundæ; ergo eſt effectiue à cauſa ſecunda. Denique cauſa ſecunda ſicut facit, ita etiam inchoat actionem ſuam, & donec intelligatur actu influere, non intelligitur inchoare actum ſecundum. Motio autem præuia præcedere dicitur ordine naturæ actualem influxum cauſæ ſecundæ; ergo nullo modo eſt actus ſecundus, vel inchoatio eius. Prima verò cõſequentia probatur, quia actus actuans potentiam adæquatè diuiditur in actum primum, & ſecundum, quia nec datur actus tertius, nec prior primo, nec inter primum, & ſecundum poteſt cogitari medium, ſub actu primo omne complementum eius, & ſub actu ſecundo omnem inchoationem eius comprehendendo. Cùm ergo illa præmotio ſit actus cauſam ſecundam actuans, & formaliter eam reducens de potentia in actum, & non reducat illam formaliter in actum ſecundum, vel inchoationem eius, neceſſe eſt vt ad actum primum pertineat. Et quia in cauſa ſecunda ſupponitur virtus aliqua actiua quæ eſt quaſi connaturalis, & intrinſecus primus actus eius, neceſſe eſt vt ille præuius concurſus ſit complementum actus primi. quod tandem his verbis concedit Aluarez diſp. 18. n. 12. & 18. & D. Thomæ & Thomiſtis id tribuit. *Aluarez.*

18. *Sequitur 2. cauſam ſecundam non habere ex ſe totam virtutem neceſſariam ad agendum, illam, que complendam eſſe per illud auxilium.*

Ex quo vlteriùs infertur, facultatem actiuam connaturalem cauſæ ſecundæ ex ſe non habere totam virtutem agendi neceſſariam ad talem effectum producendum, vel talem actionem efficiendam, ſed talem virtutem compleri per illud additum, quod per id præuium concurſum illo adiungitur. Probatur ex principiis auctorum eorundem, qui ſecundùm ſententiam contrariam dubio præcedenti propoſitam defendunt. Primum eſt, quòd potentia actiua cauſæ ſecundæ præcisè ſpectata adhuc eſt in potentia paſſiua, & receptiua illius additi, ſeu motionis, vt dubio 4. viſum eſt; ergo recipitur in illa per modum actus primi, & præuij ad ſecundum. Declaratur à ſimili in oculo, nam quia viſus de ſe eſt in potentia ad ſpeciem, ideo ſine ſpecie eſt incompleta virtus, & actus primus videndi: ita ergo omnis virtus actiua propria cauſæ ſecundæ de ſe, & ante illum concurſum præuium non eſt in actu primo completo ad agendum, ac proinde non habet integram, & completam virtutem actiuam, ſed per motionem illam complet. Ergo ſola facultas cauſæ ſecundæ ſine tali principio non eſt completa virtus actiua. Secundum principium eſt potentiam actiuam cauſæ ſecundæ non eſſe in actualitate perfecta, & ideo neceſſarium eſſe hunc præuium influxum in ipſam cauſam, vt per illum ſuppleatur defectus actualitatis eius; ergo talis potentia ex defectu actualitatis habet etiam defectum virtutis actiuæ, & illum ſupplet præuia motio actuando amplius ipſam potentiam; ergo actuat illam complendo actualitatem, quia illa actuatio tota eſt ad agendum, nec defectus virtutis actiuæ aliter ſuppletur, quàm addendo, & complendo virtutem agendi. Tertium principium eſt, quia cauſa ſecunda non habet proportionatam virtutem actiuam ad dandum eſſe exiſtentiæ ſuo effectui, & ideo indiget hac præmotione; ergo hæc motio ſimpliciter complet virtutem actiuum cauſæ ſecundæ. Probatur conſequentia, quia nulla efficientia eſſe poteſt, niſi per illam educatur aliquid de non eſſe ad eſſe; ergo virtus quę non eſt completa ad dandum eſſe, non eſt completa ad efficiendum, & conſequenter motio illa vel qualitas, aut entitas per quam actiuitas exiſtẽtiæ tribuitur, magnum complementum virtutis confert cauſæ ſecundæ ad efficiendum.

19. *Idem oſtenditur ex dictis illorum auctorum.*

Quartò ex aliis locutionibus eorundem auctorum idem conuincitur. Dicunt enim voluntatem, v. g. per hanc motionem efficere actum ſuum amoris, vel alium ſimilem. Ita fatetur Ledeſma art. 3. concl. 6. dicens, per hanc motionem cauſam ſecundam applicari ad operandum, & producere actum ſecundum, & idem repetit de voluntate art. 6. concl. 3. vbi duo coniunguntur, ſcilicet applicari, & producere, quæ non poſſunt eodem modo fieri ab illa motione: nam applicari fit ab illa ſola, & voluntas, vel cauſa ſecunda in hoc dicitur ſe habere paſſiuè. Vnde illud applicari intelligendum videtur formaliter reſpectu motionis, nam Deus ſolus dicitur applicare cauſam ſecundam ad operationem: applicat autem imprimendo illam motionem; ipſa ergo motio eſt per quam cauſa ſecunda formaliter applicatur. Aliud verò, ſcilicet, *operari* eſt actiuè à voluntate, & à cauſa ſecunda; ergo cùm dicitur operari per illam motionem, neceſſe eſt illud intelligi in genere cauſæ efficientis *Ledeſma.*

efficientis; ergo operatur voluntas per illam motionem tamquam per quoddam principium formale operandi, ſiue illud ſit principale, ſiue inſtrumentale, ſiue integrum, ſiue partiale. Ergo tale principium dat voluntati virtutem aliquam agendi, aut ſaltem complementum eius.

20. *Alij loquendi modi idẽ confirmant.* Et hoc confirmant alij modi loquendi eorumdem auctorum, vocant enim hunc præuium concurſum, *motionem virtuoſam*, vtique ad agendum, & tota illa virtus tribuitur cauſæ ſecundæ, vt per illam agat, & tamquam neceſſaria illi ad agendum; ergo complet virtutem eius. Quid enim eſt complementum virtutis, niſi additio virtutis per ſe actiuæ, ſine qua fieri nõ poteſt, vt præexiſtẽs virtus aliquid agat? *Et ſimiliter vocant hanc motionem, virtutem inſtrumentalem primæ cauſæ, & ad dandum eſſe effectui cauſæ ſecundæ*; virtus autem inſtrumentalis actus primus eſt reſpectu authoris actionis, & præſertim vbi talis virtus eſt qualitas, vt videre licet in ſemine, & calore vitali, & multi eodem modo loquuntur de ſpecie impreſſa. Oſtenſum autem eſt hanc motionem eſſe qualitatem, & debere eſſe actiuam, & dari cauſæ ſecundæ, vt neceſſariam ad ſuum effectum, & ad ſuam actionem, & inchoationem eius. Quomodo ergo poteſt conſequenter negari, quin talis motio, vel qualitas compleat virtutem agendi cauſæ ſecundæ, cùm det illi virtutem ſaltem inſtrumentariam neceſſariam ad actionem ſuam. Vnde tandem ipſimet auctores ita loquuntur, vt dicant Deum præmouendo cauſas ſecundas, illas applicare ad operandum, eiſque tribuere complementum virtutis actiuæ, vt expreſsè loquitur Aluarez diſput. 19. concluſ. 3. §. *Confirmatur*, & diſput. 18. num. 12. & verbis æquiualentibus id tradit Ledeſma art. 5. concl. 2. dicens, hanc motionem eſſe principium intrinſecum operationis formaliter inhærens creaturæ, vel voluntati creatæ. Quid enim poteſt eſſe principium formale operationis, niſi ſit virtus operandi? aut quomodo poteſt eſſe principium intrinſecum, & inhærens, quin det ſubiecto virtutem operandi. Verum eſt illum auctorem ſtatim ita explicare dictam aſſertionem, vt illam diſtruere videatur; ſed hæc ipſa perplexitas difficultatem doctrinæ atteſtatur.

Aluarez. *Ledeſma.*

21. *Idem probatur ex gratia efficaci argumento ad hominem.* Quintò videtur quidem ſumi efficaciſſimum argumentum ad hominem ex alio principio de gratia efficaci, quod pro conſtanti habent dicti auctores, putant enim gratiam efficacem conſiſtere in hoc præuio influxu cauſæ primæ in ſecundam eleuato ad ordinem gratiæ, & ad actus ſupernaturales, & nihilominus tribuunt illi auxilio, quod dat vires efficaciſſimas voluntati illi accommodantes hæc verba, & alia ſimilia Auguſtini, multo autem magis eſt dare vires efficaciſſimas, quàm complere virtutem agendi, nam illæ vires ſunt ad agendum, & ita conſtituit voluntatem in actu primo: nam actus ſecundus non dat vires agendi, ſed per vires agendi fit. Vnde Ledeſma art. 5. concl. 2. ration. 4. dicit auxilium efficax efficere in nobis multas operationes ſupernaturales dilectionis, contritionis, & Deum per illum, & per voluntatem illas efficere, & dicit hoc eſſe certum ſecundùm fidem, quia voluntas cum illo auxilio concurrit ad operationem; ergo neceſſe eſt vt fateatur auxilium habere etiam propriam vim efficiendi illas operationes, & illam communicare voluntati cui inhæret; ergo ex voluntate & illo auxilio completur vnum integrum principium talis operationis.

Ledeſma.

22. *Maximè in voluntate agente, ſine habitu infuſo.* Maximè verò vrget hoc principium in voluntate, quando elicit hos actus ſupernaturales ſine habitu infuſo, vel alio principio intrinſeco ſupernaturali inhærente; docent enim dicti authores tunc ſolum auxilium præuium, & efficax eſſe principium intrinſecum totale, per quod voluntas efficit tales actus, & illam motionem virtuoſam supplere totam actiuitatem habitus infuſi. Ergo tunc ſaltem negare non poſſunt, quin motio illa ſit actus primus, & det voluntati virtutem agendi: nam ſupponunt voluntatem non poſſe eleuari ad eliciendos huiuſmodi actus, quin priùs natura conſtituatur in actu primo, per aliquam entitatem creatam ſibi inhærentem, quæ ſit illi principium formale, imò & principale, & tota virtus agendi talem effectum, vt ſuprà viſum eſt. Ergo ille concurſus eſt talis actus primus in illo caſu; ergo ſemper eſt talis, quia ab eiſdem ſupponitur ſemper eſſe idem, eiuſdémque rationis; ergo ſemper actuat eodem modo ſaltem quoad effectum formalem, quem per ſe tribuit potentiæ; ergo ſemper eſt actus primus, & dat potentiæ virtutem agendi.

23. *Hinc infertur 1. repugnantia in dictis auctorum illorũ. Ledeſma.* Ex quo infero primò inueniri repugnantiam in aliquibus dictis illorum authorum, quam notare oportet, quoniam ad confirmationem noſtræ ſententiæ multum conferet. Primum igitur Ledeſma art. 6. concl. 2. in fine quartæ probationis, dicit, implicare auxilium præuium efficax concurrere in ratione principij effectiui, & vt applicat ipſum principium effectiuum, quia aliàs idem applicaret ſeipſum, & ſimul eſſet actus primus, & ſecundus, & ſimul eſſet in actu & potentia ſecundùm idem; paulo verò pòſt in quodam notabili poſt tertiam concluſionem dicit, quando voluntas operatur ſine habitu infuſo per ſolum auxilium efficax, tunc illud auxilium ſimul habere rationem principij actiui, & actus primi, & applicationis, ſeu motionis voluntatis. Quomodo ergo iſta cohærent? nam id quod implicat, numquam fieri poteſt. Nam idem applicare ſeipſum, & ſimul eſſet actus ſecundus, & in actu, & potentia ſecundùm idem. Quòd ſi hæc verè ſequuntur, & repugnat, non magis coniungi poterunt in illa præmotione, quando datur non habenti habitum, quàm cùm datur habenti, cùm ſupponatur motio in vtroque caſu eſſe eiuſdem rationis; parumque refert quòd voluntas non habeat alium actum primum, quando caret habitu, quia poſſet ſuppleri per aliam qualitatem, vel entitatem ab auxilio illo efficaci diſtinctam, ſi repugnaret illud auxilium eſſe actum primum, & virtutem operatiuam.

24. *Explicatur implicatio quam ſtatuebat Ledeſma.* Veritas autem eſt, illam implicationem nullius momenti eſſe, quia ſicut quando potentia non habet habitum, auxilium illud eſt principium effectiuum, & ſeipſum applicat ad agendum, & id non repugnat, quia *illud ſe applicare*, nihil aliud eſt, quàm agere: ita ſi illud auxilium datur potentiæ operanti per habitum, ſimul eſſe poterit principium agendi, vel coagendi cum habitu, & ſeipſum applicans ad talem actionem. Vnde, vt ſuprà vidimus, in aliis locis fatetur idem author vniuerſaliter tale auxilium, vel concurſum præuium eſſe cauſam efficientem, & principium agendi, vt iam retuli. Deinde ſicut in vno caſu non eſt actus ſecundus, ſed illum facit, & ab illo realiter diſtinguitur, ita quando cum habitu operatur, non eſt actus ſecundus, propter eamdem rationem. Ac denique ſicut tale auxilium operando ſine habitu non ſit in actu, & potentia ſecundùm idem, ita nec cum illo operando, quia cum tali auxilio, ſiue cum habitu, ſiue abſque illo, numquam ſeparatur ab operatione, numquam eſt in reipſa in potentia agendi, ſed ſemper actu agens. Quod ſi præcisè ſpectetur vt eſt prius natura, quàm eius actio, ſic etiam in neutro caſu

caſu eſt tale auxilium in potentia receptiua, quia non eſt capax alterius præmotionis, vel applicationis, ne procedatur in infinitum: in neutroque autem caſu eſt per modum potentiæ, vel virtutis actiuæ, quatenus eſt principium agendi.

25. *2. Repugnãtia, quum dicant hunc concurſum eſſe cauſam effectiuam actionis, & tamen negent dare poſſe agere.*

Altera repugnantia eſt, quia fatentur hi Doctores, hanc motionem præuiam eſſe veram, & per ſe efficientem cauſam actionis, & effectus cauſæ ſecundæ, & negant dare poſſe agere, ſed tantùm agere, vtrumque enim paſſim in eis legitur, vt patet ex locis in hoc capite allegatis. Quòd autem illa inter ſe pugnant facilè oſtenditur: nam illud auxilium eſt vera cauſa efficiens, & non vt agens quod; ergo vt principium quo efficiendi, ſed omne principium quod dat ſuppoſito operanti poteſtatem agendi; ergo etiam hæc motio dat poſſe operari. Et confirmatur, nam in illo caſu quo voluntas ſupernaturaliter operatur ſine habitu, ipſi fatentur hoc auxilium dare voluntati poteſtatem operandi quam daret habitus ſi adeſſet; ergo eamdem dat voluntati habenti habitum, quia eſt eadem facultas, & motio, vel ſaltem complebit poſſe, dando vim ſpecialem agendi, quam non dat habitus. Præterea cùm dicitur hoc auxilium dare agere, vel intelligitur dare effectiuè, vel formaliter. In priori ſenſu verum eſt, tamen inde ſequitur dare etiam aliquod poſſe, quia nulla qualitas, vel entitas dat ſuppoſito effectiuè agere, niſi in quantum dat illi virtutem agendi, per quam virtutem recipit ſuppoſitum poteſtatem agendi aliquid, quod antea non poterat, vel ſaltem agendi illud nouo modo. Si verò illa propoſitio in alio ſenſu formali intelligatur, in rigore, & proprietate falſa eſt, quia nulla forma dat formaliter agere alicui ſuppoſito, niſi actio, quia ab actione agens formaliter denominatur agens, & nihil aliud eſt agere, niſi eſſe agens, ſeu actionem emittere. Illud autem auxilium non eſt actio eius in quo recipitur, quia ab illo non fit, vt ſuprà viſum eſt, & iidem auctores fatentur; ergo non conſtituit illum formaliter agentem; ergo nec dat formaliter agere. Quòd ſi latiori modo dicatur, dare agere, quia numquam datur talis motio, quin ſequatur ipſum agere, inde fit, vt ſolùm det agere efficienter, quia non aliter ſequitur agere ex tali motione, niſi efficiendo, & emittendo actionem ſimul cum cauſa ſecunda, & quaſi trahendo illam, vt ſecum agat. Et ideo per hoc non tollitur quin vt det agere, & poſſe agere, quia illa conſecutio non eſt ſine ordine naturæ, & prius quàm ex tali auxilio ſequatur agere, afficit formaliter potentiam, & dat illi ſuam vim actiuam, quam vocamus potentiam agendi, vel ſaltem complementum virtutis, aut poteſtatis, ſicut eſt ſpecies viſibilis in oculo, & aliæ ſimiles.

26. *3. Repugnãtia in comparatione concurſus præuij & ſimultanei.*

Tertiam repugnantiam in eo inuenio, quòd interdum dicti authores, præſertim Ledeſma, vt ſuprà allegaui, motionem præuiam, & concurſum ſimultaneum (quem imbibitum in actione cauſæ ſecundæ vocant) in duobus æquiparant, quæ ſimul cum proprietatibus illorum auxiliorum ſubſiſtere non poſſunt. Primò in hoc quòd concurſus ſimultaneus ſicut non eſt qualitas, ita nec præuius, indicando etiam in re eſſe idem, de quo ſuprà dixi. Sed illud præmitto, quia hinc inferunt, quòd ſicut concurſus concomitans non complet, & conſummat actum primum in cauſa ſecunda, ita neque motio præuia. Hæc autem æquiparatio deſtruit rationem auxilij præuij: nam inde ſequitur non habere veram rationem principij efficientis, ſed eſſe meram actionem, ac proinde non habere vnde diſtinguatur ab auxilio ſimultaneo, quia illud etiam tantùm

A eſt actio, & ſuperfluum eſt tot multiplicare actiones tendentes ad eumdem terminum. Quòd ſi ſunt duæ, & vna ſola eſt à cauſa prima, alia verò à cauſa ſecunda, ſimul cum prima, & iſtæ habent ordinem cauſalitatis, & naturæ; ita vt illa ſit prior, hæc poſterior. Illa profectò quæ eſt prior, habet etiam priorem terminum intrinſecum, & ille poterit eſſe qualitas, & illa erit principium ſecundæ actionis, & conſequenter poterit complere actum primum in cauſa ſecunda. Illa ergo æquiparatio deſtruit ſententiam illam.

27. *4. Repugnat quòd dicunt hunc concurſum eſſe cauſam efficienté actionem, & effectus, & tamẽ nõ eſſe actũ primum, aut illum complere, ſed eſſe actum ſecundum, aut aliquid medium.*

Quartò repugnate mihi videtur, quod ſæpe dicunt, hunc concurſum præuium eſſe veram cauſam efficientem effectus, & actionis cauſæ ſecundæ, & B nihilominus, non ſolùm negant eſſe actum primum, ſed etiam interdum negant complere actum primum, præſertim Ledeſma locis ſuprà citatis. Et è conuerſo affirmant, hoc præuium auxilium vel eſſe medium inter actum primum, & ſecundum, vel magis ad actum ſecundum, quàm ad primum pertinere. Aut enim intelligunt pertinere ad actum ſecundum formaliter, vel realiter, ſeu identicè, vel cauſaliter. Primum impugnatum iam eſt, & planè repugnat cum cauſalitate effectiua, talis auxilij, quia cauſa eliciens, ſeu ſufficiens actum ſecundum, non eſt actus ſecundus, ſed finis eius. Nec etiam identicè, ſeu realiter illud auxilium eſt actus ſecundus, C quia oſtenſum eſt diſtingui realiter ab actione in qua conſiſtit, vel per quam inchoatur actus ſecundus. Si autem dicatur eſſe actus ſecundus tantùm cauſaliter, hoc nihil eſt, quia hoc modo etiam ſpecies viſibilis, vel lumen gloriæ dici poterit actus ſecundus, valde tamen abuſiuè, & ſolùm ad eludendas difficultates, non ad rem declarandam.

28. *Soluitur replica.*

Dicent fortaſſe pertinere ad actum ſecundum, quia numquam ab illo ſeparatur, & quia facit facere efficaciter, ſed non ſatisfacit, quia vtrumque etiam habet lumen gloriæ: nam in primis numquam ſeparatur à viſione. Dices ita eſſe de potentia ordinaria, de potentia tamen abſoluta poſſe ſeparari, quod non poteſt dici de auxilio efficaci. Sed fortè hoc poſterius falſum eſt, vt ſtatim oſtendam: D & licèt eſſet verum de ſeparatione in duratione temporis, ſatis eſt quod ordine naturæ præintelligatur tale auxilium ſine toto actu ſecundo, & quoad totam actionem, & realitatem eius, nam ſimili modo lumen gloriæ facit efficaciter videre Deum. Dices id etiam facere per auxilium præuium illi additum, ſed hoc ipſum eſt, de quo controuertitur. Et præterea illo dato illud auxilium non facit facere, quia ipſe ſit actus ſecundus, ſed propter ſingularem efficaciam quam habere dicitur circa ipſum facere, id eſt, circa actionem, ſeu actum ſecundum cauſæ creatæ. Vnde ſi illud auxilium præcisè conſideretur, quatenus per ſeipſum actuat, & informat potentiam actiuam cauſæ ſecundæ, non conſtituit E illam in actu ſecundo, quia non conſtituit illam formaliter operantem, ſed conſtituit vltimatè applicatam, ſeu motam vel actuatam ad agendum, quod totum reuera pertinet ad actum primum completum, quia tunc in illa cauſa ſic conſtituta nondum eſt inchoatus actus ſecundus. In hoc ergo ſenſu illud auxilium non facit facere, ſi verbum illud *facere*, ſumatur formaliter, ſeu in genere cauſæ formalis; ſi verò ſumatur effectiuè, etiam in illo priori, non facit facere in actu ſecundo, quia vt ſic nondum facit; ergo ad ſummam dici poteſt, quod facit facere, quia ita actuat potentiam, vt ex illo ineuitabiliter ſequatur ipſum facere, quod non eſt contra, vel extra rationem actus primi completi, vt oſtenſum eſt.

29.
Contra medium illud inter actum primum, & ſecundum. *Ledeſma.*

Nec etiam oportet fingere modum inter actum primum, & ſecundum, tum quia, vt ſuprà probaui, repugnat immediationi talium actuum inter ſe, & rationibus formalibus eorum, quia totum id quod ſupponitur ad actionem tamquam principium eius, pertinet ad actum primum. Vnde Ledeſma in dicta quæſtione vnica in principio, fundamento 3. ſic deſcribit hanc motionem Dei. *Eſt vis quædam actiua in ipſa voluntate recepta, qua mediante voluntas exit in actum ſecundum*, quæ deſcriptio apertiſſimè conuenit in actum primum, & condiſtinguit omnino tale auxilium ab actu ſecundo. Ideoque non rectè conſonat, quod idem author eadem quæſtione art. 6. §. *Aduertendum*. Ante quintam concluſionem dicit, Auxilium hoc eſt velut medium, & tenet ſe aliquo modo ex parte potentiæ, & ſimpliciter reducitur ad actum ſecundum, & eſt initium actus ſecundi. Quomodo enim poteſt eſſe actus ſecundus, vel initium actus ſecundi, ſi eſt vis actiua, per quam voluntas efficit actum ſecundum? Nam ſi per initium intelligat actiuum principium proximum actionis, & neceſſariò influens in illam, totum hoc pertinet ad actum primum, & omnino realiter, & formaliter diſtinguitur à toto actu ſecundo, vt probaui. Si autem loquatur de initio aliquo intrinſeco ipſius actus ſecundi, vt iam eſt in fieri, ſic impoſſibile eſt vim agendi ex parte potentiæ eſſe totale initium actus ſecundi, cùm ſit cauſa effectiua eius; non ergo oportet verbis incertis aut nouis vti, ſed ingenuè fateri hoc auxilium eſſe actum primum, vel quaſi partem eius. Poſſemuſque non ſine cauſa hos patres redarguere, quod alibi grauiter reprehendant Molinam, quod ſcientiam quamdam Dei mediam appellauerit, quia nemo illam antea ita vocauit, quamuis res ipſa non eſſet antea ignorata; ipſi verò nunc introducere velint actum medium inter primum & ſecundum, quem antiqui, neque ita nominauerunt, nec agnouerunt.

30.
Omnia quæ probãt hunc concurſum nõ eſſe actũ primũ, probant nullam entitatẽ additam cauſæ ſecundæ eſſe illi neceſſariam ad agendum.

Vltima, & maximi ponderis repugnantia eſt, quòd omnes rationes quibus iſti authores contendunt ſuadere, hunc concurſum non eſſe qualitatem completam, actiuitatem, ſeu virtutem, vel actum primum cauſæ ſecundæ, probant non eſſe entitatem aliquam neceſſariam cauſæ ſecundæ ad agendum, ſiue ſub nomine qualitatis, ſiue motionis virtuoſæ, ſiue inſtrumentariæ virtutis ſignificetur. Et ideo dixi in fine dubij 9. argumenta vtriuſque opinionis ibi receptæ ſimul ſumpta probare hunc præuium influxum non eſſe neceſſarium, nimirum conficiendo argumentum hoc modo. Si præuius concurſus eſſet neceſſarius maximè ad concurrendum effectiuè, & per ſe cum cauſa ſecunda præmouendo illam: ſed hoc modo, ſeu titulo non eſt neceſſarius; ergo abſolutè neceſſarius non eſt. In Maiori conueniunt omnes defenſores talis concurſus, vt Ledeſma ſuprà allegatus teſtatur. Minor autem probatur, quia ſi auxilium efficax eſt neceſſarium, eſt neceſſarium ad concurrendum per ſe cum cauſa ſecunda ad agendum; ſed auxilium efficax non poteſt eſſe talis qualitas, vel entitas; ergo. Maiorem probant argumenta prioris ſententiæ relatæ dub. 9. & conuincunt ſuppoſita tali cauſalitate vt in toto diſcurſu huius dubij 10. demonſtratum eſt. Minorem verò efficaciter probant argumenta potentioris ſententiæ, quod facilè patebit per illa diſcurrendo. Prius verò noto diuerſitatem inter dictos authores: nam Ledeſma concedit auxilium efficax, ſaltem in voluntate eſſe qualitatem, Aluarez autem id negat, ſed contendit tantùm eſſe motionem. Item prior negat eſſe complementum actus primi, ſeu virtutem cauſæ ſecundæ, poſterior verò id facilè admittit.

31.
Examinãtur illæ rationes ſingillatim 1. ex complemento virtutis actiuæ creatæ.

A Prima ergo ratio eſt, quia cauſa ſecunda habet virtutem actiuam completam in ſuo genere; ergo non indiget complemento, quæ ratio euidentiùs concludit contra eos, qui docent auxilium eſſe qualitatem actiuam, & principium neceſſarium ad eliciendum actionem: nam ſi eſt qualitas actiua paſſiuè tantùm recepta in cauſa ſecunda, & illi neceſſaria ad agendum, non poteſt non eſſe complementum virtutis agendi, vt probatum eſt; ergo ſi tale complementum non eſt neceſſarium, nec talis qualitas neceſſaria eſt. Verumtamen non minus efficaciter, & abſolutè probat ratio potentiam habentem virtutem completam non indigere complemento addito per nouam entitatem realem, B quocumque nomine vocetur: quia quod eſt completum in virtute agendi ſimpliciter, non indiget complemento virtutis, vt egere poſſit: nam complementum virtutis eſt additio virtutis, quod autem eſt primum, non indiget additione virtutis, vt agat, licèt poſſit illa indigere, vt faciliùs, aut velociùs agat. Nec ſatisfacit reſpondendo potentiam completã in virtute, poſſe in eadem per modum motionis, vel applicationis compleri. Hæc enim reſponſio aliquem habet locum, ſi motio illa, vel applicatio ſolùm eſſet conditio ſine qua non, hæc enim requiri poteſt interdum vltra completum principium agendi. C At verò cùm illa motio dicatur neceſſaria tamquam per ſe influens in effectum, negari conſequenter non poteſt quin addat virtutem agendi, & eo titulo ſit neceſſaria, quod planè repugnat, ſi iam ſupponit completam virtutem actiuam; quocumque modo, vel per quamcumque entitatem virtutem illam addere intelligatur.

32.
2. Ex ſuperfluitate plurium qualitatum.

Et hoc etiam confirmat ſecunda ratio, quæ ſumebatur ex ſuperfluitate plurium qualitatum, quando vna poteſt habere, imò ſupponitur habere completam virtutem agendi. Hæc enim ratio non minus vrget ſub generali voce entitatis, ſeu rei, quàm ſub nomine qualitatis. Nam vulgare principium in quo nititur, illa ratio, *fruſtrà fit per plura, quæ* D *poteſt fieri per pauciora*, non arctantur id plures qualitates, ſed tranſcendentaliter profertur, verumque cenſetur de pluribus rebus, habet enim eamdem rationem in quocumque rerum genere, eo vel maximè quòd ipſe Ledeſma, quia illo argumento vtitur alibi, fatetur in cauſis agentibus actione immanente illum concurſum præuium eſſe qualitatem; neque poteſt negare quin ſit actiua, cùm ibidem dicat eſſe principium per ſe influens in actionem cauſæ ſecundæ; ergo vel illa qualitas non ſupponit completam virtutem agendi in potentia etiam habitu ſupernaturaliter informata, vel ſi illam ſupponit, ſuperflua eſt alia qualitas addens actiuitatem ad eumdem actum.

33.
3. Ex proceſſu in infinitum.

Simili modo negari poteſt tertia ratio deducens ad proceſſum in infinitum, quia ſi cauſa ſecunda in- E diget complemẽto virtutis, ſolùm quia virtus creata eſt, & pendens, ac ſubordinata cauſæ primæ in agendo: hæc omnia conueniunt illi qualitati, vel motioni, per quam dicitur compleri virtus cauſæ ſecundæ ad agendum: nam etiam illa eſt qualitas creata, & pendet à concurſu primæ cauſæ in agendo, & ſubordinatur illi; ergo indigebit alio cõplemento, & ſic procedetur in infinitum, quod argumentũ maximè vrget contra eos, qui admittunt illũ concurſum præuium eſſe qualitatem; & ideo Aluarez conſtanter id negat, dicens eſſe purã motionẽ, & ita facilè reſpondet negãdo primã cõſequentiã, quia qualitas indiget motione: motio autẽ non indiget motione, ſed ſeipſa mouetur. At nos ſatis (vt credo) cõuicimus non poſſe eſſe ſine qualitate. Deinde etiãſi motio ad mouendũ

Aluarez.

quaſi

quaſi formaliter non indigeat alia motione, quia ad illum effectum non indiget alio concurſu, niſi illo, quo fit, & conſeruatur: nihilominus ad agendum aliquid aliud à ſe realiter diſtinctum tanquam principium per ſe efficiens illud, indigebit nouo concurſu primæ cauſæ, ac ſubinde noua motione; quia ſi indiget concurſu primæ cauſæ, pendet ab illa eſſentialiter in agendo, & ſubordinatur illi, quæ eſt vnica ratio, propter quam dicitur virtutem cauſæ ſecundæ indigere noua motione. Vnde cùm illa dependentia & ſubordinatio ad primam cauſam non proueniat ex ratione qualitatis, ſed ex tranſcendentali ratione entitatis, vel virtutis cauſæ creatæ, profectò æquè procedit ratio in quacunque entitate ſiue qualitas, ſiue motio vocetur. Quòd ſi in illa vltima entitate, qualitate, vel motione optimè intelligitur dependentia, & ſubordinatio ad primam cauſam ſine additione præuiæ motionis, cùm etiam in quacunque virtute actiua cauſæ ſecundæ, & in ſuo ordine completa intelligi poterit? Atque vis huius rationis, ex his quæ in dubio 11. capite ſequenti dicemus, magis innoteſcet.

34. *4. De inſufficientia omnis virtutis creatæ ad agendum, & auxilium efficax nō erit auxiliū ſufficiens.* Quarta & potiſſima ratio erat, quia aliàs nulla virtus creata ad præuium Dei concurſum eſſet ſufficiens ad ſuum effectum, & ſic in ordine gratiæ ante auxilium efficax, non erit auxilium ſufficiens, quod dici non poteſt. quam rationem ſemper exiſtimaui, in hac materia efficaciſſimam. Et quamuis P. Ledeſma grauiter ferat, quòd illam plus iuſto exaggerauerim, nihilominus ipſe refert *Ledeſma.* P. Ioannem Vincentium eiuſdem ſecum familiæ *Ioan. Vincentius.* doctiſſimum virum illam inſolubilem reputaſſe, fuiſſeque illa conuictum, vt neceſſitatem auxilij phyſicè prædeterminantis negauerit. Sed de hac motione in lib. 5. ex profeſſo dicturus ſum, nunc ſolùm dico ipſi etiam P. Ledeſmæ viſam eſſe illam rationem efficacem ad probandum, talem concurſum non poſſe eſſe neceſſarium propter complementum virtutis cauſæ ſecundæ ad agendum. Nos autem, vt opinor, non minori efficacia oſtendimus illum concurſum eo modo, quo ab ipſomet Ledeſma ponitur eſſe complementum virtutis, cùm dicat illum eſſe qualitatem, & principium per ſe efficiens actionem cauſæ ſecundæ, ſine quo talis actio fieri non poteſt. Ergo ſi illa ratio efficaciter probat, non requiri complementum actus primi, ſeu virtutis cauſæ ſecundæ, efficaciter etiam refellit neceſſitatem talis concurſus præuij: nec minus conuincit hæc ratio contra P. Aluarez, & alios qui negant illum *Aluar.* concurſum eſſe qualitatem, & concedunt eſſe complementum virtutis, & actus primi. Nam ſi eſt complementum neceſſarium ad actum primum completum, parum refert quòd ſit qualitas, vel entitas alterius generis: cuiuſcunque enim ſit, ſi deeſt iam actus primus, non eſt completus; ergo nec integer; ergo nec ſufficiens, quia ad eliciendum actum ſecundum ſolus actus primus integer, & completus eſt ſufficiens, vt ipſum nomen ſufficientis euidenter indicat, & in lib. 4. latiùs dicturi ſumus, & in 5. ampliùs vrgebimus.

35. *Diluitur replica P. Ledeſmæ.* At verò P. Ledeſma pro illa ſententia reſpondet mirabiliter art. 11. concluſ. 2. auctores qui dicunt concurſum præuium eſſe completiuum, & conſummatiuum auxilij ſufficientis, non negare auxilium ſufficiens, ſed potiùs eo ipſo ſupponere illud: nam id quod completur, & perficitur, ſupponitur ad tale complementum, quia in omni re complementum, & conſummatio rei diſtinguitur ab illa, ſicut exiſtentia eſt complementum eſſentiæ, & ideo ab illa diſtinguitur. Sed in primis reſponſio eſt contra mentem illorum authorum, quos ipſe ibi explicare conatur: nam de illis refert negaſſe neceſſitatem talis complementi, quia aliàs non ſupponeretur auxilium ſufficiens; ergo non poterant in ſua ſententia illud ſupponere, vt compleretur, ſed potiùs vt verè poſſet ſupponi, neceſſitatem talis complementi auferendam indicabant. Deinde illa reſponſio abutitur verbis: nam ſi complementum illud eſt neceſſarium, vt virtus agendi ſit integra, & completa, non poteſt dici complere auxilium ſufficiens tanquam ſupponens illud, ſed tanquam complens, & integrans illud; ſicut vltima vnitas eſt neceſſaria ad complementum numeri in tali ſpecie, vel ſicut vltimus terminus naturæ ad complementum ſuppoſiti eſt neceſſarius. Quæ exempla oſtendunt, falſum eſſe illud principium, complementum rei diſtinguitur à re. Neque exemplum de eſſentia, & exiſtentia eſt ad rem, quia exiſtentia non complet eſſentiam in ratione eſſentiæ, ſed in ratione entitatis actualis, & in hac ratione non ſupponit illam, neque poteſt non includere illam.

In præſenti ergo quarta illa ratio, qua idem etiam author vtitur, in hoc ſenſu procedere debet, vt ſit efficax, quòd ſi auxilium præuium dat complementum actus primi, & eſt neceſſarium ad illum, complet formaliter, & intrinſecè auxilium ſufficiens, & in hoc ſenſu euidenter probatur illo argumento, quòd actus primus non eſt ſufficiens, niſi in tota virtute neceſſaria ad actionem completus ſit. Et ita ratio illa, qua iſti authores conuincuntur ad negandum, quòd talis concurſus præuius ſit neceſſarius vt complementum actus primi, abſolutè, conuincit illum concurſum præuiam non poſſe eſſe neceſſarium, cùm ponatur eſſe principium per ſe, ac neceſſarium actionis, & effectus cauſæ ſecundæ: loquor autem ſemper de neceſſitate talis complementi, quia ſi non ponatur vt neceſſarium, ſed vt vtile, vel augens virtutem, ſic non procedit ratio, quia poteſt ſupponi auxilium ſufficiens, & nihilominus perfici per aliud auxilium: tunc autem non complebitur prius auxilium in virtute neceſſaria, vt fiat actio, ſed augebitur virtus vt meliùs, vel faciliùs operetur. Ratio ergo procedit de complemento actus primi neceſſariò, & ſic redargutio, & repugnantia dictorum videtur manifeſta. 36. *Completur 4. ratio.*

Vltimò tamen reſpondere poſſunt, quòd interdum etiam inſinuant virtutem cauſæ ſecundæ eſſe completam in ſuo ordine, & in eo complet non poſſe, ac proinde ſufficientem eſſe: auxilium autem præuium eſſe neceſſarium in alio genere, & non vt actum primum cauſæ ſecundæ, ſed vt virtutem primæ cauſæ, per quam applicat cauſam ſecundam ad operandum influendo etiam per eundem concurſum in operationem cauſæ ſecundæ, & ideo neque eſſe ſuperfluum illum influxum, quia eſt in alio genere, neque illum concurſum indigere alio præuio, quia ipſe eſt iam in illo ordine. Sed hæc reſponſio habet peculiarem difficultatem in præſenti materia de auxiliis gratiæ, quia in ordine gratiæ non dantur auxilia præuia vt ſimpliciter neceſſaria, niſi ad ſupplendum defectum proximarum virtutum in potentiis naturalibus, & in homine lapſo. quæ difficultas ſpecialiter eſt in homine ſupernaturaliter operante ſine habitu infuſo: nam in alio auxilium efficax dicitur dare totam illam 37. *Altera replica reiicitur.*

illam proximam virtutem operandi; quomodo ergo ſine illo habet auxilium ſufficiens? aut quomodo in illo auxilium efficax non eſt propriiſſimus actus primus cauſæ ſecundæ. Sed hæc & ſimilia in lib.5. remitto. Nunc præſiſtendo in generali diſputatione de concurſu neceſſario primæ cauſæ duobus modis euaſionem illam impugno.

37. 1. Refutatio. Primò, quia licèt virtus actiua cauſæ ſecundæ ſit completa in ſuo genere, nihilominus præcisè ſpectata non habet actu totam actiuitatem intrinſecam ſibi neceſſariam ad agendum, ſed partim habet illam in actu primo, partim tantùm in potentia verè paſſiua, quatenus poteſt recipere in ſe qualitatem illam concurſus præuij; ergo non ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid eſt ſufficiens ad effectum ſuum efficiendum, nec poterit dici actu ſimpliciter ſufficiens, donec præuium cōcurſum actu receperit. Et quamuis demus hunc concurſum ſe tenere ex parte Dei, quaſi vices eius ſupplendo, hoc non obſtabit quominus ſit verus actus primus potentiæ cauſæ ſecundæ informans illam, & conſequenter reducens illam de potentia receptiua in actum primum vtique actiuum; ergo hoc non obſtat quominus verè conſtituat illam in eſſe completæ potentiæ actiuæ ſimpliciter ſufficientis ad talem effectum. Declaratur à ſimili in potentia viſiua: nam præcisè ſpectata, vt eſt potentia animæ habet totam actiuitatem, quæ ex parte potentiæ proximæ ad videndum eſt neceſſaria. Nihilominus tamen quandiu illa potentia non habet actu ſpeciem viſibilem, ſed eſt in potentia receptiua illius, illa actiuitas eſt ſimpliciter incompleta, & inſufficiens: & ſpecies poſtea illi impreſſa, licèt ſit quaſi ſemen obiecti, & inſtrumentum vicem eius ſubiens ad concurrendum cum potentia; nihilominus eſt verus actus primus potentię viſiuæ, eam reducens de potentia receptiua in actum primum actiuum, & completiuum integræ virtutis viſiuæ in ſuo genere; ergo idem eſt in præſenti, ſeruatur enim eadem proportio, ſolúmque eſt differentia, quia in viſu neceſſitas ſpeciei eſt, ex peculiari ratione potentiæ cognoſcitiuæ; in potentia verò creata, vt ſic, dicitur oriri illa neceſſitas ex generali ratione virtutis creatæ: hoc autem nihil impedit quominus ſeruata proportione, tam incompleta ſit omnis potentia creata ad ſuam actionem, quatenus eſt potentia viſiua ſine ſpecie ad viſionem eliciendam. Et hoc ſatis eſt ad vim quartæ rationis, quam ſuprà ponderauimus, quia ſicut viſus carens ſpecie non poteſt dici ſufficiens ad videndum, niſi remotè, & in potentia paſſiua, donec ſpeciem actu habeat; ita omnis virtus creata, omneque auxilium antecedens tempore ad auxilium efficax non poteſt dici ſufficiens ſimpliciter niſi remotè, & in potentia paſſiua. Quàm verò falſum, & abſurdum hoc ſit in negotio gratiæ, in lib.4. & 5. videbimus.

38. 2. Impugnatur illa replica n. 3. dicta. Secundò impugno illam euaſionem, quia ſi ille concurſus præuius non eſt neceſſarius, vt ipſam potentiam creatam compleat in virtute agendi, ſed tantùm vt ſit virtus inſtrumentaria Dei, ſuperuacaneus eſt: nam cùm Deus per ſeipſum intimè ſit in cauſa creata, & in illius virtute per ſuã etiam virtutem increatam poteſt iuuare cauſam ſecundam ad agendum, & non indiget virtute creata media, per quam ipſe operatur id quod eſt ſibi proprium in actione cauſæ ſecundæ. Declaratur exemplo adducto de potentia viſiua, tam corporali, quàm ſpirituali: nam quia indigeo iuuamine, & determinatione obiecti ad viſionem, ideo quando obiectum per ſeipſum non poteſt adeſſe potentiæ

A ad ſuum auxilium, vel determinationem præſtandam, id facit per motionem, vel qualitatem mediam, quæ ſit inſtrumentum eius, vt eſt ſpecies impreſſa; quando verò obiectum per ſe adeſt potentiæ, & totum illud munus per ſe præſtare poteſt, non interuenit illa motio præuia per impreſſionem ſpeciei, quæ ſit veluti inſtrumentum, vt in viſione beata, & aliis multis philoſophamur. Eadem autem ratio, & proportio in præſenti cauſa inuenitur.

Vnde D.Thom. q.3. de potent.art.7. in corpor. 39. Confirmatur ex S. Thoma.
in vltimo modo, quem ponit, quo cauſa prima operatur in operatione cauſæ ſecundæ, tanquam principalis cauſa, in cuius virtute cauſa operatur
B ad eſſe, manifeſtè declarat illam virtutem Dei, per quam virtus cauſæ ſecundæ ſuo effectui coniungitur, & in qua nititur in operando, non eſſe aliam à virtute increata ipſius Dei, dicit enim illam virtutem non diſtingui ab eſſentia, & ſubſtantia ipſius Dei. Et inde colligit differentiam inter cœlum, & Deum, nam cœlum operatur cum cauſa ſecunda per virtutem emiſſam, & à ſe diſtinctam vbi non eſt. Deus autem vbique eſt, & virtus eius idem eſt quod ipſe. *Et ideo* (inquit) *poteſt dici quòd Deus in qualibet re operatur, inquantum eius virtute (vtique idem eſt, quod ipſe) indiget ad agendum.* Ergo ad influxum per ſe, & propriè effectiuum, quem Deus exhibet cauſæ ſecundæ, ad opus eius non indiget Deus illa virtute emiſſa creata, & inſtru-
C mentaria; ergo ſi illa eſt neceſſaria, oportet, vt ſit ex indigentia ipſius cauſæ ſecundæ, quæ per ſe eſt in potentia tantùm paſſiua, quæ ad complementum virtutis agendi. Quòd ſi hanc indigentiam non habet, profectò concurſus ille pręuius non eſt neceſſarius propter efficientiam per ſe, cùm etiam ex parte Dei neceſſarius non ſit. Secluſa autem efficiētia per ſe nullam vtilitatem, nedum neceſſitatem habere poteſt, vt ſuprà probaui. Ergo vel fatendum eſt potentiam cauſæ ſecundæ eſſe per ſe inſufficientem in actu primo, vel ſuperfluum illum concurſum præuium.

Accedit quòd etiam poſito illo concurſu præ- 40. Confirmatur 2. ratione.
uio & efficientia eius neceſſarium eſt, vt Deus im-
D mediatè per ſeipſum, & per ſuam virtutem increatam, immediatè influat in actionem creaturæ; ergo ſi quæ eſt efficientia in illo concurſu, illa non ſe tenet ex parte Dei; ergo oportet, vt vel ſit ex parte cauſæ ſecundæ, & ad complendam inſufficientiam virtutis eius, vel impertinens ſit. Antecedens ſuprà probatum eſt, & authores alij illud negare non audent. Poſterior etiam çonſequentia nota eſt, cum ſufficienti partium enumeratione, tum ex omnibus dictis. Prior autem conſequentia probatur, quia nulla alia ratio ſuadet, imò nec permittit, vt Deus duplici via (vt ſic dicam) prębeat efficientiam ex parte ſua neceſſariam ad actionem cauſæ ſecundæ. Cur enim per eandem ſuam virtutem in-
E creatam non præbebit totum ſuum influxum ad effectum cauſæ ſecundę neceſſarium? Denique tota neceſſitatis huius concurſus præuij ponitur ex parte cauſæ ſecundæ, quia quantumuis ſit in ſua natura perfecta, eſt in potentia, & debet prius reduci in actum, & quia non poteſt eſſe mouens, niſi mota; ergo, conſequenter loquendo, omnino fateri neceſſe eſt hunc concurſum præuium requiri, vt complementum neceſſarium ex parte ipſius cauſæ ſecundæ, vnde cùm non poſſit eſſe tantùm vt conditio ſine qua non, neceſſariū erit vt ſit cōplementū virtutis per ſe actiuè neceſſariæ ex parte ipſius cauſæ ſecundæ. Qui ergo hoc concedere recuſant, à propria ſententia recedunt, & ſibi contradicunt:

qui

qui autem illud admittunt, non poſſunt ſufficientiam cauſarum ſecundarum tueri, & ita etiam ſuo ſe gladio iugulāt. Nec rationem reddere poſſunt, cur Deus non potuerit cauſis dare integras virtutes actiuas ex parte ipſarũ neceſſarias permanentes, & per ſuas entitates, vel ſi potuit, & dedit, ad quid ſit noua virtus per ſe agendi neceſſaria. At ſi illa neceſſaria non eſt, nec ſola noua conditio ſine qua non eſſe poterit neceſſaria, vt oſtendi.

41. *Inde concluditur vix 9. & 10. dubiũ explicari conſequenter poſſe.* Difficillimum ergo mihi videtur in ea ſententia ita expedire hæc duo dubia nonum, & decimum, vt conſequutio doctrinæ, in tota illa ſententia teneatur, faciliúſque (vt ego opinor) id fieret ponendo illum concurſum tanquam conditionem puram, ſine qua non, vt in principio huius controuerſiæ à multis illius partis defenſoribus doceri audiui, & interdum expertus ſum. Quia verò poſtea efficaciter oſtenſum eſt, talem conditionem ſine efficacia per ſe, eſſe voluntariè aſſertam, neque explicari poſſe quid ſit, aut cur ſit neceſſaria, vt paulo antea declaraui, ideo poſteriores illius præuij concurſus defenſores in aliam ſententiam de cauſalitate per ſe inclinarunt. Verumtamen ne ſufficientiam virtutum cauſarum ſecundarum, vel aliorum auxiliorum gratiæ negare videantur, coacti ſunt ſimul dicere tale auxilium præuium eſſe principium per ſe actionis cauſæ ſecundæ, & ipſi cauſæ ſecundæ, inhætens prius natura, quam operetur, eſſéque neceſſarium ad actionem, & nihilominus non eſſe actum primum, nec complementum eius, neque ad actum primum pertinere, ſed potiùs ad actum ſecundum, ac denique illi concurſui præuio attribuere ea, quæ concurſus ſimultanei propria ſunt. quæ omnia, iudicio meo, difficultatem, & obſcuritatem doctrinæ, ne dicam etiam repugnantiam oſtendunt, vt ex ſequenti capite amplius difficultas patebit.

Caput XXXIV.

Vtrùm concurſus præuius ſit ſeparabilis à ſimultaneo, ſeu ab actione cauſæ ſecundæ, & è conuerſo.

1. *Quæſtio præuius re & duratione ſeparabilis ab actione & effectu cauſæ ſecundæ.* QVæſtio hæc ex hypotheſi procedit, ſicut aliæ quas de hoc concurſu tractauimus, & duo alia continet dubia. Primum, & in ordine vndecimum ſit, an concurſus iſte præuius ſit in re ipſa & duratione ſeparabilis ab actione, & effectu cauſæ ſecundæ, vel, quod perinde eſt, à concurſu ſimultaneo. quæ interrogatio non habet locum in illa ſententia, ſi intelligatur ex natura rei tantum, ſeu de potentia ordinaria Dei. Omnes enim eius aſſertores pro comperto habent non poſſe ſeparari, quia talis concurſus eſt auxilium natura ſua efficax, id eſt, efficacior faciens cauſam ſecundam operari, & propter alias rationes, quas nunc ſubiiciam. Intelligitur ergo quæſtio de potentia Dei abſoluta. *Opinio negans.* Et in hoc etiam ſenſu dicti authores docent non poſſe tale auxilium dari in re ſine effectu, & actione cauſæ ſecundæ. Ita docet maximè de auxilio efficaci diuinæ gratiæ Aluarez diſp. 83. *Aluarez.* cum aliis quæ ibi allegat: vnde cùm ibidem doceat eadem proportione loquendum eſſe de illo auxilio efficaci, qua de generali concurſu præuio, idem ſine dubio de iſto ſentir, vt ſatis etiam expreſſit diſp. 19. concl. 3. ration. 1. latiùs & expreſſiùs idem tradit Ledeſma *Ledeſma.* dicta q. vnica art. 3. ad 7. & art. 13. ad 6. & ſæpè aliàs.

2. *Probatur ea opinio multiplici ratione.* Qui authores conſequenter loquuntur: nam ſi aliquando vel ſemel poſſet concurſus præuius ſeparari à concomitante, poſſet manere in potentia ad agendum, & conſequenter iuxta illorum principia indigeret alia præuia motione, & poſſet poſtea de potentia in actum reduci, & ſic haberet locum proceſſus in infinitum, & alia argumenta ſuprà facta. Ipſam autem ſeparationem, ſeu repugnantiam his rationibus ſuadent. Prima, quia impoſſibile eſt cauſam ſecundam actu moueri à Deo, & ipſam non actu operari, ex D. Thoma 1. 2. *D. Thomas.* q. 112. art. 3. & 2. 2. q. 24. art. 11. Deus autem per concurſum præuium mouet cauſam ſecundam efficaciter ad operandum; ergo impoſſibile eſt non operari; ergo impoſſibile eſt non recipere ſimul tempore auxilium ſimultaneum. Secundò, quia ille concurſus præuius ſemper datur ex voluntate efficaci Dei, quòd cauſa ſecunda operetur; ſed ſtante illa voluntate Dei impoſſibile eſt non ſequi effectum, nemo eſt enim qui voluntati eius poſſit reſiſtere, vt dicitur Eſther c. 5. Ergo. Tertiò, quia Deus eſt mouens infinitæ virtutis; ergo ſi efficaciter mouet cauſam ſecundam vt operetur, etiam infallibiliter illa mouetur, & operatur: ſed Deus efficaciter mouet per illum concurſum præuium; ergo. Quartò non poteſt Deus velle dare concurſum ſimultaneum ſine operatione cauſæ ſecundæ; ergo neque præuium. Probatur conſequentia, quia vterque eſt verus concurſus, vt ipſum nomen præ ſe fert, & concurſus intelligi non poteſt ſine alterius curſu.

3. *Alia opinio affirmans de potentia abſoluta eſſe ſeparabilem. Ledeſma.* Nihilominus aliqui etiam ex diſcipulis D. Thomæ, vt Ledeſma ſuprà refert, dixerunt de potentia abſoluta poſſe præuiam motionem imprimi à Deo cauſæ ſecundæ, & ſimul impediri ne ſequatur actio eiuſdem cauſæ ſecundæ. quæ quidem ſententia ſi ipſa per ſe conſideretur rationabiliter, *1. Ratio.* videtur habere minorem doctrinæ conſequutionem, ac ſubinde ex vtraque ſimul ſumpta oſtenditur concurſum illum præuium, vel ſuperfluum eſſe, vel multa repugnantia inuoluere. Probatur ergo primò hæc ſententia abſolutè ſumpta; quia concurſus præuius realiter diſtinguitur ab actione cauſæ ſecundæ, & à concurſu ſimultaneo, vt ſuprà oſtenſum eſt, & concurſus præuius eſt prior natura, & independens ab actione cauſæ ſecundæ, in his enim quæ realiter diſtinguuntur non implicat priùs ſeparari à poſteriori à quo non pendet; ergo in præſenti non repugnabit præuiam motionem ſeparari ab actione cauſæ ſecundæ, ſeu concurſu ſimultaneo.

4. *Replica reiicitur.* Reſpondet Ledeſma negando minorem, quia ſæpe res realiter diſtinctæ inſeparabiles ſunt, vt materia à forma, relatio à fundamento, totum à partibus ſimul ſumptis, & actio vitalis à potentia vitali, & dicere à verbo. Hæc autem exempla, & parum probabilia ſunt, & in multis non ſunt ſimilia. Materia autem naturaliter ſeparari poteſt à qualibet determinata forma, & præterea materia pendet in ſuo eſſe à forma, & ſub ea ratione eſt natura poſterior: hic autem concurſus præuius eſt ſimpliciter prior, & nullo modo pendens ab actione creaturæ, præterquam quòd longè probabilius eſt de abſoluta potentia poſſe materiam ſine vlla forma cõſeruari. Relationem autem probabile non eſt, realiter à fundamento diſtin-

gui, vtique tamquam rem à re, & ſi quo modo diſtinguitur in reipſa, ſatis eſt, quòd fundamentum poſſit remanere ſine relatione, licèt non conuertatur, quia fundamentum eſt prius relatione, & independens ab illa, non è conuerſo. Nos autem in argumento ſolùm ſumpſimus prius poſſe manere ſine poſteriori, à quo, & non pendet, & realiter diſtinguitur. Similiter impoſſibile profectò eſt exemplum de toto, & partibus ſimul ſumptis, cùm certiſſimum ſit, & non diſtingui realiter, & à ſingulis eſſentialiter pendere. De actione autem vitali nobis ſufficit, quòd potentia vitalis poteſt manere ſine actu, illa enim eſt prior, & independens ab actione ſua Vltra hoc etiam eſt probabilius entitatem ipſam actus vitalis poſſe conſeruari à Deo ſine potentia vitali, etiamſi ſub illo modo actionis vitalis non poſſit eſſe ſine influxu vitalis potentiæ, quia ſub ea ratione ab ea eſſentialiter pendet, quod non repugnat principio aſſumpto in diſcurſu propoſito. Denique in vltimo exemplo falſum eſt, dicere, & verbum diſtingui realiter, quia ſolùm diſtinguuntur ſicut actio, & terminus. Non oportet ergo exemplis vel falſis, vel dubiis vti, ſed ratione: illud autem principium eſt per ſe maximè conſentaneum rationi, nam ſola identitas rei, vel dependentia videntur poſſe obſtare ſeparationi vnius ab alio: vnde qui negauerit Deo potentiam conſeruandi, vel faciendi, ſeu ſeparandi vnam rem ab alia realiter diſtincta, à qua ex natura ſua non pendet, oportet vt ſpecialem aliam rationem repugnantiæ oſtendat, aliàs per ſe rem dicat incredibilem.

5. Ratio vniuerſalis n. 3. applicatur huic materiæ.

Secundò hoc ſpecialiter oſtenditur in præſenti materia, quia licèt demus concurſum præuium natura ſua eſſe determinatum ad coniungendam cauſam ſecundam actioni ſuæ influendo efficaciter in ipſam actionem, & ideo naturaliter non ſeparari ab illa; nihilominus non poteſt illam actionem efficere ſine nouo concurſu Dei concomitante, & in ipſa actione creaturæ imbibito: poteſt autem Deus dare concurſum præuium, & negare concurſum concomitantem; ergo hoc modo poteſt ſeparare concurſum præuium à concomitante, & conſequenter ab actione cauſæ ſecundæ. In Maiori omnes conuenimus, vt ſuprà viſum eſt. Minor autem probatur, quia illi duo concurſus in reipſa diſtincti ſunt, ſi dantur, vt ſuprà eſt probatam, & non minùs liberè Deus præbet concurſum concomitantem, poſtquam dedit præuium, quàm ipſum præuium; ergo licèt hoc præſter, poteſt alterum pro ſua libertate ſuſpendere, & ſic priorem à poſteriori ſeparare. Quis enim audeat dicere voluntatem Dei eo ipſo quòd præuium concurſum præbet neceſſitati, vt velit etiam concomitantem dare? Perinde enim eſt ac ſi dicatur, concurſum præuium non ſolùm cauſam, vel voluntatem creatam determinare ad agendum, ſeu volendum, ſed etiam voluntatem diuinam determinare ad agendum illi, quod per ſe incredibile, & valde contrarium rationi videtur. Dicetur, voluntatem Dei non determinari à creato concurſu præuio, ſed eo ipſo quòd ipſa ſe determinat ad dandum illum, neceſſariò etiam determinari ad dandum ſubſequentem, ſeu ſimultaneum. At quæ ratio huius neceſſariæ connexionis reddi poteſt? nam prior voluntas dandi concurſum præuium poteſt habere totum ſuum effectum ſine alia voluntate dandi concurſum concomitantem; ergo poteſt Deus pro ſua libertate habere priorem voluntatem, ſeu determinationem ſine altera, alioA quin eadem ratione dicere quis poſſet, non poſſe Deum dare lumen gloriæ ſine viſione beata, vel vnionem hypoſtaticam, ſine gratia, & ſimilia, in quibus ſimilis connexio voluntariè affirmari poteſt, ſi abſque alia ratione licet diuinæ voluntati ſimilem neceſſitatem attribuere.

Tertiò hæc pars ſuadetur ſoluendo motiua alterius partis, & ſupponendo illud principium diuinæ poteſtati, & libertati non poſſe negari quidquid non oſtenditur repugnare: nam rationes illæ nullam repugnantiam oſtendunt, ſupponunt enim ſine ratione, & probatione id, ex quo repugnantia poſſet oriri. In prima enim ratione cùm dicitur impoſſibile eſſe Deum mouere cauſam ſecundam ad operandum, & illam non moueri, & B operari, hæc propoſitio intellecta de concurſu præuio, vera eſt quoad vnam partem, & falſa, quoad aliam, ſuppoſita diſtinctione reali inter concurſum præuium, & operationem creaturæ, mouere enim actu, & moueri ſunt quaſi correlariua, & ideo cum proportione ſumpta ſeparari non poſſunt, quia nec in re ſunt diſtincta, niſi tantùm habitudine, ſicut calefacere, & calefieri, & ideo non poteſt ignis actu calefacere, quin aliquid actu calefiat; ſic ergo ſi Deus mouet cauſam ſecundam influendo in illam concurſum præuium, impoſſibile eſt illam non moueri, ſeu mutari recipiendo illum. Quoad hanc ergo partem verum eſt, non poſſe Deum mouere cauſam ſecundam, & illam non moueri; quoad alteram verò de operatione C malè infertur, & ſine connexione, poteſt enim creatura actu moueri à Deo ad operandum, & nihilominus actu non operari, quia Deus cum illa etiam iam mota non vult ad operationem concurrere. 6. Soluuntur alterius partis motiua. n. 2.

Vnde oportet, attentè conſiderare, non eſſe idem mouere creaturam ad operationem, & formaliter facere illam operantem, quæ duo videntur ſæpe confundi à dictis authoribus, & tamquam idem reputari, & ideo ſæpè æquiuocè argumentari. Sunt ergo valdè diuerſa: nam per concurſum præuium non conſtituitur cauſa ſecunda formaliter operans: nam hoc habet formaliter ab operatione actuali, quæ eſt diſtincta à concurſu præuio, D & poſterior illo. Eſt autem illa operatio quaſi finis propter quem datur ille concurſus, & quia ex tali concurſu infallibiliter ſequitur, naturaliter loquendo, ideo dicitur rectè cauſa ſecunda moueri per illum concurſum ad operationem, tanquam ad finem, ſeu terminum remotum, etiamſi ab illo poſſit per Dei potentiam ſeparari. Ad argumentum ergo in forma reſpondetur, negando conſequentiam, quia licèt Deus moueat efficaciter ad operandum dando auxilium de ſe, & natura ſua efficax, poteſt cauſa ſecunda non operari ex defectu concurſus concomitantis, quem Deus negare poteſt, licèt illum priorem tribuat, & ita poteſt etiam facere, vt concurſus per ſe efficax actu non E faciat, quia non eſt ita de ſe efficax vt in actuali operatione à nouo concurſu ſimultaneo non pendeat. Teſtimonia autem D. Thomæ ibi allegata non ſunt ad rem, vt ſtatim dicam. 7. Co... tur.

Ad ſecundum cùm dicitur concurſum præuium procedere ex voluntate Dei abſoluta, & efficaci operationis creaturæ, idest verum de facto, vel ad ſummum ſecundùm naturam talis auxilij, ac proinde de potentia ordinaria: ſi autem intelligatur de potentia abſoluta, ſine fundamento dicitur, & ideo facile negatur. Nam ille concurſus præuius provt ab illis ponitur, eſt effectus diuinæ voluntatis diſtinctus ab operatione creaturæ. Nec enim 8. Soluitur ſecundum argumentum primæ opinionis.

enim neceſſarium eſt vt volitio talis concurſus ſit quaſi electio medij propter operationem creaturæ tanquam propter finem efficaciter intentum; poteſt enim Deus propter alias rationes prouidentiæ ſuę velle efficaciter illum curſum ſine operatione, ad oſtenſionem potentiæ,& liberæ volũtatis ſuæ, ſicut poſſe velle lucem Solis, & efficaciter eius in actu primo, etiamſi illuminationem eius nollet.

9. Solutur 3. argumentum.

Ad tertium argumentum eadem ferè eſt reſponſio: nam Deus quod abſolutè vult, ſua infinita potentia efficaciter facit; poteſt autem velle efficaciter dare prę uiam motionem de ſe efficacem operationis cauſæ ſecundæ, & nihilominus non velle efficaciter: imò efficaciter nolle operationem cauſæ ſecundæ, quæ res diſtincta, & diſtinctus effectus eſt. Vnde poteſt retorqueri argumentum: nam infinita Dei potentia facit quod vult, ſed poteſt velle illum concurſum ſine operatione eius, ſiue cauſæ ſecundæ; ergo ita facit, & vnum ab alio ſeparabit. Et ex his etiam reſponſum eſt ad loca D. Thomæ ibi allegata, nam in illis locis ſolùm dicit, ſi ex intentione Dei mouentis eſt vt homo, cuius cor mouet, gratiam conſequatur, infallibiliter illam conſequitur. Loquitur autem de intentione efficaci, & abſoluta, & prædeſtinatiua, vt paulo ante authoritatem Auguſtini explicauerat, & ita conditionalis & euidens; ſed ad rem nihil facit, quia dicimus fieri poſſe vt Deus moueat per concurſum præuium, & non ex intentione efficaci operationis eius, ſeu cauſæ ſecundæ. Addo etiam D. Thomam ibi non loqui de concurſu præuio, ſed de motione cordis per gratiam excitantem, vt conſtat ex teſtimonio Ioannis 6. quod adducit, *omnis qui audiuit à Patre, & didicit, &c.* audire enim, & diſcere à Patre fit per internam inſpirationem, & doctrinam, & per gratiam congruæ vocationis, vt Auguſtinus ſæpe exponit: illa autem fiunt per motiones gratiæ excitantis, & nihilominus etiam de illa motione verum eſt, ſi à Deo detur ex intentione conuertendi hominem, infallibiliter conuerti, quamuis poſſit talis motio dari, & non ex tali intentione, & tunc carere operatione. Sic ergo in præſenti dicimus hac tantùm obſeruata differentia, quòd motio gratiæ excitantis ſæpe datur, & non ex intentione efficaci: concurſus autem præuius nunquam ſic datur, poteſt tamen de abſoluta potentia ita dari, vt explicui.

Reſpondetur ad loca S. Thomæ allata n. 2.

10. Soluitur 4. argumentum n. 2.

Ad quartum de æquiparatione cum concurſu ſimultaneo negatur conſequentia, quia concurſus ſimultaneus non eſt res diſtincta ab actione creaturæ, nec eſt prior illa proprio ordine cauſalitatis, vt ſuprà oſtenſum eſt, & ideo non eſt ſimilis ratio: ponderatio autem nominis concurſus parui momenti eſt. nam facilè dici poſſet, illud auxilium præuium, ſi datur, non appellari propriè concurſum, ſed motionem, aut qualitatem quaſi tranſeuntem: nam particula *con*, ſimultatem quandam plurium concurrentium indicat, quæ ſimultas non eſt neceſſaria vt illa motio præuia in rerum natura fiat, & exiſtat: denominatur autem concurſus ex ſubſequenti operatione, in quam ſimul cum cauſa ſecunda influit; & ideo poteſt de potentia abſoluta manere ſine tali determinatione quaſi actuali, nam illa motio poſita in cauſa ſecunda non operante, non concurreret cum illa, atque ita non denominabitur concurſus ab actu; poſſet tamen denominari concurſus aptitudine, & connexione naturali, ſi Dei influentia non deſit.

11. Hæc ergo ſententia ſuppoſita talis concurſus longè probabilior mihi videtur, per ſe, ac ſimpliciter ſpectata, parum verò apta eſt ad defendendam ſententiam de neceſſitate huius præuij concurſus, quam nunc explicamus. Nam ex illa ſequitur entitatem huius concurſus in ordine ad actionem cauſæ ſecundæ, & ad ſuum influxum in illam potentialem eſſe, id eſt, non eſſe eſſentialiter in actu ſecundo, ſed poſſe eſſe in potentia ad agendum. Ex quo, vt dicebam, ſequitur, vel indigere præuia motione, vt exeat de potentia in actum, & ſic procedit in infinitum, vel aliàs, facultates cauſarum naturalium poſſe reduci de potentia in actum ſine præuia motione cum ſolo ſimultaneo concurſu. Reſponderi autem poteſt aſſignando diſcrimen, quia facultates intrinſecæ cauſarum ſecundarum naturaliter poſſunt ſeparari ab actu, & manere in potentia; hæc verò præmotio non niſi ſupernaturaliter, & per miraculum, & hoc ſatis eſſe, vt illæ indigeant præmotione, qua reducantur de potentia in actum ſecundum; hæc verò illa non indigeat, ſed per ſeipſam in actum reducatur eo ipſo, quòd Deus ſuum concurſum ſimultaneum præbet: ſed hoc reuera non ſatisfacit, tum quia etiam cauſæ ſecundæ naturales, id eſt, non liberæ non poſſunt naturaliter eſſe tantùm in potentia, ſi ſupponantur omnia habere requiſita ad agendum; tum etiam, quia ſi ſemel intelligimus aliquid quod eſt in potentia ad agendum, poſſe reduci in actum per hoc ſolum, quòd Deus præbeat concurſum concomitantem, eneruatur omnino fundamentum quo illa præuia motio neceſſaria reputatur. quæ ratio in ſequentibus magis videbitur.

Sententia affirmans n. 3 relata, eſt probabilior, non tamen bene tuetur neceſſitatem huius concurſus.

12. 1. Quæſtio, an de potentia abſoluta facere ſine illo præuio concurſu cauſa creata agat. Communis ſententia eſt non poſſe.

Aliud, ſeu duodecimum dubium eſt, an de potentia abſoluta poſſit Deus dare ſimultaneum concurſum cauſæ ſecundæ, ſine præuio influxu in cauſam, quod eſt quærere, an ſit tanta neceſſitas huius concurſus præuij, vt non poſſit Deus de ſua abſoluta potentia, vel facere creaturam, quæ ſine illo operetur cum ſolo concurſu ſimultaneo, vel nunc in cauſis iam creatis illum ſupplere, vel virtute increata, vel augendo concurſum ſimultaneum. quod non inuenio in dubium reuocatum ab illius ſententiæ defenſoribus, non certè ob aliam cauſam, niſi quia pro comperto habent non poſſe fieri, nam ſi poſſet, fundamenta omnia illius ſententiæ funditus euerterentur; ſi enim demus id poſſe fieri, ſupponamus factum: vnde ergo probari poterit illum modum operandi eſſe miraculoſum, vel non ita operari nunc omnes cauſas ſecundas? Nam ſi Deus poſſet virtute ſua increata ita concurrere ſimul cum ſole vt illuminet ſine præuia motione, cur non dicetur ita nunc fieri, & illum modum concurrendi cum ſole eſſe connaturaliter illi debitum? Ita ſi poteſt cauſa creata in aliquo caſu ita agere ſine præuio concurſu; ergo ſine illo poteſt ſaluari eſſentialis dependentia in agendo cauſæ ſecundæ à prima. Atque ita ruit fundamentum illius ſententiæ. Conſequenter ergo in illa loquendo, neceſſariò fatendum eſt alium modum concurrendi Dei cum cauſa ſecunda ſine præuio concurſu per ſolum ſimultaneum implicare contradictionem.

13. Confutatur ea ſententia.

Hæc autem ipſa aſſertio non caret magna difficultate, ſuppoſitis aliis conditionibus illius concurſus, quas per neceſſarias illationes ſequi oſtendimus. Oſtendimus enim eſſe entitatem creatam, & non eſſe tantùm conditionem,

ſine qua non ageret cauſa ſecunda, ſed eſſe principium per ſe influens in actionem cauſæ ſecundæ, nec poſſe alio titulo eſſe neceſſariam, niſi propter huiuſmodi influxum. Hinc ergo argumentamur. Non implicat contradictionem Deum per ſeipſum facere quidquid facit per entitatem creatam, ſi ſola ratio efficientiæ ſpectetur. Ergo poteſt Deus ſupplere ſua virtute totam efficientiam illius entitatis, ſeu motionis: ſupplendo autem efficientiam, ſupplet totam neceſſitatem eius; ergo ſimpliciter poteſt ſua virtute facere quidquid neceſſarium eſt, vt cauſa ſecunda operetur, ſupponendo tantùm in cauſa ſecunda ſolam intrinſecam virtutem agendi in ſuo ordine. Atque hæc ratio vrget maximè aduersùs eos, qui dicunt iſtum præuium concurſum per ſe non requiri, vt actuet quaſi formaliter ipſam cauſam ſecundam, quia non eſt actus primus, nec complementum actus primi ex parte cauſæ ſecundæ, ſed tantum virtus inſtrumentaria Dei. Nam hoc poſito nulla probabilis ratio reddi poteſt, cur non poſſit per ſuam principalem, & infinitam virtutem facere quidquid per illud inſtrumentum facit.

14. Replica reiicitur. Dicent fortaſſe, cauſam ſecundam applicari ad agendum per illum concurſum, & non poſſe agere niſi applicatam, nec poſſe applicari, niſi per aliquid inhærens: ideóque non poſſe Deum ſupplere hunc concurſum, quia eſt neceſſarius non ſolum propter efficientiam, ſed etiam propter id quod formaliter cauſæ ſecundæ præbet. At hoc non conſtat cum aliis dictis illius ſententiæ, nam iuxta hoc reſponſum neceſſarius eſt hic concurſus vt quidam formalis actus cauſæ ſecundæ; ergo vt actus primus, quia ponitur ab eis vt prior actu ſecundo, & nominatione cauſæ ſecundæ. Cùm ergo aliàs negent concurſum hunc requiri in ratione actus primi, non poſſunt conſequenter dicere requiri propter ſuam cauſalitatem formalem. Deinde illa applicatio cauſæ ſecundæ ante actionem ipſam nulla eſt, quæ poſſit fieri formaliter per talem concurſum, vt ſuprà probaui; ſolùm ergo applicat cauſam ſecundam ad actionem ſuam efficaciter ad eum modum, quo dici poteſt grauitas applicare lapidem ad motum; ergo ex parte applicationis nihil eſt, quod per formam inhærentem neceſſariò agendum ſit. Alioqui etiam ſecluſa efficientia per ſe poſſet ille concurſus intelligi neceſſarius vt mera conditio ſine qua non, quod ſuprà improbatum eſt, & ab aliis etiam authoribus non admittitur.

15. Committitur petitio principij. Deinde quod de motione dicitur, quædam petitio principij eſt, nam cauſa ſecunda non præmouetur à prima, vt generaliter concurrente niſi per hunc concurſum præuium, vt ipſi dicunt; ergo cauſam ſecundam præmoueri à prima, nihil aliud eſt, quàm recipere ab illa hunc influxum, ſeu concurſum; ergo dum dicitur ideo eſſe neceſſarium hunc concurſum in illa recipi, quia neceſſarium eſt illam præmoueri, idem per idem declaratur, & aſſertio ipſa pro ratione aliis verbis redditur. Hoc eſt enim quod inquirimus, cur tam neceſſarium ſit cauſam ſecundam præmoueri à prima, vt auxilium illud ad operandum, quod media illa præmotione recipit, non poſſit ab ipſo Deo immediatè recipere, maximè quando in cauſa ſecunda ſupponitur propria virtus actiua talis effectus in ſuo genere ſufficiens, vt prædicti authores, & omnes rectè ſentientes admittunt. Hæc ergo ſunt quæ huius ſententiæ difficultatem generatim oſtendunt, & ad illius ſenſum explicandum nobis viſa ſunt neceſſaria.

Capvt XXXV.

Proponitur altera ſententia, quæ docet generalem concurſum Dei eſſe influxum in effectum, & imbibitum in actione cauſæ ſecundæ: influxum autem in cauſam per ſe, & ex vi generalis concurſus neceſſarium non eſſe.

1. Proponitur hæc ſententia, & explicatur. Qvæ hactenus tractauimus oſtendunt quidem quàm ſit obſcura, & intellectu difficilis ſententia poſtulans huiuſmodi concurſum præuium, ſeu influxum in cauſam; & quia neceſſitas eius nullo ſufficienti medio ſuaderi videtur, ideo communiter Theologorum opinio iudicauit talem influxum in cauſam ex vi generalis dependentiæ cauſæ ſecundæ à prima in agendo non eſſe neceſſarium. Attentè autem conſideranda ſunt illa verba, & præ oculis habenda *ex vi generalis dependentiæ*, quia non negant Theologi, imò pro certo ſupponunt, Deum influere variis modis in ipſas cauſas ſecundas vt agere poſſint, præſertim quando ex ſe non habent virtutem propriam ſufficientem ad aliquem effectum: at verò quando cauſa ſupponitur habens vires intrinſecas ſufficientes in genere cauſæ primæ, tunc aiunt ſolùm indigere concurſu ſimultaneo, & imbibito in actione cauſæ ſecundæ; nouum autem influxum præuium in cauſam neceſſarium non eſſe: vnde cum eadem proportione in concurſu gratiæ phhiloſophantur.

2. Probatur auctoritate Bonauent. Hæc ergo opinio ſic expoſita ſumitur ex Bonauent. 2. d. 37. articul. 1. quæſt. 1. vbi quærit, an omnis actio creaturæ ſecundùm quod actio eſt, ſit à Deo? & reſpondet affirmando, & rationem reddit, quia nihil quantumcumque parum, dummodo aliquod ſit ens, procedit à cauſa creata, niſi cooperante Deo, quia Deus eſt primordialis cauſa omnis entis, & ideo eius influentia eſt maxima, & ad omnia ſe extendit, & potentia creaturæ eſt imperfecta, *& nihil poteſt agere niſi adiuuante illa potentia, quæ eſt actus purus.* in quo toto diſcurſu ſolum concurſum concomitantem requirit. In ſolutione verò ad penult. addit, hunc concurſum Dei talem eſſe, *vt tota operatio voluntatis ſit ab ipſa voluntate, & tota ſit à Deo, quia Deus* (ait) *intimè agens in omni actione, & intimus eſt ipſi potentiæ operanti, ita quòd à potentia ipſa in nihil exit, quod non ſit ab ipſo.* per quæ verba ſolùm requirit ad generalem Dei concurſum intrinſecè imbibitum in actione creaturæ, quatenus ſimul, & immediatè eſt ab ipſo Deo. quod euidentius declarat in ſolutione ad vltimum, in quo obiecerat, quòd ſi actio voluntatis eſt à Deo, erit ab illo vt principali motore, & conſequenter Deus concurret excitando, & mouendo voluntatem hominis. Reſpondet autem concedendo aſſumptum; nimirum Deum concurrere, vt principale mouens in tali actione, & negando illationem, nimirum Deum concurrere excitando, aut præmouendo, vtique ex vi generalis concurſus cauſæ primæ, *quia excitatio* (ait) *pertinet ad aliquem effectum gratiæ præuenientem ipſam voluntatem, quæ requiritur in bonis meritoriis,*

meritoriis, & non aliis, in quibus (ait) non eſt niſi ſola cooperatio diuinæ virtutis, quæ exiſtens in creatura, eſſentialiter, & præſentialiter, ſicut conſeruat eam in eſſendo, ſic adiuuat in operando, propter quod conceditur ibi eſſe cooperatio, non præuentio, vel ſubſecutio. profectò nihil clariùs dici poterat.

3. Scotus eandem docet. Secundò tenet eandem ſententiam Scotus in 4. diſt. 1. q. 1. ad vltim. vbi in argumento hoc ſumpſerat principium: *Cauſa ſecunda plus poteſt in virtute cauſæ primæ, quàm in virtute propria, alioqui non dependeret eſſentialiter in cauſando.* Reſpódens autem ſic ait, *Agens dependens ab alio dicitur agere in virtute alterius, quia virtus agentis dependentis non ſufficit ſine illa virtute à qua dependet.* Et infrà iterum, *Cauſam* (inquit) *ſecundam, quæ habet virtutem in eſſe quieto, agere virtute alterius, non eſt recipere tum aliquid ab illo altero, ſed tantùm habere ordinem inferiorem ad illud alterum agens in ſuo ordine ſimul.* Et in hoc diſtinguit cauſam ſecundam à proprio inſtrumento, dicens: *Sed inſtrumentum, id eſt, recipiens formam actiuam in motione agere in virtute alterius eſt, tunc actualiter accipere formam ab eo per quam agit.* Vnde ſic concludit, *Et ex hoc patet quòd cauſa prima in cauſam ſecundam propriè dictam, quando ſimul agunt, non eſt influentia noua, quæ ſit creatio alicuius inhærentis cauſæ ſecundæ, ſed ibi eſt determinatus ordo iſtarum cauſarum in agendo effectum communem.* Ac tandem reſpondendo ad principium in argumento ſumptum, ſic illud exponit. *Verum eſt quòd cauſa ſecunda plus poteſt in virtute alterius, quàm propria, ſupple (ait) ſola præſcindendo virtutem alterius, quia virtus eius eſt diminuta, & ſubordinata alterius virtuti, itaque ſine illa altera virtute agente virtus eius non poteſt in effectu.* Hæc Scotus, quibus non ſolùm dictam ſententiam expreſsè affirmat, ſed etiam accuratiſſime illam explicat, & omnia fundamenta contrariæ ſententiæ vnico ferè verbo euertit. Eandémque doctrinam optimè confirmat & exponit in 2. diſt. 37. q. vnic. §. *Ad ſolutionem*, quem locum infrà cap... latiùs expendam.

4. Conſentit Gabr. Tertiò tenet eandem ſententiam Gabriel in 2. diſt. 37. quæſt. vnic. art. 1. ad argumenta de prima via, vbi eodem modo explicat ſubordinationem, & dependentiam eſſentialem voluntatis humanæ à diuina in cauſando actum ſuum, quo Scotus illam expoſuit, dicens, *In hoc eſt ordo eſſentialis, quòd voluntas creata non poteſt elicere actum non concurrere prima coëfficiendo, licèt non è conuerſo, & in hoc eſſentialiter ſubordinatur primæ cauſæ: nec ſic mouetur à prima cauſa, quaſi aliquid de nouo cauſet, vel influat in voluntate, quo voluntas velit.* Vnde idem Gabriel in 2. diſt. 1. quæſt. 2. art. 2. concl. 4. ſic inquit, *Deus non præuenit cauſando in cauſam ſecundam ſecum concauſantem, ita quòd in aliquo inſtanti, vel ſigno cauſet nulla cauſa ſecunda concurrente, & poſtea cum ea concauſet.* Et artic. 3. dub. 5. multis modis eandem ſententiam confirmat. Nam ad 1. ait, *cauſam primam non agere propriè mediante ſecunda, quia ſimul, & æquè immediatè concurrunt ad effectum producendum.* Et ad ſecundum ait, ordinem eſſentialem inter cauſas non conſiſtere in mediante, ſed in prioritate perfectionis illuminationis, & neceſſitatis, *quia cauſa prima neceſſariò requiritur ad actionem, non ſecunda.* eandémque doctrinâ breuiùs tradiderat in 1. diſt. 45.

5. Idem docet Richard. Quartò ſumitur eadem doctrina ex Richardo in 1. diſt. 45. art. 2. quæſt. 2. vbi docet Deum

A concurrere cum cauſis ſecundis immediatè efficiendo effectus earum altiori modo, quàm ipſæ cauſæ, licèt ſimul cum eis. Et quamuis expreſsè non excludat antecedentem influxum cauſæ primæ in ſecundam, dum tamen nullam mentionem eius facit, apertè ſentit in ſola illa ſimultanea concauſatione conſiſtere concurſum primæ cauſæ, refértque Commentatorem ſuper librum de cauſis circa illam propoſitionem primam. *Cauſa prima eſt vehementioris adhærentiæ cum effectu, quàm cauſa propinqua*, dicentem: *Cauſa prima adiuuat cauſam ſecundam ſuper operationem ſuam, quia omnem operationem quam cauſa ſecunda efficit, & cauſa prima efficit, verumtamen*
B *efficit eam per modum altiorem, & ſublimiorem.* vbi tam verbum adiuuandi, quàm cætera omnia ſignificant ſimultaneum concurſum in effectum ſine vllo præuio influxu in cauſam.

Quintò conſentit huic ſententiæ Gregor. 2. diſt. 28. quæſt. 1. art. 3. ad 12. vbi de bonis actibus dicit, iuuat nos Deus immediatè ipſum actum efficiendo, quamuis non ipſe ſolus facit actum, ſed etiam voluntas coëffecit; *ſed non ſolum*, ait, *iuuat Deus ad bonum velle partialiter coëfficiendo, qui eſt modus communis quo concurrit ad cuiuſlibet creati agentis quemlibet effectum, ſed etiam quodam alio modo ſpeciali*, &c. vbi licèt ad actus bonos, quos putat non poſſe fieri ſine 6. & Gregor.
C gratia, requirat ſpecialem motionem, nihilominus negat illam eſſe neceſſariam ad generalem concurſum cauſæ primæ, & ideo negat illam motionem dari ad actiones peccaminoſas, etiam vt actiones ſunt, & ad cæteras actiones cauſarum ſecundarum. Vnde Ledeſma citans hunc locum fatetur Gregorium expreſsè docere, quod ex eſſentiali ſubordinatione cauſæ ſecundæ ad primam non requiritur alius concurſus Dei præter ſimultaneum. Potuiſſet tamen addere, eodem modo idem expreſsè docuiſſe Capreolum, non ſolùm à nobis allegari in noſtrum fauorem, vt ait. Sextò igitur addimus Capreolum in eadem diſt. quæſt. 1. artic. 3. ad 12. contra ſecundam concluſionem, vbi ad literam re- Ledeſma. 7. Accedit Capreol.
D fert doctrinam Gregorij, & non ſolùm illam approbat, verùm etiam in fine concludit. Hæc Gregorius, & concordat S. Thomas in 1. 2. quæſt. 109. quaſi in ſingulis articulis potiſſimè 9. & 10. Immeritò ergo idem Ledeſma dixit in eodem art. ad 2. Capreolum in eo loco admittere concurſum præuium: cùm enim Capreolus nihil aliud, quàm Gregorius dicat, quî fieri poteſt vt Gregorius expreſsè neget, & Capreolus expreſsè affirmet? Præterea hic author confundit auxilium præuium gratiæ cum concurſu generali, quæ ibi Capreolus cum Gregorio diſtinguit, & vterque poſtulat præuiam motionem gratiæ ad omne bonum opus naturale: vterque
E autem apertè docet illam neceſſitatem non eſſe ex vi concurſus generalis, ſed aliunde. Quamuis ergo Capreolus expreſsè requirat illud præuium gratiæ auxilium, non minus expreſsè negat illud eſſe neceſſarium ad concurſum generalem, neque in hoc aliquid diuerſum Gregorio ſentit.

Septimò eodem modo tenet hanc ſententiam Dionyſ. Ciſterc. in 2. diſt. 27. quæſt. vnic. art. 3. concl. 5. quam his verbis explicat: *Deus non eſt cauſale iuuamentum, nec eſſe poteſt, niſi reſpectu creati arbitrij in nobis.* Vocat autem cauſale iuuamentum, quando verè vna cauſa iuuat alterius actiuitatem, & hoc dicit non eſſe neceſſarium 8. Dionyſ. Ciſtercienſis.

in cauſa prima reſpectu ſecundæ, ſed ſolùm quòd cauſa ſecunda non facit ſine Deo coefficiente, ponítque exemplum in actu furandi.

9. *Okamus.* Octauò tenet hanc ſententiam Okam 1. d. 43. q. 1. vbi tractans quæſtionem, an ex contingentia effectuum vniuerſi demonſtretur cauſam primam liberè agere, inducit rationem Scoti, quòd ſi Deus ageret ex neceſſitate naturæ, tolleretur ab vniuerſo contingentia, quia omnes aliæ cauſæ ſecundæ eadem neceſſitate agerent, quia cauſa ſecunda non agit niſi mota prima. Vnde ſi neceſſariò moueretur, neceſſariò etiam moueret. Et deinde rationem improbat, diſtinguendo propoſitionem illam: Cauſa ſecunda non cauſat, niſi in quantum mouetur à prima, nam vel dicit cauſam ſecundam moueri à prima, vt agat, & conſeruari ab illa in eſſe, & in hoc ſenſu nullius momenti eſt illatio, vt per ſe patet: vel eſt ſenſus, cauſam ſecundam non agere niſi recipiat aliquam influentiam à prima, ſed ipſamet eſt principium agendi, vel eſt ſenſus, *cauſam ſecundam non agere niſi prima coagat.* Et hunc ſenſum approbat quoad rem noſtram pertinet: improbat autem illationem, de qua nunc non tractamus. Ex quibus conſtat de ſententia huius authoris cauſam primam concurrere concurſu concomitante, hoc enim eſt coagere, non tamen præuio, quia non admittit præuiam influentiam in cauſam.

10. *Almainus.* Nonò tenet hanc ſententiam Almainus tract. 1. Moral. cap. 1. vbi propoſito argumento contra libertatem, quia concurſus Dei eſt vnum ex neceſſariis ad agendum, & illo poſito, non poteſt voluntas non agere, reſpondet ex ſententia Dionyſ. in 2. ſentent. concurſum non eſſe ex præuiis, ſeu prærequiſitis ad agendum, ſed ex concomitantibus, ſeu ſimul ſe habentibus, quam reſponſionem ipſe approbat, addens etiam ipſum velle, quo vult Deus concurrere cum voluntate in cauſando non eſſe præuium, ſed ſimul ſe habens, quòd infrà nos explicabimus. Alia verò reſponſio, quam ibi addit, parum quidem probabilis eſt, vt in lib. 5. videbimus.

11. *Andreas de Caſtronouo.* Decimò eſt in eadem ſententia Andreas de Caſtro nouo in 1. d. 22. q. 5. art. 1. ad argumenta contra tertiam concluſionem, in qua dixerat Deum in aliquo vero ſenſu, prius naturæ agere, quàm ſecundam cauſam. Ad ſoluendam autem obiectionem ſubiungit dici poſſe, cauſam primam prius natura agere, etiamſi cauſa ſecunda cauſare efficiens non recipiat aliquid nouiter à cauſa prima, ex eo quod incipiat cauſare: atque adeò ſi cauſam ſecundam cauſare non ſit nouus effectus productus à prima cauſa diſtinctus ab effectu communi vtriuſque cauſæ, quia nimirum ad illam prioritatem naturæ ſufficit, quòd cauſa ſecunda pendeat à prima in eſſendo, & in cauſando, ita vt agere non poſſit niſi prima coagente per ſe ad idem. Et id latiùs explicat in 2. art. ad argumenta contra ſecundam concluſionem in principio, & ad 7. expreſsè dicit, quòd cauſa ſecunda non ita pendet in agendo à prima, vt priùs natura recipiat aliquem motum ab illa, ſed ſolùm quia per ſe non ſufficit ad agendum ſine cooperatione primæ cauſæ Et ad 8. ait, influentia primæ cauſæ non intelligitur eſſe aliqua forma procedens nouiter à cauſa prima in ſecundam, &c.

12. *Marſilius.* Vndecimò Marſilius in 1. quæſt. 45. art. 2. poſt quartam concluſionem incidens dubium proponit, an Deus voluntate beneplaciti voluerit Euam eligere comedere de ligno ſcientiæ; & A reſpondet voluiſſe Deum voluntate beneplaciti actum illum voluntatis Euæ quoad ſubſtantiam actus, dum tamen (ait) mulier eum vellet, quod exponit, quia in potentiis liberis Deus vt cauſa vniuerſalis agit cum eis, ita vt quoſcunque potentiæ duxerint eligendos Dominus coagat tanquam cauſa vniuerſalis. Vbi ex vi concurſus nullam præuentionem ponit ex parte Dei, ſolúmque requirit ſimultaneam cooperationem Dei, & hanc dicit procedere à voluntate beneplaciti Dei non omnino abſoluta, ſed ſub conditione, *ſi cauſa libera cooperari voluerit:* imò quoad actus malos in aliud extremum inclinat, dicens voluntatem hominis quoad modum peruenire voluntatem Dei, B qui cùm tales actus ſint contra voluntatem Dei, illos voluntas diuina non produceret, niſi præuenta aliquo modo per voluntatem creatam liberè ſe determinantem. Et ita concludit voluiſſe Deum volitionem illam Euæ, ſi Eua ad illam ſe liberè determinaret, & quaſi liberè (ait) *Deum ad ſecum producendum præueniret.* Sed fideliter huius authoris ſententiam referimus: nam per illud verbum ſatis declarauit, quàm longè eſſet à præuia motione ex parte Dei, vel voluntatis eius approbanda.

13. *Conradus.* Duodecimò pro eadem ſententia referimus Conradum 1. 2. q. 79. art. 1. in expoſitione corporis articuli §. *Nota ipſam.* ibi enim occaſione explicandi concurſum Dei ad actionem peccati, C quoad ſubſtantiam eius, generaliter aduertit concurſum generalem non eſſe ita concipiendum, *ac ſi prima cauſa in aliquo inſtanti attingat effectum, & operationem cauſæ ſecundæ in ſeipſa, quaſi habeat vnam actionem præuiam actioni creaturæ, ſeu voluntati peccantis. Ille enim (inquit) ſenſus falſus eſt, non enim cùm aliquis vult, oportet, antequam velit præcedere motionem Dei, loquendo de naturali voluntate.* Et infrà: *Senſus autem verus eſt, quòd ſecunda cauſa non producit, niſi in virtute primæ, quæ ſecundam coniungit ſuo effectui, intimiùs attingit effectum, quàm ſecunda. Modum autem declarat addens: ſed cooperando intrinſecè ſecundùm modum* D *naturæ cauſæ ſecundæ. Vnde attingit operationem voluntatis modificatam, iuxta conditionem voluntatis.* Negat ergo præmotionem in ipſam voluntatem, ſolúmque admittit cooperationem eiuſdemmet operationis voluntatis; quod iterum atque iterum repetit, & infrà circa actum peccati addit dictionem excluſiuam, dicens, ſolùm habet motionem cooperatiuam, & priùs attingit cooperando, quia intimiùs attingit quod priùs infrà dicit eſſe tantùm prius perfectione.

14 *Cabrera.* Decimotertiò allegamus Caiet. 1. p q. 14. art. 13. circa ad 1. §. *Nec ſuſtinendus*, vbi negat præuiam motionem Dei in voluntatem liberam, & hac ratione defendit contra Scotum, quod licèt Deus ageret neceſſitate naturæ, & ita concurreret cum E voluntate libera, actus voluntatis creatæ poſſet eſſe contingens. Vnde cùm Scotus argumentetur, quia cauſa, quæ mouet, in quantum mota, ſi neceſſariò mouetur, neceſſariò mouet. Reſpõdet Caiet. illam propoſitionem poſſe intelligi, vel de motione præuia, vel de motione cooperante intrinſecè ad propriam actionem, & in priori ſenſu admitti poſſe propoſitionem, non autẽ in poſteriori, quia *cauſa cooperans intrinſecè cooperatur vnicuique ſecundùm modum eius cui cooperatur.* Et adiungit, *talis autem eſt cooperatio primæ cauſæ, de qua ſcriptum eſt, Attingit à fine vſque ad finem, & diſponens omnia ſuauiter.* vbi apertè in diuino concurſu admittit cooperationem, & negat præuiam motionem,

alias

aliàs argumento non reſponderet, nec applicaret diſtinctionem, quam præmittit. Et eandem doctrinam habet eadem 1.p. quæſt.19. art.8. in fine, vbi reſpondet eidem Scoto expreſſiùs negando præuiam motionem, ſic enim ait: Non enim oportet cùm aliquis vult aliquid, ſeu cùm Sol illuminat primam cauſam, præuia motione cooperari, ſed ſufficit, & exigitur eam intrinſecè cooperari tali electioni, vel illuminationi.

15. Eiuſdem Caietani mens explicatur amplius.

Hæc ergo ſententia, & doctrina adeò eſt conſtans apud Caietanum, vt veriſimile non ſit in locis citatis cap.27. ſenſiſſe contrarium, cùm nec id exprimat, nec ideo ſint diſtincta, vt credendum ſit per obliuionem contraria docuiſſe. Potiùs ergo ex illis locis inter ſe collatis colligendum eſt (quod de Capreolo etiam intelligatur) intellexiſſe Caietanum ad veritatem omnium locutionum D.Thomæ in hac materia, & ad explicandos varios modos, quibus dicere ſolet cauſam primam iuuare ſecundam, ſufficere influentiam Dei in ipſam cauſam ſecundam, qua illi det eſſe, virtutemque natiuam, ſeu permanentem ad operandum, & concurſum ſimultaneum, quo in eius effectum influit, quod an ita ſit, poſtea examinabimus.

16. Quid ex relatis auctoribus colligatur.

Hos authores adeò fusè retuli in primis, vt de ſenſu eorum dubitari non poſſit. Deinde, quia ex verbis eorum plures rationes ad eandem ſententiam confirmandam deſumi poſſunt. Item, quia obiter indicant quomodo intelligendæ ſint variæ locutiones in hac materia quæ prioritatem in cauſando cauſæ primæ etiam vt concurrenti cum ſecunda attribuunt. Præterea neceſſarium iudicaui dictos authores diſtinctè recenſere, quoniam ad eleuandam huius ſententiæ authoritatem, quidam vir doctus illam referens, dixit, eam antiquo tempore tenuiſſe quoſdam Theologos, & cùm iam eſſet antiquata, & veluti extincta, modò iuniores Theologos illam ſuſcitaſſe, nominat autem Molinam, Vaſquez, & Suarez. Ex his autem quæ adduximus, euidenter lectori conſtabit teſtes huius aſſertionis non integrè nec ſincerè fuiſſe productos. Qui enim audit quoſdam Theologos, & antiquo tempore, facilè cogitabit ante plura ſæcula paucos, & ignobiles Theologos illam ſententiam docuiſſe: poſtea verò longè plures, & doctiores illam ſua authoritate obruiſſe, & ſepeliſſe. Vtrumque autem horum falſum eſſe oſtenditur apertè, quia non aliqui, ſed omnes, vel ferè omnes antiqui Theologi illam ſententiam docuerunt. Nam plures eorum allegauimus, & alij vel inciderunt in errorem extremè contrarium, negando etiam ſimultaneum concurſum primæ cauſæ, vt Aureolus, Durandus, & ſimiles, quos propterea meritò omittimus, vel tantùm ſimultaneum concurſum conceſſerunt, & tacitè alium excluſerunt, quos etiam omittimus, quia non ita expreſsè loquuti ſunt. Et omnes etiam qui ſpecialiter in actione peccati negant Deum dare præuium concurſum, hanc ſententiam apertè ſupponunt; illos verò cap.... addemus. Solùm nobis ſupereſt D.Thomas, ſed illius mentem in ſequentia capita expendendam reſeruauimus. Nunc ſatis eſſe cenſemus, tres præcipuos illius defenſores, & expoſitores ita illam intellexiſſe, non ergo quidam Theologi, ſed ferè omnes ita ſenſerunt.

17. Sententia nunquam fuit antiquata.

Deinde non antiquo tempore, ſed vſque ad noſtra tempora illam ſententiam docuerunt; ergo numquam antiquata fuit, alioqui deſignent vel perſonas, vel tempora, vel loca, ſeu Academias quę doctrinam illam aboleuerint, aut repudiauerint. Aſſumptum patet ex dictis, tum, quia Caietanus certè non multum noſtra tempora anteceſſit, tum etiam, quia poſt Caietanum, ante, & poſt illos tres modernos, multi alij Theologi in varijs regionibus illam doctrinam approbarunt: vt Ruardus artic. 7. propoſito 10. de concordia gratiæ, & lib. arbitr. vbi allegat Gregorium, Gabriel, Nouocaſtr. & Caietanum, eorúmque ſententiam non vt antiquatam excitat, ſed vt veram, & ſuam authoritatem retinétiam amplectitur. Corduba etiam lib. 1. quæſtionar. q. 55. dub.4. §. *Ad ſupradictas*, cum Lycheto in 1. diſt.8. q.4. circa finem, & diſp.39. q.1. §. *Has tamen*, apertè ſupponunt hanc ſententiam, nam ad defendendam ſententiam Scoti de radice contingentiæ contra Caietanum dicunt nunc de facto cauſam primam non præuenire cauſas ſecundas in agendo, vel mouendo illas, quia voluntate libera ſuum concurſum accommodat, quod facere non poteſt ſi ex neceſſitate naturæ ageret. Ex qua doctrina ſolùm nunc ſumimus, quod ad controuerſiam præſentem pertinet, quidquid ſit de alia hypothetica quæſtione, ſi Deus ex neceſſitate naturæ ageret, quid ſequeretur in actionibus cauſarum ſecundarum. Occaſione verò illius nonnullas rationes adducit Lychetus, quæ validæ profectò ſunt ad impugnandum illum præuium influxum cauſæ primæ in ſecundam, ſed virtute à nobis tactæ ſunt in ſuperioribus. Item Bellarminus lib. 4. de grat. & lib. arbitr. cap. 15. hanc ſententiam ſub probabilitate defendit, imò etiam Cumel vnus ex præcipuis defenſoribus auxilij prædeterminantis gratiæ, cùm de concurſu ad actiones malas agit, negat concurſum præuium, ſeu præmouentem voluntatem ad actum peccati etiam pro materiali, & conſequenter negat illam præmotionem pertinere ad concurſum primæ cauſæ, generatim, & quaſi eſſentialiter neceſſarium 1. p. q 22. art.4. in Appendice concl. 5. Idemque poſtea conſtanter ſequutus eſt P. Lorca 1.2.q.79. diſp.38.& q.111. art.3.diſp.20.membr.1.vbi de priori ſententia affirmat à temporibus Magiſtri Soto incepiſſe, & ab eius ſucceſſoribus in eadem ſchola clariùs explicatam, & acriter propugnatam eſſe, non tamen credit ſatis id fuiſſe ad contrariam communem ſententiam antiquandam, vel Theologorum ſcholis relegandam.

Ruard. *Corduba.* *Lychetus.* *Bellarmin.* *Cumel.* *Lorca.*

18. Hinc colligitur malè notari hanc ſententiam.

Vnde tandem concluditur exceſſiſſe valde authorem illum, qui hanc ſententiam improbabilem appellauit, & priorem dixit eſſe certiſſimam. Nam in primis opinionem quam tot graueş Theologi docent, nullus, qui eos legerit, & intellexerit, iure poteſt vocare improbabilem, cùm probabile ſit quod pluribus ſapientibus verum videtur. Deinde opinio tam communi conſenſu omnium Theologorum probata non poteſt optimis, & efficacibus rationibus deſtitui; quomodo ergo contraria ſententia poteſt eſſe certiſſima? Denique non poteſt dici certum, & contrarium improbabile, quod nec fides docet, nec efficaci ratione probatur, aut tanto pondere humanæ authoritatis aſtruitur, vt illi ſe opponere temerarium, vel ſaltem improbabile iudicetur. In hoc autem puncto nihil hactenus fides docuit, vt eſt certum, nec tantæ authoritatis pondere contraria ſententia confirmata eſt, vt ex his quæ cap. 27. fideliter allegauimus, conſtat. Et res ipſa adeò abſtruſa, & intricata, vt vix explicetur

explicetur à ſuis defenſoribus, vt in capitibus præcedentibus vidimus. Quomodo ergo rationes eius poſſunt tantam certitudinem efficere? Abſtrahendo ergo à cenſuris, & exaggerationibus, quid de hac re tota iudicemus, per partes in capitibus ſequentibus explicabimus.

CAPVT XXXVI.

Influxum præuium primæ cauſæ in ſecundam, non eſſe per ſe neceſſarium ad actiones proprias naturalium agentium.

1. *Aſſertio Hic influxus non eſt neceſſarius in cauſis naturalibus.*

DIſtinguimus cauſas ſecundas in eas, quæ ex neceſſitate naturæ, & eas, quæ liberè agunt, quoniam in prioribus faciliùs poteſt res expediri, & ab illis cauſis commodiùs, & diſtinctiùs ad cæteras tranſitum faciemus. Dicimus ergo his cauſis naturalibus, quæ in ſuo genere habent intrinſecam vim ſufficientem agendi, non dari præuium influxum primæ cauſæ, ſed ſimultaneum tantùm, eúmque ſufficere, vt actu operentur. Ad cuius aſſertionis probationem, ex ſententia omnium rectè ſentientium etiam aduerſariorum non oportet probare, talem influxum eſſe impoſſibilem, quia hoc nunc non aſſerimus, nec diuinam potentiam abſolutam nunc contemplamur, ſed prout iuxta exigentiam, & indigentiam cauſarum ſecundarum eas ad operandum adiuuat; ideóque ſi oſtenderimus huiuſmodi influxum non eſſe neceſſarium, inde ſufficienter concludemus non eſſe, neque dari, quia nihil eſt fruſtrà, eſt ſine ratione aſſerendum in his, quæ à Deo fiunt, neque enim à Deo quidquam temere, atque in caſſum factum eſt, vt rectè dixit Nazianz. orat. 33. quæ eſt ſecunda de Theologia.

2. *Probatur ex natura horum agentium.*

Probatur ergo aſſertio, quia hæ cauſæ naturaliter agentes non indigent noua virtute agendi illis addita, vt ſuas efficiant actiones; ergo neque indigent nouo influxu primæ cauſæ in ipſis recepto. Antecedens admittunt aduerſarij, imò pro illo pugnant, vt cap... videbimus, & meritò, quia ipſæ cauſæ ſecundæ ſunt cauſæ principales in ſuo genere, & non producunt aliquid excedens perfectionem ipſarum, de his enim tractamus. Conſequentia verò probatur, quia ille influxus ſolùm poteſt eſſe neceſſarius propter virtutem aliquam agendi, quæ per illum ipſi cauſæ ſecundæ conferatur; ergo ſi ad hunc finem neceſſarius non eſt, omnino eſt ſuperfluus, nam ex parte Dei non eſt neceſſarius vt illi per modum inſtrumenti inſeruiat; nam cùm Deus ipſe, eiúſque increata virtus, & cauſæ ſecundæ, & illius effectui intimè adſit, & per ſe efficaciſſima ſit ad ſuum concurſum ſimultaneum præſtandum, non indiget præuia virtute creata per quam agat, vt ſuprà etiam cap... oſtenſum eſt. Et ex ibi dictis poteſt hæc ratio ampliari,

3. *Nulla cauſa huius neceſſitatis affertur.*

& corroborari, quæ repetere neceſſarium non eſt, ſed inſinuare; quia vel illa motio præuia eſt neceſſaria ex parte actus ſecundi, ſeu actionis cauſæ ſecundæ, vel ex parte principij: primum dici non poteſt iuxta contrariam ſententiam, nam quod eſt præuium ad actum ſecundum, quódque non fit à cauſa ſecunda, ſed in ea tantùm recipitur, non eſt pertinens ad actum ſecundum, nec ex parte illius ſe tenet. Et ideo Scotus, Gabriel & alij, qui concurſum ſimultaneum agnoſcunt, rectè & con-

A ſequenter dicunt concurſum Dei ſe tenere ex parte effectus, non ex parte cauſæ, vt Bellarminus ſuprà notauit; at qui ponunt concurſum præuium, non poſſunt illi conſequenter attribuere quod ſe tenet ex parte effectus, ſeu actus ſecundi, cùm priùs natura, ac ſubinde principium, & cauſam actus ſecundi illum eſſe definiant, vt latè dicto cap... deductum eſt. Neque etiam poteſt eſſe neceſſarius ille concurſus ex parte principij, quia vel eſt neceſſarius vt principium per ſe, vel vt ſola conditio ſine qua non. Prior pars impugnata iam eſt, quia neque ex parte cauſæ ſecundæ, neque ex parte primæ cauſæ eſt neceſſaria noua virtus creata, nec additio, vel complementum eius, nec etiam inſtrumentalis virtus ad agendum. Poſterior item

B pars in cap... probata eſt, & in lib. 1. de Auxiliis, vbi diſcurrendo per omnes modos quibus illa conditio cogitari, aut explicari poteſt, oſtendimus fruſtrà poſtulare.

Et declaratur breuiter, quia in his cauſis non eſt neceſſaria noua motio, quaſi propter ſeipſam, vt ita dicam, quia ſi non confert aliquam vtilitatem ad agendum, impertinens eſt, nec inuenietur in rebus naturalibus, aut cauſis motus aliquis à natura datus propter ſeipſam, ſed propter aliquem terminum, neque etiam inuenietur modus aliquis à natura datus tanquam præuius ad agendum, niſi quia *terminus eius aliquando confert ad actionem, vel per modum virtutis agendi, vel vt paſſum ſit propinquius, & intra ſphæram agentis, vel per modum* 4. *Idem amplius oſtenditur.*

C *remotionis impedimenti.* Vnde vlteriùs non poteſt hæc præmotio his agentibus eſſe neceſſaria, quia in termino eius habeat aliquam conditionem vtilem ad agendum, quam antea non haberent, quia per illam motionem non tolluntur aliqua impedimenta, frequenter enim nulla præcedunt, & id in diſputatione ſupponitur, quia per ſe loquimur, impedimenta autem ſunt per accidens. Nec cauſæ ſecundæ per illam motionem, vel terminum eius magis applicantur, quàm antea eſſent, quia non fiunt propinquiora paſſis, vel obiectis, aut materiis circa quas operatura ſunt, & præter hanc applicationem nulla alia cogitari poteſt præuia ad actionem, vt ſuprà etiam probaui; quia intimior

D applicatio ad actionem non eſt aliquid diſtinctum ab ipſa actione. Denique in his etiam agentibus non requiritur determinatio præuia, & quaſi in actu primo, quia illa ſunt natura ſua determinata ad vnum, nec maiori determinatione indigent, imò vix cogitari poteſt alia, quæ natura præcedat actionem; illa enim determinatio actualis, quæ ſub actione conſiderari poteſt, non eſt aliquid præuium, ſed per ipſammet actionem fit; ergo propter nullam conditionem, ſine qua non poteſt illa motio in agentibus veriſimiliter poſtulari.

Solùm dicere poſſet aliquis, hæc agentia natura ſua determinata ad indiuiduas actiones, vel effe- 5. *Replica reiicitur.*

E ctus, ideóque in omni opportunitate agendi, & poſitis omnibus prærequiſitis cauſam de ſe indifferentem eſſe ad producendam, v.g. hanc calefactionem, illuminationem, aut viſionem potius quàm illam, & ideo indigere præuia motione Dei, vt ſaltem ad indiuiduum determinetur. Vel è contrario dicere quis poteſt concurſum cauſæ primæ eſſe de ſe indifferentem, non ſolùm ad indiuidua, ſed etiam ad ſpecies, & genera actionum, ac proinde determinari debere à cauſa ſecunda, & ad hoc neceſſarium eſſe vt priùs recipiatur in illa, quia vnumquodque recipitur, & determinatur iuxta modum recipientis. Veruntamen propter neutram ex his determinationibus neceſſarius eſt

eſt influxus Dei præuius in cauſam naturaliter agentem, nam de determinatione indiuiduum, & cap... & aliis locis dixi ſufficienter fieri à Deo per concurſum concomitantem, ſeu per voluntatem prædefinientem ſuum influxum ad hanc indiuiduam actionem, & effectum. Nam cùm cauſa ſecunda nullum indiuiduum producere poſſit, niſi cooperante Deo,& cum Dei adiutorio poſſit varia indiuidua producere de ſe, non magis poſtulat vt ad hoc indiuiduum producendum iuuetur, quàm ad aliud,nec hoc poteſt ab ipſo naturali agente, verbi gratia, igne determinati; ergo oportet vt Deus ipſe determinet ſuam cooperationem ad talem effectum in indiuiduo; & tunc conſequenter determinatur etiam influxus ignis ad eumdem effectum, non propter aliquid præuium quod in ſe recipiat, ſed ſolùm propter coniunctionem vtriuſque cauſæ, primæ ſcilicet cum ſecunda, eo enim ipſo quod Deus præfinit iuuare hîc, & nunc ad hunc indiuiduum effectum, & non alium cauſa ſecunda, aliàs determinata ſit ad agendum quod potuerit, & ad quod adiuta fuerit, neceſſariò efficit tale indiuiduum, & non aliud. Hæc ergo determinatio ſi conſideretur quaſi præuia, & in actu primo, non eſt formaliter in cauſa ſecunda, ſed eſt per coniunctionem ad cauſam ſecundam ſic determinatam per ſuam voluntatem; in actu verò ſecundo nihil eſt præter actionem talem ab vtraque cauſa ſimul profluentem.

6. *An cauſa prima determinetur in ſuo concurſu à ſecunda.*

Ad alteram partem de determinatione diuini concurſus, aliqui religioſè formidant ita loqui, quòd cauſa prima determinetur à ſecunda in ſuo concurſu, tum quia inde ſequeretur actionem cauſæ ſecundæ eſſe in aliquo genere priorem natura, tùm quia ille modus determinationis ab alio quemdam imperfectionis modum includere videtur. nam quod ab alio determinatur, ab alio pendet: concurſus autem cauſæ primæ non pendet à cauſa ſecunda, ſed ipſa voluntate ſua ſuum concurſum accommodat, & determinat ſicut ad indiuiduum, ita & ad ſpeciem, & ad modum concurſus. Alij verò ſimpliciter concedunt concurſum cauſæ primæ determinari à ſecunda, vt videre licet in Caietano 1 part.quæſt.14.art.13.§. *neque ſuſtinendus*, in fine, & quæſt.19.art. 8.in fine, & ex hoc principio defendit contra Scotum poſſe actionem aliquam eſſe contingentem, etiamſi Deus ageret ex neceſſitate naturæ. *Caietan.*

7. *Quomodo id ſit intelligendum.*

Verumtamen vtrumque verum eſt ſi rectè explicetur, & imperfectiones, vel ſuperfluæ actiones remoueantur. Itaque dubitari non poteſt, quin Deus ſua libera voluntate definiat concurſum ſuum non ſolùm quoad indiuiduum, ſed etiam quoad ſpeciem, vel modum concurſus. Nam diuina potentia de ſe indifferens eſt ad varios concurſus præſtandos, non indifferentia imperfecta, ſed perfectiſſima, quæ eſt ex omni potentia, & vniuerſali virtute, quæ ab extrinſeco determinari facilè non poteſt abſolutè, ſed tantùm à propria voluntate;ergo Deus ipſe eſt qui determinat ſpeciem concurſus, ſicut & indiuiduum. Eſt tamen in hoc notanda differentia, quòd determinatio ad indiuiduum nullum habet fundamentum in cauſa ſecunda, ſed eſt ex ſola voluntate Dei, vt dixi. Determinatus autem quoad ſpeciem licèt, vt dixi, per Dei voluntatem directè, & efficienter fiat, nihilominus fundamentum, & aliquam rationem habet ex parte cauſæ ſecundæ, nam ideo Deus determinat huic cauſæ dare talem modum, & ſpeciem concurſus, quia illum poſtulat virtus talis cauſæ tamquam accommodatum ſuæ naturæ. Vnde licèt non propriè dicatur actio cauſæ primæ determinari quoad ſpeciem ab actione cauſæ ſecundæ, quia in hoc loquendi modo ſignificatur ordo naturæ,cum diſtinctione aliqua,& pluralitate actionum in re ipſa,propriè tamen dici poteſt cauſa ſecunda in ſuo genere determinare primam ad talem concurſum,poſtulando ab illa talem concurſum, & non alium, neque inde ſequitur prioritas naturæ in concurſu, vel actione cauſæ ſecundæ, quia non poſtulat talem concurſum Dei per ſuum concurſum vt exhibitum, ſed per virtutem aptam ad exhibendam talem cooperationem,& non aliam, & in hunc modum determinat concurſum Dei quoad ſpeciem, licèt non quoad exercitium. Et ſic dicitur cauſa prima determinari à ſecunda quoad contingentiam effectus,vel quoad alias proprietates, quas habet actio cauſæ ſecundæ per habitudinem ad cauſam proximam, cui Deus ſe accommodat, natura talis cauſæ id poſtulante. Et hæc doctrina eſt apertè D.Thomæ 3. contra gent. cap. 66.vbi ſic inquit, *Secunda agentia ſunt quaſi particulares, & determinantes actionem primi agentis*, & quæſt.1.de pot. nat.a.4.ad 3. vbi ſic inquit. *Licèt cauſa prima maximè influat in effectum, tamen eius influentia per cauſam proximam determinatur, & ſpecificatur.* quod etiam Caietanus docuit 1. part. quæſt.14.art. 13. & quæſt. 19. art. 8. & Ferrar.1. contra gent.cap.67.circa rat.5.ad finem. *D Thom.* *Caietan.* *Ferrar.*

8. *An inde eliciatur neceſſitas huius præuij concurſus.*

Vnde facilè intelligitur ad hunc modum determinationis cauſæ primæ à ſecunda non eſſe neceſſarium concurſum præuium receptum in cauſa ſecunda, quia non eſt determinatio ipſius concurſus in actu ſecundo,(vt ſic dicam,) vel prout iam emanantis à Deo, ſed eſt determinatio quaſi in actu primo, & ad rem explicandam dici poteſt determinatio, quoad ſufficientiam, non quoad efficaciam, quæ ſolùm prouenit ex coniunctione talium duorum agentium ad efficiendam vnam, & eamdem actionem, ad quam eſt determinata, & quaſi contracta virtus cauſæ ſecundæ: virtus autem cauſæ primæ per ſe ſpectata non eſt limitata ad talem modum actionis, vel concurſus; coniuncta verò cum tali cauſa ad iuuandam illam,conſequenter determinatur ad agendum iuxta exigentiam talis cauſæ, & non aliter. Et in hoc ſenſu, & non in alio loquutus eſt Caietanus, vt declararet, quod licèt Deus concurreret cum cauſa ſecunda ex neceſſitate naturæ, ſi ſupponeretur in homine libertas arbitrij,non neceſſitaret illum ex vi concurſus, quia non per ſe ſolum ageret, ſed ſimul cum cauſa ſecunda, & ideo ab illa determinatur ad talem modum agendi, etiamſi nihil in illam priùs influeret. Et hoc bene declarat exemplum quod adducit de principio certo de fide, vel euidenter ac per ſe noto concurrente cum præmiſſa probabili ad aſſenſum, ab illa enim determinatur vt tantùm influat in aſſenſum probabilem, quæ determinatio non eſt per influxum vnius præmiſſæ in aliam, ſed per ſolam coniunctionem ad eliciendum eumdem aſſenſum, in quem non prius influit vna præmiſſa, quàm alia, ſed vtraque ſimul mutuò ſe iuuantes, quia verò ſunt inæquales, inferior determinat, & quaſi limitat ſuperiorem. Ita ergo ſeruata proportione intelligendum eſt in cauſa prima, & ſecunda, remotis imperfectionibus, quia cauſa prima non neceſſitatur; ſicut enim non neceſſariò agit ad extra, ita etiam abſolutè, non neceſſariò determinatur à cauſa ſecunda, ſed ipſa voluntariè ſe determinat illi, quamquam ex hypotheſi quod non vult ſola agere, ſed cum tali cauſa, & iuxta exigentiam naturæ eius ad dandum concurſum in tali ſpecie, & modo neceſſariò determinetur. Concludimus ergo nullo

vero titulo, vel ratione inueniri hanc neceſſariam præuiam motionem primæ cauſæ receptam in ſecunda ante actionem eius, ac proinde admittendam non eſſe.

Capvt XXXVII.

Quid Patres, & Philoſophi de neceſſitate præuij concurſus quoad cauſas naturales ſenſerint.

1. Quomodo ſit hoc loco vſurpanda auctoritas.

PRæter authoritatem Scholaſticorum Theologorum, quam ſuprà pro hac ſententia retulimus, oportet ſecuritatem eius iuxta Eccleſiaſticam authoritatem,& conſenſionem eius, cum Philoſophica doctrina,præſertim Ariſtotelis declarare.Duo autem in noſtra aſſertione continentur, vnum eſt affirmatiuum, ſcilicet neceſſarium eſſe concurſum concomitantem in ipſa actione cauſæ ſecundæ, & hoc probare non oportet, quia in eo conuenimus, quamuis ex his quæ dicimus, ſatis confirmabitur. Aliud eſt negatiuum, ſcilicet, præter concurſum ſimultaneum in effectum,non eſſe per ſe neceſſarium agentibus naturalibus concurſum in ipſis receptum, & ab eorum actionibus diſtinctum, atque ad illas præuium. Hanc igitur ſolam partem intendimus authoritate confirmare: non oportet autem,vt negatio illa expreſsè, ac formaliter, vt ita dixerim, in Patribus,vel antiquis Philoſophis inueniatur, numquam enim in hanc quæſtionem inciderunt, aut illam ſubtiliter diſputarunt. Satis ergo eſſe exiſtimamus, quòd cùm multa de diuina operatione docuerint, quibus concurſus ſimultaneus adſtruitur, numquam alterius concurſus præuij meminerunt, neque illius neceſſitatem nobis indicarunt. Hinc enim alio ſuprà tradito principio poſito quòd illa præmotio ſi neceſſaria non eſt,non datur, credimus aſſertionem poſitam Philoſophorum, & Patrum, imò & Sacræ Scripturæ authoritate poſſe non leuiter confirmari; quia in his omnibus ſolùm legimus nihil fieri, aut poſſe fieri in mundo,quod Deus ipſe non faciat, & nihil aliud nos docent vt neceſſariū, vel ad eminentiam, & vniuerſalitatem diuinæ cauſalitatis, vel ad præſtandum naturalibus cauſis auxilium ſufficiens,quo ſuos connaturales effectus producant.Ergo eo ipſo tacitè indicant aliam præuiam motionem quæ à ſolo Deo fieri debeat,neceſſariam non eſſe.Conſequentia fit valde veriſimilis ex dicto principio. Antecedens autem quoad vtramque partem probamus per dicta tria membra diſcurrendo.

2. Scripturæ auctoritas quæ omnia Deo operāti, & non memini huius præmotionis.

Et primo ex Scriptura ad probandum concurſum Dei cum cauſis ſecundis,ſolùm habemus illa teſtimonia,in quibus omnes effectus,& opera cauſarum ſecundarum Deo vt nunc operanti,& per ſe,ac propriè facienti tribuuntur,vt eſt illud Iſaiæ 26. *Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine.* & illud Ioan. 5. *Pater meus vſque modò operatur, & ego operor.*& illud Iob 10. *Etenim manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu.* & Pſalm. 138. *Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitanero in extremis maris, etenim manus tua deducet me.* vtique mecum cooperando, & clariùs Pſalm. 146. *Qui operit cœlum nubibus,& parat terræ pluuiam,qui producit in montibus fœnum, & herbam ſeruituti hominum,*&c.Et ſimilia ſunt infinita in Scriptura,in quibus ipſamet effecta,& opera cauſarum ſecundarum Deo tribuuntur, & per hunc modum explicant cooperationem eius,cum cauſis ſecundis in his, quæ naturalia ſunt:quæ ſimpliciter, & veriſſimè intelliguntur ratione diuini concurſus eſſentialiter imbibiti in actione creaturæ. Ratione eius poſſunt ad omnes naturales cauſas applicari verba Chriſti, Ioan. 15. *ſine me nihil poteſtis facere*,& verba Pauli ad Philipp. 2. *Deus eſt qui operatur in nobis velle,& perficere.*Ita enim illa D.Thomas applicat lib. 3. cōtra genr. c. 67. & alia ſimilia. Ergo illa motio præuia quoad hos effectus naturalium cauſarum non habent in Scriptura fundamentum: non eſt ergo ex vi Scripturæ neceſſaria, & conſequenter nec aſſerenda.

3. Replica reiicitur.

Dices, interdum talem effectum tribui Deo excludendo cauſam ſecundam,quod non aliter poteſt eſſe verum, niſi quia aliquid proprium operatur ibi cauſa prima,ratione cuius totum illi ſoli tribuitur. Aſſumptum patet ex illo Ieremiæ 18. *Sicut lutum in manu figuli, ita & vos in manu mea domus Iſraël.* Apertiùs 2. Machab. 7. *Singulorum membra non ego ipſa compegi,* &c. Ac denique Actorum 17. dicitur, *In ipſo viuimus, mouemur, & ſumus.* vbi particula *in ipſo* indicat præuiam virtutem Dei, per quam viuimus, & operamur. Sed hæc nihil ad præſentem cauſam faciunt, nam in primo teſtimonio non agitur de concurſu Dei cum cauſis ſecundis, ſed de poteſtate, quam Deus habet ad affligendos, & ſubleuandos homines maiori facilitate, quàm poſſet figulus vas à ſe confectum frangere,& in meliorem formam reſtituere. Vnde poſt verba allegata ſubiungit Deus, *Repentè loquar aduersùs gentem, & aduersùs regnum,vt eradicem, & deſtruam, & diſperdam illud.* & infrà, *Ecce ego fingo contra vos malum,* &c. vbi Hieronymus, & D. Thomas ponderant verbum *fingo* alludere ad parabolam,ſeu exemplum figuli. Vnde rectè Maldonatus ibi contra hæreticos aduertit, non agi ibi de animo, ſed de corpore, de morte,& vita,& rebus aduerſis, & proſperis, de captiuitate, & liberatione ab illa. quaſi dicat, *Ego poſſum mortificare, & viuificare, deducere ad inferos, & reducere,* 1. Reg. 2.

4. Idem diluitur.

In altero verò teſtimonio non excluditur actio cauſæ ſecundæ, ſed tribuitur principaliter Deo, tamquam primo agenti,in cuius virtute, vel mater, vel ſemen patris in formatione hominis operatur,vt ibi Lyranus notat: vt enim mater illa Machabæorum mentem filiorum ad Deum erigeret, omnia in eum refert, & illi ſoli beneficium generationis, & formationis corporis humani tribuit,ad eum ſcilicet modum, quo paulus dixit, *Non ego; ſed gratia Dei mecum,* ex quo dixit Gregorius 16. Moral. cap. 16. *Deum ſolum dici eſſe,quia licèt aliæ res etiam ſint,non tamen principaliter ſunt,quia in ſemetipſis minimè ſubſiſtunt, & niſi gubernantis manu teneantur eſſe nequaquam poſſunt.* Vnde infrà concludit, *In omni igitur cauſa ſolus ille metuendus eſt,qui principaliter eſt.* Tertium denique teſtimonium potiùs confirmat diſcurſum factū,nam, vt Auguſtinus dicit lib. 4. de Gen. & liter. c. 12. verbum iſtud, *in quo viuimus,*&c. liquidò cogitatum, quantum humana mens valet, adiuuat hanc ſententiam,qua credimus, & dicimus Deum in his quæ creauit indeſinenter operari. Et infrà non ob aliud in illo ſumus,niſi quia id operatur. Ita ergo in illo agunt cauſæ ſecundæ,quia idem Deus agit,& operatur quod ipſe.

5. PP. authoritas quæ declarant diuinum concurſum per cooperationē cū creatura non per aliquid præuium. Nazianz. Baſil. Dionyſ. Bernardi.

Secundò poſſumus ſimili modo ex Patribus argumentari, ſicut enim concurſum Dei ad operationes creaturarum vbique requirunt,ita illum non niſi per diuinam cooperationem cum creatura declarant. Id conſtare poteſt ex Gregorio Nazianzeno Orat. 34. quę eſt ſecunda de Theologia, Baſil. Hom. 9. Exaëmer. Dionyſ. de diuinis nomin. cap. 4. p. 4. Bernard. de Grat. & lib. arbitr. poſt medium, tractans verba Sapient. 8. *Attingit à fine vſque ad finem fortiter*

fortiter diſponens omnia ſuauiter. Proſpero in libro Sentent. in 277. & Gregor. lib. 6. Moral. cap. 6. aliàs 8. & lib. 16. cap. 16. aliàs 18. præcipuè verò Auguſtini ſententia expendenda eſt, quia P. Aluarez diſp. 18. dicit ſuam ſententiam eſſe expreſſam D. Auguſtini, nullum tamen eius teſtimonium adducit præter ea, quæ pertinent ad auxilia gratiæ, quæ ad rem præſentem non faciunt, vt poſtea videbimus. Auguſtinus ergo in epiſtol. 146. q. 2. vbi docet nunc Deum operari cuncta, quæ creantur, & corporum lineamenta formare, & ita exponit verba Chriſti Matth. 6. *Si fœnum quod hodie eſt, & cras in libanum mittitur, Deus ſic veſtit.*; cùm enim dixit, *veſtit*, non de præterita ordinatione, ſed de præſenti operatione ſatis indicat. Et ſimili modo ponderans verbum, *Deus dat corpus*, 1. Corinth 15. ait, non dixit *dedit*, ſed *dat*, vt creatorem intelligas efficaciam ſapientiæ ſuæ rebus, quæ quotidie ſuis temporibus oriuntur, condendis adhibere. In quibus vltimis verbis pondero non aliter explicare Auguſtinum hanc Dei operationem niſi per efficaciam, quam quotidie tribuit rebus, quæ à cauſis ſecundis fiunt, illas vtique efficiendo. Et lib. 5. Geneſ. ad liter. cap. 20. eadem teſtimonia eodem modo expendens ait, *Sic ergo credamus, vel ſi poſſumus intelligamus vſque nunc operari Deum, vt ſi conditis ab eo rebus operatio eius ſubtrahatur, intereant.* In hoc ergo ponit neceſſitatem diuini influxus, & operationis continuæ, quòd ſine illius operatione nihil poteſt ſubſiſtere, aut in eſſe conſeruari, ac ſubinde nec incipere, ex quo ſolum colligitur neceſſitas influxus in effectum, & actionem omnis cauſæ, non verò alterius in cauſam præter eum, qui ad conſeruationem eius, & virtutis eius neceſſarius eſt.

6. Sed inſtari poteſt, quia ſtatim in eodem capite ſubiungit Auguſtinus, *mouet itaque occulta potentia vniuerſam creaturam, eóque motu illa verſata dum Angeli iuſſa perficiunt, dum circumeunt ſydera, dum alternant venti, dum abyſſus aquarum lapſibus, & diuerſis etiam per aërem conglobationibus agitatur, dum vireta pullulant, ſuáque ſemina euoluunt, dum animalia gignuntur, varióque appetitu proprias vitas agunt, dum iniqui iuſtos exercere permittuntur, explicat ſæcula, quæ illuc cum primum condita ſunt tamquam implicita indiderat. Quæ tamen in ſuos curſus non explicarentur, ſi ea ille qui condidit, prouido motu adminiſtrare ceſſaret.* In his quippe verbis videtur Auguſtinus præter ſingulorum effectuum operationes requirere prouidum modum, quo Deus cauſas ſingulas ad ſuas operationes applicet. Et hoc ipſum ſignificauerat lib. 4. cap. 12. dicens, non ita Deum die ſeptimo ab opere condendi creaturam requieuiſſe, *vt à cœli, & terræ, omniúmque rerum quas condiderat gubernatione ceſſaret, alioqui continuò dilaberentur. Creatoris enim potentia, eo omnipotentis, atque omnipotentis virtus cauſa ſubſiſtendi eſt omni creaturæ, quæ virtus ab eis, quæ creata ſunt regendis, ſi aliquando ceſſaret, ſimul illorum ceſſaret ſpecies, omniſque natura concideret.* In quibus verbis non ſolùm influxum in ipſis effectibus, ſed etiam ſpeciale regimen cauſarum, quod non fit ſine illarum motione, requirit. Vnde paulo inferiùs tractans verba Sapient. 7. *Omnibus mobilibus, mobilior eſt ſapientia*, ſic ea interpretatur: *Eius motus agilior, celeriórque eſt omnibus motibus*; & ſubiungit, *Satis apparet rectè intuentibus hunc ipſum incomparabilem, & ineffabilem, & ſi poſſit intelligi ſtabilem motum ſuum rebus eum præbere ſuauiter diſponendis, quo vtique ſubtracto ſi ab hac operatione ceſſauerit, eas continuo perituras.* Et lib. 9. cap. 15. multa ſimilia habet, in quibus indicare videtur ad exactam Dei prouidentiam præter operationem ipſorum effectuum neceſſariam eſſe occultam quamdam & intimam motionem, quæ cauſas ipſas regat, excitet, & ad operandum applicet.

Gregorius. Auguſtin.

iæ ex Auguſtino obiiciuntur.

Verumtamen hi modi loquendi, & ſimiles, qui in Patribus de prouidentia Dei agentibus reperiuntur, noſtram probationem non infirmant, ſed potiùs confirmant, ſolùm enim per illa verba docemur, nihil fieri in vniuerſo quod ad eius conſeruationem, vel rerum procreationem conducat, quod non à Deo agente, & mouente, ſapientérque omnia prouidente fiat. Et hoc egregiè confirmauit, & indicauit Auguſtinus illis verbis: *Prouido motu Deus adminiſtrat ea, quæ condidit.* Vnde conſiderari debet, aliud eſſe loqui de ſingulis cauſis ſecundis ſimplicibus (vt ſic dicam,) prout vnaquæque habet per ſe ſufficientem virtutem ad agendum ſuum peculiarem effectum; aliud verò eſſe, loqui de toto ordine cauſarum vniuerſi, & de effectibus, qui ex variis coniunctionibus, aut ſeparationibus earum proueniunt. Quando enim cauſa eſt prioris generis, ſi ſupponatur habere alia requiſita ad agendum ex parte materiæ, ſeu paſſi, & nullum habere extrinſecum impedimentum agendi, tunc ad effectum ſola actio proxima cauſæ per ſe neceſſaria eſt, quam à Deo fieri etiam neceſſe eſt, quia nihil in rerum natura eſſe poteſt niſi Deus illud operetur: alia autem motio ex parte Dei tunc neceſſaria non eſt, nec Auguſtinus vllo modo illam indicauit. Quando autem effectus ob peculiarem conditionem, perfectionem, aut varietatem plurium cauſarum creatarum concurſum requirit, vel quod cauſæ proximæ aliquid virtutis actiuæ addatur, vel ſuppleatur, tunc neceſſarius eſt aliquis præuius motus, quo vel talis concurſus cauſarum, vel additio virtutis in aliqua cauſa fiat, & tunc etiam neceſſe eſt talem motum à Deo fieri, vel cum aliis cauſis ſecundis ſimul mouentibus, vel interdum à ſolo Deo ſi aliæ cauſæ deſint. Tum autem cùm agit Deus ſolus, non operatur propriè concurrendo, ſed vt propria & tota cauſa ſupplendo defectum cauſæ ſecundæ, vt in creatione animæ rationalis, tum autem quaſdam cauſas per alias mouet, & aliæ motæ tandem efficiant, tunc illa motio Dei reſpectu cauſarum, quæ ad alium effectum præſtandum, vel inter ſe, vel ad paſſum applicantur, vel in ſua virtute confortantur, talis motio fit per influxum præuium, & in cauſam ipſam: tamen ille non eſt præuius concurſus, ſed præuium complementum cauſæ proximæ, vel quoad virtutem, & actum primam, vel quoad conditionem requiſitam. Vnde ſemper ille motus in his agentibus naturalibus, de quibus nunc tractamus, eſt vel localis, ſi tendat ad ſolam coniunctionem, vel applicationem cauſarum, vel alterationis ſi propter aliquod virtutis augmentum fiat. 7. Soluuntur & explicantur.

De vtroque igitur modo operandi cum cauſis, & in cauſis ſecundis loquitur Auguſtinus, & ideo dicit mouere Deum *occulta potentia vniuerſam creaturam ſuam.* Et ab Angelis incipit, quibus Deus imperat vt cælos moueant, & inde oriuntur varij aſpectus ſtellarum, & multiplices influxus, quibus & venti excitantur, & aquæ agitantur, & terra fructificat, &c. & ita varij producuntur effectus, qui in prioribus cauſis virtute continentur, adiuuante tamen, & adminiſtrante illas Deo, prouido motu, id eſt, neceſſario, & accommodato effectibus, & cauſis ſecundis non ſuperuacaneo, 8. Continuatur ea explicatio modi quo Deus ex Auguſt. operatur cū creaturis.

aut

aut naturæ curſum impediente. Nam, vt idem Auguſtinus dixit lib. 7. de Ciuitate. cap. 30. *Sic Deus omnia quæ creauit adminiſtrat, vt etiam proprios exercere, & agere mota ſinat.* Et lib. 9. Geneſ. ad liter. cap. 19. eandem Dei cooperationem cum creaturis eiſdem ferè modis declarans inter alia dicit. *Natura agit interiori motu, nobiſque occultiſſimo, cui tamen ſi Deus ſubtrahat operationem intimam, qua eam ſubſtituit, & facit, continuò tanquam extincta nulla remanebit.* vbi per operationem intimam, nihil aliud intelligit, niſi intimum influxum Dei in omnem rem, vt ſit, vel fiat. Ideoque ſuppoſita operatione Dei in cauſam ſecundam, qua illam conſeruat, ſolam operationem in actionem eius ad eiuſdem effectus requirit. Et hæc diuina operatio vt ab infinita ſapientia, & potenti voluntate procedit, ſufficit ad omnes effectus & operationes cauſarum vniuerſi, vt diuinæ prouidentiæ ſubſunt, vt optimè deſcribit idem Auguſtinus lib. 3. de Trinit. cap. 3. & 4. Solet denique allegari Auguſtinus 5. de Ciuit. cap. 9. & lib. 8. Geneſ. ad liter. cap. 20. quod dicat ſolum Deum agere in motum, creaturas autem aliquid agentes omnes eſſe mobiles. Auguſtinus verò non dicit agentia creata indigere præuio motu ad agendum, ſed ſolùm dicit omnia illa, licèt poſſint alia mouere, ipſa etiam eſſe mobilia, quod verum eſt, non quia ſemper indigeat motu propter actionem, ſed quia omnes res creatæ, ſiue agant, ſiue non agant, mutabiles ſunt, vt eiſdem locis de omnibus infra Deum Auguſtinus affirmat.

9. Gregorius explicatur.

Et iuxta eandem doctrinam accipienda ſunt verba Gregorij dicto c. 16. lib. 16. Moral. vbi inter alia dicit. *Nec ea, quæ mouentur, & non viuunt, ſuis nutibus ad motum ducuntur, ſed ille cuncta mouet, qui quædam viuificat, quædam verò non viuificata in extremam eſſentiam mirè ordinans ſeruat.* Et infrà. *Omnia quæ creata ſunt per ſe, neque ſubſiſtere præualent, neque moueri, ſed in tantum ſubſiſtunt, in quantum vt eſſe debeant, acceperunt: in tantum mouentur, in quantum occulto inſtinctu diſponuntur.* In quibus verbis licèt priora clara ſint (ſolum enim in eis docet Gregor. ſicut omnia pendent à Deo in eſſe, ita etiam pendere in motibus eius,) nihilominus vox illa, *occulto inſtinctu* obſcura eſt, & fautores præuij influxus in cauſam ad illum libenter eam accommodabant, præſertim, quia non de animantibus tantum, ſed etiam de inanimatis eam Gregorius intellexit. Paulo enim inferius ſubdit. Nunquid nam hæc, quæ inanimata, vel quæ viuentia diximus, ſuis inſtinctibus, & non magis diuinis impulſionibus agitantur?

10. Idem continuatur.

Veruntamen longè diuerſa eſt Gregorij intentio, explicat enim ibi peculiarem prouidentiam, quam Deus circa res inſenſibiles, & elementares vniuerſi in ordine ad hominum vel vtilitatem, vel punitionem, propter quos fines interdum Deus occultis impulſibus, & motibus, vel per ſe, vel per Angelicam creaturam ſibi miniſtrantem ita cauſas ſecundas monet, & applicat, ſicut ad eoſdem fines expedit. Vnde per illa verba, *occulto inſtinctu diſponuntur*, ſubiungit: *Ecce enim peccator flagellandus eſt de rebus humanis. Areſcit in eius laboribus terra, concutitur in eius naufragiis mare, igneſcit in eius ſudoribus aer, obtenebreſcit contra eum inundationibus cœlum, inardeſcunt in eius oppreſſionibus homines, mouentur in eius aduerſitate Angelicæ virtutes.* Et ex his ſubinfert verba ſuperiùs poſita. Nunquid non hæc diuinis impulſibus agitantur? Iſti ergo impulſus non pertinent ad

A eſſentialem (vt ita dicam) cócurſum neceſſarium vnicuique cauſæ ad agendum, ſiue præuium, ſiue comitantem, ſed pertinet ad præuenientes motiones per quas Deus ordinat cauſas ſecundas, & concurſus earum ad eius effectus producendos, quos per miſericordiam, vel iuſtitiam ad homines alendos, vel flagellandos efficere diſpoſuit. Vnde concludit, *Quidquid eſt itaque quod exterius ſæuit, per hoc ille metuendus eſt, qui hoc interius diſponit.* Illi autem motus, ſeu impulſus in hominibus, vel Angelis non ſunt niſi præuiæ cogitationes, vel excitationes quæ ſeruata propoꝛtione etiam in animantibus brutis motis ab externis obiectis fieri poſſunt, vt hoc vel illo modo moueantur, vel operentur, vt in Scriptura habemus exemplum in B ouibus quas paſcebat Iacob, quæ ex apprehenſione virgarum varij colores effectum aliquo modo ſimilem in colorum varietate producebant, & in aſina Balaam, quæ per viſionem Angeli ſub ſenſibili aſpectu conturbata, & in diuerſos motus agitata eſt. In elementis verò, & rebus ſenſibilibus illi impulſus ordinariè conſiſtunt in motibus localibus, aut ab eis incipiunt applicando varias cauſas efficientes, vel inter ſe ad ſimul efficiendum, vel ad materiam hoc, vel illo modo immutandam, ex qua applicatione poſtea per alterationem varij effectus generationum, aut corruptionum ſequuntur. Et ita omnes illi impulſus pertinent vel ad externam applicationem cauſarum, C vel ad complementum virtutis earum: poſtquam autem ſic completæ, & applicatæ ſunt, per ſolum concurſum concomitantem ſufficienter, & efficaciter operantur.

Deinde ad eundem modum intelligenda ſunt verba quædam quæ habentur in Catechiſmo Pij V. p. 1. de expoſit. ſymbol. c. 2. de primo eius art. n. 10. quæ ſic habent. *Non ſolum Deus vniuerſa quæ ſunt, prouidentia ſua tuetur, atque adminiſtrat, verum, etiam quæ mouentur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum atque actionem ita impellit, vt quamuis cauſarum ſecundarum efficientiam non impediat, præueniat tamen, cum eius occultiſſima vis ad intima pertineat, & quemadmodum ſapiens teſtatur, attingat à fine vſque ad finem fortiter, & ſuauiter* D *omnia diſponat. Quare ab Apoſtolo dictum eſt, cùm apud Athenienſes annuntiaret Deum, quem ignorantes colebant, non longè eſt ab vnoquoque noſtrûm, in ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus.* quę verba alij authores de illo ſuo præuio influxu, omni cauſæ etiam naturali neceſſariò ad agendum intelligere volunt. Sed incredibile profectò eſt authores illius libri eum ſenſum intendiſſe, quia valde alienum erat à fine, & vtilitate Catechiſmi quæſtionem valde metaphyſicam, & incertam definire, & Parochis proponere, vt iuxta eam populum inſtruerent, ac docerent, cùm neque communis populus eam intelligere, neque ipſi Parochi eam percipere ordinariè valeant, aut explicare. 11.

11. Catechiſ. Pij V. ve[rba] explica[ntur].

E Dico ergo in illo loco ſolum tradi certam & Catholicam doctrinam, nimirum diuinam prouidentiam, nec efficientiam cauſarum ſecundarum tollere, aut impedire, neque cauſas ſecundas ſubterfugere diuinam operationem, aut motionem, quæ illas præuenit, & ad agendum impellit. quæ duo vel iuxta doctrinam datam circa Aug. & Greg. intelligenda ſunt, quòd eas præueniat, & impellat, non per generalem concurſum à quo earum actio eſſentialiter pendet, ſed per alias motiones, & applicationes quando ad fines intentos per diuinam prouidentiam neceſſarium eſt, vel intelligenda ſunt generatim, & abſtrahendo ab opinionibus, nimirum 11.

11. Pergitur in ea explicatione.

nimirum quòd omnes præuenit, vel dando eis virtutes agendi, & conſeruando illas, vel etiam offerendo concurſum. & auxilium neceſſarium ex parte ſua, & deſtinata voluntate ſua illud quaſi præparando, qualecumque illud ſit quando actu datur. Et ſimiliter impellit eas, vel per naturales inclinationes illis inditas, vel per ſpeciales motus ſuperadditos, non ſemper, ſed quando ad virtutem agendi, vel applicationem localem, vel animalem (vt ſic dicam,) neceſſarium eſt. Et hunc eſſe debere legitimum illorum verborum ſenſum præter rationem ſuprà factam conſtare poteſt, tum ex ratione ibi ſubiuncta, *cùm eius occultiſſima vis ad ſingula pertineat*, quæ ſolùm improbat omnes motus impulſus, & actiones creaturarum virtute operante diuina fieri, non tamen probant fieri per concurſum præuium, aut concomitantem, tum ex teſtimoniis Scripturæ, quæ ſtatim allegat, quæ nihil aliud probant, niſi quod explicauimus, vt eſt ex his quæ de Scriptura diximus, conſtat.

CAPVT XXXVIII.

Quid de concurſu præuio in cauſis ſecundis naturalibus D. Thomas ſenſerit.

1. ...uæſtio de ...ente S. ...omæ quę ...illo colligit aduer... ...j. ...arez.

VEnio ad D. Thomam, ſub cuius ſola vmbra, & authoritate prioris ſententiæ authores eam defendunt, & inter eos Aluarez dixit ſine dubio eſſe expreſſam ſententiam D. Thomæ. Sed ſine dubio ita eſt D. Thomæ, ſicut Auguſtini, de quo idem affirmat, non tamen probat, vt notaui. Primum ergo D. Thomas in ſumma illam ſententiam non docuit, ſed potiùs hanc noſtram ſatis apertè indicat, niſi in ſenſu improprio per vim exponatur. Solet autem in primis allegari D. Thom. 1. part. q. 105. art. 4. & 5. (omitto autem nunc quartum, quia in eo ſpecialiter tractat de voluntate, de qua poſtea dicturi ſumus.) In art. ergo 5. agit de omni cauſa ſecunda operante. Et in corpore ita concludit. *Deus in omnibus intimè operatur.* Et hanc aſſertionem probat ex Scriptura Iſai. 26. *Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine.* & Iob 10. *Pelle & carnibus veſtiſti me.* quæ, vt vidimus, in omni proprietate ſolùm probant concurſum cooperantem. Hunc ergo in ſua concluſione intendit D. Thomas. Quia verò in diſcurſu rationis vtitur illis modis loquendi, *ſecundum agens agit in virtute primi, & primum agens mouet ſecundum ad agendum, & Deus mouet res ad operandum, quaſi applicando formam, & virtutes rerum ad operationem.* Ideo alij authores interpretantur omnia hæc dici propter præuium influxum in cauſam: nos autem dicimus ad omnia illa ſufficere influxum in cauſam, dando illi formam, & virtutem operandi, & conſeruando illam cum concurſu concomitante in effectum, quod quomodo intelligendum ſit ſoluendo argumenta, & alia teſtimonia eiuſdem Doctoris ſancti declarando luculentiùs explicabimus.

2. Mens S. ...homæ qui ...nc ſen... ...ntiam pro... ...t. ...cus ex 1. q 105. a. 5.

Nunc verò quod ad iſtum locum attinet, ex illo colligimus, D. Thomam præter effectionem, & conſeruationem cauſæ ac permanentis virtutis eiuſdem vnam tantùm Dei operationem, ſeu actionem ponere ad generalem eius concurſum, & illam eſſe concomitantem influxum, & per hoc tacitè docere alium præuium non eſſe neceſſarium, ſicut ex aliis teſtimoniis argumentati ſumus. Aſſumptum declaramus. Primò, quia cùm D. Thomas quærit, an Deus operetur in omni operante maximè interrogat de operatione per ſe, & immediatè tendente ad eumdem effectum cauſæ ſecundæ, hoc enim eſt, quod ad fidei doctrinam pertinet, & contra hoc tendunt omnia argumenta quæ D. Thomas proponit, & occaſione quæſtionis in hoc ſenſu intellectæ ortus fuit error, quem in corpore articuli refert. Cùm ergo in principio articuli, ex eo, quòd omnia agunt in virtute Dei, & quòd primum agens mouet ſecundum, ad agendum infert. *Et ita ipſa* (vtique virtus Dei) *eſt cauſa omnium virtutum agentium.* Intelligit planè de cauſa per ſe, & immediatè eliciente, ſeu efficiente ipſam actionem ſecundarum agentium; ergo in illis principiis, quæ aſſumit, non loquitur de virtute, vel motione præuia in cauſam, ſed loquitur de virtute intrinſeca, & increata ipſius primi agentis, in cuius virtute cætera agunt, & de motione intima, qua ſecundum agens per concurſum in eius actione imbibitum ad agendum iuuat. Nam ſi illa propoſitio intelligatur de motione præuia primæ cauſæ recepta in ſecunda, non inferretur ex ea per locum intrinſecum immediatus influxus Dei in actionem creaturæ, ſed ad ſummum mediante illa motione indita ipſi cauſæ ſecundæ. Meliùs ergo intelligitur illud principium de motione adiuuante concomitanter, & ſimultanea, & imbibita in actione cauſæ ſecundæ.

Idem ſumi poteſt ex altera ratione quam ſubdit, 3.
quia Deus eſt cauſa vniuerſaliſſima totius eſſe, & ideo intimè operatur in omnibus, hæc enim ratio de conſenſu concomitante concludit, non de alio. Eſtque conſiderandum D. Thomam vnam tantùm ponere aſſertionem, & ad eam probandam, & explicandam omnes rationes dirigere, & variis modis loquendi vti, non quia exiſtimauerit quotieſcumque Deus operatur cum cauſis ſecundis, duas ſemper actiones, ſeu motiones, aut concurſus eis tribuere, (numquam enim hoc ita declarauit,) ſed vt doceret concurſum Dei etiamſi in ipſa actione cauſæ ſecundæ imbibatur, eſſe altioris ordinis & perfectionis, & oriri ex vniuerſaliſſima virtute cauſæ primæ cui ſubordinatur, non verò è contrario. Cùm ergo D. Thomas duplicem illam actionem Dei numquam declarauerit, veriſimile non eſt tam confusè, & obſcurè, & ſine ſpeciali probatione illas tradidiſſe, vbi rem ex profeſſo, & quaſi in vltimo teſtamento diſponebat, ac diſputabat. Cuius etiam argumentum mihi eſt, quia nihil contra duplicem concurſum in argumentis obiecit, ſed contra vnum tantùm, & in ſolutionibus defendendo vnum concurſum comitantem putat ſe omnibus difficultatibus ſufficienter ſatisfeciſſe. De nullo enim alio in ſolutionibus loquitur, & quæ in eis tradit hunc ſenſum confirmant, vt breuiter per illas diſcurrendo declarabo, ac ſecunda incipiendo, quia in illa res eſt clarior.

In ſolutione ergo ad ſecundum expreſsè dicit 4.
concurſum cauſæ primæ & ſecundæ eſſe vnam & eamdem actionem prout procedit à primo, & ſecundo agente, quæ cùm ſint diuerſi ordinis, poſſunt eſſe principia eiuſdem actionis. Idem colligitur ex ſolutionibus ad 1. ſi conſideretur argumentum quod de immediata actione ipſius effectus procedebat. quia ſi talis actio eſt à Deo, ſuperflua eſſet actio cauſæ ſecundæ, cùm actio Dei ſufficiens ſemper exiſtat: quod neceſſe eſt intelligi de actione per ſe, & immediata, aliàs conditionalis propoſitio impertinens eſſet, & falſa. Reſpondet autem D. Thomas Deum quidem per illam actionem ſufficienter agere, non in omni genere agentis, ſed per modum agentis primi, & propterea non eſſe ſuperfluam cooperationem ſecundi agentis; ergo ex vi influxus

influxus primi agentis nullum alium concurſum D. Thomas requirit. Conſiderandum etiam eſt argumentum tertium cum ſolutione, erat enim argumentum Deum operari ſufficienter in omni operante, quia omnibus dedit virtutes operandi, eáſque conſeruat. Reſpondet autem non ſolùm hoc modo operari in omnibus cauſis ſecundis, ſed etiam eas *applicando* ad agendum, quod verbum *applicandi* ſtatim alij ad concurſum præuium applicant. Ego verò, vt reſponſio D. Thomæ ſit ſufficiens, inde colligo in phraſi, & modo loquendi D. Thomæ etiam applicationem ad agendum ſecundi agentis à primo, quæ ſit per ſe ac intimè, & quaſi eſſentialiter requiſita, non eſſe aliam ab ipſa actione, qua ſecundum agens vltimatè, & quaſi in actu ſecundo ita applicatur ad agendum, vt paſſum virtute ſua contingat, ac proinde non fieri à Deo, niſi per concurſum in ipſamet actione imbibitum. Nam ſi hoc ita non eſſet, non ſatis reſpondiſſet D. Thomas Deum non tantùm operari dando, & conſeruando virtutem agendi, ſed etiam applicando ad agendum, quia ſi illa applicatio eſſet præuia, adhuc ex vi illius Deus non concurreret immediatè, & per ſe ad actionem cauſæ ſecundæ, ſed vel per accidens dando aliquam conditionem ſine qua non, vel ad ſummam dando complementum aliquod virtutis agendi, quam doctrinam paulo pòſt tractando locum alium quæſtionis 3. de potent. magis explicabo.

5. Denique ad hoc confirmandum expendo, & declaro verba tituli illius articuli, verùm Deus operetur in omni operante; illa enim particula *in*, duobus modis poteſt intelligi, primò vt dicat habitudinem ſubiecti, ita vt quæratur an omne operans ſit ſubiectum in quo Deus operetur. Secundò dicere poteſt particula *in* habitudinem intimæ præſentiæ ad operandum, ita vt ſenſus ſit, an Deus in omni operante operetur, tamquam in illo intimè exiſtens, & cum illo intimè operans. Quòd ergo D. Thomas in priori ſenſu quæſtionem nō mouerit, facilè perſuaderi poteſt ex dictis, quia neque ex argumentis aliquid obiicit contra illum ſenſum, nec argumentum, ſed contrà ex verbis Iſaiæ ſumptum in illo procedit, nec in corpore articuli ad illum reſpondet, neque aliquam rationem affert, qua reſponſionem in illo ſenſu affirmantem comprobet. Intendit ergo alium ſenſum, quem non ſolùm dicta omnia contrario modo inducta indicant, ſed etiam verba participalis aſſertionis reſponſiuæ apertè declarans, ſic enim concludit, *ſequitur quòd Deus in omnibus intimè operatur.* quod ſufficientiſſimè & veriſſimè ratione conſeruationis formæ, & virtutis agentis ſimul cum concurſu ſimultaneo eiuſdem actionis intelligitur. Ex explicatur optimè ex verbis eiuſdem D. Thomæ 1. part. quæſt. 8. art. 1. ad 3. vbi ait, hoc ad maximam virtutem Dei pertinere, quod immediatè, in omnibus agit: vnde nihil eſt diſtans ab eo, quaſi in ſe illum non habeat.

6. *Alia loca S. Thomæ quę primũ illum confirmant. 1.2.q.109. a.1.*

Diſcurſum, & ponderationem huius loci qui in hac materia eſſe debet capitalis, multum confirmat modus loquendi D. Thomæ de hoc concurſu in hac materia de gratia 1. 2. quæſt. 109. ferè per totam: nam in 1. art. ſic ait. *Actio cuiuſcumque agentis creati pendet à Deo quantum ad duo, vno modo in quantum à Deo habet formam, ſeu perfectionem per quam agit: alio modo in quantum mouetur ab ipſo ad agendum.* Deinde addit agens creatum per propriam formam habere efficaciam ad effectum ſibi proportionatum: vt autem vltra illum agat indigere forma ſuperaddita; ſatis apertè inſinuans ad effectus proportionatos non indigere forma, vel perfe-A ctione ſuperaddita, ſed tantùm motione, id eſt, adiutorio, & cooperatione primi agentis. In quo teſtimonio duo pondero, vnum eſt duo tantùm poſtulare D. Thomam ad actionem cauſæ, vnum ex parte ipſius cauſæ, ſcilicet virtutem agendi; alterum ex parte Dei motionem, ſeu concurſum, ac proinde alienum eſſe à mente D. Thomæ duas actiones, vel motiones ex parte Dei poſtulare. Alterum eſt quando cauſa ſecunda habet virtutem proportionatam ſuo effectui non indigere ad agendum noua virtute, aut perfectione in ſe recepta, ac ſubinde tunc non eſſe neceſſarium influxum in cauſam, quia ſi talis influxus eſſet neceſſarius, non poſſet per illum non dari cauſæ noua perfectio, & virtus actiua vltra illam, quam naturalem habet, vt ſuprà cap. 28. B oſtenſum eſt, hoc tamen apertè D. Thomas negat. Eodem modo in art. 2. 3. & 9. vnicum tantùm concurſum generalem ad opera naturalia requirit, quod vocat *auxilium Dei mouentis*, vt ſuprà vidimus: cur autem ita illum appellet, ſuprà etiam tactum eſt, & paulo pòſt iterum dicetur.

Ad hæc loca reſpondent aliqui ex Thomiſtis, ſub motione Dei comprehendere D. Thomam concurſum præuium, & ſimultaneum, eóſque licèt realiter inter ſe diſtinguantur, tanquam vnum numerare, quia ordinantur ad vnum effectum, & ideo quaſi vnum cenſentur. Sed hæc expoſitio à nullo antiquo Thomiſta data eſt, nam Capreol. in 2. d. 28. quæſt. 1. ad 12. vt ſuprà allegaui, negans cum Gre- C gorio neceſſitatem motionis præuiæ ad auxilium generale, dicit, concordare D. Thomam, & citat hunc locum Conradus etiam ibi de vnica influentia generalis concurſus hæc loca intelligit referens ad ea, quæ dixerat quæſt. 9. art. 4. vbi in fine corporis ait illam generalem influentiam eſſe ſolam efficientiam actionis voluntatis prout eſt à Deo præter alia, quæ ex quæſt. 79. ſuprà allegauimus. Deinde eſt alia expoſitio contra proprietatem verborum, & voluntaria, quia illo modo etiam virtus actiua cauſæ ſecundæ, & concurſus Dei ſunt vnum, quia ad vnum effectum ordinantur, & in beatitudine dici poſſet, duo tantùm requiri ad videndum Deum, ſcilicet, lumen, & intellectum, quia licèt requiritur obiectum, ſeu diuina eſſentia per modū ſpeciei, vnum D cenſetur cum lumine, quia ad eumdem effectum tendit. Denique mirum profectò eſt, vt ſuprà dicebam, quòd D. Thomas crediderit duas motiones Dei eſſe neceſſarias, & quod toties, & in tot articulis ſemper de illis vt de vna tantùm loquatur, propter ſolum ordinem ad eumdem effectum, cùm id ſit valde metaphoricum, & inuſitatum. 7. *Reſponſio ad illa loca reiicitur.* *Capreol.* *Conrad.*

Alij ergo interpretantur D. Thomam loqui in illis articulis de concurſu præuio, & in cauſam. Ita exponit Aluarez & probat, quia S. Thomas dicit, *quòd per illam motionem Dei accipiat virtutem ipſa cauſa ſecunda ad operandum.* Longè verò aliter expoſuit ibi Caietanus, nam dicta quæſt. 109. art. 1. in E principio dicit afferre D. Thomā illud principium, quòd agens ſecūdùm indiget motione primi agentis ad mouendum, vt oſtendat, *quòd non ſolùm dependemus in eſſe, & conſeruari, ſed etiam in operari, itaque ipſo non cooperante non poſſemus operari.* vbi per illam motionē intelligit diuinam cooperationem, & nihil aliud exiſtimat neceſſarium. Deinde ſi D. Thomas loquitur de concurſu præuio, cùm vnicum rantùm requirit, ſequitur ex illius ſententia non eſſe neceſſarium concurſum immediatum Dei in actionem creaturæ, ſed in illam ſolum influere medio concurſu præuio, quod nec dictus author admittit, neque dici poteſt, vt in cap. 28. & ſequenti latè declaratum eſt. Deniq; falsò D. Thomæ imponitur quòd in aliis articulis 8. *Alia illorum articulorum explicatio reiicitur.* *Aluarez.* *Caietan.*

articulis dicat cauſam ſecundam accipere virtutem ad operandum à prima per motionem præuiam; nihil enim tale in illis articulis inuenietur, ſed ſolùm quòd cauſa ſecunda pendet à prima quoad duo, ſcilicet, quoad virtutem agendi, & quoad actualem motionem, non tamen dicit accipere virtutem, ſed potius ait virtutem ſupponi ad motionem quando effectus eſt proportionatus naturali virtuti cauſæ ſecundæ, & tunc negat eſſe neceſſarium aliquid perfectionis illi addi. Vnde alij Thomiſtæ etiamſi dicant præuiam motionem eſſe neceſſariam, negant per illam addi, vel conſummari virtutem agendi, quia aliàs tolleretur omnis ſufficientia cauſarum ſecundarum ante actualem concurſum Dei. Et idem P. Aluarez negat illam motionem tenere ſe ex parte actus primi, quod planè repugnat, ſi dat cauſæ virtutem ad operandum, vt in dicto cap. 28. & ſequenti latè dictum eſt. Neceſſarium ergo eſt, vt D. Thomas loquens de vna generali motione primi agentis per illum concurſum ſimultaneum intellexerit, quia ille eſt intimior, & ex vi eſſentialis dependentiæ euidenter neceſſarius.

Aluarez.

9. *Explicatio aliorum locorum quæ ab aduerſariis afferuntur ex S. Thoma lib. 3. contra gent. c. 66. & 67.*

Atque ad hunc modum poſſunt induci omnia, quæ de iſta dependentia, & motione cauſæ ſecundæ à prima tradit latè D. Thomas 3. contra gent. cap. 66. & 67. quæ ſolent in contrarium allegari, quia in eis dicit Doctor ſanctus omnes cauſas ſecundas agere in virtute primæ, & Deum eſſe cauſam operandi omnibus operantibus; nam vtrumque volunt aduerſarij intelligi propter influxum præuium in cauſam. Sed non ita eſt; nam ſi omnes actiones quas illis capitulis ad illam concluſionem probandam D. Thomas affert, attentè conſiderentur, nihil de tali concurſu præuio in eis inuenietur. Quia ſolum duobus præcipuis modis declarat Deum eſſe aliis operantibus cauſam operandi, ſcilicet, quia eis dedit virtutes operandi quas ſemper conſeruat, & quia agere non poſſunt, niſi Deus illarum effectibus, & actionibus eſſe influat, quod facit per concomitantem concurſum: & ratione illius dicuntur omnia agere in virtute Dei, vt paulo pòſt in cap. ſeq. ampliùs explicabo.

10. *Explicatur c. 70. lib. 3. contra gent.*

In cap. verò 70. vt declaret, quomodo idem effectus ſit à Deo, & naturali agente, prius obiicit tria argumenta, quæ omnia ſupponunt illam efficientiam in hoc conſiſtere, quòd virtus diuina, & virtus cauſæ vna, & eadem actione totum effectum naturalem producunt. Deinde modus illius cauſalitatis per hoc ſolum declarat, quòd primum agens dat ſecundo virtutem agendi, & conſeruat eam, & applicat illam ad agendum, vbi neceſſe eſt loqui de applicatione, qua per ſe & immediatè fit effectus. Nam inde infert, ſicut ſecundum agens immediatè eſt actiuum, ita virtutem primi agentis eſſe immediatam ad producendum effectum, quod certè non eſſet conſequens, niſi illa applicatio ad agendum eſſet intima ipſi effectus, & per actionem ipſam per ſe, & immediatè terminatam ad ipſum fieret, vt circa ſolutionem ad tertium primi teſtimonij ponderaui. Et iuxta hunc ſenſum procedunt reliqua, quæ reſpondendo ad argumenta docet. Nam in primis concedit vnicam eſſe actionem cauſæ primæ concurrentis cum ſecunda, & ipſius cauſæ ſecundæ, neque in generali concurſu ponit vnquam aliquam actionem quæ ſit ſolius Dei. Deinde oſtendit, neutram cauſam eſſe ſuperfluam, quia ſecunda agit in virtute primæ, quatenus ab ea eſſentialiter in agendo pendet, & quia prima vult locum agendi concedere cauſæ ſecundæ, illi efficientiam ſuam ex immenſa ſua bonitate attemperat. Ac tandem ex eodem principio facilè declarat, quomodo totus effectus ſit à duabus cauſis ſubordinatis inter ſe. Non dicit autem aliquã ex his cauſis, ſcilicet, primam habere duplicẽ influxum in effectum diſtinctum ab influxu cauſæ proximę, nimirum vnũ per virtutem inſtrumentariam denuò, & actualiter factam in cauſa ſecunda & aliũ immediatũ in ipſum effectum, & proximè procedentẽ à virtute increata in ipſo Deo exiſtẽte, alioqui debuiſſet D. Thom. etiam reſpondere cur hoc ſuperfluum non ſit, vel quæ imperfectio cauſę ſecundę tot Dei actiones, & influxus requirat, quod ſẽper in agẽdo niti debeat immediatè in ipſa virtute increata Dei, & hoc ſatis illi ſit ad dandũ eſſe ſuo effectui, & ad depẽdentiã, quã in hoc debet ab ipſo eſſe per eſſẽtiam.

11. *Omittuntur alia loca D. Thomæ.*

Alia ſunt plura D. Thomæ loca, quæ in vtramque partem ab authoribus vtriuſque ſententiæ agitantur, quæ nunc omitto, quia vel ſuperioribus ſimilia ſunt, vel in argumentis primæ ſententiæ tanguntur, & in c ſequenti tractabuntur, vel pertinent ad concurſum cũ voluntate libera, de quo dicere incipiemus c... vel denique pertinẽt ad auxilium efficax gratiæ, de quo in lib. 5. dicturi ſumus. Aliis ergo omiſſis prætermittere hîc non poſſumus locum celebrem in q. 3. de potent. art. 7. quo nos maximè premunt defenſores prioris ſententiæ, quia in eo, præſertim in ſolut ad 7. apertè videtur D. Thom ponere in cauſis ſecundis duplicem virtutem neceſſariam ad agendum, vnam firmam, & permanentem, quæ eſt virtus connaturalis vnicuique cauſæ, aliam fluentem, quæ à Deo fit in re naturali, & per eam actualiter agat, & de hac dicit eſſe per modum intentionis, & habere eſſe incompletum ad inſtar motus inſtrumenti, vel vt ſpecies coloris in aëre, propter quæ verba dixi in lib. 1. de Auxiliis D. Thomam in eo loco ſenſiſſe dari in cauſa ſecunda aliquid præuium actu inditum à cauſa prima ad agendum; illam verò ſententiam poſtea tacitè retractaſſe: quæ reſponſio reiicitur à nouioribus Thomiſtis, & video antiquiores etiam nõ ita de eo loco ſenſiſſe: nam Capreolus, & Caietanus, vt ſuprà dixi, doctrinã illius articuli allegant, & ſequuntur tanquã conſentaneã, & conformem doctrinæ eiuſdẽ S. Doctoris, & ideo paulo diligẽtiùs articulum illũ conſiderare libuit, & ſimul occaſione illius omnia, quæ de reliquis locis diximus, ampliùs declaremus, & cõfirmemus.

Locus q. 3. de potent. art. 7.

12. *Explicatur accuratiùs.*

Primò ergo conſiderandus eſt diſcurſus corporis articuli, in quo impugnato errore, qui ſecundis cauſis proprias ſuas efficientias negabat, ita concludit. *Non ergo ſic eſt intelligendũ, quòd Deus in omni re naturali operetur, quaſi res naturalis nihil operetur, ſed quia in ipſa natura, vel voluntate operante Deus operatur.* vbi particula *in*, (vt ſuprà notaui) non dicit habitudinem ad naturam, vel voluntatem vt ſubiectum, ſed vt principium operationis ſuæ, ratione cuius dicitur Deus in ea operari; aliàs nec aſſertio reſponderet quæſtioni, neque per illa verba explicaretur Deum efficere ipſammet operationem naturæ. Nam in titulo nõ quæſiuit, an Deus operetur in natura operãte, ſed an operetur in operatione naturæ, id eſt, an operetur ipſammet operationem naturę; in eodem ergo ſenſu loquitur in illa aſſertione affirmando Deũ efficere operationem naturæ, & volũtatis, & ideo ſtatim aggreditur explicare modos quibus vna cauſa eſſe poteſt principium actionis alterius: ponit autem quatuor modos. Primus eſt dando virtutem agendi, ſecundus eſt conſeruando illam, tertius vt applicans, & mouens virtutem agendi inferioris cauſæ, quartus vt principale agens reſpectu inſtrumenti. Ex omnibus his modis dicit,

cit , Deum eſſe cauſam efficientem actionis cauſæ ſecundæ : ex illis tamen quatuor modis duo primi ad præſentem quæſtionem non ſpectant: nam etiam Durandus & alij qui negarunt neceſſitatem generalis concurſus, illos modos non negant.quia illi modi efficiendi non ſunt per ſe, & immediati reſpectu actionis creaturæ, ſed remoti,& quaſi per accidens,ſicut cauſa cauſæ,eſt cauſa cauſati,ſed præmittuntur à D. Thoma,tam in illo loco,quàm in aliis,quia explicant eſſentialem dependentiam cauſæ ſecundæ, & virtutis eius in ſuo eſſe à cauſa prima , ex qua oritur dependentia etiam in agendo.Oportet autem notare illos duos modos neceſſariò eſſe per actiones, ſeu influxus in reipſa diſtinctos , quia productio, & conſeruatio eſſe poteſt eadem actio continuata. Vnde per ſe tantùm diſtinguuntur habitudine ad eſſe,vel non eſſe , quod præceſſit, vt ex Metaphyſica conſtat.

13. Quomodo D.Thom. Deum mouere cauſam ſecũdam ad agendum.

Tertius modus quò Deus dicitur cauſa actionis cauſæ ſecundæ,erat quatenus mouet illam ad agendum,& addit D.Thom hæc verba. *In quo non intelligitur collatio,vel conſeruatio virtutis actiuæ,ſed applicatio virtutis ad actionem.* per quæ explicat ſatis hunc motum non eſſe talem cogitandum , vt per eum conferatur cauſæ ſecundæ noua aliqua virtus agendi , & conſequenter non eſſe concurſum præuium,qualis à nouioribus Thomiſtis cogitatur Nam quidam illorum fatentur addere cõplementum virtutis; alij verò licèt nomen refugiant,rem planè fatẽtur,dum aiunt per illam motionem conferri cauſæ ſecundæ aliquid quod eſt formale principium efficiendi actionem cauſæ ſecundæ:ex quo neceſſariò ſequitur tale principium conferri cauſæ ſecundæ per illam motionẽ,ac ſubinde conferri aliquam virtutem agendi,principiũ enim agendi per ſe non agit ſine virtute.vt eſt per ſe notum.Explicat ergo D.Thomas motum illum eſſe tantùm applicationem virtutis ad agendum, quod duobus modis poteſt intelligi.

14. Primus modus explicãdi dictum illud.

Primò proprio , & vulgari modo de applicatione antecedente,quæ ſolet eſſe conditio neceſſaria ad agendum , & antecedere ſolet in agentibus creatis quoties agere incipiunt,maximè quando agunt ex neceſſitate naturæ , nam de liberis poſtea dicemus.Illa enim cum poſitis omnibus requiſitis ad agendum neceſſariò agunt , ſi habeant totam virtutem per ſe neceſſariam ad agendum,& non agant,non poteſt eſſe niſi ex defectu alicuius conditionis neceſſariæ,quam applicationem præuiam ad agendum nũc vocamus:ac proinde ſi virtus eſt eadem,& antea non agebat , & nunc agere incipit,neceſſe eſt,vt aliqua applicatio præceſſerit.Sed in hoc eſt notanda differentia inter potentias vitales,quæ immanenter agũt,& virtutes agẽtes actione tranſeunte , nam in prioribus ſemper applicatio materiæ circa quam,fit per aliquã mutationem in ipſo agente , quamuis ſit ſemper neceſſaria in eadem potentia ; etenim ſi potentia ſit appetitiua,requirit præuiam applicationem materiæ,quæ fit per cognitionem,& ſic applicatio illa fit per mutationem in apprehenſiua potentia. Si verò ſit apprehẽſiua,& antea nihil operetur,oportet,vt ab aliquo obiecto excitetur,quod non fit ſine aliqua mutatione,& impreſſione ſpeciei;ſi verò iam operatur,poteſt per potẽtiam appetentem ad alium actum applicari,& tunc applicatio fit per mutationẽ in appetitu factam.At verò in his quæ agunt actione tranſeunte , applicatio ſæpè fit per motum ipſius agentis;aliquando verò fieri poteſt per ſolam paſſi mutationẽ.In toto autem hoc genere applicationum,motio quæ interuenit fit or-

A dinariè,ſeu intra ordinem naturæ ſiſtẽdo per cauſas ſecundas,& per motus phyſicos,& nobis notos,vt ſunt motus locales in rebus inanimatis,& actus vitales per productiones phantaſmatum,aut aliarum ſpecierum intentionalium in viuẽtibus. Et ſimul etiam tota hæc applicatio fit à prima cauſa vt concurrente cum ſecunda mouente,& applicante aliam , & tunc reſpectu applicantis actiuè Deus agit per concurſum ſimultaneum; reſpectu verò cauſæ applicatæ eſt motio præuia,nõ tamen per ſe requiſita ex vi eſſentialis dependẽtiæ à prima cauſa,ſed ex defectu cõditionis requiſitæ,quæ ſupponitur præcedere,quod accidentariũ eſt. Nec etiam illa ſemper recipitur in cauſa,quæ applica- B tur ad agendum,ſed tunc ſolum quando applicatio fit per directam actionem in ipſam, quod non eſt in omnibus neceſſarium,vt declaraui.

15. Reiicitur motio præuia.

Præter hos autem modos applicationum , non poteſt cogitari alius qui ſit per motionem conditionis tantùm præuiæ ac neceſſariæ ex parte cauſæ ſecundæ,vt præciſè in actu primo intellectæ. Et ideo ſicut in locis antea tractatis dixi,ita & in hoc veriſimile mihi non eſt D.Thomam loqui in hoc modo applicationis.Nam licèt veriſſimũ ſit,quoties illa applicatio neceſſaria eſt,& fit,illam facere Deum;tamen neque eſt per ſe neceſſaria in omni actione creaturæ,neque fit immediatè à ſolo Deo ſecundum communem curſum naturæ:hîc autem C tractamus de concurſu , quem Deus per ſeipſum, & immediatè confert in omni operatione cauſæ ſecundæ.Et ideo illo peculiari modo ipſamet exhibitio actionis poteſt dici applicatio agentis ad agendum,non præuia,ſeu in actu primo,ſed quaſi formalis,& in actu ſecundo,& hæc per ſe neceſſaria eſt in omni agente,quoties de nouo agere incipit;& de hac intelligo loqui D.Thomam , & in illo articulo,& quoties dicit , Deũ per generalem concurſum applicare cauſam ſecundã ad agendũ. Ad hoc autem nõ eſt neceſſe vt aliquid præuium ponat in cauſa ſecunda,imò neque illud intelligi poteſt , quia cùm ſit formalis applicatio, quæ per ipſam fit,inter illam,& principium agendi nõ poteſt altera applicatio intercedere,nam omnis alia D quæ cogitari poteſt,præcedit,& tenet ſe ex parte actus primi ; hæc ergo applicatio eo modo à Deo fit,quo ipſa actio cauſæ ſecundæ,cùm ſint idem: actio autem fit per ſe,& immediatè à Deo per ſeipſum,ſeu per concurſum ſimultaneum in ipſa;ergo eodem modo fit dicta applicatio;ergo propter illam non oportet D.Thomam in illo tertio modo ponere influxum præuium in cauſa.

16. Obiicitur S. Thomam vti verbo mouendi.

Inſtabis expreſsè D.Thomam docere per hanc applicationem moueri virtutem cauſæ ſecundæ ad agendum:quomodo autem moueri poteſt niſi aliquid in ſe recipiendo?Vnde D.Thomas ſemper vtitur exemplis,quæ ſupponũt motum receptum in re quæ applicatur ad agẽdum,vt eſt applicatio E cultelli ad ſcindendum,vel calami ad ſcribendum.

Reſpondetur.

Reſpondeo D.Thomam vti verbo mouendi ad explicandã dependentiam ſecundi agentis à primo, & ſuperioritatem ac poteſtatem primi agentis in ſecundum:non oportet autẽ illud verbum in phyſico rigore,& proprietate ſumere,ſed iuxta materiæ exigentiam ac capacitatẽ.Sicut ergo applicare cauſam ſecundã ad agendũ,nihil aliud eſt , quàm illã actioni ſuæ ſubiũgere,ita mouere illã ad agẽdũ,per ſe,ac formaliter loquendo,non eſt niſi illã actu agentẽ cõſtituere,quod nõ aliter fit effectiuè à Deo,niſi efficiẽdo ipſam actionẽ eius,quod facit per influxũ in ipſa actione imbibitũ. Et ſic etiam dixit D.Thom.in eodẽ art.& in 1.p.q.36.art.3. ad 3. *virtutem cauſæ primæ coniungere cauſam ſecundam*

ſuo

ſuo effectui. Non enim coniungit illam, niſi vel poteſtate, dando illi virtutem agendi, vel actu efficiendo actionem eius, hoc enim modo applicat vltimatè illam, & mouet, ſeu iuuat potiùs ad agendum.

17. *Explicatur reſponſio.*

Addere verò poſſumus Deum concurrere cum cauſa ſecunda per voluntatem ſuam præbendo concurſum; poteſt ergo actio cauſæ ſecundæ comparari vel ad actionem Dei externam, vel ad voluntatem Dei: priori modo non tam dicetur cauſa ſecunda moueri à Deo, quàm iuuari, vel cum illa cooperari Deum; poſteriori autem modo dici poteſt moueri à Deo ad agendum, non per impreſſionem externam, & præuiam in illa factam, ſed per quandam ſubordinationem, ad eum modum quo intellectus dicitur moueri à voluntate, quando ad credendum applicatur, non quia voluntas aliquid imprimat intellectui ad actum fidei, & principium illius, vt quidam nouiter inducere tentant, ſed propter ſympathiam, & naturalem ſubordinationem potentiarum, vt eſt communis Philoſophorum conſenſus. Sic ergo dicitur cauſa naturalis moueri ad agendum per voluntatem diuinam, quia eo ipſo, quòd illa eſt ſufficienter conſtituta, & expedita in actu primo ad agendum, ſi vult illi præbere concurſum, ſtatim prodit in actionem, etiamſi voluntas Dei nihil nouum in illam exprimat. Eſt tamen diſcrimen in exemplo adducto, quia voluntas hominis applicando intellectum, neque aliquid præuium illi imprimit, neque per ſe, & immediatè influit in actioné intellectus: voluntas autem Dei applicando cauſam ſecundá efficit per ſe, & immediatè actioné eius, & efficiendo actionem, cauſam etiam ſecundá ad agendum applicat.

18. *Quid ſit ...ud S.Tho. ...m Deum ...ere cum ...ſa ſecun- per mo- ...m cauſæ ...incipalis.*

Supereſt quartus modus, quem in eodem articulo D.Thom. addit, dicens Deum efficere actionem cauſæ ſecundæ per modum principalis agentis, in cuius virtute cauſa ſecunda tanquam eius inſtrumentum agit, quod longo diſcurſu declarat, tamen ſumma eſt, quòd ſolus Deus dat eſſe virtute propria: aliæ autem cauſæ in virtute Dei, de quo principio in capite ſequenti plura dicturi ſumus. Nunc quod ad hunc locum attinet, manifeſtum eſt, cùm D. Thomas ait, *agentia ſecunda dare eſſe in virtute Dei*, non loqui de virtute creata, & inſtrumentali, quam Deus priùs natura influat in cauſam ipſam ſecundam, ſed de virtute increata, quæ eſt idem cum ipſa eſſentia Dei. Inde enim inferiùs probat Deum immediatè agere in omni agente, quia virtus Dei immediatiùs dat eſſe cuilibet effectui quàm virtus creata: virtus autem Dei eſt ipſa eſſentia diuina, & ideo vbicunque operatur virtus Dei, operatur etiam immediatè ipſe Deus; loquitur ergo de virtute increata. In eodem ergo ſenſu dicit, *quòd Deus in qualibet re operatur in quantum eius virtute* (vtique increata) *qualibet res indiget ad agendum*. Ergo reſpectu illius virtutis increatæ dicuntur cauſæ ſecundæ inſtrumenta, non quia virtutem inſtrumentariam in ſe recipiant, ſed quia in actionibus ſuis nituntur in virtute ipſa increata Dei, & quia ad nutum voluntatis Dei operatur, & quia ab ea, vt à principali cauſa pendent, & illius cooperatione tanquam præcipua motione indigent. An verò cauſæ ſecundæ dicendæ ſint principales cauſæ, vel inſtrumentales, quantum preſens materia poſtulauerit, in capite ſequenti attingemus; ſiue verò vno, ſiue alio nomine, ſiue vtroque diuerſis rationibus appellentur (quod fortaſſe de modo loquendi eſt,) nunc ſatis nobis eſt, quòd vt dicuntur dare eſſe in virtute Dei, non oportet vt ad agendũ nouã virturẽ, præter cõnaturalẽ à Deo recipiant, quia quælibet naturalis virtus, quatenus firma eſt, & permanens ac congenita cum creatura, eſt virtus inſtrumentaria illo modo reſpectu Dei, & ratione ſui eſſe non poteſt niſi in virtute Dei dare. Vnde in eodem articulo ad 4. ait D. Thomas, quòd tam Deus, quàm natura immediatè operantur; & ad 5. ait, virturem inferiorem intrinſecè eſſe inſtrumentum ſuperioris virtutis, vtique Dei. Vnde ſubdit excluſa ſuperiori virtute, inferior virtus operationem non habet. Solùm ergo petit ipſam virtutem diuinam, quæ inferiorem iuuet, atque ita concludimus etiam hunc quartum modum efficiendi Dei in operibus cauſarum ſecundarum, non poſtulare præuium influxum cauſæ primæ in ſecundam, ſed per efficientiam principaliorem Dei in eandem actionem, & effectum ſufficientiſſimè perfici.

19. *Altera inſtantia.*

Dices ergo, quartus modus efficiendi non differt à tertio, & ſuperfluè D.Thomas tot modos efficiendi Dei cum cauſis ſecundis numerauit, cùm reuera vnus tantùm ſit, ſcilicet per ſimultaneam cooperationem, vel ad ſummum duo, vnus mediatus dando virtutem agendi, alius immediatus ſimul concurrendo.

Reiicitur.

Reſpondeo quamuis duo primi modi formaliter non pertineant ad actualem concurſum, nihilominus, vt iam dixi, à D.Thoma eſſe præmiſſos non tantùm hoc loco, ſed etiam in aliis ſuprà traditis, quia valde conducunt ad intelligendam radicem, & cauſam neceſſitatis auxilij, ſeu concurſus actualis, quia ex dependentia in eſſe naſcitur dependentia in agere. Deinde ſicut priorem modum agendi per actionem remotam in duo diſtinxit D. Thomas, licèt in re non dicant actiones diſtinctas, ſed vnam permanentem cum duplici habitudine, vt adnotaui, ita in duobus modis vltimis non oportet cogitare duas actiones Dei in re diſtinctas, quia reuera non ſunt, neque in illo art. à D.Thoma aſſeruntur. Imò contrariæ ſententiæ aſſertores tam ex tertio, quàm ex quarto modo poſitis à D. Thoma colligunt, & probant concurſum præuium, nam per illum dicunt applicari cauſam ſecundam ad agendum, & per eundem moueri vt inſtrumentum diuinæ virtutis; ergo ex ſententia illorum illi duo modi non requirunt duas actiones ex parte Dei, nos verò addimus illam actionem non eſſe niſi concurſum ſimultaneum, quia per illum ſufficientiſſimè vterque modus fit. Et ex mente D.Thomæ id confirmamus, quia aliàs in omnibus illis quatuor modis cooperationem ſimultaneam Dei, quæ maximè neceſſaria eſt, in prima cauſa omiſiſſet, quod eſt incredibile. Scio dicturos vnam ſub alia comprehendiſſe, quia vna ad aliam ordinatur, ſed non eſt hoc veriſimile, quia intentio principalis erat oſtendere immediatum influxum in actionem, quia hic eſt per ſe requiſitus in prima cauſa, & hic ſignificatur, cùm dicitur Deus eſſe cauſa per ſe actionis creaturæ, & ad hoc declarandum tendunt tertius, & quartus modus agendi à D.Thoma poſiti. Illis ergo modis Deus operatur per vnum concurſum ſimultaneum. D.Thomas autem illos diſtinxit, vt duas perfectiones in Deo, vt duas veluti dependentias in cauſa ſecunda nobis explicaret. Vna eſt, quia omnis cauſa ſecunda, quamuis naturaliter agat, non poteſt applicari ad agendum ſine voluntate Dei, & ideo eius actio ſemper eſt in Dei dominio, & hac ratione dicitur Deus applicare cauſam ſecundam ad agendum, quia ſi ſuſpendat concurſum, non poteſt applicari: ſi au-

tem illum præbeat, illam applicari ſinit, & illam etiam applicat, actionem eius cum illa efficiendo. Alia eſt, quòd Deus ſolus per ſe ſufficit ad dandum eſſe, quia ſolus eſt ipſum eſſe per eſſentiam; creatura verò ſicut non poteſt habere eſſe, niſi à Deo, ita non poteſt dare eſſe, niſi adiuta virtute Dei, quam ob cauſam dicitur dare eſſe vt inſtrumentum Dei pariter illud efficientis. Et ita illi duo modi magis explicant duas rationes neceſſitatis concurſus diuini, quàm duas actiones in eodem concurſu diſtinctas. Quapropter ex toto illo corpore articuli ſincere intellecto, nihil eſt, quod concurſum non confirmet.

20. *Tertia inſtantia.* Solùm nobis faceſſit negotium ſolutio ad primam, quia in ea videtur diſtinguere D. Thomas duplicem virtutem, quam Deus dat ſecundæ cauſæ, vnam per modum formæ habentis eſſe ratũ, & firmum, aliam per modum intentionis, & motionis tranſeuntis, prout intellexit Ferrar. 3. cõtra gent. cap. 70. & ſequuti ſunt alij Thomiſtæ recentiores, quorum expoſitio olim viſa eſt verbis conſentanea: tamen quia ille locus cum aliis collatus non eſt tantæ authoritatis, in illo examinando nõ multum laboraui, & tacitè à D. Thoma reuocatum dixi, quia reuera in nullo alio loco ſimilibus verbis vſus eſt, neque aliquid fluens per modum intentionis in Dei concurſu interuenire dixit. Nunc autem motus authoritate Capreoli, & Caietani attentiùs conſideraui diſcurſum illius articuli, & planè intellexi, in quarto illo modo agendi, quo D. Thomas dicit, creaturam agere per virtutem Dei, non agere de virtute inſtrumentaria à Deo Deo facta in creatura, ſed de ipſa virtute increata Dei, vt iam ponderaui, & ex ipſo contextu manifeſtè oſtendi. Eſtque modus ille loquendi ſatis proprius, vt D. Thomas ipſe ex profeſſo declarat 1. p. quæſt. 56. art. 3. ad 4.

Ferrarienſ. *Capreolus.* *Caietan.*

21. *Reiicitur.* Hinc vlteriùs animaduerti cum proportione intelligendum eſſe, quod idem D. Thomas in dicta ſolutione ad 7. maximè docet, non potuiſſe communicari creaturæ vt ageret ſine operatione Dei, quia licèt illi dari potuerit virtus propria, non tamen vis illa qua agit vt inſtrumentum primæ cauſæ; quæ quidem vis, vt declaraui, non eſt niſi ipſa virtus diuina adiuuãs virtutem creatam ad agendum: igitur ideo non poteſt virtus creaturæ talis eſſe, vt non indigeat operatione Dei, quia non poteſt eſſe ipſamet virtus Dei, neque poteſt illi dari, vt ſit vniuerſale eſſendi principium, vt idem D. Thomas ſubiungit. Ex quibus tandem probabiliſſimè dici poſſe exiſtimo, etiam in principio illius ſolutionis, non loqui D. Thomam de virtute creata fluente indita cauſæ ſecundæ, prius quàm agat, ſed ſolùm de ipſamet cooperatione Dei, quam comparat D. Thomas motioni inſtrumenti artis, non quia in omnibus ſeruet ſimilitudinem, ſed ſolùm in actuali dependentia à ſuperiori agente: in aliis verò non oportet ſeruari ſimilitudinem, quia nec cauſæ ſecundæ, ſunt propriè inſtrumenta, vt infrà dicam, nec exempla oportet eſſe in omnibus ſimilia.

22. *Confirmatur.* Cùm ergo D. Thomas ait, præter virtutes natiuas, & permanentes rerum naturalium, *id quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agat eſſe vt intentionem ſolam*, &c. de actuali quidem motione Dei intelligendum puto, non tamen ita fieri in re naturali, vt fiat in ipſa cauſa ſecunda, vel virtute eius tanquam in ſubiecto recepta (niſi quando in illa recipitur propria actio, ſed ita vt generaliter, & per ſe loquẽdo fuit in re naturali quoad actionem eius, quia id, per quod immediatè

A Deus iuuat cauſam ſecundam ad dandum eſſe ſuo effectui, & ipſamet actio prout fluit à Deo, & ideo dicitur eſſe quaſi motio artis, vel ad modum intentionis. Et hoc modo facilè creditur, & rectè intelligitur, non potuiſſe communicari creaturæ agere ſine virtute principali Dei mouente, ſed adiuuante ipſam. Procedérque exemplum D. Thomæ cum proportione quadam: nam ſicut inſtrumento artis, vt ſecuri, tribui nequit, vt abſque fabri motione per ſe ſcindat, ita nec cauſis ſecundis, quæ veluti inſtrumenta diuinæ artis ſunt, tribui poteſt vt ſine ſupremi artificis influxu efficiant. Ad hunc ergo modum poteſt ille locus exponi, vt nec aſſertioni noſtræ, nec doctrinæ eiuſ- B dem authoris in aliis locis, imò in eodem articulo in corpore contrarius ſit. Si autem alicui viſum fuerit vim aliquam inferri illi literæ, poteſt perſiſtere in priori reſponſione à nobis data, nam ſine dubio ſententia D. Thomæ in aliis locis ſatis perſpicua eſt, & in eis ſi modum loquendi non correxit, quoad ſenſum doctrinæ ſaltem emendauit clariùs loquẽdo, quod maximè ex his, quæ de cauſis liberis dicemus, confirmabitur.

CAPVT XXXIX.

Quid Ariſtoteles, vel antiqui Philoſophi de neceſſitate concurſus præuij in cauſis ſecundis naturaliter agentibus ſenſerint. C

SVpereſt vt de Philoſophis, præſertim de Ariſtotele, pauca dicamus. Nam P. Aluarez ita dicit, ſuam ſententiam eſſe expreſſam Ariſtotelis, ſicut Auguſtini, & Thomæ. Ad id autem probandum adducit hæc verba Ariſtotelis 8. Phyſic. cap. .. text. 53. *Vtraque igitur mouere dicimus, & primum, & vltimum mouentium, ſed magis primum; illud enim mouet vltimum, ſed non hoc primum, & ſine primo quidem vltimum non mouebit, illud autem ſine hoc, vt baculus, non mouebitur, niſi moueatur ab homine.* D In quibus verbis ſentit Ariſtoteles quòd ſicut baculus non mouebit aquam, niſi moueatur à manu, ita neque cauſa ſecunda aget aliquid, niſi moueatur à prima. Habétque vim hoc teſtimonium, ſuppoſito alio principio eiuſdẽ Ariſtotelis, quòd agentia creata non mouent niſi mota, 7. Phyſic. c. 1. & lib. 8. c. 5. & intelligit de proprio motu recepto in ipſo agente, quia inde concludit deueniendum ad vnum primum mouens immobile. Tandem allegat Ariſtotelem in lib. de cauſ. propoſ. 1. & 16. dicentem virtutem diuinam eſſe virtutem omnium cauſarum, & coniungere illas ſuis effectibus. 1. *P. Aluarez. Verba Ariſtotelis.*

Sed in primis in his locis nihil inuenio ab Ariſtotele dictum de modo concurſus primæ cauſæ E cum ſecunda: nam in prioribus locis non tractat de omnibus cauſis efficientibus, ſed de mouentibus motu phyſico. Vltimus autem locus non eſt Ariſtotelis, ſed vel Procli, vt quidam volunt, vel alicuius incerti authoris Arabis, & D. Thomas in principio Comment. eiuſdem libri ſentit. Deinde neque priores propoſitiones in vero ſenſu applicatæ cum proportione ad quamcumque cauſam efficientem, neque poſteriores aliquid obſtant aſſertioni poſitæ, ſed illam potiùs confirmant, vt ſtatim declarabo. Prius tamen aduerto non ſatis conſtare ex doctrina Ariſtotelis quid ipſe ſenſerit de immediato concurſu primæ cauſæ ad 2. *Explicantur illa verba.*

ad omnes actiones cauſatum ſecundarum. Nam in lib. de Mundo ad Alexandrum versùs finem, id planè negare videtur ab illis verbis. *Reliquum eſt vt ſummatim diſſeramus de cauſa quæ omnia continet, & de qua inquit: Vetus fama eſt, & quidem hæreditaria mortalium omnium vniuerſa à Deo, & per Deum nobis eſſe conſtituta; nec verò vlla natura per ſe ſufficit orbata ſalute, quam ipſe ferat.* Nihilominus ſtatim latiſſimè docet Deũ non immediatè ac per ſeipſum omnia facere, neque omnibus præſentem eſſe, ſed in ſublimi loco exiſtentem inde virtutem ſuam diffundere, primò quidem, ac præcipuè in cœleſtia corpora, & interea efficacius in ea, quæ ſibi propinquiora ſunt, ac proinde hæc terreſtria *diuinam vtilitatem* (vt ait) *infirmiùs participare.* Vnde ſic concludit. *Itaque rectiùs eſt iudicare, quod etiam conueniens & Deo maximè decorum intelligitur in cœlo virtutem eſſe conſtitutam & plurimum remotis, vt vno verbo rem abſoluam, & omnibus in vniuerſum ſalutem afferre, quàm penetrare, & eo frequenter accedere, vbi neque honeſtè, neque liberaliter ipſe per ſe conficeret, quæ apud nos eſſent.* Quod poſtea exemplo Imperatoris humani latè declarat & ſuadet, ac iterum concludit. *Grauius, & decentius exiſtimabimus Deum conſtitutum eſſe ſummo in loco, & virtutem eius per vniuerſum mundum diffundi Solem, & Lunam verſare, & cœlum totum conuertere, authorémque eſſe ſalutis eorum quæ in terra continentur.* Et poſtea declarat illo ſimplici motu Deum hæc omnia inferiora operari, & hoc putat ad efficaciam virtutis eius pertinere. Et infrà iterum ſic ait, *Natura diuina de ſimplici quodam rei primæ motu proximis largitur, atque de his iterum ad remotiora quoad per vniuerſum tranſeat. Aliud enim ab alio motum, & hoc rurſus aliud videtur agitare cum mundo.*

Dubia mens Ariſtotelis de immediato cauſæ primæ concurſu cum ſecundis.

3. Negat Ariſtoteles hunc concurſum immediatum.

Ex quibus euidenter apparet Ariſtotelem non credidiſſe, Deum per ſeipſum, & immediatè operari omnia cauſarum ſecundarum opera immediatione, vt aiunt, ſuppoſiti, ſed ad ſummum immediatione virtutis. Imò nec de hac immediata virtute ſenſiſſe videtur eſſe aliam ab influentia cœlorum, quæ ab ipſo Deo mouente cœlum originem ducit; & ideo virtus etiam dicitur, quia per virtutem eius efficitur. In hoc autem Ariſtoteles grauiter errauit, & de Deo, & de efficientia eius humiliter ac indignè ſentit: ideo tam de illo, quàm de aliis Philoſophis ita dicentibus, meritò dixit Albertus in 1. d. 45. art. 3. *Quidam Philoſophi excluſerunt voluntatem Dei ab operibus naturæ, dicentes eum tantùm poſſe mouere primum mobile, alia verò moueri diuerſimodè ſecundùm diſtantiam ab ipſo, & illi, qui vanitatem ſequuti ſunt, in vanitate obierunt, & obſcuratum eſt cor inſipiens eorum. Sicut Tullius qui negat præſcientiam, vt ſtabiliat caſum, & fortunam. Et Commentator ſuper Phyſicam, & Metaphyſicam, qui negat Deum immediatè operari in quolibet, vt ſtabiliat vnicuique propriam actionem ſecundùm propriam naturam quam habet, & in 1. d. 3. art. 1. Ariſtotelis coniecturas diſſoluit.*

Albertus.

4. Nullum efficax argumentum ex Ariſtotele duci poteſt hoc ...

Cùm ergo Ariſtoteles & eius Commentator in errore verſatus fuerit, nullum argumentum efficax ex eius doctrina ſumi poteſt: nam ſi omnino negauit influxum cauſæ primæ in effectus cauſarum ſecundarum, tam immediatione virtutis, quàm ſuppoſiti, vt Albertus indicat, profectò neque concurſum præuium, neque ſimultaneum admiſit: ſi autem poſuit cauſam primam influere in effectus cauſarum ſecundarum, ſaltem immediatione virtutis, licèt non ſuppoſiti, vt Fonſeca ſentit, & verba Ariſtotelis indicant, tunc mirum non eſt, quòd poſuerit præuium influxum in cauſam, ſicut nos capite ſequenti dicemus de influxu cœlorum, ſeu cauſarum creatarum vniuerſalium, quia præter illum non poſuit concurſum ſimultaneum: vnde ſi virtus increata Dei non operetur per ſeipſam immediatam actionem cauſæ ſecundæ, nec cauſa ſecunda ſola ſua virtute illam efficit, neceſſe eſt, vt aliqua virtus creata addatur cauſæ ſecundæ, quæ habeat vicem Dei, & cum cauſa ſecunda operetur.

5. Quid ſit virtus quam Ariſtoteles dixit à prima cauſa deriuari.

Iuxta hunc tamen modum ponendi præuium influxum in cauſam, tollitur concurſus ſimultaneus immediatè procedens ab ipſo Deo, ſicut Ariſtoteles illum negauit. Vnde à contrario ſuminus efficax argumentum. Nam ideò Ariſtoteles poſuit virtutem illam deſcendentem à Deo ad cauſas ſecundas, priùs ad proximas, & per illas ad remotas, quia non putauit Deum per ſe facere omnia, & eſſe in omnibus cauſis, & immediatè immediatione virtutis propriæ, & ſuppoſiti operari in omnibus; ergo è contrario, ſi immenſitatem virtutis increatæ Dei intimè exiſtentis in omnibus cauſis, & effectibus creatis cognouiſſet, & perfectum modum operandi Dei in omnibus immediatè per ſuam virtutem, & ſuppoſitum aſſequutus eſſet, profectò numquam de illa virtute præuia, & diffuſa cogitaſſet. Quapropter virtus illa de qua Ariſtoteles loquutus eſt, non eſt talis, qualis ab his Theologis cogitatur. Nam ab Ariſtotele ponebatur vt virtus quædam per modum actus primi, quæ poſſet ſupplere totam immediatam efficientiam cauſæ primæ neceſſariam ad actionem cauſæ ſecundæ, ita vt illa virtus iam non indigeret alio concurſu ſimultaneo ipſiuſmet Dei, in quo ſenſu continet illa ſententia grauiſſimum errorem in fide, & repugnantiam in ratione naturali, quia ſi virtus illa creata eſt, eſſentialiter pendet ab actuali influxu Dei, vt nunc ſupponimus eſſe demonſtratum. At verò Doctores Catholici longè ſunt ab hoc errore, non poſſunt igitur Ariſtotelis authoritate iuuari, nec rationem reddere cur nouam præuiam virtutem creatam requirant, ſi virtutem increatam intimè aſſiſtentem, & per ſeipſam operantem, vt par eſt agnoſcunt.

6. Reſponſio ad Ariſtotelis loca allata.

His ergo conſideratis facilis eſt reſponſio ad teſtimonia Ariſtotelis allegata. Ad primũ enim reſpondemus Ariſtotelẽ ibi de mouentibus, & motibus phyſico motu, ſiue locali, ſiue alternationis, ſiue alio ſimili loqui. In quibus manifeſtum eſt, ſi plura ſint mouentia, & mota inter ſe ſubordinata, & ſiſtendum eſſe in aliquo primo, quod ab alio nõ moueatur, ne detur proceſſus in infinitũ, & à primo mouente pendere reliqua, quia ſi primum ceſſet, cætera vſque ad vltimum neceſſariò ceſſabunt, quia primum non mouet vltimum niſi mediante proximo: ergo ſi prima motio ceſſet, cætera deficiunt; è contrario verò non ſequitur, ſi poſteriora ceſſent, primũ etiam ceſſare à motu, quia non pendet ab aliis in mouẽdo. Et ideo dixit idẽ Ariſtoteles in eodem c. 5. text. 4. In mouentibus, & motis per ſe ordinatis magis mouere primum, quàm reliqua, quia poteſt moueri ſine reliquis, nõ verò alia ſine ipſo. Verumtamen in his locis, vt notaui, ſemper Ariſtoteles loquitur de cauſis ita ſubordinatis, vt vltima tãtùm immediatè moueat in illo vltimo motu, ita vt prima ſolùm immediatè moueat ſecũdã, & per illã tertiam, & ſecũda immediatè moueat tertiã, & illa quartã, & ſic deinceps. Et ſic clarũ eſt, tã vltimã cauſam, quas omnes intermedias debere moueri à prima motu proprio in vnoquoque recepto. At verò ſubordinatio eſſentialis inter omnes cauſas ſecũdas reſpectu primæ in agẽdo lõgè altioris ordinis

ordinis eſt, eſt enim dependentia immediata ab ipſo Deo, tam immediatione virtutis, quàm ſuppoſiti; & ideo ſecundùm hanc rationem non pendent à Deo, vt mouente ipſas cauſas, ſed vt coagente, & vt amouente ſubiectum illud in quo agit cauſa ſecunda, quem modum coagendi, & mouendi primæ cauſæ Ariſtoteles non agnouit, vt oſtendi.

7. Reſponſio ad ſecundum locum.

Vnde ad alium locum reſpondetur, principium illud, cauſa ſecunda non mouet niſi mota in phyſicis motibus, propter peculiarem rationem, & imperfectionem inueniri ſemper veram cum proprietate, ſuppoſito communi ordine cauſarum naturalium vniuerſi, ſiue talis motus requiratur in cauſa propter applicationem localem, vt fortaſſe eſt in motu cœli, ſiue propter influentiam cauſæ rerum vniuerſalium, cuius indigentia in his rebus inferioribus, & elementaribus inuenitur. At verò abſtrahendo à mouentibus, & motis phyſicè, & loquendo generaliter de cauſa ſecunda effectrice ſufficienter conſtituta in actu primo cum omnibus conditionibus prærequiſitis ad agendum ante influxum primæ cauſæ, non eſt vera illa propoſitio in proprietate intellecta de motu recepto in ipſa cauſa agente, quia nulla ratio, vel neceſſitas talis motus aſſignari poteſt, nec terminus propter quem requiratur, vt ex dictis eſt manifeſtum. Ariſtoteles autem ſi in eo ſenſu, & vniuerſaliter illam propoſitionem intellexit, ideo eſt, quia putauit influentiam primi motoris non attingere immediatè effectus cauſarum ſecundarum, imò nec ipſas cauſas ſecundas proximas, ſed ſolùm aliquam ſupremam, quam ſolam Deo eſſe immediatam cogitauit, & ideo poſuit illam influentiam peruenire ad vltimum effectum per aliquem motum omnium cauſarum intermediarum, vt iam declaraui. Illa autem falſa, & erronea, cogitatione de medio ſublata, impertinés eſt ille motus ad propriam influentiam primæ cauſæ per ſe requiſitam ad actiones cauſarum ſecundarum, & iam ſatis explicaui.

8. Quomodo cauſa ſecunda dicatur ab Ariſt. moueri à prima.

Dixi autem non eſſe veram propoſitionem cum proprietate intellectam, quia per quamdam metaphoram, vt Fonſeca dicit, vel ſecundùm quamdam proportionem, vt ego in Metaphyſica dixi, veriſſima eſt. Nam ſicut in Phyſicis proximum mouens, v.g. baculus pendet à manu mouendo, & non mouet niſi motus, altiori modo pendet cauſa ſecunda in agendo à prima, nec illa agere poteſt niſi adiuta ab iſta, & ſecundùm hanc metaphoram, vel proportionem ſolet concurſus Dei vocari motio cauſæ primæ, non quia ſit motio propria ipſius cauſæ ſecundæ, vt ſic, ſed quia eſt motio illius rei, in quam agit cauſa ſecunda, & ſimul eſt auxilium ipſius cauſæ ſecundæ. Nec hæc interpretatio noua eſt, aut noſtra: nam *Caietanus.* Caietanus 1.p.q.14. art. 13. illam tradit, licèt aliis verbis, ait enim cùm dicitur cauſam ſecundam non agere niſi motam à prima, id poſſe intelligi vel de motione præuia, vel de cooperatiua, & in priori ſenſu eſſe falſam, in ſecundo autem veram, & ita eſſe intelligendam; conſtat autem motionem cooperatiuam non afficere cauſam ſecundam, nec illam propriè immutare. *Scotus.* Scotus etiam licèt in multis locis repetat illam propoſitionem, *Cauſa ſecunda non agit niſi mota à Deo*, vt in 1.d.2.q.2. & diſt.8.q.2. & d.39. q.5. §. *Contra iſta*; nihilominus in 4. d.1. q.1. expreſsè negat cauſam ſecundam recipere aliquid à prima, ex vi generalis concurſus, & ideo neceſſe eſt, vt illud *Lychetus.* axioma de cooperatiua motione intellexerit. Lychetus etiam, & *Cordub.* Cordub. ſuprà allegati, licet à Caietano diſſentiant in vſu diſtinctionis motionis præuiæ, vel cooperatiuæ ad reſpondendum Scoto; nihilominus diſtinctionem ipſam admittunt, dicuntque nunc cauſam ſecundam non moueri à Deo niſi motione cooperatiua, & accommodata vnicuique rei, quia Deus liberè agit: dicunt autem aliud fuiſſe futurum, ſi Deus ex neceſſitate ageret, quod nunc nihil refert.

Ad propoſitiones allegatas ex lib. de cauſis (quidquid ſit de authoritate illius libri, & de ſenſu in quo loquitur de cauſa prima, quod longiorem poſtulabat diſputationem nunc non neceſſariam) reſpondeo, virtutem primæ cauſæ eſſe virtutem omnium non formaliter, ſed effectiuè, tum quia confert virtutem omnibus cauſis, tum quia omnes adiuuat, & cum omnibus operatur, ita vt ſine illa nihil per ſe valeant reliquæ virtutes efficere. quæ omnia vera ſunt ſine præuia motione, vt iam ſatis explicatum eſt. Et ſimiliter dicitur virtus cauſæ primæ coniungere cauſam ſecundam ſuis effectibus effectiuè, quia immediatè ac per ſe efficit cum illis actiones earum, per quas actiones formaliter coniunguntur ſuis effectibus. Etenim licèt daretur influxus præuius, non coniungeret formaliter cauſam ſecundam ſuo effectui, quia ex vi illius adhuc maneret cauſa in actu primo, vt ſuprà oſtenſum eſt, & ita ſemper coniunctio formalis fit per actionem: vt autem cauſa prima efficiat illam coniunctionem, non eſt neceſſaria virtus diffuſa, ſed per ſuam increatam virtutem id facit, atque adeò per concurſum ſimultaneum, vt iam ſuprà declaratum eſt. 9. Reſpondetur ad lib. de cauſis.

Ex his ergo propoſitionibus, & ex aliis, quæ de illo libro referri ſolent, nihil aliud quàm cooperatio cauſæ primæ cum ſecunda comprobatur. Et ſi qui Philoſophi rectè de Deo ſenſerunt, hoc modo efficientiam eius in omnibus, & cum omnibus cauſis explicatunt. Solentque referri Plato in Timæo, in quo nihil clarum inuenio, & Triſmegiſtus in Dialogo *Crater*, quem videre non potui. Verba autem Philonis in libro, *Quòd ſit incorruptibilis mundus*, parum à medio, quæ ex Boëtio refert, & commendat, hîc referam, quia optima ſunt. *Deus* (inquit) *inſpicit ſingula, paternam curam gerens rerum omnium, & vt vera fateamur aurigæ more gubernatoriſque regit, & gubernat vniuerſa Soli, Lunæ, cæteriſque ſyderibus, aeri quoque cæteriſque mundi partibus aſſiſtens cooperando quidquid ad vniuerſitatem, rectámque & inculpabilem diſpenſationem pertinet.* Cùm ergo ex ſententia Philoſophorum rectè ſentientium diuina cooperatio ad eius vniuerſalem efficientiam cum cauſis ſecundis ſatis eſt, ſolique illi poſuerint influentiam præuiam in cauſam vel remotam, qui de immediata Dei efficientia in omnibus actionibus creaturarum non rectè ſenſerunt, negari non poteſt, quin ſententia noſtra in vera Philoſophorum authoritate ſolidius habeat fundamentum, quàm contraria. 10. Concluſio. *Plato. Triſmegiſtus. Philo.*

***

CAPVT

Capvt XL.

Soluendo rationes aſſertioni noſtræ contrarias, eadem veritas ampliùs confirmatur.

CVm dictum, & probatum ſit ad demonſtrationem aſſertionis poſitis, ſatis eſſe oſtendere præuium influxum in cauſam non eſſe neceſſarium, ſi rationes omnes hactenus excogitatæ ad perſuadendam hanc neceſſitatem inualidæ oſtenſæ fuerint, profectò ſola talium rationum ſolutio ad aſſertionem confirmandam ſufficere poſſet, ac deberet. Hoc ergo ſupereſt in hoc capite præſtandum, in quo ſeptem rationes primas, quæ in agentibus naturalibus locum habent, diſſoluemus.

1. Quomodo cauſa ſecunda nihil agat niſi in virtute primæ, quę erat prima ratio probãdi concurſum præuiũ.

Prima ratio nitebatur in illo principio, quòd cauſa ſecunda nihil agere poteſt niſi in virtute primæ, quod veriſſimum eſt: eius autem legitimus ſenſus eſt, quem capite præcedenti inſinuaui, ſcilicet, cauſam ſecundam non habere virtutem per ſe, & (vt ita dicam,) ſolitariè agendi, ſed in omni actione ſua debere niti in virtute primæ cauſæ, ſine cuius influxu cooperatiuo nihil agere poteſt, & ita dicitur in lib. de cauſis in principio, quòd cauſalitas cauſæ ſecundæ formatur per cauſalitatem cauſæ primæ, quia ſcilicet in omnibus Deus immediatiùs, & intimiùs, ac principaliùs operatur, vt ferè expoſuit D. Thomas in 2. d. 1. quæſt. 1. ad 4. *D. Thomas.* Ad hoc autem neceſſarium non eſt, vt præter virtutem agendi permanentem, & in ſuo genere efficientem, quam etiam habet à prima cauſa, recipiat in ſe aliam virtutem fluentem, quia non in virtute illius agit, ſed in virtute increatæ potentiæ in ipſo Deo exiſtentis. Cuius ſignum eſt, quia etiamſi virtus permanens cauſæ ſecundæ intelligatur affecta alia virtute fluente, vtraque nihil agere poteſt niſi in virtute cauſæ primæ, non ſolùm quia vtramque debet, & conſeruat, ſed etiam quia vtraque pendet eſſentialiter à proprio influxu immediatè procedente à virtute increata primæ cauſæ. Vnde dato antecedenti in dicto ſenſu, negatur conſequentia, quia ſuppoſita ſufficientia virtutis cauſæ ſecundæ, eſt ſuperflua alia virtus creata fluens, neque in illa fundatur illud principium, quia licèt cauſa prima & ſecunda ſimul concurrant, & ſecunda non indigeat alio præuio concurſu, nihilominus non concurrunt vt duæ cauſæ eiuſdem generis, neque ſe iuuantes quaſi per accidens ex vtriuſque inſufficientia, ſed vt cauſæ diuerſorum ordinum, quarum inferior eſt per ſe ſola inſufficiens, & eſſentialiter dependens à ſuperiori, & ideo agit in virtute illius, non verò è contrario, quia ſuperior per ſe potens eſt, & ſufficiens, vt ſuprà dictum eſt. Vnde omnia quæ ibi afferuntur ad probationem antecedentis ſuperuacua ſunt, & coincidunt cum ſecunda ratione, vbi expedientur.

2. ...d confirmationẽ, ...irtutem cauſæ ſecundæ eſſe ...ũ primum ...mixtum ...tentiæ ...omodo id ...lligatur.

Ad confirmationem, cùm in ea ſumitur, virtutem cauſæ ſecundæ eſſe actum primum, ac proinde eſſe actum admiſtum potentiæ, æquiuoca eſt, & ambigua propoſitio, & ideo diſtinguere, & explicare illam oportet. Nam eſt ſermo de virtute merè actiua, vt eſt illa quæ agit actione tranſeunte, vel eſt ſermo de virtute quæ ita eſt actiua, vt ſit etiam receptiua, vt ſunt potentiæ animæ. Item cùm aliqua ex his virtutibus dicitur eſſe actus admiſtus potentiæ, illud poteſt intelligi, vel potentia paſſiua, vel aliquo alio genere potentialitatis. Loquendo ergo de virtute

A merè actiua, etiamſi ſit purus actus primus & ſeparabilis ab actu ſecundo, id eſt, ab actione, non inde fit talem virtutem eſſe actum admiſtum potentiæ receptiuæ; nam licèt careat actione, non mouet in potentia receptiua alterius, quia etiam quando agit, illum in ſe non recipit. Quòd ſi dicatur actus admiſtus potentiæ, ſolùm quia poteſt actu non agere, hoc non obſtat quominus non habeat perfectiorem actualitatem, quàm ſua actio, quia ipſa actio comparata ad formam, quæ eſt terminus eius, eſt actus imperfectus, quia eſt via quædam, ſicut de omni motu, & mutatione Ariſtoteles dixit: forma autem quæ eſt terminus talis actionis, non habet perfectiorem actualitatem, quàm forma, quæ B eſt principium actionis, ſed vel minorem, vt in cauſis æquiuocis, vel ad ſummum æqualem, vt in cauſis vniuocis. Ergo quòd talis actus primus poſſit iſto modo eſſe in potentia, non ideo indiget noua actualitate ſibi inhærente, vt reducatur in actum ſecundum, nam per ſolam actionem ab eo exeuntem conſtituitur in actu ſecundo cuius eſt capax. Cuius etiam ſignum eſt, quia licèt fingatur ampliùs actuata per aliquid additum, nondum eſt conſtituta in actu ſecundo, neque aliquo intrinſeco initio eius, vt cap. 28. probatum eſt.

3. Id explicatur in potentiis animæ.

De potentiis autem animæ fatemur habere poteſtatem actiuam admiſtam potentiæ paſſiuæ, ſed hoc non obſtat, quoniam in ſua entitate, & in ſua C actiuitate habeant actualitatem, ſimpliciter perfectiorem quàm earum operationes, quia licèt talis potentia in quantum paſſiua, ſecundùm quid ſit firmiùs perfecta, quàm ſua operatio, in quantum actiua, eſt ſimpliciter perfectior. Sicut anima paſſiuè etiam comparatur ad potentiam, quam in ſe recipit, & nihilominus perfectiorem habet actualitatem, quæ omnia Philoſophis notiſſima ſunt, & ſanè ad præſens punctum parum referunt: nam etiamſi fingatur intellectus, verbi gratia, cum illo præuio influxu adhuc eſt in potentia receptiua ſui actus ſecundi, & per ſuam entitatem, vel per habitum, aut ſpeciem aliquam habet ſufficientem virtutem in ſuo genere cauſæ ad producendum ſuum actum, ad quem eſt in potentia receptiua; ergo in- D de etiam habet perfectiorem actualitatem; ergo illa alia actualitas quaſi media neceſſaria non eſt.

4. Explicantur variæ propoſitiones ab aduerſariis allatæ in 2. ratione.

In ſecunda ratione aliquæ propoſitiones aſſumuntur, quæ in legitimo ſenſu veræ ſunt, malè autem applicantur. Prima eſt quòd eſſe exiſtentiæ eſt proprius effectus Dei, quæ vt vera ſit, non eſt ita intelligenda vt ſolus Deus dicatur facere eſſe exiſtentiæ, hoc enim apertè falſum eſt, aliàs cauſæ ſecundæ nihil efficerent, vt ſtatim dicam. Tribus ergo modis dicitur eſſe exiſtentiæ proprius effectus Dei ex D. Thoma in 2. diſt. 1. quæſt. 1. art. 4. Primò, quia ſolus Deus poteſt illud facere ex vi ſui eſſe, & ſola virtute ſua, quia ſolus ipſe eſt ipſum eſſe per eſſentiam, & omne aliud eſt participatum. E Secundò, quia ſolus Deus habet pro adæquato obiecto ſuæ potentiæ actiuæ ipſum eſſe participatum, ſeu participale, vt eſt manifeſtum. Tertiò quòd hinc ſequitur quòd ſolus Deus facit per ſe primo ipſum eſſe, ac proinde nulla cauſa ſecunda confert ſuo effectui totum eſſe illius, nam omnis actio creaturæ ſupponit aliquod ens, ex quo ſuum effectum faciat, & ideo non facit per ſe primò ens, ſeu eſſe, ſed tale ens, vel tale eſſe. Deus autem ad ſuam propriam actionem nullum eſſe neceſſariò ſupponit in re, quam facit, vt in creatione patet, & quando rem præexiſtentem perficit, vel cum cauſa ſecunda operatur, licèt aliquod eſſe ſupponat, non tamen ab alio

1. Propoſitio eſſe exiſtentiæ eſt proprius effectus Dei, quomodo vera ſit. *D. Thom.*

factum, quàm à ſeipſo. Sic ergo productio ipſius eſſe ſecundùm omnem huiuſmodi perfectionem eſt propria Dei: cauſa autem ſecunda quando producit effectum, licèt illi dèt eſſe, non tamen cum illo modo, & perfectione qua Deus, & ideo ex hac parte non indiget illa præuia motione, vel eleuatione; nam ad ſuum agendi modum generalis concurſus ſimultaneus illi ſufficit.

5. 2 Propoſitio. Creatura nō dat eſſe niſi vt inſtrumētum Dei. Explicatur.

Alia propoſitio ponitur in prima illatione illius rationis, ſcilicet creaturam non dare eſſe, niſi vt inſtrumentum Dei; quæ tangit philoſophicam quæſtionem, an cauſæ ſecundæ ſint inſtrumentales, vel principales reſpectu ſuorum effectuum, in quo Platonici poſuerunt, eſſe tantùm inſtrumenta, quam ſententiam refert, & approbat Damaſcenus in ſua phyſica cap. 9. & Simplicius 2. phyſicorum cap. 3. a. 29. & interdum ita loquitur D. Thomas in q. 3. de potent. art. 7. Et illum loquendi modum defendit Caietanus. 1. p. q. 45. art. 5. §. *Ad Durandum.* Ariſtoteles verò 2. lib. phyſicor. & 5. Metaph. cauſas ſecundas ſimpliciter principales vocat, quia in ſuo genere agunt propria, & ſufficienti virtute. quem modum loquendi Philoſophi & Theologi communiter probarunt, quia reuera eſt proprius, nam alius ſolùm per analogiam introductus eſt, & ad explicandam ſubordinationem & dependentiam cauſarum ſecundarum à prima, & ad notandum quòd cauſæ ſecundæ nihil poſſunt per ſe facere ſine influxu primæ. Et hæc ſine dubio fuit mens D. Thomæ, vt etiam Thomiſtæ communiter ſentiunt. Quocirca cauſæ ſecundæ non dicuntur inſtrumenta, etiam illo Platonico modo propter præuiam inſtrumentariam virtutem fluentem illis additam quando actu operatur, ſed quia virtutes earum permanentes ſunt quaſi inſtrumenta Dei, quia & ipſe per illas tanquam principale agens operatur, & illæ ſine actuali influxu illius operari non poſſunt, etiamſi ille influxus non ſit motus in eis receptus, nam etiam in naturalibus inſtrumentis hoc neceſſarium non eſt, vt in Metaphyſ. oſtendi diſp. 17. ſect. 2. n. 14. Vnde Damaſcenus ſupra Platonem dicentem principem mentem eſſe efficientem omnium rerum cauſam, naturam autem inſtrumentalem eſſe, ipſe explicuit, hoc eſt, adiuuantem cauſam eſſe pronuntiat.

Damaſcen. Simplicius. D. Thom. Ariſtot. Damaſcen

6. Diſtinctio modernorum reiicitur.

Aliqui verò ex dictis modernis diſtinguunt inter cauſam ſecundam, vt communicantem effectui ſuam formam, vel vt dantem effectui, & ſub priori ratione dicunt eſſe cauſas principales, quia forma producta non excedit perfectionem, & actualitatem producentis. Sub poſteriori autem ratione dicunt eſſe propria inſtrumenta Dei, quia vt ſic attingunt proprium effectum eius, & ad hoc dicunt requiri præuiam motionem, quia inſtrumentum non agit niſi vt motum. Sed diſtinctio hæc nec ſatis intelligi, nec ſatis probari poteſt, quia producere, ſeu communicare formam, & dare illi eſſe, phyſicè, ac verè loquendo non ſunt duo; ergo vel vtrumque fit à cauſa ſecunda vt ab inſtrumento, vel vt à principali cauſa. Antecedens patet, quia efficere, nihil aliud eſt, quàm dare eſſe, nec aliter cauſa ſecunda communicat effectui formam ſuam, quàm dando illi eſſe, non quidem eſſentiæ, nam hoc de ſe potentiale eſt, nec fit actu, niſi cùm coniungitur ei exiſtentia. Item quia cauſa ſecunda non communicat ſuam formam, niſi educendo ſimilem ex potentia materiæ; ergo per hanc eductionem transfertur forma ab eſſe in potentia, ad eſſe in actu; ergo per illam met conſtituitur ſub eſſe exiſtentiæ. Conſequentia verò prima per ſe clara eſt, quia ſicut in termino idem eſt formam fieri, & recipere eſſe, ita etiam in cauſa eadem eſt virtus per quam efficit principaliter, vel inſtrumentaliter.

7. Pergit in ea refutatione.

Quapropter non magis completur cauſa ſecunda per actionem præuiam in virtute agendi ad dandum eſſe, quàm ad producendum formam talis ſpeciei, vel perfectionis. Imò licèt ibi fingerentur duæ actiones re, vel ratione diſtinctæ, vna efficiens formam, & alia dans illi eſſe, etiam eſſet diſtinguendus duplex concurſus ſimultaneus Dei, quia creatura nihil omnino facere poteſt ſine tali concurſu; ergo vel ad inducendam formam ſufficit concurſus ſimultaneus, & ita ille erit primus concurſus Dei, & conſequenter alius ſimilis ſufficiet ad dandum eſſe, & potius ille prior erit quaſi præuius ad ſecundum; quia ſi illa duo ſunt in effectu diſtinguenda, prius eſt educere formam quoad eſſentiam, quàm dare illi eſſe, quia eſſentia ſupponitur exiſtentiæ tanquam potentia actui. Non ergo erit neceſſarius alius concurſus præuius in iſta cauſa ad dandum eſſe, quia ex illa priori productione formæ neceſſariò reſultat ipſum eſſe cum concurſu imbibito in illa reſultantia, ſeu productione ipſius eſſe. Nec videtur poſſe probabiliter cogitari, quòd inter illas duas actiones, vel concurſus, vtrumque diſtinctos interueniat tertius præuius ad efficiendum eſſe, & ſubſequens ad communicationem propriæ formæ. Vel certè ſi præuia motio ponatur ante totam efficientiam cauſæ ſecundæ, tam vt communicantis ſuam formam, quàm vt dantis eſſe, ſic æquè complebitur per illam præuiam motionem in virtute agendi ſub vtraque ratione, & ita non magis ſub vna erit cauſa principalis, vel inſtrumentalis quàm ſub alia.

8. Aſſeritur Cauſa ſecunda cauſa principalis in ſuo genere.

Dico ergo vnamquamque cauſam ſecundam in ſuo genere eſſe cauſam principalem, tam ſui effectus, quàm eſſe, quod illi tribuit, ac proinde ſuperuacaneam, & ſine fundamento rationis poſtulari motionem propter effectionem ipſius eſſe. Quia ſicut forma communicata effectui non excedit formalem perfectionem cauſæ, ita neque eſſe, quod fit in effectu perfectius eſt, quàm eſſe cauſæ, & ſicut forma fit vt actu exiſtat, ita forma cauſæ eſt principium agendi vt eſt in actu, atque adeo per ſuum eſſe actuale non minorem actualitatem habet, quàm ſit eſſe datum effectui; ergo quoad vtrumque eſt principium principale proximum; ergo ex hac parte non indiget præuia motione. Aliunde verò ad hanc principalem efficientiam cauſæ ſecundæ, etiam reſpectu illius eſſe, quod facit neceſſarium non eſt, vt det eſſe independenter ab ipſo eſſe per eſſentiam, neque vt primò per ſe attingat ipſum eſſe, vel ſub communi ratione eſſendi, vel non præſupponendo aliquod eſſe in effectu, ſed ſatis eſt, quod in ſuo genere per ſe, & propria virtute attingat illud eſſe, quod antea non erat, niſi in potentia, & per talem actionem in actum reducitur concurrente prima cauſa, à qua omne eſſe creatum eſſentialiter dependet; neque enim cauſa ſecunda eſt principalis in omni genere, vel independentia ab omni ſuperiori cauſa, ſicut eſt Deus, quod verum eſt, ſiue conſideretur vt dans formam, ſiue dans eſſe ad vtrumque; ergo ſub vtraque ratione ſufficit dependentia à Deo per intrinſecum, & ſimultaneum concurſum.

9. 3. Ratio aduerſ. reiicitur.

Ad tertium cùm in eo ſumitur, concurſum cauſæ ſecundæ eſſentialiter dependere à concurſu cauſæ primæ, ſi intelligatur, vt verba in rigore ſonant,

Quid ſit cõcurſum cauſæ ſecundæ pendere eſſentialiter à concurſu cauſæ primæ. *D. Thom.*

ſonant, de vtroque concurſu, vt eſt aliquid egrediens à ſua cauſa, & realiter ab illa diſtinguitur, & dependentia effectiua,ſic falſum eſt antecedens; quia concurſus cauſæ primæ, & ſecundæ in re non diſtinguuntur, ſed ſunt vna ſimplex actio cum duplici habitudine tranſcendentali, vt cum D. Thoma, & communi ſententia diximus; & ita concurſus in re non fit à concurſu, neque vnus pendet efficaciter ab alio, quia idem non facit ſeipſum, neque à ſeipſo pendet; ſic ergo intellectum antecedens negandum eſt, ad probationem autem negatur, inde ſequi ea incommoda, quæ ibi infetuntur, vt iam declaro. Quamuis enim concurſus cauſæ ſecundæ non pendeat à concurſu intrinſeco cauſæ primæ in genere cauſæ efficientis, vt dictum eſt, nihilominus pendet eſſentialiter ab ipſa cauſa prima, & ab eius voluntate, quam aliqui vocant concurſum Dei internum reſpectu cuius veriſſimè dicitur concurſus cauſæ ſecundæ pendere eſſentialiter à concurſu interno cauſæ primæ, eſt enim de eſſentia actionis cauſæ ſecundæ, vt ſimul, ac principaliter à Deo fluat, & ideo eſſentialiter pendet à cauſa prima, & ideo quaſi formaliter dici etiam poteſt concurſus cauſæ primæ eſſentialiter pendere à concurſu cauſæ primæ, vel potiùs illum concludere, ad eum modum quo ratio ſpecifica poteſt dici pendere à generica, quia illam eſſentialiter includit.

10. Ita propoſitio ſic explicata non iuuat aduerſarios.

Et hinc fit neceſſarium non eſſe (quod in prima conſequentia illius rationis infertur,) concurſum cauſæ primæ vtique proprium, & ad extra eſſe priorem ordine cauſalitatis concurſu cauſæ ſecundæ, quia vbi non eſt cauſalitas, non poteſt eſſe prioritas, quæ in illa fundatur, ſed oſtenſum eſt vnum concurſum non eſſe cauſam alterius, quia ſunt idem; ergo nec prioritas eſſe poteſt. Et hoc ipſum fatentur dicti Thomiſtæ de concurſu ſimultaneo, nunquam tamen probant eſſe neceſſarium alium concurſum externum cauſæ primæ, qui ſit vera cauſa efficiens, actionis cauſæ ſecundæ, & conſequenter prior natura concurſu cauſæ ſecundæ. Et poſſumus argumentum retorquere, quia aliàs etiam eſſet concedendum vnum concurſum cauſæ primæ eſſe priorem natura alio concurſu eiuſdem primæ, quod non videtur admittendum loquendo de proprio concurſu ad extra, quia reuera ſuperfluum eſt. Atque hæc omnia coguntur dicti authores concedere de concurſu ſimultaneo Dei ad extra comparato cum influxu cauſæ ſecundæ. Satis eſt igitur quòd concurſus ad intra, ſeu voluntas concurrendi ſit prior cauſalitate, & natura, quàm concurſus cauſæ ſecundæ. Comparando autem inter ſe cauſas primam & ſecundam, cauſa prima dicitur prius influere non prioritate naturæ in ordine cauſalitatis fundata, ſed prioritate perfectionis, & independentiæ, aut etiam illam quæ dicitur in ſubſiſtendi cõſequentia, quia Deus, quantum eſt ex ſe, poteſt agere ſine cauſa ſecunda, non verò è conuerſo. Et eodem modo ſi concurſus ipſos ſecundùm rationem diſtinctos inter ſe conferamus, poteſt concurſus Dei eiſdem modis dici prior, licèt non cauſalitate, vel ordine naturæ, vel inter, vel in attingendo terminum, vt explicuit etiam Caietanus 1.p. q.14. art.13. & q.19. art.8.

11. Vnde non ſequitur cauſam ſecundam eſſe primum principium.

Nec hinc ſequitur (quod in eadẽ ratione referebatur) cauſam ſecundam eſſe primam in agendo, ſeu primum principium ſuę actionis, quia non dicitur Deus cauſa prima, vel primum principium, ex eo, quòd prius natura efficiat ſuum effectum, quàm cauſa ſecunda, quando cum illa operatur, nec prius ſola efficiat aliquem concurſum priorem actione cauſę ſecundę, ſed dicitur prima, quia non pendet ab alia in agendo, quod nulla alia cauſa habet, nam omnis alia requirit auxilium ſuperioris cauſæ, quæ à nullo pendeat. Neque oportet, vt hoc auxilium ſit præuium, & receptum in cauſa, ſed ſufficit ſimultaneum, & incluſum in actione cauſæ ſecundæ. Vnde nulla eſt illatio, quę in argumento fit quòd ſi cauſa ſecunda non indiget præuio influxu prioris cauſæ, etiam non indigeat auxilio cauſæ prioris, quia eſt illatio ab inferiori ad ſuperius negatiuè, ac ſi quis inferret, ſi homo non indiget carne ad viuendum, non indigere cibo. Concurſus enim concomitans verum auxilium eſt, & cauſa, quæ ſine illo agere non poreſt, eo ipſo non poteſt agere ſine auxilio, & influentia prioris cauſæ. Hoc ergo ſatis eſt vt non ſit primum principium in agendo.

Primum ſuæ actionis.

12. Confirmatur ex S. Thom.

Et hoc ipſum reuera tradit D.Thom. in 2.d.37. q.2.art.2. cuius ratio, & intentio ibi non fideliter allegatur. Tractat enim ibi D.Thom. an actus peccati, vt actus eſt, ſit effectiuè à Deo, refértque opinionem negantem Deum concurrere ad illum actum, eamque refutat deducendo ad illud inconueniens, quòd voluntas in eo actu ageret vt prima cauſa, & primum principium: illationem autem facit his verbis. *Ex ea videtur ſequi, quòd ſint plura prima principia. hoc enim eſt de ratione primi principij, vt agere poſſit ſine auxilio prioris agentis, & influentia eius. Vnde ſi voluntas humana actionem aliquam poſſet producere, cuius actor non eſſet Deus, voluntas humana rationem primi principij haberet.* In quibus verbis aduerto mutata eſſe à P. Aluarez dicta diſp.18.n.14. nam vbi D.Thom. ait. *Si voluntas humana actionem aliquam poſſet producere, cuius actor non eſſet Deus*, ipſe dicit, *Si voluntas humana aliquam actionem produceret abſque motione prioris agentis*, quæ verba ad minimum æquiuoca ſunt, & ab ipſo in alio ſenſu referuntur, qui verbis D. Thom. non cõtinetur. Nam iuxta verba D.Thom. ratio eius non procedit contra eos, qui fatentur actum peccati non poſſe fieri ſine concurſu ſimultaneo Dei, etiamſi negent fieri ſine præuia motione, nam actio quæ fieri non poteſt ſine concurſu ſimultaneo Dei, talis certè eſt, vt eius actor ſit Deus; ergo ſi voluntas ad illam requirit concurſum ſimultaneum Dei, non poteſt agere actionem, cuius actor non ſit Deus; ergo ſtante neceſſitate concurſus ſimultanei, diſcurſus D. Thomæ immeritò, & ſine vlla probabilitate applicatur contra negantes motionem illam præuiam quod maximè neceſſarium iudico in concurſu ad actum peccati, vt infrà dicam. Hîc tamen aduertere non omittam, licèt D.Thom. ſoleat concurſum ſimultaneum nomine motionis appellare, vt ſuprà declaraui, nihilominus, quia ibi tractabat de concurſu ad actum peccati, ne ipſas aures offenderet, noluiſſe Deum appellare motorem ad illum actum, ſed illius actorem, & ibi tacitè alia loca explicuiſſe, vt concurſus intelligatur tantum eſſe motio cooperatiua, ratione cuius dicitur Deus agere actionem cauſæ ſecundæ.

Aluarez.

13. Continuatur explicatio verborum D.Thomæ.

Atque ita reliqua, quæ in illo argumento adducuntur, non procedunt contra noſtram ſententiam: nam reſponſio quam ibi D.Thomas refert, & refutat, non eſt noſtra; imò nos etiam illam reprobamus, quia vt voluntas in nulla actione ſua operetur, vt primum principium, non ſatis eſt, vt nec eſſe, nec virtutem agendi habeat à ſe, ſed neceſſarium eſſe dicimus, vt ſine

ſine influxu primæ cauſæ, nihil poſſit operati. Nam hoc ſequitur ex primo, vt optimè replicat D. Thomas in prima ratione ſua: nam agere eſt proportionatum ad eſſe; ergo quod eſſe non poteſt ſine influxu prioris agentis, neque agere poteſt ſine ſimili influxu. Dicimus autem ad hoc ſufficere influxum ſimultaneum, nam cum ſolo illo veriſſima eſt illa propoſitio cuius eſſentia ab alio eſt, oportet, vt eſt virtus, & *operatio* ab alio ſit: nam per virtutem ibi non intelligit D. Thomas præuium concurſum (cùm dicat, virtutem ab eſſentia rei procedere,) operatio autem non eſt à Deo, niſi per ſimultaneum concurſum. Item ille concurſus ſufficit, vt cauſa ſecunda non ſit primum agens, quia eius actio verè reducitur in primum agens, ſcilicet Deum, tamquam in cauſam, quia per illum concurſum Deus verè eſt agens illius actionis, & eſt prius prioritate vniuerſalitatis, & independentiæ, vt ſuprà declaraui. Et ita etiam malè explicatur contra nos ſecunda replica ex D. Thoma ſumpta.

14.
Idem oſtenditur.

Denique idem concurſus ſimultaneus ſufficit, vt voluntas, ſeu cauſa ſecunda non habeat agere à ſe, quod in tertia replica D. Thomas aſſumit, quia illa particula *à ſe*, excludit omnem influxum ſuperioris cauſæ. Et in hoc ſenſu procedit ratio D. Thomæ, *quia res, quæ non habet eſſe à ſe, non poteſt à ſe durare; ergo neque poteſt à ſe agere.* Dicitur enim res non durare à ſe, quia indiget actuali influxu Dei, vt agat. Eſt tamen differentia, quia res durat per influxum ſolius Dei, quia ipſa non poteſt concurrere actiuè ad ſuam conſeruationem; agit autem non per influxum ſolius Dei, quia neceſſe eſt vt ipſa etiam concurrat, hoc enim eſſentialiter includitur in conceptu actionis, ſeu agendi, & hoc modo accipit cauſa ſecunda à prima ipſum actualiter agere, quia in illud ipſum immediatè influit Deus, non quia in ipſam potentiam agentem quippiam aliud ante actionem influat, quia etiam ſi illud influeret, per talem influxum non immediatè daret hoc, quod eſt agere, ſed daret quoddam principium agendi, vel complementum eius, quod ſatis non eſt ad vim rationis, & intentionem eius, quæ eſt oſtendere neceſſitatem immediatè influxus diuini in ipſam actionem. Nam vt dicatur Deus mediatè dare ipſum agere præter totam virtutem proximam agendi, vel etiam vt dicatur creatura non agere à ſe, non habens à ſe eamdem virtutem agendi, propter hęc, inquam, non eſt neceſſarius concurſus pręuius, quia ratione permanentis, & innatæ virtutis, & concurſus ſimultanei, hæc omnia verè dicuntur de cauſis naturalibus; non ergo procedit ratio in illo ſenſu, & ita ad vim illius præuius concurſus, non ſolùm non eſt neceſſarius, ſed etiam illi poſſet obſtare, nam inde poſſet inferri concurſum ſimultaneum, non eſſe neceſſarium, vel ſaltem illa ratione non probari.

15.
Prima confirmatio aduerſariorum ex productionibus diuinis reiicitur.

Ad confirmationes autem aliorum, in primis ad exemplum ex diuinis perſonis ſumptum reſpondemus, vel non eſſe ad rem, vt potiùs probare oppoſitum, nam Filius non dicitur producere Spiritum ſanctum à Patre, & non à ſe, quia habeat à Patre alium influxum præter communicationem eſſentiæ & virturis ſpirandi; ſic ergo ſi ſeruanda, vel imitanda eſt proportio, creatura ſufficienter dicetur non agere à ſe, quia non habet à ſe virtutem agendi, ſed à Deo; & ita inde non colligetur neceſſitas actualis influxus Dei: vt ergo ſeruetur proportio, dicendum erit, quòd ſicut Filius, quia non ſpirat niſi per virtutem acceptam à Patre, habet etiam, quòd non poſſit ſolus ſpirare ſine Patre immediatè ſpirante, ita creatura, quia habet virtutem datam, &

A conſeruatam à Deo, non poteſt agere ſine Deo ſimul agente, & ita concluditur concurſus ſimultaneus, non præuius diſtinctus ab effectione, & conſeruatione virtutis agendi.

16.
2. Confirmatio, ſequi aliquid eſſe in creatura quod non ſit à ſolo Deo, reiicitur.

Ad aliam verò confirmationem negamus ex ablatione præuij concurſus ſequi, aliquid eſſe in creatura, quod non ſit à Deo ſolo: nam proxima virtus agendi, vt calor, non eſt à ſolo Deo, ſed vel eſt etiam ab extrinſeca cauſa prima, vel ab intrinſeca forma naſcitur, Deo ſimul influente, vt in igne, & actio cauſæ ſecundæ, etiam non eſt à ſolo Deo, vt conſtat, quamuis ſit immediatè ab illo. Determinari autem ad agendum (à quo argumentum ſumi-
B tur) non eſt aliquid diſtinctum ab his, nam determinari ſumi poteſt, vel in actu primo, vel in actu ſecundo, & priori modo in cauſis naturalibus de quibus agimus, determinari nihil eſt diſtinctum ab ipſa virtute naturali, quæ per ſeipſam eſt diſtincta ad vnum, & ad modum agendi ex neceſſitate naturæ. Poſteriori autem modo determinari ad agendum non eſt niſi agere, & ita non eſt diſtinctum ab ipſa actione, neque in his agentibus aliquid medium inter hæc cogitari poteſt.

17.
3. Confirmatio actionem cauſæ ſecundæ non eſſe effectum præmotionis Dei explicatur.

Denique ad vltimam confirmationem iam dictum eſt actionem cauſæ ſecundæ non eſſe effectum præmotionis Dei, ſed increatæ virtutis, & voluntatis. Nec in his cauſis naturalibus Deus ali-
C ter facit cauſam ſecundam operari, niſi dando illi proximam virtutem agendi cum omnibus ex parte illius requiſitis, & cum illa ſimul concurrendo, quia ſicut facere non includit niſi virtutem agendi, & actionem, ita Deum facere, vt ſol illuminet, verbi gratia, nec eſt, nec eſſe poteſt aliud, quàm facere ſolem cum virtute illuminandi, & conſtituere illum in tali loco, &c. & cum illo ad illuminandum concurrere, & idem eſt in qualibet alia cauſa ſecunda naturali, vt à quolibet facilè conſiderari poteſt.

18.
4. Ratio aduerſariorum ex eſſentiali ſubordinatione cauſæ ſecundæ ad primam confutatur & prima inſtantia de Angelo ad inferiores cauſas compara[…]

Ad quartum negatur conſequentia; nam eſſentialis ſubordinatio cauſæ ſecundæ ad primam non conſiſtit in neceſſitate motionis præuiæ, ſed in ne-
D ceſſitate motionis cooperatiuæ, ſeu concurſus ſimultanei, vt ſatis declaratum eſt. Ad primam autem probationem reſponſum eſt etiam, Deum non eſſe cauſam primam, quin prius moueat cauſam ſecundam iam ſufficienter conſtitutam in actu primo ad operandum, ſed quia ab illa pendet in agendo omnis alia cauſa. Vnde inſtantia, ſeu exemplum de Angelo, vel quacumque alia cauſa perfectiori comparata ad minus perfectam, nihil ad rem facit, quia non quilibet exceſſus perfectionis conſtituit rationem cauſæ primæ, ſed ille, qui eſt in virtute agendi à ſe, & in ratione vniuerſaliſſimæ cauſæ, à qua omnis alia pendet in agendo.

19.
Reiicitur probatio non dari ordinem per ſe inter cauſam primam & ſecundam.

Ad ſecundam probationem negatur ſequela, nimirum, non dari ordinem per ſe inter cauſam pri-
E mam, & ſecundam: nam hic ordo per ſe non conſiſtit in indigentia motionis præuiæ, ſed in hoc quòd omnis cauſa ſecunda per ſe, & ex natura ſua poſtulat auxilium cauſæ primæ influentis ſecum ad dandum eſſe ſuo effectui, quia ſicut ipſa habet eſſe per ſe, qui optimè fundatur in natura cauſæ habentis eſſe participatum ab alia quæ eſt ſuum eſſe per eſſentiam, alius verò ordo prioris, & poſterioris concurſus nullum habet in rebus fundamentum. Vnde exemplum de duobus trahentibus lapidem hic non bene accommodatur: nam licèt in ſimultate concurrendi ſit ſimile, non ordine, neque in dependentia, nam vnus trahens lapidem per ſe non pendet ab alio, licèt fortaſſe ob imperfectionem virtutis in ſuo genere indigeat iuuamine alterius eiuſdem

eiuſdem ordinis: omnis autem cauſa ſecunda quantumuis in ſuo ordine perfecta, & ſufficiens ſit, eſſentialiter ſubordinatur primæ, à qua pendet, vt declaratum eſt.

20. *3. Probatio omnem cauſam ſecundā agere motā reiicitur.*

Ad tertiam probationem in qua ſumitur, quòd omnis cauſa ſecunda mouet mota, ſi intelligatur de motu proprio recepto in ipſa, reſpondemus peti principium, nam hæc eſt concluſio probanda. Negatur ergo illa propoſitio intellectu de motu proprio, & in cauſa ſecunda verè ac realiter recepto; nulla enim ratio ſufficiens redditur ob quam talis motus ſit per ſe, & quaſi eſſentialiter neceſſarius ad actionem cauſæ ſecundæ, cum ſine illo poſſit cauſa ſecunda habere totam virtutem ex parte ſua neceſſariam ad effectum, & Deus non indigeat illo motu ad præſtandam totam efficientiam ex parte ipſius neceſſariam. Multoque minus reddi poteſt ratio, ob quam ille motus requiratur, vtputa conditio ſine qua non, & præſertim de potentia etiam abſoluta neceſſaria, vt in c. 18. latè diſcurſum eſt. In quo autem ſenſu, & de quibus mouentibus, & ex quo fundamento Ariſtoteles illam propoſitionem protulerit, in præcedenti capite declaraui, vbi etiam dixi per ſe, & in omnibus cauſis ſecundis ſolum de motu cooperatiuo eſſe in vniuerſum veram: de præuio autem ſolum quando cauſa ſecunda habet imperfectam virtutem, vel indiget aut applicatione ad paſſum, aut coniunctione ad obiectum, quam antea non habebat.

21. *Probatio cauſis uerſali- reiici-*

Vnde facilè reſpondetur ad quartam probationem quæ à cauſis vniuerſalibus ſumebatur, eſt enim in illis longè diuerſa ratio: nam ſol, verbi gratia, quatenus influit vt cauſa vniuerſalis (idemque eſt de cæteris,) non concurrit cum cauſis ſecundis immediatè immediatione ſuppoſiti, & ideo neceſſe eſt vt per media interiacentia diffundat virtutem ſuam vſque ad cauſam ſecundam maximè diſtinctam à ſe, & quæ ſit proxima reſpectu effectus; influxus ergo illius virtutis, & præuius eſt ad vltimum effectum, & neceſſariò debet eſſe in cauſa proxima illius. Deinde ſi tales cauſæ vniuerſales ſint corporeæ, vt cæli, non conſiſtit influxus earum, niſi in alteratione aliqua, ſeu productione qualitatis, quæ ſit virtus actiua coadiuuans cauſam ſecundam proximam, vt eſt, verbi gratia, calor reſpectu Solis humiditas reſpectu Lunæ, vel fortaſſe aliæ qualitates nobis occultæ reſpectu ſingulorum aſtrorum; ſi verò vniuerſales cauſæ immateriales ſint, vt Angeli immediatè tantùm influunt motum localem, vt ſuppono. Vnde neceſſitas harum cauſarum ſolum eſt, vel vt addant aliquam virtutem cauſæ ſecundæ, quia ſola virtus illius eſt imperfecta, vel vt illam applicent ad paſſum, à quo antea diſtabat. Ac denique præter hanc influentiam non habent hæ cauſæ increatæ immediatum influxum in actionem cauſæ ſecundæ, neque in hoc dependent eſſentialiter particulares cauſæ ab vniuerſalibus creatis. At verò cauſa prima agit in omnibus immediatione ſuppoſiti, & per ſeipſam, & ſuam intrinſecam virtutem immediatè influit in omnem actionem cauſæ ſecundæ, & hæc quantumuis ſit completa in virtute agendi, & applicatam habeat materiam eſſentialiter poſtulat ad agendum immediatam cooperationem Dei, & ſi quid præuium ad complementum virtutis & applicationis datur cauſæ particulari ab vniuerſalibus creatis, totum id datur à cauſa prima cooperante cum ſecundis, etiam vniuerſalibus. Et ideo per ſe non eſt neceſſaria alia præuia motio primæ cauſæ recepta in ſecunda, ſed ſolùm ex accidente quando virtus cauſæ ſecundæ fuerit in ſuo genere inſufficiens, & per vniuerſales cauſas creatas, defectus ille ſuppleri non poſſit, de quo modo influendi Dei tractando de auxilio ſufficienti, & efficaci gratiæ latiùs dicemus.

In quinta ratione ex voluntate diuina ſumpta attingitur materia de prædeſtinationibus diuinis, & de modo, quo Deus vult, vel prouidet effectus cauſarum ſecundarum, & actiones earum. Sed hæc habet peculiarem difficultatem in actionibus liberis tam bonis, præſertim ſupernaturalibus, quàm in malis, ſeu peccaminoſis, in naturalibus autem cauſis ferè nullam. Et ideo his omiſſis, quæ ad actus liberos pertinent, de quibus ſigillatim dicturi ſumus, de naturalibus cauſis admittimus Deum concurrere cum illis per voluntatem efficacem, quæ vult, & cum eis concurrere, & eas efficere ſuos effectus; nam licèt hæc duo ex propriis rationibus formalibus habeant diſtinctionem aliquam, vt in actibus liberis dicemus, in præſenti non multum refert illius diſtinctionibus conſideratis. 22. *Quinta ratio quò Deus aliquid vult, alibi examinanda omittitur.*

Hinc verò non ſequitur quod Deus per illam voluntatem aliquid præuium faciat in cauſa ſecunda, quia licèt Dei voluntas efficaciſſima ſit, non tamen facit, niſi quod vult, & prout vult illud facere; per illam autem voluntatem non vult facere aliquid præuium, neque contrarium, rectè probatur ex eo, quòd Deus velit cauſam ſecundam agere: nam cauſam ſecundam agere, non eſt recipere aliquid præuium, ſed eſt dicere ipſam actionem. Vnde potiùs contrarium inferendum eſſet ex illo antecedente: nam ſi Deus hoc ſolum vult, ſcilicet cauſam ſecundam agere, hoc facit, & non aliud quod ad executionem illius voluntatis non eſt neceſſarium, quæ in obiecto illius voluntatis ſolum includitur, quod cauſa ſecunda faciat, & vt Deus ipſe ſimul efficiat ipſum effectum, & actionem cauſæ ſecundæ, vt vtrumque efficaciter, & infallibiliter facit. Quia enim non vult ſolus facere, ſed cum cauſa ſecunda, ideo neceſſarium non eſt, vt ipſe Deus ſolus aliquid faciat. Neque etiam eſt neceſſarium vt priùs operetur prioritate cauſalitatis, quia nec hoc etiam vult, ſed operari tantum cooperando. Vnde licèt illa voluntas Dei ſit prior duratione, & æternitate, nihilominus ordine cauſalitatis eſt concomitans, quia ſolùm vult cū cauſa ſecunda concurrere, & non aliter vult effectum eius, vt ſatis declaratum eſt. 23. *Ex illa tamē nihil efficeretur cōtra aſſertionem noſtram.*

Solùm poteſt inſtari, quia licèt cauſa naturalis ſit determinata ex ſe ad agendum, nihilominus poteſt ex concurſu alterius cauſæ, vel materialis, vel efficiētis impediri, vt ideo ſæpe effectus eius eſt contingens; poſita autem efficaci voluntate, quia Deus vult talem cauſam agere, maior eſt in illa determinatio, maiorque neceſſitas agendi; ergo aliquid præuium factum eſt in cauſa ſecunda per talem Dei voluntatem. Reſpondetur negando conſequentiam, quia quando Deus efficaci voluntate ſtatuit cauſam ſecundam aliquid naturaliter facere, eo ipſo ſua prouidentia cæteras cauſas diſponit, vt aliam non impediant, & ideo neceſſe non eſt, vt aliquid imprimat tali cauſæ naturaliter agenti, quo infallibilius (vt ita dicam,) ſuum effectum efficiat: nam remotis impedimentis, & applicata materia, & oblato Dei concurſu omnino infallibiliter ſequitur effectus. Quòd ſi Deus præuidens futura eſſe impedimenta, non vult prouidere modum, quo auferantur, tunc vel nullam habebit voluntatem concurrendi cum cauſa impedimenta, vel certè non abſolutam, & efficacem, ſed quaſi conditionatam, ſeu ſecundùm quid, offerendi nimirum tali cauſæ concurſum quantum in ſe eſt, ſinendo nihilominus, vt ab aliis impediri poſſit, vt latiùs in cauſis liberis explicabimus. 24. *Soluitur inſtantia.*

Ad

25. *6 Ratio, naturalia agētia perfici intrinſecè dum agant, cōfutatur.*

Ad ſextam rationem negamus, quòd naturalia agentia agendo perficiantur intrinſecè, id eſt, noua perfectione ſibi inhærente, quia neque actio ipſa eſt perfectio agentis, vt in eadem ratione rectè dicitur,neque reductio illa de potentia in actum,quæ in tali agente, quando operari incipit,conſideratur, eſt reductio potentiæ obiectiuæ, vel receptiuæ in actum, ſed eſt reductio potentiæ actiuæ, quæ per ſe loquendo non perficitur agendo, ſed perficit aliud. Dico autē,*per ſe loquendo*, quia ſi ſit virtus incōpleta,perficienda erit prius per complemētum virtutis: tunc autem non perficitur agendo,ſed recipiendo,& ſic completur,vt agat. Nec Ariſtoteles 8. Phyſicor. contrarium docuit,ſed ſolùm dixit corpora mouentia mouere motu ab alio,quia vel applicatione, vel complemento virtutis indigent, ſicut ſol ad illuminandum totum orbem mouetur, quia per motum ad omnia loca applicatur, poſtea verò illuminando non perficitur, neque per motum illum aliam perfectionem antecedentem recipit, neque etiam alij Philoſophi illud dogma tradiderunt, imò D.Thomas 3.contra gent.cap.21.docet res naturales agendo comparare tantùm quamdam extrinſecam perfectionem, quatenus ſuum eſſe communicando, & quaſi aliis benefaciendo Deo,eiuſque bonitati quodammodo ſimiliores efficiuntur. Quod etiam confirmat D.Thomas authoritate Dionyſ.cap.3.de cœleſti Hierarchia, dicentis diuiniſſimum eſſe Dei cooperationem fieri, quod propriè intelligitur de morali cooperatione in ſpirituali ſalute,vel propria,vel proximorum procuranda, de qua etiam loquutus eſt Paulus 1.ad Corinth.3.dicens, *Dei adiutores ſumus*. Per quamdam verò proportionem, ſeu analogiam omnibus cauſis agentibus, quatenus aliis bonitatem communicat, accommodatur, vt etiam ex parte aſſequutus eſt Comment.12. Metaphyſ.text. 36.Sicut autem in Deo ipſa actualis operatio ad extra, non addit illi perfectionem intrinſecam, ſed oſtendit illam,ita ſimilitudo ad Deum in huiuſmodi operatione, quæ nihil in agente ponit, non eſt intrinſeca eius perfectio,ſed vocatur extrinſeca,quia ſimilitudinem quandam in bonitate à Deo participata manifeſtat.

Ariſtoteles. *D.Thom. Dionyſ.* *Comment.*

26. *7. Ratio ex actionibus vitalibus petita confutatur.*

Septima ratio ſpecialiter fiebat de actionibus vitalibus, & ex eo quòd eſſentialiter, vel intrinſecè, vel ſaltem ex natura rei pendent à principio vitali, inferebatur, non poſſe Deum in illam influere, niſi prius natura influat in ipſam potentiam vitalē, quæ illatio neque ab arguente probatur, neque ego video quo fundamento nitatur, aut quomodo poſſit ad ſyllogiſticam formam reduci; & ideo quidquid ſit de antecedenti, in quo Auctor ille ſumit, etiam de potentia abſoluta non poſſe actum vitalem fieri ſine influxu potentiæ vitalis, quod quidem intellectum de actu vitali, ſub illa] duplicatione [, ſeu quantum ad actionem vitalem, vt ſic admitti non poteſt: de ipſo autem actu vitali ſecundùm ſe ſpectato, vel non eſt verum,vel ſaltem eſt incertum,illo tamen permiſſo in quocumque ſenſu negatur conſequentia, cuius defectus multis modis oſtendi poteſt, nam ſpecies impreſſa influit effectiuè in actum vitalem videndi,licèt in potētiam nihil præuium influat. Dicetur etiam eſſe aliquid præuium in potentia,ſed contrà: nam eſſentia diuina per ſeipſum influit effectiuè in viſionem beatificam, & tamen nihil influit præuium ad illam efficientiam, nam lumen gloriæ, neque eſt ab eſſentia,vt eſt obiectum,ſed vt aliàs efficit per voluntatem,& potentiam ſuam, neque eſt præuium ad actionem eſſentiæ,vt obiectum eſt, ſed potiùs cum intellectu eſt veluti potentia cui eſſentia per modum obiecti cooperatur. Denique poſito etiam illo præuio concurſu in potentia vitali Deus immediatè influit alio concurſu ſimultaneo in actum vitalem; ergo idem poterit facere concurrendo cum ſola potentia ſufficienter conſtituta in ſuo ordine in actu primo ad operandum;eſt enim eadem ratio,quia licèt daretur concurſus præuius,actus non haberet ab illo formalem rationem, ſeu denominationem actus vitalis, ſed à ſua potentia. Nec eſt ergo de ratione actus vitalis, quod nulla cauſa efficiens extrinſeca influit in illum,ſed ſolùm, quod proximè fiat à principio intrinſeco vitæ,quod indigere poteſt virtute ſuperioris cauſæ,& ideo conſequentia nullius eſt momenti, quæ reſponſio in ſimili inuenitur apud D. Thomam 1.2.quæſt.80.art.2.ad 1. *D.Thom.*

Capvt XLI.

Ex vi generalis concurſus non eſſe neceſſariam præuiam motionem in voluntate moraliter determinantem illam vt liberos actus eliciat.

1. *Quæ in cauſis liberis, & ... rum præ... prædeterm... natione... rali.*

IN cauſis liberis aſſignatur ab aliis authoribus peculiaris neceſſitas præuiæ motionis Dei, quæ in cauſis naturalibus agentibus non inuenitur,quę naſcitur ex indeterminatione, & indifferentia quoad ſpeciem,& quoad exercitium eius,quam agētia naturalia non habent poſitis omnibus prærequiſitis ad agendum:voluntas autem libera habet illam,& ideo indiget determinari à ſuperiori cauſa, vt actum in ſpecie definitum, & in tempore determinato efficere,& inchoare valeat. Quia verò aliqui ex dictis authoribus loquuntur tam de prædeterminatione morali,quàm de phyſica,in hoc capite dicemus de morali,poſtea de phyſica. Ledeſma ergo in prædicta q. art.2.concl.1.docet voluntatem hominis non poſſe ad actum liberum determinari, niſi moraliter à prima cauſa per concurſum præuium determinetur, quod ibi tantum probat de actibus bonis,ſed multa adducit pertinentia ad gratiæ auxilia, quæ in lib 5. remitto. *Ledeſma.*

2. *Status quæſtionis.*

In hoc autem puncto duo dubia ſunt diſtinguenda,vnum eſt,an hæc determinatio moralis ſit poſſibilis ſalua libertate,& ab hoc puncto nūc abſtinemus vſque ad lib. 5. quia hîc ſolùm agimus ſe motione quæ ex vi generalis concurſus datur.hoc autem illa tantùm eſt,quæ eſt neceſſaria,quia concurſus generalis ſemper eſt neceſſarius. Aliud ergo punctū proprium huius loci eſt,an ille modus promotionis determinantis moraliter ſit neceſſarius cauſæ liberę ad ſe determinandum. Quia verò generalis concurſus propriè videtur ſignificare influxum phyſicum primæ cauſæ, ideo videri poteſt omnino aliena à tali concurſu motio,vel prædeterminatio moralis;re tamen vera non ita eſt,quia ipſa etiam moralis motio ſine generali, & phyſico concurſu non fit.

3. *Duplex motio mor... in voluntate prima et parte obiecti...*

Quod vt declarem, aduerto voluntatem duplici indigere motore, altero ex parte obiecti, ſeu,quod idem eſt ferè, ex parte intellectus: altero ex parte ipſiuſmet voluntatis, vt in illa, vel cum illa efficiat ipſum voluntatis motum, ſeu actum. Primus motor diſtinctus à voluntate, vt per ſe patet,& motio illius, antecedit neceſſariò actualem determinationem voluntatis vel ordine temporis, vel ſaltem cauſalitatis, ſeu naturæ, quia voluntas non poteſt ferri niſi in obiectum cognitum,& ideo neceſſarium eſt, vt ab illo, & conſequenter ab intellectu,& proponente

ponente illud prius alliciatur, & moueatur. Hæc autem motio ſolet dici metaphorica, vel moralis, non propriè phyſica, quia non eſt per propriam, & per ſe efficientiam in ipſam voluntatem. Motio enim obiecti appetibilis reſpectu appetitus ſolùm eſt in genere cauſæ finalis, & ideo *metaphorica* dicitur. Vnde ex vi talis motionis, vt antecedit conſenſum liberum, & realem, nihil reale imprimitur voluntati, quod ſit præuium ad actum ſuum, ſed ſolùm per naturalem colligationem potentiarum animæ, propoſito obiecto per intellectum inuitatur voluntas, & allicitur, atque ita metaphoricè mouetur ad tale obiectum amandum, vel ſi aliquando reſultat aliquis naturalis, & indeliberatus motus inclinans ad conſenſum in tale obiectum, talis motus nō fit ab obiecto, vel ab intellectu, ſed fit ab ipſa voluntate cùm ſit vitalis, proceditque ex naturali propenſione, quam habet ad bonum, quæ naturaliter prorumpit in ſimiles imperfectos motus; quam ob rationem imperfectè deliberat. Denique quando ratio proponens obiectū etiam conſulit, & ſuadet, vt ametur, de ſe excitat moraliter voluntatem, quæ etiam iuuatur illis motibus imperfectis ad ſe inclinandum indeliberatum conſenſum, & ideo etiam hæc motio dicitur effectiua nō phyſicè, quia non per ſe, nec propriè facit volitionem ipſam liberam, ſed moraliter, quia modo quodam liberè actibus accommodato trahit voluntatē ad conſenſum. Et hoc modo quicumque proponēs obiectum voluntati, & perſuadens, vel exhortans hominem ad illud appetendum, dici poteſt motor voluntatis in hoc genere, ſeu cauſa moralis efficiens, vt conſtat ex Ariſtot. 2. Phyſ. & 5. Metaph. (*Ariſtot.*)

4. (…ra motio ipſamet …ntate.) Alter ergo voluntatis motor reſpectu actuum liberorum, eſt ipſamet voluntas, ſeu homo ipſe per illam: nunc enim de formali principio mouendi, ſeu agendi tractamus, & ita potentiam ipſam lato modo, motorē appellamus: ſic ergo aſſertum hoc certiſſimum eſt, non ſolùm quia motus ille eſt vitalis actus, de cuius ratione, & natura eſt vt fiat propriè, ac phyſicè à potentia vitali, quam afficit, ſed etiam quia non poſſet eſſe actus liber, niſi ab ipſa voluntate effectiuè procederet, vt in primo Prolegomeno probatū eſt, & apertè colligitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 5. & can. 4. (*c. Trid.*) hoc autem intelligendum eſt de motore, ſeu efficiente proximo, & per ſe maximè neceſſario, ſiue ſit ſolum, & integrū in ſuo genere, ſiue habere poſſit aliud coëfficiens cum voluntate, vt eſſe poteſt vel habitus, vel vnus actus voluntatis reſpectu alterius, quando inter ſe ſunt ordinati, vt intentio, & electio, amor, deſiderium, & ſimiles, vt eſt probabile: vel (vt alij etiam volunt) obiectum cognitum, vel cognitio eius, ſeu iudicium intellectus etiam efficit volitionē, quod licèt fortaſſe minus probabile ſit, nihil ad præſens refert, quia obiectum, vel cognitio ſecundùm talē efficientiam, ſi illā habet, ſaltem nō eſt præmotor, id eſt, non efficit in volūtate aliquid præuium ad actum liberū, quo illam determinet ad illum efficiendum, ſed ad ſummū coëfficit cum illa actum eius, neque ampliùs dicunt cui obiecto, vel cognitioni aliquam phyſicā efficientiam in actū voluntatis tribuunt. Nec aliud poteſt cum fundamento, vel probabilitate cogitari, aut explicari, vt nūc ex cōſenſu Theologorū, & Philoſophorū ſuppono.

5. (…d vtrâque …m mo-…nem ne-…arius gé-) Addimus ergo ad vtramque ex his motionibus eſſe neceſſarium generalem concurſum Dei effectiuum propriè, & phyſicè. Et de poſteriori quidē manifeſtum eſt, quia voluntatis efficiētia in ſuum actum eſt propria, & phyſica, & voluntas noſtra eſt

A principium creatum agendi; ergo indiget auxilio generali Dei phyſicè etiam, & propriè coëfficientis. (neralis concurſus Dei.) De priori autē diuerſa ratio videri poteſt, quia motio obiecti, & intellectus reſpectu voluntatis, & prout antecedit actum eius, eſt ſolùm motio finalis metaphorica, ſeu moralis per quā nondū fit propriè, & phyſicè aliquid in voluntate, ergo ad illam nō videtur neceſſaria propria efficientia phyſica Dei per generalem concurſum. Sed conſiderandum eſt licèt motio illa reſpectu voluntatis ſit moralis, ſeu finalis, nihilominus in reipſa non fieri ſine efficiētia aliqua propria & phyſica intellectus cognoſcentis, & præſentantis obiectum, ac de illo iudicantis, quod non poteſt intellectus efficere ſine phyſico, & proprio conſenſu generali

B Dei. Et ratione huius concurſus veriſſimè dicitur illam motionem moralem non fieri ſine concurſu generali Dei. Hic autem concurſus licèt reſpectu intellectus ſit phyſica motio reſpectu voluntatis, eſt tantùm moralis, & hoc ſolum probat ratio dubitandi proximè propoſita. Et quod valdè notandum eſt, ille concurſus reſpectu intellectus, tātùm eſt motio cooperatiua, non prædeterminatiua, nec præuia, iuxta dicta in præcedētibus capitulis, quia intellectus de ſe naturali modo operatur, & non liberè, & maximè prout antecedit liberam motionem volūtatis, ſicut nunc cōſideratur. At verò reſpectu volūtatis illa eſt præmotio moralis, & ideo Deus ratione illius concurſus, quem phyſicè præ-

C bet intellectui, poteſt aliquādo dici moraliter præmouere voluntatem. Hæc item præmotio ſæpè inducit proximè aliquem naturalē ac neceſſariū motum, qui etiā reſpectu cōſenſus liberi eſt præuius, & morali modo ad illam excitat per quamdā ſympathiam, & conſenſionem: quatenus autem motus ille naturali modo fit à voluntate, indiget motione Dei phyſicè cooperāte, nō præuia, iuxta hactenus dicta; quatenus verò ille motus moraliter mouet voluntatem ad alium, Deus etiam phyſicè concurrens ad illum moraliter præmouet volūtatē ad aliū actum ſi honeſtus ſit, vt infrà dicemus.

Et hac ergo declaratione cōſtat in præſenti pūcto Deum prout concurſum neceſſariū præbet ad actus vitales intellectus, vel voluntatis præuios ad conſenſum liberū eiuſdem voluntatis, per talē cō- (6. Ex his intelligitur quo ſenſui Deus dicatur præmouere voluntatem.)

D curſum facere in nobis aliquid præuiū ratione cuius poteſt etiam dici Deus præmouere voluntatē noſtrā ad liberūm cōſenſum, & hanc præmotionē ſaltē ex parte intellectus eſſe ex natura rei neceſſariā ad vſum liberū volūtatis. Ex neceſſitate igitur huius præmotionis, intulit dictus author neceſſitatē moralis prædeterminationis. Vereor tamē ne in verbo *prædeterminationis*, tā in ſe, quàm cōparatū ad verbū præmouendi, ſeu præmotionis æquiuocatio cōmittatur, & ideo aduerto duobus modis dici poſſe volūtatē determinari, ſcilicet, vel quoad ſpecificationē tantū, vel etiā quoad exercitiū. Prior

E prædeterminatio poteſt dici de ſe ſufficiēs, nō tamē efficax, vel etiā dici poteſt cōditionata, nō abſoluta, atque hoc modo obiectū, vel conſiliū præmouēs voluntatē, dici poteſt prædeterminare illā, quātū eſt de ſe ad talē ſpeciem actus, ſi motionē illā ſequi velit. Atque hoc modo omnis præmotio volūtatis poteſt dici prędeterminatio. Alia verò eſt prædeterminatio abſoluta & efficax, quia illa poſita etiā ſi moralis ſit, volūtas ex vi illius ad exercitiū actus determinatur, & de hoc genere prædeterminationis in præſēti ſermo eſt. Hæc autē ſignificatio ſecundùm proprietatē, & receptū vſum verborum non conuenit verbo præmouēdi, quod generalius eſt, & ideo cauēdum eſt ne ex neceſſitate

prę̨motionis moralis volũtatis inferatur neceſſitas dictę prędeterminationis,erit enim inutilis illatio.

7. *Quid ſit præmotio moralis &, quomodo differat à prædeterminatione.*

Vt autem hoc declarem, aduerto in voluntate ſecundùm ſe ſpectata, id eſt, priuſquam moueri incipiat, vel obiectum ei proponatur, duo conſiderari poſſe. Vnum eſt, quod eſt in potentia, vt moraliter moueatur; aliud quod eſt indifferens, & indeterminata ad volendum, vel nolendum. Præmoueri ergo moraliter nihil aliud eſt, quàm præmoueri aliquo morali modo ab alio priuſquam ipſa operetur, hanc enim prioritatem particula *præ* indicat: prædeterminari autem eſt eius indifferentiam coarctari, & ad id efficiendum, ad quod præmouetur, illam determinari ab alio, priuſquam ipſa operetur: eandémque etiam prioritatem particula *præ* denotat, addita verbo *determinandi*, quam indicat, addita verbo *mouendi*. Plus ergo eſt prædeterminare, quàm præmouere: vnde omnis qui determinat,præmouet,quia illa præuia determinatio non fit ſine motione: non tamen è contrario, omnis qui præmouet, prædeterminat, quia poteſt talis eſſe motio, quæ antecedit, vt voluntatis indifferentiam coarctet. Vnde qui conſulit, & qui petit, moraliter præmouet, non tamen prædeterminat modo prædicto; & Dæmon tentando præmouet noſtras voluntates, non tamen prædeterminat, & pulchritudo obiecti nos inuitat, & præmouet, non tamen prædeterminat. Itaque ſi rigor,& vſus verbi *prædeterminandi* obſeruetur, prædeterminatio ſupra præmotionem addit, quòd motio præuia talis ſit, vt ex vi illius, & veluti quadam neceſſaria moralíque conſecutione voluntas eliciat illum actum liberum, ad quem præmouetur; hoc enim eſt determinare, ſeu limitare, & coarctare indeterminationem, quam voluntas ex ſe ante talem motionem habebat.

8. *Diuiſio prędeterminationis in phyſicam,& moralem.*

Vlteriùs verò diſtingui ſolet prædeterminatio, in phyſicam, & moralem, quæ voces poſſunt diſtinguere vel modum cauſalitatis talis præmotionis reſpectu actus liberi, vel modum neceſſariæ connexionis cum illo. quæ duo ſunt valde conſideranda, & diſtinguenda in tota hac diſputatione, quia difficultas eius conſiſtit in connexione alicuius præmotionis à cauſa intrinſeca præmouentis cum ſubſequenti actu libero, magis quàm in modo cauſalitatis phyſicæ, aut moralis. Quamuis enim motio aliqua præcedat actũ voluntatis, & ad illum moueat,& quando ille fit, ſit cauſa illius vel moralis, vel phyſica, ſi non habeat aliquam neceſſariam connexionem cum illo, ita vt illa poſita infallibiliter ſequatur talis actus liber, erit præmotio, non prædeterminatio voluntatis, neque phyſica, neque moralis, quia neutro modo præoccupet (vt ſic dicam) neque priùs coarctat indifferentiam eius,quàm ipſa liberè operetur. At verò ſi motio præcedat & infallibiliter inducat conſenſum, erit prædeterminatio: tunc autem ex modo cauſalitatis dicetur phyſica, ſi phyſicè influat in conſenſum: moralis autem, ſi tantùm moraliter moueat; hæc autem diuerſitas non multum variat, aut minuit difficultatem,ſi neceſſitas conſequentis conſenſus,& motionis eſſet æqualis, vt poſtea videbimus. Aliter enim poſſunt voces illæ determinare connexionem prædictam, vt illa præmotio dicatur phyſicè prædeterminare,quæ omnino infallibiliter ex vi ſuæ cauſalitatis inducat conſenſum, ſiue cauſalitas ipſa ſit moralis, ſiue phyſica, ſic enim non dicetur phyſica prædeterminatio, quia phyſicè cauſet, ſed quia in ſe eſt quid reale, & phyſicum,

A quo poſito,impoſſibile eſt,non ſequi conſenſum. E conuerſo moralis prædeterminatio dicetur ſi non ſit tam infallibilis conſecutio,quin interdum poſſit deficere, & ſolum dicatur moralis,quia vtplurimum ita contingit,vt ſaltem quia non ſequitur per ſe extrinſeca cauſalitate phyſica,vel morali,licèt aliũde ſẽper ita eueniat,moraliter loquẽdo.

9. *Aſſertio, voluntas indiget aliqua morali Dei præmotione.*

Primò ergo certum eſt voluntatem non poſſe ad actum liberum,& honeſtum determinari,niſi à Deo moraliter præmoueatur. de hoc puncto nũquam fuit inter nos controuerſia. Quòd ſi dictus author in hoc tantùm ſenſu vtitur verbis prædeterminandi moraliter, iniuſtè me reprehendit, quaſi id negauerim, quia ego hãc partem latè probaui in eodem loco de Auxiliis,quem citat, & de

B illa procedunt omnia quæ de ſancta cogitatione ad honeſtam operationem neceſſaria dixi in lib.1. huius operis, & nũc probata breuiter ex dictis eſt, quia voluntas non poteſt actum liberum honeſtum facere,niſi priùs per honeſtam cogitationem, vel iudicium moraliter præmoueatur, ſed talis præmotio non poteſt fieri, niſi vel à Deo ſolo, ſi velit illam efficere, vel ſaltem à Deo concurrente cum aliqua cauſa ſecunda hominem excitante, vt iam declaraui In vtroque autem modo Deus verè, & propriè dicitur præmouere moraliter voluntatem hominis ad actum liberum honeſtum; ergo. Minor quoad priorem partem per ſe nota eſt,& il-

C lam omittimus,quia non pertinet ad communem prouidentiæ modum,& generalem concurſum,de quo nunc tractamus. Quoad alteram partem probatur,quia quando cauſa ſecunda præmouet moraliter voluntatem, Deus concurrit cum illa, vt conſtat;ergo tunc etiam Deus præmouet per illã, ſaltem phyſicè concurrendo ad præmotionẽ moralem. Vlterius verò quando præmotio eſt ad actũ honeſtum, Deus non ſolùm phyſicè concurrit ad illam, ſed etiam moraliter, quia illam intendit,& quantum in ſe eſt, ad hoc ordinat creata obiecta, vt homines ad actus honeſtos inducãt,& præterea adiungit ſuum præceptum,vel conſilium,vel ſaltem moralem approbationem,& ideo non tantùm phyſicè,ſed etiam moraliter concurrit. Et in hoc

D ſenſu procedunt multæ ex rationibus dicti authoris,præſertim prima,quæ de initio boni operis per motionem præuiam ordinis naturalis procedit,de qua nos ſuprà in lib. 1. latè diximus. Aliæ verò rationes, præſertim 4. 5. & 6. quæ ſumuntur ex prædefinitione, & præſcientia Dei apertè oſtendunt dictum authorem loqui de prædeterminatione in toto rigore ſupra declarato.

10. *2. Aſſertio cauſa libera ad actus naturales efficiendos non eget prædeterminatione morali.*

Vnde dico ſecundò cauſam liberam ad ſuos actus connaturales efficiẽdos,non indigere prædeterminatione morali,præſertim ex vi concurſus,& prouidentiæ generalis.Probatur,quia vt voluntas moueri poſſit liberè per actus ordinis naturalis,nõ indiget alia morali præmotione Dei, præter illam,

E quam facit per iudicium rationis ſufficienter præponentis honeſtatem obiecti;ſed hoc iudiciũ licèt præmoueat,nõ prædeterminat moraliter voluntatem; ergo non eſt alia prædeterminatio ex parte Dei neceſſaria. Maior ſuprà in lib.1.ſatis probata eſt,ibi enim oſtẽdimus ad actus honeſtos ordinis naturalis ſigillatim ſumptos,per ſe loquendo,non eſſe neceſſariũ ſpeciale auxiliũ gratiæ,ſed ſufficere lumen rationis præponentis obiectum ſufficiẽter cum naturali facultate liberæ voluntatis. Vnde etiam ibi oſtenſum eſt cogitationem honeſtam naturalem haberi poſſe per generalem concurſum Dei, & per illam poſſe etiam voluntatem honeſtum actum elicere; ergo ex parte Dei non poteſt exigi

exigi alia ſpecialis præmotio moralis. Minor autem, nimirum, hanc cogitationem honeſtam non prædeterminare moraliter voluntatem, per ſe videtur euidens. Primò experientia, quia cum tali cogitatione ſæpiùs, & fortè frequentiùs homo non bene operatur moraliter; ergo ſignum eſt, talem cogitationem non prædeterminare voluntatem moraliter ad actum liberum, quia (vt dixi) ad hanc prædeterminationem neceſſarium eſt, vt præmotio moralis ſit adeò efficax, vt vel ſemper, vel vtplurimum à voluntate obtineat liberum conſenſum. Secundò à priori, quia libertas voluntatis oritur ex indifferentia iudicij, vt cum D. Thoma 1.p.q 83. art.1. ſupponimus; ergo ſtante iudicio omnino indifferente, quantum in ipſo eſt, eo modo, quo eſſe poteſt, ſcilicet ex parte obiecti proponendo rationem boni, & mali, & honeſti, aut ardui, quæ in ipſo eſt, manet integra libertas voluntatis ad honeſtum actum eliciendum; ergo talis præmotio moralis per illud iudicium facta eſt ſufficiens vt voluntas eliciat actum honeſtum ſi velit; ergo non eſt neceſſaria prædeterminatio. Probatur hæc vltima conſequentia, quia illud iudicium non prędeterminat moraliter voluntatem, nam æquè indifferentẽ illam relinquit ad refutādum obiectum propoſitum propter arduitatem, vel alium incommoditatem in illo ſimulcognitā. *D. Thom.*

11. Confirmatur & amplius declaratur. Tertiò idem confirmatur, & declaratur, quia ſi prædeterminatio illa moralis intelligatur eſſe prędeterminatio ſimpliciter, id eſt, quæ de ſe infallibiliter effectum liberi conſenſus obtineat, potius repugnat libertati, quàm illam iuuet: non poteſt enim aliunde prouenire niſi ex eo, quòd ratio non repræſentat planè obiectum, ſed ſub vna tantùm ratione; nam hæc moralis ratio, per ſe non fit, niſi medio iudicio rationis; quomodo ergo poteſt ratio illo modo determinare voluntatem ad vnum, niſi de vna tantùm ratione obiecti iudicando? hoc autem eſt contra vſum libertatis, nam vt actus voluntatis liberè fiat, neceſſe eſt, vt habeat obiectum ſufficienter propoſitum, ad videndum, vel nolendum. Nam, vt rectè dicit D.Thom. 1.2.q.6. art.2. ad 2. ex eo, quòd ratio deliberans ſe habet ad oppoſita, voluntas, in vtrumque poteſt; ergo libertas actus volūtatis requirit ex parte iudicij actualem indifferentiam obiectiuam; ergo non poteſt ad actum liberum prærequiri talis prædeterminatio moralis, quæ ex vi præmotionis moralis infallibiliter volūtatem in conſenſum iudicat; quin potiùs talis præmotio licèt in modo cauſandi dici poſſit moralis, ſeu finalis, in modo prædeterminandi eſſet phyſica, & induceret neceſſitatem intrinſecam, qualis eſt in actibus indeliberatis, quorum neceſſitas oritur ex interno appetitu naturali, ſuppoſito impedimento in rationis deliberatione, ſine qua non poteſt eſſe vſus libertatis. At verò ſi prædeterminatio moralis minus rigoroſè dicatur ob frequentem determinationem, & quia difficulter oppoſitū euenit, in rigore non repugnat libertati: non poteſt autem eſſe neceſſaria ad liberè, & honeſtè operandum, quia hæc moralis prædeterminatio non poteſt prouenire, niſi ex vehementi conſideratione boni, & remiſſa conſideratione mali, vel ex aliqua præuia propenſione naturali ad bonum potius quàm ad malum: quid enim aliud poteſt cogitari? At nihil horum neceſſarium ad operandum bonum, quia neque eſt neceſſaria aliqua conſideratio mali, nec inclinatio habitus, vel conſuetudinis, vel alicuius affectionis indeliberatæ, quæ præcedat, hæc enim omnia accidentia ſunt, vt per ſe conſtat, & ſine illis voluntas habet vim eligendi bonum ſibi propoſitum, cùm tamen ſine aliquo huiuſmodi intelligi non poſſit, vnde talis moralis prædeterminatio prouenire poſſit; non eſt ergo talis prædeterminatio ad bene operandum ex parte Dei neceſſaria. *D. Thom.*

Sed obiiciunt, quia poſita præmotione morali ſufficiente voluntas libera manet, & indeterminata; ergo vt honeſtè determinetur, neceſſaria eſt diuina præmotio, quæ moraliter illam prædeterminet, aliàs efficacia diuinorum auxiliorum naturalium, non in Deum, ſed in voluntatem eſſet referenda, quod eſt abſurdum, quia cùm efficacia ſit id, quod præcipuum eſt in diuinis auxiliis, illa maximè in Deum referenda eſt. Et confirmatur, primò quia ſi Dei voluntas moraliter non prædeterminaret, bona, vel mala temporalia, quæ hominibus eueniunt, non eſſent in Deum referenda, quia communiter veniunt ex negotiatione, vel operationibus humanis, quæ per liberam determinationem fiunt; ergo ſi voluntates hominum non prædeterminarentur à Deo, effectus ex illis prouenientes non refunderentur in Deum, & conſequenter non eſſent gratiæ Deo agendæ pro his bonis, vt, verbi gratia, quando pauper accipit eleemoſynam à diuite, poteſt quidem, & debet gratias agere homini danti, quia ſua voluntate ſe ad id determinauit, non tamen Deo, qui voluntatem dantis non prædeterminauit. Confirmatur ſecundò, quia Scriptura tribuit Deo hanc prædeterminationem moralem reſpectu voluntatis, vt latè probat Auguſtinus lib. de Grat. & lib. arbitr. cap.20. eo quod 2. Regum 17. dicitur Domini nutu diſſipatum fuiſſe conſilium Architophel, agendo ſcilicet in corde Abſalon, vt tale conſilium repudiaret, & quod Eſther 5. dicitur Deum conuertiſſe cor Aſſueri, &c. Simile eſt illud Geneſ. 43. *Deus autem meus omnipotens faciat illum vobis placabilem.* vbi Caietanus notat, petiiſſe Iacob à Deo, vt animum præſidis Ægypti flecteret. Et ſimilia leguntur ſæpe in Scriptura 1. Regum 10. & 11. & Iudith 6. & 14. Ac denique illud eſt vulgatiſſimum, *Cor Regis in manu Dei eſt, & quocunque voluerit, vertet illud*, Prouerb. 21. 12. Obiectio, ex eo quod mādat voluntati libertas, & efficacia diuinorum auxiliorum naturalium, in ſolam voluntatem referenda eſſet. *Auguſt.* *Caietan.*

Ad primam rationem negatur prima conſequentia; imò addimus oppoſitum ſequi ex antecedenti: nam ſi poſita præmotione morali, voluntas eſt verè libera, & indifferens cum illa ſola præmotione morali, ſi Deus præbeat generalem concurſum, poterit honeſtum actum elicere, nam ſi vltra illam præmotionem moralem ſufficientem ad eliciendum actum liberum, eſt neceſſaria alia motio moraliter prædeterminatiua, profectò illa prior non erit ſufficiens in ſuo genere cauſæ moralis, quia in eodem genere alia maior, & efficacior neceſſaria erat; ergo falsò appellatur illa prior præmotio ſufficiens. Falſum item eſt voluntatem cum illa ſola eſſe moraliter liberam ad operandum, cùm per illam ſolam moueri liberè non poſſit ad talem actum, niſi maior adhibeatur. quæ ratio per ſe ſufficientiſſima in hac materia eſt, eam in lib. 5. preſſiùs vrgebimus. Veruntamen etiam ad hominem poteſt confirmari, quia prædeterminatio illa moralis, ſi neceſſaria eſt, profectò ex parte actus primi, & virtutis actiuæ voluntatis neceſſaria eſt, quia omnino antecedit actum ſecundum, & non poteſt eſſe niſi aliqua cognitio, vel motio interna per modum conſilij, vel attentioris conſiderationis, vel alio ſimili modo; hoc enim modo idem author explicat 13. Diſſoluitur obiectio ſuperior.

hanc cauſalitatem moralem in art. 1. immediatè poſt argumenta. Eſt ergo neceſſaria illa prædeterminatio, vt voluntas habeat integras vires, non ſolùm phyſicas, ſed etiam morales ſimpliciter neceſſarias ad illum actum; ergo ſine illa motione non habet has vires; ergo cum alia præmotione morali non habet ſufficientes vires, & conſequenter nec libertatem proximam ad talem actum. Sic enim idem Author alibi colligit præuium concurſum non poſſe requiri ex parte actus primi, quia aliàs in cauſa ſecunda non ſupponeretur virtus ſufficiens ad agendum. Nec minorem habet efficaciam hæc ratio in viribus moralibus (vt ſic dicam,) quàm in phyſicis, ſi vtræque tales ſint, vt ſint ſimpliciter neceſſariæ ad vſum libertatis, quia talis libertas prærequirit poteſtatem, ſimpliciter in omni genere; imò non ſolùm ex parte virtutis per ſe actiuæ, ſed ex parte etiam omnium conditionum, quæ ad agendum neceſſariò præſupponi debent, vt in Prolegomeno 1. latè diximus.

14. Adconfirmationes.

Concludimus ergo cum motione morali de ſe non prædeterminatiua voluntatis, poſſe voluntatem liberè operari, etiam honeſtè. Ad inconueniens autem quod infertur in prima confirmatione, ſequi nimirum non eſſe Deo gratias agendas, propter bonos actus liberos, vel propter vtilitates, ac beneficia temporalia, quæ interdum ex illis naſcuntur. Reſpondetur, negando ſequelam, quia vt hæc ſint beneficia diuina, vel temporalia, vel etiam moralia, non eſt neceſſe vt ex diuina prædeterminatione morali proueniant, ſatis eſt enim quòd fiant ex honeſta aliqua cogitatione, & morali motione à Deo præuiſa, & prouiſa: vt inter homines gratias meritò agimus homini danti bonum conſilium ad aliquid virtutis operandum, etiamſi vnus homo alterius voluntatem ſuo conſilio non prædeterminet, licèt illam inclinet, & præmoueat, hæc enim diuerſa ſunt vt iam admonui. Item in lib. 1. declaraui, quomodo cogitatio congrua naturalis, ſit ſpeciale beneficium ordinis naturæ, etiamſi de ſe non magis prædeterminet voluntatem, quàm honeſta cogitatio ſufficiens. Sic ergo omnia ſimilia bona, quæ hominibus eueniunt, in Deum referenda ſunt, non propter prædeterminationem, ſed propter prouidentiam, & efficientiam, vel phyſicam, vel moralem iuxta effectuum exigentiam. Vnde in exemplo illo de paupere accipiente eleemoſynam à diuite, dicimus, debere gratias agere, & danti, quia libera voluntate ſe ad illam dandam determinauit, & Deo, quia & illi cooperatus eſt, & illũ ſua prouidentia in illam cogitationem congruè induxit, quod, vt dixi, ſine prædeterminatione facere potuit. Huiuſmodi ergo illationes, & argumenta (quod præ oculis, vt dixi, habendum eſt,) ex verborum æquiuocatione, & confuſione prædeterminationis, cum omni præmotione morali procedunt, & ita intellecta illorum verborum diſtinctione facile ſoluuntur.

15. Ad ſecũdam confirmationem.

Altera confirmatio ſimili defectu laborat. Primò quidem, quia omnia illa, quæ in illo argumento referuntur, poſſunt à Deo fieri per cogitationes accommodatas, & in diuina præſcientia ita congruas, vt effectum à Deo intentum infallibiliter conſequantur. Deinde, quia longè diuerſum eſt, hanc prædeterminationem moralem eſſe neceſſariam ad omne opus: aliud verò eſſe poſſibilem, ſi Deus velit illam adhibere: conſtat enim poſſe Deum dare abundantius auxilium ad aliquod opus, quàm ſimpliciter neceſſarium ſit. Hæc autem duo in illo argumento, vel confunduntur, vel vnum malè ex alio infertur, nam teſtimonia, & exempla adducta in illa confirmatione ad ſummum probant, poſſe Deum prædeterminare moraliter ad bonum, & interdum id facere, quod nunc gratis damus: qualis autem ſit illa prædeterminatio moralis, in lib. 5. inter auxilia gratiæ efficacia explicabimus; quia talis prædeterminatio aliquam rationem gratiæ ſemper habet. Hinc autem non ſequitur talem prædeterminationem eſſe neceſſariam, non enim omne poſſibile neceſſarium eſt, vt per ſe conſtat, & hoc eſt, quod ad præſens pertinet, & iam monui, quia ſolùm de generali concurſu ſiue phyſico, ſiue morali tractamus.

CAPVT XLII.

Præuium concurſum phyſicè prædeterminantem non eſſe voluntati liberæ neceſſarium, vt aliquid determinatè velit.

IN præſenti etiam eſt ſermo de prædeterminatione efficaci, & quoad exercitium, &, vt iam notaui, non tractamus nunc, an talis prædeterminatio ſit poſſibilis, ſeu compoſſibilis cum vſu libertatis, (hanc enim quæſtionem in libr. 5. reſeruamus; ſed tractamus ſolùm ex vi generalis concurſus voluntati liberæ debito neceſſaria ſit.

Dicimus ergo præuium concurſum non magis eſſe neceſſarium voluntati liberæ ad actus ſibi proportionatos, ſeu ordinis naturalis, quàm aliis cauſis ſecundis naturaliter agentibus, ac proinde ex ordinaria lege, ſeu ex vi generalis prouidentiæ ſolùm ſimultaneum concurſum illi tribui. Hanc aſſertionem maximè docent authores allegati in cap... & eſſe S. Thomæ oſtendam in capite ſequenti, nunc rationem illam oſtendo. quia ſi propter aliquid eſſet neceſſarius ille præuius concurſus, maximè quia voluntas eſt potentia indifferens, ſeu indeterminata, & ideo indiget præuio auxilio in ſe recepto, quo prædeterminetur; ſed ob hanc cauſam non ſolùm non eſt neceſſaria talis præmotio, ſed potiùs propter illam conditionem maximè conſentaneum tali potentiæ eſt, vt non detur illi talis præmotio; ergo. Conſequentia eſt nota, & in Maiori conuenimus. Minor ergo probatur. quia indeterminatio voluntatis, quæ illi conuenit, vt eſt potentia formaliter libera, non eſt ſola indeterminatio potentiæ paſſiuæ, ſed eſt indeterminatio potentiæ actiuæ, habentis ſufficientem, & integram vim producendi varios actus ad quos dicitur libera, & aliunde habet talem modum operandi, vt ſuum actum intrinſecè per ſeipſum voluntariè eliciat, aut non eliciat; ergo ad faciendum determinatum actum non indiget extrinſeca præuia motione determinante illam. Maior probata, & declarata ſufficienter eſt in Prolegomeno 1. cap. 2. 1. Aſſer: Non eſt neceſſaria prædeterminatio phyſica voluntatis ad actus ordinis naturalis.

Addimus ergo in Minori proprium eſſe voluntatis ferri in obiectum ſuum per actum intrinſecè, ac per ſeipſum voluntarium, quam proprietatem aliquo modo participat appetitus ſenſitiuus; minus verò, & ſine indifferentia, & ideo non eſt 2. Ex indifferentia de libertate voluntatis probatur.

potentia libera. Ratio verò eſt, quia voluntas fertur in obiectum voluntariè, vt ex terminis conſtat, quod adeò eſt intrinſecum illi, vt proptereа cogi non poſſit; ergo motus ipſe, quo hæc facultas fertur in obiectum, illi voluntarius eſt: non eſt autem voluntarius per alium actum, aliàs procederetur in infinitum; ergo talis actus eſt intrinſecè ac per ſeipſum voluntarius. Et hoc docuit Caietanus 1.2.q.9.art.4. & ſumpſit ex D. Thoma 1.2.q.16.art.4.ad 3. vbi ait, voluntas conſentiendo obiecto conſentit ſe conſentire, & conſequenter volendo obiectum, vult ſe velle, quia actus voluntatis reflectuntur ſupra ſeipſos. Et ex eodem principio dixit in 2.2.q.25. art. 2. amorem ex ratione propriæ ſpeciei habere, quòd ſupra ſe reflectatur, quia eſt ſpontaneus motus amantis ad amatum, vtique extrinſecè, & per ſeipſum, ideóque adiungit, *Vnde ex hoc ipſo quòd amat aliquis, amat ſe amare.* Et ſic etiam dixit

Auguſt. Auguſtinus 8. de Trinit. cap. 7. *Qui amat proximum, conſequens eſt, vt etiam ipſam dilectionem diligat.* Eademque ratio in vniuerſum eſt de ipſo velle, ſeu de quolibet actu voluntatis, vt copioſiùs docuit idem Auguſtinus lib. 2. de libero arbitrio, cap. 19. dicens, *Noli mirari, qui cæteris per liberam voluntatem vtimur, etiam ipſa libera voluntate per eam ipſam vti nos poſſe*, vt quodammodo ſeipſa vtatur voluntas, quæ vtitur cæteris, ſicut ſeipſam cognoſcit ratio, *quæ cognoſcit cætera.* Et hæc eſt ratio à priori, ob quam in ſola potentia appetente poteſt eſſe formalis libertas, qua ſolus actus à tali potentia elicitus eſt intrinſecè voluntarius, ſeu ſpontaneus, & ita ſola potentia appetens vitaliter poteſt ſeipſum ad appetendum actualiter, & vitaliter inclinare, quod maximè eſt neceſſarium in potentia formaliter libera, vt poſſit velle vnum actum elicere, potius quàm alium, vel potius exercere actum, quàm ab illo ceſſare, cùm ad neutrum ex natura ſua ſit determinata. Et hinc etiam eſt, quòd cùm voluntas poſſit aliàs hominis potentias ſibi ſubiectas ad liberum exercitium actus mouere, ipſa ſola poſſit ſeipſam ad volendum mouere & applicare, vt idem D. Thomas tradit 1.2.q.3. art.3. & 4. quia actus aliarum potentiarum non ſunt voluntarij, niſi propter actum voluntatis eſt: & ita quia voluntas volendo aliquid, vult velle illud, ideo eodem actu, quo vult aliquid, ſe mouet ad volendum.

3. erficitur batio. Ex his ergo principiis facilè probamus illationem factam, & aſſertionem, ſcilicet, voluntati propter indeterminationem ſuam non eſſe neceſſariam phyſicam prædeterminationem extrinſecus ab ipſo Deo illi aduenientem, quia tribus tantùm modis cogitari poteſt hæc neceſſitas. Primò, quia voluntas indiget tali præmotione propter imperfectionem virtutis agendi, vt per illum actum compleatur quoad vnum actum determinatum ſolum. Secundò poteſt requiri vt voluntas determinetur ad exercitium actus. Tertiò vt concurſus Dei voluntatem, vel quoad ſpeciem actus, vel quod indiuiduum determinet; nam cùm voluntas ex ſe ſit indifferens ad plures concurſus, non poteſt ab illa ſumi determinatio ipſiuſmet concurſus, ſicut fit in aliis cauſis naturalibus. Sed nullo ex his modis poteſt talis neceſſitas admitti, nedum probari; ergo nulla eſt. Conſequentia ſatis probatur à ſufficienti partium enumeratione: nullus enim alius titulus huius neceſſitatis hactenus legi, vel cogitari potuit, nec facilè fingi poſſe exiſtimo. Antecedens autem probatur per ſingula membra diſcurrendo.

Primum facilè refellitur ex dictis, oſtenſum eſt enim voluntatis indifferentiam, quæ liberam illam conſtituit, non eſſe ex imperfectione, ſed ex eminentia actiuitatis, & dominij in ſuos actus, nam & virtute eminenti ita plures continet, vt quemlibet poſſit efficere, vel ſuſtinere; ergo propter defectum virtutis non indiget forma, vel actu determinante. Sicut diuina voluntas indifferens eſt ad varios effectus, quia tamen illa indifferentia ex eminentia naſcitur, ideo non indiget extrinſeco prædeterminante, ſed ſeipſa determinatur prout vult, vt ait D. Thomas 1.p. q.19. art.3. ad 5. Libertas autem voluntatis noſtræ, eſt quædam ſingularis participatio diuinæ libertatis quoad extrinſecam facultatem ſufficientem ad varios actus efficiendos, vel non efficiendos, ex intrinſeca vi, & perfectione, etiamſi nullum impedimentum occurrat: nam hoc ſaltem eſt neceſſarium ad veram libertatem, quamuis in modo infinitè diſtet libertas creata à diuina: nam diuina non eſt per immediatum ordinem ad plures actus internos eiuſdem voluntatis, ſed per ſolum habitudinem ad plura obiecta creata, quia illa libertas eſt puriſſimi actus, ſine vlla potentialitate: libertas autem potentiæ creatæ eſt immediatè in ordine ad proprios actus internos, quia non eſt purus actus, ſed ſemper habet aliquam potentiam paſſiuam, vt latiùs D. Thomas 1. contra gent. cap. 82. Atque hanc doctrinam expreſsè tradidit Scotus in 2. d. 25. q. 5. ad vltimum argumentum, in quo eandem difficultatem propoſuerat. Reſpondet autem voluntatem eſſe indeterminatam, tanquam formam perfectam, & non diminutam, ideóque præſentato obiecto poſſe ſe determinare, & etiam alia, & tandem ita concludt. *Potentia igitur rationalis perfecta, qualis eſt voluntas, quamuis ſit contrariorum, poterit determinare ſe obiecto præſente ad vnum illorum.*

4. Non requiritur prædeterminatio ex volũtatis imperfectione.

D. Thom.

D. Thom.

Scotus.

5. Argumentatur ad hominem.

Neque poſſunt hanc partem negare, vel huic rationi contradicere alterius ſententiæ authores, qui, vt ſuprà vidimus, fatentur concurſum præuium non requiri in cauſa ſecunda, vt ex parte illius virtutem agendi, ſeu actum primum compleat, conuicti illa ratione, quia aliàs cauſæ ſecundæ non haberent in ſuo genere virtutem completam ad agendum: at hæc ratio multo magis vrget in voluntate libera; ergo multò etiam magis in illa fateri debent præuiam determinationem non requiri, vt illam in actu primo conſtituat, vel virtutem agendi ſuos actus compleat. Minor declaratur argumento ſæpe à nobis repetito, & in hac parte ab ipſis probato, vt ibi etiam notaui; quia ſi voluntas per hunc præuium concurſum conſtitueretur in actu primo, & completa virtute proxima ad agendum, ante talem concurſum non eſſet proximè ac perfectè libera, ſaltem quoad ſpecificationem, ſeu quoad plures, vel contrarios actus, vt iam latè deduximus: hinc autem vlteriùs ſequitur, vt nunquam in reipſa tali libertate vtatur. Probatur hæc vltima illatio, quia per concurſum præuium tantùm completur virtus voluntatis ad vnum actum efficiendum; ergo ad illum ſolum efficiendum habet tunc poteſtatem actiuam ſufficientem, vt non ad vllum alium; ergo etiam tunc non habet libertatem ſimpliciter ad plures actus; ergo nunquam illam habet.

6. Abſurdũ ex aduerſariis

Vnde etiam fit, vt licèt alios actus præter illum, ad quem recipit concurſum præuium, facere omittat, non poſſit hoc tribui libertati eius, quia non

circa omiſſionẽ actuũ quæ fiet ex impotentia ſiue incompletione voluntatis ad ipſos ponendos.

non ex ſola voluntate illos omittit, ſed quia impotens ſemper fuit ad illos efficiendos, quia nunquam fuit in actu primo conſtituta, nec virtutem completam habuit ad tales actus eliciendos. Et hinc facilè inferri etiam poteſt, ſi hoc titulo eſt neceſſaria prædeterminatio, tolli libertatem quoad exercitium actus; nam prius tempore, vel natura, quàm voluntas recipit talem præuium concurſum, non eſt principaliter potens ad exercendum talem actum, ac ſubinde neque eſt libera, quoad exercitium illius; ſtatim verò ac recipit illud virtutis complementum, non poteſt continere actũ, ſeu non exercere actum, ad quem eliciendum completur: nam hæc eſt vis phyſicæ prædeterminationis; ergo nunquam eſt voluntas libera ad exercitium talis actus. Sed hæc ratio ex profeſſo tractanda eſt in lib. 5. & paulo pòſt hoc loco neceſſarium erit aliquid illi adiungere.

7. Non eſt neceſſaria prædeterminatio ad determinandam voluntatem ad ſpeciem, aut exercitium actionis.

Secundum membrum ſuprà poſitum fuit de neceſſitate præuij concurſus in voluntate propter ſolam determinationem ad vnum actum in ſpecie, vel ad exercitium actus, quia cauſa indeterminata, non poteſt in effectum determinatum prodire, propter rationem octauam prioris ſententiæ in cap. 27. propoſitam. Sed hanc etiam neceſſitatem nullam eſſe oſtendimus ex principiis poſitis; quia potentia, quæ habet ſufficientem vim actiuam ad plures actus, & ſubeſt motioni liberæ voluntatis, per ſolum velle eiuſdem voluntatis determinatur ad definitum, ſeu particularem actum exercendum, vt patet in intellectu, & potentia motiua: ſed voluntas habet virtutem ſufficientem ad eliciendos varios actus, & ſibiipſi ſubeſt (vt ſic dicam,) quoad liberam motionem; ergo ſeipſam determinare volendo cum ſimultaneo concurſu primæ cauſæ; ergo propter determinationem non indiget prædeterminatione. Minor probatur, quia voluntas non determinat alias potentias, niſi volendo, vt operetur; ſed ipſa volendo obiectum, vult etiam operari, vt declaraui: ergo propoſito obiecto ſufficienter cum omnibus ex parte illius requiſitis, volendo tale obiectum, vult ſe applicare, ſeu mouere ad talem actum, & ita ſe determinat, licèt non ſola, ſed cum concurſu Dei ſimultaneo. Explicatur in actu credendi, nam voluntas determinat intellectum ad actum fidei volendo credere, & ideo non eſt neceſſaria alia prædeterminatio in intellectu ad talem actum, ſed volendo credere, vult velle credere, quia ipſum velle voluntarium eſt; ergo per ipſummet velle ſe ſufficienter determinat; ergo eſt impertinens omnis alia prædeterminatio.

8. Confirmatur à poſteriori.

Atque hæc quidem eſt ratio à priori huius partis: à poſteriori verò poſſumus illam confirmare, quia aliàs ſuperfluè author naturæ, voluntati humanæ dediſſet virtutem illam eminentem, & indifferentem quoad ſpecificationem, & exercitium ſuorum actuum; ſi poſtea nunquam illa vti poſſit, niſi priùs ab extrinſeco agente determinetur. Imò hinc vlteriùs ſequitur, nunquam voluntatem operari vt indifferentem ad plura: nam idem eſt indifferentem eſſe, quod eſſe indeterminatum, ſed nunquam operatur præexiſtens indeterminata, quia ſemper indiget præuia prædeterminatione, vt altera opinio dicit; ergo nunquam operatur indifferens. Ex quo tandem inferuntur illa duo incommoda, ſcilicet vt nunquam operetur vt libera, vel quoad ſpecificationem, vel quoad exercitium. Vtrumque in primis ſimul probatur, quia nihil aliud eſt potentiam eſſe liberam, quàm

A eſſe indifferentem; ſi ergo nunquam operatur vt indifferens, nunquam operatur vt libera. Deinde probantur ſingula membra. Primum, quia voluntas ſolùm poteſt aliquid operari, quatenus prædeterminata ad illud, vt contraria opinio docet; ſed non prædeterminatur niſi ad vnum, vt etiam ſupponitur; ergo illud poteſt ſolum ſimpliciter operari, & non alia; ergo non operatur vt potens ad plura; ergo nec vt libera ad plura; ergo nec vt libera quoad ſpecificationem actus. Tres vltimæ conſequentiæ per ſe euidentes ſunt, ſuppoſita prima, quæ ex contraria poſitione videtur etiam euidens, nam aiunt, voluntatem indeterminatam nihil determinatum poſſe operari.

B Nec refert ſiue illam prædeterminationem requirant vt principium agendi, aut ex parte hominis, aut ex parte Dei, ſiue tantùm vt neceſſariam conditionem; quocumque enim modo ſit neceſſaria ad eliciendum actum, ſi illa non detur, nec ſit in poteſtate voluntatis, niſi tantùm paſſiuè intelligi non poteſt, quomodo ſit in libera facultate voluntatis actum elicere ad quem non prædeterminatur. Secundum item membrum probatur argumento ſuprà facto, quia poſita illa prædeterminatione non eſt in poteſtate voluntatis non exercere actum, & illa prædeterminatio datur ei ab extrinſeco, & ſine vſu libertatis; ergo actus proueniens à voluntate ſic prædeterminata eſt illi

C neceſſarius quoad exercitium.

Et quamuis hæc ratio de auxilio efficaci latiùs tractanda ſit, non poſſum hîc committere, quin aduertam. P. Ledeſma artic. 8. concluſ. 3. illa fuiſſe conuictum, vt diceret prædeterminationem hanc fieri non à ſolo Deo, ſed ſimul etiam à voluntate, nam id exiſtimat & neceſſarium, vt ſaluetur libertas, & ſufficiens, quia ſi prædeterminatio ſit à voluntate, ipſamet erit libera, & conſequenter actus erit liber. quæ quidem reſpõſio quatenus efficaciam rationis à nobis factæ confitetur, ſi ſupponatur prædeterminatio in voluntate à ſolo Deo, noſtram ſententiam plurimum iuuat: quatenus verò dicit prædeterminationem fieri à voluntate, non video quomodo

9. Ledeſmę reſponſio confutatur.

D cum principiis illius ſententiæ, vel cum fundamento eius, imò nec ipſo nomine, & ratione prædeterminationis poſſit conſiſtere.

10. Prima confutatio.

Primò, quia concurſus præuius ponitur fieri à ſolo Deo, vt ſuprà cap. 25. dub. 5. oſtendi: prædeterminatio autem fit per concurſum præuium iuxta eandem ſententiam; ergo eſt à ſolo Deo. Vel è contrario ſi prædeterminatio non fit à ſolo Deo, ſed ſimul à voluntate; ergo non fit per concurſum præuium, ſed per concomitantem, nam ſimultaneus concurſus ille eſt, per quem Deus ſimul cum cauſa ſecunda operatur; ergo non datur in voluntate concurſus præuius ad illam prædetarminationem efficien-

E dam, & ſic falſum eſt illud principium, quod præuius concurſus eſt neceſſarius per ſe & eſſentialiter ad omnem efficientiam cauſæ ſecundæ. Vel ſi fingatur alius concurſus præuius diſtinctus ab prædeterminatione, de illo inquiram, an fiat à voluntate necne: nam ſi fit, procedemus in infinitum; ſi verò ſiſtendum eſt in aliquo, qui non fiat à voluntate, in illo procedet argumentum, quod ille tollet libertatem, eodem modo, quo ille author de prædeterminatione argumentatur.

11. Secunda confutatio Ledeſmæ.

Secundò, quia concurſus præuius eſt principium effectiuũ actionis cauſæ ſecundæ, vt cap. 30. dub. 10. ex ſententia illorũ authorum dictum eſt; ergo

A ergo etiam prædeterminatio eſt principium actus voluntatis; ergo non poteſt ab illa fieri. Poſterior conſequentia videtur euidens, quia voluntas non poteſt efficere principium ſui actus. Prior verò probatur; quia præuius concurſus, & prædeterminatio idem ſunt, nam poſito concurſu præuio in voluntate, fieri non poteſt, quin actio ſequatur, vt in vniuerſum de omni cauſa ſecunda dicti authores docent: prædeterminatio autem nihil aliud eſt quàm præmotio inſeparabilis ab actione; ſunt ergo idem in voluntate præuius concurſus, & prædeterminatio phyſica, quatenus à Deo, vt generali cauſa concurrente, fieri dicitur, nam de illa, quæ gratiæ efficaci attribuitur, alia eſt ratio, vt poſtea videbimus. Tertiò in verbis inuoluitur B repugnantia, quando prædeterminatio eſſe dicitur, quæ ab ipſa voluntate fit: nam vel eſt prædeterminatio in actu primo, vel in actu ſecundo. Si in actu primo, non eſt à voluntate, quia voluntas non ſe conſtituit in actu primo, ſimpliciter loquendo, vt per ſe conſtat; ergo fit à ſolo Deo in voluntate ipſa, & ſic tollitur libertas, vt benedictus author argumentatur. Vel eſt determinatio in actu ſecundo, & tunc repugnat eſſe prædeterminationem, quia particula *præ* dicit anteceſſionem, non reſpectu Dei; ergo reſpectu voluntatis; repugnat ergo eſſe prædeterminationem, & eſſe & voluntate. Et confirmatur, nam prædeterminatio ideo ponitur, ne voluntas indeterminata præexiſtens, aliquid determinatum operetur, quod fieri non poſſe creditur: at ſi voluntas C ipſa efficit prædeterminationem, ante illum non ſupponitur determinata; ergo exiſtens prius natura indeterminata efficit prædeterminationem, quæ eſt effectus determinatus, quod eſt contra propria principia. Simile argumentum eſt, quia hæc prædeterminatio ponitur, quia cauſa ſecunda non poteſt mouere, niſi præmota; ergo non poteſt ipſa efficere ſuam prædeterminationem, aliàs efficeret illum nondum mota, contra hypotheſim.

3. Confutatio.

12. [N]on eſt neceſſaria prædeterminatio, niſi diuiſus concurſus coniungatur cum cauſa libera.

Tertium membrum in principali ratione poſitum fuit, quòd hæc prædeterminatio putari poteſt neceſſaria propter determinationem concur- D ſus diuini, quia ille concurſus non poteſt determinari ex coniunctione cauſæ primæ cum cauſa ſecunda, ſicut de naturalibus cauſis cauſa naturalis; ergo quòd Deus velit cum illa coniungi ad operandum, non ſatis eſt ad determinationem diuini concurſus; ergo oportet vt per diuinam voluntatem ſolam prædeterminetur; ergo oportet, vt illa determinatio præcedat, & ſic ab illa prædeterminabitur voluntas. quæ ratio procedit de determinatione quoad ſpeciem concurſus; de determinatione verò quoad indiuiduum, ſuprà eſt vniuerſaliter oſtenſum fieri à ſolo Deo. Vnde E etiam fit conſequens, vt ab eodem proueniat prædeterminatio quoad exercitium, quia voluntas Dei prædeterminans talem concurſum, quoad ſpeciem, & indiuiduum eſt efficax; ergo ponit efficaciter in reipſa talem concurſum, & conſequenter ſecum trahit, & determinat voluntatem hominis ad actum propter quem talis concurſus datur.

13. [Gr]atia diuini [con]curſus [co]nſidera-

Hic verò diſcurſus pendet ex difficultate tacta capite 40. ad rationem 5. ex quo decreto voluntatis diuinæ procedat concurſus quem Deus præbet voluntati creatæ ad liberè operandum, de quo puncto dicam commodiùs paulo pòſt cap. 45. tractando de concurſu ad actum, qui eſt peccatum. Nunc enim breuiter aduerto, concurſum Dei dupliciter conſiderari poſſe, ſcilicet, vel quaſi in actu primo, & antecedenter à Deo oblatum, vel vt in actu ſecundo ad extra exhibitum. Sicut enim prius natura, quàm voluntas liberè operetur, intelligimus illam potentem in actu completo ad operandum, ita prius natura, quàm Deus cum illa concurrat, intelligendus eſt Deus paratus ad concurrendum cum illa, & quantum in ſe eſt antecedenter offerens ſuam cooperationem, cùm ſine illa voluntas nihil poſſit efficere. Dico ergo voluntati habenti libertatem quoad plures ſpecies actuum non offerre Deum antecedenter vnicum tantùm concurſum, ſed tot ſpecies concurſuum, quot ſunt ſpecies actuum, quos voluntas illa circa obiectum ſibi ſufficienter propoſitum poteſt elicere. Ratio manifeſta eſt, quia Deus prouidet vnicuique cauſæ ſecundæ iuxta capacitatem, & indigentiam eius, ſed potentia libera cùm ſit virtute multiplex in ordine ad varios actus eſt capax plurium concurſuum diuiſim, ſeu disiunctim pro eodem inſtanti; ergo ſi vnus tantùm illi prouideretur, ſeu offerretur, non ſufficienter eſſet illi prouiſum iuxta capacitatem eius, quia cùm in effectu ac proximè nihil poſſit facere ſine adiutorio, & cooperatione Dei, ſi vnus tantùm illi concurſus antecedenter prouideretur, & offerretur abſolutè, & numquam ſecundùm totam ſuam indifferentem poteſtatem, ſed tantùm ſecundùm alteram eius partem ſineretur operari. Vnde etiam fieret, vt in reipſa, & in effectu numquam vteretur ſua libertate quoad ſpeciem actus, quia ſimpliciter ſolum illum poſſet efficere, ad quem haberet paratum concurſum, alios verò ſimpliciter non poſſet. Nam quod fieri non poteſt ſine adiutorio alterius, ſi tale auxilium denegaretur antecedenter, id eſt, ſi is, qui daturus illud eſt, ſtatuit illud non dare, ſimpliciter fieri non poteſt, ſed voluntas ſola ſine adiutorio cooperatiuo Dei nihil facere poteſt; ergo ſi vnum tantùm adiutorium haberet à Deo oblatum, actum illius facere poſſet, alios non poſſet, & conſequenter alios non liberè omitteret, nec illi poſſet moraliter imputari. Sicut ignis Babylonicus carens diuino concurſu, ſimpliciter non potuit calefacere, neque id poteſt ei tribui, ſed Deo deneganti concurſum; neceſſariò ergo dicendum eſt voluntati liberæ ad plures actus offerre concurſum Deum cum indifferentia, quæ non poteſt eſſe in vno, & eodem concurſu ſecundùm ſpeciem; conſiſtit ergo in varietate concurſuum ſecundùm ſpeciem, quam Deus ex ſe offert liberè voluntati, vt explicatum eſt.

Deus offert voluntati multiplicem concurſum, & nō vnum tantùm.

Hinc ergo vlteriùs dicimus, ſi ſermo ſit de concurſu in actu primo, ſeu vt oblato ex parte Dei non eſſe determinatum ad vnam ſpeciem reſpectu cauſæ liberæ, ſed habere indifferentiam proportionatam potentiæ cui offertur, vt eſt completè, & proximè libera cum omnibus aliis ex parte ſua, vel ex parte obiecti prærequiſitis ad operandum. Ideoque quoad hanc partem non præcedere membrum illud tertium, ſeu rationem in illo fundatam, ſupponit enim concurſum Dei, ſic oblatum eſſe determinatum ad vnam tantùm ſpeciem, quod non ita eſt, vt oſtendi. Si verò ſit ſermo de determinatione quoad tales ſpecies concurſuum, & quoad numerum, licèt plures ſint, reſpondemus determinationem fieri quidem per diuinam voluntatem, fundari verò aliquo modo in capacitate voluntatis proximè in ſuo ordine diſpoſitæ ad operandum. nam quia circa tale obiectum ſic propoſitum libera eſt ad talem, vel talem actum

14. Diuinus cōcurſus in actu primo non eſt determinatus ad vnam ſpeciem reſpectu cauſæ liberæ.

faciendum in talibus ſpeciebus, & non in pluribus, ideo illius intuitu Deus offert illi tot concurſus, & talium ſpecierum. In vnaquaque verò ſpecie illorum concurſuum, & actuum offert Deus vnum numero concurſum ad vnum tantùm indiuiduum actum, quem ipſe determinat ſua tantùm voluntate, quia determinatio indiuidui non poteſt fundari dicto modo in cauſa ſecunda, vt ſuprà declaraui, quod æquè procedit in voluntate, quia licèt libertatem habeat ad eliciendum inter ſpecies actuum, quæ ſumuntur ex obiectis formalibus, à quibus poteſt voluntas moueri ad operandum: nam poteſt ita eligere inter actus numero diſtinctos intra eamdem ſpeciem, quia illa diſtinctio ſumitur ex obiectis, & ita ex parte eorum non poteſt cadere ſub electionem voluntatis, nec etiam præcognoſcuntur in particulari plures actus poſſibiles numero diſtincti, vt voluntas poſſit directè velle, vnum potius, quàm alium facere. Determinatio ergo illa fit per voluntatem Dei ſine præiudicio libertatis, quoad ſpecificationem, quia non fit cum determinatione ad vnum ſolum actum vnius ſpeciei, ſed ad plures diuerſarum ſpecierum, in quibus dicta libertas voluntatis ſufficienter exercere poteſt: quoad exercitium verò nulla fit antecedens determinatio ex vi concurſus, vt iam dicam.

15. Diuinus concurſus in actu ſecundo determinatur ad ſpeciem, & exercitiũ actus à diuina, & creata volũtate ſimul, ex coniunctione vtriuſque voluntatis.

Loquendo igitur de concurſu in actu ſecundo, dicendum eſt illum determinari poſſe quoad ſpeciem actus, & quoad exercitium, non à ſola voluntate diuina, ſed ex coniunctione illius cum humana voluntate, & ideo propter hanc determinationem, non eſſe neceſſarium præuium concurſum Dei ad extra, & prius natura factum in creata voluntate. Aſſumptum declaratur, quia voluntas creata eſt ſufficienter in actu primo conſtituta ad hunc, vel illum actum eliciendum, vt ad eligendum in obiecto hanc, vel illam rationem boni, ſub qua in illud tendat appetendo, vel rationem mali, ſub qua illud fugiat. Ergo ita Deus illi offert concurſum, vt illi integram electionem relinquat, idemque vult ſuum concurſum ad extra prodire, & accommodari determinatè ad iuuandam voluntatem, prout ipſa ſe actualiter inclinauerit; ergo non eſt neceſſe vt antecedenter determinetur abſolutè quoad illam ſolam ſpeciem in qua dari contingit, ſed tantùm quaſi ſub conditione ſi voluntas creata in hanc partem potius, quàm in aliam inclinari voluerit; determinatio ergo illa conſummatur (vt ſic dicam,) in coniunctione vtriuſque voluntatis, inter quas voluntas creata proximè facit determinationem ſui concurſus eliciendo actum; increata verò facit eamdem cooperando, vt cauſa prima ex vi antecedentis voluntatis, qua decreuit iuuare voluntatem ea ſpecie concurſus quæ illi voluntariè cooperanti eſſet accommodata. Et eadem ratione non eſt neceſſarius ille præuius concurſus propter determinationem quoad exercitium actus, quia hæc eſt in manu voluntatis creatæ, ſi paratum concurſum proportionatum habeat, vt habere iam diximus. Et ita ceſſat omnis neceſſitas talis prædeterminationis, ſeu præuij concurſus in voluntate libera, hæc enim duo idem ſunt in illa ſententia, vt notaui: ceſſante autem neceſſitate, conſequenter concluditur talem præmotionem non dari, vt ſatis declaratum eſt. Contra hanc verò declarationem potiſſimè procedit ratio octaua contrariæ ſententiæ cum omnibus confirmationibus ſuis, quibus in cap. 46. commodiùs ſatisfaciemus.

Capvt XLIII.

Doctrina ſuperioris capitis authoritate Scripturæ, & Patrum confirmatur.

Dvobus modis, vt ſuprà de naturalibus cauſis dixi, probari poteſt, non dare Deum voluntati noſtræ præuium concurſum, quo illam prædeterminet phyſicè. Primò per teſtimonia negatiua, quæ directè, & formaliter illam negationem contineant, & hæc probatio ex Scholaſticis Doctoribus in cap. 19. data eſt: ex canonicis autem libris, vel antiquioribus Patribus expetenda non eſt, neque expectanda, quia hæc ſpeculatio, vel controuerſia à Patribus antiquis non eſt tractata. Secundò poteſt oſtendi negatio illa per affirmationes, & doctrinas in quibus virtute contineatur, vel per æquipollentia verba, & hoc modo dicimus, aſſertionem ſuperiori capite ratione probatam grauiſſima niti authoritate, quatenus ex Scriptura, & Patribus colligi poteſt. 1. Duplex genus teſtimoniorum.

Primò itaque oſtendi poteſt ex illis Scripturæ locis, in quibus dicitur Deus ita creaſſe hominem ſui iuris, ac liberi arbitrij, vt propoſitis, & cognitis obiectis, optionem, & electionem illi commiſerit, vt eſt illud Eccleſiaſt. 15. *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilij ſui*, & infrà, *appoſuit tibi ignem, & aquam, ad quod volueris, porrige manum tuam.* De quo teſtimonio inter Catholicos, cum quibus nos agimus, controuerſia non eſt, quin etiam de homine lapſo intelligatur, vt verba ipſa, & totus illius capitis contextus ſatis apertè docent, & ſentit Concilium Senonen. in decreto 15. fidei. Sunt item alia innumera Scripturæ loca, in quibus hominibus lapſis optio, & electio committitur. Numer. 30. *In arbitrio viri erit, ſiue faciat, ſiue non faciat*, Ioſ. 24. *Optio vobis datur, eligite*, & Matth. 16. *Qui vult venire poſt me*, &c. & 1. Corinth. 7. *Quod vult faciat*, & multa ſunt ſimilia quæ congerit Auguſtinus lib. de Grat. & liber. arbit. c. 2. & 3. & alij ſcribentes pro libertate. 2. Scripturæ quæ hominibus liberam electionem tribuunt, neque quoque neceſſitatem prædeterminationis.

Dicet aliquis his teſtimoniis ſolùm probari libertatem arbitrij cum indifferẽtia neceſſitati oppoſita, quam alij Catholici Doctores non negant. Reſpondemus propter hoc dogma fidei, quod inde proximè (vt ita dicam,) probatur in illis verbis à nobis ponderari hanc libertatem in hoc conſtitui, quòd determinatio voluntatis, ad vnam partem potius, quàm aliam ipſi voluntati commiſſa eſt, tamquam propriæ cauſæ talis determinationis: hoc enim directè repugnat cum neceſſitate prædeterminationis ab extrinſeco præſtandæ. Deinde expendimus immediatè fieri tranſitum à voluntate indifferente ad electionem vnius, vel alterius partis, quæ electio intrinſecè includit determinationẽ: imò eſt formalis determinatio libera; ergo non interponitur aliqua prædeterminatio inter voluntatem indifferentem, & determinationem eius; ergo à voluntate ſic indifferente in actu primo, immediatè fit determinatio in actu ſecundo: non eſt ergo neceſſaria, nec interuenit, aut prouenit determinatio Dei. Denique aduertimus quòd ipſi homini data dicitur poteſtas ſe determinandi, & ideo illi determinatio tribuitur. Quid enim aliud ſignificant illa verba: Reliquit eum in manu conſilij ſui? Profectò ſi præter conſilium, & iudicium non poſſet voluntas ſe determinare, niſi ab alio prædeterminetur, non eſſet relictum in 3. Inſtãtia aduerſariorum reijcitur.

in manu conſilij ſui, ſed in manu eius, qui eum prædeterminare poteſt. Vt ergo verum ſit hominem eſſe relictum in manu conſilij ſui, oportet, vt immediatè hoc ſit poſitum in voluntate eius, & ideo illi immediatè tribuitur determinatio, cùm additur, *ad quod volueris porrige manum.*

4. Secunda reſponſio confutatur.

Ad hæc verò, & ſimilia teſtimonia reſpondent alij, conuincere illa quidem voluntatem ſe determinare, cùm liberè operatur, inde tamen non ſequi non priùs natura prædeterminari, quia hæc duo non repugnant. Nam cùm prædeterminatio non tollat libertatem, adhuc reliquit locum determinationi faciendæ ab ipſa voluntate, media prædeterminatione à Deo recepta, & ita & prædeterminatur à Deo, & ipſa ſe determinat: imo addit P. Aluarez diſp. 23. n. 26. ex hoc, quòd potentia, quæ eſt domina ſui actus, poſſet ſua intrinſeca virtute cum generali concurſu cauſæ primæ ſeipſam determinare, ſequi quòd indigeat prædeterminatione primæ cauſæ. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit prædictis teſtimoniis, nec ſecũdùm rectam rationem poteſt ſubſiſtere. Primum patet ex dictis. nam cùm Sapiens dicit, *Appoſuit tibi ignem, & aquam*, non loquitur de homine iam prædeterminato à Deo, nam illi vt ſic præuento, ſeu ex vi prædeterminationis, non apponitur niſi vel ignis, vel aqua: ergo loquitur Sapiẽs de voluntate ſufficienter conſtituta in actu primo, cui obiecta ſufficienter ad operandum, & eligendum ſunt propoſita: illi autem immediatè dicitur, *ad quod volueris porrige manum*; ergo ſupponit habere poteſtatem immediatè ſe determinandi actiuè, non expectata alia prædeterminatione aliunde recipienda. Nam ſi illa expectanda eſt vt vnica tantùm, & non eſt in hominis poteſtate habere, quam velit, ſed quam Deus ſuo arbitrio dare vult: ſi hæc, inquam, vera ſint, quomodo poteſt verè, & ſine fictione homini dici, vt ad quod voluerit, manum porrigat, ſi ad alterum tantùm volendum prædeterminationem habere poteſt, & illam non arbitrio ſuo eligendam; ſed ab altero pro arbitrio ſuo præſtandam. Et hinc facile probatur, quod ſecundo loco propoſui: nam ſi voluntas non exit in actu ſecundo niſi prædeterminata in actu primo, iam actio illa non eſt determinatio ipſiuſmet voluntatis ſi verè loquamur: nam quando intellectus credit determinatus à voluntate, licèt eiiciat actum fidei, non dicitur ſe determinare ad illum, ſed à voluntate determinari, quia actio agentis non habet rationem determinationis, niſi quando eſt à principio nondum determinato, ſicut enim voluntas in patria non dicitur propriè determinare ſe ad amandum Deum, quia ex vi obiecti præſentis, & pondere connaturali charitatis determinatur.

5.

Accedit quòd nullus Patrum ita intellexit illa teſtimonia, vt non ſit in hominis poteſtate proxima determinatio, vel, (quod idem eſt) electio, ſed ſolum media prædeterminatione diuina; imò multi illorum docuerunt talem prædeterminationem propriam determinationem, & electionem hominis auferre. Et hac ratione dicit Damaſcenus lib. 2. de fide c. 30. Deum præſcire ea, quæ in noſtra poteſtate ſita ſunt, non autem præfinire, & rationem indicans, ſubiungit: *nec enim virtuti vim affert.* & ſimilia habet Dialog. contra Manich. non longè à fine. Et licèt D. Thom. 1. p. q. 23. art. 5. ad 5. & lib. 3. contra gent. c. 90. exponat Damaſcenum loqui de prædeſtinatione neceſſitante voluntatem, hoc non euertit vim teſtimonij, ſed confirmat. Supponit ergo D. Thom. aliquã præfinitionem diuinam poſſe neceſſitatem inferre voluntati; hoc autem nulla magis facere poteſt, quàm prædeterminatio phyſica, vt in Prolegom. primo tactum eſt, & lib. 5. latiùs oſtendemus. Ideoque ad excludendã hanc præuiam determinationem ab extrinſeco præuenientem, dixit Anſelm. lib. de Concord. in 1. eius parte circa finem. *Sola voluntas determinat ibi*, id eſt, *cùm eligit, quid teneat*, nam illa particula *ſola*, non excludit cooperationem Dei, ſed excludit, vt ipſe ait, neceſſitatem determinationis ab alio; ſic enim dixerat, *Licèt neceſſe ſit, aut rectitudinem relinquere, nulla tamen neceſſitas determinat, quã ſeruet, aut deſerat.* Et infrà, *Nec aliquid facit vis neceſſitatis, vbi operatur ſola electio voluntatis*, vbi expendo illa verba, *nulla neceſſitas determinat.* Nam ſi determinatio fit à ſolo Deo in voluntate, profectò neceſſariò fit reſpectu voluntatis recipientis; ergo neceſſitas aliqua determinat voluntatẽ, quod eſt contra Anſelm. Cùm ergo ait ſolã voluntatem ſe determinare, vel ſolam eligere, excludit omnem vim, & efficaciam, quæ ex neceſſitate faciat determinationem in voluntate: ſentit enim determinationem non poſſe eſſe neceſſariam, & electionem liberam, neque poſſe electionẽ eſſe ab intrinſeca poteſtate, ſi determinatio fit ab extrinſeca efficacitate. His concordat Hieronymus in epiſt. 146. ad Damaſcenum de filio prodigo, vbi dicit, *Deum dediſſe homini libertatem, vt viueret vnuſquiſque, nõ ex imperio Dei, ſed obſequio ſuo.* Imperium enim Dei nihil aliud eſt, quàm efficax eius motio, vel effectio; ſentit autem Hieronymus tale imperium Dei inferre neceſſitatem, & ideo ſubdit, id eſt, *non ex neceſſitate, ſed ex voluntate.*

Aluarez. — Anſelmus. — Hieronymus.

6. Alia PP. teſtimonia. Iuſtinus.

Atque in eandem ſententiam Iuſtinus q. 9. ad Chriſtianos, ſic ait. Ad quæ voluntas nos impellit eorum cauſa, vel corona donamur, vel afficimur ſupplicio. vbi verbum *impellit*, determinationem ab ipſamet voluntate ſuo nutu progredientem ſignificat, & adiungit, *Deus enim nobis facultates dedit ad agendum, ſed eas libertati voluntatis iudiciique ſubiecit.* Nec ergo dat prædeterminationem, quæ ſit principium agendi, & libertati ſubiecta non ſit. Et quòd talis modus gubernandi voluntatem, eius naturali libertati accommodatus non ſit, colligi poteſt ex his quæ ſubiungit, dicens, *Ad propoſitum, & voluntatem ius habet Deus gubernãdi eas facultates, quæ in nobis ſuos habent appetitus, non ad naturam.* quaſi dicat ad prouidentiam Dei ſpectare, ita illas gubernare, vt ſemper in poteſtate volũtatis motio, vel determinatio relinquatur. Cui conſonat illud Auguſt. lib. 7. de ciuit. c. 30 *Sic adminiſtrat Deus omnia, quæ creauit, vt etiam ipſa proprios agere motus ſinat.* Et ideo aliis locis etiam de voluntate, quomodocumque præuenta, ait, cõſentire, & diſſentire, propriæ voluntatis eſſe, de ſpirit. & liter. c. 34. lib. 83. quæſtion. q. 68. ad Simplicianum q. 2. & epiſt. 54. Sed de Auguſtini ſententia latiùs in ſequentibus.

Auguſtini.

7. PP. Græcorum mens.

Præterea ob hanc cauſam Græci interdum condiſtinguunt opera prouidentiæ ab operibus liberi arbitrij: nam quòd hæc opera humana non cadãt ſub prouidentiam Dei, contrarium enim eſt certiſſimum, & ab eiſdem Patribus ſæpe traditur, ſed quòd per quandam adæquationem (vt ſic dicam) vel per antonomaſiã illa dicant euenire ex prouidentia diuina, quæ ex ſola illa eueniunt, & ad vnũ determinantur: opera autem libera aliud genus altius habeant prouidẽtiæ, quia nõ abſoluto ex ſola prouidentia ad extra determinantur, ſed cum tali reſpectu ad liberũ arbitriũ, vt illorũ determinatio in arbitrij poteſtate ſimpliciter conſtituatur. Ita

ſentit

Theodoret. *Nemeſius.* *Nicenus.* ſentit Theodoretus in Epitome diuinor.decretor. c.de prouident.Nemeſi.lib.de Natur.homin.in vltimis capitibus,citatur etiam Nicenus in Philoſoph.lib.7.c.2.lib.8.c.vlt. licèt inter opera Niceni nondum hoc inuenerim. Meliúſque hoc explicuit *Dionyſius.* Dionyſ.in cap.4.de diuinis nominibus ſub finem, vt prouidentia cuiuſque naturæ eſt ſeruatrix, eis, quæ per ſe mouentur, (& libero aguntur arbitrio,) prouidet, omnibuſque & ſingulis propriè, vt omnium ſingulorumque natura capit. Ex quibus verbis colligimus, quia liberum arbitrium natura ſua poſtulat per ſe moueri ſe determinando liberè ad alterutram partem, ex vi concurſus diuini, non priuari hoc modo agendi, neque ad diuinam prouidentiam id pertinere, quod tamen fieret ſi voluntas per concurſum præuium prædeterminaretur. Et eodem dixit lib. de Cœleſti Hierarch. cap. 9. *Neque coactam habemus vitam, neque liberi arbitrij gratia diuinitus indulta mortalibus, prouidentiæ diuinæ luce & ſplendore obtunditur.* Nam certè non video quomodo magis poſſit libertas arbitrij obtundi per diuinam prouidentiam, quàm ſi in omnibus, & ſingulis actibus ſuis extrinſeca prædeterminatione, ex vi eiuſdem generalis prouidentiæ diceretur.

8. Tertulliani dictum. His addi poteſt Tertullianus lib. 2. contra Marcioniſt. cap. 5. vbi ita exponit locum Eccleſiaſtici, quod proſequitur in cap. 6. & in cap. 7. declarat Deum non impedire vſum libertatis præueniendo, vel impediendo vſum eius. Et in hoc ſenſu ait; eo ipſo, quòd Deus homini conceſſit libertatem arbitrij, & poteſtatem non ſe interponere, vtique præmouendo, & tollendo indifferentiam, in hoc ſenſu dicit. *Igitur conſequens erat vt Deus ſecederet à libertate ſemel conceſſa homini, id eſt, contineret in ſemetipſo & præſcientiam, & potentiam ſuam, per quas interceſſiſſe potuiſſet, ſi enim interceſſiſſet, reſcidiſſet arbitrij libertatem.* Quod ſanè de nulla interceſſione (vt ille loquitur) veriùs, & propriùs intelligi poteſt, quàm de efficaci motione, qua Deus contineret voluntatem Adæ, ne tentationi conſentiret, de hac enim re ibi loquitur: in lib. autem de exhortatione ad caſtitat. cap. 2. ſimilem doctrinam habet de motione ad voluntatem malam, quem locum latè tractabo in cap. 46. nunc ſolùm aduerto eodem modo exponere ibi verba Eccleſiaſtici, & inde inferre, *Et ideo non debemus, quod noſtro expoſitum eſt arbitrio, in Dei referre voluntatem*, vtique efficaciter præmouentem, & voluntatem noſtram determinantem, agit enim contra omnes qui de omni noſtra volitione hoc aſſerebant.

9. Chryſoſtomi ſenſus. Eſt denique valdè notanda ſententia Chryſoſtomi Homil. 11. in Ioannem, vbi etiam reſpectu diuinæ voluntatis diſcrimen conſtituit inter naturalia agentia, & libera. Nam corporis natura (inquit) quocumque ipſam opifex ducere velit, eò ſequitur, neque reſiſtit: anima autem ſui iuris, vim in ſe habet operandi, neque vlla in re Deo, niſi velit, obtemperat. Aliàs, vt poſtea ſubdit, *opera non eſſent virtute animæ adſcribenda.* Vnde concludit. *Sed ſponte ſua bona ſit, & ſibi virtutem complectendam perſuadeat oportet.* His teſtimoniis coniungi debent, quæ de concurſu ad actum peccati loquuntur, quæ cap. 46 afferemus, præter alia, quæ de operibus gratiæ poſtea ſuis locis dicturi ſumus. Ad quæ omnia nihil video hactenus reſponſum, præter illud vnicum, quòd Patres ſolum intendebunt liberum arbitrium defendere aduersùs eos, qui dicebant Deum prouidentia illi neceſſitatem inferre. Sed hoc certè non ſatisfacit, vt iam inſinuaui, tum quia vix poteſt diſtingui illa prædeterminatio phyſica à neceſſitate, vt probatum eſt, & latiùs in lib. 5. oſtendetur, tum etiam, quia ad excludendam illa neceſſitatem declarant Patres ius, vim, & poteſtatem, quam voluntas habet, vt immediatè ſe determinet, nullo intercedente impulſu ipſi voluntati aliunde immiſſo, qui talem in eo efficaciam habeat, vt eius indifferentiam, & indeterminationem ab eius poteſtate auferat prius natura, quàm velit aliquid, aut eligat. Intellexerunt enim determinationem hanc cum indeterminatione indita voluntati, repugnare, & Deum ſi ad vnum voluntatem prædeterminaret, vna via auferre quod alia dederat, vt Tertullianus eleganter ponderauit.

Addo denique, neque in Scriptura, neque in Patribus aliquid inueniri, quod neceſſitatem illius præuiæ motionis ad omnes actus voluntatis indicet. De Scriptura id probamus, quia vel id tradit per generales locutiones, quibus docet Deum operari omnia opera noſtra, & cauſarum ſecundarum, vel per ſpeciales, quibus tradit, Deum mouere corda hominum, & ducere, quò vult. At ptiora ſolùm probant concurſum ſimultaneum, & cooperationem Dei, vt ſuprà probaui: poſteriora autem ad ſummum probant Deum præmouere corda hominum, non tamen probant illam præmotionem eſſe ad omnes & ſingulos actus voluntatis neceſſariam, multóque minus probant illam præmotionem eſſe phyſicam prædeterminationem, vt etiam ſuprà probatum eſt. Neque aliquis locus ex Scriptura, vbi hoc ſignificetur, hactenus productus eſt, nec puto poſſe proferri, vt iterum oſtendam tractando de auxilio gratiæ efficacis. Nam ſi ad aliquos actus Scriptura poſtularet illam phyſicam præmotionem determinantem, maximè ad actus ſupernaturales, ſed de illis nihil huiuſmodi docet; vt infrà videbimus, ergo multo minus de reliquis. Idemque poſſumus de ſanctis Patribus dicere; quia verò ex illis aliqua obiiciuntur, quæ non ſunt peculiaria gratiæ, ſed in vniuerſum de diuina prouidentia, & operibus eius, quatenus ab efficacia diuinæ voluntatis procedunt, ideo de illis aliquid dicere cogimur, id tamen commodiùs in cap. 47. præſtabimus. 10. Nihil in Scriptura aut PP neceſſitatem diuinæ præmotionis ad omnes actus liberos ſignificat.

Capvt XLIV.

Authoritate D. Thomæ, & aliquorum poſteriorum Theologorum eadem doctrina confirmatur.

1. Status quæſtionis. IN ſuperioribus oſtendimus concurſum generalem Dei, prout datur cauſis ſecundis naturaliter agentibus, & conſequenter, vt eſſentialiter poſtulatur à cauſa iuxta D. Thomæ doctrinam, vnicum tantùm eſſe, ac proinde eſſe cooperantem in actione cauſæ ſecundæ incluſum, & non præuium receptum in cauſa, ex quo principio apertè ſequitur (iuxta eamdem D. Thomæ doctrinam, voluntatem ex ratione cauſæ ſecundæ, quam habet, communi aliis cauſis creatis alium concurſum non poſtulare, & ita poteſt hæc pars probari locis ſuprà allegatis, & 1. 2. qu. 109. in quibus non aliam motionem cauſæ primæ per ſe requirit ad opera voluntatis libera ordinis naturalis, niſi eam quæ aliis cauſis ſecundis neceſſaria

ria eſt, quæ eſt motio cooperatiua, vt cum antiquis Thomiſtis, & multis modernis declarauimus. A Supereſt, vt aliis eiuſdem Doctoris ſancti teſtimoniis voluntatem creatam etiam propter indifferentiam, quam naturaliter habet, non indigere concurſu efficaciter, ac phyſicè illam prædeterminante; imò potiùs propter indifferentiam ſuam naturaliter poſtulare, ne tali modo præmoueatur.

2. Locus ex 1.2.q.9.art.4. & 6.

Probamus autem hoc primò ex 1.2. quæſt.9.art. 4. & 6. nam in priori interrogat, an voluntas moueatur ab aliquo exteriori principio, in poſteriori verò an ille motor ſit ſolus Deus, qui locus videbatur aptiſſimus ad tradendam doctrinam illam de neceſſitate huius præuiæ motionis ob indifferentiam voluntatis, ſi illam teſtatam, & declaratam B nobis relinquere voluiſſet: nihil autem minus in vtroque articulo fecit. nam in 4. non ad omnem actum voluntatis, ſed ſolùm ad primum motum, eius ſcilicet, quo tendit in finem, requirit præmotionem extrinſeci motoris: pro cæteris autem negat illam, affirmatque in aliis actibus voluntatem mouere ſeipſum in quantum per hoc, quod vult finem, reducit ſeipſam ad volendum ea, quæ ſunt ad finem. Ex qua doctrina colligimus in primis D. Thomam non poſtulare præuiam motionem, vt neceſſariam ex vi concurſus generalis, aliàs deberent illum ad omnem actionem poſtulare. Deinde colligimus non poſtulare illam propter indeterminationem voluntatis, nam etiam poſt intentionem C finis eſt indeterminata voluntas ad eligendum hoc, vel illud medium, nam liberè, vt cum indifferentia eligit, & nihilominus in hac electione ait D. Thomas non indigere voluntatem exteriori præmouente, nedum prædeterminante, ſed ipſam reducere ſe ad volendum tale medium. Quid eſt autem reducere ſe, niſi determinare ſe? Idemque confirmat in ſolut. ad 3. ſolùm eſt obſcurum in illo articulo, quo ſenſu D. Thomas dicat voluntatem moueri ab alio in primo motu ſuo, quod ad præſentem cauſam non multum refert; nobis enim ſatis eſt quòd illa motio, qualiſcumque ſit, neque poſtulatur propter indeterminationem voluntatis liberæ, neque etiam quia ad generalem concurſum pertineat: ſic enim ad omnes actus voluntatis eſſet neceſſaria, ſatiſque D verba D. Thomæ declarant, illam motionem non eſſe concurſum præuium, aut ſimultaneum, nam vocat illam *inſtinctum alicuius exterioris mouentis.* Vt tamen integrè Lectori ſatisfaciamus, paulo inferiùs nodum illum diſſoluemus.

3. Explicatur art. q. cita.

Secundò probatur hoc amplius ex ſexto articulo, in quo non tam probat D. Thomas voluntatem poſſe moueri à Deo, quàm non poſſe moueri ab alio intrinſeco principio; vnde ibi non ponit nouam motionem ex parte Dei neceſſariam, ſed illam quam dixerat eſſe neceſſariam ad primum voluntatis actum, probat non poſſe eſſe niſi à Deo, quia ſolus ipſe eſt cauſa efficiens voluntatis, & ſolùm eſt vniuerſale bonum, quod reſpicit voluntas. Ex qua E doctrina ſolùm habetur, motionem illam quam ab extrinſeco agente poſtulat voluntas, ex parte ſua eſſe à ſolo Deo: qualis autem illa motio ſit, inde non habetur, poteſtque optimè articulus ille intelligi de motione cooperatiua, quam probat prima ratio, quia potentia ſolùm ab illa cauſa pendet eſſentialiter in ſua operatione, à qua pendet in ſuo fieri, & eſſe. Vel etiam poſſet intelligi de motione remota per inclinationem naturalem datam ab authore naturæ, quam ſecunda ratio probat. Sed quia doctrina illius articuli videtur referri ad doctrinam articuli quarti, magis inferiùs explicabitur. Nunc ſatis nobis ſit in toto illo diſcurſu nihil D. Thomam dicere, nec inſinuare de præuio concurſu præmouente voluntatem, determinando illam; cùm tamen, vt dixi, ad illum maximè locum pertinuiſſe videatur. Verumtamen in ſolut. ad 3. apertè excludit neceſſitatem illius præmotionis, dicens, Deus mouet voluntatem ſicut vniuerſalis motor ad vniuerſale obiectum voluntatis, quod eſt bonum, & ſine hac vniuerſali motione homo non poteſt aliquid velle; ſed homo per rationem ſe determinat ad ad volendum hoc, vel illud, quod eſt verè bonum, vel apparens bonum: & inde addit exceptionem de motibus gratiæ, quam infrà de illa tractando expendemus. Nunc ex his verbis ſolùm haberi volumus ex D. Thomæ ſententia voluntatem ex ſe indifferentem non ſemper indigere extrinſeco determinante, ſed illam ſe determinare in multis actibus, ac ſubinde illam prædeterminationem non eſſe neceſſariam potentiæ liberæ ex vi generalis concurſus, quidquid ſit ſi in alio titulo interdum detur, & quomodo tunc intelligenda ſit, quod poſtea videbimus.

Et confirmatur hoc argumentum ad hominem, contra eos, qui ex hoc loco colligunt in operibus gratiæ Deum prædeterminare phyſicè hominis voluntatem: nam cùm D. Thomas neget in aliis actionibus humanis dari voluntati talem determinationem, ſiue ad bonum, ſiue ad malum determinetur, rectè concluditur illam prædeterminationem non eſſe per ſe neceſſariam, nec ex vi generalis concurſus. Et quamuis verius ſit, cùm dicit, *Deum mouere interdum aliquos ad aliquid determinare volendum, quod eſt bonum, ſicut in his mouet per gratiam,* non loqui de motione determinante, ſed excitante voluntatem, vt lib.5. dicemus, nihilominus in prioribus quæ allegauimus, ſimul ait, & hanc Dei motionem non eſſe per ſe neceſſariam in aliis electionibus, & voluntatem, ſe mouendo per rationem, ſe etiam determinare, vtique ſine motione prædeterminante, aliàs nec ſatisfaceret argumento, nec declararet quomodo voluntas ſe poſſit determinare, cùm de ſe indeterminata ſit. Denique in quæſt.3. de Malo art.3. ad 5. hoc expreſſis verbis declarat, & ſoluit fundamentum contrariæ ſententiæ, quoad hanc partem; ſic enim in argumento obiecerat. *Omne quod ſe habet ad vtrumlibet, indiget aliquo determinante, ad hoc quod exeat in actum, ſed liberum arbitrium hominis ad vtrumlibet ſe habet; ergo. Reſpondet autem dicendum, quòd voluntas cùm ſit ad vtrumlibet, per aliquid determinatur ad vnum, nec oportet hoc eſſe per aliquod agens extrinſecum.*

4. Confirmatur tradita explicatio.

5. Locus ex 1.q.80.art.1.

Tertiò hæc ſententia D. Thomæ valde confirmatur ex aliis verbis eius in 1.2. quæſt.80.art.1. vbi in corpore dicit Deum non inclinare voluntatem ad actum peccati, quod in capite ſequenti latiùs ponderabimus. Et in ſolut. ad 3. ſic ait. *Deus eſt vniuerſale principium omnis interioris motus humani, ſed quòd determinetur ad malum conſilium voluntas, hoc directè quidem eſt ex voluntate humana, & à Diabolo per modum perſuadentis, vel appetibilia proponentis.* Ex quibus verbis conſiderata ſimul doctrina articuli, apertè conſtat D. Thomam non tribuere Deo determinationem voluntatis ad talem particularem actum directè, vel indirectè, ſed voluntatis directè, & dæmoni indirectè, & ſufficienter, quamuis Deo tribuat illum motum voluntatis tamquam vniuerſali principio omnis motus voluntatis concurrenti vtique cum illa. Vnde conſtat ſecundùm D. Thomam poſſe Deum concurrere ad aliquem motum, vt vniuerſale principium, & nihilominus non inclinare directè ad illum; & à fortiori nec determinare: nam plus eſt determinare, quàm

quàm inclinare. Item conſtat voluntatem de ſe indifferentem non indigere prædeterminatore, vt ad alteram partem determinet, nam ad malos actus ipſa ſola ſe determinat, quamuis non ſine generali concurſu primæ cauſæ: & eadem ratione idem poteſt facere in nobis, per ſe loquendo, vt in priori loco D. Thomas teſtatus eſt.

6. Locus ex 1.2.q.10.art.4.

Quartò eſt aliud notandum eiuſdem Doctoris ſancti teſtimonium in 1.2.quæſt.10.art.4. vbi etiam ex profeſſo tractat quæſtionem de modo, quo Deus mouet voluntatem, & ad explicandum non mouere ei neceſſitatem imponendo ſumit illud principium Dionyſij cap. præcedenti à nobis tractatum. Ad prouidentiam Dei non pertinet naturas rerum corrumpere, ſed ſeruare. Vnde ſubinfert in fine corporis articuli. *Quia igitur voluntas eſt actuum principium non determinatum ad vnum, ſed indifferenter ſe habens ad multa: ſic Deus ipſam mouet, quod non ex neceſſitate ad vnum determinat, ſed manet motus eius contingens, & non neceſſarius, niſi in his ad quæ naturaliter mouetur.* At verò quod mirabile eſt, etiam hunc locum contra nos obiiciunt alij auctores: nam quia D. Thomas non dixit abſolutè non ad vnum determinat, ſed non ex neceſſitate ad vnum determinat, aiunt inſinuaſſe Deum quidem determinare ad vnum voluntatem, ſed non ex neceſſitate. Vnde diſtinguunt duplicem determinationem voluntatis, vnam ex neceſſitate, & aliam ſine illa: & priorem negare D. Thomam, hanc verò poſteriorem ſupponere docent. Verùm diſtinctionem hanc de duplici prædeterminatione voluntatis ad vnum ab extrinſeco agente, quæ in hoc quidem conueniant, vt vtraque ita determinet voluntatem ad vnum actum & exercitium eius, & voluntas non poſſit ei reſiſtere, & nihilominus differant, quia vna infert neceſſitatem, & non alia. Hanc (inquam) diſtinctionem numquam D. Thomas inſinuauit, ſed potiùs multa docuit, quæ illam euertunt, vt ex aliis locis ſtatim allegandis conſtabit, & nos nec explicari poſſe arbitramur, nec conſiſtere, vt in lib. 5. latiùs oſtendam. Et ideo longè probabilius credimus illa duo verba poſita eſſe à D. Thoma, vt vnum per aliud explicaret. Nam quia quæſierat an Deus ex neceſſitate moueat voluntatem, & in propriis terminis reſponderet quæſito, dixit, Deum mouere voluntatem, non tamen ex neceſſitate: vt verò explicaret quid ſit non mouere ex neceſſitate, addit non ad vnum determinum, & vt id magis explicaret, addit, ſic Deum mouere voluntatem vt motus eius maneat conſtringens, non obſtante motione Dei, quod ſanè in præuio concurſu intelligi non poteſt, ſi ille talis eſt vt impoſſibile omnino ſit illo poſito actum voluntatis non ſequi, vt ipſi dicunt.

7. Locus ex q. 7. de potentia art. 7. ad 13.

Quintò præcedens teſtimonium, eius expoſitio ex alio ſimili eiuſdem ſancti Doctoris confirmatur: nam in quæſt. 7. de potent. art. 7. ad 13. obiecerat non poſſe eſſe actum in dominio voluntatis humanæ, ſi abſque Dei operatione fieri non poſſit, cùm voluntas humana non ſit domina diuinæ operationis, & reſpondit. *Voluntas dicitur habere dominium ſui actus, non per excluſionem cauſæ primæ, ſed quia non ita agit in voluntatem, vt illam ex neceſſitate ad vnum determinet, ſicut determinat naturam*; vt autem declaret tunc voluntatem non ex neceſſitate determinari ad vnum quando phyſicè prædeterminantur, ſubiungit. *Et ideo determinatio actus relinquitur in poteſtate rationis, & voluntatis.* quod profectò non eſſet verum, ſi per actionem Dei, voluntas hominum prædeterminaretur phyſicè ad vnum, licèt non ex neceſſitate, vt illi Doctores diſtinguunt:

A nam quocumque modo illi imprimatur determinatio ab alio, non relinquitur in eius poteſtate. Nam determinationem relinqui in poteſtate hominis, non eſt tantùm poſſe actum determinatum producere, hoc enim modo etiam determinari ad calefactionem eſt in poteſtate ignis, quia poteſt illam actionem in particulari efficere. Cùm ergo dicitur determinatio relinqui in poteſtate non tantùm phyſica, ſed etiam morali, & denominatiua, qua poteſt ad hoc vel illud determinari, quomodo dixit Auguſtinus illud eſſe in poteſtate noſtra, quòd ſi volumus facimus, ſi non volumus, non facimus. Hoc autem modo non relinquitur determinatio in B poteſtate voluntatis phyſicæ prædeterminatæ, cum nullo modo poſſit vel aliam actionem facere præter illam, aliquam prædeterminata eſt, vel illammet non efficere, cùm non poſſit prædeterminationi reſiſtere.

8. q. 6. de malo art. vn. confirmat loca ſuperiorem.

Eamdémque expoſitionem confirmant egregiè verba D. Thomæ in quæſt. 6. de Malo art. vnic. in corp. vbi cùm dixiſſet Deum mouere voluntatem ad primum eius actum, ita ad declarat. Deus mouet voluntatem ſecundùm eius conditionem, non ex neceſſitate, ſed vt indeterminatè ſeſe habentem ad multa. Vbi nunc ſolùm conſidero illa duo tamquam immediatè ſe habentia, ponere, mouere non vt ex neceſſitate, ſed vt indeterminate ſe habentem, id eſt, relinquendo indeterminatam poten- C tiam motam, ſaltem quoad exercitium. Et ideo ſtatim infert. Poteſt ergo quòd ſi conſideretur motus voluntatis ex parte exercitij actus, non mouetur ex neceſſitate, vtrique quia ſemper mouetur, vt indeterminatè ſe habens; ergo è contrario ſi moueatur ita vt determinetur ad exercitium, ex neceſſitate mouebitur. Atque ita ſemper D. Thomas illa ponit vt conuertibilia moueri determinatè, vtique efficienter ad exercitium, & moueri ex neceſſitate. Et è conuerſo indifferentiam libertatis opponit determinationi ad vnum, vt quæſt. 22. de verit. art. ad 3. poſterioris ordinis, vbi ait voluntatem vt rationalem ſi habere ad oppoſita, natu- D ram verò determinari ad vnum.

9 Locus in 2. d. 25. art. 1.

Sextò quòd voluntas ratione ſuæ indifferentiæ non ſolùm non poſtulet prædeterminationem, ſed potiùs poſtulet, non habere determinationem ab alio, apertè docuit D. Thomas in 2. diſt. 25. art. 1. in corpor. vbi ſic inquit. *Iudicium de actione propria eſt ſolùm in habentibus intellectum, quaſi in poteſtate eorum conſtitutum ſit eligere hanc actionem, vel illam, vnde dominium, ſui actus habere dicuntur, & propter hoc in ſolis intellectum habentibus liberum arbitrium inuenitur, non autem in illis, quorum actiones non determinantur ab ipſis agentibus, ſed quibuſdam alijs cauſis prioribus.* Vbi duo expendo. Vnum eſt D. Thomam agentia illa reputare libera habere in poteſtate ſua electionem actionum ſua- E rum: poſtea explicat per indeterminationem ſuarum actionum. Vnde ſicut electio non poteſt eſſe ab extrinſeco agente, ita neque determinatio. Aliud eſt D. Thomam ibi apertè ſentire, determinari à prioribus cauſis pertinere ad agentia non libera, quæ vel ab authore naturæ determinata ſunt ad vnum, vel ſi aliquam imperfectam indeterminationem habeant determinatur ab aliis cauſis, vel materialibus, vel efficientibus: proprium autem eſſe agentium liberorum non prædeterminari ab alio, ſed à ſeipſo. Et inde in ſolut. ad 1. concludit, Deum eſſe liberum, quod ſe ad opera ſua determinat: vnde ad dominium actus manifeſtè requirit quòd determinatio actus non ſit ab alio, ſed à ſeipſo. Quòd in ſolutione ad 3. his verbis apertiſſimè

apertiſſimè declarat. *Deus operatur in omnibus, ita tamen quod in vnoquoque ſecundùm eius conditionem*; vnde in rebus natutalibus operatur, ſicut miniſtrans vittutem agendi, & ſicut detetminans naturam ad talem actionem. *In libero autem arbitrio hoc modo agit, vt virtutem agendi ſibi miniſtret, & ipſo operante liberum arbitrium agat, ſed tamen determinatio actionis, & finis in poteſtate liberi arbitrij conſtituitur: vnde remanet ſibi dominium ſui actus, licèt non ita ſicut primo agenti.* vbi maximè notanda ſunt illa verba, *In libero arbitrio hoc modo agit, vt virtutem agendi ſibi miniſtret, & ipſo operante liberum arbitrium agat.* Nam hæc verba generalia valde ſunt, & omnia auxilia gratiæ, non tantùm coopetantis, ſed etiam operantis comptehendere poſſunt, & nihilominus generaliter etiam, & ſine limitatione ait D. Thom. non obſtante hac Dei opetatione detetminationem actionis in poteſtate libeti arbitrij conſtitui.

10\. Locus in 2. ſt. 28. art. 1. q. 22. de verit art. 6. ad 1.

Septimò in eodem libro d. 28. art. 1. generatim pronuntiat. *Non eſſet homo liberi arbitrij, niſi ad eum determinatio ſui operis pertineret.* & q. 22. de verit. art. 6. ad 1. dicit animam habere eſſe determinatum ab alio, *ſed ipſa* (inquit) *determinat ſibi ſuum velle, & ideo quamuis eſſe ſit immutabile, tamen velle indeterminatum eſt, ac per hoc in diuerſa flexibile.* Tantum ergo abeſt, vt ſenſerit D. Thom. voluntatem, quia ex natura ſua non eſt determinata ad vnum, ſed indifferens non poſſe ſeipſam ad vnam actionem determinare, vt potiùs affirmet, ideo per illam indifferentiam poteſtatis conſtitui voluntatem libetam, quia ad eam determinatio ſui actus pettinet; ergo vt eandem libertatem in vſu conſeruet, non debet ptius illo iute ſe detetminandi priuati; hoc enim, & libeto vſui & proprietati talis potētię repugnat. Vnde infetiùs addit liberũ arbitrium ſuppoſita facultate naturali, vel gtatuita, iuxta varietatem actuũ per ſe poſſe ad quoſlibet determinari, ſtatim verò declarans particulam *per ſe*, addit. *Ita quòd non excludit diuinã cauſalitatem, ſecundùm quòd Deus in omnibus operatur vt vniuerſalis cauſa boni*, iuxta illud Iſa. 26. *Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine*; ſed excludit habitum aliquem creatum natutalibus ſuperadditum, vbi ſolùm ſimultaneum concurſum requirit ad talem determinationem, quia (vt ſuprà viſum eſt,) ex vi illorum verborum tantum concomitans ſignificatut: neque alio titulo poſtulatur à D. Thoma ad determinationem liberæ voluntatis, quàm ad omnes alias actiones cauſarum ſecundatum. Quòd autem D. Thom. ſolùm dixerit per illam particulam excludi habitum creatum, exiſtimo inde ortum eſſe, quod ex neceſſitate habitus gratiæ ſpecialiter tractabat, & illius neceſſitatem non ponebat in ptædeterminatione, ſed in eleuatione potentiæ ad altiorem modum opetandi. Vnde in omni genere libetatum opetationum ſupponit determinationem eſſe à voluntate cum concurſu ſimultaneo ptoportionato, &, vt opinot, de virtute operatiua media intet habitum, & opetationem, & diſtincta à concurſu ſimultaneo ne cogitauit quidem.

11\. ...cus ex q. ...de verit. ...14. ad 5. ...rrar.

Octauò addere poſſumus alium D. Thomæ locum in q. 2. de verit. art. 14 ad 5. ex quo colligunt Thomiſtæ, quòd licèt cauſa prima ageret ex neceſſitate naturę, nihilominus homo ageret liberè, vt videre licet in Caietano 1. p. q. 14. art. 13. & q. 19. art. 8. Fetrar. lib. 3. contta gent. c. 67. circa rationem 5. quos etiam modetni nõnulli ſequuti ſunt, quamuis alij contradicant. Sed quidquid ſit de illa abſoluta controuetſia, quæ in multiplici ſenſu tractari poteſt, & variè de illa iudicari, vt in Metaphyſica dixi, loquendo tamen ſolùm ex duplici ſuppoſitione, ſcilicet, quòd non obſtante modo agendi primæ cauſæ, voluntas hominis habetet eandem poteſtatem intrinſecam agendi, quam non habet, & quòd Deus non maiotem concurſum, vel influxum illi præbetet, quàm nunc conferat. His (inquam) poſitis veriſſimè dicitur actum voluntatis fututum fuiſſe liberum, etiamſi voluntas diuina ex neceſſitate produxiſſet omnia, & ptæberet concurſum, quem modò præbet, quia tunc non magis neceſſitaret voluntatem, quàm nunc neceſſitet, quia non plus ageret in illam, quàm modò agit, vt ſupponitur, neque ex voluntate magis efficaci, licèt magis determinata ex parte Dei, quod nihil refert ad mutandum connaturalem modum agendi cauſæ ſecundæ, ſi in effectum, vel actionem, vel potentiam eius, nihil magis influat. Et in hoc ſenſu rectè ſumitut hæc ſententia ex citato loco D. Thomæ de verit. quatenus dicit, *quia ad eſſe effectus requiritur cauſa prima, & ſecunda, ideo quacunque illarum ponatur contingens, poteſt eſſe contingens, non ſi altera tantùm ſit neceſſaria, effectus erit neceſſarius, propter hoc quod ad eſſe effectus vtraque cauſa requiritur.* Et quia obiiciebatur cauſam primam vehementius influete, quàm ſecundam, reſpondet, hoc nihil obſtare quominus ex modo agendi cauſæ ſecundæ ſit defectibilitas, aut contingentia in effectu. Et ſimiliter in dicto cap. 67. lib 1. contra gent. tation. 5. dicit, ſi cauſa proxima ſit contingens, effectum eſſe contingentem, etiamſi remota neceſſaria ſit. Idemque repetit lib. 3. cap. 83. ration. 2. dicens, à cauſa temota neceſſariò agente non ſequi effectum neceſſarium, ſi cauſa proxima ſit contingens.

Ex hoc ergo ptincipio adeò recepto in ſchola D. Thomæ colligimus illum non poſuiſſe in voluntate liberè operante concursũ pręuium, & prædeterminationẽ à prima cauſa in ea productã, quia cùm tali concurſu ptæuio omnibus modis eſſet impoſſibile intelligere contingentiã in actu volũtatis creatæ, ſi cauſa prima ex neceſſitate naturæ ageret. Probatut, quia tunc talis actus non haberet contingentiã, vel indifferentiã à cauſa prima, quia ipſa ex neceſſitate naturæ daret illũ impulsũ cauſę ſecundę, neque etiã habetet contingentiã ab ipſomet impulſu, quia illa etiã mouere dicitur tanta neceſſitate ſibi intrinſeca, vt nec Deus ipſe poſſit impedire, quominus illo poſito non ſequatur effectus eius; & conſequenter nec à voluntate creata poſſet actus habere cõtingentiã, cùm illa non moueatur, niſi effecta illo impulſu, nec poſſit illi reſiſtere quominus illi cooperetur: impoſſibile ergo eſſet intelligere libertatẽ in tali actu, quia nullum habetet principiũ, vnde illã participare potuiſſet: actus autẽ non determinatur liberè niſi per habitudinẽ ad principiũ, ſeu cauſam aliquã à qua procedit. Ergo vt poſſit ſaluari libertas actus humani in eo caſu, quòd Deus ex neceſſitate naturæ ageret, neceſſariũ eſt dicere, tunc Deũ non fuiſſe daturũ voluntati concurſum præuiũ, quo illã ad vnum determinatet; ergo idẽ maiori ratione dicendum nũc eſt. Vel certè ſi tunc Deus per eundẽ illũ concurſum, quẽ nunc dat, neceſſitaret humanã voluntatẽ, etiam nũc neceſſitabit illã. Nã quòd ille concurſus pręuius prædeterminãs procedat à Deo naturaliter, vel liberè conferet quidẽ, vt reſpectu Dei effectus quẽ ad extra facit, ſit illi liber, vel neceſſarius, tamẽ reſpectu hominis nõ erit actus ipſi liber ſi motio Dei eſt de ſe efficax ad determinandã voluntatẽ hominis ad vnũ, & efficiens ad neceſſitandam illam, ſi à Deo ex neceſſitate natutæ fieret.

12\. Ex loco citato colligitur veritas aſſertionis.

13. Teſtimonia quæ pro prædeterminatione obiiciuntur.

His tamen accedit, quòd cùm hæc teſtimonia ſint ſatis vrgẽtia,& ferè expreſſa,& in eis D.Thomas in particulari,& ſpecificè de determinatione, & indeterminatione voluntatis loquatur,nullum in cõtrarium affertur, in quo vel punctum in contrarium attingat,vel in particulari aliquid pro præuia determinatione, ſeu prædeterminatione voluntatis dicat,ſed afferuntur ſolùm variæ generales locutiones, quæ ad præuiam illam motionẽ accommodantur, cùm verba D.Thomæ generalia ſint, & facilè poſſint de aliis motionibus intelligi, & ſæpe ab eodem D.Thoma in aliis locis ita exponantur. quod breui diſcurſu oſtendam attingendo ſolùm ea loca,quæ cõmunia ſunt omnibus actibus liberis voluntatis, nam quæ pertinent ad actus ſupernaturales, & auxilium efficax ad illos neceſſarium,in librum 5.reſeruo. Deinde ex prioribus locis omitto etiam illa, quæ omnibus cauſis ſecundis etiam naturalibus cõmunia ſunt:nam de his ſatis dictũ iam eſt.Et huc ſpectant omnia,quæ de neceſſitate auxilij,ſeu motionis primi mouẽtis tradit D.Thomas 1.2.q.109.per totã,& 1.p.q.105. art.5.Nam in ſuperioribus nõ ſolùm hæc loca expoſuimus,ſed etiam oppoſitam doctrinam ex illis deduximus, & hîc applicari poteſt, quia etiam in voluntate ſolum vnicum ſimplicẽ concurſum Dei ad actus liberos D.Thomas requirit, neque propter determinationem voluntatis aliam præuiam motionem in illo poſtulauit.

14. Explicatur a.1. ad 3. q.105.

Poteſt tamen quis hærere in quibuſdam verbis D.Thomæ in eadem q.105.art.1.ad 3.ſic enim ait. *Hoc ipſum quòd cauſa ſecunda determinetur ad determinatos effectus,eſt illis à Deo.* Verumtamen hæc verba generalia ſunt de omnibus cauſis ſecundis etiam naturaliter agẽtibus,in quibus etiã authores fatentur non eſſe neceſſarium præuiũ concurſum propter determinationẽ earũ:poſſunt ergo illa verba per ſe ſpectata optimè intelligi ratione concurſus concomitantis;nã ſicut cauſis ſecundis ipſum agere eſt à Deo,quia non ſolùm virtutẽ agendi ab illo habent,ſed etiã ipſam actionem ſine actuali & immediato eius influxu habere nõ poſſunt,ita determinatio ad definitos effectus, eſt illis à Deo, quia ab illo habent non ſolùm virtutem,aut ex ſe determinatam,aut voluntatem ſe determinare:ſed etiam determinationẽ ipſam in actu ſecundo ſine actuali eius influxu habere non poſſunt,quia quatenus illa determinatio aliquid eſt,à cauſa ſecunda fieri non poteſt ſine actuali,& cooperante influxu Dei quæ doctrina eſt quidem in ſe veriſſima, illi tamen loco non neceſſaria,quia ſi attentè conſideretur,nõ loquitur ibi D.Thomas de cauſis ſecũdis, ſed de naturalibus,quæ poſſunt materiã ad determinatam formam immutare. Quærit enim ibi an Deus poſſit ſe ſolo id facere,& obiecerat nõ poſſe, quia determinatio effectus pendet ex cauſa determinata. Et reſpondet Deum non pendere in hac determinatione à cauſa ſecunda,quia ipſe præbuit determinatas formas cauſis ſecũdis,& determinationem earum, vnde optimè poterit ſine illis immutare materiam ad determinatam formam prout voluerit, quia nimirum in illo eminenter exiſtit tota virtus cauſarum ſecundarum. Vnde conſtat etiam quoad cauſas ſecundas naturaliter agentes non tractare D.Thomam,de determinatione addita,vel addenda per concurſum Dei,ſed de illa,quã habent ex naturali virtute, & conditione ſuarum formarum,nam illa etiam à Deo habẽt, vt conſtat.

15. Explicatur a. 1. ad 2. q.83.

Omiſſis ergo his, quæ generalia ſunt omnibus cauſis ſecundis, attingemus aliqua, quæ de modo operãdi Dei in cauſis liberis D.Thomas interdum

A docet.Et quoniã in fundamẽto contrariæ ſententiæ duo teſtimonia D.Thom.quibus iuniores maximè nituntur, adduximus, illis reſpondendo in c.46.ſatisfaciemus.Vltra illa verò allegatur in 1.p. q.83.art.1.ad 2.vbi exponẽs verba Pauli ad Rom.9. *Non eſt volentis*,&c.ait non eſſe dicta, quia homo non velit libero arbitrio,ſed quia ad id non ſufficit,niſi *iuuetur,& moueatur à Deo.* Sed non potuit D.Thomas breuiùs explicare gratiam excitantẽ,& adiuuãtem, ſempérque in his allegationibus continetur illa defectuoſa illatio, *Deus mouet voluntatẽ;ergo determinat.* Similéque eſt argumentũ, quod ex ſolut.ad 3. eiuſdẽ articuli ſumitur,vbi Sanctus Doctor ſic inquit, *Deus eſt prima cauſa mouens, & naturales cauſas,& liberas,& ſicut cauſis naturalibus mouendo eas non aufert,quin actus earum ſint natu-*

B *rales,ita mouẽdo voluntarias cauſas, non aufert quin actiones earum ſint voluntariæ, ſed potiùs hoc in eis facit,operatur enim in vnoquoque ſecũdùm eius proprietatẽ.* In quibus verbis volunt D.Thomã loqui de motione præuia prædeterminante, quia de illa (inquit quidem) procedebat argumentũ Sed vnde id probet,non video,nam in argum.3. D.Thomas ſolùm ſubſumpſit Deũ mouere voluntatem,quod probat duobus teſtimoniis,Prouerb.21.*Cor regis in manu Dei eſt*,&c.& Philipp.2.*Deus eſt qui operatur in nobis velle*,&c. In quibus non eſt ſermo de prædeterminatione phyſica voluntatis,ſed de excitatione,& inductione morali cum phyſica cooperatione,vt in lib.5.latiùs exponemus. Et in ipſa ſolutione apertè loquitur D.Thom.de motione quã

C Deus exhibet omnibus cauſis ſecundis,quam eſſe cooperationẽ ſuprà probauimus,& hanc dicit eſſe in vnaquaque cauſa ſecunda modo illi accommodato,quod veriſſimum eſt, & inde nos inferimus in cauſa libera non eſſe cum antecedente determinatione ad vnum, quia hoc non eſt conſentaneum naturæ talis cauſæ.

Et ſi quis attentè conſideret prima verba illius ſolutionis, intelliget Doctorem ſanctum reſponſionem ſuam inchoare, noſtram aſſerendo ſententiam, argumentatus enim fuerat voluntatem moueri ab alio,& ideo non poſſe eſſe ſui iuris,id eſt, domina ſui actus,ac proinde nec liberam, & ideo reſpondendo incipit, dicens, quòd *liberum arbitrium ſeipſum mouet ad agendum.* Vbi expendo nõ tantùm dicere liberum arbitrium agere,ſed etiam 16. Confirmatur explicatio.

D ſe mouere ad agendum, quod certè non eſt aliud quàm ſe applicare, & ſe determinare ad actionem ſuam; nam ſi ab alio ſolo prædeterminaretur,moueretur quidem ad agendum,ſed non ſe moueret ad agendum.Deinde verò reſpondet ad argumentum,licèt hoc modo liberum arbitrium ſit dominus ſui actus, non excludere ſuperiorem Dominum à quo in motione ſua pendeat, & hoc eſt quod ait, *Non eſt de neceſsitate libertatis, vt ſit prima cauſa ſui id, quod liberum eſt,nam Deus eſt prima cauſa mouens*, &c. Vt autem liberum arbitrium creatum non ſit prima cauſa ſui motus,non eſt neceſſe vt prædetermine tur ab alia, ſed ſatis eſt, quòd in ſua prædeterminatione eſſentialiter pendeat à prima cauſa modo iam ſæpe explicato.

E Atque eodem modo nos dicimus, vt liberum arbitrium ſe determinet, non oportere, vt ſit prima cauſa ſuæ determinationis: nam in illa etiã à Deo pendet, tanquam à primo agente determinationẽ ipſam. Illa ergo ſolutio D Thomæ,& noſtram ſententiã in prioribus verbis confirmat,& in aliis nihil repugnat, imò tacitè ſoluit quod friuolè obiici ſolet,quia ſi voluntas ſe determinat,non priùs determinata erit primũ principiũ liberum,reſpondet

det enim D.Thomas, volũtas ſe mouens, ſeu determinans ad agendum non ſit prima cauſa, & conſequenter nec primum liberum ſatis eſſe, quod à priori libero in ſua determinatione pendeat.

17. Explicatur ex 1.2.q.6. art.1.ad 3.

Secundò affertur D.Thom in 1.2.q.6.att.1.ad 3. eſtque hic locus ſimilis præcedenti, & ideo nihil illi addere oportet, ſed ſolùm verba notare. Argumentum enim fuerat non poſſe hominem agere voluntariè, quia qui voluntariè agit, per ſe agere poteſt, quod homini non conuenit, dicitur enim Ioan.15. *ſine me nihil poteſtis agere. Reſponſio autem eſt, quòd Deus mouet hominem ad agendum, non ſolùm ſicut proponens ſenſui appetibile, vel ſicut immutans corpus, vel etiam ſicut mouens ipſam voluntatem.* vtique propriè, & effectiuè, ac phyſicè agẽdo in ipſam. quod nos etiam fatemur. Hinc verò colligunt etiam mouere concurſu præuio, & prædeterminatione, quam illationem nos iterum atque iterum negamus, quia eſt à genere ad ſpeciem affirmatiuè, & ex puris particularibus: mouet enim Deus, & præmouet voluntatem efficiendo phyſicè, & immediatè in ipſam, non per concurſũ præuiũ, ſed per aliquẽ bonum effectũ indeliberatum, non prædeterminantẽ illã ad conſenſum, ſed inclinantem, & allicientẽ. Deinde mouet Deus voluntatem ad agendũ phyſicè, propriè, & immediatè cooperando cum illa ſe mouente ad agendũ ſine præuia determinatione. Et de hoc modo motionis loquitur ibi apertè D. Thom. ſicut illum intellexit ibi Conrad. explicans hunc locum, per alia q.109. Et probat ex ratione, quam D.Thom. ſubiungit, *Quia omnis motus tam voluntatis, quàm naturæ ab ipſo procedit tanquam à primo mouente*, vtique immediatè, & principaliter. quod per ſe, & intrinſecè verum eſt ratione concurſus ſimultanei, in quo eſſentialiter pendet omnis motus voluntatis, vel naturæ à primo mouente, non ratione concurſus præuij, quia neque per ſe neceſſarius eſt, neque ratione illius poteſt dici motus cauſæ ſecundæ pendere immediatè, & eſſentialiter à Deo. Vnde ſtatim declarat eundem actum voluntarium, qui eſt à Deo, eſſe etiam neceſſariò à principio intrinſeco; ab vtroque ergo eſt ſimul, & non prius à ſolo Deo, quod æquè de ipſa determinatione voluntatis procedit: aut enim dicendum eſt non eſſe voluntariam homini, quod eſt valdè abſurdum, aut aſſerendum eſt eſſe ab ipſa voluntate cooperante Deo: hæc ergo eſt D.Thomæ doctrina.

Conrad.

18. Explicatur 1.2.q.9. art.4. ad 1.

Tertius locus ſimilis allegatur ex 1.2.q.9.art.4. ad 1. vbi D.Thom. ait, *licèt de ratione voluntarij ſit, quòd principium eius ſit intra, ſed non oportet quòd hoc principium ſit primum principium non motum ab alio.* quod veriſſimum eſt ratione dependentiæ eſſentialis voluntatis creatæ à Deo, ratione cuius idem motus voluntarius qui eſt immediatè à voluntate, vt à principio proximo intrinſeco, eſt etiam à Deo, vt à primo principio extrinſeco. Et ita ſimul voluntas mouet ſeipſam proximè, & mouetur à Deo primò, & principaliter, eodem vtique motu, quo ſeipſam mouet, etiamſi nullus alius à ſolo Deo antecedat: hoc enim eſt per ſe ex vi eſſentialis dependentię neceſſariũ, licèt aliis rationibus poſſit interdũ Deus prę mouere voluntatẽ abſque phyſica prædeterminatione, vt ſæpe eſt dictum, & D.Thomæ doctrina ſtatim explicabitur.

19. Explicatur 1.2.q.10. art.4 ad 5.

Quartò additur ex eadem 1.2. q.10. art.4 ad 3. quod D.Thomas ait. *Si Deus mouet voluntatem ad aliquid, impoſſibile eſt poni, quòd voluntas ad illud non moueatur, non tamen eſt impoſſibile ſimpliciter, & ideo non conſequitur, quòd voluntas à Deo ex neceſſitate moueatur.* quem locum volunt etiam iuniores intelligi de motu præuio facto in voluntate à ſolo Deo, & ita ex hoc loco colligunt neceſſitatem in ſenſu compoſito, etiamſi ſuppoſitio ſit antecedens, & ex ſola voluntate Dei producta non eſſe contrariam libertati. Sed nos in Prolegom.1. ex ſententia Anſelmi, & eiuſdem D.Thomæ oſtendimus talem ſenſum cõpoſitum repugnare libertati, ideoque hunc locum intelligimus de ſuppoſitione concomitante; nam, vt in prioribus teſtimoniis diximus, Deus dicitur mouere voluntatem eodem motu, quo ipſa ſe mouet, & ideo ſi ſupponatur Deus mouere voluntatem, ſimul ſupponitur voluntatem ipſam ſe mouere, & ideo eſt ſuppoſitio conſequens, ſeu comitans, & ideo neceſſitas, quæ ex illa ſequitur, non repugnat libertati, quia iam ſupponit vſum libertatis. quam expoſitionẽ probamus primò, quia eſt propriiſſima, & conſentanea verbis, & ad ſoliditatẽ, & facultatẽ doctrinæ neceſſaria. Secundò, quia habet conſecutionẽ cum corpore articuli, in quo clarè D.Thom. docuerat, Deum ita mouere voluntatem, vt non determinet illam ad vnum ex neceſſitate, id eſt, ex ſola extrinſeca vi, ſed illam contingenter, & indifferenter operari ſinat, vt ſuprà latè declarauimus. Tertiò, quia in locis proximè allegatis, & vbique, docet D.Thom. de ratione illius motus, quo Deus mouet voluntatem, eſſe, vt ſit à principio intrinſeco, vt patet ex locis ſuprà citatis q.6. & 9. Ergo dum ſupponit hîc Deum mouere voluntatẽ, ſupponit etiam voluntatem mouere ſe, & ita eſt ſuppoſitio comitans, ſeu neceſſitas conſequens, quæ res dum eſt, dicitur neceſſariò eſſe: & eodẽ modo dici poteſt, ſi voluntas ſe mouet, neceſſariò illã mouet Deus, quia in ſuppoſitione illa, motio Dei includitur: idem ergo eſt è conuerſo. Denique obiter aduerto nunquam apud D.Thom. inueniri Deum agere propriè phyſicè ac directè in voluntatẽ, niſi infundendo habitus, vel efficiendo in voluntate ipſa aliquem motum vitalem eius, omniſque alia motio vitalis eſt, medio intellectu, vt ex ſequenti puncto patebit. Et ita nunquam inuenio apud D. Thom quòd Deus moueat voluntatem ſe ſolo efficiendo in illa aliquid medium inter habitum, & vitalem actum eius, qualis prædeterminatio, ſeu concurſus præuius eſſe fingitur.

Vltimò retorquetur contra nos doctrina D. Thomæ in dicta q.9.1.2. art.3.& 4. quatenus in illa dicit, licèt voluntas ſe moueat per conſiliũ ad electionem mediorũ ad primam intentionẽ finis non ſe mouere, ſed à Deo moueri. Et ita in voluntate etiam defẽdit illud principiũ, *Omne, quod mouetur, ab alio mouetur*, quia voluntas ſe mouet ad media ex intentione finis, ad ipſam verò intentionẽ mouetur ab alio, ſcilicet ab authore ſuo. ſic enim ait in eadem q.9 art.6. eſſe proprium Dei mouere voluntatẽ, efficiẽdo in illa inclinationẽ ad vniuerſale bonũ. Vbi videtur loqui de inclinatione non tantùm innata, ſed etiã vitali, & actuali; & magis explicat 1.p.q.105.art.4. vbi eandẽ habet doctrinã, & addit, *Velle nihil aliud eſt, quàm inclinatio quædã in obiectum voluntatis, quod eſt vniuerſale bonum.* & ſimilia habet 3. contra gent. cap. 89. ration.6. & ſæpe alias. Ex qua doctrina colligi videtur ſaltem ad primum actum ſuum indigere voluntatem diuina motione prædeterminante. 20. Obiicitur ex 1.2.q 9. art. 3. & 4.

Veruntamen licèt hoc totum concederemus, inde nihil probaretur de concurſu præuio prædeterminante, & eſſentialiter neceſſario ad actus voluntatis, vel propter eſſentialem dependentiam à prima cauſa, vel propter indeterminationem ſuam. Nam (vt ſuprà dicebam) etiam poſt intentionem 21. Explicatur illa doctrina.

tionem finis eſt voluntas de ſe indeterminata ad media, & in omnibus actibus ſuis pendet à prima cauſa, vt à primo mouente. Quocirca etiam, ſi demus primam finis volitionem eſſe peculiari modo à Deo, nam id eſſe propter præuiam motionem diſtinctam ab illa volitione prima, & prædeterminantem voluntatem ad illam. Sed quia Deus immediatè, & per ſe aliquo peculiari modo facit talem actum in voluntate. Vnde Capreolus dixit Deum ſolum efficere in voluntate primam illam volitionem finis ſine concurſu actiuo ipſius potentiæ, quod improbabile eſt, vt in Metaphyſ. diſp. 19. ſect. 7. dixi, & ideo ab omnibus reiicitur: tamen ex illo etiam falsò opinandi modo colligimus non intellexiſſe Capreolum primam volitionem finis eſſe à Deo, propter præuium concurſum, ſed quia eſt effectus ſolius Dei.

22. *Caietani expoſitio reiicitur.*

Caietanus verò licèt concedat illam volitionem eſſe effectiuè à voluntate, ait tamen neceſſariam eſſe quoad exercitium, & ideo tribui Deo. In quo quidem falſum dicit, nam ille actus ſemper eſt liber quoad exercitium in hac vita, vt probaui contra Caietanum, etiam ex mente D. Thomæ in dicto loco Metaphyſicæ. Quod verò Caietanus addit in dicta q. 9. art. 4. illum primum actum non eſſe voluntarium, eſt expreſsè contra D. Thomam in eodem articulo ad 1. vbi declarat, quomodo ille actus voluntarius eſſe poſſit, licèt ſit à Deo. Et aliis in locis vniuerſaliter dicit de ratione actus voluntatis eſſe, vt ſit voluntarius, & inde colligit voluntatem non poſſe cogi. 1. parte quæſt. 82. art. 1. & 1. 2. q. 6. art. 3. Ratio etiam eſt euidens, quia ille actus eſt à principio intrinſeco vitali, quia eſt effectiuè à voluntate, vt ipſe Caietanus admittit, & eſt cum cognitione præuia; eſt ergo voluntarius. Denique amor Dei in patria eſt voluntarius, & motus primò primi noſtræ voluntatis ſunt voluntarij; ergo quòd ille actus neceſſarius eſſet impertinens, eſt ad rationem voluntarij, & ad explicandum cur dixerit D. Thomas voluntatem non ſe mouere in primo actu, ſed moueri à Deo. Ex illa verò explicatione etiam colligimus, non ſenſiſſe Caietanum D. Thomam fuiſſe ita loquutum propter præuium concurſum, vel prædeterminationem voluntatis, quæ poſſit eſſe ſimul cum libertate actus.

23. *Expoſitio Ferrarienſ.*

Aliter Ferrarien. 3. contra gent. cap. 89. ſentit, illam primam volitionem eſſe neceſſariam quoad ſpecificationem, & ideo non tribui voluntati, ſed authori naturæ, *quantum ad id quod habet naturalitatis, & neceſsitatis.* Ita enim limitat aſſertionem, & rationem reddit, quia licèt fiat à voluntate, non fit, vt à principali cauſa, ſed principaliter dicit eſſe à Deo vt ab agente; quod ab anima verò, & voluntate, vt à forma per quam agit Deus. Et ita etiam Ferrarien. non intelligit hunc locum D. Thomæ de concurſu præuio, nec de determinatione voluntatis, quæ per illum fiat, ſed de illa, quæ prouenit ex naturali inclinatione voluntatis: nihilominus tamen illa expoſitio nec rem generaliter declarat, nec in rigore veritatem continet.

24. *Confutatur prima pars illius.*

Primum patet, quia illa neceſſitas quoad ſpecificationem ad ſummum reperitur in volitione beatitudinis formalis, ſeu boni in communi, vt in dicto loco Metaphyſicæ declaraui. At ille actus non eſt ex neceſſitate primus in omni deliberatione & negotio; frequenter enim incipimus ab intentione finis particularis, vt ſanitatis, ſcientię, vel ſimilis; imò nec oportet actum illum eſſe primum, quem homo veniens ad vſum rationis habere poteſt, vt eodem loco probaui. D. Thomas autem non loquitur ſolùm de prima volitione totius vitæ, ſed de prima intentione particularis finis, in quacunque ſerie electionum, vt patet exemplo, quod de intentione ſanitatis, & electione medicinæ, ſeu curationis adhibet. At in intentionibus particularibus non inuenitur neceſſitas quoad ſpecificationem, vt per ſe patet, quia ad bona particularia etiamſi propter ſe intendi poſſint, non neceſſitatur voluntas etiam quoad ſpecificationem. Vnde talis intentio poteſt eſſe peccaminoſa, non ſolùm in vno, vel alio negotio, ſed etiã in prima intẽtione, quã homo habet cùm primũ peruenit ad vsũ rationis, vt fatetur D. Thom. 1. 2. q. 89. art. 6. Ergo prima volitio non tribuitur Deo propter neceſſitatẽ, quoad ſpecificationem.

D. Thom.

25. *Altera pars expoſitionis Ferrarienſis reiicitur.*

Deinde probatur altera pars, quia etiam volitio beatitudinis, vel boni in communi, licèt ſit neceſſaria quoad ſpecificationem, eſt ab homine vt ab agente quod, & vt principaliter operante, ac ſe mouente per virtutem propriam, nam viuentia etiamſi operentur, ex inclinatione naturali, & non moueantur ab vno actu ad alium, ſed ſimpliciter operari incipiant, verè, & propriè dicuntur operari, vt quod tanquam cauſæ principales proximæ, non minus quàm ignis dicitur calefacere, ſic enim planta efficit nutritionem ſuam, & viſus viſionem, & ſic de aliis, & ita propriè ſe mouent, quia hoc eſt de intrinſeca ratione actus vitalis. Ergo idem erit in voluntate circa primam intentionem finis, vel etiam boni in communi, quia ex virtute intrinſeca, & tanquam ſibi propria, illum actum elicit. Nec oberit quòd eadem voluntas ſit principium actiuum integrum, & receptiuum illius actus, quia ſimul eſt potentia actiua & paſſiua ſine repugnantia, quia eſt in potentia receptiua ad actum ſecundum, & eſt in actu primo, non per ipſum actum ſecundum, ſed per eminentẽ virtutem ſuam, vt argumentatur Scotus in 2. d 37. q. 1. §. *Ideo meritò*; & patet in appetitu ſenſitiuo, qui non elicit vnum actum per alium, neque habet aliud principium proximum agendi præter ſeipſum; ſuppono enim cognitionem phantaſiæ non currere ad actus appetitus, & nihilominus elicit actus ſuos in ſeipſo, vt principalis virtus actiua proxima, & in virtute animæ, & ideo illi ſunt propriè actus vitales, per quos animal ſeipſum mouet, & actu viuit; ergo idẽ eſt in primo actu volũtatis.

Scotus.

26. *Benignior aliorum interpretatio D. Thom.*

Propter quod qui benigniùs interpretantur D. Thom. dicunt illum loquutum fuiſſe moraliter, non phyſicè, nam loquendo phyſicè, ſine dubio volũtas propriè ſe mouet quoad exercitium actus in prima intentione finis, etiamſi ſit de bono in communi, quia verè efficit illum actum propria virtute vitali, imò & determinat ſe ad talẽ actum, quia cùm poſſet illum continere, voluntariè illum exercet. Nihilominus tamen moraliter dicitur voluntas non ſe mouere in illo actu, quia non per propriũ conſilium, nec per priorem voluntatem ſe applicat, & diſponit ad talẽ actum eliciendũ, ſed ab alio præuenta quoad obiecti propoſitionẽ per cogitationẽ non voluntariã, ſed aliunde immiſſã ſtatim ex aliqua propẽſione naturali prodit in talem actum. Vnde idem D. Thomas 1. 2. q. 17. art. 5. ad 3. dixit, primũ actum voluntatis non eſſe imperatũ à ratione, quia non eſt ex ordinatione rationis, ſed ex inſtinctu naturæ, aut ſuperioris cauſæ.

27. *Quomodo reiicitur.*

Aliis verò hoc non ſatisfacit, volunt enim etiam moraliter ſe mouere voluntatem in illo actu, quia poteſt eſſe liber quoad exercitiũ, & ſpecificationẽ, vt

vt dictum: eſt eſſe autem morale incipit per eſſe liberum; imò in eo conſiſtit; ergo in illo actu voluntaris moraliter operatur; ergo moraliter ſe mouet. Imò etiam ſola libertas quoad exercitium ad hoc ſufficit, quia illa ſatis eſt, vt actus ſit humanus, moralis, ac meritorius. Confirmatur primò, quia idem D. Thomas 1.2.q.1.art.2. generaliter pronuntiat voluntatem ſe mouere in finem, quia eſt domina illius actus, quo tendit in finem. (*D. Thomas.*) Confirmatur ſecundò, quia talis intentio finis ſemper non poteſt tribui Deo, ſed ſolum homini tanquam moraliter operanti, nam ſemper illa prima voluntas eſt peccaminoſa, vel in principio vſus rationis, vt ex D. Thoma dixi; vel frequentiùs in quotidianis intentionibus, nam omnia peccata incipiunt ex praua aliqua intentione finis.

28\. Diſputatio reducitur ad modum loquendi.

Verumtamen quoad hanc partem diſputatio eſt de modo loquendi, & diuerſis ſenſibus vterque poteſt eſſe verus. Nam ſi motio moralis generaliter dicatur omnis actio libera, ſine dubio dici poteſt homo ſe mouere moraliter in prima volitione finis, vt probant, quæ adduximus. Loquendo tamen rigoroſiùs, & quaſi per antonomaſiam de motione morali, quaſi ſignificat diſcurſum moralem habentem principium in aliquo affectu, & impulſu ab ipſomet homine ſibi comparato; ſic dicitur homo moraliter moueri ad media potius quàm ad finem. Vnde dixit D.Thom.q.3.de malo, art.3 ad 5. (*D. Thomas.*) voluntatem cùm ſit ad vtrumlibet determinari ad vnum per conſilium rationis. Nec oportet (ait) hoc eſſe per aliquod agens *extrinſecum*. Et ad hoc magis declarandum addidi in Metaphyſ.diſp. 19. ſect. 8. in omni intentione finis quatenus libera eſt, includi virtualiter aliquam electionem in quantum vel hic finis particularis alteri præfertur, vel quatenus hîc vel nunc exercitium talis actus volendi præfertur carentiæ eius. Et hinc fit vt quando in tali intentione interuenit culpa, nō poſſit tribui authori naturæ, quia defectus ille nō inuenitur in illo actu, vt eſt pura intétio ex inclinatione naturæ, ſed vt participat aliquid de electione ex applicatione liberæ volūtatis. Quod ſecus eſt, quando intentio eſt bona, poteſt enim ſuo modo tribui abſolutè authori naturę, nō quidem vt principali agenti proximo, vt Ferrarienſis inſinuabat, ſed vt primæ cauſæ danti inclinationem ad illum finem, non tantùm vt abſolutè ſpectatum, ſed etiam vt comparatum ad fines, &c.

29\. Infirmatur obiectio allata.

Atque hinc tandem facilè refellitur obiectio quæ contra nos ſumdatur ex illa doctrina D. Thomæ, ob quam clariùs expediendam hæc obiter attingere oportuit. Illa enim doctrina, quod voluntas non ſe mouet ad primum actum circa finem, licèt aliàs ſuam difficultatem habeat, non fundatur in concurſu præuio, nec in ſpeciali prædeterminatione phyſica, quam Deus tribuat voluntati in prima volitione, ſeu intentione, & inſtinctu alicuius cauſæ ſuperioris. quæ ratio locum habet, ſiue intentio finis ſit ex motione prædeterminante, ſiue non ſit, vt eſt verius, quia nec inclinatio naturalis, nec cogitatio præuia, ſeu inſtinctus eſt præuius concurſus prædeterminans voluntatem, vt per ſe notum eſt: vnde ſi talis intentio, vel volitio finis ſit omnino neceſſaria, etiam quoad exercitium, vt eſt in patria ad illam eſt ſatis determinata voluntas per innatam inclinationem ſuam, & charitatis; ſi verò ſit aliquo modo libera, eo ipſo includit aliquam determinationem voluntatis ſe applicantis ad hanc partem potius quàm ad illam per aliquale conſilium formale; vel virtuale, & ideo (vt D. Thomas dixit) neceſſe non eſt illam determinationem eſſe ab aliquo extrinſeco agente.

Capvt XLV.

Ex concurſu Dei ad actus, qui ſunt peccata, peculiari ratione ſuperior doctrina comprobatur.

1\. Status quæſtionis.

SVpponimus actus peccatorum, prout actus ſunt non minus dependere à generali concurſu phyſico primæ cauſæ, quàm actus bonos, in quo defenſores vtriuſque ſententiæ conueniunt. Ex quo vlteriùs infertur, ſi ad actus malos prout actus ſunt (ita enim de illis tractamus ne ſit neceſſarium declarationem ſemper repetere) non eſt neceſſaria præuia motio determinans Dei, nec ad alios actus liberos ordinis ſaltem naturalis eſſe neceſſariam. Quam etiam illationem neceſſe eſt omnes admittere, quia ſi cauſa ſecunda eſſentialiter poſtulat illam præuiam motionem ex generali ratione concurſus ad omnem actionem realem cauſæ ſecundæ erit neceſſaria, ſiue defectum aliunde habeat adiunctum, ſiue non habeat, quia defectus concomitans entitatem actionis vt procedentis à voluntate, poſterius quid eſt, & ſupponit in actione entitatem participatam, & conſequenter eſſentialiter dependentem à prima cauſa. Quidquid ergo fuerit de intrinſeca ratione huius eſſentialis dependentię inuenietur etiam in actione peccati, & è contrario illa motio Dei, ſine qua talis actus fieri nō poteſt, nō eſt de eſſétia generalis concurſus in cæteris actibus. Propter quam rationem ferè omnes moderni, qui præuium influxum in cauſam dicunt eſſe de ratione eſſentialis dependentiæ in agendo, quam cauſa ſecunda habet à prima, conſequenter fatentur Deum præmouere, & prædeterminare voluntates humanas ad actiones peccatorum. Si qui autem eorum in aliis actionibus putant illam prædeterminationem eſſe neceſſariam ex vi generalis concurſus, & negant illam in actibus malis, quoad eorum realitates, profectò conſequenter non loquuntur. Vnde etiam Gregorius, & Capreolus, (*Gregorius. Capreolus.*) quia motionem illam requirunt ad actus bonos, & negent in malis, negant illam pertinere ad concurſum generalem, ſed ad ſpeciale auxilium gratiæ in natura lapſa neceſſarium ad bene operandum, de quo in lib. 1. viſum eſt.

2\. Prima ratio ad primam motionem & prædeterminationem tollendam.

Nos autem ex contrario principio ſic argumentamur. Cauſa prima ſufficienter concurrit cum cauſa ſecunda ad actus reales peccatorum; & tamen non præmouet determinando illā ad actum peccati; ergo talis motio non eſt de neceſſitate diuini concurſus generalis, etiam reſpectu cauſæ liberæ, & conſequenter quantum eſt ex parte Dei, etiam ad actus bonos poterit libera voluntas ſe determinare cum ſolo concurſu ſimultaneo ſiue præuio. Minorem in qua eſt difficultas latè probaui in lib. 3. de Auxiliis. Poſtea verò moderni ſcriptores de eodem argumento omni conatu, & argumentorum genere conati ſunt perſuadere Deum præmouere homines ad actus peccatorum, eorum voluntates efficienter ad illos prædeterminando. Et ad noſtra argumenta in ſumma reſpondent concedendo omnia quæ ex illo dogmate nos inferimus, vno excepto, nimirum Deum eſſe cauſam peccati: hoc enim negant ſequi ex illa

prædeterminatione, magis quàm ex ſimultaneo concurſu, putant eandem eſſe vtriuſque rationem; quia actus materialis, ſeu realis voluntatis humanæ non habet quòd ſit peccatum ex habitudine ad voluntatem Dei ſiue præmouentem, ſeu prædeterminantem, ſiue ſimultaneè cõcurrentem, ſed ex habitudine ad voluntatem humanam deficientem, cuius defectus Deus non eſt cauſa, & ideo quomodocunque concurrat, vel præmoueat, nunquam eſt cauſa peccati. Et ita eludunt omnia teſtimonia Scripturæ & Patrum. Alia verò inconuenientia, quæ nos inferimus, facilè deuorant, vt quòd Deus faciat nos facere hæc opera, quòd abſoluta voluntate voluerit ex æternitate nos velle illa, priuſquam præuiderit determinationem noſtram, & quòd talia opera ſint per ſe intenta, ac proinde prædeſtinata à Deo. Quapropter nihil ferè nobis ſupereſt addendum, eadem autem repetere ſuperuacaneum videri poteſt. Nihilominus tamen, quia res eſt grauiſſima, & iudicio, ac definitione Eccleſiæ digniſſima, non grauabor vim aliquarum rationum preſſiùs vrgere, & nonnullas reſponſiones accuratiùs ponderare, vt vnuſquiſque vir prudens, & doctus nullo affectu priuatæ opinionis præoccupatus, quid ſit magis conſentaneum diuinæ bonitati, & Scripturis ſanctis, & communi Eccleſiæ ſenſui iudicare poſſit, dum infallibile Eccleſiæ iudicium non interponitur.

3. *Explicatur quæſtio ſubiecto exemplo hominis deliberantis an peccato conſentire debeat. In illo momento non debetur illi determinatio potius ad conſenſum quàm ad diſſenſũ, ex natura voluntatis.*

Vt autem ſenſum meum, & rationem, qua conuincor, explicem, coram oculis mentis conſtituo hominem deliberantem an conſentire debeat peccato, necne, & de ſe liberum & aptum ad conſentiendum, vel ad hanc diſpoſitionem ſufficienti auxilio Dei actu præuentum. Et interrogo, an in illo puncto, & momento, in quo voluntas hominis prius natura, quàm à Deo prædeterminetur, eſt ad vtrumque indifferens, debeatur illi determinatio ad conſenſum, magis quàm ad diſſenſum, eo vtique modo, quo generalis concurſus eſt illi ad operandum debitus, id eſt, an ex ſe talis voluntas poſtulet magis determinari ad conſenſum, quàm ad diſſenſum, vel ad vtrumque prorſus ſit indifferens. Primum enim non videtur veriſimile, quia nulla ratio dari poſſe videtur, cur magis poſtulet, aut mereatur debitam ſibi fieri determinationem ad conſenſum, quàm ad diſſenſum. Quia ex ſola natura voluntatis liberæ hoc non poſtulatur; imò quia talis voluntas licèt ſit indifferens, magis ac perfectius inclinatur ad honeſtum. quàm ad quodcunque aliud bonum repugnans honeſtati, quantum eſt ex ſe, magis quodammodo poſtulat determinationem ad diſſentiendum illi; ergo ex vi ſolius innatæ inclinationis cum indifferentia nec debetur illi determinatio ad talem conſenſum prauum, nec de ſe illam poſtulat.

4. *Neque ex aliquo voluntati ſuperaddito.*

Deinde neque per aliquid additum huic naturali libertati, & inclinationi poſtulat homo, aut fecit ſibi debitam talem determinationem, quia vel illud additum eſt aliqua culpa, vel eſt aliqua infirmitas, ſeu defectus aliquis quem homo patitur ſine culpa: neutrum dici poteſt; ergo nullo modo poteſt reddi talis ratio ex parte hominis. Conſequentia euidens eſt ex ſufficienti partitione poſita in Maiori per membra immediatè, & contradictoriè oppoſita. Minor autem quoad priorem partem etiãm eſt certa, quia licèt homo peccando mereri poſſit priuationem diuini auxilij, aut aliam ſimilem deſertionem, nunquam tamen mereri poteſt, vt directè ad actum peccati à Deo ipſo inducatur iuxta communem doctrinam Sanctorum, & Theologorum, quam nunc ſuppono. Et vt eſſet verum, aut tolerabile dicere, poſſe peccatorem id aliquando mereri, nihilominus certum eſt, etiam tunc illam motionem non pertinere ad generalem concurſum debitum cauſæ liberæ, ſed ad ſpecialem pœnam quam Deus vellet in eo caſu inferre. Vnde ſi qui Doctores videntur in aliquo caſu id admittere, non dicunt illum eſſe ordinarium modum operandi Dei cum peccatoribus, ſed eſſe rarum, & extraordinarium, quando multa, & ingentia peccata præceſſerunt. Vt autem ſit res euidentior, & extra omnem controuerſiam, loquamur de primo peccato, & de illo puncto in quo homo deliberat de illo vitando, vel committendo: nam tunc non poteſt ratio determinationis ſumi ex priori culpa, cùm nulla præceſſerit, niſi fortè quis dicat ſumi ex peccato originali, quod per ſe improbabile eſt, præſertim vbi peccatum illud iam fuerit remiſſum. Veruntamen vt omne ſubterfugium tollatur, loquamur de primo peccato Adæ, vel Angeli, in illo enim fingi non poteſt quòd prædeterminatio ad talem conſenſum orta fuerit ex merito ratione prioris culpæ cùm nulla præceſſerit.

5. *Quod ampliùs probatur.*

Supereſt videndum de altero membro fortè ſi dicatur, defectum aliquem præcedentem in homine prius natura, vel tempore immediato ante inſtans in quo peccat eſſe rationem, ob quam homini debetur talis prædeterminatio ad conſenſum, potius quàm ad diſſenſum, vel ſaltem eſſe rationem ob quam homo quantum eſt ex ſe magis illam determinatio poſtulet, quàm aliam. Nam in primis longè probabilius eſt voluntatem liberam quomodocunque toto tempore antecedente ad inſtans conſenſus affecta eſt nullam determinationem ab extrinſeco agente poſtulare, quæ ordine cauſalitatis, & naturæ ſuam determinationem, efficientiam præcedat. Nam etiamſi demus, vel permittamus voluntatem eſſe capacem illius prædeterminationis, ſaluo vſu libertatis, & expectare illam à cauſa prima propter ſubordinationem, adhuc negari non poteſt, quin in illo inſtanti in quo voluntas conſentit, prius natura, quàm operetur, non obſtante quocunque defectu inuoluntario antecedente ſit capax duplicis determinationis diſiunctiuè, ſcilicet, vel ad conſenſum, vel ad diſſenſum, quia aliàs nullo modo eſſet tunc voluntas potens ad vtrumlibet actum ſub diſiunctione, quia neque proximè, & per ſe ſola eſſet potens ad aliquem illorum, neque remotè, & media prædeterminatione eſſet potens ad vtrumque, ſi vnius tantùm prædeterminationis eſſet capax; neceſſe eſt ergo fateri eſſe in eo momento voluntatem capacem duplicis determinationis.

6. *Explicatur magis non deberi hanc prædeterminationem voluntati.*

Vnde vlteriùs fit in caſu poſito voluntatem non poſtulare determinationem ad conſenſum ab extrinſeco accipiendam, vel ex debito, vel ex congruitate aliqua, quæ ob præcedentem defectum inculpabilem ex parte hominis conſiderari poſſit. Quia in primis debitum illud non poteſt eſſe morale, quia nullus vſus liber præceſſit in quo fundetur moralitas, nec phyſicum, ſeu connaturalitatis prout debetur naturalis proprietas vnicuique rei, quia illa capacitas reſpectu prædeterminationis dandi per præuium concurſum ſolum eſt potentia quædam receptiua vtriuſque determinationis, & alterutram natura ſua poſtulans; ergo neutra determinare eſt illi debita debito phyſico, ſeu connaturalitatis, nec defectus antecedens facit illam debitam, cùm etiam poſito illo defectu, & in ſenſu compoſito (vt ſic dicam) adhuc maneat capacitas

capacitas illa indifferens de ſe, vt probatum eſt. Item, quia aliàs imperfectio illa antecedens eſſet quaſi diſpoſitio vltima ipſius voluntatis limitans capacitatem eius ad talem prædeſtinationem, & ſecundùm naturalem ordinem, ac ſecluſo miraculo neceſſitans ad talem prædeterminationem recipiendam, potius, quàm aliam, ſicut vltima diſpoſitio corporis humani neceſſitat ſuo modo ad creationem animæ. Aliàs poſita illa prædeterminatione cum illa etiam neceſſitat ad conſenſum, in ſenſu vtique impoſito reſpectu illius conſenſus in peccato neceſſaria, & phyſica connexione cauſarum antecedentium omnem vſum libertatis præueniret, quod quantum denegat humanæ libertati, quantumque excuſare valeat lapſus humanæ voluntatis, facilè intelliget, quicumque attenta mente, & puro affectu rem conſideraverit. Igitur ex parte hominis nulla ratio debiti conſiderari poteſt, ob quam talis prædeterminatio priuſquam alia debeatur. Nec etiam fingi poteſt cum fundamento ratio congruitatis, quia (vt dixi) potentia de ſe magis poſtulat, & naturaliter appetit, quod illi melius eſt. Aliunde verò imperfectio antecedens eſt inuoluntaria, & inculpabilis vt ſupponitur; ergo non inducit congruitatem moralem, nec etiam phyſicam, cùm illa perfectio non excludat perfectionem ſufficientem ad vitandum illum conſenſum per diſſenſum, vel per ſuſpenſionem actus, cuius eſt etiam intrinſecè capax ipſa voluntas.

7. [D]icitur in[st]antia.

Dicitur fortaſſe hominem in eo inſtanti in quo conſentit in obiectum prauum, licèt priùs natura ſit capax vtriuſque determinationis, ſemper tamen ſupponi iam inclinatum, & magis propenſum ad conſenſum, & ideo ſi non ex debito, ſaltem ex quadam congruitate ad conſenſum potius determinari, quàm ad diſſenſum. At hoc etiam facilè refutatur. Primò, quia gratis id dicitur, ac ſupponitur, quia licèt id contingat quando peccator ex paſſione, vel conſuetudine, tamen in peccatis merè ſpontaneis fieri poteſt, vt ante determinationem ad vnam partem non ſit homo magis propenſus ad alterutram, ſed quaſi pendens in vtramque, vt ſtatim magis explicabitur. Secundò eſto ita eſſet, quæ congruentia inde naſcitur ob quam homo magis debeat determinari ad conſenſum, quàm ad diſſenſum? Imò verò cùm illa maior propenſio, ſi qua eſt, oriatur vel ex infirmitate, vel ex inconſideratione nondum voluntaria, profectò congruentius eſt, vt iuuetur infirmitas, vel excitetur conſideratio, quàm vt recipit voluntas per diuinam præmotionem.

8. [It]em tertiò [co]nfirmatur.

Vnde argumentor tertiò in hunc modum, quo ille defectus, qui antecedit conſenſum malum, vel eſt ex parte appetitus, aut praui habitus, & hæc accidentia ſunt, & vt hæc de medio tollantur, loquamur de primo homine in ſtatu innocentiæ, in quo ante peccatum nullus talis defectus præceſſit: vel eſt ex parte intellectus, vt ſi dicatur conſiſtere in præuia cogitatione, vel conſideratione praui obiecti, cùm remiſſa conſideratione honeſtatis, vel in alio ſimili actu, vel eius omiſſione, & in hoc etiam nulla poteſt fundari congruitas, quia homo, vel Angelus ſic diſpoſitus adhuc erat de ſe æquè potens ad non conſentiendum, vel directè diſſentiendo, vel ſaltem applicando intellectum ad meliorem conſiderationem. Ergo ex illa diſpoſitione nulla naſcitur ratio, aut congruitas, ob quam Adam fuerit potius determinatus à Deo ad conſenſum, quàm ad diſſenſum, vel ad volendum meliùs de re ſibi propoſita conſiderare, & poſtea media conſideratione determinari ad diſſentiendum. Denique homo quando per ſuggeſtionem dæmonis habet viuam

A conſiderationem praui obiecti, nulla congruitas inde naſcitur, vt Deus impediat voluntatem hominis ne intellectum ad contrariam, vel meliorem conſiderationem applicet, id enim eſſet partes dæmonis tenere, ſeu iuuare; ergo multo minus poteſt inde naſci congruitas, vt Deus prædeterminet ſtatim voluntatem hominis, v. g. Adami ſic à Dæmone tentati ad conſenſum, quia nullo efficaciori modo poterat meliorem conſiderationem impedire, quàm deiiciendo ſtatim voluntatem in conſenſum.

Relinquitur ergo in huiuſmodi euentu nullam rationem poſſe reddi ex parte hominis, ob quā magis prædeterminetur ad conſenſum, vel diſſenſum, B ac proinde Deum pro ſua ſola voluntate id facere, non quia id exigat (vt ſic dicam,) munus cauſæ primæ, nam æquè bene, vel meliùs illud expleret determinando voluntatem hominis ad diſſenſum, ſed ſolùm pro ſuo beneplacito, quia vult tali modo illi homini prouidere, & non alio. Quod totum, vt opinor, facilè concedent contrariæ ſententiæ defenſores; nam ita loqui ſolent de prædeterminatione ad bonum, non tantùm ſupernaturale, ſed etiam morale ordinis naturalis; conſequenter autem idem eſt de prędeterminatione ad conſenſum in obiectum prauum: nam eſt eadem ratio, vt declaraui. Illud autem dogma per ſe ſpectatum ſine aliis argumentis C videtur nobis indignum diuina bonitate, & ſapientia. Nullus enim homo prudens, ſapiens, ac bonus, qui poſſit alium hominem in eo diſcrimine conſtitutum ad honeſtum potius, quàm ad delectabile inclinare, eum in priorem partem moueret. Quis ergo credat Deum, qui ex vi vniuerſalis muneris primæ cauſæ æquè poteſt prædeterminare illum hominem ad diſſenſum, & conſenſum ex ſe, & nulla accepta occaſione ex parte ipſius hominis potius ad delectabile obiectum, quàm honeſtum, non ſolùm inclinet, aut moueat, ſed etiam prædeterminet, quibus verbis ſemper vtor, & nomen peccati fugio, ne occaſionem præbeam eludendi rationem per vulgarem diſtinctionem de formali & materiali pecca- D ti, nunc enim nihil de formali malitia loquor, ſed de ſubſtrato illius; neceſſariò autem eſt diſtinctè concipere, & explicare, quod ſit illud ſubſtratum, ſeu materiale peccati, vt ponderari poſſit, quàm ſit diſſentaneum diuinæ ſapientiæ & bonitati, ex ſe, & ſolo beneplacito ſuo eligere ac velle determinare voluntatem hominis ad volenda delectabilia, potius quàm honeſta, ſine occaſione ex parte hominis, ſolùm ſuo arbitrio, & præter alia conſilia voluntatis ſuæ, ac ſi eſſent Deo neceſſarij homines impij.

9. Ex his ſequitur Deū pro ſua ſola voluntate determinare creaturā ad conſenſum peccati.

CAPVT XLVI.

Deducendo ad varia incommoda eadem doctrina comprobatur.

E

1\. 1. Abſurdū, nulla reddi poterit ratio propter quā Deus peccatum potius permittat, quàm impediat.

POſſumus præterea falſitatem huius ſententiæ multis modis, & abſurdis, quę ex illa ſequuntur, declarare. Primum ſit, quia aliàs nullam rationem moralem poſſumus reddere, ob quam Deus peccatum potius permittat, quàm impediat. Sequelam declaro, quia licèt multæ rationes dari ſoleant ſumptis finibus extrinſecis (quia Deus ex peccatis ſumit occaſionem maiora bona faciendi,) omnes tamen ſupponunt vt fundamentalem rationem illam, quæ ex libertate ſumitur; permittit enim Deus peccata ne libertatem tollat, aut vſum eius impediat, aut liget. Et hac ratione defendit innocentiam Dei in permittendis peccatis D. Thomas in 1.d.47.q.1. art.2. *D.Thomas.*

Caietan. art.2. ad 4. Et ibi Doctores communiter,& Caietanus 1.p.q. 22. art.2. ad 2. eſtque neceſſariò ſupponenda, vt alia locum habeant,quia alias non vteretur Deus peccatis tamquam occaſionibus benefaciendi, ſed tamquam mediis per ſe volitis propter tales fines, quod eſt à diuina bonitate alienum: non enim ſunt facięda mala,vt inde eueniant bona, teſte Paulo. Illa enim ratio deſtruitur iuxta illam ſententiam, quod ita oſtendo, nam vel prædeterminatio tollit libertatem, vel non tollit. Primum non dicitur, & licèt diceretur eo ipſo permiſſio in prædeterminatione fundata non eſſet libertatis conſeruatio, ſed deſtructio. Si autem prædeterminatio non tollit libertatem, Deus prædeterminando ſemper voluntatem ad bonum proſequendum, & malum fugiendum, non magis tolleret eius libertatem, quàm prædeterminando illam ad malum volendum; ergo talis prædeterminatio, vel permiſſio in ea fundata non poteſt verè excuſari,aut honeſtari ex ratione libertatis conſeruandæ. Similéque argumentum ſumitur ex ratione,quæ à munere cauſæ primæ cum omnibus concurrentis dari ſolet. Nam ſi concurſus generalis incipit à prædeterminatione, æquè ſatisfaceret Deus ſuo muneri determinando voluntatem ad bonum; cur ergo determinat ad malum.

2. 2. Abſurdũ, non minori voluntate, & efficacitate fieret Deum hominem velle turpia, quàm honeſta.

Secundum inconueniens ſit, quòd non minori voluntate,& efficacitate faceret Deus hominem liberè velle turpia, quàm honeſta, ſacrilega, quàm religioſa,iniuſta, quàm iuſta, loquor ſemper de his ſolùm vt ſunt conuerſiones quædam, ſeu amores voluntatis ad talia obiecta, ſub aliqua ratione boni honeſti, aut delectabilis, vel vtilis, in quibus,vt ſic præciſè ſpectatis, nondum aliqua malitia moralis conſideratur. Sic ergo declaratæ illationes facilè probantur iuxta contrariam ſententiam; quia Deus dicitur facere vt velimus, & faciamus honeſta,quia per illum præuium concurſum,ſua ſola libertate in nobis factum determinat noſtras voluntates ad volendas, & faciendas actiones honeſtas, ſed ſimili voluntate, ac præuio influxu determinat noſtras voluntates ad proſequenda bona temporalia,vel ſenſibilia propter quamcumque rationem inferioris boni: ergo in reipſa æquè facit Deus, vt homines velint, & faciant turpia, ac honeſta, & ſimilia. Quòd ſi ita eſt, non video qua efficaci ratione poſſimus perſuadere peccatoribus ne his inferioribus bonis efficiantur, nec illa honeſtis, & altioribus præferant, cùm poſſint reſpondere, qui illa eligunt, non minus Deum velle, & facere,vt ea ipſi ament, & eligant, quàm in aliis faciat effectum ad res ſpirituales, & honeſtas. Et ideo meritò dixit Auguſtinus lib.1.de liber. arbitr. cap. 11. *Regnanti menti, compotique virtutis, quidquid par, aut prælatum eſt, non eam facit ſeruam libidinis,propter iuſtitiam.* Sentiens hoc repugnare iuſtitiæ, ac propterea Deum id non facere. At profectò ſi Deus faceret voluntatem noſtram amare bonum delectabile ſenſui, maximè faceret eam ſeruam libidinis, vnde concludit, *Nulla res alia mentem cupiditatis comitem facit,niſi propria voluntas, & liberum arbitrium.* Et ex hoc principio lib.3.cap.1. rationem reddit,ob quam Deus non eſt cauſa peccati,vt infrà dicam. — Auguſt.

3. 3. Abſurdũ, Deus efficaci voluntate prædeterminauit Iudam ne vellet tradere Chriſtum. Concil. Trid.

Tertiò hoc ferè argumentum explicui in lib.2.de Auxiliis, exemplo de ſumpto ex Concilio Trident. nam ſequitur efficaci voluntate Deum præordinaſſe, ac decreuiſſe vt Iudas vellet vendere Chriſtum, & efficaciter, & antecedenter feciſſe, vt id faceret, quod piæ aures audire recuſant, & verbis Concilij repugnare videtur, vt paulo pòſt referam. Reſpondet vir quidam pius, & doctus, & abſolutè loquendo,Deum non voluiſſe vt Iudas venderet Chriſtum, & id vellet, ſed ſolùm cum addito, conſiderando illam actionem in quantum erat actio, & ſub ratione entitatis: ſub hac autem ratione id voluiſſe Deum, & ſic etiam veram eſſe illam cauſalem, ideo Iudas voluit illam actionem, in quantum actio eſt, quia Deus voluit,vt illam vellet,in quantum ens eſt. Sed nos non de verbis contendimus,ſed de re ipſa: nam ſi res vera eſt, ac Deum decens, non oportet verbis eam palliare, ſed nudè, & apertè, prout ipſa eſt, eam confiteri: ſi autem erubeſcimus rem ipſam nude fateri, non expedit de Deo ſentire, quod pudet verbis apertè confiteri.

4. Id amplius explicatur.

Si ergo rem euoluamus, & penitiùs inſpiciamus, ſi Deus præuoluit, & efficaciter præordinauit illam actionem Iudæ, non tantùm voluit illam, vt ens, vel vt actio eſt, ſed voluit illam, vt talis actio eſt, & vt ad talem perſonam terminatur,& prout hîc & nunc liberè à Iuda efficiendum, tum quia nihil poſitiuum, & reale in actione illa inuenitur, quod Deus eodem modo non voluerit, & effecerit, vt iidem authores maximè defendunt,tum etiam,quia (conſequenter loquendo in eorum ſententia) Deus non prædeterminauit voluntatem Iudæ ad actionem tantùm, vt actio eſt, ſed vt talis actio, & tale ens cum omnibus conditionibus realibus, & reſpectibus, quos in reipſa habuit, ſeu erat habitura, quia quidquid Deus facit in actione illa Iudæ, ſiue externæ venditionis, ſiue internæ voluntatis, fecit præordinando illud per abſolutam voluntatem, & prædeterminando voluntatem Iudæ ad id volendum,& potentias reliquas ad id exequendum. Omne enim id, ad quod Deus concurrit per ſimultaneum concurſum, prædeterminat efficaciter per præuium: concurrit autem cum Iuda ad actionem, qua vendidit Chriſtum,non ſolùm vt ens, vel actio eſt, ſed etiam vt talis actio, atque ideò vt venditio Chriſti fuit; ergo eodem modo illam præordinauit, præuoluit efficaciter, prædeterminauit,& fecit, vt Iudas illam faceret. Ergo ſicut ſimpliciter verè dicimus,Deum concurriſſe cum Iuda ad volendum vendere Chriſtum, & ad volendum illum,ita ſimpliciter in illa ſententia fatendum eſt,feciſſe Deum vt Iudas vellet vendere Chriſtum, & vt illum venderet; quod tam eſt abſurdum, vt ipſimet illud admittere non audeant. Oportet igitur, vt non tantùm verba recuſent, ſed multo magis rem ipſam abnegent.

5. 4. Abſurdũ, Deus abſoluta voluntate et ſe vult num ta. [illegible]

Quartò hinc vlteriùs infero, ex illa ſententia Deum ſimpliciter loquendo abſoluta voluntate, & ex ſe velle hominum peccata, quod ſine dubio viri Catholici non concedent. Probamus autem ſequelam,quia qui vult aliquid,diſtinctè cognoſcens quid illud ſit, & quid neceſſariò cum illo coniunctum ſit,totum illud ſimpliciter,& abſolutè vult: ſed Deus abſolutè vult vt Iudas, v. g. hîc & nunc habens de Chriſto talem cognitionem, & exiſtimationem, illum liberè vendat, vt ex contraria ſententia ſupponimus; ergo abſolutè vult Deus totum illud obiectum cum omnibus ſuis circunſtantiis realibus, & quidquid cum illa actione ſic ſumpta neceſſariò coniunctum eſt,ſed cùm illa actione ſic facta neceſſariò eſt coniuncta malitia peccati,& quod is, qui illam facit,peccet,vt eſt per ſe notum;ergo Deus abſolutè vult peccatum,& vt Iudas peccet. Vis huius argumenti pendet ex propoſitione aſſumpta ad probandā ſequelam,cætera enim euidenter conſequuntur. Illa verò propoſitio non ſolùm in morali Philoſophia,& Theologia,ſed etiā in naturali Philoſophia videtur per ſe nota: nam voluntas fertur in ſibi rem propoſitā, prout in ſe eſt,ſi diſtinctè & prout in ſe eſt

cognoſci

cognoſcitur; ergo ſi proponitur vt habens tales proprietates inſeparabiles,& abſolutè vt in ſe eſt, placet, & amatur, non ſolùm res, ſed etiam eius proprietates omnes amantur, vel liberè per voluntatem acceptantur. Nam licèt non æquè primò, & per ſe aliquis velit rei proprietates, & rem ipſam, nihilominus volendo non ipſam abſolutè,& ſimpliciter, conſequenter vult proprietates,& conditiones ab ipſa inſeparabiles. Et ideo ſicut in naturalibus dicitur, qui dat formam, dare conſequentia ad formam, ſeu actionem, ita etiam dicendum eſt, velle quæ illam conſequuntur, vel cum illa neceſſariò coniuncta ſunt, ſi illam non ignoret. Et in moralibus, qui vult alium facere aliquid, quod ille ſine peccato facere non poteſt, conſequenter vult peccatum eius.

6. *Reſponſio communis confutatur.* Reſponderi ſolet, licèt cum tali actu reali ſic facto neceſſariò coniuncta ſit malitia, nihilominus non ſequi, ſeu comitari actum, vt eſt à Deo volitum, ſeu prædefinitum, ſed prout à proxima voluntate deficiente egreditur: nam ſub eo reſpectu deficit à regula rationis, & ideo malitiam contrahit,& propterea non poſſe Deo tribui. Hæc verò reſponſio difficultatem rationis non euacuat, quia in illa nos non intulimus Deum peccare volendo peccatum hominis (cui illationi poſſit obuiare illa reſponſio, negando illam, quia actus ille non habet defectum in ordine ad diuinam voluntatem, ſed ad humanam;) ſed intulimus Deum velle efficaciter, vt in voluntate humana ſit peccatum,& hæc illatio non euitatur ex eo, quòd malitia conſurgat ex actu vt eſt à voluntate humana, quia totum hoc poteſt eſſe obiectum alterius voluntatis, & hoc dicimus ſequi ex eo, quòd Deus ex ſe, & abſoluto, ac præuenienti decreto velit hominem efficere actum aliquem voluntariè, ac liberè, qui neceſſariò habet adiunctam malitiam, quatenus ab eadem definiente voluntate manat. Sicut ſi vnus homo velit, vel gaudeat alterum efficere actum, cum illis circunſtantiis, quæ ad peccandum ſufficiunt, reuera vult peccatum eius, licèt talis actus habeat defectum, & malitiam per habitudinem ad voluntatem illius hominis, à quo proximè fit,& non alterius, qui de illo gaudet. Vnde fieri poteſt, vt peccatum illud prout à tali homine fit, ſit, v. g. peccatum iniuſtitiæ;& in voluntate alterius qui de illo gaudet, ſit contra charitatem, vel aliquid ſimile. Optimè ergo intelligitur peccatum vnius voluntatis, quod vt ab illa naſcitur, habet rationem peccati, eſſe obiectum volitum per aliam voluntatem, etiamſi peccati rationem non habeat per habitudinem ad illam. Sic ergo probat ratio facta, peccatum hominis eſſe obiectum diuinæ voluntatis, ab illa propriè,& efficaciter volitum: etiamſi malitiam peccati non habeat ex habitudine ad diuinam voluntatem, ſed ad humanam. Sic poteſt Deus velle viſionem, vt viſio, & actus vitalis eſt, licèt viſio non habeat, quòd ſit actus vitalis ex habitudine ad Deum, ſed ad intrinſecum principium proximum à quo manat. Vel ſicut Deus ſit peccatum hominis, quamuis non habeat rationem peccati, ex habitudine ad ſcientiam Dei, ſed ad voluntatem humanam, nam hoc totum ſcit Deus. Ita ergo inferimus Deum velle peccatum hominis, licèt actus ille non ſit peccatum, quia volitus à Deo, ſed ab homine, quia hoc ipſum eſt, quod Deus vult, ſcilicet vt voluntas defectibilis hominis talem actum faciat, quem ſine tali malitia facere non poteſt.

7. Quintò ratio hæc ex alio incommodo declaratur, nam ſequitur Deum verè,& propriè non permittere peccatum; ergo ſequitur, vt velit illud, quia nihil in mundo fit niſi volente Deo,& permittente, vt eſt certiſſimum. Si ergo peccatum non fit permittente Deo, optimè concluditur, fieri ipſo volente. Probatur ergo ſequela, quia Deus non permiſit vt Iudas vellet vendere Chriſtum liberè, & cum talibus circunſtantiis, quia iuxta illam ſententiam, id efficaciter voluit, & præordinauit, vt probatum eſt; ergo nec permiſit malitiam annexam illi actui; ergo voluit illam ſaltem conſequenter, & ſecundariò. Probatur prima conſequentia, quia illud verè dicitur permitti, quod & à Deo permittente, & ab homine, cui fit permiſſio, vitari poteſt, & liberè non vitatur: ſuppoſita autem illa præordinatione diuina, quia voluit efficaciter Iudam ſic operari, non erat in poteſtate Dei, vel hominis impedire vt ad talem voluntatem Iudæ non ſequeretur malitia,& deformitas peccati; ergo reuera non poteſt dici permiſſa. Maior ex vi ipſius verbi per ſe euidens videtur,& ex communi conſenſu Theologorum fit clarius; omnes enim ad permiſſionem poteſtatem vitandi, aut impediendi id, quod permittitur, requirunt: ideoque diuinam permiſſionem per negationem declarant, ſcilicet, quia non vult impedire, licèt poſſet. quam negationem aliqui ponunt in actu voluntatis Dei, qui nec vult actum fieri, nec impedire illum vult, per ſolam negationem actus, vt exponit Scotus in 2.d.41.q.vnic. in fine & ibidem Gregor. §. *Quamuis autem.* Alij verò negationem tantùm ponunt in obiecto, dicúntque tantùm eſſe voluntatem non impediendi, vt ſignificat D. Thomas 1.p. qu. 19. art. 9. ad 1. & art. 12. Caietanus qu. 22. art. 2. in fine, dicens promiſſionem (quam per negationem explicat) eſſe à Deo intentam, non autem actum permiſſum. Omnes autem ſupponunt in permittente poteſtatem impediendi effectum permiſſum, vt expreſsè dicunt Scotus, Gregorius, & Caietanus 1.p.q.23. art.5. in fine,& Durandus in 1.d.47.q.1. & alij in 1.d.45.46.& 47. Vnde fruſtrà alij Doctores reſpondent non obſtante prædeterminatione,& præordinatione diuina de tali actu libero huius obiecti cum ſuis circumſtantiis neceſſariò requiri, vt Deus permittat eius malitiam; contrarium enim probat ratio facta, quia ex actu ſic prædeterminato, neceſſariò ſequitur malitia, ita vt nec Deus poſſit illam impedire, & conſequenter nec velle, vt non ſequatur: ad quid ergo eſt neceſſaria noua permiſſio, quæ ſit vera voluntas tantùm permiſſiua & ratione diſtincta à voluntate prædeterminante? Nam poſita volitione Dei prædeterminante & præciſa omni alia voluntate circa malitiam, ſequetur malitia, conſummabitúrque peccatum: non eſt ergo neceſſaria, imò nec poſſibilis vera,& propria permiſſio; ergo nec peccatum poteſt dici verè permiſſum.

5. Abſurd. Deus verè & propriè non permitteret peccatum.

Scotus. Gregorius. D. Thom. Caietan. Durand.

8. *Confirmatur in humanis.* Confirmatur, & declaratur ex humanis rebus, nam ſi ego petam ab alio id, quod ille ſine peccato præſtare non poteſt, non dicar permittere ſolum peccatum alterius, vel malitiam eius, ſed conſequenter etiam velle illam formaliter, vel virtualiter. Vnde tunc verè dicar permittere peccatum, quando ego peto ab alio actum, quem ſine peccato præſtare poteſt, quamuis ſciam, illud id non facturum, niſi deficiendo à regula rationis. Ego enim tunc hunc defectum nec directè, nec indirectè peto, ſed alter illum ſua voluntate vltra petitionem adiungit. Ergo ſimiliter ſi Deus mouet,& determinat me ad id, quod ſine pecca-

to

to præſtare non poſſum, certè nonne determinat tantum ad actum, ſed etiam ad lapſum, ac proinde non permittit tantum peccatum, in quo lapſus conſiſtit; ſed etiam illud vult. Vt ergo verè dicatur Deus ſolùm permittere peccatum, neceſſe eſt, vt ita hominem moueat, vel præmoueat ad actum, vt ſit in poteſtate Dei facere vt actus fiat ſine macula peccati, & conſequenter ſit in poteſtate hominis actum, ad quem mouetur ſine peccato operari.

9. *Saltem Deus non permittet actum quo homo peccat.*

Præterea ſaltem ſequitur Deum non permittere actum ipſum, quo homo peccat, quod eſt ſatis magnum inconueniens; ſequela patet, quia quod Deus directè vult dicere, & vt ab homine fiat, non poteſt dici permiſſum, vt ex dictis patet, ſed iuxta illam ſententiam Deus directè, & per ſe vult actum materialem peccati prout hîc, nunc fit cum ſufficienti circunſtantiarum omnium permiſſione; ergo non permittit talem actum: hoc autem eſſe abſurdum probatur, quia id Deus permittit quod prohibet; prohibet autem talem actum hîc, & nunc circa obiectum bonum ſenſus, cum his circunſtantiis, & cognitione fieri: non enim prohibet Deus per negatiuum præceptum ſolam malitiam, ſed etiam actum, licèt prohibeat actum propter malitiam; nec etiam prohibet cum malitia fieri talem actum, ſi fiat, id enim impoſſibile eſt; prohibet ergo actum, quia inſeparabilem habet malitiam, vel ex ſe ſaltem, quia prohibitus eſt; ergo eodem modo non vult, ſed permittit tantum ipſum actum. Nam planè repugnat Deum de ſe, & pro ſua tantùm libertate velle efficaciter, quod verè & ex animo prohibet fieri, etiam propter duas diuerſas rationes, quia in ipſis actibus ratione obiectorum, quaſi materialium eſt repugnantia, & reſpectu diuinæ voluntatis magna indecentia.

10. *Confirmatur vlterius.*

Aliter etiam idem declaro, quia ſi Deus prædeterminat voluntatem hominis, ad eliciendum actum peccati, multo magis determinat intellectum ad illud iudicium, quo in eodem inſtanti cum tali aduertentia, & conſideratione iudicat, hoc eſſe volendum, tum quia etiam intellectus eſt cauſa ſecunda, quæ non operatur, niſi præmota à Deo, tum etiam, quia in eo inſtanti in quo Deus prædeterminat voluntatem ad talem actum, ſupponit in intellectu totam cogitationem, & diſpoſitionem cum qua voluntas operatura eſt; ergo prædeterminat voluntatem ad volendum ſequi ductum illius iudicij rationis; ſed in hoc magis intrinſecè includitur, vt voluntas velit, deficiendo à recta regula rationis, cùm illud iudicium non ſit recta regula rationis; ergo neceſſe eſt, vt Deus ſic prædeterminando voluntatem, velit illam velle deficiendo à recta ratione quod eſt peccare. Nam certè, qui vult aliquid fieri ſimile nigredini, eo ipſo vult fieri diſſimile albedini, niſi ſit ignorans, & neſciat, quid velit. Ita ergo ſi Deus vult humanam voluntatem confirmari tali iudicio rationis, quod eſt diſſimile dictamini rectæ rationis, eo ipſo vult diſcordare (vt ſic dicam) à regula rectæ rationis, quod eſt peccare. Vnde ſicut non permittit tantùm voluntatem ſequi tale iudicium rationis, ſed vult illud, ita non permittit tantùm peccatum, ſed illud vult.

11. *6. Abſurdũ, Deus erit cauſa peccati.*

Sextò inde vlteriùs inferimus vulgare inconueniens, nimirum ſequi Deum eſſe cauſam peccati, verè, & ſimpliciter loquendo, quod viri catholici non concedunt. Ideoque reſpondent non magis hoc ſequi ex præuia illa prædeterminatione, quàm ex ſimultaneo conſenſu. Vnde ſicut nos

A fatemur, Deum ſufficienter concurrere ad actum peccati, & ad omne illud, quod malè eſt in illo, & nihilominus negamus, Deum eſſe cauſam peccati: ita illi reſpondent de prædeterminatione, quòd cauſet actum peccati, non peccatum. Eſt tamen longè diuerſa ratio; quia nos non concedimus, Deum facere, vt homo faciat, & velit id, quod ſine peccato facere non poteſt, ſed ſolùm fatemur homine id faciente, Deum etiam cooperari pro ſuo munere cauſæ vniuerſalis. At poſita illa prædeterminatione, neceſſariò ſequitur, Deum, qui illam immittit, etiam facere, vt homo faciat, & velit aliquid, quod ſine peccato facere non poteſt, quia facit eum velle tale obiectum, & cum tali iudicio

B rationis, vt impoſſibile ſit, id facere, aut velle ſine peccato, vel ex natura rei, vel hîc, vel nunc ſuppoſita obiecti prohibitione. Ex hoc ergo ſpeciali modo operandi efficaciter videtur inferri, Deum eſſe cauſam peccati. Primò, quia voluntas efficax, & (vt ſic dicam) executiua Dei eſt cauſa eorum, quæ ſimpliciter vult, ſed Deus abſolutè vult peccatum hominis, ſeu hominem peccare, quatenus abſolutè vult eum facere, quod ſine peccato facere non poteſt, vt explicatum eſt; ergo eſt cauſa peccati hominis. Item Deus eſt cauſa omnium, quæ facit facere, ſed facit facere peccatum; ergo. Minor probatur, quia qui fecit efficaciter alium facere, opus, quod ſine peccato facere non poteſt,

C profectò fecit eum peccare, nam qui fecit facere aliquod opus, conſequenter facit facere omnia ſine quibus tale opus fieri non poteſt, ſeu quæ neceſſariò ſunt coniuncta tali operi: nam ſicut, qui dat formam, dat conſequentia ad formam, ita qui facit facere, dat conſequentia ad tale facere; ſed cum tali facere hominis neceſſariò eſt coniuncta malitia; ergo. Imò ipſemet homo, qui facit peccatum, non alia ratione eſt cauſa ſui peccati, niſi quia voluntate ſua ſe efficaciter determinat ad volendum id, quod ſine malitia velle, aut facere non poteſt. Neque enim directè vult ipſam malitiam; imò ſæpè nollet illam, tamen quia ſuo arbitrio, & voluntate elegit id, à quo non ſeparatur malitia, virtualiter, ac moraliter vult illam, & hoc

D modo eſt propria cauſa peccati; ergo ſimiliter Deus volendo, & faciendo, vt alter faciat, quod ſine peccato facere non poteſt, cauſat peccatũ eius.

Nec vis huius rationis eluditur dicendo, Deum non peccare, volendo & faciendo, vt homo faciat, quod ſine peccato facere non poteſt, quia hoc dato, licèt non cõceſſo, nihilominùs eſſet cauſa peccati, faciendo hominem peccare. Vnde Caluinus, & ſimiles, qui affirmant Deum eſſe cauſam peccati, negant, Deum in eo peccare, quia reuera quæſtiones ſunt formaliter diuerſæ, vnde aiunt, Deum non peccare in eo, quod facit, quia non deficit à regula ſuæ voluntatis, quæ eſt, vel ſuamet ſcientia, & ratio, vel ipſamet voluntas eius, quæ eſt per ſe regula ſui, & ita non poteſt à ſeipſa diſcordare; 11. *Reſponſio confutatur.*

E nihilominus tamen faciẽdo vt homo faciat, quod ſine peccato facere non poteſt, eſſe cauſam peccati non ſui, ſed hominis. Nec etiam eiuſdem rationis efficacia tollitur dicendo, actum hominis non habere rationem peccati, vt abſolutè fit, ſed vt deficienter fit, & Deum non velle, nec facere, vt actus ille deficienter fiat, ſed tantum vt fiat. Contra hoc enim inſtatur ratione iam facta, quia actum illum deficienter fieri ab homine nihil eſt aliud, quàm fieri liberè cum tali aduertentia, & iudicio rationis, quod in re non eſt recta regula; ſed hoc modo Deus eſt prima radix, & cauſa (vt ipſi expreſsè docent) quòd homo

homo hîc, & nunc cum tali aduertentia rationis habeat volitionem circa hoc obiectum contrarium rationi; ergo impoſſibile eſt, Deum facere vt talis actus ſic ab homine fiat, quin faciat, vt deficienter fiat, quia hæc vel ſunt prorſus idem, & licèt ratione diſtingui velint, ſunt prorſus inſeparabilia.

13. Alia reſponſio ex Auguſtino. *Auguſt.*

Sed inſtant, quia ſimile argumentum obiiciebat Iulianus ad probandum non dari peccatum originale, vel ſi datur, Deum eſſe cauſam eius, & illud ſoluit Auguſtinus lib. 3. contra illum cap. 9. Idémque argumentum circa peccatum actuale ponit, & ſoluit lib. 2. de liber. arbitr. cap. 19. & 20. dicens, quidquid eſt bonitatis in actu peccati, eſſe ex Deo, defectum autem non eſſe ex Deo. Eodemque modo ſoluit argumentum D. Thomas 1. 2. quæſt. 79. art. 2. & q. 3. de Malo art. 2. & in 2. d. 37. q. 2. art. 2. *D. Thom.*

14. Reiicitur.

Reſpondemus vel obiectionem hæreticorum non proceſſiſſe ex eiſdem principiis, vel non fuiſſe rectè applicatam. Nam optimè fieri poteſt, vt idem argumentum malè obiiciatur contra doctrinam fidei, & ideo facilè ſoluatur, optimè tamen inducatur contra falſam doctrinam, & ideo non poſſit illi eadem ſolutio argumenti accommodari. Quod in hac eadem materia ſæpe accidiſſe in lib. 5. tractando de auxilio efficaci, videbimus. Ita ergo in præſenti dicimus, nõ rectè dictos Patres allegari, quod breuiter oſtendo. Nam Iulianus ex eo, quòd Deus facit humana corpora ſexibus diſtincta cum aliis ad generationem neceſſariis, inferebat, ſi homo in peccato concipitur, authorem illius peccati eſſe Deum, quæ illatio facilè negatur ab Auguſtino, quia malum illud, quod inuenitur in prole concepta. *Non fructus* (inquit) *corporum ſexuum, coniunctionum, ſed originalis, veteriſque peccati.* & iterum infrà, *Malum cum quo naſcitur homo, non eſt fructus corporum,* &c. *quorum bonorum author eſt Deus, ſed primæ præuaricationis, cuius author eſt diabolus.*

15. Continuatur confutatio, quomodo parentes non ſint cauſa peccati originalis in prole, & Deus prædeterminãs ad actũ malum ſit cauſa peccati.

Non eſt ergo ſimilis illatio, quia peccatum originale non ſequitur intrinſecè, (vt ſic dicam,) cauſaliter ex generatione naturali, ſed coniungitur illi ex alio influxu morali prioris peccati Adæ in prolem ſeminali ratione ab ipſo conceptam: neque enim fieri poſſet vllo modo, vt homo in originali peccato conciperetur, niſi actuale in parente proceſſiſſet. At verò malitia actualis peccati ſequitur intrinſecè, & cauſaliter ex actu ipſo poſitiuo cum tali aduertentia, & circa talem materiam liberè elicito, & ideo verè eſt homo cauſa talis malitiæ, ex vi neceſſariæ conſecutionis, licèt phyſicè non efficiat niſi actum ipſum materialem. Parens autem proximus non eſt cauſa peccati originalis prolis, etiamſi ſolum effectum poſitiuum naturæ phyſicè efficiat. Et ob eamdem cauſam licèt daremus, Deum determinare voluntatem parentum ad generationem prolis, & facere, vt illam faciant; nihilominus, non eſſet cauſa originalis peccati, quia hoc malum omnino accidentarium eſt naturali generationi, & ab extrinſeco malo morali venit, nõ ab ipſa generatione. Secus verò eſſet ſi Deus prædeterminaret voluntatem liberam ad actum, quem ſine peccato ab ipſamet hominis voluntate proueniente facere non poſſet, nã in hoc opere ipſe actus hominis eſt vera cauſa malitiæ, & ideo qui ipſi homini eſſet author, & radix, imò & efficax motor determinans ad talem actum, excuſari etiam non poſſet, quin eſſet author malitiæ, quæ ex illo intrinſecè ſequitur. Quod diſcrimen ex alio genere cauſalitatis euidentiùs explicatur: nam ſi quis conſulat, & procuret, vt homo generet hominem ex legitimo matrimonio, non cenſetur cauſa peccati originalis prolis, & ideo Deus ipſe poteſt id conſulere, vel præcipere. At verò ſi quis conſulat homini vt talem actum liberum hîc, & nunc in hac materia faciat, qui ſine malitia ab eo, cui datur conſilium, fieri non poteſt, cenſebitur cauſa ipſius malitiæ, & peccati: & ideo non poteſt Deus illo modo præmouere hominem ad actum poſitiuum peccati. Eſt ergo euidens differentia inter peccatum originale, & actuale. Vnde obiter nouum argumentum nobis reſultat, quod poſt completam reſponſionem huius inſtantiæ præponemus.

16. Explicatur Auguſtinus.

In altero itaque loco Auguſtinus de actu peccati tractat, & non ſoluit obiectionem hæreticorum, ſed quoniam dixerat hominem peccare cum voluntariè ſe auertit ab incommutabili bono, & ad commutabile ſe conuertit, *quærit cùm voluntas faciat hoc motu ſuo, vnde iſte motus exiſtat: ſi enim motus iſte, id eſt, auerſio voluntatis à Deo, ſine dubio peccatum eſt, num poſſumus authorem peccati Deum dicere? Non erit ergo iſte motus ex Deo; vnde igitur erit.* Et in ſumma reſpondet motum illum auerſionis, quod fatemur eſſe peccatum, ad Deum non pertinere, licèt actus ipſe, quatenus aliquid entis eſt, ſeu formæ inchoatio aliquid boni ſit, ac proinde ſit ex Deo. Ex qua reſponſione ſolum habetur, poſſe Deum efficere actum materialem peccati, non cauſando peccatum, quod veriſſimum eſt, non tamen habetur poſſe Deum prædeterminare voluntatem humanam ad actum, qui ſine malitia fieri non poteſt, & non eſſe authorem, & cauſam peccati. Nam illa duo valde diuerſa ſunt, & multo maior eſt influentia prædeterminans, & cooperans ſimul, quàm ſolùm cooperans.

17. Confirmatur ex aliis Auguſtini verbis.

Vnde idem Auguſtinus, quia eo loco breuibus, & generalibus verbis quæſtionem expedierat ſtatim in lib. 3. eam exactiùs declarare aggreditur, & totam rationem ob quam voluntas hominis eſt cauſa peccati, & non voluntas Dei, non eo ponit, quod antea in lib. 1. cap. 11. dixerat, & ſuprà à me allegatum eſt; quia nulla re fit mens ſerua libidinis, niſi propria voluntate, quia nec ſuperiori, nec æquali voluntas poteſt ad hoc dedecus cogi, in rigore noſtro Scholaſtico poſitum non eſt, vt ſignificat propriam violentiam contra internum appetitum, ſed vt ſignificat neceſſitatem, vel motionem ab extrinſeco prouenientem, cui reſiſti non poſſit. Vnde paulo antea dixerat Auguſtinus, ſi natura, vel neceſſitate exiſteret talis motus, non fore culpabilem, vbi naturæ nomine indicat neceſſitatem ab intrinſeco, nomine autem neceſſitatis illam, quæ eſt ab extrinſeco. Vtramque ergo ab hoc motu excludit, vnde concludit. *Præſtat igitur, vt eius ſit proprius iſte motus, quo fruendi voluntatem ad creaturam à creatore conuertit.* & infrà. *Præterea quid opus eſt quærere vnde iſte motus exiſtat, quo voluntas auertitur ab incommutabili bono, ad commutabile bonum, cùm eum non niſi animi, & voluntarium,* (id eſt, liberum,) *& propter hoc culpabilem eſſe fateamur?* In quo diſcurſu adiunctis verbis ſuprà allegatis ex libro 1. cap. 11. ſatis profectò indicatur ſenſiſſe Auguſtinum, ideo non eſſe Deum cauſam peccati hominis, quia licèt faciat motum illum, quo homo peccat concurrendo cum homine, non tamen faciendo, vt homo illum faciat, aut velit, nec illum mouendo, ſed ſinendo, vt ſe moueat, offerendo illi concurſum, quatenus ratio, & munus cauſæ primæ id poſtulat.

18. Cur Deus non ſit peccati cauſa.

Tantum ergo abeſt, vt ex illa reſponſione Auguſtini ratio à nobis facta eneruetur, vt roboretur potiùs, & confirmetur. Nam reuera potiſſima ratio, & fortaſſe vnica, cur Deus concurrendo ad totum materiale peccati, nullo modo cauſat formale, eſt

eſt quia ad illum actum, cui coniuncta eſt malitia, non impellit vllo modo humanam voluntatem, ſed ſinit illam ſe determinare, & ex parte ſua ſolùm offert concurſum modo quodam de ſe indifferente ex generali lege non ſubtrahendi cauſis ſecundis cooperationem neceſſariam, & ſuis naturalibus facultatibus conſentaneam. Nam quia liberum arbitrium duplicis determinationis eſt capax in bonum, ſcilicet, & in malum, licèt Deus ex ſe bonam eius determinationem cupiat, nihilominus neutrum dare voluit, generaliter loquendo, ne vſum naturalis libertatis impediret, ac propterea voluntati commiſit, vt in quam vellet partem ſe determinaret, & ad vtramque determinationem concurſum ſufficientem obtulit, ideóque licèt determinatio ad obiectum prohibitum non fiat ſine concurſu Dei, radix tamen eius & propria origo eſt voluntas creata, & ideo ipſa eſt cauſa illius mali quod ex tali actu ſequitur, non Deus. Et ideo etiam Deus propriiſſimè dicitur illam malitiam permittere, quia illam non intendit, neque aliquid ex quo illa neceſſariò ſequatur, ſed ſolùm ſinit voluntatem, vt ipſa ſe quo voluerit determinet, neutram partem impediendo efficaciter, & hoc eſt propriiſſimè permittere. At verò ſi Deus eſſet prima radix, & cauſa faciens voluntatem determinari ad obiectum, cui eſt vel intrinſecè, vel hîc, & nunc inſeparabiliter coniuncta malitia, illi eſſet attribuendus lapſus tamquam impellenti in illum, & non poſſet dici ſolum permittere illum, ſed potiùs facere: neque haberet excuſationem vllam, quia non ex vi generalis neceſſitatis cauſæ primæ, ſeu ex ſua tantùm voluntate determinaret ſuum concurſum ad hanc partem potiùs quàm ad illam: quod non ita eſt in concurſu concomitante, quem negare non debet, neque impedire, quominùs in particulari talis ſit, qualis per liberi arbitrij concomitantiam fuerit determinatus. Nec aliter hanc rem explicare potuerunt antiqui Theologi Bonauentura, Scotus, Gabriel & alij c. 19. allegati, nec D. Thomas aliter eamdem difficultatem reſoluit, vt mox videbimus.

19. *7. Abſurdũ, Deus conſulendo peccatum eſſet eius cauſa. Ergo multo magis voluntatem ad illud efficaciter mouendo.*

Septima ratio, quæ (vt ſuprà dixi,) ex præcedenti reſultat, & eam confirmat, eſt, quia Deus ex parte rationis moueret voluntatem ad obiectum peccati, conſulendo illud, vel conſiderationem eius excitando, aut augendo, quamuis non conſuleret malitiam directè, eſſet nihilominus ſimpliciter cauſa peccati, & ideo repugnat bonitati Dei ita mouere ad actum peccati, etiam pro materiali; ergo multo magis erit Deus cauſæ peccati, ſi efficaciter voluntatem impellat in talem actum, quem ſine peccato facere non poteſt, magiſque hoc bonitati Dei repugnat. Reſpondebunt fortaſſe diuerſitatem aliquam rationis excogitando. Nam ſi Deus ſuadendo induceret ad actum peccati, eſſet cauſa moralis eius, & ideo eſſet cauſa malitiæ moralis, quia effectus vnius generis in cauſam eiuſdem generis reducitur: at verò cùm mouet prædeterminando potentiam, operatur vt cauſa phyſica, & ideo eſt cauſa entitatis phyſicæ, non malitiæ moralis. Sed hæc ſuaſio facilè refellitur, quia cauſa denominatur moralis, vel ex modo operandi ex parte ſua, ſcilicet, liberè, vel ex modo influendi in effectum, quia non eſt directè, & per ſe illi dando eſſe, ſed inducendo, vel inclinando cauſam priori modo moralem ad effectum. Prior cauſa licèt ſit moralis, ſimul poteſt eſſe phyſica, ſicut voluntas ipſa eſt cauſa moralis, & phyſica ſui actus liberi; hoc autem modo Deus eſt etiam cauſa moralis, quia liberè agit, imò iam probaui, quòd ſi prædeterminat ad actum peccati hominis voluntatem

A ſumma efficacia pro ſola ſua libertate id facit; ergo licèt phyſicè etiam determinet, erit cauſa moralis, & phyſica: ergo erit multo magis cauſa peccati, quàm ſi ſolum conſuleret peccatum: ſicut voluntas conſentiens tentationi dæmonis, magis eſt cauſa ſui peccati, quàm dæmon, licèt ipſa ſit cauſa phyſica ſui actus realis, & dæmon tantùm ſit cauſa moralis. Vnde poſterior modus cauſæ moralis, licèt ſufficiat ad aliquem modum cauſandi peccatum, non eſt ſimpliciter neceſſarius, quia ſi cœlum, v.g. per impoſſibile determinaret voluntatem ad actum peccati per ſuum influxum, eſſet cauſa peccati, licèt non moralis, ſed phyſica, & habitus vitij poteſt dici cauſa peccati,

B licèt non influat in actum modo morali, ſed phyſico, & quia ſuo pondere inclinat voluntatem ad actum potiſſimum peccati: Deus autem ſi inclinaret voluntatem ad actum peccati ſpeciali modo excitando paſſionem in appetitu, diceretur cauſa peccati, quia illo modo induceret hominem ad peccatum, etiamſi paſſionem illam phyſicè cauſaret. Denique minus influit in actum cauſæ moralis, quàm phyſica; ergo ſi moralis cauſalitas ſufficit, vt aliquis dicatur cauſa peccati, quamuis vt dicatur cauſa moralis, neceſſarium ſit vt illam motionem phyſicam moraliter, id eſt, liberè tribuat, quod etiam in Deo inuenitur, vt dixi.

C Vnde ſumi poteſt octaua ratio, quia ſi Deus præmonet, applicat, & efficaciter determinat voluntatem hominis ad actum, qui peccaminosè fit, nec aliter hîc, & nunc fieri poteſt, ſequitur non ſolùm eſſe cauſam phyſicam, ſed etiam moralem: conſequens multo magis falſum eſt; ergo. Probatur ſequela, quia Deus eſt non tantùm cauſa phyſica illius actus ad quem prædeterminat, & ipſiuſmet prædeterminationis, ſed etiam eſt cauſa moralis vtriuſque; ergo eſt etiam cauſa moralis peccati. Probatur conſequentia, quia dæmon tentans, & homo malè conſulens, non alia ratione eſt cauſa peccati, niſi quia eſt moralis cauſa inducens hominē ad illum actum: nam ad malitiam ipſam in ſe, & directè non inducit, ſed ſolùm quatenus ad actum conſequitur; ergo ſi Deus eſt cauſa moralis non ſolùm inducens, ſed etiam impellens efficaciſſimè, eſt perfectò cauſa moralis peccati. Quòd autem Deus in illa actione ſit cauſa moralis ex parte ſuæ libertatis, manifeſtum eſt, nam Deus liberè mouet, & determinat voluntatem. Deinde quoad modum cauſalitatis, ſeu influxus in voluntatem, probatur, quia propter influxum phyſicum habet etiam moralem, quia ſi Deus non tantùm prædeterminat voluntatem immediatè ad concurſum, iuxta illam ſententiam, ſed etiam prædeterminat intellectum ad cogitãdum de tali obiecto, & ad tale iudicium de illo ferendum. Et quando obiectum illud per alias cauſa ſecundas applicandum eſt, illas etiam ad illam applicationem prædeterminat, ac tandem etiam prædeterminat intellectum ad tale iudicium de tali obiecto ferendum; ergo mediante tali cogitatione & iudicio eſt cauſa moralis inducens voluntatem ad talem conſenſum: non enim dæmon, vel malus homo alia ratione eſt cauſa moralis ſimilis conſenſus, niſi quia medio aliquo obiecto, vel conſilio moraliter mouet voluntatem.

20. *8. Abſurdũ Deus eſſet cauſa non modo phyſica, ſed etiam moralis peccati.*

21. *Reiicitur reſponſio aduerſariorum.*

D

E

Accedit quòd ſi Deus per deliberationem ſufficientem ad conſenſum determinat voluntatem ad illum etiam ante perfectam deliberationem, exiſtente in intellectu imperfecta cogitatione, determinabit voluntatem, & appetitum ad indeliberatos motus concupiſcentiæ, & affectiones inclinantes ad conſenſum; ergo hac etiam ratione erit cauſa moralis talis conſenſus: nam hic etiam modus cauſandi, quo appetitus inferiùs excitat ſuperiorem,

21. *Confirmatur hæc ratio.*

ſuperiorem, & affectio indeliberata ad indeliberatum conſenſum inducit, moralis eſt, vt in ſuperioribus in excitante gratia eſt declaratum: eadem enim eſt proportio in cæteris actibus. Sicut ergo Deus eſt cauſa moralis actuum perfectorum gratiæ, excitando voluntatem, non ſolùm medio intellectu, ſed etiam per antecedentes affectiones eius bonas, ita erit cauſa moralis illius conſenſus realis, quo peccatur, inclinando voluntatem, tam per intellectum, quàm per præuios motus eiuſdem voluntatis; nihil ergo deerit vt abſolutè & ſimpliciter ſit cauſa peccati. Poteſt autem quis obiicere, hoc argumentum eodem modo procedere contra concurſum ſimultaneum Dei, quia per illum etiam efficit cogitationem, & iudicium intellectus, & omnes præuios motus concupiſcentiæ. Reſpondemus autem eſſe longe diuerſam rationem, ſupponendo, quòd Deus nullam cauſam præmoueat ad actionem ſuam, quia tunc ſolùm ad modum cauſæ naturalis cum ſingulis concurrit, non verò moraliter inducit, vt in ſequenti ratione ampliùs explicabo.

22. Abſurdum Deus voluntate directa prædeterminabit ad peccatum quod eius bonitati repugnat.

Nonò confirmantur rationes factæ: nam ſequitur Deum ex intentione directa, qua ex ſe decreuit vt voluntas hominis habeat talem actum, quem ſcit ſine peccato eiuſdem hominis fieri non poſſe, prædeterminare hominem ad illum actum: hoc autem repugnare videtur diuinæ voluntati, & ſapientiæ; ergo & prædeterminatio illa. Sequela probatur, quia qui ponunt Deum efficere in voluntatem hominis illam prædeterminationem, conſequenter dicunt, illam ſupponere in Deo voluntatem abſolutam, & efficacem, qua vult vt homo hîc, & nunc, & circa tale obiectum habeat talem conſenſum, & ab illa voluntate dicunt procedere prædeterminationem ad extra: illa autem voluntas Dei eſt efficax intentio talis effectus; ergo ex intentione abſoluta eiuſdem effectus, & propter illum dat Deus illam prædeterminationem. Atque ita videntur planè confiteri authores contrariæ ſententiæ, dicent tamen non repugnare diuinæ bonitati, quia Deus non intendit malitiam illius actus, ſed actum ipſum, quia naturaliter bonus eſt.

23. Reiicitur reſponſio adverſariorum.

Nihilominus tamen hoc non euacuat difficultatem. Primò, quia non ſolùm eſt contra prudentiam, & integram bonitatem intendere malitiam actus, quod vix Dæmones faciunt; ſed etiam intendere ex ſe, ex propria tantùm voluntate actũ alterius, à quo in illo malitia eſt inſeparabilis, nam ex obiecto ipſo, & ex terminis apparet in tali intentione quædam indecentia, & improportio, cum ſumma prudentia, & puriſſima bonitate. Deinde, quia homo prouocans alium ad cooperandum peccato ſuo, non intendit, vt ille cooperetur ad malitiam, ſed ſolùm ad entitatem operis, ſibi vtilis, vel delectabilis; tamen quia illi cooperationi poſitiuæ neceſſariò eſt coniuncta malitia, ideo illam intendere contra prudentiam, & bonitatem eſt; ergo multo magis repugnat bonitati diuinæ ſimilis intentio. Nec refert, ſi dicas homini eſſe prohibitum inducere alterum ad ſibi cooperandum in actu peccati, & ideo in eo peccare, Deum autem non peccare. Iam enim dixi nunc non tractari, an Deus peccet, nec ne, ſed an illa ſit intentio virtualis malitiæ, propter quam repugnet Deo, & quoad hoc videtur concludere exemplum à paritate rationis. Accedit, quòd in homine id non eſt malum, quia prohibitum: quod autem tale eſt, etiam repugnat Deo, non propter prohibitionem, ſed propter intrinſecam bonitatem eius, ſicut eſt mentiri, & ſimilia. Nam certè non videtur minus aliena à diuina bonitate talis intentio, quàm mendacium, quam proportionem in ſequenti ratione ampliùs explicabo.

Denique ſi Deus efficaciter intendit, vt homo habeat talem actum, certè ex vi illius intentionis efficit in illo talem cogitationem; imò & procurat, vt illa ſit apta, & congrua ad illum concurſum obtinendum; ergo inducit ad illum actum, vt propriiſſima cauſa moralis, quia & moraliter operatur ex intentione talis finis, & ex eadẽ intentione applicat media, quæ moraliter poſſint hominem mouere, & inducere ad talem actum; eſt ergo cauſa moralis talis actus cum omni proprietate. 24. Confirmatur.

Verumtamen non deeſt author, qui nõ ſolùm hoc concedat, ſed etiam doceat, Deum prædeterminare moraliter voluntatem hominis ad conſenſum, cui neceſſariò eſt coniuncta malitia. Ledeſma enim art. 18. concl. 4. & 5. licèt certiſſimum eſſe dicat, Deum non prædeterminare moraliter voluntatem hominis ad actum, qui eſt peccatum, conſulendo, vel præcipiendo illum; nihilominus addit eſſe certum Deum prædeterminare moraliter, & morali modo voluntatem hominis ad actum peccati, quoad ſubſtantiam eius, æquè & ad actum virtutis, tum prædeterminando immediatè voluntatem modo accõmmodato ſuæ naturæ, tum per cogitationem proponendo voluntati obiectum ſecundùm quandam rationem boni, & conuenientis; fatetúrque hoc ſequi ex alia ſententia phyſicæ prædeterminationis.

Ledeſmæ doctrina inſolita Deo prædeterminationẽ moralem ad peccatum conſulendi.

25. Confirmatur.

At hoc ipſum nobis ſufficere videtur ad euitandam, & fugiendam illam ſententiam. Vnde non inuenio alium ſectatorem illius aſſertionis de phyſica prædeterminatione, qui auſus fuerit, etiam prædeterminationem moralem ad actum peccati Deo tribuere. Et licèt fortè Ledeſma magis cõſequenter vim illationis viderit, nimium tamen videtur excedere admittendo tale conſequens, quia non apparet qua ratione negari conſequenter poſſit, Deum eſſe cauſam moralem peccati. quia quòd non intendat directè malitiam, non eſt ſufficiens ratio, vt ſæpe probatum eſt: in reliquis autem habet omnia, quæ in quacumque cauſa peccati, extra ipſummet hominem peccantem inueniri, aut deſiderari poſſint; ſed ait, Deum ex parte intellectus ſolùm tribuere id, quod neceſſarium eſt ad determinandam moraliter voluntatem, vt liberè eliciat talem actum; vltra hoc verò nõn addere quidpiam aliud quo voluntatem alliciat ad talem actũ, vel illum conſultet. Et hoc ſatis eſſe putat vt Deo non cauſet peccatum, ſed hoc improbatur efficaciter. Primò, quia ad abſolutam rationem cauſæ non eſt neceſſe vt faciat ſuperabundanti, aut excedenti motione (vt ſic dicam,) ſed eſt quòd faciat ſufficienti, & efficaci, & hoc conceditur Deo reſpectu peccati, tam in genere cauſæ phyſicæ, quàm moralis; ergo in vtroque genere eſt cauſa peccati. Secundò, quia inde optimè demonſtratur, vt Deus ſit cauſa peccati, non eſſe neceſſarium, vt intendat malitiam: nam ſi conſuleret, vel ſpeciali modo alliceret ad illum actum, eſſet cauſa peccati, etiam ſi malitia non directè intenderet; ergo vt ſit cauſa peccati, non eſt neceſſaria illa directa intentio; ergo ſic inducit ſufficienter, & efficaciter ad actum habentem intrinſecè annexam malitiam, licèt illam non intendat, neque extraordinariam motionem præbeat, illa ſufficiet, vt ſit vera cauſa moralis, & phyſica peccati.

Præterea ad idem argumentor, quia illud iudicium 26.

dicium, quod ſufficit, & neceſſariò præcedere debet,vt voluntas peccet, eſt quoddam conſilium, vel potiùs ſupponit illud, & eſt quaſi conſummatio conſilij,iuxta doctrinam generalem de actibus humanis; ergo ſi Deus ita præmouet, & prædeterminat intellectum ad illam cogitationem, & conſultationem, vt tandem perueniat ad tale iudicium, ideo dicitur determinare voluntatem moraliter; eadem ratione dicendus eſt mouere conſulendo, quia illud conſilium totum ex prædeterminatione Dei eſt, & ideo illi tribuendum eſt; eſt ergo Deus cauſa moralis illius actus, conſulendo illum; ergo eſt in eodem genere morali cauſa peccati: nam ſi conſuleret vehementiori, aut ſpecialiori modo, licèt id faceret intentando ſolum actum ſine intentione malitiæ, eſſet nihilominus cauſa malitiæ peccati; ergo etiam conſulendo quantum ſufficit,& efficax eſt ad prędeterminandum moraliter, erit cauſa malitiæ.

27. *Ledeſmæ reſponſio.* Videtur autem dictus author tacitè ad hoc reſpondere quadam mirabili doctrina, videlicet iudicium, quod præcedit actum peccati, licèt in ſe ſit vnam habere duplicem rationem, vnam, ſecundùm quam indicat, verbi gratia actum dicendi falſum, hîc, & nunc eſſe conuenientem, & vtilem, ac proinde ſub aliqua ratione bonum, aliam ſecundùm quam iudicat eſſe malum contra rectam rationem; & ſub priori ratione dicit, iudicium illud eſſe à Deo, non autem ſub poſteriori ratione, *quia Deus* (ait) *non producit illud iudicium, quatenus dictat de ipſo peccato vt ſic.* quia tale iudicium eſt peccatum, & hac ratione videtur concludere Deum non eſſe cauſam moralem peccati, licèt ſit cauſa moralis ipſius actus, qui eſt peccatum.

28. *Confutatur.* Sed doctrina illa neque euacuat difficultatem, nam vel eſt ſermo de iudicio intellectus, vt ordine naturæ antecedit conſenſum liberum voluntatis, vel vt ſubſequitur. Priori modo nulla ratione conſiderari poteſt ſub qua non producatur à Deo, tum quia ſub nulla ratione poteſt eſſe peccatum, cùm ſit ante liberum conſenſum voluntatis, tum quia iudicium de actu peccati, vt malum eſt, & contra rationem, id eſt, quo iudicatur tale eſſe, verum eſt; ergo ſimpliciter bonum, & à Deo; imò etiam per ſe poteſt eſſe intentum, vt datum à Deo ſub illa ratione, potius quàm ſub alia, quia ſub illa magis auertit voluntatem ad affectu, quàm inuitet illam. Iudicium autem de actu peccati, quòd ſit delectabilis, vel alia inferiori ratione conueniens, licèt ſit verum, & fiat concurrente Deo, cùm de ſe magis inclinet ad peccatum, ſeu actum peccati, non eſt ſub ea ratione ab ea intentum, ſed permiſſum. Iudicium verò practicum quod poteſt eſſe de actu peccati exercendo, vel per conſenſum amplectendum, licèt in quantum pręfert bonum incommutabile in commutabili, ſit falſum, nihilominus à Deo producitur per concurſum generalem, quia habitudo talis iudicij ad tale obiectum quid reale eſt,& ideo non poteſt eſſe ſine efficacia Dei; ergo nullum eſt iudicium de actu peccati, quod non producatur à Deo; ergo euaneſcit illa diſtinctio; ergo ſi Deus prædeterminat homini,vel procurat hæc duo poſteriora iudicia, vt hominem ad materialem conſenſum circa materiam peccati inducunt, non videtur poſſe negari, quia ad peccatum moraliter inducat, ſitque vera cauſa eius, quod nec conceditur, nec concedi poteſt.

29. *Altera reſponſio & euaſio reijcitur.* Hîc autem iterum occurrit euaſio, quia ſimile argumentum fieri poteſt, licèt demus,Deum con- A currere ad ſubſtantiá actus peccati per ſolum concurſum ſimultaneũ,quia hoc non obſtante ſemper præcedit iudiciũ intellectus, quo voluntas moraliter mouetur, & inducitur, & Deus efficit illud iudiciũ; ergo per illud dicetur inducere moraliter voluntaté ad actum peccati,ac proinde eſſe cauſam moralé peccati. Reſpondemus eſſe longè diſſimilé rationé: nam è medio ſublata prædeterminatione phyſica,etiam ipſum iudiciũ fit à Deo,phyſicè ſolùm per concurſum concomitanté, qui concurſus non datur ex peculiari, & efficaci intentione inducendi voluntaté in talem conſenſum (in quo nos ponimus deformitatem cauſalitatis moralis, quæ ex contraria ſententia ſequitur, ſed datur ex B generali intentione cócurrendi cum cauſis ſecundis iuxta exigentiam earum. Vnde determinatio ad tale iudicium, non eſt primariò ex Deo, ſed ex concurſu cauſarum ſecundarum, & ideo non poteſt dici Deus moraliter influere in tale iudicium, ſed phyſicè,licèt illummet influxum liberè ac ſubinde moraliter quoad modum agendi ex parte Dei tribuat. Aliunde verò licèt iudicium illud ſemel factum,& exiſtens in intellectu moraliter inducat hominé,nihilominus illa inductio vt moralis non tribuatur Deo,quia neque eſt à Deo intéta,neque fit per nouam actionem,ſed per ſolam metaphoricam motionem, & quaſi per formalem cognitionem, quam præbet ipſum iudicium, ideóque nullo modo poteſt tribui Deo, vt moraliter mo- C uenti, ſeu inducenti voluntatem.

30. *Confirmatur doctrina allata.* Nec enim neceſſe eſt vt omnis effectus formæ efficienter à Deo productæ refundatur in Deum in eodem genere cauſæ:nam licèt forma det formaliter ſuum effectum, Deus non dat formaliter, ſed effectiuè; ſic ergo licèt illud iudicium moraliter, ſeu metaphoricè moueat voluntatem, Deus non mouet illam,moraliter inducendo illam, quia nec Deus illam inductionem intendit, neque ad illam aliquid ex parte ſua adhibet præter phyſicum conſenſum ad entitatem ipſius iudicij. Longè autem diuerſa ratio eſt,ſi omnes hi actus ex prędeterminatione,& primaria Dei intentione fiant; D ſic enim Deus præordinat, & quaſi vtitur intellectu, & eius iudicio ad inducendam moraliter voluntatem in talem actum, per quam intentionem, & ordinationem,motionem illam moralem ſuam facit, atque ita ipſe eſt prima cauſa moralis, & efficaciſſima illius actus. Item, quia conſequenter dicendum erit, Deum obſeruare occaſiones, & diſponere cauſas excitantes talem cogitationem tali modo, & oportunitate,vt effectum illum conſequatur. Et licèt de ſolo actu materiali admittatur, eſt ſatis magnum abſurdum,& indignum diuina bonitate, quòd ſuo ſolo arbitrio, & prouidentia phyſica, & morali procurauerit Deum, vt eſſent in humano genere infiniti penè actus, à quibus eſt inſuperabilis malitia,pręterquam quòd E illo poſito vitari non poteſt, quin Deus ſit cauſa moralis peccati, & ipſius malitiæ, vt ſatis probatum eſt.

CAPVT XLVII.

Sententia ſuperioris capitis ex Scriptura, & Conciliis colligitur.

1. *Deũ non determinat[...]* EX his rationibus, quibus veritaté noſtræ ſententiæ,eiúſque pietatem oſtendimus, colligimus vlteriùs,quàm ſit contraria ſentétia aliena, à modo,

actum peccati oſtenditur ex Scriptura.

modo, quo Scriptura loquitur de affectu Dei erga peccatum, & eos, qui illud committunt. Nam de peccato dicit Sapient 14. *Odio Deo ſunt impius, & impietas eius.* Reſpondebunt hoc dictum eſſe de peccato, vt peccatum eſt, & de malitia eius. Et eſt quidem hoc verum, ſed non infringit vim teſtimonij. Nam quomodo credibile eſt, vt qui malitiam non ficto, ſed verò, & ingenti odio proſequitur, actus ipſos, à quibus eſt inſeparabilis malitia, tanto amore proſequatur, vt abſoluta voluntate primaria, & ſolius ſui beneplaciti ex æternitate, tot actus ſimiles fieri, diſpoſueritque eos in tempore efficaci prædeterminatione faciat, vt à voluntatibus humanis fiant? Certè hoc non eſſet odij iudicium, ſed magnum argumentum amoris erga malitiam, quæ tales actus comitatur: quod abſit de Deo ſentire, eodemque modo induci poſſunt verba Abac. 1. *Mundi ſunt oculi tui ne videant malum, & ad iniquitatem reſpicere non potes.* Si enim Deus voluntate beneplaciti vult, & facit facere actus peccatorum, approbat illos, & libenter videt, ac reſpicit approbationis ſcientia, continenturque ſub illis verbis: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* (Gen. 1.) Quî ergo fieri poteſt, vt qui ita odit malitiam, vt in illam reſpicere non poſſit, ita approbet, ſciat, & velit actus, ſine quibus illa malitia non eſſet, neque ipſi poſſunt eſſe, quin illa ſequatur? Certè hæc duo non cohærent cum prudenti diſpoſitione, & mundiſſima voluntate.

2. Alia loca Scripturæ.

Præterea ad peccatorem dicitur Eccleſiaſt. 15. *Ne dicas per Deum abeſt, ille me implanauit*, cuius teſtimonij priora verba in libro ſequenti ſæpe repetemus ad colligendum ex illis auxilium ſufficiens ex parte Dei ad non peccandum. Vnde à fortiore ſumitur argumentum: nam illa excuſatio carentiæ auxilij ſufficientis, ſi vera eſſet, ſufficiens eſſet, vt ibi oſtendemus; ergo multo magis erit iuſtiſſima excuſatio peccatoris, ſi poſſit dicere, Deum prædeterminaſſe voluntatem ſuam ad actum peccati; quid enim poterat ipſe facere, ne talem determinationem reciperet, vel ne illa recepta conſentiret? Item in hac excuſatione reuera includitur altera de negatione auxilij ſufficientis, quia illa prædeterminatio eſt efficaciſſima motio ad conſentiendum, ſeu volendum bonum delectabile, vel vtile propoſitum; ergo qui non habet auxilium ad cauendam illam neceſſitatem, vel reſiſtendum illi non poteſt dici habere auxilium ſufficiens ad non habendum illum conſenſum, vel actum volendi, & multo minus habet poteſtatem ad habendum illum ſine peccato; ergo non habet auxilium ſufficiens ad non peccandum, præterquam quòd nec ad diſſentiendum habet neceſſarium auxilium, quia non habet prædeterminationem, ſine qua impoſſibile eſt habere actum diſſentiendi: quod argumentum in lib. 5. latiùs tractandum eſt.

3. ...tur ...m locus.

Poſteriora autem verba illius teſtimonij videntur pro cauſa præſenti ſatis expreſſa, quid enim eſt *peccatorem implanare*, niſi vel decipere, vel inducere, vt legit Auguſtinus de Grat. & lib. arbitr. cap. 2. Vtrumque actum facit Deus ſi ad actus, quibus homines peccant, eos prædeterminat, quia, vt oſtendimus, ſi Deus præuenit voluntatem, vt velit obiectum prauum, multo magis præuenit intellectum, vt iudicet illud eſſe volendum; cùm autem Sapiens dicat, errant, qui operantur malum, illud iudicium ſemper includit practicam deceptionem; ergo ſi Deus illam per concurſum præuium immittit, non ſine cauſa dicere poteſt peccator, ille me implanauit. Secundò probatur, quia ille, qui impellit ad actum cum quo peccatur, & ſine quo non peccaretur, in eundem maximè inducit, ita verò ſe habet Deus erga hominem peccatorem, ſi illum prædeterminat, quia prædeterminatio illa eſt quidam vehemens impulſus, non ſolùm inducens, ſed quaſi etiam præcipitans peccatorem in talem actum. Cur ergo miſer homo iure non dicat, ille me implanauit?

4. Confirmatur.

Cùm ergo Sapiens talem excuſationem, vt friuolam reiiciat, ſatis certè includit talem de Deo opinionem, quod prædeterminet homines ad actus, quibus peccata committuntur. Nam quòd Sapiens loquatur nõ ſolùm de malitia actuum, ſed etiam de ipſis actibus, ratio, quam ſubiungit, manifeſtat, dicens, *Ne dicas, ille me implanauit, non enim neceſſarij ſunt illi homines impij.* Qui enim alium in peccatum inducit, non ſolet id facere, quia indiget eius malitia, ſed quia neceſſariam ſibi reputat eius actionem, vel ad ſuam delectationem, vel ad vtilitatem, vel ad explendum aliud deſiderium ſuum. Sic ergo ait Sapiens, non eſſe Deo neceſſarios homines impios, quia non indiget ad fines prouidentię ſuę actionibus quibus ipſi fiunt impij. Vnde etiam colligitur, Deum ex ſe non præordinare, aut velle, vt tales actiones fiant, ſed permittere tantùm illas, non negando neceſſarium concurſum, & poſtquam præuidet futuras, illas ad pœnam ordinare, vel occaſionem maius aliquod bonum faciendi ex eis ſumere.

5. Alia loca Scripturæ. Iacob. 1.

Atque ad eumdem modum confirmari poteſt eadem veritas ex aliis locis Scripturæ, in quibus dicitur, *Deum neminem tentare*, Iacob. 1. vtique ad malum, ſiue vt malum eſt, ſiue vt eſt actus, à quo non ſeparatur à malitia. Hunc enim ſenſum præcedentia, & ſubſequentia verba manifeſtè poſtulant: ait enim Iacob, *Nemo cùm tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur.* At non dicuntur homines tentari, quomodo inducuntur, vel ſollicitantur ad malitiam, vel ad peccatum formaliter, vix enim, aut nunquam talis tentatio accidit, ſed tentantur, quando ſollicitantur, vel inducuntur, vt faciant talem, vel talem actum cui coniuncta eſt malitia; hoc ergo modo prohibetur vnuſquiſque dicere, quoniam à Deo tentatur; eodem ergo modo dicitur Deus neminem tentare. Item additur ibi, *ſed vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua.* At concupiſcentia non tentat inducendo ad malitiam formaliter vt eſt per ſe notum: quia malitia non cadit ſub ſenſum, ſed inclinando voluntatem ad bonum ſenſibile, quæ inclinatio de ſe non eſt ad malum cum naturalis ſit; ergo eodem modo non tentat Deus: ergo multo minus voluntatem ad tale bonum amandum determinat. Probatur hæc vltima conſequentia, quia multo maior, & efficacior eſſet talis motio, quàm quælibet alia tentatio, quę ab homine, vel dæmone fieri ſolet: imò etiam, quàm tentatio ipſiuſmet Dei, ſi per impoſſibile per quancumque aliam motionem præuiam, vel excitationem ex parte obiecti, vel voluntatis à Deo fieret, nulla enim tam efficax eſſet ſicut prædeterminatio.

6. Euaſio reiicitur.

Sed fortè quis eludet teſtimonium, dicendo, illam prædeterminationem non eſſe tentationem; quia tentationi reſiſti poteſt: illi autem prædeterminationi reſiſti non poteſt. At hoc eſt tantùm voce ludere, & maius abſurdum in re concedere. Nam ſi turpe eſt, & Deo indignum ita nos præmouere ad tales actus materiales, vt & reſiſtere poſſimus, profectò turpius, & deformius eſt, ita præmouere nos ad eoſdem

actus, vt illi non poſſimus reſiſtere præter alia multa abſurda, quæ inde ſequuntur, nimirum, quòd vim quandam inferat Deus voluntati humanæ, vt eam facere faciat huiuſmodi actus, & nihilominus eam puniat, vel quia non reſiſtit, vel propter malitiam, quæ inde neceſſariò reſiſtat. Item reuera quòd Deus ſit prima radix perditionis hominum, contra illud Oſeæ 13. *Perditio tua Iſrael ex te.* Et ſequela patet, nam perditio hominis conſiſtit in auerſione à Deo, proxima autem radix auerſionis à Deo eſt conuerſio ad commutabile bonum; huius autem conuerſionis prima radix eſt efficax Dei voluntas, & prædeterminatio humanæ voluntatis ad tale obiectum, quam Deus ſola ſua voluntate facit; ergo ad illam vt ad primam radicem hominis perditio reuocatur, quod abeſt. Quartum, ergo illa ſententia eſt à Scripturæ locutionibus aliena, tantùm noſtra eſt illis conformis.

7. Auctoritas Cóciliorum idem oſtendit. *Trident.*

Secundò ex dictis colligitur idem dicendum eſſe de authoritate Conciliorum, & in primis Concilij Trident. ſeſſ. 6. Can. 6. damnantis, dicentes, *Non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere, ſed mala opera, ita vt bona Deum operari, non permiſſiuè ſolùm, ſed etiam propriè, & per ſe, adeò vt ſit proprium eius opus non minus proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli.* quæ verba doctiſſimè expendit Diotaleuius in cap. 7. 1. partis libri ſui; notatque tres propoſitiones à Concilio damnatas, quibus reſpondent tres definitæ. Prima definita eſt eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere, in qua in primis aduerto, per *vias* non poſſe intelligi niſi actus morales hominis, quia illi ſunt viæ ſalutis, aut perditionis, vnde ſtatim explicantur per bona, vel mala opera. Dicuntur autem eſſe in hominis poteſtate, vtique libera, non præciſè quoad malitiam, ſed quoad ipſos materiales actus (vt ſic dicam,) imò malitia ipſa propriè, & per ſe non eſt in hominis poteſtate, niſi mediante actu, quia ſi homo faciat talem actum moralem hîc, & nunc, non eſt in noua eius poteſtate facere, vt ſit malus, aut bonus; ergo malitia ipſa, vel actus vt malus, non eſt in poteſtate voluntatis, niſi in quantum actus ipſe realis ad quem malitia ſequitur, eſt in eius poteſtate. Definit ergo Concilium actus ipſos reales, quibus homo efficitur malus, eſſe in hominis poteſtate; hoc autem non videtur poſſe cum prædeterminatione ſubſiſtere, quia non habet in ſua poteſtate prædeterminationem ad bonum actum, nec etiam poteſt impedire quin recipiat prædeterminationem ad actum, qui ſit malus, ſi Deus velit illam dare, neque illa poſita eſt in poteſtate eius facere, quin malitia ſequatur actum; quando ergo, vel quomodo eſt in poteſtate libera hominis vias ſuas malas facere?

Diotaleuius.

Prima propoſitio definita à Concilio.

8. Secũda propoſitio definita à Conc.

Secunda propoſitio à Concilio definita eſt, *Deum non operari mala propriè, & per ſe, ſed permiſſiuè ſolùm.* Contrarium autem videtur ſequi ex prædeterminatione ad actus, qui ſunt peccata. Iam enim ſuprà oſtenſum eſt expoſitone illius determinationis ſequi, peccatum non eſſe permiſſum, ſed factum aut volitum; ergo multo minus ſubſiſtere poterit, quod Concilium cum excluſione ait, *fieri permiſsiuè ſolùm.* Dices loqui Concilium de actu vt malo, ſeu de malitia ipſa, non de actu ipſo materiali, aliàs falſa eſſet excluſiua, quia materialis actus, non tantùm permiſſiuè, ſed etiam propriè, & efficienter neceſſe eſt à Deo fieri per generalem concurſum. Sed contrà, quia de eodem actu malo dicit Concilium fieri à Deo tantùm permiſſiuè, de quo dixerat eſſe in poteſtate hominis, ſed illud priùs dixerat de ipſo actu, qui per ſe ac realiter fit in voluntate hominis; ergo de illo etiam dixit Concilium fieri à Deo permiſſiuè ſolùm. Ac proinde ſicut malitia non eſt in poteſtate hominis, niſi in quantum actus ad quem illa ſequitur, eſt in hominis poteſtate, ita etiam malitia eſt tantùm permiſſiuè à Deo, quia actus ad quem illa ſequitur, non eſt Deo propriè, ac per ſe, ſed permiſſiuè ſolùm; ergo è conuerſo ſi actus ipſe non eſt à Deo permiſſiuè ſolùm, ſed propriè ac per ſe, etiam peccatum, ſeu malitia non eſt tantùm permiſſiuè à Deo, ſed per ſe, & ex intentione Dei, ſaltem virtualiter, ſeu fundamentaliter. Et confirmatur, nam Concilium in illo canone, præcipuè intendit ſententiam Caluini damnare. Caluini autem ſententia fuit, Deum eſſe cauſam per ſe peccatorum, quia eſt cauſa per ſe, & efficaciter inducens homines in illos actus reales, quibus peccant, quibúſque eſt intrinſecè annexa malitia peccati; ergo etiam Concilium loquitur de ipſis actibus, aliàs non ſufficienter damnaſſet Caluini ſententiam. Vnde idem Caluinus in Antidoto circa illum canonem, licèt expreſsè fateatur, malitiam non eſſe opus Dei, nihilominus ſentit hanc definitionem Concilij Tridentini ſibi contrariam, & idcirco contra illam obiicit varia Scripturæ, & Auguſtini teſtimonia malè intellecta, quæ in lib. 2. de Auxiliis latè tractaui, & infrà attingam. *Auguſt.*

9. Euaſio excluditur.

Nec huic definitioni ſic intellectæ obſtat, quòd Deus concurrat effectiuè per concurſum ſimultaneum ad actum peccati, quia illa particula excluſiua *ſolum*, non excludit concomitantia: in ipſo autem concepta, & ſignificatione verbi permittendi in tali materia includitur, quòd Deus quantum eſt ex ſe, offerat libero arbitrio concurſum ſimultaneum, & in manu eius vſum illius conſtituat, & conſequenter quòd ex certa lege cum ipſo libero arbitrio ſe determinante concurrat. Cùm ergo Concilium dicit ſolùm permiſſiuè, non excludit hunc concurſum, ſed excludit omnia, quæ vltra puram permiſſionem Caluinus diuinæ voluntati tribuebat, quale eſt præordinare, & prædeterminare voluntatem hominis ad actum peccati, & per ſe intendere actus reales peccatorum, etiamſi inſeparabiles habeant malitias, & in hoc ſenſu damnat Concilium dicentes, Deum operari propriè, & per ſe mala opera, vtique illa procurando, & liberum arbitrium ad ea determinando, & per ſe illa intendendo, non propter malitiam, ſed propter aliam naturalem bonitatem, quam habent; ſic enim homo peccans per ſe, & propriè facit actum malum, etiamſi malitiam non per ſe intendat, ſed delectationem, vel aliquid huiuſmodi; ergo ſi Deus per ſe ac directè intendit actum malum, & ad illum voluntates noſtras determinat, per ſe, & propriè operatur illum, quod eſt contra Concilium.

10. 3. Propoſitio definita à Concil.

Quod magis explicuit Concilium addendo tertiam propoſitionem, nimirum, *non ita eſſe proprium opus Dei proditionem Iudæ, ſicut vocationem Pauli*, & contrarium aſſerentes anathemate ferit. Videtur autem illud dogma contrarium

cx

ex phyſica prædeterminatione, ſequi,loquendo de ipſis actibus realibus, vt iam oſtendimus,loqui Concilium, & in prædictis verbis expreſſiùs declarat, agens de ipſis actionibus externis. Bonum ergo opus dicitur proprium Dei, quia & illud intendit, & facit, & vt nos faciamus efficaciter, operatur: at iuxta illam ſententiam eodem modo intendit Deus per ſe, & facit proditionem Iudæ, nam vt Iudas vellet vendere, & actu venderet Christum, Deus ipſe fecit, vt ſuprà probatum eſt contra illam ſententiam; ergo fuit tam opus Dei, ſicut quodlibet opus bonum. Item ſicut homo accipit à Deo opus bonum, tam propriè recipit ab illo opus malum, & ſicut Paulus quoad bona opera vnicuique dicit, *Quis enim te diſcernit?* ita cum eadem veritate, & proprietate id dicere poſſumus, iuxta illam ſententiam de operante malum, quia illud prius intelligunt dictum eſſe à Paulo propter prædeterminationem præuiam efficacem; ergo ſi eamdem dat Deus ad malum opus, ipſe eſt, qui diſcernit malè operantem à cæteris; ergo æquè propriè operatur Deus in homine malum opus, ac bonum. Vnde ſicut benè operanti dicitur, *Quid gloriaris, quaſi non acceperis?* ita malè operanti dici poteſt, quid accuſaris quaſi non acceperis.

11. Occurritur uaſioni.

Dicent fortè eſſe differentiam, quòd ad opus bonum Deus concurrit moraliter conſulendo, non verò ad malum. Sed hæc differentia nec iuuat, nec eſt vera in aliorum ſententia, ſi conſequenter loquuntur; tum quia dicunt moralem cauſalitatem eſſe impropriam, & metaphoricam, & ideo cum Deo tribuuntur noſtra opera vt propriæ cauſæ efficienti propter phyſicam efficientiam, & prædeterminationem eſſe intelligendum, non propter moralem; ergo ſi in illa effectione, & prædeterminatione phyſica eſt æqualitas, illa ſatis eſt, vt malum opus dicatur, tam proprium opus Dei, ſicut bonum, tum etiam, quia ſuprà oſtenſum eſt, Deum iuxta illam ſententiam non tantùm phyſicè, ſed etiam moraliter efficere opera mala, & vt illa fiant, operari, quia non ſolùm voluntatem, ſed etiam intellectum prædeterminat ad tale iudicium, & præcipitando voluntatem impedit meliorem boni conſiderationem, etſi qui ſunt ſuaſores ad malum, ipſe illos incitat, & prædeterminat, vt ita ſuadeant; ergo in vtroque genere eſt malum opus proprium Dei, non minus ac bonum.

12. era euaſio ſtruitur.

Quòd ſi dicant differentiam eſſe, quia Deus per ſe influit bonitatem actus, non autem malitiam. Reſpondemus in primis Concilium non ſolùm loqui de effectione operis mali, vt malum eſt, ſed etiam vt tale opus eſt, & realiter, ac verè fieri poteſt. Et in hoc ſenſu damnat dicentes, non minus eſſe opus Dei propriè proditionem Iudæ, quàm vocationem Pauli, vt oſtendi. Deinde eſto vt malitia non per ſe fiat à Deo, quia à nemine poteſt per ſe fieri, vt docet D. Thomas 1. p. quæſt. 15. articul. 1. ſatis eſt, quòd eo modo quo fieri poteſt, æquè fiat à Deo ac bonitas ſeruata proportione, quia ſicut Deus facit nos velle obiecta honeſta, vnde noſtri actus habent directè bonitatem (vt ſic dicam;) ita nos facit velle obiecta delectabilia habentia annexam turpitudinem, à quibus noſtri actus habent inſeparabilem malitiam. Sicut homo qui inducit alium hominem ad actum peccati, non minus propriè dicetur operari peccatum alterius, quamuis, qui conſulit opus honeſtum, opus virtutis operatur. At denique licèt in phyſico influxu in ipſam bonitatem, & malitiam intercedat aliqua diuerſitas, illa nullius conſiderationis eſſe poteſt, aut debet in re morali. Nam, moraliter loquendo, ſi Deus æquè noſtras voluntates determinat ad opera quæ ſunt mala, ſicut ad bona, tum propriè operatur peccatum in nobis, ſicut opus bonum: nam ſi quid minus influit in malitiam, ideo eſt, quia illa non eſt capax maioris influxus, non quia propriiſſimè non faciat, quidquid neceſſarium eſt, vt illa ſicut poteſt fieri, ita fiat.

13. Alia verba Trident. expenduntur & Arauſicani 2.

Huc accedunt verba eiuſdem Concilij canone 17. *Nullos eſſe homines diuina poteſtate prædeſtinatos ad malum.* Et ſimilia ferè verba habentur in Concilio Arauſicano II. cap. 25. poſſúntque intelligi, vel de malo pœnæ, vel de malo culpæ, in vtroque habent verum ſenſum præſenti cauſæ deſeruientem, nam relata ad malum pœnæ, intelligi debent illa verba de prædeſtinatione, quæ ſecundùm rationem antecedat præſcientiam abſolutam culpæ futuræ, nam poſt præſcientiam culpæ ſine dubio prædeſtinat Deus ad malum pœnæ, & eſt nota ex Proſpero ad 15. obiectionem Gallorum, & aliis. Hæc autem prædeſtinatio ad malum pœnæ, cùm ſit ex præſcientia culpæ, eſt ex iuſtitia, & ideo dici non poteſt eſſe ex abſoluta Dei poteſtate, quod Concilia damnant. Si autem definitio illa de malo culpæ intelligatur, non eſt intelligenda ſolùm de prædeſtinatione ad malum, vt malum eſt, de hoc enim nulla fuit vnquam controuerſia, neque aliqui hæretici hoc aſſeruerunt. In hoc enim ſenſu tempore Concilij Arauſicani, dixerunt aliqui Deum prædeſtinare aliquos ad malè operandum, vel ad non credendum, & ſimilia, vt ſuprà in vltimo Prolegomeno notauimus, & ſumitur ex Proſpero ad obiectum Gallorum, & Vincentij, &c. Et eodem modo hæretici huius temporis ponunt prædeſtinationem ad malè operandum; ergo in eodem ſenſu reprobant Concilia illam propoſitionem. Si autem Deus in tempore prædeterminat voluntates ad mala opera dicto modo, profectò, ex æternitate prædeſtinauit illas ad malum, id eſt, ad opera, quæ ſine malitia facere non poſſunt, nam illa duo, ſcilicet prædeterminare, & prædeſtinare ad actum malum,ſeſe conſequuntur, vel ſicut idem, vt aduerſarij volunt: & ex eorum ſententiis apertè ſequitur.

14. Conc. Arauſic. teſtimonium.

Denique ſi opera hæc, quæ ſemper malè fiunt, per ſe ſpectata adeò placent Deo, vt abſoluta voluntate ex ſe, & ante omnem præſcientiam illa præfiniat, & ſi facit vt ab homine fiant, non video, quomodo verum eſſe poſſit, quod idem Concilium Arauſicanum cap. 23. dicit, homines cùm hæc agunt, ſuam voluntatem facere, non Dei, quia id agunt, quod Deo diſplicet, nam reuera faciunt quod Deo placet, quando faciunt, quod Deus eos facit facere, & volunt quod Deus vult eos velle. Nec aliter volunt, aut faciunt malitiam, quàm ipſe Deus, non enim per ſe illam volunt, aut intendunt, ſed ſolùm quatenus volunt actus, ſeu obiecta, ex quibus illa reſultat: at hoc modo etiam Deus vult, & operatur

malitiam, vt ſæpè oſtenſum eſt; ergo illo etiam modo, quo homini placet malitia (ſi tamen placet ſaltem interpretatiuè,) placet etiam Deo; ergo cùm homo aliquid tale agit; nihil agit, quod Deo diſpliceat, vel certè ſi per aliam voluntatem Deo diſplicet, ipſe etiam Deus agit, quod ſibi diſplicet, præterquam quòd ſi homines ad has voluntates, ſeu volitiones per diuinam voluntatem, & motionem efficacem prædeterminantur, profectò magis Dei voluntatem, quàm ſuam facere dicendi ſunt. Igitur omnibus his modis ſatis, vt exiſtimo, declaratur, quantum illa doctrina à Conciliorum ſententiis ac definitionibus aliena ſit.

Capvt XLVIII.

Ex Patribus eadem doctrina confirmatur.

1. PP. teſtimonia non eludi cōmuni deſtinatione peccat. formalis, & materialis.

QVod ſententia docens, Deum ex ſe prædefinire, & prædeterminare actus malos, iuxta Patrum doctrinam, non ſubſiſtere variis teſtimoniis confirmaui lib. 2. de Auxiliis cap. 2. quæ nouiores Scriptores parui pendunt, dicentes, Patres eſſe loquutos de peccatis formaliter, non de actibus materialibus, ſeu realibus peccatorum. Si autem conſiderentur rationes factæ, quibus probatum eſt reſpectu phyſicæ prædeterminationis, vel antecedentis prædeſtinationis non poſſe illa duo ſeparari, profectò teſtimonia Patrum vrgentiſſima ſunt, & notanda in primis ſunt quæ dicunt, *Deum non impellere ad furta, adulteria*, & ſimilia vitia. Nam licèt demus illas voces ſignificare peccata formalia, nihilominus homo non impellitur ad illa, niſi quatenus ad materiales actus impellitur, multo autem magis eſt prædeterminari, quàm impelli. Et ſimili modo efficacia ſunt teſtimonia Patrum, quia negant Deum inducere, aut trahere hominem ad peccandum, nam, vt hæc ſint vera de peccato formali, oportet etiam, vt de actibus ipſis, quibus peccamus, vera ſint, quia inductio, & tractio ad peccandum, non fit inducendo, & trahendo ad formalem malitiam, ſed ad ipſum peccatum. Vnde Damaſcenus dixit, *hominem fieri malum propria animi, & voluntatis ſuæ inductione*, vtique non Dei, ſic enim docet originem malorum actuum, non in Deum, ſed in ipſum hominem vltimatè reduci, quod verum non eſſet, ſi origo prima, & cauſa faciens non facere tales actus eſſet Deus, quia nos non facimus peccata, niſi faciendo tales actus, & ita ſunt optima verba Gregorij Niceni in orat. catech. cap. 30. vbi poſtquam oſtenderat vocationem Dei ad bonum de ſe generalem eſſe, concludit. *Nec enim par erat vt gratia in communi propoſita, is qui voluntariè ab ea abſceſſerit, non ſibi, ſed alij malam ſuam ſortem aſcriberet.* Sic etiam dixit Cyrillus, *non cadere hominem inexpugnabili Dei iudicio.* & Theodoret. *neque enim Deus Caim fecit homicidam.* Et ad hunc modum cætera ibi allegata ſatis, vt opinor, efficaciter induci poſſunt.

Damaſc.

Nicæn.

Cyrillus.

2. Tertulliani teſtimoniū vrgetur.

Addam verò nunc duo, vel tria teſtimonia. Vnum eſt Tertulliani lib. de exhortat. caſtitat. c. 2. dicentis, *Non eſt bonæ, ac ſolidæ fidei ſic omnia ad Dei voluntatem referre, & ita adulari ad vnumquemque dicendo, nihil fieri ſine iuſſione eius, vt non*

A *intelligamus aliquid eſſe nobis ipſis. Cæterùm excuſabitur omne delictum, ſi continuerimus, nihil fieri à nobis ſine Dei voluntate.* Quæ poſteriora verba valdè notanda ſunt: nam loquendo propriè nihil fit à peccatore, cùm peccat, niſi actus realis, malitia enim non propriè fit, ſed conſequitur: ſi autem homo non facit talem actum, niſi prædeterminatus à Deo, profectò nihil ab homine fit ſine efficaci Dei voluntate beneplaciti, & prædeterminante; ergo excuſabitur omne delictum. Vnde concludit nobis relictam eſſe voluntatem eligendi alterum, & inducit locum Eccleſiaſt. 15. & adiungit, *Et ideo non debemus quod noſtro expoſitum eſt arbitrio, in Dei referre voluntatem, quos vult ipſe, & velle, qui malum non vult. Ita noſtra eſt voluntas*
B *cùm malum volumus contra Dei voluntatem, qui bonum vult. Porrò ſi quæris vnde veniat iſta voluntas, qua quid volumus aduersùs Dei voluntatem, vt breuiter dicam ex nobis ipſis.* Et infrà, *per voluntatis libertatem volens deuergis in id, quod Deus noluit.* Per quæ omnia oſtendit ipſam etiam determinationem talis actus non eſſe Deo adſcribendam, ſed libertati creatæ voluntatis, cui conſonant optimè verba Bernardi lib. de Grat. & lib. arbitr. *Vt eſſet liberum arbitrium, creans gratia fecit, vt proficiat, ſeruans gratia fecit, vt deficiat, ipſum ſe deiicit.*

Alter locus eſt Ambroſij lib. 1. Exaëmer. cap. 8. *Non igitur ab extraneis eſt nobis, quàm à nobis ipſis maius periculum. Intus eſt aduerſarius, intus au-* 3. Ambroſij verba.
C *thor erroris, intus, inquam, clauſus in nobiſmetipſis. Propoſitum tuum ſpeculare, habitum tuæ mentis explora, excubias attende aduerſum mentis tuæ cogitationes, & animi cupiditates. Tu ipſe es cauſa improbitatis, tu ipſe dux flagitiorum tuorum, atque inſertor criminum. Quid alienam naturam accerſis ad excuſationem tuorum lapſuum? vtinam teipſum non impelleres, vtinam non præcipitares, vtinam non corrueres, aut ſtudiis immoderatioribus, aut indignatione, aut cupiditatibus, quæ nos innexos velut quibuſdam retibus tenent.* In quibus multa expendi poſſunt. Primum quod ait, *non ab extraneis, &c.* nam certè ſi à Dei prædetermi-
D natione incipit, lapſus profectò ab extra venit, ſaltem quoad primum initium eſt neceſſarium, & efficax. Vnde non haberet locum, quod ſubdit, *Quid alienam naturam accerſis ad tuam excuſationem?* Quæ enim rationabilior excuſatio, quàm quæ ex Dei prædeterminatione ſumeretur, ſi vera eſſet? Vnde quod ſubdit, *Vtinam teipſum non impelleres*, profectò ſupponit à Deo non impelli, nam ſi homo à Deo impulſus ſe impelleret, quid mirum? aut cur excuſabilis non eſt? vt aiebam præimpelli, quàm prædeterminari, nam impulſui reſiſti poſſet, non autem prædeterminationi. Et ideo etiam ait, hominem ſe præcipitare, vti-
E que ſolùm, & non ab alio. Item dicit, *Tu tibi es dux flagitiorum tuorum*, vtique quoad ipſos actus reales concupiſcentiæ, & ſimiles, quod inferiùs magis declarat, dicens, *Illa cauenda, quæ ex noſtra voluntate prodeunt delicta iuuentutis, & irrationabiles paſſiones corporis.* Quorum igitur nos ſumus digni, horum principia extrinſecus non requiramus, nec deriuemus in alios, ſed agnoſcamus ea, quæ propriè noſtra ſunt, quod enim poſſumus facere, ſi nolumus, huius electionem mali nobis potius debemus, quàm aliis adſcribere.

4. Auguſtini eripitur aduerſariis.

Iam verò quoniam aduerſarij de Auguſtini authoritate ita confidunt, vt ſuam ſententiam expreſſam Auguſtini eſſe dicant, breuiter oſtendamus, il-

lum

lum apertè cum cæteris Patribus, in hac veritate aſſerenda conſentire, & immeritò aliqua eius verba in contrarium ſenſum detorqueri. Primum ſatis apertè colligitur ex lib. 1. de liber arbitr. cap. 11. vbi docet, mentem noſtram non fieri ſeruam libidinis à ſuperiori mente præter iuſtitiam, neque ab inferiori, propter infirmitatem, ſeu impotentiam eius. Vnde concludit, *Nulla res alia mentem cupiditatis comitem facit, quàm propria, & voluntas, & liberum arbitrium.* Certè non fit mens ſerua libidinis, aut cupiditatis comes, niſi per actum ipſum realem,& inde in eo reſultat malitia moralis; ergo de illomet actu docet Auguſtinus, Deum qui per antonomaſiam ſuperior mens dici poteſt, non reducere nos in illam ſeruitutem, quod certè faceret ſi hominum voluntatem ad amorem delectabilium, prædeterminaret. Vnde in lib. 3. cap. 2. ex eodem principio infert. Reſtat igitur vt eius (id eſt, humanæ voluntatis) ſit proprius iſte motus, quo fruendi voluntatem à creatore ad creaturam conuertit: qui motus ſi culpæ deputatur,non eſt vtique naturalis, ſed voluntarius, vbi vllum motum, de quo dixerat non eſſe ex motione ſuperioris mentis à culpæ formalitate,manifeſtè diſtinguit, cùm illum ad culpam imputari dicit. Vnde infrà concludit. *Quid opus eſt quærere vnde iſte motus exiſtat, cùm illum non niſi animi eſt voluntarium, & ob id culpabilem eſſe fateamur?* per quæ non concludit concurſum Dei ſimultaneum ad talem actum, ſed excludit talem influxum cauſæ ſuperioris, ratione cuius, potius illi, quàm ſoli libertati voluntatis adſcribi poſſit talis motus. Et in eodem ſenſu dixit lib. 12. Confeſſion. cap. 11. motum voluntatis, qui eſt delictum, & peccatum, à Deo non eſſe.

5. Eiuſdem loca.

Hinc aliis locis docet Auguſtinus, nefas eſſe dicere malas voluntates ad Deum tamquam ad auctorem eſſe referendas; ita habet lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. vbi tractat locum Pauli 1. Corinth. 4. *Quid habes quod non recepiſti?* & refert expoſitionem Pelagianorum dicentium, ideo dictum eſſe à Paulo, quia ipſum eſſe hominis, & liberum arbitrium à quo ſunt bona opera, & donum, & beneficium Dei, quam expoſitionem ipſe reprobat, quia aliàs etiam mala opera in Deũ, vt auctorem eſſent referenda, & propterea etiam dici poteſt homini, *Quid habes quod non accepiſti?* quod profectò intelligit Auguſtinus non ſolùm de actibus malis, vt mali ſunt, ſed etiam vt tales actus reales ſunt, aliàs non ſatis gratiam Dei defenderet, nec Pelagio contradiceret. Igitur etiam de illis actibus prout effectus reales ſunt, abſurdum putat Auguſtinus primam radicem,& cauſam in Deum referre, ſiue tribuere, quod nos faciat illos facere,aut velle. Vnde cap. 19. ſubiungit: *Extolli in ſuperbiam propria voluntatis eſt hominum, non operis Dei,nec enim ad hoc eos compellit, aut adiuuat Deus.* Similem doctrinam habet lib. de Grat. Chriſti cap. 17. & ſequentibus, vbi contra Pelagium dicentem bona opera tribui Deo ſolùm, quia dedit poteſtatem bene operandi, infert ſimiliter mala opera tribuenda Deo, poteſtatem autem deficiendi à ſe habet, quia eſt ex nihilo, vt in aliis locis paſſim docet idem Auguſtinus. Vnde non ſatis contradiceret Pelagio,niſi de ipſis actibus realibus, qui ſunt mali, doceret, non poſſe ita tribui Deo ſicut bonos. Et ſimilem doctrinam habet lib. de ſpirit.& liter. cap. 34. vbi ad reddendam rationem, ob quam de bonis actibus rectè dicitur, *Quid habes quod non accepiſti?* & non de malis conſtituit diſcrimen, quod in bonis Deus agit vt velimus, non verò in malis. Quod ipſe quidem declarat per gratiam excitantem, vt infrà videbimus. Nunc autem contra eos, qui putant illa verba, ac ſimilia dici propter phyſicam prędeterminationem, apertè conuincimus iuxta mentem Auguſtini talem prædeterminetionem non poſſe in actibus malis conſtitui, aliàs etiam in illis ageret Deus, vt velimus, quod Auguſtinus negat. vbi etiam obiter noto, Auguſtinum reputaſſe neceſſarium, Deum non negare, vt velimus, & ei non poſſit attribui peccatum.

6. Auguſtini vera doctrina in hac cõtrouerſia.

Quapropter in eodem ſenſu accipiendum eſt, quod aliis locis Auguſtinus docet, Deum non eſſe auctorem omnium voluntatem, quamuis omnium poteſtatum auctor ſit, ſic ait lib. de ſpirit. & liter. cap. 31. *Numquam legimus in Scripturis: Non eſt voluntas niſi à Deo, & rectè non ſcriptum eſt, quia verum non eſt, alioqui peccatorum etiam, quod abſit, auctor eſt Deus, ſi non eſt voluntas niſi ab illo,* quo in loco dici non poteſt Auguſtinum loqui tantùm de voluntate mala formaliter, vt mala eſt,ſed etiam de ipſo reali actu voluntatis, quem malitia comitatur; diſtinguit enim voluntatem à peccato, & ex eo, quòd Deus non eſt auctor peccatorum,confert, non omnem voluntatem eſſe à Deo; ergo neque idem per idem probet neceſſe eſt, vt ab actibus voluntatis, vt reales actus ſunt,ad peccata argumentetur. Ait ergo non omnes voluntates eſſe à Deo, quia Deus non immittit omnes voluntatis actus, nec facit eos facere phyſicè prædeterminando voluntatem, aliàs eſſet auctor peccatorum, quæ per tales actus permittuntur. Hæc ergo eſt mens,& argumentatio Auguſtini, vt ſolida ſit. Item cùm de poteſtate, & voluntate loquatur, oportet cum proportione de illis loqui, loquitur autem de poteſtate ferendi, ſic enim omnis poteſtas eſt à Deo:nam quatenus eſt ex nihilo, vt idem Auguſtinus libris de lib. arbitr. & ſæpe aliàs docet, & exponit optimè D. Thomas in 2. diſt. 37. quæſt. 2. art. 1. ad 2. Ergo ſimili modo loquitur Auguſtinus de voluntate, quatenus eſt volitio aliquid faciendi, vel aliquid faciens, & ſic dicit, non omnem voluntatem eſſe à Deo, vtique vt primo auctore mouente ad illam, quia aliàs, inquit, eſſet Deus auctor peccatorum.

D.Thomas.

7. Differentia inter poteſtatem, & voluntatem quoad malitiæ originẽ.

Eſt enim notanda differentia, inter poteſtatem, & voluntatem, id eſt, volitionem, quòd ad poteſtatem non neceſſariò ſequitur malitia, ſed poteſt ſequi, non ex Deo, ſed ex defectu hominis, ideo licèt Deus ſit primus auctor poteſtatis, non ſequitur eſſe auctorem malitiæ. Ex volitione autem aliqua ineuitabiliter ſequitur malitia, & ideo ſi Deus eſſet auctor talis voluntatis, conſequenter etiam eſſet auctor peccati. Et hæc differentia aliter etiam notari poteſt, inter concurſum generalem concomitãtem, & præuiam determinationem:nam prior, quatenus ex parte Dei offeretur, eſt tamquam poteſtas, & de ſe ſufficiens ad bonum: vnde licèt ex defectu hominis, illo etiam poſſet vti ad malum, tamen ex vi modi, quo à Deo offertur, non habet neceſſariò adiunctam malitiam, ideóque licèt per talem concurſum Deus ad actum realem concurrat, non eſt auctor peccati, quia ex ſe non determinat arbitrium ad talem voluntatem: ſi autem vltra illum concurſum priùs determinat voluntatem ad actum, qui ſine peccato fieri non poteſt, & hoc modo omnis voluntas eſſet à Deo, planè etiam peccata à Deo eſſent, vt optimè colligit Auguſtinus, qui eamdem habet doctrinam lib. 15. de Ciuit. cap. 9. vbi ait, *Deum eſſe datorem omnium poteſtatum, non voluntatem,* & reddit rationem, quia aliquæ voluntates *contra*

tra naturam ſunt, quod verum eſt non ſolùm de actibus voluntatis vt mali ſunt, ſed etiam vt actus tales ſunt, non dantur à Deo vt à primo determinante voluntatem ad illos, licèt ſine concurſu illius non fiat. Et optimè hoc confirmat quod ait lib.3. de lib.arbitr. cap.4. *Deus omnia, quorum ipſe auctor eſt, præſcit, nec tamen omnium, quæ præſcit, auctor eſt.* quod dicit propter præſcientiam peccatorum, & verum non eſſet, ſi Deus prædeterminaret voluntatem ad actus peccatorum, quia tunc ſicut præſciret illos actus eſſe futuros, ita eſſet auctor illorum, & in illis neceſſariò præſciret malitiam, quæ ab illis inſeparabilis eſt, & ſicut illa in ipſo actu futuro præſciret eſſe futuram, ita illius auctor exiſteret, quia per conſecutionem ad actum, cuius ipſe auctor eſt, etiam illius auctor exiſteret.

8. Alia loca Auguſtini.

Præterea eiuſdem eſt argumentum, quod ex eodem Auguſtino ſumitur lib.83. quæſt. q.3. vbi ait. *Deo auctore neminem deteriorem fieri, quod probat, quia nullo ſapiente auctore fit homo deterior, ſed Deus eſt ſummè ſapiens; ergo ipſo auctore nullus fit deterior.* At certè ſi Deus eſt qui in momento humanæ deliberationis voluntatem hominis ad actum, quo infallibiliter peccat, prædeterminat, nullus negare poteſt, quin Deo auctore fiat homo deterior, quia Deo auctore, & primo motore determinatur ad actum, quo neceſſe eſt deteriorem fieri. Vnde ſtatim in qu.4. quærens Auguſtinus, quæ ſit cauſa vnde homo fit deterior, ſolam voluntati propriæ obediendo id eſſe dicit, quia Deus illi nullam vim infert, vt tamen bonorum cauſa eſt, vtique præmouendo, & inſtigando. Quælibet autem alia cauſa exterior ad ſummum poteſt hominem ſuadere, ſuaſio autem non agit initium.

Vnde concludit, *Ad eamdem hominis voluntatem cauſa deprauationis eius redit.* Sentit ergo determinationem voluntatis ad volendum illud obiectum in quo deprauatur, non Deo, ſed ſoli voluntati eſſe tribuendam.

9. Excutiuntur loca Auguſtini ab aduerſariis allata.

Denique nullibi Auguſtinus aliud de diuina operatione in cordibus peccatorum ſignificauit; ſolent enim in contrarium allegari aliqua Auguſtini loca, in quibus interdum dicit, Deum operari in cordibus hominum non ſolùm bonas, ſed etiam malas voluntates. Et lib. de grat. & liber. arbitr. cap.20. & ſequentibus, & lib. 5. contra Iulian. cap.3. vbi etiam ait, Deum non ſolùm per patientiam, ſed etiam per potentiam interdum malos indurare; ſed his & ſimilibus locis, quæ ſatis vulgaria ſunt, abutitur etiam Caluinus ad ſuam hæreſim ſuadendam, immeritóque à Catholicis in præſenti cauſa afferuntur. Primò, quia Auguſtinus, nec de omnibus peccatis, nec de generali modo, quo Deus influit in actus omnium peccatorum, loquitur, ſed de quibuſdam peccatis, & effectibus eorum, quæ dicuntur eſſe pœnæ aliorum peccatorum, vt ſunt illa, quæ recenſet Paulus ad Roman. 1. *Propter quod tradidit illos Deus in reprobum ſenſum*, &c. & alia vulgaria de induratione, obcæcatione, & deceptione peccatorum, quæ Auguſtinus ibi copioſè allegat. Secundò, quia modus ille cauſandi tales effectus malos, quatenus poſitiuus eſſe poteſt, non eſt determinando voluntatem ex parte illius, ſed ex parte obiecti, & mediante intellectu, vt eſt euidens, tam in Scriptura, quàm in Auguſtino. Vnde fit tertiò, vt non poſſint illa loca intelligi de propria, & directa inductione ex parte Dei, aliàs Deus eſſet ſuaſor, & prouocator ad ma- A lum ex parte obiecti, quod viri catholici non admittunt.

10. Communis expoſitio illorum locorum defenditur.

Eſt ergo communis, & trita expoſitio, hæc omnia intelligi poſſe vel permiſſiuè, ſeu negatiuè, vel aliquid poſitiuè operando, vel mixtum. Primo modo, dicitur Deus tradere hominem in reprobum ſenſum, vel indurare, &c. quia præuidens lapſurum, niſi ſubueniat, negat auxilium hîc, & nunc tali homini neceſſarium ſecundùm Dei præſcientiam; & quia hoc facit Deus certo iudicio, & in pœnam, illamet permiſſio ſolet in Scriptura vocari præceptum, vel operatio Dei. Secundo modo dicitur Deus aliqua poſitiuè operari bona, etiam conferendo, quibus præuidet hominem B deteriorem reddendum, non impulſu, aut occaſione data ex parte Dei; ſed ſumpta ex malitia peccatoris; & quia non obſtante hac præſcientia, Deus operari, ac benefacere non deſiſtit, dicitur quodammodo poſitiuè obdurare hominem, ſicut exponit Auguſtinus ibi illud Pſalm. 104. *Conuertit* (ſcilicet Deus) *cor eorum, vt odirent populum eius*, vtique benefaciendo populo ſuo: nam inde prouocati Chananæi ad inuidiam, conuerſi ſunt in odium in populum Dei. (Auguſtin.) Tertiò interdum permittit Deus, dæmones grauiſſimè tentare, & decipere homines, & tunc inductio ad peccatum ex parte dæmonis eſt poſitiua, & moralis, ex parte verò Dei tantùm eſt permiſſiua, & ideo voco illam mixtam. Solet tamen Deo per exaggera- C tionem tribui, quia poſſet impedire dæmonem, & non facit, in vindictam peccatorum, iuxta illud Pſalm. 77. *Miſit in eos iram indignationis ſuæ, immiſſiones per Angelos malos.* quæ omnia ſumpta ſunt ex eiſdem locis Auguſtini, & lib. 20. de ciuit. cap.19. & lib.8. quæſtion. quæſt. 68. & lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. & epiſt. 105.

11. Confirmatur ex aliis PP. Damaſcen.

Et confirmari poteſt ex multis Patribus eodem modo ſimiles Scripturæ locutiones exponentibus, præſertim Damaſceno lib.4. Fid. cap.20. vbi regulam ponit, morem eſſe Scripturæ, vt Dei permiſſionem ipſius actionem interdum appellet, quod multis exemplis demonſtrat, & de eadem D regula videri poteſt Gregor. lib. 25. Moral. cap. 9. aliàs 12. & homil. 11. in Ezechiel. & Chryſoſtomus homil. 67. in Ioan. & Origen. lib.3. Periarch. cap.1. & homil. 2. in lib. Iudicum. (Gregor. Chryſoſt. Origen.) Multa etiam in eamdem ſententiam tradit Proſper in lib. ad obiectiones Vincentianas, vbi ſpecialiter in 16. notanda ſunt illa verba, (Proſper.) *Qui à pietate deficiunt, non ex Dei opere, ſed ex ſua voluntate deficiunt, nec impelluntur, vt cadant, nec eiiciuntur, vt deſerant, caſuri tamen & receſſuri ab eo, qui falli non poteſt, præſciuntur. Quamdiu ita in oratione Dominica dicunt, fiat voluntas tua, non hoc contra ſe petunt, quod Deus nullo modo vlla ratione facturus eſt, id eſt, vt cadant, & ruant, hoc enim ipſorum nequitia, ipſorum eſt, conſummatura libertas.* E Et ad 13. *Nefas eſt* (inquit) *Deo adſcribere cauſas talium ruinarum, qui etſi ex æterna ſcientia præcognitum habet, quid vniuſcuiuſque meritis retributurus ſit, nemini tamen per hoc, quod falli non poteſt, aut neceſſitatem, aut voluntatem intulit delinquendi.* Et infrà concludit. *Nec in tali negotio quidquam diuinæ voluntatis interuenit, cuius ope ſcimus multos, ne laberentur, retentos, nullos autem vt laberentur, impulſos.* quæ omnia, & alia multa, quæ tam in illo libro, quàm reſpondendo ad Gallos, & Gennenſes dicit, nec in rigore vera eſſe poſſent, nec obiectionibus ſatisfacerent, ſi Deus ad actum peccati, à quo malitia inſeparabilis eſt voluntatem prædeterminat,

nat, aut ſi voluntate abſoluta ante omnem præſcientiam futurorum huiuſmodi actus ptædefiniſſet. Sic enim peccata futura Deus in ſua prædefinitione, ſeu prædeſtinatione cognouiſſet, quod reprobat idem Ptoſpet ad obiectiones Gallorum cap... & ſentit 15. vbi ait poſſe eſſe præſcientiam ſine ptædeſtinatione, quamuis prædeſtinatio ſine præſcientia eſſe non poſſit, nam prædeſtinat Deus, *quæ ipſo auctore erant facienda, vel quæ malis meritis iuſto erant iudicio retribuenda, non verò, quæ non ex ipſo erant cauſam operationis habitura.*

Quartò ex dictis colligi facile poteſt, quid in hoc puncto D.Thomas ſenſerit, nam de illo, ſic vt & de Auguſtino P. Aluarez dixit ſuam ſententiam eſſe expteſſam S.Thomæ.

Capvt XLIX.

Quid de concurſu præuiò ac prædeterminante ad actum peccati D. Thomas ſenſerit.

1. Teſtimonia S.Thomę ab aduerſariis adducta.

ASſerunt huius prædeterminationis defenſores ſententiam illam eſſe expreſſam S. Thomæ, & manifeſtiſſimis eius teſtimoniis probari. Et in primis inducunt illa, quæ generaliter de concurſu Dei cum cauſis ſecundis loquuntur, de quibus iam ſuprà dictum eſt. Deinde addunt illa, de quibus in cauſa peccati in particulari tractant. & inter ea potiſſimum refert P. Aluarez (*Aluarez.*) integrum articulum 2. in 2. d. 37. q. 2. vbi dicit clariſſimè D. Thomam docete ſuam ſententiam, & tamen nullum verbum de prædetetminatione phyſica, imò nec de præuio influxu Dei in voluntatem prius natura, quàm actum peccati eliciat, in toto illo articulo inuenitur: ſed ſolùm quòd *quidquid eſt entitatis, & boni, in actu præcedit mediante voluntate.* Quod nemo eſt, qui neget, cùm ad id concurſus generalis, & ſimultaneus ſufficiat. Sed inſtat, quia pet illum concurſum non influit Deus mediante voluntate, vult enim illud verbum mediante voluntate perinde valere, ac influendo prius in ipſam voluntatem, & præmouendo illam, ſed hoc voluntarium eſt, & ſine fundamento, nihil enim aliud illo verbo ſignificare voluit D.Thomas, quàm quod communiter dicunt omnes, Deum operari mediis cauſis ſecundis effectus earum, quod verum eſt, vt ſuprà dixi, non quia in illas agat, aut quia non immediatius, quàm illæ, ſed quia cum illis, eáſque iuuando operatur. Quia verò D. Thomas in ſolut. ad 2. & 3. ait, Deum in concurſu ad actum peccati influete agenti poſſe, & agere, & quidquid perfectionis *in eo eſt.* Infert influete ptædeterminando, quia aliàs non influeret, *agere.* Sed hæc etiam illatio nullius momenti eſt, quia, vt ſuprà etiam probaui, Deus per ipſum concurſum ſimultaneum influit agere, & licèt daret concurſum præuium per illum, non pet ſe influeret agere, ſed principium aliquod, vel conditionem præuiam ad agendum. Nec ſunt diſſimilia alia loca, quæ dictus authot allegat, ex quibus contrarium argumentum ſumendum eſt, vel negatiuum, quia ſi tem tam grauem, támque creditu difficilem docere voluiſſet, illam aliquando expreſſiſſet, vel ſaltem indicaſſet, vbi de cauſalitate Dei circa actum peccati tractat, nunquam autem quidpiam

A inſinuauit, vt ex dicto loco, qui dicitur eſſe potiſſimus, manifeſtum eſt. Vel etiam ſumimus argumentum poſitiuum, non vnum, ſed plura, vt iam oſtendimus.

Primò ergo exponendo doctrinam D. Thomæ 1.2. q.79. art.1. vbi quærens, an Deus ſit cauſa peccati, diſtinguit duos modos, quibus homo poteſt eſſe cauſa peccati ſui, vel alterius, ſcilicet, *vel directè inclinando voluntatem ſuam, vel alterius ad peccandum, vel indirectè, &c.* & vtroque modo Deum non eſſe poſſe cauſam peccati. Omiſſio autem poſteriori modo, de quo non eſt controuerſia, in priori conſidero, vocare D. Thomam directam cauſam peccati eam, quæ inclinat voluntatem ſuam, vel alterius ad peccandum. (B) Certum eſt autem hominem non inclinare voluntatem ſuam, vel alterius directè ad peccatum, vt peccatum eſt, ſed ad illum actum humanum, & realem, & ſub aliqua ratione bonum, quia non intendit per ſe, ac principaliter ipſam malitiam, ſeu auerſionem, vt in 2. d 37. in eadem q.2. art.2. ad 2. idem D. Thomas docuit. Idemque latè docuerat q.75. art. 1. & q. 3. de Malo art. 2. ad 1. Ergo dicitur homo à D.Thoma directa cauſa peccati, quia directè inclinat voluntatem ſuam ad actum, qui talis eſt, vt in re non poſſit ſine peccato fieri. Cùm ergo ſubdit Deum non eſſe cauſam directam peccati, quia non inclinat hominem ad peccandum, euidenter docet, Deum non (C) inclinare hominem ad actum illum realem, quo peccat, & conſequenter etiam docet, ſi ita inclinaret Deus voluntatem hominis ad peccandum, rectè ſequi, illum eſſe cauſam directam peccati. At prædeterminare voluntatem ad talem actum, eſt directè inclinare illam, vel aliquid amplius; ergo ſi non inclinat multo, minus prædeterminat.

2. D.Thom 1.2.q.79.art.1.

Neque dici poteſt loqui D.Thomam de inclinatione morali, vel ex parte obiecti, quia quando homo inclinat voluntatem ſuam ad pecandum directè, non ſolùm ex parte obiecti, ſed maximè ex parte voluntatis ad actum peccati illam determinat; præſertim, vt ſuprà dicebam, maior, & efficacior inclinatio eſt, determinatio ex parte (D) potentiæ, quàm motio ex parte obiecti. Vnde concludit argumentum, quia qui ſe determinat ad actum peccati directè eſt cauſa ſui peccari, & inclinando voluntatem alterius hominis eſſet directè cauſa peccati eius, iuxta diſcurſum D.Thomæ; ergo ſi Deus prædeterminaret voluntatem hominis ad actum peccati, eſſet directa cauſa peccati; ergo à contrario cum D Thomas colligit, non eſſe Deum cauſam peccati directè, quia non inclinat voluntatem hominis ad peccatum, planè ſentit non inclinare, nec præmouere ad actum peccati, ac ſubinde multo minus prædeterminare. Et hoc etiam conuincit ratio D.Thomæ, quia Deus omnia conuertit ad ſe tanquam (E) in vltimum finem, & ideo impoſſibile eſt, quòd ſit homini cauſa diſcedendi ab ordine, qui eſt in ipſum; homo enim non diſcedit à Deo, niſi conuertendo ſe ad commutabile bonum; ergo impoſſibile eſt, quòd Deus ſit cauſa talis conuerſionis, inducendo, inclinando, vel prædeterminando voluntatem hominis ad illam. Accedit quòd ibidem in ſolut. ad 1. locutiones Auguſtini, & Scripturæ, quæ ſignificant, Deum aliquando inclinare corda hominum ad malum; exponit intelligendas eſſe negatiuè, quatenus non impedit ſimiles actiones, & eodem modo exponit excæcationem, vel obdurationem, & in articulo 3. vbi

3. Euaſio occluditur.

vbi directè quærit, an ſit Deus cauſa peccati, dicit quidem eſſe cauſam, quoad generalem concurſum, de prædeterminatione autem nec verbum, aut iudicium apud illum inuenitur.

4. Locus ex 12. q.80.art.1. Atque hanc fuiſſe mentem ſuam, declarauit idem D.Thomas q.80. art.1. vbi vt probet, Dæmonem non poſſe eſſe cauſam directam peccati hominis, ſed tantùm ex parte obiecti per modum perſuadentis, vel proponentis appetibile, ſic inquit, *Peccatum actus quidem eſt, vnde hoc modo poteſt eſſe aliquis directa cauſa peccati, per quem modum aliquis poteſt eſſe directa cauſa alicuius actus: quod quidem non contingit, niſi per hoc, quod proprium principium illius actus mouet ad agendum. Proprium autem principium actus peccati eſt voluntas, vnde nihil poteſt eſſe directè cauſa peccati, niſi quod poteſt mouere voluntatem ad agendum.* Sub quo principio ſumit Dæmonem non poſſe interius mouere voluntatem ad peccandum, & inde concludit non poſſe eſſe directam cauſam peccati, ſed ſolùm hominis voluntatem; nam de Deo ſupponit non eſſe, neque eſſe poſſe, quia licèt interius poſſit inclinare voluntatem ad volendum, non tamen ad talem actum. In quo toto diſcurſu diſtinguit D.Thomas inter peccatum, & actum eius, & illum dicit eſſe cauſam peccati directè, qui interius inclinat voluntatem hominis ad talem actum, quam inclinationem ſoli voluntati tribuit, & negat Dæmoni propter impotentiam eius, & Deo propter bonitatem eius: inclinatio autem qua voluntas ſeipſam interius inclinat ad actum peccati, non eſt, niſi determinatio eius. Hanc ergo D. Thomas concedit voluntati, & negat Deo; ergo à fortiori negat Deo prædeterminationem, nam illa eſſet maxima inclinatio; imò, vt infrà videbimus, auctores contrariæ ſententiæ nomine inclinationis prædeterminationem quaſi per antonomaſiam interpretari ſolent. Accedit quòd in ſolut. ad 3. eiuſdem articuli ſic D. Thomas ait. *Deus eſt vniuerſale principium interioris motus homini, ſed quòd determinetur ad malum conſilium voluntas humana, hoc directè quidem eſt ex voluntate humana, & à Diabolo per modum perſuadentis, vel appetibilia proponentis.* Nullo ergo modo tribuit D. Thomas Deo determinationem voluntatis humanæ, ſed ſoli voluntati, & Dæmoni diuerſis modis, & generibus cauſarum. Deo autem tribuit eſſe vniuerſale principium, non verò eſſe præmotorem, aut determinatorem, quia ſine tali præmotione conſiſtere poteſt generalis concurſus primæ cauſæ.

5. Locus ex q. 3. de Malo art.1. Poſſumus tertiò hoc amplius perſuadere ex q.3.de Malo. art.1. in corpore, vbi docet Deum non eſſe cauſam peccati, quia non poteſt facere alterum peccare; ergo conſequenter docet non poſſe facere efficaciter, vt homo faciat actum, quo peccat, quia non aliter poteſt vnus facere alterum peccare, niſi faciendo vt faciat talem actum; nam licèt poſſit etiam facere, vt omittat bonum actum debitum, id tamen, & perinde eſt, & moraliter non fit, niſi faciendo vt eliciat voluntatem omittendi. Si ergo non faciat Deus hominem peccare, profectò nec facit facere tales actus. Id autem probat D.Thomas, quia Deus non auertit voluntatem hominis, quod ideo verum eſt, quia Deus non conuertit voluntatem hominis ad aliquid Deo repugnans, ſed ad ſe tantùm. At ſi faceret hominem facere actum quo peccat, iam conuerteret hominem ad obiectum Deo repugnans, & ita faceret vt homo à Deo auerteretur.

A Vnde in ſolut.ad 1. exponendo Scripturam dicit, Deum non tradere hominem in reprobum ſenſum, vel inclinare voluntatem in malum, agendo, mouendo, ſed potiùs deſerendo, vel non impediendo. Et idem repetit in ſolut.ad 6. vbi certum eſt cùm D.Thom.loquitur de inclinatione ad malum, non intelligere de inclinatione ad malum, vt malum eſt, ſic enim nemo inclinat, vel inclinatur ad malum; loquitur ergo de inclinatione ad malum materialiter, id eſt, ad infirmum bonum, cui eſt inordinatio adiuncta, ſicut ponit exemplum ibi D.Thomas de intentione inanis gloriæ. Sic ergo ait Deum non inclinare hominem ad malum agendo, vel mouendo; ergo multo minus inclinat prædeterminando voluntatem hominis B ad amanda infima bona rationi contraria, hoc enim eſſet inclinare ad malum agendo, & mouendo.

In art. verò 2. eiuſdem quæſtionis, qui in contrarium allegatur, tam in corpore, quàm in ſolut. ad 4. ſolum dicit Deum eſſe principium illius motus, quo peccator ſe mouet, cùm peccat, non tamen dicit, Deum eſſe principium præmouens, vel prædeterminans ad illum motum, per concurſum autem ſimultaneum eſt principium vniuerſale illius motus, ſicut in 1.2. dixerat; imò ibidem ait quòd à voluntate prodeant actiones prauæ, potius quàm bonæ, non prouenire ex motione primi mouentis, ſed ex defectu, & diſpoſitione proximæ cauſæ: contrarium autem C verum eſt ſi Deus voluntatem ad vnamquanque actionem in particulari prædeterminat, tunc enim ex tali præmotione Dei proueniet, quòd voluntas faceret talem actionem, quam ſine defectu facere non poteſt. 6. Art.2.eiuſdem q. expenditur.

Præterea ſumitur eadem ex D. Thoma in 2. diſt.37. quæſt.2. art.1. ad 1. vbi ſic ait, *Deus non eodem modo inclinat voluntatem in bonum & in malum, nam ad bonum inclinat directè mouendo, ſed ad malum dicitur inclinare, in quantum gratiam, per quam quis à malo retraheretur, non præbet, & non quod directè voluntatem in malum ordinet.* vbi, vt iam oſtendi, non intelligit de malo ſub ratione mali, ſed de actu, vel obie- D cto illo, quod malum eſt. Huc accedunt alia teſtimonia ſuprà allegata, in quibus determinationem liberam generaliter D.Thomas tribuit ipſi voluntati, ſentiens prædeterminationem ab alio repugnare voluntati. Quibus omnibus addi poſſunt antiqui Thomiſtæ, qui ita D.Thomam intellexerunt, Capreol. Conrad & Caietanus, quos ſuprà allegaui. Et in particulari in cauſa peccati id explicuit Conradus 1.2. q.79. art.1. in fine articuli proximè ante ſolut. ad 1. vbi dicit ideo non tribui Deo defectum rectitudinis exiſtentis in actu peccati, quia Deus non determinat de ſe ſuum concurſum ad talem actum, ſed paratus E eſt dare actum rectum, ſi voluntas concurrere velit, & ita de ſe, & in actu primo, ſeu antecedenter offert concurſum indifferentem, ſeu multiplicem tam ad bonum, quàm ad malum actum: voluntas autem pro ſua libertate ad deteriorem flectitur, & eam comitatur Dei concurſus quaſi ab illa determinatus Et ideo in art.2. dicit quòd Deus nec per ſe, nec per accidens, ſeu conſequenter vult malitiam, ſicut ipſe homo peccans vult illam, quia ſcilicet, Deus non vult abſolutè hominem velle, neque ad talem actum hominem efficaciter præmouet. In eadem ſententia fuit Caietanus auferendo præuiam motionem, vt ſuprà vidimus. Vnde in 1. p. q.22. art.2. agens

7. Locus in 2. diſt. 37.q.2.art.1. ad 1.

Antiqui Thomiſtæ idem ſentiunt. Capreol. Conrad. Caietan.

agens de peccato ſolùm ait, potuiſſe quidem Deus illos actus non permittere, tamen ad ſuauem,& ſapientiſſimam Dei prouidentiam pertinuiſſe illos non impedire, quia (ait) ſuauis diſpoſitio liberi arbitrij creati hoc non exigit, ſed magis ex ſua vi ſeipſum agat.

8. *Mens Capreoli.* Idem docuit expreſsè Capreolus in 2. diſt. 28. quæſt.1.art.3. ad 12. nam licèt ad bonos actus putet eſſe neceſſariam præuiam motionem in natura lapſa, negat illam pertinere ad generalem concurſum primæ cauſæ, & in particulari de actu malo dicit ad illum dare Deum concurſum ſimultaneum, non præuium, nec facere vt voluntas illum faciat: quia propter alia verba, quæ ex illo citantur in eodem 2.diſt. 37.quæſt. 1. art. 3. ad 1.vbi de actione peccati dicit, actionem voluntatis creatæ eſſe poſteriorem actione Dei, quia creatura non agit, niſi mota à Deo, & addit motionem Dei determinare voluntatem creatam. Hæc (inquam) verba, cùm ſint poſteriora, ita explicanda ſunt, vt non ſint prioribus contraria, ne dicamus in eodem libro,& poſt paucas diſtinctiones Capreolum contrarium docuiſſe: priora autem verba ſunt negatiua, & tam expreſſa, vt nullam interpretationem admittant: hæc autem poſteriora poſſunt facilè exponi de motione Dei cooperatiua, quæ dicitur eſſe prior dignitate, & independentia, & per eam determinatur voluntas, non ſine ſua ſimultanea determinatione, nec enim neceſſarium eſt, nec veriſſimè ibi loquutum fuiſſe Capreolum de præuia determinatione, quæ à ſolo Deo fiat, imò apertè ſentit, totum id quod ibi à Deo fit,fieri à voluntate,& è conuerſo licèt diuerſo modo.

9. *Soti teſtimoniũ malè adductum ab aduerſariis.* Nec aliud docuit Soto, qui etiam in contrarium allegari ſolet, lib.1.de natur.& Grat.cap.18.nam in fine ſolùm dicit actionem peccati eſſe à Deo, *Eo* (inquit) *efficientiæ genere, quo cuncta ad ſuas actiones præmouet.* Quia ergo dicit *præmouet*, trahitur eius ſententia ad præuiam motionem, de qua certè nihil cogitauit, ſed vulgari modo loquendi vſus eſt. Alioqui verò in toto diſcurſu capitis docet, Deum tantùm permiſſiuè, *& per ſe directè neminem inducere ad malum, ſed potiùs ita ſinere liberè agere voluntatem, vt ſit paratiſſimus manum porrigere, niſi per hominem ſteterit.* Et infrà ait. Longè diſtare inter permittere,& intenta actione facere,quæ omnia non ſtant cum phyſica prædeterminatione, & ex ſupradictis patet,neque aliud ſentit Cano,qui etiam allegatur lib. 2. de locis, cap. 4. ad 7. nullum enim ibi verbum habet de præmotione Dei ad actum peccati, imò generaliter ait falſum eſſe dicere, *Deo volente, vel inſtigante peccata prouenire.* Ex modernioribus autem Thomiſtis noſtram ſententiam docuit Ioannes Vincent. nam,vt refert Ledeſma art.2. & 3. etiam ad actus bonos illam prædeterminationem neceſſariam eſſe negauit. At verò P. Cumel licèt in bonis actibus illam admitat, in actibus peccatorum illam negat, dicens, *non eſſe ſanè doctrinæ conſentaneum talem prædeterminationem ponere.* Ita habet 1.part.quæſt.22.art.4. in noua appendice ad primum dubium, & 1.quæſt 79.art. 2. diſp. 2.& 3.& nouiſſimè latè defendit hanc ſententiam P Lorca 1.2.quæſt.79.art.2.diſp.38. de peccatis, & diſp.20.de Gratia.

Cano. *Moderni Thomiſtæ.* *Lorca.*

10. *Scoti mens.* Eamdem doctrinam in propriis & expreſſis terminis tradidit Scotus in 2.d.37. §. Ad ſolutionem, vt latè ſuprà cap... retuli. Aliqui verò in contrariam ſententiam illum trahere conantur, quia dicit, etiam peccata præſciri à Deo in ſua voluntate, vel neceſſariò fuiſſe euentura ex vi motionis Dei, ſi Deus ex neceſſitate naturæ ageret; ſed quidquid ſit, quomodo in his Scotus loquutus fuerit conſequenter, cùm egit in particulari de concurſu Dei ad peccatum, euidenter docuit voluntatem habere in poteſtate ſua determinare concurſum Dei ad rectam vel deficientem actionem: quapropter in hoc puncto huic teſtimonio ſtandum eſt; in aliis autem, vel conſecutionem doctrinæ non animaduertit, vel,quod veriſimilius eſt, in alio ſenſu eſt loquutus, quàm communiter intelligatur. Nam poſita voluntate concurrendi ex parte Dei, licèt illa ex ſe indifferens ſit, dixit determinationem voluntatis creatæ futuram præſciri à Deo, non quia illa voluntas Dei ſit prædefinitiua, an prædeterminatiua, ſed fortè quia ſuppoſuit à Deo præſcientiam futurorum ſub conditione, vt in Prolegomeno 3. dicemus. Sic enim etiam aliqui moderni ſententiam illam ſequuntur, qui prædeterminationem non admittunt. Quod verò Scotus dixit futurum ex hypotheſi, ſi Deus ageret ex neceſſitate naturæ, non eſt propter determinationem, ſed quia tunc Deus vehementius moueret, quàm nunc, vt ſuprà tetigimus. Denique plures alios antiquos Doctores Scholaſticos pro hac ſententia retuli lib. 2. de Auxil.cap.7. quos hîc iterum referre neceſſarium non eſt. Nouiſſimè autem ſententiam hanc defendit, & ingenioſè ac efficaciter perſuadet Franciſcus Diotalleui. in lib. de concurſu Dei ad actus liberos cap.7. per totum. Quæ autem contra hanc ſententiam obiici ſolent, non habent peculiarem difficultatem, præter illam quæ communis eſt omnibus actibus liberis ordinis naturæ,& ideo in capite ſequenti diſſoluentur.

CAPVT L.

Fundamentis contrariæ ſententiæ ſatisfacit.

PRiuſquam de concurſu præuio ad ſupernaturales actus dicamus, neceſſarium eſt ad fundamenta contrariæ ſententiæ reſpondere, quæ omnibus actibus liberis generalia ſunt & ſuprà cap. . .in ſeptima ratione contrariæ opinionis cum ſuis confirmationibus illam breuiter comprehendimus. 1. *Fundamẽtalis ratio aduerſariorum ex indifferẽtia voluntatis ſumpta confutatur.* Principalis autem ratio ſumebatur ex ipſa indifferentia voluntatis addito illo principio quòd à cauſa indeterminata nihil determinatũ poteſt prodire. Iam verò à nobis oſtenſum eſt, vel ob hoc ipſum neceſſariam non eſſe illam præuiam motionem, quia oportet, vt ipſamet voluntas in actu primo indeterminata ad actum ſecundum ſe determinet, vt proprio, & connaturali modo operetur, alioqui non eſſet illa differentia actiua, ſed paſſiua reſpectu determinationis, qualis eſt in potentia motiua manus admouendum, vel non mouendum, vel ad ſurſum, vel ad deorſum mouendum. Et ſic dixit D.Thomas in 4. diſtinct. 49. quæſt. 1. art. 3. quæſt.2. art. 5. quòd voluntas poteſt in oppoſitum eorum, quæ ipſa ſibi determinat, & multa alia in ſuperioribus adduximus. *D.Thom.* Ad illud verò principium quod à cauſa indeterminata non prodidit determinatus effectus, reſpondet optimè Scotus in 2. diſt.25.quæſt. vnic. ad vlt. illud eſſe verum in principiis, ſeu potentiis, quæ licèt aliquo modo vniuerſalia ſint; ſunt tamen imperfecta quantum ad hoc, quòd non habent dominium ſuæ actionis, & ideo indigent aliquo determinante ad alterutram partem. *Scotus.* Alioqui, vt Ariſtot. art. 9. Metaphyſ.cap.5. text.10. ſi ex ſe,& ſine alio determinante

terminante procederet in actum ſimul efficerent contraria,quia vtrumque poſſunt, & non eſſet maior ratio de vno, quàm de alio. Et hoc apertè patet in exemplo potentiæ motiuæ,& idem eſt de intellectu,& arte, & ſimilibus. Secus verò eſt de voluntate, quæ eſt perfecta potentia cum dominio ſui actus, & ideo licet ſit potentia contrariorum, vel contradictoriorum, poteſt obiecto præſente ad vnam partem ſe determinare.

2. Quæ ad eam rationem adducebantur reiiciuntur.Primò ex D.Thoma.

Neque obſtant quæ ad probandum illud principium afferuntur. Primum eſt ex D.Thoma 1.p. q.19. art.3. ad 5. vbi admittit illud principium in omnibus cauſis creatis, ſolámque excipit diuinam voluntatem,& rationem reddit, *quia cauſa, quæ eſt ex ſe contingens,oportet quòd determinetur ab aliquo exteriori ad effectum;ſed voluntas diuina, quæ ex ſe neceſſitatem habet,determinat ſe ipſam ad volitum ad quod habet habitudinem non neceſſariam.* Hoc autem diſcrimē applicatum ad voluntates creatas fundatur in hoc,quòd voluntas creata eſt ex ſe indeterminata,non ſolùm actiuè,ſed etiam paſſiuè, ita vt non poſſit ſe determinare niſi aliquid in ſe agendo: voluntas autem diuina altiori modo ſe determinat nihil in ſe recipiendo propter ſummam actualitatem, & neceſſitatem eſſendi,quam habet; & hinc fit vt voluntas creata per ſe ſola non poſſit ſe determinare ſine dependentia ab alio, quia ſicut in ſuo eſſe dependet à Deo, ita etiam in ſua determinatione, & in hoc ſenſu oportet, quòd ab aliquo exteriori determinetur, vbi expendo D.Thomam non dixiſſe *prædeterminetur*, quia non oportet, vt ſolus Deus faciat determinationem,ſed ſatis eſt,vt cooperetur voluntati ſe determinanti.

3. Deinde ex ratione.

Ratio autem illa, quia non eſt cur cauſa indeterminata hunc magis, quàm illum effectum faciat,habet locum (vt cum Scoto dixi) in cauſis,& potentiis, quarum actiones non ſunt intrinſecè voluntariæ, neque ſub dominio illarum. In voluntate autem facilè redditur ratio, cur exiſtens in actu primo indeterminata aliquid determinare velit,ſcilicet, quia vult,& eo ipſo,quòd in obiecto proponitur ſufficiens ratio volendi illud, eſt etiam ratio ſufficiens volendi ipſummet velle. Neque eſt verum voluntatem ſuppoſita propoſitione talis obiecti non eſſe ſufficienter conſtitutam in actu primo,tam ad eliciendum actum volitionis,quàm nolitionis,habet enim ad vtrumque ſufficientem,& quaſi eminentem virtutem,vt declaratum eſt. Intelligitur autem hoc abſolutè loquendo de actibus proportionatis viribus voluntatis: nam ſi ſint actus ſuperioris ordinis,oportebit principium compleri per quid ſuperius principium,non propter rationem generalis concurſus,ſed vt defectum virium ex parte cauſæ ſecundæ ſuppleat:poſtquam autem completa fuerit voluntas in ratione principij proximi, iam non indigebit concurſu præuio,ſed concomitante.

4. 3. Inſtantia confutatur.

Cùm autem inſtatur, quia agens, quod quandoque eſt actus, quandoque in potentia debet prius moueri, quàm de potentia reducatur in actum, aperta fit æquiuocatio: nam illud principium eſt verum ab agente, quod interdum eſt in potentia paſſiua ad ipſum principium agendi, vel complementum eius,& quia aqua poteſt eſſe, & actu calida, & in potentia, ideo quando tantum eſt in potentia calida,non poteſt calefacere, quin priùs ipſa calefiat, & quia viſus poteſt eſſe interdum in actu,interdum tantum in potentia ad ſpeciem viſibilem,ideo quando eſt in potentia,oportet priùs reduci in actum ſpeciei, quàm elicit viſionem.Hoc autem non habet locum in potentia purè actiua,vt actiua ſit,id eſt,quatenus poteſt eſſe agens in actu ſecundo,vel tantum in actu primo,in quo ſtatim dicitur etiam eſſe in potentia ad agendum: tunc enim ſi actus primus ſit completus in ſuo ordine,vt reducatur de tali potentia ad actum,præuia motione,vel actualitate,ſed vel nulla, vel ſubſequente. Vnde ſi agens ſolùm per tranſeuntem actionem reducatur in actum, in ſe non magis actuatur, ſi antea erat completum in virtute agendi, ſed per ſolam denominationem extrinſecam dicitur conſtitui in actu ſecundo. Quia verò tale agens ex neceſſitate naturæ operatur,ſi ſupponatur eſſe completum in actu primo, quoad virtutem intrinſecam, non poteſt eſſe in potentia ad actionem,niſi ex defectu alicuius conditionis requiſitæ ad agendum, & ideo neceſſarium erit præcedere aliquam mutationem per quam talis conditio compleatur: id autem ſæpè fieri poterit ſine mutatione agentis applicando paſſum,vel tollendo impedimentum, &c. Si verò agens reducatur in actum per actionem immanentem, illud quidem mouetur quando ſe in actum reducit,non tamen mouetur,vt agens eſt,ſed vt recipiens,neque mouetur,vt agat,ſed mouetur,quia agit,& ideo ſecundùm talem motionem non præmouetur ab alio prius natura,quàm ipſum ſe moueat,ſed ſimul cùm ipſum ſe mouet, mouetur à Deo per concurſum ſimultaneum;ergo ex vi illius reductionis de potentia in actum non eſt neceſſarius concurſus præuius. Quòd ſi illa reductio de potentia in actum præcisè conſideretur, vt eſt à potentia apta ad agendum in actionem,quam antea non eliciebat, tunc ſi actus primus ſupponatur completus, non eſt neceſſaria prænia mutatio ab extrinſeco præueniens,ſed intrinſeca applicatio per voluntatem ſufficit, nam ad illam pertinet huiuſmodi potentias,& ſeipſam ad exercitium applicare.

Prima confirmatio erat,quia aliàs determinationes liberæ eſſent fortuitò,& contingenter reſpectu Dei. quæ illatio videtur fundari in hoc principio,quia omnia, quæ non prædeterminantur à Deo, fortuitò veniunt reſpectu illius,quod manifeſtè falſum eſt: nam peccata,vt peccata,non prædeterminantur à Deo, & tamen non fortuitò eueniunt reſpectu illius. Reſpondebunt Deum prædeterminare actum,qui eſt peccatum, & in illa prædeterminatione præſcire malitiam conſequentem actum, & illam permittere, & ideo peccatum non fortuitò euenire. Quæ reſponſio falſum quidem ſupponit, quòd ſatis iam impugnatum, & nihilominùs tamen nobis occaſionem præbet ſoluendi argumentum,ſeruata proportione,& ſecluſa illa prædeterminatione,quæ in actibus peccatorum habet abſurditatem; in aliis verò ſaltem non eſt neceſſaria ad excludendum cauſam,ſeu fortunam ab actibus liberi arbitrij reſpectu Dei. Nam Deus voluntariè facit, & prouidet omnia prærequiſita, vt voluntas hîc, & nunc liberò poſſit hoc,vel illud operari: præuidet etiam, quid ſit operatura voluntas, ſi ipſe ſuum concurſum offerat,eamque operari ſinat,& decernit eam ſinere,vel permittendo actum,ſi malus futurus ſit, vel illum acceptando,& volēdo,ſi ſit bonus,quod totum optimè intelligitur ſine præuio concurſu, aut prædeterminatione, & ſufficit vt caſus actu non eueniat,vel fortuito reſpectu Dei. Quis enim dicat caſu alicui accidere,quod eo præſciente, & non impediente cùm poſſet, vel quod magis eſt, ipſo admittente,& cooperante euenit?

5. Confirmationes ab aduerſariis e ſua fundamentis deductæ reiiciuntur.

Prima quia alioquin omnes actiones liberæ eſſent Deo fortuitæ.

Dices

6\. *Saltem eueniens præter intentionem Dei.*

Dices illud ſaltem euenire præter intentionem, quod etiam eſt inconueniens in effectibus creatis reſpectu Dei. Reſpondeo in peccatis ſimpliciter dicendum eſſe euenire præter intentionem Dei, quod eſt maximè certũ de peccatis, vt peccata sũt, cùm etiam ſunt cõtra voluntatẽ Dei; de ipſis verò actibus, quibus coniuncta eſt malitia, etiã eſt ſimpliciter verũ, Deũ neque intendere, neque velle, vt tales actus ſint, quia hoc per ſe non eſt bonũ, nec decẽs Deum: ſed dicẽdũ eſt, intẽdere, ac velle, Deũ ſinere, vt tales actus fiãt volẽdo etiã concurrere ad illos, ſi volũtas creata illos operari velit. Et ad hoc inſinuandũ Auguſtin. in Enchiridion c. 95. ſub diſtinctione dixit, *non fit aliquid, niſi omnipotẽs fieri velit, vel ſinendo vt faciat, vel ipſe faciẽdo.* (*Auguſt.*) Actus autẽ ſimpliciter boni dici nõ poſſunt, pręter intentionẽ Dei, quia licèt ad illos nõ det concurſum præuiũ, cupit illos fieri, & ex hoc effectu præbet omnia prærequiſita ad tales actus, & offert concursũ concomitãtẽ, qui illos phyſicè efficit; ergo ſunt ab illo per ſe intenti, ſiue illa intẽtio ſit prædefinitiua & abſoluta, ſiue tantùm antecedẽs, ſeu cõditionata, neuter enim ex his duobus modis eſt determinatè neceſſarius ad debitum ordinem diuinæ prouidẽtiæ, & neuter etiam eſt impoſſibilis, imò vterque ſubſiſtere poteſt cũ vſu libertatis, & ſine cõcurſu præuio, & cũ ſufficienti dependẽtia noſtræ liberę determinationis à volũtate, & prouidẽtia diuina, nã hæc dependẽtia nõ eſt in ſingulis actibus eiuſdẽ modi, quoad diuinã intẽtionẽ, ſed in ſolo concurſu cõcomitãte neceſſariò habẽtẽ eamdẽ dependẽtię modũ, de qua re latiùs in lib. 5. dicturi ſumus.

7\. *2. Confirm. Determinatio volũtatis non erit à Deo vt à cauſa prima.*

Secunda confirmatio erat, quia ſequitur determinationem voluntatis non eſſe à Deo, vt à cauſa prima, quia erit à ſola voluntate prius natura ſe applicante, & determinante, quam cauſa prima in illam determinationem influat. Reſpondetur tamen negando ſequelam, quia determinatio voluntatis nihil eſt aliud, quàm actio eius; neque enim voluntas priùs natura ſe determinat ad eliciẽdum amorem, v.g. & deinde illum, neque illa duo in re ſunt diſtincta, aliàs cum determinatio ſit libera, ex alia determinatione voluntatis præcedet, & ſic procedetur in infinitum. Siſtendum eſt ergo in prima actione libera voluntatis, qualis eſt, v. gr. actio amoris, & quælibet alia ſimilis: nam ſicut illa per ſeipſam intrinſecè voluntaria eſt, ita per illammet determinatur voluntas ad amandum; ſicut ergo actio voluntatis, & cuiuſcumque cauſæ ſecundæ, eſt à Deo, vt à prima cauſa influente per concurſum ſimultaneum, etiamſi præuius non antecedat, ita determinatio ipſa voluntatis eſt à Deo vt à cauſa prima ratione eiuſdẽ concurſus, & ideo illatio obiecta nullius eſt momenti. Quod etiam ad hominem poteſt fieri euidens, quia dato concurſu præuio, dicti authores non negant, voluntatem ſe determinare, ne libertatem omnino negẽt, & nihilominus negare non poſſunt, quin in illo ſigno, in quo voluntas ſe determinat, illa determinatio in actu ſecundo ſimul natura ſit, non ſolùm à voluntate, & cõcurſu præuio, ſed etiam ab ipſomet Deo, quia cùm illa determinatio ſit aliquid creatũ, non poteſt non pẽdere per ſe, & immediatè ab ipſo Deo, imò per ſe, & propriè hac ratione pendet à Deo, vt à prima cauſa: nam alia dependentia mediante concurſu præuio reſpectu Dei, reuera eſt mediata, & ideo quaſi per accidens, ac propterea illa de medio ſublata, ſubſiſtere poteſt eſſentialis dependẽtia determinationis voluntatis creatæ ab increata. Meritò ergo illatio illa reiicitur.

8\. Cùm verò obiicitur, quia voluntas eſt, quæ primò ſe determinat, diſtinguenda eſt illa particula *primò*, nam dicere poteſt, vel modum cauſandi primarium (vt ſic dicam,) ita vt idem ſit primò cauſare. quod principaliter, & independenter cauſare. Secũdò dicere poteſt ordinem cauſandi ſecũdùm durationem temporis. Tertiò poteſt dicere ordinem etiam cauſandi non temporis, ſed naturæ. In primo ſenſu falſa eſt aſſumptio; nemo enim dixit, primariam cauſam determinationis voluntatis eſſe ipſam voluntatem, quia in illamet determinatione ſe gerit vt cauſa ſecunda eſſentialiter pendens à prima, quæ ſola eſt primaria cauſa, & independens, & primarias partes habens in efficacia illius determinationis. In ſecundo ſenſu etiam eſt propoſitio manifeſtè falſa, quia voluntas nõ prius tempore ſe determinat, quàm volũtas cũ illa concurrat. De his ergo nulla eſt controuerſia, nec potuit arguens cum aliqua probabilitate illam propoſitionem aſſumere in aliquo ex dictis ſenſibus tamquam à nobis conceſſam. *Senſus illius propoſitionis, Voluntas ſe primò determinat.*

9\. *Tertius ſenſus, ſubdiſtinguitur primum membrum.*

Tertius autem ſenſus ſubdiſtinguendus eſt, nã illa particula *primò* poteſt ſumi negatiuè, & poſitiuè; in priori ſenſu ſolùm dicit negationẽ alterius cauſæ prius natura influentis, & ſic veriſſima eſt propoſitio, nã ſuppoſitis omnibus prærequiſitis ad agendũ (in quibus multiplex Dei cauſalitas ordine naturę præcedit,) in illo ſigno, in quo voluntas incipit elicere actũ & actionem ſuã, nulla cauſa prius natura facit illã actionem quàm ipſa voluntas: nam licèt faciat illã etiam Deus, non tamẽ prius ordine cauſalitatis, nã illa actio dicit eſſentialẽ habitudinẽ ad voluntatẽ creatam, & ideo nõ poteſt prius emanare ab alia cauſa, quàm ab ipſa. Neque eſt bona illatio, emanat à prima cauſa; ergo priùs emanat: nam committitur æquiuocatio in vocibus *prima*, & *priùs*, vt iam explicatum eſt, neque oportet, vt cauſa quę eſt prima in indepẽdentia, & modo cauſandi in omni actione antecedat etiam in ordine cauſandi.

10\. *2 Membrum illius ſubdiſtinctionis.*

In alio ſenſu particula *primò* poſitiuè ſumpta dicit relationem prioritatis reſpectu alterius, & hoc modo admittunt aliqui voluntatem primò cauſare ſuam determinationem, Deum autem cõcurrere, quaſi ſequendo determinationem voluntatis; dicunt enim non poſſe intelligi concurſum omnino ſimultaneũ duarum volũtatum ad vnam actionẽ, quia oportet alterutrã ab altera determinari, aliàs non coniungerentur per ſe, ſed quaſi per accidens, & caſu. Sed illa ſententia ſine dubio falſa eſt, quia illa determinatio magis eſſentialiter pendet à voluntate diuina, quàm à creata; ergo in nullo ſigno poteſt intelligi vt procedens à ſola voluntate creata, nam licèt abſtractione præciſiua poſſit concipi vnus reſpectus, non concepto alio, abſtractione tamen negatiua non poteſt intelligi quod ordine cauſalitatis procedat priùs à ſola voluntate creata, & poſtea à Deo. Præterquam quòd ſi concurſus Dei eſſet quaſi ſubſequens ordine cauſalitatis, eſſet quaſi ſuperuacaneus: nã prior eſſe poſſet ſine poſteriori, & poſteriori iterum faceret, quod iã eſſet ſufficienter factũ. de qua re multa in ſuperioribus dicta ſunt, & lib. 5. plura dicemus.

11\. *In quo ſenſu ſit vera propoſitio.*

Dico ergo propoſitionẽ in illo ſenſu eſſe falsã, & nõ ſequi ex eo, quòd Deus cõcurrat per cõcurſũ ſimultaneũ, quia ad hoc ſatis eſt, vt neutra cauſa prius influat, quàm alia in alio genere concurſus, quod fateri debẽt etiam, qui ponũt cõcurſum præuium, vtique quantum ad actionem, quæ ab ipſo, & à voluntate manat, vt ſuprà etiam probaui. Nec oportet vt voluntas diuina, & humana quaſi caſu coniungantur ad influendum ſimul in eam-

dem determinationem voluntatis creatæ,quia, vt dixi,Deus ex certa ſcientia præuidens,quid volũtas creata ſit operatura ſi concurſum ſuum illi offerat, deſtinata voluntate decreuit cum illa concurrere ad talem actum,ipſa etiam ſe determinãte, & ita non caſu,ſed ex vi huius decreti,in ipſo momento,in quo determinatio fit,& in quocumque ſigno illius, influxus Dei coniungitur influxui voluntatis ſine illo ordine cauſalitatis,ſeu prioritatis,quæ in illa fundetur.

12. Differentia inter voluntatem diuinam & creatam.

Eſt tamen hîc notanda differentia inter vtramque voluntatem, nam voluntas creata, vt ordine naturæ ſupponitur,ad illam actionem eſt indifferens in actu primo ad agendum,vel nõ agendum, vel hoc,aut illud agendum: voluntas autem diuina prius non tantum natura,ſed etiam æternitate, quâ exterius efficit illam actionem voluntatis creatæ,eſt in ſe, & interiùs determinata (noſtro modo loquendi) in actu ſecundo reſpectu ipſius Dei per decretum,ſeu voluntatem cõcurrendi cũ voluntate creata ad talẽ actum,tali tempore,& ita voluntas creata propriiſſimè dicitur ſe determinare,quia efficit illum actum,qui eſt immanens in illo,& ideo per illum voluntariè reducitur ex actu primo indifferente in actum ſecundum determinatum, nec per hoc excluditur concurſus Dei ad eamdem determinationem,ſed potiùs includitur, quia eſſentialiter imbibitur in omni actione creaturæ.Deus autem concurrendo cum voluntate ad illam determinationem,non dicitur determinare ſe,quia illa actio,quæ à voluntate creata fit,eſt ſolùm tranſiens reſpectu voluntatis Dei,& ad illam erat iam Deus ex ſe determinatus per decretum æternum. Neque etiam ſimpliciter dicendus eſt Deus determinare phyſicè voluntatem ad talem actum, quia verbum illud *determinandi* reſpectu cauſæ liberæ connotare videtur reſpectũ ad ipſam cauſam proximam,vel etiam,ne videatur excludi cooperatio voluntatis, & ſoli Deo attribui illius determinatio. Ad tollendam ergo ambiguitatem propriiſſimè dicetur Deus condeterminare voluntatem creatam,vel coefficere determinationẽ eius, ſeu ad illam concurrere. Hæc autem intelligimus ex vi generalis concurſus, nam de modo quo per auxilia præuenietia Deus eſt cauſa ipſiuſmet cooperationis liberi arbitrij,& in ſuperioribus dictũ eſt,& in lib.5.latiùs eſt dicendum,

13. 3.Confirmatio, libertas creata formaliter reducitur in diuinam libertatem vt in primam cauſam phyſicam; confutatur. *D.Thom.*

Tertia confirmatio fundebatur in hoc principio,quòd libertas creata ita ſubordinatur diuinæ, vt formaliter reducatur in diuinam voluntatem,& libertatem, tãquam in primam cauſam phyſicam, & in genere phyſico. Ex quo principio inferebatur,præuium concurſum eſſe neceſſarium,vt ex libera præmotione Dei habeat voluntas creata voluntatem ſuæ determinationis. quæ ratio ſumpta dicitur ex doctrina D. Thomæ,& communi Thomiſtarum 1.p.q.19. art.8. Ego verò apud D.Thomam ibi ſolam lego primam cauſam,& radicem effectuum contingentium,& liberorum eſſe diuinam voluntatem, & eius efficaciam. Nam volens Deus vt eſſet in vniuerſo varietas effectuum naturalium contingentium,& liberorum,efficaciter etiam prouidet, vt eſſent in vniuerſo cauſæ illis effectibus & modis agendi accommodatæ, ſimúlque voluit,ita cum omnibus,& ſingulis concurrere, vt eas ſuos motus,modo vnicuique accommodato agere fineret.Ex qua doctrina,quæ veriſſima eſt,ſolùm ſequitur voluntatem Dei ipſo primam cauſam efficiente voluntatis humanæ, ac libertatis eius,& ita etiam cum illa cooperari, vt vſum libertatis eius non impediat.

A Non legi autem in D.Thoma,nec apud aliquem ex antiquis Thomiſtis me legiſſe memini, quòd libertas humanæ voluntatis vel effectuũ eius formaliter reducatur in diuinam volũtatem,& libertatem.Neque video quomodo id poſſit intelligi, ſi particula illa *formaliter* aliquid addat vltra dictã efficaciam diuinam iam explicatam,vt videtur eſſe de mente arguentis; nam ſi illud formaliter nihil addat,ſed ſignificet tantùm libertatem diuinæ voluntatis, quæ in Deo eſt formaliter, eſſe primam originem,& cauſam,à qua efficienter manat libertas humanæ volũtatis,& actus eius,ſic antecedẽs verum eſt,ſed conſequentia de concurſu præuio nullã habet connexionem cum illo antecedente.

14. Mẽs S.Thomæ & antiquorum Theologorum circa falſitates illius principij duplex ſenſus illius propoſitionis,& particulæ *formaliter* in illa.

B Nam quod attinet ad libertatem ipſius potentiæ voluntatis noſtræ,illa non datur per aliquem concurſum, ſed concreatur cum anima,& voluntate. Si verò ſit ſermo de libertate actus,tantum abeſt, vt illa ſumenda ſit ex concurſu præuio,vt vix, aut ne vix quidem ſtante illo poſſit intelligi,vt ex dictis in Prolegomeno 1. & in diſcurſu huius libri facilè poteſt legenti cõſtare,& in lib.5.preſſiùs vrgebimus. Cum concurſu autem comitante facilè intelligitur,& ſufficientiſſimè declaratur,quomodo actualis libertas voluntatis humanæ radicaliter proueniat à libertate diuina, quatenus per illam ſuum concomitantem concurſum ita accommodat,vt eſt actus voluntatis humanæ efficiat,& eius libertatem non impediat.

15. Alter ſenſus illius particulæ.

C At verò ſi illa particula *formaliter* aliquid præter dictam Dei efficientiam addat,nihil aliud ſignificare poteſt,niſi quòd actus noſtræ voluntatis formaliter conſtituatur liber per denominationem à libertate diuina,vel à concurſu præuio ab illa ſola pendente:vtrumque autem,& falſum eſt,& aliennũ ab omni vero ſenſu,nam meus actus nõ eſt in ſe, & formaliter liber,quia Deus liberè operatur, ſed quia ego per facultatem formaliter liberam illum efficio,alioqui nõ ego eſſem dominus meis actus, ſed ſolus Deus, nec propter illum eſſem dignus laude,nec actus voluntatis meæ eſſet magis liber, quàm intellectus, imò neque magis quàm actus brutorum:nam etiam cum his Deus liberè operatur,& cõcurrit.Item ſicut Deus eſt prima cauſa libertatis,ita etiam eſt prima cauſa vitæ,& ſicut cõcurrit cũ potentia libera, ita etiam cum potentia vitali,modo vtique accommodato,& nihilominus actus vitalis creatus non habet formaliter, quòd vitalis ſit ex emanatione à Deo,ſed ex emanatione à proximo,& intrinſeco principio vitæ,quãuis effectiuè totum ſuũ eſſe recipiat à Deo vt à prima cauſa efficiente;ergo ſimiliter actus liber,licèt effectiuè habeat primã,& principalẽ originẽ à Deo, nihilominus vt eſt actus hominis,nõ eſt formaliter liber ex libertate Dei,ſed ex intrinſeca hominis libertate,nã eſſe liberũ,includit eſſe vitale,& addit volũtariũ cũ indifferẽtia,& dominio proximæ facultatis. In illo ergo ſenſu falſum eſt, quod in ea confirmatione ſumitur, ideo vel antecedens eſt falſum,vel conſequentia nulla, vt explicatum eſt.

D

E

16. Vltima confirmatio quæ ex prima & ſecũda coincidit reiicitur.

Vltima cõfirmatio coincidit ferè cũ prima,& ſecũda,in quibus iam dictũ eſt volũtatẽ humanã,neque ſolã ſe determinare,neque à ſola volũtate diuina determinari,ſed ipsã ſe determinare cooperãte diuina volũtate,ideóque in tali determinatione neutra voluntas prius quàm alia agit. Neque hoc eſt contra perfectionem diuinæ voluntatis, quia licèt non ſit prior in cauſando, ſemper eſt prior in modo,& perfectione cauſandi,& quod in cauſando non præcedat, non eſt quia pendeat à voluntate

voluntate creata, neque quia ab illius influxu in aliquo genere cauſæ determinetur, ſed quia ipſa vult ſuam actionem, & concurſum iuxta indigentiam talis cauſæ ſecundæ determinare. Vnde licèt reſpectu propriæ determinationis ad extra voluntas creata ſit propria cauſa efficiens determinationem ipſam, & quaſi determinatus actionem ad talem ſpeciem, tamen reſpectu diuinę voluntatis ſolum ſe habet per modum occaſionis, & quaſi materiæ poſtulantis à ſuo primo auctore talem modum concurſus, vel auxilij, & quaſi trahentis, vel inuitantis diuinam voluntatem ad illud præſtandum.

17. Cur diuina volũtas non ſit concurſus præuius.

Statim verò inſurgit antiqua quæſtio de ipſa diuina voluntate, quomodo per habitudinem ad illam non habeat efficientia Dei rationem concurſus prępuij, & prædeterminantis, nam licèt ille concurſus prout fit ad extra, ſit ſimul cum influxu voluntatis creatæ, nihilominus voluntas ipſa diuina quatenus ab æterno voluit, & decreuit talẽ actum facere in tempote, eſt cauſa prior, & antecedẽs in ratione cauſandi, & alioqui eſt efficaciſſima; ergo præcedit etiam efficiendo, & conſequenter etiam determinando voluntatẽ creatam. Qua difficultate ſuperati antiqui hæretici arbitrij libertatẽ negabant, ſicque argumẽtabantur, vt de Simone Mago diſputante cum Petro refertur in lib. 3. Recognitionũ ſub nomine Clemẽtis.

Clemens.

Si quod Deus vult eſſe, eſt, & ſi quod non vult eſſe, non eſt, quomodo in homine eſt poteſtas volendi & non volẽdi. Cui poſt pauca ita ferè Petrus reſpondet. *Ignoras ô Simon quomodo in ſingulis quibuſque volũtas ſit Dei: quædã enim voluit, vt diximus, ita eſſe, vt aliud eſſe non poſſet, quàm id, quod ab ipſo inſtituta ſunt, & his, neque præuia, neque ſupplicia ſtatuit; quædã vero ita eſſe voluit, vt in ſua poteſtate habeãt agere, quod velint, & his pro actibus ac voluntatibus ſuis ſtatuit, vt aut renuntiationes mereantur, aut pœnas. Cùm ergo in duas, vt docui, diuidantur cũcta, quæ mouẽtur ſecundùm eam diſtinctionem, quã ſuprà diximus, omne, quod Deus vult eſt, & quod nõ vult, non eſt.* Hęc sũt verba Petri apud Clemẽtẽ quæ ſi rectè inſpiciãtur, & doctrinã datam confirmant, & vulgarem difficultatem expediunt.

18. Soluitur ex doctrina Clement.

Antecedit enim voluntas Dei reſpectu cauſarum ſecundarum, ſed non eodem modo: nam cauſis naturalibus vult dare determinatũ concurſum, liberis etiam indifferentẽ, vt ſuprà etiã declaraui: & ideo in prioribus facilè poteſt antecedere abſoluta voluntas Dei de ipſo effectu, in poſterioribus verò non eſt neceſſe, vt talis voluntas antecedat, ſed ſufficit voluntas cõcurrendi, quę includit conditionẽ, ſi voluntas creata conſentiat. Et ideo licèt talis voluntas Dei antecedat in ſuo eſſe, & quaſi in applicatione proxima ad influẽdum, quantũ eſt de ſe, nihilominus nihil ſola agit, ideoque quantum ad actualem influentiam, non eſt antecedens, ſed concomitans, ac propterea neque efficit præuium concurſum, neque ex neceſſitate infert effectum, quia concurſus quem offert, à libera concomitantia voluntatis creatæ pendere poteſt.

19. An Deus prædefiniat actum futurum.

Dixi autem ad præſtandum concurſum cauſæ liberæ non eſſe neceſſariũ, vt Deus actu abſoluto prædefiniat futurũ actum voluntatis creatæ, quia ex vi dependentiæ cauſæ ſecundæ, à prima ſufficit voluntas concurrendi Dei, quã explicaui. Et quoad actus peccatorum etiam pro materiali, cenſeo non præcedere aliam Dei voluntatem, vt in lib. 2 de Auxiliis latè tractaui. An verò ad actus bonos pręcedat talis voluntas Dei, quæ ſolet prædefinitio vocari, diſputaui eodem loco, & in lib. 5. aliquid iterum de illo puncto dicam. In præſenti verò neceſſarium non eſt, quia licèt præcedat illa prædefinitio Dei volentis illo modo prouidere aliquos effectus ſuos, nunquam tamen eſt illa voluntas neceſſaria ad concurſum, neque eſt quaſi proximum principium eius, nam eſt tantùm voluntas prædeſtinatiua, non executiua. Et ideo nullum concurſum prępuium efficit in voluntate creata, quo illam prædeterminet ad actum prædeſtinatum à Deo, ſed præuidet alium modum, quo præuia excitatione morali, vel adiuncto concurſu phyſico concomitante, voluntas humana liberè & ineffabiliter, efficiat actum, quem diuina voluntas prædefinierat, ſeu prædeſtinauerat, quis autem hic modus ſit, in lib. 5. explicabimus.

CAPVT LI.

Ad actus ſupernaturales neceſſarium non eſſè auxilium præuium per modum concurſus, ſed ſimultaneum ſufficere.

1. Connexio huius doctrinæ.

HÆc eſt concluſio principalis, propter quam eliciendam, ad omnia, quæ de concurſu Dei in præcedentibus capitibus dicta ſunt, neceſſitate compulſi digreſſi ſumus, quia neque ſine illo principio hæc aſſertio fundari poterat, nec illo principio ſtabilito alia probatio neceſſaria, quia eſt euidens conſecutio, vt auctores contrarię ſententiæ etiam fatẽtur; nec enim ob aliud requirunt ad actus gratiæ, concurſum præuiũ eiuſdem ordinis, niſi quia putant eſſe per ſe neceſſariũ ex generali ratione actionis creatæ, ſeu cauſæ ſecundæ. Sic igitur nos ex contrario principio ita cõcludimus.

Aſſertio, Actiones ſupernaturales non magis poſtulant cõcurſum præuium, quàm naturales.

Actiones naturales ſiue neceſſariæ, ſiue liberæ, ex vi dependentiæ eſſentialis à prima cauſa, non requirunt concurſum præuium in cauſa; ergo nec actiones ſupernaturales, & gratię illum neceſſariò poſtulant. Probatur conſequentia. Tum quia eadẽ eſt ratio depẽdentiæ proportione ſeruata reſpectu Dei, vt eſt prima cauſa naturalis, vel ſupernaturalis; tum etiam, quia non minus potẽs eſt habitus, v.g. charitatis, aut lumen gloriæ reſpectu ſuarum actionum ſupernaturalium, quàm ſit voluntas, vel intellectus in ordine ad actiones ſibi connaturales; ergo ſicut hæ potentiæ ſolum indigent concurſu concomitante, ita etiam illæ virtutes. Tum denique, quia omnes actiones factæ de aliis cauſis tam naturalibus, quàm liberis ſeruata proportione hîc locum habent.

2. Probatur auctoritate S. Thomæ.

Vnde poſſumus aſſertionẽ hanc auctoritate D. Thomæ cõfirmare, nam in 1.2.q.109. non aliũ concurſũ Dei poſtulat ad ſupernaturaliter operãdum ſuppoſito ſufficiẽti principio interno gratiæ, niſi generalẽ illum, quem Deus prębet cauſis ſecundis vnicuique accõmodatũ, ſeu magis, vel minus perfectũ, & inferioris, vel ſuperioris ordinis, iuxta gradum, & perfectionẽ cauſę. Sic in art. 4. dicit, hominem tam in ſtatu naturæ integræ, quàm lapſæ indigere gratia, id eſt, interno ſupernaturali principio operatiuo diligendũ Deũ ex charitate, & inſuper in vtroque ſtatu indigere *auxilio Dei mouẽtis*, per quod concurſum ſimultaneum intelligit, vt ſuprà declaratum eſt. Et in art. 9. ad opera ſupernaturalia, duo dicit eſſe per ſe, & in vniuerſum neceſſaria, ſcilicet, habitum gratiæ, & motionem illam Dei, quæ ex generali ratione dependentiæ omnis rei creatæ à Deo neceſſaria eſt, quæ eſt tantũ motio cooperatiua, licèt in ſtatu naturæ corruptę ob alias rationes indigeat homo aliis auxiliis.

3. Item Auguſtini.

Poſſumus etiam ad concluſionem confirmandam Auguſtini authoritatem inducere, quatenus in multis locis dicit, eſſe in poteſtate hominis vocati, & ſufficienter præparati habere operationem liberam, & ſupernaturalem ſi velit, & conſequenter habituum etiam concurſum neceſſarium ex parte Dei, ſi per eum non ſtet: hæc enim ſubſiſtere non poſſunt ſi præuius concurſus vltra ſimultaneum eſſet in operibus gratiæ neceſſarius, quia talis præuius concurſus cum à ſolo Deo fiat, ab eius ſola voluntate pendet, vt paulo antea de prædeterminatione ad actum peccati oſtendimus. Eſt enim eadem proportionalis ratio in præſenti, quia homo non poteſt ſe diſponere ad illum concurſum præuium: naturalis diſpoſitio deberet eſſe ſupernaturalis, & ad illam eſſet neceſſarius concurſus præuius, & ſic procederetur in infinitum, & ſic ſiſtendum eſt in primo, qui à ſolo Dei arbitrio pendeat. Vnde è conuerſo ex omnibus locis, in quibus Auguſtinus docet poſita vocatione, & principio ſufficienti gratiæ, eſſe in noſtra poteſtate velle aut nolle, & ad hanc aut illam partem determinari, apertè docet concurſum Dei ad vtrumque neceſſarium eſſe nobis oblatum, & in noſtra eſſe poteſtate, ac ſubinde non eſſe præuium, neque ad vnum determinatum, tale eſt illud Auguſtini, *Conſentire, & diſſentire, noſtræ voluntatis eſt*, de Spirit. & liter. c. 34. Quod velimus noſtrum eſſe, licèt Dei ſit vocãdo dicta q. 2. ad Simplicianum Deum eſſe offerre, & inchoare gratiam, acipere eſſe in nobis, epiſt. 54. Denique poſſe hominem ſibi tribuere, *quod venerit vocatus*, lib. 83. quæſt. qu. 68. Vnde eiſdem locis carentiam conſenſus homini dicit eſſe tribuendam; quod certè intelligi non poſſet, niſi concurſus eſſet in hominis poteſtate, quod proprium eſt concurſus ſimultanei; ſed hæc pluribus diſcutienda ſunt, tractando inferiùs de auxilio efficaci, de quo ferè eadem eſt ratio.

4. Rationes ab incommodis indicatæ tantum & remiſſæ in lib. ſeq.

Et ob eamdem cauſam omitto hîc duas fundamentales rationes ab inconuenienti ſumptas, ob quas etiam in operibus gratiæ non poteſt talis concurſus præuius eſſe neceſſarius. Vna eſt, quòd ſi talis concurſus præuius eſt neceſſarius, & Dei arbitrio datur, quibus non datur ita fit impoſſibilis via ſalutis, vt non ſit in poteſtate eorum habere id, ſine quo non poſſunt viam illam ingredi, nedum in ea progredi, & eam conſumere, id eſt, vt non ſit in eorum poteſtate, velle credere, ſperare, amare, quia hæc ſine auxilio præuio fieri non poſſunt, & illud non habent, neque ad illud habendum quidquam facere poſſunt. Alia ratio eſt, quia opera facta ex impulſu talis concurſus præuij non eſſent libera, quia talis concurſus à ſolo Deo fit antecedẽter in voluntate, cui illa reſiſtere, aut diſſentire non poteſt. Sed hæ rationes communes ſunt ad omne auxilium de ſe efficax, ac prædeterminans ſua vi volũtatem, & ideo illas preſſiùs lib. 5. expendemus. Nunc duo aduerto. Vnum eſt dicta omnia facilè procedere reſpectu habituum infuſorum, habere autem nonnullam difficultatem in actibus ſupernaturalibus, qui ſine habitibus fiũt; nihilominus tamen in illis vera ſunt, quia licèt neceſſarium ſit efficaciam habitus, per aliud principium ſupernaturale, ſiue inhærens, ſiue aſſiſtens ſuppleri, nihilominus illud principium non datur per modum cõcurſus præuij, ſed per modum proximæ virtutis, ſeu adiutorij, quo poſito ſolùm ſpectatur concurſus ſimultaneus.

5. Quomodo ſit intelligẽ-da aſſertio.

Vnde aliud aduertendum eſt aſſertionem in vniuerſum procedere, quando potẽtia hominis ex omni parte eſt ſufficienter conſtituta in actu primo ad operandum ſupernaturaliter, ita vt virtutem per ſe effectiuam ſupernaturalis ordinis, & omnia ad operandum prærequiſita ex parte principij habeat. Vnde maximè habet locum in potentia habitu ſupernaturali inſtructa, & in ſuo ordine ſufficienter excitata. Ideóque cauendum eſt ne per æquiuocationem à neceſſitate auxilij præuenientis fiat tranſitus ad concurſum præuium, plus enim, quàm cœlum à terra diſtant, nam concurſus nec locum habet, niſi poſtquam potentia neceſſariis auxiliis ſufficienter præuenta eſt. Item quia præuenientia auxilia ad gratiam excitantem pertinent, vt ſuprà viſum eſt: concurſus autem ſimultaneus imbibitur in actu gratiæ cooperantis, & ſi daretur præuius, non eſſet per modum excitationis, quæ eſt actus vitalis, ſed per modum motionis non vitalis, & ab extrinſeco agente tantum receptæ, & hanc dicimus etiam ad opera gratiæ per modum concurſus præuij non requiri.

6. Fundamentũ vnicum aduerſariorum initium ſalutis fore à nobis deſtruitur.

Atque hac vnica animaduerſione facilè ſoluitur fundamentum contrariæ ſententiæ, quatenus de his actibus ſupernaturalibus præcipuè loquitur, erat autem fundamentum cap... vltimo loco propoſitum, quia aliàs initium ſalutis, ſeu actus, v.g. fidei, vel amoris Dei ſuper omnia, in quibus noſtra ſalus conſiſtit, eſſet ex nobis, quod Scripturis ſanctis, & Conciliis repugnat. Hoc ergo fundamentum dicimus ſolum niſi in æquiuocatione verborum. Nam initium ſalutis, vel iuſtitiæ, aut boni operis in vſu Conciliorum, & Patrum, non ſignificat actum ipſum liberum, prout à Deo, vel ab homine prius fit, ſed ſignificat actum aliquem priorem actu ipſo libero, qui ſit principium eius, & à quo ſalus hominis inchoetur. Hoc probamus apertè, primò ex Concilio Trident. ſeſſ. 6. dicente, *Declarat ſancta Synodus ipſius iuſtificationis exordiũ in adultis à Dei per Chriſtum Ieſum præueniente gratia ſumendum eſſe, hoc eſt, ab eius vocatione.* Nunquid vocatio eſt præuius concurſus ad conſenſum, quẽ poteſt tempore antecedere? Secundò idem initium vocauit Concilium præuenientem Spiritus ſancti inſpirationem in Can. 3. dum definit. Si quis ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio, &c. illa enim duo auxilia ad omnes actus ſupernaturales requirit, & inſpirationẽ præuenientem ponit, vt primã gratiam, quæ eſt exordium ſalutis. Quàm enim in cap... *vocationem* appellauerat, ſtatim vocat *excitantem gratiam*, & hanc deinde vocat Spiritus ſancti illuminationem, & inſpirationẽ. Hoc ergo eſt initium ſalutis, & ſingulorum actuũ fidei & ſpei, &c. Tertiò hoc ipſum ſatis probat illud ipſum Concilium, quod in contrarium allegatur Arauſicanum II. nam in cap. 5. dum initium fidei in nobis fieri per gratiæ donum definit, ita exponit illud gratiæ donum, id eſt, *per inſpirationem Spiritus ſancti, corrigentem voluntatem noſtram*, Et eodem modo loquitur in cap. 6. 7. & ſequentibus, ac tandem in 25. vbi dicit, *hoc ſalubriter confitemur, quod in omni opere bono nos non incipimus*, & ſtatim declarat quomodo Deus incipiat, dicens, *ſed ipſe nobis nullis præcedentibus meritis, & fidem, & amorem ſui priùs inſpirat.* (margin: Con. Trid.; Conc. Arauſican.)

7. Quid ſit initium boni apud Aug.

Eademque fuit ſentẽtia Auguſtini, ſemper enim ſalutis initium ad vocationem, vel ſanctam cogitationem reducit, & ideo dicit omnẽ pium voluntatis motum Deo tribui, vt videre licet dicta q. 2. ad Simplicianum c. 8. vbi ait, ideo initium boni operis eſſe ex Deo, quia non ſumus idonei cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſentiens ex ſancta cogitatione initium illud ſumi. Et de eadem re eſt egregium teſtimonium Zoſimi Papæ, Cæleſtini, (margin: Zoſimus.)

Cæleſtini,& Concilij Africani,& Proſperi authoritate firmatum in epiſt. Cæleſtini cap.8. vbi hoc initium inſtinctus Dei appellatur, & illo mediante omnia bona ad Deum authorem ſuum referenda dicuntur. Idem confirmat aliis locis Proſper, præcipuè ad excepta Genuenſium,& contra Collator.& Fulgentius lib.1.ad Monim.cap.8.&lib.de Incarnat.& gratia cap.17.& 18.

Proſper. *Fulgent.*

8. *Confirmatur.* Hoc etiam probat quod cap.1.& 2. huius libri diximus, excitationem eſſe primam gratiam, quia à ſancta cogitatione incipere debet omnis ſancta voluntas & operatio: in vnoquoque autem ordine id quod eſt primum,eſt initium totius rei; vnde quia gratia eſt cauſa ſalutis, primum auxilium gratiæ eſt initium ſalutis.Et præterea vſi ſunt Patres illo modo loquendi contra Semipelagianos, cum quibus non erat diſceptatio de modo concurſus diuini,ſed de primo auxilio.Nam Semipelagiani dicebant nullum eſſe, quia etiam vocatio datur ex humano merito, vt in Prolegomenis viſum eſt. Patres autem vt gratiam defenderent,dixerunt, primum auxilium eſſe gratiæ, ac ſalutis initium,ac proinde eſſe prius omni humano merito, & libera cooperatione. In hoc ergo ſenſu loqui oportet de initio ſalutis,vt ſententias Conciliorum & Patrum à quibus iſtæ voces ſumptæ ſunt,intelligere poſſimus,alioqui ſi per nouas impoſitiones ſignificatio redderur incerta,etiam definitiones Patrum eluderentur, & ad falſa dogmata probanda retorqueri poterunt.

9. *Reſpondetur argumento n.6.propoſito.* Hinc ergo facilè intelligitur probationem illam parum rei præſenti deſeruire: vt autem res euidentior fiat, formaliùs illi reſpondebimus. Nam cùm in illo fundamento infertur,ſi voluntas affecta charitatis habitu, ſine concurſu præuio poſſet vti illo habitu ex innata libertate, primò incipere actum illum, diſtinguenda in primis eſt particula *primò*, nam ferè eodem modo,quo ſuprà illam diſtinximus, ſeruata propoſitione. nam poteſt dicere relationem ad priorem gratiam, & illam excludere,& ſic negatur ſequela, quia ſecundùm ſententiam noſtram etiam potentia habitu infuſo perfecta non poteſt operari ſine præuia excitante gratia, & ita non ipſa potentia primò incipit actum,ſed gratia,quæ illam excitat. Qui autem putant potentiam affectam habitu non indigere ſemper excitatione, etiam negabunt ſequelam, vel quia ante habitum præceſſit excitatio, quæ virtute manet, vel quia ipſemet habitus habet vim excitationis; hoc enim etiam ipſe arguens alibi fatetur, quod tamen nullo modo nobis placet,vt ſupra cap.1.& 2.diximus,& ideo verius eſt requiri proprias excitationes etiã ad actus procedentes ex habitu,imò licèt dandus eſſet præuius concurſus,adhuc præcederet excitans gratia. Ergo reſpectu illius nullum fundamentum habet illatio.

Multis modis poteſt voluntas primò incipere actum.

10. *Alia prioritas quo ſub diſtinguitur.* Poteſt autem aliter particula *primò* dicere relationem ad ipſummet charitatis habitum, & tunc poteſt illa particula vlteriùs poſitiuè ſumi,aut negatiuè. Priori modo ſignificat voluntatem prius efficere amoris opus,quàm charitatis habitum, & ſic falſum eſt conſequens & mala illatio. Nam licèt voluntas ſine præuio concurſu vtatur habitu, non tamen vtitur illo ſine influxu illius, neque prius elicit actum, quàm ipſe habitus, nec ſe determinat, quin ſimul habitus determinationem efficiat. Nam licèt habitus charitatis dicatur determinari ad vſum, & exercitium à voluntate, in qua ineſt, quia libertas, & indifferentia, quæ eſt proxima radix illius determinationis, eſt à volun-

A tate, nihilominus ibi non intercedit ordo prioritatis in cauſalitate, ſed ſolùm ſpecialis habitudo ad talem actionem propriam voluntatis, ratione cuius reſpectu illius peculiari modo denominatur determinatio. Poſteriori autem modo,ſcilicet,negatiuè verum eſt conſequens, & optima illatio, quia habitus charitatis ordine cauſalitatis non prius influit in actum, quàm voluntas, vt per ſe notum eſt,& infra in lib.6.ex profeſſo dicetur.

Tertiò poteſt illa particula *primò* dicere relationem,ſeu comparationem ad Deum concurrentem cum voluntate, & eadem ſubdiſtinctione vtendum eſt,nam poteſt, & negatiuè, & poſitiuè intelligi. Poſitiuè ſignificat liberum arbitrium prius operari, quàm Deus concurrat,& quia hoc B falſum eſt, tam malè infertur: nam cùm dicamus concurſum illum eſſe ſimultaneum, vnde inferri poteſt influxum liberi arbitrij eſſe priorem? imò ex illo antecedente contrarium apertè ſequitur, tum quia ſimul, & priùs opponuntur, tum etiam, quia illa ſimultas eſt per eſſentialem dependentiam actionis cauſæ ſecundæ à prima,& ideo contradictionem implicat talem actionem eſſe prius ordine cauſalitatis à cauſa ſecunda, quàm à prima, quia repugnat rem eſſe prius, quàm ſuam eſſentiam habeat. 11. *Tertia prioritas ex ſubdiſtinctione poſitiuæ,*

At verò negatiuè ſignificat illam particulam Deum non priùs efficere per ſe, & immediatè illum actum per ſuum concurſum generalem,quàm liberum arbitrium per ſuum,& ſic admittimus ſe- C quelam,nam & illatio optima eſt, & conſequens veriſſimum, loquendo de prioritate cauſalitatis; ſecus verò de prioritate independentiæ,& dignitatis,ac efficacitatis, ſicut in aliis actionibus cauſarum ſecundarum declarauimus:nam quoad hoc nihil habent peculiare opera gratiæ, ſed ſolùm in excellentia,& perfectione ipſiuſmet concurſus ſimultanei, vt iam ſatis explicauimus. Neque hoc poſſunt negare authores primæ ſententiæ,quoad ſimultaneum concurſum, nam licèt ponant præuium, negare non poſſunt ſimultaneum etiam in operibus gratiæ,ſicut reuera non negant; ergo in eo ſigno naturæ in quo iam elicitur,& immediatè fit ipſa actio voluntatis ſupernaturalis,neceſſe eſt, vt homo ſit primò operans in dicto ſenſu, quia in D eam actionem non priùs operatur Deus. Dicent iam præceſſiſſe operationem Dei per præuium concurſum, ratione cuius initium illius actionis tribuatur Deo. Reſpondemus imò præceſſiſſe excitationem, & vocationem Dei, quæ eſt verum initium gratiæ, & ſalutis, nobis traditum à Conciliis,& Auguſtino: aliud autem initium in eis non legimus, neque neceſſarium reputamus, ſaltem ratione generalis concurſus; an verò ob aliam peculiarem cauſam ponendum ſit,in lib.5. expendemus. 12. *& negatiuæ.*

Similis æquiuocatio committitur in altera prolatione ſumpta ex Concilio Senonenſi, quia in præfatione dicit, *In bonis operibus efficiendis, & li-* E *berum arbitrium operatur,& gratia, primò tamen & principaliùs gratia, & qui primatum boni operis libero arbitrio adſcribit, non gratiæ, Pelagianus cenſendus eſt.* Quaſi ex his bene inferatur, qui dicit liberum arbitrium ſimul cum Deo operari bonum actum, & Deum per generalem concurſum, non priùs natura illum actum efficere, primatum tribuere libero arbitrio, quæ illatio prorſus ſophiſtica,& abſurda eſt.Nam in primis ibi Concilium non loquitur in ſpecie de concurſu,ſed in genere de gratia, & ita nullum argumentum ſumi poteſt ab inferiori ad ſuperius negatiuè, vt nõ ſequitur, 13. *Soluitur obiectio ex Conc. Senonenſi.*

non eſt homo; ergo non eſt animal, ita etiam non ſequitur, concurſus Dei non prius operatur, quàm influxus liberi arbitrij; ergo gratia in bonis operibus efficiendis non eſt prior. Quocirca licèt priori ſententiæ demus, particulam *primò* ſignificare ordinem cauſalitatis, & naturæ, nihil inde probatur, quia illud eſt veriſſimum ratione gratiæ præuenientis, quæ præcedit ſemper omnia opera noſtra, & in ſuo genere eſt principalis cauſa eorum, licèt, phyſicè loquendo, principalior ſit cauſa adiuuans, quàm liberum arbitrium, & ita ratione vtriuſque gratiæ propriiſſimè poſitæ ſunt illæ duæ particulæ *primò*, & principaliter. Neque poſterior conſequentia maiori probabilitate inducitur, quia primatus non ſignificat ordinem cauſalitatis, ſed dignitatis, & virtutis, & in hoc præſtat gratia, non ſolùm vt eſt ſpecialis virtus cauſæ ſecundæ in ſuo ordine, qualis eſt charitas, & aliæ virtutes infuſæ, ſed etiam vt extenditur ad concurſum generalem in illo ordine. Imò non ſolùm in operibus gratiæ, ſed etiam in omnibus actionibus cauſarum ſecundarum primatum habet efficientia Dei per ſuum generalem concurſum, etiamſi ſimultaneus ſit. Ac denique licèt gratis demus vocem primatus poſitam eſſe propter ordinem cauſalitatis, non adſtruitur reſpectu concurſus, ſed reſpectu gratiæ, de qua certiſſimum eſt, eſſe primam in cauſando, & mouendo liberum arbitrium, quod ſolum poteſt ad primatum ſic impropriiſſimè explicatum pertinere.

14. Ratio aduerſariorum, Homo in negotio ſalutis haberet aliquid proprium.

Vltima probatio erat, quia aliàs haberet homo in negotio ſalutis aliquid proprium, quod non haberet ex gratia, contra illud Pauli, *Quid habes, quod non accepiſti?* quod argumentum magni facere ſolent dicti authores ad probandum auxilium efficax phyſicè prædeterminans. Nunc quidquid ſit de auxilio efficaci, an ex peculiari ratione ordinis gratiæ requiratur, ſolùm dicimus, non rectè applicari argumentum ad concurſum generalem: aliàs peccator in peccatis ſuis dicere

A poſſet, *Quid habeo, quod non accepi à Deo, quia quidquid feci, ipſe fecit*, vt facerem concurſu præuio non minus efficaci in ſuo genere, quàm concurſus gratiæ ſit in ſuo ordine.

Reſpondemus ergo negando ſequelam, quia etiam ſi non detur concurſus præuius in ordine gratiæ, nihilominus quidquid eſt in homine bene operante conferens ad ſalutem, totum id habet à Deo, quia in homine nihil huiuſmodi inuenitur, niſi vel antecedentia auxilia, vel habitus infuſi, & actiones eorum, vel prout ſunt actus perfecti, & qualitates quædam. Omnia autem hæc habet homo à Deo, vt ab authore gratiæ; B de antecedentibus enim auxiliis, iam ſatis id oſtenſum eſt, de habitibus id nunc ſuppono, vt certum apud omnes. De actionibus in fieri patet ex proximè dictis, quia illæ actiones immediatè fluunt à Deo, à quo eſſentialiter pendent, & mediantibus illis actionibus etiam actus, ſeu qualitates actuales ſunt dona gratiæ Dei, vt ſuprà etiam declaratum. Quid ergo ſubtrahitur gratiæ Dei? nunquid quòd actiones, & actus non ſunt à ſolo Deo? At hoc etiam poſito concurſu præuio, neceſſariò dicendum eſt. Dicent fortè, hoc, quod eſt agere, ſeu determinari ad actionem, non tribui gratiæ Dei. Verumtamen hoc etiam eſt falſum, quia agere non eſt aliquid vltra actionem; C ergo ſi actio eſt à Deo per concurſum ſimultaneum, etiam agere eſt à Deo, ex vi eiuſdem concurſus, & remoto præuio. Determinatio autem ſi ſumatur ante ipſam actionem, nulla eſt, & ita nihil ex hac parte tribuitur homini; ſi verò ſumatur, vt per actionem ipſam formaliter fit, ſic nihil addit ipſi actioni, neque in ſe habet aliquid quod non ſit à Deo per generalem concurſum ſimultaneum. Quid ergo reale eſt in donis gratiæ, quod dicatur homo habere ſine Deo, ſeu abſque influxu gratuito Dei? Nulla eſt ergo neceſſitas præuij concurſus. Et hæc de ſpeciebus auxiliorum gratiæ dixiſſe ſufficiat.

15. Soluitur.

LIBER

LIBER QVARTVS DE AVXILIO SVFFICIENTE, QVID SIT, QVIBVSQVE DETVR, ET QVOMODO AD LIBERTATEM voluntatis circa ſupernaturales actus neceſſarium ſit.

PRÆLVDIVM.

EXPLICVIMVS hactenus omnes tam habituales, quàm actuales gratias, quibus Deus liberum arbitrium ad bene operandum confortare, excitare, & adiuuare ſolet, diuiſionéſque omnes quas D. Thomas & alij Theologi antiqui de vtraque gratia nobis tradiderunt, pro viribus declarauimus. Nunc tractanda ſuccedit illa non minùs antiqua, quàm obſcura difficultas, quomodo hæc neceſſitas & efficacitas gratiæ, præſertim actualis, cum libertate arbitrij, eiuſque vſu componi, & in concordantiam redigi poſſit. Quod ex duobus punctis pendet, vnum eſt, quomodo hæc auxilia dent voluntati liberæ poteſtatem volendi: aliud eſt, quomodo dent illi ipſum velle, duo enim ad libertatem neceſſaria ſunt; ſcilicet poſſe velle, & poſſe nolle, ſeu non velle, ideóque vt voluntas ſit libera circa ſupernaturales actus, neceſſaria ſunt auxilia quæ volendi facultatem conferant, & quæ dent ita ipſum velle, vt poteſtatem nolendi non auferant. Ad vtramque autem explicandum data eſt à Theologis alia diuiſio auxiliantis gratiæ in ſufficientem & efficacem, quam licèt antiquiores Theologi ſub his terminis expreſsè, & formaliter non tradiderint, rem ipſam in diuerſis locis frequenter, & prout occaſiones occurrebant, docuerunt.

1. *Cardo difficultatis.*

2. *Proponitur diſtributio tractandorum.*

Hoc verò tempore, propter nouorum hæreticorum inſtantiam, & propter aliquas controuerſias etiam inter Catholicos ea occaſione ſubortas, illa diuiſio expreſſiùs tradita & accuratiùs declarata eſt; ideóque in hoc & ſequenti libro circa illius diſputationem & explicationem immorabimur; in huius initio illam præmittendo, & deinde prius membra ſufficientis gratiæ in eius diſcurſu declarando; de altero verò membro efficacis gratiæ in ſequenti libro dicemus. Quoniam verò lib. 2. & 3. diximus auxilia gratiæ, tam ad naturales actus bonos, quàm ad ſupernaturales eſſe neceſſaria, ideo diuiſio hæc reſpectu vtrorumque dari & intelligi poteſt: potiſſimè autem locum habet in actibus ſupernaturalibus, & ideo in ordine ad illos eam explicabimus. Doctrina verò cum proportione de auxiliis etiam neceſſariis ad naturales actus intelligenda eſt, faciléque erit legentibus illam explicare & accommodare, ſuppoſitis principiis in ſuperioribus poſitis. Nos itaque ne prolixiores ſimus, in generali loquemur, vbi autem aliqua differentia notatu digna occurrerit, illam indicare non omittemus.

CAPVT I.

An rectè Auxilium gratiæ in ſufficiens, & efficax diuidatur.

1. Rationes dubitandi proponũtur. Prima. RAtiones dubitandi eſſe poſſunt. Prima, quia vel hîc diuiditur gratia actualis ſola, vel habitualis ſola, vel gratia dans vires voluntati vt abſtrahit ab vtraque. Primum dici non poteſt, quia gratia actualis ſine habituali non ſufficit, neque efficax eſt, aliàs ſuperflua eſſet habitualis. Eademque ratione non poteſt dici ſecundum, quia multominus ſufficit habitualis gratia ſine actuali, vt per ſe notum eſt. Nec etiam dici poteſt tertium, quia paruulis datur ſufficiens gratia, & tamen non datur actualis, ſed habitualis ſola. Adulti verò habent ſufficientem gratiam cum ſola actuali ſine habituali, vt de infidelibus conſtat, imò etiam efficacem poſſunt habere ad aliquas operationes ſine habituali gratia: ergo nullo ex dictis modis poteſt diuiſum illius partitionis ſubſiſtere, ac proinde neque ipſa diuiſio.

Secunda. Secundò eſt ſimilis difficultas, quia vel ibi diuiditur gratia excitans tantùm, aut adiuuans tantùm, aut vtraque ſimul: nihil autem horum videtur dici poſſe; ergo. Probatur minor quoad ſingulas partes: nam gratia excitans præcisè ſumpta, numquam poteſt eſſe efficax, quia ſine adiuuante non poteſt in opus prodire, & ſi non operatur, efficax non eſt. E contrario verò adiuuans gratia numquam eſt tantùm ſufficiens, quia ſemper operatur, vt ſuprà viſum eſt, & ita ſemper eſt efficax, & eadem ratione non poteſt hîc diuidi aggregatum ex vtraque gratia, quia vbi gratia excitans & adiuuans ſimul concurrunt, ſemper habent effectum, & ita ſemper ex illis conſurgit gratia efficax; ergo non datur locus ſufficienti.

Tertia. Vnde eſt tertia ratio, quia illa duo membra non poſſunt conuenienter diſtingui, nam in primis omnis gratia efficax eſt ſufficiens; quomodo enim faciet niſi ſit ad efficiendum ſufficiens. Reſpondebit aliquis ſufficientem dici quæ eſt tantùm ſufficiens, id eſt, quæ ita ſufficit, vt numquam faciat; ſed contrà, quia vel gratia ſufficiens numquam faciet, quia de ſe eſt inefficax, vel ſolùm, quia voluntas non vult. Si primum dicatur, re vera illa gratia non eſt ſufficiens, quia ſi de ſe eſt inefficax, de ſe eſt impotens; non ergo ſufficiens: ſi verò dicatur ſecundùm, ſequitur gratiam reddi efficacem per liberum arbitrium, ac ſubinde gratiam non rectè diuidi in ſufficientem, ſed deberet diuidi in eam, cui adiungitur liberi arbitrij cooperatio. Quarto argumentor in hunc modum, quia gratia ſufficiens, vel includit omnem gratiam neceſſariam ad actum, ſeu ad vincendum peccatum, vel ad ſalutem, aut illam non includit? ſi dicatur primum, illa gratia non eſt tantùm ſufficiens, ſed etiam efficax, quia efficax gratia eſt vna ex neceſſariis ad ſalutem. Si verò dicatur ſecundum, talis gratia non poteſt dici ſufficiens, nam illa cauſa eſt ſufficiens ad aliquem effectum, quæ ad minimum includit neceſſaria ad producendum talem effectum; non ergo apparet quomodo poſſint illa membra diſtingui.

2. Diuiſio gratiæ in ſufficientem, & efficacẽ diſplicet Semipelagianis. Hanc partitionem videntur olim Semipelagiani abhorruiſſe ex parte illius membri gratiæ efficacis, Cùm enim Auguſtinus lib. de corrept. & grat. cap. 11. 12. & 13. aliis verbis illam tradere viſus eſſet, dicens vnam eſſe gratiam quæ dat homini bene

A operari, aut perſeuerare ſi velit; aliam verò eſſe quæ dat vt perſeueremus, vel non peccemus, aut bonum velimus, illis maximè diſplicuit, vt Hilarius in Epiſt. ad Auguſtinum refert, dicens, *Moleſtè ferunt ita diuidi gratiam quæ vel tunc primo homini data eſt, vel nunc omnibus datur, vt ille acceperit perſeuerantiam, non qua fieret vt perſeueraret, ſed ſine qua per liberum arbitrium perſeuerare non poſſet: nunc verò Sanctis ad regnum prædeſtinatis non tale adiutorium perſeuerantiæ detur, ſed tale vt eis perſeuerantia ipſa donetur, non ſolùm vt ſine iſto dono perſeuerantes eſſe non poſſint, verùm etiam vt per hoc donum non niſi perſeuerantes ſint.* Hæc enim ſunt verba Auguſtini, B in quibus illa diuiſio contineri viſa eſt, & ideo illam moleſtè tulerunt. Semipelagiani, quia putabant iuxta illa duo gratiæ membra quibuſdam fieri impoſſibilem viam ſalutis, quia non datur eis gratia qua perſeuerent; aliis verò imponi neceſſitatem ſalutis, quia datur eis gratia qua non niſi perſeuerantes ſint.

His etiam temporibus diuiſio hæc ex eodem capite aliquibus impugnata eſt, præſertímque contra illam ex profeſſo ſcripſit Paulus Bennius, Theologus Patauinus, in libello quem ad dirimendas controuerſias de auxilio ſufficiente & efficaci ſcripſit. Credidit enim non melius dirimi poſſe, quàm C diuiſionem hanc de medio tollendo: nam illam putat eſſe nouam, & à Scriptura diuina, & à Patribus alienam, occaſionémque diſſentiendi, inter ſe Catholicis tribuiſſe. Et in hanc ſententiam allegat Oſorium lib. 9. de iuſtitia, vbi propè initium in hanc diuiſionem inuehitur, quamuis ſi attentè legatur, non tam diuiſionem, quàm indebitum modum illam intelligendi, & interpretandi improbare videatur. Allegat etiam Ioannem Anton. Delphium in lib. de iuſtificat. inter explicandas gratiæ partitiones, & Cœlium lib. 2. Inſtit. cap. 3. & lib. 4. cap. 24. qui negat hanc diuiſionem ex altera parte gratiæ ſufficientis; dicit enim facultatem conſequendi ſalutem nulli promitti, vel dari, niſi illis, qui effica- D citer illuminantur & ſaluantur, & loquitur conſequenter cùm efficacem gratiam ponat in motione neceſſitante voluntatem, vt infrà videbimus. & aliquot recentioris æui Theologis.

3. Tenenda tamen eſt, ſed explicatione à verborum ambiguitate purganda. Nihilominus tamen negari non debet, nec poteſt, quin illa diuiſio in aliquo vero ſenſu bona & neceſſaria ſit: oportet tamen verborum ambiguitatem cauere ne diuiſio malè intellecta errandi occaſio ſit, & imprimis vox illa *efficax* eſt æquiuoca: interdum enim dicitur cauſa, vel principium efficax in actu primo tantùm, quia vim actiuam habet potentiſſimam ad effectum præſtandum, quantum eſt ex ſe: interdum verò ille terminus efficax inuoluit non tantùm actum primum, ſed etiam ſecundum, ſic dicitur cauſa efficax, quia non tantùm vim habet, ſed etiam in ſe ipſa conſequitur effectum. Priori modo dici poterit auxilium gratiæ efficax, licèt E actu non faciat intentum effectum, quia de ſe efficaciam habet, & ſic minima charitas dicitur efficax ad vincenda omnia peccata, licèt illa effectu non vincat, & hoc modo ſæpe Patres vocat gratiam Dei efficacem, vt in ſequentibus videbimus, & ſumitur ex verbis D. Pauli ad Hebr. 4. *viuus enim eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipite,* &c. non poteſt autem in hoc ſenſu ſumi in hac diuiſione, quia hoc modo auxilium ſufficiens eſt efficax de ſe, quia quantum eſt ex ſe, poteſtatem habet & efficaciam in actu primo, reſpectu effectus per illud intenti.

4. Vox gratiæ efficacis quo modo ſumenda. Sumitur ergo in præſenti illa vox *efficax* poſteriori modo: ſic enim dicitur vocatio efficax, quæ conſequitur effectum: ſicut dicitur oratio efficax, quæ

quæ impetrat poſtulatum. Conſtat autem cauſam ſic efficacem eſſe etiam ſufficientem, quia non conſequeretur effectum niſi ad illud eſſet ſufficiens, ſícque dixit Dominus Paulo, *ſufficit tibi gratia mea, virtus in infirmitate perficitur*, 2. Corinth. 11. gratia enim illa, quæ dabatur Paulo ad ſtimulum carnis ſuperandum, & ad proficiendum in infirmitate, efficax profectò erat, & effectum conſequebatur, & nihilominus meritò dicitur ſufficiens contra aduerſarium, quod etiam idem Paulus ait 2. Corinth. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Veriſſimum eſt de ſufficientia quæ coniunctam habet efficaciam, & ita allegatur in Concilio Arauſicano cap. 7. licèt poſſit etiam de quacumque intelligi. Vt ergo gratia ſufficiens ab efficaci diſtinguatur, neceſſe eſt, vt illud ſufficiens cum præciſione ſumatur, ſignificétque gratiam illam, quæ licèt ſufficiens ſit, ac proinde efficax in actu primo, nihilominus tamen ſufficiens permanet, & effectum non conſequitur. Efficax autem dicitur quæ non ſolùm eſt ſufficiens, ſed etiam effectum operatur. Vnde autem habeat ſufficiens vt vltrà ingrediatur, nec conſequatur effectum: efficax verò habeat actu operari, in diſcurſu huius & ſequentis libri exponendum eſt, in hoc enim tota difficultas huius materiæ poſita eſt.

Gratia ſufficiens, & efficax quomodo diſtinguantur.

Oportet autem vlteriùs hoc loco auertere auxilium gratiæ, de quo tractamus, dari voluntati ad operandum, vnde comparari poteſt, vel ad effectum, ſeu ad actum voluntatis, vel ad voluntatem ipſam; & priori quidem modo, ſcilicet reſpectu actus procedunt rectè omnia quæ in præcedenti puncto animaduertimus. Dicetúrque more loquendi Auguſtini, Auxilium ſufficiens quod dat poteſtatem efficiendi actum; efficax verò dicetur quod non dat tantùm poſſe, ſed etiam facere. Et hoc modo diſtinguit ſæpe D. Thomas Chriſti meritum, vel quoad ſufficientiam, vel quoad efficaciam, & in 3. diſt. 13. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 1. ad 5. & d. 19. quæſt. 1. art. 1. quæſt. 2. ad 3. quoad efficientiam enim vocat, id eſt, quoad effectum, vt explicat 3. part. quæſt. 79. art. 2. ad 2. quia verò, vt dictum eſt libro præcedenti, per auxilia gratiæ non ſolùm facit Deus actus voluntatis noſtræ, ſed etiam inducit voluntatem ad volendum, & facit vt velit & faciat, ideo etiam reſpectu voluntatis noſtræ poteſt auxilium ſufficiens, & efficax denominari. Dicetúrque ſufficiens quando de ſe inducit & mouet voluntatem vt efficiat ſi velit, ipſa autem voluntas non vult. Efficax autem dicitur quando ita inducit voluntatem, vt cum effectu conſenſum ab illa obtineat. Et quamuis iſti duo reſpectus ſæpe coniungantur, nihilominus non ſunt confundendi, quia diſtincti ſunt & ſeparabiles: nam in actibus malis auxilium generale per modum concurſus diſtingui poteſt, priori modo in ſufficiens & efficax, vt per ſe patet, quia ei qui non peccat, præbet Deus de ſe ſufficientem concurſum, vt actum, qui eſt prauus, facere poſſit ſi velit: ei autem qui peccat etiam efficacem concurſum præbet, dando non tantùm poteſtatem, ſed actum, & tamen poſteriori loco non habet locum diuiſio in actibus malis, quin Deus nec ſufficienter, nec efficaciter ad illos inducit, neutroque modo facit vt illos faciamus; ſed hoc eſt maximè proprium auxilium gratiæ. Et ideo in hoc poſteriori ſenſu præcipuè intelligitur diuiſio, licèt etiam in priori procedat.

4. *Probatur diuiſio gratiæ ſufficientis, & efficacis.*

Sic ergo terminis explicatis probatur. Primò ex Scriptura diuiſio, quare res per illa membra intenta præcipuè in Scriptura dicetur: nam in primis auxilium ſufficiens traditur in omnibus locis, in quibus hominibus imputatur quòd non operantur ea, quæ ad ſalutem pertinent, cùm per auxilium Dei poſſint, quòd enim auxilia gratiæ dent voluntati humanæ poteſtatem ad ſupernaturaliter operandum, probant illa verba Ioannis 1. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*, & illa Chriſti, *ſine me nihil poteſtis facere*, Ioan. 6. & illa Pauli, *ſufficientia noſtra ex Deo eſt*, 2. Corinth. 3. quare à Deo habemus poſſe cogitare ſicut oportet, vt ibi notat D. Thomas, & ſæpe in ſuperioribus dictum eſt. Item 1. Corinth. 10. *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari vltra id quod poteſtis*; quare nimirum ſine illius auxilio non poſſumus, ipſe autem non negabit auxilium quo poſſumus tentationi reſiſtere. Vnde eſt etiam illud ad Philippenſ. 4. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Deinde hæc auxilia ſæpe dare poteſtatem ſine operatione, quare homo conſentire non vult in Scriptura frequenter aſſeritur, Math. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti*, & Ioan. 15. *Si non veniſſem, & loquutus eis fuiſſem, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* & infrà, *ſi opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*, vſque ad illud, *vt impleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt, & odio me habuerunt gratis*, vbi ponderanda eſt illa particula, *gratis*, quæ apertè ſignificat ex ſuo arbitrio voluntate praua reſtitiſſe diuino auxilio de ſe ſufficientiſſimo. Quod etiam ſatis conuincunt illa verba, *nunc autem excuſationem non habent.* nam ſi ex parte Dei aliquid neceſſarium defuiſſet quod in hominum illorum poteſtate non eſſet, haberent planè excuſationem de peccato ſuo. Quapropter licèt Chriſtus Dominus exteriora tantùm auxilia commemoret, ſub illis comprehendit interna, quæ medio verbo Dei tamquam organo diuinæ virtutis tribuitur. Ita ergo Chriſtus ad aures corporis loquebatur, vt etiam cor excitaret, quia viuus eſt ſermo Dei & efficax, vt dixit Paulus, & ita Chriſtus faciebat ſigna & virtutes coram Iudæis, vt etiam illorum mente illuminaret ad vim illorum intelligendam, ſi per eos non ſtaret, alioqui excuſationem haberent de peccato ſuo, quia externa obiecta oſtendunt tantùm veritatem, non tamen dant homini poteſtatem intelligendi & credendi ſicut oportet, niſi adſit internum Dei auxilium: ſi ergo hoc internum omnino defuiſſet illis hominibus, excuſationem profectò haberent: cùm ergo Chriſtus dicat non habuiſſe excuſationem, profectò declarat illa opera & verba externa habuiſſe coniunctum, vel paratum auxilium internum, quia non fictè ab ipſo dicebantur, vel fiebant, ſed ita vt poſſent cor illuminare & immutare.

1. Gratia ſufficiens ex S. Scriptura.

Et ideo dicebat Stephanus ad Iudæos Act. 7. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis*, quia non ſolùm externè Chriſti & Apoſtolorum, & Prophetarum prædicationi, ſed internæ etiam Spiritus ſancti ſpirationi reſtiterunt, vt in eodem ſenſu dixit Math. 11. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis*; & infrà, *Verumtamen dico vobis, Tyro & Sidoni remiſſius erit in die iudicij, quàm vobis.* Hinc enim conſtat auxilium illud datum Iudæorum populo fuiſſe de ſe ſufficiens, licèt effectum non habuerit, vt ponderat Auguſtinus in Enchirid. cap. 95. vnde hanc gratiam ſupponit Petrus 2. Can. cap. 1. cùm dicit, *Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis.*

Denique quòd ex parte nihil deſit cùm confert huiuſmodi auxilium, etiamſi in homine non

habeat

habeat effectum, teſtatur ipſe Deus, dicens per A Iſaiam cap. 5. *Quid amplius debui facere vineæ meæ, & non feci.* Oſeæ 13. *Perditio tua Iſrael ex te.* quaſi dicat, tibi ſoli attribue perditionem tuam, quia ex parte mea nihil defuit, & hoc eſt quod ſubiungit, *tantummodo in me auxilium tuum*, vtique ſufficiens: nam ſi eſſet deficiens, ex ea parte non Iſraeli, ſed Deo eſſet tribuenda Iſraelis perditio. Et ideo Sapiens Eccleſ. 15. cùm de iuſtis dixiſſet, *Qui timet Deum, faciet bona, & qui continens eſt iuſtitiæ, apprehendet illam*, &c. de peccatoribus verò addidiſſet, *homines ſtulti non apprehendent illam*, &c. adiungit, *non dixeris per Deum abeſt.* ac ſi diceret, ſi cares iuſtitia, non dicas per Deum mihi abeſt, non enim per Deum ſtat quòd illa B abſit, ſed per te, & ideo non poteſt Deo imputari iniuſtitia tua, vt notauit Auguſtinus de grat. & lib. arbitr. cap. 2.

2. *Gratia efficax ex eadem Script.*

Alterum membrum de gratia efficaci ſi generatim ſumatur pro gratia, non tantùm dante poteſtatem, ſed etiam faciente in nobis ipſum velle, ſeu actum, & operationem, iuxta mentem Auguſtini lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 14. & 17. probatur omnibus illis locis, quibus hic effectus tribuitur gratiæ Dei, vt cùm Paulus ait ad Epheſ. 2. *Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei eſt.* vbi non ſolùm poſſe iuſtificari, aut credere, ſed ipſum iuſtificari & credere, dicitur enim donum gratiæ; ergo illa gratia quæ illos effectus C in nobis facit, eſt efficax: vnde ſubdit, *Ipſius ſumus factura creati in operibus bonis, quæ præparabit Deus vt in ipſis ambulemus*; ipſum ergo benè operari eſt in nobis ex efficaci gratia Dei, nec ſolùm operari, ſed etiam velle, dicit enim Paulus ad Philipp. 2. *Deus enim eſt qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate*; vtique ipſius Dei gratis & pro ſua beneuolentia nobis tribuentis auxilium efficax bonæ voluntatis, & non tantùm poſſibilitatis: vnde cap. 1. non ſolùm opus, ſed etiam initium & conſummationem operis gratiæ tribuit, dicens, *qui cœpit in vobis opus bonum, ipſe perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu.*

Si autem ſtrictiùs & propriùs ſumatur auxilium D efficax, non ſolùm reſpectu effectus, ſed etiam reſpectu voluntatis, ſeu hominis operantis, probatur in primis ex illis locis, in quibus non ſolùm dicitur Deus facere noſtra bona, ſed etiam facere, vt illa faciamus: vt autem in hac loquutione caueatur æquiuocatio, conſiderare oportet hunc loquendi modum, *Deus facit, vt faciamus*, duplicem poſſe habere ſenſum, vnus eſt, quia quantum eſt ex ſe facit vt nos faciamus, inducendo, ſuadendo & voluntates noſtras inclinando, & hoc modo verè dicitur Deus facere vt faciamus, licèt reipſa & cum effectu nos non reſpondeamus, nec faciamus: ſi quis tamen attentè conſideret, tota illa Dei actio tantùm dat nobis poſſe, vel ad ſummum poſſe cum facilitate, inclinatione & ſuauitate, & ideo tota illa E motio & attractio intra limites gratiæ ſufficientis ſiſtere poteſt; aliis ergo ſenſus illius locutionis eſt Deum non ſolùm quantum eſt ex ſe, ſed ſimpliciter & abſolutè facere vt faciamus, & tunc ſignificatur gratia quæ non tantùm dat poſſe, ſed etiam facere, nec ſolùm dat ipſum facere concomitanter, ſed etiam quaſi præmouendo & præapplicando potentiam, vt omnino & infallibiliter faciat.

Deus facit, vt faciamus, quomodo intelligatur.

5. *Gratiæ efficacis, & ſufficientis diuiſio probatur.*

In hoc igitur ſenſu aliqui Scholaſtici nolunt auxilium efficax gratiæ admittere, propter difficilem concordantiam quam cum libertate arbitrij habere poſſe videtur: nos autem talem efficacem gratiam ſupponimus, & etiam diuiſionem admittimus ex mente D. Auguſtini, qui ex ſequentibus locis Scripturæ illam colligit. Primò ex illo Ezechiel 11. *Cor nouum & ſpiritum nouum tribuam in viſceribus eorum, & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea cuſtodiant, faciantque ea.* vbi apertè promittit Deus internum auxilium gratiæ, quòd vocat *ſpiritum nouum* in viſceribus cordis immiſſum, & ita efficax, vt cor immutet, & in præceptis Dei ambulare faciat, vt expreſſiùs in cap. 36. promittit, *Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini*, quæ promiſſio abſoluta eſt, vnde per eam non ſolùm poteſtatem operandi, ſed etiam operationem ipſam Deus promittit, vt faciendam ab homine ex efficacia ſpiritus, quam Deus promittit. Præterea de hac efficaci gratia intelliguntur ab Auguſtino lib. de grat. & liber. arbit. cap. 5. illa verba, *Conuerte nos Domine, & conuertemur*, & Ierem. 31. & illa Pſal. 84. *Conuerte nos Deus ſalutaris noſter*, & ſimilia, & verba Chriſti Ioan. 6. *Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me*, id eſt, omnis qui ita audit vt diſcat. Item illa, *nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum.* Item ea, *omne quod dat mihi Pater, ad me venit.* Hæc enim verba ſignificant infallibilem effectum illius gratiæ, per quam Deus dat Chriſto illos quos vult eſſe participes gloriæ eius, nam quos ſic dat, venient, quia non efficaciter facit illos venire, & ad hoc ponderat Auguſtinus, Chriſtum Ioan. 15. non ſolùm dixiſſe, *ſine me nihil poteſtis facere*, ſed etiam dixiſſe, *non vos elegiſtis, ſed ego elegi vos, vt fructum afferatis, & fructus veſter maneat.* quibus verbis ſignificare vult Chriſtum non ſolùm poteſtatem dediſſe, ſed etiam effectum.

1. ex S. Scriptura.

Et hoc ipſum indicant omnia Scripturæ loca, in quibus dicitur Deus peculiari quodam modo vocare, vel cuſtodire aliquos, vt rectè agant, vel ne peccent, ac tandem vt ſaluentur. Huiuſmodi eſt illud Chriſti Ioan. 10. vbi de ouibus ſuis ait, *nemo rapiet eas de manu mea*, & illud Math. 24. *vt in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi*, illa enim interpoſita conditio ſignificat non poſſe fieri, quia Deus ſuo efficaci auxilio protegit illos. Ad quod etiam pertinet illud, *ſed propter electos breuiabuntur dies illi*; & ſic etiam optimè intelligi poteſt illud Lucæ 14. *compelle eos intrare.* vbi gratia efficax faciens hominem intrare Eccleſiam, per metaphoram *compulſio* vocatur, non quia re vera hominem cogat, neque ad fidem trahitur, niſi volens, ſed quia efficaciter facit hominem velle credere. Denique hac ratione dixit Paulus ad Roman. 9. vt Auguſtinus exponit, *Non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis.* quia licèt homo verè ac liberè velit, & currat per viam mandatorum, tamen ſpecialiter tribuitur hoc ſoli Deo, quia ipſe ſolus poteſt, ita mouere & trahere hominem auxilio ſuo, vt faciat illum velle & currere.

III. [Ex] Patribus imprimis D. Auguſtino.

Præterea eodem modo poteſt hæc deciſio colligi ex Conciliis, nam vbicumque docent dari nobis gratiam, qua poſſumus credere, ſperare, &c. & in vniuerſum ſalutem operari, vel conſequi, ſi velimus, docent gratiam ſufficientem; quotieſcumque verò Deum nos conuertere & facere diligentes, pœnitentes, &c. docent gratiam efficacem; de ſufficiente ergo auxilio loquitur Concil. Arauſ. Can. 7. quatenus dicit per inſpirationem Spiritus ſancti dari nobis, vt poſſimus credere, &c. ſimilia habet Can. 8. & Can. 13. quatenus dicit arbitrium infirmatum per lapſum primi hominis per gratiam reparari, & cap. 19. quatenus dicit, ſine gratia non poſſe

2. ex Concil.

hominem

hominem vel reparare ſalutem quam perdidit, vel cuſtodire quam acceperit, & cap. 25. quatenus ait, omnes baptizatos Chriſto auxiliante poſſe, ſi velint, quæ ad ſalutem pertinent adimplere. & eodem modo ſumitur hæc gratia ex Conc. Mileuitano cap. 1. dicente per gratiam iuſtificationis dari nobis adiutorium, vt non peccemus, ſeu vt poſſimus non peccare, vt dicitur cap. 3. præterea Concil. Trident. *cap.* 5. gratiam ſufficientem deſcribit, dum dicit hominem ſine gratia Dei mouere ſe ad iuſtitiam coram Deo non poſſe, præuentum autem inſpiratione Spiritus ſancti poſſe, ſi velit cap. 11. dum docet præcepta Dei non eſſe ad obſeruandum impoſſibilia, quia cum diuino auxilio, quo Deus nos adiuuat, id præſtare poſſumus, & Can. 18. eodem modo definit homini ſub gratia conſtituto poſſibile eſſe ſeruare mandata, & Can. 22. iuſtos cum ſpeciali auxilio Dei poſſe perſeuerare ſi velint.

De efficaci autem gratia loquitur Concilium Arauſic. cap. 3. cùm dicit gratiam facere vt inuocetur à nobis, & Can. 4. dum ait per Spiritus ſancti inſpirationem fieri vt à peccato purgari velimus, vbi adducit illud Philipp. 2. *Deus eſt qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate*; & Can. 5. dum ait, voluntatem credendi fieri *per inſpirationem Spiritus ſancti, corrigens voluntatem noſtram ab infidelitate ad fidem.* & Can. 9. dum ait, *diuini eſſe muneris quoties bona agimus, quia Deus in nobis atque nobiſcum vt operemur, operatur.* & Can. 20. dum ait, *nullum ab homine fieri bonum quod non præſtet Deus vt faciat homo*; ſic etiam Concil. Mileuitanum dicit, *per gratiam nobis præſtare vt quod faciendum nouerimus, etiam facere diligamus.* Concil. autem Trid. maximè cap. 13. & Can. 16. & Can. 22. nam in hoc vltimo dicit *dari omnibus iuſtis auxilium quo perſeuerare poſſint, quia Deus non deſerit illos, niſi priùs deſeratur ab ipſis.* At non omnes iuſti perſeuerant, ergo eſt illud auxilium in multis tantùm ſufficiens; in prioribus verò locis docet, illis qui perſeuerant, dari magnum perſeuerantiæ donum, quo cum effectu perſeuerent, in quo clarè gratiam efficacem agnoſcit c 16. dicens omnia bona merita eſſe Dei dona, & in Deo fieri per virtutem gratiæ quæ talia opera antecedit & concomitatur. Satis etiam apertè docet gratiam efficacem ad bona opera quæ cum effectu fiunt: gratiam autem efficacem qua Deus facit nos facere, indicat in cap. 5. adducens verba illa Ierem. *Conuerte nos Domine, & conuertemur*, quibus præueniri nos Dei gratia confitemur.

III. Ex Patribus & imprimis ex Diuo Auguſtino.

Vlteriùs poteſt hæc diſtinctio ex Patrum ſententiis deſumi, & quidem ad probandum prius membrum gratiæ ſufficientis non oportet multa ex Patribus congerere, nam vbicumque dicunt poſſe hominem per gratiam Dei ſaluari, ſi velit, etiam ſi non ſaluetur, ſufficientem gratiam in re ipſa docent, licèt pauci his terminis vtantur. In ſequentibus autem capitulis probabimus ex doctrina Patrum hanc gratiam qua ſaluari poſſimus, nullis hominibus negari. De illa verò ſpecialiter loquitur Auguſtinus lib. de grat. & libero arbitrio cap. 15. vbi tractans verba Eccleſ. 15. quæ ſic legit iuxta LXX. *Si volueris, ſeruabis mandata*, ad hoc valere dicit, *vt homo qui voluerit, & non potuerit, nondum ſe plenè velle cognoſcat, & oret, vt habeat tantam voluntatem, quanta ſufficit ad implenda mandata, ſic quippe adiuuatur, vt faciat quod iubetur, tunc enim vtile eſt velle cùm poſſumus, & tunc vtile eſt poſſe* A *cùm volumus, nam quid prodeſt ſi quod non poſſumus, volumus: aut ſi quod poſſumus, nolumus.* Agnoſcit ergo Auguſtinus quæ dat poſſe, cum qua nihilominus homo non vult; illa ergo eſt ſufficiens, & de eadem loquitur lib. 2. de peccat. merit. cap. 15. cùm quærit, *cùm voluntate humana gratia adiuuante diuina ſine peccato* (*vtique mortali*) *in hac vita poſſit homo eſſe cur non ſit*, & *reſpondet, poſſem facilè mè & veraciſsimè reſpondere, quia homines nolunt*: habent ergo gratiam ſufficientem qua poſſunt & nolunt; gratiam autem non ſolùm efficacem, ſed etiam efficaciſſimam nominat Auguſt. lib. de grat. & lib. arb. cap. 5. cum Paulo dicit datam fuiſſe efficaciſſimam vocationem, & lib. de grat. & lib. arbitr. B cap. 16. *Certum eſt* (inquit) *nos facere cùm facimus; ſed ille facit vt faciamus, dans vires efficaciſsimas voluntati*, & lib. 1. contra duas epiſt. Pelagian. cap. 20. etiam generaliùs dicit Deum efficaciſſimè hominum conuertere voluntates, & lib. de corrept. & grat. cap. 5. hanc gratiam vocat occultiſſimam & potentiſſimam medicinæ, ſeu poteſtatem quæ homines ad ſalubrem pœnitentiam perducit, & aliis locis generaliter ait ad omnipotentiam Dei pertinere quo voluerit, quando, & vti voluerit humanam vertere voluntatem, vt dicit in Enchir. cap. 98. & lib. de grat. Chriſti cap. 24. & 25. & de grat. & liber. arbitr. cap. 20. & 21. quod C cenſet facere Deum per gratiam præuenientem efficacem.

Denique diſtinctionem ipſam integrè tradit in dict. lib. de corrept. & grat. cap. 11. & ſeqq. vbi duplex diſtinguit auxilium, vnum ſine quo peccatum caueri, vel bonum opus fieri non poteſt, & cum illo fieri poteſt ſi homo velit. Aliud quo datur vt bonum opus fiat, vel peccatum caueatur, & primum dicit eſſe datum Adamo ante peccatum, non ſecundum. *Iſtam gratiam* (inquit) *non habuit primus homo, qua nunquam vellet eſſe malus*, ecce efficacem; *ſed ſanè habuit in qua ſi permanere vellet, nunquam malus eſſet, & ſine qua etiam cum libero arbitrio ſaluus eſſe non poſſet*, ecce ſufficientem. quod iterum ſic deſcribit. *Tale erat adiu-* D *torium quod deſereret cùm vellet, & in quo permanet ſi vellet, non quo fieret vt vellet.* in qua vltima perticula inſinuat etiam auxilium efficax eſſe illud quo fit vt homo velit. & infrà dicit hoc eſſe potius auxilium, quia per illud non ſolùm datur homini vt poſſit in bono permanere, ſi velit, ſed etiam efficitur vt velit; & infrà inde probat non recepiſſe Adam tale auxilium. *Nam ſi habuiſſet* (inquit) *perſeueraſſet.* eandemque doctrinam latè proſequitur cap. 12. vbi in fine loquens de gratia efficaci data hominibus lapſis ad perſeuerandum, inquit, *Subuetum eſt infirmitati voluntatis humanæ, vt diuina gratia indeclinabiliter & inſeparabiliter ageretur, & ideo, quamuis infirma, non tamen defi-* E *ceret, nec aduerſitate aliqua vinceretur.*

Atque de hoc genere ſubſidij videtur certè loqui Cyrill. de Adorat. in ſpiritu, circa medium, vbi expendens quod Geneſ. 19. de Loth dicitur, *& apprehenderunt Angeli manum eius, &c. inquit, indicium tibi ſit valde manifeſtum dum non ſolis verbis nos exſtimulat, & adhortationibus menti immiſsis, vt diſcedamus peccato, ſed tantam benignitatem nobis etiam exhibet vniuerſorum Saluator Deus, vt efficaci ſubſidio adiuuet, ſecùndùm quod ſcriptum eſt: Apprehendiſti manum dexteram meam, & in conſilio tuo deduxiſti me.* quod magis declarat ſententiam Auguſtini explicantis

oxplicantis efficacem gratiam per propoſitum voluntatis Dei, in re tamen in idem redit, quia *Deus omnia operatur ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ*, vt Epheſ.1. Apoſtolus ait. Pergit Cyrillus, & vtrumque auxiliandi modum declarat, dicens, *nam quoniam hominis natura non valde generoſa eſt, nec ſatis idonea, vt malum effugere queat, ſimul quodammodo nobiſcum certat Deus, & duplex beneficium concedere videtur, perſuadens demonſtrationibus, vt ſubſidium inueniamus, & fortius illud præſtans, quàm vt malum præſens, & violentum præualere poſſit.* Vnde infert difficilè inueniri hominem fidelem, id eſt, fideliter & conſtanter Deo ſeruientem. De illo tamen ſubiungit, *Verumtamen qui talis eſt electus, & diuinam gratiam non perfunctoriè eſt aſſequutus.* Vbi illos indicat gratiam perfunctoriè aſſequi, qui tantùm ſuſcipientem accipiunt; illos verò efficaciter, qui cum illa ſtrenuè dimicant: quos etiam electos vocat, de quibus teſtimoniis plura in lib. ſequenti.

6. *Rationibus.* Vltimò poſſumus deciſionem hanc ratione daclarare: quia cùm gratia ſit hominibus neceſſaria ad ſalutem conſequendam, ad opera ſalutis præſtanda, neceſſe eſt ita illis tribui, vt poſſint ſaluari, & opera ſalutis operari, aliàs illis non poſſet imputari, etiamſi ea non facerent, vt optimè dicit Auguſt. dict. lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. At verò hæc gratia in omnibus non habet effectum, vt experientia notum eſt; ergo datur aliqua gratia purè ſufficiens, *ſufficiens* quidem, quia dat abſolutam poteſtatem, *purè* autem, quia non conſequitur effectum, & hanc ſignificamus nomine auxilij ſufficientis ſimpliciter dicti, vt iam explicauimus; in aliis verò hæc gratia habet effectum bonæ voluntatis, & perſeuerantiæ in illa, vt ſupponimus tamquam notum: ergo talis gratia in effectu conſequitur, & efficit quod intendit; ergo & eſt, & rectè dicitur auxilium efficax, tum quia efficit, tum etiam, quia obtinet ab homine & libero arbitrio, vt faciat. Nam gratia ad vtrumque neceſſaria eſt, & propter vtrumque datur, vt ex dictis in libro præcedenti conſtat, & ideo quando homo per illam operatur, ipſa vtroque modo eſt efficax, vt latiùs in ſequenti libro declarabitur.

Et confirmatur primò, quia hominibus iuſtis debetur auxilium ſufficiens ad perſeuerandum, vel tanquam connaturale gratiæ, vel tanquam debitum ex merito de condigno, ſi iuſtus faciat quod poteſt ad illud obtinendum, ideóque omnibus iuſtis datur tale auxilium: at verò auxilium efficax perſeuerandi neque omnibus debetur, neque omnibus datur, neque ſub merito de condigno cadere poteſt; ergo quoad effectum perſeuerandi neceſſe eſt diſtinguere auxilium ſufficiens & efficax, idémque eſt eum proportione de auxilio ad vincendas tentationes, & ſimilia. Confirmatur ſecundò, quia quotidie in oratione petimus à Deo auxilium gratiæ, non ſolùm vt poſſimus, ſed maximè vt etiam velimus & faciamus: quæ orationes & in Scriptura locis allegatis, & in vſu Eccleſiæ ſunt frequentes; ergo poſtulamus non ſolùm ſufficiens auxilium, ſed etiam efficax, nam ſenſus illarum orationum eſt poſtulare à Deo, vt det nobis victoriam, verbi gratia, tentationis, & tantum auxilium, vt conſtantes ſimus, vel vt ad eum conuertamur, quod ſatis ſignificat Eccleſia in verbis cuiuſdam orationis, *Et ad te noſtras & rebelles compelle propitius voluntates*, & in alia ſic habet, *Deus refugium noſtrum, & virtus adeſto pijs Eccleſiæ tuæ precibus auctor ipſe pietatis, & præſta vt quod fideliter petimus, efficaciter conſequamur*; quid eſt enim, *efficaciter conſequamur*, niſi vt Deus in nobis efficaciter operetur.

Eccleſię preces pro vtraque gratia obtinenda.

Et in primo tomo Conciliorum in ordine celebrandi Concilium ab Iſidoro collectum, ſtatim prope initium habetur oratio, in qua ſanctus Spiritus inuocatur, vt adſit, & priùs poſtulatur ab illo gratia ſufficiens, his verbis. *Dignare illabi cordibus noſtris, doce nos quid agamus, quò gradiamur, & oſtende quid efficere debeamus, vt te auxiliante tibi in omnibus placere valeamus.* Deinde petitur gratia hoc modo, *Eſto ſalus & ſuggeſtor, & effector iudiciorum noſtrorum*, & infrà clariùs, *Iunge nos tibi efficaciter ſolius tuæ gratiæ dono*, &c. quæ oratio ferè eiſdem verbis repetitur in 4. tomo Conciliorum, in quodam tractatu, Quomodo initianda ſit Synodus, qui habetur poſt Concilium Salegunſtadienſe, quod Concilium tempore Benedicti VIII. celebratum eſt, & ideo fortaſſe quidam vir doctus illam tribuit eidem Pontifici Benedicto; cùm tamen nulla eius acta in Conciliis, vel Pontificiis epiſtolis habeamus, nec ipſo adfuerit Concilio Salegunſtadienſi, nec in illo de modo celebrandi Concilium actum ſit, nec conſtat quis fuerit auctor illius tractatus, qui in 4. tomo Conciliorum habetur, niſi quod à Burchardo refertur, & illi Concilio adiungitur. Verius tamen eſt & ordinem illum & orationem eſſe antiquiorem cùm ab Iſidoro referatur.

Eadem in Conciliis in eundē finem vſurpari ſolita.

Ex hac ergo & ſimilibus rationibus conuincitur illa diuiſio, quia non poſtulat Eccleſia à Deo niſi vera auxilia quæ à Spiritu ſancto dari poſſunt & ſolent, & ſimili argumento vtitur ſæpe Auguſtinus ex orationibus Eccleſiæ, quæ non ſolùm orat vt Deus illuminet infideles, vt poſſint credere, ſed etiam, vt ex non credentibus credentes fiant, & ſimiliter ſumere ſolet argumentum ex promiſſionibus Dei, quibus non ſolùm auxilia, quibus homines poſſint credere, ſed etiam fidem ipſam promittit; ſic enim ait dicto lib. de prædeſt. Sanct. cap. 10. cùm Deus promiſit Abrahæ in ſemine eius fidem gentium, id promiſiſſe, *quod fuerat ipſe facturus, non quod homines: nam etſi faciunt homines bona quæ pertinent ad colendum Deum, ipſe facit vt illi faciant quod præcepit, non ipſi faciunt vt ille faciat quod promiſit.* Satis ergo ex his omnibus diuiſio hæc fundata & comprobata eſt. In rationibus autem dubitandi in principio poſitis multa petuntur, nimirum, quòd ſit illius partitionis diuiſum, quid ſit Auxilium ſufficiens, & vnde habeat, quòd tale ſit, & in quo ab efficaci diſtinguatur. Sed hoc vltimum vix poteſt vſque ad ſequentem librum exactè declarari. Cætera verò in ſequentibus capitibus proſequemur.

Ex iſtis Eccleſię orationibus, & Dei promiſſionibus S. Auguſtinus allatam diuiſionem euincit.

Capvt II.

Vtrùm auxilium ſufficiens non ſolùm homini ſit neceſſarium vt poſſit operari, ſed etiam vt operetur, aliquo modo tribuat.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia ſi auxilium ſufficiens illa omnia conferret, non ſolùm dare poſſe, ſed etiam operari, & ita non diſtingueretur ab efficaci, quia nihil amplius auxilium efficax dare poteſt. Conſequens eſt falſum, vt vidimus; ergo neceſſariò dicendum eſt auxilium ſufficiens non dare neceſſaria ad operandum, ſed tantùm ad poteſtatem operandi; & confirmatur, quia ad operandum non eſt ſolum neceſſarium auxilium proueniens,

1. *Ratio dubitandi ponitur.*

ficiens,ſed etiam cooperans; ergo ſi auxilium ſufficiens daret neceſſaria ad operandum,daret etiam auxilium cooperãs;hoc autẽ repugnat diſtinctioni datæ,& eius explicationi:nã auxiliũ cooperãs non eſt niſi quãdo eſt ipſa operatio,iuxta dicta in præcedenti libro;ergo ſi auxiliũ ſufficiens includit cooperans,nunquam ab operatione ſeparatur, quod eſt contra rationẽ auxilij tantùm ſufficiẽtis.

2. *Duo in gratiâ ſufficiente notanda.*

Vt ſenſus huius quæſtionis & punctum difficultatis melius percipiatur, duo ſunt in auxilio ſufficienti diſtinguenda. Vnum eſt quid per ſe & formaliter conferat potentiæ,v.g.voluntati.Aliud eſt quaſi proximus finis,propter quem datur. nam illud prius pertinet quaſi ad effectum formalem auxilij; hoc autem anterius ſpectat ad effectum in genere cauſæ efficientis,eſt enim auxilium veluti forma quædam indita potentiæ, & ideo neceſſe eſt,vt aliquem effectum formalem in illa habeat,& quia datur tanquam forma operatiua, propter aliquam operationem datur, quam non formaliter, ſed efficienter conferre poteſt: ſicut grauitas formaliter confert pondus,ſeu inclinationem ad inferiorem locum, motum autem affectiuè:vnde effectum formalem huius auxilij omnes cõueniunt eſſe priorem operatione,& ſeparabilem ab illa,quia tunc auxilium dicitur tantùm ſufficiens, quando ex illo ſequitur operatio, etiamſi cætera habeat quæ ad ſufficientiam requiruntur. Hinc conueniunt omnes hoc auxilium dare poſſe illud opus, propter quod datur,quia ſine auxilio Spiritus ſancti piè operari non poſſumus, vt lib.3. oſtenſum eſt; cum auxilio autem Spiritus ſancti poſſumus operari,vt per ſe notum eſt,& docet Concil.Trid. ſeſſ.6. cap.11. & 13. & can.8. & 22. ergo quando homini datur auxilium cui ipſe non cooperatur, ſaltem recipit per auxilium poſſe operari, & quia poteſtas operandi neceſſaria eſt ad operandum, ideo auxilium ſufficiens aliquid ad operationem neceſſarium confert:in quo conſiderandum eſt aliquod auxilium dici poſſe ſufficiens in ſuo genere, ſeu ex parte, vt illuminatio ex parte intellectus, inſpiratio ex parte voluntatis,& ſic de aliis; aliter verò dici auxilium ſufficiens,& quaſi collectiuè,& omni ex parte,& de hoc poſteriori procedit propriè quæſtio, an auxilium ſimpliciter ſufficiens quoad omnia in actu primo includat etiam neceſſaria ad actũ ſecundum,quæ interrogatio in priori ſenſu docum non habet,vt per ſe clarum eſt.

Gratiam ſufficientem nõ includere auxilia neceſſaria ad poſſe,& ad operari, ſententia quorundam.

Aliqui ergo de hoc ipſo auxilio ſimpliciter ſufficiente diſtinguunt auxilia neceſſaria ad poſſe, vel ad operari,& dicunt auxilium ſufficiens includere auxilia neceſſaria ad poſſe,non ad operari, & conſequenter docent dare poſſe in ſuo genere,nõ tamen completè cum omnibus requiſitis ad agendum.Hæc autẽ denominatio formalis,qua dicitur aliquis conſtitui potens,interdum ſumitur ex nuda potentia ſufficiente in ſuo genere ad agendũ, etiam ſi aliqua requiſita deſint, vt homo habens viſiuam potentiam dicitur potens ad videndum, etiam ſi nondum ſpeciem habeat: completè autem dicetur potens, ſi potentiam habeat & requiſita omnia, vt viſum, ſpeciem, lumen, &c. Aiunt ergo dicti Authores auxilium ſufficiens dare poſſe tantùm priori modo, non tamen poſteriori,quia licèt det poteſtatem ſufficientem in ratione principij proximi,non tamen dat cõcurſum neceſſarium ex parte Dei,nec complementum virtutis quod debet etiam incipere ab ipſo Deo, & non datur nec incipit, niſi quando homo operatur: & aliqui hoc confirmant, quia ad operandum neceſſaria eſt Dei prædeſtinatio, vel prædefinitio; ſed hanc non includit auxilium ſuffi-

A ciens: ergo non includit omnia neceſſaria.

3. *Aſſertio noſtra affirmatiua vtriuſque.* *Gratia ſufficiens triplex.*

Nihilominus contrarium verum cenſeo. Prius verò quàm id declarem & probẽ,aliam diſtinctionem præmitto auxilij dupliciter ſufficientis.ſcilicet proximè & remotè: proximè appello quando homo per auxilium in ſe receptũ poteſt immediatè aliquam operationem efficere ſine interuẽtu alterius prioris operationis,qua impetret maius auxilium. Remotè appello, quando homo nondum recepit in ſe totum auxilium neceſſarium ad certum opus, habet tamen illud à Deo paratum, ſi ad illud ſe diſponat, vel illud impetret.quam diſtinctionem ſumo ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 11. dicente, *Deus impoſſibilia non iubet, ſed in-* B *bendo monet & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis,& adiuuat vt poſsis.* nam illud verbum, *facere quod poſsis*,indicat eũ,cui hoc iubetur,habere auxiliũ proximè ſufficiẽs,tũ quia ab illo immediatè poſtulatur vt faciat, tũ quia in hoc ſolũ diſtinguitur illa poteſtas ab ea quam Cõciliũ indicat in ſubiunctis verbis,*& petere quod non poſſis*,nã in his inſinuat auxilium remotè ſufficiens:nã qui nondũ poteſt,nondũ habet auxilium proximè ſufficiens, v.g.ad cõtritionẽ habendã,ſi tamẽ oret,recipiet illud & iuuabitur vt poſſit conteri, & ideo dicitur habere auxilium remotè ſufficiẽs ad contritionem priuſquam oret,quia habet illud paratum, ſi oret. Vnde ad habendum remotè auxiliũ ſufficiens ad vnũ actũ,v.g.cõtritionis,neceſſe eſt vt habeat au- C xilium proximè ſufficiens ad alium actũ,v.g. orationis,vel alterius diſpoſitionis ad maius auxiliũ. Atque ita auxilium remotũ vnius actus reſpectu, reuocatur ad proximum reſpectu alterius,ideóque de proximo loquimur,& in eo tota difficultas verſatur. Aduerto autem hunc modum auxilij ſufficientis remoti ſolùm inueniri in his, qui aliqua vocatione vel excitatione ſupernaturali præuenti ſunt,de quibus ſolùm nũc agere intendimus.Alio verò modo dici poteſt auxilium ſufficiens quaſi remotiſſimũ quod ex parte Dei homini offertur ſub aliquo modo,vel conditione,quamuis nondũ per aliquod ſupernaturale auxilium inchoatum in ho- D mine ſit,de quo in vltima parte huius libri dicam.

4 *Probatur aſſertio ex Concil. Trid.*

His ergo poſitis dicendũ eſt auxiliũ proximum & completè ſufficiens ad aliquem actum ita dare poteſtatẽ operãdi,vt vel actu in homine quidquid ad actualẽ operationẽ neceſſariũ eſt tanquam præuium & ab operatione diſtinctũ ac ſeparabile,vel in proxima eius poteſtate conſtituat,quidquid ex parte Dei concomitanter neceſſariũ eſt,etiamſi ab operatione hominis nõ ſit diſtinctũ,nec ſeparabile.Probatur primò ex citatis verbis Cõc.Trid.*Deus impoſsibilia nõ iubet,ſed iubẽdo monet,& facere quod poſsis,& petere quod non poſsis,& adiuuat vt poſsis*, vbi loquitur de homine præuẽto per gratiã,imò & iuſtificato:nã de huiuſmodi homine docet quomodo præceptis obligetur,& illa valeat implere. E Duos autẽ modos auxilij ſufficiẽtis,vt ſuprà dixi, inſinuat,vnus eſt poteſtatis proximæ,per quã poteſt homo aliquid immediatè facere,nulla alia diſpoſitione,vel oratione præmiſſa.Alius eſt poteſtatis remotæ,quæ nõ eſt per ſe & proxima poteſtas actũ efficiẽdi,ad quẽ eſt tãtùm remotè ſufficiens, ſed ad aliũ,quo mediatè poteſt nouũ auxiliũ obtinere quo poſſit proximè actum vlteriorẽ efficere. Vnde cõſequẽter colligitur ex mẽte Cõcilij præter illos duos modos nõ reperiri aliud auxiliũ ſufficiẽs in homine receptũ,ac proinde in tali auxilio ſufficiẽte debere includi totum id,quod ad actualẽ operationem liberam neceſſarium eſt,& quod id totũ aut ſit homini datum,aut ex parte Dei ita præparatum,vt in libera eius poteſtate ſit conſtitutum.

Deinde idē Cōciliū paulo inferiùs in eodē capite inquit, *iuſtificatos in eadē gratia, quā acceperunt, proficere.* quæ quidē poteſtas ſufficientiæ profectò eſt cùm cōmune ſit omnibus iuſtis, & multi ea nō vtantur. Illam autem declarat & probat Concilium, dicens, *Deus namque ſua gratia ſemel iuſtificatos non deſerit niſi priùs deſeratur ab ipſis.* cuius rationis vis in eo conſiſtit, quòd Deus paratus eſt dare iuſtis quidquid neceſſarium eſt ad proficiendum in gratia. nam ſi hoc beneficium ex ſe & ſine ipſorum culpa denegaret, eos planè deſereret; quia verò non deſerit, paratus eſt illos auxiliari. Ergo ſupponit Concilium ad illam poteſtatem & ſufficientiam adiutorij neceſſarium eſſe, vt ex parte Dei ſit ita homini paratum, vt ſit in ſua poteſtate. Simile argumentum ſumitur ex c. 13. vbi docet, iuſtum poſſe cum diuino auxilio perſeuerare, ſi velit, hoc eſt enim quod ait, *Nemo ſibi certi aliquid abſoluta certitudine polliceatur, tametſi in diuino auxilio firmiſſimam ſpem collocare & reponere omnes debent.* quæ eſt enim hæc ſpes, niſi quia certi eſſe debemus, ita eſſe paratum nobis auxilium ex parte Dei, vt quod per illud poſſumus, ſimpliciter poſſimus? & reddit Concilium rationem ex eodem dogmate, dicens: Deus enim niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere; ergo ex intentione Concilij, vt homo ſimpliciter poſſit aliquid quod ſine Dei auxilio facere non poteſt, neceſſarium eſt vt vel iam receperit quidquid neceſſarium eſt ad tale opus faciendum, vel ſi quid deeſt, illud habeat in poteſtate ſua promptum & paratum ex parte Dei.

Iuſtificatos Deus nō deſerit, niſi ab ipſis prius deſeratur.

5. Quomodo proximè allatum axioma Concilij ab aliquibus explicetur.

Quidam verò modernus ſcriptor docuit aliquod auxilium gratiæ eſſe neceſſarium ad opus efficiendum, quod neque Deus dat, neque ex ſe paratus eſt dare etiam iuſtis, neque etiam homo poteſt aliquid facere quo illud obtineat, & nihilominus ſine illo vel dato, vel oblato poſſe ſubſiſtere, auxilium ſufficiens per ſola auxilia excitantia: hanc autem doctrinam defendendam explicuit Concilium & dogma illud, *Deus neminē deſerit, niſi priùs deſeratur ab ipſo.* De ſola gratia habituali & ſanctificante, nō de gratia auxiliante, ita vt ſenſus ſit Deum neminem priuare ſua amicitia, iuſtitia, vel gratia, niſi ratione alicuius peccati, quo prius ipſe homo deſerat Deum.

Sed refutatur ea explicatio.

Sed profectò ſuperuacanea fuiſſet doctrina Concilij in illo ſenſu; quis enim dixit vnquam Deum ſolere priuare aliquem gratia & iuſtitia, priuſquam ipſe peccando deſerat Deum, vt oportuerit Concilium dogma illud in illo ſenſu tradere, præterquam quòd in illo ſenſu eſſet inutile principium illud ad doctrinam, quam Concilium tradit, confirmandam. Nam Concilium in cap. 11. principium illud adducit, vt probet eſſe in iuſtorū poteſtate in accepta iuſtitia proficere. Hoc autē non poteſt ex illo principio inferri, ſi in illo ſenſu intelligatur. Nam licèt Deus non auferat gratiam habitualem à iuſto, ſi in ipſum iuſtificatum non iugiter virtutem influat, nihil gratum ac meritorium apud Deum efficiet, vt idem Concilium docet c. 16. & conſequenter nec poſſet in gratia proficere. Loquitur ergo Concilium de deſertione quoad auxilia neceſſaria ad creſcendum in gratia, docétque hoc Chriſti auxilium, ſeu influxum, virtutis, qui antecedere, comitari, & ſubſequi debet opera, vt Deo ſint grata, non defuturum iuſtis niſi ipſi deſerant Deum, & in hoc ſenſu Deum non deſerere iuſtos quoad actualia auxilia neceſſaria, niſi prius ab ipſis deſeratur. Nec minus certum eſt Concilium in c. 13. fuiſſe in eodem ſenſu loquu-

A tum. Expreſsè enim dicit, licèt homo de futura ſua perſeuerātia certus eſſe poſſit, nihilominus in diuino auxilio firmiſſimam ſpem collocare debere, & ſubiungit rationem. *Quia Deus niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere.* Ad concipiendam autem firmiſſimam ſpem in diuino auxilio de perſeuerātia, non ſatis eſt, certos nos eſſe Deum non priuaturum nos gratia habituali, ſi non peccemus, ſed oportet etiam eſſe certos non defuturum nobis auxilium neceſſarium ad non peccandum, ſi nos Deo non defuerimus. In hoc ipſo ſenſu loquitur Conciliū, & ſunt valdè notāda hæc vltima verba: nam in eis euidenter loquitur Concilium etiā de auxilio efficaci, tale enim eſt auxilium quo Deus

B velle & perficere operatur in nobis.

Præterea dogma illud ſumptum eſt ex Auguſt. lib. de nat. & grat. c. 26. qui in dicto ſenſu apertè illo vtitur. Intentio enim Auguſtini in illo capite eſt, cōtra Pelagianos oſtendere gratiam, qua Deus iuſtificat impium, non ſolùm dari ad tollēda peccata commiſſa, ſed etiam ad peccandū, ne noua cōmittantur, & rationem reddit, *quia non ſolùm gratiâ indigemus, vt à peccati ægritudine ſanemur, ſed etiam, vt de cætero rectè ambulare poſſimus, quod quidē ſani etiam non niſi illo adiuuante poterimus.* quod ait nobis præſtari per mediatorem Ieſum Chriſtū Dominū noſtrum *qui ſanat ægrotum, & viuificat mortuū, id eſt, iuſtificat impiū cùm ad perfectam ſanitatē, hoc eſt, ad perfectam vitam, iuſtitiámque perduxerit, non*

Maximè ex mente S. Auguſt. qui illius axiomatis eſt author.

C *deſerit ſi nō deſeratur, vt piè ſemper, iuſtéque viuatur.* In quo contextu nō poteſt ratio illa ſubſiſtere, niſi ſenſus ſit, non deſerere Deū iuſtos, non tantùm quoad gratiam datā nō tollendā, ſed etiam quoad dāda auxilia neceſſaria ad rectè viuendū, ſi ab ipſis non deſeratur. quod declarat exēplo oculi, *qui licèt ſit pleniſsimè ſanus, niſi candore lucis adiutus non poteſt cernere.* ſic (ait) iuſtus, niſi diuinitus iuuetur, nō poteſt viuere, ſentiens quòd ſicut oculus ſimpliciter ſine luce videre nō poteſt, ita iuſtus ſine nouo gratiæ adiutorio, ideóque Deum nō deſerere illū, negando tale adiutorium. Vnde concludit: *Sanat ergo Deus nō ſolùm vt debeat quod peccauimus, ſed vt præſtet etiā ne peccemus.* vtique quātū in ipſo eſt, ſic

Iuſtus non poteſt rectè viuere, & proficere ne Dei auxilio.

D enim dicitur Deus præſtare illud omnibus iuſtis, nō quia in effectu omnes illud recipiāt, ſed nō per Deū, ſed per eos ſtat, ſi illud non recipiunt.

Denique Auguſtin. in lib. ad articulos ſibi falsò impoſitos, art. 7. vel potiùs Proſper ad abiectiones Gallorum in 7. in eodem ſenſu vtitur eodē principio, vt probet eos, qui poſt gratiā acceptā peccant, non ideo peccare, quia deſerātur, id eſt, quia auxiliis neceſſariis deſerātur, ſed quia ipſi peccāt, ideo deſeri; generaliùs verò etiam de peccatoribus loquitur Auguſt. ſerm. 88. de tempore, dicens. *Fideliter & firmiter credat dilectio veſtra, quare nunquam priùs Deus deſerit hominē, niſi priùs ab homine deſera-*

6. De omnibus hominibus idē axioma intelligitur à S. Auguſtino & aliis SS. Patribus.

E *tur.* Et vt doceat hoc etiā in peccatoribus verū eſſe, ſubiungit. *Cùm enim & ſemel & ſecundò & tertiò vnuſquiſque grauia peccata commiſerit, expectat tamē illū Deus.* idémque reperit Proſper ad obiectiones Vincēt. in 7. vbi etiam nō ſolùm de iuſtis, ſed etiam generaliter ſententiam profert. *Deus priuſquam deſeratur, neminem deſerit, & multos deſertores ſæpe conuertit.* Vnde nō loquitur ſpecialiter de deſertione quoad ablationem gratiæ habitualis, ſed magis de deſertione per abſolutam denegationem alicuius auxilij ſimpliciter neceſſarij ad ſalutem, vel ad non peccandum.

In eodem ſenſu dixit Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 13. *Iuſtè deſeritur à Deo, qui deſerit Deum.* & Anſelm. lib. de Concord. præſcient.

ſic

ſic gratia ſubſequitur donum ſuum, ſiue paruum, ſiue magnum ſit, vt illud dare non deficiat, niſi liberum arbitrium nolendo rectitudinem quam accepit, deſerat; vbi addendo illam particulam, *ſiue paruum, ſiue magnum*, oſtendit apertè non de gratia habituali ſola, ſed de vniuerſis donis gratiæ id verum eſſe; maximè ergo de auxilio neceſſario ad ſalutem: & ſanè quamuis certiſſimum ſit, Deum non deſerere iuſtum auferendo gratiam ſanctificantem, ſi ipſe illam non abiiciat peccando, non minus videtur neceſſarium, vt illum non deſerat per abſolutam denegationem auxilij neceſſarij ad non peccandum, quia hoc quodam modo maius malum eſt: nam ex hac deſertione ſequitur & ipſum peccatũ, & ipſa etiam gratiæ iuſtificantis amiſſio. Quòd ſi Deus non deſerit iuſtum, denegando illi ex ſe aliquod auxilium neceſſarium: ergo offert illa, eaque in hominis manu & poteſtate ponit, vt habeat illa, ſi velit; ergo hanc poteſtatem includit etiam auxilium ſufficiens, vt ſimpliciter ac verè ſufficiens ſit. Supererant verò duo declaranda circa propoſitionem illam, *Deus non deſerit niſi deſeratur*, intellectam quoad auxilium. Vnũ eſt quomodo intelligenda ſit de auxilio ſufficienti, aliud quomodo de efficaci, ſed primũ tractabitur cap... poſterius in lib. ſequenti.

Denegatio auxilij neceſſarij quomodo ſit maius malum, quàm peccatum.

7. Addo denique generalem doctrinam Concilij Senonen. in decretis fidei cap. 15. vbi cùm dixiſſet manſiſſe in nobis poſt peccatum liberum arbitriũ ad opera ſalutis, ſubiungit. *Neque enim liberum arbitrium aſſerentes diuinam, excludimus propterea gratiam, &c. ſed iuxta Scripturam eò extendimus, vt humana voluntas miſericordiæ præuenientis auxilio ſuffulta, & interiori quodam & occulto ſecretioris inſpirationis afflatu contacta ſeſe conuertat in Deum, Deo appropinquet, & ad illam veram gratiam ſe ſe præparet, quæ tandem accepta ſit ad vitam æternam.* In quibus verbis aduerto & pondero, non ſolùm dicere Concilium per hoc auxilium poſſe homines ſe conuertere in Deum, ſed dicit ſe conuertere & præparare ad gratiam ſanctificantem, non quia id ſemper fiat: nam ſtatim dicit, illi gratiæ reſiſti poſſe, & ſæpiùs reſiſti, quia illam habuerunt, quibus Chriſtus Dominus dicebat, *Quoties volui congregare filios tuos*, &c. *& noluiſti*, Matth 23. ſed ita loquutum eſt Concilium, vt ſignificet in manu eius, qui tale auxilium habet, eſſe aliquid operari, quo ſe præparet ad vlteriorem gratiam, ac ſubinde ad illam diſpoſitionem nullo indigere auxilio, quod vel non habeat, vel in manu eius & poteſtate non ſit, & hoc declarans ſubiungit, *Neque tamen tanta gratiæ neceſſitas libero præiudicat arbitrio, cùm illa ſemper ſit in promptu.* ergo quòd auxilium neceſſarium ad operandum vel ſit actu receptũ, vel ſit in promptu, omnino neceſſarium eſt ad habendam libertatẽ veram ad huiuſmodi actus, (& quod idem eſt) ad habendam ſimpliciter poteſtatem, quam dare debet auxilium ſufficiens.

Liberum arbitrium manet in nobis ad opera ſalutis, poſt peccatum; ex Conc. Senonenſi.

Duo autem ſunt ad libertatẽ arbitrij neceſſaria, vnũ eſt poſſe facere actum, aliud poſſe non facere, etiam ſuppoſita integra facultate faciendi; ex qua duplici poteſtate prior dici poteſt fundamentalis, & quaſi inchoans libertatem in actu primo; poſterior verò voluntati dans modum poteſtatis indifferentis, & quaſi complens libertatem. Vtraque autem poteſtas debet ſubſiſtere cum auxiliis gratiæ, poſterior quidem cum efficaci, de quo in libro ſequenti dicemus; prior verò cum ſufficienti, & ad hoc dixit dictum Concilium neceſſarium eſſe vt auxilium Dei in promptu ſit, vtique totum auxilium neceſſarium ad opus, vt apertè dicunt illa verba, *Neque tanta gratiæ neceſſitas*, &c. & ratio eſt clara, quia ad poteſtatem quæ ad vſum, vel non vſum liberum ſufficiat, non ſatis eſt nuda, ſeu remota poteſtas voluntatis, ſed neceſſaria eſt potentia proxima, id eſt, cum omnibus requiſitis ad operandum, vt conſtat ex vulgari definitione libertatis, quam explicui in lib. 1. de Auxil. Omnia autem auxilia requiſita ſunt neceſſaria ad operandum: ergo omnia illa ſunt neceſſaria ad auxilium ſufficiens, vel actu data, vel ita ablata, vt in promptu ſint, ſeu in poteſtate hominis; & declaratur ampliùs, quia noſtra voluntas nuda & auxiliis gratiæ deſtituta, non habet proximam libertatem ad actus ſupernaturales, quia vel non habet naturalem poteſtatem actiuam illorum, vel ad ſummum habet quamdam inchoationem cum capacitate recipiendi per gratiam eius actiuitatis complementum; & ideo Auguſtinus interdum dicit, naturam humanam per peccatum primi parentis amiſiſſe libertatem ad efficiendum opera ſalutis, quia amiſit gratiam & indignum ſe reddidit auxilij eius: & è conuerſo dicitur per Chriſtum accipere illam libertatem, quia recipit gratiæ auxilia, quibus efficitur potens ad tales actus efficiendos; ergo vt talis libertas ſit plena, & proximo in ordine ad vſum, debet habere omne auxilium neceſſarium ad opus in ſe, vel in manu & poteſtate ſua; ſed auxilium proximum ſufficiens conſtituit voluntatem in tali actu libertatis: ergo omnia illa includit.

Quæ ſint neceſſaria ad illam arbitrij libertatem, quoad vſũ?

Præterea ratione morali in diuina Scriptura fundata hoc videtur ſufficienter probari: nam ei qui recipit auxilium verè ſufficiens ad opus neceſſarium ad ſalutem, & illud non facit, ſed vocationi reſiſtit, imputatur carentia operationis, ita vt nullam habeat excuſationem; ergo oportet vt per tale auxilium habeat vel accepta, vel parata, & in manu ſua omnia auxilia ad tale opus faciendum neceſſaria. Antecedens patet ex verbis Chriſti, *ſi non veniſſem, & loquutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*, Ioan. 15. Et hoc ipſum probant omnia loca Scripturæ, in quibus peccati redarguuntur homines, qui per gratiam ſufficientem non operantur; nam ſi hoc illis ad culpam tribuitur, profectò excuſationem non habent. huiuſmodi autem ſunt loca illa, *Quoties volui congregare*, &c. *& noluiſti*, Matth. 23. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis*, Act. 7. *Expectaui vt faceret vuas, & fecit labruſcas*, Iſai. 5. Quî enim fieri poteſt, vt Deus inde fructus expectet, vnde ſcit naſci non poſſe ſine quodam auxilio, quod ipſe nec dat, nec paratus eſt dare, nec vllo modo eſt in poteſtate actiua terræ, ſeu vitis, id eſt, in hominis poteſtate. Conſequentia autem prima probatur ex eodem loco Iſaiæ, vbi ſubiungit Deus, *Indicate inter me & vineam meam, quid eſt quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei?* Profectò ſi illi homines indiguiſſent aliquo auxilio Dei ad ferendum fructum à Deo expectatum, & auxilium illud non habuiſſent, nec in ſe ipſis receptũ, nec à Deo ita oblatum, vt in eorum poteſtate eſſet habere illud, ſi velint, meritò Deo interroganti, *Quid amplius facere debui?* reſpondere poſſent, magnum aliquid debuiſſe facere, & non feciſſe, nimirum illis conferre modum, quo poſſent obtinere auxilium illud, ſine quo fructum ferre non poterant. Illa ergo Dei interrogatio apertè ſupponit habuiſſe auxilium ſufficiens, ita vt ex parte Dei nihil neceſſarium ad fructificandum illis defuiſſet.

8. Probatur gratia ſufficiens moraliratione, fundata in Scriptura.

Carẽtia operationis ad ſalutem non eſſet imputãda homini, ſi Deus gratiã ſufficientem denegaſſet.

Dicet fortaſſe aliquis ſcrupuloſus verborum

Quomodo intelligi debeat illud Dei apud Iſaiam, *Quid eſt, quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei?*

rum ponderator, Deum quidem nihil ex his, quæ debet facere, omittere, nec ex his quæ dare debet, aliquid denegare; nihilominus tamen negare aliquod auxilium quod nemini debet, etiamſi abſque illo opus fieri nunquam poſſit. Sed hoc dictorum verborum vim non euacuat. Nam in primis licèt Deus abſolutè non debeat alicui auxilia ſua, ſi tamen vult hominem ita obligare ad fructum faciendum, vt excuſationem non habeat, ſi non ferat, debet omnino aliquo modo ex dictis illi dare omnia auxilia neceſſaria, nullo dempto. Deinde Cyrillus lib. 1. in Iſai. ſic legit hæc verba, *Quid faciam vineæ meæ quod non fecerim ei.* vbi ablato nomine debiti declaratur, nihil ex parte Dei debuiſſe quod ad ferendum fructum eſſet neceſſarium, quod ſic exponit Cyrillus. *Quid boni illis defuit, vt inutiles fierent? Si enim rerũ ad vſum, & vtilitatem neceſſariarum quippiam à me plantaueram fortè prætermiſſum fuerit, cauſæ nihil dicam, neque pœnam exigam; quid enim faciam (inquit) quod non feci? Cum verò rebus ei vtilibus plenam, nulliúſque rei indignam fecerim,* &c. *ſi nullius rei indignam, profectò neque alicuius auxilij omnino neceſſarij.* Vnde Chryſoſtomus eadem verba expendens homil. 12. in Matth. Idipſum (inquit) hoc eſt conſiderandum in loco, quid ſcilicet oportuerit fieri quod à Deo factum poſſe negari, & Athanaſ. de Paſſion. & Cruc. Domini, non longè à principio, eundem ſenſum indicans ponderat illam particulam *adhuc*, quam dicit indicare diuinam longanimitatem, bonitatem & tolerantiam, & gloſſa ordinar. dicit nihil defuiſſe ex parte Dei, & D. Thomas ibidem ait contuliſſe Deum vineæ omnia beneficia neceſſaria ad ferendos vuarum fructus, & ideo illos expectaſſe.

9. Eadem ratio moralis fundata eſt in ratione naturali.

Hæc autẽ moralis ratio quam ex Scriptura deprompſimus, in ratione etiam naturali ſuprà tacta fundata eſt, quia oſtendimus ſine auxilio ſufficiente modò à nobis explicato non conſtitui operationem in libera hominis poteſtate, ſeu in tali poteſtate, qua poſſit liberè vti cùm non habeat in ſua poteſtate aliquid neceſſarium ad talem vſum: imputatio autem ad culpam ſupponit hanc libertatem. Quis enim homini imputet, quòd non videat, licèt oculos habeat, ſi non eſſet in poteſtate eius habere lucem; aut quomodo poteſt alicui habenti vires & pedes, ad ambulandum culpæ attribui quòd nõ ambulet, ſi habet pedes ita ligatos vt compedes auferre non poſſit: ſicut ergo iuſta accuſatio (vt ita dicam) ſupponit libertatem quæ nõ eſt circa ſupernaturalia opera ſine auxilio ſufficiẽti pleno, ita non deeſt legitima accuſatio quandiu auxilium ſufficiens non habetur. Et hac ratione ignorantia inuincibilis inducit legitimam excuſationem, quia non eſt in poteſtate hominis, nec eius voluntate illam depellere. Eadem autem ratio de quacumque alia carentia rei, vel conditionis neceſſariæ ad operandum, ſi non eſt in manu hominis illâ non carere, ſeu (quod idem eſt) rem illam

Confirmatur.

obtinere, & cõfirmatur, & declaratur vlteriùs, quia homini non operanti vel imputatur carentia poteſtatis, vel carentia operationis, aut honeſtatis alicuius. Non primum, per ſe, & proximè loquendo, tum quia à nobis per ſe non præcipitur poſſe, ſed agere, tum quia habere poteſtatem ad actus ſupernaturales non eſt noſtræ libertatis, ſed diuini muneris. Dico autem *per ſe, & proximè*, quia interdum carentia poteſtatis poteſt homini imputari, quia ponit impedimentum vocationi, per quam incipit poteſtas dari: tunc autem priùs imputatur homini defectus aliquis honeſtæ operationis, ſeu peccatum aliquod, ratione cuius caret tali poteſtate, & ita per ſe primò carentia operationis debitæ eſt, quæ imputatur; ergo homini iam vocato non imputatur defectus poteſtatis, ſed defectus debiti vſus gratiæ: ergo hic vſus debet eſſe omnino in hominis poteſtate; ergo omnia neceſſaria ad vſum debent conſtitui in hominis poteſtate, vt auxiliũ illi datum ante operationem ſufficiens cenſeatur.

10. Eadem ratio probatur ex Auguſtino.

Denique doctrina hæc deſumpta eſt ex Auguſtino q. 2. lib. 1. ad Simpl. vbi priùs generatim dicit. *Opus eſt velle, & currere, non enim fruſtrà dicitur,* & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, *& ſic currite vt comprehendatis.* & poſtea de Eſau ſubiungit, *Noluit ergo Eſau, & non cucurrit, ſed etſi voluiſſet, & cucurriſſet, Dei adiutorio præueniſſet, qui etiã ei velle & currere vocando præſtaret, niſi, vocatione contempta, reprobus fieret.* In his enim verbis ſupponit Auguſtinus habuiſſe Eſau auxilium ſufficiens, & per illud habuiſſe poteſtatem non remotam, ſed proximam, nec tantùm phyſicam, ſed moralem, & liberam, per quam & velle & currere erat ſibi conceſſum, niſi vocationem cõtemneret; ergo ex ſententia Auguſtini auxilium ſufficiens, quod ſatis ſit vt homini imputetur ad culpam, non venire, imò & non peruenire, tale eſſe debet, vt ipſum velle & currere ratione talis auxilij ſit in hominis poteſtate & voluntate; ergo neceſſarium eſt, vt per tale auxilium omnia neceſſaria ad volendum ſint in hominis poteſtate & voluntate. Hoc ipſum ſentit Auguſtinus, vbicumque *auxilium* iſtud *ſufficiẽs* explicat per conditionalem illam locutionem, dicens, per ſufficiens auxilium dari homini vt operari poſſit, ſi velit. Sic explicat gratiam datam Adæ lib. de corrept. & grat. cap. 11. dicens, *tale fuiſſe adiutorium datum Adamo, quod deſereret, ſi vellet, & in quo permaneret, ſi vellet,* & in cap. 12 ait in volũtate hominis fuiſſe poſitum, & cum adiutorio Dei, ſine quo perſeuerare non poſſet, manere ſi vellet; ergo illa cõditionalis, *operari ſi velit*, fit poſſibilis, & re vera per auxilium ſufficiens; ergo per tale auxilium ponitur in voluntate hominis, quidquid eſt neceſſarium ad volendum. Nam ſi aliquid neceſſarium ad volendum non eſt in eius poteſtate, quia nec illi datur, nec offertur ſub ea ſaltẽ conditione ſi velit, profectò non poteſt dici, ipſum velle eſſe in eius libera poteſtate; eſſetque verbis ludere & illudere hominem, ſi ei dicatur poſſe, ſi velit, ſi aliàs non eſt in poteſtate & libertate eius obtinere aliquid ita neceſſarium vt velit, vt repugnet, ſine illo ipſum velle in rerũ natura cõſtitui.

Locutio conditionalis, *operari ſi velit*, fit, & ipſa eſt poſſibilis per gratiam ſufficientem.

11. Reſpondetur propoſitis per gratiam ſufficientem.

1. Per diſtinctionẽ gratiæ ſufficientis & efficacis, in modo includendi cõcomitantia, & cooperantia auxilia.

Ad primam ergo difficultatem in principio poſitam, quæ diſtinctionem auxilij ſufficientis ab efficaci petebat, reſpondetur, non diſtingui per hoc quòd ſufficiens ſola auxilia excitantia, efficax verò adiuuantia, ſeu cooperantia includat, vtrumque enim vtraque complectitur auxilia, vt de efficaci notum eſt, & infrà dicetur, & de ſufficienti oſtenſum eſt capite precedẽti. Differũt ergo in modo poſtulandi, ſeu includendi cooperãtem gratiam, ſeu concomitantia auxilia. Auxilium enim ſufficiens, ſi ſit proximum, includit omnia præuenientia auxilia actu recepta, non minus quàm auxilium efficax, & ita in illis auxiliis conuenire poſsũt, imò & eſſe aliquo modo æqualia, vt poſtea dicemus. Differũt autẽ, quia ſufficiens auxilium habet auxilium cõcomitans tãtùm oblatũ ex parte Dei, & poſitum in voluntate operantis; in re verò ipſa ſine illo ſubſiſtit & inuenitur, & hanc ſeparationem in conceptu ſuo includit, quatenus dicit tantùm auxilium ſufficiens. Auxilium autem efficax etiam auxilium concomitans

in re ipſa datum, & actu poſitum, vel talem habitudinem ad illud, vt ab illo nunquam ſeparetur. Vnde autem hoc proueniat, poſtea tractabimus.

2. Per diſtinctionem vtriuſque eiuſdem gratiæ, ratione vltimi actus, ſeu operationis actualis.

Ad ſecundam difficultatem, in qua tangitur alia differentia vulgaris, quòd auxilium ſufficiens dat poſſe, efficax autem dat velle, ſeu operari, differentiam ſano modo intellectam, eſſe veram. Dico autem ſano modo intellectam, quia ſeruata proportione etiam auxilium efficax dat poſſe coniunctum cum actu, & auxilium ſufficiens ſuo modo dat velle operari, tum quia licèt in effectu non conferat velle operari, conſtituit illud in poteſtate & voluntate operantis, ſi velit vt ex Auguſtino explicuimus. Tum etiam, quia tale auxilium ex ſe & intentione Dei, datur homini, non tantùm, vt poſſit, ſed etiam vt faciat, nulla enim poteſtas datur propter ſe, ſed propter actum, etſi poteſtas ſit ſufficiens, data poteſtate, datur actus, quantum eſt ex parte dantis poteſtatem, & ſimiliter ſi poteſtas ſit libera, actus etiam conſtituitur in voluntate recipientis poteſtatem, ideóque omnia requiſita ad actum in eiuſdem conſtituuntur poteſtate & voluntate; differentia ergo, & verus ſenſus eſt, quòd auxilium ſufficiens ita dat poteſtatem cum omnibus requiſitis ex parte Dei ad operandum, vt non ſecum afferat operationem, aut voluntatem actualem, & ideo dicitur dare poſſe, non quia de ſe non det etiam agere, ſed quia profectò illud non præſtat. Auxilium autem efficax dat poteſtatem actu influentem, & operantem, & ideo ratione vltimi actus dicitur dare ac velle, & operari, vel permanere, ſeu perſeuerare, & ſimilia. Et ſimili modo ſi vocatio ſit efficax, dicetur facere vt velimus, quia infallibiliter ſecum affert conſenſum: vocatio autem ſufficiens tantùm de ſe etiam facit vt velimus, nam ad hoc ſufficienter inducit, in re tamen non aſſequitur, quod intendit, & ideo dicitur potius dare vt poſſimus, quàm facere vt velimus, vtique ſimpliciter, & abſolutè, nam cum illo addito *de ſe*, etiam id poteſt & debet admitti.

Gratia ſufficiēs quo pacto det poſſe & agere.

3. [P]er rationē, [q]uâ fit, vt [g]ratia ſufficiens non [o]peretur [a]ctu.

In tertia verò difficultate petitur, vnde habeat auxilium ſufficiens vt actu non operetur, & ita ſit inefficax, & è conuerſo vnde habeat auxilium efficax vt infallibiliter effectum conſequatur. Sed de primo puncto dicemus in ſequenti capite; de ſecundo verò in ſequenti libro. Nunc ſolùm dicimus poſito auxilio ſufficienti prout à nobis explicatum eſt, à ſola quidem libertate arbitrij prouenire vt non operetur, quòd autem operetur, non prouenire à ſola libertate, ſed vt per gratiam adiuta; quod tamen adiutorium alteri non defuiſſet, niſi reſtitiſſet: hæc autem multa declaratione indigent, quæ paulatim tradenda ſunt.

12. [R]eſpondetur [ad fu]ndamento [con]trariæ ſententiæ, dari [cu]m gratia [ſu]fficiente [co]ncurſum [co]ncomitantem ad operationem neceſſarium. [Q]uotuplex [il]le ſit concurſus.

Ad fundamentum denique contrariæ ſententiæ dicimus in primis cum auxilio ſufficienti dari aliquo modo concurſum concomitantem gratiæ ad operationem neceſſarium. Hic autem concurſus duobus modis dari poteſt, vno modo in ſe, ſeu in actu ſecundo, & ſic repugnat dari ſine ipſa actuali operatione, quia in re non diſtinguitur ab actione cauſæ ſecundæ, vt ſuperiori libro viſum eſt, ideóque concurſus gratiæ ſic præſtitus numquam ſeparatur ab auxilio efficaci. Alio ergo modo poteſt dari hic concurſus quaſi in actu primo non inhærente homini, ſed aſſiſtente, quia nimirum Deus ipſe, qui poteſt ſolus illum concurſum in exercitio præſtare, intimè adeſt voluntati iam excitatæ & vocatæ, & de ſe paratus eſt ad concurrendum cum illa, ſi per ipſam non ſteterit, & hoc ſatis eſt, vt voluntas ſimpliciter poſſit & habeat omnia requiſita in ſua poteſtate, quia quod per alium poſſumus, cuius adiutorium paratiſſimum eſt, ſi illud ſuſcipere volumus, veriſſimè & propriiſſimè poſſumus. Cùm autem inſtatur, quia hic concurſus debet incipere ab ipſo Deo. Reſpondemus ex parte Dei incipere debere ab ipſo, nec poſſe ab alio, quàm à ſua voluntate trahi ad concurrendum; illam tamen Dei voluntatem iam eſſe paratam, & per illam eſſe quaſi applicatam, & expoſitam potentiam Dei, vt ſimul cum homine influat, ipſo etiam homine ſuum opus inchoante. Quapropter ad obtinendum à Deo hunc ſimultaneum concurſum, non eſt neceſſaria aliqua præuia hominis operatio, ſed ſolùm ſimultanea cooperatio.

13. Diſcrimen inter auxiliū præueniens, & ſimultaneum, ſeu concomitans.

Vnde eſt habendum præ oculis diſcrimen inter auxilium præueniens, in quo Deus ſolus ſine homine operari incipit, aliquid in homine faciendo, quod non facit homo: & auxilium ſimultaneum, & concurſum merè concomitantem. Nam auxilium præueniens ſi ad opus hominis ſit neceſſarium, & non ſit iam datum ad extra, (vt ita dicam,) nec in homine receptum, non poteſt offerri & eſſe ita paratum ex parte Dei, vt ſit etiam immediatè poſitum in voluntate hominis per illud operari, ſed tantùm poteſt conſtitui mediatè in hominis poteſtate, id eſt, vel mediante aliquo alio actu, qui ſit in eius poteſtate, quem ſi fecerit, infallibiliter ei dabitur tale auxilium, vel ſaltem media carentia alicuius impedimēti, quòd liberè poſſit homo non ponere non peccando. Ratio eſt illa, quæ in fundamento contrariæ ſententiæ facta eſt, quia cùm illud auxilium debeat incipere à ſolo Deo, ſi non abſolutè datur, ſed ſub conditione offeratur, ſi homo aliquid faciat, neceſſe eſt, vt id quod ab homine exigitur ad obtinendum actu illud auxilium, non ſit faciendum ab homine cum illo eodem auxilio, quia illud debet à ſolo Deo inchoari, vt ſupponitur: ergo debet aliquis alius actus, ad quem non ſit neceſſarium illud præuium auxilium, vel carentia praui actus, à quo etiam poſſit homo liberè abſtinere, ſine eodem auxilio, quia impoſſibile eſt poſtulare ab homine diſpoſitionem ad obtinendum præueniens auxilium, quæ ſit ipſemet actus, qui ſine illo præuio auxilio fieri non poteſt, vt in lib. ſequenti latiùs oſtendemus.

Hîc autem non agimus de præueniente auxilio, dicimus enim auxilium ſufficiens ſi ſit proximè ſufficiens & completum includere omnia auxilia præuenientia, non tantùm oblata, ſed actu data; nam ſi aliquod eſt tantum oblatum, aliud auxilium datum, non erit proximè ſufficiens ad illum actum, ad quem aliud præueniens auxilium offertur, ſed poterit eſſe tantùm ſufficiens remotè, mediante ſcilicet alio actu orationis, v.g. vel alterius diſpoſitionis neceſſariæ ad obtinendum nouum auxilium, ad quam diſpoſitionem præſtandam, prius auxilium erit proximè ſufficiens, & includit omnia auxilia præuenientia ad illum neceſſaria actu iam data, vt ſatis declaratum eſt & probatum. At verò concurſus concomitans eo ipſo quòd eſt ſufficienter oblatus ex parte Dei, eſt immediatè in hominis poteſtate, quia non indiget homo alio actu, vt illum à Deo obtineat, quia ad illū actum eſſet neceſſarius alius concurſus, & ſic procederetur in infinitū; ſed ſolū neceſſariū eſt, vt homo liberè prębeat influxum ex parte ſua neceſſariū ad actū; nam tūc eo ipſo Deus influit

influit ex vi præcedentis voluntatis, qua ſuum influxum homini obtulit. Et ratio eſt, quia in hoc influxu & concurſu nihil Deus ſolus operatur in homine, quod non etiam faciat homo, nec è conuerſo, ſed in cauſando ſimul omnino incipiat; ideóque optimè poteſt concurſus Dei offerri homini, ſi velit Deo cooperari ad illummet actum, ad quem concurſus Dei paratus eſt.

Quod verò vltimo loco addebatur de prædeſtinatione, aut prædefinitione voluntatis Dei, ad rem præſentem non pertinet, quia quidquid ſit de modo, quo hi actus ſint in Deo reſpectu actuum humanorum & liberorum, illi non pertinent ad auxilia gratiæ neceſſaria ad operandum, ſed ad modum quo Deus tamquam primus author gratiæ efficit, vel prouidet talia auxilia, de quo modo licèt alibi copioſè dixerimus, aliqua in libro ſequenti attingemus. Nunc autem ſolum dicimus auxilium ſufficiens, etiamſi non procedat ex voluntate Dei abſolutè præfinienite actum hominis, debere eſſe tale, quale illud deſcripſimus, vt ſit verè ſufficiens, imò etiam addimus quoties actus, propter quem datur auxilium ſufficiens, non eſt prædefinitus, aliqua ex parte ipſi homini poſſe attribui, vt in materia de prædeſtinatione latiùs tractatur, & ex dicendis in ſequenti capite declarabitur.

14. Denique hinc ſolutum manet tertium argumentum in capite primo relictum, quod petebat quo modo illa duo membra inter ſe diſtinguantur, vel opponantur; dicendum eſt enim diſtingui tamquam includens & incluſum, & quaſi priuatiuè opponi. Declaratur, quia gratia ſufficiens dat vires ſufficientes voluntati, vt cum Auguſtino loquamur; gratia verò efficax dat vires efficaciſſimas: vires autem efficaces etiam ſunt ſufficientes; ergo includit efficax totum id quod eſt quaſi poſitiuum in ſufficiente, & addit infallibilem connexionem cum operatione, quam non includit ſufficiens; ergo ob rationem priorem rectè dicuntur diſtingui vt includens & incluſum: poſteriori autem ratione gratia ſufficiens quandam priuationem includit, propter quam poteſt dici inefficax, ac ſubinde priuatiuè opponi efficaci, & hinc obiter intelliguntur duo, vnum eſt diuiſionem hanc eſſe ſufficientem quia per membra immediatè poſita traditur. Aliud eſt, propter hanc diuiſionem non multiplicari gratias actuales, vel habituales ſuprà enumeratas, ſed eaſdem explicari cum diuerſis habitudinibus ad actualem operationem, vt declaratum eſt, & hæc ſufficere videntur ad ſimplicem quamdam diuiſionis explicationem, nam profundior illius comprehenſio ex ſingulorum membrorum pleniori intelligentia pendet: ſupereſt ergo vt ea quæ ſpecialiter ad gratiam ſufficientem pertinent, in reliqua parte huius libri proſequamur.

Gratia efficax diſtinguitur à ſufficiête tâquam includens ab incluſo, addítque infallibilem connexionē cū operatione.

Et ob id etiā priuatiuè opponuntur.

Capvt III.

Vtrùm auxilium ſufficiens ſit verum auxilium gratiæ internæ diſtinctum à lege, reuelatione, & doctrina.

1. In hoc capite præcipuè notandus & refellendus eſt error Caluini, dicentis nullum eſſe ve-

Caluini er-

A rum gratiæ interioris auxilium, præter auxilium efficax, quale ab ipſo ponitur inducens neceſſitatem, & tollens libertatem; ideóque omnia loca Scripturæ, in quibus reprehenduntur homines, qui gratiæ Dei reſiſtunt, interpretabatur de gratia externæ doctrinæ per Scripturam, vel per prædicationem verbi Dei, ita refert... in id Act. 7. *Vos Spiritui ſancto reſtitiſtis*, dicens contaminaſſe Caluinum locum illum aſſerens eos reſiſtere Spiritui ſancto, qui eum in Prophetis loquentem contumaciter reiiciunt, quia non de internis reuelationibus & inſpirationibus, ſed de externo miniſterio eiuſdem verba intelligenda eſſe accuratè monebat. Vnde planè conuincitur ſolam exteriorem doctrinam ſatis eſſe putaſſe ad auxilium
B ſufficiens, cùm illi reſiſtere cenſeatur eſſe culpabile & reprehenſione dignum, in quo errore videtur Caluinus Pelagio conſentire, quo ad ſufficientem gratiam, licèt inefficaci in alio extremo illi contrarius ſit, vt poſtea videbimus. Pelagius enim per ſolam gratiam prædicationis, doctrinæ, promiſſionis & exempli dicebat ſufficienter iuuari poſſibilitatem naturæ, vt homo poſſit benè operari, & ſanctificari, ſi velit. Vltra hanc verò gratiam non poſtulabat alias gratias ad volendum & operandum cum effectu; nam niſus libertatis ſufficere putabat, vnde fundamentum eius erat, quia propoſito obiecto ſufficienti voluntas poteſt circa
C illud operari ſi velit; ergo illa propoſitio obiecti ſufficiens per reuelationem, vel alia externa media ſufficientia eſt etiam ſufficiens gratiæ auxilium vt homo conuertatur, ſi velit. Caluinus autem cum gratiam efficacem ad bonum efficiendum cum voluntate requirat, non video quo fundamento dicere potuerit externam doctrinam eſſe ſufficiens auxilium cui reſiſtere peccatum ſit, vnde potiùs credidiſſe videtur non eſſe de ratione peccati actualis vt vitari poſſit, quia putauit non poſſe liberum arbitrium internæ motioni Spiritus ſancti reſiſtere, inde intulit eum qui reſiſtit à Spiritus ſancto interiùs non moueri, ſed tantùm exteriùs vocari, & nihilominus peccare.

For negantes gratiæ interioris auxilium,

Pelagius solas externas gratias postulabat.

D Sunt quæ apud Auguſtinum in lib. 1. de grat. Chriſti nonnulla loca, in quibus niſi attentè legatur, videtur, impugnando Pelagium, in hanc ſententiam inclinare, cùm enim Pelagius diceret Deum per gratiam ſuam iuuare noſtrum poſſe, id eſt, per legem & doctrinam quam Pelagius nomine gratiæ intelligebat. Auguſtinus vrget illum vt illam gratiam fateatur quæ dat velle & facere, quæ eſt gratia efficax, & ita inter has nullam aliam ſufficientem agnoſcere videtur, vnde cap. 10. ſic inquit, *Nos eam gratiam volumus iſte aliquando fateatur qua futuræ gloriæ magnitudo non ſolùm promittitur, verùm etiam creditur & ſperatur, nec ſolùm releuatur ſapientia, ve-*
E *rùm etiam amatur, nec ſuadetur ſolùm omne quod bonum eſt, verùm etiam & perſuadetur.* In quibus verbis apertè loquitur de gratia efficaci, qua vocati veniunt, & quia audiunt, credunt & ſuaſi perſuadentur, vnde id confirmat verbis Chriſti Ioan. 6. *Nemo venit ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum*; &, *Nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo.* quæ teſtimonia frequentiſſimè idem Auguſtinus de gratia efficaci interpretatur, & de illa concludit in eodem capite, *Hanc debet Pelagius gratiam confiteri ſi vult non ſolùm vocari, verùm etiam eſſe Chriſtianus.* Sentit ergo Auguſtinus omnem gratiam ſuadentem, & non perſuadentem; vocantem, & non trahentem non tranſcendere

Idem negat ... intelligi ... vt doctrinam.

Videtur ſentire ...

tranſcendere legis & doctrinæ rationem, & nihilominùs eſſe gratiam ſufficientem, quia vltra illam non agnoſcit niſi efficacem, & inde concluditur gratiam ſufficientem tantùm eſſe externam, qualem Pelagius fatebatur.

Vnde cap.13. vt diſtinguat propriam gratiam internam ab ea, quam ponebat Pelagius, ſic inquit, *Hæc gratia, ſi doctrina dicenda eſt, certè ſic dicatur, vt altiùs & interiùs eam Deus cum ineffabili ſuauitate credatur infundere: non ſolùm per eos, qui plantant & rigant intrinſecus, ſed etiam per ſe ipſum, qui incrementum ſuum miniſtrat occultus*, &c. Hæc autem gratia profectò efficax eſt, ideóque de illa ſubiungit. *Sic docet Deus eos, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſimul donans, & quid agant ſcire, & quod ſciunt agere.* Videtur autem Auguſtinus de interna gratia & efficaci tamquam de æquipollentibus, & quæ mutuò conuertantur, loqui. quod magis inſinuat inferiùs, dicens: Qui autem nouit quid eſt quod fieri debeat & non facit, nondum à Deo didicit ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm legem, non ſecundùm ſpiritum, ſed ſecundùm litteram. Ergo, ſecundùm Auguſtinum, omnis qui non operatur ex gratia, non recipit internæ gratiæ ſpiritum, & tamen negari non poteſt, quin multi non cooperantes gratiæ, ſufficiens gratiæ auxilium recipiant; ergo gratia ſufficiens non includit interiorem gratiam.

Ac denique cap.14. de hoc docendi modo quo per gratiam docet Deus, ait non rectè dici aliquem audiuiſſe, & didiciſſe ſibi eſſe veniendum, & non facere quod didicit; ſic enim ait, ſicut Veritas loquitur, omnis, qui didicit, venit, quiſquis non venit, profectò non didicit. Vnde nos poſſumus è contrario colligere, omnem illum, qui licèt audierit, & aliquo modo didicerit, eſſe veniendum, non venit, non audiuiſſe eo modo quo gratia interna docet, ſed eo tantùm modo quo exterior doctrina ſuadet, & tamen multi ſic non venientes habent auxilium ſufficiens: ergo auxilium ſufficiens non includit interiorem gratiam, ſeu doctrinam. Vnde ibidem concludit. *Ac per hoc quando Deus docet non per legis litteram, ſed per Spiritus gratiam, ita docet, vt quod quiſque didicerit, non tantùm cognoſcendo videat, ſed etiam volendo appetat, agendóque perficiat.* Ergo, teſte Auguſtino, gratia qua Deus interiùs docet, ſemper eſt efficax; ergo è conuerſo gratia ſufficiens non docet interiùs, ſed tantùm per legem & doctrinam: ſunt pleraque alia loca in libris Auguſtini non parum difficilia quæ hanc partem confirmare videntur, illa tamen commodius in cap.6. tractabo.

2. Contraria ſententia & vera aſſerit gratiam ſufficientem includere internam gratiam præter externam. Duobus modis Deus poteſt dare gratiam ſufficientem.

His verò non obſtantibus, dicendum eſt gratiam ſufficientem neceſſariò includere interiorem gratiam præter externam, & in ea principaliter conſiſtere, vt hæc aſſertio probetur: explicatur priùs ſupponendo duobus modis poſſe Deum mouere, ſeu auxilium ſufficiens præbere homini in ordine ad aliquem actum pietatis, ſcilicet, vel aliquo medio externo ſigno, ſeu obiecto vel merè interiùs immutando potentias, iuxta Auguſtini doctrinam lib.1. ad Simplic. q.2. & lib. de bono perſeu. cap.14. quando ergo Deus hoc poſteriori modo præbet auxilium, clarè videtur tale auxilium internum eſſe. Verum tamen ille modus rarus eſt, & extra ordinariam legem ſignificatam à Paulo ad Romanos 10. dicente, *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti*, vbi de verbo externo loquitur, vt alia verba declarant,

A *Quomodo audiunt ſine prædicante: quomodo autem prædicabunt, niſi mittantur*, &c. Auxilium ergo externæ prædicationis & ſuaſionis, neceſſarium quidem eſt ex lege ordinaria, & ad gratiam Dei ſpectat, vt lib.3. cap.1. dixi, & ita ſub auxilio ſufficiente integro & completo regulariter includitur, quia, vt dixi, illa eſt ordinaria via trahendi homines ad ſalutem, ſed quia per ſe non eſt ſatis, ideo dicimus inde poſſe in illa conſiſtere auxilium ſufficiens ſimpliciter & collectiuè, licèt in ſuo vtrique doctrinæ, vel propoſitionis obiecti ſufficientiam ſuam habere poſſit.

Quid per motionem externã intelligatur.

In quo vlteriùs attentè conſiderandum eſt, ſub hoc auxilio externo non intelligi tantùm motionem illam externam, quæ ad ſenſus per-
B uenit, ſed etiam illam, quæ in mente fit per conceptus, vel affectus quos illa externa obiecta & eorum phantaſmata poſſunt in mente naturaliter cauſare; non eſt enim dubium quin ſonante voce Prædicatoris in intellectu fiat naturaliter ſpecies earum rerum, quæ oriuntur, & per illas ſpecies naturali etiam virtute poſſint formari aliquot conceptus rerum & rationum, quæ proponuntur, atque etiam excitari aliqui motus deſiderij, timoris, &c. iſti enim motus pertinent ad gratiam, quia ex beneficio gratuito, & ſupernaturali prouidentia dicunt originem, & ita ſecundùm modum & habitudinem, gratiæ quædam ſunt, etiam ſi aliàs in ſubſtantia ſua motus naturales ſunt.

Præter motionem externam requiritur interna ad auxilium ſufficiens ex S. Auguſt.

C Dicimus verò tales actus ſub gratia externa comprehendi, quia cum illa ſunt naturaliter connexi, & moraliter tanquam vnum cenſentur, & de hac tota gratia externa intelligimus non ſatis eſſe ad ſufficiens auxilium, ſed neceſſarium eſſe ſpecialem illiminationem internam, & inſpirationem, vt apertè docet Auguſtinus lib. de grat. Chriſti, cap.13. & ideo gratiam propriam vocationis occultam vocat Auguſtinus in lib.1. ad Simplic. q.2. & Pſalm.87. ait, *Minus occulta Dei gratia eſt, qua hominum mentes quodammodo reuiuiſcunt, vt poſſint à quibuſlibet eius miniſtris præcepta veritatis audire.* & infrà, *quantumlibet exiſtant excellentes verbi Prædicatores, & veritatis, etiam per miracula ſua fortes, tanquam magni*
D *medici agunt cum hominibus ſi mortui ſint, & tua gratia non reuixerunt? nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici exſuſcitabunt, & hi quos excitabunt, confitebuntur tibi?* & ſæpè in hoc ſenſu expendit verba Pauli 1. Corinth. 3. *Neque qui plantat eſt aliquid*, &c. vt videre licet in locis citatis, & infià etiam tractandis. In hoc ergo ſenſu internam gratiam vltra externam ad auxilium ſufficiens neceſſariam eſſe dicimus. Quocirca etiam in priori & extraordinario modo vocandi hominem ad fidem merè interiùs in mente oportet diſtinguere reuelationem, quatenus ſolùm pertinet ad ſufficientem obiecti propoſitionem ab auxilio, quo adiuuatur potentia ad cre-
E dendum, vel amandum, nam ſola reuelatio pertinet ad doctrinam, & de ſe non ſatis eſt vt potentia eleuetur, & iuuetur ad operandum ſicut oportet, ſed neceſſaria eſt peculiaris quædam motio Spiritus ſancti, quæ potentias ipſas dirigat, vel alliciat, & hanc neceſſitatem per internam gratiam in concluſione intelligimus.

3. Probatur aſſertio. 10. Ex ipſa ratione.

Sic igitur declarata concluſio probatur ex ipſa ratione, & nomine auxilij ſufficiẽtis & effectibus eius. Nam de ratione huius auxilij eſt, vt det homini poteſtatem operandi actus pietatis, ita vt ad illam poteſtatem nihil illi deſit, vt ipſum

tione,& nomine auxilij ſufficientis.

nomen ſufficientis auxilij præ ſe fert, inde fit vt hominì habenti tale auxilium ſufficiens, imputetur non operari per illud; quare ſimpliciter eſt potens liberâ & integrâ poteſtate ad ſic operandum. Sed homo habens auxilia externa non eſt potens per ſe ad operandam ſalutem, ſine auxilio interno; ergo auxilium merè externum ſine interno non poteſt eſſe, nec dici ſufficiens. Conſequentia cum maiori de ſe patent. Minor autem in toto lib. 3. oſtenſa eſt contra Pelagium, eámque præcipuè intendit Auguſtinus in dicto lib. de grat. Chriſti,& aliis contra Pelagium. Vnde confirmatur, quia ſi alicui daretur auxilium externæ prædicationis verbi Dei, aut exempli ſanctæ vitæ Chriſti, aut promiſſionum, aut comminationum, & interiùs nullum daretur gratiæ auxilium, non poſſet ei imputari ſi non conuerteretur ad fidem, vel pœnitentiam, quia re vera non poſſet, quia talis homo non habet auxilium ſimpliciter & proximè ſufficiens ad ſuam conuerſionem, ſeu ad fidem, vel pœnitentiam agendam. Vnde ſi quis dicat fieri poſſe vt ei non detur actu auxilium internum, quia ipſe ponit impedimentum, Deum autem paratum eſſe illi dare tale auxilium ſi ipſe obicem non ponat, & ita habere ſufficiens auxilium. Reſpondemus iuxta ſuprà dicta tale auxilium non eſſe proximè ſufficiens, de quo nunc loquimur, quatenus autem poteſt dici auxilium remotè ſufficiens, etiam remotè includere illud auxilium. Nam, vt illud auxilium ſit remotè ſufficiens, neceſſarium eſt vt homo per auxilium, quod actu recipit, aliquid proximè facere poſſit, vtique ſe diſponere, vel non ponere impedimentum interiori auxilio; neutrum autem horum poteſt homo facere ſine aliquo interno auxilio, vt ſuprà oſtenſum eſt, & ideo etiam hoc modo tale auxilium internum aliquod adiutorium includit, & reſpectu alicuius effectus eſt proximè ſufficiens, licèt reſpectu alterius actus, ad quem nouum internum auxilium neceſſarium eſt, ſit remotè ſufficiens, quatenus etiam remotè includit neceſſarium auxilium; atque ita ad omnem modum ſufficientis auxilij requiritur auxilium internum ſeruata proportione.

Confirmatur.

2. Probatur aſſertio, quia alioqui Spiritui ſancto reſtitiſſe dici non poſſemus.

Secundò principaliter probatur aſſertio, quia qui in Scriptura reprehenduntur eo quòd vocationi Dei reſiſtunt, non ſolùm interiùs, ſed etiam exteriùs vocantur & attrahuntur, quantum eſt ex parte Dei, & hoc cenſetur neceſſarium vt reſiſtentia poſſit eis vitio attribui; ergo auxilium ſufficiens includit internum auxilium, & hoc eſt ad illius ſufficientiam neceſſarium. Antecedens probatur ex teſtimoniis allegatis Iſai 5. *Quid amplius facere debui, & non feci?* ſi enim internum Spiritum gratiæ cum externis inſtructionibus non dediſſet, profectò facilis fuiſſet reſponſio: nam magnum aliquid facere debuiſſet, quod non fecerat, vt ſuprà ponderauimus. Item cùm Chriſtus reprehendit Iſraëlitas, *quia ſi in Tyro & Sidone facta eſſent virtutes*, quæ in Iudæa factæ fuerant, pœnitentiam egiſſent *Math.* 11. vel intelligit facturos fuiſſe pœnitentiam ſine interno auxilio gratiæ per proprias vires cum ſolis externis ſignis, & hoc dici non poſſet, vt conſtat, vel intelligit illos fuiſſe cooperaturos gratiæ internæ, quæ ſimul cum externis ſignis daretur, & ſic neceſſe eſt, vt ſupponat eamdem internam gratiam datam fuiſſe Iudæis, & ideo ſufficienter eſſe vocatos per illa externa ſigna, aliàs non iuſtè illos comparatione aliorum reprehenderet & damnaret; ergo illud ſufficiens

A auxilium includebat etiam gratiam internam. Præterea hoc ſatis ſignificauit Stephanus in verbis citatis Actor. 7. *Præmittit enim dura ceruice, & in circumciſis cordibus*, quia nimirum reſiſtebant diuinis illuſtrationibus, & internis inſpirationibus, quibus cor moueri & blandè attrahi ſolet, vnde ſubiungit, *Vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis*; qui enim ſolis verbis externis reſiſtit, poterit dici reſiſtere homini, vel rationibus humanis, non autem Spiritui ſancto, niſi etiam ſpiritus interiùs operetur, ſicut qui credit homini prædicanti, ſi ſupernaturali fide credit, & ideo magis credit Spiritui ſancto, quàm homini, qui à Spiritu ſancto interiùs principaliter docetur; ita ergo è contrario, vt quis dicatur Spiritui ſancto reſiſtere, oportet vt ab Spiritu ſancto

B interius moueatur.

Præterea fundamentum Caluini omnino falſum eſt, & Catholicæ doctrinæ contrarium, quia non ſolùm poteſt voluntas humana pro ſua libertate exteriori vocationi & humanis rationibus & ſuaſionibus, ſed etiam internæ motioni & ſuaſioni ac inſpirationi Spiritus ſancti reſiſtere. Ita docuit Concil. Trident. *ſeſſ. 6. cap. 6.* dicens, *Tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, nec homo ipſe nihil omnino agit, inſpirationem illam recipiens, quippe qui illam abiicere poteſt*, &c. Idem ſupponit in cap. 13. dicens, *Deus niſi ipſi (vtique iuſti) illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet.* & Can. 4. clariùs dicit, *hominis liberum arbitrium à Deo motum & excitatum poſſe diſſentire ſi velit.* In quibus verbis apertè loquitur Concilium de libero arbitrio interiùs moto per Spiritus ſancti illuminationẽ & inſpirationem: hanc enim vocat ibidem excitantem gratiam,& vocationem, à qua ſalutis noſtræ initium ſumitur, vt in ſuperiori libro expendimus. Item loquitur de poteſtate reſiſtendi, quæ ſæpe à peccatoribus & obduratis hominibus exercetur, vt apertiſſimè etiam docuit Concil. Senon. in Decret. fid. cap. 15. vbi cùm prius dixiſſet libertatem arbitrij eò extendi, *vt voluntas humana miſericordiæ præuenientis auxilio ſuffulta, & interiori quodam & occulto ſecretioris inſpirationis afflatu contacta ſeſe conuertat in Deum.* ſubdit inferiùs, *nec tale ſit huiuſmodi trahentis auxilium cui reſiſti non poſſit.* quod virtute probat ab effectu, quia ſæpe peccatores illi reſiſtunt,& ita exponit locum Actor. 7. & verba Pauli 1. Theſſal. 5. *Spiritum nolite extinguere, id eſt,* diuinas inſpirationes. Confirmat hoc egregiè Auguſtinus lib. de grat. & lib. arb. cap. 2. dum ait, neminem debere cauſare Deum in corde, ac ſi interiùs illum non vocaret: & cap. 5. expendens Pauli exhortationem, Rogamus vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, illam de vera & integra gratia intelligit,& quia non tollit poteſtatem reſiſtendi, neceſſariam dicit monitionem Pauli; idémque habet in aliis locis quæ paulo pòſt indicabo. Apertiſſimè etiam id docet Proſper lib. 3. de vocat. gent. cap. 26. vbi priùs ait, *Gratia quidem Dei in omnibus iuſtificationibus principaliter præeminet ſuadendo periculis, incitando miraculis.* quæ pertinent ad gratiam externam, cui coniungit internam addendo, *Dando intellectum, inſpirando conſilium, corque ipſum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo*; & de hac gratia ſubiungit, *quæ opitulatio per innumeros modos, ſiue occultos, ſiue manifeſtos omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, ipſorum eſt nequitiæ, quod autem à multis ſuſcipitur, & gratiæ eſt diuinæ, & voluntatis humanæ.* Ratio autem eſt, quam eadem Concilia & Patres indicant, nimirum diuinam gratiam non tollere libertatem arbitrij, & ideo illi reſiſti

3. Euert. fundamentum Caluini.

1. Ex Concil. Tridentin.

C

2. & Concil. Senon.

D

3. Confirmatur ex S. Auguſt. doctrina Concilij.

E

Item ex Proſpero.

poſſe

Gratia interna non tollit libertatem, & poteſt reſiſti, & tantũ ſufficiens eſſe poteſt.

poſſe, & ſæpe reſiſti. Poteſt ergo gratia eſſe interna, & nihilominus eſſe tantùm ſufficiens ſi illi reſiſtatur, & è conuerſo vt ſit ſufficiens & reſiſtentia poſſit eſſe culpabilis, neceſſe eſt vt non ſolùm externa ſit, ſed etiam interna, ſine quà homo conuerti, aut piè operari non poſſit.

4. Reſpondetur ad teſtimonia S. Aug.

Supereſt vt ad teſtimonia Auguſtini reſpondeamus, non deſunt autem qui ex illis locis colligant Pelagium non negaſſe veram gratiam excitãtem interiùs mentem per diuinam inſpirationem, & illuſtrationem, ſed dixiſſe illam gratiam communem eſſe tam his qui reſiſtunt, quàm his qui conſentiunt, & nullam maiorem gratiam in his, quàm in illis agnouiſſe, & ideo Auguſtinum ab illo exigere, vt efficacem gratiam internam & operantem ipſum velle confiteretur, non quia ſufficiens non etiam ſit interna, ſed quia præter illam alia maior neceſſaria eſt ad operandum, quam Pelagius non admittebat. Sed in primis etiamſi hoc verum eſſet, intelligendũ eſſet de gratia cooperante, non de alia præueniente, vt infrà oſtendemus. Pelagius enim præter illam qualemcumque gratiam mentem excitantem & illuminantem quam admittebat, conſenſum voluntatis, & operationem piam ſoli libertati ſine alia Dei ope tribuebat, in quo grauiter errauit, & ideo licèt de gratia excitante non malè ſenſiſſet, potuiſſet ab Auguſtino vrgeri vt cooperantem agnoſceret. Deinde veritas eſt erraſſe Pelagium etiam in excitante gratia, quia non ponebat illam per internam Spiritus ſancti inſpirationem & operationem, ſed ſolùm quatenus per eos, qui exteriùs plantant & rigant, excitari poteſt, quod apertè docet Auguſtinus dicto lib. de grat. Chriſti cap. 3. & cùm in 4. 5. 6. & 7. errorem Pelagij latè explicaſſet in 8. concludit. *Hinc itaque apparet hanc eum gratiam confiteri, qua demonſtrat & reuelat Deus, quid agere debeamus, non qua donat atque adiuuat vt agamus, cùm ad hoc potiùs valeat legis agnitio, ſi gratia deſit opitulatio vt fiat mandati præuaricatio,* & per totum ferè librum idem oſtendit, præſertim in cap. 47. concludit nullam gratiam verè adiuuantem ad voluntatem, vel ad actionem admiſiſſe, idémque habet lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 11. & lib. de hæreſ. in 80. & aliis in locis, quæ ſuprà lib. 1. notauimus.

Pelagius præter gratiã exteriùs excitantem ſoli libertati, ſine alia ope Dei conſenſum voluntatis, & operationem tribuebat.

Patet ex S. Auguſtino.

Si repugnat dem S. Auguſtin.

Aliter ergo reſpondeo, Auguſtinum abſolutè contendiſſe cum Pelagio, vt internam gratiam inſpirantem admitteret, vt conſtat ex illis verbis cap. 13. eiuſdem libri, *hac gratia ſi doctrina dicenda eſt, certè ſic dicat, vt altiùs & interiùs eam Deus, cum ineffabili ſuauitate credatur infundere, non ſolùm per eos, qui plantant & rigant extrinſecus, ſed etiam per ſeipſum.* Hanc ergo peculiarem gratiam internam & excitantem ac præuenientem negabat Pelagius, & pro hac pugnat Auguſtinus contra illum, & hanc dicit non tantùm iuuare poſſe, vt de ſua gratia dicebat Pelagius, ſed dare ipſum poſſe, quia non tantùm ad faciliùs, ſed ſimpliciter vt poſſimus ſalutaria opera facere, neceſſaria eſt, ſicque dixit Auguſtinus lib. 1. Retract. cap. 22. in poteſtate hominis eſſe mutare in melius voluntatem, ſed illam poteſtatem nullam eſſe, niſi à Deo detur; & adiungit ſtatim, *præparatur voluntas à Domino, & eo modo dat poteſtatem*, vnde hanc gratiam internam etiam præuenientem, excitantem, ac præparentem voluntatem ſolet Auguſtinus vocare generali nomine auxilij gratiæ, vt lib. præcedenti notatum eſt, & ſimiliter ex lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. vbi ait Deum iuuare homines per ſuam excitantem gratiam, licèt ſæpe ipſi per libertatem ſuam non iuuentur, idémque ſumitur ex dicto cap. 47. de grat. Chriſti, & ex Fulgentio de Incarnat. & grat. cap. 17.

Nomine auxilij gratiæ S. Aug. intelligit gratiam internã præuenientem, excitantem, & præparantem.

Quomodo gratia interna efficere dicatur in nobis velle, ſperare, amare, &c. ſecundùm Auguſt.

Denique de hac interna gratia dicit Auguſtinus in locis allegatis, efficere in nobis velle, ſperare, amare, &c. non quia ſemper hæc in nobis efficaciter operetur, neque quia exiſtimauerit numquam dari, niſi quando hos effectus in nobis conſequitur; non enim ignorauit Auguſtinus ſæpe hominem excitari interiùs diuino Spiritu, ipſum verò hominem proprio ſpiritu interdum deficere, vt ipſemet ait in Enchirid. cap. 64. Dicit ergo gratiam illam internam operari in nobis velle, vel quia ad hunc finem datur, & de ſe illum ſemper operatur, vel è conuerſo, quia quoties nos talia bona facimus in virtute & efficacia talis gratiæ illa præſtamus, noluit tamen Auguſtinus in locis ſuprà citatis ſpecialiter conſtringere Pelagium, vt hanc gratiam confiteretur non ſolùm de ſe effectricem bonæ voluntatis, ſed etiam efficientem bonam voluntatem & actionem, quoties illa in homine inuenitur, vt hoc modo integram vim gratiæ, eiuſque neceſſitatem & efficacitatem contra Pelagium explicaret, expreſſiúſque illi contradiceret, quatenus putabat gratiam dantem & efficientem in nobis ipſum velle eſſe contrariam libertati, vel etiam ita loquutus eſt Auguſtinus, vt Pelagium non tantùm excitantem, ſeu prouenientem gratiam, ſed etiam cooperantem fateri compelleret, ſi re ipſa, & non tantùm nomine vellet eſſe Chriſtianus.

Qui nouit quod eſt faciendum, & non facit, ex S. Aug. non didicit à Deo, ſcilicet practicè ita iudicando, vt conſentiat.

Quocirca cùm in vltimis verbis ait Auguſtinus, eum qui nouit, quid ſit faciendum, & non facit, non didiciſſe à Deo ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm legem in verbo *didicit*, cooperantem gratiam inuoluit. Nam fieri poteſt, vt aliquis interiùs à Spiritu ſancto doceatur quid facere debeat, & quòd per verã gratiam id facere ſuadeatur, & nihilominus non perſuadeatur, neque diſcat vtique practicè & prudenter ita iudicando, vt conſentiat: ſic enim intelligendo dictum à Chriſto, *omnis qui à Patre audiuit, & didicit, venit ad me*, & ita veriſſimum eſt omnem illum, qui ita docetur à Spiritu ſancto, vt veniat ſecundùm gratiam à Spiritu ſancto didiciſſe: è conuerſo autem non poteſt generaliter dici eum, qui vocatus non venit, non ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm doctrinam externam vocatum eſſe, nam multi etiam ſecundùm gratiam internam & ſufficientem vocantur, qui non veniunt, & ita Auguſtinus dixit primum, quia opportunum erat contra Pelagium: alterum autem in illis locis non negauit, & in aliis apertè docuit, vt declaratum & allegatum eſt; eſt verò aliud teſtimonium Auguſtini lib. de prædeſt. Sanct. cap. 8. quòd videri poteſt dictis contrarium, ſed illud in cap. 5. commodiùs explicabimus.

Caput IV.

Vtrùm auxilium ſufficiens internum in ſola gratia excitante conſiſtat, & cum illa conuertatur, ſeu idem omnino ſit.

Opinio Neotericorum Theol. affirmans

1\. Aliqui ex modernis Theologis exiſtimant diuiſionem gratiæ in ſufficientem & efficacem, eamdem eſſe cum diuiſione in gratiam excitantem & adiuuantem, ac ſubinde gratiam ſufficientem eamdem eſſe cum excitante, adiuuantem verò eamdem cum efficaci, & è conuerſo excitantem gratiam per

per ſe ſpectatam tantùm eſſe ſufficientem; adiuuantem verò ſemper eſſe efficacem. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia Concil. Trident. ſufficienter dimiſit gratiam excitantem & adiuuantem; ergo ſub illis membris comprehendit etiam gratiam ſufficientem & efficacem, aliàs diuiſio eius non fuiſſet ſufficiens, neque totam diuiſi amplitudinem exhauſiſſet: at verò gratia adiuuans ſemper eſt eſt efficax, quia, vt Auguſtinus dicit, *nemo iuuatur, niſi qui aliquid ſponte conatur*, ac proinde actu operatur quod non fit ſine gratia efficaci; ergo ſufficiens ſolùm pertinere poteſt ad gratiam excitantem. Confirmari hoc poteſt, quia gratia ſufficiens eſt cui reſiſti poteſt, ſed gratia excitans eſt huiuſmodi, vt docuit Trident. *ſeſſ.6. Can.4.* imò illi ſoli reſiſti poteſt, nam adiuuans ſemper eſt efficax; ergo ſola gratia excitans eſt ſufficiens, è conuerſo gratia ſufficiens in ſola gratia excitante cótinetur. Confirmatur ſecundò, quia is, qui reſiſtit gratiæ ſufficiẽtet excitanti, peccat ſi ſit in materia præcepti, vel ei ſaltem imputatur ſi ſit in materia conſilij: ergo ex vi illius auxilij eſt ſuficienter potens; ergo illud auxilium eſt ſufficieus. Denique confirmatur, quia ante primum actum liberum nec præcedit habitus, nec alia gratia quæ det poſſe, niſi gratia excitaus; ergo illa ſola ſufficienter dat poſſe; ergo eſt auxilium ſufficiens.

Probatur ex Trid. & S. Aug.

Cõfirmatur duobus argumentis.

2. Aliorũ opinio aſſerentium gratiã ſufficientem eſſe tantùm intellectus illuminationem.

Imò nonnulli Moderni ſignificant ſolam gratiam excitantem in intellectu receptam, ipſumque intellectum ſufficienter illuminantem, eſſe gratiam ſimplicitet ſufficientem. quod inde probant, quia illuminatio intellectus gratia excitans eſt, & illi facilè reſiſti poteſt; ergo ad ſummum eſſe poteſt gratia ſufficiens. Vt autem ſolùm ſufficiat non requirit motionem voluntatis, quia ſi motio gratiæ ad voluntatem perueniat, iam eſt efficax; ergo ſufficiens gratia in ſolo intellectu conſiſtit. Conſequentia eſt clara, & antecedens probarur, quia ſi voluntas mouetur à Deo, non poteſt non moueri; ergo non poteſt illa reſiſtere; ergo iam gratia eſt efficax. Aliter (& fortaſſe apparentius,) id ſuaderi poteſt, quia excitatio intellectus eſt etiam excitatio voluntatis; intellectus quidem formaliter, voluntatis autem obiectiuè: ergo in ratione gratiæ excitantis illa ſufficit reſpectu vtriuſque potentiæ; nam ſi voluntas poſtea iuuetur per adiuuantem gratiam, poterit operari ſine alia excitatione; ergo illa ſola gratia excitans in intellectu exiſtens eſt ſimpliciter gratia ſufficiens: nam conſtituit hominem potentem in actu primo ad operandum, tam per intellectum quàm per voluntatem.

3. Status quæſtionis.

Vt autem veram ſententiam explicemus, ſupponimus quæſtionem principaliter moueri de auxilio ſufficienti proximè, nam remota ſufficientia, (vt dixi,) per proportionem & habitudinem ad proximam declaranda eſt, vt hîc etiam in fine capitis adnotabo. Item ſufficientia proxima duplex eſſe poteſt: vna ſimpliciter, quæ collectiuè includit omnia auxilia neceſſaria ad opus; alia eſt ſecundùm quid ſufficiens, id eſt, ex parte vnius, vel alterius potentiæ, ſicut capite præcedenti dicebamus externam fidei, vel pœnitentiæ prædicationem poſſe eſſe ſufficientem in ſuo genere externæ propoſitionis obiecti; licèt ſimpliciter non ſufficiat. Hîc ergo de auxilio ſimpliciter & vndique ſufficienti tractamus, conſequenter verò etiam auxilium ſufficiens, quod eſt veluti pars alterius, explicabimus.

Gratia ſufficiens proximè duplex.

4. Gratia proximè ſufficiens requirit excitationem intellectus in eo receptam. Probatur aſſertio.

Dico ergo primò. Auxilium proximè ſufficiens in primis requirit excitationem intellectus actu à Deo immiſſam, & in ipſo intellectu receptam.

A In hac aſſertione omnes conueniunt, & eſt clariſſima iuxta principia fidei; quia excitatio, ſine qua homo non poteſt ſupernaturaliter operari, eſt ſimpliciter neceſſaria ad auxilium ſufficiens: ſed ſine excitatione intellectus non poteſt homo ſupernaturaliter operari; ergo illa excitatio eſt in primis neceſſaria ad auxilium ſufficiens; ergo vt tale auxilium ſit proximè ſufficiens, neceſſarium eſt, vt talis excitatio ſit actu immiſſa à Deo, & in intellectu hominis recepta. Maior probata eſt latè in cap. 2. & 3. & eſt nota ex definitione auxilij ſufficientis, & ex effectu quaſi formali eius, cui eſt dare poſſe ſimpliciter. Minor etiam nota eſt, quia excitatio intellectus nihil aliud eſt, quàm illuminatio Spiritus ſancti, de qua Concil. Trid. B & Arauſ. docent non poſſe homines ſine illa, ſicut oportet, ad ſalutem operari, vel eſt idem quod ſancta cogitatio, de qua dixit Paulus, *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis.* eſtque initium bonæ operationis, vt dicit Auguſtinus de Prædeſt. ſanct. cap.2. & aliis locis ſæpè citatis. Hinc ergo nota eſt prima illatio, quòd ſine gratia excitante intellectum, non poteſt intelligi auxilium ſufficiens. Altera verò conſequentia ex declaratione terminorum ſuperiùs facta probata relinquitur; quia tunc dicitur auxilium proximè ſufficiens, quando conſtituit hominem in actu primo proximè potentem ad operandum: excitatio autem non poteſt conſtituere intrinſecè & proximè potentem in actu C primo, niſi ſit immiſſa intellectui, eúmque actu immutet; ergo hoc modo neceſſaria eſt ad auxilium proximè ſufficiens; & hæc ratio idem probat de omni gratia excitante quæ ad actum neceſſaria fuerit, quia niſi iam ſit in homine actu recepta, non conſtituit illum potentem in actu primo ad operandum, & conſequenter talis homo non habebit auxilium proximè ſufficiens, ſed ſolùm remotè & in potentia modo ſuprà explicato, de quo modo habendi auxilium ſufficiens infrà latiùs dicemus.

Excitatio intellectus eſt illuminatio Spiritus ſancti ſeu ſancta cogitatio,

5. Gratia proximè ſufficiens requirit etiam excitationem voluntatis eique inhærentem. Probatur aſſertio

Dico ſecundò. Secundùm legem ordinariam auxilium proximè ſufficiens includit etiam excitationem voluntatis ipſi immiſſam, eíque inhæ- D rentem, & illam actu & formalitet immutantem. Hæc aſſertio præcipuè probanda ex dictis libro præcedenti, vbi oſtendimus hanc gratiam eſſe ordinariè neceſſariam ante liberum conſenſum voluntatis. Nam hîc probatum eſt auxilium ſufficiens integrum, includere auxilium neceſſarium ad opus, & vt ſit proximè ſufficiens, ſuppouere hæc præuenientia & excitantia auxilia vt homini collata: ergo in illis includitur excitatio voluntatis. Deinde hoc ſentit Concil. Trid. dicto cap. 5. ſeſſ. 6. dicens, *Ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, neque homo ipſe nihil agat, inſpirationem illam recipiens, quippe qui illam abiicere poteſt.* vbi media illuminatione, quæ ad E intellectum ſpectat, dicit Deum tangere cor, id eſt, voluntatem ipſam excitare per inſpirationem, ſeu motionem aliquam in illa receptam. Vtrumque ergo requirit ad ſufficientem gratiam; quod magis declarauit Concil. Senon. in decret. fidei cap.15. dicens, *Iuxta ſacram Scripturam extendimus liberum arbitrium, vt voluntas humana miſericordiæ præuenientis auxilio ſuffulta, & interiori quodam & occulto ſecretioris inſpirationis afflatu contacta ſeſe conuertat in Deum, neque tamen tanta gratiæ neceſſitas libero præiudicat arbitrio, cùm illa ſemper ſit in promptu.*

Ex Conc. Tridentino

& Senon.

Item ex S. Aug. & S. Proſp.

Habet eandem doctrinam Auguſtinus lib. 2. de peccat.

peccat.merit.cap.17.& ſequentibus,& lib.2.contra duas epiſtolas Pelagian. cap. 9. quibus locis docet, ſine præueniente gratia, quæ & illuminet intellectum, & præparet volontatem,détque illi ſuauitatem in bene operando,non poſſe hominem bonum inchoare; ergo tota illa gratia excitans in ſufficienti auxilio includi debet, vt det poſſe; fuſiùs verò id docet & explicat Proſp.lib.2.de vocat.gent.cap.15. aliàs 3. docet gratiam ſufficientem omnibus hominibus dari, in cap.autem 26.aliàs 9. exponit varios actus, in quibus hæc gratia conſiſtit, dicens, *dando intellectum, inſpirando conſilium, córque ipſum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo*, paulo pòſt ſubiungit, *quæ opitulatio per innumeros modos ſiue occultos, ſiue manifeſtos omnibus adhibetur, & quod* B *à multis refutatur, ipſorum eſt nequitiæ.* Vtramque ergo excitationem, & intellectus, & voluntatis, requirunt Patres ſecundùm ordinarium modum iuſtificandi homines, & integrum ſit auxilium quod ad credendum, vel bene operandum datur. Quòd autem illud non tranſcendat per ſe rationem ſufficientis auxilij, manifeſtum eſt,quia potes ſæpe non habere effectum:nam Concil. Trident.ait poſſe res ita reſiſti vocationi includenti illuminationem, & inſpirationem,ac tactum cordis,loquitúrque de poteſtate reſiſtendi morali & ordinaria,quæ in actum reducitur: & Concil. Senonen. hoc confirmat ex illo Actor. 7. *Vos Spiritui ſancto reſtitiſtis.* quod verbum non poteſtatem tantùm, ſed actum probat: ſupponit autem illos habuiſſe vtramque excitationem, & idem affirmat expreſsè Proſper. C

Probatur ...tione.

Et ratio eſt, quia tale auxilium neque voluntati neceſſitatem imponit, neque per ſe & præcisè ſpectatum habet, vnde ſemper & infallibiliter voluntatem ad opus inducat, aut determinet, quod in libro ſequenti ex profeſſo oſtendendum eſt, nunc verò facilè declaratur occurrendo primo & proprio fundamento ſecundæ ſententiæ, quòd in eo peccat, quòd non diſtinguit in voluntate motum gratiæ excitantis à libero conſenſu; cùm tamen motus gratiæ excitantis etiam in voluntate receptus realiter diſtinctus ſit à conſenſu libero, vt conſtat ex lib. præcedenti. Quantum verò ad illum motum excitantis gratiæ, verum eſt fieri non poſſe, quin D voluntas moueatur, quando Deus talem motum inſpirat,& ſimiliter quoad eumdem,verum eſt non poſſe voluntatẽ reſiſtere,quin à Deo tãgatur,& ideo motus ille eſt liber, ſed neceſſarius, & quaſi motus primo primus,vt ſuprà dixi.Poteſt autem voluntas illi reſiſtere non conſentiendo illi per liberum motũ,quia nec ab illo neceſſitatur, neque per ſe habet connexionem cum illo, quia cùm ille motus ſit imperfectus reſpectu liberi conſenſus, non eſt vnde illud per ſe habeat coniunctum, neque vnde talem vim, aut cauſalitatem, per ſe loquendo, recipiat.

Secundæ opinionis ...imum & ...oprium ...ccat, & in ...ro.

6. Dico tertiò,auxilium ſufficiens integrum & proximum requirit vt omne auxilium præueniens, quod à ſolo Deo dandum eſt, ex ſe, & ex ſola eius voluntate pendet, non ſolùm ſit oblatum ex parte E Dei, ſed etiam actu datum,& in homine receptum, hanc aſſertionem pono propter authores prioris ſententiæ, quia præter auxilia excitantia ponunt aliud præueniens, quod non putant eſſe neceſſarium ad auxilium ſufficiens, vel quia inter adiuuantia auxilia illud enumeratur & auxilium ſufficiens ab adiuuantibus auxilij omnino ſeparent, vel quia cenſent tale eſſe illud auxilium præueniens, vt ſemper & per ſe ſit efficax. Nos autem è conuerſo probamus in primis aſſertionem, quia nullum datur auxilium præueniens præter excitantia, vt in lib. 3. probatum eſt. Sed auxilium ſufficiens actu

...ratia ſuffi-ciens proxi-...a, & inte-...a debet nõ ſolùm eſſe ...latum ex ...arte Dei ...ntis, ſed ...iã eſſe actu ...atum & re-ceptum ab ...omine.

...robatur aſ-ſertio.

A includit omnia auxilia excitantia, vt ex præcedentibus aſſertionibus patet; ergo auxilium ſufficiens omnia præuenientia neceſſariò includit.

Deinde data hypotheſi, quòd detur tale auxilium præueniens ab excitantibus diſtinctum, probatur etiam aſſertio, quia auxilium ſufficiens includit omnia auxilia neceſſaria ad operationem liberã, vt aliquo modo exiſtentia in libera hominis poteſtate,vt in c.2.latè probatum eſt:ergo etiam tale auxiliũ præueniens,ſi neceſſariũ eſt ad opus,debet eſſe in poteſtate hominis, vt opus, vel operis omiſſio homini libera ſit: ergo tale auxilium præueniens datum eſt homini, ita vt in ipſo ſit actu receptum cum ipſo excitante auxilio, vt per illud operetur ſi velit,& hoc eſt quod intendimus, vel eſt illi tantùm oblatum, vt illud poſſit habere ſi velit, & ſic auxilium illud quod eſt actu receptum,nondum eſt proximè ſufficiens ad illum actum, ad quem illud auxilium præueniens dicitur eſſe neceſſarium, ſed tantùm remotè, quia ſi tale auxilium eſt præueniens, & à ſolo Deo fieri debet, dum actu non datur, non poteſt conſtitui in poteſtate hominis, niſi mediante alio actu, quo homo ſe diſponit ad tale auxilium obtinendum,vt cap.2. ex Concil.Trident. declaraui: ergo auxilium illud, quod ſupponitur actu, datum eſt proximè ſufficiens ad illam priorem diſpoſitionem, & ita ad illam includit omnia auxilia præuenientia neceſſaria actu data, & reſpectu vlterioris actus eſt tantùm remotè ſufficiens; ergo in vniuerſum auxilium proximè ſufficiens includit omnia auxilia præuenientia in ipſo homine iam recepta. Auxilium autem remotè ſufficiens cum proportione includit illa vt exiſtentia in poteſtate libera hominis,vt ſatis explicatum eſt.

Secundò idem probatur, quia auxilium proximè ſufficiens dat integrum poſſe; ergo dat actu omnia auxilia præuenientia. Antecedens notum eſt tum ex dictis cap.2. tum etiam, quia dat poteſtatem liberam, ideóque imputatur homini ſi non operetur: conſequentia verò probatur, quia auxilium præueniens à ſolo Deo fit in nobis ſine nobis ſaltem liberè operantibus: ergo comparatum ad actum liberum, propter quem datur formaliter,dat poſſe,& non agere. Probatur conſequentia, quia illud auxilium quando actu à Deo datur, prius ſaltem naturâ in nobis recipitur, quàm nos per illud operemur: ergo non dat per ſe, ac formaliter agere, ſed poſſe agere. Probatur conſequentia, quia non dat actum ſecundum, ſed aliquid prius illo, per quod ipſe actus ſecundus ſit: ergo datur tamquam actus primus proximus actui ſecundo, vel tamquam principium eius: ergo dat poſſe efficere actum ſecundum. Reſpondebunt illud auxilium præueniens, quod & diſtinctum eſt à toto auxilio excitante,& poſt illud datur,non ſeparari ab actu ſecundo, propter quem datur, ſed infallibiliter illum inferre, & ideo non dare poſſe, ſed agere. Sed contrà,quia etiam quando actus ſecundus eſt neceſſariò coniunctus cum potentia,diſtinguitur poſſe ab agere, quia neceſſaria connexio non confundit actionem cum poteſtate: ſemper ergo aliunde habet res vt poſſit, & aliunde, vt agat, patet in lumine gloriæ quod non ſeparatur à viſione, ſed infallibiliter ac neceſſariò infert illam,& nihilominus dat formaliter poſſe, agere autem conſequenter, ſeu efficienter,nam formaliter agere eſt ab actione: ergo in præſenti dato, & non conceſſo, quòd illud præueniens auxilium infallibiliter inferat voluntatis conſenſum, nihilominus per ſe & formaliter dat poſſe, & non agere, niſi ſubſequenter & effectiuè agendo ſimul cum voluntate; ergo auxilia, quæ procedunt ante hoc vltimum

Gratia proximè ſufficiens prius natura in nobis recipi debet, quàm vt per eam operemur.

Occurritur reſponſioni.

Poſſe ſemper diſtinguitur ab agere.

vltimum præueniens, non dant integrum poſſe, cùm expectent aliud complerium ipſius poſſe: ergo ſine tali auxilio præueniente, non ſunt ſufficientia, nam de ratione auxilij proximè ſufficientis eſt, vt includat omne auxilium præueniens neceſſarium ad opus.

7. Gratia proximè ſufficiens includit etiã gratiam adiuuantem, non vt actu datã, ſed vt poſitam aliquo modo in proxima hominis poteſtate.

Dico quartò, auxilium proximè ſufficiens non includit ſola auxilia excitantia, ſed etiam aliquo modo adiuuantia, non quidem vt actu data ſicut excitantia, ſed vt poſita in poſſe aliquo modo in proxima hominis poteſtate. Hæc aſſertio ex dictis in cap. 2. probata ferè relinquitur; breuiter tamen poteſt in generali ſumi ex Concil. Trident. ſeſſ. 6. can. 3. ſic definiente, *Si quis dixerit ſine Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio hominem poſſe*, &c. Ergo ex doctrina Concilij non ſolum auxilium excitans, quod nomine inſpirationis intelligitur, ſed etiam adiuuans, quod nomine adiutorij ſignificatur, neceſſarium eſt vt homo poſſit operari: ſed auxilium ſimpliciter & collectiuè ſufficiens includit omnia auxilia neceſſaria ad poſſe, vt ſatis probatum & explicatum eſt; ergo tale auxilium ſufficiens includit non tantùm excitantia auxilia, ſed etiam adiuuantia.

Probatur aſſertio ex Conc. Trid.

Gratia adiuuans eſt duplex.

Deinde confirmatur explicando alteram partem, per quam hæc declaratur, quia gratia adiuuans, vt ſuprà dixi, duplex eſt, vna per modum principij, alia per modum actionis, & vtraque eſſe poteſt vt actu homini data, vel tantùm oblata, vt ſit in poteſtate, vel arbitrio hominis habere illam ſi velit: auxilium ergo ſufficiens non includit neceſſariò omnem gratiam adiuuantem in actu datam, vt conuincit argumentum alterius opinionis, quia iam non eſt tantùm ſufficiens, ſed etiam efficax, quia inuolueret effectum, non enim poteſt auxilium adiuuans datum per modum actionis ſeparari ab effectu, & ab actione hominis, ſine qua non poteſt intelligi actio adiuuans Dei, quo ſenſu rectè dixit Auguſtinus, *Nemo iuuatur niſi qui aliquid ſponte conatur*. Igitur auxilium ſufficiens vt ſic, non includit hoc auxilium iuuans per modum actionis vt actu datum; includit verò illud vt oblatum & poſitum in hominis poteſtate, vt conuincit ratio quæ ex dictis cap. 2. deſumitur, quia auxilium proximè ſufficiens includit aliquo modo omnia neceſſaria ad operationem: ergo etiam includit auxilium actuale adiuuans, ſed non includit actu; ergo ſaltem in poteſtate proxima: cur autem hanc poteſtatem, proximam appellem, ex dictis in fine cap. 2. conſtat nam quod ibi dixi de concurſu diuino, procedit in hac adiuuante gratia, quia vel ſunt idem, vel eadem eſt vtriuſque ratio.

Nemo iuuatur, niſi qui aliquid ſpóte conatur ex S. Auguſt. quo ſenſu.

Probatur aſſertio ratione.

Et ferè cum eadem proportione loquendum eſt de gratia adiuuante per modum principij, nam hoc principium interdum poteſt eſſe habitus, de quo aliquando includi in gratia ſufficienti, dicam cap. ſequenti, quia verò non ſemper neceſſarium eſt ad operandum, ſed eius actiuitas per aliud genus principij, vel actualis auxilij ſuppleri poteſt, ideo neceſſe vt auxilum ſufficiens, quod non ſupponit habitum, includat aliquid aliud, ſupplens vicem habitus in ratione adiuuandi potentiam ad operandum: ergo & ex hac parte auxilium ſufficiens includit adiuuantem gratiam, non tamen includit illam neceſſariò vt actu inhærentem homini, quia ſæpe talis gratia nihil ponit in homine prius tempore, quàm operetur vt nunc, ſuppono & in ſequentibus probabo. Auxilium autem ſufficiens præcedit tempore operationem, imò ſine illa exiſtit, quoties eſt ſolùm ſufficiens; ergo vt ſic non includit talem gratiam vt actu datam: neçeſſe eſt autem vt ſaltem

A includat illam vt oblatam & paratam ex parte Dei, propter rationem ſæpe factam, quod auxilium ſufficiens debet includere aliquo modo omnia neceſſaria ad opus, quia aliàs non erit in abſoluta poteſtate homini operari per tale auxilium, quia non poteſt operari ſine habitu, vel aliquo principio ſupplente vicem habitus; ergo ſi nec habet habitum, nec aliquod principium loco illius actu datum, nec etiam paratum ac poſitum in hominis poteſtate, re vera non habet poteſtatem ad operandum; quia hæc poteſtas non eſt innata, loquimur enim de auxilio ſufficiente ad actus ſupernaturales, ſed debet extrinſecus prouenire & à Deo dari: non poteſt autem dari, niſi altero ex illis duobus modis, ſcilicet B vel quia ſit homini infuſa per habitum, vel aliam rem præuiam inhærentem potentiæ, vel quia Deus paratus ſit ad ſupplendum aliter coëfficientiam habitus. Quis enim alius modus cogitari poteſt; ergo ſi nullo ex illis modis hæc gratia adiuuans conferetur, non eſt in homine poteſtas ad tales actus, ac proinde nec auxilium ſufficiens; ergo gratia ſufficiens etiam ex hac parte includit aliquo modo auxilium per modum principij adiuuans.

Auxilium ſufficiẽs debet includere aliquo modo omnia neceſſaria ad opus, alioqui non dicit in abſoluta hominis poteſtate operari.

Vltimò dico auxilium excitans non conuerti cum auxilio ſufficienti, quia poteſt auxilium excitans interdum eſſe efficax. hæc aſſertio pendet ex dicendis in lib. ſequenti, & probatio eius ad illum locum pertinet; hîc ſolùm eam proponimus tum C vt diſtinctio inter auxilium ſufficiens & efficax, & ſimiliter inter auxilium excitans & ſufficiens intelligatur: tum etiam vt argumentis in principio poſitis ſatisfaciamus, quod, ſuppoſitis quæ diximus, non erit difficile. 8.

Auxilium excitans & ſufficiens non conuertitur.

Ad primum ergo de diuiſione auxilij in excitans & adiuuans, ſumptum ex Concil. Trident. reſpondemus negando conſequentiam, qua infertur auxilium ſufficiens contineri ſub altero membrorum, quæ ponit Concilium, vel cum illo conuerti, quia ſingula mẽbra præſentis diuiſionis poſſunt vtrumque membrum à Concilio poſitum ex parte comprehendere, vt oſtenſum eſt; quo circa illo argumento ſolùm probatur auxilium ſufficiens non includere alia auxilia, niſi vel excitantia, vel adiu- D uantia, quia re vera non dantur alia, non tamen inde ſequitur vel auxilium ſufficiens includi in ſolis excitantibus, vel efficax in ſolis adiuuantibus, quia hæc diuiſio, quam nunc tractamus, longè diuerſa eſt ab illa, nam illa datur de auxiliis ſecundùm intrinſecam rationem eorum, hæc datur de auxiliis ſecundùm modum connexionis, quam habent cum effectu libero per illos intento. Vnde in priori partitione auxilium excitans & adiuuans ſigillatim & diuiſum (vt ſic dicam,) ſpectantur ſecundùm id, quod vnumquodque eorum per ſe & proximè confert libero arbitrio. In hac verò partitione conſiderantur collectiuè, vel quatenus ad ſufficientiam, vel quatenus ad efficaciam operandi E liberum actum, neceſſe eſt tam auxilium excitans, quàm adiuuans concurrere. Vnde cùm in illo argumento additur non poſſe adiuuans auxilium eſſe tantùm ſufficiens in ſuo ordine. Reſpondemus eſſe verum de toto auxilio adiuuante actu dato, & per modum actionis, non verò de adiuuante, vel dato per modum principij tantùm, vel oblato, & poſito in manu hominis quo ad actuale adiutorium. 9.

Soluuntur argumenta initio poſita. Ad primum reſpon...

Vnde ad primam confirmationem reſpondetur, non ſolùm gratiæ excitanti, ſed etiam adiuuanti datæ per modum principij, vel oblatæ per modum concurſus, & actionis reſiſti poſſe, vt nunc ſuppono, & in lib. ſequenti oſtendam. Ad confirmationem ſecundam dicimus, auxilia excitantia externa

Gratię adiuuanti datæ per modum principij, vel oblatæ per modum concurſus poteſt reſiſti.

externa ſimul cum internis, ſi non ſecum afferant auxilia adiuuantia, vel actu data, vel ſufficienter oblata, ita vt ſit in poteſtate hominis illa habere, ſi voluerit, non ſufficere vt homini poſſit ad peccatum imputari, quòd talibus excitationibus non vtatur, vt ſatis probatum eſt: quia verò ſecundùm ordinariam legem, & debitam prouidentiam vnum auxilium non detur ſine alio altero ex dictis modis, ideo peccat qui ſufficienter excitatus vocationi repugnat contra aliquod præceptum.

Quod adiuuat per modum principij phyſici, non ſemper eſt homini inhærens.

Argumenta allata in quo peccent?

Et hinc ſoluitur ſecũdum.

Ad tertiam confirmationem reſpondetur etiam gratiam adiuuantem per modum principij, dare ſuo modo poſſe, vt ex dictis in præcedenti libro notum eſt. Nec oportet, id quod adiuuat per modum principij phyſici ſemper eſſe homini inhærens; vt in præcedenti libro tetigi, & probaui, ſed poteſt Deus ipſe vt paratus ad cooperandum homini eſſe principium in actu primo adiuuans. Vnde in his argumentis, vt ſæpe notaui ſuprà, ſæpe in eo peccatur quòd non diſtinguitur inter auxilium adiuuans in actu ſecundo, vel in actu primo, nec vt actu datum, vel vt oblatum, & poſitum in hominis poteſtate. Et ex eodem defectu procedit argumentum ſecundum poſitum cap. 1. in principio, quod hîc ſolutum relinquitur. Denique argumenta illa non probant, omne auxilium excitans eſſe tantùm ſufficiens, quia licèt auxilium excitans diſtinguatur ab adiuuante, & ſine illo non conſequatur effectum, tamen tale eſſe poteſt, vt infallibiliter ſecum afferat auxilium adiuuans, & ita eſſe poteſt efficax, vt lib. ſequenti ex profeſſo tractabitur.

CAPVT V.

Vtrùm gratia ſufficiens ſit tantùm actualis, vel etiam habitualem includat.

1. *Ratio dubitandi.*

HOc dubium petitur in primo argumento, in primo capite relicto, quia ſufficiens dat poſſe, vt proximè diximus: in ſuperioribus autem dictum eſt, habitum infuſum dare poſſe operari ſupernaturalem actum; ergo habitus eſt propriè gratia ſufficiens. In contrarium verò eſt, quia multis datur auxilium ſufficiens, quibus non datur habitus, vel priuſquam illis detur habitus, vt patet in infidelibus, qui habitum fidei non habent, & conſequenter nullum infuſum habent, quia habitus fidei eſt primus inter infuſos. Et tamen illi habent auxilium ſufficiens, vt infrà dicemus; ergo habitus nec eſt auxilium ſufficiens, nec ad illum requiritur. Secundò gratia ſufficiens continetur ſub genere auxilij; at verò habitus non eſt auxilium, nam auxilium dicit actualem motionem; ergo. Tertiò etiamſi ſupponatur, habitus ille indiget actuali motione vt operetur; ergo non ipſe habitus, ſed motio eſt auxilium ſufficiens.

2. *plicantur nini.*

In hoc puncto parua eſt in re difficultas, & ideo vt tollatur controuerſia de verbis, ſuppono in primis, hîc non eſſe ſermonem de quacumque gratia ſufficiente ad ſalutem, vel ad remiſſionem peccati, ſed ad vitam æternam conſequendam, A ſic enim gratia habitualis ſine operatione poteſt interdum eſſe ſufficiens, vt patet in paruulis. Agimus ergo de gratia ſufficiente ad bene moraliter & ſupernaturaliter operandum, nam propria auxilia gratiæ ad operationem dantur. Sic ergo auxilium ſufficiens duobus modis dicitur, vt ſæpe animaduerti. Primò, vt in aliqua operatione determinata & ſpeciali ſufficit, ſecundò quaſi collectiuè, vt includunt omnia neceſſaria, quibus homo fit ſimpliciter ac moraliter potens ad eliciendum ſupernaturalem actum. Priori modo habitus charitatis dicitur principium ſufficiens ad eliciendum actum amoris Dei, & lumen gloriæ eſt principium ſufficiens ad videndum vtique in B ratione proximæ virtutis ex parte potentiæ ad agendum. Neutrum autem eſt ſufficiens abſolutè, & in omni genere; nam intellectus informatus lumine, licèt ſit potens ex parte ſua, non eſt tamen abſolutè ſufficiens ad videndum, niſi habeat ſpeciem, vel eſſentiam Dei per modum ſpeciei coniunctam. Sicut viſus corporeus eſt ſufficiens ad videndum in ratione principij remoti proximi, & potentiæ vitalis, non tamen abſolutè, niſi habeat ſpeciem: & ideo ſufficientia non ſimpliciter conſiſtit in vno tantùm auxilio, vel principio, ſed collectionem plurium requirit. Imò ſi loquamur de ſufficientia quæ phyſicè & moraliter proxima ſit, non ſolùm requirit colle- C ctionem omnium principiorum per ſe requiſitorum ad operandum: vt, ignis non eſt ſimpliciter ſufficiens ad calefaciendum rem diſtantem, ita manentem, nec ſol ad illuminandum cubiculum vndique clauſum, & ſic de aliis; ergo ſufficientia ſimpliciter includit omnia, & quaſi collectiua eſt, & ita nunc de illa loquimur: quia illa eſt neceſſaria, vt homo & ſimpliciter & abſolutè ſit potens ad agendum, ita vt actus ſit in libertate eius, eíque imputetur ſi non faciat, vt videbimus.

Sufficientia phyſica & moraliter proxima, quid requirat.

3. *Duobus modis actus ſupernaturales à nobis poſſunt elici: ſcilicet connaturaliter, & præternaturaliter.*

Deinde obſeruo ex ſupradictis dupliciter fieri poſſe à nobis actus ſupernaturales, ſcilicet connaturali modo, & per principium intrinſe- D cum in nobis permanens, vel præternaturali modo, vt ſic dicam, præuia tantùm motione primi agentis ſubleuantis potentiam ad operandum ſupernaturaliter ſine habitu ſibi inhærente. Nam de priori modo multa dicta ſunt in lib. 4. ex quibus ſatis conſtat, quomodo ille modus ſupernaturaliter ſit poſſibilis, & ordinarius in hominibus fidelibus, & iuſti ratione habituum infuſorum, qui in illis ſunt, & quomodo dicatur connaturalis, non quidem reſpectu potentiæ ſecundùm ſe ſpectat, ſed reſpectu habitus infuſi. Et inde intelligitur cur alterum modum vocemus præternaturalem, non ſolùm quia ſupernaturalis eſt reſpectu potentiæ, ſed etiam quia non habet dictum modum con- E naturalitatis, & quòd hic etiam modus ſit poſſibilis in lib. 4. & 5. & in materia de viſione beata dictum à nobis eſt, & ſumitur ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. dicente contritionem imperfectam eſſe donum Dei, & Spiritus ſancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantùm mouentis. Imò etiam de prima contritione perfecta infrà oſtendemus, non elici ab habitu, ſed etiam eſſe à Spiritu ſancto mouente.

Patet ex Concilio Trident.

4. *Habitus infuſus eſt*

His ergo poſitis dicendum in primis eſt reſpectu actuum ſupernaturalium, vt connaturali modo fiant, habitum eſſe principium

principium neceſſarium & ſufficiens, ſed non abſolutè, ad actus ſupernaturales connaturaliter edendos. Probatur aſſertio.

cipium neceſſarium, & in ſuo ordine ſufficiens, non tamen eſſe abſolutè & ſimpliciter auxilium ſufficiens, licèt aliquo modo dici poſſit in illo includi. Aſſertio eſt facilis quoad omnes partes. Nã in primis licèt habitus infuſus non ſit ſimpliciter neceſſarius ad agendum ſupernaturaliter, eſt tamen neceſſarius ad connaturaliter agendum, quia vox illa *connaturaliter* quaſi relatiua eſt, & dicit reſpectum ad internum principium permanens. Deinde clarum eſt ex dictis ſuprà, habitum infuſum in ſuo genere eſſe principium ſufficiens, id eſt, in ratione principij dantis voluntati, vel intellectui internam virtutem agendi, vt in 4. lib. declaratum eſt, quia in eo genere vnus habitus ſufficit ad proprium actum, eſt enim in ſuo genere perfectus, & plures fingere eſſet ſuperuacaneum, & contra perfectionem talium virtutum, & eadem ratione poſſet in infinitum procedi, vt rectè argumentatur D. Thomas d. q. 109. art. 6. & docet in art. 9. & 10. Sic enim inuenitur ſufficientia in habitu; nihilominus tamen verum eſt, non ſufficere habitum in ratione auxilij, ſeu adiutorij diuini, quia habitus indiget actuali auxilio diuino ad operandum, tum ex parte intellectus, ſeu obiecti, vt excitetur mens ad bene vtendum infuſo habitu: tum ex parte principij, ſeu ipſius habitus & potentiæ quæ operari non poteſt ſine actuali concurſu Dei eiuſdem ordinis cum operatione, vt ex libro ſuperiori conſtat. Igitur ſolus habitus præciſè ſumptus non poteſt dici auxilium abſolutè ſufficiens, & quaſi collectiuè, vt declaraui. Poterit tamen dici vnum ex requiſitis ad auxilium ſufficiens integrum & totale (vt ſic dicam,) reſpectu talis modi operandi vtique connaturaliter, vt ſatis declaratum eſt.

D. Thom.

Habitus indigere actuali Dei auxilio.

Eſt tamen vnum ex requiſitis ad auxilium ſufficiens totale.

5. Deinde dicendum eſt, vt actus ſupernaturales abſolutè fieri poſſint, ſaltem præternaturaliter in ſenſu declarato, habitus non computari in auxilio ſufficienti, ſed abſque illis per auxilia actualia dari poſſe, & frequentiſſimè dari. Hæc etiam aſſertio perſpicua eſt: nam ad hunc modum efficiendi hos actus non eſt neceſſarius habitus, qui ſit principium illorum, vt declaratum, & probatum eſt: ergo ſine habitu poteſt dari potentiæ adiutorium ſufficiens ad tales actus eliciendos, quia ad auxilium ſufficiens ſolùm requiruntur ea quæ ad efficiendum actum ſimpliciter neceſſaria ſunt. Item ſine habitu datur auxilium efficax ad efficiendos actus ſupernaturales dicto modo, quia nullus actus ſupernaturalis haberi poteſt ſine auxilio efficaci, vt libro ſequenti dicemus, & ſæpe tales actus fiunt, & non ex habitu: ergo datur tunc ad illos auxilium efficax; ergo & ſufficiens, prout in efficaci includitur: ergo etiam poterit dari ſolum auxilium ſufficiens quod non conſequatur effectum, quia eſt contingens ex libertate arbitrij, vt auxilio ſufficienti reſiſtat. Hinc rectè concluditur auxilium ſufficiens quod datur ad ſupernaturales actus hoc modo efficiendos in ſolis auxiliis actualibus conſiſtere; nec contra hoc procedit ratio dubitandi in principio poſita, quia licèt habitus det poſſe, non eſt tamen neceſſarius ſimpliciter ad illud poſſe, ſed ſolùm ad poſſe tali modo, ſcilicet connaturaliter, abſolutè verò illud poſſe per alia auxilia à Deo ſuppletur; & ideo ad alium modum agendi poteſt eſſe auxilium ſufficiens ſine habitu.

Sine habitu actus ſupernaturales poſſunt fieri per auxilia Dei actualia præternaturaliter. Probatur aſſertio.

Reſponſ. ad rationem dubitandi.

Ex argumentis verò ſuperiori loco poſitis, primum probat hâc poſteriorem aſſertionem: tertium verò probat ſecundam partem ſuperioris aſſer-

A tionis, vt facile conſideranti patebit. Secundum autem facit vim tantùm in voce auxilij, quæ videtur motionem actualem ſignificare. Veruntamen, vt ſuprà dixi, etiam poteſt ſumi pro quocũque Dei adiutorio, ſiue detur per motionem, ſiue per habitum, ſiue quocumque alio modo, & hoc modo dicimus habitum interdum includi in auxilio, vel, vt tollatur vocis ambiguitas, in adiutorio, vel gratia ſufficienti ad certum modum operandi; quia verò in præſenti præcipuè agimus de actuali gratia, ideo in ſequentibus rigoroſè loquemur de auxilio ſufficienti ad operandum, ſecluſo habitu, de cuius efficientia in lib. 4. ſatis B dictum eſt. Quomodo autem efficientia eius ſuppleatur quando potentia ſine illo operatur, in lib. 4. explicatum eſt; nunc ergo de auxiliis actualibus agemus.

Vox auxilij ſumitur pro quocumque Dei adiutorio, ſeu gratia ſufficiente.

Denique hinc facile ſatisfit primo argumento in præcedenti capite poſito; in quo petebatur, quódnam ſit diuiſum ſuperioris diuiſionis, in quo in primis interrogari poteſt, an ſit auxilium externum, vel internum, in quo dicendum eſt diuiſionem maximè dari de auxiliis internis, quia tam ad ſufficientiam, quàm efficaciam gratiæ in primis neceſſaria ſunt, & ad vtrumque poſſunt interdum ſatis eſſe, quæ omnia ex dictis ſatis probata ſunt; quia verò ſecundùm ordinariam pro- C uidentiam etiam externa auxilia deſideratur, ideo diuiſionem ita intelligendo dicendum eſt in diuiſo vtraque auxilia externa & interna quaſi collectiuè comprehendi.

Diuiſio gratiæ in ſufficientem & efficacem comprehendit auxilia tam interna, quàm externa.

Deinde poteſt inquiri, an in diuiſione illa actuale, vel habituale auxilium diuidatur: dicendum eſt autem ſi intelligatur diuiſio de auxiliis ſufficientibus, vel neceſſariis ad quemcumque modum operandi, ſic nec ſolùm actuale adiutorium, nec tantùm habituale ibi diuidi, ſed ab vtroque abſtrahere, & vtrumque includi poſſe. Nam ſi membra ſumantur collectiuè, vt re vera ſumi debent, etiam diuiſum debet eſſe quid collectiuum, vt ſit membris proportionatum: ideóque in illo D quatenus colligit multa, includuntur actualis & habitualis gratia: abſtrahit tamen à collectione includente vtramque, vel alteram tantùm, quia interdum poterit auxilium ſufficiens, imò etiam efficax vtramque gratiam actualem & habitualem inuoluere, interdum in ſolis actualibus auxiliis conſiſtere poteſt, quamuis nunquam poſſit per ſolos habitus compleri, vt in ſecundo argumento in ſecundo membro eius ſatis probatur. Quod verò in primo membro dicitur, auxilia actualia ſola non poſſe ſufficere, ad operandum ſimpliciter, falſum eſt, nec inde fit habitus eſſe ſuperfluos, quia ad modum connaturaliter agendi neceſſarij ſunt, & hoc eſt ſatis. Quod denique in E tertio membro obiicitur de paruulis baptizatis, non eſt ad rem, quia licèt illi habeant gratiam ſufficientem, imò & efficacem (ſi ita licet loqui,) ad ſalutem conſequendam, ſi in ea ætate moriantur, non tamen habent auxilium ſufficiens ad operandum, quia pro tunc non ſunt capaces operationis, hîc autem de auxiliis ad operandum loquimur, vt dixi.

Falſum eſt auxilia ſola actualia non poſſe ad operandum ſufficere.

Paruuli baptizati habent gratiam ſufficientem, efficacem ſi ea ætate moriantur ad ſalutem conſequendam, non operationi.

Tandem inquiri poteſt, an diuidatur ibi auxilium excitans, vel adiuuans, de quo in ſequenti capite dicemus.

CAPVT

CAPVT VI.

An auxilium aliquod verè ſufficiens ſit ex ſe inefficax, vel vnde id habeat, quando tale eſſe contingit.

QVoniam dictum eſt, auxilium ſufficiens, vt diſtinguatur ab efficaci, quaſi priuatiuè illi opponi, ideóque in re ipſa inefficax inueniri, ideo explicandum eſt, vnde habeat hanc inefficaciam, & inde etiam conſtabit, quid illa, ſit? ſolùm autem poteſt hæc inefficacia prouenire vel ex natura auxilij, ac proinde ex parte Dei, vel parte hominis, & liberi arbitrij eius: inter hæc igitur tantùm quæſtio verſatur. Oportet autem ſupponere ſermonem eſſe de auxilio proximè ſufficienti, id eſt, quod ad poteſtatem agendi proximè ſufficit, modo ſuperiùs explicato. Nam ſi tantum remotè auxilium dicatur ſufficiens, tunc adhuc expectatur aliud maius auxilium præueniens, vt fiat proximè ſufficiens, & quamdiu hoc non obtinetur, prius erit inefficax ex defectu vlterioris auxilij, poteritque illa inefficacia homini imputari, quia per prius auxilium non fecit id quod proximè poterat vt maius auxilium obtineret. Et ita in auxilio remotè ſufficienti facile explicatur inefficacia conſiſtens in defectu auxilij completi, vt ſit proximè ſufficiens. Et ſimiliter facilè intelligitur, quomodo non in Deum, ſed in hominem refundatur. Hîc autem agimus de auxilio, quod per ſe eſt proximè ſufficiens in ratione excitantis & adiuuantis in actu primo, & nihilominus illum effectum non conſequitur, propter quem proximè datur.

1. Status quæſtionis.

2. [...]rior ſententia docet inefficaciam [...]ratiæ ſufficientis, pen[...]re partim [...] natura [...]ſius gratiæ [...]ffic. partim [...] Deo eam [...]nte.

Dixerunt ergo aliqui, quantumuis auxilium ſit proximè ſufficiens, nihilominus præciſè ſpectatum eſſe de ſe inefficax, niſi illi addatur aliud, à quo efficaciam accipiat, ideóque ex intrinſeca limitatione eius prouenire, vt effectum, propter quem datur, non faciat, quia nimirum deeſt illi maius auxilium præueniens, ſine quo nunquam ex ſolo auxilio ſufficienti præciſè ſpectato ſequitur opus. Vnde fit vt talis inefficacia in Deum ipſum refundatur, ſaltem negatiuè, ſeu indirectè quatenus Deus ex ſe non vult illud peculiare auxilium præſtare, ſine quo auxilium ſufficiens effectum conſequi repugnat. Atque ita hæc inefficacia partim eſt ex natura auxilij ſufficientis, quatenus ex ſe illam habet, nec dat facere, ſed tantùm poſſe; partim ex Deo, quia ſuo arbitrio vult tantùm dare auxilium ſufficiens, & non efficax.

[...]ndamentũ [...]s ſententiæ & proba[...]

Fundamentum huius ſententiæ ſumitur à contrario, quia auxilium efficax de ſe & natura ſua eſt efficax, & eſt neceſſarium ad operandum; ergo auxilium ſufficiens de ſe eſt inefficax, vt illum aſſequatur effectum. Probatur conſequentia, quia auxilium ſufficiens hîc ſumitur vt præciſum & ſeparatum in re ipſa ab efficaci; ergo ſic ſolitariè ſumptum de ſe eſt inefficax, quia deeſt illi auxilium neceſſarium ad efficaciam, & confirmatur primò, quia ſi affirmatio eſt cauſa adæquata affirmationis, negatio eſt cauſa negationis, ſed auxilium de ſe efficax eſt vltima ratio adæquata actualis efficientiæ voluntatis, & auxilij ſufficientis; ergo carentia eius eſt adæquata ratio, ob quam auxilium ſufficiens manet inefficax; auxilium enim ſufficiens integrè ſubſiſtit ſine efficaci, & ex natura ſua illud ſecum non affert, neque præbet viam, aut vires ad obtinendum illud, quia iam non eſſet auxilium proximè ſufficiens, ſed remotè vt explicicaui; ergo de ſe eſt inefficax, quia niſi aliunde accipiat efficaciam, nunquam illam habebit; & hoc eſt eſſe de ſe inefficax. Confirmatur ſecundò à ſigno, nam auxilium ſufficiens tantùm nunquam omnino habet effectum, & hoc eſt adeò infallibile, vt nonquam deficiat; ergo ſignum eſt tale auxilium de ſe habere hanc inefficaciam, nam cauſa quæ nunquam infallibiliter conſequitur effectum, meritò cenſetur ad talem effectum ab intrinſeco inſufficiens.

[...]nfirma[...]

3. Authores huius ſententiæ non vno modo explicant radicẽ illius inefficaciæ.

Hæc ſententia videtur poſſe tribui auctoribus opinantibus auxilium efficax eſſe etiam præuium, ſeu præueniens, eſſéque de ſe efficax ac phyſicè prædeterminans voluntate ac neceſſarium ad operandum. Nam ex hoc principio ſequitur altera aſſertio de auxilio ſufficiente, vt explicatum eſt. Nihilominus tamen multiplex his authoribus, licèt concedant auxilium ſufficiens de ſe non eſſe efficax, nihilominus non audent dicere primam rationem, ob quam tale auxilium in re manet tantùm ſufficiens, & inefficax, eſſe ſolam Dei voluntatem, ſed homini eſſe tribuendum quod difficulter cum priori fundamento conciliatur, vt hîc, & latiùs in ſequenti libro videbimus.

Alij verò non dubitant in Dei voluntatem & prouidentiam tamquam in primam radicem reuocare, quod auxilium ſufficiens ita detur, vt inefficax maneat in his, in quibus non operatur, quia auxilium de ſe efficax eſt neceſſarium ad opus, & Deus ſua voluntate dat illud cui vult, & negat illud cui vult, iuxta illud, *Non eſt volentis, nec currentis, ſed Dei miſerentis*; cùm enim Deus ſit ſupremus Dominus ſuorum auxiliorum, poteſt illa diſtribuere ſicut vult, & nemini facit iniuriam, & videntur hi Doctores quoad hanc partem conſequenter loqui, quia auxilium de ſe efficax eſt præuium & neceſſarium: non poteſt autem homini illo carenti imputari, quòd ei non fuerit datum, quia ſine illo nihil facere potuit, quo illud obtineret, vt infrà preſſiùs vrgebimus. Addo verò, licèt auxilium efficax non ſit de ſe tale, ſed in vocatione congruâ conſiſtat, nihilominus poſſe videri ſoli Deo attribuendum eſſe, quòd homo non recipiat vocationem congruam, ac ſubinde quòd eius vocatio ſit tantùm ſufficiens, & non efficax. Probatur, quia cui Deus præbet primam vocationem congruam, ſua ſola voluntate donat, quia non poteſt homo illam mereri, vt infrà oſtendemus; ergo cui non donat illam, etiam ſua voluntate non donat. ergo hoc modo Deus eſt cauſa inefficacis auxilij. Prima conſequentia probatur, tum rationibus factis, quòd ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio eſt cauſa negationis, tum quia cùm vocatio antecedat libertatem hominis, non poteſt homo eſſe in cauſa, quòd talis, vel talis ſit. Tum denique, quia illa diſtributio vocationum prouenit ex ſola diſpoſitione diuinæ prouidentiæ. nam Deus quoſdam ſola ſua libertate prælegit efficaciter ad gloriam, vel ad fidem, vel ad pœnitentiam; alios non elegit, & ideo prioribus dat vocationem quæ habeat effectum in eis: poſterioribus autem dat vocationem

Quomodo Deus dicatur ab illis eſſe cauſa inefficaciæ, ſi neget congruã vocationem.

tionem quæ nunquam habeat effectum; ergo tam efficacia vocationis, quàm inefficacia in Deum tanquam in primam radicem & cauſam refundi debet.

4. Probatur ex S. Aug. varijs locis.

Poteſt in huius ſententiæ confirmationem adduci Auguſtinus dicta q. 2. ad Simplician. circa medium, vbi expendens Chriſti verba, *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*, &c. ait, *Vt quamuis multi vno modo vocati ſint, tamen quia omnes non vno modo affecti ſunt, illi ſoli ſequantur vocationem, quia ei capiendæ reperiuntur idonei. Et illud non minus verum ſit, non eſt volentis, nec currentis, ſed miſerentis eſt Dei, qui hoc modo vocauit, quomodo erat aptum eis qui ſequuti ſunt vocationem.* Et ſtatim adiungit, (quod ad præſentem rem ſpectat,) idem ferè de non electis dicens, *Ad alios autem vocatio quidem peruenit, ſed quia talis fuit, quâ moueri non poſſent, vt eam capere apti eſſent, vocati quidem dicere potuerunt, ſed non electi, & non iam ſimiliter verum eſt, igitur non miſerentis Dei, ſed volentis atque currentis eſt hominis, quia non poteſt effectus miſericordiæ Dei eſſe in poteſtate hominis, vt fruſtrà ille miſereatur ſi homo nolit. Quia ſi vellet etiam ipſorum miſereri, poſſet ita vocare quomodo illis aptum eſſet, & vt moueerentur, & intelligerent, & ſequerentur.* In quo diſcurſu vtrumque refert in diuinam voluntatem, nimirum, vel efficaciter, vel inefficaciter vocare, & hunc diſcurſum ferè vſque ad finem quæſtionis proſequitur.

Eſt præterea de eadem re difficillimus locus apud Auguſtinum lib. de Prædeſt. Sanct. cap. 8. vbi de auxilio efficaci dicit eſſe gratiam ſecretam. *Quæ occultè humanis cordibus diuina largitate tribuitur, & à nullo duro corde reſpuitur, ideo enim tribuitur vt cordis duritia penitus auferatur.* & ſtatim ſubiungit, *Deum ita docere filios promiſſionis, id eſt, electos, quos præparauit ad gloriam*; alios verò non ita docere, *Cur (inquit) non omnes docet, vt veniant ad Chriſtum, niſi quia omnes, quos docet, miſericordia docet, quos autem non docet, iudicio non docet, quoniam cuius vult miſeretur, & quem vult indurat.* Ergo ex Dei ordinatione prouenit gratiæ inefficacia in his, qui per illam non mouentur, imò (quod difficillius eſt) indicat inferiùs aliquos tantùm exteriùs vocari, & ideo inefficaciter vocari, quia Deus internam gratiam non præbet. *Cùm igitur* (ait) *Euangelium prædicatur, quidam credunt, quidam non credunt, ſed qui credunt, Prædicatore forinſecus inſonante, intus à Patre audiunt, atque diſcunt: qui autem non credunt, foris audiunt, intus non audiunt, nec diſcunt.* Ergo hinc habet vocatio quòd ſit inefficax; ergo id habet ex Deo negante internum auxilium.

Tertiò eſt ſimilis locus apud eumdem Auguſtinum lib. de bonor. perſeuer. cap. 14. vbi de Tyris & Sidoniis, *Relicti ſunt* (vtique in maſſa perditionis) *qui etiam credere potuiſſent, ſi mira illa Chriſti ſigna vidiſſent; ſed quoniam vt crederent, non erat eis datum, etiam vnde crederent, erat negatum.* Vbi apertè ſentit, ſicut Deus ex libera ſuæ prouidentiæ diſpoſitione, quoſdam elegit, ita ſua voluntate quibuſdam dare gratiam efficacem, aliis eam negare, de quibus ait, *Si Dei altiori iudicio à perditionis maſſa non ſunt gratiæ prædeſtinatione diſcreti, nec ipſa eis adhibentur, vel dicta diuina, vel facta, per quæ poſſent credere, ſi audirent vtique talia, & viderent*; ergo ex eadem Dei voluntate prouenit, vt in aliis non electis vocatio ſit tantùm ſufficiens, & non efficax.

5. Nihilominus dicendum eſt primò inefficaciam ſufficientis auxilij nullo modo poſſe in Deum refundi, nec illi vt cauſæ, nedum vt primæ radici attribui: ſed prima & vnica ratio huius inefficientiæ eſt voluntas humana. Probatur ex Scriptura, in qua hæc inefficacia non Deo, ſed homini tribuitur, Actor. 7. *Dura ceruice, & incircunciſis cordibus vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis*: atque interiùs vocanti, & ſufficienter inſpiranti, & adiuuanti, quantum eſt ex ſe, vt rectè Catholici Scriptores contra Caluinum ponderarunt, & ſuprà diximus; ſicut enim Paulus alibi dixit, *neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus*, ita enim reſiſtere voci Prædicatoris exteriùs ſonanti, niſi per illam vocem Spiritus ſanctus vocaret, non eſſet Spiritui ſancto reſiſtere, etſi vocatio illa non eſſet interior de ſe ſufficiens, illi cooperari non eſſet duritia cordis, ſed in potentia, vnde neque eſſet reſiſtentia. Quando ergo vocationi internæ & ſufficienti Spiritus ſancti non conſentitur, tunc Spiritui ſancto reſiſtitur; ergo talis reſiſtentia tantum abeſt, vt poſſit Spiritui ſancto attribui, quod potiùs ſit illi iniurioſa, & contraria: vocatio autem ſufficiens non ſit inefficax, niſi per hanc reſiſtentiam; ergo inefficacia auxilij ſufficientis nullo modo poteſt Spiritui ſancto attribui, ſed eſt potiùs illi contraria.

Inefficatia gratiæ ſufficientis non pendet à Deo, ſed à voluntate humana, vt à prima radice.

Probatur eſſentia ex S. Scriptura.

Et eodem modo probant veritatem hanc alia teſtimonia huic ſimilia, vt eſt illud Matth. 23. *Quoties volui congregrare filios tuos, & noluiſti*; & illud Iſai. 5. *Quid amplius facere debui vineæ meæ, & non feci.* Nam profectò ſi Deus ipſe author eſſet inefficaciæ auxilij, non ſolùm facere omiſiſſet aliquid debitum, ſed etiam faceret aliquid indebitum, nam fuiſſet cauſa, ob quam vinea fructum non dediſſet, nulla enim maior cauſa ſterilitatis eius eſſe poteſt, quàm inefficacia auxilij. idem probant verba illa Oſeæ 13. *Perditio tua Iſraël ex te, tantummodo in me auxilium tuum.* Nam perditio hominis in eo maximè poſita eſt, quòd gratiam Dei euacuat, & Spiritum extinguit, eius auxilio non vtendo, quod eſt illud inefficax reddere; ergo hæc inefficacia hominis ab ipſo eſt, non à Deo, à quo ſolum auxilium prouenit, inefficacia autem non eſt auxilium, ſed potiùs dici poſſet defectus auxilij, ſi à Deo proueniret. Denique hoc confirmant illa teſtimonia, in quibus dicitur Deus hominum ſalutem velle, 1. Timoth. 2. Et illa in quibus dicit Deus, ſe nolle mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur & viuat, *Ezech.* 18 & 33. Nam cum inefficacia auxilij neque digna potentia, neque vita, aut ſalus animæ ſubſiſtere poteſt; ſi ergo Deus procuraret homini auxiliorum ſufficientium inefficaciam, proculdubio hominis ſalutem velle, aut deſiderare fingeret.

Inefficacia gratiæ ſufficientis [illegible] tur ex [illegible] ſtentia [illegible] luntatis non conſentientis Spiritui ſancto.

In [illegible] poſita [illegible] perditio [illegible] minis.

Secundò probatur eadem veritas ex Auguſtino, nam in dicta q. 2. ad Simplician. ita de Eſau loquitur. *Noluit Eſau, & non cucurrit, ſed etſi voluiſſet, & cucurriſſet, Dei adiutorio perueniſſet, qui ei etiam velle & currere præſtando vocaret, niſi vocatione contempta reprobus fieret.* vbi in ſolam Eſau voluntatem cauſam reuocat, ob quam vocatio illa non operata eſt velle & currere, quod eſt vocationem eſſe efficacem, quia nimirum illam contempſit, & eodem modo in lib. 83. q. 68. dicit de Pharaone fuiſſe vocatum vtique ſufficienter, & quia *vocationi obtemperare noluit*, pœnam obdurationis meruiſſe. Et de vocatis ad Cœnam Luc. 4. *Non omnes qui vocati ſunt venire voluerunt, nec illi qui venerunt,* volue-

6. Probatur S. Aug. Eſau.

In Pharao[illegible]

venire poſſunt, niſi vocarentur. In eis ergo qui non venerunt, ex ſententia Auguſtini vocatio inefficax facta eſt, ſolùm quia vocati venire noluerunt, vnde generaliter ſubiungit, *Neque illi ſibi debent tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt, neque illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, ſed tantùm ſibi, quoniam vt venirent vocati, erat in libera eorum voluntate.* Si ergo alteri non poſſunt tribuere, multo minus Deo. Tertiò expreſſum & egregium Auguſtini teſtimonium lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. vbi priùs quærit, *Cùm voluntate humana, gratia adiuuante diuina, ſine peccato in hac vita homo eſſe poſſet, cur non ſit?* Et ſubiungit, *Poſſem facillimè & veraciſſimè reſpondere, quia nolunt.* Poſtea verò quærens cauſam cur nolint, duas reddit, ignorantiam nempe, & infirmitatem, & ſubiungit. *Vt autem innoteſcat quod latebat, & ſuaue fiat, quod non delectabat, gratiæ Dei eſt, quæ hominum adiuuat voluntatem, quæ vt non adiuuentur, in ipſis itidem cauſa eſt, non in Deo.* Quartò in lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 2. reprehendit eos, *qui etiam de ipſo Deo ſe excuſare conantur.* Et contra eos abiicit illud Iacob. 1. *Deus neminem tentat*, & illud Prouerb. 19. *Inſipientia viri violat vias eius, Deum autem cauſatur in corde ſuo.* Si autem carentia efficaciæ auxilij in Deum, vt in primam cauſam refundi poſſet, profectò magna ratione poſſent homines excuſari apud Deum de ipſo Deo. Denique hoc optimè confirmat idem Auguſtinus epiſt. 15. dicens, *Deum indurare aliquos non impertiendo miſericordiam.* & adiungit, *Quibus eam non impertitur, neque digni ſunt, neque merentur, ac potiùs vt non impertiatur, hoc digni ſunt, hoc non merentur.* Conſentit huic doctrinæ & tanquam Auguſtinianam defendit Proſper ad obiectiones Vicent. cap. 7. ad obiectiones Gallor. ad 7.

Homo in hac vita ſine peccato eſſe non poteſt, quia non vult, & cur nolit, duæ ſunt ex eodē Aug. cauſæ, *Ignorantia & infirmitas.*

7\. Probatur rationibus prima pars.

Tertiò poteſt eadem veritas rationibus confirmari, duas enim habet partes, vnam negatiuam, quòd talis inefficacia non ſit Deo tribuenda, alteram affirmatiuam, quòd homini imputetur, & vna ſequitur ex alia. Vnde prima ratio ſit, quia reddere vacuam effectu Dei vocationem, in his quæ ſint ad ſalutem neceſſaria, ſeu quādo nos vocat ad implēda præcepta, non ſit ſine peccato, aut ſine auerſione hominis à Deo, ſed auerſio hominis non poteſt Deo tanquam authori tribui; ergo neque inefficacia ſufficientis gratiæ poteſt illi tribui. Cōſequētia euidens eſt. Maior etiam nota eſt ex Scripturis allegatis. Cùm enim Stephanus Iudæos reprehendebat, quòd Spiritui ſancto reſtitiſſent, grauiſſimæ culpæ illos arguebat, & idem confirmat diuinæ ſapientiæ comminatio Prouerb. 1. *Quia vocaui & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret, deſpexiſtis omne conſilium meum, & interpretationes meas neglexiſtis, ego verò in interitu veſtro ridebo.* Et ideo etiam Chriſtus Dominur Iudæis dixit Ioan. 15. *Si non veniſſem, &c. nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* vtique infidelitatis, vt exponit Auguſtinus, & ratio eſt clara, quia auxilium ſufficiens non ſit inefficax, niſi non cooperando illi, ſed qui non operatur: ſeu reſiſtit, vel non reſpondet vocationi in materia neceſſaria & præcepta, eo ipſo non implet præceptum; ergo illa reſiſtentia non ſit ſine graui culpa: ſicut ergo grauis culpa non poteſt Deo imputari, ita nec inefficacia auxilij. Vnde meritò dixit Auguſtinus lib. 2. de peccat. merit. cap. 5. *Si à Deo auertimur, noſtrum eſt, & tunc ſecundùm carnem ſapimus, &c. Conuerſos ergo Deus adiuuat, auerſos deſerit*, & cap. 18. *Quòd à Deo nos auertimus, noſtrum eſt, &c.* & Proſper ad cap. Gallor. in 7. cùm dixiſſet *multos priùs a Deo apoſtatare, & in ſua auerſione deſinere*, ſubiungit, *ſed horum lapſum Deo tribuere immodicæ prauitatis eſt.*

Inefficacia gratiæ ſufficientis non poteſt eſſe ſine peccato in materia præcepti.

Confirmatur authorit. SS. Auguſt. & Proſperi.

Imò addo non ſolùm in materia præcepti, ſed etiam in materia conſilij reſiſtere diuinæ inſpirationi, & auxilio diuino ſufficienti, illudque inefficax reddere, nunquam eſſe ex Deo, ſed ex homine. Ratio eſt, quia licèt illa reſiſtentia liberi arbitrij, per quam tale auxilium redditur inefficax, interdū non ſit peccatum, ſemper eſt defectus quidam, & imperfectio virtutis, ideóque non poteſt in Deum refundi. Item, quia quoties Deus præbet auxilium proximè ſufficiens ad aliquod bonum propoſitū, vel actum ipſius hominis, procedit ex voluntate Dei ſaltem antecedente, quâ verè & non fictè cupit vt homo habeat talem actum; ergo non poteſt ipſe Deus eſſe radix & cauſa reſiſtentiæ hominis, quia hoc repugnat cum illa Dei voluntate ſi vera ſit, & non ficta. Nam velle quantum ex ſe eſt vt actus fiat, & alioqui impendire cooperationem hominis, vel ex propria voluntate eſſe cauſam eius, repugnantia ſunt. Item quia ſi vocatio eſt verè ſufficiens, confert homini, & in eius poteſtate & arbitrio conſtituit, quidquid neceſſarium eſt ad efficiendum actum, ad quem tale auxilium dicitur ſufficiens; ergo fieri non poteſt vt per Deū ipſum ſtet, quominus talem actum efficiat, quia hoc apertè repugnat cum auxilij ſufficientia ex parte Dei. Atque hæ rationes concludunt vniuerſaliter, & in quacumque materia, non poſſe inefficaciam auxilij alioqui ſufficientis ex parte Dei, ipſimet Deo tanquam primæ radici, aut veræ cauſæ attribui. Repugnat enim talis prouidētiæ modus, vel cum diuina voluntate, vel cum conſtantia, & immutabilitate voluntatis eius, ac ſubinde cum eius ſapientia, & erga homines charitate.

Inefficacia eadem in materia cōſilij non eſt ſine aliquo defectu.

Deus non poteſt eſſe radix, & cauſa huius inefficaciæ, ſeu reſiſtentiæ.

8\. Probatur ſecunda pars aſſertionis.

Atque hinc concluditur altera pars, nimirum ſolum hominem & infirmam ac fragilem volūtatem eius eſſe propriam cauſam inefficaciæ ſufficientis auxilij. Probatur primò, quia nulla cauſa creata, vt Dæmon, cœlum, appetitus inferior, hominis ſuaſio, vel alia ſimilis, poteſt hominem cogere, ſeu neceſſitare ad non reſpondendum vocationi, quando illa ſufficiens eſt, vt ſuppono; ergo ex ſola extrinſeca libertate hominis recipientis oritur ille defectus, quia Deus non vult illi inferre neceſſitatem, nec erat conueniens, quia deſtrueretur meritum, & humanus operandi modus, & alioqui voluntas ipſa creata deficiens eſt; illi ergo debet tribui defectus cooperandi gratiæ, non Deo. Item hoc euidentiùs probatur, quoties in hac reſiſtētia, ſeu diſſenſu à vocatione peccatum interuenit, quia propria cauſa culpæ, hominis eſt arbitrium: ergo quoties inefficacia auxilij ex culpa hominis naſcitur, illi tribuenda eſt, non alteri. Hoc item generaliter probat ratio de ſufficientia auxilij, nam ſi homini datur auxilium ſufficiens ex parte Dei, quale à nobis explicatum eſt, per nullam cauſam extrinſecam poteſt efficaciter impediri, quia licèt fortè inſtet tentatio, ſi auxilium Dei in eo tempore & in ea opportunitate, in qua datur, eſt ſimpliciter ſufficiens, conſequenter de ſe potens eſt ad vincendam omnem tentationem: ergo quòd homo ſuccumbat, & inefficax reddat tale auxilium, illi ſoli tribuendum eſt.

Cōfirmatur ex S Auguſt.

Et hoc ſatis confirmant adducta teſtimonia, quibus addi poteſt egregium Auguſtini teſtimonium lib. 3. de lib. arb. cap. 16. dicentis, *Ex eo quod non accepit, nullus eſt reus, ex eo verò quod non facit, quod debet, iuſtè reus eſt: debet autem ſi accepit*

cepit & voluntatem liberam ſufficientiſſimam facultatem. Vnde ſubinfert, *Dum non facit quiſquis, quod debet, nulla culpa eſt conditoris.* duo enim requirit Auguſtinus, vt aliquid homini imputet, ſcilicet voluntatem liberam, & auxilium ſufficiens: hæc autem ſupponuntur in homine impediente auxilij ſufficientis effectum; ergo illi ſoli imputatur. Eandem doctrinam latè tradit Aſelm. lib. de Concord. cap. 3. aliquantulum ab initio, vbi in ſumma docet, illi ſoli poſſe lapſum attribui, cui & adiutorium non defuit, (vtique ſufficiens,) ſed illud recipere noluit. Denique Hug. Vict. lib. de Sacram. part. 5. cap. 24. de Angelis qui ſteterunt & ceciderunt, ait: *Qui conuertebantur, idcirco bene mouebantur, quia gratiam cooperantem habuerunt; ſed qui euertebantur, non ideo præcipitabantur, quia gratiam cooperantem non habuerunt, ſed idcirco à Deo deſerebantur, quia auertebantur, & præcipitabantur.* In quo teſtimonio multa ſunt notatu digna, quæ pro diſcurſu diſputationis de gratia efficaci multum deſeruiunt. Quod verò nunc ad rem ponderamus, ſolum eſt etiam in Angelis non referri inefficaciam in authorem gratiæ, ſed in liberum arbitrium. Et ſimilia habet, licèt obſcurioribus verbis, in ſumma ſentent. p. 2. cap. 3. quæ poſtea commodiori loco explicabimus.

Ex S. Anſelm. & Hug. à S. Victor.

Etiam in Angelis gratiæ inefficacia pendet ab eorum libertate.

9. Gratia ſufficiens non eſt de ſe inefficax.

Tandem ex dictis concluditur auxilium ſufficiens non eſſe de ſe inefficax, poteſtque in hunc modum declarari, & probari. Quia ſi gratia ſufficiens eſt de ſe inefficax, vel intelligitur de inefficacia in actu primo, vel tantùm in actu ſecundo (quæ diſtinctio in cap. 1. declarata eſt,) neutrum verò dici poteſt: ergo. Minor probatur quoad priorem partem de actu primo, quia inefficacia in actu primo idem eſt quod inſufficientia; ergo ſi auxilium ſupponitur ſufficiens, non poteſt eſſe de ſe inefficax in actu primo. Conſequentia euidens eſt. Antecedens autem patet ex declaratione ſuprà data de auxilio efficaci in actu primo: nam oppoſitorum proportione ſeruata, eadem eſt ratio: dicitur autem auxilium efficax in actu primo, quod de ſe potens eſt ad efficiendum actum, etiamſi de facto effectum non ſit. Hoc autem ipſum ſignificatur nomine auxilij ſufficientis, & ideo Patres ſæpe illud efficax vocant, vtique in actu primo, ergo ſi auxilium eſt ſufficiens, eſt etiam de ſe efficax in actu primo. Vnde argumentor ſecundò, quia cum tali auxilio inefficaci voluntas non ſolùm non operabitur, ſed etiam non poteſt operari; ergo ſi voluntati datur ſolum auxilium de ſe inefficax, non poteſt illi imputari, etiamſi non operetur, cuius contrarium probatum eſt. Antecedens patet, quia ſine actu primo de ſe efficaci, id eſt, habente vim actiuam neceſſariam, non poteſt potentia prodire in actum, maximè cùm etiam ſupponatur potentia de inefficax ad actum, niſi aliunde eius defectus ſuppleatur. Vnde ſumitur tertia ratio, nam ideo voluntas indiget auxilio ſuperaddito, quia de ſe eſt inefficax in actu primo; ergo ſi auxilium quod additur, eſt etiam de ſe inefficax, indigebit alio auxilio complente efficaciam in actu primo: ergo ſine illo, erit impotens prius auxilium, ſicut eſt voluntas ſine eodem auxilio. Tandem ſi auxilium ſufficiens eſſet hoc modo inefficax, omnis defectus hominis in operando attribuendus eſſet defectui gratiæ, & conſequenter Deo, & (vt ſic dicam,) imperfectæ prouidentiæ eius quod quàm ſit falſum, & oſtenſum eſt, & proſequar.

Ideo voluntas indiget gratia quia ex ſe eſt inefficax in actu primo.

Reſponde.

Dicet aliquis has rationes rectè procedere de auxilio proximè & completè ſufficienti, & de illo conuincere eſſe efficax de ſe in actu primo, nihilominus tamen poſſe dari auxilium abſolutè ſufficiens, quod non eſt completum principium in actu primo, ſed indiget aliquo alio complemento. Reſpondemus tale auxilium non eſſe proximè ſufficiens reſpectu illius effectus, ad quem requiritur nouum auxilium per modum principij, & actus primi, & ideo neceſſarium eſſe, vt detur aliquis prior actus ad quem tale auxilium ſit completè ſufficiens, vel certè nullo modo eſſe auxilium ſufficiens, ex dictis ſuperioribus conſtare poteſt, & in ſequentibus iterum atque iterum occurret neceſſitas illud inculcandi. Vel denique aliud nouum auxilium non erit neceſſarium per modum principij, ſed alio modo, nimirum per modum actionis, & ita non erit in ſe neceſſarium ad *poſſe*, ſed ad *agere*. Oportebit igitur vt ſit in poteſtate hominis habentis auxilium ſufficiens, alioqui ſufficientia deſtruetur, vt cap. ſup. probatum eſt, & nunc etiam in ſecundo membro ſuprà poſito patebit.

tur obiectioni.

Probatur ergo altera pars, nimirum auxilium ſufficiens non poſſe eſſe de ſe inefficax in actu ſecundo, quia talis inefficacia in hoc ſolùm conſiſtit, quòd auxilium non actu operetur: non poteſt autem hoc prouenire per ſe ex ipſo auxilio, quod probatur, quia ſufficiens cauſa proxima, & applicata ad operandum cum omnibus requiſitis ad agendum, & ablatis omnibus impedimentis, non poteſt ceſſare ab operatione actuali, niſi vel propter libertatem, vel quia Deus negat concurſum: in præſenti autem auxilium ſufficiens ſupponitur principium in ſuo genere ſufficiens, & applicatum voluntati cum omnibus requiſitis, nam, (vt dixi,) hæc omnia includit vocatio proximè ſufficiens; ergo non poteſt ceſſare ab operatione ex defectu concurſus diuini, quia ille eſt vnum ex neceſſariis ad agendum, & ideo dato principio proximo agendi, ſufficientíque in ſuo genere, concurſus ex parte Dei requiſitus, ſic vt eſt debitus connaturali debito, ita etiam ex parte Dei offertur, & in manu hominis conſtituitur. Nam ſi in aliquo caſu Deus miraculosè negat concurſum, vt in igne Babylonico, tunc carentia actionis Deo ipſi tribuitur, & non inefficaciæ virtutis proximæ. Ergo in præſenti, quòd homo per auxilium ſufficiens non operetur, non prouenit ex diuini concurſus defectu, nec poteſt refundi in Deum. Supereſt ergo, vt defectus operationis in actu ſecundo, quando auxilium ſupponitur completum in actu primo, & ſufficiens, prouenire non poſſit niſi libertate integræ & proximæ cauſæ actiuæ. Sed hæc libertas non conuenit auxilio de ſe, ſed ratione ſubiecti, in quo eſt; ergo quòd tale auxilium ſit inefficax in actu ſecundo, non conuenit illi de ſe, ſed ex ſubiecto, id eſt, ex libera voluntate libertatis humanæ, eiúſque defectu. Sicut quòd habitus charitatis actu non eliciat amorem, non prouenit ab illo ſecundùm ſe, quia potius ipſe, quantum eſt de ſe, inclinat ad actualem amorem: prouenit ergo ex libertate voluntatis, quando aliàs ſupponitur cum aliis requiſitis ad agendum, nam habitibus vtimur cùm volumus: ita ergo eſt in auxilio ſufficienti, quod de ſe habet vt actus primus in ordine ad conſenſum.

Probatur aſſertio de inefficacia in actu ſecundo.

10. Reſpõdetur ad fundamẽtum contrariæ ſententiæ.

Ad fundamentum contrariæ ſententiæ primò negari poteſt, dari auxilium de ſe efficax diſtinctum ab actuali concurſu concomitante, ſed quia de hoc in libro ſequenti dicturi ſumus, vt ab illa

quæſtione

quæſtione abſtrahamus, reſpondemus quacunque ratione ponatur auxilium aliquod de ſe efficax neceſſarium ad operandum, vt ſaluetur auxilium verè ſufficiens, licèt actu non operetur, neceſſarium eſſe, vt auxilium efficax ſit in poteſtate hominis habentis auxilium ſufficiens, vel (quod perinde eſt,) neceſſarium eſt vt ſit in poteſtate hominis operari actu cum ſuo auxilio ſufficiente, ac proinde habere omnia neceſſaria ad efficaciam, ſeu efficientiam talis auxilij; quia ſi hoc totum non ſit in poteſtate & libertate eius, impoſſibile eſt quòd carentia operationis homini attribuatur, ratione cuius vſus, vel non vſus liberi, vt omnia dicta in hoc & in præcedenti capite apertè conuincunt. Vnde ad argumentum, poſito illo antecedenti de auxilio de ſe efficaci, neganda eſt conſequentia de ſufficiente per ſe inefficaci. Et ad probationem, quia auxilium ſufficiens hìc ſumitur vt ſeparatum ab efficaci, reſpondetur hanc ſeparationem non eſſe ex natura auxilij ſufficientis, ſed ex libertate voluntatis, cui datur auxilium ſufficiens, & ideo non ſequitur quòd auxilium ſit de ſe inefficax, ſed tantùm, quòd actu ſit inefficax. An verò hæc reſponſio cohæreat cum auxilio per ſe efficaci ac prædeterminante, videant illius auxilij defenſores, nam ſi non cohæret, profectò negandum potius eſt tale auxilium per ſe efficax, quàm admittendum auxilium ſufficiens de ſe inefficax.

Et ad primã cõfirmationem.

Vnde ad primam confirmationem reſpondemus, ſi tale fingatur auxilium efficax neceſſarium ad operandum, quale ibi depingitur, ſic planè deſtrui verum auxilium ſufficiens, & ideo negamus dari neceſſitatem talis auxilij efficacis, quod nullo modo à libertate hominis, ſed à Dei tantummodo arbitrio pendeat, etiam ſuppoſito ſufficienti auxilio: quomodo autem hoc debeat intelligi & probari, in lib. ſequenti dicemus. Et ideo hìc ſolùm dicimus, dato quòd auxilium ſufficiens indigeat nouo auxilio efficaci ad actu operandum illud præſtò eſſe, nec poſſe deeſſe ex parte Dei (aliàs fingeret potius dare auxilium ſufficiens, quàm verè illud conferret;) & nihilominus tale auxilium efficax poſſe ſeparari à ſufficienti, & actu non dari ex defectu hominis nolentis cooperari cum auxilio ſufficiente ſibi collato. Nec hinc ſequitur auxilium illud non eſſe proximè ſufficiens, quia etiam poſito tali auxilio ſufficiente, eſt in poteſtate voluntatis admittere, vel non admittere auxilium efficax, quia liberum eſt illi operari, vel non operari cum auxilio ſufficiente. Hæc autem poteſtas non eſt libera ad efficiendum aliquid, quod ſit voluntatis diſpoſitio ad recipiendum auxilium inefficax, & ideò eſt proximè ſufficiens, & non remotè, ſeu mediante alio actu. Hinc tamen rectè concluditur, auxilium illud, quod vltra auxilium ſufficiens requiritur ad efficaciam eius, non poſſe eſſe aliud preter concomitantem concurſum Dei, qui non fit in nobis actu ſine nobis, & ſemper fit in nobis ſufficiẽter excitatis ſi velimus. Nam omne aliud auxilium præueniens, quod à ſolo Deo fieri debeat, non poteſt eſſe immediatè in poteſtate noſtra libera, ſed ad ſummum mediante alio actu libero, & ideo ſi de tali auxilio efficaci procedit argumentum, negamus illud eſſe neceſſarium, imò nec poſſibile, vt latiùs libro ſequenti dicemus.

Ad gratiæ ſufficientis efficaciã non eſt neceſſarium aliud auxilium efficax ex parte Dei.

11\. Reſpõdetur ad ſecũdam confirmationem.

Ad ſecundam confirmationem reſpondeo, aliud eſſe loqui de auxilio ſufficiente ſub hac voce concepto, vt exiſtente in hominibus, qui illi reſiſtunt, quod poteſt dici in ſenſu compo-

A ſito; aliud verò eſſe loqui de illo ſecundùm ſe (vt ita dicam) in ſenſu diuiſo. Loquendo ergo de illo poſteriori modo, nego auxilium ſufficiens ſemper carere effectu, aut infallibiliter manere inefficax; quia (vt lib. ſequenti oſtendam) idem auxilium ſufficiens poteſt in vno habere effectum, & in alio priuari effectu, ex defectu liberi arbitrij. At verò loquendo priori modo in ſenſu compoſito, verum eſt auxilium ſufficiens ſemper eſſe inefficax: ſic autem negatur conſequentia, ſcilicet de ſe eſſe inefficax, quia non habet ab intrinſeco illum effectum, ſed quatenus eſt in homine qui illi reſiſtit, ſub quo defectu ſic conſideratur. Vnde non eſt hoc infallibile in ipſo auxilio ſecundùm ſe ſpectato, ſed

Gratia ſufficiens non ſemper caret effectu.

Inefficacia gratiæ ſufficientis, non eſt ab intrinſeco ipſius, ſed ab extrinſeco, ſcilicet ab hominis libertate.

B eſt ex defectu ſubiecti, qui defectus iam ſupponitur quo ad nos quidem confuſè in his, quæ frequenter contingunt; quo ad Deum verò diſtinctè, & clarè in præſcientia eius, qua præuidet non tantùm virtutem cauſarum & auxiliorum, ſed etiam determinationes liberas eorum, ſiue abſolutè futuras, ſiue ſub quacunque conditione. Neque obſtat, quòd tale auxilium ſæpiſſimè & in maiori hominum multitudine inueniatur inefficax, quia inde non ſequitur id habere ex ſe, ſed ex cauſa libera cui ineſt, & ſufficit ad totum illum defectum, imò non poteſt aliunde prouenire, cùm in ipſo auxilio non ſit libertas niſi ratione ſubiecti, & hæc ſufficit, vt in malis Angelis ſatis oſtenſum eſt, qui gratiam ſufficien-

C tiſſimam habuerunt.

Ad alteram partem, quæ ad Deum pertinet, concedimus quidem iuxta illam ſententiam de auxilio præuio de ſe efficaci, vix poſſe euitari quin carentia gratiæ ſufficientis auxilio ex ſola Dei voluntate proueniat, quod nos inconueniens reputamus, & ideo ſententiam illam non admittimus, hanc verò partem in ſequentem librum diſputandam reſeruamus. Negamus tamen ſimilem eſſe rationem de vocatione congrua, quia libèt vocatio congrua ſit neceſſaria ad efficaciam auxilij: illa tamen congruitas in re ipſa non eſt omnino antecedens, ſeu præueniens vſum libertatis, ſed eſt conſequens & ab arbitrio pendet. Et ideo quòd vocatio non ſit congrua in his,

Congruitas gratiæ ſeu vocationis ab arbitrio hominis pẽdet.

D qui tantum auxilium ſufficiens recipiunt, cauſa eſt in ipſis; poſſent enim facere vt vocatio eſſet congrua, ſi vellent gratiæ cooperari, pro vt re vera poſſent; vnde attentè conſiderandum eſt, aliud eſſe, quòd in poteſtate hominis ſit facere, vt Deus ipſi tribuat vocationem, quam præuidet futuram congruam: aliud eſſe, quod in poteſtate hominis ſit facere, vt vocatio ſufficiens, quæ illi datur, ſit congrua. Nam ſecundum dicimus eſſe in poteſtate hominis, idque ſufficit, ac neceſſarium eſt, vt auxilium ſit verè ſufficiens. Primum autem re vera non eſt in hominis poteſtate, ſed in ſola diuina diſpoſitione ac libertate. Ad argumentum ergo concedi-

E mus vtramque partem antecedentis, nimirùm, cui Deus donat primam vocationem congruam ſua miſericordia, & libera voluntate dare, & cui donat, quam præuidet futuram incongruam, etiam pro ſuo arbitrio illam dare, & non meliorem; inde verò non ſequitur Deum eſſe cauſam inefficacis vocationis, quia de ſe potiùs vellet talem vocationem eſſe congruam, præuidet tamen non eſſe talem futuram ex libertate hominis, & permittit: non eſt tamen Deus cauſa defectuũ, quos permittit; vnde tota illa argumentatio procedit ex æquiuocatione illa, quod non diſtinguit inter liberam

Diſtributio gratiæ congruæ, & præuiſæ fore incõgruam eſt à Deo; ſed quòd ſit futura incongrua eſt ab homine.

diſtributionem vocationis, quam fatemur eſſe ex Deo, & cauſam vnde vocatio habet quòd ſit incongrua, quæ non eſt ex Deo.

Eſt autem animaduertendum Deum cum ex æternitate voluit quibuſdam dare vocationes, qua præuidet futuras eſſe congruas, aliis verò quas præuidet futuras eſſe inefficaces; aliter voluiſſe vnum, quàm aliud: nam vocationes congruas directè voluit & ordinauit; quatenus verò incongruæ ſunt, non illas voluit, nec procurauit, ſed tantùm permiſit, quia oculi eius mundi ſunt, ne videant malum, ſeu defectum, vtique volendo, vel applicando, ſed tantùm permittendo: nemini autem occaſione præbendo, vt in vacuum gratiam recipiant, ſeu relinquendo illam, ſeu non auferendo, ſed liberum, ac contingentem curſum cauſarum permittendo, quia nec tenetur cauſarum ordinem immutare, nec abundantiora auxilia præbere quàm neceſſaria ſint. Nec etiam debuit auxilia ſufficientia denegare his, quos videbat malè illius eſſe vſuros, quia illa erant neceſſaria ad liberum vſum voluntatis, & vt defectus ſalutis talium hominum non poſſet Deo imputari. Itaque illa diſtributio auxiliorum in quibuſdam oſtendit ſingularem Dei gratiam, & beneuolentiam, in allis verò iuſtitiam, in vtriſque verò mirabilem prouidentiam, quæ non excuſat eorum hominum negligentiam, qui ſufficienti auxilio cooperari contempſerunt. Et ideo licèt verum ſit, cui Deus non donat efficax, ſeu congruum auxilium, libera voluntate non dare, non inde ſequitur Deum eſſe cauſam, cur auxilium ſit inefficax, ſed ſolùm ſequitur præuidiſſe Deum, ex voluntate hominis futurum fuiſſe, vt non habeat effectum, & nihilominus voluiſſe illud dare, permittendo illum defectum, & noluiſſe alium dare, quod præſciebat habiturum fuiſſe effectum, quæ ſunt inſcrutabilia iudicia Dei, qua Auguſtinus vtique ſcrutari non audet, ſed admirari.

Deus vocationes congruas directè voluit, incongruas permiſit.

Cur Deus non debuit denegare gratiam malè, eâ vſuris.

12. Atque hoc vno verbo reſponſum eſt ad teſtimonia in contrarium inducta, in primo enim loco ex quæſt. 2. ad Simplician. de hac diſtributione vocationum congruæ, vel incongruæ apertè loquitur, & illam refert in diuinam voluntatem, & liberam electionnem, quod veriſſimum eſt modo declarato. Et huic ſenſui congruunt cætera, quæ ibi Auguſtinus diſputat. Cùm autem dicit, ad quoſdam peruenire vocationem, quæ talis eſt, qua moueri non poſſent, qui ei capiendæ non reperiuntur idonei, ſecundùm præſcientiam dictum eſt, non ſecundùm intrinſecam incongruitatem vocationis, nec ſecundùm intrinſecam impotentiam voluntatis ad operandum cum tali vocatione: nam re vera, ſimpliciter, & (vt aiunt,) in ſenſu diuiſo, potuiſſent ſic vocati venire, & vocationi ſeſe accommodare cum gratia Dei cooperante, quę illis præſtò fuiſſet, ſi per eos non ſtetiſſet, vt ſatis in cap. 2. 3 & 4. probatum eſt. Tamen quia Deus talem vocationem illis hominibus dare voluit, præſciens illos non fuiſſe conſenſuros vocationi, ideo dicitur data illis vocatio, qua in ſenſu compoſito moueri non poſſent, ſeu clariùs, qua ita poſſent vt de facto non eſſent bene illa poteſtate vſuri. Eodémque modo tali vocationi capiendæ non erant idonei ſecundùm præſcientiam, aut ſecundùm futurum vſum, non ſecundùm abſolutam capacitatem & poteſtatem, & hanc eſſe Auguſtini mentem, ex dicendis in ſequenti teſtimonio apertiùs oſtendetur.

Reſpõdetur ad teſtimonia PP. allata.

Quo ſenſu dari dicatur gratia minimè idoneis ei capiendæ, à S. Auguſt.

Eandem interpretationem habet alter locus de prædeſt. Sanct. Auguſtinus enim ibi non dicit Deum, non omnes quos docet, ita docere vt poſſint venire ad Chriſtum, ſed dicit, non omnes ita

Explicantur alij loci S. Aug.

A docere vt veniant, quod veriſſimum eſt, etiamſi primum ſit falſum abſolutè, & in ſenſu diuiſo loquendo, vt explicatum eſt, dicit præterea cùm poſſet Deus omnes ita docere, vt venirent, id eſt, efficaciter, ſeu congruè vocare, nolle id facere, idque vnum eſſe ex occultis myſteriis Dei, in quo & miſericordia in quibuſdam & in aliis iudicium oſtenditur. Vnde cùm ait, *quos autem non docet iudicio, non docet*, intelligendus eſt, *quos ſic non docet*, id eſt, ita vt veniant, nam alio quidem modo etiam eos docet ſufficienter vt venire poſſint, & veniant ſi velint; iudicium verò, ſeu myſterium eſt, quod non aliter eos docet, cùm poſſit, nec inde ſequitur inefficaciam talis doctrinæ Dei ex Dei ordinatione B prouenire, ſed ex permiſſione tantùm, vt explicatum eſt, & ſimili modo limitandum eſt quod dicit, cùm Prædicatore inſonante aliqui non credunt, eos foris audire, intus non audire, nec diſcere, id eſt, non ita interiùs audire vt diſcant: nam quod interiùs etiam aliquo modo audiant, neceſſariò dicendum eſt vt auxilium ſufficiens recipiant, iuxta dicta in cap. 2.

Tertium denique teſtimonium eodem ferè modo facilè declaratur. Sed in primis notandus eſt ille modus loquendi Auguſtini de Tyris & Sidoniis, *Relicti ſunt qui etiam credere potuiſſent*. Nam ſenſus C eſt, relictos eſſe qui credidiſſent, ſi talia ſigna vidiſſent, hoc enim affirmauit Chriſtus in verbis proximè ſequentibus; loquitur enim Auguſtinus per verbum *potuiſſent*, vel intelligendo poteſtatem in actum reducendum, vel intelligendo etiam ſecundùm præſcientiam, quæ futurum effectum includit, & ita conſtat hanc eſſe phraſim Auguſtini, vt in primo teſtimonio interpretati ſumus, quam ſumpſit ex ſimili loquendi modo Chriſti Domini, cuius verba ibidem allegat, qui de Iudæis dixit, *Propterea non poterant credere, quia de illis dixit Iſaias: Excæca cor populi huius*, &c. Ioan. 12. *propterea enim non poterant quod nolebant*, vt ibi ait Chryſoſtomus, & Proſper ad obiectiones Vincent. D in 6. tamen quia Deus illam voluntatem eorum præſciebat, ideo in ſenſu compoſito non poterant, & ſic etiam non erunt obſcura ſequentia verba Auguſtini, *quoniam vt crederent non erat eis datum etiam vnde crederent & negatum*; ait enim non eſſe eis datum credere ſecundùm prædeſtinationem diuinam, (nam hæc etiam eſt, vſitata locutio Auguſtini:) ſupponit autem Auguſtinus efficacia auxilia ad exequenda media prædeſtinationis ab electione diuina deſcendere, ſeu à propoſito, vt loqui etiam ſolet Auguſtinus; & ideo ait, quos Deus non eligit ad ſalutem, vel *ad fidem, etiam non dediſſe eis vnde crederent*; non quia eis negauerit vnde poſſint credere, nec quia aliquid ex parte ſua negauit, ratione cuius non ſunt vſi illa poteſtate, nec crediderunt, ſed quia negauit illis, vel dare noluit etiam vocatio- E nem, qua de facto crederent, quam ipſe non ignorabat, & dare potuiſſet, & eumdem ſenſum habent vltima verba, vt facilè conſideranti patebit.

Quomodo credere potuiſſent, qui relicti ſunt, vt ait S. Aug.

Quando dicitur aliquibus *non eſſe datum, vt crederent*, intellige, ſecundùm diuinam præſcientiam.

Capvt VII.

Vtrùm auxilium ſufficiens detur interdum prædeſtinatis, vel ſolis reprobis.

Hactenus explicuimus, quid ſit auxilium ſufficiens, & quas ſpirituales vires, quæve auxilia includat; nunc ſupereſt videndum, quibus & quomodo detur. Omnium autem hominum multitudo

titudo (idemque eſt de Angelis) in duas claſſes prædeſtinatorum & reproborum diſtinguitur, quæ partitio ſumitur per diuerſum ordinem ad conſequutionem vltimæ beatitudinis, ad quam etiam hęc auxilia ordinantur, ideóque in primis per cōparationem ad illa duo membra explicandum à nobis eſt, quibus detur auxilium ſufficiens, & in præſenti duo inquiruntur, vnū an reprobis detur, aliud an detur prædeſtinatis, vel ſit proprium reproborum ſaltē quoad illum modum quo dici ſolet propriū, quod alicui ſoli conuenit, & in priori quidem puncto hæretici huius temporis negant dari auxilium ſufficiens reprobis, ſed tantùm electis, & pro eadem ſententia refertur Coſmas Philiar. quæſt. ſingulari de prædeſt. cap. 22. & videtur fauere Iſidorus lib. 2. ſentent. cap. 5. §. ſpiritualis; aut enim ſpirituale auxilium ſolis electis dari; ratione idem ſuaderi poteſt, quia reprobis vel non datur ſufficiens gratia, vt ad fidem veram conuertantur, vel ſaltem non datur vt credentes iuſtificentur, vel denique non datur vt ſemel iuſtificati vſque ad finem in iuſtitia perſeuerent: ergo ſimpliciter non datur eis auxilium ſufficiens ac ſalutem. Conſequentia euidens eſt, quia ſine fide, iuſtitia, & perſeuerantia in illa ſaluari non poſſunt.

1. Status quæſtionis.

2. Hæretici negant dari auxilium ſufficiens reprobis. Probatur ex PP. & ratione.

Antecedens quoad primam partem probatur, quia credere non poſſunt niſi trahantur à Deo, dicente Chriſto Domino, *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum. Venire* autem eſt credere, dicente eodem Domino, *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* vt ibi, & ſæpe aliàs Auguſtinus exponit, & multi reprobi non trahuntur à Patre, ad Chriſtum per fidem, vt experientia docet; ergo illi non poſſunt credere; ergo non accipiunt auxilium ſufficiens ad credendum, nam auxilium ſufficiens dat poſſe, vt diximus, idemque argumentum de ſecundo membro fieri poteſt, quia ſicut non poteſt quis venire ad Chriſtum per ſolam fidem, niſi trahatur, ita nec poteſt venire per fidem viuam, ſeu per vitam fidei, quæ eſt charitas, ſeu per fidem, quæ per dilectionem operatur, niſi etiam trahatur, nam quod Chriſtus *ibidem* dixit, *hoc eſt opus Dei, vt credatis in ipſum,* non minus de fide viua, quàm de ſola ſubſtantia fidei verum eſt: at verò multi credentes non trahuntur vt diligant; ergo nec ipſi credentes, ſi reprobi ſint, accipiunt auxilium ſufficiens ad amandum, & conſequenter nec vt iuſtitiam conſequantur. Denique tertia pars probatur, quia nemo poteſt perſeuerare ſine ſpeciali perſeuerantiæ dono; ſed hoc non datur reprobis: ergo non poſſunt perſeuerare; ergo non recipiunt auxilium ſufficiens ad perſeuerandum.

3. Contrariâ ſententia eſt, dari propriè reprobis.

In contrarium autem videtur hoc auxilium ſufficiens ita eſſe proprium reproborum, vt in prædeſtinatis locum non habeat, nec illis detur, quia auxilium ſufficiens, prout diſtinguitur ab efficaci, (ſic enim de illo agimus,) tale eſt, vt non conſequatur ſalutis effectum: ſed prædeſtinatis non datur tale auxilium, ſed illud quo comparatur certiſſimè ſalutis effectus; ergo, minor patet ex definitione prædeſtinationis tradita ab Auguſtino lib. de bonor. perſeu. cap. 14. *Prædeſtinatio eſt præſcientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur quicumque liberantur.* Beneficia ergo & auxilia prædeſtinatorum ſemper ſunt efficacia; ergo illis non dantur auxilia ſufficientia; ergo neceſſariò dantur reprobis, aliàs nullis darentur, & ſolis illis, quia omnes non prædeſtinati, ſunt reprobi. Et confirmatur ex Paulo *ad Roman.* 8. dicente, *ſcimus autem, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum ijs, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt Sancti*, qui ſine dubio ſunt prædeſtinati: *nam illos elegit Deus, vt eſſent Sancti, & immaculati in conſpectu eius in charitate,* ad Epheſ. 1. & Auguſtinus ſæpiſſimè exponit. Ergo, teſte Paulo, prædeſtinatis omnia cooperantur in bonum: omnia ergo media ſalutis, ac ſubinde omnia auxilia ſunt in illis efficacia quia ſunt illis ad ſalutem vtilia, hoc eſt enim cooperari illis in bonum, & rationem inſinuat Paulus, *quia ſecundùm propoſitum* (vtique Dei) *vocati ſunt*, id eſt, ex abſoluto decreto quod Deus habuit de illorum ſanctificatione perpetua, ex quo propoſito non oriuntur niſi media & auxilia efficacia. Vnde ſumpſit Auguſtinus modum illum loquendi in illo frequentiſſimum de vocatione ex propoſito, quam dicit eſſe efficacem & propriam electorum, vt in ſequenti lib. videbimus, ac denique ſignificatur à Paulo in verbis ſequentibus. *Nam quos præſciuit, hos & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui: quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit, vtique ex propoſito: quos autem vocauit, hos & iuſtificauit*, ac ſubinde efficaciter vocauit. *quos autem iuſtificauit, hos & glorificauit*, dando ſcilicet illis efficacia media ad perſeuerandum: ergo prædeſtinatorum auxilia tantùm efficacia ſunt.

& probatur ex S.Auguſt.

Confirmatur ex D.Paulo.

Reſolutio autem huius puncti facilis eſt ſi duo conſiderentur, vnum eſt, auxilium ſufficiens dici poſſe vt in ordine ad ſalutem æternam conſequendam, vel in ordine ad vnum, vel alium actum, aut effectum ſalutis, ſeu de ſe vtilem ad ſalutem: priori modo vt detur auxilium ſufficiens, neceſſarium eſt vt detur ad illa tria ſuprà poſita, ſcilicet ad fidem, iuſtitiam, ſeu opera, & perſeuerantiam, & ratio ibi facta probat, quia hæc tria neceſſaria ſunt ad ſalutem: poſteriori autem modo poteſt aliquod auxilium eſſe ſufficiens tantùm ad credendum, vel tantùm ad ſperandum, & ſic de aliis, vt per ſe notum eſt. Aliud conſiderandum eſt, licèt homines omnes vel ſint prædeſtinati, vel reprobi, nihilominus poſſe vtroſque conſiderari, vel præciſè quatenus prædeſtinati, vel reprobi ſunt, vel ſecundùm quamdam communem & abſtractam rationem, qua ſubſunt generali prouidentia Dei, quæ non ſpecialiter ad prædeſtinationem, vel reprobationem, ſed ad communem totius vniuerſi prouidētiam pertinet: nam licèt quis ſit reprobus, non ſemper operatur vt reprobus: & è conuerſo, licèt aliquis ſit electus, non ſemper operatur vt talis. Vnde etiam fieri poteſt, vt multa auxilia gratiæ conferantur prædeſtinatis, non vt prædeſtinati ſunt, id eſt, non ex peculiari propoſito efficaci ſaluandi illos, ſed ex generali prouidētia, qua Deus nemini negat generalia ſubſidia, & vnumquemque motus ſuos agere ſinit. De reprobis autem aliter loquēdum eſt, quia illis non dantur auxilia gratiæ, ex reprobatione illorū, quia donatio eſt ex primaria intentione Dei, ſicut glorificatio; nihilominus tamē dici poſſunt quædam auxilia dari reprobis, cum præſcientia & permiſſione damnationis ipſorum, quia prouidentur illis abuſuri, & nihilominus eis dantur cū tali permiſſione. Alia verò auxilia eis dari poſſunt cum præſcientia alicuius fructus, & vtilitatis, quæ dici poſſunt dari illis non vt reprobi ſunt, ſed vt prędeſtinati ſecundùm quid, vtique ad fidem, vel temporalem ſalutem. quæ quidem auxilia poſſunt in reprobis eſſe ſuo modo efficacia, vt libro ſequenti dicemus, nam ad materiam de auxilio efficaci id pertinet.

4. Reſolutio pēdet à duobus, quæ in grat'a ſufficienti ſpectari poſſunt.

Reprobi non ſemper agūt, vt reprobi, neque prædeſtinati, vt prędeſtinati.

Reprobis dantur auxilia cum præſcientia, & permiſſione damnationis ipſorum.

Dico ergo primò. Auxilium tantùm ſufficiens ad ſalutem æternam conſequendam, proprium eſt reproborum quoad hoc quod ſolis illis datur, non aſſero nunc dari omnibus reprobis: hoc autem tractandum eſt ſpecialiter in ſequentibus; ſed

5. Gratia tantùm ſufficiēs propria reprobis, quoad hoc ſolis da.ur, non verò prædeſtinatis.

10.
Probatur aſſertio.

ſed dico dari reprobis, non verò prædeſtinatis. Vtraque pars eſt certa & facilis. Nam de prædeſtinatis euidenter eam probat ratio, & teſtimonia ſecundo loco poſita, quia non negamus auxilia data prædeſtinatis eſſe ſufficientia, ſed negamus eſſe tantum ſufficientia, id eſt, incongrua & carentia effectu, quia ſicut prædeſtinatio non poteſt carere effectu, ita neque auxilia omnia, quæ ex vi prædeſtinationis præparantur electis, poſſunt effectu æternæ ſalutis carere. Non poſſunt ergo tantùm eſſe ſufficientia, ſaltem in ſenſu compoſito, nimirum quatenus *ex prædeſtinatione, ſeu propoſito* Dei procedunt. Et inde concluditur altera pars. Nam auxilium non dicitur ſufficiens tantùm in ordine ad ſingulos actus huius vitæ, vel tantùm in ordine ad temporalem iuſtitiam, ſed etiam in ordine ad gloriam conſequendam, vt probant omnia in ſuperioribus adducta; ergo tale auxilium aliquibus hominibus datur, ſed non prædeſtinatis; ergo reprobis.

Inſtatur, & inſtantiæ reſpondetur.

Dices, ſi illi ſint reprobi, ſuperuacaneè datur illis auxilium ſufficiens ad ſalutem. Item ſi Deus dat illis tale auxilium; ergo dat vt eſt tantùm ſufficiens; ergo ex inſtituto quærit Deus occaſiones, in quibus det auxilium, ita vt ſit incongruum. Reſpondeo Deum non dare hoc auxilium reprobis vt reprobi ſunt, ſed vt ſunt ordinati ad vitam æternam conſequendam, & ideo non eſt ſuperuacaneum in illis tale auxilium, ſed eſt maximè neceſſarium, vt per Deum non ſtet quominus homo ſaluetur, vt verè non ſtat, alioqui *quomodo iudicabit Deus hunc mundum*? Quia ergo vult Deus antecedenter ſaltem ſaluare hos reprobos, eis dat auxilia ſufficientia; quia verò illos non efficaciter prælegit, dat illis auxilia, quæ tantùm ſunt futura ſufficientia, non tamen intendendo excluſionem efficientiæ, ſed permittendo. Nam cùm auxilium hoc ita ſit ſufficiens, vt de ſe poſſit eſſe etiam efficax, ſi homo velit vt tale detur à Deo; quòd verò non ſit in re futurum efficax, non intenditur à Deo, ſed præuidetur & permittitur. Et ita ſuppoſita præſcientia verum eſt, Deum dare hoc auxilium reprobo, vt tantùm ſufficiens eſt, ita tamen vt ex duobus, quæ in illo termino excluſiuo iunguntur, ſcilicet efficientia & carentia effectionis; primum ſit intentum à Deo, & ſecundum permiſſum. Neque inde ſequitur Deum captare occaſiones incongruitatis, quia non præceſſit intentio, vel propoſitum damnandi reprobos, priuſquam illorum reſiſtentiam, & conſequenter inefficaciam auxilij præuideat, ideóque illa inefficacia non eſt intenta; præceſſit autem pura non electio, & inde oritur vt licèt Deus præuideat auxilia non futura eſſe congrua, nec danda temporibus opportunis, id non impediat, ſed toleret ac permittat.

Gratia ſufficiens datur reprobis, vt reprobis, ſed vt ordinatis ad vitã æternam, ſi velint.

Inefficacia eius non eſt à Deo intenta, ſed præuiſa, & permiſſa.

6.
Gratia ſufficiens datur, etiam prædeſtinatis, ad particulares effectus.
Probatur aſſertio.
Patet in Adamo.

Dico ſecundò. Auxilium tantùm ſufficiens ad aliquos particulares actus, vel effectus, etiam prædeſtinatis datur interdum: hoc eſt clarum & de fide certum. Primò, quia prædeſtinati ſæpe peccant, & à tentatione vincuntur, cùm tamen auxilium ſufficiens habeant ad tentationem vincendam, alioqui non peccarent, vt de Adamo qui prædeſtinatus fuit, dixit Auguſtinus lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. Secundò, quia ſæpe vocatur à Deo prædeſtinatus ad opera maioris perfectionis, quæ non facit: recipit ergo tunc auxilia ſufficientia ad talia opera, quæ inefficacia ab eo redduntur per liberum arbitrium. Tertiò, quia ad certitudinem prædeſtinationis ſatis eſt quòd tot & tanta auxilia in prædeſtinato efficacia

A ſint, quot ad conſequendum gradum gloriæ, ad quem eſt prælectus, ſufficiunt: fieri autem poteſt, vt multo plura habeat auxilia, quæ ſi efficacia eſſent omnia, meritum prædeſtinati creſceret vltra terminum gloriæ, ad quem fuerat deſtinatus. Ergo non ſolùm fieri poteſt, ſed etiam ex hypotheſi neceſſarium eſt, vt multa auxilia ſufficientia in prædeſtinato ſint inefficacia.

7.
Cur Deus plura det prædeſtinato auxilia, quàm efficacia, &c.

Sed interrogari poteſt primò, cur Deus conferat prædeſtinata plura auxilia, quàm illa efficacia, quæ adæquatè reſpondent illi termino gloriæ, ad quem illum elegerat. Reſponderi poteſt primò cum D. Thoma q. 6. de verit. art. 3. nullum auxilium præueniens de ſe eſſe efficax, & ideo Deum plura auxilia prouidere prædeſtinato, quàm ſi eſ-B ſent ſimpliciter neceſſaria: vt ſi vnum, vel aliud reddatur inefficax, alia tandem ſint efficacia, & terminus deſtinatus infallibiliter obtineatur. Sed hic modus non eſt ita intelligendus, ac ſi Deus in modo ſuæ prouidentiæ vel confuſè, vel ignoranter procedat, quaſi tentando plura media, vt ſi vnum non ſucceſſerit, aliud tandem operetur. Hic enim gubernandi modus imperfectionem inuoluit, ideóque nulla ratione in Deo admittendus, vel cogitandus eſt, quia eius prouidentia certiſſima eſt in ſingulis, & prius quàm decernat dare, auxilium præcognitum habet, an futurum ſit efficax, necne, vt poſtea videbimus. Intelligendum eſt ergo Deum ita præuidere ſuis præde-C ſtinatis, vt regulariter per ordinarias cauſas & media pro omnibus deſtinata illis prouideat, eóſque ſuos motus agere ſinat, non ſolùm neceſſitatem eis non inferendo, verùm etiam nec copioſiora auxilia quàm generales cauſæ gratiæ poſtulant, illis tribuendo. Hinc ergo quaſi morali conſequutione, neceſſaria fit, vt multa auxilia ſint in eis inefficacia, quæ quidem inefficacia cùm non ſit à Deo intenta, ſed permiſſa, non oportet aliam rationem illius permiſſionis quærere, niſi quia non oportet propter prædeſtinatioń ordinarium curſum cauſarum & libertatis impedire, aut immutare; ſolùm enim id facit Deus cum prædeſtinato, quando præuidet ſine ſpecialiſſima prouidētia, vel abundantioribus auxiliis illum non eſſe con-D ſequuturū terminum electionis ſuæ. Quoties autē ordinaria auxilia ſufficiunt, & licèt interdū inefficacia ſint futura tandē plura, vel quæ ſatis ſint futura, ſunt efficacia, per illa omnia Deus prędeſtinatum ordinat ad gloriam, & ita fit vt cum auxiliis efficacibus ſimul aliqua inefficacia recipiat.

Propter prædeſtinationé curſus cauſarum, & libertatis ordinarius impediri non debet.

8.
An auxilia ſufficientia ſint effectus prædeſtinationis?

Deinde quæri poteſt, an talia auxilia inefficacia dentur prædeſtinato vt prædeſtinatus eſt, vel ſub alia ratione, in qua etiam alia interrogatio continetur, videlicet, an hæc auxilia ſufficientia ſint effectus prædeſtinationis. Ad quæ breuiter reſpondeo, ſi conſideretur auxilium ſufficiens E quoad carentiam efficaciæ, per ſe loquendo, ſub illa ratione non dari prędeſtinato vt prędeſtinatus eſt, ſed potiùs permitti in illo, quia ad maiorē gloriam non eſt electus. Probatur, quia illa inefficacia auxilij etiā in prædeſtinato non eſt à Deo, neque ex intentione eius, quia nunquā eſt aliquid boni, ideóque tantùm eſt permiſſa: ergo per ſe non conducit ad terminū prædeſtinationis conſequendū; ergo auxiliū ſufficiens ſub ea ratione non cōfertur prædeſtinato, vt talis eſt. Si verò conſideretur illud auxiliū quatenus de ſe promouet ad bonū, & poteſt eſſe efficax, ſi homo velit, ſic per ſe quidem intenditur & datur à Deo: per ſe autem non videtur dari ex peculiari intentione prædeſtinationis, ſed ex generali prouidētia gratię, ſeu ex voluntate illa generali

Talia auxilia non dantur prædeſtinatis vt ſunt inefficacia, ſed vt poſſunt eſſe efficacia, ſi prædeſtinatus velit.

generali & antecedenti, quia Deus vult homines ſaluare, & promouere, ſi per ipſos non ſteterit.

Nihilominus tamen fieri poteſt, vt hæc auxilia quæ in prædeſtinato ſunt inefficacia ad effectum, propter quem proximè dantur, alia ratione ſunt vtilia, & in re ipſa aliquid proſint ad finem prædeſtinationis conſequendum, & ſub ea ratione poſſunt eſſe effectus prædeſtinationis, & dari prædeſtinato, quatenus prædeſtinatus eſt, ex intentione diuina, quantum ad id boni, quod eſt in auxilio: vel ex permiſſione quantum ad malum, vel defectum, qui in reſiſtentia liberi arbitrij inuenitur; fieri enim poteſt, vt auxilia quæ fuerunt tantùm ſufficientia, quatenus ſunt Dei beneficia, poſtea in memoriam reuocata fuerunt, ad gratitudinem, vel ad gratiarum actionem, & ad congruitatem & efficaciam vltimi auxilij, vel quatenus illis repugnatum eſt, conferat ad dolorem, & pœnitentiam. Vnde ſicut permiſſio peccati poteſt eſſe effectus prædeſtinationis, ita etiam permiſſio inefficaciæ cuiuſcumque auxilij, & ſicut alia beneficia diuina, ſi eis bene vtatur prædeſtinatus in ordine ad ſalutem æternam, poſſunt eſſe effectus prædeſtinationis, ita etiam auxilia ſufficientia, quatenus magna Dei beneficia ſunt, ex prædeſtinatione eſſe poſſunt, & homini vt prædeſtinato conferri.

Eadem auxilia proſunt ad finé prædeſtinationis.

9\.

Reſpondetur argumentis, ac primo ad primum.

Ad argumenta in principio poſita reſpondendum ſupereſt, & quidem in verbis Iſidori, gratia ſpiritualis non ſignificat quamcumque internam gratiam, vel ſufficientem, ſed illam quæ congrua eſt, & ad ſalutem perducit. Ad rationem autem, quia hîc non diſtributiuè, ſed indefinitè de reprobis loquimur, ſatis eſſet reſpondere Chriſtianos omnes, qui damnantur, habuiſſe auxilium ſufficiens ad ſalutem, quia potuiſſent agere pœnitentiam peccatorum, & poſt illam poſſent in adepta iuſtitia perſeuerare, ſi velint; vtrumque enim definit Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 11. 13. & 14. & de pœnitentia id recipit ſeſſ. 14. Item omnes qui ſufficienter audiunt Euangelium, ſufficiens auxilium ad credendum recipiunt, licèt numquam credant; qui verò nec Euangelium audierunt, fortè non accipiunt auxilium proxime ſufficiens ad ſalutem, vel ad fidem: accipiunt autem, ſaltem remotè, & in præparatione voluntatis diuinæ, ſeu quantum eſt ex parte Dei: quomodo autem hoc intelligendum ſit, poſtea explicabimus.

Vnde ad locum Ioann. 6. reſpondetur, etſi multi reprobi de facto ad fidem non trahantur, per eos autem ſtare quominus trahantur, & ideo etiamſi cum effectu non trahantur, auxilium ſufficiens recipere ſaltem remotè, quia Deus paratus eſt ad trahendos illos. Addo etiam multos non trahi cum effectu, etiamſi proximum auxilium ſufficiens ad credendum accipiant, quia credere nolunt. Nam quod Chriſtus dixit, *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traheret eum*, vel intelligitur de poteſtate, quæ ad effectum reducatur, ſeu, (quod perinde eſt,) habet ſenſum compoſitum, ac ſi diceret, fieri non poteſt vt aliquis veniat, niſi tractus à Patre, & nihilominus fieri poteſt vt aliquis poſſit venire & non trahatur, quia venire non vult, vel etiam intelligi poteſt abſtractè de tractione ſiue ſufficienti, ſiue efficaci, cum partitione accommoda. Nemo enim poteſt ſimpliciter venire, niſi ſufficienter, & quantum eſt ex parte Dei, trahatur, & nullus etiam poteſt cum effectu venire, niſi efficaciter à Patre trahatur: qualis autem ſit hæc efficax tractio, in libro ſequenti videbimus. Et quod dictum eſt de tractione ad fidem, de tractione item

Quomodo intelligitur, quod Chriſtus dixit: *nemo venit ad me, niſi Pater meus traxerit eũ.*

A ad pœnitentiam, vel dilectionem intelligendum eſt. De perſeuerantia denique quomodo iuſti ſufficiens auxilium ad perſeuerandum accipiant, licèt poſtea non perſeuerent, infrà tractando de bono perſeuerantiæ in lib. . . declarandum eſt.

Ad argumentum ſecundo loco factum reſpondeo, probare quidem reſpectu vitæ æternæ conſequendæ, non dari prædeſtinatis auxilium ſufficiens tantùm, ſed efficax; non verò probare, quin ad plures actus particulares dentur prædeſtinatis auxilia ſufficientia, quæ ab ipſis inefficacia reddantur. Quia ſicut prædeſtinatio non excludit à prædeſtinato omne peccatum, pro toto tempore vitæ, ſed pro aliquo, & præſertim pro vltimo vitæ articulo, ita multò minus excludit omnem reſiſtentiam diuinorum auxiliorum ſufficientium, ratione cuius ſufficientia tantùm maneant, & non efficacia. Ad confirmationem autem ex loco Pauli Roman. 8. reſpondetur ſolùm probare, prædeſtinatis dari auxilia efficacia ad ſalutem, non tamen probare omnia auxilia, quæ illis dantur, eſſe efficacia, quia non omnes effectus illorum ſunt neceſſarij ad ſalutem conſequendam, ad quam prædeſtinati ſunt: vel non omnia actualia auxilia dantur illis vt prædeſtinatis, ſeu ex vi prædeſtinationis, ſed ex vi generalis prouidentiæ gratiæ, aut ob alias diuinæ ſapientiæ rationes. Vel denique, ſi dantur eis propter aliquam eorum vtilitatem, poſſunt ſimul eſſe tantùm ſufficientia in ratione auxiliorum, quia licèt non conſequantur actus illos, ad quos per ſe ordinantur, & quorum eſſe poſſunt principia & cauſæ, nihilominus eſſe vtilia, vt occaſio & materia alterius bonæ operationis, vt ſatis explicatum eſt.

Secundò ad argumentum ſecundum.

Prædeſtinatio non excludit omne peccatum à prædeſtinato pro omni tempore; ſed pro extremo vitæ.

Locus D. Pauli Rom. 1. explicatur.

CAPVT VIII.

Vtrùm auxilium ſufficiens detur omnibus hominibus adultis, quantumuis reprobi ſint.

DE hoc puncto diſputaui lib. 4. de Prædeſt. cap. 1. & 3. non poſſumus autem hoc loco illud omnino prætermittere, ne ſeriem doctrinæ interrumpamus, eiúſque fundamentum in alium locum remittamus: agemus tamen breuiter, addendo potius nonnulla, quàm dicta repetendo. Tractamus ſolùm de adultis, quia in illis ſolum locum habent actualia gratiæ auxilia, vt diximus; obiter tamen & per quamdam æquiparationem aliquid de infantibus attingemus. Ratio ergo dubitandi eſt, quia Deus non vult ſaluare omnes homines reprobos; ergo non dat omnibus illis ſufficientia media, vel auxilia quibus ſoluentur. Conſequentia patet, quia Deus non dat ſufficientia media, niſi quibus vult dare finem, ſemper enim hæc inter ſe proportionem ſeruant. Antecedens verò præcipuè probatur ex Auguſtino, qui multis in locis tractans verba Pauli 1. Timoth. 2. *Deus qui vult omnes homines ſaluos fieri*, non vult intelligi ſecundùm abſolutam & vniuerſalem diſtributionem, ſed vel cum diſtributione accommoda, id eſt, vult ſaluare omnes, qui ſaluantur, hoc eſt, nullus ſaluatur, niſi quem Deus ſaluari voluerit, vel pro generibus ſingulorum, non pro ſingulis generum, id eſt, ex omnibus ordinibus, ſeu ſtatibus hominis, vult ſaluare aliquos,

I.

Ratio dubitandi, & aſſertio negans.

Ex D. Paulo 1 Timoth. 2. *Deus vult omnes homines ſaluos fieri.*

S. Aug. quomodo illum locum videatur intelligere.

aliquos,non tamen omnes & ſingulos omnium ordinum homines ita habet in Enchirid.cap.103. & cap.9. ac lib.4. contr.Iul.cap.8. maximè ſignificat fieri non poſſe, vt in illa vniuerſitate omnium hominum paruuli omnes comprehendantur. lib. autem de Prædeſt. Sanct. cap. 8. de ſolis prædeſtinatis diſtributionem intelligit,& ita videtur reprobos omnes excludere, & idem habet lib. de corrept. & grat.cap.14. vbi cap.15. aliam expoſitionem magis metaphoricam addit, quam citato loco tractaui.Et Auguſtinum imitatur Fulgentius lib. de Incarn. & grat. cap.31. vbi priorem expoſitionem Auguſtini latè proſequitur.

2. Inſtantiæ reſpondetur.

Dices hæc dicta eſſe ab Auguſtino,intelligendo illum locum de voluntate Dei abſoluta,& efficaci,quam conſequentem vocant, melius autem intelligi de voluntate antecedente, & ſic Deum velle omnes ſaluare,etiamſi non ſaluentur, & ex vi illius voluntatis dare omnibus ſufficientia auxilia. Sed contrà, nam hinc ſaltem ſequitur doctrinam illam non eſſe certam,ſicut neque illa expoſitio de voluntate amtecedente certa eſt. Denique, quod magis vrget, ex illa voluntate antecedenre ſolùm ſequitur dediſſe Deum omnibus hominibus ſufficientia media ad ſalutem in cauſis vniuerſalibus, quas ad noſtram ſalutem prouidit, non verò particulari vnicuique dare auxilium ſufficiens,quod in præſenti inquirimus, & inuenire deſideramus.Explicatur aſſumptum,quia vniuerſales cauſas ſecundas ſalutis vocamus Chriſti redemptionem, Sacramentorum inſtitutionem, præſertim Baptiſmi in lege noua,vel alterius loco eius in ſuperioribus temporibus.Item prædicatio fidei per Patriarchas,Prophetas,& Apoſtolos. Hæ igitur & ſimiles cauſæ pro omnibus hominibus inſtitutæ ſunt,non verò ſatis ſunt ad ſingulorum ſalutem,niſi quatenus ſingulis applicari poſſunt, quod fit per particularia auxilia,vnicuique à Deo prouiſa.Hæc autem auxilia non ſunt ſingulis prouiſa, neque omnibus in particulari dantur ſufficientia; ergo.

Vniuerſales cauſæ ſalutis quæ?

Sicut infantibus ſæpe non occurrit ſufficiẽs medium ad ſalutem, ita & in adultis.

Hæc vltima propoſitio probatur primò argumento paruulorum quo ſæpè vtitur Auguſtinus: nam videmus multos in eo ſtatu relinqui,in quo nullum occurrit medium ſufficiens, quo poſſit infanti applicari Baptiſmus,nec poteſt alicui humanæ voluntati attribui, quòd non applicetur, quia ſæpe propter ſolam impotentiam omittitur; cur ergo non poterit idem contingere in adultis: nam multi non audiunt prædicationem Euangelij,non quia nolunt,ſed quia non poſſunt, & ex hac impotentia loquitur, vt etiam ſubſequentibus auxiliis ſufficientibus careant,& confirmatur, quia Paulus incidens in ſimiles difficultates de gentibus in ſuis erroribus & ignorantiis relictis, ſolùm per cauſas externas,& vniuerſales reſpondet *Act.*14.vbi cum de Deo dixiſſet, *Qui in præteritis generationibus dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas.* quaſi tacitæ obiectioni reſpondet, dicens, *Et quidem non ſine teſtimonio, reliquit ſemetipſum, benefaciens de cœlo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda noſtra.* Hoc autem teſtimonium,& hæc beneficia naturalia quomodo auxilia ſufficientia ad ſalutem eſſe poterunt? Vnde *cap.* 17. ſignificat nationes illas ſine ſufficienti auxilio fuiſſe relictas,dicens, *Tempora huius ignorantiæ deſpiciens Deus.* & ad Rom. 1. licèt dicat Gentiles fuiſſe inexcuſabiles, vtique quoad peccata contra legẽ naturę,ſignificat nihilominus ob eam cauſam relictos fuiſſe ſine ſufficientibus auxiliis,& traditos fuiſſe in reprobum ſenſum.

Locus D Pauli ex Act Apoſtol. & ad Rom. 1. explicatur.

3. Aſſertio affirmans, & vera probatur. Ex Theologis.

Nihilominus dicendum eſt Deum, quantum eſt ex ſe, omnibus adultis, etiam reprobis dare, vel offerre auxilia ſufficientia ad ſalutem. Ita docent communiter Scholaſtici. D.Thomas 3.contr. gent.cap.159. & q.14. de verit.art.11.ad 1. Bonauent. 2.d.28. art.1.q.3. ad 1. vbi idem ſentit Albert. art.1. ad 4. & Alenſis 3.p. q.69. membro 3. art.1.& optimè Scot. in 1. d.47. q. vnic. ad 1. & ibi Heruæus q.2.art.1. Richard.art.1.q.1.Gabr.q.1. & alij communiter ibidem, Sot. lib.2. de nat. & grat.cap.18. Vega lib.13.in Trid.cap.13. Bellarm. lib.2.de grat.& lib.arb.latè Valent tom.2. diſp.8. q.3.puncto 4.Prius autem quàm aſſertionem probemus, oportet illam exponere. Dixi enim, *dare, vel offerre*, quia auxilium ſufficiens propriè non datur, niſi quando homo vocatur, excitatur, aut aliquo ſimili dono in ipſo recepto præuenitur: non eſt autem neceſſe, vt omnes omnino homines hoc modo recipiant in ſe auxilium proprium gratiæ, poſſunt enim multi illud impedire,vt infrà videbimus. Et ideo non dixi abſolutè dare omnibus,ſed dari, vel offerri, quia Deus paratus eſt dare omnibus,& de facto dat ſi per hominem fortaſſe non ſtet. & ſimili modo licèt Deus paratus ſit ad dandum omnibus auxilium proximè ſufficiens ad ſalutem, non tamen omnibus actu dat illud, ſed tantùm remotum, & quia illo non bene vtuntur, non dat proximum, licèt de ſe illud offerat. Et ita de auxilio ſufficiente, ſiue proximè, ſiue remotè, intelligenda eſt aſſertio, cum illa tamen limitatione, *ſi per eos non ſtet*, vel, quod perinde eſt, ſub illa diſiunctione, quod omnibus datur,vel offertur.

Explicatur, quomodo Deus det,vel offerat auxilia ſufficientia reprobis.

4. Probatur ex S. Script. 1. Timoth. citat.

Sic ergo explicata concluſio probatur ex illo celebri loco 1.Timoth.2. *Deus vult omnes homines ſaluos fieri.* Nam legitima expoſitio eſt vt de omnibus hominibus ſimpliciter, & ſine limitatione intelligatur, & conſequenter non de voluntate conſequente,& omnino abſoluta, ſed de antecedente, & aliquo modo conditionem includente, debet intelligi, quia prior voluntas non ſtat cum damnatione reproborum, & poſterior ſufficit,vt Deus quantum ex ſe eſt, vult omnes ſaluare, & vt ex vi talis voluntatis omnibus offerat ſufficientia auxilia ad ſalutem conſequendam. Atque ita expoſuit Damaſcenus locum illum lib. 4. de fide cap.29. in fine,Ambr.lib.2. de Paradiſ.cap.8.Iren. lib.4. cap. 22. Auguſtinus & Proſper locis infrà citandis, idémque in dicto loco de prædeſt.latè dclaraui,& ex contexru & Patribus latè oſtendi. Vt verò amplius confirmetur, aduerto duobus modis poſſe intelligi,voluiſſe Deum ex æternitate omnes homines ſaluare: vno modo primaria voluntate, quæ intelligatur in eo fuiſſe priuſquam humana naturæ generalem lapſum præuidiſſet,& hoc modo facilè intelligitur habuiſſe Deum illam voluntatem erga omnes homines, & ex vi illius omnibus prouidiſſe media ad ſalutem conſequendam neceſſaria. nam omnibus quantum in ſe eſt, contulit originalem iuſtitiam in primo parente, qui tanquam totius generis caput pro omnibus poſteris illam accepit, cum auxiliis ſufficientibus ad illam conſeruandam,ſi velit:ergo ſecundùm illam voluntatem, & prouidentiam antecedentem, (vt ſic dicam) lapſum humanæ naturæ omnes ſaluare Deus voluit, & ſufficientia media omnibus obtulit, & ſuo modo dedit: ſicut etiam omnes Angelos ſaluare voluit, & ſine vlla dubitatione omnibus ſufficientiſſima media & auxilia præbuit, licèt multi malè eis vſi fuerunt, quod certè Deus non ignorauit,& ſecreto iudicio permiſit.

Deus intelligi poteſt voluiſſe omnes homines ſaluos fieri, vel ante generalem lapſum.

miſit. Et ratio omnibus communis eſt, quia vtramque naturam, Angelicam, & humanam, Deus propter ſupernaturalem beatitudinem conſequendam creauit, & ideo ad eiuſdem prouidentiam pertinuit vtramque per ſufficientia media ad eum finem dirigere, quæ, prouidentia illam voluntatem ſaluandi omnes, quantum in ſe eſt, ſupponit: hîc autem ſenſus nobis non ſufficit, quia loquimur de hominibus, prout nunc exiſtunt, & per diuinam prouidentiam ad æternam ſalutem, non obſtante primi hominis lapſu, ordinantur.

5. *Vel poſt eumdem lapſum, & hic ſenſus à D. Paulo intentus fuiſſe probatur.*

Alio ergo modo intelligenda ſunt illa verba Pauli de omnibus lapſis, & prout nunc ex vitiata radice naſcuntur, qui ſenſus ſine dubio eſt intentus à Paulo. Primò, quia neceſſarius eſt, vt ratio eius ſit efficax: obſecrauerat enim rogare pro omnibus hominibus, vtique mortalibus & peccato infectis, prout nunc exiſtunt, & rationem reddens, adiungit. *Hoc enim bonum eſt & acceptum coram Saluatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri*: ergo neceſſe eſt, vt de eiſdem hominibus hoc intelligat, pro quibus orandum eſſe dixerat, & ideo non ſine myſterio nomine Saluatoris & verba ſaluandi vſus eſt, vt denotaret non obſtantibus peccatis orandum eſſe pro omnibus, quia omnes Deus ſaluare vult, imò etiam addidit, *& ad acquiſitionem veritatis venire*, quo indicauit, etiam infideles omnes ſub ea diſtributione comprehendi, quia illos etiam Deus vult illuminare, & ſaluare.

Secundò hoc maximè confirmat alia ratio ab eodem Paulo ſubiuncta. *Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* ac ſi diceret, ſicut vnus eſt Deus, qui omnes homines ad beatitudinem ordinauit, ita eſt vnus & idem Deus, qui eoſdem homines à ſe per peccatum auerſos, & ab illa felicitate extorres ſaluare voluit, & vnum mediatorem illis dedit, qui ſemetipſum in redemptionem pro omnibus daret, pro omnibus moriendo: non eſt autem Chriſtus mortuus pro innocentibus, ſed pro hominibus lapſis; nam, vt idem Paulus ait, 2. Corinth. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, ipſe enim eſt,* (ait Ioann. 1. can. cap. 21. *propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi*; ergo ſicut omnes homines lapſos redemit Chriſtus, ita etiam omnes voluit ſaluare Deus, nam ex illa voluntate vniuerſalem redemptionem omnibus dedit. Ergo ex eadem omnibus, quantum in ſe eſt, ſufficientia media & auxilia ſalutis prouidet & confert. Nam Chriſti redemptio, ſicut pro quibuſdam eſt efficax, ita pro omnibus eſt ſufficiens: ac ſubinde omnibus meruit ſufficientia media, & pro omnibus Deum placauit, vt non obſtantibus peccatis, eis neceſſaria ſalutis ſubſidia, quantum in ſe eſt, non denegat.

Confirma... & vox ...lt Deus, ...penditur.

Et hunc ſenſum etiam confirmat verbum de præſenti *vult*, quia ſi poſt lapſum naturæ non habuiſſet Deus voluntatem ſaluandi omnes homines, non obſtante illo lapſu, licèt antea habuiſſet voluntatem ſaluandi omnes homines, ſi in ſtatu iuſtitiæ originalis permanſiſſent, non poſſet dici nunc velle ſaluare omnes, quia iam, vt more noſtro loquamur, illam priorem voluntatem mutaſſet, id eſt, mutatis rebus ab illa deſtitiſſet: non autem ita, (ait Paulus) ſed non obſtante peccato nunc etiam vult omnes ſaluare, & *ad cognitionem veritatis venire.* ſub quibus verbis videtur media ſalutis ſufficientia, tamquam in radice comprehendiſſe, nam qui vult ſalutem, conſequenter vult ſufficientia ſalutis auxilia præbere. Atque in hunc ferè modum explicant latè locum illum Proſper lib. de vocat. gent. cap 12. aliàs 4. vbi verba Pauli tractare incipit, & hanc partem proſequitur lib. 2. cap. 1. 5. 7. & 8. aliàs 2. 19. 23. & 25. & in hoc vltimo loco dicit ex beneficiis Dei monſtrari voluntatem, quam habet, ſaluandi homines, vtique à poſteriori; dat enim omnibus ſufficientia auxilia, quorum cauſa eſt ipſa voluntas, & ideo à priori ex voluntate illa Dei aſſertionem noſtram demonſtramus. Eandem expoſitionem habet ad 2. obiectionem Vincent. & ad 8. Gallorum, vbi etiam ait, non eſſe dicendum Deum tantùm voluiſſe ſaluare prædeſtinatos, ſed voluiſſe ſaluare omnes: voluntatis autem ſuæ propoſitum in ſolis prædeſtinatis impleuiſſe. *Ita explicauit S. Proſper.*

6. *Aliter locus S. Pauli 1. Tim. cap. 4 pro eadem re expenditur, tum ex Theoph. tum ex SS Aug. & Fulgent.*

Cui conſonat illud 1. Timoth. 4. *ſperamus in Deum viuum, qui eſt ſaluator hominum omnium, maximè fidelium.* omnium quidem ſufficienter, maximè verò, id eſt, efficaciter fidelium, vtique in fide viua ambulantium, & perſeuerantium, vnde Theophyl. Lact. ibi, *Omnes quidem vult ſaluos fieri, maiorem tamen diligentiam*, (id eſt, prouidentiam,) *erga fideles oſtendit.* nec alia certè videtur fuiſſe mens D. Auguſtini, ſimpliciter enim intellexit Deum velle omnes homines lapſos in Adamo ſaluare per Chriſtum, vt cap. 18. oſtendemus ex lib. de ſpirit. & lit. cap. 33. vbi hac ratione dicit infideles contra voluntatem Dei facere, cùm nolunt credere, cùm voluntas Dei ſit ſaluandi illos omnes quantum eſt ex ſe: ad maiorem autem abundantiam & ſuæ doctrinæ defenſionem voluit in aliis locis explicare, quomodo verba Pauli etiam de voluntate efficaci & conſequenter intellecta veram interpretationem habere poſſent, quamuis re vera, abſolutè loquendo, neceſſaria non ſit; & ad eumdem modum exponendus eſt Fulgentius. Nam licèt in illo cap. 31. nimium illi expoſitioni inſiſtere videatur, tamen cap. 29. moderatiùs loquitur, vbi ſignificat Pelagianos ita verba Pauli interpretatos eſſe, vt ſentirent Deum non aliter velle ſaluare electos, quàm reliquos, vnde ait hanc Dei voluntatem ſicut in vaſis miſericordiæ, ſic & in vaſis iræ accipiendam exiſtimant, & in fine concludit, *proinde hi, qui voluntatem Dei, qua omnes homines vult ſaluos fieri, æqualem circa redimendos & damnandos exiſtimant, cùm interrogati fuerint, cur velit Deus omnes homines ſaluos fieri, nec tamen omnes ſaluos faciant, quid reſpondebunt?* Vbi non ſolùm non negat, ſed potiùs ſupponere videtur Deum velle omnes homines ſaluos facere; ſed addit non æqualiter omnes, nam quoſdam vult ſaluare abſoluta & efficaci voluntate, qui etiam ſuo modo ſunt omnes, quia in effectu nullus ſaluatur, niſi quos Deus iſto modo vult ſaluare, & voluntatem Dei ait eſſe principium omnis gratiæ, quod etiam cum proportione verum eſt, nam in electis eſt principium gratiæ efficacis, in aliis ſufficientis.

7. Eadem ex poſitio ex aliis Script. locis confirmatur.

Et iuxta dictam expoſitionem etiam veritatem hanc confirmant alia ſacræ Scripturæ loca, quibus vniuerſalis redemptio Chriſti comprobatur, vt ex illo Pſalmo 129. *Apud Dominium miſericordia, & copioſa apud eum redemptio.* quem exponens Paulus 1. Corinth. 15. ait, *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto viuificabuntur*, & apertiùs 2. Corinth. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus; ergo omnes mortui ſumus, & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus.* Rom. 5. *Non ſicut delictum, ita & donum; ſi enim vnius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit.* vnde infrà concludit, *Igitur ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ.* At verò per Adæ peccatum omnes omnino homines lapſi ſunt; ergo per Chriſtum omnes ſunt iuſtificati, ſaltem quoad ſufficientiam, quantum eſt ex parte Dei omnes reconciliati ſunt; omnibus ergo parata ſunt propter Chriſtum ſufficientia auxilia, quibus ſaluari poſſint, nam, vt dicitur ad Coloſſen. 1. *In ipſo complacuit omnes plenitudinem inhabitare, & per reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt*, in cap. 2. in Coloſſenſibus ad omnes loquens ait, *& vos cùm mortui eſſetis in delictis, & præputio carnis veſtræ conuiuificauit cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod aduersùs nos erat, chirographum decreti, affigens illud cruci*; at tandem ad Epheſ. 1. *Vt notum faceret nobis Sacramentum voluntatis ſuæ ſecundùm beneplacitum eius, quod propoſuit in eo in diſpenſatione plenitudinis temporum inſtaurare omnia in Chriſto.* & infinita ſimilia in Scripturis inueniuntur, quibus apertè docemur omnes homines aſſecutos eſſe in Chriſto, remiſſionem peccatorum, & diuinam reconciliationem. Vnde cùm non omnes in effectu illam non obtineant, neceſſe eſt vt ſaltem ſufficienter, & quantum eſt ex parte Dei illam conſequantur, quod verum eſſe non poteſt, niſi omnes aliquo modo auxilia ſufficientia ad ſalutem reciperent,

Item ex S. Ireneo, Orig. & Greg.

quæ ratio locupletari poteſt ex Irenæo lib. 5. cap. 17. & Origen. Homil. 20. in Numer. & Greg. lib. 33. moral. cap. 14. vnde hoc etiam confirmant teſtimonia ſuprà adducta, ad probandum auxilium ſufficiens, quia omnibus hominibus pereuntibus attribuitur quòd ſalui non fiant: non poſſet autem hoc attribui eis, niſi haberent in manu ſua omnia neceſſaria auxilia, vt cap. 2. oſtendimus: ergo hæc dantur omnibus, & in capitibus ſequentibus ad particulares hominum ſtatus deſcendendo, id amplius ex Scriptura confirmabimus.

8. Probatur aſſertio ratione.

Ratio autem huius veritatis cùm totum hoc negotium humanæ ſalutis ex ſupernaturali gratia pendeat, eiſdem teſtimoniis, ac principiis reuelatis ſumenda eſt; habemus enim ex Scriptura Deum creaſſe homines propter felicitatem æternam, ex quo principio apertè ſequitur debuiſſe illis dare ſufficientia auxilia ad illam conſequendam, quæ ratio non minus procedit poſt peccatum primi hominis, quàm antea, quia etiam poſt illum lapſum noluit Deus naturam humanam illa beatitudine priuare; ſed in hoc etiam ſtatu naturæ lapſæ voluit omnes homines ad eundem fidem multiplicare, & in via ad eandem beatitudinem conſtituere, & ab hac ordinatione & à ſtatu viatoris neminem excepit; ergo ratio ſapientis prouidentiæ poſtulabat, vt omnibus ſufficientia media prouideret. Præterea huius prouidentiæ euidens argumentum ſumitur ex Chriſti redemptione, vt diximus; docet enim fides Deum voluiſſe redimere omnes homines lapſos, & per Chriſti mortem illam redemptionem conſummatam eſſe; ergo hinc rectè colligimus Chriſtum omnibus meruiſſe omnia neceſſaria auxilia quibus ſalutem conſequi poſſent; ergo hinc inde optimè infertur omnibus dari aliquo modo. Probatur conſequentia, quia illud meritum eſt efficax, & de rigore iuſtitiæ, & ideo illo ſuppoſito non poſſet Deus iuſtè debitum præmium illi non conferre.

9. Inſtantiæ reſpondetur.

Dices, hoc argumento probaretur omnes etiam eſſe cum effectu ſaluandos, propter Chriſtum. Reſpondetur negando ſequelam, quia non hoc meruit Chriſtus, nec ad hoc obtulit Chriſtus ſua merita reſpectu omnium, ſed tantùm reſpectu electorum, quibus iuxta Patris agnitam voluntatem ſimpliciter efficacia dari voluit, & pro illis impetrandis merita ſua in particulari obtulit. Cæteris verò auxilia ſufficientia promeruit, & vt eſſent efficacia, ſi ipſi vellent, vel non reſiſterent; tandem rationes congruentes huius prouidentiæ ex multis attributis diuinis deſumi poſſent, nam in primis valde conſentaneum eſt diuinæ bonitati, vt nullum à participatione ſuæ gratiæ ex ſe repellat, & vt neminem deſerat, niſi prius deſeratur ab ipſo. Deinde eſt etiam diuinæ miſericordiæ decentiſſimum, vt neminem à participatione redemptionis & remiſſione peccati ex parte ſua excludat. Præterea ſi reſpectum ad Chriſtum, & eius paſſionem conſideremus, eſt illi hoc ex iuſtitia debitum. Denique eſt valde conſentaneum prouidentiæ generali, & quaſi legali, & diſtributiuæ iuſtitiæ, vt à participatione præmij generaliter omnibus propoſiti, & medecinæ omnibus ſufficientis & ſuperabundantis neminem ex ſe repellat, ſed potiùs omnibus ſufficienter prouideat.

Multis Dei attributis cōgruit nullum excludere à ſua gratia ſufficiente.

10. Reſponſio ad rationem dubitandi.

Ad primam igitur dubitandi rationem reſponſum iam eſt, aſſumptum eſſe falſum, nam Deus quantum eſt ex ſe, omnes ſaluare vult, & cupit: nec Auguſtinus hoc negat, licèt verba Apoſtoli interdum aliter interpretetur, vt iam diximus, nec ob illam interpretationem Auguſtini doctrina hæc in ſe incerta redditur, item quia non nititur ſolùm illis verbis Pauli, ſed etiam aliis firmiſſimis fidei fundamentis, tum etiam, quia licèt Auguſtinus addat alios ſenſus, non intendit hunc excludere, quem aliis locis tradit, ſicut etiam Proſp. magnus, Auguſtini diſcipulus, & acerrimus eius defenſor, eum interpretatus eſt; altera verò difficultas quæ per modum replicæ ibi proponitur, poſtulat modum huius ſufficientis auxilij, præſertim in infidelibus, quem in ſequentibus capitibus fusè tractabimus.

***

CAPVT

CAPVT IX.

An, & quomodo fidelibus ſemel iuſtificatis, qui tandem non ſaluantur, detur auxilium ſufficiens ad ſalutem æternam.

VT veritas, quam in capite præcedenti tradidimus, magis comprehendatur, & difficultates circa illam occurrentes proponantur, & explicentur, operæpretium erit ab illa generalitate hominum ad varios illorum ordines deſcendere, & quomodo ſingulis ſufficientia auxilia conferantur, exponere. Non tractamus autem de hominibus electis, ſeu prædeſtinatis, quia illis non ſolùm ſufficiens, ſed etiam efficax auxilium datur, vt cum effectu ſaluentur; & quamuis interdum auxilia tantùm ſufficientia illis conferantur, vt ſuprà dixi, tunc non adiuuantur propriè vt prædeſtinati, ſed ſecundùm prouidentiæ rationem, ideóque quoad illam partem, eadem eſt ratio de illis, quæ de aliis, qui non ſaluantur, ac proinde quæ de his dixerimus poterant ad eos accommodari. Reliquos autem homines, qui non ſolùm ſaluantur, in tres ordines diſtinguimus; quidam enim ſunt iuſti ad tempus, & interdum multo vitæ tempore, & tandem damnantur, alij ſunt peccatores fidem habentes, qui vel raro, vel nunquam in ætate adulta iuſtificantur, alij denique ſunt infideles, qui nunquam veram fidem conſequuntur, inter quos etiam eſſe poſſunt varij gradus, vt poſtea videbimus.

In hoc hoc verò capite ſolùm de iuſtis temporalibus, (vt ſic dicam) breuiter dicendum eſt, iſti autem ſi conſiderentur vt iuſti ſunt, non ſolùm ſufficiens, ſed etiam efficax gratiæ auxilium recipiunt, vt conſtat, & ideo de illis ſub hac conſideratione non tractamus: vt autem in gratia non perſeuerant, clarum eſt auxilium efficax non recipere, & ideo meritò quæritur, an & quomodo auxilium ſufficiens ad ſalutem recipiunt, nam æterna ſalus, ſiue perſeuerantia obtineri non poteſt: his autem non datur perſeuerantia; ergo non datur aliquid ad ſalutem æternam conſequendam neceſſarium; ergo non datur auxilium ſufficiens. Dices, quando perſeuerantia illis non detur, offertur, quantum eſt ex parte Dei, & ita ad illam accipiunt auxilium ſufficiens. Sed contrà, quia perſeuerantiæ donum ita eſt ſingulare prædeſtinato, vt neque Deus aliis illud dare voluerit, neque aliquis poſſit illud à Deo mereri, vel impetrare, & quo illud cõſequatur aliquid facere; ergo nec ex parte Dei datur, nec in poteſtate hominis eſt conſtitutum, ac proinde non datur iſtis ad perſeuerandum auxilium ſufficiens, quas obiectiones fecerunt olim contra Aug. Semipelagiani, contendentes ex illius doctrina ſequi, magnam partem iuſtorum & Sanctorum ideo non ſaluari, quia nec perſeuerantiam habent, nec habere poſſunt, quoniam illis à Deo denegata eſt, quia non ſunt per gratiam à maſſa perditionis diſcreti, vt ſępiùs refert Proſper in obiectionibus Gallorũ 3.7. & 12. & in obiectionibus Vincent. 7.8.9. & 12.

1. De quibus iuſtificatis ſit hic ſermo?

Nihilominus dicendum eſt, omnes iuſtos, etiamſi prædeſtinati non ſint, habere auxilium ſufficiens ad ſalutem æternam conſequendam, perſeuerando vtique in iuſtitia vſque ad mortem,

2. Omnes iuſtificati, licet non ſint prædeſtinati, habẽt gratiam ſufficientem ad ſalutem.

A ſi velint, ſicut velle poſſunt. Probatur primò ex Scriptura Prouerb. 3. *In omnibus viis tuis cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos.* quæ directio maximè ad perſeuerandum neceſſaria eſt, & de ſe ſufficiens: hæc autem promittitur cogitanti Deum aſſiduè, & in ſuis actionibus auxilium eius poſtulanti: eſt ergo hoc in hominis iuſti poteſtate, non enim Spiritus ſanctus conſulit, aut præcipit niſi quod poſſibile eſt: vnde inferiùs ſubdit Sapiens, *Ne paueas repentino terrore, & irruentes tibi potentias impiorum: Dominus enim erit in latere tuo, & cuſtodiet pedem tuum ne capiaris.* Quæ promiſſio non ſolùm prædeſtinatis ſit, ſed omnibus, & præ-

Probatur aſſertio ex S. Script.

B ſertim iuſtis. & hoc egregiè confirmant verba Saræ Tobiæ 3. *Hoc habet pro certo omnis, qui te colit, quòd vita eius, ſi in probatione fuerit, coronabitur: ſi autem in tribulatione fuerit, liberabitur.* Quod non ſolùm de liberatione à tribulatione & pœna temporali, ſed maximè de liberatione à culpa, vt victoria tentationum intelligitur, non enim coronabitur qui temporalia mala ſuperat, ſed qui tentationes peccatorum vincit; ergo eſt in poteſtate iuſtorum colentium Deum, hæc victoria: hæc autem eſt perſeuerantia; ergo ipſa etiam eſt in ipſorum poteſtate & libertate, quam ſine auxilio ſufficiente habere non poſſunt.

C Hanc denique poteſtatem, & auxilium ſufficiens quamplures Spiritus ſancti voces oſtendunt, quibus iuſti non ſolùm ad perſeuerandum, ſed etiam ad creſcendum in gratia vſque ad mortem excitantur Eccleſiaſtici 8. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari.* Apocalypſ. 3. *Qui iuſtus eſt iuſtificetur adhuc.* & ad Rom. 6. *Exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificatione,* &c. 1. Corinth. 10. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat,* & vt oſtendat hoc eſſe in eius poteſtate, ſubiungit, *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere.* Dat ergo Deus iuſtificatis ſufficiens auxilium, vt non cadant; ergo vt per-

D ſeuerent, nam qui non cadit, perſeuerat. & ad Epheſ. 6. *Induite vos armaturam fidei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias Diaboli.* fidei, inquam, viuę, nam mortua non ſufficit ad reſiſtendum Diabolo perſeueranter, ſicut inferiùs ſubdit. Propterea accipite armaturam Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare. Datur ergo iuſtis auxilium ſufficiens ad hoc perficiendum; quia autem hoc præſtiterit, ſine dubio ſaluabitur. & ſimilia Scripturæ teſtimonia paſſim occurrunt.

Secundò traditur apertè hæc veritas à Conciliis, Mileu. cap. 3. definiente gratiam Dei, in qua iuſtificamur non ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quæ iam commiſſa ſunt, ſed etiam

Ex Conciliis Arauſ. Trid. &c.

E adiutorium, vt non committantur. Dat ergo gratia adiutorium ſufficiens ad non peccandum in poſterum, & hoc eſt ſufficiens ad æternam ſalutem conſequendam, & Arauſic. c. 25. his verbis, *Hoc ſecundùm fidem Catholicam credimus, quòd accepta per Baptiſmum gratia, omnes baptizati, Chriſto auxiliante, & cooperante, omnia, quæ ad ſalutem pertinent, poſſunt, & debent, ſi fideliter laborare velint, adimplere.* quibus verbis apertè deſcribit auxilium ſufficiens, & quod de baptizatis dicit, habet eandem rationem in omnibus iuſtis, quocunque tempore, aut modo iuſtificati fuerint. quod etiam reſtatur Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 11. vbi priùs damnat dicentes, *homini iuſtificato impoſſibile eſſe ſeruare præcepta, quibus obligatur: deinde declarat hanc poteſtatem, quia Deus iubendo monet facere quod poſſis,*

poſſis, & petere quod non poſſis, & adiuuat, vt poſſis. & paulo inferiùs. *Qui ſunt filij Dei, Chriſtum diligunt, qui autem diligunt eum, vt ipſemet teſtatur, ſeruant sermonē eius, quod vtique cum diuino auxilio præſtare poſſunt.* Qui autem poſſunt ſeruare mandata, poſſunt etiam in gratia perſeuerare, imò etiam & proficere, vt paulò pòſt idem Concilium adiungit, & eamdem rationem ſuprà traditam reddit, *Quia Deus neminem deſerit, niſi prius deſeratur ab ipſo*, idemque repetit agens de perſeuerantia cap. 17. quem locum etiam ſuprà explicaui: eamdemque doctrinam ſub anathemate definit Canon. 18. & 22.

Ex Patribus, S. Aug. Proſper. Leon. &c.

Tertiò poteſt hæc veritas teſtimonio Patrum confirmari. Auguſtinus enim lib. de nat. & grat. cap. 26. docet, cùm Deus iuſtificat impium, ſanare ægrotum, & dare vires, vt poſſit perfectè operari, nec deſerere illum niſi ab ipſo deſeratur, & reddit rationem, quia licèt homo ſanetur, ſi non iuuetur, non poterit ſeruare mandata, ſeu pietatis opera exercere, in quo tacitè ſupponit neceſſarium eſſe, vt poſſit, & conſequenter, vt habeat auxilium ſufficiens, quo poſſit, quia nimirum iuxta illam regulam eiuſdem Auguſtini lib. de corrept. & grat. cap. 11. & 12. ſi iuſto non daretur auxilium quo poſſit tentationem vincere, & perſeuerare, non ei imputaretur, etiamſi cadat, vel non perſeueret, ſed Deo potiùs eſſet tribuendum, quod eſt abſurdiſſimum, vt idem Auguſtinus docet lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. & iuxta hæc verba Auguſtini refellit obiectionem, vel potiùs calumniam Semipelagianorum, Proſper ad 3. 7. & 12. obiectionem Gallorum, & 7. 8. 9. & 12. Vincent. eandem veritatem confirmans, quod iuſtis non denegantur auxilia ſufficientia ad perſeuerandum, Fulgent lib. 1. ad Monim. cap. 28. valde commendat dictum illud Auguſtini, *Vt homines non adiuuentur in ipſis cauſa eſt, non in Deo.* Et quòd nullius hominis lapſus cauſa ſit in Deum refellenda. Vnde cum Auguſtino ſentit, per Deum non ſtare quominus iuſtus perſeueret, ac proinde iuſtis ſemper dari auxilium ſufficiens ad ſalutem. Hinc etiam dixit Leo Papa ſermone 16. de paſſione: *Iugiter admonentur, vt dona gratiæ Dei negligenter non habeamus, iuſtè nobis inſtat præcepto, qui præcurrit auxilio, & benignè incitat ad obedientiam, quæ ducit ad gloriam.* quæ verba maximè in iuſtificatis locum habent, & ſufficientem gratiam qua poſſit ad gloriam per obedientiam præceptorum peruenire, euidenter oſtendunt. Idemque confirmant verba Chryſoſtomi Homil. 16. ad Hebr. *Habemus cooperatorem & adiutorem Deum, tantùm velimus*, &c *Si verò dormierimus, & ſtertentes ſpiremus intrare in cœlum, quando poterimus hæreditatem cœleſtem apprehendere.* Eſt igitur hoc in iuſtorum poteſtate, eiſque Deus non deeſt.

3. Probatur aſſertio rationibus.

Ratione tandem declaratur hæc veritas. Nam in primis gratia ſanctificans cum ſuis donis & virtutibus infuſis, de ſe potens eſt ad bene operandum, & ad vincenda peccata: hanc autem gratiam habent omnes iuſti; ergo ex hac parte ſufficientiam habent. Aliunde verò huic gratiæ debentur auxilia actualia neceſſaria ad opera ſalutis, & maximè ad illa quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria. Duplicia enim ſunt hæc auxilia excitantia & adiuuantia, ad quæ reducuntur, vt ſuprà viſum eſt: neutra autem deſunt iuſtis ex parte Dei, quod in primis probatur de auxiliis adiuuantibus, quia iuſti non indigent nouis auxiliis, ſeu gratiis adiuuantibus in actu primo, quia per habitum ipſum ſufficientiſſimè

Nec excitantia, nec adiuuantia auxilia deſunt iuſtis ex parte Dei.

A iuuantur, indigent autem auxilio Dei adiuuantis in actu ſecundo: hoc autem adiutorium in re ipſa non exhibetur, niſi quando quis operatur, & ideo non eſt neceſſarium ad auxilium ſufficiens, ſed in efficaci includitur aliquo modo: requiritur autem vt præparatum & oblatum à Deo, & hoc modo non poteſt deeſſe iuſtis, quia Deus de ſe non denegat cooperationem neceſſariam ſuis cauſis ſecundis, vnicuique iuxta modum, & capacitatem ſuam; ergo maximè illam præbet gratiam & habitibus infuſis, & homini iuſto ratione illarum, vt in ſequenti libro latiùs oſtendemus; ex hac ergo parte non deeſt iuſtis auxilium ſufficiens.

De auxiliis autem excitantibus, aliqui putant B non eſſe neceſſaria habentibus iam ſanctificantem gratiam, & virtutes infuſas, iuxta quorum ſententiam ſine his auxiliis habent iuſti ſufficiens auxilium. Alij volunt ſufficere illa auxilia excitantia, quæ in mentibus fidelium inſurgere poſſunt ex obiectis externis, quæ Deus per gratiam ſuam prouidet, ad fidelium mentes excitandas, vt ſunt verbum Dei prædicatum vel ſcriptum, exempla Sanctorum, diuina beneficia quotidiana, ſupplicia, itemque Sacramenta, vel ceremoniæ Eccleſiæ, & ſimilia, quibus Deus cooperatur, & internam gratiam adiungit ad excitanda corda, præſertim iuſtorum. Nam hic modus videtur de ſe ſufficiens, ſi homines iuſti velint ſtrenuè ac diligenter his mediis vti: ſed licèt hoc C ſit verum, addendum eſt in omni occaſione & opportunitate grauis tentationis & periculi, vt, licèt externa media fortaſſe deſint, vt poteſt accidere, Deum tamen nunquam deeſſe iuſto, quin interiùs eius mentem ſufficienter excitet, quantum neceſſe eſt ad præſentem occaſionem mali, ſeu lapſus ſuperandam. Hanc enim Dei promiſſionem habemus ex verbis Pauli: *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari vltra id, quod poteſtis*; vel ergo moderabit tentationem, vel excitabit iuſtum, quantum ſufficiat, vt nemo poſſit dicere, *per Deum abeſt*, vt Eccleſiaſtici 15. quia, vt dicitur Prouerb. 3. *Dominus erit in latere tuo ne capiaris.* Denique hoc eſt valde conſentaneum di- D uinæ prouidētiæ, quam præſertim amicis ſuis promiſit. Adde hoc genus auxilij ſufficientis ad ſeruanda ſingula præcepta, non tantùm iuſtis tribui, ſed etiam peccatoribus, vt infrà videbimus, aliàs non peccarent tranſgrediendo præceptum.

Vt autem hoc generaliter intelligatur, aduertendum eſt, in huiuſmodi opportunitate, in qua occurrit obligatio præcepti, neceſſarium in primis eſſe, vt homo ſciat & aduertat, vel naturaliter aduertere poſſit, ſe habere tale præceptum & hîc, & nunc ipſum obligare. Nam ſi homo omnino hoc non cōſideret, ſed naturaliter oblitus ſit, quamuis omittat, non peccabit, vt conſtat, & ideo neceſſa- E rium non eſt, vt tunc excitetur, nec pertinet ad prouidentiam gratiæ ſufficientis vt Deus ſemper moneat ad huiuſmodi conſiderationem, vel aduertentiam pro illo tempore, vt experimento conſtat: & ratio eſt, quia tunc ceſſat periculum culpæ, propter quam vitandam eſt neceſſarium illud auxilium, ſimiliter neceſſarium non vt in tali occaſione, in qua de vitando actu prohibito agitur, homo ſit compos ſui, & ratione vtens, nam ſi adeò perturbetur vſus rationis, vt libertatis etiam vſus impediatur, iam pro tunc non eſt homo in ſtatu peccandi, vel bene moraliter operandi, vt conſtat, & ideo non eſt etiam neceſſarium, vt noua gratia ſufficiens pro tunc conferatur, quia ceſſat

ceſſat neceſſitas, vt declaratum eſt. At verò quando ratio eſt apta ad deliberandum cum neceſſaria aduertentia ad præſentem occaſionem, & obligationem ſeruandi præceptum, tunc dicimus nunquam deeſſe actuale auxilium neceſſarium, quia ſine illo excuſaretur homo à peccato, etiamſi caderet, vel non ſeruaret præceptum: homo autem præſertim iuſtus, ſic ratione vtens, nunquam excuſatur ex eo capite, quòd deſit illi Deus, vt probant teſtimonia adducta. Verum eſt tamen hoc auxilium ad ſeruandum præceptum, vel non cedendum tentationi, non ſemper dari immediatè ſufficiens ad totum effectum, ſed mediante oratione, ad quam proximè excitatur homo, quia vult Deus hominem hoc modo & Deum honorare, & ampliùs cooperari, & ideo dixerunt Auguſtinus & Concil. Trid. *Iubendo monet facere quod poſſis, & petere quod non poſſis*, & hoc tandem modo ſufficiens auxilium ad perſeuerandum confert.

Et ita etiam expeditur difficultas, quæ hîc oriri poteſt in homine lapſo ex parte concupiſcentiæ, & corporis mortalis impedimentis, quæ difficillimam reddunt boni operandi perſeuerantiam. Nam etiam ex hac parte non deeſt iuſtis auxilium ſufficiens, quia hæc perſeuerantia, non tota ſimul occurrit, ſed ſucceſſiuè, & per ſingulos actus, & occaſiones ſeruandi præcepta, ſeu non peccandi; ergo vt ex parte Dei detur, vel offeratur iuſto hoc auxilium ſufficiens, ſatis eſt, quòd per ſingulas etiam occaſiones, non deſit tale auxilium: oſtenſum eſt autem quomodo detur in ſingulis; ergo ſimpliciter datur, vel offertur pro omnibus & pro tota perſeuerantia & ſalute. Dico autem *datur, vel offertur*, quia in occaſionibus iam exiſtentibus & præſentibus, actu etiam & in præſenti datur: pro futuris autem offertur, quantum eſt ex parte Dei. Quod in vſu, ſeu praxi, vt ita dicam, ſic poteſt explicari. Nam poſtquam homo iuſtificatus eſt, non perdit iuſtitiam niſi peccando mortaliter contra aliquod præceptum, vnde quandiu non occurrit præceptum affirmatiuum pro tunc obligans, nec moralis occaſio peccandi, contra præceptum negatiuum, facilè poteſt iuſtus neceſſaria ad perſeuerandum tunc facere per gratiam, quam habet, cùm primum autem occurrit occaſio ſeruandi præceptum, vel peccandi mortaliter: tunc pro illo definito tempore, non deeſt illi auxilium internum ſufficiens ad bene operandum, vt declaratum eſt, & ita nunc illo actu datur auxilium præueniens, ſeu excitans ſufficiens. Aut ergo homo non vtitur bene illo auxilio ſufficiente, vel abutitur illo, vel cooperatur illi. In priori caſu amittit gratiam, & definit eſſe iuſtus, eique imputatur caſus & perſeuerantiæ amiſſio, & non Deo, quia iam habuit auxilium ſufficiens à Deo. Poſtquam verò iam eſt iniuſtus, priuatur quidem propriis iuſtorum auxiliis, quæ ſine dubio maiora ſunt: quomodo autem poſtea recipiat auxilium ſufficiens, ad quæſtionem capitis ſequentis pertinet. Si autem talis iuſtus in illa prima occaſione bene vſus fuerit illo auxilio diuino, offertur illi auxilium ſufficiens: & fortè vberius pro altera occaſione proximè ſuccedente, & illa oblata datur ei auxilium ſufficiens accommodatum illi, & ita conſequenter de reliquis vſque ad finem vitæ: vnde fit, vt quandiu per hominem iuſtum non ſteterit, nunquam illi deſit auxilium ſufficiens ad conſeruandam gratiam, & conſequenter ad æternam ſalutem conſequendam.

Datur actu gratia ſufficiens in occaſionibus præſentibus, pro futuris offertur à Deo.

5\. Ad difficultatem in principio poſitam patet ſolutio ex dictis. Nam aliud eſt accipere actualem perſeuerantiam, aliud accipere poteſtatem perſeuerandi, ſeu, quod idem eſt, auxilium ſufficiens ad perſeuerandum. Nam illud prius pertinet ad gratiam efficacem propriam prædeſtinationem, hoc verò poſterius pertinet ad gratiam ſufficientem communem omnibus, & ideo licèt iſti reprobi non accipiant perſeuerantiam, accipiunt nihilominus perſeuerandi poteſtatē. Et quòd non recipiant actum perſeuerandi, non eſt ex Deo, ſed ex ipſis, neque ideo non perſeuerant, quia reprobi ſunt, ſed non perſeuerando fiunt reprobi, vt rectè Proſper docet ſuprà, & Fulgentius ferè toto illo lib. 2. ad Monim. Quomodo autem non obſtante perſeuerantia ſit ſpeciale donum, & in quo conſiſtat, inferiùs ſuo loco tractabitur.

Soluitur difficultas initio propoſita.

Reprobi non accipiunt perſeuerantiam, ſed poteſtatem perſeuerandi.

Caput X.

An & quomodo fidelibus peccatoribus ſemper dum viuunt, gratia ſufficiens tribuatur, qua conuerti & iuſtifiari poſſint.

1\. Regula generalis eſt, fidelibus in peccato exiſtentibus non negari auxilium ſufficiens, quo pœnitentiam fructuoſam agere poſſint, & per eam in gratiam redire. Hæc regula ſatis probata videtur ex generali principio in cap. 8. demonſtrato, propriè verò & in ſpecie ſumitur ex omnibus illis Scripturæ locis, in quibus peccatores, præſertim Deum agnoſcentes & in eum credentes, ad pœnitentiam vocantur, vt eſt illud Ezechiel 33. *Fili hominis, dic ad domum Iſrael*, & infrà, *Viuo ego dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, ſed vt conuertatur à via ſua, & viuat.* Aut ergo illa voluntas Dei eſt abſoluta, & dat auxiliū efficax, aut eſt conditionata, ſeu antecedens, & dat ſaltem auxilium ſufficiēs. Vnde illud 2. Petr. 33. *Patienter agit Deus propter vos nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti*; & illud Pauli Rom. 2. *Ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adduxit*, & conſonat illud Ierem. 3. *Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam te.* Non enim illam ad reuerſionem inuitaret, niſi paratus eſſet ad eandem reuerſionem illam iuuare, ſimiliaque ſunt infinita vulgaria loca, vt Zachar 4. *Conuertimini ad me.* Eccleſiaſt. 5. *Ne tardes conuerti ad Dominum*, & Pſalm. 49. *Hodie ſi vocem eius audieritis*, quod allegans & locupletans Paulus ad Hebr. 3. ait, *Videte fratres, ne fortè ſit in aliquo veſtrûm cor malum incredulitatis diſcedendi à Deo viuo: ſed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati*, vbi dicens, *donec hodie*, videtur intelligere quandiu præſens tempus, & vita durat, vt Chryſoſtomus & alij exponunt.

Fidelibus in peccato exiſtentibus datur gratia ſufficiens ad pœnitentiā.

Probatur aſſertio ex Script.

Veritatem etiam hanc confirmat Concil. Trid. in ſeſſ. 6. & 14. nam licèt expreſsè non vtatur ſigno diſtributiuo, dicens omnibus peccatoribus dari hoc auxilium, tamen cùm indefinitè & ſine limitatione generalem doctrinam tradat, eamque confirmat allegatis Scripturæ locis, ſine vlla dubitatione illam generaliter intelligit. Dicit ergo in ſeſſ. 6. cap. 14. *Qui ab accepta iuſtificationis gratia, per peccatum exciderunt, rurſus iuſtificari poterunt*

Item ex Cōcilio Trid.

potuerunt, & can. 29 anathemate damnat, *qui dixerit, eum, qui poſt Baptiſmum lapſus eſt, non poſſe per Dei gratiam reſurgere.* Et ſeſſ. 14. cap. 1. *Quoniam* (inquit) *Deus diues in miſericordia, cognouit figmentum noſtrum, illis etiam vitæ remedium contulit, qui ſeſe poſtea* (*id eſt, poſt iuſtificationem*) *in peccati ſeruitutem, & dæmonis poteſtatem tradidiſſent*, vtique remedium pœnitentiæ, de quo ſtatim ſubdit, *licèt non ſemper fuerit Sacramentum, fuiſſe tamen vniuerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quouis tempore ad gratiam, & iuſtitiam aſſequendam neceſſarium.* & infrà id confirmat verbis Ezech. 18. *Conuertimini, & agite pœnitentiam*, &c. quæ verba ad omnes peccatores dicta intelliguntur. Patres etiam, qui vniuerſaliter de omnibus hominibus lapſis loquuntur, vt cap. ſequenti videbimus: à fortiori fideles peccatores comprehendunt, & ſpecialiter hoc ex profeſſo probat Cyprianus in lib. de lapſis. Rationes etiam cap. 9. allatæ ex voluntate Dei ſaluandi homines, & ex Chriſti redemptione, & ex Dei miſericordia & iuſtitia hanc regulam probant, vt ex dicendis in duobus punctis ſequentibus euidentiùs conſtabit.

Atque ex SS. Patribus.

2. An Deus det gratiam ſufficientem omnibus peccatoribus. Ratio dubitandi ex Concil. Trid.

Duo enim circa hanc regulam ſuperſunt explicanda, vnum eſt quomodo præbeat Deus hoc auxilium omnibus peccatoribus: aliud eſt, vtrùm ab hac regula exceptionem aliquam facere liceat. In priori puncto ratio dubitandi eſt, quia hoc auxilium ſufficiens etiam in his, qui iam credunt, incipit ab excitante gratia, vt apertè docet Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 5. vbi docet exordium iuſtificationi à vocatione Dei ſumi, & cap. 14. declarat hoc non ſolùm eſſe verum de tota prima iuſtificatione, quæ incipit ab initio fidei, ſed etiam de iuſtificatione à peccato, poſt priorem iuſtificationem, atque adeò poſt comparatam fidem commiſſo. *Iuſticari* (inquit) *potuerunt cum excitante Deo.* Et can. 3. definit etiam pœnitentiam haberi non poſſe, *ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione*, quæ eſt gratia excitans, vt ſuprà diximus. Hæc autem gratia excitans non datur ſemper omnibus peccatoribus etiam fidelibus: id eſt, non datur omnibus diebus, horis, & momentis, nec poteſt aſſignari certum tempus, in quo detur: quando ergo, vel quomodo datur hæc gratia ſufficiens? Et declaratur, augetúrque difficultas, quia vel hoc auxilium ſufficiens datur ſemper actu & in ſe, & hoc eſt per ſe incredibile: vel tantùm offertur ex parte Dei, & hoc etiam dici non poteſt, quia aliquid expectaretur ex parte hominis, vt actu daretur ei tale auxilium, quod repugnat, quia illud ipſum fieri non poteſt, niſi per gratiam excitantem, iuxta doctrinam Concilij Arauſ. ergo neutro modo datur tale auxilium.

Confirmatur ratione.

3. Hæc gratia non ita datur, vt ſemper, & continuè inſit homini per actualem gratiam excitantem. Probatur aſſertio.

In hoc puncto in primis dicendum eſt, auxilium non ita dari, vt continuè ac ſemper inſit homini per actualem gratiam excitantem, hoc communiter receptum eſt, vt refert, & ſequitur Bellarminus lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 6. & Molina q. 14. a. 13. in concord. diſp. 9. & 10. videturque manifeſtum; quia gratia excitans conſiſtit in actibus vitalibus, qui non fiunt ſine ſenſu & cogitatione ipſorum: nam ad hoc ipſum dantur, vt excitent hominem, vt ex dormiente faciant vigilantem, & attendentem, quod non poteſt eſſe ſine aliqua experientia talium actuum. Ex ipſamet autem experientia conſtat, non omni tempore, vel omnibus momentis fieri, vel percipi à peccatoribus in ſe ipſis tales actus; ergo non recipiũt iſto modo ſemper & continuò hanc gratiam ſufficientem. Reſponderi poteſt ipſos quidem peccatores ſemper actu recipere has actiones, aliis verò rebus magis attendentes, illas non percipere, neque ſentire. At hoc incredibile eſt, tum quia ipſamet attentio ad res alias impedit intentionem ad hos actus gratiæ, qui ſine attentione fieri non poſſunt. Vnde naturaliter & ſine miraculo impoſſibile eſt continuè exercere hos actus, & aliis rebus & negotiis humanis attendere. Maximè, quia hæc attentio ſemper eſt vehemens, & cum magna ſollicitudine & ad res inferiores & ſenſibiles, quæ maximè mouent. Tum etiam, quia ſi tales actus tunc dantur, quando percipi nón poſſunt, non poterunt dici ſufficientes ad conuertendum talem hominem; ergo illo modo dati, non poſſunt dici gratia ſufficiens, imò ſunt inutiles, quia hominem non ita mouent, vt attendere faciant, & vix ita poſſunt dari ſine miraculo; ergo ſuperfluè fingitur tale miraculum, ſeu talis modus prouidentiæ per continuam & nunquam intermiſſam excitationem, quæ nec ſtatui viatoris debita eſt, nec modo operandi humano accommodata: vnde nec etiam iuſtis tribuitur; ſicut enim dormientes non excitantur actu ad bonum operandum, ita etiam dum ſunt nimium intenti aliis rebus, vt ſtudiis, vel negotiis actualiter, non excitantur. Denique hæc continua excitatio non ſolùm non cognoſcitur experimento; verùm etiam ſi illi repugnat, & alioqui diuina reuelatione non habetur; cur ergo fingenda eſt. Minor patet, quia nec Eccleſia id docet, nec ex Scriptura id colligitur; quin potiùs ipſa Scriptura hos motus non ſemper dari indicat; dicitur enim Pſal. 49. *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Nam ille modus loquendi ſub conditione indicat vocem Domini non ſemper inſonare, & Apocal. 3. dicit Deus, *Ego ſto ad oſtium, & pulſo*, qua metaphora ſignificatur Deum ſemper ſtare ad ianuam, non tamen ſemper pulſare, ſicut homo prudens facere ſolet. Vnde, (vt ſuprà dicebam,) Eccleſia ſæpe orat Deum vt nos excitet, & vt peccatores vocet; ſignum ergo eſt non ſemper Deum in actu facere.

Inſtantiæ reſpõdetur.

Impoſſibile eſt continuè percipere & elicere actiones vitales gratiæ excitantis.

Imò ſunt inutiles, ſi non percipiantur, ad conuerſionem.

4. Obiicitur contra aſſertionem.

Contra hanc verò aſſertionem obiici poteſt: nam ſequitur peccatorem non poſſe in qualibet hora & momento vitæ ſuæ pœnitentiam agere, ſi velit, imò nec velle poſſe. Conſequens eſt falſum; ergo. Sequela patet, quia ſine auxilio excitante peccator non poteſt agere pœnitentiam: ergo ſi in quolibet momento non habet gratiam excitantem, nec etiam poteſt in quolibet tempore agere pœnitentiam, cùm deſit illi principium dans poſſe, & ſine quo non poteſt. Nec dici poteſt quòd habeat illud auxilium in poteſtate ſua, quia tale auxilium debet incipere à Deo, non ab ipſo homine: Deus autem, vt ſupponitur, non dat illud; neque etiam poteſt dici, quòd ſit paratus dare, quia tunc expectaret ab homine vt aliquid faceret, quo obtineret illud auxilium: hoc autem dici non poteſt, quia homo non poteſt moueri, aut ſe diſponere ad hoc auxilium excitans, quia tale meritum debet procedere ab ipſo auxilio excitante; ergo quando illud actu non datur, homo eſt ſimpliciter impotens ad agendum pœnitentiam, atque ita, ſi non omnibus momentis, & temporibus datur, non poteſt homo omnibus temporibus agere pœnitentiam.

Confirmatur obiectio ex S. Scriptura.

Falſitas autem conſequentis probatur. Primò ex illis Scripturæ locis, in quibus hortamur ad agendum celeriter pœnitentiam, & promittitur remiſſio illam agenti in quacumque hora: nam huiuſmodi

huiuſmodi exhortationes & promiſſiones ſupponunt poteſtatem. Sic Ezechiel. 33. *In quacunque die*, & Eccleſiaſt. 5. *ne tardes conuerti, &c.* Secundò, ex Concilio Lateranenſi *in cap. firmiter, de ſumma Trinitate*, dicente homines baptizatos poſt lapſum ſemper poſſe per pœnitentiam reparari: ſi ergo ſemper poſſunt; ergo in qualibet hora, & momento poſſunt. Tertiò, quia aliàs eſſet homo in hac vita pro aliquo tempore extra ſtatum ſalutis, nimirum pro illo in quo actu non excitatur. Dices non eſſe extra ſalutis ſtatum, quia licèt tunc non excitetur, poſtea excitabitur.

Reſponſio oppugnatur.

Sed contrà: ponamus hominem in fine vitæ, qui vltimã accepit excitationem, & noluit conuerti, ille enim reliquo tempore extra ſtatum ſalutis manet, quandoquidem amplius excitandus non eſt. Nec poteſt negari, quin durante vita hominis iacentis in peccato, aliqua excitatio ſit futura vltima, quia omnes excitationes vitæ ſunt finitæ, & terminum habent: terminus autem eſt vltima excitatio, quæ neceſſariò futura eſt in aliquo inſtanti ante primum non eſſe hominis, inter quæ duo inſtantia mediat tempus: ergo ſaltem illo tempore erit homo extra ſtatum ſalutis, & fieri poteſt, vt ſit per magnam moram, quia ſi Deus non ſemper excitat, poteſt per plures dies non excitare, idémque poterit facere cum homine in fine vitæ. Denique ob hanc forte difficultatem Concilium Senon. in decret. fidei cap. 15. videtur expreſsè dicere contrariam ſententiam: cùm enim docuiſſet auxilium excitans, ſeu præueniens eſſe ad operandum ſalutem neceſſarium, ex qua neceſſitate videbatur ſequi hominem non habere libertatem ad talia opera, quia non ſemper habet tale auxilium, ad hanc tacitam obiectionem excludendam, adiungit. *Hæc tanta gratiæ neceſſitas libertati non repugnat, quia Deus ſemper in promptu eſt, & nec momentum præterit in quo non ſtet ad oſtium & pulſet.* & ad idem alludit Hieronymus epiſt. ad Cteſiphontem, dicens, *non mihi ſufficit quod ſemel donauit, niſi ſemper donauerit.*

5\. Deus, quantum eſt ex ſe nullo tẽpore denegat peccatori gratiã excitantem, ſed eam dat tempore opportuno. Probatur prior pars aſſertionis. Quomodo Deus dicitur denegare gratiam?

Antequam his obiectionis reſpondeam, addo alteram aſſertionem, ex qua facilior erit reſponſio. Dico ergo Deum, quantum eſt ex ſe, pro nullo tempore denegare peccatori excitationem ad pœnitentiam; dare autem illam temporibus opportunis. Priorem partem probat obiectio prima poſita, ſi ſenſus illius partis rectè intelligatur. Aliud eſt enim non dare, aliud denegare; aliqua enim non confert Deus, quæ paratus eſt dare, quando neceſſarium, vel opportunum fuerit, ideóque licèt extra illam occaſionem non det excitationem, non ideo ſimpliciter denegat. Dicitur enim denegare quando propoſito abſoluto decreuit non dare, quidquid ex parte hominis, vel aliarum cauſarum occurrat. Imò quando Deus ex ſe aliquid denegat, etiam occaſiones dandi fugit, vel impedit. In hoc ergo ſenſu dicimus pro nullo tempore huius vitæ denegare Deum peccatori auxilium excitans ad pœnitentiam, eſto non ſemper actu illud inſpiret. Hoc probat illa ratio, quòd homo quandiu viuit eſt in via, & non eſt obſtinatus, nec deſperatus; ergo neceſſe eſt vt ſaltem ex parte Dei illi pateat aditus ad ſalutem, qui aditus in ſancta excitatione conſiſtit.

Et confirmari hoc poteſt verbis Sapientis Eccleſiaſtici 18. *Numerus dierum hominum vt multum centum anni, quaſi gutta aquæ maris deputati ſunt, & ſicut calculus arenæ, ſic exigui anni in die eius. Propter hoc patiens eſt Deus in illis, & effundit ſuper eos miſericordiam ſuam, videt præſumptionem cordis eorum, quoniam mala eſt, & cognouit ſubuerſionem cordis eorum, quoniam nequam eſt. Ideo adimpleuit propitiationem ſuam in illis, & oſtendit eis viam æquitatis.* Per quæ verba oſtendit ſapiens totum huius vitæ tempus eſſe tempus propitiationis, & Deum paratum eſſe ad miſerendum, ac proinde nunquam ex ſe negare auxilium pœnitentiæ, & D. Proſper ad obiectionem 6. Vincent. in hoc conſtituit diſcrimen inter ſtatum damnationis & viæ, & ad 15. ait, *Nemini autem Deus correctionis adimit viam, nec quemquam boni poſſibilitate diſpoliat.* Eandemque doctrinam latè confirmat ad excerpta Genuen. cap. vltim. eam ex Auguſtino ſumens lib. de bon. perſeuer. cap. 15. & 22. & eandem habet Auguſtinus lib. de natur. & grat. cap.., vbi etiam refert optima verba ſua ex lib. 3. de liber. arbitr. cap. 18. quæ eandem ſententiam continent: quam etiam Concilium Senon. & Hieronymus locis citatis intendunt.

Totum tempus vitæ eſt tempus propitiationis ex SS. Proſp. & Auguſt.

6\. Probatur ſecunda pars aſſertionis ex Pſalm.

Altera pars aſſertionis ſequitur ex præcedenti à ſufficienti partium enumeratione. Nam Deus de ſe paratus eſt ad dandam excitantem gratiam, & non ſemper actu dat; ergo ſaltem daturus eſt temporibus opportunis, iuxta illud Pſalm. *Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.* Vt autem explicemus hæc opportuna tempora, aduertendum eſt quòd in ſuperioribus diximus Deum dare hanc ſufficientem excitationem, vel per externum verbum ſuæ prædicationis, aliáve ſimilia obiecta, vt ſunt exempla Sanctorum Dei beneficia, tribulationes, &c. vel merè interiùs, prioremque modum eſſe ordinarium & communem, poſteriorem verò magis peculiarem & extraordinarium. Vnde ad priorem modum excitationis relicta ſunt à Chriſto media, & veluti ordinaria organa, quibus Deus vtitur ad excitandos peccatores ad pœnitentiam Dicimus enim Deum de ſe paratum eſſe ad excitanda corda peccatorum per huiuſmodi cauſas, nam quod in ipſo eſt, pro omnibus illas inſtituit, & non de ſe impedit, quominus talium cauſarum ſonus & vox ſeu actio ad omnes perueniat. Et, quod caput eſt, quoties ſimilis occaſio occurrit, in qua homo per huiuſmodi ordinarias cauſas exterius excitetur, Deus actu etiam interiùs excitat cor: & quantum credibile eſt, vnum ex temporibus opportunis, in quo Deus tangit cor, & actu pulſat interiùs, eſt illud, in quo verbum externæ prædicationis, vel aliud obiectum æquiualens exteriùs incipit excitare homines. Nam, vt ſuprà etiam tetigi, iſta excitatio exterior cum ſola virtute naturali intellectus nihil valeret ad opera pietatis, niſi ſpiritus gratiæ interiùs ſeſe insereret, & illo inſtrumento altiorem excitationem in mentem efficeret. Quòd ergo tunc Deus non neget ſuæ gratiæ influxum, omnino credendum eſt. Tum, quia illud videtur eſſe tempus maximè opportunum; tum etiam, quia illa externa excitatio eſt quaſi cauſa ſecunda, à Deo ordinata ad illum effectum, & interna excitatio Dei ſufficiens, eſt quaſi neceſſarius concurſus vel adiutorium requiſitum, vt illa cauſa poſſit effectum illum conſequi; ergo ad ordinariam prouidentiam gratiæ ſpectat, vt Deus tunc conferat auxilium ex parte ipſius neceſſarium.

Tẽpus prædicationis eſt vnum è temporibus opportunis.

Probatur ratione aſſertio.

Præterea confirmatur & declaratur in hunc modum, quia dubium non eſt quin Deus ſæpiſſimè vtatur hoc medio ad conuertendos peccatores per verbum prædicationis, vel per lectionem aliquam

Z 4 ſacram,

ſacram, vel per externum bonum exemplum, aut obiectum incutiens timorem, vt eſt mors alicuius amici & ſimilia. Ergo oportuit certam aliquam legem prouidentiæ diuinæ gratiæ in hoc eſſe ſtatutam, vt omnes qui exteriùs ſufficienter excitantur, inexcuſabiles fiant ſi non cooperentur. Nam ſi exſtante exteriori excitatione, nulla eſſet certitudo de interiori, ſed hoc eſſet poſitum in ſolo Dei arbitrio, non poſſet cum certitudine imputari homini, cui proponitur exteriùs fides ſufficienter, etiamſi non crederet, quia fortaſſe non habuit interiùs ſufficiens auxilium. Denique dici poſſet de Pharaone, v. g. cuius vocatio exterior, vt Auguſtinus ait, fuit cognitio beneficiorum externorum Dei per Ioſeph. Contrarium autem ex facto illo colligimus: nam eo ipſo quòd exteriùs ſufficienter vocatus fuit, docet Scriptura grauiter peccaſſe, reſiſtendo vocationi; ergo dicendum eſt, non defuiſſe illi interiorem vocationem ſufficientem. Denique ſupponimus ex verbis Chriſti Domini Matth. 11. *Si in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis olim, in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent*, quæ reprehenſio fundamentum non haberet, niſi ſupponeret cum illis virtutibus externis datam eſſe ſufficientem excitationem internam, cum qua alij forent conuertendi.

Cum excitatione exteriori adeſt interior.

Patet ex S. Scriptura Matth. 11. Ioan. 15. D. Paul. ad Roman. 10.

Idem ſupponunt illa verba Chriſti Ioan. 15. *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Haberent autem, ſi externa excitatio non eſſet ſufficiens, & exteriori accommodata. id etiam optimè perſuadent verba Pauli Roman. 10. quæ ipſe refert ex Deut. 30. *Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc eſt, verbum fidei,* (*ait Paulus,*) *quod prædicamus.* Sicut enim cùm auditur, corde recipi & ore confiteri debet: ita cùm prædicatur, non tantùm ad aures corporis, ſed etiam ad aures cordis prędicari debet, vt ſufficienter proponatur, quòd non fit ſine interna Dei excitatione ſufficiente; quia verò hæc cum prædicatione externa coniuncta eſt, ideo Paulus ibidem hanc ſatis eſſe putat ad redarguendos incredulitatis eos, qui audientes Euangelium non obediunt illi, & hoc eſt quod ait, *ſed numquid non audierunt, & quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum.* Et ad hoc ipſum alia Scripturæ loca inducit. Idemque alia confirmant quæ ſequenti capite expendemus. Denique ſi propoſito ſufficienter obiecto externo fidei, vel pœnitentiæ Deus daret certa lege auxilium internum ſufficiens, quando non daret, iam per ſeipſum, & non per hominem ſtaret ipſius conuerſio: hoc autem dici non poteſt, vt oſtenſum eſt; ergo pro regula certa habendum eſt, Deum in huiuſmodi opportunitate ſemper dare excitationem internam ſufficientem exteriori vocationi accommodatam. Quod addo, quia hæc interdum poteſt eſſe immediatè ad pœnitentiam, & tunc excitatio interior eſt immediatè ſufficiens ad illam: aliquando verò eſt vocatio exterior ad aliquod opus virtutis, vt ad petendam pœnitentiam, & tunc auxilium internum proximè erit ſufficiens ad orationem, & remotè ad pœnitentiam per orationem impetrandam, & ſic de aliis.

Cõfirmatur ratione.

6. Ad excitationem autem merè internam non tam facilè poſſumus certa tempora opportuna deſignare, pro quibus certa ſit diuina excitatio interior ad pœnitentiam. Vnde maximè videtur pendere ex arbitrio Dei, qui ſingulis diſtribuit hæc extraordinaria dona prout vult. Duo tamen probabiliter dicere poſſumus. Vnum eſt, tempus aliquod eſſe pro quo pœnitentia eſt abſolutè neceſſaria ad ſalutem æternam, vt ſi homo fidelis in peccato exiſtens in articulo mortis conſtituatur, & in tali tempore credibile valdè eſt, etiamſi deſint motiua externa quæ ad pœnitentiam excitent, Deum ſtatim pulſare cor, nec deeſſe vnquam homini in tali opportunitate, quin ita illum excitet. Ratio eſt, quia tunc illud auxilium eſt valdè neceſſarium ad ſalutem, Deus autem in rebus adeò neceſſariis non deeſt, vt ex teſtimoniis Scripturæ cap. 2. allegatis, in quibus Deus ſufficiens auxilium omnibus promittit, colligitur. Et hoc à fortiori confirmabitur ex his, quæ cap. ſequenti dicemus. At verò extra hunc neceſſitatis articulum, excitatio actualis non eſt ita neceſſaria ad ſalutem, & ideo ſi per cauſas externas & ordinarias gratiæ non inchoatur, non eſt, cur dicamus à Deo magis hoc tempore, quàm illo dari: vnde cùm non ſemper, ſed ſæpè illam tribuat, dicendum videtur, hoc facere pro arbitrio ſuo. Credibile autem eſt in omni opportunitate benè, ac piè operandi, non deeſſe homini hoc auxilium. Nam, vt dixit Hieronymus Epiſt. 138. ad Cyprian. parum ab initio, *Deus ita condidit hominem liberi arbitrij, vt ſuam per ſingula opera gratiam ei non negaret.*

Ad excitatione merè internam certa tempora nõ poſſunt deſignari.

Duo tamen probabiliter deſignari poſſunt.

Poſſumus denique addere, licèt Deus hanc gratiam conferat beneplacito ſuo, nihilominus ſæpe reſpicere ad bona opera per priorem gratiam facta, vt ad diſpoſitiones peccatoris, quia orantem vel facientem eleemoſynam frequentiùs Deus excitat ad pœnitentiam per internas inſpirationes, quàm eum, qui talia opera negligit. Nam in hoc ſenſu dicitur eleemoſyna remittere peccata. Et idem eſt de remiſſione iniuriarum, & de aliis operibus ſimilibus. Neque in hoc eſt periculum Semipelagiani erroris, quia agimus de homine fideli, qui per fidem benè operando poteſt impetrare vlteriora auxilia. Vnde neceſſe eſt, vt illud met opus, quo ſe diſponit ad tale auxilium, vel illud impetrat, fit aliquo modo ex fide iuxta dicta ſuperiùs lib. 2. ex quo etiam fit, vt ad tale opus præcedat alia prior gratia excitans fidem ipſam, & per fidem, voluntatem ad eleemoſynam, vel aliud ſimile opus faciendum, quod ſatis eſt, per tale opus poſſit peccator impetrare excitationem merè internam proximè ſufficientem ad pœnitentiam, dandam etiam eo tempore, in quo non eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem æternam. Hoc ergo modo poteſt talis actualis gratia obtineri, quamuis ſemper determinatio temporis & momenti in particulari ad talem gratiam præbendam, per liberam Dei voluntatem facienda ſit, quia non eſt neceſſe vt detur, ſtatim ac homo bonum opus facit, nec aliud certum tempus poteſt ex vi meriti, ſeu impetrationis hominis deſignari.

Reſpicit ſæpè Deus ad bona opera peccatoris facta ab ipſo per priorem gratiam.

7. Ex quibus facilè ad obiectiones factas contra priorem aſſertionem poteſt reſponderi. Cùm enim infertur hominem in eo momento, in quo actu non excitatur ad pœnitentiam, non poſſe conuerti, diſtinguendum eſt de pœnitentia proxima, & remota. Concedo ergo non poſſe, proximè, quia non habet in ſe auxilium dans poſſe, vt rectè ibi probatur. Neque hoc eſt inconueniens, ſed neceſſarium conſideratâ conditione humanæ naturæ. Nam homo, cùm dormit, non poteſt proximè pœnitere, neque etiam, cùm actus eſt nimis intentus aliis rebus & negotiis; nihilominus tamen ſemper, & quolibet tempore huius vitæ poteſt homo pœnitentiam agere, & cum fructu conuerti,

Soluuntur obiectiones factæ.

Pœnitentia duplex, proxima, & remota.

uerti, ſaltem poteſtate remota, quia ſemper eſt in ſtatu viæ, & conſequenter eſt capax obtinendi ſalutem. Hæc autem poteſtas licèt aliquibus temporibus, vel momentis remota ſit, temporibus opportunis ſit proxima, & ſemper ex parte Dei eſt paratum proximum auxilium modo explicato: & hoc ſatis eſt, vt peccator quandiu eſt in via, poſſit ſaluari. Vnde ad loca Scripturæ reſpondetur, in eis præcipuè promitti remiſſionem peccati agenti pœnitentiam: ſupponunt autem poteſtatem agendi pœnitentiam dicto modo. Et ad eandem cauſam mouentur peccatores, ne differant pœnitentiam reſpectu eorum temporum & opportunitatum, in quibus ad illam vocantur; ideo enim dicitur, *Hodie ſi vocem eius audieritis*, &c. & illi reprehenduntur, qui vocati reſiſtunt, *vocaui, & renuiſtis*, Prouerb. 1. ad cap. firmiter reſponſum eſt.

Reſponſio ad locos S. Scripturæ.

Ad vltimam, negatur ſequela, quia homo non conſtituitur extra ſtatum ſalutis, quoties actu non excitatur, quia ſemper eſt in ſtatu, in quo poſſunt cauſæ occurrere, per quas Deus ſolet excitare, & ſemper eſt capax internarum excitationum Dei. Ad illam verò replicam de vltima excitatione reſpondeo ſolùm inde concludi hominem illum in eo ſtatu fore damnandum, quia non eſt acturus pœnitentiam, vnde fit, vt ex hypotheſi quòd illa excitatio erit vltima, & illi reſtiterit, non poſſit ſaluari. Ex quo vlterius ſequitur, vt licèt ille peccauerit peccato impœnitentiæ, non conſentiendo illi vltimæ excitationi, nihilominus illa tranſacta iam non committit nouum impœnitentiæ peccatum, quia nec aduertit, nec ita excitatur, vt aduertere poſſit. Ex his verò non fit illum hominem etiam pro illo tempore eſſe extra ſtatum ſalutis, quia ex vi ſtatus eſt capax remiſſionis peccati, ſi pœnitentiam agat: quòd autem illam non ſit acturus, eſt per accidens, & ex eius negligentia, vel malitia. Vnde ſimpliciter loquendo etiam poſſet in eo breui tempore homo ille pœnitentiam agere ex vi generalis prouidentiæ gratiæ. Nam licèt futurum ſit, vt ampliùs non excitetur per generales cauſas, ſeu media gratiæ, id eſt, accidentarium & contingens, & non prouenit ex reprobatione, ſeu ordinatione diuina poſitiua, (vt ſic dicam,) ſed ex præſcientia & permiſſione. Præuidit enim Deus poſt illam excitationem non fuiſſe illum hominem excitandum per aliqua ordinaria media externa exiſtentia in Eccleſia, & permiſit ſine noua excitatione mori: voluitque ampliùs illum interiùs excitare, quia ſatis illi prouidit excitando illum in illo articulo neceſſitatis, & tempore ſatis morti vicino.

Quod peccator poſt ltimam excitationem epudiatam on excitetur ampliùs, l non prouenit expoſitiua reprobatione, ſed ex præſcientia, promiſſione Dei.

Ad vltimum ex Concil. Senonen. reſpondetur, Concilium loquutum fuiſſe eodem modo, quo Scriptura, quam allegat: nam Deus ſemper eſt ad oſtium cordis paratus ad pulſandum, non tamen continuè pulſat, ſed temporibus opportunis, idque ſatis eſt, vt gratiæ neceſſitas vſui libertatis non repugnet, vt infrà dicetur.

eſpondetur l Concil. non.

8. Alia dubitatio circa propoſitam generalem regulam eſt, vtrùm ab illa regula exceptio aliqua fiat, vel admittenda ſit, quod eſt quærere, an aliqui homines etiam ex fidelibus propter grauiſſima peccata interdum deſerantur à Deo pro aliquo huius vitæ tempore, ita vt ſine auxilio ſufficienti relinquantur. De hoc verò puncto diſputaui in 4. tomo de Pœnit. diſp. 8. & ferè nihil occurrit addendum; ibi enim adnotaui duobus modis poſſe hanc exceptionem intelligi. Primò ex parte ipſorum criminum, ſeu peccatorum, ita vt ſint aliqua irremiſſibilia, vel multitudo aliqua peccatorum certa, quæ ex lege Dei puniantur hac pœna priuationis omnis auxilij in hac vita. & in hoc ſenſu oſtendi eſſe certiſſimum, non eſſe talem exceptionem admittendam, & nonnulla Scripturæ loca ſubobſcura declaraui. Alio modo poteſt intelligi exceptio ex parte perſonarum, quia poteſt Deus aliquos ita punire, & dubium eſt, an interdum faciat, & ſic diximus rem non eſſe tam certam, nihilominus veram omnino eſſe ſententiam, quæ talem exceptionem admittit, quam capite ſequenti confirmabimus, vbi oſtendemus, etiam infideles non relinqui à Deo in hac vita ſine ſufficiente auxilio gratiæ, vt conuerti poſſint; ergo multo minus relinquet fideles quantumuis iniquos, & peccatores ſine ſufficiente auxilio.

n aliqui fideles propter a peccata iquando fficienti ſtituantur.

9. Dicendum ergo eſt nullam eſſe admittendam exceptionem à generali regula poſita, quia cùm illa regula & voluntas Dei tot modis ſit nobis in Scriptura tradita, & per Eccleſiam declarata, non licet nobis aliquem hominem ab illa excipere, niſi per eamdem Scripturam, vel Eccleſiam æquè de exceptione conſtet, vel ratione conuincatur, ſed nullo ex his modis talis exceptio, vt ex dicendis in capite ſequenti patebit, oſtendi poteſt: ergo. Ratione item declaratur, quia auxilium ſufficiens aut eſt ad non peccãdum iterum, vel ad reſurgendũ à peccato commiſſo: neutro autem modo negatur peccatori in hac vita auxilium ſufficiens: ergo. Minor quoad priorem partem de peccatis futuris declaratur in hunc modum, Quia ſermo eſſe poteſt de auxilio ſufficiente ad vitanda ſingula peccata in particulari, ſeu ſeruandum præceptum in omni occaſione particulari, in qua eius obligatio occurrit: vel eſt ſermo de perſeuerantia longi temporis in obſeruatione præceptorum ſine lapſu. Priori modo non deſtituitur fidelis auxilio ſufficiente in aliqua certa ac definita occaſione peccandi vel ſeruandi præceptum obligans; quia vel ſine illo auxilio poteſt vitari hîc & nunc peccatum, & ſeruari præceptum, vt contingere poteſt in peccato contra ſolam legem naturalem, non vrgente graui tentatione, & tunc licèt negetur auxilium ſpeciale, non negatur neceſſarium, ſed abundans, & ideo non tantùm peccatori, ſed etiam iuſto poteſt interdum non dari, quia tunc auxilium, (vt ita dicam,) generale eſt ſufficiens, & hoc non negatur. Vel illud auxilium gratiæ eſt ſimpliciter neceſſarium propter tentationem vrgentem, vel quia præceptum eſt ſupernaturale, & tunc ſi negaretur auxilium ſufficiens in certa, & determinata occaſione, homo non ſeruans præceptum non peccaret, quia ſine ſufficienti auxilio non poteſt. Qui autem non facit, quod non poteſt, non peccat: quod maximè verum eſt, quando abſolutè non poteſt in particulari actu & occaſione, vt in lib. 2. latè dictum eſt. At verò nullus peccator excuſatur ab obſeruatione præcepti, vel à culpa in tranſgreſſione eius, propter priora peccata, neque propter obdurationem ſuam, nec poteſt verè dicere, *Per Deum abeſt*; ergo non omnino priuatur auxilio ſufficiente. Denique talis peccator cùm habeat fidem, poteſt per illam orare, & ad hoc ſufficienter excitatur ipſamet tentatione & periculo, ſi autem oret, ſicut oportet, non denegabitur auxilium; ergo.

Aſſertio negans probatur.

Si negaretur gratia ſufficiens in determinata occaſione alicui, is non peccaret.

Si autem ſit ſermo de auxilio ad non peccandum diu, quia ad hoc eſt neceſſaria gratia ſanctificans, auxilium ſufficiens ad iuſtificationem erit conſequenter ſaltem remotè ſufficiens ad non peccandum poſtea quouis tempore, iuxta dicta cap.

cap. præcedenti, & illud ſatis eſt. Iam ergo probatur nemini fideli negari auxilium ſufficiens ad reſurgendum à peccato, quandiu hîc viuit, quia etiam ille peccat quoties debito tempore non ſeruat pœnitentiæ præceptum quo obligatur, nec enim propter peccata præcedentia excuſatur. Idémque de præcepto amandi Deum ſuper omnia: ſi autem talia præcepta ſeruet, iuſtificabitur. Item ſemper poteſt orare per fidem, quam habet, & reddit argumentum factum: ab his autem obligationibus nemo excipitur; ergo nec à regula habendi auxilium ſufficiens fidelis aliquis excipiendus eſt.

10. Inſtatur contra ex D. Paul. Rom. 2.

Dicunt aliqui, tali homini non dari auxilium ſufficiens, etiam pro illo tempore, & nihilominus imputari ei peccatum, quod tunc committit, quia propter peccata præcedentia illi denegatur tale auxilium, iuxta illud Pauli ad Rom. 2. *propter quod tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniunt.* Imò addunt aliqui, etiamſi per totam vitam denegentur homini talia auxilia, imputari illi omnia ſequentia peccata, quia propter peccatum originale denegantur.

Inſtantiæ reſpondetur.

Sed hoc nullo modo ſuſtineri poteſt, quia ſi homo eo tempore & momento, quo tranſgreditur præceptum, non habet libertatem, nec poteſtatem ad vitandum actum, erit quaſi materialis tranſgreſſio, & non imputabitur ei ad nouam culpam, & conſequenter, nec ad nouam pœnam coram Deo, vt eſt certa doctrina, vt Paulus dicit de tali homine qui theſaurizat ſibi iram; ergo de nouo committit culpam; ergo non imputatur tantùm ratione præcedentis culpæ. Accedit quòd effectus ſequutus ex priori culpa, ſi nullo modo fuit præuiſus, nec moraliter præuideri potuit, etiam in priori culpa non imputatur, quia non eſt voluntarius; in præſenti autem talis effectus non eſt præuiſus: in præcedenti culpa, & maximè in originali; ergo nullo modo imputatur, ſi in tempore, quo fit delictum, deeſt auxilium quo poſſit vitari: ergo neceſſariò fatendum eſt in illa opportunitate non negari. Et hæc expreſſa ſententia Auguſtini lib. 3. de lib. arbit. cap. 18. 19. & 22. contra Fauſtum cap. 44. & 5. contra Iulian cap. 5 & lib. de nat & grat. cap. 67.

11. Alteri inſtantiæ reſpondetur.

Dices hæc ad ſummum procedere de fideli, quando in fide perſeuerat: fieri autem poſſe vt propter multiplicationem peccatorum ita derelinquatur, vt fidem amittat, & ita omni auxilio ſufficienti priuetur. Reſpondeo, vel talis homo conſideratur priuſquam amittat fidem, vel poſtquam amiſit illam; in hoc poſteriori tempore iam inter infideles numeratur, de quibus capite ſequenti dicemus. In priori autem tempore numquam priuatur auxilio ſufficienti ad conſeruandam fidem, quantumuis alia peccata multiplicet fidei non contraria: quod patet ratione facta, quia non priuatur auxilio ad vitanda alia peccata in particulari; ergo nec ad vitandum peccatum contrarium fidei, aliàs ſentiendo contra fidem, vel illam negando, non peccaret, & conſequenter nec fidem amitteret, nam fides ſemel habita non amittitur in hac vita ſine culpa illi contraria. Ergo fidelis peccator nunquam priuatur auxilio ſufficienti ad reſurgendum à peccato.

Auxiliis extraordinariis ſæpe, ordinariis nũquam peccatores à Deo priuantur.

Hæc autem intelligenda ſunt de auxilio ſufficienti communi & ordinario: nam extraordinariis auxiliis ſæpe priuantur peccatores propter peccata ſua, vt capite ſequenti dicam. Vnde fit vt ſæpe moraliter reſurgere non poſſint propter nimiam difficultatem ex praua illorum diſpoſitione ſubortam, quâ commune auxilium, licèt in rigore ſufficiat ad opus, moralem tamen difficultatem non aufert, quæ interdum vocatur impoſſibilitas vel moraliter, vel ſecundùm Dei præſcientiam, & quia in illa difficultate, & impoſſibilitate ſæpe derelinquuntur à Deo, ideo dicuntur in Scriptura deſerti, & obdurati, vt in cap. ſequenti generalius dicemus. Quædam verò Auguſtini loca difficilia, quia omnibus ſtatibus peccatorum communia eſſe poſſunt, in capite vltimo huius libri tractabuntur.

CAPVT XI.

Quomodo infidelibus omnibus detur auxilium ſufficiens ad fidem, & ſalutem.

SVpponimus generalem regulam cap. 8. conſtitutam etiam in omnibus adultis, & infidelibus locum habere, quia illi etiam ſub illis omnibus, quos Deus ſaluare voluit, ſub illíſque omnibus, pro quibus Paulus orare obſecrabat, comprehenduntur. Imò Principes & Reges, pro quibus in particulari orationem poſtulabat, eo tempore infideles erant, & præterea Scripturæ locutiones ſæpe ſunt ita vniuerſales, vt omnes comprehendant, vt Ioan. 1. *Illuminat omnem hominem.* Apocalypſ. 3. *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis,* &c. & huc etiam ſpectat generalis vocatio Chriſti Matth 11. *Venite ad me omnes,* &c. interdum verò loquitur ſpecialiter de impiis & infidelibus. Et Paulus Actor. 14. cùm dixiſſet Deum reliquiſſe gentes ingredi vias ſuas, ſtatim conatur oſtendere non fuiſſe relictas ſine ſufficienti auxilio. Et hoc etiam ſupponit ad Rom. 1. cùm dixit gentes fuiſſe inexcuſabiles. Item Iſai 65. *Expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem.* Et hoc etiam probat vniuerſalitas redemptionis Chriſti, iuxta illud 1. Corinth. 5. *Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi.* nam in mundo etiam infideles comprehenduntur, & ideo ipſe præcepit Apoſtolis: Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ, quia omnibus ſine exceptione media ſalutis præparabat.

Et ad eundem loquuntur de generali largitione gratiæ quantum eſt ex parte Dei, Patres, quos partim in dicto lib. 4. de Prædeſt. cap. 4. allegaui, partim in ſuperioribus oſtendendo dari reprobis auxilium verè ſufficiens: quibus addi poſſunt Dionyſ. cap. 9. de cœleſt. Hierarch. dicens radium diuini luminis paratum ſemper eſſe, & omnibus patere ad participandum, & ad cæcitatem erroris expellendam. Et Nazianz qui orat. 21. de laudib. Athanaſ. in principio Deum confert ſoli qui mundum illuminat vniuerſum, quam comparationem eleganter etiam ponderat Ambroſius ſerm. 8. in Pſal. 118. & Auguſt. lib. 1. de Gen. contra Man. cap. 3. & lib. 1 retract. cap. 10. Cyrillus etiam & Chryſoſt. in Ioannem, ita exponunt verba illa, *illuminat omnem hominem,* &c. Chryſoſtomus item homil. 26. ad Hebr. Deum dicit paratum eſſe ad omnes iuuandos, & idem habet latè Proſp. ferè toto lib. 2. de vocat. gent. præſertim cap. 25. 26. & vlt. denique rationes ſuprà factæ cap. 8. hoc confirmant.

Hac igitur veritate ſuppoſita, quærimus quomodò

Infidelium ordines tres diſtingui poſſunt.

modo hæc ſufficiens gratia omnibus infidelibus conferatur. Poſſumus autem infideles in tres ordines diſtinguere, quidam ſunt, quibus non ſolùm prædicata fuit fides, ſed etiam interdum donata, ab illa tamen poſtea per apoſtaſiam, & hæreſim ceciderunt. Alij quibus fides prædicata ſufficienter eſt, illam tamen amplecti noluerunt. Alij qui vel nihil de Euangelica fide audierunt, vel certè numquam fuit illis ſufficienter propoſita. De primis facilis eſt reſponſio; dicendum eſt enim huiuſmodi homines antequam fidem perderent, ita recepiſſe auxilium ſufficiens ad perſeuerandum in fide, ſicut accipiunt iuſti auxilium ſufficiens ad perſeuerandum in gratia, licèt poſtea illam amittant. Itemque dicimus ſi tantùm fidem mortuam habuerunt, ita accepiſſe auxilium ſufficiens ad comparandam vitam eius, ſeu charitatem & iuſtitiam, ſicut alij peccatores, qui ſemper in fide perſeuerant, illud accipiunt. Et eadem proportionalis ratio & omnia ibi dicta poſſunt hîc facilè applicari, neque in hoc eſt noua difficultas. Poſtquam autem iſti facti ſunt infideles, credendum eſt non omnino priuari auxilio ſufficienti, vt recipiſcant, iuxta proximè dicta in cap. præcedenti, quia ſemper manent viatores & reſurgere poſſunt. Quia verò initium iuſtificationis à fide ſumendum eſt, & illi fide carent, auxilium ſufficiens eorum incipit à vocatione ad relinquendum errorem, & ad veram fidem redeundum. Hanc verò vocationem recipere credendum eſt temporibus opportunis, (ſicuti diximus de vocatione ad pœnitentiam;) quando occurrit aliquid, quod memoriam antiquæ fidei, & prioris lapſus excitet, vel quando neceſſitas confitendi, aux exercendi fidem occurrit, vel aliis ſimilibus, præter alias occaſiones, quas Deus pro ſua liberali gratia ad huiuſmodi homines excitandos obſeruat, vel procurat. Addo inſuper præter vocationem ad fidem, poſſe illis dari auxilia ad aliqua opera bona, vt in ſequenti membro dicam; eſt enim quoad hoc eadem ratio.

Lapſi à fide gratiam ſuf. ficientem receperunt.

Item illi ... ibus fides ... fficienter ... t prædica- ſed ſurdis.

De ſecundo item genere infidelium, qui non ignorant inculpabiliter Euangelium, quia illis ſufficienter propoſitum eſt, non eſt explicatu difficile, quando & quomodo datur eis auxilium ſufficiens ad ſalutem. Nam in illis etiam primum auxilium neceſſarium eſt ad credendum: hoc autem illis datum eſt, quando illis fuit propoſita fides; quia, vt diximus, Deus non negat internam vocationem, quando externam concedit; ergo ſicut exteriùs vocati ſunt, ita etiam eſt credendum interius fuiſſe ſufficienter excitatos, vel vt poſſent immediatè velle credere, vel ſaltem vt aliquam diligentiam adhibere poſſent ad perfectiùs audiendum, vel conſiderandum, vt ita poſſent paulatim ad voluntatem credendi peruenire, nec enim neceſſe eſt, vt hoc auxilium ſufficiens à principio ſit integrum, & completum reſpectu deliberati conſenſus fidei, vel pœnitentiæ, vel alterius ſimilis actus, quaſi vltimatè intenti; ſed ſatis eſt quòd ſit ſufficiens ad aliquid agendum, quod ſi fiat, dabitur vlteriùs auxilium, & ſic conſequenter donec ad proximum, ſeu integrum perueniatur: vnde ſi primus gratiæ impulſus in vacuum recipiatur, quia homo deeſt gratiæ Dei, contingere poteſt, vt Deus vlteriùs in motionibus gratiæ non progrediatur.

3. ...ſtatur, & ...tantiæ re- ...ondetur.

Dices: quòd ſi homo, cui ſemel prædicata eſt fides, tunc reſiſtit, & poſtea iterum non occurrit occaſio audiendi fidem, numquid ille homo manet in reliquo vitæ ſuæ tempore ſufficienti auxilio gratiæ deſtitutus? Videtur enim id ſequi ex declaratione facta, quia tali homini non datur hoc auxilium, niſi per fidei prædicationem: hoc autem videtur abſurdum, tum quia aliàs auxilium ſufficiens multis hominibus ſolùm daretur ſemel, vel iterum in vita, quod non poteſt dici auxilium abſolutè ſufficiens ad ſalutem, tum etiam, quia aliàs talis homo poſt illam primam reſiſtentiam, & ratione illius maneret quodammodo extra ſtatum, vel ſaltem extra poſſibilitatem ſalutis. Reſpondeo, ſi in huiuſmodi homine maneat aliqua memoria prioris vocationis, & prædicationis fidei, per illam poterit iterum, vel ſæpiùs excitari; quia moraliter deeſſe non poſſunt occaſiones excitantes memoriam illam, quas credendum eſt, Deum non præterire, quin eis ad vocandum interiùs hominem vtatur; ſi verò nulla manet memoria præteritæ vocationis & prædicationis, vel nihil amplius occurrit, quod illam excitet, tunc de tali homine pro illo tempore ita iudicandum eſt, ſicut de aliis qui nihil de rebus fidei vnquam audierunt, de quibus dicendum ſupereſt.

Tota igitur difficultas eſt de his infidelibus, quibus Catholica fides numquam prædicata, nec de illa quicquam audierunt. Ratio autem difficultatis eſt, quia iſti numquam receperunt auxilium ſufficiens ad credendum; ergo neque ad ſalutem. Conſequentia clara eſt, quia fundamentum ſalutis eſt fides: ideóque qui credere non poteſt, nec ſaluari poteſt; ſed qui non recipit auxilium ſufficiens ad fidem, credere non poteſt; ergo nec ſaluari poteſt, nec auxilium ſufficiens recipit ad ſalutem. Antecedens probatur, quia fides ex auditu, teſte Paulo ad Roman. 10. vnde ſubiungit, *Quomodo credent ei, quem non audierunt: quomodo autem audient ſine prædicante*; & ideo dicebat Chriſtus Dominus Luc. 7. *Rogate Dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam*; quia per hos operarios, ſtatuit Deus fidem propagare, & homines ad credendum excitare, & ideo Paulus ad Roman. 1. dicit Euangelium eſſe virtutem Dei in ſalutem omni credenti, quia per illud reuelatur iuſtitia Dei ex fide. Ergo quibus non eſt prædicatum Euangelium, non eſt applicata virtus, neque aperta via ad credendum; ergo non recipiunt auxilium ſufficiens, quo poſſint credere.

4. Tota difficultas eſt de illis, quibus fides non eſt prædicata. Ratio difficultatis proponitur, & probatur ex S.Script.

Secundò argumentari poſſumus ex his, quæ in Scriptura legimus: nam quos Deus vult ad fidem attrahere, ad illos Prædicatores mittit, & quibus negare vult vocationem ad fidem, prædicationem etiam externam auertit. Primum oſtenditur in facto Eunuchi, ad quem Deus miſit Philippum, Actor 8. & ex facto Cornelij, ad quem Deux miſit Petrum, Actor. 10. Imò etiam ad Paulum miſſus eſt Ananias, Act. 9. Et cùm Deus vellet Macedonios ad fidem vocare, *viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt, vir Macedo quidam erat ſtans, & deprecans eum, & dicens: Tranſiens in Macedoniam adiuua nos*, Actor. 16. vbi ſubiungitur de Paulo, *vt autem viſum vidit, ſtatim quæſiuimus proficiſci in Macedoniam, certi facti, quòd vocaſſet nos Deus euangelizare eis.* E contrario verò cùm Deus nollet pro eo tempore Aſiam & Bythiniam ad fidem vocare, Paulus & ſocij, *vetiti ſunt à Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia, & cùm tentaſſet ire Bythiniam, non permiſit eos Spiritus ſanctus*: ergo ſignum eſt eos vocari, quibus prædicatur Euangelium, & illos non vocari, quibus non prædicatur; ergo hi non accipiunt auxilium ſufficiens ad credendum.

Tertiò

Ex S. Aug. — Tertiò augetur difficultas, quia hinc colligit Auguſtinus magnam eſſe Dei gratiam, quando Prædicatores fidei & ſuaſores veritatis ad aliquem mittit, quia nimirum illa eſt via ad initium fidei & iuſtitiæ; è contrario verò ad occultum iudicium pertinere, quando Deus Prædicatores verbi ſui ab aliqua gente auertit, vel occaſionem audiendi verbum Dei negat. Primum patet ex Auguſtino locis ſæpè citatis qu. 2. ad Simplic. & de ſpirit. & lit. cap. 34. & de prædeſt. Sanct. c. 8. & ſumitur ex his, quæ in expoſitione myſtica Pſalmi 134. dicit circa illa verba, *Educens nubes ab extremis terræ.* per nubes intelligens Apoſtolos, & alios Euangelij Prædicatores, per quos Deus fulgura in pluuiam conuertit, id eſt, terrores & vindictas in pluuiam gratiæ & miſericordiæ. & in id Pſal. 87. *Numquid mortuis facies mirabilia, aut medici ſuſcitabunt, & confitebuntur tibi.* Vbi per medicos etias Paſtores & Doctores Eccleſiæ intelligit, qui licèt non ſuſcitent ſpiritualiter mortuos, applicant tamen medicinam, qua per gratiam Dei ſuſcitantur. Ac denique lib. 1. de peccat. merit. cap. 22. ex gratia & prædeſtinatione Dei dicit oriri, quòd aliquis etiam ſi rudis ingenio, & prauis moribus ſit, occaſionem habeat audiendi Euangelium, & inde proficiendi ad ſalutem. Et ibidem edocet, miratúrque, quòd ſæpè alius melioris ingenij, naturæ, ac probitatis morum ibi naſcatur, & vſque ad mortem viuat, vbi nunquam prædicationem Euangelij audiat. quod pertinet ad ſecundam partem, quam propoſui. Et ſimilia ferè habet dicta q. 2. ad Simplicianum ſub finem. Ex Proſper. — Proſper etiam lib. 2. de vocat. gent. cap. 3. & contra Collator. cap. 25. & ad Gallos cap. 3. & epiſt. ad Rufin. ad hoc iudicium Dei refert, quòd Spiritùs ſanctus vetuit Paulum ire in Aſiam & Bythiniam ad prædicandum Euangelium, Act. 16. & ſimiliter quod Paulus ait Rom. 1. ſæpe propoſuiſſe ire Romam ad prædicandum Euangelium, & prohibitum fuiſſe: à Spiritu ſancto fuiſſe prohibitum, Ex Chryſoſtomo, D. Ambroſio, D. Thoma & aliis. — Chryſoſtomus, Ambroſius, D. Thomas & alij intelligunt, colligúntque inde tam verba, quàm itinera Prædicatorum à nutu Dei pendere. Ergo qui diuino iudicio hac gratia, ſeu hoc oſtio ad gratiam priuantur, gratiam ſufficientem ad ſalutem non recipiunt.

Ratione probatur. — Quartò poſſumus ratione argumentari, quia infideles, qui prædicationem fidei non habuerunt, habent ignorantiam inuincibilem fidei, & nòn peccant non credendo; ergo ſignum eſt non habuiſſe auxilium ſufficiens ad credendum, ac proinde nec ad ſalutem. Probatur conſequentia, quia qui cum auxilio ſufficienti non facit, quod tenetur, peccat, quia poteſt, tenetur, & non facit: at iſti non peccant, etiamſi teneantur per ſe loquendo; ergo ſignum eſt per impotentiam excuſari: hæc autem impotentia non prouenit niſi ex carentia auxilij ſufficientis, nam in reliquis poteſtatem habent; ergo.

50. Infidelibus, quibus fides non eſt prædicata, gratia ſufficiens ad ſalutem non denegatur. Probatur aſſertio ex S. Script. — Nihilominus dicendum eſt, his infidelibus non negare Deum auxilium ſufficiens ad ſalutem. Hæc veritas ex generali regula cap. 8. demonſtrata colligitur, & in locis Scripturæ ibi citatis conuincitur, præſertim illis, quæ generaliùs loquuntur, & Prouerb. 1. *Sapientia foris prædicat, in plateis dat ſuam vocem,* &c. Sapient. 11. & 12. latè; optimum verò teſtimonium eſt illud 1. Timoth. 4. *Speramus in Deum viuum, qui eſt ſaluator omnium hominum, maximè fidelium.* quod multi exponunt, quia omnium eſt Saluator, ſaltem quoad corpora, iuxta illud, *qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos,* &c. fidelium autem eſt Saluator etiam quoad animos. Sed hoc non placet, quia eodem modo dicitur Saluator reſpectu omnium, maximè verò fidelium, quia eos ſpecialius beneficiis proſequitur. Atque ita intellexit Paulus Oſorius, vt ſtatim referemus. & Proſper lib. 3. de vocat. gent. cap. 10. aliàs 31. dicens, *quæ ſententia ſubtiliſſimæ breuitatis & validiſſimi roboris ſi tranquillo conſideretur intuitu, totam hanc, de qua agimus, controuerſiam dirimit.* quia nimirum Paulus dicendo, *omnium*, & addendo, *maximè fidelium*, apertè ſignificauit omnes, & quoſcumque infideles ſub illa generalitate comprehendi.

Hoc ipſum latè docet, & ſæpe repetit idem Proſper lib. 2. de vocat. gent. ferè per totum, expreſsiùs verò cap. 25. ita concludit, *Deo autem placuit hanc* (id eſt, efficacem gratiam) *multis tribuere, & illam* (id eſt, ſufficientem,) *nemini denegare.* quæ verba aliqui de gratia tantùm externa, & non de interiori auxilio intelligere voluerunt: ſed immeritò, tum, quia nullum habet fundamentum in verbis Proſperi; tum quia ille loquitur de gratia auxilij ſufficientis: externa autem vocatio interiori deſtituta non eſt auxilium ſufficiens, vt ſuprà oſtendi: tum etiam, quia loquitur de gratia, cum qua fiunt inexcuſabiles qui non cooperantur: ad hoc autem ſola vocatio exterior non ſufficit. Præterea Fulgentius epiſt. 7. ad Venant. totus eſt in hac veritate demonſtranda, eámque optimis Scripturæ teſtimoniis & rationibus confirmat, & licèt ex inſtituto de fidelibus peccatoribus loqui videatur, ſæpè ad omnes tam iuſtos, quàm peccatores ſermonem extendit, & ſpecialiter cap. 8. ait, *Sicut medico noſtro nulla eſt incurabilis plaga, ita nec in aliquo vulnere, nec in aliquo tempore cæleſtis poteſt deficere medicina.* quæ verba non video, quomodo poſſint de ſola gratia externa, vel interna intelligi, niſi dicamus omnia eſſe ficta, & ſolùm in externa ſpecie apparentia, quæ in tota illa epiſt. Fulg. ſcribit, quod nefas eſſet explicari.

His accedit Paulus Oroſius in Apolog. dicens, *Deum adiutorium ſuum non ſolùm in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia, cui ſpecialia ob credentium fidem gratiæ dona largitur: verùm etiam vniuerſis in hoc mundo gentibus propter longanimem ſuam clementiam ſubminiſtrare*; & poſtea explicat huius gratiæ modum, vt ſtatim referam. eſt etiam illuſtre teſtimonium Ambroſij exponentis illud Pſalm. 118. in Octonario 8. *Miſericordiâ Domini plena eſt terra.* quibus verbis coniungit illa Matth. 5. *Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos*; & ait, *Quomodo miſericordiâ Domini plena eſt terra, niſi per paſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti.* & infrà, *Plena eſt terra miſericordia Domini, quia omnibus eſt data remiſſio peccatorum, ſuper omnes ſol oriri iubet, & quidem hic ſol quotidie ſuper omnes oritur: myſticus autem ſol iuſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus paſſus eſt, & omnibus reſurrexit,* adiungit quod ad rem maximè ſpectat, *Si quis autem non credit in Chriſto, generali beneficio ipſe ſe fraudat, vt ſi quis clauſis feneſtris radios Solis excludat, non ideo ſol non eſt ortus omnibus.* & infrà ſuper omnes pluuia eſt, & hoc diuinæ miſericordiæ deputatur, quia pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Omnes denique Patres qui dicunt Deum omnes illuminare, & quamuis multi Chriſtum non agnoſcant, per illos ſtare quominus illuminentur, apertiſſimè idem ſentiunt, tam de his infidelibus, quibus poſt Chriſtum Euangelium prædicatum non eſt, quàm de illis, qui ante Chriſti aduentum in gentilium

gentilium erroribus vixerunt, quos Patres ſuprà retulimus, & ibi rationem huius veritatis attulimus.

Prior modus explicandi, quomodo Deus gratiam ſufficientem omnibus, & ſingulis præparauit, quantùm eſt ex ſe.

6. Modus autem explicandi hoc auxilium & reſpondendi difficultatibus, duplex eſſe poteſt, vnus eſt Deum præparaſſe ſufficienter toti vniuerſo auxilia gratiæ, & pro omnibus & ſingulis hominibus, nullum excludendo, quantum eſt ex ſe, voluiſſe tamen vt hæc auxilia ad ſingulos homines, miniſterio aliorum hominum peruenirent. Sicut videmus id feciſſe in lege Euangelica mittendo Apoſtolos in vniuerſum mundum ad prædicandum, & ante Euangelicam in lege veteri per Moyſem, vel ante hunc per Abraham illi genti ſufficientia fidei remedia prouidit, & priùs in toto tempore legis naturæ veram fidem à primis parentibus tradidit, eámque filiis ſuis communicari ac ſufficienter proponi, & à parentibus ad filios deriuari voluit, & mediante fide cætera, etiam ſalutis remedia vnoquoque tempore, opportuna vel neceſſaria omnibus tradidit, quia pro omnibus indifferenter illa inſtituit. Ita ergo ex parte Dei omnibus parata ſunt ſufficientia auxilia. quòd verò in multis contingat, vt talia remedia, vel prædicatio fidei ad illos non perueniat accidentarium eſt, & à Deo non eſt procuratum, ſed præuiſum, & permiſſum. quæ quidem permiſſio nec iniuſta eſt, quia Deus nulli debet maiora auxilia. Imò, vt Auguſtinus ſæpe tradit, cùm homines eſſent in originali peccato, hæc cenſeri poteſt iuſta illius pœna in his, qui illam patiuntur, licèt aliis fuerit ex miſericordia Dei remiſſa. Neque etiam eſſet illa permiſſio contra voluntatem antecedentem Dei ſaluandi omnes homines, quia ex parte Dei parata eſt ſalus omnibus, & hoc ſolum ad illam pertinet voluntatem. Nec denique eſt illa permiſſio contra debitam & ſapientem Dei prouidentiam, quia non tenetur Deus mutare, vel agere communem curſum cauſarum generalium in vnoquoque ordine, ne in illo aliqua monſtra, vel defectus ſequantur.

Quòd in multis non contingat, non eſt Dei volentis, ſed permittentis.

Vnde iuxta hunc dicendi modum non erit neceſſarium, vt infideli in ſyluis educato, vel vniuerſis Gentilibus, quibus vera fides nunquam per homines prædicata eſt, Deus, vel per ſe interiùs, vel per Angelos aliquo extraordinario modo fidem reuelet, quocumque modo viuant, quia ex vi generalis voluntatis, aut prouidentiæ, non cogitur Deus miraculoſo modo homines ſaluare, vel ad fidem excitare, ſed tantùm per ordinarias cauſas, quæ ſi deſint, Deus (vt ſic dicam) functus eſt officio ſuo vniuerſalis prouiſoris. Et hunc modum dicendi videtur ſequi Gregor. in 1. d. 46. q. 1. ad 3. vbi multum inclinat in eam ſententiam, quòd iuſtis non dantur auxilia antecedentia ſufficientia ad ſalutem, illum autem modum generalis ſufficientiæ tribuit Scoto & Ochamo.

Gregorius.

Suadetur prior ille modus.

7. Poſſumus autem hunc dicendi modum perſuadere primò ex Paulo Act. 17. vbi de antiquis gentibus loquens, ait, *tempora huius ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annunciat hominibus*, &c. deſpexiſſe enim dixit, quia non peculiari modo illis prouidit, vndè cap. 14. eamdem prouidentiam Dei circa eoſdem fideles explicando, per cauſas tantùm generales id facit, dicens, *qui in præteritis generationibus dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas. Et quidem non ſine teſtimonio reliquit ſemetipſum benefaciens de cœlo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda noſtra.* Vbi indicat ſolùm per hos ex- A teriores effectus illas nationes ad ſui cognitionem excitaſſe, non autem per aliquam reuelationem internam, vel extraordinariam illas docuiſſe: & in Epiſt. ad Rom. in principio, quodammodo de antiquis gentibus loquitur. In cap. autem 10. agens de tempore legis gratiæ, in quo Deus nouo quodam modo voluit homines ad fidem vocare, non aliter hanc gratiam ad omnes perueniſſe declarat, niſi quia omnes audierunt, vtique quantum eſt ex parte Dei, quia in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

Paruulis Deus dedit auxilia ſufficientia gratiæ in cauſis vniuerſalibus.

8. B Secundò item declaratur ex cauſa paruulorum, multi enim paruuli damnantur, quia illis applicari non potuit habitualis fides, ſeu remedium originalis peccati, ſiue quia in lucem naſci non potuerunt, ſiue quia ſunt de parentibus Gentilibus, & omnino ignorantibus tale remedium, ſiue quia licèt de fidelibus nati fuerint, contingit deeſſe neceſſaria ad Baptiſmum, ita vt ante mortem illis applicari non potuerit. Et nihilominus illos etiam ſaluare voluit Deus, eíſque cenſetur auxilia ſufficientia dediſſe in cauſis vniuerſalibus gratiæ, vel in ſuis parentibus, C vt ait Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 8. aliàs 23. nec oportet, vt per miraculoſa, vel extraordinaria remedia Deus illius prouideat; quid ergo mirum, quòd idem contingat in multis adultis? Aliud non diſſimile exemplum eſt in his peccatoribus, qui in perpetuam amentiam incidunt, in qua incapaces ſunt auxiliorum ſufficientium, quibus iuſtificari poſſint, quæ in ſe ipſis recipiant, & nihilominus ex parte Dei non denegantur illis ſufficientia remedia. Nam Deus ex ſe illa dare paratus eſt, & aliud impedimentum accidentarium eſt, ex generali cauſarum ordine proueniens Deo vidente, & permittente. Ita ergo de cæteris impedimentis, vel defectibus contingentibus in aliis hominibus dici poteſt.

Proſper.

Nec denegauit peccatoribus in amentiam prolapſis.

Hic modus non repugnat ſimpliciter diuinæ bonitati, nec iniuſtitiam continet, ſecundùm S. Auguſt.

Hic modus dicendi non continet iniuſtitiam, D nec aliquid ſimpliciter repugnans diuinæ bonitati, vt in diſcurſu facto ſatis oſtenditur. Eſtque hoc maximè verum ſi meritum humanæ naturæ per peccatum originale corruptum conſideremus, ratione cuius indigna eſt facta omnium auxiliorum gratia, & ideo licèt illis priuaretur, nulla eſt iniuſtitia in Deo, ſed iuſta pœna, vt Auguſt. lib. de bonor. perſeuer. cap. 8. Conſiderat nihilominus tamen ſuppoſita Chriſti redemptione & voluntate, quam Deus habuit prouidendi omnibus hominibus neceſſaria ad remedium peccati, & ſingulis iuxta capacitatem ſuam, non ſatisfacit ille modus explicandi auxilium ſufficiens adultorum. Primò, quia adulti ſunt capaces propriæ præparationis & diſpoſitionis ad E participandam Chriſti redemptionem, & peccati remiſſionem obtinendam; ergo in ſe ipſis debent aliquo modo recipere auxilium ſufficiens quo poſſint diſponi, alioqui qui non recipiunt in ſe hoc auxilium, non ſunt liberi, nec in ſe poteſtatem habent ad conſequendam ſalutem; ergo per alios, vel per ſolas vniuerſales cauſas extrinſecas non ſatis illis eſſet prouiſum.

In adultis hic modus explicandi non ſatisfacit.

9. Secundò, quia licèt verum ſit, potuiſſe Deum ſine iniuſtitia negare abſolutè omnibus, vel aliquibus hominibus lapſis hoc auxilium, non eſſet tamen iuſtum imputare carentibus tali auxilio propriam damnationem, niſi tantùm ratione peccati originalis, nam propria non poſſent illis imputari, ſi non haberent auxilium ſufficiens ad vitanda illa, iuxta doctrinam ſuprà traditam

tam ex Auguſtino de eorrept.& grat.cap.11.& 12. imputantur autem & propter illa damnantur, vt eſt certum ex Paulo ad Rom. 1. dicente, gentes fuiſſe inexcuſabiles, & theſaurizaſſe ſuper iram in die iræ: ergo neceſſe eſt, vt in ſe ipſis & proximè recipiant auxilia; ad non committenda propria peccata perſonalia. Ergo mediante tali auxilio recipiunt aliquo modo in ſe auxilium ſufficiens ad ſalutem. Nam omnis adultus qui habet auxilium ſufficiens ad non peccandum, habet etiam ad ſalutem conſequendam. quæ ratio magis ex ſequentibus declarabitur.

Tertiò tandem hoc confirmatur ex Patribus, qui hanc generalem gratiæ communicationem quoad adultos, non ſolùm in cauſis extrinſecis & vniuerſalibus, ſed etiam in internis auxiliis & inſpirationibus conſtituunt. Proſper enim lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. aliàs 9. cùm deſcripſiſſet externas & internas gratias, quibus Deus homines vocat, ſubiungit, *Quæ opitulatio per innumeros modos ſiue occultos, ſiue manifeſtos omnibus adhibetur, & quòd à multis refutatur, ipſorum eſt nequitiæ: quòd autem à multis ſuſcipitur, gratiæ eſt diuinæ, & voluntatis humanæ.* & in eodem ſenſu in cap. 4. aliàs 1. de reprobis dixerat, *qui quidem in comparatione electorum videntur abiecti, ſed nunquam ſunt manifeſtis, occultiſque beneficiis abdicati.* & cap. 5. aliàs 2. cùm dixiſſet, tam in populo Dei, quàm in gentibus neminem fuiſſe iuſtificatum, niſi per ſpiritum gratiæ, ſubnectit ſtatim. *quæ etſi parcior antea, atque occultior fuit, nullis tamen ſæculis ſe negauit, virtute vna, quantitate diuerſa, conſilio incommutabili, opere multiformis.* & apertiſſimè cap. 23. aliàs 8. *Circa maiorem* (inquit) *præter generalem gratiam parciùs atque occultius omnium hominum corda pulſantem*, &c. Eamdem ſententiam indicant Fulgentius, Paulus Oroſ. & alij Patres ſuprà allegati, & in eadem fuiſſe Auguſtinum, infrà oſtendemus.

(Margin: Confirmatur hic modus ex S. Proſpero.)

10. (Margin: Poſterior modus explicandi ſufficientiam auxiliorum gratiæ. Ex S. Scriptura Ioan. 1.) Alter igitur modus explicandi ſufficientiam hanc, eſt, quam indicant verba illa Ioannis 1. *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* quæ verba (vt ſuprà dixi) de illuminatione interna & ſupernaturali Patres intelligunt, & omnibus hominibus adultis generaliter quantum eſt ex parte Dei communicari ſentiunt. Iuxta quam interpretationem, etiam illis infidelibus, quibus Euangelium, vel fides per homines prædicata non eſt, Deus prouidet modum, quo illuminentur, & excitentur ſufficienter ad fidem, ſi per eos non ſteterit, vel extraordinario modo prouidendo, vt ad illos Prædicatores mittantur, vel miniſterio Angelorum eos docendo, vel per ſe ipſum illos interiùs illuminando, & vocando, vt ſic etiam in omnibus hominibus illud Apocalypſ. 3. locum habeat, *Ego ſto ad oſtium, & pulſo.* quam ſententiam non obſcurè indicat Proſper locis citatis, & ſpecialiter cap. 23. etiam de paruulis ait, *ad aliam pertinere gratiæ partem, quæ vniuerſis ſemper eſt impenſa nationibus.* & addit, *quæ vtique ſi benè eorum vterentur parentes, etiam ipſi per eoſdem iuuarentur.* Ergo ſupponit adultis parentibus in ſe ipſis datam eſſe ſufficientem gratiam, qua bene vti potuiſſent, & per eam non ſolùm ſaluti propriæ, ſed etiam infantium prouidere. Vnde ſicut parentibus imputatur filiorum deſertio, ita multo magis vnicuique adulto imputandum eſt, quòd fidei lumine caruerit. & ita Dionyſ. cap. 9. de cœleſt. Hierar. dixit. *Non rectè imputari gubernatoribus Angelis, ſi gentes aliæ ad falſorum Deorum cultum deuolutæ*

(Margin: Ex SS. Patribus Proſp. — Dionyſio.)

A *ſunt; ſed illis ipſis qui motibus propriis à recto calle, quo ad Deum aſcendere poſſent, ſua ſponte deuiarunt.* Fuiſſent ergo per Angelos inſtructi, niſi ipſi impedimentum poſuiſſent, vnde infrà dicit. *Diuini luminis pelagus paratum ſemper eſt, & paret omnibus ad participandum.* & infrà, *nunquam præfuerunt alicui aliqui Dij, ſed vnum illud omnium, ac ſingulare principium, ad quod ſanè obſequentes ducebant Angeli præfecti ſingulis gentibus.* Eodemque modo Irenæus lib. 4. cap. 71. ait Deum dediſſe omnibus liberum arbitrium, cui vim non infert; ſed bona (inquit) ſententia adeſt illi ſemper vtique ex parte Dei illuminantis, & inſpirantis illam, hoc eſt enim quod ſubiungit, *& propter* B *hoc conſilium quidem bonum dat omnibus: poſuit autem in hominum poteſtate, electione*, &c. & idem ſentiunt alij Patres ſuprà relati vbicumque de hoc generali gratiæ communicatione loquuntur.

(Margin: Irenæ.)

Ratione poteſt hoc breuiter oſtendi à ſufficienti partium enumeratione, quia etiam hos infideles nunquam exteriùs vocatos ad fidem per miniſterium hominum Deus vult ſaluare, quantum in ipſo eſt, non obſtante originali peccato. imò ab hoc ipſo peccato vult illos eripere propter Chriſtum; ergo aliquo modo illis contulit ſufficientia media: at non contulit in ſolis cauſis vniuerſalibus, nec ſolùm per alios homines, vt oſtenſum eſt; ergo neceſſe eſt, vt illis in ſe ipſis auxi- C lium hoc ſufficiens conferat, vel proximè, vel remotè, vel ſaltem in eorum poteſtate illud conſtituat, vt ſi contingat illud non recipere, reuera per illos ſtet, & non per Deum: nec per ſolam naturalem aliquam impotentiam id eueniat. quomodo autem hoc intelligendum ſit, & qualiter difficultatibus in contrarium occurrentibus ſit ſatisfaciendum, in ſequenti capite explicabimus.

(Margin: Probatur ratione.)

Capvt XII.

D *Difficultas circa ſuperiorem doctrinam proponitur, eiuſque occaſione, tractare incipit axioma illud*, Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam.

1. (Margin: Propo... difficult.) Ex dictis in fine præcedentis capitis difficultas naſcitur, quæ eſt vna ex potiſſimis huius materiæ, & his temporibus valdè controuerſa. Nam videtur ex dictis ſequi, Deum expectare voluntates hominum, vt eos ad fidem excitet, & conſequenter dare illis hanc priorem gratiam ex- E citantem ex bono vſu liberi arbitrij naturali: hoc autem eſt incidere in errorem damnatum Semipelagianorum; ergo. Sequela patet, quia Deus non dat omnibus his infidelibus huiuſmodi excitationem ſupernaturalem ad fidem, quia re vera multi eorum ſunt, qui nec exteriùs audierunt, nec interiùs ſenſerunt motionem ad fidem, nec aliquam rerum fidei apprehenſionem habuerunt, & nihilominus dicitur Deus paratus eſſe ad dandum eis hanc excitationem, & per eos ſtare, quòd illam non accipiunt, & hoc modo dicuntur accipere à Deo auxilium ſufficiens ad credendum quantum eſt ex parte Dei, ergo aliquid

Deus expectat ex parte illorum, vt eis hanc gratiam conferat; nam ſi nihil expectaret, omnibus indifferenter daret: falſitas autem conſequentis probatur, primò ex Concilio Arauſicano can. 4. *Si quis, vt à peccato purgemur, voluntates noſtras Deum expectare contendit, reſiſtit ipſi Spiritui ſancto.* loquitúrque de expectatione quoad primam gratiam, qua præparatur voluntas à Domino, vt ſtatim declarat, nam ad infuſionem ſubſequentis gratiæ, & formalem remiſſionem peccati, non eſt dubium, quin Deus expectet voluntates noſtras cooperantes vocationi ſuæ, vt poſtea dicemus lib. ſequenti. Secundò idem probatur ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 5. dicente, initium iuſtificationis ſumi à vocatione Dei, qua nullis præcedentibus meritis Deus hominem excitat. Si autem Deus expectaret hominis voluntatem, iam aliquod meritum ex parte hominis præcederet. Tertiò, quia initium ſupernaturalis ſanctificationis eſſet ex nobis, non ex Deo, quia præcederet ex parte hominis aliqua ratio totius iuſtificationis.

Probatur ex Concil. Arauſ.

& Trident.

2\. Error Semipelagianorũ

In hoc puncto occurrebat in primis tractandus error Semipelagianorum, dicentium, vel ſemper, vel ſaltem interdum, vel in aliquibus hominibus expectare aliquem bonum vſum liberi arbitrij, vt opus gratiæ in illis facere incipiat, ſiue expectet vſum illum, vt meritum perfectum, vel imperfectum, vel impetratorium, ſiue vt aliqualem diſpoſitionem, & rationem, propter quam opus gratiæ incipiat, nam à tali diſpoſitione, vel ratione non poteſt aliqualis ratio meriti, licèt imperfecti, ſeparari: cuius erroris authores & ſenſum in lib. 1. cap. 15. & 16. pro viribus explicauimus. Circa illius autem impugnationem, neceſſe non eſt, multum in præſenti immorari, tum quia expreſsè damnatus eſt in Concilio Arauſicano, ferè per omnes canones, & in Tridentino ſeſſ. 6. cap. 5. tum, quia in dicto loco loca Auguſtini, & Proſperi, aliorúmque Patrum retulimus, qui ex profeſſo errorem illum impugnant. tum præterea, quia in lib. 2. de prædeſt. cap... ex profeſso errorem illum impugnauimus. tum denique, quia in his, quæ cum Catholicis diſputabimus, afferemus omnia quæ pro hoc errore, vel contra illum deſiderari poſſunt.

3\. D. Catholicorum ſententia affirmans Deũ expectare aliquibus primum auxilium ad fidem excitans intuitu boni operis naturalis, aliis minimè.

Omiſſis ergo Semipelagianis, multi ex Catholicis Doctoribus antiquis & modernis, docuerunt Deum aliquibus conferre fidem, vel vocationem, & primum auxilium ad illam excitans intuitu alicuius boni operis naturalis ex viribus naturæ facti: aliis verò non dare tale auxilium, quia nullo modo per bona opera naturalia ad illud ſe diſponunt. quam ſententiam olim docuit D. Thomas 2. d. 28. q. vnica, art. 4. ad 4. vbi ſic ait, *etiam ad fidem habendam aliquis ſe præparare poteſt per id, quod in ratione naturali eſt: vnde dicitur quòd ſi aliquis in barbaris natus nationibus quod in ſe eſt facit, Deus ſibi reuelabit illud, quod eſt neceſſarium ad ſalutẽ, vel inſpirando, vel doctorem mittendo.* vbi apertè ante omnem excitationem ad fidem ponit præparationẽ hominis ſi faciat quod in ſe eſt per lumen rationis naturalis. & ita intellexit locum illum D. Thomæ Caietanus 1. 2. q. 109. art. 6. Idemque D. Thomas in eodem 2. d. 5. q. 2. art. 1. explicat illud axioma de faciente quod in ſe eſt, per vires ſolius liberi arbitrij, & apertiſſimè q. de verit. art. 11. ad 1. vbi ſic inquit, *Si aliquis in ſyluis nutritus ductum rationis naturalis ſequeretur in appetitu boni, & fuga mali, certiſſimè eſt tenendum, quòd Deus ei, vel per internam inſpirationem reuelaret* A *neceſſaria, vel ad eum prædicatorem dirigeret.* Et idem ferè dicit in ſolutione ad 2. quem locum ad hoc ipſum allegant Vict. Relect. de perueniente ad vſum rationis p. 3. num. 14.

D. Thom.

Victor.

Eamdem ſententiam indicat Bonauent. 3. d. 25. art. 1. q. 2. ad vlt. & Gabr. d. 24. art. 3. dub. 1. in fine. clariùs Durandus 3. d. 25. q. 1. num. 9. latiùs Alenſ. 2. p. q. 112. membr. 8. caſu 2. & 3. p. q. 61. aliàs 69. membr. 5. art. 3. vbi quærit an facienti quod in ſe eſt infallibiliter detur gratia? & reſpondet affirmando: in ſolutione autem ad 6. diſtinctiùs explicat dupliciter poſſe hominem facere quod in ſe B eſt, vel ante fidem, vel poſt illam, & omiſſo nunc poſteriori membro de priori ait, *in quolibet homine per naturam eſt ratio recta, & hæc rectitudo eſt notio boni indita à creatione*, & infrà, *ſi ergo ſecundùm iſtam notionem operetur homo ſuo arbitrio recurrendo ad illum, quem ſcit ſuum eſſe principium, & quem ſcit eſſe orandum ſibi, & petat ab eo lumen cognitionis fidei & boni, dabitur ei, & ſic faciet quod in ſe eſt.* Et nihilominus ibidem in ſolutione ad 1. & 3. ait gratiam quæ ſic datur facienti quod in ſe eſt, merè gratis ac liberaliter, & non ex merito dari. Citatur etiam Altiſiodor. lib. 3. ſummæ tract. C 2. cap. 1. q. 5. ſed ibi licèt indiſtinctè approbet illud axioma, non declarat hunc ſenſum, rationes tamen quibus vtitur, poſsunt ad illum applicari, & in fine quæſtionis addit, licèt Deus det gratiam facienti quod in ſe eſt, nihilominus ſæpe dare illam etiam non facienti quod in ſe eſt, quod non poteſt eſſe verũ de gratia ſanctificante; loquitur ergo de gratia auxiliante. Allegatur etiam Alber. in 2. d. 28. art. 1. ad 4. ſed ibi indiſtinctè loquitur, & magis videtur de diſpoſitione ad charitatem obtinendam loqui. apertiùs id docet ibi Richard. art. 1. q. 2. dicens poſse hominem per ſua naturalia cum ſola generali motione primi mouentis, quam ſupponit quælibet D actio creaturæ, ſe diſponere remotè ad gratiam, gratum facientem, quia dum ſuo libero arbitrio rectè vtitur, ſe diſponit ad gratiam: neceſſe eſt ergo, vt proximè ſe diſponat ad aliquam ſaltem auxiliantem gratiam. quam ſententiam refert & probat Nicolaus de Orbellis in 3. d. 27. & multi alij Scholaſtici antiqui eodem modo loquuti ſunt, ponentes diſpoſitionem aliquam ex naturali vſu bono liberi arbitrij, ſaltem remotam ad gratiam ſanctificantem, & conſequenter proximam ad auxiliantem, vt Gabr. Ocham, Scotus, Durandus, quos retuli in lib. 2. de prædeſt cap. 17.

S. Bonauent. Gabr. & alij antiqui Theologi.

Præterea ex recentioribus Theologis nonnulli ſententiam hanc eodem modo explicatam approbant, ex Thomiſtis quidem Soto 4. d. 1. q. 2. art. 3. §. ad argumentum ait, *Reſpondetur ob id* E *Deum gentes condemnaſſe quod Deum quem naturali lumine cognouerant, non ſubinde qualiter ius naturæ iubebat coluerint. quòd ſi ius illud naturæ ſeruaſſent, Deus illis altiori fidei radio affulſiſſet vt poſſet ſalui fieri.* Similia habet lib. 2. de natura & Grat. cap. 12. in fine. Conſentit Cano Relect. de Sacramentis in genere p. 2. ad 1. & 2. nec diſſentit Victor. vbi ſuprà. Medina 1. 2. variè loquitur. nam in q. 88. art. 6. in ſolutione cuiuſdam ſecundi argumenti priùs videtur negare illud axioma, *facienti quod in ſe eſt*, &c. intellectum de faciente quod in ſe eſt per vires naturæ, & nihilominus ſtatim addit ſi infidelis qui Euangelij notionem non habet, vt puer educatus in ſyluis perueniens ad vſum rationis benè vtatur naturali ratione Deum

Ex recentioribus Theologis Thomiſtæ, Soto Medina, &c.

illuminatutum eſſe illum. & hanc regulam ponit vt certam ex illo principio quòd Deus dat omnibus ſufficientia media ad ſalutem: in quæſt. autem 109. art. 6. dub. 3. ad 2. priùs idem dicit de puero perueniente ad vſum rationis, videlicet infallibiliter illuminari ad fidem, ſi quod in ſe eſt, facit per lumen rationis, & addit hoc eſſe reuelatum in ſanctis Scripturis, & inferiùs dicit eſſe probabile illud axioma, *facienti quod in ſe eſt*, &c. intellectum per vires naturæ, & poſtea dicit contrarium eſſe probabilius, quæ videntur repugnantia, nam ſi eſt ſermo de gratia habituali & iuſtificante, non ſolùm eſt probabilius, ſed certum, non dari infallibiliter ei, qui facit quod in ſe eſt, per vires naturæ, neque contrarium eſt probabile, vt infrà ſuo loco dicetur: ſi verò eſt ſermo de gratia actuali illuminante, quomodo eſt reuelatum in Scriptura quòd puer ille bene vtens ratione illuminabitur inſpiratione fidei, ſi illud axioma non eſt verum, & certum in dicto ſenſu, Conſtantius ita intellexit axioma illud, Viguerius in Inſtit. Theolog c. 10. §. 4. dicens auxilium Dei paratum eſſe facienti quod in ſe eſt, id eſt, ſi ceſſet à peccato, & anhelet ad bonum rationis.

Vega. Eamdem ſententiam docet Vega lib. 13. in Trident. cap. 12. via 3. in fine, & idem probat nullum viatorem deſtitui auxilio ſufficiente, quia nullus viator eſt, qui non poſſit benè vti viribus ſuis: ei autem, qui hoc fecerit, Deus, qui nemini deeſt, auxilium ſine dubio præſtabit ſufficiens ad obtinendum bona ſupernaturalia. *Corduba.* Idem latè Cordub. lib. 2. de ignorant. quæſt. 4 per totam, præſertim ad quoddam tertium argumentum, & videndus etiam eſt quæſt. 5. ad 4. vbi ait axioma illud in eo ſenſu eſſe communiter receptum. Præterea ſententiam illam in dicto ſenſu intellectam & piam eſſe, & ab omni ſuſpicione Pelagiani erroris alienam docent, *Driedo.* Driedo de capt. & redempt. gener. humani tract. 2. c. 5. p. 2. illius ad 2. & 3. q. & lib. de Concord. d. p. c. 3. longè à principio, & *Ruard.* Ruard. art. 7. §. *Doctores.* eiſdem penè verbis *Molina.* Molina in Concord. diſp. 9. & 10.

4. *Hæc ſententia verum eſſe ſupponit hoc axioma: facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam.* *Tribus modis poteſt intelligi hoc axioma. Primus modus ex D. Thoma.*

Fundamentum huius ſententiæ ſupponit axioma illud, *facienti quod in ſe eſt*, eſſe verum in aliquo ſenſu, & quaſi per ſe notum in Theologia, & ideo breuiter circa illud notare oportet, tribus modis poſſe intelligi iuxta triplex gratiæ ſignificatum; poteſt enim intelligi de gratia habituali, vel de actuali concomitante, ſeu adiuuante, vel de actuali præuia, ſeu excitante. Primo modo intellectum eſt illud axioma à D. Thoma 1. 2. quæſt. 109. art. 6. ad 6. & q. 112. art. 3. & in eo ſenſu dicit non eſſe intelligendum de faciente quod in ſe eſt per ſolas vires naturæ, ſed per vires gratiæ auxiliantis, excitantis & adiuuantis, & ſic intellectum eſſe verum, priori autem modo eſſe falſum. quæ doctrina vera & certa eſt, vt infrà lib. de iuſtificat. oſtendemus. hic autem ſenſus nihil ad præſentem cauſam refert, quia non de habituali gratia, ſed de actuali auxilio tractamus: eſt autem aduertendum D. Thomam in illis locis ita principium illud expoſuiſſe, quia de gratia habituali tractabat, & de illa obiectum fuerat: non tamen alios ſenſus excludit, nec illos ibi attingit, quia neceſſarij non erant.

Secundus ex Alenſi. Secundo modo intelligi poteſt in illa propoſitione nomine gratiæ auxilium gratiæ cooperantis cum libero arbitrio; quem ſenſum indicauit Alenſ. 3. p. q. 61. membr. 5. art. 3. ad 5. & reſpectu talis gratiæ facere quod in ſe eſt, non eſt præparari ad talem gratiam, neque aliud præuium aliquod facere, quo poſito talis gratia conferatur, quia nihil præuium ſatis eſt vt gratia cooperans actu nobis infundatur, ſeu in nobis operetur, quia præter omnem antecedentem diſpoſitionem requirit ſimultaneam cooperationem noſtram, vt ex dictis in lib. præcedenti conſtat. Debet ergo intelligi de conatu, ſeu cooperatione ſimultanea ex parte hominis, ita vt ſenſus ſit, ſi per hominem non ſteterit, & quantum in ſe eſt conari voluerit, non deerit illi gratia cooperans, vt ſicut oportet, operetur. Et hic ſenſus non poteſt etiam eſſe verus de faciente quod in ſe eſt, per vires ſolas liberi arbitrij, tum quia non poteſt illo modo conari ad opus gratiæ cooperantis, qui non fuerit excitatus per gratiam præuenientem, ſiue excitantem, tum etiam, quia illemet conatus non poteſt eſſe naturalis, ſed obedientialis, quia debet eſſe à libero arbitrio eleuato per gratiam, & cum eius adiutorio: debet ergo intelligi de homine vocato ſufficienter, & ſenſus eſt, tali homini non defuturam gratiam auxilij cooperantis, ſi iſte ſimul conari & cooperari voluerit; & in hoc ſenſu axioma illud exponit Alenſis citato loco, licèt obſcurè, éſtque veriſſimum, quia, vt Auguſtinus dixit, *Deus præparat voluntatem adiuuantem, & adiuuat præparantem*, *Auguſt.* ad quod eſt de ſe paratus, ſi per hominem non ſtet, id eſt, ſi cooperari voluerit, & hoc ſolùm per illud axioma ſic intellectum, ſignificatur, éſtque veriſſimum, vt lib. præcedenti dictum eſt, & in ſeptimo latiùs dicetur: non ſolet autem communiter axioma illud in dicto ſenſu accipi, ſed facere quod in ſe eſt, ſumitur tamquam præuium quod ex parte hominis antecedens ad gratiæ receptionem, & hoc modo illud nunc accipimus. Vnde neque hic ſenſus inſeruit inſtituto, quia non de cooperante auxilio, quod ſemper eſt efficax, ſed de ſufficiente, & præueniente, ſeu excitante tractamus.

Tertius ex Gerſone & Driedone. Tertiò intelligitur illud principium de gratia excitante, quia veræ gratiæ excitantes plures eſſe poſſunt inter ſe ſubordinatæ, quarum vna ſit prior, ſeu antecedens, & alia poſterior, ſeu ſubſequens. Duobus item modis poteſt intelligi aliquem facere quod in ſe eſt, vt gratiam excitantem obtineat, primò benè operando, per priorem excitationem cum illa & per illam, ita faciendo quod in ſe eſt, vt vlteriorem excitantem gratiam obtineat, & hunc ſenſum indicat Gerſon 4. p. Alphab. 24. litt. M. & Driedo ſuprà, & ſatis eſt communis. Secundò benè operando per vires liberi arbitrij ratione naturali excitatas, ita vt ſenſus ſit facienti quod in ſe eſt, per vires naturæ excitantem gratiam recipere. In priori ſenſu admitti poteſt illud principium, quia in eo ſupponitur gratia, in qua poteſt fundari aliqua ratio proportionata ad obtinendum vlteriùs auxilium, quia ſemper initium boni operis, & totius meriti tribuitur gratiæ, & ratione illius etiam ſubſequens excitatio eſt gratia tamquam gratia pro gratia quod non repugnat: oportet autem in hoc ſenſu etiam aliquam limitationem adhibere, vt nimirum inter gratias proportio debita ſeruetur, vt infrà in cap. 15 & 16. commodiùs declarabimus, Verumtamen nec hic ſenſus ad rem præſentem facit, quia præcipua difficultas eſt de infideli nondum excitato, nec vocato per gratiam, quia fidei auditum non habuit, & ita non poteſt per priorem ſupernaturalem gratiam, ſed per naturales vires operari, vt primam excitationem gratiæ ſupernaturalis obtineat.

Eſt ergo vltimus ſenſus, vt de prima excitante

gratia

Axiomatis ſeſus de quo intelligi debet.

gratia ſit ſermo, ante quam non poteſt homo facere aliquid per vires gratiæ, cùm illas non habeat. intelligendum ergo erit axioma de faciente quod in ſe eſt per vires naturæ, & in hoc ſenſu intelligunt Doctores citati illud axioma, cum quibus ſentit Gerſon 1. p. Alphab. 21. litt. D dum ait illum facere quod in ſe eſt, quia via naturalis rationis facit, quod nouit. Fundamentum eorum fuiſſe videtur, quia hic etiam ſenſus & neceſſarius, vt verum in vniuerſum ſit Deum dare omnibus hominibus ſufficiens ſupernaturale auxilium ad ſalutem, nam multi ſunt homines qui tale auxilium actu & in ſe non recipiunt, cum fidei prædicationem, aut reuelationem non habeant; ergo vt Deus aliquo modo det illis tale auxilium, neceſſe eſt vt illud offerat homini facienti, quod in ſe eſt per eas vires quas habet, nimirum per rationem naturalem & libertatem, quia talis homo alias vires non habet, nec Deus contulit illas, nec aliam viam ad illas obtinendas illi præbuit. Confirmatur, ponamus illum hominem facere quod in ſe eſt per vires quas habet, hoc enim non repugnat, cùm nihil includat ſuperans poteſtatem talis hominis: tunc vel Deus dat gratiam tali homini, & habetur intentum, vel non dat, & nunc non per hominem, ſed per Deum ſtat quominus homo ille ſaluetur, quod dici non poteſt. Item homo ille non poteſt iuſtè damnari, quia iam fecit, quod potuit. Denique valde conſentaneum eſt bonitati & prouidentiæ Dei, vt bene vtenti viribus acceptis, maiores præbeat, vt progredi poſſit: & ita hunc vniuerſalem ſenſum indicat Gerſon 2 p.Alphab. 24 litt. M. dicens, *nulli facienti quod in ſe eſt, bene vtenti donis Dei, iam habitis, deeſt Deus in neceſſariis ad ſalutem, ſiue illa credenda, ſiue operanda ſint.* & conſonat quod dixit Nazianz. orat. 2. in laudem Baſilij, *Deo gratum eſt quod pro viribus efficitur*: ergo piiſſimè & ſine inconueniente creditur in omni ſtatu hominis viatori facienti quod in ſe eſt per vires, quas habet, Deum non denegare gratiam in eo ſtatu neceſſariam, quia inde non ſequitur quòd homo mereatur gratiam, ſed quòd Deus prouideat homini neceſſitatem parienti. Et hactenus de hac ſententia: prius enim quàm de illa iudicium proferamus, aliorum opiniones tractandæ ſunt.

Gerſon.

Quis cenſetur facere, quod in ſe eſt.

Probatur hic ſenſus.

Gerſon.

Nazian.

Caput XIII.

Tractatur altera ſententia præcedenti contraria, negans datam eſſe à Deo legem dandi auxilium gratiæ facienti quod in ſe eſt per vires naturæ ad ſeruandam legem naturalem.

1. Qvamuis opinio in priori capite tractata, noua non ſit, nec ſingularis Molinæ, nec à doctrina D. Thomæ, & grauium Thomiſtarum aliena, vt ibidem ſatis oſtenſum eſt, nihilominus moderni aliqui Thomiſtæ eam vt Molinæ ſingularem referunt, & in eam vehementer inuehũtur, aſſerentes contrariam doctrinam eſſe certiſſimam, omniúmque Thomiſtarum, & aliorum Doctorum, & de mente Auguſtini, & D.Thomæ, & præcipuè negant eſſe aliquam promiſſionem à Deo factam,

A ſeu legem propter Chriſtum ſtatutam dandi primum gratiæ ſupernaturalis auxilium homini facienti quod in ſe eſt abſque auxilio.

Ad hoc autem probandum inducunt Aug ſæpiſſimè dicentem ex duobus hominibus æquè affectis, Deum vnum illuminare, alium non illuminare, ſolùm quia ita ſibi placet. quod maximè ſolet exemplo paruulorum confirmare, in quibus non poteſt aſſignari differentia vel ex parte ipſorum, quia capaces non ſunt, nec ex parte parentum, quia conantibus & deſiderantibus parentibus iuſtis & bonis, interdum non poſſunt baptizari infantes: & è conuerſo licèt parentes ſint iniqui, & negligentes, Deus prouidet alium modum, quo inſtans baptizetur & ſaluus fiat, & idem con-B tingit in adultis, vocat enim Deus interdum iniquiſſimos tranſgreſſores legis naturalis & conuertit: & non vocat moderatos, & ſeruantes, vt poſſunt, legem naturalem. Hæc eſt doctrina & ponderatio trita apud Aug. in libris quos ſæpe citauimus lib. 1. ad Simplic. q. 2. præſertim circa finem epiſt. 107. & optimè 1. de peccat. mer. & remiſſ. cap. 22. & ſæpe aliàs. Ergo Deus in danda vocatione, vel auxilio excitante non ſeruat illam legem de faciente quod in ſe eſt, ante auxilium gratiæ, nam ſi eam ſeruaret, ſemper vocaret potius obſeruatorem legis naturæ, quàm tranſgreſſores, & ſi nullum inueniret ſeruantem illam, vocaret potius minus malum, quàm nequiorem, quia eſt eadem pro-C portio, & ratio; ergo ſignum eſt, nullam eſſe talem legem, nam ſi eſſet, Deus ſeruaret illam. tum, quia non poteſt negare ſeipſum, tum quia reſpectu Chriſti ex iuſtitia obligaretur.

Sententia negans dari à Deo auxiliũ gratiæ faciẽte naturali, quod in ſe eſt.

Probatur ex S.Auguſt.

Secundò: doctrina Auguſtini eſt, & certa, nullum bonum, quod ſit initium ſalutis, poſſe à nobis fieri per facultatem liberi arbitrij: ſi autem eſſet lex à Deo poſita, vt facienti quod in ſe eſt per liberum arbitrium, daretur auxilium ſufficiens, eo ipſo bonum aliquod factum ex natura eſſet initium ſalutis; ergo ſecundùm Auguſtinum nulla eſt talis lex à Deo data. Maior traditur ab Auguſtino lib. de prædeſt. Sanct. per totum, & lib. 1. contra duas epiſt. Pelag. cap. 8. & q. 2. ad D Simplic. & aliis innumeris ſæpe citatis, & quod caput eſt etiam in Conciliis Arauſic. & Trident. definitur. Minor per ſe nota videtur, quia poſita illa lege neceſſe eſt, vt bene vtenti libero arbitrio naturali, ratione illius boni vſus detur auxilium gratiæ. Dices non eſſe rationem, ſed conditionem ſine qua non, ſed contrà, quia in hac materia hæc duo non ſeparantur, quia conditio ſine qua non, licèt phyſicè non ſit cauſa per ſe, ſed per accidens, nec ſit propria ratio effectus, tamen moraliter eſt ratio & cauſa, præſertim ſuppoſita lege, & quaſi pacto ſub tali conditione, vtique dandi auxilium, ſi feceris quod in te eſt. Vt ideo ſicut reſpectu totius prædeſtinationis non poteſt E dari ratio ex parte noſtra, ita nec conditio ſine qua non. Idem autem eſt de primo gratiæ auxilio quod de tota prædeſtinatione. Item aliàs poſſet dari ratio ex parte noſtra, cur Deus hunc vocet, & non illum, quia ad hoc ſatis eſt ratione reddere conditionem neceſſariam: vt, v.g. quia hic fecit quod in ſe eſt, & non ille: conſequens autem eſt contra Auguſtinum d. q. 2. ad Simplic. & dicta q. 6. & 8. ex octuaginta tribus, & lib. de ſpirit. & lit. cap. 34. & ſæpiſſimè. Vnde Proſper lib. 1. de vocat. gent. cap. 25. aliàs cap. 9. in fine. *Profunditas* (inquit) *illius quæſtionis, quam ſecundùm admirationem*

Proſper.

rationem Apoſtoli impenetrabilem confitemur, per liberi arbitrij velle, & nolle non ſoluitur, quia licèt inſit homini bonum nolle, tamen niſi donatum non habet bonum velle.

2. Opinio affirmans videtur fauere Semipelag.

Tertiò argumentum ſumunt ex ſententia Semipelagianorum, quia illi nihil ampliùs dicebant, niſi quod Deus cùm in homine aliquid bonæ voluntatis inſpexerit, illuminat, & confortat illum, &c. vt lib. 1. ex Caſſiano & aliis viſum eſt, & impugnatur à Proſpero contra Collector. cap. 4. & ſequentibus. Quid eſt autem aliud, Deum dare gratiam facienti quod in ſe eſt, niſi cùm viderit in illo aliquem bonum vſum liberi arbitrij, auxilium gratiæ adiungere? ergo ſicut reprobata eſt ab Auguſtino, Proſpero, Concil. Arauſicano, & Tridentino illa ſententia Pelagianorum, ita non eſt admittenda illa lex, ex qua eadem doctrina ſequitur. Nec enim locum habet reſponſio quòd Semipelagiani ponebant meritum gratiæ de condigno, vel de congruo, nam hoc potiùs negabant, vt ſuprà viſum eſt, ſed quia affirmabant ex parte noſtra aliquid poſſe præcedere, quod intuens Deus dat gratiam, hoc ſatis viſum eſt ad eorum ſententiam reprobandam. Imò non conſtat eos aſſeruiſſe hoc fieri à Deo ex certa lege ſtatuta, & quocunque modo id aſſeruerint, reprobatur: ergo multo magis ponendo legem & promiſſionem ſub conditione, nam talis conditio inducit debitum legale, quod ad iuſtitiam aliquo modo pertinet, ſecundùm D. Thomam 2.2. quæſtio. 80. art. 1. nimirum, quia includit pactum & conuentionem, in qua neceſſe eſt aliquam rationem iuſtitiæ, ſaltem imperfectæ, fundari; ergo ſi illa admittatur, ratio gratiæ deſtruetur, quod eſt potiſſimum argumentum Auguſtini contra Semipelagianos, quia vera gratia debet eſſe omni merito, vt idem Auguſtinus in tota epiſt. 105. & 106. proſequitur, & lib. 4. contra Iulian. cap. 3. lib. de patient. c. 20. & aliàs ſæpe: maximè verò toto lib. de prædeſt. Sanct. à cap. 2. & 3. & ex illo Proſper ad excerpta Genuen. cap. 3. & 4. ponderans cum Auguſtino illud Pſalm. 53. *Pro nihilo ſaluos facies illos*, quia non dixit, *pro exiguo*, ſed *pro nihilo*. Idem contra Collator. cap. 6. & lib. 1. de vocat. gent. cap. 18. Fulgentius de incarnatione & grat. cap. 18. & P. Diacon. cap. 8. Denique ad id confirmandum ſunt optima verba Ambroſij lib. 2. in Lucam §. penult. vbi adducens illud Pſalm. 126. *niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem*, &c. cùm dixiſſet non poſſe homines ſine Deo ædificare, nec cuſtodire ſe ipſos, adiungit: *Audeo tamen etiam ego dicere quòd homo non poſſit viam adoriri, niſi Dominum habeat præuiantem.*

D. Thom. — Gratia vera ſecundùm Auguſtinum quæ. — Proſper. — Pſalm. 53. — Fulgent. — Diacon. — Ambroſ.

3. Vnde eſt quartum argumentum, non potuiſſe hanc legem ſtatui propter merita Chriſti, nec Chriſtum illam mereri potuiſſe, nam per talem legem deſtrueretur ratio gratiæ; ſed Chriſtus non meruit vt gratia eo modo daretur hominibus, vt iam non eſſet gratia: ergo nec talem legem meruit. Maior probata eſt, quia licèt facere illam legem reſpectu noſtri fuerit gratia, poſita verò lege, illam implere & dare auxilium facienti quod in ſe eſt per naturam, iam non eſſet gratia, ſed debitum ex vi promiſſionis ſub tali conditione operum, & ſic daretur ex operibus, & conſequenter non eſſet gratia, vt argumentatur Paulus Rom 11. Ergo per talem legem deſtrueretur ratio gratiæ. Minor autè, ſcilicet hoc Chriſtũ non meruiſſe, nec potuiſſe talem conuentionem cum Patre ſuo facere, probatur ex infinitis

A Scripturæ locis, in quibus dicitur ſalus dari nobis per Chriſtum ex pura miſericordia, & gratia reſpectu noſtri, Rom. 15. Gentes autem ſuper miſericordia honorare Deum, ad Tit. 3. *Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundùm ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit.* Ad Tit. 3.

4. Quintò, quia aliàs adiutorium gratiæ ſubiungeretur obedientiæ humanæ, eſſetque gratia non ductor, ſed pediſſequa liberi arbitrij: conſequens eſt erroneum; ergo illa ſententia admitti non poteſt; ſequela patet, quia ſi Deus dat gratiam facienti quod in ſe eſt, iam præcedit bonus vſus liberi arbitrij primam gratiam, & eſt ratio eius: ergo gratia ſubiungitur obedientiæ humanæ; B nihil enim aliud eſt ſubiungi illi, & eſſe pediſſequam, niſi ſequi ex illa ceu obedientiam humanam, id eſt, humanis viribus præſtitam præcedere, & gratiam ſubſequi. Secundò, quia Auguſtinus ſæpiſſimè contrarium tanquam certiſſimum docet, præſertim epiſt. 107. ad Vitalem, vbi ad hoc latè expendit verba Pſalm. 26. *à Domino greſſus hominis diriguntur, & viam eius volet.* ponderans non dixiſſe, quia voluit, ſed & volet, quia voluntas ſequitur dictum gratiæ, non è conuerſo. Tertio propoſitionem illam in Caſſiano reprehendit Proſper contra Collect. cap. 4. & ſequentibus: vnde cap. 39. definit. 6. inquit, ſicut Pelagiani putabant liberum arbitrium tolli, ſi à gratia præ- C uenitur. Denique Fulgent. lib. de Incarnat. & gratia c. 19. & 20. ait, Sicut in generatione carnali præcedit Dei operatio omnem hominis genti voluntatem, vel affectum, & ſicut in conceptione Chriſti, Spiritus ſancti operatio Virginis operationem anteceſſit, ita in ſpirituali hominis generatione, non præcedere voluntatem hominis ſed ſubſequi Spiritus ſancti operationem. Ratione item oſtenditur, quia ſi illud conſequens admittatur, deſtruitur, & è medio tollitur gratia præueniens, quia ipſa præueniretur à libero arbitrio facienti, quod in ſe eſt. Conſequens autem eſt contra doctrinam certiſſimam, quam infrà trademus; ergo.

Pſalm. 26. — Proſper. — Fulgent.

D Sextò, quia aliàs Deus expectaret hominis voluntatem antequam ſpiritum gratiæ infunderet, ſeu primam gratiam inſpiraret. Conſequens eſt falſum; ergo. Sequela patet, quia ſi Deus dat gratiam ſuam homini facienti quod in ſe eſt per voluntatem ſuam, neceſſe eſt vt expectet, quid homo faciat, priuſquam gratiâ ſuâ illum præueniat; quando enim fit promiſſio ſub conditione, expectatur euentus conditionis, priuſquam effectus promiſſionis conferatur. Falſitas autem conſequentis patet, quia repugnat directè definitioni Concilij Arauſicani cap. 4. Nec ſatisfaciet, qui dixerit, licèt Deus det primum auxilium gratiæ E facienti quod in ſe eſt, non tamen expectare vt id faciat, nam ſæpe vocat hominem non facientem bonum quod in ſe eſt, imò facientem omne malum, iuxta illud Iſa. 10. *Inuentus ſum à non quærentibus me.* Hoc (inquam) non ſatisfacit, quia definitio Concilij vniuerſalis eſt, quòd Deus neminem expectat, & gratia in nullo eſt pediſſequa, nam ratio gratiæ in nullo deſtruitur. Vnde etiam Semipelag. dicebant non ſemper Deum expectare liberum arbitrium, ſed ſæpe, imò & regulariter præuenire voluntates etiam prauas: & nihilominus, quia in aliquibus contrarium ordinem nonnunquã admittebant, damnati fuerunt. Ergo multo magis reiicienda eſt hæc ſententia quæ è contrario docet Deum regulariter vocare eum, qui facit, quod in ſe eſt, licèt aliquando id non expectet.

Iſa. 10.

His

6. His argumentis putant hi authores ſatis excludi, & improbari legem illam & promiſſionem, ſeu quaſi pactum inter Deum & Chriſtum dandi primam gratiam ſupernaturalis auxilij proximè ſufficientis, omni homini facienti quod in ſe eſt, & conſequenter reprobant promiſſionem illam intellectam de homine operante ſine tali auxilio, & ſolùm in eo ſenſu credunt poſſe ſuſtineri, quod de homine faciente quod in ſe eſt, per præuium auxilium ſupernaturale explicatur. Veruntamen quantam vim habeant obiectiones factæ contra catholicam ſententiam probè intellectam, poſtea videbimus: nunc ſolùm addimus hos impugnatores non reſpondere ad difficultatem propoſitam de generali lege dandi auxilium ſufficiens omnibus hominibus adultis: nam ſi illam omnino de medio tollunt, euertunt axioma certiſſimum, *per Deum non ſtare quominus omnes homines ſaluentur, & omnibus adultis dare auxilium ſufficiens, quantum in ſe eſt.* quod adeò videtur fundatum in Scriptura, Patribus, Redemptione Chriſti, & miſericordia Dei, vt negari non poſſe videatur, vel ſi illam legem non omnino negant, oportet vt nobis declarent, an illa lex fuerit cum promiſſione omnino abſoluta, & nullam conditionem includens, vel cum aliqua limitatione, & conditione fuerit.

7. Nam ſi primum dicant, coguntur etiam dicere talem legem & promiſſionem habere effectum in omnibus, quod incredibile eſt, & ipſi in ſuis argumentis contrarium ſupponunt, nimirum Deum ſua voluntate multis non dare talia auxilia, etiamſi ſint in omnibus naturalibus conditionibus ſiue naturalibus, ſiue liberis æquales, & hanc dicunt eſſe admirationem Auguſtini, quæ ſecundùm Proſperum ex vſu liberi arbitrij ſolui non poteſt, & exemplo paruulorum id confirmant, putántque eandem eſſe rationem de adultis, quæ omnia ſunt contraria illi legi pro adultis latæ cum abſoluta promiſſione. Si verò lex illa conditionem includit, cur legem ipſam abſolutè & ſine vlla diſtinctione impugnant? Cur item conditionem illam nobis non declarant? vel ſi declarare eam poſſunt, cur non in eodem ſenſu Catholicos Doctores interpretantur? Denique admiſſa illa lege ſub aliqua conditione, neceſſarium eſt vt talis conditio à libero arbitrio naturali pendeat, quia nec poteſt eſſe neceſſaria, vel impoſſibilis, aliàs eſſet impertinens, nec poteſt gratiam ſupponere, cùm ad primam gratiam dandam requiratur. quod ſi hoc modo conditionem ponant, omnia eorum argumenta corruunt, vt facilè conſideranti patebit & in diſcurſu ſequentium capitum nos explicabimus.

CAPVT XIV.

Tractatur tertia opinio, quæ partim à præcedentibus recedit, partim cum vtraque conuenit.

1. Sententia affirmans, ſeruanti legem naturalē infallibiliter dari auxiliū ſupernaturale.

INter duas præcedentes opiniones tertia veluti media hoc tempore introduci cœpit, quæ affirmat cum prima, ſeruanti legem naturalem infallibiliter dari à Deo auxilium ſupernaturale ſufficiens ad fidem & iuſtitiam ſupernaturalem, & admittit id fieri ex aliquo merito boni vſus libertatis in obſeruatione legis naturalis: negant tamen hanc obſeruationem legis naturalis fieri ſine aliqua gratia ordinis naturalis, quam in vocatione congrua naturali conſtituunt, eámque putant ſufficere, vt gratia fidei, ſiue auxilij ſupernaturalis ad fidem ſit vera gratia, quia licèt propter aliquod meritum detur, hoc procedit ab aliqua gratia priori, propter Chriſtum data, & ita eſt gratia pro gratia. Et propter hoc putat hæc opinio ſatis diſcrepare à ſententia Semipelagianorum, & ſoluere argumenta præcedentis opinionis in capite ſuperiori poſita.

Fundamentum huius ſententiæ eſſe poteſt, quia neceſsarium eſt fateri, Deum dare omnibus hominibus adultis ſufficiens auxilium ad ſalutem, cum ſine fide nemo ſaluari poſſit. At verò hoc auxilium ſupernaturale ad credendum in reipſa & actu, (vt ſic dicam,) non omnibus datur; non enim ad omnes peruenit fidei prædicatio, vel vocatio, vt ſupponitur tamquam manifeſtum: ergo neceſſe eſt, vt detur, ſaltem in præparatione voluntatis Dei, ſeu quantum eſt ex parte ipſius: ergo ex parte eorum, quibus non datur in re ipſa aliquid, deſideratur, propter cuius defectum non datur: ergo illud nihil eſſe poteſt, niſi obſeruatio legis naturalis, ſeu bonum aliquod morale naturalis ordinis[, quid enim aliud ante gratiam fidei in homine dari, vel cogitari poteſt, quod vel per ſe conferre, vel cuius defectus obſtare poſſit vocationi fidei? Quidquid enim aliud cogitetur ſiue bonum ingenium, ſiue bona indoles, ſiue humana potentia, vel nobilitas, aut aliquid huiuſmodi ad vocationem fidei, quæ animi probitatem & ſanctitatem reſpicit, impertinens eſt, vt optime diſcurrit Auguſtinus dicta q. 2. ad Simplician. circa finem. Sola ergo obſeruantia legis naturalis deſiderari poteſt in homine nondum vocato, vt vocetur ad fidem. Ergo ſimpliciter verum eſt ſeruanti legem naturalem Deum non denegare ſuperius auxilium ad ſupernaturalem ſeruandam, quæ inchoari debet per vocationem ad fidem. 2. Huius aſſertionis fundamentum quod.

At verò naturalis lex ſeruari non poteſt per vires liberi arbitrij: ergo vt illa conditio impleatur, neceſſarium eſt, vt aliqua gratia præcedat quæ iuuet ad ſeruandam legem naturalem: ergo optimè poteſt talem obſeruationem, tamquam propter aliquale meritum dari vocatio ad fidem ſine iniuria gratiæ, quia iam gratia præcedit, & ratione prioris ſeminis diuinis totum refertur in authorem prioris gratiæ, & ſic receditur à reliquiis Pelagij, & omnia rectè conciliantur. Prima propoſitio ſubſumpta probatur ab authoribus huius opinionis ex illo principio, quòd nullum opus bonum morale poteſt fieri ſine gratia ſaltem congruæ cogitationis, de quo in lib. 2. copioſè diximus. Simpliciter verò probari poteſt, quia ſaltem ad ſeruandam totam legem naturalem non ſufficiunt vires liberi arbitrij, ſed neceſſaria eſt gratia Dei, vt ibidem oſtendemus: vt autem homo ſeruet legem naturæ ſicut oportet, ad obtinēdam vocationem ad fidem, non ſatis eſt vnum, vel aliud bonum opus legis naturalis facere, ſed neceſſe eſt totam legem ſeruare, nam *qui in vno offendit, eſt omnium reus*, & vnum peccatum mortale ſufficit ad obſtruendum oſtium ſupernaturalis gratiæ Dei; ergo neceſſe eſt vt ante vocationem ad fidem ſupponatur alia gratia, quæ licèt ſit inferioris ordinis, det ſufficientiam & poteſtatem ad ſeruandam totam legem naturalem, aliàs conditio impoſſibilis poſtularetur ab homine ad recipiendum auxilium proximè ſufficiens ad fidem, ſic enim lex & conditio eſſet inutilis. Et ita probata 3. Lex naturalis an & quomodo ſeruari queat. Conſequentia prima.

Altera conſequentia.

bata eſt prima conſequentia. Secunda verò inde facilè patet, quia opus factum ex gratia eſt aliquo modo meritorium ſubſequentis gratiæ. Poteſt ergo vocatio ad fidem cadere ſub tale meritum, ſine iniuria gratiæ, & ſine cogitatione Semipelagiani erroris, qui fidei initium ſoli libero arbitrio, ſine vlla gratia tribuebat.

4. Hæc ſententia quatenus ait, ſeruanti legem naturalem dari vocationem ſupernaturalem ad fidẽ, cum prima coincidit, & de illis iudicium feremus in cap. ſequenti; quatenus verò difficultati reſpondet ex ſola gratia præueniente cogitationis congruæ naturalis, & ſolùm propter illum modum loquendi à Semipelagianis ſe ſatis diſcrepare putat, nobis difficillima viſa eſt ſemper, vt lib. 2. dixi, nec nunc aliter de illa ſentire poſſumus. Primò, quia cogitatio congrua antecedens vocationem ad fidem non habet rationem gratiæ, niſi ratione congruitatis, quia in reliquis naturalis eſt, etiam iuxta illam ſententiam, neque etiam in illo genere eſt auxilium ſufficiens, ſed efficax, non enim dicitur congrua, niſi quando effectum conſequitur: ergo qui cogitationem illam congruam non recipiunt, non habent vllam gratiam præuiam, nec auxilium ſufficiens, quo poſſint legem naturalem ſeruare, & ſe diſponere vt vocationem ad fidem recipiant. Ergo illis ſimpliciter non datur nec offertur auxilium ſufficiens ad ſalutem. Reſponderi poteſt, etiam cogitationem honeſtam naturalem, quæ futura non eſt congrua, eſſe gratiam & auxilium ſufficiens ad legem naturæ ſeruandam; ſed contrà, quia talis cogitatio eſt debita non ſolùm ſpeciei, ſed etiam cuicumque indiuiduo: imò & neceſſaria, vt proxima libertas bene, vel malè operandi compleatur; ergo non eſt auxilium gratiæ, ſed ipſius naturæ.

Cogitatio congrua antecedens vocationem ad fidem non habet rationem gratiæ.

5. Dicunt hoc eſſe verum de minima cogitatione ſufficienti, non verò de quacumque maiori minima, nam illa non eſt debita & conſequenter eſt gratia: ſed hoc etiam gratis excogitatum eſt, nam quòd ſit intenſior, vel nimis intenſa cogitatio, non prouenit ex prouidentia extraordinaria, regulariter loquendo, ſed ex communi curſu & actione cauſarum occurrentium, & interdum ex libera appellatione voluntatis, ſuppoſita prima excitatione qualicumque ab externo obiecto. Sed quidquid in hoc ſit, aut eueniat, ſumamus hominem, qui ſolùm habuit minimam cogitationem honeſtam ſufficientem, ſi enim eſt poſſibilis caſus, non eſt cur in tanta hominum & occaſionum varietate negetur. Nec video vnde probari poſſet, ita diſpoſuiſſe Deum res omnes & cauſas vniuerſi, vt ab eis omnes homines adulti intenſiùs, vel efficaciùs ad cogitationes honeſtas mouerentur, quàm ſimpliciter neceſſarium ſit, & ſufficiat ad bonum opus morale. Poſito ergo caſu, quòd aliquis homo tantùm excitetur minima cogitatione ad ſeruandam legem naturalem, iam ille homo nullam habet gratiam præuenientem, ſeu excitantem ordinis naturalis, & conſequenter nec ſupernaturalis: interrogo ergo de illo, an poſſit facere, quod in ſe eſt, vt vocetur ad fidem, vel non poſſit? Si non poteſt; ergo nullo modo habet auxilium ſufficiens ad ſalutem: ſi autem poteſt; ergo ſine præuia gratia poteſt ſe præparare ad vocationem, ſeu inſpirationem fidei, & illam mereri, quod cõcedi non poteſt, etiamſi dicatur nunquam eſſe talem hominem vſurum tali poteſtate; hoc enim eſt per accidens, non ex defectu virium, ſed quia ita ſupponitur à Deo præſcitum in tali homine, quod accidentarium eſt, & poſſet oppoſitum contingere, vt ſtatim dicam.

Secunda ratio principalis contra illam ſententiam eſt, quia, vt dixi, cogitatio congrua non 6.
cenſetur habere rationem gratiæ propter vires, quas ad operandum præbet, ſed propter ſolam congruitatem, nam alioqui merè naturalis eſt, & per ordinarias cauſas naturales prouenit: congruitas autem non conſiſtit in virtute agendi, ſed ſolùm in hoc quòd ſecundùm Dei præſcientiam effectus infallibiliter futurus ſit ex tali cogitatione: vnde authores eiuſdem ſententiæ fatentur congruitatem inducere operationis neceſſitatem conſequentem, non antecedentem; ergo cogitatio congrua non eſt gratia, quæ det proprium auxilium & vires operandi, licèt ſit quoddam beneficium gratuitum, quoad congruitatem: ergo, in rigore loquendo, homo meretur primam ſupernaturalem gratiam, ſeu vocationem ad fidem, per vires naturales, non per vires gratiæ. Conſequens autem non videtur vllo modo concedendum, quia tunc re vera talis vocatio ad fidem eſſet ex operibus, & conſequenter non eſſet gratia, iuxta Paulum Rom. 11. Prior ſequela patet, quia illud meritum procedit ex cogitatione congrua, ſed cogitatio congrua, vt eſt gratia non dat vires operandi; ergo illud meritum non procedit ex viribus gratiæ; ergo procedit ex viribus naturæ, & in illis fundatur. Poſterior illatio probatur, quia illa dicuntur propriè opera iuxta mentem Pauli, quæ fiunt ex viribus naturæ, & non ex viribus gratiæ: ſed tale eſt illud meritum; ergo gratia quæ datur ex tali merito, eſt ex operibus, & conſequenter non eſt gratia. Nec ſatis eſſe poteſt quòd ibi præcedat beneficium quaſi extrinſecum Dei præparandi illas naturales vires, ſeu illam cogitationem tempore congruo, quia hoc non tollit, quin in re ipſa opus fiat propriis naturæ viribus, & vt tale eſt fundamentum, quia meritum non fundatur per ſe, & ſubſtantialiter, (vt ſic dicam,) in beneficio extrinſeco Dei præparantis occaſionem opportunam operandi, ſed in bonitate operis proportionata viribus, quibus efficitur.

Dicetur fortaſſe cogitationem congruam tametſi naturalem, etiam dare vires operandi gra- 7.
tuitas, ſeu, vt eſt gratia, quia non ſolùm ratione congruitatis eſt gratia, ſed etiam, quia datur maior ſeu intenſior, & in ſe aptior ad mouendam voluntatem, quàm eſſet neceſſaria, iuxta illam doctrinam relatam in præcedenti ratione, quòd omnis cogitatio maior minima ſufficiente eſt gratia. Sed huic euaſioni duo maximè obſtant, vnum eſt, quia inde ſequitur illam gratiam, prout dat vires operandi, non eſſe neceſſariam ad poſſe, ſed ad faciliùs poſſe mereri gratiam apud Deum, quod etiam non concedetur, quia non minus ſapit Pelagianum errorem. Sequela probatur, quia illa cogitatio dicitur eſſe gratia dans vires operandi, quia eſt maior, quàm ſit neceſſaria: ergo minor eſt ſufficiens; ergo minor dat poſſe; ergo altera maior non dat poſſe, ſed tantùm faciliùs poſſe ratione illius exceſſus. Item eo ipſo, quòd talis exceſſus, ſeu talis intentio maior dicitur eſſe non neceſſaria, apertè concluditur ſolùm eſſe vtilem, ac ſubinde non dare poſſe, ſed faciliùs poſſe. Aliud eſt, quia voluntariè ſupponitur cogitationem congruam ſemper eſſe maiorem, vel meliorem, quàm neceſſaria ſit, nam ſi minor eſt ſufficiens, contingere etiam poteſt vt ſit congrua, nam excitatio ſufficiens dat ſimpliciter

Euaſio.

Obſtatur.

Credere iuxta Aug quid.

citer poſſe: qui autem verè & ſimpliciter poteſt, contingens eſt, vt interdum operetur; cur ergo non potuit præuidere Deus, aliquem conſenſurum fuiſſe cum minori, vel minima cogitatione ſufficiente: ergo hoc poſito, quod proculdubio eſt contingens, minor cogitatio erit congrua: ergo non eſt de ratione cogitationis congruæ, vt ſit maior, quàm neceſſaria ſit, vel ſufficiat ad conſenſum: gratis ergo ſupponitur quod ſemper ſit maior.

8. Vnde oritur ratio alia meo iudicio efficax ad hominem; nam iuxta diſcurſum factum, apertè ſequitur, cogitationem minimam ſufficientem ad honeſtum conſenſum poſſe etiam eſſe congruam, & id eſſe merè contingens. Ponamus ergo aliquando id eſſe futurum, & eſſe præuiſum à Deo. Tunc ergo facienti quod in ſe eſt, per talem cogitationem naturalem Deus dabit vocationem fidei ex merito talis actionis: ergo ex operibus, & nullo modo ex gratia. Probatur hæc vltima conſequentia, quia illa cogitatio vt honeſta, nec vt talis, vel tanta eſt gratia vt idem author concedit, quia eſt debita naturæ liberæ, nec etiam vt congrua, quia illa congruitas eſt conſequens ex futura cooperatione liberi arbitrij, & Deus non poterat impedire illam ſecundùm bonitatem ſuam, nec etiam poterat cogitationem illam negare ſecundùm ſuam naturalem iuſtitiam, quia eſt debita tali naturæ. Ergo nulla ratio gratiæ ibi intercedit; ergo tale meritum eſſe poteſt, & in eo caſu eſſet ex pura natura.

9. Tertia principalis ratio contra illam ſententiam eſt, quia admittit meritum initij fidei in nobis, quod nullo modo admittendum videtur, ſiue dicatur fundatum in natura, ſiue in gratia quadam ordinis naturalis; ſiue dicatur eſſe meritum de condigno, ſiue de congruo, ſiue perfectum, ſiue imperfectum; ergo. Maior videtur planè concedi, vel ſupponi in illa ſententia, dicit enim eum, qui proximè non eſt vocatus ad fidem, vocari vel interius, vel etiam exteriùs ex merito obſeruandi legem naturalem cum ſola congrua cogitatione. Vocatio autem proxima ad fidem eſt initium fidei, vt ex Concil. Trident. & Arauſicano in lib. 2. latè probaui. Nec dici poteſt quòd cogitatio congrua naturalis ad faciendam eleemoſynam, vel ad aliquo modo naturali verum Deum vt auctorem naturæ colendum, ſit vocatio ad fidem, vel initium fidei, quia initium fidei eſt aliquid per ſe pertinens ac neceſſarium ad ipſam fidem: quælibet autem alia cogitatio alterius moralis obiecti, ſeu operationis eſt valde extrinſeca, & per accidens ad fidem. Vnde Auguſtinus lib. de prædeſt. Sanct. cap. 2. ad ſummum reducit initium fidei ad cogitationem credendorum, *nam credere* (inquit) *eſt cum aſſertione cogitare, quia nullus aut credere, aut velle credere poteſt, niſi priùs cogitet eſſe credendum: poteſt autem cogitare de credendis, & non credere.* Ante illam autem cogitationem aliud initium fidei non agnoſcit, imò etiam maximè probat initium fidei non poſſe cadere ſub meritum, qua illa cogitatio non poteſt ſub meritum cadere. Vnde etiam facilè probatur altera propoſitio in argumento ſubſumpta, tale ſcilicet meritum non eſſe admittendum, quia planè repugnat Auguſtino, & non conſonat Concilio Tridentino cap. 5. ſeſſ. 6. dicenti, *exordium ſalutis ſumi à vocatione, qua nultis præexiſtentibus meritis excitamur*, &c. de qua gratia ſubdit cap. 7. *fidem ex auditu concipientes*, &c. & hoc ipſum multis teſtimoniis & rationibus in lib. 2. probauimus, & aliqua in ſequenti capite addemus. Propter hæc ergo non videtur per illum dicendi modum conuenienter fieri ſatis difficultati propoſitæ, nec ſufficienter vitari Semipelagianorum doctrina, præſertim cùm illi nó negarent cogitationem honeſtam naturalem, nec congruitatem eius, & cum illa non tranſcendat rationem naturæ doctrinæ, magíſque dici poſſit doctrina opportuna, quam gratia congrua, quæ omnia in lib. 2. latiùs proſequutus ſum. Et ideo de hac ſententia in præſenti hæc ſufficiunt: quæ ad perfectam excommunicationem illius axiomatis, *facienti quod in ſe eſt*, neceſſaria viſa fuerunt.

Credere iuxta Aug. quid.

CAPVT XV.

Propoſitæ difficultati ſatisfit, & Axioma propoſitum in vero, & catholico ſenſu explicatur.

1. VIſis aliorum opinionibus, ſupereſt vt nonnullis aſſertionibus noſtram declaremus, & iuxta illam difficultati propoſitæ ſatisfaciamus. Primò ergo dicimus negari non poſſe, quin Deus certa lege ac voluntate decreuerit dare omnibus hominibus lapſis propter Chriſtum ſufficiens auxilium, quo poſſint credere, & filij Dei fieri, & non peccare, ſed legem diuinam ſeruare. Hæc aſſertio ſatis probatur ex dictis cap. 15. vbi oſtendimus ita fieri, & hoc eſſe certum, & infallibile ſine perſonarum diſtinctione; ergo fundatur in lege Dei, vel firma voluntate, quantum eſt ex parte eius, quia non poteſt aliunde habere certitudinem, & infallibilitatem. Quòd autem hæc lex propter merita Chriſti ſtatuta ſit, manifeſtum eſt, quia totum hoc gratiæ auxilium ſufficiens pertinet ad gratiam redemptionis; ergo propter Chriſtum datur, & ideo gratia Dei, gratia Chriſti in Scriptura & Conciliis appellatur: ex quibus hæc aſſertio & lex non obſcurè colligitur. Hinc ergo rectè dicitur, legem hanc fuiſſe quaſi pactum quoddam inter Chriſtum Deum hominem & Æternum Patrem.

Decreuit Deus certa lege dare omnibus hominibus lapſis ſufficiés auxiliú credendi, & filios Dei fieri.

Lex quaſi pactú quoddam inter Deum hominem, & Patrem æternum.

2. Nam Chriſtus ex præſcripto eiuſdem Patris omnia ſua merita obtulit ab initio Incarnationis ſuæ, pro ſalute omnium hominum; ergo vt omnibus darentur auxilia ſufficientia ad illam conſequendam, ideo enim eſt vniuerſalis Redemptor omnium, quoad ſufficientiam: ergo Pater acceptando meritum, promiſit Chriſto dare hominibus tale auxilium. Quod etiam poteſt antecedenter explicari: nam Deus Pater Chriſto promiſit dare omnibus hominibus remiſſionem peccatorum, & veram iuſtitiam, quantum in ſe erat, ſi ipſe pro eis ſatisfaceret, & iuſtitiam mereretur. At Chriſtus & acceptauit conſtitionem, & impleuit, & inde firmata eſt lex dandi omnibus hominibus auxilia ſufficientia ad ſalutem. quæ in adultis debent eſſe auxilia actualia, & in ipſis recepta, vel in eorum manu, & poteſtate aliquo modo poſita, vt ſuprà probatum eſt, & ideo ibidem diximus, quòd licèt conſiderato humanæ naturæ lapſu ante hoc pactum cum Chriſto, & ſine illo potuiſſet Deus ſine vlla infidelitate & iniuſtitia, non dare, nec offerre hominibus auxilium ſufficiens ad ſalutem, quia peccatum naturæ erat tota illa pœna dignum, & ante præordinata & præuiſa merita Chriſti, Deus nulli tale auxilium debebat, aut promiſerat; nihilominus

hilominus ſtante merito Chriſti, & generali lege cum illo ſtabilita, non poteſt Deus ex ſe negare alicui adulto, tale auxilium aliquo modo ſufficiens, aliàs & eſſet infidelis in ſuis promiſſis, & iniuſtus, non quidem reſpectu peccatoris, qui dum talis eſt, nullum habet ius in ſe acquiſitum, (vt ſic dicam,) ſed reſpectu Chriſti, cuius eſt proprium tale ius, propter quod ſemper tale auxilium in principio eſt merè gratuitum reſpectu eius, cui datur, licèt reſpectu Chriſti præmium meritorium ſit.

3. Lex dandi omnibus hominibus auxilia ſufficientia ad ſalutem, haud eſt abſoluta.

Dico ſecundò. Hæc lex dandi omnibus hominibus auxilia ſufficientia ad ſalutem, quo ad auxilia ſupernaturalia, ſeu proximam vocationem ad fidem per ſufficientem eius propoſitionem externam, vel internam actu dandam omnibus & ſingulis viatoribus adultis, non fuit abſoluta, includens ſcilicet abſolutam promiſſionem, ſed ſub aliqua conditione. Hæc aſſertio communiter recepta eſt, præſertim ab auctoribus primæ & tertiæ ſententiæ, & alios quos infrà referam. Et per experientiam videtur euidens, quia quod Deus non omnibus confert, certè non omnibus abſolutè promiſit, eſt enim fidelis & verax, & ſe ipſum negare non poteſt: at verò experimento conſtat Deum non omnibus infidelibus dare in effectu proximè vocationem ad fidem, quia ad multos externa prædicatio non peruenit, & internæ reuelationis nullum eſt indicium; nec affirmari poteſt ſine fundamento, quia, teſte Paulo, ordinaria lex eſt, vt homines per externam prædicationem ad fidem vocentur: ideo enim interrogat ad Roman. 10. *Quomodo audient ſine prædicante*, & Actor. 14. & Roman. 1. Cùm vult oſtendere Deum non omnino deſeruiſſe Gentiles, nec reliquiſſe ſine aliquo auxilio, non dicit interiùs ſe illis reuelaſſe, ſed per viſibilia opera ſe illis manifeſtare, & per generalia beneficia omnes ad ſe attraxiſſe, & eodem modo loquuntur Patres ſtatim referendi. Confirmatur, quia multi ſunt infideles, quibus infidelitas ad culpam non imputatur, propter ignorantiam inuincibilem, vt eſt communis ſententia Theologorum cum D. Thoma 2.2. quæſt. 10. art. 1. ergo illi nec exteriùs, nec interiùs ſunt vocati ſufficienter ad fidem, quia ſi vocati eſſent, & non credidiſſent, iam eorum infidelitas eſſet culpabilis.

Deus non omnibus infidelibus dat in effectu vocationem ad fidem.

Rom. 10. *Act.* 14. *Rom.* 1.

D. Thom.

4. Conditio dandi auxilij ex vi promiſſionis, qualis ſit.

Tertiò dicendum eſt, hanc conditionem talem eſſe, vt non ſit effectus auxilij dandi ex vi promiſſionis, ſed aliquid aliud, quod ſine illo auxilio fieri poſſit, & niſi fiat promiſſio, Deum non obligat. Hanc aſſertionem ſatis declarant Doctores allegati in prima opinione, & inter eos apertiſſimè D. Thomas locis ibi allegatis. Dicunt verò aliqui D. Thomam retractaſſe illam doctrinam 1.2. quæſt. 109. art. 6. ad 2. & quæſt. 102. art. 3. vbi axioma illud, *facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam*, exponit de faciente quod in ſe eſt per auxilium gratiæ, & per motionem diuinam. Sed in primis ibi D. Thomas formaliter non retractat priorem doctrinam, ſed axioma illud applicatum ad gratiam habitualem, de qua ibi tractat, dicit intelligendum eſſe de faciente quod in ſe eſt per auxilium gratiæ, quod eſt certiſſimum, quia ad gratiam habitualem nemo poteſt ſe præparare, niſi per auxilium gratiæ. Non docuit tamen ibi D. Thomas axioma illud intellectum de primo auxilio ſupernaturali gratiæ non poſſe habere verum ſenſum, nec etiam negauit conditionem in eo poſtulatam eſſe tunc implendam ante illud primum auxilium: non enim poteſt per aliud ſupernaturale auxilium impleri, cùm ſupponitur illud eſſe primum, nec per illud ipſum impleri poteſt, cùm debeat ſupponi impleta,

D. Thom.

Axioma, *facienti quod in ſe eſt, Deus nõ denegat gratiam*, exponitur.

A vt illud detur, ſicut indicant ipſa verba *facienti quod in ſe eſt.* Imò etiam in alio ſenſu de gratia habituali, vera eſt hæc pars aſſertionis cum proportione ſeruata. Nam eo modo quo verum eſt facienti quod in ſe eſt, dari primam gratiam habitualem, illa conditio non impletur per ipſam primam gratiam habitualem, ſed per aliam primam gratiam auxiliantem, vt in eiſdem locis D. Thomas indicat, & infrà oſtendetur.

5. Expenditur locus D. Th. 1.2. q. 89. art. 6.

Vlteriùs verò expendo celebrem locum D. Thomæ 1.2. quæſt. 89. art. 6. vbi de puero proueniente ad vſum rationis ſine auditu fidei, dicit, ſi ſe ipſum ordinauerit ad debitum finem, per gratiam conſequetur remiſſionem originalis peccati. Interrogo B igitur, an loquatur de ordinatione in finem per conuerſionem perfectam & ſupernaturalem voluntatis in Deum vt in vltimum finem, vel de conuerſione aliqua honeſta & naturali, ſiue in bonũ rationis & honeſtum, vt Caietanus, Vict. Medina & alij expoſuerunt, ſiue in Deum explicitè & in particulari cognitum, vt Capreolus & alij interpretantur. Primum dici non poteſt, quia illa conuerſio ad Deum ſupponit fidem, & in illo puero nondum ſupponitur fides, nec vocatio ad fidem, cuius ſignum eſt, quia licèt tunc non conuertatur in Deum, ſiue in eo peccet, ſiue non, manebit infidelis tantùm negatiuè etiam ex eiuſdem D. Thomæ ſententia. Si autem ſecundum dicatur, interrogo rurſus, an ſenſus C ſit ex vi illius ordinationis ad debitum finem ſtatim & immediatè infundi gratiam habitualem, & remitti peccatum ſine alia meliori diſpoſitione, vel ſtatim dari tali puero auxilium ſupernaturale, & vocationem ad fidem, qua poſſit ſe ſufficienter ad gratiam iuſtificantem præparare. Primum non poteſt attribui D. Thomæ, continet enim magnum errorem, quem ipſe refutat in aliis locis allegatis eiuſdem 1.2. ergo oportet ſecundum amplecti: ergo ex ſententia D. Thomæ illi puero facienti quod in ſe eſt ante vocationem ad fidem, datur auxilium ſupernaturale actualis gratiæ.

Quocirca in hoc loco explicando multum laborant Thomiſtæ: nam pro certo habent D. Thomam loqui de aliqua conuerſione hominis ad vlti- D mum finem, quæ antecedat vocationem internam ad fidem: éſtque euidens ex ipſo diſcurſu D. Thomæ. Præmittit enim primum quòd tunc, id eſt, in principio vſus rationis homini cogitandum occurrit eſſe de libertate, de ſeipſo, vbi non de cogitatione fidei, ſed de naturali loquitur, & Caietanus diligenter interpretatur, ídque conatur ex ipſa naturæ inclinatione & propinquitate ad ſe ipſum deducere. Nam ſic de cogitatione fidei D. Thomas loqueretur, & gratis ac ſine vllo fundamento id ſupponeret, & contra hypotheſim procederet: nam tractabat de puero nec exteriùs, nec interiùs vocato ad fidem. Loquitur ergo de naturali cogitatione & conſequenter de ordinatione ad E finem, per naturalem actum voluntatis: nam conuerſio ſupernaturalis voluntatis ſupponit ſupernaturalem cogitationem in intellectu, vt idem D. Thomas de eadem re tractans docuit lib. 3. contra gent. cap. 145. ratio. 5. Hinc ergo difficilis valde redditur conditionalis propoſitio, quam ſtatim Diuus Thomas ſubiungit, *ſi ſe ipſum ordinauerit ad debitum finem, per gratiam conſequetur remiſſionem originalis peccati*; qua difficultate preſſi Thomiſtæ fatentur, neceſſarium eſſe, vt inter illam debitam ordinationem ad finem, & infuſionem gratiæ habitualis intercedat alia conuerſio ex auxilio ſupernaturali gratiæ & fidei.

D. Thom.

7. *Auxilium ſupernaturale non dari infallibiliter habẽti priorem bonam ordinationem, ſed frequenter ac ſæpiùs ex diuina liberalitate, ſtatuunt, Bannes,*

Quidam verò illorum dicunt, auxilium hoc ſupernaturale ad hanc ſecundam conuerſionem non dari infallibiliter habenti priorem bonam ordinationem, ſed piè credi, frequenter ac ſæpiùs dari ex diuina liberalitate, & arbitrio. Indicat Bannes 2.2.qu.20. art.1. dub.2.ad 4. Sed reſponſio euacuat diſcurſum D. Thomæ, quaſi puero habenti primam bonam deliberationem naturalem, non ſemper & infallibiliter daretur vocatio ad fidem, poſſent multi habere illam primam deliberationem naturalem; & ſic implere præceptum naturale conuertendi ſe ad Deum, & manere in ſolo peccato originali, & poſtea peccare prius venialiter, quàm mortaliter, contra id quod D. Thomas conabatur oſtendere. Et præterea vel repugnat diuinæ prouiſioni, quòd multis tunc negetur auxilium gratiæ, licèt faciant quod in ſe eſt; vel gratis dicitur, quòd multis, & frequentiùs detur; non enim ſatis eſt dicere, quod piè creditur, ſi abſque fundamento creditur; ergo idem eſt de omnibus credendum.

& Medina. Et ita tandem fatetur Medina ibi; addit verò, quòd non ſtatim inſpirabitur fides ſic facienti quod in ſe eſt, ſed poſt aliquod tempus à Deo diſpoſitum. In quo etiam Deus non permittet hominem illum prius peccare venialiter, quàm mortaliter. Vtrumque autem eſt voluntariè dictum, & præter intentionem D. Thomæ. ſi enim tandem recurrendum eſſet ad illam prouidentiam Dei, ſuperuacaneus fuiſſet labor reddendi rationem ex illo præcepto concurrendi ſe ad Deum vt homo peccet venialiter donec de vltimo fine aliquo modo deliberet.

8. *Deum infallibiliter inſpirare fidem puero ſtatim ac rectè deliberat.*

Alij ergo tandem fatentur Deum infallibiliter inſpirare fidem illi puero ſtatim ac rectè deliberat ordinando in debitum finem naturalem: addunt verò illum non implere illam conditionem per vires naturæ: ſed per auxilium ſupernaturale gratiæ. Dicunt enim puerum illum in eo momento morali quo peruenit ad vſum rationis ſimul, aut intra breuiſſimum ſpatium, duplicem illuſtrationem, & internam motionem ſupernaturalem à Deo recipere, vnam qua excitat mentem illius pueri ad cognoſcendum Deum naturali cognitione, & conuertendum ſe ad illum affectu naturali perfecto in ſuo genere quoad hoc, vt ſe, & ſua in illum finem referat. quod ſi huic motioni diuinæ puer conſentiat, ſtatim in eodem momento, & paulo pòſt datur ei alia inſpiratio ſupernaturalis, qua poſſit credere in Deum actu ſupernaturali fidei infuſæ, & conuerti in ipſum vero actu charitatis, cui inſpirationi ſi obediat, ſtatim iuſtificatur. *Confirmatur ratione.* Ratio prioris auxilij eſt, quia homo tenetur præcepto naturali conuertere ſe in Deum vt finem naturalem; ergo ad prouidentiam Dei ſpectat in eo tempore, & occaſione dare illi auxilium ſufficiens ad implendum illud præceptum, quia in ſtatu naturæ lapſæ, non poteſt homo illud implere per facultatem naturæ, & conuertendo ſe in Deum, & proponendo abſolutè placere illi in omnibus; ergo dat Deus tunc illud primum auxilium. Ratio autem alterius partis eſt, quia ſi homo cooperetur, vt debet, cum illo primo auxilio, iam facit quod in ſe eſt, non per ſolam facultatem naturæ, ſed per auxilium ſupernaturale; ergo Deus illi non denegat nouum auxilium, quo iuſtificari poſſit ſi velit; cui ſententia videtur fauere D. Thomas ad Rom. 13. ſect. 10. vbi ait eos qui non audierunt Euangelium, excuſari poſſe à peccato infidelitatis per ignorantiam inuincibilem, iuxta verbum Christi Ioan. 17. *Si non veniſſem, & loquutus eis fuiſſem, peccatum non haberent.* & ſubiungit. *Si qui tamen eorum feciſſent quod in ſe eſt, Dominus ei ſecundùm ſuam miſericordiam prouidiſſet, mittendo eis Prædicatores fidei ſicut Petrum Cornelio, Act. 10. & Paulum Macedonibus, Act. 16. & continuò addit; ſed tamen hoc ipſum quod aliqui faciunt, quod in ſe eſt, conuertendo ſe, ſcilicet ad Deum, ex Deo eſt mouente corda ipſorum ad bonum,* iuxta id Thren. 5. *Conuerte nos Domine, & conuertemur.* *Ioan. 17.*

Verumtamen qui ſic exponunt re ipſa incidunt in ſententiam, quam toto conatu reprobant verbis paululum mutatis, quæ in proprietate ſumpta, aut vera non ſunt, aut ſententiam non variant, nec diſtinguunt. Explico ſingula. nam in primis iuxta illam interpretationem, iam conceditur eſſe verum illud axioma, *facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam*, intellectum de prima gratia proximè auxiliante ad fidem, id eſt, de prima inſpiratione fidei infuſæ, & cùm dicant infallibiliter dari hanc gratiam facienti quod in ſe eſt, neceſſe eſt, vt admittant certam legem, & promiſſionem Dei, quia non poteſt eſſe aliunde conſecutio infallibilis. Rurſus ſolùm requiritur, vt homo faciat quod in ſe eſt, in obſeruatione præcepti naturalis, per actum vtique moraliter bonum, & merè naturalem præcipi poteſt, & de facto præcipitur pro illo inſtanti vſus rationis, vt ipſi ſupponunt, de quo nunc non concedimus. Deinde conſequenter loquendo fateri coguntur de tali homine, & tali actu omnia, quæ ipſi contra Molinam obiiciunt, nimirum Deum ad inſpirandum fidem tali homini, expectare bonum motum naturalem voluntatis eius, & conſequenter non dare illis gratis inſpirationem fidei, ſed meritò prioris voluntatis, itémque ex parte hominis poſſe dari cauſam, cur huic inſpiret fidem, & non illi, ſcilicet, quia hic conuerſus fuit in Deum naturali conuerſione, & non ille: ſolúmque videntur hæc omnia excuſari in illa ſententia, quia illa conuerſio licèt in ſe ſit naturalis, dicitur fieri per motionem præuiam ſupernaturalem. 9.

10. Quòd autem hoc non excuſet, probatur primò, quia hoc præuium auxilium non eſt per ſe requiſitum ad actum, nec reddit illum meliorem, quàm ex natura ſua ſit: ſolùm enim poteſt illud auxilium neceſſarium reputari propter fomitis repugnantiam, & alia impedimenta naturæ lapſæ: neceſſitas autem talis auxilij nihil refert ad meritum illius actus, vel vt ſit diſpoſitio, aut præparatio ad ſupernaturale auxilium fidei, quod optimè declaratur in puero perueniente ad vſum rationis in natura integra, nam ſi fingamus permanſiſſe homines in ſtatu integræ naturæ, naſcerentur infantes, ſicut modo & paulatim creſcerent, & ad vſum rationis peruenirent. Ille ergo puer per vires naturales ſine ſpeciali auxilio poſſet in primo tempore vſus rationis conuertere ſe in Deum finem naturæ, & implere legem naturalem, tunc obligantem, vt ſupponitur; ergo illi ſic facienti quod in ſe eſt, inſpiraretur fides; ergo in illo ſtatu poterat homo mereri fidem, & ita nunc non eſſet gratuitum donum Dei. Probatur conſequentia, quia tunc ille puer non minus bene operaretur per vires naturales, quàm nunc dicatur operari per illud auxilium: ergo ſi iſte meretur aliquo modo vocationem proximam ad fidem, etiam ille eandem ſuis viribus meretur, quia ſi actus non eſt melior, parum refert quod per tale auxilium vel ſine illo fiat, vel è contrario ſi in natura integra non

non poteſt concedi tale meritum per actum naturalem, & iam nunc non eſt admittendum ratione illius auxilij, quod propter vincenda tantùm impedimenta datur: vel denique ſi in vtroque caſu admittatur illa propoſitio, facienti quod in ſe eſt, ſine merito, vel propria diſpoſitione ad fidem, euacuantur omnes obiectiones cap. 13. propoſitæ contra comunem doctrinam.

11. Obiectio. Retorquetur. Secundò obiicio, quia ſi ſine ſufficiente fundamento aſſeritur, dari tale auxilium ſupernaturale ante inſpirationem fidei, nam in primis, quod ſupponitur de præcepto naturali dilectionis Dei ſuper omnia obligante pro illo primo inſtanti vſus rationis, non ſolum incertum eſt, ſed etiam communiter non recipitur etiam ab ipſis Thomiſtis, qui licèt admittant præceptum, ſatis impleri dicunt deliberando de honeſta vita, ſeu de loquendo bono rationis, & proponendo ſecundùm rationem viuere, propoſito elicito viribus naturæ eo modo, quo potuerit fieri, ſiue abſolutum ſit, ſiue conditionatum, id eſt, quantum in ſe fuerit quod ſine ſpeciali auxilio gratiæ fieri poteſt. Vnde D. Thomas (*D. Thom.*) in 1. 2. in corpore art. 6. quæſt. 89. ſolùm dixit obligare tunc naturale præceptum ordinandi ſeipſum ad debitum finem, quod Caietanus (*Caietan.*) exponit ſatis impleri *collocando finem ſuum in beatitudine imperfectè & inchoatiuè apprehendendo bonum confusè, pro vt ætas illa conſueuit.* quia cogitatio quæ nunc excurrit primò, non eſt de Deo, ſed deliberandi de ſeipſo, vt D. Thomas voluit, quæ cogitatio naturalis eſt, & naturali modo occurrit, vt Caietanus expoſuit, & propoſitum voluntatis de illo obiecto confuſo, & cum dicta limitatione haberi poteſt per naturales vires: vnde nullum fundamentum relinquitur ad ponendum tunc illud præuium auxilium ſupernaturale, & multo minus ad aſſerendum dari infallibiliter omnibus. Vbi eſt enim lex, vel promiſſio abſoluta talis auxilij. nam ſine illo poteſt non peccari mortaliter in illo primo tempore vſus rationis, vt declaratum eſt, & hoc eſt ſatis ad prouidentiam Dei.

12. Auxiliũ quo ſenſu dicatur ſupernaturale. Vlteriùs verò eſto detur illud auxilium; interrogo quo ſenſu dicatur ſupernaturale: nam ex parte obiecti, quod tunc occurrit ad deliberandum de illo, non eſt ſupernaturale, vt ſupponitur, quia tale auxilium eſt ante reuelationem fidei, & ideo cum tota illa cogitatione & omiſſione debitæ conuerſionis manet infidelitas negatiua, vt auctores illius ſententiæ fatentur. Deinde non eſt auxilium illud ſupernaturale ex parte actus, propter quem datur, quia ille etiam actus naturalis eſt, & non indiget aliquo principio ſupernaturali: ergo ſolùm poteſt ſupernaturale vocari, quia eſt gratuitum, & naturæ non debitum, in ſe tamen naturale quod eſt, ſolúmque per maiorem excitationem intellectus, intra ordinem cognitionis naturalis, vel aliquem ſimilem affectum dari poteſt, iuxta dicta lib. 1. cap.. At verò hoc ſatis non eſt, vt tale auxilium ſit principium meriti de congruo, aut diſpoſitionis ad primam gratiam primi auxilij ſupernaturalis, vt prior diſcurſus oſtendit, quod dici non poteſt, vt ſtatim latiùs dicam. Ergo ex eo quòd tale auxilium præcedat ad faciendum quod in ſe eſt, non vitantur incommoda obiecta contra primam ſententiam; vel ſi in illo caſu ſine illis incommodis & ſine merito illo, vel propria diſpoſitione datur inſpiratio fidei facienti quod in ſe eſt, ſeruando legem naturæ eo modo, quo potuerit per vires rationis, cum communi Dei influentia ſine vllo fundamento meriti, vel diſpoſitionis propriæ. Concludimus ergo conditionem incluſam in illa promiſſione facienti quod in ſe eſt, implendam eſſe ab homine ſine auxilio propriè ſupernaturali in ſuo eſſe & ordine, quod tunc nobis ſatis eſt, ſiue iuuandus ſit homo per auxilium ordinis naturalis, ſiue non, quod ſtatim ampliùs expendemus.

Quartò addo conditionis complementum non eſſe neceſſarium vt Deus det homini primam auxiliantem gratiam ſupernaturalem. Probatur, quia Deus interdum & ſæpiſſimè dat illam tranſgredientibus legem naturalem & magnis peccatoribus: ſi enim, *cuius vult, miſeretur, & quem vult, indurat*, Rom. 3. eodemque modo dicit per Iſaiam cap. 65. *Inuentus ſum à non quærentibus me*, &c. Et hac ratione illa conditio, facienti quod in ſe eſt, non ſolùm non erit meritum, vel diſpoſitio, vt ſtatim dicam, ſed nec dici poterit conditio neceſſaria ad obtinendam talem gratiam, ſeu conditio ſine qua non obtinetur, quandoquidem ſiue illa multis & frequentiſſimè datur, vt latè probat Auguſtinus lib. 1. contra duas epiſt. Pelagian. cap. 19. & lib. de Gratia & lib. arbitr. cap. 6. expendens hanc hanc Dei gratiam in vocatione Pauli, eandemque in ſe ipſo recognoſcit lib. 4. 5. & 7. Confeſſion. per multa capita. Ratio verò eſt, tum quia hoc modo liberalitas diuinæ gratiæ maximè oſtenditur, quam ſuis operibus Deus manifeſtare voluit, iuxta illud Rom. 9. *vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ*, & illud ad Epheſ. 1. *in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo.* Tum etiam, quia in hoc maximè omnipotentiam ſuam manifeſtat, quod voluntatem hominis quantumuis rebellem & auerſam quando voluerit, & vbi voluerit, poteſt ad ſe conuertere, vt Auguſtinus dixit in Enchirid. cap. 100.

13. Non eſt neceſſe vt Deus det homini primam auxiliantē gratiam ſupernaturalem. Rom. 3. Iſa. 65. Auguſt. Rom. 9.

14. Vt ergo Deus gratiæ ſuæ auxilium alicui conferat, non eſt neceſſaria conditio, vt homo ipſe prius ſua libertate bene vtatur. Potuit tamen eſſe conditio illa neceſſaria, vt Deus teneatur talem gratiam dare ex vi legis, ſeu promiſſionis & pacti cum Chriſto tranſacti, quia non eſt factum, niſi ſub tali conditione, vt oſtenſum eſt; ergo ſicut illa non impleta non obligat, ita ſi impleatur, obligat, non homini facienti, quod in ſe eſt, ſed Chriſto: & ideo fortaſſe non ſine cauſa dictum non eſt in illo axiomate *facienti quod in ſe eſt*, Deus dat gratiam, ne fortè putaretur etiam poſſe conuerti dicendo, non facienti quod in ſe eſt, Deum non dare gatiam, quod omnino falſum eſt, ſed tantùm dictum eſt, Deum non denegare gratiam facienti quod in ſe eſt, quia iuſtiſſimè poteſt denegare illam non facienti quod debet, & ſæpiſſimè id facit, & è conuerſo miſericorditer eam donat facienti quod in ſe eſt, & infallibiliter propter Chriſtum, & reſpectu eius etiam iuſtè.

15. Quartò dicendum eſt, ante fidem, etiamſi faciat homo, quod in ſe eſt, obſeruando legem naturæ, non mereri vllo modo, vel de condigno, vel de congruo vocationem ad fidem, neque ſe diſponere poſitiuè ad recipiendum primum ſupernaturale auxilium, ſeu vocationem ad fidem. Vt diſtinctè probetur aſſertio, aduertendum ante

proximam

proximam vocationem ad fidem, poſſe hominem facere quod in ſe eſt, duobus modis, ſcilicet vel per ſolas vires liberi arbitrij, vel per aliquam præuiam gratiam ordinis naturalis: ideoque vtroque modo ſigillatim probanda eſt aſſertio. Et de primo quidem ſupponimus, cùm dicitur homo facere quod in ſe eſt per ſolas vires liberi arbitrij, non excludi generalem concurſum, & prouidentia Dei debitam cauſis ſecundis ſecundùm communem curſum & legem naturæ; ſine hac enim nihil poteſt homo operari. Excluditur ergo omne ſpeciale gratiæ auxilium ſiue naturalis ordinis ſit, ſiue ſupernaturalis. In quo ſenſu efficaciter probatur aſſertio argumentis factis in cap. 13. quia ſententia Maſſilienſium non alia ratione reprobata eſt, niſi quia ex parte ſolius liberi arbitrij, ponebat aliquod meritum primæ gratiæ. Nec oportet diſtinguere de merito condigni, vel congrui, quia illi, vt vidimus lib. 1. de merito imperfectiſſimo loquebantur, & interdum etiam nomen meriti non admittebant, quia verò dicebant gratiam non liberaliſſimè dari, ſed per modum retributionis, intuitu humani operis, eorum ſententia reiecta eſt.

16. Verificatur aſſertio.

Et propterea non ſolùm ſub nomine meriti, ſed etiam ſub ratione propriæ & moralis diſpoſitionis illa pars aſſertionis certiſſima eſt, tum quia vix poteſt à ratione propriæ diſpoſitionis aliqua ratio meriti ſeparari, tum etiam, quia moralis diſpoſitio eſt magna ratio inducendi formam ad quam eſt diſpoſitio, & quandam rationem debiti ſecum affert, atque ita gratiæ rationem diminuit, aut certè deſtruit: nam quod per proprias diſpoſitiones obtinetur, per opus proprium comparatur. Vnde ſi opus ipſum non ſit gratia, ſeu ex gratia, quod ſic comparatur abſolutè eſt ex operibus, & ſic tollit rationem gratiæ. Nec enim vitatur ſententia Semipelagiana, dicendo, non omnibus dari gratiam propter ſimilem diſpoſitionem, quia nec ipſi Maſſilienſes hoc dicebant, vt ſuprà etiam vidimus. Neque permitti poteſt, vt vel in vno tantùm homine ratio gratiæ deſtruatur, vt deſtrueretur, dicendo aliquem ſaluari & non ex gratia, ſeu (quod idem eſt,) ſuis operibus inchoando ſalutem ſuam, merendo, aut ſe diſponendo ſuis viribus ad primam gratiam.

17. Confirmatur. 1. Cor. 2. Ioan. 15. Philipp. 1.

Poteſtque hæc pars confirmari ex illis fidei principiis, *Quid habes quod non accepiſti*, 2. Corinth. 4. *Sine me nihil poteſtis facere*, Ioan. 15. Hæc enim & ſimilia intelliguntur de operibus conferentibus ad æternam ſalutem: omne autem meritum & moralis diſpoſitio ad gratiam multum ad ſalutem confert: ergo non eſt ex viribus liberi arbitrij ſine Chriſti gratia. Item ex illo ad Philipp. 1. *qui cœpit in vobis opus bonum, ipſe perficiet.* non ergo incipit homo ſuam ſalutem operari, ſed Deus, de quo propterea etiam dicitur operari in nobis velle, & perficere pro bona voluntate, ad Philipp. 2. & dare ſufficientiam præcogitandi, 1. Corinth. 3. Si autem homo ſuis viribus aliquo modo mereretur, vel ſe diſponeret ad primum gratiæ ſupernaturalis auxilium, inchoaret ſuam ſalutem, ſicut inchoat generationem ignis, qui primam diſpoſitionem ad illam inducere incipit; ergo in negotio ſalutis & ſupernaturalis iuſtitiæ non poteſt tribui ſoli libero arbitrio.

18. Probatur ratione.

Ratio verò huius partis ab aliquibus redditur, quia homo nullum bonum morale facere A poteſt ſolis liberi arbitrij viribus: meritum autem, vel diſpoſitio poſitiua ad gratiã, non poteſt eſſe niſi actus moralis bonus, vt per ſe notum eſt: ergo. Hæc verò ratio falſum aſſumit, vt ex dictis in lib. 2. conſtat. Ratio ergo propria eſt, quam attigit D. Thomas 3. contra gent. cap. 149. ratione 4. meritum debet eſſe proportionatum præmio, ſeu retributio, ſed actus, quos homo per facultatem naturalem producit, non habent proportionem cum gratia, vel auxilio, quod facultatem naturæ excedit. Ergo non poſſunt illud mereri. Quæ ratio etiam de diſpoſitione B fieri poteſt, quia etiam diſpoſitio eſſe debet proportionata formæ. Illam tamen magis quoad diſpoſitionem declarat idem Doctor ſanctus ibidem ration. 2. *Nam agens inſtrumentale* (inquit) *non diſponit ad perfectionem inducendam à principali agente, niſi ſecundùm quod agit, ex virtute principalis agentis, ſed anima noſtra operatur ſub Deo, ſicut agens inſtrumentale ſub principali agente; ergo non poteſt anima ſe præparare ad ſuſcipiendum effectum diuini auxilij, niſi ſecundùm quod agit ex virtute diuina. Præuenitur igitur homo diuino auxilio ad bene operandum, magis quàm ipſe diuinum auxilium præueniat, quaſi merendo illud, vel ſe præparando ad* C *illud.* Hæc ferè D. Thomas, in quibus aduerto ſubſumptam illam propoſitionem, quòd *anima noſtra operatur ſub Deo, ſicut agens inſtrumentale ſub principali agente.* cum maiori proprietate verum habet in operibus gratiæ, & in lib... tractauimus, & ideo in hoc ſenſu videtur in illo diſcurſu ſumenda, vt efficaciùs ratio concludat, non poſſe hominem ſe præparare ad aliquod auxilium gratiæ ſupernaturalis, niſi tanquam inſtrumentum Dei moueatur per aliud prius ſupernaturale auxilium, & ideo perueniendum eſſe ad aliquod primum, ad quod homo præparari non poſſit. Alioqui ſi de fide ſola ſub ordinatione cauſæ ſecundæ ad primam ſermo eſſet, & ſolùm diceretur anima noſtra inſtru- D mentaliter agere ſub Deo, generali & improprio modo quo cauſa ſecunda principalis dicitur comparari ad primam ſicut inſtrumentalis. Sic tantum illa ratione concluderetur, non poſſe hominem ſe diſponere ſuis viribus ad primum gratiæ auxilium, ſine concurſu generali Dei, quod non ſatis eſſet ad probandam aſſertionem, vt conſtat; cum maiori ergo proprietate intelligi debet, & ita optimus eſt diſcurſus.

Sed refellitur. Propria ratio ex S. Thom.

19. Aſſertio de homine faciente quod in ſe eſt per auxiliũ gratiæ ordinis naturalis.

Probanda ſupereſt eadem aſſertio de homine faciente quod in ſe eſt, per auxilium gratiæ ordinis naturalis, iuxta diſtinctionem gratiæ excitantis poſitam in ſuperiori lib. cap. 7. Clarum enim eſt hominem de quo loquimur, non poſſe facere quod in ſe eſt per auxilium gratiæ ſu- E pernaturalis ordinis, quia loquimur de homine priuſquam interiùs vocetur ad fidem, ante quam vocationem nullum auxilium ſupernaturalis ordinis internum homo recipit, vt per ſe clarum eſt, & in ſuperioribus oſtenſum eſt; ideoque non poteſt tunc facere, quod in ſe eſt per auxilium ſupernaturale, quia debet ſupponi cum tali auxilio, quia cauſa efficiens ſupponitur effectui, & tunc neceſſariò habebit tale auxilium ſine merito, vel diſpoſitione propria, quæ eſt aſſertio, quam probare intendimus. Loquimur ergo in aſſertione de auxilio naturalis ordinis, & priuſquam auctoritate illam probemus, poſſumus in hunc modum illam ratione oſtendere & explicare. nam duo-

bus modis excogitatum eſt hoc auxilium naturale, per quod fiat tale meritum, vel diſpoſitio. Primò vt illud auxilium nihil aliud ſit, quàm naturalis cogitatio, quæ congrua ſit ad bene operandum, etiamſi per ſolas naturales cauſas & vires naturales hominis producatur, Deo nihil ſpecialiter operante vel in cauſis externis tali, vel tali modo applicandis, vel aliquid ſpeciale interiùs operando, vel ſolùm habeat illa cogitatio rationem gratiæ, quia fuit peculiare Dei beneficium per ſuam generalem prouidentiam, ita diſponere cauſas vniuerſi, vt talem cogitationem in homine excitarent. At verò contra hunc ſenſum procedunt omnia, quibus cap. 14. in lib. 2. oſtendimus, ſi in hac ſola cogitatione fundetur meritum primæ vocationis proximæ ad fidem, non recedi re ipſa à ſententia Caſſiani & Fauſti ſolùm per hoc quod cogitatio illa gratia nominetur, quia illa eſt gratia ſolo titulo, quia non tranſcendit rationem doctrinæ, & in eo gradu non ſpectat ad doctrinam reuelantem, ſed naturalem, atque ita eſt minor gratia, quàm illa quam Pelagius admittebat.

20. Modus proprij auxilij gratiæ ordinis naturalis.

Venio ad alium modum quo poteſt concluſio intelligi de proprio auxilio gratiæ ordinis naturalis, pro vt addit aliquid internæ excitationi, ex peculiari effectione & prouidentia Dei, quem modum inſinuant auctores, qui dicunt puerum venientem ad vſum rationis, ſi faciat quod in ſe eſt, per motionem antecedētem ad vocationem fidei, ſtatim infallibiliter illam vocationem obtinere, nam licèt vocent illam motionem ſupernaturalem, re vera non poteſt eſſe ordinis, ſeu entitatis ſupernaturalis, cùm ante auditum fidei internum, & externum antecedat: ſolùm ergo poteſt eſſe ſupernaturalis quo ad modum lib. 1. ſuperiori c.7. explicatum. quidquid enim ſit, an alio modo, vel titulo illi ſic operanti detur initium fidei, quod poſtea videbimus. Dico non poſſe id eſſe per modum meriti, aut diſpoſitionis moralis & proportionatæ, nam ad hoc dicimus in aſſertione non ſufficere auxilium naturalis ordinis, quod probatur primò rationibus ſuprà adductis ex D. Thoma, quia actus moralis ordinis naturalis etiamſi fiat auxilio gratiæ, ſemper eſt improportionatus toti ordini ſupernaturalis gratiæ; ergo nec moralis diſpoſitio poſitiua, nec meritum eius eſſe poteſt. Item, quia licèt anima noſtra moueatur à Deo per ſpecialem excitationem ordinis naturalis, nihilominus vt ſic mota non agit inſtrumentaliter ſub Deo vt auctore ſupernaturalis gratiæ, imò ſuppoſita illa excitatione & morali adiutorio, eius voluntas naturali modo operetur actum moralem naturalem, ac verè acquiſitum, & per illum efficit habitum acquiſitum, ad quem tantum ex vi illius motionis ſe diſponit: ergo ex vi illius non meretur, nec præparatur anima ad recipiendum auxilium ſupernaturalis ordinis, donec aliquo auxilio eiuſdem ordinis moueatur, & ita operetur inſtrumentaliter ſub Deo, vt per ſe ac propriè ſupernaturaliter ac principaliter operanre.

21. Declaratur.

Præterea declaratur vtraque ratio, quia opus morale factum ab aliquo ex ſola gratia naturalis ordinis, de ſe non eſt melius vel phyſicè, vel moraliter, quàm ſimilis factus ab alio per ordinarium concurſum cauſarum, ſicut habitus per accidens infuſus, non eſt melior de ſe, A quàm acquiſitus, nec viſus congenitus, quàm miraculosè reſtitutus: vt, v. g. fieri poteſt, vt cogitatio de Deo comparata à Philoſopho, ſuo naturali diſcurſu cum ſolo generali concurſu Dei, & data ruſtico gentili per ſpeciale auxilium naturale Dei ſint æquales, & conſequenter, quòd bonus aliquis motus voluntatis in vtroque excitatus, vel liberè factus ſit æqualis, & in aliis actibus minus perfectis res clara videtur. tunc ergo ſit argumentum, nam actus factus ex communi curſu cauſarum per vires arbitrij, non eſt ſufficiens, ad qualecunque meritum ſupernaturalis vocationis; ergo nec ſimilis actus factus cum auxilio naturalis ordinis. Probatur conſequentia, quia ſola relatio, ſeu B emanatio à tali auxilio non reddit actum moraliter meliorem, aut digniorem; ergo nec magis aptum ad tale meritum.

Vnde fit vniuerſalis ratio, quia omnes iſti actus boni ordinis naturalis abſolutè ſpectati, abſtrahendo ab hoc, vel illo modo quo fieri poſſunt, tales ſunt, vt per ſe loquendo poſſint fieri per ſolas vires arbitrij; ergo de ſe ſunt improportionati ad tale meritum, niſi aliquo modo ad ſupernaturalem modum ſubleuentur; ergo quocunque modo fiant, ita vt in illo inferiori ordine maneant, non ſunt vllo modo meritorij ſupernaturalis gratiæ. Patet conſequentia, quia non euadunt meliores, etiamſi per tale auxilium fiant, & declaratur optimè, quia ho- C mo in ſtatu naturæ integræ, potuit fide ſpeciali auxilio gratiæ habere dilectionem Dei naturalem, tam perfectam, quàm nunc poſſit homo per hoc auxilium ordinis naturalis, & nihilominus non potuit mereri fidem, vel initium eius per illum amorem, imò nec Angelus id potuit: ergo nec homo lapſus id poteſt, etiamſi per ſpeciale adiutorium ſimilem Dei amorem eliciat. Quocirca rationes omnes, quæ probant nos non poſſe per bonum opus morale viribus liberi arbitrij factum vllo modo mereri auxilium gratiæ ſupernaturalis, æquè procedunt, ſiue illud opus ſit factum ex aliquo auxilio ordinis naturalis, ſiue cum ſolo generali concur- D ſu vniuerſalis prouidentiæ, nimirum, quia tale opus reſpectu ſupernaturalis ordinis eſt quaſi nihil, & quaſi ex ſe ſolùm placet in ordine ad finem, vel præmium naturale, &c. Hæc enim & ſimilia æquè procedunt, ſiue naturale opus fiat viribus propriis, ſiue cum adiutorio Dei ordinis naturalis, cum quo opus in ſe non fit melius, nam tunc tale adiutorium valde extrinſecum eſt, & quodam modo plus agere videtur qui cum minori adiutorio aliqualiter operatur.

22. Vni[illegible] ra[illegible].

23. [illegible]

Vltra has verò rationes, aſſertio quocunque ſenſu intellecta, id eſt, de homine faciente quod in ſe eſt, ſiue per vires ſolas liberi ar- E bitrij, ſiue per beneficium cognitionis congruæ, ſiue per ſpecialem excitationem ordinis naturalis, probanda à nobis eſt ex quodam ſupernaturali principio, quòd initium fidei non cadit ſub meritum, quo maximè Auguſtinus & alij Patres Maſſilienſes expugnant: ex illo autem rectè concluditur, nullum opus bonum morale, ſeu ordinis naturæ quomodocunque fiat, eſſe poſſe moralem diſpoſitionem, aut aliquale meritum primæ vocationis ad fidem, ſeu, quod idem eſt, primi auxilij ſupernaturalis: primum autem illud in lib. 2. cap. . . breuiter tactum eſt; nunc autem probandum eſt latiùs.

&

Prædicatur fides.

& in primis docet illud D. Thomas 2.2. q. 10. art. 4. ad 3. vbi de Cornelio dicit, cùm placuit Deo ſuis orationibus & eleemoſynis non fuiſſe infidelem, *alioqui*, ait, *eius operatio non fuiſſet Deo accepta*. quia ſine fide nemo ei placet: vnde egregiè dixit Ambroſius lib. 6. in Lucam §. *& reſpondens Ieſus*: *Miſericordia tunc habet meritum ſi fide præcedente conferatur*, & lib. 7. ad illa cap. 11. *Veruntamen quod ſupereſt date eleemoſynam*: *Opera* (inquit) *ſine fide vana ſunt.* Præterea probatur ex Auguſtino lib. de prædeſt. Sanct. vbi à cap. 2. ad refellendos Semipelagianos reuocat initium ſalutis ad ſanctam cogitationem, & ante illam oſtendit nihil in homine inueniri, quod initium fidei, vel iuſtitiæ eſse poſſit. Declarat autem illam eſse ſanctam cogitationem quæ ad religionem vtique Chriſtianam & pietatem pertinet. Deinde in cap. 3. retractat quod alibi dixerat, initium fidei eſſe poſſe ex nobis, quòd non eſſet ſimpliciter retractandum, ſed explicandum ſi homo aliqua ratione poſset vocationem ad fidem mereri. Item cap. 7. nulla opera poſse eſse meritum, vel impretrationem fidei, quia vt opera habeant vim aliquam merendi, vel impetrandi, debent ex fide procedere, iuxta illud ad Epheſ. 2. *Gratiâ eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis; donum enim Dei eſt; ne quis glorietur.* Fides ergo præcedit, ait Auguſtinus, vt per illa cætera impetrentur, ideóque non probant vulgarem loquendi modum, ille ad fidem tractus eſt, vel credere meruit, quia vir probus erat, ſed potiùs vt bonus fuerit, ad fidem vocatus eſt, & ideo de Cornelio ait, iam fuiſſe fidelem cùm per opera ſua impetrauit aduentum Petri, à quo in Chriſti fide vlteriùs inſtrueretur Act. 10. & idem habet Epiſt. 57. q. 2. de quo latè dixi lib. 2. cap. 4. Præterea cap. 15. eiuſdem libri de prædeſtin. in hoc æquiparat initium gratiæ per vocationem ad fidem cum Incarnatione, quòd ſicut in humanitate aſſumpta nihil potuit præcedere, quo aliquo modo mereretur vnionem, ita in nomine nihil poteſt præcedere quo fidem mereatur.

Ambroſius. *Auguſtin.* *Epheſ. 2.*

23. *Auguſt.* Eamdem doctrinam habet Auguſtinus aliis innumeris locis, nam lib. de grat. & lib. arb. cap. 7. *Opera* (inquit) *ſunt ex fide, non ex operibus fides.* Opera vtique quæ ſint alicuius meriti, & per ſe conferant ad veram iuſtitiam, & ſalutem æternam, & ideo lib. 4. contra Iulian. cap. 3. ante fidem, ait, nullum eſſe veræ virtutis opus, non quia bonum eſſe non poteſt morali modo, ſed quia non confert ad ſalutem, ſed eſt quaſi nihil in negotio ſalutis, & ob eamdem cauſam dicto lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 8. comparat iuſtificationem creationi, quia ſicut creatio eſt ex nihilo, ita iuſtificatio ex nullo merito eſſe poteſt, nec ex operibus quæ ſint aliquid in ordine ad Chriſtianam iuſtitiam, quæ à fide incohatur. Vnde Epiſt. 105. *Si dixerimus* (inquit) *ante fidem præceſſiſſe meritum gratiæ, quid meriti habebat homo ante fidem, vt acciperet fidem.* Similitérque dicit in Epiſt. 106. fidem non eſſe tribuendam præcedentibus meritis, aut impetrationi, quia omnia hæc radicantur in fide, & hac ratione in eiſdem locis notat vitam æternam ita eſſe mercedem meritorum, vt ſit etiam gratia, quia eſt gratia pro gratia, vt ait etiam lib. de corrept. & grat. cap. 13. & Ioann. 1. quia meritum eius fundatur in priori gratia, fidem autem ita eſſe gratiam, vt non poſſet merces appellari, quia non poteſt ſupponere meritum fundatum in gratia, & omne aliud fundatum in operibus, non poteſt eſſe meritum vllum gratiæ, aut fidei, & multa ſimilia habet Auguſtinus dicta q. 2. ad Simplician. & Pſalm. 144. *Iuſtitia tua exultabunt*, & alibi ſæpe contra Semipelag. diſputans.

Comparatur iuſtificatio creationis. *Pſalm. 144.*

24. *Proſper.* Hanc Auguſtini doctrinam imitatus eſt Proſper contra collator. cap. 22. vbi tractans locum Apoſtoli Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt.* quæ contra gratiæ neceſſitatem & libertatem allegabat Taſſianus; reſponde, ſi locus ille de gentibus per fidem iuſtificatis intelligatur, nihil fauere Taſſiano, quia gratis & ſine vllo merito reconciliati ſunt, nihil enim boni operis, inquit, ex mortuis, nihil iuſtitiæ procedit ex impiis, id eſt, nullum opus meritorium gratiæ, vel iuſtitiæ ex impiis qui & fide carenr, & ſpiritum vitæ nondum accipere inceperunt, eſſe poteſt. Deinde verò admiſſo alio ſenſu quòd Paulus loquatur de gentibus fide carentibus, & aliquid boni naturalis operantibus, ait non potuiſse illos ex illis operibus iuſtificari, quia nullus eſt bonæ voluntatis motus, vtique iuſtificationem impetrans, niſi quem creauit diffuſè per Spiritum ſanctum charitatis affectus, & addit probationem, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, referens hæc verba, non ſolùm ad perſonam, verùm etiam ad ſingulos eius actus, quia non poſſunt Deo placere in ordine ad ſalutem, & veram iuſtitiam, niſi à fide oriantur. Vnde cap. 29. ait, Si bonum præcedens fidem poſſit illam mereri, ſequi ſic animam ædificari in templum Dei, vt non accipiat fundamentum, quod non incipit, niſi quando fides in corde audientis generatur: intelligit autem ſequi, non accipi fidem tamquam donum gratiæ collatum, quod ſummum cenſet inconueniens. Et ſimiliter cap. 37. & 38. probat ex profeſſo vocationem ad fidem non poſſe ſub cuiuſcumque præcedentis bonis operis meritum cadere, idem habet in reſponſione ad Gallos cap. 8. Fulgentius de Incarnat. & grat. cap. 26 vſque ad 20. probat omne meritum gratiæ in fide radicari, & ante illam eſse non poſse: fauet denique Concil. Arauſicanum can. 25. dicens Deum nullis præcedentibus meritis fidem inſpirare, quod etiam habet Concil. Trident. cap. 5. & 6.

Fulgent. *Conc. Arauſ.*

25. Reſpondent verò aliqui hos Patres ideo initium gratiæ ad fidei cognitionem reuocaſse, eámque pro fundamento noſtræ iuſtificationis poſuiſſe, quia & frequentiùs contingit, vt ante fidem non præcedant opera bona facta ex alia priori gratia, & ita rarum eſt, & quaſi accidentarium inchoari gratiam ante fidem, quia initium fidei eſt per ſe ac neceſsariò fundamentum iuſtitiæ, quod autem aliud fundamentum internum procedat, licèt etiam ſit contingens. Et vtrumque confirmant, quia aliàs omnia bona opera quæ ab infidelibus fiunt, etiamſi in ſuo genere interdum ſint illuſtria, vt difficillima fieri poſſint ſine gratia Chriſti, quod non videtur admittendum. Et ſimiliter in homine fideli victoria grauis tentationis, aut inſigne bonũ opus morale, vel fieret ſiue gratia Chriſti, vel nunquam fieret, nec eſſet meritorium, niſi fieret ex motiuo fidei.

26. Veruntamen neutra ex dictis expoſitionibus eſt admittenda, nam illa prior, vt Patres loquantur de his quæ frequentiùs accidunt, & quæ rara ſunt, non conſiderent, non rectè in præſenti accommodatur, tum quia aliàs non

ſatis Pelagianos confutarent, nec certo & infallibili principio contra illos vterentur, nimirum fidei initium non cadere ſub humanum meritum; nam quòd id frequentiſſimè contingat, Semipelagiani non negabant, vt lib. 2. dictum eſt, & Proſper refert cap. 37. contra Collater. vbi illum latè impugnat, quia in quibuſdam ponebat vocationem fidei ſine merito, in aliis ex merito. Vnde Auguſtinus nec in Cornelio, nec in Latrone, vel vllo alio vult id admittere. non ergo ponunt illud principium, vt contingens in pluribus, ſed vt per ſe ac ſimpliciter neceſſarium. Et ideo non ſolùm negant actum, ſed poteſtatem, dicunt enim non poſſe hominem mereri fidem, quia ipſa fides eſt, quæ hanc confert poteſtatem, item hoc declarant exemplis abſolutam impoſſibilitatem contrarij euentus indicantibus, vt eſt exemplum hypoſtaticæ vnionis, ita enim eſt gratia, vt non poſſit ante illam meritum in natura aſſumpta antecedere, & exemplum creationis, ita enim eſt ex nihilo, vt numquam poſſit aliter contingere. Denique quòd præcedant bona opera ante fidem, non poteſt dici rarum, quia vix inueniuntur infideles, in quibus aliqua bona opera inueniuntur, vt lib. 2. dictum eſt, cum Chryſoſtomo Homil. 67. ad Paulum, & aliis.

Proſper. — Auguſt. — Chryſoſt.

27. Et ob eamdem, vel maiorem rationem alia reſponſio admittenda non eſt, nimirum ita fidem eſſe fundamentum iuſtitiæ, vt aliquando poſſit aliud antecedere fundamentum, tum quia etiam datur hinc occaſio Semipelagianis dicendi, licèt frequentiùs iuſtitia fundetur primum in fide, in aliquibus ſumere initium à bonis operibus humanis. Dices illos loquutos eſſe de bonis operibus viribus naturæ factis, non per aliquam priorem gratiam ordinis naturalis, vt iſti Theologi loquuntur. Sed contrà in hoc eſt: quia ſi per gratiam hanc ſolùm intelligatur cogitatio honeſta naturalis, & congrua, etiam ipſi illam non negabant; ſi verò aliud maius auxilium intelligatur, in primis non eſt de fide dari tale auxilium; ergo illo titulo non poterit ſententia Semipelagianorum, vt erronea damnari, deinde quod caput eſt, Paulus, ad Roman. 3. ſub operibus legis concludit omnia quæ non ſunt ex fide, & abſolutè dicit, *ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo*, & poſtea ſubiungit, *iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes qui credunt in eum:* nec inter opera legis & fidei medium agnoſcit, & concludit, *iuſtificati gratis per gratiam ipſius*, vtique per gratiam fidei, de qua infrà ſubdit: *arbitramur enim iuſtificari homines per fidem ſine operibus legis*, & ad Epheſ. 2. *Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt, & non ex operibus*, vtique ſine fide, vel ante fidem, vel non ex fide factis.

Rom. 3. — Epheſ. 2.

28. Quæ loca exponens Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 8. ait, *vt per fidem ideo iuſtificari dicamur, quia fides & humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis iuſtificationis*, vbi diſtributio *omnis* ponderanda eſt, includit enim omnem alium modum iuſtificationis, & omnem aliam radicem: item loquens de hac eadem iuſtificatione, quæ à fide inchoatur, ait, *nihil eorum, quæ præcedunt illa, ſiue fides,* (vtique naturalis, quam ponebant Pelagiani,) *ſiue opera*, qualiacumque vtique ſint, iuſtificationis gratiam promeretur: in nullo ergo homine poſſunt præcedere opera quæ ſint exordium illius iuſtificationis, quæ fundatur in fide: quapropter regula poſita ab eodem Concilio cap. 5. & 6. de exordio iuſtificationis à vocatione fidei non regulariter, ſed infallibiliter accipienda eſt, aliàs nihil certi de exordio & fundamento iuſtificationis haberemus; non ergo vocatio ad fidem tantùm ponitur, vt neceſſaria ad iuſtificationem, ſed etiam vt exordium neceſſarium & vnicum, & certè ipſum nomen exordij, vel fundamenti excludit neceſſariò omne aliud prius exordium, vel fundamentum: nam fundamenti non datur fundamentum, & ad hoc ſignificandum additum eſt nomen exordij, initij, & radicis, vt ſignificetur non poſſe dari aliam priorem radicem. Denique addit Concilium, *nullis eorum exiſtentibus meritis*, vtique ante vocationem fidei; quis enim contra verba tam abſoluta, & vniuerſalia audeat dicere in aliquibus hominibus, vel etiam in aliquo homine, vocationem ad fidem eſſe ex aliquo, vel qualicumque merito.

Conc. Trid.

Ad incommoda autem, quæ inferebantur, reſpondemus aliud eſſe loqui de gratia in genere, aliud de gratia quæ poſſit eſſe principium merendi aliquo modo ſupernaturale auxilium, ante fidem: ergo & ante proximam vocationem fidei fatemur propter Chriſtum dari, quia nulla vera eſt gratia Dei, quæ non propter Chriſtum detur, vt in principio huius materiæ dixi; negamus verò ante vocationem fidei antecedere gratiam, quæ poſſit eſſe exordium vel fundamentum ſupernaturalis iuſtitiæ, licèt ad alios bonos effectus deſeruire poſſit, & hoc probant teſtimonia adducta, & ratione ſtatim declarabitur: vnde ad primum incommodum de infidelibus reſpondemus, fortaſſe numquam in eis eſſe victorias grauium tentationum integras, & ſine vlla peccati labe, nec difficilia opera bona ſine aliquo defectu culpæ; ſi verò aliquando ſunt, non fiunt ſine aliquo gratiæ auxilio propter Chriſtum dato, & nihilominus in ordine ad fidem promerendum nihil ſunt. Ad aliud verò de fidelibus ſimiliter dicimus, ſi talia opera fiant ex ſolo auxilio naturalis ordinis, & nullo modo ex fide, non mereri ſupernaturale præmium apud Deum, vt infrà tractando de merito oſtendemus. 29.

Nulla vera gratia quæ non detur propter Chriſtum. — Concil.

Aliter verò quis ſubterfugere poſſet allata teſtimonia, dicendo talia opera bona, quæ ante fidem interdum faciunt, non fieri ſine aliqua vocatione bona, & illam tunc dici poſſe vocationem ad fidem, ſaltem remotam, eámque à Conciliis & Patribus ſub vocatione fidei includi: & ita verum eſſe ante illam nulla præcedere merita, nihilominus tamen ex illa vocatione remota poſſe procedere aliquod opus, quod ſit meritum proximæ vocationis ad fidem, ad proinde excitatio ad bonum opus faciendum ante reuelationem fidei eſſe vocationem quamdam ad fidem, quia ad illam ordinatur, & hoc ſatis eſſe ad aliquale meritum proximioris vocationis ad fidem, etiamſi actus fidei nondum præceſſerit. Poteſt hoc ſubterfugium duorum Patrum teſtimoniis colorari, vnum eſt Auguſtini lib. 83. quæſt. 68. dicentis, *Numquid ergo latebat Pharaonem, quantum boni conſequutæ fuerint terræ illæ per aduentum Ioſeph? Illius ergo rei geſtæ cognitio, vocatio eius fuit, vt populum Iſraël miſericordialiter tractans, non eſſet ingratus. Quòd autem huic vocationi obtemperare noluit, ſed exercuit crudelitatem in eis, quibus humanitas, & miſericordia debebatur, meruit pœnam, vt induraretur illi cor*, &c. Certè cognitio illa quam habuit Pharao de aduentu Ioſeph in terram Ægypti, & de beneficiis per eum illi genti collatis, non fuit reuelatio fidei, nec per eam excitabatur Pharao immediatè ad credendum; & tamen Auguſtinus inde dicit incœpiſſe vocationem Pharao

30. Opera ... præced... fidem ... ſecundum...

Auguſt.

31. ...tractior re... ſio pro D. Auguſtino.

Pharaonis, qua ſi vſus bene eſſet, vlteriùs illuminaretur, ſicut è contrario illa malè vtendo obdurari meruit. Aliud teſtimonium eſt D. Gregorij Homil. 9. in Ezechiel. in illa verba, *Mitto ergo te ad filios Iſraël.* vbi ſic inquit, *Nec fides ſine quibus, nec opera adiuuant ſine fide, niſi fortaſſe pro fide accipienda fiant.* Ergo ſecundùm Greg. opera quæ præcedunt fidem, quatenus pro fide percipienda fiunt, poſſunt iuuare ad merendam proximam fidei vocationem. Et in eius ſententiæ confirmationem addit. *Sicut Cornelius antè pro bonis operibus meruit audire, quàm fidelis exiſteret; qua ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebat.* quod ex Act. 10. latiùs deducit.

& Gregorij.

31. Reſponſio Authoris.

Reſpondeo duobus modis poſſe intelligi aliquem operari pro fide obtinenda, vno modo ex intentione Dei ſolùm, quia nimirum Deus excitat hominem ad bene moraliter operandum, vt probet illum, an bene reſpondeat illi priori vocationi, & animo dandi illi altiorem, ſi illa bene vtatur, ſin minus dimittendi illum: alio modo poteſt intelligi ex intentione ipſius hominis bene operantis & potentis, vt à Deo illuminetur in fide. De priori modo poſſet intelligi locus Auguſtini, & præmiſſo illo ſenſu duo dicta ſunt, vnum eſt illam priorem excitationem, non poſſe dici vocationem ad fidem, ſed ad miſericordiam, gratitudinem, iuſtitiam, vel aliam ſimilem virtutem moralem, de his enim virtutibus apertè loquitur Auguſtinus. Quando autem in aliis locis dicit vocationem ad fidem præcedere omnia opera pietatis, & merè gratis dari, apertè de illa loquitur Concilium Tridentinum in illo cap. 5. cùm dicit, *iuſtificationis exordium ſumendum eſſe à vocatione, quia Deus tangit cor per Spiritus ſancti illuminationem, vt gratiâ adiutus liberè poſſit mouere ſe ad iuſtitiam coram Deo.* & addit cap. 7. *Diſponuntur ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes liberè mouentur in Deum.* Vocatio ergo de qua loquitur Concilium, eſt ex auditu fidei, & ab illa inchoatur fundamentum iuſtitiæ, & omnium diſpoſitionum ad illam. Et de eadem vocatione dicit antecedere omnia merita. Non poſſunt ergo hoc teſtimonium, & ſimilia eludi, ea interpretando de vocatione ad bonum opus morale, vel ad aliquam cognitionem naturalem, quam Deus poteſt dare ante reuelationem, vel prædicationem fidei, quia nec illa poteſt dici fundamentum iuſtitiæ, nec re vera eſt vocatio ad fidem, cùm illam non proponat vllo modo, vt ſupponimus. Neque intentio Dei extrinſeca mutat naturam, & rationem talis vocationis, neque enim habet, quòd ſit talis, vel talis vocatio ex fine extrinſeco vocantis, ſed ex obiecto ad quod vocat.

Concil. Trid.

32. Exactior reſponſio pro D. Auguſtino.

Quocirca perſiſtendo in eodem ſenſu verborum Auguſtini addendum, poſita illa vocatione Pharaonis per ſolum naturalem bonum vſum eius ante primam vocationem ad fidem, non potuiſſe mereri fidem, vel initium eius, ſed ad ſummum potuiſſe non ponere obicem fidei, ſeu inſpirationi eius, vt generaliter ſtatim dicemus; quia intentio Dei extrinſeca non addit illis operibus dignitatem, vel proportionem cum tali præmio. Vnde non eſt cur fingamus Deum hoc intendiſſe, aut ad hunc finem dediſſe Pharaoni vocationem illam, vt bene illa vtendo mereretur vocationem ad fidem, quia nec Auguſtinus hoc dicit, nec habet fundamentum in Scriptura, vel ratione: imò repugnat Deum intendere aliquid gratiæ ſuæ contrarium. Item non oportet fingere ita fuiſſe vnam vocationem ad aliam ordinatam, vt ſi Pharao bene vteretur prima, illi eſſet promiſſa proxima vocatio ad fidem, quia hæc etiam promiſſio ficta eſt, & ſine fundamento, & præter ordinationem diuinæ gratiæ. Igitur nulla ibi particularis intentio Dei cogitanda eſt, præter illam generalem, quam ex ſe habuit propter Chriſtum dandi omnibus adultis vocationem ad fidem, ſi per eos non ſtaret. Ante quam vocationem ſæpe dat aliam bonam excuſationem moralem, reſeruat autem vocationem ad fidem pro tempore quod ſibi placet, iuxta æternam diſpoſitionem ſuæ ſapientiæ, & voluntatem conſilij ſui: & ita ſe geſſit cum Pharaone: quem fortaſſe poſtea non vocauit ad fidem, quia inuenit obduratum, vel prauè diſpoſitum per abuſum prioris diſpoſitionis, quod impedimentum ſi non haberet, vocaretur à Deo, non propter aliquod meritum, vel diſpoſitionem, ſed propter ſuam propriam, vt mox etiam generaliter dicemus.

33. Aduertendum circa dicta à Gregorio.

De poſteriori modo operandi pro fide obtinenda ex propria intentione ipſius operantis, videtur loqui Gregorius. in quo loco oportet aduertere illum ſupponere in operante aliquam fidei notitiam; quomodo enim poteſt quis per ſua opera intendere, fidem obtinere, niſi iam cognitionem fidei habeat. nam intentio eſt actus voluntatis, quæ cognitionem ſupponit. Hæc igitur cognitio, quæ ante illam intentionem ſupponi debet, duplex eſſe poteſt, ſcilicet cuiuſdam opinionis, fideíve humanæ, vel ex auditu alicuius Prædicatoris, vel ex fama, aut conuerſatione cum fidelibus comparatæ, vel eſſe poteſt fides vera, vel ſupernaturalis, imperfecta tamen, & confuſa. Prior modus etiam contingere potuit in Pharaone, & mihi veriſimile videtur de illo modo potiùs loquutum eſſe Auguſtinum in loco ſuperiùs tractato. Nam Pharao ita expertus fuerat beneficia terræ ſuæ per Ioſephum collata, vt ſimul aliquam Dei notitiam ab eo acceperit, quia Ioſeph & verbis ſuis & factis illam ſemper inſinuabat. Nam Geneſ. 41. in primo aditu ad Pharaonem, cùm hic dixerat vidiſſe ſomnia, quæ nullus ediſcere poterat, reſpondet Ioſeph, *abſque me Deus reſpondebit proſpera Pharaoni.* Et paulo pòſt ipſe Pharao confeſſus eſt, *Ioſeph fuiſſe Spiritu Dei plenum.* & poſtea illa cognitio durare potuit, & creſcere per familiarem & diuturnam conuerſationem cum populo Hebræorum, & per Moyſem confirmata eſt ſignis & prodigiis, & nunc etiam ſimili modo Iudæi, qui inter fideles verſantur, & Saraceni qui notitiam aliquam, vel famam Chriſtianæ Religionis habent, etiamſi non credant, illam eſſe veram, ſaltem poſſunt dubitare & deſiderare illuminari, & propter hunc finem aliquod facere petendo, & bonum aliquod operando. Ac denique ille, qui incipit audire prædicationem fidei, quandiu deliberat, & nondum credit, poteſt ſaltem generaliter aliquid facere propter veram fidem, quæcumque illa ſit, obtinendam.

Geneſ. 41.

34.

Et de his omnibus dici quidem poteſt habere aliquam vocationem ad fidem, nondum tamen internam & ſufficientem proximè, ſed externam, & remotam, quia iam habent aliquem auditum fidei

fidei,cuius ſignum eſt, quia illa eſſe poteſt ſatis, vt qui illam omnino negligit, peccatum infidelitatis committat, atque imputari ei incipiat, quòd fide careat,vt rectè dixit Molina in concordia diſp. 11. ad q.14. & in materia de fide latiùs dicetur. Illa autem qualiſcumque vocatio, licèt in entitate ſua ſupernaturalis non ſit, nihilominus vera gratia eſt, quia eſt honeſta cogitatio de re ſupernaturali homini non debita,& ideo quidquid ex illa fit,non fit ſine aliquo auxilio gratiæ. & præterea intentio illa aliquid faciendi propter fidem veram obtinendam, non fit ſine inſpiratione diuina non debita,etiamſi nondum ſupernaturalis ordinis ſit,vt præcedenti lib.cap.7.dixi.ideóque mirum non eſt,quòd ille bonus vſus talis vocationis aliquid conferat ad obtinendum à Deo vlteriorem vocationem proximam fidei,& qui dixerit ibi interuenire aliquam rationem, vel vmbram meriti impetratorij,vel diſpoſitionis remotę,non poterit Semipelagianiſmi argui,quia licèt ibi operetur arbitrium naturali virtute, quoad ſubſtantiam operis, non tamen id facit ſine præueniente gratia, & inſpiratione ad ordinem gratiæ pertinente, ac ſubinde aliquo modo ſupernaturali.

Molina.

35. *Auctoris mens.* Nihilominus tamen mihi verius videtur illas actiones liberas hominis deſeruire quidem tamquam materiales diſpoſitiones, ſeu quaſi viam, qua ordinariè tenditur ad ſufficientem fidei præpoſitionem,in qua Deus incipere ſolet dare proximam excitationem ſupernaturalem ſufficientem ad voluntatem credendi, vt lib. præcedenti cap 8.latè declaratum eſt; non tamen ſufficere ad rationem alicuius meriti, vel moralis diſpoſitionis. Ratio eſt, quia omnes illæ actiones ſunt valdè improportionatæ ad meritum ſupernaturalis præmij, quia omnino ſunt naturalis ordinis, & ex parte operantis,cùm nondum fidem habeat, non poſſunt ordinari ad finem ſupernaturalem, vt talis eſt, ſed ad ſummum ſub aliqua ratione confuſa & generali,qualis eſt cognitio veritatis, vel fidei veræ,ac Religio,vel quid ſimile. Ergo neque ſunt aptæ ad meritum ſupernaturalis præmij, qualis eſt ſupernaturalis vocatio, nec etiam ſunt tales diſpoſitiones morales, quibus ex natura rei ſupernaturalis excitatio tanquam propria forma debeatur, quamuis ex diuina ordinatione gratuita nemini cooperanti, vt poteſt & debet, illi externæ vocationi interna & ſupernaturalis negetur. Et ita etiam reſpectu harum actionum,quamuis ex aliqua gratia ad ſupernaturalem prouidentiam pertinente, procedant, verum eſt principium ſuprà poſitum, ante fidem infuſam nullum eſſe proprium, & ſupernaturale meritum.

36. *Modus operandi ex fide propter fidē quis.* In poſteriori autem modo operandi propter obtinendam fidem expreſſam, & diſtinctam plurium myſteriorum ex fide ſupernaturali iam concepta,licèt confuſa & imperfecta intercedere poteſt aliquod meritum vlterioris vocationis ad fidem, imò poſſibile eſt tale meritum eſſe de condigno, ſi operans ſit iuſtus, ſicut eſſe poteſt per priorem fidem licèt confuſam per charitatem operantem:erit autem de congruo etiamſi in peccato ſit,ſi re vera ex ſpiritu fidei infuſæ petat fidei incrementum,vel propter illud operetur. Addo etiam,licèt talis homo non petat, nec intendat explicitè perfectionem fidei, quia fortaſſe nihil de illa cogitauit,vel audiuit, ſatis eſſe, quòd ex deſiderio ſalutis ſuæ,vel colendi Deum vt debet, operetur,vt impetret,& aliquo modo merea-

A tur illam fidei perfectionem,quæ nunc communi lege neceſſaria eſt ad ſalutem, quia illa opera habent ſufficientem proportionem cum tali præmio, & ſecundùm ordinem diuinæ prouidentiæ, illud eſt tali homini,& pro tali ſtatu maximè neceſſarium. Et hoc ſatis probat exemplum Cornelij,& ſimilis eſt de Lydia purpuraria, de qua nō ſine myſterio dicitur Act.16.quædam mulier nomine Lydia colens Deum; nam in hoc vltimo verbo ſignificatur, iam habuiſſe fidem,& ſecundùm illam religiosè & fortaſſe etiam iuſtè coluiſſe Deum,ideóque meruiſſe amplius doceri à Paulo, imò etiam vocationem congruam ad illi credendum accepiſſe, vt illa verba indicant, *cuius* B *Dominus aperuit cor.* De hoc ergo modo operandi ex fide propter fidem loquutus eſt Gregorius in loco allegato, cùm enim dicit opera non iuuare ſine fide, niſi propter fidem percipiendam fiant, non intelligit tunc illa opera iuuare ſine omni fide, ſed ſine aliqua, pro qua obtinenda fiunt, & cùm de Cornelio dicit pro bonis operibus meruiſſe audire antequam fidelis eſſet, intelligit antequam Chriſtianus & baptizatus eſſet.

Gregor.

Quæ expoſitio violenta, aut voluntaria videri poſſet, niſi ex ipſo Gregorio ſumpta eſſet,qui in Homil.19.eiuſdem operis tractans illa verba, *ſeptem verò graduum erat aſcenſus,& veſtibulum ante* C *eam.* per *veſtibulum*fidem allegoricè interpretatur, *quia prius ad fidem venimus, vt poſtmodum per ſpiritualium donorum gradus cœleſtis vitæ aditu intremus.* non enim ait virtutibus venitur ad fidem, ſed per fidem perſtringitur ad virtutem,& ſtatim id probat in Cornelio, de quo ait habuiſſe fidem antequam Petrum audiret, *ſi enim,*(ait) *Deum verè & ante Baptiſmum non crediderat, quid orabat? vel quomodo hunc omnipotens Deus audierat, non ab ipſo ſe in bonis perfici petebat.* Notetur verbum *perfici*,quia non fidei initium, ſed perfectionem petebat,quam fuiſſe expreſſam cognitionem Chriſti Dei hominis,poſtea Gregorius declarat,& iteD rum repetit,*Nec enim poterat bona agere,* (vtique meritoria) *niſi antea credidiſſet.* Scriptum nanque eſt,*ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*; fidem ergo habuit, *cuius opera & eleemoſynæ placere potuerunt; bona autem operatione meruit vt Deum perfectè cognoſceret,& incarnationis eius myſterium credidit,quatenus ad Baptiſmi ſacramentum perueniret; per fidem ergo venit ad opera, ſed per opera eſt ſolidatus in fide.* Et ita ex ſententia Gregorij principium poſitum quòd ante fidem nullum ſit verum meritum,comprobatur; quomodocumque ergo homo ante fidem faciat quod in ſe eſt, proximam vocationem ſupernaturalem ad fidem mereri non poteſt. 37.

E Vltimò ergo dicendum eſt conditionem ſub qua Deus promiſit omnibus adultis proximum auxilium ſufficiens ad ſalutem, ſeu fidem,ſolùm negatiuè eſſe intelligendum, id eſt, ſi homo ex parte ſua impedimentum diuinæ vocationi non poſuerit; & eodem modo exponendum eſt illud axioma,*facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam*, intellectum de prima gratia auxiliante, vt facere quod in ſe eſt tantùm ſit non ponere obicem gratiæ, vnde ſi lex naturæ ſeruetur,tantùm id ſeruiet impedimentum remouendum, non quia illa operatio ſit aliqua ratio obtinendi gratiam. Hanc aſſertionem ſumo ex D.Thoma 3. contra gent.cap.159. vbi propoſita difficultate, quomodo ſit in hominis poteſtate ſalus, cùm ab auxilio gratiæ pendeat, quod promoueri homo non poteſt, 38.

teſt, reſpondet, licèt homo non poſſit gratiam mereri, poſſe illam impedire, ideóque quando illa caret, illi imputatur, qua illam impediuit. Deus enim (inquit) quantum in ſe eſt paratus eſt omnibus gratiam dare, vbi euidenter ſubintelligit conditionem, niſi illum ponant, vnde ſubiungit, *ſed illi ſoli gratia priuantur, qui in ſe ipſis gratiæ impedimentum præſtant.* & ſimili modo in dicta q. 14. de verit. art. 11. ad 1. ait, *ad diuinam prouidentiam pertinet, vt cuilibet prouideat, de neceſſariis ad ſalutem, dummodo ex parte eius non impediatur.* & in eodem ſenſu dixit 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. quibus non datur auxilium præparans voluntatem ad amandum & credendum, ex iuſtitia non dari, in pœnam præcedentis peccati, & hanc ſententiam ſæpè inculcat Henricus quodlibet 8. qu. 5 & Alenſ. p. 3. quæſt. 61. membro 5. art. 3. cùm dixiſſet Deum dare gratiam ſuam facienti quod in ſe eſt, & in ſolutione ad 1. explicaſſet id non facere Deum ex hominis merito, ſed ex ſua mera liberalitate & miſericordia, ſubdit in ſolut. ad 5. *licèt homo non poſſit ſe diſponere ad gratiam, niſi Deus illum diſponat, poſſe tamen remouere illud, quod eſt impedimentum gratiæ, & tunc intrat Dei gratia.* Sic etiam Abulenſ. Matth. 21. q. 211. dicit Deum reuelare myſteria fidei neceſſaria ad ſalutem omnibus non ponentibus obicem, & eodem modo ait offerre gratiam ſuam omnibus facientibus quod in ſe eſt.

Henricus. *Alenſis.* *Abulenſis.*

39. *Cumel.* Sic etiam dixit Cumel. 1. 2. q. 112. art. 3. diſp. 5. excitantem gratiam ſufficientem eſſe in poteſtate noſtra, quia Deus paratus eſt illam dare, pendet tamen aliquo modo ex poteſtate noſtra, quatenus poſſumus illam impedire, & ita exponit axioma illud, *facienti quod in ſe eſt*, id eſt, non ponenti obicem Deus non negat gratiam. Denique omnes qui ſimul dicunt homini facienti quod in ſe eſt, Deum non denegare gratiam, & nihilominus dare illam merè gratis, & ſine vllo merito, vt ſunt Ruardus, Driedo, Molina & alij, re vera nihil aliud ſentiunt, niſi eatenus conditionem illam eſſe neceſſariam, quatenus confert vt non ponatur impedimentum gratiæ, vnde etiam Medina qui 1. 2. quæſt. 19. art. 6. dubio 3. §. ad argumentum, in ſolut. ad 3. probabilem exiſtimauit illam ſententiam, addit ibidem §. reſpondetur, bona opera moralia quæ facit peccator conferre, vt minorem repugnantiam habeat ad gratiam iuſtificantem. Sic ergo facere quod in ſe eſt, intelligi poterit ad ponendum obicem gratiæ.

Facienti quod in ſe eſt, vt intelligi poſſit. *Medina.*

40. *Auguſt.* Præterea eſt hæc ſententia & explicatio antiquis Patribus conformis. nam in primis illa regula Auguſtini lib. 2. de peccat. merit. cap 2. vt homines non inueniuntur gratia Dei, in ipſis cauſa eſt, non in Deo, planè ſupponit & Deum eſſe paratum ad dandam gratiam ſi homo non impediat, & hominem poſſe impedire. & Epiſt. 105. dicit quibus non datur auxilium gratiæ, eos meruiſſe vt non detur & alia multa in cap. 17. afferemus. Ambroſius circa id ad Rom. 1. *non autem arbitror*, &c. ſic ait, *Prohibitum ſe dicit vſque ad tempus datæ epiſtolæ à Deo, ſcilicet quia ſciens adhuc imparatos illos ad alias vrbes dixerit Apoſtolum.* Declaratus autem quomodo eſſent imparati, dicit paulo inferiùs, vitiis prohibebantur carnalibus ne digni iam eſſent addiſcere ſpiritualia, id eſt, indigni erant & de ſe inepti ad ſpiritualem doctrinam, vnde quod infrà dicit eoſdem exhortatos eſſe à Paulo, vt digni fierent ad excipiendam doctrinam à vitiis carnalibus abſtinendo, negatiuè etiam intelligendum eſt, ſcilicet vt à vitiis abſtinendo impedimenta tollerent. Luculentiùs hoc docuit Chryſoſt. Homil. 7. in Ioann. circa illa verba, *illuminat omnem hominem.* dicens; *ſi illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quonam pacto tot homines ſine lumine permanerent? Illuminat profectò quantum in ipſo eſt. Si quis autem mentis oculis ſponte ſua conniuentibus, ad huius lucis radium aciem dirigere noluerint, non ex luminis natura in tenebris perſtiterunt, ſed malitia ſua, quæ ſponte tanto ſe dono indignos reddiderunt.* & infrà, *qui autem eius munere frui negligunt, hanc ſuam cæcitatem ſibi ipſis imputent.* & ſic etiam dixit Homil. 42. in Geneſ. *Non eo quòd non poſſumus, ſed ex eo quòd non volumus, ab omnibus bonis ſumus alieni.* Sic etiam Andr. Creſc. in Apocalypſ. ſuo cap. 19. *Qui hoc* (inquit) *auxilio deſtituuntur, ideo deſtituuntur, quia vnà cum ipſo manum operi adhibere non volunt.* Videtur autem loqui de his, qui vocationi non cooperantur, & ideo poſtea illa priuantur, ſed à fortiori ſequitur meritò illa priuari qui antecedenter; (vt ſic dicam,) illi ponunt impedimentum. Denique eamdem ſententiam aliter & optimè declarat Marcus Heremita in lib. de Paradiſo, lege & ſpiritu, ſub titulo de his qui putant ſe ex operibus iuſtificari cap. 23. *Omne*, inquit, *opus bonum quod per noſtram naturam operamur, tantum equidem efficit, vt è contrario malo, aut vitio abſtineamus. Cæterùm extra gratiam ſanctificationis affecti acceſſionem nobis facere non poteſt.* Sic ergo facere quod in ſe eſt in obſeruanda lege naturæ, non quidem per modum meriti, aut moralis diſpoſitionis, ſed per modum remouentis impedimentum peccati conducere poteſt ad gratiam. ita ergo intelligenda eſt illa conditio.

Ambroſ. *Chryſoſt.* *Creſc.* *Marc. Herem.*

Denique à ſufficienti partium enumeratione hæc interpretatio, ſeu aſſertio concluditur; oſtendimus enim excitantem gratiam neceſſariam ad ſalutem generali lege omnibus eſſe per Chriſtum oblatam, & promiſſam non abſolutè, ſed ſub aliqua conditione ab ipſo homine pendente. Hæc autem conditio non eſt meritum aliquod, vel diſpoſitio proportionata ſupernaturali gratiæ; ergo tantum eſſe poteſt eſſe conditio non ponendi obicem. Patet conſequentia, quia nulla alia poteſt cogitari, quia licèt interdum bona aliqua actio ſit neceſſaria, cùm illa per ſe nihil ad gratiam conducat, ſolùm poteſt eſſe neceſſaria vt obicem peccati impediat, vel poteſt eſſe vtilis vt prauas diſpoſitiones, & vitia quæ hominem ad opera gratiæ ineptiorem reddunt, impediat. Confirmatur, quia ſi aliquis adultus omnino caret hac gratia excitante interna, id non eſt primariò ex parte Dei, quia ipſe maximè cupit illam omnibus conferre; ergo eſt ex parte hominis: cauſa autem ex parte hominis eſſe non poteſt, quòd illam non mereatur, vel ad illam ſe moraliter non præparet, cùm id facere non poſſit ante primum auxilium; ergo ſolum eſſe poteſt cauſa, quia ponit aliquod impedimentum gratiæ Dei; ergo è contrario conditio in dicta lege incluſa ſolùm eſt vt homo non ponat obicem gratiæ Dei. Denique hæc conditio eſt iuſtiſſima, & non repugnat dignitati, vel liberalitati gratiæ Dei; ergo ita eſt intelligenda. 41. *Concluditur prædicta interpretatio à ſufficiẽti partium enumeratione.*

Dicunt verò aliqui, licèt hæc explicatio in rigore vera ſit, nihilominus de facto & praxi nunquam Deum dare gratiam facienti quod in ſe 42. *Aliorũ mens circa hanc explanationem.*

ſe eſt dicto modo, quia nullus eſt qui non ponat impedimentum gratiæ, ſi Deus aliquantulum differat dare illam, & ideo vel non dat illam, quia non facit quod in ſe eſt, vel ſi ſpeciali vult miſericordia vti, dat illam etiam non facienti quod in ſe eſt, ſed hoc diuinare eſt, nam cùm inſcrutabilia ſint iudicia Dei, & innumerabiles modi vocandi homines, non poſſumus in hoc aliquid certum affirmare. Fortaſſe enim aliquos ſupernaturaliter vocat paulo poſt vſum rationis, quo breui tempore poſſunt facere quod in ſe eſt per rationis vſum, & re ipſa habere cogitationem congruam qua id faciant; aliis verò licèt tardiori mora differat vocationem, fortaſſe probet auxilium gratiæ ordinis naturalis, vt quod in ſe eſt faciant, & poſtea vocat illos. ergo licèt hæc fortaſſe rara ſint, non poſſumus affirmare nunquam fieri, aut Dei potentiam in modo & ſerie communicandi auxilia gratiæ limitare.

Capvt XVI.

Difficultati cap. 12. propoſitæ ſatisfit.

1. *Soluitur propoſita difficultas,*

Ex doctrina ſuperioris cap. facilè ſoluitur difficultas in initio capitis 12. propoſita, in qua inferebatur, ſi auxilium ſupernaturale omnibus non datur, ſed multis tantùm offertur, Deum expectare voluntatem hominis, vt ei ſuam gratiam conferat, negatur enim ſequela; quare expectare voluntatem hominis, eſt expectare aliquod meritum, vel diſpoſitionem, vel præparationem eius: hæc autem ex parte noſtra præcedere non poteſt, vt diximus, & hoc eſt quod intendit Concil. Arauſicanum, cùm enim ait, *ſi quis, vt à peccato purgemur, voluntatem noſtram Deum expectare intendit.* per voluntatem non ipſam potentiam intelligi, ſed actum eius, ſenſuſque eſt, ſi quis vt à peccato purgemur, velle noſtrum Deum expectare contendit, id eſt, velle purgare, vt apertè declarant ſequentia verba, *non autem vt purgari velimus, per Spiritus ſancti infuſionem fieri confitetur*; hoc ergo eſt quòd Deus non expectat, nec aliquam diſpoſitionem propriam, vel meritum ex parte hominis; quamuis ergo requirat interdum vt homo ſaltem impedimentum non apponat, non propterea expectat aliquam bonam voluntatem eius, quæ ſit ratio gratiam obtinendi, ac proinde nec ſequitur quòd hominis voluntatem expectet, nec quòd meritum aliquod ex parte hominis præcedat, nec quòd initium ſalutis ſit ex parte hominis, quia non ponere obicem, nullum meritum, vel initium eſt. Dices expectare Deum vt homo non peccet, nec obicem ponat, quod etiam videtur abſurdum, ad hoc reſpondebimus in puncto ſequenti. *ex Concilio Arauſic.*

2. *Obiectio ad reſpōſionem prima,*

Contra dictam verò reſponſionem inſtari poteſt, quia vel illa conditio non ponendi obicem, eſt in poteſtate hominis ſine gratia præueniente & excitante, vel ad illam implendam requiritur gratia: neutrum poteſt conuenienter dici; ergo manet integra eadem difficultas. Minor quoad priorem partem probatur, quia aliàs poſſet homo ante omnem gratiam Dei ſe immunem à peccato ſeruare per bonum vſum naturalem boni liberi arbitrij, quod dici non poteſt, etiamſi de
A peccatis mortalibus loquamur, vt ex dictis in lib.2. ſuppono. Sequela probatur, quia quodlibet peccatum mortale eſt ſufficiens impedimentum diuinæ gratiæ; ergo vt homo non ponat obicem, oportet vt omnia peccata euitet; ergo ſi per ſolum liberum arbitrium poteſt non ponere obicem, poteſt omnia peccata mortalia euitare. Altera verò pars minoris probatur; quia ad implendam illam conditionem, requiritur prior gratia, ſi illa non datur, petitur ab homine conditio illi impoſſibilis, & ſic vana eſt promiſſio; ſi verò datur, hoc eſt contra hypotheſim, loquimur enim de homine nondum vocato, nec excitato per gratiam, & præterea iam illius gratiæ
B promiſſio erit omnino abſoluta, & ſine vlla conditione, quod etiam eſt contra dicta.

2. *Altera obiectio.*

Secundò obiicitur contra dictam reſponſionem, & declarationem, quia ex illa ſequitur, ſi homo poſtquam venit ad vſum rationis, peccatum aliquod mortale committat, eo ipſo fieri incapacem illius promiſſionis, qua Deus offert gratiam facienti quod in ſe eſt, quod videtur inconueniens, quia aliàs inutilis eſſet illa promiſſio, quia nullus eſt homo, qui perueniens ad vſum rationis, non citiſſimè peccet, niſi præueniatur à Deo per gratiam, vt non peccet. Item, quia aliàs Deus non eſſet paratus ad dandam
C gratiam ei, qui ſemel peccauit, quia nec abſolutè eam promiſit, nec iam ſupereſt conditio, quæ ab homine impleri poſſit, quod etiam eſt abſurdum, & contra dicta. Probatur autem prima ſequela, quia quodlibet impedimentum peccati, eſt ſufficiens impedimentum gratiæ: poſtquam autem homo ſemel peccauit, non poteſt peccatum à ſe tollere; ergo nec impedimentum tollere; ergo ſtatim fit incapax promiſſionis: non dico autem fieri incapacem gratiæ, nam ſi Deus velit, poterit illam dare: ſed infero fieri incapacem promiſſionis, quia ex vi illius non tenetur Deus illam dare ponenti obicem, quòd ſi dederit, ex ſola ſua libertate dabit, non ex
D promiſſione.

3. *Obiectio tertia.*

Tertiò obiici poteſt, quia ſequitur, ſi homini facienti quod in ſe eſt, Deus non daret gratiam, habere talem hominem excuſationem apud Deum, etiamſi reliqua neceſſaria ad ſalutem non præſtet, quia iam per illum non ſtetit, ſed per Deum. Conſequens videtur eſſe contra Auguſtinum epiſt. 105. poſt medium dicentem, *Cùm non liberat, niſi gratia, nihil iuſtum inuenit in eo, quem liberat, non voluntatem, non operationem, non ſaltem ipſam excuſationem, nam ſi hæc iuſta eſt, quiſquis ea vtitur, non merito, ſed gratia liberatur.* Ergo nec talis excuſatio ex ſententia Auguſtini admittenda eſt. Et rationem indicat, quia aliàs ratione illius daretur gratia, & ita non eſſet mera gratia, ſed ex aliquo merito, id eſt, ex aliquo titulo iuſtitiæ, quia qui propter excuſationem exigit aliquid, non vt omnino gratuitum, ſed vt debitum aliquo modo id poſtulat. Vnde etiam ſequitur axioma illud, *facienti quod in ſe eſt*, &c. intellectum etiam eo modo quo nos illum interpretati ſumus, non omnino à Pelagianiſmo excuſari, quia ex parte hominis eſſet aliqua ratio obtinendi gratiam, ſaltem quia excuſationem habuit apud Deum, & ideo gratiam recepit. Quartò ſequitur è contrario eum qui peccando in principio vſus rationis poſuit impedimentum gratiæ fidei, non habere *Augu.*

5. *Argumen. primum.*

habere excuſationem ſuæ infidelitatis, atque nullum poſſe adultum negatiuè tantùm infidelem, ſaltem poſt aliquam moram temporis ab vſu rationis. Conſequens eſt falſum, vt ſupponimus: ergo ſequela patet, quia ille ſua culpa caret notitia fidei; nam ſi feciſſet quod in ſe eſt, vt tenebatur, recepiſſet reuelationem, & excitationem ad fidem; ergo imputatur illi carentia fidei, ac ſubinde eſt infidelis culpabiliter, & non tantùm negatiuè.

4. Reſponſum D. Thomæ circa hanc difficultatē. Principalem difficultatem inſinuat D. Thomas dicto lib. 3. contra gent. cap. 160. dum ait, *quod dictum eſt, in poteſtate liberi arbitrij eſſe ne impedimentum gratiæ præſtet, competere his in quibus natura integra fuerit, quia ſi natura ſit lapſa, non erit in* B *poteſtate eius, nullum impedimentum gratiæ præſtare.* Et ita oritur difficultas tacta, quia ſic conditio poſtulata ab homine lapſo impoſſibilis videtur. In fine autem capitis reſpondere videtur primò, id non eſſe inconueniens, quia illa impotentia ei imputatur ad culpam, quod non eſt intelligendum propriè & in ſe, quia illa impotentia formaliter ſit culpa, vel nouam pœnam mereatur, id enim nullo modo dici poteſt, cùm illa impotentia, nec ſic actus hominis, nec in ſe libera: dicit ergo imputari ad culpam in radice, quia hic defectus ex culpa præcedente in eis relinquitur, vtrique originali peccato. Hæc verò reſponſio ſatisfaceret quidem, niſi Deus quantum eſt ex ſe ſaluare omnes homines lapſos, eiſque auxilia ad delendum originale C peccatum ſufficientia, & adultis actualia auxilia in ſingulis recipienda, quantum eſt ex ſe, dare decreuiſſet. At poſita in Deo hac voluntate, prouidentia illi conſentanea, nullo modo poteſt illa reſponſio ſatisfacere, quia peccatum originale iam non eſt computandum in ea, quæ impediunt in adultis initium excitantis gratiæ ſupernaturalis, quia non obſtante hoc peccato promiſſa eſt hominibus lapſis propter Chriſtum diuina gratia ſufficiens; ergo in ea promiſſione non poteſt poſtulari, vt conditio requiſita carentia talis culpæ, cùm promiſſio ſupponat illam culpam, quæ adultis remitti non poteſt, niſi priùs in eis impleatur illa prouiſio dando illis excitantem gratiam: ergo ita facta eſt, vt ſit D implenda, non obſtante illo impedimento, ſi aliud non addatur; ergo neceſſarium eſt, vt ſit in poteſtate hominis lapſi, cui facta eſt illa promiſſio, non addere aliud impedimentum, aliàs facta eſſet illa promiſſio ſub conditione impoſſibili, & ita deriſoria, & fruſtranea exiſteret.

5. Argumentū primum. Addit ergo D. Thomas in eodem loco aliam reſponſionem, nimirum licèt homo lapſus non habeat poteſtatem ad vitandum omnino peccatum, habere tamen poteſtatem ad euitandum hoc, vel aliud peccatum. Vnde, inquit, *quodcumque committit, voluntariè committit, & ita non immeritò ei imputatur ad culpam, per quam nimirum ponat impedimentum gratiæ.* Verumtamen reſponſio non caret difficultate, quia primò licèt in multis verum ſit E hominem lapſum poſſe vitare hoc, vel illud peccatum, non tamen in omnibus determinatis actibus & occaſionibus id verum eſt: nam ſi occurrat tempus diligendi Deum, vt Auctorem naturæ ſuper omnia, in illo non poteſt homo implere naturalem legem ſine auxilio gratiæ, vt ſuprà lib. 2. dictum eſt; ergo nec poteſt facere quod tenetur, vt non ponat impedimentum gratiæ, & hoc argumentum maximè vrget, ſi verum eſt teneri hominem venientem ad vſum rationis ſtatim, vel quàm primùm Deus illi in mentem venit, illum hoc modo diligere: nam tunc non poterit non ſtatim ponere impedimentum, niſi per gratiam præueniatur; ergo tunc non erit danda gratia facienti quod in ſe eſt, ſed potiùs erit illi neceſſaria, vt faciat quod debet, & quod in ſe eſt cum illa, non verò ante illam.

Secundò fieri poteſt ſimile argumentum de occaſione in qua grauis tentatio occurrat, nam tunc etiam non poteſt homo non ponere impedimentum gratiæ, niſi per illam præueniatur; ergo ſi ab eo petitur, vt ante gratiam non ponat impedimentum gratiæ, conditio impoſſibilis ab eo poſtulatur. Eſtque veriſimillimum ſimilem tentationem regulariter, ac ferè omnibus hominibus occurrere paulò poſt rationis vſum, præſertim iis, qui inter infideles ſine illo vſu veræ religionis educantur, quia ipſa conſuetudo vel ſuperſtitioſi cultus, vel imitandi vitia parentum eſt ſufficiens ad inducendam grauem tentationem ſtatim poſt rationis vſum, maximè interueniente dæmonis ſolicitudine, qui cùm circa omnes vigilet quærens quem deuoret, maximè in iis dominatur, qui nondum aliquam diuinæ gratiæ excitationem accipere inceperunt: vnde veriſimile eſt ſtatim in illo initio enixè contendere vt cadant, & ponant gratiæ impedimentum: ergo cùm reſiſtere non poſſunt ſine gratia, ſi ab eis poſtulatur tamquam conditio neceſſaria vt reſiſtant, ne ponant gratiæ impedimentum petit conditio impoſſibilis, nam vt poſſint reſiſtere, oportet vt per gratiam præueniantur. 6. Argumentum ſecundum.

Tertiò fit argumentum de ipſa collectione præceptorum, & de impotentia ſeruandi omnia ſine peccato, quia etiam ſi homo gentilis, verbi gratia, ſeruet ſemel, aut iterum præceptum naturale occurrens, non ſtatim illuminatur à Deo, & fieri poteſt, vt per aliquod longum tempus non illuminetur: at verò homo infidelis non poteſt longo tempore totam legem naturalem, ſine peccato ſeruare; ergo ſi ab illo petitur, vt conditio neceſſaria ad primam gratiam obtinendam, petitur conditio impoſſibilis: ergo vt iis hominibus detur gratia ſufficiens, non ſatis eſt afferre illis gratiam, ſi faciant, quod in eis eſt, ſed oportet illos præuenire per gratiam vt poſſint facere quod in eis eſt, ſeu quod debent. 7. Argumentum tertium.

Ad hæc reſponderi poteſt per diſtinctionem potentiæ moralis & phyſicæ, & dicendo, licèt in prædictis caſibus moraliter non poſſit homo facere quod debet, phyſicè poſſe facere, ita vt illi imputetur ſi non faciat, & hoc ſatis eſſe vt ei imputetur, & cenſeatur ponere impedimentum gratiæ, iuxta quam reſponſionem conſequenter concedendum erit his hominibus dari, vel offerri auxilium ſufficiens phyſicè, licèt non moraliter, quia licèt auxilium ſupernaturale, quod Deus paratus eſt dare in ſe expectatum ſit, vel eſſe poſſet moraliter ſufficiēs, imò etiam de ſe poteſt eſſe efficax, nihilominus modus quo offertur homini non ponenti obicem eſt naturaliter impoſſibilis, vt declaratum eſt, & ita in effectu talium hominum ſufficientia poterit dici phyſica, non moralis, ſeu moraliter poſſibilis: nec hoc inuoluit iniuſtitiam ex parte Dei, quia non tenetur lege vlla iuſtitiæ copioſiorem gratiam, & faciliorem modum illam obtinendi conferre, & quia peccatum originale de ſe totam illam gratiæ carentiam, vel ſterilitatem meretur, & Deus ex vi generalis voluntatis ſaluandi homines, aut vniuerſalis redemptionis ad maiorem prouidentiam, aut liberalitatem obligari noluit. 8. Reſpondet ſ diſtinguendo potētiam moralem, & phyſicam.

Sed hæc reſponſio, licèt contentioſè poſſit ſuſtineri, quia non inuoluit errorem, aut aliquid manifeſtè contrarium diuinæ bonitati, nihilominus mihi 9. Quod auctor non probat.

mihi non probatur, quia eſt duriſſima ſententia, & parum, conſentanea viſceribus diuinæ miſericordiæ, quam in Scripturis ſanctis erga peccatores & miſeros homines lapſos Deus oſtendit; & etiam contra ſufficientiam vniuerſalis redemptionis Chriſti, quæ vt perfecta ſit, non tantùm phyſica, ſed moralis eſſe debuit, aliàs reſpectu talium hominum magis illis eſſet occaſio damnationis maioris, quàm ſalutis, nam cùm illa potentia phyſica talis ſit, vt numquam conſequatur effectum ſine gratia, quid confert ad ſalutem quod offeratur gratiæ redemptionis ſub conditione faciendi id quod propter impotentiam moralem numquam faciendum eſt. Denique modus ille prouidentiæ non videtur Deo dignus, nam videtur eſſe ſimulatio quædam, vel hominum eluſio, quàm prouiſio ſufficiens.

10. *Alia reſponſio.* Aliter ergo reſponderi poteſt diſtinguendo inter facere quod in ſe eſt, & facere, ſeu implere quod homo tenetur: nam in omni occaſione poteſt homo gratia deſtitutus facere quod in ſe eſt, per vires naturales, quamuis non ſemper id ſit ſatis ad faciendum cum effectu totum ad id quod tenetur, licèt ad aliquam excuſationem ſufficiat; quæ reſponſio poteſt facilè accommodari ad primum caſum de dilectione Dei ſuper omnia. nam licèt in rigore homo teneatur per legem naturalem diligere Deum ſuper omnia actu perfecto & abſoluto, & deſtitutus gratia id facere non poſſit, nihilominus aliquo actu imperfecto poteſt diligere, vnde ſi in hoc genere faciat, tunc quod poteſt moraliter, etiamſi perfectè non diligat, faciet nihilominus quod in ſe eſt, vt non ponat impedimentum gratiæ, quia licèt non impleat legem integrè, facit quod poteſt, & in eo quod non facit per impotentiam, excuſatur. In ſecundo autem caſu, aliter hoc explicandum eſt, quia ille qui conſentit tentationi contra legem naturalem, non excuſatur à culpa propter ſolam tentationem, nec facit quod in ſe eſt, niſi reſiſtat, etiamſi ſoli ſuæ libertati relinquatur, vt in lib. ſecundo viſum eſt, quia libertas ſi ſit perfecta, includit potentiam moralem non faciendi, & ita in illo caſu & phyſicè & moraliter poteſt homo facere quod in ſe eſt, ita vt non ponat impedimentum, vnde ſi tentatio eò perueniat, vt tollat potentiam moralem, tunc habet locum reſponſio quòd ſi homo faciat quod moraliter poteſt, & propter impotentiam moralem vincatur, nihilominus non ponet impedimentum gratiæ, quia excuſatur à graui culpa, licèt cum effectu non impleat legem.

11. At verò licèt hoc ſuſtineri poſſit reſpectu ſingulorum inſtantium temporis, pro quo durat tentatio, non tamen reſpectu totius tentationis abſolutè, nam licèt totam illam non poſſit homo moraliter & in effectu vincere, nihilominus non excuſatur à culpa in quocumque momento peccet, quia cum impotentia morali reſpectu totius temporis, ſtat potentia moralis reſpectu ſingulorum inſtantium, & ita optimè ſtant illa duo ſimul, videlicet, vt homo non excuſetur à culpa, nihilominus moraliter non poſſit facere quod in ſe eſt, id eſt, quod neceſſarium eſt, vt non ponat impedimentum gratiæ, & ita reuoluimus in priorem reſponſionem, eadémque difficultas relinquitur in tertio caſu: nam extra caſum tentationis grauis poteſt homo moraliter non peccare in ſingulis, licèt ſimpliciter non poſſet vitare omnino peccatum, nec ad hoc facere quantum in ſe eſt ſine auxilio gratiæ.

12. Quapropter perſiſtendo in eadem reſponſione dici poteſt, eſto verum ſit in illis caſibus non

A excuſari hominem à peccato violando legem naturalem, nihilominus ſi faciat quod in ſe eſt aliquo modo & ex pura infirmitate cadat, nihilominus quoad hoc excuſatur, vt non propterea cenſeatur ponere impedimentum excitanti gratiæ, ſeu vocationi diuinæ, quia conditio in rigore poſtulata non eſt vt omnino peccet, ſed vt non ſit omnino negligens, & quaſi contemptor legis naturalis, imò potiùs humanam aliquam diligentiam ad ſe continendum adhibeat, piè enim credi poteſt Deum non deſerturum eum, qui ſaltem hoc modo ſe geſſit, licèt interdum cadat, quia eſt caſus ex infirmitate, vel ignorantia, quam miſeratur Deus, iuxta illud Pauli, *Miſericordiam conſequutus ſum,* *1. Timoth. 1. 13.*

B *quia ignorans feci*, qui modus dicendi eſt probabilis, non tamen mihi omnino ſatisfacit, quia ſatis declarat conuenientem & ſufficientem prouidentiam Dei erga hos homines, non ſolùm vt ſaluari poſſint, ſed etiam vt poſſint ſimpliciter & moraliter non peccare; item quia non poteſt negari, quin omne peccatum mortale de ſe ſit dignum carentia omnis gratiæ, etiam excitationis; vnde licèt Deus det illam hominibus ſic peccantibus ex ſua liberalitate, ſicut dat etiam interdum illam induratis & contemptoribus & peſſimis hominibus, nihilominus non poſſumus aſſerere eſſe infallibilem regulam quòd his, qui ſic peccant, dabit Deus gratiam ſi negligentiores non ſint.

C Multo enim meliùs videntur expediri prædictæ difficultates per diſtinctionem duplicis gratiæ ſuprà traditam, vna eſt enim ordinis naturalis, altera ſupernaturalis, ex quibus prior poteſt in ſuo genere eſſe ſufficiens ad implendum quodlibet præceptum legis naturalis, & ad vitandum quodlibet peccatum, etiam vrgente graui tentatione, vt ex dictis in lib. ſecundo conſtat; non autem eſt talis gratia proximè ſufficiens ad implenda ſupernaturalia præcepta, vel actus per ſe infuſos eliciendos, ſed remotè dici poteſt ſufficiens, quia bene vtenti illa, non negatur altera ſupernaturalis, quæ ad dictos effectus neceſſaria eſt, & proximè ſufficit. 13.

Qua doctrina, quæ vera & communis eſt, facilè ad primam inſtantiam reſpondetur: occurrente præcepto naturali diligendi Deum finem naturæ ſuper omnia, & tempore pro quo obligat ad prouidentiam gratiæ Dei, quam propter Chriſtum pro lapſis hominibus ſtatuit pertinere vt præueniat hominem per ſufficiens auxilium gratiæ naturalis ordinis quo poſſit homo illud peccatum implere, ſi velit, & ad illam gratiam dandam non poſtulatur conditio vt homo faciat quod in ſe eſt, ſed ex liberalitate & miſericordia Dei datur, quia neceſſitas hominis id requirit, & Deus voluit per Chriſtum omnium miſereri, prouidendo in articulis neceſſitatis iuxta vnius cuiuſque occaſionis exigentiam ſaltem ſufficienter, quòd ſi per tale auxilium homo non impleat præceptum, iam non facit quod in ſe eſt; ſi verò adimpleat, non propterea meretur ſupernaturale auxilium, dabitur autem gratis propter Chriſtum. 14. *Inſtantiæ occurritur primo.*

(D, E in margin)

Ad ſecundam inſtantiam ſimiliter dicitur in omni articulo grauis tentationis contra legem naturalem non defuturum Deum dando ſimile auxilium eiuſdem ordinis ſufficiens ad non conſentiendum tentationi, & ſeruandum præceptum, ſiue Deus immediatè conferat tale auxilium per ſe ipſum, ſiue per Angelum cuſtodem, ſiue per alia media ſpecialis prouidentiæ ſuæ, vel poſitiuè excitantia mentem hominis ſpeciali modo, & præter communem ordinem cauſarum, ſiue priuatiuè arcendo Dæmonem, ne tam grauiter tentet: hoc autem 15. *Occurritur ſecundo.*

ſolum

ſolùm pertinet ad eamdem prouidentiam Dei,& eo modo fundandum & explicandum eſt quo in præcedenti puncto id fecimus ad tertiam inſtantiam, eodem modo reſponderi poteſt Deum per auxilia ſpecialia gratiæ eiuſdem ordinis naturalis præuenire hominem ratione vtentem, ita vt moraliter poſſit totam illam legem naturalem implere, & omnino peccatum vitare pro aliquo tempore,in quo ſi cum illis auxiliis faciat quod in ſe eſt, illuminabit eum.

16. *Expeditur difficultas,& queritur quomodo Deus det gratiam facienti quod in ſe eſt, per auxilium inferioris gratiæ.*

Vt autem hæc difficultas clariùs expediatur, quæri poteſt, quomodo ſit intelligendum Deum dare gratiam hanc facienti quod in ſe eſt per auxilium inferioris gratiæ, an ſcilicet ſtatim det illam in eodem momento, vt poſt aliquam moram, vel quanta illa ſit; nam iuxta quantitatem moræ facilè intelligetur, an poſſit homo in tota illa ſine peccato conſeruari antequam illuminetur per vocationem ad fidem. Quidam ſentiunt in eodem pūcto,vel ſaltem immediatè poſtquam homo fecit quod in ſe eſt intra ordinem naturæ actu recipere ſupernaturalem illam illuminationem,ita ſentiunt multi Thomiſtæ, habéntque fundamentum in D. Thoma 1. 2. q. 89.art. 6. vbi ait,ſi homo in ſyluis educatus, & perueniens ad vſum rationis faciat quod in ſe eſt, vt conuertatur in Deum, eo modo quo tunc poteſt,ſtatim fore iuſtificandum, quod non poteſt intelligi ex vi conuerſionis & diſpoſitionis naturalis: ergo debet intelligi,quia ſtatim recipit illum in actionem fidei, cui ſi cooperari velit, ſtatim iuſtificatur. Quòd ſi hoc verū eſt, ceſſat difficultas poſita, quia vt homo faciat quod in ſe eſt,ita vt primam ſupernaturalem excitationem gratiæ recipiat, non eſt neceſſarium facere quod in ſe eſt perſeueranter, vel conſtanter pro aliquo tempore,ſed tantùm in prima occaſione, quæ poſt vſum rationis moraliter offertur: id autem facere poteſt homo non tantùm per auxilium ſupernaturale,id eſt, ordinis ſupernaturalis, (vt quidam indicant,) ſed etiam per auxilium peculiare gratiæ ordinis naturalis, vt declaratum eſt, quia datur ſolum ad actum naturalem, & ad vincendam naturalem difficultatem, imò extra occaſionem amandi Deum ſupra omnia, vel vincendi grauem tentationem,ordinaria naturalis cogitatio honeſta cum perfecto vſu rationis poteſt eſſe ad id ſufficiens, quia ſolùm requiritur vt homo faciat quod in ſe eſt,ad euitandum impedimentum peccati;hoc autem pro breui tempore fieri poteſt ſine ſpeciali auxilio gratiæ, etiam naturalis ordinis, vt iam etiam explicatum eſt.

D. Thom.

17. Verumtamen non video,quo fundamento affirmetur,eum qui in vno actu & momento conuertitur in Deum, vel in bonum rationis, eo modo quo tenetur, vel quo poteſt per auxilium ſiue naturæ, ſiue gratiæ præcedens ad fidem, & fidei vocationem ſtatim vel in eodem momento phyſico, vel morali, ſeu immediatè pòſt infallibiliter illuminari à Deo ſupernaturaliter, præſertim quādo non exſtat periculum mortis, ſeu extremæ neceſſitatis articulus. Hoc enim nec reuelatum eſt in particulari, nec ex neceſſitate ſequitur ex vniuerſali redemptione Chriſti, nec ex generali voluntate,qua Deus vult omnes homines ſaluos fieri, quia hæc poſſunt impleri in quolibet tempore huius vitæ, dum mors non inſtat. Item illud, quod homo operatur, quando facit quod in ſe eſt, non eſt vltima diſpoſitio ad gratiam excitantem, imò nec diſpoſitio eſt, ſed tantùm remouens impedimentum: vnde ergo habet neceſſariam connexionem cum tali gratia, cùm de extrinſeca pro-

A miſſione, cum illa reſtrictione & præciſione facta non conſtet? Vnde in hoc eſt magna & notanda differentia inter gratiam habitualem & actualem, & in ſenſu illius axiomatis de vna, vel de alia intellecti. Nam gratia habitualis requirit certam diſpoſitionem vltimam, cum qua habet infallibilem connexionem, & ideo facienti quod in ſe eſt per auxilium ſupernaturale præueniens, infallibiliter datur gratia ſtatim, ac homo ſe diſponit. At verò gratia prima excitans, nec requirit præuiam diſpoſitionem,nec habere illam poteſt, ſed ad ſummum carentia obicis, cum qua ſola non habet infallibilem connexionem inductio formæ, ſeu talis gratiæ: vnde ergo affirmari B poteſt,facienti quod in ſe eſt ante talem gratiam, dari ſtatim ſupernaturale auxilium gratiæ.

In quo gratia habitualis, & actualis differant.

Dicunt aliqui à poſteriori id colligi, ne poſſit homo perueniens ad vſum rationis in peccato originali peccare prius venialiter, quàm mortaliter, quod reputatur inconueniens. Sed hoc fundamentum & remotum valde & incertiſſimum eſt, quia vel id nullum eſt inconueniens, in pueris enim baptizatis peruenientibus ad vſum rationis credimus id interdum accidere, nec eſt maior impotentia in non baptizatis, & præterea etiam in illa ſententia id vitari non poteſt, quia non poteſt tunc tam magna illuminatio & accelerata iuſtificatio vt non poſſit homo aliquantulum diſtra- C hi, & prius venialiter peccare, quàm per illam iuſtificantem gratiam iuſtificetur. Si enim iam quis impleuit præceptum naturale faciendo quod in ſe eſt per prius auxilium, antequam illuminaretur per vocationem ad fidem, non tenetur ſtatim, aut vocatur credere, ſed poteſt deliberare & recogitare, nec tenetur hoc facere cum tanta temporis celeritate, vt non poſſit interim comedere aut loqui: poterit ergo peccare venialiter priuſquam incipiat credere, vel etiam ſi credat, non tenetur ſtatim diligere Deum ſuper omnia dilectione charitatis,vt iuſtificetur;non enim hoc affirmatiuum præceptum obligat cum tanto rigore, ac ſubinde poteſt mora aliqua intercedere,in qua homo venialiter peccet, priuſquam ab originali pec- D cato iuſtificetur. Non eſt enim illud ſolidum fundamentum,nec vllum video quo poſſit incunctanter affirmari, facienti quod in ſe eſt in vno actu, & occaſione infallibiliter ſtatim Deum dare auxilium ſupernaturale ſufficiens. 18.

Dico ergo de hoc tempore & modo quo Deus dat vnicuique hominum auxilium ſupernaturale proximè ſufficiens,nihil poſſe à nobis definitè affirmari, ſed hoc Deum ſuæ liberæ diſpoſitioni reſeruaſſe,nam cùm illa præueniens gratia non fundetur in merito, vel diſpoſitione hominis, non poteſt ex ipſius actione, certa regula ſumi circa tempus in quo datur hæc gratia. Et veriſimilius eſt,non omnibus etiam facientibus quod in ſe eſt, E ſtatim dari,ne videatur ex debito & propter hominis actum dari. Vnde ſicut ad oſtenſionem gratiæ Dei, Deus interdum dat hanc gratiam magnis peccatoribus,& nō dat minoribus, ita etiam multos fortaſſe priuſquam faciant, quod in ipſis eſt, præuenit per hanc eamdem gratiam ſupernaturalis ordinis, dando illis ne peccent, alios fortaſſe mouet prius per auxilium ordinis naturalis,& ſtatim ac facienti quod in ſe eſt; illos illuminat, aliis etiam idem facientibus circa obſeruationem legis naturalis, differt vocationem ſupernaturalem pro tempore à ſe diſpoſito, non quia expectet eorum meritum, vel diſpoſitionem, ſed quia pro ſuo arbitrio non vult dare, 19.

Aſſertum Authoris.

dare, niſi in articulo maioris neceſſitatis, vel congruitatis in ordine ad alios fines prouidentiæ ſuæ. Et hæc differentia in patuulis ipſis cernitur; nam quibuſdam prouidet Deus extraordinario modo vt baptizentur, aliis non ita, licèt fortaſſe in vita & diligentia parentum, vel non ſit diſcrimen, vel etiam interdum meliores, vel minus mali ſint, quorum filius perire permittitur, quàm eius, cui Baptiſmo ſpecialiter prouidetur. Et de adultis gentibus legimus, quoſdam ſeruaſſe Deum vſque ad ſenectutem, & tandem peculiari modo prouidiſſe modum, quo fidem audirent, quam antea nec exteriùs, nec interiùs perceperant; alios verò ante vocaſſe, alios numquam, quæ varietas non poteſt in eorum facta referri, cùm vel eadem, vel peiora in his ſæpe inueniantur, qui citiùs vocantur: ſolum ergo dicere poſſumus Deum neminem deſerere, niſi priùs deſeratur ab ipſo; non tamen dicere poſſumus, Deum ſtatim accedere, (vt ſic dicam,) vel infundere vocationem naturalem adulto, eo ipſo quòd aliquo tempore non deſerit Deum, ſeu non peccat mortaliter, vel aliquod naturale præceptum tunc occurrens obſeruat: veriſimile autem eſt Deum non adeò differre gratiam ſuam, vt in ea mora non poſſit homo per auxilia ordinis naturalis quæ tunc recipit moraliter ſine peccato perſeuerare. Hoc enim iam attingit neceſſitatis articulum, & moraliter ſequitur ex promiſſione illa qua Deus paratus eſt dare omnibus auxilium ſufficiens, ſaltem opportuno tempore, vt ſuprà cap... explicatum eſt.

20. Corollarium. Ex quibus colliget lector, ex tribus ordinibus excitationum quas ſuperiori lib. cap... diſtinximus merè naturalem, gratuitam ordinis naturalis, & gratuitam ordinis ſupernaturalis, aliquam eorum neceſſarium eſſe, vt homo faciat quod in ſe eſt, ne gratiam impediat, non tamen quamlibet ſufficere. Primum declaratur, quia homo non facit quod in ſe eſt, nihil boni agendo, nam licèt per ſe ſolùm neceſſe ſit cauere impedimentum peccati, illud tamen moraliter non cauetur, ſine aliqua bona actione: tum propter præcepta affirmatiua ſæpe occurrentia, tum propter negatiua, quæ propter pericula & occaſiones vitæ præſentis, ſine poſitiuis actibus voluntatis non ſeruantur, & ideo non dictum eſt, non ponenti obicem, ſed dictum eſt facienti quod in ſe eſt, quia aliquid boni agere oportet: hoc autem non fit ſine excitatione cogitationis honeſtæ, vt ex dictis in ſuperioribus conſtat, ergo aliqua excitatio neceſſaria eſt ad faciendum quod in ſe eſt. Altera verò pars declaratur: nam cogitatio merè naturalis non ſufficit abſolutè, non quia talis cogitatio non poſſit eſſe ſatis, vt homo poſſit aliquid boni facere, imò etiam vt congruè & cum effectu illud faciat, ſed quia non ſtatim ac homo facit aliquid boni, cenſetur facere quod in ſe eſt, nam aliquando oportebit facere opus arduum & difficile, vel plura bona per aliquod tempus, quod non poteſt moraliter impleri per ſolam naturalem cogitationem. Eſt enim moraliter neceſſaria maior & ſpecialiter excitatio & præuentio Dei, quæ non eſt per ſe debita naturâ, ſed gratiam continet veram, & quæ nunc per Chriſtum datur, licèt ſit ordinis naturalis. Hæc autem non ſufficit, vt ſit principium meriti altioris excitationis ſupernaturalis, ſed ſolum vt ſit auxilium ad non ponendum illi obicem. Tertia verò excitatio ſupernaturalis ſi ſit prima, eſt etiam gratuita data, in eodem ordine & poteſt eſſe principium non ſolùm non ponendi impedimentum ſequentibus excitationibus, ſed etiam merendi illas ſaltem

A de congruo, vel eas impetrandi, & ſe ad illas moraliter diſponendi, faciendo nimirum quod in ſe eſt per tales excitationes, vt per ſubſequentes tandem vſque ad gratiam habitualem perueniatur.

21. Soluuntur reliqua argumenta in principio huius capitis poſita. Denique ex his facile erit reliqua argumenta in principio huius capitis propoſita diſſoluere. Ad ſecũdum in primis dicimus ante excitationem ſupernaturalis ordinis ſupponi in homine excitationem, qua poſſit ita facere quod in ſe eſt intra ordinem legis naturalis, vt non ponat impedimentum ſuperiori gratiæ, ideóque non eſſe inutilem illam promiſſionem ſub ea conditione, etiamſi rariſſimè impleatur illa conditio propter hominum negligentiam, vel infirmitatem, quia non promiſit B Deus omnibus, vel pluribus cogitationem congruam, vel gratiam, vel gratiam efficacem, quâ faciunt cum effectu quod in ſe eſt, ſed tantùm ſufficientem, & hæc nulli deeſt aliquo ex modis explicatis. *Argumentum ſecundum.* Petitur autem in illa obiectione, quid dicendum ſit de homine, qui iam ſemel non fecit, quod in ſe eſt, ſed peccauit & per hoc poſuit impedimentum gratiæ. *Dubium.* Ad quod breuiter dicendum eſt, *Soluitur.* ſi rigor iuſtitiæ attendatur, hominem ſic parentem, quantum in ſe eſt, perpetuum impedimentum gratiæ poſuiſſe, eaque priuari omnino metuiſſe nouo demerito, & diſtincto ab eo, quod per peccatum originale contraxerat, quod totum de ſe manifeſtum eſt, conſiderata malitia mortalis peccati, C de quo loquimur. Nihilominus tamen attento ordine diuinæ prouidentiæ, & gratiæ, dicendum eſt, quamdiu talis peccator in hac vita viuit, etiamſi Gentilis, vel infidelis ſit, Deum eſſe paratum ad vocandum, & per gratiam præuenientem illuminandũ illum, ſi eo modo quo poteſt per auxilium, quod actu recipit, etiamſi ordinis ſupernaturalis non ſit, ceſſet impedimentum apponere, faciendo quod in ſe eſt, ad obſeruandam legem naturalem. Et hoc ex parte conuincit illa ſecunda obiectio, quia iſti peccatores non ſunt extra ſtatum ſalutis; ergo habent ſufficiens auxilium ad illam conſequendam; ſed multi ſunt qui illum non habent actu in ſe receptum, quia Deus non omnes peccatores ita D præuenit, vt teſtatur Diuus Thomas 3. contra gent. cap. 161. *D.Thom.* & maximè videtur verum de præuentione per auxilium ordinis ſupernaturalis; ergo neceſſe eſt, vt ſaltem det hoc auxilium, offerendo illud quantum in ſe eſt, ſi per homines non ſteterit, ſeu, quod idem eſt, ſi deſiſtat actuale impedimentum gratiæ apponere. Vnde vt talis conditio impleatur, non eſt neceſſarium, vt homo à ſe expellat maculam peccati, quam contraxit, vt rectè notauit Alenſ. 3. part. quæſt. 61. artic. 3. ad 5. quia hoc eſt impoſſibibile ſine præuia fide, & aliis auxiliis ſupernaturalis gratiæ. Quia licèt talis macula de ſe impediat, Deus pro ſua miſericordia & propter Chriſtum, ea non obſtante, paratus eſt ſuccurrere homini, *ſi remoueat,* (ait Alenſ.) *Alenſ.* E *actum ſuum voluntarium, & diſſenſum ad bonum, & conſenſum ad malum. nam poſt hoc remouet illud, quod eſt probibens gratiam,* id eſt, ceſſat ponere impedimentum, quod ſatis eſt, vt Deus pulſet per gratiam, occaſionem, & tempus ſua voluntate liberè diſponendo, vt in fine præcedentis puncti explicatum eſt.

22. Argumentum tertium de excuſatione peccatoris facientis quod in ſe eſt. Ad tertium de excuſatione peccatoris facientis quod in ſe eſt, ſi ei non daretur auxilium, reſpondetur in primis, caſum non eſſe admittendum ſecundùm ordinariam Dei prouidentiam, quia Deus non deſerit iuſtum, niſi deſerentem ipſum, vt ſæpe dictum eſt; illa verò permiſſa hypotheſi, dicendum eſt, in eo caſu excuſari quidem hominem à nouo peccato,

peccato, ſi non faciat id, quod ſine gratia facere non poteſt, non tamen excuſari, vel à culpa originali, in qua permanet, nec ab aliis peccatis, quę cõtra legem naturalem commiſerit: quia licèt homini denegetur auxilium ſupernaturale ad actus ſuperioris ordinis, ſemper habet arbitrij libertatem, & ſufficientem rationis vſum ad non peccandum contra legem naturalem, quod ſatis eſt vt ei imputetur quælibet tranſgreſſio naturalis legis, etiamſi ei non daretur auxilium, vel ad præcedentis peccati remiſſionem obtinendam, vel ad fidem conſequendam, vel ad conſtanter perſeuerandum in legis naturalis obſeruatione. Nam vt tranſgreſſio naturalis legis in rigore & ſine legitima excuſatione imputetur ad culpam, ſatis eſt vt quolibet determinato tempore & actu habeat homo ſufficientem cognitionem, & rationis aduertentiam, cum naturali libertate ad non peccandum, etiamſi maior gratia illi non daretur; præſertim quando propter antecedens peccatum indignus factus eſt gratiæ.

40. Atque hunc in modum intelligenda ſunt verba Auguſtini ibi allegata, nam is, qui à Deo gratiam non recipit, nunquam poteſt eorum peccatorum, quæ commiſerit, excuſationem apud Deum prætendere. Item in hoc ſtatu naturæ lapſæ, quamuis homini gratia negaretur, non poſſet excuſari, aut conqueri, vel quod ei fieret iniuſtitia, vel quòd abſque ſufficienti cauſa gratia priuaretur, etiamſi faceret, quantum poſſet per ſuum arbitrium, quia nihil poteſt facere de ſe cõferens ad ſalutem, & ideo talis excuſatio aliquo modo minuerit in negotio redemptionis rationem gratiæ & libertatis, cum qua nunc datur, quia vel ſupponeret in homine non præcedere culpam, quæ hominem reddet gratiæ indignum, vel certè ſupponeret non obſtante tali culpa, poſſe hominem aliquid ſuis viribus facere, quo gratiam promereatur, aut eius indignitatem à ſe repellat. Nihilominus tamen verum eſt, ſi homini facienti, quod in ſe eſt, omnino negaretur auxilium neceſſarium ad remiſſionem peccati obtinendam, vel ad facienda opera neceſſaria ad ſalutem, habiturum fuiſſe excuſationem quoad nouam culpam committendam in his, quæ ſine tali auxilio facere non poſſet, nec enim talis excuſatio repugnat gratiæ, quia non eſt talis, vt ex parte hominis excludat iuſtam cauſam, & indignitatem carentiæ gratiæ, ſed ſolùm excludat nouam culpam in omiſſione ſequentium actuum, qui ſine tali gratia fieri non poſſunt. Nam vt hæc ad nouam culpam imputentur, non ſatis eſt quòd gratiæ carentia ex priori culpa, quæ voluntaria fuit, proceſſerit, quia effectus ſubſequens ad culpam, non imputatur ad nouam culpam, niſi fuerit præuiſus, vel potuerit, vel debuerit præuideri, & per negligentiam non fuerit præuiſus: non oportet autem vt illa ſubſequentia mala ita fuerint præuiſa, & quamuis fuiſſent, prior culpa inde fuiſſet aucta; poſtea verò non committeretur noua culpa, quia noua voluntas libera non intercedit.

41. *Expeditur vltima obiectio de culpa infidelitatis.*

Vnde ad quartam & vltimam obiectionem de culpa infidelitatis, vel infidelitate negatiua, reſpondemus negando ſequelam. Nam licèt is, qui ad vſum rationis peruenit, non faciat quod in ſe eſt, ſed peccet contra legem naturæ, & ob eam rem à Deo non illuminetur, poterit nihilominus à noua culpa infidelitatis excuſari, quamdiu de fidei doctrina nullam notitiam fuerit conſequutus, quod eſt eſſe infidelem negatiuè. Quia licèt in re ipſa poſuerit impedimentum gratiæ, ipſe omnino & inuincibiliter ignorare potuit, quòd illa culpa, quam contra legem naturalem committebat, futura eſſet impedimentum gratiæ, quia hæc nunquam in cognitione eius aſcendit, & ita nocumentum illud quod ex illo peccato in eum redundauit, non fuit præuiſum, ac proinde nec voluntarium, nec culpabile, ideóque ignorantia fidei ſemper manet inuincibilis, ac negatiua tantùm. Vnde conſideratè aduertẽdum eſt, aliud eſſe ſimpliciter imputari huiuſmodi infideli, quòd careat auditu fidei; aliud verò eſſe hoc imputari ad ſpecialem culpam infidelitatis. Nam hoc poſterius non eſt in vniuerſum verum, vt declaraui: illud autem prius ſimpliciter verum eſt, quia verè & in re ipſa infidelis ſuis peccatis ponit impedimentum gratiæ, & ita voluntate ſua facit id quod eſt impedimẽtum, licèt rationem impedimenti in tali voluntate & actione ipſe non agnoſcat, quæ ignorãtia ſatis eſt vt à ſpeciali culpa infidelitatis excuſetur, non tamen obſtat, quominus impedimentum ipſum ſit voluntarium, ſicut poteſt quis cùm accedit ad Sacramentum, non recipere effectum, quia ponit obicem gratiæ, & nihilominus non peccare denuo, quia inuincibiliter ignorat, vel non aduertit obicem; & ſimilia exempla obuia eſſe poſſunt.

CAPVT XVII.

Obiectionibus in cap. 13. propoſitis ſatisfit.

EX his quæ hactenus diximus, ſatis explicatus manet ſenſus, in quo prima ſententia cap. 12. relata, intelligenda ſit, vt admitti poſſit, & aliquorũ Scholaſticorum verba, quibus libero arbitrio plus quàm oportet in diſpoſitionibus ad gratiam tribuere videtur, vel piè interpretanda ſi fieri potuerit, vel ſi expoſitio locum habere non potuerit, reiicienda eſſe, vt iterum tractando de iuſtificatione, & de diſpoſitionibus ad illam, neceſſariò dicendum erit. Vnde ſi argumenta ſecundæ opinionis cap. 13. relatæ tantùm eò tenderent, vt ante auxilium ſupernaturalis gratiæ nullum eius meritum, vel ratio motiua ex parte liberi arbitrij admittatur, ad illa reſpondere non oporteret, quia nobis contraria non eſſent. Quia verò auctores illius opinionis, vel plus intendunt, vel omnia inuoluunt, & ſimpliciter negant legem illam dandi gratiam homini facienti quod in ſe eſt, ideo neceſſarium ducimus illius opinionis argumentis, quatenus doctrinæ noſtræ obuiare poſſunt, ſatisfacere.

1. Argumẽtum primum circa vocationem Dei.

Primum ſumebatur ex frequenti admiratione Auguſtini, quòd in cauſa æquali Deus quoſdam vocet, & non alios: vel etiam in inæquali iniquiorem potius vocet, quàm minus malum, cuius prouidentiæ diuinæ nullam rationem putat dari poſſe ex parte hominum, ſed tantùm ex Dei libera volũtate, quod non ita eſſet ſi Deus ſtatuiſſet ſemper dare gratiam faciẽti, quod in ſe eſt; ſed in primis reſpõdemus, hãc doctrinam Auguſtini nõ repugnare cũ illa lege, & principio in eo ſenſu intellecto, quẽ nos explicuimus, vtrũque enim cõiunxit D. Thom. lib. 3. cõtra gẽtes c. 159. & ibi, nã in hoc vltimo tradit hãc doctrinã Auguſt. dicẽs interdũ Deum ex abundantia bonitatis ſuæ, eos

qui gratiæ ſuæ impedimentum præſtant, gratia ſua præuenire, non tamen omnes ſimiles ita præuenire, vt gratiam & miſericordiam ſuam liberalem oſtendat, nec huius diſcriminis eſſe aliam rationem inquirendam, præter ſimplicem Dei voluntatem,& nihilominus in cap. 159. docet quoties homo Dei gratia non præuenitur], ipſi imputari, quæ etiam eſt doctrina Auguſtini,vt ſuprà allegaui, & ex illa ſequitur apertè Deum dare ſuam præuenientem gratiam homini facienti quod in ſe eſt, in ſenſu à nobis explicato. Igitur ex mente Auguſtini, & Thomæ illa doctrina huic axiomati non repugnat.

1. Dicemus enim in primis doctrinam Auguſtini in illo argumento allegatam frequentiſſimè ab eo tradi de gratia efficaci,non de gratia ſufficiente abſolutè ſumpta,vt prout nunc de illa tractamus. Hoc patet ex iiſdem locis Auguſtini. Nam in dicta q. 2. ad Simplician. à medio ferè vſque ad finem in hac ponit myſterium gratiæ, quòd multi vocantur eo modo, quo aptum erat eis vt venirent. *Ad alios autem*, ait, *vocatio quidem peruenit, ſed quia talis fuit, qua moueri non poſſent, vt eam capere apti eſſent,vocati quidem dici potuerunt, ſed non electi*. In vtriſque ergo ponit vocationem,diuerſitatem autem in hoc conſtituit,quòd vni datur vocatio congrua,alteri tantùm ſufficiens,cuius rationem præter diuinam voluntatem ignorare ſe dicit. Et de eadem inæ qualitate vocationũ loquitur lib. de ſpirit. & liter. cap. 34. cùm ait. *Iam ſi ad illam profunditatem ſcrutandam quiſquam nos coarctet, cur illi ita ſuadetur,vt perſuadeatur,illi autem non ita,duo ſola occurrunt interim,quæ reſpondere mihi placet. O altitudo diuitiarum,& numquid iniquitas apud Deũ? Cui reſponſio iſta diſplicet,quærat doctiores.* Supponit ergo Auguſtinus in illa quæſtione omnes ſuaderi, quod pertinet ad ſufficientem gratiam; quoſdam verò perſuaderi,quoad efficacem gratiam ſpectat, quæ aliis, qui non perſuadentur,non datur: & in hoc ponit admirationis cauſam.Denique eumdem ſenſum indicauit Auguſtinus in illa celebri ſententia; *Cur hunc trahat,illum non trahat,noli iudicare, ſi non vis errare.* Nam trahere apud Auguſtinum gratiam efficacem ſignificat,& in eodem ſenſu tractat eamdem quæſtionem Epiſtol. 107. à medio.

Multi vocantur eo modo, quo aptum eſt eos venire. ex mente Auguſtini.

2. Secundò ſi velimus ſententiam illam & doctrinam Auguſtini ſufficientem gratiam extendere,in hoc etiam maximè cernitur, quia ſiue facientibus quod in ſe eſt, ſiue non facientibus, non æqualis datur, ſed quibuſdam maior, aliis minor, pro arbitrio Dei, ſiue facta hominum æqualia ſint, ſiue inæqualia. In hoc ſenſu loquitur Auguſtinus lib. 1. de peccat. merit. cap. 22. vbi proponit duos homines, alterum ab ineunte pueritia modeſtum, moderatum, &c. alium flagitiis & facinoribus coopertum,& nihilominus maior gratia iſti,quàm illi datur. *Non dico* (inquit) *vt iſte credat, ille non credat*, (quod pertinet ad inæqualitatem in gratia efficaci,) *ſed vt iſte audiat,quod credat, ille non audiat*,quod ſpectat ad inæqualitatem in ſufficienti gratia. Ad vtrumque verò gratiam tam efficacem,quàm ſufficientem pertinet; quod idem Auguſtinus lib. 2. de peccat. merit. cap. 13. dixit, *Cur autem illum adiuuet, illum non adiuuet, adiuuet illum tantùm, illum autem non tantùm, iſtum illo,illũ iſto modo,penes ipſum eſt,& æquitatis tam ſecretæ ratio, & excellentia poteſtatis.* Cum hac autem merè voluntaria diſtributione gratiæ, tam efficacis, quàm ſufficientis,ſtat optimè certa lex, vt facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat

Trahendi verbum pro gratia efficaci apud Auguſtinum.

gratiam; quia per hanc legem, vt diximus, non obligatur Deus nulli dare gratiam, niſi facienti quod in ſe eſt, nec dare æqualem omnibus facientibus quod in ipſis eſt, nec dare tantam, vel tantam gratiam facienti quod in ſe eſt; ideo nec dare ſtatim, nec citius quàm non facienti quod in ſe eſt, nec etiam tardius, quàm alteri plus facienti, ſed ſolùm definiuit Deus non negare aliquo modo ſufficientem facienti quod in ſe eſt, quæ lex non tollit omnem aliam Dei libertatem.

Ad ſecundum argumentum negamus ex illo principio, vt à nobis explicatum eſt, ſequi, opus aliquod factum ex ſolo libero arbitrio eſſe initium fidei, vel ſalutis, quia licèt ante primam gratiam poſſit aliquis facere aliquid boni naturalis, ratione cuius dicatur facere quod in ſe eſt, illud bonum opus non eſt initium ſalutis, quia nec eſt meritum, nec diſpoſitio ad auxilium ſupernaturale, ſed eſt tantùm remouens noui peccati obicem, quod poſſet gratiam impedire: & ideo nullo modo eſt ratio, propter quam datur gratia, ſed ex mera Dei miſericordia datur, præſertim cùm in homine ſupponatur originale peccatum, ratione cuius eſt tali gratia indignus, ſicut etiam per Sacramentum datur gratia homini tantùm attrito, non ex vllo merito, nec diſpoſitione ex ſe ſufficiente, vt infrà videbimus,ſed merè gratis, & nihilominus infallibiliter ex lege à Deo ſtatuta propter Chriſtum datur. 3.

3. Negatur opus aliquod factum ex ſolo libero arbitrio eſſe initium fidei, vel ſalutis.

Ad primam autem inſtantiam, quæ in eodem argumento fit,quia facere quod in ſe eſt,non poteſt eſſe conditio requiſita ad gratiam, quin ſit ratio, propter quam datur, reſpondetur in primis illam non eſſe conditionem ſine qua non datur gratia,quia multis datur non facientibus quod in ſe eſt,ſed ſolùm eſt conditio ſine qua Deus non tenetur ex vi illius legis, vel vniuerſalis redemptionis Chriſti, gratiam conferre, vt ſuprà notaui, & ideo cùm Deus dat gratiam facienti quod in ſe eſt, non dat intuitu operis eius,ſed intuitu Chriſti & miſericordiæ ſuæ, qua ſtatuit beneficium illud omnibus non ponentibus obicem conferre. Ex quo etiam alia ratio ſumitur,quia bonum opus ſic factum non influit poſitiuè, (vt ſic dicam,) in gratiam, ſed in hanc negationem reſoluitur,quod obicem non ponit: ſola autem carentia obicis non eſt propria ratio gratiam obtinendi. Et ita non habet locum altera inſtantia ibi facta, fatemur enim,ſicut in prædeſtinatione nõ datur ratio eius, nec conditio ſine qua non, ita nec in collatione primæ gratiæ. Non poteſt autem fieri comparatio in conditione requiſita ad obligationem promiſſionis, quia Deus non promiſit prædeſtinationem ſub aliqua conditione, ſicut promiſit omnibus ſufficientem gratiam. Quòd ſi fiat comparatio inter præparationem totius gratiæ,quæ datur prædeſtinatis cum præparatione primæ gratiæ ſufficientis, prout ad omnes homines extenditur. Reſpõdetur in hoc tantùm ſeruari ſimilitudinem, quòd neutra voluntas, ſeu præparatio habet cauſam ex parte hominum, ſed ex ſola miſericordia Dei; diuerſam verò rationem in hoc inueniri,quòd præparatio gratiæ prædeſtinationis eſt abſoluta,& per decretum efficax,altera verò vniuerſalis præparatio auxilij eſt conditionata per volũtatem tãtùm inefficacem,ſeu antecedẽtem, quantum eſt ex parte Dei,vel ſi per hominem non ſteterit; ideoque ad primam gratiam prædeſtinationis nulla ratio, vel conditio expectatur, quæ non ſit ab ipſa prædeſti

4. Inſtantiæ primæ occurritur.

Alteri inſtantiæ reſpondetur.

prædeſtinatione. Ad primam autem gratiam ſufficientem quæ non prædeſtinatis datur, poteſt requiri conditio non ponendi obicem, quia potuit Deus decernere non aliter eam dare aliquibus pro ſua libertate.

5\. Vnde cùm dicitur eamdem eſſe rationem de primo gratiæ auxilio, quæ de tota prædeſtinatione, reſpondetur id eſſe verum de primo gratiæ auxilio quod ex propria prædeſtinatione procedit, nõ verò de primo gratiæ auxilio quod ex generali voluntate ſaluãdi omnes homines confertur. Cuius ratio eſt, quia gratia propria prædeſtinationis eſt gratia efficax, quæ non eſt promiſſa omni facienti, quod in ſe eſt, ſed ex ſola Dei voluntate præparata eſt quibus datur, vt libro ſequenti videbimus, & ideo vel in eis non prærequiritur vt faciãt quod in ſe eſt per auxilium ordinis naturalis, vel illa etiam dantur congrua & efficacia ex vi prædeſtinationis, & ita reſpectu totius prædeſtinationis non habet locũ illa conditio, quia illamet auxilia ex vi electionis & prædeſtinationis præparãtur, quia prædeſtinatio non ſolùm eſt radix beneficiorum gratiæ ſupernaturalis ordinis, ſed etiam gratiæ ordinis naturalis; imò etiam naturaliũ beneficiorum, quę ad ſupernaturalẽ finẽ cum effectu conducunt, vt in prima parte oſtenſum eſt: vnde etiam fit, vt licèt omnes prædeſtinati facturi ſint, quod in ſe eſt, & quod oportet ad ſalutem; nihilominus nõ ideo prædeſtinati ſunt, quia facturi ſũt, ſed prædeſtinantur vt id faciant. Aliud verò eſt de prima gratia tantùm ſufficiente, quæ datur non prædeſtinato, nam illa nõ eſt abſolutè præparata omnibus hominibus, ſed generatim tantùm ſub conditione, dum modo non ponant obicẽ, & multi non implent conditionẽ, & ideo tali gratia perpetuò carent: Alij verò implentes conditionem, illam recipiunt, non tamen efficacẽm, ſed tantùm ſufficientem, quia non ex prædeſtinatione recipiunt, nec aliter erat promiſſa, & nihilominus in eo quod aliquid boni faciunt dum id, quod eſt in ſe, faciunt, aliquod beneficium congruæ cogitationis, vel gratię ordinis naturalis omnino gratis, & ſine illa præciſa conditione accipiunt, quod tamen non ex propria prædeſtinatione, ſed ex generali prouidentia, vel naturæ, vel gratiæ dimanat.

Prædeſtinationis gratia ex ſola Dei voluntate præparata quibus detur.

Prædeſtinatio quid.

6\. Et ita etiam procedit, quod in eodem argumẽto additur de vocatione, quòd nulla eius ratio, vel conditio præuia poſtulatur ex parte hominis, eſt enim id verum maximè de vocatione efficaci, de qua loquitur Auguſtinus in locis ibi allegatis, vt ex dictis in primo argumento conſtat. Et eodem modo loquitur Proſper, agit enim de bona volũtate pia & conferente ad ſalutem: de vocatione autẽ ſufficiẽte ſupernaturali, quæ generaliter omnibus affertur, verũ eſt multis non offerri, niſi ſub ea conditione, & ideo non dari, quia impedimẽtũ ponunt. vnde ſi iſti conferantur cum aliis nõ ponentibus obicem, quibus talis vocatio datur, licèt vtrique prædeſtinati non ſint, aliqua ratio reddi poteſt illius cõperationis, cur illis non detur ſicut iſtis, ſcilicet quia illi poſuerunt impedimentum: abſoluta verò ratio cur iſtis detur, non poteſt dari niſi ex parte Dei & Chriſti, quia ſola carẽtia obicis non eſt ratio obtinendi gratiam, vt dixi: prætarquam quòd etiam illud quod iſti faciunt, vt nõ ponant obicem ex peculiari beneficio Dei præparantis illis vel cogitationem congruam naturalẽ, ſi tam facile ſit opus, vt illa ſufficiat, vel gratiam aliquã ſpecialẽ naturalis ordinis efficacem etiam, ſeu congruam ad illum proximum actum. Vnde

A hoc ipſum, *facere, quod in ſe eſt*, quatenus eſt à Deo voluntariè præparatum, nullam habet propriam rationẽ, vel conditionẽ ex parte hominis; etiamſi non ex propria prædeſtinatione cõferatur, ſed ex vniuerſali prouidentia naturæ, vel gratiæ, quia modus etiã & ordo talis prouidẽtiæ, omnino gratis eſt à Deo inſtitutus & ordinatus, ſine vllà cauſa, vel conditione abſolutè præuiſa, ex parte hominis, & ideo omne particulare bonum inde prouenien ad homines ex pura Dei miſericordia, licèt non ſit propria gratia, niſi ad prouidentiam ſupernaturalem pertineat, vt ſuprà dictum eſt.

B Ad tertium reſpondemus ex dictis facilè patere poſſe ſententiam à nobis explicatam longiſſimè à Semipelagianis diſtare; illi enim dicebãt hominẽ poſſe ſuo arbitrio aliquo modo ſe præparare ſuis viribus ad gratiã, & ita aliquale meritũ in operibus naturæ ponebãt reſpectu gratiæ & vocationis ſupernaturalis, & cõſequẽter cogebãtur dicere infuſionẽ primæ gratiæ nõ eſſe liberalem donationẽ, ſed aliquam retributionẽ, quæ omnia cõſtant ex dictis in lib. 1. & ſupponuntur apertè in teſtimoniis ibi allegatis, quæ ſuperfluè cõtra catholicam ſententiam allegantur. Nam auctores eius nullum omnino meritum ante primam gratiam C ponunt, nec rationem in operibus naturæ admittunt, quæ mouere poſſit Deum ad dandam gratiam per modum diſpoſitionis, vel congruæ petitionis, vel aliquid ſimile. Nec etiam ponunt illam legem per modum pacti conditionati, inter Deum & nos, ſed per modum liberalis miſericordiæ iam decretæ & ſtatutæ à Deo, quòd ſi in illa aliquod pactum interuenerit, eſt reſpectu Chriſti Domini tantùm, & reſpectu illius etiam poteſt eſſe vera iuſtitia in tali donatione, non quatenus fit peccatori, ſed quatenus fit Chriſto, & eſt retributio meritorum eius, non recipientis. 7.

Argumẽtum tertium.

Addo inſuper tantum abeſſe, vt hic modus of- 8.
D ferendi gratiam omnibus facientibus quod in ſe eſt, diminuat rationem gratiæ, ſeu gratuitæ donationis, vt potiùs limitet & anguſtet, (vt ſic dicam) liberalitatẽ Dei, in hac vniuerſali gratiæ largitione. Nam certè liberaliùs ageret Deus cum hominibus, ſi propter Chriſtum abſolutè & ſine vllà conditione decreuiſſet omnes in particulari ſufficienter, & proximè vocare ad fidẽ, etiamſi ex parte ipſorum hominum peccata præcederent, & multiplicarentur, quia hoc modo ad plures talis gratia perueniret. Nunc autem, quia effectus ita oſtendunt non ita decreuiſſe, & circa aliquos ita ſe geſſiſſe, quia illos vocat, etiamſi nihil fecerint boni, ſed potiùs multa peccata commiſerint, alios verò propter peccata nõ ita vocare, rectè intelligimus circa priores liberaliorem extitiſſe Deum. & hanc
E eſſe vnam ex profunditatibus prouidentiæ eius, quam Auguſtinus ſæpè miratur. Ergo ſignum eſt, quòd promiſſio gratiæ ſub illa limitatione faciendi quod in ſe eſt, ad eum finem tantùm poſita, vt homo non ponat impedimentum gratiæ, non minuit rationem gratiæ in ratione doni gratuiti, ſed facit vt tale donum gratuitum non tam effuſè communicetur. Ideóque quando Deus differt per aliquod tempus hoc donum, non expectat ipſum hominẽ, vt aliquid faciat, quo gratiam promereatur, vt Semipelagiani putabant, ſed potiùs homo expectat Deũ, vt ſui miſereatur, quia Deus ſuo arbitrio, & ad oſtenſionẽ gratiæ ſuæ differt gratiam ſuam, quando & quantum vult, & nihilominus ab homine exigit vt interim impedimentum non ponat,

Promiſſio gratiæ ad quem finem poſita.

Differt Deus gratiam ſuã in quantum vult, pro ſuo arbitrio.

ponat, quod rigoris potiùs eſt, licèt iuſti, quàm liberalitatis.

9. Argumētum quartum.

Quartum argumentum non indiget noua ſolutione, cùm enim oſtenſum ſit, non eſſe contra rationem gratiæ, vt certa lege offeratur omni facienti, quod in ſe eſt, ad non ponendum obicem eidem gratiæ; manifeſtum eſt legem, vel promiſſionem factam dicto modo propter merita Chriſti non pugnare cum gratia Chriſti, imò eſſe maximè meritis & muneribus eius conſentaneam. Nam cùm ipſe ſit vniuerſalis Redemptor quoad ſufficientiam, debuit omnibus mereri & obtinere ſufficientia auxilia gratiæ ad ſalutem, & remiſſionem peccatorum obtinendam: ſed non obtinuit, vt omnibus adultis actu darentur talia auxilia, cùm hoc non fiat; ergo obtinuit ſaltem, vt darentur omnibus non ponentibus obicem, & conſequenter, vt omnibus offerentur, ſub ea ſaltem conditione, ſi facerent quod in ſe eſt, ne tactũ eiuſdem gratiæ impedirent. Nec dubitari poteſt, quin totum hoc potuerit cadere ſub meritum Chriſti: nam potiùs illa de ſe ſufficientia erant ad obtinendum, vt omnibus etiam iniquiſſimis & rebellibus daretur talis gratia: de facto autem propter rationes diuinæ prouidentiæ occultas, noluit merita ſua ad hoc abſolutè obtinendum ordinare, ſed cum illa tantùm limitatione, vt ſatis declaratum eſt. Neque ex hac lege in dicto ſenſu lata ſequitur homini facienti quod in ſe eſt, deberi ex vi talis legis, vt iam ſatis declaratum eſt, quia ſolùm reſpectu Chriſti includit lex illa debitum iuſtitię, reſpectu verò hominis peccatoris ex ſola miſericordia, certa lege decreta propter Chriſtum datur.

10. Ad quintum argumētum negatur gratiam ſequi obediētiam humanam.

Ad quintum negatur ſequela, nimirum gratiam eſſe pediſſequam liberi arbitrij, ſeu obedientiæ humanæ, quia licèt poſſit aliqua bona operatio naturalis antecedere non ſolùm naturâ, ſed etiam tempore infuſionem primæ gratiæ excitantis; nihilominus illud bonum opus non eſt meritum, nec ratio obtinendi talem gratiam, ſed ſolùm deſeruit ad non ponendum illi obicem. Hoc autem non ſatis eſt, vt dicatur gratia ſubſequi ex naturali bono vſu liberi arbitrij, nec vt gratia dicatur eſſe pediſſequa obedientiæ humanæ, nam hæc verba ſignificant conſequutionem cauſalem, id eſt, vt gratia ſequatur ex obedientia humana, vt ex ratione & merito, vel aliquali cauſa eius, quod verum eſſe non poteſt, nec ſequitur ex dicta ſententia, ſed ſolùm ſequitur, quòd ſecundùm ordinem temporis, ante impulſum ſupernaturalis gratiæ præcedere poſſit aliquis bonus motus naturæ, & quòd hic motus poſſit eſſe neceſſarius ad non ponendum obicem gratiæ, quæ iuſto iudicio Dei pro aliquo tempore interdum differtur, & quando poſtea datur ei, qui obicem non poſuit, ex pura miſericordia datur, non quia ſequatur, vel debeatur propter opus eius. Teſtimonia autem in illo argumento allegata, de operatione pia, & meritoria aliquo modo apud Deum ſupernaturalium donorum intelliguntur, vt lib.2. latè diximus, & de illis verum eſt, nec ordine naturæ, ſeu cauſalitatis poſſe procedere gratiam, ſed ſubſequi, quia non ſunt cauſa proximæ gratiæ, ſed effectus; & conſequenter etiam verum eſt nec ordine temporis poſſe tale opus primam gratiam antecedere, cùm cauſa debeat prius exiſtere, quàm effectus. Vnde ad vltimam rationem ibi poſitam, facile etiam reſpondetur ex dicta ſententia non tolli neceſſitatem gratiæ præuenientis, nam hæc ſemper neceſſaria eſt ad opera

A pietatis, & meritoria apud Deum, etiamſi aliquod bonum opus naturale poſſit ſine illa & ante illam præcedere. Quia tale opus nec tollit neceſſitatem præuenientis auxilij, vt veram rationem gratiæ in eo impediat, nec denique tale auxilium dicitur præueniens, quia ante illud nullum bonum opus præcedere poſſit, ſed quia nullum opus pietatis, ſeu quod poſſit eſſe meritorium, vel ratio talis auxilij, illud poteſt antecedere: quod autem præcedat opus iuuans ſolùm ad non ponendum obicem tali auxilio, nec neceſſitatem eius tollit, nec aliunde repugnantiam, vel aliud inconueniens inducit.

Ad ſextum, in quo inferebatur Deum expectare voluntatem hominis, iam latè reſponſum eſt 11.
B in capite præcedente, negando ſequelam, quia potius homo expectat voluntatem Dei, quàm Deus expectet voluntatem hominis; nam per legem illam non negandi gratiam facienti quod in ſe eſt, non obligatur Deus (vt dixi) ad non dandam gratiam, ſi velit, homini nondum facienti, quod in ſe eſt, ſed etiam facienti contra id, quod facere poteſt & debet, ſed ſolùm non obligatur dare ſuam gratiam excitantem ponenti obicem, licèt ſæpe id faciat, & ideo re vera non expectat voluntatem hominis. Quòd ſi interdum differt conferre talem gratiam, non eſt, quia expectet volũtatem hominis, ſed quia non tenetur dare illam quàm citiſſimè poteſt, & pro ſuo arbitrio diſponit tempora, in quibus daturus eſt illam; interim ta-
C men, dum illam non confert, non vult ex parte hominis impedimentum, quod magis pertinet ad rigorem & gratiæ reſtrictionem, quàm ampliationem, vt declaraui; ideoque licèt Deus aliquibus differat gratiam conferre, & tandem illam eis conferat, ſi non ponant obicem, faciendo, quod in ſe eſt, non ideo in eis ratio gratiæ deſtruitur, quia nunquam datur ex operibus eorum, vt putabant Caſſianus & alij Maſſilienſes, ſed dat ex vniuerſali miſericordia ſua, quia vult omnes homines ſaluos fieri. Illa ergo argumenta impugnant rectè illam propoſitionem intellectam in ſenſu Semipelag. qui erit propriè ſenſus cauſalis, ſcilicet quia homo facit per liberum arbitrium quod in ſe eſt, id eſt,
D aliquid boni, ideo Deus illum ſupernaturaliter vocat, ſeu dat illi primam auxiliantem gratiam ſupernaturalem, non verò impugnant illam intellectam in ſenſu purè conditionali, in quo conditio nullã rationem meriti, vel cauſæ includit, ſed ſolam obicis gratiæ negationem, vt ſatis declaratum eſt.

Capvt XVIII.

E
Quid Auguſtinus ſenſerit de ſufficienti auxilio, an omnibus adultis detur.

QVamuis in ſuperioribus capitibus definitum ſit, Deum ex parte ſua dare omnibus hominibus adultis auxilium actuale ſufficiens ad ſalutem, & interdum doctrinâ Auguſtini id confirmauerimus; quia verò eius auctoritas in hac præcipuè materia magna eſt, & aliqui contendunt, longè aliter illum ſenſiſſe, neceſſarium viſum eſt, hoc punctum ſeparatim tractare, mentemque Auguſtini diligenter inquirere.

quirere, vt veritas, quam oſtendimus, non ſolùm auctoritate eius non obſcuretur, verùm potiùs confirmetur.

1. Punctum difficultatis primum de reprobis.

Primùm ergo Auguſtinus videtur interdum docere poſt lapſum Adæ, negare Deum omnibus reprobis auxilium ſufficiens. Primum teſtimonium ſit lib. 1. de corrept. & grat. cap. 11. vbi diſtinguens duplex auxilium, vnum quo homo poſſit ſaluari, ſi velit, id eſt ſufficiens, aliud, quo non ſolùm poſſit, ſed etiam velit, id eſt efficax, ſubiungit illud prius datum eſſe primo homini in ſtatu innocentiæ, & Angelis etiam malis in ſua creatione. *Aliàs* (inquit) *quoniam non talis natura facta erat, vt ſine diuina adiutorio poſſet permanere, ſi vellet, non vtique ſua culpa cecidiſſent. Adiutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent.* & adiungit: *Nunc autem quibus deeſt tale adiutorium, iam pœna peccati eſt.* In quibus verbis apertè docere videtur, nunc propter peccatum originale aliquibus non dari adiutorium, quo poſſint ſaluari, ſi velint, id eſt ſufficiens. Qui autem illi ſint, explicat, dicens; *Quibus autem datur, ſecundùm gratiam datur, non ſecundùm debitum, & tanto ampliùs datur per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrũ, quibus id dare Deo placuit, vt non ſolùm adſit ſine quo permanere non poſſumus, etiamſi velimus, verùm etiam tantum, ac tale ſit vt velimus.* in quibus apertè declarare videtur, ſolis prædeſtinatis hominibus dari gratiam, qua poſſint ſaluari, & velint? aliis verò neutram dati, nam quibus datur (inquit) gratia, qua poſſint, ſi velint, datur etiam vt velint: ergo è contrario quibus non datur vt velint, nec etiam datur gratia, qua poſſint, ſi velint.

2. Secunda difficultas.

Secundò ſumitur argumentum ex variis locis Auguſtini, in quibus ſignificat eos, qui non conuertuntur, vel ſaluantur, ideo non ſaluari, quia non ita vocantur, vt reſpondere & ſaluari poſſint: at ſi talis fuit eorum vocatio, profectò non eſt ſufficiẽs, quia vt ſit ſufficiens, oportet vt ſaltem det poſſe. Ita verò loquitur q. 2. ad Simplicianum. *Ad alios* (ait) *vocatio quidem peruenit, ſed quia talis fuit, qua moueri non poſſent, vocati quidem dici potuerunt, ſed non electi.* Simili modo lib. de Prædeſt. Sanct. cap. 6. ait, *Multi audiunt verbum veritatis, ſed alij credunt, alij contradicunt; volunt ergo iſti credere, nolunt autem illi, quis hoc ignoret? ſed cùm aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas à Domino, diſcernendum eſt vtique quid proueniat de miſericordia, quid de iudicio.* Vbi videtur in Deum cauſam non credendi reducere, nimirum, quia illis non præparatur voluntas à Domino: quibus autẽ non præparatur voluntas, profectò auxilium ſufficiẽs non datur, nam voluntas non præparatur niſi per auxilium præueniens, & excitans, habens paratum auxilium adiuuans ex parte Dei: totum autem hoc includit auxilium ſufficiens; ergo his, quorum voluntas non præparatur, nec auxilium ſufficiens datur. Vnde cap 8. ait, qui non veniunt ad Patrem, non doceri ab illo, *nã ſi audiſſent*, ait, *& didiſciſſent, venirent.* Vnde ſimili modo ſubiungit inferiùs, *quos docet, miſericordia docet; quos autem non docet, iudicio non docet.* At qui non docetur, profectò non recipit auxilium ſufficiens, vt diſcat, & credat, nam ſine doctrina nemo poteſt diſcere; & ſimilia ſæpe repetit in illo capite, & alia multa habet in lib. de bonor. perſeuerant. Vbi in cap. 8 notanda ſunt illa verba, *Non itaque in hominum, ſed Dei eſt poteſtate, vt habeant homines filios Dei fieri, ab ipſo quippe accipiunt eam, qui dat cordi humano cogitationes pias, per quas habeat fidem quæ per dilectionem operatur.* Nam in his verbis ſignificat, poteſtatem filios Dei fieri, non omnibus dari, ſed tantùm electis, per auxilium autem ſufficiens ex ſententia Auguſtini ſolum electis datur. Et hoc confirmat cap. 14. inter alia dicens de his qui non credunt, *ſed quoniam vt crederent, non erat eis datum, etiam vnde crederent eſt negatum.* & infrà, *ſi à perditionis maſſa non ſunt gratiæ prædeſtinatione diſcreti, nec ipſa eis adhibetur, vel dicta, vel facta per quæ poſſent credere, ſi audirent, vtique talia, vel viderunt.* Non datur ergo illis auxilium, quo poſſint credere. Hoc autem eſt auxilium ſufficiens; ergo non eis datur.

3. Difficultas tertia.

Tertiò augetur eadem difficultas ex his & aliis locis, in quibus ſentit non poſſe ſufficientem reddi rationem ex parte hominum, cur ex pluribus audientibus Euangelium hîc ita ſuadetur, vt perſuadeatur, & ille ita ſuadetur, vt reſiſtat, vt præter citata loca videre licet lib. de ſpirit. & liter. cap. 34. & dicta q. 2. ad Simplician. & Epiſt. 107. ad Vitalem, & ſub nomine Auguſtini lib. de prædeſt. & grat. cap. 15. & aliis ſæpe allegatis locis, vbi ſemper recurrit ad occulta Dei iudicia, & ad verba Pauli, *O altitudo diuitiarum! & numquid iniquitas eſt apud Deum.* At verò ſi vtrique homini audienti Euangelium daretur auxilium ſufficiens, in promptu eſſet ratio cur iſte crederet, ille non crederet, nimirum, quia, cùm vterque poſſit credere, iſte non vult, & ille vult: ergo cùm Auguſtinus ſentit hanc differentiam eſſe diuinæ voluntati tribuendam, planè etiam ſentit vni illorum per Dei voluntatem dati auxilium ſufficiens ad credendũ, & non alteri pro Dei voluntate: vnde lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. eamdem proponens quæſtionem, cur iſte velit, ille non velit, non ſitum in libero arbitrio, ſed recurrit ad auxilium præueniẽs, *quo vel aperitur quod latebat, vel ſuaue fit quod non delectabat.* Sentit ergo, ei qui non credit, deeſſe, vel illuminationem, vel ſuauitatem ſufficientem, qua moueri poſſit ad credendum. nam ſi nihil tale illi defuiſſet, non poſſet inde reddi ratio, cur non credat, ſicut alius. Maximè autem videtur vrgere quod lib. de bono perſeuer. cap. 9. dicit, *ex duobus iam gradibus ætate impiis, cur iſte ita vocetur vt vocantem ſequatur, inſcrutabilia ſunt iudicia Dei.* Sunt ergo aliqui nunquam vocati; ergo illi non recipiunt auxilium ſufficiens.

4. Difficultas quarta.

Quartò ſunt alia teſtimonia, in quibus ſaltem de aliquibus hominibus valde malis videtur docere, priuari omnino ſufficienti auxilio: de obduratis & excæcatis generatim tract. 53 in Ioan. & ſpecialiter de Pharaone lib. propoſitionum Epiſt. ad Rom. n. 61. vbi de Pharaone ait, ita fuiſſe à Deo deſertum, *vt iam ei non imputaretur, quòd nunc non obtemperauit, quandoquidem obdurata ceruice obtemperare non poterat.* Sed ille tantùm dicit non imputari, *quia talem ſe præbuit, cui cor obduraretur*; ergo ſaltem, poſtquam ſe talem præbuit, priuatus fuit ſufficienti auxilio. nam ſi adhuc illud haberet, adhuc illi imputaretur, quod non obediret.

5. Difficultas quinta.

Quintò poteſt hoc cõfirmari ex illa celebri ſententia Auguſtini, *Deus neminem deſerit niſi prius deſeratur ab ipſo*, ſuprà tractata cap. 2. ex qua argumentamur hoc modo: nam in illa ſaltem ſupponitur Deũ deſerere eum, qui ſe deſerit, hanc enim vim habet particula *nihil*, quæ excipit à regula, quam ſupponit: illa autem deſertio non eſt, niſi denegatio auxilij: aut ergo id dicitur propter auxilium efficax, vel propter ſufficiens. Primum dici nõ poteſt, quia aliàs eſſet falſa prior pars, nimirum Deum neminem deſerere niſi deſeratur ab ipſo, quia quoad auxilium efficax, ſæpe Deus deſerit iuſtos, priuſquam deſerant ipſum, & deſeruit Adam, priuſ-

priuſquam peccaret,& deſeruit Angelos,qui ceciderunt,& quoad hanc negationem efficacis auxilij generaliter dictum eſt, *Deus quem vult indurat.* Ratio autem eſt, quia homo non deſerit Deum niſi peccando; quando autem primò peccat,iam caret auxilio efficaci;ergo non negatur illi,quia deſeruit priùs Deum,nondum enim illum deſeruerat.Ergo oportet axioma illud intelligi de auxilio ſufficiente;ergo ſaltem illos,qui Deum ſemel, vel ſæpiùs deſerunt,ipſos deſerit,negãdo illis auxilium ſufficiens, non eſt enim aliud deſerere,quàm negare auxilium,vnde Concil.Trid.ſeſſ.6.cap.13.inde probat non deeſſe iuſtis auxilium ſufficiens ad ſeruanda præcepta, & perſeuerandum, quia Deus non deſerit illos.

Conc.Trid.

6. Difficultas ſexta.

Sextò poſſunt hîc etiam induci illa loca Auguſtini, in quibus exponendo ſententiam Pauli, *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*, non vult intelligi de omnibus omnino hominibus, quia Deus non vult etiam ex parte ſua omnes homines ſaluare:vnde videtur expreſsè affirmare in dicta Epiſt. 107. aliquos non ideo deſtitui auxilio ſalutis, quia nolunt illud habere, ſed quia Deus non vult illos ſaluare, & in quibuſdam locis videtur apertè id dicere de paruulis,& in aliis inde ſumit argumentum ad adultos, vt lib. 4. contra Iulian cap.8. vbi infert tamquam abſurdum,quia aliàs Deus vellet ſaluare omnes adultos, inter quos multi ſunt ſceleratiſſimi, & non vellet ſaluare omnes paruulos, qui quoad propria peccata innocentes ſunt.

7. Reſpondetur difficultati primæ,de reprobis.

His non obſtantibus dicendum eſt, Auguſtinum nec ſenſiſſe, nec ſentire potuiſſe omnes reprobos carere auxilio ſufficiente ad ſalutem, imò è contrario docuiſſe omnes homines habere auxilium ſufficiens ad ſalutem,vel ad fidem, vel ad ſeruandum vnumquodque præceptum, vel cauendum peccatum, in quacumque occaſione occurrente.Probo primò in hunc modum,quia Auguſtinus multis in locis docet dediſſe Deum poteſtatem omnibus hominibus vt filij Dei fiant, ſed hæc poteſtas non datur, niſi per gratiam præuenientem & ſufficientem ex eiuſdem doctrina: ergo ſentit omnibus dari,vel offerri auxilium ſufficiens.Conſequentia euidens eſt.Maior probatur primò ex lib.1.de retract. c.10. vbi recognoſcens locum lib. 1. de Geneſ. contra Maxim. cap. 3. dixerat. *Illud autem lumen* (vtique diuinum) *non irrationalium animalium oculos paſcit, ſed pura corda eorum,qui Deum credunt,& ab amore viſibilium & temporalium ſe ad eius implenda præcepta conuertunt, quòd omnes homines poſſunt,ſi velint.* adiungit, *Non exiſtiment noui hæretici Pelagiani ſecundum eos eſſe dictum; verum eſt enim omnino omnes homines hoc poſſe, ſi velint, ſed præparatur voluntas à Domino, & tantum augetur munere charitatis vt poſſint.* & ſimilia ſæpe repetit eodem lib. cap. 22. recognoſcens alia verba quæ in lib. contra Adunant. Manich.cap.26. poſuerat. *Niſi quiſquam voluntatem mutauerit, bonum operari non poteſt, quod in noſtra poteſtate eſſe poſitum alio loco Dominus docet,vbi ait: Facite arborem bonam,& fructum eius bonum:aut facite arborem malam, & fructum eius malum.* Adiungit, *quod non eſt contra gratiam Dei, quam prædicamus. In poteſtate quippe hominis eſt mutare in melius voluntatem, ſed ea poteſtas nulla eſt, niſi à Deo detur, de quo dictum eſt,Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, cùm enim hoc ſit in poteſtate,quòd cùm volumus facimus, nihil tam in poteſtate, quàm ipſa voluntas eſt, ſed præparatur voluntas à Domino.*

8. Dicet aliquis in prædictis locis ſolùm affirmare Auguſtinum neminem habere illam poteſtatem, niſi cui Deus illam dat, nunquam tamen apertè dicere,Deum dare omnibus illam,imò cùm dicat Deum dare illam poteſtatem præparando voluntatem,ſignificat non dare illam niſi per gratiã efficacẽ:nam de hac ſola interpretatur vbique illa verba, *præparatur voluntas à Domino.* Reſpondetur in priori loco ſatis expreſsè dixiſſe Auguſtinum,quòd omnes homines poſſunt, ſi velint, quod poſtea non retractat, ſed potiùs confirmat dicens, *verum eſt*, &c. Idem ſentit in poſteriori loco, cùm indefinitè dicit, *quod in noſtra poteſtate eſſe poſitum,alio loco Dominus docet.* nam verba Domini quæ inducit,ad omnes homines ſine dubio diriguntur.Vnde potiùs ex his locis colligendum eſt de mente Auguſtini illa verba, *præparatur voluntas à Domino*, non limitari ad vocationem congruam, ſeù efficacem, ſeu vtrique cum proportione accommodari:nam interdum voluntas ita præparatur vt infallibiliter velit, & tunc præparatio fit per gratiam congruam: interdum ſolùm præparatur vt poſſit facere, ſi velit, & tunc præparatur per gratiam ſufficientem, & hanc præparationem dicit dari omnibus hominibus, vt habeant poteſtatem filios Dei fieri, ideſt, vt poſſint credere, & ab amore viſibilium ad implenda diuina præcepta ſe conuertere.

Obiectio.

Retorquetur.

9. Confirmatur ab Auguſtino.

Et hoc manifeſtè confirmat lib.3. de lib.arbit. cap.19.vbi hominibus peccantibus & ſe excuſantibus quòd concupiſcentiam & ignorantiam vincere non poſſint, reſpondet. *Rectè fortaſſe quæreretur ſi erroris & libidinis nullus victor exiſteret; cùm verò vbique ſit præſens, qui multis modis per creaturam ſibi Domino ſeruientem auerſum vocet*, &c. *non tibi imputatur ad culpam, quòd inuitus ignoras, ſed quòd negligis quærere, quæ ignoras, neque illud quod vulnerata membra non colligis, ſed quòd volentem ſanare contemnis.* qui locus eſt valde notandus, nam in eo de omnibus hominibus lapſis indifferenter loquitur, de quibus ſubiungit, *nulli enim homini ablatum eſt ſcire vtiliter quærere,quod inutiliter ignorat, & humiliter confitendam eſſe imbecillitatem vt quærenti & confitenti ille ſubueniat qui nec errat, cùm ſubuenit, nec laborat.* In quo diſcurſu apertè ſatis confirmat omnia, quæ dicta ſunt de progreſſu vocationis diuinæ, nam incipit ab externa vocatione,quo homo ſaltem poteſt adhibere diligentiam ad quærendum quod ignorat,& interdum incipit à vocatione ordinis naturalis, quam dum peccator contemnit, altiori vocationi obſtaculum ponit.Quod totum nos docuit Auguſtinus in prædictis verbis,vnde etiam confirmat doctrinam ſuprà datam de homine faciente,quod in ſe eſt,nec minoris auctoritatis putandus eſt hic Auguſtini locus,eo quòd ante Pelagium fuerit conſcriptus, tum quia in eiſdem verbis non omiſit Auguſtinus explicare neceſſitatem gratiæ,quã etiam ante exortum Pelagij non ignorabat,vt facilè conſtabit,verba,quæ citauimus,conſideranti. Tum quia in lib. de natur. & grat.cap.69. eadem verba recognoſcens Auguſtinus ait, *Ita exhortatus ſunt quantum potui ad rectè viuendum & gratiam Dei non euacuaui.*

10. Reſpondetur difficultati ſecundæ.

Secundum principale argumentum ſumitur ex aliis Auguſtini locis, in quibus Auguſtinus docet, non ſtare per Deum quominus homo ſaluetur,& ſeruet præceptum, ſi velit,quamuis,ſine auxilio Dei hoc facere non poſſit,quia auxilium Dei præſtò eſt; ergo ſupponit ex parte Dei nemini deeſſe auxilium ſufficiens, tum ad obſeruanda præcepta,tum conſequenter ad ſalutem. Conſequentia

tia clara eſt; aſſumptum verò ſumitur ex Auguſtino tract. 1. in Ioann. circa finem, dicente, Deum eſſe lumen hominum omnibus expoſitum, multo verò illam lucem videre non poſſe, quia peccatis ſuis aggrauabantur. Clariùs lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. vbi ſic ait, *vt innoteſcat quod latebat, & ſuaue fiat, quod non delectabat, gratia Dei eſt, quæ hominum adiuuat voluntates, quæ vt non adiuuentur, in ipſis itidem cauſa eſt, non in Deo, ſiue damnãdi prædeſtinati ſint propter iniquitatem ſuperbiæ, ſiue contra ipſam ſuam ſuperbiam iudicandi, & erudiendi, ſi filij ſint miſericordiæ.* vbi tam de reprobis, quàm de prædeſtinatis confirmat non deeſſe illis adiutorium diuinæ gratiæ ex parte Dei, licèt in iis habeat effectum, & non in illis.

11. Affirmatur de reprobo Eſau.

Deinde in particulari de vno reprobo Eſau id affirmat dicta q. 2. ad Simplician. dicens: *Noluit ergo Eſau, & non concurrit, ſed ſi veniſſet & cucurriſſet, Dei adiutorio perueniſſet, qui etiam velle, & currere vocando præſtaret, niſi vocatione contempta reprobus fieret.* Manifeſtè ergo ſupponit illum habuiſſe auxilium ſufficiens, quo poſſet venire ſi vellet, ſi enim non haberet poteſtatem, non poſſet de illo verè dici, *ſi voluiſſet cucurriſſet*, nec poſſet dici vocationem contempſiſſe, niſi illam amplecti in poteſtate eius fuiſſet. Idem ergo de cæteris reprobis Auguſtinus intellexit, nec enim de vno maior ratio eſt, quàm de cæteris: nam licèt non omnibus æqualis vocatio detur, nulli nihilominus deeſt aliquis ſufficiens vocationis modus, propter quod dictum eſt, *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*, vt eadem quæſtione priùs Auguſtinus ponderabat. Item quòd iſti vocati qui reſiſtunt, ita vocentur, vt eis imputetur non venire, ac ſubinde habere auxilium ſufficiens, quo poſſent venire, ſi vellent, euidenter docet idem Auguſtinus lib. octuaginta trium quæſt. q. 68. dicens, *Itaque nec illi debent ſibi tribuere quòd venerunt, quia vocati venerunt, nec illi qui voluerunt venire, debent alteri tribuere, ſed tantùm ſibi, quoniam vt venirent vocati, erat in libera voluntate.* Certè non eſſet in libera voluntate, ſi non eſſet in poteſtate: vnde infrà dicit; *qui vocatus non venit, ſicut non habuit meritum præmij vt vocaretur, ſic inchoat meritum ſupplicij, cùm vocatus venire neglexerit*; ergo habuit veniendi ſufficiens auxilium.

12. Probatur tertiò ex Auguſtino.

Tertiò probari hoc poteſt ex locis Auguſtini, in quibus docet, Deum non præcipere nobis impoſſibilia, quia cum præcepto offert auxilium, vtique ſufficiens, quia aliàs non daret poteſtatem, nec faceret obſeruationem præcepti poſſibilem, ſic Pſal. 56. in principio ait, *neque imperaret hoc Deus vt faceremus, ſi impoſſibile iudicaret, vt ab homine fieret, ſi conſiderans infirmitatem tuam deficis ſub præcepto, confortare in exemplo, ſed etiam exemplum ad te eſt multum; adeſt ille qui præbuit exemplum vt præbeat & auxilium.* & lib. de natur. & grat. cap. 33. *Non Deus (ait) impoſſibilia iubet, ſed iubendo admonet facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adiuuat vt poſſis*, & cap. 69. *eo ipſo quo firmiſſimè creditur Deum iuſtum & bonum impoſſibilia non potuiſſe præcipere, tunc admonemur & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus.* Et lib. de grat. & liber. arbitr. c. 15. Quare (inquit) iubet ſi ipſe daturus eſt? quare dat ſi homo facturus eſt? niſi quia dat quod iubet, cum adiuuat vt faciat, cui iubet.

13. Probatur quartò, ex eodem.

Quartò probatur ex illis locis, in quibus Auguſtinus docet Deum velle omnes homines ſaluos fieri, intelligendo diſtributionem illam abſolutè & ſimpliciter, ac ſine vlla limitatione. Quamuis enim aliquibus in locis aliter expoſuerit illam diſtributionem, quia de voluntate beneplaciti, abſoluta & efficaci locum exponebat; tamen in aliis admittit in Deo aliquam voluntatem ſalutis reſpectu omnium hominum. Præcipuus locus quoad hanc partem eſt lib. de ſpirit. & liter. cap. 33. vbi quærens, cùm gratia ſit donum Dei ad ſalutem neceſſarium, cur non omnibus illam donet, cùm ipſe velit omnes homines ſaluos fieri, & reſpondet: *vult Deus omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, non ſic tamen vt eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene, vel malè vtentes iuſtiſſimè iudicentur. Quod cùm fit, infideles contra voluntatem Dei faciunt, cùm eius Euangelio non credunt*, & cætera quæ proſequitur, oſtendens, licèt Deus velit ſaluare omnes, eos condemnari, qui contemnunt eius gratiam, ſeu vocationem, de qua in cap. 34. declarat, quomodo à Deo fiat, quia *in omnibus* (ait) *miſericordia eius præuenit eos, conſentire autem, vel diſſentire, propriæ eſt voluntatis.* Idem ſignificat in id Pſalm. 45. *Deus in medio eius non commouebitur.* Pſalm. 45. Denique hanc fuiſſe Auguſtini ſententiam, ſatis perſuadent Proſperi, Fulgentij, & Pauli Oroſij teſtimonia, quibus ſuprà doctrinam ipſam confirmauimus: illi enim ab Auguſtini mente numquam in hac materia diſcreparunt. An verò ab hac regula ſit aliqua exceptio admittenda, iuxta doctrinam Auguſtini, reſpondendo ad teſtimonia in contrarium adducta dicemus.

14. Reſpondetur teſtimoniis in contrarium adductis.

Primum teſtimonium obiectum erat ex lib. de corrept. & grat. cap. 11. quod re vera obſcurum valde eſt, quia non facilè poteſt explicari, de quo adiutorio Auguſtinus loquatur. Primò enim ait habuiſſe Angelos & Adam adiutorium, quo poſſent peruenire, ſi vellent; ſecundò dicit tale fuiſſe illud adiutorium, vt ſi illo caruiſſent, licèt in bono non perſeueraſſent, non poſſet eis ad culpam imputari, quia non talis naturæ facti ſunt, vt ſine Dei adiutorio perſeuerare in bono poſſent. Tertiò addit, homines qui in natura lapſa illo carent adiutorio, nimirum quo poſſint perſeuerare, ſi velint, in pœnam peccati, illo carere. Quartò ſentire videtur (licèt id non declaret,) homines nunc, licèt illo adiutorio careant, peccare, cùm in bono non perſeuerant; quî enim veriſimile eſt, potuiſſe Auguſtinum in contrarium cogitare? Aliqui ergo intelligunt Auguſtinum loqui non de auxilio neceſſario ad vitanda ſingula peccata, ſed ad perſeuerandum ſemper, vel diu ſine peccato, & quia hoc adiutorium nunc includit gratiam habitualem putant aliqui Auguſtinum de adiutorio gratiæ habitualis, vtique prout includit auxilia illi debita, & peculiarem Dei protectionem quam iuſtificatis Deus exhibet.

15. Hæc autem expoſitio, licèt ex parte ſatis conſentanea diſcurſui Auguſtini, non tamen videtur ſufficiens ad omnium dictorum eius veritatem tuendam, nam falſum erit ſecundum dictum: nimirum ſi Angeli & Adam non habuiſſent gratiam habitualem, non defuiſſe illis ad culpam imputandam, ſi in bono in quo creati ſunt, non perſeuerent. Nam Angelus creatus in ſua pura natura, poſſet perſeuerare, & non perſeuerare in bono naturali, ſeu morali, & non perſeuerando grauiter peccaret. Ideóque longè certiſſimum eſt de primo homine creato in natura integra ſine donis gratiæ, tam habitualis, quàm actualis, vel etiam ſine vllo ordine ad ſupernaturalem beatitudinem, vt lib. 2. oſtenſum eſt. Ergo abſolutè falſum eſt, ſine adiutorio habitualis gratiæ non potuiſſe hominem, vel Angelum perſeuerare, ſi vellet, & non fuiſſe illi imputandum ad culpam, ſi non perſeueraret. Quòd ſi quis dicat loqui Auguſtinum de perſeuerantia in obſerua-

obſeruatione præceptum etiam ſupernaturalium, & in ordine ad beatitudinem ſupernaturalem: contra hoc eſt, quia homo, vel Angelus crearetur, ſine gratia habituali cum præceptis & obligatione tendendi in ſupernaturalem finem, poſſet per auxilia actualia perſeuerare, ſi vellet; ergo abſque adiutorio gratiæ habitualis, per primum auxilium ſupernaturale, habet auxilium ſaltem remotè, ac in radice ſufficiens ad perſeuerandum ſi vellet, & ita tunc ſolum ei non imputatur ad culpam non perſeuerare, quando omni modo & proximè & remotè illi negaretur auxilium actuale ſufficiens ad perſeuerandum; ergo neceſſe eſt, Auguſtinum intelligi de adiutorio ſufficiente quocumque modo: ergo conſequenter cùm negat dari aliquibus hominibus lapſis tale adiutorium in pœnam peccati, non ſolum loquitur de gratia habituali, ſed abſolutè de auxilio ſufficiente quocumque modo. Nam etiam homo lapſus ſi recipiat, vel paratum habeat primum auxilium ſufficiens ad ſuam conuerſionem, vbi in virtute & radice recipit auxilium ſufficiens ad totam ſalutem, & ſubinde ad perſeuerandum, quia ſi bene vtatur primo auxilio, poterit iuſtificari, & habere gratiam habitualem, & cum illa auxilium ſufficiens ad perſeuerandum in illa; hoc enim omnibus iuſtis datur aliquo modo, vt ſuprà oſtenſum eſt. Vnde D. Thomas 2.2.q.2.art.5.ad 1. de auxilio præueniente & actuali hunc locum Auguſtini intelligit, & ſimpliciter ac ſine expoſitione illum ſequitur, ſentireque videtur propter peccatum originale negari aliquibus hoc auxiliũ non ſolùm vt eſt neceſſarium ad perſeuerandum, ſed etiam vt eſt neceſſarium ad credendum, amandum, &c. niſi alio modo exponatur.

16. Aduertendum primum.

Vt ergo mentem Auguſtini intelligamus, in primis præ oculis habere oportet diſtinctionem ſuprà traditam de duplici modo recipiendi auxilium ſufficiens ad aliquem effectum, ſcilicet, vel proximè, vel remotè, quæ membra ſatis iam declarata ſunt. Deinde aduerto aliud eſſe non dare alicui aliquod auxilium, aliud omnino denegare. Primum dicit ſolam negationem actualis donationis, quæ poteſt eſſe propter indiſpoſitionem ſubiecti; ſecundum addit directum nunquam dandi, quidquid homo ex ſe faciat. Et ſic Deus non dat gratiam ſuam ſanctificantem homini peccatori, & indiſpoſito, non tamen negat illam in dicto ſenſu rigoroſo. Denique intelligi poteſt locus Auguſtini, vel de auxilio ad perſeuerandum in iuſtitia, vel de auxilio ad quodcumque peccatum vitandum, vel quemcumque actum pietatis exequendum. Et quia Auguſtinus de perſeuerantia præcipuè loqui videtur, illum ſenſum nunc proſequimur, de altero dicemus in ſolutione ad quartum.

Aduertendum ſecundum.

17. Supponitur pro diſcrimine inter hominem in ſtatu naturæ integræ & lapſæ.

Vlteriùs ergo ſupponendum eſt ex ſententia Auguſtini diſcrimen inter hominem in ſtatu naturæ integræ & lapſæ, quòd in natura integra idẽ auxilium proximè ſufficiens ad ſeruanda ſingula præcepta, & vitanda omnia peccata, erat etiam ſufficiens ad ſeruanda omnia præcepta, & vitanda omnia peccata, quouis tempore, ſubinde fieri poterat vt cum ſolo illo adiutorio, quo homo in illo ſtatu poſſet perſeuerare, ſi vellet, etiam vellet, & actu perſeueraret. Hoc eſt enim quod ibi ait Auguſtinus, *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum; dederat & adiutorium, ſine quo in ea non poſſet perſeuerare, ſi vellet, vt autem vellet, in eius relinquit arbitrio.* Et addit inferiùs. *Quia noluit*

A *permanere, profectò eius culpa eſt, cuius meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet, ſicut fecerunt Angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi.* Hæc autem comparatio inter Angelos non eſt ita accipienda, vt putemus, ſicut Angeli mali ceciderunt per liberum arbitrium ſine adiutorio Dei, ita bonos permanſiſſe per liberum arbitrium ſine adiutorio gratiæ; hic enim ſenſus eſt valde abſurdus, & contra eumdem Auguſtinum aliis in locis. Intelligit ergo per idem auxilium, quo receperunt perſeuerare, ſi vellent, actu perſeueraſſe, & voluiſſe perſeuerare, per liberam voluntatem, eodem
B vtique auxilio, & non maiori adiutam, & idem dicit facere Adamum potuiſſe, ſi vellet.

18. De natura lapſa quid.

At verò in natura lapſa ſenſiſſe videtur Auguſtinus, auxilium, quod tantùm dat homini poſſe perſeuerare, ſi vellet, non eſſe tale, vt cum illo tantùm de facto perſeueret & velit, ſed indigere hominem in hoc ſtatu ſpeciali aliqua protectione Dei, vt actu velit & perſeueret, & quamuis hæc ipſa protectio ſit in poteſtate hominis, ſi velit facere quod in ſe eſt per priora auxilia, & ideo remotè habeat auxilium ſufficiens ad perſeuerandum, nihilominus proximè non habet illud, niſi quando recipit auxilium, quo non tantùm poſſit ſi velit, ſed etiam velit & perſeueret. Et hanc in-
C firmitatem dicit eſſe pœnam peccati, quia naſcitur ex difficultate bene operandi orta ex lapſu naturæ, ratione cuius non poteſt in hoc ſtatu ordinariis & ſufficientibus gratiæ auxiliis perſeuerantер diu facere quod in ſe eſt, niſi aliquod aliud adiutorium accipiat: nec etiam poteſt per ſolum auxilium moraliter ſufficiens ad ſingula peccata vitanda, diu perſeuerare ſine peccato, niſi ſpecialiùs à Deo protegatur ac dirigatur. Et hoc eſt in quo Auguſtinus diſcrimen conſtituit, adiungens, *Nunc autem quibus deeſt tale auxilium, pœna peccati eſt, quibus autem datur, ſecundùm gratiam datur, non ſecundùm debitum, tantóque amplius datur per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, quibus*
D *id dare Deo placuit, vt non ſolùm adſit, ſine quo permanere non poſſumus, etiamſi velimus, verùm tantum ac tale ſit vt velimus.* Hæc ergo eſt ſententia Auguſtini, quam nunc non expendimus, nec probamus, infrà enim tractando de dono perſeuerantiæ, tractanda eſt, ſed illam ſupponimus, vt ſenſus Auguſtini quantum ad rem præſentem facit, intelligatur.

19. An Adam receperit auxilium proximè ſufficiens ad perſeuerandum, ſi vellet.

Dico ergo ſenſum Auguſtini eſſe Adamum recepiſſe auxilium proximè ſufficiens ad perſeuerandum, ſi vellet, & ita ſufficiens, vt pro ſua libertate, & velle, & perſeuerare cum affectu potuiſſet, quod eſt veriſſimum, ſiue illud adiutorium gratiam habitualem includeret, ſiue non,
E quod nunc non refert. De hoc ergo eodem auxilio ita proximè ſufficiente negat Auguſtinus dari hominibus lapſis, qui cum effectu non perſeuerant, idque in pœnam primi peccati; quare ratione illius carent iuſtitia originali, & integritate naturæ, & inde fit vt auxilium ſufficiens, quod modo recipiunt, non ſit tale ac tantum, quale & quantum fuit in Adam propter fomitem & alia impedimenta bene operandi, vt explicaui. Non dicit tamen Auguſtinus huiuſmodi homines in præſenti ſtatu nullum auxilium ſufficiens recipere ad perſeuerandum, nam recipiunt ſaltem remotè ſufficiens, quod ſuo modo eſt verè ſufficiens, in eis tamen propter conditionem huius ſtatus tale eſt, vt non ſit proximè, ſed remotè ſufficiens, & vt nunquã conſequatur effectũ; ita ergo ſuo modo in

De hominibus lapſis quid.

præſenti

ſenti iuxta præcedentem Auguſtini doctrinam: & hæc reſponſio ſufficere poſſet præſenti quæſtioni, quia non affirmamus omnes recipere auxilium ſufficiens proximum, aut perfectum, ſed aliquod qualecumque illud ſit, nam in illo eſt magna varietas, vt capite ſequenti dicturi ſumus.

20. Si homo, vel Angelus careret perſeuerantiæ dono, an ei imputaretur culpa non permanere.

Et hinc facilè intelligitur veritas illius conditionalis propoſitionis Auguſtini, quòd ſi Angelus, vel Adam caruiſſet adiutoaio quo poſſet permanere, ſi vellet, non ei imputaretur ad culpam non permanere. Eſt enim hoc verum, quia in Angelo, vel homine integro non diſtinguuntur hæc duo, poteſtas ad vitanda ſingula peccata, vel ſeruanda ſingula præcepta, & poteſtas faciendi hæc omnia collectiuè & perſeueranter, ac longo tempore, ideóque ſi illi deeſſet adiutorium quò poſſet peruenire ſi vellet, oporteret, vt illi deeſſet etiam ad ſeruãda ſingula præcepta, vel ad euitandum peccatum in particulari, & in tali, vel tali ſingulari occaſione, inde autem optimè ſequitur talem lapſum ex defectu poteſtatis non potuiſſe illi ad culpam imputari: quod non ita eſſet in homine lapſo, quia in illo coniunguntur illa duo, habere adiutorium quo poſſit ſingula peccata vitare, ſi velit; & non poſſe diu perſeuerare in vitandis omnibus longo tempore ſine maiori auxilio, ideóque licèt homo lapſus careat adiutorio ſufficiente ad perſeuerandum, nihilominus illi imputantur ſinguli lapſus, quia in ſingulis habent ſufficiens adiutorium, vt ſingula vitare poſſit, ſi velit; vnde numquam dixit Auguſtinus hominem lapſum in pœnam originalis peccati priuari adiutorio, quo poſſit ſingula peccata vitare, ſi velit; ſed quo poſſit perſeuerare, vtique proximè & moraliter, ita vt ſine maiori gratia poſſit illa poteſtas habere effectum perſeuerandi, etiamſi in ſingulis ita ſufficiat; hoc enim neceſſarium eſt vt peccatum imputetur, vt Auguſtinus eodem loco ſupponit, & in aliis paſſim, vt lib. 3. de lib. arbitr. cap. 18. & 19. lib. 1. de peccat. merit. & remiſſ. cap. 35. & lib. 22. contra Fauſt. cap. 78. Certiſſimum autem eſt homines lapſos carentes perſeuerantiæ dono, in ſuis ſingulis tranſgreſſionibus verè peccare, vt etiam ex ſententia Auguſtini oſtendimus.

21. Reſpondetur ſecundo argumento de auxilio efficaci, ſeu congrua vocatione.

Ad ſecundum argumentum multo facilior eſt reſponſio, nam in prioribus locis loquitur Auguſtinus de auxilio efficaci, ſeu vocatione congrua, dicítque multos alios, qui vocati ſunt, & non electi, carere congrua vocatione, quia cùm non eſſent electi, Deus noluit illam præparare: cum hoc autem ſtat, vt habeat vocationem ſufficientem, vt per ſe conſtat, vt talis vocatio reuera dat poſſe, nec homo ideo illi reſiſtit, quia non poteſt conſentire, ſed quia non vult, vt expreſsè dicit Auguſtinus lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. & de prædeſt. Sanct. cap. 6. Quod ergo Auguſtinus in primo teſtimonio ad Simplicianum dicit, *talem eſſe horum vocationem, qua moueri non poſſent*, non intelligitur ex vi vocationis, ſed ex præſcientia Dei, vnde facit ſenſum compoſitum, nam abſolutè poſſent, ſi vellent cum tali vocatione moueri, ſed quia Deus præſciuit, illis non futuram congruam fuiſſe vocationem, ideo in præſentia Dei & in ſenſu compoſito talis fuit, vt cum illa moueri non poſſent, ſicut Ioann. 12. de Iudæis dicitur. *Propterea non poterant credere*, vbi Auguſtinus tract. 53. *Ideo* (ait) *non poterant, quia hoc Propheta prædixerat, ideo autem prædixit, quia Deus hoc futurum eſſe præſciuit: quare autem non poterant, ſi à me quæratur, citò reſpondeo, quia volebant, malam quippe eorum voluntatem præuidet Deus, & non Prophetam prænunciauit ille, cui futura abſcondi non poſſunt.* Hunc ergo modum loquendi imitatur A Auguſtinus in dicta quæſt. 2. ad Simplician. & ſæpe aliàs cùm vocationem non congruam dicit eſſe talem vt per eam moueri non poſſint, vtique cum effectu, quia Deus præſciuit ita futurum.

Et ſimili modo cùm in cap. 6. de prædeſt. Sanct. ait quibuſdam non præparari voluntatem à Domino, ſubintelligendum eſt congruè, & ſicut præ- 22.
nouit eos indigere, vt cum effectu conuertantur. Et ſimiliter in cap. 8. cùm dicit, qui non veniunt, non doceri à Patre, & ſubintelligendum eſt congruè, & prout ſciuit, eis fore aptum vt diſcant. Et in hoc ponit ſemper occultum Dei myſterium quòd quoſdam ſic docet, vocat, aut præparat, ſicut nouit eis congruere, alios autem minimè. Et in hoc eodem B ſenſu dicit de bonor. perſeuer. cap. 14. non electis ad fidem negari vnde credant, vtique quia non datur auxilium efficax, quo credant actu, cùm verò addit, *eis non adhiberi dicta, vel facta, quibus poſſent credere*; intelligendum eſt de poteſtate, quæ reducatur in actum, ſeu de poteſtate etiam in ſenſu compoſito cum diuina præſcientia, iuxta priorem expoſitionem. Denique quod in cap. 8. eiuſdem libri ait, poteſtatem filios Dei fieri à Deo eſſe in vniuerſum certiſſimum eſt, tamen hæc eadem poteſtas in ſufficientem & efficacem diſtinguenda eſt, & priorem dat Deus omnibus, poſteriorem autem dat, quibus vult, & hoc eſt in eius poteſtate & voluntate, quod ibi Auguſtinus affirmat; videtur enim loqui de poteſtate, quæ effectum faciendi filios Dei C ſimul conſequatur, & tribuat,

23. Reſpondetur ad tertium.

Et iuxta hæc facilis eſt reſponſio ad tertium, in illa enim ſæpe repetita ab Auguſtino admiratione & inſolubili quæſtione, cur Deus hunc trahat, & non illum? cur iſte ita ſuadeatur vt perſuadeatur, & non alius? cur iſte ita doceatur vt diſcat, & non alius, duo ſunt diſtinguenda, vnum eſt executio, & effectus, ſeu diſcretio, prout in re ipſa euenit. Aliud eſt præparatio vocationis vni congruæ, non vt poſſit tantùm, ſed etiam velit, & alteri non ita congruæ, licèt ſufficiens, vt poſſit, ſi velit. Illud enim prius rationem habet ex parte hominis, nimirum liberum arbitrium, quo vnus gratiæ cooperatur, alius autem cooperari non vult, & hoc non D negat Auguſtinus, nec in hoc ponit admirationem, imò ſæpe talem proponens quæſtionem, priùs reſpondet, *citò dico, quia volunt, & quia nolunt*, vt in dicto lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. de Prædeſt. Sanct. cap. 6. de ſpirit. & liter. cap. 34. tract. 53. in Ioann. & dicto cap. 15. de prædeſt. & grat. In ſecundo autem ponit admirationem, vt ex eiſdem locis conſtat, & meritò, quia cùm diuina prædeſtinatio & præparatio talis, vel talis vocationis antedat voluntatem humanam, non poteſt ex parte hominis reddi ratio, cur magis pro hoc tempore, quàm pro illo, in hac occaſione, quàm illa huic præparetur vocatio, & non alteri, ſed tantùm eſt in voluntatem Dei referendum, vt in lib. ſequenti latiùs dicemus. Quapropter in hac admiratione non E indicat Auguſtinus, vni dari auxilium ſufficiens, & non alteri, ſed vni dari congruum, & non alteri, quod longè diuerſum eſt. Vnde in lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. cùm dixiſſet homines nolle facere quod iuſtum eſt, quia vel illud ignorant, & non innoteſcit, vel quia non fit ſuaue per gratiam, ſtatim ſubiungit, *Qua quòd non adiuuantur, in ipſis cauſa eſt, non in Deo.* in quibus verbis apertè ſupponit auxilium ſufficiens, poſsúntque tam ad proximum, quàm ad remotum applicari, aliter autem, & aliter. nam multis per gratiam ſufficientem innoteſcit, fítque ſuaue, quod iuſtum eſt; & nihilominus non ita iuuantur per gratiam vt faciant, quia ipſi

A ipſi nolunt cooperari. & tunc licèt illis ſatis innoteſcat, quod eſt iuſtum, non tamen congruè, vel licèt fiat ſuaue, adhuc tamen pro ſua indiſpoſitione eis apparet difficile: poſſent tamen ſi vellent, cum ſolo illo auxilio præueniente iuſtum operari, ſi vellent; nam auxilium cooperans illis eſt paratum. Aliis autem ſæpe nondum innotuit, quod latebat, tamen per eos ſtat, vt non reueletur, & ideo auxilium ſaltem remotum accipiunt, licèt proximam vocationem aliqui non accipiant, de qua in vltimo loco citato Auguſtinus loquutus eſt.

24. *Reſpondetur ad quartum.* Circa quartum argumentum multi tribuunt Auguſtino quòd ſenſerit eos, qui in Scriptura obcæcati & indurati dicuntur, ita deſeri, vt ſufficienti auxilio ad ſalutem, vel ad non peccandum priuentur, quia dicere ſolet Deum excæcare & obdurare peccatorem, eum deſerendo, & non adiuuando, vt habet in tract. 53. vt Ioann. Sed immeritò hoc ei generaliter tribuitur: nam eodem tract. de Iudæis inquit, *dictum eſſe non poterant credere, non ex defectu poteſtatis, ſed ex præſcientia.* Et infrà dixit, *vt nemo audeat liberum arbitrium ſic defendere vt nobis orationem qua diximus, ne nos inferas intentationem, conetur offerre: rurſus ne quiſquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excuſare peccatum.* quòd vltimum verbum pro præſenti puncto valde conſiderandum eſt. Nam ſi iſti obdurati carerent auxilio ſufficienti ad euitanda ſingula peccata, excuſandi eſſent à peccato, quia non poſſent vitare illud, & nemo peccat in eo quod vitare non poteſt, iuxta doctrinam eiuſdem Auguſtini in locis proximè antea citatis. At hæc excuſatio abſurda & omnino cauenda eidem Auguſtino viſa eſt, & meritò, nam Chriſtus de eiſdem Iudæis excæcatis & obduratis dixit Ioan. 15. excuſationem non habere de peccato ſuo, & Paulus Rom. 1. dicit Gentiles fuiſſe inexcuſabiles & morte dignos, etiamſi de eiſdem dixerit eſſe datos in reprobum ſenſum, & cap. 2. de homine obdurato dixit, *Tu autem ſecundùm duritiam tuam, & impœnitens cor theſaurizas tibi iram,* &c. ergo neceſſe eſt fateri hos non caruiſſe aliquo modo ſufficientis auxilij. Vnde in eodem loco Auguſtinus poſt verba citata ſubiungit, *Audiamus Dominum & præcipientem & opitulantem & iubentem, quid facere debeamus, & adiuuantem vt implere poſſimus.* Intellexit ergo Auguſtinus hanc poteſtatem etiam obduratis non omnino negari. Idem ſumitur ex eodem Auguſtino lib.5. in Iulian. cap. 3. vbi de eiſdem excæcatis Iudæis ait, *Ita cæcitas fuit Iudæis grande incredulitatis malum, & grandis cauſa peccati vt occiderent Chriſtum.*

25. Regula ergo generalis de his induratis etiam ſecundùm Auguſtinum eſt, Deum non denegare illis auxilium ſufficiens, quæ etiam eſt communior doctrina, vt ſuprà dixi & optimè confirmant Orig. 3. Periarch. cap.1. Chryſoſtom. Hom. 67. in Ioan & alij Patres, vt alibi latiùs dixi. Maior verò difficultas eſt in altera parte obiectionis de ſpeciali exceptione Pharaonis, quia illum à peccato excuſat Auguſtinus citato loco. Nihilominus re ipſa ſpectata certum videtur non poſſe excuſari, quia non carebat ſufficienti motiuo ad cognoſcendum præceptum, & libertate ad obediendum, aliàs cur toties illi ex parte Dei, & ſub grauiſſimis comminationibus præciperetur, vt populum Dei dimitteret, & quod amplius eſt, ipſe ſuis verbis fatetur peccatum ſuum Exod.9. dicens, *Peccaui etiam nunc, Dominus iuſtus, ego autem, &*

Origen. Chryſoſt. Exod. 9.

populus meus impij. & Scriptura id confirmat paulo inferiùs, dicens, *Videns autem Pharao, quòd ceſſaſſet pluuia, & grando, & tonitrua, auxit peccatum, & ingrauatum eſt cor eius, & induratum nimis.* quæ verba etiam oſtendunt Pharaonem tunc liberè operatum eſſe, & cum poteſtate non faciendi. Vnde in cap. 10. dixit ad illum per Moyſen Dominus, *Vſquequò non vis ſubiici mihi? dimitte populum meum,* &c. *Sin autem reſiſtis, & non vis,* &c. quæ omnia apertè includunt ſufficientem vocationem ex parte Dei, & poteſtatem ex parte Pharaonis ad obediendum. Vnde in eodem capite, ipſe iterum fatetur, *Peccaui in Dominum Deum veſtrum, & in vos.* Non eſt ergo dubium, quin Pharao in illa obduratione grauiſſimè peccauerit. & hæc eſt communis Patrum ſententia, quam larè & bene expendit Orig. ſuprà. & Chryſoſtom. Hom. 16. in ad Rom. vbi ait, *Pharaonem vocari à Paulo vas iræ, quia erat homo iram Dei accendens, per ſuam diritiam, quia Deus lenitatem ingentem nactus, melior nequaquam euadebat, ſed incorreptus manebat.* & infrà, *neque Deus quidquam omiſit eorum, quæ ad illius correctionem, emendationémque facerent, nec ille quidquam omiſit eorum, quæ ipſum perderent, omnique venia priuarent.* & in expoſitione Pſalm. 118. circa verba illa, *increpaſti ſuperbos,* inter eos, qui aduersùs Deum ſeſe extulerunt, primum ponit Pharaonem, de quo ait, *inſolentia affectus in mari rubro interiit.* & ſimiliter de illo ſentit Hieronymus epiſt.48. ad Sabinianũ, & in epiſt. 110. ad Hedibiam q.10.

Exod. 10. *Chryſoſtom.* *Hieronym.*

26. Denique, vt alios omittam, etiam ipſe Auguſtinus aliis in locis euidenter hoc docuit, nam q.68. ſæpe allegata ex libro octuaginta trium quæſtionum dicit, habuiſſe Pharaonem vocationem, cui obtemperare noluit, non dicit *non potuit;* ſed *noluit,* vtique cùm velle poſſet, quod per malitiam feciſſe oſtendit, adiungens; *ſed exercuit crudelitatem in eis, quibus humanitas, & miſericordia debebatur*; & ſerm.88. de tempore, ex profeſſo explicat obdurationem Pharaonis, & in principio refert, aliquos dicere intra ſe, *Cur iniquitas illi Pharaoni imputatur, cùm Dominus cor illius indurasse referatur?* Ipſe verò vt defendat, meritò illi imputari, ait, indurationem illam, non Dei potentiam, ſed patientiam induxiſſe. Denique ait, *quoties eum Dei plaga percuſſit, afflictus pœnituit. At vbi ei remiſſio illa indulgentiam dedit, iterum ſe in ſuperbiam elatus erexit.* Et infrà, *Nemo cum Paganis, aut Manichæis iuſtitiam Dei reprehendere, aut culpare præſumat, ſed certiſſimè credat quòd Pharaonem non Dei violentia, ſed propria iniquitas, & indomabilis ſuperbia contra Dei præcepta toties fecerit obdurari.* & infrà ait quòd Pharao per decem plagas compulſus eſt facere, per primam potuiſſe facere, *Tunc* (inquit,) id eſt, poſt dimiſſum Hebræorum populum, *pœnitet Pharao quòd viuat & euaſiſſe eum tanta eius ſcelera non ſuſtinebant, vt qui in tantis plagis nullam emendauerat culpam.*

Et quæſt.18. in Exod. dicit, *vt tale cor haberet Pharao, vt quòd patientia Dei non moueretur ad pietatem, ſed potiùs ad impietatem vitij proprij fuit.* Nec intelligit fuiſſe tantum vitij, quod tunc committebat, quando ſuo vitio tam malignè iuſſionibus Dei reſiſtebat, vt ibidem ſubiungit; quod verò ibidem ait Pharaonem dici induratum, quia *inflexibiliter reſiſtebat, non flexibiliter, conſentiebat,* non ſignificat *inflexibiliter.* id eſt, neceſſariò, ſed pertinaciter & contumaciter: vel poteſt etiam facere ſenſum compoſitum in ordine ad præſcientiam Dei, qui præſciebat tam prauè fuiſſe affectum

Pharaonem,

Pharaonem, vt non eſſet flectendus omnibus illis ſignis, & nihilominus illa fieri voluit, qui eum obdurandum præſciebat, & permittebat, & quæſt. 24. ait non tantùm ſigna à ſuis incantatoribus facta, fuiſſe occaſionem Pharaoni obdurationis ſuæ, ſed etiam patientiam Dei, quia illi interdum parcebat, vbi expendo verbum *parcebat*, nam apertè ſupponit culpam in reſiſtentia Pharaonis, quam ſtatim vocat perſeuerantiam in malo, & adducit illud Roman. 2. *Ignoras, quia potentia Dei ad pœnitentiam te adducit, tu autem ſecundùm duritiam tuam, & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ.* intelligens hoc ipſum accidiſſe Pharaoni, ac ſubinde peccaſſe, non enim theſaurizatur ira in die iræ, niſi aggrauando & multiplicando peccata, & quæſt. 29. ponderat illa verba Exod. 8. *ignorauit Pharao cor ſuum*, quibus ſignificari vult voluntate ſua libera id feciſſe, quia *hæc eſt*, inquit, *radix vitiorum.*

Quid ergo dicendum ad verba illa propoſitionis 62. in epiſt. ad Roman. In primis dici poteſt Auguſtinum aliis in locis retractaſſe illam ſententiam. At obſtat, quia lib. 1. Retract. cap. 23. quædam alia ex illo libro corrigit, & hoc tacet, vnde virtute confirmat. Imò eamdem propoſitionem 62. recognoſcens approbat quod dixerat, obdurationem eſſe pœnam præcedentium peccatorum. Refert tamen ibi ſe dixiſſe per obdurationem relinquere Deum hominem vt malè operetur, quomodo autem, aut quantum illum derelinquat, & an obduratus malè operetur, ita vt ei imputetur, nec ne, ibi non explicat; ſed nihilominus dicendum eſt, quidquid ſit de ſenſu illius loci, alia, quæ plura ſunt, & magis elaborata, præferenda eſſe, præſertim, quia librum illum ſuper ad Romanos ſcripſit initio ſuæ conuerſionis, antequam eſſet Epiſcopus, & non magna diligentia, ſed prout fratribus interrogantibus reſpondendo occurrebat, vt ipſe dicit dicto cap. 23. lib. 1. Retract. quod autem ibi verbum illud non emendauit, potuit caſu & per inaduertentiam accidere.

Addo verò ſi omnia verba Auguſtini penſentur, aliquam fortè poſſe admitti non impoſſibilem interpretationem: cùm enim dixiſſet obduratum eſſe cor Pharaonis, eámque obdurationem fuiſſe ex iudicio Dei retribuentis incredulitati eius debitam pœnam, ſubiungit, *non ergo hoc illi imputatur, quòd tunc non obtemperaret, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat, ſed quare dignum ſe præbuit cui cor obduraretur priori infidelitate.* Ex his ergo verbis colligo illam impotētiam obtemperandi, de qua loquutus eſt Auguſtinus, non fuiſſe abſolutam, nec ex denegatione auxilij diuini, ſed fuiſſe compoſitam, & ex ſuppoſitione infidelitatis, & incredulitatis. Dum enim Pharao in ſua incredulitate perſiſtebat, non poterat obedire Deo præcipienti dimittere populum ſuum, vt ſibi ſacrificaret. Quomodo enim obediret ei, in quem non credebat? quia ergo erat in ſua incredulitate obduratus, & obfirmatus, illa diſpoſitione ſuppoſito non poterat obedire. Non erat autem ita deſtitutus auxilio ad credendum ſi vellet, quin infidelitas ei ad peccatum imputaretur, quia re vera ſufficienter vocabatur, ſaltem vt poſſet attendere & conſiderare magnitudinem ſignorum, & non ponere obicem maioribus auxiliis internis Dei. Et ideo infidelitas illa ſine dubio culpabilis in eo fuit, tamen illa ſuppoſita neceſſitate quadam ſaltem morali ſequebatur inobedientia circa præceptum dimitti populum, & ideo dixit Auguſtinus non potuiſſe obedire cùm eſſet obduratus priori infidelitate.

A Dices hoc non ſatis fuiſſe, vt illa inobedientia Pharaoni non imputaretur ad nouam culpam, quia ſuppoſitio illa libera erat, & liberè durabat, potuiſſetque illam Pharao tollere, ſi voluiſſet: talis autem ſuppoſitio non excuſat à noua culpa actum prauum ſubſequentem, etiam ſi neceſſariò ex illa ſequatur: vt licet ex praua intentione finis neceſſariò ſequatur acceptatio vnici medij, etiam praua, non excuſatur à noua culpa talis electio, vel acceptatio, quia ſemper eſt in poteſtate hominis talem intentionem tollere. 27. Obiectio.

Reſpondetur hoc non eſſe certum, ſed ſub controuerſia, aliqui enim putant in ſubſequēti actu non eſſe nouam culpam, ſed totam ponendam eſſe in ipſa B intentione, & in perſeuerantia in illa, & potuit Auguſtinus in illo ſenſu loqui, quæ alia quæſtio non eſt pertinēs ad punctum de ſufficientia auxilij, quia non obſtante illa impotentia, & illo genere excuſationis poterat Pharao habere ſufficiens auxilium ſaltem remotè ad credendum, & conſequenter ad obediendum. Deinde dici poteſt, cùm Auguſtinus ait non imputari ei, quòd tunc non obtemperarit, non ideo dixiſſe, quia non fuerit dignus ſpeciali pœna propter illam inobedientiam, cuius contrarium aliis locis docet, ſed quia attendendo ad radicem, & cauſam inferentem quamdam neceſſitatem non obtemperandi, illa erat tota ratio talis culpæ, & ratione illius reliqua imputabantur. Soluitur.

C Quinta obiectio ſumebatur ex illo axiomate, *Deus neminem deſerit, niſi priùs deſeratur ab ipſo*, de quo ſuprà cap. 2. dictum eſt, intelligendum eſſe non ſolùm de deſertione quoad habitualem gratiam, ſed etiam quoad actuale auxilium. Et in primis ex illomet principio accepimus, hominem, priuſquam deſerat Deum, habere ab ipſo auxilium ſufficiens, vt poſſit ipſum non deſerere, quia ſi priùs homo careret auxilio ſufficienti, eo ipſo eſſet deſertus, nec verè dici poſſe deſerere Deum, cùm in eius poteſtate non eſſet ad illum conuerti, vel illi obtemperare; deſerere enim dicit liberum receſſum ab eo: non eſt autem liber receſſus, vbi poteſtas accedendi deeſt: hæc autem poteſtas eſt per auxilium ſufficiens; ergo neceſſe eſt vt homo priuſquam deſerat, tale habeat D auxilium. Vnde illa propoſitio quatenus formaliter negatiua eſt, regulam continet infallibilem quòd Deus quoad auxilium ſufficiens, non deſerit eos, qui ipſum non deſerunt, quia hoc eſt, quod formaliter in illa pronuntiatur, & ideo ad veritatem opus eſt neceſſarium, & quia duæ negationes virtute affirmant, ibi etiam continetur affirmatio, quòd Deus de ſe omnibus præbet auxilium ſufficiens. At verò alia affirmatio quæ ibi etiam videtur virtute incluſa, nimirum Deum deſerere hominem, qui priùs ipſum deſerit, intellecta de actuali deſertione, non eſt ita vniuerſaliter infallibilis in omni genere deſertionis; aliter enim vera eſt in deſertione per ablationem gratiæ habitualis, aliter in deſertione E per negationem actualis auxilij. Nam in priori deſertione infallibilis regula eſt, Deum deſerere per ablationem gratiæ habitualis eum, qui per mortale peccatum ipſum deſerit, quia peccatum mortale opponitur tali gratiæ, & ideo lege certa ſtatutum eſt, vt qui deſerit Deum peccando mortaliter, deſeratur ab ipſo, amittendo charitatem, ac filiationem diuinam, & cum proportione qui deſerit Deum per infidelitatem, ſeu hæreſim, deſeritur per ablationem habitus fidei, & in ſpe ſimiliter ſeruata proportione: ſed, vt dixi, non eſt hic ſenſus intentus in illa proportione, ſed de actualibus auxiliis. 28. Reſpondetur argumēto quinto, quòd *Deus neminem deſerit, niſi priùs deſeratur ab ipſo.*

Vlteriùs ergo diſtingui poteſt illa propoſitio de 29.

Diſtinguitur propoſitio de deſertione quoad auxilium concomitans, & præueniens.

de deſertione quoad auxilium concomitans, vel præueniens, & de vtroque intellecta eſt à Patribus, éſtque veriſſima, nam vtrumque auxilium Deus de ſe homini offert; ideóque ſi actu non dat, in homine eſt cauſa, vt dixit Auguſtinus 2. de peccat. merit. cap. 17. & Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 3. Primò ergo intelligi poteſt illud principium ad concomitans, ſiue ſit per modum gratiæ actualis ſpecialiter adiuuantis, ſiue per modum concurſus. Nam, vt ſuprà docui, de hoc etiam auxilio verum eſt, Deum de ſe paratum eſſe ad tribuendum illud. Vnde fit vt nemini actu negetur, niſi per ipſa ſtet, ac proinde neminem, quoad hoc auxilium, deſerere Deum, niſi quia ipſe deſererit Deum. Duobus autem modis intelligi poteſt, Deum non dare hoc auxilium. Primò, quia nec actu dat, nec paratus eſt illud dare. Secundò, quia licèt Deus de ſe velit dare, nihilominus actu non dat. Prior modus, abſolutè loquendo, non habet locum, vt dixi, quia Deus de ſe paratus eſt ad iuuandum omnes, ſi tamen contingat hominem carere auxilio præueniente & excitante neceſſariò ad operandum, Deus pro tunc non erat expoſitus ad concurrendum cum illo, quia ille non habet potentiam proximam ad operandum, & Deus non offert ſuum actuale auxilium, niſi ſuppoſita potentia ſufficiente ad operandum, vt in omnibus etiam cauſis ſecundis manifeſtum eſt. Tunc verò homo caret tali auxilio præuenienti, & quoad illud deſeritur, quia ipſe deſerit Deum, vt ſtatim dicemus; & ita de primo ad vltimum etiam caret concomitante auxilio, & quoad illud etiam deſeritur, quia prius ipſe deſeruit Deum aliqua culpa, propter quam præueniente caret, ac priuatus eſt.

Auguſt.
Concil. Trid.
De auxilio concomitãte quid.

Poſterior autem modus habet in homine iam præuento per auxilium ſufficiens, qui eſt proximè potens ad operandum, ſi velit: quoties autem actu non operatur, Deus illi non præbet actu adiuuantem, ſeu cooperantem gratiam, aut concurſum. Radix autem & cauſa huius negationis etiam eſt ex parte hominis, nam cùm Deus de ſe ſit expoſitus ad iuuandum, ideo non actu iuuat, quia per hominem ſtat, vnde quoad hoc etiam eſt infallibilis regula, Deum deſerere hominem, non conferendo illi talem concurſum actualem, quia homo quodammodo deſerit ipſum non cooperando gratiæ eius. Hæc verò deſertio per ſe non extenditur ad futuras operationes, vel tempora, ſed tantùm eſt prò eo tempore & momento, in quo homo non operatur; nam licèt tunc homo non conſentiat, Deus paratus manet ad iuuandum illum poſtea, ſi conſentire velit, & ideo illa non eſt propria deſertio, ſed mera negatio præſentis auxilij; & ita exiſtimo intelligenda eſſe verba Proſperi ad obiect. Vincent. in 15. *Nemini Deus correctionis adimit viam, nec boni poſſibilitate deſpoliat, quia qui ſe à Deo auertit, ipſe & velle quod bonum eſt, & poſſibile ſuſtulit.* quod verbum vel in ſenſu compoſito intelligendum eſt, quia dum vult malè operari, non poteſt conuerti, vel cum hac limitatione, quantum eſt de ſe, nam ex parte Dei nunquam aufertur poſſibilitas, vt idem Proſperus dixerat.

Proſper.

30. Difficultas.

Dices in hoc concurſu, vel adiutorio actuali, vel cooperante, ſimul cooperantur Deus & homo, vt præcedenti libro dictum eſt; ergo etiam negatio influxus ſimul eſt ab vtroque: ergo non magis poteſt tribui homini, quòd Deus illi negat concurſum, quia ipſe deſerit Deum, ſuam ne- A gando cooperationem, quàm è contrario, quia ex neutra parte eſt prioritas. Et confirmatur, quia aliàs quando homo operatur aſſentiendo gratiæ excitanti, dici etiam poſſet Deum iuuare hominem, & cooperari cum illo, quia ipſe ſuum influxum tribuit, quia oppoſitorum eadem eſt ratio: conſequens autem non poteſt admitti, aliàs adiuuans gratia eſſet pediſſequa liberi arbitrij, & influxus Dei eſſet poſterior natura, quàm influxus cauſæ ſecundæ, quod eſt impoſſibile, vt ſuprà viſum eſt.

Reſpondetur ad priorem partem negando conſequentiam, quia licèt in ipſo actuali influxu B cooperante Deus & homo ſimul influant & tempore, & naturâ, nihilominus Deus antecedenter offert ſuum adiutorium, & ex parte ſuæ voluntatis ita eſt paratus & expoſitus ad concurrendum & iuuandum, vt ſolùm expectet cooperationem hominis ad actualiter influendum, & ideo negatio actualis influxus non illi, ſed homini meritò tribuitur: nam Deus ex ſe vult concurrere & adiuuare, non tamen abſolutè, ſed ſub conditione, ſi per hominem non ſteterit, quæ conditio non impletur, & quòd non impleatur, homo in cauſa eſt, non Deus. Vnde licèt inter illas negationes non ſit propria cauſalitas, & conſequenter nec propria prioritas naturæ, pro- C priè tamen eſſe poteſt vna ratio alterius, ideo enim Deus non fluit actu, quia ex parte hominis non completur neceſſaria conditio. Et quia quod in tempore Deus non facit, vult etiam non facere, ideo ab æterno habuit voluntatem abſolutam non iuuandi eum, qui non ſe adiuuat, & hoc eſt deſerere illum quoad hoc auxilium. Hæc autem poſterior voluntas eſt conſequens ad præſcientiam futuræ reſiſtentiæ, vel negligentiæ ex parte hominis, & ideo non eſt contraria priori voluntati antecedenti, nec eſt ſine cauſa, ſeu ratione ex parte hominis.

Enodatur.

Vnde non eſt eadem ratio de carentia actionis, quæ de actione ipſa, nam ad non influendum D homo ſufficit, & ita poteſt eſſe proxima ratio, ob quam Deus non influit, & poteſt inter illas negationes intelligi aliqua prioritas ſaltem rationis cum fundamento in re, quæ in præſenti ſufficit. Secus verò eſt in poſitiua actione, in qua & cauſa ſecunda à prima, & liberum arbitrium à gratia eſſentialiter pendet, & nullo modo eſt cauſa illius, & ita nec eſt prior tempore, nec natura; nec intelligi poteſt in aliquo ſigno operatio hominis ſine concurſu Dei, licèt neque hic præcedat cooperationem hominis, ſed ſunt omnino ſimul. Et ita ad confirmationem negatur ſequela, quia non eſt eadem ratio in negatione actionis, quæ in ipſa actione, vt declaratum E eſt, quia negatio eſt imperfectio, actio verò perfectio, & ideo non æquè pendet à Deo, ſed bonum ex integra cauſa, malum ex quocunque defectu; ſic ergo in auxilio comitante axioma illud verificari poteſt, etiamſi Deus de ſe nunquam homini deneget auxilium ſufficiens.

31. Venio ad auxilium præueniens, de quo potiſſimè Auguſtinus loquitur: hoc autem auxilium, (vt ſuprà dixi,) non eſt niſi excitans, quod poteſt eſſe vel congruum, ſeu efficax, vel incongruum, & tantùm ſufficiens. De quo priori non poſſumus hîc exactè dicere, quia nondum quid illud ſit, vel quomodo detur, declarauimus, & ideo poſſumus punctum hoc in librum ſequentem remittere. Quantum verò ad ſoluendam obiectionem

Soluitur. nem, dicimus in primis dictam ſententiam Deus niminem deſerit, niſi priùs deſeratur ab ipſo, non habere locum generaliter in vocatione congrua, ſeu gratia præueniente efficaci, quia ſæpe Deus non dat illam, licèt ex parte hominis culpa non præceſſerit, vt quintum argumentum, ad quod reſpondemus, & inductio de Angelis & Adamo probant. Idemque eſt in omni prima vocatione, quæ omne peccatum antecedit, & nihilominus eſt inefficax. Dicunt verò aliqui, ſaltem in homine lapſo ſemper illam poſſe carentiam originali culpæ attribui. Veruntamen etiam id dici non poteſt, quia homines lapſi non poſſunt ſemper dici carere hoc auxilio efficaci, propter peccatum originale, nam ſemper poſt illud remiſſum, imò poſt longum tempus iuſtitiæ & ſanctitatis cadit homo in peccatum mortale,& non recipit auxilium efficax ad vitandum illud: ergo non eſt neceſſarium vt præcedat deſertio Dei ex parte iuſti, vt non detur ei hoc donum. Et ratio eſt, quia nemini eſt debitum ex iuſtitia propter opera priora, & magis à priori ratio eſt, quia Deus ſatis prouidet homini per auxilium ex parte ſua efficax, & ab ipſo homine fit inefficax, vt ſuprà dictum eſt.

Deinde dicimus negatiuam propoſitionem virtute incluſam in illo dogmate intellectam de actuali deſertione Dei quoad hoc auxilium non eſſe neceſſariam, nec generaliter veram, quia ſæpiſſimè Deus efficaciter vocat & trahit homines perditiſſimos, qui prius ipſum deſeruerunt, etiam pertinaciſſimo, & obdurato corde, quia, vt Auguſtinus dixit, efficax gratia à nullo duro corde reijcitur, quia ad hoc datur vt cordis duritia penitus auferatur, nec cogitur Deus ad non dandam hanc gratiam deſertori cuicunque, quando & quomodo voluerit, quia nec vlla lege ſeſe ad hoc obligauit, nec repugnat potentiæ, vel bonitati eius, imò in hoc maximè oſtendit gratiam ſuam, qua vſus eſt cum Nabuchodonoſor Dan. 4. & non cum Pharaone Exod. 14. ſed in ſimili ferè cauſa vnum efficaciter vocauit, alium minimè, planè ad oſtenſionem gratiæ ſuæ, vt Auguſtinus lib. de Prædeſt. & grat. cap. 15. & 16. accuratè expendit. Nihilominus addimus in ſenſu, (vt ita dicam,) potentiali veram eſſe illam propoſitionem negatiuam, quia qui Deum offerendo deſerit, de ſe dignus eſt, vt priuetur cogitatione congrua,& efficaci: & ſimiliter qui ſæpiùs reſiſtit ſufficientibus vocationibus Dei, non meretur efficacem accipere. Et de facto veriſimillimum eſt, Deum ſæpe hoc modo deſerere eos, qui ſe deſerunt, vt ſumitur ex Auguſtino *Auguſt.* dicta quæſt. 2. ad Simplician. epiſt. 105. & aliis pleriſque locis. Vnde hoc totum poteſt in illo dogmate comprehendi, crediderímque ab Auguſtino & Patribus etiam eſſe intentum, & hæc videri poſſunt ſatis ad reſponſionem quinti argumenti, quia non oportet dogma illud de ſufficienti auxilio intelligere, aut in eo etiam verum eſſe, cùm de auxilio efficaci tam concomitante, quàm præueniente veriſſimè & ſufficientiſſimè intelligatur, & ex mente ſanctorum Patrum explicitur.

32. Nihilominus tamen etiam de auxilio ſufficienti intellectum illud dogma quoad affirmationem in illo incluſam poteſt verum ſenſum habere, ſi Deus neminem deſerentem ſe omni auxilio ſufficienti priuet. Nam, vt ſuprà diximus, auxilium ſufficiens dupliciter datur, ſcilicet proximè & remotè. Item auxilium quod remotè ſufficit, neceſſe eſt, vt ad aliquid aliud proximè ſufficiat, quo mediante remotè dicatur ad aliud ſufficere, vnde etiam fit, vt in talibus auxiliis perueniendum neceſſariò ſit ad aliquod primum quod ſit proximè ſufficiens ad primum medium, ſeu opus, aut effectum neceſſarium ad ſalutem. quæ omnia ex dictis ſatis conſtant. Dico ergo in primis, quandiu homo in hac vita *Aſſertio.* ratione vtitur, & liberè operari poteſt, etiamſi millies deſeruerit eum, nunquam ita deſeri, vt non poſſit à peccando ceſſare, & quodlibet peccatum in particulari occurrens moraliter euitare. Ratio eſt, quia nec peccatum præſens excuſationem habet propter præcedentia, nec poſſet imputari, ſi homo non haberet ſufficiens auxilium, quo illud poſſit vitare; ergo in hac vita nunquam deſtituitur homo tali auxilio, occurrente occaſione vitandi peccatum, aut ſeruandi præceptum. Conſequentia clara eſt, vtraque autem præmiſſa probata eſt latè ſuprà tam Scripturâ, quàm doctrinâ Auguſtini, & videri potes Bellarm lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 7. *Bellarm.* vbi addit hoc auxilium interdum poſſe eſſe immediatè ſufficiens ad non peccandum, aliquando verò ſolùm mediatè, vtique intercedente oratione.

Sed addo in primis tunc neceſſarium eſſe, vt detur auxilium immediatè ſufficiens ad orandum: 33. Ampliatur. vnde vlteriùs dico illud auxilium ſufficiens ad orandum, eſſe etiam immediatè ſufficiẽs ad quietandum peccatum pro eo tempore, vel momento, quo fit oratio, reſpectu verò temporis futuri, ſeu ad perſeuerandum in victoria importunæ, aut continuæ tentationis, erit tantùm remotum: per orationem autem infallibiliter impetrabitur auxilium proximè ſufficiens pro futuro tempore, perſeuerante etiam oratione, ſi oportuerit. Quoad hoc ergo auxilium neceſſarium ad vitanda ſingula peccata, non procedit illud principium quatenus affirmat, Deum deſerere eum, qui ſe deſerit. Et ratio à priori eſt, quia licèt homo deſerendo Deum, ex ſe mereatur deſeri in futurum etiam in ſingulis occaſionibus peccandi; nihilominus, quia homini conceſſit totum huius vitæ tempus, vt in eo poſſit ſalutem conſequi, & peccata vitare, ideo ex ſe nunquam negat auxilium in ſingulis momentis ſufficiens, vt nunquam peccator dicere poſſit, *per Deum abeſt*, Eccleſiaſt. 13. *Eccleſ. 13.*

Poſito verò hoc auxilio ad non peccandum, in eo continetur remotè auxilium ſufficiens ad totam ſalutem, quia ſi homo cum præſentibus auxiliis faciat, quod in ſe eſt ad vitanda noua peccata, ſemper recipiet maiora auxilia, quibus ad remiſſionem præcedentium, & ad perſeuerandum in futurum poſſit diſponi, ſi velit, iuxta ſuperiùs dicta. Et ita etiam quoad hanc partem non habet locum illa pars affirmatiua dicti axiomatis. Nihilominus tamen, quia ſæpe homo malè vtitur illo auxilio ad non peccandum, ideo priuatur veterioribus auxiliis proximè ſufficientibus ad fidem, vel alia propinquiora opera ſalutis, vt ſuprà etiam oſtendimus. Et hìc verificatur etiam illa pars affirmans quoad auxilia ſufficientia proxima ad ſalutem, vel ad perſeuerandum ſine peccato, vel ad remiſſionem præcedentium. Adhibenda verò ſemper eſt limitatio ſuprà poſita, vt hoc intelligatur quantum eſt ex merito & in dignitate deſerentis Deum, nam licèt ſæpè Deus eo rigore cum peccatoribus vtatur, non verò ſemper & infallibiliter, nulla enim abſoluta lex de hoc lata eſt, ſed

ſuæ miſericordiæ & liberæ voluntati hoc Deus reſeruauit, ſicut in priori puncto diximus. Addi etiam poteſt, licèt Deus non deſerat hominem abutentem prioribus auxiliis, quoad auxilia ſimpliciter neceſſaria: deſerere autem ſæpe quoad vberiora etiam intra latitudinem ſufficientium, iuxta doctrinam Gregorij lib. 11. moral. cap. 5. & Hom. 11. in Ezech.

34. *Reſpondetur ſextò & vltimò ad teſtimonium Auguſtini, circa verba Pauli, Deus vult omnes homines ſaluos fieri.*

Ad ſextum & vltimum caput & teſtimonium Auguſtini reſpondetur, licèt interdum Auguſtinus exponat illa verba Pauli, *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*, non de omnibus hominibus ſimpliciter, ſed aliis modis, non ideo id feciſſe, quia putauerit nullo modo velle Deum omnium hominum ſalutem, ſed vt indicaret non eodem modo velle omnes homines ſaluare, ſed quoſdam ſingulari electione, & propoſito efficaci velle ſaluare, & ideo etiam ſecundùm hanc voluntatem interpretari voluit verba Pauli, & conſequenter ad illam diſtributionem omnium hominum explicare. Nihilominus tamen in aliis locis, præſertim de ſpirit. & lit. cap. 33. fatetur Deum ex ſe velle omnes homines ſaluare, & ita exponit verba Pauli, vt ſuprà vidimus. Cùm ergo in aliis locis indicat quoſdam non ſaluari, quia Deus noluit ſaluare, in primis verbum illud *noluit*, purè negatiuè & de ſola negatione efficacis voluntatis, ſeu electionis intelligendum eſt, ita vt non ſit ſenſus aliquos carere ſufficienti auxilio ſalutis, quia Deus de ſe abſolutè voluerit illos non ſaluare, ſed ſenſus ſit, quia aliquos non elegit voluntate abſoluta, ideo non præparaſſe illis auxilia ſalutis efficacia & congrua, de his enim illa loca intelligenda ſunt, cum quo ſtat, vt omnibus media ſufficientia ex antecedente voluntate ſaluandi omnes, præparauerit.

CAPVT XIX.

Vtrùm auxilia ſufficientia omnibus hominibus æqualiter conferantur ex parte Dei, vel vnde eorum varietas, ſeu inæqualitas oriatur.

1. *Quæſtiuncula de auxilij ſufficientis, diſtributione, & an ex parte Dei omnibus detur æqualitas.*

Diximus auxilium ſufficiens omnibus conferri, ſupereſt, vt breuiter explicemus quomodo diſtribuatur, id eſt, an ex parte Dei omnibus inæqualiter detur, & vnde contingat, variis modis & inæqualibus conferri. Loquimur autem de auxilio ſufficiente: nam de comparatione illius cum efficaci, & cur quibuſdam detur auxilium efficax, aliis verò tantùm ſufficiens, in libro ſequenti dicendum. Deinde ſi de ſolo euentu, vel de facto ageretur, res eſſet facillima, & extra controuerſiam inter eos, qui Scripturam & fidei principia admittunt, quia euidentiſſimum eſt de facto non dari omnibus etiam reprobis æqualia auxilia ſufficientia, ſed aliis maiora, aliis minora, vt res ipſæ manifeſtè oſtendunt. Dicit enim Chriſtus
Matth. 11. Matth. 11. *Si in Tyro & Sidone facta eſſent virtutes, quæ ſunt facta in te, in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.* Erat ergo auxilium illud de ſe ſufficiens, & in Iudæis fuit tantùm ſufficiens, quia illi reſtiterunt, & in hoc grauiter peccatunt, & tamen illud non eſt datum Tyris, nec Sidoniis, nec etiam aliis gentibus, nec æquale, ſed longè minus. Vnde etiam legimus Act. 14. & 17. Deum
A permiſiſſe gentes ingredi vias ſuas, & tempora prioris ignorantiæ deſpexiſſe, non quia ſine auxilio ſufficiente gentes reliquerit, ſed quia longè minora auxilia ſufficientia eis tribuerit, quàm Iudæis, iuxta id Pſalm. 147. *Non fecit taliter omni nationi.* & Rom. 3. *Quid ergo amplius Iudæo eſt? aut quæ vtilitas circumciſionis? multum per omnem modum.* *Pſalm. 147. Rom. 3.*

2. *Reſpondetur quòd non, & probatur.*

Poſt aduentum etiam Domini noſtri Ieſu Chriſti eius gratia non omnibus gentibus eſt æqualiter applicata, aliis enim citiùs, aliis tardiùs prædicatum eſt Euangelium. Et in Actis Apoſtolorum legimus volente Paulo ire ad vnam gentem, prohibitum eſſe à Spiritu ſancto, & ad aliam eſſe miſ-
B ſum, Act. 16. nunc etiam maiora gratiæ auxilia dantur fidelibus Chriſtianis, quàm olim darentur gentibus, vel Iudæis, vt ex illo 1. Timoth. 4. *Qui eſt Saluator omnium hominum, maximè fidelium.* Colligit eleganter Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 31. aliàs 10. dicens, *Adiiciendo autem, maximè fidelium, oſtendit eſſe partem generis humani, quæ merito fidei diuinitus inſpiratæ ad ſummam, atque æternam ſalutem ſpecialibus beneficiis prouehatur.* in quibus verbis de prædeſtinatis, ac ſubinde de efficacibus auxiliis loqui videtur; tamen negari non poteſt, quin etiam hi, qui ex Chriſtianis non ſaluantur, ſpecialibus beneficiis præmoueantur, licèt
C ad effectum non perducantur; recipiunt ergo illi maiora auxilia ſufficientia, quàm infideles, & in rigore verborum Pauli ſub illis adaptantur, qui vlteriùs ſubiungit cap. 32. *In ipſis quoque fidelium populis non eadem omnibus, nec paria, (vtique auxilia) conferuntur.* & hac ratione, cæteris paribus, Chriſtiani, qui damnantur, cenſentur grauiori iudicio & condemnatione digni, quia maioribus auxiliis reſtiterunt, & inter Chriſtianos ipſos maiori pœna ſunt digni, qui pluribus auxiliis præuenti damnati ſunt. Itaque de facto ipſo, ſeu de auxiliorum ſufficientium non ſolùm comparatione efficacium, ſed etiam inter ſe inæqualitate nulla eſt controuerſia. De radice autem & cauſa
D huius varietatis quæſtio agitatur. *Timoth. 4. Proſper.*

3. *Con[...] Semipelag[...] nom[...]tum: De[...] quantum [...] ſe æqua[...] prouide[...] parte au[...] hominu[...] uenire, [...] alij ma[...] alij mino[...] accipian[...] Sap. 1.*

Dixerunt ergo Semipelagiani, Deum quantum in ſe eſt, omnibus æqualiter prouidere, & de ſe paratum eſſe ad danda omnia æqualia auxilia ſufficientia; ex parte autem hominum prouenire, quòd alij maiora, alij minora recipiant, vt latè referunt Proſper in Epiſt. ad Auguſtinum, & Hilarius in alia Epiſt. ad eumdem Auguſtinum. & idem Auguſtinus Epiſtola 106. & 107. & lib. de prædeſt. Sanct. cap. 1. 2. poteſtque ſententia hæc aliquo modo fundari in verbis Sapient. 6. *Puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter eſt illi cura de omnibus.* quod maximè videtur de ſupernaturali prouidentia intelligendum. & ratio ibi inſinua-
E tur, quia ſicut Deus æqualiter eſt creator omnium, ita etiam decet bonitatem eius, vt ſit æquè omnium Saluator. Item, quia, vt ibidem præmittitur, *non ſubtrahet perſonam cuiuſquam Deus*, id eſt, non eſt acceptor perſonarum Deus, vt etiam Act. 10. & ſæpe in aliis locis Scripturæ dicitur: eſſet autem acceptio perſonarum & irrationabilis diſcretio, ſeu electio, ſi Deus hominibus ex parte ſua omnino æqualibus, & in originali peccato æquè naſcentibus gratiæ auxilia inæqualiter diſtribueret ſine vlla cauſa, vel ratione ex parte illorum.

4. *Fauet.*

Secundò videtur huic ſententiæ multùm fauere Dionyſius cap. 9. de Cœleſt. Hierarch. vbi non ex parte

nyſius, Cyprianus, & alij. parte Dei, ſed ex parte hominum oriri ſentit, quòd quidam magis, alij minus à Deo illuminantur, *Ipſa* (inquit) *lucis participatio pro ſuſcipientium meritis varia ſit, ſcilicet vel magna, obſcura, vel lucida, cùm tamen radius ille diuinus, vnus ac ſimplex ſit, eodémque modo ſe habeat ſuper omnia ſemper explicitus.* Item Cyprian. Epiſt. 59. aliàs lib. 3. Epiſt. 8. ſic ait, *eſſe apud omnes ſiue infantes, ſiue maiores natu, vnam diuini muneris æqualitatem, declarat nobis diuinæ Scripturæ fides.* & infrà, *ſed illic æqualitas diuina & ſpiritualis exprimitur quòd pares & æquales ſint omnes homines, quando à Deo ſemel facti ſunt.* & infrà, *cum Spiritus ſanctus non de menſura, ſed de pietate atque indulgentia paterna æqualis omnibus præbeatur: nam Deus vt perſonam non accipit, ſic neque ætatem, cùm ſe omnibus ad cœleſtis regni conſequutionem æqualitate librata præbeat patrem.* & Epiſt. 76. ad Magnum p. 2. aliàs lib. 4. epiſt. 7. *Si dies* (inquit) *omnibus æqualiter naſcitur, eſi ſol ſuper omnes pari & æquali luce diffunditur, quanto magis Chriſtus ſol & dies verus in Eccleſia ſua lumen æternæ vitæ pari æqualitate largitur.* Et infrà inducit exemplum Manna, quòd ab ab omnibus æqualiter colligi poterat, ſic enim ait, *Spiritualis gratiæ munus ſine annorum diſcretione, ſeu acceptione perſonarum ſuper omnem Dei populum æqualiter effundi.* Denique D. Auguſtinus in id Pſalm. 45. *Deus in medio eius non commouebitur,* ait: *Quid eſt, Deus in medio eius? hoc ſignificat, quòd æquus eſt omnibus Deus, & perſonas non accipit; quomodo enim illud quod in medio eſt, paria habet ſpatia ad omnes fines, ita Deus medius eſſe dicitur æqualiter omnibus conſulens.*

4. Reprobatur Maſſilienſiũ ſententia ab Auguſtino, Proſpero & aliis. Nihilominus hæc Maſſilienſium ſententia ab Auguſtino, Proſpero & aliis Patribus & Conciliis reprobata eſt, vt in fide erronea; quia verò in ea multa continentur, quæ non æquè falſa, vel etiam non omnia falſa ſunt; ergo per partes oportet illa diſcernere, & pretioſum à vili, ſeu veritatem ab errore ſeparare. Primò ergo ſuppo- Suppoſitio pro ſenſu quæſtionis. nimus, quòd dictum iam eſt, Deum omnibus hominibus lapſis, nullo excepto, ex parte ſua ſufficientem gratiam offerre, paratúmque eſſe ad dandum omnibus auxilium ſupernaturale ſufficiens, & illuminandum omnes ſi ipſi gratiæ Dei obicem non poſuerint. Hoc latè probatum eſt in ſuperioribus, & denuo id conuincunt teſtimonia Patrum proximè allegata; in hoc ergo non errabant Semipelagiani, nec illis in hoc Auguſtinus contradixit, vt ex dictis in ſuperioribus conſtat. Se- Concluditur propoſita quæſtio. cundò nihilominus dicendum eſt rationem varietatis & inæqualitatis huius ſufficientis auxilij in diuerſis temporibus, locis, ſeu nationibus, aut perſonis, non poſſe ex parte hominum, ſeu ex libero arbitrio ſufficienter aſſignari.

5. Traduntur hæ aſſertiones à Proſpero. Has ſuas aſſertiones, (interponendo aliam veluti huius fundamentum,) tamquam certiſſimas definitiones tradit Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 30. aliàs 10. dicens, *Commendamus, vt cùm de gratiæ profunditate & altitudine diſputatur, tribui illis ſaluberrimis & veraciſſimis definitionibus ſimus intenti, quarum prima profitetur æternum & proprium eſſe diuinæ voluntatis, vt omnes homines ſaluos fieri velit, & in agnitionem veritatis venire. Alia ſimul prædicat, omnem hominem, qui ſaluus fit, quique in agnitionem veritatis venit, Dei auxilio iuuari ac regi, vtque in fide per dilectionem operatur, permaneat, cuſtodiri. Tertiò verò temperanter & ſobriè proteſtatur, non omnium voluntatum Dei comprehendi poſſe rationem, & multas diuinorum operum cauſas ab humana intelligentia eſſe ſubductas, vt cùm in temporibus & nationibus, in familiis, in paruulis, in nondum natis, & genitis, quædam aut variè, aut inſigniter geſta eſſe noſcuntur, non ambigamus ea ex illis eſſe, quæ iuſtus & miſericors Deus in hoc tranſituro ſæculo noluit ſciri.* Deinde poſtquam cap. 31. primam propoſitionem modo à nobis ſuprà explicato confirmauit, & confirmantur. in 32. confirmat ſuam tertiam & noſtram ſecundam aſſertionem, tum ex effectibus, quia etiam in fidelibus populis *non omnibus paria & ſimilia conferuntur auxilia, & ante omnia meritorum pondera diſſimillima diuinorum menſura eſt munerum.* quæ varietas non poteſt niſi in liberam Dei voluntatem referri. Tum ratione, *quia non poſſumus hanc diuerſitatem graduum cauſis aptare meritorum, cùm totius boni meriti principalis cauſa ſit gratia, de cuius operibus ſumitur, quidquid in ſingulis probabile reperitur.*

Vt autem diſtinctiùs veritas hæc declaretur, 6. & confirmetur, poſſumus nonnullos huius inæ- Diſtinguuntur aliquot modi inæqualitatis gratiæ ſufficientis. qualitatis & varietatis ſufficientis gratiæ modos diſtinguere, & in ſingulis quid in ſolam diuinam voluntatem, quid verò in humanam referri poſſit, agnoſcere. Poteſt autem hæc varietas ſpectari, vel inter ſingulares perſonas, vel in ipſo humano genere in diuerſis temporibus, ſeu ætatibus Eccleſiæ, vel in diuerſis mundi partibus, & prouinciis in eodem tempore & ſtatu Eccleſiæ. Primò ergo inter perſonas inuenitur inæqualitas, quia ad quoſdam diuina illuminatio ſupernaturalis, & interna vocatio proxima ad fidem nunquam pertingit, nec per auditum, nec per inſpirationem internam: ad alios autem peruenit, & actu confertur. Vtrumque membrum per ſe ſatis patet, experientiáque comprobatur, & in ſuperioribus auctoritate confirmatum eſt; huius ergo diſcriminis ratio, in his, qui tale auxilium non recipiunt, ex parte illorum reddenda eſt, tum quia eſt defectus rei maximè neceſſariæ ad ſalutem, qui non à Deo, ſed ab homine prouenit primariò, tum quia eſt pœna quædam, quæ ſupponit in homine culpam, tum denique, quia non eſt contra gratiam Dei, ſed in fauorem eius, vt oſtendatur de ſe omnibus communicari. Et hoc etiam in ſuperioribus latè probatum eſt; in aliis verò quibus tale auxilium actu conferrur, prima ratio non ex illis, ſed ex Deo ſumenda eſt, & ita in vtriſque completur ſententia Domini, dicentis, *Perditio tua ex te, tantummodo in me auxilium tuum.* & in hoc in primis Semipelagianorum error. errarunt Semipelagiani, qui non minus cauſam recipiendi à Deo primum auxilium gratiæ ponebant in bono vſu liberi arbitrij, quàm carentiæ illius in malo vſu; decepti verò ſunt, quia homo per ſe ſufficit ad ponendum obſtaculum auxilio Dei, non tamen ad promerendum illud. Imò in ſtatu naturæ lapſæ ratione peccati originalis illud demeretur, quantum eſt de ſe, & ideo quando illi datur, gratis & ex ſolo Chriſti merito confertur, quod non ſolùm de primo auxilio efficaci, ſed etiam de ſufficiente intelligẽdum eſt, vt iam dicã.

Poteſt enim vlteriùs hæc inæqualitas inter ſingulares perſonas inueniri, etiam in his, qui ſupernaturale auxilium ſufficiens actu recipiunt: nam quidam per illud tantùm recipiunt *poſſe*, alij recipiunt etiam *velle*, vt Auguſtinus frequenter loquitur. Quod diſcrimen non eſt, per ſe loquendo, inter auxilia ſufficientia, de quibus nunc tractamus, ſed eſt inter auxilium ſufficiens &

Differunt auxiliū ſufficiens,& efficax.

& efficax, nam auxilium quod dat poſſe, eſt tantùm ſufficiens, aliud autem dans velle,eſt efficax. Regulariter autem credibile eſt illud, quod eſt efficax, etiam in ratione ſufficientis eſſe maius; an verò ſuper neceſſarium ſit, poſtea videbimus. In his ergo, in quibus auxilium eſt efficax, cauſa prima & principalis eſt voluntas diuina; quomodo autem id etiam ex libero arbitrio pendeat, in libro ſequenti tractandum eſt; de aliis verò in quibus eſt tantùm ſufficiens, duo diſtinguenda ſunt, vnum eſt, habere tale auxilium, aliud eſt, quod ſit tantùm ſufficiens. hoc poſterius habet rationem ex parte ipſius hominis nolentis vti tali auxilio: ex parte autem Dei non habet propriam cauſam per ſe & poſitiuam, ſed tantùm permiſſiuam, quia non vult dare maius, vel congruentius auxilium, quod pro ſua voluntate, ſine vlla peculiari cauſa ex parte hominis facere poteſt: non facit autem Deus vt illud auxilium ſufficiens quod de facto præſtat,ſit inefficax, ſed hoc facit homo vt latè in ſuperioribus oſtenſum eſt.

8. At verò illud prius, ſcilicet habere, ſeu recipere tale auxilium (loquendo de tota ſerie auxiliorum ſufficientium, illaque ad primum reducendo,) non habet cauſam ex parte hominis, ſed ſolùm ex parte Dei & Chriſti, quia illud auxilium etiamſi ſit tantùm ſufficiens, eſt vera gratia prima, & ideo nullum meritum, vel rationem habere poteſt ex parte hominis, vt contra Maſſilienſes ſæpiſſimè Auguſtinus argumentatur, vrgens illud Rom. 11. *Si autem gratia, non ex operibus, alioqui gratia iam non eſt gratia.* Hoc enim non minus procedit de auxilio ſufficienti, quàm de efficaci; quia auxilium præueniens eſt vera gratia, etiamſi illi reſiſti poſſit, & interdum reſiſtatur, ac proinde ſit tantùm ſufficiens, vt apertè colligitur ex Concil. Trident. & Senonienſ. locis ſuprà citatis. Quapropter etiamſi comparatio fiat inter duos, quorum vnus nec proximè vocatus fuit ad fidem, alius verò vocatus fuit, ſed non conſenſit, nihilominus dici non poteſt, hunc fuiſſe alteri prælatum in tali vocatione propter merita ſua, vel propter aliquam bonitatem in ipſo inuentam, magis quàm in alio, ſed ratio tota in Dei voluntatem remittenda eſt. Nam licèt fieri poſſit, vt is qui vocatur, ſit minus malus, quàm alius, & ideo ratio aliqua ſumi poſſe videatur ad eum modum quo Paulus dixit 1. Tim. 1. *Miſericordiam conſequutus ſum, quia ignorans feci.* Sicque pecccatum ex ignorantia dicitur eſſe remiſſibilius eſſe, quàm peccatum ex malitia; nihilominus hæc ratio non eſt propriè motiua, nec cauſa talis gratiæ, ſed tantùm minus impediens: nec eſt generalis, nec propria, nam Deus interdum vocat duriorem, & non eum, qui minus peccauit, & interdum vtrumque, aliquando neutrum; ergo ſignum eſt hæc facere ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ, per altiſſimas ſuæ prouidentię rationes, quas humana fragilitas inueſtigare non poteſt, nec debet. Vnde ſi aliquando potius vocat eum, qui ex ignorantia peccauit,quàm eum qui ex malitia, etiam id facit propter ſuam bonitatem & gratiam, non propter meritum hominum,& præterea quòd ille,cui miſeretur, minus antea peccauerit,etiam prouenit ex prioribus rationibus prouidentiæ ſuæ, quibus res ita diſpoſuit,vt ille minora ſaltem impedimenta gratiæ apponeret, atque ita non tantùm bona, ſed etiam quòd mala minora, vel pauciora ſint, diuinæ prouidentiæ & voluntati meritò tribuitur. quæ omnia quatenus ad finem ſupernaturalem ordinantur, ad diuinam prædeſtinationem & gratiam aliquo modo pertinent. & ita ſæpe de his effectibus loquitur Auguſtinus, vt in ſuperioribus allegatum eſt.

Rom. 11. — 1. Tim. 1.

Tertiò adhuc inter ſingulares perſonas, qui multa auxilia ſufficientia recipiunt, & per illa ad ſalutem non perueniunt, inuenitur infinita varietas. Nam quidam recipiunt illa auxilia toto tempore vitæ, alij tardiùs, alij in fine vitæ: & quidam plura & maiora, alij minora, & pauciora, quidam per illa nunquam iuſtitiam conſequuntur, alij interdum perueniunt ad illam;quidam breui tempore, alij diuturno, licèt tandem non perſeuerent. In hac ergo varietate aliter de primo auxilio, aliter de ſubſequentibus dicendum eſt. Nam quoad primum certum eſt, in vtroque homine initium talium auxiliorum, quod vnicuique datur, ſiue paruum, ſiue magnum ſit, eſſe ex ſola gratia & miſericordia Dei, vt contra Semipelagianos Concilia definiunt, & iam ſæpe dictum eſt, vnde fit, varietatem, quæ in primo auxilio inuenitur, (nam vni datur maius, alteri minus,) non eſſe ex diuerſitate meritorum ipſarum hominum, ſed ex voluntate Dei, nam ſi neuter illorum meretur ſuam gratiam, multo minus poteſt vnus mereri, quod maiorem accipiat quàm aliùs. At verò in poſterioribus auxiliis poteſt illa varietas oriri ex diſpoſitione recipientium, non naturalem, ſed per cooperationem cum primo auxilio: ſic enim poteſt homo operans per fidem, aliquo modo ſequentia auxilia mereri, vt ſæpe dictum eſt. 9.

Varietas inter ſingulares perſonas qui multa auxilia ſufficientia recipiunt, & per illa ad ſalutem non perueniunt, vnde ſit.

Nihilominus tamen hæc ratio huius varietatis nec adæquata eſt, nec prima. Dico non eſſe adæquatam, quia non ſemper Deus dat ſequentia auxilia iuxta menſuram diſpoſitionis, ſed ſæpe maiora. Nam licèt veriſimile ſit nemini negari auxilium, ad quod per prius auxilium ſe diſponat; nihilominus ſæpe dat multo maiora, & ſine vlla diſpoſitione, vel non obſtante contraria diſpoſitione, quia ſicut illud prius eſt aliqualis iuſtitiæ, ita hoc eſt miſericordiæ, & ad oſtenſionem diuinæ gratiæ fit. Dixi etiam non eſſe illam primam cauſam huius varietatis, quia in eo qui meliùs vtitur primo auxilio, vt impetret ſecundum,illud primum non ſolum eſt ſufficiens, ſed etiam efficax, vt hoc ipſum prouenit ex altiori & occultiori gratia Dei, & mera gratuita, atque ita tota cauſa tandem refunditur in Deum. 10.

Deus ... dat ... maiora ... vlla diſpoſitione, &c.

Contra totam autem hanc doctrinam ſolet obiici verbum Chriſti Domini Matth. 25. vbi proponens parabolam talentorum ait, hominem illum peregrè euntem diſtribuiſſe talenta, vnicuique ſecundùm propriam virtutem, quaſi per propriam virtutem, propria diſpoſitio & meritum; & per talenta, prima gratiæ auxilia & ſemina ſignificentur. Veruntamen neutrum horum eſt neceſſarium, nam multi Patres per talenta non intelligunt gratiam ſanctificantem,neque auxilia ad illam expectantia, ſed vel gratias gratis datas, vt Anaſtaſ. Nicenus q.84. in ſacram Scripturam, vel diuerſa Eccleſię officia & miniſteria,vt Chryſ. Hom.51. Imperf. vel munus prædicandi Euangelium cum maiori, vel minori talento, ſeu cum pluribus,aut paucioribus donis tam naturæ,quàm gratiæ collatum. Vnde quod additur, *ſecundùm propriam virtutem*,non oportet intelligi ſecundùm proprium 11.

Obiectio ex Scriptura.

Retorquetur.

proprium meritum, vel diſpoſitionem, ſed ſecundùm propriã capacitatẽ, nam licèt dona, vel miniſteria gratiæ non debeantur naturæ, nihilominus in diſtribuẽdis illis, præſertim quando ad publica miniſteria ordinantur, Deus ordinariè rationem habet naturæ & ingenij, ſeu conditionis naturalis vniuſcuiuſque; hoc enim ad ſuauem prouidentiam ſpectant, & non eſt contra rationem gratiæ, & ideo frequentiùs ſeruatur, licèt interdum ad oſtenſionem virtutis ſuæ, inſtrumentis de ſe ineptis ad ſua opera Deus vtatut.

12. Aliorum facilior ſolutio.

Alij denique faciliùs ſe expediunt, dicentes non oportere ſingulas particulas & verba parabolæ accommodare, atque ita illa interpoſita fuiſſe à Chriſto Domino, quia ita ſolet ab hominibus fieri, non quia Deus in ſuis donis gratiæ conferendis ſemper modum illum obſeruet. Addo vltimò, quamuis ſub illis talentis dona gratiæ ſanctificantis comprehendamus, & per propriam virtutem diſpoſitionem vniuſcuiuſque intelligamus, non oportere intelligi de diſpoſitione ad primum gratiæ auxilium, nec de diſpoſitione, quæ propria virtute hominis fiat, non enim dicitur propria virtus ſola illa, quæ propriis viribus acquiſita eſt, ſed etiam illa, quæ ex dono Dei propria recipientis facta ſunt; prius enim quàm homo ille ſua bona traderet ſeruis ſuis, vocauit illos, & fecit illos ſuos, per quod rectè intelligimus ſermonem eſſe de hominibus iam vocatis ad Eccleſiam, & per fidem Chriſti ſeruis effectis, per quam etiam diuerſimodè ad dona gratiæ recipiẽda diſponi potuerunt, ita exponit D. Thomas 2. 2. q.24. art.3. ad 1.

Additur alia ab Auctore.

13. Conſideratur varietas auxiliorũ iuxta ætates mundi, & ſtatus Eccleſiæ.

Quartò poteſt hæc varietas auxiliorum conſiderari in diuerſis mundi ætatibus, & præſertim in tribus ſtatibus Eccleſiæ, ſcilicet legis naturalis ſcriptæ & Euangelicæ. In quibus certiſſimum eſt, longè diuerſam fuiſſe gratiæ menſuram, nam in tempore legis naturalis, adeò erat rara fides, & vocatio ad illam, vt non dubitauerit Paulus vocare illa tempora ignorantiæ, quæ deſpexit Deus, dimittens omnes gentes ingredi vias ſuas, Act.14. & 17. Eamdemque gratiæ ſterilitatem, quæ in gentibus fuit in Epiſt. ad Rom. latè deſcribit Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 23. & inter alia dicit, *tunc fuiſſe parciùs & occultiùs communicatam.* At verò de Iudæis iam oſtendimus maiorem fuiſſe illis conceſſam; tamen in illa eadem lege ſcripta fuit multò abundantior gratia pro tempore legis nouæ promiſſa Ierem. 31. *Dabo legem meam in viſceribus eorum.* & Ezechiel. 11. *Dabo eis cor vnum, & ſpiritum meum.* & cap. 33. *Suſcitabo ſuper eos paſtorem.* & cap. 36. *Spiritum meum ponam in medio veſtri.* Iſai. 54. *Ponam vniuerſos filios tuos doctos à Domino*, & cap. 55. *Omnes ſitientes venite ad aquas.* & infinita ſimilia, quæ tempore legis nouæ eſſe impleta oſtendit Chriſtus Ioann. 6. & ſæpe in Euangelio, & Apoſtoli paſſim in actibus, & in ſuis Epiſtolis. Certum eſt autem hanc varietatem non eſſe ortam ex hominibus. *Non enim ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundùm miſericordiam ſuam ſaluos non fecit.*

Proſper. Ierem. 31. Ezech. 11. 33. & 36. Iſai. 54. & 55. Ioan. 6. Tit. 3.

14. Duo conſideranda in hac varietate.

Ratio ergo tota illius varietatis ex diuina voluntate pendet. Duo autem poſſunt in illa varietate conſiderari, vnum eſt collatio cuiuſcumque gratiæ, ſiue maioris, ſiue minoris, & hoc ſemper fit ex liberali miſericordia Dei per Chriſtum; aliud eſt, eius gratiæ varietas, ſeu inæqualitas, in qua duæ ſunt partes, ſcilicet ſterilitas & abundantia gratiæ. Et licèt vtraque fuerit ex diuina voluntate, diuerſo tamen modo. Nam ſterilitas, ſeu paruitas gratiæ pertinet ad rigorem, & ideo fundamentum habuit ſemper in originali peccato, additis multis perſonalibus, vt Paulus expendit Rom. 2. præter autem rationem ſupplicij fuit etiam medicinalis pœna reſpectu totius generis humani, vt ſuam indigentiam magis agnoſceret, & Chriſti gratiam & incarnationem magis æſtimaret. Atque eiſdẽ rationibus, ob quas Incarnatio Verbi diuini tanto tempore dilata eſt, minor fuit in præteritis generationibus gratiæ communicatio, & cæcitatis hominum permiſſio. Vnde eſt illud Pauli Rom. 11. *Concluſit Deus omnia in incredulitate, vt omnium miſereatur*; & ad Galat. 3. *Concluſit Scriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſus Chriſti daretur credentibus.* quod ſucceſſu temporum factum eſt, nam poſt antiquiora tempora copioſior gratia Iudæis data eſt, non propter ipſorum meritum, ſed propter Chriſtum, & in ipſius gloriam, & ex gratuita electione Dei, vt in Epiſt. ad Rom. latè Paulus oſtendit. Tandem verò in tempus legis nouæ abundantia gratiæ reſeruata eſt, propter eiuſdem Chriſti præſentiam, vt in fine tractatus de legibus latè diximus, atque ita omnis gratia, eiúſque abundantia reſpectu communitatis generis humani non habet aliam radicem, & cauſam, præter voluntatem Dei, & Chriſti meritum.

Rom. 11. Galat. 3.

15. Cõſideratio huius veritatis vltima.

Vltimò conſiderari poteſt hæc veritas ſufficientium auxiliorum in diuerſis orbis prouinciis & nationibus, quæ maximè cernitur tempore legis Euangelicæ. Nam certum eſt rationes illas, quibus Euangelium prædicatum eſt, maiora ſufficientis gratiæ auxilia recepiſſe, quàm eas, quæ hoc beneficio caruerunt. Videmus autem Euangelium quibuſdam eſſe citius prædicatum, quàm aliis, adeò vt vſque ad noſtra tempora à vaſtiſſimis gentibus fuerit ignoratũ, & nondũ ad omnes peruenerit. Quod autem non ſine ſpeciali & occulta Dei prouidentia, hæc, & ſimilia eueniant, oſtẽſum nobis eſt variis exemplis. Nam in primis Paulus Rom. 1. dicit ſe propoſuiſſe ire ad prædicandum Romanis, & prohibitum eſſe vſque tũc, quod multi Patres de prohibitione per Spiritum ſanctum intelligunt, Chryſoſt. Greg. Ambr. Anſelm. & alij; item Act. 16. vbi Paulus & Timoth. priùs vetiti ſunt à Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia, & poſtea cùm tentarent ire in Bithyniam, non permiſit eos Spiritus ſanctus, & poſtea per viſionem admonitus eſt Paulus tranſire in Macedoniam. & cap. 18. ſimiliter per viſionem præcepit illi Dominus, *Loquere, & ne facias*, &c. *populus enim mihi eſt multus in hac ciuitate.*

Rom. 1. Chryſoſt. Greg. Ambr. Anſelm. & alij. Act. 16. Act. 18.

16. Huius autem veritatis & prouidentiæ diuinæ Semipelagiani conabantur rationem reddere ex operibus hominum à Deo præuiſis, nam quibuſdam aiebant, prædicatum eſt, quia credituri erant, aliis negatum eſſe, quia non erant credituri: vnde quia rationem reddere non poterant ex operibus aliquando futuris, illam ſumebant ex præſcientia operum ſub conditione futurorum, vt referunt Proſper & Hilarius in Epiſtolis ad Auguſtinum, & in ſuum fauorem eumdem Auguſtinum allegabãt, quia in Epiſtola 49. q. 2. de toto tempore prædicationis Euangelicæ dixit voluiſſe Chriſtum hominibus apparere, & prædicare doctrinam ſuam, quando ſciebat, vt ibi, eſſe, qui in eum fuerant credituri. Nec videtur hæc ſententia aliena à ſenſu Patrum, nam Gregorius Hom. 12. in Ezech. docet, interdum Deum prohibere verbum ſuum alicubi prædicari propter auditorum malitiam, qui verbum cum fructu non ſuſcipient, & adducit id Act. 22. vbi Paulus refert ſibi eſſe à Domino dictum

Proſper. Hilar. Greg.

ctum, *Exi velociter ex Ieruſalem, quoniam non recipient teſtimonium tuum de me.* Et Homil.4. in Euangel. eamdem rationem reddit ex præſcientia Dei, vetuiſſe nimirum prædicare tunc Paulum in Aſia, ne grauius de contempta prædicatione iudicarentur; præuidebat ergo Deus illos, qui tunc in Aſia erant, non fuiſſe credituros, & ideo Apoſtolos & ſocios illuc ire voluit. Eamdem rationem tradit Chryſoſtomus Hom.65. in Matth. & Beda verba Gregorij vſurpans Act.16. & expreſsè OEcumenius. *In Aſia* (inquit) *& Bithynia vetat ſpiritus ne verbum diſſiminent Apoſtolum, præſciuit enim hæreſim eorum, qui ſpiritum impugnarent, dominaturam illis, qui ibi degerent.*

Chryſoſt. Beda. OEcumenius.

17. Refertur prædictæ varietatis ratio in voluntatem Dei. *Auguſt.*

Nihilominus dicendum eſt, ſimpliciter & abſolutè loquendo, non poſſe rationem primariam B & proximam adæquatam huius varietatis ex libero arbitrio hominum ſumi, ſed eſſe occultiſſimum, & ex diuina voluntate & prædeſtinatione pendere. Vnde Auguſtinus lib. octuaginta trium quæſtionum, q.68. circa finem, *Hæc* (inquit) *vocatio, quæ ſiue in ſingulis hominibus, ſiue in populis, ſiue in genere ipſo humano per temporum opportunitates operatur, & profundæ ordinationis eſt,* & lib. de bonor. perſeu. cap.14. in diuinam prædeſtinationem id refert, & contra Semipelagianos id conuincit ex illo Matth.11. *Væ tibi Corozaim, &c.* nam ibi prædicatum eſt Euangelium, & facta ſunt ſigna in populis non credituris, & negata ſunt Tyris & Sidoniis, qui credituri eſſent, ſi talia verba audiſſent, & ſigna conſpexiſſent. Idemque latiſſimè tradit Proſper in Epiſt. ad Ruffinum, vbi inter alia ponderat, in initio Euangelicæ prædicationis non iuſſiſſe Apoſtolos ad prædicandum, niſi quò ſpiritus Dei eos ire voluiſſet, & quaſdas gentes ſuo tempore cœpiſſe gratiæ Dei eſſe participes, aliàs nullum adhuc odorem boni iſtius attigiſſe; totumque refert in voluntatem Dei, *cui humanæ non poſſunt obſiſtere voluntates. Nam quòd iſtis prædicetur Euangelium, non poteſt eorum bonis moribus tribui, cùm bonos & pios mores non conferat niſi gratia, nec quòd illis non prædicetur, poteſt ex prauis eorum moribus naſci, cum multi ſunt tam feri mores, quos non facilè poſſit gratia mutare, ſi velit.* & lib.2. de vocat. gent. cap. 9. & ſequentibus, aliàs cap.3. eamdem gratiæ inæqualitatem mirabiliter expendens, concludit. *Quæ cauſa itaque ſint harum ſub eadem gratia diſſimilitudinum, quæve rationes, ſanctis Scripturis non loquentibus, quis loquetur; & cum eis inſcientia Pauli Apoſtoli à diſputatione tranſeat in ſtuporem, cuius erit tanta præſumptio, qui hæc diſſerendo exiſtimet aperienda potiùs, quàm ſilentio miranda.*

Matth.11.

Proſper.

18. Confirmatur ratione.

Ratio verò eſt, quia ex diuerſis operibus liberi arbitrij bonis, aut prauis, non poteſt prima ratio huius veritatis aſſignari, & licèt interdum poſſit aliqua proxima inueniri, non poteſt eſſe adæquata, nec prima. Declaratur hæc ratio, quæ eſt fundamentalis in hac materia. Nam in primis quod Semipelagiani dicebant quibuſdam eſſe negatam, vel debitam prædicationem Euangelij, quia ſub conditione præuiſum eſt, quòd licèt prædicaretur, non crederent, quatenus ſentiebant illam eſſe pœnam incredulitatis illo modo futuræ, valdè errabant, & ſæpè arguuntur ab Auguſtino, quia Deus non punit peccata, quæ futura non ſunt, etiamſi eſſent futura, ſi hoc, vel illud accideret; quia hæc ſimpliciter nihil ſunt: quod autem nihil eſt, non eſt dignum pœna, imò interdum eſt miſeratione dignum, & ita inter gratiæ beneficia computatur. *Raptus eſt ne malitia mu-*

Declaratur.

Sap.4.

A *taret intellectum eius,* Sap.4. vt expendunt Auguſtinus epiſt.107. Proſp. lib. de ingratis cap.32. vnde ex hoc ipſo teſtimonio reprobatur ſufficienter illa ſententia, quæ aſſerebat Deum punire priuatione gratiæ ſuæ illa peccata, quæ commiſſurus quis eſſet ſi viueret, vel ſi Euangelium ei prædicaretur, vt notauit Auguſtinus epiſt.105. & de Corrept. & grat. cap.8. & de prædeſt. Sanct. cap.14. nihilominus tamen ſecluſa ratione pœnæ, vel meriti, ſæpè verum habet illa ratio, quòd Deus prohibet alicui genti aliquo tempore prædicari Euãgelium, quia tunc non erant credituri, non tamẽ in pœnam infidelitatis, quæ fuiſſet futura, ſed potiùs ex miſericordia, ne contemnendo fidem maioris pœnæ rei fierent, vt Gregorius & Beda dixerunt. Hæc verò ratio licèt ſit aliquando vera, non eſt adæquata, quia interdum prædicatur fides etiam his, qui peiores ea occaſione futuri ſunt, quorum in hoc Deus noluit miſereri, & ita tandem in ſecretum diuinæ voluntatis reuoluntur. Similiter ſæpe prohibetur aliquibus prædicari, propter eorum peccata, quæ impedimentum illatura ſunt fidei, & in pœnam non infidelitatis, quæ futura eſſet, ſi prædicaretur eis Euangelium, ſed peccatorum, quæ iam à tali gente commiſſa cernuntur, nam licèt Deus poſſet eorum miſereri, & per abundantem gratiam illorum mentes commutare, iuſto & occulto iudicio non vult.

Proſp.

Auguſt.

19. E contra iubet Deus alicubi prædicari Euangelium, præuidens illic multos credituros. Probatur Scriptura. Aduſ. Proſp. Auguſt.

E contrario verò ſæpè Deus iubet alicubi prædicari Euangelium, præuidens illic eſſe multos credituros, vt apertè dicitur Act. 28. ibi, *Populus enim mihi multus eſt in hac ciuitate.* Tunc verò nec C talis prædicatio eſt propter bona merita in illis gentibus inuenta ante fidem, quia nulla talia eſſe poſſunt, vt ſuprà latè probatum eſt, & optimè oſtendit Proſper dicta Epiſt. ad Ruffinum, & Auguſtin. dicto lib. de prædeſt. Sanct. nec etiam propter meritum futuræ fidei, quia vt præuiſa tantùm ſub conditione nullam habet rationem meriti, vt dictum eſt: vt futura autem abſolutè eſt effectus ipſius prædicationis, & auxilij, & ideo non poteſt eſſe meritum eius: fides ergo, quæ tunc futura eſſe præuidetur, vt effectus gratiæ præuidetur, & propter illam tamquam propter finem à Deo intentum tale auxilium confertur. Et in hoc ſenſu illa ratio reddi poteſt, aliquando vt D cauſa proxima in illo genere talis beneficij, non tamen poteſt eſſe ratio adæquata, quia ſæpe Deus præuidet gentem crediturам, ſi ei prædicetur fides, & tamen ad illam Prædicatores non mittit, ſicut in Tyris & Sidoniis vidimus. Quapropter nec illa poteſt eſſe ratio prima, ſed recurrendum eſt ad diuinam voluntatem, quæ ita voluit gratiæ ſuæ dona diſtribuere, & in hoc ſenſu approbauit illam rationem, & explicuit quod contra Porphyrium ſcripſerat Auguſtinus lib. de prædeſt. Sanct. cap. 9. Addi etiam poteſt ex eodem Auguſtino lib. de prædeſt. Sanct. c.9. Addi etiam poteſt ex eodem Auguſtino lib. de dono perſeu cap. 9. tunc maximè eis prædicari Euangelium, qui E præuidentur credituri, quando illi ſunt prædeſtinati, & ad ſalutem electi: nam propter electos maximè Deus ſuam gratiam communicat. Vnde fieri poteſt vt propter paucos electos prædicetur Euangelium, vbi plures ſunt repugnaturi, & tunc occaſione electorum, quibus datur auxilium efficax, datur reliquis audientibus auxilium ſufficiens. Et ad hunc modum ex hac radice adæquata ratio redditur huius mirabilis varietatis prouidentiæ diuinæ, quantum in hac vita iuxta diuinam Scripturam coniectare poſſumus.

Ad

20. Reſpondetur argumẽtis Maſſiliẽſium. Argumento primo.

Ad argumenta ergo Maſſilienſium reſpondeo. Ad primum dicitur, verba illa Sapientis, *Æqualiter eſt illis cura de omnibus*; ſolùm ſignificare æqualitatem in vniuerſalitate, quia omnium rerum, nulla excepta, habet prouidentiam Deus, & in hoc eſt quædam æqualitas, quia ſiue ſint res magnæ, ſiue minimæ, omnium in particulari, & in indiuiduo habet prouidentiam. Nihilominus tamen quoad effectus prouidentiæ, & modos eius, eſt varietas in diuina prouidentia, vel iuxta Dei arbitrium, vel ſecundùm proportionem & vnicuique conuenientem rationem, & hoc modo dixit Paulus 1. Corinth. 9. *Numquid de bobus cura eſt Deo?* non quia nulla ſit, ſed quia non talis, qualem habet de hominibus, vel de Prædicatoribus Euangelicis, de quibus Paulus ibi tractabat. Deinde dicimus ſermonem Sapientis ibi eſſe de iuſtitia, in retribuendis pœnis, dixerat enim, quòd *Potentes potenter tormenta patientur.* & ideo adduxit rationem, quòd Deus non accipit perſonas, & quòd puſillum, & magnum ipſe fecit, quia in negotio iuſtitiæ æquitatem ſeruat, atque ita æqualitatem etiam ſeruat vtique iuſtitiæ. At verò in negotio gratiæ non oportet vt ſeruet æqualitatem, quia non vt iudex, ſed vt Dominus abſolutus illam confert, & ita licèt maiorem, vel minorem tribuat, non accipit perſonam, nec tenetur quos æqualiter creauit, æqualiter gratificare, quia ſunt beneficia diuerſorum ordinum, quamquam etiam in ipſo ordine naturæ plura etiam beneficia quibuſdam conferat, quàm aliis, ſolùm quia vult, vel quia ita voluit cauſas vniuerſi diſponere. Et hoc eſt quod Paulus dixit Roman. 9. eſſe in poteſtate figuli ex eadem maſſa facere vnum vas in honorem, & aliud in alium inferiorem vſum. Ad ſecundum reſpondemus, teſtimonia illa Sanctorum intelligenda eſſe iuxta priorem modum æqualitatis, qua Deus ex ſe nemini gratiam ſuam negat, & omnibus illam offert æqualiter, id eſt, nullo excepto, ſeu æqualiter quantum ad gradum ſufficientiæ, in latitudine autem illius non negat dare illam copioſiorem in maiori, vel minori, ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ, & diuidens ſingulis prout vult.

1. Cor. 9. — *Rom. 9.* — Argumento ſecundo.

Caput XX.

De concordia liberi arbitrij cum neceſſitate ſufficientis auxilij præuenientis.

Hic eſt veluti ſcopus totius diſputationis huius libri, & ideo licèt reſolutio puncti in hoc titulo propoſiti ex diſcurſu totius libri manifeſta ſit, vtile nihilominus erit eam breuiter proponere, & totius libri doctrinam veluti in ſummam colligere. Libertas ergo arbitrij duas includit partes, ſeu poteſtates, vt ſuprà dixi, ſcilicet poteſtatem agendi, & poteſtatem non agendi, ſeu oppoſitum faciendi. Vnde duo repugnare videntur vſui libertatis, videlicet impotentia actum faciendi, & neceſſitas faciendi, ſeu, quod idem eſt, impotentia ſupponendi actum, vel faciendi alium repugnantem. In præſenti ergo nulla eſt difficultas de concordia auxilij ſufficientis cum libertate arbitrij ex ſua parte, quia requirit poteſtatem non agendi, quoniam hanc ipſam requirit auxilium ſufficiens, quatenus tantùm, ſeu præcisè eſt ſufficiens, quia illud dicitur auxilium ſufficiens, quod licèt det poſſe in re, non dat agere, aut velle: nec per ſe poſtulat vt illud det infallibiliter, & ideo optimè componitur auxilium ſufficiens; non ſolùm cum poteſtate non agendi, ſed etiam cum ipſa carentia actionis. Ex hoc ergo capite non eſt in præſenti difficultas, ſed illa pertinet ad auxilium efficax, & in lib. ſequenti tractabitur. Difficultas ergo præſens eſt de concordia ſufficientis auxilij cum libertate arbitrij, ex ea parte, qua poteſtatem faciendi requirit.

1. Diſcutitur punctũ difficultatis circa auxilium ſufficiens.

Ad difficultatem ergo explicandam oportet vlteriùs aduertere, aliud eſſe loqui de efficacitate auxilij ſufficientis, quàm de ſe, ſeu in actu primo habet, aliud de neceſſitate talis auxilij. Nam tale auxilium ratione ſuæ efficacitatis tantum abeſt, vt repugnet libertati, vt potiùs compleat illam, ſi alioqui tale auxilium neceſſarium ſit ad operandum, vt ipſa ratio ſufficientis auxilij includit, & nomen indicat. Dicitur enim auxilium ſufficiens, quod dat poſſe: nam ſi ſupponat poſſe, ſolùm dabit faciliùs poſſe, & ita iam non erit tantùm ſufficiens, ſed abundans, ſicut habitus acquiſitus non eſt tantùm auxilium ſufficiens, ſed pluſquam ſufficiens, & augens virtutem agendi, aliàs ſufficientem. Auxilium autem gratiæ quod præcisè dicitur ſufficiens, non ſupponit ſufficientem poteſtatem, ſed dat illam, & ideo meritò dicitur complere libertatem arbitrij ex ea parte, qua libertas poteſtatem agendi requirit. Vnde etiam nulla eſt difficultas in concordia talis auxilij poſiti in potentia cum eius libertate. Difficultas ergo non ſolùm eſſe poteſt in carentia talis auxilij, ſuppoſita eius neceſſitate. Nam ſi neceſſarium eſt, ſine illo non eſt poteſtas agendi; ergo nec integra libertas: ſæpe autem contingit deeſſe tale auxilium, ſaltem propter hominis impedimentum: ergo tunc actio & omiſſio non eſt libera; in contrarium verò eſt, quia non obſtante carentia auxilij, actio, vel omiſſio imputatur ad culpam; ergo eſt libera.

2.

Tertiò ad hanc concordiam explicandam neceſſarium eſt libertatem agendi conſiderari in ordine ad ſingularem actum cum determinatione omnium circumſtantiarum & conditionum, quæ hîc & nunc ad agendum requiruntur; duobus enim modis poſſumus loqui de poteſtate agendi, & non agendi, vno modo in confuſo reſpectu alicuius multitudinis actionum, vel omiſſionum, quæ non ſimul, ſed ſucceſſiuè occurrunt, & dicitur homo poſſe, vel non poſſe ſeruare omnia præcepta, vel vitare omnia peccata collectiuè longo tempore: quæ potentia & impotentia non conſideratur in ſingulis actibus, nec in aliquo in particulari, ſed in toto illo cumulo, vnde magis eſt poteſtas continuandi, vel perſeuerandi, quàm ſimpliciter agendi, vel non agendi. Alio modo conſideratur poteſtas hęc in ordine ad ſingularem actum hîc & nunc, in tali materia, & cum talibus circumſtantiis faciendum, vel vitandum. Dicimus ergo libertatem arbitrij eſſe hoc poſteriori modo conſiderandum, quia actiones ſunt ſingularium, & cum omnibus ad ſingularem requiſitis exercentur, & ideo actio libera exercetur, & vſus libertatis in ſola tali actione cernitur, & locum habet: reſpectu verò obiecti confuſi, ſeu multitudinis actuum collectiuè ſumptorum in tantum erit poteſtas libera, in quantum in ſingulis actibus liberè poſſit exerceri, quia non exercetur libertas immediatè circa totam collectionem, ſed ratione ſingulorum, & ſigillatim circa vnumquemque, vnde fieri non poteſt vt ſit libertas ad collectionẽ totam, ſi vel in vno ſingulari actu deſit; è contrario verò accidere poteſt, vt detur poteſtas libera ad ſingulos, & nihilominus, quòd ſimpli

ſimpliciter non poſſit totam collectionem indefectibiliter explere, non phyſica impotentia, ſed morali, vt in lib. 1. explicatum eſt. In præſenti ergo auxilium verè ſufficiens conſiderandum eſt in ordine ad ſingulos actus in particulari ſūptos. nam ſi tale fuerit, hoc ſatis erit ad illius cum libertate concordiam: etiamſi fortaſſe ſecundùm poteſtatem moralem illud non ſatis ſit, vt poſſit homo ſimpliciter, & moralem totam aliquam collectionem actuum continuata ſerie efficere, quia talis impotentia poteſt eſſe, vt dixi, cum arbitrij libertate, ac proinde etiam eſſe poteſt cum auxilio ſufficienti ad liberum vſum: an verò ex diuina prouidentia aliter detur, necne, lib... tractando de perſeuerantia, dicemus.

Conſideratur auxilium ſufficiens in ordine ad ſingulos actus in particulari.

3. Tandem ſunt duo effectus liberi, ad quos neceſſarium eſſe poteſt auxilium ſufficiens, vnum eſt, vitare aliquod peccatum, ſiue non violando negatiuum præceptum, ſiue implendo præceptum affirmatiuum: aliud eſt efficere aliquem actum ſupernaturalem, vt talis eſt, ſiue fiat ex præcepto, ſiue non, & ſiue ita fiat, vt poſſit omitti ſine peccato, vel ad vitandum peccatum neceſſarium ſit, ſemper enim ad talem actum efficiendum eſt auxilium gratiæ neceſſarium, vnde poteſt etiam diſtingui neceſſitas auxilij ſufficientis ad hunc, vel illum effectum; nam ad primum interdum requiritur per ſe vt in vitandis peccatis contra præcepta ſupernaturalia affirmatiua, interdum in caſu, & quaſi per accidens ob extrinſecam difficultatem, vt in implendo præcepto naturali tempore grauis tentationis, vel difficultatis. Ad poſteriorem autem effectum requiritur per ſe propter excellentiam talis actus: & ideo ad hunc poſteriorem effectum requiritur auxilium per ſe ſupernaturale: ad primum autem ſufficere poteſt ſpeciale auxilium gratiæ, etiamſi naturalis ordinis ſit, quæ omnia ex dictis in ſuperioribus manifeſta ſunt.

Effectus ad quos auxiliū ſufficiens poteſt eſſe neceſſarium. Effectus primus.

Effectus ſecundus.

4. His ergo poſitis duæ regulæ ſunt conſtituendæ. Prima eſt quoties occaſio peccandi in particulari occurrit, & homo non poteſt in tali puncto & momento peccatum vitare ſine auxilio Dei, illi adeſt ſufficiens auxilium quo poſſit non peccare, & hoc modo cōciliatur libertas arbitrij ad nō peccandum cum neceſſitate auxilij, ad cauendum peccatum. hanc ſumo ex doctiſſimo Bellarmino lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 7 & in ſuperioribus ſatis eſt probata, quia ſi homo ſua virtute non poteſt vitare peccatum, & diuina non illi adeſt, ſimpliciter non poteſt, nec per ſe, nec per aliam: ergo non erit liber ad vitādum peccatum; ergo vt ſit liber pro tali tempore, vel momento, neceſſe eſt, vt pro eadem illi adſit auxilium. Confirmatur, nam ſi nunc homo faciat, quod vitare non poteſt, etiamſi illud de ſe ſit malum, & peccatum materialiter, homini non imputabitur ad culpam, iuxta doctrinam Auguſtini, neminem ſcilicet peccare in eo, quod vitare non poteſt lib. 3. de lib. arb. cap. 18. & 19. & lib. 1. de peccat. merit. & remiſſ. cap. 35. ergo ſignum eſt, tunc hominem non fuiſſe habiturum liberum arbitrium ad vitandum actum, ſi careret ſufficienti auxilio; non enim ob aliam cauſam actus non imputaretur ad culpam; ergo cùm è contrario conſtet actum imputari, neceſſe eſt dicere, auxilium non deeſſe, & ita fieri concordiam inter libertatem & auxilium neceſſarium; & hoc modo illa duo conciliant Patres communiter, Innocentius in Epiſt. ad Concil. Mileuit. & Carthag. Celeſtinus in Epiſt. ad Epiſcop. Galliæ cap. 6. Leo ſerm. 6. de Paſſione Domini. Hieronymus in Epiſt. ad Cteſiphontem, Auguſtinus 2. de peccat. merit. cap. 17.

Regula prima.

Conciliatur libertas arbitrij ad non peccandum, cum neceſſitate auxilij ad cauendū peccatum, ex Bellarmino.

Auguſt.

Innocent. Celeſtin. Leo. Hieronym. Auguſtini.

A & lib. 5. contra Iulian. cap. 5. & Chryſoſt. Hom. 16. in ad Hebræos, & alij ſuprà citati.

Chryſoſtom.

Dicunt verò aliqui hoc fore verum, ſi talis carentia auxilij non ſit ipſi homini libera ſaltem in cauſa; ſecus verò eſſe quando ipſe per actum liberum fuit ſibi cauſa carentiæ talis auxilij, tunc enim ſimpliciter illi imputatur peccatum. Et conſequenter liberè illud committit, non obſtante impotentiâ illa, quia illamet voluntaria & libera eſt; ſed hoc intelligi poteſt vel de culpa quæ iam præceſſit, & poſtquam commiſſa fuit, iam non eſt in poteſtate hominis, quin fuerit commiſſa, licèt duret ſine noua culpa, vel de culpa B quæ committitur, quando homo caret ſufficienti auxilio. In priori ſenſu falſa eſt reſponſio, nam licèt homo liberè & culpabiliter inebrietur, nihilominus dum iam eſt ebrius, non habet vſum libertatis, quia ſic diſpoſitus eſt impotens ad ratione vtēdum pro & tempore, & ideo quæ tunc agit, vel nō ſunt peccata vllo modo, ſi inuincibiliter nō fuerunt præuiſa, vel etiamſi fuerunt peccata in cauſa, iam tunc non ſunt noua peccata quæ imputentur, quidquid ſit de quæſtione an poſſint denominari peccata à præcedenti culpa, quæ ſolum eſt de modo loquendi, & ad rem præſentem nihil refert, quæ eſt doctrina Auguſtini lib. 22. C contra Fauſtum cap. 44. & 78. & ſumitur etiam ex aliis locis ſuprà allegatis, éſtque trita & communis in Theologia: in præſenti autem ſupponimus hominem in tali occaſione peccandi non excuſari agendo id quod malum eſt, quia, vt rectè dixit Auguſt. tract. 53. in Ioann. gratiæ neceſſitas non eſt ita defendenda, vt per eam excuſetur peccatum, contra illud Eccleſiaſt. 15. *Ne dicas, per Deum abeſt.*

5. Aliorum opinio.

Reſpondetur.

Auguſtin.

Idem.

Eccleſ.

6. In poſteriori autem ſenſu, vel inuoluitur repugnantia, vel nulla, etiam eſt reſponſio, quia ſi homo dicitur carere hîc & nunc in tali occaſione ſufficienti auxilio ad non peccandum, quia actu peccat, vel hoc intelligitur de hoc D eodem peccato, ad quod vitandum non habet ſufficiens auxilium, vel propter aliud ordine naturæ prius. Primum inuoluit repugnantiam, tunc quia ſupponitur hominem peccare in eo, quod vitare non poteſt, quia ad id non habet auxilium ſufficiens, tum etiam, quia prius eſt habere, & non habere auxilium ſufficiens, quàm peccare, & non peccare, quia ſicut potentia eſt prior actu, ita neceſſe eſt, vt auxilium ſufficiens, quod dat poſſe, præcedat, vel ad vitandum peccatum ſi homo velit, vel vt poſſit ei imputari peccatum, ſi nolit: ergo E non poteſt ipſummet peccatum, quod committi dicitur ſicut ſufficienti auxilio, eſſe cauſa, vel ratio carentiæ talis auxilij. Non deerit fortaſſe qui reſpondeat hîc intercedere prius & poſterius in diuerſis generibus cauſarum, nā eſt peccatum, vel ratio carentiæ auxilij, per modum diſpoſitionis, vel demeriti: carentia autem procedit in genere cauſæ non impedientis, quæ ad efficientem reducitur.

Con. Trid.

Matth. 6.

7. Sed hæc doctrina propter generalem difficultatem quam habet, de qua infrà in materia de iuſtificatione hîc applicata inuoluit repugnantiam, quia ſi defectus auxilij ſufficientis præcedit in genere cauſæ efficientis, eo ipſo deſtruit rationem culpæ, & demeriti in ſenſu ſubſequente, & ideo impoſſibile eſt, vt talis actus præcedat in ratione prauæ diſpoſitionis demeritoriæ talis auxilij; loquēdo enim de eodem peccato, impoſſibile eſt vt idē actus naturaliter malus, qui ſequitur ex carentia

carentia auxilij ſit ratio, ſeu cauſa talis priuationis auxilij; ſi verò contingat in eodem momento præcedere in homine aliud peccatum natura priùs, tunc ad illud reuocanda eſt quæſtio: oportebit enim vt ad illud prius peccatum vitandum, præcedat ſufficiens auxilium, nam ſi non præcedat, iam illud peccatum non liberè fieret, & conſequenter non eſſet peccatum: ſi autem præcedat iam illud auxilium, quod eſt proximè ſufficiens ad prius peccatum vitandum, erit immediatè ſufficiens ad vitandum ſubſequens peccatum, nam ſi homo bene vteretur priori auxilio vitando prius peccatum, reciperet auxilium ſufficiens proximè ad vitandum peccatum poſterius, & hoc ſatis eſt vt peccet, quia ſua voluntate caret proximo ſufficienti auxilio. Hæc tamen moraliter humano modo non contingunt in vno eodémque momento, ſed in ſucceſſione aliqua, licèt interdum breui ſit, vt mox explicabitur.

7. Ex quo inferunt aliqui regulam poſitam neceſſe neceſſariò intelligendam de auxilio proximo ad non peccandum, ſed ſufficere, vt ſit remotum. Ita ſimpliciter affirmat Bellarminus ſuprà. Videtur autem intelligendum, ſi regula non tantùm de præſenti tempore & momento, in quo peccatum vitandum eſt, ſed etiam de aliquo futuro tempore in quo tentationi reſiſtendum eſt, intelligatur. Nam ſi præcisè loquamur de tempore pro quo vitandum eſt peccatum, ſemper auxilium proximè ſufficiens adeſſe oportet, quia illud quod dicitur remotum, tale eſſe oportet, vt per illud ſtatim homo poſſit vitare peccatum quamdiu per illud auxilium operatur, & habere illud auxilium ſi fuerit neceſſarium ad vitandum ſubſequens peccatum in illo puncto, vel tempore quo vitare neceſſe eſt. Declaratur exemplo, quia non ſemper tempore tentationis ſtatim recipit homo auxilium, quo immediatè tentationem vincat, ſæpe enim oportet priùs orare & auxilium impetrare ad reſiſtendum tentationi, vt docent Pontifices locis citatis, & Concil. Tridenr. cap. 11. dicens, *Deus iubet facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adiuuat vt poſſis.* ex Auguſtino lib. de nat. & grat. cap. 34. Ideoque in Oratione Dominica petimus, *& ne nos inducas in tentationem,* & Matth. 26. dixit Chriſtus, *Vigilate & orate ne intretis in tentationem.* Vt ergo homo verè ſit tunc liber ad non peccandum, neceſſarium eſt, vt in eomet tempore homo habeat actuale auxilium ſufficiens ad orandum ſicut oportet, ad obtinendum aliud auxilium quo poſſit reſiſtere tentationi. Nam ſi tale auxilium non habeat, non erit hîc & nunc ſimpliciter liber ad orandum, vt mox dicemus & conſequenter, nec habebit auxilium ſufficiens præmium, vel remotum ad reſiſtendum tentationi.

Conc. Trid. *Matth. 26.*

8. Ex quo etiam ſequitur, vt illudmet auxilium ſufficiens ad orandum regulariter ſit etiam proximè ſufficiens ad vitandum peccatum pro illo tempore, pro quo quis orat, quia dum actu quis orat, petendo auxilium contra tentationem, non peccat, ſed pro tunc reſiſtit tentationi, alioqui non verè & ex corde oraret. Et ideo licèt reſpectu victoriæ poſtea de tentatione obtinendæ, auxilium illud orandi poſſit dici remotum reſpectu reſiſtentiæ, quæ fit eodem tempore, quo oratur, auxilium ad orandum eſt etiam proximum ad non peccandum dum quis illo bene vtitur orando. Et ideo ſi pro tunc orare omittat, eo ipſo peccabit, licèt non tam contra præceptum orandi, quàm contra illud præceptum, pro quo ſeruando orare tenebatur, quia ex eodem data fuit obligatio orandi, quia oratio erat tunc veluti medium neceſſarium ad reſiſtendum tentationi. Quòd ſi contingeret hominem propter orationem priùs omiſſam in poſteriori tempore priuari auxilio, ſine quo iam non poſſet reſiſtere tentationi, tunc re vera non imputaretur lapſus ad nouam culpam, vel culpæ augmentum, ſed imputaretur tantùm ratione prioris omiſſionis, nam reliqua ſequuntur ex neceſſitate, & ſine noua libertate, poſita illa hypotheſi; illam tamen nos admittimus, niſi in illo caſu, in quo vſus rationis abſorbeatur, & conſideratio mali tanta ſit, vt non ſit iam in poteſtate hominis applicare mentè ad conſiderandum & reſiſtendum: nam ſi homo ſit compos ſui, & intellectum applicare ad conſiderandum valeat, numquam deſtituitur auxilio ſufficiente ad vitanda ſaltem ſingula peccata pro qualibet definita occaſione, vt in regula dictum eſt.

Sed obiici tandem poteſt, vt regula magis explicetur, quia vel eſt ſermo de auxilio ſufficiente ad vitandam peccatum, vel vincendam tentationem, pro aliqua mora temporis, vel tantùm pro ſingulis momentis cuiuſque temporis. In priori caſu non videtur neceſſaria regula, quia licèt, homo deſtituatur ſufficienti auxilio neceſſario ad non peccandum pro aliqua mora temporis, reſiſtendo conſtanter opportunæ tentationi, nihilominus poterit eſſe ſimpliciter liber ad non peccandum, quia pro ſingulis momentis poteſt reſtituere hanc libertatem, & ita non habet locum regula, quòd ad concordiam libertatis cum neceſſitate auxilij ſit neceſſaria præſentia auxilij. In poſteriori autem ſenſu regula nec vera, nec neceſſaria videtur, quia licèt in ſingulis momentis homo deſtituatur omni auxilio ſpeciali gratiæ, ſi retinet vſum rationis, eſt liber ad non peccandum; ergo non eſt neceſſarium auxilium actu collatum ad concordiam cum libertate. 9. *Obiectio.*

Reſpondemus hîc non diſputari à nobis quando, aut quomodo ſit neceſſarium, aliquod ſpeciale auxilium gratiæ ad non peccandum, de hoc in primo & ſecundo libro ſatis dictum eſt, ſed ſuppoſita neceſſitate auxilij, explicamus quomodo conferri debeat, vt cum libertate ſubſiſtat. Dicimus ergo, regulam intelligi de ſingulis temporibus & momentis, pro quibus vitandum eſt, nam ſic libertas exercetur, & declaraui, & in hoc ſenſu dicimus regulam eſſe veram ac neceſſariam. Primò quidem ac propriè propter peccata ſupernaturalibus præceptis contraria, qui nec pro ſingulis momentis vitari poſſunt ſine ſpeciali auxilio gratiæ, tempore obligationis præcepti, vel tempore grauis tentationis, quoniam non vitantur etiam pro ſingulis inſtantibus, ſine voluntate ſupernaturali. Secundò propter peccata contraria legi naturali, non tamen ita propriè, quia ſi ratio pro ſingulis inſtantibus potens ſit vigilare ac conſiderare in rigore, per hoc ſolùm conſiderabitur libertas arbitrij ad non peccandum, nihilominus tamen ſæpe tempore tentationis neceſſaria eſt aliqua ſpecialis gratia, vt talia peccata in ſingulis momentis poſſent libero & humano modo vitari. Ad hoc tamen ſufficiet pro ſingulis inſtantibus protectio extrinſeca, per quam non permittitur homo ita premi tentatione, vt rationis vſum perturbet. Poſita autem hac moderatione, ſi tentatio ſit intenſiuè grauis, & diuturna, neceſſaria erit ſpecialis excitatio ſaltem ordinis naturalis, vt homo poſſit abſolutè talem tentationem vincere, non tamen vt ſimpliciter maneat liber, iuxta ea quæ in lib. 2. diximus. 10. *Reſpondetur.* *Intellectus regulæ.*

Secunda regula ſit, vt homo ſit proximè & immediatè liber ad actum ſupernaturalem efficiendum, 11. *Regula ſecunda.*

dum, neceſſarium eſt, vt ſit actu præuentus per auxilium proximè ſufficiens ad talem actum faciendum: vnde concordia inter neceſſitate auxilij ſufficientis & libertatem hominis ad ſupernaturalem actum faciendum, in hoc poſita eſt, quod vbicunque & quoties neceſſaria eſt homini tam plena & proxima libertas, illi etiam datur actu auxilium ſic ſufficiens. Hanc regulam ſumo ex Concilio Senonenſ. in decretis fidei cap. 15. dicente, *Nec tamen tanta gratiæ neceſſitate libero præiudicat arbitrio, cùm illa ſemper ſit in promptu*, &c. Ratio verò regulæ eſt ſuprà tacta, quia auxilium ſufficiens dat poſſe facere actus ſupernaturales; ergo ſine illo auxilio non eſt poteſtas ad faciendum; ergo nec libertas; ergo ſeruata proportione ſine auxilio proximè ſufficiente, non eſt proxima poteſtas, nec libertas ad eundem effectum. Nam in his neceſſe eſt proportionem ſeruari, quia ſiue poteſtate non eſt libertas, nec ſiue auxilio ſufficienti poteſtas: vnde fit vt homo non excitatus, nec præuentus actu à Deo, in eo ſtatu non ſit proximè, ſeu integrè liber ad actum ſupernaturalem efficiendum, quia non eſt proximè potens: non enim poteſt eſſe maior libertas, quàm poteſtas, vt in prolegomeno primo fusè declaratum eſt. Quòd autem non ſit proximè potens, patet, quia non habet formam, per quam conſtituitur proximè potens: ſicut aqua nondum calida non poteſt dici proximè potens ad calefaciendum, iam verò calefacta rectè dicitur proximè ſufficiens; ita ergo eſt voluntas nondum excitata, nec peruenta per gratiam.

Concil. Sen.

12.
Inſtantia.

Dices: ergo homo natura ſua antequam gratiam aliquam recipiat, non habet liberum arbitrium ad opera ſupernaturalia, ſeu pietatis, conſequens videtur omnino falſum: ergo non eſt neceſſarium auxilium ſufficiens gratiæ ad libertatem arbitrij. Sequela clara eſt, quia ſi gratia ſufficiens eſt veluti forma conſtituens hominem liberum ad ſupernaturalia opera facienda, certè ante illam formam non habet libertatem ad illa opera. Falſitas autem conſequentis probatur, tum ex Auguſtino lib. de ſpirit. & liter. cap. 33. dicente voluntatem natura ſua eſſe vim mediam ad fidem & infidelitatem, tum etiam, quia libertas arbitrij non poteſt dari per formam extrinſecam, aliàs brutum poſſet per ſupernaturalem aliquam formam libertatem operandi accipere: tum præterea, quia aliàs homo non peccando amitteret liberum arbitrium, quia gratiam amittit, imò quoties à Deo non actu excitatur, careret libertate ad actus ſupernaturales efficiendos, quod videtur abſurdum.

Auguſt.

13.
Reſpõdetur diſtinguẽdo libertatem omnino remotã, ſeu remotiſſimam; partim remotam, partim proximam, & ſimpliciter proximam.
Omnino remota quæ.
Auguſt.

Reſpondeo, triplicem libertatem in homine poſſe diſtingui in ordine ad ſupernaturalia opera, ſcilicet omnino remotam, ſeu remotiſſimam, partim remotam, partim proximam, & ſimpliciter proximam. Omnino remotam, & quaſi fundamentalem voco illam, quæ eſt in homine ex conditione naturæ ſuæ, eo ipſo quòd propter rationis vſum habet voluntatem quæ ſit diuina ſuorum actuum, & indifferens ad volendum, vel nolendum, ſeu non volendum. nam ratione huius proprietatis naturalis eſt capax eleuationis ad ſupernaturales actus modo etiam rationali & libero efficiendos, ſicut dixit Auguſtinus lib. de prædeſt. Sanct. c. 5. *poſſe habere fidem, ſicut poſſe habere charitatem, naturæ eſt hominum: habere autem fidem, quemadmodum habere charitatẽ gratiæ, eſt fidelium.* Et hoc etiam oſtendunt rationes factæ in præcedenti obiectione ad probandam falſitatem conſe-

A quentis, quod quidem intellectum de libertate hac radicali & remotiſſima falſum eſt, ſed in eo ſenſu non ſequitur ex regula, vt dicemus. Hæc autem libertas naturalis in ordine ad ſupernaturalia opera in duobus conſiſtit. Primò in virtute quaſi generali intelligendi, amandi & liberè operandi, nam illa vis ratione ſui generis eſt inchoata quædam poteſtas actiua ſaltem obedientialis ad intelligendum, amandum, & liberè operandum ſupernaturaliter. Secundò conſiſtit in capacitate etiam obedientiali paſſiua recipiendi ſupernaturales vires, & auxilia, quibus illa vis compleri poſſit ad liberè operandum in ſupernaturali ordine. B Vnde etiam conſtat cur hanc libertatem remotiſſimam appellemus, nimirum quia partim conſiſtit in capacitate paſſiua, quæ eſt valde remota reſpectu liberi vſus, qui eſt proprius virtutis actiuæ, partim conſiſtit in via actiua, quæ vt eſt ad agendum tales actus, eſt omnino remota, & obedientialis, ſolúmque inchoata, & quaſi partialis, licèt ad agendum ſemper ſit per ſe ſufficiens. Vnde fit libertatem quoad hunc infimum gradum, non pendere ex aliqua gratia actu collata, ſed tantùm ex poſſibilitate gratiæ. Et ideo hæc libertas omnium hominum eſt, licèt non omnium ſit gratia, ſicut Auguſtinus dicto cap. 5. de prædeſt. Sanct. dixit, *Non omnium eſt fides, cum* C *poſſe habere fidem ſit omnium.*

Idem.

14.
Libertas remota quæ.

Remotam libertatem ad opera ſupernaturalia, & quaſi mixta appello illam, quæ præter innatam & radicalem vim rationis & voluntatis, iam eſt aliquo modo completa per aliquod ſupernaturale auxilium in ordine ad aliquem actum ſupernaturalem, ſaltem imperfectum, nondum tamen in ordine ad actum perfectum, reſpectu cuius dicitur illa libertas remota, quia nondum includit totam virtutem actiuam ſupernaturalem ad talem actum proximè neceſſariam. Eſt tamen minus remota, quàm præcedens, tum quia iam includit aliquam virtutem actiuam in ordine ſupernaturali: tum etiam, quia in priori ſtatu remotiſſimæ libertatis D reliqua neceſſaria ad vſum talis poteſtatis ſolum ſunt in capacitate paſſiua hominis, & ex vi illius libertatis non poteſt homini imputari, quòd illa habeat, vel non habeat, ſed tantùm voluntati Dei. At verò in ſecundo ſtatu remotæ libertatis iam eſt aliquo modo in poteſtate actiua hominis comparere, vel impetrare id, quod ad proximam libertatem ſibi deeſt, ideóque poteſt illi imputari, ſi illud non habuerit, vtpote ſi non bene vtatur illo priori auxilio iam recepto. Eſt igitur minus remota, magiſque propria libertas: ſi quis autem attentè conſideret, quæ in ſuperioribus diximus, facilè intelliget hanc libertatem remotam reſpectu alicuius actus ſemper eſſe proximam reſpectu E alterius, qui ſit via ad obtinendum maiorem vim efficiendi vlteriorem actu, quia donec aliquis actus liber ſit hoc modo in proxima poteſtate actiua hominis, ſemper eſt in poteſtate merè receptiua integræ libertatis, ſaltem ex parte, & inde ſemper eſt in actu remotiſſimæ libertatis. Ergo tunc ſolùm dici poteſt habere aliquem actum in ſua poteſtate libera ſaltem remotè, quando proximè habet in eadem libertate alium actum, qui ſit via ad vlteriorem.

15.
Libertas proxima quæ.

Proxima ergo libertas ſimpliciter ad ſupernaturalem actum erit, quando homo habuerit in ſe receptam vel aliquo modo in manu ſua poſitam totam gratiam neceſſariam & ſufficientiam ad efficiendum talem actum, ſi velit. Quòd enim talis ſtatus ſit proximæ libertatis manifeſtum eſt,

quia

A quia nihil eſt amplius, quod expectetur; & quia tunc iam eſt potentia completè diſpoſita cum omnibus requiſitis ad agendum. Quòd verò ad hunc ſtatum tota illa gratia ſit neceſſaria, ex ipſa definitione potentiæ liberæ oſtendi poteſt, talis enim eſſe debet vt poſitis omnibus requiſitis ad agendum, poſſit, agere, vel non agere. Item quia ſine tota illa gratia nondum voluntas habet ſimpliciter poſſe operari talem actum; ergo nec habet proximam ad illum libertatem. Et de hac poteſtate intelligendum eſt quod dixit Auguſtinus lib.1.Retract.cap.22. *In poteſtate hominis eſt mutare in melius vitam, ſed illa poteſtas nulla eſt,* (vtique completè & proximè,) *niſi detur à Deo, de quo ſcriptum eſt: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* & de eadem libertate proxima intelligendum quod idem Auguſt. alibi dixit, *liberum arbitrium ad amandum Deum peccati granditate perdidimus.* vtique quo ad proximam poteſtatem, quæ eſt per gratiam & auxilium, cuius indigni per peccatum facti ſumus, niſi per Chriſtum fuiſſet reparatum. Et ideo lib. de Grat. Chriſti cap.50. non amiſſam poteſtatem, ſed infirmam & enermem factam eſſe per peccatum naturalem poſſibilitatem, dicit ex ſententia Ambroſij. *Et hæc eſt* (inquit Auguſtinus) *per peccatum vitiata natura, cui ſola per mediatorem Dei & hominum, & omnipotentem medium diuina ſubuenit gratia.*

Auguſtin. *Idem.* *Idem.*

16. De hac ergo proxima libertate procedit regula poſita,& contra illam ſic intellectam non procedit obiectio, vt facilè ex dictis patet: diſtinguitur ergo ſequela; nam ſi intelligatur de libero arbitrio remotiſſimo, & radicali, negatur ſequela, ſi de proximo, conceditur, nec contra hunc ſenſum procedunt rationes, quibus falſitas conſequentis probatur. nam Auguſtinus B dicto loco de ſpirit. & lit. loquitur de virtute remota, & radicali liberi arbitrij, & hæc eadem non poteſt dari per formam extrinſecam: poteſt autem compleri, & in perfecta poteſtate conſtitui, & quia bruta omnino carent hac libertate etiam remotiſſima, ideo non ſunt gratiæ capacia: per peccatum item non perditur radicalis libertas, perdi autem poteſt proxima poteſtas, quatenus perditur gratia, & poſſet tolli omne auxilium gratiæ, ſi dignitas peccati conſideretur: de facto autem non priuatur homo omnibus auxiliis gratiæ propter peccatum, & ideo proximam libertatem ad piè operandum non amittit.

LIBER

LIBER QVINTVS
DE AVXILIO EFFICACI GRATIÆ DEI.

PRÆLVDIVM.

IN libri præcedentis initio præmiſimus partitionem actualis auxilij Dei in ſufficiens, & efficax, primumque illius diuiſionis membrum per totum illum librum proſequuti ſumus: nunc de altero membro dicendum ſupereſt; in eo enim explicando præcipuè videtur Auguſtinus in ſuis libris contra Pelagianos, eorúmque reliquias laboraſſe, & in hoc tempore exacta eius diſputatio & cognitio valde neceſſaria eſt, ad mediam veritatis viam ita tenendam, vt nec ad Pelagianam impietatem beneficium huius gratiæ non agnoſcentem, nec ad extremam Caluini inſaniam, libertatem arbitrij ſpecie recognoſcendi gratiæ efficaciam, negantem declinemus. Quod quia obſcurum & difficillimum eſt, magna eſt his temporibus inter Catholicos Doctores controuerſia, quam ea moderatione tractare curabimus, vt ſine vlla nota, aut cenſura opinionis alicuius, quid verum, & definitionibus Conciliorum & doctrinæ Auguſtini magis conſentaneum eſſe nobis videtur, ſimpliciter proponamus: quamquam enim ad veritatem, quam credimus, perſuadendam, ſæpe neceſſarium futurum ſit, quid periculi declinandi in hunc, vel illum errorem in ſententia contraria eſſe poſſit, vel appareat, per vrgentes rationes & illationes iudicare, nunquam tamē intentionis noſtræ erat, notam, vel infamiā talis erroris alicui opinioni Catholicorum Doctorum inurere, ſed ſolùm vim & efficaciam rationum oſtendere, obſequentes in omnibus Sedis Apoſtolicæ iuſſionibus, quibus in hac maximè controuerſia omnis verborum, non A tantùm à cenſuris & contumeliis, verùm etiam ab omni verborum amaritudine & aculeo abſtinere omnibus commendatum eſt, & nouiſſimè à Sanctiſſimo Domino noſtro Paulo V.

CAPVT I.

Quotuplex ſit auxilium efficax.

QVod ad nomen attinet, in libro præcedenti cap. 1. ambiguitatem vocis abſtulimus, quia interdum vox *efficax*, ſolam potentialem, B (vt ita dicam,) efficaciam ſignificat, quæ interdum eſſe poteſt in habitu, vel auxilio potentiæ liberæ, etiamſi de facto effectum non conſequatur, ſeu operetur, in quo ſenſu etiam auxilium ſufficiens eſt efficax, propriè tamen in præſenti materia ſignificat vox illa talem auxilij efficaciam, quæ ab actione, ſeu effectu non ſeparatur, ſed infallibiliter habet illum coniunctum. Et fortaſſe hac ratione aliqui diſtinxerunt auxilium efficax in actu primo, & in actu ſecundo: nam in priori ſignificatione efficacitas illa de ſe in ſolo actu primo ſufficientem vim actiuam habente ſaluatur, & ideo talis virtus, vel auxilium dicitur efficax in actu primo; in altera verò ſigni- C ficatione actus primus non ſeparatur à ſecundo, & ideo dici etiam poteſt auxilium efficax in actu ſecundo: non quia auxilium efficax formaliter, & per ſe ſit ſemper actus ſecundus, non eſt enim hoc neceſſarium, vt videbimus, ſed quia vel eſt actus ſecundus, vel ſaltem non eſt ſine actu ſecundo, ſeu ſemper eſt in actu ſecundo. In quo ſenſu diuiſio non eſt cur reiiciatur, procedit tamen ex dicta vocis æquiuocatione, qua ſublata, non eſt in illo ſenſu neceſſaria, quia auxilium efficax abſolutè dictum, & à ſufficiente condiſtinctum, ſemper eſt in actu ſecundo; in alio verò ſenſu, vtilis erit, vt mox dicam: quòd autem aliquod detur auxilium efficax talem habens efficacitatem, in dicto cap. 1. præcedentis libri probatum eſt, quod hîc repetere non eſt neceſſarium.

1. Rationis

ſarium. Vt autem varias & grauiſſimas difficultates, quæ in hoc *auxilio* explicando occurrunt, quid nimirum ſit, quomodo detur, & cum libertate arbitrij in concordiam redigatur, & ſimiles, diſtinctiùs tractemus, operæ pretium erit alias diuiſiones huius auxilij in hoc capite præmittere, quæ non paruam lucem afferent, nam occaſionem præbebunt ad explicandos terminos, quibus in ſequentibus vtendum nobis eſt.

2\. *Diuiſio auxilij efficacis in excitans, & adiuuans.* Secundò ergo diuiditur auxilium efficax in excitans & adiuuans: non tamen omnes hanc diuiſionem admittunt, putant enim non dari auxilium excitans, quod intra gradum & latitudinem excitantis efficax ſit. Nos autem contrarium de *excitante* oſtendemus in cap. 5. & ideo nunc de hac diuiſione ſub his terminis nihil ampliùs dicemus; ſub aliis verò terminis vniuerſalioribus faciliùs recipietur diuiſio, nimirum vt auxilium efficax quoddam ſit concomitans, & aliud præueniens. *Alia diuiſio in concomitans, & præueniens. Ledeſma.* quam diuiſionem ſub his terminis tradit Ledeſma tract. de Auxil. quæſt. 1. in principio, notabil. vlt. dicitque eſſe communem eorum auctorum, qui phyſicam prædeterminationem defendunt, & licèt in fine promittat in toto illo tractatu explicare, an diuiſio ſit bona, id planè intelligit ex parte membri poſterioris de Auxilio præueniente; ſed ex ea etiam parte nos de diuiſione non dubitamus, licèt de illo auxilio præueniente quale ſit, inter nos ſit controuerſia. Quod adeò conſtanter aſſerui lib. 3. de Auxiliis cap. 3. vt in fine illius capitis dixerim, auxilium concomitans non propriè dici efficax, quia non tam eſt effectiuum, quàm ipſa effectio: ſed quidquid ſit de illa rigoroſa proprietate, certum eſt eo modo, quo illud eſt auxilium, & ſemper ac infallibiliter habet effectum coniunctum, eſſe auxilium efficax iuxta deſcriptionem auxilij efficacis in principio poſitam, quam etiam dictus auctor ſupponit. De alio verò membro auxilij præuij efficacis id ſatis probauimus in dicto capite primo præcedentis libri. Inter hæc autem duo auxilia præueniens antecedit actionem voluntatis ſaltem ordine naturæ, & vt aliquale principium eius, & proinde eſt in re aliquo modo ab ipſa diſtinctum: concomitans verò pro vt à præueniente diſtinguitur, non eſt aliquid in re diſtinctum ab actione voluntatis, ſed in ipſa imbibitur; vnde non eſt principium eius, ſed eſt ipſe concurſus, vel influxus actualis gratiæ imbibitus in ipſo. Atque hinc fit, vt notior multo ſit efficacia auxilij concomitantis, quàm præuenientis, quia concomitans phyſicè connectitur cum actu voluntatis, tamquam via cum termino, à quo eſt phyſicè inſeparabilis, etiam de abſoluta Dei potentia, & ideo tale auxilium rectè dicitur efficax in actu ſecundo. Auxilium autem præueniens comparatur ad actum voluntatis tamquam cauſa ad effectum, vel vt principium ad actionem, cum qua infallibiliter connectitur: nam hoc habere debet, vt ſit efficax, & ideo hæc efficacitas rectè poteſt vocari in actu primo, non quia ſeparetur in re à ſecundo, ſed quia, pro vt natura & ordine cauſalitatis antecedit, in ipſo actu primo inuenitur. Et ideo hoc auxilium efficax præueniens *prædeterminans* ſolet

A à multis appellari, quia efficaciter determinat voluntatem liberam ad conſenſum. De hoc ergo auxilio præuio efficaci, ſeu in actu primo eſt præcipua controuerſia: nam, vt dixi, in altero auxilio concomitante aliqua efficacia proportionalis, vtique concomitans nota eſt, vt dixi, & facilem habet concordiam cum libero arbitrio, quia non includit ſuppoſitionem antecedentem, ſed ſubſequentem: nihilominus tamen etiam in illo habet peculiarem difficultatem, an poſſit habere rationem prædeterminantis auxilij, & ideo de duplici prædeterminatione in actu primo, & in actu ſecundo, ſeu per auxilium præueniens, vel concomitans nobis diſputandum erit.

B Tertiò diuidi poteſt auxilium efficax in ſimultaneum, & præcedens, ſeu prius. 3. *Alia in ſimultaneam, & præcedẽs ſeu prius.* quæ quidem diuiſio cum præcedenti in re conuertitur, nam auxilium concomitans ſimultaneum eſt, præuium verò, ſeu præuiens auxilium eſt prius, ſeu præcedens. Per has ergo poſteriores voces inſinuantur ſingulæ proprietates vtriuſque membri præcedentis diuiſionis, & ad illas, vocéſque ipſas explicandas hanc diuiſionem addidimus. In qua primum aduertimus, cùm termini illi *ſimultanei*, vel *prioris*, ſint relatiui, comparari poſſe, vel ad terminum, ſeu effectum, qui per talia auxilia fit, vel ad influxum liberi arbitrij comparatum cum auxilio C Dei. Non ſunt ergo accipienda illa membra per comparationem ad terminum, vel effectum auxilij, ſed per comparationem ad influxum liberi arbitrij. Nam reſpectu termini, ſeu effectus vtrumque auxilium tam concomitans, quàm præueniens eſt ſimul tempore, quia ille effectus in momento fit, & de ratione auxilij efficacis eſt, vt ab illo non ſeparetur, ſed eum infallibiliter inducat, vt ſupponimus. Vtrumque item auxilium eſt prius natura ipſo effectu, vnum tamquam actio ſuo termino, aliud tamquam cauſa ſuo effectui. Comparantur ergo ad influxum liberi arbitrij, vnde etiam neceſſe eſt, vt ſecundùm naturæ ordinem, & non durationе ſola comparentur. D Nam quo ad tempus omne auxilium efficax vt efficax eſt ſimul tempore cum cooperatione liberi arbitrij, quia de concomitante, id eſt per ſe manifeſtum, cùm ſit concurſus ad ipſummet actum liberi arbitrij: de præueniente autem patet ex ratione proximè facta, quia auxilium efficax etiam præueniens eſt infallibiliter coniunctum cum ſuo effectu; ſed, ille effectus non fit ſine cooperatione noſtra, vt ſupponimus; ergo ſicut illud auxilium eſt ſimul tempore cum ſuo effectu, ita etiam cum voluntatis influxu: igitur diuiſio intelligitur ſecundùm ordinem naturæ. E Nam auxilium efficax *ſimultaneum*, dicitur illud quod eſt prius natura, & in hoc ſenſu loquantur neceſſe eſt Scriptores moderni, qui iam nobiſcum admittunt auxilium ſimultaneum, & in hoc illud diſtinguunt à præuio, quod dicunt eſſe prius. Nam cùm hoc ſecundum non potuerint intelligere de prioritate temporis, ſed naturæ, (vt ipſimet declarant, quia aliàs deſtruerent efficaciam talis auxilij,) neceſſe eſt vt illud primum intelligant etiam de ſimultate naturæ. Ratio autem clara eſt, quia auxilium concomitans, & influxus liberi arbitrij, non comparantur inter ſe tamquam

Ee cauſa

cauſa & effectus, nec diſtinguuntur in re ipſa, ſed tantùm ratione, & ideo dictum naturæ ordinem inter ſe non habent; auxilium autem præuium eſt cauſa liberæ noſtræ cooperationis, & ideo eſt prius naturâ, quàm illa.

Vnde obiter intelligitur comparando inter ſe hæc duo auxilia comitans & præuium, ſeu ſimultaneum & præcedens, ſimul tempore eſſe, præuium tamen eſſe prius naturâ, quàm concomitans. Primum patet, quia auxilium præuium eſt ſimul tempore cum noſtra cooperatione, vt probatum eſt: ſed auxilium comitans eſt etiam ſimul tempore cum noſtra cooperatione: ergo de primo ad vltimum etiam illa duo auxilia ſunt ſimul tempore inter ſe. Secundum item probatur, tum quia præuium auxilium eſt prius natura quàm noſtra cooperatio, vt dictum eſt; ergo etiam prius quàm auxilium comitans. Probatur conſequentia, tum quia auxilium concomitans & noſtra cooperatio ſunt ſimul natura: tum quia auxilium præuium comparatur ad comitans tanquam principium ad actionem: nam actualis influxus gratiæ manat à principio gratiæ tanquam actio eius, ſed principium eſſe prius naturâ ſua actione, per ſe patet; ergo auxilium præuium efficax & prius naturâ comitante. Ex quo etiam intelligitur hæc duo auxilia non dici efficacia, quia aliquod earum ſolùm & per ſe ſpectatum ſatis ſit ad inducendum effectum, ſed quia vnumquodque earum eſt efficax in ſuo ordine, & non ſeparatur ab effectu, quamuis neceſſe ſit ambo coniungi, quia nec principium agit ſine actu, neque actio eſſe poteſt niſi à principio, & ita vt actus noſtræ voluntatis fiat, neceſſe eſt vt ab aliquo principio gratiæ efficaci, & per actualem, ac proinde efficacem influxum fiat.

4. *Diuiditur auxilium efficax ex parte termini, propter quē datur.*

Quartò poteſt iuxta dicta diuidi auxilium efficax ex parte termini proximi, propter quem datur; nam quoddam eſt proximè efficax reſpectu motuum excitantis gratiæ, aliud eſt efficax reſpectu propriorum actuum humanorum gratiæ cooperantis. De hoc poſteriori membro propriè intelligitur doctrina de gratia efficaci ab Auguſtino tradita, & à Theologis ventilata, & in eodem ſenſu proprio de illo agimus in toto hoc libro: tamen quia membrum etiam primum in bono ſenſu verum eſt, ideo breuiter eſt explicandum. Diximus enim in lib. 3. motus gratiæ excitantis ſupernaturales eſſe, & fieri effectiuè à noſtris potentiis. Hinc ergo apertè ſequitur indigere noſtras potentias auxilio ſupernaturali gratiæ ad illos actus efficiendos, quia nihil ſupernaturale poſſunt noſtræ potentiæ facere ſuis viribus naturalibus cum ſolo concurſu naturali, quod eſt per ſe notum ſi termini intelligantur. Et æquè procedit, ſiue actus liberè, ſiue neceſſariò fiant, quia ſupernatutale auxilium non tantùm requiritur propter libertatem, ſed maximè propter ſupernaturalitatem actus. Ergo licèt motus gratiæ excitantis ſint neceſſarij ad efficiendos illos, eſt nobis neceſſarium auxilium ſupernaturale: illud autem auxilium reſpectu talis motus efficax eſt, quia nunquam ſeparatur à tali actu, quod tantùm diximus eſſe de ratione auxilij efficacis, ſuppoſita generica ratione auxilij. Aſſumptum probatur, quia vel

A talis motus in nobis fit, vel non fit: ſi non fit, nullum auxilium ad illum efficiendum nobis datur, quia motus auxilij excitantis ex genere ſuo eſt primum gratiæ ſupernaturalis donum, vt lib. 3. vidimus. Si verò fit in nobis talis motus, à nobis etiam ſaltem ex neceſſitate operantibus fit; ergo auxilium quod tunc nobis datur, non ſeparatur à ſuo effectu. imò hæc efficacitas faciliùs intelligitur in auxilio ad hos actus, quia cùm illi non ſint liberi, optimè habere poſſunt cauſam ita efficacem, vt illi reſiſti non poſſit quoad tales motus, ac ſubinde poteſt eſſe efficax phyſicè,

B & cum abſoluta neceſſitate, quia non efficax actus liberi, ſed neceſſarij.

Ex hac doctrina inferunt aliqui, auxilium ſufficiens ad vnum actum ſupernaturalem, ſemper eſſe efficax reſpectu alterius. Ita tenet Medina 1. 2. quæſtio. 109. art. 10. in vltimis dubitationibus ad 1. ſequitur Aluar. diſputat. 87. nume. 12. & tota diſputat. 80. Ratio in ſumma eſt, quia auxilium ſufficiens eſt actuale; ſed auxilium actuale non eſt in nobis ſine actuali operatione: ergo ſemper eſt efficax ad aliquam operationem, ſaltem imperfectam, licèt reſpectu alterius perfectæ ſit tantùm ſufficiens. Confirmatur, quia auxilium ſufficiens

5. *Infertur auxilium ſufficiens ad vnū eſſe efficax reſpectu alterius.*

C eſt excitans, ſed excitatio hæc fieri non poteſt ſine actu vitali; ergo. Veruntamen hæc ſententia dupliciter poteſt intelligi, primò de gratia efficaci tantùm ad actum neceſſarium ipſiuſmet gratiæ excitantis, & ſic procedit ratio facta, & eſt res clara. Secundò intelligi poteſt de alio effectu, qui & ſit actus diſtinctus à motu gratiæ excitantis, & ſit etiam actus liber, & tunc poſteriorem ſenſum inſinuant dicti auctores, tum in exemplo attritionis quod inter alia ponunt, dicúntque auxilium quod ad illam datur reſpectu illius eſſe efficax, ad contritionem verò eſſe ſufficiens: attritio autem actus liber eſt, cùm ſit diſpo-

D ſitio de ſe remota, vt cum Sacramento poſſit eſſe proxima ad gratiam, tum ex teſtimonio Iſai. 55. in quo fundatur, *Verbum meum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, ſed faciet quæcunque volui.* Ex quibus verbis colligi voluit vocationem internam, qua Deus alloquitur, animam vacuam non eſſe, aut ſine fructu, ſed ſemper habere in homine aliquem effectum, licèt non ſemper habeat vltimum, quem Deus intendit, reſpectu cuius ſæpe eſt ſufficiens, & non efficax. Sentiunt ergo vocationem internam ſemper habere aliquem effectum ab ipſa diſtinctum, qui ſit aliquis ſpiritualis fructus, qui non poteſt

Iſa. 55.

E eſſe niſi aliquis ſupernaturalis actus liber, quia in huiuſmodi actibus fructus ſpiritualis conſiſtit, & nullus videtur eſſe alius proprius effectus gratiæ excitantis.

Veruntamen in hoc ſenſu neceſſarium non eſt omnem gratiam ſufficientem eſſe efficacem quoad aliquem actum, vel effectum ab ipſa diſtinctum. Probatur primò ex Scriptura, 2. Corinth. 6. *Exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* quæ exhortatio ſupponit poſſe gratiam Dei ex ſe ſufficientem ex parte hominis vacuam reddi: vnde 1. Corinth. 15. de ſe ait idem Apoſtolus, *Gratia eius in me vacua non fuit*, & Prouerb. 1. 6.

2. Cor. 6. *1. Cor. 15.* *Prouerb. 1.*

abſolutè

Prouerb. 1.

abſolutè dicitur, *Vocaui, & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationem meam neglexiſtis.* quæ verba apertè ſignificant poſſe hominem à Deo vocatum interiùs, omnino excitationem obiicere, ita vt nullum, vel minimum effectum in illo habeat, præter ipſam excitationem, quæ à vocatione non diſtinguitur; ratio autem eſt, quia vocatio interior, etiamſi ſit proximè ſufficiens ad aliquem actum, non imponit neceſſitatem, nec determinat voluntatem ad illum, vt infrà videbimus: poteſt ergo voluntas (vt Concilium Tridentinium docet,) pro innata libertate illam abiicere, vtique omnino, & in nullo illi conſentiendo, quia eadem ratio eſt de toto effectu libero, ſiue perfecto, ſiue imperfecto: & confirmatur inductione: nam poteſt quis interiùs vocari ad fidem, & nullam voluntatem credendi liberam, vel perfectam, vel imperfectam habere, & vocari ad pœnitentiam, & non habere contritionem, nec attritionem, & ſic de aliis. Neque hoc eſt contra efficaciam verbi diuini interni, (etiamſi de illo demus intelligi teſtimonium Iſaiæ, quod nunc expendere non eſt neceſſe,) quia Deus ipſe vult permittere homini, vt ſua libertate vtatur, eique omnino reſiſtat, ſi velit.

7. Fatemur tamen interdum fieri poſſe, vt gratia efficax, ad vnum actum liberum diſpoſitionem aliquo modo ad alium meliorem, ſit gratia tantùm ſufficiens ad illum meliorem: ſi tamen rectè conſideretur, non eſt gratia ſufficiens proximè, ſed remotè, nam vocatio ad attritionem, etiamſi ſit congrua, & efficax ad attritionem ipſam, non eſt proximè ſufficiens ad contritionem, ſed indiget homo attritus noua vocatione, & excitatione interna perfectiori ad contritionem: tamen quia per attritionem ſe diſponit ad illam, eámque aliquo modo mereri poteſt, ſeu impetrare, ideo vocatio congrua ad attritionem dici poteſt remotè ſufficiens ad contritionem. Et hinc fieri poteſt vt vocatio, quæ poſtea datur ad contritionem, non ſit congrua, ſeu efficax, quia hæc non ſemper impetratur per attritionem, ſed eſt nouum beneficium Dei merè gratuitum, ideóque optimè poteſt vocatio efficax, ad attritionem eſſe tantùm remotè ſufficiens ad contritionem, idemque eſt de ſimilibus. Denique inter ipſos etiam motus gratiæ excitantis fieri poteſt, vt vnus excitet alium, vt fortis repræſentatio pœnarum inferni excitat timorem indeliberatum, & illuſtratio circa excellentiam gloriæ excitat motum deſiderij, &c. & tunc auxilium proximè efficiens primum actum, dici poteſt cauſa ſecundi, non proxima, ſed remota in genere propriæ cauſæ efficientis phyſicè; tamen eo modo, quo eſt cauſa, ſemper eſt efficax, & non tantùm ſufficiens, quia cùm iſti motus non ſint liberi, ſed neceſſarij, nunquam illud auxilium eſt ſine vtroque effectu, quia actus ſecundus ex primo naturaliter conſequitur, abſque deliberatione voluntatis, vt ſupponitur.

8. *Diuiditur auxilium efficax in phyſicè, & moraliter efficax.*

Quintò diuidi poteſt auxilium efficax in phyſicè, & moraliter efficax. Duobus autem modis poſſunt hæc verba *phyſicè & moraliter* in præſenti accipi & applicari, ſcilicet, vel vt ſignificant diuerſos modos cauſandi, quos ſuprà in auxiliis gratiæ reſpectu liberi conſenſus diſtinximus; vel vt ſignificare poſſunt connexionem gratiæ efficacis cum libero eius effectu, quæ interdum poteſt eſſe moralis, interdum verò phyſica. Et vtroque modo poſſunt in præſenti verba illa accipi: & iuxta illos duos ſenſus hæc partitio in duas poteſt ſubdiuidi, & in hoc priori quidem ſenſu hæc quinta diuiſio datur, & poteſt in primis applicari ad habitus gratiæ. Nam de illis docent omnes abſque opinionum varietate, eſſe phyſica principia actuum gratiæ: nihilominus tamen omnes etiam fatentur, habitum non eſſe gratiam efficacem, ſed tantùm de ſe ſufficientem in ſuo genere, quia non habet ſemper & infallibiliter coniunctum actum, habitibus enim vtimur, cùm volumus. Solum lumen gloriæ poſſet dici gratia efficax, quia efficaciter & ineuitabiliter inducit viſionem, & conſequenter etiam habitus charitatis in patria eamdem efficacitatem inducit. Veruntamen illa efficacitas non eſt circa actus liberos, conſeruando libertatem eorum, ſed inducendo neceſſitatem, & ideo non pertinet ad efficaciam gratiæ, de qua nos tractamus, ſed dici potiùs debet efficacia gloriæ.

9. Nunc verè datur illa diuiſio de auxiliis actualibus, de quibus agimus: nam inter hæc aliqua eſſe poſſunt, quæ licèt moraliter tantùm cauſent, efficacia nihilominus ſunt, quia in illo ſuo cauſandi modo infallibilem habent connexionem cum effectu, & hoc modo, (iuxta infrà dicenda,) vocatio congrua, & in vniuerſum auxilium excitans opportunum eſt auxilium efficax morale, quia eius cauſalitas ſolùm eſt moralis, vt lib. 3. oſtenſum eſt: auxilium autem adiuuans actuale, ſeu per modum influxus, eſt etiam efficax, quia nunquam ſeparatur à ſuo termino, & eſt phyſicum, quia ſuo modo phyſicè inducit effectum, quæ ſunt clara iuxta principia auxilij excitantis & adiuuantis à nobis poſita. Qui verò auxilio excitanti tribuunt cauſalitatem phyſicam in conſenſum, dicere conſequenter poſſunt, illud eſſe interdum efficax in dicto ſenſu, id eſt, cauſando phyſicè, non excludendo moralem cauſalitatem, quia iuxta illam ſententiam vtraque conuenit auxilio excitanti. Et ita iuxta eamdem ſententiam non oportebit membra hæc diſtingui ſemper realiter, ſed tantùm formali ratione, ſeu conſideratione, eodémque modo poterunt etiam gratiæ actualiter adiuuanti applicari. Alij verò qui non ponunt auxilium efficax in motibus gratiæ excitantis, ſeu vocantis, neque in aliquo actu vitali noſtro, ſed in ſola motione præuia à Deo indita, fortè non admittent diuiſionem hanc in dicto ſenſu, quia motionem illam non moraliter, ſed phyſicè agentem inducunt, & ſine illa aliam propriam efficacem gratiam non admittunt, quæ præueniens ſit. Nam de concomitante, vt dixi, non controuertitur, præterquam quòd illa eo modo quo cauſat efficaciter, & diſtinguitur ab excitante, & phyſicè inducit effectum, vt dictum eſt. Veruntamen de hac opinione, & eius fundamento in diſcurſu huius libri tractandum eſt.

10. *Diuiſio ſexta.*

Sexta igitur diuiſio addi poteſt iuxta alium ſenſum prædictorum verborum. Auxilium enim gratiæ tunc dicitur efficax, vt ſuprà dixi,

quando habet effectum liberi conſenſus infallibiliter coniunctum. Hæc ergo coniunctio dupliciter poteſt eſſe infallibilis, nimirum phyſicè, & moraliter. Phyſicam nunc voco coniunctionem, ſeu infallibilem conſecutionem effectus, quoties adeò neceſſaria eſt, vt omnino repugnet, & contradictionem implicet à tali auxilio effectum ſeparari, ſiue illa connexio fundetur in præuia cauſalitate phyſica, ſiue in morali congrua, ſiue in concomitante auxilio, & ſiue illa infallibilis conſecutio ſit ex natura rei, ſiue ex aliqua ſuppoſitione. Et hæc etiam dici poteſt efficacia ſimpliciter, id eſt, quæ nunquam deficit, nec deficere poteſt. Talem autem gratiam efficacem eſſe poſſibilem, ex dictis in cap. 1. libri præcedentis ſupponimus: qualis autem ſit, & vnde oriatur illa connexio, in diſcurſu huius libri videndum eſt. Moralem autem connexionem appello, quando ex circumſtantiis, vel aliis cauſis accurentibus ſemper ſequitur talis effectus, quamuis conſecutio talis, ac tanta non ſit, vt ex aliquo intrinſeco principio repugnet effectum non ſequi. Sic enim tentatio vehemens in natura lapſa & carente ſpeciali Dei auxilio poteſt dici moraliter efficax ad trahendum hominem in prauum conſenſum; ergo multo magis poteſt auxilium gratiæ eſſe moraliter efficax ad bonum conſenſum in nobis efficiendum. Vnde hæc moralis efficacitas comparata ad priorem, dici poteſt minor, & quodammodo ſecundùm quid: ideóque in hoc genere efficaciæ moralis poſſunt eſſe gradus ad eum modum, quo in victoria grauis tentationis, vel obſeruatione omnium præceptorum ſuprà lib. 1. id explicuimus. Nam interdum dici poteſt auxilium moraliter efficax, quia vt in plurimum ac ferè ſemper effectum inducit, licèt interdum deficiat, ſicut dicitur morale periculum, in quo frequenter caditur, licèt non ſemper accidat. Aliter verò cogitari poteſt auxilium efficax, quòd nunquam omnino priuatur effectu, licèt poſſit, quia nullam intrinſecam repugnatiam inuoluit. Non videtur enim dubium, quin appellatio auxilij efficacis omnem hanc amplitudinem & varietatem admittat. An verò omnes hi modi auxilij efficacis in re ipſa dentur, in diſcurſu huius libri tractandum eſt.

11. *Vltima diuiſio.* Septimò diuidi poteſt efficax auxilium in illud quod de ſe & ex intrinſeca ac ſola ſua virtute eſt efficax, & illud, quod tantùm in præſcientia Dei eſt efficax, & ſub illo reſpectu confertur: ſolet autem hæc diuiſio propriè dari de auxilio efficaci præuio. Nam, vt dixi, in auxilio merè comitante non habet difficultatem efficacia, quia in illo virtute inuoluitur cooperatio liberi arbitrij. Vnde cùm tale auxilium comitans ſit ipſemet influxus actualis Dei in ipſum opus liberum, de ſe & intrinſecè habet vt ſit efficax, quia per ſe habet, vt non ſeparetur à termino, non tamen propriè dicitur ſola ſua virtute eſſe efficax, niſi dictio *ſola*, non excludat concomitantia, quia tale auxilium ſine cooperatione liberi arbitrij efficax eſſe non poteſt, cùm ſine illo neque eſſe poſſit: vnde etiam, fit vt ſecundum membrum diuiſionis huic auxilio, prout in re ipſa dato, non rectè accommodetur, quia nunquam poteſt eſſe efficax in ſola præſcientia, cùm eo ipſo quod datur, neceſſariò efficax ſit. dixi *in re ipſa dato*, quia ſi vt oblatum tantùm con-

A ſideretur, de ſe tantùm eſt ſufficiens, in præſcientia poteſt eſſe efficax, vt poſtea videbimus.

Propriè verò data dicta diſtinctio de auxilio præueniente, quod à ſolo Deo ſit in nobis ſine nobis, quam partitionem nunc præmittimus, non ad probandam, vel reprobandam illam, hoc enim eſt ferè totum præſentis libri opus, ſed ad terminos explicandos, quibus neceſſariò vſuri ſumus. Illud ergo auxilium dicitur de ſe efficax, quod poſitum in voluntate virtute ſua facit illam conſentire, determinando vtique illam ad conſenſum, ita vt intrinſecè repugnet naturæ talis auxilij eſſe in voluntate, & non ſequi ſtatim eiuſdem voluntatis conſenſum, non ratione alicuius præſcientiæ, vel alterius ſuppoſitionis, quæ liberum vſum voluntatis humanæ inuoluat, ſed ex connaturali modo agendi, & mouendi talis auxilij. Et ad explicandum hunc modum agendi & mouendi voluntatem, ſolet hoc auxilium vocari prædeterminatio phyſica, quam vocem infrà cap. 6. ex profeſſo declarabimus. Auxilium autem præueniens efficax tantùm in præſcientia dicitur illud, quod poſitum in voluntate non habet vim ita determinandi illam ad vnum, vt abſolutè repugnet, poſita illa motione, non ſequi conſenſum. Fit autem tale auxilium efficax, quando in re habiturum eſt effectum, & Deus id præſciens ea intentione dat tale auxilium vt infallibiliter talem effectum ſimul conferat. Tunc enim tale auxilium, & in re ipſa efficax futurum eſt, quia non ſeparabitur ab effectu, & datur vt efficax, quia ſub illa habitudine & intentione tribuitur; non videtur ergo dubium, quin vterque iſtorum modorum ad denominationem vt veritatem auxilij efficacis ſufficiat. An verò vterque ſit poſſibilis, vel ſufficiens ad efficaciam auxiliorum gratiæ explicandam, vel ad ſaluandam ex vna parte perfectam Dei prouidentiam & prædeſtinationem, & ex alia humanam libertatem in operibus gratiæ, hæc ſunt à nobis in diſcurſu huius libri declaranda. 12.

Capvt II.

Vtrùm auxilium efficax ſit ad ſingulos actus pietatis neceſſarium, vel ſolùm ad aliquos, vel aliquam eorum multitudinem.

HÆc quæſtio non habet locum in auxilio efficaci purè comitante, quia de illo certiſſimum eſt eſſe neceſſarium ad ſingulos actus, quia eſt ipſe actualis influxus Dei in actum, ſine quo impoſſibile eſt aliquem actum fieri, & illo poſito impoſſibile eſt non fieri, quia eſt ipſa via, ſeu actio vt eſt à Deo: vnde ſi actus ſit ſupernaturalis, neceſſe eſt talem influxum eſſe auxilium efficax gratiæ: eſt ergo neceſſarium ad ſingulos actus pietatis. Et de hoc aliqui exponunt Auguſtinum lib. de corrept. & grat. cap. 11. cùm dicit, dari nobis quoddam auxilium, quo voluntati, 1.

non tantùm datur vt poſſit, ſi velit, ſed etiam datur ipſum velle. Sed licèt hoc verè dicatur de hoc auxilio, non hoc tantùm intendit Auguſtinus, vt lib. præcedenti cap. 1. oſtendimus.

1. Quæſtio de auxilio efficaci præueniente. Quæſtio ergo eſt de auxilio efficaci præueniente, quo Deus facit vt velimus, vel faciamus, iuxta modum loquendi Auguſtini lib. de grat. & lib. arb. cap. 16. & 17. & ſæpe aliàs, fundatum in Scriptura, vt ſæpe vidimus, & dicemus iterum in c. 4. & in hoc ſenſu de auxilio efficaci tractabimus, ne declarationem hanc ſæpiùs repetere neceſſariū ſit.

2. Reſpondetur. Dixerunt ergo aliqui hoc auxilium efficax non eſſe neceſſarium, nec dari ad ſingulos actus ſupernaturales, ſed ad duos tantùm effectus, ſcilicet, vel ad diuturnam perſeuerantiam in gratia, vel ad finalem pœnitentiam, quæ hominem in ſtatu gratiæ mori faciat. quam ſententiam ex mente Auguſtini defendit modernus ille, qui controuerſiam hanc de auxilio efficaci componere voluit, & in eum finem libellum ſcripſit, in quo negat diuiſionem auxilij in ſufficiens & efficax, vt ſuprà cap. 1. lib. 3. retuli. Ille enim non videtur negaſſe poſſibilitatem auxilij efficacis, ne omnino Auguſtinum negare videretur. Negauit ergo neceſſitatem auxilij efficacis ad ſingulos actus, illámque ad illos duos effectus reſtrinxit, quia illos tantùm de Auguſtini mente eſſe credidit. quod poteſt ſuaderi primò ex eodem Auguſtino de corrept. & grat. cap. 11. & 12. vbi hanc differentiam conſtituit inter hominem lapſum, & Adamum in ſtatu innocentiæ, quòd huic datum eſt auxilium, quo poſſet perſeuerare ſi vellet, non verò quo perſeueraret: nunc autem datur hominibus lapſis, & electis, non ſolùm vt poſſint, ſed etiam vt perſeuerent. Et hoc auxilium ſignificat in hoc ſtatu eſſe maximè neceſſarium, propter difficultatem bene operandi in illo contractam ex peccato originali. Argum. 1. Hinc ergo colligi videtur, hanc neceſſitatem talis auxilij efficacis propriam & peculiarem eſſe ad perſeuerandum, quia in illo cernitur ſpecialis difficultas quæ in ſingulis actibus non inuenitur. Argum. 2. Secundò inde ſequitur, adæquatam rationem ponendi hoc auxilium eſse infirmitatem hominis, & alios defectus contractos ex peccato originali, nam inde oritur difficultas perſeuerandi. Argum. 3. Tertiò argumentatur, quia ſecundùm Auguſtinum auxilium efficax ſolis prædeſtinatis datur; ergo tantùm datur ad illos effectus, qui ſunt proprij prædeſtinatorum: hi autem ſunt perſeuerantia in gratia, & pœnitentia finalis; ergo ad hos tantùm effectus eſt neceſſarium hoc auxilium. Illatio eſt euidens. Aſſumptum autem videtur planè doceri ab Auguſtino dicto loco de corrept. & grat. cap. 7. vſque ad 12. & dicta q. 2. ad Simplic. & de prædeſt Sanct. cap. 8. & 16. de bon. perſeu. cap. 8. & 14. lib. de Grat. Chriſti cap. 12. & lib. 1. contr. duas Epiſt. Pelagianor. cap. 9. & 20. His enim locis ait auxilium efficax eſſe illud, quod datur ſecundùm propoſitum miſerentis Dei, & his dari qui ſunt electi, & à maſſa perditionis diſcreti, & ſimilia, quibus ſignificat, illud propoſitum ex quo datur auxilium efficax, non eſſe niſi efficacem electionem ad gloriam, quæ eſt propria prædeſtinatorum, ac proinde auxilium efficax eſſe proprium illorum. Argum. 4. Quartò poſſumus argumentari, quia ſi auxilium efficax eſſet ad ſingulos actus neceſſarium, tot multiplicanda eſſent auxilia efficacia, quot eſſent actus ſupernaturales ſpecie diſtincti, quia principia diſtinguuntur per actus: & auxilium efficax datur, vt principium ſui actus. Conſequens autem videtur abſurdum; quid enim neceſſe eſt tot multiplicare auxiliorum ſpecies?

3. Contrarium verius. Nihilominus contraria ſententia tamquam omnino vera tenenda eſt, ac dicendum gratiam efficacem dari, & requiri ad omnes & ſingulos actus ſupernaturales, qui ab hominibus fiunt. Probatur primò ex ſententia Auguſtini, qui ſimul adducit & interpretatur Scripturas, ex quibus hæc veritas colligitur. Probatur 1. ex Auguſt. Primò igitur Auguſtinus loquens in particulari de fidei actu, vel de actu dilectionis, aut pœnitentiæ, dicit, non fieri à nobis *ſine interna & ſecreta, vel alta & occulta vocatione Dei.* quibus verbis ſolet ipſe gratiam efficacem ſignificare. Eſt autem eadem ratio de his & cæteris actibus; ergo ad omnes & ſingulos neceſſaria eſt. Maior conſtabit facilè legenti epiſtolas 105. 106. & 107. Auguſtini, & quæſtionem 2. ad Simplic. ſæpe citatam, & quæſtionem 68. in lib. 83. quæſtionum. Ex Scriptura. Secundò quod Chriſtus dixit Ioann. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum.* Ioann. 6. vbi Auguſtinus interpretatur de tractu per gratiam efficacem, & tamen illud non intelligitur de ſola perſeuerantia, ſed etiam de tractu ad fidem, vel ad pœnitentiam: vtrumque conſtat ex eodem Auguſtino ſuper eumdem locum, & 5. contra Iulian. cap. 5. & de prædeſt. Sanct. cap. 8. & 11. Auguſt'n. Et idem habet Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 8. & 14. Fulgent. vbi eodem modo exponit illas locutiones Scripturæ, *faciam vt faciatis*, &c. Ezechiel. 36. Ezech 36. vbi non tantùm dicitur, *faciam vt perſeueretis*, & ad idem facit quod Paulus ait, *Deum operari in nobis velle.* Philipp. 2. Volumus enim quoties ſanctè operamur, & non tantùm cùm perſeueramus. Tertiò idem gratiæ efficaci tribuit Auguſtinus, quòd præparat voluntatem hominis ad bene operandum, quæ præparatio in ſingulis actibus eſt neceſſaria, iuxta illud, *Præparatur voluntas à Domino*, quod ita exponit Concil. Arauſicanum can. 4. Cōcil. Arauſ. Aſſumptum conſtat ex Auguſtino in locis citatis, & 1. Retract. cap. 23. & 24. & lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 16. & 20. Auguſt. Et tandem in idem redit, quod aliis locis ait, Deum per hanc gratiam ita mouere ſenſum, vt accommodet aſſenſum, vt ex iiſdem locis conſtare poteſt, & lib. 2. contra duas Epiſt. Pelagianor. cap. 9. Quòd autem homo accommodet aſſenſum ad ſingulos actus, neceſſarium eſt; ergo gratia efficax, iuxta mentem Auguſtini in Scriptura fundatā, ad ſingulos actus neceſſaria eſt. Gratia efficax ad ſingulos actus neceſſaria eſt. Quod etiam confirmat ſententia illa Auguſtini poſita in Concilio Arauſicano cap. 20. *Multa ſunt in homine bona, quæ non facit homo; nullum verò bonum facit homo, quod non præſtet Deus, vt faciat homo*, per gratiam enim efficacem hoc præſtat Deus, vt ex aliis locis oſtenſum eſt.

4. Oſtenditur ratione. Secundò ſimpliciter oſtenditur ratione, quia quoties homo operatur aliquem actū ſupernaturalem, ſupponitur in illo gratia præueniens data ad illum effectum, vt conſtat ex Tridentino ſeſſ. 6. can. 3. & 4. Conc. Trid. ſed talis gratia conſequitur effectum in eo, qui operatur; ergo eſt gratia efficax; ergo repugnat operari quemcumque huiuſmodi actum in particulari, quin à gratia efficaci procedat. quæ ratio generaliter procedit in ſingulis. Sed reſponderi poteſt inde ſolum probari, eſſe neceſſariam gratiam efficacem concomitantem, à qua velut extrinſecè auxilium præueniens denominatur efficax, quod alij non negabunt: ſed contra hoc obſtant dicta in cap. 1. huius & præcedentis

cedentis libri, vbi oſtendimus gratiam efficacem eſſe etiam præuenientem. Et in præſenti probari poteſt in omni ſententia, vel modo explicandi huiuſmodi gratiam, non enim poteſt vna, & eadem ratio reddi in omni opinione. Qui ergo conſtituunt efficaciam gratiæ in prædeterminatione phyſica, requirunt illam propter concurſum cauſæ primæ cum ſecunda, vel propter indifferentiam voluntatis, vel propter excellentiam actuum ſupernaturalium: omnes autem hæ rationes habent locum in omnibus & ſingulis actibus pietatis; ergo iuxta illam ſententiam, neceſſariò dicendum eſt huiuſmodi gratiam efficacem eſſe neceſſariam ad omnes & ſingulos actus, & ita fatentur conſequenter auctores illius ſententiæ.

5. Instantia. At verò ſi gratia efficax in vocatione congrua conſtituatur, etiam inuenietur neceſſaria ad actus ſingulos, quamuis ex diuerſo principio & fundamento; præcipuè enim fundanda eſt hæc neceſſitas in modo operandi Dei, & in magna perfectione prouidentiæ eius, præſertim in his ſupernaturalibus, & quæ ad ſalutem hominem ſpectant. Nam in primis Deus confert ſingulis hominibus ad ſingulos actus auxilia neceſſaria, vel conuenientia cum certa præſcientia futurorum ſaltem ſub conditione; ergo quando alicui dat vocationem, cum qua in tempore operatur, iam ipſe Deus præuiderat, fuiſſe cum illa operaturum, ſi ei daretur: ergo præcognouit talem vocationem fore congruam, & vt talem illam dare voluit; ſed hæc ratio in omnibus & ſingulis actibus inuenitur; ergo & vocationis efficacis neceſſitas. Respondetur. Reſpondeo eſſe magnam differentiam, quia incongruitas habet rationem mali, & ideo Deus non vult illam, ſed permittit. Congruitas verò habet rationem boni, quod Deus vult & intendit, & ideo ipſa gratia congrua vt efficax eſt, datur ex intentione Dei: hoc autem modo datur ad omnes & ſingulos actus; ergo: vnde tandem confirmatur, nam Deus iuxta probabiliorem ſententiam prædefinit omnes & ſingulos actus ſupernaturales; ergo vt infallibiliter illa prædefinitio habeat effectum, neceſſaria eſt gratia efficax ad ſingulos actus.

6. Concluditur. Ex his ergo ſatis conſtat, gratiam efficacem non dari tantùm ad perſeuerandum, & finalem pœnitentiam agendam, ſed etiam ad omnes illos effectus, qui per actus ſupernaturales fiunt, vt confiteri fidem, quando oportet, vel implere aliquod ſupernaturale præceptum in quacumque definita occaſione, vel etiam aggredi opus conſilij, & ſimilia; quia oſtenſum eſt ad ſingulos actus ſupernaturales eſſe neceſſarium auxilium efficax; ergo eſt etiam neceſſarium ad perficiendos effectus, qui ſine talibus actibus fieri non poſſunt. Imò quotieſcumque actus, vel effectus ordinis naturalis fieri non poteſt ſine gratia, vt vincere grauem tentationem, vel amare ſuper omnia Deum auctorem naturæ, &c. vt talis effectus, vel actus in eſſe prodeat, neceſſarium eſt auxilium efficax talis ordinis: nam rationes æquè procedunt.

7. Accedit tandem quòd ſine vllo fundamento timuit ille auctor admittere neceſſitatem auxilij efficacis ad ſingulos actus magis, quàm ad perſeuerandum. Quia ſi ex auctoritate Auguſtini motus efficaciam auxiliorum gratiæ in dono perſeuerantiæ recognouit, ſententia Auguſtini eadem eſt de ſingulis actibus, vt vidimus. Nec in illo de corrept. & grat. contrarium dixit; nam licèt de perſeuerantia ibi tractet, alia non excludit, imò indefinitè de vincenda tentatione & vitando peccato loquitur: ſi autem ille auctor timuit, ne tam ampla gratiæ efficacis neceſſitas libertati repugnaret, & ſine cauſa timuit, vt infrà videbimus, & inconſtanter timuit, nam idem de perſeuerantia timere debuiſſet; quia etiam perſeuerantia per actiones liberas fit, nec auxilium ad perſeuerandum datur, niſi quatenus ad plures actus liberos ſucceſſiuè tribuitur. Ac denique finalis pœnitentia per vnum ſingularem actum interdum completur, quem liberè facere neceſſarium eſt, vt conſtat; ergo immeritò talis diſcretio, ſeu limitatio. Reliqua verò quæ in fundamentis illius ſententiæ attingebantur, ſequenti capite expedientur.

CAPVT III.

Vtrùm auxilium efficax in omni ſtatu, & in omnibus perſonis ſit ad ſalutem, & ad omnes pietatis actus neceſſarium.

IN hoc capite breuiter nonnulla dubia explicanda ſunt, quæ in fundamentis prioris opinionis in præcedenti capite impugnatæ poſtulantur. Eſt autem extra controuerſiam auxilium efficax, maximè neceſſarium eſſe hominibus lapſis, eiſque fuiſſe à Deo præparatum ab æterno, & in tempore dari, iuxta mentem Auguſtini dicto lib. de corrept. & grat. cap. 11. & de bon. perſeu. cap. 14. ideóque de hoc puncto non diſputamus. Sed primum dubium eſt, an efficax auxilium ſit proprium prædeſtinatorum, vel etiam reprobis detur. quòd enim ſolis prædeſtinatis detur, videntur probare teſtimonia Auguſtini in principio capitis præcedentis adducta, & poteſt confirmari, quia auxilium efficax datur ex abſoluta prædefinitione diuina illius effectus, propter quem datur, ſed Deus non abſolutè prædefinit actus reproborum; ſed tantùm prædeſtinatorum, iuxta illud Rom. 8. *Quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui*, &c. & *quos prædeſtinauit, hos & vocauit.* vtique vocatione ex propoſito, vt exponit Auguſtinus, id eſt, efficaci; ergo reprobis non dantur auxilia efficacia ſaltem præuia, ſed ad ſummam concomitantia, quæ ipſorum liberam cooperationem intrinſecè includunt.

Nihilominus dicendum eſt, verum & proprium auxilium efficax præueniens, quo Deus facit, vt homo faciat, non ſolùm prædeſtinatis, ſed etiam reprobis dari. Probatur ex dictis capite præcedenti: nam efficax auxilium non tantùm datur ad perſeuerandum in gratia, ſed etiam ad conſequendam gratiam per propriam & ſupernaturalem diſpoſitionem; ſed reprobi interdum ita vocantur, vt cum effectu iuſtificentur, & credant, diligant, & pœniteant, ſicut oportet; ergo recipiunt auxilium efficax, vt ita faciant. Nam quòd tale auxilium non ſolùm faciat cum illis, ſed etiam faciat illos facere, probatur apertè, quia teſtimonia Scripturæ, quibus probatur, verbi gratia, dari auxilium præuium efficax ad credendum, generaliter loquuntur de omnibus credentibus, ſiue reprobi ſint, ſiue prædeſtinati, & ſic de cæteris actibus. Aſſumptum patet ex verbis Chriſti. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum.* & illis, *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me*, vtique per fidem; illæ enim particulæ, *nemo*, & *omnis* nullum diſcrimen faciunt,

[Right margin notes: 1 — Dubium. — Rom. 8. — 1. Datur auxilium efficax præuium omnibus ſiue reprobi ſint, ſiue prædeſtinati. — Probatur Scriptura. — Ioan. 6. Ibid.]

faciunt, vel permittunt inter prædeſtinatos & reprobos, quoad neceſſitatem trahentis gratiæ. Et ſimili modo ponderari poſſunt alia teſtimonia capite præcedente allegata, & generalia verba Concilij Arauſicani c.9. Quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum, vt operemur, operatur. Cùm enim dicit *agimus*, non ſupponit fuiſſe prædeſtinatos, vel ſe tales reputaſſe, qui ſic loquebantur. Ratio verò eſt, quia auxilium non eſt efficax ex vltimo effectu ſalutis æternæ, ad quem ordinatur, ſed ex proximo propter quem datur: hic autem effectus in reprobis etiam inuenitur, vt conſtat; ergo.

3. Neque Auguſtinus huic veritati contrarius eſſe potuit, cùm vbique omnia pietatis opera tribuat efficacitati gratiæ, & Deo in nobis operanti, ſiue ab electis, ſiue à non electis fiant. Igitur vbi loquitur de gratia ſpeciali prædeſtinatorum, vel includit non tantùm vnum, vel aliud auxilium efficax, ſed collectionem, vel ſeriem talium auxiliorum, *quibus certiſſimè liberantur quicumque liberantur*, vt ipſe loquitur de don. perſeu. cap.14. vel per antonomaſiam efficacem appellat vocationem electorum, quia ex propoſito efficaci æternæ ſalutis illorum datur; ſic enim lib. de prædeſt. Sanct. cap.16. dicit, *Vocat Deus prædeſtinatos multos filios ſuos, vt membra faciat prædeſtinati vnici filij ſui, non ea vocatione, qua vocati ſunt illi, qui noluerunt venire ad nuptias*, &c. & infrà ſic exponit Paulum 1. Corinth. 1. dicentem, *Ipſis vocatis Iudæis & gentibus prædicare ſe Chriſtum*, &c. illud enim verbum, *vocatis*, intelligit de certa *quadam vocatione eorum, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt, quos præſciuit & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui*, de qua etiam intelligit illud Rom. 9. *Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quia maior ſeruiet minori. Ex vocante*, ait, *non quacumque vocatione, ſed qua vocatione fit credens.* In quo contextu videri poteſt docere Auguſtinus, omnem vocationem, qua aliquis fit credens, eſſe propriam prædeſtinatorum: ſed hoc tam eſt abſurdum, vt nec cogitari poſſit in mentem Auguſtini veniſſe. Loquitur ergo de vocatione ad fidem viuam *fixam, & ſtabilem*, & in fine capitis concludit, ita exponens alia verba Pauli Rom. 12. *ſine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei.* intelligit ergo per antonomaſiam dici vocationem ex propoſito illam quæ virtute continet iuſtitiam perſeuerantem, de qua rectè intelligitur illud Rom. 8. *quos prædeſtinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iuſtificauit, quos autem iuſtificauit, illos etiam glorificauit.* Nam hoc vltimum neceſſe eſt intelligi de ſolis iuſtificatis cum perſeuerantia finali; ergo etiam vocatio ſumenda eſt pro tali vocatione, quæ vel virtute, vel collectiuè protectionem ſingularem electorum includat. Hæc ergo ſola vocatio, vel gratia efficax eſt propria prædeſtinatorum, & ita expoſuit latè locum illum Auguſtinus de corrept. & grat. cap. 7.

August. · 1. Cor. 1. · Rom. 9. · Rom. 12. · Rom. 8. · August.

4. Nihilominus tamen dantur aliæ vocationes vel ad fidem, vel ad pœnitentiam, quæ nec ſunt communes omnibus reprobis, nec ſolis prædeſtinatis dantur, *multi enim*, ait Auguſtinus dicto lib. de Prædeſt. Sanct. cap.6. *audiunt verbum veritatis, ſed alij credunt, alij non credunt. Volunt ergo iſti credere, nolunt autem illi; quis hoc ignoret? quis hoc neget? ſed cum aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas à Domino, diſcernendum eſt, quid veniat de miſericordia eius, quid de iudicio.* Non ignorauit autem Auguſtinus, non omnes illos qui volunt credere eſſe prædeſtinatos, & tamen de omnibus illis ait, & præparari illis voluntatem per gratiam, vtique efficacem. Vnde in lib. 2. contra duas Epiſt. Pelagianorum cap. 9. vniuersè de omnibus ait, *homo præparat cor, non tamen ſine adiutorio Dei, qui tangit cor.* & inde concludit ibi illam ſententiam in Concilio Arauſicano receptam: *Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo*, vtique ſiue prædeſtinatus ſit, ſiue reprobus. Ergo etiam præſcitus quando credit, habet vocationem non tantùm, qua poſſit credere, ſed qua fiat credens, licet non eo ſingulari modo, quo prædeſtinatus, & eadem ratio eſt de vocatione ad iuſtitiam, ſeu pœnitentiam & ſimiles actus.

Idem. · Conc. Arauſ.

5. Ratio autem in contrarium facta falſum aſſumit, quia probabilius eſt Deum prædefinire omnes actus ſupernaturales etiam reproborum. Et licèt demus non præfinire illos illo ſingulari modo, quo prædefinit actus prædeſtinatorum, vtique ex intentione efficaci ſaluandi illos, & vt tales actus iſtis cum effectu proſint ad æternam ſalutem: nihilominus certum eſt, ex certa præſcientia dare illis talem vocationem, qua credant vel ament ſaltem ad tempus: & hoc ſatis eſt vt gratiam efficacem illis gratuitò conferat. Vnde non diſplicet diſtinctio aliquorum dicentium, aliam eſſe prædeſtinationem perfectam, & ſimpliciter talem, quæ eſt ad æternam gloriam, de qua loquitur Paulus ad Roman. 8. & aliis locis: aliam verò eſſe prædeſtinationem ſecundùm quid, ſcilicet ad iuſtitiam, vel ad fidem temporalem, & ſic gratiam efficacem ſemper dari ex aliqua prædeſtinatione iſtarum, ſeruata proportione. Hoc enim videtur ſignificaſſe Auguſtinus dicto cap. 7. de corrept. & grat. in fine, dicens, eos, qui ita vocantur, vt interdum credant, vel iuſti ſint, licèt poſtea à fide, vel conuerſatione Chriſtiani hominis lapſuri ſint, vt tales huius vitæ finis inueniat, eos (inquam) eſſe ex illis, de quibus dictum eſt, *Multi vocati pauci electi. Et tamen* (inquit) *quis negat eos electos, cùm credunt, & baptizantur, & ſecundùm Deum viuunt.* quia nimirum ad aliquid electi iam conſpiciuntur, licèt incertum nobis ſit, an ſint ſimpliciter electi, vt in eo ad quod efficaciter vocati ſunt, perſeuerent, & ita gratia efficax ſemper datur ex aliqua prædeſtinatione ſaltem ad gratiam, vel fidem, aut ſimile donum, quod etiam ſumi poteſt ex Auguſtino dicta q.2. ad Simplician.

Prædeſtinatio alia perfecta, & ſimpliciter talis, quæ eſt ad æternã gloriam; alia verò ſecundùm quid. · August.

6. Secundum dubium eſt, an efficax gratiæ auxilium pertineat ſolùm ad ſtatum naturæ lapſæ, vel etiam in ſtatu innocentiæ fuerit neceſſarium. Cui dubio ſolùm poteſt occaſionem præbere locus Auguſtini præcedenti capite allegatus, ex lib. de corrept. & grat. cap. 11. vbi de primo homine dicit, tale adiutorium ei datum eſſe *quòd deſereret cùm vellet, & in quo perſeueraret ſi vellet, non quo fieret, vt vellet.* Et ſubiungit adiutorium quod hominibus lapſis datur, in hoc eſſe maius & potentius, quod per illud efficitur vt homo velit. Et infrà ſignificat, ideo tantam, támque efficacem gratiam, non eſſe datam primo homini, quia tunc liberum arbitrium *ita liberum erat, vt & benè poſſet & malè*; nunc autem propter infirmitatem naturæ lapſæ neceſſarium eſſe auxilium quod hominem velle & beneficere faciat.

Dubium 2.

7. Sed nihilominus ſine vlla dubitatione dicendum eſt, etiam in ſtatu innocentiæ fuiſſe neceſſarium auxilium efficax ad actus ſupernaturales efficiẽdos. Probatur, quia neceſſitas huius auxilij nõ eſt orta ex lapſu naturæ humanæ, nec ex defectu

Aſſertio. · Probatur.

virium bene operandũ contracta. ſed ex intrinſeca perfectione ſupernaturalium actuu, cuius ſignum eſt, quia non tantùm ad actus difficiles ob grauem tentationem, nec ſolùm ad collectionem actuum, vel perſeuerantiam, ſed ſimpliciter ad ſingulos actus eſt neceſſarium hoc auxilium, vt oſtendimus capite præcedenti. Suprà autem lib. 2. & 3. oſtenſum eſt, neceſſitatem gratiæ ad ſingulos actus non oriri ex originali peccato, ſed ex perfectione & excellentia talium actuum; ergo ſimpliciter in præſenti neceſſitas auxilij efficacis, cùm ſit ad ſingulos actus, non eſt orta ex peccato originali: ergo fuit etiam in ſtatu innocentiæ, quia in illo voluntas hominis non minus erat de ſe indeterminata, & pendens à Deo, quàm modo ſit, & Deus non minus præſciebat, quæ vocatio futura eſſet homini congrua in illo ſtatu, quàm in iſto. Et ita ſentit apertè Auguſtinus lib. 8. Geneſ. ad liter. cap. 12. idémque ſignificat in Enchirid. cap. 106. circa finem dicens. *Natura humana etiamſi in illa integritate, in qua condita eſt, permaneret, nullo modo ſeipſam creatore ſuo non adiuuante ſeruaret.* vbi de adiutorio efficaci loquitur, & lib. de natur. & grat. cap. 48. contra Pelagium dicit, quòd etiam in natura ſana & integra homo non peccaret, fuiſſet illi neceſſarium adiutorium Dei, ſicut lumen eſt neceſſarium oculis ad videndum. *Auguſt.*

8. Neque in priori loco contrarium ſenſit: nam ibidem de gratia primi hominis ait, *tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum.* quibus verbis apertè ſignificat habuiſſe Adamum gratiam efficacem ad illam bonam voluntatem, quam ante peccatum habuit. Quia verò in illa bona voluntate non perſeuerauit, dicit, non accepiſſe gratiam, qua perſeueraret, ſed qua poſſet perſeuerare ſi vellet, nam ſi priorem accepiſſet, perſeueraſſet, vt ibidem Auguſtinus ſubiungit. Vnde nunquam dicit Auguſtinus dari potuiſſe in illo ſtatu perſeuerantiam ſine efficaci auxilio, ſed ſolùm dicit de facto non fuiſſe datum tale auxilium, quia effectus eius datus non eſt, nunc verò dari multis, quæ duo certiſſima ſunt. Inſinuat autem Auguſtinus in eo loco in natura lapſa, eſſe neceſſarium peculiare donum perſeuerantiæ, quod non ita erat in ſtatu innocentiæ neceſſarium, propter corruptionem naturæ, quæ non omnino ſanatur per gratiam habitualem, vt bene explicat D. Thomas q. 109. art. 9. in corpore, & art. 10. ad 3. & nos latiùs infrà tractando de perſeuerantia, dicemus. *D. Thom.*

9. Dubium 3. Tertium dubium ſimile præcedenti eſſe poteſt de Angelis, an ipſis etiam neceſſarium ſit auxilium efficax gratiæ ad bene operandum. Eadem tamen eſt eius reſolutio: nam Auguſtinus ſuprà eodem modo de Angelis & de homine integro loquitur, eodemque modo eſt exponendus. Nam omnino eadem eſt ratio, ſupponendo, vt ſæpe dictum eſt, actus iuſtitiæ etiam reſpectu Angelicæ naturæ ſupernaturales eſſe: & ideo indigere gratiæ auxilio, quod tunc in eis eſt efficax, quando effectum habet, nam tunc etiam cum illis operatur, & eos facit bene operari. Quo modo dixit Auguſtinus lib. 12. de Ciuit. c. 9. Angelos, qui perſeuerarunt, fuiſſe amplius adiutos. Atque ita de Angelis etiam ſenſit Fulgentius lib. 2. ad Thraſymun. cap. 2. vbi permanentiam ſanctorum Angelorum in bono, tribuit ſingulari gratiæ Dei, *qui quos voluit, à caſu prauitatis virtute ſua defendit.* & cap. 3. ait, ſicut ſola virtus diuina potuit *Auguſt.* *Fulgent.*

A hominem reparare, ita ſolam potuiſſe Angelum cuſtodire. Idemque docuit Gregorius lib. 1. Reg. cap. 1. & Anſelm. lib. 2. de caſu Diabol. cap. 1. & ſequentibus & Bernardus ſerm. 22. in Cantic. & indicat Baſil lib. de Spirit. Sanct. c. 16. Et quamuis hi Patres de perſeuerantia loquantur, tamen cùm in Angelis perſeuerantia ſicut & via, vno actu conſummetur, eadem ratio de ſingulis actibus, quæ de tota perſeuerantia exiſtit. Eſt autem ratio ſuprà tacta, quia vel prædeſtinatio, vel præſcientia, & prædefinitio gratiæ congruæ, non minus in Angelis, quàm in hominibus locum B habet, vt per ſe omnibus clarum eſt. *Greg.* *Anſelm.* *Bernard.* *Baſil.*

Quartum dubium, quod in vltima ratione ſuperiori capite propoſita poſtulatur, eſt, an idem auxilium efficax ad omnes actus pietatis ſufficiat, vel pro illorum varietate & diſtinctionem multiplicari, & ſpecie diſtingui neceſſarium ſit: loquor autem de diſtinctione ſpecifica, quia de numerica nullum poteſt eſſe dubium, quia hæc auxilia tranſeunt cum actibus, quia in actuali motione conſiſtunt, & ideo cum illis etiam multiplicantur, ſaltem numericè. Eſt ergo dubium de multiplicatione ſpecifica, quod etiam claram habet reſolutionem in auxilio efficaci comitante, quia illud in ipſomet actu intimè imbibitur tanquam via, C ſeu actio tendens in illum, & ideo neceſſe eſt cum actibus multiplicari, & pro varietate illorum diſtingui; nam actio à termino ſpeciem ſumit, & per illum diſtinguitur. Item hoc auxilium efficax non diſtinguitur à concurſu Dei circa tales actus; at diuinus concurſus multiplicatur, & diſtinguitur pro varietate effectuum talis concurſus, vt in lib 3. dictum eſt; ergo eodem modo philoſophandum eſt de hoc auxilio efficaci, neque in hoc aliqua occurrit difficultas. At verò loquendo de Auxilio efficaci præueniente, oportet diſtinguere iuxta varios modos explicandi ſubſtantiam, cauſalitatem, & efficaciam huius auxilij. Qui enim dicunt eſſe motionem à ſolo Deo factam in nobis, & per ſe ac phyſicè efficaciter efficere actum, D propter quem datur, conſequenter dicunt, hæc auxilia efficacia pro varietate actuum, ſeu effectuum diſtingui; quia ſunt principia per ſe illorum, & per illos ſpecificantur, & ad modum habituum diſtinguuntur. Quod quidem poſito illo principio, facile ſuſtineri poteſt, licèt non careat dubitatione, an eadem ſpecies motionis efficacis ſufficiat ad omnes actus eiuſdem habitus, etiamſi contingat illos ſpecie diſtingui, vt ſunt amor, odium, deſiderium, dolor, &c. Sed in hoc non immoror, quia eſt parui momenti, & procedit ex falſa hypotheſi, vt dicemus. 10. Dubium 4.

Iuxta opinionem verò quæ in excitatione & cauſalitate morali efficaci hoc auxilium ponit, non eſt hoc dubium ſpeciale de auxilio efficaci, E ſed de ſufficiente etiam interrogari poteſt, quia modo inclinandi & mouendi voluntatem conueniunt, ſolúmque differunt, quia vnum cum effectu perſuadet, & non aliud, quod ſine dubio non prouenit ex ſpecifica diuerſitate, ſed ex libertate arbitrij, & ex aliis circunſtantiis, vt infrà dicemus. De vtroque ergo dicendum eſt, auxilium ſufficiens & efficax interdum poſſe in ſua entitate & ſpecie multiplicari ac diſtingui, aliquando verò poſſe auxilium eiuſdem ſpeciei ad actus ſpecie diuerſos tribui & eſſe efficax. Declaratur exemplis vtraque pars. nam ad actum eleemoſynæ interdum inducitur quis timore pœnæ, interdum deſiderio gloriæ, qui duo motus dati per modum excitantis gratiæ in ſua entitate ſunt ſpecie diſtincti, 11.

ſtincti, & nihilominus inducunt ad eundem actum, quem vterque poteſt ſine alio efficaciter efficere. Et è contrario motus timoris à Deo immiſſus, in vna occaſione inducit ad pœnitentiam, in alia ad remittendam iniuriam, vel quid ſimile. Ratio autem vtriuſque partis eſt, quia hæc diſtinctio & cauſalitas non eſt per ſe, phyſicè loquendo, ſed moralis, vnde non eſt de intrinſeca ratione talis motus, ordo ad talem effectum, vt ab illo ſuam ſpeciem ſumat, ſed ex prudentia & mouentis potentia ad talem effectum accommodatur, iuxta moralem capacitatem recipientis, ideoque poteſt idem actus fieri per plures motiones gratiæ efficacis ſpecie diſtinctas, vel ſimul, vel diuiſim operantes, & è contrario poſſunt actus diſtincti per eandem præuiam gratiam obtineri vel ſucceſſiuè & in diuerſis occaſionibus, vel ſimul ſi actus ipſi habeant inter ſe talem connexionem, ratione cuius ſimul fieri poſſint, iuxta ſuperius dicta in genere de gratia excitante.

12. Obiectio. Dicunt autem aliqui, quando plura huiuſmodi auxilia ad eundem actum dantur, licèt in entitate phyſica ſpecie differant, in genere moris eſſe eiuſdem ſpeciei, quia ad eundem finem ordinantur, vt ad actum fidei, vel quid ſimile. Solutiur: Sed non video in his actibus propriam vnitatem ſpecificam etiam moralem: nam intra genus cauſæ moralis poſſunt inueniri modi cauſandi eundem actum ſpecie diuerſi, cauſa enim conſulens, & cauſa petens ac rogans, cauſæ morales ſunt ſpecie diuerſæ, & licèt ad eundem effectum concurrant, diſtinctionem in modo cauſandi conſeruant, nec poſſunt dici eſſe eiuſdem ſpeciei moralis, etiamſi in eundem effectum influant, quia vnaquæque ſuo modo influit: ſicut materia & forma, licèt ad eundem effectum concurrant, non propterea habent aliquam vnitatem ſpecificam, neque in genere entis, neque in ratione cauſæ: non oportet ergo in his auxiliis, quando in ſe diſtincta ſunt, & diuerſum modum cauſandi moralem habent, aliquam vnitatem ſpecificam fingere, propterea quòd ad eundem actum concurrant. *Proſper.* Et ita Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. numerando varios modos, quibus Deus ad fidem homines trahit, *ſuadendo exhortationibus, mouendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium, corque ipſum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.* nullam eis vnitatem ſpecificam tribuit, ſed abſolutè plura præſidia ſeu auxilia diuinæ gratiæ excitantis appellat, quæ, vt ſuprà dicebam, poſſunt dici componere vnum adæquatum auxilium ſufficiens, vel efficax, non tamen per modum vnius ſpeciei, ſed per modum vnius collectionis cauſarum moralium concurrentium, vel neceſſariarum ad talem effectum ſolum in genere gratiæ, & vt procedunt ex miſericordia, ſeu gratuita liberalitate, & amore Dei, poſſunt dici habere vnitatem moralem ſpecificam in ordine ad Deum moraliter operantem, eo ſcilicet modo, quo actus externi moraliter diuerſi ex intentione finis poſſunt habere vnitatem moralem in genere virtutis, ſeu boni moralis. Sed hæc conſideratio extrinſeca eſt ad propriam cauſalitatem, & rationem auxiliorum gratiæ explicandam. nam hoc modo omnia beneficia diuinæ gratiæ, vt moraliter procedunt à Deo, poſſunt dici eiuſdem ſpeciei quatenus ab eadem liberalitate, vel miſericordia Dei procedunt. Hic ergo reſpectus hîc non conſideratur, ſed entitas auxilij, vel modus cauſandi, & in his poſſunt auxilia data ad eundem effectum inter ſe diſtinctionem habere, & è conuerſo idem auxilium poteſt ad varios actus in diuerſis temporibus, vel occaſionibus hominem mouere, vt explicatum eſt.

Capvt IV.

Vtrùm gratiæ efficacitas conſiſtat in neceſſitate, quam infert voluntati, vt non liberè, ſed neceſſariò conſentiat.

Qvæ in præcedentibus capitulis de auxilio efficaci diximus, omnia pertinent ad exactam expeditionem quæſtionis, an ſit tale auxilium, nam ad illam ſpectat tam neceſſitatem, quàm varietatem talis auxilij declarare, quod hactenus generatim præſtitimus: nunc inquirendum ſupereſt, quid ſit tale auxilium, in quo tria includuntur, nimirum, quæ nam motio ſit, quem modum cauſandi habeat, & vnde, quóve modo habeat infallibilem connexionem cum ſuo effectu, quæ tria ſimul, vt occaſio tulerit, tractabuntur, quia non poſſunt commodè diſputatione ſeiungi. Solùm aduerto ex illis tribus ſolum tertium poſſe directè pertinere ad dogmata fidei: nam circa duo prima nihil habemus expreſsè definitum, vt videbimus, ideóque incipimus à tertio puncto, quatenus in eo cum hæreticis eſt controuerſia, vt diſputationem inter Catholicos expeditam relinquamus. Puncta præſentis difficultatis.

In puncto ergo propoſito duo ſunt errores inter ſe in vno principio, & fundamento conſentientes, & in concluſionibus, ſeu illationibus extremè diſſentientes. Pelagiani enim, & Caluiniſtæ ac Lutherani in hoc conueniunt, quòd efficacitas gratiæ conſiſtit in quadam neceſſitate, quam Deus infert voluntati, illam liberè operari non relinquendo. Vnde Pelagius eo colore gratiam negauit, ne libertatem negaret, cui efficaciam & neceſſitatem gratiæ repugnare credidit; & ideo fingebat ſe impugnare Manichæos, & ſimiles hæreticos negantes liberum arbitrium, cùm gratiam impugnabat, teſte Auguſtino lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum à principio, & aliis locis. E contrario verò Lutherus, vt refert Concilium Senonen. in principio, nimis anxiè fingens vitare Pelagium, factus eſt Manichæus, & ante Lutherum præter Manichæos Priſcilianiſtas Limonianos, eamdem hæreſim docuerunt propè tempora Auguſtini, hæretici dicti *Prædeſtinati*, &, vt refert Fauſtus lib. 1. de Grat. cap. 3. 7. & ſequentibus, & Wicleph. vt refert Walden. in doctrin. fid. antiq. cap. 23. & poſtea ſequuti ſunt Caluinum Melanchth. Beza, & alij nouatores, vt ſuprà lib. 1. retuli, & latè Stapleton. in Promptuar. Cathol. feri. 6. in hebdom. 1. Quadrag. num. 4. & in Antidot. ex Actis Apoſtol. cap. 9. & lib. 4. de Iuſtificat. cap. 1. Bellarmin. lib. 1. de grat. & liber. arbitr. cap. 11. & lib. 4. cap. 14. lib. 6. cap. 9. & 11. Ruard. art. 7. Roffenſ. art. 36. contra Luther. 1. Gratiæ efficacitas vnde, & quo modo habeat infallibilem connexionem cum ſuo effectu, punctū tertium.

Omiſſo autem errore Pelagij, quia in ſuperioribus ſatis iam impugnatus eſt, & quia illatio, ſeu fundamentum eius explicando concordiam gratiæ cum libertate arbitrij euertitur, de errore Lutheri, & Caluini hoc loco dicendum eſt. Et vt diſtinctiùs intelligatur, reuocanda eſt diſputatio ad actū elicitum voluntatis, quo illa præbet conſenſum gratiæ mouenti, quem proinde conſenſum appellabimus, 2.

labimus, ſiue ſit amor, ſiue dolor, ſiue intentio, ſiue electio, ſiue alij ſimiles, omnes enim fiunt per conſenſum voluntatis. Actus autem aliarum potentiarum, etiam ipſius fidei, prout eſt in intellectu, non ſunt liberi, niſi per denominationem à conſenſu libero voluntatis: in hoc ergo tota diſputatio verſatur. In huiuſmodi autem conſenſu tres proprietates neceſſariæ ad actum liberum diſtinguendæ ſunt, ſcilicet actiuè fieri à voluntate, libenter, ſeu voluntariè fieri, & cum indifferentia fieri, id eſt, cum poteſtate non faciendi illum.

Lutherus quà libertatem arbitrij.

Lutherus ergo vt radicitus libertatem euerteret, etiam primam conditionem actus voluntatis negauit, dixit enim non fieri ab ipſa effectiuè, ſed à ſolo Deo voluntati immitti, ipſa voluntate merè paſſiuè ſe habente. Inducebatque comparationem figuli & luti, qua vtitur per Ieremiam Deus, *Sicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea*, cap. 18. & per Iſaiam cap. 45. *Numquid dicet lutum figulo ſuo: Quid facis?* ad eámque alludit Paulus Roman. 9. dicens, *An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, & aliud in contumeliam.* Vnde inferebat, ſicut lutum non habet vllam actiuitatem circa formam, quam artifex inducit, ita neque homo in actibus gratiæ, quos à Deo recipit.

Ierem. 18. Iſai 45. Rom. 9.

3. Reſpondetur. *Conc. Trid.*

Sed hæc ſententia quoad hanc partem non ſolùm hæretica eſt, ſed etiam ſtultiſſima, & ab omni humano ſenſu aliena. Vt *hæreticam* ergo damnat illam Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 5. & can. 4. vbi anathematizat dicentes hominem in conuerſione ſua ad Deum, nihil omnino agere, ſed merè paſſiuè ſe habere, repugnantem apertiſſimè Scripturæ ſanctæ exhortanti homines, *Conuertimini ad me*, &c. quis enim alium exhortetur ad recipiendum, quod à mera voluntate alterius, dantis, ſeu facientis pendet, niſi aliquid ipſum agere oporteat? Eſt ergo illa prouocatio ad agendum, ſicut & illa Petri epiſt. 2. cap. 1. *Satagite vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis.* opera enim noſtra non dicuntur, niſi quæ à nobis fiunt. Vnde ſubdit, *Hæc enim facientes non peccabitis aliquando.* & ſimilia verba, & conſilia & præcepta ſunt infinita in Scriptura. Vt *ſtultam* verò reiicit illam ſententiam quoad illam partem etiam ipſe Caluinus, dicens, *Quis ita deſipit vt hominis motionem à iactu lapidis nihil differre autumet? neque verò quicquam ſimile conſequitur ex noſtra doctrina: in naturales facultates hominis referimus approbare, reſpuere, velle, nolle*, &c. Præcipua verò rationis fundamenta, quibus improbanda eſt hæc pars, ex aliis duabus conditionibus ſumenda ſunt, quia nec voluntaria operatio, nec libertas actualis, nec liber vſus ſine actiuitate vlla in ſola receptione intelligi poſſunt, vt mox dicam.

2. Petr. 1. Opera noſtra quæ. *Caluin.*

4. In ſecunda conditione nulla eſt controuerſia cum hæreticis: nam euidenti experimento percipimus nos libenter velle, cùm volumus, & voluntariè facere quod volumus; vnde neque ipſi hæretici inter ſe in hoc diſſentiunt, vt exiſtimo, quamuis re vera Lutherus conſequenter loquendo & negando actiuitatem voluntatis in ſuis motibus non potuerit voluntarium admittere, cùm de ratione voluntarij ſit, vt ſit à principio intrinſeco cum cognitione, vt eſt quaſi primum principium in doctrina morali, vt conſtat ex Ariſtotele 3. Ethicor. & D. Thoma 1. 2. quæſt. 6. nam quod ex me non prodit, ſed ab alio extrinſeco agente immittitur, non poteſt mihi eſſe voluntarium, quoad ipſam actionem, vel effectionem, licèt receptio poſſit eſſe obiectiuè libera, & tunc oportet vt per alium actum à

Ariſt. D. Thom.

A volente elicitum ſit volita. Quidquid verò ſit de imperitia Lutheri, Caluinus, Bucerus, & alij nouatores non ſolùm admittunt voluntarium in actibus gratiæ, ſed etiam eo colore excuſare volunt errorem ſuum in neganda libertate. Dicunt enim hominem liberè operari, quia libenter operatur. Et in hoc ſenſu dicunt eſſe in nobis liberum arbitrium à coactione, non à neceſſitate, & ita negant in operibus gratiæ tertiam conditionem actus liberi, quæ eſt in differentia potentiæ, à qua proximè procedit ad agendum, & non agendum, vel ad agendum hoc, aut oppoſitum eius. Et hæc fuit ſententia Caluini lib. 2. Inſtitut. cap. 2. §. 6. & aliorum. *Caluin.*

B Nec deſunt inter Scholaſticos, qui ad libertatem ſimpliciter ſufficere putant libertatem à coactione, quæ in actu voluntario inuenitur, etiamſi libertas à neceſſitate deſit, ſic enim Scotus dixit Filium procedere liberè à Patre, vel Spiritum ſanctum à Patre & filio, licèt neceſſariò procedant, quia voluntariè producuntur, & de amore Beatorum videntur eodem modo loqui, in quam ſententiam inclinant Caſtro verb. *libertas*, & Coſmas Philiarchus lib. 2. de cauſa Prædeſt. cap. 16. & clariùs Iacob Naclantus ad Epheſ. 1. in digreſſione, *quòd prædeſtinatio libertatem non tollat.* & Michaël Baius in ſuis aſſertionibus dixit ſolùm violentiam repugnare libertati naturali, quia aiebat, *quod voluntariè fit, etiamſi neceſſariò fiat, liberè fieri.* Et videtur nonnihil fauere Auguſtinus lib. 1. de grat. Chriſti cap. 13. dicens, *Præceptum liberè facit qui libens facit.* quæ verba in eum finem inducit, vt declaret gratiam efficacem non tollere libertatem, ſed augere potiùs, quia cum magna ſuauitate facit libenter operari. Vnde tract. 26. in Ioann. exponens verba Chriſti, *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum*, inde oſtendit tractionem libertati non repugnare, quia ſi trahitur, voluntate trahitur, neque ſolùm voluntate, ſed etiam voluptate. Ac denique in aliis locis ſæpe opponit libertatem coactioni, docétque gratiam Dei non cogere hominem, & ideo non tollere libertatem eius. 5. *Scotus. Caſtro. Philiarch. Naclant. Baius. Auguſt.*

D Sed licèt interdum Catholici illo modo loquantur, longè à ſenſu hæreticorum diſtant. Illi enim omnino confitentur eſſe in noſtris actibus libertatem indifferentiæ, vnde ſolùm cum eis de *nomine* ſupereſt quæſtio; an perfectum voluntarium, ſine indifferentia ſatis ſit vt actus abſolutè poſſit *liber* appellari.. Hæretici verò ſimpliciter negant indifferentiæ libertatem, & ita tota controuerſia cum eis nobis in tertia conditione actus liberi, nimirum vt cum indifferentia fiat, id eſt, cum libertate à neceſſitate. Nam hoc eſt quod Caluinus, Melanchth. Bucer. & alij maximè negant in voluntate noſtra à Deo mota. Etenim licèt ipſi generaliùs loquantur, præcipuè verò id contendunt de operibus gratiæ, & de omni conſenſu voluntatis, quam diuina gratia in nobis operatur: vnde quia moraliter tunc dicitur quis agere, quando ſeipſum liberè mouet, ideo interdum iſti hæretici ita loquuntur, vt dicant hominem ita moueri per gratiam, vt ipſe non agat, vel potiùs non ſe agat, ad eum modum, quo Ariſtotel. lib. 1. Magn. Moral. cap. 22. dixit bruta non ſe mouere, licèt phyſicè & voluntariè ſe moueant. Senſus itaque huius erroris eſt, quòd ſicut bruta neceſſariò naturæ impulſu mouentur, cui non poſſunt reſiſtere, ita homines neceſſariò mouentur impulſu Spiritus ſancti de ſe efficaci, vt nec poſſint illi reſiſtere, nec aliud facere, quàm id, ad quod impelluntur, 6. E 8. Error ... *Ariſtot.*

Caluin. tur, & hoc ſenſu dixit Caluinus, *penes Spiritum ſanctum eſſe totam actionis efficaciam.* Item dixit, *voluntatem mouet gratia, non vt multis antea ſæculis traditum & creditum eſt, vt poſtea electionis noſtræ ſit gratiæ obtemperare, aut refrigerari, ſed illam efficaciter faciendo.* Item hinc dixit voluntatem noſtram non cooperari gratiæ, neque eſſe pediſſequam gratiæ, quos loquendi modos etiam in Auguſtino reprehendit, quia liberum conſenſum indicant. nam in motibus gratiæ excitantis non dicitur voluntas noſtra cooperari gratiæ, etiamſi phyſicè illos efficiat, quia non liberè, ſed neceſſariò illos efficit; ita ergo de quolibet actu ſupernaturali voluntatis Caluinus cenſet.

7. Eius fundamentum. Fundamentum Caluini ſupponit in primis B neceſſitatem gratiæ efficacis præuenientis voluntatem in omnibus ſuis actibus, præſertim ſupernaturalibus, eámque probat eiſdem teſtimoniis, quibus Catholici vtuntur, & nos ſuprà multa adduximus, quia in hoc generali fundamento non eſt controuerſia. Deinde addit Caluinus hanc efficaciam gratiæ præuenientis libertatem eſſe per veram efficientiam in voluntatem noſtram, ita vt illi reſiſtere non poſſit, quod etiam multi Catholici docent, ideóque illam ſententiam tractando, huius partis fundamenta afferemus, quia communia ſunt. Ex his ergo concludit Caluinus per hanc gratiam imponi neceſſitatem voluntati, contrariam libertati. Potuit autem illationem probare his modis, primò, C quia tunc potentia liberè operatur, quando poſitis omnibus prærequiſitis ad agendum poteſt non agere, vel aliud agere, ſed voluntas in operibus gratiæ, nunquam ita operatur: ergo. Probatur minor, quia vnum ex requiſitis ad agendum talem actum eſt gratia efficax præmouens, ſed illa poſita, non poteſt non agere; ergo. Secundò, quia poſita illa gratia actus neceſſariò fit à voluntate, & illa gratia ponitur ante vſum libertatis; ergo inducit neceſſitatē ſimpliciter, quia eſt ſuppoſitio antecedens, quæ libertatem tollit, teſte Anſelmo lib. de Concord. prædeſtinat. &c. Anſelm. Tertiò, quia illa gratia datur per voluntatem Dei D efficacem, quia vult vt homo cum effectu omnino infallibiliter operetur; ſed voluntas Dei neceſſariò infert effectum: nam voluntati eius quis reſiſtet; ergo. Ex quibus omnibus conſtat Caluinum ſolùm poſuiſſe in his actibus neceſſitatem ex ſuppoſitione ſcilicet, ſuppoſita motione gratiæ de ſe & natura ſua efficacis, & in ſenſu compoſito reſpectu illius, quia cum illa motione impoſſibile eſt ſimul poni carentiam actus, & è conuerſo non poſita motione, impoſſibile eſt poni actum; motionem autem dari pro libera Dei voluntate ſola. Et nihilominus ob hanc ſolam neceſſitatem dixiſſe gratiam tollere libertatem.

8. Error Caluini euertitur. Ad hunc errorem confutandum ſupponimus E in primis de ratione liberi arbitrij non eſſe tantùm libertatem à coactione, ſed etiam à neceſſitate, hoc copiosè & eruditè probat Bellarminus lib. 3. & 4. de lib. arb. ideóque in allegandis teſtimoniis Patrum non immorabor, ſed quædam tantùm præcipua, & expreſſiora ex Scriptura, & Auguſtino indicabo. Bellarmin. Primò ergo ex Scriptura eſt locus notiſſimus Eccleſiaſtici 15. *Deus reliquit hominem in manu conſilij ſui, adiecit mandata & præcepta, ſi volueris mandata ſeruare, conſeruabunt tè. Appoſuit tibi ignem & aquam, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* Eccli.15. In quo teſtimonio quot ſunt verba, tot ſunt argumenta dictæ veritatis. nam habere rem in manu conſilij, nihil aliud eſt, quàm habere poteſtatem eligendi hoc, vel illud, iuxta proprium arbitrium, ea enim quæ neceſſitati ſubſunt, non cadunt ſub conſilium. Quis enim dicat beatum relinqui in manu conſilij, vt Deum videat. Item mandata & præcepta non dantur de neceſſariis, vel impoſſibilibus; item conditio illa *ſi volueris*, ſupponit poteſtatem non volendi, & eſt illa phraſis frequens in Scriptura. Denique certa verba euidenter includunt poteſtatem eligendi inter contraria & oppoſita, quæ cum neceſſitate ad vnum eſſe non poteſt. Vnde Caluinus & cæteri fatentur hoc teſtimonium conuincere, hominem in ſtatu innocentiæ habuiſſe voluntatem à neceſſitate volendi liberam, quia de primo homine ibi Sapiens loquitur: nihilominus verò aiunt, hanc libertatem per lapſum humanæ naturæ fuiſſe amiſſam.

Hanc verò friuolam euaſionem refutauimus in Prolegom. 1. eſt enim contra omnem rationem, quia libertas illa naturalis eſt voluntati, & naturales proprietates non fuerunt per peccatum amiſſæ. nunc verò addimus Scripturam eo modo loqui de hominibus, vel cum hominibus lapſis: nam de homine lapſo loquitur idem Sapiens Eccleſiaſtici 31. cùm dicit, *Beatus diues qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abijt, quis eſt hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita ſua*, &c. Euidenter enim loquitur de hominibus in hoc ſtatu mortali viuentibus, & concupiſcentiis ac effectibus temporalibus obnoxiis: in quo ſtatu diues maioribus periculis & occaſionibus peccandi ſubditus eſt; & ideo ſpecialiter beatificat, & laudat diuitem, qui affectu diuitiarum non ducitur, & immaculatè viuit: per hanc autem laudem, & beatificationem oſtendit eſſe in illo libertatem à neceſſitate, & poteſtatem volendi, & non volendi, ſicut ſtatim expreſsè ſubdit, *qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus facere mala, & non fecit.* Similiter cum homine lapſo loquebatur lex Numer. 3. *In arbitrio viri erit, ſiue faciat, ſiue non faciat.* & Paulus 1. Corinth. 7. *Quod vult faciat*, &c. & ſimilia, quibus non tantùm libertatem à præcepto, ſed etiam indifferentem poteſtatem volendi & nolendi nubere apertè declarat, & ſimiliter cap. 9. de ſe dicit, *Non ſum liber?* & poſtea libertatem hanc declarat, quia poteſtatem habebat manducandi & bibendi ex bonis fidelium, & nihilominus ſubiungit, *ſed non vſi ſumus hac poteſtate.* Igitur erat liber, quia poteſtatem habebat vtendi, & non vtendi, & hæc eſt poteſtas indifferentiæ, quam vocamus libertatem à neceſſitate. 9. Refutatur euaſio. Eccli. 31. Num. 3. 1. Cor. 7. & 9.

Reſpondent aliter hæretici, hominem quidem ſecundùm ſe ſpectatum etiam in natura lapſa habere hanc poteſtatem, tamen in vſu per diuinam motionem neceſſitari ſemper, vt altera poteſtate definitè vtatur. Sed hoc multis modis reiicitur, primò ad hominem, quia etiam in ſtatu innocentiæ homo regebatur generali prouidentiâ Dei, & indigebat motione ipſius; & nihilominus non priuabatur vſu libertatis, vt Caluinus conuictus verbis Scripturæ faſſus eſt. Secundò, quia prouidentia Dei non deſtruit naturam, ſed iuuat illam: nec enim fieri poteſt, vt homo naturâ ſuâ libertatem à neceſſitate habeat, 10. Hæreticorum alia reſponſio. Reiicitur primò. Secundò reiicitur.

habeat, & ſimul ex natura ſua petat talem prouidentiam, quæ vſum libertatis auferat; quòd ſi illam non poſtulat, veriſimile non eſt Deum ſuo tantùm arbitrio talem prouidentiæ modum ordinaſſe, cùm ſuauiter omnia diſponat, Sapient. 8. ex quo rectè intulit Auguſtinus lib. 7. de ciuit. cap. 30. Deum ſic adminiſtrare omnia quæ creauit, vt rebus ſingulis ſuos proprios exercere & agere motus ſinat. Tertiò hoc ipſum conuincunt prædicta Scripturæ loca, quia non de ſola poteſtate quaſi remota, ſed de vſu ipſo loquuntur: & ideo ob talem vſum, vel reprehendunt, vel laudant hominem operantem; quia cum tali poteſtate & libertate hoc, & non illud operatus eſt, cùm poſſit vtrumque: loquuntur ergo Scripturæ de homine in hoc ſtatu conſtituto, & prout nunc de facto operatur, vel motus, vel adiunctus à Deo cooperante cum illo; ergo docent non obſtante diuina motione, vel cooperatione abſque neceſſitate, & cum indifferentia poteſtatis operari. Et ita expoſuit Scripturæ teſtimonia Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 5. vt ſtatim latiùs referemus, & aliis modis hanc veritatem confirmabimus.

Illat. Auguſtinus.

Conc. Trid.

11. *Auguſt.*

Solùm, quia in contrarium Auguſtinus allegatur, ex eius doctrina ad eamdem veritatem confirmandam pauca ſubiiciemus. Nam in primis de liber. arbitr. præſertim in 3. à principio libertatem adſtruit, quæ neceſſitatem excludat, vnde cap. 1. ait, *Nulla culpa oſtendi poteſt vbi neceſſitas dominatur.* Eſtque attentè notandum motum liberum ſæpe ibi ab Auguſtino *voluntarium* appellari, non tamen ex eo ſolùm quòd ſponte fiat, ſed quia tam voluntariè fit, vt ſi homo velit, illum cohibeat, & in hoc diſtinguit illum à motu naturali lapidis, *quòd in poteſtate* (inquit) *non habet lapis cohibere motum, quo fertur inferiùs, animus verò dum non vult non ita mouetur, & ideo naturalis eſt lapidi ille motus, homini iſte voluntarius.* & in eodem ſenſu dicit in fine, *motus, quo huc, & illuc voluntas conuertitur, niſi voluntarius eſſet, atque in noſtra poſitus poteſtate, nec laudandus eſſet, neque culpandus.* Et hinc cap. 2. vrget difficultatem, quomodo libertas cum diuina præſcientia infallibili cohæreat, dicens; *Quomodo eſt voluntas libera, vbi tam ineuitabilis apparet neceſſitas?* quæ difficultas nulla eſſet, ſi libertas tantùm eſſet à coactione, vt per ſe patet. Eodem modo loquitur de lib. de vera relig. cap. 14. vbi priùs ait peccatum adeò eſſe voluntarium, vt niſi voluntarium ſit, non ſit peccatum. Et hinc concludit, dubitandum non eſſe habere animum liberum arbitrium. Quale autem ſit hoc voluntarium explicat, dicens; *tales enim ſeruos ſuos meliores eſſe iudicauit Deus, ſi eis ſeruirent liberaliter, quod nullo modo fieri poſſet, ſi non voluntate, ſed neceſſitate ſeruirent.* Semper ergo quaſi per antonomaſiam ſimpliciter voluntarium vocat illud, quod liberum eſt, eique neceſſitatem opponit.

Libertas vt cohæreat cũ præſcientia diuina, ex eodem Auguſtino.

Neceſſitas libertati opponitur.

12. *Auguſt.*

Et eodem modo loquitur lib. 1. contra Fauſt. cap. 5. de ciuit. cap. 10. *Multa* (inquit) *facimus quæ ſi nolemus, non vtique faceremus, quò primitus pertinet ipſum velle, nam ſi volumus, eſt, ſi nolumus, non eſt.* & lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 3. ſic ait, *Cui dicitur, Noli vinci à malo, arbitrium ſine dubio voluntatis eius conuincitur, velle enim & nolle propriè eſt.* & plura ſpecialiter de operibus gratiæ ſtatim afferemus. Neque in aliis locus eſt ſibi contrarius, licèt, vt dixi, interdum liberum vocet voluntarium, vtique perfectum, etiam

A quoad determinationem ad vnam partem potius quàm ad aliam; & ſimiliter neceſſitatem aliquando vocat coactionem, quando fit contra modum naturalem operandi voluntatis. Specialiter verò loco illo de gratia Chriſti loquimur de libertate non tantùm à neceſſitate, ſed etiam à ſeruili modo operandi, quod apud Auguſtinum eſt frequens; dixerat enim ibi per gratiam fieri, *vt non ſit terribile, ſed ſuaue mandatum, id eſt, vt non formidine pœnæ cogar eſſe ſub lege, ſed libera charitate delecter eſſe cum lege.* Et ſic adiungit, *præceptum enim liberè facit qui libens facit,* vtique perfecta libertate. nam qui facit præceptum, ſupponitur facere cum libertate indifferentiæ, quia ſine illa non eſt capax præcepti; quando verò id facit libenter ex amore, tunc perfectè liberè, id eſt, vt filius, & non vt ſeruus id facit. *Idem.*

B

13. Conc.

Hoc ergo catholico principio ſuppoſito concludendum eſt, diuinam gratiam efficacem, id eſt, per quam re ipſa, ſancta opera facimus, proprium modum liberè operandi cum indifferentia neceſſitatem excludente non auferre. Hæc aſſertio eſt de fide tradita olim à Patribus contra Pelagianos, & noſtris temporibus ſpecialiter definita contra Lutheranos & Caluiniſtas. Poteſt autem probari ex omnibus Scripturæ locis, quibus ſuprà probauimus dari nobis ſæpe C gratiam ſufficientem in actu primo, quæ ex pura hominis reſiſtentia effectum non habet, vt ſunt illa, *vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis, vocaui, & renuiſtis: quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti.* Nam in his & ſimilibus locis oſtenditur poteſtas libera à neceſſitate, quandoquidem ex ſola ſua voluntate non facit, quod per gratiam poteſt; dicent fortaſſe hæc teſtimonia ſolùm probare gratiam ſufficientem, non tollere libertatem, de gratia verò efficaci nihil probare: nam hi qui reſiſtunt, non recipiunt efficacem gratiam. Sed contrà vrgetur primò, quia ſi homo cum gratia ſufficienti eſt verè liber ad operandum & non operandum, ſicut aliquando vtitur illa poteſtate ad non operandum, D ita vtitur etiam interdum eadem poteſtate ad operandum; ergo ſicut liberè reſiſtit, ita liberè cooperabitur gratiæ, ſi velit.

Probatur Scriptura.

Iohan.

Deinde Scriptura hominem ſic vocatum & per ſufficientem gratiam excitatum monet, ne in vacuum gratiam Dei recipiat, & præcipit, vt conuertatur, & ſimilia Ezechiel. 36. Ierem. 1. Ioan. 6. ad Philip. 3. ergo ſupponit eſſe in poteſtate eius libera actualiter & efficaciter operari cum gratia, nam qui operari non poteſt niſi ex neceſſitate ab alio motus, non eſt capax præcepti, aut exhortationis ad actualem operationem. Tertiò homines etiam quando per gratiam operantur, laudantur de bono opere, & E digni cenſentur mercede, & tamquam fideles operari, & cooperatores Dei, & coadiutores. Matth. 20. 1. Corinth. 3. hæc autem dici non poſſunt, niſi de liberè ac moraliter operante: nam opera ex neceſſitate, nec laude, nec mercede ſunt digna; ergo non ſolùm qui reſiſtunt, ſed etiam qui operantur ex gratia liberè operantur: at in illis gratia eſt efficax; ergo efficax gratia non inducit neceſſitatem contrariam libertati.

Opera neceſſitate facta laude, mercede digna.

Secundò ipſemet Caluinus fatetur, veritatem hanc multis antea ſæculis & traditam & creditam in Eccleſia eſſe, nimirum gratiam Dei etiam in his omnibus qui ſanctè operantur, non 14. Fatetur Caluinus.

non tollere veram ac moralem electionem à neceſſitate liberam, ſed in his etiam operibus verum eſſe illud, *qui potuit transgredi, & non eſt transgreſſus, facere mala, & non fecit.* hæc enim & ſimilia ſine gratia efficaci non fiunt, & tamen liberè & cum poteſtate non faciendi fiunt, & ita intellexerunt has Scripturas antiqui Patres. Et vt alias nunc omittamus, id copioſè oſtendit Auguſtinus lib. de grat. & liber. arbitr. multa congerens teſtimonia Scripturarum cap. 2. & ſequentibus. Vnde Epiſt. 89. qu. 2. *liberum* (inquit) *arbitrium non tollitur, quia iuuatur, ſed ideo iuuatur, quia non tollitur.* & lib. 6. de ciuit. cap. 10. *Si neceſſitas* (inquit) *noſtra illa dicenda eſt, quæ non eſt in noſtra poteſtate, manifeſtum eſt quibus rectè, vel perperam viuitur, ſub tali neceſſitate non eſſe.* ergo etiam quando voluntas rectè operatur, ſub tali neceſſitate non eſt, cùm tamen rectè non operetur ſine efficaci gratia, & lib. de prædeſt. Sanct. cap. 5. *Credere*, inquit, *vel non credere, in arbitrio eſt voluntatis noſtræ*; ergo etiam qui credit, liberè credit, quamuis ſine efficaci gratia non credat, de qua ſubdit ſtatim idem Auguſtinus. *Sed præparatur voluntas à Domino.* non dixit, *neceſſitatur*, ſed *præparatur*, quod longè diuerſum eſt; omnia denique Auguſtini loca ſuprà adducta ad probandam gratiam adiuuantem voluntatem noſtram, & cum illa cooperantem in conuerſione ſua, & in aliis operibus pietatis ad hanc veritatem confirmandam valent, ſuppoſito alio principio eiuſdem Auguſtini, quòd *nemo iuuatur niſi qui ſponte aliquid conatur*, lib. 2. de peccat. merit. cap 5. & in id Pſalm. 26. *Adiutor meus eſto*, &c. Denique vbicunque Auguſtinus docet difficilem eſſe concordiam gratiæ cum libero arbitrio, ſimul docet non eſſe impoſſibilem, & ita eſſe vnum affirmandum, & aliud non negandum, vt lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 1. & ſeq. & Epiſt. 46. & 47. Proſper etiam lib. 2. de vocat gent. cap. 28. expreſsè docet efficacem gratiam non tollere mutabilitatem voluntatis; quia verò ibi ſpecialiter de dono perſeuerantiæ loquitur, de illo dono diſputando locum illum tractabimus.

Auguſt. — Credere, & non credere, arbitrarium. — *Auguſt.* — *Proſper.*

15. *Conc. Trid.* Tertiò definita eſt hæc veritas in Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 5. vbi docet exordium iuſtificationis ſumi à vocatione, qua peccatores vocantur, & per excitantem & adiuuantem gratiam ad ſuam iuſtificationem diſponuntur, *eidem gratiæ liberè aſſentiendo*, exponit ſtatim, ideo liberè aſſentire, quia *neque nihil omnino agat, inſpirationem illam recipiens, quippe qui illam abiicere poteſt.* Vbi apertè declarat, non tantùm liberè conſentire, quia voluntate conſentit, ſed etiam quia ſine neceſſitate conſentit, cùm poteſtatem abiiciendi inſpirationem retineat. Et hanc libertatem comprobat, quia cùm in Scriptura nobis dicitur, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*, libertatis noſtræ admonemur: nemo cum illo modo inuitatur, niſi qui in poteſtate ſua habet & conuerti, & non conuerti. Nec dubitari poteſt, quin Concilium in toto illo capite generatim de gratia loquatur, quæ interdum ſufficiens, interdum efficax eſſe poteſt; tum quia niſi gratiam efficacem comprehenderet, hæreticorum ſententiæ, quam præcipuè refellere intendit, non opponeretur; tum quia non ſatis doceret conuerſionem & diſpoſitionem ad iuſtitiam eſſe liberam, quia illa conuerſio non fit, niſi per gratiam efficacem: illud autem eſt contra intentionem eius, & contra verbum, ait enim per motionem illam gratiæ hominem *non nihil omnino agere illam inſpirationem recipiens*; de illo ergo, qui aliquid agit in ſua conuerſione, iam habet gratiam efficacem. Sit ergo certiſſimum Concilium agere de tota motione gratiæ præuia, quæ non tantùm neceſſaria eſt ad poſſe, ſed etiam ad agere liberè, ac ſubinde gratiam efficacem præuiam includere. Et eodem modo idem definit in can. 4. cuius verba, & multa alia in ſequenti capite, & infrà contra prædeterminationem phyſicam ampliùs vrgebimus. Conſentit cum hac definitione Concilium Senonen. in Decret. fidei cap. 15. vbi efficacem gratiam dicit non tollere libertatem in actu, quia *non tale eſt gratiæ trahentis auxilium, cui reſiſti non poſſit.* cenſet ergo hanc libertatem eſſe à neceſſitate, & hanc non inducere auxilium efficax quia poteſtatem reſiſtendi relinquit.

Conc. Senon.

16. *Conc. Arauſ.* Et ante Concilium Tridentinum indicauit hanc veritatem Concilium Arauſicanum, quatenus in can. 8. 15. & 25. docet liberum arbitrium per peccatum primi hominis fuiſſe infirmatum, inclinatum, & attenuatum, & ita læſum, vt ſine gratia Dei nihil boni poſſit operari. Et ita tantum abeſt, vt per gratiam tolli dicat liberum arbitrium, vt potiùs reparari dicat: imò quatenus amiſſum fuit per peccatum, dicit per illum reddi, qui potuit illud dare. Dicitur autem amiſſum, vt ſuprà expoſui, quantum ad poteſtatem ſanctè operandi, nam quia hæc poteſtas per gratiam datur, ideo per eamdem dicitur libertas arbitrij reddi; ergo non tollit gratia libertatem, ſed reſtituit illam, iuxta verbum Chriſti Ioan. 8. quod idem Concilium allegat, *Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis.* & hanc libertatem idem Concilium docuit can. 23. dicens, *Quãdo homines ita faciunt, quod volunt, vt diuinæ ſeruiant voluntati, quamuis volentes agant, quod agunt, illius tamen voluntas eſt, à quo præparatur & iubetur, quod volunt.* Et can. 25. propter eamdem libertatem dicit. *Baptizatos per Chriſti gratiam, Chriſto auxiliante, & cooperante poſſe, quæ ad ſalutem pertinent; ſi fideliter laborare voluerint, adimplere.* Sunt etiam valdè notanda verba Concilij Toletani IV. cap. 65. *Sicut homo propria arbitrij voluntate ſerpenti obediens periit, ſic (vocante ſe gratia Dei) propriæ mentis conuerſione quiſque ſaluatur.* Vbi eſt exponenda comparatio, tanta enim libertate dicit hominem conuerti per gratiam, quanta contra gratiam peccauit; ſicut ergo peccauit cum libertate excludente neceſſitatem, ita & nunc per gratiam operatur. Idem docet Concilium Valentin. in Gallia tempore Lotharij cap. 6.

Ioan. 8. — *Conc. Tolet.* — *Conc. Valent.*

17. Firmatur rationibus arbitrium liberum. Rationes ad hanc veritatem confirmandam ſunt ferè generales de libertate arbitrij, quæ cum proportione ſunt applicandæ. Primò & quaſi à priori, quia gratia quantumuis efficax non deſtruit naturam, ſed perficit; ergo non tollit vſum naturalis libertatis, ſed perficit. Secunda, quia gratia dat poſſe operari ſi homo velit, & iuuat ad operandum, quando homo vult: ex neutro autem ſequitur ablatio libertatis, imò vt verè iuuet, oportet, vt illam non auferat. Tertia à poſteriori, quia aliàs homo eſſet incapax præceptorum, & auxiliorum ſupernaturalium, & meriti, ac mercedis, &c iuxta quam rationem conſiderandum eſt, licèt abſolutè loquendo non implicet contradictionem, Deum per aliquam motionem præuiam neceſſitare voluntatem humanam, nihilominus id repugnate, ſi ſeruandæ ſunt proprietates moralium actuum, quas de facto, & ſecundùm fidem Deus obſeruat. Vnde quoad hoc error Caluini contradictionem inuoluit, præ-

Primò. — Secundò. — Tertiò.

Probationes contra Caluinum.

terquam quòd impiè etiam loquitur contra diuinam bonitatem. Declaratur & probatur, nam in primis ille hæreticus non ſolùm aſſerit Deum per motionem gratiæ neceſſitare voluntatem noſtram ad actus bonos, ſed etiam per alias motiones ſimiles neceſſitatem inferre ad actus prauos, etiam intrinſecè malos: hoc autem impium eſt, & contra diuinam bonitatem, & ſapientiam, & ita ex hoc capite inuoluit omnimodam repugnantiam, quia repugnat Deum non prudentiſſimè & honeſtiſſimè operari. Deinde conſtat ex Scripturis actus noſtros ita fieri à nobis, vt poſſint prudenter præcipi & prohiberi, quantum eſt ex parte modi operandi noſtri: nam de facto præcipiuntur & prohibentur à Deo; ſi autem Deus neceſſitaret homines ad hos actus, inepta eſſet talis prohibitio, vel præceptio; ergo cum hac proprietate etiam repugnat illa neceſſitas. Simile eſt de ratione meriti & demeriti, præmij & ſupplicij; quid enim magis iniuſtum, quàm neceſſitare hominem ad aliquid faciendum, & poſtea eum punire, quia id facit: & ſimiliter ceſſaret ratio premij ſi homo nihil de ſua libertate in illo promerendo adhiberet, ideóque non poſſet Deus per iudicium verum, ſeu tanquam iudex cauſas hominum, vt ſic dicam, terminare, ſed ſolùm per potentiam, & abſolutum dominium. Docet autem Scriptura Deum longè aliter prouidere hominibus, cum diuina: ergo prouidentiâ repugnat illa neceſſitas. quæ argumenta & ſimilia ex ſacris litteris copioſè locupletat Auguſtinus lib. de gratia & lib. arbitr. *Auguſt.*

Fundamentum autem Caluini non eodem modo ſoluitur à Catholicis, aliqui enim putant illationem inficiari neminem poſſe, & ideo poſteriorem partem de auxilio phyſico prædeterminante falſam eſſe putant; quapropter ad iudicandum in quo Caluinus quoad ſuum fundamentum errauerit, quid ſit auxilium efficax, & in quo eius efficacitas conſiſtat, & præſertim an phyſicè prædeterminet voluntatem, diligenter inueſtigandum eſt.

Capvt V.

Vtrùm auxilium efficax ſit excitans, ſeu in aliqua excitatione poſitum, præſertim iuxta mentem Auguſtini.

1\. Auxilium efficax quid addat vltra ſufficiens.

Reiectis hæreticis, ſupereſt controuerſia cum Scholaſticis, quæ in hoc maximè poſita eſt, vt declaremus, quid addat auxilium efficax vltra ſufficiens. Et quoniam ex dictis in præcedenti libro conſtat, auxilium ſufficiens, generatim loquendo, actu dari per auxilia excitantia, primùm omnium inquirendum proponimus, an intra latitudinem auxilij excitantis detur aliquid verè efficax, & à ſufficiente diſtinctum. In quo puncto vna opinio eſt, auxilia excitantia intra ſuum ordinem contenta non poſſe eſſe efficacia, ſed tantùm ſufficientia, neceſſariumque eſſe, addi illis auxilium aliquod gratiæ adiuuantis vt efficacia fiant. Quale autem ſit hoc auxilium adiuuans, in quo efficacitas auxilij conſiſtit, duobus modis iuxta duas opiniones explicatur. Prima dicit, illud auxilium adiuuans eſſe ſimultaneum, ſeu

Auxilium adiuuans quale ſit.

A concomitans, quia non putat dari auxilium adiuuans præuium, ſed re vera niſi hoc ampliùs explicetur, non ſatis eſt ad ſaluandum auxilium efficax præuium, quod faciat nos velle: nam auxilium adiuuans ſimultaneum, licèt nobiſcum faciat velle, & ad hoc ſit efficax, non tamen facit nos velle, efficaciter inducendo voluntatem, vt in capite primo libri præcedentis explicatum eſt.

Propter hoc ergo altera opinio, quam moderni Thomiſtæ nunc communiter defendunt, diſtinguit duplex auxilium adiuuans, ſcilicet B præueniens, & ſimultaneum, dicitque efficax præueniens, quia excitans auxilium non eſt efficax, vt ſupponitur, & ſolum auxilium adiuuans concomitans non dat efficacitatem præuiam, ſed ſimultaneam, quæ non ſatis eſt ad ſaluandum auxilium præuium efficax, de quo tractamus; ergo efficacia hæc ponenda eſt in auxilio aliquo adiuuante præuio. Primum autem principium, in quo iſtæ opiniones conueniunt, ſcilicet auxilium in ſuo ordine ſiſtens non eſſe efficax iuxta mentem dictorum auctorum probari poteſt, quia auxilium præuium ſimpliciter efficax debet infallibiliter habere effectum liberi conſenſus voluntatis excitatæ, ſed auxilium præciſè excitans C non poteſt infallibiliter habere talem effectum; ergo non poteſt eſſe efficax; ergo. Maior ſupponitur ex dictis in primo capite huius & præcedentis libri. Minor probatur primò ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 5. & can. 4. abſolutè, ac proinde generaliter definiente, poſſe voluntatem his excitationibus, id eſt, illuminationibus & inſpirationibus reſiſtere. Secundò, quia auxilium excitans nunquam poteſt habere dictum effectum, ſine auxilio adiuuante; ergo non poteſt eſſe efficax ſine illo. Tertiò, quia auxilium excitans non prædeterminat voluntatem ad vnum; ergo non eſt efficax. 2. Diſtinguitur auxiliũ adiuuans in præueniens, & ſimultaneum.

Nihilominus aſſero auxilium efficax præueniens ordine naturæ conſenſum liberum voluntatis eſſe quoddam auxilium excitans, ita vt au- D xilium excitans in genere ſumptum abſtrahat à ſufficiente & efficaci, & in illa diuidi poſſit tanquam in membra condiſtincta intra latitudinem auxilij excitantis. hanc aſſertionem tenent omnes auctores, qui admittunt auxilium efficax præueniens, & phyſicam prædeterminationem negant, vt infrà videbimus. Eamque ex doctrina Auguſtini ſic colligo: Vocatio Dei eſt gratia excitans, ſed vocatio aliqua non eſt tantùm ſufficiens, ſed etiam efficax, ideóque de ſe vocatio abſtrahit à ſufficienti & efficaci; ergo ſimiliter gratia excitans abſtrahit à ſufficienti, & efficaci, datúrque aliquod auxilium excitans & efficax: conſequentia euidens eſt, maior etiam nota eſt, E vel ex ipſo nomine vocationis, nam per vocationem mens excitatur. Vnde Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 5. exordium ſalutis dicit ſumi à vocatione, qua ſine meritis homines vocantur; *vt qui per peccata à Deo auerſi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam ad conuertendum ſe, diſponantur.* incipit ergo vocatio ab excitante gratia, & in illa maximè conſiſtit: vnde cap. 6. ſubiungit; *diſponantur autem ad ipſam iuſtitiam dum excitati diuina gratia & adiuti fidem ex auditu concipientes*, &c. Idem docuit Auguſtinus dicta quæſtione 2. lib. 1. ad Simplician. in fine, dicens, *Quis poteſt credere niſi aliqua vocatione, hoc eſt, aliqua rerum teſtificatione tangatur.* Tactus autem cordis per gratiam excitantem

3. Aſſertio. Colligitur ex Auguſtino. Concil. Trid. Vocatio excitans gratia. Auguſt.

citantem ſit; ergo ſecundùm Auguſtinum vocatio eſt gratia excitans. Atque ita Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. varios modos recenſet, quibus Deus hominem præuenit, ac præparat voluntatem, *vt diuinis*, inquit, *excitata præſidiis diuino in ſe cooperetur operi.* ſubdit inferiùs, *ipſa enim gratia hoc omni genere medendi atque auxiliandi agit, vt in eo quem vocat primam ſibi receptricem & famulam donorum ſuorum, præparet voluntatem.* Ex mente ergo horum Patrum vocatio fit per gratiam excitantem, per quam etiam voluntas à Domino præparatur.

Proſper.

4. Supereſt ergo, vt minorem propoſitionem, in qua eſt rationis vis, ex doctrina Auguſtini oſtendamus: multa enim ſunt apud illum loca, in quibus duas vocationes diſtinguit, quarum altera ſufficiens tantùm, altera etiam efficax eſt, quod licèt ſub his terminis fortè non dicatur ab Auguſtino per definitiones, nihilominus res eadem explicatur. Inſignis locus eſt in lib. 1. ad Simplician. quæſt. 2. circa medium, vbi primùm inquit, *quia non præcedit voluntas bona vocationem, ſed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo tribuitur, quòd bene volumus, nobis verò tribui non poteſt, quòd vocamur.* Vnde infert ſententiam in hac materia valde notandam, *non igitur ideo dictum eſſe putandum eſt, non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, quia niſi eius adiutorio non poſſumus adipiſci quod volumus, ſed ideo potiùs, quia ſine eius vocatione non volumus.* Ex qua ſententia primum argumentum ſumimus: noſtrum enim velle bonum maximè tribuitur ſoli Deo propter gratiam efficacem, etiam ex doctrina aliorum auctorum: at verò ſecundùm Auguſtinum, Noſtrum bonum velle non tribuitur ſoli Deo propter adiutorium, ſed propter vocationem, ac ſubinde propter gratiam excitantem; ergo excitans gratia & vocatio aliqua, ſecundùm Auguſtinum, eſt auxilium efficax: vnde ſtatim Auguſtinus hanc vocationem dicit eſſe *effectricem bonæ voluntatis.* Deinde verò obiicit, *ſi vocatio iſta ita eſt effectrix, vt omnes eam vocati ſequantur, quomodo verum eſt: Multi ſunt vocati, pauci verò electi?* & in ſumma reſpondet, non omnem vocationem eſſe ita effectricem bonæ voluntatis, ſed quandam eſſe quam vocati non ſequuntur, vtique quamuis poſſint, & illa de ſe eſt ſufficiens, alia eſt, quam vocati ſequuntur, & hæc eſt efficax bonæ voluntatis, & hoc eſt quod ait, *Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, qui hoc modo vocauit, quomodo aptum erat eis, qui ſequuti ſunt vocationem: ad alios autem vocatio quidem peruenit, ſed quia talis fuit, qua moueri non poſſent, vt eam capere apti eſſent, vocati quidem dici potuerunt, ſed non electi.* Diſtinguit ergo ipſam vocationem in ſufficientem & efficacem, quamuis aliis nominibus illas deſcribat, nam vnam vocationem dicit eſſe cui vocatus non ſe accommodat, nec obtemperat, & hæc eſt ſufficiens, aliam dicit eſſe quæ commodo præſtatur, quo ei, qui vocatur, aptum eſt vt vocationem ſequatur, & vocantem non reſpuat, & hæc eſt efficax, quia nunquam effectu ſuo fruſtratur. Vnde in fine quæſtionis excitanti gratiæ expreſsè tribuit hanc efficaciam, dicens; *igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, quandoquidem nec velle, nec currere, niſi eo mouente atque excitante, poterimus.*

Argumentum primum.

Diſtinguitur vocatio in ſufficientem, & efficacem.

5. Alter locus Auguſtini eſt lib. de Prædeſtin. Sanct. in quo ſæpiſſimè efficaciam diuinæ gratiæ, qua electionem, & prædeſtinationem Sanctorum Deus exequitur, in excitante gratia maximè ponit, quatenus per eam electos ſuos ita vocat, vt faciant quod Deus intendit, quod eſt proprium munus efficacis gratiæ. Sic cap. 2. ait, *Operatur Deus fidem noſtram, miro modo agens in cordibus noſtris, vt credamus.* Quis autem ſit ille mirus modus, exponit cap. 8. dicens, *Omnis, vt dicit Veritas, qui audiuit à Patre, & didicit, venit, valdè remotè eſt à ſenſibus carnis ex ſchola, in qua Pater auditur, & docet vt veniatur ad Chriſtum.* & infrà, *Multos venire videmus ad Chriſtum, ſed vbi, aut quomodo à Patre audierint, hoc non videmus, nimirum gratia iſta ſecreta eſt, gratiam verò eſſe quis ambigat?* & eodem modo nos dicere poſſumus gratiam eſſe excitantem quis ambigat? quid enim eſt doctrina interior Spiritus ſancti, niſi eius illuminatio & inſpiratio, quibus ipſe tangit hominum corda, illaque excitat? Eſt ergo illa gratia excitans; efficaciam autem eius declarat Auguſtinus, dicens. *Hæc itaque gratia, quæ occultè humanis cordibus diuina largitate tribuitur, à nullo duro corde reſpuitur, ideò enim tribuitur, vt cordis duritia penitus auferatur.* Alludens ad illud Ezechielis 26. *Auferam cor lapideum de carne veſtra, dabo vobis cor carneum.* Meritò ergo gratiam illam efficacem appellamus, cùm ita cor hominis tangat, vt etiam induratum illi non reſiſtat, ſed duritiam eius auferat. Eandem verò eſſe vocationem efficacem in eodem lib. cap. 16. declarat Auguſtinus, dicens, *Vocat Deus prædeſtinatos multos filios ſuos vt eos faciat membra prædeſtinati vnici filij ſui, non ea occaſione, qua vocati ſunt, qui noluerunt venire ad nuptias, ſed ea vocatione prædeſtinatos vocat, quam diſtinxit Apoſtolus, dicens, ipſis vocatis Iudæis & Græcis*, &c. & infrà. *Sic enim ait ipſis vocatis vt illis oſtenderet non vocatos, ſciens eſſe quamdam vocationem eorum, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt*, &c. quam etiam ait eſſe ſignificatam à Paulo ad Roman. 9. dicente, *non ex operibus, ſed ex vocante.* & addit, *non quacumque vocatione, ſed qua vocatione fit credens*: ecce efficaciam, ideóque de eadem vocatione intelligit aliam ſententiam Pauli ad Roman. 11. *ſine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei, ideſt*, inquit, *ſine mutatione ſtabiliter fixa ſunt ad hanc vocationem qui pertinent, omnes ſunt docibiles Dei.* & infrà *præuenit eum miſericordia Dei quia ſic vocatus eſt vt crederet.* eamdemque appellat vocationem ex propoſito in cap. 18. quia procedit ex definito propoſito Dei, & eſt medium efficax quo illud impletur & de illa tandem exponit in cap. 20. quod de purpuraria dicitur Actor. 16. *Deus aperuit ſenſum eius*, &c. dicens, *Sic enim vocabatur vt crederet.*

Argumentum ſecundum.

Auguſt.

Ezech. 26.

Declaratur vocatio efficax.

6. Tertius locus Auguſtini, & in hac materia inſignis eſt in lib. de corrept. & grat. cap. 7. vbi priùs generatim explicat media efficacia gratiæ, quibus Deus in vitam æternam quos elegit tranſmittit, dicens. *Quicunque ab originali damnatione diuinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, non eſt dubium quod & procuratur eis audiendum Euangelium.* ecce vocationem, *& cùm audiunt credunt, & in fide quæ per dilectionem operatur, vſque in finem perſeuerant.* ecce efficaciam. Vnde ſubiungit, non enim ſic ſunt vocati, vt non eſſent electi, ſed quoniam ſecundùm propoſitum vocati ſunt, profectò & electi ſunt. & de hac vocatione exponit verba Pauli ad Roman. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt Sancti.* Et declarans talis vocationis

Argumentum tertium.

Adhuc de-

claratur efficacia vocationis. tionis efficaciam, ſubdit, *ex iſtis nullus perit, quia omnes electi ſunt: electi ſunt autem, quia ſecundùm propoſitum vocati ſunt, propoſitum autem non ſuum, ſed Dei.* Ac tandem duas vocationes iterum diſtinguit, vnam electorum, quam vocat ſecundùm propoſitum, aliam communem, qua multi ſunt vocati, pauci verò electi, quia licèt ſit ſufficiens, non eſt efficax, ſed illi reſiſti poteſt, & reſiſtitur; alia verò ita eſt efficax vt impoſſibile ſit carere effectu, vt in diſcurſu totius capitis latè declarat. Vnde autem illa efficacia proueniat cap. 8. ponit per aliam ſententiam ſibi familiarem, *præparatur voluntas à Domino*, quam præparationem vbique declarat à Deo fieri per auxilia excitantia illuminationum, & inſpirationum, ſeu per vocationem efficacem.

Diſtinguitur vocatio in vocationem electorum, & communem.

7. Argumentum quartum. De quo eſt quartum, & optimum teſtimonium in epiſt. 107. ad Vitalem, vbi tractans eandem ſententiam dicit, *non ideo præparare Deum voluntatem, quia legem, atque doctrinam libero eius adhibet arbitrio, ſed quia vocatione illa acta atque ſecreta, ſic eius agit ſenſum, vt etiam accommodet aſſenſum.* & inferiùs ait, *quomodo dicitur quòd per legem Dei atque doctrinam Scripturarum fiat, quod eadem Scriptura dixit præparatur voluntas à Domino, ac non potiùs per occultam inſpirationem gratiæ Dei*, &c. Quid autem eſt *occulta inſpiratio*? niſi quædam occulta excitatio: illa ergo præparatio ſicut ſufficienter fit per quandam communem excitationem, ita efficaciter fit per aliam, quam Auguſtinus vocat *occultam, altam, atque ſecretam*, quam etiam aliis locis, præſertim in lib. de grat. Chriſti cap. 13. & 14. internam doctrinam appellat, quæ ſine dubio ad gratiam excitantem pertinet, vt in lib. 3. viſum eſt.

8. Argumentum quintum. Quintò facit quod Auguſtinus lib. 83. quæſtionum qu. 68. vocationi diuinæ tribuit quòd ſit illa efficax gratia, per quam Deus ipſum velle operatur in nobis; dixerat enim Deum non miſereri peccatoris, niſi voluntas præceſſerit, *& quoniam velle quiſque non poteſt, niſi admonitus & vocatus, ſiue intrinſecus, vbi nullus hominum videt, ſiue extrinſecus per ſermonem ſonantem, vel alia ſigna viſibilia efficitur, vt etiam ipſum velle Deus operetur in nobis.* & quia quidam vocati veniunt, alij non veniunt, ſubiungit eos, qui veniunt, ſibi tantùm id tribuere: qui autem veniunt, non ſibi, ſed vocationi, per quam nimirum præparata eſt eorum voluntas à Domino, vt ipſemet Auguſtinus recognoſcendo locum hunc declarauit 1. Retract. cap. 26. & ideo in priori quæſtione concludit, *hæc autem vocatio quæ ſiue in ſingulis hominibus, ſiue in populis, atque in ipſo genere humano per temporum opportunitates operatur, altæ & profundæ ordinationis eſt.*

9. Argumentum ſextum. Sextus locus ſit ex lib. de grat. & lib. arbitr. cap. 5. vbi gratiam efficacem datam à Paulo vt converteretur, ponit in vocatione, dicens, *vt autem de cœlo vocaretur, & tam magna & efficaciſſima vocatione conuerteretur, gratia erat ſola, nam merita erant magna, ſed mala.* Ex qua ratione intelligitur illam dictionem excluſiuam, *ſola*, non excludere liberam cooperationem Pauli in ſua conuerſione, nam proximè antea dixerat illam gratiam non tollere propriam voluntatem, & iterum, *nec ipſe ſolus, nec gratia Dei ſola, ſed gratia Dei cum illo.* in prioribus

A ergo verbis excludit illa particula omne voluntatis meritum, nam hoc eſt quod ibi contra Pelagianos oſtendit, nimirum conuerſionem non eſſe ex meritis, & ideo ait proceſſiſſe in Paulo merita, ſed mala, quæ non poterant gratiam mereri, ſed potiùs indignationem, & ideo talis vocatio gratia ſola fuit, id eſt, nullius meriti merces; ergo ſi illa vocatio *magna fuit, & efficaciſſima*, vt Auguſtinus dicit, fuit etiam gratia, ſeu auxilium non tantùm ſufficiens, ſed etiam efficax: ergo apud Auguſtinum non ſolùm gratia adiuuans, pro vt ab excitante diſtinguitur, ſed etiam gratia excitans, qualis eſt vocatio, gratia, ſeu auxilium efficax, & hæc loca ſunt valde notanda tanquam capitalia in hac materia, præſertim, B quia etiam auctores contrariæ ſententiæ, cum quibus diſputamus ad probandum auxilium efficax, illis maximè vtuntur.

Ex quibus & ſimilibus locis formari poſſunt plures rationes, quibus in doctrina Auguſtini intentum conuinci videtur, vna eſt, quia illa eſt gratia efficax, per quam Deus facit vt velimus, & vt faciamus, vt latè docet idem Auguſtinus lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 14. 16. & 17. Sed gratia per quam Deus facit vt faciamus, eſt vocatio; ergo talis vocatio eſt gratia efficax, ac ſubinde excitans; minor ſumitur ex eodem Auguſtino eodem libro de grat. & lib. arbitr. cap. 16. dicente, *Certum eſt nos facere* C *cùm facimus, ſed ille facit vt faciamus, præbens vires efficaciſſimas voluntati.* vbi expendenda eſt particula, *vires*, ſignificat enim non actionem, ſed virtutem agendi, & hanc dicit eſſe efficaciſſimam, & per gratiam præuenientem & excitantem dari, vt ſtatim explicat iſtis verbis, *certum eſt nos ſeruare mandata cùm volumus, ſed quia præparatur voluntas à Domino.* & iterum, *Certum eſt nos velle cùm volumus, ſed ille facit vt velimus bonum, de quo dictum eſt, præparatur voluntas à Domino, de quo dictum eſt, à Domino greſſus eius dirigantur, & viam eius volet, de quo dictum eſt, Deus autem eſt, qui operatur in vobis & velle.* Docet autem idem Auguſtinus lib. 83. D quæſtionum q. 68. vt iam retuli, vocationem eſſe per quam Deus hæc omnia facit, dicens, *quoniam nec velle quiſquam poteſt niſi admonitus & vocatus*, &c. efficitur vt & ipſum velle Deus operetur in nobis. Idem tradit idem Auguſtinus tract. 26. in Ioann. & ſerm. 2. de verb. Apoſt. & de prædeſt. Sanct. cap. 19. illa vocatione (ait) quæ ſiue pœnitentia eſt, id prorſus agitur & peragitur, vt credamus

10. Ratio pro D. Auguſtino.

Similis ratio eſt, quia gratia efficax eſt quam Deus confert prædeſtinatis vt ſaluentur, ſed medium potiſſimum quo ſaluantur prædeſtinati, eſt quædam vocatio, quam Auguſtinus vocat E ex propoſito; ergo illa eſt gratia efficax; conſequentia eſt clara. Maior eſt Auguſtini lib. de bonor. perſeuer. cap. 14. vbi definit prædeſtinationem Sanctorum, dicens, *Nihil aliud eſt, quàm præſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus arctiſſimè liberantur, quicunque liberantur.* vbi notanda eſt particula, *certiſſimè*. nam per illam ſignificare voluit Auguſtinus efficaciam mediorum, vt eſt notum in eius doctrina. Minor verò colligitur ex eodem capite, ſic enim ſtatim ſubinfert, *Ex quo apparet habere quoſdam in ipſo ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant* 11.

audiant verba, vel ſigna conſpiciant. quæ verba propter gratiam excitantem & congruentem manifeſtè ſunt dicta. Item ex lib. de corrept. & grat. cap.7. 9. & ſequentibus, vbi latè declarat, Deum dare prædeſtinatis perſeuerantiam per vocationem ſecundùm propoſitum ſuum, quam qui accipiunt, infallibiliter perſeuerant, ac proinde efficaciter iuuantur.

11. *Alia ratio.* Alia denique ratio eſſe poteſt, quia Deus dat efficacem gratiam præparando voluntatem, vt ſæpe in citatis locis Auguſtinus affirmat, & in Enchirid. cap. 32. de don. perſeuer. cap. 8. 1. Retract. cap. 22. & lib. 2. cap. 4. Sed Deus præparat voluntatem per gratiam preuenientem, quæ ſit vocatio congrua, vt eiſdem locis idem Sanctus docet, præſertim dicta quæſt. 2. ad Simplician. Ergo illa eadem vocatio eſt gratia efficax excitans. Conſequentia eſt clara in eadem ſententia Auguſtini. Tandem poſſumus hoc concludere ex principiis ſuprà poſitis, quia gratia efficax præuia, ſeu quæ facit, vt velimus, non eſt auxilium concomitans, ſeu concurſus, aut influxus ſimultaneus; ergo eſſe debet gratia excitans. Antecedens probatur, tum quia per influxum ſimultaneum non facit Deus vt velimus, ſed ipſum velle facit nobiſcum: per auxilium autem efficax facit vt velimus, tum quia proprium auxilium efficax, de quo tractamus, fit à Deo ſolo in nobis ſine nobis, vtique liberè cooperantibus: auxilium autem concomitans non fit in nobis ſine libera cooperatione noſtra; tum denique, quia auxilium efficax præuium datur, vt præparet voluntatem, concomitans verò, vt adiuuet præparatam; ergo propria gratia efficax non eſt ipſe ſimultaneus concurſus, ſeu influxus. Conſequentia verò prima probatur, quia inter actuales gratias nulla eſt, quam Deus in nobis ſine nobis efficiat, niſi gratia excitans, vt in lib. 3. probatum eſt, & in ſequentibus probandum eſt latiùs, hoc enim ſolùm ferè ſupereſt in hoc libro examinandum.

12. *Fundamento prioris ſententiæ occurritur. Reſpondetur primò.* Ad fundamentum autem prioris ſententiæ, negamus minorem, nam dari poteſt aliqua vocatio, ſeu gratia excitans, ex qua infallibiliter ſequatur liber conſenſus. & ad primam probationem ex Concilio Tridentino negatur conſequentia, ſtat enim voluntatem poſſe reſiſtere, & infallibiliter non reſiſtere: quomodo autem hæc duo coniungantur, in ſequentibus inquirendum eſt, nam hoc opus & hic labor eſt. *Reſpondetur ſecundò.* Ad ſecundam probationem negatur conſequentia, nam vocatio, aut excitatio non dicitur efficax, quia ſola ſine auxilio adiuuante faciat conſenſum, hoc enim in illa ſententia neceſſarium, aut verum eſt, quia vtrumque auxilium vtique excitans, & adiuuans ſimul neceſſarium eſt, vt actus ſupernaturalis fiat; vnde in ſuperiori libro etiam de auxilio vndique ſufficiente diximus debere vtrumque auxilium aliquo modo includere; ergò multo magis efficax. *Reſpondetur tertiò.* Non ergo dicitur auxilium excitans, quia ſolùm faciat, ſed quia in ſuo ordine tale eſt vt infallibiliter conſequatur effectum, ac ſubinde, vt infallibiliter habeat coniunctum, vel ſecum afferat neceſſarium auxilium adiuuans. Vnde autem hoc habere poſſit aliquod auxilium excitans, poſtea videbimus, vt iam dixi. Ad tertium denique negatur conſequentia, quia efficacia auxilij non conſiſtit in prædeterminatione, vt dicemus.

Capvt VI.

An efficax auxilium conſiſtat in motione, vel effectione, de ſe & natura ſua prædeterminante phyſicè voluntatem humanam ad vnum actum, & exercitium eius.

Diximus auxilium efficax conſiſtere in quadam efficaci vocatione. aggredimur iam exponere in quo conſiſtat eius efficacia, vel quomodo fiat, quídve addat communi vocationi. 1.
In quo puncto duæ ſunt opiniones celebres, vna de phyſica prædeterminatione, altera de congrua vocatione, de quibus ſuo ordine dicendum eſt: vt autem circa priorem clarè procedamus, neceſſarium eſt accuratè priùs explicare terminos vt ſine confuſione, vel æquiuocatione omnia puncta, quæ in hac ſententia occurrunt, tractare poſſimus. Et in primis verbum *determinandi*, à quo verbum *prædeterminandi* compoſitum eſt, declarandum eſt, deinde quid addat illa particula *præ*, & conſequenter quid nomine prædeterminationis ſignificetur, vel quotuplex illa eſſe poſſit, aperiemus. *Determinare quid.* *Determinare* igitur iuxta primam vocis ſignificationem idem eſt, quod terminum rei deſignare, aut conſtituere, ſiue id exteriùs fiat, vt in agris & regionibus fieri ſolet, ſiue per ſententiam, vel decretum, ſicut dicitur iudex determinare cauſam, vel ſuperior determinare quid ſit agendum ſuo vtique præcepto. Hinc ergo, quia voluntas de ſe indifferens eſt, ad ea, ad quæ eſt libera, determinari dicitur, cùm ad alteram partem inclinatur, vel definitur, & quando id fit cum aliqua anteceſſione, dicitur prædeterminatio. Vtrumque autem multis modis fieri poteſt, quos diſtinguere oportet & omiſſis quæ ad præſentem cauſam non faciunt, clariùs procedamus.

2. *Actus voluntatis humanus quot modis nominetur prædeterminatus à voluntate diuina.* Duobus igitur modis poteſt actus voluntatis humanus denominari prædeterminatus à diuina voluntate, ſcilicet obiectiuè tantùm, & per quandam extrinſecam denominationem, vel effectiuè influendo aliquid, quod ſit intrinſecè in voluntate humana, & determinet illam. Sic inter homines pater dicitur apud ſe determinare, quem ſtatum filius accipere debeat, & è conuerſo ſtatus ille dici poteſt prædeterminatus in voluntate patris. Item dicitur voluntas ſubditi determinari à voluntate ſuperioris, qua illi præſcribit, quid agere debeat. Voluntas enim ſuperioris nihil ponit in voluntate ſubditi, nec modum operandi eius immutat, ſed ſolùm præſcribit, & definit materiam, circa quam verſari debet, & ita dicitur determinare illam, extrinſecè imponendo illi obligationem, vel obiectum eius moraliter mutando. His ergo modis dici poteſt voluntas Dei determinare voluntatem hominis. *Cõcluſio 1.* Primò quidem per voluntatem, quam vocant ſigni, ſeu præceptiuam, quæ determinatio non eſt quoad exercitium, nec ponit aliquid in ipſa virtute agendi voluntatis creatæ, nec inducit neceſſitatem oppoſitam libertati ſimpliciter, ſed oppoſitam libertati à præcepto: vnde hic modus prædeterminationis nihil ad præſens refert. *Cõcluſio 2.* Secundò poteſt etiam dici, Deus determinare actum volun-

voluntatis humanæ obiectiuè & per denominationem extrinſecam, ſolùm quia æterno decreto abſoluto ſuæ voluntatis ſecum ſtatuit, vt voluntas humana in tempore talem actum liberum ſuæ voluntatis habeat. Nam tale decretum Dei cùm ſit liber, eſt quædam determinatio voluntatis eius, quia Deus in hoc liber oſtenditur, quod ſe ipſum determinare poteſt, vt dixit D.Thomas 1.p. qu.19. art.3. & in 2.d.25.q.1.art. 1. ad 3. per illud ergo decretum determinat Deus voluntatem ſuam ad volendum, vt homo in tempore velit, & ideo actus ille voluntatis humanæ denominari poteſt determinatus, vel ex æternitate prædeterminatus à voluntate diuina. Hæc autem prædeterminatio in Deo exiſtens per ſe ac præciſè ſpectata non immutat voluntatem humanam, nec limitat, aut coarctat intrinſecè eius indifferentiam, ſed ſolùm extrinſecè, & obiectiuè denominat illum actum hominis determinatum, ſicut actus immanens in potentia denominare ſolet extrinſecè obiectum ſuum, ſicut volitio denominat volitum obiectum ſuum, vt viſio viſum, vt auditio auditum, &c.

D.Thom.

3. Quamuis autem magna quæſtio eſſe poſſit, an Deus iſto modo prædeterminet ſua æterna prouidentia actus liberos futuros in tempore à voluntate humana, nunc verò non illam quæſtionem tractamus, quia illa prædeterminatio non eſt aliud, quàm prædeterminatio quædam talis actus humani, vel hominis ad agendum in tempore talem actum, loquendo nimirum de prædeſtinatione vt ad voluntatem Dei pertinet, & in æterno illius propoſito conſiſtit, nunc autem de prædeſtinatione non agimus, ſed de gratia: eſto igitur habeat Deus illud propoſitum, quo prædeſtinet talem actum, per illud prædeterminat illum obiectiuè & denominatiuè, vt dixi, non ſubiectiuè, vel effectiuè; quia ſicut prædeterminatio per ſe & formaliter nihil ponit in prædeſtinato, ſed executio prædeſtinationis eſt paſſiuè in prædeſtinato, vt dixit D.Thomas 1.p. q. 23. art. 2. Ita dicendum eſt de prædeterminatione Dei in hac ſignificatione ſumpta: nam dicit in Deo eumdem omnino actum, ſi reſpectu eiuſdem obiecti ſumatur. Et ſicut prædeſtinatio differt à gratia prout eſt donum nobis datum, tamquam æternum à temporali, ſeu tamquam cauſa ab effectu, ita differt hæc prædeterminatio à gratia efficaci, de qua tractamus: ideóque ſicut in præſenti non agimus de prædeſtinatione, ita nec de prædeterminatione in hac ſignificatione ſumpta.

4. Eadémque ratio eſt de diuina præfinitione, illa in vſu Scripturæ & Patrum cum prædeſtinatione coincidit. Nam definire in hac materia idem eſt, quod mentis conſilio ac propoſito voluntatis aliquid proponere, vel ſtatuere, vt 1.Reg. 20. dicitur, *Intellexit Ionathas quòd definitum eſſet à patre ſuo, vt interficeret Dauid* & 1.Machab. 1. *Multi de populo Iſrael definierunt apud ſe, vt non manducarent immunda.* Et in eodem ſenſu tribuitur Deo Actor. 27. *Definiens ſtatuta tempora,* &c. & cap. 2. *Hunc definito conſilio & præſcientia Dei traditum*, & Luc. 22. *filius hominis ſecundùm quod definitum eſt vadit.* Quia verò Dei propoſitum æternum eſt, ideo Deus non ſolùm definire, ſed etiam præfinire dici poteſt quidquid ſuo æterno decreto fieri ſtatuit; quod decretum præfinitio vocatur Epheſ. 3. ibi ſecundùm *præfinitionem ſæculorum*: vbi Græcè habetur nomen πρόθεσις, quod *propoſitum* ſignificat: vnde ibi particula *præ* ſolùm ſignificare videtur ante-

1.Reg 20. *1.Mach.1.* *Act.27. & 2.* *Luc.22.* *Epheſ.3.* *τὸ præ, notio.*

A ceſſionem propoſiti interni ad executionem externam, quæ in hominibus temporanea eſt, & ideo rectè dicitur in Deo ſemper indicare anteceſſionem æternitatis.

Quamuis alia etiam ratione poſſit illa particula *præ* addi verbo definiendi, vt ſignificet non ſolùm anteceſſionem æternitatis decreti ad executionem eius, quæ in tempore fit, ſed etiam vt in ipſa æternitate ſignificet anteceſſionem rationis propoſiti voluntatis ad præſcientiam futurorum, quam volunt aliqui eſſe propriam ſignificationem verbi præfiniendi, vt Deo attribuitur in B Scriptura, nihil in hoc colligi poteſt, quia in ea non inuenitur verbum hoc compoſitum *præfinitio*, ſed tantùm ſimplex *definitio*, vt ex allegatis locis manifeſtum eſt, & in nullis aliis inuenitur. Neque etiam aliunde poteſt illa verbi impoſitio, aut proprietas oſtendi: vnde licèt non negem poſſe particulam *præ* in illa ſignificatione ſumi, nihilominus id non exigit verbi proprietas, vel ſignificatio, ſed iuxta materiæ capacitatem loquendum erit, quòd etiam de verbo prædeſtinandi intelligendum eſt, nam hæ duo verba idem ſignificant. Imò in Scriptura, vbi in vulgata Latina C hæc verba variantur, in Græco idem verbum reſpondet quod eſt ὁρίζω, vel προορίζω, vbi eſt verbum προορίζω ſemper ponitur in vulgata verbum *prædeſtino*: vt Roman. 8. *quos præſciuit, & prædeſtinauit*; & iterum, *quos prædeſtinauit, hos & vocauit*, & ad Epheſ. 1. *qui prædeſtinauit nos*; & iterum *prædeſtinati ſecundùm propoſitum eius*, & 1.Corinth 2. *quam prædeſtinauit Deus ante ſæcula.* Ex quibus vltimis verbis intelligimus particulam *præ* ex intentione Pauli ſignificare anteceſſionem æternitatis, & in his omnibus reſpondet Græcè verbum προορίζω. At verò vbi inuenitur in nouo Teſtamento Græcum verbum ὁρίζω, in vulgata ponitur verbum *definio*, ſine præpoſitione, vt patet ex locis Lucæ, & Actorum ſuprà citatis. Solùm ad Roman. 1. vbi Græcè habetur ſimplex D participium ὁρισθέντος noſter interpres vertit *prædeſtinatus*, nam quia illa deſtinatio, ſeu definitio æterna eſt, non dubitauit interpres illam vocare prædeſtinationem. Vnde etiam intelligitur, illam particulam *præ*, in rigore ſolùm ſignificare anteceſſionem æternitatis diuini propoſiti ad executionem eius tam in verbo *prædeſtinandi*, quam in verbo *prædeterminandi* in illa prima acceptione ſumpti, nam hæc in rigore, vt dixi, idem ſunt.

5.

Rom.8. *Epheſ.1.* *1.Cor.2.*

Poſſuntque hæc confirmari ex verbis Dionyſ. cap.5. de diuinis nominibus, in fine, quem locum obiter etiam hîc declarabimus, eſt enim celebris in hac materia, & aliqui non rectè illo vtuntur. Agens ergo Dionyſius de diuinis exemplaribus ſeu E ideis, inquit iuxta tranſlationem Ambroſij Florentini: *Exemplaria verò eſſe dicimus rationes in Deo ſubſtantificas rerum, & ſingulariter ante ſubſiſtente, quas prædeſtinationes Theologia vocat, & bonas, diuináſque voluntates, eorum, quæ ſunt, definitrices atque effectrices, ſecundùm quas ipſe ſuperſubſtantialis Deus, quæ ſunt, omnia prædeſtinauit atque produxit.* Vbi in primis quoad verba attinet, aduerto, vbi prius exemplaria vocantur *prædeſtinationes*, ſecundùm aliam tranſlationem, quam D. Thomas commentatur vocari *prædefinitiones.* Vnde idem D. Thomas in commentatio ſub diſtinctione dicit, *quas ſacra Scriptura vocat prædefinitiones, ſeu prædeſtinationes*, pro certo habens illa verba eſſe ſynonyma. Et vbi poſtea ipſæ ideæ dicuntur *definitrices, & effectrices*, illa verſione apud D.Thomam

6.

Dionyſ.

D. Thomam dicuntur *prædeterminatiuæ* : alia autem verſio habet, *diſcretiuæ & effectiuæ* ; & in vltimo loco habetur apud eundem D. Thomam verbum *prædefiniuit*, pro verbo *prædeſtinauit*. D.Thomas autem loco vtriuſque poſuit *prædeterminauit*, ſentiens hoc verbum Deo attributum etiam ſignificare internum mentis propoſitum, & in ea ſignificatione idem eſſe quod prædeſtinare, vel definire.

7. Deinde aduerto vocare Dionyſium ipſa exemplaria, ſeu ideas *prædeſtinationes*, ſeu *prædefinitiones*, additque etiam vocari *diuinas voluntates*, quia, vt ibi notat D.Thomas, rationes rerum poſſibilium in mente Dei ſecundùm ſe ſpectatæ, antequam Deus velit ad illarum imitationem aliquid ad extra producere, non habent rationem exemplarium, & ita per voluntatis præfinitionem quaſi complentur in ratione exemplarium, & ideo & præfinitiones & prædeſtinationes & voluntates Dei eſſe dicuntur. Vnde aduertit ibi Carthuſianus non loqui ibi Dionyſium de prædeſtinatione in eo rigore, quo electis tribuitur prædeſtinatio, ſed latiori modo prout dici poteſt de qualibet præordinatione diuina, ſiue ſit de præmio, ſiue de pœna, & ſiue ſit ante, vel poſt præſcientiam alicuius rei futuræ, & ſiue ſit præfinitio abſoluta rei in ſe, ſiue ſufficiens tantùm, & in cauſis ſuis. Nam quælibet iſtorum ad rationem idearum, ſeu exemplarium conſtituendam ſufficit. Denique addi poteſt exemplum ſimile de verbo *præparandi*, ex D. Thoma 1.p.q.23. art.2. ad3. vbi ait verbum illud dupliciter poſſe tribui Deo, primò pro præparatione æterna ex parte ipſius Dei, quæ eſt decretum æternum, quo ſe ab æterno præparauit ad ſaluandum electum, vel aliquid ſimile agendum. Et ſic ait dici poſſe bonam voluntatem humanam eſſe ab æterno præparatam in mente Dei; quæ præparatio in voluntate creata non eſt, niſi denominatio extrinſeca ab æterno actu Dei. Secundo verò modo dicitur Deus præparare voluntatem humanam in tempore efficiendo aliquid in illam, quo illam diſponat, & intrinſecè præparatam reddat. Idem ergo eſt, ſeruatâ proportione, de verbo *prædeterminandi*.

D.Thomas.

8. In præſenti ergo per ſe ac directè non agimus de hac prædeterminatione Dei extrinſeca, quia non agimus de prædeterminatione cum qua illa coincidit, ſed agimus de gratia efficaci, quæ à prædeſtinatione differt, tamquam effectus à prima & originali cauſa, & tamquam temporale quid ab æterno, vt Auguſtinus docuit lib. de prædeſt. Sanct. cap.10. & lib. de don. perſeuer. cap.14. Dico autem præſentem tractationem non eſſe per ſe & directè de hac prædeterminatione, quia ſi vna ſit cum altera connexa, indirectè poſſet ad illam extendi diſputatio, & ideo qui ponunt gratiam efficacem in prædeterminatione intrinſeca noſtræ voluntatis, magnam vim in hoc faciunt quòd omnes actus noſtri liberi arbitrij ſint prædeſtinati, præfiniti, ſeu prædefiniti, & in dicto ſenſu prædeterminati in propoſito ac decreto abſoluto diuinæ voluntatis, non ſolùm prius ſecundùm æternitatem, ſed etiam ſecundùm anteceſſionem rationis diuini decreti ad præſcientiam futurorum, quia putant ex tali prædeterminatione extrinſeca ſequi intrinſecum in noſtra voluntate per gratiam, vel motionem efficacem, quia nullo alio modo poteſt illud decretum prædeterminationis Dei infallibiliter impleri; alij verò in contrario extremo vt prorſus caueant à tali modo gratiæ efficacis quem putant eſſe contrarium libertati, negant etiam illum

Auguſtinus.

A modum prædeterminationis, ſeu prædeſtinationis omnium actuum liberorum in ſe ipſis antecedentem præſcientiam futurorum, ſed aiunt ante præſcientiam abſolutam futurorum, ſolùm prædefiniri & præordinari in cauſis efficacibus, vel ſufficientibus, ſicut modò circa verba Dionyſij dicebamus. Poſt præſcientiam verò abſolutam voluntatem ordinari ad ſuos fines, & ſic etiam præfiniri in prioritate æternitatis, non in anteceſſione ad præſcientiam abſolutam. Nos autem vt ab hac controuerſia abſtineamus, ſupponimus poſſe Deum in priori ſenſu prædeterminare, ſeu prædeſtinare actus liberos humanæ voluntatis ita abſolutè, vt B omnino fiant & liberè fiant credimus, licèt in malis actibus id facere non poſſit Deus propter bonitatem ſuam, in bonis poſſit, & de facto admittimus id feciſſe in Sanctis actibus liberis à gratia efficaci procedentibus, & non obſtante hac prædeterminatione extrinſeca, de intrinſeca, inquirimus, an ſit neceſſaria, vel paſſibilis ad executionem talis prædeſtinationis, & conſequenter, an hoc ſit gratiæ efficacis munus.

Vt ergo de intrinſeca prædeterminatione dicamus, vlteriùs aduertimus potentiam de ſe indifferentem duobus modis poſſe determinari, ſcilicet actu primo & in actu ſecundo. Priori modo eſt C determinata, quando prius natura quàm actum operetur, eſt limitata & definita ad vnum effectum, poſteriori modo eſt determinata quādo actu operatur. Rurſus prior determinatio in actu primo multiplex eſt, nam quædam eſſe poteſt quoad ſpecificationem tantùm, alia quoad exercitium, vel, quod perinde eſt, vna eſſe poteſt ſolùm quaſi conditionata ſi voluntas operari velit, alia eſt abſoluta, quia per illa voluntas determinatur, vt velit. Priori modo eſt voluntas de ſe determinata ad amandam beatitudinem in communi, nam licèt actu de illa cogitetur, non eſt voluntas omnino determinata ad exercendum actum amoris circa illam; nihilominus tamen ita eſt diſtincta, vt ſi ve- D lit aliquem actum circa illam exercere, ille eſſe debeat amor, ſeu perſecutio, non odium, aut fuga: alio modo ex parte ſimili, licèt inferiori determinatur voluntas per habitum charitatis ad ſanctè operandum, non quidem quoad exercitium actus, vt per ſe manifeſtum eſt, nec cum tanta limitatione, ſeu determinatione, vt ſi voluntas habens talem habitum, operari velit ad ſanctam operationem determinetur, quia non eſt vnde habitus ille tantam præbeat determinationem, aliàs eſſet inamiſſibilis, quod eſſe falſum in lib 9. videbimus: nihilominus tamen aliquo modo & ſub alia conditione determinat, quia ſi voluntas illo habitu vti velit, non poteſt niſi ſanctè per illum operari: quomodo dixit Ioann. canonic. cap. 3. *Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit,* E *quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt*, vtique ſi vt talis operari velit; hanc ergo & quancumque ſimilem vocamus determinationem quoad ſpecificationem, vel conditionatam, & ſecundùm quid, vel ſufficientiæ non exercitij. Vnde obiter conſtat non eſſe in præſenti ſermonem de hac determinatione, quod eſt memoriæ mandandum, nam ſolent per hanc æquiuocationem eludi argumenta, quia hoc modo etiam auxilium ſufficiens determinat voluntatem ad vnum quoad ſpecificationem ſub conditione, quia ſi homo tali auxilio cooperari velit, non niſi bene & in tali ſpecie operabitur, & ita illa eſt determinatio ſufficientiæ, licèt non ſit efficaciæ: eſt ergo in præſenti ſermo de determina-

8. Potentia de ſe indifferens quomodo determinari poſſit.

Ioan.3.

Ff 4 tione

tione abſoluta, & quoad exercitium, quæ tunc eſſe dicitur in voluntate, quando ita affecta, & proximè completa in actu primo, in illo non ſiſtit, nec ſiſtere poteſt in temporis duratione, quia non poteſt ſe continere, quin exerceat actum ſecundum. Quando ergo potentia prius natura eſt ſic conſtituta in actu primo, dicitur etiam determinata in actu primo.

9. Vlteriùs autem hoc dupliciter contingere poteſt, vno modo ab intrinſeco, ſcilicet ex innata conditione potentiæ actiuæ, alio modo ex forma, vel actu aliquo, qui licèt intrinſecè efficiat voluntatem, ab extrinſeco prouenit, nimirum per efficientiam alicuius extrinſeci agentis ſcilicet Dei. Prior modus neque in voluntate cadit, nec habere poteſt locum in præſenti puncto, ſaltem comparatione facta ad voluntatem ipſam ſecundùm ſe ſpectatam. Probatur, quia ſupponimus voluntatem eſſe liberam; ergo illa ſecundùm ſe ſpectata, non habet innatam determinationem ad vnum quoad exercitium, quia hoc repugnat libertati naturali, quæ indifferentiam requirit, etiam naturalem, vt iam oſtenſum eſt. Item gratia efficax non eſt conditio intrinſecè connata, ſeu congenita voluntati; ergo non poteſt illi dare priorem modum determinationis ad vnum, cùm ſemper auxilium efficax ſit aliquid ſuperadditum voluntati ab extrinſeco agente Deo; & ideo dixi hanc determinationem non eſſe innatam ipſi voluntati ſecundùm ſe ſpectatæ, nam comparata ad illam entitatem, quæ eſt gratia efficax, ſi talis eſt illa entitas, vt poſita in voluntate determinet illam in actu primo ad exercitium actus proportionati illi auxilio; ſic talis determinatio conuenit tali entitati ab intrinſeco, nam eſt conditio illa connaturalis, & intrinſecea, quia per nullum alium actum primum illi additur, aliàs eſſet proceſſus in infinitum.

10. Imò non ſolùm ipſa ex ſe erit determinata ad vnum, ſed etiam ex intrinſeca ſua natura, & conditione habebit determinare voluntatem cui adhæret, ad coëxercendum ſecum, (vt ſic dicam,) eumdem actum, quia non poteſt aliter illa entitas habere connaturalem annexionem, & omnino intrinſecam cum ſuo actu ſecundo, quia non poteſt ſuum actum exercere, ſine cooperatione voluntatis, vt ſupponimus; ergo vel ipſa non eſt ab intrinſeco ſimpliciter determinata ad exercitium ſuæ actionis, vel æquè determinat voluntatem ad ſecum cooperandum. Illa ergo determinatio in actu primo, ſi datur, licèt ſit ab extrinſeco reſpectu voluntatis, erit intrinſeca tali auxilio efficaci, ſeu illi principio agendi completo ex voluntate, & tali motione, quæ efficax auxilium dicitur. Et conſequenter licèt talis determinatio fiat in voluntate effectiuè à Deo, quia Deus eſt, qui efficit in voluntate auxilium efficax, nihilominus ab ipſo auxilio fit illa determinatio formaliter in voluntate, quia tale auxilium adhærendo voluntati, determinat illam. Atque hic eſt vnus & fortè præcipuus ſenſus quæſtionis propoſitæ; & hanc vocabimus ſemper determinationem in actu primo, de illa inquirendo, an fiat in voluntate per auxilium efficax, modo iam explicato.

11. Alium modum determinationis vocauimus in actu ſecundo, quia per illum conſtituitur potentia in vltima determinatione. Nam de ratione huius determinationis in actu ſecudno eſt vt fiat per effectionem ipſiuſmet actus ſecundi, quia ante illam effectionem ſemper eſt potentia in actu primo, ſiue prius tempore, ſiue prius natura conſideretur,

A & ideo ante actum ſecundum, ſeu effectionem eius, non poteſt eſſe potentia determinata in actu ſecundo, eſt enim aperta repugnantia. Vt autem illa effectio actus ſecundi habeat rationem determinationis, ſupponere debet in potentia indifferentiam aliquam quoad exercitium, quia verbum ipſum *determinandi*, connotat reſpectum ad rem, vel materiam, ſeu potentiam, quæ non ſupponitur determinata, ſed indifferens: nam ſi omnino ſupponatur determinata, non indigebit determinatione. Et ideo ignis quando calefacit, non dicitur determinari ad calefaciendum, ſed agere id, ad quod determinatus eſt; Sol verò, quia de ſe eſt aliquo modo indifferens ad obdurandum, vel

B liquefaciendum, dicitur determinari a diſpoſitione ceræ, verbi gratia, ad liquefaciendum, & intellectus dicitur determinari à voluntate ad credendum, quia antea erat aliquo modo indifferens, & eodem modo dicitur voluntas determinare ſe, quando vult credere.

In quo modo loquendi animaduerto differentiam inter potentiam indifferentem ex dominio voluntatis, vel indifferentem alio modo minùs perfecto, ſcilicet ex ſola vniuerſali virtute agendi, vel ex ſubordinatione ad ſuperiorem potentiam. Nam potentia libera propriiſſimè dicitur determinare ſe, quod adeò neceſſarium reputatur, vt dixerit D. Thomas, nec Deum nec hominem fore liberum, niſi haberet vim internam determinandi ſe, vel 12.

C eminentem, quaſi per ſe ipſam formaliter, vt voluntas diuina, vel actiuè voluntariè agendo in ſeipſam vt voluntas humana. At verò aliæ cauſæ alio modo indifferentes non dicuntur determinare ſe, ſed determinare vel ab alia cauſa in quocumque alio genere, ſicut determinatur virtus Solis ex diſpoſitione, vel capacitate paſſi, vel à ſuperiori potentia mouente, & applicante, ſicut intellectus determinatur à voluntate ad credendum. Hæc ergo determinatio in actu ſecundo, etiam interuenit in actu, qui fit per efficax auxilium, & ideo alius ſenſus præſentis quæſtionis eſt, an efficax auxilium immediatè efficiat, vel conferat hanc ipſam determinationem in actu ſecundo, non præuio ali-

D quo actu primo, in quo talis determinatio conſiſtit, ſed per immediatum influxum abſolutè voluntatis Dei in ipſum actum ſecundum, ita vt per illum met, quaſi formaliter determinetur voluntas humana à voluntate diuina efficaci influente effectiuè talem determinationem.

Atque ex his facile declarari poteſt, cur hæc determinatio humanæ voluntatis, *prædeterminatio* vocetur: non enim additur illa particula *præ*, propter anteceſſionem æternitatis ad tempus: nam hæc determinatio non eſt æterna, ſed in tempore fit, vt declaraui, imò nec aliqua anteceſſio durationis temporalis per illam particulam *præ*, indicatur, quia determinatio illa non antecedit tempore effectum gratiæ efficacis, ſeu actum ſecun- 13. *Prædeterminatio*, de determinatione voluntatis humanæ.

E dum & vltimum voluntatis, vt etiam declaraui. Dicitur ergo prædeterminatio propter anteceſſionem naturæ & cauſalitatis. quod quidem facillimè intelligitur in tali determinatione, ſi dari in actu primo ſupponatur, nam actus primus præcedit ſecundum ſaltem ordine naturæ; ergo ſi voluntas per auxilium efficax determinatur in actu primo, profectò prædeterminatur, tum quia prius natura conſtituitur in actu primo, tum etiam, quia recipit illam prædeterminationem, vt præuiam ad ſuum conſenſum, ſicut etiam recipit motionem auxilij, & ideo per illud præmoueri dicitur: & hinc dicitur Deus prædeterminare illam non

non formaliter, & quaſi extrinſecè per ſuum propoſitum æternum, vt in priori ſignificatione verbi *prædeterminandi* dicebamus, nec etiam formaliter intrinſecè, quia hæc ipſa motio efficax, quatenus eſt intrinſecè inhærens voluntati, illam determinat formaliter, vt iam ſatis explicaui, ſed dicitur Deus prædeterminare voluntatem effectiuè, tum quia facit in illa internam prædeterminationem formalem, tum etiam, quia illam efficientiam habet ſolus Deus ſine cooperatione voluntatis, præueniendo omnino vſum libertatis eius. Denique dici etiam poteſt *prædeterminatio* per comparationem ad meritum, quia antecedit illud, quamquam hoc habet locum in primo auxilio efficaci, non verò vniuerſaliter in omnibus ſequentibus, vt poſtea videbimus.

14. At verò ſi gratia efficax non determinet voluntatem in actu primo, ſed immediatè ad actum, vel per actum ſecundum, tum etiam particula *præ*, non poteſt ſignificare anteceſſionem durationis reſpectu effectus, ſeu conſenſus liberi voluntatis, quia inuoluit ipſum actum ſecundum, vel formaliter, quia ad illum immediatè terminatur: vnde etiam anteceſſio ſecundùm realem ordinem naturæ & cauſalitatis, difficile ibi explicatur, quia actio ipſa, qua fit conſenſus voluntatis, vnica eſt, & ſimplex; vnde non poteſt in illa diſtingui aliquid prius natura & cauſalitate, quàm aliud. Nec ſatisfaciet, qui dixerit per illam particulam *præ*, ſolùm ſignificare prioritatem in dignitate, excellentia, independentia, & inefficientia talis auxilij, quod principales partes habet in tali effectu. Hoc, inquam, non eſt ſatis, quia id totum inuenitur in auxilio efficaci ſimultaneo, & concomitante; ergo illo modo non explicatur propria prioritas auxilij præuij, quæ inueniri debet in auxilio efficaci, de quo tractamus, & per illam particulam ſignificatur. Si ergo in ipſa determinatione actus ſecundi, prædeterminatio admittatur, neceſſarium eſt dicere Deum ſua motione efficaci præcedere aliquo modo influxum voluntatis creatæ, etiamſi ad eumdem terminum, ſeu actum ſecundum immediatè terminetur. Vnde ſi gratia efficax vocetur ipſa voluntas Dei quatenus mouet & trahit noſtram voluntatem ad agendum, ſic antecedit ordine naturæ, ſaltem virtuali, quia concurrit imperando, & trahendo noſtram voluntatem, ſicut voluntas noſtra præcedit mouendo brachium. Non videtur autem alienum à proprietate locutionis voluntatem ipſam Dei, vt actiuè influentem ad extra gratiam efficacem vocare, ſicut multi cenſent voluntatem creādi vt actu inferentem ex ſe effectum, eſſe actiuam creationem. Quòd ſi actio ipſa conſenſus liberi recepta in voluntate hominis, vt eſt ab efficaci voluntate diuina, vocetur auxilium efficax Dei: ſic dicetur prædeterminare voluntatem creatam formaliter, & per particulam *præ*, denotabitur actionem illam pro vt procedit à ſpeciali voluntate diuina efficaci, determinatè facere, vt voluntas creata in eam actionem influat, & vt ſic vocari prædeterminationem, quia ſecundùm illum reſpectum ad voluntatem Dei habet quamdam anteceſſionem ad voluntem hominis, cuius influxum ex neceſſitate quadam ſibi connaturali coniunctum habet, hic enim modus anteceſſionis non repugnat: an verò poſſit gratiæ efficaci accommodari, poſtea videbimus.

15. *Prædeterminatio phyſica, cur ſic dicta. Cumel. Aluar.*

Supereſt explicanda altera particula, per quam hæc prædeterminatio *phyſica* appellatur. In quo in primis aduerto Franciſc. Cumel dict. lib. 1. Opuſculor. diſp. 4. ſect. 2. concluſ. 4. reprehendere hunc modum loquendi de prædeterminatione *phyſica*; imò addit vocabulum illud à me, & à noſtris, eſſe inuentum ad improbādam aliorum ſententiam. Quod autem ad me ſpectat, veriſſimè affirmo illud non excogitaſſe, nec ab alio, quàm à defenſoribus talis auxilij efficacis illud didiciſſe. Vnde tantum abeſt, vt à Patribus Dominicanis reputetur à nobis inuentum, vt M. Aluar. diſp. 22. num. 2. affirmat, non eſſe nouum, ſed antiquum in Eccleſia, & à Patribus vſurpatum in eadem acceptione, qua in præſenti diſputatione ſumitur, quod multis verbis explicare conatur. Sed quidquid ſit de nominis initio, aut inuentione ad explicandam peculiarem ſententiam, eámque ab aliis diſtinguendam, neceſſarium fuit peculiare nomen. Et ad hunc finem illud non fuit incongruum, quia per illud explicatur hanc determinationem non eſſe metaphoricam, ſed veram, nec tantùm ſecundùm quid, aut moralem, ſeu ex his, quæ frequentiùs accidunt, ac ſubinde ex accidenti talem, ſed eſſe determinationem ſimpliciter & ex intrinſeca natura talis entitatis, ſeu auxilij, ac proinde eſſe per ſe talem ex aliqua propria cauſalitate per ſe. Nam iuxta communem vſum etiam Eccleſiaſticum, ita ſolet illud additum phyſicè vſurpari. Sic enim ad ſignificandam veram vnitatem trium perſonarum in Deo, dicitur eſſe vna perſona in alia naturaliter, & à Græcis phyſicè. Et vnio Verbi ad humanitatem vocatur naturalis & phyſica, & Theologi ſolent vocare phyſicam, efficientiam Sacramentorum, vt declararent eſſe veram & realem. Ad hunc ergo modum in præſenti ad explicandam rigoroſam proprietatem huius determinationis illa particula *phyſicè* determinationi adiungitur.

16. *Auxilium efficax phyſicum variis modis dicitur.*

Aduertendum eſt autem variis modis poſſe auxilium efficax dici phyſicum, primò in ratione entis, & hoc eſt verum, non tamen ſufficit ad rem explicandam, quia etiam gratia excitans ſufficiens eſt entitas phyſica, id eſt, vera & realis. Secundò in ratione motionis formaliter afficientis & immutantis voluntatem, & hoc etiam non eſt ſatis, nam id etiam habet auxilium ſufficiens, eſt enim motio phyſica, quia verè & realiter voluntatem inclinat, & intellectum afficit & immutat, non tantùm obiectiuè, ſed etiam formaliter per internam Spiritus ſancti efficientiam, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt, & ex ipſis terminis eſt ſatis notum. Tertiò poteſt illa determinatio dici *phyſica*, propter efficientiam, quia nimirum tale auxilium phyſicè efficit conſenſum voluntatis. Et hoc ſiue ſit verum, ſiue falſum, non ſufficit, quia poteſt eſſe phyſicum principium per ſe influens cum voluntate in actum ſuum, & nihilominus non determinare voluntatem quoad exercitium actus, neque abſolutè, ſed ſolùm ſufficienter, ſeu ſub conditione; ſic enim multi dicunt auxilium ſufficiens præueniens phyſicum principium actus, quando tranſit in auxilium adiuuans actu, etiamſi non determinet voluntatem illo modo, & habitus charitatis phyſicè afficit voluntatem, & inclinat illam, & cum illa efficit phyſicè actum, & tamen, quia in efficientia ſui actus ſubeſt dominio voluntatis, non determinat illam. De hac autem motione gratiæ efficacis nunc inquirimus, an diſtinguatur in hoc ab habitu & à gratia ſufficiente, quod omnino determinet voluntatem, ita vt illa poſita implicet contradictionem, voluntatem non velle.

17. Quarto ergo modo dicitur *phyſica* prædeterminatio in ratione determinationis, & neceſſariæ connexionis

connexionis inter entitatem talis auxilij, & actum ſecundum, ac influxum voluntaris in ipſum, duóque per illam vocem *phyſica* ſignificantur, ac denotantur: vnum eſt illam determinationem eſſe ſimpliciter, & omnino abſolutam, ita vt nulla ratione, aut modo impediri poſſit illa connexio. Aliud eſt, eamdem determinationem fieri ex vi talis entitatis ſine aliquo reſpectu ad alias circumſtantias, vel ad ſpecialem voluntarem, aut præſcientiam Dei, ſed eſſe omnino intrinſecam, & naturalem illi entitati, ſeu auxilio. Quocirca ne hæreamus fortè in voce *phyſica*, qua nonnulli eiuſdem opinionis vti nolunt, res ipſa ſpectanda eſt, & ſtatuendum nihil aliud per illam indicari, niſi motionem illam talem eſſe, vt à ſolo Deo fiat in homine, & de ſe, & ſua vi naturali ac proprietate habere effectum ita determinandi voluntatem, vt voluntas non poſſit reſiſtere illi, vel vt impoſſibile omnino ſit, voluntatem illam habere, & non conſentire. Et hunc modum determinationis ita cenſeo ſufficere, vt dicatur phyſica determinatio, vt licèt fingamus motionem illam præuiam & efficace, non habere phyſicam, & per ſe efficientiam in conſenſum, ſed per ſolam inhærentiam ſuam determinate omnino voluntatem quaſi formaliter ligando, vel impediendo illam, ne poſſet ſuum influxum ſuſpendere, id ſatis fore, vt ſit vera & phyſica determinatio, quia formalis cauſalitas, quæ eſt à vera forma reali, phyſica eſt.

18. Ex his ergo ſatis, vt arbitror, declaratus eſt ſenſus quæſtionis propoſitæ, neque aliquis exiſtimet ſuperuacaneam eſſe tam prolixam terminorum declarationem, quia non ſolùm eſt neceſſaria ad vim rationum & teſtimoniorum penetrandam, ſed etiam erit vtiliſſima ad expedienda, cùm longè maiori breuitate multa argumnnta, & varia diuerticula præcludenda. Præterquam quòd ad intelligendum ſtatum quæſtionis, & varietatem opinionum eſt neceſſaria. Primum ergo & præcipuum punctum totius controuerſiæ eſt, an ad efficaciam vocationis, ſeu excitantis auxilij neceſſaria ſit prædeterminatio phyſica voluntatis. in quo puncto duæ ſunt opiniones extremè contrariæ, quas hîc breuiter & generatim attingam, nam poſtea per partes ſunt fusè tractandæ.

Ad efficaciã vocationis an ſit neceſſaria prædeterminatio phyſica.

19. *Opinio prima.* Prima opinio ſimpliciter affirmat efficaciam auxilij in phyſica prædeterminatione poſitam eſſe. Cuius fundamentum generale, omiſſis nunc teſtimoniis, eſt quia non poteſt auxilium præuiæ motionis, ſeu vocationis eſſe ita efficax, vt infallibiliter inferat cõſenſum voluntatis, niſi omnino ineuitabiliter determinet voluntatem ad talem conſenſum; ſed hoc non fit, niſi per phyſicam prædeterminationem: ergo. Minor euidens eſt ex declaratione data. Maior probatur, quia poſito auxilio efficaci præuenienti, conſecutio actus liberi non poteſt eſſe infallibilis, niſi vel ex præſcientia, vel quia immutabilis eſt poſito tali auxilio. Sed infallibilitas non poteſt primò & per ſe ex præſcientia prouenire; ergo neceſſe eſt, vt eueniat ex prædeterminatione phyſica. Minor probatur, quia vel eſt ſermo de præſcientia abſoluta, & hæc ſupponit præſcientiam auxilij abſolutè futuri, & efficaciam eius, vel præſcientia conditionata, & hæc vel nullo modo datur de talibus futuris contingentibus, quæ ſit omnino certa & infallibilis, antequam præſciantur abſolutè futura, vel ſi datur neceſſariò ſupponit, ſub illa conditione decretum Dei abſolutum & efficax, in quo veritas illa, & certitudo fundetur, quod decretum inuoluit etiam efficaciam, quam auxilium de ſe habet ad determinandam vo-

A luntatem. Et quia hoc tantùm fundamento videtur præcludi via ad ſaluandum omne aliud auxilium præuium efficax, quod ſit potentiſſimum medium, quo Deus exequatur abſolutam prædeſtinationem, vel de ſalute electorum, vel de aliis actibus liberis, quos præfiniuit, vt iam ſupponimus, ideo ab Auctoribus huius ſcientiæ omni conatu & contentione impugnata eſt conditionalis ſcientia, quia illa è medio ſublata, non ſupereſt alius modus ſufficiens efficaciæ, præter phyſicam prædeterminationem. Modi autem explicandi & defendendi hanc ſententiam ſunt multi, & auctores eius in illis nõ conueniunt, & aliqui non in omnibus punctis, ſed in vno, vel alio conſentiunt, & ideo nunc nec auctores refero, nec alia fundamenta, membratim enim in ſequentibus capitibus illud præſtabo. B

20. *Opinio ſecunda.* Secunda opinio negat eſſe neceſſariam prædeterminationem ad efficacitatem auxilij. fundamentum eſt in primis à poſteriori, tum quia poſita huiuſmodi neceſſitate auxilium tantùm ſufficiens erit de ſe inefficax, ac ſubinde non ſufficiens: tum etiam, quia talis ac tanta efficacitas induceret neceſſitatem libertati actus contrariam. A priori verò fundamentum eſt, quia ad ſaluandam veram efficaciam auxilij ſufficit futura cauſalitas eius, quæ ſit infallibilis in diuina præſcientia, quam Deus ſine dubio habet de huiuſmodi futuris ſub conditione, prius ſecundum rationem, quàm talia auxilia efficacia, ſeu congrua diſtribuat. In modo autem explicandi hanc ſententiam eſt aliqua diuerſitas, quæ C poſtea per partes tractanda eſt, & ideo nunc neque auctores refero, neque fundamenta illa amplius vrgeo. Nos verò hanc poſteriorem ſententiam approbamus & defendimus. Et fundamentum propoſitum prioris ſententiæ euertimus demonſtrando, dari in Deo certiſſimam & infallibilem ſcientiam veritatum contingentium, non fundatam ex parte obiecti in aliquo decreto libero diuinæ voluntatis, ſed in veritate rei ſecundùm ſe, vt in ſecundo prolegomeno tractatum eſt. Imò nunc addimus, non parum infirmari credibilitatem contrariæ ſententiæ ex eo, quod efficaciter perſuaderi non poteſt, niſi negando Deo quamdam ſcientiam valde conformem infinitæ illius perfectioni, ſapientiæ, D & altiſſimæ prouidentiæ, nec non ſanctis Scripturis & Patribus nimis conſentaneam, & quæ nec demonſtrari poteſt impoſſibilis, neque hactenus, vel probabiliter perſuaſum eſt.

21. Addo denique tam certum mihi eſſe Deum non prædeterminare illo modo voluntates humanas, neque id eſſe neceſſarium ad piè, ſanctéque operandum, vt ſi vel talem neceſſitatem prædeterminationis admittere, vel electionem abſolutam, aut prædefinitionem actuum liberorum ante præſcientiam eorum negare neceſſarium eſſet, potiùs dicerem hoc poſterius eſſe negandum, quàm illud prius admittendum. Nam in doctrina fidei arctius eſt dari peccatoribus auxilium ſufficiens ad ſalutem, E & auxilium efficax non tollere libertatem ſupernaturalium, quàm ſit certum dari abſoluta decreta libera in Deo futuris actibus liberis ante præſcientiam eorum. Et ideo ſi oporteret vel illa principia labefactare, admittendo tale genus prædeterminationis, vel illa decreta in illo abſoluto ſenſu non admittere, ſed aliter illa interpretari, hoc potius eſſet eligendum, quàm prius: ſed cùm omnia illa dogmata vera ſint, inter ſe non repugnat, nec in eas anguſtias redigimur, vt alterum ex illis duobus eligere neceſſarium nobis ſit, vt iam tetigimus, & in diſcurſu ſequentium capitum planum fiet.

CAPVT

Capvt VII.

Vtrùm auxilium efficax neceſſarium ad piè operandum, ſit poſitum in aliqua excitatione per ſe, & ex vi ſuæ naturæ, ac præcisè entitatis, prædeterminans phyſicè voluntatem ad conſenſum.

1. VT duæ ſententiæ generatim relatæ preſſiùs examinentur, & iudicium de illis datum verum & ſolidum oſtendatur, per omnes modos diſcurrere oportet, quibus illæ opiniones defendi ſolent, vel poſſunt, vt in illo, qui & principiis fidei magis conſentaneus apparuerit, & ad reſiſtendum hæreticis aptior, & minoribus difficultatibus implicatas fuerit, quieſcamus. Circa opinionem verò de auxilio prædeterminante tres modi occurrunt, quibus cogitari poteſt. Primus quòd detur aliquis motus excitantis gratiæ qui natura ſua habeat vim hanc prædeterminandi voluntatem, & ineuitabiliter illam inducendi in conſenſum. Secundus eſt, vt nulla excitatio per ſe ad hoc non ſufficiat, ſed compleatur virtus illa per aliam motionem realem diſtinctam ab actu præuio excitantis gratiæ, & ab actu liberi conſenſus, & quaſi media inter illos. Tertius vt conſiſtat in ipſa immediata productione deliberati conſenſus, prout ab efficaci voluntate Dei procedit, vel (quod perinde eſt) vt conſiſtat in efficaci Dei voluntate, quia talem actionem voluntati hominis immittit, eamdémque ad ſecum cooperandum efficacitet trahit. Ex quibus modis duo primi ad prædeterminationem in actu primo pertinent, tertius ad prædeterminationem in actu ſecundo, iuxta declarationem in ſuperiori capite datam. In hoc ergo capite primum modum, qui facilior eſt, expediemus.

2. Dubitandi ra. Ratio igitur dubitandi in puncto propoſito eſt, quia efficax præueniens auxilium poſitum eſt in aliqua excitante gratia, id eſt, in vocatione quadam alta & ſecreta & interna doctrina: ergo neceſſe eſt, vt detur aliqua excitans gratia, quæ ex ſe, id eſt, ex vi ſui modi intrinſeci hanc efficaciam habeat; ergo illa etiam gratia erit phyſicè prædeterminans voluntatem. Antecedens probatum eſt latè capite præcedenti ex ſententia Auguſtini, qui teſtimoniis Scripturæ illud confirmat. Nam gratia illa, de qua loquitur Chriſtus Ioann. 6. *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me*, gratia excitans eſt, nam conſiſtit in interna doctrina, illuminatione, & inſpiratione, & tamen illi tribuit Chriſtus infallibiliter effectum liberi conſenſus, cùm dicit, *venit ad me*, vt enim notat Auguſtinus lib. de grat. Chriſti cap. 14. non dixit Chriſtus, *poteſt venire ad me, ſed venit, vbi iam* (inquit) *& poſſibilitatis profectus, & voluntatis effectus & actionis effectus eſt.* Nam, vt ſuperiùs dixerat, *quando Deus docet per Spiritus gratiam, ita docet, vt quod quiſque didicerit, non tantùm cognoſcendo videat, ſed etiam volendo appetat, agendóque perficiat.* quæ omnia pertinent ad gratiam excitantem. Idémque confirmant omnia, quæ de efficaci vocatione capite præcedenti diximus. Conſequentia verò prima probatur, quia ſi excitatio non habeat hanc efficaciam ex ſe, ſeu ex intrinſeco modo ſuo, iam non ipſa erit efficax, ſed aliunde proueniet efficacia ex alio principio vocationi addito, quod accidentarium eſſet, quod eſt contra proprietatem verborum Scripturæ, & Auguſtini. Altera etiam conſequentia nota eſt ex declaratione data capite præcedenti, nam idem eſt prædeterminare, quod ex ſe infallibiliter effectum inferre.

Ioan. 6.

Auguſt.

3. Nihilominus in hoc puncto omnes vtriuſque opinionis Auctores in hoc conuenire videntur, quòd per ſolas excitationes non prædeterminatur ſimpliciter, ac phyſicè voluntas, hoc in noſtra ſententia manifeſtum eſt, in aliorum autem opinione patet, tum quia ob eam rem, præter excitationem poſtulant nouam motionem prædeterminantem phyſicè, quia ſolæ excitationes ad hoc non ſufficiunt. Vnde Ledeſma artic. 1. concluſ. 1. licèt excitationibus tribuat determinationem moralem, de quo ſtatim dicam, addit in fine illius, illam prædeterminationem non eſſe phyſicam. Tum etiam, quia iſti auctores fatentur, ex duobus hominibus habentibus æqualia auxilia præuenientia excitantia, poſſe vnum conuerti, & non alium, ſi vni detur auxilium adiuuans prædeterminans, & non alteri; ergo ſupponunt excitantia auxilia non prædeterminare phyſicè. Imò, vt cap. 5. dixi, ideo negant auxilia excitantia in ſuo ordine eſſe efficax auxilium, quia illa non prædeterminant phyſicè voluntatem, & ipſi putant veram efficaciam in phyſica prædeterminatione conſiſtere. Vt autem hæc veritas magis declaretur, & confirmetur, nonnullis propoſitionibus diſtinguenda eſt. *Ledeſma.*

4. Dico primò. Ad actum liberum ſupernaturalem efficiendum, non eſt neceſſaria excitans gratia phyſicè prædeterminans voluntatem. Probatur primò ex principiis ſuperiori libro poſitis de gratia ſufficienti. Nam Deus præbet homini, qui non conuertitur, vocationem & excitationem neceſſariam ad ſalutem, & non dat illi excitationem determinantem voluntatem eius: ergo talis excitatio determinans non eſt ad ſalutem ſimpliciter neceſſaria. Et confirmatur, quia ſi excitatio de ſe determinans voluntatem eſt neceſſaria, vt voluntas conſentiat; ergo ſine illa non poteſt conſentire; ergo ſine illa non habet ſufficientem excitationem, & conſequenter non peccat non conſentiendo. Hic verò reſponderi poteſt vulgari diſtinctione, ſcilicet excitationem determinantem eſſe neceſſariam, vt quis conſentiat, non verò, vt poſſit conſentire, & ideo ſine illa habere hominem ſufficientem excitationem, vt poſſit velle, non tamen vt velit. Sed hoc virtute impugnatum eſt in ſuperiori libro, & in ſimili forma impugnabitur in ſequentibus, quia auxilium verè ſufficiens ex parte ſua ſufficiens eſt, non tantùm ad poſſe, ſed etiam ad velle, ſi homo bene illo vti velit, vt poteſt cum auxilio adiuuante, quia ſi noua vel diſtincta excitatio neceſſaria eſt, cùm illa non ſit in poteſtate hominis, ſimpliciter & abſolutè actus non eſt in eius poteſtate. Aſſertio 1. Probatur 1. Confirmatur.

5. Secundò probatur aſſertio, ratione philoſophica, quia voluntas ad actus naturalis ordinis non indiget excitatione, vel cognitione præuia naturali determinante voluntatem, vt ipſa poſſit, & de facto conſentiat pro libertate ſua; ergo ſeruata propoſitione, neque in ſupernaturalibus eſt neceſſaria excitatio ſic determinans. Antecedens videtur certum, & ſatis declarari à Sapiente Eccleſ. 15. illis verbis, *Deus creauit hominem & poſuit eum in manu conſilij ſui*, &c. Vbi declarat propoſi- Probatur ſecundò. *Eccleſ. 15.*

propoſuiſſe Deum homini vitam & mortem, ignē & aquam, vt porrigat manum ad quod voluerit. Eſt ergo determinatio illa in manu voluntatis, licèt antecedentia conſilia, vel obiecta illam non determinent. Idem probatur ex modo, quo præbet homo conſenſum voluntatis, vel tentatione inductus, vel ad petitionem alicuius. Quis enim dicat tentationem determinare voluntatem phyſicè, vt omnino velit? Tentatio autem ſe habet vt excitans ad malum. Idemque eſt de petitione, nam conſtat experientia non ſtatim hominem annuere petenti aliquid, & poſtea ſuo arbitrio conſentire, etiamſi excitatio petentis aucta non fuerit; non ergo ipſa fecit determinatione efficaciter, ſed voluntas ſe determinauit. Conſequentia verò prima probatur, quia Deus eleuat voluntatem in ſupernaturalibus modo accommodato tali naturæ, & hoc eſt *fortiter & ſuauiter* illi prouidere. Item, quia eadem ratio cum proportione applicata vtriſque operibus inuenitur, vt magis ex ſequenti aſſertione patebit.

6. *Aſſertur ſecunda.* Dico ſecundò. Gratia excitans prædeterminans phyſicè voluntatem, neque datur hominibus vocatis ad gratiam, etiamſi de facto conſentiant, neque eſt poſſibilis non ſolùm de communi lege, verùm etiam neque ex natura rei. Prima pars probatur primò ex illis locis Scripturæ, in quibus dicitur Deum ita vocare homines, vt relinquat in poteſtate eorum conſentire, vel reſiſtere, vt eſt illud Apocalypſ 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo*, &c. & ſimilia; quia dici non poteſt in omnibus his locis eſſe ſermonem de ſola vocatione, cui reſiſtunt omnes homines, qui illam recipiunt, ſed abſolutè de quacumque, quæ à quibuſdam recipitur, & ab aliis reiicitur: aliàs ſine cauſa diceret Deus, *Si quis aperuerit, intrabo ad eum.* & hoc etiam mihi probat admonitio Pauli ad Epheſ. 2. *Cum timore & tremore veſtram ſalutem operamini*; & ſubdit rationem, *Deus enim eſt, qui operatur in vobis & velle, & perficere.* Duo enim coniunxit Paulus in his verbis, vnum eſt, homines debere operari ſalutem ſuam, aliud Deum eſſe qui ſalutem *operatur, & perficit.* Supponit ergo Paulus, non obſtante præuia operatione Dei per vocationem ad hominem pertinere, & in poteſtate eius eſſe operari, & non operari ſuam ſalutem, & ideo fortaſſe monuit, vt cum timore & tremore operamur, quia poſſumus reſiſtere vocationi Dei, etiamſi interdum cum illa operemur.

Probatur ex Scripturâ. *Apoc. 3.* *Epheſ. 2.*

7. *Probatur ex Conc. Trid.* Vnde ſecundò principaliter probatur aſſertio ex cap. 5. & can. 4. ſeſſ. 6. Concilij Tridentini, quibus tradit talem eſſe inſpirationem & illuminationem Dei, vt qui illam recipit, poſſit illam abiicere. & eamdem vim habent verba Concilij Senonenſ. dicentis præuenientem gratiam non inducere neceſſitatem, *quia non eſt tale gratiæ trahenti auxilium, cui reſiſti non poſſit.* Quæ profectò loca intelligenda ſunt in ſenſu compoſito, ſaltem reſpectu gratiæ vocantis, etiamſi talis ſit, vt cum illa contingat de facto hominem conuerti; ergo ſtante tali excitatione manet in voluntate integra poteſtas ad non conſentiendum illi: ita vt homo poſſit coniungere diſſenſum cum tali excitatione, ſi vt talis eſt præciſè ſpectetur; ergo talis excitatio de ſe non determinat voluntatem ad conſenſum phyſica determinatione, quia hæc determinatio, vt ex terminorum declaratione conſtat, excludit hanc poteſtatem. Sed hoc teſtimonium & ratio in eo fundata ad omne genus phyſicæ prædeterminationis applicanda eſt, & ideo inferiùs latiùs circa illud immorabimur. nam de

Conc. Senon.

A ſola excitante gratia facilè ab aliis auctoribus admittitur. Vnde Bannez 2. 2. q. 10. art. 1. documen. 3. circa finem, cùm ſibi hoc teſtimonium Concilij obieciſſet, adhibet primum reſponſum, primúmque (vt ait) verum ſenſum Concilij, vt de auxilio excitante loquatur, illi enim ſecundùm ſe ſpectato reſiſti poteſt. *Bannez.*

8. *Probatur doctrina Auguſtini.* Tertiò probatur in doctrina Auguſtini, quia id eſt in poteſtate noſtra, quòd ſi volumus, facimus, ſi nolumus, non facimus: ſed per excitantem gratiam velle conſtituitur in noſtra libera poteſtate; ergo per excitationem non tollitur poteſtas nolendi id, ad quod excitamur, etiam in ſenſu compoſito reſpectu excitationis, id eſt,
B etiam ſtante tali excitatione. Maior traditur ab Auguſtino lib. 1. de lib. arbitr. cap. 12. & ſequentibus, & lib. 3. cap. 1. & 3. & 1. Retract. cap. 6. & 22. Minor autem ſumitur ex doctrina eiuſdem Auguſtini lib. 3. de liber. arb. cap. vlt. dicente, *Voluntatem non allicit ad faciendum quod libet, niſi aliquod viſum: quòd autem quiſque ſumat, vel reſumat, eſt in poteſtate, ſed quo viſo tangatur, nulla poteſtas eſt.* Ad hunc enim modum aliis in locis de excitante gratia philoſophatur, vt in ſuperioribus viſum eſt, & in ſequentibus videbimus. Nam per excitantem gratiam tangitur cor noſtrum, ideóque non eſt ipſa in noſtra poteſtate: relinquit autem in no-
C ſtra poteſtate, tam velle, quàm nolle; ergo non determinat phyſicè voluntatem: vnde eſt illud Auguſtini q. 2. ad Simplician. *Velle ſuum voluit eſſe & noſtrum, ſuum vocando, & noſtrum ſequendo.* dicitur enim noſtrum, quia in poteſtate noſtra eſt, & in lib. 83. quæſtionum q. 68. *Si quis ſibi tribuat, quòd venerit vocatus, non poteſt tamen ſibi tribuere quòd vocatus ſit.* Ergo, teſte Auguſtino, etiam vocatio illius, qui de facto venit, non ita determinauit voluntatem eius, quia *poſſit ſibi tribuere quod venerit.* ergo non fuit determinata eius voluntas per eius vocationem & ſimilia ſumi poſſunt ex Proſpero lib. 2. de vocat. gent. cap. 99. aliàs 26. & in ſequentibus diſcurſum hunc generalius vrgebimus. *Auguſt.* *Proſper.*

9. *Probatur ratione naturali.*
D Quartò argumentor ratione naturali, ſuppoſita doctrina theologica, nam gratia excitans tota conſiſtit, vel in illuminatione intellectus, quam Auguſtinus vocat internam, ſeu reuelationem, vel in ſimplicibus affectibus voluntatis, quos Auguſtinus vocat ſpiritualem voluntatem, & ſuauitatem; ſed neutrum iſtorum poteſt voluntatem omnino determinare ad conſenſum; ergo ſola gratia excitans non poteſt de ſe illam efficacitatem habere illo modo declaratam. Maior quoad vtramque partem inuenitur apud Auguſtinum tract. 26. in Ioann. tractando & conferendo illa verba Chriſti, *Nemo poteſt venire ad me*, &c. & illa, *Omnis qui audiuit à*
E *Patre, & didicit, venit.* Vbi inter alia dicit, *Attractio eſt ipſa reuelatio.* & ibidem explicat tractionem per illud, *Trahit ſua quemque voluptas.* & ſerm. 2. de verbis Apoſtol. dixit, *Iſta ſuauitas ipſa eſt attractio*, & lib. 1. de grat. Chriſti cap. 13. & 14. *Si doctrina dicenda eſt, ita dicatur, vt altiùs eam Deus infundere credatur.* & lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. *Vt innoteſcat quod latebat, & ſuaue fiat, quod delectabat, gratia Dei eſt quæ hominum adiuuat voluntates.* quibus verbis totam hanc gratiam reuocat *ad certam ſcientiam, & victricem delectationem*, & alia multa ſumi poſſunt ex dictis ſuprà de gratia excitante. *Auguſt.*

10. Minor autem quoad priorem partem de actu intelle

intellectus manifeſta eſt ex alio principio Theologico, quòd intellectus in hac vita non habet poteſtatem determinandi voluntatem ad vnum. nam illa eſſet neceſſitas quoad exercitium, ſaltem in ſenſu compoſito, quæ in hac vita impoſſibilis eſt ex ſola ſuppoſitione actus intellectus, niſi præcedat actus voluntatis, in quo talis determinatio fundetur, vt eſt notum in doctrina D. Thomæ 1. 2. q. 9. & 10. & 13. & 1. p. q. 82. & in Philoſophia etiam, ſeu Metaphyſica manifeſtum eſt, quia eſt ad libertatem neceſſarium. Nam intellectus non eſt potentia libera, ſed naturaliter apprehendit, aut iudicat: ergo ſi aliquando liberè aſſentitur, oportet vt à voluntate moueatur. In actu ergo intellectus, qui antecedit omnino voluntatem, non eſt libertas. quod maximè notum eſt in actu gratiæ excitantis, de quo tractamus, vt ex ſuprà dictis patet; ergo ad libertatem voluntatis neceſſarium eſt, vt per illum actum intellectus non determinetur ad vnum, illa enim determinatio eſſet ab intrinſeco, quia motio voluntatis per illum actum intrinſeca eſt; ergo illa determinatio eſſet neceſſitas repugnans libertati. Et ideo etiam in Deo ad ſaluandam libertatem eius circa obiecta ſecundaria ſuæ voluntatis neceſſariũ eſt, vt per ſuam infinitam ſcientiam non determinet voluntatẽ ſuam ad illa obiecta, ſed quòd ipſa ſe determinet, vt ex D. Thoma 1. p. q. 19. ſuprà retuli.

D. Thom.

11. Ratione deinò conuincitur.

Ratio denique à priori eſt, quia duo ſunt in actu intellectus, vnum eſt actus ipſe, aliud eſt obiectum eius: actus ergo ipſe non habet peculiarem vim determinandi voluntatem, quia non mouet illam, niſi quatenus illi obiectũ applicat, nec ratione ſui habet aliam efficaciam, vt eſt verior ſententia, & quamuis haberet, illa deberet eſſe ſubiecta dominio voluntatis, aliàs non liber, ſed naturalis eſſet progreſſus in actibus harum facultatum, ſicut eſt inter phantaſiam & appetitum. Obiectum autem ſolum determinat voluntatem, quando infinitum eſt bonum, & quando ita proponitur, vt in carentia amoris illius nulla ratio boni repræſentari poſſit. Et hac ratione dixit D. Thomas voluntatem in hac vita non neceſſitari ab obiecto ad exercitium actus, ſed in ſola clara Dei viſione, vbi per talem determinationem ſimpliciter neceſſitatur voluntas ad Dei amorem. Ad beatitudinem verò in communi dicit idem D. Thomas voluntatem determinari, ſeu neceſſitari quoad ſpecificationem, quia in illo obiecto nulla ratio mali apprehendi poteſt. Ad alia verò bona particularia, neque iſto modo determinatur voluntas in hac vita quoad exercitium, niſi in actibus indeliberatis, vel niſi homo impediatur, ne alias rationes boni & mali conſiderare valeat, quod non eſt neceſſarium ad gratiam excitantem, neque ad efficaciam gratiæ, aliàs non poſſet homo per gratiam efficaciter moueri ad eligendum inter bonum, & malum, vtraque ex parte ſufficienter conſiderando, vel ſtante libertate, & poteſtate conſiderandi illud, quod manifeſtè falſum eſt, & contra modum loquendi Scripturæ de vſu libertatis, & contra efficacitatem & excellentiam gratiæ. Ergo excitans gratia ex ea parte, qua ad intellectum pertinet, nunquam determinat voluntatem quoad exercitium, & rariſſimè quo ad ſpecificationem. Fortaſſe enim aliquando ex priuilegio id conceditur, tunc autem qualis fuerit determinatio, erit etiam neceſſitas, vtique quoad ſpecificationem, nam oportet vt tollatur poteſtas, & conſequenter libertas cogitandi alia, quæ ad contrarios actus, vel ſpecie diuerſos, poſſent inducere.

12. Probatur ſecunda

Supereſt probanda altera pars de actibus voluntatem excitantibus. Probatur autem, quia actus gratiæ excitantis in voluntate, ſolùm eſt quidam A ſimplex effectus, qui ſolet vocari velleitas: hic autem actus non poteſt determinare voluntatem ad plenum & abſolutum conſenſum, ſeu, (quod idẽ eſt,) non poteſt neceſſitare illam quoad exercitium ex ſola ſuppoſitione talis motionis, quia neque habet cum illa neceſſariam connexionẽ, neque perfectionẽ illi æqualem. Et declarari poteſt primò ex teſtimonio Auguſtini illis verbis,

de actibus voluntatem excitantibus.

Declaratur.

—— *Trahit ſua quemque voluptas,*

nam illa attractio qua ſolet delectatio inducere voluntatem, non eſt neceſſitas, nec determinatio ad vnum, ſed ſolùm inclinatio quædam, & propenſio, B ſed ſimilis eſt motio gratiæ excitantis, etiam efficacis, teſte Auguſtino, vt patet etiam exẽplis eius, *Nuces oſtẽdis puero, & trahis illum: oui oſtendis ramũ, & trahis illam.* Nam in his etiam vſu rationis carentibus non ſemper, vel non ſtatim talia obiecta oſtenſa determinant, quoad exercitium; ergo multo minus excitationes indeliberatæ voluntatis, vel ſimplices affectiones, aut delectationes determinãt liberam voluntatem ad vlteriorẽ conſenſum. quod tandem declaratur ac confirmatur ex principio cõmuni Theologorum cum D. Thoma 1. 2. q. 13. a. 6. ad 1. quòd dilectio finis non determinat voluntatẽ ad electionem etiam medij vnici & neceſſarij, niſi ipſa ſit efficax & abſoluta; quia ſi tantùm eſt cõditionata, aut deſiderium quoddam, non habet efficaciam mouẽdi eãdem voluntatem ad actũ abſolutũ, qualis eſt electio, ſicut etiam voluntas ipſa non mouet intellectum, vel aliàs potentiam per *vellem*, ſed ſolùm per *volo*. Cùm ergo iſti motus gratiæ excitãtis ſint ſolùm velleitates ſimplices, non poſſunt determinare omnino voluntatẽ ad plenũ conſenſũ. Tandem iſti motus gratiæ excitantis, cùm naturales ſint, id eſt, neceſſarij, non procedunt ex perfecta deliberatione, nec ex dominio voluntatis: conſenſus autẽ debet eſſe deliberatus, vt ex dominio volũtatis; ergo non poteſt ſequi neceſſaria illatione, ſeu intrinſeca cõnexione ex illis motibus; ergo illi non determinant dicto modo volũtatẽ ad cõſenſũ.

August.

D. Thom.

Quintò hinc colligere poſſumus rationẽ aliam, D quia ſi gratia excitãs, vt talis eſt, determinaret phyſicè voluntatem, planè ſimpliciter neceſſitaret, neceſſitate ſine vlla tergiuerſatione cõtraria libertati: certũ autẽ eſt non neceſſitare hoc modo; ergo. Maior probatur, quia illa non eſſet neceſſitas ab extrinſeco, in qua ſolẽt quæri diuerticula, quæ poſtea expendemus, ſed eſſet ab intrinſeco, quia eſſet ex ſolo iudicio rationis, vel ex intrinſeca cõnexione actuũ volũtatis inter ſe: ergo eſſet neceſſitas abſoluta contraria libertati. Probatur conſequentia, nam primò ſi illa determinatio voluntatis proueniret ab intellectu, res eſt clara, quia neque ex parte iudicij rationis eſſet indifferentia, quia iudicium ſine indifferentia fieret, cũ præcedat voluntatem, & non relinqueret indifferentiã in actu voluntatis; E quod adeò eſt neceſſariũ ad libertatem, vt auctores oppoſitæ ſententiæ in indifferẽtia iudicij libertatẽ conſtituãt; ergo ſi voluntas determinatur à cogitatione ſancta, quæ in intellectu præcedit, iam illa cogitatio non relinqueret volũtatẽ indifferentẽ. Imò intelligi non poſſet talis determinatio aliũde prouenire quoad exercitiũ actus, niſi ex intrinſeca natura & cõditione volũtatis, quia cogitatio nõ mouet, niſi ſecundùm modum intrinſecum & connaturalem intellectui & voluntati; illa ergo neceſſitas conſequentiæ, eſſet neceſſitas ab intrinſeco, & cõſequenter neceſſitas ſimpliciter. Vnde hac ratione determinatio volũtatis ad amãdum in patria dicitur eſſe neceſſitas ſimpliciter contraria libertati, quia prouenit ab intrinſeco ex natura taliũ actuũ, & talis obiecti: & motiones indeliberatę volũtatis ſunt

13. Corollarium.

ſunt neceſſariæ ſimpliciter,quia ab intrinſeco habent illam neceſſitatem ſuppoſita tali repræſentatione obiecti;ergo idem eſſet in ipſo conſenſu, ſi per ſanctam cogitationem omnino determinaretur. Atque idem facile probari poteſt de actibus voluntatis inter ſe,quia motus gratiæ excitantis, vt dixi, neceſſarius ſimpliciter eſt; ergo ſi ex illo neceſſario ſequeretur conſenſus neceſſitate conſequentiæ, illa etiam eſſet neceſſitas conſequentis, quia eſſet ab intrinſeca ex natura voluntatis, vel talium actuum eius; eſſet ergo neceſſitas ſimpliciter.Sicut dicunt Theologi ex abſoluta intentione finis ſequi neceſſariò electionem medij ſi vt vnicum & neceſſarium proponatur,& cõſequenter ſi intentio eſſet naturalis,id eſt,non libera etiã electionem fore ſimpliciter neceſſariam, quia eſt intrinſeca conſecutio ex natura voluntatis:ita ergo eſſet in præſenti.

14 *Quæſtiuncula. Soluitur.* Sed quæres,an ſaltem de potentia abſoluta dari poſſit gratia excitans quæ hoc modo voluntatem phyſice prædeterminet. Reſpondeo breuiter duobus modis poſſe intelligi præuiam motionem vitalem, & excitantem determinare phyſicè voluntatẽ vno modo,relinquendo illam ſuæ naturæ,ſeu cõnaturali cauſalitati:alio modo eleuando illã per Dei omnipotentiam,vtendo ſcilicet illa vt inſtrumento ad impellendam phyſicè, & cum omni determinatione voluntatẽ ad conſenſum. Dico ergo repugnare dari excitantẽ gratiam quę priori modo determinet phyſicè voluntatẽ. Ratio eſt, quia iſti præuij motus excitantes qui in intellectu, vel voluntate ante vſum libertatis præcedũt ex ſe & natura ſua,non habẽt hãc vim,vt rationes factæ probãt:ergo per ſolos illos non poteſt neceſſitari voluntas ſi Deus eos ſuo cõnaturali modo operari & mouere volũtatem ſinat,quia illi actus ſuæ naturæ relicti non poſſunt immutare connaturalẽ modum operandi voluntatis,nec inducere neceſſitatem ab intrinſeco,qualis illa eſſet,vt oſtenſum eſt.

Obiectio. Dicunt verò aliqui poſſe Deũ tunc ſuſpendere cõcurſum ad omnẽ alium actũ quo voluntas poſſet reſiſtere tali excitationi, & tunc aiunt neceſſariũ eſſe ſi voluntas conſentiat; quia licèt libera ſit ad efficiendum hũc,vel illũ actum propoſito obiecto,nihilominus neceſſariò aliquẽ efficit,nec poteſt ſuſpendere omnẽ actum.

Reſponſio 1. Reſpondeo primò pręmiſſa hac hypotheſi & non cõceſſa iam ibi immutare Deum ordinẽ connaturalis prouidentię,& deinde illũ effectum non ſequi ex gratia excitãte,ſed ex intrinſeca determinatione volũtatis,cuius natura eſſe dicitur,vt non poſſit actũ ſuum merè negatiuè,vt ſic dicam,ſuſpendere:vnde ſuppoſitis illis principiis, illa nõ eſſet determinatio ab intrinſeco, ſed neceſſitas quædam quoad exercitiũ contraria libertati. Quæ,(conſequenter loquendo,) non minus fieret per quãlibet propoſitionẽ vnius obiecti boni cum ablatione cõcurſus ad ſuſpendendũ actum nolẽdi.

Reſpõſio 2. Reſpondeo verò ſecundò ex illa hypotheſi ſolùm ſequi neceſſitatẽ quoad ſpecificationem,non verò quoad exercitium,quia falſa eſt illa ſententia quæ dicit propoſito obiecto non poſſe volũtatem ſuſpendere omnẽ actum, ſed neceſſitari ad aliquẽ in cõfuſo,quia non eſt maior ratio de tota collectione actuũ,quã de ſingulis:vnde licèt Deus negaret concurſũ ad alios poſitiuos actus in pręđicto caſu, non neceſſitaretur,vel determinaretur voluntas ad eliciendũ conſenſum,quia illum poteſt ſuſpendere virtute ſuæ libertatis, quæ non immutatur propter impotentiam eliciendi alios actus,quę ſequitur ex hypotheſi negationis,ſeu carentia cõcurſus.

15 *Alia ſolutio.* Nihilominus verò dico poſſe Deum de potẽtia abſoluta vti excitatione vt inſtrumento ad deter- A minandam voluntatem. *Probatur.* Probatur, quia ſicut poteſt vti aliis rebus,vel motionibus vt inſtrumentis phyſicis ad efficiendum aliquid ſupra naturã illorum,ita poteſt vti illa excitatione ad efficiendũ in voluntate actum conſentiendi tanta vi & efficacitate,vt voluntas non poſſit illi reſiſtere:ſi autẽ hoc faciat,Deus determinabit phyſicè voluntatem per illã motionem : hæc autẽ prædeterminatio voluntatis reuera eſſet quædam abſoluta neceſſitas voluntatis,vt in ſequentibus probabo. nam eadẽ eſt ratio de hac determinatione facta per hoc inſtrumentũ, vel per quamlibet aliam motionẽ,vt per ſe B notum videtur.Quocirca ſicut ſuprà prolegom.2. diximus, poſſe Deum neceſſitare voluntatem, ita nunc dicimus poſſe id facere miraculosè per illam excitationẽ,& hanc vocamus determinationẽ.Verũtamen,ſicut ibi diximus non poſſe volũtatẽ hominis neceſſitari per ſolã voluntatẽ extrinſecã Dei, niſi extrinſeca actio,vel mutatio in ipſa voluntate ſit maior,vel alterius rationis,ita nũc dicimus per excitationẽ non poſſe voluntatẽ hominis neceſſitari, niſi eleuetur ad nouũ modũ agẽdi,alioqui vel non fiet talis determinatio in voluntate, vel non fiet per excitationem,ſed ad pręſentiam eius Deus C per ſeipſum,vel per aliud principium illam faciet.

16 *Impugnatio ratio dubitandi.* Ad rationem dubitandi negatur conſequentia: nam eſto verũ ſit vocationem ipſam,ſeu excitationem eſſe efficacem,nihilominus quando talis eſt, non habet illã efficaciam ex intrinſeca determinatione, quam ad efficiendũ conſenſum habeat, ſed ſolũ quia ita datur vt infallibiliter illũ efficiat,quæ infallibilitas non oritur ex ſola natura,ſeu entitate talis actionis : quomodo autẽ illi conueniat,diſcurſu ſequentium capitum explicandum eſt, nam hoc in omni ſententia locũ habet,vt videbimus.

CAPVT VIII.

Vtrùm excitans gratia per ſeipſam,& na- D *tura ſua determinet ſaltem moraliter voluntatem,ideóque talis efficacia auxilij excitantis ad actus liberos & ſanctos voluntatis neceſſaria ſit.*

1 *Affirmans quæſtio. Aluar. Ledeſma.* PArtem affirmãtem huius quæſtionis inſinuant multi ex auctoribus allegandis capite ſequẽti, expreſſéque tradunt illam Aluar.diſp.3.concl.1.& Ledeſma dicta q. art. 1. concluſ.1. & generaliter eam attribuit ſuis Theologis, ſignatim verò allegat Ioannem Vincẽtinum,qui putat illam certiſſimam in Theologia.Tribuit etiã Driedoni lib. de *Dried.* Concord.p.2.c.3. ſed ibi nihil de prædeſtinatione E morali docet,ſed ſolùm de neceſſitate pręuiæ motionis per gratiam excitantem tractat, quæ longè diuerſa eſt,vt infrà dicam.Deinde Ledeſma ad ſuæ ſentẽtiæ probationem in primis allegat & inducit ea , quæ in principio quæſtionis pro concluſ. 3. id eſt,pro determinatione generatim attulerat,illa enim ait, ad minus de morali prædeterminatione conuincere.Ibi autem adduxerat locutiones Scripturæ , quibus dicitur Deus vel inclinare corda hominum,vel immutare illa,vel attrahere, vel facere vt velint,& faciant.& offerre cor lapideum,& dare cor carneum.Item illa in quibus dicitur Deus cauſa noſtrorum actuum , & incipere ac perficere noſtrum velle,nam eſt cauſa,inquit, per ſuum auxilium;ergo illud debet eſſe præuium, antecedens & efficaciter prædeterminans,&c. Ac denique illa, in quibus ſoli Deo tribuitur ſalus hominis, vt illud,*non eſt volentis*,&c. & ad hunc modum inducit

loca

loca ſimilia Patrum & Conciliorum, quę nunc ſuperuacaneum eſt referre, quia nec peculiarem vim habent, & in ſequentibus repetenda ſunt.

2. Principia notatu digna.

Poſtea verò eadem teſtimonia inducit per rationes Theologicas, & obiter ponit duo principia notatu digna, in quibus inductio nititur. Vnum eſt, illa omnia quæ Scriptura docet, non poſſe fieri per gratiam ſufficientem, nam hæc ſolùm dat virtutem & poteſtatem: quæ autem Scriptura docet, ſignificant actualem efficientiam Dei in noſtros actus. Secundum principium eſt, eum, qui habet auxilium ſufficiens, non habere actualem inclinationem ad opera ſupernaturalia, ſed tantùm habitualem: nam illud auxilium habet rationem virtutis & potentiæ, Scriptura autem loquitur de inclinatione actuali, dum dicit, Deum inclinare cor noſtrum, & ſimilia. Reliqua quæ in diſcurſu octo rationum dicit, nihil habent peculiare de prædeterminatione morali, & ideo illas nunc prætermitto. In altero verò loco applicat priores rationes, ſuppoſito generali fundamento quòd ſit neceſſaria diuina prædeterminatio, inferendo illam debere eſſe neceſſariò moralem. Primò, quia Deus debet præmouere, & prædeterminare voluntatem iuxta illius naturam: voluntas autem eſt moraliter operans, & ideo natura ſua poſtulat moralem inductionem per mentis illuſtrationes, & pias affectiones antequam phyſicè prædeterminetur; ſecundò & ferè in idem redit, quia prædeterminatio phyſica debet fieri tali modo, vt non tollat libertatem: ad hoc autem neceſſe eſt, vt præcedat prædeterminatio moralis; ergo eſt æquè neceſſaria. Probatur minor, quia vt prædeterminatio phyſica non tollat libertatem, neceſſarium eſt, vt fiat iuxta naturam ipſius voluntatis: hoc autem non haberet niſi præcederet prædeterminatio moralis; ergo. Tertiò voluntas efficit ſuũ actũ & phyſicè & moraliter: ergo vtroque modo debet prædeterminari à Deo, hoc enim neceſſariũ eſt, vt omnibus modis verũ ſit Deum operari in nobis opera noſtra, & facere, vt faciamus illa.

3. Aduertendum circa verba præmouendi, & prædeterminandi.

Priuſquam ſententiam meam proferam, duo in ſuperioribus animaduerſa in memoriam reuocare neceſſe eſt. Primò cauendam eſſe æquiuocam tranſitionem à verbo *præmouendi* ad verbum *prædeterminandi*, & è conuerſo, ac ſi eſſent æquipollentia, cùm reuera ſint longè diuerſa. nam *præmouere* latiùs patet, quàm *prædeterminare*, & prædeterminatio includit præmotionem, & addit aliquid, nimirum quòd motio talis ſit, vt aliquo modo infallibili inducat voluntatem ad conſenſum, faciendo illam velle; vnde ferè ita ſe habent præmotio, & prædeterminatio, ſicut gratia præuia ſufficiens & efficax, nam ſufficiens præmouet, ſed non requirit illam connexionem cum effectu; efficax verò & præmouet, & habet illam connexionem cum effectu, & inde dicitur efficax. Vnde ſi habeat illam connexionem vi ſua, & in actu primo, dicitur etiam prædeterminare. In præſenti ergo non mouetur quæſtio de præmotione; plus enim quàm certum eſſe ſupponimus, & præmotionem gratiæ eſſe neceſſariam ad ſingula opera pietatis, & primum omnium eſſe neceſſariam præmotionem moralem, quam facit gratia excitans per ſe, & per vim ſupernaturalem ſibi connaturalem, & innatam, vt latiſſimè in lib. 2. & 3. declaratum, & probatum eſt; quod ergo inquiritur eſt, vtrùm neceſſarium ſit hanc gratiam excitantem in tali gradu, modo, vel entitate dari, vt non ſolùm præmoueat, ſed etiam vi ſua intrinſeca prædeterminet voluntatem, ita illam præmouẽdo, vt in actu primo illam prædeterminet, ſaltem morali modo.

Secundò aduerto prædeterminationem moralẽ duplicem cogitari poſſe, vna eſt quæ ſolùm dicatur moralis, quia fit per cauſalitatem, ſeu motionẽ moralem; in reliquo verò tam infallibiliter inferat effectũ, quã prædeterminatio quæ phyſica dicitur, ita vt omnino repugnet, & cõtradictionem implicet poni in volũtate talem motionẽ moralem præuiam, & nõ ſequi cõſenſum, ſeu ſimul poni motionẽ illã cum carentia cõſenſus. Altera prædeterminatio dici poteſt moralis, quia non ſolùm in modo cauſalitatis, ſed etiã in gradu certitudinis, (vt ſic dicam,) quoad obtinendũ cõſenſum moralis dicitur, quia nõ eſt tam neceſſaria, vel infallibilis cõnexio, vt intrinſecè repugnet, vel cõtradictionẽ implicet ſeparari talem præmotionem moralem ab effectu, ſeu cum negatione illius cõponi, licèt moraliter, & humano modo procedendo id non contingat. 4. Alterum aduertendum circa prædeterminationem.

Dico primò ex vi gratiæ excitantis quantumcumque abundantis & perfectæ in ſuo genere, & per ſe, ac ex ſola ſua virtute, & cauſalitate ſpectatæ, nunquam poteſt voluntas ita prædeterminari ad actum conſentiendi tali excitationi abſolutè & ſimpliciter, vt repugnet illam excitationi reſiſtere. Hanc aſſertionem poſui in lib. 3. de auxiliis, & mihi illam probant omnia adducta in præcedenti capite: nam ſiue talis prædeterminatio vocetur phyſica, ſiue moralis, ſiue abſolutè & ſimpliciter talis ſit, vt in voluntate non maneat poteſtas illi reſiſtendi, procedunt omnes rationes ibi adductæ. Primò, quia Concilia ſine limitatione docent poſita excitatione poſſe hominem diſſentire ſi velit: cui vniuerſali diſtinctioni non poſſumus authoritate noſtra exceptionẽ, vel limitationem addere. Et ad hoc confirmandum valent plurimum quæ de vocatione Pauli diſſerit Chryſoſtomus in tom. 3. homil. de ferendis reprehenſionibus, & vocat. Pauli: nam ſi quæ excitatio poſſet prædeterminare illo modo voluntatem, maximè certè vocatio Pauli: negat autem Chryſoſtomus illo in loco voluntatẽ Pauli fuiſſe ita determinatam per illam vocationẽ, vt illa poſita, aliud velle non poſſet, nam licèt non vtatur verbo *prædeterminandi*, ſed verbo neceſſitatis, aut coactionis, re tamen vera eundem ſenſum intendit, eò enim tendunt omnia exempla & comparationes, quas adducit in commendationem liberi, & plenè volũtarij conſenſus Pauli, & omnia inutilia eſſent, & nullius momenti, niſi in eo ſenſu loqueretur, quod non latiùs pondero, vt prolixitatem vitem, maximè cùm in ſequẽtibus multa ſimilia expendenda ſint: rogo autem ſtudioſum Theologum, vt locum illum attente legat & conſideret. 5. Aſſertio. Probatur primò. Chryſoſtom.

6. Probatur ſecundò.

Secũdò probatur aſſertio diſcurſu facto in præcedenti capite, quia in motu excitante per ſe ſpectato nihil eſt habens vim determinandi voluntatem ſimpliciter, & per cauſalitatem phyſicam; ergo multo minus per cauſalitatem moralem, quæ ex ſuo genere minus potens eſt ad prædeterminandã in actu primo voluntatem, quia tota motio gratiæ excitantis eſt, vel ex parte obiecti, vel per quãdam ſympathiam potentiarum animæ, vel actuum eius: in neutro autem horum inuenitur infallibilis connexio ex vi talium actuum, vt ibi probatum eſt. Vnde ſi aliquando vel intellectus determinat voluntatem, vel vnus actus voluntatis determinat ad alium, non eſt propter ſolam moralitatem, ſed propter phyſicam cauſalitatem, vel quia voluntas ex ſe habet talem determinationem ad tale obiectum, ſi ſufficienter proponatur. Id videre licet in viſione diuinæ eſſentiæ, quæ determinat voluntatem ad exercitium amoris Dei. Nam licèt, vel

vel verius ſit, nec viſionem, nec eſſentiam viſam, vt obiectum amabile eſt per phyſicam efficientiam mouere voluntatem, nihilominus vel ipſa motio obiectiua & finalis quatenus in ſuo genere cauſalitas phyſica eſt, habet illam vim propter eminentiam obiecti, vel, (quod facilius intelligitur,) ipſa voluntas naturâ ſuâ eſt determinata, ad ſummum bonum, & per charitatis habitum cum eadem determinatione eleuatur, & ideo talis prædeterminatio phyſica eſt, ſicut etiam prædeterminatio quo ad ſpecificationem ad habitudinem in communi ſufficienter agitatam, ac propoſitam phyſica eſt, prouenit enim ab intrinſeco ex ipſa natura voluntatis. At verò quando voluntas per actum intenſionis abſolutæ finis determinatur ſimpliciter ad electionem medij neceſſarij, illa etiam prædeterminatio alia ratione phyſica eſt, quia inter illos actus eſt connexio omnino neceſſaria, &, vt probabilius creditur, fundata in phyſica efficientia actus intentionis circa actum electionis,quæ efficiētia ibi eſt determinata ad vnum ex natura talis actus, & fortaſſe etiam ex natura ipſius potentiæ, quæ ab intrinſeco determinatur ad volendum obiectum quod ſub ratione boni neceſſarij proponitur: tale autem repræſentatur vnicum medium ſuppoſita abſoluta finis intentione. Itaque in voluntate rationis nunquam poteſt eſſe ex vi obiecti, vel præuij actus, aut excitationis abſoluta prædeterminatio moralis in eo gradu infallibilis, ac neceſſariæ connexionis,quin ibi intercedat prædeterminatio phyſica:oſtenſum eſt autem per ſolam excitantem gratiam non poſſe voluntatem phyſicè prædeterminari; ergo nec moraliter poteſt in eo gradu.

7. *Inſtatur.* Atque hinc vrget etiam in præſenti altera ratio tacta in capite præcedenti,quia tanta prædeterminatio moralis neceſſariò includeret neceſſitatem ſimpliciter libertati actus contrariam,ſed non obſtante quacunque gratia excitante actus voluntatis eſt liber,vt ſupponimus; ergo per talē gratiam non prædeterminatur moraliter voluntas in illo gradu. Maior patet ex declaratione facta,quia vbicunque intercedit tanta determinatio prouenit ab intrinſeco ex interna determinatione potentiæ ad tale obiectum: determinatio autem ab intrinſeco inducit neceſſitatem cōtrariam libertati ſine controuerſia, & ita eſt in amore Dei clarè viſi, & ſuo modo in affectu beatitudinis in communi, & in conſuetudine electionis neceſſariæ ex efficaci finis intentione.Nam ſi quæ manet ibi libertas, eſt in perſeuerando in intentione,ac ſi intentio eſſet omnino præueniens ac neceſſaria in determinatione ad electionem abſoluta neceſſitas eſſet,quia eſt in intrinſeco, vt declaraui. Cùm ergo gratia excitans quæ datur viatoribus, non ponat aliquid in homine quod ab intrinſeco determinet quo ad exercitium voluntatem eius,quia nec ex parte obiecti ita determinat,nec ex connexione actuum, vt ſatis declaraui,ſequitur ex ſe non poſſe ſimpliciter, & cum connexione omnino infallibili ex vi talis motionis prædeterminare voluntatem.

8. *Effugium.* Dices aſſertionem hanc repugnare dictis in c.6. ibi enim diximus excitationem poſſe eſſe auxiliū præueniens ſimpliciter efficax:auxiliū autem ſimpliciter efficax effectum infert omnino infallibiliter,quo modo ergo nunc negamus poſſe ſolā gratiam excitantē hoc modo prædeterminare voluntatem? Item aliqua gratia excitans dari poteſt ex voluntate Dei abſoluta intendentis hominis conuerſionem; ergo talis excitatio prædeterminabit ſimpliciter voluntatem,ſaltem moraliter, quia, vt

A dicit D.Thom. ſi de intentione Dei mouentis eſt vt homo conuertatur, infallibiliter conuertetur: nam voluntati eius quis reſiſtet?ergo. Reſpondeo ad priorem partem, dictum quidem eſſe aliquam excitationem,ſeu vocationem eſſe efficacem, non eſt tamen dictum aliquam vocationem eſſe prædeterminantem,hæc enim duo ſunt diuerſa,vt capite præcedenti dixi,& in ſequentibus latè oſtendam, & ideo poteſt eſſe vocatio efficax, & non prædeterminans ſimpliciter ſiue phyſicè, ſiue moraliter. Item dictum eſt c.6.vocationem aliquam eſſe efficacem, ſed non eſt dictum de ſe,& ex vi ſuæ entitatis,& obiecti,& ideo ex hac etiam parte non eſt B præſens doctrina ſuperiori contraria. Vnde ad alteram partem reſpondetur in primis, etiamſi conſequentia admittatur,non eſſe contradicta,quia in eo caſu ſolùm ſequitur excitantem gratiam prædeterminate voluntatē,& adiuncta voluntate Dei, non ex vi ſolius excitationis,ac ſubinde tūc Deū per talem voluntatē aliquid actiuitatis adiungere vltra totam cauſalitatem connaturalem tali gratię excitanti,ſiue vtendo illa, vt inſtrumento, ſiue ad præſentiam eius immediatè operando efficaciùs, quod ſiue ſit verum,ſiue falſum,non eſt contra aſſertionē.Secundò verò reſpondetur negando conſequentiam,quia,vt dixi,aliud eſt infallibiliter facere,aliud prædeterminatè,& ex illa voluntate,ſeu C intentione Dei abſoluta ſolùm ſequitur quod illa excitatio infallibiliter conſequetur effectum,non verò quòd prædeterminet,quia primum ſufficit vt voluntati Dei nemo reſiſtat,quia Deus non intendit per illam voluntatem ſuam,vt noſtra voluntas prædeterminetur, ſed vt conuertatur.

D. Thom. *Reſpódeo.*

9. *Alter...* Dico ſecundò.Excitans gratia talis ac tanta eſſe poteſt,vt ex ſe prædeterminet moraliter voluntatem, cum morali ſcilicet connexione,& conſecutione, quæ licèt phyſicè deficere poſſit, vel nunquam,vel rariſſimè deficit.Hanc aſſertionē damus priori ſententiæ,& illam poſui in lib.3.de auxiliis c.10. probaríque poteſt facilè,quia quidquid non repugnat fieri per excitātem gratiam,poteſt Deus D facere per illam, dando nimirum excitationem accommodatam ex natura ſua ad talem effectum,ſed voluntatem noſtram prędeterminari moraliter per excitationem præuiam,non inuoluit vllam repugnantiam; ergo meliùs & maximè poterit id fieri per excitationes gratiæ. Minor probatur,quia id repugnat libertati actus; ergo non eſt vnde aliàs repugnet: neque enim aliud principiū repugnantię in hac materia excogitatum,neque arbitror excogitari poſſe. Antecedēs probatur,quia hæc moralis prædeterminatio,vt à nobis explicata eſt,nec inducit abſolutam neceſſitatem,nec tollit potentiam reſiſtendi etiam in ſenſu compoſito, id eſt, potentiam componendi diſſenſum cum tali exci- E tatione;ergo non repugnat libertati.Secundò probatur eadē minor inductione,quia multa facimus, & omittimus liberè, ad quæ ſumus illo morali modo prædeterminati. nam in his, ad quæ magna conſuetudinē, vel inclinatione ducimur quando occaſio magna offertur, & attentè cogitatur, & ſiue peculiari difficultate proponitur, quandam moralem prædeterminationem experimur, & ita illa operamur, vt vix poſſimus, moraliter loquendo,aliud facere,& ita communiter de his dicimus non poſſe nos aliud facere,quæ impotentia interdum ita eſt,vt vix aliud vnquam velimus,quamuis reuera poſſimus.Item hoc probant exempla mirabilium conuerſionū,quas Deus per ſuam gratiam facit ex magnis peccatoribus magnos Sanctos ſubitò efficiendo: nam,vt id faciat fortiter & ſuaui-

11. *Idem D. Thom.*

ter,

ter, prout decet prouidentiam Dei, per huiuſmodi forrem excitationem fieri dubium non eſt, pro vt de vocatione Pauli ſentit Auguſtinus lib. de grat. & lib. arbitr. c. 5. *Auguſt.*

10. Hanc etiam partem confirmaui in dicto libro de auxiliis exemplo grauiſſimæ tentationis hominis, quæ moraliter determinat liberũ arbitrium ſi gratia deſit. quod exemplum aliqui reprehendunt, illúdque adeò ſiniſtrè interpretati ſunt, vt mihi obiecerint, quòd aſſeruerint non habere Deum maiorem virtutem ad prædeterminandam volũtatem ad bonum, quàm dæmonem ad malum. *Reſponſio.* Reſpondemus autem in primis exemplum illud & modũ explicandi hanc cauſalitatem moralẽ ſumptum eſſe à nobis ex Patribus, primùm ex Auguſtino lib. de grat. & liber. arbitr. c. 21. cuius hæc ſunt verba vltima. *Auguſt.* *Si tamen potens eſt,* (ſcilicet Deus,) *ſiue per Angelos bonos, vel malos, ſiue quocunque alio modo, operari etiam in cordibus malorum pro meritis eorũ, quorum malitiam non ipſe fecit, ſed aut originaliter tracta eſt ab ipſo Adamo, aut creuit per propriam volũtatẽ, quid mirum eſt ſi per Spiritum ſanctum operatus in cordibus electorum ſuorum bona, qui operatus eſt vt corda ipſa eſſent ex malis bona.* Ecce vtitur Auguſtinus eodem argumentandi modo. Et vt argumentum ſit efficax, neceſſe eſt vt ſit vniuocus ſermo, (vt ſic dicam,) de modo operandi in cordibus hominum, vt de genere moralis illatio fiat, quia per Angelos bonos, vel malos non aliter voluntas noſtra mouetur.

11. *Hieron.* *D. Thom.* Secundò vſus eſt illa comparatione Hieronym. lib. 2. contr. Iouinianum, non longè à principio, eúmque refert D. Thom. 1. 2. q. 80. art. 1. argum. 2. & q. 3. de Malo, art. 3. arg. 14. verba Hieronymi sũt, *Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia neceſſitate trahimur, alioqui vbi neceſſitas eſt, nec corona nec damnatio eſt. Sicut in bonis operibus perfectio eſt Deus, non enim eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis & adiuuantis eſt Dei, vt peruenire valeamus ad calcẽ, ſic in malis atque peccatis ſemina noſtra ſunt incẽtiua & perfectio Diaboli.* quæ verba ita exponit D. Thomas, vt pro nobis etiã reſpondeat, obiecerat enim ex verbis Hieronymi ſequi tam verè & propriè eſſe Dæmonẽ cauſã mali, ſicut eſt Deus cauſa boni. Reſpondet autẽ, *Quòd ſimilitudo illa nõ tenet quantũ ad omnia: nã Deus eſt author bonorũ noſtrorũ operũ, & ſicut exteriùs perſuadẽs, & ſicut interius mouẽs: Diabolus autẽ non eſt cauſa peccati, niſi vt exteriùs perſuadẽs, vt oſtenſũ eſt.* Vt ergo illa comparatio, ſeu argumentatio cõuenienter fiat, nõ oportet vt ſit æqualitas in modo, in quo Deus & dæmon ſuadẽt, ſed ſatis eſt quòd ſit aliqua ſimilitudo in hoc quod vterque ſuadet. Sicut ergo falsò imponeretur Hieronymo quòd dixerit, nõ aliter Deũ eſſe cauſam boni, quàm dæmon ſit cauſa mali, ita & nobis immeritò attribuitur.

12. *Idem D. Thom.* Tertiò idem D. Thomas lect. 5. in Ioannem, vt explicet trahendi modũ Patris ad Filium, quẽ dicit *eſſe congruum, quia trahit releuando & docendo*, alia comparatione æquiualente, vel etiam inferiori vtitur. *nã aliquis homo,* (inquit,) *trahit aliquẽ ſuadendo ratione, & hoc modo Pater trahit homines ad Filiũ, demonſtrando eũ eſſe Filiũ ſuum, vel per internã inſpirationẽ, vel per miraculorũ operationẽ,* &c. Et infrà vtitur exemplo Auguſtini de obiecto delectabili, quod appetitum attrahit, iuxta illud,

Trahit ſua quemque voluptas.

Sicut ergo ex his comparationibus non licet inferre, Deum nõ aliter trahere, quàm homo, vel obiectum extrinſecum trahat, ita neque ex altera comparatione inferri poteſt.

A Præterea inter modernos auctores vſus eſt priori comparatione Soto lib. 1. de natur. & grat. c. 16. dicens, *quod autem Deus aliquo modo illuminet, inſpiret & tangat corda noſtra abſque voluntate noſtra, patet ſimilitudine tentationis ad malum*, & ad hoc inducit ſequentia verba Auguſtini. *Fatendum eſt ex ſuperioribus, & inferioribus viſis animum tangi, vt rationalis ſubſtantia ſumat ex vtroque quod voluerit, & ex merito ſumendi vel miſeria vel beatitas ſubſequatur.* Vbi eſt etiam obiter aduertendum, interdum vti Auguſtinum voce inſpirationis ad explicandam dæmonis ſuggeſtionem; ſic enim ait 4. de Trinit. cap. 12. *Diabolus ſuæ ſocietati malignos affectus inſpirat.* quem interpretans D. Thomas q. 3. de Malo art. 3. ad 2. ait, *Dicendum quod Diabolus inſpirat homini affectum malignum per modum perſuadentis.* Ex quibus non licet inferre æqualitatem in modo, vel efficacia inſpirationis. Denique Bellarminus lib. 4. de grat. & liber. arbitr. cap. 22. ex efficacia humanæ eloquentiæ ad flectendum voluntatem alterius hominis ſumit argumentum ad declarandam efficaciam internæ ſuaſionis ad inclinandam voluntatem hominis quo ipſe voluerit. 13. *Soto.* *Auguſt.* *Aduertendum.* *D. Thom.*

Igitur noſtra argumentandi ratio nec noua eſt, aut peregrina, nec in ea indicatur Deum non aliter mouere quàm dæmonem. Neque enim hoc ad argumenti efficaciam, vel conuenientiam neceſſarium eſt, quin potiùs quanto excellentiori, & multiplici ac vario modo potuerit Deus mouere hominis voluntatem, quàm Dæmon, tantum erit argumentum efficacius, nam à minori, ſeu à fortiori ſumptum eſt. Si enim dæmon per ſolam exteriorem ſuaſionem tantam habet vim, quomodo non habebit Deus maiorem & maximam, cùm & exteriùs, & interiùs perfectiori modo perſuadere poſſit. Quem ſenſum in dicto cap. 10. ſic concludendo expreſſimus. *Ergo multo magis poteſt Deus ſua excitante gratia ita illuminare hominem, & affectum eius inclinare, & accendere, vt moraliter eum ad conſentiendum trahat ac determinet.* Et in cap. 14. ex eodem antecedenti ita infertur. *Multo ergo excellentiori modo poteſt Deus accommodare homini vocationem congruam.* Non ergo fit argumentum ab æquali, ſed ab inferiori, vel, vt expreſsè dicitur in d. cap. 14. num. 16. fit argumentum *à fortiori*, quia (vt ibidem ſubditur,) *multo eſt potentior diuina gratia*, & plures modos nouit Deus inclinandi & trahendi voluntatem. 14. *Auctoris argumentandi ratio.*

Denique eodem lib. 3. de auxiliis cap. 11. explicando verbum *trahendi*, Ioan. 6. de morali tractatione & perſuaſione, quæ eſt explicatio Auguſtini, & D. Thomæ ibidem, illam declaraui per aliud teſtimonium Apocalypſ. 12. vbi dæmon dicitur *trahere*, quod etiam de tractione per ſuaſionem declarauit Thomas non Angelicus, ſed Anglicus ibi, & D. Thomas dicta q. 3. de Malo art. 3. ad 2. reſpondendo ad quædam verba Bedæ, dicentis quòd Diabolus trahit animam in affectum malitiæ: vnde non licet inferre tractionem, vel perſuaſionem eſſe omnino eiuſdem modi, ſed ſolùm conuenire in generali ratione ſuaſionis moralis, nam ibi etiam habet locum argumentum à minori. Nam ſi perſuaſio dæmonis, cùm ſit multo inferior, tractio vocari poteſt, multo magis perſuaſio Dei, quæ longè excellentior, & magis interior eſt, nam Deus multo altius & excellentius poteſt illuminare intellectum quàm Dæmon poſſit decipere, nec ſolùm per ſenſus, ſed etiam per ſe ipſam poteſt interiùs docere & dirigere intellectum. Et (quod caput eſt) poteſt ipſi voluntati imprimere, & in ea propriè effi- 15.

Gg 3 cere

cere affectiones ſupernaturales non liberas,& ſuauitatem,qua moraliter attrahat voluntatem ad liberum conſenſum. Accedit quòd hic modus prædeterminationis in multis eſt proprius Dei ex parte actuum,ad quos piè mouit,ſcilicet honeſtos,& ſupernaturalis ordinis,ad quos nulla creatura poteſt perfectè inclinare etiam moraliter, niſi vt inſtrumentum Dei. Secundò in modo directo & per ſe vtique influendo immediatè in ipſiſmet principiis ſpiritualibus animæ illuminando, & affectionibus ſanctis imbuendo illa. Tertiò in modo remouendi impedimenta,& auertendi cogitationes contrarias,quod multum refert ad moralem hanc determinationem de qua tractamus. Sic ergo explicata & probata aſſertio extra controuerſiam eſt, vt exiſtimo, neque in ea difficultas alicuius momenti occurrit.

16. *Aſſertio tertia.* Dico tamen tertiò,hanc prædeterminationem moralem non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad ſingulos actus ſupernaturales voluntatis liberè efficiendos.Ita docui in citato loco lib.3. de auxiliis, & fundamento tacto in capite præcedenti; quòd ſi ſi hæc gratia eſſet neceſſaria,qui illam non reciperet,non haberet auxilium ſufficiens.Conſequens eſt falſum; ergo. *Probatur.* Sequela probatur ex principio ſæpè repetito, quod auxilium ſufficiens includit auxilia neceſſaria,præſertim ea,quæ ſunt ſimpliciter præuenientia,& ad actum primum pertinentia,cuiuſmodi ſunt omnia excitantia auxilia. Minor conſtat,quia aliàs omnes peccatores,qui ideo non conuertuntur, vel non agunt pœnitentiam, quia non recipiunt neque ſentiunt vocationem adeò efficacem, vt moraliter eos determinet, & vehemẽter inclinet, etiamſi aliam vocationẽ habeant,quæ illos ita conſiderare faciat,vt eos indifferentes conſtituat ad plenè deliberandum, excuſarentur à culpa,quia omnis qui non recipit auxilium neceſſarium,excuſationem habet ſufficientem:conſequens autẽ eſt planè falſum, vt conſtat.

17. *Explicatur, & confirmatur.* Aliter eadem ratio explicatur & confirmatur aſſertio,quia hæc determinatio moralis in gradu declarato non fit per quamcunque ſufficiẽtem excitationem,ſed per abundantem,& moraliter vehementem,nam in omnibus rebus moralibus experimur hæc duo eſſe valdè diuerſa,& voluntatem nõ determinari moraliter à quacunque ſufficiẽti motione,ſed oportere illã eſſe abundantẽ,vel etiam vehementẽ,vt in petitione non quælibet preces, quæ ſufficiunt ad impetrandum,determinant moraliter voluntatem eius qui rogatur:preces autem importunæ determinant,& quodam modo cogũt. Idem eſt de cõſilio,de motione obiectorum ſenſibilium,& de qualibet tẽtatione intelligendum,in excitationibus gratiæ:nam per eas mouet Deus voluntatem modo illis accommodato; ergo non determinat illam moraliter,niſi per copioſum,& ſuperabudans auxilium excitans. Auxilium autem abundans non eſt ſimpliciter neceſſarium ad ſingulos actus pietatis,vt eſt per ſe notum,tum quia ad agẽdum non eſt per ſe neceſſaria virtus ſumma, aut excedens;tũ quia ſuperabundantia auxilia,nec dãtur,nec offeruntur omnibus,neque eſt in hominis poteſtate,regulariter loquendo,habere has vehementes excitationes, ſed Spiritus ſanctus illas diuidit pro vt vult; ergo ſimili ratione auxilium moraliter prædeterminans non eſt ſimpliciter neceſſarium.

18. *Explicatur tertiò.* Tertiò explicatur aliter,quia omnia auxilia excitantia quantumuis magna ſint, ſolùm conſtituunt potentiam in actu primo reſpectu conſenſus, & quantum eſt ex ſe poſſunt tempore præ-

A cedere ipſum conſenſum, & in hoc legitimo ſenſu rectè dicuntur dare poteſtatem agendi liberè: at verò intra latitudinem poteſtatis poteſt eſſe maior, & minor facultas, & cum maiori, vel minori inclinatione ad alteram partem cum ſufficienti iudicio & inclinatione voluntatis: ergo illa poteſtas ſufficit ad perficiendum actum ſi homo velit; ergo altera moralis determinatio non eſt ſimpliciter neceſſaria.

19. *Aliorum reſponſio.* Reſpondent aliqui hæc argumenta probare, hanc prædeterminationem moralem non eſſe neceſſariam ex natura rei, nihilominus eſſe neceſſa-
B riam ab intrinſeco ex ordine diuinæ prouidentiæ, quia aliàs incertus eſſet eius ordo & fallibilis. *Impugnatur.* Sed hoc non rectè dicitur, tum quia nullibi eſt nobis reuelatum, vel aliqua graui authoritate traditum ex Dei ordinatione maius & abundantius auxilium eſſe neceſſarium ad ſingulos actus, quàm ex parte actus, vel ex parte liberi arbitrij neceſſarium ſit; tum etiam, quia ſi minus auxilium ſufficit, & multis datur, cur de facto non multi cum illo ſolo operabantur ſi Deus non impediat. Quod ſi Deus impediat, iam illis non imputabitur, præterquam quòd abſurdiſſimum eſt
C id Deo attribuere. Tum præterea, quia ſi intercedat prædeterminatio phyſica, illa ſufficit ad infallibilitatem prouidentiæ: ſi verò phyſica prædeterminatio tollitur, moralis per ſe non ſufficit ad infallibilitatem prouidentiæ, niſi aliunde intercedat præſcientia omnino infallibilis futuri, ſi talis motio Dei præcedat; quòd ſi hæc præſcientia ſupponitur & admittitur, non erit neceſſaria prædeterminatio moralis ad infalllbilitatem prouidentiæ; ergo propter ordinem prouidentiæ non eſt neceſſaria talis prædeterminatio moralis. Denique ipſa experientia & communis modus ſanctè operandi fidelium, oſtendit non ſemper homines in actibus duci his vehementibus impulſibus, ſed interdum à Spiritu ſancto ſic moueri, interdum relinqui, vt ordinario mo-
D do excitentur per fidem, & deliberent cum integra indifferentia, imò interdum cum repugnantia naturæ, vel aliarum difficultatum, ſine tanta gratiæ impulſione. Non eſt ergo illa determinatio neceſſaria, per ſe loquendo, licèt ſit vtiliſſima, & aliquando propter indiſpoſitionem ſubiecti poſſit eſſe moraliter neceſſaria, vt in citato loco latiùs dixi.

20. Neque video cur defenſores phyſicæ prædeterminationis de hac aſſertione ſint ſolliciti, aut illi contradicant: nam ſi auxilium aliquod præueniens non excitans, ſed adiuuans prædeterminat phyſicè voluntatem, illud ſatis ſupérque erit ad generalem, (vt ita dicam,) efficaciam auxilij ſimpliciter neceſſarij ad ſingulos actus: ipſum au-
E tem auxilium phyſicè prædeterminans non poteſt ſimul prædeterminare moraliter, quia non mouet morali modo, cùm non ſit actus vitalis, ſed pura motio, vel qualitas paſſiuè tantùm recepta in hominis potentia, & per phyſicam determinationem, ac efficientiam illam trahens ad coëfficiendum; ergo ipſummet auxilium phyſicè prædeterminans, ſi datur, non prædeterminat moraliter. Neque etiam neceſſario ſupponit prædeterminationem moralem, quia, vt ipſi dicunt, collatio, & operatio talis auxilij non pendet ex tempore, loco aliiſque circunſtantiis, neque ex aliqua diſpoſitione liberi arbitrij; ergo etiamſi non præcedat in arbitrio prædeterminatio moralis, dummodo obiectum ſit ſufficienter propoſitum, poterit ſatis prædeterminari voluntas per

ſolum

ſolum auxilium adiuuans prædeterminans phyſicè; ergo in illorum ſententia non eſt, cur ſit hæc prædeterminatio moralis neceſſaria, cùm phyſica ſufficiat, ſempérque neceſſaria eſſe credatur.

21. Fundamentis contrariis occurritur. Nec fundamentum contrariæ ſententiæ probat neceſſitatem prædeterminationis, ſed ſolùm neceſſitatem præmotionis moralis; de hac enim motione loquuntur Scripturæ, cùm dicunt, Deum inclinare corda, immutare, conuertere, & facere vt velint, &c. nam hæc omnia per morales motiones præſtat Deus, & per illas incipit in nobis operari, & cum illis perficit in nobis quod intendit, etiamſi ex parte excitantis gratiæ nihil addat, ſed tantùm ex parte adiuuantis. Accedit quòd dicti authores has omnes locutiones de motione phyſica per gratiam præuiam adiuuantem, & prædeterminantem interpretantur. Nos autem oſtendemus illa omnia fieri per vocationem congruam, quæ prædeterminationem moralem non requirit, & à phyſica longè diſſidet: nulla ergo prædeterminatio ex illis locis probatur. De illis autem principiis quæ ad inducendas rationes in teſtimoniis fundatas adducuntur, dico, primùm quidem verum eſſe, nam illæ locutiones, vel omnes, vel quamplures earum propter vocationem efficacem dicuntur: malè autem inde infertur, illa dicta eſſe propter prædeterminationem: nam poteſt eſſe vocatio efficax ſine prædeterminatione phyſica, vel morali, vt iam dixi, & in ſequentibus latè exponam.

22. Alterum autem principium falſum eſt, nam gratia excitans ſiue ſufficiens, ſiue efficax, dat actualem inclinationem, & non habitualem, quia talis gratia in actibus vitalibus conſiſtit, vt dixi, vt eſt actualis cogitatio ſancta, quæ motum aliquem in affectu mouet, qui motus actualis inclinatio eſt non habitualis. Nec refert quòd auxilium ſufficiens dicatur dari per modum actus primi, ſeu potentiæ, nam id intelligendum eſt, non quantum ad ſubſtantiam actus, (vt ſic rem declarem,) ſed quantum ad cauſalitatem reſpectu conſenſus liberi. Ad eum modum quo intentio finis dici poteſt virtus, & quaſi actus primus ad electionem mediorum, & aſſenſus præmiſſarum reſpectu aſſenſus concluſionis, & amore rei poſſeſſæ reſpectu gaudij, & ſic de aliis. Et in vniuerſum cauſalitas moralis per actus ſecundos fit, vt per conſilium, petitionem, vel aliquid huiuſmodi, & nihilominus ille actus ſecundus & præuius, & inducens ad aliam, dicitur eſſe per modum virtutis & actus primi. Cùm ergo Deus inclinat corda per gratiam excitantem, actualem quidem præbet inclinationem, indeliberatam tamen, ac neceſſariam quæ deſpectu actus perfecti & deliberati per modum actus primi comparatur.

23. Ad alias tres actiones non eſſet neceſſaria nobis reſponſio, quia procedunt ex fundamento phyſicæ prædeterminationis, quod falſum eſſe credimus, & nihilominus addimus etiam, ex illo non rectè procedere, nam prima ratio ſolùm probat ante phyſicam prædeterminationem debere præcedere moralem præmotionem, & inductionem per diuinas illuſtrationes & affectiones, vt in ipſa forma argumentandi concluditur: non tamẽ inde infertur hanc inductionem debere neceſſariò eſſe tantam, vt gradum moralis prædeterminationis attingat. Nam, vt voluntas connaturali modo operetur, minor inductio ſufficit, imò tunc quodammodo liberiùs operatur, quan-

A do minus vehementer inducitur, vt patet in eo, qui ex vehementi paſſione peccat, minùs enim liberè peccat, quàm qui ſuo arbitrio, ſine paſſionis vehementi tractione delinquit. Eadem ferè reſponſio eſt ad ſecundum: nam, vt Deus moueat voluntatem hominis iuxta naturam eiuſdem voluntatis, ſatis eſt quòd præcedat moralis motio, & ſufficiens inductio: quòd ſi hoc non ſufficit, vt ſaluetur poſtea libertas in prædeterminatione phyſica, neque etiam ſufficiet quòd præcedat moralis prædeterminatio: nam ante prædeterminationem phyſicam maior libertas cernitur in voluntate ad vtrumque, & nondum ad alteram partem moraliter prædeterminata, & poſt

B impreſſam prædeterminationem phyſicam æqualis neceſſitas phyſica ex illa oritur, ſiue moralis prædeterminatio præceſſerit, ſiue non; quid ergo conferre poteſt talis prædeterminatio moralis, vt phyſica non tollat libertatem? Ad tertium negatur conſequentia, quæ quo ad prædeterminationem phyſicam ſuprà in fine libri tertij tractata eſt; oſtendimus enim ibi non eſſe neceſſarium, vt Deus omnes cauſas phyſicè agentes, etiamſi liberæ ſint, prædeterminet phyſicè, ſed ſolùm vt eas phyſicè adiuuet cum eis coëfficiẽdo, & licèt ibi ſolùm de prædeterminatione per generalem concurſum tractauerimus, eadem eſt ratio de quacunque alia, vt in ſequentibus vi-

C debimus. Quoad alteram verò partem de prædeterminatione morali, etiam non eſt bona illatio, quia vt Deus ſit cauſa moralis noſtrorum operarũ moralium, ſufficit quòd ad illa moraliter moneat, & inducat quod facere & ſufficienter, & efficaciter poteſt ſine prædeterminatione morali, vt ſæpe iam dixi.

CAPVT IX.

D *Proponitur opinio affirmans efficaciam auxilij præuij conſiſtere in phyſica prædeterminatione voluntatis per modum actus primi, ac proinde talem prædeterminationem ad omnes & ſingulos actus pietatis eſſe neceſſarium.*

HAnc opinionem in hoc titulo præſentis capitis contentam tenent in ſententia plures ex recentioribus Thomiſtis, nam licèt interdum in verbis differant, re tamen vera in tribus propoſitionibus conueniunt, ex quibus eadem aſſertio ſequitur, in qua rei difficultas conſiſtit. Prima eſt vltra id totum quod ex parte gratiæ excitantis 1. Propoſitio 1.

E neceſſarium eſt ad vocationem vt homo poſſit conuerti, vel piè operari vt actu conuertatur, vel conſentiat neceſſarium eſſe vt Deus ſola ſua voluntate & potentia imprimat in hominis voluntate nouam entitatem, quam vocant motionem virtuoſam & efficacem, quæ non eſt actus vitalis, nec fit à voluntate, ſed Deus ſolus illam efficit voluntate merè paſſiuè ſe habente ad receptionem eius. Secunda eſt quòd hinc ſequitur receptionem huius motionis non eſſe liberam voluntati, ſed Deum pro ſolo ſuo arbitrio illam dare, vel negare, quia nec poteſt eſſe in ſe immediatè libera voluntati, cùm ab illa non pendeat effectiuè, ſed voluntas merè paſſiuè ſe habeat in illius mo- Propoſitio 2.

tionis receptione, quod eſt contra rationem actus proximè liberi, vt in primo prolegomeno oſtenſum eſt, neque etiam libera eſt, remotè in aliqua diſpoſitione libera voluntatis, quia talis libera diſpoſitio requirit ſimilem motionem præuiam, & ita ſiſtendum eſt in prima, quæ ſine tali diſpoſitione detur.

2. Propoſitio 3. Tertia propoſitio eſt, hanc motionem eſſe per ſe & phyſicè actiuam conſenſus voluntatis, non quidem ſolum, ſed cum ipſa voluntate, ita tamen, vt in vſu actiuitatis ſuæ non ſubdatur voluntati, ſed illam potiùs ſibi ſubdat, adeò vt illa motione ſemel poſita in voluntate, non poſſit voluntas illi reſiſtere, ſuum actum ſuſtinendo, nedum oppoſitum eliciendo, imò nec Deus ipſe poſſit facere, vt poſita illa motione in voluntate, non ſtatim voluntas eliciat & exerceat actum, propter quem illa motio datur, quia hæc eſt natura talis motionis, ideóque vocatur auxilium de ſe & natura ſua efficax, quod ad hunc finem datur, & non poteſt eſſe ſibi contrarium. Ex quibus principiis apertè ſequitur aſſertio poſita, nimirum hoc auxilium per modum actus primi determinare phyſicè voluntatem ad vnum actum, & ad exercitium eius prius natura, quàm illum eliciat, & nihilominus aiunt illum elicere liberè, quia ſub illa motione manet ſemper poteſtas voluntatis ad non habendum illum actum, & tota illa determinatio fit modo accommodato libertati voluntatis.

Auxilium de ſe, & naturâ ſuâ efficax eſt.

Hæc ſententia ſolet in primis tribui Gregorio & Capreolo, qui ex parte quidem illam docuerunt, non tamen omnino, vt ſuprà lib. 1. retuli, quia non per ſe, neque ex propria ratione actuum ſupernaturalium talem motionem poſtulant, ſed ſolùm in lapſa natura, ob illius defectum & impotentiam ad benè operandum, & quoad hanc partem, ibi illam impugnauimus; quantum ad id verò, in quo cum prædicta opinione conſentit, in hunc locum illam remiſimus. Sententia ergo quam propoſui, recentior eſt, eamque magna aſſeueratione defendunt Theologi ſacri Ordinis Prædicatorum, & aliqui dicunt incœpiſſe temporibus Magiſtri Soto, qui eam indicauit lib. 1. de natur. & grat. cap. 16. ibi tamen nihil reperio quod ad cauſam pertineat; imò cùm tres ordines auxiliorum, ſeu donorum diſtinguat, in primo ponit eos motus, qui à Deo fiunt in nobis ſine nobis liberè conſentientibus, non tamen ſine nobis vitaliter coefficientibus, vt expreſsè declarat: in ſecundo ordine ponit actus gratiæ quos Deus principaliter facit in nobis, non tamen ſine nobis liberè cooperantibus: in tertio ponit gratias, quas Deus ſolus facit in nobis ſine vlla proxima & immediata coefficientia noſtra, licèt in adultis liberam diſpoſitionem ſupponant, & in hoc ordine habitus per ſe infuſos conſtituit. Nullum verò auxilium actuale ponit quod vitalis actus non ſit, vel quod à Deo ſolo fiat in homine paſſiuè tantùm ſe habente, & nullo modo ſe ad illud diſponente. Determinationis autem, vel prædeterminatio nis, quæ à ſolo Deo fiat, nullam mentionem facit, imò ſemper attentiſſimè dicit Deum ita mouere hominem, vt poteſtatem reſiſtendi nobis relinquat. Et quamuis dicat Deum prius natura nos mouere, illud longè diuerſum habet ſenſum. Præterquam quòd in eo capite multa habet Soto, quæ illi prædeterminationi repugnent, vt in fine lib. 3. tetigi, & in ſequentibus dicam.

Soto.

Diſtinguntur auxiliorum ordines.

3. Primus ergo ex recentioribus Thomiſtis, qui ſententiam illam magis inſinuare cœpit, videtur fuiſſe Medina 1.2. q. 10. art. 4. vbi generaliter de concurſu Dei cum cauſa libera diſputat: quæſt. tamen 109. art. 2. in fine generaliùs loquitur, & ſpecialiter agens de auxilio gratiæ art. 10. dub. 2. in tertia aſſertione, & in fine articuli ad 3. & vltimam dubitationem hanc ſententiam indicat; nunquam tamen vtitur verbo *prædeterminandi*, aut *prædeterminationis*. Neque declarat quid addat auxilium efficax ſupra ſufficiens, imò licèt dicat addere aliquid, nihilominus in illa vltima dubitatione ait, *In eo qui ſequitur vocationem eſſe aliquem modum, vel ablationem alicuius impedimenti, vel aliquid ſimile nobis occultum, quod non eſt in eo, qui ſimilem vocationem non ſequitur.* quæ certè doctrina neque neceſſaria eſt, ſi prædeterminatio ſemper requiritur, neque cum illa rectè cohæret, quia poſita in vno prædeterminatione, & non in alio, parum refert, quòd in cæteris vocatio ſit æqualis in vtroque, vt recentiores Thomiſtæ ingenuè fatentur, ſicut infrà videbimus. Magis igitur diſtinctè illam doctrinam tradit Bannez 1. p. q 14. art. 13. dub. 2. concl. 3. cum dubiis ſequentibus, & q. 19. art. 3. & 4. & q. 23. art. 3. & 5. & omnia in ſummam redigit 22. q. 10. art. 1. document. 3. Poſtea in defenſionem eiuſdem ſententiæ integrum opus ſcripſit P. Franciſcus Dauila, vbi cap. 13. 22. & 27. clariùs dicit hoc auxilium à ſolo Deo fieri in voluntate ipſa merè paſſiuè ſe habente, & ex illo ſequi conſenſum non tantùm infallibiliter, ſed etiam ineuitabiliter. Alius verò eiuſdem ſententiæ defenſor dixit *immobiliter.* Nuñus Capezudo 3. p. q. 62. art. 5. q. 2. præſertim ad 8. & 11. & circa finem conſentit P. Didac. Aluar. ſuper Iſaiam cap. 10. poſtea verò ex profeſſò materiam tractauit in lib. 1. de auxil. qui totus hac doctrina reſperſus eſt, in lib. tamen 9. diſp. 83. & ſequentibus, copioſè de hoc puncto diſputat, acritérque ſententiam recitatam defendit. De quo argumento etiam ſcripſit Petr. Ledeſin. tractatum copioſum de Auxiliis, præſertim in principio vnicæ quæſtionis, & art. 1. 5. & ſequentib. Alij etiam recentiores eiuſdem ordinis Magiſtri in eiuſdem doctrinæ defenſionem ſuos tractatus, relectiones, aut controuerſias ſcripſerunt.

Quis ex recentioribus Thomiſtis ſententiam illam magis inſinuare cœperit. *Medina.* *Bannez.* *Dauila.* *Cabezu.* *Aluar.* *Ledeſ.*

4. Eandem ſententiam docuit Magiſter Cumel p. 1. q. 14. art. 13. q. 19. art 8 & q. 23. art. 5. & 1. 2. q. 111. art. 3. diſp. 5. & pro illa poſtea latè pugnauit in toto ferè opere opuſculorum, præſertim tom. 1. diſp. 5. concluſ. 3. vbi diſtinguit tres modos huius prædeterminationis. Primus eſt quòd Deus determinet voluntatem ſola ſua potentia efficiendo actum ſecundum in ea. Secundus eſt, vt Deus efficiat præuiam formam, vel motionem prædeterminantem voluntatem, &c. Tertius eſt vt ſolus efficiat actum ſecundum in voluntate, & nihilominus illam prædeterminet, quia prius natura facit actum. Et primum modum expreſsè reiicit tanquam omnino falſum, & continentem errorem Lutheri. Poſtea confuſè loquitur de aliis duobus modis, & magis videtur ſequi tertium, nam in declaratione aſſertionis §. *reſtat igitur*, concludit intelligere aſſertionem de auxilio gratiæ *Dei efficaci præmouente nos efficienter propriè, ſeu prædeterminante voluntatem, qua ſe determinat ſub hac determinatione Dei, & ſe agit Deo efficienter inchoante, & voluntate ſimul ſe mouente non in alia duratione, nec in alio inſtanti, aut in aliquo priori, in quo Deus agat, & non ipſa.* Et in hoc ſenſu latiſſi.nè

Cumel. Diſtinguit Cumelius modos prædeterminationis.

ſimè probat ſuam ſententiam. At verba illa omnia, vt ſonant, non ſunt contra noſtram ſententiam, vt ego diſtinctè ſatis in lib. 3. de auxilio declaraui. Vnde hic author non videtur auſus opinionem hanc de prædeterminatione in actu primo per formam, vel motionem præuiam declarare, vel defendere. Infra verò poſt multa, quæ pro ſua ſententia allegat, iterum eandem aſſertionem pluribus verbis explicat, & apertè dicit hanc gratiam prædeterminantem dari *per modum principij*, imò eſſe formam dantem voluntati totum vim agendi, nam liberum arbitrium nullas habet vires ad actus ſupernaturales, quamuis paulò inferiùs etiam modum de prædeterminatione in actu ſecundo inſinuet, vt infrà dicam. Huic etiam ſententiæ adhæſit Cabrera 3. p. q. 8. art. 4. per plures diſputationes, & q. 62. art. 1. diſp. 8. & ſequentibus, vbi latiſſimè pro phyſica prædeterminatione pugnat, licèt in modo explicandi illam nunc cum cæteris ſentiat, nunc diſſentiat, & variis modis loquatur, quos obiter ſuis locis attingemus. Cum his etiam authoribus videtur ſentire Petrus Trigoſius in Commentar. ad Bonauentur. 1. p. q. 14. art. 5. & 6. dub. 1. & q. 15. art. 2. Alij plures antiqui, & moderni pro hac ſententia allegantur; quanto verò fundamento, infrà videbimus.

Cabrera.

Trigoſius.

5. Ponuntur fundamenta capitalia pro ſententia.

Fundamenta capitalia huius ſententiæ duo eſſe poſſunt. Vnum eſt philoſophicum, nimirum cauſam primam præmouere ſecundam per concurſum generalem, & applicare illam ad agendum in omni operatione ſua, ac ſubinde prædeterminare phyſicè illam, ſi libera, & ex ſe indifferens ac indeterminata ſit. Iuxta quod principium auxilium efficax in ordine gratiæ non eſt aliud, niſi concurſus generalis ordinis gratiæ, & in illo præuius ſeruata proportione eiuſdem modi neceſſitatis & efficientiæ cum concurſu præuio generali ordinis naturæ ad opera eiuſdem ordinis tam neceſſaria, quàm libera, & in hoc vnico fundamento procedunt omnes ferè moderni Thomiſtæ, maximè verò Ledeſma & Aluarez. Sed in hoc ſenſu iam eſt à nobis terminata quæſtio in dicto lib. 3. oſtendimus enim ibi neque in naturalibus cauſis, neque in liberis ad actus ordinis naturalis neceſſarium eſſe talem præuium concurſum, & conſequenter neque ad actus ſupernaturales eſſe neceſſarium ex vi generalis influentiæ primæ cauſæ, vel ſubordinationis dependentiæ cæterarum ab ipſa. Vnde etiam ex ibi dictis conſtare poteſt fruſtrà induci Scripturæ teſtimonia, in quibus Deus dicitur facere vt velimus, vel emollire corda noſtra, vel auferre cor lapideum, & dare cor carneum, propter auxilium efficax hoc modo explicatum, id eſt, propter ſolum concurſum præuium in modo ſuo communem omnibus actibus liberæ voluntatis; quia (vt ibi argumentabamur) ratione illius concurſus ſi detur, etiam dicetur Deus facere vt voluerit Iudas vendere Chriſtum, & vt illum vendiderit, & per veram ac propriam, & poſitiuam efficientiam corda obdurare, & tollere cor carneum, & dare lapideum, & ſimilia quæ ex illo principio ibi latè probauimus. Quàm verò ſint abſurda, per ſe ſatis notum eſt.

6. Auxilium efficax non eſſe neceſſarium ex aliqua radice, ſeu origine indifferenti, regula Auguſtini.

Quapropter obſeruanda eſt in hac materia regula ex doctrina Auguſtini deſumpta, auxilium efficax gratiæ non eſſe neceſſarium ex aliqua radice, ſeu origine indifferenti, (vt ſic dicam,) ſeu communi bonis & malis actibus, aliàs non minus Deo tribui poſſent mala, quàm bona, quod perabſurdum eſt, non ſolùm de malis vt mala ſunt, ſed etiam de ipſis actibus qui ſine malitia non fiunt, vt ibidem oſtendi. Sumitur autem hæc regula ex Auguſtino lib. de grat. Chriſti cap. 17. quatenus Pelagium, qui dicebat ideo bonam operationem non tantùm nobis, ſed etiam Deo tribui, quia poſſe nobis donauit, impugnat. nam hoc modo etiam mala operario tribuenda eſſet Deo, & nobis, quia illud etiam poſſe nobis donauit. *Atque ita*, inquit, (*quod abſit*) *quemadmodum cum Deo laudamur in operibus bonis, ſic cum illo culparemur in malis, poſſibilitas enim illa quam dedit, tam nos facit poſſe bona, quàm mala*; ſic ergo nos dicemus, efficacitas enim illa quam per concurſum præuium dat, tam nos facit mala velle, aut facere, quàm bona, vtrumque enim de malis eadem ratione & proportione intelligendum erit vtique de actibus malis. Nam iuxta doctrinam Auguſtini poſſibilitas malitiæ moralis, vt talis eſt, non ex Deo eſt, ſed quia ſumus ex nihilo. Et eandem rationem, ac regulam repetit Auguſtinus eodem lib. cap. 27. & eodem modo lib. de ſpirit. & liter. cap. 34. tractans verba Pauli, *Quis enim te diſcernit*? attingit expoſitionem quæ cogitari poſſet, dicendo, ideo diſcretionem tribui Deo licèt fiat per liberum arbitrium, quia Deus dedit liberum arbitrium, & refutat, quia liberum arbitrium commune eſt bonis & malis, & ita non minus Deus diceretur auctor mali, quàm boni, ſi ſolùm ratione liberi arbitrij dictum eſſet, *quis enim te diſcernit*? vnde concludit non dici homini fideli, *Quis te diſcernit*? quia liberum arbitrium recepit, quo poſſet credere, ſed ideo, *Quia viſorum ſuaſionibus agit Deus vt credamus*, &c. Ergo à fortiori ſi diceretur fideli, *Quis te diſcernit*, quia per concurſum præuium efficacem Deus determinat voluntatem eius ad credendum. Pari ratione infidelis qui credere noluit, dicere poſſet, Deus me diſcreuit, quia meam voluntatem efficaciter prædeterminauit, vt nollem credere.

Auguſt.

Idem.

7. Exploditur reſponſio aliquorum.

Et eodem modo lib. 2. de peccator. merit. c. 18. explodit reſponſionem dicentium, bonum actum voluntatis tribui Deo, quia dat & conſeruat voluntatem, ſine qua actus ille bonus eſſe non poſſet, quia hoc commune eſt actibus malis, & ita malus actus tribuendus eſſet Deo. *quod* (inquit) *nefas eſt dicere*. Eſt ergo regula conſtans in doctrina Auguſtini, efficaciam illam, ob quam boni actus ſpecialiter tribuuntur Deo, non eſſe ponendam in aliqua effectione, vel motione Dei ex genere ſuo communi bonis actibus & malis: concurſus autem cauſæ vniuerſalis & præuius efficax, ſi datur, communis eſt, ſeruata proportione actibus malis & bonis. Non igitur rectè nec concluſione ad doctrinam Auguſtini ponitur illa efficacia auxilij gratiæ, in ſola ratione & neceſſitate vniuerſalis concurſus. Huc accedunt rationes præcipuæ ſumptæ ex libertate auxilij ad actus gratiæ, tam quoad ſpecificationem, quàm quoad exercitium, quæ per illum modum efficaciæ deſtruitur, ſimúlque ſufficientia auxilij talem efficaciam non habentis è medio tollitur, quas rationes in capitibus ſequentibus proſequemur, explicato priùs alio principio, ſeu modo fundandi hanc ſententiam.

8\. Alij ergo hoc genus auxilij efficacis prædeterminantis phyſicè requirunt, non ex indigentia concurſus præuij vniuerſalis omnibus actibus, ſed ex peculiari neceſſitate inuenta in operibus bonis voluntatis. In qua etiam ſententia eſt varietas: nam quidam exiſtimant neceſſitatem hanc non eſſe per ſe ex vi, & natura ſupernaturalium actuum, ſed eſſe quaſi per accidens ortam ex peccato

cato originali, & corruptione lapſæ naturæ,& ita cenſuerunt Gregorius & Capreol.in 2.d.28.ad 12. argum. Qui proinde non ſolùm ad ſupernaturales actus, ſed etiam ad quoſlibet bonos morales ordinis naturalis illam præmotionem ſpecialem Dei requirunt, non tamen in omni natura,vel in omni ſtatu,ſed in natura humana lapſa. Sed de hac ſententia nihil denuo vel peculiare dicere neceſſe eſt, tum quia non pertinet ad verum auxilium efficax, quod ad omnes & ſingulos actus pietatis in omni creatura intellectuali, & in omni ſtatu eius neceſſarium eſt, vt cap.3. declaraui; tum etiam, quia ſine vlla ratione,vel fundamento requirit talem motionem ad ſingulos actus naturæ lapſæ,præſertim ordinis naturalis,ſi per ſe non eſt talis neceſſitas in omni ſtatu liberæ naturæ, vt latè in lib.1. declaratum eſt, & probatum. Tum denique, quia multo minus poteſt hoc modo ratio reddi cur propter naturæ lapſæ corruptionem tam efficax prædeterminatio neceſſaria ſit, ſi alioqui non erat per ſe neceſſaria,nam ad ſupplendam debilitatem & infirmitatem lapſæ naturæ in benè operando & liberè ſufficit addere vires illam infirmitatem ſupplentes & adiuuantes, etiamſi non prædeterminent voluntatem, ſicut in ſtatu innocentiæ ex eorundem authorum ſententia erant vires ſufficientes ſine prædeterminatione. Fateor tamen me non legiſſe in illis authoribus quòd expreſsè aſſerant præmotionem illam talem eſſe, vt omninò ac phyſicè prædeterminet voluntatem,ita vt voluntas pro ſua libertate non poſſit ei reſiſtere, ſolùm enim aiunt liberum arbitrium in natura lapſa ſine illa motione benè operari non poſſe, non tamen dicunt cum illa non poſſe non operari: videtur autem id ſequi ex eorum dictis,& ideo in lib.1. quoad vtramque illam ſententiam impugnauimus,& quo ad ſecundam partem, quæ huc ſpectat, à fortiori impugnabitur, ſimúlque cum modernorum ſententia.

Gregor. Capreol.

9. Alio igitur modo ac fundamento aſſeritur neceſſitas talis auxilij per ſe efficacis ac prædeterminantis ob peculiarem difficultatem actuum ſupernaturalium,quam rationem defendit Aluar. diſp. 24. num.37. & videtur loqui de ſpeciali difficultate quæ naſcitur ex ſtatu naturæ lapſæ,nam allegat D.Thomam 1.2.q.109.art.9.in ratione ſecunda, quæ de hoc ſtatu peculiariter procedit.Sic autem ratio non ſufficit, quia gratia efficax,vt ſuprà dictum eſt,in omni ſtatu requiritur. Item, quia ad ſingulos actus pietatis eſt neceſſaria,quod non naſcitur ex ſtatu, ſed ex natura talium actuum.Ex illa ergo ſumendum eſt fundamentum hoc, quod poteſt in hunc modum explicari; quia tanta eſt eminentia actuum ſupernaturalium,vt ad eos voluntas noſtra ex ſe ſit omnino impotens, & ideo indiget ſupernaturali virtute, per quam totam vim agendi recipiat; ergo illi non ſufficit habitualis virtus,ſed quoties in actum prodire debet, indiget peculiari & actuali eleuatione, quæ non poteſt fieri niſi per peculiarem motionem prædeterminantem; quia ſi motio non ſit prædeterminans, non erit actualis, nam ex ſe poterit eſſe ſine actuali operatione, ac ſubinde per modum habitus, & tunc indigebit potentia alia præmotione actuali vt eleuetur, & ne procedatur in infinitum, ſiſtendum eſt in tali motione,quæ & det ſupernaturalem virtutem propriè efficiendi actum ſupernaturalem: nam hoc eſt neceſſarium, vt eleuet potentiam, & ſimul illa eleuet, vt illam operari faciat efficaciter, quia aliàs erit neceſſaria alia præmotio vt voluntas inchoet ſuum conſenſum, cum voluntas ex ſe non poſſit illum in ſupernaturalibus inchoare.

Auxilium efficax ob peculiarem difficultatem actuũ ſupernaturalium, neceſſarium eſt. Aluar. D.Thom.

Hoc fundamentum non inuenio ita propoſitum, vel explicatum in defenſoribus huius prædeterminationis; inſinuatur tamen ab eis in aliquibus rationibus, & argumentis ſuis, vt infrà videbimus. Atque ita fundamentum hoc reducitur ad hanc rationem Theologicam, quia actus liberi gratiæ ſunt ſupernaturales in ſe; ergo non poſſunt fieri à voluntate niſi eleuata per motionem actualem eiuſdem ordinis ad phyſicè agendum, & inchoandum efficaciter actum. Et confirmatur: nam hoc maximè vrget ſi verum eſt quod nos aſſerimus, voluntatem in his actibus operari vt inſtrumentum Dei,nam inſtrumētum non agit niſi motum, & dum mouetur non poteſt in ſenſu compoſito non moueri.& hoc eſt prædeterminari. Huic verò rationis fundamento adduntur omnia Scripturæ teſtimonia, in quibus ſoli Deo,eiúſque voluntati, aut gratiæ, vel motioni hi actus tribuuntur,& Concilia ac teſtimonia Patrum, præſertim Auguſtini & D.Thomæ;ſed hæc omnia diſtinctiùs proponentur ſigillatim in variis capitibus diſtributa,& ideo illa nunc omitto,& ad iudicem de hac ſententia ferendum accedo. 10.

CAPVT X.

Directè oſtenditur, auxilium efficax neceſſarium ad ſingula ſupernaturalia opera,non poſſe conſiſtere in motione, vel qualitate prædeterminante phyſicè in actu primo voluntatem ad conſenſum.

DVo aſſeruntur in ſententia relata in capite præcedenti, vnum eſt auxilium in actu primo prædeterminans voluntatem eſſe poſſibile ſimul cum vſu libertatis: aliud eſt illud eſſe neceſſarium ad ſingulos actus. Nam illud prius ſupponitur,vt fundamentum fidei non deſtruatur, hoc verò poſterius additur,quia aliàs per illud auxiliũ prædeterminans non explicaretur adæquatè ratio auxilij efficacis,cùm hoc ad ſingula opera neceſſarium ſit,vt ſuprà vidimus. Ex illis verò duobus ſecundum eſt magis rigoroſum, magíſque reſtrictum,nec poteſt ſubſiſtere ſine primo;è contrario verò primum punctum ex hypotheſi poſſet ſubſiſtere ſine poſteriori,id eſt, licèt eſſet verum poſſe ſaluari ſine ſecundo, quia quod eſt neceſſarium etiam poſſibile,non verò è conuerſo,& ideo prius de hac poſteriori parte illius ſententiæ dicendum eſt,in qua omnes authores qui putant illam determinationem libertati repugnare, à fortiori tenent auxilium hoc efficax non eſſe neceſſarium: illos autem referemus in ſequenti capite.Ex Theologis autem Dominicanæ familiæ refertur Ioan. Vincēti.docuiſſe tale auxilium non eſſe neceſſarium, ac ſubinde auxilium efficax per ſe ſpectatum non eſſe in ſola prædeterminatione phyſica poſitum. Hæc igitur ſententia probanda in præſenti eſt. 1.

Vt autem rationes firmiùs procedant & tergiuerſationibus, ac ſubterfugiis minus expoſitæ, hinc operæ pretium eſſet de iſto auxilio prædeterminante omnia inquirere,quod de præuio cōcurſu in lib.3.à c.30.tractauimus:ſed quia id minus eſſet prolixum, 2.

prolixum, lectori committimus, vt ea omnia relegat, & ad hoc auxilium cum proportione applicet, vnicuique enim mediocriter intelligenti id erit facillimum. Nunc ergo ſupponimus ex communi ferè conſenſu authorum illius ſententiæ, hoc auxilium eſſe aliquid ſupernaturale à Deo ſolo infuſum, quia non eſt actio vitalis ipſius hominis, ſed tantum paſſiuè in eo recipitur, vt per illud operetur. An verò illud auxilium ſit qualitas, vel motio puta, parum refert ad puncta theologica, vel dogmata fidei, dummodo ſupponatur eſſe vera entitas creata, & homini inhærens, id enim præcipuè in hac ſententia ſupponitur. Conſequenter autem loquendo longè probabilius illud auxilium eſſe qualitatem, quia motio ſpiritualis ſine termino ſpirituali intelligi non poteſt, qui terminus non poteſt eſſe niſi qualitas, vt dicto loco probatum eſt. Addimus præterea qualitatem hanc, ſeu entitatem poni in re ipſa diſtinctam, & à ſubiecto, in quo recipitur, quia eſt aliquid ordinis ſupernaturalis, & ab omnibus gratiis excitantibus quæ ſint actus vitales, quia illis additur, vt fiant efficaces, & ab habitibus infuſis, ob eandem rationem, quia illos reducit de potentia in actum, & ab ipſo conſenſu libero voluntatis, quia ponitur, vt ſit vera cauſa realis eius. Quanta verò ſit hæc diſtinctio, an perfectè realis, vel tantùm ſecundùm quid, & modalis, metaphyſica quæſtio eſt, in qua immorari non oportet, quia ad dogmata fidei, & veritatem Theologicam, quam inquirimus, parum refert. Conſequenter autem loquendo veriùs ac clariùs ponitur tale auxilium, vt propriam entitatem ac realitatem habens omnino realiter diſtinctam tam à potentia, quàm ab aliis gratiis prioribus, quæ in potentia ſupponuntur, quàm etiam ab actu libero eliciendo à potentia, cum tali auxilio, ſicut de præuio concurſu dictum eſt.

Suppoſitio, Auxilium prædeterminans eſſe aliquid ſupernaturale à Deo ſolo infuſum.

2\. Item ſupponimus auxilium recipi immediatè in potentia, quæ elicit actum, propter quem datur, vt ſi detur ad fidei aſſenſum eliciendum, infunditur intellectui; ſi verò ad habendam voluntatem credendi, vel amoris, aut pœnitentiæ actum, & ſimiles voluntati, erit immediatè imprimendum; quia in illa ſuum proximum effectum habiturum eſt.

Alia ſuppoſitio.

3\. Et in hoc conueniunt dicti authores, imò quia determinatio propriè dicta voluntati attribuitur, ab illa pendet omnis alia operatio humana, ideo ſimpliciter hoc auxilium attribuitur voluntati. Diſputari autem poteſt, quando voluntas habet habitum infuſum, an vna motio imprimatur habitui, & altera voluntati. Nam Ledeſma, & alij ita ſentiunt, quia putant auxilium hoc eſſe concurſum præuium neceſſarium vnicuique principio creato; ſeu qualitati permanenti ex ſubordinatione ad cauſam primum. Supponendo autem non poſtulari hoc concurſum cauſæ primæ, ſed vt dat vires cauſæ proximæ, & potentiæ in qua recipitur, non oportet multiplicare auxilia efficacia ad eundem actum liberi concurſus, vel amoris, etiamſi ad illum actum plures qualitates concurrunt, ſcilicet voluntas & habitus, nec etiam oportet fingere dare ſpeciale auxilium coniunctum habitui in eadem potentia, & illam efficaciter determinans.

Quæſtio, an voluntas habeat habitum infuſum, an vna motio imprimatur habitui, & altera voluntati.

4\. Vnde tandem ſupponimus, hoc auxilium eſſe quendam actum formalem ipſius voluntatis, quia inhæret illi; ergo informat illam, & reducit illam de quadam potentia paſſiua in actum. Nam priuſquam voluntati infundatur hoc auxilium, eſt potentia receptiua, & capax illius, & caret illo: ergo A eſt in potentia ad illud; ergo quando infunditur, reducitur in actum, ſicut mobile per motum, vel ſicut materia per formam. Hic autem actus non eſt actus ſecundus voluntatis, quia ab illa non elicitur, vt dictum eſt; ergo eſt actus primus, quia non datur medium. Conſtituitur ergo voluntas per hoc auxilium in actu primo completo ad eliciendum ſuum actum. Atque ita licèt voluntas habeat habitum infuſum, non habet iuxta hanc ſententiam actum primum completum, ſed expectatur hoc complementum, vt ſit integrum principium proximum talis actus. Si autem voluntas careat habitu, vel addendum eſt aliud principium, quod ſuppleat vicem habitus, vel B tale erit hoc auxilium, vt propriam actiuitatem afferre, & vicem habitus ſimul supplere poſſit.

Alia ſuppoſitio.

5\. Non deſunt tamen ex authoribus illius opinionis, qui in hoc tergiuerſentur, negando hoc auxilium dari, vt actum primum, vel vt complementum virtutis cauſæ proximæ, quia non diſtinguunt hoc auxilium à concurſu præuio, de quo ita ſentiunt. Sed, vt vidimus dicto lib. 3. cap. 33. etiam de ipſo concurſu præuio id non ſatis conſequenter, vel probabiliter dicitur, & multo minus poteſt in præſenti applicari, cùm iam rationem concurſus excluſerimus, & ſupponamus C hoc auxilium poſtulari propter defectum virium cauſæ proximæ. Et ſanè in doctrina Auguſtini negari non poteſt, quin hoc auxilium, ſi datur, maximè detur, vt det vires voluntati. Nam in eiſdem locis, quibus dicti authores vtuntur, vt nobis perſuadeant hanc eſſe ſententiam Auguſtini, apertiſsimè ille docet, per hoc auxilium dare Deum *vires efficaciſſimas voluntati*, lib. de Grat. & liber arbitr. cap. 17. & aliis locis efficaciæ huius gratiæ tribuit noſtrum conſenſum in omne bonum, quia & facit nos velle, & facere. Non eſt ergo dubium quin hoc auxilium ſit actus primus dans vires agendi voluntati, & cum illa ſimul efficiens D actus eius tanquam principium eorum, quod etiam de propria, & phyſica efficientia omnes dicti authores intelligi volunt.

Auxilium dari vt actũ primum, vel vt complementum virtutis cauſæ primæ, qui tergiuerſentur.

6\. Sic ergo explicato hoc auxilio, quòd non ſit ſimpliciter neceſſarium ad ſingulos actus pietatis, duobus modis probari poteſt, ſcilicet oſtenſiuè, ſeu directò, & ab inconuenienti & indirectè. Prior probatio ex illo principio ſumi poteſt, quòd nihil eſt poſtulandum, aut aſſerendum, vt neceſſarium, quod ſufficienti ratione, aut medio non oſtendatur neceſſarium: ſed in præſenti nullo modo poteſt neceſſitas huius auxilij ſufficienter oſtendi; ergo. Maior eſt in Philoſophia receptiſſima, quia natura nihil facit fruſtrà, & ideo vera Philoſophia non permittit multiplicare res, quæ tantùm propter E vſum dantur, niſi ad talem vſum probentur neceſſaria, vnde eſt axioma receptum, Fruſtrà fit per plura quod poteſt fieri per pauciora. Et ſimili ratione diximus in lib. 3. concurſum præuium non eſſe credendum niſi probetur neceſſarium; quia verò in Theologia, quæ authoritate diuina & ſacra nititur, ſatis eſſe debet neceſſitatem authoritate probare, licèt ratione non conuincatur, ideo contrario modo applicanda eſt illa maior propoſitio ad Theologicum inſtitutum, quia in myſteriis ſupernaturalibus nihil affirmare poſſumus vt neceſſarium, niſi quod vt tale reuelatum eſt, vel in reuelatis continetur, vel ex iis probabilius ducitur: aut certè ad alia reuelata explicanda, aut

Iſtud auxilium non eſſe ſimpliciter neceſſarium ad ſingulos actus, quomodo probari poſſit.

aut defendenda eſt aptius, magíſque accommodatum: quod ergo ſupernaturale fuerit, luménque rationis naturalis excedens, ſi aliquo ex dictis modis non probetur neceſſarium, non eſt admittendum, neque credendum.

7. Declaratur ratione. Supereſt probanda minor, quæ primò declaratur ratione: nam duo munia poſſunt in illo auxilio phyſicè prædeterminante diſtingui, vnum eſt quòd ſit principium phyſicum actus ſupernaturalis, aliud quod habeat illam efficientiam cum determinatione ad vnum quo ad exercitium, ita vt in ſua efficientia non ſubdatur libero vſui voluntatis liberæ. Primum quidem directè pertinet ad dandas vires voluntati, quæ de ſe inſufficiens eſt etiam phyſicè ad hos actus efficiendos. Vnde fatemur voluntatem humanam indigere aliquo ſupernaturali principio phyſicè adiuuante illam ad eliciendos ſingulos ſupernaturales actus. Quòd autem tale principium vt ſit completum debeat habere coniunctam ſecundam conditionem, non pertinet ad dandas vires voluntati, & ideo in ea parte non eſt neceſſarium, neque etiam ob indifferentiam, vel indeterminationem intrinſecam voluntatis ad velle, quia non eſt neceſſe hanc indifferentiam tolli prius natura, quàm operetur, imò hoc eſt parum conſentaneum naturali conditioni, ac modo operandi illius facultatis. Nam, vt ſuprà lib. 3. dicebamus, fruſtrà naturæ author dediſſet voluntati illam naturalem indifferentiam, ſi oporteret poſtea priùs ab alio determinari, quàm poſſet determinatè operari, quod ibi generaliter probauimus de operibus voluntatis, & rationes ibi factæ æquè in præſenti materia procedunt.

8. Confirmatur ratio. Vnde confirmatur hæc ratio, quia ex natura rei non eſt neceſſaria noua virtus, quando cauſa ſecunda habet intrinſecam virtutem completam in ratione principij proximi: vt ſol non indiget alia virtute ſuæ luci addita, nec ignis alia præter calorem ſuum. Quo argumento conuincuntur aliqui ex Thomiſtis, vt fateantur has cauſas non indigere concurſu præuio, vt virtute agendi per modum actus primi, quia non eſt ſuperfluum, & voluntarium tot multiplicare qualitates; ſed in ordine gratiæ poteſt eſſe cauſa ſecunda completa in ratione principij agendi proximi, vt intellectus per lumen gloriæ in ordine ad viſionem, & voluntas per charitatem, &c. ergo tunc ſaltem non eſt neceſſaria alia qualitas vt det virtutem agendi, vel illam compleat, quòd ſi potentia careat habitu, tunc licèt indigeat alio principio coadiuuante, non eſt neceſſarium vt illud principium ſit prædeterminans voluntatem, quia ſine hac determinatione poteſt dare vires ſufficientes etiam in ratione principij, ſicut habitus dat illas.

9. Inſtantia. Dicetur fortè neque habitum, neque aliquam aliam entitatem ſeparabilem ab actu ſecundo poſſe dare has ſufficientes vires, quia potentia ipſa ſemper manet inferioris ordinis, quam ſit habitus eliciendus. Euertitur. Sed contrà, quia licèt mille qualitates infundantur potentiæ, ſemper potentia manet inferioris ordinis, ſempérque eius proprius influxus eſt neceſſarius, vt ſæpè tetigi, & in ſequenti libro ex profeſſo probabitur: ergo ſine cauſa multiplicantur iſtæ qualitates. Nam vel ob ſimilitudinem rationis in infinitum procedetur, vel ſiſtendum eſt in vna perfecta qualitate, quæ in ordine ſupernaturali ſit integrum principium proximum ad phyſicam efficientiam ex parte potentiæ neceſſariam ad talem actum, vt eſt, v.gr. lumen gloriæ, vel charitas, vel aliquid ſimile, vl-

A tra quod ſolùm deſideretur concurſus Dei ſimultaneus, iuxta dicta in fine libri tertij. Ergo ob hanc præciſam rationem vt voluntas recipiat à Deo virtutem ſupernaturalem ad efficiendum phyſicè quam ex ſe non habet, non eſt neceſſaria multiplicatio qualitatum: nam per vnam perfectam poteſt Deus totam illam virtutem donare. Neque actualis, ſeu tranſiens vltra habitualem neceſſaria eſt, quando hæc adeſt, quia vel eſſet neceſſaria propter indeterminationem potentiæ, vel propter ſubordinationem cauſæ ſecundæ ad primam, & vtraque ratio excluſa iam eſt in libro 3. ergo nullus ſupereſt titulus talis neceſſitatis reſpectu potentiæ conſtitutæ in actu primo per habitum. B Reſpectu verò potentiæ carentis habitu infuſo, licèt daremus eſſe neceſſariam qualitatem, ſeu motionem actualem ac tranſeuntem ſupplentem vicem habitus, non ideo eſſet neceſſarium, vt illa qualitas eſſet prædeterminans voluntatem, quia ſine tali conditione, aut prædeterminatione poſſet dare vires phyſicas integras, & proportionatas actui ſupernaturali in ratione principij phyſici, relinquendo voluntatem integram in ſua naturali poteſtate vtendi, vel non vtendi principio quolibet ſibi ſuperaddito circa obiectum indifferens, ſeu cum indifferentia iudicij propoſitum. Addo etiam poſſe Deum per ſe ipſum ſupplere efficientiam phyſicam C habitus, non prædeterminando potentiam, ſed quaſi coniungendo ſe illi & offerendo ſuum influxum, ſi voluntas ſuum adiungere velit, vt in prolegom. 1. & in lib. 5. explicaui. Nam quo ad hoc, eadem eſt ratio de Deo concurrente per modum cauſæ primæ vniuerſalis, vel concurrente per modum cauſæ proximæ principalis, vt in eo caſu concurreret.

Solent prædicti authores aliud huius neceſſitatis principium magni facere; nimirum diuinam 10. prædeſtinationem, præfinitionem, ſeu decretum ac propoſitum, ſeu intentionem efficacem & abſolutam, (hæc enim omnia, quod ad præſens ſpectat, in idem recidunt,) qua Deus ſtatuit hominem D conuertere. de qua dixit D. Thomas 1.2. qu. 112. art. 3. in fine corporis. D.Thom. *Si ex intentione Dei mouentis eſt, quòd homo, cuius cor mouet, gratiam conſequatur, infallibiliter illam conſequetur.* Vt ergo illud propoſitum Dei indubitanter impleatur, neceſſaria eſt motio prædeterminans. Veruntamen neque ex hoc capite oſtenditur talis neceſſitas, quia motio prædeterminans non eſt medium neceſſarium, vt prædeſtinatio, & propoſitum Dei infallibiliter impleatur. Imò addo neque eſſe proportionatum, quia prædeſtinatio ipſa, & propoſitum Dei ex parte obiecti includit vt voluntas humana plena libertate conuertatur, & gratiam conſequatur, ad quem finem non eſt aptum medium prædeterminatio, vt capite ſequenti oſtendam. E Sufficit ergo motio præuia quæ ſuum effectum infallibiliter conſequatur, meritò enim D. Thomas illa voce *infallibiliter* vſus eſt, quæ non requirit præuiam determinationem in cauſa, ſed certitudinē effectus, etiam ſi cauſa de ſe indifferens ſit. Vnde etiam Auguſtin. lib. de dono perſeuer. c. 14. Auguſt. loquens de mediis prædeſtinationis, dixit eſſe beneficia omnia, *quibus certiſſimè liberantur quicunque liberantur*, non dixit *quibus prædeterminantur*, vel quidpiam æquiualens, ſed dixit *certiſſimè*, quia ſatis eſt quòd talia media infallibiliter ſint habitura effectum in præſcientia diuina, quod per vocationem congruam ſine prædeterminatione ſubſiſtere optimè poteſt, vt in ſequentibus declarabimus. Et inde ex reſponſione ad rationes alterius ſententiæ, & ad

ad teſtimonia quæ congerit, euidentius conſtabit hanc neceſſitatem talis prædeterminationis, nec authoritate, nec ratione probari: nolumus enim nunc ad illa argumenta, & eorum ſolutionem digredi, ne diſcurſum diſputationis interrumpamus, & doctrinam confundamus.

Probatur aſſertio Auctoris ex inconuenienti.

11. Secundò & præcipuè probatur noſtra aſſertio ex inconuenienti, quia ſi hoc auxilium prædeterminans phyſicè voluntatem eſt ſimpliciter neceſſarium ad conuerſionem eius, vt ſupponitur, ſequitur eos, quibus non datur non habere auxilium ſufficiens ad ſuam conuerſionem, ac ſubinde, neque liberè non conuerti, ita vt eis imputetur ſi non conuertantur poſtquam ſufficienter vocati ſunt. Conſequens eſt falſum, & ſine vlla contentione à catholicis Doctoribus non admittitur; ergo neque antecedens admitti debet. Probatur ſequela, quia illud auxilium neceſſarium eſt, & qui illo caret non habet illud in ſua poteſtate; ergo nec auxilium ſufficiens habei, nec libertatem quo ad ſpecificationem ad habendum actum ſupernaturalem. Conſequentia nota eſt ex dictis ſuprà de libertate, & auxilio ſufficiente, quia voluntas non eſt proximè libera ad actus ſupernaturales, niſi actu habeat præuenientia auxilia neceſſaria, & in poteſtate ſua habeat concomitantia. nam vtrumque requiritur ad proximam ſufficientiam auxilij. Ad ſufficientiam autem ac libertatem, ſeu poteſtatem remotam neceſſarium ſaltem eſt habere in ſua poteſtate auxilium efficax. At verò qui non recipit actu auxilium prædeterminans ex ea parte non habet poteſtatem, & ſufficientiam proximam, nec etiam habet immediatè illud in ſua poteſtate actiua, quia non fit ab homine, nec etiam mediatè, quia nihil poteſt facere, quo illud conſequatur; ergo nullo modo eſt liber cum ſufficienti auxilio ad tales actus.

Vincentin. Ledeſin.

12. Hæc ratio exaggerata ſemper eſt à noſtris Authoribus, ideóque defenſores contrariæ ſententiæ nos reprehendunt quod frequenter hoc argumentum repetimus, & nimium illud exaggeramus, cùm ab antiquis Patribus & Doctoribus ſæpiùs diſſolutum ſit. Nos autem in Patribus, vel antiquis Theologis non inuenimus reſponſum quòd huic cauſæ poſſit accommodari, & in his quæ ab ipſis excogitata ſunt, non quieſcunt, & ideo cùm res hæc multum neceſſaria ſit ad defendenda dogmata fidei ab hæreticis incurſibus, mirandum non quòd ſemper inſtemus à catholicis Doctoribus poſtulantes, vt nos doceant, quomodo cum neceſſitate talis auxilij prædeterminantis ſtet ſufficiens auxilium, & poteſtas libera, quoad ſpecificationem in his, quibus tale auxilium non datur. Eo, vel maximè, quòd quidam eiuſdẽ Dominicanæ familiæ magnus Theologus Pater Ioan. Vincent. indiſſolubilem reputauit hanc difficultatem. Et ideo, vt Ledeſma art. 11. refert ab illa ſententia quoad hanc partem receſſit, negando neceſſitatem talis auxilij, licèt poſſibilitatem non negauerit, & ideo conceſſerit aliquibus dari: in quo non eſſet ſibi contrarius, vt illi obiicit Ledeſma, ſi aliunde illa prædeterminatio non repugnaret, quia poteſt Deus ſua voluntate dare maius auxilium, quàm neceſſarium ſit. Igitur omiſſa quæſtione de poſſibilitate contra neceſſitatem indicauit ille Theologus, & Thomiſta rationem factam eſſe indiſſolubilem, quia libertas non eſt ſine poteſtate agendi. Vnde ſi libertas ſit quoad ſpecificationem, cùm ſit ad volendum vnum, vel aliud, dari non poteſt ſine poteſtate ad vtrumque, neque etiam poteſtas eſſe poteſt ſine ſufficienti auxilio, cùm ſine auxilio gratiæ homo non poſsit hos actus operari, & ideo per auxilium ſufficiens hoc poſſe recipi, vt lib. 2. & 4. oſtenſum eſt.

Reſponſio dictorum Theologorum prima.

13. Duobus autem modis principalibus reſpondent dicti Theologi. Prima reſponſio eſt negando auxilium hoc efficax eſſe neceſſarium, vt homo poſſit conuerti, ſed tantùm eſſe neceſſarium, vt conuertatur, & ideo ante tale auxilium, & ſine illo habere hominem auxilium quo poſſit conuerti, & ita habere auxilium ſufficiens. Sicut Adam in ſtatu innocentiæ non habuit auxilium efficax ad reſiſtendum ſuggeſtioni Dæmonis, & nihilominus habuit auxilium ſufficiens quo poſſet reſiſtere, ſi vellet, vt ait Auguſtinus de corrept. & grat. cap. 11. Hoc reſponſum tradit Cabrera ſuprà diſp. 6. dub. 7. num. 32. & 33. & latiùs Aluarez diſp. 18. ad 6. & diſp. 115. num. 21. dicens hãc motionem non eſſe neceſsariam, vt homo poſſit operari, ſed vt actu operetur, neque eſſe *in recto*, vt ait, principium actiuum, & vltimum complementum virtutis actiuæ. Similem doctrinam habet in diſputatione vigeſima in ſolutionibus argumentorum, & aliis locis, quæ ibi citat & pro illis allegat D. Thomam in 3. contr. gent. cap. 66. ration. 4. & q. de potent. art. 7. ad 7. Sed neſcio quo colore, cùm nullum verbum ſit ibi apud D. Thomam de motione prædeterminante liberum arbitrium, nec de principio in recto, vel in obliquo, nec ſatis intelligo quid hæc verba ſignificent, non enim ſunt in vſu.

Auguſt. Cabrera. Aluarez. D. Thom.

Reſponſio Ledeſmæ.

14. Simili modo reſpondet Ledeſma dicto art. 11. concluſ. 1. ex hoc enim principio defendit auxilium præcedens ad auxilium efficax, & ſeparatum ab illo eſſe verè ſufficiens, quia auxilium ſufficiens habet rationem virtutis & potentiæ: efficax autem auxilium dat actualem operationem, & non eſt neceſsarium ex parte principij virtutis, ſeu potentiæ, imò ſupponit integram potentiam ex parte hominis ſufficienter præuenti, ſubordinatam tamen motioni diuinæ prædeterminanti, quæ ſufficiens eſt ante illam motionem, licèt operari non valeat ſine motione. ſicut potentia motiua exiſtens in manu de ſe ſufficiens eſt ad efficiendum motum, licèt ſubordinata ſit appetitui, & ſine illius motione ipſa non moueat. Et intellectus habitu fidei inſtructus ſufficiens potentia eſt ad eliciendum actum credendi, licèt illum non valeat elicere, niſi motus à voluntate cui ſubordinatur. Ad hunc ergo modum vult ille auctor comparari voluntatem inſtructam auxilio ſufficienti ad diuinam voluntatem, & motionem eius per auxilium prædeterminans quòd voluntas prius eſt potentia ſufficiens ad actum eliciendum, ita verò ſubordinata voluntati diuinæ, vt non valeat inchoare actum ſuum, niſi prædeterminata à voluntate diuina, & ideo (ait) in ſe ſupponitur ſufficiens potentia ante talem motionem, ideóque auxilium ſufficiens præcedit ante auxilium efficax, & in hac reſponſione hic auctor præcipuè inſiſtit, licèt aliam adiungat, de qua ſtatim dicam.

Reſponſionis Ledeſmæ fundamentũ quod.

15. Dicta verò reſponſio in primis nititur in alio fundamento quòd auxilium efficax gratiæ ſolùm eſt concurſus primæ cauſæ in illo ordine, quod fundamentum in ſuperioribus euerſum eſt; probauimus enim concurſum primæ cauſæ in quolibet ordine, & per ſe ex vi ſolius ſubordinario-

nis ac dependentiæ cauſæ ſecundæ à prima non eſſe quid præuium in ipſa cauſa ſecunda, ſed ſimultaneum, & imbibitum in actione ipſius cauſæ ſecundæ, & ideo ante talem concurſum in re ipſa exhibitum optimè intelligi præcedere ordine naturæ in cauſa ſecunda ſufficiens, & integra virtus agendi. Auxilium autem efficax, de quo tractamus, non eſt concomitans, ſed præuium, vt inter nos conuenit; ergo non rectè ſupponitur dari per modum concurſus: præterea etiam admiſſo concurſu præuio, ſuprà oſtenſum eſt negari non poſſe, quin ſit actus primus, & det virtutem agendi: ergo etiam ſi auxilium efficax gratiæ fingatur ſolùm per modum concurſus præuij, erit actus primus, & dabit virtutem agendi. Multo ergo magis eſt talis virtus, & principium agendi ſi neceſſarium eſt, non propter dependentiam generalem cauſæ ſecundæ à prima, ſed maximè propriè ac proximè propter defectum virium cauſæ proximæ, quæ eſt voluntas, vt ex ſententia Auguſtini comprobauimus.

16. *In tali auxilio non eſſe voluntatem ſufficienter conſtitutam in actu primo.* *Cabrera. Cumel.*

Hinc ergo euidenter concludi videtur, ſine tali auxilio non eſſe voluntatem ſufficienter in actu primo conſtitutam; quod quidem his verbis fatetur Cabrera 3. p. q. 18. art. 4. diſp. 6. dub. 8. num. 110. vbi comparat voluntatem ſine hoc auxilio viſui carenti ſpecie ad videndum. Et Cumel in Opuſc. lib. 1. diſp. 4. ſect. 2. in declaratione 6. concluſionis dicit auxilium efficax eſſe donum gratiæ in genere principij, & cauſa efficientis antecedens pium vſum conuerſionis, &c. & concluſ. 4. §. *adde etiam*, ait auxilium ſufficiens non grammaticaliter, (vt ipſe loquitur,) ſed theologicè dici ſufficiens, quia dat homini, vt poſſit agere, tribuitque ei vim ad volendum, ſed non completè omnino, quia eſt etiam neceſſaria gratia efficax intrinſeca prædeterminans voluntatem, per modum actus primi, *& tunc* (ait) *homo eſt completè potens*, & ibidem iterum, atque iterum repetit auxilium ſufficiens dare quidem poſſe, ſed non completum, & integrum: accedente autem efficaci compleri, *& fieri proximè ſufficiens.* Denique Aluarez, Cabezudo, & alij locis ſuprà allegatis ſentiunt hoc auxilium eſſe principium per ſe actus voluntatis, & eſſe actum primum, vel ſaltem complementum eius.

Aluarez. Capezudo.

17. *Excluditur hæc reſponſio.*

Hinc ergo multis modis reiicitur reſponſio. Primò, quia auxilium efficax proximè, & immediatè non dat agere, ſed poſſe agere, licèt det tale poſſe ad quod ſtatim ſequatur agere; ergo ſine illo non habet potentia integrum poſſe per totum antecedens auxilium; ergo totum illud non poteſt dici ſufficiens. Primum antecedens patet, quia voluntas habet immediatè & proximè, ſeu formaliter agere ab ipſa actione: hoc autem auxilium diſtinguitur ab ipſa actione, vt iam poſitum eſt in illa ſententia; ergo tale auxilium per ſe, & formaliter non dat agere, ſed aliquid præuium ad agere, quod non eſt niſi poſſe; quid enim aliud cogitari poteſt? Vnde nota eſt prima conſequentia, quia ſi ante tale auxilium voluntas haberet integrum poſſe, non indigeret auxilio dante poſſe; ſi autem indiget illo, ſignum eſt totum præcedens auxilium non dare integrum poſſe, ac ſubinde non eſſe ſufficiens, vt in ſecunda conſequentia inferebamus.

18. Reſpondet Ledeſma dicto art. 11. concluſ. A 2. pro aliis ſuis auctoribus, (licèt in hoc puncto ab illis diſcrepet,) negandam eſſe illam vltimam conſequentiam in eorum opinione. Nam illi ſolùm dicunt auxilium efficax conſummatiuum, & impletiuum auxilij ſufficientis, vnde ſupponunt ante illud eſſe auxilium ſufficiens, quia complementum ſupponit rem quam complet, ſicut exiſtentia ſupponit eſſentiam, quia illam complet. Sed non eluditur verbis tam grauis difficultas, nec in re tam ardua, vti licèt verbis ambiguis ad vim rationis fugiendum, quod certè in illa reſponſione fit. Duobus enim modis aliquid dici poteſt complementum rei. Primò tanquam addens aliquam B perfectionem rei iam perfectæ: ſecundò tanquam conſtituens illam in tali eſſe completo; & primo modo ſupponit rem, non autem ſecundo modo: vt, forma vnò modo dici poteſt complementum materiæ, quia actuat illam, & ita ſupponit illam aliquo modo, quia vt ſic non conſtituit materiam in eſſe materiæ; alio verò modo eſt forma complementum conſtitutiuum compoſiti, & vt ſic non ſupponit compoſitum, ſed complet, & conſtituit illud; & ſic exiſtentia, (cum iſtis auctoribus loquendo,) non complet eſſentiam conſtituendo illam in eſſe eſſentiæ, ſed ſuo modo actuando illam, & ideo poteſt illam in ratione eſſentiæ ſupponere: complet autem eſſentiam in ratione entitatis actua- C lis illam conſtituendo, & vt ſic impoſſibile eſt intelligere eſſentiam completam in ea ratione entitatis actualis ante exiſtentiam. In præſenti ergo auxilium efficax dicitur, eſſe complementum poteſtatis efficiendi actum ſupernaturalem tanquam conſtituens, & integrans principium ſufficiens effectiuum actus ſupernaturalis. Patet conſequentia, quia tale eſt illud complementum, vt ſine illo potentia quæ ſupponitur ſit infirma, & ſimpliciter impotens ad talem actum efficiendum; ideo enim tale complementum ſimpliciter neceſſarium ex parte principij, vt det vires ad efficiendum.

Alia reſponſio Ledeſm.

Auxilium efficax præſ... quid.

21. *Reſponſio denuò occurritur.*

D Eadem doctrina adhibenda eſt ſi hoc auxilium dicatur eſſe complementum auxilij ſufficientis; quamquam, ſi alij auctores attentè legantur, non ita loquuntur, ſed dicunt eſſe complementum actus primi, vel virtutis, ſeu principij effectiui actus voluntatis. Et ante tale complementum in ratione principij, ſeu virtutis volunt auxilium eſſe complementum in ratione ſufficientis, quæ ad ſufficientiam non putant eſſe neceſſarium illud complementum in ratione virtutis, & principij actiui, quod non eſſe conſequenter dictum facilè intelligi poteſt, vt ſtatim notabo. Veruntamen admiſſo illo modo loquendi, non poteſt auxilium efficax dici complementum auxilij ſufficientis, tanquam formaliter complens, & conſtituens illud. Nam hoc pugnat cum doctrina ab E eis recepta circa diſtinctionem auxilij in ſufficiens & efficax: illa enim duo membra diſtinguuntur tanquam completa in ſuis rationibus, & vt inter ſe diſtincta. Quapropter ſi aliquo modo permitti poteſt, vt auxilium efficax dicatur complementum auxilij ſufficientis, intelligendum erit de complemento quaſi extrinſeco, & addendo nouum modum perfectionis, & virtutis, & ſic dicetur auxilium ſufficiens ſupponi ad efficax in ratione ſufficientis auxilij, non tamen in ratione ſufficientis, & completi principij ad amandum, v. g. vel conſentiendum,

Quid ... auxilium ... complementum ... auxilij ſufficientis.

Quæ

Quæ duo probamus eſſe repugnantia, quia auxilium, vt ſit ſufficiens, debet ſufficere in ratione principij actiui, aliàs non habet ſufficientiam neceſſariam ad veram libertatem, quæ reſidet in potentia actiua, vt actiua eſt, vt in Prolegom. 1. oſtendimus. Et ideo de ratione ſufficientis auxilij eſt, vt det ſufficientem poteſtatem actiuam operandi, vt ibidem & latiùs in ſuperiori libro oſtenſum eſt.

20. *Declaratur hęc doctrina & confirmatur exemplo potentiæ viſiuæ.*

Declararíque poteſt, & confirmari hæc doctrina exemplo potentiæ viſiuæ, & principij ſufficientis ad videndum: nam viſus per ſe ſpectatus eſt integra potentia viſiua, non tamen eſt integrum principium videndi, ideóque ſpecies viſibilis rectè dici poteſt complementum principij videndi tanquam conſtituens illud: non poteſt autem hoc modo dici complementum potentiæ viſiuæ tanquam conſtitutiuum illius, quia ſupponit illam, licèt poſſit dici complementum tanquam actus addens illi aliquam perfectionam. Hinc verò manifeſtè fit, vt licèt potentia viſiua, vt talis eſt, ſupponatur ante ſpeciem, & inueniatur ſine illa, nihilominus ſufficiens principium videndi non poſſit ſine ſpecie inueniri, quia ſola potentia ſine ſpecie non ſufficit ad videndum. Ita verò comparantur auxilia excitantia, quæ ſufficiens auxilium ab his auctoribus dicuntur ad auxilium efficax, ſicut potentia viſiua ad ſpeciem, vel in vniuerſum, vt inchoatum principium ad comprincipium, quo completur; ergo licèt illa auxilia poſſint dici ſufficientia in ſuo genere, vtique excitantis gratia non ſunt, nec dici poſſunt ſufficiens auxilium in ratione potentiæ & principij ſimpliciter effectiui actus ſecundi, & vltimi voluntatis.

21. *Reſponſioni denuò occurritur.*

Secundò principaliter impugno reſponſionem illam, noſtrumque argumentum confirmo, quia vt voluntas poſſit facere actus ſupernaturales, non ſolùm indiget poteſtate morali, ſed etiam phyſica, quia licèt voluntas moraliter operetur cum liberè vult, ſimul operatur phyſiceè, propriè, & per ſe, efficiendo actus ſuos, & ad vtrumque eſt per ſe impotens in ordine ad actus ſupernaturales, & ideo non ſolùm indiget auxiliis dantibus poſſe morale, ſed etiam dantibus poſſe phyſicum, quod in lib. 3. latè oſtenſum eſt, & nobiſcum in hoc conueniunt dicti authores. Hinc ergo argumentor: nam homo non poteſt dici habere auxilium ſufficiens ſimpliciter ad liberum actum efficiendum, propter ſolam poteſtatem moralem, niſi habeat etiam phyſicam, ſed per auxilia excitantia, ſeu antecedentia ad auxilium efficax, & illo præciſo non datur voluntati poteſtas phyſica ad eliciendum ſupernaturalem actum, ſed tantùm moralis, vt ex ſententia dictorum Patrum ſuppono, nam in hoc non diſſentimus; ergo per illa ſola non datur ei principium ſufficiens. Maior videtur euidens ex terminis, quia non poteſt actus liberè fieri à voluntate niſi fiat ab illa phyſicè, vt ſupponitur; ergo quando volunas de ſe non habet, poteſtatem phyſicam ad eliciendum actum, non pôteſt dari illi abſoluta poteſtas ſufficiens ad eliciendum illum, niſi detur illi phyſica virtus ad ipſum eliciendum. Imò ſi quis attentè conſideret, in ipſo verbo eliciendi includitur efficientia phyſica. Et in actibus liberis imperatis id ad ſenſum declaratur: nam ſi caret quis pedibus, non eſt liber ad ambulandum, etiamſi ſit liber ad volendum, vel deſiderandum ambulare, vnde neque poteſt talis homo conſtitui in ſtatu ſufficienti ad liberè ambulandum, niſi ei reſtituantur pedes, & detur potentia phyſica ad ambulandum, quia aliàs non erit in poteſtate eius ambulare, ſimpliciter loquendo. Sic ergo voluntas niſi ei detur poteſtas phyſica ad amandum, vel credendum, non eſt libera ſimpliciter, neque habet auxilium ſufficiens ad illos actus exercendos: ſicut homo nunc non eſt liber ad videndum Deum, neque ad id habet auxilium ſufficiens pro hoc ſtatu, quia caret poteſtate phyſica ad efficiendum talem actum.

22. *Inſtantia.*

Reſpondebunt fortaſſe ante auxilium efficax dari homini per habitus infuſos poteſtatem phyſicam ad eliciendos actus ſupernaturales, & ita dari auxilium ſufficiens in vtroque genere potentiæ. Sed contra hoc inſtari poteſt *Occluditur.* ex omnibus dictis, quia habitus ſine auxilio efficaci eſt quaſi potentia remota, & per ſe ſimpliciter impotens, ſicut potentia viſiua ſine ſpecie. Quod maximè conuincit ſupponendo, vt iam diximus, hoc auxilium prædeterminans non poſtulari ex parte generalis concurſus in genere, ſed ex parte virtutis cauſæ ſecundæ, vt det illi vires ad operandum ſupernatutaliter, quia ſolus habitus non dat illas integras, ac proinde neque ſufficientes. Adhuc tamen euidentiùs id oſtenditur in homine infideli vocato ad fidem, vel peccatore vocato ad pœnitentiam, nam in illo non eſt habitus infuſus, qui det poteſtatem phyſicam, eliciendo voluntatem credendi, vel actum pœnitentiæ; & omnes motus gratiæ excitantis præcedentes conuerſionem non ſunt principia phyſica conuerſionis, vt ipſi ſupponunt contra Molinam, me non repugnante. Nec etiam ipſe Spiritus ſanctus adiungitur pœnitentiæ confortans immediatè illam, & cooperans phyſicè cum illa talem actum: hoc enim ipſi in me impugnant, & volunt virtutem hanc phyſicè efficiendi talem actum dari homini in eo ſtatu conſtituto per motionem Dei efficacem, quam dicunt non eſſe aliam ab ipſo auxilio efficaci. Vnde Ledeſma dicta q. vnica in principio, in quarto fundamento, ait in illo homine auxilium conſtituere voluntatem in actu primo proximo ad operandum, ac proinde illud eſſe auxilium ſufficiens proximè, & reliqua quæ antecedunt, ſolum eſſe remotè ſufficientia. Et idem repetit art. 6. §. *aduertendum*, poſt tertiam concluſionem, & rationem reddit, quia in illo caſu nihil aliud eſt, per quod voluntas conſtituatur in actu primo reſpectu talis actus. Et eandem doctrinam habet Aluarez, vt ſæpe in ſuperioribus allegaui, & videtur eſſe communis horum auctorum vt in materia etiam de iuſtificatione dicemus. Ergo peccatori cui non datur auxilium prædeterminans, non datur auxilium ſimpliſiter ſufficiens ad pœnitendum, nec infideli cui prædicatur Euangelium, datur internum auxilium ſufficiens ad volendum credere quandiu non datur auxilium efficax, quia non eſt conſti-

Ledeſma.

Aluarez.

tutus in actu primo, nec habet virtutem phyſicam ad efficiendos. Quæ ratio iudicio meo efficaciſſimè concludit ad hominem in peccatores, quantumuis actu vocato, & excitato, prius tamen natura concepto quàm auxilium efficax recipiat, non eſſe auxilium ſimpliciter, & proximè ſufficiens ad conuerſionis actum efficiendum. Quod tandem Ledeſma ſuprà concedit, & ad aliam ſolutionem diuertitur, de qua ſtatim.

22. *Vrgetur tertiò.* Tertiò poſſumus hoc vrgere, nam etiamſi daremus, auxilium efficax non dare poteſtatem agendi, eo ipſo quòd ſimpliciter neceſſarium dicitur ad volendum, quocumque modo fingatur neceſſarium, ſiue ex parte principij, ſiue ex parte actus, ſiue ex parte Dei, ſiue ex parte hominis, ſi tale auxilium nec offertur illi, ita vt in poteſtate eius actiua conſtituatur, non poteſt homo in tali ſtatu conſtitutus dici habere auxilium ſufficiens, aut veram libertatem ad talem actum efficiendum. *Probatur.* Probatur, quia ſi ad agēdum eſt neceſſarium tale auxilium, ergo ad poteſtatem agendi eſt neceſſaria poteſtas habendi idem auxilium, vt ſuperiori libero tractando de auxilio ſufficienti latè probatum eſt; ergo ſi Deus nec dat hoc auxilium, neque expectat aliquid ex parte hominis, vt illud det, ſed pro ſuo arbitrio illud diſtribuit, vt ſolent dicere illius ſententiæ authores, profectò non eſt tale auxilium in poteſtate hominis, ac ſubinde neque effectus eius eſt in libera hominis poteſtate, nec talis homo poteſt dici auxilium ſimpliciter talem actum ſufficiens recipere. Et hoc argumentum maximè vrget contra aliquos ex dictis Theologis, qui dicunt Deum nec dare, nec paratum eſſe dare omnibus reprobis efficacem prædeterminationem, ſed de facto decreuiſſe æterno decreto illis non dare tale auxilium ex ſe ſolo, & ante omnium operum præuiſionem, ſicut docet Cabrera dicta diſput. 6. dub. 7. à num. 20. vnde in num. 28. ait eſſe ſimpliciter impoſſibilem collationem talis auxilij reſpectu reprobi, quia ſuppoſitio antecedens, ait, facit actum ſimpliciter neceſſarium, vel impoſſibilem: illud autem decretum eſt ſuppoſitio antecedens, vt ipſe ait, quia antecedit libertatem reprobi, & ideo facit ſimpliciter impoſſibilem collationem talis auxilij. *Cabrera.*

23. *Inſtantia.* Quòd ſi inſtetur inde ſequi eſſe impoſſibilem actum ad quem tale auxilium eſt neceſſarium, & conſequenter omiſſionem eius non imputari in culpam. *Præcluditur.* Reſpondetur negando ſequelam, quia auxilium non eſt neceſſarium ad poſſe, ſed ad agere. Neque aduertit, (præter alia quæ diximus,) licèt carentia auxilij neceſſarij ad agere non tollat poteſtatem agendi, nihilominus impoſſibilitatem ſimpliciter, & antecedendem habendi id quod eſt neceſſarium ad agere, reddere impoſſibile ipſum agere, & conſequenter excuſare omiſſionem eius. *Auguſt.* Propter quod dixit Auguſtinus lib. de corrept. & grat. cap. 11. ſi primo homini defuiſſet auxilium, ita vt illud habere non poſſet, ſi vellet, non fuiſſe illi lapſum imputandum, quia nemo peccat in eo quod vitare non poteſt, vt idem Sanctus dixit lib. 3. de liber. arbitr. cap. 18. & lib. de natur. & grat. cap. 67. vbi ſubdit, *Non* A *imputari homini quod inuitus ignorat, ſed quia negligit quærere, quæ ignorat, & quia volentem ſanare contemnit*; ergo ſi Deus ex ſe non vult ſanare, nec dare auxilium efficax, non poteſt homini imputari quidquid ex illa carentia neceſſariò ſequitur. Eſt ergo ſententia illa valde repugnans ſufficientiæ auxilij, multúmque diminuens vniuerſalē, & veram Chriſti redemptionem circa reprobos, & veritatem promiſſionum Dei, quibus ſe oſtendit paratum ad omnes homines conuertendos, omniumque remittenda peccata, ac denique contra iuſtitiam Dei, & quòd imputet homini, B quæ reuera vitare non poteſt. Ideoque, vt ſuperiori libro notaui, iuxta doctrinam Concilij Senonen. in decreto fidei 15. vt neceſſitas auxilij præuenientis in his, qui illo carent, libertatem ad agendum non auferat, neceſſarium eſt, vt Deus quantum in ſe eſt paratus ſit illud dare. Vnde etiam ipſe Cabrera in illa ſententia conſtans non eſt, vt infrà in illo, & aliis ad notabo. Non enim deſunt qui reſpondeant ſemper eſſe in poteſtate hominis in hac vita recipere hoc auxilium efficax, quia quandiu hîc viuit, nunquam eſt extra ſtatum ſalutis, ideóque poteſt auxilium efficax recipere. C Vnde ex eo quòd homo non habeat auxilium efficax, (ait P. Aluarez,) non rectè inferrur non poſſe operari, ſed non eſſe operaturum, ſicut ex eo quòd paries careat albedine, non ſequitur non poſſe eſſe albam, ſed ſolùm non eſſe albam; ita ergo carens auxilio efficaci ad amandum non amabit; potens autem eſt ad amandum per virtutem actiuam quam dat auxilium ſufficiens, quia ſemper poteſt pro iſto ſtatu moueri efficaci motione. *Reſpondet Aluarez.* Sed reſponſio non ſatisfacit. *Re[iicitur] illa reſponſio.* Primò, quia auxilium præuium ante hoc efficax non dat virtutem actiuam phyſicam & ſufficientem, vt iam oſtenſum; imò interdum nullam phyſicam virtutem actiuam præbet, vt de homine carente habitu charitatis dicebamus. D

Secundò, quia illa potentia eſt in homine non habente auxilium efficax ad habendum illud ex parte ipſius hominis, eſt tantùm potentia paſſiua, cùm à ſolo Deo fieri debeat, & ſola eius voluntate detur, aut negetur: habere autem auxilium in potentia paſſiua tantùm, non ſatis eſt ad moralem poteſtatem operandi, de qua tractamus, niſi id ſit aliquo modo conſtitutum in hominis actiua poteſtate. 24. Quia, (vt ſuprà probatum eſt in primo Prolegomeno,) potentia paſſiua, vt ſic, non ſufficit ad libertatem arbitrij, vnde non dicitur homo habere in ſua poteſtate quod poteſt recipere, ſed quod poteſt agere, iuxta illud Auguſtini lib. 1. retract. cap. 22. & lib. 2. cap. 1. *Auguſt.* E *Illud eſt in noſtra poteſtate quod cùm volumus facimus.* quod de illo auxilio efficaci prædeterminante dicere nõn poſſumus, quia nec poſſumus illud in nobis facere, nec pro noſtro arbitrio, aut voluntate nobis datur, vt ſtatim oſtendemus. Ergo illa potentia, quæ eſt in omnibus viatoribus, ad recipiendum hoc auxilium efficax non ſatis eſt, vt dicantur habere auxilium ſufficiens, niſi etiam ex parte Dei ita illis offeratur, vt ſit in poteſtate morali ipſorum, ac ſubinde in eorumdem voluntate ſit habere illud, vel ſaltem non impedire quod à Deo detur; ergo neceſſarium eſt Deum quantum

quantùm ex ſe, eſt paratum eſſe illud dare niſi per hominem ſtet, imò iuxta dicta in ſuperiori libro de auxilio ſufficiente, hoc non ſatis eſt ad auxilium proximè ſufficiens, ſed tantùm remotè: ergo nullo modo ſaluari poteſt in ea ſententia, quòd infidelis, vel peccator ſufficienter vocatus ad fidem, vel pœnitentiam habeat auxilium proximè ſufficiens ad voluntatem credendi, vel pœnitendi, quod ſatis magnum inconueniens eſt, & multo maius quod nec remotè poteſt illud habere, vt in ſequenti puncto oſtendam.

25. Alia reſponſio Theologorum.

Alia igitur reſponſio dictorum Theologorum eſt hominem ſufficienter vocatum habere auxilium ſufficiens ſimpliciter, quia ſi per eum non ſtet, infallibiliter prædeterminabitur voluntas eius ad conſentiendum. Ita reſpondet Medina 1. 2. q. 109. art. 10. in principio dubij poſt primam concluſionem, §. *tertiò nota*, & in fine art. ad 3. dubit. Sequitur Franciſcus de Auila cap. 7. & 8. Aluar. diſp. 18. ad 6. & in aliis locis infrà citandis. Et propterea in diſp. 95. ad 1. diſtinguit inter auxilium efficax datum & oblatum, dicitque illi auxilio dato non poſſe reſiſti, illi autem oblato reſiſti poſſe. Eandem doctrinam habet Ledeſma in principio quæſtionis in 4. fundamento in fine, licèt poſtea in variis particulis ſoluendo argumentum hoc multum laboret, & plura dicat, quæ non videntur ſatis intelligi, neque inter ſe conuenire, vt infrà notabo. Eandem doctrinam ſæpe repetit Cumel 1. 2. q. 111. art. 3. ad 3. & in opuſc. lib. 1. diſp. 4. ſect. 2. in declaratione 5. concluſionis, & ſæpiſſimè in illa & ſequenti diſputatione. Tenet denique Cabrera ſuprà diſp. 2. num. 457. 476. & aliis.

Medina. Auila. Aluar. Diſtinguit Aluarez inter auxilium efficax datum, & oblatum. *Ledeſma. Cumel. Cabrera.*

26. Solent hi auctores ad hanc ſolutionem confirmandam vti teſtimoniis Patrum aſſerentium quòd homini non detur gratia, in ipſo cauſam eſſe, non in Deo, quos ſuprà latè retuli lib. 4. per varia capita. Et videri poteſt Auguſtinus lib. 1. retract. cap. 22. lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. & q. 2. ad Simplician. & lib. 83. quæſtion. q. 68. & Proſper lib. 1. de vocat. gent. cap. 5. & lib. 2. per totum, & Anſelm. de Caſodiabol. cap. 2. & 3. & D. Thomam 3. contr. gent. cap. 159. & 160. Imò etiam Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 5. apertè docet eſſe in poteſtate hominis conuerſionem ipſam, ac ſubinde in eadem poteſtate eſſe habere omnia auxilia neceſſaria ad conuerſionem. Doctrina ergo ipſa in ſe vera eſt, & certa: Patres autem illam non applicant ad auxilium prædeterminans, ſed abſolutè, & ſimpliciter loquuntur de poteſtate habendi auxilia neceſſaria, vt homo ſaluetur ſi velit. Quomodo autem illa doctrina applicanda ſit ad præuenientia auxilia vſque ad primum in præcedenti libro pro virili explicatum eſt, nunc autem videndum eſt, an poſſit applicari ad auxilium efficax ſi in efficaci prædeterminatione ponatur.

Auguſt. Proſper. Anſelm. D. Thom. Doctrina Cócil. Trid. de hominis conuerſione.

27. Mens auctoris in præſenti.

Dico ergo non poſſe applicari, quod ita oſtendo: nam ſi eſt in poteſtate morali voluntatis humanæ ſufficienter vocat ad fidem habere infallibiliter auxilium prædeterminans & efficax, vel illud impedire; id eſſe debet intercedente aliquo vſu libero eiuſdem voluntatis, veluti medio, inter auxilium excitans ſufficienter, & hoc prædeterminans: non poteſt autem poſtulari talis vſus, nec ſufficere; ergo

A non poteſt hoc auxilium priuſquam re ipſa detur in libera, & morali hominis poteſtate conſtitui. Maior clariſſima eſt ex his quæ diximus cum Auguſtino, quia poteſtas moralis eſt in his quæ cum volumus facimus, vel habemus, aut recipimus: ſic enim habitualis gratia eſt in poteſtate peccatoris, & ſic de aliis: ſi ergo ſuppoſita vocatione auxilium prædeterminans eſt in poteſtate noſtra, oportet, vt ſit medio aliquo libero vſu voluntatis noſtræ. Quòd autem hoc dici non poſſit, pro vt in minori ſubſumebamus, probatur primò ratione ſuprà inſinuata, quia hinc ſequitur non eſſe in poteſtate peccatoris ſufficienter vocati immediatè conuerti, aut B velle credere, vel pœnitere. Conſequens autem eſt falſum ergo. Sequela patet, quia poſita vocatione quantumuis ſufficiente non poteſt voluntas immediatè prorumpere in conſenſum, ſeu actum ad quem vocatur, quia non immediatè recipit prædeterminationem, ſed prius debet aliquem alium vſum medium ſuæ libertatis habere, vt in illa reſponſione ſupponitur.

28. Oſtenditur falſitas conſequentis ex modo loquẽdi Patrum. *Auguſtin. Proſper.*

Falſitas autem conſequentis oſtenditur primò ex modo loquendi Patrum, qui ſemper illa duo tanquam immediata coniungunt, ſic Auguſtinus q. 2. ad Simplician. non dixiſſet *cre-* C *dere eſſe noſtrum & Dei*, ſubiungit, *Dei vocando, noſtrum ſequendo*, neque inter illa duo medium agnoſcit. Simili modo Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. priùs declarat quomodo Deus præmoueat ac præparet voluntatem, per gratiam excitantem, & deinde immediatè adiungit, *ſed voluntas hominis ſubiungitur ei*, (id eſt, illi gratiæ,) *atque coniungitur, quæ ad hoc prædictis eſt excitata præſidiis, vt diuino in ſe cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum, quod ſuperno ſemine concepit ad ſtudium.* Ergo ex ſententia Proſperi poteſt voluntas ſufficienter vocata immediatè incipere conſenſum cooperando gratiæ Dei, nullo alio interueniente medio vſu libertatis. Idem eleganter docuit Bernardus D lib. de grat. & liber arbitr. versùs finem, cuius verba ſæpiùs in ſuperioribus retuli. Ratione item declaratur, quia neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia, ſed Deus immediatè vocat ſufficienter ad fidem, ita vt homo plenè attendat, & habeat obiectum præſens cum ſufficienti excitatione voluntatis, & nihil aliud per illam vocationem intendit, aut præcipit homini ſic vocato niſi, vt velit credere, & credat; ergo ad hoc dat ei auxilium proxime ſufficiens.

Bernard. Declaratur ratione.

29. Argumentũ ſecundum.

Secundò poteſt hoc ad hominem efficaciter probari contra dictos auctores, quia E aliàs expectaret Deus voluntatem hominis, vt daret illi initium efficax conuerſionis, ſeu conſenſus, quod iuxta illorum ſententiam in motione prædeterminante conſiſtit. Conſequens autem illud ipſimet in nobis damnant, & licèt dicamus Deum expectare voluntatem, non vt per ſe operantem, ſed vt gratiæ ſuæ cooperantem, nihilominus id putant ad Semipelagianorum ſententiam pertinere, vt infrà videbimus; ergo non poſſunt conſequenter illam ſequelam, vel conſequens eius admittere, maximè, quia non ſolùm ſequitur expectare Deum liberum arbitrium, vt ſuæ gratiæ cooperans, ſed vt per ſe ac viribus ſuis bene

vtens ſua libertate poſt vocationem, vt oſtendam. Probatur ergo ſequela quoad priorem partem, vt in argumento abſolutè eſt propoſita, quia poſt vocationem ſufficientem in poteſtate noſtra eſt recipere, vel non recipere auxilium efficax prædeterminans; ergo priuſquam Deus illud det, reſpicit an homo ſe diſponat, nec ne, ad auxilium efficax, vel an illi ponat impedimentum, nec nec; ergo expectat aliquem proprium vſum liberi arbitrij, vt iuxta exigentiam eius det, vel neget auxilium. Iam ergo probatur altera pars, quia ille vſus non poteſt eſſe ab auxilio efficaci, quia antecedit illud, ſiquidem ab illo pendet quod detur, vel non detur auxilium efficax: ergo eſt à ſolo libero arbitrio, & ita expectat Deus vſum proprium liberi arbitrij ſolius vt det, vel non det prædeterminans auxilium. Ex quo vlteriùs efficaciùs obiicitur contra hos auctores teſtimonium Pauli dicentis, *Quis enim te diſcernit?* quàm ſoleat ab ipſis contra nos obiici. Patet, quia ſuppoſita neceſſitate phyſicæ prædeterminationis, per illam maximè fit diſcretio inter bonos, & malos; prædeſtinatos & reprobos; ſed vt vnus recipiat hoc auxilium potius, quàm alius, radix eſt propria vniuſcuiuſque voluntas libera, per quam vnus ſe diſponit ad tale auxilium, & non alius, vel vnus poſuit impedimentum, & non alter: ergo diſcernitur vnus ab alio proprio arbitrio; ceſſat ergo interrogatio Pauli.

Probatur. — *Probatur altera pars.* — *1. Cor. 4.*

29. *Argumentum tertium.* Tertiò ac præcipuè ac ex re ipſa argumentor, quia nullus poteſt cogitari præuius vſus liberi arbitrij, qui ſit conditio ſub qua Deus offert quantum eſt ex ſe tale auxilium, & non ſine illa: duplex enim cogitari poteſt talis vſus, vnus eſt negatiuus non reſiſtendi, vel non impediendi infuſionem talis auxilij: alius eſt poſitiuus ſe diſponendi per aliquem bonum motum ad receptionem talis auxilij; ſed neuter vſus poteſt habere locum reſpectu talis auxilij: ergo. Maior per ſe clara eſt, & illa partitione vtuntur auctores illius ſententiæ: circa minorem autem diuiſi ſunt, nam quidam requirunt diſpoſitionem negatiuam, eámque eſſe dicunt non reſiſtere ſufficienti vocationi, ſed ſinere ſe mouere, nam ſi ita ſe habeat (inquiunt) voluntas hominis ſufficienter vocati, infallibiliter prædeterminatur: quando autem non prædeterminatur, ideo eſt quia non ſinit ſe prædeterminari, ſed reſiſtit. Ad hanc autem diſpoſitionem negatiuam dicunt non requiri aliud auxilium prædeterminans, & ideo dicunt eſſe in mera poteſtate liberi arbitrij, & hoc modo eſſe in poteſtate eius habere auxilium prædeterminans. Hunc modum dicendi ſequitur Cabrera ſuprà diſput. 2. § 11. num. 302. 457. & 476. quamuis ſatis repugnet alteri ſententiæ eius ſuprà relata, quòd homini ſit ſimpliciter impoſſibile habere hoc auxilium ex decreto Dei antecedente ad omnem vſum liberum voluntatis hominis per abſolutam voluntatem Dei non dandi illud. Quidquid verò ſit de conſequentia doctrinæ, fundamentum illius ſententiæ eſſe poteſt, quia neceſſarium eſt vt ad auxilium efficax aliquo modo ſit in poteſtate hominis iam vocati, ſed non eſt in poteſtate immediata eius ad inchoandum conſenſum, quia ad hoc debet prædeterminari à

Cabrera.

A Deo, nec mediante diſpoſitione poſitiua, quia ad illam erit neceſſaria alia prædeterminatio: ergo oportet vt ſit per diſpoſitionem illam negatiuam, ad quam non eſt neceſſaria prædeterminatio, nec nouum poſitiuum auxilium.

Hanc ſententiam impugnaui latè lib. 3. de auxil. cap. 13. Et in ea impugnatione nobis conſenſerunt Ledeſma dicto art. 1. ad 3. & Aluar. diſput. 105. ad 6. & Cumel in opuſc. lib. 1. diſput. 4. ſect. 3. circa finem tertiæ concluſionis; & propter huius diſcurſus complementum, iterum hîc rationes ſummatim proponere non grauabor, poſſumúſque ad duo capita impugnationes reducere. Primum continet rationes theologicas in ſecunda obiectione proximè facta inſinuatas. *Prima*, quia ex illa ſententia ſequitur hominem ſe diſponere viribus ſolis liberi arbitrij ſine gratia phyſicè adiuuante ad obtinendum auxilium efficax, quod non videtur concedendum, quia aliàs multum haberet homo vnde gloriaretur. Neque obſtabit quòd illa diſpoſitio negatiua ſit, nam eſt diſpoſitio moralis, & in moralibus magni momenti eſt libera abſtinentia, vel omiſſio quando eſt difficilis, & laude digna, vt eſt manifeſtum in victoria tentationis contra præceptum negatiuum per ſolam ſuſpenſionem actus mali. *Secunda*, quia vltima reſolutio cur huic detur, & non illi, auxilium efficax reducetur in ſolum liberum arbitrium, quod videtur alienum ab illa interrogatione Pauli, *Quis enim te diſcernit?* 1. Corinth. 4. & ab admiratione Auguſtini dicentis, *Cur hunc trahat, & illum non trahat, noli iudicare*, &c. & verbis Proſperi dicentis, rationem ob quam huic datur auxilium efficax, & non illi, non reddi ſufficienter ex vſu liberi arbitrij. *Tertia*, quia iam gratia efficax eſſet pediſſequa liberi arbitrij, non ductrix, nam ſupponeret vſum eius, & illum infallibiliter ſequeretur, iuxta illam ſententiam. Item initium ſalutis quoad efficaciam actus, (vt ille auctor loquitur,) eſſet à libero arbitrio non tantùm vt cooperante cum auxilio comitante, ſed etiam ſua ſola libertate ita ſe præparante, ſaltem ſinendo ſe duci vt infallibiliter trahatur. *Quarta*, quia ſequitur dari ex parte hominis cauſam moralem ſaltem negatiuam ſuæ prædeſtinationis, quæ fuit opinio Henrici quodlib. 4. quæſt. 19. & quodlib. 8. quæſt. 5. communiter tamen à Theologis reprobata, vt dixi lib. 2. de prædeſtinat. cap. 10. & ab ipſo etiam Cabrera dub. 7. Sequela probatur, quia primus effectus proprius prædeſtinatorum eſt auxilium efficax, nam antecedentia, excitantia, & ſufficientia communia ſunt ex generali gratiæ prouidentia, ſed auxilium efficax dicitur dari ex diſpoſitione negatiua propria libertate concepta; ergo.

30. *Ledeſma. Aluar. Cumel.* — *Conuincitur rationibus theologicis. Ratio prima.* — *Ratio ſecunda.* — *1. Cor. 4. Auguſt. Proſper.* — *Ratio tertia.* — *Ratio quarta.* — *Henricus.* — *Cabrera. Probatur ſequela.*

31. *Obiicitur.* Vt autem vis harum rationum magis eluceſcat, obiici poteſt, quia in præcedenti libro docuimus ex doctrina D. Thomæ, & communi, Deum dare primam gratiam excitantem homini non ponenti obicē quacunque ratione cōtingat illum non ponere, etiam per ſolam carentiā actus liberi mali, diximúſque inde non ſequi hominē ſuis viribus ſe diſponere ad primum auxilium gratiæ, nec dare initium illi, quia illa carētia obicis non eſt diſpoſitio nec initium gratiæ; ergo idem

idem reſponderi poterit de auxilio efficaci iuxta A illam ſententiam, negando illum vſum negatiuum eſſe diſpoſitionem ad auxilium efficax, vel initium eius, ſed meram carentiam obicis. Cur enim non hîc cum eadem proportione dicetur, Deus ex ſe offerre auxilium efficax prædeterminans omnibus ſufficienter vocatis, non tamen abſoluta promiſſione, ſed ſub conditione ſi non ponant obicem ſinendo ſe mouere? Nam poſita hac lege licèt detur auxilium efficax non ponenti obicem per vſum negatiuum ſuæ libertatis non dabitur gratia ob diſpoſitionem eius, ſed ex ſola libera voluntate Dei, quia licèt contraria diſpoſitio ſufficiat ponere obicem gratiæ efficaci, nihilominus illa per ſe nihil confert B ad eam gratiam, ſed Deus gratuitò dat eam. Vnde ſi Deus velit, dare poterit auxilium efficax etiam illi qui reluctatur, & ponit obicem. Quapropter licèt is cui negatur auxilium efficax, quia non ſinit ſe ducere ex parte ſua, dici poſſit ſe diſcernere ab alio qui recipit auxilium, quia ratio ob quam ei non datur ab illo ſumitur, nihilominus diſcretio ex parte alterius non poteſt ipſi tribui, quia nihil fecit dignum tali auxilio, vel de ſe conducens ad illud, ſed Deus ſola miſericordia illud dedit. Sicut quando vnus vocatur ad fidem, & non alius, diſcretio fit inter illos, quæ ex parte eius, qui non vocatur, poteſt habere cauſam in ipſo, ex parte verò eius, C qui vocatur minimè. Sic ergo videntur poſſe eludi rationes factæ.

32. Et videtur maiori ratione hæc omnia eſſe admittenda in primo auxilio prædeterminante, quàm in prima vocatione, quia ante primam vocationem nulla gratia antecedit in qua fundetur carentia obicis: in hoc autem auxilio efficaci antecedit gratia excitans, & moraliter iuuans ad non ponendum obicem, & ſinendum ſe ducere. Nam licèt vocatio ſufficiens non neceſſitet hominem, nec omnino illum prædeterminet ad non reſiliendum, vel ſinendum ſe ducere, nihilominus de ſe ad id mouet, & quando liberum arbitrium ſe ſinit duci, ſeu non reſiſtit, D non ſolùm id facit, ſed moraliter adiutum ab ipſa vocatione, & quaſi cooperando illi eo modo, quo in abſtinentia illa negatiua, & libera poteſt intelligi cooperatio. Vnde ex hac parte licèt negatio illa vocetur aliqualis diſpoſitio, non erit contra gratiam, quia illa eo modo quo fit ex gratia excitante, & adiuuante fit, diſpoſitio enim negatiua non fit phyſicè, ſed moraliter, & ideo ſatis eſt quòd à gratia excitante, & moraliter adiuuante fiat. Sicut in exemplo poſito de victoria tentationis pura negatiua per ſolam carentiam conſenſus ad illam ſufficere poteſt auxilium excitans, & moraliter adiuuans, vt in lib. 1. dictum eſt.

33. Euaſio. Hæc tamen euaſio, & æquiparatio tolerari E aliquo modo poſſet, ſi vſus ille negatiuus poſſet intelligi per modum remotionis obicis, quæ ſit libera voluntati per ſolum vſum negatiuum; quia verò hoc intelligi non poteſt, locum non habet dicta euaſio, quod explicabitur meliùs deueniendo ad ſecundum caput rationum, quibus illa reſponſio impugnatur. Primò ergo argumentor, quia ſi auxilium efficax eſt prædeterminans, nullus obex poteſt illi poni ex parte hominis ſi Deus ex ſe paratus eſt ad dandum illud. Aut enim ille obex eſt aliquid habituale in homine exiſtens, vel actuale, neutrum dici poteſt; ergo. Probatur minor quoad priorem partem de habituali, quia vel illud eſt peccatum originale, vel habituale, vel aliquid aliud quod non ſit peccatum. Primum dici non poteſt, quia licèt peccatum originale de ſe reddat hominem tali auxilio indignum, tamen ſuppoſita generali voluntate Dei ſaluandi, & redimendi omnes, illud ſolum non eſt ſufficiens ratio ad negandum adultis auxilia neceſſaria ad ſalutem, vt de ſufficientibus oſtenſum eſt in lib. 4. Et eſt eadem ratio de efficaci, vel certè maior. Quia, (quod notandum eſt,) collatio, vel denegatio auxilij efficacis adiuuantis, de quo tractamus, non habet locum niſi in homine ſufficienter vocato ad fidem, vel pœnitentiam, nam ille, qui nondum vocatus eſt, non eſt capax auxilij efficacis, cùm non poſſit operari niſi vocatus; & ideo in illo, qui non eſt vocatus, non oportet aliam rationem quærere, ob quam non recipiat auxilium efficax, ſeu prædeterminans, niſi quia non habet vocationem, qua conuerti poſſit: cur autem careat vocatione, aliunde petendum eſt ex dictis de auxilio ſufficienti. Poſita autem vocatione ſufficienti in homine, v.gr. exiſtente in peccato originali, ſicut peccatum originale impedimentum non poſuit vocationi, ita nec poteſt ſolum ac per ſe peccatum eſſe obex auxilio efficaci; quia eo ipſo quòd non obſtante illo peccato, Deus hominem vocat, quaſi remittit ex ea parte indignitatem, & reatum peccati originalis, & ſe obligat quantum eſt ex ſe ad dandum auxilium efficax, ſi nihil aliud illi obſtet; quia non fruſtrà neque fictè vocat; ergo vocat vt perficiat quantum in ipſo eſt; ergo neceſſitate quadam conſequentiæ ſecundùm ordinatam & prudentem prouidentiam dando vocationem non obſtante habituali peccato offert etiam de ſe auxilium efficax. Notandum.

Præcluditur dicta euaſio.

Et argumentis conuincitur.

Vnde non immeritò dici poteſt auxilium efficax cooperans, & adiuuans debitum eſſe homini vocato ratione vocationis, etiamſi aliàs in originali peccato eſſe ſupponatur, ſi aliud impedimentum non interueniat. Et hæc ratio æquè probat de peccato habituali relicto in actuali, vel actualibus commiſſis. Nam licèt hæc de ſe poſſint impedire vocationem, tamen ſi illis non obſtantibus Deus dat vocationem ſufficientem, ratione quodammodo debetur, & neceſſariò offertur ex parte Dei auxilium coadiuuans ex neceſſitate non abſolutæ potentiæ, ſed ordinariæ, & ſapientis prouidentiæ, vt declaraui. Præter peccatum autem non poteſt alia habitualis diſpoſitio cogitari, quæ ſit obex ad recipiendam prædeterminationem, nam ſi quæ fingi poteſt maximè naturalis aliqua, vel permanens indiſpoſitio potentiarum ad operandum vt eſſet inſania, vel amentia, aut ſomnus, aut aliquid ſimile; nihil autem horum habet locum in homine actualiter vocato ſufficienter, oportet enim vt attendat, & ſit aptus proximè ad operandum, ſi velit, aliàs etiam eſſet incapax vocationis; nulla ergo habitualis diſpoſitio ſiue moralis, ſiue habitualis, quæ non eſt obex ſufficientis vocationis, eſt de ſe obex prædeterminationis. Atque hoc maximè neceſſarium eſt in ſententia contra quam diſputamus, quia diſpoſitio illa negatiua, quam ponit, eſt libera, & pendens ex vſu libero ſaltem negatiuo, ſeu ſuſpenſiuo actus liberi. De- 34. Auxilium efficax cooperans, & adiuuans homini vocato ex vocatione debitum.

nique eſt euidens ratio, quia ſi per diſpoſitionem illam negatiuam tollitur obex, neceſſe eſt, vt tale ſit, quia à libero vſu pendeat, vt per illum vſum tolli poſſit. At verò habitualis diſpoſitio præexiſtens in ſubiecto, non poteſt tolli per vſum liberum, præſertim negatiuum. Quomodo enim per hunc vſum libertatis auferretur habituale, vel originale peccatum, quod ſine poſitiua diſpoſitione ſupernaturali auferri non poteſt, ideò non auferatur neceſſariò, ſupponit gratiæ efficacis operationem. Idemque de quolibet alio impedimento naturali euidentius eſt. Sit ergo certum reſpectu auxilij efficacis, ſeu prædeterminantis nullum interuenire poſſe habitualem obicem.

35. *Ponitur probatio de actuali.* Iam probatur idem de actuali, quia vel ille obex conſiſteret in actu poſitiuo, vel in carentia actus. hoc ſecundum dici non poteſt in illa ſententia, quia obex conſiſtens in carentia actus poſitiui, non poteſt tolli niſi per oppoſitum actum poſitiuum; ergo non poteſt tolli per vſum negatiuum libertatis, quia actus non ponitur niſi per vſum poſitiuum. Item ſi vocatio ſufficiens ſit, v. g. ad voluntatem credendi, interrogo, cuiuſnam actus poſitiui carentia poſſit eſſe obex collationi auxilij prædeterminantis ad illam voluntatem? nullius profectò. Nam ſi ſit carentia actus mali, illa non obeſt, imò prodeſt plurimum ad non impedienda gratiæ auxilia: carentia autem actus boni ſi moraliter tantùm ſit quædam negatio, quia non eſt omiſſio peccaminoſa, nec carentia actus debiti ex præcepto impertinens eſt, nec poteſt moraliter obeſſe: phyſicè autem, (vt ſic dicam,) poteſt prodeſſe, vt voluntas ſit expeditior ad attendendum vocationi ad fidem, & illi aſſentiendum, ſi velit. Si verò ſit omiſſio per carentiam actus debiti ex præcepto, hæc nec neceſſaria eſt, nec moraliter coniungi poteſt cum vocatione actuali ad actum omnino diuerſum.

36. Quòd enim non ſit neceſſarius huiuſmodi obex, vt homo vocatus non recipiat prædeterminationem ad conſenſum, manifeſtum eſt, ſæpiſſimè enim contingit cùm homo vocatur ad fidem, vel pœnitentiam, non teneri pro eo tempore ad alium actum exercendum, vt eſt per ſe notum; ergo tunc carentia aliorum actuum, quamuis bonorum, non poteſt eſſe obex, ne recipiatur auxilium prædeterminans ad voluntatem credendi, vel pœnitendi. Quòd verò neque moraliter poſſit contingere, patet, quia homo non poteſt ſimul occupari circa multa, præſertim grauiſſima, & quorum ſingula magnam requirant animi attentionem & conſiderationem; ergo dum homo vocatur actu ad finem, v. g. & Spiritus ſanctus per ſufficientem vocationem internam cor eius, & mentem ad id agendum, & intendendum excitat, non imponit illi præceptum, vt eodem tempore aliud præceptum impleat, & de re illa interiùs cogitet & ſollicitus ſit, non enim eſſet conueniens prouidentia nec capacitati hominis conſentanea. Vnde quando aliud præceptum affirmatiuum inſtat, potiùs excitabitur homo ad cogitandum de illo, vel ſi ad id non excitatur, excuſabitur per naturalem inconſiderationem, & ſic carentia alterius actus non erit obex actui

A fidei, vel prædeterminationi neceſſariæ ad illam.

Solùm video cogitari poſſe, poſt vocationem ſuffficientem neceſſarium eſſe orationis actum ad obtinendum auxilium prædeterminans ad voluntatem credendi, v. g. & carentiam actus oſtendi eſſe obicem alterius auxilij. Sed neque hoc cum probabilitate dicitur, tum quia ſi homo ſufficienter vocatur ad fidem, eo ipſo offertur illi auxilium adiuuans ad credendum tanquam conſentaneum illi vocationi, vt ſuprà declaraui: tum etiam, quia ſi homo tunc ad orationem non excita- 37.
B tur, non poteſt actum illum habere, ſed ad alium debet immediatè conari, ad quem excitatur; ſi verò excitatur ad actum orandi, ceſſabit pro tunc excitatio ad alium actum, & redibit quæſtio de ipſa voluntate orandi, nam ad illam erit etiam neceſſarium auxilium prædeterminans, vnde ſi datur, iam homo orabit, & non ponet obicem; ſi verò non datur, quærendum eſt, cur non detur, vel quo modo ſit in poteſtate hominis, aut quemnam obicem illi ponere poſſit ob ſolam carentiam alicuius actus.

Tandem poteſt hic obex conſtitui in aliquo alio actu libero, cuius carentia ſit remotio obi-
C cis, qua poſſet auxilium efficax impedire. Sed hoc etiam veriſimile non eſt. Primò, quia nullo probabili modo poteſt explicari quis, vel qualis ſit ille actus qui auxilio efficaci ſuſcipiendo obſit, ſi non auferatur, vel ſuſpenditur. Secundò ad hominem in illa ſententia, iuxta quam etiam ad illum actum erit neceſſaria Dei prædeterminatio. Vel igitur Deus prædeterminat voluntatem ad illum actum, vel non prædeterminat: ſi prædeterminat, non poteſt voluntati imputari quòd aliam prædeterminationem impediat, quia Deus præuenit illam, prædeterminando illam ad alium actum, cui illa reſiſtere non potuit: ſi autem Deus non prædeterminat voluntatem ad illum actum,
D tunc carentia talis actus non eſt moralis obicis remotio, quia voluntas non per ſuæ libertatis vſum, ſed neceſſariò, & ex impotentia naturali non habet illum actum. Probatur, quia non poteſt actum illum habere ſine prædeterminatione, & illa caret, vt ſupponitur: ad illam autem carentiam non potuit ipſa ſe diſponere, quia nec fingi poteſt qualis ſit illa diſpoſitio, nec ſi fingatur, in illa ſiſtemus, ſed radicem eius inueſtigando in infinitum procedemus; ergo quòd Deus det hanc, vel illam prædeterminationem, non poteſt in aliquam negationem liberam ex parte voluntatis humanæ reduci, ſed ſolùm pendet ex diuina vo-
E luntate.

Quod præterea ita explicatur, quia ſtante ſufficienti vocatione ad fidem, vel homo 38.
eſt capax ſub diſiunctione, vel diuiſim plurium prædeterminationem ad varios actus inter ſe ita repugnantes, vt ſimul eſſe non poſſint: vel eſt tantùm capax vnius prædeterminationis ad vnum actum? hoc poſterius dici non poteſt, tum quia per illud tollitur libertas quo ad ſpecificationem actus, quia hæc requirit capacitatem indifferentem ad plures actus, tum etiam, quia ſi homo vocatus ad credendum, v. g. pro tunc ſolùm eſt capax vnius prædeterminationis,

minationis, certè illa potius erit prædeterminans ad voluntatem credendi, quàm ad vllam aliam. Quæ enim alia fingi poteſt? aut cur illius potius erit capax voluntas, quàm alterius, cùm ſupponatur actu excitata ſufficienter ad volendum credere? vnde ſi Deus non det illi talem prædeterminationem ad volendum credere, non poterit ipſi voluntati imputari, nec alium negatiuum vſum eius reduci, quia ſi non eſt capax alterius prædeterminationis, nec etiam eſt capax alterius actus, & conſequenter neque omiſſionis liberæ illius. Si verò eſt capax plurium prædeterminationum, interrogo, cur potius vnam, quàm aliam à Deo recipiat, certè non poteſt in vſum liberum negatiuum ipſius voluntatis reduci, quia prius natura, quàm aliquam prædeterminationem accipiat, æquè caret omni actu, tam voluntatis credendi, quàm cuiuſcumque alterius ipſi repugnantis; ergo ex vi illius negatiuæ diſpoſitionis non eſt cur magis ad vnam voluntatem determinetur à Deo, quàm ad aliam; ergo impoſſibile eſt intelligere cur volunras ſufficienter vocata ad fidem prius natura, quàm ad hoc, vel illud prædeterminetur, ſe diſponat, vel (ſi malis ita loqui,) ſe non impediat ad recipiendam prædeterminationem credendi per carentiam alicuius actus qui poſſet impedire voluntarem credendi. nam illa carentia actuum, quæ in illo priori naturæ antecedit eſt naturalis, & vniuerſalis ad omnes actus.

39. Et hæc eſt potiſſima ratio, &, iudicio meo, demonſtratio, ob quam talis negatio alicuius actus intelligi non poteſt tanquam libera diſpoſitio, vel remotio obicis, quæ aliquo modo ſiue per ſe, ſiue per accidens ſit ratio, vel occaſio, ob quem Deus det auxilium efficax præueniens poſt ſufficientem vocationem, & ob eandem cauſam illud non repugnare, vel non reſiſtere Deo vocanti, (vt in dicto libro de auxiliis notaui) licèt per negationem explicetur, non conſiſtit in negatione, ſed in aliqua voluntatis cooperatione: nam vocatio ipſa, de qua loquimur, eſt ad aliquid agendum, ſcilicet ſupernaturalem conſenſum, vnde per negationem omnis actus illi reſiſteretur: vt ergò non reſiſtatur, neceſſaria eſt cooperatio aliqua, & ideo impoſſibile eſt, *illud non reſiſtere*, vel *ſe ſinere moueri*, quatenus liberum eſt per ſolum liberum arbitrium fieri ſine cooperante gratia: vnde Iſai. cap.50. cùm dixiſſet, *Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico*, quomodo non contradixerit declarat, dicens, *Corpus meum dedi percutientibus*, & adiungit, *Dominus Deus auxiliator meus*, &c. Et ideo Auguſtinus lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap.8. diuinæ gratiæ efficaci tribuit, quòd homo non reſiſtat, *quia ad hoc*, (inquit,) *datur vt cordis duritia penitus auferatur*, quod etiam habet Proſper in carmine de ingratis, cap. 15. igitur ad non repugnandum neceſſaria eſt gratia efficax, & in illa ſententia neceſſaria eſt prædeterminatio; ergo non poteſt conſtitui in poteſtate hominis per præuiam non repugnantiam liberam, vt illa opinio confingit.

Iſai. 50.

Auguſt.

Proſper.

40. Eſt igitur alia opinio, dicens hoc auxilium eſſe in hominis poteſtate media aliqua diſpoſitione poſitiua, quam ſi homo faciat, Deus prædeterminabit eius voluntatem ad conſentiendum ſufficienti vocationi ad fidem, v. g. vel pœnitentiam, ſicut eſt in poteſtate hominis habere à Deo gratiam habitualem, iuxta illud Ioan. 1. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*, quia eſt in hominis poteſtate habere liberam diſpoſitionem poſitiuam, quam ſi habeat, infallibiliter gratiam habitualem conſequetur. Et ita videntur ſentire interdum dicti authores. Dixit enim Ledeſma in principio quæſtionis in quarto fundamento ad finem, cùm Deus mouet hominem ſufficienti auxilio ſupernaturali ad deteſtandum peccata illud auxilium eſſe ſufficiens tantùm remotè, & mediatè reſpectu actualis conuerſionis; *nam ſi voluntas vellet*, in virtute huius motionis tandem perueniret ad perfectam conuerſionem: ergo eodem modo poteſt peruenire ad recipiendam prædeterminationem, ſine qua impoſſibile eſt habere actualem conuerſionem. Cùm autem dicitur, *ſi voluntas vellet*, apertè ſignificatur hoc fieri mediante aliqua diſpoſitione libera eiuſdem voluntatis. Eandem doctrinam habet Fr. Dauila, cap. 7. dicens, ſi homo bene vteretur auxilio ſufficienti, Deus daret illi efficax per quod conuerreretur. Idem iudicat Cumel ſuprà diſput. 4. ſect. 2. concl. 5. in eius declaratione ait, non eſſe dubium quin ſi homo præuenrus auxilio excitante, & ſufficiente non malè illo vtatur, aut non reſiſtat, & habebit efficax, vbi licèt non dicat poſitiuè *bene vtatur*, tamen cùm aliàs impugnet vſum negatiuum, oportet vt per illum non malum vſum aliquem bonum intelligat: ſatis enim malè vtitur excitatione Dei, qui nihil boni per illam operatur; vnde paulo inferiùs docet idem author, & bene, quòd non reſiſtere gratiæ, eſt conſentire illi. Et iterum in §. *vnde in hac aſſertione*, dicit hominem gratia vocante, & excitante præuentum habere poſſe auxilium efficax Deo adiuuante, ſi bene vtatur prioribus auxiliis. Paulò verò inferiùs vtrumque modum videtur approbare, dicens, homo non caret prædeterminatione efficaci, niſi quia reſiſtit liberè, vel opponit obicem, vel quia nihil curat de illa ſe diuertendo, & non attendendo diuinæ vocationi. Idem repetit inferiùs §. *his ita prælibatis*, vbi latè explicat hunc vſum poſitiuum, & in ſect. 3. concluſ. 7. & ſimilia inuenientur paſſim in aliis defenſoribus illius ſententiæ, ſed illa omitto, ne & mihi, & aliis moleſtus ſim.

Opinio circa auxilium.

Ioan. 1.

Ledeſma.

Dauila.

Cumel.

Hanc verò ſententiam impugnaui etiam in dicto cap. 13. lib. 3. de Auxil. quas impugnationes iidem auctores approbarunt, Cumel dicta diſput. 4. ſect. 3. in diſcurſu concluſionis tertiæ. Ledeſma dicto artic. 1. ad 3. Aluar. in diſput. 105. ad 6. vt manifeſtum ſumit, auxilium efficax non dari ex diſpoſitione hominis libera, & à fortiori ſequitur ex dictis ab ipſo diſput. 18. 23. 90. 91. & aliis. Vt autem veritas hæc intelligatur, & directè impugnetur illa ſententia, ſine tergiuerſatione aduertendum eſt hîc ſolùm comparari auxilium prædeterminans cùm vocatione ſufficienti reſpectu vnius, & eiuſdem actus conuerſionis, ad quem immediatè voluntas per talem vocationẽ excitatur. quod ideo aduerto, quia ſi vocatio ſufficiens ad vnum imperfectũ actum cum auxilio efficaci ad actum perfectum conferatur, tum rectè 41.

Cumel.

Ledeſm.

Aluar.

Aduertendum.

rectè fieri poteſt vt homo cooperando priori vocationi ſe diſponat ad recipiendum auxilium efficax ad perfectiorem actum: vt, v. gr. ſi quis excitatur ad fidem, & illi conſentit, per illum bonum vſum ſe diſponet, vt excitetur ad attritionem peccatorum, & ſi illam eliciat, poterit per illam diſponi ad auxilium efficax quo perfectè conuertatur, hunc enim ferè ordinem deſcribit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. vt in lib.3. fusè explicatum. Imò ſi quis attentè conſideret, in hoc progreſſu non diſponitur homo per actum vnius auxilij immediatè ad illud auxilium prædeterminans, ſed ad aliquam aliam excitationem ad altiorem actum, vel ad ſimilem actum iterum meliori modo præſtandum, cui excitationi aliud auxilium efficax, vel prædeterminans interdum coniungetur ratione prioris ſupernaturalis diſpoſitionis. Quòd ſi dicti auctores citati in prioribus locis hoc tantùm intendunt, vera eſt doctrina per ſe ſpectata, & intellecta de auxilio efficaci, vt ſic abſtrahendo â quæſtione de modo illius. Non eſt autem hoc punctum difficultatis quam tractamus, debet enim comparari, vnaquæque vocatio ſufficiens ad auxilium efficax illi proximè, & immediatè neceſſarium, vt obtineat illum actum liberum, & conſenſum ad quem proximè hominem vocat, id eſt, vocatio ad fidem cum auxilio efficaci ad voluntatem credendi, & vocatio ad attritionem cum ipſamet attritione, & ſic de aliis. Dico ergo, ſi auxilium efficax conſiſtit in motione prædeterminante diſtincta ab ipſa vocatione, impoſſibile eſſe vt illud auxilium pendeat à libera hominis diſpoſitione, quæ ſit veluti media inter vocationem, & auxilium efficax, ratione cuius ſit in poteſtate hominis habere, vel non habere auxilium efficax.

Conc. Trid.

Aſſertum Auctoris.

42. Probatur. Probatur primò, quia vel illa diſpoſitio eſt aliquis bonus vſus talis vocationis, vel eſt aliquis alius actus: neutrum dici poteſt; ergo. Minor quoad priorem partem probatur primò ex hypotheſi declarata, quia bonus vſus vocationis non eſt niſi conſenſus in actum ad quem proximè vocatio excitat; ergo non poteſt ille actus eſſe diſpoſitio ad auxilium efficax, quo conſentiendum eſt illi vocationi, aliàs eſſet diſpoſitio ad ſe ipſum, imò ad ſuum principium. Secundò, quia ad illum bonum vſum quicunque ſit, requiritur auxilium efficax, nam ille bonus vſus actus eſt ſupernaturalis & gratiæ, vnde non fit ſine auxilio efficaci, iuxta dicta ſuprà cap. 2. ergo ſi auxilium efficax eſt prædeterminans, ille bonus vſus ſupponit prædeterminationem; ergo non eſt diſpoſitio ad illam; ergo illa prima prædeterminatio non datur ex diſpoſitione hominis, neque hoc titulo dici poteſt eſſe in poteſtate hominis. De hoc autem primo auxilio efficaci ad primum bonum vſum auxilij ſufficientis eſt ſermo, vt animaduerti.

43. Neque contingit hominem per vnum bonum, & pium vſum vnius vocationis mereri, aut ſe diſponere immediatè ad auxilium efficax ad alium actum diſtinctum ab illo primo vſu, ſed, (vt dixi,) per illum primum actum poterit quis ſe diſponere ad recipiendam aliam vocationem, cum qua alium meliorem actum efficiat ſi velit; ergo bonus vſus vocationis non poteſt eſſe præuia diſpoſitio ad auxilium efficax A immediatè neceſſarium ad effectum proprium & immediatum talis vocationis. Quòd ſi demus, licentiam fingendi vnam & eandam vocationem poſſe habere duos effectus liberos, minorem, & meliorem, & per priorem poſſe hominem diſponi ad poſteriorem, & ad auxilium efficax, neceſſarium ad illum: nihilominus etiam ad minimum actum neceſſarium erit auxilium efficax, & in illo vrgetur difficultas. Et deinde non poteſt cum ſufficienti probabilitate affirmari, poſito illo priori vſu minus perfecto infallibiliter dari auxilium prædeterminans efficaciter ad alium meliorem vſum illius B vocationis. Vbi enim eſt hæc lex; vel promiſſio? vel qua probabili ratione id ſuaderi poteſt? ergo etiam quo ad illam partem pendebit nouum auxilium prædeterminans ex ſolo arbitrio Dei, quamuis ratione prioris actus habere poſſit aliquam congruentiam ex parte hominis: exiſtimo tamen, vt dixi, hanc congruentiam ſemper eſſe ex parte nouæ excitationis, vel vocationis, non reſpectu auxilij efficacis, ſeu prædeterminantis.

Neque minus certum eſt in principiis fidei non poſſe hanc diſpoſitionem conſiſtere in aliquo alio actu diſtincto à bono vſu ſufficientis vocationis, nam ille actus, ſi non ſit ex vo- 44.
C catione ſupernaturali, erit naturalis: non poteſt ergo eſſe diſpoſitio ad donum prædeterminationis ſupernaturalis, præſertim cùm illa dicatur eſſe quaſi diſpoſitio vltima, ad quam ſequitur infallibiliter tale donum, quod nullo modo poteſt tribui actui naturali. Item, quia ad illum actum etiamſi naturalis ſit, erit neceſſaria prædeterminatio diuina ordinis naturalis, ſi conſequenter in illa ſententia loquendum eſt, & ita vel ad illam prædeterminationem erit neceſſaria alia diſpoſitio, & ſic procedetur in infinitum, vel illa dabitur pro ſola voluntate Dei, & non ex diſpoſitione hominis. Præterquam quòd explicari non poteſt, quis ſit ille actus liber voluntatis, qui & non ſit bonus vſus vocationis, & neceſſariò intercedere de- D beat inter vocationem ad pœnitentiam, & ipſam pœnitentiam, ſeu prædeterminationem ad illam. Nam ſi illa vocatio eſt in ſuo ordine proximè ſufficiens ad illum actum pœnitentiæ, ad quem excitat immediatè, poteſt voluntas illi conſentire, ſi velit, aliàs non eſſet vocatio proximè in ſuo ordine ſufficiens. Nam ſi ſufficiens eſt, dat poteſtatem in illo ordine, & alioqui homo eſt liber, & adiutorium eſt paratum ex parte Dei; ad quod ergo eſt alius actus neceſſarius?

Et præterea cùm per vocationem non proponatur niſi pœnitentiæ obiectum, & aliunde neceſſarium non ſit, imò neque vtile, neque E ordinariè contingens, vt homo ſimul in eodem momento de aliis rebus cogitet, profectò nullus actus cogitari poteſt, qui neceſſarius ſit, vt homo poſt vocationem ſufficientem ad pœnitentiam auxilium efficax ad eundem pœnitentiæ actum recipiat. Tandem poteſt hoc optimè declarari in negotio Angelorum. Nam omnes in primo inſtanti ſuæ creationis acceperunt auxilium efficax ad rectè operandum, vt conſtat: in ſecundo verò boni Angeli habuerunt auxilium efficax ſine præuia diſpoſitione, quia illa, quæ in primo inſtanti præceſſerat, non fuerat ſufficiens, aliàs etiam mali, qui ſimilem diſpoſitionem

poſitionem cum proportione habuerant, ratione illius recepiſſent auxilium efficax in ſecundo inſtanti. Nam in ſecundo inſtanti habuerunt ſancti Angeli diſpoſitionem præuiam ad auxilium prædeterminans, quia vno deliberato actu ſuam viam conſummarunt, & ille fuit effectus auxilij efficacis; ergo talis prædeterminatio non fuit in poteſtate illorum ratione præuiæ diſpoſitionis; ergo nec fuit in poteſtate aliorum Angelorum, quibus datum non eſt tale auxilium, quia non magis potuerunt ad illud diſponere, quàm boni Angeli. Idem ergo eſt in omnibus, nam cum proportione poteſt idem diſcurſus applicari.

Caput XV.

Corollaria, quibus ratio ab incommodis diſtinctiùs concluditur.

1. Corollarium primum. EX toto ergo hoc diſcurſu concludo in primis, non poſſe dici conſequenter in illa ſententia de auxilio efficaci prædeterminante quòd ex parte Dei offeratur illis, quibus poſt ſufficientem vocationem non datur. Probatur, quia ſi offertur, certè per voluntatem Dei offertur, & per aliquam legem, & promiſſionem: nam tale auxilium ſicut non datur à Deo niſi liberè, & voluntariè, ita non niſi eadem libertate offerri poteſt: ſi ergo offertur, per aliquam voluntatem offertur. Aut ergo per voluntatem abſolutam, aut per conditionatam, ſeu antecedentem. Non per abſolutam, quia voluntas Dei abſoluta ſemper impletur, & facit quod vult: ſi ergo tale auxilium offertur, per voluntatem abſolutam datur; ergo è contrario quibus non datur, neque etiam offertur per voluntatem abſolutam. Neque etiam offerri poteſt per conditionatam voluntatem. Quæro enim qua ſit illa conditio, ſub qua offertur, oportet enim quòd ſit conditio contingens, & dependens à libero vſu voluntatis, nam ſi eſſet conditio impoſſibilis, nulla, & ridicula eſſet oblatio, ſi neceſſaria tranſiret voluntas in abſolutam; ergo eſſe debet conditio contingens, & non aliunde quàm ex voluntate hominis; ergo eſſe debet pendens ab vſu libero voluntatis. At hoc dici non poteſt, quia ille vſus nec poſitiuus eſſe poteſt, nec negatiuus, vterque enim excluſus eſt, & ab eiſdem auctoribus improbatur, vt vidimus: ergo repugnantia ſunt hæc duo, ſcilicet quòd Deus ex ſe offerat illud auxilium, & quòd non pendeat ex libero vſu recipientis poſitiuo, vel negatiuo.

2. Corollarium ſecundum. Secundò infero, iuxta illam ſententiam dici non poſſe hominem ſufficienter vocatum ad fidem, v. gr. & carentem auxilio prædeterminante ſua culpa, carere efficaci auxilio, provt ſæpe repetit Cumel diſp. 4. ſect. 2. cap. 15. prope finem, & aliis locis allegatis, & Aluar. ſuprà ad diſp. 18. num. 20. dicit eſſe in poteſtate hominis impedire ne habeat illam motionem, & ideo quando non implet præceptum, ei imputari, eo quòd ſua culpa ſe impediuit ne daretur ei auxilium efficax. Idem repetit diſp. 23. num. 11. & ſæpe

Cumel. Aluar.

A aliàs. Dico ergo hoc non dici conſequenter in illa ſententia, & probo ex proximè dictis, quia hæc culpa ſupponit quòd tale auxilium offeratur à Deo ſub aliqua conditione, quam homo ſua culpa non ponit. Et ideo Aluar. diſp. 61. ad 7. etiam ait offerre Deum omnibus auxilium efficax, & ex aliquorum culpa procedere quòd tale auxilium efficax non recipiant. Sed oſtenſum eſt, tale auxilium non offerri quibus non datur; ergo non carent illo ſua culpa, ſed quia Deus non vult dare. Item hæc culpa ſupponit quòd homo poſt vocationem ſufficientem poſſit ponere obicem quo impediat ſibi dari tale auxilium, vt in his locis proximè citatis dicti auctores fatentur.

B Oſtenſum eſt autem nullum eſſe talem obicem, quia nec poſitiuum, neque negatiuum eſſe poteſt, etiam ex ſententia illorum auctorum, vt oſtendi; ergo falſa eſt aſſertio talis culpæ, & non conſequenter aſſeritur. Item illa culpa ſupponit quòd tale auxilium pendeat ex aliqua diſpoſitione libera ſuſcipientis. At hoc ipſum improbant dicti auctores, & meritò, vt viſum eſt; ergo dicere non poſſunt quando non datur, ob culpam hominis non dari. Maior probatur, quia ſi aliqua culpa ibi intercedit, liberè committi debet: ex illa autem pendet quòd tale auxilium detur; ergo pendet ex libera diſpoſitione recipientis.

C Sicut effectus Sacramenti in adultis, ideo poteſt per culpam ſuſcipientis non recipi, quia pendet ex libera diſpoſitione recipientis; in paruulis verò impediri non poteſt, quia à libera illorum diſpoſitione non pendet.

Præterea interrogo, qualis ſit illa culpa, aut enim eſt aliqua prior, propter quam Deus negat auxilium efficax, vel eſt aliqua quæ ſpecialiter committitur ponendo obicem, ſeu impedimentum auxilio efficaci, vt non detur. In hoc enim valde obſcurè loquuntur dicti auctores, confundendo duas quæſtiones, quas ſuprà diſtinxi, quarum vna eſt de auxilio efficaci non dato antecedenter, vt ſic dicam, ſeu in radice, quia non datur ſufficiens. 3. Adducuntur alia incommoda, ex quibus ratio diſtinctiùs concluditur.

D Altera eſt de auxilio efficaci non dato in ſe, & immediatè ſuppoſito iam ſufficiente. Vnde Pater Aluar. diſp. 113. concl. 2. indiſtinctè dicit quoties Deus pro loco & tempore non dat auxilium ſufficiens vel efficax ad fidem pœnitentiam, &c. ſemper id eſſe in pœnam peccati, vel originalis, vel alterius, ſiue præceſſerit tempore, ſiue tantùm ordine naturæ, & eodem modo ait in ſolut. ad 5. neminem deſeri à Deo quo ad auxilium efficax, niſi prius ipſe deſerat Deum per aliquod peccatum originale, vel mortale, & de iuſto ait, quòd in exercitio prius deſerit Deum peccando, quàm Deus eum priuet auxilio efficaci. Quæ quidem magna ex parte poſſunt habere locum ſi de priori quæſtione tractaremus,

E coniungendo auxilium efficax ſufficienti, & conſiderando immediatam rationem, ob quam de facto non datur auxilium ſufficiens, quod quidem adultis omnibus offertur, & ideo non negatur de facto niſi ob aliquam culpam, vel cauſam ex parte hominis, vt in libro præcedenti latè dictum eſt. At verò tractando præciſè de negatione, ſeu non collatione auxilij efficacis ſolius, & immediatè ac ſuppoſita ſufficienti vocatione, pro vt nunc quæſtionem tractamus, non habet locum illa doctrina in ſententia aſſerente hoc auxilium efficax conſiſtere in phyſica prædeterminatione, ita enim loquimur.

Et

4. Hoc auxiliũ numquam poſſe negari propter ſolum peccatum originale, vel habituale, &c.

Et in primis iam oſtendi hoc auxilium numquam poſſe negari hoc modo propter ſolum peccatum originale, vel habituale, ſeu actuale prius tempore cõmiſſum, quia eo ipſo quòd non obſtãte præcedẽte peccato datur ſufficiens vocatio, neceſſe eſt iuxta ordinatam prouidẽtiam, vt omne auxilium neceſſarium ad ſequendam vocationem offeratur ex parte Dei, & non negetur propter ſolum peccatum præcedens, ſeu in habitu præexiſtens. Et confirmatur, quia non obſtante præcedenti peccato homini non imputatur ad nouam culpam quod non ſequatur vocationem propter denegationem neceſſarij auxilij. Denique certum eſt carentiam talis auxilij non poſſe ſemper reduci in culpam prius tempore commiſſam, vel contractam: nam Angeli qui in ſecundo inſtanti ceciderunt in illo, caruerunt auxilio efficaci, & tamen in illis nulla culpa præceſſit. Idemque eſt de Adam & Eua in primo inſtanti, quando in Paradiſo peccauerunt. Nunc etiam paruulus baptizatus qui perueniendo ad vſum rationis in primo actu moraliter peccat, non recipit auxilium efficax ad illud vitandum, & non propter originale peccatum, quia iam fuit remiſſum.

5. Cùm ergo auxilium efficax ſine præcedenti peccato non detur, ſignum eſt illam cauſam propriam ob quam negatur. Nec etiam eſt adæquata, dat enim frequenter Deus auxilium efficaciſſimum ei qui in toto tempore præcedenti in peccatis fuerat, vel etiam immediatè antea actualiter peccabat, vt fortè in bono latrone, & Paulo, & aliis ſimilibus contigit. Ergo ex præcedenti culpâ nulla cauſa ſumitur negandi auxilium efficax, maximè illi qui ſufficienter in præſenti vocatur, non obſtanti priori culpa.

6. Illa culpa nõ poteſt eſſe commiſſa in eodem inſtanti temporis in quo auxilium prædeterminans denegatur.

Deinde nec illa culpa poteſt eſſe commiſſa in eodem inſtanti temporis in quo auxilium prædeterminans denegatur, quia vel eſſet prius natura quàm intelligatur voluntas hominis determinata, vel prædeterminata ad hanc vel illam partem, vel eſſet ſimul, aut poſterius natura, nihil horum dici poteſt cum probabilitate; ergo. Minor quo ad primam partem declaratur, & probatur, quia in inſtanti temporis in quo voluntas velle incipit, duo tantùm ſigna diſtinguunt Theologi omnes, Vnum eſt ſtatus indifferentiæ ipſius voluntatis, in quo intelligimus in illa negationem omnis actus & determinationis; ſecundum eſt ſignum, vel inſtans in quo iam voluntas eſt determinata ad alteram partem, ſed in neutro illorum intelligi poteſt illa culpa, ob quam negetur prædeterminatio; & tertium adderetur ſine fundamento: ergo nullo modo poteſt illa culpa præuia pro eodem inſtanti cogitari. Maior communis eſt & neceſſaria ad libertatem, quia actus non eſt liber niſi in eo inſtanti in quo fit, & ideo neceſſe eſt vt pro eodem inſtanti ſupponat voluntatem ſecundum ſe indifferentem, & in ſtatu neutro, vt Scotus loquitur. Minor quo ad primam partem probatur: quia in illo ſigno naturæ nec intelligi poteſt culpa commiſſionis, quia nondum intelligitur voluntas aliquid actu velle, nec etiam omiſſionis, quia illa negatio quæ præintelligitur in voluntate, in illo ſigno naturæ non eſt libera, ſed merè naturalis, vt etiam in Deo ipſo conſiderari poteſt, & ratio eſt, quia illa indifferentia nihil aliud eſt quàm poteſtas ad vtrumlibet, quæ ex natura ſua habet illam indifferentiam coniunctam; ergo illa negatio non poteſt eſſe culpabilis, nam omnis culpa libera eſ- A ſe debet. Item illa diſpoſitio præcedit ordine naturæ etiam in illo cui in poſteriori ſigno naturæ datur auxilium efficax; at in eo non fuit culpa vt eſt notum; ergo neque in alio cui non datur prædeterminatio; ergo non negatur propter culpam in illomet inſtanti temporis ordine naturæ antecedentem. Quia vt dixi inter illa duo ſigna non poteſt initium cogitari, nec ab aliquo Theologo vel Philoſopho poſitum eſt. Et quidem meritò, tum quia in voluntate diuina non intelligitur tale ſignum medium, ergo neque increata, tum etiam quia ad libertatem actus, vel potentiæ id non eſt neceſſarium, nec ad aliquam cauſalitatem in qua fundatur ordo naturæ, tum denique, quia in volun- B tate, quæ mouetur per auxilium efficax inter carentiam determinationis quæ natura præcedit, & determinationem ipſam non poteſt concipi ſtatus medius voluntatis, ergo neque etiam in voluntate quæ tale auxilium non habet.

7. Altera verò pars de culpa commiſſa in eodem inſtanti, & in eodem ſigno naturæ in quo prædeterminatio denegatur, probatur, quia inuoluit repugnantiam in illa ſententia. Nam Deus dicitur negare tali homini prædeterminationem gratiæ propter culpam, ergo neceſſe eſt vt ordine ſaltem naturæ antecedat, quia illa culpa erit cauſa demeritoria, & ratione illius dicit Aluar. C ſuprà in illo caſu habere locum axioma Theologorum, quod Deus non deſerit hominem quo ad auxilium efficax, niſi prius deſeratur ab ipſo, ergo oportet vt culpa ſaltem prioritate naturæ antecedat. Deinde fit hoc euidens ad hominem in illorum authorum opinione, quia voluntas in illo inſtanti naturæ in quo determinatur, non poteſt ſe determinare niſi prædeterminata à Deo ſaltem ad realem actum, ergo ſi in eo ſigno poſteriori naturæ iam peccat, præceſſit in illa prædeterminatio Dei ad talem actum, ergo præceſſit denegatio auxilij gratiæ prædeterminantis, quia illæ duæ prædeterminationes ſunt oppoſitæ, & ideo collatio vnius eſt denegatio alterius: ergo ſicut prædeterminatio ad actum malum (ſi D datur) non poteſt dari ob culpam vel malitiam, quæ reſultat ex actu, vt videtur per ſe euidens, & in tertio libro probatum, nec etiam poteſt eſſe ſimul natura cum ipſo actu, quia dicitur eſſe principium eius, ita etiam negatiò prædeterminationis gratiæ non poteſt ſequi ex culpa, imo neque eſſe ſimul natura cum illa, ſed neceſſariò debet ordine naturæ præcedere, quia imbibitur in contraria prædeterminatione, vt declaraui. Quod quis ibi fingat culpam puræ omiſſionis, quæ mereatur denegationem auxilij efficacis facilè refutabitur: tum quia talis peccandi modus moraliter non contingit vt communiter Theologi docent, tum etiam quia illamet ſupponit ca- E rentiam prædeterminationis diuinæ ad omnem actum, & conſequenter etiam prædeterminationis gratiæ, tum denique quia in illa opinione talis negatio actus non poteſt eſſe libera, & conſequenter non poteſt eſſe culpa, vt paulo antea inſinuaui, & in ſequenti capite iterum dicam. Et ex his à fortiori concluditur talem culpam non poſſe natura poſteriorem eſſe, ergo ſi auxilium efficax in prædeterminatione conſiſtit, carentia eius in homine habentem ſufficientem vocationem nullo modo poteſt ex culpa eiuſdem hominis redundare, vel illi attribui.

Ex

8. *Cōcluditur, neceſſitatem prædeterminationis nō poſſe cōponi cum ſufficiētia proxima auxilij neceſſarij reſpectu illius actus, ad quē prædeterminatio deſideratur.*

Ex quibus omnibus concludo tertiò quod in hoc diſcurſu intentum eſt neceſſitatem talis prædeterminationis non poſſe componi cum ſufficientia proxima auxilij neceſſarij reſpectu illius actus ad quem prædeterminatio deſideratur, tum quia ſine tali auxilio non eſt actus primus completus, tum etiam quia deficiente illo deſunt vires neceſſariæ ad faciendum talem actum. Item concludo carentiam talis auxilij non poſſe componi cum ſufficientia remota, quia illud auxilium neceſſarium nec actu recipitur vt ſupponitur, nec eſt ita conſtitutum in poteſtate hominis vt ex libertate eius pendeat, aut poſſit aliquid facere quo auxilium conſequatur, neque illo ſua culpa caret, ſed ſola voluntate Dei. Præterea concludo carentiam talis auxilij non poſſe componi cum completa libertate quoad ſpecificationem reſpectu actuum ſupernaturalium. Probatur, quia ſine auxilio ſufficiente non datur libertas, quia non datur poteſtas ſine qua libertas eſſe non poteſt. Denique concludo non poſſe imputare ad culpam homini ſufficienter vocato, & non prædeterminato quod non conſentiat vocationi. Probatur, quia ſine libertate, & poteſtate, ac ſufficientia auxilij non eſt culpa. Et declaratur amplius, quia ille diſſenſus vel non conſenſus ſuppoſita carentia prædeterminationis gratiæ non eſt in ſe ac proxime culpabilis, quia non eſt liber cum ex illa ſuppoſitione conſenſus ſit impoſſibilis, nec etiam remote, ſeu in alio eſt culpabilis, quia illa carentia auxilij non habet fundamentum in libera voluntate, diſpoſitione, aut culpa hominis vt late oſtenſum eſt. Ergo nullo modo poteſt talis diſſenſus, vel carentia conſenſus ob culpam imputari. Hæc autem omnia nec concedi poſſunt, nec ab ipſis Doctoribus Catholicis, qui prædeterminationem defendunt, conceduntur. Illationes autem ita probatæ ſunt, & reſponſiones omnes, ſeu euaſiones ita excluſæ, vt intellectum cogere videantur, ergo vel hoc ſolum fundamentum videtur efficaciter probare talem prędeterminationem non eſſe neceſſariam ad pie operandum conſentiendo ſufficienti vocationi, ac proinde non conſiſtere in illa auxilium efficax, quod ad omnem piam voluntatem, omnemque conſenſum ſupernaturalis vocationis neceſſarium eſt.

CAPVT XVI.

Quibuſdam ſuffragiis rationis factæ occurritur.

1. *Ledeſma. Ex quo principio nitatur Ledeſma inferre neceſſitatem prædeterminationis.*

Petrus Ledeſma dicto art. 10. ad 3. quamuis argumentis conuictus fateatur hoc auxilium prædeterminans non eſſe in poteſtate voluntatis noſtræ media aliqua diſpoſitione libera poſitiua vel negatiua, nihilominus adiungit modum alium quo dicit *maxime, declarari difficultatem iſtam grauiſſimam*, modus autem ſolum eſt aſſerere *quod in poteſtate voluntatis noſtræ eſt conſentire diuinæ vocationi, & conuerti tanquam in poteſtate ſubordinata diuinæ poteſtati in genere cauſæ efficientis, non vero tanquam in poteſtate prima & ſuprema.* De qua propoſitione, & de omnibus quæ ad eius declarationem poſtea dicit nemo noſtrum dubitat. Quod autem audire ac intelligere deſideramus eſt quomodo veritas illa ad ſoluen-

A dum argumentum applicetur, quod ille auctor non facit, ſed ex illo principio conatur inferre neceſſitatem prædeterminationis. Nos autem illationem illam facile negamus, quia vt voluntas noſtra ſubordinetur diuinæ, & conſentiat illi tanquam poteſtas ſubordinata in genere cauſæ efficientis, & non ſuprema, & tanquam ſecundum liberum, & non primum, ad hoc inquam neceſſaria non eſt prædeterminatio ſed ſufficit dependentia eſſentialis in concurſu ſimultaneo cum poteſtate phyſica præuia, & indifferente ad conſentiendum & diſſentiendum, vt in 3. lib. declaratum eſt, & infra in ſolutionibus argumentorum dicetur. Supponimus ergo ſubordinationem voluntatis noſtræ ad diuinam in qua aſſerenda non eſt diſſenſio, quia illa ſubordinatio talis eſt vt non tollat libertatem quoad ſpecificationem, ſupponit enim in voluntate hominis ſufficientem poteſtatem phyſicam in actu primo ad ſe determinandum per eandem poteſtatem ſubordinatam diuinæ poteſtati. Ex hoc autem principio inferimus ſubordinationem illam non conſiſtere in prædeterminatione, neque hanc eſſe neceſſariam ad ſaluandam illam, quia ſicut oportet in Deo ſupponere ſupremam poteſtatem, ita neceſſaria eſt in voluntate noſtra poteſtas ſufficiens licet ſubordinata, qua poteſtate priuatur ſi prædeterminatio eſt neceſſaria, & pro ſola Dei voluntate non datur, in quo puncto eſt difficultas, ad quam nihil dictus auctor reſpondet. *Negatur illatio.*

Addit vero aliqua quæ ne euidentiam & intelligentiam rationis factæ obtundant proponere oportet & an aliquid ad difficultatem ſoluendam attente inſpicere. Primo ergo adducit exemplum ſubordinationis voluntatis ad intellectum tanquam admonentem phyſice vt eſt probabile, quia non obſtante illa ſubordinatione voluntas habet poteſtatem ad volendum licet ſit ita ſubordinata intellectui vt nihil poſſit velle niſi prius prædeterminetur ab ipſo. Ad quod reſpondemus illud quidem non tantum non ſoluere ſed etiam confirmare, & explicare rationem & difficultatem noſtram, quia nunc non agimus an hæc prædeterminatio tollat libertatem quoad exercitium nec ne; id enim in capite ſequenti tractabimus: ſed inferimus quod ſi illa prædeterminatio eſt neceſſaria, & non datur, tollitur libertas in carentia actus ſeu conſenſus. Idemque euidenter ſequitur in illo exemplo data hypotheſi. Nam ſi motio, ſeu prædeterminatio intellectus ſiue moralis ſiue phyſica neceſſaria eſt ad liberè volendum, & voluntas ab intellectu non moueatur, impoſſibile eſt vt carentia ſui actus non ſit illi libera, quia licet ipſa habeat ſuam poteſtatem volendi; non tamen ſimpliciter ſufficientem ſine intellectu, nec etiam eſt in poteſtate eius motio intellectus loquendo de prima, & ideo donec actu moueatur vel prædeterminetur (vt ille loquitur) ab intellectu non eſt ſimpliciter libera ad volendum. Hac enim ratione dicunt Theologi ignorantiam antecedentem tollere voluntarium ſeu impedire libertatem, & excuſare culpam, ergo ſimili modo carentia prædeterminationis cum plane ſit antecedens (vt ita rem explicem) id eſt nullo modo ſit à voluntate hominis, plane tollit voluntarium, impedit libertatem & excuſat à culpa. 2. *Inſtantia prima.*

Dicit vlterius idem auctor Deum prædeterminantem voluntatem non debere conſiderari tanquam aliquid extrinſecum, ſed tanquam 3. *Inſtantia ſecunda.*

magis intrinſecum voluntati quam ipſammet ſibi, *& ideo concurſus Dei* ait *non eſt appellandus extrinſecus cum ſit omnino neceſſarius ad operationem voluntatis.* Vnde videtur hic author velle quod vt voluntas hominis dicatur habere in ſua poteſtate prædeterminans auxilium ſatis eſt quod illud ſit in poteſtate volũtatis Dei, quæ intrinſecè eſt in illa, & quod ſicut voluntas ſe determinando neceſſitatem ſibi non infert, ita etiam Deus prædeterminando illam, neceſſitatem ei non infert, & quod ſicut motio intellectus eſt intrinſeca homini, & ideo non neceſſitat illum, ita & motio Dei eſt intrinſeca.

4. Euertitur fundamentum huius doctrinæ.

Sed fundamentum huius doctrinæ ſolum eſt poſitum in quodam nouo vſu vocum & æquiuoco, ac inuſitato modo loquendi. Vnde doctrina ipſa nulla ratione admittenda eſt. Primum declaratur, quia licet Deus intime ſit in voluntate per eſſentiam, præſentiam, & potentiam, & per gratiam; nihilominus reſpectu effectuum quos cauſat efficienter in voluntate, ſimpliciter eſt cauſa, ſeu principium extrinſecum. Et ita loquuntur D. Thomas in 1. 2. quæſt. 9. art. 6. in ipſo titulo articuli quærens an voluntas moueatur à Deo ſicut ab exteriori principio, & reſpondet affirmando; Idemque dixerat in art. 4. & repetit in quæſt. 10. art. 4. & 1. p. q. 105. art. 4. ad 2. & 3. Eſtque per ſe euidens quia Deus ſemper operatur in voluntate vt cauſa efficiens, at vero cauſa efficiens in omni bona philoſophia cauſa extrinſeca eſt, non quia non manere poſſit in effectu vel ſubiecto in quo operatur; ſed quia non pertinet ad intrinſecam conſtitutionem effectus. Hinc ergo quoad alteram partem pertinet, manifeſtum eſt illam intrinſecam præſentiam Dei nihil referre ad explicandam libertatem hominis in actibus gratiæ ſuppoſita neceſſitate prædeterminationis, quia verò iſte auctor eandem doctrinam applicat ad vitandam neceſſitatem quoad exercitium, de illa parte in capite ſequenti.

5. Quantumcunque cogitetur intimitas Dei in homine, ſeu in volũtate, ſemper voluntas Dei eſt omnino diſtincta à voluntate hominis.

Nunc quod ad præſens attinet ex dicto principio euidentiſſimum eſt, quod quantacunque cogitetur coniunctio vel intimitas Dei in creatura, ſeu in voluntate, ſemper eſt Deus ſuppoſitum diſtinctum, & voluntas eius eſt omnino diſtincta à voluntate hominis, vnde non poteſt dici homo habere in ſua poteſtate ea quæ à ſola diuina voluntate pendent, niſi quatenus ſunt illi promiſſa ab ipſo Deo ſub aliqua conditione à voluntate ipſius hominis dependente. Aliàs etiam damnatus haberet etiam auxilium efficax in ſua poteſtate, quia habet intra ſe intime Deum, qui poteſt illud dare ſi velit, & in poteſtate mea eſſet videre Deum, quia ſua voluntate poteſt in me id facere, ergo per illam intimam præſentiam non explicatur quomodo auxilium efficax ſit in hominis poteſtate, ergo nec illa ſufficit ad libertatem hominis, ſed ſufficiet ad libertatem Dei, vt iterum in capite ſequenti, & de exemplis ibi adductis dicam, quamuis ex dictis tum hic tum in primo prologemeno capite 6. ſatis illis reſponſum ſit.

6. Alia inſtantia.

Pergit auctor ille dicens auxilium prædeterminans non tempore ſed natura antecedere determinationem ipſius voluntatis, & hoc ſatis eſſe vt ipſa determinatio voluntatis, & eius conſenſus ſit in poteſtate illius. Ad hoc autem dicimus in primis in præſenti puncto non tractari quomodo ipſa determinatio voluntatis in actu ſecundo ſeu

A conſenſus ipſe ſit in poteſtate voluntatis, hoc enim in caput ſequens reſeruamus, ſed tractari quomodo prædeterminatio quam Deus ſolus in illo priori naturæ facturus eſt, ſit in poteſtate voluntatis, ad hoc autem nihil refert quod tempore vel naturâ tantum præcedat conſenſum voluntatis, nam hoc ſatis eſt vt ab ipſa voluntate non fiat, nec ab aliquo vſu libero eius pendeat, & inde apertè infertur non eſſe in poteſtate morali eius, ſed tantum in potentia receptiua, quæ non ſufficit, vt ſæpe diximus. Quocirca illa conſecutio: *Prædeterminatio non præcedit tempore, ergo eſt in poteſtate voluntatis.* ſi intelligatur de poteſtate morali mala eſt, quia nullum habet principium in quo fundetur, oportet enim vt ſupponat hoc vniuerſale pronunciatum, *quidquid non tempore, ſed natura tantum antecedit conſenſum voluntatis, eſt in poteſtate morali eius.* quod falſum eſt: nam excitatio neceſſaria & efficax poteſt antecedere non tempore ſed natura, & viſio Dei non antecedit tempore amorem, ſed tantum natura, & tamen non ſunt in poteſtate morali & libera voluntatis. Si vero conſequens illud intelligatur de poteſtate tantum paſſiua, & non ſufficit ad rem præſentem, & antecedens eſt impertinens ad illam, quia ſiue motio voluntatis præcedat conſenſum eius tempore, ſiue natura, ſemper neceſſarium eſt vt ante motionem voluntas ſit in potentia paſſiua ad recipiendum illam. Quapropter non video qua fiducia ille auctor ſolutionem hanc concludat dicens. *Hæc ſolutio eſt clara, & aperte diſſoluit argumentum propoſitum, quod quidem conuincit auctores oppoſitæ ſententiæ*, idque hac ratione ſuadet, quia vt argumentum euidenter ſoluatur, ſatis eſt dicere probabilia, ſed iſta quæ in hac ſolutione dicuntur ſunt maxime probabilia, & apparentia; ergo euidenter diſſoluunt argumentum. At enim quæ hactenus diximus ſatis vt credo demonſtrant, nihil in omnibus recitatis contineri quod declaret quomodo prædeterminatio hæc ſit in poteſtate morali hominis vocati, in quo eſt cardo totius difficultatis. Et vt non diſputem, an omnia ibi dicta probabilia ſint, ſaltem reſpondeo ad ſoluendum argumentum, non ſatis eſſe dicere probabilia, niſi illa ad punctum difficultatis applicentur, & illud aliquo modo probabili diſſoluant, quod in omnibus illis dictis non aſſequimur.

7. Alia no- tanda ei Auctoris claratio.

Vnde idem auctor illis non contentus addit aliam notandam declarationem. In fine enim illius argumenti 3. optimè difficultatem propoſuerat iſto modo. Poſtquam homo ſufficienter vocatus eſt, nihil poteſt facere vt Deus inchoet prædeterminationem phyſicam in illius voluntate: ergo non eſt in hominis poteſtate. Reſpondet autem *quòd ſi homo ſit conſtitutus in potentia ad conuerſionem per auxilium ſufficiens; in tali caſu poteſt facere aliquid vt Deus inchoet prædeterminationem phyſicam ſuæ voluntatis.* Sed quid nam quæſo eſt quod poteſt ille homo facere vt Deus inchoet? nam videtur hoc aperte repugnare his quæ idem auctor dixerat oſtendens hominem non poſſe habere aliquem bonum vſum ſuæ libertatis, quo à Deo prædeterminationem illam obtineat: quia ſi poteſt homo facere aliquid vt Deus inchoet prædeterminationem, iam ſe diſponit ad illam, & ad ipſum hominem reducitur inchoatio talis auxilij. Item incidit illa reſponſio in id quod tanquam inconueniens

ueniens ſolet nobis obiici, quod initium ſalutis quoad efficaciam ſit ab homine, quia ipſe inchoat aliquid vt Deus auxilium efficax ſibi conferat.

8. Quomodo explicet quid ſit illud, quod homo facere poſſit?

Vt ergo dictum illud corrigat & explicet, quid ſit illud quod homo facere poſſit, adiungit dicens. *Nam poteſt inchoare prædeterminationem ipſam præſuppoſita diuina prædeterminatione quæ eſt ſimul tempore, quamuis prius ordine naturæ, & cauſalitatis.* At profecto non eſt hoc nodum expedire ſed impedire magis ac religare; quomodo enim voluntas inchoabit prædeterminationem quam ipſa non facit? Aut quomodo facit vt Deus inchoet prædeterminationem quæ eſt ſimul tempore ſi Deus in omni genere cauſæ prius ordine naturæ & cauſalitatis prædeterminationem iam feciſſe ſupponatur? Aut denique quomodo illa duo non inuoluunt repugnantiam *inchoare prædeterminationem præſuppoſita prædeterminatione.* Nam quod præſupponitur in voluntate ante inchoationem eius nullo modo poteſt inchoari ab ipſa, præſertim cum iuxta hos auctores ipſa prædeterminatio Dei ſit principium omnis actionis voluntatis, & omnis inchoationis eius. Denique vt euoluamus ea, quæ tam inuolute ſunt dicta, diſtinguamus prædeterminationem in actu primo de qua tractamus à determinatione in actu ſecundo. Priorem enim facit Deus ſolus iuxta dictam ſententiam, & illam non poteſt inchoare voluntas; illa vero ſuppoſita poteſt voluntas inchoare determinationem in actu ſecundo, quæ nullo modo poteſt dici prædeterminatio, quia non ſolum non præcedit priorem prædeterminationem, verum etiam nec concurſum ſimultaneum Dei. Neque etiam ratione huius inchoationis determinationis in actu ſecundo poteſt dici voluntas inchoare prædeterminationem natura antecedentem, cum nullo modo ſit cauſa illius ſed effectus, ac proinde nec ratione eiuſdem determinationis, vel inchoationis poteſt dici voluntas habere in poteſtate ſua prædeterminationem à Deo præſtandam, cum illam expectare debeat vt inchoare ſuam actionem poſſit. Quæ quidem omnia non animo contradicendi à me dicuntur, ſed vt res ſi fieri poſſit intelligatur: quoniam à multis annis hac opprimor difficultate, & ſummo affectu intelligendi, vel inueniendi aliquem illius exitum hos & alios authores euolui, & omnia eorum reſponſa meditatus ſum, nihilque inueni, quod vel apparenter, aut veriſimiliter repugnantiam illam mihi componeret, & ideo non timui moleſtus eſſe lectori omnes prædictos dicendi modos enumerando, & ſi quis alius ſupereſt vel excogitari poteſt in ſequenti capite illum attingemus, nulla enim diligentia ſuperuacanea cenſenda eſt, quia ex hoc puncto magna ex parte verum iudicium præſentis controuerſiæ pendet, & in illo grauiſſima dogmata fidei concutiuntur. quæ non ſolum inconcuſſa retinere, ſed etiam pro viribus explicare, & eorum rationem reddere tenemur.

CAPVT XVII.

Obiectionibus contra diſcurſum factum ſatisfit.

1. Quænam inſtātiæ obiici ſoleant?

SOlent nobis obiici inſtantiæ quædam quibus vis rationis factæ eneruari videtur. Nam electio, ſeu prædeſtinatio ita eſt ad ſalutem neceſſaria vt ſine illa comparari non poſſit, & illa non eſt in manu hominis, ſed ex ſola voluntate Dei pendet, & nihilominus habet homo auxilium ſufficiens quo ſimpliciter poteſt ſaluari. Idem argumentum ſumitur ex prædeſtinatione ſingulorum actuum ſupernaturalium, nam ſine illa eſſe non poſſunt, & nihilominus homo eſt liber & habet auxilium ſufficiens ad actus à Deo non prædefinitos faciendos, cum tamen talis præfinitio in poteſtate hominis non ſit, item vocatio congrua eſt neceſſaria ad ſupernaturalem actum, ita vt ſine illa nunquam fiat, & talis eſt vt non ſit in poteſtate hominis; non eſt enim (vt Auguſtinus dixit) in poteſtate noſtra vt his vel illis viſis tangamur, & nihilominus qui non congruenter vocantur ſufficienter vocantur, vt abſolute poſſint venire ſi velint teſte Auguſtino quæſt. 2. ad Simplician. & quæſt. 68. & 83. ergo, Item qui de facto non conuertuntur non habent in tempore auxilium efficax ad conuerſionem, ergo Deus ab æterno decreuit non dare illis auxilium efficax, ergo ex decreto abſoluto Dei carent aliquo auxilio neceſſario ad conuerſionem & nihilominus habent auxilium ſufficiens, & ſimpliciter poſſunt conuerti, ergo illa conſecutio non eſt formalis, nec habet maiorem efficaciam in auxilio prædeterminante quàm in his omnibus. Nam in his omnibus neceſſe eſt diſtinguere inter neceſſarium ad agendum, & ad poteſtatem agendi vt priori deficiente, & negato poſſit ſubſiſtere ſecundum, ergo idem in prædeterminante auxilio locum habet.

2. Soluuntur obiectiones.

Adhæc primum in generali dicimus exempla non eſſe de auxilio aliquo natura ſua neceſſario ad operationem, & ideo non eſſe ſimilia quod in ſequentibus latius per ſingula capita explicandum erit, nunc autem breuiter ſingula perſtringemus ne lector dubius, vel ſuſpenſus maneat. Electio igitur, prædeſtinatio & præfinitio non ſunt auxilia vt in 3. prolegom. dixi, ſed ſunt actus immanentes in Deo quos neceſſe non eſt per ſe & immediate eſſe principia operationum, & ideo licet admittamus illos fuiſſe in Deo ex parte ipſius ad meliorem prouidentiæ modum neceſſarios, nihilominus poſſunt homini dari ſufficientia auxilia ad ſalutem non ſolum remota, ſed etiam proxima. Eo vel maxime quod etiam illi actus non ſunt in Deo ſine aliquo ordine ad futurum vſum libertatis cum auxilio concomitante gratiæ prius præuiſum à Deo per ſcientiam ſaltem conditionatam, vt in 1. & 2. prolegomeno tactum eſt, & in ſequentibus ſæpius dicetur. Qui ordo non eſt contra gratuitam electionem aut prædeſtinationem, nec contra voluntariam prædefinitionem, quia non eſt habitudo ad illum vſum libertatis futurum tanquam ad cauſam ſeu rationem illorum actuum, ſed tanquam ad effectum mediis auxiliis congruentibus, quæ vſum libertatis non impediant, ſed dirigant.

3. Reſpōdetur ad tertiū de vocatione congrua.

Vnde ad tertium de vocatione congrua dicimus imprimis illam eſſe neceſſariam non ex natura rei, ſed ſuppoſita præſcientia futuri euentus ſub conditione, & ideo de illa recte dici eſſe neceſſariam ad actionem, non ad poteſtatem quia nec ad actionem neceſſaria eſt per ſe, ſed ſuppoſita tali ſcientia. Deinde dicimus in vocatione congrua duo eſſe diſtinguenda, ſcilicet, auxilium quod eſt principium actus, & congruitatem ad futurum conſenſum ratione primi dat

poteſtatem agendi, & in illo conſiſtit ſufficientia quæ poteſt eſſe æqualis in auxilio non congruo: congruitas verò non auget virtutem auxilij vt infra oſtendetur, ſed eſt neceſſaria ad infallibilitatem effectus, & ideo ſine illa poteſt optimè dari auxilium ſufficiens. Vnde tandem dicitur in poteſtate hominis ſufficienter vocati eſſe facere vt vocatio eius congrua ſit, & ideo licet de facto illi non ſit congrua illi imputari, quia auxilium ſufficiens habuit. Vnde eſt illud Auguſtini quæſt. 2. ad Simplician. *Noluit Eſau, & non cucurrit, nam ſi voluiſſet, & cucurriſſet Dei adiutorio perueniſſet, qui etiam velle, & currere vocando præſtaret, niſi vocatione contempta reprobus fieret.* Fuit ergo in poteſtate Eſau aliquid, quod ſi faceret vocatio illa congrua fuiſſet. Et ad idem pertinet quod dicta quæſt. 68. & 83. de vocatis ad cœnam dicit. *Nec omnes illi qui vocati ſunt venire voluerunt, nec illi qui venerunt venire poſſent niſi vocarentur, ideoque nec illi debent ſibi retribuere quod venerunt, quia vocati venerunt; nec illi qui noluerunt venire debent alteri tribuere, ſed tantùm ſibi, quoniam vt venirent vocati, erat in eorum libera voluntate.* Ergo in eadem voluntate erat facere aliquid, quo vocatio in eis eſſet congrua, non fuit tamen in voluntate eorum facere vt prædeterminarentur.

4. Reſponſio ad vltima inſtantiam.

Et hinc etiam facilis eſt reſponſio ad vltimam inſtantiam, nam is qui poſt ſufficientem vocationem non conſentit ſeu operatur, non caret aliquo principio ſupernaturali ad operationem, ſed tantum concurſu ſimultaneo, cuius carentia non eſt ex parte Dei, ſed ex parte liberi arbitrij, nam Deus ex ſe paratus eſt, & offert illum concurſum homini vocato; ipſe autem homo non vult influxum ex parte liberi arbitrij neceſsarium adhibere, & ideo & actuali concurſu & operatione caret, quod in auxilio prædeterminante locum non habet, vt ſatis probatum eſt. Non ergo rectè exiſtimant alij auctores eandem eſſe difficultatem de auxilio ſimultaneo in operatione imbibito, & de prædeterminatione; cum differentia ſit notiſſima: nam auxilium ſimultaneum non fit ſine cooperatione liberi arbitrij, & ideo poteſt impediri per voluntatem hominis liberè non adhibentis ſuam concauſationem, vt ſic dicam, prædeterminatio autem eſt à ſolo Deo, & præcedit ordine naturæ, & cauſalitatis omnem influxum liberi arbitrij, quia nec illius præparationem ſeu diſpoſitionem, nec concauſationem requirit, imò eſt cauſa influxus eius, & ideo non habet vnde ſit in poteſtate liberi arbitrij.

5. Inſtantia.

Inſtat verò Ledeſma, quia etiam auxilium phyſicum intimè imbibitum in ipſa operatione eſt cauſa effectiua ipſius operationis; ergo eſt prius natura quam illa & præuium ad illam. Et è contrario etiam auxilium prædeterminans tenet ſe ex parte actus, & non ex parte principij ergo eſt eadem difficultas.

Reſpondetur.

Reſpondetur vtramque partem antecedentis falſam eſſe, & contra dicta eiuſdem argumentis in aliis locis, nam auxilium imbibitum in ipſa actione non poteſt eſſe cauſa actionis voluntatis cum ſit idem indiuiſibiliter cum ipſa: vnde quidam eiuſdem ordinis Theologus, & prædeterminationis defenſor dixit non obſtante ſubordinatione ad cauſam primam ſimul natura attingi effectum, & actionem à cauſa prima, & ſecunda. Ridiculumque eſt aſſerere quod Deus prius natura faciat meam viſionem quam ego, aut quod prius natura faciat meũ conſenſum, quam mea voluntas, eſtø à voluntate non fiat niſi cum ſubordinatione ad primam cauſam. De auxilio autem prædeterminante ſi detur ſatis per ſe patet eſſe omnino prius cauſalitate & natura, ſupraque de concurſu præuio ſatis oſtenſum eſt præcedere per modum principij, vel complementi eius quod multo eſt euidentius in auxilio prædeterminante quod non tantum ponitur ob generalem concurſum, ſed vt det vires voluntati vt declaratum eſt.

Capvt XVIII.

Vtrùm poſſibile ſit auxilium efficax phyſicè prædeterminans voluntatem in actu primo ſaluo libero vſu eiuſdem voluntatis in eodem actu ſecundo, ac ſubinde an libertas quo ad exercitium in actu voluntatis ſimul poſſit cum auxilio phyſicè, & in actu primo prædeterminante voluntatem concordari.

Nonnulli ex Theologis qui negant auxilium prædeterminans in actu primo eſſe neceſſarium ad omnia opera pietatis, licet conſequenter negent in illo conſiſtere adæquatè auxilium efficax, nihilominus fatentur interdum dare Deum auxilium efficax per hunc modum prædeterminationis, quia eſt conſentaneus omnipotentiæ Dei, & efficaciæ diuinæ voluntatis, & non repugnat apertè libertati. Primò, quia illa motio tantum inducet neceſſitatem in ſenſu compoſito, quæ non repugnat libertati. Secundò, quia Deus ſapientia ſua infinita nouit vnamquamque cauſam ſecundã mouere fortiter, & ſuauiter, fortiter vt efficienter faciat illam facere, & ſuauiter vt modo illi conſentaneo illam operari faciat, ac ſubinde liberè ſi libera ſit, licet nos fortaſſe modum illum operãdi Dei non aſſequamur. Tertio argumẽtantur exemplis vt in actibus prædefinitis ſeu prædeſtinatorum, aut electorum. Præſertim verò in actibus voluntatis Chriſti, in ſubitaneis conuerſionibus vt Pauli, & in confirmatis in gratia. 1.

Hanc ſententiam refert P. Aluar. diſput. 91. num. 5. & in margine citatur P. Lorca, ſed ille in alio ſenſu loquutus eſt vt cap. 13. declarabo. Eandem opinionem tribuit Ledeſma F. Ioanni Vincent. in artic. 1. & in principio quæſtionis refert aliquos dixiſſe auxilium prædeterminans dari prædeſtinatis vt infallibiliter operentur, nam ille modus operandi eſt neceſſarius ad certitudinem antecedentem prædeſtinationis: reprobis verò ad bene operandum non dari, quia in illis non eſt neceſſaria illa infallibilitas antecedens. Refert item alios dixiſſe hoc auxilium prædeterminans dari in natura lapſa non verò datum fuiſſe Angelis Sanctis, neque etiam Adamo fuiſſe neceſſarium in ſtatu innocentiæ. Qui omnes dicendi modi ſupponunt hoc auxilium eſſe poſſibile ſalua libertate, eſto non ſit per ſe neceſſarium, & hanc opinionem fere ante triginta annos in quibuſdam ſolemnibus diſputationibus cuiuſdam inſignis collegij D. Thomæ Aquinatis vidi publice defendi. Et videtur illam inſinuare Card. Tolet. ad Rom. 11. notab. 4. dicens. *Auguſtinus exiſtimat totum eſſe gratiæ, quia facit hominem cooperari, & determinat arbitrium*

2. Aluar. Lorca.

trium hominis, quia dat vt velle poſsit,& facit velle. A *Exiſtimo tamen non ſemper id eſſe, ſed ſæpe iuuat hominem vt velle & operari poſſit, quod tamen velit, & operetur hominis eſt facientis quod eſt in ſe quamuis non ſine adiuuante gratia.* vbi dicens, *exiſtimo non ſemper id eſſe*, ſignificat aliquando id eſſe, & quod difficilius eſt ſentit ſecundum Auguſtinum ſemper ita eſſe quod poſtea videbimus.

3. Auxilium, motio, qualitas, &c. indita volũtati ex ſola efficientia Dei, & ex ſe prædeterminans illam phyſicè in actu primo, omnino repugnat cum libertate.

Nihilominus dico auxilium, motionem, qualitatem, aut entitatem inditam voluntati ex ſola efficientia Dei ſine concurſu libero effectiuo voluntatis, & ex ſe prædeterminans illam ſimpliciter ſeu phyſicè in actu primo ad eliciendum actum ſecundum, omnino repugnare cum libertate eiuſdem actus, & hoc modo eſſe impoſſibilem. Hanc ſententiam tractaui in opuſculis, & B in Metaphyſica, & in ptima patte, illamque cenſeo communem Theologotum: Quia vero ad hoc etiam eſt controuerſia ſciendum eſt quæſtionem hanc cœpiſſe in Hiſpania ante annos 40. diſtincte, & in propriis terminis in ſcholis agitari, & præſertim in Salmanticenſi de qua poſſum tanquam ocularis teſtis deponere: ex libris vero poſtea editis intelligimus eandem controuerſiam in aliis etiam prouinciis, & tegionibus ortam eſſe, & paulatim adeo creuiſſe vt oportuerit Apoſtolicam ſedem modum in hac diſputatione ſeruandum præſcribere. De auctoribus ergo qui ante hanc ortam ſententiam ſcripſerunt dicam poſtea, quia magis lubrica eſſe poteſt eorum ſententia, eo quod non tam clare neque eiſdem verbis quæ C nunc vſurpanrut rem diſputarunt; ſolum ergo hic adnotabo aliquos qui poſt illa tempora ſcripſerunt, & in primis ſatis notum plures ex Theologis Societatis Ieſu ſententiam hanc & accurate diſputaſſe, & pro viribus aſſeruiſſe. Præcipuè vero id præſtirit illuſtriſſimus Bellarminus lib. 1. de grat. & liber. arbitr. cap. 12. Fonſeca lib. 6. Metaph. cap. 2. quæſt. 5. Molina in concordia ad art. 13. quæſtion. 14. diſp. 13. 38. & 40. & ad q. 23. diſp. 1. memb. 6. Valent. in controuerſia lib. de diuin. grat. p. 2. cap. 3. & in 2. tom. ſummæ Theologiæ diſput. 8. quæſt. 3. punct. 4. §. 2. Vaſquez 1. p. diſput. 88. & 98. & 1. 2. diſp. 185. cap. 6. & 11. Leonard. Leſ. in diſputatione ſpeciali de gratia D efficaci, & alij obiter, & per occaſionem eandem ſenrentiam indicant.

4. obatur au. oritate.

Ex aliis vero modernis ſcriptotibus ex profeſſo defendit hanc ſententiam Illuſtriſſ. Ferdinand. Maſcaregnas in tract. de auxiliis diuin. grat. & Franciſc. Diotaleui. in opuſc. de concurſu Dei ad actus liberos. & Alexander Peſant. 1. 2. qu. 111. art. 5. diſp. 4. vbi ſatis explicat ſuam ſententiam licet in diſp. 7. eam ſuſpendere videatur eo quod Clementis VIII. decretum ea de re illo tempore expectaretur. Et eandem doctrinam habet in 1. par. q. 19. art. 8. & q. 23. P. etiam Lorca licet in contrarium allegetut, quia aliquam prædeter- E minationem phyſicam admittit eſſe poſſibilem, nihilominus in ſenſu in quo nunc loquimur, expreſſe tenet hanc ſententiam 1. 2. diſp. 21. de grat. ſub tit. *Explicatur concordia*, &c. vbi declarando mentem ſuam ait, *Non enim eſt exiſtimandum hoc auxilium eſſe aliquam qualitatem per modum actus primi determinantem voluntatem vt quidam prauè philoſophantes dicunt, hæc enim cauferret libertatem, quia quacunque ratione voluntas ante operationẽ intelligatur determinata aufertur libertas.* Eandem ſententiam multis modis docet & confirmat Curiel lib. 2. controuerſiar. præſertim à num. 137. pet mulra ſequentia, & A ſpecialiter in num. 176. dicit. *Videri autem ſecundum fidem nullum eſſe auxilium ex his quæ tenent ſe ex parte voluntatis creatæ, quatenus per modum principij præſupponitur ſuis actionibus, quod ita determinet voluntatem ad agendum, vt non relinquat ipſam ſecundum ſe, & intrinſecè indifferentem, & indeterminatam phyſice ad agendum, & non agendum, ita vt pro ſua libertate poſſit re ipſa agere, & non agere*, quod late poſtea probat. Breuius hoc punctum attingens Ludouic. Tena in epiſt. ad Hebr. cap. 4. in vltimis verbis noſttæ ſententiæ ſubſctibit ſine diſputatione vel ptobatione, & cap. 12. difficult. 2. n. 59. ait gratiam non eſſe efficacem ſine noſtro conſenſu, imo noſtro conſenſu fieri efficacem. Pro B hac noſtra ſententia quantum ad hanc partem allego F. Cumel in opuſc lib. 1. diſp. 4. concluſ. 4. quæ eſt. *Ita affirmatur à nobis efficacia diuini auxilij eſſe à Deo, & non ex noſtra cooperatione vt non dicamus Deum prædeterminare nos ad extra ſe ſolo aliqua actione prius in nobis poſita, ſeu aliqua actione prædeterminante prius in nobis recepta, in qua mere paſſiue ſe habeat liberum arbitrium*, quod latiſſime repetit in explicatione concluſionis 5. & addit. *Quia ſic tolleretur libertas, & neceſſitaretur voluntas.* Et in diſp. 5 & aliis locis ſæpe id repetit negando expreſſe poſſe ſalua libertate prædeterminari voluntatem phyſice, & in actu primo per actionem ſolius Dei ipſa voluntate paſſiue ſe habente. Et eodem modo poſſemus pro C eadem ſententia referre Ledeſmam, cuius verba paulo poſt referam.

Vt ratione probemus aſſertionem ſuppono quod 5. Supponendum.
ſæpe dixi non eſſe controuerſiam an voluntas noſtra iam ſufficiẽter vocata indigeat principio phyſicè cooperante illi, & adiuuante illam cum actu operatur, nam in hoc omnes conuenimus, eſtque certiſſimum, & euidens ſuppoſito principio fidei quod illi actus ſunt ſupernaturales, Neque etiam eſt controuerſia quod ſit in particulari hoc principium, an licet ſit habitus in his qui operanrur ex habitu; in aliis vero ſit vel ipſa vocatio phyſice concurrens cum potentia, vel ſit ipſa virtus increata Dei pet ſe ipſam eleuans & adiuuans po- D tentiam; vel ſit etiam aliquis actus primus datus pet modum tranſeuntis. Hi enim omnes modi concipi poſſunt ſine prædeterminatione phyſica voluntatis, & ſi hoc modo quilibet illorum aſſeratur habet ſuam probabilitatem, & non pertinet ad præſentem controuerſiam, ſed ad aliam, quæ lib. 3. tractata eſt. In præſenti ergo ſolum dicimus illud principium quod cum voluntate efficit phyſice actum ſupernaturalem, non poſſe talem eſſe vt ſimul etiã formaliter ipſam determinet, quin etiam libertatem in efficientia talis actus tollat, illamque ad eum exercendum abſolute neceſſitet.

Supereſt ergo explicata aſſertio probetur, quia 6. Probatur ratione.
E poſito in voluntate illo principio prędeterminãte illam, actus non eſt libet remore, ſeu in cauſa, neque etiam eſt formaliter liber, ergo nullo modo. Conſequẽtia eſt clara, & Maior ſimiliter, quia impreſſio ſeu teceptio talis auxilij non eſt libera voluntati, quia neque ab illa fit neque voluntas ad illam ſe diſponit, neque ex libero vſu eius pendet vt capite præcedenti probatum eſt, conſequenter in illa ſententia loquẽdo, ergo actus qui neceſſario ſequitut ex illa cauſa non eſt liber in cauſa, quia illa prędetetminatio eſt cauſa quaſi adęquata illius actus, vt etiam prædicti auctores loquuntur, ſeu eſt vnica, & totalis tadix in quam vltimo reſoluitur talis actus inter principia proxima eius

nam illud auxilium vlterius reſoluitur in diuinam voluntatem, quæ eſt altior cauſa minuſque à libertate hominis pendens. Iam ergo probatur Minor de formali libertate, quia actus eſt liber formaliter ea habitudine ad ſuum proximum principium, ſed hic actus eſt liber ad ſuum proximum principium ergo. Probatur minor, quia proximum principium talis actus non eſt nuda vel ſola voluntas, ſed eſt hoc compoſitum ſeu conſtitutum à voluntate, & hac entitate auxilij, ſed ab hoc compoſito ineuitabili neceſſitate procedit actus, ergo non eſt formaliter liber ex habitudine ad ſuum principium.

Hæc ratio per ſe ſpectata videtur multum cogere intellectum, poteſt autem eius efficacia variis modis ex hactenus dictis declarari. Primus eſt quia auxilium illud per ſe ſpectatum non efficit libere ſed neceſſario vt ſupponitur, quia natura ſua eſt determinatum ad exercitium ſui actus, adeo vt dicant auctores illius ſententiæ non ſolum naturaliter, verum etiam neque de potentia abſoluta poſſe ab actione ſeparari. Nec etiam vt coniunctum voluntati: quia (vt ait Aluar.) auxilium efficax præoperantis gratiæ non ſubditur quantum ad vſum poteſtati noſtræ liberæ voluntatis, ſed potius è conuerſo eam ſibi ſubiicit, & obſequentem facit fortiter, & ſuauiter, ita vero fortiter vt non poſſit voluntas illi reſiſtere, ſed iſta duo ſint incompoſſibilia talis auxilij entitatem ineſſe voluntati, & illam non cooperari, ergo non poteſt actus ille denominari, aut eſſe formaliter liber. Probatur conſequentia, quia tam neceſſaria eſt cooperatio illa voluntatis, quam efficientia ipſius auxilij, quia auxilium ineuitabili neceſſitate poſt ſe trahit voluntatem, & efficientia eius prorſus eſt neceſſaria homini, quia eius dominio non ſubditur, ergo non minus neceſſaria eſt coëfficientia voluntatis, non habet ergo ille actus vnde habeat formalem libertatem.

8. Ad vim huius rationis vitandam addit Aluarez notandum verbum in dicta diſp. 87. nam cum dixiſſet voluntatem non ſubdere ſibi auxilium efficax quoad vſum, ſed illi ita ſubiici vt impoſſibile ſit habere illud, & ſimul illi non cooperari, addit, *quamuis poſsit ſi velit non cooperari.* Sed quis non ſtatim in his verbis repugnantiam videat. Vt ſi quis diceret impoſſibile eſſe non cogitante intellectu de Deo non poſſe voluntatem ipſum amare, poſſe tamen ſi velit, planè diceret repugnantia, quia conditio *ſi velit,* non habet locum vbi ſupponitur volendi impoſſibilitas. Hæc autem poteſtas tollitur dum dicitur eſſe impoſſibile quod proponitur. Quod ſi ſenſus ſit poſſe voluntatem non cooperari ſi velit ablata entitate auxilij efficacis illud non eſt non poſſe cooperari ſi velit, ſed eſt non poſſe tunc operari nec poſſe velle, quia neutrum poteſt ſine prædeterminatione vt ipſi dicunt. Sicut in exemplo poſito valde abſurdum eſſet dicere intellectu non cogitante de aliquo obiecto non poſſe quidem cum illo incogitantia coniungi operationem voluntatis, quamuis poſſit circa rem illam operari ſi velit ſubintelligendo ablata incogitantia ſeu poſita cogitatione in intellectu, quia hoc non eſt velle operari cum incogitantia, ſed cum cogitatione, ita enim illud prius non eſt poſſe velle non cooperari auxilio efficaci præexiſtenti, ſed eſt poſſe non velle, aut potius non poſſe velle ſi illud non detur. Vnde ſicut in dicto exemplo propter illam potentiam volendi ablata incogitantia non poteſt homo dici libere non velle rem de qua non cogitat, ſi neceſſariò de illa non cogitat ita in præſenti propter poteſtatem non cooperandi ablata entitate auxilij non poteſt dici voluntatem libere cooperari auxilio quod neceſſario, & ſine vſu libertatis in ſe recipit, & quo ſtante non poteſt non cooperari.

Secundus modus explicandi vim dictæ rationis ſequitur ex præcedenti, & eſt ſatis vulgaris, 9.
quia per tale auxilium quædam neceſſitas infertur volũtati libertati actus contraria. Probatur illatio, quia voluntas præuenitur quadam motione, cui non poteſt reſiſtere. Ergo patitur neceſſitatem in agendo per talem impetum, quia ſatis euidens neceſſitas eſt illa cui reſiſti non poteſt, cum ante libertatis vſum inferatur. Et in idem ferè redit ſi dicamus auxilium illud non relinquere in voluntate libera poteſtatem agendi, & non agendi, quia vbi non eſt poteſtas reſiſtendi, neque eſt poteſtas non agendi, ſine poteſtate autem non agendi non eſt indifferentia; ergo nec libertas. Vrgetque magis hæc ratio, quia ſupra oſtenſum eſt ad vſum liberum neceſſariam eſſe potentiam proximam agendi & non agendi, poſita autem illa prædeterminatione non manet talis poteſtas proxima, quia impoſſibile eſt non agere ſtante voluntate in tali diſpoſitione, ergo exercitium talis actus non poteſt eſſe liberum.

Ad hanc rationem duo ſunt principales modi 9. *Duo principales modi reſpondendi ad prædictā rationem.*
reſpondendi. Primus admittit voluntatem noſtram non eſſe liberam in receptione auxilij, quia à ſolo Dei fit, nihilominus tamen libere operari cum tali auxilio. Secundus eſt etiam in receptione ipſius auxilij efficacis ſeruari, & interuenire vſum libertatis. Et quia in vtroque modo multipliciter inſiſtitur, & hoc eſt vnum ex præcipuis punctis huius controuerſiæ, de vtroque ſuo ordine dicemus, & multa quæ hac occaſione ab aliis auctoribus dicuntur expendemus. Primus ergo reſpondendi modus duplici verborum forma explicatur, ſed in idem recidunt. Communiter ergo dicitur hæc neceſſitas eſſe tantum in ſenſu compoſito, & ideo non tollere libertatem. Contra hoc vero opponimus illam neceſſitatem compoſitam eſſe ex antecedente ſuppoſitione, & ideo repugnare libertati iuxta doctrinam Anſelmi in prolegomeno primo traditam. Et ideo alij reſpondent licet voluntas poſito auxilio non poſſit non agere in ſenſu compoſito, poſſe in ſenſu diuiſo, & id ſatis eſſe ad libertatem.

Sed hæc reſponſio ſatis refutata eſt in prolegemeno 1. quia illa potentia in ſenſu diuiſo non eſt potentia propriè actiua ſed magis paſſiua quatenus poteſt Deus auferre illam prædeterminationem, & relinquere voluntatem in ſua naturali poteſtate. Et in idem redit quod illa non eſt potentia proxima ad vtrumque, ſed eſt proxima ad agendum, & remota ad non agendum, quæ non ſufficit ad libertatem quando illud, quod proximè neceſſarium eſt ad non agendum non eſt in poteſtate voluntatis. Sic autem eſt in præſenti, nam voluntas prædeterminata per auxilium, non poteſt immediate exercere poteſtatem non agendi, quia ſtante auxilio non poteſt cum illo componere ſuſpenſionem actus, ideo enim illa poteſtas quam retinet dicitur eſſe in ſenſu diuiſo, vt ergo exerceat illam poteſtatem oportet vt tollatur prædeterminatio. Et hac ratione vocamus illam poteſtatem remotam, ſeu mediatam. Non eſt autem in poteſtate voluntatis ponere illud, quod proximè neceſſarium eſt ad non agendum, nimirum tollere prædeterminationem, quia ſicut à ſolo Deo, & ſua

ſua voluntate efficaci poſita eſt, ita ſolum ab illo tolli poteſt, quia ſolum ab illo pendet.

11. Confirmatur, & declaratur, quia vt voluntas in hoc inſtanti iam prædeterminata in actu primo per hoc auxilium ſit libera oportet, vt priùs natura, quàm eliciat actum ſit potens ad non eliciendum illum in illomet inſtanti temporis in quo operatur, aliàs numquam actus eſſet liber, ſed poſita prædeterminatione iam non habet poteſtatem non agendi pro illo eodem inſtanti, quia non habet poteſtatem componendi carentiam actus cum illo auxilio, ergo reuera non eſt libera pro eo inſtanti ad illum actum. Aliter explicatur, quia vt actus ſit liber, oportet vt eadem potentia quæ eſt integra facultas volendi ſit capax nolitionis, ſeu carentiæ volitionis, quia aliàs in illo adæquato principio non eſſet indifferentia neque poteſtas ad oppoſita, ſed adæquatum principium conſenſus ſupernaturalis non eſt ſola voluntas, ſed compoſitum ex voluntate, & auxilio, quod compoſitum non eſt capax carentiæ actus, & multominus nolitionis contraria ad quam non prædeſtinatur; ergo illa potentia, quæ in ſenſu diuiſo manet ad libertatem non ſufficit, quia non eſt talis quæ exerceri poſſit à totali, & integro principio liberi actus. Ideóque merito dicimus potentiam proximam ad non agendum eſſe neceſſariam ad actum liberum, quia poteſtas remota, quæ in ipſa potentia durat, ſolum poteſt deſeruire pro alio tempore, & pro ſola voluntate, ſi auferatur prædeterminatio, quod ſatis non eſt. Et confirmatur, quia ſi actus à voluntate ſic prædeterminata ſit, non eſt in poteſtate voluntatis ceſſare ab illo, vel ſua poteſtate inchoare, (vt ſic dicam,) ſuſpenſionem actus, niſi Deus prius natura auferat prædeterminationem; ergo continuatio illius actus non eſt libera, nec eſt in poteſtate voluntatis, ergo nec inchoatio, ſeu productio illius fuit libera. Denique ſi res moraliter conſideraretur, videtur per ſe euidens illam potentiam, quæ in ſenſu diuiſo manet ſub illo auxilio nihil conducere ad laudem actus, vel hominis operantis, quia quod poteſtas illa maneat ſub auxilio, naturale, & neceſſarium eſt, & illa poteſtas, tunc non exercetur ab ipſo homine vllo modo libero, quia hìc, & nunc non caret ſuſpenſione actus per dominium, & poteſtatem ſuam, ſed quia tali modo præuenitur, vt ineuitabiliter habeat talem actum; ergo reuera non maet actus liber.

12. *Reiicitur quorumdam diſtinctio duplicis neceſſiatis.* Nihil etiam ad rem pertinet quorumdam diſtinctio duplicis neceſſitatis, ſcilicet ab intrinſeco, & dicentium neceſſitatem, quæ ex hoc auxilio naſcitur reſpectu voluntatis eſſe ab extrinſeco, & ideo non repugnare eius libertati, ſicut repugnat neceſſitas ab intrinſeco qualis eſt in amore beatifico. Hæc inquam reſponſio nihil prodeſt, quia in primo prolegomeno oſtenſum non minus repugnare libertati neceſſitatem ab extrinſeco, quia non minus impedit vſum neceſſitatis non agendi. Et reuera (vt mox dicebam,) moraliter rem conſiderando, vt actus non ſit laude, vel reprehenſione, præmio, vel pœna dignus, parum refert quod neceſſitas hinc, vel inde proueniat, ſi tanta ſit, vt ſit homini ineuitabilis qualis eſſet præſens neceſſitas, vt expreſſis verbis aliqui ex dictis authoribus confitentur, & ſanè conſequenter, quandoquidem impreſſio talis qualitatis euitari non poteſt ab homine, ſi Deus vult illam date. Neque emanatio actionis ab auxilio ineuitabilis eſt, etiam per potentiam abſolutam, vt ipſi dicunt. Quod autem id quod eſt ineuitabile non poſſit ad culpam imputari per ſe notum videtur, cur enim inculpabile eſt, quod per ignorantiam inuin-

A cibilem, vel per abſolutam coactionem ſit. niſi quia eſt ineuitabile. Item ob hanc cauſam patres defendentes libertatem contra hæreticos negantes illam ex parte prouidentiæ, vel actionis Dei ſummo ſtudio defenderunt, & declararunt nullam neceſſitatem ab extrinſeco inferri voluntati, per Dei ſcientiam, vel prouidentiam, ſupponentes profectò hanc neceſſitatem repugnare libertati actionis. Hoc autem conſtat ex dictis in prolegom. 1. & plures patres afferemus infra eorum mentes in hac controuerſia inueſtigantes. Denique addo quod poſito illo genere prædeterminantis auxilij neceſſitatis, non tantùm erit ab intrinſeco, ſed etiam ab extrinſeco, quia entitas talis auxilij natura ſua, & B ab intrinſeco eſt determinata ad agendum, ſicut impetus impreſſus lapidi, licèt ſit illi intrinſecus, & violentum motum in illo faciat, nihilominus ab intrinſeco, & naturaliter eſt determinatus ad faciendum illum motum; ergo multo magis auxilium illud eſt per ſe, & ab intrinſeca ſua natura determinatum ad illam actionem, cum nec Deus ipſe vt aiunt poſſit illam impedire; ergo neceſſitas illa reſpectu auxilij eſt ab intrinſeco, & conſequenter reſpectu voluntatis oritur illa neceſſitas ex intrinſeca impotentia quam habet ad reſiſtendum illi auxilio, & ita reſpectu illius principij adæquati neceſſitas illa eſt ab intrinſeco quandoquidem oritur ex vltimo, & formali conſtitutiuo illius principij. Et hæc ratio maximè vrget ſi talis prædetermina- C tio ſeruata proportione eſt ad omnem actionem voluntatis neceſſaria: nam tunc voluntas natura ſua poſtulat illum modum agendi, & ita neceſſitas illa eſt connaturaliter debita voluntati, & ideo ſatis ab intrinſeco exiſtit. Veruntamen etiam ſi non ſit per ſe neceſſaria talis prædeterminatio quoties data fuerit neceſſitas erit ab intrinſeco ex parte voluntatis, ſaltem ob intrinſecam impotentiam reſiſtendi naturali impulſioni talis auxilij vt dixi.

Caput XIX.

D *In humana voluntate non poſſe ſimul eſſe auxilium ex ſe ac phyſicè illam prædeterminans cum poteſtate reſiſtendi eidem auxilio.*

Nonnulli ex his auctoribus, qui auxilium prædeterminans defendunt, cum viderint ſine poteſtate reſiſtendi non poſſe libertatem ſubſiſtete, dicere tentarunt hoc auxilium prædeterminans non imponere neceſſitatem, nec auferre poteſtatem non agendi, etiam in ſenſu compoſito, ſed ſolum determinare ad ſemper ſic agendum, quæ non eſt neceſſitas, ſed determinatio, nec tollit poteſtatem E reſiſtendi ſi velit etiam in ſenſu compoſito, ſed ſolum facit vt voluntas illa poteſtate non vtatur, quia licèt infallibiliter id faciat, non tamen ineuitabiliter. Vnde conſequenter aiunt, illud auxilium, licèt determinet potentiam, non tollere indifferentiam eius quoad potentiam ad vtrumque, etiam in ſenſu compoſito, licèt infallibiliter in alteram partem inclinanda ſit voluntas. Hunc modum defendendi illam ſententiam ſequutus eſt Cabrera ſuprà diſput. 2. §. 8. num. 309. 310. & ſequentibus, Nec videtur ab hac ſententia alienus Cumel. diſp. 4. & 5. vbi ſæpiſſimè negat voluntatem determinari per auxilium præuium efficax donec voluntas 1. *Cabrera.*

ſua ratione ſe determinet cum efficacia illius auxilij, & conſequenter ait habere vim ad ponendum illi obicem, & reſiſtendum vt ſpecialiter patet diſp. 5. poſt concluſ. 3. ſub tit. *alijs argumentis. §. aduerte tamen.* Et pro hac reſponſione facit quod notat Ledeſma art. 2. ad 5. quod voluntas affecta illo auxilio operatur infallibiliter, item quod ait art. 10. ad 1. quod in actu ad quem prædeterminatur voluntas non eſt neceſſitas, ſed infallibilitas proueniens ex efficacia auxilij, efficacia autem ait, & neceſſitas ſunt res omnino diſſimiles, quia licèt neceſſitas includat intrinſecè efficaciam, efficacia non includit neceſſitatem, licèt includat omnimodam infallibilitatem; nam ſi hoc verum eſt cum illa efficacia optimè manere poterit potentia ad non agendum, etiam in ſenſu compoſito, quia efficacia infallibilis tantùm non tollit hanc potentiam, vt nos infrà dicemus. Hanc etiam doctrinam ſub quadam notanda diſtinctione admittere videtur Aluarez diſput. 93. num. 2. ait enim auxilium efficax dupliciter poſſe conſiderari. Primò ſecundum ſuam entitatem præcisè, id eſt, vt eſt talis motio, vel entitas in voluntate recepta, & ſub hac ratione ait voluntatem poſſe reſiſtere auxilio efficaci, quod ait ab omnibus concedi. Vnde fit non obſtante tali auxilio efficaci ſic ſpectato voluntatem poſſe non agere, etiam in ſenſu compoſito: nam verbum reſiſtendi ſenſum compoſitum inuoluit. Alio modo ait poſſe auxilium efficax conſiderari ſecundum omnem virtutem realem quam habet, vt venit à Deo, & vt eſt inſtrumentum voluntatis Dei efficacis, & ſic non poſſe voluntatem illi reſiſtere, & conſequenter tantùm retinere poteſtatem ad non agendum in ſenſu diuiſo.

Auxilium efficax dupliciter poteſt conſiderari in ſententia Aluarez. Primo. Secundò.

2. Ex his verò auctoribus Cabrera quantum à ſua, & ſuorum ſequacium ſententia recedit, tantùm noſtram ſententiam, & rationem factam confirmat, late enim probat ad libertatem neceſſarium eſſe vt non obſtante præmotione Dei maneat voluntas indifferens ſimpliciter, & cum poteſtate ad reſiſtendum, & non agendum in ſenſu compoſito, quod nos intendimus eſtque noſtræ rationis fundamentum. Hinc ergo noſtram ſententiam confirmat, ſuam verò conſequenter deponit. Vnde quidam alius eiuſdem doctrinæ ſectator reſponſionem illam reiiciens dixit. *Nec nobis placent qui dicunt hanc præmotionem efficacis auxilij in omni ſenſu relinquere facultatem indifferentem, hoc quippe non eſſe determinare, ſed indeterminare. Certè (ait) prædeterminatio quam iſte noſter recentior Thomiſta nouit impredeterminatio eſt, & ita quos impugnare inſtituit amplexatur.*

Cabrera ſibi ipſi contradicit.

3. Tres ergo contradictiones in illa doctrina notare poſſumus. Prima eſt, quod voluntas phyſicè determinetur ad vnum, & ſimul maneat indifferens, quia determinatum, & indeterminatum contradictoriè, vel priuatiuè oppoſita ſunt, idem autem eſt indifferens quod indeterminatum. Præterea ſic explico, quia vel eſt ſermo de indifferentia remota, vt ſic dicam, & paſſiua quæ eſt in voluntate ſecundum ſe ſpectata, vel de indifferentia proxima, & in actu primo completo reſpectu talis actus pro eodem inſtanti prius natura quam eliciatur. Si de priori tantùm ſit ſermo eſt vocum æquiuocatio, quia illa indifferentia eſt tantum in ſenſu diuiſo, & non ſufficit ad libertatem vt oſtendi, & manet in voluntate etiam intellecta, quia nihil aliud eſt quàm capacitas naturalis ipſius voluntatis, ſi autem intelligatur ſecundo modo vt neceſſarium ad libertatem, ſic immediatè, ac formaliter repugnat eſſe potentiam phyſicè determinatam ad vnum actum prius natura, quàm illum eliciat, & in eodem ſigno eſſe indifferentem reſpectu eiuſdem actus vt ex ipſis terminis conſtat, quia in eodem puncto temporis, & naturæ, & reſpectu eiuſdem actus ſecundi eſſe ſimul determinatum, & indeterminatum in actu primo proximo contradictoria ſunt.

Tres contradictiones notantur: Prima contradictio.

Secunda contradictio eſt quod actus ſequatur infallibiliter ex efficacia prædeterminationis, & 4.
non ſequatur ineuitabiliter. Nam licèt alio modo, & ex alio capite poſſint illa duo ſimul coniungi, vt infra dicam, tamen poſita hypotheſi phyſicæ prædeterminationis de ſe efficacis repugnantiam inuoluit, quia quando effectus eſt infallibilis ex vi cauſæ proximæ, & ex natura talis entitatis intrinſecè determinatæ ad talem effectum, ita vt repugnet ex illa non ſequi, talis effectus ineuitabilis eſt, quia nihil aliud ſignificat hæc vox, niſi quod effectus prodeat à cauſa cuius actio euitari non poteſt, tale autem eſt auxilium per ſe efficax, ideo enim infallibiliter agit, quia ex ſe eſt ita determinatum ad agendum, vt eius actio impediri non poſſit. Et declaratur, quia, vt ipſi etiam aiunt implicat, contradictionem auxilium efficax poni, & non ſequi actionem conſenſus, quia eo ipſo non eſſet efficax, quid autem poteſt eſſe magis ineuitabile quam id quod implicat contradictionem non fieri. Tunc ergo infallibile diſtinguitur ab ineuitabili quando eſt infallibilitas in effectu non in cauſa, hîc autem eſt cauſa, vt declaraui, & ideo diſtingui non poſſunt.

Secunda contradictio.

Neque contra hoc obſtat diſtinctio ab aliis adhibita inter efficaciam, & neceſſitatem, quia licèt efficacia in communi ſit ſuperior ad neceſſitatem, quia dari poteſt efficacia libera; tamen efficacia rei intrinſecè determinata ad vnum, & ad exercitium actus, & ineuitabiliter ſecum trahentis ad agendum potentiam, cui ineſt intrinſecè includit neceſſitatem, & ſimiliter infallibilitas ex tali efficacia proueniens neceſſitas eſt non tantum ſecundum quid, ſed ſimpliciter, quia licèt reſpectu voluntatis ſit ex ſuppoſitione; illa tamen ſuppoſitio eſt omnino antecedens, & in illa recipienda voluntas ipſa abſolutam neceſſitatem patitur. Nec plus valet aliorum reſponſio diſtinguentium duplicem neceſſitatem, vnam infallibilitatis, & aliam coactionis, & dicentium hanc poſteriorem repugnare libertati non priorem, & illam ſolum ſequi ex prædeterminatione. Verumtamen ſi vtrumque ex illis membris ſumatur, propriè diſtinctio eſt inſufficiens, quia datur neceſſitas ſimpliciter, & in cauſa, quæ nec eſt tantum infallibilitatis, nec coactionem propriam infert, & nihilominus repugnat libertati, & ſic per phyſicam prædeterminationem infertur, quia facit actum eſſe ſimpliciter neceſſarium, vt oſtenſum eſt, licèt relinquat illum voluntarium, & non coactum. Quod ſi in primo membro neceſſitas coactionis latè dicatur omnis illa neceſſitas ſimpliciter, quæ eſt præternaturalis, & ab intrinſeco, certè talis eſt, quæ per phyſicam prædeterminationem infertur, vt probatum eſt. Vel ſi è contrario neceſſitas infallibilitatis dicatur omnis illa quæ ſine propria coactione inuenitur, & cum voluntario coniungitur, ſic non eſt vniuerſaliter verum neceſſitatem infallibilitatis non eſſe contrariam libertati, taliſque eſt neceſſitas qaam induceret prædeterminatio phyſica, vt oſtenſum eſt.

Tertia contradictio eſt quod auxilium ſit per ſe, 5.
& natura ſua efficax. & quod maneat in voluntate poteſtas ad reſiſtendum illi in ſenſu compoſito. Nam in primis illa poteſtas numquam reducitur ad

Tertia contradictio.

ad actum vt ipſi fatentur, idque infallibiliter, & non ex præſcientia Dei, qua præuidit effectum contingentem futurum hoc modo potius quam illo, nam hoc ipſi ex profeſſo impugnant; ergo eſt infallibile ex vi cauſæ; ergo contrarium eſt impoſſibile, ſed ad impoſſibile non eſt potentia; ergo non eſt in voluntate poteſtas ad reſiſtendum huic motioni ex ſuppoſitione illius. Probatur conſequentia, quia reſiſtere eſſet coniungere negationem conſenſus cum illa motione, ſed hoc eſt impoſſibile, neque ad illud eſt poteſtas in voluntate, ergo neque ad reſiſtendum tali motioni. Præterea declaratur in hunc modum, quia ſi comparemus poteſtatem voluntatis ad naturam, & entitatem illius motionis, ita ſe habent vt non poſſit voluntas illud auxilium facere inefficax; ergo non poteſt illi reſiſtere, nam per reſiſtentiam fieret inefficax. Antecedens probatur, quia illud auxilium eſt efficax ex intrinſeca natura ſua, vt iſti dicunt, ſed non poteſt voluntas mutare naturam talis auxilij; ergo non poteſt facere illud efficax. Item non magis poteſt voluntas reſiſtere illi auxilio, quam voluntati diuinæ beneplaciti efficaci, ſed huic voluntati Dei non poteſt voluntas noſtra reſiſtere vt Scriptura docet, ergo nec tali auxilio, ſi tale eſt. Maior eſt frequens in illis auctoribus, & eſt conſequens ad illorum doctrinam. Quia ponunt illud auxilium habere vim ad implendam voluntatem diuinam tam infallibiliter & efficaciter, quàm neceſſarium eſt ad omnipotentiam, & infallibilitatem diuini decreti, ergo fieri non poteſt vt ſit tale, & quod in voluntate ſit poteſtas reſiſtendi illi auxilio, etiam in ſenſu compoſito, & confirmatur tandem, ac declaratur, quia poteſtas in ſenſu compoſito eſt poteſtas ad componendum vnum cum alio, & ideo ſtante conſenſu non manet in voluntate poteſtas ad diſſenſum in ſenſu compoſito; quia non poteſt voluntas vnum actum cum alio componere, id eſt, ſimul vtrumque habere, ſed iuxta illam ſententiam, ita repugnat, ſimul componi auxilium prædeterminans cum carentia actus, ſicut repugnat componi conſenſum cum diſſenſu: ergo repugnantia eſt dicere cum tali determinatione manere in voluntate poteſtatem reſiſtendi in ſenſu compoſito.

6. contra- tiones nō tantur ſupradi- m diſtin- onem Au- xilij effica-

Neque hæc incommoda euitantur per diſtinctionem auxilij efficacis quoad puram entitatem ſuam, vel quoad totam virtutem quam habet vt inſtrumentum Dei. Nam in primis quæro de auxilio ſecundum præciſam entitatem ſpectato an prædeterminet phyſicè voluntatem, necne. Nam ſi non prædeterminat phyſicè non eſt efficax ſecundùm cómunem ſententiam horum auctorum, ergo male ponitur ſub auxilio efficaci, & tamquam membrum; & confirmatur: nam ſi non determinat phyſicè voluntatem, ex ſe non habet infallibilem connexionem cum conſenſu voluntatis, nec etiam habet illam ex præſcientia conditionata in ſententia horum auctorum, ergo ſimpliciter, & omnimodo non habet talem connexionem infallibilem, ergo eſt ſimpliciter coniungens, & cum entitate illius auxilij coniungatur carentia talis conſenſus, ergo tale auxilium non eſt efficax ex ſe, nec dat actu operari, ſed poſſe. Si autem auxilium ſic ſpectatum in ſua præciſa entitate prædeterminat phyſicè voluntatem, incidimus in contradictiones illatas. Nam repugnat voluntatem poſſe reſiſtere tali auxilio efficaci, nam reſiſtentia (vt dixi) includit ſenſum compoſitum, quia niſi adſit aduerſarius, non habet locum reſiſtentia, in ſenſu autem compoſito impoſſibile eſt voluntatem reſiſtere entitati ipſam phyſicè prædeterminanti, quia phyſica prædeterminatio in ſua ratione includit vt non ſubdatur dominio voluntatis, ſed illam potius ſibi ſubiiciat, vt ex terminis eſt notum, & aliis locis idem auctor dicit: voluntas autem vbi dominium non habet, nec reſiſtere poteſt, quia non niſi per poteſtatem dominatiuam ſuorum actuum reſiſtit.

Fortè dicetur entitatem illius auxilij ſecundùm ſe ſpectatam ſi in re ipſa ſeparetur à reali virtute inſtrumentali Dei non eſſe prædeterminantem, nec futurum eſſe auxilium efficax, nunc verò numquam ſeparari ab illa virtute, & ideo ſemper in re eſſe efficax, & prædeterminans, & ideo vocari auxilium efficax non formaliter, vt ſic dicam, ſed denominatiuè ab illa virtute. Sed hæc & ſimilia fruſtra dicuntur, & ſi euoluantur vix intelliguntur. Interrogo enim an illa virtus inſtrumentalis addat aliquid reale entitati auxilij præciſè ſpectatæ nec ne. Quia ſi nihil addit, ſuperflua eſt diſtinctio, quia illa entitas per ſe ipſam erit virtus inſtrumentalis diuinæ voluntatis, & omnipotentiæ, ergo ex vi ſuæ entitatis habebit omnem virtutem realem, quàm habere poteſt vt ex Deo procedit. Quod ſi ſub vna ratione habet aliquam virtutem realem quam ſub alia non habet aliquid etiam entitatis, illi addi neceſſe eſt quando ei realis virtus additur, nam virtus realis non eſt ſine reali entitate. Magis verò ſentit dictus auctor illam virtutem realem inſtrumentariam eſſe aliquid reale additum entitati auxilij, dicit enim virtutem illam eſſe intentionale quid, per quod virtus principalis agentis eſt incomplete vt in inſtrumento. Vnde videtur ſentire hanc virtutem ſimilem illi quæ additur per concurſum præuium omnibus cauſis ſecundis, ex eius, & aliorum ſententia, quòd ſi hoc ita eſt ſuperflua eſt illa prior entitas auxilij efficacis, cui ſecundùm ſe ſpectatæ dicitur voluntas poſſe reſiſtere, Ad quid enim eſt tot entitatum multiplicatio: nam ſi Deus addit hanc virtutem inſtrumentariam auxilio excitanti, vel habitui infuſo, ſatis erit, vt eleuet illa ad inſtrumentaliter agendum in virtute Dei, & ad determinandam potentiam, vt efficaciter operetur; ad quid ergo eſt illa alia entitas, quæ dicitur auxilium efficax cum de ſe ſit, inefficax? vel qualis eſſe poteſt? Nam ſi ſit per modum actus vitalis erit auxilium excitans, ſi ſit entitas de ſe permanens erit habitus, ſi verò ſit motio, vel qualitas tranſiens erit eiuſdem rationis cum virtute illa inſtrumentaria, ac ſubinde ex vi ſuæ entitatis habebit omnia quæ auxilio efficaci, & prædeterminanti tribuuntur. 7. Præcluditur alia euaſio.

Dici adhuc poteſt auxilium quidem efficax eſſe vnam, & ſimplicem entitatem; tamen illam non habere totam ſuam efficacitatem ex ſe, & quaſi eſſentialiter, vel vt natiuam proprietatem, ſed ſolum vt procedit ab efficaci voluntate Dei, qua vult hominis voluntatem talem actum efficere, & conſequenter vult vti illa entitate vt inſtrumento. Vnde ſi fieret à Deo entitas, & non ex illa voluntate efficaci, ſed ex præciſa voluntate faciendi talem entitatem, illa non haberet vim prædeterminandi, nec tantam efficacitatem. Sed hoc repugnat valde principiis illius doctrinæ. Sic enim deſtruuntur omnia, quæ de præuio concurſu primæ cauſæ, & de motione intentionali illi auctores dicere ſolent vt lib. 3. vidimus. Nam ſi entitas illius auxilij non habet natura ſua intrinſecam illam efficaciam, & vim prædeterminandi, ſeu applicandi voluntatem, & cauſam ſecundam, ſed ſolùm ex Dei voluntate ſine vlla reali additione, ſola voluntas efficax Dei volentis immediatè vti potentia, vel habitu, vel actu, gratia excitantis vt inſtrumento ſufficiet eritque 8. Inſtantia. Occurritur inſtantiæ.

que ſuperflua præuia motio, quaſi media, & inhærens potentiæ; & tunc incidemus in aliam opinionem, & quæſtionem tractandam duobus capitibus ſequẽtibus, vbi videbimus an ille modus neceſſarius ſit, & an ſalua libertate locum habeat, ideóq; de hac vltima euaſione nihil amplius hic dicere neceſſe eſt. Solum adiungo etiamſi demus auxilium verè efficax compleri ex illa entitate cum virtute inſtrumentali addita, quidquid illa ſit eandem relinqui difficultatem in ratione facta. Nam de facto præueniri dicitur voluntas per illam entitatem auxilij eleuatam, ſeu aſſumptam, vt inſtrumentum abſolutè voluntatis Dei, ergo illi vt ſic non poteſt reſiſtere voluntas in ſenſu compoſito, quia aliàs ſequentur contradictiones illatæ, cùm ſupponatur voluntas non poſſe reſiſtere, illi auxilio, ſic completo, & tunc relinquitur idem argumentum quod talis neceſſitas compoſita tollat libertatem, quia tota illa ſuppoſitio integra eſt antecedens ſimpliciter omnem, vſum noſtræ libertatis.

Capvt XX.

Auxilium ſi ex ſe ſit efficax, ac phyſicè prædeterminans non poſſe à libero vſu pendere, ſed neceſſitatem antecedentem inducere.

1. *Adducitur modus fugiendi vim principalis argumenti.* Venio ad alium principalem modum fugiendi vim principalis rationis. Nam aliqui ex dictis auctoribus coacti argumentis factis interdum retrocedunt, & conantur defendere ſuppoſitionem illam auxilij efficacis ſic explicari non eſſe antecedentem, quia pendet ex aliquo vſu libero humanæ voluntatis quod ſatis eſt vt ſit ſuppoſitio conſequens, vt nos etiam docemus. Illa verò dependentia duobus item modis ab eis aſſerta eſt. Primus eſt, vt ille vſus liber ſit antecedens ad tale auxilium, nimirum circa aliquam diſpoſitionem præuiam ad illud, cuius intuitu, vel ratione cuius tale auxilium infallibiliter detur. Secundus modus eſt vt ille vſus libertatis ſit aliquo modo cooperans ipſummet auxilium. Priorem modum inculcat ſæpe Cabrera, & coguntur approbare qui dicunt hominem ſufficienter vocatum non carere auxilio, niſi culpa ſua, nam inde planè ſequitur pendere ex libertate eius cui datur. Nihilominus plures ex dictis auctoribus hunc dicendi modum reiiciunt, & meritò vt capite præcedenti vidimus, nam illa diſpoſitio libera eſt impoſſibilis in illa ſententia, & in plura incommoda incidit talis aſſertio, quæ ibi tractata ſunt.

2. *Reiicitur.* Addo inſuper etiam illo modo non ſaluari propriam, & formalem libertatem ſupernaturalis conſenſus qua ipſe verè, & in ſe liber dicatur, & ſit, quòd nullo modo admitti poteſt, & ex Concilio Tridentino, & aliis teſtimoniis conſtat. Aſſumptum declaro primo, quia quod Deus ſolus in nobis facit ſuppoſita diſpoſitione libera non eſt liberum nobis formaliter, ſed tantùm per denominationem à tali diſpoſitione, ſicut actus exterior denominatur liber ab interiori, vt patet clarè in infuſione gratiæ habitualis, quæ hoc tantùm modo poteſt libera denominari; ergo in præſenti licèt præcederet illa diſpoſitio libera infuſio auxilij prædeterminantis quod ſolus Deus facit, tantùm erit libera per denominationem à tali diſpoſitione, quia poſito illo auxilio neceſſario ſine noua libertate ſequitur

A actus, vt oſtenſum eſt. Ergo talis actus non eſt liber niſi per denominationem ab illa præuia diſpoſitione. Ex quo vlterius ſequitur in noſtris actibus ſupernaturalibus nullum eſſe meritum præter illud quod in illa diſpoſitione præuia & libera cogitari poteſt. Ita enim in vniuerſum inuenitur in omni actione quæ ſolum eſt libera per denominationem extrinſecam à præcedenti actu libero, vt in ea nullum ſi proprium meritum præter illud quod in actu denominante inuenitur, vt in actu exteriori non eſt diſtinctum meritum ab illo quod eſt in interiori, à quo proximè imperatur, & in receptione gratiæ habitualis, & in ſimilibus idem ſeruatur, vt in materia de merito latius videbimus, ergo ſimili modo

B voluntas credendi quæ neceſſario fit poſito auxilio efficaci non habet nouam laudem, nec proprium meritum præter illud quod in diſpoſitione libera ad tale auxilium inuenitur. Hoc verò nullus Theologorum admittet, & ideo illa ſententia merito ab omnibus explodenda eſt.

3. *Secundus modus dicendi.* Secundus modus dicendi in hoc puncto eſt illam diſpoſitionem liberam non eſſe aliam ab ipſo conſenſu qui eſt effectus auxilij excitantis: nam eandem dicunt eſſe diſpoſitionem ad ipſummet auxilium. Nam poteſt in genere cauſæ materialis illud antecedere licèt in genere cauſæ efficientis ab illo ſequatur. Ita refert Cumel in dicto lib. 1. opuſculor. diſput. 4. ſect. 2. ſub tit. *Conferentia dif-*

C *ficultatum*, & Lorca diſput. 21. de gratia in fine, & poteſt tribui Palentiæ tom. 2. diſp. 8. q. 3. puncto 4. §. 2. concluſ. 5. quamuis ibi loquatur de infuſione habitus quam ponit inter auxilia gratiæ efficacis. Non potuit autem id ſentire de auxilio prædeterminante, quod ibi latè, & efficaciter impugnauerat. Cuiuſcumque tamen fuerit illa ſententia falſa eſt ſine dubio meritoque à prioribus auctoribus impugnatur. *Impugn.* Primo quia in vniuerſum impoſſibile eſt effectum factum à forma in genere cauſæ efficientis eſſe veram cauſam eiuſdem formæ in genere cauſæ præparantis ſubiectum ad introductionem talis formæ: Quia intelligi non poteſt forma in aliquo genere realiter cauſare, niſi iam habeat eſſe

D reale, quod habere non poteſt priuſquam fiat à ſua efficiente cauſa, ergo ante hanc efficientiam impoſſibile eſt præcedere aliquam realem cauſalitatem eiuſdem formæ. Sed de hoc fuſius diſputabimus infra tractando de iuſtificatione. Nunc addo etiam ſi vera eſſet illa mutua cauſalitas inter formam efficientem, & diſpoſitionem eius nihil id referre ad ſaluandam libertatem ſuppoſito modo efficiendi auxilij efficacis per phyſicam prædeterminationem. Nam argumentum factum probat efficientiam illam eſſe neceſſariam, & ſine vſu libertatis propter impotentiam reſiſtendi, & continendi influxum voluntatis: hæc autem impotentia, & neceſſitas eadem eſt etiamſi conſenſus dicatur præcedere in genere cauſæ materialis. Nam hoc (iuxta

E illam ſententiam) commune eſt diſpoſitionibus, & agentibus naturalibus, vt in forma, & calore ignis, & ſimilibus. Ergo ad ſummum erit conſenſus diſpoſitio phyſica ad tale auxilium non verò diſpoſitio libera. Accedit ſpecialis repugnantia in principiis illius ſententiæ. Nam hoc auxilium ponitur tamquam præuius influxus primæ cauſæ à quo eſſentialiter pendet actio cauſæ ſecundæ, quis autem dicat, vel intelligat actionem cauſæ ſecundæ eſſe diſpoſitionem præparantem ipſam cauſam ſecundam ad recipiendum præuium influxum Dei ad eandem actionem? Item in illa ſententia impoſſibile eſt intelligere concurſum ſimultaneum Dei præcedere ad præuium reſpectu eiuſdem actus, ſed in

in eodem actu non poteſt actio cauſæ ſecundæ, vt eſt ab ipſa in illo genere cauſæ antecedere ſimultaneum concurſum Dei, ergo multominus poteſt antecedere ad concurſum præuium, ſeu auxilium efficax. Denique auxilium efficax ponitur in voluntate, vt det illi poſſe agere, & agere, ſed impoſſibile intelligere actionem in potentia antequam agat, & multo impoſſibilius antequam poſſit agere, ergo impoſſibile eſt, vt actio propter quam datur auxilium efficax, ante illud præcedat in quolibet ſigno naturæ, aut genere cauſæ.

4. Tertius modus. Tertius ergo dicendi modus eſt hanc ſuppoſitionem iſtius auxilij efficacis non eſſe antecedentem, quia ipſummet auxilium, ſeu prædeterminatio, quæ per illud fit, non eſt à ſolo Deo, ſed etiam à libero arbitrio cooperante, & efficiente ipſammet prædeterminationem ex propria deliberatione. Ita docet Ledeſm. dicta quæſtione, art. 10. ad part. 1. & ad 7. vbi ait præuium auxiliũ non præſupponi ſimpliciter ad actum ſecundum, ſed eſſe initium ipſius actus, ita vt quando eſt tale auxilium prædeterminans, iam ſit ipſe actus in ſuo principio, & ad 8. ait ideo voluntatem non obſtante hac prædeterminatione libere ſe determinare, quia taliter prædeterminatur à Deo quod ipſa concurrit ad ſuam prædeterminationem. Et in art. 8. ex profeſſo probat hanc prædeterminationem non fieri à ſolo Deo, ſed etiam à voluntate ſimul coëfficiente illam, & in concluſione 3. id probat, quia ſi ſolus Deus efficeret prædeterminationem in actu primo, iam actus eliceretur à voluntate prædeterminata, & ſic non eſſet ſimpliciter liber, ſed neceſſarius, quia voluntas ſic determinata non poſſet non elicere actum ad quem prædeterminatur, & ſic actus ille elicitus non procederet ex libertate *voluntatis, quia in ipſa elicientia actus* (ſic loquitur) *prædeterminatione ſuppoſita non reperitur libertas, ſed potius neceſſitas.*

5. In quibus verbis & rationi noſtræ, & aſſertioni optimè conſentit, ſed planè diſſentit ab aliis eiuſdem ordinis auctoribus, qui tanquam dogma in ſua ſententia tradunt prædeterminationem phyſicam à ſolo Deo fieri in voluntate, imo & à ſe ipſo in multis aliis locis diſſentit. Nam vult hoc auxilium efficax eſſe eiuſdem modi cum concurſu generali præuio, qui eſt iuxta ſuam ſuorumque ſententiam immediatus influxus cauſæ primæ in ſecundam complens, iuuans, & applicans, & determinans eam ad agendum, ergo non eſt à cauſa ſecunda, quia nondum mota, & applicata nihil poteſt agere. Item in cauſis naturalibus quæ agunt actione tranſeunte, nullus ex illis auctoribus dixit influxum cauſæ primæ in ſecundam eſſe ab ipſa cauſa ſecunda, quia non poteſt calor, verbi gratia, agere in ſe ipſum. Neque id dici poteſt ſecundum ipſos in voluntate libera, quia nihil poteſt agere niſi prædeterminata; ergo prædeterminatio non poteſt eſſe ab ipſa, quia eſſet ab illa vt nondum determinata. Multo ergo minus poteſt id dici de auxilio efficaci gratiæ, ſi in tali prædeterminatione conſiſtit, tum quia minus poterit voluntas indeterminata in ordine ſupernaturali agere, tum etiam quia tale auxilium prærequiritur, vt det vires agendi voluntati, tum maximè, quia tale eſt hoc auxilium, vt detur voluntati independenter ab ipſius vſu libero, vt capite.... ex eorundem auctorum ſententia oſtendemus.

6. Denique ſi Deus dando hoc auxilium non ſolus operetur iam illud non eſſet immediatus influxus in cauſam, ſed in operationem cauſæ, quia illa prædeterminatio eſſet quædam operatio cauſæ, ſcilicet voluntatis, cùm ab illa fieri, & conſequenter

A elici dicatur. Sed in hoc puncto etiam habet notabilem doctrinam prædictus auctor in eodem art. 8. ad 2. dicit enim quod voluntas antequam intelligatur operari formaliter, & expreſsè præintelligitur habere aliquam operationem, interpretatiuam, & veluti virtualem, quæ reducitur ad ipſam operationem formalem. Per quæ verba ſignificat prædeterminationem conſiſtere in illa operatione actuali. Quam duobus exemplis declarat. Vnum eſt, quia voluntas dum amat vult amare non alia operatione formali, ſed interpretatiua. Aliud eſt, quia pura omiſſio eſt voluntaria interpretatiuè non formaliter. Duo exẽpla, quibus declaratur præcedens doctrina.

7. Quę quidem doctrina noua eſt auctori. Sed doctrina hæc mihi eſt noua, quia in nullo B alio Theologo antiquo, vel moderno Thomiſta, vel alterius Scholæ illam legi, & ita fateor me non intelligere quid ſit illa operatio interpretatiua in præſenti materia, vel quomodo per illam expediatur difficultas. Vnde interrogo an illa operatio interpretatiua ſit aliquid diſtinctum à voluntate, ſiue vt res omnino diſtincta, ſiue vt modus realis nouus, & nihil reale ſit in voluntate. Si hoc poſterius dicatur, ſequitur auxilium efficax prædeterminans nihil eſſe in rerum natura diſtinctum à voluntate, nec per illud factam eſſe mutationem realem in voluntate, ſed eſſe ipſam voluntatem neſcio quo virtuali, aut morali modo à nobis conceptam, quòd quam ſit abſurdum tam ſimpliciter quam in doctrina C eiuſdem auctoris, & ſuorum per ſe eſt euidentiſſimum. Nam per illud auxilium dicitur voluntas recipere vires, & iuuari ad agendum, & applicari, & ſimilia quæ ſine aliqua realitate noua intelligi non poſſunt. Si verò admittatur primum, neceſſarium eſt fateri illam rem, vel realem modum fieri per veram, & formalem efficientiam, quia noua mutatio formalis, & realis non fit ſine propria efficiente cauſa, & ita illud auxilium verè, & formaliter à Deo fit; ergo ſi ſit concurrente voluntate, etiam ab ipſa efficienter fit, ergo eſt formalis actio, & operatio, & non tantùm interpretatiua. Accedit quod operatio interpretatiua dicitur eſſe libera non per modum omiſſionis, ſeu ſuppoſitionis concurſus, ſed per modum poſitiuæ operationis: poſitiuus autem D vſus libertatis intelligi non poteſt ſine vera efficientia, vt in prolegom. 1. probatum eſt. Quæ ſequãtur incommoda. Primum.

8. Aliud incõmodum. Ex quo ſequitur aliud incommodum, & alia contradictio, nimirum quod auxilium efficax non reducatur, vt ſæpe ipſi aſſerunt in ſolam Dei voluntatem, ſed etiam in hominis libertatem; quandoquidem liberè cooperari dicitur illi prædeterminationi. Alia præterea contradictio eſt, quod illa operatio interpretatiua, vel quomodocumque nominetur erit à voluntate indifferente, & nondum determinata, cur enim non idem dici poterit de operatione vera, & formali, vel ſi hoc repugnat, vt illa auctor toties repetit, cur non illud? præſertim cum illa operatio interpretatiua, vel nihil ſit, vel non E poſſit non eſſe aliqua vera, & determinata efficientia proficiſcens à principio actiuo indifferente. Tandem illa operatio interpretatiua neceſſe eſt in re ipſa diſtingui ab operatione formali, quia realiter influit in illam influxu diſtincto, & ſimultaneo, & eſt aliquid ſupernaturale; ergo non poteſt eſſe in voluntate, niſi per ſupernaturalem actionem, vel tanquam ſupernaturalis actio; erit vera, & formalis operatio ſupernaturalis, & ita quoties homo conſentit gratiæ vocanti, efficit duas liberas voluntatis operationes, vel actiones ſupernaturales quod nemo hactenus dixit, neque veriſimile eſt, quia nihil cogitari poteſt per ſecundam illam actionem quod per vnam non ſufficientiſſimè

tiſſimè fiat, vt per ſe conſtat, & in exemplis, in contrarium adductis declarabitur.

9. Reſpōdetur ad primum exemplum de voluntate amante, & volente ama. re,&c.

Vnde ad primum exemplum de voluntate amāte, & volente amare reſpondemus contrarium illo exemplo manifeſtari, nam cum homo voluntarie amat, vel odit, non alio actu formali, vel interpretatiuo, vult amare. Sed ipſomet actu quo amat directe obiectum amat intime, & quaſi reflexe actum ipſum. Neque neceſſarium eſt prius natura aliquem, velle amare quàm amet, aut volūtatem amandi eſſe aliquid in voluntate diſtinctū ab ipſo amore, & realiter influens, vel efficiens ipſum formalem amorem, ſed vnico impetu voluntas amat obiectum, & illemet amor ſe ipſo eſt voluntarius, & amatus. Aliàs oporteret in infinitum procedere, quia quilibet amor voluntatis eſt voluntarius, & amatus, & ita in nullo poteſt melius ſiſti quam in ipſo primo amore quo incipit obiectum amari. Quia ſicut illo actu amatur obiectum, ita ratione obiecti ipſe etiam amor amatur, vnde neque prius amatur amor quam obiectum. Nec obiectum poteſt amari, quin amor ipſe ametur. Sic ergo quando voluntas libere determinatur ad volendum, vel amandum, libera determinatio non eſt aliquid præuium ad ipſam actionem amandi, ſed quia ipſa actio amandi ſe ipſa voluntaria eſt per ſe ipſam eſt formalis determinatio voluntatis in actu ſecundo, antequam non antecedit alia determinatio in actu primo, vt oſtendi neque eſt neceſſaria alia præuia determinatio in actu ſecundo, quia aliàs procederetur in infinitum, & quia per ipſam voluntariam actionem ſufficientiſſime fit talis determinatio, vt etiam lib.3.cap.... declaraui, & ita illa determinatio non eſt virtualis actio, ſed formalis non diſtincta ab ipſamet actione conſentiendi aut amandi. Sed ipſamet per ſe ipſam voluntaria eſt, & quandam reflexionem virtualem includit. Vnde immerito vocatur prædeterminatio reſpectu eiuſdem voluntatis cum nullo modo antecedat tempore, vel natura determinationem eius, vt iam etiam aduerti.

10. Ad aliud exemplum reſpondetur.

Aliud verò exēplum non eſt ad rem, quia omiſſio pura nulla actio eſt nec formalis, nec vi[illegible]is, ſed eſt ſuſpenſio actionis quæ nihil reale [illegible] voluntati quod ab ipſa rarefiat. Dicitur autem virtualiter ſeu interpretatiue voluntaria, quia contrarius actus eſt in poteſtate libera voluntatis, & cum ſufficienti aduertentia non exit in actum, & ideo moraliter ac interpretatiue cenſetur ac ſi directe vellet operari, & ideo dicitur virtualis quædam volitio, non per aliquem modum actionis quæ in re ipſa inueniatur, ſed per quandam imputationem moralem, & quaſi æquiualentem æſtimationem. In præſenti autem ſi prædeterminatio illa interpretatiua intercederet, oporteret eſſe aliquid poſitiuum & reale vt declaraui, quia effectus eius non eſſet carentia actus ſicut in omiſſione, ſed eſſet poſitiua determinatio potentiæ de ſe indifferentis, nam cum hæc indifferentia in quadam negatione conſiſtat, non poteſt determinari niſi per aliquid poſitiuum additum potentiæ. Quod ſi illa operatio libera interpretatiua negatiue explicetur, non poterit eſſe niſi carentia contrariæ determinationis, & ita incidimus in opinionem ab eodem auctore nobiſcum impugnatam de præuia diſpoſitione negatiua, quæ neque poteſt eſſe ſupernaturalis, nec libera, quia iuxta illam ſententiam, prius natura quam voluntas ſe determinet, ſi à Deo non incipit prædeterminari non liberè ſed naturaliter caret vtraque determinatione & eſt capax illius, & ita ex parte illius non poteſt ſumi ratio ob quam magis ad vnam quam ad alteram partem prædetermīnetur vt capite... late declaratum eſt. Relinquitur ergo vt talis prædeterminatio ſit à ſolo Deo, & ſimpliciter neceſſaria voluntati, quando illi imprimitur, & conſequenter vt actio, quæ ab illa neceſſario fluit, ſit ſimpliciter neceſſaria, & non libera. Atque hæc ſententia iterum inculcabitur, & impugnabitur in ſequenti puncto.

CAPVT XXI.

Vis ſuperioris diſcurſus alio modo manifeſtatur, & argumentis ſatisfit.

VLtimo poſſumus efficaciam dicti fundamenti declarare, quia voluntas poteſt neceſſitari à Deo per impreſſionem alicuius motionis, impulſus vel præuiæ entitatis ſibi inditæ quocunque nomine appelletur, ſed non poteſt vehementius neceſſitari quam per illum modum prædeterminationis, ergo illa prædeterminatio eſt vera neceſſitas contraria libertati. Maior probata à nobis eſt in prolegom. 1. vbi oſtendimus eſſe communem. Minor probatur ex æquiparatione, quia nihil cogitari au explicari poteſt in quo excedat illa neceſſitas ab hac prædeterminatione.

Solent nihilominus iſti auctores diſtinguere duplicem modum prædeterminationis, vnam dicunt eſſe cum modo neceſſitatis, aliam non ex neceſſitate, ſed ſecundum modum naturæ voluntatis, & ideo liberè. Ita Ledeſma art.10. ad 1. & ad 8. vbi addit etiamſi per habitum ita determinaretur voluntas quoad exercitium actus ſicut nunc dicitur determinari per motionem auxilij non fore neceſſitandam, quia determinatio non eſſet naturalis, ſed ſecundum modum ſuum. Eadem diſtinctione vtitur F.Cumel in opuſc.lib.1.diſp.5. poſt ſecundam concluſionem §. *videntes hoc auctores*, &c. Item Aluar. diſp. 22. num.11. colligitque diſtinctionem ex D.Thoma 1. 2. quæſt.10. art.4. vbi D.Thomas ait, *ita Deum mouere voluntatem vt non ex neceſſitate illam determinet.* Sed hunc locum in lib.3. late tractat. Allegat etiam eūdem Doctorem ſanctum 1.p.q.23. art.1.ad 1.q.5.de verit.art.5.& 3.contra gent.cap.90.in primis, quia in his locis tractando locum Damaſceni dicentis Deum non prædefinire actus liberos, illum exponit de præfinitione neceſsitante, indicans eſſe aliā non neceſſitantem. Quæ diſtinctio ex mente Damaſceni & D. Thomæ poſsit facile intelligi de præfinitione interna Dei, & externa prædeterminatione. Nam prior non mutat voluntatem hominis, & ideo de illa recte dicitur non neceſſitare voluntatem, quia per ſe & immediate non agit in illam, vt infra explicabo, & de prædeterminatione ad extra non contendimus neceſſitare voluntatem & ideo negaſſe illam Damaſcenum, & de illa intelligendam D.Thomæ interpretationem.

Omiſſis tamen nunc teſtimoniis de quibus poſtea petimus ab his Patribus in quo duo iſti modi differant, vt in vno dicatur neceſſitari voluntas, & non in alio. In quo varia dicta eſſe inuenio ab eiſdem auctoribus, quæ proponam vt lector iudicet an vel inter ſe conſoneut, vel ſatis intelligantur. Primo ergo voluntas dicitur determinari ſecundum modum ſuum, quia prædetermina

terminatur mota per iudicium rationis ex ſe indifferens, qui modus motionis eſt maxime naturalis eidem voluntati. Vnde differentia erit quod quando prædeterminatur cum modo neceſſitante non mouetur per iudicium indifferens, ita videtur exponere Cumel ſupra. Vnde ſequitur ſecunda differentia, quia cum voluntas prædeterminatur ſecundum modum ſuum non prædeterminatur phyſicè ab obiecto, nec ab interno impetu, ſed tantum ab intrinſeco, quando vero prædeterminatur cum modo neceſſitatis prædeterminatur ab obiecto, vel ab interno, & connaturali impetu quod eſt contrarium libertati. Ex quo conſtat tertium diſcrimen; nam quando voluntas determinatur ab intrinſeca ſtante perfecto & indifferenti iudicio actus eſt perfecte voluntarius, & rationalis ſine interna determinatione, & ideo eſt liber, quando vero determinatio eſt alio modo; aut actus voluntatis non eſt plene rationalis nec perfecte voluntarius, quia per ſurreptionem quandam & imperfectam ac indeliberatam cognitionem mouetur, & conſequenter cum interna neceſſitate. Vel ſi cognitio, & iudicium eſt perfectum, & inde voluntas ſpontaneè, & voluntariè fertur, obiectum tale eſt, vt ab interno impetu voluntas neceſſario in illud feratur ac ſubinde ex neceſſitate.

4. Hæc verò tollunt ſuppoſitionem quam in argumento fecimus, & in prologom. 1. probauimus, nimirum ſtante perfecto iudicio rationis cum indifferentia obiecti plenè cognita poſſe voluntatem extrinſecus neceſſitari per diuinam motionem. Et qui attente conſiderauerit intelliget ſecundum illum modum planè concedi illam prædeterminationem ad vnum quoad exercitium actus eſſe quandam neceſſitatem ab intrinſeco immiſſam voluntati, ſolum additur illam non excludere libertatem ab actu, vel quia manet idem iudicium de ſe ſufficiens ad actum liberum, vel quia voluntas ibi operatur non ex ſe determinata, ſed vt determinata ab alio. Et ita aſſignatur differentia inter illos duos modos prædeterminandi ab extrinſeco voluntatem cum neceſſitate, vel ſine illa ſtante eodem iudicio rationis, ſed abſolutè negatur modus prædeterminandi cum neceſſitate. Cuius oppoſitum in loco citato oſtẽdimus eſſe magis conſentaneum diuinæ potentiæ, & communi ſententiæ Theologorum. Et certè ſi D. Thomas in locis quæ proximè allegabantur, duos modos prædeterminandi voluntatem inſinuat cum neceſſitate, & ſine illa, in illis aperte loquitur de motione, voluntatis, quæ fit, vel fieri poteſt à Deo in hac vita ſtante perfecto iudicio rationis.

5. Accedit ſatis eſſe in dicto prologom. 1. oſtenſum indifferentiam iudicij non ſufficere ad libertatem formalem actus, quia non ſufficit ad poteſtatem agendi, & non agendi. Et quia indifferentia iudicij non eſt indifferentia hominis operantis, ſed eſt potius indifferentia quædam ipſius obiecti, vt ſic dicam, nam cognoſcitur, vt habens aliquam rationem boni admiſtam alicui rationi mali, vel cum in perfectione aliqua ratione cuius magis, vel minus poteſt allicere voluntatem, & de ſe non valet eam ad exercitium determinare, quia in oppoſito actu, vel in carentia illius aliqua ratio bonitatis, ſeu vtilitatis cogitari poteſt. Hæc autem indifferentia obiecti formaliter non eſt indifferentia voluntatis operantis, vel actionis eius, ſed ſolum conducit,

A vt obiectum ex ſe non moueat cum neceſſitate voluntatem. Hoc autem non ſufficit, vt actus voluntatis ſit formaliter liber, quia libertatem formalem habet ex habitudine ad ipſam potentiam operantem ex parte ſua cum dominio actionis ſuæ iuxta exigentiam talis obiecti. At verò hoc dominium poteſt Deus auferre, & facere, vt ſine illo voluntas feratur in tale obiectum vltra merita eius, vt ſic dicam, ergo poteſt facere, vt ſtante iudicio rationis voluntas non libere, ſed ex neceſſitate determinetur. Hoc ergo poſito non ſubſiſtent differentiæ prædictæ, quia in vtroque caſu ſupponitur voluntas determinata cum pleno iudicio rationis, B & in neutro determinatur ab obiecto nec ab interno impetu, in vtroque actus eſt æque voluntarius, & ſpontaneus, quia nec eſt ex indeliberatione rationis, nec ex propoſitione obiecti ſub ratione neceſſarij boni, vt ſupponimus, ergo nullum eſt diſcrimen.

Eſt ergo alia reſponſio quam ex Ioanne Vincent. refert Ledeſma in dicto art. 10. ad 1. ſuppoſito eodem indifferenti iudicio dupliciter poſſe determinari, voluntatem ad talem actum. Primo quaſi totaliter ex vi ſolus impulſus cauſæ ſuperioris, ita vt voluntas nulla ratione ſe moueat ex vi propriæ deliberationis, & electionis, ſed totaliter moueatur à cauſa ipſam determinante, C & applicante, ſecundò poteſt ita prædeterminari à cauſa ſuperiori, vt ſimul ipſa ſe ipſam prædeterminet ex vi propriæ deliberationis, & electionis ſubordinatæ ad determinationem ſuperioris cauſæ. Prior ex his modis dicitur eſſe cum modo neceſſitatis, & repugnare libertati, quia non eſt ſecundum modum voluntatis, qui eſt per propriam deliberationem, & electionem moueri. Secundus autem modus eſt ſecundum naturam voluntatis liberæ, & ideo non repugnat libertati; & per hanc diſtinctionem ait Ledeſma ſolui argumentum euidenter, quæ in eo dicuntur probabilia, & quia voluntas cum ex ſe ſit indifferens non poteſt operari niſi prædeterminata ſecundum modum ſuæ naturæ, ideoque talis D prædeterminatio non repugnat libertati ſiue ab ipſa voluntate fiat ſiue à Deo, & ita concludit argumentum in omni ſententia habere eandem difficultatem.

6. Alia reſponſio, ſuppoſito ind fferenti iudicio dupliciter poſſe determinari voluntatem ad actum.

Verumtamen diſtinctio illa non poteſt in præſenti accommodari, & ſuſpicor F. Ioannem Vincent. non de hoc genere determinationis quam nunc tractamus illam adhibuiſſe, ſed de alia tractanda in capite.... vt ibi declarabo; ſcripta enim illius auctoris videre non potui. Itaque præ oculis habenda eſt diſtinctio de duplici determinatione voluntatis in actu primo, vel in actu ſecundo, nam hic non tractamus de determinatione in actu ſecundo, ſed in actu primo, quia ſi determinatio aliqua fit per auxilium efficax præuium quod & ab actione voluntaris realiter diſtinctum E ſit, & in ſuo genere phyſicum principium eius, illa non poteſt eſſe determinatio in actu ſecundo, ſed in actu primo, vt ſæpe oſtenſum eſt, & ex ipſis terminis patet, quia antecedit actionem cauſæ ſecundæ, & eſt actus eius non ergo ſecũdus ſed primus. Item quia determinatio in actu ſecundo fit à voluntate effectiuè ſimul cum Deo, hæc vero determinatio quæ fit per hoc auxilium effectiue fit à ſolo Deo, quia ſolus infundit, & poteſt infundere tale auxilium, formaliter autem fit ab entitate talis auxilij inhærente voluntati, ergo eſt

7. Diſtinctio illa non conuenit in præſenti.

Duplex determinatio voluntatis, in actu primo, vel in actu ſecund d, præ oculis habenda.

eſt determinatio in actu primo, & non in ſecundo.

8. Quod autem illi non poſſit applicari diſtinctio prior probatur, quia talis determinatio non ſemper fit totaliter à cauſa extrinſeca ſcilicet Deo, quia fit ſine concurſu effectiuo alterius cauſæ, materialis autem concurſus ex parte voluntatis recipientis, in omni etiam determinatione inuenitur; item illo modo ſemper determinatur voluntas per ſolum impulſum cauſæ ſuperioris quia etiam in ſecundo modo quando dicitur voluntas determinari ſecundum modum ſuum, ſi id intelligatur de determinatione in actu primo vt loquimur tantum fit per auxilium efficax quod eſt quaſi impulſus à ſolo Deo impreſſus. Vnde loquendo de eadem determinatione falſum eſt quod in ſecundo membro dicitur voluntatem ita determinari à cauſa ſuperiori vt ſimul determinet ſe ipſam; quia ipſa non facit illam determinationem, ergo per illam non determinat ſe. Multo magis falſum eſt quod faciat vel recipiat illam ex vi propriæ deliberationis, & electionis, quia deliberatio, & electio non eſt ſine vſu libertatis, ſed voluntas recipit illam determinationem ante omnem vſum libertatis vt capite... oſtenſum eſt, ergo recipit illam ſine vlla deliberatione, vel electione, quoad hanc ergo partem nulla eſt differentia.

9. Et hinc fit nullum etiam diſcrimen eſſe poſſe in libertate, vel neceſſitate actionis, quæ à tali determinatione procedit. Primò quia non magis determinatur voluntas ſecundum modum ſuum quoad actum primum in ſecundo membro quam in primo; Quia in vtroque membro ex parte intellectus, idem modus ſeruatur, quia idem iudicium de ſe indifferens præcedit vt ſupponitur. Ex parte autem voluntatis non fit illa determinatio in actu primo cum maiori efficientia, deliberatione, aut electione voluntatis in ſecundo membro quam in primo vt probatum eſt. Nihil ergo reperitur in ſecundo membro cur illa determinatio dicatur magis eſſe ſecundum modum voluntatis quam in primo, ergo ex hac parte actus non eſt magis liber in vno membro quam in alio, neque reuera eſſe poteſt, quia illa membra verbis tantum non re ipſa diſtinguuntur, quoad hanc determinationem in actu primo. Probatur ſecundo neque in emanatione actionis ſeu deliberationis in actu ſecundo à tali actu primo vllum poſſe aſſignari diſcrimen. Quia in vtroque membro actio illa ſeu determinatio in actu ſecundo non eſt à ſolo Deo, ſed fit ab ipſa voluntate, eſt enim actio vitalis, ergo quoad hanc partem, etiam cum voluntas neceſſitatur à Deo, determinatio non fit à ſolo impulſu Dei totaliter, ſi per hoc excludatur coefficientia ipſius voluntatis. Quod ſi hæc non excludatur non eſt differentia inter primum, & ſecundum membrum quoad hanc partem. Deinde in tali efficientia non eſt maior deliberatio, vel electio in vno membro quàm in alio, quia vtraque efficientia eſt æquè voluntaria, & ſpontanea & vtraque ex vi præcedentis determinationis in actu primo trahentis voluntatem ad cooperandum ſecum determinationem in actu ſecundo ſi ita meretur appellari, & in vtroque etiam caſu illa determinatio eſt cum quadam neceſſitate, cui voluntas non poteſt reſiſtere, quæ non eſt magis abſoluta in vno caſu quam in alio, quia in vtroque eſt ex ſuppoſitione motionis, & in vtroque eſt æquè ineuitabilis per reſiſtentiam voluntatis, quia in poſteriori membro tam ineuitabilis dicitur eſſe conſecutio actionis vt implicet contradictionem non ſequi. Quæ ergo maior ineuitabilitas in priori membro quàm in ſecundo.

Quod ſi de determinatione in actu ſecundo ſit ſermo, nulla eſt ratio ob quam in poſteriori membro dicatur eſſe cum deliberatione, & electione voluntatis, magis quam in priori, quia non fit cum maiori iudicio, nec cum maiori poteſtate non operandi ſeu volendi, quia in ſenſu compoſito in neutro caſu dicitur eſſe poteſtas, in ſenſu autem diuiſo in vtroque eadem poteſtas voluntatis ſub tali prædeterminatione manet. Ergo nulla maior electio, ſeu deliberatio in altero membro quam in alio intercedit. Sicut ergo veriſimile dicitur in priori caſu actionem voluntatis non fieri ex deliberatione, vel electione ſua, quia non agit vt indifferens, ſed vt determinata, nec electio habet locum vbi altera pars ineuitabilis eſt, ita prorſus dicendum eſt in poſteriori membro. Atque ita ſi ex aliqua determinatione voluntatis in actu primo ſequitur actio ita neceſſaria, vt non ſit verè libera, ſimilis profectò ſequitur ex hoc auxilio prædeterminante. 10.

Non eſt ergo euidens hæc reſponſio nec procedit ex probabilibus, quæ poſſint ad ſoluendum argumentum adaptari. Nam diſcurſus factus videtur demonſtratiuè oſtendere quod nec inter prædeterminationem in actu primo, nec inter actiones emanantes ab vtroque actu primo inuenitur differentia. Imò hinc directè roboratur argumentum, quia ideo aliquando neceſſitatur voluntas per ſimilem præuiam motionem, quia iam non operatur vt indifferens, ſed prædeterminata ad vnum, & quia illud compoſitum ex voluntate, & præuia motione, quod eſt proximum, & adæquatum principium talis actionis naturaliter agit, & non liberè, & ab illo habet actio quod neceſſaria, vel libera ſit, & ob eandem rationem voluntas ſic agens prædeterminata in actu primo non poteſt propriè dici determinare ſe neque ignis cum calefacit, quia verbum determinandi ſe, dicit habitudinem ad cauſam in actu primo indifferentem. Denique non video quo colore dicatur hanc difficultatem æquè vrgere in omni ſententia, cum nos nullo modo admittamus voluntatem cum liberè operatur operari prædeterminatam phyſicè ac ſimpliciter, falſumque eſſe cenſemus quod ſupponitur ibi, voluntatem indigere prædeterminatione in actu primo à ſe vel ab alio vt liberè operetur. nam ſi eſt prædeterminatio in actu primo, illa ſemper eſt ab alio & repugnat libertati, & ſine illa, poteſt voluntas cum concurſu vel auxilio Dei concomitante ſe determinare, etiamſi prius natura ſit omnino indifferens vt in lib.3.cap...oſtendimus. Si vero ſit determinatio in actu ſecundo, illa non eſt aliud quam ipſa actio volendi, quia voluntas non poteſt velle quin determinetur ſed illa determinatio non eſt prædeterminatio, nec ſuppoſitio antecedens, ſed eſt ipſa formalis determinatio quæ liberè fit à voluntate, & ideo eſt ſuppoſitio conſequens includens vſum libertatis, & illo ſuppoſito inducens neceſſitatem ſecundum quid, & longè diſſimilem ab illa quæ eſſe poteſt à diuina motione prædeterminante. 11.

Atque ex his tandem refelluntur facile qui putant ſaluari libertatem noſtram non obſtante tota 12.

qui putant ſaluari libertatẽ noſtrã, per hoc quòd tota impreſſio prouenit à volũtate Dei libera.

tota neceſſitate quæ per tale auxilium efficax voluntati hominis fieret per hoc ſolum quod tota illa impreſſio prouenit à voluntate Dei libera quæ in ſe indifferens eſt, & intimè adeſt voluntati noſtræ, & mouendo illam perficit illam ſuæque libertatis ac indifferentiæ participem facit. Ita loquuntur interdum aliqui ex dictis auctoribus, & certè Ledeſma qui ſaluare nititur libertatem quoad ſpecificationem & poteſtatem agendi in eo qui caret hoc auxilio per ſolam intimam aſſiſtentiam voluntatis & potentiæ diuinæ in noſtra voluntate vt cap.... retuli facilè etiam in præſenti dicet indifferentiam voluntatis diuinæ intimè mouentis, & gubernantis voluntatem noſtram ſufficere vt conſenſus noſter liber ſit, etiamſi ex duplici neceſſitate nobis immiſſa procedat, nimirum ex neceſſaria receptione auxilij prædeterminantis, & ex neceſſaria dimanatione ab auxilio, & voluntate illo affecta. Atque in terminis quidam ex his Patribus refert hanc euaſionem ex alio Thomiſta quem non nominat. Ait enim illum prius aſſeruiſſe non obſtante prædeterminatione voluntatem hominis retinere indifferentiam, poſtea vero id explicando & tacite retractando dixiſſe prædeterminationem procedere ex indifferentia, quæ ſplendet in voluntate diuina, & ideo licèt præmotio ſit determinata ad vnum dici indifferentem, & indifferentem relinquere voluntatem.

13. Præcedẽs reſpondendi modus libertatẽ Dei ſaluat non noſtram.

At profectò (vt iſte auctor rectè dixit) hic reſpondendi modus libertatem Dei ſaluat non noſtram. Quid enim ad noſtram libertatem referret quod in diuina ſplendeat indifferentia, niſi nobis participationem illius indifferentiæ communicaſſet. Certè illo modo etiam actio ignis & lapidis deſcendentis eſſet libera igni, & lapidi, quia etiam in illa ſplendet indifferentia diuinæ voluntatis, quæ poſſet illam impedire, & concurſum ad illam ſuſpendere. Indifferentia ergo Dei facit vt actio ſit ipſi libera non cauſæ ſecundæ, niſi ipſa indifferens ſit, & in illa indifferentia conſeruetur, & permaneat in eo inſtanti prius natura quam operatur, ita vt actio, vt eſt ab illa proximè completa ad operandum reſpiciat illam vt indifferentem, & inde illi libera denominetur. Confirmatur primo, quia alias etiam ipſa infuſio efficacis auxilij, imo & ſufficientis ac præuenientis dici poſſet libera voluntati quia procedit ab indifferentia diuinæ voluntatis quæ in illa reſplendet, & omnino gratis & liberè talem motionem præbet. Conſequens autem abſurdum eſt, & contra omnium doctrinam vt conſtat, ergo indifferentia diuinæ voluntatis non ſufficit vt actio voluntatis humanæ libera ſit.

14. Retorquetur argumentũ.

Præterea argumentum ſumptum ex libertate quoad ſpecificationem efficaciter retorquetur ex dictis capite.... Nam potentia Dei quantumuis ſit intima nobis niſi intelligatur eſſe parata per voluntatem Dei ad nos iuuandum non reddit nos potentes. Vnde ſi abſolutè & ſine reſpectu ad vſum noſtræ libertatis decreuit non dare alicui auxilium neceſſarium ad aliquem actum ſimpliciter fit illi impoſſibilis talis actus, ergo ſimiliter in præſenti à contrario ſi Deus non obſtante ſua indifferentia decreuit dare tale auxilium prædeterminans, & non ſuſpendere illud, licet poſſet ſimpliciter, fit nobis impoſſibilis ſuſpenſio talis actus, & conſequenter fit ipſe actus ſimpliciter neceſſa-

A rius quoad exercitium reſpectu hominis etiamſi ſit liber reſpectu Dei. Ac tandem inde ſumitur optimum argumentum, quia ſuppoſita neceſſitate prædeterminantis auxilij, impoſſibilis pura, & libera omiſſio talis actus, quia ſi actus non fit, præcedit carentia, vel ablatio prædeterminationis, quæ & neceſſaria nobis eſt, cum auxilium non pendeat ex libertate noſtra, & illa ſuppoſita non liberè ſed neceſſario ſequitur carentia actus. Ergo eadem proportione è conuerſo ſuppoſita immiſſione talis auxilij ex ſola voluntate Dei in ſe quidem indifferente ex ſe tamen ſe determinante abſoluto decreto ad infundendum illud auxilium non relinquitur homini

B indifferentia in agendo cum tali auxilio recepto, eſt enim eadem ratio. Manet ergo ſolidum fundamentum aſſertionis, propter quod illam omnino veram, & fidei principiis conſentaneam cenſemus.

Nec obſtant in principio obiecta. Ad primum enim reſpondetur neceſſitatem ſenſus compoſiti quando in ſuppoſitione non includitur aliquo modo vſus libertatis vel habitudo ad illum eſſe neceſſitatem ſimpliciter, & repugnantem libertati vt ſatis probatum eſt. Ad ſecundum fatemur ad omnipotentiam Dei pertinere vt poſſit mouere voluntatem efficaciter, & ſuauiter vt infallibiliter, & liberè, ſed non illo modo, quia in illo inuoluitur contradi-

15. Reſpondetur ad primum argumentũ.

Ad ſecũdum reſpõdetur.

C ctio quis autem poſſit eſſe alius modus poſtea explicabimus pro vt videbitur probabilius. Fatemur enim non poſſe nos aſſequi omnes modos omnipotentiæ Dei poſſibiles, nihilominus tamen ſcimus illum non eſſe poſſibilem in quo contradictio inuoluitur. Credimus etiam Deum ita mouere per gratiam vt vſum libertatis non auferat & ideo modum illum non admittimus. Ad tertium de actionibus prædefinitis à Deo admittimus eas ſæpè prædefiniri, & inde infallibiliter ſequi vt ſit futurus actus prædefinitus non tamen media prædeterminatione phyſica, ſed media vocatione congrua vt infra dicemus. Et ideo ſuppoſitio illa

D non eſt omnino antecedens nam habet quendam reſpectum ad cooperationem liberam voluntatis per illam intentam, & ideo non eſt ſimile.

16. Reſpondetur ad exempla.

Et per hoc reſpondendum eſt ad alia exempla, nam voluntas Chriſti ex vi vnionis habet neceſſario coniunctum diuinum regimen ſuæ voluntatis creatæ per quod ita dirigitur vt infallibiliter ſemper velit quod bonum & melius eſt etiam ſi non prædeterminetur, vt in propria materia latius tractatum eſt. Similiter voluntas Pauli abſque determinatione efficaciter vocata eſt vt etiam Auguſtinus & Chryſoſtomus, & Anſelmus infra citandi explicarunt. Idem eſt de

E confirmatis in gratia, nam licet aliqui non dubitent concedere illos neceſſitari ad non peccandum, quia hæc tantum eſt neceſſitas quoad ſpecificationem, non eſt tamen id admittendum quia reſtringendo caſum præcepti affirmatiui hic, & nunc obligantis, incideremus in neceſſitatem quoad exercitium. Neutra ergo ponenda eſt in his confirmatis ordinariè loquendo, nam per vocationes congruas ſufficientiſſimè poſſunt liberè ſed infallibiliter in bono confirmari vt latiùs in ſequentibus dicturi ſumus.

Solum ſupereſt addendum vnum verbum pro-

pter eos qui vt eneruent fundamentum adductum dicunt illud fuiſſe fundamentum erroris Pelagij, ſæpiuſque ab Auguſtino, & aliis Patribus fuiſſe ſolutum. Nos vero dicimus ſi fundamentum dicitur principium aliquod ex quo formatur ratio, & aſſertio colligitur, ſic ſæpe contingere, vt ex eodem principio catholico hæreticus & catholicus argumententur, & hæreticus male colligat; catholicus autem bene. Sic ergo ex libertate arbitrij argumentabatur Pelagius, & nos etiam argumentamur, ſed ille ex illo principio inferebat abſolute, & in vniuerſum gratiam Dei non eſſe neceſſariam ad opera libera, quæ peſſima conſecutio eſt, & nullum habens fundamentum quo nitatur, quia opus liberum bene poteſt ab alio excitari, & adiuuari, & ideo neceſſitas gratiæ excitantis, & adiuuantis nullam habet repugnantiam cum libertate. Nos vero ex libertate arbitrij in vſu operum gratiæ colligimus non eſſe neceſſariam nec poſſibilem prædeterminationem phyſicam, quòd longe diuerſum eſt & conſecutio illa habet, maximum fundamentum tum in natura liberi arbitrij, & repugnantia inter indifferentiam, & prædeterminationem, & inter liberum vſum, & neceſſitatem antecedentem. Et ita hæc noſtra conſequentia habet magnum fundamentum in Patribus, & in Conciliis, vt præter dicta pluribus in ſequentibus oſtendetur, illatio vero Pelagianorum ab omnibus Patribus impugnatur.

18. Difficultas. Soluitur.

Dices etiam Pelagius ex arbitrij libertate colligere volebat non dari auxilium efficax quod etiam nos colligimus. Reſpondemus in primis priorem partem non ſatis conſtare: nam Concilia Mileuitanum, Arauſicanum, & Tridentinum ſufficientem tradunt doctrinam contra Pelagium, & non definiunt aliquid de gratia efficaci, ſed de neceſſitate gratiæ præuenientis, præmouentis, excitantis, & adiuuantis. Et Cœleſtinus Papa in Epiſt. 1. à cap. 4. vſque ad 12 doctrinam neceſſariam contra Pelagianos, & Semipelagianos tradit, & in eis ſolum oſtenditur. dicta gratiæ neceſſitas, & in cap. 8. ſolum dicitur ita de diuina gratia eſſe ſentiendum, *vt nec noſtrum deeſſe ſentiamus arbitrium, & in bonis quibuſque voluntatis humanæ ſingulis motibus magis illius non dubitemus valere auxilium.* Et in cap. 12. concludit Deum eſſe auctorem bonorum omnium operum, quia illa ſua gratia præuenit, & illorum initium in nobis operatur, *agitque vt quod ipſe vult nos velimus, & agamus.* In quibus omnibus nihil de efficaci gratia ſub propriis terminis tradit, quod ſane feciſſet ſi Pelagius eam ſuo argumento impugnaſſet. Sed eſto pars illa vera ſit, & in hoc etiam errauit Pelagius. Falſa profecto eſt altera pars, quia nos ex illo principio non impugnamus abſolute gratiam efficacem, ſed gratiam ex ſe prædeterminantem phyſicè, ac ſubinde refellimus talem modum gratiæ efficacis de quo nec fuit controuerſia cum Pelagio, nec Auguſtinus vnquam loquutus eſt, vt infrà oſtendemus.

Capvt XXII.

Vtrum concurſus Dei ſimultaneus ex ſe prædeterminet voluntatem ad conſenſum.

1. Duo modi prædeterminandi phyſicè voluntatem.

Dvos modos prædeterminandi phyſicè voluntatem ſupra diſtinximus, vnus eſt prædeterminando prius natura in actu primo voluntatem peraliquam entitatem ab ipſa, & ab actu ſecundo illius diſtinctam, vt ipſa ſic prædeterminata actum eliciat. Alter eſt immediate prædeterminando ipſam ad ipſum actum ſecundum ſine entitate præuia, ſed immediate per diuinam voluntatem, ita efficiendo in voluntate, & cum illa actum ipſius, vt in ipſamet efficientia humana voluntas à diuina prædeterminetur. Priorem modum impugnauimus in præcedentibus capitibus, in hoc, & ſequentibus poſteriorem expēdemus, & prius de neceſſitate; poſtea de poſſibilitate huius prædeterminationis dicemus. Duobus autem modis intelligi poteſt prædeterminatio hæc per influxum immediatum in ipſum actum ſecundum, ſcilicet quod ipſe concurſus Dei ex ſe, & quaſi abſolute ſpectatus habeat hanc vim prædeterminandi voluntatem, vel ſaltem, vt illam habeat per reſpectum ad voluntatem diuinam à qua procedit. Et licet auctores ponentes prædeterminationem in ipſo actu indiſtinctè loquantur, nos vt vis rationū magis appareat, de priori modo dicemus in hoc capite, & de altero in ſequenti.

2. Cumel.

Quod ergo hæc prædeterminatio fiat per ipſam actionem conſenſus voluntatis, vt eſt à Deo ſentit in primis F. Cumel in vltima huius puncti examinatione, quam in lib. 1. opuſculor. reliquit copioſam in diſp. 4 ſect. 3. concl. 4. vbi ſic inquit. *Ita affirmatur à nobis efficacia diuini auxilij eſſe ex Deo non ex noſtra cooperatione, vt non dicamus Deum prædeterminare nos ad extra ſe ſolo aliqua actione prius in nobis poſita, ſeu aliqua actione prædeterminante prius in nobis recepta, in qua mere paſſiue ſe habeat omnino liberum arbitrium,* & infra addit rationem, *quia alias voluntas non ſe libere determinaret.* Vnde (inquit) *eadem determinatio conuerſionis eſt à Deo, & ab homine, ſed à Deo prius ordine naturæ, quæ eſt prior in cauſando, & mouendo liberum arbitrium hominis,* &c. Et ibidem negat eſſe ibi duas actiones, ſed vnam tantum Dei, & hominis, quæ prius natura eſt à Deo. Et in concluſione 5. expreſſius dicit, *eandem eſſe actionem qua voluntas ſe determinat ad conuerſionem, & conuertitur, & eadem actione determinatiua, & determinante qua à libero arbitrio elicitur cum gratia Dei Deus determinat idem arbitriū.* Et quod mirabilius eſt ſtatim ſubdit, *neque hæc actio qua volūtas actualiter, & formaliter determinatur, & ſe determinat eſt reſpectu eius voluntatis effectus poſterior natura quā ſit effectus Dei, ſed ſimul eſt effectus voluntatis humanæ, & ipſius Dei.* Idem repetit diſp. 5. dum refert quintam ſententiam dicens, *non eſſe putandum Deū ita ſe gerere, vt nobis nihil agentibus ipſe producat ſuam actionem in nos qua efficienter nos determinet, & iam prius voluntate determinata ipſa procedat ad opus, quia hoc manifeſtam dicit implicationem cum libertate, & in diſcurſu huius ſectionis,* quæ prolixiſſima eſt hoc ſæpe inculcat.

3. Cabrera.

Quia verò de nobis conqueritur quod eius ſenten

ſententiã noſtro modo, & non ſicut ab ea traditur, & explicatur referimus (quod ſanè à noſtra ſaltem intentione alienum eſt) non audemus hanc ſententiam illi tribuere. Nam profectò eiſdem locis multa docet, quæ apertè videntur contraria his quæ mox recitauimus. Dicit enim ſæpe auxilium efficax dari voluntati tanquam principium agendi conſenſum ſupernaturalem, & ad conſtituendum vel complendum illam in actu primo, vt det illi virtutem agendi in illo ordine. Ita habet in diſp. 4. ſect. 2. concluſ. 3. & concluſ. 5. §. *Sed pro intelligentia* & diſp. 5. ſect. 1. concluſ. 3. per totam, maxime vero in repetitione eiuſdem tertiæ concluſionis § *quocirca*, & § *quod vero* ex profeſſo impugnat dicentes hoc auxilium in re non eſſe niſi ipſammet actionem, & operationem voluntatis, *quia licet actio voluntatis ſit vna, & indiuiſibilis à Deo, & ab ipſa; dicit tamen habitudinẽ ad illud auxilium Dei, à quo procedit tanquam à ſuo principio*; ergo neceſſe eſt vt ſi dicat auxilium efficax prius infundi à Deo ſolo ſine concurſu actiuo voluntatis, cuius oppoſitum dicit in prioribus locis: verum eſt in illis non loqui ſub nomine auxilij efficacis, ſed ſub nomine determinationis.

4. Vnde videtur ſentire, quod licet auxilium efficax præinfundatur à ſolo Deo, illud non eſt determinatio formalis voluntatis, ſed ſolum motio fortis, & ſuauis, quæ in eodem temporis inſtanti cum voluntate efficit liberum conſenſum quem dicit eſſe determinationem formalem, & ideo negat in prioribus locis voluntatem determinari à ſolo Deo, ſed ſimul à ſe ipſa, & ita videtur exponere ſeipſum infra ſub tit. *Aliis argumentis* § *& confirmatur*. Sed hoc modo non explicatur punctum difficultatis, ſed obuoluitur non diſtinguendo determinationem in actu ſecundo à determinatione in actu primo. Nos enim non tribuimus huic auctori, vel aliis omnibus quod dicant actum ipſum ſecundum fieri à ſolo Deo, & quod per illum determinet formaliter voluntatem, ſed referimus quod vere aſſerunt Deum ſolum infundere voluntati auxilium per modum actus primi, ita efficax, vt ex ſe habeat non poſſe ſeparari ab actu ſecundo, & conſequenter negare non poſſe quin iſte actus primus inhærens voluntati formaliter illam afficiat, & determinet in actu primo ad talem actum ſecundum, & exercitium eius. Quod tandem ferè eiſdem verbis fatetur idem auctor in locis proxime citatis § *moneor etiam*, dicens. *Ad hoc quod voluntas exerceat opera ſupernaturalia neceſſe eſt, quod prius voluntas realiter determinetur quam operetur, Et iterum, vt voluntas operetur neceſſe eſt vt realiter determinetur ad illam operationem per aliquid reale poſitiuum quidquid illud ſit*, quod iterum repetit, ſoli Deo vt auctori gratiæ tribuens determinationem. Nihil ergo mirum eſt ſi huic auctori vnam & alteram opinionem tribuamus, cum in eo vtramque legamus.

5. *Cabrera.* Eodem ferè modo tribuo ſententiã hanc P. Cabreræ, quamuis tam multipliciter de hac prædeterminatione loquatur, vt vix poſſim de illius ſententia definitum ferre iudicium. Sæpe enim defendit prædeterminationem hanc fieri per aliquid diſtinctum ab actu ſecundo, & prius natura illo. vnde videtur ponere prædeterminationem in actu primo ſupra refutatam, & tamen diſp. 2. § 11. num. 474. dicit quod determinatio Dei relinquit voluntatem determinatam in actu ſecundo, & indifferentem in actu primo, & quod voluntas præmota eſt adhuc indifferens in actu primo licet

A ſit determinata in actu ſecundo. Quod videtur repugnantiam inuoluere, ſi non intelligat prædeterminationem fieri per ipſum actum ſecundum, licet ſub eo maneat voluntas cum ſuo actu primo, quod ad tuendam libertatem actus non ſufficit, vt ſupra oſtendi. Deinde §. 10. num 413. dicit motionem prædeterminantem non diſtingui ab actione voluntatis niſi formaliter, nec Deum concurrere immediate ad illam, niſi per præuiam motionem. Item videtur hanc ſententiam ſupponere in diſp. 6. dubio 8. quando dicit num. 50. *quod Deus confert auxilium concomitans, non vt prodeamus in actum, ſed vt adiuuet ad eliciendum actum in quem iam prodire cœperamus.* Nam his verbis inſinuat prius nos incipere prodire in actum B propter auxilium efficax quod prius natura Deus prębet quam nos actum eliciamus, ergo ſentit per illudmet auxilium incipere nos in actum prodire quod intelligi non poteſt niſi auxilium ſit ſæpe actus ſub aliqua præuia ratione conſideratus, vnde in eadem diſp. 6. dubio.... num. 1. dicit auxilium Dei ſimultaneum vocari coadiuuans, *quia ipſam operationem incœptam per auxilium prædeterminans coadiuuat, & conſummat, concomitans vero quia concomitatur operationem vt incœptam per auxilium præueniens:* Niſi forte impropriè loquatur, & intelligat auxilium prædeterminans inchoare operationem non formaliter ſed virtualiter, quia complet, & determinat potentiam ad illam eliciendam. Nam proprie vtendo terminis contradictio- C nem inuoluit dicere nos incipere prodire in actum ſecundum priuſquam Deus ſuo auxilio concomitante, & adiuuante nobiſcum operationem inchoet. Nec etiam video quid ſit prodire in actum niſi elicere illum. vnde incipere prodire in actum erit incipere elicere illum. at vero elicere, & incipere elicere idem ſunt, quia actio eliciendi momentanea eſt, & ita ſimul incipit, & tota fit. Eſt ergo mihi intellectu difficilis illius auctoris mẽs, & ſententia, quæ omnia non parum ipſiuſmet doctrinæ obſcuritatem, & perplexitatem indicant.

6. *Ledeſma.* Conſtantius videtur illam ſententiam defendere Ledeſma, nam toto art. 8. ex profeſſo probat prædeterminationem non fieri à Deo in nobis ſine D cooperatione, & efficientia voluntatis noſtræ liberè concurrentis vt explicat in prima probatione tertiæ concluſionis. Et in ſecunda addit non eſſe neceſſarium vt hæc prædeterminatio fiat per aliquem actum diſtinctum ab eo quo proſequitur obiectum, ſed per eundem ſecundum rem ratione formali diſtinctum vt in art. 7. late dixerat: & quod magis eſt dicit in illa doctrina conuenire diſcipulos D. Thomæ, & ipſum D. Thomam, & Caietanum pro illa citat, in dicto art. 7. & ideo in art. 10. ad 7. dicit. *quando eſt auxilium phyſice prædeterminans iam eſſe actum in ſuo principio.* Alludens ad modum loquendi M. Cabreræ E pro vt verba in proprietate ſonant. Et ideo ait Ledeſma hoc auxilium non requiri, vt principium operationis, neque ex parte potentiæ, ſed ex parte operationis, vt ar. etiam 11. late proſequitur. Et nihilominus dicit in dicta ſolution. ad 7. auxilium prædeterminans voluntatem eſſe neceſſarium tanquam antecedens ordine naturæ ipſam operationem, & vt voluntas exeat in actum. Quæ duo difficile conciliantur, niſi in ipſa operatione diſtinguatur inchoatio, & conſummatio, ſeu initium operationis, & ipſa operatio abſolute ſumpta quod videtur efficaciter impugnari ratione ſupra facta, & aliis quæ in lib. 3. fecimus tractando de concurſu præuio.

Singularis quædam ſententia refertur.

7\. *Defenſor huius prædeterminationis tria diſtinguit in Dei operatione circa actus voluntatis noſtræ*

Denique omittere non poſſum quin hîc referam notandam ſententiam alterius defenſoris huius prædeterminationis. Qui prius tria diſtinguit in Dei operatione circa actus voluntatis noſtræ. Primum vocat ſimplicem immutationem, qua voluntas conſtituitur in vltimo complemento per modum actus primi. Secundum eſt productio actionis voluntatis cum ipſa voluntate. Tertium eſt productio effectus. Primum ante omnia requirit ad auxilium efficax, & dicit fieri à ſolo Deo prius natura quam voluntas operetur, nam in aliis duobus, vt ait non prius natura operatur Deus quam voluntas non obſtante ſubordinatione, quia hæc ſubſiſtere poteſt ſine prioritate naturæ. In quo aperte tradit modum prædeterminationis in ſuperioribus capitibus tractatum ſatiſque conſequenter iuxta illum loquitur. Statim verò addit obſcuriſſimam diſtinctionem in qua videtur hanc poſteriorem ſententiam profiteri, & difficillime explicare. Poſt præuium enim auxilium efficax, ſeu poſt illam quam vocat ſimplicem immutationem diſtinguit in conſenſu voluntatis duplicem actionem, vnam quæ identificatur cum conſenſu in ratione conſenſus, aliam, quæ natura præuenit conſenſum, quam vocat initiatiuam in qua agitur voluntas, quam etiam dicit, eſſe auxilium efficax præuium. Et hanc poſteriorem actionem dicit etiam non eſſe liberam in illo priori, quamuis antecedente noſtra libera determinatione, actio quæ non erat in illo priori libera conſtituatur libera in ratione conſenſus noſtri in alio poſteriori naturæ.

Refellitur dicta ſententia.

8\. *Duo notanda. Primum.*

In qua ſententia antequam vlterius progrediamur duo notanda ſunt, & cauenda. Primum eſt; quia ille auctor ſimul videtur ponere duo auxilia præuia phyſicè prædeterminantia voluntatem, vnum per ſimplicem immutationem Dei ante actionem voluntatis, aliud per actionem quãdam initiatiuam conſenſus. Hoc autem nullo modo admittendum eſt, nam licet daremus aliquam prædeterminationem phyſicam, ſuperuacaneum eſſet duplicem fingere. Tum quia in eodem genere phyſico vnum tantum auxilium efficax ad ſingulos actus cum aliquo fundamento requiri poteſt: tum etiam quia hæc prædeterminatio dicatur ſupponere auxilium ſufficiens quocumque modo talis prædeterminatio cogitetur ſufficienti auxilio peruenire, infallibiliter inducet conſenſum, aliàs non eſſet vera determinatio, ergo eſto ſit neceſſaria, vna ſufficit. Declaratur denique ex re ipſa, quia ſi fingamus antecedere auxilium prædeterminans phyſicè voluntatem in actu primo, & diſtinctum in re ipſa ab actu ſecundo, & ab omni actione humanæ voluntatis, per illud intelligitur voluntas perfectè completa in actu primo, & proxime expedita ad actum ſecundum, ergo iam non indiget alio auxilio præuio, ſed tantum ſimultaneo concurſu, ergo qui ponunt auxilium prædeterminans in actu primo ſuperfluè fingunt aliud auxilium prædeterminans in ipſo actu ſecundo ſeu actione eius; item quia illa actio per habitudinem ad tale principium iam determinatum in actu primo prodit cum ſufficienti de- A terminatione, imo ſi verum fatendum ſit ſuppoſita tali prædeterminatione proderet ſine indifferentia, & ſine libertate, ergo non ſolum non indiget noua prædeterminatione, ſed etiam eſt incapax illius. Sicut ſupra lib. 3. cap.... de agentibus naturalibus dicebamus non indigere præuio concurſu propter prædeterminationem quia cum de ſe ſint determinata ad vnum, & non habeant indifferentiam, non ſunt capacia nouæ determinationis.

Secundò eſt in illa ſententia notandum quod in ſupernaturali conſenſu duplicem ponit actionem B voluntatis, ſiue re ſiue formaliter, ſiue ratione diſtincta. Vnam vocat initiatiuam, & priorem quàm ſit ratio conſenſus, quia natura præuenit illum: aliam, quæ ſit conſummatiua conſenſus, & primam dicit eſſe auxilium præuium efficax, non verò ſecundam: itemque priorem, vt ſic, non eſſe liberam, conſtitui autem liberam in ratione conſenſus in altero poſteriori naturæ. Hæc verò diſtinctio, & quæ circa illam dicuntur reiicienda omnino ſunt. Nam ſi per illam duplicem actionem, ille author intelligat propriam actionem prædicamentalem, & terminum eius, qui eſt conſenſus, vel actus vitalis, prout eſt in re qualitas, quæ ab aliquibus vocatur grammaticalis actio. Sic nec C dicere debuit, nec potuit priorem actionem initiatiuam, eſſe in illo priori non liberam, quia hoc multum repugnat libertati arbitrij: nam vſus libertatis maxime pendet ab illo puncto, in quo voluntas incipit ſuam actionem elicere. Item quia repugnat actionem prius natura non liberè eiicitam poſterius natura conſtitui liberam in eodem inſtanti, tum quia non poſſunt duo prædicata contradictoria de eodem verificari in eodem inſtanti temporis: tum etiam quia actio illa ſemper retinet eandem habitudinem ad ſuam potentiam, à qua habet quod libera, vel neceſſaria ſit: tum denique quia non poteſt actio illa denominari libera à conſenſu, qui eſt terminus eius, quia potius conſenſus in tantum D eſt liber, in quantum fit per actionem liberam, quia libertas exercetur in ipſa actuali efficientia per quam fit terminus. Si autem in conſenſu ipſo præter terminum & qualitatem diſtinguatur duplex actio, quarum vna ſit non libera, & altera libera, & falſum fundamentũ ſupponit, & multũ derogat libertati, vt facile ex dicendis patebit.

Punctum difficultatis diſtinctè explicatur.

Igitur ne in aliorum placitis referendis prolixiores ſimus (ſolum enim illa proponimus E vt modus doctrinæ conſideretur) illis prætermiſſis, vt punctum difficultatis explicetur, & intelligatur difficultatis ratio, ſuppono in primis in ipſo actu ſecundo, ſeu conſenſu libero voluntatis tantum illa duo ineſſe, & diſtingui poſſe quæ paulo antea diſtinxi, ſcilicet *fieri*, & *factum eſſe*, ſeu actionem & terminum, ſeu qualitatem, & dependentiam eius: hæc enim omnia æquiualentia ſunt. Et quidem illa duo in re ipſa aliquo modo diſtingui ex philoſophia ſuppono, & nunc non controuertitur, nec ad præſentes controuerſias Theologicas multum refert, ſiue quis opinetur, illa duo in his actibus ratione tãtum diſtingui, ſiue ex natura rei, nam licet hoc poſterius verius ſit, tamen etiam permiſſo illo

illo primo, doctrina de auxilio efficaci non variatur. Dixi autem tantum illa duo, inueniri in libeto conſenſu, quia ad rem explicandam maximè refert quod in conſenſu ipſo neque plures qualitates, neque plures actiones, neque aliquod aliud genus entitatis, vel modi realis illius actus, in eo ineſſe fingatur. Hoc poſtremum per ſe notum videtur, quia diſcutrendo per prædicamenta facile poteſt talis cogitatio refutari, & in re nullum habet fundamentum. Primum etiam eſt ſatis notum, & abomnibus traditum quia vnus conſenſus ſi in prædicamento qualitatis eſt, vt ſupponitur, non eſt niſi vna ſimplex qualitas, ſicut eſt vna ſimplex tendentia fotmalis in vnum tantum obiectum. Neque in libero conſenſu ordinis naturalis aliud inuenitur, nec in ſupernaturali eſt aliqua ratio multiplicandi illas qualitates, imo hæc ſupernatutalia concipere, & explicare debemus ad inſtar naturalium ſeruata indifferentia in dignitate, ſeu excellentia actus, quæ in vna ſimplici qualitate cerni debet. Vnde argumentari poſſumus quia ſi eſſent duæ qualitates, vel vtraque eſt ordinis naturalis, & ſic ex vtraque ſimul non fiet vnus actus ſupernatutalis; vel vna eſt naturalis, & altera ſupernaturalis, & ſic tota ſupernaturalitas eſt in vna, & altera fruſtra fingitur: vel vttaque eſt ſupernaturalis, & ita quælibet per ſe ſpectata eſt in ſuo genere perfecta, & ſufficiens ad effectum formalem conſentiendi, & tendendi completè in tale obiectum: ergo vna ſufficit & alia fruſtra fingeretur. Quis enim vnquam cogitauit voluntatem v. g. credendi inuoluere duas qualitates, & idem eſt de ſimilibus actibus ſimplicibus? Ita enim conſidetamus conſenſum in vnum ſimplex obiectum: nam ſi inuoluat plura obiecta, poterunt eſſe plures actus, vt eſt probabile de intentione finis, vel electione medij etiamſi eodem tempore fiant, & de amore Dei, deteſtatione peccati, & ſimilibus, & tunc erunt etiam plures conſenſus, vnumquemque autem per ſe conſiderando in illo tantum poteſt eſſe vna qualitas, & ita nunc loquimur.

In libero cõſenſu volũtatis tantùm illa duo reperiuntur, fieri, & factum eſſe.

10. Vnde facilè concluditur ſecundum membrum de actione quod in præſenti maxime eſt neceſſarium, quia ſi quod gratiæ auxilium daturin ipſo actu ſecundo voluntatis, illud maximè in actione ipſa conſiderandum eſt, tum quia qualitas ipſa, quæ eſt terminus actionis, potius eſt effectus auxilij, quàm auxilium, rum etiam, quia tale auxilium requiritur ad iuuandum hominem ad agendum, homo autem primò, & immediatè efficit ipſam actionem; ergo in illa, & ad illam debet maximè adiuuari. Hinc ergo aliqui ex modernis in hoc, & præcedenti capite allegatis, vt declarent auxilium prædeterminans in ipſomet actu ſecundo diſtingunt in illo duas actiones, quarum altera ſit auxilium prædeterminans, & altera ſit actio conſentiendi, & illam dicunt eſſe priorem natura, & à ſolo Deo, hanc vero eſſe à libeto arbitrio in poſteriori naturæ.

11. Contra hoc ergo pro cetto ſtatuimur, in vno ſimplici conſenſu non eſſe niſi vnam actionem ſimplicem, & indiuiſibilem. Et in hoc nobiſcum ſentiunt Cumel. & Aluar. & interdum Ledeſma, nam aliàs variè loquitur. At hanc partem in lib. 1. & 3. tetigi, & ideo nunc illa breuiter probatur. Quia ex parte termini illa actio habet vnitatem, nimirum vnam qualitatem tamquam intrinſecum terminum per illam actionem productum, & vnum obiectum tanquam extrinſecum terminum, quem mediante ipſa qualitate reſpicit, & ex parte principiorum non multiplicatur; ergo eſt tantum vna. Prebatur minor, quia licet ad illum actum effectiuè concurrant Deus, & voluntas, per ſuammet entitatem, vel etiam per habitum infuſum, aut aliam ſupernaturalem entitatem ſibi inditam per modum principij & actus primi, nihilominus non prodeunt à ſingulis principiis iſtis ſingulæ actiones, ſed vna indiuiſibilis ab omnibus; ergo etiam ex hac parte non multiplicantur. Probatur vltima propoſitio ſubſumpta, & primum de voluntate, quia voluntas, nihil poteſt agere ſine Deo, & in ſupernaturalibus operibus nihil poteſt agere ſine phyſico influxu actuali adiuuantis gratiæ: ergo nulla actio ibi intercedere poteſt quæ ſit à ſola voluntate; eſt ergo vna indiuiſibilis à Deo, & ab ipſa, & à principio gratiæ. Et hac ratione cum D. Thoma dixi citatis locis vnam eſſe indiuiſibilem actionem à cauſa prima & ſecunda, quia nihil poteſt agere cauſa ſecunda ſine immediato influxu cauſæ primæ, idem enim eſt cum proportione in præſenti.

In vno ſimplici conſenſu, non eſt niſi vna actio ſimplex, & indiuiſibilis.

Et hinc facilè probatur ex parte Dei non multiplicari actionem tendentem ad talem conſenſum. Primo quia illa vnica actio, cum iam ſit, à Deo, ſufficit, nam per illam fit totius terminus, & in illa intimè conſiſtit eſſentialis dependentia, vel cauſæ ſecundæ à prima, vel voluntatis à gratia, & à Deo vt auctore gratiæ in actibus ſupernaturalibus, ac denique in illamet ſaluatur excellentia, & eminentia cauſæ primæ, & gratiæ in ſuo genere, quia illa actio magis, ac principalius, eſſentialius eſt à Deo, & gratia, quam à voluntate; ergo ſuperfluè fingeretur alia actio ſolius Dei, vel ſolius gratiæ. Præterquam quod multa ſunt quæ repugnent: nam illa actio quæ eſſet à ſolo Deo in voluntate, non poſſet eſſe vitalis; ergo non eſſet actus ſecundus voluntatis, nec haberet pro immediato termino qualitatem illam, actualem, quæ eſt conſenſus voluntatis, nam illa intrinſecè eſt qualitas vitalis, & non niſi per actionem vitalem fit, ſaltem connaturaliter; quod nunc ſatis eſt, quia non ſunt fingenda monſtra, vel miracula peregrina in ordinario modo ſupernaturaliter operandi voluntatis; ergo ſi daretur talis actio Dei, non eſſet auxilium immediatum in ipſo actu ſecundo, ſed in aliam qualitatem, vel alium terminum & ita eſſet auxilium prædeterminans in actu primo, non in ſecundo, quem nunc inueſtigamus. Item ſi aliqua ibi eſt actio ſolius Dei, erit natura prior, quam actio voluntatis, nam ad hoc ponitur vt ſit cauſa actionis voluntatis, & faciat illam facere, quid ergo per illam fit? Non enim fieri poteſt immediatè altera actio quæ fit à voluntate, tum quia ad actionem non eſt actio, tum etiam quia terminus actionis non eſt ab alio principio, quam ipſa actio, illa autem ſecunda, eſt ab alio principio, vtique à voluntate: neque etiam ipſe conſenſus vt eſt qualitas quædam poteſt immediatè per illam fieri, tum quia, vt oſtenſum eſt, non fit ſine influxu voluntatis: tum etiam, quia aliàs nihil nouum voluntas ageret, ſed actum à Deo iterum ageret, & quaſi conſeruaret. Nam illa prima actio, quæ à ſolo Deo eſſe dicitur, non poteſt eſſe partialis tantum: tum quia debet in ſuo ordine eſſe perfecta, & efficax, & à ſufficienti poteſtate procedens, tum etiam quia aliàs non poſſit fieri etiam ſecundum ordinem naturæ ſine conſortio alterius partialis actionis, & ita non eſſet præuia nec prædeterminans; ergo produceret prius totum termi-

12. *Probatur, ex parte Dei nõ multiplicari actionem.*

num,& ſic voluntas non eliceret, ſed quaſi reproduceret, & conſeruaret conſenſum ſuum. Vnde etiam ſequeretur illam non liberè, ſed ex neceſſitate recipere,& habere talem conſenſum, non eſt ergo in actu conſenſus talis actio; eſt ergo tantum vna.

Corollaria ex præcedenti doctrina.

13. Corollarium primum. Ex his nonnulla infero ad veram reſolutionem quæſtionis neceſſaria. Primum eſt actionem illam, per quam liber conſenſus ſupernaturalis, & vt ſupernaturalis fit, ita elici à voluntate per proximum principium gratiæ, illam adiuuans cum concurſu Dei tanquam primæ cauſæ in illo ordine, vt tota à ſingulis illis principiis tam in ſuo eſſe, quam in ſua inchoatione vel qualicunque emanatione prodeat. Probatur, nam quod ab omnibus illis principiis ſimul effectiuè oriatur, certiſſimum eſt à voluntate propter vitalitatem actus, & maxime propter libertatem, vt definit Concilium Tridentinum ſeſſ.6. cap.5. & can.4. à principio phyſico gratuito ſeu ſupernaturali propter neceſſitatem gratiæ phyſicè adiuuantis, de qua ſupra libro 3. dictum eſt: à Deo vt à prima cauſa propter eſſentialem dependentiam, & ſubordinationem voluntatis creatæ ad diuinam. Quod vero ſit ab omnibus, & ſingulis quoad totum ſuum eſſe, Probatur, quia eſt indiuiſibilis actio, & ideo non poteſt pars ab vno principio fieri, & pars ab alia; ergo tota à ſingulis. Item quia ille actus totus eſt ſupernaturalis, & gratiæ, & totus eſt vitalis, & liber, & totus eſt creatus, quæ rationes ita ſunt inter ſe connexæ, vt poſtulent concurſum omnium illarum cauſarum; nihil ergo eſt in illo actu, quod fiat ab vno ex illis principiis ſine conſortio aliorum. Vnde tandem concluditur, quidquid in illa actione fit tanquam intrinſeca inchoatio eius, debere ab omnibus illis principiis, & à ſingulis illorum fieri, quia inchoatio actionis non eſt aliquid ab ipſa actione diſtinctum,& quia ratio facta æquè in tali inchoatione, qualiſcunque cogitetur, procedit.

14. Corollarium ſecundum. Secundò hinc infertur actionem illam, qua fit conſenſus liber voluntatis, ſub nulla ratione eſſe prius natura neceſſariam, quam liberam, neque in illa aliquid conſiderari poſſe prius non libere factum, & poſtea liberè. Probatur primò quia illa actio quatenus non libera conſideratur, vel eſt à ſolo Deo, vel eſt etiam à voluntate. Prior conſideratio eſt omnino falſa, tum quia oſtenſum eſt, illam actionem non prius natura fieri à Deo, quam à voluntate, tum etiam, quia aliàs ſi ſolus Deus ſemel illam infunderet, in illa recipienda voluntas non eſſet libera; at ex illa receptione neceſſitate pluſquam phyſica (vt ſic dicam) ſequeretur conſenſus voluntatis ſiue formalis, ſiue etiam actiuus, ſeu actio eius; ergo nullo modo talis conſenſus poſſet eſſe liber, vt à fortiori oſtendi poteſt ex dictis capite..... Præterquam quod eſt contra rationem actus vitalis recipi prius natura, quam eliciatur.

Si autem actio in illo ſigno eſt à voluntate non poteſt concipi vt non libera, vel certè nunquam eſt libera. Probatur primò, quia illa actio eſt omnino indiuiſibilis, tam in ſua entitate, quam in modo, quo fit, quia in momento elicitur; ergo & ſecundum rem, & ſecundum omnem modum concipiendi ſemel tantum à voluntate elicitur; ergo vel elicitur neceſſario, vel libere, & non poteſt ſecundum diuerſas rationes, aut in diuerſis A naturæ inſtantibus illis duobus modis elici: Secundò iſtæ duæ conditiones liberi, & neceſſarij adeo ſunt repugnantes, vt non poſſint ſimul ineſſe eidem actioni reſpectu eiuſdem potentiæ, vel in eodem inſtanti naturæ, vel in eodem temporis inſtanti, quia inuoluunt contradictionem. Tertio ſi in primo ſigno intelligitur illa actio, ex neceſſitate elicita à voluntate non habet, vnde ſit magis, vel minus libera in eodem inſtanti temporis pro alio inſtanti naturæ, quia voluntas non elicit illam cum maiori iudicio rationis, nec cum maiori determinatione, aut auxilio efficaci ex parte gra- B tiæ in vno ſigno, quam in alio. Præterquam quod ſi in primo ſigno actio illa eſt neceſſaria neceſſitate oppoſita libertati, eadem neceſſitate ſequitur duratio illius actionis pro ſecundo ſigno naturæ; ergo in illo etiam deſtruetur libertas, iuxta doctrinam datam in capite.... Si vero in primo ſigno non eſt tanta neceſſitas, ſed ſolius infallibilitatis falſum eſt, in illo ſigno actionem non eſſe liberam, nam eadem neceſſitas in ſecundo ſigno inuenitur; eſt ergo impoſſibilis illa doctrina. Accedit tandem quod illa ſigna naturæ in tali actione diſtingui non poſſunt præſertim reſpectu eiuſdem voluntatis hominis, vt à fortiori patebit ex C ſequenti illatione.

15. Corollarium tertium. Tertiò infero, actionem illam non prius natura, & cauſalitate fieri ab vno ex illis principiis quam ab aliis, id eſt, à voluntate prius, quam à gratia, vel principio ſupernaturali phyſicè adiuuante, vel è contrario, neque etiam prius à libero arbitrio vt cauſa ſecunda, quam à Deo, vt cauſa prima. Hanc aſſertionem docent nobiſcum ſæpiſſimè citati Theologi, qui in aſſerenda phyſica prædeterminatione à nobis diſſentiunt, licet aliis locis, vt nos impugnent, ab illa recedere videantur, vt in ſequentibus videbimus. Tamen illatio eſt euidens vt in ſimili diximus in lib.5. ſimultaneum concurſum explicando, quia illa actio eſt vna, & indiuiſibilis; ergo intra illam D (vt ſic dicam) non poteſt inueniri realis cauſalitas, quia idem non eſt cauſa ſui ipſius; ergo non poteſt ſub vna ratione eſſe prior, quam ſub alia. Item illa actio eſſentialiter, vel intrinſecè pendet ab illis omnibus principiis, & à ſingulis illorum; ergo non poteſt eſſe prius natura ab vno ſolo, quam à cæteris.

16. Reiiciendus loquendi modus. Quapropter reiiciendus eſt ille loquendi modus. *Deum dare auxilium concomitans, non vt prodeamus in actum, ſed vt adiuuet ad eliciendum actum in quem prodire cœperamus.* Ac ſi voluntas poſſit prodire in actum ſine concurſu concomitante Dei, vel poſſit inchoare actum prius natura, quam illum eliciat, vel quam Deus concurſum inchoet, quæ ſunt plane abſurda. Nec minus falſum E eſt, quod in alio loco idem Auctor dicit, *conſenſum voluntatis vt exercitum non refundi in liberum arbitrium, etiam vt eleuatum per auxilium efficax.* Nam ſi liberum arbitrium eſt vera cauſa efficiens illum conſenſum, iuxta doctrinam Concilij Tridentini ſeſſ. 6. can. 4. certe facit illum vt exercitum, quomodo ergo non refunditur in illud? Deinde idem Concilium in dicto, cap. 7. dicit gratiam vnicuique dari ſecundum propriam eius diſpoſitionem, & cooperationem. Eſt autem diſpoſitio per conſenſum; ergo ſicut diſpoſitio refunditur non ſolum in gratiam, ſed etiam in cooperationem, ita & conſenſus. Item Auguſtinus lib.83. quæſt. 68. non reprehendit illum, qui ſibi tribuit quod venerit vocatus, cum tamen hoc ſit refundere conſenſum in liberum arbitrium Dices.

verum

verum eſt actum illum reduci in voluntatem, vt in cauſam, vel concauſam proximam, vltimatè vero eſſe reducendum in auxilium efficax. Reſpondetur de hac reſolutione in vltimam radicem poſtea dicendum eſſe, nam magis pertinet ad ordinem prædeſtinationis & intentionis quam executionis, & quatenus fieri poteſt in ordine executionis ſiſtit in vocatione, iuxta illud Auguſtini dicta q.68. *Si quis ſibi tribuat quod venerit vocatus, non poteſt ſibi tribuere quod vocatus ſit*, quæ vocatio eſt magis principium morale quam phyſicum. Vndè loquendo de efficacia phyſica conſenſus, & actionis conſentiendi non poteſt reſolui in ſolum auxilium, ſed in voluntatem cum auxilio.

Quæſtionis reſolutio.

17. Nihil neceſſariò inuenitur in ipſo actu conſentiendi, quod ſit auxilium efficax, quo volūtas phyſicè prædeterminetur ad ipſummet conſenſum.

Ex his ergo videtur apertè concludi, nihil neceſſariò inueniri in ipſo actu conſentiendi, quod ſit auxilium efficax, quo voluntas phyſicè prædeterminetur ad ipſummet conſenſum. Probatur, quia talis prędeterminatio vel fit per ipſum actum ſecundum, vt intelligitur in termino, & in eſſe perfectæ qualitatis, vel vt eſt actio in fieri ad illam qualitatem: neutro autem modo poteſt eſſe auxilium phyſice prædeterminans voluntatem; ergo non eſt tale auxilium. Primum membrum minoris manifeſtum eſt, tum quia conſenſus ipſe (vt dicebam) ſub illa ratione non eſt auxilium, ſed eſt effectus intentus & comparatus per talia auxilia: tum etiam quia ille actus ſic ſpectatus ſupponit voluntatem iam determinatam in actu ſecundo per ipſammet actionem per quam efficit talem conſenſum; ergo non poteſt ipſe conſenſus prædeterminare voluntatem. Item quia prædeterminatio dicitur eſſe neceſſaria voluntati ad eliciendum conſenſum, quia non poteſt vel indeterminata agere, vel non habet vires, conſenſus autem ipſe iam ſupponit totam actionem voluntatis, & per ſe non dat vires ad agendum aliud, nedum ſeipſum; hæc ergo pars euidentiſſima eſt.

Altera de actione probatur primo ad hominem ex principio ab aliis poſito, quod voluntas nihil poteſt agere non prædeterminata, Inde enim optime infertur, quod actio prædeterminans voluntatem non poteſt eſſe elicita ab ipſa voluntate, quia aliàs efficeret illam nondum prædeterminata, conditio enim neceſſaria ad agendum debet ſupponi actioni, ſaltem ordine naturæ, quod autem fit ab ipſo principio efficiente, non ſupponitur ad actionem eius; ergo ſi prædeterminatio fieret à voluntate, non ſupponeretur ad actionem voluntatis; ergo non eſſet conditio neceſſaria, vt voluntas ageret; ergo ageret voluntas nondum prædeterminata, quod eſt contra hypotheſin. Quin potius, vt ſupra dicebam, eſt repugnantia in verbis, quod voluntas eliciat actionem, & quod actio illa ſit prædeterminatio eius, quia in eodem ſigno, in quo illam elicit, flectitur ad illam potius quā ad aliam; ergo determinatur formaliter per illam actionem, nondum prius natura determinata, & effectiuè determinat ſe non prædeterminata ab alio. At vero oſtenſum eſt vnicam actionem illam non fieri ſine influxu ipſius voluntatis; ergo per illam non prædeterminat Deus voluntatem.

18. Reſponderi ſolet illammet actionem non poſſe fieri à voluntate humana niſi influente diuina, & per illum influxum, vt eſt à Deo prædeterminari phyſicè voluntatem humanam vt ſuum curſum adiungat, quia ille influxus Dei ſine dubio eſt A phyſicus, & eſt prior ordine naturæ, quia prima cauſa prius natura agit, quam ſecunda. Et hoc argumēto nos maxime premunt Cabrera, & Cumel, vt ſaltem hanc prædeterminationem phyſicam negare non poſſimus: & vt ex illa conuicant, argumenta ſupra à nobis facta ad probādum, phyſicam prædeterminationem in actu primo tollere libertatem, non eſſe efficacia, quia in hac prædeterminatione in actu ſecundo inſtantur. Veruntamen ratio eſt longe diuerſa, nam in hoc auxilio nulla eſt propria prædeterminatio ex parte Dei, ſed condeterminatio, vt ſic dicam, niſi in verbo prædeterminandi ſit æquiuocatio, quam ſæpe aliàs de- B claraui.

19. Primò enim cum voluntas ſe determinat ad conſenſum, id non facit ſine phyſico influxu, & coëfficientia Dei ſiue cooperantis per gratiam aliquam phyſice adiuuantem, ſiue concurſum cauſæ primæ in illo ordine pręſtantem. Ille vero concurſus non eſt præuius, ſed ſimultaneus, & ſimiliter ille actualis influxus gratiæ adiuuātis ſimultaneus eſt tam tempore, quam natura, cum cooperatione ipſius liberi arbitrij, vt proximè oſtenſum eſt; ergo talis influxus, vt eſt à Deo non eſt prædeterminatiuus voluntatis, ſed tantum cooperatiuus in quocunque ſigno temporis, vel naturæ conſideretur. Nam auxilium prædeterminans ex vi illius parti- C culæ, *præ* dicit aliquam anteceſſionem ſaltem cauſalitatis, & naturæ ad propriam determinationem voluntatis, & in hoc ſenſu tractatur quæſtio. Et ideo etiam ab aliis auctoribus cōdiſtinguitur concurſus ſimultaneus à preuio, ſeu prędeterminante.

Secundò prædeterminans auxiliū dicitur ab his auctoribus influxus in cauſam, & non proximè in effectum; ille autem influxus Dei imbibitus in actione, qua voluntas facit ſuum conſenſum, non eſt influxus in cauſam, ſed in actionem, ſeu effectū cauſæ, quia intimè imbibitur in ipſa actione; ergo ille non prædeterminat voluntatem. Inſtat vero, Cumel, quia illa actio eſt in voluntate; ergo non poteſt ille influxus eſſe in effectum, quin ſit etiam in cauſa. At hoc modo committitur æquiuocatio, & nimis materialiter conſideratur voluntas; du- D plicem enim habet actionem, & potentiæ receptiuæ eiuſdē actionis in poſteriori naturæ poſtquam facta eſt, ſeu iam fit. Influxus ergo in cauſam eſt ille, qui præcedit in cauſa prius natura, quam operetur, & in illa fit vt illam compleat, vel applicet ad agendum; at ille concurſus vel influxus non ita recipitur in voluntate, ſed ſolum tanquam in potentia paſſiua, quæ recipit ipſam actionem, in qua immediate ille influxus imbibitur. Sicut influxus quem præbet ipſa voluntas, etiam recipitur in ipſa, non formaliter, vt in cauſa agente, ſed vt in materia ſeu ſubiecto talis actionis.

20. Tertiò idem declaratur, quia voluntas prius natura conſiderata, quam Deus illum influxum præ- E beat, eſt omnino indifferēs, & indeterminata, quia natura ſua talis eſt, & nondum intelligitur aliquid recepiſſe quo determinetur, ſed ab illo ſtatu immediatè, reducitur ad actionem, qua elicit ſuum actum ſecundum quam actionem ſimul cum Deo efficit; ergo non operatur, & elicit actionem vt prędeterminata, & conſequenter non prędeterminatur per concurſum, vel influxum imbibitum in eadem actione. Probatur conſequentia quia inter illud ſignum naturæ, in quo præexiſtit indifferens & aliud, in quo actionem iam elicit, non datur medius ſtatus, ſeu medium inſtans naturæ, in quo intelligatur prædeterminata à Deo per illum influxum; quia oſtenſum eſt inter illum influxum

influxum Dei, & influxum voluntatis, non eſſe ordinem naturæ nec cauſalitatis; ergo in hoc modo agendi, & ſecluſo præuio influxu immediato in potentia ipſa voluntatis non eſſe neceſſaria vera & propria prædeterminatio.

21. Addo ſemper illa verba, *vera*, *& propria*, quæ etiam dici poteſt vniuoca prædeterminatio. Quia æquiuocando in verbo prædeterminandi poteſt quis illam Dei actionem vocare prædeterminationem, quia per illam actionem voluntas ſe determinat; Ideóque cum eandem actionem Deus faciat, poteſt etiam dici per illam determinare voluntatem, quamuis non ſine illa libere, & omnino ſimul cooperante. Vnde vlterius quia eadem actio principaliori, ac excellentiori, magiſque independenti modo eſt à Deo, quàm à voluntate, ideo ad hoc ſignificandum poteſt illa determinatio à Deo dici prædeterminatio. Sed hoc dico tantùm eſſe verbo ludere ſignificationem eius mutando, per quod omnino à propria quæſtione diuertimur. Nam in illo vſu verbi particula *præ* non ſignificat ordinem cauſalitatis, neque indicat aliquod auxilium efficax quo dentur voluntati vires ad operandum, nec ſignificat determinationem, quæ in voluntate fiat, vt operari valeat, ſed ſignificatur ſolùm excellentia, & maior perfectio influxus diuini, ſeu illius actionis prout eſt à Deo, quàm vt eſt ab hominis voluntate. In quo ſenſu nulla eſt quæſtio de prædeterminatione, cum tota difficultas conſiſtat in anteceſſione cauſalitatis, quæ dicitur auxilium efficax facere, vt voluntas faciat efficienter, ac phyſicè, & cauſaliter prædeterminando voluntatem ipſam.

22. Quòd facilè declaratur oſtendendo rationem difficultatis longè diſparem inter hoc auxilium ſimultaneum, & prædeterminans cauſaliter, quam P. Cumel. & alij enixè, & frequenter poſtulant. Nam in hoc ſimultaneo influxu Dei cum voluntate ad eius primam determinationem influxus Dei non ponitur, niſi cùm dependentia eiuſdem numero actionis indiuiſibilis à libera cooperatione voluntatis, & ideo illa determinatio numquam eſt ſuppoſitio antecedens cauſaliter liberum voluntatis vſum, ſed illum potius intrinſecè includit, ideóque quantumuis ille influxus Dei propter ſuam excellentiam vocetur prædeterminatio, numquam per particulam *præ* ſignificatur ſuppoſitio antecedens neceſſitans voluntatem ad cooperandum, ſed ſolùm dicit ita eſſe ſimul, cum cooperatione voluntatis, vt cum illa dignior, & excellentior ſit, de quo nemo dubitat. Altera verò prædeterminatio cauſalis inducet antecedentem neceſſitatem, quæ in dicto auxilio ſimultaneo non inuenitur, & ideo dicimus ex parte illius vel eſſe non poſſe, vel ſaltem non eſſe veram, & propriam determinationem de qua loquimur. Vnde cum Ledeſma, & alij ſuprà citati dicunt Deum eſſe qui prædeterminat voluntatem, & nihilominus voluntatem in eodem ſigno naturæ efficere prædeterminationem ſui; ſi loquantur de prædeterminatione æquiuocè, & in hoc poſteriori ſenſu vel fugiunt difficultatem, vel certè ſolis verbis à nobis diſſentiunt, non in re. Ille tamen ſenſus non poteſt conſiſtere cum multis aliis doctrinis, quas de hac prædeterminatione tradunt, nec cum diſtinctione auxilij efficacis phyſicè prædeterminantis ab auxilio ſimultaneo. Si autem in ſenſu proprio, & vſitato inter nos de prædeterminatione loquuntur, repugnat profectò prædeterminationem fieri actiuè à voluntate libere cooperante, cum ad hoc illi detur à Deo, vt ipſa ſuam primam actionem, ac primum influxum inchoare valeat, quia (vt ipſi ſupponunt) præexiſtens determinata id facere non poteſt. Ablata ergo vera prædeterminatione, quæ per actionem præuiam & ſolius Dei, & diſtinctam in re ab actione voluntatis fiat, nulla relinquitur prædeterminatio vera ex vi ſolius ſimultanei influxus, quem Deus vt prima cauſa, & auctor gratiæ habet in talem actionem voluntatis.

Capvt XXIII.

Vtrùm concurſus ſimultaneus vt eſt à voluntate Dei ſemper ac neceſſariò habeat vim prædeterminandi phyſicè voluntatem.

Priuſquam fundamento contrariæ ſententiæ reſpondeamus, oportet de alio ſenſu quæſtionis dicere, quia poſſunt illius ſententiæ auctores in hoc poſteriori ſenſu ſuam opinionem interpretari, & diſcurſum à nobis factum eneruare, adhibita quadam diſtinctione, quam de prædeterminatione in actu primo ſupra retulimus, & hic poteſt apparenter accommodari. Nam concurſus, ſeu auxilium Dei dupliciter ſpectari poteſt, primo ſecundum ſe, & ſecundum ſuam præciſam entitatem, ſecundo vt procedit à voluntate efficaci Dei, qua vult hominem efficere talem conſenſum. Priori ergo modo verum eſt concurſum illum non habere vim prædeterminandi voluntatem, quia ſuo modo pendet à libera, & ſimultanea cooperatione eius. Et hoc probant omnia quæ in præcedenti diſcurſu dicta ſunt, & id fortaſſe nō negabunt contrariæ ſententiæ defenſores, cum etiam de auxilio præuio interdum id doceant, vt vidimus. At verò ſpectatus ille concurſus poſteriori modo videtur habere vim determinandi, & prædeterminandi voluntatem humanam. Probatur, quia vt procedens ab illo decreto diuinæ voluntatis participat totam vim, & efficaciam illius, ſed illud decretum Dei eſt efficaciſſimum ad determinandum libere voluntatem noſtram; ergo & ille influxus Dei vt ab illo decreto manans habet eandem vim. Minor probatur, quia non poteſt noſtra voluntas reſiſtere in tali decreto voluntatis diuinæ, vt eſt de fide certum, vnde poſito illo decreto, quod Deus efficaciter vult, vt ego liberè velim, fieri non poteſt, quin velim, & liberè velim, ergo mea voluntas manet determinata ad talem actum ex vi diuini decreti. Vnde cum illud decretum antecedat hominis conſenſum, vere dicitur per illud prædeterminari, & quia illius decreti efficacia non mandatur executioni, niſi medio auxilio ſimultaneo, ideo tale auxilium non ex ſe, ſed ob reſpectú ad tale decretum dicetur prædeterminare voluntatem, & habere quandam veluti eminentem anteceſſionem ad illam prædeterminandam.

Nihilominus aſſero etiam hoc modo non eſſe neceſſariam prædeterminationem phyſicam voluntatis humanæ ad liberum conſenſum præſtandum, poſtquam ſufficienter præuenta, & excitata eſt, habétque omnia auxilia gratiæ neceſſaria ex parte principij proximi, ad phyſicè efficiendum talem actum. Ita tenent Auctores omnes moderni in cap. 10. & 11. allegati, & in capite ſequenti allegandi. Nunc enim non dico hunc modum prædeterminationis in prædicta reſponſione eſſe impoſſibilem,

1. De alio ſenſu quæſtionis.

Auxiliū Dei dupliciter ſpectari poteſt.

2.

poſſibilem, vel ſimpliciter, vel cum vſu libertatis, id enim videbimus capite ſequenti, ſed ſolum dico non eſſe neceſſarium ad omnes & ſingulos actus, ſeu conſenſus ſupernaturales noſtræ voluntatis. Ratio eſt, quia non eſt neceſſarium, vt concurſus ſimultaneus quem Deus præbet ad ſingulos actus ſupernaturales, procedat ex illo decreto abſoluto voluntatis Dei, quale in dicta reſponſione explicatur, ſed tota ratio illius prædeterminationis dicitur eſſe tale decretum; ergo neque talis prædeterminatio neceſſaria eſt ad ſingulos actus. Conſequentia cum minori euidentes ſunt ex dictis maior autem probatur, quia illud decretum non eſt neceſſarium, vt voluntas humana conſtituatur in actu primo completo, & ita perfecto, & ſufficiente ad præſtandum conſenſum, vel eliciendum quemcunque actum ſupernaturalem, vt ſolum indigeat concurſu actuali, & ſimultaneo: tum quia ſublato è medio auxilio præuio (vt ſupponimus) nihil aliud fingi poteſt neceſſarium, tum etiam, quia ſæpe oſtenſum eſt illud eſſe de ratione auxilij ſufficientis, quod proxime antecedit effectionem liberæ actionis. Nam eſſe poteſt in his qui non conſentiunt, & tamen illis non datur ex vi illius decreti, vt per ſe notum eſt; ergo ad habendum omne auxilium neceſſarium proxime ante concurſum ſimultaneum, non eſt neceſſarium illud decretum. Neque etiam eſt neceſſarium ad ipſum concurſum præſtandum. Ergo nulla ſupereſt ratio, ob quam illud decretum ſimpliciter neceſſarium ſit. Hanc conſequentiam nunc vt claram ſuppono, quia ad producendos effectus per cauſas ſecundas, per ſe loquendo, & quantum eſt ex parte ipſorum effectuū, vel ex indigentia cauſarum ſecundarum ſolum illud decretum, & ea tantum efficacia ex parte diuinæ voluntatis neceſſaria eſt, quæ ad præſtandum generalem concurſum effectui accommodatum ſufficiens fuerit, quidquid ſit, an ex parte Dei intercedere poſſint alia decreta prædefinitiua, de quibus ſæpe tactum eſt, & infra cap...... dicturi ſumus. Nunc ergo ſolum ſupereſt probanda minor propoſitio, ad quam tota huius puncti difficultas reuocatur.

3. *Ad concurſū ſimultaneum præſtandum, non eſt abſolutum Dei decretū neceſſarium.*

Quod ergo ad concurſum ſimultaneum præſtandum, non ſit abſolutum Dei decretum neceſſarium. Probatur primò ex obiecto illius decreti, nam per illud proximè ſolum vult Deus concurrere cum voluntate, ſed in ipſo nomine, & ratione concurſus includitur, vt non ſolus Deus faciat talem effectum, ſed cum alio ſimul coëfficiente; ergo ex vi talis obiecti non eſt abſolutum neceſſarium, & efficax decretum de tali effectu futuro, ſed ſolum de concurſu cum alio, in quo includitur cōditio, ſi alius coëffecerit. Dices imo eo ipſo, quod Deus vult concurrere, vult etiam hominem cooperari, nam concurſus eſt plurium curſus, & ideo ſi Deus abſolute vult concurſum cum voluntate, vult etiam ipſam voluntatem operari, & ita vult etiam abſolute conſenſum eius. Sicut ſi Deus vult abſolute vnum correlatiuorum eſſe in rerum natura, eo ipſo vult etiam aliud: vt ſi voluit Abraham habere filium, voluit etiam illum eſſe patrem, concurſus autem includit alium concurrentem quaſi correlatiuum; ergo abſoluta voluntas vnius includit ſimilem voluntatem alterius. Reſpondeo duobus modis poſſe aliquem concurrere cum alio, vno modo abſolute volendo vtriuſque concurſum, alio modo volendo tantum ſuum concurſum ex ſuppoſitione alterius, vel ſub conditione, ſi alter velit concurrere, vtrumque enim modò experimento humano cognoſcimus, & certe poſterior modus eſt frequentior inter homines. Seruata ergo proportione dicimus, eſto poſſit Deus priori modo velle actionem voluntatis humanæ, & ita ſimul abſolute velle & ſuam, & voluntatis humanę efficientiam actualem (de quo dicemus capite ſequenti) nihilominus illum modum volēdi non eſſe neceſſarium ad concurſum Dei, ſed ſatis ſuperque eſſe ſecūdum, quia Deus poteſt velle præſtare ſuum influxum, non ſimpliciter, & abſolute, ſed quantum eſt ex ſe, & ſubintellecta conditione, ſi per humanam voluntatem non ſteterit. Quid enim repugnat Deum ita velle? Si autē non repugnet ponamus id voluiſſe, certe illud ſufficiet ad concurrendum actu, ſi per hominem non ſteterit, quia Dei voluntas ſemper permanet, & de ſe eſt efficax, ideoque licet conditionata ſit dum completur conditio tranſit in abſolutam, & habet effectum; illa ergo ſufficit ad concurſum ad extra præſtandum; ergo aliud decretum magis abſolutum non eſt ſimpliciter neceſſarium.

Secundò probatur eadem propoſitio inductione, ſeu argumento ſumpto ex concurſu ordinis naturalis. Nam vt Deus hunc concurſum præbeat humanæ voluntati ad actus naturalis ordinis non eſt neceſſe vt talis cōcurſus procedat ex abſoluto, & efficaci decreto, quo Deus velit hominem hoc, vel illud velle; ergo neque ad præbendum ſimultaneum in ordine gratię eſt neceſſarium illud decretum. Conſequentia probata eſt in lib. 3. quia licet concurſus generalis gratiæ ſit nobilioris generis in ordine entis, tamen in modo quo datur, vel offertur cauſæ ſecundæ, eandem proportionem ſeruat, quia nulla ratio diuerſitatis intercedit. Quia ante hunc concurſum gratiæ ſupponitur data volūtati omnis gratia neceſſaria, in actu primo complete ad volendum, & ita ei offertur concurſus, vt in manu eius relinquatur ex parte ſua concurrere, vel non concurrere, & ſic etiam impedire, ne Dei concurſus ad extra exeat; ergo ſeruat proportionem quoad modum concurſus ordinis naturalis. 4.

Probatur argumento ſumpto ex concurſu ordinis naturalis.

5. Iam ergo probatur antecedens inductione in actibus peccatorum: Deus enim non præbet ſuum concurſum ad illos, præuolendo illos abſoluto decreto, quo velit hominem habere talē actum, præſertim prius ratione, quàm præuiderit voluntatem hominis fuiſſe ad talem actum determinandam; id enim, & diuinæ ſapientiæ, ac bonitati repugnat, & ſanctis Patribus dicentibus, Deum non prædeſtinare actus malos, & videre, licet maximè in Proſpero ad Gallos c.1. & ad Vincentium c.6.10. & 11. Quid eſt enim prædeſtinare generaliter ſumptum, prout ad ſingulos actus applicatur, niſi ex ſe abſoluto, & efficaci decreto deſtinare, aut velle vt aliquid fiat. Non habet ergo Deus hoc decretū circa actus malos, etiam vt ſunt effectus quidam, & reales volitiones; quia vt ibi dixit Proſper, *Deus non inſerit homini, aut dæmoni huiuſmodi affectum, aut voluntatem.* Propter quod dixit etiam Auguſtinus in Enchirid. cap. 31. *Scriptum non eſſe, non eſt voluntas niſi à Deo, quia verum non eſt, licet omnis poteſtas ſit à Deo.* Et propterea etiam ſub disiunctione in eod. lib. cap. 95. dixit. Nihil fieri niſi quod Deus velit, aut volendo, aut ſinendo, vt fiat, & alia multa loco allegato adduximus. Et in Prolegomeno 2. & in ſequentibus agendo de prædefinitionibus, aliquid addemus. Præbet ergo Deus concurſum ad reales actus peccatorum, ſine illo præuio decreto ſuæ voluntatis, quo ex ſe abſolutè velit talem hominem conſenſum præſtare,

ſtare, ſed ſolùm per voluntatem concurrendi, homine ipſo cooperante, in quo tacita includitur conditio; ergo ſignum eſt, per ſe, & ex generali ratione concurſus nihil aliud eſſe neceſſarium, ac ſubinde neque in actibus bonis vel ſupernaturalibus illam neceſſitatem inueniri.

Et declarari poteſt, quia vt Deus faciat non oportet vt velit vel voluerit, quod alius facturus, ſed ſatis eſt vt velit quod ipſe facturus eſt. Nam vt Auguſtinus etiam dixit. Ea tantum prædeſtinat, quæ eſt ipſe facturus lib. de prædeſtinat. ſanctorum cap. 10. Ergo vt concurrat, ſatis eſt vt velit ſuum influxum, etiamſi non velit influxum voluntatis humanæ, ſed illam dari ſinat, vt citato loco dicit idem Auguſtinus, vel permittat, vt in aliis locis habet. Neque obſtat quod in re hi duo influxus non diſtinguantur, quia nihilominus poteſt Deus mente diſcernere illam actionem, vt eſt à ſe, & vt eſt à voluntate creata, & ita illam velle quantum eſt ex ſe ſub priori reſpectu, non tamen ſub poſteriori, ſed tantum ſinendo, aut permittendo, vel etiam optando, iuxta capacitatem materiæ, vt à voluntate humana fiat.

6. *Probatur ab inconueniẽti.* Tertio idem probamus præcipuè ab inconuenienti tractato cap. 11. Quia ſi ad conſentiendum gratiæ vocanti neceſſarius eſt concurſus Dei ad extra manans, ex illo decreto abſoluto Dei ad intra, ſequitur eos qui carent tali concurſu, ſimpliciter, & abſolutè non poſſe conſentire gratiæ vocanti; hoc autem omnino falſum eſt, vt ſæpè diximus & probauimus, & ab aduerſariis, ſub his verbis non admittitur; ergo etiam eſt falſum tale decretum eſſe neceſſarium. Probatur ſequela, quia ſuppoſita illa neceſſitate, ille, qui caret concurſu in ſe recepto, nunquam habet illum in poteſtate ſua; ergo nec conſenſum habet in poteſtate ſua, ergo non fuit potens ad conſentiendum. Qui enim ſimpliciter poteſt conſentire, profectò habet conſenſum in poteſtate ſua, quia non poteſt, niſi ratione huius poteſtatis; vt autem ſæpe ex Auguſtino diximus id habemus in poteſtate noſtra, quod ſi volumus facimus, non poteſt autem hoc modo habere homo in poteſtate ſua conſenſum niſi etiam habeat concurſum Dei oblatum, ac proinde poſitum in ſua poteſtate. *Concurſus ordinis gratiæ eſt ſimpliciter neceſſarius ad conſenſum ſupernaturalem.* Quia concurſus ordinis gratiæ eſt ſimpliciter neceſſarius ad conſenſum ſupernaturalem; ergo qui non habet concurſum in re ipſa ſi neque in ſua poteſtate illum habet, ita vt infallibiliter detur, ſi velit, profectò neque conſenſum habet in ſua poteſtate. Quod autem iuxta illam ſententiã homo non habeat concurſum in ſua poteſtate probatur, quia ipſe concurſus nec datur nec dari poteſt, ſine illo decreto antecedente volũtatis Dei, vt in illa ſententia ſupponitur, ſed Deus non habuit tale decretum æternum circa hominem, qui in tempore illum concurſum non recipit; quia decretum illud cum ſit efficax, & abſolutum non caret effectu, neque homo poteſt aliquid facere, vt Deus habeat tale decretum; ergo nullo modo habet in ſua poteſtate talem concurſum.

7. Reſpondent decretum Dei non eſſe neceſſarium ad poſſe, ſed ad agere, & ideo licet Deus non habuerit decretum, hominem poſſe agere, licet acturus non ſit. Sed contra, quia vt ſupra de concurſu dixi, licet in ſe tantum ſit neceſſarius ad actionem, tamen habere illud oblatum, eſt neceſſarium ad poteſtatem agendi, non offertur autem per decretum Dei; ergo quod ſupponatur decretum in ſuo ordine ſufficiens, eſt neceſſarium ſolum ad agere, ſed etiam ad poſſe. Et declaratur facili, & humano modo ex illo axiomate. *Id poſſumus quod per* A *amicos poſſumus.* Quo D. Thomas 1.2. q. 109, art. 4. vtitur ad conciliandam libertatem arbitrij cum neceſſitate gratiæ. Illud enim axioma verum habet, quando, vel amicus paratus eſt ad auxiliandum, vel ſaltem auxilium eius ab altero poteſt impetrari, & obtineri. Si autem amicus omnino ex ſuo arbitrio decreuiſſet non adiuuare alium, neque alter poſſet illum ab illa voluntate mutare, profectò non haberet in tali caſu locum axioma illud *Id poſſumus quod per amicos poſſumus*, & ſimpliciter eſſet homini impoſſibile, quod ſine adiutorio talis amici facere non poſſet. In præſenti, ergo applicatur illud axioma, quia licet cauſa ſecunda non B poſſit ſuum effectum facere, ſine concurſu, ſeu adiutorio primæ, nihilominus ſimpliciter poteſt facere effectum ſuæ virtuti proportionatum, quia cauſa prima de ſe parata eſt ad concurrendum, & conſequenter voluntate ſua offert illi concurſum, quia Deus non aliter eſt paratus, nec indiget alia præparatione, niſi voluntate ſua. Vnde ſi abſolutè, & efficaciter, ac ex ſe Deus ab æterno decreuiſſet non iuuare cauſas ſecundas in agendo, ſimpliciter non poſſent ſuos effectus producere, quia nec per ſe, nec per amicum vt ſic dicam, poſſent operari.

Et ne quis tergiuerſetur dicendo, quod ſemper intrinſecam ſuam poteſtatem retinerent, oportet C aduertere ſermonem eſſe de potentia ſimpliciter, & proxima, quæ includit omnia requiſita in actu primo, ſeu in præparatione. Et vt nullus ſit dubitandi locus, maximè id eſt verum. Loquendo de poteſtate morali, quæ neceſſaria eſt, vt poſſit imputari non agenti carentia actionis, ſi illam omittat. Ita igitur voluntas per gratiam excitata, & in actu primo ſufficienter conſtituta, licet indigeat ſimultaneo influxu, & concurſu gratiæ, nihilominus eſt ſimpliciter potens ad conſentiendum, quia quoad influxum habitus, vel alterius principij proximi ſibi inhærentis, habet illam ad nutum ſuum, quia habitu etiam infuſo, vel ſimili principio vtitur, cùm vult, quoad influxum vero Dei D oportet, vt habeat illum ita paratum, vt infallibiliter detur, quantum eſt ex parte Dei; ergo è contrario ſi Deus non eſt ita paratus, nec noſtra voluntas eſt moraliter potens, nec illi poteſt imputari, quod careat concurſu, & conſequenter neque quod careat operatione; ergo ſimpliciter, & humano modo loquendo non poteſt, quia ſola potentia phyſica, quæ in illa manet parum profectò refert ad liberam poteſtatem, cui carentia actionis imputetur. Confirmatur quia impoſſibile eſt, me habere in poteſtate mea effectum, niſi habeam actu, vel in mea poteſtate quidquid neceſſarium eſt, vt effectus fiat; quia ſi non habeam in mea poteſtate omnia neceſſaria poterit effectus non ſequi ex defectu E prioris auxilij, vel concurſus neceſſarij, magis quã ex defectu meo. Nam ſi decretum Dei eſt neceſſarium, & non ponitur, nec ego poſſum facere vt ponatur, cur potius meo defectui imputatur quod non ſequatur talis effectus, quam defectui diuini decreti? Planè non video. 8. *Aduertendum.*

Quod autem Deus non ſit paratus ad concurrendum, ſi neceſſarium eſt decretum illud, probatur multipliciter. Primo quia Deus non eſt paratus, niſi per aliquam determinationem liberam voluntatis ſuæ ſufficientem ad effectum externum quantum eſt ex parte Dei, tunc autem Deus non habuit talem determinationem, vt ſupponitur, nec denuo poteſt illam inchoare, vt eſt certum; ergo: Secundo eo ipſo quod Deus non habuit illud decretum, habuit poſitiuum decretum non concurrendi

rendi tunc ad talem conſenſum, vel concurrendi ad aliquem contrarium, quia Dei voluntas in ſuis decretis liberis non manet ſuſpenſa, ſed inter oppoſita aliquid ſtatuit; ergo repugnat Deum paratum eſſe ad concurrendum, facta hypotheſi, quod non decreuerit concurrere. Quis enim dicat Deum eſſe paratum ad dandum, vel faciendum quod ex ſe abſoluto decreto ſtatuit non dare, vel facere? Tertio carentia talis concurſus non poteſt moraliter imputari; ergo ſignum eſt, non eſſe in poteſtate, nec Deum paratum eſſe ad dandum illum. Antecedens patet; conſtituamus enim hominem ſufficienter vocatum prius natura, quam voluntas eius ad conſenſum, vel diſſenſum determinetur, & quod Deus non decreuerit dare talem concurſum, ſed alium, quid quæſo facit homo, vt talem concurſum recipiat? nihil certe reſponderi aut cogitari poteſt, quod ad rem pertineat.

9. *Eadem eſt ratio de cõcurſu ſimultaneo, ac de præuia prædeterminatione inhærente homini.*

Et hic applicari poſſunt omnia quæ in ſimili diſcurſu diximus, de præuia determinatione inhærente homini. Nam reuera eadem eſt ratio de extrinſeco decreto Dei, ſeu de concurſu ſimultaneo, ſi ab illo decreto neceſſario pendet, quia quod tale decretum nobis non inhæreat, ſicut prædeterminatio in actu primo, parum refert ſi neceſſitas eſt eadem, & antecedens omnino ad noſtram libertatem, ita vt ab illa non pendeat poni, vel non poni tale decretum, vt reuera pendere non poteſt, ſi illud eſt antecedenter neceſſarium, & pro ſolo Dei arbitrio datur, vel negatur. Quia quando Deus non habet tale decretum non eſt ex præſcientia alicuius liberi vſus arbitrij, ſed ante omnem præſcientiam, vt illi authores conſequenter dicunt: nec eſt propter aliquam diſpoſitionem arbitrij poſitiuam, vel negatiuam quia vtraque ſupponit decretum concurrendi, vel non concurrendi Dei, vt facile patet ex ſupra dictis. Et hoc optime declarat, & confirmat ratio ſupra tacta de concurſu, quia ſi concurſus datur per decretum abſolutum determinatum ad vnum actum, nunquam voluntas eſt indifferens proximè ad plures actus, & proinde ſe habet ad alios omnes extra illum ad quem decreuit Deus concurrere, ac ſe haberet ad omnes, ſi Deus decreuiſſet ad nullum concurrere, tum autem nullum poſſet operari, nec liberè aliquem omitteret, ſed omnibus ex neceſſitate careret; ergo & nunc neceſſitate caret illis ad quos Deus ſuo ſolo arbitrio decreuit non concurrere. Ergo in particulari loquendo de actu gratiæ, qui caret concurſu ad illum, & habet determinatum cõcurſum ad aliquem alium ſolum, non liberè, nec cum poteſtate morali actus gratiæ omittit. Ergo cum neceſſitate talis decreti non poteſt ſaluari poteſtas moralis, & libertas conſentiendi in his, qui carent neceſſario concurſu.

10. Nec eſt ſimile de auxilio ſimultaneo, vt ſolet nobis obiici, ſi ponamus illud non pendere neceſſario, ac eſſentialiter ex illo decreto abſoluto, ſed ex alio inuoluente conditionem, quale nos explicuimus. Nam ſi concurſus dari poteſt ex vi decreti conditionati optime intelligimus, quamuis homo ſufficienter vocatus non recipiat actu ſimultaneũ concurſum, nihilominus Deum de ſe paratum eſſe ad illum dandum, & habere circa talem hominem ſimile decretum, quia ſtante tali decreto, ſtat non habere in re effectum, quia non eſt omnino abſolutum, & Deus ipſe ita temperauit illud, vt cooperante alio ageret ad extra, non vero cooperante non ageret. Eſt enim Deus maxime Dominus ſuæ poteſtatis quoad vſum, & ſuæ actionis ad extra, & ideo poteſt vno vel alio modo illã velle iuxta conſilium voluntatis ſuæ. Et inde facile etiam intelligitur habere hominem ſic vocatum in ſua proxima poteſtate cõſenſum quia in genere cauſæ proximæ per vires gratiæ in ſe receptas, cum potentia obedientiali ſuæ voluntatis, poteſt illum conſenſum elicere, & per amicum, id eſt, per Deum, habet paratum concurſum gratiæ, & ita habet illum in poteſtate ſua, vt iam poſita ſuppoſitione ex parte Dei ex ſuo arbitrio, & concomitante influxu pẽdeat habere, vel non habere ad extra talem concurſum. Eſt ergo longe diuerſa ratio de auxilio etiã ſimultaneo pẽdente, vel non pẽdente à tali decreto, & ideo dicimus tale decretũ non eſſe neceſſariũ.

Vnde conſequenter ſequitur, nec prædeterminationẽ phyſicam per immediatum influxum Dei in actum conſenſus poſſe eſſe neceſſariam. Ac proinde ceſſat diſtinctio ſupra nobis obiecta. Nam ſiue illa ſit poſſibilis, ſiue non (de quo ſtatim) negamus eſſe neceſſarium ad liberum conſenſum ſupernaturalem auxilium ſimultaneum habens reſpectum ad tale decretum, quia ipſum decretum neceſſarium non eſt, & ſine illo poteſt dari ſimultaneus conſenſus, ſeu auxilium in actione ipſa voluntatis inhibitum. Sicut autem dari poteſt ita veriſimilius eſt, de facto dari, vel ſemper, vel frequentius, quia ille eſt modus magis accommodatus libero arbitrio, & nulla eſt ratio fingendi ſemper aliũ modum determinationis, ſi aliunde ex re ipſa, & ex dependentia, vel ſubordinatione cauſæ ſecundæ ad primam, vel ex peculiari conditione actuum gratiæ id non oſtenditur. Occurrebat autem hic difficultas, quia ſequitur, aliquid fieri in rerum natura ſine voluntate Dei, ſaltem efficaci, & abſoluta ipſius effectus, vtique actus liberi. Facile verò reſpõdetur negando ſequelam, quia quod fit volẽte Deo ad id concurrere, non fit ſine voluntate Dei, ſiue det concurſum per antecedens decretum abſolutum, ſiue per concomitans ex parte obiecti, vt in lib. 3. explicaui. Nam D. Auguſt. locis citatis prius abſolute dixit, nihil fieri, niſi quod vult Deus, & poſtea addidit, vel volendo, vel ſinendo vt fiat. 11. *Difficultas.* *Soluitur.*

Vnde ad ſecundam partem duplex diſtinctio eſt adhibenda. Vna eſt de malis actibus, vel bonis. Nã de malis concedimus, & omnino affirmamus fieri ſine beneplacito Dei, & ipſo non volente abſolutè & efficaciter, vt actus fiat, ſiue prius ratione, quam illum futurum eſſe præſciat, ſiue etiam poſtquã illũ futurum eſſe prænouit, quia ſibi nullo modo placet, nec illum ſimpliciter vult, ſed vellet potius nõ fieri, licet noluerit illum impedire, nec concurſum ad illum negare, & poſtea illũ ad pœnam, vel ad aliquod bonum ordinet. In bonis autẽ actibus, & præſertim ſupernaturalibus, triplex volũtas Dei diſtinguenda eſt, vtique, intentionis, executionis, & cõplacentiæ. prima antecedit effectionẽ actus, & non eſt proximũ principiũ phyſicum eius: ſecunda comitatur actũ modo ſupra explicato in lib. 3. Tertia ſubſequitur actũ iam præuiſum abſoluta ſcientia viſionis, de qua dictũ eſt. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat & erãt valde bona.* Dico ergo actũ bonum, & gratiæ fieri poſſe ſine præuia Dei voluntate abſoluta exequẽte, quia ſufficit volũtas cõcomitãs virtute cõditionẽ includẽs. Nunquã vero fit ſine voluntate beneplaciti Dei cõſequẽte, & probabile eſt maxime quoad actus gratiæ non fieri ſine decreto abſoluto diuinæ volũtatis, per modũ intẽtionis antecedẽtis, quæ ad ordinẽ prædeſtinationis, non executionis pertinet Sed de hoc decreto, quomodo à voluntate exequente differat, & cur minus repugnet arbitrij humani libertati, ſæpe iam dictum eſt, & infra magis declarabitur. 12.

Capvt XXIV.

Vtrum auxilium efficax prædeterminans phyſicè voluntatem influendo immediatè in actum eius liberum poſſibile ſit.

1\. IN ſuperiori capite vidimus, neceſſitatem huius auxilij pugnare quoad ſpecificationem circa ſupernaturales actus, id eſt, non relinquere poteſtatem moralem faciendi illos in his, quibus tale auxilium denegatur, nunc videdum eſt, an tale auxilium datum repugnet libertati quoad exercitium, & ideo poſſibile non ſit ſaltem ſalua actus libertate. Aliqui enim moderni Theologi qui nobiſcum ſentiunt in his quæ hactenus contra phyſicam prædeterminationem auxilij efficacis diximus, in hoc puncto docent, hoc genus phyſicæ prædeterminationis non repugnare cum libertate actus ideóque non ſolùm eſſe poſsibile, ſed ſæpe etiam dari præſertim ad quaſdam miraculoſas, & efficaciſsimas conuerſiones vt Pauli, Matthæi, Magdalenæ & ſimilibus, vel ad actus, qui ex quadam ſingulari gratia, & priuilegio conceduntur, vt fuerunt fortaſſe omnes actus Beatiſsimæ Virginis in via, præſertim vero ille qui Angelicæ annuntiationi aſſenſum præbuit. Et hanc exiſtimo fuiſſe opinionem F. Ioannis Vincent. quantum ex his, quæ & Ledeſma refert, & ab aliis audiui, coniectare poſſum. Nam vt ſupra dixi eius ſcripta videre non potui. Eandem ſententiam P. Lorca ex profeſſo docuit nouus quidam Scriptor non indoctus, & conſtanter affirmat eſſe doctrinam D. Thomæ & Scoti, imò & Sancti Auguſtini. Sed de auctoribus infra dicam, nunc vocatione tantum, vel phyſica, vel Theologica ex principiis fidei agendum eſt.

Theologi quidã moderni, quid in hoc puncto doceãt.

2\. Fundamentum huius ſententiæ videtur eſſe, quia licet vt homo ſupernaturalem conſenſum præbeat, neceſſarium non ſit, vt Deus ex voluntate efficaci, & omnino abſoluta illum moueat auxilio illo ſimultaneo, non tamen videtur dicendum Deum id facere non poſſe. Primò quia multum derogat omnipotentiæ Dei, nam vt D. Thomas 1. p. q. 19. art. 8. & 1. 2. q. 10. art. 4. & ſæpe alias docet, diuinæ potentiæ non tantum ſubſequitur actus voluntatis, ſed etiam modus eius, vtique quod libere fiat; ergo poteſt Deus, de abſoluta ſua potentia efficaciter velle, & exequendo facere, vt voluntas humana conſentiat. Vnde Auguſtinus in Enchirid. cap. 95. *Tunc* (inquit) *in clariſſima luce ſapientiæ videbitur, quod nunc piorum fides habet, antequam manifeſta cognitione videatur quam certa & immutabilis, & efficaciſſima ſit voluntas Dei, quam multa poſſit, & non velit, nihil autem velit quod non poſſit, quamque ſit verum quod in pſalmo canitur. Deus autem noſter in cœlo & in terra omnia quæcunque voluit fecit, quod vtique non eſt verum ſi aliqua voluit & non fecit. Et quod eſt indignius, ideo non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat omnipotens, voluntas hominis impediuit.* Non eſt autẽ minus indignum de Deo ſentire non poſſe velle efficaciter aliquid fieri, à voluntate hominis, ne forte hominis voluntas impediat, ne Dei voluntas impleatur. Vnde cap. 103. ait. *Rogandus eſt Deus vt velit, nam ſi velit, neceſſe eſt fieri quod voluerit*, vtique & modo etiam quo voluerit; ergo poteſt Deus habere illud decretum, & per

Quodnã ſit fundamentum huius ſententiæ.

A illud determinare efficaciter voluntatem hominis, vt velit, & libere velit, ſicut eam Deus velle voluit, illa autem prædeterminatio non fit niſi per auxilium ſimultaneum, vt manans ab illo decreto, quia ſupponimus Deum aliud præuium non influere.

Secundò argumentor quia Deus poteſt prædefinire abſoluto decreto actum liberum hominis 3.
ante abſolutam præſcientiam eius, vt nunc ſupponimus, ergo etiam poteſt illam ſuam voluntatem exequi per ſimilem voluntatem efficacem exequendam. Probatur conſequentia, quia alias executio non eſſet æque efficax, ac infallibilis, ac ipſa intentio. Dices ex parte executionis ſufficeB re, voluntatem concomitantem cum præſcientia conditionata, quod ex parte voluntatis humanæ non deerit coëfficientia, & influxus, ſi tali, vel tali modo excitetur & moueatur. Sed contra quia hic modus licet forte aliquando ſufficiat, non poteſt in vniuerſum ſatisfacere, quia fieri poteſt vt Deus per conditionatam ſcientiam præuideat voluntatem hominis quocunque modo hic, & nunc excitetur, tam ex parte obiecti, quam per motiones præuenientes in ipſamet voluntate de ſe nũquam eſſe conſenſuram, niſi eſſe parte ipſiuſmet conſenſus determinetur. Cum enim contingens ſit an voluntas in tali, vel tali occaſione ex ſe conſenſura ſit ſine alia prædeterminatione, contingere C etiam poterit, vt in nulla occaſione ſit conſenſura, & quod id præuideat Deus. Ergo tum vel admittenda eſt poſſibilis prædeterminatio phyſica, per abſolutum decretum executiuum Dei, vel concedendum eſt in aliquo caſu Deum non poſſe abſolute decernere, vt fiat actio libera, quod videtur abſurdum, & alienum ab illa omnipotentiſſima poteſtate, quam, teſte Auguſtino, Deus habet ad corda hominum inclinanda.

Tertiò quod caput eſt, in hoc apparet repugnã- 5.
tia, quia Deus per illam volũtatem abſolutam non inducit aliquem actum primum prædeterminãtem volũtatem, ſed præbet tantum actualem motionẽ, quæ nihil aliud eſt, quàm ipſamet actio, & operatio voluntatis; hæc autem motio non fit in voluntate D ſine actuali cooperatione eiuſdem voluntatis; ergo neceſſitas, quæ per talem motionem inducitur, nõ eſt neceſſitas antecedens, ſed comitans, ſeu ſubſequens ex ipſamet cooperatione libera voluntatis; ergo non repugnat libertati iuxta principia ſupra poſita. Alias nullius eſſet actus liber, quia quoties voluntas operatur, hæc determinatio, & neceſſitas, operatione ipſa inducitur, quia vero ipſamet volũtas illi cooperatur, ideo optimè ſtat cum illa neceſsitate libertas; ergo idem eſt in præſenti determinatione, quam Deus facere poteſt per actum ſecundum, quia non faciet illum ſine cooperatione libera voluntatis; ergo ex parte libertatis non eſt repugnantia; ergo cum aliunde eſſe non poſſit, nó eſt diuinæ omnipotentiæ denegandum. Et confirmatur tandẽ, quia Deus eſt primus auctor naturæ, E & inclinationum quæ naturam ſequuntur, ergo ſicut præbet inclinationes innatas, ita poteſt præbere elicitas; ergo voluntas humana, ſubeſt diuinæ, etiam quoad inclinationes elicitas per actus liberos. Et hæc ratio dicitur ſumpta ex D. Thoma 1. 2. q. 9. art. 6. in corp. & ad 3. & q. 10. art. 4. & 1. p. q. 105. art. 4. & q. 111. art. 3. & 4.

Nihilominus eſt ſecunda ſententia huic extre- 5
mè contraria ſimpliciter negans, eſſe poſſibilem talem modum prædeterminationis, etiam liberum vſum volũtatis humanæ impediẽdo. Vt enim hæc opinio intelligatur, aduerto, duplicem hic eſſe quæſtionem

Secund: tentia præ cedent. tremè traria.

quæſtionem, vna eſt ſimplicior, & abſtractior, an Deus ſolum concurrendo cum voluntate auxilio ſimultaneo, & nullam mutationem diſtinctam, ac propriam illi imprimendo, poſſit illam prædeterminare ad vnum: Alia eſt magis compoſita, & contracta, an poſſit Deus illo modo prædeterminare voluntatem ad actum liberum ſeruato modo libertatis eius, vel tantum eam neceſſitando. Auctores ergo huius ſecundæ opinionis etiam in priori quæſtione repugnantiam credunt inuolui in terminis, & ideo non poſſe Deum illo modo prædeterminare voluntatem, ad vnum actum, & exercitium eius immediatè imprimendo ipſum actum ſecundum, ſine alia præuia motione determinante. Poteſtque hæc ſententia ſuaderi, quia ſi eſt prædeterminatio à Deo facta, eſt natura prior quam influxus voluntatis, ſi vero eſt per concurſum ſimultaneum, illi repugnat vera prioritas naturæ, quæ in ordine cauſalitatis fundetur, vt ſæpe oſtenſum eſt. Sicut ergo repugnat idem reſpectu eiuſdem eſſe prius natura, & non eſſe prius, ita repugnat fieri prædeterminationem per auxilium ſimultaneum. Item motio Dei vt ſit vera prædeterminatio debet eſſe à ſolo Deo; ſed repugnat motionem quæ fit à Deo per concurſum ſimultaneum eſſe à ſolo Deo, quia illa eadem motio & actio dicit eſſentialem habitudinem ad liberum arbitrium, vt ſæpe oſtenſum eſt; ergo repugnat eſſe prædeterminationem per auxilium ſimultaneum ſolum. Conſequentia cum minori nota ſunt. Maior probatur, quia ſi motio non ſit à ſolo Deo, erit ſimul à voluntate; ergo voluntas influit in illam motionem non vt præexiſtens ordine naturæ determinata, quia prius natura, quam influat nihil à Deo ſola accepit quo determinetur, vt ſupponitur; ergo per illummet influxum, quo ipſa voluntas influit in illam primam motionem, ſeipſam determinat concurrente Deo; ergo ex parte Dei non eſt vera prædeterminatio cauſalis, vt ſic dicam, ſed ſolum condeterminatio ſimultanea quæ non ſolũ poſſibilis, ſed etiam neceſſaria eſt in omnibus actibus liberis, & æquiuoce dicetur prædeterminatio ratione excellentiæ, & independentiæ, non ratione prioritatis naturæ, in cauſalitate fundatæ, vt in cap. præcedenti declaraui. Ergo vt ſit ſpecialis prædeterminatio facta à ſolo Deo, oportet vt à ſolo Deo fiat, in voluntate prius natura, quam ipſa quidquam faciat. Ergo repugnat fieri per ſolum ſimultaneum concurſum. Et ideo multi ex his qui hanc prædeterminationem dicunt fieri per ipſum actum immediate, diſtinguũt aliquam actionem formaliter diſtinctam, quam ſolus Deus facit, & natura priorem, quam ſit actio voluntatis. Sed hæc ſententia intelligi non poteſt, nec explicari, vt patet ex diſcurſu capitis ſuperioris. Et præterea habet eandem repugnantiam cum libertate actus, vel maiorem quam motio prædeterminans in actu primo, vt à fortiori probant omnia dicta cap. quæ facile hic explicari poſſunt. Igitur in ipſomet actu voluntatis, nihil ex parte Dei inuenitur niſi auxilium, ſeu concurſus ſimultaneus imbibitus in actione ipſius voluntatis, quæ non fit ſine inflexione, vt ſic dicam eiuſdem voluntatis ad eãdem actionem, & ideo non videtur eſſe poſſe prædeterminatio vera ex parte Dei.

6. Neque videtur ſatisfacere reſponſio, quæ ex dictis in capite præcedenti ſumi poteſt per diſtinctionem illius auxilij ſimultanei, vel ſecundum ſe ſpectati, vel vt procedit à decreto abſoluto voluntatis Dei efficaciter præuolentis, vt voluntas hu- A mana hoc velit: & quod priori modo non prædeterminet prout ratio facta probat. Secundo autem modo poſſit prædeterminare, non ratione ſui, ſed voluntatis Dei quæ præcedit. Hoc, inquam, non videtur ſatisfacere. Primo quia licet fingatur ille concurſus ſimultaneus procedere ab illo abſoluto decreto diuinæ voluntatis, de illo procedit ratio facta, quod in re non habet prioritatem reſpectu influxus voluntatis, nec fit ſine ipſa ſe determinante, & ad illam partem flectente, vnde non poteſt habere cauſalitatem in ipſam voluntatem, quæ faciat ipſam facere, cum actio B illa prius fiat ab ipſa voluntate, quam poſſit illam determinare vt faciat. Deinde ille concurſus ſimultaneus conſideratus, vt fluens ab ſpeciali decreto voluntatis Dei, nihil in ſe amplius habet, quam ſimilis concurſus procedens à generali decreto concurrendi, & inuoluente conditionem, ſi voluntas velit; ſed hic poſterior concurſus non prædeterminat, vt ſupra declaratum eſt, & dicti Auctores nobiſcum fatentur; ergo nec prior poteſt prædeterminare. Probatur conſequentia, quia illa habitudo ad voluntatem Dei efficacem ſolum eſt quædam determinatio extrinſeca in ipſo concurſu Dei: ſed ſola determinatio extrinſeca non ſufficit ad ſpecialem effectum realem: ergo nec ad prædeterminationem voluntatis ſatis eſſe poteſt, C quia hęc prędeterminatio aliquis effectus realis eſt.

His verò non obſtantibus, quoad partem contrariam ſentio. Vnde dico primo poſſe Deum, per abſolutum decretum executiuum ſuæ voluntatis ita præuenire hominis voluntatem, vt illam prædeterminet ad volendum, quod Deus vult, eam velle, etiamſi nihil agat in ipſam volũtatẽ hominis præter actum ipſum conſentiendi, ad quem ipſa etiam voluntas hominis concurrit. Hoc probant argumenta prioris ſententiæ magna ex parte, & idẽ cõfirmãt quæ in primo Prolegomeno adduxi ad probandum poſſe Deum noſtram voluntatem neceſſitare immediate per efficaciam ſuæ voluntatis, quæ neceſſitas non eſt ſine aliqua prædeterminatione. Vnde ſi ratio facta pro tertia parte probaret effi- D caciter, non poſſe Deum hoc modo prædeterminare voluntatem, à fortiori probaret non poſſe illam neceſſitare, quod videtur multum derogare omnipotentiæ Dei. Quia reuera nulla ſufficiens oſtenditur repugnantia, quia in eo caſu dicẽdum eſt, prædeterminationem principaliter procedere à decreto abſoluto, & efficaci voluntatis Dei, quod tunc præcedit ordine cauſalitatis, comparandas duas voluntates diuinam, & humanam inter ſe, licèt in ordine ad actionẽ, vel effectũ non prius natura influat diuina voluntas quã humana. 7. Sententia Auctoris.

8. Hæc enim duo non repugnant, quod facilè patebit inchoando ab vltima replica proxima facta. Pro ſecunda opinione. In qua falſum eſt, quod ſu- E mitur, nimirum nihil plus eſſe in concurſu, ſeu influxu Dei ſimultaneo dato ex abſoluto decreto prædefinitiuo ſimpliciter talis effectus, vel dato ex decreto includente cõditiõnẽ, quia licet in hoc cõueniant, quod influxus ab vtroque proueniens ſit ſimultaneus cum influxu voluntatis, & in re ab illo non diſtinctus, nihilominus neceſſe eſt, vt illi duo influxus in ſe ſint diſtincti in modo ſuo, & in efficacia ſua, aliàs non poſſet magis vnus prædeterminare, quam alius, vt recte probat diſcurſus factus, & in ſimili probatum eſt etiam in dicto prolegomeno 1. Nec eſt quod dicamus non poſſe Deum variis & pluribus modis concurrere cum voluntate auxilio ſimultaneo, ita vt vnus ſit attemperatus, vt ita dicam, indifferentiæ voluntatis, &

quaſi ſubiectus poteſtati eius, alius ſit præternaturalis voluntati eiuſque poteſtati non ſubiectus, & prior ſit à voluntate Dei, qua ſolum vult concurrere quaſi ſub conditione, ſi voluntas hominis ſeſe accõmodare voluerit, aliàs vero ſit à voluntate abſolutè volentis ita agere, vt omnino voluntas humana ſubſequatur, ita vt reſiſtere non poſſit.

9. *Soluitur fũdamentũ ſecundæ ſententiæ.*

Et ita quantum ad hanc partem attinet facile ſoluitur fundamentum ſecundæ ſententiæ. Ad primam ergo eius partem nego, in omni prædeterminatione ad extra neceſſarium eſſe, vt ſit prior natura, quam actio voluntatis: ſatis enim eſſe poteſt, quod procedat à prædeterminatione ad intra, præcedente ordine efficaciæ, & cauſalitatis reſpectu humanæ voluntatis, quam vult illo modo trahere ad operandum. Ad alteram vero partem dico, prædeterminationem in actu primo per ſe poſtulare, vt à ſolo Deo fiat: non eſt autem hoc neceſſarium in hac prædeterminatione actus ſecũdi, quia non dicetur prædeterminatio eo quod prius natura determinet voluntatem quam ipſa agat, ſed quia illa actio prout à Deo fluit in voluntate, talis eſt, vt non ſubdatur indifferentię, ſeu poteſtati voluntatis, & quia illum modum habet ex influxu cauſæ prioris, & potiſſimę, & antecedentis in volendo efficaciter, ideo talis actio, vt eſt à Deo dicitur prædeterminatiò. Ad vltimam denique partem iam reſponſum eſt, non differre hunc influxum ab alio non prædeterminante, in ſola denominatione extrinſeca, ſed per intrinſecam entitatem, ſeu modum ſuum, ratione cuius habet, vt non ſubdatur poteſtati voluntatis.

10. *Non poteſt Deus per ſuã voluntatem efficacẽ prædeterminare voluntatem hominis immediatè influẽdo in illam ipſum actum, niſi neceſſitando illam. Probatur 1.*

Ex his verò concludo, & dico ſecundò contra primam ſententiam. Non poteſt Deus per ſuam voluntatem efficacem prædeterminare voluntatem hominis immediatè influendo in illam ipſum actum, niſi neceſſitando illam, ideoque impoſſibilis eſt talis prędeterminatio ſecundum conſenſum voluntatis, ſeruato ſimul modo libertatis in ipſo. Probatur primò, quia Deus per huiuſmodi voluntatem ſuam efficacem, & influxum ab illa manantem poteſt neceſſitare voluntatem humanam, ſed inter illam neceſſitatem, & hanc prædeterminationem, nullum medium conſtitui vel diſcrimen aſſignari poteſt; ergo ſicut talis neceſſitas, non poteſt eſſe ſine prædeterminatione, ita neque talis prædeterminatio ſine neceſſitate. Conſequentia euidens eſt. Maior probata eſt in Prolegom. 1. & probatur optimè teſtimoniis & rationibus primæ ſententiæ. Vnde ſi ad illam defendendam Auctor eius negauerit poſſe Deum decreto ſuo neceſſitare voluntatem eneruat rationes ſuas, veriuſque derogat ipſe omnipotentiæ Dei, quam id nobis obiiciat. Quia in hoc quod actio Dei ita determinet voluntatem, vt libertatem operandi ei non relinquat, nulla inuoluitur repugnantia vt ex terminis ipſis videtur per ſe notum, quod autem ſimul determinat & relinquat liberam actionem, præ ſe fert ſtatim repugnantiam, quam eſſe veram oſtendimus, probando minorem rationis factæ, ſcilicet, inter talem prædeterminationem, & neceſſitatem, nullum inueniri diſcrimen, aut medium. Quia ex parte Dei idem decretum efficax antecedit, & ex parte influxus ad extra immiſſus voluntati humanæ etiam eſt conuenientia in hoc quod neuter ſubditur poteſtati voluntatis; ergo.

11. Reſponderi poteſt eſſe diſtinctum ratione decretum Dei in vno, & in altero caſu: nam in vno vult voluntatem velle liberè, in altero vult velle cum neceſſitate. Sed contrà, quia ſi vtrum-

A que decretum eſt abſolutum, & efficax quoad hoc, vt voluntas creata velit, & eſt decretum executiuum ad extra quod vi ſua facit, quod vult, impoſſibilis eſt illa differentia. Probatur, quia ſi conſideretur efficacia illa talis decreti, æquali neceſſitate ex illo ſequitur hic effectus, qui eſt creatam voluntatem velle, quia vtraque eſt neceſſitas in ſenſu compoſito, & ex tali ſuppoſitione antecedente, vt æque impoſſibile ſit voluntati creatæ reſiſtere vtrique decreto; ergo non magis vna neceſſitas quam altera repugnat libertati; ergo non magis per vnum decretum vult Deus hominem operari quam per aliud; Si ergo per vnum infert neceſſitatem contrariam libertati, etiam per aliud.

B Quocirca vt ſic Deus neceſſitet, non oportet, vt modo noſtro intelligendi vel loquendi ponatur neceſſitas ex parte obiecti, vt cum dicitur, velle, vt voluntas hominis velit neceſſario, ſed eo ipſo quod ponitur Deus velle abſolute, vt homo velit, eadem neceſſitate ſequitur volitio in homine, quia impoſſibile illi eſt, tali voluntati Dei reſiſtere. Quod ſi hæc neceſſitas directe volita à Deo contraria eſt libertati hominis, profecto etiamſi non fingatur directè & quaſi in actu ſignato volita, ſed in actu exercito, æquè repugnabit libertati, quia eiuſdem rationis eſt, & in eadem efficacia antecedente fundatur. Vnde è cõtrario inuoluitur re-
C pugnantia, cum fingitur decretum eiuſdem efficacię reſpectu actus volendi, coniungendo in eodem actu ex parte obiecti modum libertatis, quia non poteſt efficacia actus eſſe contraria obiecto ſuo; ergo cum talis & tanta ſit efficacia actus, vt inducat neceſſitatem contrariam libertati, vt de alio actu ſimilis efficaciæ conceditur, impoſſibile eſt in obiecto eiuſdem actus ponere modũ libertatis.

12. *Probatur ex parte auxilij.*

Secundò principaliter id probatur ex parte auxilij, quo mediante Deus exequitur tale decretum, quia non poteſt Deus efficaciter voluntatem noſtram determinare, ex vi ſui interni decreti, niſi aliquid in nobis ponendo, quo talis determinatio fiat, quia illud decretum, vel omnipotentia Dei per
D illud applicata, eſt proximum principium efficiens talem determinationem; ergo aliquid debet ab illo principio prodire efficienter, & in homine intrinſecè recipi, quo talis determinatio fiat. Sicut enim ſupra Prolegom. 1. probaui voluntatem humanam non poſſe neceſſitari à diuina per ſolam extrinſecam denominationem, ſeu quaſi ſympathiam, ſed neceſſariam eſſe aliquam mutationem intrinſecè factam in humana voluntate per propriam, & per ſe efficientiam voluntatis diuinæ, ita in præſenti dico determinationem hanc, quæ efficienter fieri dicitur per voluntatem Dei abſolutam, aliquid eſſe debere per ſe factum à Deo, & intrinſecè receptum in voluntate. Quia illa de-
E terminatio non eſt denominatio extrinſeca, & eſt aliquid quod ante actionem Dei voluntas humana non habebat, ſicut etiam de neceſſitate diximus.

Deinde iam ſupponimus, id, quod Deus facit ad determinandã volũtatem, non eſſe aliquem actum primũ, nec motionem præuiã in reipſa diſtinctam ab actu ſecũdo voluntatis. Pręterea eſſe non poteſt ipſemet actus ſecũdus, vt prius factus à ſolo Deo, tum quia oſtendimus in illo actu non eſſe plures actiones, vnam ſolius Dei, & aliam voluntatis ſimul, & Dei, tum etiam, quia id repugnat actui vitali, tum præterea, quia voluntas non faceret ſuum actum eliciendo, & educendo illum de non eſſe, ad eſſe, ſed actum iam à Deo factum quaſi iam foueret, & conſeruaret, ſeu actũ ageret: tũ denique quia inde euidentius ſequitur neceſſitas abſoluta voluntatis,

voluntatis, quam ex impreſſione auxilij in actu primo phyſicè prædeterminantis, quia illa actio ſolius Dei eſſet ſuppoſitio ſimpliciter antecedens, & ex illa ineuitabiliter ſequeretur conſenſus, ſeu illa ſecunda efficientia voluntatis. Supereſt ergo vt illa determinatio vt eſt aliquid inhærens voluntati, neceſſario ponenda ſit in aliquo auxilio ſimultaneo talis naturæ, & conditionis, vt non ſubſit dominio, & libero vſui voluntatis; ergo tale auxilium non poteſt diſtingui à ſimili auxilio neceſſitante, ſeu non poteſt in eodem diſtingui ratio prædeterminandi, & ratio neceſſitandi.

13. Prima ex his duabus illationibus apertiſſimè probatur ex dictis hîc, & in dicto prolegomeno primo, quia ſi illud auxilium ſecundum ſe ſpectatum ſubeſſet dominio voluntatis, non obſtante quacunque determinatione interna diuinę voluntatis dandi voluntati humanæ tale auxilium, poſſet voluntas humana etiam poſita illa hypotheſi, non ſe inclinare, ſed ſuſpendere ſuum influxum, & conſequenter poſſet actus non ſequi, nec auxilium illud ad extra poni quod repugnat efficaciæ diuinæ voluntatis. Sequela patet, quia nullo alio modo influxus volitus, vel oblatus ex parte Dei ſubeſt dominio voluntatis hominis, niſi quatenus nonobſtante illa voluntate Dei, in voluntate hominis manet poteſtas ad ſuſpendendum ſuum influxum. Repugnat ergo Deum ex abſoluta efficacia ſua velle ita coagere cum volũtate hominis, vt omnino infallibiliter cooperetur, niſi talem modum concurſus illi præſtando reſpectu cuius non habeat voluntas creata poteſtatem ſuſtinẽdi ſuum influxum, ſeu detinendi, vt ſic dicam, cooperationem ſuam, & hoc ipſum eſt tale auxilium non ſubdi poteſtati voluntatis.

14. Hæc autem eſt neceſſitas abſoluta reſpectu voluntatis, & conſequenter repugnat libertati actus. Primò, quia illa impreſſio eminẽti quodam modo incipit antecedenter à Deo reſpectu humanæ voluntatis, & hæc non poteſt illi reſiſtere, nec ſuum influxum ſuſtinere, vt declaratum eſt. Secundo, quia libertas quoad exercitium poſita eſt in poteſtate ſuſpendendi actum, vel per poſitiuum actum nolendi agere, vel per negatiuam ſuſpenſionem interpretatiuè voluntariam, ita vt hæc poteſtas intelligatur manere etiam poſt oblatum concurſum ex parte Dei. At in eo caſu talis poteſtas non relinquitur voluntati, vt ſatis declaraui; ergo nec relinquitur libertas quoad exercitium. Maior quoad priorem partem ex terminis nota eſt, quoad poſteriorem autem, ſcilicet, quod illa poteſtas manere debeat etiam ex ſuppoſitione concurſus oblati ex parte Dei, patet, quia debet eſſe poteſtas proxima qualis requiritur ad vſum libertatis, & non eſt poteſtas proxima donec habeat paratum concurſum ex parte Dei: nam ſi prius natura conſideretur voluntas, non habebit poteſtatem ſuſpẽdendi actum morali modo, ſed habebit impotentiam ad habendum illum; ergo ſi talis offertur concurſus voluntati, quo oblato non eſt in poteſtate eius ſuſpendere ſuum influxum, non liberè, ſed ex neceſſitate ſimpliciter ſuum præbet concurſum. Denique iſto modo explicuimus in dicto prolegom. 1. vim diuinæ voluntatis ad inferendam immediatè per ſe ſe ipſam abſolutam neceſſitatem voluntati humanæ, nec cum minori neceſſitate intelligi poteſt, concurſus ſimultaneus datus voluntati humanæ, cum qua illa omnino determinetur. Ita vt non valeat iam ſuum influxum ſuſpendere; ergo non poteſt in re diſtingui talis determinatio à neceſſitate, nedum ab illa ſeparari.

Tertiò idem probamus ex comparatione huius determinationis ad alteram, quæ fit per impreſſionem actus primi phyſice determinantis: nam de hac oſtendimus, ſi in actu primo præcedat, nõ poſſe relinquere libertatem quoad exercitium in actu ſecundo, in quo Theologi cum quibus nunc diſputamus nobiſcum conſentiunt; ergo idem dicẽdum eſt de hac prædeterminatione in actu ſecundo. Probatur conſequentia, quia hi duo modi prædeterminandi cõueniunt in hoc quod in vtroque habet voluntas humana quandam neceſſitatem eliciendi aliquem actum prouenientem ab aliquo principio extrinſeco antecedente, cui ipſa non poteſt reſiſtere, vel non cooperari illi, ſolumque in hoc differunt, quod in priori principium proximum actus ſecundi, à quo prouenit determinatio illa repugnans libertati, præcedat in voluntate natura in voluntate inhærendo illi, in hoc vero ſecundo modo principium proximè determinans humanam voluntatem ad actum ſecundum, non præcedit inhærendo voluntati, ſed quaſi intimè aſſiſtendo, eſt enim increata virtus diuini decreti intimè aſſiſtentis, voluntati ad prædeterminandam illam in ſuo actu. Hæc autem differentia reſpectu neceſſitatis illatæ voluntati quaſi materialis eſt, & modum neceſſitatis non mutat, neque minuit, ergo ſi vna determinatio eſt cõtraria libertati; etiam altera. Minor declaratur, & probatur, quia præmotio inhærens voluntati, illamque in actu primo determinans, non alia ratione tollit libertatem in actu ſecundo, niſi quia in influxu, quem præbet in actu ſecundo non ſubditur poteſtati voluntatis, ſed potius ſubiicit ſibi, ita vt conſiderando conſtitutum illud ex voluntate, & tali præmotione, licet actio ab illo compoſito ſimul, & adæquatè præcedat, nihilominus comparando inter ſe illa duo principia, præmotio eſt quodammodo prior comparatione voluntatis, & illam ſecum ineuitabiliter ducit: ſicut è contrario quando voluntas operatur per habitum infuſum, licet actio adæquatè, & ſimul procedat ab illo conſtituto ex potentia, & habitu, tamen comparando inter ſe illa duo principia, voluntas eſt prior, & quaſi vtitur habitu, qui in agendo illam ineuitabiliter comitatur, & hinc fit vt hæc motio ſit libera, illa verò neceſſaria. At vero quod præmotio facit cum inhærentia, decretum Dei fortius, & efficacius facit ſine inhærentia, coniungitur enim voluntati hominis, & ex vtroque conſurgit vnum adæquatum principium proximum talis actionis, in quo principio comparando diuinam voluntatem ad humanam, diuina eſt prior, & ab illa eminenti quodam modo incipit actio per talem influxum, cui voluntas humana non poteſt reſiſtere, nec ſuum influxum continere, vt illi non cooperetur. Denique voluntas diuina tunc vtitur humana modo quodam ineuitabili ipſi voluntati humanæ; ergo eſt eadem, vel maior neceſſitas, quia hæc neceſſitas non conſiſtit in inhærentia ſed in illo modo trahendi voluntatem ineuitabiliter ad conſenſum: vel certè ſicut in priori modo dicitur voluntas prædeterminata in actu primo per entitatem auxilij, ita in hoc poſteriori dici poteſt eminenti modo prædeterminata in actu primo per omnipotentiam, & voluntatem Dei abſolutam aſſiſtentem illi ad vtendum illa ad talem modum agendi, qui eius indifferenti poteſtati non ſubdetur. Eſt ergo hæc vera neceſſitas libertati contraria. Quod magis reſpondendo ad motiua contrariæ ſententiæ conſtabit. 15. Probatur 3.

16. Reſpondetur ad primum. Ad primum reſpondemus ad omnipotentiam Dei pertinere, vt poſſit hominis voluntatem trahere, & mouere quo voluerit, omnibus modis ſimplicibus, vt ita dicam, id eſt, non includentes, ſimul repugnantes, & contradictorias conditiones. Et hoc modo merito docet D. Thomas ad omnipotentiam Dei pertinere, vt faciat voluntatem operari non ſolum ſubſtantiam actus, ſed etiam modum libertatis eius. Ad eandem vero potentiam quæ ſapienter omnia operatur, pertinet, vt cum vult hominem liberè operari, applicet media conſentanea, & non repugnantia libertati operationis, modus autem determinandi voluntatem per ſolam efficaciam omnipotentiæ ſuæ non eſt accommodatus libertati operationis, ſed illi repugnans, vt oſtenſum eſt, & ideo ſi Deus velit vti illo modo, etiam ille cadet ſub omnipotentiam ſuam, tamen eo ipſo volet vt humana voluntas ex neceſſitate operetur, non liberè, quia volet, vt operetur ex neceſſitate immiſſa, à cauſa primaria, quæ eſt neceſſitas repugnans libertati.

17. Et ſic etiam veriſſimum eſt, quod ait Auguſtinus, voluntatem hominis non poſſe impedire, vt non fiat, quod Deus abſolute voluit hominem velle. Sed oportet diſcernere quid, & quomodo velit Deus, vt iudicetur, qualis ſit etiam impotentia ex parte hominis, & an neceſſitas inferatur contraria libertati, necne. Nam ſi Deus antecedenter, & ex ſe efficaciter, & abſolute vult, hominem velle, & id operari per abſolutam efficaciam omnipotentiæ ſuæ, tunc non poteſt velle, vt homo libere velit, quia non poteſt velle contraria. Vnde tunc homo ineuitabiliter id volet, tamen ex neceſſitate abſoluta volet, & non liberè, quia ex impotentia intrinſeca, & antecedente (vt ita dicam) non poteſt impedire quin fiat, quod voluit omnipotẽs. Si autẽ Deus ſimul abſolute velit, hominem velle & liberè velle, iam non id volet fieri ex ſola efficacia omnipotentiæ ſuæ, nec volet per hoc ipſum determinare voluntatem hominis, ſed intendit aliis modis contentis, in theſauris ſapientię ſuæ, & potentiæ illam inducere, vt velit, & tunc etiam homo infallibiliter volet, quod Deus voluit, & non poterit impedire voluntatem abſolutam Dei, nihilominus tamen liberè volet, quia non ex antecedente prædeterminatione efficaci, ſed alio modo accommodato libertati inducetur, qui modus non ex ſola omnipotentia, ſed etiam ex præſcientia aliqua habebit infallibilitatem, & ita illa neceſſitas non erit antecedens, ſed conſequens, vt in ſequentibus explicabimus.

18. Ad ſecũdum, & ad replicam. Ad ſecundum rectè ibi reſponſum eſt, vt ex proxime dictis conſtat. Ad replicam autem ibi factam, imprimis dicimus, quod in ea ſupponitur ita eſſe impoſſibile, vt nunquam contingat. Vnde Auguſtinus quæſt. 2. ad Simplicianum, ad omnipotentiam, & omniſcientiam Dei pertinere credit, vt non deſit illi modus ita vocandi hominem, vt infallibiliter velit, quod Deus voluit eum velle, non ex prædeterminatione, ſed ex congruitate vocationis. Sic enim ibi pro illis omnibus qui ita vocantur, vt non conſentiant, hanc generalem regulam ſtatuit. *Si vellet Deus illorum miſereri, poſſet ita vocare, quomodo illis aptum eſſet, vt & mouerentur, & intelligerent, & ſequerentur.* Et pro aliis contrariam ponit regulam. *Cuius miſeretur ſic eum vocat, ſicut ſcit ei congruere, vt vocantem non reſpuat.* Vnde ſubdit inferius. *Cum ergo alius ſic, alius autem ſic moueatur ad fidem, eademque res ſæpe alio modo dicta moueat, & alio modo dicta non mouat, aliumque moueat, alium* A *non moueat, quis audeat dicere, defuiſſe Deo modum vocandi, quo etiam Eſau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque coniungeret in qua Iacob iuſtificatus eſt?* Vbi pondero non dixiſſe Auguſtinum non defuiſſe Deo modum, quo voluntatem Eſau ipſe determinaret, ſed quo ita vocaret Eſau, vt ipſemet Eſau mentem ſuam applicaret, voluntatemque coniungeret. Loquitur ergo de modo vocationis congruo ei, qui vocatur, & à Deo præſcito & de hoc interrogat Auguſtinus. *Quis audeat dicere Deo defuiſſe?* Sentiens nullo modo admittendum eſſe caſum, in quo impoſſibilis ſit Deo talis vocatio. Et ratio eſt, quia licet quælibet vocatio ſingularis, & determinata non habeat de ſe infallibilem, ſed contingentem B effectum, nihilominus cum Deus infinitis modis poſſit vocare, confuſè, & indeterminatè loquendo, impoſſibile eſt, non eſſe aliquam vocationem habituram effectum, quam Deus pro infinita ſcientia diſtinctè, & in particulari nouit, & pro ſua omnipotentia facere poteſt.

19. Inſtantię caſu. Deinde vero ſi arguens vrgeat, vt caſum admittamus. Illo poſito reſpondemus, in eo nihil aliud ſupponi, niſi dari voluntatem hominis ita diſpoſitam, vel affectam in aliquo caſu, vt conſenſura non ſit, quocunque modo alliciatur, vel attrahatur, donec neceſſiterur, perinde enim eſt dicere non eſſe conſenſuram, niſi per efficaciam extrinſecam Dei determinetur, quod arguens ſupponit, & dicere non eſſe conſenſuram, niſi C neceſſitetur, nam vt probaui illa duo idem ſunt. Sicut ergo arguens dicit ex illa hypotheſi; Deum non poſſe abſolutè velle, vt ille homo conſentiat, niſi volendo etiam prædeterminare phyſicè, eius voluntatem ex parte ipſius, prætèr omnem motionem moralem, ita nos dicimus, non poſſe Deum tunc velle abſolute, vt homo ille conſentiat, niſi volendo, vt ſaltem neceſſario velit, cum præſciat nullo modo eſſe libere voliturum.

20. Reſ. ad tertium. Ad tertium iam oſtenſum eſt, in eo genere determinationis inuolui repugnantiam cum libertate. Prima vero probatio contra hoc inducta non eſt ſolida, quia licet hæc determinatio fiat per ipſammet operationem, quæ ſimul à volun- D tate hominis fit, includere poteſt neceſſitatem contrariam libertati. Nam etiam quando Deus neceſſitat voluntatem, concurrit voluntas ad ipſam actionem neceſſariam, & nihilominus actio non eſt libera, quia ad illammet neceſſitatur à Deo. Et actus gratiæ neceſſitantis ſunt neceſſarij, licet ſint effectiuè à voluntate, ſed oportet, vt fiat cum poteſtate non agendi, & hanc non habet voluntas, ſi à Deo efficienter determinatur ab extrinſeco, vt declaraui. Vnde cum ibidem dicitur hæc neceſſitas non eſſe antecedens, ſed conſequens ad liberam cooperationem voluntatis, reſpondemus falſum ſupponi, tum E quia ibi non eſt cooperatio libera, tum etiam quia ila neceſſitas quatenus oritur ex decreto Dei abſoluto ſimpliciter & per ſe ſpectato eſt antecedens, & repugnans libertati, vt declaraui. Altera vero probatio, quia hæc neceſſitas eadem reperitur in omnibus actibus voluntatis, facile retorquetur contra argumentum, quia eadem ratione ſequeretur eandem determinationem inueniri in omnibus actibus voluntatis, quod ipſe concedit. Cum ergo determinatio intelligi non poſſit, ſine aliqua neceſſitate, & non in omnibus actibus voluntatis inueniatur determinatio, licet in omnibus ſit illa neceſſitas compoſita, quæ ex ſuppoſitione liberæ cooperationis reſultat,

reſultat, quæ eſt illa, qua res cum eſt, neceſſariò eſt, ſignum euidens eſt, determinationem, quam ipſe admittit in quibuſdam actibus, & non in omnibus non includere ſolam illam neceſſitatem, ſed aliam antecedentem, per quam fit vt liberum arbitrium non libere, ſed ex neceſſitate cooperetur influxui voluntatis Dei, & hanc dicimus eſſe neceſſitatem ſimpliciter libertati repugnantem. Ad confirmationem nemo eſt, qui neget, Deum poſſe præbere inclinationes elicitas voluntati, imo nunquam in illa fiunt, quin Deus illas faciat. Quod ſolum docet D. Thomas in locis citatis. Vnde etiam veriſſimum eſt voluntates humanas ſubeſſe diuinæ quoad inclinationes elicitas tam liberas, quàm neceſſarias, diſcernere tamen oportet modum talis ſubordinationis & ſubiectionis. Non enim ſpectat ad Deum eo quod ſit primus auctor naturæ, vt neceſſitando voluntatem efficiat in illa elicitam inclinationem liberam, ſed modus faciendi illam eſt duplex, moralis per præmotionem excitantem, & phyſicus per influxum ſimultaneum; qui ſubſit poteſtati voluntatis, non verò phyſicè prædeterminando: nam licèt Deus hoc etiam poſſit facere, vt auctor voluntatis, faciet tamen neceſſitando, vt declaraui.

21. *Deus ſecundùm legem ordinariam non conuertit ad ſe voluntates hominum determinando illas, etiam in conuerſionibus mirabilioribus.*

Ex quibus tandem concludo ſecundum legem ordinariam Deum non conuertere ad ſe voluntates hominum determinando illas etiam in conuerſionibus mirabilioribus, vt Pauli, & ſimilium. Hoc probamus primò, quia Deus ſecundum legem ordinariam non neceſſitat voluntatem humanam ad hos actus, ſed determinare illam hoc modo eſſet neceſſitare illam; ergo non determinat. Secundò, quia nulla eſt neceſſitas talis prædeterminationis, vel vt conuerſio ſit certa, & infallibilis, vel vt ſit ſubitanea, & mirabilis: Nam iuxta generalem regulam, ex Auguſtino allegatam ad hoc ſufficit vocatio congrua. Vnde de ipſa conuerſione Pauli docet Auguſtinus de Grat. & liber. arbitr. cap. 5. ita fuiſſe factam, & in ſequenti capite, & aliis ſubſequentibus, id fiet euidentius; ergo illa determinatio neceſſaria non eſt propter moralem, & communem vſum diuinæ gratiæ. Vnde neque habet congruitatem ad oſtẽſionem potentiæ, & virtutis Dei in ſubitis, & miraculoſis conuerſionibus, vt latronis, vel Magorum: tum quia ex viſibili effectu nunquam poteſt conſtare quod fiat ex tali determinatione Dei, quia alius modus ſemper eſt poſſibilis: tum etiam quia multò magis oſtenditur ſapientia Dei, & virtus gratiæ eius, ita operando efficaciter talem effectum, vt ſemper relinquat humanæ voluntati ſuam determinationem omnino liberam, cum ſola cooperatione diuina phyſica ſimultanea, & concomitante, vt poteſtati eiuſdem voluntatis ſubiecta. Vnde ſancti Patres de latrone, Magis, Matthæo & ſimilibus loquentes nullam mentionem faciunt talis determinationis, ſed internæ gratiæ inſpirantis, illuminantis, &c. vt in ſequentibus videbimus.

22. *[In]ſtantia de [ac]tione ſcri[be]ndi Canonicam ſcri[pt]uram.*

Sed inſtat ille Auctor, quia actio ſcribendi canonicam ſcripturam talis eſt, vt ſine illa prædeterminatione phyſica fieri non videatur, quia ſcriptor canonicus mouetur ad ſcribendum à Spiritu ſancto dictante non ſolum ſenſum, ſed etiam ſingula verba & ſingulorum ordinem, quod neque facile, neque ſine fictione tribui poteſt morali perſuaſioni, & non potius phyſicæ prædeterminationi. Similis actio dicitur eſſe locutio prophetica Spiritus ſancti. Iuxta illud Pſalm. 44. *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.* Et nihilominus negari non poteſt, quin ſit actio libera, alias incideretur in errorem Montani, qui dixit Prophetas loquutos eſſe tanquam arreptitios.

[D]e locutione [pr]ophetica.

23. *Occurritur.*

Sed fruſtra excogitata eſt neceſſitas determinationis phyſicæ in his actionibus, quatenus ad voluntatem pertinent. Quia quidquid in eis neceſſariò fit ex determinatione Spiritus ſancti, potiſſimum fit in intellectu, quæ autem pertinent ad voluntatem ſine tali determinatione fiunt. In his ergo hominibus primò ſpectari poteſt id, quod interius ab Spiritu ſancto accipiunt, in quo primum eſt illuſtratio intellectus quoad reuelationem occultæ veritatis ex parte obiecti propoſitæ, & hæc cum ordinariè antecedat voluntatem non eſt libera, ſed eſt ad modum gratiæ excitantis quam Spiritus ſanctus in nobis, ſine nobis inchoat. Quod ſi contingat prophetam priùs exoptare aut petere, vel ſe aliquo modo liberè præparare, ad talem illuſtrationem recipiendam, id quidem faciet ſua voluntate libera non phyſicè prædeterminata à Deo, ſed inſpiratione aliqua mota, vt v. g. quando Eliſæus petiit pſaltem qui mentem eius excitaret, & ſimilibus. Nulla eſt enim ratio fingendi ibi determinationem magis, quàm in aliis actibus religionis, orationis, aut fidei.

24. Deinde poſt reuelationem obiectiuam reperitur in propheta iudicium quo veritati reuelatæ, & reuelationi tanquam à Deo factæ aſſentitur. Et tunc ſi reuelatio ſit euidens, per illam determinatur & neceſſitatur intellectus ad aſſenſum veritatis reuelatæ. Vnde ibi non eſt neceſſaria determinatio voluntatis ad tale iudicium, quia neque actus eius neceſſarius eſt, nec concurrit cauſaliter ad tale iudicium. Quod ſi is, qui recipit reuelationem per modum complacentiæ velit veritatem illam amare, aut in eius aſſenſum conſentire, id omnino liberè, & ſine vlla præuia determinatione phyſica facere poterit. Si vero reuelatio ſit obſcura, tunc in ſubſtantia non excedit rationem fidei, & ideo ad aſſenſum neceſſaria erit motio libera voluntatis. Veruntamen ſicut in aliis vocationibus ad fidem, voluntas credendi ordinarie non habetur per phyſicam determinationem. Sed per vocationem cõgruam, vt ille auctor admittit. Ita in propheta voluntas aſſentiẽdi reuelatis per inſpirationem congruam, & opportunam optime fiet; ergo etiam ex hac parte neceſſaria non eſt prædeterminatio phyſica ad propheticam cognitionem, magis quam ad cæteros ſupernaturales actus.

25. Secundò conſiderari poteſt in propheta exterior locutio, ſeu prædicatio prophetiæ ad quam inprimis requiritur voluntas libera loquendi, & annuntiandi reuelationem ſibi factam, vel doctrinam reuelatam, nam ſine vlla dubitatione ita loquebantur prophetæ, plena libertate, & cum magno merito. Loquebantur autem moti à Spiritu ſancto, qui eis voluntatem loquendi inſpirabat, & quando ad hoc munus illos efficaciter eligebat, congrue etiam inſpirabat eis talem voluntatem, ita vt infallibiliter eam haberent, & in ea perſeuerarent quandiu, & quomodo Deus volebat; ergo neque ad hanc voluntatem erat neceſſaria prædeterminatio, ſed ordinarius modus inſpirandi, & vocandi congrue ſufficiebat, poſt voluntatem autem neceſſaria etiam erat gratia & directio Spiritus ſancti, vel ad loquendum ſine errore, & ſine additione aliqua vel diminu-

tione eorum quæ Deus reuelauerat, & annuntiari volebat, vel ad loquendum conceptis verbis, & alio ordine, & modo dictatis à Spiritu ſancto. Veruntamen licèt ad hoc eſſet neceſſaria ſpecialis directio Spiritus ſancti, non tamen erat neceſſarium nouum auxilium, ex parte voluntatis, ſed ex parte intellectus, quia per actum explicatum iam ſufficienter erat voluntas determinata ad mouendam linguam, vt proferret quidquid Spiritus ſanctus menti dictaret: poſtea ergo ſolum neceſſarium erat vt Spiritus ſanctus dictaret, & offerret verba, & ſeriem eorum, & hoc modo linguam dirigeret; ergo neque ex hac parte erat neceſſaria prædeterminatio phyſica ex parte voluntatis ad actum liberum, ſed ſolum erat neceſſaria determinatio ex parte materiæ, ſeu ſubiecti, quæ poteſt dici quoad ſpecificationem, non verò quoad exercitium actus eliciti à voluntate de quo tractamus. Qui modus determinationis etiam inter homines ſuo modo reperitur. Nam cum amanuenſis ſcribit, quæ ego dicto, liberè omnino ſcribit, & ad id ipſe ſe determinat, non ego determino ſaltem illum phyſicè, licèt rogando, vel præcipiendo, poſſim illum moraliter mouere, & nihilominus ex parte materiæ, & obiecti, determino quoad ſpecificationem ſcriptionem eius, vt talia verba, & tali ordine ſcribat. Ad hunc modum cum maiori tamen excellentia determinat Deus locutionem Prophetæ efficaciter proponendo illi talia verba, & non permittendo, vt illi alia occurrant, nec aliquod impedimentum quominus integrè, & perfectè illa concipiat, & exprimat ei occurrat. Quæ quidem reſpectu intellectus, & linguæ quædam neceſſitas eſt, reſpectu autem voluntatis nulla eſt niſi quoad quandam determinationem, & ſpecificationem. Nam quoad exercitium iam ſupponitur in voluntate determinatio libera prophetandi exterius, neque nouum actum elicit ad quem determinatione quoad exercitium indigeat, & ad perſeuerandum in eadem voluntate, perſeuerantia prioris vocationis, & inſpirationis ſufficit.

26. *Quomodo intelligenda verba illa: Lingua mea calamus ſcribæ, &c.*

Atque ita optimè intelliguntur verba illa. *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.* Nam ſine dubio Deus inſpirauerat, Pſalmiſtæ loquendi voluntatem, & liberè volebat linguam mouere, ad loquendum ea quæ Spiritus ſanctus dictaret, & ideo in ipſa locutione rectè comparat linguam ſuam reſpectu Spiritus ſancti calamo ſcribentis, quia in illa locutione nihil ſuum agnoſcebat, niſi motionem linguæ, nam verba, & res dictabat Spiritus ſanctus, & ita vtebatur illa lingua tanquam inſtrumento. Quod tandem poteſt non male explicari per verba ſapientis *Hominis eſt animam præparare, & Domini gubernare linguam.* Si per illam animæ præparationem voluntatem loquendi intelligamus, quæ quando eſt ſancta tribuatur homini, non quia non ſit etiam ex inſpiratione diuina, ſed quia per liberam determinationem habetur. Gubernare autem linguam non ſemper eſt in hominis poteſtate, vel libertate, quia pendet ex imaginatione, & conceptione verborum quæ non ſemper eſt in manu hominis, & multa occurrere poſſunt homine etiam inuito, quæ illam perturbent. Hæc autem neceſſitas altiori modo inuenitur in locutione prophetica, & ideo altior decretio, & gubernatio linguæ eſt neceſſaria, tota verò fit medio intellectu, & fantaſia ſine nouo vſu libertatis, vt explicaui.

27. *Idem dicendum de Scriptore canonico, quod de prophetica locutione dictum.*

Et quod dixi de prophetica locutione, eadem proportione locum habet in Scriptore canonico. Antecedit enim in illo libera ſcribendi voluntas ex diuina inſpiratione concepta ſine illa prædeterminatione phyſica, ſicut de prophetis explicaui. In

A ipſo verò actu ſcribendi non erat neceſſaria noua motio voluntatis, ſed ſola ſpecialis directio, ex parte intellectus, & phantaſiæ, ac memoriæ tam rerum, quam verborum, ſi neceſſaria eſſet. In hoc enim poteſt eſſe varietas iuxta materiam ſcripturæ, & diſpoſitionem antecedentem ſcriptoris. Interdum enim ſcriptor excitatur à Spiritu ſancto ad ſcribendum quæ aliàs vidit, vel nouit, vt de ſe dicit Lucas capite primo Euangelij. Et tunc Spiritus ſanctus non omnino præuenit ſcriptoris mentem, ſed ab illo vult etiam diligentiam adhiberi, vt ex 2. Machab. 2. colligimus, & totum id fit per liberam voluntatem ſcribentis, non determinatam phyſicè, ſed inſpiratam, & motam congruenter à
B Spiritu ſancto. Vltra diligentiam verò, & ſupra libertatem ſcriptoris. Spiritus ſanctus aſſiſtit menti eius, dirigendo, & ſupplendo, quod ipſe ſcriptor ſua diligentia non poteſt, vel non aſſequitur, vel remouendo ne quidquam ſcribat aliter, quam Spiritus ſanctus vult. Aliquando verò Scriptor merè propheticè ſcribit, quæ tunc actu ei reuelantur, & à Spiritu ſancto dictantur, & omnino ſe gerit Scriptor, ſicut amanuenſes Spiritus ſancti, ſicut Baruch ſcribebat verba quæ dictabat Ieremias, & ipſe Ieremias (vt dicitur Ierem. 36.) dictabat tanquam legens ex libro, vtique ex libro mentis ſuæ, in qua Spiritus ſanctus ea ſcripſerat. Et in vtroque tam Ieremia quam Baruch voluntas ſcribendi, vel dictan-
C di, & obediendi Deo hoc præcipienti omnino libera erat, ex inſpiratione diuina, ſine phyſica prædeterminatione; materia autem, & verba Scripturæ erant omnino ab Spiritu ſancto ſine interuentu voluntatis humanæ. Quocirca in toto opere ſcribendi, vel dictandi canonicam ſcripturam nulla prædeterminatio phyſica voluntatis humanæ neceſſaria eſt. Neque inuenitur opus ſupernaturale, pro quo ſit neceſſaria, niſi vbi voluerit Deus humanæ voluntati abſolutam inferre neceſſitatem.

D

Capvt XXV.

Quid addat auxilium efficax auxilio præuenienti ſufficienti, ſeu vocatio efficax generali, ac ſufficienti vocationi, & an per congruitatem vocationis hoc ſufficienter explicetur.

DIximus in cap. 5. auxilium efficax in vocatione aliqua ſpeciali, ac proinde in aliquo modo excitantis gratiæ conſiſtere, & in ſubſequentibus declarauimus, nullam eſſe excitationem quæ ex ſola ſua extrinſeca natura, ſeu entitate talis, ſeu
E tam efficax ſit, nec præter vocationem neceſſariam eſſe aliquam prædeterminationem ex parte Dei, quæ vocationi tribuat efficacitatem illam, nam omnino talem modum efficacitatis excluſimus, tum quia repugnat ſufficientiæ gratiæ, cui illa prædeterminatio non adiungitur ex parte Dei, tum etiam quia pugnat cum arbitrij libertate. Et ideo ſupereſt explicandum quid illud ſit, quod vocatio efficax addit vltra ſufficientem; nam cum vocatio ſufficiens ſit vera vocatio, & de ſe effectrix conſenſus, & nihilominus vocatio efficax ab illa diſtinguatur, neceſſe eſt vt ratio *efficacis* aliquid addat tali vocationi, quid ergo illud ſit, inquirimus. Quod certè obſcurum eſt. nam ideo dixit Auguſtinus

nus hanc vocationem efficacem altam, & ſecretam, & profundæ conſiderationis eſſe; Conandum nihilominus eſt id explicare, quod breuiter per nonnullas aſſertiones faciemus, deinde ad maiorem declarationem, & confirmationem noſtræ ſententiæ nonnullis obiectionibus ſatisfaciemus.

2. *Vocatio efficax non addit ſufficienti nouũ auxilium præueniens, nec aliquã entitatem, vel proprietatẽ realem abſolutam, quæ ad conſtituẽdum auxiliũ efficax, & diſtinguẽdum illud à ſufficiente neceſſaria ſit.*

Primum ergo aſſerimus, vocationem efficacem non addere ſufficienti nouum auxilium præueniens, nec aliquam entitatem, vel proprietatem realem abſolutam, quæ ad conſtituendum auxilium efficax, & diſtinguendum illud à ſufficiente neceſſaria ſit. In hac & ſequentibus aſſertionibus abſtineo nunc à probationibus, & ab auctoritate, quia de hac re ſigillatim agendum eſt in capitibus ſequentibus. Nunc ſolum aſſero ſaltem in eo eſſe hanc propoſitionem conſentaneam Conciliis & Patribus, quod in illis non inuenimus alia auxilia gratiæ præuenientis noſtrum velle, & per quam Deus efficiat nos velle niſi auxilia excitantia, vt ſunt illuminationes, & inſpirationes. Non poteſt autem vocatio efficax addere vltra ſufficientem aliquod peculiare auxilium excitantis gratiæ, quod per vocationem non efficacem non detur, tum quia ſi illud auxilium eſt neceſſarium & negatur, vocatio, quæ datur non poterit eſſe ſufficiens iuxta principia hactenus poſita, & probata. Tum etiam quia probatum eſt, nullum auxilium excitans de ſe, & ex vi ſuæ entitatis eſſe efficax ad determinandam voluntatem ad vnum, ergo quocunque auxilio excitante dato oportebit inquirere, per quid fiat efficax, & ſic procedetur in infinitum: vocatio ergo non fit efficax per additionem peculiaris auxilij excitantis. Ergo nec per auxilium præuium ad velle liberum, quia, vt dixi, nullum eſt tale auxilium præuium niſi excitans. Et hæc ratio etiam probat in vniuerſum vocationem non conſtitui in ratione efficacis per entitatem, vel proprietatem realem illi additam: nam vel illa eſſet res diſtincta ab omni excitatione, vel tantum modus eius; neutrum eſt veriſimile, & vtrumque inuoluit omnes difficultates tactas de auxilio prædeterminante vel rem non explicat.

3. Primam partẽ probo, quia ſi eſt entitas diſtincta, erit ſpeciale auxilium actuale diſtinctum ab excitante, & præuium ad actum, ac proinde diſtinctum ab influxu ſimultaneo ab ipſo imbibito, & ſic erit auxilium actuale medium inter excitans & velle liberum, quod, vt dixi, in ſanctis Patribus non inuenitur, & obiter notari poſſunt Auguſtinus in qu. 2. ad Simplician. dicens: *Credere Dei eſſe & noſtrum, Dei vocando, & noſtrum ſequendo.* Vbi inter illa medium non conſtituit, nec in lib. 83. quæſtion. q. 68. cum dicit, *Si quis ſibi tribuat quod veniat vocatus non poteſt ſibi tribuere quod vocatus ſit.* Nec Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 26. vbi cum deſcripſiſſet modum vocandi Dei per inſpirationes, illuminationes, &c. immediatè ſubiungit. *Sed voluntas ſubiungitur huic gratiæ, quæ ideo excitata eſt vt incipiat velle cum merito, quod diuino ſemine conceperat.* Neque etiam Bernardus medium illud agnouit lib. de grat. & liber. arbitr. circa finem. Si vero illa proprietas eſt tantum modus intrinſecus excitationis, ille non poteſt eſſe niſi vel intenſio, vel claritas vel ſimilis proprietas, ſi excitatio ſit in intellectu, vel ſuauitas aut quid ſimile, ſi ſit in voluntate: nihil autem huiuſmodi ſufficit, vt excitatio de ſe vel in ſe fiat abſolutè efficax, vt ſupra probatum eſt, quia per talem proprietatem non extrahitur motio à ratione gratiæ excitantis, de qua probatum eſt non habere de ſe talem efficaciam. Et inde facilè probatur altera pars; quia vel illa entitas aut proprietas, talis eſt, vt ſit neceſſaria ad operationem, & ſic ſine illa non erit vocatio ſufficiens, vel non eſt ſimpliciter neceſſaria, & ſic non pertinebit ad auxilium efficax, quod neceſſarium eſt. Item vel addita illa entitate, aut proprietate neceſſario ſequitur conſenſus voluntatis, & ſic non erit liber, quia illa neceſſitas eſt antecedens, & procedunt omnes rationes ſupra factæ contra phyſicam prædeterminationem, vel non ſequitur neceſſario, & ſic non ſequetur infallibiliter, ex vi talis entitatis, ſeu proprietatis per ſe, & abſolutè ſpectatæ, & conſequenter non ſufficiet ad conſtituendam vocationem in ratione efficacis.

4. *Vocatio efficax quænam ſit.*

Dico ſecundò, Vocatio efficax illa eſt, quæ de facto habitura eſt infallibiliter effectum à vocante intentum, & ideo licet in ſe ſit gratia præueniens à ſolo Deo facta, nihilominus includit habitudinem ad cooperationem futuram liberi arbitrij, cum auxilio gratiæ ſimultaneo, & conſequenter includit quandam congruitatem reſpectu perſonæ cui datur, vt ſit illi ita proportionata, & accommodata, ſicut oportet, vt in tali perſona, in tali tempore, & occaſione infallibiliter effectum habeat, & per hoc habet illa vocatio, quod congrua, & efficax ſit. Hæc doctrina communiter approbatur à Theologis noſtræ Societatis, & ab aliis Doctoribus, qui negant prædeterminationem phyſicam, quos ſupra retuli: De aliis vero antiquioribus & Patribus dicam inferius, Nunc prior pars probatur facilè ex dictis; ſequitur enim à ſufficienti partium enumeratione. Nam gratia efficax dicitur quæ infallibiliter habitura eſt effectum, & ſub hac ratione à Deo infunditur, vt in ſuperioribus declaratum eſt. Sed non habet hanc infallibilitatem ex vi ſuæ entitatis, vel alicuius abſolutæ proprietatis ſuæ, vt proximè oſtenſum eſt, & ſequitur clarè ex omnibus dictis contra alias ſententias; ergo neceſſe eſt vt habeat coniunctam habitudinem ad effectum futurum cum libera determinatione, vt inde habere poſſit dictam infallibilitatem, ſeu fundamentum eius: non enim poteſt cogitari alius modus talis infallibilitatis. Secundo declaratur à ſimili de præſcientia Dei, circa futura contingentia, eſt enim infallibilis, quamuis obiectum non habeat in ſua cauſa determinationem, & ideo dicimus neceſſarium eſſe, vt talis ſcientia includat habitudinem ad ipſam determinationem cauſæ, vt ſuo tempore futuram, non quia aliter eſſe non poſſit, ſed quia non aliter futura eſt. Sic igitur hæc gratia quæ antecedenter infunditur, infallibiliter habebit conſequentem operationem voluntatis, non quia aliter eſſe non poſſet, etiam ſtante illa gratia, ſed quia aliter futura non eſt.

Altera verò pars de congruitate, ſeu proportione ad perſonam ſuppoſita præcedenti, ſolum pertinet ad modum loquendi: nam cum tale auxilium dicat habitudinem ad effectum infallibiliter futurum, & eam non habeat ex innata proprietate abſoluta, oportet vt habeat ex congruitate, vel proportione quam habet ad talem perſonam. Et quamuis infra de Auguſtini mente in capite ſpeciali dicturus ſim, libet tamen nunc ſaltem oſtendere hunc loquendi modum non ab alio, quam ab Auguſtino deſumptum eſſe. 5.

Notabilia D. Auguſtini verba.

Ille enim in primis in q. 2. ad Simplician. multis verbis doctrinam hanc tradit, ex quibus pauca indicabo. *Cum eadem res* inquit *vno modo dicta aliũm*

alium moueat, quis audeat dicere defuiſſe Deo modum vocandi, quo etiam Eſau mentem applicaret, voluntatemque coniungeret. Vbi duo aduerto, vnum eſt ponere congruitatem vocationis, non in modo eius abſoluto, ſed reſpectiuo ad talem perſonam. Aliud eſt, quod poſita illa vocatione dicit per illam fieri, vt is, qui illam recipit v.g. Eſau, ſi illam reciperet ſuam mentem, & voluntatem applicaret, nam illa verba recte intelliguntur vt illud *Eſau* in caſu nominãdi poſitum ſit, & det ſuppoſitũ verbo applicandi, & coniungendi vocationi Dei. Quod ſi quis dixerit ſenſum potius eſſe Deum per vocationem potuiſſe mentem Eſau (vocem hanc in genitiuo ponendo) applicare, quod ad præſens ſpectat, non multum refert, quia ſenſus in idem redit, nimirum non defuiſſe Deo modum vocandi, ita accommodatum Eſau, vt per vocationem illam, quod volebat obtineret. Prior vero ſenſus videtur magis ad Auguſtini mentem, nam ſtatim cum de reprobis dixiſſet, non eſſe congruenter vocatos, ſubdit. *Poſſent alio modo vocati accommodare voluntatem.* Præterea ſic inquit, *licet multi vno modo vocentur, tamen quia non omnes eodem modo affecti ſunt, illi ſequuntur vocationem, qui illi capiendæ reperiuntur idonei.* Vbi valde notanda eſt cauſalis nota, quia non in extrinſecam prædeterminationem, ſed in congruentiam vocationis cauſam refert ſequendi vocationem. Idemque ſignificat cum iterum inquit ſolius Dei miſerentis fuiſſe illo modo vocare, quomodo aptum eſt. Ac denique illi (inquit) *electi qui congruenter vocati.* Ex quo verbo ſumptum eſt nomen vocationis congruæ. Præterea ex lib. de Don. perſeue. cap. 14. hæc verba notanda ſunt. *Ex quo apparet in quibuſdam eſſe naturale lumen intelligentiæ, quo moueantur, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant.* Sed hæc, & alia multa inferius latè tractanda ſunt.

6. Infallibilis connexio, quæ in vocatione congrua, ſeu efficaci cũ libero cõſenſu inuenitur, non eſt merè cauſalis, ſed præſcientiæ, &c.

Dico tertiò, infallibilis connexio, quæ in vocatione congrua, ſeu efficaci cum libero conſenſu inuenitur, non eſt merè cauſalis, ſed præſcientiæ, non per abſolutam ſcientiam, ſed per conditionatam, qua Deus de omni voluntate creata, & creabili præſcit, quid ſit actura in omni tempore, & occaſione, ſi hoc, vel illo modo excitetur, ſeu vocetur. Ita docent Auctores allegati, & alij inferius allegandi, & aſſertio ſolum indiget breui declaratione, quia ex ſuperioribus ſequitur. Supponit ergo aſſertio vocationem efficacem, quam ad maiorem claritatem congruam appellamus, habere infallibilem connexionem cum conſenſu voluntatis, quod eſt clarum ex dictis, tum quia hoc eſt de ratione auxilij efficacis, vt ſupra poſuimus, tum etiam quia hoc eſt neceſſarium, vt hæc vocatio ſit medium ad diuinam electionem, prædeſtinationem, aut efficacem prædefinitionem implendam, vt notum eſt. Infallibilitas autem propriè loquendo reſpicit intellectum, eſt enim proprietas cognitionis, ſeu ſcientiæ, & obiecti eius. Vnde ſicut dupliciter cognoſci poteſt effectus futurus, ſcilicet, in cauſa, & in ſe, ita duplex diſtinguitur infallibilitas, altera in cauſa, altera in effectu ipſo, ſeu in emanatione actuali ipſius effectus à cauſa. Auxilium autem efficax eſt cauſa liberi conſenſus, & tunc dicetur efficax, cum ita datur, vt infallibiliter habeat effectum inducendi hominem in conſenſum, dicimus ergo non eſſe hanc infallibilitatem in cauſa, id eſt, in tali vocatione, vel auxilio ſecundum ſe ſpectato. Quod etiam eſt manifeſtum ex dictis, quia vocatio non dicitur efficax ex eo, quod voluntatem ſua naturali

A virtute ita determinet ad conſentiendum, quin poſſit non conſentire, ſi velit, etiam in ſenſu compoſito, ſeu poſita tali motione, ſed quod ita eſt ab aliqua cauſa, vt poſſit non eſſe, non obſtante illa, ſeu etiam illa poſita, non eſt infallibile in cauſa, quia quod eſt infallibile in cauſa, non poteſt non euenire poſita illa: ergo hæc infallibilitas non poteſt eſſe in ipſo auxilio ſecundum ſe ſpectato, tanquam in cauſa. Et inde concluditur debere eſſe in præſcientia, quia in effectu futuro priuſquam fiat, non poteſt alius modus infallibilitatis cogitari, vt eſt per ſe notum. Rurſus hæc præſcientia in præſenti non poteſt eſſe abſoluta, quia præ-

B ſcientia abſoluta futuri conſenſus gratuiti ſupponit auxilium efficax, & voluntatem Dei dandi tale auxilium, ad talem effectum, ante quam voluntatem debet præcedere ſecundum rationem hæc infallibilitas, vt Deus non quaſi caſu ſed per ſe, & ex propria intentione intelligatur dare auxilium efficax, vt efficax eſt; ergo neceſſe eſt vt illa infallibilitas præcedat in ſcientia conditionata, qua Deus prænouit tale auxilium, ſi detur tali voluntati, in tali opportunitate futurum eſſe illi ita cõgruum, vt omnino ſit illi conſenſura; talis ergo eſt infallibilis connexio auxilij efficacis cum ſuo effectu.

Hæc eſt ſententia noſtra de auxilio efficaci bre- 7.

C uiter, & ſummatim propoſita, quæ duas principales continet partes, vnam negatiuam, ſcilicet, non poſſe conſiſtere in vi, quam ex ſe, vel ex decreto præuio, vel abſoluto voluntatis Dei habeat, prædeterminandi phyſicè voluntatem humanam ad conſenſum, alteram poſitiuam, qua efficacitas eius dicto modo explicatur. Et hæc poſterior pars præter rationes adductas concluditur à ſufficienti diuiſione ex priori, quia non poteſt alius modus infallibilitatis, & efficaciæ cogitari.

Duæ ſunt principales partes ſententiæ Auctoris, vna negatiua, altera poſitiua.

D

Caput XXVI.

Duabus obiectionibus contra ſuperiorem doctrinam ſatisfit.

Contra ſuperiorem reſolutionem multa obiiciuntur, quæ ad quatuor capita reduco. Nam in primis videntes contrariæ ſententiæ defenſores, ſi vocatio congrua prout à nobis explicata eſt poſſibilis ſit eneruari, maximè poſitionem phyſicæ prædeterminationis, perſuadere conantur illud genus efficaciæ non eſſe poſſibile, & quia illa ſupponit dictam præſcientiam, in hoc maximè inſiſtunt, vt negent Deum eſſe præſcium futurorum contingentium, ſub conditione in ſeipſis, niſi

1. Ad quatuor capita reducuntur obiectiones contra præcedentem reſolutionem. Primum.

E præcedat aliquod decretum prædeterminationem phyſicam in conditione inuoluens, in qua cognoſci poſſint. Et rationes quibus hoc probare conantur, ſunt præcipuè obiectiones eorum contra doctrinam poſitam; Illis tamen ſatisfactum à nobis eſt in Prolegom. 2. vbi duo oſtendimus. Vnum eſt conditionatorum contingentium præſcientiam, non poſſe Deo negari ſecundum Scripturas, doctrinam Patrum, rectamque rationem, aliud eſt decreta conditionata ad talem præſcientiam admittenda non eſſe, quia in multis diuinæ bonitati repugnant, vt in actibus peccatorum, in aliis non decent Deum, vtpote ſuperuacanea, & otioſa, in omnibus vero eadem repugnantia cum libertate creata, quæ in phyſica prędeterminatione inuenitur.

inuenitur. ſit ideo de hoc primo genere obiectionum nihil nobis dicendum ſupereſt. Secundum. Aliud caput obiectorum ſumitur ex neceſſitate auxilij ſeu conſenſus præuij cauſæ primæ in ſecundam ante concurſum imbibitum in eius actione. De quibus ſatis dictum eſt in lib.3. ſub finem. Tertium. Tertium caput ſumitur ex auctoritate ſcripturæ, Conciliorum, Patrum, aliorumque Theologorum de quibus per varia capita ſigillatim dicere decreui, ac diſtinctè, quia res eſt magni momenti, multumque intereſt nouam ab antiqua doctrina diſcernere, quod non poteſt vel breui, vel confuſo ſermone fieri. Quartum. Quartum caput obiectionum ortum eſt ex nonnullis incommodis, vel etiam erroribus, quæ ex noſtra ſententia, vel malè intellecta, aut ſiniſtrè explicata inferuntur, & nobis tribuuntur, quibus in hoc capite & ſequenti breuiter ſatisfaciemus quia occaſionem amplius ſententiam noſtram declarandi habebunt.

2. Prima Obiectio.

Primò igitur obiiciunt, quia ex noſtra ſententia ſequitur, efficax auxilium non phyſicè, ſed moraliter tantum efficere conſenſum voluntatis noſtræ: Conſequens eſt abſurdum, ergo. Secunda patet, quia vocatio quantumuis congrua, ſolum eſt gratia excitans, quæ vt nos ſupra docuimus, non efficit phyſicè conſenſum, ergo ſi auxilium efficax in ſola vocatione congrua conſiſtit, non efficiet phyſicè conſenſum. Hoc autem eſſe abſurdum patet, quia in verbis non tantum deſunt vires morales ad efficiendos actus ſupernaturales, ſed etiam phyſicæ, quia ſuperant actiuitatem phyſicam libero arbitrio naturaliter inditam; ergo oportet vt auxilium efficax de quo Auguſtinus dixit, *dare vires efficaciſſimas voluntati*, det vtraſque vires non tantum in genere moralis principij, ſed etiam phyſici.

3. Reſpondetur.

Reſpondemus nunc nobis non eſſe controuerſiam, de principio phyſicè adiuuante ad præſtandum conſenſum, omnes enim fatemur principium aliquod eſſe neceſſarium. Nos autem diximus illud (quidquid ſit) tale eſſe, vt detur voluntati prius natura quam conſentiat, relicta in ea poteſtate ad non conſentiendum, ſeu non operandum per tale principium, etiam in ſenſu compoſito, id eſt, ad componendum ſimul cum illo principio, & tota gratia præueniente negationem conſenſus. Ex quo etiam concedimus, & ita eſſe dicendum ſentimus, & fieri poſſe, & ſæpè etiam fieri, vt voluntas habens ſufficiens principium gratiæ tam morale quam phyſicum ad conſentiendum, non conſentiat. Qua veritate ſuppoſita ad argumentum reſpondetur, diſtinguendo primum conſequens ex parte efficacis auxilij. Aut enim ſub efficaci auxilio comprehenditur totum auxilium gratiæ neceſſarium in actu primo ad eliciendum liberum pietatis actum, & cum omnibus requiſitis, vt infallibiliter coniungatur actui illum eliciendo, vel præcisè intelligitur nomine auxilij efficacis aliqua motio actualis, & præuia quæ proximè inducit voluntatem ad conſenſum. Priori modo nego ſequelam, quia auxilium efficax includit totum auxilium ſufficiens, & hoc non tantum morale principium agendi, ſed etiam phyſicum comprehendit, vt dixi. Poſteriori autem modo loquendo de auxilio efficaci, concedo ſequelam, nam vbique Auguſtinus non aliter explicat illam motionem, niſi per internam ſuaſionem, & affectionem, vt ex locis proximè citatis in ſecunda aſſertione conſtat, & plura alia poſtea inferemus. Neque ratio facta in contrarium pro- A cedit de auxilio efficaci in hoc poſteriori ſenſu ſumpto, ſed in priori, neque vlla alia cogitari poteſt, cur ſit neceſſarius alius modus agendi, niſi fortaſſe propter prædeterminationem phyſicam, quam non admittimus.

4. Ante actualē effectionem conſenſus, duo tantùm auxilia præuia ſunt neceſſaria; & quænam illa?

Vt autem hoc ampliùs declaretur, aduerto, ante actualem effectionem conſenſus, duo tantùm auxilia præuia eſſe neceſſaria. Vnum eſt illud quod dat voluntati poteſtatem phyſicè eliciendi conſenſum: aliud eſt, quod Deus allicit, & trahit eandem voluntatem ad liberè eliciendum eundem actum. Illud prius datur v. g. homini iuſto per virtutes voluntati infuſas, dant enim poteſtatem B phyſicè efficientem ad eliciendum ſuos actus, ſi velit; hoc vero poſterius dat Deus per auxilia excitantia, quæ ſimul dant moralem poteſtatem, ſine qua ſimul cum phyſica non poteſt fieri actus, & vtrumque horum eſt neceſſarium ad auxilium ſufficiens, & à fortiori ad efficax, vt ſæpè dixi. Poſtque circa hæc aduerti ſecundum modum connaturalem operandi poteſtatem phyſicam ſupponi ad moralem excitationem, quia nemo excitatur, niſi ad id, quod poteſt velle. Vnde quia homo ex ſolis viribus liberi arbitrij non habet poteſtatem phyſicam, ſaltem integram ad efficiendos actus ſupernaturales, ideo vt homo excitetur quaſi connaturali modo ſupponi debent habitus C infuſi, per quos integra poteſtas phyſica ad eliciendos hos actus datur, vel completur. Quia verò ſi habitus nec ſunt naturales, nec debiti noſtris potentiis propter quod ſecundum ordinem diuinæ prouidentiæ vt adulti illos recipiant, debent ad illos per proprios actus diſponi, quod ſine præuia excitatione facere non poſſunt, ideo neceſſarium eſt vt mutetur quaſi connaturalis ordo, ita vt homo prius excitetur, quam phyſicam, & internam voluntatem operandi habeat, ſed tantum quandam eius inchoationem, vel capacitatem. Hoc patet in infidelibus qui alliciuntur ad fidem, antequam habeant internam virtutem infuſam, & in peccatoribus qui ad pœnitentiam excitantur. Et ideo tunc ne excitatio fruſtra fiat, vel D ad rem impoſſibilem, neceſſe eſt vt cum ipſa excitatione, detur aliquo modo poteſtas phyſica ad actum eliciendum, ad quem voluntas excitatur. Siue hęc poteſtas phyſica detur per ipſoſmet actus gratiæ excitantis, iuxta opinionem dicentium illos eſſe principia phyſica conſenſus quando pręſtatur. Siue detur per aliquam aliam qualitatem ſupernaturalem ſimul cum excitatione datam modo quodam tranſeunte, ita vt, non amplius permaneat in voluntate, quam ipſa excitatio duret, nec plus etiam determinet voluntatē ad conſenſum, quam excitatio ipſa, ſed ſolum veluti præſto adſit potentiæ ad coagendum illi, ſicut adeſt habitus, vt alia opinio non improbabilis tradit. Siue talis poteſtas E detur immediatè ab ipſo Spiritu ſancto, qui ſimul ac excitat hominem præſto illi adeſt, & quaſi ſeſe offert ad iuuandam voluntatem eius, & cooperandum illi, vt per amicum poſſit, quod per ſe non poteſt, vt nobis in tertio libro probabilius viſum eſt. Quicunque igitur ex his modis verus ſit, ſufficit, vt conſenſus non detur ſine principio phyſico ſupernaturali per ſe & propriè efficiente actum conſenſus cum voluntate, quando ipſa vult, concurrente ſimul Deo vt cauſa vniuerſali per auxilium ſimultaneum, qui etiam eſt per ſe, ac phyſicus etiamſi non ſit prædeterminans; ergo ob neceſſitatem phyſici principij, neque eſt neceſſaria prædeterminatio, neque illud principium negant, qui phyſicam prædeterminationem non agnoſcunt.

Secundo

5. Secunda obiectio. Secundo obiiciunt inſtando contra dictam ſolutionem; duo enim efficit gratia in nobis; primum eſt, quia antecedenter nos facit velle, & facere iuxta illud. *Deus eſt qui operatur in nobis velle.* Et illud *faciam vt in præceptis meis ambuletis*, & ſimilia; Secundum eſt, quod nobiſcum operatur ipſum velle iuxta id Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Et illud, Corinth. 15. *Non ego ſed gratia Dei mecum.* Vtrumque ergo horum facit Deus per veram, ac phyſicam efficientiam, quia ſola moralis metaphorica eſt, & impropria; & ideo Theologi qui melius ſentiunt, tribuunt humanitati Chriſti domini in miraculoſis operibus, & ſacramentis in effectione gratiæ, phyſicam efficientiam, & non tantum moralem, vt proprietatem verbi *faciendi* veramque cauſalitatem ſacramentorum tueantur; ergo ſimiliter in præſenti vtrumque eorum tribuendum eſt Deo, & gratiæ Dei, per veram, & phyſicam efficientiam. At verò in reſponſione data ad præcedentem obiectionem rectè quidem ſaluatur propria efficientia phyſica in ſecundo effectu quem poſuimus, ſcilicet, quod Deus nobiſcum operatur ipſum velle, hoc enim facit per gratiam concomitantem, non tamen ſaluatur primum, ſcilicet, quod Deus faciat nos velle propriè, ac phyſicè faciendo, vt velimus, quia ſi hoc facit per ſolam gratiam excitantem, non phyſicè ſed moraliter tantum id facit, ergo vt id etiam verè, ac propriè faciat, neceſſarium eſt, auxilium phyſicè prædeterminans; ergo ſine tali auxilio non ſaluatur proprium auxilium efficax, cuius proprius effectus eſt, vt Deus per illud nos velle faciat, propriè, & phyſicè hoc in nobis efficiendo. Et confirmatur, quia ex noſtra ſententia ſequitur, aliquid ſupernaturale à nobis, & in nobis fieri, quod non ſit ex gratia phyſicè operante, quod admitti non poteſt. Sequela probatur. Quia cum Deus facit nos facere, dat nobis hoc, quod eſt facere, quod aliquid ſupernaturale eſt; ergo ſi vt faciat nos facere non operatur phyſicè ſed tantum moraliter, etiam non dat nobis agere ſupernaturale phyſicè ſed moraliter.

6. Reſpondetur. Ad obiectionem in primis dico, Deum cum facit, vt faciamus, velit velimus, antecedenter, ſeu prius natura, quam nos faciamus, aliquid in nobis efficere omnino propriè phyſicè ac per ſe, quod ſatis eſſe poſſet ad eam proprietatem, & rigorem locutionis, quem arguens deſiderat. Aſſertionem autem facile probamus, quia Deus facit vt velimus præparando voluntates noſtras per ſuas internas illuminationes, & affectiones, has vero Deus facit in nobis immediatè per ſeipſum efficiendo illas in intellectu, & voluntate tanquam principalis, & vera cauſa phyſica; ergo vt faciat nos facere aliquid phyſicè in nobis operatur. Quod non poteſt ita facere homo vel Angelus quando ſua virtute hominem moraliter mouet, ſuadendo, aut conſulendo, vel tentando.

7. Deinde hinc fit, vt illud auxilium quod Deus interius imprimit ad præparandam voluntatem, aliquo etiam modo phyſico hominem moueat, excitet, & inclinet. Nam ſi illa Dei operatio fit in intellectu, ipſum formaliter afficit, & illuminat ac facit attendere; cauſalitas autem formalis vera & phyſica eſt. Et præterea illud auxilium voluntatem inclinat, & attrahit aliquo modo etiam ante conſenſum, excitando in illa ſimplices affectiones timoris, vel amoris non liberas, ſed neceſſarias, ad quas probabile eſt concurrere effectiuè mentis illuſtrationes, ſeu ſupernaturales cogitationes propriè ac phyſicè, & licet ſolum concurrant finaliter mouendo, etiam cauſalitas finalis eſt ſuo modo phyſica, & propria, & omnis cauſalitas ſolet verbo *faciendi* generaliter ſignificari. Illa vero affectio, ſeu motio indeliberata, quæ tunc excitatur in voluntate, & à Deo phyſicè fit, etiam inclinat formaliter voluntatem, & in eo genere phyſicè, ac per ſe, & ita allicit voluntatem ad conſentiendum, & quantum eſt de ſe facit illam conſentire cum omni proprietate quæ in tali modo cauſandi eſſe aut intelligi poteſt. Quia vero non imponit neceſſitatem voluntati poteſt nihilominus non ſequi effectus non conſentiendi, & tunc clarum eſt non poſſe dari cauſalitatem phyſicam effectiuam conſenſus, cum ille non fiat. Quando vero conſenſus ſequitur cooperante libero arbitrio, etiam tunc phyſicè operatur gratia, ſiue per ipſoſmet motus gratiæ excitantis, ſiue per aliquod principium phyſicè effectiuum conſenſus, quod cum illa datur, vt declaraui.

Nihilominus ergo deeſt, quominus cum proprietate dicatur Deus facere vt faciamus, non minus, quam dici poſſit cum phyſica prædeterminatione. Quia conferendo motum gratiæ excitantis, & motionem illam præuiam inter ſe, vtraque fit à Deo propriè, & phyſicè, & vtraque afficit voluntatem, & ſuo modo formaliter illam inclinat, & per neutram illarum facit Deus; vt faciamus adæquatè, & complete, vt ſic dicam, ſeu formaliter donec nos ipſi liberam actionem eliciamus, & tunc iam intercedit nouus influxus phyſicus Dei, & gratiæ ipſius in conſenſum, ſiue ille fiat cum prædeterminatione, ſiue abſque illa; ergo non minorem efficientiam phyſicam habet gratia Dei in vno modo quam in alio. Solumque inuenitur differentia, quod efficientia gratiæ per motionem phyſicè prædeterminantem talis eſt in actu primo, vt non relinquat liberam cooperationem voluntati, ſed neceſſitate quadam illam extorqueat, quæ non ſolum eſt phyſica, id eſt, vera, ac per ſe, & per realem influentiam, ſed etiam eſt phyſica, id eſt, naturalis, ac neceſſaria, ac repugnans libertati. At vero efficientia gratiæ per vocationem congruam, & dantem ſimul, vel ſupponentem principium phyſicum conſenſus, quo voluntas poſſit vti, & non vti arbitrio ſuo, & eſt phyſica quando fit, & antequam fiat conſenſus, cum phyſicè in ipſum agere non poſſit, eſt cauſa moralis, qualis oportet, vt conſenſus liberè ſequatur. Vnde ad obiectionem in forma reſpondetur primo, negando minorem, quia vtrumque illorum, quæ in argumento diſtinguntur, fit verè & phyſicè à Deo quantum fieri oportet, imo & quantum fieri poteſt, ſalua libertate. 8.

Ad maiorem verò explicationem dici ſecundo poteſt, quod actus conſentiendi, & eſt quid phyſicum, & eſſe quid morale, vt liberè fit, & vtroque modo facit illum Deus, & facit vt à voluntate fiat, tam phyſicè, quam moraliter cum omni proprietate, & ſine metaphora. Diuerſo tamen modo, nam vt eſt quid phyſicum, fit phyſicè, ac per ſe, & immediatè à Deo cùm actu influit in illum, vt autem eſt quid morale per ſe, ac propriè fit à Deo morali modo per inductionem, & tractionem moralem voluntatis. Vnde ad veritatem, & proprietatem illarum locutionum non eſt neceſſe fingere, quod prius natura, quam noſtra voluntas ſuum concurſum præbeat, Deus phyſicè flectat illam, & determinet, hoc enim non fit phyſicè, niſi cum iam voluntas ſeipſam flectit, & conſentit, prius vero natura ſolum antecedit moralis inductio ſuadendo, & inclinando voluntatem. Nam licet 9.

licet hæc inductio fiat per reales motus factos à Deo phyſicè, tamen reſpectu futuri conſenſus ſolum habent cauſalitatem moralem, & per illos dicitur Deus trahere voluntatem ad conſenſum cum omni proprietate ad quam ſufficit cauſalitas moralis, quia vnuſquiſque effectus ſuæ propriæ cauſæ tribuendus eſt, quia cauſalitas moralis in ſuo genere vera, & propria eſt, & effectibus moralibus accommodata. Et ita expoſuit illas locutiones Auguſtinus citatis locis, tribuens ſemper vocationi, vel inſpirationi diuinæ, quod per illam facit Deus nos velle, & in locis proximè citatis videre licet. Eſtque teſtimonium optimum in lib. de Corrept. & Grat. cap. 2. vbi prius ait, gratiam Chriſti eſſe per quam fit omne bonum. *Non ſolum vt monſtrante ipſa quid faciendum ſit ſciant, verum etiam, vt præſtante ipſa faciant cum dilectione quod ſciunt.* Declarans vero quæ ſit hæc gratiæ per quam hoc Deus facit, adiungit. *Hanc quippe inſpirationem bonæ voluntatis, atque operis poſcebat Apoſtolus eis quibus dicebat. Oramus autem Deum ne quid faciatis mali.* Et eodem modo exponit illam cauſalitatem Proſper. 2. de vocat. gent. & plura ex Patribus inferius afferemus.

10. Quapropter non eſt ſimile quod affertur de efficacia ſacramentorum: nam effectus gratiæ, vt fit à ſacramentis eſt phyſicus non moralis, & ideo ſi non habent cauſalitatem phyſicam, non poſſunt habere veram cauſalitatem, ſed metaphoricam, quod ſecus eſt in præſenti. Sermones enim debent rebus accommodari iuxta materiæ capacitatem. Et hinc etiam eſt quod in præſenti materia Patres ſemper exponant antecedentem tractionem, ſeu inductionem gratiæ per moralem modum, vt allegaui, & plura in capitibus ſequentibus allegabo. De ſacramentis autem, vel humanitate Chriſti Domini non ita loquuntur, ſed ſimpliciter illis tribuunt poteſtatem, cauſalitatem, & effectionem. Et nihilominus etiam in eis non eſt certa illa cauſalitas phyſica ſed adeo probabiliter defenditur, quia ſine inconuenienti poteſt ſaluari, & alioqui moralis in illa materia nec neceſſaria eſt, nec poteſt eſſe niſi valde metaphorica. At vero in præſenti materia moralis cauſalitas eſt propriiſſima, & per ſe neceſſaria ad moralem conſenſum, vt etiam Auctores oppoſitæ ſententiæ fatentur, & alioqui phyſica efficientia ſufficienter illi cconiungitur eo modo quo à nobis explicata eſt, & maior non ſolum non neceſſaria non oſtenditur, ſed etiam habere videtur repugnantia incommoda libertati, & ſufficientiæ gratiæ; eſt ergo longè diuerſa ratio. Ad confirmationem autem negatur ſequela, quia quando Deus facit nos facere, ita vt cum effectu faciamus, etiam facit phyſicè noſtrum facere & ita nihil habemus, quod non ſit ab ipſo phyſicè & propriè, facit autem noſtrum facere non ſolus, ſed faciendo nobiſcum. Non enim quidquid Deus nobis donat, ſolus ipſe facit, ſed quædam donat faciendo nobiſcum iuxta Concilium Arauſicanum, & Auguſtinum.

CAPVT XXVII.

Satisfit alteri obiectioni, & à variis incommodis doctrina data vindicatur.

ALtera obiectio ſæpiùs repetita contra nos, eſt, quod ex noſtra ſententia ſequitur, vel potius quod aſſeramus, prius natura nos efficere determinationem noſtram, quam Deus phyſicè nos adiuuet: conſequens eſt abſurdum quod variis propoſitionibus nobis attributis oſtendunt. Et in primis F. Dauila tres potiſſimè inter alias ponit. Prima eſt. *Quod liberum arbitrium ſuis viribus incboet opus pietatis, vt opus inceptum gratia promoueat, & conſummet.* Secunda. *Partem aliquam operis pij fieri à libero arbitrio ſolo, partem à Deo, & illam, quæ eſt à libero arbitrio eſſe priorem.* Tertia. *Habere hominem aliquid per ſolum liberum arbitrium, quo ſe diſcernit, &c.* 1. *Altera obiectio.*

Secundò Petrus Cabrera eandem doctrinam nobis attribuens, primò ſententiam noſtram his verbis refert. *Aſſerunt, voluntatem prius ſe determinare ad operandum in actibus liberis ex vi ſuæ libertatis, & ſufficientis auxilij, quàm Deus concurrat per auxilium efficax.* Ex quo principio has propoſitiones infert. Prima eſt *Itaque Deus voluntatem iam determinatam adiuuat, vt talem actum perficiat.* Secunda. *Secundum iſtam ſententiam voluntas conſtituta in actu primo per auxilium ſufficiens, reducitur ad actum ſecundum ſe ſola, & per ſeipſam.* Statim vero addit, *ſed ad eam reductionem concomitanter concurrit auxilium efficax.* Tertia. *Itaque in hac opinione hæc propoſitio eſt vera. Quia voluntas ſe determinat ad hunc actum, ideo Deus efficaciter illi auxiliatur ad eundem actum, & contraria eſt falſa.* Et tamen ſtatim ſubdit, quod licet negemus concurſum Dei eſſe aliquid prius datum voluntati iam conſtitutæ in actu primo quo applicetur, & reddatur potens ad operandum, nihilominus docemus *illum concurſum eſſe immediatum influxum in actionem ſimul cum libero arbitrio*, & quod concurſus Dei per auxilium efficax, neque tempore neque natura antecedit concurſum voluntatis ad eandem actionem *ſed influxus liberi arbitrij & auxilij efficacis à ſe mutuo pendent, & ſimul omnino ſunt, & in eandem numero actionem.* Infert autem hic Auctor illas propoſitiones, non tanquam inconuenientia, quæ ex noſtra opinione ſequantur, ſed tanquam ſententiæ quæ à nobis aſſeruntur. Ego autem ne iudicem voluiſſe nobis falſum imponere, illa refero tanquam illationes contra nos factas, & obiectas. Et in fine illius §. num. 109. me ſolum refert tanquam illius doctrinæ aſſertorē in diſp. 22. Metaph. ſect. 2. & lib de Auxil. c. 5. & lib. 2. c. 7. & 8. 2. *Cabrera.*

Tertiò eandem nobis in ſumma obiicit Aluar. nam diſput. 22. num. 11. in fine ait nos appellare determinationem Dei condeterminationem & addit. *Sed verius dixiſſent poſtdeterminationem cum reuera in eorum ſententia determinationem creatæ voluntatis ordine naturæ ſubſequatur.* Quod in diſputat. 99. ſe probaturum promittit, in illo autem loco non probat, ſed ſupponit, nos aſſerere has tres propoſitiones cauſales eſſe veras, *Quia homo operatur, Deus operatur, quia homo vult conſentire ideo adiuuatur, quia homo* 3. *Aluar.*

vult conuerti, ideo gratia excitans tranſit in adiuuantem, ſeu cooperantem. Et his ſuppoſitis in eas inuehitur tanquam in aſſertiones Semipelagianorum quas Proſper & Hilarius ad Auguſtinum detulerunt, de quibus ipſe contra Semipelagianos maxime diſputauit.

4. *Cumel.* Quarto eodem planè modo de me ſentit, Cumel dicto lib. 1. diſp. 4. in principio §. *Certè,* vbi me ſentire dicit, *Deum expectare influxum voluntatis humanæ præuidendo ipſum per ſcientiam mediam antecedenter ad influxum ſuum diuinæ gratiæ, & ad eius etiam concurſum.* In quibus verbis ſolum pondero particulam illam *antecedenter*, nam reliqua quæ ad præſcientiam conditionatam pertinent ſuperius tractata ſunt, de altera vero ſententia, quod Deus expectet influxum noſtræ voluntatis infra dicendum eſt. Expreſſius vero ead. diſput. 4. ſect. 3. poſt primam concluſionem ſic inquit. *Videntur nonnulli Auctores huius ætatis ſentire quod Deus & gratia illius ſolum tribuunt initium iuſtificationis remotum, videlicet, primam excitationem, hominem vero ſuppoſita illa excitatione incipere prius natura liberam conuerſionem, per quam proximè, & immediatè præparatur ad gratiam, & poſterius natura, quia voluit homo conſentire, Deum velle hîc, & nunc adiuuare illam, ſimultaneo concurſu.* Et poſtea me ſolum allegat, confertque inter ſe varia verba mea. Item inferius poſt ſecundam concluſionem, ſub tit. Aperitur campus, &c. §. *ſanè* ſic argumentatur. *Si efficacia auxilij & gratiæ actualis Dei proueniret ex nobis, ſola autem ſufficientia eſſet ex Deo, ſequeretur quod principale eſt in noſtra conuerſione tribuendum nobis eſſe.* In qua argumentatione videtur particulam aſſumere *ex nobis* excluſiuè, alias friuola eſſet argumentatio. Vnde ſatis declarat excluſiuam cum dicit, *ſola autem ſufficientia eſſet ex Deo*; ſupponit ergo nos hoc docere, vel hoc ſequi ex noſtra ſententia.

5. *Ledeſma.* Quintò P. Ledeſma art. 15. prius de nobis omnibus, quos ab ſchola, & doctrina D. Thomæ relegat, ſolum ait, quod negemus Deum prius natura efficere in nobis conſenſum quam nos illum faciamus *ſed ad minus* inquit tenent *quod debent eſſe ſimul prædeterminatio, & præmotio Dei & etiam creaturæ quæ quidem ſecundum iſtos non debet eſſet prædeterminatio neque præmotio.* Et ad hoc oſtendendum inferius multa ex libris noſtris adducit. Et nihilominus ibidem ſubiungit, aliquos ex noſtris dicere, *quod voluntas creata prius natura prædeterminat ſe ad ipſam operationem, ſuppoſito diuino auxilio ſufficiente, quia ſine prædeterminatione efficacis auxilij ipſa voluntas eleuata per auxilium ſufficiens poteſt ſeipſam applicare, & prædeterminare prius natura, & tunc veluti ſubſequitur diuina operatio.* Et citat ſolum Molinam referens fideliter eius verba ex Concord. pag. 186. hoc eſt ad quæſt. 14. art. 13. diſput. 29. §. vlt. & ex eis colligit. *Molinam apertè ſignificare quod ſuppoſito auxilio ſufficiente & præueniente ipſa voluntas liberè ſe applicat, & mouet prius natura ad opera ſupernaturalia, & Deus tunc cooperatur cum ipſa voluntate, cæterum in ordine ad effectum naturalem neutra iſtarum eſt prius altera.* Quomodo autem id ex verbis Molinę colligat, non declarat, neque inuenio vnde id colligere potuerit.

6. Circa hanc obiectionem aduerto, nonnullos Theologos abſolutè concedere, tam in operibus gratiæ, quam naturæ voluntatem noſtram prius natura influere in ſuum actum quàm Deus in

A illum influat per generalem, vel ſpecialem concurſum. Ita tenet Cordoua in quæſtion. lib. 1. quæſt. 55. dub. 8. & latè id explicat dubio 10. verſus finem, & refert pro hac ſententia Gregorium in 1. diſtinct. 38. art. 2. vbi tamen ſolum ait cum Okam voluntatem noſtram non determinari à voluntate diuina efficienter illam prædeterminante. At vero in 2. diſput. 37. art. 3. ad 8. dicere videtur quod Deus in ſuo cōcurſu ſequitur determinationem voluntatis, & cauſalem illam admittit, ideo Deus agit talem actum, quia illum voluntas agit, & non ideo voluntas agit, quia Deus agit. Sequitur Lorca diſp. 38. de peccatis & diſp. 20. de Grat.

B Hæc vero ſententia nobis non probatur, & ſæpe in ſuperioribus reiecta eſt, quia cum omnis actio liberi arbitrij in quocunque ſigno naturæ conſideretur, eſſentialiter pendet à concurſu Dei, impoſſibile eſt, quod vero, & proprio ordine naturæ, ſeu cauſalitatis, præcedat actio liberi arbitrij, vel quod ſit cauſa, vel ratio ob quam Deus in illam influat. Quod in re fatetur etiam Gregorius ſupra, vbi locutionem corrigit dicens non eſſe intelligendum, quod prius natura voluntas aliquid agat, quàm Deus, propriè loquendo de prioritate naturæ, ſed ſolum, quod voluntas humana influens in talem actum ſit quodam modo ratio, & motiuum, ob quod voluntas diuina determinet ſuum concurſum ad eundem actum. Et idem ferè vult Corduba diſtinguens tria ſigna rationis, in quorum primo voluntas diuina ſe determinat ad concurrendum cum voluntate humana ad quemlibet actum, in ſecundo illa generalis voluntas Dei determinatur ad talem actum, & ad exercitium eius futurum, in tertio vtraque voluntas ſimul coagunt talem actum. Hæc autem omnia neceſſaria non ſunt, nec rem declarant, ſed obſcuriorem reddunt. Prius ergo natura & æternitate antecedit voluntas Dei offerens concurſum ſimultaneum, & poſtea in tempore vtraque voluntas ſimul tempore, & natura operantur eundem actum: neque eſt neceſſarius vllus ordo, vel cauſalitas inter vtramque cauſam vel influxum earum, vt in lib. 3. de generali concurſu naturæ & gratiæ dixi. Eademque ratio eſt de actuali influxu proximi principij gratiæ cum voluntate ſupernaturalem actum eliciente. 7.

Ad totam ergo illam obiectionem tria diximus. Primum eſt illam doctrinam, & propoſitiones quibus explicatur, adeo eſſe à noſtris ſcriptis alienas vt contrariæ formaliter, & expreſsè in eis habeantur. Id oſtendo in primis ex eiſdem locis meorum librorum, quæ in contrarium allegantur: nam in Metaph. diſput. 22. ſect. 2. nihil eorum reperietur, quæ Cabrera allegat imo in num. 54. in fine attingens punctum de ordine prioris, & poſterioris natura inter influxum cauſæ primæ, & ſecundæ, illius reſolutionem remitto in ſect. 3. vbi num. 10. oſtendo non inueniri talem ordinem, ſed eſſe omnino ſimul, quia ſunt vna indiuiſibilis actio, in qua non poteſt ordo cauſalitatis inueniri, & ſub aliis rationibus declaro influxum cauſæ primæ eſſe natura priorem. In lib. autem primo de Auxil. à cap. 5. oſtendo quidem non eſſe neceſſarium, neque dari concurſum præuium, aut prædeterminantem, præſertim ad actus liberos, & maximè ad actus peccatorum, vt in eodem libro latius doceo. De prioritate autem liberi arbitrij 8. *Reſpondetur ad obiectionem.* 10.

arbitrij

arbitrij verbum nullum in locis inde allegatis inuenitur, imo in lib. 1. cap. 15. à num. 7. idem dixi quod in Metaphyſica. Et lib. 3. cap. 22. num. 4. & 5. de voluntatis determinatione ad actum ſupernaturalem, ſimiliter dixi non eſſe prius ab homine, quam à Deo, imo à Deo eſſe prius, id eſt, principalius, vel prius ratione auxilij præuenientis, licet ratione concurſus, ſeu actualis influxus non ſit prior influxus Dei ſecundum propriam rationem cauſalitatis, ſed omnino ſimul.

9. Ex Patre Molina, vnus ille locus quem Ledeſma refert, intentioni noſtræ demonſtrandæ ſufficiebat, ſic enim habet. *Dicendum ergo eſt, non prius Deum concurrere concurſu vniuerſali ad effectus cauſarum ſecundarum, quam cauſas ſecundas, aut è contrario, neque prius exiſtere vnum influxum, quam alium, ſed vtrumque immediatum in actionem, & effectum producendum, atque à ſe inuicem dependere, vt exiſtant. In quo etiam eſt latiſſimum diſcrimen, & maximè notandum inter concurſum Dei vniuerſalem cum cauſis ſecundis ad agendum naturaliter, & auxilium particulare, gratiamue præuenientem ad actus ſupernaturales, quibus arbitrium ad gratiam diſponitur. Etenim vt ex his quæ à diſputatione octaua dicta ſunt, ex parte conſtat, & in ſequentibus amplius explicabitur omnino eſt dicendum, concurſum Dei particularem gratiamve præuenientem ſemper, vel natura antecedere influxum liberi arbitrij ad actiones ſuas ſupernaturales, quibus ad gratiam gratum facientem diſponitur tanquam cauſa principiumque efficiens in liberum arbitrium immiſſum, quo mediante Deus vlterius vna cum libero influxu eiuſdem arbitrij in huiuſmodi operationes ſupernaturales influit. At vero cum Deus per concurſum vniuerſalem, & cauſa ſecunda immediate influant in effectum cauſæ ſecundæ, tanquam duæ partes vnius integræ cauſæ, quarum neutra, illis præciſè influxibus ſingularibus influit in alteram, ſed vtraque immediate in effectum fit, vt neutra illis præciſè ſingularibus prius altera concurrat.*

Cum ergo Molina vniuerſaliter loquatur de influxu Dei, vt cauſa vniuerſalis, cum cauſis particularibus, & ipſe Ledeſma fateatur, Molinam docere in cauſis naturalibus non eſſe prioritatem inter illas cauſas, non video, vnde colligat illum in operibus gratiæ aliter ſenſiſſe. Nam differentia quam ibi ponit Molina inter vtraſque cauſas non eſt in auxilio ſimultaneo, ſed in præueniente, quia in cauſis naturalibus non cenſet eſſe per ſe neceſſarium, in liberis autem in ordine ad actus ſupernaturales catholicè docet eſſe neceſſarium, non vt prædeterminet, ſed vt det virtutem, & principium agendi. Poſtquam autem voluntas ſic eſt præuenta illam Molina comprehendit ſub cauſis ſecundis completis in actu primo ad agendum, quæ iam non indigent niſi ſimultaneo concurſu, cum quo ſimul natura, & non priuſquam prima cauſa operantur. Atque in hūc modum ſuam ſententiam expreſsè declarat in eodem libro diſp. 39. in Luſitana editione, & 41. in Antuerpiana, vbi expreſsè declarat, & influxum Dei per concurſum generalem, & influxum præuenientis gratiæ in actus ſupernaturales eſſe omnino ſimul natura cum influxu liberi arbitrij, & hunc nullo modo poſſe eſſe priorem, Et hanc doctrinam ſæpiſſime in illo opere reperir, vt videre licet diſp. 28 alias 29. & aliis.

10. Hinc facilè refelluntur aliæ propoſitiones à F. Dauila illatæ, vel aſſertæ. Nam contra primam

A idem Molina in diſp. 39. alias 40. §. *Poſſumus* docet in contritione nihil eſſe quod ſupernaturale non ſit, *& quod non ſimul a Deo emanet, non ſolum tanquam ab excitante, & inuitante, & alliciente, ſed etiam tanquam à cooperante*, id eſt, non tantum moraliter ſed etiam phyſicè. Contra ſecundam vero in diſp. 38. addita in editione Antuerpiana §. *Illud deinde* docet liberum arbitrium, & gratiam eſſe cauſas partiales non partialitate effectus, ſed cauſæ, nihilque eſſe in libero actu ſupernaturali, quod à ſolo libero arbitrio fiat, non influente ſimul Deo, & eius gratia. Quod etiam dixerat in editione B priori diſp. 37. & 38. quæ eſt 40. in poſteriori §. *Poſſumus.* Et hinc infert ibi & in §. *Ad primum* contra tertiam propoſitionem illi obiectam, nihil habere adultum iuſtificatum de quo gloriari poſſit, ac ſi à Deo non acceperit omne id, in quo à non iuſtificato diſcernitur. Et inde infert in eadem diſp. §. *Ad ſecundam* dicendum non eſſe ex duobus æque vocatis vnum conuerti pro ſola ſua libertate, ſed ſimul cum auxilio cooperantis gratiæ Dei.

Refelluntur aliæ propoſitiones à F. Dauila illatæ.

Prima verò propoſitio obiecta à P Cabrera quatenus prioritatem tribuit libero arbitrio, iam refutata eſt, addo verò in ſe inuoluere repugnantiam. Fatemur enim non aſſerere, voluntatem ſe deter- C minare ex vi ſuæ libertatis, & ſufficientis auxilij, in hoc autem includitur, determinationem non eſſe prius ex ſola libertate, ſed ſimul eſſe ex virtute gratiæ; repugnat ergo quod ſubdit, prius eſſe hāc determinationem quam Deus ad illam concurrat per auxilium efficax, quia, eo ipſo, quod gratia influit in ipſam determinationem, fit & oſtenditur efficax in actu ſecundo, vt Molina frequenter docet. Similis contradictio in ſecunda propoſitione inuenitur, in qua prior illa pars, quod voluntas conſtituta in actu primo per auxilium ſufficiens ſe ſola, & per ſeipſam ſe reducat in actum ſecundum, eſt contra expreſſa verba Molinæ, & contra alteram partem, in qua dicit etiam ex ſententia Molinæ, ad eam reductionem concomitanter concurrere auxilium efficax. Quomodo ergo ſe D ſola ſi non ſe reducit ſine concurſu gratiæ efficacis? Similis contradictio inuenitur in his, quæ idem auctor refert, & confitetur in tertia propoſitione, vt paulo inferius declarabo. 11.

Refutatur prima propoſitio obiecta à P. Cabrera.

Poſſent autem illi auctores reſpondere, quod licet in quibuſdam locis prioritatem negemus, ex dictis à nobis in aliis locis inferatur, & ita per inſcitiam repugnantia dicamus. Ad hoc refellendum addimus ſecundum dictum, quod propoſui, nimirum, nihil in eorum, quæ in obiectione aſſeruntur, nobiſque tribuuntur ex dictis noſtris, vel probabiliter, vel etiam apparenter ſequi. Hoc probatur in primis de illo principali abſurdo, quod in illa obiectione infertur, quia ſequitur, aiunt, nos E prius natura efficere determinationem noſtram, quam Deus phyſicè nos adiuuet, negatur enim ſequela, tranſit enim ab extremo ad extremum ſine medio. Ex eo enim quod aſſerimus cōcurſum Dei non eſſe priorem, inferunt eſſe poſteriorem, cum tamen detur medium, quod nos aſſerimus, ſcilicet, eſſe ſimultaneum Item tranſitum faciunt à verbo prædeterminādi ad verbum adiuuandi, namque dicimus, voluntatem ſe determinare priuſquam à Deo phyſicè prædeterminetur, imo ſine tali prædeterminatione inferunt quod ſe determinet, priuſquam Deus illam phyſicè adiuuet, quæ illatio valde friuola eſt, quia datur adiutoriū phyſicum, & ſimultaneum; tale eſt enim adiutorium 12.

Inſtantia.

Refellitur.

generalis concurſus,& ſpecialis influxus principiorum cooperantis gratiæ. Quin potius ex ipſa ratione adiutorij nos inferimus cum Auguſtino, debere eſſe omnino ſimul,& non prius ſub illa ratione,vt in lib.3.de auxilio gratiæ adiuuantis declarauimus.

Hinc apertè corruũt illæ propoſitiones,quarum illationes in hac prima fundantur. Cum ergo F. Dauila infert primo liberum arbitrium *ſuis viribus* inchoare opus pietatis, ſi excludat cooperantem gratiam, vt indicant illa verba *ſuis viribus*, malè infert, quia ſi liberum arbitrium non prius inchoat, quam à Deo iuuetur per gratiam phyſicè cooperantem, certè non ſuis viribus inchoat. Si autem particula *ſuis viribus* non excludit cooperationem gratiæ, ſed ſolum ſignificet, voluntatem ſua libertate inchoare cum cooperante gratia opus pietatis ſuppoſita vocatione Dei, ſic catholica eſt doctrina, vt capite ſequenti oſtendimus. Quod autem additur voluntatem ſuis viribus inchoare opus, vt illud *inceptum gratia perficiat & conſummet*, malè infertur, & ad priorem ſenſum in rigore pertinet. Nam liberum arbitrium non ſolis ſuis viribus,ſed gratia phyſicè adiutum opus inchoat; ergo gratia non tantum phyſicè adiuuat ad perfectionem, & conſummationem pij operis,ſed etiam ad eius inchoationem. Cuius contrarium per illa verba ſignificatur. Verius ergo diceretur, gratiam iuuare ad inchoandum opus, vt poſtea etiam ad illud perficiendum, & conſummandum iuuet. Iuxta illud. *Qui cœpit in vobis opus bonum ipſe perficiet.* Secunda item illatio, *quod pars operis ſit à libero arbitrio, & pars à gratia*, ineptiſſima eſt, quia nihil eſt à libero arbitrio, priuſquam à concurſu, & adiutorio Dei, quomodo inferri poteſt partem aliquam facere ſolum liberum arbitrium? Tertia etiam illatio ruit, quia arbitrium ſolum nihil facit ſine gratia; ergo licèt ſimul cooperetur ad actum quo ſe ab alio diſcernit, non ideo ſolus facit aliquid quo ſe diſcernat. Vnde ad ſummum inferri poſſet, non ſolam gratiam diſcernere iuſtum ab iniuſto,quod in adultis, & quoad diſcretionem,quæ in executione fit,omnino concedendum eſt,iuxta illud Auguſtini. *Qui creauit te ſine te, non ſaluabit te ſine te.* Vt infra iterum dicemus verba Pauli tractando.

13. Refutantur aliæ propoſitiones quas infert Cabrera.

Ex aliis verò propoſitionibus, quas infert Cabrera duæ priores ſatis iam reiectæ ſunt. Tertia vero eſt de iſta cauſali propoſitione, *quia voluntas ſe determinat, ideo Deus efficaciter auxiliatur ad eundem actum*,& è contrario hæc erit falſa, *quia Deus auxilium efficax præbet ideo voluntas ſe determinat.* Eandemque illationem facit Aluar.& per tres alias propoſitiones illam declarat.Vnde ſubinfert,concurſum Dei ad noſtram determinationem non eſſe determinationem,ſed poſt determinationem.Nos autem quoad illationem attinet, facilè negamus, illam cauſalem ſequi ex noſtra ſententia,quia negamus eſſe ordinem cauſalitatis, inter influxum liberi arbitrij,& gratiæ,ſeu Dei, idque conuincimus ex identitate actionis indiuiſibilis, ſed illæ propoſitiones cauſales in rigore affirmant ordinem cauſalitatis,ergo non ſolum non ſequuntur ex noſtra ſententia,ſed ex illa potius in rigore falſæ eſſe conuincuntur,vt latiùs probaui lib. 1. de Auxil.c.15.& 16.& lib.3.c.6.& 14.Dico autem illas propoſitiones cauſales eſſe falſas,quia ſi nota illa cauſalis non indicat propriam cauſam,ſed neceſſariam conditionem, vel concurſum comitantem,ſic veriſſimum eſt cooperationem liberam arbitrij

A neceſſariam eſſe,vt gratia efficax ſuum effectum obtineat,quia non iuuat Deus niſi eum qui aliquid conatur vt eſt Auguſtini axioma.Et hunc ſenſum admittit etiam Cabrera in diſp. 2. n. 407. Ego vero cenſeo vitandam eſſe locutionem, quia in materia graui & calumniis,ac periculis expoſita oportet cum omni proprietate, & rigore loqui. Vtendum eſt ergo verbis ſignificantibus concomitantiam,vt *Deus non determinat voluntatem, niſi ipſa ſe determinet, non iuuat niſi ipſa ſe iuuet.*

14. Reſpõdetur ad propoſitiones quas Aluar.ſubinfert.

Atque hinc ad propoſitiones, quas Aluar. ſubinfert, neganda in primis eſt illa propoſitio. *Deus*

B *operatur quia homo operatur*, cum in ipſa operatione hominis Dei operatio includatur. Quid eſt ergo quod Aluarez refert? *Dixerunt* (inquit) conſequenter,quod licet in eodem prorſus momento temporis, & naturæ,Deus, & voluntas operari incipiant, tamen Deus operatur, quia voluntas noſtra operatur. Quomodo hæc poſſunt dici conſequenter, cum in verbis citatis aperta contradictio inuoluatur? Nam ſi Deus & voluntas noſtra, in eodem ſigno,ſeu momento naturæ operari incipiunt,impoſſibilis eſt illa cauſalitas,quæ neceſſario ſupponit prioritatem naturæ in operatione noſtræ voluntatis; ſed ideo in hoc allucinantur, quia nolunt diſtinguere inter hæc duo, Deus non

C operatur,niſi voluntate hominis cooperante, vel Deus operatur, quia voluntas hominis operatur, quæ longiſſimè inter ſe diſtant, ſicut propoſitio cauſalis differt à ſimplici, ſeu de ineſſe. Quod in omni operatione cauſæ ſecundæ ſuo modo locum habet; nam Deus non concurrit cum ſole,niſi ipſe illuminet,non tamen concurrit,quia illuminat.Et idem defectus committitur in illatione illius propoſitionis, *quia homo vult conſentire ideo iuuatur*, quam dicit ſequi euidenter ex negatione phyſicæ prædeterminationis,cum tamen nulla ſit ratio vel apparentia illationis, ſed tantum abuſus verborum. Nullo ergo modo dici poteſt *quia homo vult conſentire,ideo adiuuatur*,cum non poſſit velle conſentire ſine adiutorio Dei.Dici ergo debet niſi ho-

D mo velit conſentire non iuuatur. Præterea idem eſt de vltima propoſitione illata ab eodem Auctore,*quia homo vult conuerti,ideo gratia excitans tranſit in adiuuantem,ſeu cooperantem*,nam cum illa cauſali nota eſt in rigore falſa,quia ipſum velle conuerti eſt à gratia adiuuante,& iuxta ſententiam Molinæ gratia excitans influit in illud velle non tantum moraliter ſed etiam phyſicè, & per illum influxum tranſit in gratiam adiuuantem,non autem influit gratia excitans,quia arbitrium vult quamuis non influat, niſi etiam arbitrium velit. Sicut quando voluntas, operatur ex habitu charitatis, habitus non influit,niſi volente arbitrio, non tamen influit habitus,quia vult voluntas,non enim

E præcedit aliquod velle,quo voluntas applicet habitum ad agendum, ſed propriè dicitur habitus non influere niſi volente arbitrio.

Denique eadem ratione non eſt admittenda ex parte Dei illa cauſalis locutio,quia Deus,vel gratia influit, ſeu concurrit, ideo liberum arbitrium concurrit,ſi talis locutio ad actualem, ſeu concomitantem concurſum Dei ad extra referatur. Probatur quia intercedit eadem ratio, quia illi influxus Dei,gratiæ, & liberi arbitrij in re non diſtinguuntur, & ideo non poteſt eſſe inter illos vera cauſalitas.Dico autem, *ſi referatur ad influxum comitantẽ*,quia ſi ſermo ſit de præueniẽte auxilio,ſeu de vocatione veriſſimè dicitur, quia Deus vocat, vel præuenit hominem, ideo vult,vel conſentit, 15.

nam

nam gratia præueniens eſt vera cauſa conſenſus, licet non excludat cooperationem liberi arbitrij: item ſi illa cauſalis referatur ad voluntatem Dei, quam aliqui vocant concurſum, ſeu auxilium ad intra, ſic etiam verè dici poteſt. Quia Deus vult ſeu præbet concurſum, voluntas creata operatur, quia voluntas Dei eſt vera cauſa, & principium omnis effectus,& actionis voluntatis humanæ, & ita non ſolum æternitate, ſed etiam ordine naturæ antecedit, quia per actum immanentem, & virtute tranſeuntem influit in ipſum concurſum, & hac ratione vera eſt cauſalis illa propoſitio, ad quam non eſt neceſſaria prædeterminatio phyſica, ſed vera efficientia phyſica,& ſimultanea ſufficit.

16. Reſpondetur ad ea quæ Cumel ſubiungit.

In his verò quæ Cumel ſubiungit falſum eſt Deum præſcire prædeterminationem ſub conditione futuram antecedenter ad influxum gratiæ, vel concurſum Dei,neque id poteſt inferri ex noſtra ſententia,ſed potius contrarium, quia Deus non præſcit futurum ſiue abſolutè, ſiue ſub conditione, niſi eo modo, quo futurum eſt in vtroque illo ſtatu. At vero determinatio libera nec abſolute,nec ſub conditione futura eſt antecedenter ad influxum gratiæ, vel Dei, ſed cum illo, & omnino ſimul, vt oſtenſum eſt; ergo non aliter præſcitur futura. Itaque ſicut in præſcientia abſoluta Deus præuidet determinationem futuram à voluntate cum concurſu, & gratia Dei illi in tempore danda, ita in præſcientia conditionata ſcit ad quam partem voluntas ſit determinanda, cum tali concurſu,& auxilio gratiæ, ſi illi in tali opportunitate detur, aut offeratur, vt illam iuuet ad ſe determinandum, & ita non antecedenter, ſed concomitanter ad influxum gratiæ præuidetur talis determinatio. At vero in hoc etiam ſenſu inferri poteſt ex noſtra ſententia Deum expectare cooperationem noſtræ liberæ voluntatis, vt ipſe operetur. Sed de hac locutione dicam latius infra cap.[illegible]. Eſt enim ſub illis verbis, & ablata æquiuocatione veriſſima.

17. Reſpondetur ad alia quæ in altero loco Cumel impoſuit.

Quæ in altero loco Cumel mihi imponit,quatenus attingunt quæſtionem de initio ſalutis,infra in eodem capite tractanda ſunt: quoad alia verò reiecta ſunt. Quis enim dixit ſuppoſita excitante gratia liberum arbitrium incipere prius natura conuerſionem, per quam proximè præparatur ad gratiam? Nam ſi ſit ſermo de gratia, id eſt, de auxilio efficaci, vel phyſice adiuuante, homo non ſe præparat ad illam gratiam incipiendo conuerſionem, ſed cum illa gratia gratis collata incipit conuerſionem. Si vero ſit ſermo de gratia ſanctificante, ſic verum eſt, hominem per conuerſionem ſe præparare ad illam, ſed falſum eſt prius natura incipere talem conuerſionem; quam per auxilium gratiæ ad illam inchoandam phyſicè iuuetur, non prius nec poſterius, ſed ſimultaneo concurſu. Et apertè repugnantia inuoluitur, cum dicitur, quia homo voluit conſentire prius natura ideo Deum velle iuuare illum ſimultaneo concurſu, nam ſimultaneus concurſus non datur ad id, quod eſt prius natura, cum à nobis dicatur ſimultaneus non tantum tempore, ſed etiam natura. Nec aliud tandem colligere potuit, ex omnibus locis, & verbis meis, quæ ibi citat, niſi vel Deum in conſenſu ſimultaneo, non prius natura, prioritate ſcilicet, cauſalitatis operari, quod ego libentiſſime admitto, vel Deum quoad hunc concurſum expectare influxum liberi arbitrij,quod etiam verum,& certum iudico. Sed de hoc poſteriori puncto in loco citato dicam; de priori vero iam ſatis eſt dictum, & demonſtratum, quam longè ſint ab illo principio cætera quæ ex illo male infert. Quorum vnum eſt, quod vltimo loco addit, de ſufficientia, & efficacia auxilij, quod prior ſola ſit ex Deo, *ſecunda ex nobis*. Hæc enim poſterior pars falſa eſt, vt dicam capite ſequenti, nec ſequitur ex dictis, cum arbitrium nihil faciat in ordine ſupernaturali ſine auxilio efficaci, nec det illi efficaciam, ſed ab illo potius iuuetur. Solum ergo dici poteſt auxilium efficax operari ſine nobis, quod veriſſimum eſt, longe tamen diuerſum.

18. Reſpondetur ad ea quæ Ledeſma induxit.

Ad ea tandem quæ Ledeſma induxit, fatemur, nos dicere, Deum non prius natura influere per concurſum generalem, nec per actualem influxum gratiæ adiuuantis. Cauenda vero ſunt verba, quibus ſæpe ille auctor confusè vtitur concurſum confundendo cum prædeterminatione, cum præmotione, vt poſſit inde concipere lector nos omnem gratiæ præmotionem negare. Diſtinctè ergo loquendo aſſerimus, Dei gratiam præcedere præmonendo liberum arbitrium, excitando illud, alliciendo, ac præparando, non prædeterminando, & quoad hæc præmotio Dei non eſt ſimul, ſed præcedit tempore quando eſt tantum ſufficiens, vel ſaltem natura, quando eſt efficax, modo à nobis declarato. Poſt hanc verò præmotionem, in illo puncto, quo arbitrium determinatur, nullam aliam prædeterminationem, vel præmotionem cauſalem admittimus, ſed concurſum,& influxum ſimultaneum, vt ſatis iam declaratum eſt. Neque Molina aliquid amplius dicit in illo eodem loco, quem Ledeſima citat, vt manifeſtè oſtenſum eſt.

19. Vltimò ergo addo tertium dictum quod propoſuit, videlicet, totam hanc obiectionem locum habere in ſententia illorum Doctorum, & ab eis eodem modo ſoluendam eſſe, ſi velint conſequenter loqui, ſolumque inter nos relinqui controuerſiam de auxilio præuio prædeterminante, cum qua omnes iſtæ illationes & propoſitiones nullam habent connexionem. Declaratur aſſertio. Nam iſti auctores admittunt nobiſcum eſſe neceſſarium auxilium ſimultaneum imbibitum in actione liberi arbitrij.

20. Neque enim negare poſſunt, vt laudent, primam cauſam, per ſe, & immediatè influere in actionem creaturæ, neque etiam poſſunt negare, quin actio liberi arbitrij, ſi ſupernaturalis ſit, immediatè, ac per ſe ſit ab aliquo principio ſupernaturali,& gratuitè phyſicè in illam influente. Ergo loquendo præciſè de illo influxu ſimultaneo,obiici eodem modo poteſt cótra illos Auctores, quod prius natura influat arbitrium, quam gratia, quia hoc, non influit prius ſecundum illum influxum; ergo poſterius. Item ſequitur, Deum concurrere, quia voluntas concurrit. Hæc autem non debent, nec poſſunt admitti in illa ſententia, etiam reſpectu auxilij ſimultanei, quia nihil intelligi poteſt fieri à libero arbitrio ſine illo ſimultaneo influxu; ergo neceſſe eſt, vt etiam fateantur ex negatione prioris, non inferri affirmationem poſterioris, quia ſimultas excludit prioritatem, & poſterioritatem reſpectu eiuſdem, & ſecundum eundem ordinem naturæ, & cauſalitatis. Item fateri debent ex concomitantia neceſſaria non ſequi concauſalitatem cum neceſſaria concomitantia, quia non agunt ſolitariè, vt ſic dicam, ſed concurrendo ſimul. Ergo in hoc verſatur eadem ratio in vtraque opinione. Solum ergo ſupereſt quæſtio de neceſſitate præuij cócurſus,ante ſimultaneum,

taneum, quæ controuerſia per hanc obiectionem non attingitur, quia ſiue detur talis præmotio, ſiue non detur, ſemper eſt verum liberum arbitrium in operibus gratiæ nihil poſſe ſine aliqua præmotione, & nullum opus poſſe agere, aut inchoare, ſine actuali influxu, & concurſu Dei proportionato operi voluntatis humanæ, & eiuſdem ordinis cum illo. Nihil ergo ſententiæ noſtræ obſtant propoſitæ obiectiones, de aliis vero vt lectoris faſtidium leuemus, in capitibus ſequentibus iuxta occurrentes occaſiones dicemus.

Capvt XXVIII.

Concluditur vera concordia libertatis auxilij cum efficaci auxilio eiuſque neceſſitate in gratiæ operibus.

1. Hæc cõcordia eſt præcipuus ſcopus in hac diſputatione intentus.

HÆc concordia in reipſa iam explicata eſt, quia verò eſt præcipuus ſcopus, & fructus in hac diſputatione intentus, ideo breuiter, & clarè proponenda eſt, & nonnullæ obiectiones diſſoluendæ, vt per earum ſolutionem veritas illuſtrior fiat. Duæ vero ſunt, vt ſic dicam, partes libertatis, quæ integræ, & illæſæ conſeruari debent ſecundum fidem, non obſtante neceſſitate auxiliorum gratiæ etiam efficientiam, quæ ſecundum legem ordinariam Dei hominibus dantur. Prior pars libertatis eſt quoad ſpecificationem, ſeu contrarietatis, quæ requirit poteſtatem veram, & moralem, ad præſtandum ſupernaturalem conſenſum vocationi, etiam in his hominibus, qui vocationi ſufficienti non conſentiunt. Altera pars libertatis eſt quoad exercitium, quæ poſtulat poteſtatem non conſentiendi vocationi, etiam in his hominibus qui vocationi conſentiunt, & pro illo eodem inſtanti pro quo conſentiunt, conſiderata prius natura, quam conſenſus fiat. Quæ omnia ſatis patent ex dictis ſupra de libertate.

2. Neceſſitas gratiæ efficacis optimè conuenit cũ libertate quoad ſpecificationem. Ratio.

Dicimus ergo primò, neceſſitatem gratiæ efficacis exiſtentis in vocatione congrua optimè conuenire, ſeu in concordiam redigi cum libertate quoad ſpecificationem. Ratio eſt, quia homo à Deo vocatus habet poteſtatem proximè ſufficientem ad conſentiendum ſi velit, ita vt ſine alio præueniente auxilio, vel prædeterminatione extrinſecus proueniente poſſit cum effectu velle, & facere id, ad quod vocatus eſt, ergo talis homo licet cum effectu non conſentiat, liber eſt ad conſentiendum. Antecedẽs probatum hactenus eſt contra alias ſententias. Conſequentia verò probatur, quia in illo homine ordine naturæ præcedit vera poteſtas conſentiendi per principia gratiæ, tam moralia, quam phyſica, & poteſtas diſſentiendi, per innatam libertatem, vt effectus ipſe probat in his, qui non conſentiunt; ergo in tali homine prius natura, quam diſſentiat, eſt vera libertas ad conſentiendum, & conſequenter, quoad ſpecificationem actus, ſeu libertas contrarietatis; hæc enim idem ſunt.

3. Eadem ratio aliter formatur.

Secundò ad maiorem declarationem eadem ratio aliter formatur, quia homini ſufficienter vocato, & nihil conſentienti nihil deeſt ex parte gratiæ neceſſarium ad conſenſum, niſi auxilium gratiæ ſimultaneum, ſeu concomitans, ſed hic defectus non eſt contrarius libertati; ergo. Maior ſuppo-

A nitur ex dictis. Minor probatur, quia licet ille concurſus ad extra non detur, eſſe poteſt oblatus, & paratus ex parte Dei, & de facto ita offertur, quia ſecundum ſcripturas, & promiſſiones, ac comminationes Dei, per Deum non ſtat, quominus homo conſentiat, & velit poſtquam vocatus eſt; ergo id ſatis eſt ad libertatem. Probatur conſequentia, quia hæc libertas conſiſtit in proxima poteſtate ſufficiente ad vtrumque, & conſequenter ex parte Dei habente paratum concurſum: hoc enim intimè imbibitur, vel requiritur in proxima, & integra poteſtate, vt ſupra probatum eſt: actualis autem concurſus ſimultaneus non requiritur ad poteſtatem, ſed ad vſum eius. Vnde in actibus etiam
B naturalibus idem modus libertatis ad vtrumque inuenitur, licet in vſu, & in effectu homo vnum tantum concurſum ad vnum actum, & non ad alium in ſe recipiat, tamen quia hoc ipſum per illum ſtat, & pendet ab vſu libertatis eius, ideo cum carentia talis concurſus ſtat vera libertas ad eundem actum.

Tertiò declaratur, quia quod vocatio ſit ineſficax ſeu incongrua non oritur ex Deo, ſed ex homine, vt in ſuperioribus probatum eſt; ergo talis vocatio, quæ in re eſt incongrua confert homini poteſtatem, qua liber ſimpliciter conſtituitur ad non reddendum vocationem incongruam; ergo incongruitas illa ſtat cum perfecta libertate
C ad conſentiendum, aliàs non poſſet homini imputari, nec eſſe libera talis inefficacia, ſeu incongruitas. Et hoc confirmant illæ admonitiones Petri, & Pauli. *Satagite vt per bona opera certam veſtram vocationem faciatis* 2.Pet.1.& *Adiuuantes exhortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis* 2.Cor.6. Eſſent enim iſtæ exhortationes vanæ, niſi bonus vſus gratiæ, vel vocationis eſſet in proxima poteſtate recipientis. De quibus & aliis locis plura in capite ſequente. 4. Declaratur.

Supereſt verò difficultas, quia vocatio, ſeu auxilium efficax, eſt ſimpliciter neceſſarium, vt homo conſentiat, ſed hæc vocatio non datur homini qui non conſentit, ergo deeſt illi aliquid neceſſarium ad conſenſum; ergo non eſt liber ad conſentiendum. Probatur conſequentia ex noſtris 5. Proponitur difficultas.
D principiis. Primo, quia vocatio congrua eſt neceſſaria tanquam vnum ex prærequiſitis ad operandum, oſtendimus enim hoc auxilium efficax eſſe præmouens, & ordine naturæ antecedens operationem. Secundo, talis vocatio etiamſi dicatur aliqua ex parte inuoluere auxilium ſimultaneum, nihilominus non ſolum non datur, verum etiam nec offertur à Deo, neque eſt in poteſtate hominis habere illam, quia nihil poteſt homo facere, vt illam habeat, vt ſupra de prædeterminatione phyſica dicebamus: Rationes enim ibi factæ æquè hic procedunt, quia nec immediatè poteſt homo in ſe facere talem vocationem, nec media diſpoſitione libera ad illam ſe præparare, cum omnis talis diſ-
E poſitio debeat ab aliqua congrua vocatione proficiſci. Et confirmatur. Nam illud eſt in noſtra poteſtate, quod eſt in noſtra voluntate, iuxta illud Auguſtini 1.Retract.c.22. *Id eſt in noſtra poteſtate quod cum volumus facimus*, ſed habere talem vocationem non eſt ſitum in noſtra voluntate, ſed eſt beneficium omnino gratuitum, nam ratione huius vocationis potiſſimè dictum eſt ab Apoſtolo. *Non eſt volentis neque currentis, ſed Dei miſerentis*, iuxta ſententiam Auguſtini in Enchirid.c.32. dicentis, *Quomodo non volentis, &c. niſi quia & ipſa voluntas vt ſcriptum eſt à Domino præparatur.* Præparatur autem per ſanctam & congruam cogitationem,

ſed

ſeu vocationem, vt ipſe lib.de Dono perſeuer. cap.8. declarat, & in q.2. ad Simplician. *Niſi vocando, inquit, præcedat miſericordia Dei, nec credere quiſquam poteſt, vt ex hoc incipiat iuſtificari & accipiat facultatem bene operandi.* Et infrà expreſſe dicit, nobis tribui non poſſe quod vocamur, præſertim illa vocatione quæ congrua dicitur, de qua inquit. *Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei qui hoc modo vocauit, quo aptum erat eis, qui ſequuti ſunt vocationem.* Talis ergo vocatio cui non datur, neque etiam offertur; ergo non eſt in poteſtate eius, ergo neque in libertate, ergo nec effectus talis vocationis eſt in eius poteſtate, aut libertate, cum ad illum ſit neceſſaria talis vocatio, ſicut nos contra neceſſitatem phyſicæ prædeterminationis argumentati ſumus.

6. Ad hanc difficultatem expediendam, & differentiam aſſignãdam inter vocationem congruam, & phyſicam prędeterminationem, duo attentè diſtinguenda ſunt. Nam aliud eſt, vocationem, quæ homini de facto datur eſſe congruam, vel incongruam, aliud verò eſt quod Deus præcognoſcendo vnam vocationem futuram congruam, aliam verò non talem futuram elegerit vnam, vel alteram tribuere. Nam manifeſtè conſtat poſſe hoc ſecundum pendere ex ſola Dei voluntate, quamuis primum etiam ex voluntate humana pendeat. Dicendum eſt ergo vtrumque eorum verum eſſe. Nam poſita in homine ſufficiente vocatione, & præſcindendo ab omni præcognitione Dei circa futura eſt in poteſtate hominis facere, vt illa vocatio Dei congrua ſit, quia illi ſimul offertur auxilium concomitans, quo poſſit operari, ſi velit, & ſi de facto operetur, iam vocatio erit congrua, & vt talis, erit à Deo præcognita, & libera electione collata. Neque obſtat quod quidam obiiciunt, quia nemo poteſt ſe diſponere ad auxilium efficax, ſaltem primum, neque illud impetrare, aut emereri, nam ad hæc omnia ſupponi debet; ergo nec poteſt habere illud in ſua poteſtate, etiam quoad hoc, vt efficacitas auxilij pendeat ex libertate hominis. Reſpondemus enim negando conſequentiam, quia illa poteſtas quæ eſt in homine vocato vt non reddat vocationem incongruam, non eſt remota, vt ſic dicam, ſcilicet, per poteſtatem ſe diſpondi ad aliquod auxilium, ſed eſt proximè per poteſtatem cooperandi auxilio, ſeu vocationi, cum auxilio ſimultaneo ſibi iam oblato. Atque ob hanc rationem neceſſitas vocationis congruæ non repugnat cum abſoluta libertate, & poteſtate, ad bene operandum, etiam tum, quando contingit, vocationem non eſſe congruam, quia cauſa huius defectus, ſeu incongruitatis actualis, in libero arbitrio fuit.

Duo diſtinguẽda ad difficultatem expediẽdam.

7. Difficultas autem poſita non procedit contra hanc partem, ſed tantum probat aliud ſecundum membrum, quod propoſuimus, ſcilicet non obſtante hac dependentia, congruitatis vel incongruitatis vocationis à noſtro libero arbitrio, nihilominus manere in æterna Dei prouidentia, & ſola libera electione quod decreuerit dare huic homini in tempore vocationem, quam præuidit ei futuram congruam, vel aliam non talem futuram, quia cum in præſcientia ſua omnia præoccupet, poteſt velle quod ſibi placuerit, & varias vocationes pro ſuo beneplacito diſtribuere, ſeu cauſas ſecundas ita præparare, vt hæc, vel illa vocatio ad hunc, vel illum hominem præueniat. Et hoc tantum eſt quod Auguſtinus in locis citatis docet, & probant rationes factæ idemque confirmat argumentum proximè factum, quod homo non poteſt ſe diſponere ad primam vocationem, etiam

A ſufficientem, ergo multo minus ad congruam; Hæc ergo diſtributio, ſicut & prædeſtinatio voluntate Dei fit, & non habet cauſam ex parte hominis, vt infra latius dicam.

Vnde vt difficultas clarius ſoluatur addendum eſt, vocationem congruam ita eſſe neceſſariam vt conſenſus cum effectu detur, vt illa neceſſitas non ſit ex parte principij, quatenus confert veram poteſtatem ad agendum, ſed ſolum ex parte effectus, vt certo, & infallibiliter futurus ſit. Quæ neceſſitas maximè conſideratur in ordine ad diuinam præſcientiam, & prædeſtinationem, vt voluntas prædefinitiua Dei poſſit infallibiliter impleri. Et B ideo non obſtante neceſſitate vocationis congruę, qui illam non habet, abſolutè & ſimpliciter habet poteſtatem operandi, quia ipſe eſt in cauſa, vt vocatio, quam habet, congrua non ſit. Neque refert, quod non ſit, vel fuerit in hominis poteſtate recipere à Deo illam vocationem, quam præcognouit futuram eſſe congruam. Quia ex parte ipſius conſenſus, vel potius ex parte principij eius non erat illa ſimpliciter neceſſaria ad tale opus, vel conſenſum præſtandum, poterat enim fieri per aliam vocationem ſimpliciter, & verè ſufficientem. Si homo illa vti voluiſſet, ſicut poſſet, ſed illa neceſſitas eſt ſolum ex præſcientia Dei qui præuidit hominem de facto non bene vſurum C alia vocatione, & illa neceſſitas quoad hanc partem eſt conſequens liberum vſum, vel abuſum in præſcientia, & non eſt neceſſitas ſimpliciter, & antecedens, & ideo carentia talis vocationis non eſt contra libertatem quoad ſpecificationem reſpectu talis effectus. 8.

Atque hinc tandem eſt apertum diſcrimen inter neceſſitatem phyſicæ prædeterminationis, & congruæ vocationis. Nam phyſica prædeterminatio dicitur eſſe antecedenter, ac per ſe, & natura ſua neceſſaria ad omnem actum liberum voluntatis, & ideo ſi illa non datur, nec offertur à Deo, ſed potius ex abſoluto, & antecedenti Dei decreto omnino negatur, actus ſimpliciter, & omnino fit impoſſibilis voluntas, nullo enim modo eſt in poteſtate eius. D At vocatio, quæ de facto eſt congrua non eſt ſimpliciter neceſſaria, alia enim de ſe ſufficeret, ſi homo illam non contemneret, ſicut de vocatione Eſau dixit Auguſtinus dicta q.2. ad Simplician. vnde ſi quæ eſt in illa neceſſitas non eſt antecedens ſed conſequens. Quod ex alia differentia declaratur, nam phyſica prædeterminatio ſi neceſſaria eſt, reuera requiritur ex parte principij, vt det. vel compleat poſſe, vt manifeſtis argumentis probatum eſt, etiamſi aſſertores eius aliquando tergiuerſentur, ideoque qui talem prędeterminationem non recipit in ſe, abſolutè non habet poteſtatem integram & proximam, & quia illam non habet E in ſua poteſtate morali, ita vt facere poſſit aliquid ad obtinendam illam, neque poteſtatem remotam habet, ac ſubinde liberam quoad ſpecificationem, nec illi poteſt imputari ad culpam carentia talis auxilij efficacis, & conſequenter nec omiſſio effectus illius. 9.

At verò vocatio congrua duo habet, nam & eſt vocatio, & eſt congrua. Quatenus vocatio eſt dat poſſe integrum, & completum tam morale, quam phyſicum, quia ſupponit vel principium phyſicum ſupernaturale, vel illud ſecum affert, vt declaraui capite.x.... Quatenus vero congrua eſt, dat illud poſſe tale modo, vel in tali opportunitate, vt infallibiliter habeat effectum, & ideo dicitur ſub hac ratione non ſolum dare poſſe, ſed etiam agere, quia inducit infallibiliter ad 10.

Vocatio cõgrua duo habet.

agendum. Veruntamen intercedit differentia, quia ſub priori ratione dat poſſe per ſe, & independentet ab vſu liberi arbitrij, ſub poſteriore autem ratione dat agere cum ordine ad vſum liberi arbitrij à Deo præuiſum ad quem illa congruitas dicit habitudinem. Et hinc fit vt poſſit dari integra poteſtas, & conſequenter etiam integra libertas, ſine congruitate vocationis, quia poteſt præcedere vocatio, quæ det talem poteſtatem, & ſolum deſinat eſſe congrua ex defectu liberi arbitrij in cuius proxima poteſtate eſt bonus vſus talis vocationis, & quia cum illo auxilio gratiæ non facit, quod poteſt, ideo talis vocatio congruitate caret, quam poſſet habere. Et hoc modo congruitas talis vocationis, eſt in poteſtate hominis, licet non ſit in eius poteſtate habere aliam vocationem, quam Deus prænouit futuram congruam, & nihilominus illam dare noluit quod non obſtat libertati, & poteſtati per aliam vocationem comparatæ.

11. *Efficacia gratiæ libertati arbitrij quoad exercitium actus non repugnat, ſed media vocatione congrua optimè concordat.*

Dico ſecundò. Efficacia gratiæ libertati arbitrij quoad exercitium actus non repugnat, ſed media vocatione congrua optimè concordat. Aſſertio quoad priorem partem certa eſt de fide, modus autem huius concordiæ licet ſit obſcurus, à nobis tamen explicatur in hunc modũ. Quia duo requiruntur ad gratiam, ſeu auxilium efficax præuium, vnum eſt vt inducat voluntatem in conſenſum, aliud vt infallibiliter conſequatur effectum; primum habet vocatio congrua ex ſe, & ex natura ſua, & hoc præciſè ſpectatum non repugnat libertati, quia cum vocatione ſic conſiderata manet indifferentia voluntatis, ita vt poſſet cum illa vocatione coniungi carentia conſenſus, ſi nulla alia ſuppoſitio fiat. Secundum autem non habet illa vocatio ex ſe ſola, ſed vt habet habitudinem ad effectum futurum, & præuiſum à Deo, qui in ſua præſcientia falli non poteſt. Hinc ergo fit, vt illa efficacitas vocationis optimè ſimul conſiſtat cum libertate actus: quia quatenus illa vocatio ſpectatur, vt congrua, iam inuoluit vſum libertatis.

12. *Declaratur.*

Et hæc ratio concordiæ maxime declaratur ex differentia inter infallibilitatem phyſicæ prædeterminationis, & vocationis congruæ. Nam prior eſt infallibilitas in cauſa determinata prius natura; quam efficiat actum ſecundum, id eſt, in auxilio de ſe efficaci, & prædeterminante voluntatem humanam, vnde repugnat indifferentiæ requiſitæ, ad vſum libertatis, hæc vero poſterior eſt infallibiltas effectus, vt futuri à ſua cauſa proxima præuiſa, vt liberè determinanda cum tali auxilio; vnde neceſſitas quæ ſequitur ex priori infallibilitate, eſt neceſſitas omnino antecedens, quæ libertati repugnat. Altera vero eſt neceſſitas conſequens, quæ optime cum libertate conſiſtit. Item prior infallibilitas, ſeu neceſſitas nullo modo pendet ex libera poteſtate voluntatis, quia nec habere illam prædeterminationem eſt in poteſtate libera voluntatis, ſed ſolum in poteſtate receptiua reſpectu liberæ voluntatis Dei, & poſt receptam illam determinationem non eſt in poteſtate voluntatis ſuſpendere, vel impedire actionem eius, at poſterior infallibilitas abſolute pendet ex libero vſu voluntatis cuius præuiſio ſupponitur in mente Dei per ſcientiam conditionatam, & inde eſt infallibilis connexio talis vocationis cum conſenſu libero voluntatis.

Vnde vlterius in hoc modo efficacitatis vocationis congruæ non antecedit, vel tempore, vel natura determinatio voluntatis humanæ ad vnum in actu primo, ſed ſemper intelligitur de ſe indifferens etiam poſita illa vocatione, ita vt præciſè ſpectando talem vocationem, poſſit voluntas humana pro ſua libertate illam facere non cõgruam, ſeu reddere inefficacem. Atque ita prima determinatio eſt illa, quæ fit in actu ſecundo concurrente ſimul ipſa libera voluntate; ſolum ergo præcedit vocatio, vt habens habitudinem ad liberam determinationem voluntatis futuram infallibiliter in præſcientia Dei, quæ habitudo non ſolum poteſt eſſe ſimul cum libertate, ſed etiam vſum eius in ſuo termino inuoluit. At vero in altero modo efficacitatis per phyſicam prædeterminationem antecedit in humana voluntate determinatio ad vnum in actu primo, ad quam voluntas humana liberè non concurrit, & ab illa ſic prædeterminata procedit poſtea actus ſecundus ſecundum ordinem cauſalitatis, & naturæ, quod male poteſt cum libero vſu circa eundem actum componi, quia talis effectus, vt prouenit à tali cauſa proxima, & in actu primo integrè conſtituta, non eſt contingens, ſed neceſſarius, nec procedit indifferentia ad non agendum, ſed cum neceſſitate abſoluta, & ab extrinſeco proueniente ad agendum. Ex comparatione ergo vtriuſque efficacitatis ita concludimus. Infallibilis connexio inter præueniens auxilium efficax, & conſenſum voluntatis tantum eſſe poteſt, vel antecedens, & in cauſa, vel conſequens, & in præſcientia aliqua futuri euentus in ſe ipſo, ſed prior modus infallibilitatis non poteſt cum libertate actus concordari, vt multis modò oſtenſum eſt; ergo ideo cum illa concordat, quia non eſt infallibilis in cauſa per ſe ſpectata, ſed vt habente habitudinem ad effectum infallibiliter in præſcientia futurum. Ergo non poteſt aliter quam per vocationem congruam hæc concordia explicari, & cum illa optimè conſtat.

Contra hunc autem concordiæ modum multa nobis obiiciuntur. Primum eſt quia procedit ex fundamento ſcientiæ conditionatæ, quod (vt quidam ait) omnes antiqui Doctores negant, & certum eſt (in eius vtique ſententia) talem præſcientiam non dari. Et quamuis hoc non ſit certum, ſaltem negari non poteſt, quin tale fundamentum ſit dubium, ideoque videri debet inſufficiens ad concordiam explicandam, quia de fide certum eſt, gratiam, & prædeſtinationem Dei non tollere libertatem, dogma autem fidei non debet in dubio principio fundari. Hæc vero obiectio facilè, & maiori efficacitate retorqueri poteſt contra phyſicam prædeterminationem. Nos enim ſententiam quæ in illa conſtituit efficacitatem auxiliorum gratiæ falſam eſſe cenſemus, & vt credimus efficaciter probamus, & ex eo præcipuè illam impugnamus, quod talis modus præuenientis efficaciæ cõcordari non poteſt cum actu nobis libero quoad exercitiũ, neque neceſſitas eius poteſt cum libertate quoad ſpeciem talis actus conciliari in eo, cui tale auxilium non datur. Ac denique etiam credimus, antiquos Doctores maiori ex parte tale genus prædeterminationis negaſſe, & alios pleroſque illam non agnouiſſe, quod in ſequentibus oſtendemus. Et quamuis de hoc ſit contentio, multo magis dubia eſt aſſertio talis prædeterminationis, quam ſcientiæ conditionatæ: nam (vt credimus) multo minori nititur auctoritate, & ſecluſis aliis teſtimoniis, vel rationibus in illa ſcientia nulla maior inuenitur repugnantia, quam in abſoluta ſcientia futurorum contin

contingentiam,& per ſe ſpectata decet Deum,pertinetque ad perfectionem eius : in prædeterminatione autem inuenitur repugnantia reſpectu libertatis,& non pertinet ad perfectionem Dei , ſed potius præ ſe fert violentum quendam prouidentiæ modum. Incautè autem id nobis obiiciant, in quo ipſi maiori ratione redargui poſſunt.

13. Et nihilominus in forma reſpondemus ad priorem partem negando aſſumptum. Eſt enim illa ſententia conformis ſcripturis, & antiquis Patribus , & omnino vera , quam multi ex aduerſariis iam negare non audent, licet in modo,ſeu fundamento illius à nobis diſcordent, vt phyſicæ præterminationi adhæreant, ex quo quanta illis incommoda ſequantur in ſecundo Prolegomeno oſtendimus. Ad alteram partem dicimus dogma fidei non fundari in dubio fundamento quantum ad rationem credendi,ſæpè autem explicari,& defendi per fundamentum minus certum quamuis probabilius.. Sicut quod Spiritus ſanctus non ſit filius, dogma fidei eſt,id autem à nobis explicatur, quia proceſſio per voluntatem non eſt per modum ſimilis, quod ſub opinione eſt. Ita ergo in præſenti licet concordia auxilij efficacis cum libertate ſit dogma fidei , & de ſcientia conditionata non ſit tanta certitudo , nihilominus hanc viam vt ſaniorem , & magis accommodatam eligimus ad illud dogma fidei defendendum , & explicandum , quod ad munus Theologi pertinet.

14. Obiectio. Hinc verò obiiciunt ſecundò, quia concordia hæc libertatis cum gratia, & Pelagianis viſa eſt impoſſibilis , & Auguſtino , & Patribus ſaltem valde obſcura , & difficilis; ſi autem hæc concordia ſumenda eſſet ex vſu libertatis præuiſo per ſcientiam conditionatam , res eſſet valde facilis, & peruia , & ita nec hæretici habuiſſent occaſionem exaggerandi repugnantiam gratiæ cum libertate , nec Auguſtino viſa eſſet res adeo difficilis. Imo aliquando illam rationem eſſet aggreſſus ad hanc concordiam explicandam , quod tamen nunquam facit , ſed ſemper in hoc negotio recurrit ad ſubiectionem intellectus in obſequium fidei,& recognitionem omnipotētiæ Dei, & iuſtitiæ, ac bonitatis eius , nihilque aliud reſpondendum putat , niſi quod Paulus homini dicenti. *Quid adhuc quæritur? voluntati eius quis reſiſtet ?* reſpondet. *O homo tu quis es, qui reſpondeas Deo , ô altitudo diuitiarum, & non eſt inquitas apud Deum.* Ergo ſignum eſt hunc modum concordiæ, quem nos aſſignamus non eſſe verum,neque principiis fidei conſentaneum.

15. Soluitur prima pars obiectionis. Tres partes habet obiectio Prima ſpectat ad rem ipſam,& in hoc fundatur, quod hæc ratio concordiæ eſt nimis facilis , cum tamen ipſa concordia ſemper viſa ſit obcuriſſima , præſertim Auguſtino epiſtola 46. in fine & 47.in principio,& in lib. de grat. & liber. Arbitr. in principio. Reſpondemus hunc modum concordiæ comparatum quidem ad obſcuritatem,& perplexitatem, quæ poſita phyſica prædeterminatione in tali concordia inuenitur, eſſe facilem,& clarum , nihilominus tamen abſolutè loquendo eſſe valde ſupernaturalem , & multa includere quæ ab homine non comprehenduntur, licet vtcunque concipiantur. Nam in primis ſcientia illa de futura libera determinatione volūtatis ex tali,vel tali hypotheſi nimis,eſt obſcura,& difficilis , neceſſariumque eſt fidei adiutoriū, vt ea credatur,quia diuinæ excellentiæ,& teſtimoniis ſcripturarum eſt magis conſentanea. Vnde cum hæc concordia illam ſententiam ſupponat, eo ipſo difficilis eſt,& obſcura. Deinde illa poſita ſupereſt illa difficultas quæ Philoſophos errare fecit, quomodo cum tali præſcientia ſtet contingentia, quam noui quidam Theologi audent dicentes , hanc ſcientiam eſſe cauſam futuritionis effectus per eam cogniti. Imo etiam in ipſo Deo non caret difficultate ad explicandum quomodo cum tali præſcientia liberè operetur,vt in proprio opere de illa ſcientia attigimus. Ad hæc etiamſi ſcientia ipſa non tollat libertatem , adhuc obſcurum eſt, quomodo gratia proueniens ex abſoluto decreto Dei , etiamſi illam ſcientiam ſupponat, libertatem non impediat , cum abſolutè voluntati Dei nemo poſſit reſiſtere. Ac denique in executione ſatis obſcurum,ac difficile eſt ad intelligendum quomodo voluntas diuina,& humana ita in effectione eiuſdem actionis conueniant,vt neutra alteram ordine cauſalitatis , aut prædeterminationis antecedat , quæ difficultas non tollitur per ſcientiam conditionatam. Nam in illamet ſcientia neceſſarium erit,vt ſaltem ſub conditione illa,quæ in tali ſciētia ſupponitur proponantur illæ duæ volūtates vt coniunctæ,& quaſi præparatæ ad efficiendam eandem actionem omnino ſimul natura ſine præuia efficacia,vel prædeterminatione vnius in aliam. Hæc ergo concordia quam aſſignamus non poteſt propter claritatem,vel facilitatem contemni,cum difficultatibus ſcateat. Debet autem aliis præferri, quia in his difficultatibus nulla eſt , quæ vel repugnantiam aliquam cum aliquo dogmate fidei, vel contradictionem in rebus ipſis ita præ ſe ferat, vt non ſufficienter , imo & euidenter ſoluatur, ſaltem negatiuè , vt aiunt , id eſt ita ſoluendo argumenta , vt euidens ſit non concludere. In alia vero ratione concordiæ , quæ phyſicam prædeterminationem ſupponit multa includuntur,quæ ita apparent , & inter ſe , & cum dogmatibus fidei pugnantia, vt nobis non videantur ſufficienter ne dum euidenter diſſolui.

Secunda pars obiectionis erat de modo argumentandi Pelagianorum contra Auguſtinum, arguebant enim illum , quod introduceret fatum nomine gratiæ efficacis,ſeu vocationis ex propoſito , quod nullo colore dicerent , ſi concordiam libertatis cum tali gratia ad ſcientiam illam mediam reuocaret. Vnde tertia pars illius obiectionis eſt, quod Auguſtinus nunquam vſus eſt tali ſcientia ad hanc concordiam explicandam. Verumtamen quod ad Auguſtinum attinet in Prolegom 2. oſtendimus , illum , & ſcientiam mediam agnouiſſe in Deo , & ad nonnulla myſteria explicanda illa vſum fuiſſe : quomodo verò illam ſemper cum prædeſtinatione, & congrua vocatione coniunxerit , infra in ſpeciali capite declarabimus. De Pelagianis verò ſiue illam ſciētiam ignorauerint,ſiue illam cognouerint, parum noſtra refert, nam in hoc valde errabant,quod neceſſitatem auxilij gratiæ etiam adiuuantis,& ſimultanei , ſeu generalis concurſus putabant repugnare libertati. Vnde in obiecto ſcientiæ mediæ (ſic eam agnouerunt) non admitterent poſſe includi auxilium gratię,vt ex hypotheſi præſciretur,quid eſſet volūtas cum illo ſubſidio liberè operatura, quia credebant illā hypotheſim deſtruere libertatem. Et ideo cogitare non potuerunt per ſcientiā hāc poſſe efficaciam gratiæ cum libertate cōciliari. De Semipelagianis certius eſt,illam ſcientiam tribuiſſe Deo, male tamen illa vſi ſunt , non ad conciliandam libertatem cum vera gratia,ſed ad defendēdum bonum vſum ſolius libertatis ſine adiutorio gratiæ, & conſequenter ad diſtribuendā veram rationē gratiæ,ponendo meritū gratiæ in merito ſolius liberi

16. Secunda pars obiectionis ſoluitur.

Item tertia pars.

liberi arbitrij, & tribuendo rationem meriti, vel demeriti operibus nunquam futuris. Et hoc putarunt neceſſarium eſſe ad concordandam libertatem cum gratia, & ad ſaluandam in Deo generalem voluntatem ſaluandi omnes homines, vt conſtat ex Epiſtola Proſperi. Et quia D. Auguſtinus talem concordiam non admittebat, imo validiſſimè impugnabat, dicebant illum introducere fatum, & ſimilia.

Capvt XXIX.

Aliis obiectionibus contra ſuperiorem concordiam ab incommodis deſumptis ſatisfit.

1. *Obiectiones contra ſuperiorem concordiam, ab incommodis deſumptæ. Primum incommodum.*

VLtra ſuperius dicta præcipuè nobis obiicitur, quod iuxta illam rationem concordiæ, multa videntur conſequenter concedenda, quæ in Semipelagianis, vel etiam in Pelagianis ſunt damnata aut certè ad illa nimium videntur accedere. Primum eſt quia ſequitur, auxilium efficax recipere efficaciam à libero arbitrio, & conſequenter id, quod eſt potiſſimum in tali auxilio eſſe à nobis, & non ex Deo, quod dici non poteſt. Sequela patet quia iuxta noſtram ſententiam auxilium in re non eſt efficax, niſi per liberam determinationem voluntatis humanæ, & ipſa vocatio non denominatur efficax, niſi per habitudinem ad illam determinationem, & quaſi per determinationem ab illa. *Secundum.* Secundum eſt, quia ſequitur, rationem ob quam auxilium nobis datum eſt efficax, eſſe voluntatem noſtram bene vtentem ſua libertate. Conſequens eſt falſum ergo. Sequela patet ex præcedenti propoſitione, quia noſtrum arbitrium eſt, quod ſuo bono vſu dat efficaciam auxilio; ergo eſt ratio ob quam eſt efficax. Falſitas autem conſequentis probatur; quia ſic homo fidelis diſcerneret ſe à non fideli per ſuum arbitrium contra Paulum 1. Corinth 4. *Tertium.* Tertium eſt poſſe hominem reſiſtere auxilio efficaci, quia poteſt facere, vt non ſit efficax, quandoquidem hoc pendet ex ſua libertate. Conſequens autem eſt falſum, quia auxilium efficax procedit ex propoſito Dei abſoluto, cui nemo poteſt reſiſtere, & eſt medium efficax ad illius propoſiti executionem, ſed voluntati Dei efficaci nemo poteſt reſiſtere, vt dicitur Eſther. 13. Ergo neque efficaci auxilio. Vnde argumentor in hunc modum, quia vel vocationi congruæ reſiſti poteſt, vel non poteſt. Si poteſt illi reſiſti, non eſt auxilium efficax, ſi non poteſt ei reſiſti, non minus repugnat libertati, quam prædeterminatio phyſica, & difficultates omnes de illa propoſitæ hic locum habent. *Quartum.* Quartum inconueniens eſt, quia ſequitur auxilium efficax non addere ſupra auxilium ſufficiens aliquod auxilium præuenientis gratiæ, ſed ſolam cooperationem voluntatis cum auxilio ſimultaneo. Ex quo vlterius fit, auxilium efficax non diſtingui à ſufficiente, niſi in actuali effectione, & in auxilio ſimultaneo, ac proinde non eſſe efficax, quia facit hominem conſentire, ſed quia illo cooperante facit cum illo conſenſum, quæ omnia ſunt à nobis in c. 1. præcedentis libri reprobata. *Quintum.* Quintum eſt, quia ſequitur conuerſionem hominis non reſolui vltimatè in ſolam diuinam voluntatem, ſed etiam in humanam, ac ſubinde ex duobus vocatis ad fidem, quod vnus credat, & alter non credat, non eſſe tri-

A buendum ſoli diuinæ voluntati, ſed maximè humanæ. nam iſte non credit, quia non vult, ille autem credit, quia vult. Et licet ſit differentia, quod ille ſolo ſuo arbitrio non vult, iſte autem non ſolo arbitrio, ſed adiuuante ſimul gratia vult, nihilominus propria, & innata libertas eſt in ſuo genere non ſolum proxima, ſed etiam vltima ratio, in quam diſcretio illa reſoluitur. Quod ſi verum eſſet ceſſaret admiratio Auguſtini, cur hunc trahat, & illum non trahat, &c. non facilis eſt ratio ſcilicet, quia hic vult, & ille non vult, quod neque Auguſtino, neque modo loquendi ſcripturæ conſentaneum eſt. Et ſimilia multa poſſunt obiici, & inferri, quæ videntur contraria vel ſcripturis, vel Conciliis, vel Auguſtino, & ideo de his teſtimoniis B tractando in ſequentibus capitibus alias obiectiones commodius proponemus.

Ad propoſitas verò obiectiones reſpondemus, 2. *Reſpondetur ad obiectiones.* nihil poſſe ex noſtra ſententia ſequi, quod errorem Pelagij, vel Maſſilienſium redoleat, cum ab vtroque errore longiſſimè diſcrepet, imò vtique directè opponatur. Quod facilè intelliget, qui attentè conſiderauerit, quæ de illis erroribus in Prolegom. 4. fideliter, ac diligenter tradidimus, & quæ in his quinque libris de neceſſitate auxiliorum gratiæ, tam excitantis quam adiuuantis, ad inchoanda, perficienda, & conſummanda pietatis opera docuimus. Ad primum ergo in- *Ad primum incommodum.* conueniens negatur ſequela. Vocatio enim congrua, ſicut non habet ſuum eſſe, vel ſuam perfe- C ctionem à libero arbitrio, ita neque ab illo poteſt efficaciam ſuam habere, ſed vel efficienter habet illam à Deo, vel formaliter à ſua perfectione quæ intrinſecè eſt talis virtus agendi. Neque obſtat quod tale auxilium non ſit effecturum, niſi cum illo ſit concurſura ſimul voluntas humana ſe liberè determinans: nam hinc ſolum fit tale auxilium non exercere actu ſuam efficaciam ſine libero arbitrio concauſante cum illo, inde vero non fit, quod auxilium ab altera concauſa habeat ſuam efficaciam, ſed ſolum quod eam non exerceat ſine illa. Sicut habitus charitatis non elicit actum ſine voluntate ſe determinante, & tamen non recipit efficaciam à voluntate, ſed ſolum non exercet D illam ſine voluntate. Et vt hoc euidentius fiat, diſtinguamus vocem illam *efficaciam*, poteſt enim ſignificare vel vim, & poteſtatem agendi, vel actualem cauſalitatem, aut effectionem. Si ergo priori modo ſumatur, euidens eſt, vocationem congruam non recipere efficaciam ſuam à libera determinatione voluntatis, nam ante talem determinationem habet vocatio illam efficaciam, effectiuè quidem à Deo, vt dixi, formaliter vero per ſeipſam, quia habet innatam, & intrinſecam illam vim agendi, vel cauſandi quæ nomine *efficaciæ* in prædicta acceptione ſignificatur. Si vero ſit ſermo de efficacia poſteriori modo ſumpta, ſubdiſtingui poteſt, nam duplex cauſalitas poteſt in illa voca- E tione conſiderari, vna antecedens ordine naturæ liberum conſenſum voluntatis, & determinationem eius, & hæc in genere cauſæ efficientis nondum eſt efficacia in actu ſecundo, ſed in actu primo, tamen in genere cauſæ formalis eſt vera cauſalitas phyſica, quam vocatio habet, vel in intellectu illuminando illum, vel in voluntate afficiendo, & vi taliter inclinando illam, & hæc tota cauſalitas, ſiue phyſica, & formalis; ſiue in ſuo genere effectrix bonæ voluntatis, eſt eodem modo effectiuè à Deo, & intrinſecè ac formaliter ab ipſamet vocatione, & nullo modo eſſe poteſt à libero arbitrio, vt conſtat. Alia ergo eſt efficacia

actualis,

actualis, ſeu in actu ſecundo cauſæ efficientis, ſiue phyſicæ, ſiue moralis. Et hæc efficacia nihil eſt aliud, quam ipſa actio voluntatis quatenus à tali auxilio procedit, de qua actione veriſſimè dicitur vocationem non efficere illam ſine conſortio, & determinatione libera voluntatis. Propter quod rectè monuit Auguſtinus lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 2. in fine, *vt qui aliquid ſecundum Deum operatur non alienet hos à propria voluntate.* Non tamen propterea dici poteſt habere auxilium à voluntate illam efficaciam, ſeu actionem, ſed ſolum non habere illam ſine cooperatione voluntatis, quod veriſſimum, eſt, & ab arguentibus neceſſario confitendum in ſua ſententia. Quia licet daretur voluntati auxilium præuium prædeterminans, nihilominus non poteſt actu efficere conſenſum ſine cooperatione libera voluntatis ſe liberè determinantis, vt etiam ipſi vel inuiti confitentur, ne vſum libertatis in conſenſu negent, & nihilominus non dicent voluntatem dare auxilio illam efficaciam, ſed tantum auxilium non habere illam ſine voluntate liberè concauſante.

3. Nomine *efficaciæ* quid intelligatur.

Sed dicent fortaſſe nomine *efficaciæ* nihil ex dictis intelligi, ſed ipſam actualem determinationem ad operandum, hinc enim auxilium, vel vocatio vocatur efficax quod includit quandam infallibilem determinationem ad agendum: tota autem ratio huius determinationis in noſtra ſententia videtur eſſe liberum arbitrium, quia vocatio illa quantumuis congrua non facit illam determinationem efficaciter, ſed ad illam ſemper quaſi ſpectat liberum arbitrium, & ideo dicimus eſſe neceſſariam præſcientiam liberæ determinationis, vt actio auxilij ſit infallibiliter futura; ergo quod ad hoc tota efficacia eſt à libero arbitrio, non ſolum reſpectu vocationis, ſed etiam reſpectu Dei, quia etiam Deus non prædeterminat liberum arbitrium, ſed quaſi expectat determinationem eius. Declaratur exemplo de voluntate, & habitu charitatis, quando enim voluntas tali habitu affecta exercet actum amoris, licet habitus non recipiat à voluntate efficaciam quoad vim agendi, nec quoad inclinationem ad actum, nec quoad ipſam actionem, ſeu efficientiam eius, nihilominus à voluntate habet determinationem, & quaſi applicationem quoad exercitium actus. Ita ergo erit in præſenti de vocatione, nam licet ſit congrua in ſuo vſu, vt ita dicam, & exercitio ſuæ actionis, ſubiicitur voluntati, & dominio eius, non minus quam habitus, hoc enim nos neceſſarium putamus ad concordiam eius cum libertate.

4. Ad replicam reſpondeo, in his, & ſimilibus obiectionibus tacitè ſupponi determinationem eſſe quid diſtinctum ab actione voluntatis, & prius illa, quod nos omnino negamus. Quia non admittimus in voluntate liberè operante determinationem ſimpliciter præuiam in actu primo, credimus enim actionem procedentem à tali principio, non poſſe eſſe liberam, vt hactenus latè oſtenſum eſt. Secluſa autem determinatione in actu primo ex voluntate quocunque Dei auxilio præuenta, vt maneat in actu primo indeterminata (vt ſaluetur libertas eius in operando) immediatè ſequitur determinatio in actu ſecundo, quæ nihil eſt aliud realiter, ac formaliter, niſi actio ipſa conſentiendi, quia voluntas non ſe determinat, niſi efficiendo ſuum conſenſum. Quantum ergo ad rem ſpectat, parum refert loqui de illa actuali efficacia ſub nomine determinationis, vel ſub nomine

A actionis conſenſus, cum in re nulla ſit diſtinctio, ſed tantum in nominibus. Igitur ſicut oſtenſum eſt vocationem non habere efficaciam ſuæ actionis à libero arbitrio, ſed à Deo effectiuè, & ab innata virtute formaliter, ita dicendum eſt de determinatione. Nam vocatio de ſe determinata eſt ad talem actionem, & exercitium eius, non totaliter (vt ſic dicam) ſed quantum eſt ex parte ſua, & cum hac determinatione à Deo datur ſub eadem conditione, ſi voluntas cooperari voluerit, & ideo licet verum ſit, poſita illa vocatione, & oblato auxilio ſimultaneo ſolum expectare determinationem, quatenus à libera voluntate pendet, nihilominus nullam efficaciam

B vel determinationem inde recipit auxilium, ſed tantum illi coniungitur concauſatio (vt ſic dicam) voluntatis.

Et hoc ipſum confirmat exemplum de voluntate, & de habitu charitatis, nam habitus charitatis de ſe ſatis eſt determinatus ad ſuam actionem, non eſt enim formaliter liber, & ideo quantum eſt ex ſe determinatus eſt ad exercitium, & ſpeciem ſui actus, illum tamen non ſemper elicit, etiam propoſito obiecto, quia non eſt integrum principium ſui actus, ſed indiget cooperatione voluntatis, & quia voluntas libera eſt, & per habitum non cogitur ſuam cooperationem illi præſtare; ideo dicitur habitus quaſi applicari à voluntate ad operandum, non quia talis applicatio, vel determinatio ſit aliquid præuium in ipſo habitu, ſed quaſi per denominationem extrinſecam, vel concomitantiam, quia eo ipſo quod voluntas ſe applicat, determinat, ſeu flectit, habitus etiam elicit actionem, ad quam de ſe ſatis erat natura ſua determinatus. Ita ergo cenſemus de vocatione etiam congrua, ſi ſecundum ſe, & ſecundum ſuam entitatem tantum conſideretur, nam ſi ſpectetur, vt datur ex propoſito Dei, ſic habet quandam determinationem non intrinſecam, ſed extrinſecam ita ordinatam ad effectum ſecundum præſcientiam conditionatam, vt infallibiliter illum conſequatur. Et ſecundum hanc rationem à Deo, & non ab arbitrio habet efficaciam ſuam etiam quoad determinationem ad talem effectum, quia ex libera voluntate Dei datur homini vocatio talis, ac tantæ actiuitatis, cum tali congruitate, & habitudine ad effectum infallibiliter conſequendum. In qua obſeruatione, & attemperatione vocationis maximè miſericordia Dei relucet, teſte Auguſtino lib. de ſpirit. & litter. cap. 34. & aliis locis infra citandis. Vnde licet talis vocatio in executione illum effectum conſecutura non ſit ſine influxu libero voluntatis humanæ, quem reſpicit vt infallibiliter futurum, nihilominus non habet ſuam efficacitatem ab illo, ſicut præſcientia viſionis non eſt in Deo ſine habitudine ad effectum futurum, & tamen non eſt ab illo, neque ſuam veritatem habet ab illo, & Pater æternus talis eſt per habitudinem ad filium, & tamen non habet paternitatem ab illo, hæc enim duo longè diuerſa ſunt, vt eſt per ſe notum. 5

Ad ſecundum inconueniens negatur ſequela. Et quia illatio probationis ſolum probatur ex primo inconueniente, cum illud negatum ſit, & oſtenſum non ſequi, euaneſcit illa probatio. Vt autem res ipſa euidentior ſit, & inde noſtra ſententia magis confirmetur aduerto ex Auguſtino lib. de dono perſeuer. cap. 10. cooperationem noſtram liberam 6. Reſpondetur ad ſecundum incommodum.

cum

cum vocatione congrua, vt tranſit in gratiam adiuuantem, & cooperantem comparari poſſe, vel ad voluntatem Dei,ſeu propoſitum æternum, quod Deus habuit dandi talem vocationem, vel ad actualem efficientiam ipſius vocationis cum actuali influxu liberi arbitrij cooperantis. Et iuxta hanc ſecundam conſiderationem poteſt eſſe duplex ſenſus illius conſequentis. *quod noſtra libera cooperatio ſit ratio ob quam nobis detur vocatio congrua*, ſcilicet, vt ſit ratio, ob quam voluit Deus nobis illam dare, vel vt ſit ratio ob quam vocatio in ſe fit, & conſtituitur efficax & congrua. Et in priori ſenſu oportet ſumere illam cooperationem, vt ab æterno præuiſam, quia vt facta in tempore non poteſt eſſe ratio æternæ voluntatis Dei. In poſteriori autem ſenſu ſermo eſſe debet de libera cooperatione arbitrij, vt in tempore exercetur.

7. Dico ergo ſi illatio fiat in priori ſenſu malam eſſe, & conſequens eſſe falſum. Nam ſi operatio illa liberi arbitrij ſpectetur, vt præcognita per ſcientiam abſolutam qua futura præuidētur, talis præſcientia ſupponit in Deo voluntatem, & propoſitum dandi homini talem vocationem; ergo non poteſt eſſe ratio illius voluntatis: ſi autem ſit ſermo de præſcientia conditionata, ſic licet ſecūcūdum rationem antecedat propoſitum Dei, non tamen poteſt eſſe ratio talis propoſiti, quia illa cooperatio in illo ſigno nondum cognoſcitur, vt ſimpliciter futura. Nam conditionalis nihil ponit in eſſe, nec homo eſt dignus præmio, vel pœna propter actionem tantum ſub conditione futuram, vt Auguſtinus lib. 2. de Dono perſeuer. cap. 9. & 10. & alibi frequenter docet contra Semipelagianos. Et colligitur ex illo Sapient. 4. *Raptus eſt ne malitia mutaret intellectum eius*, & ratio eſt, quia totum illud opus quandiu ſolum eſt ſub conditione futurum, cōtinetur ſub latitudine entis, & non actualis, & ideo non poteſt in eo, vt ſic præuiſo fundari actuale meritum, nec impetratio, aut aliud ſimile genus cauſæ, vel rationis, ſed ſolum poteſt fundari ratio finis. Et hoc modo verum eſt liberam cooperationem futuram, & ſub conditione præuiſum fuiſſe finem, propter quem voluit Deus dare vocationem congruam, vt homo conſentiret: inde tamen non ſequitur illam cooperationem eſſe vocationem diuini propoſiti, ſed potius ſequitur eſſe effectum eius, & ad ſummū dici poſſe rationem finalem ipſius vocationis. Hoc autem non eſt contra rationem gratiæ efficacis: nam quomodocunque explicetur auxilium efficax, in omni ſententia dicendum eſt dari homini, vt illi infallibiliter cooperetur, licet non detur illi quia cooperaturus eſt. Hæ namque duæ habitudines per illas duas particulas *vt* & *quia* importatæ ſunt inter ſe repugnantes, nam in poſteriori indicatur præexiſtens cauſa, ſeu ratio, aut motiuum dandi auxilium, in priori vero denotatur potius effectus, qui etiam eſt finis auxilij, ſeu vocationis Dei. Sicut Paulus dixit ad Epheſ. 1. *Elegit nos vt eſſemus ſancti, non quia futuri eramus ſancti*, vt ibi notat Hieronymus, & eodem modo addit ibidem Paulus. *Sorte vocati ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum eius, qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ, vt ſimus in laudem gloriæ eius*, &c. Et Auguſtino lib. de prædeſtinatione ſanctor. cap. 17. *Intelligamus* (ait) *vocationem qua fiunt electi, non qui eliguntur, qui crediderunt, ſed qui eliguntur, vt credant* & cap. 19. *Non quia credidimus, ſed vt credamus vocamur atque illa vocatione quæ ſine pœnitentia eſt, id prorſus*

A *agitur, & peragitur vt credamus.* Et Concilium Arauſican. Can. 25, cum Auguſtino ponderat illud 1. Corinth. 7. *Miſericordiam conſequutus ſum, vt ſim fidelis*, addens, *non quia eram fidelis.* Quanuis ergo ſcientia conditionata futuræ liberæ cooperationis præcedat voluntatem dandi talem vocationem, eaque ſufficiat, & neceſſaria ſit, vt vocatio propter talem cooperationem tanquam propter ſuum proximum finem detur, non tamen ſufficit, vt propter illam tanquam propter rationem, ſeu cauſam meritoriam, impetratoriam vel aliam ſimilem detur. Quia (vt dixi) illæ habitudines ſunt repugnantes, & habitudo finis optime cadit in rem nondum præcognitam, vt abſolute futuram,
B ſed vt poſſibilem, vel futuram ſub conditione, habitudo vero alterius rationis, vel cauſæ poſtulat exiſtentiam cauſæ ſaltem, vt abſolutè futuram, ſeu præſentem in præſcientia.

Et à poſteriori hoc confirmatur, quia in multis Deus præuidit ſub cōditione fuiſſe conſenſuros, ſi vocarentur tali modo, vt de Tyriis, & Sydoniis dicit Chriſtus Matth. 11. & tamen non propterea vocati ſunt illo modo, vt ponderat Auguſtinus dicto cap. 10. de Don. perſeuer. & in Enchirid. cap. 95. Et in omnibus reprobis cognouit Deus ſub conditione, quod conſentirent, ſi hoc, vel illo modo vocarentur, & tamen illis non dan- 8.
C tur vocationes congruæ, vt de Eſau dixit Auguſtinus q. 2. ad Simplician. Igitur ex tali modo congruitatis, aut efficaciæ vocationis nullo modo ſequitur dari ex parte hominis rationem aliquam decētiæ, vel congruitatis propter quam à Deo talem vocationem recipiat. Quod neceſſe fateantur etiam fautores phyſicæ prædeterminationis, negare enim non poſſunt, quin Deus priuſquam velit talem prædeterminationem dare, ſub conditione præuideat, hominem conſenſurum, ſi illi tale auxilium detur: & nihilominus qui rectè ex illis ſentiunt, non admittent conſenſum liberi arbitrij eſſe rationem, vel cauſam ob quam Deus vult dare tale auxilium, ſed potius eſſe effectum,
D vel ad ſummum finem auxilij. Et ideo merito ſupra diximus, errare, qui in illa ſententia dicunt conſenſum liberum voluntatis, licet ſit à prædeterminatione, eſſe diſpoſitionem ad illam, tum quia illæ duæ habitudines ſunt inter ſe repugnā-tes, vt dixi, tum etiam, quia ratio facta vrget contra illam ſententiam, quod ex parte hominis daretur ratio, & cauſa auxilij efficacis, negari, enim non poteſt quin diſpoſitio præparans hominem ad gratiam ſit ratio, vel aliqua cauſa illius.

Dicendum ſupereſt de altera parte, ſi ſenſus argumenti ſit, ex noſtra ſententia ſequi, quod in executione ipſa determinatio liberi arbitrij, ſit ratio ob quam, ſeu per quam determinatio fiat 9.
E efficax, & congrua. Et ſic etiam nullius momenti, vel conſiderationis eſt illatio. Quia vt in præcedenti puncto dictum eſt, licet auxilium efficax ad ſuam actualem efficiētiam requirat coëfficientiam liberam voluntatis, nihilominus auxilium non ſit efficax per efficientiam liberi arbitrij, ſed per propriam virtutem, & actionem, & ita determinatio liberi arbitrij non eſt ratio efficacitatis auxilij, etiam in executione, ſed potius ſub vna ratione eſt effectus eius, ſub altera vero eſt coëfficientia cum eodem. Nam eadem vocatio efficax conſiderari poteſt, vel vt eſt auxilium præueniens, & inducens voluntatem ad conſenſum, vel vt tranſit in ſtatum gratiæ cooperantis, & adiuuantis. Et priori quidem ratione eſt cauſa ſaltem moralis ipſius liberæ determinationis volun- Obi tertu

tatis,

tatis, prius verò quam hunc effectum, in re ipſa obtineat non dicitur efficax, niſi quia & illum poteſt obtinere, & de facto infallibiliter illud obtinebit. Inde tamen non fit vt determinatio libera ſit ratio efficacis vocationis, ſed ſolum ſequitur, quod in illa cōſummetur efficacia auxilij tanquam in termino, & effectu per illud intento. Nec etiam ſequitur quod illud auxilium ſolum ſit efficax, vt concomitans, ſeu per ſolam denominationem ab effectu, ſed ſolum ſequitur non eſſe efficax ſine habitudine ad effectum infallibiliter conſequendum, quam habitudinem habet prius quam effectus in re ſequatur, & conſequenter prius etiam, quam tale auxilium tranſeat in adiuuans, ſeu concomitans, & à ſua virtute effectrice, vt eſt ſub illa habitudine denominatur efficax, & ita includit determinationem liberi arbitrij, non vt rationem ſuæ efficaciæ, ſed vt terminum ſeu effectum eius.

10. Quatenus autem vocatio conſideratur vt actualiter operans conſenſum ſimul cum voluntate, ſiue moraliter, ſiue etiam phyſicè, vel per ſeipſam, vel per aliquod aliud ſupernaturale principium quod habet coniunctum ſub hac ratione, ſua efficacia eſt ipſamet actio qua fit conſenſus, non tamen vt eſt à libero arbitrio, ſed vt eſt ab ipſa vocatione, ſeu principio aliquo ſupernaturali. Et ideo ratio efficaciæ auxilij non eſt determinatio libera voluntatis quamuis non ſit ſine illa, quia nomine determinationis liberæ ſignificatur illa actio, vt eſt à libera voluntate à qua eſſe non poteſt, niſi etiam ſit ab auxilio efficaci, neque etiam poteſt eſſe ab auxilio, quin ſit à voluntate. Magis autem recipit nomen determinationis liberæ per habitudinem ad voluntatem hominis quam per habitudinem ad auxilium efficax, vel ad voluntatem Dei, quia cum ibi concurrant ſimul Deus, habitus infuſus, aut aliquid ſupplens vicem eius, quando ille deeſt, & voluntas hominis, & ex his tribus quaſi conſletur vnum principium concretum, quod prius natura intelligitur eſſe in actu primo, in illo priori ſola voluntas humana intelligitur indifferens ad influxum ſuum præſtandum: nam habitus de ſe determinatus eſt modo iam declarato, & licet Deus liberè influat, iam ſupponitur ſua voluntate determinatus ad influendum quantum eſt ex ſe, vt ſupra etiam declaraui, voluntas autem hominis adhuc manet indeterminata in illo priori, vt actio poſſit eſſe libera. Ideoque quando in poſteriori natura actio illa ſimul procedit ab illis principiis quaſi partialibus, formaliter denominatur determinatio in ordine ad voluntatem hominis, quamuis ſimul fiat à Deo, & à gratia adiuuante tam moraliter, quam phyſicè. Atque ita illa determinatio non eſt ratio aliis principiis vt agant, vel efficacia ſint, ſed eſt quædam concauſalitas, ſine qua actualis efficientia aliorum principiorum ſubſiſtere non poſſit.

An poſſit voluntas reſiſtere vocationi congruæ.

11. Obiectio tertia. In tertia obiectione ponitur quid ſit dicendum de poteſtate reſiſtendi vocationi congruæ. Aliqui enim abſolutè concedunt ſequelam, nimirum voluntatem poſſe reſiſtere voluntati congruæ, quia vt auxilium efficax non tollat libertatem videtur in voluntate poteſtas illi reſiſtendi, vt videntur probare argumenta facta contra phyſicam prędeterminationem, & videtur etiam ſumi ex Concilio Tri-

A dentino, & Senonen. vt infra videbimus, & eſt expreſſa ſententia Auguſtini lib. 3. de liber. arbitr. cap. 18. vbi ſic ait. *Quæcunque cauſa eſt voluntatis, ſi ei reſiſti non poteſt, ſine peccato ei ceditur*, vtique quia ſine libertate, vnde etiam dicere poſſet, ſine merito ei conſentitur, etiamſi actus ſit bonus. Contra hoc autem videtur vrgere argumentum factum, quia verbum *reſiſtendi* includit compoſitionem, quia niſi ſupponatur aggreſſor, non habet locum reſiſtentia, reſiſtere autem vocationi congruæ illa ſuppoſita videtur impoſſibile, quia alias non eſſet infallibiliter efficax; ergo illa ſuppoſita non manet in voluntate poteſtas reſiſtendi. Propter quod alij ſimpliciter negant eſſe in noſtra voluntate poteſtatem reſiſtendi auxilio efficaci, ſeu B vocationi congruæ, nec putant illam poteſtatem eſſe neceſſariam ad libertatem, quia auxilium efficax non eſt neceſſarium ad poſſe, ſed ad agere; ſeu velle, & libertas conſiſtit in poſſe. Sed hoc à nobis impugnatum eſt in phyſica prædeterminatione, & eadem ratio videtur habere locum in omni auxilio præueniente efficaci, quia omne tale auxilium dat poſſe, quia vt præueniens eſt non dat agere, hoc enim pertinet ad auxilium ſimultaneum, de quo ſolo poteſt in rigore dici, quod det tantum agere, & non poſſe. Vnde Auguſtinus ſæpiſſimè docet, per vocationem qua præparatur voluntas à Domino dari homini poteſtatem vt filius Dei fiat. C Mihi ergo dicendum videtur vocationem congruam dupliciter ſpectari poſſe, primo vt vocatio eſt ſecundum omnem entitatem, quam includit: ſecundo vt denominatur congrua per habitudinem ad effectum infallibiliter futurum. Priori modo ſpectatæ dico ſemper reſiſti poſſe, quia non determinat voluntatem, vt ſupra probaui. & quia ſimpliciter loquendo nulla eſt repugnantia, quod cum tali vocatione ſimul ſtet & componatur negatio conſenſus, imo & voluntas conſentiendi in obiectum vocationis, ſed potius in contrarium, quia illa vocatio relinquit voluntatem indifferentem ad hæc omnia. Et hoc etiam probat ratio in priori opinione adducta, & aliæ factæ contra phyſicam prædeterminationem. At vero ſumpta vocatione D congrua poſteriori modo, & ſub illa reduplicatione, vt congrua eſt, ſic dico non poſſe illi reſiſti propter rationem factam, quod illa vt congrua includit propoſitum Dei efficax à quo procedit. Et ratio à poſteriori eſt, quia vocatio vt congrua inuoluit vſum liberum, & ſupponit illum in diuina præſcientia, homo autem non habet poteſtatem reſiſtendi ſuomet conſenſui in eodem, & pro eodem inſtanti in quo habere illum ſupponitur, quia non poteſt velle non conſentire dum conſentit, facta vtique ſuppoſitione, ſed vocatio vt congrua inuoluit actualem conſenſum modo explicato; ergo illi vt ſic non poteſt eadem voluntas reſiſtere. Et ob eandem cauſam talis potentia reſiſtendi non E eſt neceſſaria ad libertatem nec impotentia reſiſtendi vocationi congruæ, vt talis eſt, repugnat libertati, tum quia ad libertatem non eſt neceſſaria poteſtas ad oppoſita vnum cum alio componendo, tum etiam quia impotentia illa ſolum eſt ex ſuppoſitione conſequente, & ſupponente iam vſum libertatis, & ideo non repugnat libertati, ſicut etiam neceſſitas conſequens illi non repugnat.

Ex quo tandem conſtat differentia inter auxilium efficax poſitum in prædeterminatione phyſica, vel in vocatione congrua. Nam priori modo eſt ſuppoſitio omnino antecedens, ſiue ſpectetur ſecundū ſuam nudam entitatem, ſiue ſub ratione auxilij 12. Differentia inter auxiliū efficax poſitum in prædeterminatione phyſica, vel in vocatione congrua.

auxilij efficacis,hæc enim duo in illa entitate non diſtinguuntur, quia ex vi ſuæ entitatis,ac per ſe dicitur habere vim determinandi voluntatem,cui ipſa voluntas non poteſt reſiſtere; & ideo talis impotentia reſiſtendi inducit neceſſitatem abſotam,& ſimpliciter non tantum conſequentiæ,ſed rei, & conſequentis. At vero vocatio congrua, vt eſt congrua, & auxilium efficax,non eſt ſuppoſitio omnino antecedens: nam licet illa vocatio abſolutè ſpectata ſit auxilium præueniens, tamen vt congrua eſt inuoluit habitudinem ad vſum liberum infallibiliter futurum, non ex abſoluta efficacia prædeterminante talis vocationis, ſed ex ſpontanea cooperatione voluntatis futura,& præuiſa ſub conditione à Deo,qui talem vocationem vt congruam,& efficacem dare voluit.Et ideo impotentia reſiſtendi illi vocationi vt congrua eſt, non ſupponit neceſſitatem abſolutam, ſed tantum ex ſuppoſitione conſequente,vt declaratum eſt. Libertas autem ſaluatur per hoc, quod liberum arbitrium de ſe potens eſt ad reſiſtendum illi vocationi ſecundum ſe ſpectatæ.

Quid addit auxilium efficax ſufficienti.

13. Auxilium efficax quid addat ſufficienti.

Ad quartum inconueniens concedimus,auxilium efficax non addere ſupra ſufficiens nouum auxilium præueniens, quod ſit motio, vel qualitas diſtincta à toto auxilio ſufficiente, & ab interno ſimultaneo,& prior natura illo.Imo hoc exiſtimamus neceſſarium, tum vt auxilium ſufficiens ſit verè ſufficiens,tum vt poteſtas proximè libera ad efficiendum, & non efficiendum actum inueniatur in homine non tantum ſufficienter, ſed etiam efficaciter vocato. Vnde etiam ſupra diximus, vocationem congruam non addere ſufficienti aliquam proprietatem abſolutam, quia illa eſſet neceſſaria ad poſſe, & non eſſet in hominis poteſtate cum ſit præueniens, & illa data non eſſet in hominis poteſtate non habere actum ad quem ſic vocatur. Et ſic incideremus in omnia incommoda, quæ vitare ſtudemus. Hæ autem rationes probant de quocumque alio auxilio diſtincto à ſufficiente, & vltra illud neceſſario. Nihilominus vero negamus,hinc ſequi contra ſuperius dicta, auxilium efficax nõ eſſe præueniens, quia ſub ratione datur antequam homo operetur, & non conſtituitur in illa ratione per cooperationem, vel per auxilium ſimultaneum, ſed per efficaciam virtualem ſibi intrinſecam, vt eſt ſub habitudine ad cooperationem liberi arbitrij de facto infallibiliter futuram cum auxilio gratiæ ſimultaneo.

14. Vocatio cõgrua vt eſt auxilium efficax præueniens quomodo à ſufficiẽte diſtinguatur.

Atque eodem modo vocatio congrua vt eſt auxilium efficax præueniens à ſufficiente diſtinguitur, nam vnaquæque res per id ab alia diſtinguitur, per quod conſtituitur. Vocatio autem efficax vt antecedens eſt congrua, non conſtituitur per auxilium ſimultaneum,vel per actualem cooperationem liberi arbitrij, ſed per attemperationem ad illam, ergo eodem modo diſtinguitur à vocatione ſufficiente, quæ non ita attemperatè tribuitur. Dixi autem, *vt antecedenter eſt congrua, ſeu efficax*, quia ſi ſpectetur vt tranſit in rationem gratiæ cooperantis, & adiuuantis ſic verum eſt non diſtingui à vocatione ſufficiente, niſi in actuali actione cum auxilio ſimultaneo, & cooperatione liberi arbitrij. Et ſimili modo licet ſub hac poſteriori ratione non faciat voluntatem velle,aut facere,ſed cum illa faciat ipſum velle,nihilominus ſub priori ratione facit vt voluntas velit, & operetur, quia illam excitat,mouet,& inducit, vt velit,& operetur. Et quia tali modo,& opportunitate datur,vt infallibiliter talem effectum obtineat,ideo non ſolum dicitur,& eſt efficax,provt actu cooperatur,ſed etiam provt præmouet,& inducit ad volendum. Non eſt enim de ratione gratiæ efficacis,quæ facit facere, vt ſe ſola prædeterminationem aliquam,vel ipſam determinationem volũtatis faciat,hoc enim eſſet contra libertatem talis determinationis, ſed ſatis eſt, quod ita præmoueat, vt infallibiliter obtineat determinationem liberam ab ipſa voluntate,quamuis in executione neque ſola, neque prius ſed ſimul cum ipſa voluntate talem determinationem efficiat.

Sit ne auxilium efficax per ſe tale.

15. An gratia efficax ſit per ſe efficax?

Sed dicet aliquis. Ergo gratia efficax non eſt per ſe efficax,ſed quia illi adiungitur voluntas, & ſic efficacia gratiæ quodammodo ſubiicitur libero arbitrio,contra Concilium Arauſican.Can.6. Imò etiam erit per accidens, & contingenter efficax, quod videtur contra vim, & dignitatem efficacis gratiæ.

Reſpondeo in priori conſequente particulam illam *per ſe* poſſe excludere conſortium alterius cauſæ,& ſignificare quod ſola non ſufficiat ad ſuá cauſalitatem,vel poſſe ſignificare modum cauſandi,& denotare quod non habeat modum cauſandi per ſe,ſed tantum per accidens,vel denique poteſt ſignificare intrinſecam connexionem inter talem vocationem,& illam efficacitatem,à qua dicitur efficax,ita vt dicatur non conuenire illi per ſe,quia non habet illam intrinſecè innatam ex natura ſua, & ex vi ſuæ abſolutæ entitatis.

Primum ſenſum indicat probatio in contrarium inducta,in illo vero reſpondemus ad illationem priorem, duplicem cauſalitatem inueniri in tali vocatione. Quædam eſt antecedens, & quaſi intentionalis,& moralis,quæ illi conuenit, vt eſt gratia præueniens,& inducens voluntatem ad cõſenſum,& ſic negatur illa prior cõſequentia.Quia reuera ſola vocatio eſt,quæ attrahit, & allicit voluntatem prius natura,quam ipſa conſentiat:nam ad hoc non cooperatur liberum arbitrium,nec alio modo eſt cauſa ipſius vocationis. Et ſimiliter vocatio quando vt efficax datur,ſola eſt, quæ habet illam cauſalitatem cum congruitate, ad capacitatem,& conditionem recipientis, hanc ergo congruam cauſalitatem per ſe ſola habet quaſi formaliter,eamque à ſolo Deo recipit,vt dixi,ſine cooperatione,diſpoſitione,aut merito liberi arbitrij Alia cauſalitas illius vocationis eſt in actuali executione,& actione ipſius conſenſus,& determinationis ad illũ,& ſic concedẽda eſt illatio,nã vocatio congrua nõ eſt ita efficax determinationis volũtatis, vt ſe ſola illá efficiat,ſed concomitãter cũ ipſa volũtate,nec aliud eſſe poteſt de ratione auxilij efficacis,vt dixi ſæpè.Nec inde fit,vt gratia ſubiiciatur libero arbitrio,ſed fit,vt in aliquo genere cauſandi,& efficiendi comitetur illud, quod veriſſimũ eſt,vt infra circa Conc.Arauſ.latius dicemus. 16.

In ſecundo ſenſu negatur ſimpliciter conſequentia,quia gratia excitans,vt excitans eſt, non eſt cauſa per accidens actus ſupernaturalis.Vnde à fortiori vocatio congrua non eſt cauſa per accidẽs, etiamſi vltimum effectum per illam intẽtum non ex neceſſaria determinatione obtineat, neque ex ſola ſua cauſalitate,ſed cooperãte ſimul voluntate libera,poteſt enim eſſe cauſa per ſe, etiamſi quoad executionem 17.

executionem cauſa non ſit totalis in omni genere, A ſed requirat conſortium alterius cauſæ liberè agentis. Eſt autem vocatio cauſa per ſe, quia non ab extrinſeco, ſed natura ſua ad talem effectum ordinatur, vnde quando effectum obtinet, illum per ſe cauſat, vel in genere cauſæ finalis ratione obiecti, quod ponit, vel in genere cauſæ moralis quatenus voluntatem attrahit per actualem internam cogitationem, affectionem, inclinationem, & ſuauitatem quæ inclinationem auget: quæ moralis cauſalitas in ſuo genere, & reſpectu effectus moralis eſt cauſalitas per ſe, & fundatur in phyſica cauſalitate formali, quam talis gratia habet in voluntate quam afficit, & intellectu, quem illuminat, vt ſupra declaraui. Ac denique quando talis vocatio tranſit in gratiam B adiuuantem, etiam phyſicè cauſat per ſe conſenſum voluntatis, vel per ipſummet actum, quo voluntatem excitat, vt eſt probabile vel per principium aliquod ſupernaturale, quod vel ſupponit, vel ſecum adducit, vt ſupra etiam declarauimus.

In tertio autem ſenſu fatemur vocationem illam non eſſe per ſe, & ex vi ſuæ entitatis efficacem, quia licet congruitas illa ad effectum infallibiliter futurum ſit valdè conſentanea naturæ, & inclinationi talis vocationis, pendet nihilominus à futura liberi arbitrij determinatione tanquam à termino quem illa congruitas reſpicit, & ideo vocatio illa non poteſt habere illam congruitatem ex neceſſitate abſoluta, & ſimpliciter, non poteſt ergo ab intrinſeco, & per ſe illi conuenire, niſi ex ſuppo- C ſitione talis termini, & quia ſuppoſitio illa eſt ſimpliciter libera, & contingens; ideo congruitas etiã conuenit contingenter illi vocationi ſecundum ſe ſpectatæ. Suppoſita autem congruitate per ſe, ac neceſſario eſt efficax, quia eſt per ſe cauſa effectus, vt declaraui, & ex hypotheſi infallibiliter habebit effectum. Et hoc ſatis eſt ad omnem perfectionem, & vtilitatem gratiæ efficacis, non enim conſiſtit eius perfectio, vel vtilitas in hoc, quod libertatem tollat, ſed potius, vt ſit vtilis, oportet, vt libertatem conſeruet, & iuuet, & perfectio eius in hoc conſiſtit, quod vt ſubeſt ſapientiſſimæ ac omnipotentiſſimæ prouidentiæ, ita attemperatur voluntati liberæ, vt eam liberè, & in- D fallibiliter in conſenſum inducat. Atque hoc modo per huiuſmodi concordiam, & gratiæ dignitas, & arbitrij libertas in ſuo gradu, & ordine optimè ſaluantur.

In quem fiat vltima reſolutio humanæ conuerſionis.

18. Reſpondetur ad quintum incõueniens de vltima reſolutione humanæ conuerſionis.

Ad quintum inconueniens de vltima reſolutione humanæ conuerſionis, & ſalutis, quod fieret vltimatè in liberum arbitrium, & non in ſolam diuinam voluntatem reſpondemus in aliquo genere poſſe reſolutionem vltimam, & debere fieri E in liberum arbitrium, non tamen in omni genere, & modo, præſertim in bonis operibus, & pietatis. Eſt ergo conſiderandum fautores prædeterminationis phyſicæ contendere, omnem actum, omnemque conſenſum voluntatis noſtræ reducendum eſſe in ſolam Dei voluntatem, adeo vt interdum dicant, hanc cauſalem propoſitionem falſam eſſe. *Quia homo vult conſentire, & cooperari Deo excitanti, vel conuerti, ideo conſentit, cooperatur, vel conuertitur.* Quia ipſummet cooperari voluntatis humanæ reducitur in voluntatem Dei tanquam in cauſam per ſe efficientem. Vnde inferunt, cum quæritur cur homo vocatus à Deo velit conuerti non eſſe reſpondendum, quia vult, nec eſſe ſiſtendum in facultate liberi arbitrij, ſed eſſe reſpondendum quia Deus vult, & quia facit illum conſentire, efficaciter determinando illum vt liberè conſentiat. Solus autem Deus ideo vult determinare voluntatem hominis, quia vult, quia ſola voluntas diuina eſt, quæ non habet aliam priorem ſe, & ipſa eſt prior cæteris, quia eſt prima cauſa omnium rerum, & omnium determinationum. Vnde inferunt vlterius voluntatem creatam non habere in ſua poteſtate, & dominio primam (vt ita dicam) deliberationem ſui actus, ſed hanc eſſe in Deo, qui eſt primum deliberans, & primus Dominus, & ideo neceſſe eſt vt prius ipſe deliberet, & decernat efficaciter, quid voluntas humana deliberatura ſit, & volitura, & tunc poterit voluntas humana illud ipſum, quod Deus decreuit velle, & deliberare, & non aliud. Ad hoc autem perſuadendum non alia argumenta adducunt, niſi quibus prædeterminationem phyſicam probare nitantur, quæ partim iam ſoluimus, & alia in ſequentibus capitibus tractanda ſunt. Et quamuis interdum videantur illam doctrinam limitare, ad actus gratiæ, vel ad actus bonos; ſi tamen fundamentum bonum eſt, eodem modo procedit de omni humana deliberatione, & determinatione in omni materia. Nam etiam Iudas non habuit primo poteſtatem, & dominium deliberandi de Chriſti venditione, & in eam liberè conſentiendi, ſed Deus primo hoc deliberauit & decreuit, ac efficaciter voluit vt Iudas idem deliberaret, ac vellet, & ideo Iudas id ſecum ſtatuit, quia Deus ita deliberauerat ſecundum conſilium voluntatis ſuæ. Quod abſit vt credamus, aut de Deo cogitemus.

Nos ergo reſpondemus diſtinguendum in primis eſſe ordinem executionis ab ordine diuinæ 19.
prædeſtinationis. Incipiendo ergo ab ordine executionis, quia ab illo debet fieri reſolutio ad ordinem prædeſtinationis, dicimus in primis, etiam in actibus pietatis faciendam eſſe reſolutionem liberi conſenſus in facultatem liberi arbitrij, non quidem ſolam, ſed diuinam per gratiam illique cooperantem. Hoc videtur certum, quia talis conſenſus liber eſt ipſi homini conſentiẽti, ſed illam denominationem, & rationem liberi non accipit niſi ab innata facultate libera ipſius voluntatis, non eſt enim hic conſenſus mihi liber, quia Deus de illo deliberat, ſed quia ego de illo delibero, & facultatem, habeo illum faciendi ex ſola innata libertate. Ergo neceſſaria eſt aliqua reſolutio facienda in facultatem liberi arbitrij. Vnde non poteſt illa cauſalis propoſitio negari. *Quia homo vult conſentire, cooperari, vel conuerti, ſuppoſita excitante gratia, ideo conſentit, cooperatur, vel conuertitur.* Nam profecto ſi homo non conuertitur, quia vult, non poteſt voluntati eius tribui conuerſio: nam id tribuitur voluntati, quod facit, quia vult; ſi autem conuerſio non poteſt tribui voluntati, multominus poterit libertati, cum id ſolum ſit liberum, quod eſt in volũtatis poteſtate. Eſt ergo illa cauſalis omnino vera, & Catholica, *quia homo vult gratiæ vocanti conſentit*, quam ex Scripturis, Conciliis & Patribus in ſequent. capitibus comprobabimus. 20.

Rectè tribuitur homini venire poſt vocationem, hoc eſt conſentire; non autem alia ratione.

Nunc ſufficiunt verba Auguſtini lib. 83. Quæſtionum q. 68. *Si quis ſibi tribuat vt veniat vocatus, non poteſt ſibi tribuere, quod vocatus ſit.* quibus apertè concedit, rectè tribui homini venire poſt vocationem, hoc eſt conſentire, non autem alia ratione tribuitur, niſi quia ſua libertate, ac voluntate venit, quia vult. Vnde lib. de ſpirit. & liter. cap. 34.

cum dixiſſet, viſorum ſuaſionibus agere Deum, vt velimus, &c. concludit, *Sed conſentire, vel diſſentire propria voluntatis eſt.* Si ergo eſt propriæ voluntatis, certè conſentit, quia vult. *Quæ res* (ſubiungit) *non ſolum non infirmat quod dictum eſt, Quid enim habes, quod non accepiſti? Verum etiam confirmat. Accipere enim, & habere anima non poteſt dona, de quibus hoc audit, niſi conſentiendo, ac per hoc quid habeat, & quid accipiat, Dei eſt, accipere autem, & habere vtique accipientis eſt.* Quibus conſonat quod ait epiſtola 54. ad Macedon. parum ante medium. *Homo cum bonus eſt, ab illo bonus eſt,* ſcilicet Deo, *illius enim ſpiritu boni fiunt quicunque boni fiunt, cuius capax creata eſt noſtra natura per propriam voluntatem. Pertinet ergo ad nos, vt boni ſimus, accipere, & habere quod dat, qui de ſuo bonus eſt, quo quiſque neglecto, de ſuo malus eſt.* Dicitur autem accipere ad nos pertinere, quia in noſtra ſitum eſt voluntate; ergo conuertimur, conſentimus, & cooperamur, quia volumus, hoc enim modo Dei dona accipimus. Vnde merito dicit Proſper. lib. 1. de vocat. gent. cap 35. *Fruſtra dicitur quod ratio operandi non ſit in electis cum etiam ad hoc operentur, vt electi ſint.* Deinde aſſero, hanc reſolutionem ita fieri in voluntatem, vt non excludatur vera, propria, ac præcipua cauſalitas efficiens Dei præparantis, & adiuuantis non tamen prædeterminantis voluntatem. Prior pars certiſſima eſt, & à nobis ſæpè repetita. Oſtendimus enim ſine gratia vocante, & adiuuante phyſicè nihil boni operari nos poſſe; maximum autem bonum eſt conſentire gratiæ vocanti; ergo neque id poteſt, niſi in virtute ipſius vocationis & gratiæ. Vnde hęc cauſalis propoſitio ſimpliciter vera eſt. *Homo conſentit, & conuertitur, quia à Deo accepit, vt conſentiat, & conuertatur.* nam vt hæc ſint dona Dei non oportet, vt ſolus Deus illa faciat, ſed ſatis eſt, quod gratis illa ſolus inchoet, & principaliter conſummet. Et ſic etiam verè dicitur, homo operatur, ſeu conſentit, quia Deus vocatione illum attraxit, & illi perſuaſit. Quomodo dixit Auguſtinus dicta quæſt. 68. eos, qui vocati venerunt, non debere ſibi tribuere quod venerint, vtique ſolitariè, vel primario, *quia nec venire poſſent niſi vocarentur.* Ac ſimiliter veriſſimè dicitur homo conſentire liberè, quia Deus efficienter, & liberè adiuuat illum vt conſentiat, tam vt cauſa prima ordinis gratiæ, quam per modum cauſæ proximæ, dando illi virtutem ſupernaturalem agendi, vel per habitum, vel per ſeipſum, cum illo principaliter cooperando. Igitur hoc genus adiutorij, & cauſalitatis optimè per illam cauſalem explicatur, homo conſentit, aut vult piè, quia Deus illum adiuuat, & vult illum bene operari. Nam voluntas Dei eſt prima cauſa illius operis, etiamſi non antecedat in illa abſolutum decretum; ſed voluntas concurrendi quantum eſt ex parte ſua, tum quia illa etiam eſt vera cauſa coëfficiens cum voluntate humana, ſi illa cooperetur, tum quia in eodem opere & actione, licet illæ duæ voluntates quoad influxum ad extra ſimul natura concurrant, tamen voluntas creata ſemper concurrit vt pendens ab increata, & non è contra, tum denique quia voluntas Dei præcedit offerens ſuum concurſum, & auxilium, per quod poteſtas voluntatis humanæ ſuo modo completur. Ita ergo vera eſt illa reſolutio conſenſus voluntatis humanæ in diuinam, vt cooperantem, & iuuantem.

21. Altera verò pars negatiua de voluntate prædeterminante in ſuperioribus ſatis probata eſt; nam

A propter ſubordinationem, & dependentiam eſſentialem cauſæ ſecundæ à prima non eſt neceſſaria illa reſolutio, vt in actibus malis ſatis oſtenditur. Neque propter bonitatem, vel ſupernaturalitatem conſenſus, eſt neceſſarium, quia in hoc genere dependentiæ reſeruant eandem proportionem, & ad illos poſſunt dari phyſica principia proportionata, & offerri concurſus ſine tali prædeterminatione. Et alioqui illa prædeterminatio non ſtat cum libertate. Quamobrem addimus in hoc genere reſolutionis vltimæ, ſi per particulam *vltima* ſolum excludatur prior cauſa determinans, ſic reſolutionem liberæ determinationis voluntatis humanæ etiam in conſenſu ſupernaturali &
B operibus pietatis fieri in facultatem liberam voluntatis creatæ, ſiſtendo in illa ſuppoſita ſupernaturali præparatione eius cum omnibus principiis ſupernaturalibus, moralibus, & phyſicis præuiis neceſſariis ad operandum. Quia vt paulò anteà explicaui adæquatum principium iſtius determinationis liberè coaleſcit ex vocatione habitu infuſo, Deo vt iam libera ſua determinatione expoſito ad concurrendum, vel iuuandum, & voluntate libera hominis. Quo principio ſic conſtituto, & præintellecto in quodam ſigno naturæ
C actualis determinatio peculiari modo pendet liberè à ſola voluntate creata, nam alia principia iam de ſe ſunt determinata, vt declaraui, & ideo in executione, & ortu talis actionis ab illo adæquato principio veriſſimè dicitur ideo nunc fieri talem actionem, quia voluntas hominis liberè vult, & anteà non fuiſſe factam, quia nolebat. Item eſt verum quod voluntas hominis ideo nunc vult, quia libera eſt, & quia ipſa ſe determinat, non prædeterminata ab alia priori voluntate, quamuis non ſe determinet niſi dependenter à priori voluntate, & ideo non ſit primum deliberans, nec primum ſe determinans. Quæ omnia in ſuperioribus ſatis explicata, & probata ſunt. Neque contra hoc video rationem alicuius momenti, quæ non poſſit in actibus li-
D beris circa obiecta parua inficiari, & ex principiis poſitis facile ſolui. Nam hinc non ſequitur vel voluntatem hominis facere aliquid ſine Deo, vel facere aliquid prius quam Deus illi cooperetur, vel quam illam excitet, & adiuuet, ſi opus ſit pium, nec ſequitur, voluntatem conferre aliquid gratiæ in actuali operatione, ſed ſolum ſequitur gratiam nihil in illo conſenſu, vel determinatione efficere ſine voluntate ſe determinante. Nec denique ſequitur hanc determinationem hominis fieri ſine præcedente deliberatione, & decreto Dei, nam præceſſit deliberatio Dei, qua ſtatuit vocare, & iuuare hominem, & cum illo concurrere ſi ipſe velit, quod
E per ſe ſufficit ad exhibitionem conſenſus liberi, quantum ad ordinem executionis ſpectat.

Poſſumus autem vlteriùs progredi, reſoluendo hanc totam executionem in diuinam prædeſtinationem. Et ſic in operibus pietatis, & in libero conſenſu, ac determinatione eiuſdem ordinis, de quibus nunc loquimur, facile admittimus, & veriſſimum credimus, hominem congruenter vocatum, ideo velle credere v. g. quia vult, & ideo velle, quia congruenter vocatus eſt, & ideo vocatum eſſe congruenter, quia Deus voluit ita eum vocare, & ideo illum etiam vocaſſe, quia abſoluto, & efficaci decreto voluit, præfiniuit ſeu prædeſtinauit illum, vt crederet. Imo credimus iuxta Auguſtinum ſubordinationem, ſeu emanationem vocationis ab hoc 22.

propoſito

propoſito Dei eſſe de ratione talis vocationis congruæ, vt videre licet in eodem Auguſtino lib. de Correp.& grat.cap.7.& 14.& lib.5. contra Iulian. cap. 4. & aliis locis infra in proprio capite citandis. Et hoc decretum neceſſarium eſt, & ſufficit, vt ſalus hominis, & diſcretio inter iuſtos, & iniuſtos in ſolam Dei voluntatem vltimo reſoluatur, iuxta illud ad Roman.9. *Non eſt volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis*, & alia quæ capite ſequenti inſinuabimus.

23. Neque hinc ſequitur prædeterminatio, quæ ad extra in humana voluntate fiat. nam illud propoſitum Dei non tranſcendit ordinem intentionis, nec per ſe exequitur quod vult, nec immutat voluntatem humanam pluſquam neceſſarium ſit, vt tale propoſitum infallibiliter impleatur, vt autem illud infallibiliter impleatur, ſufficit vocatio congrua, vt iam explicatum eſt, ideóque prædeterminatio phyſica neceſſaria non eſt. Imò repugnaret tali decreto: nam per illud vult Deus vt homo liberè conſentiat, quod non poteſt per phyſicam prædeterminationem executioni mandari, quia illa non faceret liberè conſentire, ſed neceſſariò, vt in ſuperioribus viſum eſt. Quocirca ſecundum executionem loquendo dicendum eſt ex duobus ſufficienter vocatis, hunc conſentire, quia vult, & vterque operatur pro ſua innata libertate, quanuis non operetur ſua vterque poteſtate. Nam prior non ſolis viribus naturalibus id facit, ſed cooperando gratiæ, alter ſola innata poteſtate diſſentit. Aſcendendo autem ad inſcrutabilia iudicia diuinæ prædeſtinationis, vnus credit, quia Deus prædeſtinauit illum, vt crederet, & quia Deus voluntate abſoluta præfiniuit vt crederet. De altero autem non poſſumus dicere, non conuerti, quia Deus noluit, vel quia prædefiniuit, vt non crederet, quia Deus id non intendit, neque voluit, ſed tantum permiſit, & ideo quoad partem in voluntate ipſius hominis ſiſtendum eſt, non credidit enim, quia noluit vocationi aſſentire, noluit autem, non quia ex parte vocationis aut Dei aliquid illi neceſſarium deeſſet, ſed quia noluit, & ibi tanquam in vltima ratione ſiſtendum eſt. De qua re dixi plura Tractat. de prædeſtinat. & reprobat.

Capvt XXX.

Doctrina data de auxilio efficaci, & concordia eius cum libero arbitrio, verbis Chriſti Matth.11. comprobatur.

1. *In Scripturis nil expreſsè traditum de auxilio prædeterminante, vel de vocatione congrua, &c. ſub his expreſſis vocibus.*

SVppono in ſcriptura ſacra non inueniri aliquid expreſsè traditum de auxilio prædeterminante, vel de vocatione congrua, imò nec de auxilio efficaci, ſub his expreſſis vocibus, ſed ad ſummum inueniri verba prædeſtinandi, præfiniendi, aut defendendi, Deo ex æternitate attributa etiam quoad effectus à libero arbitrio dependentes. Sed de his iam in ſuperioribus diximus eſſe longè diuerſa à verbo prædeterminandi prout ſignificat motionem quam Deus voluntati hominis in tempore infert, vt modo illo vtimur, an vero liceat ab vno ad aliud argumentari, licet dictum etiam ſit, aliquid fortaſſe attingemus. Vocationis autem, & auxilij nomina ſæpè inueniuntur in Scriptura, cum additio vero *congruæ vocationis* non inuenitur. Solum ad Hebr. 4. loquens de Chriſto Paulus exhortatur nos, *vt adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.* Quæ vox magnam affinitatem habet cum auxilio congruo, & ita D.Thomas exponit, id eſt, *congruo tempore*, & ita cæteri verbum illud maximè exponunt de temporis opportunitate, ſcilicet, vel in quo maximè illo indigemus, vt eſt tempus tribulationis, perſecutionis, ac tentationis, vel etiam mortis, aut certè de tempore in quo nobis prodeſſe poſſit, vt eſt tempus huius vitæ, vt cum Chryſoſtomo exponit Theophyl. At vero nihil obſtat; quin ibi etiam ſignificetur auxilium omni ex parte ita opportunum, vt de facto proſit, tale enim maximè petendum eſt, nihilominus tamen qualis eſſe poſſit, vel requiratur opportunitas, ibi non declaratur, nec in alio Scripturæ loco, vt dixi. Ideoque non ſunt petenda expreſſa teſtimonia, quibus vera doctrina de auxilio efficaci comprobetur, ſed per illationes, ac deductiones vel neceſſarias, vel maximè probabiles, veritas hæc ex ſcriptura eruenda eſt. Tribus autem modis doctrinam datam ex Scriptura colligimus. Primo ex locis in quibus docemur, eandem vocationem quæ in vno homine eſt inefficax, in alio eſſe efficacem. Secundo ex aliis quæ in proxima poteſtate voluntatis humanæ, ſuppoſita vocatione Dei, ponunt tam reſiſtere illi, quam facere, vt effectum habeat, ac ſubinde efficax ſit. Nam ex vtroque principio concluditur, prædeterminationem phyſicam non eſſe neceſſariam ad efficaciam gratiæ, ac ſubinde in vocatione congrua ponendam eſſe. In tertio vero loco addi poſſunt teſtimonia quæ ita commendant vſum, & modum libertatis, vt conſequenter prædeterminationem excludant.

Primum ergo argumentum ſumimus ex illo loco Matth.11. *Væ tibi Corozain, Væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes quæ factæ ſunt in te, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.* Vt autem ex hoc loco argumentum validum ſumi poſſit, oportet ſupponere verba Chriſti non per exaggerationem, aut per coniuncturam fuiſſe dicta, ſed certiſſimam prophetiam ex infallibili præſcientia profectam continere. Hoc probatum ſuppono ex Prolegom.2. & aliis locis ibi citatis, nunc ſufficit nobis authoritas Auguſtini lib. de dono perſeuer. cap. 10. & 14 & in Enchirid.c.95. quibus locis illis verbis Chriſti vtitur tanquam certiſſimis, & apertiſſimam continentibus prophetiam. Quo ſuppoſito ſic ex hoc loco argumentamur. Si in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ coram Iudæis factæ ſunt, cum ſolo interiori auxilio quod Iudæis datum, & oblatum eſt, illi crediſſent, ſed Iudæis habitatoribus Corozain, & Bethſaidæ tantum fuit data vocatio ſufficiens, qua poſſent velle credere, & non eſt data prædeterminatio phyſica, vt conſtat, quia noluerunt credere, ergo Tyrij, & Sidonij cum eadem vocatione crederent abſque alia prædeterminatione; ergo illa met vocatio, quæ in quibuſdam non fuit efficax, in aliis foret efficax, & non propter prædeterminationem, ergo quia illi attemperarent voluntatem ſuam vocationi. & quia vocatio eſſet illis attemperata, & congrua licet aliis non fuerit. 2. *Primum argumentum ſumitur ex Matth. c.11.* *Supponendum.*

3. *Quid ad hoc argumentum reſpondeant aduerſarij.*

Ad hoc argumentum reſpondent, negando Tyrios & Sidonios fuiſſe credituros per eandē vocationem externam, & internam ſolam præuenien-

tem, ſed fuiſſe credituros, quia eorum voluntates à Deo prædeterminarentur. Quia illa præſcientia Chriſti ſupponebat decretum Dei conditionatum, quo ſtatuerat dare Tyriis & Sidoniis prædeterminationem ſi apud illos factæ eſſent omnes virtutes, quæ in aliis ciuitatibus factæ ſunt. Nam Chriſtus Dominus non dixit, quod ſi illæ virtutes factæ eſſent, apud Tyrios cum illis ſolis, vel ſine prædeterminatione credidiſſent. Sed hoc ex parte refutatum eſt in prolegom. 2. vbi oſtendimus fruſtra in Deo confingi talia conditionata decreta. Hic verò ex propriis impugnatur tripliciter. Primo apertiſſimo teſtimonio Auguſtini dicto lib. de dono perſeuer. cap. 14. vbi ex verbis illis Chriſti ita colligit. *Ex quo apparet habere quoſdam in ipſo ingenio diuinum naturale munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant.* Hæc enim illatio Auguſtini nullius momenti eſt, ſi verum eſt Tyrios & Sidonios fuiſſe credituros, quia danda illis fuiſſet prædeterminatio, quæ non fuit data Iudæis, quia licet in Tyriis non fuiſſet aliud intelligentiæ lumen, nec alia ratio congruitatis, ſed in omnibus antecedentibus conditionibus eſſent pares Iudæis, imò licèt eſſent inferiores, & virtutes factæ apud illos eſſent minores, ſi danda eſſet illis prædeterminatio infallibiliter eſſent credituri. Ergo vel Auguſtinus, ſi aliàs ſentiebat illud diſcrimen fuiſſe futurum inter Tyrios, & Bethſamitas ex diuina prædeterminatione illis danda quæ iſtis fuit negata, ineptiſſimè intulit aliud diſcrimen in congruitate; vel ſi hoc de Auguſtino ſentire ineptiſſimum, & inſolentiſſimum eſt, fatendum eſt illum non cognouiſſe talem prædeterminationem, nec conditionatum decretum de illa danda Tyriis, ſed in ſola congruitate à Deo præcognita diuerſitatem illam quoad efficaciam poſuiſſe.

Refutatur reſponſio:

4. Secundò impugnatur illa reſponſio, quia ex illa redditur omnino inefficax, imò iniuſta Chriſti Domini exprobratur. Probatur ſequela, quia iuxta illam reſponſionem hunc fuiſſe oportet ſenſum comparationis Chriſti. Si in Tyro, & Sidone eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, illis data etiam fuiſſet diuina prædeterminatio, quæ vobis data non eſt, & ſic in cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent. Ad hæc quæ exprobratio Iudæorum eſt? Profectò potius eſſet excuſatio. Nam ſi hoc Iudæis innoteſceret, meritò reſponderent. Quid mirum quod illi crederent prædeterminationem reiicientes ad credendum? Da nobis illam & credemus. Aut quid nos reprehendis, ſi prædeterminationem ſine qua impoſſibile eſt, voluntatem noſtram determinari ad credendũ, non habemus, nec tu illam nobis das, aut offers, neque nos aliquid agere poſſumus quo illam conſequamur? Vt ſi quiſpiam exprobraretur, quod pondus non portauerit ſolus, quod alter cum adiutorio tertij portaſſet, futilis eſſet reprehenſio, nam iuſta excuſatio eſſet in promptu vt per ſe conſtat. Reſpondent verò Chriſtum increpaſſe Iudæos, quia maiora peccata commiſerant, per quæ magis indigni talis auxilij extiterunt, vtpote propria malitia obdurati, quod non fecerunt Tyrij ac Sidonij. Quamuis enim (aiunt) non potuerunt Iudæi aut Tyrij, &c. ad prædeterminationem ſuis viribus ſe præparare, potuerunt nihilominus magis, vel minus ſe impedire, & ideo meritò exprobrantur Iudæi, qui cum eſſent magis indigni, magis fuerunt adiuti ex parte Dei. Et ſtatim

Item impugnatur illa reſponſio:

A ad hoc allegant D. Thomam 3. contr. gent. cap. 159. & 160.

Ad hæc reſponſio in primis inuoluit repugnantiam in illa ſententia, nam iuxta illam ex 5.
parte hominum nulla poteſt reddi ratio cur potius huic homini detur prædeterminatio, quam illi, nec cur potius huic denegetur, quam illi. nam Deus ante præſcientiam omnium futurorum decreuit huic dare determinationem, & non illi pro ſolo ſuo arbitrio; ergo ante præuiam in illis Gentilibus, & Iudæis maiorem vel minorem indignitatem, vtriſque voluit non dare determinationem; ergo non poteſt illa reſponſio accommodari iuxta illius ſententiæ principia. Secundo B magis hoc vrgetur, quia illi auctores dicunt, non ſolum ante præſcientiam futurorum abſolutam, ſed etiam ante conditionem decreuiſſe Deum nõ dare prædeterminationem Tyriis, etiamſi in illis fierent talia ſigna, ergo ſimiliter ante omnem præſcientiam abſolutam, & conditionatã voluit Deus non dare Iudæis eandem determinationem, etiãſi apud eos fierent talia ſigna; ergo non eſt illis negatum illud auxilium propter maiorem indignitatem; ſed abſolutè, quia Deus dare noluit. Accedit quod obduratio Iudæorum in non credendo viſis talibus virtutibus, & ſignis, ſupponit carentiam prædeterminationis; ergo non potuit illa obduratio eſſe ratio ob quam Deus decreuit talẽ C prædeterminationem eis non dare. Niſi fortè dicant, propter obdurationem ſub conditione præuiſam decreuiſſe Deum etiam ſub conditione non dare Iudæis prędeterminationem ad fidem; etiamſi in eis fierent virtutes, quod & in illa ſententia repugnat, quia talis præſcientia ſupponit in Deo decretum merè voluntarium, in quo fundetur, & præterea puniret Deus peccatum tantum ſub conditione præcognitum, quod eſſe valde abſurdum oſtendit Auguſtinus contra Semipelagianos dictis locis de don. perſeuer. cap. 10. & 14. & lib. de Prædeſtinat. Sanctor. frequenter.

Tertiò etiam illo modo non iuſtificatur Chri- 6
ſti exprobratio, quia etiamſi Iudæis denegaretur prædeterminatio propter maiora peccata, poſſent D reprehendi propter illa peccata, non tamen quia non conuertebantur, & pœnitentiam agebant, at verò vt ibi D. Thomas notat, Chriſtus non exprobrauit Iudæis peccata commiſſa, ſed eorum impœnitentiam; ergo ſupponit illa exprobratio datum fuiſſe Iudæis, vel oblatum quidquid eis neceſſarium erat ad agendum pœnitentiam, ac ſubinde prædeterminationem non eſſe neceſſariam. Probatur conſequentia cum maiori, quia denegata prædeterminatione, in ſenſu compoſito iam non poterant conuerti, nec erat in poteſtate illorum facere aliquid quo auxilium efficacis prædeterminationis obtinerent, ergo non peccabant in eo, quod non erat in eorum poteſtate, vt ſæpe ex doctrina Auguſtini argumentati ſumus. Imo poſſent illi Iudæi non immerito conqueri, quod fictè vocarentur ad fidem, & ad occaſionem captandam, vel colorem puniendi illos, fierent in eis exteriora ſigna, & virtutes, cum illis nec daretur nec offerretur internum quoddam auxilium neceſſarium omnino ad credẽdum.

Quartò multo magis excuſari poſſent, quod 7
non ſolùm non dabatur, nec offerebatur eis determinatio ad credendum, ſed potius ipſorum voluntas à Deo prædeterminabatur ad voluntatẽ non credendi, & prius fuiſſet determinata ad illos actus, quibus vel obdurati, vel magis inepti ad credendum facti ſunt. Et ſic etiam iuſtè ad

ad comparationem exprobratoriam reſpondendo ſe poſſent excuſare dicentes, quid nobis imputas, quod indigniores facti ſumus, cum Deus ipſe noſtram prædeterminauit voluntatem ad omnia, quæ fecimus, vel voluimus, quod in Tyriis & Sidoniis non tam frequenter, vel non circa obiecta habentia tam grauem deformitatem fecit. Sed obiicitur nobis, idem argumentum poſſe fieri contra nos, quia etiam vocatio congrua eſt neceſſaria ad agendam pœnitentiam, & hæc non fuit data Iudæis, data vero fuiſſet illis gentibus. Vnde etiam poſſent Iudæi excuſari, quia non fuerunt congruenter vocati, ſicut alij fuiſſent. At vero nihil iuuat euaſio, nec excuſatio Iudæorum eſſet legitima, nam auxilium ex parte Dei oblatum reuera erat idem, ſeu æquale, & per malitiam Iudæorum, non fuit eis congruum, aliis vero futurum erat congruum non ſine libera cooperatione ipſorum, ſeu non ſine ordine ad illam. Et ita merito Iudæi exprobrantur comparatione gentilium. Prædeterminatio autem data fuiſſet, ex ſola voluntate Dei, & ex eadem fuiſſet negata Iudæis, quæ eſt euidens inæqualitas, non ex ipſis nata, ſed tantum ex Deo.

8. *Inſtantia.* Sed contra hoc inſtatur, quia etiam nunc fuit ſimilis differentia. Nam Iudæi videntes ſigna poſuerunt impedimentum, ne à Deo prædeterminarentur, quod impedimentum non ponerent Tyrij & Sidonij. Sed hoc eiſdem modis redarguitur, & conuincitur, in illorum auctorum principiis. *Redarguitur & conuincitur.* Tum quia etiam hoc modo ſupponitur, Deum in præſcientia denegaſſe illud auxilium Iudæis propter eorum peccata, & non ex ſe, quod ipſorum dictis eſt contrarium. Tum etiam, quia ex parte Tyriorum illa ſcientia eſt conditionata, & ita Deus decreuiſſet dare prædeterminationem Tyriis, ſi virtutes in eis fuiſſent factæ, quia iam ſub conditione præuiderat eos non fuiſſe oppoſituros, impedimentum prædeterminationi, quod & repugnat doctrinæ illorum, quia Deus non habet illam præſcientiam, ante decretum liberum ſuum, & coincidit in ſententiam Semipelagianorum, quatenus dicebant, Deum punire, vel præmiare opera ſub conditione tantum præuiſa, & nunquam futura. Tum præterea quia ſuppoſita neceſſitate prædeterminationis nulla eſt diſpoſitio ex parte hominis libera, quæ poſſet impedire prædeterminationem, neque hoc poteſt in culpam hominis refundi, vt ſupra efficaciter probatum eſt, quia nemo impedit ſecundum vel nouum auxilium præueniens, niſi quia non bene vtitur primo, nemo autem bene vti poteſt primo niſi ad illummet vſum detur auxilium efficax; ergo deueniendum eſt ad primum auxilium efficax neceſſarium ad primum vſum, ſi ergo illud detur, infallibiliter ſequetur bonus vſus prioris auxilij, & non ponetur impedimentum ex parte hominis, ſed quia Deus non vult dare. Præterquam quod quicunque vſus, vel non vſus priorum auxiliorum, reuocandus eſt in illa ſententia, ad prædeterminationem datam, vel negatam ad hunc vel illum vſum.

9. Denique tota hæc reſponſio manifeſtè repugnat Auguſtino in citatis locis. Nam ex hoc ipſo Chriſti teſtimonio colligit vocationem congruam pro ſolo Dei arbitrio negari quibus vult, ſine vlla ratione ſumpta ex operibus vel abſolutè, vel conditione præuiſis. Quapropter nullo modo poſſet iuſta, vel rationabilis inueniri Chriſti exprobratio, ſi conditionalis illa propoſitio, Si Tyriis prædicatum fuiſſet euangelium cum talibus ſignis, A in illa ſuppoſitione fundata eſſet, quod illis daretur prædeterminatio efficax; ergo ſenſus verborum Chriſti neceſſarius eſt, credituros fuiſſe Tyrios & Sidonios cum illis auxiliis quibus vocabantur Iudæi, vtique non ſolum externis, ſed etiam internis ſufficientibus. Hi enim nunquam excluduntur quia ſemper ſupponitur Deum illa dare proportionata vocationi, & ſignis externis, vt in lib. 3. declaratum eſt. Meritoque ſub ſignis, & virtutibus intelligere debemus non tantum quæ ſenſibus obiiciebantur, ſed etiam quæ in animis audientium virtute Spiritus ſancti fiebant; ita vt planus, & ſimplex ſenſus verborum Chriſti ſit. Si Tyriis, & Sidoniis, data fuiſſent ſubſidia, B quæ vobis data ſunt, pœnitentiam egiſſent; ergo illa erant ſatis ad efficacem conuerſionem, ſi voluntas libera ſuam cooperationem adhiberet.

Vnde poſſumus tertio argumentari, nam verba Chriſti in communi, & vſitato, ac proprio verborum ſenſu accipienda ſunt, niſi vel grauiſſima auctoritas, vel euidens ratio aliter interpretari compellat, ſed iuxta communem, & vſitatum ſenſum, ſimilia verba faciunt ſenſum præciſum, & excluſiuum, & ita ſine dubio ab his qui Chriſtum audiebant intelligebantur; ergo ita ſunt à nobis interpretanda. Maior conſtat ex generali regula interpretandi Scripturam. Minor declaratur exemplo, nam ſi me rogante alium, vt mihi C beneficium conferret, & illo nolente dicerem: Si Petrus petiiſſet à te, illi dares, nemo dicet, ſenſum eſſe. Si Petrus à te petiiſſet dando pecunias tibi beneficium illi dares, aut ſatis eſſe ad veritatem meæ locutionis, quod Petrus non ſola petitione, ſed adiunctis pecuniis obtineret: hoc enim non eſſet beneficium impetrare petendo, ſed obtinere emendo. Sic ergo in præſenti, ſi conditionalis locutio Chriſti non ita intelligatur, vt Tyrij, & Sidonij crediturі eſſent, cum eiſdem ſubſidiis præciſè ſumptis, quæ data fuerant Iudæis in rigore, & proprietate falſa eſſet locutio Chriſti, etiamſi credituri eſſent cum illis ſubſidiis adiuncta prædeterminatione, quæ Iudæis data non fuerat, neque oblata. Eo vel maximè quod D tunc conuerſio Tyriorum magis fuiſſet coacta, vel neceſſaria, quàm libera, & voluntaria, de qua Chriſtus loquebatur, & ob cuius defectum Iudæis exprobrabat.

Vnde præter Auguſtinum locis citatis hunc ſenſum tradunt, vel tanquam certum ſupponunt expoſitores in Matthæum, Gloſſ. ordin. D. Thomas. Ianſen. Maldonat. expreſſius vero Anſelmus ſic ait. *Quamuis præuidebat Deus illos* (ſcilicet Tyrios & Sidonios) *habiles eſſe ad conuerſionem tamen non fuit iniuſtitia, ſed eos, qui peccatores erant, & ideo indigni noluit vocare quia cum vult, miſeretur, & quem vult indurat.* Certè non vocat habiles, quia eſſent capaces prædeterminationis, hoc enim modo omnes quantumuis obdurati ſunt habiles, ſed quia erant ita affecti, vt eis E futura fuiſſet congrua vocatio. Vnde ſubdit inferius. *Sed quare Deus negat gratiam libenter ſuſcepturis, & gratia conſenſuris, non eſt noſtrum ſcire*, &c. Idem ſatis inſinuat Ambroſius lib. 7. in cap. 10. Lucæ dicens. *Si Tyrus & Sidon tanta operationum cœleſtium vidiſſent miracula non deſpexiſſent remedium pœnitentiæ.* Vbi non prædeterminationi; ſed eorum arbitrio id tribuit. 10.

Ex hoc ergo loco concludimus, eandem vocationem, quæ in vno eſt inefficax in alio poſſe eſſe; imo & futuram eſſe efficacem ſi illi detur, ſine 11. *Eadem vocatio, quæ in*

vno eſt inefficax, in vno poteſt eſſe, imò & futura eſt efficax ſi illi detur, &c.

additione alicuius auxilij præuenientis, ſolum propter congruitatem ad eum, qui benè vſurus eſſet illa vocatione, ſi ei daretur. Et ad idem confirmandum valet illud Ezechiel.3. *Non ad populum profundi ſermonis,& difficilis linguæ tu mitteris, neque ad multos profundi ſermonis*, &c. *Etſi ad illos mittereris audirent te.* Hæc enim conditionalis eodem modo induci poteſt, & debet, quo præcedens. Vnde Hieronymus ibi. *Facilius illi audirent, qui profundi ſunt, altique ſermonis, & nihil habent de leuitate Iudaica, ſed graui, & ſolido ingrediuntur pede, & cum ignotæ ſint linguæ, notæ fidei ſunt*,&c. quibus verbis circunſtantias ad congruitatem vocationis conferentes videtur deſcribere. Et concludit. *Vnde ſequitur etſi ad illos mitterem te ipſi audirent te.* Et alia ſimilia ſupra in Prolegomen.2. tractata poſſunt huic argumento accommodari. Vbi etiam oſtendi varietatem harum conditionalium propoſitionum non poſſe in prædeterminatione fundari, ſed tantum in libera determinatione arbitrij futura. Et inde conſequenter infertur efficaciam vocationis in actu ſecundo pendere à libera cooperatione arbitrij, ex quo vlterius concluditur, efficaciam in actu primo includere habitudinem ad futuram liberi arbitrij determinationem,ac proinde in congruitate vocationis ſitam eſſe.

Caput XXXI.

Eadem doctrina aliis ſcripturæ locis ad bonum vſum gratiæ exhortantibus ſuadetur.

1. Inducuntur illa Scripturæ loca, in quibus homines exhortātur, vt ſuam vocationem reddant efficacem.

SEcundò principaliter ad hoc inducimus illa ſcripturæ teſtimonia, in quibus homines exhortantur, vt ſuam vocationem quantum eſt ex parte ſua reddant efficacem vtique in actu ſecundo, vel quod perinde eſt admonentur ne irritam reddant vocationem Dei, nam hæ duæ negationes illi affirmationi æquiualent, nec poteſt aliter vocatio non fieri irrita, niſi conſentiendo ſeu cooperando illi. Hæ namque exhortationes ſupponunt in poteſtate hominis actiua, & morali poſitum eſſe ſufficientis vocationis effectum. Nemo enim prudens alium monet; vt agat, quod non poteſt, neque excitat illum ad recipiendum, quod ab alterius ſola voluntate prouenire poteſt, niſi etiam ex ſua pendeat, ergo teſtimonia quæ ad effectum vocationis homines exhortantur, ſupponunt, efficaciam non pendere ex prædeterminatione, ſed dari homini in actu primo, & in eius morali poteſtate conſtitui, quoad actum ſecundum, quod eſſe non poteſt niſi per vocationem congruam. Nam ſi intercedere debet prædeterminatio, exhortandi prius eſſent homines, vt haberent prædeterminationem, quod tamen ſuperuacaneum eſſet, cum ab illis fieri non poſſit, neque ab eorum arbitrio pendeat,

2. 2.Petr.c.1. Primò igitur iſto modo inducimus verba Petri 2.epiſt.c.1. *Satagite vt per bona opera,certam veſtram vocationem,& electionem faciatis.* Quæ verba quoad particulam *certam* duplicem habent ſenſum. Vnus enim vt ſignificent certitudinem cognitionis,ita vt ſenſus ſit, ſatagite per bona opera, vel vos ipſos,vel alios certos reddere,quantum in hac vi-

A ta fieri poteſt,quod veſtra electio, vel vocatio à Deo ſit,vel quod ſitis verè iuſti,aut etiam electi,& prædeſtinati, quem ſenſum Beda Oecumen. & Gloſſa ſequuntur. Alter ſenſus eſt vt Petrus non de certitudine ſubiecti, ſeu cognitionis, ſed de certitudine obiecti,& vocationis loquatur,ita vt idem ſit facere vocationem,& electionem certam, quod facere firmam per eius executionem. Quam expoſitionem indicat D.Thomas 1. p.q.23. art.8. ait enim prædeſtinationem fieri certam per bona opera, *quia per mediorum executionem certitudinaliter impletur.* & ideo dixiſſe Petrum. *Satagite*, &c. Igitur facere vocationem certam, idem eſt,quod illam in re ipſa ratam, ac firmam reddere. Quod B expreſſius tradit noſter Bellarminus lib. 3. de Iuſtificat. cap.9. ad vltim. & in verſione quæ apud Oecumenium eſt, ſic legitur. *Vt vocationem, & electionem veſtram firmam faciatis.* Et eodem modo legit Caietanus eſtque hæc expoſitio textui conſentanea. Imò ſi quis rectè conſideret, prior etiam expoſitio hanc inuoluit, ac ſupponit,quia ideo bona opera ſunt ſigna, quæ poſſunt cognitionem aliquo modo certam gratiæ, ac prædeſtinationis,vel in ipſo operante, vel in aliis generare, quia vocationem firmam,& ratam reddunt. In hoc autem ſenſu idem eſt facere vocationem certam,quod facere efficacem, & fructuoſam; eſt ergo hoc in poteſtate hominis, & ab illo pendet, C aliàs fruſtra diceretur illi vt ſuam vocationem certam faceret.

Deinde hoc confirmatur ex verbis Pauli 2.Corinth.6 *Adiuuantes exhortamur,ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Quæ quidem verba licet ad omnem gratiam huius vitæ accōmodari poſſint, nam illa exhortatio,& in gratiis gratis datis, & in ipſamet habituali ſaltem pro futuro tempore locum habet,tamen Paulus de gratia communi omnibus fidelibus loquitur, cum omnibus exhortetur, illaque de gratia actuali potiſſimum intelligat, quia habitualis non fructificat, niſi media actuali, & in tantum manet otioſa, in quantum actualis gratia in vacuum recipitur. Eo vel maximè quod habitualis gratia non eſt communis D omnibus, cum tamen ad omnes dirigatur exhortatio,vnde etiam fit vt ibi maximè intelligenda ſit gratia vocationis,quia illa eſt prima inter actuales,ac proinde cōmunis omnibus, qui gratiæ Dei participes aliquo modo effecti ſunt ad quos Pauli exhortatio generaliter dirigitur. Euidenter enim ad eos loquitur Paulus qui gratiam aliquam acceperunt, cum expreſsè dicat. *Exhortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Vnde Auguſtinus lib.de grat.& liber.arbitr.cap.5. ſic ait. *Vt quid enim vos rogat ſi gratiam ſic ſuſceperunt, vt amitterent liberum arbitrium.* Intelligit ergo Paulum ad eos loqui, qui gratiam aliquam ſuſceperunt. Quod etiam eſt per ſe euidens. nam ſi E nullam recipiunt, quo modo poſſunt illam in vacuum recipere? Vnde teſtimonium quod inducit Paulus. *Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te*, & gratiam præuenientem datam ſupponit, & adiuuantem oſtendit *tempore placito*, id eſt, legis gratiæ, oblatum eſſe, & ita D. Thomas ibi de gratia præueniente, & cooperante locum illum interpretatur. Cum autem inter has prima gratia, quæ in homine recipitur, ſit vocatio, de illa maximè monet Paulus, ne in vacuum illam recipiamus. Et ita intellexit locum illum Auguſtinus lib. de Grat. & liber. arbitr. cap.5. vbi hæc verba coniungit cum illis 1. Cor.15. *Gratia Dei ſum id, quod ſum, ſed*

3. 2.Cor.6.

gratia

gratia eius in me vacua non fuit. quam gratiam ad vocationem reducit dicens. *Vt autem ae cœlo vocaretur, & tam magna, & efficaciſſima vocatione conuerteretur gratia Dei erat ſola.* Quibus locis vtitur etiam Concilium Senonen. in præfatione ad oſtendendam concordiam gratiæ cum libero arbitrio, quæ quidem concordia non habet difficultatem, nec habuit vnquam reſpectu gratiæ habitualis, ſed reſpectu actualis, & præcipuè operantis, præuenientis, ſeu vocantis.

4 Hoc ergo ſuppoſito, tale ex hoc loco conficitur argumentum, Nam vel Paulus loquitur de vocatione ſufficiente in genere vt abſtrahit à congrua, & incongrua, ſeu ab efficaci, & tantum ſufficienti, vel loquitur de purè ſufficienti, vel de ſola efficaci: quidquid horum dicatur concluditur intentum. Nam ſi dicatur primum (vt planè dicendum eſt cum Paulus generatim, & indefinitè loquatur) ſupponit admonitio Pauli eſſe in proxima hominis poteſtate, poſtquam ſufficienter vocatus eſt, fructum talis vocationis ferre, ſi velit, & conſequenter illam efficacem facere, vel illi reſiſtere, & ſic illam vacuam reddere. Dicent fortaſſe, eſſe quidem hoc in poteſtate hominis vocati, ſed non eodem modo, nam poteſt fructum talis gratiæ ferre, ſi aliam recipiat, qua prædeterminetur, poteſt item illam vacuam reddere, ſi non prædeterminetur: Sed contra, nam poteſtas dandi illam prædeterminationem eſt ſolius Dei, nec ad alterum illorum poteſt homo aliquid, ex ſe præſtare, vt ſupra probatum eſt, ergo fruſtra monetur vel à Petro vt firmam ſuam vocationem faciat, vel à Paulo, vt non in vacuum gratiam recipiat: nam prius oportuiſſet illum monere, vt prædeterminationem recipiat, vel vt caueat carentiam prædeterminationis, hæc autem admonitio eſſet ridicula, & fruſtranea, quia recipere, vel non recipere prædeterminationem non eſt in hominis poteſtate, vt ſæpe dictum, & probatum eſt. Supponit ergo Paulus, talem eſſe illam gratiam, vt in homine ſuſceptam, vt ab homine ipſo adhibita ſua cooperatione poſſit fieri non vacua, quam nos congruentem vocamus, & quo poſſit etiam vacua fieri, ſi homo cooperari nolit.

5. Et declaratur ampliùs expendendo alia membra; nam ſi loquatur Paulus de gratia ſufficienti, eo ipſo exhortatur hominem, vt ſufficientem gratiam efficacem faciat; ergo ſupponit hoc eſſe in proxima poteſtate hominis vocati ex vi gratię ſufficientis, ita vt recepta illa gratia immediatè habeat in manu ſua effectum gratiæ, ſine alia gratia præuia, quæ non ſit in hominis poteſtate. Probatur conſequentia, quia vt ibi Ambroſius & D. Thomas dicunt, *tunc gratia in vacuum recipitur, quando nullus ex ea fructus percipitur.* Iuxta illud Iſai. 55. *Sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, ſed faciet quæcunque volui.* Ergo non reuerti vacuum eſt reuerti cum effectu. Sic ergo in alio loco gratiam Dei, non in vacuum recipere, idem eſt, quod non ſine fructu & effectu illam recipere, ergo idem eſt quod bene illa vti, ita vt fructum ferat nam duæ negationes affirmant. Idem ergo eſt non in vacuum, quod cum fructu, ſi autem eſt cum fructu, iam eſt efficax; ergo monet Paulus, vt ita in nobis recipiamus gratiam ſufficientem, vt efficax etiam ſit; ergo eſt in poteſtate noſtra facere aliquid, quo poſito gratia erit efficax. Quod veriſſimè dicitur, ſi efficacia præuenientis gratiæ conſiſtit in congruitate vocationis dicentis reſpectum ad noſtram liberam cooperationem, cum

A efficacia autem prædeterminationis phyſicæ ſtare non poteſt, cum illa nullo modo ſit in poteſtate hominis niſi merè paſſiua, nec ex noſtra libertate pendeat, ſed illam omnino antecedat.

Denique non minus idem conuincitur ſi de 6.
gratia efficaci locum illum interpretemur, nam ſi eos etiam qui gratiam efficacem receperunt monet Apoſtolus ne in vacuum gratiam Dei recipiant, ſupponit profectò eſſe in poteſtate hominis vacuam reddere etiam illam gratiam quæ cooperante auxilio futura eſt efficax. Nam ſi talis gratia ſupponeretur in homine recepta, cum qua impoſſibile eſſet, homini non ferre fructum, ſuperuacanea, & illuſoria eſſet admonitio, vt
B cauerent, ne gratiam illam in vacuum reciperent, quam receptam non poſſent ipſi reddere vacuam. Vnde rectè dixit Auguſtinus ſupra. *Vt quid eos rogat ſi gratiam ſic ſuſceperunt vt propriam perderent voluntatem.* Vbi propriam voluntatem appellat, non ipſam potentiam, nemo enim cogitauit vnquam per gratiam perdi potentiam ipſam, ſed intelligit proximam poteſtatem liberè vtendi, vel non vtendi gratia, ſeu ipſum liberum vſum, quo vacua reddatur. Si autem gratia efficax præueniens prædeterminaret voluntatem, profectò ſecum non admitteret veram facultatem reddendi illam vacuam; ergo ſi Paulus loquitur de gratia efficaci, & monet ne vacua fiat, ſupponit con-
C ſiſtere in tali modo gratiæ, quæ in ſua efficacia à libera cooperatione liberi arbitrij aliquo modo pendeat.

Propriā voluntatem hic appellat Auguſtinus, nō ipſam potētiam, ſed proximam poteſtatem liberè vtendi vel non vtēdi gratia.

Et hoc confirmant alia verba Pauli 1. Corinth. 7.
15. *Gratia Dei in me vacua non fuit.* Vbi ſine dubio loquitur de gratia efficaci, talis enim erat gratia illi data, & tamen quodammodo gloriatur, quod in ipſo vacua non fuerit, *ſed abundantius* (ait) *illis omnibus laboraui.* Supponens profectò potuiſſe ab ipſo vacuam fieri, aliàs quæ eſſet gloriatio? Vt autem non in ſe, ſed in Domino gloriari cognoſceretur, ſe ſtatim corrigit dicens. *Non ego ſed gratia Dei mecum.* Id eſt, (vt Auguſtinus exponit) *non ſolus ſed gratia Dei mecum, ac per hoc nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus,*
D *ſed gratia Dei cum illo.* Ergo id, per quod in re ipſa fit, vt vocatio ſit non vacua, quod eſt eſſe efficax, non eſt aliqua alia gratia ſola, ſed eſt gratia ſimul cum cooperatione liberi arbitrij, & conſequenter præueniens gratia non eſt efficax ſine habitudine ad hanc liberam cooperationem.

Reſponderi poteſt, Paulum quidem loqui de 8.
gratia efficaci in qua recipienda voluntas iam conſentit, (hoc enim expreſsè teſtatur Concilium Senonen. ſupra, & ex textu colligitur, quia loquitur ad fideles, qui efficacem gratiam ad credendum receperant) & nihilominus hortari eoſdem fideles, ne in vacuum gratiam Dei acci-
E piant, non quidem quoad illum effectum, quem iam in eis habuerat, ſed quoad alios fructus bonorum operum, reſpectu quorum prior illa gratia, poteſt eſſe ſufficiens, & non efficax. Reſpondeo in primis, licet hic ſenſus ex parte verus ſit, & intentus à Paulo vt Chryſoſtomus, Theophylact. & alij exponunt, nihilominus non poſſe ad illum Pauli verba limitari, nam generalia ſunt, vt ſupra dicere incepi. Itaque non ſolum monet Paulus peccatores, ſed etiam iuſtos, ne in vacuum gratiam Dei recipiant. Nam vt ibi ait Theophylactus. *Quid prodeſt à peccatis liberari diuina gratia, deinde rurſus eis per propriam ſocordiam impleri?* Deinde non monet tantum

tantum iuſtos, ſed etiam fideles peccatores, ne in vacuum gratiam fidei recipiant. *Nam* (vt idem Theophylactus ſubdit) *ad reconciliationem non ſufficit fides, ſed vita etiam eſt neceſſaria.* Deinde non monet tantum fideles iam credentes ſed etiam quoſlibet iam vocatos ne gratiam vocationis in vacuum receperint, quia ad omnes loquitur, ergo ſi de gratia efficaci loquitur, etiam vocationem congruam quoad primam efficaciam eius comprehendit, illamque efficacem ſupponit, talem eſſe, vt poſſit per libertatem hominis vacua fieri. Deinde addo idem probari, etiamſi de priori gratia propria voluntate recepta ſit ſermo, quia illa non poteſt fieri fructuoſa niſi cum noua gratia excitante, & efficaci; ergo cum Paulus exhortatur ne gratiam illam reddamus inefficacem, de illa loquitur non ſecundum ſe tantum ſpectata, ſed vt habet adiuncta, & oblata neceſſaria auxilia actualia ad fructificandum in quibus gratia efficax actualis includitur; ergo ſemper idem argumentum redit.

9. Et ita Auguſtinus, & cum illo Concilium Senonenſe citatis locis maximè vtuntur illo teſtimonio ad probãdum gratiam non tollere liberum arbitrium. Et vt probatio ſit efficax, neceſſe eſt intelligant, Paulum ibi loqui de quacunque gratia viæ, nam hæretici non dicunt omnem gratiam tollere libertatem, ſed aliquam. Vnde ſi verba Pauli ad aliquam gratiam limitentur, non probabunt contra hæreticos; reſpondebunt enim illam quidem gratiam, de qua Paulus loquitur non tollere libertatem, quandam verò gratiam ſpecialem illam tollere. Igitur de quacunque gratia huius vitæ verum eſt, poſſe ab homine vacuam fieri, & præcipuè de præuia, & actuali, nam in hoc maximè ab hæreticis erratum eſt; ergo de hac etiam loquitur Paulus, vel ſaltem etiam illam comprehendit. Nam (vt dixi) verius eſt generaliter loqui de auxilio gratiæ cui nec repugnat euacuari fructum liberi conſenſus, vel operationis, nec repugnat non eſſe vacuum, ſed in reipſa reddi efficax ita vt habeat effectum. Et his teſtimoniis adiungi poſſunt frequentes exhortationes ſimiles quæ in Scriptura inueniuntur, vt eſt illa 2. Tim. 1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Vbi licet nomine, *gratiæ Dei* poſſit gratia gratis data intelligi, maximè tamen loquitur Paulus de gratia Spiritus ſancti, quæ in ordinatione ſeu conſecratione datur ad Epiſcopatus, & Sacerdotij munera ſanctè exercenda; vt Chryſoſtomus, Theophylactus, D. Thomas, & alij intelligunt. Cum autem Paulus dicat *gratiam, quæ eſt in te.* clarum eſt per verbum reſuſcitandi non monere Timotheum, vt amiſſam gratiam recuperare ſtuderet, iuſtus enim erat, & gratiam in ſe habebat; monet ergo, vt non ſinat eſſe otioſam, ſed actuoſam, & operatoriam illam reddat, quod eſt ex parte ſua illam reddere efficacem. Obiici autem poteſt, quia hoc modo magis eſſet reſuſcitare hanc gratiam, quam illi cooperari, quia illo verbo magis officium excitantis, quam cooperantis ſignificari videtur. Vnde apud Chryſoſt. Homil. 1. ita legitur, *vt excites gratiam Dei quæ eſt in te.* Veruntamen excitatio illa quam Paulus dicto loco poſcebat, ſupponebat excitationem quam Spiritus ſanctus facturus erat in eodem Timotheo, mediantibus illis eiſdem verbis, quibus Paulus ipſum Timotheum monebat. Suppoſita autem illa excitatione generali à ſe facta, vel à Spiritu ſancto per eum, rectè monetur Timotheus, vt gratiam in ſe exiſtentem excitet, & applicet ad

A particularia opera ſuo muneri conſentanea. Et ita in illis verbis docemur, poſita ſufficienti gratia excitante eſſe in proxima poteſtate noſtra cum gratia cooperante efficacem reddere illam excitationem, non ſolum quoad conſenſum immediatum illi præſtandum, ſed etiam ad vlterius progrediendum ad excitandam in nobis alios effectus, & hoc modo torpentem, vel etiam dormitantem gratiam excitare, & vigilantem reddere. Vnde Chryſoſtomus ibi ſic exponit. *Ineſt quidem gratia intra te, cæterum tu vehementiorem illam efficere ſtude.* Et iterum ſic ait. *Excita gratiam Spiritus, quam accepiſti ad Eccleſiæ inſtitutionem, ad perpetranda miracula ad omne religionis obſequium, quippe hanc vel extinguere vel excitare in nobis eſt.* Vtique ſuppoſita prima excitatione Dei, quæ temporibus opportunis nunquam deeſt.

Poſita ſufficienti gratia excitante eſt in proxima poteſtate noſtra cũ gratia cooperante efficacẽ reddere illam excitationem.

B

10. Confirmat hoc Chryſoſtomus ibidem alio teſtimonio Pauli dicens. *Idcirco, & alibi ait: Spiritum nolite extinguere, is enim angore, (vel fortè langore) animi, & negligentia extinguitur, vigilantia vero, & intentione ſuſcitatur.* Vnde Macar. Homil. 17. cum dixiſſet. *Deus à perfectis requirit voluntatem animæ in obſequium ſpiritus, nempe, vt aſſentiantur*, id confirmat dictis verbis Apoſtoli. *Spiritum nolite extinguere.* Et homil. 27. *At* (inquit) *quo pacto ſcriptum eſt, ſpiritum nolite extinguere, ſi ipſe inextinguibilis eſt, & lucidus? Tu vero voluntate tua negligens ac non conſentiens extingueris ab ſpiritu.* Et idem confirmans addit. *Eodem modo dicit nolite extinguere Spiritum ſanctum Dei. Vides in tua voluntate poſitum eſſe, ac libero tuo arbitrio, vt honore afficias Spiritum ſanctum, & non arges.* Ac denique D. Thomas 1. Theſſalon. 5. circa illa verba varios modos declarans quibus à nobis poteſt extingui Spiritus ſanctus non in ſe, ſed in nobis, vnus, inquit, eſt, *cum aliquis bonus motus ſurgit, & homo impedit, extinguit ſpiritum. Actor. 7. Vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis.* Ex his ergo teſtimoniis rectè colligimus, ſemper eſſe poſitum in hominis poteſtate, vel ſpiritum, id eſt, motionem, & vocationem ſpiritus extinguere, vel accendere, quod eſt ex parte ſua efficacem reddere, illi cooperando. Et qui ab hac generali regula Scripturarum motionem prædeterminantem exceperint, oſtendere debent Scripturas, & authentica teſtimonia, quibus talis exceptio nitatur, vel ſi illa non cenſetur exceptio, neceſſarium erit, vt exponant, quomodo reſpectu talis motionis locum habeat illud. *Spiritum nolite extinguere*, vel illud. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis.*

Spiritus S. negligentia extinguitur, vigilãtia vero ſuſcitatur.

C

D

11. Quæ verba vltima paulò amplius vrgere libet, illi enim dicuntur Spiritui ſancto reſiſtere, qui vocationi eius, illuminationi, & inſpirationi non conſentiunt, neque cooperantur. Interrogo ergo, an illi ita moti eſſent à Spiritu ſancto, vt ſtatim, ſeu immediatè poſſent, nulla alia præmotione Spiritus ſancti expectata, bene vti illa vocatione, eique aſſentire, vel adhuc indigerent alia motione, ſine qua inclinare, aut determinare voluntatem ſuam non poſſent. Si primum dicatur, merito quidem arguuntur illi, quod Spiritui ſancto reſtiterint, conſequenter vero inde conuincitur, non eſſe neceſſariam motionem prædeterminantem ad conſentiendum vocationi ſufficienti, neque ad reddendam illam ex parte noſtra efficacem, ſeu ad cooperandum illi, vt efficax ſit. Si autem dicatur ſecundum: immerito illi de reſiſtentia culpantur, quia falſum eſt, eos reſtitiſſe, præſertim moraliter, & liberè, quod neceſſarium eſt, vt

Quinam dicantur Spiritui ſancto reſiſtere.

E

vt eis diſſenſus ad culpam imputetur. Probatur, A quia illa reſiſtentia eſt tantum negatiua, ſcilicet, quia homo non ſtatim inclinat voluntatem ſuam ad conſenſum,& flectit illam,ſubmittẽdo eam tali vocationi. Et hæc non poteſt dici reſiſtentia,nec imputari ad culpam,quia nondum datum eſt, nec oblatum, aut aliquo modo poſitum in manu hominis,id ſine quo inchoare non poteſt talem inclinationem,ſeu determinationem voluntatis, nõ eſt ergo illa reſiſtentia,ſed impotentia amplectẽdi talem vocationem. Vel reſiſtentia illa eſt poſitiua, quia homo proprio actu vult diſſentire, & tunc non ſolum procedit ratio facta,ſed etiam alia,quia ad illum met actum poſitiuum prædeterminatur B voluntas humana à motione Dei, & illa motio eſt prima radix talis reſiſtentiæ homini ineuitabilis; ergo homo nõ reſiſtit Spiritui ſãcto,ſed ipſe Deus eſt,qui ſuo ſpiritui,ac proinde ſibi reſiſtit. Et ſimilem vim habent verba illa. *Vocaui & renuiſtis* Prouerb. 1. & illa *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Pſalm. 94. Et illud. *Quoties volui congregare filios tuos,& noluiſti.* Matth. 23. Nam his omnibus,& ſimilibus, diſcurſus factus poteſt applicari.

12. Quid ſit expectare vuas. Peculiariter autem hunc argumentandi locum optimè confirmat reprehenſio illa Domini ad populum Iudaicum per Iſaiam c. 5. *Expectaui vt faceret vuas,fecit autem labruſcas.* Quid eſt enim *expe-* C *ctare vuas,* niſi expectare fructum,& effectum culturæ ſpiritualis vineæ,quæ procul dubio, fit per vocationem,& auxilia præuenientia, non externa tantum,ſed etiam interna ſufficientia, & neceſſaria ad ferendum fructum,vt ſupra lib. 4. c. 2. probaui,& conuincunt illa priora verba. *Quid amplius debui facere vineæ meæ,& non feci.* In illis autem non comprehenditur auxilium prædeterminans,vt eſt per ſe euidens,quia ſi illud datum eſſet vineæ, infallibiliter fructum attuliſſet; ergo ſine illa ſunt alia auxilia de ſe efficacia,ſi homo eis vti velit ad ferendum fructum, & è conuerſo voluntas illis præparata immediatè poteſt facere vt ſint efficacia cooperando illis; cum auxilio ſimultaneo ſine alio præuio. Alioqui fruſtra Deus expectaret fructum à vinea, quæ ad ferendum fructum indi- D get tribus beneficiis,v.g. putandi,fodiendi, & rigãdi,ſi duobus adhibitis tertium omitteret. Quod euidentiſſimè vrget in auxilio prædeterminante,ſi neceſſarium eſt,quia illud quando non datur,nullo modo eſt in hominis poteſtate, quia Deus pro ſolo ſuo arbitrio dat,vel non dat illud;ſi ergo Deus non dederat,imo ex ſe decreuerat non dare prædeterminationem ſuæ vineæ,quid de illa conqueritur quod non dederit fructum? aut quomodo potuit ab illa expectare fructum cum non poſſet vel ab illa, vel in illa prædeterminationem expectare. Illa ergo reprehenſio efficaciter conuincit, poſt ſufficiẽtem culturam myſticæ vineæ,quæ omnia auxilia præuenientia actu data,& concomitan- E tia oblata includit, efficaciam ſumendam eſſe in ordine ad cooperationem liberi arbitrij, ac ſubinde in congruitate conſiſtere. Et hoc amplius confirmabimus cap.... declarando quomodo Deus expectat fructum liberæ voluntatis,nam illa expectatio certiſſima eſt, & profectò ſi determinatio phyſica neceſſaria eſſet,locum non haberet,vt ibi oſtendemus.

13. ...cluditur ...teſtimo- quibus ſufficiẽ. ...ocatio. Denique concludimus hunc locum illis teſtimoniis quibus poſt ſufficientem vocationem poſtulatur, ſperatur, vel alio ſimili modo vocationi immediatè coniungitur conſenſus, tanquam in proxima hominis poteſtate exiſtens. Nam vt hæc omnia vera ſint, & non fictitia, neceſſarium eſt, præter eam vocationem nihil neceſſarium eſſe ad defectum,& efficaciam eius,præter vſum liberum cum ſimultaneo Dei auxilio,nam ſi quid prius,& quaſi medium inter illa intercedere neceſſarium eſt,illud prius eſſet præſtandum,vel procurandum, quam cõſenſus poſtularetur. Nam aliàs conſenſus non eſſet in proxima hominis poteſtate,ſed in remota, vel non eſſet in poteſtate actiua completa, ſed in receptiua, quod talibus teſtimoniis repugnat, Huiuſmodi eſt illud Apocalypſ. 3. *Ego ſto ad oſtium,& pulſo, ſi quis aperuerit intrabo ad illum* Vt enim in his verbis. *Si quis aperuerit,* non poſtuletur ab homine conditio impoſſibilis,neceſſe eſt, vt ſuppoſita pulſatione Dei ſit in poteſtate hominis aperire,vt per ſe notum eſt Ergo neceſſe eſt,vt in actu aperiendi (qui eſt conſenſus) iam non pendeat voluntas ab aliquo auxilio, quod non ſit in eius poteſtate,niſi tantum paſſiua. Nam quod huiuſmodi eſt, non eſt in morali hominis poteſtate, neque eſt conditio homini poſſibilis moraliter,niſi quatenus homo aliquid liberè agere poteſt ad illud conſequendum, quod de auxilio prædeterminante dici non poteſt,vt ſupra oſtendi,vbi probatum eſt, neque poſitiuè, neque negatiuè poſſe hominem ſe diſponere ad prædeterminationem, aut illam impedire,vel non impedire. Ergo conditionalis illa promiſſio oſtendit, recepta occaſione præueniente,& oblato auxilio ſimultaneo,eſſe in proxima hominis poteſtate ita ſe gerere,vt efficacem reddat vocationem ſine alio auxilio prædeterminante.

nẽ poſtulatur, ſperatur,&c. conſenſus hominis.

Reſpondent aliqui,in illo loco,& ſimilibus ſermonem eſſe de vocatione non quacunque,ſed efficaci,quæ includit auxilium prædeterminans, vt ipſi dicunt. Sed præterquam quod prædeterminatio non pertinet ad vocationem,vt infra circa teſtimonia Auguſtini oſtendam,gratis,& contra vim verborum illa euaſio huic teſtimonio applicatur. Primo quia verba Scripturæ generalia ſunt. *Ego ſto ad oſtium & pulſo,* quæ non poſſunt vniuerſaliter de vocatione efficaci verificari,quia Spiritus ſanctus non eſt ſemper ad oſtium,vt efficaciter pulſet. Vnde Concilium Senonen. decret. fidei 15. expreſsè illa verba intelligit de præueniente auxilio indifferente,cui reſiſti non poteſt,& ſæpè reſiſtitur, & idem indicat Tridentin. ſeſſ 6. c. 5. Secundo quia ſi prædeterminatio data cum tali vocatione ſupponitur,impertinẽs eſt illa conditio quia ex ſuppoſitione talis vocationis eſſet conditio neceſſaria,& ineuitabilis, conditio autem non apponitur,niſi quia non obſtante pulſatione Dei fieri poteſt vt homo non aperiat,tali poteſtate,quæ ſæpè in actũ reducitur. Tertiò quia certum eſt ſimilem conditionalem eſſe veriſſimam de omnibus ſufficienter vocatis,quod ſi aperuerint Deus intrabit ad illos. Hac enim ratione de omnibus adultis peccatoribus verum eſt,quod ſi pœnitentiam egerint,iuſtificabuntur, ergo promiſſio illa conditionalis non ſit tantum efficaciter vocatis, ſed etiam ſufficienter vocatis; ergo de illis omnibus verum eſt habere in poteſtate ſua efficaciam ſuæ vocationis,cum tamen non habeant in poteſtate ſua prædeterminationem;ergo efficacia non pendet ex prædeterminatione,ſed ex cooperatione liberi arbitrij, ſeu habitudine ad illum. Et eodem modo induci poſſunt ſimilia teſtimonia Conuertimini ad me, &c. Zachar. 4. Ioel 2. *Proiicite iniquitates veſtras, facite vobis cor nouum.* Ezechiel 28. & 33. vbi ſimiles habentur promiſſiones. 14.

CAPVT

Capvt XXXII.

Alia Scripturæ teſtimonia contra phyſicam prædeterminationem expenduntur.

1\. *Afferuntur teſtimonia Scripturæ quæ directè phyſicę prędeterminationi repugnant.*

TErtiò principaliter afferre poſſumus teſtimonia quæ directè phyſicæ prædeterminationi repugnant,nam illa conſequenter probant auxilium efficax in congrua vocatione conſiſtere. Quia excluſa prædeterminatione non poteſt aliter explicari auxilium efficax. Hæc autem teſtimonia quædam oſtendunt auxilium efficax, quod ſimpliciter neceſſarium eſt ad ſingula opera pietatis non eſſe ponendum in prædeterminatione efficaci,ſeu, (quod perinde eſt) prædeterminationem phyſicam, non eſſe per ſe neceſſariam ad ſingula opera pietatis, ſed ad liberam determinationem eius. Et hanc partem probant ſatis efficaciter multa ex teſtimoniis in duobus punctis præcedentibus adductis. Quia dum probant per vocationem ſufficientem ita poni conſenſum in poteſtate voluntatis, vt immediatè valeat in effectum prodire, & per illam ſtare, vt non ſit efficax vocatio, vel vt habeat effectum cum ſimultaneo auxilio oblato ex parte Dei,conſequenter conuincunt non eſſe ſimpliciter neceſſariam huiuſmodi prædeterminationem ad talem conſenſum.

2\. Et ad hoc ipſum probandum valent omnia teſtimonia, quibus lib. præcedenti cap.2. & ſequentibus probauimus, dari huiuſmodi auxilium ſufficiens, quod licet interdum ſit remotum reſpectu alicuius actus reducendum ſemper ſit ad aliquid cuius comparatione ſit proximum,ita vt per illud, & cum illo poſſit voluntas in aliquem bonum actum prodire, vel prauum vitare. Hæc enim proxima ſufficientia auxilij nunquam eſſe poteſt reſpectu alicuius actus, ſi prædeterminatio eſt neceſſaria, quia ſi prædeterminatio data eſt, iam non eſt ſola ſufficientia, ſed efficacia, ſi vero non eſt data, eo ipſo quod data eſt,auxilium non eſt proximè ſufficiens, quia deeſt aliquid neceſſarium, quod prius obtinendum eſt, non comitanter tantum ſed præuiè, & antecedenter.Vnde etiam fit vt non ſit in proxima poteſtate actiua hominis, ſed tantum in receptiua. Semper ergo potentia illa in ſtatu ſufficientiæ concepta eſt tantum remota. Et conſequenter vlterius fit, quod non ſit ſufficientia libera, & moralis, quia receptio talis prædeterminationis, nullo modo eſt in actiua poteſtate hominis, quia neque ad illam prædeterminationem efficiendam poteſt effectiuè, vel liberè concurrere, neque etiam poteſt aliquid liberè agere,quo illam obtineat, vel non impediat. Sic ergo teſtimonia Scripturæ,quæ probant dari auxilium verè,ac proximè ſufficiens, probant auxilium neceſſarium ad piè operandum non conſiſtere in phyſica prædeterminatione.

3\. *Deutero. 30.* Quibus addi poteſt illud Deuter.30. *Mandatum quod ego præcipio tibi hodiè,non ſupra te eſt, neque procul poſitum,vel in cœlo ſitum,vt poſſis dicere. Quis noſtrum valet ad cœlum aſcendere,vt deferat illud ad nos, vt audiamus,& opere impleamus?* Vbi conſiderandum eſt verba illa dirigi ad populum à Deo vocatum, & ſupernaturaliter illuminatum, aliiſque auxiliis gratiæ ſufficienter inſtructum. Quamuis enim illa lex vetus populo illi gratiam non con-

A fertet, tamen Deus qui legem illam dabat neceſſaria etiam gratiæ auxilia ad illam implendam propter Chriſtum offerebat,& ideo dicit. *Mandatum non ſupra te eſt*, non quia non eſſet ſupra naturæ vires,vel quia ſine gratia poſſet impleri,cum ſtatim ibi proponatur ſummum præceptum diligendi Deum ſuper omnia, ſed quia non erat ſupra vires illius populi ſub tali prouidentia gratiæ cõſtituti. At ſi inter vires neceſſarias ad mandatum implendum eſt illa determinatio, quam Deus ſolus facere poteſt, & tribuit illam cui vult, & cui vult negat, profectò mandatum Dei eſt ſupra hominem quantumuis gratia inſtructum, ſi determinationẽ illam

B non habet,quia talis determinatio ſupra hominem eſt,& in cœlo eſt (vt ſic dicam) nec habet modum, aut viam qua illuc aſcendat ad illam obtinendam. Declaratur exemplis: nam ſi Deus præcipiat mihi prophetare,aut miracula facere,& non det donum prophetiæ,aut gratiam miraculorum, nec modum obtinendi illam,profectò meritò dicetur tale mandatum, eſſe ſupra hominem, & eſſe procul, & in cœlo ſitum,&c. At non magis poteſt voluntas hominis determinari ad diligendum Deum ſine prædeterminatione Dei,quam prophetare ſine dono; ergo ſi Deus nec dat talem determinationem, nec

C modum obtinendi illam,dat præceptum ſupra hominem, quia in præcepto diligendi Deum continetur, vt voluntas determinetur ad diligendum illum. Atque ita reliqua omnia, quæ in illo capite ſubſequuntur de propoſitione boni,& mali,vitæ, & mortis, & præcepto eligendi vitam,eandem veritatem confirmant.

Alia denique ſunt teſtimonia, quæ non ſolùm probant auxilium prędeterminans non eſſe neceſſarium ad opera pia,ſed etiam repugnare illis,quatenus eſſe debet opera humana,& quæ in laudem, & meritum ipſius hominis operantis cedant. Hęc autem teſtimonia eadem ſunt cum illis quibus in Prolegom. 1. & in cap.4. huius libri contra Caluinum probauimus, auxilium efficax non conſi- 4

D ſtere in motione neceſſitante voluntatem. Præcipuum verò eſt illud. Eccleſiaſt. 15. *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. Adiecit mandata, & præcepta ſua. Si volueris mandata ſeruare, conſeruabunt te. Appoſuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita, & mors, bonum & malum, quod voluerit dabitur illi*, quem locum in dicto cap.4. latè tractaui. Et in primis oſtendi non eſſe limitandum ad ſtatum innocentiæ, ſed abſolutè de omni ſtatu eſſe intelligendum. Quia licet ea omnia dicantur de homine ab initio creato, continent tamen intrinſecam hominis proprietatem, quæ per peccatum non amittitur. Deinde certum eſt, illa omnia non ſolum dici

E de actibus ordinis naturalis, ſiue ciuilibus,ſiue moralibus, ſed etiam de ſupernaturalibus, quia homo eſt relictus in manu conſilij, in ordine ad conſequendum, vel amittendum finem vltimum propter quem creatus eſt, qui finis ſupernaturalis eſt, & per actus ſupernaturales comparatur. Vnde cum dicitur. *Si volueris mandata ſeruare conſeruabunt te*, non ſolum de naturalibus, ſed maximè de ſupernaturalibus intelligitur, quia horum obſeruantia in primis neceſſaria eſt ad vitam animæ (de qua ibi etiam maximè ſermo eſt) obtinendam, & conſeruandam. Vnde tandem fit, vt illa intelligantur de homine non ſolum naturalibus viribus inſtructo, ſed etiam ſupernaturaliter vocato, & in eo ſtatu conſtituto in quo poſſit de ſupernaturaliter agendis conſiliari,

conſiliari, & de obſeruatione præceptorum etiam ſupernaturalium deliberare, & quæ ad vitam, vel meritum dicunt eligere. Hinc ergo argumentamur ſicut ex his verbis colligitur libertas arbitrij in ſupernaturalibus, ita etiam probari vſum libertatis conſiſtere in determinatione voluntatis præueniente ab ipſa adhuc indifferente, & nondum ab illo determinata, ac proinde prædeterminationem repugnare modo operandi voluntatis, quem ex dono Creatoris habet voluntas, & quo in operibus gratiæ non priuatur. Probatur hæc illatio ex ponderatione ſingulorum verborum. Nam illud *in manu conſilij ſui* ſignificat proximam poteſtatem cum indifferentia, quam magis explicat conditio illa *ſi volueris*, & augetur cum dicitur, *ad quod volueris porrige*. Nam verbum hoc apertiſſimè ſignificat determinationem voluntatis ab ipſa habente ſimul proximam poteſtatem porrigendi manum ad aliud. quod etiam ſatis confirmat verbum *quod placuerit*.

5. Reſpondent vera eſſe hæc omnia, & his verbis ſignificari, nihilominus tamen per illa non excludi prædeterminationem Dei, nam licèt voluntas humana prædeterminetur à diuina prius natura, nihilominus ipſa in poſteriori ſigno naturæ, ſe etiam determinat, & porrigit manum ad id, quod vult, quia licet ſe liberè determinet, non eſt tamen primum liberum à ſe primo determinans, ſed ſub primo libero à quo prædeterminatur. Et ad hoc inducunt D. Thomam 1. p. q. 22. art. 2. ad 4. dicentem per illa verba diſtingui hominem ab agentibus naturalibus, quæ non ducuntur conſilio, quia habent virtutem operatiuam determinatam ad vnum, non tamen excludi quin liberum arbitrium, & tota prouidentia humana ſubdatur diuinæ. Vnde alij dicunt per illa verba excludi quidem à voluntate determinationem ad vnum innatam, & intrinſecam naturæ ſuæ, non tamen excludi prædeterminationem ab auctore naturæ, vel gratiæ extrinſecus immiſſam modo accommodato ſuæ naturæ, ita vt nec vim conſiliandi, aut eligendi auferat.

6. Sed hæc in ſuperioribus variis modis impugnata ſunt, & certè dictis verbis ſapientis non bene accommodantur. Et in primis conſidero duo illa verba, *conſtituit hominem*, & *reliquit eum*, nam verbum *cōſtituit* ad creationem hominis pertinet, per quam conſtitutus eſt talis naturæ, & libertatis: verbum autem *reliquit* ad prouidentiam pertinet per quam ita Deus gubernat hominem, vt illi offerens obiecta, proponenſque mandata, & virtutem ad conſiliandum, & operandum tribuens, illum ita relinquit in manu conſilij ſui, vt ei integrum ſit, cum generali concurſu ſimultaneo, & proportionato ad hoc, vel illud manum porrigere pro ſua voluntate. Ergo in verbo illo *relinquendi* includitur quod illum non prædeterminet, nam ſi iam prædeterminatus porrigit manum, id eſt, efficit volitionem ad quam eſt prædeterminatus ab alio, profectò iam non ipſe ſe determinat, ſed efficit id, ad quod iam determinatus eſt. Confirmatur, ac declaratur, nam cum ſapiens dicit, *ſi volueris*, vel *ad quod volueris porrige*, vel loquitur ad hominem conſtitutum in ſolo ſtatu ſufficientiæ, vel ad hominem iam prædeterminatum. Si primum dicatur, immeritò illi dicitur *porrige manum*, quia non poteſt illam extendere, niſi prius ab alio applicetur, & prædeterminetur, quod non eſt in eius poteſtate. Si vero dicatur ſecundum, fruſtra illi,

Expéduntur illa verba, conſtituit hominem, & reliquit eum.

A dicitur *ſi volueris*, &c. quia ſic prædeterminatus non poteſt niſi vnum velle, nec poteſt non velle.

7. Declaratur ad hominem, nam illi auctores dicunt, auxilium, quo Deus præmouet voluntatem, vt operetur, ſi velit, non ſatis eſſe vt velit, niſi vltra illud accipiat auxilium, quo prædeterminetur, vt velit, vel vt alij etiam aiunt, quo infallibiliter, & ineuitabiliter velit. Ergo in priori ſtatu ſufficientiæ fruſtra dicitur homini *porrige manum* ad id, quod volueris, quia nondum habet id, ſine quo velle non poteſt, nec illud habet in ſua morali poteſtate. In altero vero ſtatu fruſtra, & irriſorie dicitur ei, *ſi volueris* cum iam omnino ex neceſſitate ſit voliturus. Non mi-
B nus ergo probant dicta verba, conſtitutum, ac relictum eſſe hominem in poteſtate vera, & quæ poſſit reduci in actum volendi ſine præuia determinatione, quàm in poteſtate volendi ſine præuia neceſſitate. Neque ad hoc refert quod homo non ſit primum liberum, quia ad hoc ſatis eſt, quod in ſua determinatione pendeat ab alia priori, & prima voluntate libera, vt iam ſæpe explicatum eſt. Nec locus D. Thomæ facit ad cauſam, clarum eſt enim, voluntatem creatam ſemper conſtitui ſub prouidentia Dei, & à diuina voluntate, & conſilio principaliter regi, ita tamen, vt eius indifferentia, & electio non lædatur, nam hoc ipſum
C pertinet ad prouidentiam Dei, quæ ſine cauſa ad illum modum prouidendi per prædeterminationem coarctatur. Denique iam ſupra oſtenſum eſt, determinationem ad vnum ab extrinſeco prouenientem, & neceſſitatem antecedentem, etiamſi ſit ab extrinſeca cauſa, non minus repugnare libertati, quàm determinationem ab intrinſeco. Imo magis quodammodo, in quantum aliqualem violentiam includit. Et ad hunc modum induci poſſunt alia teſtimonia, quibus libertas arbitrij, & vſus eius comprobari ſolet.

Caput XXXIII.

D *An ex locis Scripturæ, quæ … pendentiam liberi arbitrij à voluntate, & omnipotentia diuina teſtantur: phyſicam prædeterminationem oſtendant.*

1. AD noſtræ ſententiæ confirmationem, non ſatis eſt oſtendiſſe, quàm ſit Scripturis diuinis conformis, ſed etiam explicare oportet, nihil in diuinis ſcripturis reperiri, quod vel probabiliter illi officiat, vel auxiliũ phyſicæ prædeterminationis ſuadeat: Hoc autem præſtare melius nō poſſumus, quàm reſpondendo teſtimoniis ſcripturæ, quæ defenſores phyſicæ prædeterminationis in ſuæ ſententiæ confirmationem inducunt. De qui-
E bus in primis generatim dicimus in nullo illorũ verbum *prædeterminandi*, vel aliud æquiualens reperiri. Et primũ quidem ex formalibus verbis ipſorum teſtimoniorum conſtat, ideoque neque ab ipſis arguentibus in illo ſenſu teſtimonia proferuntur: ſecundum partim in ſuperioribus à nobis indicatum eſt, quia ſæpe ſumuntur argumenta à verbo generali ad ſpeciale, ac ſi eſſent æquipollentia, vt à verbo *præmouendi* ad verbum *prædeterminandi*, & ſimilibus. Et hoc eſt præ oculis habendum, nam omnia teſtimonia per ſimiles illationes inducuntur.

Reſpōdetur teſtimoniis Scripturæ, quæ defenſores phyſicæ prædeterminationis in ſuæ ſententiæ confirmatione adducunt.

Deinde aduertimus Caluinum eiſdem vti teſtimoniis ad probandum Deum voluntate ſua, & motione præuia neceſſitatem inferre voluntatibus hominũ in omnibus earum actionibus, quibus catholici reſpõdent, male inferre, quia omnia, quæ illis locis docentur poteſt facere Deus abſque neceſſitate, & ſalua libertate, quam in aliis locis eadem Scriptura prædicat. Si ergo nos oſtẽdimus, omnia illa, quæ in eiſdem teſtimoniis dicuntur optime conſiſtere ſine prædeterminatione, & cum integra indifferentia in operando, & cum omni ſufficientia, & efficacia, ac neceſſitate gratiæ, quam in eadem Scriptura inuenimus, profecto conuincemus talia teſtimonia non magis ad probandam dictam prædeterminationem, quam ad ſuadendum Caluini neceſſitatem valere. Quod maiorem vim habebit, ſi conſideretur vix poſſe mente concipi, ne dum verbis declarari, quid in reipſa inter hanc neceſsitatem, & illam prædeterminationem interſit. Sed iam ad ſingula teſtimonia veniamus, quia vero quam plura multiplicantur, ad pauciora capita, & ad certam argumentorum ſeriem illa reducere conabimur.

2. Primò adducũtur loca quæ docent dependẽtiam lib. arbitrij à diuina volũtate. *Iſai. 26. 1. Cor. 12. Philipp. 1. & 2.*

Primò inducunt illa teſtimonia, quæ docet dependentiam eſſentialem in operando liberi arbitrij creati à diuina voluntate, & maximè in operibus gratiæ. Huiuſmodi ſunt illa Iſai 26. *Domine dabis pacem nobis, omnia enim opera noſtra operatus es in nobis.* & 1. Corinth. 12. *Operatur omnia in omnibus*, & ſimilia multa quæ in libro 3. adduximus. Et de operibus gratiæ maxime ponderari ſolent verba ad Philip. 1. *Qui cœpit in vobis bonum opus ipſe perficiet*, & cap. 2. *Deus eſt, qui operatur in vobis velle, & perficere pro bona voluntate.* Hinc ergo ita in virtute colligunt. Voluntas noſtra ita pendet eſſentialiter à Deo in ſuis liberis actibus, vt eos Deus ipſe in noſtra voluntate operetur; ergo efficaciſſima potentia ſua prædeterminat Deus voluntatem ad talia opera. Item peculiariter tribuitur Deo in operibus gratiæ, quod ipſum velle in nobis faciat, & inchoet pro ſua bona voluntate; ergo id facit per efficacem voluntatem ſuam noſtram prædeterminando. In his teſtimoniis, (quod de ſequentibus etiam intelligatur,) vt prolixitatem non neceſſariam euitem, non expendam accuratè, an teſtimonia in ſenſu litterali aſſerantur, necne, ſed eum in quo allegantur facile admittam, vt ad punctum argumenti quod vt dixi, in illatione conſiſtit ſtatim reſpondeam. *Quod dico, quia illa verba Iſaiæ omnia opera noſtra operatus es in nobis*, ad litteram fortaſſe intelliguntur de flagellis diuinis, vt exponit Hieronymus, vel de beneficiis mirabilibus, vt Cyrillus, & D. Thomas ibi volunt, nunc verò admittimus illa verba de omnibus operibus noſtris, quia de omnibus vera ſunt, & ab Scholaſticis paſſim in eo ſenſu afferuntur, vt patet ex D. Thoma 3. contr. gent. cap. 67. & ad Rom. 9. lectione 3. & aliis frequenter. Reſpondetur ergo negando conſequentiam, nullum enim habet ſolidum principium in quo fundetur. Nam in primis in lib. 3. oſtenſum eſt, Deum non dici operari opera noſtra propter præuium concurſum ſed propter concomitantem. Deinde certum eſt Deum non dici facere opera liberi arbitrij, quia ſolus illa facit in nobis, ſed quia illa nobiſcum operatur, nam quod Deus operando facit, verè ipſe operatur, & ſimpliciter illi tribuitur, quia principaliter operatur, & ſua virtute à nemine pendẽte, & omnibus dat operandi virtutem. Igitur ex illa locutione generali, & ſimilibus non poteſt inferri, prædeterminatio in operibus liberi arbitrij, neque in operibus bonis, magis quam in malis. Et eodem modo de generali cõcurſu exponit D. Thomas priora verba Pauli in epiſtola ad Corinth. Imo etiam ita interdum exponit poſteriora verba ad Philip. vt videre licet in Commentar. ad cap. 26. Iſaiæ. Concedamus autem vltima verba Pauli de operibus gratiæ intelligenda eſſe, ſed non propterea in illis probabiliter illatio. Quia Deus operatur velle gratuitum in noſtra voluntate ſine prædeterminatione, *quia voluntatem noſtram præparat adiuuandam & adiuuat præparatam.*

A B C D E

Vnde D. Thomas ibi ait illis verbis reprobari non tantum errorem Pelagianorum, ſed etiam eorum qui dixerunt voluntatem noſtram neceſſitari à gratia. *Quia hoc excludit* (inquit) *Apoſtolus cum dicit: Operatur in nobis.* Quia interius *per inſtinctum mouet voluntatem ad bene operandum:* Quod perfectiſſimè fieri poteſt ſine prædeterminatione. Imo ita fieri ſatis indicat Apoſtolus in eodem loco cum præmittit. *Cum metu, & tremore veſtram ſalutẽ operamini*, & proximè ſubdit. *Deus eſt enim qui operatur in vobis*, ac ſi diceret non veſtris viribus, ſed diuino auxilio poteſtis veſtram ſalutem operari, & ideo eam cum timore operamini, ne Deus auxilium ſuum ſubtrahat ad perficiendum bonum opus, quod per idem auxilium in vobis inchoauerat bonam voluntatem, vt propoſitum inſpirando. Sicut cap. 1. dixerat, & expoſuit Auguſt. lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 9. & lib. de Don. perſeuer. cap. 13. & ſerm. 94. de tempore cap. 3. Quibus in locis, & in multis aliis docet illa verba exhortationis, & tacitæ comminationis oſtendere quidẽ hominem debere ſuam ſalutem operari, ſed principaliter illam operari Deum, & è conuerſo ita Deum operari hominis ſalutem, vt oporteat ipſum hominem illam liberè operari, habentem in poteſtate ſua non perficere, quod Deus incipit, vel impedire auxilia quibus velle, & perficere operatur in nobis. Hæc autem omnia vix, aut ne vix quidem poſſunt in auxilium prædeterminans conuenire. Quia illud non ſubeſt vllo modo poteſtati noſtræ, vel vt detur, vel vt auferatur. Vnde non eſt quod timeamus, ne aut propter opera noſtra negetur, aut ſi detur quod effectu eius careamus. 3.

4. Secun[d]ò ad- ducuntur lo- ca [...] d[...] Deus habere [li]be- rum arbi- trium homi- nis [in] manu ſua.

Secundo loco adducuntur loca in quibus dicitur, Deus habere liberum arbitrium hominis in manu ſua, vt quocunque voluerit vertat illud. ſicut dicitur de corde Regis Prouerb. 21. Vbi fit mirabilis comparatio, quod *ſicut diuiſiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini quocunque voluerit inclinabit illud.* Vbi non ſolum eſt ſermo de poteſtate Dei in voluntatem Regis quoad executionẽ eius, quam Deus facile poteſt impedire, & mutare, ſed etiam de poteſtate in internam ipſam volitionem, ſeu electionem, vt verba ipſa conuincunt. Nã poteſtas ſupra executionem, non eſt poteſtas in cor, ſed in manum, vel aliam ſimilẽ facultatem, nec impediendo executionem mutatur interna voluntas per ſe loquẽdo; eſt ergo cor hominis in manu Dei quoad ipſam internam volitionem, ergo & quoad prædeterminationem. Hãc ergo verbo inclinandi ſignificauit Sapiens, quia loquitur de inclinatione efficaci, ſeu in actu ſecundo, & deliberato, per illam enim cor mutatur. Et licet de Rege loquatur, idem à fortiori de quocunque homine intelligit. Nam quia Reges magis videntur eſſe ſui iuris, & poteſtatis, ideo quaſi per exaggerationẽ in eis ponit exemplum: De toto autem populo ſimiliter dicitur 2. Paralip. 30. *In Iuda vero facta eſt manus Domini,*

mini, vt daret eis cor vnum, vt facerent iuxta præceptum Regis. De quo etiam ſcriptum eſt Eſther 15. *Conuertit Deus Spiritum Regis in manſuetudinem.* Et ſimilis eſt locus Eccleſiaſtes 9. *Sunt iuſti atque ſapientes & opera eorum in manu Dei.* Vbi Chaldaica paraphraſis addit, *Et ab eo decretum eſt omne, quod erit in diebus eorum.* Quaſi dicat, quidquid homines deliberent eſſe in manu Dei,vt ex decreto eius omnia ſuccedant.

5. Reſpondetur nullum catholicum poſſe dubitare, quin omnium hominum, non ſolum poteſtates, ſed etiam voluntates ſint in manu Dei, & nihilominus de modo eſt inter eos magna contentio. Vnde ex eo quod Scriptura dicat cor Regis eſſe in manu Dei, non rectè infertur, hoc eſſe intelligendum ratione prædeterminationis, ſicut non ſequitur eſſe intelligendum ratione neceſſitatis. Dico ergo, quoad actus bonos cor hominis eſſe in manu Dei, quia per cogitationes ſanctas, & congruas, & per inſpirationes,& affectiones illis cogitationibus proportionatas ita poteſt voluntatem hominis mouere, vt quocunque voluerit,vertat illam. Vnde Beda in Prouerb. de ſolis iuſtis locum illum intelligens, ait. *Cor Regis in manu Dei, quia ſicut diuiſiones gratiarum iuxta ſuam voluntatem, & Angelis, & hominibus tribuit, ita etiam corda Sanctorum quibuſcunque voluerit digna donationibus reddit. Neque vllum habet Pelagianiſta locum quo abſque Dei gratia quis ſaluus fieri poſſit.* Et ſequitur ibi Gloſſ. ordin. Et Hieronymus ſolet de ſolis bonis Regibus, vel iuſtis hominibus verba illa exponere, vt videre licet Ierem. 4. Ezechiel 28. & Daniel 5. nunquam tamen id putat eſſe dictum propter prædeterminationem, ſed ad ſummum propter Dei perfectam gubernationem.

At vero D. Auguſtinus lib. de grat. & liber. arbit. cap. 21. etiam de corde peccatoris, & de inclinatione eius etiam ad opera mala verba illa interpretatur. Quod eſt conſantaneum generalitati verborum,& noſtram ſententiam non infirmat, ſed potius confirmat. Nam certum eſt non inclinare Deum directè & poſitiuè voluntates hominum ad mala opera, multoque minus prædeterminare, aut prædeſtinare illa vt in lib. 3. oſtéſum eſt. Ergo ſi verba ſapientis comprehendunt etiam prauos Reges, & praua conſilia, & decreta illorum, non intellexit Deum inclinare corda prædeterminando, ſed aliquid aliud operando, vel operari ſinendo, iuxta materiæ capacitatem. Et ita Auguſtinus ex illo,& aliis teſtimoniis quæ congeſſerat ita concludit. *His, & talibus teſtimoniis diuinorum eloquiorum, quæ omnia commemorare nimis longum eſt ſatis quantum exiſtimo manifeſtatur, operari, Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocunque voluerit, ſiue ad bona pro ſua miſericordia, ſiue ad mala pro meritis eorum.* Quod vltimum verbum non poteſt intelligi de prædeterminatione, tum propter abſurditatem ſententiæ, tum quia ſi determinaret voluntatem ad malum, non ſemper id faceret propter demeritum, ſed ſua tantum voluntate, vt in libro etiam tertio oſtenſum eſt. Tum denique quia in fine capitis ait Deum id facere *per Angelos bonos, vel malos, ſiue quocunque alio modo operando in cordibus malorum pro meritis eorum.* Si autem Deus prædeterminat voluntatem hominis, certe id non facit variis modis, ſed vno, & determinato modo, neque facit per Angelum bonum, vel malum,ſed per ſeipſum. Angeli enim operantur in cordibus immittendo cogitationes,

A & per illas excitando affectiones; ergo ſi Deus per Angelos inclinat voluntatem non inclinat prædeterminando, ergo etiam quando per ſeipſum inclinat, non oportet, vt id faciat prædeterminando, ſed in bonis, vt dixi congruas cogitationes immittendo, quæ per ſe & cum effectu in bonum à Deo intentum inducant;in malis autem vel operando ea, quæ per ſe bona ſunt cum præſcientia, quod ipſi male ſint eis vſuri,vel præmittendo,vt mali Angeli eos ad malum inducant.

Et per hæc reſponſum ad alia loca, quæ per ſe ſpectata nullam habent difficultatem. Nam facile potuit Deus tribui Iudæ dare cor vnum congruè totum illum populum excitando, & mouendo, vt infallibiliter Regi conſentiret, & tamen B liberè, & ſine prædeterminatione, licet non ſine adiutorio diuino conſentiret. Et ita Auguſtinus lib. 1. contra duas epiſtolas Pelagianor. cap. 2. ex his & ſimilibus locis nihil aliud quam efficacis gratiæ auxilium colligit. Et ſimiliter exponit locum Eſther, nam eodem modo potuit Deus ſine prædeterminatione conuertere in mãſuetudinem cor Aſſueri, per cognitiones menti, & phantaſiæ obiectas, & excitando bonum, & magnum affectum in cor eius erga Eſther. Vnde cum ipſa Eſther cap. 14. petiiſſet. *Conuerte conſilium eorum ſuper eos,* ſtatim ſubiecit. *Tribue ſermonem in ore meo in conſpectu leonis, & transfert cor illius.* Nam C quia illa mutatio non per coarctionem, vel neceſſitatem, nec certè per phyſicam prædeterminationem, ſed morali modo facienda erat, petit ſermonem compoſitum, id eſt aptum, & accommodatum ad mouendum cum effectu cor Regis adiuuante Deo interius, rationes congruas proponendo & affectiones aptas ad perſuaſionem excitando. Alter vero locus ex Eccleſiaſte, eandem habet reſponſionem, etiamſi intelligamus opera iuſtorum dici eſſe in manu Dei, eo quod ex eius liberali gratia, & prædeſtinatione pendent, quia nihilominus non pendent ex prædeterminatione, ſed ex præmotione,& vocatione congrua,vel generaliter ex Dei ſpeciali prouidentia, & ordinatione, vt Hieronymus ibi inſinuat, qui non ſo-D lum de operibus bonis, ſed etiam de malis pœnæ quæ iuſti patiuntur, verba illa interpretatur,quia omnia iuſtis eueniunt iuxta diuinæ prouidentiæ diſpoſitionem. Poteſt etiam ille locus aliis modis exponi de operibus iuſtorum, quia licet magna circunſpectione ab eis fiant, in manu Dei ſunt, id eſt, in eius poteſtate, & iudicio, & trutina, & ipſos iuſtos latet, qualia ſint, & ideo neſciunt, an amore,vel odio digni ſint. Et aliis modis hic locus exponitur,ſed prior expoſitio nobis ſufficit, eſtque reſponſio dicta præ oculis habenda, quia multa ſimilia loca per illam exponuntur, de quibus conſuli poteſt Auguſtinus dicto lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 20. & 11. 6.

E Tertius locus argumentandi eſt ex efficacia, & omnipotentia diuinæ voluntatis, ita enim dicit Deus per Iſaiam cap. 46. *Iudicium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fit,*& in Pſalm..... dicitur. *Omnia quæcunque voluit fecit,* vtique quæ abſoluta voluntate voluit, de qua etiam dicitur Eſther 13. *Domine Rex omnipotens in ditione tua cuncta ſunt poſita, & non eſt qui poſſit reſiſtere voluntati tuæ.* Et ſimilia ſunt in ſcriptura frequẽtia. Ex quibus tale conficitur argumentum. Decretum diuinæ voluntatis ſemper antecedit deliberationem voluntatis humanæ, quia illud eſt æternum, hoc temporale; illud eſt cauſæ primæ, à qua pendet, & determinatur omnis effectus cauſæ ſecundæ, ſed

7. Tertiò ex efficacia, & omnipotentia diuinæ voluntatis. *Iſai. 46. Pſal. Epheſ. 13.*

ſed decretum Dei illud eſt efficaciſſimum, nec illi valet reſiſtere humana voluntas; ergo ſemper prædeterminat voluntatem, vel per ſeipſum propter naturalem ſubordinationem,& ſubiectionem humanæ voluntaris ad diuinam, vel motionem aut qualitatem aliquam, quam per ſuam omnipotentiã poteſt voluntati humanæ imprimere,vt ſuum decretũ infallibiliter exequatur. Ergo in hac prædeterminatione ponendum eſt auxilium efficax, quia illa ſemper eſt efficax, & ſine illa nullum auxilium poteſt eſſe efficax magis, quàm ſine diuina voluntate.

8. Reſpondetur quatuor catholica dogmata ad Deum pertinentia in illis teſtimoniis contineri, de quibus nulla poteſt inter catholicos eſſe controuerſia. Primum conſilium diuinum ſemper ſtare, id eſt,nec deficere,nec fruſtrari poſſe,quia ſemper eſt prudens,& rectum, & in ſcientia certa, & infallibili fundatum. Secũdum eſt voluntatem diuinam efficacem, & abſolutam ſemper impleri. Tertium, quod eſt præcedentis fundamentum in manu omnipotentiæ diuinæ omnia eſſe cõſtituta. Quia enim Deo *ſubeſt cum voluerit poſſe*, & quia nihil abſolute vult niſi prudentiſſimo conſilio, habenſque in theſauris ſcientiæ, & potentiæ ſuæ media, quibus poſſit infallibiliter exequi quidquid abſolute vult, ideo talis omnis voluntas eius infallibiliter fit. Quartum dogma eſt neminem poſſe reſiſtere tali voluntati diuinæ:quod ſequitur ex duobus præcedentibus, nam ſi poſſet quis reſiſtere voluntati Dei poſſet efficere, vt voluntas Dei non impleretur. His addi debent alia ad hominem pertinentia, qualia ſunt, primo, diuinæ voluntatis efficaciam, & omnipotentiam non auferre, neque impedire humanarum operationum, ſeu electionum libertatem. Secundò ſæpè executionem diuini conſilij, ac decreti pendere à libertate hominis. Tertium eſt ea quæ à Deo decreta ſunt, vt per liberum arbitrium fiant, non fieri ab eo ineuitabiliter, ſimpliciter,& abſolute loquendo. Quia quòd eſt ineuitabile non eſt liberum,vt ex terminis per ſe notum videtur. Quia quod euitari non poteſt ſub humanam poteſtatem non cadit, ac ſubinde nec ſub libertatem. Quartum eſt, voluntatem Dei decernentem de actibus à libero arbitrio præſtandis, non auferre veram, & proximam potentiam eius ad agendum, & non agendum, quia hæc eſt neceſſaria ad actus libertatem,vt in Prolegomeno primo probatum eſt.

9. Cum ergo hæc nobis omnibus communia eſſe debeant, etiam difficultas dictorum teſtimoniorum omnibus communis eſt. Vnde quidam illis oppreſſi negant, poſſe Deum prædefinire abſolutè, & efficaciter actus voluntatis humanæ in particulari. Et cum omnibus circunſtantiis eius ſalua libertate, quod nobis nullo modo probari poteſt,vt alibi oſtendimus, & in hoc opere ſæpe diximus. Suppoſitis ergo decretis præfinientibus ad intra, quia nobis illa teſtimonia obiiciunt putant,non poſſe mandari executioni efficaciter,niſi per prædeterminationem ad extra,quæ talis ſit, vt illa ſuppoſita non relinquat in humana voluntate poteſtatem aliter volendi quam à Deo decretum ſit,quia hoc putant neceſſarium,vt non poſſit reſiſtere voluntati diuinæ. Sed non poſſunt nobis explicare quomodo talis voluntas maneat libera ad operãdum ſi ad vnũ prædeterminatur,& priuatur poteſtate aliter operãdi. Vnde(quod maius eſt incõueniens) ipſa voluntas diuina ſibi ipſi repugnaret;volẽdo,vt humana voluntas operetur ſine libertate,id eſt,ſine poteſtate aliter volendi. Nos autem dicimus decretum Dei non auferre à voluntate poteſtatẽ ſimpliciter aliter volendi,aut operãdi etiã tali ſuppoſitione poſita,quia non eſt decretũ ita antecedẽs quin ſupponat præſcientiã conditionatam futuri conſenſus liberi,ſi tali vocatione voluntas hominis præpareretur,& adiuuetur. Et conſequenter negamus ad efficientiam talis decreti,eſſe neceſſarium,& accommodatum mediam voluntatem prædeterminare ad vnum, ſed potius illã ita dirigere,vt infallibiliter faciat quod Deus decreuit,& hoc ſatis eſſe,vt conſilium Dei ſtet,& omnis eius voluntas fiat,& vt in voluntate humana non ſit poteſtas reſiſtendi diuinæ, quia nunquã valet ad effectum perducere oppoſitum eius,quod Deus decreuit. Quod totum prouenit ex diuina omnipotentia cum infinita ſapientia coniuncta, & non repugnat libertati, quia ſupponit illius vſum præuiſum, & ad illum dicit formalem, vel virtualem habitudinem,vt explicatum eſt, & iterum in capite penultimo huius libri dicetur.

Capvt XXXIV.

An Scriptura dicat Deum dare nobis velle propter phyſicam prædeterminationem.

Qvartus locus argumentandi ſumitur ex his ſcripturæ teſtimoniis, in quibus dicitur Deus in operibus pietatis, non ſolum dare poſſe, ſed etiam velle,vel agere.In quo puncto præcipuè põderantur verba Pauli Rom. 4. vbi de promiſſione facta Abrahæ,*ſic erit ſemen tuum* ait. *Ideo ex fide vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio,* & infrà ſubiungit. *Confortatus eſt fide dans gloriam Deo pleniſſimè ſciens, quia quod promiſit potens eſt, & facere,* Quæ verba ponderans Auguſtinus libro de prædeſtinatione ſanctorum cap. 10. ait. *Quando promiſit Abrahæ in ſemine eius fidem gentium, non de noſtræ voluntatis poteſtate, ſed de ſua prædeſtinatione promiſit. Promiſit enim, quod ipſe facturus erat, non quod homines*, &c. Quæ latè proſequitur D. Thomas etiam ſuper Paulum imitatus Auguſtinũ ait. *Ideo ex fide,vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio non quidem per operationes hominum,quæ poſſunt efficere,ſed ſecundum gratiam,quæ infallibilis eſt.* Eſt ergo argumẽtum Pauli & Auguſtini. Dei promiſſio eſt certa ex his,quæ ipſe facturus eſt, non quæ homines, ſed Deus promiſit fidem gentibus in Abrahamo, ergo ipſe eſt qui facit illam, non ergo dat tantum poſſe credere,ſed etiam credere. 1.

Quartus locus ex his, quibus dicitur Deus ſolùm dare poſſe, ſed etiam velle, vel agere. Rom. 4.

Atque ita videmus impletũ in illa Lydia Purpuraria de qua dicitur Actor 16. *Deum aperuiſſe cor eius intendere his,quæ dicebantur à Paulo.* Nam *aperuiſſe cor* nihil aliud ſignificat quam illi dediſſe credendi voluntatem. Et ſimiliter Actor. 13. vbi de gentibus dicitur. *Crediderunt quotquot præordinati erant in vitam æternam.* Quod perinde eſt ac ſi diceretur. *Crediderunt qui erant prædeſtinati*, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio.His conſonãt verba Chriſti Ioan. 5. Qui ex Deo eſt verba *Dei audit:propterea vos non auditis,quia ex Deo non eſtis.* Vbi audire idem eſt quod obedienter audire, & ſuſcipiẽdo fidem. Et hoc tribuitur determinationi prouenienti ex diuina prædeſtinatione, nam ob fidem non poteſt quis dici eſſe ex Deo, niſi ſecundum prædeſtinationem. Præterea hoc confirmatur 2. Actor. 16. 4.

firmatur ex illo Ioan. 18. *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo niſi manſerit in vite, ita nec vos niſi in me manſeritis*, iuncto illo Roman. 11. *Non tu radicem portas, ſed radix te.* Quibus verbis ſignificatur, ſicut fructus palmitis totus eſt ex virtute vitis, ita omnem pietatis fructum, ſeu actum eſſe ex gratia efficaci determinante tempus, modũ, & qualitatem, ac quantitatem fructus. Et eodem modo ſolent hic induci teſtimonia omnia, quæ ſunt de neceſſitate gratiæ, vt Ioan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere* 2. Corinth 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare*, &c. & ad Hebr. 13. *Deus pacis aptet vos in omni bono, faciens in vobis quod placitum eſt coram ſe.*

3. Reſpondetur ad loca Scripturæ. Ad hæc omnia vno verbo reſponderi poteſt, illis rectè probari neceſſitaté auxilij efficacis ad credendũ, vel piè operandum, non tamen probari modum efficaciæ per, prædeterminationem, quia alio modo ſuauiori, & magis conſentaneo diuinæ prouidentiæ, & ſatis efficaci, & infallibili fieri, & impleri poſſunt. Vt autem hoc euidentius fiat, aduerto, duo tangi in his teſtimoniis. Vnum eſt Deum non ſolum dare poſſe efficere opera pietatis, ſed etiam dare ipſum facere, ſeu ipſa opera, Aliud eſt, non ſolum dare ipſa opera eo tempore, quo fiunt, ſed etiam in priori tempore illa promiſiſſe, & in æternitate prædeſtinaſſe. Et vtrunque horum veriſſimum, & certiſſimum eſt, ex neutro autem rectè, vel apparẽter colligitur prædeterminatio. Nam ſi illud primum præcisè ſpectetur, ex eo ſufficienter verum inuenitur, quod ad opera gratiæ Deus non ſolum dat dona ſupernaturalia, quibus homo fit potens ad talia opera efficienda, ſed etiam cum illa fiunt per eadem dona, influit actu in eadé opera, ac deinde per ſeipſum, & per generalem concurſum ordinis gratiæ phyſicè, ac immediatè efficit in nobis, & nobiſcum eadem opera, quæ omnia ſubſiſtere poſſunt ſine prædeterminatione, vt per ſe patet, & ſatis ſuperque ſunt, vt Deus dicatur dare nobis talia opera, vel alia efficere in nobis. Vt enim hoc veriſſimum ſit, non eſt neceſſe, vt ſolus Deus illa opera faciat in nobis, vt ex fide conſtat; ergo faciendo illa nobiſcum, verè facit illa. Quin potius licet Deus faceret in voluntate hominis præuiam determinationé in actu primo, ex vi illius non diceretur per ſe, & propriè facere ipſum velle, niſi alio modo immediatè influeret in ipſummet actum; ergo è contrario etiamſi non det talem determinationem, ſi dat ſupernaturalem virtutem, & & cum illa per ſe, & immediatè facit ipſum opus influxu quodam gratuito, & ſupernaturali, vere facit in nobis talia opera. Quocirca ex vi huius prioris locutionis, quod Deus facit in nobis ipſum velle, non infertur, nec probatur aliud auxilium efficax niſi ſimultaneum, nam hoc eſt per ſe ac ſimpliciter neceſſarium, quia efficacia actus pij in ipſo, & per ipſum conſummatur, & ideo ea tali ſufficientia præcisè ſpectata, non ſolum prædeterminationis, verumetiam nec alicuius præuenientis auxilij efficacis, neceſſitas colligitur, niſi aliunde oſtendatur.

4. Aliud vero principium in illis teſtimoniis contẽtum, optimè oſtendit eſſe neceſſarium auxilium efficax præueniens, quo Deus impleat fidei, aut piorum operum promiſſionem, & prædeſtinationem, non tamen probat hoc auxilium debere eſſe phyſicè prædeterminans, quia vt diuina promiſſio & prædeſtinatio infallibiliter impleatur vocatio efficax, ſeu congrua prout à nobis explicata eſt ſufficit, & vt per actus liberè factos ſicut ordinata eſt, fiat, neceſſarium eſt, vt non per phyſicam

A prædeterminationem, ſed per auxilium, cui ſecundum ſe ſpectato, voluntas hominis poſſit reſiſtere, impleatur, ſicut per vocationem congruam fit. Neque ex poſteriori teſtimonio aliquid amplius colligunt Sancti Patres: nec verbum *prædeterminandi*, aut æquiualens in eis inuenitur, ſed ſolum docent Deum non promittere ea, quæ homo ex ſe, ſuiſque viribus facturus eſt & induſtria; ſed ea quæ ex peculiari Dei auxilio, præparatione, & indeclinabili directione recipiet, ac faciet, & hoc modo dat Deus per vocationem congruam fidem, & pia opera quæ promiſit. Non enim ita illa promiſit, vt nõ ſint homines ea facturi, nam hoc ipſum in promiſſione includitur, ſed (vt Auguſtinus citato loco
B dixit) *quia etſi faciant homines bona, quæ ad colendum Deum pertinent, ipſe facit, vt illi faciant*; hoc autem facit Deus per vocationem congruam, vt ſæpè eſt dictum, & mox amplius explicabimus.

Ex teſtimoniis autem ſecundo loco adductis, primum in quo Chriſti verba afferuntur, *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit*, non oportet, ita intelligi, *vt eſſe ex Deo* ſit eſſe prædeſtinatum, quia fortaſſe multi tunc non credentes erunt prædeſtinati; tum etiam quia cauſa non credendi non poteſt in Deũ non prædeſtinantem refundi, ideoque altera cauſalis. *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis* vel in rigore falſa, vel impropriiſſima eſſet. Igitur, *eſſe ex Deo* eſt adhærere Deo, & regi ſpiritu eius, 5. Verba illa eſſe ex Deo, quomodo intelligenda.
C iuxta illud Roman. 8. *Qui ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei.* Vnde è contrario illi dicuntur ex Deo non eſſe, qui Deo non adhærent, nec motiones eius ſequuntur. Sicut ibidem iſti, qui non ſunt ex Deo, dicuntur eſſe *ex Diabolo* non prædeſtinatione, aut reprobatione, ſed praua ipſorum voluntate. Ita ergo dicuntur non eſſe ex Deo, quia ſua voluntate ei reſiſtunt, & diabolo adhærent; ergo è contrario dicuntur eſſe ex Deo, qui diuinam inſpirationem ſequuntur, & ideo Ammonius Leontius, & Theodorus apud Maldonatum, ibi dixerunt hominem eſſe, vel non eſſe ex Deo, *non natura ſed electione.* Ex quo vero ſenſu tantum abeſt, vt phyſica prædeterminatio colligatur, vt potius libertas in obtem-
D perando vel reſiſtendo gratiæ præuenienti ſtabiliatur.

Quia vero Auguſtinus tract. 42. ſecundum prædeſtinationem locum illum interpretatur, reſpondemus etiã hunc ſenſum nõ obſtare noſtræ ſentẽtiæ (quidquid ſit an literæ quadret) quia licet donum fidei ex prædeſtinatione procedat, illa prædeſtinatio per vocationem congruã impletur nõ per prædeterminationem phyſicam. Poteſt autem illa prædeſtinatio, aut eſſe ſimpliciter ad æternam ſalutem, ſi fides viua ſit vſque ad finé vitæ permanſura, vel tantum ſecundum quid per quandam prædeſtinationẽ ad fidem ſolam, vel ad credendum aliquando ſi fides ſit temporalis. Si autem altera 6.
E pars. *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis* ſi ad carentiam electionis ex parte Dei referatur, non poteſt ſumi in ſenſu cauſali, quia Deus nullo modo eſt cauſa incredulitatis, dicit ergo ſolam conſecutionem ſecundum præſcientiam, vt etiam idem Auguſtinus exponit.

Ad loca ex actibus deſumpta fatemur in priori de Lydia indicari efficaciam præuenientis gratiæ, illam verò dicimus fuiſſe per diuinas illuminationes, & inſpirationes illi fœminæ cõgruẽtes. Et ita Proſper, lib. de vocat. gent. c. 23. aliàs 8. nihil aliud ex illo loco colligit, *niſi fidem eſſe ex inſpiratione diuina.* Alter vero locus de præordinatis ad vitã æternam variè exponitur, ſed nunc damus, ſermonem 7 Reſpondetur ad loca ex Actibus deſumpta.

eſſe de prædeſtinatis, vt ſenſit Proſper. in epiſt. ad Ruffinum. Intelligendum vero eſt vel ſimpliciter ad vitam æternam, ſiue ſecundum quid ad credendum, vt ſentit Chryſoſtomus Homil. 30. exponens *præordinati, id eſt, præfiniti à Deo*, non enim oportebat omnes, qui tunc crediderunt, fuiſſe prædeſtinatos ad gloriam, neque etiam omnes prædeſtinatos, qui ibi aderant, tunc crediſſe; crediderunt ergo, qui pro tunc prædeſtinati erant ad credendum. Illa autem prædefinitio poteſt exponi, vt ſolum denotet æternam anteceſſionem, etiamſi non fuerit ante præſcientiam abſolutam futuræ determinationis voluntatis; vel poteſt intelligi de prædefinitione ante præſcientiam abſolutam futurorum; quem ſenſum etiam concedimus, & nihilominus nihil inde colligitur, quia illa prædefinitio non excludit conditionatam præſcientiam futurorum, & ita per vocationem congruam executioni mandatur. Cætera vero teſtimonia ſine cauſa allegantur, probant enim humanam voluntatem ſine auxiliis gratiæ nihil valere ad opera pietatis, nec poſſe illam inchoare, niſi gratia præcedat, & incipiat, inde tamen nulla probabilitate inferri poteſt, voluntatis libertatem obtundi, ſeu prædeterminari per gratiam, aut hoc eſſe neceſſarium ad opera pietatis, vel ſimul eſſe poſſe cum eorum libertate. Neque Auguſtinus, vel alij Patres in illo ſenſu his teſtimoniis vtuntur, ſed tantum vt neceſſitatem gratiæ ante omne meritum perſuadeāt. Et ſpecialiter verba vltima Pauli ad Hebræos indicant modum, quo Deus in nobis facit, quæ illi ſunt placita, *aptando nos in omni bono*, per vocationē vtique congruam, vt ſupra explicatum eſt.

CAPVT XXXV.

An ſoli Deo tribuantur in Scriptura opera pietatis propter phyſicam prædeterminationem.

1. Quintus argum. locus ex locis quibus hominis ſalus, & omnia opera quæ ad illam conferūt ſoli Deo tribuūtur.

QVintus argumentandi locus ex illis teſtimoniis ſumitur, in quibus hominis ſalus, & omnia opera quæ ad illam conferunt, ſoli Deo tribuuntur, vel in ſolam eius voluntatem reuocātur. Præcipuum teſtimonium eſt illud Roman. 9. *Non eſt volentis neque currentis, ſed Dei miſerentis*, & ibidem, *Cuius vult, miſeretur, & quem vult indurat*. Vbi totum tribuitur voluntati Dei, quod non poteſt alia ratione fieri, niſi quia voluntas eius ſola eſt, quæ voluntates humanas determinat. Aliud teſtimonium vulgatiſſimum eſt illud 1. ad Corinth 4. *Quis enim te diſcernit?* Vbi ſignificat Paulus Deum ſolum eſſe qui iuſtum à peccatore diſcernit, determinando vtique illius voluntatem ad bonum; propter quod ei etiam dicitur. *Quid habes, quod nō accepiſti?* Ex his enim locis ſæpè probat Auguſtinus, hanc diſcretionem eſſe ex ſola miſericordia, nō ex hominum libertate. Præſertim q. 2. ad Simplician. & lib. de prædeſtinat. Sanctor. c. 4. & 5. Tertium teſtimonium huic loco accommodatum eſſe poteſt illud Ierem. 10. *Scio Domine quia non eſt in homine, via eius, nec viri eſt, vt ambulet & dirigat greſſus ſuos.* Ex quibus teſtimoniis ita ſolent argumentari propugnatores prædeterminationis phyſicæ. In operibus gratiæ totum eſt tribuendum Deo; ſed non poteſt tribui totum Deo, niſi ratione phyſicæ prædeterminationis; ergo. Maior patet ex dictis teſtimoniis, præſertim ex illis. *Nō eſt volentis* ideo enim negatur homini, vt totum Deo tribuatur. Quia vt

A dicitur 1. Corinth. 12. *Omnia operatur vnus, atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.* Et idē probant multa ex ſuperius tractatis, & ita etiā loquūtur Patres præſertim Auguſtinus, & Anſelmus, quorum teſtimonia poſtea tractabimus. Minor autem probatur, quia cū ſit certum hominē per liberum arbitrium concurrere ad opus pietatis, nihilominus dicitur totum eſſe Deo tribuendum; ergo id eſſe non poteſt, niſi quia ipſe concurſus voluntatis humanæ reducitur in diuinam prædeterminātem illā. Item quia licet volūtas humana proximè operetur, tamen vltima reſolutio fieri debet in diuinā voluntatē, vult enim homo, quia Deus vult, vt velit, ergo quia prædeterminatur. Denique hoc ſenſu ait Paulus. *Non eſt volentis, neque currētis*, non quia
B ipſe non velit, ſed quia quod velit non eſt imputandū illi, ſed gratiæ prædeterminanti. Alioquiſi quod velit homo ipſi in ſuo genere vltimatè attribuatur, ſicut dicitur, non eſt volentis, ſed Dei miſerentis, quia in vno genere Deus incipit, & ita dici poterit non eſſe Dei miſerentis, ſed hominis volentis, quia in alio genete liberum arbitrium eſt vltima ratio ſe determinandi. Quo argumento vtitur ferè Auguſtinus in Enchirid. c. 32.

Sed hæc teſtimonia ad ſummum probant neceſſitatem diuinæ præmotionis, & congruæ vocationis gratuito, & ex voluntaria electione, & prædeterminatiōne collatæ. Vnde in memoriam reuocāda eſt diſtinctio ſupra data de duplici ordine ſub 2.
C quo poſſunt hæc opera pietatis & gratiæ conſiderari, ſcilicet, ſub ordine executionis, & prædeſtinationis. Priori modo certum eſt talia opera non eſſe à ſola gratia, nec à ſolo libero arbitrio, ſed ab vtraque iuxta illud Auguſtini ſerm. 15. de verb. Apoſt. c. 11. *Non partim gratia, partim liberum arbitriū, ſed totum ſingula opere indiuiduo peragūt.* Poſteriori autem modo omnia in ſolum Deum, eiuſque voluntatem reducuntur. Qua doctrina ſuppoſita facilè dicta reſtimonia intelliguntur, & argumento ex illis formato ſatisfit.

Quod ergo attinet ad verba Pauli. Non eſt volentis, &c. Nazianz. orat. 31. de executione ipſa intellexiſſe videtur, & ideo expoſuit, *id eſt*, non ſolū
D volētis, *nec currentis ſolum, ſed etiam Dei miſerentis.* Et ſubdit. *Ita quoniam velle quoque ipſum à Deo eſt optimo iure totum Deo aſſignauit.* Contra hanc vero expoſitionem obiicit Auguſtin. in Enchirid. c. 32. quia eadem ratione dicere poſſumus, *non eſt Dei miſerētis, ſed hominis volentis* ſubintelligendo *ſolius, & etiam*, quia non eſt ſolius miſerētis Dei, ſed etiā volētis hominis: id autem admittendū non eſt, aliquid enim ſingulare voluit Paulus miſericordiæ Dei tribuere, vt ex cōtextu manifeſtū eſt. Addit ergo, & rectè Auguſtinus. *Reſtat vt propterea rectè dictum intelligatur non volētis hominis, ſed miſerētis eſt Dei, vt totū Deo detur, qui hominis voluntatē bonā, & præparat adiuuandā, & adiuuat præparatam.* Eandem doctrinā habet q. 2. ad Simplician. & cōcludit. *Non*
E *igitur ideo dictū putandū eſt, non volentis, neque currētis, ſed miſerētis eſt Dei, quia ſine eius adiutorio non poſſumus adipiſci, quod volumus, ſed potius, quia ſine eius vocatione non volumus.* Et ſic etiā dixit in lib. Propoſit. epiſt. ad Roman. c. 61. *Quia neque velle poſſumus, niſi vocemur, ideo veriſſimū eſt miſerentis Dei eſſe, quod bene velimus, & operemur.* Quod approbat lib. 1. Retractat. c. 23. *Sed parū* inquit *de ipſa vocatione diſſerui, quæ fit ſecundum propoſitum Dei.* ac ſi diceret, ideo ſoli Deo miſerenti tribui bonum velle, quia ex ſola eius miſericordia vocatio congrua præcedit. De qua intelligitur etiam ab eodē Aug. dictum lib. 83. Quæſtion. q. 69. *Licèt quis poſſit ſibi attribuere,*

3. Hæc verba, *Non eſt volentis*, &c. de executione ipſa intellexiſſe videtur Nazianzenus.

attribuere, quod veniat, non talis tamen poteſt ſibi tribuere, quod vocatus ſit. Igitur quia neceſſe eſt, vt vocatio congrua præcedat, & hæc datur ex ſola miſericordia Dei, ideo ſoli Deo, & miſericordiæ eius noſtrum bonum velle attribuitur. Falſum ergo eſt non poſſe hoc ſoli Deo tribui, niſi quia prædeterminat hominis voluntatẽ, cum Aug. doceat illi tribui, quia congruenter vocat, id eſt, quia excitat voluntatẽ hominis ſicut oportet, vt illa conſentiat. Et hanc expoſitionem declarat, & confirmat optimè D. Anſelm. lib. de Concord. p. 3. cuius verba infra in proprio capite latius tractabimus.

4. Addo præterea, quod verba Pauli etiam ſecundùm ordinem executionis intellecta, non excludunt quin libertati voluntatis tribuenda ſit conuerſio in ſuo genere, & vt proximæ cauſæ, ſed docent non ita tribuendam eſſe voluntati, ſicut gratiæ, quod neque Nazanz. negauit, vt infra oſtendam, & Anſelm. his verbis declarauit. *Licet iuſtitia ſeruetur* (vel recipiatur) *per liberum arbitrium, non tamen tantum eſt imputandum libero arbitrio, quantum gratiæ, quoniam illam, liberum arbitrium non niſi per gratiam præuenientem, & ſubſequentem habet, & ſeruat.* Non eſt ergo propter gratiam prædeterminantem, ſed *propter præuenientem*, id eſt, propter vocationem, vt Aug. dixit, & propter ſubſequentem principalius cooperantem. Quamuis loquendo ſecundum ordinem prædeterminationis & electionis gratiæ multo magis tribuitur voluntatis conſenſus ſoli Deo, fauendo vltimam reſolutionem in ipſum. Conſentit enim voluntas cum adiutorio gratiæ, quia prius vocata eſt congruenter per ſolam gratiam; ideo autem ſic vocata eſt, quia illam Deus elegit, vel ad ſalutem, vel ad fidem, aut pœnitentiam; ideo vero illam elegit quia voluit, iuxta illud. *Miſerebor cuius miſerebor, & miſericordiam præſtabo cuius miſerebor.* Et ita ſicut ſupra oſtenſum eſt, ob prædeſtinationem non eſſe neceſſariam prædeterminationem, quia per vocationem congruam ſufficientiſſimè, & accommodatiſſimè impletur, ita vt vltima reſolutio in diuinam voluntatem eligentem fiat, & ea ratione dicatur, non eſſe volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis in ſua æterna dilectione. Non eſt ergo neceſſe, vt per phyſicam prædeterminationem tollatur à voluntate humana indifferentia, quam habere debet prius natura, quam ſe determinet, ſed oporteret ſolum, vt voluntas ſic indifferens congruenter vocetur, & excitetur, vt cum adiutorio gratiæ comitante infallibiliter ſe determinet.

4 Et hæc reſponſio applicanda eſt ad ſecundum teſtimonium de diſcretione inter eum, qui gratiæ conſentit, & eum, qui reſiſtit: nam ſi reſolutio fiat ad ordinem diuinæ intentionis, ſic fuit ex ſola miſericordia Dei, huic potius quam illi vocationem ex propoſito, ſeu congruam præparare, in vſu autem, & executione coniungi neceſſario debet libertas arbitrij, iſte enim conſentit, quia non vult pro ſola ſua voluntate. Et ſimiliter inter iuſtos iſte eſt ſanctior, quam ille, quia pro ſua libertate magis conatur cum adiuuãre gratia, licet hic maior conatus ex diuinà electione media cõgrua vocatione deſcendat. Et ita vtrumque coniunxit Concil. Trid. ſeſſ. 6 c. 7. dicens, *Vnumquenque accipere iuſtitiam ſecũdum menſuram, quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis prout vult, & ſecundum propriam cuiuſque diſpoſitionem ac cooperationem.* Et ſic etiam veriſſimum eſt quod Paulus in citato loco 1. Cor. 4. intendit, Neminem, ſcilicet, diſcerni ab alio, niſi per ea, quæ accepit, quia licet ex adductis vnus non diſcernatur ab alio, niſi per liberam ſuæ indifferentis voluntatis operationẽ, tamen ratio diuerſitatis, in ipſo vſu manat ex gratia, non media prędeterminatione quę indifferentiã in operãdo auferat, ſed media vocatione cõgrua, quæ gratis datur, & ex diuina electione omnino voluntaria manat.

Circa tertium teſtimoniũ notanda eſt Damaſc. doctrina lib. 2. de fide c. 26. diſcrimẽ eſſe inter electionẽ, & actionem liberam, quod electio ſemper eſt in noſtra poteſtate, & ideo ſẽper eſt libera, actio vero non ſemper eſt in noſtra poteſtate, ſed interdum deficit, vel ex impotẽtia noſtra, vel ex ordine diuinæ prouidentię. Et ratio eſſe videtur, quia electio eſt per ſe, ac proximè ac formaliter libera, & ideo non priuatur ſuo intrinſeco, & connaturali modo, quo fieri poſtulat, actio vero eſt libera per denominationẽ ab electionis imperio, quod eſt illi intrinſecũ, & ideo extrinſecus etiã poteſt impediri. Et ideo ad conſeruandã libertatẽ neceſſariũ eſt, & ſufficit quod in electione, ſeu volitione vſus libertatis ſeruetur, etiam ſi executio impediatur, vel non ſit in hominis poteſtate, tũc enim volũtas pro facto reputabitur, & defectus executionis homini nõ imputabitur. Hoc ſuppoſito dico verba Ierem. intelligi poſſe de executione, & actione, & ſic in eis cõmendatur gratia ſubſequens, ad noſtrã electionẽ, ſeu propoſitũ. Quãuis enim homo cũ priori gratia optimè eligat, & proponat, indiget diuina gubernatione, & directione, vt illã exequatur, vel quia lõgè maior in executione inuenitur difficultas, vel quia non eſt in poteſtate hominis omnia impedimenta præcauere, &c. 6. Notãda Damaſceni doctrina.

Hac ergo ratione merito dicitur. *Non eſt in homine via eius*, quia licet illã ingredi, & ambulare proponat, oportet, vt Deus det vires ad ambulandũ, *& dirigat greſſus eius.* Cui cõſonat illud Prou. 2. *A Domino diriguntur greſſus viri, quis autẽ hominũ poteſt intelligere viã ſuã.* Et ideo dixit Paulus, Deum non ſolum *dare velle*, ſed etiã *perficere* pro bona voluntate, vel hominis proponẽtis cũ gratia, vel Dei ad vtrumque gratiam conferentis. Vnde etiã dixit Hieronym. Dialog. 3. contra Pelag. *In Domini poteſtate eſt, vt id quod capimus, quodque laborare adnitimur, illius ope, & auxilio adimplere valeamus.* Et ſic etiã multi exponũt illud Prou. 16. *Hominis eſt præparare animã, & Domini gubernare linguã*, nam licet ſe pręparet, & proponat homo loqui, ſi in ipſo vſu Deus non dirigat mẽtẽ, & gubernet linguã facile labitur. Simili modo in eod. Prou. 16. dicitur. *Cor hominis diſponit viã ſuam, ſed à Domino greſſus eius diriguntur*, ſicut ſtrenuus Dux optimè diſponit exercitũ, & nihilominus ſucceſſus victoriæ ex diuina pronidentia, & adiutorio maximè pẽdet, quia non poteſt induſtria humana omnia prouidere, quæ poſſunt victoriam iuuare vel impedire, iuxta hunc ergo ſenſum nihil hæc teſtimonia pertinẽt ad prædicationem voluntatis in electione, vel in volitione libera, quia reſpectu talis gratiæ iã hæc electio, vel præparatio ſupponitur facta per aliam gratiam præuenientem, & adiuuantem, & hæc vlterior gratia ſubſequẽs, quatenus ad nouũ actum, ſeu voluntatis vſum, & executionem datur, etiam confertur per gratias excitantes, aut internas, dirigendo mentẽ, & confortãdo voluntatẽ, influendo illi ſuauitatẽ, vel quid ſimile, quatenus vero ad actiones, & facultates executiuas exteriores ſpectat, datur, auferendo impedimenta, vel adiutoria etiã corporalia executioni accõmodata tribuẽdo. 7.

Aliter verò poſſunt verba Ieremiæ intelligi de via hominis, etiã quoad ipſam electionẽ liberam, ſeu quoad ipſum interiorẽ cõſenſũ, ſeu propoſitũ noſtræ volũtatis. Et ſic dicitur nõ eſſe in hominis poteſtatẽ 8.

poteſtate via eius, quia non eſt in illius poteſtate habere vocationem, & excitationem, ſed diuini hoc eſt muneris, quem ſenſum ibi Hieron. amplexus eſt. Sunt tamen duo notanda. Vnum eſt, quod licet prima excitatio non ſit in hominis poteſtate, tamen habere ſecūdam, & tertiā, & omnes alias neceſſarias vt ambulet, & dirigantur greſſus eius, eſt aliquo modo in eius poteſtate, quia ſi bene vtatur prioribus, poſteriores accipiet. Aliud eſt, quod licet præparatio cogitationis, vel congruæ vocationis ex ſola Dei miſericordia ſit, nihilominus ex culpa hominis eſſe, quod vocatio illius congrua non ſit. Et vtrumque ſignificat Auguſt. lib. 2. de Peccator. merit. cap. 17. cum dixit. *Gratia Dei eſt qua adiuuat hominum voluntates, qua vt non iuuentur, in ipſis itidem cauſa eſt non in Deo.* Quod ex ipſo loco Ieremiæ colligitur, quia in eo ſtatim ſubiicit. *Veruntamen corripe me in iudicio*, &c. Igitur iuxta Auguſtinū licet non ſit in homine via eius quantum ad excitationem, eſt quantum ad determinationem, & cooperationem, & ita quando Deus actu non iuuat, & dirigit viam eius, ab hominis libertate, & culpa prouenit, & ideo neceſſe eſt, vt oret. *Corripe me Domine in iudicio*, &c.

Capvt XXXVI.

An Deus faciat, vt velimus, & faciamus per phyſicam prædeterminationem, aut efficientiam.

1. Reſpōdetur ad illa loca in quibus dicitur Deus facere vt velimus, & faciamus.

SExtus arguendi locus maximè ſumi ſolet, ex illis teſtimoniis in quibus dicitur Deus facere, vt velimus, & faciamus; & ad eadem reducuntur illa, in quibus dicitur Deus trahere homines, neque aliter poſſe ad eum venire. Sic inducuntur verba Ezechiel. 11 & 36. *Dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri, & faciam, vt in præceptis meis ambuletis.* Quibus conſonant illa verba Rom. 8. *Qui ſpiritu Dei aguntur hi ſunt filij Dei* Item adducuntur verba Iſai. 50. *Dominus meus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico* quaſi aperire autem ſit, cor ad conſentiendum determinare. Item illa Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* Quibus conſonat illud Canticor. 1. *Trahe me poſt te.* Ex quibus ſic argumentatur. Si Deus expectat determinationem noſtram, vt nobiſcum operetur, nos potius illum trahimus, vt noſtram conuerſionem operetur, quam ipſe nos trahat vt illum ſequamur. Et ſimiliter potius nos facimus; vt ipſe faciat, quam è conuerſo. Alij ſic vrgent, quia verba Scripturæ ſunt in omni proprietate intelligenda, ſed verbum *facere* ſignificat phyſicam efficientiam, nam moralis metaphorica eſt, ergo cum Deus dicitur facere, vt faciamus, vel, vt velimus, intelligendum eſt phyſicè id facere, ergo facit prædeterminando voluntatem, nam ſola prædeterminatio phyſica facit per propriam efficientiam, vt voluntas faciat.

2. Reſpondetur ex dictis teſtimoniis, & ſimilibus ſolum probari neceſſitatem diuinæ gratiæ, & efficaciam eius, modum autem efficiendi per phyſicam prædeterminationem nullo modo poſſe ex illis locis colligi, quod breuiter oſtendo. Primo enim non eſt neceſſe, vt promiſſio illa per Ezechiel. *Dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum* intelligatur ſtrictè de ſola gratia efficaci, nedum de ſola prædeterminante, ſed in vniuerſum de abundantia gratię, quę in lege noua danda erat, quæ includit non ſolum

A auxilia efficacia, ſed etiam ſufficientia, & copioſa, quæ abundantius hoc tempore omnibus offeruntur, vel per internas inſpirationes, vt indicant illa verba. *Ponam ſpiritum meum in medio veſtri*, vel per ſacramenta, vt indicant illa verba. *Effundam ſuper vos aquam mundam*, vt egregiè expendit & interpretatur Aug. lib. 3. de doctrin. Chriſtian. cap. 34. & lib. 18. contra Fauſtū. c. 4. Quia vero in illis verbis non ſolum promittitur ſpiritus, ſeu virtus gratiæ, ſed etiam effectus & fructus eius, qui in obſeruatione mandatorum Dei cōſiſtit, ideo verum etiam eſt, ibi maximè promitti gratiam efficacem, quæ homines ad Deum cum effectu conuertat, & ita corda eorum renouet.

B Duplex autem diſtingui poteſt cordis renouatio, habitualis, ſcilicet & actualis. Prior fit per infuſionem habituum gratiæ, quam ſolus Deus facit in nobis ſine nobis proximè concurrentibus, quia illa infuſio in ſe, ac formaliter non eſt nobis libera. Quia vero illa renouatio non fit in homine adulto, niſi præuia diſpoſitione eius libera, ideo aliter intel igitur Deus dare cor nouum, per actus fidei, & dilectionis, cor hominis ad ſe conuertendo. Hæc autem facit ita illius mentem cōgruè vocando, & excitando, vt infallibiliter illum conſenſum inducat. Et eodem modo aufert cor lapideum, ita mouendo eius voluntatem per pias affectiones, vt propter duritiem non reſiſtat. Quia vero hæc no-

C uitas non fit in homine ſine illius libera determinatione, ideo non obſtante dicta promiſſione ex parte Dei, & ab ipſis hominibus per eundem Prophetā poſtulat. *Proiicite à vobis præuaricationes veſtras, & facite vobis cor nouū, & ſpiritum nouū.* Ergo ex priori promiſſione non colligitur prædeterminatio quā ſolus Deus in voluntate hominis faciat, ſed ad ſummū congrua excitatio, & vocatio, quæ omnino liberā relinquat hominis determinationem ratione cuius ab ipſo poſtuletur, *vt faciat ſibi cor nouū & vt auertat ſe ab* iniuſtitia ſua, vt ibidem dicitur. Nam quia hoc non fit prędeterminatione, ſed morali inductione, ibidē additur. *Cū auerterit ſe impius ab impietate ſua, quā operatus eſt, & fecerit iudiciū, & iuſtitiam, ipſe animā ſuā viuificabit.* Et ad

D hunc ferè modū expendit hæc loca D. Aug. lib. de Grat & liber. arb. c. 14 & 15. & in alijs ſæpe dicit, Deū facere vt velimus; per vocationē quā propterea, *effectricē bonæ voluntatis* appellat. vt videre licet in q. 2. ad Simplic. & in aliis locis, ſtatim citandis.

Ad verba Iſaiæ dicimus, vel nihil probare, vel contrarium ſuadere. Nam illa verba ad literam intelliguntur de Chriſto, quia Propheta introducitur dicens de ſe: *Dominus erigit manè, manè erigit mihi aurem, vt audiam quaſi magiſtrum, Dominus meus aperuit mihi aurem*, &c. Erigere autem, ſeu aperire aurem Chriſti fuit oſtendere illi voluntatem Patris de redimendo genere humano, & ideo *manè*, quia ſtatim in principio ſuæ conceptionis manifeſta illi eſt: cui ſtatim ipſe obediuit, acce- 3.

Erigere, ſeu aperire aurē Chriſti fuit oſtēdere voluntatem Patris.

E ptando illam, & hoc eſt, quod ait, *Ego autem non contradico*, & ideo ſubiungit. *Corpus meum dedi percutientibus*, &c. In illo ergo loco ſolum docetur ſumma Chriſti obedientia, quam ex amore præſtitit, non ex prædeterminatione, neque in verbis illis vllum eius indicium inuenitur.

Poſſumus autem piè verba illa per amplificationem, vel ſimilitudinem ad omnes Sanctos extendere, & nec iſto modo quidquam probant, ſed oppoſitū ſuadēt. Nam dicitur Deus aperire aurem alicuius per illuminationes, & inſpirationes, quas Auguſtinus vocat doctrinam altam, & ſecretam, quam Spiritus ſanctus interius docet in ſchola à

ſenſibus

ſenſibus remota. In omnibus ergo illis verbis prioribus, neque vmbra prædeterminationis phyſicæ cogitari poteſt, nam per illam, ſi daretur, non audiretur Deus quaſi magiſter, ſed quaſi motori phyſico cederetur; ſignificatur ergo in illis verbis diuina vocatio. Et cum illa congrua eſt, illud ſequitur, quod adiungitur. *Ego autem non contradico*, in quo etiam propria determinatio hominis vocati, quæ immediatè ſubſequitur rationem ſine alia prædeterminatione, quæ à vocante fiat, ſignificatur. Et ad eundem modum interpretandum eſt verbum *agitur* in teſtimonio Pauli Rom.8. de quo, & de verbis Auguſtini in fine capitis aliquid commodius addam.

5. Ad verba Ioannis certum eſt ibi eſſe ſermonem de tractione morali: nam hæc tractio duplex eſſe poteſt iuxta doctrinam ſuperius datam, vna ſufficiens, altera efficax, & de vtraque poteſt ille locus intelligi. Primo quidem de ſufficiente, nam Chriſtus dicit. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum.* Ergo è conuerſo qui poteſt venire iam trahitur, ſed qui ſufficienter vocatur poteſt venire, ergo trahitur, ergo illa verba de tractione etiam ſufficiente verificanda ſunt. Certum eſt autem tractionem hanc ſufficientem non eſſe niſi moralem, non enim diſtinguitur à gratia excitante, ſeu vocatione ſufficiente, per quam Deus voluntatem hominis inuitat, & allicit, ac proinde quantum eſt in ſe trahit illam. Ex his ergo verbis in hoc ſenſu intellectis nihil aliud concluditur, niſi gratiam præuenientem, & moraliter excitantem eſſe neceſſariam ad conſenſum liberum, per quem homo venit ad Chriſtum. Et ita Aug. lib.1. contra duas Epiſtolos Pelagian. cap.3. ex his verbis probat, per gratiam nobis dari, non ſolum venire, ſed etiam poſſe venire ad Chriſtum, & in cap.19. probat ex eiſdem verbis non ſolum adiuuantem, ſed etiam excitantem gratiam nobis dari gratis.

6. Secundò intelligitur ille locus de tractione efficaci quæ infallibiliter habet effectum, & hunc ſenſum frequentius probat Auguſtinus, tum ibi tract.26. tum in lib. de Prædeſtinat. Sanctor. cap.8. & 16. & de Grat. & liber. arbitr. c.5. & eſt ſatis conſentaneus contextui, & verbis Chriſti. Protulit enim illa verba Dominus aduerſus Iudæos, qui non credentes contra ipſum murmurabant, eoſque dicit non fuiſſe tractos à Patre, at illi ſufficienter erant per Chriſti prædicationem vocati, & excitati; ergo iam ſufficienter trahebantur, & tamen Chriſtus ait, non fuiſſe tractos à Patre; ergo loquitur de tractione efficaci. Item verbum ipſum *trahendi* non poteſtatem veniendi ſed effectum ſignificat. Vnde ſtatim de illo, qui trahitur ſubdit Chriſtus. *Et ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die*, ergo qui trahitur, credit, non enim ſuſcitabitur ad vitam, niſi qui crediderit, ergo tractio talis eſt, vt hominem faciat credentem; eſt ergo efficax. Et ferè omnia verba quæ conſequenter ibi Chriſtus dixit hunc ſenſum confirmant vſque ad illa. *Sunt quidam ex vobis qui non credunt. Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me niſi fuerit ei datum à Patre meo*, vbi pro verbo *traxerit eum*, ponit illud *fuerit ei datum*. Vnde ſicut de omnibus qui non credunt verum eſt, illis non eſſe datum credere, ita etiam verum eſt, ipſos non eſſe tractos à Patre etiamſi multi ſint ſufficienter vocati. Cum ergo Chriſtus ait. *Nemo poteſt venire*, intelligitur de poteſtate, quæ effectum veniendi habeat, ſeu quod perinde eſt de impotentia compoſita, id eſt fieri non poteſt, vt aliquis veniat, qui non ſit tractus. In hoc ergo ſenſu ait, neminem poſſe actu venire, niſi efficaciter à Patre trahatur.

Hoc ergo ſenſu poſito, Manichæi olim, & nunc etiam Caluiniſtæ colligunt tractionem Patris neceſſitatem inferre voluntati, & auferre libertatem hominis in actu veniendi ad Chriſtum. Iſti vero Catholici Doctores, cum quibus diſputamus, ex eodem verbo colligunt prædeterminationem phyſicam, quam negare non poſſunt eſſe neceſſitatem quandam, ſed dicunt eſſe in ſenſu compoſito, & negant tollere libertatem, etiamſi neceſſitas illa ex ſuppoſitione antecedente ſimpliciter, & ex intrinſeca efficientia ipſius tractionis oriatur, & in hoc vltimo ab hæreticis diſtant. Veruntamen Patres reſpondendo hæreticis planè oſtendunt, tractionem illam nullam vim, aut neceſſitatem antecedentem inferre voluntati. Quod maximè neceſſarium nobis eſt, cum ſupra oſtenderimus, non poſſe talem neceſſitatem non eſſe libertati contrariam. 7.

Dicimus ergo in primis cum Patribus illam tractionem, vt eſt à gratia præueniente eſſe moralem per internam illuſtrationem, affectionem, & ſimiles excitantes motiones. Ita exponit expreſsè Auguſtinus tract.26. in Ioan. & variis exemplis declarat, quæ vulgaria ſunt. Item Cyrillus lib.4. in Ioannem. cap.5. ſic inquit. *Gratia Dei cognitionem ſui haberi oſtendit, cum dicat, neminem ad ſe venire poſſe, qui Patris monitionibus non trahatur*, vbi vox *monitionibus* ponderanda eſt, nam apertè ſignificat moralem cauſalitatem, & excludit aliam phyſicam tractionem, ſeu determinationem mediam inter præuiam motionem, & actum veniendi. Et vt ſignificet, in poteſtate hominis eſſe trahi, ſi velit, ſubiungit. *Ita eis perſuadet, pœnitentia, & lachrymis veniam de his quæ fecerunt, & dixerunt à Deo Patre poſtulare, vt per fidem in ſeipſum conſilio Patris, atque auxilio meliore itinere facto ad ſalutem reuocentur.* Item Chryſoſt. homil.45. in Ioan. *Quomodo trahat* (inquit) *hoc Propheta* prædixerat, *quod erunt omnes docibiles Dei.* Latius vero quam cæteri id expoſuit Proſper. contra Collator. cap.14. vbi varios modos trahendi ponit, qui omnes ad excitantem gratiam pertinent, nulla prædeterminationis facta mentione. Trahit (inquit) contemplatio, trahit rerum geſtarum cognitio, trahit timor, trahit deſiderium, trahit delectatio, &c. 8.

Denique Bern. in lib. de Grat. & liber. arbitr. eodem modo verbum *trahendi* exponit, vocatque illum ſpiritualem tractionem, & adducit inter alia verba ſponſæ in argumento citata. *Trahe me poſt te*, & illa exponit per verba. *In odorem vnguentorum tuorum curremus*, & deinde id exponit à ſimili variis modis, quibus per tentationes trahimur ad conſenſum peccati. Eſt etiam vſus illius verbi frequẽs in Scriptura in illa ſignificatione, ita enim accipitur Ierem.31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miſerans*, vtique beneficiis te alliciens, flagellis te admonẽs, vt omnes exponunt. Et Oſeę 11. *In funiculis Adam traham eos*, id eſt, beneficiis & amore quibus trahi ſolent homines. Sic etiã Ioan. 11. dixit Chriſtus. *Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum*, vt latè Leo Papa declarat, ſerm. 28. de Paſſione Domini, & Apocalyp. 12. dicitur de Dracone. *Traxit ſecum tertiam partem ſtellarum.* vtique exemplo ſuo, & ſuaſione. Quod autẽ trahere ſignificat phyſicè prædeterminare, aut quod Deus iſto modo trahat, nullo modo poteſt ex Scriptura oſtendi. Ergo omnino præferenda eſt dicta expoſitio, trahit enim Pater homines ad filium vocando illos, & illuminando, ac ſuauitatem infundendo, & tunc efficaciter illos trahit, quando hæc omnia confert, 9. Verbum trahendi vt exponat Bernardus.

confert, prout præuidet vnicuique congruere, vt Auguſtinus ſæpiſſimè docet, & infra videbimus.

10. Ad primam vero inſtantiam, quia ſi poſt vocationem noſtra determinatio expectatur, vt trahamur, potius nos trahimus Deum, reſpondetur negando ſequelam, primo quia, vt Deus det nobis vocationem congruam, nullo modo trahimus Deum: nam eius vocatio, omnia noſtra opera antecedit. Nec refert quod libera noſtra determinatio ſub conditione præcognoſcatur, quia illa præſcientia talis prædeterminationis ſub conditione futuræ non allicit Deum, nec mouet, vt det nobis cognitionem, ſed potius dat nobis Deus vocationem, vt illam determinationem habeamus, quod facit ex ſola miſericordia, quam aliis non præſtat, licet ſimilem præſcientiam conditionatam de illis habeat, vt in Tyriis & Sidoniis manifeſtum eſt. Denique neque cooperatio noſtra ad determinationem liberã propriè dici poteſt trahere Deum ad cooperandum auxilio ſimultaneo ad eandem determinationem. Quia neque in noſtra cooperatione præcisè ſpectata aliqua ratio meriti inueniri poteſt maximè reſpectu cooperationis Dei quam eſſentialiter includit: neque etiam talis cooperatio poteſt ex parte Dei eſſe ratio motiua concurrendi, quaſi inuitando illum, & trahendo ad auxilium, cum talis cooperatio ſine ipſo auxilio eſſe, aut intelligi non poſſit. Deus ergo ipſe ex æternitate ſola ſua libera volũtate gratuita omnino præparauit illud auxilium ſimultaneum quaſi ſub ea conditione, ſi homo ex parte ſua, ſuum etiam adhiberet concurſum. Et ideo in tẽpore non influit quidem Deus illo auxilio ſine libero arbitrio, & hoc influente, etiam Deus omnino ſimul concurrit, non tractus ab homine, ſed præcisè non ſine homine vt pura conditione, vel potius vt concauſa neceſſaria. Non eſt ergo ſimilis ratio, nam nos non antecedimus, & ideo non trahimus illum, Deus autem antecedit vocando nos, & ideo nos trahit.

11. *Difficultas. Soluitur.* Dices ergo per auxilium ſimultaneum non dicetur Deus nos trahere. Reſpondetur etiamſi hoc detur nullum eſſe inconueniens ſuppoſita ſignificatione dicta verbi trahendi. Ad maiorẽ vero claritatem, & doctrinæ cõplementum diſtingui poteſt. Nam ſi trahere ſolum ſignificet allicere, & præmouere, verũ eſt id non facere Deũ per auxiliũ ſimultaneum, ſi autem ſignificat idem quod conuertere ſic etiam per auxilium ſimultaneum Deus hominem trahit: nam ſicut homo venit efficiendo ex parte ſua conſenſum, ita Deus trahit illum, eundem conſenſum faciendo. Et in hoc ſenſu Deus nos trahit, non tantum moraliter, ſed etiam phyſicè, & ad hanc tractionem non eſt neceſſaria anteceſſio influxus Dei, imo hæc repugnat, ſed ſufficit anteceſſio voluntatis, qua ex ſe nobis talem concurſum præparauit.

12. *Inſtantia. Occurritur.* Sed inſtabis rurſus, quia ſaltem poterit homo per ſuum conſenſum trahere Deum ad gratiam ſibi præſtandam, quod videtur inconueniens. Reſpondeo, ad illum actum liberum efficiendum, ad quem Deus proximè nos vocando trahit, non poſſumus nos illum trahere, vt dictum eſt, tamen per vnum actum ſupernaturalem, ad quem iam tracti ſumus bene poſſumus Deum ad aliud beneficium nobis præſtandum trahere: nam certe per orationem trahimus, vt conuertatur ad nos, infundendo iuſtitiam. in virtute illius promiſſionis. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Zach. 4. & illius, *ſi quis diligit me,* &c. Et qui ſanctè viuit, trahit Deum, vt ſe magis amet, vnde eſt illud. *Vulneraſti cor meum,* & illud, *Auerte oculos tuos à me, ipſi enim*

A *me auolare fecerunt.* Imo Aug. de ipſa tractione Dei dixit tract. 26. in Ioan. *Si non traheris, ora, vt traharis,* quod debet neceſſario intelligi reſpectu diuerſorum, nemo enim poteſt conuenienter orare, niſi trahatur ſaltem ad orandum, fieri tamen poteſt vt aliquis vocatus ad pœnitentiam nondum ita vocetur, vt illam perfectè agere valeat, vocatur autem ita vt ſaltem orare poſſit, & tunc nemo tractus ad orationem poteſt trahere Deum, vt ſe trahat ad conuerſionem. Et ita etiam ſponſa iam tracta ad gratiam, vtique per priorem gratiam, adhuc petebat. *Trahe me poſt te.* vel ad conſortium gloriæ, vel ad maiorem fructum gratiæ. Ratio eſt quia per

B priorem gratiam, & actum eius poſſumus mereri, vel impetrare auxilium ad poſteriorem actum perfectiorem, illud autem trahere non dicit aliquam imperfectionem, quia nihil eſt aliud quam impetrare, aut mereri, vel placere Deo, & ita illum mouere ſine vlla mutatione in ipſo, & omni alia ſecluſa imperfectione.

Ad vltimam ponderationem verbi *faciendi* vel *agendi*, in primis, dico verbum faciendi in Scriptura frequentiſſimè ſignificare moralem cauſalitatem, quæ per moralia conſilia, vel alias ſimiles excitationes, aut motiones fit. Eſt optimus locus Iacob. vlt. *Fratres mei, ſi quis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, ſcire debet quoniam, qui conuerti fecerit peccatorem à via ſua mala, ſal-* 13. *Verbum faciendi, vel agendi in Scriptura ſignificat moralem cauſalitatem.*

C *uabit animam eius à morte.* Homo autem non facit conuertere peccatorem prædeterminando, ſed docendo, & monendo exterius, qui eſt influxus valde remotus, & per accidens propter quod dixit Paulus. *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat*, & nihilominus Iacobus illum explicat per verbum *faciendi*, *vt conuertatur.* Item Chriſtus Matt. 5. de illo qui indebitè vxorem dimittit, dixit, *facit eam mœchari*, quia illi occaſionem præbet. Et cap. 9. dixit mulieri, quæ fluxum ſanguinis patiebatur. *Fides tua te ſaluam fecit,* quod certè non fecerat phyſicè. Et ſimiliter Luc. 16. dixit. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis,* vtique benefaciendo, & de Phariſæis dicit Matt. 23. *Circuitis mare, & aridam vt faciatis vnum proſe-*

D *lytum, & cum fuerit factus facitis illum filium gehennæ duplo, quam vos*, vtrumque autem fiebat moraliter ab eis, primum dicendo, & monendo, ſecundum prauo exemplo. Quomodo etiam dicitur 2. Regum. 12. *Quia blaſphemare feciſti nomen Domini.* Et eandem vim habet illud 3. Reg. 12. Auerterunt mulieres cor eius, & illud ibidem. *Certiſſimè auertent corda veſtra* & 4. Reg. 14. *Peccare fecit Iſraël.* Denique dæmon propter inductionem moralem dicitur *operari in filiis diffidentiæ.* Epheſ. 2. idem autem eſt operari quod facere.

Non eſt ergo nouum, nec alienum à communi, 14.
& proprio ſermone humano, nec ab vſitata Scri-

E pturæ phraſi, quod cum eadem Scriptura dicit. Deum facere, vt velimus, vel vt ad ipſum conuertamur, vel vt præcepta eius ſeruemus, interpretemur id facere per ſanctam cogitationem, illuminationem, & inſpirationem, ſeu (quod perinde eſt) per congruam vocationem. Imo etiam poteſt id colligi ex modo loquendi Dei per Ieremiam. cap. 32. *Dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt timeant me vniuerſis diebus*, & infrà. *Timorem meum dabo in corde eorum, vt non recedant à me.* Per timorem ergo datur homini vt non recedat à Deo quod non phyſicè, ſed moraliter per timorem fit. Et ad hunc modum ſimiles locutiones exponit Auguſt. præſertim lib. de Prædeſtinat. Sanctor. cap. 8. 15. 16. &

16.& 19. & Epiſt. 107. ad Vitalem. *Vocatio* (inquit) *illa alta atque ſecreta ſic mouet ſenſum, vt accommodet aſſenſum*,& aliis quæ poſtea in proprio capite ponderabimus.

15. Deinde addo licet cauſalitas moralis reſpectu phyſici effectus, ſeu entitatis minus propria, & quaſi metaphorica ſit, nihilominus reſpectu moralium operationum, vt tales ſunt, eſſe propriam, vt docuit Cano. lib.2. de locis à cap. 4. vſque ad 8. & optimè Soto lib.1. de Natur. & Grat. cap.18 in fine dicens. *In moralibus ille prorſus eſt verè, iudicaturque cauſa, qui lege, ope, conſilio, fauore, vel perſuaſu mouet quemque, ſiue ad bonum, ſiue ad malum.* Et ſimilem ſententiam habet Vega lib. 2. in Trident. cap.15. circa finem. Et ratio eſt, quia vnuſquiſque effectus propriè attribuitur cauſæ ſui ordinis. Vnde ſi Deus conſiliis, vel inſpirationibus nos inſtigaret ad malum, vere diceretur facere nos peccare. & è conuerſo cum Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. Can. 6. definit. *Deum non operari in nobis peccatum propriè & per ſe*, certè etiam definit non cauſare illud moraliter, nec excitare ad illud;ergo è contrario cum definit Deum operari bona, non tam phyſicè quam moraliter id intelligit. Nam reuera in tali modo & reſpectu talium effectuum vix poteſt moralis cauſalitas, vt ad genus cauſæ efficientis pertinet, alio verbo propriùs explicari, quam verbo *faciendi*. Nec poſtulandum eſt vt ſemper addatur determinatio, ſeu limitatio *faciendi moraliter* aut *morali modo*, quia id neque communi neque vſitato ſermone accommodatum eſt, neque eſt neceſſarium, quia ſermo accommodatur rebus, & materiæ à qua ſufficienter determinatur. Vnde cum de morali actu agitur, eo ipſo quod dicitur vna cauſa facere, vt alia faciat, intelligitur non facere neceſſitando, ſeu quod idem eſt prædeterminando, ſeu inducendo. Vnde D.Thomas q.6. de Malo.art. vnic. ad 15. generaliter ait. *Cauſa illa quæ facit voluntatem aliquid velle, non oportet, quod ex neceſſitate id faciat*, ex neceſſitate, ſcilicet, etiam ſuppoſita motione. Et in ſenſu compoſito, ſubdit enim, *quia poteſt per ipſam voluntatem impedimentum præſtari, vel remouendo talem conſiderationem, vel conſiderando oppoſitum.* Vbi etiam ſupponit D.Thomas talem motionem eſſe moralem, & ita facere voluntatem velle, vt poſſit per eandem voluntatem impediri.

16. Denique aſſero per hanc moralem cauſalitatem diuinæ gratiæ non excludi phyſicam Dei efficientiam, imo non vnam tantum, ſed multiplicem ibi interuenire. Nam primo Deus cum excitat, & vocat interius hominem, phyſicè in intellectu eius, & voluntate operatur actus illos quibus formaliter hæ potentiæ excitantur. Deinde quando liber conſenſus voluntatis fit, Deus immediatè, phyſicè, ac per ſe illum efficit influendo ſaltem vt cauſa prima ordinis gratiæ. Et præterea per dona gratiæ data per modum actus primi, ſiue ſint habitus, ſiue ſint ipſi actus gratiæ excitantis ſiue aliquid aliud creatum, ſiue ipſemet Spiritus ſanctus vt peculiaris adiutor, phyſicè influit cum voluntate in eundem actum; ergo omnibus modis neceſſariis, & conuenientibus Deus facit nos facere, & dando vires efficaciſſimas voluntati, & phyſicè cum illa, & in illa operando. Ergo propter phyſicam efficientiam non eſt neceſſarium aliud genus auxilij prædeterminationis.

17. Quod tandem ita declaro, nam in illo auxilio, quod alij auctores excogitarunt, duo diſtinguere oportet, vnum quod phyſicè efficit actum, aliud quod id facit cum determinatione ſibi naturali, & intrinſeca ad vnum, ratione cuius ſibi ſubiicit potentiam voluntatis, & illi non ſubiicitur quoad vſum, vel exercitium. Primum horum pertinet ad proprietatem phyſicam verbi faciendi, quam nos veriſſimè, & propriiſſimè tribuimus vocationi congruæ, quatenus includit, vel ſupponit, aut ſecum trahit principia gratiæ phyſicæ adiuuantia voluntatem in ſua determinatione. Secundum autem non pertinet ad phyſicam efficientiam, ſed ad modum efficiendi intrinſecum tali auxilio, quem modum communicat illud auxilium quaſi formaliter voluntati, vt in ſuperioribus explicaui. Hic autem agendi modus non pertinet ad veritatem, vel proprietatem locutionum Scripturæ, cum ſine illo modo omnis efficientia propria tam moralis, quam phyſica ſaluetur, vt explicaui. Imo talis modus agendi locutionibus eiuſdem Scripturæ repugnat tum in aliis locis, tum in his, quæ tractamus, in quibus ita eſt phyſica efficientia admittenda, vt moralis non excludatur, vt iidem auctores fatentur; poſito autem illo modo efficiendi, omnis alia efficientia ſcilicet eſſe moralis, quia non poterit habere effectum moralem liberæ actionis, vt à nobis oſtenſum eſt.

Et iuxta hæc facilè intelliguntur verba Pauli. *Quicunque ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei*, quæ ſine dubio non fuerunt ab ipſo ſcripta propter phyſicam prædeterminationem, ſed propter ductum, & regimen Spiritus ſancti: nullus enim antiquorum Patrum illum locum aliter interpretatus eſt. Sed plures eorum ſimpliciter exponunt, agi ſpiritu Dei, nihil aliud eſſe, quàm *vitam ſpiritualiter inſtituere*, vt ibi ait Theodoretus, vel *ſanctè, & ſpiritualiter viuere*, vt ait Cyprianus lib. de Zelo, & liuore verſus finem. Quia vero nemo ſpiritualiter viuit, niſi qui motionem Spiritus ſancti ſequitur, ideo non ſolum dixit Paulus, qui ſanctè vel ſecundum ſpiritum viuunt, ſed qui aguntur *ſpiritu Dei. Hoc eſt* (ait Theophylact.) *gubernantur, reguntur, ſeu à gubernatore quopiam.* Irenæus autem lib. 5. cap.10. ponit verbum *ducuntur pro aguntur.* Et idem habetur in verſione, quam interpretatur Chryſoſtomus homil. 14.& ipſe ſimiliter exponit. *Oſtendit, quòd ſic vult illum* (vtique ſpiritum) *vitæ noſtræ omnium eſſe, & gubernatorem nauigij, & aurigam.* Et infrà. *Quamuis baptiſma acceperis, niſi ſpiritu poſtea ducaris, vitam perdidiſti.* Nihil ergo aliud per verbum *aguntur* ſignificatur, niſi Spiritus ſancti motio, & directio per diuinas inſpirationes,& motiones, quas nos ſequi oportet; & quando illas ſequimur, dicimur agi à Spiritu ſancto, non quia ab illis prædeterminemur, ſed quia ab illis vehementer inclinamur. Et eodem modo D.Thomas ibi verbum *agendi*, per verbum *regendi* explicauit, addit vero poſitum eſſe ad indicandum *filios Dei peculiari modo Spiritus ſancti inſtinctu gubernari.* Et Caieranus ibidem dixit illud verbum poſitum eſſe à Paulo *ad inſinuandam promptiſſimam obedientiam, qua filij Dei Spiritus ſancti inſpirationibus obſequi debent.* Vnde etiam rectè Adam verbum *agendi* per verbum *trahendi* declarauit. 18.

Quomodo intelligenda hæc Pauli verba: Quicunque Spiritu Dei aguntur, &c.

Per verbum aguntur ſignificatur Spiritu ſancti motio.

Hoc autẽ non eſſe extra verbi agẽdi proprietatẽ, & vſum manifeſtũ eſt. Nam idẽ Paulus ad Galat.5. ait. *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege*, vbi in Græco eſt idem verbum, Et ſimiliter 1. Cor. 12. vbi Paulus ad Chriſtianos ex gentibus conuerſos ait. *Scitis quia cũ gentes eſſetis, ad ſimulachra muta prout ducebamini, eũtes*, Grçcè habetur prout agebamini, 19.

& ita

& ita legit Origen. lib.7. in ad Roman.in principio. Vnde colligit, quod *etiam gentes ad idola aguntur aliquo ſpiritu*, quem eſſe malum ſpiritum, dubium non eſt, à quo tamen gentes non phyſicè prædeterminabantur, ſed inducebantur. Et quando homo aliqua paſſione ducitur, ab illa agi dicitur. Vnde Lactantius lib.6.c.19. *Tres* inquit *ſunt affectus, qui homines in omnia facinora præcipites agunt, ira, cupiditas, libido*, quæ certè ad conſenſum voluntatem non phyſicè prædeterminant, ſed per quandam ſympathiam mouent, & attrahunt moraliter. Et ad hominem probare poſſumus, non loqui Paulum de phyſica prædeterminatione, alioqui quoties voluntas noſtra conſentit iuxta illorum Theologorum ſententiam, dicenda eſſet ſpiritu diuino agi, quia ab illo prædeterminatur phyſicè. Quomodo ergo verum eſt, omnes, qui ſpiritu Dei aguntur eſſe filios Dei, nam omnes qui per voluntatem ſuam agunt, ſaltem quatenus agunt, aguntur ſpiritu Dei; ergo etiam qui aguntur, cum fornicari, vel furari volunt, erunt filij Dei. Si ergo hoc non poteſt audiri, etiam in eorum ſententia dici non poteſt, homines dici agi à ſpiritu ſancto, quia phyſicè prædeterminantur ab illo; aguntur ergo moraliter, quia mouentur, & inclinantur.

20. Neque aliud ſenſit Auguſtinus etiam in illo loco, qui ponderatur, non enim ſine cauſa addidit particulam illam *vix*, vt in citato Prolegomeno animaduerti. Vbi alia etiam loca Auguſtini adiunxi. Quibus addi poteſt optimus Auguſtini locus in Enchirid.cap.64. vbi de iuſtis ſic inquit. *Quantùs de illis ſit veraciter dictum. Quotquot ſpiritu Dei aguntur, hi filij ſunt Dei, ſic tamen ſpiritu Dei excitantur, & tanquam filij Dei proficiunt ad Deum, vt etiam ſpiritu ſuo quibuſdam motibus humanis deficiant.* Vbi apertè verbum *aguntur* exponit per verbum *excitantur*, de quo manifeſtum eſt, prædeterminationem non includere, neque indicare. In ſermone vero 43. de Verbis Domin. c.7. de adiutorio ſpiritus illa verba exponit, dicens. *Agis, ſi ageris, & bene agis, ſi à bono agaris.* Et infra. *Si ſpiritu Dei aguntur, pugnant, quia magnum habent adiutorem.* Itaque ex illo loco ad ſummum habemus neceſſitatem gratiæ excitantis, & adiuuantis, etiam ex ſententia Auguſtini, quia vero hæc eſt prima cauſa: noſtrarum piarum actionum, & quia potenter nos inclinat, & indeclinabiliter gubernat, quando vult, ideo dixit Auguſtinus, hoc regimen ſpiritus ſancti per verbum agendi, ſignificari, quaſi nos *vix* aliquid agamus. Quia vero non ita agimur, quin moraliter agamus, ideo non prædeterminamur, nec in eo modo agimur, vt ipſum *agi* à libertate, & actione noſtra non pendeat. Vnde Theophylact. ibi rectè dixit. *Agi à ſpiritu neceſſariam nobis eſſe per omnem vitam, id vero à nobis tanquam noſtrum exigi*, quia in manu noſtra eſt agi, & non agi quoad conſentiendi effectum, etiam poſtquam excitari ſumus.

Verbum *aguntur* qua ratione exponat Auguſtinus.

21. Quod ergo ad hunc locum argumentandi ex Scripturis pertinet, ſolum ſupereſt, ſtudioſum lectorem, ac veritatis diligentem indagatorem admonere, vt teſtimonia Scripturæ pro vtraque ſententia adducta ſimul conſideret, & inter ſe conferat: nam ex dictis ad minimum colliget ex vi Scripturæ prædeterminationem phyſicam non eſſe neceſſariam, ac proinde hinc ſumi ſaltem argumentum negatiuum ex Scriptura, nimirum, talem phyſicam prædeterminationem non habere in Scriptura fundamentum. Quod argumentum eſt in hac materia magni momenti, vt in ſuperioribus dixi; tum quia Patres, & Concilia in hac materia

Admonitio ad ſtudioſũ veritatis indagatorem

A non docent; niſi quæ ex Scripturis confirmari poſſunt, vt in Auguſtino in libris omnibus contra Pelagianos maximè obſeruari poteſt: tum etiam quia res adeo difficilis intellectu, vt vix poſſit mente concipi, nedum ratione ſuaderi, cum per traditionem non habeatur, ſi in ſcripturis non inuenitur reuelata, non habet, vnde fide digna fieri poſſit. Ex prioribus vero teſtimoniis videtur vlterius probabiliſſimè, imò efficaciter oſtendi, ea quæ de aliis dogmatibus liberi arbitrij, & ſufficientis auxilij Scriptura docet non poſſe cum illo dogmate de phyſica prædeterminatione conciliari. Vnde cum vtraque, ſententia illationibus ex Scriptura nitatur; quæ contra nos propoſitæ ſunt, ita ſoluuntur, vt non ſolum quieſcat intellectus, verum etiam B directè conuincatur non rectè tales illationes, aut inductiones fieri. At vero quæ à nobis in contrarium obiectæ ſunt, non ſolùm non improbantur, verùm etiam nec aliquid ad eas reſpondetur, quod intellectui ſatisfaciat.

CAPVT XXXVII.

Ex capite quinto, & Canone quarto ſeſſ.6. Concilij Tridentini veritas confirmatur, & quædam euaſio refellitur.

C QVanuis ante hoc Concilium alia nonnulla doctrinam de gratia nobis tradiderint, quia ex generalibus, & approbatis, hoc ſolum fusè materiam hãc declarauit, ac definiuit, ac ferè in ſummam redegit, quæ Pontifices, & antiquiora Concilia tradiderunt, ideo poſt Scripturæ teſtimonia huius Concilij auctoritate expendendam proponimus. De quo duo, quæ de Scriptura diximus, oſtendere conabimur. *Vnum* eſt, Concilium Tridentinum pro nobis ſtare, quia multa quæ docet, non videntur cum efficacia auxilij ex ſe prædeterminantis componi. *Aliud* eſt, nihil eſſe in hoc Concilio, quod efficacitati vocationis congruæ aliqua ex parte repugnare videatur. 1.

Sedes ... capitis.

D Priorem partem præcipuè probamus ex ſeſſ. 6. c.5. in prioribus eius verbis, quæ talia ſunt. *Declarat præterea*, ſcilicet ſancta Synodus, *ipſius iuſtificationis exordium in adultis à Dei per Chriſtum Ieſum præueniente gratia ſumendum eſſe, hoc eſt, ab eius vocatione, qua nullis eorum exiſtentibus meritis vocãtur, vt qui per peccata à Deo auerſi erant, per eius excitãtem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum ſe ad ſuã ipſorum iuſtificationẽ eidem gratiæ liberè aſſentiẽdo, & cooperando diſponantur: ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omnino agat, inſpirationem illã recipiens, quippe qui illã, & abiicere poteſt, neque tamen ſine gratia Dei mouere ſe ad iuſtitiam coram illo libera ſua voluntate poſſet.* Quibus verbis reſpondet Can.4. cuius hæc E ſunt verba, *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari aſſentiẽdo Deo excitanti, atque vocanti quoad obtinendam iuſtificationis gratiam ſe diſponat, ac præparet, neque poſſe diſſentire, ſi velit, ſed veluti inanime quoddam nihil omnino agere mereque paſſiuè ſe habere, anathema ſit.* 2.

Probatur prior pars.

Ex his igitur verbis hoc argumentum colligimus. Concilium docet, vocationem illam, quam homo recipere poteſt, ſi velit, quamque interdum recipit, talem eſſe, vt poſſit illi reſiſtere, ſi velit; ergo talis vocatio licèt efficax ſit, nõ prædeterminat phyſicè voluntatẽ. Vel aliter: docet Conciliũ poteſtatẽ illã reſiſtendi, aut diſſẽtiendi eſſe neceſſariam, vt 3.

Colligitur argumentum.

vt homo liberè operetur; ergo docet vocationem efficacem ſemper debere eſſe talem, vt licèt habeat effectum, poſſit homo illi reſiſtere, ſi velit; ergo docet vocationem efficacem non eſſe prædeterminantem, nam auxilio prædeterminanti phyſicè nemo reſiſtere poteſt, quia de ratione illius eſt, vt determinando ad vnum, tollat poteſtatem agendi oppoſitum, vel non agendi illud ſtante tali motione. Atque ita hoc teſtimonio conuincuntur omnes noſtræ ſententiæ auctores, & conuictus etiam fuit Ioannes Vincentius apud Ledeſm. art 10. in fine. Ab aliis autem idem Concilij teſtimonium variis modis eluditur, quos in aliis libris tetigi, & refutaui. Idemque poſtea exactiſſimè præſtitit Franciſcus Diotaleuius in ſuo 1. opuſculo theologico, ſed non poſſumus illos in præſenti opere omittere, ne maximum noſtræ ſententiæ fundamentum, quod ex hoc Concilio ſumitur, tanquam minus firmum & ſolidum præterire videamur.

Ledeſma. *Diotaleuius.*

4. Reſpondetur primò.

Prima reſponſio eſt, falſum eſſe primum antecedens à nobis aſſumptum, quia Concilium, vt aiunt, loquitur de ſola gratia excitãti per Spiritus ſancti illuminationem, & inſpirationem, quæ tantum eſt ſufficiens, & de hac ſola dicit Concilium, poſſe hominem illi reſiſtere, ſeu diſſentire, non autem dicit poſſe hominem reſiſtere efficaci auxilio. Aſſumptum probatur ex verbis Concilij: nam in cap. 5. ſolùm dixerat præueniri hominem per Spiritus ſancti illuminationem, & inſpirationem, vt per illam ſe diſponat liberè agendo, & ſubdit, *quippe qui illam & abiicere poteſt*, illam vtique inſpirationem. Vnde quando in Can. 4. dicit, *liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum poſſe diſſentire, ſi velit*, ſolùm loquitur de arbitrio moto, & excitato, modo tradito in cap. 5. videlicet, *per Spiritus ſancti illuminationem, & inſpirationem.* Vnde quidam modernus Scriptor auſus eſt dicere, alienum eſſe à mente Concilij Tridentini dicere poſſe hominem reſiſtere auxilio efficaci, quia Concilium nunquam dixit, gratiæ adiuuanti, aut efficaci reſiſti poſſe, ſed excitanti, & vocanti duntaxat. Alius ponderat dixiſſe Concilium *poſſe diſſentire ſi velit*, quia in hoc videtur ſupponere nõdum velle. Sed hoc valde friuolum eſt, nam ſenſus eſt liberum arbitrium motum & excitatum poſſe diſſentire, ſi velit, quia licèt interdum conſentiat, ex vi motionis poſſet diſſentire, vel prius natura, quàm conſentiat, vel in poſterum, ſi iam nunc conſenſit.

Probatur aſſumptum. Reſponſio aliorum.

5. Retorquentur.

Vt ergo oſtendam hanc reſponſionem non ſatisfacere, ſuppono intentionem Concilij fuiſſe damnare errorem hæreticorum huius temporis, & præſertim Caluini. Ita docent Doctores catholici, qui poſt Concilium contra hæreticos ſcripſerunt, & ipſemet Caluinus ita ſenſit in Antidoto apud Ruard. art. 7. & ex actis eiuſdem Concilij quæ Romæ habentur, mihi compertum eſt. Item ex fine Concilij, qui præcipuè fuit Eccleſiam defẽdere, & purgare à nouis hæreſibus, præſertim in materia de iuſtificatione, quam in illa ſeſſione tractat. Vnde cùm in primo, & ſecundo Canone hæreſim Pelagij breuiſſimè damnaſſet, & tertium Canonem contra Semipelagianos ſtatuiſſet, ſtatim in quarto damnat Caluinum, & ſequaces, quod in cæteris proſequitur. Ideóque ſi attentè expendantur verba Canonis cum proportione reſpondent verbis Caluini ad damnanda illa. Nam quia ille dicebat poſt diuinam motionem *non habere liberum arbitrium ſuas partes in agendo*, Concilium definit, *verè agere liberum arbitrium*, & quia ille

A negabat nos cooperari, Concilium definit hominem cooperari, ac denique, quia ille dicebat, *motionem Dei nobis neceſſitatem inferre*, Concilium definit liberum arbitrium motum, & excitatum poſſe diſſentire, ſi velit. Ex quibus manifeſtè conſtat Concilium, vti omnibus his verbis in ſenſu contradictorio ad verba Caluini; itaque loquitur de actione morali, de libera cooperatione, & de vera poteſtate reſiſtendi, aliàs nihil ageret, neque hæreticorum ſenſum damnaret.

Ex quibus infero non fuiſſe mentem Concilij tantùm definire vnum, vel aliud auxilium non inferre neceſſitatem voluntati ad conſentiendum, 6.

Illatio.

B ſed ſimpliciter docere, ac definire voluiſſe, conſenſum noſtrum, licèt cum gratia fiat, liberè fieri, ac proinde nec ab vno, vel ab alio præueniente auxilio, neque ab omnibus ſimul, quæ ad illum neceſſaria ſunt, vel quoquo modo ſua ſola virtute præmoueat, neceſſitari voluntatem ad conſenſum. Probatur *primò*, quia abſolutè definit conſenſum liberè fieri, vt ex dictis cap. 5. & Can. 4. atque etiam 5. eſt manifeſtum; ergo definit à nullo tali auxilio, neque à tota collectione auxiliorum neceſſitari voluntatem, quia hoc totum neceſſarium eſt ad libertatem actus. *Secundò* probatur ex intentione Concilij Tridentini iam dicta. Nam Caluinus nõ dixit, quodlibet auxilium gratiæ neceſſitare volũtatem, ſed quoddam peculiare, quod omnibus, & C ſolis conſentientibus datur, vt ſuprà cap. 4. retulimus, & ex Ruardo art. 7. versùs finem, & Bellarmino, ac aliis intelligimus; ergo oportuit vt Concilium contradictoriam veritatem definiret, nimirum auxilium, nullave gratiæ auxilia ita præmouere voluntatem, vt tollant libertatem, aliàs Caluinus, & Concilium ſub cõtraria tantùm docuiſſent, quæ poſſunt eſſe ſimul vera, & ſic Concilium nihil effeciſſet. *Tertiò*, quia ad doctrinam de libero arbitrio per ſe, ac maximè refert quòd libertas in ipſo vſu auxiliorum gratiæ integra, & illæſa ſeruetur; nam ſi per aliquod auxilium præuium vſus liber parum ad dogmata fidei referret, quod per hoc, vel illud auxilium id fieret. Concilium autem hoc dogma definire voluit, & quidquid ad il- D lud neceſſarium eſt; ergo non tantùm definit non neceſſitari voluntatẽ per vnum, vel aliud auxiliũ, ſed ſimpliciter liberè cõſentire, ac proinde à nullo auxilio, ſiue illud ſit vnum, ſiue plura, neceſſitari.

Probatur. *Ruardus. Bellarminus, &c.*

Hoc ſuppoſito facilè admitto, & concedo Cõcilium tantùm docere in dicto cap. 5. voluntatem à Deo excitatam ita agere præbendo conſenſum, *vt poſſit diuinam inſpirationem, & illuminationem abiicere.* Dico tamen inde non intelligi ipſum loqui de auxilio tantùm ſufficiente, ſed abſolutè de auxilio præueniẽte, quodcunque illud ſit & ſiue habeat effectum, ſiue non habeat, atque adeò nõ minus loqui de auxilio efficaci, quàm de ſufficiente. Vt hoc autem probem, ex eiſdem Concilij verbis E priùs ſumo, ipſum non agnouiſſe aliam præueniẽtem gratiam neceſſariam ad liberam conuerſionẽ præter vocationem, excitationẽ, illuminationem, & inſpirationẽ, quæ omnia ſub nomine gratiæ excitantis comprehenduntur, vt in lib. 3. explicatum eſt. Quòd ergo aliam præmotionem non agnouerit, probatur primò ex taciturnitate: ſi enim alia eſſet neceſſaria, illam non præteriiſſet, alioqui inſufficientem doctrinam tradidiſſent. Secundò, ac maximè, quia non rectè inde probaſſet hominem liberè aſſentire vocationi, ſeu inſpirationi ex eo, quòd illam abiicere poteſt, illam enim cauſalis nota, *quippe qui*, vim habet rationis ac probationis; eſſet autem inualida ſi alia præmotio 7.

Aſſeritur, & probatum, Concilium loqui de auxilio ſufficiente, & abſolutè de præueniente, nec minus de auxilio efficaci quã de ſufficiente.

eſſet neceſſaria. Diceret enim Caluinus, quòd licèt poſſet abiicere inſpirationem, non verò aliam motionem, & ideo non liberè conſentire. Vt ergo proceſſus Concilij ſit ſolidus, oporteret, vt intellexerit in præcedenti doctrina, quam in eodem capite tradiderat, præmotionem gratiæ neceſſariam comprehendiſſe, ac proinde cum ſubdit, *quippe qui, & illam abiicere poſſit*, perinde fuiſſe, ac ſi diceret, quippe qui omnem præmotionem neceſſariam ad conſenſum abiicere poteſt.

8. Tertiò probatur, quia etiam ipſe Caluinus ita intellexit Concilium Tridentinum, & ideo ſenſit illud ſibi contrarium, & deinde illud impugnare conatus eſt. Vt enim Ruardus refert, priùs in hoc reprehendit Patres Concilij Tridentini, quòd docuerint, *gratia Dei nos præparari ad percipiendam iuſtitiam*, & *quòd huic gratiæ partes aſſignant excitandi, & adiuuandi, vt ipſi liberè cooperemur.* quæ reuera eſt doctrina Concilij, contra quam impius hæreticus priùs obiicit Scripturæ teſtimonia capite ſuperiori tractata; & poſtea ſic inquit, *In eo hallucinantur, quòd motum nobis offerri ſomniant, qui mediam electionem nobis relinquat, nihil autem de efficacia illa cògitant, qua cor hominis renouatur, vt ex prauo fiat rectum.* Intellexit ergo Caluinus, in eo ſibi eſſe contrarium Concilium Tridẽtinum, quòd nulla habita ratione efficacis motionis præuenientis neceſſitantis, quam ipſe confinxit, ſolam gratiam excitantem, & adiuuantem docuit eſſe neceſſarias. In quo certè non errauit ille hæreticus, quia non ignorauit voluiſſe Concilium, ipſum, eiuſque doctrinam damnare, & ideo ſolam præuiam inſpirationem poſuiſſe, cui voluntas poſſit diſſentire, ſi velit, & hoc ad libertatem actus ſufficere docuiſſe, quod ille hæreticus refutare non potuit, niſi adhærendo aliam motionem neceſſitantem, quam *diuinam efficaciam, & efficaciter efficientem vocat:* illam ergo motionem, & omnem aliam tollentem poteſtatem diſſentiendi Concilium reprobare voluit. Malè verò, & ſubdolè hæreticus ille inde colligit abſolutè negaſſe Concilium efficaciam illam Dei, qua cor hominis renouatur: nam ſi ſermo ſit de renouatione habituali, illam poſtea docuit in cap. 7. de actuali illam quidem poſuit, non tamen præuenientem per motionem aliam à gratia excitante diſtinctam, & mediam inter inſpirationem, & conſenſum, ſed per cooperantem, & adiuuantem phyſicè, & per veram efficientiam ad ipſum conſenſum, vt ſæpe explicatum eſt.

Ruardus.

9. Hinc ergo concludo, Concilium loqui etiam de gratia efficaci, ſeu, quod perinde eſt, de excitatione, etiam quando ſuum conſequitur effectũ. Probatur primò ex verbis, ſic enim ait, *vt tangente Deo cor hominis, per Spiritus ſancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omnino agat inſpirationem illam recipiens.* Vbi non dicit nihil omnino agat: quando autem homo aliquid agit, tactus profectò Dei efficax eſt; ergo loquitur Concilium etiam de tactu, ſeu vocatione efficaci. Secundò, quia Concilium non docet actum eſſe liberum quando poteſt fieri, ſed quando fit, vel (quod perinde eſt) non tantum docet hominem eſſe liberum ad agendum, quando poteſt agere, ſed etiam cùm agit, & recipit inſpirationem Dei, tunc autem inſpiratio eſt efficax; ergo loquitur Concilium etiã de vocatione efficaci. Tertiò eſt hoc neceſſarium ad efficaciam, & veritatem doctrinæ: nam, vt notaui, vniuerſalis eſt, & continet hanc generalem definitionem, *conſenſum ſupernaturalem voluntatis, cùm datur, eſſe liberum, non obſtante influxu,*

Concluditur, Concilium loqui ſimul de gratia efficaci, & probatur.

A *& motione auxiliorum gratiæ*; ergo neceſſe eſt, vt Concilium etiam auxilium efficax comprehendat, quodcunque illud ſit, alioqui diminuta eſſet doctrina, & indebitè, ac ſine conſequenti fundamento propoſita, & contra hæreticos inefficax eſſet. Quartò, quia Caluinus de ſolo auxilio efficaci dixit inferre neceſſitatem voluntati; ergo oportet, vt Concilium etiam illud comprehendat, cùm negat inferre neceſſitatem, alioqui non contradiceret Caluino; ſed iſtius error poſſet cum definitione Concilij conſiſtere. Quocirca ſicut ex illa Concilij definitione omnes Catholici colligunt contra Caluinum non eſſe neceſſarium ad conſenſum, neque dari auxilium B efficax neceſſitãs voluntatem; ita nos contra quoſcunque contrarium aſſerentes inferimus, auxilium efficax, quodcunque illud ſit, non auferre poteſtatem abiiciendi illud, ſeu non conſentiendi ſtante illo. Ex quo vlteriùs colligimus, ex mente Concilij auxilium efficax non eſſe prædeterminans, quia auxilium phyſicè prædeterminans non relinquit poteſtatem diſſentiendi, cùm impoſſibile ſit illo poſito non conſentire.

Atque hinc poſſumus ex hoc loco Concilij directè probare, auxilium efficax, etiam præueniens non eſſe aliquid diſtinctum à vocatione; ac proinde eſſe non poſſe niſi vocationem congruam. Pri- 10.
C mò quidem argumento tacto quòd Concilium ex eo quòd voluntas poteſt abiicere inſpirationem cui conſenſit, infert liberè conſentire, quæ conſecutio non eſſet bona niſi ſupponeret non dari aliam præuiam motionem præter inſpirationem; ergo Concilium non agnoſcit gratiam præuiam efficacem mediam inter excitationem, & conſenſum; ergo neceſſe eſt, vt ipſamet vocatione, quatenus per inſpirationem datur, quæ effectum habeat, licèt reſiſti poſſit gratiam efficacem præuenientem ponat. Secundò, quia motio per ſolam excitationem, vel illuminationem non poteſt prædeterminare phyſicè voluntatem, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt; ſed Concilium non ponit alium modum præmouendi voluntatem, niſi per illuminationem, & inſpirationem, vt oſtenſum eſt;
D ergo non potuit ponere auxilium efficax, in motione phyſicè prædeterminante; ergo in vocatione congrua à ſufficienti partium enumeratione ex communi conſenſu propoſuimus.

Probatur etiam auxilium efficax, & præueniens non eſſe aliquid diſtinctum à vocatione.

Neque contra hoc obſtat quod ſuprà obiicietur, quia Concilium nunquam dixit, nos poſſe reſiſtere auxilio efficaci, vel adiuuanti, nam licèt de efficaci hoc non dixerit per illa verba expreſſa, ſatis tamen id dixit, cùm docuit, eum qui aliquid agit recipiẽs inſpirationem poſſe diſſentire, quia qui recipit inſpirationem, gratiam efficacem habet; ergo habet etiam poteſtatem reſiſtendi tali gratiæ quatenus præueniens eſt. De adiuuante verò nihil ſpeciale in hoc dixit Concilium, quia neceſſarium non erat. Aut enim eſt ſermo
E de gratia actu adiuuante, & illa, vt ſic, non eſt gratia præmouens, ſed cooperans, quæ intrinſecè includit liberum conſenſum voluntatis. Ideóque eo ipſo quòd voluntas habet poteſtatem obiiciendi inſpirationem, non conſentiendo illi, habet etiam poteſtatem non admittendi, nec recipiendi in ſe auxilium adiuuans, cooperans, non per modum reſiſtentiæ, quia tale auxilium nondum eſt, ſed ne impediendo vt actu detur, vtique per modum negatiuum non cooperandi, ſeu non ponendo conditionem neceſſariam, ſub qua tale auxilium offertur. Si verò ſit ſermo de gratia adiuuante ſolùm per modum principij, vel

11 Reſpondetur ſupra factæ obiectioni.

Ledeſm.

Suarez.

vel vt oblata in actu primo, ſic eadem eſt ratio de illa, quæ de omni motione præueniente, ſeu excitante, quia vel illa gratia adiuuans non eſt diſtincta ab excitante, vt multi volunt, & ideo æquè poteſt illi reſiſti, vel eſt aliquis habitus, vel aliquid oblatum per modum habitus, & ſic minus poteſt neceſſitare, vel prædeterminare omnino voluntatem quoad exercitium.

CAPVT XXXVIII.

Alteri euaſioni occurritur.

1. Sedes & ſenſus capitis. SEcunda reſponſio eſſe ſolet, Concilium quidem loquutum eſſe de auxilio efficaci, tamen cùm dixit liberum arbitrium motum, & excitatum, poſſe diſſentire, ſi velit, loquutum fuiſſe de poteſtate in ſenſu diuiſo, non in ſenſu compoſito, ita vt ſententia Concilij ſit, cum illa motione Dei manere, & conſeruari in voluntate præſtatem diſſentiendi, non tamen poteſtatem illam extendi ad componendum diſſenſum cum tali motione, itaque, (vt aiunt,) eſt ſimultas poteſtatis diſſenſus cum eodem auxilio, & ideo non de hac, ſed de priori loquutum fuiſſe Concilium. Fundamentum proprium iſtorum actorum eſt, quia putant doctrinam Concilij in ſenſu compoſito intellectam eſſe falſam. Vt autem in Concilio videantur aliquod habere fundamentum, ad regulas Dialecticorum recurrunt, arguentes, quòd propoſitiones Concilij non habent formam modalis compoſitæ, vt latè proſequitur P. Aluarez. *Aluarez.* Qui etiam addit aliam probationem, quia ſenſus diuiſus ſufficit ad intentionem Concilij: nam per illum ſaluatur ſufficienter efficacitas gratiæ, & liberum arbitrium; primum per ſe patet, ſecundum probat, quia poteſtas in ſenſu diuiſo ſufficit, vt in eodem inſtanti in quo recipit voluntas auxilium efficax, maneat in eo libera, & expedita facultas, quia poteſt non operari, ſi velit.

2. Tertiò ſumo aliam probationem ex eodem diſp. 93. quia Concilium Tridentinum numquam dixit voluntatem à Deo motam poſſe reſiſtere, ſed poſſe diſſentire, quia nimirum verbum *reſiſtendi* apertè includit ſenſum compoſitum, quem non includit verbum *diſſentiendi*. Nam verbum *reſiſtendi* importat quandam renitentiam reſpectu auxilij, vel voluntatis Dei mouentis actu: verbum autem *diſſentiendi* illam non dicit; ergo ſignum eſt voluiſſe Concilium loqui in ſenſu diuiſo, & non in compoſito. Quartò contra nos ad hominem obiiciunt, quia nos cogimur ita explicare Concilium quoad auxilium ſimultaneum, nam etiam illo poſito voluntas liberè operatur; ergo poteſt diſſentire, ſi velit: non poteſt autem in ſenſu compoſito, ſeu poteſtate ſimultatis cōponendi diſſenſum cum tali auxilio ſimultaneo. vt per ſe notum eſt. Ergo debet exponi Concilium in ſenſu diuiſo. Item ad hominem contra me argumentatur Ledeſma, *Ledeſma.* quia ego aſſero auxilium præueniens poſſe moraliter prædeterminare voluntatem, ita vt infallibiliter ſequatur actio, tunc ergo non poteſt voluntas diſſentire componendo diſſenſum cum tali auxilio, aliàs non eſſet infallibilis conſecutus conſenſus à tali auxilio; ergo ſolùm poteſt diſſentire in ſenſu diuiſo; ergo hoc ſatis eſt ad libertatem, ac proinde ita eſt intelligendum Concilium. Item obiicit Aluarez, *Aluarez.* quia nos dicimus eſſe impoſſibile, diſſenſum componi cum vocatione congrua, & ideo non poſſe qui illam habent, diſſentire in ſenſu compoſito, ſed tantùm in diuiſo.

3. Aſſertio Auctoris de poteſtate ſimultatis. Nihilominus aſſero negari non poſſe quin Concilium in ſenſu compoſito loquatur de poteſtate ſimultatis, ita vt non obſtante motione illa antecedente, de qua loquitur Concilium, nomine *vocationis*, & *inſpirationis* in poteſtate voluntatis ſit, illa motione perſeuerante, & actu inſtigante, conſentire, ſed illam à ſe abiicere. Hanc ſentētiam ex patribus Dominicanis renuit Ioannes Vincentius *Ioan. Vincent* ſuprà citatus, & ex his qui eos in ſententia de prædeterminatione ſequuntur, Cabrera *Cabrera.* 3. p. q. 18. diſp. 2. §. 8. num. 313. & ſequentibus. Eandem inſinuat Vega *Vega.* lib. 4. in Trident. cap. 2. in fine, & Soto *Soto.* lib. 1. de Natur. & Grat. cap. 16. Probatur aſſertio. Probatur primò, quia Concilium loquitur de poteſtate ad diſſentiendum, non obſtante motione, quæ ad libertatem ſufficiat: ſed illa poteſtas in ſenſu diuiſo reſpectu talis motionis non ſufficit ad libertatem; ergo. Maior certa eſt, nam, vt dixit Concilium, docet hominem operari, & vt hoc probet, dicit, *quippe qui & illam abiicere poteſt*; ergo loquitur de poſſe per poteſtatem ſufficientem ad vſum libertatis. Minor autem probanda eſt ex dictis in Prolegomeno 1. Nam Concilium loquitur de motione præueniēte, quæ eſt ſuppoſitio antecedens vſum libertatis, talis enim eſt vocatio, & inſpiratio, de qua loquitur, vt ipſemet definit in Can. 3. vnde eſt ex conditionibus prærequiſitis, vt homo poſſit ſupernaturaliter conſentire. In dicto autem Prolegomeno oſtenſum eſt, poteſtatē ad non agendū poſita tali antecedente ſuppoſitione, debere eſſe ad componendam cum illa carentiam actus, quia poteſtas in ſolo ſenſu diuiſo ad non agēdum poſitis omnibus requiſitis ad agēdum cōmunis eſt potentiis etiam naturaliter agentibus, & non liberè; ergo.

2. Arguitur ſecundò. Vnde argumentor ſecundò, quia etiam Caluinus non negaret poteſtatem diſſentiendi in ſenſu diuiſo, etiamſi motionem neceſſitantem poneret. Reperio quidem in P. Aluarez, ad confirmationem 5. argumenti, Caluinum arbitratum eſſe, cum auxilio efficaci non poſſe ſimul eſſe potentiam ad oppoſitum actum, nec facultatē, qua homo poſſit diſſentire, ſi velit, vtique etiam in ſenſu diuiſo: nam in hoc ſenſu apertè loquimur, id enim ait negaſſe Caluinum quod ipſe affirmat. Non allegat autem vbi in Caluino hoc legerit, nec aliquem qui de Caluino hoc referat. Nec video quomodo in mentem hominis cadere potuerit auxilium efficax ita mutare naturam voluntatis, & determinare illam ad conſenſum, vt non maneat in illa poteſtas ad diſſentiendum, etiamſi auxilium auferatur. Nec etiam eſt veriſimile crediſſe, Deum non poſſe deſiſtere à motione ſemel data, vel etiamſi deſiſtat, non poſſe voluntatem velle oppoſitum eius, quod antea per auxilium voluerat. Imò aliàs docuit voluntatem dum à Deo non mouetur ad bonum, à concupiſcentia neceſſitari ad malum, ac ſubinde in voluntate eſſe potentiam ad vtrunque in ſenſu diuiſo. Et alibi lib. 3. contra Pighi. ſe excuſat, dicens. *Quaſi ego ſubſtantiam voluntatis redigi in nihilum oportere, vel docuerim, vel ego ſomniauerim.* Fruſtrà ergo ad faciendam vim definitionis Concilij imponitur Caluino, quòd negauerit poteſtatem diſſentiendi in ſenſu diuiſo, cùm hæc nihil aliud ſit, quàm poteſtas habendi contrarium actum, ſi motio auferatur.

3. Præterea quamuis nos aſſeramus, Deum poſſe neceſſi-

neceſſitare voluntatem, nihilominus fatebimur, quòd poſtea motione neceſſitante adhuc poteſt voluntas non operari in ſenſu diuiſo, tum quia carere poteſt motione, & illa ablata, carere operatione, vel habere contrariam: tum quia per illam motionem, etiam neceſſitantem non deſtruitur, nec in ſe mutatur voluntas; ergo ſub illa motione retinet poteſtatem ad oppoſitum, ſi talis motio auferatur. Ergo iuxta illam interpretationem omnino inutilis redditur definitio contra Caluinum, & inſufficiens ad veram libertatem ſtabiliendam. Confirmatur, quia beatus neceſſariò amat Deum, & tamen in ſenſu diuiſo poteſt non amare; ergo per illam poteſtatem non ſaluatur libertas præſentis actus. Quo exemplo preſſus Aluarez dicta diſp. 92. num. 12. dicit, amorem beati eſſe ſimpliciter neceſſarium, & non neceſſitate tantùm ſuppoſitionis. *Vnde* (inquit) *non ſolùm non habebit actum contrarium dilectioni, ſed nec poterit illum habere.* quæ propoſitio iuxta Dialecam illius auctoris, facit ſenſum diuiſum, at in illo ſenſu falſa eſt propoſitio: nam qui eſt beatus, poteſt in ſenſu diuiſo non amare Deum, ſi viſione Dei careat. Vnde falſum etiam eſt, neceſſitatem amoris in patria non eſſe ſuppoſitionis, etiamſi ſit neceſſitas ex ſuppoſitione antecedente ſimpliciter, id eſt, libertatem excludens, vt in Prolegom. 1. & ſuprà in hoc libro declaraui. Et ideo cum neceſſitare ſimpliciter ſubſiſtit poteſtas ad oppoſitum in ſenſu diuiſo. Et ita fruſtratur intentio Concilij, ſi de illa ſola poteſtate verba eius interpretemur.

Aluarez.

4. Arguitur tertiò.

Tertiò hoc ipſum explicatur in hunc modum, quia ſi vera eſt ſententia de neceſſitate phyſicæ prædeterminationis, tali auxilio poſito in voluntate, potentia, quæ relinquitur in voluntate ad diſſentiendum in ſenſu diuiſo, non eſt potentia proxima, ſed remota, & proximè eſt potentia paſsiua, & non actiua ad contrarium actum, vel ad ſuſpenſionem actus, ad quem voluntas eſt prædeterminata; ergo non eſt eſt poteſtas ad libertatem ſufficiens, nec eſt illa de qua Concilium loquitur. Maior declaratur, & probatur, quia ſtante illa motione voluntas ſic affecta non poteſt immediatè prodire in diſſenſum, nec ex interno dominio ſuſpēdere actū, aliàs poſſet ſimul componere carentiam conſenſus cum illa præmotione, quod repugnat præmotioni, vt ipſi dicunt; neceſſarium ergo eſt, vt priùs auferatur motio, vt ſic poſsit in voluntate eſſe diſſenſus, ſeu carentia conſenſus. Ergo poſita motione potentia ad diſſenſum ſolùm eſt remota: potentiam enim remotam reſpectu alicuius actus illam vocamus, quæ non poteſt immediatè in illum reduci, niſi priùs aliqua diſpoſitio in illa mutetur. Et hinc facile intelligitur, & probatur minor, quia priuſquam voluntas ſic præmota ſit capax diſſenſus, oportet, vt illa præmotio ceſſet, & auferatur; hoc autem non eſt in poteſtate actiua voluntatis, ſed tantùm paſſiua. Quod probatur, quia impreſſio talis motionis à ſolo Deo fit, in voluntate hominis paſſiuè ſe habente, vt in principiis illius ſententiæ ſuprà probatum eſt; ergo ſicut in fieri non pendet illud auxilium à noſtra voluntate, niſi paſsiuè, ita neque in conſeruari; ergo ſicut voluntas antequam illud reciperet, tantùm erat in potentia paſſiua ad recipiendum illud auxilium, ita poſtquam illud recipit, tantùm manet in potentia paſsiua ad carendum illo.

Probatur.

A Et confirmatur, quia effectiuè ſolum pendet illud auxilium à voluntate, & potentia Dei, & non à voluntate hominis. Confirmatur præterea, quia nihil poteſt voluntas hominis efficere, vt à ſe illam præmotionem expellat, quia, (vt defenſores eius dicunt,) non ſubiicitur voluntati, ſed illam ſibi ſubiicit, vt ſtatim ac illi imprimitur, conſentiat; ergo poſita illa præmotione, non poteſt aliquid facere voluntas, quo tollatur. Declaratur in habitu charitatis; nam in via poſtquam homo habet habitum charitatis, poteſt homo aliquid facere, quo illum à ſe expellat, quia per illum non neceſſitatur ad actum amoris, etiam in ſenſu compoſito; at verò in patria non poteſt habitum illum à ſe actiuè expellere, quia ibi habitus non ſeparatur à ſuo actu, cum quo impoſſibilis eſt actus contrarius habitui, manet tamen homo in potentia paſſiua ad carendum tali habitu, & media tali carentia iam poterit actum contrarium efficere. Sic ergo cùm auxilium prædeterminans tale ſit, vt repugnet eſſe ſine conſenſu actuali, eo ipſo quòd imprimitur voluntati; non poteſt voluntas aliquid agere, quo aliud auxilium à ſe expellat; ergo ſolùm mouet in potentia paſſiua ad carendum illo, ac ſubinde neque ad carendum conſenſu. 5. Confirmatur.

B

C Ex quo tandem probatur prima conſequentia in argumento facta, quòd talis poteſtas ad libertatem non ſufficiat, quia libertas non eſt in potentia paſſiua, vt paſſiua eſt, ſed vt eſt actiua; & ideo vſus libertatis agendo debet inchoari, vt in Prolegom 1. oſtenſum eſt. Sed poſtquam homo recipit talem motionem, non eſt in poteſtate hominis carere illa, quia ſolùm eſt ad hoc in potentia paſsiua; ergo quandiu Deus ex ſe non aufert illam motionem, non eſt in poteſtate libera voluntatis diſſentiri illi motioni; ergo illa poteſtas in ſenſu diuiſo non ſufficit ad liberum vſum; ergo non loquitur de illa Concilium. 6.

Vnde quartò argumentor ex verbis Concilij, nam in cap. 6. ait. *Tangente Deo cor hominis per* D *Spiritus ſancti illuminationem.* hominem illam liberè recipere, quippe qui illam abiicere poteſt; tribus enim modis poſſumus verbum *abiiciendi* interpretari; primò, vt idem ſit, quod non admittere talem motionem, ſeu impedimentum quaſi præueniens apponere, ne imprimatur. Et hic ſenſus non habet locum; tum quia hoc non eſt in poteſtate voluntatis, vt ſuprà latè oſtenſum eſt; tum quia Concilium euidenter loquitur de inſpiratione iam in homine recepta, de qua dicit, non inferre neceſſitatem, quia homo poteſt illam abiicere. Et proprietas verbi *abiiciendi* idem requirit, vt per ſe conſtat. Secundò ergo *abiicere* idem ſignificare poteſt, quod illam motionem à ſe pellere. E Tertiò, vt ſit idem, quod illi non conſentire, etiamſi inſit. Et hic poſterior eſt reuera ſenſus Concilij; tum quia id ſatis eſt ad libertatem conſenſus: tum quia in Can. 4. hæc verba explicantur per illa, *poſſe diſſentire ſi velit.* Tamen licèt ſecundus ſenſus admittatur, non poteſt ad auxilium prædeterminans applicari, vt ex paulo antea dictis manifeſtum eſt; nam verbum *abiicere* non ſignificat ſolum potentiam paſſiuam carendi tali motione. Quis enim dicat hominem videntem Deum poſſe abiicere lumen gloriæ ſolùm, quia poteſt illo priuari à Deo? Verbum ergo *abiiciendi* actiuum eſt, & requirit poteſtatem actiuam pellendi à ſe talem motionem, hanc

7. Arg[illegible] quarto.

hanc autem non habet voluntas, vt explicaui.

8. *Inſtantia. Soluitur.* Dices, etiam hoc modo non poteſt voluntas abiicere inſpirationem, quia eſt actus neceſſarius, & à Deo ſolo fit liberè. Reſpondeo primò, eſto ita ſit, non referre, quia, vt dixi, Concilium non loquitur de hoc modo abiiciendi. Secundo dico eſſe diſſimilem rationem; nam voluntas aliquo modo poteſt à ſe obiicere inſpirationem, quia, illa non obſtante, poteſt velle aliquid illi repugnans; & conſequenter poteſt velle applicare intellectum ad alia obiecta creata; & ita mentem à ſancta illa cogitatione auertere, vtique ponendo illi impedimentum. At prædeterminatio non permittit hoc voluntati, quia ineuitabiliter facit illam adhærere conſenſui, & ita non permittit illi habere actum conſenſui contrarium, nec velle aliquid quo illi prædeterminationi impedimentum ponat. Præterquam quòd iuxta illam ſententiam, voluntas non poteſt ſe, vel intellectum ad aliud applicare, niſi per aliam motionem ad id prædeterminetur, & tunc ipſe Deus aufert vnam præmotionem, vt aliam imprimat, voluntas autem nunquam poteſt à ſe obiicere prædeterminationem. Vnde non video quomodo in eius ſententia verum eſſe poſſit quod Ledeſma ſuprà dicit, voluntatem ſuis viribus poſſe abiicere motionem Dei prædeterminantem, quid enim faciet, vt eam à ſe abiiciat, cùm eam nec facere, nec impedire poſſit.

9. Nec etiam poteſt illam abiicere in alio ſenſu, quod probatur primò, quia non poteſt illam abiicere dum eſt ex aliorum ſententia, quia hoc includit ſenſum compoſitum: ſic enim homo abiicit inſpirationem, quando illa ſtante & durante illi diſſentit: non ſic autem poteſt abiicere prædeterminationem, quia dum eſt impoſſibile, eſt non habere conſenſum. Nec etiam poteſt illam abiicere poſtquam ablata eſt, quia nemo abiicit à ſe quod non habet, quis enim dicat hominem abiicere veſtes, quibus ab alio ſpoliatus eſt. Vnde attentè eſt ponderanda in verbis Concilij particula *illam*, nam euidenter facit ſenſum compoſitum, tunc enim quis abiicit motionem hoc modo, quando illi ſua voluntate ſe opponit, & facit, vt effectu careat, quod non fit niſi ſtante motione. Nam ſi motio ceſſat, etiamſi homo quippiam aliud operetur, iam non ſe opponit motioni, nec illam ſuo effectu priuat, cùm iam non ſit; ergo non abiicit illam, nemo enim abiicit quod non habet. *Ariſtot.* Vnde & Ariſtot. 4. Metaph. cap. 5. tex 22. *Abiiciens*, (ait,) *habet aliquid eius quod abiicit*, vbi idem dicit D. Thomas lect. 13.

10. *Accedit ratio.* Accedit quòd iuxta illam ſententiam allata præmotione neceſſariò ceſſat conſenſus, quia impoſſibile eſt habere illum ſine prædeterminatione; ergo tunc non homo abiicit motionem Dei per carentiam conſenſus, ſed dum à Deo ipſo priuatur promotione, priuatur conſenſu: vt autem voluntas contraria ſuboriatur, alia etiam prædeterminatio contraria neceſſaria eſt, quam Deus pro ſua ſola libertate præbet; ergo nec tum homo abiicit à ſe priorem præmotionem per talem voluntatem, quia iam præmotio illa ceſſauerat, & altera ſucceſſit, cui potiùs tribuenda eſt expulſio quaſi formalis alterius motionis, quàm volitionis, quæ ex illa ſecunda præmotione ineuitabiliter ſequitur. Ergo illa verba Concilij, *Quippe qui & illam abiicere poteſt*, & intrinſecè includunt ſenſum compoſitum, tam ratione verbi *abiicere*, quàm ratione relatiui *illam*, & nullo

A modo poſſunt cum proprietate, & varietate ad prædeterminantem motionem applicari. Idemque eſt de illis, *Poteſt diſſentire ſi velit*, primò ratione verbi *diſſentiendi*, quod non verificatur niſi reſpectu motionis, & inſpirationis actu mouentis; ſicut dicitur quis diſſentire tentationi, quando illa vrgetur, non verò poſtea quando iam ceſſauit. Item quia magis eſt diſſentire, quàm non conſentire alicui, ſed poſſe non conſentire includit compoſitionem cum alterius petitione, aut ſuaſione; ergo eandem multo magis inuoluit verbum *diſſentiendi*. Item quia conſentire gratiæ, vel tentationi eſt coniungere proprium B velle eidem gratiæ, vel tentationi; ergo & diſſentire eſt coniungere nolle cum illa gratia, cui homo diſſentit. Nec refert quod in Can. 4. non addatur relatiuum *illi*, ſubintelligendum enim eſt ex mente Concilij in cap. 5. explicata, & addito illo relatiuo multo certiùs eſt, neminem dici diſſentire vocationi, niſi quando illam in ſe ſentit, & habet, ſicut nec diſſentit tentationi, niſi quando illa vrgetur.

Ad hanc inſtantiam virtute reſpondet Aluarez 11. *Reſponſio Aluarez.* dicta diſp. 42. num. 15. obiicit enim ſibi, quia hæc propoſitio eſt falſa, *Nemo poteſt reſiſtere auxilio efficaci*, quod probat, quia hæc propoſitio eſt impoſſibilis, *Homo reſiſtit auxilio effica-* C *ci*, quia vt ſit vera, oportet vt cum auxilio efficaci ſimul ſit reſiſtentia, & diſſenſus, quod eſt impoſſibile. Reſpondet verò vtramque propoſitionem tam de poſſibili, quàm de in eſſe veram eſſe: quia licèt non poſſint eſſe ſimul auxilium efficax, & actualis reſiſtentia, nihilominus homo reſiſtere poteſt auxilio efficaci, non actu dato, ſed oblato, quia poteſt illi obicem ponere, cùm offertur per gratiam ſufficientem. Sed hæc reſponſio repugnat propriæ doctrinæ illius auctoris, & ferè aliorum, qui illam ſententiam ſequuntur; quia ſi auxilium efficax eſt prædeterminans, non pendet ex diſpoſitione hominis negatiua poſitiua, vt ſuprà probatum eſt, vnde non poteſt illi obicem ponere, nec in tali auxilio diſtinguuntur dari, & offerri, quia ſi non D datur, nec offertur, cùm nihil poſſit homo facere, vt detur. Deinde non ſatisfacit, quia Concilium loquitur non de auxilio oblato, ſed dato; ſic enim ait, *Si quis dixerit, hominis liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum.* Vnde tandem cogitur dictus auctor admittere hanc propoſitionem, *Homo à Deo efficaciter motus, poteſt diſſentire auxilio efficaci*; reuertitur autem ad ſenſum diuiſum, quia illam deſtruit, quia ſi auferatur motio, iam liberum arbitrium non diſſentit auxilio efficaci, ſed quia illud iam non habet, contrarium operatur.

Quintò hoc ipſum valde confirmat parti- 12. *Quintũ argumentum.* cula *ſi velit.* nam loquitur Concilium de li- E bero arbitrio à Deo moto, & excitato, ac ſubinde loquitur facta ſuppoſitione talis motionis, & addit *poſſe diſſentire vt velit.* ergo ſupponit etiam illam voluntatem diſſentiendi eſſe poſſibilem. Quis enim dicat hominem ligatum catenis, quas non poteſt rumpere, poſſe fugere ſi velit, ſolùm quia ſi ab alio catenæ auferantur, tunc poterit fugere, ſi velit. Qui ergo ſimpliciter dicit hominem ligatum catenis poſſe fugere, ſi velit, profectò dicit, non obſtantibus catenis poſſe ſimul fugere, aut poſſe catenas ſoluere, & ita fugere, ſi velit. Sic ergo Concilium dicens, *poteſt diſſentire, ſi velit*, apertè dicit non obſtãte tali

vocatione in homine recepta, poſſe hominem, ſi velit, aut motionem ipſam pellere, & ita diſſentire, vel quod eſt certius, & ſimplicius, non obſtante motione in homine exiſtente, poſſe hominem velle non operari ſecundùm illam. Et confirmatur, quia potentia in ſenſu diuiſo, quando vnus actus ſupponitur, non eſt potentia ad tempus præſens, ſed ad futurum, nam cùm dicitur aqua frigida poteſt eſſe calida, non eſt id verum, niſi pro tempore futuro: quando autem Concilium dicit liberum arbitrium, & excitatum poſſe diſſentire, profectò intelligit pro eodem tempore, quo mouetur, poſſe ſtatim diſſentire. Et hic eſt planus ſenſus Concilij, omniſque alius ſenſus eſt profectò valde violentus, & futilem, ac inanem reddit Concilij doctrinam. Quis enim vnquam dixit voluntatem ita neceſſitari per gratiam, vt neque in ſenſu diuiſo poſſit tali actu carere; ſi motio gratiæ tollatur, profectò neque ſtolidiſſimi hæretici hoc dixernnt; quid ergo oportebat, Concilium nos docere poteſtatem in ſenſu diuiſo? aut quid hoc contra hæreticos proficiebat?

13. Argumentum ſextum. Sextò addo ex prædictis verbis colligi, Concilium non loqui de aliqua motione, quam homo non ſentiat prius, vel tempore, vel natura, quàm conſentiat, ac ſubinde non loqui de auxilio efficaci, quod nec vitale ſit, nec in homine fiat ipſo non cooperante vitaliter, ſed vt ita rem explicem, loqui de auxilio, quod in homine fiat, ipſo ſentiente: ergo non loquitur de auxilio, quod detur per modum concurſus præuij, qui ab ipſo percipi non poſſunt. Hoc colligo ex vi verbi, *diſſentiendi*, & *conſentiendi*, nam relationem, & coniunctionem dicunt ad aliquid, quod priùs animaduerſum, & ſenſu quodam ſpirituali perceptum eſt. Et hoc ſignificauit Concilium cùm dixit, *Tangente Deo cor hominis*, nam ille tactus ſentiri debet, vt moueat, ſicut in illo, *Ego ſto ad oſtium & pulſo*, pulſus ille vitalis, & perceptibilis ab homine eſſe debet, vt homo poſſit aperire, vel renuere. Et ideo addidit Concilium, *per Spiritus ſancti illuminationem, vel inſpirationem*, quia hæc ſunt motiones perceptibiles ab homine. At Concilium loquitur de motione efficaci, vt probauimus, & dicit hominem poſſe illi diſſentire, & ſupponit auxilium efficax tale eſſe, vt faciat ſe percipi, & reſpectu illius dicit habere locum tam diſſenſum, quàm conſenſum; ergo ſicut in conſenſu hoc non poteſt eſſe verum, niſi reſpectu auxilij, quod actu exiſtit, & percipitur, ita neque in diſſenſu, quia etiam concludit habitudinem ad motionem exiſtentem, & ab homine perceptibilem, ſeu perceptam, licèt diuerſo modo: nam conſenſus dicit habitudinem conformitatis, diſſenſus difformitatis. At verò reſpectu motionis impreſſæ homini ſine ſenſu hominis, non eſt propriè conſenſus, quia illa motio non ſentitur, ſicut homo non conſentit habitui, quando per illam operatur, ſed conſentit inſpirationi, quam habuit, multóque minus reſpectu talis motionis habet locum diſſenſus, quia conſenſus licèt hanc denominationem recipiat reſpectu inſpirationis, ſaltem poteſt eſſe ſimul cum prædeterminatione, (ſi detur,) & aliquo modo illi conformatur, ſaltem vt actio ſuo principio; actus verò contrarius non poteſt eſſe ſimul cum prædeterminatione, (ſi detur,) vnde nec poteſt haberi repugnando illi, ſed repugnando inſpirationi; ergo auxilium illud cui homo poteſt diſſentire, ſi velit, non eſt prædeterminatio, ſed inſpiratio; ergo & gratia efficax non eſt prædeterminatio, ſed inſpiratio,

Apoc. 3.

A 14. Argumentum ſeptimum. Septimò conſidero quòd licèt Concilium loquatur de auxilio efficaci, non tamen de illo ſolo, ſed de ſufficienti, id eſt, de vocatione, & inſpiratione neceſſaria quæ aliquibus eſt efficax, & in aliis inefficax. Hoc videtur admitti ab omnibus Auctoribus citatis, non enim dicunt Concilium loqui de ſolo auxilio efficaci, ſed loqui etiam de illo. Item, quia Concilium tradit doctrinam generalem de neceſſitate gratiæ, cum qua & liberè conſentit, & liberè etiam diſſentit; loquitur ergo de auxilio tam efficaci, quàm ſufficiente. Hinc ergo nouum argumentum ſumo: nam Concilium dicens poſſe hominem abiicere inſpirationem, ſeu poſſe illi diſſentire, ſi velit, abſtractè
B loquitur de inſpiratione tam ſufficiente, quàm efficaci, ſed reſpectu ſufficientis verbum *poteſt* accipitur in ſenſu compoſito, vt Aluarez fatetur dicta diſput. 92. num. 8. ergo etiam reſpectu efficacis. Probatur conſequentia, quia idem verbum in eadem ſimplici propoſitione vniformiter accipiendum eſt, & non æquiuocè reſpectu diuerſorum; id enim non congruit, præſertim in doctrina fidei tradenda, ac definienda. Tum etiam, quia Concilium dicens liberum arbitrium aliquid agere, inſpirationem illam recipiens, *quippe qui illam abijcere poteſt*, per relatiuum *illam* refert eandem omnino entitatem diuinæ inſpirationis quatenus habet virtutem mouendi, & indu-
C cendi arbitrium in conſenſum, & reſpectu illius dicit voluntatem poſſe diſſentire, etiamſi interdum non diſſentiat; ergo ſemper facit ſenſum compoſitum reſpectu talis auxilij ſecundùm ſe ſpectati, ſolùm vt præueniens, ac neceſſarium eſt; ergo ſiue in re tale auxilium ſit efficax, ſiue inefficax, ſemper poteſtas reſiſtendi illi eſt in ſenſu compoſito, quamuis non ſemper reſiſtentia in actum redigatur. Et augetur vis huius rationis, quia ex mente Concilij eadem inſpiratio eiuſdem omnino entitatis, & virtutis, quam noſtra voluntas aliquid agendo, liberè acceptat, poſſet ex eadem libertate voluntatis fruſtrari effectu. Ergo ſecundùm entitatem ſuam eadem inſpiratio præ-
D ueniens eſt, quæ interdum eſt efficax, interdum ſufficiens; ergo etiam quando dicit Concilium, poſſe voluntatem diſſentire, ſi velit, eandem poteſtatem tribuit voluntati reſpectu vtriuſque auxilij, vt præueniens eſt, etiamſi non ſemper æqualem effectum habeat; ergo ſi illa poteſtas eſt in ſenſu compoſito reſpectu auxilij efficacis. Quæ ratio in dicendis infrà in quæſtione de operantibus inæqualiter, cum aliquali auxilio præueniente euidentior fiet.

Aluarez.

15. Argumentum octauum. Octauò ita ex dictis argumentor, quia dicere poſſe diſſentire vocationi, & addere, in ſenſu diuiſo inuoluit repugnantiam, nam per hoc ſecundum deſtruitur primum. Patet, quia eo ipſo, quòd ſenſus diuiſus poſtulatur, requiritur, vt tol-
E latur motio, vt poteſtas diſſentiendi in actum reduci valeat, at tunc illa ceſſatio, vel oppoſita voluntas, non eſt diſſenſus, vt probaui; ergo poteſtas illo modo in ſenſu diuiſo, non eſt ad diſſentiendum, ſed ad non volendum, ad aliud volendum abſque diſſenſu ad gratiam, quæ iam non mouet. Confirmatur. Vnde confirmatur, nam actu diſſentire gratię vacanti, eſt cum illa actu inſtigāte componere diſſenſum; ergo poſſe diſſentire eidem gratiæ, eſt poſſe cum illa componere diſſenſum. Nec per hoc fit tranſitus à ſenſu diuiſo ad compoſitum, vt Aluarez dicit, & non probat, ſed explicatur obiectum, & actus illius potentiæ, qui cùm in ſe, & ex propriis rationibus extremorum compoſitionem inuoluat, non

non poteſt attribui alicui facultati ob poteſtatem in ſenſu diuiſo, ſed in compoſito, aliàs non erit potentia ad talem actum.

16. Cõfirmatur, ac declaratur.

Et confirmatur, ac declaratur, nam diſſenſus, de quo loquitur Concilium, debet eſſe contrarius conſenſui, de quo idem Concilium loquitur; ſed conſenſus non eſt poſſibilis niſi componendo actum conſentiendi, cum motione gratiæ, quia cùm ſit conſenſus ſupernaturalis, non poteſt eſſe niſi cum motione gratiæ;ergo etiam diſſenſus includit compoſitionem cum eadem motione gratiæ. Patet conſequentia,quia contraria quatenus oppoſita ſunt debent verſari circa idem ſimile, & diſſimile, nam reſpectu diuerſorum non erunt oppoſita, & ita eſt in propoſito,nam diſſenſus, & conſenſus dicuntur quaſi relatiuè ad gratiæ ſenſum, vt ſuprà dicebam; non ſumeretur autem reſpectu eiuſdem, niſi eandem motionem ſupponerent in voluntate, & cum illa vterque componeretur. Vnde ſi quis petenti, num velit dare, dicetur conſentire petitioni,& ſi ſtante eadem petitione nolit,dicetur diſſentire.Si autem poſtea eidem non petenti nolit dare,erit ſimplex nolitio, non tamen erit diſſenſus, quia non dicit habitudinem oppoſitam eidem termino; ergo ſi detur motio gratiæ, cum qua coniungi non poſſit carentia actus, ad quem mouet, neque volitio illi oppoſita reſpectu talis motionis impoſſibilis eſt diſſenſus. Ergo in nullo ſenſu verum eſſe poteſt, quòd homo poſſit illi motioni diſſentire, ſi velit, quia ad impoſſibile nulla eſt potentia.

Capvt XXXIX.

Ad fundamenta contrariæ interpretationis reſpondetur.

17. Refutatur dicta euaſio, & interpretatio de ſenſu diuiſo.

TAndem refutamus dictam euaſionem, & interpretationem de ſenſu diuiſo, expendendo fundamenta, in quibus nititur, ſimúlque oſtendendo, quàm ſit ille ſenſus alienus à communi more loquendi,non tantùm in vulgari vſu hominum, ſed etiam in Scriptura, & in ipſo Concilio. Et quidem primum fundamentum Dialecticum dignum profectò non erat, vt in tam graui puncto,& materia adduceretur, vt quia verbum *poteſt* inter extrema propoſitioni poſitum eſt,ſenſus ſit diuiſus, & non compoſitus. Igitur quia Paulus dixit, *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo,* non erit id verum in ſenſu compoſito, ſed indiuiſo, quod apertè falſum eſt, nam illa duo componere, carere fide, & placere Deo,impoſſibile eſt: in ſenſu autem diuiſo homo carens fide poteſt placere Deo. Item Eſther 13. *Non eſt qui poſſit reſiſtere voluntati tuæ*, quod eſt verum in ſenſu compoſito, non in diuiſo. Similia habentur Iob 9.& 41.& ſemper ferè verbum *poteſt* interponitur, quia hic eſt communior modus enunciandi. Et idem Concilium Tridentinum in ſimili forma loquendi ſæpe vtitur verbo *poſſe* in ſenſu compoſito,vt in cap.14.& 15.Can. 2.& 3. diligenter obſeruat Diotaleu. cap. 6. Vbi etiam rectè notat in communi ſermone cùm dicimus fœminam quantumuis rogatam poſſe non conſentire, & hominem acriter tentatum poſſe reſiſtere, intelligimus hæc dici in ſenſu compoſito, quoniam aliàs ridiculæ eſſent ſimiles aſſeuerationes. Sicut etiam quod Chriſtus Dominus dixit Luc. 10. *Quis Rex*

Hebr. 11. 6. *Eſther 13.* *Iob 9.& 41.* *Concil. Trid.* *Diotaleu.* *Luc. 10.*

A *iturus committere bellum aduerſus alium Regem, non ſedens priùs cogitat, ſi poſſit occurrere ei,qui cum viginti millibus venit ad ſe*? certè in ſenſu compoſito intelligendum eſt. Nam poteſtas in ſenſu diuiſo, id eſt, ad occurrendum alteri, ſi deſiſtat venire cum viginti millibus, & cum paucioribus veniat, inutilis eſſet, & impertinens ad deliberandum de bello committendo. Et confirmatur, nam ſi regula illa Dialectica forma eſt, erit vera hæc propoſitio ſimpliciter prolata, *Voluntas Chriſti vnita verbo potuit peccare*, quo faciet ſenſum diuiſum,nimirum ſi dimittatur à verbo, quæ tamen in communi ſenſu omnino falſa iudicatur. Ergo huiuſmodi propoſitiones ſimpliciter, & ſine alia B declaraiione prolatæ communiter faciunt ſenſum compoſitum, quando in ſimilibus materiis proferuntur; ergo incredibile eſt Concilium in alio ſenſu fuiſſe loquutum.

2. Negatur, ſenſum diuiſum ſufficere ad intentionem Cõcilij.

Ad ſecundum negamus ſenſum diuiſum ſufficere ad intentionem Concilij, ſatis enim à nobis oſtenſum eſt, poteſtatem ad carentiam actus, vel ad actum oppoſitum in ſenſu tantùm diuiſo non ſufficere ad libertatem,nam talis poteſtas inueniri poteſt etiam in potentiis naturaliter agentibus, & in ipſa volũtate reſpectu illorum actuum, quos interdum neceſſariò,& non liberè producit, vt de amore beatifico diximus, & de actibus indeliberatis,qui motus primò primi dicuntur,eſt euidens. Nam illos facit voluntas ex quadam neceſſitate C contraria libertati, & nihilominus poteſt voluntas in ſenſu diuiſo ſuſpendere talem actum, & ab illo diſſentire:nam licèt in ſenſu compoſito ſtante illa indeliberatione ex parte intellectus non poſſit cum illa coniungere ſuſpenſionem illius actus, vel habere diſſenſum illi contrarium,nihilominus cum illa indeliberatione,ſeu inaduertentia ex parte intellectns retinet voluntas intrinſecam poteſtatem,vt poſſit ſuſpendere, & tollere à ſe illum actum,ſi ex parte intellectus conſideratio antecedat,atque adeò in ſenſu diuiſo. Simile eſt de illo qui aliquid operatur ex ignorantia inuincibili antecedente,nam in eo non liberè,ſed neceſſariò operatur, & ideo in eodem non peccat. Et D nihilominus retinet potentiam in ſenſu diuiſo ad cauendum tale opus, quia ignorantia illa non abſtulit nec diminuit voluntatis poteſtatem in actu primo,ratione cuius poteſt illud opus vitare. ſi ex parte intellectus ignorantia tollatur,& conſideratio accedat,ac ſubinde in ſenſu diuiſo. Hoc ergo argumentum ad hominem retorquetur, ſuppoſito illo principio,quod in eo ſupponitur,nimirum Concilium loqui de illa poteſtate, quæ in voluntate ſufficit,& neceſſaria eſt ad vſum liberum, ſed poteſtas in ſenſu diuiſo ad hoc non ſufficit, vt ſatis ſuperque oſtenſum eſt; ergo loquitur in ſenſu compoſito.

3. Ad tertium reſpondetur circa verba *diſſentiẽdi, ac reſiſtendi.*

Ad tertium reſpondeo, verba *diſſentiendi* & *reſiſtendi* in præſenti materia æquipollentia eſſe, E quia nihil aliud eſt reſiſtere vocationi diuinæ, niſi illi non conſentire, vel diſſentire: ſicut non eſt aliud reſiſtere tentationi, quàm non conſentire, vel diſſentire illi;nec aliter conſulimus alicui, vt reſiſtat,niſi diſſenſum conſulendo. Idem ergo eſt de reſiſtentia vocationis Dei. Vnde quod Chriſtus ad Hieruſalem dixit Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti*, Stephanus dixit Actor.7. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis, ſicut patres veſtri, ita & vos.* Et in eodem capite, prius de Moyſe loquens ſubdit, *Cui noluerunt obedire Patres veſtri, ſed repulerunt, & auerſi ſunt cordibus ſuis*, in quibus verbis nolle obedire, eſt

Matth. 23. *Actor. 7.* *Ibidem.*

diſſentire, repellere autem eſt reſiſtere, & vnum per aliud explicatur. Denique ſatis à nobis declaratum eſt, quomodo in ipſo verbo diſſentiendi includatur renitentia quædam, ac ſubinde reſiſtentia, quia diſſenſus dicit habitudinem contrariam cui diſſentitur, eundémque ſenſum compoſitum inuoluit.

4. *Mens Concilij pluribus argumentis comprobatur.*

Et præterea ex eodem Concilio poteſt multis argumentis oſtendi hanc fuiſſe illius mentem. Primò, quia non eſt veriſimile ex induſtria vitaſſe verbum *reſiſtendi*, ſed potiùs voluiſſe non ſolùm in actu ſignato & confuſo, ſed etiam in actu exercito, & ſpecifico explicare modum reſiſtendi, qui eſt per diſſenſum. Secundò, quia verbum *abijcere*, ſatis apertè inuoluit reſiſtentiam, ſicut verbum *renuendi*, quod habetur Prouerb. 21. *Vocaui, & renuiſtis*, & facilè poſſunt inueniri ſimilia æquiualentia. (*Prou 21.*) Tertiò Concilium, vt diximus, generatim loquitur de vocatione, tam ſufficienti, quàm efficaci; ſed diſſentire vocationi ſufficienti eſt, illi reſiſtere; ergo poſſe diſſentire efficaci, eſt poſſe illi reſiſtere. Quartò Caluinus ipſe confeſſus eſt, multis ſæculis traditum eſſe in Eccleſia, & creditum, *Gratiam ita mouere voluntatem, vt noſtræ poſtea ſit electionis motioni aut obtemperare, aut refragari*; & in eo hæreticus fuit, quòd quam agnouit eſſe antiquam Eccleſiæ fidem, auſus eſt negare. At Concilium voluit antiquam fidem retinere, ac definire, & Caluino reſiſtere; ergo voluit docere poſſe voluntatem refragari motioni gratiæ, at *refragari* idem eſt quod *reſiſtere*. Addo vltimò Patres Concilij Senonenſis, (*Concil. Senonen.*) cuius doctrinam tacitè approbauit Concilium Tridentinum, expreſsè vſos eſſe verbo *reſiſtendi*, vt infrà videbimus, vbi doctrinam hîc datam ampliùs confirmabimus.

5. *Notatur cōtradictio Caluini.*

Solùm hîc adnotabo contradictionem, quam in ſententia illius Auctoris inuenio; ſentit enim hanc propoſitionem liberum arbitrium à Deo motum, vt excitatum poteſt reſiſtere, ſi velit, in omni ſenſu falſam eſſe, iuxta ſuam ſententiam, quia non poteſt facere ſenſum diuiſum, quia verbum *reſiſtendi* compoſitionem inuoluit. Quod non aliunde colligi poteſt, niſi quia reſiſtentia in re, & actu non fit niſi facta compoſitione cum motione gratiæ, quia non exiſtente contrario, vel aduerſario, non eſt reſiſtentia. Igitur quia reſiſtentia actualis reſpectu motionis prædeterminantis eſt impoſſibilis, infert poteſtatem ad reſiſtendum eſſe impoſſibilem, & conſequenter illam propoſitionem, *Homo poteſt reſiſtere efficaci motioni*, in omni ſenſu eſſe falſam, imò non eſſe capacem ſenſus diuiſi, & ideo falſam eſſe. Deinde etiam fatetur actualiter diſſentire motioni efficaci eſſe impoſſibile, quia idem eſt quod actualiter componere cum illa actum diſſentiendi. Et nihilominus contendit propoſitionem illam, *liberum arbitrium à gratia motum poteſt illi diſſentire*, admittere poteſt ſenſum diuiſum, & in eo eſſe veram. Quod quidem ſolum dixit, quia non potuit repugnare Concilio Tridentino: non eſt tamen conſequenter loquutus, quia non eſt minus de re impoſſibili poteſtas diſſentiendi motioni, quàm poteſtas reſiſtendi, nec *diſſentiendi* verbum minus inuoluit illam compoſitionem, quàm verbum *reſiſtendi*, vt oſtenſum eſt. Imò ipſe fatetur æquè falſas eſſe has duas propoſitiones de ineſſe, homo reſiſtit motioni efficaci, & diſſentit eidem motioni, vel homo abiicit illam; ergo etiam hæ propoſitiones de poſſibili, homo poteſt reſiſtere motioni, poteſt illi diſſentire, poteſt illam abiicere, ſunt æquè falſæ, & in omni ſenſu poſſunt admittere; vel ſi duæ poſteriores ſunt veræ, vt reuera ſunt, ex doctrina Concilij, etiam prima eſt vera, & propoſitiones de ineſſe non ſunt impoſſibiles.

6. *Vltimi argumenti aduerſariorū pars prima, de concurſu ſimultaneo.*

Vltimum argumentum, quo nos redarguunt, quia eadem difficultas habet locum in noſtra ſententia, quam nos per ſenſum compoſitum, & diuiſum diſſoluimus, tres habet partes, quibus ſigillatim reſpondendum eſt. Prima eſt de concurſu ſimultaneo, quæ non eſt ad rem. Tum quia Concilium expreſsè loquitur de motione præuia, quæ tempore, vel natura antecedit liberam determinationem voluntatis: tum etiam, quia eſt longè diuerſa ratio, nam auxilium ſimultaneum inuoluit liberum influxum voluntatis, ſunt enim ſimul natura, imò & indiuiſibiliter eadē actio, & ideo nihil mirum eſt, quòd illo poſito voluntas, & liberè operetur ſimpliciter, & neceſſariò ex ſuppoſitione, quia poſitio illius inuoluit liberum vſum, & ita ſuppoſitio illa non eſt antecedens, ſed comitans. Et conſequenter neceſſitas non eſt abſoluta, nec repugnans libertati, quia eſt conſequens ad vſum eius.

7. *Declaratur differentia inter concurſum ſimultaneum, & motionē præuiam.*

In quo eſt euidens differentia inter concurſum ſimultaneum, & motionem præuiam, quæ ita breuiter poteſt declarari, quia ſenſus compoſitus inter ſimultaneum concurſum ad conſenſum cum diſſenſu includit formalem compoſitionem inter conſenſum, & diſſenſum, & ideo qui dixerit, conſentiens poteſt diſſentire, ſtatim intelligatur in ſenſu diuiſo, quia aliàs diceret impoſſibilia, & quia nec conſenſus dicit habitudinem coniunctionis cum diſſenſu, nec è contrario, ſed potiùs dicunt habitudinem repugnantiæ inter ſe, & vterque dicit habitudinem coniunctionis cum eadem gratia, vel tentatione. At verò ſenſus compoſitus inter vocationem, vel motionem præuiam, & diſſenſum, non dicit compoſitionem inter conſenſum, & diſſenſum, ſed inter principium conſenſus, & diſſenſus, ad quod principium tam conſenſus, quàm diſſenſus dicunt habitudinem coniunctionis, & ideo ille ſenſus compoſitus non ſolùm non includit formalem repugnantiam, ſed potiùs eſt neceſſarius ad veritatem propoſitionis, in qua ſimpliciter dicitur arbitrium vocationi, inſpirationi, conſilio, petitioni, vel motioni ſimplici poſſe conſentire, vel diſſentire, ſi velit. Immeritò ergo nos arguunt, quòd eadem diſtinctione ſenſus compoſiti, & diuiſi, quam in illis impugnamus, ad noſtram defenſionem vtamur. Reſpondemus enim eſſe eandem verbis, non ſenſu, vel quod perinde eſt, nos non impugnate diſtinctionem ſecundùm ſe, & abſolutè ſpectatam, ſed abuſum, vel malam applicationem eius ſine vllo delectu. Nam ad motionem præuiam, ex qua ſequitur neceſſitas antecedens, malè applicatur: ad motionem autem concomitantem, ex qua ſolùm ſequitur neceſſitas conſequens, optimè accommodatur. In præſenti autem pacto maximè reprobamus vſum illius diſtinctionis ad explicationem Concilij, cuius doctrina per malam applicationem illius diſtinctionis planè euertitur, cùm Concilium apertè in ſenſu compoſito loquatur: quod nobis non obſtat, quia, vt dixi, quando dicit, *poteſt illi diſſentire*, vel *abijcere illam*, non refert auxilium ſimultaneum, ſed præuiam motionem, vt in litera manifeſtum eſt.

8. *Pars ſecunda, de prædeterminatione morali.*

Secunda pars erat de prædeterminatione morali, de qua poſſumus in primis reſpondere, illam

obiectio

obiectionem nihil referre ad explicationem Concilij, quia illud non ſequitur de motione prædeterminante ſiue phyſicè, ſiue moraliter, ſed ſimpliciter de vocatione, qua homo conuerti poteſt, & ei reſiſtere. Quia verò doctrina Concilij habere poteſt locum, etiam in vocatione moraliter prædeterminante, & vt res ipſa explicetur, dicimus vlteriùs, prædeterminationem moralem, prout in ſuperioribus, & lib. 3. de Auxiliis, declarata eſt, non eſſe prædeterminationem ſimpliciter, ideóque abſolutè non repugnare cum illa coniungi diſſenſum, ac proinde etiam in ſenſu compoſito verum eſſe, poſſe hominem illam abiicere, & illi diſſentire, ſi velit. Satis enim efficax ad prædeterminandum moraliter fuit vocatio Pauli, & tamen Anſelmus exponens verba orationis Dominicæ, *Fiat voluntas tua*, de illa ſic ait, *In Paulo videtur cogens voluntas Dei, ſed non eſt, quia licèt ſit præuiſus, tamen voluntas erat libera, & ei reſiſteret, ſi vellet*, quia illa vocatio ſecundùm ſe, & abſolutè ſpectata, non inferebat neceſſitatem etiam in ſenſu compoſito, ad quod fatendum etiam Concilium Tridentinum cogit, quia indifferenter, & vniuerſaliter de vocatione diuina loquitur. Vnde fit ex tali auxilio moraliter tantùm prædeterminante, non ſequi infallibiliter conſenſum, vtique per ſe, & ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid, id eſt, moraliter. Eo tamen modo, quo illa prædeterminatio eſt antecedenter moraliter efficax, minuit profectò libertatem, ſicut concupiſcentia antecedens minuit illam, & ideo licèt ſic vocatus poſſit ſimpliciter diſſentire, moraliter autem non poteſt. Et ita nulla eſt repugnantia in doctrina, ſed magna conſecutio, & tota doctrina Concilio eſt conſentanea.

Anſelmus.

9. Pars tertia, de vocatione congrua.

Tertia pars erat de vocatione congrua, quæ ex dictis in ſuperioribus expedita eſt. Diſtinguenda enim vocatio illa vel per ſe, & ſecundùm entitatem abſolutam, vel prout inuoluit habitudinem congruitatis. Priori modo ſpectata, non habet per ſe, ac neceſſariò, quòd ſit efficax. Vnde illi homo poteſt reſiſtere, & diſſentire, ſi velit, idque velle poteſt, ſimpliciter loquendo, etiam in ſenſu compoſito, quia abſolutè non repugnat diſſenſum coniungi actu, cum tota illa vocatione, totaque eius entitate, & virtute ſecundùm ſe ſpectata, nec ex vi illius eſt infallibile, quòd ſequatur conſenſus. Et ita omnia quæ docet Concilium, in illa locum habent in eodem ſenſu compoſito quem tradidimus, neque propter vocationem congruam, ſeu efficacem nos explicamus Concilium in ſenſu diuiſo, etiam reſpectu illius, neque ad hoc vtimur illo modo illa diſtinctione ſenſus compoſiti, & diuiſi: at verò conſiderando vocationem congruam, vt congruam, & ſub habitudine, quam ſub ea ratione inuoluit, & ſub hac formalitate talis vocatio eſt gratia efficax, & illi reſiſti non poteſt, & ſimpliciter homo non poteſt illi diſſentire, quia iam inuoluit ſenſum compoſitum. In quo ſenſu etiam eſt impoſſibile hominem cum illa vocatione non conſentire, ſine præiudicio tamen libertatis, quia illa ſuppoſitio ſub illa formalitate non eſt ſuppoſitio antecedens ſimpliciter, ſed conſequens, quia ſupponit vſum libertatis futurum cum auxilio ſimultaneo. Et licèt vocatio congrua, etiam vt congrua præcedat influxum liberi arbitrij, vt in reipſa datur, non tamen præcedit illum vt futurum, imò ſupponit illum in præſcientia præſentē, & ex hac parte eſt ſuppoſitio concomitans, ex qua ſolùm ſequitur neceſſitas conſequens, quæ libertatem quam ſupponit, non aufert. Concilium autem Tridentinum non eſt loquutum de vocatione hac ſub illa formalitate congruitatis, ſed ſimpliciter de vocatione, & inſpiratione, quam homo liberè recipit, & ideo de illa, & de omni vocatione verum eſt, in ſenſu compoſito poſſe hominem illi diſſentire, ſi velit.

Caput XL.

Ex alijs locis eiuſdem Concilij Tridentini eadem veritas confirmatur, & alijs obiectionibus occurritur.

Qvod hactenus tractauimus, eſt præcipuum teſtimonium, quoad confutandam phyſicam prædeterminationem, & conſequenter noſtram ſententiam fundandam, vti ſolemus. Nec eorum reprehenſionem veremur, qui mirantur adeò nos hoc teſtimonio permoueri, *cùm res*, (vt aiunt,) *ſit clariſſima, & facillimè diſſoluatur*. Hactenus enim nullam reſponſionem cogitare potuimus, nec in eorum libris legimus, præter eas, quas retulimus, quæ an ſint claræ, vel ſatisfaciant, iudicio aliorum ſapientium remittimus. Exiſtimóque rem eſſe dignam Pontificis ſummi declaratione: nam agitur de intelligentia eiuſdem definitionis fidei contra hæreticos huius temporis, ex cuius vera interpretatione, & Concilij grauiſſimi auctoritas, & ſincera doctrina in articulis de gratia, & libero arbitrio pendet. Poſſumus autem hoc aliis teſtimoniis, & verbis eiuſdem Concilij confirmare, quia licèt per ſe non conuincant, iuuant tamen, tum ad intelligendum mentem Concilij eſſe, quam diximus: tum etiam ad confirmandam veritatem, quam intendimus per illationes valde vrgentes ex principiis fidei ab eodem Concilio traditis. 1.

Primò expendimus quod Concilium cap. 7. eiuſdem ſeſſionis ait, vnumquemque iuſtificatum ſuam iuſtitiam recipere ſecundùm menſuram, *quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis prout vult, & ſecundùm propriam cuiuſque diſpoſitionem, & cooperationem.* In quibus verbis ſolùm ponderamus duas cauſas, ſeu menſuras aſſignare Concilium quantitatis gratiæ, quæ vnicuique homini in ſua iuſtificatione tribuitur. Primaria eſt voluntas Dei, ſecundaria, eſt libera voluntatis noſtræ cooperatio; fruſtrà autem Concilium hanc ſecundam partem adiunxiſſet, ſi modus cooperationis noſtræ in phyſicam prædeterminationem, tanquam in vnicam radicem, & cauſam reducenda eſſet. Nam licèt verum ſit gratiam infundi vnicuique iuxta menſuram diſpoſitionis ſuæ, & diſpoſitionem eſſe maiorem, vel minorem iuxta vniuſcuiuſque cooperationem, nihilominus iuxta illam ſententiam in vnoquoque eſt maior, vel minor, cooperatio, quia maiori præuia motione prædeterminatur, quia ſicut homo conatur ad volendum, quia prædeterminatur phyſicè, ita magis conatur, quia intenſiùs, & fortiùs prædeterminatur: prædeterminatio autem datur maior, vel minor non ex hominis diſpoſitione, ſed ex ſola Dei voluntate. Imò (vt ipſi aiunt) entitas ipſa auxilij prædeterminantis, non habet illam efficacitatem, niſi vt eſt inſtrumentum diuinæ voluntatis efficacis, & præfinientis, vt voluntas creata tanto conatu, & non maiori, neque minori, operetur; ergo ſuperuacaneum, & friuolum eſt, illas duas menſuras tanquam diſtinctas aſſignare, ſed oporteret dicere ſolam Dei voluntatem diſtribuentem, vnicuique prout vult, & gratiam, & diſpoſitionem, & conatum ad illam, & prædeterminationem ad conatum

2. Expenditur locus Concilij, quòd vnuſquiſque iuſtificatus accipiet ſuā iuſtitiā iuxta menſuram.

conatum eſſe menſuram iuſtitiæ, quæ vnicuique infunditur, quod certè valde alienum videtur ab illo modo loquendi Concilij. Vnde etiam ipſe Caluinus in illis verbis intellexit, voluiſſe Concilium ſuam efficacem motionem damnare, quæ neceſſitet voluntaté ad cooperandum, vt refert Ruardus dicto art. 7. oſtendimus autem prædeterminationem phyſicam ad vnum in reipſa non differre à neceſſitate.

Ruardus. Prædeterminatio phyſica ad vnum, in reipſa non differt à neceſſitate.

3. Confirmatur.

Quod ita confirmari poteſt ex prædicta definitione. Nam ſi præuia gratiæ motio neceſſitaret voluntatem, etiam coëfficentia voluntatis poſſet eſſe maior, vel minor cum eadem neceſſitate, & conſequenter actus poſſet eſſe intenſior, & remiſſior, & illi poſſet etiam reſpondere habitualis forma gratiæ intenſior tanquam diſpoſitioni phyſicæ, non verò vt diſpoſitioni morali, quæ cooperatione ipſius hominis tribueretur, quia ipſe non eſſet cauſa moralis illius maioris, vel minoris conatus, ſed ſola motio diuina. At verò eadem ratio eſt, ſi voluntas phyſicè prædeterminatur ad tantum, vel tantum conatum, quia eo ipſo quantitas poteſtatis non eſt in poteſtate morali, ac libera voluntatis, quia ſi prædeterminatur ad conatum vt ſex, impoſſibile eſt non conari ad illos gradus, & impoſſibile eſt plus conari; ergo ſuperfluè, & nomine potiùs, quàm re diceretur menſura gratiæ reduci in ſuo genere ad quantitatem cooperationis hominis, ſi illa non eſt in eius poteſtate morali, ſed à ſola extrinſeca motione, eiuſque quantitate pendet. Quocirca cùm Concilium duas quaſi menſuras quantitatis iuſtitiæ ponit, diuinam ſcilicet voluntatem, & conatum humanæ voluntatis, tacitè nobis innuit mirabilem virtutem, & ſapientiam Spiritus ſancti. Nam licèt ſua voluntate in ordine ſuæ prædeſtinationis, ſeu intentionis præfiniat quantitatem gratiæ, & iuſtitiæ quam vnicuique infundere vult; nihilominus in executione huius voluntatis ita ſe accommodat libertati humanæ voluntatis, vt illius libertati, per cooperantem, & ſimultaneam gratiam adiuuandæ determinationem eius, & modum determinationis, cum tanto, vel tanto conatu committat. Et vt vnuſquiſque homo hoc faciat, vt ab intentione ſuæ voluntatis non diſcrepet, vniuſcuiuſque voluntatem præparat, non prædeterminando, ſed vocando vnumquemque prout nouit ei congruere, vt ſe diſponat ad eam gratiæ quantitatem obtinendam, quam Spiritus ſancti eam habere decreuerat.

4. Expenditur ſecundò dictus locus Concilij, præcepta Dei non eſſe hominibus ſeruatu impoſſibilia.

Secundò expendi pro noſtra ſententia poſſunt verba eiuſdem Concilij in cap. 11. & Can. 18. vbi docet ac definit, præcepta Dei non eſſe hominibus ad ſeruandum impoſſibilia. Nam hæc veritas cum neceſſitate phyſicæ prædeterminationis non poteſt ſubſiſtere reſpectu illorum hominum, qui de facto præcepta non ſeruant. Quod ita breuiter declaro: nam vt obſeruatio præcepti ſit poſſibilis homini, neceſſe eſt, vt in eo inſtanti, in quo homo ſeruaturus eſt, vel pro ſua libertate violaturus præceptum prius natura, quàm conſenſum, vel diſſenſum, circa obſeruationem præcepti eliciat, ſimpliciter, & proximè ſit potens ad eliciendum actum voluntatis, quo obſeruet præceptum; ſed nullus qui in eo inſtanti præceptum violat, habet in illo priori naturæ talem poteſtatem ad ſeruandum præceptum; ergò nulli homini de facto non ſeruanti præceptum, eſt poſſibile facere illud. Conſequentia euidens eſt. Maior autem eſt manifeſta, quia, vt actus ſit liber, oportet, vt potentia ſit libera, ac proinde potens ad vtrumlibet pro eodem inſtanti, pro quo actus fit. nam quòd antea fuerit libera, parum confert ad libertatem præſentis actus, ſi in hoc iam potentia ſua libertate priuata eſt; ergo debet eſſe libera in ipſomet inſtanti, in quo liberè operatur; ergo etiam debet eſſet potens ad vtrumlibet. Non poteſt autem hæc indifferentia eſſe in potentia, vt iam compoſita cum vno actu in eodem inſtanti, vt per ſe patet; ergo debet eſſe pro illo inſtanti, vt intelligitur, facultas eſſe prius natura, quàm vnum, vel alium actum eliciat. Nec ſufficit quælibet potentia, ſed debet eſſe proximè ſufficiens ad vtrumque, quia remota potentia ſimpliciter non eſt potentia, cùm nouo complemento indigeat, & ideo libertas conſideratur in potentia cum omnibus requiſitis ad agendum, quæ eſt potentia proxima. quæ omnia ex dictis in Prolegomeno, manifeſta ſunt.

Iam ergo probatur minor ex duplici capite, ſeu principio in aliorum ſententia. Primò, quia qui 5.
in hoc inſtanti non ſeruat præceptum prius natura, quàm habeat actum, vel omiſſionem liberam contrariam præcepto, caret prædeterminante auxilio ad actum, quo ſeruandum eſſet præceptum: ergo caret poteſtate proxima ad illud ſeruandum; hanc enim complet auxilium prædeterminans, dat enim poſſe, vt ſibi negare non poſſint. Et licèt non daret poſſe, ſed tantùm eſſet neceſſarium ad agere, qui illud non habet datum, non habet etiam oblatum, neque vllo modo illud habet in ſua poteſtate proxima; ergo ex hac etiam parte caret poteſtate proxima ad ſeruandum præceptum. Et conſequenter è conuerſo præceptum eſt illi ad obſeruandum impoſſibile. Secundò ex alio capite, quia illemet homo prius natura quàm in alterutram partem ſeruandi, vel violandi præceptum determinetur, prædeterminatur à Deo ad actum nolendi ſeruare præceptum; ergo eo ipſo in illo priori naturæ caret poteſtate proxima ad ſeruandum præceptum eſt illi ad obſeruandum impoſſibile. Probatur hæc conſequentia; quia cum tali prædeterminatione eſt impoſſibile coniungere volitionem ſeruandi præceptum, quia impoſſibile eſt cum tali prædeterminatione non coniungi actum ad quem prædeterminat, quia actus eſt impoſſibilis cum alio quo ſeruandum eſſet præceptum.

Neque hîc poteſt applicari diſtinctio de actu 6.
materiali, vel formalitate peccati, quia ſatis eſt prædeterminatio ad actum materialem nolendi, vt volitio contraria ſit incompoſſibilis cum tali prædeterminatione. Nec etiam hîc habet locum diſtinctio de ſenſu compoſito, & diuiſo, quia potentia in ſenſu tantùm diuiſo non eſt potentia proxima, neque eſt ſufficiens ad libertatem, vt ſatis iam oſtenſum eſt. Hoc ergo argumentum efficaciter, vt credo, conuincit neceſſitatem prædeterminationis phyſicæ, eſſe contrariam poſſibilitati mandatorum, quam Concilium definit. Verumtamen ſi quis conſideret, hoc argumentum coincidit cum ſuprà facto de ſufficientia auxilij, quia ſi neceſſarium eſt auxilium prædeterminans, ſine illo non datur auxilium ſufficiens, & hinc conſequenter fit, vt præcepti obſeruatio fiat impoſſibilis non ſeruanti illud. Solùm ergo in præſenti additur, illud conſequens eſſe contra doctrinam Concilij. Addi etiam poteſt, inde ſequi tranſgreſſionem præcepti non eſſe liberam, nec poſſe ad culpam imputari, quia ſi conſiſtat in omiſſione, neceſſariò ſequitur ex carentia prædeterminationis; ſi verò ſit in actu poſitiuo, hic neceſſariò habetur, poſita prædeterminatione, quam vitare non poteſt homo, ſi Deus illam imprimat. Et hæc argumenta variis modis vrget & locupletat Diotaleuius cap. 5. *Diotaleu.*

Tertiò

7. *Ponderatur locus Concilij, Deum non deſerere iuſtum, niſi prius deſeratur ab ipſo.*

Tertiò ponderari poteſt, quod idem Concilium in eodem cap. 11. dicit, *Deum non deſerere iuſtum, niſi priùs deſeratur ab ipſo*, quod etiam repetit idem Concilium in cap. 13. Quod dogma verum eſſe, quoad auxilium efficax præcedenti. lib. 4. cap. 2. oſtendimus. At ſi auxilium efficax in prædeterminatione conſiſteret, negaret illud Deus iuſtis antequam deſereretur an ipſis, ſicut negauit illud Adamo, priuſquam peccaret, & negat illud paruulo baptizato cùm primum venit ad vſum rationis, & primum peccatum commiſit, & in vniuerſum negat illud cuilibet priùs iuſtificato, in illo primo peccato quo gratiam amittit, quia in omnibus his caſibus in illo inſtanti, in quo quis erat iuſtus, primò peccat prius natura, quàm peccet, caret prædeterminatione ad non peccandum, & conſequenter ſine culpa ſua. Imò, quod grauius eſt, habet prædeterminationem ad actum, cum quo non poteſt præceptum ſeruare; ergo tale auxilium efficax, & eius neceſſitas, eſt contra mentem Concilij, & contra alia verba, quæ in eodem cap. 13. de iuſtis ait, *in Dei auxilio fortiſſimam ſpem collocare, & reponere omnes debent*. Nam in auxilio ſufficiente ſolo, & per ſe ſpectato, nullus poteſt ſpem ponere, ſi præter illud, eſt aliud neceſſarium ex parte Dei, & non datur, vel non ſperatur eadem firma ſpe. Parúmque id refert dicere illud aliud auxilium eſſe neceſſarium ad operari, non ad poſſe. Nam Concilium loquitur de ſpe auxilij neceſſarij ad operandum, & perſeuerandum actu, & non tantùm ad poſſe perſeuerare.

8. At verò ſi auxilium efficax in illa prædeterminatione conſiſtit, quam Deus pro ſuaa ſola voluntate dat cui vult, & negat cui vult, expectata ex parte eorum ratione, vel cooperatione, profectò nemo poteſt tale auxilium ſperare illa firmiſſima ſpe; ergo nec poteſt in tali auxilio ſpem ſuam firmiſſimam collocare, quia firmiſſima ſpes fundatur in promiſſione diuina: nemini autem Deus tale auxilium promiſit. Nam vel eſt promiſſio particularis, & de hac ſine reuelatione conſtare non poteſt, vel eſt generalis facta omnibus, & hæc vel eſt abſolutè facta, & hoc non, aliàs in omnibus haberet effectum, vel ſub aliqua conditione neceſſaria ex parte hominis, & ex eius libertate dependente, & hoc etiam non poteſt dici, quia ſuprà latiſſimè oſtenſum eſt, auxilium prædeterminas non poſſe pendere ex libera diſpoſitione, vel obice hominis. Ergo iuxta illam ſententiam, nullo modo poteſt homo firmiſſimè confidere in diuino auxilio, ſed potiùs ſemper timere, ne ab ipſo pro ſola ſua voluntate deſeratur per negationem talis auxilij, vel etiam per impreſſionem prædeterminationis ad actum malum, quæ ſumma eſt deſertio, etiamſi actus ille materialiter conſideretur. Vnde etiam concluditur ex mente Concilij, auxilium efficax tale cogitari debere, vt à Deo fuerit promiſſum ſub illa ſaltem conditione, quòd *niſi ipſi gratiæ defuerimus, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet*, operans velle, & perficere, quæ conditio non poteſt eſſe alia, niſi actualis cooperatio ex parte liberi arbitrij, quam reſpicit auxilium efficax, & quoad effectus executionem per illam conſummatur. Et quia illa cooperatio ſemper eſt homini libera, ideo dicit Concilium, eſſe in poteſtate hominis illam conditionem implere quæ neceſſaria eſt, vt ab ipſo Deo non deſeratur. Atque hoc etiam argumentum proſequitur latè Diotaleu. dicto cap. 5. Nos autem in dicto cap. 2. libri præcedentis omnia, quæ ad illud confirmandum conducere poſſunt, diximus. *Diotaleu.*

9 Ex his ſatis probatum credimus, illum modum

A auxilij efficacis prædeterminantis, vel contrarium eſſe Concilio, vel certè à mente ipſius alienum. Nunc breuiter alteram partem, quam propoſus, oſtendo, nimirum nihil eſſe in Concilio, quod auxilio efficaci congruæ vocationis repugnet, aut minus conſonum videri poſſit. Tria enim loca ſolent nobis ex illo obiici. Primum eſt in Can. 3. in quo definit, *ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio, neminem poſſe credere, ſperare, diligere, aut pœnitere ſicut oportet*, ſub quo ſubſumitur, ſi voluntas hominis non prædeterminatur à gratia, ſeipſam ad actum ſine adiutorio gratiæ ſe determinare, ac proinde ſe diſponere ad gratiam, quod eſt contra verba Canonis. Sed friuola eſt illa B ſubſumptio, nam quaſi principium in noſtra ſententia eſt, voluntatem diuina inſpiratione excitatam, ſine adiutorio gratiæ etiam phyſicè efficientis, non poſſe velle, aut ſe determinare ad agendum aliquid, ſicut oportet ad ſalutem. Vnde efficaciùs nos conuertimus argumentum ex illo Canone ſumptum: nam ſi doctrina Concilij ſufficiens eſt, vt eſſe debet, inde colligimus ad hos actus requiri prædeterminationem. Nam ſicut dixit ſine inſpiratione, & adiutorio non poſſe actus illos fieri, ita ſignificauit cum inſpiratione, & adiutorio poſſe fieri, neque etiam gratiã eſſe neceſſariam. Sed poteſt dari inſpiratio, & adiutorium ſine determinatione, vt in ſuperioribus probatũ eſt, quia poteſt dari principium C adiuuans, & non prædeterminans phyſicè potentiam, & poteſt dari actuale auxilium adiuuans, quòd non ſit inſpiratio, nec præueniens motio, ac proinde neque prædeterminans. Ergo quidquid additur, eſt præter doctrinam datam à Concilio in illo loco. quod poteſt confirmari ex cap. 16. vbi numerans auxilia quæ Chriſtus in iuſtificatos influit, & optimè poſſunt ſine prædeterminatione ſubſiſtere, addit Concilium, illis poſitis nihil iuſtificatis deeſſe ad bene operandum, & merendum.

Soluuntur obiectiones.

Obiectio prima.

Euertitur.

10. *Secunda obiectio.*

Alter locus eſt Canon. 4. Nam quia Concilium ibi dicit, *liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum*, &c. *poſſe diſſentire, ſi velit, & aliquid agere, neque merè paſſiuè ſe habere*, inferunt, cùm dicit, D *motum, & excitatum*, præter excitationem ponere motionem, quæ non poteſt eſſe niſi prædeterminatio, ac ſubinde cùm dicit, *poſſe diſſentire, ſi velit*, ſolùm docere, per illam motionem non auferri à voluntate libertatem, quam habet innatam, ac proinde poſſe diſſentire in ſenſu diuiſo. Ac denique ex eo, quòd Concilium contra Lutherum docet, aliquid agere liberum arbitrium, quia non merè paſſiuè ſe habet, colligunt ſenſiſſe Concilium, hoc ſatis fuiſſe ad damnandum etiam Caluinum, quia ſi voluntas agendo conſentit, & cum poteſtate diſſentiendi, non poteſt non liberè agere.

11. *Eliditur.*

Sed hæc quàm ſint contraria verbis, & intentioni Concilij, ſatis à nobis oſtenſum eſt, & breuiter E declaratur. Nam in primis cùm dicit, *motum, & excitatum*, gratis fingitur particulam *motum* idem ſignificare, quod *prædeterminatam*. Nam ſi attendamus ordinem literæ, priùs dicit, *motum*, quàm *excitatum*: cùm tamen ſi detur prædeterminatio, excitatio debeat illam præcedere; ſi verò vim vocis ſpectemus, *motum* vniuerſalior eſt, quàm *prædeterminatum*, vel excitatum. Non oportet ergo per illas duas voces, duas diſtinctas mutationes intelligere, ſed quod per vnam dictum fuerat generali verbo, per alteram magis in ſpecie declaratur. Vel certè, quia liberum arbitrium dicitur moueri obiectiuè per intellectus illuminationem, & obiecti propoſitionem, quæ motio quoad voluntatem, eſt quodam

quodammodo metaphorica, fortaſſe inſinuare A voluit Concilium, liberum arbitrium non ſolùm habere eſſe motum, vtique illo modo, ſed etiam excitatum per aliquam affectionem in illo formaliter receptam, vt lib. 3. explicatum eſt.

12. Fortè tamen ſine vllo myſterio duas voces poſuit Concilium ad maiorem rei expreſſionem, ſicut ibidem, ſubiungit, *aſſentiendo Deo excitanti, atque vocanti*, quæ duæ voces ferè æquipollentes ſunt, vel eandem rem ſub diuerſis reſpectibus ſignificant, & de neutra earum fingi poteſt, quod prædeterminationem ſignificat. Vnde quod Concilium addit, *poſſe diſſentire, ſi velit*, euidenter deſtruit prædeterminationem, quia neceſſe eſt loqui de B poteſtate in ſenſu compoſito, vt probatum eſt, qui ſenſus eſt impoſſibilis, & contradictionem inuoluit cum phyſica prædeterminatione, vt in cap. 11. oſtenſum eſt. Quapropter quod tandem addit Concilium *liberum arbitrium aliquid agere*, non phyſicè tantùm, ſed etiam moraliter intelligendum eſt, prout agere dicitur, qui eſt dominus ſuæ actionis. Vnde in cap. 5. inde probat liberum arbitrium aliquid agere recipiendo inſpirationem, quia illam abiicere poteſt, quia niſi ageret, vt habens dominium ſui actus, non poſſet inſpirationem abiicere. Vnde in hoc etiam diſtinguit hominem à brutis, vel inanimatis, quæ comparata ad hominem non agunt, licèt efficientiam phyſicam habeant.

13. Obiectio tertia. Tertius locus eſt in cap. 16. vbi Concilium ait, *Non habere hominem vnde in ſe, & non in Domino glorietur, cuius tanta eſt bonitas erga homines, vt eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona.* At verò ſi determinatio ad conſenſum eſſet ita propria humanæ voluntatis, & non eſſet ex prædeterminatione Dei, iam haberet homo aliquod omnino proprium, vnde in ſe, & non in Domino gloriaretur, vtique in ſua determinatione, quæ magni momenti eſt ad meritum. Imò cùm actus ſolum imputetur homini ad meritum ratione illius determinationis, non rectè diceretur Deus imputare nobis ad meritum ſua dona, ſed determinationem noſtram nobis omnino propriam.

14. Soluitur. Reſpondemus etiam in hoc argumento tacitè inuolui illam peſſimam illationem, quòd determinatio noſtra libera, ſi non ſit ex prædeterminatione phyſica Dei, non ſit donum Dei, quod falſum omnino eſt, quia, vt actus noſtri ſint dona Dei, non oportet quòd ſint ex prædeterminatione diuina, ſed, vt idem Concilium dicit, ſatis eſt, quòd *ſint ex virtute à Chriſto infuſa, quæ talia opera antecedit, comitatur, & ſubſequitur, ſine qua Deo grata eſſe non poſſent.* quæ omnia habent noſtra bona opera ſine prædeterminatione, nam illa antecedit virtus gratiæ excitantis, comitatur virtus gratiæ adiuuantis, ſubſequitur verò quatenus ad perſeuerandum in gratia, bona opera multiplicando, eadem antecedens, & comitans virtus neceſſaria eſt. Cùm ergo tota hæc virtus optimè ſine prædeterminatione ſubſiſtat, non eſt neceſſaria ex mente Concilij prædeterminatio, vt noſtra bona merita dona ſint Dei.

15. Et ob eandem cauſam, non ſequitur poſſe nos in nobis, & non in Deo de aliquo noſtro bono gloriari: nam ipſa libera determinatio, etiamſi à nobis ſit, eſt donum Dei, quia ab eius vocatione congrua, & auxilio nos adiuuante procedit, & qui ſic de illa gloriatur, non in ſe, ſed in Domino gloriatur. Scriptura enim (quod attentè conſiderandum eſt) cuius verba Conciliũ vſurpat, nõ prohibet ſimpliciter gloriari, ſed in ſe, & nõ in Domino, vt Ierem. c. 9. ſignificauit, & expoſuit Paulus 1. Cor. 1. & 2. Cor. 10. vbi ſimul prohibemur gloriari in nobis. Conceditur autem nobis in Domino gloriari. At verò ſicut ex Pelagiano errore ſequitur gloriatio hominis in ſeipſo, ita ex prædeterminatione phyſica tollitur omnis gloriatio in Domino, quia tribuitur opus gratiæ, vt nulla gloria poſſit ex eo in hominem redundare etiam in Domino, quia determinatio ad bonum opus nullo modo eſt à libertate ipſius hominis, ſed ex ſola impreſſione diuina. Concilium autem cum Paulo ita coniungit gratiæ influxum cum operatione noſtra libera, vt non poſſit homo in ſe gloriari, in Deo autem poſſit.

Ierem. 9. 1. Cor. 1. 2. Cor. 10.

CAPVT XLI.

Expenduntur Canones 4. Concilij Mileuitani, & Arauſicani, & an Deus expectet hominis voluntatem, exponitur.

1. PRæter Concilium Tridentinum nulla generalis Synodus aliquid de gratia in particulari definiuit. nam licèt Epheſina Synodus Pelagianos damnauerit, non tamen ex profeſſo doctrinam fidei tradidit, ſed ſolùm Cæleſtini Papæ ſentẽtiam amplexa eſt, vt in 6. Prolegomeno retuli. Et ideo ſolùm de C Conciliis Prouincialibus dicendum ſupereſt: nam illorum etiam auctoritas magni ponderis eſt, & ita illa vtitur ſæpe Auguſtinus in hac materia, vt videre licet in Epiſt. 90. & ſequentibus, & in 105. & lib. 3. contra Iulianum cap. 1. & ſæpe aliàs. Inter Concilia autem Prouincialia, quæ de gratia ſcripſerunt, Mileuitanum, & Arauſicanum ſunt firmioris auctoritatis, quia & à Sede Romana probata ſunt, & antiquiſſima traditione, & conſenſu totius Eccleſiæ ſunt roborata, vt in 6. Prolegomeno viſum eſt, & vnum contra Pelagianos, aliud contra Semipelagianos pugnauit.

2. Ex his verò Concilium Mileuitanum octo tantùm habet canones ad gratiam ſpectantes, ex quibus duo primi de peccato originali, eiúſque re- D miſſione per Baptiſmum definiunt, in tertio verò, quarto, & quinto neceſſitas gratiæ adiuuantis ad cauenda peccata docetur. De quo adiutorio in ſexto, ſeptimo, & octauo traditur, in hac vita non eſſe tale, vt ad viuendum ſine vllo peccato ſufficiat. Ex omnibus ergo illis capitibus tantùm hæc verba quæ in Can. 4. leguntur, aliquid poſſunt ad præſentem cauſam conferre. *Per gratiam non ſolùm nobis reuelari, quid appetere, quid vitare debeamus, ſed etiam nobis præſtari, vt quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus.* Quæ poſſunt in hunc modum pro phyſica prædeterminatione induci, quia cùm illud Concilium ait, per gratiam præſtari, non intelligit tantùm E moraliter, ſed etiam verè efficienter, ac phyſicè; ergo efficit in nobis gratia, & vt valeamus diligere, & vt diligamus: primum autem præſtat per gratiam ſufficientem; ergo ſecundum præbet per efficacem; ergo per gratiam prædeterminantem. At verò in hac inductione cæteris omnibus conceſſis hæc vltima conſequentia nullius momenti eſt; præſtat enim nobis Deus tam moraliter, quàm phyſicè, vt ipſum amemus moraliter quidem per gratiam efficacem præuenientem, congruè nos vocando; phyſicè verò per gratiam concomitantem, & ſimultaneam phyſicè nos adiuuando, quod optimè fit ſine vlla prædeterminatione, vt ſæpe eſt à nobis explicatum. Cùm ergo illud Concilium, non aliud gratiæ adiutorium requirat,

Con[...] Mil[...] quoad gr[...] tiam [...] ſenti expe- ditur.

quirat, potiùs ex illius negatiua auctoritate contra prædeterminantis gratiæ neceſſitatem argumentamur. Nec in illo Concilio aliud in hac cauſa conſideratione dignum inuenio.

3. Expenditur Concilium Arauſicanū.

Ex Concilio Arauſicano generaliter obiiciuntur nobis illæ locutiones. *Ipſa gratia facit vt inuocetur à nobis*, Can. 3. *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiſcum, vt operemur, operatur*, Can. 9. *Nemo ex eo quod videtur habere, glorietur tanquam non acceperit*, Can. 16. *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo, nulla verò facit homo bona, quæ non præſtet Deus vt faciat homo*, Can. 20. *Prorſus donum Dei eſt diligere Deum, ipſe vt diligeretur dedit*. Ac denique addunt illa in quibus neceſſitas præuenientis auxilij definitur. Verumtamen hæc omnia confirmant potiùs noſtram ſententiam, quàm oppugnent, quatenus tantùm docent nos moueri, & iuuari à gratia per inſpirationes, præuenientes, & adiutorium comitans, & ſimultaneum: nec alicuius auxilij prædeterminantis mentionem faciunt. Illa enim duo auxiliorum genera per illa verba indicantur, *Deus in nobis atque nobiſcum operatur.* Dicitur enim Deus operari in nobis, quando ſolus ipſe nos mouet; operatur autem hoc modo illuminationes, & inſpirationes ſanctas nobis infundendo, vt idem Concilium dicit Can. 45. & 6. & 7. & per eaſdem dicit facere Deum, vt ipſum inuocemus, oremus, amemus, ſeu velimus, & ſicut oportet operemur: per inſpirationes autem & illuminationes non prædeterminatur phyſica voluntas, vt iam oſtenſum eſt. Quòd ſi vis fiat in verbis *faciendi*, & *operandi*, quæ ſignificant efficientiam phyſicam, idem reſpondemus quod de ſimilibus verbis Scripturæ diximus. nam Concilium loquitur imitando Scripturam, & proximè imitatur Auguſtinum, de quo poſtea dicemus. Ac denique ipſummet Concilium ſenſum ſuorum verborum ſatis explicuit per verba *illuminandi*, & *inſpirandi*, per quæ dicit in Can 7. *Dare Deum ſuauitatem in conſentiendo & credendo.* & Can. 17. dixit, *fortitudinem Chriſtianorum Chriſtiana charitas facit*, vbi verbum *facit* moralem certè cauſalitatem ſignificat, & Can. 23. inquit. *Quando homines ita faciunt, quod volunt, vt diuinæ ſeruiant voluntati, quamuis volentes agant, quod agunt, illius tamen voluntas eſt à quo præparetur, & iubetur, quod volunt.* quæ eſt ſententia Auguſtini tract. 19. in Ioan. & apud Proſper. 336. aliàs 338. Apud Auguſtinum autem voluntatem præparari à Domino, non eſt prædeterminari, ſed congruè vocari, vt in proprio capite oſtendemus. Sed aiunt, Concilium dicit hoc fieri in nobis per operationem diuinam, operatio autem diuina quid phyſicum eſt. Reſpondeo, etiam inſpiratio eſt quid phyſicum, nam eſt diuina operatio, & non ideo prædeterminat.

Auguſtin. Proſper.

Obiectio: Soluitur.

4. Adducuntur, & expēdũtur duo alij Canones eiuſdē Concilij.

Præter hæc, quæ generalia ſunt, expenduntur contra nos duo alij Canones eiuſdem Concilij. Prior eſt Can. 4. vbi Concilium damnat, *Si quis dixerit, vt à peccato purgemur, voluntatem noſtram Deum expectare*, &c. Nam ex noſtra ſententia ſequitur Deum expectare voluntatem noſtram, vt eam à peccato purget, hoc autem eſt contra dicta verba Concilij, vt patet: ergo. Maior, ſeu ſequela probatur, quia Deus non purgat voluntatem à peccato, niſi iam conſentientem, & determinatam; ſed Deus, (vt nos dicimus,) non efficaciter facit vt determinetur; ergo expectat illam vt ſe determinet, & ſic à peccato purgetur. Ad hunc canonem reſpondi lib. 3. de Auxiliis c.15. Deum non expectare voluntatem ho-

A minis non vocati, vt illum vocet, expectare tamen voluntatem hominis iam vocati, vt conſentiat.

5. Reprehendeũt Cumel.

Hoc verò reſponſum acriter reprehenderunt, qui poſtea pro auxilio prædeterminante ſcripſerunt. Ex quibus Cumel. dicto lib. 1. diſp. 4. ſect. 3. parum à principio dixit eſſe ſententiam falſiſſimam. Alij verò dicunt eſſe contra illud Concilium, quia ſenſus illius Canonis, vt aiunt, eſt, quòd licèt quis habeat auxilium ſufficiens ad conuerſionem, & purgationem peccatorum, Deus poſtea non expectat noſtram voluntatem, vt actu velit purgari & conuerti. Hunc autem eſſe ſenſum Concilij probat Aluarez ex contrario errore Maſſilienſium, quod Concilium damnat. Maſſilienſium enim ſententia erat, poſtquam Deus vocat hominem ad pœnitentiam, expectare eum, vt ſi velit, conſentiat, non autem efficere, vt efficaciter, & infallibiliter præbeat aſſenſum; ergo hoc eſt quod damnat Concilium. Antecedens probat, ex epiſtolis Proſperi, & Hilarij ad Auguſtinum, & epiſtola 107. Auguſtini ad Vitalem. Et ad idem ponderat verba Concilij, quia non damnat dicentes, Deum expectare noſtram voluntatem, vt illam excitet, ſed non expectare, vt illam à peccato purget. Et addit rationem, *quia vt purgari velimus, fit in nobis per Spiritus ſancti illuminationem*, quæ debet eſſe operatio phyſica, de qua etiam loquitur Paulus, quem Concilium allegat ad Philip. 2. cùm dicit, *Deus eſt, qui operatur in nobis.* Vbi etiam ponderat non dicere, *operatur nobiſcum*, ſed *in nobis*, quod anteceſſionem quandam ſignificat. Denique addunt rationes, vt rem ipſam ſuadeant, quia cauſa efficiens non expectat ſuum effectum, ſeu Deus per auxilium præoperantis gratię eſt cauſa, quòd homo velit; ergo non expectat illum, vt velit. Alias item rationes ab inconuenienti inducunt, quas in ſequenti puncto meliùs proponam.

Aluarez.

Philipp. 2.

In quo ſenſu Catholico dicatur Deus expectare, vel non expectare voluntatem peccatoris, vt eum à peccato purget.

6. Punctum canonis.

Punctum quod in intelligentia huius Canonis attingitur, eſt vnum ex præcipuis huius materiæ, in quo eccleſiaſtica definitio iure, ac meritò deſiderari, ac poſtulari poteſt: interim tamen dum Eccleſia aliud non definit, duo mihi videntur omnino vera, & à Theologis aſſerenda. Vnum eſt poſtquam Deus vocauit hominem ſufficienter ad pœnitentiam, expectare voluntatem eius, vt eum à peccato purget. Hanc aſſertionem probaui in loco citato verbis illis Apoc. 3. *Ecce ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis aperuerit, intrabo.* Quia & metaphora ipſa, & modus loquendi apertè oſtendunt poſtquam Deus pulſat, expectare reſponſum, ſicut qui pulſat ad oſtium amici, expectat reſponſum. Illa enim conditionalis apertè oſtendit, Deum non intrare donec homo reſpondeat, & conſequenter illum expectare. Quod eodem verbo dixit Iſai. c. 30. *Expectat Dominus vt miſereatur veſtri*, & Deus per ipſum cap. 5. poſtquam numerauit omnes gratias, quibus vineam ſuam præparauit, inquit, *expectaui vt faceret vuas, fecit autem labruſcas.* Ad quæ loca reſpondēs P. Aluarez ſolùm ait, in illis locis per illa verba tantùm ſignificari exigere Deū ab homine quē vocat, & à peccatis purgare vult cooperationē ſui liberi arbitrij, non tamen ſignificari expectare Deum talem cooperationem, quæ ſit à nobis ex nobis, ſed quæ ſit donum Dei. Probatque hanc expoſitionem ex eodem Propheta, dicente, *Beati omnes qui expectant eum.*

Aſſertio prima.

Apoc. 3.

Iſai. 30.

Iſai. 5.

Reſpondet *Aluarez.*

Iſai. 30.

Qq Sed

7. Reiicitur illa reſponſio. Sed hæc nobis non ſatisfaciunt. Nam eſto verum ſit, vt reuera eſt, per illa verba explicari liberam cooperationem noſtram, non eſt minus verum per illud verbum *expectandi* propriè, & ſine vlla erroris ſuſpicione, aut vmbra explicari. Cur ergo in me reprehendunt modum loquendi, quem ipſemet Spiritus ſanctus docuit? aut quî credibile eſt damnaſſe Concilium Arauſicanum propoſitionem in Scriptura expreſsè contentam, & non ſolùm in vno loco per Prophetam à Spiritu ſancto dictam, ſed in alio etiam ex ore ipſius Dei relatam? Deinde Scriptura ſacra propriè eſt interpretanda vbi vel euidens ratio, vel cogens auctoritas aliud non docet, per verbum autem *expectat* ita ſignificatur neceſſitas noſtræ liberæ cooperationis, vt etiam ſignificetur debere cum determinatione noſtræ liberę voluntatis inchoari, & hanc expectare Deum, vt illi cooperetur. Alioqui, quid expectat Deus? Non quidem vt fiat in nobis auxilium efficax, tum quia nemo expectat, quod à ſolo ſuo arbitrio pendet, tum etiam, quia de vinea ſua dicit Deus, *Expectaui vt faceret*, ipſa autem non eſt factura auxilium prædeterminans. Nec poſito illo auxilio eſt, quòd Deus expectet liberam cooperationem, quia neceſſariò ſequitur ex illo auxilio ſine vlla mora, & in eodem puncto, ita vt ab ipſo homine impediri non poſſit. Nec etiam poteſt Deus expectare cooperationem ab homine vocato, & non prædeterminato, ſi illa prædeterminatio neceſſariò debet antecedere ſine cooperatione ad illam, quia expectaret rem impoſſibilem; non ergo determinationem, vt à ſe ſolo faciendam, ſed vt non poteſt fieri ſine nobis.

8. Verbum ergo *expectandi* propriè ſumptum, (vt ſumi debet in dictis teſtimoniis quãtum fieri poſſit,) neceſſitaté talis prædeterminationis excludit, & oſtendit talem, & tam veram ac propriam eſſe noſtram liberam cooperationem, vt Deus verè dicatur expectare illam immediatè, & proximè poſt ſufficientem vocationem. Nam etiam hoc includit verbum *expectandi*, & ideo in dicto c. 5. Iſaiæ priùs deſcribuntur omnia ſubſidia præuia, & neceſſaria antecedenter in vinea, vt fructum poſſet ferre, & poſtea meritò dicitur expectaſſe Deum ab illa vt faceret vuas, feciſſe autem labruſcas, quia vtrãque facere poterat, labruſcas per ſeipſam, vuas per auxilia gratiæ, quibus iam erat ſufficienter inſtructa. Et hoc ipſum ſatis apertè docet Paulus, cùm homines iã vocatos monet, *ne in vacuũ gratiã Dei recipiant*, 2. Cor. 6. quẽ locum tractãs Aug. lib. de Grat. & liber. arb. ait, *Vt quid eos rogat, ſi gratiam ſic ſuſceperunt, vt propriam perderent voluntatem*. Vbi *propriam* vocat, id eſt, cui integrum ſit in hanc, vel illam partem ſe flectere, non obſtante præcedente gratia, & vocatione. Quia verò hæc proprietas voluntatis per gratiam non deſtruitur, ideo meritò rogat Paulus, & per illum Deus, ne in vacuum gratiam recipiamus; ergo à fortiori hoc ipſum expectat Deus, nam negare, plus eſt, quàm expectare.

2. Cor. 6. Auguſt.

9. Confirmatur ex Concil. Trident. Prętereà veritas hæc confirmari poteſt ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. dicente, vnumquemque recipere iuſtitiam ſecundùm menſuram, voluntate Dei diſtributam, *& ſecundùm propriam cuiuſque diſpoſitionem, & cooperationem*. Ex quibus verbis colligo, quòd licèt Deus voluntate ſua præfinierit vnicuique menſuram iuſtitiæ, quam illi dare ſtatuit, nihilominus ſimul decreuiſſe illam dare commenſuratam diſpoſitioni, & liberæ cooperationi vniuſcuiuſque. Ac proinde licèt in ordine intentionis, quoad præfinitionem Deus non expectet voluntatem hominis, nihilominus executionem illam,

A ciúſque cooperationem expectare. Nam, vt conferat gloriam, expectat merita, & perſeuerantiam, & vt conferat habitualem gratiam, & iuſtitiam, expectat vt homo ſecum diuino auxilio diſponat, & vt conferat diſpoſitionem, expectat liberam cooperationem ad illam, quia ſtatuit non dare talem diſpoſitionem ſine libera cooperatione, & hoc ſatis eſt, vt illam expectare dicatur. Vnde etiam dixit Hieronymus in dictum cap. 30. Iſaiæ. *Grandis miſericordia Dei quæ noſtram expectat pœnitentiam.* Et Proſper lib. 2. de vocat. gent. cap. 8. aliàs 2. *Terra viues, & de gratia imbre iam fœcunda, habet, quod ab ipſa expectetur, ad id quod accepit augendum.* Hieronym. Proſper.

B Eodem modo loquuntur Ambroſius, & Hieronymus, quos in dicto libro de auxiliis allegaui, quibus P. Aluarez non aliter quàm ad Scripturas reſpondet, & ideo euaſionem eius prætermitto.

Secundò ergo aſſero verum ſenſum illis Canonis 4. eſſe Deum non expectare diſpoſitionem, aut meritum aliquod proprium voluntatis humanæ, id eſt, propriis, & ſolis viribus ſuæ libertatis factum, vt in ea opus gratiæ ſuæ inchoet per vocationem, inſpirationem, & alia præuenientia auxilia non tamen negare Concilium, poſtquam gratis Deus hominem vocauit, expectare liberam cooperationem eius ad conſenſum, vt eum à peccatis purget. Hanc aſſertionem probo primò ex dictis, hæc enim poſterior pars ſequitur ex dictis, 10. Aſſertio ſecunda. Probatur.

C quia non potuit definire Concilium contra expreſſam Scripturæ locutionem. Ex hac autem poſteriori parte ſequitur prior, quia excluſo hoc poſteriori ſenſu falſo, nullus aliàs verus relinquitur niſi illo prior. Secundò probatur ex verbis Concilij, tum quia non loquitur de vno, vel alio actu iuſtificationis, ſeu purgationis à peccato, ſed de toto negotio gratiæ, quod in huiuſmodi purgatione interuenit, & ita damnat dicentes expectare Deum voluntatem hominis, vt eum à peccato purget. Deinde non loquitur de expectatione cooperationis liberæ voluntatis à gratia præueniente, ſed ſimpliciter de expectatione voluntatis, nimirum, vt per ſe quiſque ſolis viribus aliquem effectum habeat, per quem Deus gratiam

D obtineat.

11. Expoſitio Auguſtini. Denique in probationem adducit Concilium ſententiã illam Auguſtino familiarem ex Prou. 8. iuxta LXX. *Præparatur voluntas à Domino.* Quod facere Deum per vocationem idem Auguſtinus exponit lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. & de prædeſtinat. Sanctor. cap. 16. & aliis locis ſæpe citatis; ergo non loquitur Concilium de voluntate iam vocata, & excitata, nam talis voluntas iam eſt à Deo præparata. Et ideò teſtimonium illud nihil facit contra veram ſententiam quam defendimus: nam licèt Deus expectet conſenſum à voluntate poſt vocationem, nihilominus ipſe eſt qui talem voluntatem ad conſentiendum præparat. Et ideò ſi

E ſenſus Concilij eſſet, quem aduerſarij illi affigunt, extra rem fuiſſet teſtimonium illud. Nec plus valeret aliud ex Paulo ad Philip. 2. *Deus eſt qui operatur in nobis velle*, nam hoc facit Deus in nobis per vocationem, teſte Auguſtino de Spiritu, & liter. cap. 34. & aliis frequentibus locis infrà referendis; ergo non poteſt loqui Concilium de homine iam vocato, nam licèt Deus expectet conſenſum eius, nihilominus ipſe erit, qui in ipſo homine cum vult operatur ipſum velle. Damnat ergo Concilium eos, qui dicebant velle, & deſiderare ſanitatem animæ præcedere in homine ſine operatione Dei, & hoc velle expectare Deum, vt in ipſo ſalutis opus incipiat, & contra Philipp. 2. Auguſt.

tra hunc ſenſum optimè probant dicta teſtimonia.

12. Conuincitur ſenſus ex errore contrario.

Præterea conuincitur hic ſenſus ex errore contrario, quem Concilium in illo canone damnare intendit. Nam Synodus illa directè impugnat Semipelagianorum errorem, vt in Prolegom. 6. oſtendimus. Illorum autem error fuit, initium ſalutis ſumi à libero arbitrio aliquid per ſe merente, ſaltem volendo, & deſiderando ſanitatem; & ideo dicebant hanc voluntatem expectare Deũ, vt hominem à peccato purget. Et ita tota contentio cum illis fuit de prima excitatione, & vocatione diuina, cur quibuſdam detur, & non aliis, vel cur huic maior, aut citiùs, aut magis congrua, quàm illi, quod totum referebant in ſolam hominis voluntatem, quam dicebant expectare Deum, vt iuxta eius affectum eam vocet. Vt autem Concilium hunc errorem damnaret, neceſſarium fuit loqui in ſenſu à nobis expoſito; ergo in eo loquutum eſt. Maior latè à nobis probata eſt in Prolegomen. 5. & cùm res conſiſtat in facto, teſtibus probanda eſt. Producant ergo prædicti Auctores auctorem aliquem antiquum, vel modernum, qui ante ipſos dixit, contentionem cum Semipelagianis fuiſſe de conſenſu poſt vocationem ex auxilio gratiæ liberè præſtando; an Deus poſtquam hominem vocauit, illum expectet, necne, non potiùs de vocatione ipſa, & de aliquo bono vſu liberæ voluntatis, qui præcedere poſſit, aut debeat. Certè qui attentè legeret epiſtolas Proſperi, & Hilarij, & librum Auguſtini de prædeſtinat. Sanctor. nihil aliud inueniet. Sed quia hæc in dicto Prolegom. 5. latè tractaui, repetenda hîc eſſe non cenſui.

13. Probatur ex Auguſtino.

Tertiò probare hoc poſſumus ſpecialiter ex Auguſtino in eadem epiſtola 107. ad Vitalem, quæ in contrarium allegatur, vbi in principio ita refert errorem Vitalis, qui credebat ante internum ſalutis initium non præcedere, niſi doctrinam, & legis, vel fidei propoſitionem, reliqua verò ex ſolis viribus liberæ voluntatis pendere. Vnde infrà obiiciendo illud Pſalm. 36. *A Domino greſſus hominis diriguntur, & viam eius volet*, ponderat Auguſtinus non dixiſſe, *& viam eius diſcet, aut aliquid*, (inquit,) *huiuſmodi, quod poſſes dicere à Domino dari, ſed homini iam volenti, vt ſcilicet, beneficium Dei, quo greſſus hominis dirigit, vt viam eius diſcat, teneat, gradiatur, ſua homo voluntate præcedat, & hoc Dei donum ſua præcedente voluntate mereatur.* Hic ergo fuit error Semipelagianorum, contra quem, & contra Semipelagianos in progreſſu epiſtolæ diſputat ex locis Scripturæ, quæ neceſſitatem gratiæ non ſolùm ad progreſſum, ſed etiam ad initium voluntatis bonæ conuincunt. Et inter alia dicit, *Deum vocatione alta, atque ſecreta præmouere hominem, ita mouendo ſenſum, vt accommodet aſſenſum.* Et infrà circa finem epiſtolæ ait, *Quomodo dicitur, quòd per legem Dei, atque doctrinam Scripturarum fiat, quod eadem Scriptura dixit, Præparatur voluntas à Domino, ac non potius per occultam inſpirationem gratiæ Dei?* Et infrà. *Quomodo expectat voluntates hominum, vt præueniant eum quibus det gratiam*, &c. Hoc ergo eſt quod ab Auguſtino damnatur, ſcilicet, quòd Deus expectet, vel voluntas hominis præueniat ipſum, ſeu quòd expectet meritum voluntatis operantis ſua ſola naturali libertate, vt ei gratiam ſuam communicare incipiat. Hoc ergo ipſum eſt quod Concilium Arauſicanum in illo Canone decreuit, nam eandem doctrinam contra eundem errorem tradere voluit.

Pſalm. 36. Auguſtin.

14. Et ſimili modo Petrus Diacon. in lib. de Incarnat. & grat. cap. 7. referens argumentationem Maſſilienſium, hanc dicit fuiſſe concluſionem eorum. *Reſtat vt non ille*, (ſcilicet Deus,) *excitet voluntatem humanam, ſed eam expectet ab homine, vt æquum ſit in volentibus præmium, in nolentibus autem iuſta damnatio.* Non ſolùm ergo dicebant Semipelagiani Deum expectare conſenſum, ſed dicebant expectare voluntatem ad excitationem gratiæ, & conſequenter illam voluntatem eſſe conſenſum quendam liberum à ſola voluntate ſine vllo gratiæ auxilio conceptum. Contra quem errorem ipſe argumentatur ex verbis Chriſti, *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone*, &c. Quod exemplum euidenter oſtendit intentionem eius contra Maſſilienſes fuiſſe, quòd Deus non expectet præuiam bonam voluntatem hominis ad eum vocandum. Vnde in cap. 8. ſic contra eos incipit. *Sed nos ſequentes eundem Apoſtolum, omnium bonarũ cogitationum originem, eárumque confeſſionem, & volũtatem ex Deo, & per Deum, & in Deo dicimus, qui prauas hominum voluntates, & terrenis affectibus implicatas, per infuſionem, & operationem intrinſecus Sancti Spiritus abſoluit, & corrigit, ſicut ſcriptum eſt, Præparatur volũtas à Domino.* quod infrà exponẽs verbis Cœleſtini Papæ addit, *& vt boni aliquid agant, paternis inſpirationibus ſuorum ipſe tangit corda filiorum.* Affirmabant ergo Semipelagiani Deũ expectare voluntates hominum, vt eorum corda ſuis inſpirationibus tangat, & hoc eſt, quod expectet hominem iam vocatum, vt conſentiat.

Petr. Diacon. Matth. 11.

15. Confirmat Fulgent.

Et hoc ipſum confirmat Fulgentius in libro ſuo de Incarn. & grat. cap. 30. vbi reſpondens Petro dicit, *Ad illud, quod veſtra eos dicere teſtatur epiſtola, id eſt, quia Deus expectat hominis voluntatẽ*, &c. Et in eodem ſenſu errorem illum accipit, & ita illum impugnat exemplo paruulorum, quibus Deus confert gratiam ſuam non expectata eorum voluntate, quod exemplum optimè accommodatur adultis quoad gratiam vocationis, quam Deus ſolus facit, non verò quoad comitantem, qua poſt vocationem liberum conſenſum nobiſcum operatur. Vnde inquit. *Si ergo ad ſaluandos homines, ſicut iſti volunt, non excitat, neque mutat, ſed expectat hominum voluntates, quomodo infantes*, &c. Intellexit ergo Fulgentius ſententiam Maſſilienſium fuiſſe Deum non præuenire volũtates hominum, excitando illas, vt eas mutet, & de malis bonas faciat, ſed expectare illas vt bonæ eſſe incipiãt, & ſic ſuam excitationem mereantur. Vnde infrà ſuam argumentationem ita concludit. *Si enim Dei bonitas ſalutem non incipit hominis operari, niſi bonam eius inuenerit voluntatem, iniquum erit condamnari qui bene nec velle, nec nolle potuerit.* Et infrà, *Certiſſimè credendum eſt, & fiducialiter confitendum, vnam eandémque Dei gratiam in maioribus ſaluãdis operari bonæ voluntatis initium, quæ in paruulis ſine voluntate operatur ſaluationis effectum. Ipſa gratia infantes neque volentes, neque nolentes redimit, quæ maiores illuminando volentes ex nolentibus facit.* In quibus omnibus ponderanda ſunt duo. Vnum quòd tota controuerſia cum Semipelagianis erat de initio bonæ voluntatis: aliud, quòd hoc initium ponitur in inſpiratione & illuminatione, per quam Deus congruè vtique datam voluntatem ex nolente volentem facit. Vnde poſtea ſubiungit. *In paruulis ſalutis opus ſine propriæ voluntatis aſſenſu gratiæ Dei operante perficitur, quod bonæ voluntatis exordio diuinitus dato in maioribus inchoatur, vt opere ſolius gratiæ voluntas, quæ mala* fuit

fuit, bona fiat, & deinceps gratiæ ſecum operanti ſeruitium obedientiæ cooperatricis exhibeat. Ex quibus verbis colligo, ad illam ſolam gratiam, quam Deus ſolus operatur in nobis, non expectare Deum voluntatem noſtram ex mente Fulgentij, qui hoc aſſerit, vt Semipelagianis contradicat; in hoc ergo illi errarunt, & hoc eſt quod damnat Concilium Arauſicanum, nam vt voluntas cooperetur gratiæ ſecum cooperanti, neceſſariò eſt eius obedientia expectanda.

16. *Accedit Bellarminus.*

Denique graues etiam Theologi illum Canonem ita intellexerunt. In primis Bellarminus de Grat.& liber.arbitr.cap.6. vbi contra quoſdam qui dicebant, Deum non ſemper nos vocare, ſed tamen paratum eſſe ad vocandum, ſi velimus, dicit eos incidere in Semipelagianorum errorem, & adiungit. *Expectat quidem ille, qui pulſat ad oſtium cordis, vt aperiatur, & ideo dicit: Si quis mihi aperuerit, intrabo ad eum, ſed non expectat vt inuitetur ad pulſandum, ſed ipſe præuenit pulſando, & vocando, vt definitum eſt in Concilio Arauſicano can.4.* Similiter Vega lib.6. in Trident. c.5. inter alia quæ contra noſtram liberam cooperationem obiicit, quarto loco ponit hunc Canonem 4. Concilij Arauſicani

Item Vega.

dicentis. *Deus vt à peccato purgemur, voluntatem noſtram non expectat.* Et reſpondet, *Verùm hoc ad gratiam præuenientem referendum eſt, non ad iuſtificantem; ideo enim dictum eſt, Deum voluntatem noſtram non expectare, quia vt iuſtificemur, ipſe nos præuenit, vt velimus, & aſſentiamus, & cooperemur ſuæ vocationi.* Per *gratiam* autem *præuenientem* Vega intelligit excitantem, vt in ſolutione primæ obiectionis latè declarauerat; ad hanc ergo ait, non expectare Deum voluntatem noſtram, ad cooperantem autem apertè vult Deum cooperationem noſtram expectare. Quin potiùs etiam Medina lib.2. q.109.art.6 dub.1. idem argumentum quarto loco

Medina.

proponẽs contra libertatem conſenſus reſpondet, ſenſum definitionis Arauſic. Concilij eſſe, quòd *nos non præuenimus Deum, ſed ipſe nos præuenit in benedictionibus dulcedinis dãdo conſenſum libero arbitrio.* quæ verba veriſſima ſunt; in verbo tamen *dandi* poteſt eſſe æquiuocatio, poſſuntque illud defenſores prędeterminationis de illa interpretari, præſertim cum Medina non ſit ab illa ſententia alienus. Nihilominus tamen idem Auctor in ſecundo du-

Idem.

bio vltimum argumentum ita proponit. *Deus expectat noſtrum conſenſum, vt nos conuertat, vt ſuprà demonſtratum eſt.* Et poſtea in ſolutione non negat hoc antecedens, ſed ait. Reſpondetur, quòd *Deus expectat noſtrum conſenſum, (nam, vt ait Auguſtinus) qui creauit te ſine te, non ſaluabit te ſine te. Verùm non expectat noſtram volũtatem, quaſi ipſa præueniat, & inde fit initium boni, ſed vt ſequatur, & obediat diuinæ motioni.* Quę eſt vera, & genuina intelligentia Cõcilij. Et licèt vltimum verbum poſſit ad prædeterminationem detorqueri, tamen verbum *expectat* nullo modo habet locum reſpectu illius, vt declaraui. Vnde etiam optimè dixit Soto lib. de

Soto.

Natur.& grat.c.15. *Cùm Deus tam ſit praſtò, qui nobis opituletur, nimirum, qui irradiare Principum corda ſol ipſe iuſtitiæ nunquam ceſſat, quid cauſæ eſſe poteſt, cur non inſtauratur, niſi quia aſſenſum noſtrum expectat, & operari, quod teſtimonio Apocalypſ. & aliis confirmat,*

17. *Occurritur obiectioni ex illo Canone ſumptæ; Contenta in*

Ad obiectionem ergo ex illo Canone ſumptam reſpondemus negando illam dicti Canonis interpretationem. Et ad probationem ſimiliter dicimus malè reformari Semipelagianorum ſententiam in illo Canone damnatam, & peius ad noſtram comparari. Tria enim in illa ſententia Maſſilienſium

A continebantur. Primum expectare Deum hominis voluntatem, vt illam vocet, ſecundum id, quod in illa expectat, eſſe aliquale meritum, vel impetratio primæ gratiæ auxiliantis. Tertium illud meritum eſſe aliquod opus liberum ſolis viribus humanæ voluntatis factum, & hæc ſunt, quæ in illo Canone damnantur; vt in dicto Prolegom.5. & hîc iterum dixi. Nos autem contra primum dicimus, Deum non expectare voluntatem hominis, vt illam excitet, ſed vocare illam iuxta menſuram voluntatis ſuæ & gratiæ; nihilominus tamen affirmamus expectare voluntatem hominis, vt gratiam cooperantem, vel ſubſequentem actu

ſententia Maſſilienſium, quæ damnantur, & referuntur.

B illi conferat. Secundò addimus, vt Deus has gratias conferat, non expectare aliquod meritum fundatum in volitione aliqua libera ſolis naturæ viribus facta; nam hoc etiam damnatum eſt in dicto Concilio Can. 3.& 6 Tertiò dicimus expectare Deum liberam cooperationem noſtræ voluntatis iam vocatæ, vt recipiat diuinam inſpirationem in ſolis viribus, ſed per diuinam gratiam adiuta, vt dixit Concilium Tridentinum dicto cap. 5. videlicet quiſquam credat eſſe neceſſariam præuiam excitationem Dei, ad quam Deus non expectet voluntatem hominis, ſi diceret poſt illam nihil amplius operari gratiam, ſed expectare Deum, vt voluntas ſolis ſuis viribus naturalibus liberè con-

C ſentiat, cum Pelagio quoad hanc partem ſentiret, quia conceſſa excitante gratia, adiuuantem negaret, vtramque autem ſecundùm fidem conferri neceſſe eſt, vt in ſuperioribus eſt oſtenſum. Nunquam ergo expectat Deus in negotio ſalutis, vt homo ſolis ſuis viribus operetur, & nihilominus expectat, vt ſuum arbitrium cum adiutorio gratiæ flectat, & illi ſeſe accommodet ad inſpirationem diuinam liberè recipiendam.

Quartò hinc colligimus Deum poſtquam hominem vocauit ad dandum illi gratiam cooperantem, ſeu auxilium ſimultaneum, non expectare ab illo aliquem actum voluntatis integrum, (vt ita dicam,) qui ordine naturæ præcedat, & conſe- 18. *Corollarium.*

D quenter non expectare ab illo aliquod meritum, vel diſpoſitionem, ſed ſolam quaſi partialem concauſationem. Prior pars declaratur, quia poſt vocationem immediatè expectatur conſenſus, qui, vt dixi, non fit ſolis viribus voluntatis, omnis enim alius actus ſolis viribus naturæ factus, & eſt impertinens, & non eſt meritorius auxilij voluntatis ad conſenſum; ergo nihil huiuſmodi expectat Deus. In ipſo autem conſenſu licèt operetur voluntas hominis cum gratia adiuuante, non tamen operatur prius quàm illa, & ideo non poteſt cooperantem gratiam mereri, nec ad illam ſe diſponere; ergo non hoc expectat Deus, ſed cum vocante gratia ex ſe gratis offert cooperantem. Quia verò ita

Declaratur prior pars.

E offert cooperantem gratiam voluntati vocatæ, vt nec ſine illa, nec priuſquam illa operetur, ideo neceſſe eſt, vt liberum influxum ſimultaneum, & concauſantem expectet. Vltimò addimus ad dandam aliquam obſequentem gratiam, expectare Deum voluntatem hominis, vt prius ſaltem natura aliquod opus liberũ faciat non ſola, ſed cum cooperante gratia, in quo opere aliqua ratio meriti, vel diſpoſitionis inueniri poteſt. Sic enim vt infundat gratiam homini vocato ad pœnitentiam, ab illo expectat vt conſentiat, & cõuertatur ad ipſum liberè, iuxta illud Zachariæ 5. *Conuertimini ad me,* in quo *libertatis noſtræ* admonemur, vt dicit Conc. Tridentinum, libertatis vtique non per ſe operantis, ſed gratiæ cooperantis conuerſionem, quam Deus expectat, vt per ſanctificantem gratiam ad nos

Zacharia

nos conuertatur. Contra hos ergo modos expectandi voluntatem nihil facit Canon Concilij Arauſicani.

19. Obiectio. Neque etiam obſtat, quod ex Auguſtino in dicta epiſtola ad Vitalem obiicitur, nimirum, quia ſi Deus expectat voluntatem excitatam vt conſentiat, ſi velit, ſequitur non facere Deum efficaciter, & infallibiliter, vt homo conſentiat, quod eſt contra Auguſtinum citato loco. Retorquetur. Reſpondemus enim concedendo Semipelagianos nihil diſtinxiſſe inter vocationem congruam, vel non congruam, efficacem, vel non efficacem, ſed abſolutè dixiſſe omnem vocationem dari ex hominis merito, præuia bona voluntate naturali, vel præcedente in reipſa, vel ſaltem in præſcientia diuina: & hoc modo poſuiſſe cauſam totius prædeſtinationis, etiam primæ vocationis ex parte hominis ſua libera voluntate operantis. In quo errarunt, & reprehenduntur ab Auguſtino in illa epiſtola, & aliis locis. Hic autem error non ſequitur ex hoc, quòd Deus poſt vocationem gratis datam expectet hominis liberam cooperationem ad conſenſum, quia etiam illa, cùm datur, eſt effectus ipſius vocationis, & gratiæ adiuuantis, & ideo non poteſt eſſe meritum, aut cauſa vocationis, vel prædeſtinationis, cùm ſit effectus eius.

20. Neque etiam ſequitur ex dicta Dei expectatione, quòd Deus non vocet quos vult, ita vt efficaciter eos faciat conſentire: quia inter vocationes datur aliqua *efficax*, quam Auguſtinus ibi *altam*, & *ſecretam* vocat, alibi *congruam*, & ſecundùm propoſitum, & ſicut abſolutè gratis vocat, ita etiam gratis ſic, vel ſic vocat. Et nihilominus etiam quando congruè vocat ad perfectionem operis, expectat in executione cooperationem liberam voluntatis, quamuis non certò præſciat infallibiliter eſſe futuram: hoc enim non eſt contra expectandi proprietatem. Et per hanc vocationem ſimul operatur Deus vt velimus, & expectat, vt ad volendum cooperemur; hæc enim duo non ſunt repugnantia, ſicut non repugnant Deum operari in nobis velle, & expectare vt fiat etiam à nobis. Et ita patet etiam reſponſum ad aliam verborum ponderationem. nam verbum *operandi*, & phyſicam efficientiam ſignificare poteſt, quatenus Deus verè & phyſicè efficit in voluntate inſpirationem, per quam illam vocat, & poteſt cauſalitatem etiam moralem ſignificare, quatenus per illam excitationem allicit voluntatem ad conſenſum, vt in ſuperioribus explicatum eſt.

21. Ad vltimam rationem, quòd cauſa non expectat ſuum effectum reſpondeo, Deum propriè non expectare ſuum effectum, vt illummet effectum producat, ſed expectare concauſam liberam, vt ſecum coefficiat. Deus enim per ſuam prçuenientem gratiam non eſt adæquata, vel vnica cauſa efficiens conſenſum humanæ voluntatis, ſed determinationis eius, ſed eſt primaria cauſa, quæ operari non vult ipſum conſenſum ſine alia cauſa libera, & ideo expectat cooperationem, vel, (vt ita dicam,) condeterminationem eius. Inſtantia: Quòd ſi inſtetur, quia licèt Deus vt faciens conſenſum, non ſit ſola cauſa illius, nihilominus vt facit voluntatem velle per gratiam præoperâtem eſt cauſa vnica. Remouetur. Reſpondeo, vt ſic non eſſe cauſam actualiter efficientem conſenſum, ſed ſolam vocationem ad conſenſum, & ad illam efficiendam, non expectare voluntatem hominis; illa verò vocatione iam facta, per illam non facit actualiter voluntatem velle, & ideo illam expectat, vt ſecum faciat determinationem, ſeu ipſum velle. Vnde Auguſtinus in dicto c. de grat. & liber. arbitr. poſtquam dixit, *Vt quid eos rogat, ſi gratiam ſic ſuſceperunt, vt propriam perderent voluntatem?* ſubiungit. *Tamen ne ipſa voluntas ſine gratia putetur aliquid poſſe cõtinuè, cùm dixiſſet, Gratia eius in me vacua non fuit, ſed plus illis omnibus laboraui*, ſubiungit, & ait, *Non ego, ſed gratia Dei mecum, id eſt, non ſolus, ſed gratia Dei mecum, ac per hoc ne gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia Dei cum illo. Vt autem de cælo vocaretur, & tam magna, & efficaciſſima vocatione conuerteretur gratia Dei erat ſola.* Auguſtin. Ad vocationem ergo nihil eſt quod expectetur, ad effectum autem vocationis liberam voluntatis cooperationem expectari, neceſſe eſt. Vnde ſi determinatio ipſa libera voluntatis conſideretur vt eſt effectus Dei, ſub ea ratione non expectatur à Deo, ſed fit, prout eſt verò à libero arbitrio, ſic expectat Deus, vt voluntas humana ſecum in illam influat. Denique addo quando vna cauſa habet plures effectus inter ſe ſubordinatos, rectè poſſe expectare vnum, vt faciat alium, & ſic Deus expectat organizationem corporis humani, vt creet animam, quamuis organizationem etiam ipſe faciat. Et ita etiam vt gratiam ſanctificantem infundat, expectat hominis conuerſionem, quamuis hanc etiam ipſe faciat. Nunquam tamen dicitur expectare illum effectum, vt ab ipſo eſt, ſed vt futurus eſt ab alia concauſa, & propriè tunc habet locum, quando efficientia alterius cauſæ non eſt omnino ad vnum determinata, vt ſatis declaratum eſt.

22. Auctor Scriptori ſibi imponenti reſpondet. Vltimò in hoc puncto adnotare libet quendam modernum Scriptorem mihi hac occaſione impoſuiſſe, quod in Metaphyſ. diſp. 22. ſectione 4. dixerim, *Prouidentiam Dei expectare determinationem voluntatis humanæ*, & in hoc dictum inuehitur, quia ſic ſubtraheretur prouidentiæ libera noſtræ voluntatis determinatio, quia ſupponeretur prouidentiæ, & quod alicui cauſæ ſupponitur, ab illa nõ fit. Sed illa propoſitio in terminis non inuenietur in dicto loco Metaphyſicæ, nec in aliis ſcriptis meis. Neque ſequitur ex hoc, quòd Deus expectet voluntatem noſtram ad ipſam determinationem cũ illa faciendam Neque ex eo, quòd expectet voluntatis conſenſum ad aliam ſubſequentem gratiam conferendam, ſequitur expectare illum ad totum ordinẽ prouidentiæ ſuæ, prout per illam propoſitionem ſignificatur. Quocirca cuiuſcunque ſit illa propoſitio, vt nimirũ eſt ambigua, & non ſimpliciter proferenda, quia prouidentia eſt æterna, & comprehendit vtrunque ordinem intentionis & executionis, & ſub vtroque cadunt liberæ determinationes humanæ. Et vt Deus per ſuam prouidentiam antecedenter de illis diſponat, non expectat illas, nec cooperationẽ voluntatis, quia diſpoſitio prouidẽtiæ antecedit executionẽ, & determinationẽ. Et hoc modo ſimpliciter loquendo libera determinatio, & cooperatio volũtatis, eſt ſub prouidẽtia vel prohibẽte, vel permittẽte, & offerente generalẽ concurſum, vt in operibus malis, vel ordinãte, conſulẽte, præcipiente, vel etiam præfiniente in operibus gratiæ Et ita quoad hæc omnia prouidentia non expectat cooperationem liberam voluntatis. At verò quoad ea, quæ pertinent ad ordinem executionis, prouidentia, vel potiùs gubernatio diuina expectat voluntatem humanam, vel vt cooperetur ad faciendum conſenſum, vel vt illi tribuat pœnam, vel præmium iuxta eius cooperationem. Et ſic in præſenti materia non dicetur verè prædeterminatio diuina, expectare determinationem humanam, & conſequenter neque vocatio quę eſt primus prędeſtinationis, vel ſupernaturalis prouidentiæ effectus: iuſtificatio autẽ diuina rectè dicetur

dicetur expectare illam, & eadem ratione cooperatio auxilij diuini dicetur expectare cooperationem arbitrij: quia iſti ſunt particulares effectus prouidentiæ gratiæ, qui ſecundùm ordinem executionis à cooperatione voluntatis pendent, quam Deus perinde expectat.

Caput XLII.

Expenduntur canones quintus, & vigeſimusquintus Concilij Arauſicani, & an initium bonæ operationis ſit, vel non ſit, à libero arbitrio, declaratur.

1. Inducitur Canon. 5. & 25. Concilij Arauſicani. Alter Canon illius Concilij, qui in hac cauſa inducitur, eſt Canon quintus, vbi damnatur, qui dixerit initium fidei eſſe ex nobis, & non eſſe ex Deo, quod generaliùs dicitur in Canone 25. *Hoc ſalubriter profitemur, & credimus quòd in omni opere bono nos non incipimus.* Nam hoc (aiunt) intelligendum eſt de initio proximo, non de remoto tantùm, ſeu de initio efficaciæ gratiæ, non tantùm de ſufficiente, quia ſolus non inchoatur, niſi per gratiam efficacem, nec bonum opus incipit propriè, niſi cùm voluntas incipit ad conſenſum determinari. Vt ergo vera ſit vniuerſalis illa definitio Concilij, neceſſe eſt vt voluntas noſtra in ſuo bono conſenſu à Deo prædeterminetur, vt ſic Deus incipiat in nobis bonam voluntatem. Alioqui ſi voluntas eſt, quæ ſe determinat, illa inchoat bonum opus, & non Deus, & ſic falſum eſt quod in omni opere bono nos non incipimus.

2. Propter hoc argumentum ſolent alij Auctores nobis tribuere, quòd aſſeramus initium bonæ operationis, ita eſſe noſtrum, vt non ſit Dei mouentis: eóque progrediuntur, vt nos affirmare dicant initium conſenſus liberi eſſe ex nobis ſolis, ſecluſo Deo, vt F. Dauila expreſsè dicit locis citatis, & Ledeſma ſentit, dicens, ex noſtra ſententia ſequi, quòd diuina voluntas non faciat realiter in nobis quod vult, ſed duntaxat moraliter, vt per noſtrum liberum arbitrium nos applicemus ad actionem, & ſimus ſoli cauſa phyſica applicandi illud donum ad vſum. Vnde inferunt etiam vlteriùs, ſequi ex noſtra ſententia gratiam eſſe pediſſequam noſtræ voluntatis, & ita contra nos inducunt canonem ſextũ eiuſdem Arauſicani, quatenus damnat eos, qui *humilitati, aut obedientiæ humanæ ſubiungunt gratiæ adiutorium.* Probatur ſequela, quia ſi Deus non prædeterminat voluntatem noſtram, ipſa præcedit ſaltem ordine naturæ inchoando ſuam determinationem, & obedientiam, & applicando ſe ad opus, (vt Ledeſma inibi tribuit,) *prioritate quadam cauſalitatis phyſicæ, & realiter, vt ſtatim Deus influat ex vi ſuæ voluntatis antecedentis.* Eſt ergo gratia pediſſequa voluntatis, non è contrario. Nec hoc inconueniens vitatur per hoc quòd gratia antecedens præcedat, quia licèt præcedat in eſſendo, (vt Dauila obiicit,) in operando eſt poſterior iuxta noſtram opinionem.

Dauila. Ledeſma.

3. Caluin. Priori ac principali argumento vſus eſt Caluinus in ſuo Antidoto contra Concilium, quod docet, gratiam infundi vnicuique ſecundùm propriam diſpoſitionem, & cooperationem, contra quod obiicit, *Quia hoc gratiæ initium eſt, vt ex nolentibus faciat volentes, vt fides tam in ſuis exordijs, quàm incrementis vſque ad vltimam perfectionem Dei ſit donum.* Cui reſpondet Ruardus dicto art.7. circa finem aiens: *Nec gratiæ initium eſt, quòd ex nolentibus, ac repugnantibus faciat volentes, ſed eſt magnus in ea progreſſus; procedunt enim ſanctæ cogitationes*, &c. quæ reſponſio continet ſenſum verum Arauſicani Concilij, cuius canones ſumpti ſunt ex doctrina Auguſtini, qui ad redarguendos Semipelagianos initium iuſtitiæ, & boni operis reducit ad ſanctam cogitationem, vt patet lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 2. & ſequentibus, & lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 8. ſeu, quod idem eſt, ad vocationem. Vnde in quæſt. 2. ad Simplician. inter alia dicit. *Quia non præcedit voluntas bonã vocationem, ſed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo tribuitur, quod bene volumus.* ſimilia habet lib. 83. quæſtion. quæſt. 68. Et ſimiliter Cæleſtinus Papa epiſtola 1. cap. 8. hoc initium vocat *inſtinctum Dei*, cum Zoſimo Papa, & Concilio quodam Africano: at verò non eſt aliud inſtinctus, quàm vocatio, vel inſpiratio, aut excitans gratia, ratione cuius bonorum operum initium Deo tribuitur. *Ideo vtique*, vt ibidem dicitur, *quia præparatur voluntas à Domino, & vt boni aliquid agat paternis inſpirationibus ſuorum tangit corda fidelium.* Et eodem modo loquuntur de initio ſalutis paſſim contra Semipelagianos Proſper, Fulgentius, & Petr. Diaconus in operibus contra illos, quibus conſonat Bernardus lib. de Grat. & liber. arbitr. in principio dicens, *Gratia operanti ſalutem, cooperanti dicitur liberum arbitrium, dum conſentit, hoc eſt, dum ſaluatur: conſentire enim ſaluari eſt.* Non eſt ergo initium ſalutis, ſed magnus progreſſus, vt dicit Ruardus. quod pluribus verbis circa finem libri Bernardus proſequitur, quæ paulo pòſt commemorabo.

Ruardus. Auguſt. Cæleſtinus PP. Zoſimus PP. Conc. Afric. Proſper. Fulgentius. Diaconus. Bernard. Ruardus.

4. Aſſertio prima de initio fidei, vel boni operis. Primùm ergo dicimus Concilium Arauſicanum in hoc ſenſu loquutum eſſe de initio fidei, vel boni operis, doctrina enim eius contra Semipelagianos eſt, & fidem, & voluntatem credendi initium in nobis ſumere ab inſpiratione diuina gratis data, & non ex aliquo bono deſiderio, vel in vocatione, aut obedientia, quæ in nobis præceſſerit. quod præter omnia dicta ex verbis eius licet intelligere. Nam in dicto Can. 5. *initium fidei* dicit *fieri per inſpirationem Spiritus ſancti*, & per illud fieri, vt velimus, & cap. 7. repetit, *abſque illuminatione, & inſpiratione Spiritus ſancti.* Ac tandem in cap. 25. poſtquam dixit, *in omni bono opere nos non incipere*, addit, *ſed ipſe nobis nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem & amorem ſui ipſius inſpirat?* Et iuxta hanc intelligentiam loquutum eſt de exordio iuſtificationis Concilium Tridentinum dicta ſeſſ. cap. 5. & de initio fidei, ſpei, & charitatis, in can. 3.

Conc. Trid.

5. Suppoſitio. Cùm ergo nos ante omnem conſenſum bonum, & ante liberam determinationem ad illum ſupponamus præcedere initium gratiæ per ſanctam cogitationem, & piam excitationem voluntatis, quæ voluntatem inclinet, & inducat in conſenſum, ſuperfluè contra noſtram ſententiam hæ definitiones afferuntur. Et ab omni tecto ſeu ſu alienum eſt, per hoc initium prædeterminationem velle intelligere. Tum quia nec Concilium Arauſicanum, nec alij Patres tale auxilium explicarunt, tum etiam, quia ante illam præcedit vocatio: tum denique, quia illud initium omnibus operibus naturalibus commune eſt, imò etiam malis, vt actiones poſitiuæ ſunt, (iuxta illam ſententiam,) atque ita ſi illud eſt initium operis boni, de quo tractat Concilium, eadem definitio

definitio habebit locum in operibus, quæ ad gratiam non pertinent, quod abſurdiſſimum eſt. Præterea hoc declaratur, quia Concilium loquitur de initio fidei, vel boni operis, quod Deus in nobis ſine nobis operatur hoc autem: non eſt niſi initium, quod in vocatione, ſeu excitatione poſitum eſt, pertinet enim ad illa bona, quæ ſunt in homine, & ea non facit homo, vt ſuprà diximus. At verò aliud initium quod in ipſo conſenſu, vel determinatione libera conſideratur, non fit à ſolo Deo, vt iam diximus, & iterum ſtatim dicemus. Vnde eſt illud Bernardi in dicto libro in fine. *Deus tria hæc (hoc eſt, bonum cogitare, velle, & perficere,) operatur in nobis, primum profectò ſine nobis, ſecundum nobiſcum, tertium per nos.* Et infrà. *A Deo ſine dubio fit noſtræ ſalutis exordium, nec per nos vtique, nec nobiſcum; verùm conſenſus & opus etſi non ex nobis, non iam tamen ſine nobis.*

Bernard.

6. *Secunda aſſertio de initio proximo, vel remoto.*

Vnde addo ſecundò diſtinctionem illam de duplici initio proximo, vel remoto in præſenti ſuperuacaneam eſſe, & fruſtrà inuentam eſſe ad ſenſum Concilij detorquendum. Quia Concilium non tractat de initio actus boni, quòd ſit aliquid intrinſecum ipſi actui, & quaſi pars eius, ſed de initio, quod hominem mouere incipit ad talem actum, quod, per ſe loquendo, ſeu ex neceſſitate non eſt, niſi vnum, quod eſt primum gratiæ auxilium, & vocatur principium cauſaliter, & effectiuè, non materialiter. Addo etiam in ipſomet actu conſenſus non diſtingui initium intrinſecum & proximum ab actu, niſi fortè ipſa actio per quam fit qualitas illa, quæ eſt actus, vocetur initium eius, quod phyſicè conſiderari poteſt, moraliter autem nihil refert, quia in ipſa actione conſiſtit moralis, ac libera determinatio, cuius initium eſt diuina vocatio, & inſpiratio: ipſa autem effectio conſenſus, iam eſt ipſa libera pietatis operatio; ergo non datur ibi initium ab actione libera, & à vocatione diſtinctum, quod ſit medium inter vtranque. Solùm ergo ratione vocationis, & excitationis præuiæ dictum eſt à Concilio, quòd *in omni bono opere nos non incipimus.*

7. *De initio ſalutis, vel cōuerſionis abſolutè, vel efficaciæ.*

De altera verò diſtinctione ad eundem finem inuenta de duplici initio *ſalutis*, vel *conuerſionis* abſolutè, vel de initio *efficaciæ*, quorum primum ponitur in vocatione, ſecundum in prædeterminatione, dico in primis, illam diſtinctionem in Patribus non reperiri, ſolùm eos loqui de initio *ſalutis*, vel *bonæ voluntatis* per vocationem, & inſpirationem diuinam, & conſequenter de illo intelligi prædicta decreta. De alio verò initio, quod *efficaciæ* vocatur, dico, ſi aliquid eſt, non eſſe prædeterminationem, ſed vel aliquam vocationem, vel actionem ipſam liberam, quæ à voluntate vocata cum Dei auxilio fit. Nam cùm dicitur *initium efficaciæ*, dupliciter poteſt ſumi, vno modo pro initio actiuo efficaciter, ita vt ſemper habeat effectum, in quo ſenſu illud additum *efficacia* ſumitur in vi adiectiui, vt idem ſit, quod initium efficax. Et tale initium non diſtinguitur à vocatione congrua, & efficaci, & de tali initio efficaci etiam loquitur Concilium Arauſicanum, quia illud etiam datur à ſolo Deo, & merè gratis, & prius ſaltem natura, quàm homo liberè determinetur. Ex hoc verò ſenſu nullum argumentum ſumitur ex dicta definitione Concilij contra nos, imò nos inde argumentum ſumimus, quòd hoc initium efficax ſufficiat, vt in omni bono opere nos non incipiamus, quia ſemper præcedit efficax voca- A tio Dei. Alio igitur modo initium efficaciæ dicitur, initium formale, (vt ſic dicam,) ipſius conſēſus, quod nō eſt aliud, niſi actio eius, quæ, vt dixi, poteſt dici initiū intrinſecum ipſius actus, ſicut poteſt actio dici initium ſui termini, & ad hoc ſignificandum dici poteſt efficaciæ, id eſt, actualis effectionis ipſius conſenſus. Et hæc acceptio initij eſt, (vt dixi,) extra mentem Arauſicani Concilij, & ideo quidquid de illa ſit, nihil ad præſentem difficultatem refert.

8. *Aſſertio tertia de initio proximo, ſeu efficacia cōſenſus volūtatis.*

Dico igitur tertiò, loquendo in hoc ſenſu de initio proximo, ſeu efficacia conſenſus voluntatis, tale initium ab ipſa voluntate fieri, non tamen ſola, ſed ſimul cooperante, & adiuuante B Deo phyſicè efficienter, ac propriiſſimè, & ideo propter tale initiū non eſſe neceſſariam, nec poſſibilem prædeterminationem, ſalua noſtra libertate. Hoc ſatis probatum eſt in ſupperioribus, ſuppoſita explicatione terminorum, & ideo non oportet probationes repetere, præſertim cùm hæc ſit expreſſa ſententia Bernardi in verbis citatis, & Auguſtini etiam in locis allegatis, præſertim dicta q. 2. ad Simplician. & q. 68. & 83. & lib. 1. Retract. cap. 23. ibi recognoſcit, quod dixerat in lib. quarundam propoſit. in epiſtola ad Roman. *Noſtrum eſt credere, & velle verum eſt,* (inquit,) *ſed eadem regula*, ſcilicet, *quòd vtrumque*, (vtique credere, & bene operari, aut velle,) C *Dei eſt, quia ipſe præparat voluntatem, & vtrunque noſtrum, quia non fit, niſi volentibus nobis.* Et adiungit, *Ac per hoc, quod etiam poſtea dixi, quia neque velle poſſumus, niſi vocemur, & cùm poſt vocationem voluerimus, non ſufficit voluntas noſtra, & curſus noſtri, niſi Deus & vires currentibus præbeat, & perducat quò vocat*, &c. *Veriſſimum eſt, ſed parum de ipſa vocatione deſeruit, quæ fit ſecundùm propoſitum.* Vbi apertè docet quidquid poſt vocatione fit in nobis, non fieri ſine nobis, quamuis etiam non fiat ſine viribus gratiæ, neque dixit neceſſarium eſſe aliud principium efficaciæ, quod ſine nobis fiat præter congruam vocationem. Quapropter longè alienum eſt à noſtro ſenſu dicere, initium efficaciæ ita eſſe noſtrum, vt non ſit Dei, D quia potiùs aſſerimus ita eſſe Dei, vt non etiam noſtrum. Nec etiam aſſerimus eſſe à Deo tantùm moraliter, ſed etiam phyſicè; ſed dicimus etiam phyſicè non tantùm eſſe à Deo, ſed etiam à nobis, neque etiam in hoc genere cauſalitatis per ſe, & phyſicè eſt prius natura à Deo, quàm à nobis, licèt neque prius ſit à nobis, quàm ſit etiam à Deo per propriam, & ſimultaneam efficientiam. Quæ omnia latiſſimè ſunt à nobis in ſuperioribus probata, & ſæpiùs declarata. Ac denique non minus doctrinæ noſtræ, repugnat dicere, ita voluntatem noſtram ſe ad agendum, ſeu volendum applicare, *vt nos ſoli ſimus cauſa phyſica applicandi præuenientem gratiam ad vſum*: nam licèt nos ſimus cauſa, E non tamen ſine Deo, & ideo non ſoli; parum enim refert mutare nomen conſenſus, aut determinationis in nomen applicationis, nam res eadem eſt, & quidquid eſt, ſi à nobis fit, etiam à Deo fit, & ſi eſt aliquid ſupernaturale, non fit ſine cooperatione, & influxu alicuius principij gratiæ, & ſupernaturalis. Quod dicitur applicari à nobis, non quia nos ſoli aliquid in illud efficiamus, ſed quia veluti vltima concauſa, quæ ad illum vſum gratiæ expectatur, eſt noſtrum arbitrium, vt ſuprà declaraui.

Bernard. *Auguſt.*

9. *Corollarium.*

Vnde vltimò colligo fruſtrà nobis obiici, quòd gratiam faciamus pediſſequam arbitrij, vel quòd illam humanæ obedientiæ ſubiiciamus. Quia in

primis obedientia, quæ per hanc determinationem liberam datur Deo vocanti, non fit ſine adiutorio gratiæ, vt dixi; ergo illa non poteſt dari obedientia humana in ſenſu, in quo loquebantur Semipelagiani, quos damnat Cōcilium ſpecialiter illa voce vtens, can. 3. & 6. ſed diceda eſt obedientia ſupernaturalis, & quodammodo diuina, ſicut inuocatio humana dicitur, quæ ſine ſpiritu fidei fit, quæ autem à diuina inſpiratione procedit, iam non eſt humana. Deinde iſta obedientia ſupponit gratiam præuenientem, & eſt effectus eius; ergo determinatio ex parte voluntatis eſt pediſſequa illius gratiæ, & non è conuerſo. Nam per illam gratiam inducitur voluntas, dirigitur, & gubernatur, & voluntas illi ſubiicitur. Vnde hæc gratia non tantùm præcedit in eſſendo, vt obiiciebatur, ſed etiam in cauſando, vel formaliter phyſicè afficiendo intellectum, & voluntatem effectiuè moraliter ſuadendo, & excitando, ac finaliter alliciendo. Et quatenus eſt principium adiuuans, actualiter etiam præcedit ordine naturæ. Ipſe verò influxus gratiæ adiuuantis eſt omnino ſimul, & ideo nec reſpectu illius poteſt gratia adiuuans dici pediſſequa, ſed ſolùm comitans, quod veriſſimum eſt. Igitur ex eo quòd prædeterminatio phyſica non præcedat, non ſequitur præcedere noſtram determinationem ad influxum gratiæ concomitantis, & ideo nullo modo ſequitur, gratiam eſſe pediſſequam liberi arbitrij, vt ſæpe reſponſum ac declaratum eſt.

14. Epilogus capitis.

Concludo igitur, nullum argumentum in fauorem phyſicæ prædeterminationis ex illo Concilio ſumi poſſe. Ex quo in primis pro nobis reſultat argumentum ab auctoritate negatiua, quod, vt ſæpe dixi, in hac materia eſt vrgens, quia hæc Concilia accuratè doctrinam de Gratia tradiderunt, præſertim, quæ neceſſaria erat contra errores, quos refellebant. Secundò ſumimus argumentum etiam poſitiuum valde probabile, ex verbis quibus illud Concilium nobis declarat præuenientia auxilia, eorúmque cauſalitatem, & efficientiam, ſemper enim vtitur nominibus ſignificantibus vitales actiones intellectus, & voluntatis, & modum moraliter excitandi, & mouendi. Talia ſunt illa verba Canonis 5. *per inſpirationem Spiritus ſancti corrigentis voluntatem,* per quæ explicat ſimiles locutiones Scripturæ ad Philipp. 1. & ad Epheſ. 2. Item illa Canon. 6. *vt hæc omnia agere valeamus, per infuſionem, & inſpirationem Spiritus ſancti in nobis fit.* Et illa Can. 7. *Non abſque illuminatione, & inſpiratione Spiritus ſancti, qui dat omnibus ſuauitatem in conſentiendo, & credendo veritati.* Nullis enim verbis poterat moralis inductio meliùs declarari. Nec refert quòd vtatur etiam verbis faciendi, & operandi, & nomine operationis, tum quia hæ voces generales ſunt, & declarantur per alias proprias, & ſpecificas, tum quia inſpiratio eſt propria operatio, & effectio Dei in nobis. Vnde per illam facit Deus, vt velimus, vt in ſuperioribus declaratum eſt. Vltimò expendimus illa verba Canonis 25. *Hoc etiam ſecundùm catholicam fidem credimus, quod accepta per Baptiſmum gratia, omnes baptiʒati Chriſto auxiliante, & cooperante, quæ ad ſalutem pertinent, poſſint & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere.* Hæc enim verba vera eſſe non poſſunt, niſi auxilium illud quod neceſſarium eſt ad conſentiendum gratiæ, eaque bene vtendum ad ſeruanda mandata, ſit in hominis poteſtate, quod eſſe non poteſt ſi ſit phyſicè prædeterminans. Item illa conditio, *ſi fide-*

A *liter laborare noluerint*, apertè oſtendit hominem poſſe impedire, vel non impedire efficax auxilium, quod tamen de prædeterminante dici non poteſt, & ideo ab eodem Concilio per inſpirationem declaratur, dum ait, *Ipſe nullis præcedentibus bonis meritis, fidem, & amorem ſui prius inſpirat, vt & Baptiſmi ſacramentum fideliter requiramus, & poſt Baptiſmum cum ipſius adiutorio, ea quæ ſibi ſunt placita, implere poſſimus.*

B

Capvt XLIII.

Quid alia Concilia, vel Pontifices ſummi de gratia efficaci ſenſerint.

Poſt ſuperiora Concilia vſque ad noſtra tempora in cæteris Prouincialibus Conciliis nihil ferè de Gratia traditum eſt. Nam licèt anno Domini 855. Concilium Valentinum Galliæ tempore Benedicti tertij celebratum controuerſiam de gratia tetigerit, ſolùm approbat, & ſequitur quod in prioribus Conciliis definitum fuerat. Quatenus autem in cap. 2. definit, malos ideo C perire, quia boni eſſe non poſſunt, & cap. 3. damnat cum Concilio Arauſicano dicentes, aliquos eſſe prædeſtinatos ad malum, poteſt eius auctoritas contra prædeterminationem phyſicam induci. Sed de hoc ſatis & generaliter dictum cap... expendendo rationes de auxilio ſufficienti, & lib. 3. excludendo prædeterminationem ad malum. 1.

Pro noſtra ergo ſententia ſolùm expendimus doctrinam Concilij Senonenſis, de cuius auctoritate in Prolegom. 6. dixi. Illud ergo Concilium in decretis fidei, cap. 15. multa docet quæ ad præſentem cauſam multum referunt, & ideo accuratè expendenda ſunt. Nam quædam ſunt verba quæ noſtram ſententiam apertè docere, alia verò quibus phyſicam prædeterminationem omnino D refellere videtur. Priora verba huiuſmodi ſunt. *Neque liberum arbitrium aſſerentes diuinam excludimus propterea gratiam, quòd illi,* (id eſt, Nouatores,) *falsò toties imponere non verentur, atque hoc fumo credulorum oculos perſtringere, ſed iuxta Scripturam ſacram eo extendimus, vt voluntas humana miſericordiæ præuenientis auxilijs ſuffulta, & interiori quodam, & occulto ſecretioris inſpirationis afflatu contacta ſeſe conuertant in Deum, Deo appropinquet, & ad veram illam gratiam ſeſe præparet, qua tandem accepta ſit ad vitam æternam.* In quibus verbis in primis aduertimus, non loqui Concilium ſolùm de gratia, qua voluntas humana ſe poteſt conuertere, ſed de gratia, qua ſe E conuertit, & ad ſanctificantem gratiam præparat, ait enim ad hoc extendi libertatem humanæ voluntatis, *vt afflatu diuinæ inſpirationis contacta ſeſe conuertat in Deum,* &c. non ergo tantùm vt poſſit, ſed etiam vt ſeſe conuertat. Per inſpirationis autem afflatum, ſeu contactum, certè non intelligit prædeterminationem, ſed quod Scriptura illis verbis ſolet ſignificare, & quod Concilium Tridentinum dixit, *Ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus ſancti illuminationem.* Illa ergo inſpiratio ex parte præuenientis gratiæ ſufficit iuxta Senonenſe Concilium, vt voluntatis libertas ad conuerſionem in Deum extendatur, & conſequenter, vt talis inſpiratio effectum ſuum

2. Concilium Senonenſe expenditur.

Conc. Trid.

ſuum conſequatur, ac ſubinde ſit efficax. Neque illud Concilium agnouit alium præuenientem motionem diſtinctam ab inſpiratione, quæ inter contractum eius, & conuerſionem neceſſaria ſit.

3. In ſequentibus autem verbis talem prædeterminationem excludere videtur. *Neque tamen tanta gratiæ neceſſitas libero præiudicat arbitrio, cùm illa ſemper ſit in promptu, nec momentum quidem prætereat, in quo Deus non ſtet ad oſtium, & pulſet, cui ſi quis aperuerit ianuam, intrabit ad illum, & cœnabit cum illo. Nec denique tale ſit huiuſmodi trahentis Dei auxilium cui reſiſti non poſſit.* In quibus verbis multa ſunt, quæ ſententiam noſtram plurimum confirmant. Vltima verò planè videntur contradictoria aſſertioni phyſicæ prædeterminationis. Nam qui illam aſtruunt, conſequenter fatentur, non magis poſſe voluntatem humanam reſiſtere auxilio prædeterminanti, quàm voluntati diuinæ abſolutè, & efficaciter volenti, quia hæc voluntas in illo auxilio virtute continetur. Ita affirmat Bañez 1. part. quæſt. 14. art. 13. §. *Secundò eſt notandum.* Dauila cap. 10. & 27. Aluarez in cap. 10. Iſaiæ, & de Auxiliis diſput. 93. Verba autem Concilij Senonenſis contradictoria omnino ſunt, vt ex terminis conſtat. *Bannez. Dauila. Aluarez.*

4. *Euaſio.* Huic teſtimonio ex his verbis variæ dantur euaſiones, quas expendere neceſſe eſt. Prima eſt Concilium Senonenſe loqui de auxilio efficaci oblato à Deo, non autem de auxilio efficaci recepto in ipſo arbitrio, ita P. Aluarez dicta diſp. 93. ad 1. in fine n. 4. & dicit explicationem colligi ex ipſo contextu. *Nam loca,* (inquit,) *Scripturæ adducta à Concilio oſtendunt ipſum loqui de auxilio efficaci oblato, cui reſtiterunt Iudæi.* Hæc verò reſponſio refutatur primò, quia inuoluit contradictionem in eadem doctrina: nam ſi auxilium efficax eſt phyſicè prædeterminans, vel datur, vel omnino negatur ex parte Dei, cui actu non datur, & ideo nunquam ita datur, vt ei reſiſti poſſit, vel potiùs vt poſſit obex poni ex parte hominis infuſioni eius, vt in ſuperioribus latè probaui, non ſolùm ex principiis ipſius doctrinæ, ſed etiam teſtimoniis auctorum eius, & in particulari eiuſdem Aluarez, qui conſtanter negat poſſe dari ex parte hominis diſpoſitionem liberam ad hoc auxilium, tam negatiuam, quam poſitiuam. Ex quo euidenter ſequitur non poſſe hominem ponere obicem huic auxilio, cùm ex libera eius diſpoſitione non pendeat; ergo etiam repugnat, hoc auxilium offerri, cui non datur. *Aluarez.*

5. Vnde quod ad nos attinet, libenter admittemus interpretationem Concilij, ſi vera eſſet. Quia ſi auxilium efficax tale eſt, vt verè poſſit offerri ex parte Dei, & impediri ex parte hominis, euidenter ſequitur non eſſe auxilium prædeterminans. Ergo quacunque ratione dicat Concilium Senonenſe poſſe hominem reſiſtere auxilio efficaci, ſiue ne introducatur in homine, ſiue ne introductum operetur, optimè infertur non eſſe prædeterminans. Addimus verò interpretationem eſſe contra Concilij contextum: nam priùs ait quod voluntas humana *miſericordiæ præuenientis auxilio ſuffulta, & interiori inſpirationis afflatu contracta liberè ſeſe conuertit.* Hoc autem non facit voluntas per auxilium oblatum, ſed per auxilium datum, nec dici poteſt ſuffulta, & contracta, donec in ſe aliquid recipiat, & tamen de illa ſic afflata probat Concilium liberè operari, quia tale eſt hominis trahentis Dei auxilium, vt ei reſiſti poſſit; ergo loquitur de auxilio non tantùm oblato, ſed recepto. Probatur ſententia, tum ex contextu, & conſequentia ſermonis, tum quia aliàs probatio eſſet æquiuoca, & futilis. Nec teſtimonia Scripturæ, quæ Concilium adducit, loquuntur de reſiſtentia, quæ ſit gratiæ oblatæ, ſed de illa quæ facta eſt Iudæis auxiliis ſibi collatis. De illis enim loquebatur Chriſtus cùm dicebat Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos,* &c. *& noluiſti,* præmiſerat autem, *Ieruſalem, Ieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt.* Per quos nimirum Deus vocauerat eam, & non ſolùm obtulerat, ſed etiam contulerat auxilia, quibus conuerterentur, ſi vellent. Et eodem modo loquitur Stephanus Actor. 7. dicens, *Vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis,* quæ teſtimonia Concilium affert. *Matth. 23. Actor. 7.*

Reſpondebunt, opinor, reſtitiſſe Iudæos ſufficientibus auxiliis collatis, & efficaci oblato. Sed reſponſio ſupponit, efficax auxilium eſſe diſtinctum à præueniente, cui reſiſti poteſt; quod tamen eſt contra doctrinam illius Concilij, expreſsè enim dicit illudmet auxilium præueniens quo homo conuertitur in Deum, tale eſſe vt ei reſiſti poſſit, & ideo conuerſionem eſſe liberam; ergo etiam reſpectu auxilij efficacis requirit ad libertatem actus reſiſtendi poteſtatem. Imò, (vt ſuprà circa Concilium Tridentinum notaui,) vt ratio Concilij ſit efficax, & non ſit ex puris particularibus, neceſſe eſt, vt loquatur de omni auxilio præueniente neceſſariò ad efficaciam auxilij, alioqui non rectè probaret actum eſſe liberum, quia vni auxilio præuenienti poteſt homo reſiſtere, ſi alteri non poſſit reſiſtere. Vnde cùm ſingulariter loquatur de auxilio præueniente, vel ſentit eſſe vnum tantùm, vel collectiuè loquitur de toto auxilio præueniente, ac trahente, ac de illo etiam quando actu operatur, dicit poſſe hominem illi reſiſtere, etiam quando illi non reſiſtit. Vnde conſequenter etiam ſentit, illud idem auxilium, cui homo reſiſtit, de ſe eſſe efficax, & futurum fuiſſe efficax, ſi homo voluiſſet, ſeu ſi per eum non ſtetiſſet. Et propterea optimè inducit illa teſtimonia, vt ex eo quod homini imputatur, quando auxilium manet inefficax, inferat etiam quando eſt efficax poſſe hominem illi reſiſtere, quia nimirum idem omnino auxilium præueniens eſt, cui homo interdum reſiſtit, interdum verò non reſiſtit, licèt poſſit. Neque in alio ſenſu poteſt tota illa doctrina firma, & ſolida inueniri. Quod verbis ſequentibus optimè confirmat, dicens, *Fruſtrà Paulus Theſſalonicenſes admoneret ſpiritum ne extinguerent ſi diuinis inſpirationibus homines ineuitabiliter raperentur.* quæ ratio vim habet in prædeterminatione, quia reſpectu illius fruſtranea eſſet talis admonitio, quia ineuitabiliter illum rapiet, magis autem eſſet vana reſpectu eius, cui non datur, quia eſſet de re ſibi impoſſibili. Non agnoſcit ergo Concilium tale genus rapientis auxilij, nec aliud præueniens agnoſcit, niſi diuinas inſpirationes quæ ſine ineuitabili raptu efficaces eſſe poſſunt. Vnde ſubiungit idem Concilium. *Trahit quidem Deus,* vtique efficaciter, *ſed in eius odorem currimus; non vi, non vnco raptamur.* Certè non poteſt voluntas maiori vi raptari, quàm phyſica prædeterminatione, nec poteſt cogitari motio, cui metaphora *vnci* magis accommodetur. Satis ergo apertè docet illud Concilium Deum inſpirationibus trahere homines, non alio auxilio, quod inſtar vnci eos rapiat, ita vt reſiſtere non poſſint. 6.

Aliter reſpondet idem Auctor diſtinguens in illo auxilio entitatem eius à ratione inſtrumenti primæ cauſæ: nam priori ratione ait, eſt cauſa particularis, & ei reſiſti poteſt; poſteriori autem modo continet in ſe intentionem voluntatis diuinæ, quæ eſt cauſa 7.

cauſa vniuerſalis omnium entium, & vt ſic ei reſiſti non poteſt. Dicit ergo Concilium loqui de illo auxilio ſub priori ratione, non ſub poſteriori: hoc autem ſolum ex eo colligit, quòd aliàs aſſertio eſſet falſa, quia ſi illo auxilio poſteriori modo ſpectato, reſiſti poſſet, voluntati Dei poſſet reſiſti, quod falſum eſt. Sed non eſt hæc probabilior euaſio. Primò ad hominem repugnat propriæ doctrinæ; docent enim illi Auctores auxilium eſſe per ſe efficax, & ex vi ſuæ entitatis, & naturæ voluntatem ad exercitium phyſicè determinare; ergo fateri debent, tale eſſe illud auxilium, etiam in ſua entitate præciſè conſideratum, vt illi non poſſit humana voluntas reſiſtere. Item aiunt, entitatem illius auxilij non ſubordinari, nec ſubeſſe dominio voluntatis creatæ, ſed potius illam ſibi ſubiicere ex vi ſuæ entitatis; ergo non eſt in voluntate poteſtatis affectæ illa entitate talis auxilij illo vti, vel non vti, ſed potiùs auxilium ſemper illa vtitur, ita vt voluntas in hoc non poſſit ei reſiſtere. Item aiunt frequentiſſimè implicare contradictionem, entitatem illius auxilij coniungi cum carentia actus, ſeu effectus eius: ad id autem quod implicat, nulla eſt potentia; ergo non eſt in voluntate poteſtas coniungendi carentiam cum illo auxilio, vel cum entitate eius præciſè ſpectata; ergo nec eſt poteſtas reſiſtendi illi entitati.

8. *Inſtantia.* Dicent fortaſſe entitatem illam prodire ſemper à voluntate Dei abſoluta, & non poſſe aliter fieri, & inde prouenire, vt implicet coniungi cum carentia actus, ac proinde illam impotentiam reſiſtendi, non eſſe ſolùm reſpectu entitatis auxilij, ſed prouenire à voluntate Dei. *Soluitur.* Sed in hoc etiam æquiuocatio committi videtur, quia duæ voluntates Dei abſolutè ibi diſtinguendæ ſunt, vna eſt voluntas faciendi in humana voluntate entitatem talis auxilij, alia eſt voluntas abſoluta, quòd homo conuertatur: nam cùm conuerſio actualis, & auxilium ad illam in re ſint diſtinctæ entitates, vt ſupponitur, etiam poteſt voluntas diuina in ordine ad illas ſecundùm rationem diſtingui. Quamuis ergo illa entitas auxilij non poſſit eſſe in rerum natura ſine voluntate Dei abſoluta dandi illam, quia eſt cauſa efficiens eius vnica: nihilominus ſi talis entitas per ſe non eſt talis, vt ei voluntas humana reſiſtere non poſſit, producere poterit illam Deus ex ſola iſta voluntate abſoluta de actu conuerſionis hominis, quia hæc voluntas non eſt per ſe cauſa efficiens illius entitatis, nec repugnat fieri ex alia intentione diuina, pro illius libertate. Neque in ſe habet vnde repugnet ſeparari à tali conuerſione, neque id recipit ex illa ſola voluntate diuina, per quam fit, quia ex vi illius ſolam entitatem intrinſecam recipit. Hoc autem dicitur eſſe impoſſibile in illa ſententia.

9. *Alia inſtantia.* Vnde aiunt entitatem illius auxilij neceſſariò procedere à voluntate Dei, qua vult ipſam hominis conuerſionem. Ergo in hoc neceſſariò ſupponunt, entitatem illam talem eſſe, vt ex vi ſuæ eſſentiæ, & proprietatis habeat ita determinare voluntatem humanam, vt habeat ineuitabilem connexionem cum actuali eius conſenſu. Non ergo habet illa entitas talem efficientiam, quia ſubeſt voluntati Dei de conſenſu voluntatis creatæ, ſed potiùs ideo volendo Deus talem entitatem, neceſſariò vult efficaciam illam conſenſus, quia eſt intrinſeca, & inſeparabilis à tali entitate. *Retorquetur.* Tandem ita hoc declaro, quia vel illa entitas de ſe, & natura ſua habet quòd ſit inſtrumentum abſolutæ voluntatis Dei de actu voluntatis hominis, vel ſolùm id habet ab extrinſeco ex arbitrio Dei; hoc poſterius dici non poteſt in illa ſententia, tum quia aliàs poſſet poni in re illa entitas, & non aſſumi, vt tale inſtrumentum, tum etiam, quia quærendum ſtatim erit, quid addat Deus illi entitati, volendo illa vti, vt tali inſtrumento: nam ſi nihil addit, impertinens eſt illa entitas, quia ſine illa poſſet Deus vti inſpiratione, vt inſtrumento ad talem effectum, & vti vna inſpiratione, & non alia, pro ſuo arbitrio. Si verò illa entitas natura ſua habet innatam, & inſeparabilem illam rationem inſtrumenti, inutilis eſt diſtinctio, quia in entitate illius auxilij præciſè ſpectata includitur eſſentialiter ratio inſtrumenti, & ita non poteſt illi reſiſti magis ſub vna ratione, quàm ſub alia.

Secundò hinc facilè oſtenditur alienam eſſe expoſitionem à mente dicti Concilij. 10. *Concilij explicatio, reiicitur.* Primò, quia non eſt veriſimile Concilium cogitaſſe de diſtinctione obſcuriſſima, & quæ vix poſſit intelligi, minúſque credibile eſt ex illa pendere concordiam libertatis cum auxilio efficaci gratiæ, & veritatem illius propoſitionis, quòd homo poſſit illi reſiſtere, & quòd Concilium tam abſolutè, & ſine diſtinctione affirmauerit poſſe voluntatem illi auxilio reſiſtere. Secundò & maximè, quia Concilium expreſsè loquitur de illo auxilio, vt eſt virtus, ſeu inſtrumentum Dei ad trahendam voluntatem. Hoc apertè probamus ex illis verbis. *Interiori quodam, & occulto ſecretioris inſpirationis afflatu contracta*, & ex illis. *Nec tamen tale ſit huiuſmodi trahentis Dei auxilium*, &c. auxilium enim quo Deus nos trahit, inſtrumentum Dei eſt, vnde cùm à Concilio conſideretur, vt per illud nos Deus trahit, euidenter loquitur de illo vt inſtrumento Dei. Item infrà eodem modo conſiderat diuinas inſpirationes, quando dicit, *non rapere nos ineuitabiliter*, ac denique metaphora vnci apertiſſimè declarat, & ſermonem eſſe de auxilio, vt inſtrumento Dei, & Deum non rapere nos ſuo auxilio, neque vti illo vt tali inſtrumento, quo veluti vnco rapiamur. Tertiò per illam diſtinctionem deſtruitur doctrina Concilij, nam quacumque ratione non poſſit reſiſti illi auxilio, tollitur libertas actus, ſi enim illi entitati ſecundùm ſe ſpectatæ reſiſtere non poſſemus, non eſſet conſenſus noſter liber; ergo ſi illi vt inſtrumento Dei reſiſtere non poſſumus, conſenſus non erit liber. Probatur conſequentia, quia quod ad nos attinet, tanta neceſſitas nobis infertur vno modo, ſicut alio: quod autem ex parte agentis hoc vel illo modo fiat, nihil ad noſtram libertatem refert, vt in primo Prolegomeno latè oſtenſum eſt. Et confirmatur, quia illa entitas non habet rationem diuini auxilij, niſi quatenus per voluntatem Dei datur; ergo ſi illi vt ſubeſt voluntati reſiſtere non poſſumus, ſimpliciter auxilio diuino reſiſtere non poſſumus, cuius contrarium ſimpliciter, & ſine addito, vel declaratione docuit illud Concilium.

Addunt ergo tertiam explicationem, dicentes, 11. *Alia eiuſdem Concilij expoſitio.* *vel poteſt explicari Concilium de reſiſtentia in generali quadam acceptione, quatenus poſſe reſiſtere, eſt idem, quod velle diſſentire, ſi velit, vt loquitur ſanctum Concilium Tridentinum.* Per quæ verba videntur velle huic etiam applicare explicationem de ſenſu diuiſo. At profectò ſi liceret hoc pacto Concilia interpretari, nihil certi in illorum definitionibus, ac doctrinis haberemus. Quoties enim aliquis ſentiret verba Concilij contraria ei opinioni, cui ipſe affectus eſt, poſſet ad libitum verba ad improprium ſenſum detorquere, vel ſignificationem nouam, & communiter non vſitatam illis effingere. Certè ſi hoc licitum eſt, fruſtrà Augeſtinus ex vi, & proprie

proprietate nominis *Adiutoris*, quo Deum inuocamus. *Adiutor meus eſto, ne derelinquas me*, Pſal.78. colligit etiam nos aliquid agere. *Nam ſi nihil agis*, (inquit,) *quomodo iuuaris.* tract.4. in 1. epiſt. Ioan. & ſermone 13. de verb. Apoſtoli, imò vniuerſa Eccleſia ex proprietate verborum, *Hoc eſt corpus meum*, colligit realem præſentiam corporis Domini in Euchariſtia. Et ſimili modo ex proprietate verborum, quibus idem Chriſtus Deus, & homo dicitur in Scriptura veritatem myſterij Incarnationis, ſecundùm ſubſtantialem vnionem duarum naturarum comprobauit. Et in vniuerſum hæc regula interpretandi Scripturam, vt à proprietate verborum ſine auctoritate certa, vel ratione cogente non recedamus. Quæ in Cõciliorum interpretatione ſeruanda eſt, præſertim quando doctrinam tradunt contra hæreticos, tunc enim ſumma induſtria omnem ſermonis improprietatem, & ambiguitatem vitare ſtudent, ne hæreticis occaſionem tergiuerſandi, & eludendi doctrinam relinquant, quoad fieri poſſit.

Pſal.78.

Scripturam interpretandi regula.

12. Nullo ergo modo admittenda eſt illa interpretatio, quæ à proprietate verbi *reſiſtendi* recedit. Quid enim quæſo eſt *reſiſtentia in generali quadam acceptione?* Aut quis vnquam intellexit verbum *reſiſtendi* habere locum vbi non eſt oppoſitio, ſeu contraria motio? Reſiſtentia ergo intrinſecè inuoluit compoſitionem contrariæ motionis, & ideo interpretari poteſtatem reſiſtendi in ſenſu diuiſo perinde eſt, ac dicere, illam non eſſe potentiam reſiſtendi, ſed ceſſandi ab opere, ſi motio aliàs ceſſet. Vnde rectè argumentatur vir ingenioſus à ſimili ex verbis Pauli Roman.4. *Vbi non eſt lex, nec præuaricatio*; nam quia præuaricatio includit compoſitionem cum lege cui opponitur, optimè concludit, vbi eſt præuaricatio, ſupponi legem, & ceſſante lege non habere locum præuaricationem. Ita ergo reſiſtentia intrinſecè dicit compoſitionem cum oppoſita motione, & ideo ſi liberum arbitrium dicitur poſſe reſiſtere auxilio gratiæ, ſupponitur auxilium mouens arbitrium: ſi autem non poteſt impedire opus auxilij, niſi priùs auferatur auxilium, illud non eſt poſſe reſiſtere: deſtruitur ergo ſententia Concilij, cùm ſenſus diuiſus in ea cogitatur. Quod à fortiori probant omnia dicta in ſimili de Concilio Tridentino, nam verbum *reſiſtendi* euidentius facit ſenſum compoſitum, & idem ſenſus æquè neceſſarius in præſenti eſt, vt ſententia Concilij ſit hæreticis contraria, & vt ex illa poteſtate reſiſtendi rectè libertatis vſum inferat, vt ſatis in cap... explicatum eſt.

tom.4.

13. Hinc tandem Ledeſma art.13. ad 5. fatetur auxilium efficax non eſſe tale vt ineuitabiliter inferat actum; *nam auxilia*, (inquit,) *quæ ineuitabiliter actus inferrent, tollerent libertatem, quia non relinquunt in potentia poteſtatem, quæ poſſit actus vitare. Et de talibus auxilijs*, (inquit,) *loquitur Concilium Senonenſe.* Vnde conſequenter ait, ex auxilio efficaci actum ſequi infallibiliter, non ineuitabiliter; quia cùm moueat potentiam & prædeterminet illam, iuxta naturam, & conditionem voluntatis liberæ, ſemper manet in potentia virtus, & poteſtas ad actum vitandum, ſi vult. Et ad hoc ſuadendum adducit communem doctrinam diſtinguentem inter illos duos terminos, & aſſerentem contra Caietanum affectus liberos, & contingentes reſpectu diuinæ voluntatis, venire infallibiliter, non ineuitabiliter, quia infallibilitas reſpicit ſcientiam, ineuitabilitas dicit ordinem ad cauſas ſecundas, quæ ſi *euitare*

Auxilium efficax qualis ſit.

Ledeſma.

A *nequeunt*, inquit, *effectus productionem, ad illam neceſſitantur.* Vnde licèt expreſsè non dicat poſſe hominem reſiſtere auxilio efficaci, id apertè ſentire videtur: tum quia per illam doctrinam vult ſatisfacere Concilio Senonenſi, vt ipſemet declarat, tum etiam, quia ſi effectus non eſt ineuitabilis ſuppoſito auxilio; ergo poteſt liberum arbitrium illud euitare; ergo poteſt impedire; ergo poteſt auxilio reſiſtere.

14. Hæc verò reſponſio in primis non poteſt Concilio ſatisfacere, tum quia manifeſtè loquitur de potentia reſiſtendi, quæ reſpectu eius auxilij poteſt in actum reduci, vt patet ex teſtimoniis Scripturæ, quæ adducit, tum etiam, quia non agnoſcit auxilium præueniens, niſi diuinas inſpi- B rationes, quibus immediatè coniungi dicit conſenſum, vel diſſenſum, & tamen reſpectu illarum ponit reſiſtendi potentiam, non reſpectu alterius auxilij prædeterminantis, imò ſentit non dari, quia illi reſiſtere non poſſet, quia eſſet veluti vncus voluntatem raptans. Deinde illa reſponſio, vt ſuprà latè oſtendi, deſtruit propriam ſententiam: nam ſi auxilium tale eſt, vt implicet contradictionem, cum illo componi carentiam actus, quomodo actus ille eſt euitabilis ſuppoſito auxilio, nam euitabilitas dicit poſſibilitatem carentiæ actus non obſtante auxilio, quæ poſſibilitas fundari debet in poteſtate vitandi actum in ſenſu compoſito, & ſtante auxilio: vitare au- C tem non eſt aliud quàm carere illo; ergo includit poteſtatem carendi actu, coniungendo illam carentiam cum tali auxilio. Quæ autem potentia poteſt eſſe ad id, quod implicat contradictionem. Præterea diſtinctio illa inter infallibile, & ineuitabile optima eſt, ſi infallibilitas ſolùm dicat habitudinem ad ſcientiam intuentem veritatem futuri effectus in ſeipſa; ſi autem oriatur ex cauſa, inuoluit repugnantiam, nam talis ineuitabilitas fundatur in ineuitabilitate effectus à tali cauſa. At verò effectus auxilij efficacis dicitur eſſe infallibilis ex vi auxilij ſecundùm ſe ſpectati, vt eſt cauſa talis effectus; ergo repugnat dicere, effectum ſic infallibilem non eſſe ineuitabilem reſpectu talis auxilij. Et ideo Dauila in ſuo libro ſæpe di- D cit, hoc auxilium mouere voluntatem infallibiliter, & ineuitabiliter, & Cabezudo dixit infallibiliter, & immutabiliter, quod perinde eſt. qui certè magis conſequenter loquuntur, tamen nimis apertè contradicunt Concilio Senonenſi, & id admittunt, quod directè videtur contrarium libertati. E contrario verò Ledeſma timens hunc lapſum, à propria ſententia inuitus recedit.

Reſponſio Concilij non ſatisfacit.

Dauila.

Cabezudo.

Ledeſma.

15. Et declaratur ampliùs ad hominem, nam idem Auctor art.2. ad 5. circa finem ait, auxilium prædeterminans applicare voluntatem ad operandum, & omnino non ſubordinari ipſi potentiæ etiam quoad exercitium actus, quia tenet ſe ex parte primæ cauſæ, nam eſt motio, qua median- E te Deus mouet potentiam, & ideo non ſubordinatur illi. Ex quo euidenter infertur voluntatem non habere vllam poteſtatem ſupra tale auxilium, vt illud impediat ab exercitio ſui actus: nam illa duo ſunt correlatiua diſquiparantiæ, ſcilicet, ſubeſſe alteri, & hoc illi præeſſe; ergo ablato vno, aufertur aliud; ſi ergo auxilium non ſubordinatur potentiæ voluntatis quoad exercitium actus, nec voluntas habet poteſtatem, quia illi præſit, (vt ſic dicam,) vel poſſit impedire exercitium ſui actus; ergo non habet poteſtatem vitandi talem actum. Ergo repugnant illa duo, ſcilicet, auxilium non ſubordinari potentiæ, & potentiam poſſe

Declaratur.

Illatio.

poſſe euitare actum, ſtante auxilio. Quòd ſi fortè dicat hanc potentiam vitandi talem act... eſſe tantùm in ſenſu diuiſo, videmus ad priora abſurda, & tantùm verbis ludimus. Quia hæc poteſtas non tollit, quin auxilium ſimul datum ineuitabiliter actum inferat: nulla enim eſſe poteſt motio adeò neceſſitans quin in ſenſu diuiſo relinquat poteſtatem vitandi actum, vel potius carendi illo: quia reuera poſſe carere actu, oblato auxilio, non eſt poſſe vitare illum, quandoquidem nec poteſt vitare, quin habeat auxilium per intrinſecam poteſtatem moralem, ſed ſolùm poteſt illo carere ex voluntate extrinſeca Dei, nec illo auxilio poſito poteſt vitare, quin actus ſequatur. Nullam ergo ſubterfugium linquitur, quo hæc definitio Concilij Senonenſis eludi, aut vitari poſſe videatur.

16. Obiectio ex Concilio Senonenſi. Eliditur.

Contra nos verò obiici ſolet ex eodem Concilio Senonenſi, quia de bonis operibus dicit, *In quibus & liberum arbitrium operatur, & gratia, primò tamen & principaliùs gratia*, & vt Pelagianum condamnat, non ſolùm eum, qui negat neceſſitatem gratiæ, ſed etiam qui primatum illi denegat. Sed hæc quid contra nos? qui id totis viribus, & omni veritate, & proprietate defendimus, cum eadem proprietate libertatem ſeruantes, & declarantes quod alij in hac poſteriori parte non præſtant, & ideo potiùs eiſdem verbis perſtringi poſſunt.

17. Alia obiectio ex Concil. Moguntino.

Obiiciunt etiam nobis Concilium Moguntin. cap. 7. in quo nihil inuenimus, niſi quòd Concilium Arauſicanum, & Tridentinum docuerunt, ſcilicet, initium iuſtificationis eſſe ex gratia, & per gratiam nos excitari, & adiuuari, vt conſentiendo, & cooperando ad iuſtificationem diſponamur. Quæ omnia nos conſtanter docemus, idémque quod verbis Concilij Senonenſis proximè reſpondemus, de illis dicere poſſumus. Et quæ in Concilio Tridentino, & aliis expendimus, in hoc ponderari poſſunt, quia tantùm ponit gratiam excitantem, per quam ſolus Deus operatur in nobis, & adiuuantem qua nobiſcum operatur, & nos illi liberè cooperamur: aliam verò prædeterminantem gratiam nec agnoſcit, nec indicat.

18. Obiicitur teſtimonium aliquod ſub nomine Cõcilij Colon.

Denique obiiciunt nobis teſtimonium aliquod ſub nomine Concilij Colon. quod reuera Concilij non eſt, ſed enchiridium quoddam non magnæ auctoritatis, vt in Prologomen. 6. cap. 22. in fine diximus, & ideo neceſſarium nobis non eſſet ad illud reſpondere, etiamſi in aliquo nobis contradicere videretur. Re tamen vera nihil habet contrarium, imò ſæpe dicit in hominis voluntate eſſe vt gratiam ſibi oblatam vel recipiat, vel repudiet, & præuenientem gratiam acceptare, vel abiicere, & ſimilia noſtræ ſententiæ conſentanea. Neque ibi aliam gratiam operantem, vel præuenientem inſinuat, præter diuinas inſpirationes, & illuminationes. Nihil ergo illi Enchiridioni reſpondere neceſſe eſt.

Diſtinctio auxilij præuenientis, ibi tradita exhibetur.

Vtile verò cenſeo explicare quandam diſtinctionem auxilij præuenientis, quam ibi tradit, tum quia eſſe poteſt vſui, tum etiam, quia poſſet aliquis ad prædeterminans auxilium illam applicare. *Nam quædam dicitur eſſe, quia Deus præuenit peccatorem, vt reſurgat, alia qua peccator præuenienti Deo aſſentiens reſurgit.* Vnde prior cogitari poteſt eſſe auxilium præueniens ſufficiens, poſterior verò auxilium efficax prædeterminans, quia dat non tantùm poſſe, ſed etiam conſentire. Et ideò hæc poſterior vocatur ibi *iuſtificans gratia*, quia infallibiliter pertrahit ad illam.

19. Alia datur circa gratiã præuenientem, ex actibus, & proximis effectibus.

Alius verò ſenſus longè fuit ab auctore illius libri intentus. Diſtinxit enim duplicem gratiam præuenientem, non ex modo determinandi, ſeu mouendi voluntatem, ſed ex actibus, & proximis effectibus, ad quos gratia præueniens datur. Vna enim datur ad actus, qui remotè diſponunt ad iuſtitiam, alia ad actum, qui eſt vltima diſpoſitio; & prior dicitur dari peccatori vt reſurgat, poſterior verò iam reſurgit. Vnde vtraque ex his gratiis poteſt eſſe ſufficiens, & efficax, neutra verò eſt phyſicè prædeterminans voluntatem. Nam de priori gratia ibi dicitur reſiſtere in motu cogitationis ſanctæ, & affectionis, vel timoris, & ex illa ſæpe oriri bonos actus liberos, & ſupernaturales diſponentes aliquo modo ad iuſtificationem, inter quos actus ponitur actus fidei, vel attritionis. Eſt ergo gratia præueniens, non tantum ſufficiens, ſed etiam efficax ad ſuum proximum effectum propter quem datur, licèt non ſemper ſit efficax ad effectum iuſtificationis vltimò intentum. Sicut vocatio ad fidem qua homo de facto conuertitur ab infidelitate, licèt non conuertatur ad pœnitentiam aliorum peccatorum, vocatio efficax eſt in ſuo gradu, licèt non ſit ex omni parte perfecta, nec efficax quoad omnia ad iuſtificationem neceſſaria. Vnde in illo effectu inuenitur libera determinatio voluntatis, quæ ab ipſa fit cum cooperante gratia, & non à ſola præueniente: quod in eodem libro §. *Ergo cùm peccator*, inſinuatur cùm dicitur, *Interim nos ante iuſtificationem nihil facimus, niſi quòd bonis inſpirationibus Dei non repugnamus, ſed aſſentimus.*

20. Gratia præueniens, quæ dicitur dari homini reſurgenti à peccato.

Alia verò gratia præueniens dicitur dari homini, reſurgenti à peccato, quia datur immediatè ad diſpoſitionem vltimam quæ ſimul tempore eſt cum iuſtificatione ipſa. Et hæc etiam gratia præueniens conſiſtit in diuinis excitationibus, per illuminationem, & inſpirationem Spiritus ſancti, quibus homo immediatè inducitur, & eleuatur ad vltimam diſpoſitionem, atque ideo ad ipſam iuſtitiam, vt ibidem §. *Hanc autem gratiam*, latè exponitur, vnde hæc etiam gratia præueniens poteſt interdum tantum eſſe ſufficiens, interdum verò etiam efficax, cooperanti ipſi libera voluntate, eadem gratia præuenta, & adiuta. Et hoc eſt, quod ibi ſignificatur cùm dicitur: Ita totum Deo rectè adſcribitur qui voluntatem noſtram, quam creando nobis impertiit; gratia ſua præuenit, excitat torpeſcentem, vt lapſum ſuum norit; poſtea corrigit nolentem, vt reſurgere velit; poſtremò adiuuat voluntatem, vt reſurgere poſſit, & ſic ſalus noſtra *Dei gratuitum eſt donum*. Hæc autem motio, & excitatio, quæ datur, vt immediatè efficiat, vltimam diſpoſitionem ad gratiam, actu non iuſtificat hominem, niſi quando actu obtinet à voluntate hominis talem conſenſum, & ideo tunc ſolùm poteſt illam determinationem gratiæ iuſtificantis recipere, iuſtificantis ſcilicet, non formaliter, ſed ſuo modo effectiuè, & diſpoſitiuè. Ad hanc autem efficientiam, vel denominationem non eſt neceſſe, vt habeat ex ſe, & natura ſua ſuam vim prædeterminandi phyſicè voluntatem, ſed ſatis eſt vt ſecundùm propoſitum Dei in ea opportunitate conferatur, in qua prænoſcitur effectum habitura: neque aliud ex illo Enchiridio colligi poſſet, etiamſi eius auctoritas admittenda eſſet.

21. Præter Concilia deſiderare poteſt Lector, vt alia decreta Eccleſiaſtica à ſummis Pontificibus de hac materia edita expendamus. Si quis autem legat attentè, quæ de doctrina Pontificum in hac materia diximus Prologomen. 6. cap. 1. facilè intelliget, nihil hîc nobis addendum ſupereſſe, quia ipſi in ſuis Decretalibus ſolùm confirmant Africana Concilia, vel eandem doctrinam tradunt, quam illa, & Arauſicanum Concilium docuerunt,

cuerunt, & ideo quæ de his Conciliis diximus, decretis Pontificiis intelligi debent. Docent enim neceſſitatem gratiæ contra Pelagium, illíque tribuunt ſalutis initium contra Semipelagianos, de auxilio autem prædeterminante ne verbum inſinuant. Quod maximè intelligere liceat ex epiſtola Cœleſtini, vbi ſummatim omnes ſententiæ, in quibus doctrina fidei ad gratiam pertinens continetur, referuntur ex Innocentio Papa, & Africanis Conciliis, & aliquid additur ex Zoſimo Papa, quod in eius decretis nunc non habemus. Et in fine ſubduntur illa verba, *Profundiores verò, difficilioréſque partes occurrentium quæſtionum, quas latiùs pertractarunt, qui hæreticis reſtiterunt, ſicut non audemus contemnere, ita non neceſſe habemus adſtruere, quia ad confitendum gratiam Dei, cuius operi ac dignationi nihil penitus ſubtrahendum eſt, ſatis ſufficere credimus quidquid ſecundùm prædictas regulas Apoſtolicæ Sedis nos ſcripta docuerunt.* Cùm ergo in ſuperioribus regulis nihil de gratia prædeterminante doceatur, rectè ex his vltimis verbis concludimus ad expugnandos Pelagianos, & Semipelagianos, & ad totam gratiæ neceſſitatem tuendam, illam non eſſe neceſſariam, ac proinde cum aliunde videatur libertati repugnare, non eſſe admittendam. Propter hæc igitur plura de his epiſtolis Pontificum dicere non eſt viſum neceſſarium, neque etiam pro nobis aliud ſpeciale argumentum ex eis ſumimus, præter negatiuum, quia ſine auxilio prædeterminante ſufficientem gratiæ doctrinam nobis tradiderunt, & Pelagianos, & Semipelagianos confutarunt, quod in hoc puncto, vt ſæpe oſtendi, magnum eſt argumentum. Aliqua verò quæ nonnulli Pontifices, non vt Pontifices, ſed vt Scriptores, vel Doctores Eccleſiaſtici tradiderunt, in ſequenti capite proponentur. Ad Patres igitur veniamus.

Caput XLIV.

Ex Patribus Auguſtino antiquioribus phyſica prædeterminatio refellitur, & vocatio congrua comprobatur.

1. *Sedes & ordo capitis.* Vt veritatem lucidiùs oſtendamus, & Lectoris faſtidium leuemus, in tres claſſes Patres, à quibus argumentum ſumimus, diſtinguimus. In prima ponimus eos, qui vel Auguſtinum præceſſerunt, vel vſque ad eius tempora vixerunt, & ab eo doctrinam eius de gratia vix legere potuerunt. In ſecunda ſolùm Auguſtinum ipſum conſtituimus, tanquam præcipuum gratiæ Dei propugnatorem. In tertia ponimus ſubſequentes Patres, qui Auguſtinum imitati ſunt.

2. *Scriptorum ordo.* Quod ad primi ordinis Scriptores ſpectat, quia, vt dixi, ferè nullus eorum præter Hieronymum de diuina gratia ex profeſſo diſputauit, non ſunt ab eis teſtimonia expreſſa expectanda, ſed tantùm aliqua generalia principia, ex quibus per neceſſarias, vel multum probabiles illationes eorum ſententia colligi valeat. Huiuſmodi autem principia duo eſſe cenſemus. *Principia generalia quæ.* Vnum eſt quòd efficacia præuenientis gratiæ morali modo explicent ſine phyſica, ſeu efficaci prædeterminatione: aliud eſt quod ad libertatem requirunt intrinſecam poteſtatem proximam ſeſe flectendi ad vtrumque, cui repugnat neceſſitas prædeterminationis ab extrinſeco præuenientis, vt in lib. 3. cap. 43. allega-

A ui, & ſtatim alios addam; qui etiam in operibus gratiæ neceſſariam exiſtimant eandem poteſtatem proximam ad vtramque partem. Ac proinde volunt in noſtra poteſtate eſſe vti, vel non vti gratia, qua à Deo præuenimur, quod repugnat phyſicæ prædeterminationi, vt defenſores eius fatentur.

Primò igitur ex Patribus Græcis adduco Chryſoſtomum homil. 19. in Geneſ. dicentem. *Quia liberi arbitrij eſſe noſtram naturam fecit Deus, ipſe quidem quæ ſua ſunt, per ſuam miſericordiam ſemper exhibet, & ſciens abſcondita, & profunda mentis arcana hortatur, conſulit, conatúſque noſtros malos reprimit, & neceſſitatem vtique non imponit.* Quo- 3. *Adducitur Chryſoſtomus ex Patribus Græcis.*
B modo autem neceſſitatem non imponat declarans, ſubiungit. *Sed congruis remediis appoſitis, totum iacere in ægrotantis ſententia, dimittit.* Quod non video qua veritate dici poſſet, ſi ex parte Dei concurſus gratiæ neceſſarius, non cum indifferentia offerretur, ſed in vnam partem prorſus voluntatem hominis determinaret. Et ideo indicat Deum ſuadendo, & vocando congrua ponere remedia iuxta infinitam præſcientiam ſuã. Vnde Homil. 22. ſic inquit. *Quia in noſtra poteſtate totum poſt gratiam relictum eſt, ideo peccantibus ſupplicia propoſita ſunt, & bene operantibus retributiones.* Vbi valde notanda eſt particula *poſt gratiã*,
C tum ad explicandam mẽtem Chryſoſtomi in aliis locis, quæ mox referemus, quia manifeſtè loquitur de gratia præueniente, & conſtituente voluntatem in actu primo: tum etiam, quia ſub illa gratia comprehendit omnem gratiam quouis modo antecedentem conſenſum voluntatis, vt ex priori loco, & ex ipſo contextu manifeſtum eſt, & illa ſtãte dicit, totum relinqui in poteſtate voluntatis; non quia voluntas non indigeat concurſu Dei ad actualem conſenſum, ſed quia illum habet ad vtrãque partem paratũ, & ſolùm expectatur cooperatio eius, at ſi præcederet gratia prædeterminans, illa profectò non relinqueret totum in noſtra poteſtate, quam ad vnũ ineuitabiliter flecteret. Et ſimili modo dixit idem Chryſoſtomus Homil. 9. in Ioan. *Deus neminem cogit ſuadendo,*
D *& benefaciendo voluntarios quoſcunque, & vltrò ſequentes allicit, & ad ſe trahit.*

Aliis prætereà locis videtur Chryſoſtomus apertè prædeterminationem negare, vt Homil. 17. in Ioan. cùm dicit, *Deus noſtras non præuenit volũtates*, & Homil. 12. ad Hebr. dicens, *Noſtras non antecedit voluntates, ne noſtrum lædatur arbitrium*, & Homil. 42. ad popul. *Noſtras non præuenit voluntates, ne noſtram teneret libertatem.* In quibus locis verbum *antecedit*, & verbum *præuenit*, non ſunt quidem poſita ad excludenda auxilia gratiæ excitantis, ſeu præuenientis, quæ antecedens etiam dici poteſt: nam in hoc ſenſu locutiones continerent errorẽ contra fidem. Ergo poſita ſunt ad ex- 4.
E cludendum motionem vi ſua efficaciter prædeterminantem voluntatem. Nec iuuabit, ſolùm dicere poſita eſſe ad excludendam motionem neceſſitantem; tum quia iam eſt oſtenſum, non poſſe præuiam motionem ſic determinare, niſi neceſſitet: tum etiam, quia eſſent futilia, & idẽtica verba Chryſoſtomi, perinde enim eſſet, ac ſi diceret, Deus non neceſſitat voluntatem ne tollat libertatem: ſenſus ergo eſt non præuenire illam tali efficaci motione, ne libertatem eius lædat, ſeu ne illam neceſſitet. Atque in eodẽ ſenſu exponit Chryſoſtomus in dicta homil. 42. illud Pſalm. 120. *Ne des in cõmotionem pedem tuum*, dicens. *Quia in nobis eſt dare, non in vllo altero*, vbi illa negatio non *Pſalm. 120.*

excludit omnem effectionem Dei, vt per ſe conſtat, & ipſe ſtatim declarat; excludit ergo præmotionem, quæ efficaciter faciat voluntatem ad mouendum pedem. Nam verbum illud Pſalmi, *Ne des*, idem ſignificat, quod ne eligas, aut volūtatem tuam ad hoc determines. Et ideo ſibi ſtatim obiicit, *Quid ergo in Deo nihil eſt?* reſpondet, *Omnia quidem in Deo, ſed non ita, vt liberum in nobis arbitrium violetur.* Nihil ergo potuit excludere, niſi hanc efficacem præmotionem.

5. Epheſ. 2. Præterea homil. 5. ad Epheſ. in illa verba, *Qui aliquando eratis longè, facti eſtis propè*, cùm dixit, *Illud longè, & illud propè eſt ſolius liberi arbitrij, & electionis*, per illud *ſolius* non excludit adiutorium Dei; excludit ergo motionem, quæ determinationem voluntatis anteuertat, & indifferentiam tollat. Et eandem doctrinam latè tradit in Homil. de ferend. reprehenſionib. & conuerſione Pauli in fine, vbi prius dicit, *Paulum non ſola vocatio adduxit, ſed & voluntas eius*, & addit infrà, *Vellem autem vos ſermonem hunc diligenter memoria tenere.* Et infrà, cùm dixiſſet, Deum ita trahere hominem, vt non cogat, addit verba valde notāda. *Nam ſi ipſe vult, nos autem non volumus, ad noſtram ſalutem nihil proficiunt ea quæ alioquin efficacia ſunt, non quia infirma ſit eius voluntas, ſed quia cogere neminem vult.* Vbi primum expendo vocare Chryſoſtomum efficacia auxilia, quæ ad ſalutem nihil proficiunt, quia homo reſiſtit, ſentiens planè per hominem tantùm ſtare, vt effectum non habeant. Deinde docere, Deum non mouere hominem, qui conuertitur, neque etiam Paulum ipſum per talem motionem cui homo reſiſtere nō poſſit, non quia Deus id facere nō poſſit, ſed quia ſi faceret, hominem cogeret, id eſt, neceſſitaret. Et hinc paulo infrà reprehendit excuſationem eorum qui dicunt, *Si Deus volet, perſuadebit mihi vt conuertar. Quos non arguo,* (inquit,) *ſed valde probo quòd ad voluntatem Dei confugiunt, vellem autem, nos etiam noſtra offerre, & tunc dicere, ſi Deus voluerit.* Et infrà, *Et alioqui ſi ſolam voluntatem Dei prætexas, nihil eorum quibus opus habes, adipiſceris vnquam.* quibus verbis, & multis aliis docere præcipuè intendit efficaciam gratiæ quoad actualem determinationem voluntatis humanæ, non ex ſola diuina, ſed ſimul ab humana pendere.

6. Cumel. Ad hæc teſtimonia Chryſoſtomi, præſertim ad locum homil. 12. ad Hebr. reſpondet Cumel. Chryſoſtomum non ſolùm ibi de auxilio prædeterminante, ſed etiam de omni auxilio præueniente, & excitante loqui, ac ſubinde erraſſe, & ſemina Semipelagiani erroris ieciſſe. Et in me acriter inuehitur quòd ineptè locum illum citauerim, ſubticendo antecedentia, & conſequentia verba. Et nihilominus ex eadem Homil. 12. ſuam ſententiam probare conatur, quaſi potuerit Chryſoſtomus ſentire præuenientem gratiam diuinæ inſpirationis, vel excitationis repugnare libertati. Et ad hanc poſteriorem partem ſuadendam adducit generalia verba eiuſdem Chryſoſtomi Homil. 4. de laudibus Pauli, quibus virtutem & potentiam gratiæ diuinæ mirum in modum extollit, & inſuperabilem vocat. Et ſpecialiter ponderat illa verba. *Noli,* (igitur,) *in praua permanere ſententia, ſed conſidera virtutem Crucifixi. Quòd ſi temporum opportunitas cuncta feciſſe dicatur, ad repellendum Theodotus, & eius diſcipuli proferentur, qui cum eiſdem ferè, quibus etiam Chriſtus temporibus extitiſſet, & veritatem per quadam etiam ſigna impugnare tentaſſet, repentè deſtructi ſunt.* quæ verba videtur inducere contra gratiæ congruitatem, quia ſentit Chryſoſt. efficaciam eius, non ex temporis opportunitate, ſed ineffabili Chriſti virtute prouenire.

Hæc verò obiectio, & reprehenſio efficaciam dictorum teſtimoniorum magis illuſtrat, cùm non poſſint aduerſarij illa effugere, niſi attribuendo Chryſoſtomo tum Semipelagianum errorem, tum contradictionem in propria doctrina. Ego verò in primis cenſeo, Chryſoſtomum verè, & catholicè ſenſiſſe de initio ſalutis, & iuſtitiæ, quòd ex gratia ſit, & non ex nobis. Hoc latè probaui in dicto cap. 8. lib. 1. de prædeſtinat. verbis expreſſis eiuſdem Chryſoſtomi, Homil. 28. & 38. in Geneſ. Homil. 12. in 1. ad Corinth. & 38. ad Popul. & aliis quæ ibi videri poſſunt. Et idē de Chryſoſtomo ſenſit Driedo locis infrà in proprio capite allegandis. Et Epiſcopus Lucenſis in Aduertend. ad 1. tomū Chryſoſtomi quæſito 9. vbi hæc verba ex Chryſoſtomo refert. *Nos quidquid boni habemus, ex præuenientis, vocantis, & ſemper incipientis gratiæ benignitate habemus, nullū eſt in nobis meritum quod non ſit donum Dei, cuius quidem tanta eſt bonitas, vt velit noſtra eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona.* Non tamen deſignat locum, ſed aït, *In initio homilæ citatæ* Solùm autem citauerat homil. 42. in Geneſ. & 17. in Ioan. in quibus illa non reperio, nec in alia homilia eadem formalia verba inuenio, quanuis in ſententia habeantur in dicta homil. 12. ad Corinth. iuncta homilia de Adam, & Eua. Sunt verò alia valde notanda verba eiuſdem Chryſoſtomi homil. 70. in Matth. *Verùm cùm per gratiam vocati ſumus, cur hæc tam accuratè diſputat, quia videlicet vocatio, & purgatio ipſa ex gratia ſunt: vt verò vocatus iam, & candida indutus veſte, ſeipſum non maculet, ad diligentiam quoque pertinet vocatorum. Nam non quia dignus, ſed quia gratia tibi largita eſt, vocatus fuiſti, oportebat te viciſſim pro gratia nonnihil reddere*, &c. Quid clarius? Et in lib. de Compunct. cord. circa finem, dicit Sanctos, non propter ſigna, ſed propter animi virtutes, & ait, *quod vtique nutu quidem diuino, & gratia cœleſti, proprio tamen ſtudio operati ſunt.*

Driedo. Epiſc. Lucenſ.

Notanda Chryſoſtomi verba circa vocationem.

His addo, Chryſoſtomum nunquam in hoc puncto fuiſſe ſibi contrarium, aut contraria docuiſſe. Probatur primò, quia omnia quæ dicit, poſſunt facile ſine contradictione intelligi, diſtinguendo gratiam, tempora, & perſonas, de quibus loquitur, vt in dicto cap. 8. fusè declaraui. Cùm enim dicit Deum expectare voluntates noſtras, vt bonum eligant, & virtutem operari incipiant, vt eo modo gratiam à Deo obtineant, loquitur ad fideles, & iam vocatos proponit modum, & rationem obtinendi abundantiora gratiæ auxilia, vel dona. Cùm verò omnia bona tribuit gratiæ, tanquam origini, & principio, loquitur ſimpliciter de toto ordine auxiliorum gratiæ. Et ita etiam expoſuit dictam homil. 12. ad Hebr. idem Epiſcopus Lucenſis in Annotat. ad tom. 4. quæſit 31. iuncto quæſito 13. ad 2. tom. quod ibi allegat. Secundò probatur, quia ſunt tam multa & varia loca, in quibus nunc hoc, nunc illo modo loquitur, vt incredibile ſit, vel ignoranter ſibi contradixiſſe, vel toties ſententiam mutaſſe.

ad Epiſc. Lucenſ.

Et interdū in vno eodéque loco agnoſcit præuiā Dei motionem de ſe efficacem, cui ſemper voluntas poſſit reſiſtere, vt maximè videri poteſt in verbis proximè allegatis ex homil. de ferēd. reprehenſionib. & conuerſionib. Pauli. Et in dicta Homil. 4 de laudibus Pauli, in principio, vbi initium gratiæ, & miſerationis Dei erga illū ponit in vocatione, ſtatim verò ſubdit. *Sed nullus hoc audiens* 9.

diens ipſam vocationem neceſſitatem putet, ſi quidem potuit redire vnde diſceſſerat,&c. Et cùm poſtea præuiam, & fortem gratiæ præmotionem, deſcripſiſſet, interrogat, *Et cur*, inquit,) *hoc non antè factum eſt?* Reſpondet. *Ne quæras iſtud, nec velis eſſe curioſior, ſed concede incomprehenſibili Dei prouidentiæ ſalutes eſſe hominum notis ſibi temporum opportunitatibus ordinanti: ſic enim ipſe fatebatur, dicens: Cùm autem placuit ei, qui me ſegregauit, de vtero matris meæ, vocauit per ſuam gratiam, vt reuelaret filium ſuum in me. Nihil igitur tu ſcruteris ampliùs, quia hæc dicit & Paulus.* Et addit paulo inferiùs, *Ab ipſo itaque diſcamus, quoniam nullus ante Paulum, neque ipſe Paulus ex ſe tantummodo illam inuenit, ſed ipſe ſe Chriſtus oſtendit, & ideo dicebat: Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos.* Per quæ omnia euidẽter declarat initium ſalutis eſſe ex ſolo Deo. Vnde interrogans vlteriùs cur Paulus nõ fuerit antea perſuaſus, licèt doctrinam, & miracula Chriſti ignorare nõ poteſt, & reſpondet. *Quia nec dum vtique vocatus fuerat à Chriſto*, vocatione vtique ſpeciali & opportuna. Et ſtatim repetit. *Tu verò hoc audiens noli vocationẽ iſtam neceſſitatem putare, non enim Deus cogit homines vocando, ſed poſt vocationem quoque permittit eos propriarum eſſe dominos voluntatum.* Vnde inferiùs ad finẽ homiliæ dicens, per Pauli linguam Deum bonis mundum repleuiſſe, *per illam*, ait, *quam in ipſum contulit gratiam. Quia enim dignam tali dono deuotionem gerebat, expreſſa in illo etiam gratia coruſcauit.* Vbi gratiam videtur Paulo tribuere, non tamen primam, nec ex ſe, ſed vt cooperanti priori gratiæ. Ac tandem in eodem ſenſu eundem ſermonem ad omnes extendit.

10. *Chryſoſtomũ non adhæſiſſe errori Semipelagianorũ, nedum illius authorem fuiſſe.*

Ex quibus vlteriùs colligo, non adhæſiſſe Chryſoſtomum errori Semipelagianorum, nedũ auctorẽ illius fuiſſe, quia in multis locis contra eorũ ſententiam expreſsè docet, & in aliis non in eorum ſenſu loquitur, nec ſibi contrarius eſt, vt oſtendi, tum hìc, tum in dicto cap.8. Vnde licèt in aliquibus locis, minus cautè fortaſſe loqui videatur, cauſa fuit, quia nondum illo errore exorto ſecuriùs ad fideles, etiam à Deo vocatos loquebatur, vel feruore loquendi, & mouendi eos ad exercitium virtutis, vel zelo impugnandi hæreticos; quorum error contra libertatẽ arbitrij tunc ſe parabat. Et hoc eſt, quod Sixtus Senenſ. Epiſcopus Lucẽſis, & alij dicunt exceſſiſſe Chryſoſtomum aliquando vt libertatem arbitrij contra hæreticos defenderet, intelligi enim debet hic exceſſus in modo loquendi magis, quàm in ſenſu doctrinæ, & fortè ille qui nunc paret exceſſus propter nouas hæreſes, pro illorum temporum ſtatu non erat: quæ doctrina eſt conſentanea Auguſtino lib. de prædeſtinat. Sanctor. c.14. & lib. de don. perſener. c.19.

Sixtus Sen.

Auguſt.

11. Præterea eſt manifeſtum ex dictis non potuiſſe Chryſoſtomum negare veram præuenientem gratiam, eo quòd exiſtimauerit illam eſſe contrariam libertati. Nam expreſsè in dicta Homil.4. de Laudibus Pauli ponit vocationem præuiam, & non inferentem neceſſitatem, & homil.12. ad Corinth. omnia rectè facta, etiam fidem dicit eſſe ex vocatione, & homil. 28. *præuia gratia* omnia tribuit, etiamſi liberè fiant; & dicta homil. 22. dicit poſt gratiam conſẽſum relinqui in noſtra poteſtate. Et in aliis locis vocationem illam, quæ neceſſitatem non infert, docet eſſe ita poſſe opportunam, & congruam, vt infallibiliter habeat effectum. Sicut de vocatione Pauli ſignificauit in dicta homil. 4. in verbis ſuprà citatis, & Homil.31. in Matth. *Quemadmodum*, ait Petrum, *& Ioannem vocauit quando obtemperaturos ſciebat, ſic Matthæum quoque tunc vocauit, quando miraculorum fama perdomitum minimæ reluctaturum videbat.* Et in hoc nihilominus dicit oſtendi, *virtutem vocantis ad cor hominis transmutandam.* Et poſtea commendans Matthæi obedientiam ait, *Mirabili hac obedientia teſtimonium vocanti perhibuit; quòd opportunè ipſum vocauerit.* Et ſimiliter in hom.65. exponens parabolam vineæ dicit, Patremfamilias vocaſſe operarios in illis horis *in quibus obtemperaturi erant*, quia nimirum congruè & efficaciter illos vocauit. Idemque ſentit de Centutione ſuper Pſalm.115. De illo verò dicit propter opera fuiſſe dignum vocatione, quia loquitur de vocatione ſecunda quæ per Petrum facta eſt, iam enim erat fidelis. Quamuis ille modus loquendi poſſit etiam piè interpretari, vt dignitatem lato modo vocauerit aptitudinem quandam, & diſpoſitionem, quaſi phyſicam ad non reſiſtendum vocationi, quæ non eſt ratio meritoria vocationis, ſed remouens, prohibens, quod faceret vocationem, vel non dari, vel non eſſe congruam.

12. *Concluditur*

Vltimò ex dictis concludo cùm Chryſoſtomus in homil.12. ad Hebr. & 17. in Ioan. aliiſque locis dicit Deum non præuenire noſtras voluntates, non poſſe aliter intelligi quàm de præuentione per motionem neceſſitatem, ſeu quod perinde eſt, phyſicè prædeterminantem. Sic enim docet aliis locis, licèt præcedat vocatio congruentiſſima, nunquam eſſe neceſſitantem, ſed relinquere in voluntate veram poteſtatem, & dominium vtendi illa, vel non vtendi, quod dominium repugnat auxilio prædeterminanti, nam propterea defenſores eius dicunt, non ſubdi voluntati, ſed illã ſibi ſubdere. Et ideo etiam Chryſoſtomus poſt vocationẽ totam videtur ponere in arbitrio voluntatis, non quia ſola ſine ope gratiæ poſſit præſtare cõſenſum, illam enim gratiæ neceſſitatem ſæpiſſimè docet, ſed quia ſemper eſt in poteſtate voluntatis vocationem ſecundùm ſe ſpectatam facere inefficacem, & è conuerſo, ab illius libera poteſtate, & cooperatione efficientia actualis vocationis proximè, & immediatè pendet. Neque propter hoc Chryſoſtomus cum Semipelagianis ſentit gratiam ſubiiciẽdo libero arbitrio, ſed vſum præuenientis gratiæ quoad ſubſequẽtẽ actũ ſecundũ libertati ſubiicit, quia non exit in actum niſi voluntas velit, ſicut habitus infuſi ſubiiciuntur volũtati quoad vſum, etiamſi gratis infundantur, & recipiantur.

13. *Concluditur idem ſenſus ex aliis Patribus Græcis.*

Denique idem ſenſus confirmatur ex aliis Patribus Græcis, nã Iuſtinus antiquior Chryſoſtomo in lib. Reſponſ. ad plures neceſſar. quæſtion. in q.8. duriorem locutionẽ habet, ita neceſſariò interpretandam. Nam eo quòd Deus liberũ arbitriũ, cum eligendi poteſtate nobis conceſſit, infert. *Non igitur cauſa eſt Deus virtutis noſtræ, aut vitij, ſed propoſitum noſtrum, & voluntas.* quæ quidem ſententia quoad vitia ſine vlla limitatione veriſſima eſt, quoad virtutẽ autẽ neceſſariò eſt limitanda, & explicanda Neque enim credibile eſt ſanctiſſimũ, & ſapientiſſimum virũ voluiſſe negare, Deũ eſſe cauſam ſimpliciter virtutis humanæ. Negat ergo eſſe talem cauſam, quæ hominem adigat, & ſola ſua vi determinet ad virtutem, ſed illi liberam determinationem permittat, quam nomine propoſiti declarauit. Et quoad ſolum æquiparat virtutem, & vitium: nam ſicut Deus non determinat voluntatem ad malum, ita non prædeterminat ad bonum vtique motione illa phyſica, & de ſe efficaci. Vnde q.9. ſubiũgit. *Ad quæ voluntas nos impellit*, (vtique determinãdo ſc.) *eorũ cauſa, vel corona donamur, vel afficimur ſupplicio. Deus enim nobis dedit facultates ad agendum*,

Ex Iuſtin.

agendum, ſed eas libertati voluntatis iudicióque ſubiecit. Vbi per facultates, (vt doctrina ſit ſolida, & vniuerſalis, ac reſponſio ſufficiens,) neceſſe eſt, vt tam gratiæ, quàm naturæ principia intelligat. Et in omnibus ad libertatem requirit, vt voluntatis libertati ſubiectæ ſint. Vnde concludit, *Ad propoſitum, & voluntatem gubernare Deum eas facultates, non ad naturam.* Et ſimili modo expoſuimus ſuprà in lib. 3. Patres Græcos, qui aliquando ſignificant actus liberos non eſſe ex prædefinitione, ſeu prouidentia communi, vtique agentibus non liberis, quorum actiones ad vnum ordinatæ ſunt. de quo videri poteſt etiam Bellarminus lib. 4. de grat. & liber. arbitr. cap. 7. in fine. *Bellarmin.*

14. Refertur *Gregorius Nicenus.* Præterea refertur Gregorius Nicenus in oratione magna catechetica cap. 3. vbi aduersùs eos, qui dicunt, poſſe Deum, ſi velit, eos, qui reſiſtũt, compellendo attrahere ad ſuſcipiendam prædicationem, inquit. *Vbi eſt ergo liberum arbitrium, vbi eſt virtus, vbi eſt laus eorum, qui ſe rectè gerunt? eſt enim ſolum inanimorum, aut eorum, quæ ſunt expertia rationis, aliena voluntate ad id, quod videtur adduci.* In quibus verbis hæc vltima maximè expẽdo: nam contrariæ ſententiæ Auctores docent, voluntatem noſtram ſolam Dei voluntate, vel motione aliqua per illam ſolam immiſſa, ad volendum id quod proponitur adduci; quomodo enim ab alio non ducitur, qui ab alio non determinatur. Hæc tamen oratio non habetur in volumine operum Niceni, quo vtor, & ideo ſenſum eius in hac parte accuratiùs expendere non potui. Et propterea etiam omitto, quæ ab vtriuſque ſententiæ defenſoribus nomine eius citantur lib. 7. Philoſoph. cap. 1. & lib. 8. c. 4. quia hoc etiam opus videre non potui. Alij loco illius referunt Nemeſium in lib. de Natur. homin. qui extat in tom. 9. Biblioth. Sanctor. in toto autem illo nihil dicit, quod multum ad cauſam præſentem faciat, præter id quod de liber. arbitr. & præſcientia conditionata in Prolegom. 1. & 2. notauimus, & quæ in lib. 3. cap... ex eodem adduximus contra prædeterminationem Dei ad actus malos. *Nemeſius.*

15. *Cyrillus Alex.* Clariùs de hac re teſtimonium nobis tribuit Cyrillus Alexandr. lib. 8. contra Iulianum prope libri finem, vbi in §. *Sed fortaſſis dicerent aduerſarij*, hanc illorum obiectionem proponit. Quare filius Dei factus eſt homo, vt homines ad ſe conuerteret, cùm poſſet, *ſiquidem eſt verè Deus, annuendo ſolùm, & ineffabili virtute terrena corda trãſmutando facere, vt vellent, & ſaperent ſibi placentia, religioſéque viuerent?* Et poſt aliqua in §. *Si autem*, reſpondet. *Omnis, quæ in cœlis rationalis, & mentalis creatura liberum habet motum ad faciendum quæcunque voluerit, & propenſio in vnoquoque à neceſſitate libera eſt. Licebat enim ſic, & non aliter bonos celebres fieri, & honores aſſequi, iuſtéque cõdamnari improbos. Itaque, vt & nos quoque ad quoduis bonum ſponte incederemus, conſilio, non coactè viuere ſuper terram homini promiſit Deus.* In quo reſponſo illi modo in obiectione propoſito *tranſmutandi corda ineffabili virtute faciendo, vt velint*, vtique phyſicè, & ineuitabiliter, apertè opponit modum operandi liberè, & conſilio, idque cenſet illum modũ motionis & tranſmutationis cordium contrarium eſſe libertati. quod in §. ſequenti declarat, dicens, *Itaque ſi ineffabili quadam diuina virtute, & efficacia vſus mutaſſet ſingulorum mentem ad bene agendum, & indidiſſet poſtea bonum, à quo ægerrimè poſtea diſcedere poſſet, & non ſponte vltrà non eſſet fructus mentis, nec res digna laude, ſed neceſſitatis.* Profectò licet Cyrillus voce *phyſicæ prædeterminationis*, non vtatur eiſdem verbis, quibus aduerſarij eam definire ſolent, illam deſcribit, dicunt eſſe, vel ipſam Dei omnipotentiam, quæ ineffabili virtute, & efficacia corda tranſmutat, vel motionem quæ ſit illius virtutis inſtrumentum, eámque virtute infallibili modo contineat. Docet ergo Cyrillus, Deum non hoc modo mouere, & tranſmutare, corda etiam in operibus gratiæ, ſed perſuadendo ſignis, & doctrina mirabili vltra legem, & mentem, ac corda hominum illuſtrans, vt ibi latè proſequitur.

A

16. *Cyrillus.* Vnde idem Pater lib. 4. in Ioan. cap. 6. exponens verba illa, *Erunt omnes docibiles Dei*, dicit. *Non enim cùm dicat neminem poſſe ad ſe venire, niſi Pater traxerit eum, vi quadam cogi, trahique credentes putandum eſt, ſed motione, doctrina, reuelatione ineffabiliter facta, vt ille ſolus nouit.* In quibus verbis, & excludit neceſſitantem præmotionem, & moralem inductionem docet, dúmque ait, *ineffabiliter*, agnoſcit neceſſitatem internæ illuminationis, ac doctrinæ; addens verò, *vt Deus nouit*, gratiam vocationis efficacis inſinuat, quam Deus ineffabili modo præbet, prout nouit homini congruere, quæ eſt Auguſtini phraſis. Et in cap. 7. circa illa verba, *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, veniat ad me*, inquit. *Vbi auditus diſciplinaque diuina adeſt, ibi fides, non vi, ſed perſuaſione oritur. Patrocinio igitur Dei Patres non vi fideles Chriſtum agnoſcunt.* Vbi expendo illos duos modos, *Vi*, aut *perſuaſione*, ponere vt immediatè oppoſitos, ac ſubinde prædeterminationem, quæ perſuaſionem non attrahit, vim quandam inferre. Sub perſuaſione autem comprehendit omnem moralem modum alliciendi voluntatem, vt conſtat. Eſt etiam egregium teſtimonium Cyrilli lib. 11. in Ioannem cap. 21. vbi circa illa verba, *Nemo ex eis periit niſi filius perditionis*, quærit, *Quomodo Apoſtolos ſeruauit Chriſtus, aut cur Iudæ non profuit hæc ſaluatio?* Et in ſumma reſpondet. *Gratiam in aliis effulſit, ſaluauitque omnes, qui cooperantem ei voluntatem tradiderunt; ſic enim ſalutis noſtræ modus diſpoſitus eſt. Iudas autem*, (inquit paulo antea,) *nulla neceſſitate, ſed proprio iudicio fecit.* Et addit inferiùs verba notanda, *Quòd ſi proditor æqualiter aliis diſcipulis Saluatoris auxiliũ non habuiſſet, fruſtrà hæc à nobis dicerentur: ſin autem non minus, quàm cæteri diuina gratia regebatur, ſed ſuo ipſius iudicio in profundum perditionis elapſus ſit, quomodo etiam non ſeruauit eum Chriſtus, qui ſuum patrocinium ei præſtitit, qui quantũ ad ferandam opem illi attinuerit, ſeruaſſet hominem, niſi vltro ille in perditionem inſiluiſſet.* quæ omnia ſubſiſtere non poſſunt, ſi auxilium prædeterminans neceſſarium, vt ſatis eſt, in ſuperioribus demonſtratum.

B C D

His addi poteſt Clemens Alexandrinus lib. 1. Pædagog. cap. 9. quatenus dicit, vti Deum *omnibus ſuæ ſapientiæ machinis*, ad voluntates hominum ad ſe trahendas, vbi expendo non tam potentiam, quàm ſapiẽtiam exaggerare, quia non vtitur Deus abſoluta poteſtate ad determinandam voluntatem ad vnum ſe ſolo neceſſitando ex ſuppoſitione motionis ſuæ, ſed vti ſapientia ad ſuadendum, cooperante etiam poteſtate. Atque ita poſt illa verba declarat hanc tractionem Dei per internas excitationes, & moralem inductionem. Et ſimilem doctrinam habet lib. 2. ſtromat §. 8. & lib. 5. parum à principio. Quibus locis ita coniungendam docet gratiam cum libertate, vt in voluntate ſit integra poteſtas: nam illud eſt liberũ; *cuius ex æquo ſumus domini*, ac proinde in nobis eſſe vocationi obtemperare, vel repugnare poſt mora- 17. *Addendus Clemens Alexandrinus.*

E

lem

lem inductionem. Quamuis enim non hæc omnia ſimul doceat, tamen omnia loca conferendo, hæc eſt eius mens, & doctrina, in qua tantum à prædeterminatione abeſt, vt ea quæ docet, non poſſint cum illa ſubſiſtere. Eodemque modo adiungi poteſt Irenæus lib. 5. contr. hæreſ. cap. 1. nam
Irenæus. ſimiliter docet conuertere Deum homines non vi, *ſed ſecundùm ſuadelam, quemadmodum dicebat Deum ſuadentem, & non vim inferentem accipere quæ vellet.* Item Marcus Eremita in opuſc. de his qui putant ex operibus iuſtificari cap. 56. dicens, *Occultè gratia nobis auxiliari non deſinit, in nobis autem ſitum eſt pro virili bonum facere, aut non facere, primum quidem diuinitus excitat conſcientiam*, &c. Denique referri poteſt Iſidorus Peluſiota lib. 2. Epiſtolarum epiſt. 72. vbi eodem modo explicat præmotionem Dei per vocationem, quæ vnumquenque pro ſua voluntate addiſcere & ſalutem aſſequi relinquat, & talem dicit etiam fuiſſe vocationem Pauli, & ſimiles.

Marcus. Eremita.

Iſidorus. Peluſiota.

18. Additur Philo.

Vltimò ex Græcis addo Philonem Carpathiorum Epiſcopum, qui æqualis eſt Epiphanio, ac proinde antiquior Auguſtino, & nihilominus, ita in locutionibus de gratia imitatur Auguſtinum, vt vſque ad eius tempora ſuperuixiſſe, & eius opera legiſſe videatur. Nam in expoſitione Canticorum ad illa verba cap. 6. *Pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata.* Primum per ſexaginta Reginas intelligit animas ſanctas, *quæ caſtiſſimè ſe regentes, ac cæteros qui cœlorum regnum, ex diuina gratia, & libero arbitrio cooperante adipiſci nituntur.* Ac deinde poſt multa ſubiungit verba Pauli, *Gratia Dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit*, & addit, *Collaborauit enim, & quidem plus quàm cæteri: Studeamus igitur, & hunc nos imitari poſt acceptam Spiritus ſancti gratiam ex libero voluntatis arbitrio, quæ bona ſunt agere, cooperemur gratiæ.* Poſtea verò aggreditur explicare, quomodo gratia, & arbitrium coniungantur, & adductis multis Chriſti verbis, quibus homines *inuitat*, & *allicit* ad ſalutem, inquit. *Ecce donat gratiam promerendi, offert, vt capias, hortatur accipere, oſtentat occurrere, pulſat vt aperias, ait enim: Sto ad oſtium, & pulſo, ſi quis mihi aperuerit*, &c. Et infrà, *Quid ergo dicemus? trahamur oportet, præueniamur à gratia, eaque ſemper adiuuemur. Idipſum fatemur vtique, ſed collaboremus omnino neceſſe eſt, ne in illud incidamus, quod de negligentibus, ac peruaricacibus dicitur: Ex te perditio tua Iſrael. Duo igitur ad ſalutem ſunt nobis maximè neceſſaria, quorum vnum ſupra nos, alterum nobis ineſt ex munificentia conditoris, diuina gratia, ſcilicet, nos præueniens, & liberum de voluntate iudicium, gratia alliciendo incipit, admiſſa conſequitur, benè retenta, ac fota perficit.* Ac tandem dicit gratiam allicere, ac mouere voluntatem, non tamen vlla vi cogere. In quibus verbis omnia, quæ in hoc puncto nos tradimus, continentur. Et quamuis hic Sanctus non expreſsè reiiciat *phyſicam prædeterminationem* voluntatis, ſine illa tamen explicat totam gratiam præuenientem, trahentem, & adiuuantem voluntatem, & cum illa ſemper coniungit liberam voluntatis determinationem, ſeu cooperationem, & ſub nomine coactionis, & vis, excludit quidquid ſpontaneam determinationem ex indifferente poteſtate impedire poſſit, qualis prædeterminatio phyſica eſſe videtur.

Cantic. 6.

1. Corinth. 15

19. Ex Patribus Latinis afferri poſſunt omnia quæ de libertate arbitrij tradunt, etiam in operibus gratiæ, & præſertim vbicunque docent

poſt vocationem ad fidem, vel pœnitentiam eſſe in proxima hominis poteſtate ad alterutram partem ſe determinare, & tunc illi imputari, ſi in deteriorem partem declinet. Hæc enim & ſimilia, vt latè probatum eſt, cum prædeterminatione phyſica ab extrinſeco immiſſa independenter à voluntate hominis, & neceſſaria ad volendum non ſubſiſtunt. Sic ergo Clemens Roman. epiſt. 3. circa medium. *Qui audit ſermonem veri Prophetæ*, (ait,) *habet in ſua poteſtate velle, & nolle illa amplecti. Nam ſi hoc eſſet, vt videntes ea iam non haberent in ſua poteſtate aliud facere, quam audierant, vis erat quædam naturæ, per quam liberum non eſſet ad aliam migrare ſententiam.* Simili enim modo nos dicimus, ſi audiens cum vocatione ſimul recipiat talem impulſum, vt iam non habeat in ſua poteſtate aliud facere, vis quædam eſſet prædeterminationis, non libera electio. *Nunc autem*, (ſubdit inferiùs,) *liberum eſt animo in quam voluerit partem declinare iudicium ſuum, & quam probauerit, eligere viam.* Quid quæſo eſt, *in quam voluerit partem declinare*, niſi ſe determinare, aut quomodo id attribuitur voluntati, ſi prius natura ita ab alio determinatur, vt iam non niſi vnum probare, aut eligere poſſit. Hunc locum locupletat egregiè Turrian. lib. 2. pro epiſt. Pontif. cap. 2. adductis Græcorum teſtimoniis, ex quibus maximè ad cauſam faciunt verba Concilij Ticinenſis ad Conſtantinum.

Clemens Rom.

Turrian.

Secundò allegari poteſt Leo I. licèt enim hi Patres Pontifices fuerint, tamen quia in his locis non definiendo, ſed ſimpliciter ad doctrinam in Eccleſia receptam tradendam loquuntur; idcirco eorum teſtimonia nunc proferimus. Leo igitur in ſerm. 2. Epiphaniæ in fine, vbi poſt exaggeratam gratiam vocationis gentium, & diuini luminis beneficium, ad cooperandum diuinæ gratiæ exhortatur, dicens, *Et nos de cordibus noſtris quæ ſunt Deo digna promamus*; & addit, *Quamuis enim omnium bonorum ſit ipſe largitor, etiam noſtræ tamen fructum quærit induſtriæ. Non enim dormientibus prouenit regnum cœlorum, ſed in mandatis Dei laborantibus, atque vigilantibus, vt ſi dona illius irrita non fecerimus, per ea quæ dedit mereamur accipere quod promiſit.* Hæc enim Sancti Leonis doctrina non ſolùm in operibus quæ poſt iuſtificationem facere debemus, ſed etiam in illis, quæ poſt vocationem facere oportet, vt iuſtificemur, verum habet. Vtraque enim ſunt dona Dei, & ex efficaci vocatione, ſeu excitatione procedunt, & tamen de illis ait non obſtante præmotione Dei neceſſariam eſſe noſtrã induſtriam, ſeu conſenſionẽ, eſſeque in noſtra poteſtate præuenientia Dei dona irrita facere, ac proinde in illis præuenientibus donis non contineri auxilium prædeterminãs voluntatem noſtram, cũ illud nec poſſit à nobis tũ fieri, nec expectet noſtrã induſtriã, ſed omnino ad cooperandũ quaſi cogat. 20. Leo I.

Tertiò expendo nonnulla Ambroſij teſtimonia. Nam lib. 1. in Lucam in §. *Viſum eſt, & mihi*, ſic ait. Poteſt etiam non ipſi ſoli viſum eſſe, quod viſum ſibi eſſe declarat. *Non enim voluntate humana tãtùm viſũ eſt, ſed ſicut placuit ei, qui in me loquitur Chriſtus, qui, vt id, quod bonũ eſt, nobis quoque videri bonũ poſſit, operatur.* Quod ad operantẽ, ſeu præuenientem gratiã, & ſanè efficacẽ pertinet, quomodo autẽ detur, ſic declarat. *Quẽ enim miſeratur, & vocat*, vbi nõ prædeterminationi, ſed vocationi id tribuit. Vnde ſubiungit, *Et ideo qui Chriſtum ſequitur, interrogatus, cur cùm voluerit, Chriſtianus reſpondere poteſt: Viſum eſt mihi. Quod cùm dicit, non negat Deo viſum, à Deo enim præparatur voluntas hominum:* 21. Expenduntur nonnulla teſtimonia Ambroſij.

hominum: vt enim Deus honoretur à Sancto, gratia Dei eſt. Eſt ergo hæc ſecundùm Ambroſium, non gratia prædeterminationis, ſed vocationis, quæ per eandem vocationem fit, & relinquit in homine poteſtatem, qua poſſit dicere, *Viſum eſt mihi*, quod propriam determinationem à ſe factam ſignificat, non à ſolo Deo immiſſam. Eſt etiam egregius locus apud eundem Ambroſium, in expoſition. Symboli Apoſtolor. cap. 4. vbi de Spiritu ſancto ait, *Vbi vult, in quos vult, & quantos vult, & quantum vult inſpirat ſua propria voluntate.* per quæ verba gratuitam præuenientem gratiam nobis tradit, eámque in diuina inſpiratione conſtituit, & pro eadem Dei voluntate, eſſe efficacem demonſtrat, ſubiungens, *Replet ergo gratia ſua, quos vult, & quantos vult, & quantum vult.* Ex quo intelligimus præcedere quidem poſſe voluntatem præfinientem Dei, illam verò per inſpirationem accommodatam ſecundùm diuinam ſapientiam ſine alia prædeterminatione efficaciter impleri. Vnde ad Roman. 9. §. *Quos & vocauit, Hos*, (inquit,) *quos vocauit, præparauit ad gloriam, ſiue eos, qui prope erant, ſiue eos qui longè, ſciens permanſuros in fide.* Denique in lib. 4. in Lucæ 4. §. *Et repleti ſunt*, de Iudæis eiicientibus Chriſtum ait. *Nec mirum, ſi perdiderunt ſalutem qui eiecerunt è ſuis finibus ſalutare. Moralis enim Dominus, & qui docuerat exemplo ſui Apoſtolos ſuos, omnibus omnia fieri, nec volentes repudiat, nec inuitos alligat, nec eiicientibus reluctatur, nec rogantibus deeſt.* Certè non video cur Ambroſius *moralem Dominum* vocauerit, niſi quia morali modo, & liberis hominibus accommodato homines vocauit, ideoque ſic homines inuitat, vt non *alliget ad vnum*, quod faceret prædetminando; ille enim modus moralis non eſſet. Rectè ergo ad mẽtem Ambroſij dicere poſſumus Deum trahere homines, per moralem gratiam quoad modum præuiæ inductionis, cooperando phyſicè cum illis, ſi ipſi velint: nam hæc phyſica efficientia, etiam ad moralem effectum neceſſaria eſt.

Rom. 9.

22. Additur Hieronymus. Quartò addimus Hieronymum lib. 4. in Ieremiæ 18. in principio exponens, quod ibi ait per Prophetam Deus, ſæpe prædici mala, vel bona, & non euenire, quia hominum voluntates immutantur, ait Hieronymus hoc dixiſſe Deum, *vt liberum ſignificet arbitrium.* & ſubiungit, *Et hoc dicimus, non quòd ignoret Deus hoc, vel illud gentem, aut regnum eſſe futurum, ſed quòd dimittat homines voluntati ſuæ, vt vel præmia, vel pœnas ſua voluntate, & ſuo merito recipiat.* Difficile profectò explicatur, quomodo Deus homines voluntati ſuæ dimittat, ſi in ſingulis actibus vel bonis, vel etiam malis ad vnum tantùm, & ad exercitium eius illam determinat. Ne autem per verbum illud gratiam excluſiſſe videretur, ſubdit Hieronymus. *Nec ſtatim totum erit hominis, quod eueniet, ſed eius gratiæ, cui cuncta largitus eſt, ita enim libertas arbitrij reſeruanda eſt, vt in omnibus excellat gratiam largitoris.* Stante igitur hac gratiæ excellentia, & neceſſitate, ita concilianda eſt cum libertate, vt ea non obſtante voluntas ſuæ libertati committatur, non ita vt prædetermínetur. Similia ferè habet Ierem. 24. circa finem, & cap. 26. in principio.

Ierem. 24. & 26.

24. Iſai. 49. Item Iſaiæ 49. in id, *In vacuum laboraui ſine cauſa, & vanè fortitudinem meam conſumpſi*, dicens. *Hæc vniuerſa dicuntur, vt liberum hominis arbitrium monſtraretur, Dei enim vocare eſt, & noſtrum credere, nec ſtatim ſi nos credimus, impoſſibilis Deus, ſed potentiam ſuam noſtro arbitrio derelinquit, vt iuſtè voluntas præmium conſequatur.* Quid quæſo eſt; *Deum potentiam ſuam noſtro arbitrio derelinquere*, niſi actionem ſuam ita temperare, & arbitrio accommodare, vt indifferentiam eius non auferat, neque ad vnum prædeterminet. Quam moderationem, ſeu accommodationem influxus diuini ponit etiam Hieronymus in illis actionibus voluntatis, ad quas Deus ſpecialiter per gratiam præmouet. Et ſimilia habet epiſt. 150. ad Hedibiam. q. 10. vbi poſt vocationem gratiæ abſolutam poteſtatem conſenſus, vel diſſenſus voluntati tribuit. Et ex eiuſdem libera facultate, rationem reddit, cur ex eiſdem vocatis quidam veniunt, alij obdureſcunt. *Quia non ſaluat*, (inquit,) *irrationabiliter, & abſque iudicij veritate, ſed cauſis præcedentibus, quia alij non ſuſceperunt Dei filium, alij ſuſcipere voluerunt.* Quam rationem nolunt defenſores prædeterminationis admittere. Hieronymus verò illam cenſet neceſſariam ſaltem in ipſa executione, quia diſcretionem per ſolam prædeterminationem rationabilem non cenſuit. Tandem in epiſt. 146. ad Damaſum de filio prodigo verba illa, *Diuiſit illis ſubſtantiam*, exponit, id eſt, *dedit illis liberum arbitrium, dedit mentis propriæ libertatem, & vt viueret vnuſquiſque, non ex imperio Dei, id eſt, non ex neceſſitate, ſed ex voluntate.* Vbi per *imperium*, non *legem*, vt per ſe conſtat, ſed *motionem phyſicam* intellexit Hieronymus, ſicut dicere ſolemus, membra externa imperio voluntatis moueri, eámque per *neceſſitatem* explicat, quia tale imperium neceſſitatem imponit, ſi omnino ad vnum determiuat.

Denique meritò pro hac parte allegare poſſumus Tertullianum lib. de anim. cap. 21. & lib. 2. contra Marcion. cap. 5. & ſequentibus, & Cyprian. epiſt. 55. ad Concilium, & alios, qui agentes de arbitrij libertate, ſemper dicunt ita ſubiici gratiæ, vel ita moueri diuinis inſpirationibus, ſeu vocatione, vt electio, ſeu, (quod idem eſt) determinatio eius poteſtati relinquatur, quod certè cum præuia, & totali determinatione ad vnum per ſolam Dei voluntatem immiſſa intelligi non poteſt. Vnde etiam dixit Tertullianus lib. de exhort. ad caſtitat. cap. 2. non eſſe ſoli Dei voluntati tribuendum, quod ab hominis pendet voluntate: quem locum cum aliis ſuprà lib. 3. cap... ſatis expendimus. Poſſúntque hîc adduci teſtimonia Patrum, dicentium ſuppoſitionem antecedentem repugnare libertati, quos partim in Prolegom. 1. agentes de indifferentia neceſſaria ad vſum libertatis, patim in Prolegom. 2. tractando de præſcientia Dei adduximus. Item poſſent huc afferri Patres docentes cum eiſdem auxiliis præuenientibus poſſe homines conuerti, & non alium. Nam illud pronuntiatum non poteſt cum alio prædeterminante ſubſiſtere, vt defenſores eius fatentur, & ideo illud impugnat. Sed de illo puncto proprium caput poſtea inſtituemus. 23. Allegatur Tertullian. & Cyprian.

***

CAPVT

CAPVT XLV.

Antiquos Patres nihil pro phyſica prædeterminatione nobis tradidiſſe.

1. Reſpondetur ad obiecta.

IN hoc capite ad ea reſpondebimus, quæ ex auctoritate eorundem Patrum aduerſarij nobis obiiciunt, ſimúlque ab auctoritate negatiua eorundem Patrum argumentabimur. Nam certè veriſimile non eſt, ſi tale genus auxilij efficacis neceſſarium eſt ad ſalutem, omnes hos antiquos Patres illud ignoraſſe, aut ſi illud cognouerunt, tanto ſilentio illud præteriiſſe: ſed nulla mentio talis auxilij in his Patribus inuenitur; ergo vehemens coniectura eſt, vel nunquam dari, vel ſaltem non eſſe neceſſarium. Minorem non aliter probo, niſi quia neque in his, quæ in his Patribus legere potui, aliquid huiuſmodi inueni, neque defenſores alterius ſententiæ, qui maiori fortaſſe diligentia illud quæſierunt, id nobis allegant, quod breuiter oſtendam diſcurrendo per ea quæ allegata inuenio.

Allegatur I. *Dionyſius.*

Primò enim allegatur Dionyſius cap. 4. de diuinis nominib. dicit Deum vocare amorem, quia *generat, ſeu creat in nobis, & immittit amorem, & quia, ad illum pertinet quod moueat, & cauſet motionem in alijs.* Sed hæc omnia loquendo in ordine gratiæ veriſſimè dicuntur propter infuſionem charitatis tam habitualis, quàm actualis per excitantem, & adiuuantem gratiam, neque aliud ex illis verbis colligit D. Thomas explicando illa in lect. 11. citatur etiam Dionyſius in cap. 5. eiuſdem libri, in vltima eius parte, vbi agit de diuinis exemplaribus, ac prædefinitionibus. Sed ille locus pertinet ad generalem prouidentiam, vel rerum creationem, vt alij volunt, & ideo illum ſufficienter attigimus in lib. 3. cap...

D. Thom.

2. II. Ephrem.

Secundò allegatur Ephrem, variis in locis. Primò in ſerm. de vita relig. ſatis poſt medium, vbi comparat gratiam ſpeculo, & inter alia dicit, *Abſque gratiæ adminiculo, non praualet ei cor placere viribus ſuis, verùm vt ipſi placeat, ab ea accepit.* & infrà, *Homo ſine gratiæ adiutorio pauper eſt, & bonorum inops; ſi verò ipſam gratiam promeruerit, poterit illius ope virtutes exercere, atque perficere.* Hæc autem, & ſimilia quid pertinent ad gratiam prædeterminantem? Allegantur præterea hæc verba, *Anima gratia, & eius adiutorio deſtituta, inefficax, & inutilis eſt.* Sed illa verba nec formaliter inueniuntur in Ephrem, nec quidquam referrent; nam ſolùm probant neceſſitatem gratiæ, non efficacem prædeterminationem. Eſt ergo illud teſtimonium egregium, ad commendandam gratiam, ad probandam autem, vel inſinuandam phyſicam prædeterminationem, inutile omnino eſt. Imò ſi attentè legatur Ephrem, non minus commendat cooperationem, & liberam applicationem voluntatis, & nimium illi tribuere videretur, niſi ad fideles, & gratia præuentos loqueretur.

3. Idē Ephrem

Deinde allegatur in ſerm. 3. de Compunct. cord. ſolùm, quia inter multiplices petitiones gratiæ hanc interponit. *Da mihi medicamentum efficax quo pleniſſimè ab occultis meis curer vulneribus.* Sed quis non videat quam ſit inefficax teſtimonium, nam ad literam poſtulat contritionem, quæ eſt medicamentum efficax peccatorum, vt licèt poſtula-

A ret auxilium efficax, non ideo poſtularet prædeterminationem phyſicam, ſed illam, quam ſerm. 1. vocat *dulcem protectionem, & illuminationem,* & quam in opere de diuin. grat. vocat *cuſtodem animæ, magiſtram inuincibilem, & gubernatricem animæ.* Quibus verbis, & ſimilibus moralem modum operandi præuenientis gratiæ demonſtrat. Et quia illa non prædeterminat voluntatem, admonet. *Cum promptitudine igitur animi morem ipſi gerito, & cuncta tibi perſpicua reddet.* Denique allegatur idem Sanctus in confeſſione, ſeu precatione ad Deum, quæ incipit, *Sana me Domine*, propter ſequentia verba, *Quemadmodum terra, licèt ſeminata, nequit à ſe fonere germina, ſine tuæ bonitatis viſitatione, ita*
B *neque cor meum eloqui poterit beneplacita tibi beneficio gratiæ tuæ, niſi per ipſam fructificauerit iuſtitiæ fructuum.* Ex quo inferunt ex mente huius Patris neceſſarium eſſe, non ſolùm vt gratia fructificet, ſed etiam vt faciat liberum arbitrium fructificare. Sed in primis Ephrem non dicit, an gratia faciet liberum arbitrium fructificare, necne, ſed ſolùm dicit, cor hominis non poſſe ſine gratia fructificare. Deinde licèt id verum ſit, non ſequitur quòd gratia id faciat prædeterminando, ſed moraliter inducendo, & cooperando ſimúlque efficiendo. Denique quod in illo loco intenditur, & optimè probatur, eſt, neceſſarium eſſe, vt Deus incipiat ſeminare in anima per gratiam præuenientem, non tamen id ſatis eſſe
C ad ferendum fructum, niſi gratia etiam adiuuet, & ſæpiùs animam viſitet, quod totum ſine prædeterminatione phyſica fieri poteſt, & magis conſentaneè ad naturam hominis liberam fit.

Tertiò citatur Baſilius lib. de Spirit. ſanct. cap. 8. 4. III. *Baſilius.* *Rom. 8.* vbi tractans illud Apoſtoli ad Roman. 8. *In his omnibus ſuperamus per eum, qui dixit nos.* ait, *Nequaquam hac voce humile quoddam miniſterium indicat, ſed auxilium potius, quod per imperium ſuæ potentiæ operatur in nobis, ſicut & ipſum alligauit fortem, diripuitque vaſa illius, videlicet nos quibus ad omnia mala opera fuerat abuſus, fecitque vaſa vtilia Domino, apparatos ad omne opus bonum, ob promptitudinem illius, quod erat in nobis.* Sed his etiam verbis nullum veſtigium phyſicæ prædeterminationis inue-
D nitur. Nam ſi illa colligatur ex verbo illo, *per imperium potentiæ ſuæ,* friuolum eſt, quia omne auxilium gratiæ, ſiue ſufficientis, ſiue efficax, operatur Deus in nobis per imperium potentiæ ſuæ. Si verò id ſumatur ex verbo illo, *fecitque vaſa vtilia Domino,* iam ſæpe dictum eſt, verbum *faciendi* generalius eſſe, & non limitari ad phyſicam prædeterminationem, quod magis ſignificauit Baſilius in ſequentibus verbis, nam dicit *fuiſſe nos vaſa Domino apparatos ad omne bonum ob promptitudinem*, &c. Nam longè aliud eſt, voluntatem reddi aptam ad operandum, ab eo, quod eſt phyſicè prædeterminari.

Apparentiùs poſſent ex Baſilio citari verba, 5. *Diaconus.*
E quæ Petrus Diaconus de Incarnat. & grat. cap. 8. refert, in oratione ſacri Altaris, *quam,* (vt ait,) *penè vniuerſus Oriens frequentat.* Suntque huiuſmodi. *Dona Domine virtutem, ac tutamentum, malos, quæſumus, bonos facito, bonos in bonitate conſerua, omnia enim potes, & non eſt qui cōtradicat tibi, cùm enim volueris ſaluas, & nullus reſiſtit volūtati tuæ.* quæ verba formalia in operibus Baſilij non inuenio, tamen in Miſſa hæc habet æquiualentia. *Deus omnis conſolationis inclinantes tibi ſua capita cuſtodi, muni, conforta, ab omni opere malo diſcedere fac, in omni autem opere bono coadiuua, & idoneos fac indamnabiliter accipere incontaminata, & viuifica myſteria in remiſſionem peccatorum, & Spiritus ſancti communio-*

nem. Et priùs pro Catechumenis ſic orat. *Fac eos membra Eccleſiæ, & idoneos fac lauacro regenerationis, & remiſſione peccatorum*, &c. Et inſtà pro miniſtris Altaris. *Idoneos nos fac virtute tua ſancti Spiritus in miniſterio iſto, vt indamnabiliter ſtantes in conſpectu ſanctæ gloriæ tuæ offeramus tibi ſacrificium laudis: tu es enim operans omnia in omnibus.* At verò ex prima oratione ſolùm colligit Petrus Diacon. docuiſſe Baſilium per illam precem *non à ſeipſis, ſed à Deo malos homines fieri bonos, nec ſua virtute, ſed diuinæ gratiæ adiutorio in ipſa bonitate perſeuerare.* Vtrumque autem ſufficienter fit per excitantem, & adiuuantem gratiam ſine prædeterminatione, idemque de cæteris orationibus dicimus. Similesque orationes inueniuntur in Miſſa Chryſoſtomi, & æquiualentibus nunc Romana Eccleſia vtitur.

6. IV. Nazianz. Quartò allegatur Nazianzenus orat. 31. vbi tractans illud ad Roman. 9. *Non eſt volentis*, &c. ait. *Ipſum etiam rectè velle diuino auxilio indiget, imò, vt rectiùs loquar, voluntas quoque ipſa, & electio eorum quæ recta, & cum officio coniuncta ſunt, diuinum quoddam beneficium eſt, atque à Dei benignitate manans. Itaque quoniam velle quoque ipſum à Deo eſt, optimo iure totum Deo aſſignauit.* Sed mirum eſt Nazianzenum in illo loco afferri pro illa ſententia, Rom. 9. cùm ibi exponat verbum Pauli, *Non eſt volentis*, &c. id eſt, *non ſolùm volentis hominis, ſed etiam miſerentis Dei.* quam expoſitionem non probauit Auguſtinus, non quia falſam doctrinam contineat, ſed quia non explicat primarias vices, quas Deus in opere gratiæ habet etiam circa ipſam voluntatem. Alioqui tamen verum eſt, velle ita eſſe Dei, vt ſic etiam noſtrum iuxta regulam eiuſdem Auguſtini lib. 1. de Retract. cap. 23. & aliis locis.

7. Nazianzenus ergo in illo loco non ſolùm non docet neceſſitatem auxilij prædeterminantis, verùm etiam nec de certo modo auxilij loquitur, ſed ſolùm dicit, voluntatem ad rectè volendum diuino auxilio indigere, & propterea rectam voluntatem diuinum eſſe beneficium, & à bonitate Dei manans, quod tam ratione auxilij adiuuantis, quàm excitantis verum eſt. Quod verò ait totum eſſe aſſignandum Deo, ideo dixit, quia non tantùm operari, ſed etiam ipſum velle à Deo eſt, quamuis etiam ſit noſtrum; vel id dixit, quia principaliter eſt ex Deo. *Nam cuius eſt quod eſt amplius, eius dicitur eſſe totum*, vt aliàs dixit Chryſoſtomus homil. Chryſoſt. 12. ad Hebræos. Vnde in oratione 1. quæ eſt apologetica pro fuga ſua, dixit idem Gregor. ſingularis, & eximiæ Dei benignitatis argumentum eſſe facere, *vt noſtra quoque aliqua ex parte ſit virtus, & animi propoſito excolatur, arbitrijque libertate parem in vtramque partem motum habente.* Imò oratione 38. quæ eſt in ſanctam Natiuitatem, de primo homine dicit, ita fuiſſe arbitrij libertate donatum, *vt bonum non minus illius eſſet, qui elegiſſet, quàm eius, qui ſemina præbuiſſet.* Intelligendum autem eſt, non minus quoad abſolutam vtriuſque influxus neceſſitatem, non quoad perfectionis, ſeu efficaciæ gradum.

8. V. Cyrill. Alexand. Gen. 10. Quintò refertur Cyrillus Alexandrinus libro 1. de Adoratione in Spiritu, pag. 15. vbi exponens verba illa Geneſ. 10. *Cum verò manè factum eſſet, vrgebant Angeli Loth, dicentes: Accipe vxorem tuam, & duas filias, quas habes, & exi.* Ex illis ſic colligit. *Indicium autem tibi ſit valde manifeſtum, dum non ſolis verbis nos ſtimulat, & adhortationibus menti immiſſis, vt diſcedamus à peccato, ſed tantam etiam benignitatem nobis exhibet vniuerſorum Saluator Deus, vt efficaci ſubſidio adiuues, ſecundum quod ſcriptum eſt: Apprehendiſti manum dexteram meam,*

A *& in conſilio tuo deduxit me. Nam quoniam hominis natura non valde generoſa eſt, neque ſatis idonea, vt malum effugere queat, ſimul quodammodo nobiſcum certat Deus, & duplex beneficium concedere videtur perſuadens admonitionibus, vt ſubſidium inueniamus, & fortius illud præſtans, quàm vt malum præſens, & violentum præualere poſſit.* Hæc enim ſunt eius formalia verba quæ optimè confirmant neceſſitatem gratiæ excitantis: quid verò faciant ad cauſam non video. Nam quod Cyrillus dicit dare nobis Deum auxilium, vel *ſubſidium efficax*, nemo noſtrûm negat, ſed quale illud ſit, inter nos controuertitur. Cyrillus autem ibi non tractat de auxilio neceſſario B ob concurſum primæ cauſæ, ſed ob humanæ naturæ fragilitatem.

Vnde veriſimile eſt ſolùm loqui de efficacia in actu primo, id eſt, de illa qua reddimur potentiores tentatione ad vincendam illam. Hic enim eſt, 9. vt alibi notauimus, frequens modus loquendi Sanctorum, maximè quando loquuntur de auxilio abundantiori, quod dat Deus homini, quem vult potentiorem, ſeu valentiorem reddere, quàm ſit tentatio. Quod auxilium quantum ad conſequendum effectum ſæpe eſt tantùm ſufficiens, quia homo illi cooperatur: nam de ſe ſolùm eſt quoddam præueniens auxilium, quod per internas adhortationes, & admonitiones menti immiſſas datur, vt C Cyrillus explicat, adiuuans verò, ac ſimultaneum auxilium indicat, dum ait, *Simul quodammodo nobiſcum certat Deus.* Quòd autem neutrum eorum prædeterminet voluntatem, ſignificat, cùm ſubdit, nihilominus, *paucos eſſe qui virtutem exerceant, ſed qui talis eſt electus, & diuinam gratiam non perfunctoriè aſſequutus.* Vnde paulo ſuperiùs exemplo vocationis Abrahæ ordinem gratiæ in nobis deſcribit, dicens. *Vbi vocati fuerimus, & diuinis obedierimus legibus, & ad promptitudinem, ac deſiderium tranſierimus, quaſi in terram omnibus bonis excelſam tunc Deus ſuæ cogitationis claritatem immittit.* Vbi poſt vocationem non prædeterminationem, ſed obedientiam requirit, non ſine coadiutore Deo, vt poſtea declarat. Et hæc ſententia Cyrilli eſt optima ad intelligendum vera eſſe quæ ſuprà de mente Chryſoſtomi dixi.

Sextò allegatur Athanaſius ſuper cap. 2. ad 10. Epheſ. in illa verba, *Ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis*, &c. eo quòd ibi di- VI. Athan. Epheſ. 2. cat Deum immutare voluntatem noſtram, eiúſque bona opera præparare, ac prædefinire. Hoc verò teſtimonium, neque auctoritatem habet, neque efficaciam. Dico non habere auctoritatem, quia illud opus non eſt Athanaſij, vt omnes docti ſentiunt, vnde inter eius probata opera non collocatur. Et quamuis ſoleat tribui Theodoreto, aut Theophylacto, nihilominus illa verba in eorum commentariis ſuper illum locum non inueniuntur, E neque alia quæ ad rem præſentem aliquid faciant. Addo verò etiam non habere efficaciam, quia longè diuerſum ſenſum habet quod dicitur Deus immutare *mentem noſtram, & præparare, ac prædefinire bona opera eius.* At verò Deus immutat voluntatem per auxilia excitantia, & adiuuantia, & præparando hæc auxilia quantum eſt ex ſe, præparat bona opera, vel efficaciter, vel ſufficienter, præparatione vtique æterna, vt dixit D. Thomas 1. parte quæſtione 23. artic. 2. ad 3. & eodem D. Thom. modo illa prædefiniuit, de quo verbo plura in ſuperioribus.

11. VII. Cypri. Septimò refertur Cyprianus lib. 3. ad Quirin. cap. 4. vbi habet illam ſententiam. *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit.* Et in expoſitione

tione orationis Dominicæ circa illa verba, *Fiat voluntas tua*, quia licet his verbis nos poſtulare opem, & protectionem Dei, & in aliis non credentibus fiat voluntas Dei per conuerſionem ad fidem. At verò tractans hæc loca Auguſtinus lib. 4. contr. duas epiſtolas Pelagianorum cap. 9. & lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 3. ex illis ſolùm colligit nihil boni, & pietatis poſſe ab homine fieri ſine dono gratiæ Dei. Et orandum eſſe non ſolùm pro fidelibus, vt boni fiant, ſed etiam pro infidelibus, vt conuertitur, & vt liberè conuertantur, non quidem ex ſola ſua libertate, ſed ex auxilio, & vocatione diuina etiam congrua, & efficaci, quæ omnia optimè ſubſiſtunt ſine phyſica prædeterminatione, cùm tamen illa cum vera libertate componi non poſſit.

Auguſt.

12. *VIII. Ambroſius.* Octauò allegatur Ambroſius lib. 10. in Lucam, ad illa verba cap. 22. *Conuerſus Dominus reſpexit Petrum*, vbi ſub verbo *reſpexit*, intelligit internum gratiæ auxilium, & ait, quandiu Dominus non reſpexit, Petrum illum non fleuiſſe. *Reſpexit*, (inquit,) *Ieſus, & ille amariſſimè fleuit.* Vnde generaliter refert, *quos Ieſus reſpicit, plorant delictum.* quam expoſitionem, & doctrinam probat Auguſtinus lib. de Grat. Chriſti, cap. 45. Sed quidquid ſit de expoſitione, de qua dixi alibi, doctrina eſt veriſſima, non propter phyſicam prædeterminationem, ſed propter congruam, & efficacem internam excitationem, quam & verba Scripturæ, & ipſius Ambroſij, & aliorum Patrum indicant. Ait enim Lucas, *Dominus reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi Domini.* Primus ergo effectus illius reſpectus fuit memoriam Petri excitare. Vnde etiam Ambroſius dixit. *Reſpicit vt recorderis, & fatearis errorem.* & Auguſtinus lib. 3. de conſenſu Euangeliſtar. cap. 6. *Mihi*, (inquit,) *videtur illa reſpectio diuinitus facta, vt ei veniret in mentem quoties iam negaſſet, & quid ei Dominus prædixiſſet, atque ita miſericorditer Domino reſpiciente, pœniteret eum, & ſalubriter fleret.* Et lib. de Grat. Chriſti, cap. 45. de eadem reſpectione loquens, *Dominus*, (inquit,) *latenter ſubuenit, cor tetigit, memoriam reuocauit, interiori ſua gratia viuificauit Petrum.* Et ſimilia habet Leo Papa ſerm. 3. de Paſſione, dicens, *In illum conuerſa eſt veritatis inſpectio, vbi erat cordis facienda correctio, quaſi illi quædam vox Domini inſonaret, ac diceret, Quid habes Petre*, &c. & ſerm. 9. *Diuino*, (inquit,) *vidit intuitu, & pauentis animum mox, vt inſpexit, erexit, & in fletus pœnitudinis incitauit.* Hic ergo eſt modus quo Chriſti reſpectio cor conuertit, illud excitando, & illuminando non phyſicè prædeterminando.

Auguſt. *Luc. 22.* *Ambroſ.* *Auguſt.* *Leo PP.*

13. Neque plus probant alia verba quæ ex eodem Ambroſio allegantur lib. de Fuga ſæculi, cap. 1. *Non eſt in poteſtate noſtra cor noſtrum*, &c. & infrà, *Quis autem tam beatus, qui in corde ſuo ſemper aſcendat? ſed hoc ſine auxilio quî fieri poteſt? nullo profectò modo.* Duobus enim modis intelligi poteſt non eſſe in poteſtate noſtra cor noſtrum; ſcilicet, vel quantum ad conſenſum, vel quantum ad excitationem aliquam, vel tactum cordis per antecedentem cogitationem. Ambroſius ergo non loquitur priori modo, nec loqui potuit, cùm abſolutè loquendo fidei repugnet. Loquitur ergo in poſteriori ſenſu, vt ex verbis eius euidenter conſtat. Dixerat enim, *Frequenter irrepit terrenarum illecebra voluptatum, & vanitatum offuſio mentem occupat, vt quod euitare ſtudeas, mente voluas, quod cauere difficile eſt homini,*

Ambroſ.

A *exuere autem impoſſibile.* Et poſtea ſubdit, *Non enim in poteſtate noſtra eſt cor noſtrum.* Et adiungit. *Sed noſtræ cogitationes, quæ improuiſo offuſæ mentem animùmque confundunt, atque aliò trahunt quàm tu propoſueris, ad ſecularia reuocant*, &c. Ad ſuperandas autem, & vincendas has cogitationes requirit Ambroſius ſpeciale gratiæ auxilium, non phyſicam prædeterminationem. Vnde Auguſtinus lib. de bono perſeueran. cap. 8. & lib. 2. contra Iulianum, cap. 8. & lib. 4. contra duas epiſtol. Pelagianorum, cap. 11. tractans hæc verba Ambroſij nihil aliud ex illis colligit, niſi neceſſitatem diuini auxilij, & illud inchoandum eſſe per ſanctam cogitationem, quæ in noſtra poteſtate non eſt, ac denique dicta verba explicat B per illa Pauli, *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

Auguſt. *2. Cor. 3.*

Tandem obiicitur nobis Hieronymus, primò in Epiſtola ad Cteſiphontem, vbi poſtquam retulit argumentum Pelagij, quòd ſi voluntas indigeret diuino auxilio, non eſſet libera, illud improbat tanquam blaſphemum, & impium. *Nam per arbitrij libertatem*, (inquit,) *aſſerunt ſe nequaquam vltra neceſſarium habere Deum, & ignorant Scripturam: Quid habes quod non accepiſti*, &c. Verumtamen argumentum ab hoc teſtimonio C ſumptum eundem habet defectum, quem ſæpe notauimus, quia ex neceſſitate auxilij diuini infert neceſſitatem phyſicæ prædeterminationis, quæ illatio nullius momenti eſt, vt per ſe conſtat. Sicut è contrario peccabat Pelagius ex neceſſitate diuini auxilij inferendo tolli libertatem, quæ nulla illatio eſt, quia auxilium excitans, & adiuuans, ſeu concomitans, non repugnat libertati, aliàs etiam dependentia quoad generalem concurſum libertati repugnaret, quod ſenſiſſe Pelagium in vltimo Prolegomeno diximus; & valde probabile eſt, illud etiam à Hieronymo impugnari, ſecus autem eſſet ſi argumentum Pelagij fieret contra ſolam phyſicam prædeterminationem: nam ſi illa eſſet ſemper neceſſaria, fruſtrà diceretur voluntas libera, cùm nunquam poſſet D ſe determinare. Quia verò contentio Pelagij cum Catholicis non erat de prædeterminatione phyſica, ideo friuolum erat argumentum Pelagij, cui etiam Hieronymus tractando verba Pauli, *Non eſt volentis, neque currentis*, &c. occurrit, dicens: *Velle, & currere meum eſt*, (vtique per meam determinationem,) *ſed hoc ipſum meum ſine Dei ſemper auxilio non erit meum.*

14. Obiicitur *Hieronym.* *Rom. 9.*

Et eundem ſenſum habent alia verba Hieronymi ad Epheſ. 2. quæ non meliùs pro phyſica prædeterminatione afferuntur, cùm vel illi nullo modo faueant, vel potiùs repugnent; nam circa illa verba, *Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis*, addit Hieronymus, *Hæc ipſa fides non* E *eſt ex vobis, ſed ex eo, qui vocauit vos*, vbi apertè ſignificat illud eſſe dictum à Paulo ratione vocationis, non ratione phyſicæ prædeterminationis. Et in eodem ſenſu ſubiungit. *Addidit itaque, & dixit, fidem quoque ipſam non noſtræ voluntatis, ſed Dei muneris*, quod ipſemet exponit, dicens, *Non quòd homini liberum tollatur arbitrium, & ſecundùm illud Apoſtoli ad Romanos, non ſit volentis, nec currentis, ſed miſerentis Dei, quòd ipſa arbitrij libertas Deum habet auctorem, & ad illius beneficium cuncta referantur, cùm etiam bonum nos velle ipſe permiſerit.* vbi maximè pondero verbum *permiſerit*, directè enim opponitur verbo *prædeterminandi*, & vſurpatum eſt à Hieronymo in generali

15. *Hieronym.*

nerali ſignificatione explicando nobis quomodo diuina gratia præueniens per vocationem, (ratione cuius dictum eſt illud, *non eſt volentis, neque currentis*, & illud, *hoc non ex vobis*,) voluntatem non determinet, ſed ſinat operari bonum, ſi velit. Denique ſimilia ſunt verba eiuſdem Hieronymi, in illa verba Hieremiæ 24. *Dabo eis cor vt ſciant me.* quæ comparat cum illis Pauli, *Deus eſt qui operatur in nobis velle*, & vtriſque doceri dicit, *quod non ſolùm opera, ſed etiam voluntas noſtra Dei nitatur auxilio*, & cap. 26. circa principium. *In noſtra quidem poteſtate poſitum eſt facere quid, & non facere, ita duntaxat, vt quidquid boni operis volumus, ad Dei gratiam referamus, qui iuxta Apoſtolum dedit nobis velle, & perficere*

Ieremiæ 24. Philipp. 1.

Capvt XLVI.

Auguſtinum in vocatione congrua ſine phyſica prædeterminatione efficacem præuenientem gratiam conſtituiſſe.

1. Sedes, & diſpoſitio capitis.

Tria in hoc titulo proponimus. Primò enim dicimus Auguſtinum poſuiſſe gratiam efficacem in quadam vocatione, & hoc probauimus latè ſuprà cap. 5. Secundò affirmamus illam vocationem, quæ efficax eſſe dicitur, talem dici, & eſſe, quia infallibiliter conſenſum obtinebit, idque habere ex congruitate quadam ad eum cui datur, quam congruitatem præſciuit Deus, & obſeruauit, vt illam daret, & cum illa non ſolùm poteſtatem, ſed etiam velle homini donaret. Tertiò negamus poſuiſſe Auguſtinum efficacitatem vocationis in aliquo auxilio prædeterminante ipſi vocationi adiuncto, & ab omni auxilio excitante diſtincto. Et hæc duo probanda à nobis ſunt, & quia præcipua loca, ex quibus ſumuntur, eadem ferè ſunt cum illis, quibus primum punctum probauimus, ideo breuiter in ſingulis deſignabimus verba, quæ ad rem præſentem faciant, & illis alia teſtimonia, ſi occurrerint, adiungemus.

2. Teſtimonium de efficacia vocationis per congruitatem ad hominem.

Primò igitur Auguſtinus explicat efficaciam vocationis per congruitatem ad hominem, qui vocatur in lib. 1. ad Simplician. q. 2. vbi poſtquam diſtinxit vocationem efficacem, quam vocat *effectricem bonæ voluntatis* ab inefficaci, ſic concludit. *Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, qui hoc modo vocauit quomodo aptum erat eis, qui ſecuti ſunt vocationem.* Vnde ſubdit inferiùs. *Illi electi qui congruenter vocati.* Et infrà, *Non volentis*, &c. *quia etiamſi multos vocet, eorum tamen miſeretur, quos ita vocat, quomodo eis aptum eſt vt ſequantur.* Et infrà, *Cuius miſeretur, ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere, vt vocantem non reſpuat.*

3. Ad hoc teſtimonium quidam ex defenſoribus alterius ſententiæ, cùm non poſſet negare in illo eſſe ſermonem de congrua vocatione, auſus eſt dicere, in omnibus quæ ibi tractat Auguſtinus de vocatione congrua, non loqui ex propria ſententia veritatem definiendo, ſed ſolùm diſputando, & inquirendo vſque ad illa verba, *& tamen intueamur ſuperiora, & inde noſtram quantum ipſe Dominus dederit, ſententiam proferamus.* Nam interrogando, & reſpondendo, ac replicando proceſſerat, vſque ad illa verba, quæ præ ſe ferant initium definitæ ſententiæ, vnde, & in margine notatur, *concluſio quæſtionis.* ſed hoc audiendum non eſt. Primò, quia idem Auguſtinus lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 4. & lib. 2. de retract. cap. 1. recognoſcens, & allegans quæſtionem illam, illam ſimpliciter approbat, & laboratum, inquit, in ea eſſe pro libero arbitrio, & viciſſe gratiam Dei. Secundò, quia ille modus interrogandi, quo Auguſtinus vtitur, non eſt indicium dubitantis, quin ex alterius ſententia loquentis: nam ille eſt ordinarius modus procedendi Auguſtini ſubtiliter inquirentis veritatem. Vnde ad ſingulas interrogationes ſtatim adhibet reſponſionem, & in ea propriam ſententiam ad talem interrogationem pertinentem ſatis declarat, & ita ad quæſtionem principaliter propoſitam reſoluendam progreditur. In illa autem quæſtione cùm principaliter propoſuiſſet exponere verba Pauli ad Roman. 9. *Cùm enim nondum nati eſſent*, &c. ſtatim illa ex propria ſententia explicare aggreditur, dicens. *Quo adiutorio fidentior factus aggredior. Et primò intentionem Apoſtoli, quæ per totam epiſtolam viget, tenebo.* Nimirum, *quòd gratia non detur ex meritis, ſed ex liberalitate Dei.* Et ad declarandum, & defendendum hoc fundamentum vtitur variis interrogantibus, per modum obiectionum, quibus ſatisfacit diſtinctione vocationis congruæ, & non congruæ, ſeu ſingularis, & communis ex propoſito, vel ex generali prouidentia. Et ita totam illam doctrinam affert, vt maximè propriam, & quaſi denuo ſibi reuelatam, vt in citatis locis ſignificat. Tertiò hæc mens Auguſtini ex aliis eius locis colligitur, in quibus per eandem vocationem explicat myſterium diuinæ gratiæ, & prædeſtinationis, & quia in prioribus operibus ſuis parum de illa diſſeruerat, hoc ipſum tanquam proprium defectum ipſe notat lib. 1. retract. cap. 23. Quî ergo credibile eſt, in illa præcipua quæſtione non eſſe loquutum de vocatione ex propria ſententia? Quartò ſi expoſitionem illam admittamus, tota doctrina, quam Auguſtinus tradit in illa quæſtione per ſeptem columnas, à principio vſque ad dicta verba, *& tamen intueamur ſuperiora*, erit inutilis, ac nullius auctoritatis, quod abſurdiſſimum eſt, & contra omnes, qui poſtea ſcripſerunt, & quæſtionem illam allegarunt. Quintò verba illa, *& tamen intueamur ſuperiora*, nihil colligunt, imò verum ſenſum dictum confirmant. Nam ſi per illa *ſuperiora* totam doctrinam præcedentem intelligamus, potiùs inde colligimus, illa omnia tanquam vera, & certa Auguſtinum ſupponere, & ex illis tanquam ex veris fundamentis à ſe iactis principalem quæſtionem reſoluere, & definire; ſi verò particula *ſuperiora*, (quod verius eſt,) ad ſola verba Pauli, quæ proximè tractabat, referatur, ex illis nihil colligitur contra doctrinam in eadem quæſtione priùs datam. Deuenerat enim Auguſtinus ad interrogandum, quomodo Deus iuſtè de hominibus conqueratur, ſi cuius vult, miſeretur, & quem vult, indurat, & non potiùs de Deo iuſtè cōqueri poſſint quòd tam inæqualiter cum eis ſe gerat. Et vt reſpondeat, dicit intuenda eſſe ſuperiora verba vtique Pauli, nam ſubiungit. Ait enim paulo antè. *Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas eſt apud Deum?* Ex his reſpondet non iniquè agere Deum, cùm de peccatoribus conqueritur, quia ille non cogit ad peccandum, nec ſufficientem vocationem negat. Neque etiam poſſe eoſdē peccatores iuſtè de Deo conqueri, quòd eos nō congruè vocet, ſicut alios, quia neque in hoc iniquè agit, cùm nihil eis debitum

Defenſio pro Auguſtino. Rom. 9.

A ſuer... eandem... catione... eſſe co... vni, &... alteri.

tum neget, & dona ſua poſſit cui voluerit gratis donare. Ex quo verò ſenſu, nõ ſolùm non infirmantur ſuperiora, ſed potiùs confirmantur, quia nullũ aliud medium expediendæ quæſtionis attulit, ſed ex iactis fundamentis illam reſoluit. Sextò denique hoc fit euidens, quia etiam poſt illa verba, *Et intueamur ſuperiora*, ad idem expreſsè reuoluitur, nam paulo pòſt dicit. *Conqueritur autem iuſtè de peccatoribus, tanquam de his, quos peccare ipſe non cogit. Simul etiam, vt hi, quorum ipſe miſeretur, hanc quoque habeat vocationem, vt dum Deus de peccatoribus conqueritur, compungantur corde, atque ad eius gratiam conuertantur.* Et paulo inferiùs. *Hæc demonſtratio potentiæ Dei, & annunciatio nominis eius in vniuerſa terra prodeſt eis, vt timeant, & vias ſuas corrigant, quibus vocatio talis congruit.* Et inferiùs in Epilogo quæſtionis. *Præcipimur*, (ait,) *vt credamus, ſed quis poteſt credere, niſi aliqua vocatione, hoc eſt, aliqua rerum teſtificatione tangatur.* Vbi non ſolùm redit ad vocationem, ſed etiam declarat in quo conſiſtat, vtique in actu cordis, non in prædeterminatione. Quia verò non omnis tactus eſt efficax, ſubdit, *Quis habet in poteſtate, tali viſo tangi mentem ſuam, quo eius voluntas moueatur ad fidem.* Et vſque ad finem quæſtionis eandem doctrinam eiſdem ferè verbis ſæpius inculcat: quomodo ergo de illa in ſuperioribus verbis ex propria ſententia non eſt loquutus? Non poteſt itaque de mente Auguſtini in illo loco dubitari.

4\. *Aliud teſtimonium priori non diſſimile.* Secundum teſtimonium non diſſimile præcedenti ſumimus ex lib. de dono perſeuer. cap. 14. Nam de Tyriis & Sidoniis dicit. *Etiam credere potuerunt, ſi mira illa Chriſti ſigna vidiſſent.* Vbi *Notandum.* oportet ſemel notare, loqui Auguſtinum de poteſtate, quæ reduceretur in actum, vt ex contextu apertè conſtat, & eſt frequens eius phraſis tam ibi, quàm in dicta quæſt. ad Simplician. & aliis. Vnde in prædicto loco paulo pòſt ſubiungit. *Nec ſic induratum erat cor Tyriorum, & Sidoniorum, quoniam credidiſſent, ſi qualia viderunt, iſti ſigna vidiſſent.* Et tamen de eiſdem addit. *Sed quoniam vt crederent non erat eis datum*, (vtique per prædeſtinationem,) *etiam vnde crederent eſt negatum.* ſcilicet, vocatio congrua. Et ideo ſubinfert, *Ex quo intelligimus habere quoſdam in ipſo ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant.* Non poterat certè clarioribus verbis explicare quomodo efficacia vocationis ex congruitate ad vocatum pertineat. Et tam in hoc, quàm in præcedenti teſtimonio oportet aduertere, docere Auguſtinum eandem vocationem eſſe poſſe congruam vni, & non alteri, non certè ex coniunctione, vel defectu auxilij prædeterminantis, iam enim non eſſet eadem vocatio ſi ſub vocatione congrua tale auxilium comprehenditur; ergo ex conguitate ad vocatum. Vnde dicit alibi idem Auguſtinus vocationem interdum differri, vt ſit congrua in vno tempore, quæ non eſſet in alio: ſic enim in expoſitione Pſalm. 142. circa illa verba, *Citò exaudi me Domine*, inquit, *pluuiam differebas, vt hauriens imbiberem, non reſpicerem, quod influeres. Sic ergo ideo differebas, iam da, quia anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.* Captat ergo Deus ſecundùm Auguſtinum occaſiones vocandi congruè quod certè non eſſet neceſſarium, ſi in prædeterminatione neceſſitas poſita eſſet.

Aduertendũ, eandem vocationẽ poſſe eſſe congruã vni, & non alteri.

Tertiò idem probatur ex lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 16. vbi ponens vocationem in interna doctrina, qua homines ſunt interius docibiles Dei, efficaciam eius declarat, in fine dicens. *Ad hanc vo-*A *cationem omnes qui pertinent, ſunt docibiles Dei, nec poteſt quiſquam eorum dicere? Credidi, vt ſic vocarer; prauenit enim eum miſericordia Dei, quia ſic vocatus eſt, vt crederet*, id eſt, vt congruebat audienti, vt diſceret, & cap. 19. ſimiliter ait, *Illa vocatione id prorſus agitur, & peragitur, vt credamus*, & cap. 20. dicit. *Hoc donum gratis in illam purpurariam deſcenderat, cui, ſicut Scriptura dicit in Actibus Apoſtolorum, Deus aperuerat ſenſum eius, vt intenderet in ea quæ dicebantur à Paulo, ſic enim vocabitur, vt crederet.* In ipſa ergo vocatione ponit illum modum accommodatum recipienti, ratione cuius dicitur, *ſic vocari, vt credat*, quem modum aliis locis per congruitatem ad eum, qui vocatur, declarat. Et in Epi-B ſtol. 107. ad Vitalem expoſuit per illa verba *ſic eius agit ſenſum, vt accommodet aſſenſum*, quod inferiùs dicit fieri, *per occultam inſpirationem Dei.* Inſpiratio ergo ipſa quæ eſt vocatio, quatenus ita datur homini, vt accommodet aſſenſum, quod eſt dare cum congruitate ad ſuſcipientem, eſt auxilium efficax.

Quartò idem probari poteſt ex omnibus locis dicto cap. 5. allegatis, in quibus Auguſtinus docet, dare Deum efficacem gratiam præparando voluntatem, per vocationem occultam, & ſecretam, adiungendo alia loca, in quibus ait hanc præparationem voluntatis fieri per reuelationem internam, & ſpiritualem delectationem quam infundit, vt ſu-C mitur ex lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. & lib. de grat. Chriſti cap. 10. & 14. & de prædeſtinat. Sanctor. cap. 8. Et ſimilia ſunt loca, in quibus ait, hoc fieri per internam Spiritus ſancti perſuaſionem, quando enim ſuaſio fit modo ita accommodato audient, vt perſuadeatur; tunc rectè dicitur perſuaſio. Vnde in lib. de natur. & grat. cap. 25. *Magnus eſt Dominus qui perſuadet, quomodo ipſe nouit.* Et in lib. de ſpirit. & liter. cùm priùs in cap. 33. rationem, cur ex duobus audientibus Euangelium vnus credit, & alius non credit, & arbitrij libertate, quia vnus vult, & alius non vult, reddidiſſet, quia per hoc non ſatis explicatur donum gratiæ, addit in cap. 34. *Non ideo tantùm iſta voluntatem diuino* D *muneri tribuendam, quia ex libero arbitrio eſt, quod nobis naturaliter concreatum eſt, verùm etiam quòd viſorum ſuaſionibus agit Deus, vt velimus, vt credamus, ſiue extrinſecus per Euangelicas exhortationes, & ſiue intrinſecus, vbi nemo habet in poteſtate, quod ei veniat in mentem, ſed conſentire, vel diſſentire propriæ voluntatis eſt.* Vbi expendimus in primis non alium modum ſuaſionis internæ ponere Auguſtinum, niſi moralem, & per actus vitales mediis obiectis potentias noſtras excitantibus. *Et his modis*, (ait inferiùs,) *agit Deus cum anima rationali, vt ei credat*, quia credere non poteſt, *niſi ſit aliqua ſuaſio, vel vocatio, cui credat*, *& ſic*, ait, *ipſum velle Deus operatur in nobis.* Totum ergo negotium ex parte antecedentis tribuit vocationi, & ſuaſioni, & E ſpecialem miſericordiam, & profunditatem myſterij in hoc ſolùm ponit, *quòd huic ita ſuadeatur, vt perſuadeatur, illi autem non ita.* Et nihilominus concludit, *Conſentire, & diſſentire propriæ voluntatis eſt*, non quia conſentire ſit ſolius voluntatis ſine adiutorio concomitantis gratiæ, ſed quia vocatio quantumuis congrua, non adigit voluntatem ad alterutram partem. quam doctrinam habet etiam in lib. 83. Quæſtion. quæſt. 68. & lib. de grat. Chriſti cap. 10. & in lib. 7. Confeſſion. cap. 6. notari poſſunt illa verba, *Tu Domine iuſtiſſime moderator vniuerſitatis, conſulentibus, conſultiſque neſcientibus occulto inſtinctu agis, vt dum quiſque concludit, hoc audiat, quod eum oportet audire.*

At

5. Solutio. At poteſt aliquis dicere, ſuaſionem tranſire in perſuaſionem, quando illi adiungitur nouum auxilium prædeterminans, vel intellectum, vt iudicet, ita eſſe credendum, vel voluntatem, vt velit credere. Impugnatur. Sed contra hoc eſt in primis, quòd numquam Auguſtinus in omnibus dictis locis hoc inſinuauit. Eſtque profectò mirabile, quod iubeant nos credere Auguſtinum poſuiſſe diſcrimen, & rationem in ſola phyſica prædeterminatione, cùm Auguſtinus in illis locis, in quibus principaliter hoc agit, vt declaret quomodo Deus in nobis faciat, vt velimus, ſemper id per internam ſuaſionem, & vitalem excitationem declaret, nulla facta mentione prædeterminationis; & cùm rurſus inquirit, vnde habeat ſuaſio illa, quòd tunc perſuadeat & non illum, numquam id tribuit ſoli voluntati, vel prædeterminationi Dei, ſed aliis modis per congruitatem ad ſuſcipientem id explicare conatur. Accedit quòd ipſum verbum *perſuadendi*, vel nomen *perſuaſionis*, non niſi impropriiſſimè poteſt applicari phyſicæ prædeterminationi, cùm perſuaſio fiat vitalis, & humano modo, illuminando intellectum, & excitando affectum; prædeterminatio autem fiat vi quadam de ſe communi facultatibus non vitalibus etiam non ſentientibus, nedum intelligentibus. Denique probando ſecundam partem propoſitam, quod nimirum Auguſtinus non in auxilio phyſico, ac præuio addito vocationi, ſed in ipſamet vocatione, & modo illius ipſiuſmet efficaciam poſuerit, apertè concludemus, non in alio modo, quàm in congruitate vocationis ad quam immediatè ſequatur conſenſus cum auxilio concomitante, ac phyſicè adiuuante efficacitatem præuenientis gratiæ poſuiſſe.

6. Altera ergo pars negatiua, quam propoſui probandam, ex eiſdem ferè locis aliis eorum verbis ponderatis eruenda eſt. Nam in primis in dicta quæſt. 2. ad Simplician. ſemper docet, ratione vocationis tribui Deo noſtrum velle, ſic enim ait. *Quia non procedit voluntas bona vocationem, ſed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo rectè tribuitur, quod bene volumus, nobis verò tribui non poteſt, quòd vocamur. Non igitur dictum eſt putandum: Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, quia niſi eius adiutorio non poſſumus adipiſci, quod volumus, ſed ideo potiùs, quia niſi eius vocatione non volumus.* Igitur ex ſententia Auguſtini neceſſarium non eſt aliquod auxilium præueniens præter vocationem, ratione cuius tribuitur ſoli Deo bona voluntas hominis, ſed ſufficit vocatio congrua, quam ipſe quibus vult, ex ſua miſericordia confert. Confirmatur valde hoc teſtimonium, quia vocatio, quæ in aliquo non eſt efficax, eſſet efficax, ſi ille vellet, & quòd ſit inefficax, eius duritiei, & reſiſtentiæ tribuitur: hæc autem vera eſſe non poſſent, ſi efficacia vocationis penderet ex ſola voluntate Dei, vel, (quod perinde eſt,) à nouo auxilio præueniente, ac prædeterminante, quod Deus pro ſuo arbitrio dat, vel negat quibus vult; ergo ex mente Auguſtini non eſt neceſſarium tale auxilium. Conſequentia euidens eſt, niſi quis velit dicere Auguſtinum illam non vidiſſe, & repugnantia docuiſſet. Minor autem latè probata eſt in cap... Maior verò patet ex verbis illis, *Noluit Eſau, & non cucurrit, ſed etſi voluiſſet, cucurriſſet.* Haberet ergo auxilium efficax ſi voluiſſet: nam ſine auxilio efficaci, nec velle, nec currere potuiſſet; & ideo ſubdit, *Qui ei etiam velle, & currere vocando præſtaret, niſi vocatione contempta reprobus fieret*; ergo inefficacia vocationis ex culpa hominis procedit; non ex defectu auxilij prædeterminantis ſecundùm Auguſtinum.

7. Confirmatur ſecundum teſtimonium ſuperiùs adductum. Confirmatur vlteriùs idem teſtimonium ex illis verbis; *An fortè illi qui hoc modo vocati, non conſentiunt vocationi, poſſent alio modo vocati accommodare fidei voluntatem, & vt illud verum ſit, Multi vocati, pauci vero electi, vt quamuis multi vno modo vocati ſint, tamen quia non omnes vno modo affecti ſunt, illi ſoli ſequantur vocationem, qui ei ſuſcipiendæ inueniuntur idonei: & illud non minus verum ſit, Non volentis, ſed Dei miſerentis, qui hoc modo vocauit, quomodo aptum erat eis, qui ſequuti ſunt vocationem.* Vbi interrogo, quiſnam ſit ille modus vocationis, de quo his verbis loquitur Auguſtinus. Ponitur vocandi modus. Nam ſi auxilium prædeterminans neceſſarium eſt, nullo alio modo poteſt vocatio eſſe efficax, niſi quia præter excitationem habet adiunctam prædeterminationem, neque inefficax, niſi quia datur ſine prædeterminatione. Auguſtinus autem non poteſt de hoc modo intelligi, quia ſecundùm modum illum omnes vocati ſine vlla alia conſideratione, & quomodocumque affecti ſint, conſentiunt vocationi, ſi illo modo vocentur, & non conſentient ſi tantùm excitentur, & non prædeterminentur, quod conſequenter concedunt aduerſarij: ſi autem hoc verum eſt, impertinens eſt tota illa doctrina Auguſtini, quam millies repetit, & videbimus. Item quia non rectè diceret Auguſtinus, quòd qui nunc conſentit, alio modo vocatus, accommodaret fidei voluntatem, ſed potiùs dicere debuiſſet, quòd Deus determinaret eius voluntatem ad fidem. Cùm ergo dicit, *accommodaret fidei voluntatem*, apertè ſentit poſt vocationem congruentem, ſine alia præueniente determinatione Dei ipſam voluntatem cum cooperante auxilio ſeſe fidei accommodare. Præterea expreſsè dicit, ex pluribus vno modo vocatis, quoſdam ſequi vocationem, alios non ſequi, & miſericordiam ſingularem Dei erga eos, qui ſequuntur vocationem, eſſe, quia illo modo vtroſque vocauit potius, quàm alio; ergo ille modus non poteſt conſiſtere in prædeterminatione, quia vocatio adiunctam habens prædeterminationem, non eſt data omnibus illis, nam ſi talis data eſſet omnibus, omnes conſentirent quocumque modo eſſent affecti; & ſine illo modo in nemine haberet effectum, iuxta illam ſententiam. Eſt ergo euidens Auguſtinum loqui de vocatione eodem modo collata intra propriam rationem excitationis.

8. Et hoc ipſum his verbis paulo inferiùs explicat. *Cùm ergo alius ſic, alius verò ſic moueatur ad fidem, eademque res ſæpe alio modo dicta moueat, alio modo dicta non moueat, aliumque moueat, alium non moueat, quis audeat dicere defuiſſe Deo modum vocandi, quo etiam Eſau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatémque coniungeret, in qua Iacob iuſtificatus eſt.* Aliud notandum ex Auguſtino. Vbi obiter notari poteſt vocationem congruam ſecundùm Auguſtinum talem eſſe, vt relinquat vocato poteſtatem applicandi, & coniungendi voluntatem ſuam ad fidem, ſeu, prout antea dixerat, *accommodandi voluntatem ſuam fidei.* Nam his verbis ſatis ſignificatur etiam poſt vocationem efficacem manere determinationem in libera poteſtate voluntatis, ac ſubinde non interuenire prædeterminans auxilium, quod inde etiam fit perſpicuum, quia ſi in tali modo auxilij poſita eſſet efficacia, nec dubitari poſſet, an talis modus futurus eſſet efficax in Eſau, nec in illo haberet locum, quod ſubdit, *Quòd ſi tanta eſſe poteſt obſtinatio voluntatis, vt contra omnes modos vocationis obdureſcat*, &c. nam contra prædeterminationem euidentiſſimum eſt neminem poſſe obdureſcere; quia tamen Auguſtinus non

non prædeterminationi, ſed vocationi moraliter inducenti efficaciam antecedentem tribuebat, ideo illi dubitationi locum eſſe conſiderauit. Et nihilominus adiungit, *Quis dicat modum quo ei perſuaderetur, vt crederet, etiam omnipotēti defuiſſe?* vbi etiam vis verbi *perſuaderetur*, ponderanda eſt, iuxta alia quæ diximus. Certè qui ſincerè, & ſine affectione quæſtionem illam, & ſeriem doctrinæ, & Auguſtini diſcurſum conſiderauerit, dubitare non poterit, quin ad vocationem efficacem nullum auxilium prædeterminans, vel diſtinctum à vocatione ipſa, & interno modo perſuaſionis eius poſtulauerit.

9. Confirmatur teſtimonio Auguſtini.

Secundò hoc confirmat aliud teſtimonium ex lib. de perſeuer. cap. 14. nam certè ſi differentia ſubſtantialis, vt ſic dicam, inter vocationem efficacem, & non efficacem conſiſteret in adiuncto, vel non adiuncto alio auxilio prædeterminante, malè Auguſtinus ex eo, quod Tyrij crederent viſis illis ſignis cum quibus non crediderunt Iudæi, intulit, fuiſſe diuerſitatem aliam antecedentem inter Iudæos, & Tyrios, vel in lumine naturalis intelligentiæ, vel in cordis obduratione, ſeu diſpoſitione. Nam ſine tali diuerſitate cæteris omnibus æqualibus antecedenter hi crederent, & illi non crederent, ſolùm, quia hoc voluit Deus prædeterminare, & non illos. quod quidem conſequenter concedunt Aluarez, Ledeſma, & alij contrarium opinantes, vt ſuprà retuli, & infià etiam in capite ſpeciali dicam. Quantum verò id repugnet Auguſtino, conſtat ex verbis illis, *Ex quo apparet habere quoſdam in ipſo ingenio, &c.* nihil enim tale apparet, ſi ſola prædeterminatio conſummat illam differentiam, & ad eam ſufficit, imò eſt tota cauſa illius. Eſt ergo talis prædeterminatio aliena à mente Auguſtini.

10 Confirmatur ex eodem.

Tertiò eſt magnum argumentum quòd vbique Auguſtinus in operibus gratiæ non tribuit ſoli Deo niſi vocationem, & nunquam niſi ratione illius tribuit Deo, quòd faciat nos velle, neque inter vocationem, & conſenſum factum cum auxilio cooperante ponit medium auxilium præueniens voluntatem, & faciens eam facere: incredibile autem eſt hæc omnia prætermiſiſſe, ſi hæc omnia in auxilio prædeterminante poſita eſſent. Aſſumptio probatur ex eiſdem locis, nam in quæſt. 2. ad Simplician. *Vt velimus*, (ait,) *ſuum voluit eſſe, & noſtrum, ſuum vocando, & noſtrum ſequendo.* Certè ſi prædeterminatio neceſſaria eſt, potiùs dicere debuiſſet, ſuum prædeterminando, quia quidquid eſt in vocatione præter prædeterminationem, eſt etiam in eo, in quo de facto Deus non operatur ipſum velle; & quia iuxta illam ſententiam prædeterminatio ſola eſt, quæ dat vocationi illam efficaciam. Auguſtinus autem nihil tale dixit, ſed vocationi immediatè adiunxit conſenſum. Optiméque idem probatur ex lib. de Grat. & liber. arbitr. cap. 5. vbi de Paulo ait, *Quòd conuerſus fuerit, nec gratia erat ſola, nec voluntas erat ſola, vt autem vocaretur, gratia fuit ſola.* Nec aliquam gratiam præuiam ponit, quam Deus ſolus in illo effecerit. Item probatur ex Enchirid. cap. 32. dubitans enim quomodo ſit verum illud, *Non eſt volentis*, &c. cùm nemo ſalutem operetur, & conſequatur, niſi volens reſpondet. *Non niſi quia ipſa voluntas, (vt ſcriptum eſt,) à Deo præparatur.* Quod vt in aliis locis tum hîc, tum cap. 5. citatis docet, non fit niſi per vocationem, & auxilia excitantia. Vnde in eodem loco concludit, *Detur ſoli Deo qui bonam voluntatem, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Neutrum autem horum facit Deus prædeterminando, ſed adiuuat cooperando, & præparat excitando. Vnde lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 10. ſic inquit, *Studium hominis quod dicitur bonum, quamuis cùm eſſe cœperit, adiuuetur gratia, non tamen incipit ſine gratia, ſed ab illo inſpiratur, de quo dicit Apoſtolus, Gratias autem Deo qui dedit idem ſtudium in corde tibi*, vbi notanda ſunt illa verba, *cùm eſſe cœperit, adiuuatur gratia*, optimè enim explicant concomitantiam gratiæ adiuuantis ſine præueniente. Alia verò, *ſed ab illo inſpiratur*, apertè declarat præuenientem tantum eſſe per inſpirationem, & ab illa duci initium boni ſtudij, & ratione illius dici dare huiuſmodi ſtudium in corde. Et ſimilem doctrinam habet locis allegatis de prædeſtinat. Sanctor. cap. 5. 16. & 19. epiſt. 107. ad Vitalem, & de Natur. & Grat. cap. 32. lib. 83. quæſtionum, quæſt. 68. & ſerm 13. & 15. de verbis Apoſtoli.

11. Notandum.

Quartò notari poteſt in doctrina Auguſtini, non ponit efficaciam præuenientis gratiæ in vno modo mouendi vniformiter, (vt ſic dicam,) & eiuſdem rationis in omnibus, qui inuertuntur, ſed in variis, & morabilibus modis; ergo ſignum eſt non ponere illam efficaciam in auxilio prædeterminante: nam illud eiuſdemmodi eſſet in omnibus. Antecedens patet ex dicta q. 2. ad Simplician. ibi, *Si tanta poteſt eſſe obſtinatio voluntatis, vt contra omnes modos vocationis obdureſcat*, & ibi, *Quis poteſt credere niſi aliqua vocatione tangatur*, & ſtatim, *Quis habet in poteſtate tali viſo tangi?* Quia nimirum hic tactus poteſt eſſe multiplex. Item de ſpirit. & liter. cap. 34. *His modis agit Deus, vt velimus.* Expreſſiùs lib. 3. de liber. arbitr. cap. 18. & lib. de Natura & Grat. cap. 67. *Cùm vbique ſit præſens,* (ait,) *qui multis modis per creaturam ſibi Domino ſeruientem doceat credentem.* & lib. 1. contr. duas epiſt. Pelagian. cap. 19. *Quis trahitur ſi iam volebat? & tamen nemo venit niſi velit; trahetur ergo miris modis; vt velit ab illo, qui nouit intus in cordibus hominum, operari.* Et eandem doctrinam habet lib. 2. de peccator. mer. cap. 5. Item lib. de Correpț. & Grat. cap. 5. *Quare iſti ſic, illi aliter, atque alij aliter diuerſis, atque innumerabilibus modis vocantur, vt reformentur? abſit, vt dicamus*, &c. & lib. 4. Confeſſion. *Conuerte nos,* (dicit ad Deum,) *miris modis.* Et lib. 5. cap. 7. Deo dicit. *Egiſti mecum miris, & occultiſſimis modis, tu illud egiſti Deus, nam à Domino greſſus hominis diriguntur, & viam eius volet.* quibus verbis efficaciam gratiæ per moralem directionem declarat, & miris, & occultiſſimis modis à Deo fieri profitetur. quod in cap. 8. eleganter proſequitur, & lib. 7. cap. vlt.

12. Sed inſtant, quia potiùs dicens Auguſtinus *miris modis*, indicat altiorem modum mouendi, quàm moralem, nam moralis motio non eſt tam admirabilis. Sed hoc non eneruat teſtimonium; fatemur enim, ſi Deus prædeterminaret phyſicè voluntatem, futuram eſſe motionem ſatis mirabilem, ſed præterquam quòd eſſet neceſſitans, eſſet vna ſingularis, & ita non poſſet in ea verificari illud *multis, & mirabilibus modis.* Vnde falſum eſt, & apertè contra mentem Auguſtini dicere, in morali modo trahendi voluntatem, non poſſe Deum operari multis, & mirabilibus modis, nam ad perſuadendos, & trahendos homines, multa, & mirabilia operatus eſt, & interiùs in cordibus hominum quotidie operatur, *habens inclinandorum cordium omnipo-*

tentiſſimam poteſtatem, vt idem Auguſtinus dixit de corrept. & Grat. cap. 14. Et hic ſenſus euidentiſſimè conuincitur à fortiori, ex eo quod lib. 5. contra Iulian. cap. 4. *In cordibus impiorum*, dicit, *facere Deum miris ac ineffabilibus modis*, etiam tunc quando peruersè agunt, & obdurantur, quanuis non ſimili intentione, nec voluntate tunc Deus operetur; & ideo certum ſit, tunc non operari prædeterminando, ſed ea operando, quæ de ſe bona ſunt, ſciens homines ex malitia ſua illis bonis eſſe prauè vſuros.

13. *Ponderatur quod ſuprà notatū, non ponere Auguſtinum efficaciam auxilij gratiæ in modo agendi.*

Vnde poteſt quintò ponderari id, quod iam in ſuperioribus notauimus, non ponere Auguſtinum efficaciam auxilij gratiæ in modo agendi Dei bonis, & malis actibus communi, ne inde ſequatur ita poſſe Deo tribui actus non bonos, ſicut actus pietatis, & gratiæ, vt contra Pelagian. arguit lib. de Grat. & liber. arbitr. cap. 17. & 27. & lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. & docet lib. de Spirit. & liter. cap. 33. & 34. Inde ergo rectè colligimus Auguſtinum non poſuiſſe auxilium efficax inefficacia præuij concurſus de ſe generalis omnibus operibus volūtatis, vt actiones poſitiuæ ſunt, cuiuſcunque ordinis exiſtant, quoniam aliàs æquè Deus faceret, vt homo velit infirma, & ſuprema, mala, & bona, quod & eſt cōtra excellentiam gratiæ, & alienum à diuina voluntate, vt in lib. 3. latè argumentati ſumus.

14. *Ponitur argumentum, non operari Deum per gratiam efficacem in voluntate hominis modò communi animantibus, brutis, & rebus inſenſibilibus.*

Sextum, & ſimile argumentum ex eo ſumitur, quod Auguſtinus ſæpe etiam repetit, non operari Deum per gratiam efficacem in voluntate hominis, modo communi animantibus, brutis, & rebus inſenſibilibus. Sic enim in dicto lib. 2. de peccator. merit. cap. 5. cùm dixiſſet petendam eſſe à Deo gratiam, adiungit, *Nec tamen de hac re ſolis votis agendum eſt, vt non ſubinferatur adnitendo etiam noſtræ efficacia voluntatis. Adiutor enim noſter dicitur, nec adiuuari poteſt, niſi qui etiam aliquid ſponte conatur*, & rationem ſubdit. *Quia non ſicut in lapidibus inſenſatis, aut ſicut in eis, in quorum natura rationem voluntatémque non condidit, ſalutem noſtram Deus operatur in nobis.* Modus autem ille efficaciter applicandi potentiam per auxilium efficax communis dicitur eſſe omnibus agentibus naturalibus, brutis, & inſenſibilibus. Et certè ſi tale auxilium neceſſarium eſt, & ſolùm ſufficit voluntatem inflectere, vt velit, ſolis votis agendum eſt, vt tale auxilium detur; imò nec vota adhiberi potuerunt, niſi ad illa facienda priùs aliquid tale auxilium detur. Neque ab homine poſtulare oportebit, vt ſuæ voluntatis efficaciam adiungat, quoniam niſi ita in illo operetur Deus, non poteſt illam adhibere; ſi verò ita Deus operetur in homine, non poterit illum non adiungere, & ita non aliter applicabitur voluntas eius à Deo, quàm applicetur appetitus bruti quantum eſt ex parte huius determinationis. Eſt ergo hoc valde alienum ab Auguſtini mente, & doctrina.

15. *Additur quòd vbicūque Auguſt. loquitur de hac præuia gratia, ſeu voluntatis præparatione, locum libertati voluntatis reſeruare.*

Vnde ſeptimam conſiderationem addimus, quia vbicunque Auguſtinus loquitur de hac præuia gratia, quam *præparationem voluntatis* appellat, ſuum locum libertati voluntatis reſeruat, ſentitque ſemper poſſe reſiſtere, & contemnere voluntatem, ideóque illi imputari inefficaciam vocationis. quæ omnia non ſtant cum prædeterminatione, vt ſuprà oſtendimus. Aſſumptum probatur primò ex generali doctrina Auguſtini, quoties voluntas cedit alicui mouenti illam, quia non poteſt illi reſiſtere, non illi imputari ad culpam, vel ad præmium. Ita habet lib. 3. de liber.

A arbitr. cap. 18. quod recognoſcit, & confirmat lib. de Natur. & grat. cap. 6. *Quæcunque, ait, iſta cauſa eſt voluntatis, ſi non poteſt ei reſiſti, ſine peccato ei ceditur.* Quod ideo verū eſt, quia tunc voluntas ſine libertate cōſentit, nulla enim alia cauſa poteſt ita illam excuſare à culpa, ſi aliàs actio de ſe peccaminoſa ſit; igitur perinde fuit dicere, *ſine peccato ei ceditur*, ac dicere, *ſine libertate ei ceditur*, id eſt, cauſa inducens hominem ad volendum, vel facit eum velle, ſi ei reſiſti non poteſt, ſine libertate ei ceditur. Vnde infrà iterum interrogat. *Poteſt ergo ei cauſæ, quæcunque illa ſit, reſiſti?* Et reſpondet, *poteſt planè.* Vt autem dixi, licèt id tradatur de poteſtate

B reſiſtendi tentationi, tamen ratio in qua fundatur in motione ad bonum, locum habet. Nam ſicut tentationi ſine culpa ceditur, ſi ei non poſſit reſiſti aliquo modo ſaltem per gratiam, ita motioni ad bonum ſine laude cedetur, ac proinde ſine libertate, ſi ei reſiſti non poſſit. At verò, qui cedit vocationi Dei, eſt dignus laude, vt fides docet, & Auguſtinus paſſim; ergo talis motio ita eſt cauſa voluntatis, id eſt, volitionis hominis, vt poſſit homo ei reſiſtere.

Et ideo frequenter repetit Auguſtinus, vocare hoc, vel illo modo eſſe ſolius Dei, *venire autem ſemper eſſe in voluntate, vel ſola ſi non venit, vel adiuta ſi venit*, vt dixit de grat. Christi, cap. 14. & dicto cap. 34 de ſpirit. & litera. His modis, (ait 16. *Vocari hoc, vel illo modo ſolius Dei eſt, ex Auguſtino.*

C ſcilicet, vocatione, & ſuaſione) *ipſum velle credere operatur Deus in ipſo homine, conſentire autem vocationi Dei, vel diſſentire, propriæ voluntatis eſt.* quæ verba faciunt ſenſum compoſitum, & includunt poteſtatem reſiſtendi, vt circa Concilium Tridentinum explicaui. Et ob eandem poteſtatem, & libertatem dicit in q. 68. ex 83. licèt homo vocatus, & veniens non poſſit ſibi tribuere, quòd vocatus ſit, poſſe nihilominus ſibi tribuere, quòd veniat ſibi, inquam, non ſoli, ſed adiuto, vt in alio loco declarauit. Et in eodem ſenſu dixit tract. 4. in Ioannem. *Eo quòd adiungis voluntatem tuam Deo, caſtificas te ipſum, caſtificas te, non de ſe, ſed de illo, qui venit, vt habitet in te. Tamen quia agit ibi aliquid voluntate, ideo & aliquid tibi tri-*

D *butum eſt, ita vt dicas, Adiutor meus eſto.* Denique in lib. de Eccleſiaſt. dogmat. cap. 21. Auguſtino attributo, ſic habetur. *Manet ad quærendam ſalutem arbitrij libertas, ſed admonente prius Deo, & inuitante ad ſalutem, vel eligat, vel ſequatur, occaſione ſalutis, hoc eſt, inſpiratione Dei.* Vbi aliqui *inſpiratione* exponunt, id eſt, *prædeterminatione*, contra vim verbi, & contra omnem vſum, & contra contextum, quia per illa verba *inſpiratione Dei* exponit illa *occaſione ſalutis*, vt patet ex illa particula, *hoc eſt*, occaſionem autem ſalutis appellat quod dixerat, *monente, & inuitante Deo.* Inſpiratio ergo nihil aliud eſt, quàm ipſa motio, & inuitatio, quæ per illuminationem, & piam affectionem à Deo in-

E teriùs fit. Vnde concludit ille Auctor, ſeu Auguſtinus. *Initium ergo ſalutis noſtræ Deo miſerante habemus, vt acquieſcamus ſalutiferæ inſpirationi, noſtræ poteſtatis eſt.* At certè acquieſcere prædeterminationi non eſſet poteſtatis noſtræ, ſed neceſſitatis.

Confirmari poteſt antecedens, in principali ratione aſſumptum, quia Auguſtinus locis ſuprà citatis dixit, cum eadem vocatione hominem interdum nolle, & alium non velle, vel eundem in diuerſis temporibus, vt ex Pſalm. 142. allegaui, & de Tyriis, & Sidoniis comparatione Iudæorum dixit de don. perſeuer. cap. 14. & ſuprà tractatum eſt; ergo ex ſententia Auguſtini illa vocatio ex natura ſua talis eſt, vt ei reſiſti non poſſit. 17. *Confirmatur.*

Vnde

Vnde non ſolèt explicare Auguſtinus efficaciam gratiæ,aut vocationis per impotentiam reſiſtendi, aut diſſentiendi,ſed per certam effectus conſecutionem,ſicut de don.perſeu.c.14.dixit,media prædeſtinationis eſſe illa, *quibus certiſſimè liberantur, quicunque liberantur.*Et in lib.de Prædeſtinat.Sanctor.c.8.de hac gratia loquẽs,ait,*A nullo duro corde reſpuitur,*quia ex intentione Dei eſt, vt non reſpuatur,vt ſubdit dicens,*Ideo enim tribuitur,vt cordis duritia penitus auferatur,* & ideo etiã tribuitur, *ſicut aptum eſt ei,qui vocatur,ſeu ſicut ſcit ei congruere,vt vocantem non reſpuat.*Sicut dixit q.2.ad Simplician. ergo ponit Auguſtinus efficaciam ſalua poteſtate reſiſtendi: talis autem efficacia non poteſt eſſe prædeterminationis,vt ſuprà oſtendi,etiã ex aduerſariorum confeſſione;eſt ergo congruentiæ præcognitæ à Deo, vt ſatis expreſsè in verbis proximè citatis Auguſtinus declarauit.

18. Confirmatur 1.

Denique confirmari poteſt idem antecedens ex alio principio ſuprà poſito in doctrina Auguſtini, homini ſufficienter vocato, & non conſentienti, culpæ attribui,quòd vocationem contemnat, eique reſiſtat,vt expreſsè dicit de Eſau dicta q.2. ad Simplician.& de Pharaone dicta q.68.& 83.& vniuerſaliter ibi ait, *Qui noluerunt venire, non debent alteri tribuere,ſed tantùm ſibi, quoniam vt venirent vocati,erat in libera eorum voluntate.* Idem habet 2. de peccator.merit.& remiſſ. cap.17. & in Enchiridion.c.64.& de natur.& grat.c.67.Hinc ergo colligimus vocationem ſufficientẽ quãtum ex ſe eſt, eſſe efficacem,niſi homo ei reſiſtat,ac proinde illi eidem auxilio quod eſt efficax,quando ei non reſiſtitur,poſſe reſiſti. Probatur hæc illatio,quia ſi vocationi ſufficienti reſiſtere culpa eſt; ergo illa vocatio dat proximam poteſtatem efficiendi, ita vt poſſit reduci in actum ſine alio præuio auxilio, ſi voluntas velit. Nam ſi alia motio eſſet neceſſaria, cùm hæc non detur,nec ſit in hominis poteſtate, non habet homo per ſolam vocationem priorem proximam poteſtatẽ conſentiendi illi, ac ſubinde homini non conſentienti tali vocationi, nõ poteſt id ad culpam illi imputari, quia non habet in poteſtate ſua conſenſum,& quod non eſt in poteſtate noſtra, etiamſi non fiat à nobis,non imputatur nobis,vt proximè ex Auguſtino dicebamus.Et augetur hæc ratio in eadem doctrina Auguſtini,quia auxiliũ efficax eſt neceſſarium, vt det poteſtatem agendi,& conſentiẽdi,quia præparat voluntatem, vt velit,vt patet per Auguſtinum epiſt.107. & aliis locis ſuprà citatis:per illam autem præparationem datur voluntati poteſtas piè operandi,teſte eodem Auguſtino lib.1.Retractat.c.22. & lib.2.c.1. & in Enchirid.cap.32.& ſerm.10. de verb.Apoſtoli.Imò lib.de grat.& liber.arbitr.c.16.dicit,dare vires efficaciſſimas voluntati; ergo vocatio efficax dat poteſtatem agendi,& conſentiendi;ergo ſi non eſt in poteſtate hominis facere,vt vocatio efficiens ſit efficax,non poteſt illi tribui,quod reſiſtat.

19. Sumitur octauò ex doctrina Auguſtini,quòd neque Angelis, neque hominibus in ſtatu innocẽtiæ fuit neceſſaria prædeterminatio phyſica ad ſuam conuerſionẽ, vel ad reſiſtẽdum tentationi.

Octauam rationem ſumo ex eo quòd in doctrina Auguſtini,neque Angelis,neque hominibus in ſtatu innocentiæ fuit neceſſaria prædeterminatio phyſica ad ſuam conuerſionem,vel ad reſiſtendum tẽtationi;ergo per ſe nõ eſt neceſſaria ad actus ſupernaturales,neque ex vi præuij cõcurſus Dei,neque propter actuũ excellentiam,ſeu ſupernaturalitatẽ;ergo neque in ſtatu naturæ corrupta eſt neceſſaria illis titulis,neque etiam propter corruptionẽ naturæ;tum quia ſicut tentationes,& difficultates inſurgentes ex hac naturæ corruptione,non phyſicè,ſed moraliter inducunt ad malum, ita contra illas efficax eſſe poteſt in eodẽ genere moralis inductio gratię illuminantis,& inſpirantis;tũ etiam, quia illa neceſſitas nõ poſſet eſſe ad ſingulos actus iuxta doctrinam in lib.1.& 2.datam, quod etiã eſt contra rationẽ auxilij efficacis,vt ex dictis in principio huius libri cõſtat.Ergo ſi verũ eſt illud principium,manifeſtum eſt non poſuiſſe Auguſtinum prædeterminationem phyſicam vt neceſſariam ad opera gratiæ,ac proinde non poſuiſſe in illa efficaciam auxilij,ſeu vocationis. Principium autem illud,ſeu antecedens probamus ex lib. de corrept. & grat.cap.11.& 12.vbi Auguſtinus ait, Adamo in ſtatu innocentiæ datam eſſe gratiam, qua poſſet perſeuerare,vitando peccatum,non tamen eſſe datam gratiam,qua illud vitaret,& perſeueraret. Et idem dicit de Angelis. Dices hoc verum eſſe de Adamo,& de Angelis malis,quia illis non eſt data gratia efficax,non verò de Angelis bonis,quibus eſt data. Sed contrà: nam dę omnibus Angelis ſentit Auguſtinus non eſſe illis datam gratiam de ſe efficacem; ait enim voluiſſe Deum in illis experiri libertatem arbitrij, & ſubdit, quòd ſicut mali Angeli per ſuum arbitrium ceciderunt, ita boni per ſuum arbitrium ſteterunt; ergo non ex prædeterminatione gratię ſteterunt,aliàs nihil in eo diſcrimine libertas arbitrij oſtenderetur, nec eſſet differentia inter homines, & Angelos, quam ibi Auguſtinus oſtendere vult. Scio in noſtra ſententia etiam eſſe difficilem illam differentiam, quam difficultatem in ſuperioribus tractauimus, & infrà iterum tractando de dono perſeuerantiæ euoluenda eſt,nunc nobis ſufficit, quòd ſi Angelis bonis fuit neceſſaria prædeterminatio,ſicut nobis eſſe dicitur,non poteſt ſubſiſtere quod Auguſtinus ait,in Angelis,& primo homine voluiſſe Deũ experiri libertatẽ magis,quàm nũc in hominibus lapſis experiatur. Quòd ſi locus hic cogere alicui non videatur,profectò ſuperiora videntur ſatis ſuperque ſufficere: multa enim,vt exiſtimo,conuincunt,poſuiſſe Auguſtinum auxilium efficax præueniens in vocatione congrua non prædeterminãte,ſed modo accommodato inducente hominem infallibiliter ex præſcientia Dei. Et omnia ſimul ſumpta hanc fuiſſe mentem Auguſtini ſatis oſtẽdunt,fiẽtque id euidentius expendendo loca Auguſtini, in quibus contrariæ ſententiæ Auctores opinionem ſuam fundare conantur.

Inſtantia. Euertitur.

Caput XLVII.

Vtrùm Auguſtinus phyſicæ prædeterminationi aliquando faueat.

1. Reſpondetur. Probatur reſponſio.

RESpondemus nullam inueniri apud Auguſtinũ teſtimonium,in quo id doceat,vel ex quo ſatis probabili cõiectura talis mens Auguſtini colligi poſſit.Hanc aſſertionem probamus diſcurrendo per omnes modos loquendi Auguſtini, quos vel ab aliis nobis obiectos inuenimus,vel nos notare,& inducere potuimus:non enim ſemel,ſed ſæpiùs,totã Auguſtini doctrinam,præſertim ad hanc materiã pertinentẽ,euoluimus, non quidẽ ex præiudicio,& animo defendẽdi propriã ſentẽtiã, ſed omnino inueniẽdi mẽtẽ eius,nihilque occultãdi, quod ad illã indagãdã conducere poſſe videatur.

2. Obiectio ex errore Pelagij.

Primã obiectionẽ ſumũt ex errore Pelagij,cõtra quem Auguſtinus diſputauit, ſupponúntque Pelagiũ non erraſſe in gratia excitante, ſed in adiuuante,qua Deus efficaciter præuenit voluntatem, & effęcit, vt liberè conſentiat.Nam omnẽ gratiam excitantem,

excitantem,quam D.Aug. ponit,dicunt,admiſiſſe Pelagium, negaſſe autem præuenientem phyſicè efficacem,& cōtra hoc aiunt, direxiſſe Aug.totam diſputationē ſuam,vnde concludunt,in contrario ſenſu docuiſſe,neceſſarium eſſe auxilium de ſe efficax,ac ſubinde prædeterminans.Ita argumētatur Aluar.diſp.99.n.2.& ſuppoſitionē illam probat ex Aug.epiſtol.107.ad Vitalem, refertque verba vbi dicit,*inter eos agi de Gratia quæſtionem, vtrùm præcedat, vel ſubſequatur hæc gratia hominis voluntatem, hoc eſt, vtrùm ideo nobis detur, quia volumus, an per ipſam hoc etiam efficiat Deus vt velimus.* Secundò adducit Auguſtinum lib. de Grat. Chriſti. cap. 10. qui refert ſententiam Pelagij fuiſſe, *non adiutorio Dei, ſed ex nobis ipſis in nobis effici voluntatem bonam,* & verba Pauli, *Deus eſt,qui operatur in nobis velle,* expoſuiſſe de operatione per illuminationem, *& excitationem ſtupentis voluntatis*, & cap.47. nihil aliud Auguſtinus à Pelagio exigit, niſi vt Dei adiutorium admittat. Alias coniecturas adducit ille Auctor, quas omitto, quia parui momenti mihi videntur, & quia ſuperfluum eſt indiciis vti, vbi factum fide dignis teſtimoniis comprobatur.

Argumentatur. *Aluarez.* *Auguſt.*

Soluitur dicta obiectio ex *Auguſtino.*

Reſpondemus ergo primò obiectionem hanc falſum ſupponere. Nam Auguſtinus lib. 1. contra duas epiſtolas Pelagianor. c.19. ad illos ſic loquitur. *Vos autem in bono opere ſic putatis adiuuari hominem Dei gratia,vt in excitanda eius ad ipſum bonum opus voluntate nihil eam credatis operari.* In quibus verbis apertè refert Auguſt.Pelag.abſolutè negaſſe excitantem gratiam,ſeu excitationem voluntatis per gratiam, cùm tamen adiuuantem aliquo modo ſaltem nomine admitterent. Vnde excitantem, & re,& nomine negaſſe videntur, quia licèt doctrinam,legem,& promiſſiones,quæ excitant voluntatem,ſub nomine gratiæ admitterent, in illis ſolis gratiæ adiutorium ponebant, vt in Prolegom.5.c.2.& 3.ex variis locis Aug.oſtenſum eſt. Secundò dicimus obiectionem factam etiam in illatione peccare:nam licèt Pelagius admitteret auxilium ſufficiens per veras internas excitationes,& negaſſet efficax,& in hoc ſecundo ab Aug. impugnetur, non ſequitur Auguſt. pugnaſſe pro auxilio prædeterminante,ſed pro vocatione congrua,& efficaci,vt in omnibus ſuis libris declarauit,ſicut iam vidimus.Et prçterea quod caput eſt, maximè errauit Pelagius negando adiutorium gratiæ concomitans, & phyſicè adiuuans voluntatem,& in hoc ſenſu dixit,*Non adiutorio Dei, ſed ex nobis effici voluntatem bonam.*

3. Inſtantia.

Sed inſtant, qui Pelagiani tribuebant Auguſtino, quòd libertatem tolleret, vt patet ex epiſtolis eorum,contra quas quatuor libros Auguſtinus ſcripſit, præſertim lib.1. c.2.& cap.5.& lib.4. c.9. Item lib.4. contra Iulian. cap.8. Ergo ſignum eſt Auguſtinum poſuiſſe auxilium efficax prædeterminans, aliàs nulla veriſimilitudine potuiſſent Pelagiani id inferre ex ſententia Auguſtini. Reſpondetur primò, ſi nunc Catholici inferunt ex verbis Auguſtini prædeterminationem phyſicam cùm eam in ſcriptis ſuis non ſolùm nunquam nominauerit, vel inſinuauerit, ſed etiam multa illi contraria docuerit, quid mirum eſt quòd hæretici apertè intulerint Auguſtinum poſuiſſe neceſſitatem auxilij repugnantis libertati? Malè ergo intellexerunt Auguſtinum,& ideo,vel per ignorantiam, vel per calumniam malè argumentati ſunt. Addo etiam eſſe valdè probabile putaſſe Pelagianos,dependentiam humanç voluntatis in agendo à diuina etiam quoad conuerſum ſimultaneū eſſe

Reſpondetur 1.

A contrariam libertati;& ideo etiam concurſum generalē negaſſe,vt in dicto Prolegom.c.2.& 3. latè dixi. Semipelag. verò quantum ex epiſtolis Hilarij, & Proſperi colligitur,ex alio capite putarunt Aug.doctrinam de Grat. eſſe contrariam libertati, quia ponebat vocationem altam,& ſecretā neceſſariam eſſe ad opera pietatis,eamque dicebat dari ex ſola electione diuina gratuita,neſciebant enim hoc componere cum poteſtate operādi in eis,qui non ita vocantur, nec cum poteſtate non operādi in his qui vocantur. At verò eos in hoc erraſſe,& libertatē arbitrij optimè cum illis principiis conſiſtere,oſtēdit Aug.in libris contra illos,non quidem B tribuēs Deo phyſicā prædeterminationē,ſeu potiùs virtute oſtendens illā non eſſe neceſſariam ad efficaciā gratiæ,cùm cōgruitas vocationis ſatis ſit,vt ex locis allegatis in capite præcedēti cōſtat.

Et per hæc reſponſum eſt ad teſtimonia ex lib. de Gratia Chriſti. Aliud verò ex epiſtola ad Vitalem nihil facit ad cauſam. Nam Vitalis ille ad quem ſcripſit Auguſtinus præcipuè negauit præuenientem gratiam,nam ob eam rem negabat directè, eſſe orandum pro infidelibus, vt crederent, ſed tantùm eſſe illis veritatem proponendam, vt bene notauit Baron. tom.5. ann.419. n.54. Vnde C ex verbis Auguſtini citatis magis videtur Vitalis fuiſſe Semipelagianus,quàm Pelagianus,negabat enim voluntatem credendi eſſe donum Dei, ſed ex ſolo libero arbitrio, ſolùmque requiri, vt doctrina fidei hominis proponatur. Vnde Auguſtinus illum impugnat, quia vt velimus Deus facit in nobis, & modum, quo facit, declarat, dicens, *Si ita prępararet atque operaretur Deus hominis voluntatem, vt tantummodo legem, atque doctrinam libero eius adhiberet arbitrio, nec vocatione illa alta, atque ſecreta ſic eius ageret ſenſum, vt eidem legi, atque doctrinæ accommodaret aſſenſum, non opus eſſet orare*, &c. Non erat ergo illa quæſtio de auxilio prædeterminante, ſed de tota gratia neceſſaria ad voluntatem credendi, & maximè de interna vocatione accommodata ad actualiter credendum, D & ita ex illo teſtimonio potiùs noſtra ſententia confirmatur,vt in capite præcedenti viſum eſt.

4. Reſpondetur 2.

Secundam obiectionem ſumunt ex errore Semipelagianorum,dicunt enim erraſſe in hoc,quòd initium bonæ voluntatis ex nobis eſſe dicebant, & Deum iuuare voluntatem, quia ipſa incipit velle: & hoc in eis impugnat Auguſtinus lib. de Prædeſtinat. Sanctor. cap. 2. & ſequentibus, vbi ſoli Deo tribuendum eſſe dicit initium bonæ voluntatis. Ergo ex ſententia Auguſtini neceſſarium eſt,vt in efficiendo ipſomet conſenſu priùs ſolus Deus verè, ac phyſicè influat efficiendo, & inchoando actum, vt ita verum ſit, nos conſentire, quia Deus facit nos conſentire, & non è contra E rio. Nam ſi contrarium dicatur, inciditur in Semipelagianum errorem,& conſequenter Auguſtino contradicitur.Et confirmatur hæc obiectio ex illo modo loquendi, quo Auguſtinus in eodem loco vtitur contra Semipelagianos, dicens,*Detur totum Deo*, quia nimirum etiam ipſum initium conſentiendi ex Deo eſt, vtique prædeterminante voluntatem, vt in actum prodeat. Et ſic etiam dixit lib. 4. contra duas epiſtolas Pelagianorum cap.9. *Nunquid Chriſtianus liberum arbitrium negat eſſe in hominibus,quia Deo totum tribuit, quòd rectè viuimus?*

5. Obiectio ex ... Semipelagianorum.

Idem.

Hæc verò obiectio ſæpe in ſuperioribus refutata eſt; Et in primis peccat ſicut præcedēs,Semipelagianorū errorē malè interpretando. Illi enim errarunt, dicentes, ante omnia gratiæ initium præcedere

6. Diluitur obiectio.

cedere in nobis affectum aliquem liberum, ſeu bonum ſalutis deſiderium, aut propoſitum fidei ſolis viribus liberi arbitrij conceptum, & hoc dicebant eſſe initium ſalutis. Et hic eſt error, contra quem ſcripſit librum de prædeſtinat. Sanctor. Auguſtinus, demonſtrans initium fidei non eſſe ex nobis, ſed ex gratia, vtique in eodem ſenſu de illo initio loquens, vt conſtat ex epiſtolis Proſperi, & Hilarij ad illum, & ex omnibus, quæ circa canonem 5. Concilij Arauſicani ſuprà vidimus. Ex quibus etiam conſtat hoc initium, de quo Auguſtinus contra Semipelagianos loquitur, non eſſe influxum voluntatis cooperantis gratiæ, vel gratiæ cooperantis cum libero arbitrio, vt inter ſe comparantur ſecundùm ordinem prioris, vel poſterioris natura: hæc enim ſpeculatio valde aliena eſt ab intentione Auguſtini, & impertinens ad illum errorem confutandum. Nam Maſſilieſes loquebantur de actu voluntatis facto à libero arbitrio, ſolo ſuis viribus, qui non ſolum natura, ſed etiam tempore poteſt præcedere omnia gratiæ auxilia, & eſſe meritum primi auxilij, & hoc ſenſu ſubiiciebant gratiam obedientiæ humanæ, & in eodem ſenſu dicuntur ab Auguſtino feciſſe gratiam pediſſequam arbitrij, quæ omnia non poſſunt ad cauſam de qua tractamus adaptari, vt in citatis etiam locis larè oſtenſum eſt.

6. Deinde dicimus quòd licèt loquamur de initio fidei, aut ſalutis in illo ſenſu, id eſt, de primo influxu voluntatis in ipſummet conſenſum ſemper ſubſiſtit; veraque eſt ſententia Auguſtini, ſcilicet, etiam hoc initium eſſe tribuendum Deo, & eſſe donum eius, non quia prædeterminet voluntatem ad illum, ſed quia præparat volũtatem ex ſola miſericordia, vt dicit in eodem libro de Prædeſtinat. Sanctor. cap. 6. & aliis locis, vbi declarat hanc præparationem facere Deum per gratiam congruam, vt vidimus, & quia voluntatem præparatam adiuuat, vt dixit in Enchirid. cap. 32. Hoc autem initium ſecundùm Auguſtinum, ita eſt donum Dei, vt ſit eius ſolius, & nihilominus adiungenda eſt efficacia voluntatis, vt idem Auguſtinus dixit lib. 2 de Peccator. merit. cap. 5. & ideo non ſoli Deo, ſed etiam liberæ voluntati actus liber tribuitur, vt dixit tract. 4. in epiſtolam Ioann. & q. 68. & 83. Neque hinc fit, hoc initium ita eſſe à voluntate, vt ab illa ſola ſit prius natura quàm à Deo, vel à gratia, quanquam enim aliqui Catholici ita interdum loquantur, & non pertineat ad errorem Semipelagianorum, non eſt tamen, vt ſæpe diximus, quia inuoluit repugnantiam, cùm in vna indiuiſibili actione non poſſit eſſe cauſalitas. Nec ex parte voluntatum Dei, & hominis ordinem conſiderãdo, poteſt antecedere voluntas hominis, ſed potiùs voluntas Dei antecedit, quanuis non prædeterminando, ſed offerendo concurſum poſt excitantem gratiam, vt iam etiam explicauimus. In ipſo autem actuali influxu ad extra non eſt ordo prioris, aut poſterioris naturæ, ſed ſimultas, vt ex doctrina Auguſtini de gratia adiuuante, & cooperante in lib. 3. probatum eſt. Ac denique etiam in hoc ſenſu non eſt vera illa cauſalis, quam Maſſilienſes in ſuo, & longè peiori admittebant, quia homo incipit, Deus perficit, vel quia homo operatur, Deus illum adiuuat, quia influxus hominis nullo modo eſt cauſa concurſus, vel adiutorij diuini, cùm non antecedat, ſicut dictum eſt, ſed eſt concauſa, ſine qua Deus non adiuuat, & ita ſolum dici poteſt, quòd Deus non adiuuat, niſi voluntas coadiuuet, nec voluntas influit, niſi Deus influat, & iuuet illam, quæ ſunt veriſſima.

Auguſt. *Idem.*

7. Et hinc etiam patet ad confirmationem, quo ſenſu dictum ſit ab Auguſtino, *Detur totum Deo.* Hanc enim ſententiam idem Sanctus explicuit in eodem lib. de Prædeſtinat. Sanctor. cap. 3. & clariùs in Enchirid. cap. 32. dicens, *Detur totũ Deo, qui hominis voluntatem bonam, & præparat adiuuãdam, & adiuuat præparatam.* Modus ergo illę loquendi eſt contra Semipelagianos, qui initium bonæ voluntatis tribuebant homini, perfectionem autem Deo; contra hos ergo, ait Auguſtinus, *totum*, id eſt, vtrunque, & quidquid boni eſt in homine, dandum eſt Deo principali auctori, non tamen eodem modo, (vt ibidem ſtatim explicat,) quia initium ſolus Deus operatur, præparãdo voluntatem per ſanctam inſpirationem, conſenſum autem, ſeu bonam voluntatem operatur adiuuando illam, & principales partes habendo in illa, non tamen liberi arbitrij cooperationem excludendo. Et ideo aliis locis ſæpe dicit, rectè tribui voluntati, quod veniat vocata, licèt vocari ſit ſolius Dei ſerm. 15. de verb. Apoſtol. & de Spirit. & litera. cap. 34. & aliis locis ſuprà citatis. Et ideo in eodem lib. de Prædeſtinat. Sanctor. cap. 3. ait, *Vtrumque noſtrum eſt,* (id eſt, velle, & operari,) *propter arbitrij libertatem, & vtrumque Dei,* (non propter prædeterminationem,) *ſed propter Spiritum fidei, & charitatis.*

Explicatur ſenſus dicti Auguſtini, quòd *detur totum Deo.*

Auguſtin.

8. Tertia obiectio ſumi ſolet ex eo, quod frequẽter ait Auguſtinus, hominem agi à Deo in operibus bonis, vt lib. de Grat. Chriſti cap. 25. & alibi ſæpe: perinde autem eſſe videtur agi, quod determinari. Et poteſt augeri hæc obiectio ex libro de Actib. Concilij Palæſtini, quem in 6. Prolegom. retulimus, vbi cap. 2. dicit, *plus eſſe agi, quàm regi, nam qui regitur, aliquid agit, qui autem agitur, vix videtur agere.* Reſpondemus Auguſtinum in hac locutione imitatum eſſe Paulum ad Roman. 8. dicentem, *Qui Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei,* quod à Paulo certè non eſt dictum propter prædeterminationem phyſicam, ſed propter Spiritus ſancti inſtinctus, & inſpirationes, quibus gubernantur illi, quos ipſe inhabitat, & gubernat, vt cap.. declaraui. Non igitur Auguſtinus in alio ſenſu loquutus eſt, neque alium peregrinum ſenſum à Paulo affingere voluit. Quod ipſe ſatis in Enchirid. declarauit, dicens cap. 64. *Quanuis filij Dei Spiritu Dei agantur, ſic tamen Spiritu Dei excitantur, & tanquam filij Dei proficiunt ad Deum, vt etiam Spiritu ſuo interdum deficiant.* Vbi pondero verbum *aguntur*, per verbum *excitantur*, ab Auguſtino exponi, & ideo non ita agi, vt prædeterminentur, cùm interdum Spiritu ſuo reſiſtant. Et ſic etiam dixit lib. de Gratia Chriſti cap. 25. *Vt agant quod bonum eſt, ab illo aguntur, qui bonus eſt.* Et paulo antea. *Non quia nos non volumus, aut quia nos non agimus,* vtique propriè, & moraliter, *ſed quia ſine ipſius adiutorio, nec volumus aliquid boni, nec agimus.* Et de corrept. & Grat. cap 2. hoc declarat per alia verba Pauli 2. Corinth. 13. *Oramus ad Deum, ne quid faciatis mali,* per quam orationẽ ait, *poſcebat Apoſtolus inſpirationem bonæ voluntatis, atque operis.* Et ſubdit inferiùs, *Intelligant filij Dei Spiritu Dei ſe agi,* inſpiratione nimirum bonæ voluntatis, & per ſuauitatem, *quam dedit Dominus, vt terra eorum daret fructum ſuum.* quæ omnia nõ certè phyſicam prædeterminationem, ſed morale, & diuinum regimen declarant. Ac denique ſerm. 13. de Verb. Apoſt. eandem ſententiam declarans, verbum *agendi* per verbum *regendi* exponit, & modum regiminis his tribus verbis explicat, *Non lege præcipiente, minante, promittente,*

Obiectio 3. ex eo quod ait Auguſtinus, hominem agi à Deo in operibus bonis.

Reſpondetur.

Rom. 8.

Auguſtin.

2. Cor. 13.

Idem Auguſt.

ſed Spiritu exhortante, illuminante, adiuuante. Quod ergo in alio loco dicit, *plus eſſe, quàm regi*, quoad vocis energiam, & emphaſim, intelligendum eſt; nam in re ipſa Spiritus ſanctus non agit homines niſi regendo, & iuuando illos, per verbum autem *agendi*, ſignificatur, hoc regimen eſſe potentiſſimum ad rectè dirigendum hominem, & vt illum reddat obſequentiſſimum, & hoc ſignificauit Auguſtinus illis aliis verbis, *Qui agitur, vix aliquid agere intelligitur*, nam dicendo *vix*, locutionem correxit, ne liberam actionem & determinationem voluntatis tollere videretur, & gratiæ abundantiam, & ſingularem protectionem, non phyſicam prædeterminationem ſignificauit.

9 *Obiectio 4. locorũ Auguſtini, in quibus gratiã requirit efficacẽ, imò & efficaciſſimam. Idem Aug.*

Quartò obiiciuntur vulgares loci Auguſtini, in quibus gratiam requirit efficacem, imò & efficaciſſimam de grat. & liber. arbitr. cap. 5. 8. & 16. de qua aliis locis dicit, per eam inclinare Deum voluntatem hominis in nobis mirabili, & ineffabili modo operando noſtrum velle, & agendo quod vult in cordibus hominum, vt dicit in lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 20. vbi etiam ait, *Deum ad vitam æternam parare, & conuertere hominum voluntates*, & lib. de don. perſeuer. cap. 6. ait, *Potens eſt, & à malo in bonum flectere voluntates, & ad malum pronas conuertere, & dirigere in ſibi placitum greſſum.* & de grat. & liber. arbitr. cap. 20. *Voluntatem*, ait, *per gratiam ex mala in bonam mutari.* Et addit, *Voluntates creatas ita eſſe in Dei poteſtate, vt eas quò voluerit faciat inclinari.*

10. *Diluitur obiectio.*

Reſpondemus hæc, & ſimilia valde generalia eſſe, omnes enim fatemur, hæc omnia eſſe in poteſtate Dei, cùm ab illo petamus, *Conuertere nos Deus ſalutaris noſter*, & ſimilia. De modo autem eſt controuerſia. At de hoc numquam Auguſtinus dixit eſſe per *phyſicam prædeterminationem*, nec per generalem concurſum debitum creaturis, ſed per ineffabilem Dei prouidentiam, qua Deus illuminat, excitat, mouétque interius, & exterius hominum mentes. Quod ex eiſdem locis manifeſtum eſt, tum quia his eiſdem verbis *dirigendi*, & *gubernandi* vtitur; tum quia teſtimonia Scripturæ, quæ adducit, de hoc genere prouidentiæ loquuntur, tum ex locis ſuprà allatis, in quibus hanc conuerſionem, ſeu mutationem per vocationem congruam fieri dicit. Et ideo quæſt. 2. ad Simplician. eam vocat *effectricem bonæ voluntatis.* Vnde lib. 4. contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 9. exponendo verba orationis Dominicæ, iuxta ſententiam Cypriani, ait illam orationem fieri non ſolùm pro volentibus, ſed etiam pro repugnantibus, & oppugnantibus, *vt fiant ex nolentibus volentes, & ex repugnantibus conſentientes*, & addit, *A quo, niſi ab illo, de quo ſcriptum eſt, præparatur voluntas à Domino?* Ecce modum, quo Auguſtinus putauit, illud fieri à Deo, *Auguſt.* præparari autem voluntatem non eſt prædeterminari, ſed eſt congruè vocari, & vt verba ipſa præ ſe ferunt, & aliis locis ipſe Auguſtinus explicat, vt capite præcedenti oſtenſum eſt. A ſigno poteſt etiam hoc declarari, quia interdum idem Auguſtinus declarat hanc efficaciam per eam, quam habet Dæmon ad inclinandam voluntatem hominis per tentationes, & inſtigationes prauas, vt lib. de grat. & liber. arbitr. cap. 20. lib. 5. contra Iulian. Nam licèt declaratio non ſit ab æquali, vel omnino ſimili, vt ſuprà etiam dixi, nihilominus, vt ſit apta, oportet, vt in modo ſit inter eas ſaltem generalis conuenientia quoad moralem inductionem. Quatenus ergo Deus voluntatem præmouet, inducendo illam efficaciter, moraliter eam mouet ſecundùm Auguſtinum, licèt vt cooperetur cum illa non ſolùm moraliter, ſed etiam phyſicè conſenſum eius efficiat.

11. *Obiectio 5. Auguſtinum vbique tribuere hanc efficaciam omnipotentiæ Dei, cui nihil denegandum eſt.*

Quintò ponderant Auguſtinum vbique tribuere hanc efficaciam omnipotentiæ Dei, cui nihil negandum eſt. Sic dixit lib. de grat. Chriſti cap. 24. *Legant, & intelligant, intueantur, atque fateantur, non lege, atque doctrina inſonante forinſecus, ſed interna, atque occulta, mirabili, atque ineffabili poteſtate operari Deum in cordibus hominum, non ſolùm veras reuelationes, ſed etiam bonas voluntates.* Et latiſſimè idem docet lib. 5. contra Iulian. cap. 3. & de grat. & liber. arbitr. cap. 20. & de Corrept. & grat. cap. 5. vbi ait, *ſine correptione poſſe Deum, quem velit, ad pœnitentiam, & potentiſſima ſuæ medicinæ poteſtate conuertere.* Et epiſt. 107. dixit, *omnipotentiſſima facilitate.* Ac denique in Enchirid. cap. 95. dicit, efficaciſſimam eſſe voluntatem Dei, quæ nihil vult, quod non faciat, quia omnia quæcumque voluit, fecit. *Quod vtique*, ait, *non eſt verum, ſi aliqua voluit, & non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat omnipotens, voluntas hominis impediuit*, vt ſubdit cap. 98. *Quis tam impiè deſipiat, vt dicat*, Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, vbi voluerit in bonum non *poſſe conuertere.* & ſimilia repetit cap. 102. & 103.

12. *Reſpondetur.*

Reſpondemus, procul dubio eſſe opus omnipotentiæ Dei efficaciter conuertere voluntatem hominis quo voluerit: hanc verò omnipotentiam non minus, imò magis quodammodo oſtendi faciendo hanc mutationem per vocationem congruam, cooperante liberè humana voluntate, & ſecum Deo determinante nondum prædeterminata, quam ſi fiat per phyſicam prædeterminationem, quia maioris virtutis, & ſapientiæ eſt, ita mouere, & inducere voluntatem, vt liberè, & infallibiliter conſentiat, ſeipſam determinando, quam ita illam mouere, vt ex neceſſitate conſentiat, quod per prædeterminationem fit. Itaque hoc opus meritò tribuitur omnipotentiæ Dei, quia ſolus ipſe poteſt mentem humanam intrinſecè mutare, vel intellectum mirabili modo inſtruendo, & illuminando, vel voluntatem bonis affectibus, & congruentibus imbuendo. Non eſt tamen opus ſolius omnipotentiæ, ſed præeunte infinita ſapientia, & præſcientia Dei, qua ſolus nouit vnicuique congruentem adhibere medicinam, quia ſolus præſcit, quod vnicuique creaturæ, vel facultati eius congruat, vel quomodo ſuadere debet vt perſuadeat, vel mouere voluntatem, ita vt non reſiſtat, vt in locis præcedenti capite allegatis ipſemet Auguſtinus declarat, *Auguſt.* præſertim dicta q. 2. ad Simplician. de don. perſeuer. cap. 4. & de Corrept. & grat. cap. 12.

13.

Et hinc etiam eſt, vt ad eandem omnipotentiam pertineat non vno tantùm, ſed innumeris, & infallibilibus modis poſſe efficaciter conuertere hominum voluntates, quia per infinitam ſapientiam nouit omnes modos poſſibiles, quibus ſuauiter voluntas, & efficaciter in conſenſum trahi poteſt, & diuina omnipotentia omnes complectitur, & quem vult facillimè exequi poteſt. Ergo ex omnipotentia non certè colligitur phyſica prædeterminatio, imò nec colligitur quòd ſit poſſibilis cum vſu libertatis, quia non extenditur ad repugnantiam, ſed ſolùm colligitur, quòd ſit poſſibilis, ſi Deus velit neceſſitate voluntatem, vt ſuprà dictum eſt. A ſigno etiam poteſt hæc reſponſio confirmari, quia interdum extendit Auguſtinus illum effectum omnipotentiæ & actus etiam malos, ad quos ſine vlla dubitatione non prædeterminat Deus voluntatem, nec etiam directè inducit: magna autem vis omnipotentiæ illius eſt, quòd ſolùm permittendo malum,

lum, & inducendo ad obiecta de ſe bona, vel quæ ſine peccato poſſunt amari, conuertit voluntatem hominis infallibiliter, quo vult, etiãſi præſciat talem voluntatem non eſſe id facturam ſine aliqua culpa. Quæ efficacia ita eſt etiam diuinæ omnipotentiæ, vt nõ ſit ſequenda à diuina ſapientia, & præſcientia; ergo in hoc ſenſu loquitur de omnipotentia reſpectu actuum bonorum, vt ſermonis conſecutio ſit vniformis, quamuis non ſit neceſſe in omnibus ſeruari ſimilitudinem, vt in lib. 3. latiùs declaraui.

14. *Obiectio 6.* Sextò ſolet nobis obiici, quia ſi Auguſtinus ita de auxilio efficaci ſentiret, non diceret eſſe occultiſſimum myſterium, cur ex duobus vocatis vnus ſuadeatur, & non alius, cur Deus hunc trahat, & illum non trahat, quia facilè poſſet reddi ratio, quia iſte vult, & ille non vult: at verò Auguſtinus non ita reſpondet, ſed raptus in admirationem ad iudicia Dei occulta negotium remittit, nobiſque ne curioſiùs illa inueſtigare velimus, conſulit, vt videre licet tract. 26. in Ioan. de ſpirit. & liter. cap. 34. lib. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 6. & 8. & ſæpe alibi. *Retorquetur. Auguſt.* Ad hoc verò in ſuperioribus reſponſum eſt, & nunc etiam dicimus, optimè nouiſſe Auguſtinum, quòd *in hac arca Eccleſiæ pro voluntate quiſque vel palea, vel frumentum eſt*, vt ipſe dixit in lib. de vera Relig. cap. 7. Neque ignorauit ex duobus vocatis, vnum credere, & alium non credere, quia ille vult, & iſte non vult credere. Sic enim dicto cap. 6. de prædeſtinat. Sanctor. referens verba Maſſilienſium, *Multi audiunt verbum veritatis, ſed alij credunt, alij contradicunt; volunt ergo iſti credere, nolunt autem illi.* Reſpondet. *Quis hoc ignoret? quis hoc neget?* Et dicto lib. de ſpirit. & liter. cap. 33. eandem tractans quæſtionem primò ſic reſpondet. *Primò igitur illud dicamus, & videamus, vtrùm illi ſatisfaciat quæſtioni, quòd liberum arbitrium naturaliter attributum à creatore animæ rationali, illa media vis eſt, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem poteſt. Et ideo nec iſtam voluntatem, qua credit Deo, dici poteſt homo habere, quam non accepit, quandoquidem vocante Deo ſurgit de libero arbitrio*, vtique à Deo adiuto. Et ita in toto illo capite rationem illam proſequitur, quòd vnus ſit reus, quia contemnit vocationem, alius iuſtificatur, quia illam amplectitur.

15. Addit verò ſtatim in cap. 34. *Hæc diſputatio, ſi quæſtioni illi ſoluendæ ſufficit, ſufficiat.* Vbi illam non reprehendit, ſed permittit iudicari ſufficientem, quod dicere potuit, vel quia vlterior inueſtigatio, & reſolutio non pertinet ad fidem, ſed ad illas ſubtiliores quæſtiones de quibus dixit Cæleſtinus, *ſicut non eſt neceſſe adſtruere, ita nec licet contemnere*; *Cæleſtinus.* vel certè, quia in aliquo ordine ratio illa ſufficiens eſt, vtique in ordine executionis, vt nos explicamus, licèt ſecundùm ordinem prædeſtinationis quæſtio maneat, cur huic Deus congruam præparauerit vocationem, & non illi. Et hæc eſt quæſtio, quam Auguſtinus admiratione diſſoluit, & ad iudicia Dei occulta reſeruat. *Auguſt.* Et ideo dicto cap. 6. de prædeſtinat. Sanctor. poſt illam reſponſionem, *Quis hoc neget*, addit, *ſed cùm aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas à Domino, videndum eſt vtique quid veniat de miſericordia eius, quid de iudicio.* Iam verò in ſuperioribus ex doctrina eiuſdem Auguſtini oſtendimus præparari voluntatem à Domino per inſpirationes, & illuminationes, non per concurſum, ſeu per phyſicam prædeterminationem. Et ſimili modo in lib. 2. de peccator. merit. & remiſſ. cap. 5. dixit; *Cur iſtum illo, illum iſto modo adiuuet, penes ipſum* A *eſt, & æquitatis tam ſecretæ ratio, & excellentia poteſtatis.* Ac denique in cap. 14. de dono perſeuer. in myſterium diuinæ prædeſtinationis reuocat, quòd his congrua ſuis mentibus verba, vel ſigna, quibus moneantur ad fidem, offerantur, aliis verò non offerantur. Ergo propter hanc Auguſtini admirationem non eſt neceſſaria prædeterminatio: nihil ergo in doctrina Auguſtini inuenimus, aut nobis hactenus propoſitum eſt, ob quod illi poſſit talis ſententia attribui, etiamſi defenſores illius ſententiæ quòd ſit expresſè Auguſtini, frequentiſſimè, & aſſeueranter affirment. Ideóque prudentem Lectorem admonemus, vt non verborum B exaggerationes, ſed vim teſtimoniorum attentiſſimè meditetur.

Capvt XLVIII.

Quid poſt Auguſtinum Patres Latini de Gratia efficaci ſenſerint.

Propono quæſtionem de ſolis Patribus Latinis, quia in Græcis, qui poſt Auguſtinum ſcripſerunt, nihil in hac cauſa dictum inuenio, præter ea, quæ ex illis, qui prope tempora Augu- C ſtini fuerunt in cap... adduxi. Solùm poſſet referri locus Damaſceni lib. 2. de fide, cap. 29. & 30. & contra Manichæos, vbi prædefinitionem actuum liberorum negat, de quo ſatis in aliis locis dictum eſt. Alia verò, quæ in illo capite dicit, vt *nihil boni fieri à nobis poſſe ſine auxilio Dei, liberum tamen nobis eſſe Deum vocantem ſequi*, & ſimilia, valde generalia ſunt. 1. *Recenſentur Patres Latini, qui de hac controuerſia ſcripſerunt.*

Omiſſis ergo Græcis Patribus, inter Latinos Auguſtino propinquiſſimus fuit Proſper, gratiæ Dei, & Auguſtinianæ doctrinæ acerrimus propugnator. Ille igitur in lib. 2. de vocat. gent. cap. 9. aliàs 26. & 27. *Gratia*, (inquit,) *Dei in omnibus iuſtificationibus principaliter præeminet.* Modum autem declarat, dicens, *ſuadendo exhortationibus*, & aliis externis motionibus, quos recenſet, qui- D bus adiungit internas, dicens, *Dando intellectum, inſpirando conſilium, eóſque ipſum illuminando, ac fidei affectionibus imbuendo.* Et hic terminat motiones præuenientis gratiæ, & ſtatim ſubiungit. *Sed etiam voluntas hominis ſubiungitur ei, atque coniungitur*, ſcilicet, ſubiungitur præuenienti gratiæ, coniungitur adiuuanti, ſeu cooperanti. Et addit de voluntate. *Quæ ad hoc prædictis eſt excitata præſidij, vt diuino in ſe cooperetur operi.* Vbi ponderandum eſt inter excitantia auxilia, & conſenſum nullum ponere auxilium prædeterminans, ſed ipſi voluntati cooperanti diuino operi tribuere, quod ſe coniungat præuenienti gratiæ Dei, de qua paulo pòſt dicit. *Quæ opitulatio per* E *innumeros modos ſiue occultos, ſiue manifeſtos omnibus adhibetur, & quod à multis refutatur, eorum eſt nequitiæ, quòd autem à multis ſuſcipitur, & gratiæ eſt diuinæ, & voluntatis humanæ.* In quibus verbis imitatur Proſper Auguſtinum, ideóque eiſdem modis ponderanda ſunt, quibus ſimilia in Auguſtino conſiderauimus, quos hîc repetere neceſſarium non iudico. 2. *1. Proſper, inter Latinos Auguſtino propinquiſſimus.*

Eſt etiam attentè legendus Proſper contra Collator. ferè per totum, præſertim cap. 5. 8. & 16. vbi per illuminationes, inſpirationes, & bonos affectus declarat modum quo Deus præuenit, & trahit voluntatem, & in eis ponit initium ſalutis contra Semipelagianos, & poſt illas motiones immediatè il- 3. *Eiuſdem Proſperi locus contra Collator. attentè legendus.*

Ss 4 lis

lis ſubiungit liberam cooperationem voluntatis humanæ ad conſenſum cum adiuuante gratia. Et in cap. 14. id latè proſequitur vbi verba illa notari poſſunt, *Quis perſpicere, aut enarrare poſſit, per quot affectus viſitatio Dei animum ducat humanum, vt quæ fugiebat, ſequatur, quæ oderat, diligat*, &c. Non ergo per *phyſicam prædeterminationem*, ſed per internos affectus, illuminationes, ac motiones declarat Proſper mirabiles mutationes, quas per gratiam ſuam facit Deus in cordibus hominum. Et his modis adiungit ſtatim, factas eſſe conuerſiones Matthæi, Pauli, Zachæi, & boni Latronis, de quo ait, *In Latronis quoque iuſtificatione, etiamſi nulla operantis gratiæ intelligerentur indicia, nónne cum omnibus credentibus etiam ipſum acciperemus attractum?* vtique per illas illuminationes, & affectiones, quibus Deus animum humanum viſitat, quas nomine operantis gratiæ in his verbis intellexit. Et in eodem capite expendo quod in fine dicit. *Cùm Deus ſit qui operatur omnia in omnibus, ſiue alios ſic, alios ſic attrahere velit, ad eum nemo niſi aliquo modo attractus venit.* Certè ſi attractio eſt prædeterminatio, non *alios ſic, alios ſic*, ſed omnes *ſic*, nec quemlibet aliquo modo, ſed omnes vno modo attrahit; ergo modus ille alienus eſt à ſenſu Proſperi, modus autem tractionis per affectiones, in quibus ineffabilis varietas cernitur, eſt illi maximè conſentaneus.

4. Adhuc alius. Eandémque doctrinam indicat in cap. 26. dicens, *bonam voluntatem, qua adhæretur Deo, nec negandum eſt hominis eſſe propriam, & confitendum eſt Deo inſpirante conceptam.* Quid, quæſo aliud nos dicemus? Forraſſe ſi aliquis noſtrûm id dixiſſet, tanquam Semipelagianus ad aduerſariis damnaretur. Denique in cap. 6. reſponſion. ad Gallos ita concluditur. *Prædeterminationem autem Dei, ſiue ad bonum, ſiue ad malum in hominibus operari ineptiſſimè dicitur, vt ad vtrumque homines quædam neceſſitas videatur impellere, cùm in bonis voluntas ſit intelligenda de gratia, in malis autem voluntas ſine gratia*; quia verba videntur adeò expreſſa, vt non videam quid amplius deſiderari poſſit. Nam quod non *prædeterminationis*, ſed *prædeſtinationis* nomen poſuerit, nullum ſubterfugium præbet dictis auctoribus, cùm ipſi dicant, decretum ipſum, quo Deus prædeſtinat, ſeu efficaciter prædefinit talem actum eſſe id, quo vel immediatè prædeterminatur voluntas, vel à quo prædeterminatio totam ſuam efficacitatem accipit, per quam in homine efficaciſſimè operatur. Neque etiam hîc poſſunt diſtinguere neceſſitatem compoſitam, vel diuiſam: nam Proſper euidenter loquitur de neceſſitate proueniente ex prædeſtinatione, quæ eſt neceſſitas compoſita, vt ipſi fatentur, & tamen ait, ineptiſſimè poni talem neceſſitatem, per quam prædeſtinatio impellat ad bonum, vel malum, illud efficaciſſimè in homine operando.

5. Non ignoro hæc eadem ferè loca contra nos citari, quia in eis dicitur Deus *potenti, & occulta virtute hominum corda conuertere.* Nam cap. 26. contra Collator. de libero arbitrio, ait Proſper, *non à ſeipſo, ſed à creatore mutatur.* & ibidem, *Agit hoc occulta, & potens gratia Dei*, & aliis locis dicit, *gratiam eſſe creatricem bonæ voluntatis*, eámque in nobis generare, vt in epiſt. ad Ruffin. & in carmin. de Ingratis, & alibi ſæpe. Et ſpecialiter ponderatur, quod lib. 1. de vocat. gent. cap. vltimo, vbi quæſtionem illam, cur ex duobus æquè reis, vnum Deus iuſtificet, & non alium, dicit eſſe impenetrabilem, & *per liberi arbitrij velle, & nolle non ſolus.* Verumtamen propria verba non ſunt contraria præceden-

A tibus, & in ſenſu à Proſpero intento veriſſima ſunt. Dicitur enim homo non à ſeipſo, ſed à creatore mutari, quia mutatio non incipit ab homine, nec eius propria, & principali virtute, perficitur, quamuis non fiat ſine ipſo. Vnde immediatè poſt illa verba, *ſed à creatore mutatur*, addit Proſper, *Vt quidquid in eo in melius reficitur, nec ſine illo ſit, qui ſanatur, nec niſi ab illo ſit, qui medetur, cuius ſumus noua creatura*, &c. Vnde eadem ratione vocat gratiam genitricem, & creatricem bonæ voluntatis, quia à Deo ſolo incipit, & ſine vllo noſtro merito, quamuis non fiat ſine noſtra determinatione libera quoad conſenſum, nec ſine coëfficientia phyſica quoad initium boni effectus, de quo initio loquebatur,

B cùm dixit, *fieri in nobis occulta, & potenti gratia Dei*, ſic enim ait, *Nec propria virtute ad initia ſalutis enititur, ſed agit hoc occulta & potens gratia Dei, quæ dimotis terrenarum opinionum, & operum mortuorum fauillis torrem obruti cordis exagitat, & deſiderio veritatis inflammat, non vt inuitum hominem ſubigat, ſed vt ſubiectionis cupidum faciat, nec vt ignorantem trahat, ſed vt intelligentem ſequentémque præcedat.* Hæc eſt ergo potens, & occulta gratia Dei, per quam Deus in nobis inchoat ſalutem, quamuis illam ſine libera determinatione non perficiat. Vltima denique ſententia de quæſtione illa profunda, & impenetrabili, eodem ſenſu à Proſpero traditur, quod ab Auguſtino doceri, ſuprà diximus.

C Et ipſemet Proſper expoſuit, dicens, *Quia licèt inſit homini bonum velle, vel nolle, tamen niſi donatum non habet bonum velle.* Dicitur autem *donatum* ratione vocationis congruæ, in qua, vt diximus, tota admiratio poſita eſt.

Poſt Proſperum ſcripſerunt eodem tempore in gratiæ defenſionem, & iuxta doctrinam Auguſtini Fulgent. & Petrus Diaconus, in lib. de Incarnat. & Grat. Et præterea Fulgent. lib. 1. ad Monimum à cap. 14. & epiſt. 2. per plures ſequentes, ſed ſicut in illis nullum veſtigium prædeterminationis phyſicæ inuenitur, ita neque aliquid habent, quod ſpecialiter in noſtrum fauorem afferri poſſit, præter argumentum negatiuum, quo ſæpe vſi ſumus. Quia cùm doctrinam D. Auguſtini latè declarent, & de- 6. 2. Fulg. & Petr. conus.

D fendant, nullam mentionem faciunt auxilij phyſicè prædeterminantis, nec per verba expreſſa, nec per æquiualentia, ſed per auxilia præuenientia excitando, & per concomitantia adiuuando, totum negotium gratiæ, & neceſſitatis eius declarant. Ergo ſignum eſt non inueniſſe apud Auguſtinum tale auxilium, nec illum neceſſarium eſſe exiſtimaſſe. Exemplum adhiberi poteſt in verbis Fulgentij epiſt. 6. ad Theodor. cap. 6. qui locus ſolet nobis obiici, quia in eo docet ſuperbos eſſe, qui aliquid boni ſibi tribuunt. Vnde ſic concludit. *Vt ergo quædam in deteriora non recidant, gratia eius gubernat, vt quædam ad meliora conſcendant, gratia eius eleuat, & vt in æternum permaneant, ipſa gra-*

E *tia viuificat & conſeruat.* Talia ſunt teſtimonia, quæ nobis obiiciuntur, nos autem clamamus hanc eſſe doctrinam, quam de gratia profitemur. Nam ibidem attingendo modum, *quomodo hæc bona non dat natura, ſed gratia*, ait Fulgentius, *Sed ex benignitate diuinæ illuminationis acquiritur.* Sic ergo non propter prædeterminationem, ſed propter illuminationem, & inſpirationem diuinam hæc omnia operatur in nobis Deus, & facit, vt eadem cum illo cooperemur, & qui hoc modo recognoſcit hæc omnia eſſe dona Dei, licèt ſimul fateatur neceſſariam eſſe liberam hominis determinationem, non eſt ſuperbus, ſed cautus & fidelis. 7.

Tertiò poſſumus ſimili modo vti Gregorij 3. Greg.

auctò

auctoritate, non quia de prædeterminante auxilio quicquam expreſsè docuerit, ſed quia nulla illius mentione habita per auxilia excitantia declarat totum negotium præuenié tis gratiæ, etiam efficacis, voluntatem hominis ad ſe trahentis & conuertentis. ſic lib. 18. moral. cap. 22. aliàs 24. tractans verba illa, *Gratia Dei ſum id quod ſum,* addit, *Ex cuius aſpiratione gratiæ, quia virtutum opera protinus in corde generantur, vt ex libero quoque arbitrio ſubſequatur actio, cui poſt hanc vitam retributio æterna reſpondeat, illico adiecit, & gratia eius in me vacua non fuit.* Vbi ſolùm ponderamus tantum aſpirationi gratiæ initium tribuere virtutum omnium, & per ipſam inreriùs dicere, *facere Deum in homine meritum quod remunerat.* Et optimè eandem doctrinam de præueniente, & ſubſequente gratia tractans lib. 33. cap. 20. inter alia dicit. *Liberum arbitrium in bono formatur electis, cùm eorum mens à terrenis deſiderijs gratia aſpirante ſuſpenditur.* Et iterum Pauli locum tractans lib. 16. cap. 11. habet illam ſententiam Gregorio dignam. *Si ſuperna gratia nocentem non præuenit, nunquam profectò inueniet, quem remuneret innocentem.* Quam declarans ſubiungit, *Superna igitur pietas priùs agit in nobis aliquid ſine nobis, vt ſubſequente quoque noſtro libero arbitrio, bonum quod appetimus agat nobiſcum.* Vbi apertè declarat illud, quòd Deus priùs agit in nobis ſine nobis, eſſe aliquem affectum excitantis gratiæ, quo iam aliquid boni appetimus, quod ſubſequente gratia liberè facimus, nulla vtique alia prædeterminatione interueniente. Et in confirmationem huius doctrinæ exponit verba Pauli dicentis, *Non ego*, quia non ex ſe, ſed ex gratia operante, *Et tamen*, (inquit,) *quia ſe eſſe aliquid, cum gratia inuenit, adiunxit: ſed gratia Dei mecum.* Non ergo in ſe gloriantur, qui ſe aliquid, nimirum ipſam liberam determinationem cum gratia Dei facere profitentur. Imò addit, *non enim diceret, mecum, ſi cum præueniente gratia ſubſequens liberum arbitrium non haberet*, quod certè non haberet ſi gratia illa præueniens, etiam prædeterminans eſſet. Eandémque doctrinam repetit lib. 24. cap. 7. aliàs 12. vbi eſt etiam notanda illa ſententia, *Quia præueniente diuina gratia in operatione bona noſtrum arbitrium ſequitur, noſmetipſos liberare dicimur, qui liberanti nos Domino conſentimus.* Non eſt ergo alienum à ſententia Gregorij dicere, hominem vocatione præuentum determinare ſe cum diuina gratia, nam hoc modo à malo ſe liberat.

8. 4. Anſelmus. Quartò maiori fiducia noſtram ſententiam tribuimus Anſelmo, qui clarius quàm cæteri principium illud, huiuſque materiæ fundamentum quòd neceſſitas etiamſi ſit ex ſuppoſitione extrinſeca, ſi ſit omnino antecedens vſum libertatis, illi eſt contraria, eúmque deſtruit, declarauit in lib. de Concordia. Ex quo principio ſubintulit in ſecunda parte huius operis, *etiam aliqua præſcita, & prædeſtinata non euenire ea neceſſitate, quæ præcedit rem, & facit, ſed ea, quæ rem ſequitur*, & rationem ſubiungit, dicens, *Non enim Deus quamuis eam prædeſtinet, facit voluntatem cogendo, aut voluntati reſiſtendo, ſed in ſua illa poteſtate dimittendo.* In quibus verbis neceſſe eſt eum loqui de gratia efficaci præueniente, quia per eam facit Deus ea quæ prædeſtinat. Illa ergo *gratia* ex Anſelmi ſententia talis eſt, vt voluntatem in ſua poteſtate dimittat; quomodo autem dimitteret illam in ſua poteſtate, quæ de ſe indifferens eſt, ſi illam ad vnum, & ad exercitium determinaret? Vnde ideo dicit prædeſtinationem relinquere voluntatem in ſua poteſtate, quia aliàs inferret neceſſitatem antecedentem, quam dixerat contrariam eſſe libertati, & prædeterminatio phyſica infert neceſſitatem antecedentem, vt & probatum eſt, & aduerſarij non negant, Anſelmi ſententiã contra eius verba interpretando, vt in ſecundo Prolegom. oſtendi. Et ne quis putet hoc eſſe contra Dei gratiam, vnico verbo ſoluens obiectiones, quæ contra nos fieri ſolent, adiungit. *Quamuis autem ſua voluntas vtitur poteſtate, nihil tamen facit in bonis, quod Deus non facit in bonis ſua gratia, in malis non ſua, ſed eiuſdem voluntatis culpa.* Et in p. 3. exponens modum quo Deus inducit voluntatem, inter alia dicit. *Adiuuat gratia liberum arbitrium, mitigando, aut penitus remoueudo vim tentationis impugnantis, aut augendo affectum eiuſdem rectitudinis. Denique cùm omnia ſubiaceant diſpoſitioni Dei, quidquid contingit homini, quod adiuuat liberum arbitrium ad accipiendum, vel ſeruandum hanc rectitudinem, ſuæ gratiæ imputandum eſt.* Et poſtea dicit corda humana ex ſe proferre inutiles cogitationes, & noxias, *illas verò, ſine quibus ad ſalutem animæ non profuimus, nequaquam ſine generis ſui ſemine, & laborioſa cultura concipiunt, & germinant.* Quod quidem cùm ex Dei prouidentia ſit modo apto, & commodo ſuſcipienti, tunc gratia eſt congrua, & effectum conſequitur: hunc ergo modum, & non alium efficacis gratiæ Anſelmus indicauit.

Huic concordat alius eiuſdem Anſelmi egregius locus ſuper 6. cap. Matth. circa verba orationis Dominicæ, *Fiat voluntas tua.* vbi duas in Deo diſtinguit voluntates. *Vna eſt*, (inquit,) *miſericordiæ, quæ non eſt cogens, neque aliquid libero arbitrio aufert, qua omnes homines vult ſaluos fieri, quod tamen in libera voluntate illorum poſitum eſt.* Et hanc diſtinguit à voluntate, quam dicit eſſe de effectibus rerum, & illam infrà vocat voluntatem iuſtitiæ, & priori voluntati dicit poſſe reſiſtere, non poſteriori. In citatis autem verbis ſolùm pondero, ideo dicere Anſelmum voluntatem miſericordiæ non cogere voluntaté, quia relinquit in libera hominis poteſtate id, quod vult, ſentiens quidquid tollit indifferétiam voluntati, cogere illam. Verbum autem *agendi* ibi non ſumitur in eo rigore, quo dicitur coactum id, quod eſt omnino contra elicitam volitionem, ſed eo modo, quo repugnat naturali modo agendi voluntatis, qui eſt, habere ſuum velle in ſua indifferente poteſtate. Dicet fortè aliquis illam voluntatem miſericordiæ eſſe tantùm antecedentem, nam ponit exemplum in voluntate, qua Deus vult omnes homines ſaluos fieri. Sed vt verum ſit voluntatem miſericordiæ ſæpe eſſe antecedentem, & illam includere Anſelmum, non tamen poteſt ad illam ſolam Anſelmi ſententia limitari; tum quia aliàs valde diminuta eſſet diſtinctio, & tota doctrina nec ſatis explicaret, quomodò voluntas abſoluta circa electos nõ cogeret illorum voluntates. Tum maximè, quia ſtatim ſibi obiicit hoc modo. *In Paulo tamen videtur cogens voluntas Dei, ſed non eſt, quia licèt ſit percuſſus, tamen voluntas erat libera, vt reſiſteret, ſi vellet.* Supponimus autem voluntatem Dei de conuerſione Pauli, & fuiſſe voluntatem miſericordiæ, & non fuiſſe tantùm antecedentem, ſeu conditionatam, ſed beneplaciti, ſeu conſequentem, & abſolutam, & tamen illi, vtique vt operanti ad extra affirmat Anſelmus potuiſſe Paulum reſiſtere; ergo planè dicit talem

9. Eiuſdem Anſelmi locus ſuper Matth.

Obiectio.

Soluitur.

Suppoſitio pro voluntate Dei de Pauli conuerſione.

ralem voluntatem Dei non prædeterminate phyſicè voluntatem humanam, eſto illam ita moueat, vt in effectu nunquam reſiſtat.

10. Alia obiectio. Obiici verò ſolet ex eodẽ Anſelmo, quod in eodem lib. de Concord. p. 3. non longè à principio dicit. *Totum imputandum eſt gratiæ, quia neque volentis eſt, quod vult, neque currentis eſt, quod currit, ſed totum eſt Dei.* Omnibus enim, excepto Deo ſolo, dicitur. Quid habes, quod non accepiſti? Et infrà dicit per illa verba, *Non eſt nolentis*, &c. non negare Paulum *in voluntate, vel currente aliquid prodeſſe liberum arbitrium, ſed ſignificare non eſſe imputandum libero arbitrio, quod vult, vel quod currit.*

Reſpondetur. Reſpondemus in his omnibus loqui Anſelmum in more Auguſtiniano, & in eodem ſenſu elicere totum eſſe gratiæ, non quia excludat propriam determinationem liberi arbitrij, ſed quia gratia eſt, quæ inchoat bonum opus, ad illum perficiendum adiuuat. Itaque verba Anſelmi abundè hoc declarant, ſi integrè referantur; ſic enim ait. *Quanuis non omnibus det, quia cuius vult miſeretur, & quem vult indurat: nulli tamen datur pro aliquo præcedenti merito, quoniam quis prior dedit illi, & retribuetur ei. Si autem voluntas per liberum arbitrium ſeruando, quod accepit, meretur augmentum iuſtitiæ, aut præmium aliquod, hæc omnia fructus ſunt primæ gratiæ, & gratia pro gratia.* Et tunc addit: *& ideo totum imputandum eſt gratiæ*, vbi apertè loquitur non ſolùm de prima conuerſione, ſed etiam de fructibus iuſtitiæ, & ad omnia applicat verba Pauli, *Non eſt volentis*, &c. & ſolùm dicit non imputari homini, *quia ſunt gratia pro gratia*, id eſt, quia & per gratiam adiuuantem fiunt, & ducunt primam originem à gratia; ſic ergo totum imputatur gratiæ, & in eodem ſenſu infrà dicit, *non imputari libero arbitrio*, vtique tanquam merenti principium, & radicem talis boni. Alioqui paulo ſuperiùs idem Anſelmus loquens de rectitudine, ſeu ſanctitate voluntatis dixerat. *Sicut illam nullus accipit, niſi gratia præueniente, ita nullus eam ſeruat, niſi eadem gratia ſubſequente. Nempe quanuis illa ſeruetur per liberum arbitrium, non tamen eſt tantum imputandum libero arbitrio, quantum gratiæ, cùm hæc rectitudo ſeruatur.* Non ergo abſolutè negare intendit, imputandum eſſe libero arbitrio, *ſed non tantum quantum gratiæ*, &c. Et rationem addit. *Quoniam illa liberum arbitrium, non niſi per gratiam præuenientem, & ſubſequentem habet, & conſeruat.* Vnde cùm hanc reddit tanquam adæquatam rationem, virtute excludit gratiam prædeterminantem, quæ longè diuerſa eſt à præueniente, vt ex aliis verbis Anſelmi ſatis oſtenſum eſt, & pluribus aliis verbis idem Anſelmus repetit, explicando *cooperationem liberi arbitrij cum gratia.* Eandemque doctrinam habet ad Epheſ. 2. vbi ratione gratuitæ vocationis dicit omnia bona ſpeciali modo gratiæ attribui. Et ita explicat verba Pauli, *Creati in operibus bonis*, & alia quæ omitto ne ſim prolixior.

11. 5. Bernardus. Quintò docet non minus apertè eandem ſententiam Bernard. in lib. de Grat. & liber. arbitr. vbi non longè à principio neceſſitatem antecedentem dicit deſtruere libertatem, ſi non illam relinquat indifferentiam, vt poſſit, vel ad malum conuerti, conſentiens appetitui, aut malo ſpiritui ſuggerenti, vel ad bonum gratiam ſequens. Et infrà de bono Angelo dicit, liberè permanſiſſe propria voluntate, non aliqua extrinſeca neceſſitate; vnde ita concludit, *Manet ergo libertas voluntatis, vbi etiam fit captiuitas mentis, tam in bonis, quàm in malis, ſed in bonis ordinatior. Tam integra quoque pro ſuo modo in creatura, quã in creatore, ſed in creatore potentior.* quæ verba ſunt valde notanda, quia in prioribus, vt clarum ſupponit Bernardus, *volũtatem* in malis ſupponi omnino indifferentem, & ſeipſam determinare, & affirmat eandem habere in bonis libertatem, licèt per gratiam meliùs ordinetur. In poſterioribus verò apertè ſentit, non magis prædeterminari ab alio voluntatem creatam quoad liberum actum, quàm increatam, aliàs non video quomodo vera ſit æquiparatio quam in libertatis integritate facit Bernardus. Vnde tacitè & vno verbo occurrit obiectioni, quòd voluntas creata eſſet primum liberum, negat enim ſequelam, dum addit; *ſed in creatore potentior.* Nam de ratione primi liberi eſt, non quòd vt poſſit determinari, ab alio non prædeterminatus, quod etiam habere debet ſecundùm liberum, vel non erit liberum, ſed ad rationem primi liberi vlteriùs neceſſe eſt, vt per ſe poſſit determinari ſine dependentia ab alio, quod non habet ſecundum liberum. Item eſt de ratione primi liberi, quòd ita ſit liberum, vt ab alio non poſſit neceſſitari, nec impediri, quominus determinetur, quo velit: at ſecundum liberum licèt habeat connaturalem indifferentem poteſtatem, à ſuperiori libero poteſt neceſſitari, tam vt velit, quàm vt nolit, vel non velit, quia pendet ab illo; & ideo licèt voluntas creata imitetur diuinam in integritate libertatis, diuina habet ſemper potentiorem libertatem, (vt ſic dicã,) & ideo in ſola illa eſt libertas per ſe, & quaſi in primo fonte, quod eſt eſſe primum liberum.

Eſt etiam inſignis locus eiuſdem Bernardi, diſtinguens enim illa tria, *cogitare, velle, & perficere, quæ Deus operatur in nobis*, adiungit. *Primum profectò ſine bonis, ſecundum nobiſcum, tertium per nos facit.* Vnde iterum concludit. *A Deo ergo ſine dubio fit noſtræ ſalutis exordium, nec per nos vtique, nec nobiſcum*, quia, (vt inquit,) in ſancta cogitatione conſiſtit, ſub qua etiam motum præuium voluntatis, qui ex tali cogitatione ſine libertate naſcitur, comprehendit. Neque aliam præmotionem gratiæ, quæ à Deo ſine nobis in nobis fiat, agnoſcit. Nam iterum infrà dicit, *Sic autem iſta cum libero arbitrio operatur, vt tantùm illud in primo præueniat, in cæteris comitetur.* Vbi particula excluſiua *tantùm*, attentè conſideranda eſt. Neque etiam inter illam præuiam cogitationem, & conſenſum aliquam ſolius Dei præoperantem gratiam interponit, neque in ipſo conſenſu aliquid à Deo putat fieri ſine nobis, ſed abſolutè dicit, *Verùm conſenſus, & opus etſi non ex nobis, non iam tamen ſine nobis. Ita*, (ſicut infrà ſubdit,) *quod à ſola gratia cœptum eſt, pariter ab vtroque perficitur.* Et infrà, *Non partim gratia, partim liberum arbitrium, ſed totum ſingula opere indiuiduo peragunt.* Multaque alia in hanc ſententiam docet, quæ in eo videri poſſunt, & in ſuperioribus ſæpe ſunt inculcata. 11. Alius locus Bernardi.

Quia verò in fine ita concludit, *Deus igitur auctor eſt meriti, qui & voluntatem applicat operi, & & opus explicat voluntate.* eo ipſo verbum *applicat* per verbum *prædeterminat* phyſicè explicandum cenſetur, nobiſque obiicitur, cùm tamen euidenter cum toto contextu conſtet, ipſum loqui de modo applicationis, quo voluntas per cognitionem mouetur, & applicatur. Quod etiam in lib. de interior. domo cap. 68. idem Bernardus declarauit, vſurpans ſentẽtiam illã libri de Eccleſiaſt. dogmatib. *In nobis manet arbitrij libertas ad quærendã ſalutẽ, ſed admonẽte prius Deo, & inuitãte ad ſalutem,* 13.

vel

vel vt diligamus, vel ſequamur, poteſtatis noſtræ eſt diuinæ inſpirationi acquieſcere, & quæ ad ſalutē noſtram pertinent, eligere, & ſequi. Alia item ex eodem Bernardo in eodem lib. de grat. & liber. arbitr. contra nos expendit Cumel. ſed generalia ſunt, ſcilicet, gratiam præuenire hominem, & non tollere libertatem, & ſimilia, quæ omnes dicimus, ſed modum inquirimus, & hunc oſtendimus explicaſſe Bernardum iuxta doctrinam, quam ſequimur. Cumel.

14. 6. Richardus de Sancto Victore. Sextò fauet multum Richardus de Sancto Victor. tract. 1. de ſtat. interi. homin. cap. 13. vbi rationem *libertatis* ita declarat. *Libertatis eſt, quod conſenſus eius extorqueri, vel cohiberi non poteſt. Poteſt enim conſentire, vel non conſentire aſpirationi diuinæ, ſimiliter, & ſuggeſtioni diabolicæ. Vtrumque quidem ex libertate, neutrum autem oportet ex neceſſitate.* In quibus verbis expendat in primis Lector, an *prædeterminatio phyſica* extorqueat conſenſum, nam profectò id negari non poteſt; ergo iuxta prædicta verba libertatem euacuat, eíque repugnat. Deinde aduertat comparationem inter inſpirationem Dei, & ſuggeſtionem dæmonis. Item tacita illatio notanda eſt, nam ex eo quòd diuina inſpiratio non extorquet conſenſum, tacitè infert Richardus, Deum non extorquere illum, aliàs nec probatio eſſet efficax, nec exemplum accommodatum; vnde fit, vt non aliam præuenientem Dei motionem agnoſcat, præter inſpirationem moraliter inducentem, ſicut facit ſuggeſtio dæmonis, licèt altiori modo, & potentiori id faciat Deus, vt in ſuperioribus vidimus. Denique expendo, quòd libertati opponit neceſſitatem etiam compoſitam, quæ ex antecedente neceſſitate poſſit præuenire. Quæ omnia prædeterminationi phyſicæ planè contraria ſunt. Præterea lib. 3. de contemplat. cap. 24. *Abſque dubio,* (inquit,) *quidquid boni in bonorum cordibus agitur, ſeptiformis ille ſpiritus per inſpirationem gratiam operatur.* Et infrà, *ſaluo humanæ voluntatis arbitrio, & omnino abſque vlla vocatione qualibet bona voluntas per inſpirationem gratiam in diuinæ voluntatis complacitum inflatur, & ideo homini ad retributionem gloriæ cumulatur, quidquid ex libero mentis conſenſu in ipſa diuinitus agitur.* Vbi & omnem coactionem excludit, id eſt, neceſſitatem extrinſecus prouenientem, iuxta communem morem loquendi Patrum, vt explicaui ſæpe, & per diuinam inſpirationem ſolam hanc fieri arbitrij promotionem, & mirabilem inductionem, apertiſſimè ſentit. Nec poſſunt alij auctores *inſpirationem* prædeterminationem interpretari, quia nec proprietas ſermonis id permittit, vt iam ſæpe dixi, aliàs & ipſi cogentur dicere, etiam actus malos fieri inſpiratione diuina, cum prædeterminatione fieri dicant: illud autem abſurdiſſimum eſſe ipſi etiam non diffitebuntur. Illatio.

15. 7. Laurentius Iuſtinian. Septimò his adiungo Laurentium Iuſtinian. de quo quidam aſſeruit multa docere, in lib. de Gradib. perfect. cap. 5. quæ nobis repugnant. Citat autem in primis verba quæ expendo, illud Roman. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt,* &c. adiungit. *Non inquit extorquetur violenter, nec ſollicitudine hominis reperitur, ſed diffunditur ex alto in cordibus electorum, quoties, & quando eidem ſpiritui placet, qui (Domino perhibente,) vbi vult, ſpirat, auditúrque vox eius, ignoratur, tamen vnde veniat, aut quò vadat. Porrò Spiritus iſte ſanctus quemadmodum eſt potens in opere, in ſermone efficax, in dilectione feruidus: ita eſt in conſolando promptus, in exhortando intentus, & in ſe communicando munificus.* Rom. 5.

16. Sed quidquid in his verbis nobis repugnet, non video, multa autem, quæ non parum faueant, conſidero: nam primum illud, quod *diuinus amor non* A *extorquetur violenter,* ſatis repugnat phyſicæ prædeterminationi ab extrinſeco prouenienti, & non relinquenti in voluntate indifferentiam, vt ſe omninò liberè ad amandum determinet. In proximè autem ſequentibus verbis, *nec ſollicitudine hominis reperitur,* ſermo eſt de ſolicitudine, quæ ſola propria induſtria, & libertate fiat, procedatque ſancti Spiritus afflatum, & ita illa ſententia punguntur Semipelagiani: per eam verò non excluditur libera cooperatio, propriúſque conatus poſt diuinam inſpirationem, & cum cooperante gratia Dei. Multóque minus negatur ſolicitudo cooperandi diuinæ gratiæ in vſu charitatis, cùm Paulus dicat, *ſoliciti ſeruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis.* Et ideo B fortaſſe non dixit Sanctus, *nec ſolicitudine habetur,* aut exercitu, *ſed reperitur,* quia loquitur de tota infuſione eius, vt ab inſpiratione diuina incipit, ſic enim non reperitur ſolicitudine, ſed incipit inſpiratione diuina, quam, (præſertim congruam,) Spiritus ſanctus præbet, prout vult. Loquendo verò de ipſa iuſtitia, vel libera conuerſione, ait idem Sanctus cap. 6. *Hæc eſt theſaurus intus abſconditus, hæc eſt pretioſa margarita cum ſolitudine, & ſudore reperta.* In reliquis autem citatis verbis docet Laurentius diuinam inſpirationem conſiſtere, vel in auditu interiori, vbi vox Spiritus ſancti percipitur, & ratione illius dicitur Spiritus ſanctus *efficax in ſermone,* quia loquitur ad cor, & modo illi congruo, quando vult, & ita eſt efficax etiam in operando, conſolando, exhortando, & cætera quæ ibi dicuntur, in C quibus nullum veſtigium phyſicæ prædeterminationis reperio. Et vlteriùs pondero, quod paulo inferiùs ait, *Homo autem virtutis amator, & gratiæ cooperator ratione trahitur, charitate informatur, boni & honeſti delectatione allicitur, bellum quoque ſibi ipſi inducit, in quo non licet terga vertere, nec in propria virtute confidere.* Epheſ. 4.

Ex cap. verò 6. allegantur hæc verba. *Omnes quoque præuenit donis, excitat clamoribus, & præoccupat promiſſis.* At quis hoc neget? Certè hæc verba potiùs confirmant quod docemus, præuenientem gratiam in diuinis excitationibus, & internis clamoribus poſitam eſſe. Maximè verò ſpectanda ſunt D omnia antecedentia, in quibus idem Sanctus docet hanc gratiam ſufficientem, & omnibus offerri, & homini imputari, quòd vel illam non recipiat, vel quòd illi pulſanti non pareat, & ſimilia quæ cum phyſica prædeterminatione non poſſe ſubſiſtere à nobis oſtenſum eſt. Addit verò inferiùs hæc verba, quæ doctrinam noſtram valde confirmant, cum Spiritu ſancto enim per admirationem loquens, ait, *Vt errantium mortalium attraheres corda, quotidie per aſpirantem gratiam, & veritatis lumen, atque internam vocem,* &c. *vtique facis vt conuertantur ad cor,* & iterum, *Interioris hominis pulſas ad ianuam,* &c. *vt tibi pulſanti per obedientiæ virtutem ſpiritualis habitaculi ſui patefaciat aditum.* Ad eundem modum explicat gratiæ efficacitatem idem Pater ſerm. de Epiphan. vbi inter alia dicit, *Eſt autem gratia gratum faciens quaſi mutatiua ſtella præfulgida, quæ electum quemque præcedens corde ducit ad Chriſtum.* Ac denique cum frequentiſſimè in ſuis operibus de gratia loquatur, ſemper modum operandi eius iuxta doctrinam, quam ſequimur, declarat. 17.

Octauò inter hos Sanctos Patres recenſemus Abulenſem, qui ob inſignem eruditionem, & ſanctitatem id ſibi promeruit. Ille igitur punctum hoc attigit in cap. 19. Matth. q. 174. quem locum contra nos quidam obiicit, dicens ſibi Abulenſem docere, Deum præmonere, & inclinare liberum arbitrium 18. 8. Abulenſis.

ſalua

ſalua eius libertate. Verumtamen Abulenſis verba inſpiciamus. Primò igitur ſic ait. *Homo ſecundùm naturam habet libertatem arbitrij,niſi ad eum pertineret determinatio ſui operis, vt ex proprio iudicio eligeret hoc.* Sæpiúſque in diſcurſu illius quæſt ionis repetit rationem libertatis in hoc conſiſtere, quòd poſſit voluntas ſe ad vtramque partem,ſeu ad volendum,vel ad non volendum determinare, nullamque in tota illa quæſtione ſpecialem prædeterminationem gratiæ tribuit,neque in generali cõcurſu præuiam motionem in cauſa agnoſcit,ſolùm enim in ſolut.ad 2.dicit,*Sine Deo gratis donante,nihil poſſumus facere,cùm ipſe ſit cauſa vniuerſalis, & principium omnis boni, non ſolùm in hominibus, ſed etiam in omnibus creaturis.* Idemque repetit in ſolut.ad 3. dicens, *Deum agere interiùs in ipſa voluntate,ſicut in aliis rebus.* Agit enim de concurſu ad volendum,qui eſt in voluntate,quia in illa recipitur actus volendi.

19. Explicatur in quo liberũ arbitrium ſe moueat, determinet, & moueatur ab alio.

At verò in q.175.ad 1.fusè explicat in quo liberum arbitrium ſe moueat,& determinet,& in quo moueatur ab alio, & in ſumma dicit propoſito ſufficienter obiecto per ſuam libertatem flectere in hanc partem,vel aliam. *Et non eſt quærenda,*(inquit,) *alia cauſa, neque dependet quantum hoc liberum arbitrium ab aliquo, ſed per naturam ſuam hoc poteſt*, vbi non excludit dependentiam à concurſu generali Dei, quam iam docuerat; excludit ergo ſolùm cauſam prædeterminantem, ſeu quæ flectat arbitrium ad hanc partem potius quàm ad illam, niſi cooperando cum illo. Quia verò ad hanc determinationem neceſſe eſt, vt præcedat cogitatio, quæ non poteſt ſemper eſſe ex motione ipſius voluntatis, concludit neceſſarium eſſe, deuenire ad motorem extrinſecum, qui præmoueat voluntatem ad deliberandum. Et quoad hoc ait, ità voluntatem eſſe dominam ſui actus, vt indigeat moueri à Deo, vtique præuia motione, quæ per *cogitationes fit, & alios motus ſimiles his, quos Deus in mente noſtra facit*, qui certè motus non ſunt,niſi motus gratiæ excitantis. Deinceps verò latè explicat, quomodo per hunc modum Deus faciat voluntatem eligere, vel non eligere aliquid, non ex parte ipſius voluntatis,prædeterminando illam, ſed ex parte obiecti immutando intellectum, & inter alia dicit. *Propoſitis duabus partibus contradictionis Deus facit, quòd vna earum eligatur, non quidem determinando liberum arbitrium ad hoc, & diſtrahendo ab illo, quia hoc eſſet contra conditionem libertatis, & nihil relinqueretur libero arbitrio, per quod eſſet liberum.* Sed ex parte intellectus, vt latè proſequitur, ſempérque in hoc inſiſtit, quòd Deus non determinat voluntatem directè, id eſt, ex parte intellectus. Quæ quidem doctrina directè repugnat cum phyſica prædeterminatione,quanuis multa alia, quæ ibi Abulenſis attingit, maiori explicatione indigerent,& tamen omitto, quia nihil ad præſentem cauſam referunt.

20. Locus notãdus in Abulenſe.

Præterea eſt locus notandus in Abulẽſe Matth. 25.q.62.vbi tractans illa verba parabolæ de decem virginibus,*Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ*,eaque accommodans ad conuerſionem,ſic ait:*Verum eſt,quòd præcedente clamore,id eſt,pulſatione Dei,omnes excitantur, quia quando Chriſtus efficaciter vult pulſare, nemo eſt,qui non excitetur. Verum eſt enim, quòd multi vocantur,qui non obediunt,quia pulſatio illa non eſt efficax,ſaltem reſpectu illorum,nam ſi Deus vult fortiter pulſare,neceſſe eſt, quòd ex audiat homo, quia cor hominis in manu Dei eſt,& quocunque voluerit,vertet illud*, Prouerb.21. *In pulſationibus autem minoribus quidam obediunt,& quidam non. Vnde ab æquali pulſatione quidam mouetur, & alius non,ſcilicet,quia non ſunt æqualiter diſpoſiti,& talis modus eſt quantum ad augmentationem charitatis per actus noſtros;quod autem velit Deus quoſdam pulſare efficaciter,& alios non,ab eius liberaliter prouenit, quia vult quibuſdam potius benefacere, quàm aliis,cùm nulli teneatur*,ad Roman.9.*quòd cui vult miſeretur.*Vbi duo expendo.Primum,quòd ponit efficaciam in gratia excitante, ſecundò, quòd non ponit illam in efficacia phyſica,quam excitatio ad determinandam voluntatem ex ſe habeat, ſed in congruentia ad perſonam cui datur, nam ideo dicit,eandem excitationem in vno eſſe poſſe efficacẽ,& non in alio.

21. Thomas VValdenſis.

His addere poſſumus Thomam Waldenſem lib.1. doctrinal. fidei antiquæ cap.23. & ſequentibus, præſertim in 25. Nam & tempore æqualis eſt Abulenſi, & eruditione ac auctoritate, præſertim in confutandis hæreticis non inferior. Non oportet autem verba eius referre, aut ponderare, quia & rem ex profeſſo diſputat,& acriter innehitur in quoſdam Magiſtros,qui periculosè, vt ipſe ait,neceſſitatem antecedentem ex efficacia diuinæ voluntatis prouenientem in actibus voluntatis humanæ,iam tunc introducere conabantur,& per hoc,vt ipſe iudicat,concordiam libertatis humanæ, cum operatione diuinæ gratiæ, & voluntate impoſſibilem reddebant. Et ideo quanuis in libris de Auxiliis,huius viri teſtimonio vſus fuerit, nihil contrà ab aduerſariis dictum, vel obiectum eſt.

CAPVT XLIX.

Quid D.Thomas de hac controuerſia, ſeu de auxilio gratiæ efficacis ſenſerit.

1. Sedes [...] de auxilio gratiæ efficacis.

PRæcipuum auctoritatis nomen quo defenſores phyſicæ prædeterminationis nos premunt, & ſub cuius vmbra defendi ſtudent,eſt nomen,& auctoritas D.Thomæ, & ideo nihil ferè in hac materia docent,nec concluſionem ponunt, quam non dicant eſſe ex mente D.Thomæ, vel frequentiùs eſſe expreſſam. D. Thomæ, ita vt licèt ipſi ſemper inter ſe contraria doceant, vnuſquiſque intrepidè affirmet ſuam ſententiam eſſe expreſsè D. Thomæ. Nos verò credimus in hoc puncto à nobis ſtare D.Thomam, vel ſaltem non repugnare, & ideo ad eius ſententiam accuratiùs indagandam, hunc locum, & caput hoc integrum deſignaui. In quo priùs proponam loca quæ pro pro contraria ſententia afferri ſolent, deinde producam, quæ nobis fauere videntur,& vtraque diligenter expendam, ac explicabo. Aduerto autem quatuor præcipua capita,ſeu ordines teſtimoniorum poſſe in doctrina D.Thomæ ſpectari, in primo ſunt generalia in omnibus cauſis ſecundis, quatenus à concurſu cauſæ primæ in agendo pendent,& de his dixi lib.3.c.38. In ſecundo ordine ſunt,quæ de libertate volũtatis generatim loquũtur,quæ tractaui in eod.lib.cap.44.In tertio gradu pono illa,quæ ſunt de modo quo Deus cõcurrit ad actiones peccaminoſas, quatenus tales actiones reales sũt,& hæc attigi in eodẽ lib.c.49.In quarto ſpecialiter collocãtur,quæ de auxiliis,& motionibus gratiæ tractant.Et hæc ſola ad præſentem locum pertinent. Aduertendum.

Primò

2. Præponuntur loca D. Thomę, quæ pro contraria ſententia afferri ſolét. Obiectio 1. Soluitur.

Primò ergo allegatur D. Thomas 1. 2. q. 9. art. 6. quia in corpore affirmat, Deum ſolum, & non agentia creata mouere volũtatem; ſed agentia creata vt Angeli poſſunt voluntatem moraliter mouere, ergo Deus altiori modo, atque adeò phyſicè poteſt mouere, & prædeterminare. Sed hoc obiectio non magis procedit de actibus gratiæ, quàm de actibus ordinis naturalis, nam doctrina ibi data à D. Thoma generalis eſt. Illatio ergo dupliciter deficit. Primò, quia non loquitur ibi D. Thomas de promotione voluntatis, ſed de motione. Deus autem non ſolùm mouet voluntaté per auxilium præueniens, ſed etiam per auxilium, ſeu concurſum ſimultaneum, quem D. Thomas ſæpe vocat motionem primi mouentis in eadem 1. 2. q. 109. Et ita nihil aliud eſt mouere voluntaté, quàm aliquid agere in ipſa, ſicque D. Thomæ diſcurſus eò tendit, vt probet ipſum motum voluntarium cauſari à Deo in voluntate. Concedimus ergo loqui de motione phyſica, negamus autem inde ſequi loqui de motione prædeterminante. Secundò verò damus illam doctrinam eſſe veram etiam de motione præueniente: in ea verò, vt ſuprà attigi, duo oportet diſtinguere, vnum eſt quomodo fiat, aliud quomodo cauſet liberum motum volũtatis. Ipſa ergo motio cùm ſit aliquid reale inhæréś volũtati, ſcilicet aliquis motus deliberatus eius, phyſicè fit, & imprimitur à Deo, qui in hoc ſuperat omne genus creatum. Illa autem motio cauſat cõſenſum morali modo, & in hoc etiam eſt differentia inter Deum, & Angelum, quia ipſamet cauſalitas moralis lõgè altiori modo eſt à Deo, & ſimile diſcrimen eſt ex parte intellectus, nã Angelus ſolũ poteſt illũ excitare, applicãdo obiecta, vel phaſmata, Deus autẽ per ſe illuminãdo, & phyſicè efficiẽdo in ipſũ. Et ita in præmotione eſt phyſica efficiẽtia Dei propria eius ſine phyſica prædeterminatione.

2. Obiectio 2.

Secundum argumentum ſumi ſolet ex ſolutione ad 3. eiuſdem art. vbi cùm dixiſſet Deum vt vniuerſalem motorem mouere hominem ad bonũ, ipſum autem hominem per rationem ſe determinare ad hoc, vel illud determinate volendum, adiungit, *Sed tamen interdum ſpecialiter Deus mouet aliquos ad aliquid determinatè volendum, quod eſt bonum, ſicut in his, quos mouet per gratiam, vt infrà dicetur.* Reſpondeo tamen aliud eſſe prædeterminare voluntatem quoad exercitium actus, aliud mouere voluntatem ad aliquid determinatè volẽdum. Nam à priori prædeterminatione non poteſt ſeparari conſenſus, ex intrinſeca vi talis determinationis; ab altera verò motione poteſt conſenſus ſeparari, quantum eſt ex vi talis motionis. Vnde per ſufficientem gratiam præuenienté mouetur, id eſt, allicitur, & excitatur voluntas ad aliquid determinatè volendum, ſcilicet ad fidem, vel pœnitentiam, &c. & nihilominus talis motio nõ prædeterminat voluntatem. Itaque ad aliud aduerbium *determinatè*, quod D. Thomas adiunxit, non opponitur indifferentiæ, vel poteſtati reſiſtẽdi, ſed opponitur generalitati motionis. Dixerat enim ibi, quòd Deus mouet volũtaté, vt generalis motor ad vniuerſale bonum; huic ergo vniuerſali motioni opponit determinatam motioné, quæ fit per gratiam, tamen ſicut illa motio vniuerſalis nõ determinat phyſicè voluntatem ad exercitiũ actus circa vniuerſale bonum, ſed ad ſummũ quoad ſpecificationem, iuxta doctrinam eiuſdem D. Thomæ ibi q. 10. art. 2. ita etiam motio gratiæ ad aliquid determinatè volendum, non determinat, quoad exercitium actus, ſed determinat ad certam ſpecié, licèt non determinando abſolutè, & ſimpliciter etiam quoad ſpecificationem, qui cùm bonum ſit particulare, poteſt voluntas aliud illi præferre pro ſuo arbitrio, in quo differt hæc motio ab alia, quæ eſt ad bonum in communi. Poteſt tamen illa motio dici determinare ad certam ſpeciem actus, quãtum eſt de ſe: nam ſi ex tali motione voluntas deliberatè operetur illi conſentiendo, efficiet honeſtum actum in tali, vel tali ſpecie, & non alium. Vnde poteſt hæc motio eſſe, vel ex parte obiecti illuminando intellectum circa tale bonum, vel ex parte voluntatis ſimplicem aliquem affectum, vel ſuauitatem circa illud præbendo, manente ſemper indifferentia voluntatis ad talem motionem ſequẽdã; ſicut etiã habitus inclinat ad aliquid determinate volẽdum, relinquendo indifferenté volũtaté, vt illã inclinationé ſequatur, vel ei reſiſtat.

Et iuxta doctrinam ad intelligenda alia loca D. Thomæ oportet diſtinguere verbũ *determinandi*, nam intelligi poteſt, vel de determinatione quoad exercitium actus, & in hoc ſenſu nunquam inuenietur apud D. Thomam voluntatem in hac vita prædeterminari ab aliquo exteriori mouente. Alio modo ſignificare poteſt verbum illud determinationem quoad ſpeciem actus, vel neceſſitando quoad ſpecificationem, vt reſpectu boni in communi, vel inclinando tantum, quantum eſt de ſe. Et hoc modo dicitur interdum voluntas determinari ab habitu, vel à paſſione, vel ab obiecto, & propriùs dicetur moueri ad aliquid determinatè volendum, vt D. Thom. in illa ſolut. ad 3. loquutus eſt. Aliquãdo verò ita loquitur D. Thom. nam 1. contr. gẽr. cap. 82. ad 4. dicit, *bonum apprehenſum voluntatem determinare vt obiectum proprium.* Vbi Ferrarienſ. notat *determinare*, illo modo nihil aliud eſſe, quàm dare ſpeciem actui, & ibidem diſtinguit duplex determinans, vnum efficiens, aliud ſpecificans, & hoc poſteriori modo dicit ibidem, voluntatem diuinam determinari ab intellectu, cùm tamen certum ſit non determinari quoad exercitium actus, niſi ad dilectionem ſui, ad alia verò ſolùm obiectiuè, vt voluntas poſſit ad hoc, vel illud ſuum actum terminare. Et in eadem ſignificatione D. Thom. q. 6. de illo art. vnic. diſtinguit exercitiũ actus à determinatione, & exercitium dicit eſſe à voluntate mouẽte ſeipſam, determinationem verò eſſe ab obiecto. Sic ergo in citato loco dicit Deum per gratiam mouere ad aliquid determinatè volendum, quia mouet ad particularia obiecta, quæ non poſſunt niſi per determinatos & particulares actus amari. 4.

5. Obiectio 3. Euertitur.

Tertiò obiiciunt totam quæſtionem 109. D. Thomæ in 1. 2. in qua ſæpe D. Thom. dicit indigere hominem ad opera gratiæ auxilio Dei mouẽtis. Sed illa loca non pertinent ad auxilium præuium, ſeu præueniens, ſed ad concurſum ſimultaneum, ſeu auxilium concomitans, quod cum proportione generale eſt omnibus rebus, vt in lib. 1. & 3. oſtendi ſæpiùs. Et ideo hanc obiectionem omitto, ſolùmque aduerto vbi D. Thõ. in illa quæſtione poſtulat auxilium gratiæ præueniẽtis præter rationé illã primi mouentis explicare illud per verba pertinẽtia ad excitanté gratiã, & moralem inductioné, & directioné, ſic enim dicit art. 9. *Neceſſe eſt nobis vt à Deo dirigamur, & protegamur, quia omnia nouit, & omnia poteſt.* quæ verba ſunt valde notanda, nã in eis P. Sanctus explicat gubernationé internã præueniẽtis gratiæ morali modo, & illius certũ, & infallibile regimé nõ tribuit ſoli omnipotẽtiæ, ſed adiũgendo omné ſcientiam ſub qua neceſſe eſt cõditionatã etiam cõprehendi: nã debet eſſe talis, quæ ſit præuia, & dirigat, (noſtro

modo loquẽdi,)omnipotentiã,& volũtatẽ vt certa & infallibilia media eligat,& exequatur:ſciẽtia autem ſic præuia poteſt eſſe de futuro; effectu libero, niſi conditionata, vt in Prolegom. 2. dictum eſt. Et eodem modo loquitur D. Thomas in 2. d. 28. q. 1. art. ad 3. & 3. contr. gent. cap. 147. & 148. vbi ſolùm docet, auxilium gratiæ eſſe neceſſarium, & non tollere libertatem. Vnde immeritò hæc loca contra nos allegantur

6.
Obiectio 4.

Quarrò obiiciunt eundem Doctorem Sanctum in 1. 2. q. 111. art. 2. dicentem ad interiorem actum voluntatis dari auxilium gratiæ operantis, & reddit hanc rationem. *Quia quantum ad iſtum actum voluntas ſe habet vt mota, Deus autem vt mouens, & præſertim, cùm voluntas incipit bonum velle, quæ priùs malum volebat.* Dixerat autem ſuprà in eodem articulo, *in illo effectu, in quo mens noſtra eſt mota, & non mouens, ſolum Deum eſſe mouentem, quia operatio alicuius effectus mouenti tribuitur, & non mobili.* Ergo ſentit D. Thomas pium voluntatis actum, præſertim in primo conſenſu fidei, vel conuerſionis in Deum, præcedere ex motione Dei, cui ſoli ſit tribuendus ſub aliqua ratione: at hoc eſſe non poteſt, niſi per phyſicam prædeterminationem; ergo.

7.
Reſpõdetur obiectioni ex eodem D. Thoma.

Reſpondeo conceſſa tota maiori propoſitione, negando minorem, loquitur enim ibi D. Thomas de actu interiori voluntatis, qui eſt intentio, vel ſimplex conſenſus in aliquod ſupernaturale bonũ propoſitum, vt propter ſe amandum, propter honeſtatem ſuam; ita vt talis actus eliciatur non per modum electionis, ſed per modum intẽtionis, aut voluntatis primæ. De quo motu D. Thomas generaliter docet non homini, ſed auctori naturæ eſſe tribuendum, vt ſupra lib 3, cap. 44. tractauimus, vbi id explicuimus intelligendum eſſe non ſecũdùm phyſicam efficientiam, ſed ſecundùm moralẽ quandam attributionem, ſecundùm quam dicitur voluntas ſe mouere, cùm ex intentione medio cõſilio ad electionem progreditur, non verò in ipſa intentione finis. Illam ergo doctrinam accommodat ibi D. Thomas ad voluntatem in ordine operantem, nam in prima intentione, ſeu volũtate dicit moueri ab auctore gratiæ per gratiã operãtem, quia nõdum operatur ex electione, poſtea verò in electionibus etiã gratuitis iam ſe mouere per gratiam cooperantem. Ergo ad illum modum loquẽdi de gratia operante, (ſiue aliàs vetus ſit, ſiue nõ, de quo in eodem lib. 3. cap. 21. diximus,) non eſt neceſſaria prædeterminatio phyſica, ſed ſufficit ſpecialis morio accommodata, vt voluntas poſſit intendere tale bonum, vel alio modo propter ſe, ac ſimpliciter in illud tendere, ſi velit, etiamſi ad illud non prædeterminetur. Nã licèt propter illã motionẽ talis actus voluntatis morali, & ſpeciali modo tribuatur Deo, nõ excluditur, quin à voluntate, & liberè efficienter, ac proinde tam moraliter quàm phyſicè fiat, vt ibidẽ ad 2. D. Thomas fatetur. Et ideo in illo determinatio quoad exercitiũ ab ipſa pendet, etiãſi per gratiã operantem præmoueatur.

8.
Confirmatur ex eodẽ.

Et poteſt hoc confirmari ex eod. D. Thoma quodlibet. 7. art. 1. vbi cùm in corpore eandem doctrinam tradidiſſet, & in argumento 2. obieciſſet, quòd talis modus motionis repugnat libertati, reſpondet ad 2. quòd *Deus mouet omnia ſecundùm modum eorum, & ideo diuina motio à quibuſdam participatur cum neceſſitate, à natura autem rationali cũ libertate.* Explicans autem quid ſit in rationali natura moueri ſecundùm modum ſuum, adiungit, *Et ideo ſic Deus mouet mentẽ humanã ad bonũ, quod tamen poteſt huic motioni reſiſtere, & ſic ex Deo eſt, quòd homo ſe ad gratiam præparet, ſed quòd careat gratia, non habet cauſam à Deo, ſed ab ipſo homine.* Ergo illamet motio gratiæ operãtis talis eſt, vt poſſit homo ei reſiſtere, quod repugnat auxilio phyſicè prædeterminanti. Et ita ex his ſimul ſumptis oppoſitum apertè probatur, præterquam quòd ſaltẽ in electionibus gratię apertiſſimè in vtroque loco dicit D. Thomas volũtatẽ non prædeterminari à Deo, ſed ipſam ſe mouere & determinare, licèt præmota per intentionẽ finis, certum eſt autem actus ſupernaturalium electionũ eſſe ex auxilio efficaci gratiæ; ergo de ratione efficacis auxilij non eſt, quòd prædeterminet aliàs ſemper, & in omnibus actibus eam rationem ſeruaret; ergo nec voluntate ſimplici, ſeu intentione finis eſt neceſſariũ tale auxilium prædeterminans. Probatur conſequentia, tum quia efficacia auxilij eiuſdẽ rationis quo ad hoc eſt in omnibus actibus, tũ quia rationes ſumptæ ex libertate, & ſufficiẽtia auxilij æquè in illis actibus procedunt, tũ denique, quia iſti actus ſolũ differũt ab electione, quòd voluntas tunc nõ mouetur medio conſilio, ex præuio actu proprio, ſed ex vi obiecti apprehenſi per cogitationem ab alio immiſſam. Hæc autẽ differentia ſaluatur optimè ſine prædeterminatione phyſica, & ad ſummũ declarat gratiã excitantem aliter eſſe neceſſariam in intentione finis, quã in electione mediorum; quia ante intentionẽ eſt volũtas quaſi dormiẽs, & ideo debet ab alio incipere excitari, poſtquam verò iam excitata eſt & intentionem liberè elicuit, per illam poteſt excitare intellectum ad conſultandum, & ita ſe ad electionem mediorum mouere.

Probatur conſequentia.

9.
Obiectio 5.

Quintò obiiciunt quòd D. Thomas 1. 2. q. 112. art. 3. dicit, *Si ex intentione Dei mouentis eſt quòd homo gratiam conſequatur, infallibiliter ipſam conſequitur* In quibus verbis ſine dubio loquitur D. Thomas de motione per auxiliũ efficax, cùm dicat infallibiliter cõſequi effectũ. Deinde clarè ſupponit tale auxiliũ dari ex intentione abſoluta, & prædeſtinatiua Dei, aliàs non rectè inferret ad illã intentionẽ infallibiliter conſequi effectũ, quia intentio Dei ſolum antecedens, ſeu conditionata, ſæpe fruſtratur effectu; permittente ipſomet Deo. Vnde tandem colligitur auxilium, quæ ex vi illius intentionis datur, eſſe prædeterminationẽ, quia procedit ex quadã volũtate, cui nemo poreſt reſiſtere.

10.
Reſpondetur primo

Ad hoc argumentũ reſpõderi poteſt D. Thomã quidẽ loqui de abſoluta intentione ex parte ſua, non ex parte obiecti, id eſt, non de intentione dãdi gratiã ſanctificantẽ, de qua in titulo articuli loquitur, nec de intentione dandi præparationẽ illã, quæ eſt per conuerſionẽ perfectam ad Deũ, ſed de intẽtione dandi gratiã ſanctificantẽ illis, qui ſe ad illam præparauerint. Hanc enim neceſſariã conſecutionẽ inter præparationem, & gratiam vult ibi probare D. Thom. vt patet ex titulo articuli, & ex concluſione, qua ad illũ reſpõdet; & illã neceſſariã conſecutionẽ gratiæ probat ex eo, quod eſt ab intentione abſoluta Dei, nã ad hoc vocat hominẽ ad pœnitentiam, vt ſi per eum non ſteterit, ſed actu ſe conuertat, ac præparet, infallibiliter gratiã conſequatur. potéſtque reſpõſio cõfirmari ex eodẽ in 4. diſt. 17. q. 1. art. 2. quæſtiuncula 3. vbi eandẽ tractãs quæſtionem in hoc ſenſu illam definit, vnde veriſimile fit in eodẽ ſenſu fuiſſe loquutũ in alio loco.

Confirmatur ex eod. D. Thom.

11.
Reſpondetur ſecundò

Secundò verò concedimus priorẽ ſenſum eſſe etiã ibi à D. Thoma intentũ, quia licèt ſupponat legem dandi gratiã ſe præparenti ſufficienter, quæ ſicut generalis eſt, & infallibilis, ita fundamẽtũ habet in abſoluta intẽtione, & promiſſione Dei, abſoluta, (inquã,) reſpectu cõſecutionis: nihilominus

non

nõ de illa tantũ loquitur, ſed de illa infert, quòd ſi de intẽtione Dei eſt iuſtificare hominẽ, cuius cor mouet, ita mouebit illũ, vt infallibiliter illam conſequatur, & cõſequenter vt infallibiliter cõuertatur. Et hoc etiam probat locus Ioan. 6. quem adducit. Hoc ergo ſenſu ſuppoſito concedimus duo prima, quæ inde inferuntur, ſcilicet D. Thomam loqui de motione per auxilium efficax, & de intentione abſoluta ſanctificandi, vel conuertendi hominem, quem vocat. Negamus tamen tertiam illationem, nimirum auxilium, quod ex vi illius intentionis datur, eſſe phyſicè prædeterminans, quia ſufficit vocatio congrua, vt illa intentio infallibiliter impleatur. Quod probamus primò ex verbis eius, priùs enim dixerat ibi interuenire neceſſitatem non coactionis, ſed infallibilitatis, vbi, vt diuiſio ſit adæquata, includit omnem neceſſitatem antecedentem, & repugnãtem libertati, quam prædeterminatio phyſica induceret, & poſtea repetit verſum *infallibiliter*, quod dicit ordinem non ad cauſam, ſed ad præſcientiam. Secundò eſt hic ſenſus non ſolùm verus, ſed etiã neceſſarius, quia intentio illa includit, in obiecto, quòd homo ſanctificetur liberè, & ideo poſtulat motionem, cui & homo poſſit reſiſtere, vt præparatio ad gratiam ſit libera, & infallibiliter non reſiſtat, vt ſit efficax motio. Hæc autem duo in phyſica prædeterminatione non coniunguntur, cum vocatione autem congrua optimè conueniunt; ergo non eſt, cur limitemus indefinitã doctrinã D. Thomę ad motionem prædeterminantẽ, cum qua cætera repugnãt; veritatem ergo habet propter congruam vocationẽ. Nec aduerſarij habent, quomodo hanc reſpõſionem inficientur, niſi diuertendo ad impugnandã ſententiam mediam, quæ & per ſe ſatis defenditur, & in Prolegom. 2. ſatis, vt credimus, nõ ſolùm eam defendimus, ſed etiam perſuaſimus.

12. Ex hac doctrina facilè reſpondetur ad alia teſtimonia D. Thomæ, in quibus docet homines ſaluari, credere, amare, aut mereri iuxta menſuram voluntate Dei præſcriptam, vt ex p. 1. q. 19. & 23. & 2.2. q. 24 art. 3. & 3. contr. gent. c. 89. & 90. & aliis locis conſtat. Nam hæc omnia per vocationem congruam executioni mandantur, & optimè intelliguntur modo proximè explicato, & aliquid de reipſa in ſequentibus addemus, vt omnibus ſatisfaciamus. Nunc verò ſenſus hic confirmari poteſt ex eodem D. Thoma q. 6 de Verit. art. 3. vbi licèt doceat, prędeſtinationem habere certitudinem in ratione cauſæ, nihilominus in corpore, & ad 3. declarat, non mandari executioni per media, quæ ex ſe ſint infallibilia ex vi ſuæ cauſalitatis, ſed ex modo, quo à Deo applicantur. *Nam liberum*, (inquit,) *arbitrium deficere poteſt à ſalute, tamen in eo, quem Deus prædeſtinat, vel ſi cadat, quod reſurgat.* At profectò ſi certitudo mediorum conſiſteret in auxiliis prædeterminantibus, multo breuiùs expediſſet D. Thomas difficultatem ad illa, & ad omnipotentiam, & efficaciam diuinæ voluntatis recurrendo, quod nunquam facit, quoties in particularibus mediis ordinem executionis declarat.

13. At poteſt obſtare alter locus in q. 6. de Malo, art. vnic. ad 3. vbi differentiam conſtituit inter hominem, & bruta, quòd bruta determinatè mouentur ad vnum per inſtinctum. *Sed Deus*, (inquit,) *mouet voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis mouentis, quæ deficere non poteſt, ſed propter naturam voluntatis motæ, quæ indifferenter ſe habet, non inducitur neceſſitas, ſed manet libertas.* Vbi illa verba *immutabiliter*, & *per efficaciam* ſtatim explicat per verbum *infallibiliter* dicens, *ſicut etiam*

A *in omnibus prouidentia diuina infallibiliter operatur.* Vnde illa immutabilitas magis ex parte Dei, quàm ex parte hominis intelligenda eſt, Deus enim ita mouet prædeſtinatum modo libero, & contingenti, (vt in vtroque loco D. Thomas dicit,) vt nihilominus prædeſtinatio Dei immutabilis ſit. Hoc autem prouenit ex efficacia voluntatis ſuæ, quæ non conſiſtit in hoc, vt per phyſicam prædeterminationem ad liberum actum moueat, hoc enim repugnat, ſed in hoc, quòd tot poteſt adminicula adhibere, prout videt eſſe congrua prædeſtinato, vt infallibiliter obtineat, quod intendit.

B Atque hæc tantùm inuenire potui in doctrina D Thomæ, vel ab aliis allegata, vel ex parte aliqua à me obſeruata, quæ colore aliquo poſſint in hoc puncto adduci. 14. Exiſtimo tamen illa ſola ſufficere ad oſtendendum, D. Thom. nec agnouiſſe, neque fortaſſe cogitaſſe de aliquo auxilio gratiæ phyſicè prædeterminante, tum, quia ſi rem tanti momenti ex illo auxilio pendere exiſtimaſſet, debuiſſet profectò aliquam diſpuiationem de illo texere, illius naturam, & vim, & concordiam eius cum vſu libertatis clarè & loculenter explicare: hoc autem nunquam fecit, vt viſum eſt; ergo magnum argumentum eſt illud non agnouiſſe. Tum etiam, quia in eiſdem locis, vel ſimilibus, quæ pro illa ſententia adducuntur, multa dicit, quæ cum tali modo C auxilij non rectè ſubſiſtũt, vt obiter explicauimus.

Præſertimque notanda ſunt duo, vnũ eſt, quoties D. Thom. dicit Deũ mouere volũtatem ſecundùm modũ ſuum, explicare modũ illum, vt ſit modus indifferẽtię, & indeterminationis ad oppoſita. Iuxta quam interpretationẽ, illa duo, ſcilicet mouere voluntatem ſecundùm modũ ſuum, & prædeterminare illam, repugnantiã inuoluunt ſecundùm doctrinã D. Thomæ, quam expreſsè tradit in dicto quodlibet 1. art. 7. ad 2. & dicta q. 6. de Malo, art vnic. & ſatis indicat 1. p. q. 83 art. 1. ad 3. & 4. & præſertim ad 5 circa finem. Alterum notandũ eſt, non aliter explicare D. Thom. cur Deus præmouẽdo voluntatem illam non neceſſitet, niſi quia ita D mouet, vt voluntas poſſit motioni reſiſtere, vt expreſsè dicit in dicto quodlibet, ad 2. Et idem ſumitur ex dicto art. vnic. q 6. de Malo, ad 15. vbi ait, *quòd licèt Deus faciat, voluntatem velle, non oportet, quòd ex neceſſitate hoc faciat, quia poteſt per ipſam voluntatem impedimẽtum præſtari.* Hoc autem quomodo fieri poſſit à voluntate, explicat D. Thomas dum addit, *vel remouendo cogitationem, quæ inducit ad volendum, vel ad conſiderandum oppoſitum, ſcilicet, illud quod proponitur vt bonum, ſecundùm aliquid non eſſe bonum.* In quo apertè ſupponit vt volũtas non inducatur ex neceſſitate per motionem præuiam gratiæ, oportere, vt poſſit illam impedire, vel remouendo illam, vel alio ſimili modo. Et apertè E loquitur de poteſtate voluntatis in ſenſu compoſito, nam remouere cogitationem ſupponit cogitationem, vt per ſe patet. Cúmque doctrina illa formalis ſit, & generalis, habet locum in omni præuia motione. Vnde ex doctrina D. Thomæ omne auxilium præueniens voluntatem, ſi à voluntate remoueri, ſeu illi reſiſti non poteſt, ex neceſſitate libertati contraria mouet. Et ideo in eodem articulo ait D. Thom. quòd ſi diſpoſitio, per quam aliquid videtur alicui bonum, non ſubiacet voluntati, ex neceſſitate voluntas mouetur.

Notanda.

Alterum notandum.

Omne auxilium præueniens voluntatem, ſi à volũtate remoueri, ſeu illi reſiſti nequit, ex neceſſitate libertati mouet contraria. D. Thom.

Eſt præterea optimus locus hanc D. Thomæ mentem oſtendens in 1. p. q. 62. art. 3. ad 2. vbi ſic ait. *Inclinatio gratiæ non inducit neceſſitatem, ſed habens gratiam poteſt ea non vti, & peccare.*

fateor quidem verba illa ſcripta eſſe de gratia habituali, nam de illa tractatur in articulo, & in argumento; nihilominus nos non conſideramus materialiter, vt ſic dicam, illa verba, ſed formalem rationem eorum, nam ratio ob quam gratia non inducit neceſſitatem, ideo eſt, quia poteſtati habentis ſubditur, vt illa vtatur, vel non vtatur. Ergo ſi aliqua eſt gratia, quæ ita inclinat mentem hominis, vt non ſit in poteſtate voluntatis ea vti, vel non vti, ſed illa poſita neceſſitetur ad vſum eius, talis inclinatio gratiæ inducit neceſſitatem, ex mente D. Thomæ. Et ideo in principio ſolutionis vniuerſalem profert ſententiam. *Omnis forma inclinat ſuum ſubiectum ſecundùm modum naturæ eius.* quod intelligitur non ſolùm de forma per modum habitus, ſed etiam per modum motionis actualis, quæ, vt recipitur, in mobili forma eius eſt. Et ita etiam de actuali habet eandem propoſitionem D. Thomas in locis ſuprà citatis, & q. 3. de Malo, art. 2. Quid autem ſit formam recipi ſecundùm modum ſubiecti reſpectu rationalis naturæ, non eſt, niſi quòd in vſu, & effectu eius libertati ſubdatur, vt in aliis verbis allegatis D. Thomas declarauit, & in aliis locis notauimus.

16. Et hinc etiam fit quod maximè intentionem noſtram confirmat, vt quoties D. Thomas vult explicare, quomodo gratia, non obſtante libertate habentis, illum inducit ad bonum, indeclinabiliter, & ineffabiliter in officio continet, non id tribuit motioni prædeterminanti, ſed vel cuſtodiæ diuinæ, eiuſque excitationi, vt q. 24. de verit. art. 9. vbi de viatoribus etiam virtute perfectis ait, ita inclinari ad bonum, vt difficile cadant, ſubdit autem. *Sed totum, quod deficit ad confirmationem, completur per cuſtodiam diuinæ prouidentiæ in illis, vt ſcilicet, quandocunque occaſio peccati ſe inſerit, eorum mens diuinitus excitetur ad reſiſtendum.* Vel etiam vocationi hoc tribuit, vt in q. 6. de verit. art. 1. vbi ex prædeſtinatione dicit ſequi glorificationem, in qua eſt conſecutio finis, & *collationem auxilij ad conſequendum finem,* (vtique congruum, & efficax,) & illud declarans, addit, *quod eſt appoſitio gratiæ, quod ad vocationem pertinet.* In vocatione ergo conſtituit auxilium efficax, quod prædeſtinato confertur. Quod expreſsè dixit ſuper Rom. 8. lib. 6. vbi ait, prædeſtinatos trahi per vocationem internam, *quæ,* (dicit,) *nihil aliud eſt, quàm quidam mentis inſtinctus, quo cor hominis mouetur à Deo ad aſſentiendum, in his, quæ ſunt fidei, & virtutis.* Et addit, *Et hæc vocatio in prædeſtinatis eſt efficax, quia huiuſmodi vocationi aſſentiunt.* Vnde alibi hoc auxilium vocat *efficacem perſuaſionem per aſpera, vel per leuia,* &c. vt q. 22. de verit. art. 9. ad 8. vbi hoc modo
Luc. 14. exponit illud Luc. 14. *Compelle eos intrare,* & ſi-
Ioan. 6. militer Ioan. 6. exponens illud, *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum,* dicit, Patrem trahere, *per illuminationem, & inſpirationem internam, per quam,* ait, *ſi quis non trahatur, non eſt defectus trahentis, qui quantum eſt ex ſe, nulli deficit, ſed eſt propter defectum eius qui non trahitur.* Quod certè non habet locum ſi prædeterminatio phyſica eſt neceſſaria, vt oſtendimus. Ex his ergo omnibus concludimus D. Thomam de prædeterminatione phyſica nihil formaliter decreuiſſe, nec aliquid de motione voluntatis à Deo per auxilia tradidiſſe, quod ſine tali prædeterminatione non optimè ſubſiſtat. E contrario verò multa in eius doctrina inueniri de modo, quo Deus mouet voluntatem, ſiue per gratiam præuiam, ſiue per alios modos prouidentiæ ſuæ, quæ partim eundem modum excitandi, & trahendi homines contineant, quem nos dicemus, præ ſe ferunt, partim aliqua continent, quæ phyſicam prædeterminationem non compatiuntur. Nam ſi attentè conſiderentur, quæ diximus, hæc omnia ſatis probata ex illis relinquuntur.

CAPVT L.

Quid alij antiqui Scholaſtici in hac controuerſia ſenſerint.

IN lib. 3. tractando hoc punctum, de concurſu præuio, & præmotione primæ cauſæ in ſecundam, an neceſſaria ſit ad omnes actiones cauſarum ſecundarum, præter concurſum ſimultaneum, plures Scholaſticos antiquos negantes talem præmotionem eſſe neceſſariam, allegauimus, applicando illam doctrinam ad punctum de concurſu Dei ad actiones peccatorum. Illos ergo omnes ſoleo in præſenti puncto pro noſtra ſententia allegare, quia cùm potiſſimum fundamentum cõtrariæ ſententiæ abnegent, ac euertant, meritò quidquid ſuper illud ædificatum eſt, deſtruxiſſe, & negaſſe affirmare poſſumus. Et ita etiam plures illorum pro noſtra ſententia refert Ledeſma in principio ſuæ quæſtionis vnicæ, de Auxil. nimirum Alenſem, Bonauentur. Marſil. Gabriel. Gregor. Henric. Capreol. & Caietanum.

1. Punctum capitis circa auxiliũ gratiæ efficacis.

Et Alenſis quidem multum fauet 1. p. q. 26. memb. 4. art. 3. dum declarat, quomodo prouidentia ſit de actibus liberis, *non ſecundùm acceptionem, ſed ſecundùm conceſſionem,* vt ipſe loquitur, id eſt, vt declarat, non ſecundùm modum, aut motionem, cui reſiſti non poſſit, ſed ita, vt relinquatur voluntati poteſtas reſiſtendi, & contradicendi, &c. & memb. 7. art. 2. vbi ait, Deum per ſuam prouidentiam circa actiones voluntatis, *non inducere neceſſitatem ab hoc,* id eſt, non neceſſitatem cauſæ efficientis, & impellentis, ſed inducere neceſſitatem ad hoc, ordinando actiones ad debitos fines, quod bene declarat. Et q. 40. memb. 4. ad 3. excludit apertè prædeterminationem voluntatis diuinæ ab actibus liberis, & videtur loqui etiam de prædeterminatione ad intra omnino abſoluta, & ita exponit Damaſcenum, vnde à fortiori ſequitur Deum non prædeterminare ad extra volũtatẽ.

2. Fauet 1. noſtræ ſententiæ Alenſis.

Secundò ac meritò allegatur Bonauentura, licèt ſoleat in contrarium citari in 2. d. 26. art. vnic. q. 6. Sed ibi ſolùm tradit communem doctrinam, de gratia operante, cooperãte, & per vtrãque dicit mouere Deum voluntatem, diuerſo tamen modo: nam per operãtem ſolus Deus præuenit, & præmouet voluntatem, per cooperantẽ autem mouet illam non ſine illa ſe mouente, & priori gratiæ operanti ſolùm excitare, & præparare voluntatem. Quæ omnia ſunt conſentanea noſtræ ſententiæ, nihilque addit, in quo prædeterminationi phyſicæ anſam aliquam tribuat. Eandemque doctrinam repetit in diſt. 27. dub. 1. literali. Addit verò vt gratiam præuenientem, ſeu operãtem facere voluntatem bonam, & non fieri à libero arbitrio, ſed infundi à Deo, quod dicere videtur propter gratiam habitualem, quæ ab Scholaſticis *operans* vocatur, quatenus animam ſanctificat. Si verò id applicetur eſt auxilium gratiæ præuenientis, ſeu operantis, dicitur nos facere bonos initiatiue, & quia per illud facit Deus, vt velimus, modo in

2. 2. Fauet Bonauentura.

in ſuperioribus explicato, nam homo propriè non fit bonus, donec conſentiat, & liberè operetur.

Allegatur etiam idem Sanctus pro phyſica prædeterminatione in 1.d.40.art.2.q.1. ſed ibi potiùs ait, prædeterminationem, etiam vt eſt cauſa, non inferre neceſſitatem, *quia non eſt tota cauſa ſalutis*, ſed cum alia cauſa contingenti, ſcilicet, libero arbitrio. *Quatenus verò* (inquit) *præter rationem cauſæ importat præſcientiam, ſic non poteſt diſcordare à libero arbitrio, non tamen infert illi maiorem neceſſitatem, quàm præſcientia.* Et ſimili modo in d.47. art. 1. quæſt. 1. concordare conatur decretum voluntatis Dei cum libertate noſtræ voluntatis, ſed ſolùm dicit, non inducere neceſſitatem conſequentis, ſed conſequentiæ. Quomodo au- B tem id ſit intelligendum, non declarat, ſemper tamen interponit præſcientiam, dicítque non maiorem neceſſitatem per voluntatem induci, quàm per præſcientiam, ſentítque voluntatem Dei ſemper eſſe iuxta aliquam præſcientiam, quam ſupponit, vt cùm ait, *bene ſequitur, Deus vult hunc ſaluare; ergo ſaluabitur, nunquam enim vellet, niſi pariter præſciret eſſe ſaluandum.* Vbi profectò loqui videtur de præſcientia, quæ ſecundùm rationem præcedat voluntatem, quia aliàs nulla eſſet illa ratio. Vnde in ſolut. ad vlt. ait, *quòd voluntas Dei ſecundùm conuenientiam ad præſcientiam, vult illa, quæ vult*, vbi ſatis indicat anteceſſionem præſcientiæ, quæ certè non poteſt eſſe niſi C conditionata. Et ſimilia habet, in diſt.47. art.1. q.1. Nam ait, Deum non velle abſolutè ſalutem prædeſtinati, niſi per conuenientiam ad præſcientiam. Quocirca ea, quæ in his locis Bonauentur. docet, vel ſunt generalia verba, quibus omnes vtimur, vt ſunt illa de neceſſitate conſequentiæ, & conſequentis, vel ſi quid ſpeciale addit, in noſtram planè ſententiam inclinat. In alio verò loco 2. d.37. art. 1. q. 1. quem in dicto cap.41. lib. 3. tractaui, apertè tollit prædeterminationem, & in operibus gratiæ ſolam excitationem præuiam, & ſimultaneum concurſum agnoſcit.

4. *3. Adducitur Scotus. Duplex quæſtionis ſenſus.* Tertiò dicendum eſt de ſententia Scoti, nam illum etiam vtriuſque ſententiæ defenſores in ſuum patrocinium allegant. Sed vt breuiter, & D diſtinctè rem proponam, diſtinguendus eſt duplex ſenſus quæſtionis ſuprà tractatus, ſcilicet, an detur prædeterminatio phyſica in actu primo, quæ ſit aliquid inhærens voluntati, diſtinctum ab actu ſecundo eius, vel an detur in ipſomet actu ſecundo, ſolùm per decretum abſolutum voluntatis Dei, quo abſolutè voluit, vt homo vellet, & virtute illius decreti influit in voluntatem hominis talem ſimultaneum influxum, cui illa non poſſit reſiſtere. *Prior docet eſſe contrarium libertati voluntatis.* Priorem modum attigit Scotus in 4.d.49. q.6. §. *Dico ergo*, & docet eſſe contrarium libertati voluntatis. Vtitur autem nomine *habitus*, & dicit eſſe contra libertatem voluntatis, quod determinetur ad vnam per habitum ſibi inhærentem, qui non ſubiaceat quoad vſum poteſtati eius. Videturque loqui non ſolùm de libertate actus, ſed E etiam de libertate potentiæ, inquit enim, quòd ſi ſubiiceretur in agendo habitui ſibi inhærenti, non eſſet ſuperior illo, & conſequenter non eſſet libera ex natura ſua. Quàm verò ſit ſolida hæc illatio nunc non expendimus, id enim egimus in Prolegom.1. ſed ſolùm aſſertionem Scoti contrariam prædeterminationi phyſicæ per modũ actus primi inde colligimus. Nam vel nomine *habitus* intelligit entitatem creatam inhærentem potentiæ liberæ, quæ ſit principium actus eius, & eius dominio in vſu non ſubdatur, vel certè ſi cum

A proprietate de habitu loquutus eſt, ex paritate rationis extenditur ad omnem actum primum ab extrinſeco impreſſum voluntati, licèt ſit per modum entitatis, vel qualitatis actualis, quia non minus impelleret voluntatem informando illam. Et hoc confirmat generalis doctrina eiuſdem Scoti in 1.d.39. §. *De ſecundo dico*, vbi ad libertatem actus exiſtimat neceſſarium quòd voluntas in eodem inſtanti, quo actum elicit, vt eſt prius natura, in actu primo conſtituta, *ita ponat actum ſuum contingenter, quod vt prior naturaliter poſſet æquè ponere aliud oppoſitum in eſſe.* hoc enim principium apertè repugnat cum prædeterminatione phyſica in actu primo. Quod etiam repetit in 3.d.18. circa finem, poſt ſolutionem ad ſecundum, & ſimiliter in 2. d.39. §. *Contra iſtud*, in fine, ait, quòd ſi voluntas agit ſecundùm pondus datum, ita vt illo accepto non poſſit non agere, non liberè agit. Et huc etiam ſpectant loca quæ ſuprà lib.3. c.41. adduximus, in quibus apertè negat neceſſitatem præuiæ motionis ex vi generalis concurſus Dei.

Deinde alterum modum attingit Scotus in 4. vbi ſuprà, & indicat, fieri poſſe, vt voluntas humana determinetur ad vnum, & ad exercitium actus, ſalua eius libertate. Sic enim ait voluntatem beati determinari per voluntatem Dei, vt perpetuò amet ipſum, nec poſſit ab illo actu ceſſare, conſeruando nihilominus libertatem voluntatis, & poteſtatem, quam habet ad non amandum, vel etiam ad peccandum. Poſſet autem ille locus intelligi de libertate ipſius potentiæ, non autem de libertate actus. Nam priorem modum determinationis dixerat repugnare libertati ipſius potentiæ, *quia ipſa*, (inquit,) *non eſſet voluntas, niſi eſſet cauſa prior*, &c. Ergo è contrario cùm dicit poſteriorem modum determinationis eſſe poſſibilem ſalua libertate voluntatis, intelligit de libertate ipſius potentiæ radicali, & remota, non de libertate actus. Nam primum indicant illa verba eius, *Non ſic autem eſt contra libertatem, vel naturam eius, quod determinetur à cauſa priori.* Et præterea dicit illam determinationem auferre potentiam proximam agendi, & non agendi, & ſolùm relinquere remotam, vnde inquit. *Non eſt in poteſtate propinqua talis voluntatis peccare, quia non eſt in poteſtate eius, quod impediens ceſſet.* At verò illud poſſe remotum, cùm non ſit poſſe ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, licet ſufficiat ad libertatem potentiæ, non ſatis eſt ad libertatem actus, vt in Prolegom.1. oſtenſum eſt.

Poſterior, fieri poſſe vt voluntas humana determinetur ad vnum.

Iuxta quam expoſitionem doctrina illa Scoti non eſt nobis cõtraria, ſed potiùs ſupponit vtramque determinationem eſſe contra libertatem, de qua nos agimus, licèt non vtraque ſit contra naturam potentiæ liberæ de quo egimus in dicto Prolegomeno. Et mihi quidem placeret valdè expoſitio, niſi in reſpõſione ad quoddam argumentum diceret ibidem Scotus, illum actum amoris, ad quem Deus ſic beatum determinat, *eſſe laude dignum pro quanto*, (inquit,) *ipſa voluntas in ſuo ordine contingenter ſe determinat.* Idem autem eſt in illa materia *contingenter*, quod liberè, vnde non obſtante prædeterminatione illa, admittit Scotus voluntatem ſe liberè determinare, adeò vt actus eius ſit laude dignus. Propter quod fateor in his verbis multum fauere Scotum illi ſententiæ, quæ affirmat eſſe poſſibilem prædeterminationem, quæ immediatè ſit per voluntatem diuinam abſolutam, & efficacem, immediatè influentem in actum voluntatis humanæ, ſalua

libertate eiuſdem actus voluntatis humanæ. Sed in hoc non probamus eius ſententiam, & fortaſſe per libertatem ſolùm intellexit perfectum voluntarium ab intrinſeco, quod credidit etiam ſufficere, vt ſit laudabilis actus, etiamſi fiat abſque indifferentia. Sic enim ſolet aliàs loqui Scotus, cuius ſententia in hoc etiam communiter non probatur.

In aliis verò locis expreſsè docuit Scotus illum modum prædeterminationis per voluntatem Dei abſolutam, vel per influxum præuium ab illa procedétem, non eſſe neceſſarium, vt voluntas in actibus ſuis ſe determinet, quod in actibus peccatorum expreſsè declarauit in 2. d. 37. §. *Ad ſolutionem*, vbi his verbis rem comprehendit. *Quia Deus non ſolus, ſed cum voluntate actus eſt facturus*, *ideo ſuum concauſare poſuit in poteſtate ipſius voluntatis humanæ.* quibus verbis noſtram ſententiam de ſolo concurſu ſimultaneo oblato per voluntatem Dei omnino abſolutam, ſed includentem conditionem apertiſſimè docuit. Nec apud ipſum ego inueni, in quo de concurſu ad actus bonos, vel ad actus gratiæ aliter loquatur, ſolúmque in actu beatifico tanquam ſingulari alium modum in priori loco inſinuauit.

Difficultas in doctrina Scoti. Duæ verò aliæ difficultates hîc obiici ſolent in doctrina Scoti. Prima eſt, quod ipſe docet, quia ſi prima cauſa neceſſariò ageret voluntas hominis, non liberè ageret, vt patet in d. 2. q. 2. §. *Obſecro*, & d. 8. q. 5. *His rationibus*, verſic. *Argumentor ſic*, & d. 39. §. *Tertia propoſitio.* Illud autem videtur in hoc fundari, quòd cauſa ſecunda non agit, niſi mota à prima, nam inde infert, quòd ſi Deus neceſſariò cauſam ſecundam moueret, & conſequenter cauſa ſecunda neceſſariò ageret. Sed hæc difficultas procedit per multas illationes, & poteſt in cótrarium retorqueri: nam ſi libertas cauſæ primæ nunc eſt radix contingentiæ, ideo eſt, quia nunc non imprimit cauſæ ſecundæ motionem, quam imprimeret ſi neceſſariò ageret: nam ſi eandem motionem nunc imprimeret, æquè neceſſitaret illam, & libertas Dei ſolum induceret, vt effectus eſſet contingens reſpectu Dei, non verò vt ſit liber ipſi cauſæ ſecundæ, vt rectè argumentatur Gabriel in 1. diſt. 38. art. 1. Corduba in quæſtionar. lib. 1. q. 55. dub. 4. & 10. ergo nunc de facto non imprimit Deus voluntati talem motionem etiam ex ſententia Scoti, niſi velimus illi attribuere contradictoria; præſertim, quia in eadem q. 1. d. 8. §. *Ad argumenta pro opinione*, dicit voluntatem noſtram eſſe de ſe indeterminatam, & poſſe ex ſe determinari ad hoc, vel illud, & hoc non impediri à Deo, quia cùm liberè agat, ſuum concurſum illi accommodat. Contrarium autem putat eſſe dicendum, ſi Deus ageret ex neceſſitate naturæ, quia tunc non ſic poſſet Deus ſuam actionem moderari, ſed ageret quantum poſſet. Ex illo ergo principio nihil in præſenti colligi poteſt, quod nobis obſtet, quidquid ſit de veritate illius, de quo videri poſſunt dicta in Metaphyſ. diſp. 22.

Gabriel. Corduba.

Altera difficultas. Altera difficultas eſt, quia Scotus docet cognoſcere Deum futura contingentia in decreto voluntatis ſuæ, quo vult illa fieri, vt patet in 1. diſt. 39. §. *viſo de contingentia.* Nam illud decretum Dei eſt ſuppoſitio antecedens, & conſequenter eſt de illo eadem difficultas. Et hoc modo poteſt pro illa ſententia citari Richardus in 1. diſt. 38. art. 1. q. 5. & omnes qui ita ſentiunt de ſcientia Dei circa futura contingentia. Sed hæc obiecto etiam fit per illationes, & fieri potuit vt omnes conſiderauerit Scotus, & ideo non fuerit conſequenter loquutus. Poſſet autem exponi de decreto prædeterminante ad extra, iuxta ea quæ iam dixi, & amplius infrà explicabo. Verumtamen etiam hoc habere poſſit locum in actibus bonis, non tamen in malis. Et ideo alij intelligunt Scotum de voluntate Dei concurrendi cum cauſa ſecunda, inter quos etiam Gabriel. Vazquez in 1. p. q. 14. art. 13. ſequitur in hoc opinionem Scoti, cùm tamen aliàs omnino neget prædeterminationem, & prædefinitionem. Ac propterea dicit, voluntatem illam Dei, in qua ipſe cognouit futura contingentia, non eſſe præuenientem, ſed concomitantem reſpectu cooperationis voluntatis creatæ. Quomodo autem talis voluntas Dei ſufficiat, vt in ea cognoſcatur futurum contingens, non declarat, nec declarari poteſt, vt exiſtimo, niſi ſuppoſita in Deo ſcientia conditionata, qua cognoſcit voluntatem creatam cooperaturam eſſe in tali occaſione, ſi ipſe permittit, & velit concurrere. Poſtea autem illa ſcientia res eſt facillima, & fortaſſe in illo ſenſu loquutus eſt Scotus. Optarem autem mentionem aliquam illius ſcientiæ conditionatæ magis expreſſam apud illum inuenire.

Richardus.

Vaſquez.

5. 4. Accedit Marſilius. Quartò noſtram ſententiam docet expreſsè Marſilius in 2. q. 16. art. 4. in 3. probatione ſecundæ concluſionis, dum ait, *de natura agentis liberi eſſe, quòd ſe poſſit determinare, nam ſi ab alio determinaretur, ab alio neceſſitaretur*, vt latiùs ſuprà retuli lib. 3 cap. 42.

6. 5 Fauet Henricus. Quintò fauet Henric. quodlibet. 9. q 5. circa finem, vbi & generalem tradit doctrinam de determinatione voluntatis à ſeipſa, quam ſuprà retuli, & illam extendit etiam ad motionem gratiæ, dicens. *Si Deo agente fieret directè, vt voluntas de non volente fieret volens, licèt non eſſet contra naturam eius, ſed præter eam tantùm, non tamen diceretur actus liberalis, nec ſecundùm eum eſſet laudabilis, nec eſſet omnino. Quia cùm actio eius*, (id eſt, hominis,) *taliter debeat eſſe in ipſo, quod ſecundùm eam voluntas laudabilis dicatur, & virtuoſa, oportet, quòd à nullo alio moueatur*, (id eſt, determinetur,) *ad actum volendi, ſed à ſeipſa directè ſolùm, licèt aliquo aſſiſtente, & cooperante, vt ſuprà, Spiritu ſancto, vel per ſe, & immediatè, vel in aliquo dono eius, vel vtroque modo.* Et inferiùs ad exponendum quomodo motus indeliberati inclinent voluntatem, non tamen neceſſitent ad conſenſum, addit. *Quemadmodum gratia aliqua à Deo in voluntate inclinat ipſam, ſicut pondus vt velit, quæ tamen actum voluntatis non elicit, nec illum ad eliciendum compellit, quia non habet elici, niſi ab ipſa voluntate libera, & frequenter, nec diceret eum ſine tali pondere inclinante ipſam, & in eis quæ pertinent ad rationem meriti, nullo modo poſſet ipſum ſine illo elicere.* Quodlib. 4. q. 19. congruentiam prædeſtinationis ponit in quadam non repugnátia reſpectu gratiæ præuenientis. Nam licèt illa ſententia reſpectu prædeſtinationis falſa ſit, tamen ſupponit gratiam præuenientem, non prædeterminare phyſicè voluntatem, ſed relinquere illam liberè, vt poſſit reſiſtere, & ideo meritò reprehendi, qui reſiſtit, & eſſe laude dignum, qui non reſiſtit. Eandémque doctrinam latiſſimè repetit quodlib. 8. quæſt. vnic. vbi tantum abeſt, vt cenſeat, voluntatem quoad ſuam liberam cooperationem poſſe phyſicè prædeterminari à gratia, vt dicat fieri à voluntate ex ſe, & ex naturalibus ſuis, ita vt *quodammodo non includatur in prædeſtinatione, neque in eius effectu, licèt non ſit ſine eius effectu,*

effectu, nec ſit diſtinctum quid à prædeſtinationis effectu. Quæ refero non vt omnia approbem, ſed vt de mente illius auctoris quoad tollendam prædeterminationem euidentiùs conſtet.

7. Sextò allegamus Capreolum in 1.d.45.quæſt.1. art. 2. ad 5. contra ſecundam partem quintæ concluſionis. Argumentum enim eò tendebat, vt probaret, Deum neceſſitatem inferre voluntati, hoc modo. Deus poteſt neceſſitare voluntatem creatam neceſſitate naturaliter præcedente; ſed hoc non poteſt aliquid aliud faciendo, *quàm tantùm volendo, quoniam nullo alio modo agit ad extra, neque aliter volendo, quàm prius naturaliter, & ſic vult; ergo Deus neceſſitet de facto quamlibet voluntatem creatam ad quemlibet actum ſuum liberum, & ad quamlibet ceſſationem, & vocationem ab actu naturaliter præcedente.* Reſpondet autem in hunc modum. *Licèt Deus poſſit voluntatem creatam quamlibet neceſſitare, non tamen ſic neceſſitat eam, & comprobatur, quia ſi neceſſitaret, hoc non faceret, niſi volendo, dico, quòd licèt hoc faceret volendo, tamen non vult nunc illud, quod vellet tunc, talis enim neceſſitas proueniret expreſſione alicuius formæ, quæ nunc non imprimitur, id eſt, gratia conſummata, vel ex aliqua motione ſpeciali Dei, qua nunc non mouetur.* Profectò videtur expreſſum teſtimonium, ſupponit enim Capreolus, quòd ſi Deus imprimat voluntati formam, vel motionem, ex qua neceſſariò ſequatur operatio in voluntate, illa erit neceſſitas excludens libertatem, licèt ſit in ſenſu compoſito, ſeu ſuppoſitionis diuinæ, & inde infert, Deum nunc per gratiam non dare homini hanc motionem, ne illum neceſſitet. Vnde ibidem 2. & 3. principale contra eandem concluſionem, generaliter ſupponit, neceſſitatem ex ſuppoſitione antecedente repugnare libertati. Et ad quintum negat omnem effectum ita prouenire à cauſa prima, vt non ſit in poteſtate cauſæ ſecundæ illum impedire; ideoque vt effectus liberè fiat, requirit poteſtatem reſiſtendi, etiam ſuppoſita omni præuia diſpoſitione, quæ in ea ſit antecedens ad agendum, vt in ſolut. ad 3. expoſuerat. Hæc autem omnia repugnant cum prædeterminatione phyſica, vt ex dictis conſtat. Et ideo idem Capreolus in 1.d. 40. & ſequentibus tractans de concordia prædeſtinationis, præſcientiæ, & voluntatis diuinæ, cum libertate hominis, ſemper euitat neceſſitatem prouenientem à ſuppoſitione antecedente, & ſine libertate antecedat, & ab illa ineuitabiliter proueniat effectus: vnde virtute euitat phyſicam prædeterminationem, licèt eo nomine non vtatur.

6. Allegatur Capreolus.

8. Et eodem modo allegari poteſt Soncinas lib. 9. Metaphyſ. quæſt. 17. Nam ex profeſſo probat ad libertatem actus neceſſariam eſſe potentiam prius natura, quàm operetur, ita eſſe indifferentem, *vt nihil in ea ſit neceſſariò determinatum ad velle, alioqui* (ait) *illum velle non eſſet contingenter à voluntate, ſed neceſſariò.* Ferrarienſis etiam licèt aliàs concurſum præuium, eiúſque neceſſitatem doceat, vt in lib. 3. retuli, nihilominus de auxiliis gratiæ loquens lib. 3. contr. gent. cap. 159. ipſa rei veritate ductus, ea docet, quæ cum prædeterminante auxilio, eiúſque neceſſitate non ſubſiſtunt. Dixit enim in primis, cauſam, ob quam ex duobus excitatis, vnus ſe præparat ad gratiam, & non illius in libertatem arbitrij, & non in defectum alicuius auxilij neceſſarij ad talem præparationem eſſe reducendam; quia in poteſtate vtriuſque eſt habere omne auxilium ad talem præparationem neceſſarium. Vnde addit, quòd ſi alicui ſine culpa ſua auxilium neceſſarium negaretur, non poſſet illi carentia præ-

Allegatur eodē modo Soncinas.

A paratiōnis imputari. At ſi phyſica prædeterminatio eſt neceſſaria, non eſt in hominis poteſtate, nec qui illa caret, ſua culpa illa priuatur, vt ſuprà oſtenſum eſt.

9. Septimò principaliter allego Ægidium, quem Cumel nobis obiicit in 2.d.25. quæſt.2.art. 1. quia dicit, vt anima conuertatur in Deum conuerſione, qua ſe ad gratiam diſponat, neceſſarium eſſe, vt ordine ſaltem naturæ *præcedat diuinus quidam impetus.* Quis autem hoc negat? Oporteret ergo referre quo modo Ægidius illum *impetum* declaret, & an ſignificet prædeterminare voluntatem, vel potiùs relinquere illam indifferentem. Nam quod ad primum attinet, poſtquam Ægidius allegauit illa

7. Principaliter allegatur Ægidius.

B loca Scripturæ, *Ego ſto ad oſtium, & pulſo. Audiam quid loquatur in me Dominus,* adiungit. *Huiuſmodi autem pulſationes, vel locutiones, aut conuerſiones poſſunt dici boni impetus, quos continuè, vel quaſi continuè Deus facit in anima noſtra.* Nihil ergo aliud per hos impetus Ægidius intellexit, niſi motus gratiæ excitantis, quos infrà vocationes Dei appellat. Eſtque euidens argumentum, quia dicit illos *continuè, vel quaſi continuè*, & iterum *ſemper, vel quaſi fieri à Deo in anima noſtra,* quod non potuit dicere, niſi propter inſpirationes diuinas, quæ ſunt motus vitales, quos percipimus, & per quos nobis loquitur, vel nos terret, aut afficit: nam prædeterminatio etiamſi daretur, non ita frequenter fit, ſed ſo-

Apocal. 3.

C lùm cùm liberè conſentimus.

Et hinc euidenter conuincimus, non loqui Ægidium de impetu prædeterminatè, ſed de inclinante, quia illi impetus, qui quaſi continuò fiunt in nos, rarò habent effectum conſenſus liberi. Vnde adiungit ille Auctor, *Cùm ergo tales impetus ſequimur,* dicimur aperire Deo. Et infrà, *Et ipſe in nobis ſuam vocem audientibus, & ſuis impetibus, ſeu motibus obtemperantibus largitur ſuam gratiam.* In quibus verbis apertè ſupponit, non ſemper homines ſequi illum impetum, nec aperire pulſanti, ac proinde non eſſe prædeterminantem. Imò quòd hoc ſit in noſtra libertate, apertè ſentit, dicens vlteriùs. *In*

D *nobis autem eſt permanere in virtute, & ſequi Deum ad hanc vocantem, vel ſecedere, &c. & ſequi diabolum ad malitiam vocantem.* Et infrà dicit, hos impetus gratiæ, etiam in ſtatu legis naturę, datos fuiſſe hominibus, *quos aliqui ſequentes diſponebantur ad gratiam,* & concludit idem fuiſſe ſeruatum in Angelis. Profectò in toto hoc diſcurſu euidenter docet hic auctor noſtram ſententiam, nec inter illos impetus gratiæ excitantis, & conuerſionem agnoſcit aliud medium auxilium, quod ordine naturæ antecedit cooperationem liberi arbitrij, & expreſsè etiam dicit, in aliis agentibus, vel ad operationem ordinis naturalis non eſſe neceſſarium aliquem impetum, *ſed ſolam operationem Dei, ſecundùm quod Deus in omni operante operatur.* Addi etiam poteſt,

E quòd in eodem 2.d.7.quæſt.1.art.2. §. *ſunt alij impetus*, ad opera gratiæ ſolùm poſtulat ex parte Dei motus gratiæ excitantis, quos vocat impetus, *quos poſſumus ſequi, & non ſequi; quos ſequendo adipiſcimur gratiam, & non ſequendo ſumus in culpa.* Et eodem modo de Angelis ſequitur.

10. Octauò refert Adrianum, quem Ledeſma contra nos allegat in 4.quæſt.de Sacrament.pœnit.de quo Sacramento plures quæſtiones tractat Adrianus; hanc verò materiam ſolùm attingit in quæſt.1.poſt tractatum de reſtitut. in art. 3. qui incipit, *Tertiò reſtat,* in cuius initio dicit, *terram animæ nihil Deo dignum poſſe efficere, niſi ſole gratiæ illuſtretur, & ad operandum excitata, adiuuetur.* Et infrà dicit animam non poſſe curari à morbo peccati via naturæ,

8. Refertur Adrianus.

ſed medicina cæleſtis gratiæ morbum illum vincere, & animam ſanare poteſt, anima quidem cooperante, ſed minus principaliter. Nihil certè eſt in his verbis, quod ad prædeterminationem vllo modo pertineat. Pergit verò dicens cum Auguſtino, *Magna gratiæ commodatio, quia nemo venit, niſi tractus*, & inde inducit admirationem, *cur hunc trahat, & illum non trahat*, cum reſponſione Auguſtini, & verbis Chriſti. *Si in Tyro, & Sidone*, & loco Auguſtini in quo tractionem explicat per excitationes congruentes. Vnde nihil inuenio in illo auctore, in quo à noſtra ſententia diſcrepet, nam potius illi fauet, cùm non agnoſcat niſi gratiam excitantem, & cooperantem, & excitantem quam quoad efficaciam per congruitatem declaret more Auguſtiniano.

Luc. 10.

10. Nonò hîc addi poſſunt omnes Auctores, quos in Prolegom. 1. adduximus, dicentes, ad liberam actionem neceſſarium eſſe, vt potentia proxima poſitis omnibus prærequiſitis ad agendum, poſſit agere, & non agere. Item quos allegauimus in lib. 3. dicentes, voluntatem præexiſtentem ordine naturæ plenè conſtitutam in actu primo, & ſic indeterminatam ſeipſam determinare cum concurſu proportionato, & ſimultaneo primæ cauſæ efferentis illum de ſe indifferenter, & quaſi independenter à libera cooperatione voluntatis. Ex his enim principiis euidenter refellitur neceſſitas, imò & poſſibilitas auxilij prædeterminantis ad actum liberum, etiamſi ſupernaturalis ſit, quia & ratio libertatis eadem eſt, formaliter loquendo, in actu ſupernaturali, & propter ſupernaturalitatem non poſtulat actus maiorem determinationem antecedentem in potentia libera, ſed maiores & ſupernaturales vires, quæ in actu primo ſine prædeterminatione dari poſſunt.

11. Quidam verò contra nos allegat Doctores Scholaſticos aſſerentes, voluntatem beneplaciti Dei ineffabiliter, & ſemper impleri, & eſſe immutabilem, prædefiniréque actus liberos præſertim prædeſtinatorum, & ad hoc citat Bonauent. in 1. diſt. 40. & 47. Scot. diſt. 39. & 46. Capreolum diſt. 45. & 47. Herueum. d. 38. & 46. & Guillel. de Rubion. 1. diſt. 38. 46. & 47. & poſſet allegare omnes de voluntate, ſcientia, & prædeſtinatione Dei ſcribentes. Sed illa omnia generalia ſunt, & de illis non eſt inter nos controuerſia. Nemo enim Catholicus negat, voluntatem Dei abſolutam, & beneplaciti ſemper impleri, & eſſe immutabilem, nec etiam de prædefinitione actuum liberorum nunc diſputamus, & nullus ferè eſt, qui abſolutè neget, poſſe Deum illos prædefinire, ſed tota controuerſia eſt de modo prædefinitionis, & concordiæ, cum vſu libertatis noſtræ, & conſequenter de modo, quo Deus efficaciter, ſeu infallibiliter exequitur per hominem id, quod prædeſtinauit, aut præfiniuit eum velle.

Bonauent. Scot. Capreol. Herueus. Guil. de Rubion.

12. At verò dicti Auctores numquam docuerunt, hanc executionem fieri media prædeterminatione ad extra, quæ ita neceſſitet voluntatem, vt non poſſit illi reſiſtere poſtquam illi ſemel imprimitur ſimili, vel maiori neceſſitate, ac independenter ab eius libertate, nullúſque inuenietur ex antiquis Theologis qui talem prædeterminationem cum libertate arbitrij concordare fuerit conatus. Imò ſupponere videntur concordiam libertatis cum tali prædeterminatione eſſe impoſſibilem, & ideo illa prætermiſſa aliter concordiam explicant, vel media aliqua conditione incluſa in obiecto diuini decreti, vt Alenſ. vel media aliqua præſcientia, vt Bonauent. ſuprà, & tractat bene Andreas de Caſtronou. in 1. diſt. 22. quæſt. 5. & 6. & attigit Okam in 1. diſt. 83. quæſt. 1. liter. 1. Gregor. q. 2. art. 2. Gabriel art. 1. in 2. parte illius. Waldenſ. lib. 1. Doctrinal. fid. cap. 28. Ioan. Arboreus tom. 1. Theoſoph. lib. 4. cap. 11. Idemque conſtare poteſt ex dictis de libero arbitrio in Prolegom. 1. & de concurſu Dei cum voluntate creata in lib. 3. Quocirca in locis citatis dicunt quidem in generali diuinam voluntatem abſolutam ſemper impleri, & ad eius omnipotentiam pertinere, vt poſſit, quod vult facere per voluntatem creatam liberè operantem, modum autem in particulari, vel non declarant, vel ſemper ita illum exponunt, vt neceſſitas, quæ in illo interuenit, non ſit antecedens, ſed conſequens, vt ſæpe tetigimus.

Bonauent. Andr. de Caſtronou.

Okam. Gregor. Gabr. VValdenſ. Arboreus.

Capvt LI.

Quid moderni Scriptores de hac controuerſia ſenſerint.

Eos Scriptores ſub hoc titulo comprehendo, qui poſt Concilium Tridentinum hoc punctum attigerunt, & ideo initium ſumám à M. Soto, qui eodem tempore, & ad ipſum Concilium opus de natur. & Grat. ſcripſit, & magnam meritò apud omnes habet auctoritatem. Hunc ergo inſignem Theologum purè & ſincerè pro noſtra ſententia allegaui in lib. 3. de auxiliis cap. 13. in fine, quod malè tulerunt contrariæ ſententiæ Auctores, & quidam ipſorum tacitè me accuſat, quòd non ex fide verba eius quædam interpoſita ſubticendo, allegauerim, ipſeque longo diſcurſu Sotum in ſuam ſententiam trahere conatur. Sed licèt potuerim vel Sotum non attentè legere, vel propter affectum ad propriam ſententiam illum non intelligere, veriſimilē tamen aſſero, fideliter eum retuliſſe, ſicut illum intellexi, nihilque ad occultandum, vel mutandum eius ſenſum, ſed ſolùm breuiter cauſa aliqua verba, quæ neceſſaria non videbantur, omiſiſſe. Nunc verò cùm iterum, atque iterum varia eius loca relegerim, conſtanter affirmo de auxiliis gratiæ idem, quod nos diximus, docuiſſe, excepto vno modo loquendi de auxilio, ſeu concurſu ſimultaneo, in quo etiam nunc alij recentiores Thomiſtæ à Soto diſcrepant, & fortaſſe ſolùm in verbis diſcrimen poſitum eſt. 1.

Sedes modernorum Scriptorum poſt Concilium Tridentinum.

Explico ſingula. Nam Soto in lib. 1. de Natur. & Grat. cap. 15. aſſertionem de libertate noſtra in operibus conuerſionis inde probat, quòd *neminem coactu Deus, vel neceſſitate ad ſe trahit, ſed in noſtra eſt poteſtate gratiam eius reſpuere.* Vbi pondero primò, poſt vocem *coactu* addidiſſe, *vel neceſſitate*, vt non ſolùm libertatem à coactione, ſed veram indifferentiæ libertatem tueretur. Secundò noto, loqui de neceſſitate ab extrinſeco illata à Deo, poſita, ex parte intellectus, aduertentia neceſſaria, ac ſufficiente ad conuerſionem, nam excludit neceſſitatem à Deo prouenientem ab illo, qui actu conuertitur. Vnde talis neceſſitas non poterat eſſe niſi ex aliqua motione Dei, ac proinde reſpectu illius in ſenſu compoſito. Iudicauit ergo Soto hanc neceſſitatem eſſe contrariam veræ libertati, & ideo illam in conuerſione negauit: quam tamen fautores phyſicæ prædeterminationis, vel requirunt, vel admittunt. Denique ad libertatē hanc neceſſariū credidit, vt in homine, qui conuerti 2.

Allegatur Soto. A Deo neminem coactu ad ſe trahi. Notandum.

conuertitur, ſit poteſtas reſiſtendi gratiæ, vtique trahenti, nam hoc eſt illam reſpuere, vt ſuprà circa Concilium Tridentinum diximus, cuius formam loquendi Soto imitatus eſt; poſtea verò addit, nunquam per Deum ſtare, quo minus ipſi pulſanti aperiamus, quod certè non ita eſſet, ſi prædeterminatio eſſet neceſſaria, vt ſuprà oſtenſum eſt; poſtea verò radicem propriam huius veritatis attingens ait, *Non enim ad ſe nos trahit Deus, vt pecudes*, &c. *ſed illuminando, dirigendo, pulſando, & inſtigando*, vbi non aliter modum tractionis, & præmotionis Dei exponit, quàm nos cum Auguſtino explicauimus. Neque in toto diſcurſu illius capitis aliud peragit, niſi eandem doctrinam verbis Scripturæ, Auguſtini, Hieronymi, & Bernardi confirmare.

3. At verò in fine quarti hunc eundem locum recognoſcens Soto, repetit quod ibi dixerit, cauſam proximam, cur ex duobus vocatis vnus iuſtificatur, & non alius, ex libertate arbitrij ſumendam eſſe, ſcilicet, quia iſte aſſentire voluit, ille noluit, nam ex prædeterminatione ſolùm cauſa remota redditur. Addit priorem partem eſſe intelligendam de cauſa materiali, & diſpoſitiua, quod intelligit reſpectu infuſionis primæ gratiæ, nam reſpectu actualis conuerſionis, cur in vno ſit, & non in alio, cauſam proximam dicit eſſe libertatem voluntatis. Addit tamen, *Quidam verò hoc taxare voluerunt, dicentes, quòd nimirum tribuerim libero arbitrio in iuſtificationis cauſa.* Si nobis expoſuiſſet Soto, quam ob cauſam illi cenſores, quos refert, dictum eius taxare voluerint, euidentiùs mentem ſuam explicaſſet. Veriſimillimum autem exiſtimo, ideo cenſores illos in dictis Soti offendiſſe, quia motionem Dei prædeterminantē è medio tollebat, & quia præter prædeſtinationem, non reddebat ex parte Dei aliam cauſam proximam, ob quam ex duobus vocatis vnus conuertatur, & non alius, præter libertatem voluntatis, ſentiens in tota vocatione, & in omnibus motionibus præuenientis gratiæ poſſe eſſe æqualitatem, & nihilominus in actuali conuerſione poſſe eſſe diſcrimen, hoc enim eſt, quod ibidem ait, *Cùm ex duobus vtrunque Deus aſpiret, cur iſte conuertatur, & non ille, reddi non poteſt cauſa, niſi quia vnus præbet aſſenſum, alter verò minimè.* Quod certè non eſſet verum, niſi aſpiratio eſſet æqualis, alioqui ex maiori aſpiratione poſſet reddi ratio. In illa ergo doctrina euidenter ſupponebat Soto, non dari ei, qui conuertitur, prædeterminationem præuiam, quæ alteri negetur. Hoc ergo eſt, quod alij taxare voluerunt: iam enim fortaſſe opinio illa inceperat pulſare. Et nihilominus ipſe conſtanter reſpondet, *Et tamen ſalua ſemper Eccleſia Catholicæ cenſura, arbitror neceſſariò dicendum.* Et rationem reddens addit, *Aſſenſus enim liberi arbitrij non eſt cauſa præueniens motionem Dei, ſed effectus eiuſdem motionis idem præuenientis liberum arbitrium.* Qualis autem illa ſit, explicat, dicens. *Eſt enim pulſatio, & aſpiratio Dei ad corda noſtra*, & de hac aſpiratione, & præueniente motione dicit eſſe cauſam noſtri conſenſus, non tamen habere hunc effectum neceſſariò, quia oportet liberum etiam arbitrium ſuam cooperationem adiungere. quam doctrinam exemplis, & teſtimoniis locupletat, nihil tamen mutat, neque addit in ſubſtantia doctrinæ, & ideo non oportuiſſet tam prolixè verba referre, niſi nos aduerſariorum inſtantia cogeret. Illud denique verbum, quod poſtea ſubdit, *Qui audit, & diſcit, venit ad me; quaſi in noſtra poteſtate ſit trahenti aſſentire, vel diſſentire*, prædeterminationi eſt contrarium, quia talis poteſtas non eſt in nobis, ſi tractio per phyſicam prædeterminationem fiat.

Hanc eandem doctrinam latiùs expoſuit Soto in dicto lib. 1. cap. 16. vt in altero loco refert, & tacitè confirmat. Ibi enim tres ordines effectuum gratiæ, qui in nobis fiunt à Deo, diſtinguit, in primo ponit motiones gratiæ præuenientis, quibus Deus ſolus mouet corda noſtra; explicat autem idem Soto, particulam illam *ſolus* excludere liberam cooperationem noſtram, non tamen vitalem efficientiam. Et in hoc ordine ponit *inſpirationes, illuminationes, pulſationes, ac denique totam internam vocationem*, quam *excitando*, & *ſuggerendo* Deus in nobis facit. Neque agnoſcit aliam motionem præuiam, quæ à ſolo Deo, nobis nec liberè, nec vitaliter cooperantibus, in nobis fiat. *Neque ego, (inquit,) contrarium potui vnquam excogitare.* In tertio ordine ponit habitus infuſos, qui ad præſens non referunt. Igitur in ſecundo ordine ponit quemlibet actum ſupernaturalem liberum, etiam ipſam conuerſionem, inter quam, & priores actus gratiæ excitantis, non ponit mediam aliquam motionem, quæ à Deo ſolo fiat, ſed dicit, ſimul tempore fieri à Deo, & à nobis. Et ita ad hunc ſecundum effectum præter priorem gratiæ motionem, nihil aliud requirit, niſi auxilium ſimultaneum, ſeu generalem gratiæ concurſum. Vnde paulo inferiùs de hoc ſecundo genere motionis Dei ait, *Neque aliud eſt me Deum hoc modo mouere, quàm mecū concurrere ad eliciendum liberum actū.* Et ibidem expreſsè addit, quando vnus conuertitur, & non alius, eſſe neceſſariò inæqualitatem in hoc concurſu, non verò in præuenientibus motionibus.

Dices ex his rectè colligi non poſuiſſe Soto prædefinitionem diſtinctam ab actu conuerſionis, ſeu in actu primo, nihilominus tamen potuiſſe illam ponere in actu conuerſionis, ſeu in ipſomet concurſu ad illum. Et videtur ita ſentire, nam ait, per hanc motionem Deum nos trahere, cōuertere, promouere, eóque aliquem meliùs conuerti, quo hāc motionē recipit auctiorē, & meliorē. Denique addit, *illam motionem Dei licèt ſit ſimul, eſſe priorem natura cooperationem liberi arbitrij*; cùm ergo inſeparabilis ſit cooperatio liberi arbitrij ab illa motione Dei, erit illa prædeterminatio eius in actu ſecundo. Quàm verò fuerit Soto alienus ab hac cogitatione ponendi prædeterminationem in tali concurſu, euidenter, vt opinor, conuincitur, ex his, quæ dicit in principio eiuſdem capitis; propoſita enim difficultate quomodo poſſit voluntas liberè conſentire, cùm Deus per ſuam omnipotentem voluntatem, cui humana non poteſt reſiſtere, illam moueat. Reſpondet in ſumma, voluntatem humanam poſſe illi motioni reſiſtere, ſeu facere, vt in re non ponatur, neque hoc eſſe contra omnipotentiam Dei, quia ipſe diſpoſuit *cum ſingulis cauſis modo proprio concurrere*, cum naturalibus naturaliter, & cum voluntariis liberè. Et ad hoc explicandum ſubiungit, *Quocirca quidquid Deus vult voluntate abſoluta, & quæ dicitur beneplaciti, fit iuxta illud, Voluntati eius quis reſiſtet? Quando autem cum libero homine concurrit, non vult illud fieri, niſi ſalua humana natura, & libera voluntate, quæ idcirco reſiſtere Deo poteſt.* Vbi euidenter diſtinguit hanc poſteriorem voluntatem, à voluntate abſoluta, & beneplaciti, & cui reſiſtere nullus poteſt; ergo ſentit eſſe conditionatam, & ob incluſam conditionem non eſſe omnino efficacem ac beneplaciti, ac proinde illi reſiſti poſſe. Conditionem autem in illa voluntate

Marginal notes: 4. — 5. Effugium. — Occurritur effugio.

voluntate ex parte obiecti incluſam explicat inferiùs, dicens, *Sunt ergo alia ſecundi generis opera, quæ ita in nobis Deus exercet, ſi nos tamen aſſenſum præbeamus.* Hæc ergo conditio eſt in obiecto illius voluntatis poſita, & ideo non eſt abſoluta, nec omnino efficax, & inde fit vt liberum arbitrium poſſit illi reſiſtere, vel ſuſpendendo actum ſuum, vel alium repugnantem efficiendo. Quod certè non poſſet, ſi Deus per abſolutam voluntatem talis actus, vel effectus concurſum ſuum præſtaret, tunc enim & ſolùm ad illum actum offerret concurſum, & ſic nullum alium actum poſſet voluntas hominis efficere, & determinare prorſus, vel potius neceſſitaret voluntatem hominis ad exercitium talis actus, vt ſuprà oſtenſum eſt: quapropter nullo modo poſſet humana voluntas illi voluntati Dei reſiſtere. In his ergo omnibus Soto nobiſcum conſentit. Alia verò, quæ ex eodem Soto ſuper epiſtol. ad Roman. allegari ſolent, ad rem non pertinent: nam ſunt generalia principia de gratia præmouente, & efficaci, & de prædeſtinatione quam omnes admittimus.

Vnum verò eſt, in quo Soto à nobis differre videtur, quia dicit illum concurſum prout eſt motio Dei, eſſe priorem natura, quàm ſit cooperatio noſtræ voluntatis, & conſequenter eſſe vnum ex prærequiſitis ad conſenſum, & non ex concomitantibus. Sed in hoc eius ſententiam non probamus, niſi fortaſſe ita explicetur, vt in verbis tantùm à nobis diſcrepetur. Non enim ponit duos concurſus Dei neceſſarios ad conſenſum poſt motionem gratiæ excitantis, ſed vnum tantùm, vt ex diſcurſu illorum capitum conſtat; ille autem concurſus inhibitus neceſſariò eſſe debet in ipſa actione voluntatis, & ab illa in re non diſtingui, ideóque nec poteſt eſſe ex prærequiſitis ad agendum, neque prius, ſed ſimul natura ſecundùm propriam rationem cauſalitatis Et in hoc iam nobiſcum conueniunt moderni Thomiſtæ, & conſequenter recedunt à ſententia Soti in illo ſenſu intellecta. Quòd ſi fortaſſe Soto exiſtimauit in ipſomet actu conſenſus actionem Dei, & actionem voluntatis eſſe in re diſtinctas, & ideo actionem Dei eſſe prærequiſitam, & priorem natura, iam hoc à nobis ſatis refutatum eſt in cap.... Et ſuppoſito illo ſenſu fateor incautè incidiſſe in quendam modum phyſicæ prædeterminationis, non vidiſſe autem repugnantiam, quam hic ſenſus includit cum his, quæ in eodem capite dixerat, nec fortaſſe de illatione cogitaſſe. Poſſet tamen intelligi de prioritate naturæ latè ſumpta, vt dicit prioritatem independentiæ, & perfectionis, vel certè poſſet exponi de auxilio non vt iam poſito in voluntate hominis, ſed vt oblato ex parte Dei, ſic enim dicitur rectè eſſe prius natura, & cum illo ſic oblato poſſe voluntatem hominis agere, ſeu ei reſiſtere. In alio enim ſenſu impoſſibile eſt, quod Soto ait, *Illo poſito eſſe in facultate voluntatis agere, & non agere*: nam cùm dicit, *illo poſito*, iam facit ſenſum compoſitum, at poſito ad extra concurſu Dei in hominis voluntate, impoſſibile eſt illam non agere. Et ſimiliter falſum erit, quod dicit, *ante diuinum concurſum non poteſt voluntas agere*, nam loquendo de concurſu ad extra poſito in voluntate hominis, falſum eſt, nam prius tempore, vel natura, quàm illum in ſe recipiat, poteſt voluntas agere, quia vt poſſit, ſufficit vt habeat concurſum oblatum. Fateor tamen Sotum ſi in hoc ſenſu loquutus eſt, immeritò & æquiuocè ſententiam, quam refert, impugnare. Quapropter in hac parte eius philoſophandi rationem non probamus.

Secundo loco allegari ſolet in vtramque partem Vega lib. 6. in Trident. à cap. 4. vſque ad 9. 7. Refertur Vega.
Sed ibi ferè tranſcribit doctrinam Soti, ideoque circa eius loci ſenſum immorari non oportet, nam reuera lubricè loquitur, quamuis nihil ibi dicat, quod ſine prædeterminatione phyſica intelligi non poſſit, vt lib. 1. de auxil. cap. 14. & lib. 3. cap. 13. ſufficienter explicaui. In lib. autem 12. cap. 22. ad primam obiectionem ſic inquit. *Cuperem clarè, & diſtinctè tradi, perinde eſſe in noſtra poteſtate omnia exercitia virtutum, ad quæ credimus eſſe neceſſariam Dei gratiam, ac ſi ſolus generalis concurſus ſufficeret*, &c. Et rationem reddit infrà, *quia Deus tam admirabiliter ſuum omnem concurſum, & omnem ſuam ſcientiam, prædeſtinationem, & voluntatem voluntatis noſtræ arbitrio ſubiecit, vt poſſit ipſa de ſe quidquid voluerit ſtatuere.* Certè hæc malè cohærere poſſunt cum phyſica prædeterminatione, imò exaggerationem continent, quam prudenter accipere, & explicare oportet. Præterea in lib. 13. cap. 12. multa dicit de auxilio efficaci, quæ cum prædeterminatione phyſica ſubſiſtere non poſſunt. Nam in primis ait, peccatorem induratum, qui à Deo ſufficienter excitatur, poſſe auxilium efficax ad vltimam conuerſionem, & diſpoſitionem ad iuſtitiam impetrare, ſi velit. In quo duo includuntur, vnum eſt hominem ſic excitatum poſſe per illam ſolam excitationem cum generali concurſu gratiæ proximè, & immediatè aliquid licitè operari, quo aliud maius auxilium impetret. Aliud eſt auxilium efficax eſſe in hominis poteſtate interdum proxima, interdum remota, in ordine ad diuerſos actus. Vtrumque autem horum pugnat cum phyſica prædeterminatione, vt ſatis in ſuperioribus oſtenſum eſt. Verba aliqua eius, quia energiam, & vim habent, hîc tranſcribam; cùm enim dixiſſet induratos poſſe pœnitere, licèt in diuina prouidentia, & prophetia infallibile ſit eos non acturos pœnitentiam, ſubdit. *Et horum omnium cauſa eſt, quia licèt nullus valet pœnitere ſine auxilio diuino, tamen illud auxilium poteſt quicunque, ſi velit, habere, etiamſi eo ſit priuatus. Sicut & auxilio generali ad loquendum careo, cùm hæc ſcribo, tamen illud poſſum, ſi velim, habere, & ideo liberè taceo, & poſſum cum voluero, loqui. Et Deus quidem omnibus peccatoribus perſeuerantibus in peccatis ſubtrahit auxilium efficax ad pœnitentiam, quod ſolis illis præſtatur, quos verè ſuorum pœniteret. Sed quia derogare non nouit legibus communibus, præſertim fauorabilibus, nunquam alicui ſic ſubtrahit, nec quenquam in hoc punit, vt non poſſit hoc auxilium, ſicut, & generale habere, hoc enim eſſet legem communem inuertere, & viam terminum facere, ſed punit omnes peccatores, qui non conuertuntur in hoc, quod habeant auxilium quo conuertantur.*

Et in cap. 13. de eiſdem induratis ait, *quòd ſimpliciter, & abſolutè poſſint pœnitere, ſatis, opinor,* 8. Idem Vega.
explicauimus ex eo, quòd quicunque peccator poteſt cùm voluerit, habere auxilium Dei efficax ad reſurgendum. At profectò non ita poteſt peccator habere cùm velit phyſicam prædeterminationem, cùm nec velle hoc poſſit, niſi ad illud velle prædeterminetur, vt ſatis in ſuperioribus deductum eſt. Ergo ex ſententia huius auctoris auxilium efficax non conſiſtit in phyſica prædeterminatione. Quod verò idem auctor ſubdit, aliquos in ſenſu compoſito non poſſe conuerti, ipſe tum in illo, tum in capite præcedenti ſatis exponit de ſenſu compoſito cum præſcientia Dei quoad impoſſibilitatem ſimpliciter, vel de ſenſu compoſito cum aliqua praua conſuetudine, vel frequentia peccandi

quoad

quoad moralem impoſſibilitatem. Et his opponit poteſtatem ſimpliciter, quæ conſideratur ex vi præuenientis auxilij ſufficientis cum libertate arbitrij, & ſic dicit eſſe in poteſtate cuiuſlibet peccatoris habere auxilium efficax ad ſuam conuerſionem, quod veriſſimè dictum eſt, & repugnat, (vt oſtendi,) cum phyſica prædeterminatione. Signum ergo eſt Vegam nunquam de illa cogitaſſe pro auxilio efficaci explicando. Vnde inferiùs per auxilium efficax explicat concurſum ſimultaneum, quam Deus nemini negat, ſi per eum non ſteterit, quod ſano modo intelligendum eſt iuxta ſuperiùs dicta. Concurſus enim actualis dicitur ſpecialiter efficax, quia ex natura ſua eſt neceſſariò coniunctus cum cooperatione liberi arbitrij, nec poteſt ab illa ſeparari, quod non habet auxiliũ excitans, & ideo nec habet illum modũ efficaciæ, nec ſemper eſt efficax, licèt alio modo, ſcilicet, ob congruitatem ſæpè ſit efficax, vt explicauimus.

9. Adducitur *Alphonſus à Caſtro.* Obiectio.

Tertiò potiori ratione pro noſtra ſententia profero Alphonſum à Caſtro lib. 7. cont. hæreſ. verb. *Gratia* hæreſ. 1. quem etiam in lib. 3. de Auxiliis allegaui. Et licèt aduerſarij abnuant fortaſſe, quia non loquitur expreſsè de prædeterminatione phyſica illam negando, tamen negare non poſſunt, quin explicando ex profeſſo auxilia gratiæ, & concordiam eorum cum libertate, ita de illa prædeterminatione tacuerit, vt non ſolùm illam negare, ſed etiam prorſus ignoraſſe oſtenderit. Nam in primis inter quinque aſſertiones, quas *catholicas* vocat, quarta eſt. *Poſtquam Deus voluntatem noſtram excitauit ad bonum, eſt in ipſa hominis voluntate hæc poteſtas, vt Deo mouenti, & inſpiranti conſentiat, vel diſſentiat*, Reſpondendo autem ad primam obiectionem, illam magis declarans dicit, *hanc eſſe arbitrij noſtri libertatem, vt Deo mouenti conſentiat, & cooperanti cooperetur.* Vbi iam non de ſola poteſtate, (quod aduerſarij arripere poſſint.) ſed de actuali conuerſione loquitur, & ad illam nihil aliud, quàm excitantem gratiam, & cooperationem Dei requirit, & addit. *Deus autem nunquam ſeipſum nobis negat, imò ſemper paratus eſt, vt nos excitet, & adiuuet.* quod non ſatis eſſet, ſi prædeterminatio eſſet neceſſaria, quia ad illam non eſt omnibus Deus paratus, imò quòd illum ſe multis, & innumeris hominibus negat.

Soluitur.

Et in reſponſione ad 2. obiectum eandem doctrinam pluribus verbis repetit, & apertè docet ad opera gratiæ hæc duo tantùm auxilia eſſe neceſſaria, ſcilicet, *præuentionem, & cooperationem.* Præuentionem autem exponit, dicens. *Deus ergo præuenit mouendo, & excitando, nos autem ſequimur obediendo per conſenſum. Cooperationem* autem vocauerat in aſſertione 3. *concauſationem generalem Dei*, & per illam in dicta reſponſione dicit Deum adiuuare infirmitatem noſtram, & nos vocari à Paulo *coadiutores Dei. Ex quibus verbis* (ait) *apertè ſatis colligimus in eodem opere ſimul Deum, & nos operari.* Docet ergo omnia, quæ nos de his auxiliis ſentimus, & dum nihil addit, indicat hæc ſufficere, alioqui mutilam doctrinam tradidiſſet, & inſufficientiſſime obiectionibus, & difficultatibus ſatisfeciſſet. Eandem doctrinam confirmat in lib. 9. verbo *libertas*, hæreſ. 1. circa finem, & omnia quæ in confirmationem libertatis ibi adducit, eò tendunt, vt oſtendat non ſolum hominem de ſe liberum eſſe, ſed etiam poſtquam Dei præuiam motionem accepit, ſui iuris eſſe, vt in hanc, vel illam partem determinari incipiat. Et apertè dicit Deum expectare hanc hominis cooperationem liberam poſtquam illum vocauit.

Quartò libet hîc Michaelem de Palacios attexere, quem in lib. de auxiliis prætermiſi, quia de concurſu Dei aliter quàm nos loqui, & ſentire viſus eſt in 1. d. 46. Nunc autem, quia inuenio illum pro phyſica prædeterminatione allegari, cogor illius ſententiam expendere, vt veritas innoteſcat. 10. Attexitur *Michael de Palacios.*

Citatur ergo in 2. diſt. 25. & 26. quia dicit, *Deum bifariam mouere liberum arbitrium, efficaciter, & inefficaciter*, quę verba habet in d. 25. in vltimo §. totius diſputationis, reſpondendo ad argumentum in principio poſitum. Sed videamus quomodo membra illius partitionis exponat, ait, *Inefficaciter quidem mouet, quando excitat, vocat, præuenit, non ſubſequuto effectu. Efficaciter verò quando incipienti Deo cooperatur liberum arbitrium, & moneti ſalutem, paret noſtra voluntas.* quæ verba ſi in Molina inuenirentur, dicerent fortè non diſtinguere auxilium efficax ab inefficaci, niſi ab euentu, & illum ſequi, vel non ſequi pro innata voluntatis noſtræ libertate; ergo vt minimum ex eis colligere debemus, eum non poſuiſſe motionem mediam inter excitationem, & conſenſum, in qua conſiſtat efficacia, ſed ipſam excitationẽ vocari efficacem, quando ita datur, vt obtineat conſenſum, inefficacẽ verò, quãdo illum non conſequitur. Addit verò aliquid, quod videtur nobis contrarium, videlicet, quando Deus mouet inefficaciter, tunc neceſſariò ſequi conſenſum. *Cæterùm quando efficaciter mouet, tunc liberum arbitriũ neceſſariò cooperatur*; qualis autẽ ſit illa neceſſitas, ita exponit. *Nã hoc eſt efficaciter moueri, quod ſubſequatur cooperatio liberi arbitrij.* Nõ ergo ponit neceſſitatẽ in cauſa, ſeu in intrinſeca virtute motionis, ſed in effectu, quia cùm dicitur motio efficax, iam dicetur illi cooperari liberũ arbitriũ. vnde adiungit, *Ad hæc neceſſitas non eſt ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, quia illa cooperatio liberi arbitrij eſt neceſſaria ſub inſtanti, ſub quo eſt, quia omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe; at eſt libera ſimpliciter, quia poterat liberum arbitrium illam non præſtare.* Ac ſi diceret, eſt neceſſitas conſequens, non antecedens, id eſt, ex ſuppoſitione ipſius vſus liberi, non ex ſuppoſitione motionis, nam illa non obſtante poſſet arbitrium ſuam cooperationem non præſtare. In diſt. autem 26. vbi de gratia operante, & cooperante diſputat, nullam aliam præoperantem gratiam actualem agnoſcit, *niſi auxilium*, (ait,) *quo Deus excitat mentes ad bene volendum*, quod auxilium vocat etiam gratiam præuenientem, & vocationem, quam cum Auguſtino *effectricem bonæ voluntatis* appellat. Vnde repetens inferiùs diuiſionem gratiæ efficacis, & inefficacis dicit, tunc eſſe inefficacem quando eſt ſola gratia operans, efficacem verò quando eſt etiam cooperans; tunc autem eſt cooperans, quando cũ illa agit liberum arbitrium. Nullam ergo prædeterminantem gratiam hic auctor agnouit. In eo verò, quod alibi dixit de concurſu Dei, vel non ſatis conſequenter loquitur, vel certè in modo tantùm loquendi differt, vt de Soto diximus, nam eodem modo, quo Soto, de prioritate naturæ generalis concurſus loquitur.

Deum bifariam liberũ arbitrium mouere.

Nullam prædeterminantem gratiam hic Auctor agnoſcit.

11. Adnumeratur *Ruardus.*

Venio ad alios auctores, qui contra Caluinum ex profeſſo ſcribentes punctum huius cauſæ diſtinctiùs attigerunt, Quinto ergo loco numeramus Ruardum, quem Bañez, & Ledeſma ingenuè fatentur ſententiam noſtram docuiſſe; Cumel verò cùm id ſimpliciter negare non ſit auſus, dicit ſaltem variè ſenſiſſe, & interdum in vnam, interdum in alteram partem declinare, ac denique vtranque partem cenſuiſſe probabilem. Quoniam verò hic auctor in art. 7. contra Lutherum ferè

ferè à principio per multas paginas punctum hoc proſequitur, ad iudicium ferendum de illius ſententia, non hæc, vel illa verba ſeparatim ſumpta ſumenda ſunt, ſed tota ſeries doctrinæ eſt attentè inſpicienda, & non quid dubitationis mouendo, aut difficultatis proponendo, ſed quid definiendo, & aſſertiones ſtabiliendo dicat eſt conſiderandum. Primò ergo pro fundamento totius materiæ ponit receptam definitionem liberi arbitrij, quam nos in Prolegom. 1. poſuimus, dicens. *Liberum arbitrium eſt facultas, qua poſitis omnibus requiſitis ad eligendum, & agendum poſſumus non eligere, & non agere;* quam deſcriptionem de poteſtate compoſita cum omnibus requiſitis declarat, dicens. *Ita videlicet, quòd omnibus ſimiliter ſe habentibus quando eligimus, poſſumus non eligere, imò plerumque refutare, & quando non eligimus, aut refutamus, poſſumus eligere, aut refutare.* Statim verò proponit difficultatem de generali concurſu, dicitque eſſe facilem, quia Deus mouet vnamquamque cauſam modo illi accommodato. Propter quod ait, *Deus liberum arbitrium ſic mouet, vt non ex neceſſitate moueat, nec ad vnum ipſum determinet,* quæ duo æquiualentia cenſet, & ideo vtrumque negat, eà verò verbis diſtinguit, vt tergiuerſationibus occurrat. Ex hoc ergo fundamento poſt plures columnas §. *Et quia articulus,* procedit ad tractandum de concordia libertatis in operibus pietatis, cum neceſſitate gratiæ ad illa exercenda, & infrà in §. *Et poſt homo per liberum arbitrium,* nomine *gratiæ* declarat intelligi *auxilium gratuitum animam interiùs mouentis, dirigentis, & inſpirantis ei cogitationes ſalutares, ac bonum propoſitum, atque ad ea, quæ ſunt ſalutis.* Et infrà dicit, *Deum in corde operari, illuminando intellectum, & voluntatem afficiendo.* Et iterum, *Diuina ſuaſio, ſuggeſtio, pulſus ad oſtium cordis, directio Dei, quando intus in corde fiunt, propriè ſunt gratia, per quam bene agimus. Omnis tamen affectus Dei gratuitus, qui natus eſt ſalutem hominis promouere gratiæ hìc intelligi poteſt.* Et addit, *hanc eſſe gratiam, quæ in interna Dei motione conſiſtit.*

Liberum arbitrium eſſe facultatem, qua poſitis omnibus requiſitis ad eligendum, & agendum poſſimus non eligere, & non agere.

12. Ex quibus conſtat nullum aliud auxilium præmouentis gratiæ hunc auctorem cognoſcere, niſi illud, quod in his motibus gratiæ excitantis conſiſtit. Poſt tres verò columnas attingens cooperantem gratiam dicit, *Licèt gratia ſit ratio operandi, nihilominus totum pium opus, & quidquid eſt eius, & gratiæ eſſe, & liberi arbitrij.* Et rationem infrà indicat, quia licèt actio habeat à gratia, quòd ſupernaturalis ſit, à voluntate habet, quòd ſit libera, *Nulla enim eſt actio (inquit) libera, niſi per vim, & naturam liberi arbitrij à qua ſola naſcitur omnis libertas.* Paulo verò inferiùs difficultatem quæſtionis huius concordiæ argumentando, & dubitando dicit. *Deum vti voluntate, vt inſtrumento, applicando illam ad opus,* quam difficultatem etiam in operibus liberis naturalis ordinis inueniri dicit. *Quia per diuinam prouidentiam voluntas mouetur, & determinatur ad opus.* Cui poſtea reſpondet, Deum agere in cordibus noſtris *ſuaſione inclinando, & diſſuaſione auertendo. Quia nouit,* (inquit,) *Deus vocare vnumquemque quomodo pro ſuo arbitrio aptum, & idoneum nouit ad ſequendum.* Quod latè teſtimoniis Auguſtini à nobis ſuprà citatis confirmat, nec alium modum, quo Deus voluntatem noſtram determinet, admittit. *Quia ſuaſio ſola,* (dicit paulo inferiùs,) *ſiue ab homine, ſiue à Deo fiat, non mouet efficaciter voluntatem. Ipſa enim ſola,* (inquit,) *ex ſuo iudicio ſe flectit in eam partem, quæ magis placet.* Vbi particula *ſola*

A non excludit generalem concurſum ſimultaneum Dei, excludit ergo prædeterminationem efficacem ab extrinſeco agente. Nihilominus tamen ſtatim ſubdit, *poſſe Deum efficaciter flectere hominis voluntatem, a propoſito, quod habet in aliud.* Hoc verò conſequenter exponit de efficaci motione per ſuaſionem accommodatam iuxta infinitam ſcientiam, & potentiam Dei; ſic enim ait, *Sed hoc facere poteſt Deus in operibus pietatis per ſemina ſanctarum cogitationum, & affectionum, quibus miſericorditer hominem præuenit.* quod teſtimoniis Auguſtini latè comprobat.

Hoc ipſum proſequitur in §. *Poteſt etiam homo,* 13.
B vbi parum poſt principium diſtinctiùs proponit quæſtionem, quam obſcuram, & perplexam eſſe dicit. *An bonus vſus gratiæ, qua à Deo præuenimur, & qua voluntas ad conuerſionem præparatur, noſtri ſit liberi arbitrij,* &c. quam diſputat variis Auguſtini teſtimoniis, quibus docet conuerſionem eſſe tribuendam libertati voluntatis, non tamen ſoli, ſed diuinitus adiutæ, vtique per cooperantem gratiam. Quia verò Auguſtinus in multis locis videtur loqui de ſancta cogitatione, & illuminatione, quæ ad intellectum pertinet, addit inferiùs Ruardus, quòd licèt præter ſuaſionem ex parte intellectus, *exigatur alia gratia, per quam immediatè inclinetur, & accommodetur voluntas per*
C *pium affectum, per quem etiam voluntas à Deo effectiuè flectatur, nihil mutat, neque impedit voluntatis libertatem in libero vſu gratiæ, quia ita ſuauiter inclinat, & determinat eam Deus, vt ex conſilio, & iudicio, & ſic liberè ſequatur hanc Dei appropriationem.* Ex quibus verbis non ſatis perpenſis exiſtimauit F. Cumel docuiſſe Ruardum prædeterminationem phyſicam ad conſenſum non repugnare libertati conſenſus. At Ruardus longè eſt ab illo ſenſu; ſententia enim eius in eis verbis eſt, præter illuminationem intellectus mouere etiam Deum voluntatem, determinando illam ad aliquem affectum non liberum, ſed neceſſarium, nec propterea lædi libertatem in bono vſu gratiæ, quia ex illo priori, ac neceſſario affectu ſequitur per liberam determinationem conſenſus. Quem
D ſenſum euidenter declarat, dum addit. *Spiritus Chriſti ſuadendo vt ſequamur, ſimul voluntatem quaſi naturaliter afficit placentia quadam rei ſuaſæ, quæ eſt voluntati ratio ſe determinandi, principium, & ſeminarium bonarum volitionum, quas ex eo quaſi ſemine producit.* Non poterat certè clariùs, aut doctiùs rem explicare, & oſtendere, neque ponere præuiam motionem gratiæ, niſi per actus vitales, tam voluntatis, quàm intellectus, nec ponere neceſſariam conſecutionem conſenſus ex talibus actibus, ſed docere ad illum ſe determinare voluntatem gratiam adiutam. Et, quod caput eſt, ſubiungit ſtatim. *Quod autem diximus de libero vſu, liberóque neglectu gratiæ, quæ datur ad pœni-*
E *tentiam, & conuerſionem peccatoris, quódque & ad ipſam vel vti poſſumus, & conuerti, vel negligere etiam eam, quæ ad conuerſionem eſt ſufficiens, ſic quod ea ſtante non conuertamur, adeò vt in neutra parte contradictionis ſit neceſſitas, ſed mera contingentia, definitum eſſe in Concilio Tridentino, in decretis, & Canonibus de iuſtificatione.* Et poſt verba Concilij adiungit. *Nam ſicut credere voluntarium eſt, ita & de peccatis propter Deum pœnitere, & ab eis ad Deum conuerti, nec vlla ad hæc eſſe poteſt per quancumque gratiam neceſſitas, quin contemni poſſit.*

Poſt prædictam verò reſolutionem, quam ſatis 14.
conſtanter tradit, mouet alias quæſtiones, quibus per varias aſſertiones reſpondet, quarum plures eandem

eandem doctrinam continent, & extendunt potius quàm diminuant. Nam in prima ait, poſſe hominem ex viribus liberi arbitrij ſufficientem vocarionem non cõtemnere, quia poteſt non peccare, & contemnere eſſet peccare. In ſecunda verò ait, percipientem Dei pulſum poſſe ſine noua gratia habere ſibi gratũ, quòd Deus cor eius pulſare dignetur, vtique per nouum actum liberum, vt euidenter exponit. In quo neceſſe eſt, vt de gratia præueniente loquatur, nam noua gratia concomitans ſemper neceſſaria eſt, vt in tertia aſſertione ſtatim declarat. Quod ergo in prima dicit, de viribus liberi arbitrij intelligendum eſt, vel præcisè ſpectando libertatem actus, vel meliùs non excludendo concomitantem gratiam, quæ ſemper ad non peccandum contra naturale præceptum neceſſaria eſt: nam quia illa non præcedit liberum arbitrium, ſed comitatur illud, ideo non ſemper exprimitur. Vnde vniuerſaliter addit in quarta aſſertione, *Omnes gratias, quæ ſunt nobis operandi principia, aut quibus dirigimur, & protegimur, & vniuerſa, quia præcedunt tempore, vel natura Dei operationem efficacem, eſſe poſſe ſine vſu, & fructu*, &c. *nec voluntati adducere neceſſitatem.* Et in quinta, & ſexta explicat gratiam efficacem per *vocationem ex propoſito.* In ſeptima verò clariſſimè atteſtatur eandem vocationem in vno non habere effectum, quia ſolâ ſua libertate illam negligit, ideo verò habere conuerſionis effectum, quia ipſo annuente Deus conuerſionem eius efficaciter operatur, vtique auxilio ſimultaneo. Nam ideo ſubdit, in hoc ſeruari proportionem inter ſupernaturalia, & naturalia. *In eo enim,* (ait,) *qui vult ambulare, etiam Deus cooperatur, & ſi non vult, Deus ei non cooperatur, & tamen nihil eſt poſitiuum abſolutum ante actionem in vno, quod non ſit in alio.* Eandemque doctrinam repetit in aſſertione 10. de duobus æquè vocatis, quòd ex libertate vnus conſentit, & non alius. Et reddit rationem. *Quia omnibus poſitis, quæ præcedunt, & requiruntur ad fidem, & conuerſionem, libera manet voluntas, nullaque inducitur neceſſitas ſe determinandi ad credendum, vel ſequendum vocationem, nec ad oppoſitum.* Quod ex Auguſtino latè probat, & inferiùs addit. *In omni enim materia, ita pietatis, & gratiarum, ſicut morali, & ciuili ad voluntatem pertinet ſe determinare ad vnam, vel alteram partem.* Et addit verba notanda. *Et quamuis ſub Dei determinatione, non tamen propterea minus liberè ſe determinat, quàm ſi non concurreret, nec determinaret Deus.* Quod profectò dicit propter concurſum ſimultaneum, quem determinationem Dei appellat, quia verè efficit determinationem ipſam voluntatis, quamuis non ſine ipſa ſe determinante.

15. Et ideo paulo inferiùs cùm dixiſſet non obſtãte hac libertate noſtræ determinationis, eos, qui ſecundùm propoſitum vocantur, indeclinabiliter ſequi Dei impulſum, addit, id fieri modo occulto, & ſoli Deo cognito, ſolúmque conſtanter affirmat *directionem Dei nihil ponere in homine ſic indeclinabiliter directo, præter motus cordis, quales ſunt etiam in alio, qui ſecundùm hoc propoſitum non dirigitur.* Vnde paulo inferiùs ſic inquit. *Poteſt quidem humana voluntas reſiſtere diuino inſtinctui, ſed non poteſt impedire intentionem prædeſtinantis Dei, quia corda hominum in manu Dei ſunt, & quocunque voluerit inclinabit ea, quamuis ſeſe efficienter ſola determinet*, vbi particula *ſola*, (vt ſæpe dixi,) excludit prædeterminationem ab alio, non concurſum, nec influxum ſimultaneum comitantis gratiæ, vt paulo antea ex Proſpero citauerat lib. 2. de vocat. gent. cap. 9. aliàs 25. *Proſper.* Non poteſt ergo de huius auctoris ſententia dubitari, nimirum, quòd in neganda phyſica prædeterminatione nobiſcum conueniat. Nam licèt interdum dicat eſſe obſcurum, quid addat vocatio congrua non congruæ, non id dicit propter phyſicam prædeterminationem, quam pro certo ſupponit, non addit, ſed propter alios modos tollendi aliqua impedimenra, auertendi cogitationes, vel quid ſimile, de quo etiam inter noſtros auctores eſt controuerſia, vt in cap... dicam. Atque eodem modo, multo pòſt, reſpondendo ad Caluinum in §. *In eo hallucinantur*, eandem doctrinam repetit, videtur tamen illam ſolum tradere, vt probabilem, *ita vt liceat vnicuique in ſuo ſenſu abundare.* Sed hoc non de phyſica prædeterminatione intelligit, ſed de quæſtione illa, an in eo, qui conuertitur, aliquid prius natura præcedat, quod non detur ei, qui non conuertitur. In hac enim quæſtione licèt ipſe negantem partem, vt probabiliorem ſequatur aliam relinquit aliorum iudicio, addit verò ſtatim. *Quod autem Caluinus hîc proponit, quòd ſcilicet, motio Dei electionem excludat, improbabile eſt, & Scripturis, & Patribus aduerſatur.* Quid autem eſt electionem excludere, niſi prædeterminare phyſicè? Et addit notabiliter. *Efficacia enim diuinæ motionis, qua cor hominis ex prauo fit rectum, hominis fit cooperatione.* Hæc paulo forraſſe fuſius, quàm par eſſet à me dicta ſunt, cogit tamen nos iuſta veritatis defenſio, nec credimus futurum inutile, nam in his, quæ retulimus, multa tetigimus, quæ veritatem ipſam magis explicare, & confirmare, & aliquas duriores locutiones lenire, & interpretari valent.

16. *Adponitur Driedo.* Sexto loco ponimus Driedonem, quem pro noſtra ſententia poſt nos retulit etiam Ledeſma F. autem Cumel doli nos arguit, quòd illum diminutè, & ſubdolè allegauerimus. *Et mirabiliter*, vt ipſe ait, ponderat multa in Driedone de Captiuit. redempt. gener. human. in 2. eius parte. In primis videlicet, quòd comparat Deum mouentem liberum arbitrium per gratiam, artifici vtenti aliquo inſtrumento viuo. Deinde expendit locutiones, quia dicit, gratiam nos trahere, & facere ex nolentibus volentes, & dare non tantùm poſſe, ſed etiam velle, præuenire, mouere, ac determinare liberum arbitrium. Facile autem Lector aduertet, hæc omnia generalia eſſe, & ferè omnia in Scriptura contenta, & ideo nihil referre ad punctum controuerſiæ, quod in explicando modo eius efficientiæ, & efficaciæ gratiæ conſiſtit. Vnde quamuis non aſſeramus Driedonem, in eo capite noſtram ſententiam docuiſſe, quia de controuerſia non diſputat, nihilominus multa in illo obſeruari poſſunt, quibus clarè oſtendit, nihil aliud, quàm nos de efficacia gratiæ ſenſiſſe.

17. Et in primis illud ipſum exemplum de artifice, & inſtrumento ſtatim corrigit, aſſignans differentiam, quòd inſtrumentum neceſſitate, & vi impellitur, *libera verò hominis anima*, (inquit,) *à Deo recipit ſuauitatem quandam, ſeu inclinationem, quæ ex proprio iudicio mouetur, ex libera & ſpontanea voluntate ad actum, & motum.* Deinde prius comparauerat gratiam lumini, & inter alia illud exponendo dixerat. *Poteſtas liberi arbitrij deſignatur in hoc, quòd ipſa mens iam diuinitus mota, & excitata ſentiens adeſſe Ieſum ſaluatorem, & vtcunque percipiens*

cipiens præſentem eſſe medicum, qui paratus eſt ſanare, & illuminare, poteſt cordis oſtium aperire, pulſare, orare, clamare, &c. Præterea nunquam motionem Dei præuiam declarat, niſi per excitantes gratias eodem modo, quo Auguſtinus, & Proſper, quos refert: ſicque inter alia inquit, *Deus facit ſua interna inſpiratione præueniens ob bonum voluntatis noſtræ conſilium, & ex nolente faciens volentem.* Omnia ergo illa, quæ Deus dicitur facere in nobis, vt velimus, & faciamus, intelligit hic Auctor ſequens Auguſtinum, & Patres, fieri per inſpirationem, & vocationem, cui noſtra voluntas cum cooperante gratia ſtatim coniungitur. Neque aliam motionem mediam inter excitantem gratiam, & ſimultaneum concurſum agnoſcit, neque vnquam dixit, gratiam Dei determinare voluntatem noſtram, vt ei imponitur, ſed ſolùm inclinare, mouere, vel mutare, & ſimilia quæ communiter gratiæ excitanti tribuuntur. At quamuis verbo *determinandi* interdum vtatur, ex reliquis omnibus conſtaret non de prædeterminatione phyſica quoad exercitium, ſed de obiectiua, & ſufficienti determinatione morali, vel de concomitante phyſica eſſe intelligendum. Vnde tandem ex pluribus ſenſibilibus exemplis, & modis loquendi, quibus efficacitas gratiæ declarari ſolet, illum præfert, *quo dicimus Deum eſſe ſpiritualem medicum, & ducem, & illuminationem.* Et inter alias rationes cur illum modum explicandi præferat, præcipua eſt, quia *ille modus docet nos intelligere quòd Deus ſua gratia adiuuans homines, neque cogit liberum arbitrium, neque impellit neceſſitate, neque impedit poteſtatem libertatis illius.* Et ſimiles ſententias, & modos loquendi in illo capite repetit, quibus eandem mentem, & doctrinam teſtatam reliquit.

18. Eandem doctrinam eiſdem ferè loquendi modis tradidit Driedo in eodem opere tract. 4. cap. 2. p. 5, vbi in prima concluſione dicit, *credere eſſe per vim arbitrij non ſolam, ſed ſuaſam, & tractam, & edoctam à Deo Patre.* Et interea addit, *Quòd Deus interna ſua inſpiratione facit eorum animos intendere in ea, quæ dicuntur, & accommodare ſeſe, dociles reddere, & accommodare corda ſua Domino.* Certè valde aliena hæc ſunt à phyſica prædeterminatione. Vnde ſubiungit: *præuenit enim non vim inferendo voluntatibus, ſed ſuauiter trahendo eas, ſuaſionibus ſuggerendo, & inuitando.* Et multa ſimilia ibi proſequitur, quibus ſatis euidenter hanc mentem ſuam oſtendit.

19. *Idem Driedo.* Magis verò in ſpecie attingit punctum controuerſiæ idem Auctor in tract. 5. eiuſdem operis cap. 4. nam in cap. [illegible] argumen. 2. confirmat vltim. vt probaret omnibus non dari auxilium neceſſarium ac ſufficiens, obiecerat, quia ex duobus audientibus Euangelium, vni datur auxilium vt credat, alteri non datur. Reſpondet autem ſecundùm ordinem prædeſtinationis vnum credere, *quia Deus ita eius voluntatem præparauit inuitando, & ſuggerendo, qualiter aptum nouit, vt crederet*: alium verò non credere, quia non habuit illo modo præparatam voluntatem, ſed hoc ideo fuiſſe, quia ipſe ex parte ſua contempſit vocationem, vt Auguſtinus de Iudæis dicit, non potuiſſe credere, quia noluerunt, ſed oculos clauſerunt. Vnde ex parte Dei ille, qui non credit, habuit auxilium, vt poſſet credere, *& ſeſe ad accipiendam fidem accommodare.* quæ doctrina eadem eſt cum noſtra, nam per vocationem congruam, explicat efficaciam auxilij, & defendit quomodo ſine illa habeat aliquis auxilium verè ſufficiens, quia per illum ſtat, vt ſua vocatio non ſit congrua, quæ in phyſica prædeterminatione locum non habent. Et tandem pleniorem illius puncti declarationem in librum de Concordia remittit.

At verò F. Cumel nos doli criminatur, eo quòd Driedoni tribuamus ea quæ argumentando, & obiiciendo in illo libro ſcribit, non quæ docet definiendo, in quibus ſuam ſententiam docere vult, quia dicit, Deum facere, vt prædeſtinati ſe ipſos bene determinent in ſuis electionibus, & facere, vt conſentiant, quamuis liberè, *& quod non ſolùm perſuadet, & ſuggerit, & inuitat, nam hæc pertinent ad cauſas morales, ſed etiam vlteriùs voluntatem bonam infundit, atque immittit.* quæ citat ex 2. part. illius lib. cap. 2. fol. 39. Nihilominus conſtanter aſſerimus, Driedonem eandem doctrinam de vocatione congrua, in vtraque parte luculentiſſimè, & apertiſſimè tradidiſſe. Nam in primis in 1. part. illius operis cap. 4. ad 2. *De Tyriis & Sidoniis*, (inquit,) *quòd iſti credidiſſent ſi virtutes illæ quæ factæ fuerant in Iudæa, in illis factæ fuiſſent. Sed huiuſmodi*, ait, *virtutes fuerunt, non ſolùm miracula, & verba foris impenſa, ſed & beneficia quædam intus pulſantia Iudæorum pertinacium corda.* Vbi apertè docet eiſdem beneficiis internis fuiſſe Tyrios credituros, non ergo prædeterminatione. Et paulo inferiùs in eodem capite explicans egregiè, ac defendens Chryſoſtomi locutiones in hac materia inter alia dicit, *Veriſſimè dicimus noſtram eſſe incipere, & credere, obedire, pulſare, petere, inuocare, quia talia non fiunt ſine noſtro arbitrio, cùm ſint noſtri arbitrij opera. Sed vt hæc libera voluntate faciamus, miſericordia Dei præueniens intus vocans, & ſuggerens operatur, largiens ſpiritum fidei.* In quibus verbis maximè pondero verbum *incipimus*, in quo ſcrupuloſiſſimi ſunt aduerſarij. Driedo autem intrepidè affirmat voluntatem iam præuentam, & excitatam incipere ſuum conſenſum, vtique ſe nondum prædeterminatam determinando, Deo illi cooperante. Multáque ſimilia in diſcurſu illius capitis dicit, quæ longum eſſet referre. Solùm ergo obſeruo, nullum motum præuenientis gratiæ ponere, niſi ad excitantem gratiam pertinentem, referendo, & confirmando, quæ in tract. de captiuit. & redempt. dixerat. 20.

Iam verò in ſecunda parte illius operis, quæ tria habet capita, nullus eſt, qui ignoret, quin primo capite argumentando procedat, nec ego ſcio aliquem ex noſtris, qui mentem Driedonis ex illo capite collegerit, nec ex ſecundo capite, in prima parte illius, nam ibi præambula quædam tradit generalia, & omnibus communia. Neque etiam in ſecunda parte illius capitis, ego illam allegaui in libris de auxiliis; quia verò inde obiiciuntur verba allegata, reſpondeo, ibi conſtituere Driedonem differentiam inter dæmones, & Deum, quòd Dæmon poteſt proponendo obiectum inuitare, *ſed non poteſt producere cogitationẽ malam, aut voluntatem malam, Deus verò non ſolùm inuitat, nec ſolùm ſua dat, aut ſuggerit, ſed & voluntatem bonam infundit, ac immittit.* Quæ differentia veriſſima eſt, locúmque habet, etiam in ipſis motibus gratiæ excitantis ante conſenſum. Nam dæmon licèt poſſit tentare exterius, vel per phantaſmata, non tamen poteſt in intellectu efficere cogitationem, aut in voluntate aliquem motum, etiam primò primum, Deus autem per ſe efficit in voluntate affectionem bonam, & dilectionem, & complacentiam non liberam. Quam etiam differentiam 21.

Conſtituit Driedo differentiam inter Dæmones, & Deũ.

nos

nos ſuprà conſtituimus, vt oſtenderemus maiorem Dei efficaciam in perſuadendo, & trahendo voluntatem, quamuis illam non determinet. Illa ergo verba nihil ad præſentem cauſam referunt. Imò poſt illa ſubiungit Driedo. *Neuter tamen,* (id eſt, nec Deus, nec Diabolus,) *hominis voluntatem cogit, ſed vterque exigit liberum hominis conſenſum.* Et paulo inferiùs etiam de diuina prædeſtinatione dicit, quòd libertatem non cogit, & addit. *Sed neque vrget vlla neceſſitate, quod tam in bono, quàm in malo, ita liberè operatur, vt facere, & non facere æquè in eius ſit poteſtate.* Quod quomodo verum ſit ſi prædeſtinatio infert phyſicam prædeterminationem, non video. Cætera verò quæ ibi dicit, maximè in concluſione 5. veriſſima ſunt, & communia, ideóque ad probandam phyſicam prædeterminationem non pertinentia. In illa ergo parte illius operis tertium caput eſt maximæ conſiderationis, quem locum in lib. 3. de Auxil. allegaui, licèt vera omiſerim, quia ſunt clariſſima, præſertim in ſolutione ad primam ſecundæ partis §. *Quantum verò attinet ad liberum arbitrium*, ibi enim in primis ait, *homines à Deo iuſtificatos ſuis conſiliis*, &c. *ſeipſos determinare ad bonorum operum electionem, ſed Deum facere, vt homo ſic determinet.* Declarans autem quomodo id faciat Deus, ſubiungit. *Ipſe eſt à quo ſancta ſunt deſideria, recta conſilia, & iuſta ſunt opera, non quòd nos hæc non faciamus, ſed quòd ipſe adiuuet, vt noſtra voluntate hæc omnia faciamus.* Et addit, quod notandum eſt, *Noſtraque ſponte incipiamus rectè nobis conſulere, & de agendis pro noſtra ſalute deliberare.* Et infrà repetit, quidquid Deus erga nos incipiens operatur, id facere internis exhortationibus, & inſpirationibus. *vt voluntas illis excitata præſidiis illi operanti cooperetur*, quæ ſunt verba Proſperi. Eandemque doctrinam in §. *Ad illud* iterum, atque iterum repetit, variiſque modis exponit, & ſemper docet tractionem Dei fieri per motus excitantis gratiæ, per quos voluntas accipit poteſtatem conſentiendi, retenta poteſtate reſiſtendi, & Deum ſolùm trahere, & incipere quoad priores motus, non tamen ſolum operari ipſum conſenſum. Ac tandem ſimili modo in ſolut. ad 2. declarat tractionem hominis ad fidem per illos motus, *poſt quos homo libera voluntate incipit credere.* Et infrà in §. *Reſpondeo veriſſimum*, inter alia quæ pro concordia libertatis cum prædeſtinatione docet, inquit. *Tametſi homo non poſſit reſiſtere diuinæ prædeſtinationi, & intentioni, ſeu voluntati, quæ eſt ſecundùm æternum eius propoſitum, vtique tamen poteſt reſiſtere diuinæ inſpirationi.* Non agnoſcit ergo inſpirationem, vel motionem ita prædeterminantem, vt ei non poſſit reſiſtere. Multa denique ſimilia poterit vnuſquiſque in illo auctore obſeruare, ſed illa omittimus, quia hæc ſufficientiſſima ſunt, tum ad defenſionem noſtræ fidei in allegando, tum etiam ad veritatis confirmationem.

22. *Allegatur Stapletonius. Cumel.*

Septimò allegare ſolemus Stapletonium, quia non ſolùm aſſertorem, ſed etiam propugnatorem noſtræ ſententiæ exiſtimamus. Veruntamen hunc etiam nobis eripere conatur P. Cumel, & columnam integram contra nos, & in ſuum fauorem inducit, ſumptam ex lib. 4. de Iuſtificatione, ſeu de Grat. & liber. arbitr. cap. 18. Veruntamen hoc exemplo clarè intelligit Lector, non mala fide (hoc enim tam grauibus, & religioſis viris non tribuam,) ſed mala illatione citari auctores ab his Patribus. Nam omnia verba, quæ ibi Cumel refert, generalia ſunt, vt quòd nemo reſiſtit voluntati diuinæ, quod ſalua libertate hominis, habet Deus omnipotentiſſimam poteſtatem in cor eius, quòd iuſtificatio eſt quædam creatio, quia principium eius ex ſolo Deo eſt, vt datur gratia efficax, & quòd Auguſtinus tribuit alicui vocationi efficaciſſimam & infallibilem operationem, ſalua libertate, quódque potiſſima, & efficacior cauſa, cur ex duobus vocatis hic conuertitur, & non ille, eſt diuina voluntas, prædeſtinatio, & gratia. Ac denique quòd *licèt voluntas poſſit ſemper reſiſtere gratiæ, nihilominus aliquàndo infallibiliter non reſiſtat.*

Ex quibus omnia priora ſunt à nobis in ſuperioribus tradita, & comprobata, hoc autem vltimum maximè repugnat aduerſariis. Nam de auxilio prædeterminante docent, non ſolùm voluntatem illi non reſiſtere, verùm etiam nec poſſe reſiſtere. Stapletonius autem optimè docet omni præuiæ motioni Dei poſſe voluntatem reſiſtere, licèt interdum infallibile ſit non reſtituram, quia motio datur ex propoſito, ſeu abſoluta intentione Dei in occaſione opportuna, cum præuia certitudine ex parte Dei, quæ in verbo *infallibiliter* denotatur. Vltra hoc verò expendat Lector, non vnum, vel aliud verbum illius libri, ſed totam doctrinæ ſeriem à principio vſque ad finem, & ſole clarius videbit, neque in vno verbo à noſtra doctrina diſcrepare. Nam antea ponit præparantem, ſeu præuenientem, ac præmouentem, ac præuiam gratiam, quam Deus facit in nobis ſine nobis liberè cooperantibus, & merè gratis, & in hac ponit initium iuſtitiæ, eamque conſtituit in motibus, & actibus vitalibus gratiæ excitantis, & per hanc dicit facere Deum vt velimus, & ſimilia: huic verò ſtatim ſubiungit voluntatis libertatẽ cum cooperante gratia, neque aliam motionem prædeterminantem præuiam agnoſcit. 23.

Vt autem hoc fiat euidentius, & certiſſimè conſtet quantum cohæreant illæ locutiones generales cum noſtra doctrina, non grauabor ad litteram referre alia eiuſdem Auctoris teſtimonia, in quibus formaliter, & expreſsè prædeterminationem refutat, & congruam vocationem ſtabilit. Igitur in Antidotis Apoſtolicis ad Acta Apoſtolor. cap. 9. circa illa verba Pauli, *Domine, quid me vis facere?* impugnans Caluinum, & defendens libertatem, etiam in conuerſione Pauli inter alia multa dicit. *Tota illa vox Chriſti foris audita, & tota interna diuini Spiritus pariter loquentis inſpiratio, atque perſuaſio nihil aliud erat, quàm excitans, & præueniens gratia ſolius Dei, eiúſque ineffabilis miſericordiæ opus, ſed gratia efficaciſſima, quia congrua, quia cum talibus viſis coniuncta, quæ ad Sauli animum expugnandum aptiſſima eſſe, & certiſſimum effectum conſequutura Deus præuidit, non autem talis gratia, quæ in ipſo conuerſionis inſtanti liberam Paulo co[illegible]ionem, liberam conſentiendi, vel non conſentiendi electionem tolleret.* quam doctrinam variis Auguſtini teſtimoniis confirmat, & poſt illa rem magis declarans adiungit. *Hinc etiam certò colligimus, gratiam præuenientem, quæ non niſi à futuro effectu, efficax gratia eſt,* (*nam gratia adiuuans, ſiue cooperans, à qua Caluinus ſemper abhorret, eſt in ipſa actus productione, ſiue in ipſo conuerſionis, aut alterius cuiuſque boni operis actu,*) *non tantùm natura, ſed & tempore interdum hominis cooperationem, ſeu conuerſionem prouenire. Vnde rurſus ſequitur, à præuenienti gratia, quantumcunque efficaci, humanam voluntatem non determinari,* 24.

ſed liberam relinqui. Quidquid enim voluntatem formaliter determinat, ſiue in malum, ſiue in bonum, non poteſt eſſe ipſo actu voluntatis prius, niſi prioritate naturæ, in quantum videlicet à tali principio ille actus procedit. Nam actus voluntatis etiam in primo inſtanti, in quo producitur, ſicuti duplex habet principium, à quo fit, Dei gratiam, & propriam voluntatem, ita à neutro prius quàm ab altero, ſed ab vtroque ſimul in eodem inſtanti naturæ producitur. Hoc nempe eſt, quod ſapienter Bernardus ſcripſit, inducítque verba Bernardi, quæ à nobis in ſuperioribus in eodem ſenſu tractata ſunt. Eandem doctrinam inculcat idem Auctor in epiſt. ad Roman. cap. 9. vbi pro fundamento efficaciæ gratiæ ſcientiam conditionatam ſupponit, vt in 2. Prolegom. vidimus. Item ſuper Ioan. cap. 15. & in Promptuar. Catholico fer. 6. hebdom. 2. Quadrageſ. & fer. 3. multa dicit, quæ in eo videri poſſunt, hîc enim omnia referre nimis prolixum eſt.

25. Adiungitur *Iacobus Paiua.*

Octauò his adiungo Iacobum Paiua, qui in lib. 4. Orthodoxar. explicat cauſam Patrum ſocietatis Ieſu contra calumnias Chemnitij aſſumpſit. Hic enim cùm libertatem arbitrij cum Luthero euerteret, Ieſuitas Pelagianiſmi inſimulauit, eo quòd libertatem cum gratia conciliarent, Paiua verò ita ſententiam noſtram interpretatur, & tuetur, vt ſimul prædeterminationem phyſicam, non quidem his verbis, ſed æquiualentibus, auferat, quia non credidit aliter poſſe Chemnitij errorem refelli, aut vitari; vnde conſequenter oſtendit quàm iniuſtè huius orthodoxæ ſententiæ aliquid Pelagianiſmi erroris tribuatur. Quæ omnia, vt euidentiùs conſtent, pauca ex multis, quæ ille docet, ad verbum proferam. Et primò Ieſuitarum doctrinam his verbis proponit. *Et ſanè*, (inquit,) *quamuis nos à diuina miſericordia pendeamus, quamuis nihil boni operetur fidelis, quod in illo non efficiat Deus, quamuis non ſolum gratia conferatur, vt conuerti poſſimus, ſed etiam vt conuertamur, etſi gratia hæc, quæ ad operandum neceſſaria eſt, & velle facit, non ſit quæcunque inſpiratio, aut cogitatio ſancta, ſeu boni propoſiti ſuggeſtio, ſed efficax Dei operatio, quamuis hæc omnia vera admittamus, & ex D. Auguſtino variis locis elici poſſe concedamus, homini tamen ſemper liberum relinquitur diuinæ operationi præbere impedimentum, eámque vel amplecti, vel etiam repudiare.* Et adiungit. *Hæccine verba Chemnitij ſunt liberum arbitrium à diuina gratia ſeiungentium?* Quod declarans addit i[illegible]s. *Apertè confitemur mentem nefariis cupiditatibus preſſam, & ſcelerum monſtris occupatam, à miſerando illo ſtatu reſpirare nunquam poſſe, niſi diuina gratia alliciatur, & diuino Spiritu quaſi ſtimulis q[illegible]m excitetur. Neque item oblatam ſibi gratiam [illegible]lexari, niſi peculi[illegible]bus Spiritus ſancti impul[illegible] adiunetur, aut, (*[illegible] ſuis vtar verbis,) *nunquam ſe ad gratiam applicar[illegible] hominem poſſe, niſi eadem cœleſtis gratia adiumento ſit. Quod tamen non impedit quominus liberum arbitrium vltrò gratiam apprehendat, ſitque illi liberum eam reiicere, & aſpernari.* Et inferiùs iterum. *Quòd ſi voluntas à Deo mota non vltrò vult, hoc eſt, non liberè ſeſe ad gratiam applicat, voluntas dici non poteſt.* Et infrà. *Quare qui diuina gratia hominum voluntates ita ad iuſtitiam allici putat, vt liberum illis nullo modo ſit eam aſpernari, & reſpuere magis quidem iuſtitiam humanis mentibus à Deo obtrudi, quàm efficere, vt illam velint, exiſtimare videntur.* Egregia quidem ſententia, quæ & aduerſarios pungit, & potiſſimum illorum fundamentum in illos retorquet. Nam ſine poteſtate reſiſtendi oſtendi non ſubſiſtere libertatem noſtram cum diuina motione, & ideo Deum non ita facere velle, vt nobis eripiat poteſtatem reſiſtendi, quia illud magis eſſet obtrudere iuſtitiam, quàm facere, vt illam humano modo cum dominio noſtri actus velimus.

Vnde tandem in hunc modum concludit. *Ex quibus manifeſtum fit, atque teſtatum efficientem cauſam applicationis animi ad gratiam, hoc eſt, internis Dei vocibus auſcultandi, vel ingratè aſpernandi eſſe tum gratiam ipſam, tum liberum arbitrium. Quæ duo niſi ſimul concurrant, fieri certè non poterit, vt humana mens ſe toto impetu ad iuſtitiam adiungat. Nam etſi quædam ſint, quæ Deus in nobis nullo noſtro conſenſu antecedente efficiat, vt ad ſe nos vocare, voluntatem noſtram ad iuſtitiæ amorem excitare, huic tamen gratiæ non repugnare, atque obſiſtere, ſed ad illam ſe applicare, & admouere, atque diuino beneficio ad ſe delatam non repudiare, neque noſtrum liberum arbitrium diuini auxilij expers poteſt, neque diuina virtus in nobis facere, libero arbitrio non conſentiente, ſolet. Vnde liquet ex gratia, & libero arbitrio vnicam cauſam conflari noſtræ ad iuſtitiam applicationis. Quare à Theologis noſtris appoſitiſſimè hæc Dei gratia cooperans appellatur, quia vnà cum libero arbitrio operatur, vt diuinam gratiam non reſpuat, ſed complectatur.* Nihil quidem, & ad defenſionem noſtram, & ad veritatis declarationem, & probationem diſtinctius, aut efficaciùs dici poterat. Et nihilominus P. Cumel malè etiam fert, quòd hunc virum pro noſtra ſententia allegauerim. 26.

27. Teſtimonium *Ioann. à Bononia.*

Nonò eſt graue teſtimonium Ioannis à Bononia in lib. de prædeſt. ante ſexaginta annos euulgato, vtique anno 1555. vbi ipſe docet libertatem conſenſus noſtri cum diuina gratia in hoc conſiſtere, quòd voluntas reſiſtere poſſit, & interdum reſiſtat illi met præuenienti gratiæ, cum qua poteſt conſentire, & interdum etiam conſentit; poſtea verò addit. *Cæterùm non deſunt modò homines, quamuis omni pietate præditi, aliter de libero hominis aſſenſu dum iuſtificamur, quam nos ſentientes, ac ideo OEcumenici Concilij Tridentini decreta obſcurare quodammodo conari videntur, dum aiunt, habere homines libertatem arbitrij, vt excitationi, & admonitioni diuinæ reſiſtere poſſint, ſed his diuinis inſpirationibus, atque monitionibus ſuppoſitis nullum reſiſtere arbitrium. Obſcurare autem dixi, quoniam ex dictis Reuerendiſſimi Domini Hieronymi à Bononia Sanctiſſimæ Sedis Apoſtolicæ Nuncij digniſſimi, necnon Archiepiſcopi Conitani, Profeſſoris Theologiæ peritiſſimi, atque ſacri Palatij Magiſtri eximij, apud Carolum Imperatorem V. cognomine Maximum, Reſidentis eandem opinionem in ſancta Tridentina Synodo fuiſſe ſumma diligentia à Patribus diſcuſſam, & tanquam minus probabilem optimo iure percipi reiectam.*

28. Citatur *Corduba.*

Decimò ſolet pro hac ſententia citari Corduba lib. 1. ſuarum quæſtionum q. 55. dub. 9. & 10. nec immeritò allegatur, quidquid in contrarium Cumel conetur. Nam ille Auctor pro comperto habet nullam ſuppoſitionem antecedentem, quæ in ſenſu compoſito inferat neceſſitatem, poſſe ſimul cum libertate actus ſtare. Vnde in dubio 9. notabili 2. ſupponit, vt fundamentum ab omnibus receptum de

A de ratione liberæ poteſtatis eſſe, *vt omnibus cauſis eodem modo ſe habentibus abſque vlla variatione in ſe, vel in alia re prius natura, quàm in aliquo inſtanti velit, poſſit diuiſim non velle, ſeu nolle pro eodem inſtanti.* Quod fundamentum rectè intellectum coincidit cum illo principio liberam cauſam eſſe, quæ poſitis omnibus prærequiſitis ad agendum poteſt agere, & non agere. Et ex hoc principio procedit ad difficultatem communem de concurſu in habito tractandam. In qua (omiſſis opinionibus quas refert, impugnat,) in ſumma diſtinguit inter concurſum ad extra. & voluntatem Dei per quam datur. Et de concurſu dicit eſſe concomitantem, & non eſſe conditionem antecedentem, & ita ex hac parte non repugnare

Cōſideratur voluntas Dei. B libertati. Voluntatem autem Dei dupliciter, vel potius tripliciter conſiderat, ſed duo ſigna ſunt, quæ ad præſens referunt, vnum eſt, in quo Deus antecedenter offert ſuum concurſum, & ſic dicit, voluntatem Dei eſſe præuiam, & ordine naturæ antecedentem, tamen vt ſic non eſſe voluntatem efficacem reſpectu conſenſus voluntatis creatæ, ſed tantùm generalem, & illa etiam ſuppoſita non conſentire. Aliud ſignum eſt in quo Deus efficaciter, & in particulari vult concurrere ad talem actum, & vt fiat, & hanc voluntatem Dei negat eſſe præuiam ordine naturæ, ideoque ſub hac ratione non eſſe conditionem prærequiſitam, ſo-

C lùmque inducere neceſſitatem conſequentem, quia in ſecundo ſigno medio inter illas duas volitiones Dei intelligitur determinata ad talem actum per coniunctionem ad voluntatem humanam, & prius ratione, quam Deus habeat illam volitionem præuidit hominis voluntatem eſſe conſenſuram, & ex hac parte neceſſitas proueniens ex illa voluntate, ſupponit liberum vſum, & applicationem voluntatis creatæ, atque ita non eſt conditio antecedens, ſed concomitans, & ideo non lædit libertatem.

29. Et in fine addit, (quod ad præſens refert,) *eodem modo philoſophandum eſſe de concurſu auxilij diuini ſpecialis ad opera gratiæ, vel ſupernaturalia, & ad diligendum Deum ſuper omnia.* In

D qua doctrina nunc non diſcutimus modum explicandi concurſum ſimultaneum Dei, ſed ſolùm expendimus, Cordubam in eo laboraſſe, vt non poneret ex parte Dei concurſum prædeterminantem voluntatem humanam, ſiue ad opera ordinis naturalis, ſiue gratiæ, quia id credidit eſſe contra primum libertatis fundamentum. Vnde non ſolùm tollit prædeterminationem per concurſum præuium ad extra, qui ſit per modum actus primi, vel tanquam complementum eius. Sed etiam per concurſum ad intra, vt ſic dicam, ſeu per voluntatem Dei efficacem, à qua proueniat concurſus ad extra, nam dicit talem voluntatem vel non eſſe efficacem, ſi eſt præuia, vel eſſe concomitantem, ſi

E eſt efficax. Quod etiam aliqui ex noſtris docuerunt. Et ob eam cauſam recedit Corduba à ſententia Scoti dicentis Deum cognoſcere futura contingentia in decreto ſuæ voluntatis, quia decretum illud non poteſt eſſe efficax, niſi præuiſa prius futura prædeterminatione libera noſtræ voluntatis, quia aliàs tolleret eius libertatem. Non ſolùm ergo Corduba noſtram ſententiam, quoad punctum controuerſiæ, & ſubſtantiale, (vt ſic dicam,) ſequitur, ſed etiam indicat fundamentum eius ſumptum ex conditione libertatis eſſe quaſi axioma ab omnibus receptum, neque poſſe conuelli, & quoad hoc ean-

dem rationem eſſe de operibus gratiæ & ordinis naturalis.

Vndecimò Albertus Pighi lib. 6. de liber. arbitr. paulo poſt medium, referens illa impia verba Caluini, *Voluntatem proinde mouet Deus, non prout multis ſeculis traditum eſt, & creditum, vt noſtræ poſtea electionis ſit, aut motioni eius obtemperare, aut refragari, ſed illam efficaciter afficiendo.* licèt directè contra Caluinum diſputet, ita verò agit, vt ſimul prædeterminationem phyſicam impugnet, nihilque inter illam, & gratiam efficacem, quam Caluinus confinxit, diſcernat. Vnde Caluino dicenti: *Neque ſecus accipi ſententia Chriſti poteſt, Omnis qui audiuit à Patre meo, venit ad me, quam vt efficacem à ſeipſo gratiam doceat,* ille reſpondet, *Tibi non credimus Caluine, ſecus accipi non poſſe hanc Chriſti ſententiam.* Et hac occaſione ex profeſſo probat, nec ex his verbis, nec ex aliis, *Nemo poteſt venire, &c. niſi Pater traxerit*, neque ex aliis ſimilibus colligi auxilium præuium, ita ex ſe efficax, vt liberum arbitrium non poſſit ei reſiſtere, & ſæpius reſiſtat. *Nam trahit Deus, ſed volentem, vt Chryſoſtomus ait, & qui audit, venit, ſi tamen diſcat, id eſt, perſuadeatur, quod ex eius voluntate pendet, quia Deus, (vt Cyrillus ait,) non vi trahit credentes, ſed motione, & reuelatione ineffabiliter facta.* Hæc ille ferè ad verbum. 30.

Proponitur Albertus Pighius.

Poſtea verò cùm Caluinus diceret, *docendos eſſe homines diuinam benignitatem expoſitam ſine exceptione omnibus, qui eam quærũt, ſed cùm ij eam quærere incipiant, quibus diuina gratia aſpirauit, nec hanc quidem portiunculam de eius laude diſcerpendam fuiſſe.* Quæ profectò aſſertio in ſententia, quę phyſicam prædeterminationem præuiam requirit, veriſſima eſt, & tamen contra illam ſic inſurgit Pighius. *Hoc doces, omnibus expoſitam Dei gratiam, qui eam quærunt, ſed nullos poſſe eam quærere priuſquam ille ſuo beneplacito eandem nec deſiderantibus, imò auerſantibus, intruſerit. Quid ergo aliud hîc doces, quàm nemini eandem eſſe expoſitam nec quærendam cuiquam, vt quæ quærit non poſſit, antequam habeatur, & habita poſſeſſaque fruſtrà quæritur, nec in cuiuſquam præterquam vnius Dei poteſtate ſit, vt habeatur, aut non habeatur. Hoc eſt Caluine docere homines? Doctores ſalutares, & verè Euangelicos.* Certè argumentum ſi efficax eſt, æquè procedit contra omnem gratiam præuiam, ac neceſſariam, & ex ſe efficacem, ſiue dicatur neceſſitare voluntatem ad exercitium atque, ſiue ita determinare, vt ei reſiſti non poſſit, quia omnis talis gratia à nemine quæri poteſt, niſi iam habeatur, cùm ad illam quærendam neceſſaria ſit, & poſtquam habetur, fru[illegible]ritur. Eſt autem argumentum efficaciſſim[illegible]t ex ſuprà dictis co[illegible]tat. Nam licèt poſſit q[illegible] effugere dicendo, pe[illegible]nam gratiam ſic efficacem poſſe quæri aliam, facillimum eſt ſic [illegible]gientem capere, quia nulla poſterior gra[illegible]ax quæri poteſt, niſi per aliã priorem ia[illegible], vnde neceſſariò p[illegible]endum eſt ad [illegible]am, quæ non poſſit q[illegible] niſi prius habeatur, & ita illa fruſtr[illegible]ri[illegible] & de illa neceſſariò dicendum eſt *in [illegible] D[illegible]ſſe poteſtate, vt habeatur, vel non habeat[illegible]* [illegible]rgo cui illa non datur, fruſtrà quærit, imò impoſſibile eſt, vt quærat, & ita illi non eſt expoſita benignitas Dei. Nec ille cui datur, potuit illam quærere, nec oportet illum monere, vt per illam aliam quærat, quia ineuitabiliter quæret, cùm non poſſit reſiſtere primæ motioni efficaci, nec plus agere poteſt, quã illam prædeterminetur. Refert etiam hunc Auctorem pro noſtra ſententia Ledeſma in lib. 3. de 31.

Ledeſma.

liber.

liber. arbitr. cap. 3. 4. & 5. Liber autem, quo vtor, non eſt in capita diuiſus, totúſque liber eſt de variis locis Auguſtini pro libero arbitrio. Ex quibus illud ſolum, quod dicit, §. *hanc autem*, nunc noto, ait enim demonſtrare Auguſtinum, *voluntatem ſeipſam in ſua poteſtate* habere, & ſeipſa vti, vt ipſa inhærente in commutabili bono, vitam beatam habeat, auerſa verò illam amittat.

32. *Producitur Ekius.* Duodecimò expendere poſſumus duo teſtimonia Ioannis Ekij, quæ F. Cumel contra nos inducit, neſcio quo iure, quia ipſe illationis modum non declarat, & verba in vno loco ſunt generalia, in alio noſtram potiùs ſententiam continent. Vnus locus eſt in Enchirid. cap. 31. in quo Ekius dicit, Deum eſſe primam cauſam, ſine qua nihil fit, & ſpecialiter concurrens ad opera bona, & mouens omnia, ſingula iuxta vniuſcuiuſque proprietatem, irrationalia naturaliter, rationalia liberè. Sed hæc nihil ad cauſam referunt, omnes enim illa docemus, & ex illis ſolum inferri poteſt, quòd Deus, vt cauſas liberas modo conſentaneo naturę illarum moueat, non illas prædeterminat, ſed indifferentem motionem præbet, aut offert, cui illæ cauſæ vel reſiſtere, vel cooperari poſſint. Alter locus eſt in lib. de Prædeſtinat. centur. 3. n. 67. *Gorcheim.* vbi ex quodam Henrico Gorcheim *duplicem diſtinguit motionem Dei gratuitam, vnam ſufficientem, quam Deus nemini denegat. Aliam efficacem, quam ſubdiſtinguit, vno modo,* (inquit,) *vt ſit genus motionis, qua ſpecialiter mouentur prædeſtinati, quæ reſperſa quodam ſuauitatis odore, intima viſcera animæ fœcundando, deiformat, & in cœleſte deſiderium transmutat. Poteſt & alio modo dici motio efficax, quæ aſſequitur, conſequi gratiam, & ſi in ea perſeuerat, ſaluari, & nihilominus priorem, quæ altioris ordinis eſt, ſolis prædeſtinatis dari.*

Cumel. Hæc allegat Cumel, & non ampliùs vel inducendo, vel reſpondendo illa euoluit. Ille tamen Auctor in poſteriori membro vocationis efficacis, plus dicit in noſtra ſententia, quàm velimus. Docet enim aliquam vocationem eſſe efficacem ex ſolo effectu, & non eſſe maiorem gratiam in eo, qui conſentit, quàm in eo, qui reſiſtit. Defendit enim ibi opinionem aſſerentem, in multis eorum, qui ſaluantur, rationem totius prædeſtinationis, eſſe bonum vſum vocationis. Vnde conſequenter negat, vocationem eſſe effectum prædeſtinationis, ſed generalis prouidentiæ gratiæ: negat item bonum vſum vocationis, vt eſt à libero arbitrio, eſſe effectum prædeſtinationis, nedum gratiæ prædeterminantis. In his ergo euidenter eam tollit, & conſequenter negat, illam eſſe de ratione auxilij efficacis.

33. *Diſtinguuntur ordines ſaluandorum.* Diſtinguit verò ille Auctor duos ordines ſaluandorum. Vnus eorum eſt, qui per communem gratiam ſaluantur, in quibus datur communis prædeſtinationis ratio; alius eſt ordo ſingulariter prædeſtinatorum, ex gratuita Dei voluntate, ſine vlla ratione ex parte illorum, & his dicit dari priorem modum gratiæ efficacis. Verum tamen neque illum ponit hic Auctor in motione pertinente ad concurſum Dei phyſicè prædeterminantem, ſed in motione morali magis ſuaui, & ad mouendum voluntatem accómodata, planè Auguſtiniano more. Hoc enim euidenter indicant illa verba. *Quæ reſperſa quodam ſuauitatis odore intima viſcera animæ fœcundando deiformat,* &c. Et item illa motio nihil eſt aliud, quàm gratia congrua. Quod ergo ad cauſam noſtram attinet, ille Henricus manifeſtè docuit noſtram ſententiam. De Ekio verò nihil certò affirmare poſſumus, nam in fine illius § ſubdit, *Nolo tamen, exiſtimet me omnia Henrici dicta recipere.* Quod fortaſſe dixit propter prius membrum gratiæ efficacis, nam aliud ipſe ſupponit tanquam fundamentum ſententiæ de Prædeſtinat. quam ibi proſequitur. Nos autem quoad eam partem, ſententiam illam reiicimus, quia connexa non eſt cum ſententia de vocatione congrua, vt in cap. vlt. huius libri explicabimus.

Vltra hæc teſtimonia, quæ grauiora ſunt, alia breuiter percurremus, & inſinuabimus, non quia Doctores minoris auctoritatis ſint, ſed quia obiter, vel nimis breuiter punctum attingunt; eos tamen omittendos cenſuimus, quia vel in modo loquendi, vel in ſententiis, quas obiter proferunt, ſatis indicant quendam vnanimem conſenſum, in hoc principio, quod efficacitas gratiæ quoad conſenſum actualem non prædeterminat voluntatem, ſed ex ipſius libero vſu pendet. Primò ergo in hoc ſecundo ordine pono Cardinalem Contarenum in lib. de Prædeſt. vbi inter alia non longè à fine ita concludit. *Quo fit, vt non ex gratiæ ipſius efficacitate, ſed ex noſtra voluntate pendeat, quominus illa cordis obſtinatio perrumpatur.* Vbi non negat gratiæ concurſum, ſed nomine *efficacitatis* illam intelligit, quam gratia ex ſe habeat ad determinandam ſuaui voluntatem. 33. *Contarenus.*

Secundò allego Iodocum Clichtoueum in Compendio aſſertionum fidei, ex Concilio Senonen. cap. 23. quod eſt de libero arbitrio, vbi cùm retuliſſet verba Damaſceni excludentis neceſſitatem ab operibus liberi arbitrij, ſubdit hæc verba. *Quæ omnia æquè militant contra eos, qui ſubiiciunt hominum actus ineuitabili neceſſitati, vndecunque illam pendere dicant, ſiue ab ipſis aſtrorum lationibus, vt autumarunt illi, contra quos ſuperioribus verbis agit Damaſcenus: ſiue à fato quodam inexorabili, vt poſuerunt Ethnici quidam, ſiue à futurorum abſoluta quadam neceſſitate, quæ contingentiam non admittat, vt falſo putarunt nonnulli de diuina præſcientia, ac prouidentia malè ſentientes.* Et infrà optimè declarat, quomodo dici poſſit diuinum auxilium ſubeſſe voluntati hominis, ſcilicet, quia ex parte Dei offertur, & ſi petatur, obtinebitur, & in homine eſt, vel illo bene vti, vel illud negligere. Et de his qui negligunt, ſubdit, *Nunquid huiuſmodi error in via morum adſcribendus eſt duræ cuidam neceſſitati, aut deſtitutioni liberi arbitrij? Nequaquam,* &c. Ac denique tam multa in hanc ſententiam dicit ſoluendo obiectiones omnes, quæ nobis ſolent ex Scriptura opponi, vt inter eos, qui ſententiam noſtram expreſsè docent, meritò numerari poſſit. 34. *Iodocus Clichtoueus.*

Tertiò expendere oportet locum Ianſenij in Concord. cap. 59. ad verba Chriſti Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me,* &c. quia F. Dauila & Cumel de illo nobiſcum contendunt. Verba autem, quæ referunt, in ſententia ſolùm continent generalem doctrinam, nimirum, Deum efficaciter excitare mentes hominum, & longè aliter mouere intellectum, & voluntatem, quàm alius homo, vel Angelus, nimirum propriè & phyſicè in illa interiùs efficiendo ipſoſmet talium potentiarum actus. Vnde notat etiam diſtinctionem inter verbum *trahendi*, & *veniendi*. Nam prius gratuitam Dei motionem præuenientem omne meritum, & vſum libertatis, & gratiæ diuinæ efficaciam indicat; poſterius autem verbum *veniendi* oſtendit hominis libertatē, quæ per gratiam Dei efficacem non læditur, quæ omnia, vt dixi, generalia ſunt, & poteſt vnaquæque opinio illa in ſēſu interpretari. 35. *Expenditur Ianſenius. Ioan. 6.*

Vlteriùs

Vlteriùs verò proponit Ianſenius dubium à nobis latè diſcuſſum, quomodo cum neceſſitate tractionis illi, qui non trahuntur, ſua culpa non veniant, quando ſufficienter fidem audiunt. Et poſt multa, quæ dicit circa Chryſoſtomi reſponſiones, in quibus aliquid ſtatim notabimus, in ſumma reſpondet cum Auguſtino, eos, qui non trahuntur, non excuſari, *quia obicem, & impedimentum poſuerunt diuinæ attractioni, dum acceptis à Deo donis non bene vtuntur.* Hæc autem reſpõſio non habet locum poſita neceſſitate auxilij prædeterminantis, vt ſæpe oſtenſum eſt, quia ſi illud eſt neceſſarium ad omnem bonum vſum præuenientium donorum gratiæ, etiam primæ vocationis; ergo neceſſariò ſiſtendum eſt in aliquo, quod non negatur propter defectum boni vſus, quia ante vſum, qui eſt effectus eius, nullus bonus vſus eſſe poterat, & ab illo pendent conſequenter reliqua. Illa ergo reſponſio oſtendit, Ianſenium per gratiam efficacem non intellexiſſe auxilium prædeterminans, neque ſententiam Auguſtini de illo intellexiſſe. Accedit, quòd prius referens Chryſoſtomum dicentem, aliquando nos incipere bonum opus, & inde ſumi rationem, (vtique proximam,) cur iſte trahatur, & non ille; illum rectè defendit à Semipelagiano errore, quia ſupponit gratiam excitantem, qua poſita rectè dicitur homo incipere conſenſum, non tamen ſine gratia adiuuante, & principaliter efficiente propriè; ac perficiente ipſum conſenſum. In quo ſatis etiam aperte ſentit, poſtquam gratia præueniens dedit homini poteſtatem propinquam, & proximè elicitiuam actus, non eſſe neceſſarium aliud initium ſolius Dei prædeterminantis, ſed potentiam poſſe immediatè inchoare ſuum actum, quia *illi potentiæ ſic conſtitutæ in actu primo propinquo nihil deeſt niſi executio actus*, vt idem Auctor paulò antea dixerat, quod tamen initium executionis non eſt ſine gratia cooperante, vt idem etiam docet.

36. Allegatur *Roffenſis.*

Quartò allegari ſolet pro noſtra ſententia Roffenſis, art. 36. contra Lutherum, nec immeritò, tum quia impugnando hæreticos, impugnat omnem antecedentem neceſſitatem, vt libertati contrariam, tum etiam, quia expreſsè, ac ſæpiùs docet auxilium Dei ita conferri homini antecedenter, vt in manu eius ſit illo bene vti ſine aliqua præueniente determinatione, & per illud ad gratiam ſanctificantem præparare. *Quod cùm ſua ſponte,* (inquit,) *non coactus faciat, contingenter vtique facit; nec tamen per hoc, ait, prouenitur Deus, aut de nouo quicquam vult, quod antea noluerat. Quæ res vnanimi conſenſu Patrum traditur.* Hæc ille versùs finem in §. Vtrumque ſicut diximus.

37. Recenſetur *Horantius*

Quintò allegatur Horanti lib. 1. de locis Cathol. qui totus eſt contra errorem Caluini de gratia efficaci auferente libertatem, per quandam verò coniunctiſſimam ſympathiam, ſeu conſecutionem ſimul prædeterminationem oppugnat, & eius fundamenta diſſoluit. Tale illud eſt, quod cap. 31. contra Caluinum defendit, rationem diſcriminis, cur iſte vocatus venit, & non ille, optimè ex libero arbitrio ſumi, quia ſcilicet, hic manum porrigit, & non alius. Item cap. 42. irridens Caluinum, ait. *O pulchram conſecutionem, Deus humanum cor emollit; ergo ſeipſum flectere non poteſt, libet ridere.* Et infrà. *Quaſi verò non magis quadrent cœleſtis fauor, & noſtræ vires, quam quicunque alius concurſus cauſæ ſuperioris cum inferiori.* Item in multis quæ cap. 47. & 52. dicit, prædeterminationem planè excludit, & præſertim cap. 53. vbi diſtinguit gratiæ dona in tres ordines, prout Soto antea fecerat, & in ſecundo ponit actus pietatis liberos, in quibus nihil dicit operari Deum, niſi cooperante libero arbitrio, nec inter illos, & priores motu gratiæ excitantis medium auxilium à ſolo Deo factum agnoſcit, multaque alia in ſequentibus capitibus vſque ad 58. notari poſſunt. Diſtinguuntur gratiæ dona.

38. Adducitur *Franciſcus Carthag.* determinationem noſtræ voluntatis ex profeſſo probans.

Sextus ſit Franciſcus Carthag. in tractatu de prædeſtinat. præſertim diſcurſu 4. & 8. vbi ex profeſſo probat determinationem noſtræ voluntatis, nec fieri ſola Dei actione, nec ſine illa nobiſcum cooperante.

39. Idẽ *Delphius* materiam hanc ſæpiùs indicans.

Septimus Delphi. Sæpiùs materiam hanc indicat lib. de rerum euentu, & lib. 4. de liber. arbitr. & lib. 5. de Iuſtific. & lib. 2. de prædeſtinat. per totum, præſertim dub. 2. vbi inter alia multa dicit, voluiſſe Deum vt homines ipſi ad alterutram partem determinent, & ideo poſt vocationem expectare illos, vt eis ſuam gratiam impendat, & ab eorum libertate pendere, quòd vocatio efficax, vel inefficax ſit, & ſimilia.

40. Adnumeratur *Franciſc. Romæus.*

Octauò his annumerari poteſt Franciſcus Romæus Magiſter Generalis ſacræ Religionis Prædicatorum. Nam in lib. de neceſſit. & libert. oper. ex profeſſo docet, neceſſitatem ex ſuppoſitione antecedenti eſſe contrariam libertati, & hanc fuiſſe ſententiam communem Patrum, & Concilij Tridentini, cui interfuit.

41. Adiungitur *Thomas Elſius.*

Et nonò ei adiungimus Thomam Eliſium eiuſdem familiæ Theologum in lib. de liber. arbitr. q. 4. art. 8.

42. Refertur *Rom. Balchar.*

Decimus refertur Franciſcus Balchar. Epiſcop. Mitenſ. lib. contra Caluinum.

43. Additur *Bunderus.*

Vndecimus Bunder. in Compend. controuer. Theolog. lib. 7. de Grat. & liber. arbitr. art. 7. & in ſcuto fidei tit. 10. de lib. arb. propoſit. 4.

44. Adiungitur *Cunerus.*

His addimus Cunerum lib. de Grat. Chriſti cap. 10. & lib. de Grat. & liber. arbitr. cap. 10. vbi inter alia ait, concurſum cauſæ primæ non eſſe aliquid præuium in cauſa ſecunda, ac proinde vtramque cauſam ſimul concurrere, ſolúmque primam dici priorem, quia ſuperior eſt, à quo inferiores pendent, & ibi etiam laudat ſententiam Driedonis, & Ricardi, dicentium ex duobus ſimiliter vocatis vnum poſſe conuerti, & non aliũ pro ſua libertate: quia verò Ruardus addidit particulam *ſola*, ipſe bene declarat illam particulam ſolùm excludere aliam præuenientem gratiam, non Dei cooperationem, quæ ſimul incipit, & deſinit cum libero voluntatis opere. Ac de[illegible]varia[illegible]ſententiam hanc [illegible]ecl[illegible] Ioannes Maria [illegible]ores Luthera[illegible]. de Eccleſiaſt. [illegible] *ſalutis Deo miſerante ha*[illegible] *be*[illegible]*s ſalutif*[illegible] *noſtr*[illegible]*olius* [illegible] initium [illegible] *liberi ar*[illegible] detur exc[illegible] habet inte[illegible] uendum [illegible] uino: n[illegible] gratiam, ſed præd[illegible]

Laudatur ſententia *Driedonis, & Ruardi.*

Ioannes Maria Verratus.

45. Adponitur *Iulius Sirenus.* *Ioan. Maria Capella.* *Felician. Capitonius.*

Præterea [illegible]pend. de prædeſtinat. lib. 2. de Reprob[illegible] cap. 18. eiuſmodi prædeterminationem diſertè excludit, Ioannes Maria Capella lib. de Concord libertatis humanæ cũ diuina præſcientia p. 1. cap. 26. & p. 2. c. 5. 6. & 7. Felicianus Capitonius in explicationib. Catholic.

Petr. Aurelius Sanutius. Sadelet. Oſorius. part. 2. Explicat. 55. Pettus Aurelianus Sanutius in recenti Lutheranorum propugnatione digreſſio. 3. Sadelet in Epiſt. ad Roman. cap. 8. Oſorius lib. 9. de Iuſtit. qui etiam excedit in negotio prædeſtinationis, ſed nunc illud non agimus.

46. Præter hos Auctores nonnullos commemorat F. Cumel. & de quibuſdam ſolùm dicit allegari à nobis, noſtram verò non docere ſententiam; de aliis verò ait etiam ſuam tradidiſſe. In priori ordine ponit Sixtum Senenſ. lib. 6. Bibli. ann. 248. non *Sixt. Senen.* deſignat autem quis ex noſtris illum in hoc puncto allegauerit, neque ego noui. Item Ianſenium Ec- *Ianſen.* cleſiaſti. 15. & Ekium in Enchirid. cap. 31. Qui *Ekius.* certè in his locis nihil dicunt, quod ad cauſam pertineat. In alio verò ordine præter alios, de qui- B bus iam dixi, in primis adducit Petrum Soto in In- *Petr. Soto* ſtitut. Sacerdot. lect. 9. de pœnit. quia dicit operationem Dei eſſe efficacem, & natura priorem in conuerſione peccatoris. Sed hæc, & omnia, quæ ibi dicit, generalia ſunt, poſſuntque optimè intelligi, vel de vocatione congrua, & efficaci, vel de operatione, qua Deus nobiſcum cooperatur: apertè enim declarat eſſe priorem natura ratione independentiæ, quia Deus, à nulla cauſa pendet, ſed alia ab ipſo. Addit Hieronymum Perez ſui ordinis *Hieron. Perez* virum doctiſſimum in Commentar. ad 1. part. D. Thomæ quæſt. 19. art. 2. & quæſt. 22. art. 1. 2. & 3. Sed hunc Auctorem videre non potui, neque ego ſcio, an ſcripta eius typis mandata ſint. Quæ tamen C ipſe refert, valde generalia ſunt, vt quòd Deo attribuit efficaciam gratiæ, quia non ſolùm attingit rem, ſed etiam modum fiendi, & quod prædefiniat actus liberos, & ſimilia, de quibus nunc non eſt controuerſia, vt ſæpe dixi.

47. Tertiò refert Medinam Complutenſem, de quo *Medina. Corduba.* nihil aliud affert, prætet id quod refert Corduba loco ſuprà citato, de cuius ſententia iam ſatis dictum eſt, nec Medina aliud refert, niſi quòd Deus concurrit cum cauſis ſecundis per ſuam voluntatem, quod nemo negat; de modo autem voluntatis, & concurſus eſt controuerſia. Allegat præterea Franciſcum à Chriſto in 1. d. 39. & d. 40. & 41. ſed in *Franc. à Chriſto.* priori loco ſolùm agit de concordia diuinæ prouidentiæ cum libero arbitrio, & refert varias ſenten- D tias, nihilque ſatis definit: neutram autem ex his, de quibus nunc tractamus, in particulari attingit, ſed vel in generali contentus eſt illa reſponſione communi, quod efficacia diuinæ voluntatis tanta eſt, vt effectus, & modos eorum prouideat, vel deſcendendo ad modum particularem magis inclinat in quandam Gregorij ſententiam noſtræ valde affinem. In poſteri[illegible]loco tra[illegible]cauſa prædeſtinationis [illegible] noſ[illegible] git. Denique al[illegible] *Coſm. Philiarcus.* de cauſa prædeſ[illegible] cap. 11. vſque ad [illegible] & lib[illegible] [illegible]24. vbi docet, Deum d[illegible] [illegible]gratiæ, & [illegible]au- E [illegible]on[illegible], præ[illegible]minus ex[illegible]tatis, imò [illegible]quam homo [illegible]nare, & ra[illegible] voluntate ſumi, im[illegible]m cùm ſe determinat eſſe [illegible] Dei; ſolam ergo excipit [illegible]ceptionem. In quo certè non conſequenter loquutus eſt, nec pro aliqua ſententia earum, quas tractamus, allegari poteſt. Magis tamen fauet noſtræ, quia docet prædeterminationem phyſicam non eſſe neceſſariam ad A omnes actus, modum autem ſpecialem, quo Deus determinat voluntatem ad primam gratiæ acceptationem, non declarat. Quapropter, ſi quis velit, quæ attulimus, attentè ponderare, vel auctores ipſos euoluere, facilè intelliget, noſtram ſententiam fuiſſe communem Theologorum conſenſum, priuſquam à paucis modernis in dubium vocaretur.

Capvt LII.

Tractatur quæſtio appendix, an gratia præueniens auxilium ſufficiens, & efficax, poſſint eſſe æqualia in duobus hominibus, quorum vnus conſentit vocationi, & non alter.

Probando ſententiam noſtram, ſimul fundamenta contrariæ ſententiæ, tam quæ ab auctoritate, 1. *Argumentum capitis.* quàm quæ ratione petuntur, diſſoluimus; nunc verò duas, vel tres appendices quæſtiones, quæ hîc tractari ſolent, & in lib. 3. de Auxil. à nobis diſputatæ ſunt, hîc addere oportet, tum ad materiæ complementum, tum quia aliquid in eis addendum occurret, quod ad maiorem veritatis confirmationem, ac declarationem, & aliarum obiectionum expeditionem conferet. Solent ergo aduerſarij maximè nobis obiicere, quòd ex noſtra ſententia ſequatur ex duobus hominibus recipientibus æqualia gratiæ auxilia, contingat vnum conuerti, & non alium, quod maximum reputant inconueniens. Sequela videtur manifeſta, quia ſtante eodem auxilio poteſt homo operari, & non operari; ergo idem homo cum eodem auxilio poteſt vno tempore conſentire, & non in alio; ergo pari, vel maiori ratione ex duobus hominibus vnus cum æquali auxilio poterit conſentire, licèt alius diſſentiat. Falſitas autem conſequentis ſolet à dictis auctoribus præcipuè probari: quia in eo, qui conſentit, Deus actu facit ipſum actum conſenſus, quem non facit in alio: ergo neceſſariò dat illi maius auxilium. Hæc verò probatio diuertit à vero ſenſu quæſtionis, & ex æquiuocatione procedit, quam ante omnia tollere neceſſe eſt.

Primum ergo omnium diſtinguere oportet inter 2. *Diſtinguitur auxil. præueniens, & concomitans.* auxilium præueniens, & concomitans, quod eſt ipſemet actualis influxus Dei in actum liberum hominis ſupernaturalem, qui influxus in re non diſtinguitur ab actione libera hominis, ſed eſt eadem, vt manans à Deo, vt ſæpe dictum eſt. Hic ergo influxus eſt in eo, qui conuertitur, & non in eo, qui reſiſtit, vnde non ſunt æquales, nec eſſe poſſunt in auxilio concomitante. Nec refert, quòd Deus ſit paratus ad dandum ſimile auxilium ei, qui non conuertitur, & quòd per eum ſtet, quo minus illud recipiat: nam hoc non obſtat quo minus in alio pertineat ad maiorem Dei gratiam recipere actualiter illud auxilium, quo alius ex negligentia ſua caret. Semper igitur qui conuertitur, habet ex hoc capite maius auxilium, & conſequenter maiora etiam dona, vel actualia, nam ipſimet actus ſunt dona Dei, vel habitualia, quæ ratione actuum infunduntur. Vnde ad tollendam hanc æquiuocationem, & omittendum hoc punctum, de quo non poteſt eſſe controuerſia, quæſtionem poſui de ſolo præueniente auxilio, ſeu de vocatione, in qua punctum eſt difficultatis.

Secundò ſupponere oportet, auxilium præueniens 3.

Cōſideratur auxiliū præueniens.

niens duobus modis ſpectari poſſe. Primò ſecundùm ſuam entitatem, & vim quam habet ad mouendam, & trahendam voluntatem, ſiue illa vis phyſica ſit, ſiue moralis. Secundò poteſt conſiderari in ratione doni, & beneficij gratuiti: non enim ſemper hæc duo æqualiter, ſeu cum eadem proportione alicui rei conueniunt, ſed interdum illud donum, quod in ſua entitate abſoluta, vel minus eſt, vel non maius, in ratione beneficij, & doni moraliter exiſtimatur maius propter diuerſos reſpectus, maximè verò, quia in ea opportunitate datur, in qua vel magis neceſſarium eſt, vel maiorem fructum homini eſt allaturum. Sic certè contritio data homini in medio vitæ, à qua fortaſſe poſtea recedet, vel data in extremo vitæ, &, cum qua ſaluetur, non reputatur æquale beneficium, ſed hoc poſterius multo maius, etiamſi fortaſſe contritio ipſa nec in intentione, nec in duratione, nec in auxiliis ad eam neceſſariis ſit maior, imò etiamſi ſit minor. Ratio autem eſt, quia beneficium, & gratia, ſicut etiam miſericordia, vel eleemoſyna, non attenditur ſolùm ex quantitate doni, ſicut motio, vel auxilium, ſed maximè ex affectu dantis, & ex commoditate recipientis, & ex effectibus, vel fructibus, qui de facto in tali dono, tanquam in ſemine, & in virtute continentur, vt facilè poſſet humanis exemplis monſtrari, sed res eſt per ſe ſatis clara.

4. *Aſſeritur gratiam efficacem præuenientem, excedere præuenientem gratiā, quæ tantùm ſufficiens eſt.* *1. Cor. 4.*

Tertiò ſupponendum eſt vocationem, ſeu gratiam efficacem præuenientem in ratione gratiæ, & beneficij ſemper excedere præuenientem gratiam, quæ tantùm ſufficiens eſt. Hanc aſſertionem tradidi cum Bellarmino lib. 3. de Auxil. c. 20. & probabiliter ſatis illam ſuadet teſtimonium Pauli 1. Corinth. 4. quod in hac cauſa maximè obiici ſolet. *Quis eſt qui te diſcernit.* Nam, intelligendo hæc verba de diſcretione in æterna ſanctitate, & iuſtitia, inter eum, qui conuertitur, & eum, qui reſiſtit, illam Paulus Deo ſingulariter attribuit, quod, (vt ſuprà declaraui,) maximè intelligendum eſt ſecundùm diuinam electionem, & præparationem diuini auxilij congrui & accommodati; ergo hoc eſt peculiare beneficium, quod recipitis, qui conuertitur, & non alius, pertinétque ad præuenientem gratiam. Atque ita intellexit hunc locum Auguſtinus docens planè hanc ſententiam in lib. de Prædeſtinat. Sanctor. à cap. 5. vſque ad 16. vbi differentiam in hoc conſtituit, quòd *præparatur voluntas à Domino*, vtique per vocationem congruam, vt aliis locis ſuprà citatis exponit, & ſpecialiter de dono perſeuer. cap. 14. vbi docet, quòd ſicut Deus vocat congruo modo eum, quem elegit, ita potuiſſet præparare opportunitatem ſimilis vocationis ei, quem non elegit, & ideo meritò ad gratuitam Dei voluntatem, hanc diuerſitatem reuocat, & ſingulare Dei beneficium eſſe reputat. Quod etiam ſentit Proſper ad 4. & 5. obiectionem Gallor. & ad excerpta Genuenſ. cap. 4. & lib. 2. de vocat. gent. cap. 23. aliàs 8. Remigius 1. ad Corinth. 4. Ac denique D. Thomas 1. 2. q. 112. art. 4. in hoc ſenſu docet inæqualitatem gratiæ habitualis prouenire ex inæquali diſpoſitione, non eſſe tamen ibi ſiſtendum tanquam in prima radice, quia hæc poſita eſt in diuerſa præparatione diuinæ gratiæ. Et ideo in 2. 2. q. 24. art. 3. inæqualitatem charitatis reducit in ſolam voluntatem Spiritus ſancti, vtique tanquam in primam radicem, nam in executione etiam eſt diſpoſitio ex parte hominis, eiúſque cooperatio attendenda, vt docuit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. Vnde idem

Auguſtin. *Proſper.* *Remigius.*

5. *Inæqualitas gratiæ habitualis vnde proueniat, ex D.Thoma.*

Concil. Trid.

A D.Thomas Matth. 25. circa illa verba, *Vnicuique ſecundùm propriam virtutem*, ait, *Si quæris, quare vnus habet magis de gratia, quàm alter. Dico, quòd huius rei eſt cauſa proxima, & cauſa prima: proxima eſt maior conatus iſtius, quàm illius; cauſa prima eſt electio diuina.* Ratio denique eſt, quia vocatio efficax, eſt magis accommodata ei, cui datur, & in virtute, & in ſemine continet ſanctitatem, vel etiam æternam gloriam, ſi talis ſit, vt mediante illa talem effectum conſequamur. Vnde prouenit ex peculiari Dei prouidentia, & gratuita electione, ideóque in ratione gratię, & beneficij excedit. Quocirca cùm in ſuperioribus oſtenſum ſit, neminem credere, aut conuerti ſine auxilio efficaci præueniente, manifeſtum eſt in eo, qui conuertitur, ſemper eſſe maiorem gratiam præuenientem, ſaltem in ratione doni, & beneficij, quàm in eo, qui non conuertitur. *Matth. 25.*

6. Quartò manifeſtum eſt ſæpe, & fortaſſe frequentiùs contingere, vt is, qui conuertitur, maiora auxilia præuenientia recipiat, etiam in ratione auxilij, & motionis, quàm ille, qui non conuertitur, & ſimiliter inter duos, qui conuertuntur intenſiùs, & remiſſiùs differentiam ſæpiſſimè prouenire ex pluribus, & maioribus inſpirationibus diuinis. Vnde etiam fit, vt auxilium efficax ſæpe differat à ſufficienti, non ſolùm in ratione beneficij, ſed etiam in quantitate abſolutæ motionis, & auxilij, vel ſaltem in maiori, & ſpeciali protectione Dei auferentis impedimenta, & offerentis occaſiones, & opportunitates, quæ conuerſionem, vel operationem faciliorem reddant. Hæc omnia adeo ſunt certa, & clara, vt non indigeant probatione, nam conſtat ferè experimento. Item in auxiliis externis videmus hanc diuerſitatem: nam quibuſdam prædicatur Euangelium, & non aliis, & in Corozaim, & Bethſaida factæ ſunt virtutes, & non in Tyro, & Sidone; ergo eadem differentia, & diſtributio intelligenda eſt in internis auxiliis: nam ordinariè Deus excitat interiùs, mediante exteriori verbo, ſigno, vel obiecto. Præterea ſæpe contingit, vt multis æqualiter exterius audientibus idem verbum Dei, non detur interius æquale lumen, ſed diuerſimodè ab Spiritu ſancto doceantur, vt tradit Gregor. Homil. 30. in Euangel. Ratio verò eſt, quia Spiritus ſanctus eſt Dominus donorum ſuorum, & ſingulis diuidit prout vult, & quibus maiorem gratiam, & maiora auxilia confert, maiorem facit miſericordiam, cæteris verò, quibus dat maiora, non facit iniuſtitiam, quia maiora non debet, & ſufficientia non negat, ad quod accommodari poteſt parabola Matth. 20.

Auxiliū efficax in quo differat à ſufficienti. *Gregor.*

7. *Difficultas.* His ergo exiſtentibus certis, difficultas ſupereſt, an ſemper neceſſarium ſit maius præuenientis gratiæ auxilium dari illi, qui conſentit, quàm ei, qui non conſentit, non ſolùm in ratione beneficij, ſed in ratione motionis phyſicę, vel ſaltem moralis auxilij, vel poſſit eſſe vniformitas in toto actu primo, & nihilominus eſſe diuerſitas in actu ſecundo, ſeu inæqualitas in toto præuenienti auxilio, inæqualitas in ſolo concomitante auxilio ex parte Dei, & conatu liberi arbitrij ex parte hominis. In quo puncto eſt multorum Theologorum ſententia, neceſſariam ſemper eſſe inæqualitatē in aliquo præuenienti auxilio. Hanc opinionem ſequūtur non ſolùm omnes defenſores phyſicæ prædeterminationis, ſed etiā aliqui ex noſtris auctoribus. Vnde ſententia hæc in duas ſubdiuidi poteſt. Prior affirmat eum, qui conuertitur, ſemper habere præuium auxilium maius conſiſtens

Diſcutitur.

in

in aliqua phyſica motione per ſe influente in actum liberum, & neceſſaria, vt eliciatur. Hæc ſententia ſequitur apertè ex neceſſitate præmotionis phyſicæ, & ideo non oportet in particulari referre auctores, quia iidem ſunt, quos ſuprà pro phyſica prædeterminatione retuli. Solùm aduerto, ſolos illos, qui prædeterminationem phyſicam neceſſariam eſſe putant, cogi conſequenter ad hoc aſſerendum: nam qui dicunt eſſe poſſibilem, non tamen neceſſariam, facilè poſſunt, imò & debent admittere non eſſe neceſſariam hanc inæqualitatem, quia ſine illa motione præuia poteſt quis conſentire, & conſequenter, licèt de facto conſentiat, neceſſarium non eſt, vt in illa motione ſuperet alterum, qui non conſentit, nec etiam in alia, quia nulla alia præuia motio cogitari poteſt, quæ ad conſentiendum ſit phyſicè neceſſaria, cùm poſt ſufficientem vocationem auxilium concomitans phyſicè ſufficiat.

Aduertendũ.

9. Sententia prima. Fundamenta huius opinionis non ſunt alia præter ea, quæ pro phyſica prædeterminatione afferuntur. Maximè verò vrgetur illud, *Quis enim te diſcernit?* Quia hæc verba in omnibus, & reſpectu omnium aliorum, qui minora iuſtitiæ dona recipiunt, vera ſunt; ergo ſemper Deus eſt, qui diſcernit, non ſolùm metaphoricè, aut moraliter, ſed propriiſſimè, & phyſicè, quod non poteſt eſſe verum, niſi ratione maioris præmotionis phyſicæ, imò ratione talis motionis, quæ ineffabiliter inæqualitatem, & diſcrimen inter vocatos efficiat. Vrgent præterea verba ſequentia, vſque ad illa, *Quid gloriaris, quaſi non acceperis.* Nam ſi abſque maiori phyſica motione poſſet homo in ſua fide, v. g. à non credente diſcerni, multum haberet de ſuo vnde poſſet gloriari, nimirum, quòd melius fuerit vſus gratia, quàm alius, hoc enim ex ſua innata libertate habet, ſi maior motio Dei in eo non procedit. Vnde vlteriùs fit, vt talis homo non teneatur maiores gratias Deo agere, quàm alter, qui non conuertitur, quia non maiorem præmotionem accipit, & quamuis ſimultaneum auxilium receperit, quod alter non accepit, nihilominus non minores gratias debet Deo, quia ex ſe paratus fuit ad dandum, & ipſe homo culpa ſua non accepit.

9. Sententia 2. Secunda ſententia eſt aliquorum, qui cùm non admittant phyſicam prædeterminationem, vel vt neceſſariam, vel etiam vt poſſibilem, nihilominus putant, ſemper eſſe neceſſarium in eo, qui conuertitur, aliquod maius auxiliũ morale, aut poſitiuũ, ac per ſe moraliter concurrens, vt eſt maior mentis illuſtratio, vel explicatio ad magis attendendum, vel maior voluptas, & ſuauitas affectus, aut ſaltem priuatiuum, nimirum, maior impedimentorum, aut tentationum remotio. Vnde qui ſic opinantur, non ſemper requirunt maius auxilium internum etiam morale, ſed vel internum, vel etiam externum, quale eſſe poteſt in prædicta remotione impedimentorum, vel in meliori corporis diſpoſitione, magiſque apta ad internam attẽtionem, vel certe in meliori Doctore, & melius ſuadente, aut aliis ſimilibus auxiliis. Hanc partem ex noſtris tenuit Gabriel Vaſquez 1. p. diſp. 98. & 1. 2. diſp. 189. cap. 14. & fortaſſe aliquos habuit ſectatores, ex his, qui poſtea docuerunt, ex illis verò, qui ſcripta ſua typis mandarunt, & phyſicam prædeterminationem non admittunt, nullum alium ſcio, qui hunc dicendi modum fuerit ſequutus. Fundamentum autem eius in primis cõſiſtit in quibuſdam teſtimoniis Auguſtini, quæ

Vaſquez.

generalia ſunt in omni ſententia, & iuxta tertiam ſuppoſitionem à nobis poſitam facilè exponuntur, & ex diſcurſu conſtabit.

Præter hæc autem teſtimonia magis fundatur in principiis philoſophicis, quàm Theologicis. 10. Nimirum, quia fieri non poteſt, vt ſtante eadem repræſentatione obiecti ſub eadem ratione conuenientis, vel diſconuenientis, & eadem mentis attentione, & ex parte voluntatis eadem præuia diſpoſitione, vel habituali, vel actuali, per aliquam imperfectam motionem, affectionem, vel delectationem, & ex parte corporis eadem, vel æquali complexione, & penſatis omnibus eadem promptitudine, vel difficultate, ac denique, ex parte rerum externarum, ſeu adiacentium eadem impedimentorum remotione. His, inquam omnibus æquè conſtitutis fieri non poteſt, vt vnus conſentiat, & alius diſſentiat, vel quòd idem homo nunc reſiſtat, poſtea velit, non ſolùm in ſupernaturalibus, ſed etiam in moralibus, vel politicis, vel cuiuſuis ordinis naturalis. Hoc autem principium videtur poſſe probari à priori, quia voluntas non poteſt moueri ad volendum, vel nolendum, niſi per rationem; ergo ſtantibus omnibus paribus ex parte rationis non poteſt voluntas aliter, & aliter velle pro ſuo ſolo arbitratu. Quod à poſteriori confirmatur primò, quia aliàs etiam poſſet voluntas pro ſuo arbitrio in malum, vt malum ferri. Confirmatur ſecundò, quia aliàs poſſet ſequi id, quod malum eſt, & peccatum nullo exiſtente defectu in ratione, quod videtur eſſe contra Ariſtotelem 3. Ethic cap. 1. dicentem, *Omnis peccans eſt ignorans*; imò, & contra Sapientem dicentem, *Errant, qui operantur malum*, & contra D. Thomam, ac ferè omnes Theologos dicentes, non poſſe eſſe defectum in voluntate, quin præcedat error, vel inconſideratio in intellectu. Confirmatur tertiò, quia ſi duo obiecta, vel media proponantur voluntati, & vt æqualia inter ſe, & vt æqualiter conſiderata, fieri non poteſt, vt voluntas alterum eligat, niſi priùs vel intellectus in vnum magis intendat, vel aliquam rationem illud præferendi inueniat, quia ad illam electionem, neceſſarium eſt aliquod motiuum, quia non poteſt voluntas moueri ſine motiuo ex parte obiecti.

Confirmatur primò. Cõfirmatur ſecundò. *Prouerb. 14.* Cõfirmatur tertiò.

Hinc ergo concludit hic auctor, idem neceſſariò dicẽdum eſſe in operibus gratiæ, quando vnus vocationi conſentit, & alius diſſentit, nimirũ aliquam inæqualitatem præcedere in eis, quæ ad gratiam præuenientẽ neceſſariò debet pertinere; quia cùm præcedat conſenſum, non poteſt tribui homini; ergo ſoli Deo eiuſque peculiari prouidentiæ, cúmque illud, quidquid eſt, quod ei qui conuertitur, antecedenter datur, ad ſupernaturalem cõſenſum præſtandum, ordinetur, & iuuet, ſine dubio ad auxilia gratiæ præuenĩetis pertinet; ergo ex aliquo capite ſemper auxilium præueniẽs maius eſt in eo, qui conſentit, quàm in eos qui reſiſtit. Et ad hoc confirmãdum induci poſſunt teſtimonia, quæ in dicta diſputatione 98. cap. 3. Vaſquez allegat, in quibus Deus dicitur aliquorum miſereri, & alios indurare, & *non eſſe volentis, neque currentis, ſed Dei miſerentis* ad Rom. 9. quod ratione ſpecialioris vocationis gratuitæ dictum eſſe ſuprà diximus, & teſtatur Auguſtinus q. 2. ad Simplician. Itẽ propter eandem rationem dicitur Deus ſpecialiter trahere eum, qui venit, id eſt, qui conſentit, & ſimilia, quæ habẽtur Ioã. 6. & aliis locis, quæ tractãtur ab Auguſt. lib. 2. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap. 3. & 19. de prædeſtinat. Sanctor. cap. 8. &

11. Concluditur à Vaſquez. *Rom. 9.* *Auguſt.* *Ioan. 6.* *Auguſt.*

& alibi ſæpe. Denique ad idem induci poſſunt teſtimonia Auguſtini, & aliorum Patrum ab eodem citata cap. 4. præſertim videtur vrgere illud Auguſtini lib. 2. de peccator. merit. cap. 17. vbi cauſam inquirens, cur homines nolunt facere, quod iuſtum eſt, reſpondet, *quia vel latet, quod iuſtum eſt, vel non delectat. Tanto enim*, ait, *quódque vehementius volumus, quanto certius, quod bonum ſit, nouimus, eóque delectamur ardentius.* Iuxta quam regulam Auguſtini ſemper in eo, qui conſentit bene volendo, eſt maior aliqua cognitio, vel delectatio, quæ illum impellit, & in eo, qui non ſimiliter vult, eſt minor. Vnde cùm in capite 19. ſubinfert, Deum aliquando non dare hominibus *certam ſcientiam, vel victricem delectationem* ad operandum iuſtitiam, *vt cognoſcãt non à ſeipſis, ſed ab illo ſibi eſſe lucem, qua illuminantur tenebræ eorum, & ſuauitatem, qua dat fructum terra eorum.* In quibus verbis ſupponit clarè, quoties homo bene operatur, aliquid ſpeciale in hoc recipere, ſine quo non ita operaretur, vel quod non datur alteri, qui non ita operatur. Et ad hunc modum alia eiuſdem Sancti, & aliorum teſtimonia in huius ſententiæ fauorem inducuntur.

12. Nihilominus contrariam ſententiam veram poſſe credimus, & neceſſariò conſequentem ad eam, quæ hactenus docuimus de gratia efficaci, quòd ex ſe non ſit ita efficax, vt ſua vi ſiue phyſica, ſiue morali determinet voluntatem omnino, id eſt, ita vt non poſſit voluntas ei reſiſtere. Dicimus ergo, vocationem efficacem, ſeu congruam non ſemper excedere vocationem ſufficientem, in aliquo dono præuenientis auxilij, ſiue phyſicè præmouente, ſiue moraliter, ſiue interiùs, ſiue exteriùs, ſiue poſitiuè inclinante, ſiue remouente prohibens. Hanc aſſertionem docuerunt multi Theologi. Et ex antiquis poſſumus in primis referre D. Thomam 3. part. q. 69. art. 8. ad 2. dicentem de aliquibus baptizatis, *quod licèt interdum æqualem gratiam percipiant, non æqualiter illa vtuntur, ſed vnus ſtudioſius in ea proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deeſt.* Et quamuis verum ſit præcipuè loqui de gratia habituali, & ſacramentali Baptiſmi, tamen quatenus inæqualitatem poſtea tribuit libero arbitrio, neceſſe eſt, vt in omni gratia præuia neceſſaria ad operandum æqualitatem ſupponat. Vnde idem D. Thomas Matth. 25. in illa verba, *Vnicuique ſecundùm propriam virtutem*, dicit proximam rationem inæqualitatis gratiæ eſſe diuerſum conatum liberi arbitrij, licèt prima cauſa ſit diuina electio. In quo etiam ſentit non eſſe neceſſarium, vt ſecundùm ordinem excitationis illa inæqualitas ex inæquali auxilio præueniente proueniat. Pro eadem ſententia citaui in lib. de Auxiliis Bonauentur. in 4. d. 16. part. 2. art. 4. quæſt. 1. vbi apertè de charitate dicit, *intendi quantum ad feruorem, & augeri quantum ad eſſentialem virtutem*, id eſt, *quantum ad actum, vel quantum ad habitum*, & primum, ait, à cooperatione liberi arbitrij, ſecundum verò eſt à dono cœleſti, nimirum, quia habitus à ſolo Deo intenditur, ex quo elicit, etiam motum contritionis feruentiorem eſſe poſſe ex cooperatione liberi arbitri, & addit, *Vnde ex æquali gratia aliquando magis feruens elicitur motus, aliquando minus, ſecundùm cooperationem liberi arbitrij*; addit verò, proprium augmentum fieri in ipſa virtute pœnitentiæ, & illud fieri per gratiam, ſicut de charitate dixerat. Expreſſiùs, & latiùs punctum attigit Altiſiodoren. lib. 2. Sum. tract. 2. cap 3. & apertè docet, inter duos æquè tentatos, quorum vnus reſiſtit, & non alius, non eſſe neceſſariam aliquam antecedentem inæqualitatem interuenire, ſed libertatis dominium ſufficere. Idem ex profeſſo

Aſſertio, vocationem efficacem, ſeu congruã non ſemper excedere vocationem ſufficientem.

D. Thom.

Idem S. Tho.

Bonauent.

Altiſiodor.

A docet Dionyſ. Ciſtercien. 2. diſt. 27. art. 3. vbi eandem doctrinam tradit de agente libero, & putat ſequi neceſſariò ex definitione potentiæ liberæ, & in concluſ. 3. id explicat etiam in actibus ſupernaturalibus, qui procedunt à duobus voluntatibus habentibus æquales habitus charitatis cum omnibus aliis prærequiſitis æqualibus. Nam ex ſola libertate, vt ait, poteſt vnus actus eſſe intenſior, & alius remiſſior, & eadem ratione poteſt ab vna eſſe aliquis actus, & ab altera nullus, quia libertas vtrumque æquè complectitur.

Præterea ex modernis Theologis allegaui in lib. de Auxiliis. Sotum lib. 1. de Natur. & grat. cap. 16. & Vegam lib. 6. in Trident. cap. 9. quos etiam Vazquez citat, & addit Ioan. à Bonon. opuſc. de liber. arbitr. §. *Ex ſuis autem.* dicentem in hac quæſtione de duobus, quorum vnus conuertitur, & non alius, ſufficientem rationem eſſe, *quia ſic vni viſum eſt, & non alteri.* Allegaui præterea Ruardum, quem Vaſquez ſuprà num. 35. pro ſua ſententia ellegat, nec ſine aliquo fundamento, nam variè loquitur, & in vtramque partem trahi poteſt, exiſtimo tamen noſtræ fauere ſententiæ. Nam art. 7. decimam aſſertionem ponit huiuſmodi, *quòd ex ſimiliter tractis, & interiùs in corde vocatis, vnus credit, & conuertitur, & alius manet incredulus, nec conuertitur, contingere poteſt ex ſola arbitrij diuinitus præparati libertate.* Et rationem addit, *quia poſitis omnibus, quæ præcedunt, & requiruntur ad fidem, & conuerſionem, libera manet voluntas, nec inducitur neceſſitas, ſe determinandi ad ſequendam vocationem.* Poſtea verò in diſcurſu aſſertionis ad illam explicandam quærit, quid addat vocatio à propoſito, quæ effectum habet à vocatione communi, quæ conſenſum non perſuadet, & reſpondet. *Videtur quòd ſit aliquis modus, vel oblatio impedimenti, vel ſimile aliquid, quod non eſt in alio, & plerumque ob eius culpam, & negligentiam*, & quod obſcurius eſt, addit, *Ex ſola enim Dei ordinatione inſpirationes vim quandam intentionalem accipere poſſunt.* Vnde videtur tacitè limitare aſſertionem, nimirum, quòd in internis inſpirationibus poteſt eſſe æqualitas, ſemper tamen aliquid amplius ſit in vocatione congrua ex oblatione impedimentorum. Sed hæc expoſitio deſtruit aſſertionem, ſic enim non ſimiliter trahuntur illi homines, quia magna pars tractionis eſt ablatio impedimentorum. Et ſimiliter repugnat his, quæ in ſeptima, & octaua aſſertione docuerat. Et ideo exiſtimo in aſſertione explicaſſe Ruardum id, quod per ſe, ac ſimpliciter neceſſarium eſt, poſtea verò declaraſſe modum, qui frequentiùs ſeruatur, & qui fortaſſe non pertinet ad ſolam gratiam præuenientem, ſed aliquam concomitantem includit, vt paulo pòſt explicabo poſterioris ſententiæ fundamenta ſoluendo.

14. Allegaui præterea Driedonem in lib. de captiuit. & redempt. gener. human. tract. 4. cap. 2. part. 5. concluſ. 5. quæ talis eſt. *Quemadmodum ex duobus æqualiter iuſtis, contingit alterum libero arbitrio à gratia deficere, conſentiendo deſiderijs, alterum eodem arbitrio innixo Dei auxilio perſeuerare, ſic ex duobus adhuc impijs, æqualiter indignis, æqualiter diuinis inſtinctibus pulſatis, aut admonitis ad fidem, vel pœnitentiam contingit alterum non reluctare, ſed locum dare pulſanti Deo, alterum verò reſiſtere.* Quam aſſertionem poſtea declarat, nihil omnino limitando, vel addendo. Nihilominus tamen P. Vaſquez eundem Driedonem pro ſua ſententia allegat in eodem opere, & tractatu, *in capite* (inquit) *quinto ad vltimam confirmationem ſecundi argumenti.* Sed tractatus ille non habet caput 5. & licèt locum diligenter

Ciſtercien.

13. *Sotus. Vega. Vaſquez. Io. à Bonon.*

Ruard.

Driedo. Aſſertio.

Vaſquez.

ter præſertim non inueni, & ideo iudicium de illo A
Staplet. proferre non poſſum. His addemus Stapletonium lib.de Grat. & liber. arbitr.cap.8.vbi etiam ex Auguſtino eandem ſententiam refert. Latiùs,& optimè docet eandem ſententiam *Cuner.* Cunetus lib. de liber.atbitr.cap.9. & 10. vbi Driedonem, & Ruardum allegat, atque approbat. Quia verò Ruardus dicit, *ex ſola* libertate voluntatis à Deo præparatæ poſſe hoc diſcrimen inter æqualiter vocatos euenire, ipſe temperat particula *ſola*, ſeu explicat poſitam eſſe ad excludendam ſpecialem,ad nouam motionem præuiam, quæ detur illi, qui conſenſit,non tamen ad excludendam diuinam cooperationem gratuitã, *quæ ſimul*,(inquit,) *cum ipſo voluntatis opere incipit*, *& deſinit.* Eandem ſententiam tradit B
Horantius. Orantius in locis Cathol.lib. 1. cap.37. vbi inquit, *Si interroges cur ex duobus vocatis vnus conuertatur, & non alius? liberum arbitrium in cauſa fuiſſe, cum Auguſtino, Hieronymo, Chryſoſtomo, & vniuerſa Eccleſiam dicam.*

14. *Probatur ſententia.* Secundò principaliter probatur hæc ſententia auctoritate Patrum,nam frequēter dum tractant quæſtionem, cur Dei gratia in quibuſdam effectum conſequatur,in aliis verò minimè,rationem ex parte liberi arbitrij reddunt,aſſerentes, in vtriſque nihil ex parte Dei deeſſe,& plerumque illis gratiæ auxilium æqualiter offerri.Ita Gregorius Nicenus in *Niſſen.* Orat.Magn.catechum.cap.30.&inter alia dicit potuiſſe homines conqueri,ſi alij vocarentur, alij expertes eſſent vocationis. *Si autem*, (ait,) *pariter ad omnes procedit vocatio*, *non eſt quòd Deum accuſent*, &c. Et intra diuerſitatem inde oriri dicit, quòd C Deus aliquid in hominis poteſtate dimiſit. *Hoc autem eſt*,(inquit,) *liberi arbitrij libera electio*, &c. Vt autem ratio alicuius ſit momenti,neceſſe eſt, vt de æquali vocatione loquatur, quam æqualitatem per particulam *pariter* indicauit, non quia oporteat æqualem eſſe in omnibus: nam hoc neceſſarium non eſt ad iuſtitiam Dei defendendam, quod Nicenus intendit,ſed quod eſſe poſſit,& fortè non raròita ſit in communi vocatione,quæ in quibuſdam habet effectum, & in aliis non habet. Nam ſi oporteret ſemper vocationes eſſe inæquales,inde pòtiùs ſumenda eſſet ratio, nam ex parte liberi arbitrij non D poſſet ſatisfacere, quandoquidem ad conſentiendum maiori ſemper indiget gratia, quàm ei, qui non conuertitur, detur,vel ex parte Dei offeratur.

15. *Expediunt eandē quæſt.* Atque eodem modo tractant, & expediunt eandem quæſtionem *Chryſoſtom.* Chryſoſtomus Homil.16. in ad Roman. ferè per totam, & *Hieronym.* Hieronymus epiſt.150. ad Hedibiam quæſt.10. & *Cyrillus.* optimè Cyrillus lib.11. in Ioan.cap.21.vbi de Iuda dicit. *Quòd ſi proditor æqualiter alijs Saluatoris auxilium non habuiſſet, fruſtrà hæc à nobis diceretur*, (ſcilicet,ipſi Iudæ lapſum eſſe tribuendum,) *ſin autem non minus quàm cæteri diuina gratia regobatur, ſed ſuo ipſius iudicio in profundum perditionis delapſus eſt, quomodo etiam non ſeruauit eum Chriſtus?* vtique quantum in ipſo erat, & quantum ſatis erat, vt cum aliis innocens perE maneret, vnde concludit. *Gratia igitur in alijs effulſit, ſeruauitque omnes, qui cooperantem ei voluntatem tradiderunt, ſic enim ſalutis noſtræ modus diſpoſitus eſt:* Nihil certè illuſtrius, vel manifeſtius dici poterat. Subſcribit item *Origen.* Origen. lib. 3. Periarch. cap. 1. vbi defendendo, tam in bonis,quàm in malis, arbitrij libertatem, ſumit exemplum ex Paulo ad Hebr.6. de terra,*quæ ſæpe venientem ſuper bibens imbrem, germinat vel herbam opportunam,vel ſpinas, aut tribulos.* Et addit. *Ex his quos aſſumpſimus Pauli ſermonibus euidenter oſtenditur, quod vno eodemque opere Dei, quo imbrem terræ largitur, alia quidem terra diligenter exculta fructus ferat bonos, alia verò, quæ negligenter exculta eſt, ſpinas, & tribulus proferat.* Quod latè proſequitur, & per *terram* intelligit liberum arbitrium, quod in hoc à terra materiali differt, quòd terra ab aliis coli debet, vt fructificet, liberum autem arbitrium ipſum eſt,à quo cultum ſperatur,non ſine ope,& auxilio cœleſtis pluuiæ,& auxilij.

16 *Eādem vocatione in vno effectum habere, & non in alio, doctrina Auguſtini.* Neque iſti ſoli Patres,qui vel ante Auguſtinum ſcripſerunt, vel ipſum non legerunt, ſed etiam Auguſtinus ipſe ſæpe docet eandem vocationem in vno habere effectum,& non in alio, quia vnus accommodat voluntatem ſuam vocationi,& nō alius, ſic ait q.2.ad Simplician. *Quamuis multi vno modo vocati ſint,quia tamen nō omnes vno modo affecti ſunt, illi ſoli ſequuntur vocationem,qui ei capiendæ reperiuntur idonei.* Et infrà, *Cùm ergo vnus ſic, alius autem ſic moueatur ad fidem, eadémque res vno modo dicta moueat, alio modo non moueat, vnum moueat, alium non moueat.* Per quæ verba, & alia multa,quæ ibi habet ſimilia, apertè ſentit, cum eadem vocatione vnum conſentire, alterum repugnare. *Obiectio.* Dices ſaltem poſtulare Auguſtinum in ipſis vocationibus diuerſum modum, vel diuerſam affectionem, vel diſpoſitionem ex parte vocatorum. *Soluitur.* Reſpondeo in primis, etiamſi contingat, vocatos eſſe diuerſimodè affectos, vel ex complexione naturali, vel ex conſuetudine,hoc nihil obſtare, quo minus auxilium gratiæ præueniens vtique datum æquale ſit ſecundùm ſe,& ſecundùm vim excitandi, & mouendi, quam habet,& hoc nobis ſatis eſſet; nam illa maior proportio ad conditionem ſuſcipientis non pertinet ad maius auxilium,licèt pertineat ad maius beneficium ex peculiari Dei electione proueniens,iuxta doctrinam eiuſdem *Auguſtin.* Auguſtini de dono perſeuer. cap. 14. Deinde illa diuerſitas antecedens in affectionibus ſuſcipientium vocationem, licèt ſæpe conſideretur, non eſt tamen ſimpliciter neceſſaria,quia ſtante tali diſpoſitione voluntas vocata liberè determinatur, quia ratione talis diſpoſitionis, per vocationem non determinatur, poteſt & cum illa, & ſine illa vel conſentire, vel repugnare vocationi. Et præterea licèt Auguſtinus varios modos illius diuerſitatis attingat,etiam concludit,*eandem rem vno modo dictam vnum mouere,& alium non mouere*, vtique pro ſuo arbitrio, etiamſi alia diuerſitas vel in perſonis, vel in vocationibus non præcedat. Et ſimiliter in expoſitione Pſalmi 142. circa illa verba,*velociter exaudi me Domine*, ſignificat eandem vocationem vno tempore eſſe profuturam, & non alio, eſſeque ſpeciale beneficium Dei dare illam tempore opportuno, etiamſi in ſe eadem ſit. Vnde ſic inquit.*Citò audi me Domine,quæ enim mora quando ſic ſitio, ad inflammandam ſitim meam? Pluuiam differebas, vt hauriens imbiberem, non reſpuerem, quod influeres. Si ergo differebas, iam da, quia anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.*

Pſalm.141. Eandemmet vocationem vno tempore eſſe profuturam, & nō alio, idē Auguſtinus indicat.

17. *Alia Auguſtini teſtimonia.* Declarant præterea Auguſtini mentem alia eiuſdem teſtimonia,in quibus teſtatur, licèt non poſſit homini tribui,quòd fuerit vocatus,poſſe illi tribui, quòd vocatus venerit,& affirmat lib.83.Quæſtion. q.68.& tract.4.in 1.epiſt.Ioan.vbi ſic ait,*Quia agis ibi aliquid voluntate, ideo aliquid tibi tributum eſt.* Nam ſi homini conſentienti vocationi rectè tribuitur,quod veniat,cùm multo magis repugnanti tribuatur,quòd nō veniat,rectè conſequitur,ſufficientem rationem diuerſitatis reddi ex vtriuſque libero vſu, etiamſi in omnibus antecedentibus ſit æqualitas. Idémque confirmant alia loca in quibus ait, poſt vocationem homini relinqui liberam electionem, & qui vocatus non venit, potuiſſe venire,

venire, & venturum fuiſſe, ſi voluiſſet, & conſentire, vel diſſentire vocationi, propriæ voluntatis eſſe, quæ loca in ſuperioribus ſatis allegata ſunt: ex illis autem principiis apertè ſequitur aſſertio, quam nunc confirmamus, & inferiùs rationabimur. Ponderanda ſunt tamen ſpecialiter verba Auguſtini in Enchirid. cap. 64. *Quamuis veraciter dictum ſit, Quotquot ſpiritu Dei aguntur, hi filij ſunt Dei: ſic tamen vt filij Dei excitantur, & tanquàm filij Dei proficiunt ad Deum, vt etiam ſpiritu ſuo maximè aggrauante corruptibili corpore, tanquam filij hominum quibuſdam motibus humanis deficiant ad ſeipſos.* Ex his enim verbis rectè perpenſis, non obſcurè colligitur eandem excitationem, qua interdum ſpiritu Dei ita agimur, vt proficiamus, aliquando ab homine refutari, & ideo deficere: hoc ergo, & in vno eodem homine, & in diuerſis ſuo arbitrio operantibus poteſt contingere.

Auguſt.

18\. Aliud eiuſdem. Eſt denique teſtimonium ſatis expreſſum eiuſdem Auguſtini lib. 12. de Ciuitate cap. 6. vbi vt explicet ad illam diuerſitatem conſtituendam vim libertatis ſufficere, dũmodo habeat auxiliũ ad vtrũque ſufficiens, inquit. *Si cùm aliqui duo æqualiter affecti animo, & corpore, videant vnius corporis pulchritudinem, qua viſa vnus eorũ ad illicitè perfruendũ moueatur, alius in voluntate pudica ſtabilis perſeueret, quid putamus eſſe cauſæ, vtique niſi vſum libertatis.* Diſcurrens enim deinde alias cauſas excludendo, addit, *Si eadem tentatione ambo tententur, & vnus ei credat, alter perſeueret; quid aliud apparet niſi vnum voluiſſe, & alterum noluiſſe à caſtitate deficere.* Quem locum multis quidem verbis conatur effugere P. Vaſquez, non poſſunt autem ſatis colligere, quid tandem reſpondeat, interdum enim contemnere locum videtur, & dicere, alios libros, in quibus Auguſtinus de gratia ex profeſſo ſcripſit, eſſe præferendos. Quaſi verò Auguſtinus vel in illo opere de Ciuitate aliquid contra Dei gratiam, vel contra aliorum librorum doctrinam ſcripſerit, vel in aliis libris de Gratia non eodem modo de libertatis virtute ſenſerit; in nullo enim loco eam ſeparat à gratia in operatione boni, vel perſeuerantia in illo; in omnibus verò ſoli libertati defectum tribuit. Vnde aliter reſpondet, quamuis Auguſtinus conſtituat in eo caſu æqualitatem in rebus aliis, non negaſſe beneficium vocationis congruæ, quæ illi datur, qui bene operatur. Sed licèt verum ſit Auguſtinum non excludere hoc beneficium, nihilominus æqualitatem conſtituit in omni motiuo, & excitatione, atque adeò in omni auxilio, hæc enim duo non repugnant, vt iam explicaui. Cætera verò, quæ circa illud teſtimonium Vaſquez adiungit, magis ad ſuam ſententiam adſtruendam, quàm ad teſtimonium explicandum pertinent: quantum autem ad id valeant, poſtea videbimus.

Auguſt.

Effugium P. Vaſquez.

19\. Augetur vis teſtimonij exemplo Angelorum. Augetur vis huius teſtimonij exemplo bonorum, & malorum Angelorum, quod in eodem capite 6. Auguſtinus tractat, & propriùs in lib. de Corrept. & grat. cap. 11. & 12. Nam in Angelis certum eſt, eos, qui ceciderunt, habuiſſe, vel æqualia, vel maiora auxilia gratiæ præuenientis, quàm illi, qui ſteterunt, nam fuerunt perfectioris naturæ, & gratia eſt illis data iuxta proportionem naturalium, vt communiter docent Theologi. Neque poteſt cum fundamento dici, plura impedimenta in vno Angelo, quàm in alio fuiſſe, & ab vno fuiſſe ablata ſpeciali gratia, & non ab alio. Quin potiùs Auguſtinus dicto cap. 11. & 12. apertè ſentit, omnes relictos eſſe cum eiſdem auxiliis gratiæ præuenientis propoſitione ſeruata, vt libertate ſua vterentur. Solùm cogitari poteſt Luciferum, v. g. maiorem quandam occaſionem ſuperbiæ habuiſſe propter maiorem naturæ excellentiam. Sed hoc nihil obſtat, tum quia etiam habuit excellentiorem gratiam cum proportione, tum etiam, quia multi inferiores in natura peccarunt, & alij eis ſuperiores perſeuerarunt.

Deinde ex caſu Adami, & ex eodem Auguſtino in eodem loco de Corrept. & grat. poteſt ſumi efficax argumentum, nam ſine dubio habuit ſufficientem gratiam ad vincendam tentationem, & cum illa ſola ex parte præuenientis auxilij ſtante eadem diſpoſitione voluntatis eius, & cum eiſdem antecedentibus impedimentis potuit moraliter magna facilitate tentationi reſiſtere, quod ſi faceret, gratia illius fuiſſet efficax; ergo cùm illa eadem gratia preueniẽte potuiſſet vel ipſe Adam, vel alius homo illi ſimilis tentationem illam vincere, & ita illud idem auxilium, quod nunc fuit tantùm ſufficiens, ſine alio præueniente eſſe efficax, ſeu effectum habere; non eſt ergo neceſſaria inæqualitas illa ex parte præuenientis auxilij, aut circunſtantiarum antecedentium inter auxilium efficax, & ſufficiens. 20. Caſus Adami in argumentum ponitur.

Aliud item exemplum habetur nomine Auguſtini in lib. de Prædeſtinat. & grat. cap. 15. de Pharaone, & Nabuchodonoſor, quia eiſdem, ſeu æqualibus gratiis præuenti ſunt, vt ibi latè declaratur, & tamen Pharao ſuo arbitrio fuit induratus, Nabuchodonoſor autem gratiæ cooperando fuit conuerſus. Quod verò dicunt aliqui illos conſiderari ab Auguſtino æquales, in externis auxiliis, non internis, erit quidem verum quoad concomitans, ſeu adiuuans auxilium, non autem quoad ſola præuenientia, alioqui parui momenti, & efficaciæ fuiſſet comparatio, vt paulo pòſt in ſimili dicam. Vnde Auguſtinus ibidem cum rationem diuerſitatis ex libertate arbitrij reddidiſſet, ex parte Dei ait, *illa omnia vel adiuuante Deo perfici, vel deferente permitti.* Eſt ergo diuerſitas in auxilio adiuuante, & in beneficio congruæ opportunitatis, non in maiori præuenienti auxilio. 21. Adducitur in exemplum Pharao, & Nabuchodonoſor. *Auguſt.*

Generalius exemplum ſumitur ex Proſpero lib. 2. de vocat. gent. cap. 15. aliàs 5. vbi vniuerſaliter de gentibus ante Euangelij prædicationem ait. *Adhibita ſemper eſt vniuerſis hominibus quædam ſupernæ menſura doctrinæ, quæ etſi parcioris, occultioriſque gratiæ fuit, ſufficit tamen, ſicut Dominus iudicauit, quibuſdam ad remedium, omnibus ad teſtimonium: vt non dubiè, ſed euidenter appareat, quòd niſi vbi abundauit peccatum, ſuperabundaret gratia, nunc quoque vniuerſum genus ſimilis obcæcaret impietas.* In quibus verbis ſolùm expendo iuxta ſententiam Proſperi eandem gratiæ menſuram in quibuſdam fuiſſe efficacem, quandoquidem illis profuit ad remedium, licèt in cæteris frequentius ſolum fuerit ſufficiens. Et quamuis nunc ſpecialior, maiorque gratiæ vocatio vniuerſis gentibus tribuatur, vt idem Proſper cap. 23. proſequitur, nihilominus proportione ſeruata etiam in illa generaliter ſpectata, & reſpectu communitatis plurium hominum, vel etiam populorum inuenitur quædam æqualitas, nam multi eiſdem auxiliis præueniuntur, quorum aliqui conuertuntur non reſiſtentes gratiæ Dei, ſed illi cooperantes, alij verò pro ſua libertate gratiæ reſiſtendo deficiunt. 22. Generalius exemplum ſumitur ex Proſpero.

23. *Proſper.* Et hoc ſignificauit idem Proſper cap. 26. dicens, *hanc abundantiorem gratiam ita credimus, vt experimur potentem, vt nullo modo arbitremur eſſe violentum, quo quidquid in hominibus agitur, ſola Dei voluntate peragitur.* Deinde verò explicatis huius gratiæ præuenientibus auxiliis, addit, *Quæ opitulatio per innumeros modos ſiue occultos, ſiue manifeſtos omnibus adhibetur, & quod à multis reſpuatur, ipſorum eſt nequitiæ: quod autem à multis ſuſcipitur, & gratiæ eſt diuinæ, & voluntatis humanæ.* Vbi ſemper loquitur de eadem præuenienti gratia, ac proinde etiam æquali; ideo enim non ex ſola illa, ſed adiuncta etiam hominis libertate rationem diuerſitatis in hominum conuerſione, vel auerſione deſumit. Hoc etiam confirmat quædam pia, & vera Sanctorum cogitatio, qua ſe ad humilitatem prouocant, quia ſi Deus aliis eadem contuliſſet auxilia, quæ ipſis contulit, meliores fuiſſent. At hæc conſideratio ſupponit cum eiſdem auxiliis poſſe vnum hominem melius proficere, quàm alium, magis cooperando. quæ conſideratio præcipuè ſolet ex D. Franciſco referri. Illam verò inter ſua exercitia ponit Bonauentura, & eſt 8. Quod opuſculum habet tom.1. opuſculor. in vlt. in antiquis, in nouis autem in tom.6. in 3. par. opuſculor. Et eandem tradit S. Vincentius in tract. de vita ſpirituali. cap.3.

Confirmat Sanctorum cogitatio.

Bonauetura.

Vincentius.

24. Habetur ſingulare exẽplum in Euãgelio.

Vltimò habemus ſingulare exemplum in Euangelio Matth. 11. *Si in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ Corozain, & Bethſaidæ factæ ſunt, in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.* Affirmat ergo Chriſtus eiſdem auxiliis, quibus Iudæi non ſunt conuerſi, fuiſſe Tyrios, & Sidonios conuertendos, ſi eis data fuiſſent. quam fuiſſe propheticam, & certiſſimam Chriſti aſſertionem, & reuelationem in ſecundo Prolegomeno probauimus. Et ex eodem loco ſuprà cap... oſtendimus ad actualem conuerſionem, & bonum vſum præuenientium auxiliorum, non eſſe neceſſarium auxilium de ſe efficax, & phyſicè prædeterminans, & ibi dicta probant, nullum aliud auxilium præueniens eſſe neceſſarium, quandoquidem cum eiſdem fuiſſent conuerſi Tyrij, & Sidonij. Neque veriſimilis eſt quorundam reſponſio dicentium, Chriſtum loquutum eſſe de ſolis externis auxiliis, nam, (vt in eodem capite argumentati ſumus,) tunc vana, & captioſa fuiſſet exprobratio, nam ſi hoc Iudæi intelligerẽt, meritò, ac iuſtiſſimè etiam ipſos fuiſſe conuertendos ſi cum illis externis auxiliis, eadem interna ſibi data fuiſſent. Certum præterea eſt, etiam Iudæis non defuiſſe interna auxilia ſufficientia, quibus conuerti poſſent, ſi vellent, aliàs iniuſtè reprehenderentur; ergo Chriſtus non tantùm de ſignis externis eſt loquutus, ſed ſub illis comprehendit interna ſubſidia, quæ per illa externa opera tanquam per inſtrumenta Dei ordinariè conferuntur, vt in ſuperioribus ſæpe dictum eſt cum Auguſtino de ſpirit. & liter. cap.33. & 34. & ſæpe aliàs. Quod autem de eiſdem, & non maioribus, vel ex ſe efficacioribus fuerit loquutus, vis exprobrationis poſtulat, vt dixi, & in dicto capite latiùs proſequutus ſum.

Et ita hoc Chriſti teſtimonio tanquam efficaci, vtuntur Soto, Vega, & alij ex citatis auctoribus, vt Vaſquez, etiam refert. Qui agnoſcit quidem certitudinem reuelationis Chriſti, ait tamen, quòd ſi eadem ſigna facta Bethſaidæ fierent in Tyro, & Sidone, eſſent maiora dona, & beneficia gratiæ reſpectu Tyriorum, & Sidoniorum, quia ipſis fierent magis congrua, quàm Iudæis, quibus non congruebant. Et videtur loqui de ſignis non tantùm externis, ſed vt per illa dabantur interna, ſic enim cap.7. concludit. *Itaque ſi interiùs eadem eſſet omnino vocatio in duobus, poſſet eſſe vni maior gratia propter congruentiam quàm alteri, cui congrua non eſſet.* Ac certè per hanc reſponſionem ſic declaratam, vel à propria ſententia recedit, vel nobiſcum de nomine diſputat. Omnes enim fatemur vocationem congruam ſemper eſſe maius gratiæ beneficium; dicimus tamen in ſe, & abſolutè ſpectatam non eſſe maius auxilium, id eſt, non neceſſariò includere aliquam ſpecialem motionem præuiam, nec modum poſitiuum eius, imò nec carentiam impedimenti ſpeciali gratia prouiſam, ſed ſolùm reſpectũ congruentiæ ad conſenſum prœuiſum ſub conditione futurum. Quòd ſi hoc ipſum vocet ipſe maius auxilium, erit quæſtio de vocabulo; ſi autem aliquid peculiare poſitiuum, vel priuatiuum præuium requirit, vt reuera in ſua aſſertione declarat, non ſatisfacit reſponſio ad Chriſti verba. Nec in verbis ſubiunctis verè ſupponitur, *quòd eſſet eadem omnino vocatio,* &c. non poteſt enim dici eadem omnino vocatio, quę præter reſpectiuã congruitatem aliquid includit, quod non includit alia, ſiue illud poſitiuum, ſiue priuatiuum ſit, quia in auxiliis moralibus, qualia ſunt hæc, de quibus tractamus, magna pars auxilij in ſe, & abſolutè ſpectati in ablatione impedimentorum cõſiſtere poteſt. Imò non ſolùm in moralibus, ſed etiam in phyſicis, illud cenſeri poſſet phyſicum auxilium, quia licèt ſit cauſa per accidens, eſt conditio phyſica requiſita, vnde in moralibus etiam inter cauſas per ſe computatur; ſi ergo vocatio, quæ ſupponitur, eſt omnino eadem, non debet includere aliquid poſitiuum, vel priuatiuum, quod alia non includit, & ſi propter ſolam congruentiam dicitur maius beneficium, vel donum, aut gratia, non tamen verè, & propriè maius auxilium.

Vaſquez.

Vltimò argumentor ratione, & in primis contra priorem modum poſtulandi exceſſum in eo, qui conuertitur ex parte auxilij efficacis, ratio eſt facilis, ex principiis à nobis poſitis. Primò, quia gratia efficax non requirit neceſſariò nouum auxilium præueniens vltra ſufficiens; ergo cum eodem auxilio præuenienti ſtat vnum operari cum adiuuante gratia, quæ præſtò eſt, & alium non operari, quia poteſt reſiſtere vocationi. Secundò, quia probatum eſt gratiam efficacem non conſiſtere in præuio auxilio prædeterminante ad exercitium actus, vel ad vnum actum; ergo ſtante toto auxilio præuenienti in duobus æquali, ſtat vnum operari, & non alius, cùm vtrumque maneat in vtriuſque indifferente poteſtate; ergo cum æquali auxilio præuenienti, ſtat vnum conſentire, & alium reſiſtere. Tertiò hæ rationes applicantur contra alteram ſententiam, nam æquè procedunt de quocunque exceſſu, quia oſtenſum eſt, efficacem gratiam præuenientem poſitam eſſe in vocatione congrua, ſed hæc congruitas vocationis non conſiſtit in aliqua maiori eius intentione, vel claritate, aut diſtinctione, aut alia ſimili proprietate abſoluta, neque in carentia alicuius impedimenti, ſed ſolùm in habitudine ad effectum infallibiliter futurum in diuina præſcientia, quæ dari poteſt ſine vlla præuia inæqualitate; ergo. Minor quoad priorem partem de prioritate poſitiua probatur, quia vel illa proprietas eſt neceſſaria ad conſenſum, vel non eſt neceſſaria: ſi eſt neceſſaria, 25. Probatur ratione.

ſaria, danda erit in præuenienti auxilio eius, A qui non conuertitur, aliàs non habebit auxilium ſufficiens: ſi verò non eſt neceſſaria, ſine illa poterat quis conſentire, & de facto interdum cõſentiet, qui præuenitur ſufficienti auxilio, & poſſibili poſito in eſſe, nihil ſequitur repugnans; ergo cum æquali præuenienti auxilio, & ſine tali exceſſu poſitiuo, ſtat vnum conſentire, & alium diſſentire. Et eodem ferè argumento probatur altera pars de ablatione impedimenti. Primò quidem, quia ſtante eadem motione poſitiua, & ablatis æqualiter impedimentis, manet indifferens voluntas vtriuſque hominis vocati; ergo licèt vnus pro ſua libertate diſſentiat, alter poteſt cooperari gratiæ Dei; cur ergo non ita interdum continget? B cùm in vtroque ſit poteſtas moralis apta reduci in actum pro dominio libertatis. Imò hæc ratio probat, non ablatis etiam impedimentis poſſe cõſentire, qui maiora habet impedimenta, aut ex parte naturæ ſuæ, vel conſuetudinis minus eſt diſpoſitus, & alius non conſentire, quia ad hoc extenditur libertas voluntatis, ſi gratia ſupponitur, quæ ad vincendũ illud impedimentum, vel difficultatem ſimpliciter ſufficiat. Et è conuerſo, licèt quis habeat æqualia poſitiua auxilia cum minoribus impedimentis, poterit minus operari, quia ſemper manet in voluntate poteſtas intrinſeca ponendi impedimentum, vel ſuſpendendi proprium actũ, C vel auertendi conſiderationem intellectus; hoc enim impedimentum, eſt quaſi concomitans, & ab vſu propriæ libertatis pendet, ideoque non tollitur per auxilium præueniens, quia per illud non aufertur libertas, & ideo ex hoc capite ſemper eſſe poteſt diuerſitas in conſenſu, licèt in præuenienti auxilio ſit æqualitas.

26. *Declaratur vis rationis.* Tandem declaratur vis huius rationis, quaſi applicando illam ad exercitium. Conſtituamus itaque hominem præuentum à Deo motione ſufficienti, vt conuerti poſſit, quia & ſatis attendit, & omnes præuiæ circunſtãtiæ neceſſariæ occurrunt, & nullum impedimentum occurrit, quod voluntas ſuperare non poſſit. De hoc ergo homine inquiro, an neceſſariò conſentiat, necne? Primum D non aſſerunt dicti auctores, & conſtat ex ſuperioribus dici non poſſe; ergo ſtante illa motione, ſtat illum non conſentire. At verò nihil repugnat, motionem ſimilem eſſe efficacem in alio eiuſdem præuiæ conditionis; ergo. Reſpondent illum, *Reſpõdetur.* qui habet talem motionem, poſſe ſine nouo dictamine intellectus per liberam voluntatem transferre conſiderationem ad aliud obiectum, quod magis inclinet ad oppoſitum actum, & quando hoc non facit, neceſſariò conſentire, & nihilominus liberè, quia illa neceſſitas talis eſt, quam per liberam auerſionem conſiderationis impedire poſſet; quando verò illam auertit, iam non habet æqualem conſiderationem cum aliquo, & ideo aiunt, non eſſe mirum, quod tunc vnus conſentiat, & non alius. E

27. *Reſponſioni occurritur primò.* Verumtamen hæc reſponſio, & in ſe difficilis eſt, & vim rationis non euacuat: eſt autem difficilis propter duo. Primum, quia ille modus reſiſtendi, auertendo cogitationem, non ſemper habet locum, reſpectu gratiæ excitantis, quia illa excitatio eſt neceſſaria, vt lib. 3. viſum eſt. Ponamus ergo duos excitari per cogitationem ſanctam, & affectionem à Spiritu ſancto independenter ab eorum libertate immiſſas, certè tunc non eſt in eorum poteſtate illas non recipere; ergo neque eis eſt liberum per eas non attendere, & mouere; ergo tunc non habet locum reſiſtentia per ablationem cogitationis. Dices, licèt non poſſit homo *Euaſio.* illam cogitationem auferre, pro illo inſtanti pro quo illam recipit, poſſe tamen immediatè poſt illud inſtans illam auertere. Sed hoc neque ſemper eſt ita, *Occluditur.* quia Spiritus ſanctus, qui illam cogitationem immiſit, poteſt eadem neceſſitate illam pro aliquo tempore conſeruare. Nec etiam ſatis eſt, quia interdum deliberatio eſt facienda in eodem inſtanti, in quo immittitur inſpiratio, vt in Angelis, & nihilominus in illomet inſtanti poteſt vnus ſic vocatus conſentire, & alius non præbere aſſenſum.

28. *Occurritur ſecundò.* Secundò eſto ille modus ſit poſſibilis, vt eſſe poteſt, ſaltem applicando mentem ad aliam cogitationem liberam, licèt altera immiſſa non tollatur, ſed ſimul maneat, licèt, inquam, hic modus poſſibilis ſit, non apparet cur ſemper ſit neceſſarius, vel cur non poſſit vterque ſic vocatus mentem ſimul applicare æqualiter ad cogitationem alterius obiecti, quantum neceſſe eſt, vt eligant, & nihilominus, quòd pro vtriuſque libertate, vnus rem vnam, alter aliam eligat. Quæ difficultas generalis eſt in omnibus liberis electionibus, & ideo illam non declaro: ſed vlteriùs oſtendo etiam admiſſo vt neceſſario illo modo reſiſtendi per applicationem mentis ad cogitationem oppoſitam, nõ euacuari difficultatem: nam inde etiam ſequitur cum æquali præuenienti gratia vnum reſiſtere, & non aliũ. Probatur, quia ex duobus æquè vocatis vnus immediatè coniungitur vocationi, & cõſentit cum adiuuante gratia, & alter voluntariè applicat intellectum ad contrariam conſiderationem; ergo cum æquali vocatione vnus cõſentit, & alius reſiſtit. Probatur conſequentia, tum quia in eodem momento, in quo adhuc durat æqualis vocatio, vnus conſentit, & non alius: tum etiam, quia illamet applicatio mentis ad aliam cogitationem, eſt reſiſtentia, inde enim incipit. Ex quo vlteriùs ſequitur, (quod maximè conſiderandum eſt,) illam inæqualitatem, quæ inter illos duos poſtea reperitur, non eſſe ex ſola præueniente gratia, illa enim æqualis fuit, ſed eſſe partim ex ſola libertate in eo, qui ſe applicauit ad conſiderandum aliud, partim ex libertate cum cooperante gratia in eo qui ſe accommodauit vocationi.

29. *Fundamẽtis aliarum opinionum ſatisfit.* Supereſt vt fundamentis aliarum opinionum breuiter ſatisfaciamus. Quia verò prior opinio in ſola phyſica prædeterminatione fundatur, negato illo principio, nulla ferè alia reſponſio neceſſaria eſt. Nam etiam illæ interrogationes Pauli 1. ad Corinth. 4. *Quis enim te diſcernit? &, quid gloriaris quaſi nõ acceperis.* vt in ſuperioribus ſunt à nobis ſigillatim explicatæ. *1. Cor. 4.* Et ex tertia ſuppoſitione facta à nobis in hoc eodem capite poſſunt optimè declarari. Nam ſi diſcretio intelligatur ſecundùm diuinam electionem, & prædeſtinationem, Deus ſolus eſt, qui diſcernit, ſolo enim conſilio voluntatis ſuæ, & non illi vocationem congruam præparauit, quod eſt maius, & ſingulare beneficium, licèt non ſemper abſolutè ſit maius auxilium. Si verò diſcretio in executione conſideretur, ſic ex parte eius, qui deficit, non tribuitur Deo, nec enim propria ratio deficiendi, eſt defectus auxilij, ſed abuſus libertatis, vt ſæpe dictum, & probatum eſt. Ex parte autem eius, qui proficit, tribuitur quidem Deo, vt principali cauſæ, non tamen ſoli, nec ſine cooperatione liberi arbitrij, vt etiam probatum eſt Et ob eandẽ cauſam etiãſi homo proficiat, & ab alio diſcernatur, cooperando gratiæ Dei, nõ habet vnde in ſe glorietur quaſi non acceperit, cum ipſemet bonus vſus gratiæ ſit eiuſdem

eiuſdem gratiæ principalis effectus. Quia verò homo ſic operando aliquid meretur, & laudem, & gloriam habet apud Deum, ideo quando oportuerit, poterit non in ſe, ſed in Domino gloriari, vt ex Paulo, & Sanctis Patribus etiam in ſuperioribus declaratum eſt. Nihil ergo ex illo teſtimonio contra doctrinam datam deduci poteſt, neque tandem ſequitur eum, qui conuertitur, non teneri ad maiorem gratiarum actionem. Nam in primis tenetur gratias agere pro dono fidei, vel pœnitentiæ ſibi conceſſo per auxilium concomitans gratiæ, quod alteri datum non eſt. Deinde tenetur gratias agere pro maiori beneficio vocationis congruæ, ac denique pro ſingulari effectu, quo Dominus illum elegit, ac media, quibus certiſſimè liberaretur, præparauit; hæc enim omnia eſto aliquando non includant auxilia in ſua entitate maiora, ſemper ſunt maiora beneficia, ac proinde maiori gratitudine digna.

30. *Fundamenti alterius ſententiæ prima pars.* Fundamentum alterius ſententiæ duas habet partes. Prior magis pertinet ad moralem Philoſophiam, nititur enim in illo principio, quòd voluntas nunquam mouetur aliter circa vnum obiectum, quàm circa aliud, neque mouetur ad vnum, & non ad aliud, niſi in ipſis obiectis, vel in eorum applicationibus, vel in aliis prærequiſitis conditionibus aliqua diuerſitas ante vſum libertatis præcedat. Hoc autem principium exiſtimo falſum eſſe, & libertati contrarium, quod breuiter oſtendo ex dictis in Proleg. 1. Nam voluntas vt ſit libera, poteſt operari, & non operari, poſitis omnibus prærequiſitis ad agendum; ergo omnibus illis ſtantibus, voluntas non neceſſitatur quoad exercitium, vel, (quod perinde eſt,) non ita determinatur, quin poſſit reſiſtere in proprio ſenſu compoſito, id eſt, eiſdem prærequiſitis perſeuerantibus. Ergo ſtante eiuſdem obiecti eadem applicatione, & conſideratione, cum cæteris præuiis conditionibus poteſt eadem voluntas pro ſua libertate, vel ferri in obiectum, vel non ferri: vel ferri maiori conatu, vel minori. Et eadem ratione in duobus ſimiliter affectis, & diſpoſitis circa idem obiectum illa varietas ex ſola libertate contingere, & in actum reduci poteſt, quia illa poteſtas in vtroque eſt phyſica, & moralis, & in vtramque partem æquè contingens.

31. *Inſtatur.* Dicetur fortaſſe, eum, qui conſentit in tale obiectum, ſemper applicare mentem ad conſiderandum attentiùs illud obiectum, vel ad iudicandum magis practicè illud eſſe amandum, vel quid ſimile. *Inſtantiæ occurritur.* Sed interrogabo rurſus, an illud iudiciū, vel maior conſideratio ſimpliciter neceſſaria ſit ad talem cōſenſum. Hoc poſterius non poteſt conſequenter dici ab eo, qui ſic reſpondet. Nam ſi illa maior attentio, non eſt ſimpliciter neceſſaria, quo fundamento aſſeritur ſemper interuenire, & ſine illa nunquam præſtari conſenſum. Si verò illa maior attētio neceſſaria eſt, interrogabo vlteriùs, an ſuppoſita propoſitione obiecti cum minori attētione illa maior attentio ſit in hominis poteſtate, & ex eius pendeat voluntate, vel non ita pendeat, vel neceſſarium ſit, vt ab extrinſeca cauſa proueniat. Si hoc poſterius dicatur, apertè ſequitur, ante illam maiorem attentionem non habere voluntatem ad conſentiendum, neque immeditè, quia non poteſt conſentire ſine maiori attentione, neque mediatè, quia non poteſt intellectum ad maiorem attentionem applicare, vt in reſponſione ſupponitur. Atque ita fit, vt alter, qui non conſentit ex defectu talis attentionis, non liberè, ſed neceſſariò non conſentiat, & ita illa inæqualitas non erit

A reſpectu voluntatum liberè operantium, de quibus nunc tractamus. Et præterea inſtari poteſt, quia poſita illa maiori attentione, vndecunque proueniat, voluntas adhuc libera eſt, & ita in duobus habentibus eundem attentionis gradum idem argumentum fieri poteſt.

Si verò tandem dicatur illa maior attentio eſſe in poteſtate hominis, & ab eius libertate pendere, quidquid ſit de veritate aſſertionis, quam nunc expendere non eſt neceſſe, inde apertè ſequitur, illam maiorem attentionem non eſſe ex conditionibus prærequiſitis, ad vſum libertatis, & conſequenter in præſenti materia ſequitur, illam conditionem non pertinere ad præuenie͂tem gratiam, quæ ſine cooperatione libera nobis datur, ſed ad ſubſequentem reſpectu prioris gratiæ, & comitantem reſpectu alicuius liberi vſus. Et id non obſtat quominus veriſſimum ſit, duos homines cum eiſdem auxiliis gratiæ præuenie͂tis diuerſimodè vſos eſſe libertate ſua, & inde tandem factum eſſe, vt vnus, v.g. voluerit credere, & non alius. Probatur aſſumptum, quia ex illis hominibus, qui æquales inſpirationis receperunt, vnus applicuit mentem ſuam ad magis recogitandum, & alius non applicuit, licet liberè poſſit: hęc autē eſt prima inæqualitas, ex qua aliæ oriri poſſunt, illa autem non ſupponit auxilia præuenie͂tia æqualia, ac proinde nec ab illis prouenit, ſed ex parte eius, qui nō amplius conſiderat, oritur ex ſola libertate; ex parte verò alteriùs maior attentio fit expoſitiuo vſu liberæ voluntatis applicantis intellectū, qui vſus non pertinet ad ſolam gratiam præuenientem, ſed ad cooperantem ſimul cum libero influxus voluntatis; ergo ſimpliciter verū eſt, illos cum æqualibus præuenientibus auxiliis inæqualiter operatos fuiſſe. 32. *Rurſus obiicitur, & reſpondetur.*

33. Atque hic diſcurſus quem de maiori attētione, vel conſideratione fecimus, fieri poteſt de iudicio practico, ſi dicatur eſſe in vno, & in alio, & de quacunque alia conditione prærequiſita, ſiue poſitiuè, ſiue practicè, tanquam remotio impedime͂ti. Nam ſimiliter interrogabo, an remotio talis impedime͂ti neceſſaria ſit ad conſenſum, necne. Si enim non eſt neceſſaria, fruſtrà petitur, quia ſtāte eodem impedimento, licèt vnus non conſentiat, ſtabit conſenſus alterius, cùm ad illum præſtandum non ſit neceſſaria præuia impedimenti remotio. Si verò eſt neceſſaria, petendum vlteriùs eſt, an ſubſit voluntati libertatis; nam ſi non ſubeſt, ille, à quo tale impedimentū non tollitur, non poterit conſentire, & ita ceſſat comparatio, quam tractamus: inter eos enim fieri debet, qui liberè poſſunt conſentire, vel diſſentire; ſi verò remotio talis impedimenti eſt in poteſtate libera voluntatis, non eſt neceſſe, vt per maiorem gratiam præuenientem fiat, cùm poſſit fieri per vſum libertatis cum concomitante gratia, ſuppoſita aliqua priori ſufficienter excitante. Et tunc inter duos æqualiter vocatos prima inæqualitas in vſu libertatis eſſe poterit, quod vnus liberè fugit impedimenta, & alius licet poſſit idem facere, negligit pro ſua libertate; ergo ex hoc capite neque inuenitur neceſſaria inæqualitas in præuenientibus auxiliis, neque etiam illud principium in illo fundamento poſitum, eſt vniuerſaliter verum, quia ſtantibus omnibus prærequiſitis ad vſum libertatis in duobus hominibus optimè fieri poteſt, vt inæqualiter incipiant liberè operari, ſiue immediatè prodeant in conſenſum, vel diſſenſum, ſiue in diuerſam applicationem intellectus, ſiue in quaſcunque alias conditiones varias, ex quibus tandem in conſenſum, vel diſſenſum deueniatur.

Neque

34. *Euacuantur probationes in contrarium poſitæ.* Neque obſtant probationes in contrarium poſitæ, ad principalem enim rationem reſpondetur, voluntatem quidem nunquam moueri, niſi ſub aliqua ratione cognita in obiecto, in quo ſenſu verum eſt nunquam moueri, niſi per rationem, tamen, quia illa ratio non eſt cogens, neque efficaciter determinans voluntatem, & quia cum vna ratione volendi poteſt in eodem obiecto eſſe coniuncta alia ratio non volendi, ideo ſtante æquali conſideratione præuia vtriuſque rationis, ſtat voluntatem conſentire, aut diſſentire ſuo arbitratu, ſiue non interueniat diuerſum iudicium practicum, ſiue interueniat, dummodo illud ſit ſubſequens liberam motionem eiuſdem voluntatis, alioqui neceſſitas eius repugnaret libertati, iuxta diſcurſum proximè factum.

Ad primam confirmationem. Ad primam confirmationem negatur ſequela, nimirum, voluntatem pro ſua libertate poſſe fieri diligendo in malum ſub ratione mali, quia illud non continetur ſub tota latitudine obiecti voluntatis; libertas autem ſolum poteſt exerceri intra latitudinem obiecti.

35. *Ad ſecundam.* Ad ſecundam confirmationem, vt nunc abſtrahamus à longa diſputatione morali, an poſſit eſſe defectus culpæ in voluntate ſine præuio defectu in intellectu, reſpondeo breuiter, licèt demus ſemper procedere, vel comitari aliquem errorem, vel aliquam inconſiderationem intellectus, quoties voluntas peccat, non tamen eſſe neceſſarium, vt illa inconſideratio, vel error præcedant omnem vſum libertatis, ſæpe enim ſunt voluntaria, nam ipſa voluntas quaſi excæcat intellectum, vel præcipitat illum ad iudicium practicè erroneum, vt liberiùs, quò vult, tendat. Et hoc ſatis eſt, vt omnis, qui peccat, ignorans, vel errans appelletur. Et ideo non obſtat quominus is, qui conſentit tentationi, æquale auxilium præueniens habeat cum illo, qui reſiſtit, quia ille defectus conſiderationis, qui fortaſſe in vno inuenitur, & nō in alio, non prouenit neceſſariò ex defectu auxilij præuenientis, ſed poteſt eſſe ex defectu auxilij concomitantis ob negligentiam, & voluntarium defectum eius, qui peccat. Addo etiam fieri poſſe, vt is, qui peccat, & qui reſiſtit, æqualem habeat conſiderationem, & quod in præſcientia Dei vni ſit congrua, & alteri non congrua ad reſiſtendum. Vnde ſolum fit, vt poſſit aliquando is, qui reſiſtit, non habere maiorem conſiderationem, quàm alius habeat, qui reſiſtit; quia illa poteſt eſſe abſolutè ſufficiens ad reſiſtendum tentationi, & nihilominus, reſpectiuè vni eſſe congrua, & non alteri. Vnde etiam fiet, vt is, qui non reſiſtit, in re ipſa careat aliqua conſideratione, quia hîc, & nunc indigeret ad reſiſtendum; illa verò indigentia non naſcetur in illo ex intrinſeca impotentia voluntatis, ſed ex informitate ſuæ libertatis, quam Deus ita operaturam præuidit, & ita illud peccatum non eſt ſine defectu inconſiderationis, illa tamen, vt dixi, voluntaria eſt, quia poſſet, & deberet amplius conſiderare, quod cum æquali gratia excitante facere potuiſſet, & ideo aliam tunc cum æquali præueniente gratia vnus reſiſtat, & alius non reſiſtit.

36. *Ad tertiam.* Ad tertiam confirmationem de obiectis, ſeu mediis æqualibus reſpondemus negando aſſumptum, poteſt enim voluntas in eo caſu eligere, quod voluerit, imò in hoc maximè conſiſtit dominium voluntatis. Quod in libertate euidentius elucet, & illius participatio neceſſaria eſt voluntati creatæ, vt in ſua determinatione libe-

A ra ſit, alioqui ſemper eſſet ab intellectu, vel obiecto determinanda, etiam quoad exercitium actus, quod repugnat libertati. Vt autem voluntas tunc eligat, ſufficiens ratio eſt, quòd in vno obiecto, vel medio inuenitur motiuum ſufficiens, vt eligatur, & in altero nihil eſt, quod neceſſitet ad eius electionem, & ideo pro ſola libertate voluntatis poteſt non appeti. Et quia in hoc eſt æqualitas in vtroque medio, vt vnum aſſumatur, & aliud relinquatur, potius quàm è conuerſo, non eſt neceſſarium ſpeciale motiuum, ſed ſola libertas ſufficit. Neque oportebit, vt in vno minores difficultates, aut impedimenta appareant, quia eadem de illis eſt ratio. Nam, vt dixi, & ſemper voluntas poteſt ab intrinſeco ſe B impedire, vt ſic dicam, etiamſi extrinſeca impedimenta non adſint, & è conuerſo licèt adſint impedimenta æqualia, vel etiam maiora, dummodo ineuitabilia non ſint, poteſt ſua libertate illa ſuperare. Et ideo ſemper voluntas eſt libera ad eligendum, non ſolùm inter æqualia, ſed etiam inter inæqualia, quod voluerit præſciendo, vt in 1.2.q.13. latiùs diſſeritur.

Ad alteram partem, in qua prædicta generalis doctrina ad auxilia præuenientia gratiæ applicabatur, iam ferè reſponſum eſt, quia vel neceſſarium non eſt, aliquam inæqualitatem præcedere ante conſenſum, vel diſſenſum, vel quamuis C interdum præcedat, non oportet, vt ſit in auxiliis excitantibus, ſeu præuenientibus, nam poteſt eſſe in aliquo vſu libero prioris præuenientis auxilij, qui vſus ſit veluti via, ſeu præuia quædam diſpoſitio ad ſupernaturalem conſenſum, propter quem excitantia auxilia principaliter data ſunt, vt de maiori attentione, aut recogitatione, aut alia ſimili conditione explicuimus. Ad teſtimonia autem Scripturæ, & Patrum, quæ in contrarium inducebantur, reſponſio ex tertia ſuppoſitione ſumenda eſt, illam enim tantùm probant; nam ſemper qui conuertitur, à Deo recipit auxilia congrua, quibus à Deo efficaciter trahitur ad conſenſum, & hæc eſt ſinD gularis miſericordia Dei, quæ non poteſt in merito hominis fundari. Vnde ratione illius dicitur Deus, cuius vult miſereri, & trahere, quem vult, etiamſi auxilia in ſua entitate maiora non conferat illi, quem ſic vocat. 37. *Fundamenti ſententiæ altera pars.*

Solùm ergo vltimum Auguſtini teſtimonium ex 2. de peccator. merit. & remiſſ. c.17. & ſequentibus indiget aliqua expoſitione: nam ibi rationem diuerſitatis inter alios vocatos, quorum vnus conſentit, & alius reſiſtit, inde ſumere videtur, quod in altero eorum, aliqua maior cognitio, vel delectatio præcedat. Reſponderi autem poteſt in primis Auguſtinum reddidiſſe rationem moralem, ex his, quæ frequentiùs accidunt, non quæ in rigore ſemper neceſſaria ſit. Deinde dici poE teſt Auguſtinum vocaſſe *certam ſcientiam*, *aut victricem delectationem*, vocationem congruam, quæ ſemper, & infallibiliter conſequitur effectū, & ideo ſi in illuminatione conſiſtit, poteſt dici *certa*, quia ſemper hominem certiorem reddit, etiamſi in ſe fortaſſe intenſior, aut clarior non ſit, etſi in delectatione cōſiſtit, dici poteſt *victrix* delectatio quia ſemper vincit, etiamſi fortaſſe maior in ſua entitate non ſit. Vnde dici etiam poteſt, quòd licèt in vno præcedat maior aliqua attentio, vel affectio, ſeu delectatio, illa inæqualitas non prouenit ex ſola excitante gratia, ſed adiuncto aliquo vſu libertatis, vt in ſuperiori puncto explicuimus. 38. *Vltimum Auguſtini teſtimonium exponitur.*

Capvt LIII.

Dubium appendix de concordia gratiæ efficacis cum gratuita, & efficaci electione, ac prædeſtinatione ſaluandorum omnium, & cum diuina prouidentia, ac prædefinitione actuum liberorum humanæ voluntatis.

1. Summa capitis. COgimur in hoc capite explicare concordiam efficacis gratiæ prout à nobis declarata eſt, cum diuina electione prædeſtinatorum, præfinitione actuum liberorum, & in vniuerſum cum perfectione diuinæ prouidentiæ, tum quia hæc omnia ita ſunt cum gratia connexa, vt non poſſit ſine compoſitione illorum inter ſe doctrina hæc conſummari, tum maximè, quia defenſores phyſicæ prædeterminationis exiſtimant, vera dogmata de illis omnibus ſine tali genere prædeterminantis auxilij non poſſe conſiſtere, & ideo non ſolùm nobis obiiciunt, ſed etiam tribuunt multa, quæ iudicio illorum vel abſurda, vel etiam erronea ſunt, quia ex noſtra ſententia ſequi contendunt. Proponemus ergo ſigillatim obiectiones eorum, & occaſione illarum veram concordiam in illis omnibus, quæ propoſuimus, oſtendemus.

2. Obiectio 1. de electione gratuita prædeſtinatorũ ad gloriam. Prima obiectio ſumitur ex electione gratuita prædeſtinatorum ad gloriam. Supponunt enim ex ſententia Auguſtini, & D.Thomæ neceſſarium eſſe confiteri Deum in æternitate ſua ante præſcientiam omnium meritorum abſoluto, & immutabili decreto ſtatuiſſe, tot, & talibus hominibus æternam beatitudinem conferre in tali gradu, & perfectione, & non pluribus, neque paucioribus, quod decretum, vel electio gratuita prædeſtinatorum vocatur. Ablata igitur neceſſitate prædeterminationis phyſicæ, & poſita efficacitate gratiæ dependente aliquo modo à cooperatione liberi arbitrij, ſequi neceſſariò exiſtimant, diſcretionem inter electos, & non electos, non ex Deo, ſed ex hominibus eſſe ſumendam, ac proinde tolli electionem gratuitam ex parte Dei. Vnde quidam illorum Patrum ex noſtra ſententia intulit non Deum eligere homines, ſed potiùs homines eligere Deum, contra illud, *Non vos me elegiſtis, ſed ego legi vos*, Ioan.15. Probatur ſequela, primò, quia ita Deus ordinauit prędeſtinatos ad gloriam, vt per actus liberos illam adipiſcantur, ſed iuxta noſtram ſententiam, decretum Dei efficax & antecedens repugnat libertati; ergo iuxta noſtram ſententiam non potuit in Deo talis electio, ſeu decretum præcedere. Vel ſecundò, vt Deus habeat tale decretum, neceſſe eſt, vt ſola ſua virtute poſſit efficaciter determinari homines, vt ſaluari velint, & media ſalutis implere per actus liberos; ſed iuxta noſtram ſententiam Deus non habet talem poteſtatem, quia ſine auxilio prædeterminante non poteſt eſſe talis efficacia, quæ ſufficiat ad certitudinem dictæ electionis, & nos negamus tale genus auxilij; ergo.

3. Quòd ſi reſpondeamus, poſita præſcientia conditionata poſſe conſiſtere ſufficientem mediorum efficaciam, & certitudinem ſine prædeterminatione, contra hoc inſurgunt, primò impugnando ſcientiam conditionatam, & certitudinem eius,

A niſi fundatur in antecedente decreto. Secundò inferendo, eo ipſo ſequi electionem ad gloriam non eſſe ante omnem præſcientiam meritorum, ac proinde non eſſe omnino gratuitam, quàm non elegit hunc potius, quàm illum, niſi quia nouit hunc fuiſſe conſenſurum vocationi, & non illum, & ita in tempore non ideo Deus trahet hominem, quia elegit eum in ęternitate, ſed potiùs quia præuidit hominem fore eligentem Deum tali tempore, elegit illum ex æternitate. Tertiò ſimiliter conferunt numerum ſaluãdorum non eſſe certum in diuina electione, & vocatione, & in præſcientia, quod etiam repugnat gratuitæ electioni.

B Secunda obiectio huic ſimilis eſt, quia ſequitur 4. Obiectio 2. de actibus liberis.
ex noſtra ſententia Deum non prædefinire actus liberos, quia ſi illos prædefiniret, illa præfinitio eſſet ſuppoſitio antecedens, vt illa particula *præ* denotat, & ita tolleret libertatem iuxta noſtra principia. Et confirmatur hæc obiectio, quia iuxta illam ſequitur conſequenter, actus liberos euenire præter intentionem Dei, quod multum derogat perfectioni diuinę prouidentię. Sequela probatur, quia intentio dicit decretum abſolutum, ac præfinitum voluntatis, ſed Deus non habet tale decretum circa actus liberos, qui de facto eueniunt; ergo præter intentionem Dei eueniunt.

Tertia obiectio eſt, quia ſequitur Deum non 5. Obiectio 3. de prouidentia.
C habere perfectam prouidentiam omnium effectuum cauſarum ſecundarum in particulari; quod eſt abſurdum, vt per ſe conſtat. Sequela patet, quia prouidentia dicit rationem prædiſponentem de futuris euidentibus; ergo perfecta prouidentia poſtulat perfectam diſpoſitionem omnium in particulari, abſolutè ſtatuendo quid in ſingulis momentis, & actibus omnis cauſa ſecunda factura ſit, quod non fit ſine abſoluta omnium prædefinitione; ergo ablata huiuſmodi prędefinitione, aufertur perfecta prouidentia. Et confirmatur, quia ſine tali prouidentia, non eſt perfecta gubernatio, quia hęc in eo poſita eſt, quod Deus tãquam ſupremus Dominus vtatur omnibus cauſis ſecundis, & omnibus voluntatibus, applicando illas quo voluerit, &
D vbi, quando, & quomodo voluerit, qui vſus non poteſt eſſe ſine vniuerſali præfinitione. Aſſumptũ patet, quia dominium eſt poteſtas vtendi, vnde in vſu perfecto oſtenditur plenitudo dominij; vſus autem eſt applicatio potentiæ ad opus, ex D.Thoma 1.2.q.16. ergo ſi Deus non applicat inferiores cauſas, & præſertim voluntates humanas ad ſuas operationes, non perfectè vtitur illis, ergo neque perfectè eas gubernat, & conſequenter neque perfectè eis prouidet, quia gubernatio eſt effectus prouidentiæ. D.Thomas.

Quartò ſpecialiter obiicitur de perfectione 6. Obiectio 4. de perfectione prouidentię circa peccata.
prouidentiæ circa peccata, non ſolùm vt actus ſunt, ſed etiam vt peccata ſunt, neutro enim
E modo ſaluatur perfecta Dei prouidentia circa illa iuxta noſtram ſententiam. Prior pars probatur, quia actus peccatorum iuxta noſtram ſententiam non præfiniuntur à Deo; ergo neque intenduntur ab ipſo; ergo fiunt præter intentionem Dei, & ſine ipſius voluntate, quod eſt contra perfectionem prouidentiæ. Altera pars probatur, quia licèt peccata, vt peccata ſolum permittantur à Deo, tanta verò ſapientia illa permittit, vt illis non minus vtatur ad fines ſuæ prouidentiæ, quàm ſi illa ordinaret, vt videre licet in peccato crucifigentium Chriſtum, & in peccato fratrum, qui Ioſephum Ægyptiis vendiderunt, & ſimilibus: hoc autem tam excellens prouidentiæ genus non po-

teſt conſiſtere ſine præfinitione talium actuum, A quia permiſſio purè ſpectata relinquit voluntatem omnino indifferentem ſine vlla determinatione; ergo per ſe ſola, ſi non fundetur in aliqua præfinitione, non poreſt eſſe medium certum ad aliquem finem. Vnde confirmatur, quia quod Deus permittit, infallibiliter euenit, vt in induratis contingit, iuxta illud, *Nemo poteſt corrigere, quem tu ipſe deſpexeris.* At hoc intelligi non poteſt ſine præfinitione; ergo.

6. Difficultates obiectionum. Hæ obiectiones duas præcipuè attingunt difficultates, vna eſt de ordine prædeſtinationis quoad gratuitam electionem, in qua prædeſtinatio vel conſiſtit, vel fundatur, alia eſt de præfinitione actuum liberorum. Et hæc duo pendent ex aliquo B puncto, an ſcilicet, in diuina voluntate ordo intentionis, & executionis diſtinguendi ſunt. Quæ tria breuiter attingam propter huius materiæ complementum, nam in 1. p. & in lib. de Auxil. latiùs hæc diſputata ſunt. In primo ergo puncto antiqua, & celebris opinio Theologorum fuit, Deum peculiari actu, & propoſito abſoluto voluntatis ſuæ, ita dilexiſſe omnes homines, qui ſaluandi ſunt, vt ante omnia bona, & mala merita omnium parium hominum præuiſa à cæteris non ſaluandis diſcreuerit, & ad æternam gloriam infallibiliter conſequendam deſtinauerit: poſtea verò docti aliqui moderni, licèt hunc actum gratuitæ electionis diuinæ prædeſtinatorum ad gloriam, non negauerint, dixerunt tamen, non eſſe priorem etiam C ratione voluntate dandi, & conſtituendi prædeſtinatos in tali ordine rerum, in quo infallibiliter talia haberent merita, per quæ tantam gloriam conſequerentur. Quam opinionem ſequutus eſt Molina in concordia. q. 23. art. 1. & 2. diſp. 2. §. *Præterea*, & art. 5. diſp. 1. memb. 8. qui non differt ab antiqua opinione in aſſerenda gratuita electione prædeſtinatorum ante merita abſolutè præuiſa, ſed ſolùm in explicanda illa per ſigna prioris, & poſterioris ſecundùm rationem, hæc enim ipſe negat. Neque in hoc noua eſt eius opinio, nobis tamen non videtur neceſſaria, neque apta ad explicandos noſtro modo effectus, & cauſas prædeſtinationis. Sed quia hoc ad præſens non refert, ſuffi- D cient nobis alibi dicta, cum his, quæ ſtatim dicemus.

(Punctum primum, de efficaci electione prædeſtinatorum.) (*Molina.*)

7. *Vazquez.* Deinceps verò P. Vaſquez 1. p. diſp. 89. à cap. 6. licèt ſigna rationis in actibus diuinæ voluntatis non neget, nihilominus latiſſimè perſuadere conatus eſt non habuiſſe Deum ante præuiſa ſaluandorum merita abſolutum actum voluntatis dandi illis gloriam. Non abſtulit autem omnem præuiam intentionem dandi eis gloriam, quæ eſſet finis meritorum, & gratiæ, quam illis dare decreuit: ſed dicit illam intentionem non fuiſſe per efficax decretum voluntatis Dei, ſed per ſimplicem affectum, quem alij velleitatem, alij conditionatam voluntatem, alij voluntatem antecedentem E appellant. Nam hunc ſaltem actum reputauit neceſſarium, vt Deus perfectam prouidentiam gratiæ haberet illam ad debitum finem ordinando, quod ſine aliquo actu circa eundem finem intelligi non poterat. Negat tamen illum actum eſſe abſolutum, & efficacem, quia putat repugnare libertati humanæ, & derogare meritis gloriæ, & propter alias rationes, quas latiſſimè proſequitur; multa etiam Patrum, & præſertim Auguſtini teſtimonia congerendo. Et ideo in eadem 1. p. diſp. 82. cap. 5. cùm doceat in voluntate Dei ordinem intentionis eſſe priorem ordine executionis, limitationem adhibet, quia cùm finis conſequendus eſt per media moralia, vt ſunt merita, intentio finis non poteſt eſſe efficax, ſed per ſimplicem tantùm affectum.

Tandem nouiores quidam Theologi eò progreſſi ſunt, vt non ſolùm negent, habuiſſe Deum ante præuiſa merita efficacem voluntatem dandi prædeſtinatis gloriam, verùm etiam doceant nullo actu, vel affectu voluiſſe Deum dare aut ordinare illos ad beatitudinem conſequendam, directè intendendo illorum beatitudinem, vt finem prius ratione, quàm voluerit eis dare merita, quæ in tempore contulit, quibus præuiſis voluit efficaciter gloriam eis propter merita tribuere. Fundantur, quia in diuina voluntate nullus eſt ordo intentionis, ſed executionis tantum. Vnde P. Vazquez reprehendunt, eo quòd non fuerit conſequenter loquutus. Deinde autem aiunt, futilibus argumentis motum eſſe ad illos duos ordines intentionis, & electionis in diuina voluntate vniuerſæ diſtinguendos; fundamentum autem propter quod ipſi illos negant, eſt, quia putant, Deum conſtitui volentem liberè creaturam, nam per ſolam ſuam voluntatem eſſentiam, ſeu entitatem, ſed ſimul cum ipſa creatura volita, quæ eſt terminus illius voluntatis diuinæ cum quo ipſa non neceſſariò conſtituitur. 8.

Quo fundamento poſito ſic colligunt. Creatura non poteſt concurrere ſuo modo ad conſtituendum Deum volentem, niſi accipiat entitatem, aut eſſe actuale per ipſammet voluntatem, per quam dicitur volita, quia ſolùm ſub illo ſtatu non habet neceſſariam connexionem cum libera Dei voluntate, nam ſub eſſe poſſibile, vel nullam connexionem habet, quia non amatur, vel ſi quam habet, illa eſt neceſſaria, quoad aliquam complacentiam iuxta varias opiniones. At verò creatura non accipit entitatem, vel eſſe actuale, niſi per voluntatem exequentem Dei; ergo non poteſt intelligi Deus volens liberè creaturam, niſi per voluntatem exequentem; ergo nec poteſt intelligi in voluntate diuina ordo intentionis diſtinctus etiam ratione ab ordine executionis. Vnde conſequenter inferunt, quòd licèt in actibus voluntatis Dei aſſignari poſſint ſigna rationis, illa ſola ſunt cogitanda in ordine executionis, ita vt illud ſit volitum prius, quod in re futurum eſt prius executione, ſeu quod eſt alterius cauſa, ad eum modum, quo ſolet medium in executione eſſe cauſa finis. Ex quo tandem concludunt non dari in voluntate diuina circa prædeſtinatos præuiam intentionem liberam dandi eis gloriam, ſed ſolam voluntatem exequentem, in qua priùs intelligitur voluntas vocandi, quàm iuſtificandi, & iuſtificandi quam glorificandi. 9. Corollarium.

Nihilominus in hoc primo puncto de efficaci electione prædeſtinatorum, quæ ordine intentionis præcedat eorum merita præuiſa, opinio affirmans, quæ D. Thomæ, & communis Theologorum eſt, & Auguſtini etiam eſſe opinor, mihi ſemper placuit. Vt autem illam breuiter proponam, à tertio puncto inchoandum eſt, in quo communis ſententia Theologorum omnino præferenda eſt, quam non futilibus argumentis, ſed ſolidis rationibus fundatam eſſe certò credimus. Eſt autem communis ſententia in diuina voluntate non tantùm executionis, ſed etiam intentionis ordinem reperiri, & à nobis conſiderandum eſſe. In hoc autem puncto duo includuntur, vnum eſt in diuina voluntate vtrumque ordinem intentionis, & executionis verè, & propriè reperiri; aliud eſt inter illos ordines eſſe diſtinctionem aliquam rationis, 10.

(Punctum tertium de gratuita electione prædeſtinatorū.)

tionis, & conſequenter in eis actus ratione diſtinctos cum ordine prioris, & poſterioris in variis rationis ſignis ſpectari poſſe. Primum eſt præcipuè intentum, & ante omnia probandum, inde verò inferemus aliud, quia licèt in hoc non ſit tanta concordia inter Theologos, neque res ſit tanti momenti, quia in modo ipſius intelligendi, & concupiendi noſtro, quàm in re ipſa conſiſtit; nihilominus rectè de illis ſignis ſentire, & loqui ad rem meliùs intelligendam & explicandam non parum prodeſſe poteſt, vt in diſcurſu dicemus. Nunc ergo per dictos ordines ſolùm intelligimus actus ipſos pertinentes ad ordines ipſos intentionis, & executionis ſecundùm formales rationes eorum, remotis imperfectionibus, quales ſunt diſtinctio actualis, quæ in re ſit inter tales actus ratio cauſalitatis inter eos, & prioritas temporis, vel naturæ. quibus ablatis optimè concipimus, eundem actum eſſe poſſe veram intentionem vnius rei, vt finis, & electionem alterius, vt medij ad illam, ſicut intelligimus poſſe amari vnam rem vt honeſtam, & aliam tantùm vt vtilẽ, ſiue illi amores ſint re, ſiue ratione diſtincti, ſiue hunc, ſiue illum ordinem inter ſe ſeruent. In hoc ergo ſenſu dicimus in Deo eſſe ordinem intẽtionis, quia in voluntate diuina eſt vera intẽtio vnius rei, & finis, & electio alterius rei vt medij ad illam. Et ſententiam ſic explicatam credimus eſſe communem Theologorum, præſertim D. Thomæ, & Scholaſticorum, & Auguſtini. Quia verò de *ordine executionis* nulla eſt quæſtio, *ordinem intentionis* præcipuè oſtendemus, & quia Theologi, & Auguſtinus maximè hoc attingunt tractantes de diuina prædeſtinatione, & gratia, ideo principale punctum hîc intentum de gratuita electione prædeſtinatorum ad gloriam comprobabimus.

Oſtenditur ordo intentionis.

11. *Probatur gratuita electio prædeſtinatorum ad gloriam. D. Thom.*

Primò ergo ſumitur prima ſententia ſatis apertè ex D. Thoma 1. p. q. 22. art. 1. vbi docet prouidentiam eſſe rationem ordinis rerum in finem vtique intentum ab ordinante, & prouidente. Vnde addit in ſolut. ad 3. quòd *prouidentia eſt in intellectu, ſed ſupponit voluntatem finis; nullus enim præcipit de agendis propter finem, niſi velit finem.* Ex ex hoc principio in q. 23. art. 4. probat ad prædeſtinationem, prout eſt in intellectu, ſupponi in voluntate Dei, dilectionem, ſeu electionem, quia *prædeſtinatio aliquorum*, (inquit,) *ad ſalutem æternam præſupponit ſecundùm rationem, quòd Deus illorum velit ſalutem*, vtique vt intentionem finis reſpectu mediorum prædeſtinationis. Et in art. 7. hanc intentionem vocat *principalem præfinitionem*, per quam Deus intendit certum numerum ſaluandorum, *quia omne agens*, (inquit,) *intendit determinatam menſuram in ſuo effectu.* Eundem intentionis ordinem ſupponit D. Thomas in 1. 2. q. 112. art. 13. cùm inquit, *ſi ex intentione Dei mouentis eſt, quòd homo, cuius cor mouet, gratiam conſequatur, infallibiliter illam conſequitur.* Nam in his verbis ordo intentionis euidenter continetur, ſupponunt enim in Deo intentionem dandi gratiam, & ab illa procedere motionem, quæ infallibiliter habeat effectum.

Idem.

12. *Idem D. Thom.*

Præterea idem D. Thomas lib. 1. contr. gent. cap. 86. ex profeſſo docet, dare rationem diuinæ voluntatis, eo modo, quo finis eſt ratio volendi ea, quæ ſunt ad finem. Et ſic in ratione prima dicit, Deum velle bonitatem ſuam tanquam finem, & cætera vt media, iuxta illud Prouerb. 16. *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* In ratione autem ſecunda dicit, etiam inter bona creata vnum ordinari à Deo ad aliud vt in finem, & ſic cadere ſub diuinam voluntatem, & in ratione 3. dicit, ſuppoſito, quòd Deus aliquid vult, neceſſariò velle, quæ ad illud requiruntur. Quæ omnia euidentiſſimè pertinent ad ordinem intentionis, neque ſine illo intelligi poſſunt. Vnde licèt de modo loquendi ſit alia controuerſia inter Theologos, an ſit dicendum Deum velle vnum, quia vult aliud, vel velle vnum propter aliud: item an vnum obiectum creatum ſit Deo ratio volendi, aliud per modum finis, vel ſola ſua bonitas ſit finis, propter quem vult omnia creata vt media ad gloriam ſuam, nihilominus omnes in hoc conueniunt, quòd in Deo eſt intentio finis, & electio mediorum, & quia inter media vnum eſt propinquius fini, quàm aliud, ideo interea velle vnum propter aliud, vt videre licet in Caietano 1. p. q. 19. art. 5. Ferrarienſ. 1. contr. gent. cap. 86. & 87. Capreol. in 3. diſt. 1. quæſt. vnic. art. 3. ad argumenta contra primam concluſionem, vbi in ſolut. ad 3. expreſsè diſtinguit in mente Dei ordinem intentionis ab ordine executionis, & illum dicit eſſe priorem ratione, ex parte obiectorum.

Prouerb. 16.

Caietan. Ferrar. Capreol.

13. *Scotus. Lychet. Corduba.*

Eadem eſt ſententia Scoti in 1. diſt. 41. & in 3. diſt. 7. quæſt. 3. & diſt. 19. vbi Lychetus, & alij explicant, & ſequuntur, & Corduba lib. 1. q. 56. opinion. 5. in ſecunda eius parte, vbi inter alia expreſsè diſtinguit in Deo duas voluntates dandi gloriam prædeſtinatis, aliam antẹ præuiſa merita, aliam poſt meritorum præuiſionem, & hanc dicit eſſe voluntatem executionis, illam intentionis. Denique omnes alij antiqui hanc doctrinam ſupponunt, dum de Chriſti, vel noſtra prædeſtinatione diſputant, vt videri poteſt in Durand. in 1. diſt. 41. Bonauentur. in 3. diſt. 1. art. 2. q. 1. & aliis ibi, & Alenſ. 3. p. q. 2. memb. 13. Eandem ſententiam ſequitur Bellarmin. lib. 2. de Grat. & liber. arbitr. cap. 17. Et illam ſupponit Valentia, qui falsò in contrarium allegatur. Nam in 1. tom. diſp. 1. q. 19. punct. 5. §. *ex his aſſertionibus*, expreſsè dicit Deum prius voluiſſe beatitudinem Petri, quàm eius merita in genere cauſæ finalis, prius autem voluiſſe merita, quàm beatitudinem in genere cauſæ moralis, ſeu diſpoſitiuæ, per quæ duo explicat apertè ordinem intentionis. Et in ſecunda aſſertione, ex locutionibus Scripturæ probat Deum verè, & cum omni proprietate operari propter finem, ac ſubinde eſſe in voluntate eius ordinem intentionis, qui per particulam *propter*, vel *vt*, ſolet frequenter in Scripturis indicari. Et in 4. tom. diſp. 1. punct. 7. in toto illius diſcurſu illam diſtinctionem ſupponit. In §. autem *Neque verò*, & ſequenti referens expreſsè illam diſtinctionem de ordine intentionis, & executionis, non refutat illam, ſed ſupponit potiùs, & addit ad rem, de qua ibi tractat, *intempeſtiuè applicari*, quod noſtra nunc non refert. Ait etiam quidquid eſt poſterius in intentionis ordine, ſemper fieri in executione propter illud, quod eſt in intentione prius, quod eſt veriſſimum; per hoc autem non confunduntur, ſed diſtinguuntur apertè ordines prædicti.

Diſtinguit Corduba in Deo duas voluntates dandi gloriã prædeſtinatis.

Durand. Bonauent. Alenſ. Bellarm. Valentia.

14. *Comprobatur dictorum veritas ex Scripturâ.*

Poſſumus præterea veritatem hanc ex ſacra Scriptura, & Patribus confirmare, quatenus eodem modo loquuntur de Deo, vt agente propter finem, & intendente finem, & eligente media, ſicut de hominibus; & ad id explicandum modo hominibus accommodato, Deo etiam conſilium tribuunt, quod ſeclaſis imperfectionibus, & cum omni proprietate in his, quæ ad perfectionem

nem ſimpliciter pertinent, ab omnibus intelligitur. Sic dicitur ad Epheſ. 1. *Elegit nos in ipſo, ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus Sancti.* Vbi particula, *vt*, finem denotat: & ideo à Hieronymo ibi, & Auguſtino frequenter ponderatur, non dixiſſe Paulum, *quia futuri eramus ſancti*, quod ad ordinem executionis pertinuiſſet, ſed, *vt eſſemus ſancti*, quod pertinet ad ordinem finis & intentionis. Vnde infrà Paulus, *Sorte vocati ſumus prædeſtinati ſecundùm propoſitum eius, qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ, vt ſimus in laudem gloriæ eius.* Et in eodem ſenſu dicit cap. 2. *Creati in operibus bonis in Chriſto Ieſu, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.* Illa etiam voluntas, qua vult Deus, omnes homines ſaluos fieri, nullo modo poteſt eſſe niſi per modum cuiuſdam intentionis, qua Deus vult hominibus ſalutem, & ex vi cuius præparat omnibus media aliquo modo ſufficientia, vt illam conſequi poſſint. Cui ſimile eſt illud Luc. 13. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti?* Hæc enim & ſimilia non metaphoricè interpretanda ſunt, cùm non ſit neceſſarium, & proprietas verborum tenenda ſit. Per ea ergo ſignificatur voluntas Dei antecedens, qua de ſe tale bonum intendit, & ex vi illius confert media, quæ ex hominum malitia effectu ſuo fruſtrantur.

Epheſ. 1. — Epheſ. 2. — Luc. 13.

15 In electis autem intentio eſt abſoluta, & efficax, & ex vi illius media congrua, & accommodata Deus confert. Et hunc intentionis ordinem variis locupletionibus explicauit nobis Auguſtinus de hac ipſa materia diſſerens. Ait enim lib. de Corrept. & Grat. cap. 14. *Cùm homines per corruptionem in viam iuſtitiæ, ſeu veniunt, ſeu reuertuntur, quis operatur in cordibus eorum ſalutem, niſi ille, qui quolibet plantante, & rigante dat incrementum Deus?* Et rationem, ſeu modum declarans addit. *Cui volenti ſaluum facere nullum humanum reſiſtit arbitrium*, ac ſi diceret, vocationem eius, qui ſic vocatur, vt conuertatur, procedere ex abſoluta voluntate Dei ſaluandi illum, & ideo neminem illi reſiſtere; præcedit ergo ſecundùm Auguſtinum illa diuina intentio ad talem executionem. Eandem doctrinam indicauit lib. de Prædeſtinat. Sanctor. cap. 8. dicens, *Hæc gratia, quæ occultè humanis cordibus diuina largitate tribuitur, à nullo duro corde reſpuitur.* Ecce efficaciam in executione, radicem autem ex ordine intentionis oſtendit, addens, *Ideo quippe tribuitur, vt cordis duritia primitus auferatur.* Et infrà, *Sic quippe facit filios promiſſionis, & vaſa miſericordiæ quæ præparauit in gloriam*, vbi verbum, *facit*, executionem, verbum autem *præparauit*, intentionem indicat. Et ſimiliter in cap. 17. ait. *Elegit prædeſtinatos, vt credant non quia crediderunt.* Et infrà, *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit, illa ſcilicet vocatione ſecundùm propoſitum.* Quod propoſitum non eſt niſi intentio efficax ſaluandi illos, quam paulo antea vocauerat electionem æternam, dicens, *Elegit eos de mundo, cùm hic ageret in carne, ſed iam electos in ſeipſo ante mundi conſtitutionem.* vbi duplicem electionem æternam, & temporalem indicat. Vnde huic æternæ electioni tanquam primæ, & efficaci intentioni ſolet Auguſtinus tribuere omnem peculiarem curam, quam in executione Deus habet prædeſtinatorum, vt in cap. 7. de correpr. & grat. latè, & eleganter deſcribit, declarat, & concludit. *Hæc omnia operatur in eis, qui vaſa miſericordiæ operatus eſt eos, qui & elegit eos in filio ſuo per electionem gratiæ*, id eſt, gratuitam, vt notauit Toletus ad Roman. 11. norat. 4. & verba ab eodem Auguſtino ſubiuncta declarant. *Quoniam ſecundùm propoſitum vocati ſunt per electionem*, (vt dictum eſt,) *gratiæ non præcedentium meritorum ſuorum.* Vnde etiam conſtat, quoties Auguſtinus loquitur de vocatione ſecundùm propoſitum, per *propoſitum* intelligere hanc diuinam intentionem, & electionem, vnde ſubiungit, *Ex iſtis nullus perit, quoniam omnes electi ſunt: electi ſunt autem, quia ſecundùm propoſitum vocati ſunt: propoſitum autem non ſuum, ſed Dei, de quo alibi dicit, vt ſecundùm electionem propoſitum Dei maneret.* Et vt tolleretur omne dubium, terminum, ſeu obiectum illius electionis declarat, dicens, *Electi ſunt autem ad regnandum cum Chriſto.*

Intentio in electis abſoluta, & efficax. — Auguſt. — Idem.

Præterea eſt ad hanc rem confirmandam inſigne teſtimonium Euſebij Pamphili, ſeu Cæſarienſis in diſputatione cum Philoſopho de filij diuinitate, quæ refertur in Concilio Niceno nouiter per Alphonſum Piſanum, noſtræ Societatis, collectum, & in tom. 1. Conciliorum editum. Ibi enim in lib. 2. paulo ante medium, tractando verba illa Prouerbior. 8. *Dominus poſſedit me*, &c. vel iuxta Septuaginta, *Condidit me initium viarum ſuarum*, inter alia interrogauit Euſebius Philoſophum, *Eſt ne conditus homo propter mundum, an mundus propter hominem?* Reſpondit autem Philoſophus, *Omnino mundus propter hominem*: quam reſponſionem acceptans Euſebius ſubiungit, *Si mundus eſt propter hominem, omnino cùm homo prior in Dei propoſito, mundus in Dei propoſito erit homine, ac rationabili ſapientia poſterior. Igitur ſi homo prior eſt mundo, erit prior naturis, quales ſunt cœlum, terra, dies, nox, nubes, abyſſi, fontes, montes, & colles, prior erit his ſapientia, & homo in Dei propoſito iam prior eſt mundo, ſed eundem accidet poſterius in via creationis conditum fuiſſe. Qui autem in diuina intentione homine poſterior erat, ille in viam creationis incidit. Sed ſapientia quam inuenit prudentia filius Dei, quam dedit homini ad imaginem ſuam, ipſa etiam in diuina intentione mundo, & mundi naturis prior fuit.* Et iuxta hanc doctrinam, & diſtinctionem de homine interpretatur illam Salomonis ſententiam. *Dominus poſſedit me initio viarum ſuarum; poſſedit* vtique in propoſito, & *initium* in ordine intentionis. Confirmatque tandem totum diſcurſum verbis illis Domini. *Sabbathum propter hominem factum eſt, non homo propter Sabbathum.* 16. Confirmatur. Euſeb. Prou. 8.

Hoc autem teſtimonium quantum ad ſenſum attinet, nullum patitur tergiuerſationem: volunt enim explicare Euſebius, quomodo ſapientia creata in homine, (de quo locum Salomonis interpretatur,) *vocetur initium viarum Domini*, cùm in executione fuerit poſterior, & ad hoc explicandum diſtinguendum ordinem intentionis, & executionis, & ſupponit ordinem intentionis eſſe priorem, & initium reſpectu inferiorum creaturarum fuiſſe hominem. Vnde dici non poteſt Euſebium ſolùm diſtinxiſſe executionem ad extra, quæ in tempore facta eſt, à voluntate Dei æterna, per quam in tempore creationem exequutus eſt: tum quia expreſsè dicit, hominem fuiſſe priorem mundo in diuino propoſito, & è conuerſo mundum fuiſſe poſteriorem in eodem Dei propoſito: & deinde hoc propoſitum declarat per intentionem Dei; tum etiam, quia ſi in ipſa voluntate æterna Dei, non eſt niſi ordo executionis, non habet in illa res futura alium ordinem, niſi correſpondentem ordinis executionis, vt aduerſarij frequenter, & conſequenter docent. Non poteſt ergo de ſenſu illo dubitari, neque ipſi Scholaſtici expreſſiùs, & clariùs, de his ordinibus, & ſignis loquuntur. Deinde conſidero, quòd licèt illa ſententia ab Euſebio non modicam auctoritatem habeat, longè maior illi accreſcit ex conſortio Patrum, quorum nomine reſpondebat, vt 17.

ibidem

ibidem dicitur, nam illi ſaltem tacendo conſenſiſſe viſi ſunt,& ipſe Euſebius illam doctrinam,tanquam communem, & receptam à Catholicis proponere viſus eſt. Pondero præterea Euſebium totum ſuum diſcurſum in particula *propter*, fundaſſe. Nam quia Philoſophus admiſerat mundum propter hominem creatum eſſe, inde intulit hominem fuiſſe priorem in intentione diuina, & inde tandem ordinem intentionis, & executionis in ipſa Dei voluntate diſtinxit, ſuúmque diſcurſum ex illis Chriſti verbis, *Sabbathum propter hominem factum eſt*, confirmauit: vnde eodem modo poſſemus nos ex infinitis, ſacræ Scripturæ locutionibus ſimilibus eandem veritatem comprobare.

18. *Veritas ſuprà dictorum oſtenditur.* Denique ratione etiam poteſt eadem veritas oſtendi, quia quidquid eſt perfectionis in voluntate creata,& actibus eius inuenitur, licèt in voluntate creata non ſit, niſi admixtum imperfectionibus, nihilominus ſecluſis imperfectionibus Deo tribuendum eſt, cui nulla perfectio deneganda eſt: ſed operari propriè & perfectè propter finem ſpectat ad perfectionem ſimpliciter; ergo hoc maximè tribuendum eſt Deo. Minor certiſſima eſt,quia in vniuerſum pertinet ad perfectionem agentis non tempore & caſu operari, ſed in definitum terminum ſua actione tendere, & ideo omnia agentia etiam naturalia,quatenus perfectè operantur,agunt propter finem; inter illa verò ea, quæ ratione carent, aguntur potius, quàm agant propter finem, propter imperfectionem ſuam, vnde neceſſe eſt, vt ab aliquo intellectuali agente dirigantur, vt etiam Ariſtoteles aſſequutus eſt; ergo in intellectuali agente ad formalem perfectionem eius ſimpliciter ſpectat, vt per ſe operetur propter finem, certa ratione, & conſilio ſua opera in definitum in finem ordinando. Hoc autem faciunt creaturæ rationales, vel producendo actus à ſua voluntate diſtinctos,vel vnum actum per alium efficiendo, vt electionem mediorum per intentionem finis, vel prius tempore, & cauſalitate, quàm aliud volendo: hæ autem imperfectiones, & ſimiles remoueri poſſunt à voluntate Dei, ſeruata perfectione ſimpliciter agendi, & volendi propriiſſimè propter finem,nam propter infinitatem, & ſimplicitatem ſuam, vno puriſſimo actu poteſt velle plura obiecta creata, vnum, vt finem alterius, & vt rationem volendi illud, ſicut etiam eodem actu vult ſe, & alia, ſe propter ſe, & alia propter ipſum; ergo habet Deus propriè,& formaliter illam perfectionem, ſine cæteris imperfectionibus. Et confirmatur, nam difficilius apparet vno, & eodem actu aliquid velle neceſſariò, & aliqua liberè, & vnum efficaciter, aliud inefficaciter, ſeu ſimplici affectu, quàm velle vnum vt finem, & alium vt medium; ſed in diuina volitione ſimpliciſſima,illa omnia inueniuntur eminenti, & formali modo, quia ad perfectionem ſimpliciter ſpectant; ergo hæc etiam intelligenda in ea ſunt. Quidquid ergo nos appetimus diuerſis actibus intendendo,diligendo,vtendo fruendo,vult Deus vno ſimpliciſſimo actu.

19. Hac autem perfectione intellecta in diuina volantate, conſequens neceſſariò fit, vt in eo ſit ordo intentionis; hic enim ordo per ſe, & remotis imperfectionibus non dicit ordinem realem in ipſis actibus, ſed tantùm veram rationem formalem intentionis,& electionis in tali actu, ex quo reſultat ordo aliquis realis in ipſis obiectis,& conſideratur à nobis ſecundùm rationem in ipſo actu Dei, quia non poſſumus illam prout in ſe eſt,intelligere, ſed inadæquatè illum incipiendo, & in plures actus ſecum rationem illum diſtinguendo. Ergo ſicut in nobis eſt ordo intentionis realis,ita eſt in Deo eminentiori modo,quem nos per diſtinctionem, & ordinem rationis explicamus. Et confirmatur, ac declaratur,nam ſimili ratione docent Theologi,Deum habere in mente ſua ideas, ſeu rationes rerum omnium, per quas tanquam ſupremus artifex res tam varias,ac multiplices operatus eſt.Quia,vt Auguſtinus ait lib. 83.Quæſtionum.q.48.non aliter intelligimus Deum ſumma ratione omnia condidiſſe;non minus autem concipere debemus Deum rationabiliter operantem in morali, quàm in artificioſo modo operandi; ergo neceſſariò debemus concipere Deum vt perfectiſſimè operantem propter finem, nam ſicut ad perfectum, & rationabilem modum operandi artificis ſpectat, per proprium exemplar vnumquodque producere,ita ad effectum, & rationabilem modum agentis liberè, & moralis pertinet per propriam intentionem, & electionem propter finem operari, ſic igitur operatur Deus; ergo in voluntate eius datur verus ordo intentionis,qui in illis actibus conſiſtit. *Confirmatur,& declaratur.* *Auguſtin.*

20. *Diſtinguitur ordo intentionis ab executionis ordine.* Et hinc alteriùs ſequitur, ordinem intentionis noſtro modo intelligendi,eſſe diſtinctum ab ordine executionis,& illo priorem. Probatur,quia nos non poſſumus apprehendere, aut explicare diuina, niſi ad inſtar eorum,quæ in nobis experimur,ſed in nobis ordo intentionis antecedit ordinem executionis,quia finis eſt,qui prius mouet ad ſui affectum,& deſiderium, ſeu intentionem,& inde fit tranſitus ad electionem,& inde ad executionem,ſeu vſum; ergo licèt Deus hæc omnia in ſe habeat vno ſimpliciſſimo actu,nihilominus ſecundùm ratione intelligere debemus voluntatem Dei primariò ferre in finem, quàm in media,& prius per modum cuiuſdam determinati affectus interni, quàm per modum exequentis ad extra, & hoc vocamus ordines intentionis,& executionis.Et confirmatur; nam in ſcientia Dei licèt ſimpliciſſima,& ſine diſcurſu ſit,intelligimus Deum,v.g.ſiue hominem eſſe riſibilem, quia eſt rationalis. Vnde noſtro intelligendi modo, ſi actus illos ratione diſtinguamus,apprehendimus,vt priorem cognitionem eſſentiæ, quàm paſſionis ab illa reſultantis,& actum circa principiũ,quàm circa concluſionem;ergo ſimiliter in propoſito.Declaratur præterea,quia vbi nos intelligimus, vnum depẽdere ab alio,& non è contra, intelligimus prioritatem, & ordinem ſecundùm rationem, ſed executio pendet ab intentione,& illam ſupponit,è contrario verò intentio non ita pendet,quia licèt intentio efficax inferat executionem, tamen poteſt eſſe intentio determinata,& executio indifferens,quia poteſt per varia media,& diuerſis modis fieri;ergo intelligitur rectè ordo rationis in quo intentio præcedit. *Probatur.* *Confirmatur.* *Declaratur.*

21. *Reijcitur fundamentũ in vltima ſententia propoſitum.* Neque contra hanc reſolutionem vllius momenti eſt fundamentum nouum in vltima ſententia propoſitum.Id enim,quod ſupponit, Deum conſtitui volentem liberè ſimul per ſuam eſſentiam, & creaturam volitam,incredibile mihi viſum eſt.Tum quia inde ſequitur, Deum, ex parte ſaltem formaliter conſtitui volentem per ipſam creaturam volitam; tum etiam, quia ſimiliter concedendum erit, conſtitui formaliter ſcientiam rei factas per ipſas creaturas ſcitas, quod nulla ratione permittendum eſt,quia hoc maior imperfectio eſſet in Deo, quàm accipere ſcientiam,vel voluntatem à rebus. Deinde creatura volita,vel ſcita,& terminus extrinſecus volitionis, vel ſcientiæ; ergo non poteſt formaliter concurrere ad conſtituendum Deum volentem, vel intelligentem; nam in nobis non eſt intelligibile ſolùm,quia obiectum ſe habet extrinſecè;ergo multo minus in Deo. Denique denominatio volentis, vel

24. *Reſpond... principali obiectioni.*

vel ſcientis, nulla ex parte poteſt eſſe extrinſeca, etiam quoad determinationem ad tale obiectum, aliàs non eſſet vitalis, neque ex intrinſeca perfectione.

22. Et vt alia omittam, quibus illud principium euerti facile poteſt, etiam illatio, quæ ex illo fit, nullius eſt momenti: nam vt Deus ſit volens liberè, non eſt neceſſaria exiſtentia actualis creaturæ, aliàs ex tempore conſtitueretur Deus volens; ſufficit ergo obiectiua præſcientia; ergo etiam conſequenter dicendum eſſet Deum conſtitui volentem per creaturam obiectiuè ſibi coniunctam, tàm in ordine intentionis, quàm in ordine executionis, præſertim, quia ad actum liberum non eſt neceſſariò mutatio libera in obiecto volito, ſed ſufficit moralis, vel ſecundùm aliquam habitudinem ad eſſe futurum: hæc autem mutatio etiam in ordine intentionis ſpectari poteſt, quia eo ipſo, quòd Deus intendit creare hominem, intelligitur homo ipſe nouo quodam modo coniunctus voluntati diuinæ; ergo in illa opinione etiam dici poſſet, & deberet Deum conſtitui ſic determinatè volentem per ſuam voluntatem, & hominem ſic obiectiuè ſibi coniunctum, quòd ſi hoc eſt incredibile, quia illa qualiſcunque mutatio in tali obiecto à voluntate Dei libera prouenit, idem eſt probabile in voluntate executionis, quæ eſt cauſa ſui obiecti. Sit ergo certum dari ordinem intentionis in voluntate Dei libera.

23. Hoc ergo ſuppoſito in particulari pũcto, quod prima obiectio facta poſtulat de electione prædeſtinatorum, in primis fatemur, in operibus gratiæ, & gloriæ maximè inueniri ordinem intentionis, & executionis, & vtrumque conſiderari debere in diuina voluntate, ſeu prædeſtinatione. Deinde admittimus circa prædeſtinatos primum omnium antecedere efficax decretum Dei, quo ante omnia merita abſolutè præuiſa ſtatuit talibus hominibus dare regnum cœlorum, quod *decretum* reſpectu prædeſtinatorum vocatur *dilectio*, & reſpectu aliorum, qui non ſic eliguntur, vocatur *electio*, & reſpectu mediorum, quibus comparanda eſt beatitudo, vocatur *intentio*. Eſt autem abſoluta, & efficax, vt ſit proportionata mediis certis, & cõgruis, quæ ex vi illius dantur prædeſtinatis, vt indeclinabiliter gloriam conſequantur; diſtinguitur autem ſecundùm rationem ab electione mediorum, quia circa diuerſa obiecta verſatur, & procedit ſecundùm rationem, tum quia gloria eſt propter ſe, ſeu immediatè propter Deum, media autem ſunt propter hominis gloriam, tum etiam, quia decretum de gloria per ſe non limitatur ad hæc, vel illa media, ſed poſtea hæc per electionem determinatur. Vnde etiam diſtinguitur illa intentio à voluntate exequente, quia intentio noſtro modo concipiendi incipit ab ipſa gloria, & præcedit merita abſolutè prouiſa, voluntas autem executiua incipit à vocatione, & inde procedit ad alia auxilia, quibus fiunt merita, & perſeuerantia in illis, quibus præuiſis intelligitur voluntas executiua etiam circa ipſammet gloriam, quæ cadit in illam ſub diuerſa ratione præmij iam debiti, & eſt per modum applicationis potentiæ executiuæ, vel per modum actualis productionis luminis gloriæ, & auxilij neceſſarij ad videndum Deum, in quo beatitudo conſiſtit.

24. *Reſpondetur principali obiectioni.* Ad obiectionem ergo principalem concedimus Deum ante omnia merita præuiſa elegiſſe prædeſtinatos efficaciter ad gloriam, hoc enim propter diſcurſum hìc factum, & Scripturis, & Auguſti-

A no magis conſentaneum exiſtimamus, vt in aliis locis citatis latiùs oſtendimus. Neque talis actus eſt ſuppoſitio ita antecedens, vt tollat libertatem, quia per ſe non eſt executiua, neque determinatiua voluntatis creatæ, & quia virtute claudit habitudinem ad media efficacia non ſine libera determinatione voluntatis humanæ conditionaliter præuiſa. Et ideo ad illam intentionem gloriæ non eſt neceſſarium auxilium prædeterminans, ſed congrua vocatio ſufficit, vnde conſequenter dicimus, vt Deus habere poſſit hunc actum ſalua ipſius efficacia, & prædeſtinatorum libertate, neceſſariò ſupponi in Deo ſcientiam conditionatam, quam nos veriſſimè ſupponi cenſemus, vt

B oſtendimus in ſecundo Prolegomeno, vbi, quæ contra illam obiici ſolent, diſſoluimus.

Ad replicam autem ſecundam, quæ nunc additur, quod tunc iſta electio non eſſet omnino gratuita, ſed aliquo modo ex præuiſis meritis, reſpondemus negando ſequelam. quæ certè fundari non poteſt niſi in errore Maſſilienſium, qui ad rationem præmij, vel pœnæ putabant ſufficere opera ſub conditione præuiſa, quod tamen Auguſtinus, & Proſper omnino damnant, vt in Prolegomeno 2. viſum eſt, & ad hominem poteſt retorqueri argumentum: nam qui ponunt phyſicam prædeterminationem, negare non poſſunt, quin Deus per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, 25. *Ad replicam, quæ nunc additur reſpondetur negando ſequelam.*

C ac ſubinde ante electionem prædeſtinatorum præſcierit, ſi talibus hominibus talis modus prædeterminationis detur, fore conſenſuros, & tamen inde non ſequitur, quòd voluntas eligendi eos ad gloriam, fuerit ex illis operibus; ergo nec in noſtra ſententia ſequitur. Dicemus ergo illam præſcientiam, eſſe neceſſariam ex parte Dei, vt habeat certa media, quibus ſuam electionem exequi poſſit, ſi eam gratis velit concedere. Vnde non ſequitur Deum elegiſſe hominem, quia liberè erat conſenſurus, ſed elegiſſe illum, quia voluit, & quia elegit, ideo ita vocare illum, vt conſentiat, vt Auguſtinus q. 2. ad Simplician. & aliis locis docet. Et ita etiam non ſequitur, numerum ſaluandorum non eſſe certum in vo- *Auguſtin.*

D luntate, ſed in præſcientia, nam per ſcientiam conditionatam nihil ſcitur abſolutè futurum; ergo in illa non poteſt eſſe certus prædeſtinatorum numerus, ſed cùm illi voluntas adiungitur, in ea eſt certus, vt per ſe ſatis conſtat.

26. *Inſtantia.* Sed inſtari poteſt, quia illa voluntas dandi gloriam, quam Deus habuit erga prædeſtinatos, incluſit neceſſariò reſpectum ad talia media, quorũ efficacia ex libero arbitrio pendebat; ergo ſemper includit conditionem, ſi homo conſentiat, ſeu cooperetur vocationi; ergo non fuit abſoluta, & efficax voluntas. Item non poteſt magis eſſe abſoluta voluntas finis, quàm mediorum, ſed medio-

E rum non eſt abſoluta ſimpliciter; ergo nec voluntas finis. Probatur minor, quia eſt voluntas meritorum liberè exercendorum; ergo neceſſariò includit conditionem in obiecto, aliàs libertati repugnaret. Præterea vocatio congrua non eſt ex ſe abſolutè efficax, ſed ſolùm ſuppoſita cooperatione liberi arbitrij ſub conditione futura; ergo nec voluntas finis, quæ includit formaliter, vel virtute ordinem ad talem vocationem poteſt eſſe ſimpliciter abſoluta, quia ſaltem virtute includit ſemper illam conditionem. Denique illi voluntati Dei poteſt humana voluntas reſiſtere, ſimpliciter loquendo; ergo illa voluntas Dei non eſt abſoluta & efficax, nam voluntati Dei efficaci nemo poteſt reſiſtere. Antecedens probatur, quia homo

homo poteſt abſolutè non habere talia merita, ſed ſi illa non habeat, reſiſtet illi voluntati; ergo ſimpliciter poteſt illi voluntati reſiſtere.

27. Reſpondetur. Ad hæc reſponderi poteſt voluntatem illam Dei dupliciter conſiderari poſſe, vno modo ſecundùm ſe, & abſtrahendo à præſcientia Dei conditionata, alio modo vt iam ſupponit illam ſcientiam; & priori modo non eſſe abſolutam voluntatem, neque efficacem, ſed indifferentem vt ſit efficax in præſcientia. Et hoc probatur argumentis factis. Alio verò modo poſſe conſiderari vt coniunctam ſcientiæ conditionatæ, & vt ſic eſſe efficacem. Ad eum modum quo nos dicimus vocationem congruam per ſe ſpectatam, & ſecundùm ſuam abſolutam entitatem non habere intrinſecè, ac determinatè actualem efficaciam, ſed potiùs de ſe eſſe indifferentem, vt congrua, vel incongrua ſit, in præſcientia autem eſſe congruam & efficacem, quia cooperatio liberi arbitrij illi coniungenda ſupponitur.

28. Sed non eſt neceſſaria diſtinctio quoad actum diuinæ voluntatis, neque illi rectè accommodatur, neque etiam æquiparatio illa cum congrua vocatione in omnibus fieri poteſt. Imò ex diuerſitate inter voluntatem internam Dei, & vocationem externam facilè res intelligitur. Vocatio enim eſt res creata habens ſuam abſolutam entitatem, ſecundùm quam optimè conſideratur, vt præciſa à cooperatione voluntatis creatæ, quam prædeterminare non poteſt, ſed excitare, & inducere, & cum illa cooperari ſi velit, & ideo de ſe dicitur non inferre neceſſariò actualem efficaciam, ſed ſolùm ex ſuppoſitione, quòd voluntas ſit illi cooperatura, quam ſuppoſitionem entitas illius vocationis per ſe non poſtulat, nec præſupponit, ſed ſolùm vt procedit ex tali præſcientia, & ideo ſub tali reſpectu dicitur efficax, non abſolutè & ſecundùm ſe. At verò decretum illud voluntatis Dei, vt ſit tale decretum neceſſariò ſupponit talem præſcientiam conditionatam qua illa media præcognoſcuntur, vt efficacia. Nam ſi decretum illud conſideretur ſecundùm ſuam ſolam abſolutam entitatem, ſic non eſt decretum efficax, nec inefficax, nec abſolutum, nec conditionatum, imò nec decretum liberum eſt, ſed eſt ſola voluntas Dei ſe neceſſariò amans, & potens liberè amare obiecta creata, ſeu creabilia, prout voluerit, ſine mutatione, vel additione reali, quæ in ipſa fiat. Conſtituitur autem noſtro modo intelligendi in eſſe talis decreti per determinatum reſpectum ad tale, vel tale obiectum, & quia determinatio voluntatis ſupponit obiectum cognitum ſub tali ratione, vel conditione, qua poſſit tale decretum terminare, ideo non poteſt tale decretum abſolutè tantùm, & ſecundùm ſuam entitatem ſpectari, ſed neceſſariò conſiderandum eſt vt ſupponit talem ſcientiam, & cum illa tali, vel tali modo determinatur.

29. Et hac ratione ſi Deus non habet ſcientiam conditionatam de futuro effectu talis vocationis, ſi detur, nullo modo poſſet habere decretum dandi illam vocationem vt congruam, & efficacem, neque daret illam, vt gratiam ſpecialem & ſingulare beneficium, quale in præcedenti capite explicuimus; ſuppoſita autem præſcientia, dat illam peculiari affectu longè diuerſo ab eo, quem habet erga illum cui dat vocationem entitate ſimilem abſque tali præſcientia: & ideo talis affectus ſingularis non poteſt conſiderari tanquam quid abſolutum, & abſtrahibile à tali præſcientia, ſeu obiecto, vt per illam propoſito. Sic ergo di-

A cimus de electione prædeſtinatorum ad gloriam. Nam, vt haberi poſſit eo modo, quo nunc illam habuit Deus, neceſſariò ſupponit præſcientiam eiuſdem gloriæ, vt infallibiliter comparabilis per hæc, vel illa media, & ideo conſiderari non poteſt ſecundùm ſe, vt abſtrahit à tali præſcientia, per quam obiectum capax talis effectus illi proponitur. Vt ſic autem ſpectatum illud decretum omnino eſt abſolutum, & efficax, quia licèt executio eius pendeat ex cooperatione libera tanquam à concauſa, vel conditione neceſſaria, nihilominus ante tale decretum ſupponitur purificata conditio in præſcientia Dei, & in obiecto, vt per illam propoſito, & ideo abſolutè vult
B Deus talem gloriam dare, & per illam voluntatem efficaciter determinantur ad danda media quæ in præſcientia ſua nouit eſſe efficacia.

30. Reſpondetur ad alias inſtantias. Ad primam. Ad inſtantias verò facilè reſpondetur. Ad primam aliqui dicunt decretum illud dandi gloriam de ſe abſtrahere etiam à meritis, & aliis mediis pendentibus à libertate hominis, ideóque eſſe poſſe omnino abſolutum. Sed non placet, quia probabilius eſt, ſemper, & in omni ſigno prædeſtinaſſe Deum gloriam vt humano, & morali modo conſequendam, & vt coronam, ac præmium meritorum, in quo neceſſariò includitur virtualis ordo ad merita, ſeu ad media moralia, & libera, ſaltem abſtractè & in communi. Dicimus ergo, quòd licèt ſecundùm hanc conſiderationem me-
C dium illud pendeat à conditione homini libera, tamen quia in præſcientia Dei iam ſupponitur purificata conditio, decretum eſt omnino abſolutum. Sicut inter homines, quia ignorant conditionem futuri euentus, promiſſo ſub conditione talis euentus futuri conditionata eſt; ſi tamen fiat promiſſio ſub conditione de præſenti cognita, nomine tantùm eſt conditionata, & propoſitum internum neceſſariò erit abſolutum, quia purificata eſt conditio. Et ſimili modo dicimus ad ſecundam inſtantiam voluntatem dandi merita tali homini, ſeu voluntatem dandi illi fidem, charitatem, &c. eſſe abſolutam, ſicut mox de prædefinitione dicemus; neque id repugnat libertati,
D quia ſupponitur in præſcientia futurus vſus ille libertatis, & per illam ſuppoſitionem purificatur conditio, poteſtque eſſe decretum abſolutum ſine læſione libertatis. *Ad ſecũdam.*

31. Ad tertiam. Ad tertiam eodem modo dicimus, hoc decretum Dei de gloria hominis prædeſtinati virtute ordinari ad vocationem congruam, vt congrua eſt, concipíque ex ſuppoſitione congruitatis eius iam præuiſæ. Vocatio autem illa licèt præciſè ſpectata non ſit de ſe efficax, tamen vt congrua eſt, omnino eſt efficax, & ita purificata conditione, non impedit quominus decretum Dei ſit abſolutum. *Ad quartam.* Ad quartam negatur poſſe voluntatem humanam reſiſtere illi decreto Dei, ſicut non
E poteſt reſiſtere vocationi congruæ, vt congrua eſt, & præuiſæ, vt tali. Neque hæc impotentia reſiſtendi eſt contraria libertati, quia non eſt impotentia ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione vſus liberi iam præuiſi. Nam ſi voluntas præuiſa eſt hoc volitura in tali tempore, & occaſione, iam non poteſt aliter velle, illa hypotheſi ſuppoſita, & nihilominus liberè eſt volitura, quia hoc ita futurum ſupponebatur; eodem ergo modo non poteſt voluntas reſiſtere tentationi, quæ ex efficacia ſua, & ſapientia poteſt applicare media, cum quibus nouit voluntatem conſenſuram.

Capvt

CAPVT LIV.

Appendix de prædefinitionibus cum aliarum obiectionum reſponſione.

1. *Sedes & ſũma capitis de Prædefinitionibus diuinis.* VT aliis obiectionibus ſatisfaciamus, pauca de prædefinitionibus diuinis, quod tertio loco propoſuimus, dicenda ſunt. Et in primis circa verbum *prædefiniendi*, ſeu *præfiniendi*, (idem enim ſunt in vſu Scripturæ, & Patrum,) aduertendum eſt, in ſignificatione non diſtingui à verbo *prædeſtinandi*, nam indifferenter vtroque Patres vtuntur, vt ex infrà citandis conſtabit. Et in Scriptura idem verbum Græcum ὁρίζω, vel προορίζω, interdum per verbum *prædeſtino*, interdum verò per verbum *præfinio*, aut *definio* à vulgato interprete transfertur, vt videre licet ad Rom. 1. & ad Cor. 2. & ad Epheſ. 1. & Actor. 2. & ita hæc verba vt ſynonyma ponit Salmeron in Præludiis ad epiſt. Pauli tract. 2. diſp. 1. vbi etiam addit verbum *prædiſpono*, quod minus vſitatum eſt, & verbum *prædetermino*, quod etiam in Scriptura non inuenio, vſu tamen Theologorum receptum eſt, vt ſtatim dicam. Quia tamen hæc verba ex ſimplicibus compoſita ſunt addita particula *præ*, circa vtramque partem aliquid declarandum eſt, vt in verborum ſignificatione æquiuocatio tollatur.

2. *Conſideratur verbum deſtino, vel definio.* Circa verbum ergo *deſtino*, aut *definio*, aduertendum eſt poſſe, vel ad internos actus animæ, vel ad externos, qui ab illis procedunt, applicari. Nam *deſtinare* ad animum relatum idem eſt, quod proponere, vel intra ſe conſtituere aliquid faciendum, iuxta illud 2. ad Corinth. 8. *& deſtinatam voluntatem noſtram*, & cap. 9. *Prout deſtinauit in corde ſuo.* Et iuxta hanc ſignificationem in Deo explicuit verbum *prædeſtinandi* Paulus ad Epheſ. 1. cùm dixit, *Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ*, & in eodem ſenſu loquitur ad Roman. 8. dum ait, *His, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt Sancti*, de quibus poſtea ſubdit, *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit.* Apud Latinos verò ſæpe refertur hoc verbum ad exteriores actiones, & ſignificat *mittere*, vel aliquod munus aliquem exteriùs deſignare. Idem conſiderare licet in verbo *definiendi*, nam communiter ſignificat aut verbis deſcribere, ſeu declarare rei naturam, & eſſentiam, aut certis terminis, & limitibus rem aliquam terminare. Frequenter verò refertur ad animum, vt patet ex illo Actorum 2. *Hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum*, & cap. 17. *Definiens ſtatuta tempora*, & Luc. 22. *Filius hominis ſicut definitum eſt, vadit.* Idem notari poteſt in verbo *determinandi*, in rigore enim ſignificat exteriorem actionem ponendi terminum certum, vel loci, vel temporis; transfertur verò etiam ad animum, nam quia voluntas de ſe indifferens eſt cùm aliquid eligit, vel proponit, determinari dicitur. Et ita proportione ſeruata, idem eſt, *prædeterminare*, quod *prædefinire*, & vtrumque verbum poteſt Deo attribui, vel ratione interni, & æterni propoſiti, vt videre licet in D. Thoma 1. part. quæſt. 23. art. 1. ad 1. & 3. contr. gent. cap. 90. vel ratione externæ temporalis actionis, qua cauſam ſecundam de ſe indifferentem ad vnum determinat, & nunc moderni Theologi frequenter loquuntur.

2. Cor. 8. & 9. — Epheſ. 1. — Rom. 8. — Act. 2. & 17. — Luc. 22. — D. Thom.

3. *Idem.* Et ideo in lib. 1. de Auxiliis cap. 16. num. 6. & ſequentibus, ad tollendam hanc verborum æquiuocationem, ne quæſtiones confundantur, diſtinxi in Deo prædefinitionem, ſeu prædeterminationem ad intra, & ad extra, & propoſui vti verbo *prædefiniendi*, ad ſignificandum internum decretum Dei, quia in hoc ſenſu inuenio magis vſitatum in Scriptura diuina verbum *definiendi* Deo attributum: verbum autem *prædeterminandi* ad ſignificandam externam actionem prædeterminantem accommodaui: quia neque in Scriptura diuina, ſeu in vulgata Latina hoc verbum vſitatum inuenio ad ſignificandam prædeſtinationem Dei, & in rigore Latino verbum *prædeterminandi* propriè ſumptum externam actionem magis ſignificat. Quòd ſi alicui, (vt video,) hæc accommodatio verborum non placuit, non contendo de verbis, dummodo res ipſa, de qua diſputatur, ambiguitate verborum non confundatur. Idem notari poteſt in verbo *diſponendi*, quod ferè idem eſt, cum verbo *præparandi*, in quo ſimilem ferè diſtinctionem notauit D. Thomas 1. part quæſt. 23. art. 2. ad 3. aliis verbis, diſtinguens duplicem præparationem, vnam, quæ in paſſo recipitur, quam nos æternam vocamus, aliam, quæ manet in agente, quam nos vocamus internam, eſt enim propria agentis intellectualis, qui præconcipiendo, & volendo ſe præparat ad agendum; & ad hanc inquit D. Thomas prædeſtinationem pertinere, idémque nos dicimus de prædefinitione, quia, vt dixi, verbum *prædefiniendi*, & *prædeſtinandi* in rigore æquiualentia ſunt. Inter verbum autem *prædefiniendi*, & *præparandi*, hæc ſolet notari differentia, quòd ea tantùm dicitur Deus præfinire, quæ abſoluto decreto facere ſtatuit: præparare autem dici poteſt, & illa, quæ ſic decreuit, & quæ antecedente tantùm voluntate diſpoſuit, nam etiam dici poteſt Deus gloriam reprobis præparaſſe, vtique quantum in ipſo eſt.

In Deo prædefinitio, ſeu prædeterminatio ad intra, & ad extra ab Auctore diſtinguitur, & cur. — D. Thom. — D. Thom. — Verbi prædefiniendi, & prædeſtinandi notio. — τὸ prædefiniendi, & præparandi quid differant.

4. Denique ex dictis intelligi poteſt verbum *prædefiniendi*, (& idem ferè eſt de cæteris ad propoſitum voluntatis applicatis,) verbum, inquam, *prædefiniendi*, ex vi propriæ ſignificationis ſuæ, non ſignificare voluntatem Dei per modum exequentis, nec per modum proximi principij efficientis ad extra, ſed ad prædefinitionem ſufficere propoſitum per modum intentionis, ſeu electionis, id enim propriè ſignificat verbum *prædeſtinandi*, vt ex Paulo notaui, & in propria materia oſtendi, & in ſequentibus attingam: illi autem verbo æquiualet, vt dixi, verbum *prædefiniendi*. In nobis etiam id conſtat, rectè enim dicimur nobiſcum definire, quæ facere intendimus, vel eligimus, iuxta illud 1. Machabæorum 1. *Multi de populo Iſraeli definierunt apud ſe, vt non manducarent immunda, & elegerunt magis mori*, &c. Et ſic etiam dicitur 1. Reg. 20. *Intellexit Ionathas quod definitum eſſet à patre ſuo vt interficeret Dauid.* Et idem eſt cum proportione de verbo *deſtinandi*, iuxta illud Machabæorum 6. *Deſtinauit non admittere illicita*, & alia quæ ſuprà citauimus. Ac denique talis definitio, vel prædefinitio ſolùm eſt propoſitum quoddam voluntatis, quod de ſe vſum, & effectionem antecedere poteſt, quamuis ad illam ſiue phyſicè, ſiue moraliter, inclinet, & ſiue propriè, ſiue metaphoricè moueat, & inducat. Quòd

1. Machab. 1. — 1. Reg. 20. — 1. Machab. 6

Quòd ſi quis dicat etiam voluntatem æternam Dei executiuam, qua in tempore operatur, eſſe definitionem, ſeu præfinitionem, non multum de verbo contendam, maximè quando illa voluntas eſt omnino abſoluta, dummodo non aſſeratur, illam ſolam eſſe voluntatem prædefinitiuam, & in ordine intentionis non ſufficienter ſaluari: hoc enim, & ſine fundamento dicetur, & falſum eſſe oſtendunt quæ adduximus.

5. *Τὸ præ quid ſignificet.* Supereſt dicendum, quid denotetur per illam particulam *præ*, ex qua verba *prædefinitio*, *prædeſtino*, & ſimilia componuntur. Quidam enim noui Theologi volunt, in proprietate ſolùm ſignificare anteceſſionem decreti diuini ad omnem præſcientiam futurorum, ſecundùm ordinem rationis, & omnem aliam ſignificationem impropriam eſſe dicunt, & ideo in expoſitione Scripturæ quoad talia verba non eſſe admittendam, cùm Scriptura debeat in proprietate ſermonis explicari, quandocunque commodè poteſt. Sed hæc ſententia quoad hanc poſteriorem partem non habet fundamentum, neque in Latina ſignificatione illius dictionis, & compoſitionis in omni proprietate ſumptæ, neque in Patribus, aut Scriptura, vt ex dicendis patebit. Dico ergo tria poſſe per illam particulam, & compoſitionem eius propriè ſignificari. Primò quidem interdum ſignificat non durationis, aut anteceſſionis ordinem, ſed dignitatis excellentiam, ſicut videri poteſt in nomine *Prælati*, aut *Præpoſiti*. Et ſic de Virgine dicit Eccleſia, *Elegit eam Deus, & præelegit eam*, id eſt, ad ſingularem dignitatem elegit. Et hoc ſignificatum in verbo *prædeſtinandi*, & appellatione prædeſtinatorum placuit Catherino, quia putauit non omnes ſaluandos eſſe prædeſtinatos, ſed illos qui altiori modo, & ad ſingularem gloriæ dignitatem electi ſunt. Neque diſplicet illa ſignificatio Salmeroni in dicta diſp. 1. neque Lorino ad illa verba Actor. 2. *Hunc definito Dei conſilio traditum.* Sed licèt ſignificatio hæc non ſit impropria, nobis non eſt neceſſaria, tum quia neque auctoritate, neque ſufficienti ratione oſtendi poteſt Scripturam vti verbis illis in dicta ſignificatione, tum etiam, quia omnino verum eſſe credimus, omnes ſaluandos eſſe electos, & omnes electos eſſe prædeſtinatos: tum denique quia ponitur interdum idem verbum reſpectu generalium effectuum prouidentiæ Dei, vt Actor. 17. vbi vulgata habet, *definiens ſtatuta tempora*, Græcè habetur participium ὁρίσας, quod per verbum *prædeſtinandi* ſolet in aliis locis verti, vt ſtatim dicam. Addo verò etiamſi illa ſignificatio admittatur, non eſſe illâ abutendum ad opinionem Catherini de prædeſtinatione ſtabiliendam; nam etiam in hoc ſenſu omnes ſaluandi prædeſtinati ſunt, quia comparatione reproborum omnes fuerunt electi, vel præelecti, id eſt, ad ſingularem excellentiam, & dignitatem ſingulari beneficio deſtinati.

Salmeron. *Lorin.* *Act. 17.*

6. Secunda ſignificatio eſt, vt particula *præ* in illis verbis Deo attributis ſignificet anteceſſionem æternitatis ad tempus, quam ſignificationem exiſtimo eſſe propriiſſimam, & ad explicandam diuinam Scripturam, vbi oportuerit, eſſe aptiſſimam, & ſufficientiſſimam. Hoc probo primò verbis Pauli ad Roman. 8. *Quos præſciuit, & prædeſtinauit*, nam in verbo *præſciuit*, particula *præ* non neceſſariò dicit anteceſſionem rationis ad decretum Dei, ergo ſufficienter explicatur per anteceſſionem æternitatis ad tempus; ergo etiam in alio verbo poteſt habere eandem ſignificationem omnino propriam. Vnde ex vi verborum Pauli ſolùm haberi poteſt præſcientiam, & prædeſtinationem eſſe æternam: quem autem ordinem rationis inter ſe habeant, inde non habetur, quòd ſi ex ordine litteræ argumentum ſumi poſſet, ſcientiam præire ſignificatur. Sed neque argumentum eſt efficax, & quamuis admitteretur, non eſſet intelligendum de præſcientia abſoluta futurorum meritorum, ſed de aliqua alia, vt in proprio loco explicatum eſt.

Rom. 8.

7. Confirmari hoc etiam poteſt, quia verbum Græcum ὁρίζω, & προορίζω quaſi ſynonyma in Scriptura ponuntur, & interdum vbi eſt verbum B ſimplex ὁρίζω in vulgata ponitur verbum *prædeſtino*, vel ſimile, & è conuerſo, vbi eſt verbum προορίζω, in vulgata ponitur verbum ſimplex *decerno*, aut *definio*. Exempla ſunt ad Roman. 1. *prædeſtinatus filius Dei*, Græcè ὁρισθέντος, & è contrario Actor. 4. *Quæ manus tua, & conſilium tuum decreuerunt fieri*, græcè προώρισε, in cap. verò 8. vtrumque verbum eſt compoſitum, ibi. *Quos præſciuit, & prædeſtinauit*, & ibi, *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit*, in vtroque enim loco eſt verbum προορίζω. Idem inuenietur ad Epheſ. 1. ibi, *Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum*, & 1. ad Corinth. 1. ibi, *quam prædeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram.* Hinc C ergo colligimus per illam particulam *præ*, ſignificare anteceſſionem æternitatis: nam propter verbum ſimplex *definio*, v. g. Deo attributum cenſetur æquiualens verbo *prædefinio*, quia decreta Dei non poſſunt eſſe niſi æterna; ergo ſignum eſt per particulam *præ* ſignificari anteceſſionem æternitatis.

Rom. 1. *Act. 4.*

8. *Obiectio.* Dices ergo in verbis citatis, *quam prædeſtinauit Deus ante ſæcula*, ſuperfluè addidiſſet Paulus particulam *ante ſæcula*, quia per particulam *præ*, iam id eſſet ſignificatum. *Solutio.* Reſpondeo potiùs inde confirmari, quod dicimus, nam illa particula, *ante ſæcula*, addita eſt ad explicandam anteceſſionem per verbum *prædeſtinandi* indicatam, ſicut 1. Petr. 1. vbi de Chri- D ſto dicitur, *præcogniti quidem ante mundi conſtitutionem*, iſta poſtrema particula addita non eſt, niſi ad explicandam cognitionem Dei vocari præcognitionem propter æternitatem. Atque ita verbum *prædeſtino*, ſeu προορίζω de anteceſſione æternitatis expoſuit Origen. ad Roman. 1. & Auctor commentariorum in eandem epiſtolam nomine Hieronymi ad Roman. 8. & apertè idem Hieronymus ad Epheſ. 1. Item verbum *prædeſtinandi* non ſolùm vſurpatur à Patribus reſpectu gloriæ, ſed etiam reſpectu gehennæ, vt videre licèt in Auguſtino 21. de Ciuit. cap. 24. & in Enchirid. cap. 100. & lib. 2. E de Peccator merit. cap. 17. & ſæpè aliis locis, & Fulgentio lib. 1. ad Montm. cap. 14. & 17. 27. & 28. & Proſper ad obiection. Vincent. 10. & ſequentibus. Ergo verbum *prædeſtinandi* in rigore, & proprietate non ſignificat anteceſſionem ad ſcientiam, quia Deus neminem prædeſtinauit ad pœnam ante præſcientiam peccatorum; ergo proprietas illius verbi compoſiti ſufficienter ſaluatur per anteceſſionem æternitatis ad tempus. Et idem confirmari poteſt ex verbo *præparandi*: nam in hominibus in rigore ſolùm ſignificat anteſſionem per æternitatem, vt ex D. Thom. retuli; idem ergo eſt in cæteris ſimilibus verbis.

1. Petr. 1. *Origenes.* *Hieronym.* *Auguſtin.* *Fulgent.* *Proſper.*

Nihilominus

9. Nihilominus addenda eſt tertia ſignificatio illius compoſitionis, ſeu particulæ *præ*, quæ ſine dubio eſt etiam ſatis propria, nimirum, vt non ſolùm ſignificet anteceſſionem æternitatis, ſed etiam ordinem aliquem anteceſſionis ſecundùm rationem fundatum, vel in ordine obiectorum, vel alia ſimili ratione, ob quam vnus actus Dei tanquam prior alio à nobis apprehendatur. Sic enim quia cognitio obiecti præcedit volitionem eius, hac ratione dici poteſt præſcientia, vel præcognitio reſpectu volitionis, ſic etiam, quia intentio finis ratione antecedit electionem mediorum, ideo propoſitum ſaluandi electos dici poteſt prædeſtinatio ad gloriam, etiam reſpectu electionis mediorum in particulari: & quia illud eſt propoſitum omnino gratuitum, etiam dici poteſt prædeſtinatio propter anteceſſionem ad abſolutam præſcientiam meritorum. Ac denique, quia effectus, quos Deus eſt facturus, futuri non ſunt, niſi ex decreto abſoluto voluntatis Dei, ideo tale decretum poteſt dici prædefinitio per comparationem ad præſcientiam eiuſdem obiecti prædefiniti, vt futuri, vel etiam per comparationem ad ipſammet rem futuram, quæ in hoc ſenſu ideo præfinita dicitur, quia ex præfinitione habet, quòd ſit futura. Atque in hoc ſenſu dicuntur in Scriptura vel definita, vt Actor. 17. vel præfinita, Danielis 11. & 12.

10. In hoc ergo vltimo ſenſu procedunt maximè obiectiones, quæ in hac materia ex præfinitionibus Dei ſumuntur, quia ad perfectionem prouidentiæ Dei erga homines, & eorum actiones neceſſarium exiſtimatur, vt Deus hoc vltimo modo omnes actus liberos in particulari, abſoluto decreto, & ante præſcientiam abſolutam illorum, vt futurorum præfinierit; imò aliqui volunt, vt talis prædefinitio dicat anteceſſionem ad ſcientiam conditionatam eorundem futurorũ. Et quia, qui ita ſentiunt, omnia teſtimonia vel Scripturæ, vel Patrum, quæ de his prædefinitionibus loquuntur, ſtatim accommodant ad hoc genus prædefinitionis, ſeu ad hanc vltimam ſignificationem, ideo voces ipſas accuratè diſtinguere neceſſarium exiſtimaui, nunc de re ipſa quid ſentiam breuiter propono.

11. *Aſſertio principalis prima.* Primò ergo certum exiſtimo poſſe Deum prædefinire actum liberum in particulari hoc genere prædefinitionis, & ſalua eius libertate. Hoc mihi ſufficienter probant, quæ ad probandam electionem prædeſtinatorum adduxi, & in aliis locis hanc etiam aſſertionem latè probaui, & ab Auctoribus, quibus nunc reſpondemus, libenter admittitur, ideóque in illa confirmanda non immorabor. Addimus verò hanc præfinitionem ſupponere præſcientiam conditionatam, & ideo facillimè cum libertate actus præfiniti conciliari, ſicut de electione ad gloriam explicauimus. Vnde etiam adiungimus, hanc præfinitionem eſſe in voluntate Dei per modum intentionis actus præfiniti, non per modum voluntatis exequentis, ac per ſe immediatè efficiẽtis ad extra illum actum præfinitum: ſic enim non ſolùm eſſet præfinitio ipſius actus, ſed etiam prædeterminatio voluntatis creatæ ad efficiendum, quod eius læderet libertatem, vt ſuprà oſtendimus. Eſt igitur illa præfinitio talis intentio, quæ virtute includat habitudinem ad cõgruam vocationem præuiſam, & efficaciter applicet voluntatem diuinam ad præbendam talem vocationem voluntati, offerendo ſimul voluntati creatæ concurſum neceſſarium ad actum prædefinitum eliciendum. Atque ita fit, vt ſuppoſita prædefinitione infallibiliter illum eliciat, & nihilominus liberè, quia illa præfinitio non mandatur executioni per phyſicam prædeterminationem, ſed per congruam vocationem, vnde fit, vt illa infallibilitas non ſit ex ſuppoſitione omnino antecedente, ſed concomitante, quia ſupponit cooperationem liberam humanæ voluntatis, ſub conditione futuram in præſcientia.

12. *Concluditur.* Vnde in hoc puncto tandem concludimus, ſicut prædefinire actum liberum hoc modo non repugnat libertati, nihilominus repugnare illi, quod Deus nullo habito reſpectu ad vſum libertatis ſub conditione præuiſum, apud ſe ſtatuat, & præfiniat facere talem actum, & ſua poteſtate efficaci prædeterminare voluntatem hominis, vt illum faciat, quia talis modus præfinitionibus induceret neceſſitatem contrariam libertati, vt ſatis in ſuperioribus demonſtratum eſt. Et de hoc genere præfinitionis loquutus eſt Damaſcenus, cùm negauerit Deum prædefinire actus liberos lib. 2. de fide cap. 30. Et in Dialogo contra Manichæ. quem meritò D. Thomas de prædefinitione neceſſitante explicauit 1. p. q. 23. art. 1. ad 1. *Damaſcen.* Neque enim alius modus prædefinitionis neceſſitantis voluntatem humanam intelligi poteſt, vt in ſuperioribus etiam eſt probatum. Quod enim quidam dicunt Damaſcenum loqui de præfinitione, per quam Deus præparat effectui cauſam ex ſe minimè indifferentem, ſed intrinſecè determinatam ad vnum quoad ſpecificationem, & exercitium, valde alienum à ratione eſt, quia ridiculam reddit Damaſceni doctrinam. Ille enim agebat de voluntate humana, quam ſupponit eſſe liberam, & in ſuis actibus indifferentem, & de illa dicit, Deum non prædefinire eius actus, ne liberum eius vſum impediat, *& quia nec vitium admitti vult, & rurſus nec virtuti vim affert.* quæ rationes euidenter oſtendunt ipſum loqui de præfinitione inferente neceſſitatem ab extrinſeco illi potẽtiæ, quæ de ſe liberæ operationis eſt capax. Nam talis prædeterminatio ab intrinſeco, reſpectu obiectorum de ſe indifferentium, & ſtante iudicio rationis, inuoluit in ſe repugnantiam, & contradictionem, ſuppoſita natura voluntatis; ridiculum ergo eſſet dicere, Deum non præfinire actus tali genere determinationis, ſeu neceſſitatis, hoc enim in nullius mentem vnquam venit. Loquitur ergo Damaſcenus de præfinitione extrinſecus neceſſitante, quæ, vt dixi, alia eſſe non poteſt, niſi quæ ſtatuit Deus efficacia ſua prædeterminare voluntatem, ad actum præfinitam, vt ſatis iam explicatum eſt. Atque ita reſponſum eſt ad ſecundam obiectionem principalem in præcedenti capite poſitam. Ex dictis enim ſequitur hoc genus præfinitionis antecedentis non eſſe poſſibile ſalua libertate, ſed non ideo ſequitur tolli omnem præfinitionem, nam eſt vera, & ſufficiens præfinitio, quæ licèt præcedat ordine rationis actũ abſolutè futurum, nihilominus non eſt ſuppoſitio ſimpliciter antecedens, propter vſum libertatis præcognitum, & in ipſa præfinitione virtualiter obſeruatum.

13. *Aſſertio ſecunda.* Secundò dicimus Deum nullo modo prædefinire actus liberos malos, non quia id repugnaret libertati, ſed quia contra ordinem diuinæ ſapientiæ, & bonitatis eſſe credimus. Hanc veritatem præter Damaſcenum docuerunt ſatis expreſsè Leo Papa ſerm. 16. de Paſſion. Domini, *Leo PP.* vbi tractans verba Actor. 4. *facere quæ manus tua, & conſilium tuum decreuerunt fieri*, accuratè diſtinguit inter paſſionem, & actionem, dici que

dicítque paſſionem fuiſſe decretam à Deo , non verò actionem. *Numquid , (ait ,) iniquitas perſequentium Chriſtum ex Dei orta eſt conſilio ? Et illud faciamus , quod omni maius eſt crimine , diuinæ præparationis manus armauit.* Vbi certè non habet locum diſtinctio de præfinitione malitiæ,vel actionis malæ : nam de actione ipſa loquitur Leo, cùm illam à paſſione diſtinguit , nec poterat manus præparationis diuinæ non armare manus exequentes Iudæorum , ſi eorum realem actionem Deus ex ſe , & ſuo præuio conſilio præfiniuiſſet; nam qui intendit efficaciter actionem,neceſſe eſt, vt præparet media , quibus infallibiliter eueniat. Eandem præfinitionem malorum actuum ſub nomine prædeſtinationis negat , & impugnat latè *Fulgent.* Fulgent lib. 1. ad Monim. nam cap. 14. proponit quæſtionem , an ſicut Deus prædeſtinat bona opera, ita etiam prædeſtinet mala , & cap. 17. negat , *quia non ipſe fecit , vt fierent* , & quia *initium talis voluntatis non eſt ex Deo* , vt perſequitur cap. 19. & ſequentibus , ex quibus euidenter conſtat , illum etiam de ipſis actibus prout ſunt reales operationes loqui. Quæ eſt etiam aperta *Proſper.* ſententia Proſperi ad obiectum Vincent. in 10. & ſequentibus vſque ad finem , & ad cap. Gallorum cap. 12. 14. & 15. & in ſententiis , quæ illis correſpondent , vbi pro regula tradit, Deum non prædeſtinare opera , *quæ nec ipſe fecit , nec vt faceremus exegit.* Et ſic etiam dixit *Auguſt.* Auguſtinus lib. de Dono perſeuer. cap. 22. *quòd Deus omnia quæ prædeſtinauit , impleuit.* Et ideò in aliis locis non tribuit prædefinitioni Dei omnes voluntates hominum , ſed addit ſub diſiunctione permiſſionem , vt conſtat lib. 3. de Trinit. cap. 14. *Proſper.* Vnde ſumpta eſt regula 58. apud Proſperum. *Voluntas Dei eſt prima , & ſumma cauſa omnium corporalium , ſpiritualiúmque motionum ; nihil enim fit viſibiliter & ſenſibiliter , quod non de inuiſibili , & intelligibili ſummi Imperatoris aula , aut iubeatur, aut permittatur*, & in Enchirid. cap. 95. *Non fit aliquid , niſi omnipotens fieri vidit , vel ſinendo , vt fiat , vel ipſe faciendo.*

14. Dixi autem Deum nullo modo prædefinire hos actus , quia non ſolùm illos non prædeſtinat illa prædefinitione , quæ antecedit ſecundùm rationem præſcientiam abſolutam futuri actus prædefiniti , ſed etiam neque illos intendit voluntate antecedente , neque voluntate conſequente illorum præſcientiam eos acceptat , aut ſimpliciter vult , quamuis illos iam præuiſos futuros ad alios effectus ſuæ prouidentiæ à ſe intentos , & aliquo modo prædefinitos illos ordinet. Hanc cenſeo eſſe ſententiam communem Theologorum in 1. d. 47. & in 2. d. 38. & dictorum Patrum, *Auguſt.* præſertim Auguſtini in locis allegatis , & in Enchirid. cap. 100. & ſequentibus , & lib. 4. de Ciuit. cap. 27. & enarrat in Pſalm. 16. circa illa verba , *vt non loquatur os meum opera hominum* : & alibi frequenter, vt in lib. 3. allegatum eſt. Explico autem breuiter , & probo ſingulas partes. Et in primis de primo & rigoroſo modo præfinitionis, quæ præcedat ſcientiam futurorum per modum abſolutæ , & efficacis intentionis , videtur res nimis certa ; quia , quod Deus ſic intendit,etiam procurat , & prouidet media, quibus infallibiliter eueniat , quod Deo tribui non poteſt circa actus peccatorum , vt ex ipſis terminis cuilibet debita fide , ac pietate rem conſideranti euidens videbitur , & latiſſimè lib. 3. oſtenſum eſt , éſtque expreſſa ſententia Damaſceni loco ſtatim citando.

15. Secundò addebam Deum non prædefinire hos actus quolibet alio modo , quod probatur , quia Deus non intendit illos , quantum eſt ex ſe , ac ſubinde nec intentione abſoluta , vt dictum eſt, nec intentione ſimplici , ſeu antecedenti , aut quantum ex ſe , quod docuit Damaſcenus lib. 2. *Damaſcen.* de fide cap. 29. dicens, *Ex his, quæ in noſtro arbitrio conſiſtunt, ea , quæ bona ſunt , primariè vult gratia , quæ habet Deus , mala contra , nec primariè, nec ſecundariè , verum libero arbitrio ea permittit.* Dicitur autem Deus primariè velle ea , quæ ex ſua mera voluntate intendit , ſiue abſoluto actu, ſiue conditionato illa intendat , ſicut vult omnes ſaluari ; hoc enim exemplum in eodem capite adhibet Damaſcenus. Ergo ex illius ſententia etiam illo modo non intendit Deus actus peccatorum. Et ſi quis totius capitis diſcurſum legat , facilè intelligat , eum loqui de actibus ipſis , vt ſunt opera realia , quæ adiunctam habent malitiam. Et ſanè meritò , nam hoc ſatis eſt , vt à Deo, quantum ex ſe eſt, non intendantur. quod eſt valde conſentaneum Scripturis , & rationibus factis in lib. 3. quæ hîc repetere non eſt neceſſe.

Neque de his actibus reputamus inconueniẽs, 16.
quod in confirmatione ſecundæ obiectionis in præcedenti capite inferebatur, ſcilicet , aliquem actum realem fieri præter intentionem Dei. Quid enim mirum eſt , quòd ſit præter intentionem eius , id quod Scriptura ſimpliciter docet eſſe contra voluntatem , & contra præceptum eius? Hoc enim affirmat Scriptura non tantùm de malitia talium actionum , vel de illis , vt malæ ſunt, ſed ſimpliciter de ipſis actionibus materialibus liberè factis , ita enim à Deo prohibentur, vt in dicto libro 3. ponderauimus. Vnde inductione facilè oſtendi poteſt, multa homines facere , vel voluntariè omittere præter, vel etiam contra intentionem Dei. Quando enim Deus homini inſpirat fidem , & ille vel non vult credere, vel vult in ſuo errore perſiſtere , profectò præter intentionem Dei agit , quia Deus nihil tale intendebat. Quis enim dicat Deum cùm aliquem vocat,intendere vt reſiſtat ? Imò potius intendit verè, & ex animo, quamuis non abſolutè,ſed quantum eſt ex parte ſua , vt homo tunc conſentiat,& contra hanc intẽtionem Dei agit,qui reſiſtit,etiãſi non agat contra intentionem abſolutam , hæc enim fruſtrari non poteſt.Neque hoc derogat perfectioni diuinæ prouidentiæ circa tales actus, etiã vt actus ſunt,vt in ſecunda , & quarta obiectione opponebatur , quia licèt non intendantur à Deo, non caſu,nec fortuitò eueniunt reſpectu eius, nec ſine cura & prouidentia eius eueniunt, ſed ex certa ſcientia, & voluntate permittendi illos,& concurrendi ad illos cum libero arbitrio ipſo ſe determinante : id autem , quòd me ſciente , & voluntariè non impediente , cùm poſſem , mihi euenit, non poteſt dici caſu,aut fortuitò,mihi accidere,vt per ſe conſtat.

Denique addimus Deum nullo modo velle ſim- 17.
pliciter hos actus peccatorum,vt reales,& poſitiui ſunt,etiamſi præuideat illos eſſe futuros poſtquam illos permiſit. Poteſt tamen velle aliquos effectus eorum,& ipſos etiam ordinare ad fines ſuæ prouidentiæ, iuxta infinitam ſapientiam ſuam ; & ita etiam poteſt aliquo modo præfinire tales effectus, & bona , quæ ex illis malis elicit , licèt ipſa mala nullo modo præfiniat. Tota hæc doctrina *Auguſt.* ſumitur ex Auguſtino locis allegatis , & in lib. de liber. arbitr. cap. 20. & lib. 5. Geneſ. ad liter.cap. 20. Et declaratur breuiter per partes. Nam in primis eſt certum , ſi ſermo ſit de peccato , vt peccato,

cato, vt peccatum eſt, Deum nullo modo, & in nullo ſigno velle illud ſimpliciter, & abſolutè, etiamſi poſtquam illud permiſit, præſciat eſſe futurum, quia eſt obiectum prauum, & proinde incapax diuinæ beneuolentiæ, ſeu complacentiæ, & ita in hoc omnes conueniunt. Addimus verò, quòd licèt in talibus actibus per ſe ſpectatis, & præciſa malitia moralis, ſit aliqua bonitas tranſcendentalis, ſeu phyſica, nihilominus propter coniunctionem, quam habent cum malitia morali, quæ à tali actu hîc, & nunc à tali perſona liberè facto inſeparabilis eſt, & ideo talem actum nunquam poſſe ſimpliciter placere diuinæ voluntati, quia voluntas fertur in rem prout eſt in ſe, & illam formaliter volendo, virtualiter vult quidquid eſt cum illa inſeparabiliter coniunctum, Deus autem nullo modo poteſt velle malitiam, nec formaliter, nec virtute, nec explicitè, nec implicitè, & ideo non vult talem actum, nec complacet in illo.
Habacuc 1. *Mundi enim ſunt oculi eius*, (vt Scriptura dicit,) ne vtique ſcientia approbationis, & ita hoc probant alia teſtimonia, quibus Deus oſtendit, quanto odio peccata proſequatur, quæ ſuprà lib. tractata ſunt. Atque ita ſit vt Deus nullo modo prædefiniat talem actum ſine prædefinitione antecedente ſecundùm rationem præſcientiam abſolutam eiuſdem actus futuri, ſiue ſubſequente ad eandem ſcientiam, & antecedente ſola duratione æternitatis, quia vtraque præfinitio requirit abſolutam voluntatem talis actus, quam Deus non habet.

18. Neque contra hoc obſtat, quòd Deus ad tales actus voluntariè, ac realiter concurrat in tempore, quod facere non poteſt ſine æterna voluntate talium actuum. Dico enim non eſſe neceſſarium actum, quo Deus velit abſolutè, aut præfiniat aliquo modo talem actum, ſed ſufficere voluntatem concurrendi cum libero arbitrio, & permittendi, vt ipſum etiam operetur, ſi velit; ex vi illius voluntatis, vel ipſamet Dei voluntas, vel potentia executiua eius influit in tempore cum cauſa ſecunda ipſa cooperante, vt in eodem lib. 3. explicatum eſt. Vnde quod quidam aiunt, nihil Deum ad extra agere, niſi per voluntatem prædefinientem, eſt quidem verum de effectibus, quos Deus ſe ſolo producit, de effectibus autem, quos cum cauſis ſecundis facit, ſolùm generaliter influendo, non eſt neceſſarium, neque vlla ratione fundatum, præſertim ſi intelligatur de voluntate abſolutè prædefiniente effectum ipſum, ſatis enim eſt, quòd præcedat voluntas concurrendi modo dicto, & ſub tacita conditione, ſi liberum arbitrium cooperatum fuerit. Illa autem voluntas, licèt non ſit prædefinitio actus, poteſt aliquo modo dici prædefinitiua ipſius concurſus, non ſimpliciter, ſed quantum eſt ex parte Dei, ſeu poteſt dici prædefinitiua quoad offerendum concurſum cauſæ ſecundæ; & applicandam potentiam executiuam Dei ad cooperandum voluntati creatæ, ſi per illam non deſit. Sicut etiam voluntas permiſſiua Dei poteſt dici prædefinitio quædam non effectus permiſſi, ſed ipſius permiſſionis. Nam ex vi illius voluntatis prædefinit Deus non impedire actum, & eadem ratione præfinit patratum eſſe ex ſe ad coëfficiendum illum.

19. Neque etiam hinc ſequitur Dei prouidentiam circa hos actus eſſe vel confuſam, vel alio modo imperfectam. Non quidem confuſam, vt in ſuperioribus etiam dixi, quia illa voluntas concurrendi, licèt prædictam conditionem includat, determinatur ex decreto Dei ad talem in ſpecie, & A in indiuiduo, non tamen ad vnum tantùm, ſed ad plures ſub diſiunctione; quantum indifferentia liberi arbitrij poſtulat; ad omnes verò ſub eadem conditione, & dependentia à libera cooperatione eiuſdem liberi arbitrij. Sicut permiſſio actus mali, etiam vt mali, licèt non ſit prædefinitio actus, vel malitiæ, nihilominus non eſt confuſa, ſed diſtincta, & particularis; permittit enim Deus talem ſpeciem peccati, & talem indiuiduam malitiam, quæ hîc, & nunc tali actione libera reſultat; ergo ex hac parte nulla eſt confuſio in prouidentia. Neque etiam ex alio capite eſt aliqua imperfectio; poſſumus enim diſtinguere prouidentiæ curam, ſeu diſpoſitionem in antecedentem B ad effectum, vt futurum, & ſubſequentem, omnibus his modis inuenietur perfecta circa actus liberos non bonos ſine præfinitione. Nam antecedens prouidentia circa tales actus optima, & perfectiſſima, eſt permiſſiua tantùm, quæ includit in primis, quòd Deus det voluntati vires ad liberè volendum, deinde quòd illi offerat concurſum ad tales, vel tales actus, quos permittit, denique quòd ſtatuat non impedire talem actum, etiamſi præſciat, voluntatem malè operaturam, ſi ita operari ſinatur. Hæc enim ſufficiunt ad prouidendum cauſæ ſecundæ, ſicut oportet in ordine ad tales actus, & maior efficacia, vel maior voluntas Dei circa tales C effectus neque neceſſaria eſt, neque conſentanea diuinæ bonitati. Neque etiam perfectio prouidentiæ poſtulat, vt æquali voluntate Deus omnia velit, ſed potiùs requirit, vt vnumquodque velit prout ſuam maieſtatem, ex bonitatem decet.

Præterea conſiderando ea, quæ pertinent ad ſubſequentem prouidentiam talium actuum, poſtquam futuri præuidentur, perfectiſſima inuenietur ſine præfinitione ipſorum, quia vt oſtendi in iſtis nec neceſſaria eſt, nec conueniens voluntas Dei abſoluta, qua complaceat in his actibus ſic præuiſis. Imò bonitati, & ſapientiæ Dei conſentaneum eſt, vt tales actus illi diſpliceant, & hic eſt primus actus huius pro- D uidentiæ, quam ſubſequentem appellamus circa huiuſmodi effectus, diſplicent Deo, & abominatur illos, ſeu odio eos habet, non quatenus ab ipſo ſunt, ſed quatenus ſunt à libero arbitrio. Et hinc ſequitur, vt illos ad condignam pœnam ordinet, quod etiam ad hanc partem perfectæ prouidentiæ ſpectat. Poteſtque Deus, ſi vellet, ibi reſiſtere ſine imperfectione, (vt ita dicam,) priuatiua ſuæ prouidentiæ, quia non tenetur ad alios effectus illos actus ordinare, vel aliter de illis diſponere. Nihilominus tamen ex bonitate ſua prouidet ſufficientem medicinam in remedium talium peccatorum, quamdiu hæc vita durat; ſæpe etiam non E tantùm ſufficientem, ſed etiam efficacem modum illa tollendi procurat: aliquando etiam occaſionem ex eis ſumit alia maiora bona faciendi; habet ergo de his actibus perfectiſſimam prouidentiam, etiamſi illos nullo modo præfiniat. 20.

Hinc verò fit, quod vltimo loco poſuimus, vt licèt Deus hos actus non præfiniat, poſſit præfinire aliquos effectus eorum, vel fructus, quos ipſe illorum occaſione operari vult: hoc probat exemplum paſſionis, & mortis Domini cum verbis Petri Actor. 2. & aliorum fidelium Actor. 4. & quæ latè tradit Auguſtinus locis citatis. Et ratio eſt clara, quia licèt actus peccati ſit malus, effectus poteſt eſſe bonus, quia non 21.

eſt à peccato, vt peccatum eſt, ſed vt actus eſt, & in ipſo effectu ſeparatur optimè bonitas illius ab omni malitia, & ideo poteſt Deus abſoluta voluntate illum effectum velle, & definito conſilio, ac decreto æterno illum definire, quod eſt prædefinire ſaltem ſecundùm anteceſſionem æternitatis. Quod ſatis ſupérque eſt ad dicta loca Scripturæ, maximè cùm in eis non addatur particula *præ*, ſed ſimplicia verba definiendi, vel decernendi ponantur. Vnde non eſt intelligendum hæc eſſe prædefinita in particulari ante permiſſionem, & præſcientiam peccatorum, id eſt, ſecundùm eas conditiones, quæ à peccato eſſentialiter pendent, vel ſecundùm habitudinem ad talem cauſam, ſic enim peccata etiam prædefinirentur, quod negatum eſt fieri poſſe. Satis ergo eſt, vel quòd fuerint prædefinita ante præuiſionem peccati, ſecundùm aliquam rationem de ſe abſtrahentem à tali cauſa, vel medio, vel quòd poſt præſcientiam peccati fuerint acceptata, & prædefinita ex æternitate, & ad alios effectus diuinæ prouidentiæ ordinata. Et ita facilè ſoluitur difficultas vltima tacta obiectione capitis præcedentis. Nam licèt Deus ex infinita ſua ſapientia & poteſtate vti poſſit voluntatibus malè operantibus ad optimos effectus prouidentiæ ſuæ, tamen pro ſua infinita bonitate id facit ſolùm permittendo, non præfiniendo actus malos. Neque obſtat, quòd permiſſio præcisè ſpectata non ſit ſufficiens ad inferendum infallibiliter effectum, quia non eſt ita præcisè ſpectanda, ſed vt coniuncta præſcientiæ. At verò ſuppoſita conditionata ſcientia tam infallibile eſt Deo, quid ſit abſolutè futurum poſita permiſſione, ac ſi eſſet prædefinitum. Solùm eſt differentia, quòd infallibilitas permiſſionis non eſt ab illa, vt cauſa, ſed à pura ſcientia, quam ſupponit: infallibilitas autem præfinitionis ita eſt à ſcientia, vt etiam ſit à præfinitione, vt à cauſa. Item voluntas permittendi non includit intentionem, vel voluntatem actus mali permiſſi: prædefinitio autem eiuſdem actus includeret abſolutam voluntatem, & intentionem eius. Ac denique voluntas permittendi non obligat, (vt ſic dicam,) permittentem ad procurandum effectum permiſſum, ſed ſolùm ad non impediendum; voluntas autem prædefiniens actum, antequam præſciatur abſolutè futurus, obligat de ſe ad procuranda media, quibus talis intentio impleatur, quod Deo reſpectu malorum actuum repugnat.

22. Aſſertio principalis tertia.

Tertiò principaliter aſſero, Deum prædefinire aliquo modo omnes actus bonos, non tamen eodem, ſeu æquali modo, ſed quoſdam principali quadam præfinitione, vt actus pietatis, & præcipuè illos, qui ad ſalutem prædeſtinatorum, vel ad alios fines ſimiles ſupernaturalis prouidentiæ à Deo abſolutè intentos efficaciter ordinantur; alios minus principali præfinitione, nimirum eos, qui vel ſunt inferioris ordinis, vel qui non ſunt ex primaria Dei intentione efficaciter intenti, ſed tantùm ex ſecundaria. Ad explicandam hanc aſſertionem ſuppono doctrinam D. Thomæ 1. p. q. 23. art. 7. in hac materia valde notandam, interrogando enim, an numerus prædeſtinatorum ſit certus, reſpondet eſſe certum, non ſolùm ſecundùm modum cognitionis, quomodo numerus arenarum maris, vel etiam numerus reproborum, vel quorumcunque indiuiduorum eſt etiam certus, ſed etiam ſecundùm modum cuiuſdam præfinitionis principalis.

Suppoſitio. D. Thom.

Ex hac ergo doctrina colligo ex mente D. Thomæ Deum non eodem modo, ſeu æqualiter præfinire omnia bona, etiam naturalia vniuerſi, ſed quædam per ſe primò, & ex primaria intentione, alia ſecundariò quatenus ad alia primariò præfinita neceſſaria ſunt, vt ipſe ibi latè explicat. Sic ergo nos dicimus de actibus liberis, bonis, omnes quidem eſſe præfinitos aliquo modo, quia omnes ſunt à Deo ab æterno diſpoſiti, & abſolutè voliti, & ordinati ad aliquod præmium, vel alium finem; totum enim hoc pertinet ad perfectam prouidentiam actuum bonorum, & ſufficit ad aliquod genus propriæ præfinitionis, vt ſuprà oſtendi, non tamen ſunt omnes æqualiter præfiniti, ſed quidam primariò, & principaliter, alij ſecundariò, & quaſi per occaſionem, vt ita dicam.

Quod ſic declaro, quia Deus ex primaria præfinitione decreuit numerum prædeſtinatorum, & gradum, ac ordinem illorum, & ad conſequendum illum finem, hunc mundum inſtituit, & talem ordinem rerum, & cauſarum, ac prouidentiæ modum elegit, in quo, (ſub conditione vtique, ſi ita inſtitueretur,) præuidit, vnumquemque electorum per tot, & tales actus, tantúmque eorum numerum fuiſſe infallibiliter ad eum gradum gloriæ peruenturum, ad quem illum eligeret, & ſic omnes illos actus prædefiniuit. Quæ præfinitio comparata ad electionem gloriæ ſecundaria eſt, nihilominus tamen propriiſſima præfinitio. Et comparatione illorum actuum reproborum, poteſt dici etiam primaria, vt iam declaro. Nam Deus prius ratione, quàm decerneret talem ordinem rerum, ſub quo electi infallibiliter ſaluarentur, ſub eadem conditione præuidit in eodem curſu, & duratione rerum fuiſſe futuras alias generationes hominum, quos etiam voluit creare, & ad beatitudinem ordinare, & ſufficientia media eis prouidere. Et licèt ſimul præuiderit neminem eorum fuiſſe bene illis vſurum perſeueranter, ac proinde neque ſaluandum: nihilominus etiam præcognouit ad tempus multos fuiſſe bene operaturos, & iuſtificandos, licèt non eſſent in iuſtitia permanſuri. 23. Declaratur iſta ſuppoſitio.

Sic ergo ſimpliciter, & efficaciter voluit, vt illi homines eſſent, & vt talia, vel talia opera facerent, quod potuit velle etiam ante præſcientiam abſolutam talium actuum futurorum, ac proinde per propriam prædefinitionem, vt dicit anteceſſionem ad abſolutam ſcientiam talium actuum, qui ſunt præfiniti. Et nihilominus illa præfinitio ſecundaria, & minus principalis dici poteſt, quia non eſt ex illo propoſito primario ſaluandi tales homines, ſed quaſi per occaſionem, quam ordo rerum propter dictos præcipuè diſpoſitus pro aliis offerebat. Sicut numerus etiam reproborum, & omnium animarum certus eſt, ex aliqua præfinitione diuina, non tamen primaria, quia Deus per ſe non ita intendit numerum reproborum, ſicut prædeſtinatorum, ſed præuidit, ſi ſub tali ordine rerum, & annorum, ac temporum conſtitueret prædeſtinatos, futurum fuiſſe, vt aliorum non electorum hominum numerus tantus eſſet, & ideo conſequenter illum præfiniuit, & maiorem, vel minorem eſſe noluit. Ad hunc ergo modum potuit eorum actus præfinire, & credibile eſt ita feciſſe, vel in omnibus bonis actibus, vel ſaltem in actibus gratiæ, & maximè in illis, ad quos ſunt neceſſaria auxilia efficacia, & ſæpe maiora, & ſpecioſa, quàm ex generali curſu ſupernaturalis etiã prouiden- 24.

prouidentiæ dari ſoleant. De actibus autem inferioribus, & præſertim de moralibus ordinis naturalis, licèt id etiam ſit probabile, & facilè defendi poſſit, non eſt tamen ita neceſſarium, quia ſufficit prædefinitio æterna, quæ ſupponat præſcientiam Dei abſolutam eorundem actuum, & includit abſolutam Dei voluntatem, & acceptationem eorum, & ordinationem eorum ad aliquale præmium ſui ordinis, vel ad alios fines diuinæ prouidentiæ. Et ita eſt ſufficienter declarata, & obiter probata aſſertio. Qui autem maiorem probationem deſiderat, libros *de Auxiliis* conſulat.

25. *Expeditur dicta obiectio tertia, & ſic totum opus concluditur.* Atque hinc tandem facilè expeditur tertia obiectio, quæ ſola ſupereſt ex poſitis in capite præcedenti, negamus enim per hanc doctrinam aliquid perfectioni diuinæ prouidentiæ circa bonos actus derogari. Quod in primis eſt manifeſtum de his, quos ante abſolutam ſcientiam Deus præfiniuit ſiue primariò, ſiue ſecundariò, quia non pertinet ad perfectionem prouidentiæ Dei omnia, quæ facit, æquè principaliter intendere; imò ad perfectum dominium, & libertatem Dei pertinet, vt pro ſuo arbitrio ad extra operetur, & ideo ex æqualibus bonis creatis poteſt vnum velle, & non aliud, & à fortiori vnum principalius intendere, aut prædefinire, quàm aliud. Hoc autem ſuppoſito nullus alius defectus perfectionis in prouidentia talium actuum cogitari poteſt. At verò etiamſi aliqui actus boni non ſint ita prædefiniti, ſed tantùm poſt præſcientiam, ſtabit tota perfectio neceſſaria diuinæ prouidentiæ, vt patebit facilè applicando, quæ ſuprà dixi de prouidentia antecedente, & ſubſequente. Nam ad antecedentem ſpectat primò, quòd Deus præbet, vt res ſufficientes, tam ex parte liberi arbitrij, quàm ex parte gratiæ, ad efficiendos tales actus. Secundò quòd ad illos offert concurſum ex parte ſua neceſſarium. Tertiò, quòd Deus quantum in ſe eſt, intendit talem actum. Quartò, quòd illum aut præcipit, aut conſulit, vel ſaltem tanquam honeſtum proponit. Quintò, quòd paratus eſt aliquod præmium propter illum conferre, vel etiam illud promittit, ſi homo non impediat. Atque hæc prorſus videntur ſufficere ad hanc partem prouidentiæ. Quòd autem vltra hæc addatur prædefinitio antecedens, vbi Deus voluerit, poteſt pertinere ad quandam ſupererogationem, vt ſic dicam, non tamen ad abſolutam perfectionem prouidentiæ. Imò eſſet nimia limitatio, & coarctatio libertatis diuinæ, ſi cogeretur ſingulas actiones etiam bonas determinatè præfinire, & ita non poſſet liberi arbitrij curam gerere, vt illi etiam inter bonas actiones, omnino electionem relinquendo, ad omnes, & ſingulas, quantum eſt ex ſe, concurſum præbendo, prouideat præſciens ſemper per ſcientiam conditionatam, quid operaturum ſit.

Quoad ſubſequentem autem prouidentiam poſt præſcientiam abſolutam talis boni actus futuri habet Deus abſolutam voluntatem complacentiæ in illo; quamuis enim hæc voluntas non ſit operatiua talis actus, nihilominus ad perfectam prouidentiam ſpectat, tum quia prudentis gubernatoris eſt bene operantes laudare, & eorum facta approbare, tum etiam, quia ex illo Dei beneplacito poſſunt aliqui actus, vel effectus prouidentiæ ſubſequi. Secundò habet Deus voluntatem remunerandi tale opus. Tertiò ordinat illud ad alios fines, prout ad maiorem ſuam gloriam, vel ad alios effectus prouidentiæ ſuæ iudicat expedire. His ergo modis ſufficientiſſimè diſponit Deus de ſingulis actibus bonis in particulari, atque eos præfinit, quantum, & quomodo vult, iuxta conſilium voluntatis ſuæ. Et hoc etiam modo perfectiſſimè vtitur voluntatibus humanis tanquam ſupremus dominus, tum mouendo illas, quantum neceſſarium, vel conueniens iudicat, tum ſinendo illas operari, ſimul cum illis cooperando, tum denique illis ſiue hoc, ſiue illo modo operantibus ad alios fines prouidentiæ ſuæ vtendo, vt eleganter Auguſtinus in locis citatis, & præſertim in Enchirid. expoſuit. *Auguſt.* Igitur & perfectio prouidentiæ cùm dicto modo prædefinitionis diuinæ, & ipſa diuina præfinitio cum efficaci gratia per vocationem congruam optimè conſiſtit, & concordat, & vtraque cum libertate optimè conciliatur, quod non ita fieri poſſe cum alio prædefinitionis modo, ſatis oſtenſum eſt. 26.

F I N I S.

INDEX

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM, quæ in hoc volumine continentur.

A

Actio.

AN gratia adiuuans ſit Actio, vel principium actionis,& quæ ſit eius neceſſitas. 102

Actus.

ad Actus ſupernaturales neceſſarium non eſſe auxilium præuium per modum concurſus, ſed ſimultaneum ſufficere. 231

Vtrùm auxilium efficax ſit ad ſingulos Actus pietatis neceſſarium, vel ſolùm ad aliquos, vel aliquam eorum multitudinem. 328

Vtrùm auxilium efficax in omni ſtatu, & in omnibus perſonis ſit ad ſalutem, & ad omnes pietatis actus neceſſarium. 330

Adultus.

Quid Auguſtinus ſenſerit de ſufficienti auxilio, an omnibus Adultis detur. 304

Arbitrium.

De concordia liberi Arbitrij cum neceſſitate ſufficientis auxilij præuenientis. 319

An ex locis Scripturæ, quæ dependentiam liberi Arbitrij à voluntate, & omnipotentia diuina teſtantur: phyſicam prædeterminationem oſtendant. 433

S. Auguſtinus

Auguſtini ſententia de gratia operante, & cooperante examinatur. 124

Vtrùm Auguſtinus phyſicæ prædeterminationi aliquando faueat. 483

Auxilium.

Quid ſit, & quotuplex internum gratiæ Auxilium. 61

Vtrùm auxilium excitans ſit primum in ordine gratiæ ſanctificantis adultorum. 64

Diuiſio auxilij moraliter, vel phyſicè adiuuantis, exponitur. 103

Ad actus ſupernaturales neceſſarium non eſſe auxilium præuium per modum concurſus, ſed ſimultaneum ſufficere. 231

An rectè Auxilium gratiæ inſufficiens, & efficax diuidatur. 236

Vtrùm auxilium ſufficiens non ſolùm homini ſit neceſſarium vt poſſit operari, ſed etiam vt operetur, aliquo modo tribuat. 240

Vtrùm auxilium ſufficiens ſit verum auxilium gratiæ internæ diſtinctum à lege, reuelatione,& doctrina. 246

Vtrùm auxilium ſufficiens internum in ſola gratia excitante conſiſtat, & cum illa conuertatur,ſeu idem omnino ſit. 249

an Auxilium aliquod verè ſufficiens, ſit ex ſe ineſſicax, vel vnde id habeat, quando tale eſſe contingit. 255

Vtrùm auxilium ſufficiens detur interdum prædeſtinatis, vel reprobis. 260

Vtrùm auxilium ſufficiens detur omnibus hominibus adultis, quantumuis reprobi ſint. 263

An, & quomodo fidelibus ſemel iuſtificatis, qui tandem non ſaluantur, detur auxilium ſufficiens ad ſalutem æternam. 267

Quid Auguſtinus ſenſerit de ſufficienti Auxilio, an omnibus adultis detur. 304

Vtrùm auxilia ſufficientia omnibus hominibus æqualiter conferantur ex parte Dei, vel vnde eorum varietas, ſeu inæqualitas oriatur. 314

De concordia liberi arbitrij cum neceſſitate ſufficientis Auxilij præuenientis. 319

Quotuplex ſit Auxilium efficax. 324

Vtrùm Auxilium efficax ſit ad ſingulos actus pietatis neceſſarium, vel ſolùm ad aliquos, vel aliquam eorum multitudinem. 328

Vtrùm Auxilium efficax in omni ſtatu,& in omnibus perſonis ſit ad ſalutem, & ad omnes pietatis actus neceſſarium. 330

Vtrùm Auxilium ſit excitans, ſeu in aliqua excitatione poſitum, præſertim iuxta mentem Auguſtini. 338

An efficax Auxilium conſiſtat in motione, vel in effectione, de ſe & natura ſua prædeterminante phyſicè voluntatem humanam ad vnum actum,& exercitium eius. 341

Vtrùm auxilium efficax neceſſarium ad piè operandum, ſit poſitum in aliqua excitatione per ſe,

ſe, & ex vi ſuæ naturæ, ac præcisè entitatis, prædeterminantis phyſicè voluntatem ad conſenſum. 347
Proponitur opinio affirmans efficaciam Auxilij præuij conſiſtere in phyſica prædeterminatione voluntatis per modum actus primi, ac proinde talem prædeterminationem ad omnes & ſingulos actus pietatis eſſe neceſſariam. 355
Directè oſtenditur, Auxilium efficax neceſſarium ad ſingula ſupernaturalia opera, non poſſe conſiſtere in motione, vel qualitate prædeterminante phyſicè in actu primo voluntatem ad conſenſum. 358
Vtrùm poſſibile ſit Auxilium efficax phyſicè prædeterminans voluntatem in actu primo ſaluo libero vſu eiuſdem voluntatis in eodem actu ſecundo, ac ſubinde an libertas quoad exercitium in actu voluntatis ſimul poſſit cum auxilio phyſicè, & in actu primo prædeterminante voluntatem concordari. 376
In humana voluntate non poſſe ſimul eſſe Auxilium ex ſe ac phyſicè illam prædeterminans cum poteſtate reſiſtendi eidem auxilio. 379
Auxilium ſi ex ſe ſit efficax, ac phyſicè prædeterminans non poſſe à libero vſu pendere, ſed neceſſitatem antecedentem inducere. 382
Vis ſuperioris diſcurſus, alio modo manifeſtatur, & argumentis ſatisfit. 384
Vtrùm Auxilium efficax prædeterminans phyſicè voluntatem influendo immediatè in actum eius liberum poſſibile ſit. 398
Quid addat auxilium efficax auxilio præuenienti ſufficienti, ſeu vocatio efficax generali, ac ſufficienti vocationi, & an per congruitatem vocationis hoc ſufficienter explicetur. 404
Duabus obiectionibus contra ſuperiorem doctrinam ſatisfit. 406
Satisfit alteri obiectioni, & à variis incommodis doctrina data vindicatur. 409
Concluditur vera concordia libertatis Auxilij cum efficaci auxilio eiuſque neceſſitate in gratiæ operibus. 414
Aliis obiectionibus contra ſuperiorem concordiam ab incommodis deſumptis ſatisfit. 418
Doctrina data de Auxilio efficaci, & concordia eius cum libero arbitrio, verbis Chriſti Matth. 11. comprobatur. 425
Quid poſt Auguſtinum Patres Latini de Auxilio efficaci ſenſerint. 487
Quid D.Thomas de hac controuerſia, ſeu de Auxilio gratiæ efficacis ſenſerit. 492

B

Barradas.

BArradas docet cognoſcere Deum in ſua æterna præſcientia omnia futura priùs ratione, quàm aliquid de rebus extra producendis liberè diſcernat, non per coniecturam, nec cognoſcendo ſolùm inclinationem, ſeu pronitatem voluntatis liberæ in actu primo completo conſtitutæ cum omnibus prærequiſitis ad agendum; ſed infallibiliter & præſciendo determinatè quam partem ſua libertate eliget, ſi non impediatur. 3

Bellarminus.

Bellarmini Sententia de Scientia conditionata traditur, & explicatur. ibid.

Benedictus Pererius.

Quid ſenſerit de ſcientia Dei conditionata, explicans illa verba Geneſ. 11. *Non deſiſtent à cogitationibus ſuis.* ibid.

C

Cauſa.

VTrùm Cauſa prima, & ſecunda, vt partiales cauſæ, ad eundem effectum concurrant. 141
Vtrùm concurſus præuius conſtituat Cauſam ſecundam in actu primo, vel compleat virtutem eius ad agendum. 157
Vtrùm concurſus præuius ſit ſeparabilis à ſimultaneo, ſeu ab actione cauſæ ſecundæ, & è conuerſo. 167
Influxum præuium primæ Cauſæ in ſecundam non eſſe per ſe neceſſarium ad actiones proprias naturalium agentium. 174

Concilium.

Ex capite quinto, & Canone quarto ſeſſ.6. Concilij Tridentini veritas illa colligitur, Vocationem illam, quam homo recipere poteſt, ſi velit, quamque interdum recipit talem eſſe, vt poſſit illi reſiſtere ſi velit; ergo talis vocatio licet efficax ſit, non prædeterminat phyſicè voluntatem. 451
Ex aliis locis eiuſdem Concilij Tridentini eadem veritas confirmatur, & aliis obiectionibus occurritur. 453
Expenduntur Canones 4. Concilij Mileuitani, & Arauſicani, & an Deus expectet hominis voluntatem, exponitur. 456
Expenduntur Canones quintus, & vigeſimusquintus Concilij Arauſicani, & an initium bonæ operationis ſit, vel non ſit, à libero arbitrio, declaratur. 462
Quid alia Concilia, vel Pontifices ſummi de gratia efficaci ſenſerint. 464

Concordia.

Concluditur vera Concordia libertatis auxilij cum efficaci auxilio eiuſque neceſſitate in gratiæ operibus. 414
Aliis obiectionibus contra ſuperiorem Concordiam ab incommodis deſumptis ſatisfit. 418

Concurſus.

Vtrùm concurſus Dei, vt primæ cauſæ, ad ſupernaturales actus auxilium ſupernaturale ſit. 134
An Deus etiam in ordine gratiæ per Concurſum ſimultaneum influat in effectum, & actionem cauſæ ſecundæ immediatè immediatione virtutis, & ſuppoſiti. 145
Vtrùm præter ſimultaneum concurſum gratiæ, qui eſt in actum voluntatis, vel intellectus, ſit neceſſarius alius præuius in potentia receptus, & à motibus excitantis diſtinctus, refertúrque prima ſententia cum ſuis fundamentis. 147
Quid ſit concurſus præuius, & quod munus eius, ob quod neceſſarium eſſe creditur. 150

Quomodo præuius Concurſus à potentia in qua recipitur, & ab eius actione diſtinguatur. 153
An præuius concurſus ſit qualitas, vel in quo prædicamento ſit. 155
Vtrùm concurſus præuius conſtituat cauſam ſecundam in actu primo, vel compleat virtutem eius ad agendum. 157
Vtrùm concurſus præuius ſit ſeparabilis à ſimultaneo, ſeu ab actione cauſæ ſecundæ, & è conuerſo. 167
Proponitur ſententia quæ docet generalem Concurſum Dei eſſe influxum in effectum, & imbibitum in actione cauſæ ſecundæ: influxum autem in cauſa per ſe, & ex vi generalis concurſus neceſſarium non eſſe. 170
Quid Patres, & Philoſophi de neceſſitate præuij Concurſus quoad cauſas naturales ſenſerint. 176
Quid de concurſu præuio in cauſis ſecundis naturalibus D. Thomas ſenſerit. 179
Quid Ariſtoteles, vel antiqui Philoſophi de neceſſitate Concurſus præuij in cauſis ſecundis naturaliter agentibus ſenſerint. 183
Soluendo rationes aſſertioni noſtræ contrarias, eadem veritas ampliùs confirmatur. 187
Ex vi generalis Concurſus non eſſe neceſſariam præuiam motionem in voluntate, moraliter determinantem illam vt liberos actus eliciat. 192
Præuium Concurſum phyſicè prædeterminantem non eſſe voluntati liberæ neceſſarium, vt aliquid determinatè velit. 196
Doctrina ſuperioris capitis authoritate Scripturæ, & Patrum confirmatur. 200
Authoritate D. Thomæ, & aliquotum poſteriorum Theologorum eadem doctrina confirmatur. 202
Ex concurſu Dei ad actus, qui ſunt peccata, peculiari ratione ſuperior doctrina comprobatur. 209
Deducenda ad varia incommoda eadem doctrina comprobatur. 211
Sententia ſuperioris capitis ex Scriptura, & Conciliis colligitur. 218
Ex Patribus eadem doctrina confirmatur. 222
Quid de concurſu præuio ac prædeterminante ad actum peccati D. Thomas ſenſerit. 225
Vtrùm Concurſus Dei ſimultaneus ex ſe prædeterminet voluntatem ad concurſum. 388
Vtrùm concurſus ſimultaneus vt eſt à voluntate Dei ſemper ac neceſſariò habeat vim prædeterminandi phyſicè voluntatem. 394

D

Decretum.

QVæ Decreta conditionata, & libera Deo attribuenda ſint, & in illis non poſſe contingentia ſub conditione futura præſciri. 36
Duplex decretum conditionatum intelligi poteſt ſe tenens ex parte diuinæ voluntatis; vnum cadit in antecedens, alterum in conſequens propoſitionis conditionalis. 37
Exemplum vtriuſque. ibid.
De poſſibilitate Decreti conditionati ex parte obiecti. ibid.
Repugnare tale Decretum in Deo nonnulli arbitrantur leui fundamento. ibid.
Contraria ſententia ſtabilitur à priori, & ab incommodis. ibid.
Poſſibile eſt vtrumque genus Decreti conditionati ex parte obiecti in Deo. ibid.
An & quomodo in Deo concipi poſſit Decretum primi generis? ibid.
Deus priùs ratione habet ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, quàm habeat Decreta libera, ſiue abſoluta, ſiue conditionata ex parte obiecti. 38
De Decretis conditionatis ſecundi generis ex parte obiecti. ibid.
An in Deo dentur infinita? ibid.
Decreta libera ex infinita perfectione diuina ideo non innoteſcunt, quia non ponunt in Deo perfectionem. 39
Circulus vitioſus exiſteret inter ordinem Decretorum, & obiectorum. ibid.
An ſaltem Deus habuerit Decretum conditionatum circa aliquos actus liberos ſub conditione futuros? ibid.
Decretum offerens concurſum ad plures actus non ideo generalis dicitur quòd ſit confuſum, & circa actum liberum in communi. 41
Dicitur generale quòd in omnibus, & ſingulis ſpeciebus actuum qui poſſunt hic & nunc elici ſingulos actus determinet. ibid.
Decretum illud generale eſt quaſi conditionatum. ibid.
Poſito illo generali Decreto, non eſt neceſſarium Decretum abſolutum particulare. ibid.
Per Decreta conditionata non ſatis defenditur præſcientia omnium futurorum. 44

Deus.

Deum habere certam, & infallibilem ſcientiam futurorum contingentium conditionatorum, ex Scriptura, prout à Patribus intellecta eſt, oſtenditur. 5
Plures ex Sanctis, & antiquis Patribus ſcientiam conditionatam in Deo cognouiſſe, præſertim Auguſtinum, & nullum eorum illam Deo negaſſe. 10
Neque in Auguſtino, neque in aliis Patribus aliquid contra perfectionem diuinæ ſcientiæ conditionatæ reperiri. 15
Deum habere conditionatam ſcientiam futurorum ante decretum liberum, ſeu voluntatis, ſecundum rationis ordinem, nec poſſe talem ſcientiam in tali decreto fundari, ex eiſdem Scripturæ, & Patrum teſtimoniis oſtenditur. 19
Quid de hac ſcientia conditionata D. Thomas ſenſerit. 14
Ratione à priori oſtenditur dari in Deo conditionatam præſcientiam, & principali fundamento contrariæ ſententiæ occurritur, veritáſque talium propoſitionum declaratur. 28
Quæ decreta conditionata, & libera Deo attribuenda ſint, & in illis non poſſe contingentia ſub conditione futura præſciri. 36
An Deus etiam in ordine gratiæ per concurſum ſimultaneum influat in effectum, & actionem cauſæ ſecundæ immediatè immediatione virtutis, & ſuppoſiti. 145
Proponitur ſententia quæ docet generalem concurſum Dei eſſe influxum in effectum, & imbibitum in actione cauſæ ſecundæ: influxum autem in cauſa per ſe, & ex vi generalis

concurſus

Prædefinitio.

Appendix de Prædefinitionibus, cum aliarum obiectionum reſponſione. 529

Prædeſtinatio.

Prædeſtinationis gratia ex ſola Dei voluntate præparata quibus detur. 303
Prædeſtinatio quid. ibid.
Prædeſtinatio alia perfecta, & ſimpliciter talis, quæ & ad æternam gloriam, alia verò ſecundùm quid. 331
Dubium appendix de concordia gratiæ efficacis cum gratuita, & efficaci electione, ac Prædeſtinatione ſaluandorum omnium, & cum diuina prouidentia, ac prædefinitione actuum liberorum humanæ voluntatis. 522

Prædeſtinatus.

Vtrum auxilium ſufficiens detur interdum prædeſtinatis, vel reprobis. 260

Prædeterminatio.

Prædeterminatio phyſica cur ſic dicta? 345
Ad efficaciam Vocationis an ſit neceſſaria prædeterminatio phyſica. 346
Ex quo principio nitatur Ledeſma inferre neceſſitatem prædeterminationis. 373
Proponitur opinio affirmans efficaciam auxilij præuij conſiſtere in phyſica Prædeterminatione voluntatis per modum actus primi, ac proinde talem prædeterminationem ad omnes & ſingulos actus pietatis eſſe neceſſariam. 355
Scripturæ teſtimonia contra phyſicam Prædeterminationem expenduntur. 432
An Scriptura dicat Deum dare nobis velle propter phyſicam prædeterminationem. 436
An Deus faciat, vt velimus, & faciamus per phyſicam Prædeterminationem, aut efficientiam. 440
Ex Patribus Auguſtino antiquioribus phyſica Prædeterminatio refellitur, & vocatio congrua comprobatur. 469
Antiquos Patres nihil pro phyſica prædeterminatione nobis tradidiſſe, 475
Auguſtinum in vocatione congrua ſine phyſica Prædeterminatione efficacem præuenientem gratiam conſtituiſſe. 478
Vtrum Auguſtinus phyſicæ Prædeterminationi aliquando faueat. 483

Principium.

Vtrùm gratia excitans ſit Principium phyſicè adiuuans præſertim vbi habitus infuſus deeſt. 108
Vtrùm in homine liberè ac ſupernaturaliter operante ſine habitu, Principium adiuuans, ad talem actum ſupernaturalem eliciendum, ſit aliquid creatum animæ infuſum. 112
Solùm Spiritum ſanctum immediatè adiuuare voluntatem vt principale principium proximè, & phyſicè faciens ſupernaturalem actum quando ſine habitu elicitur. 116

Promiſſio.

Promiſſio gratiæ ad quem finem poſita. 303
Differt Deus gratiam ſuam in quantum vult pro ſuo arbitrio. ibid.

R

Reprobus.

Reprobis etiam datur auxilium efficax. 330
Effectus propter quem datur auxilium efficax, in reprobis etiam inuenitur. 331

S

Scientia.

Deum habere certam, & infallibilem Scientiam futurorum contingentium conditionatorum, ex Scriptura, prout à Patribus intellecta eſt, oſtenditur. 5
Plures ex Sanctis, & antiquis Patribus ſcientiam conditionatam in Deo cognouiſſe, præſertim Auguſtinum, & nullum eorum illam Deo negaſſe. 10
Neque in Auguſtino, neque in aliis Patribus aliquid contra perfectionem diuinæ ſcientiæ conditionatæ reperiri. 15
Deum habere conditionatam ſcientiam futurorum ante decretum liberum, ſeu voluntatis, ſecundum rationis ordinem, nec poſſe talem ſcientiam in tali decreto fundari, ex eiſdem Scripturæ, & Patrum teſtimoniis oſtenditur. 19
Quid de hac ſcientia conditionata D. Thomas ſenſerit. 24
Ratione à priori oſtenditur dari in Deo conditionatam præſcientiam, & principali fundamento contrariæ ſententiæ occurritur, veritáſque talium propoſitionum declaratur. 28

Scriptura.

Scripturæ teſtimonia contra phyſicam prædeterminationem expenduntur. 432
An ex locis Scripturæ, quæ dependentiam liberi arbitrij à voluntate, & omnipotentia diuina teſtantur: phyſicam prædeterminationem oſtendant. 433
An Scriptura dicat Deum dare nobis velle propter phyſicam prædeterminationem. 436

Semipelagiani.

Semipelagianorum error. 319

Spiritus-ſanctus.

Solùm Spiritum ſanctum immediatè adiuuare voluntatem vt principale principium proximè, & phyſicè faciens ſupernaturalem actum quando ſine habitu elicitur. 116

T

S. Thomas.

Quid D. Thomas de auxilio gratiæ efficacis ſenſerit. 492

Trahere.

Trahendi verbum pro gratia efficaci apud Auguſtinum. 302

V

Vocatio.

QVomodo ſupernaturalis Vocatio ab actibus eorum, qui vocantur pendere poſſit. 94
Vocatio ab excitante gratia. 338
Diſtinguitur Vocatio in ſufficientem, & efficacem. 339
Declaratur Vocatio efficax. ibid.
Adhuc declaratur efficacia Vocationis. ibid. & 340
Diſtinguitur Vocatio in Vocationem Electorum, & communem. 340
Ad efficaciam Vocationis, an ſit neceſſaria prædeterminatio phyſica? 346
Auguſtinum in Vocatione congrua ſine phyſica prædeterminatione efficacem præuenientem gratiam conſtituiſſe. 478
Tractatur quæſtio appendix, an gratia præueniens, auxilium ſufficiens, & efficax, poſſint eſſe æqualia in duobus hominibus, quorum vnus conſentit Vocationi, & non alter. 512

Voluntas.

Præuium concurſum phyſicè prædeterminantem non eſſe voluntati liberæ neceſſarium, vt aliquid determinatè velit. 196
Vtrùm gratiæ efficacitas conſiſtat in neceſſitate, quam infert voluntati, vt non liberè, ſed neceſſariò conſentiat. 353
Voluntatis humanæ actus quot modis nominetur prædeterminatus à voluntate diuina. 341
Vtrùm excitans gratia per ſeipſam, & natura ſua determinet ſaltem moraliter voluntatem, ideoque talis efficacia auxilij excitantis ad actus liberos, & ſanctos voluntatis neceſſaria ſit. 350
In humana Voluntate non poſſe ſimul eſſe auxilium ex ſe ac phyſicè illam prædeterminans cum poteſtate reſiſtendi eidem auxilio. 379

FINIS.

concurſus neceſſarium non eſſe. 170
An ſoli Deo tribuantur in Scriptura opera pietatis propter phyſicam prædeterminationem. 438
An Deus faciat, vt velimus, & faciamus per phyſicam prædeterminationem, aut efficientiam. 440

E

Electio.

DE concordia gratiæ efficacis cum gratuita, & efficaci Electione, ac prædeſtinatione ſaluandorum omnium, & cum diuina prouidentia, ac prædefinitione actuum liberorum humanæ voluntatis. 522

Excitatio.

Quomodo ſupernaturalis Excitatio ex naturalibus actibus Eccleſiæ, ſeu eorum, per quos vocatur pendere poſſit. 93
Vtrùm auxilium ſit excitans, ſeu in aliqua Excitatione poſitum, præſertim iuxta mentem Auguſtini. 338
Vtrùm auxilium efficax neceſſarium ad piè operandum, ſit poſitum in aliqua Excitatione per ſe, & ex vi ſuæ naturæ, ac præciſè entitatis, prædeterminantis phyſicè voluntatem ad conſenſum. 347

F

Facere.

TRactare incipit axioma, *Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam.* 278
Tribus modis poteſt intelligi hoc axioma. 280
Primus modus ex D.Thoma. ibid.
Secundus ex Alenſi. ibid.
Tertius ex Gerſone, & Driedone. ibid.
Axiomatis Senſus de quo intelligi debet. 281
Quis cenſetur facere quod in ſe eſt. ibid.
Quomodo ſit intelligendum Deum dare gratiam facienti quod in ſe eſt per auxilium inferioris gratiæ. 299
Tractatur altera ſententia præcedenti contraria, negans datam eſſe à Deo legem dandi auxilium gratiæ Facienti quod in ſe eſt per vires naturæ ad ſeruandam legem naturalem. 281
Tractatur tertia opinio, quæ partim à præcedentibus recedit, partim cum vtraque conuenit. 283
Propoſitæ difficultati ſatisfit, & Axioma propoſitum in vero, & catholico ſenſu explicatur. 285
Difficultati cap.12. propoſitæ ſatisfit. 296
Obiectionibus in cap.13. propoſitis ſatisfit. 301

Fides.

Fidem puero ſtatim ac rectè deliberat Deus infallibiliter inſpirat. 287
Ante Fidem homo non meretur vllo modo vocationem ad fidem. 288
Modus operandi ex Fide propter obtinendam fidem, quis? 294

G

Gratia.

QVid ſit, & quotuplex internum Gratiæ auxilium. 61
Vtrùm auxilium excitans ſit primum in ordine Gratiæ ſanctificantis adultorum. 64
Vtrùm Gratia excitans ſit actus vitalis hominis. 66
Aliis fundamentis primæ ſententiæ ſatisfit, & quod ſit principium proximum efficiens Gratiæ excitantis inquiritur. 69
Vtrùm motus Gratiæ excitantis ſint indeliberati, ita vt ex neceſſitate non libertate fiant. 71
Vtrùm Gratia excitans in intellectu ſit, & quæ ſit neceſſitas, vel munus eius. 73
Vtrùm Gratia excitans in voluntate ſit, & quæ ſit neceſſitas, vel munus eius. 75
Vtrùm Gratia excitans ſit neceſſaria ſolùm ante fidem, & alios habitus infuſos, vel etiam poſt illos. 79
Duo incidenter dubia de neceſſitate excitantis Gratiæ, tam in natura lapſa quam integra expediuntur. 87
Vtrùm motus Gratiæ excitantis ſint in ſua entitate ſupernaturales. 89
Vtrùm præter excitantem Gratiam ſit neceſſaria gratia adiuuans ab illa diſtincta. 99
An Gratia adiuuans ſit actio, vel principium actionis, & quæ ſit eius neceſſitas. 102
Quibus modis differat actualis influxus Gratiæ adiuuantis, ab excitante gratia. 105
Vtrùm Gratia excitans ſit principium phyſicè adiuuans præſertim vbi habitus infuſus deeſt. 108
Vtrùm in homine liberè ac ſupernaturaliter operante ſine habitu, principium adiuuans, ad talem actum ſupernaturalem eliciendum, ſit aliquid creatum animæ infuſum. 112
Quid ſint Gratia operans, & cooperans & quomodo ad excitantem, & adiuuantem comparentur. 119
Quid ſit Gratia præueniens, comitans & ſubſequens, & quomodo ad excitantem, & adiuuantem comparentur. 127
Quomodo Gratia præueniens, comitans, & ſubſequens ad operantem, & cooperantem gratiam comparentur. 130
Vtrùm Gratia ſufficiens ſit tantùm actualis, vel etiam habitualem includat. 253
An & quomodo fidelibus peccatoribus ſemper dum viuunt, Gratia ſufficiens tribuatur, qua conuerti, & iuſtificari poſſint. 269
Difficultas circa ſuperiorem doctrinam proponitur, eiuſque occaſione tractare incipit axioma, *Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam.* 278
Tractatur altera ſententia præcedenti contraria, negans datam eſſe à Deo legem dandi auxilium Gratiæ facienti quod in ſe eſt per vires naturæ ad ſeruandam legem naturalem. 281
Tractatur tertia opinio, quæ partim à præcedentibus recedit, partim cum vtraque conuenit. 283
Propoſitæ difficultati ſatisfit, & Axioma propoſitum in vero, & catholico ſenſu explicatur. 285
Difficultati cap.12. propoſitæ ſatisfit. 296
Obiectionibus in cap.13. propoſitis ſatisfit. 301
Vtrùm Gratiæ efficacitas conſiſtat in neceſſitate, quam infert voluntati, vt non liberè, ſed neceſſariò conſentiat. 333
Vtrùm excitans Gratia per ſeipſam, & natura ſua determinet ſaltem moraliter voluntatem, ideoque talis efficacia auxilij excitantis ad actus liberos & ſanctos voluntatis neceſſaria ſit. 35

Quid poſt Auguſtinum Patres Latini de Gratia efficaci ſenſerint. 487
Tractatur quæſtio appendix, an Gratia præueniens auxilium ſufficiens, & efficax, poſſint eſſe æqualia in duobus hominibus, quorum vnus conſentit vocationi, & non alter. 512

H

Homo.

HOmo ante fidem non meretur vllo modo vocationem ad fidem. 288
Homini facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam. 278
Sententia Pauli, *Deus vult omnes Homines ſaluos fieri*, vt intelligenda, ex Auguſtino. 306

I

Infidelis.

QVomodo infidelibus omnibus detur auxilium ſufficiens ad fidem, & ſalutem. 274

Influxus.

Influxum præuium primæ cauſæ in ſecundam non eſſe per ſe neceſſarium ad actiones proprias naturalium agentium. 174

Iuſtificatio

Iuſtificatio comparatur creationi. 291

L

Lex.

LEx naturalis an, & quomodo ſeruari queat. 283
Lex quaſi pactum quoddam inter Deum hominem, & Patrem æternum. 285
Lex dandi omnibus hominibus auxilia ſufficientia ad ſalutem, haud eſt abſoluta. 286

Libertas.

Libertas arbitrij ad non peccandum conciliatur cum neceſſitate auxilij ad cauendum peccatum, ex Bellarmino. 320
Libertas alia omnino remota ſeu remotiſſima: alia partim remota, partim proxima: alia ſimpliciter proxima. 322
Libertas omnino remota quæ. ibid.
Libertas remota quæ. ibid.
Libertas proxima quæ. ibid.
Vtrùm poſſibile ſit auxilium efficax phyſicè prædeterminans voluntatem in actu primo ſaluo libero vſu eiuſdem voluntatis in eodem actu ſecundo, ac ſubinde an libertas quoad exercitium in actu voluntatis ſimul poſſit cum auxilio phyſicè, & in actu primo prædeterminante voluntatem concordari. 376

M

Maſſilienſes.

MAſſilienſium ſententia ab Auguſtino, Proſpero, & aliis reprobatur. 315

Motio.

Ex vi generalis concurſus non eſſe neceſſariam præuiam motionem in voluntate, moraliter determinantem illam vt liberos actus eliciat. 192
An efficax auxilium conſiſtat in motione, vel in in effectione, de ſe & natura ſua prædeterminante phyſicè voluntatem humanam ad vnum actum, & exercitium eius. 341
Motio, auxilium, qualitas, aut entitas indicta voluntati ex ſola efficientia Dei, & ex ſe prædeterminans illam phyſicè in actu primo, omnino repugnat cum libertate. 377

Motus.

Vtrùm motus gratiæ excitantis ſint in ſua entitate ſupernaturales. 89

N

Neceſſitas.

NEceſſitas gratiæ excitantis, in intellectu. 73.
Neceſſitas gratiæ excitantis in voluntate. 75
Duo incidenter dubia de neceſſitate excitantis gratiæ tam in natura lapſa, quàm integra expediuntur. 87
Neceſſitas gratiæ adiuuantis. 102
Neceſſitas concurſus præuij. 150
Neceſſitas libertati opponitur. 336
Quid Patres, & Philoſophi de neceſſitate præuij concurſus quoad cauſas naturales ſenſerint. 176
Quid Ariſtoteles, vel antiqui Philoſophi de neceſſitate concurſus præuij in cauſis ſecundis naturaliter agentibus ſenſerint. 183

O

Opus.

OPera noſtra quæ. 334
Opera ex neceſſitate facta, nec laude, nec mercede digna. 336

P

Peccator.

AN & quomodo fidelibus Peccatoribus ſemper dum viuunt, gratia ſufficiens tribuatur, qua conuerti, & iuſtificari poſſint. 269

Peccatum.

Quid de concurſu præuio ac prædeterminante ad actum peccati D.Thomas ſenſerit. 225

Perſeuerantia.

An Adam receperit auxilium proximè ſufficiens ad perſeuerandum. 308
Si Angelus, vel Adam caruiſſet adiutorio quo poſſet permanere, ſi vellet, an ei imputaretur ad culpam non permanere. 309

Potentia.

Potentia de ſe indifferens quomodo determinari poſſit. 343

ALEPH 1785332 02-28527

81525